

143

Handwritten notes in Latin script, including phrases like 'ma' and 'genu'.

A
809-98
98

18a. L.

18

Vertical column of Latin text, likely a glossary or commentary, with words like 'Cursum', 'Immolantem', 'Nec tibi'.

IPHIGENIA

EVRIPIDIS
Atque his ordine proxima,
Paribus recincta remis
...
Dite ex Atthide naues,
Per seriem positas
In statione tenet.
Harum in puppibus emi nebat
Pallas diua, volucris
Nixa quadrigis,
Signum bene ominatum
Vusq; faustum nauitis.
Bœoiorum bellicum
Rurfus apparatus
...
IPHIGENIA.
Ad fontium quas catebras,
Cum Iunone Iouis coniuge maximi,
Et cum belligera Pallade principis,
De laude formæ & ypria mollium
Mare blanda Curidinum
Cerneret atq; per Triuiæ nemus,
Lucumq; crebris perpetuo sacris
Halantem venio mi tenera, interina
Dum sic conspicio viris,
Repens obortus
Suffundit ora purpureus pudor,
Multiugos clypeos auenti
Cernere, & armigerorum
Ferre castra Pelagum,
Bellaces item equos cernere, & acrium
Agmina densa viri.
Ac conspexi equidem duos
Tentorii in isdem
Aiaces, patris hunc germen Oilei,
Hunc Telamone fratrum
Iuge decus Salaminiis.
Necnon Protefilium
His pariter alidem,
Collutantes tellurum

1191242x

Collegio de Rascomp. de S. de Granada.

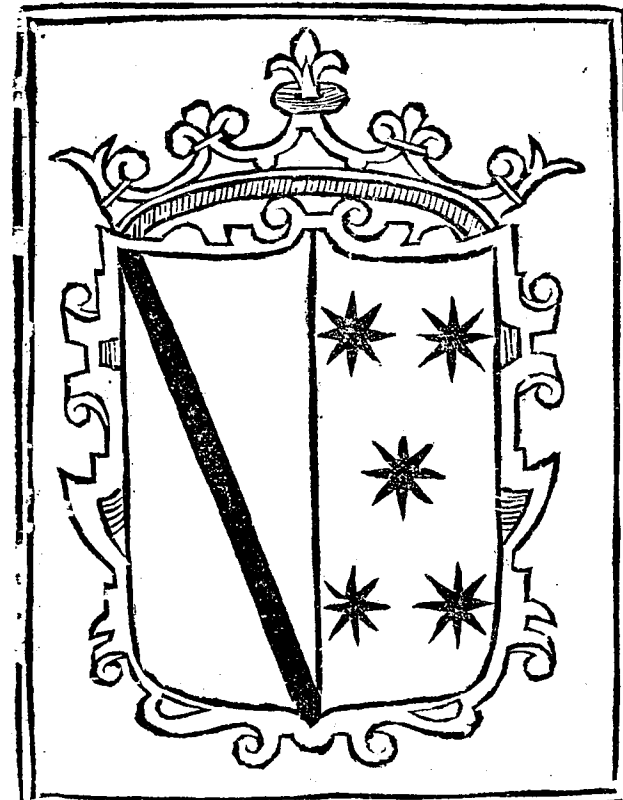
Blebe
R/7708

ARISTOTELIS
LOGICA MAGNA
VARIIS ET MULTIPLI-
CIBVS QVÆSTIONIBVS SEPTEM
libris comprehensis elucidata, in quibus præ-

cepta Logicalia ad D. Thomæ Aquinatis & Doctoris
Ecclesiæ sententiam reuocantur, & eiusdem Ange-
lici Magistri doctrina contra aduersarios
illius acerrimè defenditur.

Autore Fr. Ioanne Sanchez Sedeño Ordinis Prædicatorum provin-
cia Hispania, olim in eadem lectore Theologiae, & sacra Scriptura, & nunc in in-
signi D. Stephani Salmanticensis Canobio, & Collegio toto orbe celeberrimo
studij Artium, & sacrae Theologiae Magistro.

Ad Excellentissimum Principem D. Dominum Franciscum de San-
doual & Rojas primum Ducem de Lerma, & Marchionem de Denia, Regis Philippi III.
Hispaniarum & noui Orbis Monarchæ Consiliarium & supremum à cubi-
culo Regio, supremumque imperium in equites habentem, &c.

Cum Privilegio, Excudebant Salmantica Ioannes Ferdinandus,
& Andreas Renaut. Anno 1600.

Lucretunde
Idq; paucis, ne cui parum pudenter, ac nimis
a. Bene tibi Menclae corra si volo maledicere,
Si quando his incidit aut contento,
Disting' fratres distimicare mutuis,
e. n. Les d'ra verbis inuicem altercarer, (da,
Quippe princeps ille quisquis præcinitur prudē,
Bellum qui rem admittit rer civitatis namine,
Mente ditaxat agaci oportet esse præditū hunc,
Sen rei, seu dignitatis, officive gratia:
Nemine loci ceatim prædicem, aut belli drcem,
Gnatæ, eis riliu mouebit scilicet fœdissimum,
Perditos comata ductū, si tua causa, ac tua (ros
Que parare inigne qddā & gloriosū in barbas
Ego potissimum prædicatæ Græcæ vicē gemo,
Nempæ repperitur ipsi, rem tuert publicam,
Partim item merito atq; iure, quando nō idonei
Idq; partim incogitant ciuim recorda,
Allequantur, dabonant, deinde fœde deserunt,
In capellendi negotiis, qui quidem emix, quoad
Accidit nimirum idē isthuc plurimis mortalibus
Ista quæ pollicentem vidit arque exaudivit.
Agger, sed hic est ipsius æther restis arque confus,
Filiæ nec iam futurus dirus occisor tua. (das,
Nunc repte verus, alias mitis immemor sches
beret viro.
Nominē hoc, quo tanquam Achilli sponsa nus
Coniugit iubes, ut horum siliam miter tuam,
Ac volens, non vi coactus (hoc cauto dixeris)
Te immolaturum puellam pollicebaris deæ.

EURIPIDIS

IPHIGENIA

72
Partim hinc & hinc æqualibus additas,
Extra iugum catenis,
Obliquos glomerare flexus,
Rufis conspicuas pilis.
Porro cruribus imis,
Qua talum premit vngula,
Diuerso varias colore.
Iuxta has in armis Aeacides gradu
Fertur citato, sæpe volubili
Chanto propinquus, feruidōq;
Proximus axi.
Post hæc ad numerosæ
Classis peruenio trabes,
Spectaculum ingens, nec recitabile.
Quo mihi blanda voluptas
Fœmineos oculos
Gratissima tuendi
Illecebra satiaret.
Cornuq; dextrum Myrmidonum manu
Quæ Phitj ducis
Militat auspiciis,
Quinquaginta agitans carinas,
Pernices rapidacū tonchæ

IPHIGENIA

EURIPIDIS

73
Oblectantem animos iactibus ænei
Disce, nec procul hoc Merionem, in clytam
Gradiui sobolem patris,
Miraculum mortalibus.
Et Laertiadem profectum
Montuosa ab insula:
Necnon Nireæ, quo nemo Pelasgica
Inter pulchrior agmina,
Tum cursu, & volucris pedum
Ventis cum rapidis fuga
Decertare potentem
Achillem, dea quem progenuit Thetis,
hiron finxit & educauit,
Vdi littoreis in harenis
Anis onustum currere.
Cebat autem cum citis quadrigis,
Cum volans pedestri,
Et auertens deproperat staturæ
Laudem tollere palmæ:
Eumelu, acris inter
Ista Pheretiades
Quadrigæ moderator
Exclamat, huic profecto

quomodo se sit in hunc modum et hinc de hinc...

Ubi formalis dicitur que dicitur...

quomodo se sit in hunc modum et hinc de hinc...

QUORUM commissio de nostro reuerendo padre maestro Fray Andres de Caso prouincial de la prouincia de España de la orden de predicadores, vi esta Logica compuesta por el padre Fray Iuan Sanchez Sedeño maestro del estudio de Sanctiſteuan de Salamanca, y no tiene cosa por do no se deua imprimir: antes sera utilissima para los logreos y metaphysicos, porque en ella con mucho ingenio y doctrina se defiende subtilissimamente la doctrina de Sãcti Thomã, y se enseña la doctrina de Aristoteles. Fecha en Sanctiſteuan de Salamanca: a 15. de Enero de. 1600. años.

*Fray Ieronimo
de Tiedra.*

LESU supremi senatus hunc librũ perlegi, & nihil reperi quominus in lucẽ prodeat: quin potius prodibit in maximã omnium studiosorũ utilitatem, vt pote qui & Arist. doctrinã, & Diui Thomę Aquinatis exactissime, & docet & defendit, Matriti die vigesima quarta Februarij. Anni 1600.

Magister Oña.

FRANCISCO Martinez escriuano de Camara del Rey nuestro señor de los que en el su conſejo residen, doy fee que por los señores del dicho conſejo fue rãssado a tres maravedis cada pliego del libro intitulado, *Logica Aristotelis varijs & multiplicibus quæstionibus elucidata*, que por los dichos señores, se dio licencia a Fray Iuan Sanchez Sedeño maestro de estudiantes, del conuento de Sãctiſteuan de la ciudad de Salamanca, para le poder imprimir, y priuilegio para le poder vender por tiempo de diez años y mandaron que al dicho precio, y no a mas se venda, y que esta fee se ponga al principio de cada cuerpo del dicho libro para que se sepa el precio del, y porque dello conſte de pedimieto de la parte del dicho padre Fray Ioan Sanchez Sedeño, y mandamiento de los dichos señores del conſejo, di la presente en Madrid a veynte y cinco dias del mes de Octubre de mil y seyscientos años.

Francisco Martinez.

OR QVANTO por parte de Fray Iuá Sanchez Sedeño maestro de estudios del cōuento de Sta Esteuá de la ciudad de Salamanca nos fue fecha relacion que el auia compuesto vn libro de mucha utilidad y prouecho para todos los estudiantes de las Vniuersidades de estos Reynos, intitulado Logica

Aristotelis varijs, & multiplicibus Quæstionibus elucidata, y en la composicion del dicho libro auia pueito mucho cuydado y trabajo, y nos fue pedido y suplicado mandassemos dar licencia para q libremente se pudiesse imprimir, y priuilegio por tiẽpo de veynte años, o como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro consejo, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que esta mādada por la pragmatica por nos sobre ello fecha, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razon y nos tuuimos lo por biẽ. Por la qual damos licẽcia y facultad al dicho Fray Iuan Sanchez Sedeño para que por tiempo y espacio de diez años cumplidos primeros siguientes que corran y se cuentẽ desde el dia de la fecha desta nuestra cedula en adelante el y la persona que para ello su poder ouiere y no otra alguna pueda imprimir y vender el dicho libro que de faso se haze mención, y por la presente damos licẽcia, y facultad a qualquier impressor de estos Reynos que el nombre para que durante el dicho tiempo le pueda imprimir por el original que en el nuestro consejo se vio que va rubricado y firmado al fin del de Francisco Martinez nuestro escriuano de camara y vno de los que en el nuestro consejo residen cõque antes que se venda le trayga ante ellos juntamente cõ el dicho original para que se vea si la dicha impresion esta conforme a el, y traygais fe en publica forma como por corrector por nos nombrado se vio y corrigio la dicha impresion por el dicho original: y mandamos al impressor que anũ imprimiere el dicho libro no imprima el principio y primer pliego del ni entregue mas de vn solo libro cõ el original al autor y persona a cuya costa se imprimiere para efecto de la dicha correctiõ y tasa, hasta q antes y primero el dicho libro este corregido y tassado por los del nro cõsejo, y estãdo hecho y no de otra manera pueda imprimir el dicho principio y primer pliego, en el qual immediatamẽte se põga esta nuestra licẽcia y priuilegio, y la aprobaciõ, tasa y erratas, y no lo pueda vender, ni venda el dicho Fray Iuan Sanchez Sedeño, ni otra persona alguna, hasta que este el dicho libro en la forma luso dicha, lo pena de caer, e incurrir en las penas contenidas

QVASI STELLA MATVTINA IN MEDIO nebula, & quasi Luna in diebus suis, & quasi Sol resurgens: sic iste effulsit in templo Dei.

Nõpraualebũ.

aduersus eum.

Quasi Vas auri, Solidum, ornatum omni lapide pretioso.

nidas en la dicha pragmática, y leyes de nuestros Reynos que sobre ello disponen. Y mandamos que durante el dicho tiempo persona alguna sin su licencia no lo pueda imprimir ni vender, so pena que el que lo imprimiere y vendiere aya perdido y pierda qualesquier libros, moldes, y aparejos que del tuviere, y mas incurra en pena de cinquenta mil maravedis por cada vez que lo contrario hiziere, de la qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para el que lo denunciare. Y mandamos a los del nuestro Consejo, Presidente, e Oydores de las nuestras audiencias, Alcaldes, alguaziles de la nuestra casa y corte, y chancillerias, y otras qualesquier justicias de todas las ciudades, villas, y lugares de los nuestros Reynos y señorios, a cada vno en su jurisdiccion, assi a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que vos guarden y cumplan esta nuestra cedula y merced que assi vos hazemos, y contra ella no vayan ni passen, ni consientan yr ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra camara. Fecha en Azeca a seys dias del mes de Março de mil y seyscientos años.

Y O EL REY.

Por mandado del Rey nuestro Señor.

Don Luys de Salazar.

MAGNANIMO
HEROI, ET EXCEL-
lētissimo Principi Domino Domino Fran-
cisco de Sádoual & Rojas primo Duce de Lerma & Mar-
chioni de Denia Regis Philippi III. Hispaniarum & noui
orbis Monarchæ consiliario, & supremo à cubiculo, &
imperium summum in equites habenti, belli,
pacisque artibus nulli secundo.

*Defensiones pro. D. Thoma Aquinate in magnam Arist.
Logicam 7. libris comprehensas.*

F. Ioannes Sanchez Sedeño ordinis Prædicatorum de-
dicat & consecrat.

SO LENT, qui suorum ingeniorū factus in publicum emittunt, Franciscæ Dux excellentissime, aliquem sibi virum insignem deligere, cuius patrocinio, & autoritate grauissima maleuolorum morsus comprimantur, & suo operi multum autoritatis & splendoris concilient, utque etiam erga eosdem promptissimum inseruendi animū & gratissimum ostendant. Et cum defensiones pro. D. Thom. Aquinate Ecclesiæ catholice Magistro, & doctore in rebus logicis summopere ad sciendum necessarijs in lucem darem, te iure optimo Mecanatem ex omnibus elegi, tum quia equum erat, ut defensiones pro doctore illustrissimo ex prosapia nobilissima Comitum de Aquino & Imperatoria Maiestate originem trahenti summisque virtutibus exornato, tibi atavis edito regibus, & virtutibus heroicis clarissimo consecrare, ut illustrissimus Doctor illustrissimū Magnatem patronum haberet. Quis enim ignorat à Veremundo primo, Legionensi Rege te originem ducere? Nam Comes Palentinus Dominus Petrus Comitis Gundisalui Fernandez, & bellandi gloria, atque virtutibus maximis toto orbe celeberrimi filius fuit: compertum autem est te hunc Comitem progenitorem habuisse, ut in perpetua Hispaniæ historia describitur. Comes autem Gundisaluis Fernandez nepos fuit Veremundi Regis, ex quo facile deducitur, te sanguine regio exortum, & maiorum gloria clarissimorum fulgere. Cuius rei etiam grauissimum argumentum est, quod ante quingentos annos Ferdinandus Diaz de Sandoval abauus tuus subscripsit privilegio cuidam Nageræ ciuitati concesso, quod munus subscribendi, & confirmandi privilegia à Regibus concessa solis regni Magnatibus olim tribuebatur. Vbi & nomen Ferdinandus, quo tui olim maiores insigniti erant, ostendit etiam, te à Comite Ferdinando Gonzalez originem ducere præclarissimam. Regnante vero Alfonso huius nominis vndecimo Ioannes Diaz de Sandoval in confinibus Palentiæ prope fluium Pisuergam septuaginta & eo amplius populis dominabatur, quod etiam te progenitorem habuisse Comitem Palentinum pronepotem Regis Veremundi maxime attestatur. Genere itaque illustrissimus es, & nulli toto orbe secundus. Maiorum autem tuorum virtutes & illustrissima & egregia facta quis referre sufficiat? Profecto hoc vnum tibi tuoque generi innatum est, & gentilitium summū erga Reges (ut pote qui ab eorum stirpe procreamini) & amorem & fidelitatem habere, & tāto in ipsos amore ferri, ut & facultates, & vitam ipsam omnibus chariorem pro ipsis defendendis inseruicndisque non dubitaueritis periculo exponere. Euoluantur verum gestarum Hispaniæ Annales, & conspi-

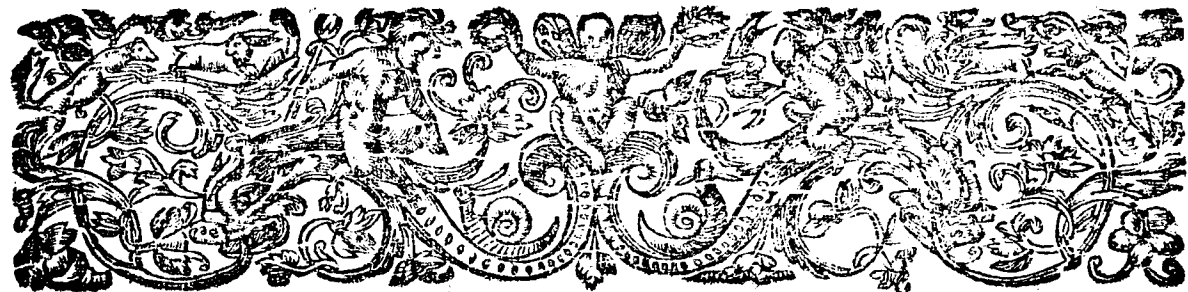
omnibus erit Gutierre Diaz de Sandoual fortiter pugnando apud Granatā contra inimicos fidei pro patria & filiis Regis defendēdis mortē oppetiisse. Deinde alter Gutierre Diaz de Sandoual in obsidione Algerie pugnando pro Rege, & patria proque fide Christi vitā exhalauit. Dicit nāque chronica generalis Hispaniæ c. 278. quod cū esset illustrissima prosapia Gutierre Diaz de Sandoual, & honori suo maxime consulens insequutus hostes usque ad portās ciuitatis, & reputans nō sibi integrū fore hostibus terga vertere, egregia animi virtute pugnando occubuit. Quid dicat de Didaco Diaz de Sandoual tēpore Regis Castella Petri cognōmento Seneri? quē fere omnes deserebant, iste tamē in Najarensi bello quanto studio, fortitū fine, & fidelitate consequi potuit Regi nō defuit usque dū vitā cū morte cōmutaret. Fernāndus vero Gutierrez de Sandoual, cuius excellens animus, & humana cōtēnētis, ac summa fortitudine præditus summis illo tēpore laudibus efferebatur, contra Lusitanos fortissimos viros tēpore Ioānis I. Regis Hispaniæ in prælio quod vocat de Aljubarrotā, pro suo rege & patria tuenda sanguinē cū vitā effudit, ubi pariter suus dilectissimus frater, Aluarius Gutierrez de Sandoual ferro perēptus est. Quod si sermone ad Didacū Gomez de Sandoual & Rojas primū Comitē de Castro Xeriz supremū Hispaniæ Ducē, & Denic dominū conuertamus, videbimus excelsi, atque inuicti animi magnitudine, & robore atque in rebus gerendis dextertate, & fidelitate generosis animis innata omnes facillime superasse. Qui cū in maximō loco ab infante Domino Domino Ferdinādo, cui semper ab infanti familiarissimus fuit haberetur in bellis gerendis comes indiuiduus illi astitit, & in bello contra Valentinos gesto super regni iure dux generalis fuit, & imperator, atque insignē ab illis reportauit victoriā occisis, & captis hominū quinque millibus, & usque dū Ferdināndus regni Aragoniæ coronā obtineret semper illi omnium itinerū periculorū, laborū socius fuit. Et sicut in historia Regis Ioannis huius nominis 2. cap. 84. refertur, cū intestina dissensio inter Regē Ioannē Castella & Regem Alfonso Aragoniæ, & Regē Navarra & inter Regis Ferdinādi Aragoniæ filios esset exorta, vt erat impatiēs dissensionis summis viribus est conatus eos ad cōcordiam reducere. Quod cū nullatenus obtinere potuisset, & animo euolueret multis & magnis titulis se Regi Ferdinādo iā mortuo deuictū & eius filijs, maxime cū Rex Aragoniæ eos sua cura cōmēdisset cū illis prospicere & obs. qui vt par erat in Castella nō pisset, voluit potius tantarū diuitiarū & titulorū, quibus erat potitus, pæcturā facere, quā Ferdinādi Regis filios desere. Quapropter omnib⁹ renūciās, erat enim ditissim⁹, etiā subiectionis iuri, quo Regi Castella obstrangebatur, ne fidelitate læderet in Aragoniā se contulit, vt Regis Aragoniæ partes ageret, quod fidelitatis in signe exēplū & gloriosum facinus etiā Regi Castella Ioanni mire placuit, & ab omnibus summis laudibus fuit euectū. Et quāuis postea Rex Henricus 4. iusserit omnia sua, quæ fidelitatis amore reliquerat, sibi in integrū restitui nō obtinuit. Deinde supradictus Comes cū duobus filijs pro Rege Aragoniæ, & Navarra cōtra Genuenses fortissime dimicauit dominus Didacus de Sandoual, & Rojas primus Marchio Dianensis prope Granatā maiorū suorū virtutibus exornatus strenue pugnavit. Dū autē Granata, quæ tot mala Hispaniis inferebat d. l. ta est, interfuit illi bello felicissimo & ultimo contra Sarracenos Dominus Dominus Bernardus, de Rojas & Sandoual, quē plurimi semper fecerūt catholici Reges. Ferdināndus, & Elisabet, cui & in vxorē dederūt Domina Frācisca Hēriquez consobrinā Regis Catholici Ferdinādi. Si omnes maiores tuos omnium virtutum genere insignes ab origine repetā, nūquā d. cēdi sinē faciā. His omnibus tu, Dux illustrissime, & excellentissime, cōnecte ris virtutū & illustrū factorū maiorū tuorū veri successor, & heres, in quē omnium illorum egregia facta & animi dotes veluti cōstāt, & iure optimo & Philip. 3. Hispaniarū & noui orbis Monarcha præ omnibus diligeris, cū sibi cōperū sit, tibi parum videri (quæ tua est animi magnitudo & virtus eximia) pro tuo Rege facultates, grauissimā quē obtines locū vitā nō solū tuā, sed & filiorū, quos impēse diligis, periculo exponere cū sese obtulerit occasio, vt tot maiorū tuorū exēplis tāto sanguine toties effuso tā magnis facultatibus exhaustis cōprobatū habes. Tibi ergo iā excellētū loco nato, tantis virtutibus & egregijs factis prædito defensionē pro sanctissimo Doctore offero, vt te protectore vbiq; habeat in terris, qui te protegere potest in Cælis. Etiā his lucubrationibus intelliges Dux excellentissime, quo simus in tuū obsequiū animo, qui sacre, prædicatoriæ familie professores sumus, tu summis nō desinis cumulare beneficijs. Valeas igitur & te Deus optim. Max. magnū in regno calorū efficiat, qui iam te in nostra Hispania Magnum inter maximos summum effecit.

AD

AD CATHOLICVM ET CANDIDVM LECTOREM vt D. Thomæ Aquinatis Doctoris Ecclesiæ doctrinam amplectatur, & veneretur.

CVM primum animum ad scribendū appuli, id solum negotij mihi da existimaui, vt D. Thom. Ecclesiæ Catholice luminis præfulgentissimi doctrinam elucidarem defenderemque ac per totum mundum extenderem, tibi que persuaderem (lector catholice) è re tua maxime esse illi ex corde inhærere. Ad quod munus præstandum multa me impellunt. Primum communis professio: nā sub eodem sanctissimo Patriarcha Don i. uico, sub quo ipse militiā gessit: & ego quanuis indignus milito, deinde modestissimi sanctissimi præceptoris ingeniū, qua propter ægre fieri à quibusdam hominibus liberius eius impugnari doctrinam, qui semper maxima vltus est modestia in disputandis decidendisque quæstionibus cuius orationi est valde familiaris mixta modestiæ grauitas. Tum deinde, quia cum ab incunte ætate in hac sacra prædicatoria familia eius incumbam doctrinæ, & cum illo noctu diuque sim cōgressus, incredibilis quidam amor erga sanctissimum Magistrum me tenet, consuetudine quotidiana ita auctus, vt pro ipso defendendo laborare non desinam, & faciā quidem quandiu spiritus hoc rexerit artus. si Deus optimus maximus mihi auxiliū viresque concesserit, & quod te deceat Angelici Doctoris (catholice lector) omni doctrina & virtute ornatissimi eruditionem tenere, illamque summis viribus defendere paucis docebo. Nam catholici & vere pij discipuli sanctorum doctrinam plurimi vt debent faciunt, nec pluri omnium præceptorum aliquem faciūt vnquā. Quis non videat concilia sacra Spiritu sancto afflata sapientiam sanctorum mire suscipere, laudibus eximijs efferre, atque maxima pietate colere, & in definiendis fidei controversijs lectari? Quia eodem sancto Spiritu edocti fuere cælestes magistri: cur ergo tu sacra non sequeris concilia, & Spiritus sancti magisterium, vt illos præcipue sanctissimos & doctissimos viros colas quos Spiritus sanctus erudit semidoctis & loquacibus relictis? Si aduersarius. D. Augustini Ambrosij Hieronymi, Gregorij & aliorum sacrorum Doctorum male apud catholicos audiret, cur quæso bene audient illi, qui hac tempestate (quando D. Thom. in sanctorum numerum est relatus quando eius à concilijs maximi habita est doctrina, quādo ecclesiæ præceptor & magister non solum recte docendi, sed bene etiam viuendi est constitutus) nihil aliud videntur moliri, quam D. Thom. aduersari, & eius doctrinam emedio tollere: nec vident miseri hanc D. Thomæ sapientiam appendicem esse euangelicæ doctrinæ & sacrorum Doctorum & perpetuo duraturam, aduersus quam nec portæ inferi præualebunt. Etenim ex eo, quod sacrorum Doctorum & probatorum virorum doctrina despicitur genitæ sunt falsæ opiniones, erroresque turbulenti, & superstitiones pene aniles, & vulgaribus opinionibus rapiuntur, qui si recte essent eruditi, maximo vsui resp. Christianæ esse possent. De viris insignibus dicebat Cicero errare in Tusculano malo cum Platone, quā cū istis vera sentire. Et alibi, Videte ne vtilius nobis & honestius sit illis ducibus errare, quam hoc magistro erudiri. Quis nō horreat D. Thomæ eruditionē euertere qua Ecclesia Christi, quæ Spiritu sancto gubernatur & regitur, pro Cornelio repleti, Deus (inquit) qui Ecclesiā tuā Beati Tho. cōfessoris tui mira eruditione clarificas & sancta operatione scūdās, danobis quæ sumus, & quæ docuit intellecta cōpiscere, & quæ egit imitatione cōplere per Christū Dñm nostrū, ipsa Ecclesia Christi quæ ab spōio edocta, quid lumē, quid tenebrę sint, agnoscit mira & Ecclesiæ laudat.

LIBER PRIMVS
QUESTIONVM
LOGICALIVM IN QVO EA

disputantur, quæ ad præambulas Logicæ
quæstiones attinent.

AUTHORE FRATRE IOANNE
Sanchez Sedeño Ordinis Prædicatorum.

QUESTIO PRIMA VTRVM LOGICA
sit hominibus necessaria ab intrinseco quasi à propria
forma hominis & eius natura
dimanans.

videtur, quod non. Primum hæc propositio. Homo est logicus nullam includit necessitatem: ergo logica non est hominibus necessaria modo dicto: Probatur antecedens; nam non est nec in primo modo dicendi per se, nec in secundo: in alijs namque modis dicendi per se esse non potest: ergo. Quod non sit in primo probatur: quia non est genus nec differentia hominis, nec eius definitio nec aliud prædicatum superius. Quod non sit in secundo patet: quia non est propria passio hominis. Consequentia illa prima probatur: quia omne illud, quod est homini naturale & necessarium ab intrinseco, debet esse necessarium, ut essentia vel ut passio essentialis, vel ut passio: & ita constituet propositio nem in aliquo modo dicendi per se.

Secundo quod est homini necessarium à principijs intrinsecis dimanans convenit omnibus habitibus talis naturæ, ut patet in intellectu, & voluntate, quæ omnibus hominibus conveniunt, quia ab intrinseco, & ratione naturæ conveniunt, sed logica non convenit omnibus hominibus, ergo non est necessaria ab intrinseco. Tertio Si logica est homini necessaria, hæc propositio erit vera: Logica est homini necessaria, sed est falsa; ergo. Probatur minor. Logica est homini necessaria; ergo, vel hæc logica, vel hæc, & sic de singulis: sed nulla logica in particulari est homini necessaria, ut de se patet; ergo. Probatur consequentia, nam in bona consequentia, si consequens est falsum antecedens debet esse falsum. Quarto omnes operationes liberæ, & omnes actiones, ut intelligere, comedere procedunt à principijs intrinsecis, & tamen non dicuntur necessariæ hominibus, quia hæc propositio est contingens. Homo intelligit; ergo nec logica dicenda est necessaria, quamvis conveniret homini ab intrinseco. Quinto: nam illud, quod est homini necessarium

2. Argum.
3. Argum.
4. Argum.
5. Argum.

catholicæ illuminatricem sapientiã. D. Tho. appellat, & illam edoceri exoptat, Cur tu, candide & catholice lector, hoc ipsum non anxie desiderabis efflagitabisque? Hic siste pedem & profundissime perpende, quo spiritu ducatur, qui doctrinam ab ecclesia Christi laudatam, qua filios suos exornari petit, conantur euellere radicitus, & ex hominum memoria tollere, ab scholisque excludere. Non petimus, ut in nostri magistri verba iurent, non enim concessit illis Deus quæ docuit. D. Tho. intellecta conspiceret, sed hoc desideramus, ut honor & reverentia Magistro virtutis & veritatis exhibeatur. Vide ut omnia mire conveniant. Quadam intensissima nocte coram Crucifixi Christi imagine sacro Doctore apud Neapolim preces fundente, ab ore Crucifixi ista vox prodiit: Bene scripsisti de me Thoma. Quæ ergo accipies pro tuo labore mercedem? Et statim sanctissimus Magister, Non aliam, præter te Domine, respondit. Dei sapientia D. Thomæ sapientiæ magnam laudem tribuit, & quidam friuoli homines eam rejciunt, & contemnunt. Et quod peius est, parum modeste de sancto Doctore loquuntur, cui summa docendi laus à Christo concessa est. Et dicunt aliqui D. Thom. de Christo bene scripsisse, sed de alijs rebus non ita, ridicula explicatio sacri encomij; si Deus illi de verbo vitæ concessit mirifice docere, cum reliqua huic sacræ scientiæ deseruiant, quis mentis compos negabit ea, quæ huic fini sunt apta non fuisse sacro Magistro tributa? Et in maxima. D. Thom. laude ponendum est, quod vicarius Christi, & totius ecclesiæ Catholicæ Magister Innocentius in quodam sermone, cuius initium est. Ecce plusquam Salomō hic, de sacro Doctore sic loquitur, in hæc verba prorupens: Huius Doctores sapientia præ cæteris excepta canonica habet proprietate verborum modum dicendorum veritatem sententiarum, ita ut nunquam qui eum tenuit inveniatur à tramite veritatis deviasse, & qui eum impugnaverit semper sit de veritate suspectus. Candide lector. D. Thom. nec fallit nec fallitur. Si igitur ad hoc Magistri quærentur, & variæ hac de causa peragratur regiones, nec sumptui vlli, nec labori parcitur, ut Doctores simus adepti qui veritatem nos doceant errores fugiendos ostendant, iam tibi diuinitus datus est non distinctus Magister, sed recte vivendi pariter, & docendi, qui te omnem veritatem suavissime & citissime docebit. Ne sis de illorum numero, qui gloriantur cum Epicuro se Magistrum habere nullum, nec illos eligas, qui post longam ætatem nihil se sapere doceant: sed eum tene præceptorem, qui semper veritatem docet. Si morbo laborares & eum Medicum esses cōsecutus, qui omnes sanat ægros, & firma sanitate donat, nonne insigne delirium esset, illo posthabito eum quærere, quem an curandi arte calleat, ignores, & quem sapissime è medio tollere infirmos videas? In morbis corporis ut quisque est difficillimus, ita medicus nobilissimus atque optimus queritur, cur igitur in ignorantijs curandis sapientissimus non tenebitur præceptor? Et ut iam receptui canamus perpende, quid de sancto Doctore Parisiensium vniuersitas bonorum artiũ alumna egregia, in quadam epistola pro doctrina D. Tho. cōmendanda dicat in hæc verba. Præsertim cū fuerit vniuersalis Ecclesiæ lumē præfulgidū, gēma radians clericorū, fons Doctorū, vniuersitatis nostræ Parisiēsis decus, speculū clarissimū, & candelabrū insigne ac lucēs, per quod omnes, qui vias vitæ & scholas doctrinæ sanæ ingrediuntur lumē vident, claritate vitæ, famæ claræ & scientiæ lucidæ velut stella splendida & matutina refulgens. Istos grauissimos testes laudatores. D. Tho. in mediū produco, nam ab omnibus laudari magnū quid est, & honestum, ab his præcipue, qui & ipsi in laude vixerunt. Et in vestibulo scientiarum tibi. D. Thomam cōmendo. Nam profecto eo tendit inimici rugientis versutia, ut laqueos paret adolescentibus, cū primū logicā & philosophiam profitentur, ne in sacra Theologia verū cernere valeant falsis imbuti opinionibus. Magnum profecto tibi solatium erit, & iucunda consolatio eum sequi Magistrum, quem cum Deo regnantem scias, qui tibi suo patrocinio poterit favere, & à Deo optimo maximo obtinere tibi & scientiam atque consummatam gloriam. Quem si sequaris, perpetuo veritatem tenebis, nec vnquam à vero devias, securusque in docendo, in prædicando in consulendo permanebis. Hæc autem de eius aduersarijs nullatenus dici possunt. Vale.

Et Christi
sus.

Et Christi
Vicarius.

Vniuersitas
Paris
sensis.

farium ab intrinseco. prius conuenit speciei; & post modum conuenit indiuiduis: esse enim risibile prius conuenit homini, & post modum conuenit Petro: sed esse logicum est diuerso prius conuenit Petro, & ratione illius conuenit homini: quia enim Petrus est logicus homo est logicus; ergo logica non dimanat a principio intrinseco specifico.

Secundo nullus habitus praeter habitum primorum principiorum, est homini naturalis ab intrinseco: sed logica est habitus, & non primorum principiorum; ergo Maior patet ex consensu omnium: minor probatur quia logica versatur circa conclusiones demonstrabiles; ergo non est habitus principiorum: consequentia probatur, quia prima principia sunt indemonstrabilia.

Praeambula ad quaestionis decisionem.

Nomen, logica, bifariam sumi contingit: vno modo largè, qua ratione se extendit ad omnem scientiam, quae circa sermonem versatur; nam, logos Graece, sermo dicitur Latine: & hac ratione considerando logicam sub se comprehendit Grammaticam, Rhetoricam, Poesim, & Dialecticam. Accipitur etiam strictiori modo secundum quod se extendit ad illam partem solum scientiae sermocinalis, cuius finis est verum a falso discernere, praebendo modum, quo huiusmodi discretio fiat: & in hac significatione frequenter logici antiqui, & graues, cuiusmodi sunt Boetius, Alexander, & D. Thomas, & moderni omnes vsurpant logicae vocabulum. Dialectica similiter, & latius, atque magis contracte accipi solet apud probatissimos viros.

Latius quidem, dum pro scientia, quae considerat de sermone accipitur; & ita idem est cum logica largè loquendo. Et in hoc sensu vocabulum differere accipitur apud Platonem in priori Alcibiade sic dicentem: Differere, & sermone uti nonne idem vocas? Vbi Dialectica idem est, quod scientia sermocinalis, seu de sermonibus tractans. Arist. 4. Met. c. 4. eodem modo vitur verbo differendi; vnde Dialogus nihil est aliud, quam sermonis cum altero collatio.

Accipitur Dialectica secundo modo magis contracte, prout de rebus probabiliter disputat, quae acceptio reperitur apud Cicero. lib. 3. de natura Deorum, dum ait: Opto redargui me Balbe, & ea quae disputavi differere malui, quam iudicare. Et haec significatio frequentissima est apud Arist. Platonem, & Ciceronem, caeterosque Philosophos.

Tertio modo accipitur pro hoc, quod est, incognitum aliquod ex his, quae dicta sunt oratione patefacere, siue id fiat probabiliter, siue necessario, siue oratione mentali, siue vocali, siue scripta. Quia in significatione vsurpatur Apud Cice, lib. 1. Academi. quaestionum cum de

quibusdam imperitis sic ait: Nihil definiunt, nihil partiuntur, nihil apta interrogatione concludunt, nullam denique artem differendi esse putant. Ita accipi consuevit Dialecticae, & logicae nomen, & c. Post. adducemus. D. Th. ita accipientem; Nos in praesentiarum Logicam, & Dialecticam pro eodem accipientes ad illam partem scientiae sermocinalis accommodamus, in qua verum a falso discernere docemur, & de illa inquirimus, an sit ab intrinseco necessaria.

Secundo notandum, quonam modo vocabulum necessarium accipiatur a nobis; de quo videatur Arist. 5. Metaphysicae textu. 6. Et cum quadruplex sit causae genus, finalis, formalis, materialis efficientis, quadrupliciter etiam accipi contingit necessarium. Nam aliquid est necessarium ratione causae finalis, quomodo cibum sumere naturaliter dicitur necessarium ad vitae conseruationem; nam hic finis qui est viuere, sine cibo conseruari nequit. Et in genere causae materialis aliquid dicitur necessarium; quo modo dicimus necessarium esse, compositum ex contrariis esse corruptibile ratione materiae. In genere etiam causae formalis aliquid necessarium dicitur, quia ad formam consequitur; quomodo dicitur necessarium esse, hominem esse risibilem, quia risibilitas promanet ab hominis forma. Vltimo ratio ne causae efficientis: & hoc modo necessarium dicitur, sagittam sursum proiectam ascendere ratione causae efficientis illi violentiam imprimantis; in hoc dubio accipimus necessarium ratione formae.

Tertio notandum ex D. Tho. in 4. distinctione. 26. quaestione. 1. ar. 1. aliquid dici necessarium ab intrinseco dupliciter. Vno modo, quia consequitur principia intrinseca rei, ut modo dicebamus ex Aristotele. Alio modo dicitur aliquid necessarium, quia res ad illud ex sua natura inclinatur; licet non semper illi conueniat: sicut descensus lapidis censetur naturalis, quia lapis ad illud ex sua natura propeditur ratione formae lapidis, & grauitatis. Et nota ex eodem D. Tho. ibidem, quod alio modo dicitur aliquid naturale, seu necessarium, ad quod natura inclinatur, sed mediante libero arbitrio completur, & ponitur in esse, sicut actus virtutum dicuntur naturales homini, non propterea quod homini semper conueniant, vel ab eius forma tanquam propriae passionis dimanet: sed quia ad illos ex sua propria forma, scilicet, ex anima rationali inclinatur, sed quia ponuntur in esse mediante libero arbitrio & voluntate nostra non omnibus conuenit viuere secundum virtutem; etiam si sit naturale modo iam dicto.

Quaestionis decisio.

Prima conclusio. Logica, & quaelibet alia scientia, non est homini necessaria ab intrinseco.

2. Notan.

3. Notan.

Secunda Conclusio.

Tertia Conclusio.

seco, ratione propriae formae, sic a deo ut consequatur ad hominis naturam ad modum propriae passionis; sicut intellectus profuit ab hominis essentia. Haec conclusio ponitur contra Platonem, qui ut asserit Arist. in primo posteriorum existimabat scientias nobis esse inditas natura liter: sed propter coniunctionem animae ad corpus non poterat exire in actum scientificum animae. Quamobrem magister nihil aliud efficiebat docendo, quam tollere impedimenta, ut scientiae, quae latebant in anima prodirent in actus suos. Et sic dicebat Plato scire nostrum nihil aliud esse, quam quoddam reminisci.

Sed probatur nostra conclusio, primo argumentis factis in principio quaestionis. Secundum id, quod isto modo, est naturale, & necessarium inuenitur in omnibus hominibus secundum quaelibet eorum statum, cum naturam ipsam consequatur, inseparabiliter: sed logica, & quaelibet alia scientia non sic reperitur, ergo. Probatur minor; nam alias nulla esset difficultas in addiscendis scientiis, si nobis a natura competere, quod pugnat cum aperta experientia, ergo.

Tertio, si scientiae isto modo essent necessariae, sequeretur, quod vnus homo non esset alio latior, hoc autem est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela; nam passiones consequuntur naturam ad modum ipsius naturae: sed natura in omnibus non suscipit magis, aut minus: ergo nec scientiae ipsae susciperent magis, aut minus; nec auerentur, aut diminuerentur. Vide D. Thom. 1. p. quaestio. 84. articulo. 3.

Secunda conclusio. Logica non dicitur homini necessaria ratione alicuius causae agentis, quae necessaria nobis imprimat scientias. Haec conclusio est contra aliquos Philosophos, & contra Auicennam, qui dicebant, ab intelligentiis, & Angelis nobis scientias imprimi, quemadmodum sigillum cerae imprimitur.

Probatur haec conclusio: nam scientiae adquiruntur nostris actibus: ergo non imprimuntur ab intelligentiis. Antecedens probatur, quia eodem actu, quo habitus augetur; producit: sed nostri actus scientifici augent scientiam, ergo & causant illam: & hac ratione solet probari habitus principiorum non causari a nostris actibus, quia eisdem non augetur. Sed illa consequentia probatur: nam actus nostri cum sint vitales, sunt a nobis, & non ab intelligentiis: ergo intelligentiae non imprimunt nobis actus producentes scientiam, & consequenter, nec scientiam.

Tertia conclusio. Logica est homini necessaria ab intrinseco ratione inclinationis: quia homo naturaliter inclinatur ad illam. Probatur conclusio: nam secundum D. Thom. 1. 2. q. 71. art. 2. &

in locis supra adductis, viuere secundum virtutem dicitur homini naturale: quia homo ad illud inclinatur ex sua natura, & forma, quae rationalis est, sed etiam inclinatur homo ad habendam logicam ex natura sua: ergo est naturalis, & necessaria ratione inclinationis. Minor probatur: nam sicut viuere secundum rationem dicitur homini naturale, & necessarium ratione inclinationis eo, quod habet maximam proportionem cum hominis natura: ita logica maximam proportionem habet cum eadem natura hominis, quatenus eius discursum perficit, ut sit sine errore; ergo dicitur necessaria, & naturalis, sicut virtutes ipsae.

Praeterea, motus lapidis dicitur illi necessarius, & naturalis, quia ad illum ex sua natura inclinatur: sed similiter homo inclinatur ad logicam appetitu naturali; ergo est illi naturalis & necessaria ratione inclinationis. Minor probatur: quia vnusquodque inclinatur naturam liter in illud, quod est proprius actus eius, sicut materia inclinatur ad formam: quia est eius actus, sed logica est actus proprius intellectus perficiens ipsum, ergo.

Secundo probatur eadem minor: nam quaelibet res inclinatur naturaliter in illud, quod perficit proprios actus eius, sed logica est maxima perfectio actuum priorum hominis; ergo naturaliter inclinatur ad illam, atque adeo est necessaria ratione inclinationis. Probatur ista minor: quia propterea vocatur scientia rationalis; quia hominis discursum perficit, & rationem.

Quarta conclusio. Homo inclinatur ad habendam logicam naturaliter appetitu naturali, non elicitu, & etiam appetitu naturali elicitu. Pro intelligentia huius quaestionis nota ex D. Th. 1. p. q. 80. ar. 1. & 2. & q. 6. de malo ar. 1. duplicem esse appetitum: alterum naturalem, seu innatum; alterum elicitum. Appetitus naturalis est inclinatio ab autore naturae indita, quae vnusquisque res absque vlla praerua cognitione sua, in bonum propensa est: huiusmodi est appetitus terrae ad locum infimum, materiae ad formam, & omnium potentiarum ad propria obiecta: qui quidem appetitus non distinguitur realiter a re, cuius est appetitus: sed est ipsa res propensa in suam perfectionem, nam alias esset in infinitum processio, ut facile potest deduci. Appetitus elicitus est actus appetendi, quo res cognitionis participes, praerua aliqua cognitione sua feruntur in bonum verum, vel apparens: qui quidem appetitus, aut omnino liber est, aut omnino necessarius, aut partim liber, & partim necessarius. Omnino liber est, qui quo ad exercitium, & specificationem actus est liber. Dicitur liber quo ad specificationem actus: quod ibi rem cognitam appetimus, ut oppositum possumus velle. Dicitur vero liber quo

Quarta Conclusio.

ad exercitium, quando ita elicitur actus, ut possimus non elicere: omnino necessarius appetitus est qui quo ad exercitium, & specificationem necessarius est, ut amor Dei in patria; partim verò liber ille est qui quoad exercitiū libet est, quo ad specificationem necessarius, cuiusmodi est appetitus boni in communi, & omnium eorum, quæ conueniunt volenti secundum suam naturam, & illius, quod in se nullam rationem mali habet.

Hoc supposito probatur prima pars conclusionis. Primo ex rationibus adductis pro præcedenti conclusione.

Præterea probatur ex D. Tho. 1. Physicorū lectione. 10. Vbi sic ait, Verum est bonum intellectus, ad quod naturaliter inclinatur, unde sicut res cognitione carentes mouentur ad suos fines absq; ratione: ita interdum intellectus hominis quadam naturali inclinatione tendit in veritatem, licet rationem veritatis non percipiat. Ecce quomodo D. Tho. aperte asserit primam nostræ conclusionis partem.

Præterea probatur: nā homo secundū intellectū appetitu naturali, & innato fertur in cognitionē veri: ergo & in cognitionē scientiā veri. Antecedens patet: quia illud est perfectio hominis, & appetitu naturali quælibet res fertur in propriam perfectionē. Cōsequētia probatur: quia cognitio scientiæ perfectissima cognitio est: ergo potiori modo fertur in illā appetitus ipse. Probatur cōsequētia, quia si fertur in propriā perfectionem, magis fertur in maiorem, dummodo sit illi proportionata.

Præterea, homo appetitu naturali, nō elicitō desiderat scire, ut asserit Aristot. in principio Metaph. ergo eodē appetitu desiderat logicam. Probatur cōsequētia, quia logica est necessaria simpliciter ad scientias acquirendas, ut iamiam videbimus; ergo eodem appetitu appetitur, quo scientiæ ipsæ, sicut lapis eodē appetitu appetit centrum, & medium necessarium ad centri consequutionem.

Præterea, intellectus à principio nature est tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictū, & pura potētia ingenere intelligibiliū: ergo habet appetitū naturalem, ut perficiatur per cognitionem: ergo per actum scientificū, qui est perfectissima cognitio; ergo & per actum logicæ. Prima consequētia probatur: nā hac ratione dicimus materiam primam naturali appetitu inclinari ad omnes formas, tanquam ad actum completiū suæ potentialitatis, quia omnibus perficitur eodem modo: ergo etiam inclinatur intellectus ad omnes scientias, siquidē omnibus perficitur eodē modo. Præterea Appetitus elicitus logicæ, naturalis est, ut videbimus: ergo magis naturalis est innatus, cum ipsum fundet, & illum præcedat.

De hac re videatur Cicero: secūdo de Finibus.

Secunda pars conclusionis probatur; nā appetitu naturali elicitō appetimus ea, quæ pertinent ad voluntatem, & ad singulas potētiās, & ad totum hominē: sed logica est hominis perfectio secundū partē intellectiui: ergo. Maior est D. 1. h. 1. q. 1. art. 1. Cōsequētia est per se nota, quia logica ad intellectum pertinet, perficiens ipsum ne erret in veri inuestigatione.

Sed cōtra conclusionem est argumētum: nā si iste appetitus elicitus est naturalis, & necessarius, vel est quo ad exercitium, vel quo ad specificationem; neutrum horū: ergo. Quod non quo ad exercitium, de se patet, quod non quo ad specificationem probatur: quia potest homo nolle, scire logicam. Respondetur, quod si logica, & quælibet alia scientia cōsideretur in ratione perfectionis hominis, nulla ratione possunt odio haberi, sicut nec vita ipsa, nec intellectus hominis: quia ut sic in propria ratione nullum malum dicunt. Si vero considerentur secundum quod habent annexam aliquam difficultatem vel laborem, vel aliquid huiusmodi: sic possunt odio prosequi: quomodo etiam vita ipsa odio habetur aliquādo: sed hoc potius est, odio habere laborē illum, vel difficultatē annexā, quā ipsam logicā: primū autem sufficit, ut dicatur appetitus naturalis.

Secundo arguitur: Non omnes homines logicam consequuntur, ergo appetitus ad logicam nō est cōsensus naturalis, & necessarius modo expositio. Probatur consequētia; nam aliās frustra esset talis appetitus, at Deus, & natura nihil faciunt frustra: ergo. Respondetur, quod ut ille appetitus sit naturalis, & necessarius quodāmodo fat fuerit, quod in multis, vel aliquibus speciei humanæ indiuiduis fortiatior effectum: & hoc patet exemplo beatitudinis naturalis, quam omnes naturaliter appetūt, & tamen nō omnes cōsequūtur illā.

Tertio arguitur: nam multi non cognoscūt logicam: ergo illam naturaliter non appetūt: quia appetitus elicitus non fertur nisi in obiectum cognitum Respondetur, quod, cū quid sit logica siue in communi, siue in particulari cognoscitur, & quam connexionem habet cum hominis beatitudine naturali, & cum hominis perfectione amabitur appetitu elicitō, & necessario quo ad specificationem: sicut sunt multæ hominis potētiæ, quas communiter homines non cognoscunt: & ob eam rē appetitu naturali elicitō nō desiderāt: cum verò cognouerint ad suā perfectionem attingere & integritatem illas amabunt appetitu naturali elicitō.

Ultima conclusio; Magis naturales sunt homines, quælibet scientiæ reales speculatiuæ, quæ ad exercitium pertinent, quā ad exercitium pertinent, quæ ad exercitium pertinent, quæ ad exercitium pertinent.

logica simpliciter, & absolute loquēdo. Hæc conclusio statuitur contra aliquos, qui censent, hominem secundū quod intellectiuius est, magis inclinari ad reliquas scientias reales, quā ad logicam: at verò secundū quod est rationalis magis ad logicā, & contra illos etiam, qui dicunt simpliciter, & absolute hominē magis inclinari ad logicam, quā ad reliquas scientias reales. Quæ conclusio expresse asseritur à Flādia. 1. Meta. q. 2. art. 1. ad. 7. argū.

Et probatur; Nā logica appetitur tamquam mediū, & tamquā instrumētū ad reliquas scientias, & reliquæ scientiæ speculatiuæ appetuntur propter seipsas; ergo magis appetuntur quā logica. Probatur cōsequētia; quia propter quod vnūquodq; tale & illud magis: & finis magis appetitur, quam mediū ordinatum ad ipsum: Ergo magis naturalis est appetitus reliquarum scientiarum, quam logicæ.

Et confirmatur; nā lapis magis inclinatur in centrum, quā in motum, quo centrū consequitur, & magis naturalis est appetitus cētri, quam motus ad ipsum, ergo. Dices, quod logica etiam in se ipsa est quædam perfectio intellectus, & saltim quatenus docens est, propter seipsam appetitur. Admitto hoc, sed tunc est argumētum. Maior perfectio intellectus est metaphysica, & reliquæ scientiæ reales, quā logica; ergo magis inclinatur naturaliter in illas, quā in logicam. Antecedens patet: nam in ratione specifica scientiæ sunt perfectiores, cum versentur circa perfectiora obiecta, & in ratione specifica scientiæ perficiunt intellectus; ergo. Cōsequētia probatur; nam intellectus noster magis inclinatur in suam maiore perfectionē naturaliter, si sit sibi proportionata: nam natura, quæ tribuit inclinationem in propriā perfectionē, maiore tribuit in illam, quæ est perfectior, sicut materia prima magis inclinatur in formam, quæ perfectiori modo ipsam actuat in genere actus, eius capacitātē magis replendo.

Præterea contra illam distinctionem, quā fingunt oppositum tenentes est argumētum: Omnis scientia perficit intellectū secundum quod est discursiuus, & hominem secundum quod est rationalis: ergo magis perfecta scientia magis perficiet hominem secundū quod est rationalis. Probatur antecedens ex Diuo Tho. 1. p. q. 79. ar. 8. vbi docet hanc veritatem.

Præterea: Omnes scientiæ deducunt conclusiones ex principijs per discursum rationis: ergo omnes scientiæ perficiunt hominē, qua ratione discursiuus est. Antecedens patet, nam scire, est rem per causas cognoscere, & in hominibus idem est, quod discurrere à causa ad effectum, vel è contra; consequētia verò de se patet.

Præterea, intellectus noster secundū quod est intellectus perficitur per habitum primorum principiorum; ergo ut sic non perficitur per scientias; sed quatenus ratio est. Antecedens patet: prima principia intelligūtur simplici intelligentia sine discursu, ergo. Cōsequētia probatur: quia diuersam rationē oppositā quodāmodo habet intellectus, ut ratio, & ut intellectus, ut patet ex D. Tho. vbi supra.

Præterea, scientiæ angelicæ in hoc differūt à nostris, quod sunt sine discursu, nostræ verò cum discursu: & illæ hac ratione perficiunt intellectum angelicum, qui nullo modo est discursiuus: nostræ verò scientiæ intellectum angelicum perficere non possunt: quia discursu quodam procedunt: ergo nec possunt perficere nostrum, quatenus intellectus est: ergo perficiunt illum, quatenus ratio est: nulla ergo est distinctio, quam supradicti logici exhibent. Videatur D. Tho. 1. p. quæst. 58. art. 1. Nec potest etiam defendi nostrum intellectū magis inclinari in logicā eo, quod sit magis proportionata nostro intellectui, quia omnes scientiæ reales magis proportionatæ sunt illi, cum considerent ens reale, quod cognoscitur per se: logica verò cōsiderat ens rationis, quod cognoscitur per species entis realis, ut videbimus. Dixi in conclusione, simpliciter, & absolute: quoniam secundum quid non obstat (ut inquit Flādia) magis inclinari ad logicam, quatenus est prima in exequutione.

Argumenta dissoluantur.

Ad argumenta in contrarium, respondetur: Ad primum dicitur euidenter concludere logicam non esse necessariam absolute, & ad modum propriæ passionis: quia tunc constitueret propositionem per se; sed nō probat, quod logica non sit necessaria ratione inclinationis, sicut beatitudo naturalis est homini necessaria ratione inclinationis: & tamen non constituit propositionem necessariā in aliquo modo dicendi per se: nam hæc accidentaliter est; Homo est beatus naturaliter; Hæc autem; Homo habet inclinationem ad logicā est in secūdo modo, sicut hæc: Homo habet inclinationem ad virtutem; per hoc patet ad. 2.

Ad tertium respondetur, quod hæc propositio: Logica est homini necessaria, potest accipi sic, ut iste terminus logica, stet determinate, ut possimus sub ipso ascendere & descendere: & tunc, sicut probat argumētum, propositio est falsa. Potest etiam alio modo accipi, ut stet in confuso, & logica accipiatur in communi: & tunc est vera: nec licet sub subiecto ascendere & descendere: æquiualeat enim huic, necessaria est homini logica, & est similis huic: Ad intellectum.

telligendum necessarius est intellectus.

Ad quartū respondetur, quod aliqua operationes vitales sunt homini necessariz; quia homo inclinatur ad illas, vt intelligere, & amare: sed nihilominus sunt accidentales illa praxidationes: Homo intelligit & cetera, quia ponuntur in esse illarum inclinationes mediante principio libero.

Ad quintū respondetur, quod illud, quod est necessarium admodum propriæ passionis prius conuenit speciei, quam indiuiduo in praxidatione, quæ absoluitur à tēpore: illud vero, quod est necessarium ratione inclinationis, quia praxidatur accidentaliter, prius conuenit indiuiduo, quam speciei. Hæc enim praxidatio; Homo est logicus, ideo vera est, quia Petrus, vel Paulus vel aliquod indiuiduū est logicū. Hæc autē praxidatio, quæ absoluitur à tēpore, Petrus habet inclinationē ad logicā, ideo vera est, quia homo habet inclinationem ad logicam, quia propria passio prius connectitur cum specie, quā cū indiuiduis.

Ad vltimū respondetur, quod habitus primorū principiorū, quo intellectus determinatur ad assentiendū primis principijs, est cōgenitus ad modum propriæ passionis, & conuenit omnibus hominibus; sicut risibilitas; & hoc modo non dicimus logicam esse necessariam, & naturalem, sed ratione inclinationis. Et in hoc dubio locuti sumus de logica artificiali: nam naturalis logica nihil est aliud, quā ipsamet ratio.

QVÆSTIO. II.

Vtrum logica sit necessaria ad alias scientias acquirendas, ita vt nulla scientia sine ipsa acquiri valeat.

À parte negativa arguitur. 1. Nā logica nō est necessaria ad alias scientias ingenere causæ efficientis: id enim, quod effectiue causat scientias, est noster intellectus per actū, qui nō est actus logicæ; nam quando scio ens esse vnum, hoc non scio per actum logicæ, sed per actū metaphysicæ. Nō in genere causæ formalis: quia quælibet scientia habet propriam formam, & essentiam sibi intrinsicam, neq; etiam ingenere causæ Materialis; quia scientiæ cum sint spirituales, nō consistunt materia neq; logica materiam subministrat alijs scientijs; neq; in genere causæ finalis; quia reliquæ scientiæ non ordinantur ad logicā, cum logica eis ignobilior sit. Si dicas, quod est ne-

cessaria ingenere causæ instrumentalis.

Cōtra & sit secundum argumētū; nā si logica est necessaria ad alias scientias tāquā instrumentum: ergo & ad seipsam erit hoc modo necessaria. Probat, consequentia, quia ipsa est scientia: vnde sequitur quod ipsa dialectica nō possit acquiri sine seipsa: & ita quod præsupponat se ad sui generationē, quod est impossibile, quia si est iam, nō generatur, & si nō præsupponit se ad sui generationem; ergo non est necessaria ad seipsam, tamquam instrumentum, & sic nec ad alias scientias.

Tertiū Argumētum: Homo ex principijs cognitio lumine naturali naturaliter deducit conclusiones: ergo sufficit lumen naturæ ad alias scientias acquirendas. Antecedens patet: quia viso effectu naturaliter cognoscimus causam, & è conuerso. Confirmatur: Homo per synderesim, qui est habitus primorū principiorum practitorū, vt quod bonū sit faciendum, malum fugiendum, potest acquirere virtutē sine habitu alio antecedenti: ergo similiter per habitū principiorum speculatiuorū poterimus acquirere scientiā sine logica eadem ratione.

Quarto, Si Deus modo tolleret habitū dialecticæ à Philosopho manente habitu philosophiæ, quod est possibile, si quidem vnū nō dependet ab alio in cōseruari; ille habitus effectus vera scientia, & sine logica, & possemus per illum assentiri cōclusionibus Philosophiæ: ergo logica non est simpliciter necessaria ad alias scientias acquirendas. Probat, consequentia; nam si nō est necessaria ad vsum, ergo nec ad acquisitionem.

Quinto, Nam si alicui fieret hæc demonstratio, vel alia clarissima, Omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis, intellectus eius necessario assentiretur conclusioni: ergo generabitur scientia per illum actū: & tamē sine eo quod præcedat logica in eo, qui acquirat illum habitū scientiæ: ergo iam scientia potest acquiri sine logica. Quod si dixeris in esse imperfecto posse acquiri, scilicet, quātum ad vnam, vel alteram cōclusionem, non tamen in esse perfecto, & quantum ad multas cōclusiones; Contra, nam, qua ratione potest vna, vel altera conclusio sciri sine logica, poterit sciri. 2. & 3. & reliquæ omnes: nā eadē dependentia est vnius, & omnium à logica vt habeatur.

Sexto, In ipsa logica deducuntur per vim naturalis luminis conclusiones ex principijs per bonam consequentiam sine præexistente logica: ergo hoc ipsum fieri potest in alijs scientijs; antecedens est per se notum, alias esset processus in infinitum in logicæ acquisitione; consequentia probatur: nam clariora sunt

2. Argumēt.

3. Argumēt.

4. Argumēt.

5. Argumēt.

6. Argumēt.

sunt principia reliquarum scientiarū, cum earum obiectum sit magis notum & perfectum.

Præambula ad decisionem quæstionis.

Decisio quæstionis

In hac quæstione agimus de necessario in ordine ad finem, & non accipimus necessarium pro vtili, sed pro illo, sine quo finis acquiri non potest. In qua quæstione, Fonseca lib. 1. Met. q. 4. docet dialecticā ad alias scientias acquirendas non esse simpliciter necessariā, sed ex hypothesi, si quis facile, & absq; erroris periculo breuiter, atq; ordine reliquas scientias assequi velit. Et probat primā partē huius assertionis in hunc modū: quia ad scientiam cōparandā duo sunt necessaria tantū, alterum, vt qui illam consecuturus est inueniat eius principia, illisq; assentiatur; alterum, vt certo sciat se, vt i aptis, & minime fallacibus argumentationibus ad demonstrandas ex huiusmodi principijs conclusiones, in quibus scientia cōtinetur, sed ignarus dialecticæ vtrumq; præstare potest: ergo, probatur minor, quia ad vtrumq; præstandū, sat fuerit lumen intellectus. Quod verò sit vtilis probat, multis argumentis nō necessarijs: nā illā partē hucusque nemo negavit, qui mētis cōposuerit. Hæc vero opinio de desumpit ex Ianduno. 2. Met. q. 22. qui illam prius docuerat: & potest suaderi his argumentis. Nā multi alias scientias dialecticæ expertes acquisuerunt. Et ita referunt Hippocratē logicæ caruisse; qui tamē medendi artem exactissime calluit, & ius civile sine logica satis perfecte quātū videtur acquirat. Item etiā, quia omnes aliæ scientiæ definiunt, diuidunt, & argumentantur in proprijs materijs, ad quod munus videbatur necessaria logica. Tandem, quia logica non debet acquiri primo loco, sed post alias scientias, quia tractat de his, quæ non cognoscuntur, nisi rebus alijs cognitis. Quam ob causam Auerro. 4. Met. com. 2. dixit agere de secundis intentionibus adiunctis primis: si autem necessaria esset ad alias scientias primo esset acquirēda.

Quæstionis decisio.

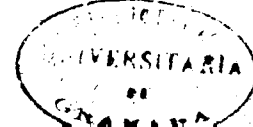
1. Conclusio. Prima cōclusio: Logica seu dialectica simpliciter est necessaria ad alias scientias acquirendas tanquā instrumentum quoddam reliquarum scientiarum. Probat, hæc con. 1. ex Arist. 2. Met. tex. 15. vbi sic dicit: Propter quod oportet erudiri, quomodo singula sint recipienda; absurdū est simul quærere scientiā & modū sciendi, est tamen neutrum facile accipere. Vbi intrinsicam connexionē ponit inter scientiā, & modum sciendi, si quidem vnū ab alio non separat. Et D. Aug. lib. 2. de ordine c. 13. ita dicit, disciplinæ disciplinarum (quā dialecticā vocat) hæc

docet docere, hæc docet discere; in hac seipsam ratio demonstrat, atque aperit, quæ sit; quid velit, quid valeat, scire scire, sola sciētes facere potest, vbi vides, D. Aug. expresse docere, sine logica alias scientias acquiri nō posse, cū dicat: hæc docet docere, hæc docet discere, & sola docētes facere potest. Qui ergo dicūt ad alias scientias non esse necessariā, D. Aug. cōtradicit, & Cicero de Claris oratoribus dicit dialecticā adeo esse necessariā ad eloquētiam consequendā, vt sine illa haberi nō possit. Hanc conclusionem multis autoritatibus probat sapientissimus Magister Soto quæstione. 1. proæmiali in logicam.

Secūdo probatur ratione: Omnes scientiæ acquiruntur per definitiones, diuisiones, & argumentationes, quia in omni demonstratio, quæ syllogismus est, demonstratur propria passio de subiecto per eius definitionem; vnde vt quis construat demonstrationem, est necessariū, vt sciat argumētari, diffinire, & diuidere, itidem quid sit propria passio, quid syllogismus, & quid demonstratio: sed hæc sola logica docet: ergo ad alias scientias simpliciter est necessaria. Maior, probatur quo ad vltimā partem; nam demonstratio sine cognitione suarū partium construi nequit.

Secūdo probatur cōclusio, & explicatur magis ratio præcedēs, vt acquiratur scientia, quæ est habitus acquisitus per demonstrationem; necessariū est scire cōstruere demonstrationem: demonstratio autē, cum duobus cōsistat, & materia necessaria, & forma certa, & infallibili, cōstrui nequit sine eo; quod sciamus, quæ nam forma syllogismi sit necessaria, quæ itidē materia; hoc autē docet logica solū; ergo est simpliciter necessaria ad alias scientias. Maior de se patet: minor probatur. Nā in libris priorū, & posteriorū hoc Aristoteles pertractat, nec alibi disputatū reperimus quā in logica, cum ad eius formale obiectum hæc tractatio pertineat. Dices, quod hoc scire possumus per lumen rationis, & ita logica non est necessaria. Antecedēte cōcesso, cōsequentia negatur; nā solū probat hoc argumētū; logicā inueniri posse per rationis lumen, quod nos fatebimur infra: nō verò probat, hæc logicā per rationis lumen inuētā necessariā nō esse ad alias scientias. Nā sicut prudētia acquisita lumine rationis, & habitu principiorū practitorū acquiri valet, & est nihilominus ad reliquarū virtutū acquisitionē necessaria, eodē pacto de logica respectu aliarum scientiarum asserēdum est; licet exemplum non teneat in omnibus. Et amplius hoc explicatur; Nam per logicam scire possum disponere maiorem, & minorem demonstrationis, vt sequatur conclusio necessario ex illis præmissis ita dispositis, & pos-

2. Probatur

& possum scire conclusionem inferre: est nihilominus dispositio premissarum necessaria, vt conclusio rectè inferatur, eodem pacto lumine rationis acquiritur logica, cæterum est necessaria, vt eodem rationis lumine reliquæ acquirantur scientiæ, cum modum doceat, quo adquirantur, & ipsa sola docentes faciat, vt inquit Aug. vbi supra. Et hoc est maximè aduertendum, quia in hoc neruus difficultatis consistit: & propter hanc ignorantem quotquot oppositum sentiunt errarunt.

3. Proba.

Tertio probatur conclusio, Vt aliquis scientiam consequatur necessaria est scire conclusiones resoluere vsque ad principia prima, scilicet proxima, & indemonstrabilia, vt videlicet hominem esse risibilem resoluat in hoc principium, hominem esse rationale: sed hoc non potest facere sine logica, ergo. Maior patet, nam scientia practica, & speculatiua in hoc differunt maximè, quia practica modo compositiuo procedit, speculatiua verò resolutiuo, conclusiones vsque ad sua principia resoluendo, vt certò sciat, & euidenter conclusionem: nam hoc scire vocamus rem per causas cognoscere: sed probatur minor, quia hæc reductio fieri debet, natura principiorum & conclusionum cognita, & similiter demonstrationis, & argumentationis natura intellecta, quod munus docere propriū est logicæ, ergo.

4. Proba.

Quarto Homines ad ista officia exteriora necessaria habent quasdam artes, quibus illa efficiant, vt artē domificatiuā ad domorum constructionem, & sic in reliquis: ergo etiam illi est necessaria ars aliqua ad conceptus suos internos componendos in modum demonstrationis, & definitionis. Sed hæc dispositio conceptuum secundum hanc formam est necessaria ad alias acquirendas scientias, ergo & logica, quæ ista docet erit similiter necessaria. Vnde Diuus Augustinus vbi supra, Quomodo ratio ad alia transiret fabricanda, nisi ipsa sua prius quasi machinamenta quædam, & instrumenta distingueret, notaret, dirigeret, proderetque ipsam disciplinā disciplinarū, quam dialecticam vocant: Vbi Diuus August. dicit non posse ad alias scientias habendas transire sine dialectica & omnes rationes supra factas comprehendit, & complectitur his suis verbis.

2. Conclus.

Secunda conclusio. Logica est necessaria ad alias scientias, non solum vt adquirantur, sed etiam ad illarum vsum, postquam sunt acquisitæ, vt prodeant in actus suos. Probat hanc conclusio, nam quælibet ars, vt domificatiua verbi gratia, non potest exire in actus suos, nisi medijs instrumentis: sed dialectica est omnium scientiarū instrumentum, vt

asserunt omnes philosophi, & Boetius super perdicab. Porphyrij statim in principio: ergo cæteræ scientiæ non possunt in suos actus prodire, nisi per dialecticam, tanquam per instrumentum.

Secundo probatur conclusio, Nam cæteræ scientiæ, quando exeunt in actus suos, vel est demonstrando, vel diffiniendo, vel diuidendo &c. Sed hæc omnia docet dialectica, ergo ad hæc exequenda est necessaria.

2. Proba.

Tertio, quia prudentia non solum requiritur ad omnium virtutum acquisitionem, vt pote quæ præscribit medium, sed etiam est necessaria ad earum vsum, ergo dialectica ad vsum omnium scientiarū, quia quamuis non præscribat medium est tamen sciendi modus, & quando Philosophi dicunt, quod est necessaria ad omnium scientiarum acquisitionem non excludunt in hac assertione necessitatem ad vsum scientiarum, quæ iā acquisitæ sunt.

3. Proba.

Tertia conclusio, Bene potest aliquis habere scientias in esse imperfecto sine dialectica quæ sit habitus, non tamen in esse perfecto. Explicatur conclusio, Habere scientiā in esse imperfecto, est illā habere prout inclinatur ad vnam, vel alteram conclusionem: habere illam in esse perfecto est illam habere prout inclinatur ad multas conclusiones, quas sciens scit resoluere in sua principia.

3. Conclus.

Probat hanc conclusio, Nam si fiat alicui ignaro logicæ demonstratio aliqua clarissima, in qua & principia, & consequentiæ bonitas sint lumine naturæ cognita, vt si fiat de aliquo subiecto prima demonstratio, quæ de illo haberi potest, statim assuetur maiori & minori & cōclusioni, ex necessitate: ergo generabitur scientia: Probat hanc consequentiā, quia demonstratio generat scientiā, minor probatur, quia præmissis, & consequentiā euidenter cognitis, ex necessitate determinatur intellectus ad assensum conclusionis.

Secundo probatur, Nā quando primo fuit acquisita logica ab aliquo non fuit præsupposita aliqua logica: ergo bene potest acquiri scientia secundum aliquam conclusionem sine præexistente logica, probatur consequentiā, quia logica est scientia, ergo sicut ipsa fuit acquisita sine præexistente logica, ita aliæ scientiæ poterunt acquiri sine præexistente logica, in esse dico imperfecto.

2. Proba.

Tertio nam aliquæ propriæ passiones ita proximæ sunt primis principijs, vt per naturale lumen facile attingi possint & resolui in eadem principia, & aliqua bonitas consequentiæ ita patens est, vt terminis explicatis, statim cognoscatur per lumen intellectus: ergo per hanc consequentiā ita claram passio

3. Proba.

nam logica nullo modo potest acquiri: ergo ista conclusio est nulla, & quæstio supponit falsum. Probat hanc antecedens, nam per primam demonstrationem, quæ fit in logica non potest acquiri habitus logicæ: & idem dicendum est de secunda, & alijs omnibus demonstrationibus, ergo. Probat hanc antecedens, nam ad hoc quod per primam demonstrationem generetur logica, necessarium est quod cognoscatur bonitas consequentiæ euidenter, veritas præmissarum & conclusionis euidenter, & simul quod sunt necessaria: sed hoc vnica & eadem demonstratione fieri nequit: ergo per primam demonstrationem non potest acquiri logicæ habitus: & idem argumentum fit etiam de secunda demonstratione. Probat hanc minor, quia cū sint diuersæ veritates istæ, quod hæc consequentiā est bona, & quod hæc conclusio est vera non possunt vnica demonstratione demonstrari, nam vnica demonstratione vnica tantum veritas scitur.

Huius argumento aliqui viri docti ita respondent, quod quando per primam demonstrationem vnico actu cognoscitur bonitas consequentiæ, & veritas conclusionis, per talem primam demonstrationem generatur scientia: vt si aliquis per syllogismum de Darij probaret consequentiā, de Darij esse bonam, hoc modo omnis consequentiā, in qua prædicatum affirmatur de subiecto, & de omni contento sub subiecto est bona: consequentiā de Darij est huiusmodi, ergo consequentiā de Darij est bona. At vero quando cognoscendo conclusionem non cognoscitur in eadem cōclusionem bonitas consequentiæ, vt si per syllogismum factum in Barbara probem duas cōtradictorias esse non posse simul veras, non generatur scientia secundum modum scientiæ, licet generetur scientia secundum rem. Et probatur quod sit scientia secundum rem, quia est habitus acquisitus per demonstrationem, & consequentiā bonam secundum rem, ergo secundum rem habitus ille est scientia. Quod autem secundum modum non sit scientia probatur: quia vt habitus habeat modum scientiæ est necessarium quod conuincatur intellectus sine aliqua prorsus formidine: sed qui non habet euidentiam bonitatis consequentiæ non potest esse certus sine formidine de veritate conclusionis: ergo ille habitus non habet modum scientiæ.

Sed hæc solutio mihi falsa videtur: Primo quia nisi intellectus sit certus de bonitate consequentiæ nullo modo conuincitur potest, sed semper manet cum formidine an fallatur in deducenda conclusione ex præmissis: ergo nullo modo generabitur scientia per talem demonstrationem etiam secundum rem; probatur

ne illā deducere poterit ex eisdem principijs, & tunc generabitur habitus scientificus.

Secunda pars conclusionis probatur ex dictis in prima conclusione, quæ sic est intelligenda.

Et præterea, quia multæ conclusiones scientificæ distant multum à primis principijs, vnde deducuntur, & non statim visis principijs, & definitionibus subiecti cognoscuntur, ergo ad hoc quod euidenter cognoscantur, & deducantur ex primis principijs, necessaria est aliqua ars, quæ hoc doceat: hæc autem est logica, quæ propterea disciplina disciplinarum vocatur: ergo.

4. Proba.

Quarto ad operandum vnum actum, vel duos virtutis non est necessaria prudentia: sed ad operandum semper opera virtutis est necessaria tanquam præscribens medium, nā vnum actum vel duos virtutis potest ipsa ratio perfyndere sin operari: cæterum ad operandum opera virtutum semper facile prompte, & delectabiliter est necessarius habitus prudentiæ: ergo hoc ipsum erit dicendum de scientiarum acquisitione respectu logicæ, quod dicimus de logica respectu aliarum virtutum. Et si fiat argumentum: ergo logica non est necessaria simpliciter ad alias scientias habendas, si quidem aliquæ scientiæ secundum substantiam haberi possunt sine logica, vt fatemur in prima parte conclusionis. Respondetur negando consequentiā, nam etiam dicimus prudentiam necessariam esse ad virtutum acquisitionem, quamuis vnum aut alium actum virtutis habere possimus sine illa: quia virtutes in esse perfecto sine prudentia haberi non possunt, eodem modo est dicendum de logica respectu aliarum scientiarum, quæ ad illas necessaria dicitur, propterea quod sine illa in esse perfecto acquiri non possunt: licet secundum quendam statum imperfectum sine logica possint haberi: & tunc etiam acquiruntur per logicam naturalem, & per quendam vsum logicæ etiam non perfectum, qui hominibus naturaliter competit, vt asserit Arist. in sua rhetorica statim in principio.

4. Conclus.

Quarta conclusio. Logica cum primum fuit acquisita per lumen rationis, & habitum primorum principiorum habita fuit, potestque modo licet maximo cum labore, acquiri: non tamen ita perfecte acquiritur hoc modo, sicut per Doctrinā, & lectionem eorum librorum, qui de hac scientia tractant Et probatur, nam logica non se præsupposuit ad sui generationem, nec est processus in infinitum: ergo debemus referre logicæ acquisitionem cum primū acquisita fuit in rationis lumen, & in habitum principiorum, & si fiat argumentum,

tur consequentia, quia ad scientiam ita requiritur bonitatis consequentia certitudo; sicut requiritur certitudo veritatis præmissarum, sed sine certitudine veritatis præmissarum non generabitur scientia etiam secundum rem, ergo nec generabitur secundum rem scientia si ne euidencia bonitatis consequentia.

Secundo quoniam illi quatuor modi primæ figuræ sunt per se noti quo ad bonitatem consequentia: est enim per se notum bene in ferri in illis consequentiam: ergo non potest demonstrari bonitas consequentia illorum; nam alias nunquam per primam demonstrationem generaretur scientia. Respondetur ergo ad argumentum, quod si fiat demonstratio in aliquo modo illorum quatuor primæ figuræ per assensum conclusionis generabitur scientia, & secundum modum, & secundum rem, licet imperfecta; nam ut hoc modo generetur scientia, nihil aliud requiritur, nisi quod præmissæ cognoscantur esse necessariae, & quod consequentia cognoscatur esse euidens: sed hoc totum reperitur in prima demonstratione; nam consequentia facta in illis modis quatuor cognitæ sunt lumine naturali explicatis terminis, cum statim appareat connexio medijs cum extremitatibus. Et hoc magis probatur: quia omnes concedunt, quod per logicam naturalem possumus aliquam conclusionem, scire, etiam philosophiæ, vel alterius scientiæ, sed hoc non posset esse, nisi haberemus euidenciam, quod illæ consequentia sunt bonæ sine demonstratione: ergo. Minor probatur; quia alias erat necessarium quod prima demonstratio esset circa logicam; & sic non possemus habere alias scientias in esse imperfecto sine habitu logicæ acquisito, quod supra probatum est, esse falsum.

5. *Conclus.* Quinta conclusio. Logica secundum quod tradit sua principia, & secundum suum esse imperfectum est necessaria ad seipsam secundum esse perfectum.

Ad intelligendam primam partem conclusionis scire oportet in qualibet scientia esse duas partes (ut tradunt Philosophi) alteram, quæ tradit principia ipsius scientiæ, quæ dicitur præambula ad scientiam; nam huius modi principia non cognoscuntur in hac scientia per demonstrationem, & ita non cognoscuntur per habitum illius scientiæ, alteram, in qua conclusiones demonstrantur, & istæ conclusiones sciuntur per habitum scientificum; hæc pars scientiæ non est præambula, sed est ipsa scientia essentialiter. Dicimus ergo in conclusione, quod dialecticæ prima pars tradens principia est necessaria ad secundam. Et probatur: quia omnis scientia causatur ex suis principijs, ex quibus deducuntur conclusio-

nes demonstratæ, cum omnis demonstratio, ex causis procedat.

Sed est notandum ex D. Tho. 1.2. q. 74.2.4. ad.3. dispositionem necessariam ad introductionem alicuius esse intrinseci differentia; Quandoque enim est idem cum re, ad quam disponit, licet secundum aliquam considerationem ab illa distinguatur; & hoc modo scientia secundum esse imperfectum est necessaria ad se ipsam secundum esse perfectum, tanquam dispositio: nam imperfecta disponit, ut perficiatur. Alio modo est in eo in quo disponit, sed non est idem cum re, ad quam disponit: sicut calor est dispositio ad formam ignis, quandoque vero dispositio nec est in eodem, nec idem cum re ad quam disponit: quomodo res, quæ habent ordinem ad inuicem, ut ex vno perueniatur in aliud, dicuntur dispositiones: sicut bonitas imaginationis est dispositio ad scientiam, quæ est in intellectu, quia iuuat ad bonitatem intellectus. Ex hoc probatur conclusio: Scientia secundum esse imperfectum disponit ad se ipsam secundum esse perfectum; ergo Dialectica secundum esse imperfectum est necessaria ad se ipsam secundum esse perfectum; quia secundum esse imperfectum disponit ad se ipsam, ut perficiatur, & dispositio necessaria est ad id, ad quod disponit, si autem à Deo infunderetur tota simul, perfecta infundi posset.

Præterea: nam dialectica quatenus utens est, præsupponit se ad seipsam quatenus docens est: ergo ipsa secundum aliquam considerationem ad seipsam erit necessaria; nam cum sit scientia, & modus sciendi, quæ ratione est modus sciendi prærequiritur ad seipsam, quatenus est scientia.

Sexta conclusio, Ars sophistica prout illam tradit dialectica, utilis est ad alias scientias habendas. Et pro huius conclusionis ampliori intelligentia videatur D. Th. in principio opusculi fallaciarum. Probatur ergo conclusio. Nam hæc ars tradit modum percipiendi fallaces argumentationes, sed hoc multum iuuat ad percipiendas rectas arguendi formas. ergo. Non autem censetur necessaria absolute, quia per ipsos recte arguendi modos poterit cognosci argumentatio obliqua, & deficiens, nam rectum est iudex sui obliqui. Debet tamen hæc ars cum sobrietate addisci, & exerceri, cum enim ad hunc finem dicatur utilis, ut quæ sit defectuosa argumentatio, cognoscamus quantum ad hoc consequendum, & exercitij & præceptorum expollulauerit ratio, impendendum erit; & non plus. Quia in re huius temporis Dialectici multum excedunt, tempus instrumentes in rebus non aded necessarijs, obliuati eorum præceptorum dialectico.

cticorum, quæ plurimum valent ad alias scientias consequendas. Et certe, ut sua laude non priuetur sapientissimus præceptor meus Frater Dominicus Bañes nostræ religionis ornamentum præclarissimum, mirificè hoc obseruauit in suis institutionibus minoris Dialecticæ, quas diebus proximè elapsis in publicum emisit post grauissima commentaria in omnem fere Theologiam.

Argumenta dissoluantur.

Ad primum respondetur, quod Dialectica est necessaria ad alias scientias in genere causæ instrumentalis, & instrumentum ad genus causæ efficientis reuocatur, ut constat ex 2. Physico. Est autem Dialectica aliarum scientiarum instrumentum, quatenus habitu existente in intellectu, utimur ad efficienda instrumenta, quæ alijs scientijs conquirendis deseruiunt: cuiusmodi sunt definitiones, diuisiones &c. Demonstratio verò ad scientiam causandam concurrat in genere causæ efficientis, cui definitio diuisio & alia multa subseruiunt. Non vero dicitur instrumentum dialecticæ ita ut ipse habitus Dialecticæ per se ipsum concurrat ad aliarum scientiarum productionem: sed quia ipse habitus concurrat per suos effectus.

Ad 2. Arg. Ad 2. respondetur ex hac solutione primi argumenti. Et cum inferatur: ergo præsupponit se ad sui generationem, negatur consequentia. Nam quando ipsa primo fuit adiuenta, hoc factum est per rationem naturalem, & per principia prima; & hoc modo acquisita prima conclusione, ipsa prima conclusio cum eodem principiorum habitu deseruiuit, ut acquireretur secunda; & sic fuit acquisita in esse perfecto: modo autem per dialecticam, quæ est in magistro causatur in discipulo Dialectica ut in plurimum; sicut medicus causat sanitatem in ægrotis; non quod magister sit causa principalis, sed ministerialis; intellectus verò discipuli est principalis causa; sed tamen adiuuatur actus intellectus, & confortatur à Magistro. Itaque ipsa Dialectica secundum esse imperfectum seipsam perficit: nam hoc augmentum est quasi augmentum viuientium ab intrinseco, & à propria forma Dialecticæ: reliquæ verò scientiæ non se possunt augere sine Dialectica, quia pendent ab illa tamquam ab instrumento, & illarum augmentum veluti assimilatur augmento non viuientium. Adhuc magis dico, quod eademmet logica quatenus utens quodam genere intelligitur prior sine ipsa ut docense sit intellecta; & ita modo iam exposito ad alias scientias & ad seipsam est necessaria.

Ad 3. Arg. Ad tertium respondetur, quod homo naturaliter deducit conclusiones ex principijs, po-

test tamè in hoc errare: quamobrem et ret, requiritur Dialectica, quæ determinet intellectum ad hoc munus. Potest ergo homo per naturalem rationem vnam, aut alteram conclusionem scire: sed ut habeat scientiam in esse perfecto, est necessaria Dialectica ut instrumentum intellectus, ne erret in discursu.

Ad confirmationem respondetur, quod sicut homo non potest habere virtutes sine prudentia, quæ medium præscribit, ita nec scientias in esse perfecto sine Dialectica; quæ modum sciendi præbet: est quæ instrumentum scientiarum omnium.

Ad quartum argumentum constat ex 2. cōclusionem.

Ad quintum respondetur ex 3. cōclusionem. Ad replicam dicitur: est æqua dependentia (id est in eodem genere causæ) fateor: nam sicut prima conclusio Philosophiæ dependet à Logica in genere causæ instrumentalis, quia logica esse potest instrumentum ad acquisitionem eius; & hoc munus supplet lumē naturale, & habitus principiorum respectu vnius, aut alterius conclusionis aliquando; ita pendent & reliquæ conclusiones: est æqua dependentia in acquisitione, negatur, quia vna aut altera conclusio (quia facile est) potest acquiri lumine rationis, non tamè multæ, quia hoc est difficilius, (ut dictum est in 3. cōclusionem) & hoc patet exemplo adducto de prudentia; nam vnus, vel alter actus virtutis haberi potest sine prudentia, non vero multi: nam ad multos actus virtutis habendos, habitu prudentiæ egemus. Et si fieret argumentum, vnus, vel alter virtutis actus haberi potest sine prudentia: ergo & multi, nam æqua est vtriusque dependentia, neganda esset consequentia; & idem dicimus in nostro argumento.

Ad sextum respondetur, negando consequentiam: si loquamur de conclusionibus multis, quæ sine logica deduci non possunt ex principijs, licet deducatur vna, aut altera. Et in ipsa logica, vna, aut altera conclusio deduci potest per vim naturalis luminis: ceterum, in prima demonstratione acquiritur logica, & ipsa imperfectè acquisita, sibi deseruit, ut perficiatur: reliquæ verò scientiæ se ipsas non possunt perficere; cum non sint respectu sui ipsius instrumentum, ut ex dictis constat.

Ad argumentum patris Fonseca respondetur, quod non potest homo illa duo munia exequi perfecte in alijs scientijs, & respectu multarum conclusionum absque dialectica, nec itidem in eadem Dialectica sine ipsamet: ut ostensum est. Ad argumenta pro opinione Ianduni respondetur, illustres illos viros antiquos, nullam scientiam absque dialectica fuisse consecutos, nec Iuris peritos scientiam habere

habere iuris, nisi sciant conclusiones deducere ex principijs; quod absque dialectica fieri nequit, (vt diximus,) nec in alijs scientijs, vlla reperitur diffinitio, aut diuisio, nec argumentatio, quæ non fiat à logica; licet materiã aliã scientiã subministrant, nam ars materiã non efficit, sed formam in materiã introduct; logica vero primo loco addiscenda est: vt iam videbimus, quia ipsa modum sciendi docet, abstrahendo ab omni materia, licet sua exempla aliquando in materiã physicã, aliquando metaphysicã constituat; itaque ad alias scientias conquirendas in esse perfecto, necessarius est habitus logicæ.

QVÆSTIO III.

Vtrum logica sit necessaria ad alias scientias, secundum quod vtens, vel secundum quod docens est?

N hac quæstione triplex est modus dicendi. Primus quod logica sit necessaria ad alias scientias, ea ratione qua vtens est, & non vt docens. Et probatur; Logica vt docens; est vera scientia speculatiua. ergo solum ordinatur ad demonstrandas passiones de suo subiecto; nam iste est finis scientiæ speculatiuæ, consideratio scilicet, veritatis; ergo finis eius non sunt reliquæ scientiæ, si consideretur in ratione docentis. Secundo, eiusdem speciei est logica, in ratione scientiæ speculatiuæ, cum cæteris scientijs; sed cæteræ scientiæ, non ordinantur ad aliquid aliud, nisi ad considerandas passiones, quæ de subiecto demonstrantur: ergo nequæ logica, considerando illam in ratione scientiæ speculatiuæ, & prout docens est, ordinatur ad aliquid aliud. Tertio, diuersus est finis logicæ, vt vtens est, & vt docens; sed vt vtens est, ordinatur ad syllogismorum constructionem, & ad reliquas scientias. ergo, nõ vt docens. Quarto: nam si vt docens est, ordinatur ad alias scientias, vel vt efficiens argumentationes: & hoc non: nõ hoc est munus logicæ vtentis, vel, tanquam illud, quod reliquarum scientiarum obiecta speculatur. Et hoc non potest dici, quia qualibet scientia suum obiectum speculatur: vel tanquam id quod suum obiectum, scilicet ens rationis, speculatur, & de illo passiones demonstrat, vt ex hoc syllogismos efficiamus. At hoc modo nõ, ergo nullo alio. Probatur minor, nam

cognitio scientiæ speculatiuæ, sistit in consideratione sui obiecti, de illo passiones demonstrando; quanuis aliud, quod est syllogismorum constructio, & alia huiusmodi, consequatur ad hanc cognitionem; modo infra explicando; nam quanuis in consideratione scientiæ de anima, consequatur aliquando operatio virtutis, ex qua operatione frequentata, generatur habitus virtutis, non tamen scientia de anima ordinatur ad habitus virtutis generandos. Probatur: quia quamuis ex medicina speculatiua consequatur, quod quis mederi possit, ex quo consequitur sanitas, finis medicinæ speculatiuæ non est sanitas, sed est speculatio veritatum, quæ ad medicinam spectant: ita similiter quamuis ex eo quod naturam demonstrationis scio, consequatur, vt facile illa efficere valeam, & hæc demonstratio ad alias scientias acquirendas necessaria sit: non sit consequens, logicam docentem ad alias scientias, secundum hanc rationem ordinari.

Secundus modus dicendi est, quod ordinatur ad alias scientias, & ad se ipsam, quatenus vtens est, secundum, scilicet, quod est effectiua syllogismorum, & aliorum instrumentorum, quæ exiguntur ad scientiam consequendam. Hoc autem sequitur ex dictis: nam logica nõ habet aliam considerationem, nisi docentis, & vtentis, sed non ordinatur vt docens: ergo vt vtens. & secundum illam rationem, qua efficit diuisiones, definitiones, & argumentationes, secundum quam rationem, modus sciendi dicitur (& hoc est maxime proprium logicæ vtentis) probatur, vt vtens est habet considerare definitiones, diuisiones, & argumentationes, vt efficiat hæc: sed hæc instrumenta ad alias scientias ordinantur: ergo & logica, secundum quod vtens est. Probatur: secundum quod ars est, ordinatur ad alias scientias, sed est ars vt vtens, & non vt docens; ergo ordinatur ad alia, vt vtens, & nõ vt docens. Minor probatur, quia in ratione vtentis, disponit conceptus, & voces, secundum rationem definitionis. &c. Nam vt docens, solum habet resolvere conclusiones, in sua principia; & non operari aliquid vt videbimus.

Tertius dicend. modus, in hac parte esse potest, quod ordinatur ad reliquas scientias, secundum vtranquæ considerationem, & secundum quod vtens, & secundum quod docens. Secundum quod vtens, iam explicuimus, quomodo ordinatur: secundum vero quod docens, quia illa cognitio, quæ habetur de syllogismorum natura, & de reliquis logicis instrumentis, ad hoc sanè habetur, vt sciamus construere illa, quorum scientiam habemus. Hoc videntur sentire illustres logici, maxime, D. Tho. super

per Boetium, de Trinitate, opusculo septuagesimo, circa illam partem textus, quæ incipit, Age igitur. &c. Vbi sic dicit; Scientia speculatiua, est illa, cuius cognitio quaeritur propter se: res autem, de quibus est logica, non quaeruntur ad cognoscendum propter se ipsas, sed vt ad principium quoddam ad alias scientias; & idè logica non continetur sub Philosophia speculatiua, quasi principalis pars, sed quasi quoddam reductum ad eam, prout ministrat speculationi, sua instrumenta: scilicet, syllogismos, & alia huiusmodi, quibus in alijs scientijs indigemus. Idem etiam videtur asserere Boetius super Porphyrium in principio; qui ait, quod Dialectica non tam est scientia, quam scientiæ instrumentum: ecce secundum D. Tho. cognitio, quæ habetur in logica, ordinatur ad alias scientias: ergo logica prout docens est, ad alias scientias ordinatur. Et quamuis verum sit, quod sit speculatiua scientia, quia est imperfectissima: ex hac parte hæc speculatio ad alias scientias ordinatur: licet non prout speculatiua est, sed prout talis speculatiua, de quodam imperfectissimo obiecto. Et per hoc omnia argumenta facta pro primo dicendi modo; solui videntur. Nihilominus tamen, quia argumenta facta in principio, magis vtent, explicandus est D. Thom. quod loquitur de logica, secundum rationem vtentis; itaque non loquitur de ipsa quatenus passiones de subiecto demonstrat: sed prout est ars efficiendi syllogismos. Et hæc cognitio faciendi syllogismos, & reliqua instrumenta sciendi, imperfecta est: & ad alias scientias ordinatur. Et secundum hanc rationem ad scientias speculatiuas reducitur, vt ipsarum instrumentum, & vt medium requisitum ad illarum consecutionem: considerando illa in ratione docentis, perfectus est habitus, & speculatiuus, simpliciter procedens per suam demonstrationem, & perficiens intellectum, circa cognitionem secundarum intentionum; nec, vt sic ad aliud ordinatur, quanuis sit verum: præsupponi huiusmodi considerationem entis rationis, vt habeamus cognitionem illam, veluti practicam, qua nostros concepit in modum definitionis, diuisionis, & argumentationis, ordinamus. Nec sine hac speculatiua scientia; bene potest haberi ars faciendi syllogismo. Est ergo duplex cognitio entis rationis, altera qua eius naturam speculamur, & hæc ad logicam docentem pertinet: altera qua cognoscitur, quomodo sit construenda demonstratio; & hæc pertinet ad vtentem, nec propter se quaeritur; sed propter alias scientias, licet hæc cognitio originetur à cognitione speculatiua, & de hac cognitione, qua cognoscitur demonstratio, faciendâ, loquitur, D. Tho. supra

dicto loco Sed dices. Hucusquæ solum actum est, secundum quam rationem ordinetur ad alias scientias: non determinatum est, quomodo sit ad alias scientias necessaria, neque est responsum quæstionis titulo. Et vt hoc clarum fiat; respondetur, quod vt vtens est, ordinatur ad alias scientias, tanquam operans illarum instrumentum: & ita secundum hanc considerationem, necessaria est ad alias scientias acquirendas: quomodo dicimus, grauitatè lapidis necessariam esse ad centri consecutionem, quia est medium quoddam, seu instrumentum, ex natura sua ordinatum ad centri consecutionem. Est ergo, secundum hanc rationem, necessaria, vt medium quoddam ex natura sua ordinatum ad reliquas scientias. Si vero consideretur, vt docens, quia (vt visum est) nõ ordinatur ex propria ratione ad alias scientias; sed sistit in consideratione sui obiecti, non est necessaria ad alias scientias, vt quid ordinatum ad illas: est tamen necessaria vt radix quædam, ad quæ consequitur logica, prout vtens est: nam sine speculatiua illa cognitione demonstrationis, nõ consequeretur facultas illa, operandi eadem instrumenta, quam logicam vtentem dicimus. Possemus adducere exemplum: nam ad rationem relationis similitudinis, necessariae sunt duæ albedines (verbi gratia) vt aliquis alteri dicatur similis in albedine; ita quod sine istis fieri nequeat huiusmodi similitudinis relatio. Non tamen duæ albedines ordinantur ex natura sua ad relationem similitudinis, nec sunt media necessaria ad relationis existentiam: licet sint necessaria, vt in unitate albedinis fundetur relatio similitudinis, & vt extremitas illius relationis, ita asserendum de necessitate logicæ in ordine ad alias scientias. Et hoc quia clarum est, nõ magis probatur modo, sed infra fiet notum. Et ita sunt intelligenda quæ supradiximus, dū asseruimus logicam ordinari ad alias scientias: esse quæ ad alias necessaria.

QVÆSTIO. IIII.

Vtrum logica sit primo addiscenda?

Hæc quæstio resoluta manet ex precedentibus: nam si nulla scientia acquiri valet sine logica: sit consequens, ante omnes alias esse addiscendam. Cæterum quia variè opinatum est in hac parte, amplius hoc erit discutiendum, & sit

Primum argumentum. Illa scientia primo addiscenda erit, quæ omnium scientiarum

ANNA
RISTAR
FOR

principia probat, sed metaphysica est huiusmodi: ergo metaphysica primo est addiscenda. Maior probatur: quia principia præsupponuntur ad omnes scientias habendas; ergo debent præsupponi probata, & certa, & similiter explicata, alias ex illis conclusio non poterit deduci, nec haberi scientia. Mi. probatur ex Arist. 4. Meta. Et hoc etiam asserit D. Tho. 1. p. q. 1. arti. 8. consequentia patet. Confirmatur hoc argumentum. Nam si dum aliquis addiscit logicam, illi negetur principium aliquod, non potest ab ipso probari, nec defendi quia non habet metaphysicam, ergo prius debet metaphysica addisci: ut in hoc casu defendat principia, contra negantes illa.

Secundo.

Secundo. In scientijs, à facilioribus est incipiendum: sed logica est omnium scientiarum difficillima, & reliquæ scientiæ sunt clariores: ergo ab illis, & non à logica, est sumendum exordium discendi. Antecedens probatur: nam quantum obiectum alicuius scientiæ, magis habet de entitate, magis habet de cognoscibilitate: sed obiectum logicæ est minimæ entitatis, ut pote, quod habet esse obiectuum in intellectu: ergo & conclusiones demonstratæ habebunt minimam entitatem, & sic logica erit difficillima, quod etiam attestantur præcepta Summularum, ut patet, in prioribus conclusionibus.

Tertio.

Tertio, veritates logicales, nullo pacto habent effectus sensibiles: ergo sunt difficillimæ. Antecedens probatur cum sint entia rationis, consequentia probatur: nam accidentia sensibilia, maximè conferuntur ad cognitionem, quod quid est, ut ait Arist. primo libro de anima.

Quarto.

Quarto. Obiectum logicæ ut cognoscatur: necessario præsupponit cognitionem entis realis, quia cognoscitur per species entis realis; (ut videbimus,) ergo non prius est incipiendum à logica: sed ab alijs scientijs, probatur consequentia: quia idem ordo, videtur seruandus in addiscendis scientijs, qui seruatur in cognitione obiectorum, cum scientia nihil aliud sit, quam perfecta obiecti cognitio.

Præambula ad questionem.

In hac questione, nolumus modo disputare qui ordo sit seruandus in addiscendis scientijs realibus, an primo sit physica addiscenda, quam metaphysica, vel, è conuerso, an scientiæ mathematicæ, sint primo loco addiscendæ. Hæc enim disputatio propriam sedem habet. 2. metaphysicæ, ubi à metaphysicis pertractatur communiter, sed volumus modo inquirere hoc ipsum, de logica respectu aliarum scientiarum: nam determinatio huius questionis, summopere commendat logicæ necessitatē.

qua egimus in præcedentibus. Et quidem Iam duntaxat adducto in 2. questione, quem multi alij sequuntur, censet logicam non esse primo addiscendam, conuictus aliquibus argumentis, quæ in principio proposuimus. Alij censent, aliqualem cognitionem reliquarum scientiarum debere præsupponi: nam præcepta logicæ sine huiusmodi cognitione haberi non possunt; cum quid doceat logica, nisi exéplo adhibito in aliqua scientia percipi nequeat; quo nã pacto, assequi valebimus, vniuersale esse prædicabile de multis, nisi adducamus exéplum? ut homo prædicatur de multis hominibus, vel passionem prædicari de subiecto, per propriam definitionem, nisi intellexerimus hoc aliquo particulari exéplo ut risibile prædicatur de homine; quia homo est risibile. Quinimo. Arist. in tota logica innumera exépla adducit, ex mathematicis scientijs, quæ sunt infallibiles demonstrationes: ergo iam aliqua demonstratio debet præsupponi, ut scientiam logicæ assequi possimus: non ergo logica simpliciter est prima omnium scientiarum.

Questionis decisio.

Prima conclusio: Logica est primo addiscenda ante alias scientias; & habitus logicæ debet præsupponi, ut reliquæ scientiæ habeantur in esse perfecto. Conclusio hæc satis probata manet in superioribus: nam illæ omnes rationes, quæ probant ad alias scientias esse necessariam, probant similiter esse primo addiscendam. Nam si medium aliquod necessarium est ad finis consecutionem, debet esse primū in executione: idem dicendum est de logica. Habetur hæc conclusio à D. Tho. super Boetium de Trinitate, opusculo. 70. & ab Arist. 2. metaphysicorum textu. 15.

Probatur conclusio: nam etiam si Dialectica non esset ad alias scientias simpliciter necessaria, ab illa esset inchoandus ordo doctrinæ; nam nullus artifex breuiter, & ordinatè, & sine errore absoluit aliquod opus, nisi habeat parata instrumeta, quibus in conficiendo opere utatur. Ergo neq; ratio vnquam breuiter, & sine errore, & facilè scientiam aliquam totam comparabit, nisi habeat iam examinatas, atq; in promptu omnes differendi formas: sed hæc docet dialectica, & istæ concurrunt vbi scientiarum instrumetum; ergo. Præterea: Si aliquis vellet absq; dialectica alijs scientijs operæ impedere, duplicem laborem suscipere deberet: vnum querendi earum proxima principia, alterum querendi formas arguendi: sed qui duobus intendit, non facilè vtrunq; consequitur: quia pluribus intēta mens deficit, & minoratur; ergo. Præterea quæ omnibus scientijs cō-

Prima Conclusio.

munia sunt, ante omnia tradi debent: sed quæ docet Dialectica omnibus scientijs cōmunia sunt; ergo. Mi. probatur ex dictis: quia in omni scientia reperitur diffinitio, diuisio, & argumentatio, de quibus tractat dialectica. Præterea prius debet disponi agens ad agendum expedite, quam actio ab ipso expedite procedat: sed intellectus tantum est agens in acquisitione scientiarum, & dispositio est dialectica; ergo. Probatur minor: quia ipsa est quæ docet ad ignota ex notis procedere quæ est dispositio sciendi, cum in omnibus scientijs ita procedatur. Vnde antiqui philosophi valde errarunt, qui sine dialectica alijs scientijs operam dabant. Vnde philosophi obeuntibus dialecticæ est, quæ in ipso statim vestibulo se se primum offert, & est famula quæ ad reliquas scientias affectat viam.

Secunda Conclusio.

Secunda conclusio. Cognitionis entis realis necessario præsupponitur ad hanc scientiam habendam: & hæc est etiam clarissima: nam omnium primum cognitum est ens reale, & ens rationis cognoscitur per analogiam ad ens reale, & per illius species. Item quia præsupponuntur prima principia vniuersalia, quæ si ne hac cognitione nequeunt haberi: non tamen est necesse habere scientiam aliquam etiã in esse imperfecto: nam exempla quæ ex alijs scientijs desumuntur, potius ad bene esse pertinent, quam ex necessitate adducantur: nam passionibus, quæ in logica demonstrantur, sunt ens rationis, sicut est obiectum, de quo demonstrantur.

Argumenta dissoluntur.

Ad. 1. Arg.

Ad primum argumentum respondetur, metaphysicum quidem probare principia aliarum scientiarum, quod saltem de principijs communibus verissimum est. Hoc quidem dupliciter facit, si aduersarius aliquod principium concedat, ex illo arguendo ad reliqua quæ negat: si vero nihil concedat soluen do rationes illius, principia defendit. Sunt tamen ipsa principia per se nota, & ita non demonstrantur à metaphysico. Quia propter ut logica habeatur, non est necessaria metaphysica: siquidem hoc maxime esset ratione principiorum cōmunium: & nec ad hoc, quia ipsa personata sunt: Quin potius ipsa metaphysica logicam prærequirit etiam ad principia defendenda; quia nec arguere ex concessis, nec soluere aduersariorum rationes, potest sine logica metaphysica. Probabit ergo metaphysicus principia logica postquam metaphysicam habuerit, quam sine logica habere non poterit. Quinimo D. Tho. primo physicorum text. 8. asserit etiam pertinere ad logicam, probare omnium scientiarum principia, quia lo-

gica est scientia cōmunis. Probat autem omnium scientiarum principia ex eo quod modum præbet probandi illa, & quia virtute sua metaphysica infert contradictorias, & inconuenientia logicalia, quibus apparet error negantium principia, quinimò magis ad metaphysicam, quæ abstractior scientia est, & difficilior reliquis: oportet additcentem instructum esse logica. Ad confirmationem respondetur concedendo totum, sed non oportet ut logica addiscatur quod probet sua principia, quia ipsa sunt per se nota, nec requiritur, ut logicam consequamur, sua principia esse probata.

Secundo respondetur, quod ipsamet logica aequaliter defendit sua principia ut ait D. Tho. loco adducto.

Ad. 2. Arg.

Ad secundum respondetur dialecticam quidem aliquibus alijs scientijs difficiliorē esse, verū ab ipsa esse inchoandum, propterea quod scientiæ faciliores, sine ipsa non possunt haberi: nam hæc scientia hæc modum sciendi tradit. Illa enim regula à facilioribus esse incipiendum, sic erit explicanda; nisi ordo doctrinæ, aliud exposcat, exoptat sane scientia quælibet acquirenda additcentem instructum esse debere sciendi modo: in ipsa verò dialectica à facilioribus esset incipiendum. Et licet ipsa aliqua ratione obscura & difficilior sit illam magis obscuram & difficilem reddunt tria. Primum quod Arist. exemplis ex mathematicis adductis dialecticæ præcepta explicat. Sunt autem nobis illa exempla difficilia cum mathematicis non demus operam, quibus in rebus Aristotelis tempore maxime iuuenes ante dialecticam exercebantur. Et hæc ratione etiam Arist. illis vititur. Hinc etiam illud Platonis pro foribus Academiæ inscriptum. Nullus huc ingrediatur expertus Geometriæ. Modo verò alia faciliora possunt adduci exempla: nam non pedit dialectica ab aliquo exemplorum certo genere. Secundum est quod multæ quæstiones, quæ ad metaphysicam, & alias scientias pertinent, in ipsa disputentur, quod vitium maximè proprium est nostris temporibus, & ab illo nos non expediemus omnino, propterea quod hoc scribimus magis pro prouectioribus logicis, quam pro iunioribus: operam tamen dabimus, ne in hoc vitio nimij simus: ne tenebras offundamus huic necessariæ scientiæ. Tertium est, quod à plerisque nimia exercitatio dialectica in ipsa materia dialecticæ ponitur, quo morbo summulisti antiquiores maxime laborarunt. Hinc enim tam multa tanque spinosa nascuntur, sophismata, ut ingenia lacerent potius, atque deterreat, quam iuuent. Ab his monstris territi dialectici, in ipso statim scientiarum principio desunt.

ciunt, & qui blandè incipientes consolari deberet, vitio doctorum terret: quin potius his sophismatibus intenti pauca dialecticæ præcepta callent longissimo tēpore. Huic vitio sic occurreretur, vt dialectici vsque adeo exerceantur in materia propria dialecticæ, vt planè intelligant res, de quibus agitur, & præcepta ea, quæ vsui alijs scientiis futura sint, & exercitatio amplior in materia altiarum scientiarum expectetur, quod erit vtilius. Et ita nostra dialectica non ita obscura, neq; explosa iacebit. Et per hoc patet ad tertium, & non est ita difficilis dialectica, quin in aliquibus partibus suis habeat demonstrationes clarissimas: & præcepta lucidissima: quia agit de secundis intentionibus adiunctis primis, quæ primæ experiuntur sepiissime.

Ad Quartū. Ad quartū respondetur, duplicem cognitionem haberi posse entis realis; alteram, quæ fiat per demonstrationem, qua perfectè cognoscitur: & hæc fit per scientias reales: & hæc cognitio nec est necessaria ad logicam habendam, & perfectè sine illa haberi potest. Et ratio est, quia logica non considerat entia realia, nisi vt fundamenta suarum intentionum; sicut artifex considerat ligna, vt materiam suæ artis: non est autem artificii necesse per demonstrationem cognoscere materiam artis, quia solum illam assumit vt subiectum. Altera est cognitio entis realis, qua cognoscitur absolute; & ista prærequiritur ad logicam, vt asserit secunda conclusio; quia sine ista nec fundare suas intentiones, nec sua præcepta potest tradere: quia logica agit de secundis intentionibus adiunctis primis; sicut & artifex debet aliquam materiæ cognitionem habere vt suas formas artificiales in materiam introducat: hoc autem non tollit quin logica primo sit addiscenda, & hoc quidem necessario.

Ex his argumentis patet ad illud adductum ante primam conclusionem. Nam exempla illa, quæ adducuntur demonstrata in alijs scientijs non ex necessitate, sed ex superabundantia adducuntur. Possunt enim in literis non significatiuis formari præcepta dialecticæ, vt sæpe fit ab Arist.

Ex dictis in his quæstionibus sequitur, falsum dixisse Suarez in sua metaphysica disputatione prima, sectione quinta, metaphysicam esse aptiorem ad docendum logicam, quia docet demonstrandi media altiora, & efficaciora, & maxime à priori, & quia dialectica, in quantum per causas demonstrat, pendet à metaphysica. Falsum inquam dicit quia metaphysica nullo modo est sciendi modus, nec habet pro obiecto sciendi modum; & ita non est aptior ad docendum, etiam si sit perfectior scientia: maxime quia logica non ordinatur ad alias sci-

tias vt docens, sed vt vtens. Nec obiectum metaphysicæ est materia, vbi forma modi sciendi solum introducit, quia in cuiusq; scientiæ materia forma modi sciendi introducit: & logica cū sit prior metaphysica in acquisitione, non dependet ab illa, sed è contra metaphysica dependet à logica. Et hæc sint dicta de necessitate logicæ, quæ vice commenti ad primam quæstionem proœmiale. Sap. Mag. Soto haberi possunt Idemque obseruari poterit in reliquis quæstionibus huius operis.

Q V Æ S T I O V.

Vtrum logica rectè diuidatur in vtentem & docentem.

Ntequam inquiramus, an logica scientia sit, disputandum erit prius de hac eius famosa diuisione in docentem & vtentem, quæ summo opere est necessaria ad inquirendum, sit ne dialectica scientia. Patet Fonseca libro secundo metaphysicæ, quæstione prima sectione sexta, censet optimam, & necessariam esse diuisionem logicæ in vtentem & docentem. Dicitur autè secundum ipsum dialectica docens, quatenus ex proprijs principijs modos differendi tradit: vtens verò quatenus ex probabilibus de quacunque re proposita disputat. Quamquam enim tota dialectica ad vsum refertur, cum præcepta vbiq; tradat ad differendum comparata, vsus tamè demonstratiuè partis non ad eam pertinet, nisi in propria materia: qui tamen vsus ab ipsa doctrina nihil differt. Et præsupponit iste auctor reliquas scientias in proprijs materijs, diffinire, diuidere, & argumentari, & demonstrare: sic adeò vt hoc ipsum logicæ non sit referendum; nec horum respectu dialectica dicitur docens, vel vtens. Vsum verò probabiliter in alijs scientijs disputandi, non plene dialecticæ tribuit: in propria verò materia, scilicet, secundum quoddam diffinit, diuidit, & demonstrat, scientia docens dicitur; secundum verò quoddam vtitur probabili argumentatione vtens censetur.

Et probat hanc suam sententiam, primo ex D. Tho. 4. Metaphysicæ lectione quarta, vbi dicit, demonstratiuam partem logicæ solum doctrinam continere, dialecticam verò siue topicam, & doctrinam, & vsum: ergo secundum D. Tho. distinctio logicæ in vtentem & docentem solum habet locum in parte topica. Et ratio est: nā vsus dialecticæ distinctus à doctrina in sola hac parte potest reperiri: ergo dialectica

Alia solum secundum hanc considerationem potest diuidi in docentem & vtentem. Et huc tendunt omnes rationes, quas prolixè refert, & non satis neruolè. Probatur antecessens: nam vsus partis demonstratiuæ totus est doctrina, nam cum per demonstrationem docet demonstrare: totum hoc est docere; & quidem huic dicendi modo maxime fauet D. Tho. loco proximè adducto (& libuit totum integrum in confirmationem huius sententiæ) vbi sic ait. Dialectica potest considerari secundum quod est docens, & secundum quod est vtens. Secundum quidem quod est docens, habet considerationem de istis intentionibus, instituens modum quomodo per eas procedi possit ad conclusiones in singulis scientijs probabiliter ostendendas: & hoc demonstratiuè facit. Et secundum hoc est scientia: vtens verò est secundum quoddam modo adiuncto vtitur ad concludendum aliquid probabiliter in singulis scientijs: & sic recedit à modo scientiæ. Et similiter dicendum est de demonstratiua, solum doctrina pertinet ad logicam, vsus verò ad philosophiam, & ad alias particulares scientias, quæ sunt de rebus nature: & hoc idè quia vsus demonstratiuè consistit in vtendo principijs rerum, de quibus fit demonstratio, quæ ad scientias reales pertinet, & non vtendo intentionibus logicis. Et sic apparet, quod quedam partes logicæ habent in ipsa scientia doctrinam, & vsum, sicut dialectica tentatiua, & sophistica: quedam autem doctrinam & non vsum, sicut demonstratiua. Ecce vbi D. Tho. aperte amplectitur hanc sententiam, & recedit à cōmuni modo explicandi, quid sit logica docens & vtens. Sap. Mag. Soto. quæstio. secunda proœmiali in logicam aliter explicat distinctionem logicæ in docentem & vtentem, dicens; logicam docentem esse quæ docet naturam diffinitionis, & diuisionis; vtens logica est, qua quis vtitur ad diffiniendum diuidendum, & probabiliter, & necessariò in alijs scientijs, & hæc opinio contrarium sentit, ac præcedens: & dicit opinionem esse antiquorum. Aliqui dicunt logicam duplicem vsum habere, & in se & in alijs scientijs. In se quidem considerata habet rationem logicæ vtentis, & docentis, prout verò sunt demonstrationes in alijs scientijs non dicitur logica vtens, nec etiam prout probabiliter in alijs scientijs sunt argumentationes, sed ille vsus proprius est cuiuslibet scientiæ.

Decisio quæstionis.

1. Conclu. Prima conclusio. Optima est diuisio logicæ in vtentem & docentem. Hæc conclusio mo-

do non aliter probatur, quæ ex auctoritate viro: um grauissimorum: nam eam ita partitur. D. Tho. 4. Meta. lectione 4. loco proximè adducto: quinimo est acceptio Arist. in loco supra adducto, vbi dicit absurdum esse simul querere scientiam & modum sciendi; vbi nomine, modi sciendi, logicam intelligunt aliqui, quatenus vtitur illa ad alias scientias comparandas. Scotus similiter ita illam appellat & diuidit. 4. Meta. com. 5. & in Porphyriū: & denique omnes logici siue Græci sint siue Latini, qua propter cum nominibus vtendū sit, vt plures etiam illam vt plures appellant nominare debemus.

Secunda conclusio. Habitus logicæ dicitur docens secundum quod habet considerare de intentionibus instituens modum quomodo per eas possit procedi ad conclusiones in singulis scientijs demonstrandas, & ad probabiliter ostendendas, & ad apparenter probandas. Itaque habitus logicæ quatenus docet naturam demonstrationis, argumentationis, probabilis, & sophisticæ, & quatenus docet naturam diffinitionis, diuisionis, & argumentationis, logica docens censetur. Hæc conclusio probatur ex ipsa nominis significatione. Nam in his omnibus partibus habitus illè docet naturam diuisionis, diffinitionis, & argumentationis, etiam demonstratiuè, & probabilis, & sophisticæ; ergo vocandus, & dicendus est logica docens. Probatur consequentia à resolutione illius verbi, docet: nihil enim aliud significat nisi hoc, primo est docens. Et hæc conclusio habetur à D. Tho. loco proximè allato.

Præterea: nam omnes aliæ scientiæ docentes sunt, quatenus doceant veritates aliquas per demonstrationem de suis obiectis: sed logica est huiusmodi; ergo logica est dicenda docens secundum prædictam considerationem; & non solum dialectica dicenda est docens, quatenus aliquid demonstrat, sed quatenus de suo obiecto aliquid docet, siue id fiat demonstratiuè, siue non; nam verbum, docere, latius patet, quàm verbum demonstrare, & Doctrina latius, quàm demonstratio, in quo aliqui errant.

Tertia conclusio. Logica vtens est, quatenus vtitur modo adiuncto ad concludendum aliquid, siue demonstratiuè, siue probabiliter, siue apparenter in singulis scientijs: & quatenus modo adiuncto vtitur ad definiendum, ad diuidendum in singulis scientijs. Docet ergo logica quid sit diffinitio, & modum diffiniendi, diuidendi argumentandi omni argumentationis genere: & quatenus isto modo vtitur in singulis scientijs, vt in exercitio diffiniatur, diuidatur, & argumentetur probabiliter, & necessa-

2. Conclu.

3. Conclu.

cessario & apparenter, vtens dicitur. Probatur ita conclusio ex D. Tho. vbi supra. Præterea: nã cū logica adiuncto modo, quæ docuit, vtitur ad suprascripta munia, nõ est docens sciẽtia, quia tunc nihil docet, sed potius exercet Doctrinam: ergo tunc vtens vocanda est Præterea, nam vtus dialecticæ, vt eius præcepta executioni mandemus, ad scientiam aliquam pertinet: sed nõ ad aliam quam ad dialecticã: ergo est etiam vtens ipsa dialectica secundum hanc rationem, & ita est appellanda. Minor probatur, quia cum demonstrationis, diffinitionis, & diuisionis, & aliorum, quæ in logica docentur ratio formalis sit aliquid rationis, & secunda intentio ad nullum alium habitum, nisi ad habitum logicæ pertinet, nam obiectum logicæ formale secunda intẽtio est.

4. Conclu.

Quarta Conclusio. Etiam dicitur vtens respectu sui ipsius, & similiter docens secundum omnes eius partes, & quatenus consideratur quoad partem demonstratiuam topicam, & sophisticam. Quod sit dicenda docens omnes fatentur, & patet ex rationibus factis in conclusione secunda, quæ etiam illud ipsum de logica in se ipsa probant. Quod verò sit dicenda vtens respectu omnium suarum partium probatur, nam in ipsamet logica fiunt demonstrationes, cum sit scientia verè, & propriè, vt videbimus: fiunt etiam argumentationes probabiles, & topicæ; nam habet etiam suas opiniones logica, & vtimur habitu logicæ ad probabiliter in ipsa disputandum: ergo.

Præterea probatur à diffinitione logicæ vtentis in tertia conclusione tradita; sed etiã pars illa logicæ, quæ demonstratiua est vsum habet in seipsa, & ille vsum pertinet ad logicam: Quod verò etiam vsum demonstrationis, quæ exercetur in alijs scientijs ad logicam pertineat etiam probatur; nam vsum demonstrationis factæ in materia logicali & in materia philosophica solum differunt ex parte materiæ, & non ex parte formæ: ergo sicut vsum demonstrationis logicalis pertinet ad logicam ratione materiæ, & formæ, vsum demonstrationis philosophicæ pertinebit ad logicã ratione formæ. Et si dicas; hoc esse expresse contra D. Tho. supra dicta lectione. 4. Meta. Respondetur D. Tho. velle sententiam hoc ipsum. Nã cū dicit vsum demonstrationis philosophicæ pertinere ad philosophiam, vult dicere ratione materiæ: nam philosophia præbet materiam, in qua exercentur demonstrationis præcepta: & ratione materiæ pertinet ad philosophiam illa demonstratio, quia constat ex principijs philosophicis. Et noluit negare D. Tho. quin in ipsa logica fiant demonstrationes etiam in parte demonstratiua, vt constat cum demonstrantur passionibus demonstrationis, & sit vera

sciẽtia, vt dixi respectu illius partis. Et si fiat rursus argumentum ex eodẽ. D. Tho. nã ponit differentiam inter partem logicæ topicæ, & demonstratiuam: & dicit vsum huius partis ad reliquas sciẽtias pertinere, ad dialecticã verò pertinere vsum partis topicæ, respondetur & sensus est quod argumentatio probabilis, quæ fit in alijs scientijs ratione materiæ etiã pertinet ad logicam; quod videtur falsum, cum etiam alia scientiæ præbeant materiam, probabilis argumentationis, in quam logica introducit suam formam. Respondetur sensum. D. Tho. cum asserit partem topicam vsum & doctrinam habere in se ipsam, demonstratiuam verò solum doctrinam hinc esse nimirum quod dialectica secundum illam partem topicam ali quando procedit in alijs scientijs probabiliter, non solum præbendo formam, quia semper forma probabilis argumentationis, sicuti & necessaria est à logica: sed etiam præbendo aliquas præmissas proprijs subiectis; secundum quas probabiliter argumentetur in alijs scientijs. Et ita illa probabilis argumentatio etiam ratione materiæ est propria logicæ. Et hoc constat ex eadem lectione quarta, vbi D. Tho. paulo ante supra dicta dicit sic, philosophus ergo, ex principijs ipsius procedit ad probandum ea, quæ sunt consideranda circa huiusmodi communia accidentia entis, dialecticus autè procedit ad ea consideranda ex intentionibus rationis, quæ sunt extranea à naturis rerum. Hæc D. Tho. Sed per illud, quod est extraneum à naturis rerum sit probabile argumentum: & ita logica vsum etiam probabilis argumentationis ratione materiæ dicitur habere in alijs scientijs & in se, quæ pars illa demonstratiua nõ habet in alijs scientijs, & per hoc patet ad primum argumentum primæ opinionis, desumptum ex auctoritate. D. Tho.

Ad secundum respondetur satis perspicuè distingui vsum demonstrationis à doctrina, qua docetur eius natura: nam doctrina est cognitio quædam modo resolutiuo procedens: vsum verò est constructio ipsius demonstrationis, qua in materiam, siue conceptuum, siue vocum, siue scripturarum forma demonstrationis introducitur, & hoc ex infra dicendis constabit amplius. Opinio sap. Mag. Soto est quam nos in præsentiarum defendimus.

Vltima verò opinio falsum assumit: nam omnis argumentatio, siue diffinitio siue diuisionis ratione formæ est à logica, & illa est, quæ docet diffinire, diuidere &c. non præbendo materiam, sed formam, licet circa suum obiectum etiam præbeat materiam, cum sit etiam scientia sicut, ars tutoria, circa omnem materiã formam introducit. Nam sicuti in propria materia formã præbet logica; ita in aliena cũ illa

Ad. 2. Responde.

formæ sint eiusdem speciei: & consequenter ab eadem arte, & scientia consideranda erunt, sicuti potentia visua considerat visibile, in quacunque materia reperiat; & ars tutoria in trodicit formã calcei in quolibet materia apta ad calceos conficiendos; & ex hoc nõ sequitur nisi quod logica diffiniat, diuidat, & argumentetur, præbendo formam & quod omnis diffinitio, diuisionis: & argumentatio, sit ab illa consideranda, & omne iudicium sit ad ipsam deferendum ratione formæ rationis, quam considerat.

QVÆSTIO VI.

Vtrum logica vtens, & docens distinguantur realiter inter se.

1. Argumẽ.

T videtur, quod distinguantur realiter tanquam res à re. Habitus distinguntur per actus; sed actus logicæ vtentis, & docentis distinguntur realiter, tanquam res à re: ergo & habitus pari modo distinguntur. Difficulus est legitimus Maior clara est in materia de distinctione habituum; Minor probatur. Nam actus logicæ docentis sicuti & cuiusvis scientiæ, est assensus conclusionis logicalis, quo eius veritati assentimur; sed actus logicæ vtentis est syllogismi diffinitionis, diuisionis, &c. constructio: hæc autem realiter tanquam res à re distinguntur: ergo. Et confirmatur hæc ratio; Illi actus distinguntur realiter tanquam res à re, quorum vnus potest esse sine alio omnino; sed actus primus & adæquatus logicæ docentis potest esse sine actu primo, & adæquato logicæ vtentis: ergo, Probatur Minor. Nã construere syllogismos, est actus huiusmodi logicæ vtentis, & reperitur sine actu logicæ docentis, cum sit demonstratio in alijs scientijs, verbi gratia in philosophia; nam tunc nullus docentis ibi actus reperitur cum nulla Doctrina logicalis ibi tradatur: ergo.

2. Argumẽ.

Secundo per actus logicæ vtentis producit aliquis habitus, non logicæ docentis: ergo vtentis: ergo habitus logicæ vtentis realiter tanquam res à re distinguitur ab habitu docentis. Probatur antecedens: nã sicut habitus logicæ docentis producit per actus eiusdem logicæ: ita actus logicæ vtentis producit habitum logicæ vtentis: nam actus frequentati habitum producent.

Et confirmatur: nam ea, quæ specie differunt differunt etiam numero; sed habitus logicæ vtentis & docentis specie differunt vt patet

ex distinctione obiectorum, circa quæ versantur: ergo etiam numero differunt.

3. Argumẽ.

Tertio, si logica vtens & docens sunt eadẽ res, & vtens nõ est scientia, sequitur quod hæc propositio sit vera: Logica docens est non scientia, quia est vtens, & vtens est non scientia: & vterius sequitur quod logica docens non sit scientia, quia est non scientia: ergo nõ est scientia: & sic esset scientia & non esset scientia, & esset scientia, & non scientia: & ita duo contra dictoria, & duo termini contradictorij, de eadẽ re existentibus verificarentur sine ampliatione.

4. Argumẽ.

Quartum argumentum: Logica vtens potest augeri inuariata docente & e conuerso: ergo realiter distinguuntur. Consequentia patet, quia si eadem res essent, vna aucta, altera augetur: sed probatur antecedens: nam si quis, verbi gratia, in materia Meta. construat multas demonstrationes, augetur logica vtens, & non docens: & si quis demonstrat multas passionibus eiusdem subiecti, scilicet demonstrationis, augetur docens & non vtens: vt si per syllogismum de Darij demonstrarem multas proprietates eiusdem syllogismi: ergo.

5. Argumẽ.

Quintum, plus differunt logica vtens, & docens, quam scientia & opinio: sed scientia & opinio differunt realiter, tanquam res à re: ergo logica vtens & docens, ita distinguuntur, Probatur Ma. Scientia, & opinio, differunt solum ex modo procedendi, sed vtens, & docens, etiam differunt ex modo procedendi, & ex fine: ergo. Probatur Mi. Nam vna procedit modo veluti compositiuo, introducendo formã syllogismi, in propriam materiam, & alia modo resolutiuo. Item vna habet pro fine speculationem veritatis, alia operationem instrumenti scientifici: ergo.

6. Argumẽ.

Sextum, scientia practica, & speculatiua, realiter differunt, tanquam res à re; quia diuersum finem, & obiectum diuersum formaliter habent: sed Logica vtens, & docens, habent diuersum obiectum formaliter, & finem etiam: ergo. De fine iam diximus præcedenti argumento, de obiecto. Probatur, Nã quamuis vtriusquẽ obiectum; sit secunda intentio, aliter tamẽ & aliter: nam consideratur secunda intẽtio, à logica vtente, vt quid operabile, à logica verò docente, vt quid speculabile: ergo. Qui his argumentis conuictus assereret logicã vtentẽ, alium esse habitum, realiter distinctum, tanquam res à re, nihil absurdi diceret: qui quidem habitus in eo versaretur, vt instrumentum scientijs comparandis apta construeret, qui ex frequẽti vsum argumentandi, & diuidendi, genus esset. Et ita vidi aliquos defendentes. Verum quoniam hoc mihi non placet, nec nostræ scholæ familiaris est modus iste dicendi, quid probabile sit subiungam.

Preambula ad quaestionem.

AD cuius intellectum, notandum est primo, quod cum distinctio sit passio entis, quot modis contingit ens dici, et dicitur distinctio; ens autem est duplex: reale, & rationis, & sic distinctio etiam duplex est: realis, & rationis. Sed distinctio realis in via Thomae adhuc duplex est, (ut statim videbimus latius,) vel est distinctio realis tanquam res à re, quomodo distinguuntur physica, & metaphysica, & in substantijs, homo, & Angelus; vel est distinctio realis formalis, quo distinctionis genere distinguuntur, quæ sunt idem realiter, & sunt res eadem. Cæterum habent distinctas definitiones, & formas: & ita distinguuntur: ut albedo, & similitudo, actio, & passio, & motus. Modo ergo inquirimus an logica vtens, & docens, sola ratione distinguatur, an verò realiter: & si realiter: an tanquam res à re, vel solum realiter formaliter.

Secundo notandum est, quod logica vtens, seu modus sciendi quod idem est dupliciter accipitur; vno modo pro ipsa definitione, diuisione, & argumentatione; & sic diffinitur, quod sit oratio alicuius ignoti manifestatiua. Loquendo de modo sciendi, secundum hanc rationem satis constat, realiter tanquam res à re distingui, ab habitu logicæ docentis. Accipitur alio modo pro ipso habitu diffiniendi, diuidendi, & argumentandi. Nam sic accepit Arist. cum dixit, absurdum esse, simul querere scientiam, & modum sciendi. Qui quidē habitus causat definitiones, diuisiones, & argumentationes: & de hoc inquirimus in præsentia distinctionē eius à docente.

Quæstionis resolutio.

1. Conclu.

PRima conclusio; Habitus logicæ vtentis, & docentis, sunt diuersi specie & formaliter. Probatur ista conclusio. Actus logicæ vtentis, est constructio syllogismi, & docentis est assensus conclusionis, propter aliquam causam, vel propter rationem formalem: ergo differunt specie, & formaliter isti actus, ut constat ex diuersitate obiecti formalis vtriusque; ergo habitus logicæ vtentis, & docentis, etiam specie, & formaliter differunt. Probatur consequentia: quia habitus, per ordinē ad actus specificantur, & distinguuntur.

Præterea, si non sufficit diuersitas specifica, & formalis in actibus, vt sit etiam eadem diuersitas in habitibus; ergo vnus habitus in vna potentia, sufficit ad eliciendos omnes actus, bene vel male.

Præterea, potētis specie differunt ex actibus; ergo & habitus etiā specie differunt ex actibus. Et huius ratio est: nā cum natura potentias,

& habitus, ad actus ordinauerit, ex illorum diuersitate tanquā ex finibus diuersis, illorū diuersitas, atq; distinctio sumenda est. Ratio enim eorum, quæ sunt ad finē, ex fine sumenda est: ergo vbi est diuersitas in actibus formalis, erit etiam diuersitas eadem in habitibus.

Præterea, quando duo actus non possunt referri in eandem potentiam, vel habitum necessarium est duas potentias, vel duos habitus constituere, ad eliciendos actus illos; sed supradicti duo actus non sunt referibiles in eundem habitum formaliter: ergo debemus ponere duos habitus formaliter diuersos. Probatur Mi. Nam constituere syllogismum, & iudicare de conclusione, diuersam rationem formalem habitus, à quo producuntur, exposcunt: nam profecto plus differunt secundum aliquam rationem, quā iudicare de ente mobili, vel de ente abstracto omni moda abstractione: qui duo actus iudicaturi, requirunt formalia principia diuersa, producentia actus illos, scilicet, physicam, & Metaphysicam. Confirmatur hæc ratio, & explicatur. Nam iudicare de natura actuum virtutum, & actus virtutum efficere, ad diuersos habitus pertinet: nam primum scimus per philosophiam moralem, secundū verò efficimus per virtutū habitus, per iustitiā, fortitudinē, temperantiā, &c. Pertinebit ergo ad diuersa principia formaliter, iudicare de conclusionibus, & de syllogismis, definitionibus, & illa efficere.

Præterea, vbi est noua difficultas circa aliquem actum, noua virtus & habitus ponenda sunt: sed noua difficultas est in iudicando de bonitate consequentiæ, & de passionibus illius, & in efficiendo bonam consequentiā, verbi gratia, si fiat in modalibus consequentiis: ponendus ergo est nouus habitus ad vtrūquē, & formaliter distinctus.

Secunda conclusio; Logica vtens & docens, non sunt duo habitus realiter distincti, tanquā res à re, vt habitus physicæ, & Metaphysicæ. sed sunt eadem res quæ secundum quod respicit constructionem syllogismi est vtens: secundum verò quod iudicat de conclusionibus per suas causas est docens, & differt ab vtente specie: ad modum quo calor, vt est in vna specie qualitatis differt à se ipso, vt est in alia: & ad modū quo albedo differt à similitudine. Probatur hæc conclusio, primo auctoritate. D. Tho. 4. Meta. lectione. 4. vbi loquitur de logica vtente, & docente, sicut de eadem re, & specificat in re hac, diuersas rationes formales, sic dicens; Logica eā ratione, qua docens est, est scientia; eā verò ratione, qua vtens, non est scientia.

Præterea ratione probatur. Quia entitates nō sunt multiplicandæ sine causa: sed sufficit idem habitus realiter, ad iudicandū de cōclu-

sione, & ad construendum syllogismum: ergo logica vtens & docens, sunt idē secundum rem; licet formaliter differant. Ma. Probatur. Nam sicut natura non deficit in necessarijs: sed constituit habitus vt suauiter potentia bene operentur: ita non abundat in superuacaneis, vt multos habitus realiter distinctos tribuat, ad efficiendum id, quod vnus realiter habitus efficere poterat. Mi. Probatur. Nam ex eo, quod aliquis nouit naturam syllogismi, facillimē poterit illum operari: & sic in reliquis logicis instrumentis. Nam ex eo, quod scio definitionem ex genere & differentia constare, & quid sit genus atque differentia natura, sine magna difficultate de finitionem efficiam: & hoc ipsum in reliquis sciendi instrumentis facile constat: ergo.

Præterea, Nam si habitus docentis, & vtentis, sunt duo realiter distincti tanquam res à re: ergo per Dei potentiam, (quia secundum probabilem opinionem quæ realiter distinguuntur, vnum sine alio esse potest quia in hoc nulla est repugnantia,) poterit vnum ab alio separari: sed hoc est falsum: ergo. Probatur Mi. Quia qui nouit naturam definitionis, & sic in reliquis poterit efficere definitionem: ergo habet logicam vtentem: ergo non potest separari à docente; nam res, quæ est docens à se ipsa separari non potest.

Præterea: Si sunt duo habitus realiter distincti, vel producuntur eodem actu, vel diuerso: neutrum istorū: ergo. Probatur Mi. Non eodem actu; quia vnus actus vnum habitum producit, vt patet inductiue, in omnibus habitibus, vel distinctis actibus: & nec hoc: nam eo ipso, quod habeo habitum docentis, (vt ostensum est) scio construere instrumenta logicæ: & sic habeo habitum vtentis: ergo. Præterea: nam ad omnia, ad quæ ponitur ille habitus distinctus logicæ vtentis, sufficit logica docens: siquidem per ipsam potero illa instrumenta efficere, quorum scientiam habeo: ergo sunt idem habitus realiter: licet formaliter sint diuersi: & illa formalitas habitus, quatenus vtens est, producitur secundario ab actu logicæ docentis: qui primo & per se, habet producere habitum in ratione docentis. Et secundario; in ratione vtentis: quia sicut ad scire naturam demonstrationis, facillimo negotio consequitur eiusdem demonstrationis constructio: ita ad productionem habitus in esse docentis, consequitur eiusdem productio in esse vtentis. Sit exemplum in productione similitudinis, nam eodem motu, quo producitur albedo, primò & per se producitur similitudo secundario, ita in præsentia? hæc sunt quæ communiter in nostra schola docentur.

Sed alius est dicendi modus in hac parte, quem nos semper docuimus, & postmodum videmus viros doctos tenere: pro explicacione eius sit

Tertia conclusio, Logica vtens & docens, idem habitus formaliter sunt, qui duos actus habet ordine quodam ab ipso procedentes; scilicet, & demonstrare proprias passiones de secunda intentione: & secundum hoc, vocatur habitus ille, logica docens: & construere instrumenta scientifica, & hæc ratione dicitur logica vtens. Vtrumquē tamen efficit habitus, secundum vnam & eandem rationem formalem. Explicatur hæc conclusio exemplis adductis ex Diuo Thoma, in prima parte quaestione. 79. articulo. 10. ad vltimū, vbi dicitur, quod eisdē potentia intellectiua diuersi actus conueniunt; sed omnes ab eodem intellectu producuntur. nam intellectus vocatur ratio, & intellectus; sed ratio secundum quod cognoscit discurrendo; intellectus vero secundum quod res sine discursu intelligit, vnica tamen potentia est, secundum vnam rationem formalem; & respectu vnus actus. docens dicitur, respectu alterius vtens. Aliud exemplum est in D. Thom. Secunda secundæ quaestione. 19. artic. 4 vbi dicit, quod virtus est habitus operatiuus. Et ideo secundum propriam rationem habet inclinationem ad aliquem actum. Contingit autem, ex vno habitu plures actus eiusdem rationis ordinatos prouenire, quorum vnus sequatur ex alio, & quia posteriores actus, non sequuntur ex habitu nisi per priorem. Inde est, quod virtus non denominatur, nec diffinitur, nisi ab actu priori, quamuis alij actus ab ea consequantur; & ita eadē virtus est, quæ inclinatur ad diligendum Deum, & ad desiderandum bonum dilectum, & ad gaudendum de Deo; scilicet, virtus charitatis; sed tamen denominatur virtus talis ab actu primo, quæ est dilectio & non à secundo, qui est desiderium, nec à tertio, qui est gaudium. Ecce secundum D. Tho. eadem virtus varios actus habere potest, vna secundum speciem atomam existens, quia ad inuicem consequuntur, & denominatio à primo sumenda est; ergo bene potest vnus habitus logicæ secundum vnam rationem formalem habere istos duos actus; qui sunt demonstrare passionem de secunda intentione, & construere instrumenta sciendi; quia iste actus consequitur ad primū, & debet denominari scientia rationalis, à primo actu, at verò nō scientia à secundo.

Sit aliud exemplū ex eodem D. Tho. secundæ secundæ quaestio. 19. arti. 4. vbi sic dicit. Cum omnes actus, huiusmodi actus ab vna

3. Conclu.

virtute procedunt, nec habent singuli singulas virtutes, à quibus procedant, vt patet in rebus naturalibus. Quia enim ignis calefaciendo liquefacit & rarefacit, non est in igne alia virtus loquaciua & alia rarefaciua: sed omnes actus hos operatur ignis per vnam suam virtutem calefactiuam. Cum ergo pax causetur ex charitate, secundum ipsam rationem dilectionis Dei & proximi, non est alia virtus, cuius pax sit actus proprius, nisi charitas: ergo eadem ratione cum instrumenta sciendi, & eorum constructio consequatur ad notitiam eorum habitum per demonstrationem & per cognitionem, quæ sit in logica docente: quemadmodum liquefactio, & rarefactio consequuntur ad calefactionem, non est necesse alium habitum etiam formaliter distinctum à logica docente, ad huiusmodi munia collocare. Nam sicut pax causatur ex charitate, secundum ipsam rationem dilectionis Dei, & proximi: ita constructio instrumenti scientifici causatur ex ipsa ratione demonstrationis secundæ intentionis, seu ex ipsa ratione formali secundæ intentionis, de qua demonstratur propriæ passionis: nam natura secundæ intentionis per demonstrationem cognita, facillimè ex eadem met cognitionem constructur. Præterea alia exemplum adducere possem, quæ sub breuitate transferam, ne exemplorum multitudo fastidium generet: nam idem intellectus possibilis species conseruat, & intelligit, qui sunt duo actus factis distincti, intellectus agens illuminat phantasma, & elicit species: ergo idem logicæ habitus construit, & demonstrat passionis de secundæ intentione, diuisione, definitione, & argumentatione. Et probatur præterea eadem conclusio rationibus. Nam cognita natura demonstrationis per logicam docentem, facillimo negotio executioni mandatur: ergo non est ponenda noua formalitas habitus ad hoc secundum munus efficiendum. Antecedens probatur præterquam experientia constat. Nam si demonstraretur, demonstrationem scientiam generare: quia constat ex præmissis talibus sic dispositis, facillimè sic disponuntur tales præmissæ: & si demonstraretur definitionem naturam rei explicare, quia constat genere, & differentia, explicatis naturis generis & differentia, facillimè constructur definitio, & sic in reliquis; ergo. Consequentia probatur: nam noui habitus semper collocantur impotentibus, ad nouas difficultates circa operationes euincendas; sicut enim datur habitus ad superandam difficultatem operationis: ita noui habitus ad nouam difficultatem tollendam conferuntur. Præterea intellectus etiam si conseruet species, quia huiusmo-

di specierum conseruatio ordinatur ad intelligendum, vna & eadem potètia, secundum eadem ultimam differentiam, vtrumque efficit: sed syllogismi constructio ordinatur etiam ad demonstrandum passionis de secundæ intentione, & ad eundem finem, ad quem ordinatur cognitio secundæ intentionis: ergo & fiet ab eodem habitu.

Præterea: nam eadem ratio formalis est in constructione syllogismi, & indemonstratio, ne passionis de secundæ intentione: ergo illi actus sunt in eundem habitum reducendi. Præterea: nam nunquam in alijs habitibus est reperienda hæc distinctio formalis: ergo non debet assignari in logica. Antecedens probatur: nam christi eundem ratio formalis distincta obiecti reperitur, semper ponitur distinctus habitus realiter & formaliter. Consequentia probatur: nam satis suspecta est de falsitate hæc doctrina: si quidem reperitur solum in hac parte: & eadem ratione videtur voluntariè assignata. Ultimò probatur: In Angelis secundum probabilem opinionem Theologorum, vt tractatur. 1. p. q. 38. art. 1. & videatur Sapientis. M. Bañes dubio. 1. non ponitur alius habitus practicus ad vniuersa opera artificiosa facièda ab illis, præter habitum speculatiuum, quo iudicat de quidditate artificiatorum: quia nulla est difficultas respectu Angeli ad introducendum formam in materiam, si Angelus velit illam inducere, ergo non est ponendus alius habitus ad constructionem modi sciendi, præter habitum logicæ quo natura modi sciendi scitur, quia illa cognita, respectu cognoscentis nulla est difficultas in instrumentis sciendi efficiendis. Sed contra istam conclusionem, & eius rationem argumentor primò: Præter scientiam de natura domus, quæ est purè speculatiua, constituitur alius habitus qui versetur circa eius constructionem, qui habitus est practicus: ergo idem in logica dicendum erit. Si dicas, quod adhuc est noua difficultas in constructione domus; contra: nam hæc difficultas licet sit respectu potentiarum executiarum, quæ debent mouere ligna & lapides, & alia huiusmodi, non tamen est respectu intellectus iudicantis quomodo sit talis compositio facièda: sed eadem facultate iudicabit, cognita natura domus, quomodo sit facièda, & ita non requiretur alius habitus ex parte intellectus ad faciendam domum, licet requiratur alius ex parte potètiarum executiarum: hoc autem est falsum, quia ponitur ex parte intellectus ars factiua domus: ergo & illud ex quo sequitur. Sed respondetur quod semper manet ex parte intellectus difficultas ad iudicandum quo modo sit domus facièda, & ita est constituendus habitus practicus, ad hunc

ad hunc effectum: quia factio domus procedit compositiuo modo, & scientia de domo procedit resolutiuo modo: & in ipsa factio domus est noua difficultas, quæ per nouum iudicium est tollenda, & hoc iudicium à nouo habitu practico debet provenire.

Secundò sequitur, quod si logica vtens & docens sint idè formaliter, & solù ista denominatio docentis, & vtentis sit sumenda ab actu, si cur vocatur intellectus vel ratio potentia animæ rationalis, quia diuersos actus producit: sequitur (inquam) quod hæc propositio sit concedenda, logica docens est logica vtens: nam habent eadem rationem formalem, quin imò etiam cum specificatione sit concedenda, in quantum vtens est docens, seu in quantum vtens est scientia, quia habent eandem prorsus rationem formalem. Et hac ratione concedimus istas propositiones, Deus in quantum bonus, est sapiens: quia eadem ratio formalis est sapientiæ diuinæ, & bonitatis diuinæ. Respondetur, quod si consideremus logicam secundum suam essentiam completam ex genere & differentia, est vtens & docens, & ita conceditur quod logica vtens est scientia: nam logica vtens supponit pro hoc habitu constans ex hoc genere & hac differentia: qui habitus est formaliter logica vtens & docens, & est scientia: non enim scientia vtens & docens in hac sententia distinguuntur, nisi ratione ratiocinata. Et, si fiat hæc reduplicatio seu specificatio, in quantum vtens est, est scientia, si hæc distinctio in quantum specificet illam essentiam, quæ est vtens, in quantum vtens est, est scientia, sicut Deus in quantum bonus est, est sapiens: si autem, in quantum, specificet illum habitum seu essentiam secundum quod habet virtutem construendi instrumenta scientifica, & specificet habitum prout coniungitur actui conficiendi hæc eadem instrumenta est falsa. Nam habitus secundum quod habet virtutem constructionem, non habet virtutem demonstratiuam: diuersæ enim virtutes considerantur à nobis nostro modo intelligendi istæ duæ, in habitu, ad eum modum quo concedimus hanc propositionem. Anima rationalis est sensitua: & negamus istam, Anima rationalis in quantum est rationalis, est sensitua, si reduplicet virtutem formalem, secundum quam habet facere rationale. Nam vt habet virtutem faciendi formaliter rationale, non est ipsamet, vt habet virtutem faciendi sensibile vt sic: & facillimè concedimus has propositiones, potètia intellectiua est discursiua, seu intellectus est ratio, (loquendo de homine) & similiter, intellectus in quantum intellectus est ratio: si hæc distinctio in quantum, specificet illam essentiam, quæ est intellectus. Si verò specificet virtutem

productiuam intellectus sine discursu, non est ratio, id est non habet virtutem producenti discursum, & melius negabitur illa propositio, si hæc distinctio in quantum, specificet potètiã cum actu. Et cum. D. Th. 4. met. lectione. 4. dicit, logicam pro vt vtens est, non esse scientiam: loquitur de habitu quatenus habet virtutem nostro modo intelligendi præcisè construendi modum sciendi, vel pro vt præcisè consideratur cum actu constructiuo talis modi.

Alia solutio est, quod licet sint idem habitus formaliter & realiter, non est concedendum logicam vtentem esse scientiam: quia fit sensus, quod logica, qua ratione construit syllogismum & reliqua scientiarum instrumenta: est scientia & hæc solutio ferè coincidit cum priori.

Argumenta questionis dissoluntur.

Ad primum respondetur, quod etiam si actus realiter tanquam res à re distinguatur, non distinguitur hoc modo habitus, quia facillimo negotio habita natura demonstrationis, ipsa demonstratio executioni mandatur: quia ergo aliqua difficultas est, distinctionem formalem in habitu constituimus. Quia verò non magna restat difficultas in constructione, post habitam notitiam quæ prouenit à logica docente solum ponimus formalem distinctionem.

Ad secundum respondetur à Petro Brunelensi, quem aliqui moderni sequuntur, actus logicæ vtentis producere habitum logicæ vtentis, qui habitus solum est logica vtens, propter rationem huius argumenti & quia dum aliquis plures actus logicæ vtentis producit, facilitatur eius intellectus ad construendos syllogismos: ergo producitur habitus: quia facilitas in operando est signum geniti habitus. Sed tamen ait, logicam vtentem bifariam vsurpari: vno modo pro habitu logicæ vtentis, qui simul est docens, & ista non realiter distinguitur à docente, siquidem simul est docens. Alio modo accipitur pro habitu, qui præcisè est vtens: & ista realiter distinguitur à docente, & acquiritur per actus frequentatos in construendis instrumentis logicis. Sed iste modus dicendi non videtur mihi verus: quia si actus logicæ vtentis producant habitum, ille esset eiusdem speciei cum præexistente, cum habeat idem obiectum, scilicet, constructionem modi sciendi: & ita duo accidentia solo numero differentia erant in eodem intellectu, quod est impossibile.

Præterea: nam acquisito habitu actus subsequentes non generant habitum, sed augent præexistentem: sed iam erat acquisitus habitus logicæ

uentis per actus docentis: ergo sequentes nō generabunt habitum logicæ uentis. Qui tamen hanc opinionem sustinere uoluerit dicere poterat, istum habitum logicæ uentis genitum per actus logicæ uentis, specie differre ab alio habitu, qui generatur per actus logicæ docentis, propterea quod iste habitus nō est scientia, habitus uero, qui generatur per actus logicæ docentis est scientia; sicut scientia, quæ est præcisè practica, specie differt ab illa, quæ est practica, & speculatiua simul. Sed contra hoc est argumentum: nam logica illa quæ est uentis etiam si sit idem realiter cum docente: formaliter uero specie differt, & accepta cum hac formalitate eiusdem speciei est cum alia logica, quæ præcisè est uentis. Quamobrè si daretur iste habitus acquisitus logicæ uentis, solo numero differret ab alio: & ita duo accidentia solo immo differretia, & absoluta essent in eodem subiecto. Et exemplum de practico & speculatiuo nō quadrat; nam sub eminentiori forma, Theologia est practica & speculatiua, & ita differt specie à practico præcisè. At uero etiam si realiter idē sit habitus, qui est logica uentis & docens: secundum tamen diuersas formalitates, & non secundum unam formalitatem; unde patet discrimen manifestum. Fateor tamen, si defendamus unam & eandem rationem formalem esse logicam uentem & docentem, secundum doctrinam superius traditam: posse defendi opinionem Bruxelles: quia tunc non dantur duo habitus solo numero differentes in eodem subiecto; nec producitur habitus iam genitus: quia habitus iste genitus per actus logicæ uentis, specie differt ab alio: quia alius habet formam quandam eminentiorem: sicut habitus eminenter practicus & speculatiuus specie differt ab habitu, qui præcisè est practicus. Sed etiam iste modus dicendi mihi de falsitate suspectus est: quia etiam si ponamus in Theologia quandam formam eleuatissimam, quæ sit expressio diuina scientiæ, secundum quam habet, & practici & speculatiui rationem, cum postea se extendit hæc forma ad actus, qui sunt practici, & ad actus, qui sunt speculatiui, non generatur habitus, qui præcisè est practicus, & habitus qui præcisè est speculatiuus, propterea quod, præexistens habitus eminenter formaliter erat utrumque: ergo similiter etiam si idem habitus sit uentis & docens, iuxta expositum modum non generabitur per actus logicæ uentis, habitus qui sit uentis solum: sicut nec per actus logicæ docentis generabitur habitus, qui solum sit docens: propterea quod iam erat habitus, qui cum quadam ueluti formali eminentia utrum-

que continebat. Potest etiam responderi ad argumentum, habitum logicæ qui simul secundum diuersas formalitates est uentis & docens, augeri per actus logicæ uentis, non qua ratione est docens, sed qua ratione est uentis: & nō inconuenit augeri per actus logicæ uentis, etiam si non sit productus per illos, quia productio logicæ, qua ratione est uentis, fuit consecuta ad logicam, qua ratione est docens. Et aliquale exemplum habemus in fide, spe, & charitate, quas habemus per infusionem, & augentur nostris actibus merito rite. Et si neutra harum solutionum placuerit: dicamus logicæ uentis actus, nec producere nec augere habitum: quia logica uentis habet rationem causæ uniuersalis: requiritur namque logica uentis ut instrumentum quoddam uniuersale ad omnes scientias acquirendas, sicut actio solis ad omnes motus istos inferiores. Unde sicut per actionem solis & actionem hominis generantis non producitur, nisi homo: ita per actionem logicæ uentis & Philosophiæ, non producitur nisi Philosophia: quia actus logicæ uentis ibi se habet ut causa uniuersalis: sed solum actus logicæ docentis auget & producit logicam uentem secundario & non primò & per se. Nam primò & per se ille habitus generatur & perficitur in ratione logicæ docentis; nam habet intrinsecam dependentiam logicæ uentis à docente, qua aucta itatim sequitur in uente augmentum, & de augmento Philosophandum est sicut de eius productione. Fateor tamē quod si aliquis se exerceat in modi sciendi constructione, acquirat quandam facilitatē, quæ erit quædam habitualis dispositio, & reducetur ad logicam, ut adiuuans illam aliquomodo: non tamen erit logica uentis: quia ista nequit haberi, nisi natura modi sciendi intellecta. Alij dicunt, quod per actus logicæ uentis augetur intensiue logica, qua ratione est uentis, quia est aptior ad construendum modum sciendi, habitus ille. Ad confirmationem secundum argumenti principalis respondetur, bene posse contingere in accidentibus aliqua differre specie, & formaliter, & esse idē realiter: nā albedo & similitudo differunt plura specie, quia differunt genere, & tamē sunt idē realiter: ergo à fortiori poterunt idē esse quæ solū specie differunt, & eorum secundum diuersas rationes consideratus, est in diuersis speciebus qualitatis. Nam secundum quod disponit ignis secundum suam naturam dicitur habitus, uel dispositio; secundum uero quod est principium calefactionis, dicitur naturalis potentia: secundum uero quod causat passionem in sensibus dicitur passibilis qualitas, & uides eandem rem esse in tribus speciebus secundum diuersas formalitates, & tres species esse eandem rem, ita logicæ uentis

QVÆSTIO VII.

Utrum Logica docens sit scientia.

1. Argum.
T videtur, quod non. Primò: nam Aristoteles in multis suis doctrinæ locis hoc uidetur asserere: ergo non est scientia. Nam 2. metaph. text. 14. sic ait; Quapropter instructus esse quisque debet, quo pacto singula approbanda sint: quoniam absurdum est scientiam simul & modum sciendi querere: præsertim cum neutrum assequi facile sit. Hoc autem in loco Aristoteles secundum expositionem S. Thomæ, Magni Alberti, Alexandri, & Commentatoris, uocat logicam, modum sciendi, & ipsum distinguit à scientia: ergo secundum Aristotelem logica non est scientia, sed scientiæ modus: nam modus rei cuiuslibet, res ipsa non est. Et lib. 4. metaph. c. 2. & lib. 1. Post. c. 8. ait dialecticam non habere certum aliquod genus subiecti, de quo differat sed per omnium rerum genera uariis: sed omnis scientia habet aliquod subiectum certum, de quo tractat, alias scientiæ erunt confusæ: ergo. Et lib. 1. Topic. 1. & 2. & 3. metaph. c. 1. asserit dialecticum solum ex probabilibus differere: sed omnis scientia procedit ex necessarijs: non ergo dialectica docens est scientia. Et similiter perspicuis uerbis lib. 1. Rhetor. ad Theodectem. c. 2. asserit dialecticam non esse scientiam: ergo oppositum iam opinari non licet. Contra Aristotelem igitur sentit, qui logicam scientiam esse affirmat.

2. Argum.
Secundò, scientia est habitus acquisitus per demonstrationem, sed logica docens non est huiusmodi: ergo non est scientia. Maior patet ex Arist. 1. poster. in principio: minor probatur: nam demonstratio procedit ex prioribus, notioribus, & causis conclusionis, sed demonstrationes logicæ non procedunt ex prioribus, notioribus, & causis conclusionum: ergo nō sunt uerè demonstrationes. Minor probatur: nam quando demonstratur propria passio uniuersalis de ipso uniuersali, uerbi gratia quando demonstratur prædicabilitas, illa debet demonstrari per rationem uniuersalis: sed ratio uniuersalis cum sit ens rationis non potest esse causa prædicabilitatis, quæ etiam est ens rationis, quia ens rationis non habet causam: nam omnis effectus realiter dependet à causa: qua propter ens rationis esset ens reale. Nec etiam est notior: quod sic probat. Nam omnes secundæ intentiones sunt æqualis con-

uens & docens. Et ad illud Philolophi & D. Tho. Ea quæ specie differunt, numero etiam differunt, dico debere intelligi in subiectijs, non in accidentibus. Nam ex eo quod subiectiæ si specie differunt habent distinctas formas, & consequenter distinctas materias: & ita differunt numero.

Alij dicunt, quod albedo & similitudo sunt diuersa numero formaliter, non realiter. Si iuxta alium modum dicendi respondeamus, quod eadem formalitas est logica uentis & docens, non habet difficultatem replica.

Ad tertium respondetur, quod cum formaliter differant iuxta primum modum dicendi logica uentis & docens, uerū est dicere logicam uentem non esse scientiam, formaliter illam accipiendo, & formaliter esse non scientiam, realiter uero est scientia: & similiter logica docens formaliter est scientia, realiter uero est aliquid quod non est scientia. Et non inconuenit quod realiter sit nō scientia, & formaliter sit scientia: quia isti termini non verificantur de eadem formalitate: sicut uerū est dicere quod albedo non est similitudo formaliter; & ita formaliter est non similitudo: & est falsum dicere quod realiter est non similitudo: termini enim contradictorij formaliter debent affirmari, uel negari, ut fiat debita contradictio.

Ad quartum respondetur, quod secundum probabiliorum modum dicendi, non augetur logica uentis, nisi per demonstrationes docentis, & ita ad modum, quo logica docens proficitur perfecta, erit etiam perfecta logica uentis, nec sequebatur realis distinctio tanquam res à re, in docente & uente, ex eo quod una proficeretur, alia non perfecta & aucta. Nam gratia augetur aliquando, secundum quod importat ordinem ad Deum, licet non augeatur in ratione qualitatis: & ratio quæ fundatur in similitudine, secundum Arist. quāto magis in uno extremo fundamentum perficitur tanto magis similitudo diminuitur. Si teneamus alium dicendi modum, iam constat quid sit respondendum.

Ad quintum respondetur, solum logicam uentem & docentem formaliter distingui: quia ex eo quod scimus naturam modi sciendi, facillimo negotio illū opere exequimur: cum hoc fere nihil habeat difficultatis. Et hoc non habet locum in scientia & opinione; qua propter non sequitur intentum.

Ad sextum respondetur, quod non sequitur, cognitio practica ad speculatiuam, sicut operatio modi sciendi ad cognitionem naturæ eiusdem; & ita oportet practicum & speculatiuum secundum proprias differentias præcisè sumpta realiter distingui, non uero logicam uentem & docentem.

ritatis: ergo sunt æqualis cognoscibilitatis: quia cognoscibilitas sequitur rationē entis. Item etiam quia entia rationis cognoscuntur per suum fundamentum: ergo æqualiter cognoscuntur. Quod non ex prioribus procedant logicæ demonstrationes, etiam probō: quia cum in entibus rationis nō sit ratio causæ & effectus ut probatur est, nec erit ratio prioris & posterioris.

3. Argum.

Tertio: nam idem est habitus logicæ qui acquiritur per primam demonstrationē, & per se citur per reliquas demonstrationes: sed qui acquiritur per primam non est scientia: ergo logica non est scientia. Probatur minor: nam ut habeamus scientiam necessum est cognoscere bonitatem consequentiæ & veritatem præmissarum quod eo actu fieri nequit: & ita prima demonstratione scientia generari non potest.

4. Argum.

Quarto: Scientia est de necessarijs & perpetuis: sed logica est de contingentibus: ergo non est scientia. Maior est Arist. 1. poster. c. 7. minor probatur, quia est de syllogismis, definitionibus, & reliquis huiusmodi instrumentis, quæ sunt entia factibilia à nobis, & contingencia. Et confirmatur: quia omnis scientia est subalterna vel subalternata: sed logica non est huiusmodi: ergo. Probatur minor: nā da quam scientiam subalternet, vel cui subalternata sit.

5. Argum.

Quinto: Omnis scientia debet versari circa aliquod obiectum à nobis cognoscibile: sed logica non ita se habet: ergo non est scientia. Maior clarissima est, cū scientia per principia subiecti nos faciat cognoscere subiecti passionem. Minor probatur: nam obiectum logicæ (de quo infra) est secunda intentio, quæ est ens rationis: sed ens rationis non potest à nobis cognosci: ergo. Minor probatur: nam vel cognoscitur per speciem propriā: vel per alienam. Non per propriam: quia non habet illā: quod & probo, quia obiectū realiter emittit & causat speciem: sed ens rationis non potest realiter emittere & causare speciem aliā esset ens reale: ergo. Nō per alienam, scilicet, per speciem entis realis: quia alias cognitio entis rationis, & entis realis esset eiusdem speciei: siquidem sunt eadem forma & specie. Item quia species solum representat obiectū, à quo fuit causata: sed ab ente rationis nō fuit causata: ergo illud non representat: species namque equi non representat hominē, quia ab illo non fuit producta: ergo &c.

6. Argumē.

Sexto. Nulla scientia est de propositionibus, sed de rebus significatis per propositiones, sed logica est de propositionibus: ergo non est scientia. Maior probatur: nam quando scio hominem esse risibilem, non habeo sci-

tiam huius propositionis, homo est risibilis: sed rerum ipsarum. Minor probatur: nam maxima pars logicæ versatur in explicandis naturalis propositionū: ut cū tractamus de propositione simplici, categorica, modali &c.

Septimo: Si logica esset scientia, maximè quia demonstrat propriam passionē de subiecto: sed hoc non facit: ergo non est scientia. Minor probatur. Passiones in logica demonstratae sunt secundæ intentiones: sed istæ non sunt veræ passionēs: ergo. Probatur minor: quia passionēs simul debent esse cū suo subiecto, nec potest subiectum esse sine illis, saltem naturaliter loquendo: sed obiectū logicæ est sine passionibus, quæ dicuntur demonstrari in logica: ergo non est scientia. Probatur minor: quia passionēs logicales, verbi gratia prædicabilitas de multis, quæ est passio vniuersalis (& sic de reliquis) est distincta ab essentia vniuersalis: ergo est alia secunda intentio distincta ab intentione vniuersalis, & alia relatio etiam specie distincta: ergo consequitur ad distinctum actum intellectus, ad quem fuit consecuta essentia & intentio vniuersalis: ergo potest esse actus intellectus, quo sit essentia vniuersalis, & non esse actus, quo sit passio: & sic vnum erit sine alio, ex quo fiet non esse veram passionem, & sic quod non sit logica vera scientia: & hoc patebit infra magis.

Octavo: Dialectica non habet demonstrationes: ergo non est scientia. Probatur antecedens: nam illæ demonstrationes vel procedunt per causam efficientem; & hoc non potest esse: quia obiectum logicæ, & eius passionēs, cū sint entia rationis, non habent causam efficientem: nec procedunt per causam finalem: quia cū ens rationis non habeat causam efficientem, nō habet etiam causam finalem: nec procedunt per causam materiale: quia ens rationis non componitur ex materia & forma: nec etiam per causam formalem: illud nā que causam materiale habet, quod habet formalem, cū forma sit alicuius materiæ forma; item habet efficientem, quia forma fit ab aliquo efficiente.

Nono: Eo modo se habet aliquid ad scibilitatem, quo modo se habet ad entitatem: sed ens rationis habet se ad entitatem, sicut quod est ens secundum quid: ergo erit scibile secundum quid, & non simpliciter. Maior probatur: nam scientiæ non sunt nisi entium, quæ verò non sunt entia, non sciuntur. Minor probatur: nam si esset ens simpliciter, esset substantia, & ens reale.

Decimo, De illo, quod nō potest cognosci, non potest esse scientia: sed ens rationis non potest cognosci ab intellectu: ergo de illo nō potest

7. Argumē.

8. Argum.

9. Argum.

10. Argum.

potest esse scientia logicalis: sed de nullo alio tractat logica: logica ergo non est scientia. Probatur minor: Illud quod non continetur sub obiecto intellectus, nec est eius obiectum, nec potest cognosci ab intellectu: sed ens rationis est huiusmodi: ergo. Probatur minor: quia obiectum intellectus est ens reale: sed ens rationis non est ens reale, nec continetur sub illo: ergo. Et secundo probatur eadem minor: quia obiectum intellectus est id quod est obiectum Metaphysicæ: sed obiectum Metaphysicæ est ens reale, cū sit scientiarum nobilissima: ergo. Et tertio probatur eadem minor: quia vna potentia est illa, quæ versatur circa vnum obiectum: & obiectum specificans potentiam debet habere vnicam rationem formalem, & hac ratione esse vnum: sed si ens rationis esset sub obiecto potentia intellectus, non posset habere obiectum vnam rationem formalem: ergo nec intellectus esset vna potentia. Probatur minor: quia enti reali & rationis non potest dari vnicam rationem formalem: quia non possunt habere vnicum conceptum: non ergo possunt sub eodem obiecto contineri, & ita non poterit cognosci nec sciri: & sic patet.

11. Argum.

Vndecimo: Omnis scientia realiter refertur ad suum obiectum: sed non se habet ita logica: non ergo est scientia. Maior probatur, quia relatio mensurati ad mensuram est relatio realis, & si logica est scientia, debet à suo obiecto mensurari: nam ex hoc habet esse veram. Probatur minor, nā relatio realis debet esse inter extrema realia: nam relatione existente, simul terminus debet existere: sed ens rationis non est aliquid existens: ergo relatio ad illud non potest esse realis. Si dicas, quod sufficit esse aliquid reale fundamentum ipsius obiecti logicæ; Contrā: nam logica non mensuratur à fundamēto entis rationis, sed à prædicatis quidditatiuis: ergo non sufficit, quod fundamentum sit aliquid reale, ut relatio sit realis.

12. Argum.

Duodecimo: De ente per accidens non est scientia: sed obiectum logicæ est ens per accidens: ergo de ipso non est scientia. Maior est Aristotelis. 7. metaph. minor probatur: quia logica non tractat de secunda intentione in abstracto, nec de prima: sed agit de secundis adiunctis primis: sed prima & secunda intentio est ens per accidens: ergo. Probatur minor, quia homo & specieitas, animal & generetas habet distinctas definitiones, & essetias.

13. Argum.

Tertiodecimo: Si logica est scientia, cū non sit subalternata, debet esse evidens: sed hoc est impossibile: ergo non est scientia. Maior probatur, nam de ratione scientiæ est evidens in se, vel subalternate, nam definitur

quod sit habitus certus & evidens: Sed minor probatur, quia non est evidens esse obiectū logicæ, quod est ens rationis: multi enim negant secundas intentiones esse aliquid rationis, de quæ agemus cū de obiecto logicæ disputationem instituemus: ergo.

Quartodecimo. Secunda intentio, quæ est obiectum specificatiuum logicæ, non habet passionēs aliquas: ergo logica non est scientia. Probatur consequentia, nam scire obiectum aliquod, est cognoscere eius passionēs per quidditatem subiecti. Nec sufficit dicere, quod in particulari habet passionēs, quia ex necessitate obiectum specificatiuum debet habere aliquam passionem, quia scientia ad illud primò terminatur. Sed primum antecedens probatur: nam da quæ sit eius passio. De hoc argumento dicetur infra.

Præambula ad quæstionis intelligentiam.

VT vero quæstionem hanc exacte intelligamus, aduertendum erit varias in hac parte circumferri sententias. Nam Philosophi aliqui negant scientiam esse logicam, in quorum numero fuit Ammonius prologo Prædicam. Max. lib. de interpret. in princip. Alexan. 1. topic. Egid. Roman. 1. Post. q. 2. Petrus Niger. q. 11. sui clypei, Villalpand q. 1. proæmi. quibus multi moderni libenter subscribunt. Diuersa sententia est aliorū in alio extremo philosophantium, qui tantum dialecticæ tribuunt, ut non solum scientiam esse defendant, verum omnium scientiarum principem appellent. Et ita Plato lib. 7. de Repub. scribit dialecticam doctrinarum omnium apicem ac finem esse, cæteras verò disciplinas, et si propter consuetudinem scientiæ dicuntur, si tamen cum dialectica conferantur, non esse scientiæ nomine appellandas. Et D. August. 3. lib. cont. Academic. c. 13. & 2. lib. de ordine, c. 13. appellat disciplinarum disciplinam: Et Cicero. lib. 1. de maximis oratorib. Artium maximam, atque omnium lucem dicit. Hinc ortum habuit illud de dialectica encomium, quo eam iuniores appellant Artem artium, & scientiam scientiarum. Notato præterea logicam dupliciter considerari posse, quæ ratione est docens, & qua ratione est vtens: de qua consideratione in superioribus actum est. Cū ergo modò inquirimus, utrum logica sit scientia, ut ipse titulus præfert, de docente est sermo, nam postmodum de vtente sumus tractaturi. Et cū scientiæ nomen varjè usurpandū veniat, hic eā sic nos accipimus pro habitu acquisito per demonstrationē, quo inclinamur, impellimurque ad eas conclusionēs cognoscendas, quæ fuerūt ex suis principijs deductæ.

14. Argum.

1. Not.

2. Nota.

Est præterea animaduertendum ex doctrina Arist. 1. poster. demonstrationem ex causis procedere. Quod dupliciter potest intelligi, vno modo ex causis formaliter, alio modo ex causis virtualiter. Causa in essendo formaliter est illa, quæ verè causat, vt anima verè influit in passiones, & causat illas. Causa virtualiter est ipsa ratio essendi à priori, quæ solet vocari ratio formalis, & est talis, quod si illud cuius ratio est, posset habere causam, esset ipsa ratio causa, causaretque illud cuius causa virtualis ponitur. Et hoc modo immutabilitas omnimoda dicitur causa seu ratio formalis æternitatis: non quod æternitas ab immutabilitate causetur: sed quia si æternitas causam haberet, vtique esset omnimoda immutabilitas. Et hoc modo ratio æternitatis animæ rationalis, est immaterialitas ipsius propriè dicta: & ratio entis est causa seu ratio bonitatis: quia si bonitas causam haberet, exposceret entitatem pro causa: & hoc modo omnes ferè metaphysicè demonstrationes procedunt. Quæ drat autem iste dicendi modus Aristoteli. 2. de celo tex. 13. Nam cum probaret dextrum cœli esse oriens, quia inde incipit cœlestis motus, arguit contra se ipsum pro sua opinione; Motus cœli nunquam incepit, secundum determinationem. 8. Physic. quæ habetur tex. 5. & 6. saluum ergo est dicere, Ab oriente incipit motus: & respondet sibi, motum cœli incipere ab oriente, non quod inde incepit: sed quia si incepisset, inde debuisset incipere; ac si diceret iuxta nostram mentem, inde incepisse, non formaliter, sed virtualiter: quia si inciperet, inde exordium sumeret, atque eruperet inde. Et ita cum asserit quod demonstratio quæ generat scientiam, procedit ex causis prioribus & notioribus, intelligendum est ex causis formaliter, vel virtualiter, hoc est ex causis, vel rationibus formalibus, quæ essent causæ, si causæ exigerentur in illa materia. Est itaque causa virtualis, ratio, propter quam aliquid alicui conuenit.

Quæstionis decisio.

Q. Conclus. Prima conclusio: Logica docens est verè & propriè sciētia, & ita est appellanda. Hæc conclusionē tenent viri grauissimi. D. Thomas. 4. metaphys. lect. 4. Scot. in prædic. q. 1. Albert. c. 1. in Porph. Auic. c. 1. suæ log. Sot. q. 2. proœm. in logic. & innumeris viri docti nostri temporis, quos longum & superfluum esset recensere. Et probatur ratione: nam scientia est habitus acquisitus per demonstrationem: sed logica est huiusmodi: ergo est scientia. Maior est Aristot. & omnium Philosophorum, 1. poster. minor probatur,

nam ista est demonstratio. Omne vniuersale est prædicabile: genus est vniuersale: ergo genus est prædicabile. Item ista: Omnis syllogismus procedens ex prioribus, notioribus, & causis conclusionis generat scientiam: syllogismus demonstratiuus est huiusmodi: ergo generat scientiam: & ista. Omnis syllogismus procedens ex probabilibus, generat probabilitatem, Syllogismus dialecticus est huiusmodi: ergo. Et multæ aliæ sunt demonstrationes; quæ procedunt ex causis virtualiter, & rationibus formalibus, vt supra dictum est: nam vniuersalitas est causa virtualis prædicabilitatis, & sic de reliquis: ergo istæ demonstrationes generabunt scientiam, non aliam nisi logicam, quia consideratio harum secundarum intentionum ad nullam aliam pertinet, vt infra videbimus: logica ergo est scientia.

Secundò probatur conclusio: nam vniuersale prout consideratur à logico, habet propriam passionem, quæ est prædicabilitas de multis: ergo hæc poterit demonstrari de suo subiecto: ergo illa demonstratio habitum generabit: non nisi logicæ: est ergo logica scientia. Primum antecedens probatur: nam prædicabilitas de multis conuenit omni vniuersali, & soli, & semper, & hoc per rationem & definitionem vniuersalis: ergo est propria ipsius passio. Prima consequentia probatur: quia omnis passio per rationem sui subiecti demonstrabilis est. Vtrum autem prima passio sit à priori demonstrabilis, dicitur infra. Et cum dicimus, quod generabit scientiam, intelligendum est, vel genitam adaugebit, & quantum attinet ad propositum, idem est.

Præterea logica inclinatur ad iudicandum de supradictis conclusionibus per causas & rationes formales earum: ergo est habitus scientificus. Probatur consequentia: nam non potest esse opinio, quia opinio non iudicat per rationes formales de conclusionibus in bona consequentia: non etiam potest esse fides, quæ innititur autoritati dicentis, non etiam intellectus & habitus principiorum quia iste non procedit ex causis: nec etiam est ars; quia ars est de re factibili, non procedendo demonstratiue.

Præterea vt aliquid sit sciētia, sufficit, quod procedat demonstrando passiones de subiecto prout materia circa quam versatur illud patitur: vnde Metaphysica dicitur esse scientia, verè, & passiones de suo subiecto demonstrat, non per causam propriè dictam, sed per rationem formalem: nam quod Deus sit æternus; vt sæpe inculcauimus non est causa propriè dicta immutabilitas, & entitas non est causa propriè dicta vnitatis: sed logica hoc modo procedit

cedit: ergo est scientia. Minor probatur, nam etiam est ratio formalis seu virtualis causa, & prout materia patitur logicalis, verbi gratia prædicabilitatis generis, & reliquorum prædicabilium, eorum vniuersalitas.

Præterea actus voluntatis quatenus ad bene beatèque viuendum spectant, cadunt sub aliquam propriè & verè scientiam à Physica distinctam, videlicet sub moralem Philosophiam: ergo secundæ intentiones quatenus de eis demonstratur passiones, & conducunt ad sciendum, sub aliqua scientia à Metaphysica distincta cadet, cuiusmodi est logica. Nam licet entitates rationis secundum se consideret Metaphysicus, sub hoc tamen sine quatenus deseruiunt rectæ intellectioni & sciendi modo, ad logicum spectant.

Et tandem probatur nostra conclusio: nam in libris quos de logica edidit Arist. tam multæ sunt demonstrationes ad logicam conuenientes, vt illis perspectis cesset omnis quæstio, & certissimum sit logicam esse scientiam nam inconuertendis propositionibus in reductione modorum imperfectorum ad perfectos, in medijs inuentione, in naturis demonstrationis, definitionis, diuisionis, argumentationis, & alijs huiusmodi, tam multas statuit demonstrationes, vt hac vna parte reliquas omnes scientias demonstrationum multitudine facile vincat logica. Et ne molestia lectorem afficiam, eum ad libros Priorum, & Posteriorum resolutionum, quibus locis illa sunt propria, remitto.

Secunda pars conclusionis, quod ita sit logica appellanda, probatur: nam nominibus vtendum est, vt plures: at plures illique grauissimi viri logicam scientiam appellant, ita igitur est appellanda. Minor constat ex dictis in hac quæstione, & in probatione conclusionis, & ex illis quæ retulimus pro illa sententia eorum, qui sentiebant logicam esse scientiam præstantissimam.

Secunda conclusio: Logica docens non est scientiarum præstantissima: nam præstantia & excellentia scientiæ, iuxta doctrinam Aristoteli lib. de Anima statim in principio, colligimus ex obiecti excellentia, vel ex certitudine procedendi & demonstrandi: sed existis capitibus non excedit omnes scientias: nam scientiæ reales ex parte obiecti vincunt logicam, in certitudine demonstrandi vincunt Mathematicæ, quin imò omnes reales scientiæ. Fateor tamen nobiliorem esse Grammaticam atque Rhetoricam, cum ordinetur dialectica ad veri cognitionem, & dirigat intellectum in suis operibus ne erret: & secundum quid non inconuenit esse nobiliorem scientiæ realibus: propterea quod hominis discursus

sum ex propria ratione perficiat. Et hoc forsitan viri doctissimi in principio relati sentire volebant, sicque sunt explicandi. Et cum prima omnium scientiarum dicitur, secundum quid & acquisitione, non simpliciter & dignitate est explicandum. De qua tamen conclusione latius agitur in principio librorum de Anima, & Soto in prologo summularum.

Dissoluuntur argumenta.

Ad. 1. Argu. Ad argumentum primum in principio quæstionis constitutum, quod ex varijs locis Aristotelis desumebatur, respondetur: Primum locum aliqui intelligunt, non de logica, sed de modo procedendi cuilibet scientiæ proprio, qui prius tradendus est. Sed communis expositio est, quod fiat sermo de logica, quam primò addiscendam esse docet, quam reliquas scientias: propterea quod in ipsa docetur, quonam pacto demonstratio, diuisio, & argumentatio sit construenda: explicaturque natura & essentia & passiones obiecti logici. Et iste modus sciendi scientia est, & vocatur modus sciendi, quia docet modum sciendi: non verò vocatur modus sciendi, quia sit sciendi determinatio: quemadmodum velocitas vocatur modus curus, quia est eius determinatio. Itaque logica est modus sciendi, & ante alias scientias addiscenda. Soto sapientissimus, & Pater Toledo explicant de logica, non ea ratione qua docens est, sed ea ratione, qua vtens est: itaque logica vtens est modus sciendi, & prius addiscendus est quàm reliquas scientias cõsequamur, vt supra visum fuit. Et ista logica est prior secundum aliquam considerationem etiã logica ipsa docete, quia deseruit ad eius consecutionem, vt superius fuit definitum. Alij exponunt dialecticam vocari sciendi modum, quia eius obiectum sit sciendi modus, non verò ipsa dialectica. Sed supra dictæ duæ expositiones sunt potiores: nam dialectica est sciendi modus, quia docet naturam modi sciendi; & ipsum construit. Et cum dicit Aristoteles absurdum esse simul quærere scientiam & modum sciendi, nomine scientiæ non intelligit dialecticam, sed alias scientias à dialectica: & per hoc non negat logicam esse sciētiam.

Ad. 2. Argu. Ad secundum aliqui respondent agere sermonem in. 2. in metaph. & 1. poster. de logica vtente, quæ dicitur non habere proprium subiectum, quia & potest probabiliter disputare circa vera & falsa, & tunc potius dicenda est potentia quam scientia, & sicut voluntas quia potentia est, potest velle bonum & malum, ita logica vt vtens potest circa verum & falsum disputare: scientia verò semper versatur circa verum præcisè. Sed hæc expositio non mihi

mihī placet, quia etiam logica ut utens est habet certum obiectum, & versatur in introducendo formam syllogismi, definitionis, & argumentationis, & in ceteris actibus rationis: quin imō omnis potentia habet ex necessitate certum obiectum ad quod se extendit, & ultra quod non operatur, & potentia sicut & scientia, sunt impermixta: Et ita sensus Aristotelis est, quod logica nō habet certum subiectum, id est, certum materiale ubi suam formam argumentationis, definitionis, &c. introducat; sed in materia cuiuslibet scientia definire, & argumentari. Et hac ratione dicitur logicus, sicut & metaphysicus per omnia rerum genera vagari; iste considerando entis rationem, quae omnibus rebus est communis, ille formando argumentationes, diuisiones, definitiones in omni materia cuiuscunque scientia, in ente abstracto, in ente concernente materiam sensibilem, &c. In illo verō loco primi Topic. & tertio, metaph. loquitur de dialectica strictē & in certo genere, hoc est pro parte topica & probabili: Nam quando ista pars ad usum refertur, semper tractat per principia probabilia. Non vero negat Aristoteles quin sint principia necessaria in hac scientia, sicut & in reliquis. Videantur quae diximus. i. quae, pro expositione huius nominis, logica. Ad vltimum locum respondentes affirmamus Aristotelem ibidem agere de logica, prout est utens: quae secundum hanc considerationem non est scientia: ut iam iam constabit.

Ad. 2. Arg. Ad secundum argumentum principale respondetur; quod ratio vniuersalis est virtualiter causa praedicabilitatis: si enim praedicabilitas posset habere causam, esset vniuersalitas causa: itaque est ratio formalis, ut supra dictū est. Et eo modo, quo est causa est prior, prior enim est causa quam effectus, & causa virtualis, effectus virtualis, saltem nostro modo intelligendi: quia potest vnum sine alio concipi a nobis. Et quantum attinet ad demonstrationes logicas, patet clarē: quia ratio praedicabilitatis de pluribus, consequitur ad rationem vniuersalem: ergo ratio vniuersalis prior est praedicabilitate.

Secundō respondetur ex Soncinata. 4. metaph. q. 17. ubi ait, quod causa est in duplici differentia (& loquitur de causa in essendo.) Vno modo, quia est productiua alicuius, & habet supra ipsum realem causalitatem: sicut ignis est causa caloris in rebus calidis, & hominis essentia est causa passionum. Alio modo dicitur aliquid causa alterius, quia est natura prius eo, & est causa quare alterum in fit; quia necessariō naturaliter consequitur ad illud prius. Et ponit exemplum in albedine

& similitudine, quae sunt vna res; se d hae res prius est albedo, quā similitudo: & ideo duae albedines positae in actu sunt causa similitudinis in vtraque earum. Et adhuc modum debet intelligi Philosophus (inquit Soncinas) quando dicit quod demonstratio debet constare ex causis: nam medium in demonstratione a priori, est causa passionis; quia est ratio, propter quam praedicatum insit subiecto, sicut albedo est ratio propter quam insit similitudo duobus albis. Itaque ex his verbis Soncinatis colligitur, quod medium in demonstratione debet esse vera causa passionum, quae demonstrantur, vel saltem debet esse id ratione cuius, quod demonstratur, subiecto conueniat. Vnde fit, quod cum enti per eius rationem conueniant multa, (ut esse vñ, &c.) possint hae de illo demonstrari: & cum secundis intentionibus multa conueniant per earum rationem, ut praedicabilitas vniuersalitati, de hac per eius rationem illa demonstrari possit: quamobrem in logica sunt verae demonstrationes. Et haec solutio ferē eadem est cum procedenti. Et quamuis verum sit, quod omnia entia rationis cognoscantur per species entis realis, sed quaedam entia rationis sunt alijs cognoscibilia; quia sunt priora, & causae ad modum expositum: vnde secundum suam naturam notior est ratio vniuersalis, quam praedicabilis. Et huius rei sit exemplum: nam quaeuis Deus, & angeli, & materia prima cognoscantur per species rerū materialium, & nō per propriam speciem, Deus tamen magis cognoscibilis est, quam angeli, & isti quam materia prima secundum suam naturam. Ita in proposito de subiecto logicae & suis passionibus dicendum est: illud enim sua natura notius est istis, quoad nos verō passiones notiores sunt suis causis. Et ita manet soluta illa ratio; cognoscuntur per species entis realis: ergo equaliter cognoscuntur: & etiā illa. Sūt equalis entitatis: ergo aequalis cognoscibilitatis, nam passio & essentia non sunt aequalis entitatis in suo genere. Idem enim dicendum est de illis, ac de passionibus & essentijs realibus suo modo tamen.

Tertium argumentum soluius supra q. 2.

Ad quartum respondetur negando minorem. Logica namque, sicut & quaelibet scientia, de perpetuis & aeternis tractat. Nam si respicimus ad veritates demonstratas, constat illas esse aeternas, ut quod generet demonstratio scientiam, quod vniuersale sit praedicabile: subiectū etiam de quo istae veritates primō & per se demonstrantur: quia est vniuersale, nō per se corrumpitur. (Et loquimur de corruptione, quae potest competere entibus rationis: nam sicut habent suam esse, ita habent & suū non

Ad. 3. Arg.

Ad. 3. Resp.

non esse) sed per accidens ad corruptionem singularium: & hac ratione scientia dicitur agere de perpetuis, quia de veritatibus perpetuis tractat, & de subiecto perpetuo per se. Quando verō fit aliqua demonstratio de hoc vniuersali, tunc hoc vniuersale per se est corruptibile: sed scientia tunc non versatur primo & per se circa hoc subiectū singulare, sed secundario. Primō & per se versatur scientia enim circa vniuersale. Et cū dicimus quod versatur secundario circa hoc vniuersale logica, loquimur de hoc vniuersali formaliter; nam hac ratione pertinet ad obiectum logicae: sic enim importat secundam intentionem singularem: & quod asserimus de logicae obiecto, dicendum est etiam de obiecto cuiusuis alterius scientiae. Si verō singulare aliquod incorruptibile esset, optime posset de illo esse scientia, quia singularitas nō repugnat scientiae ratione singularitatis, sed ratione corruptibilitatis ipsius singularis. Et hoc manifestē patet in Deo, qui singularissimus cum sit, scitur a beatis scientia clara & aperta, a nobis verō scitur sub quadam vniuersali ratione.

Ad confirm.

Ad confirmationem dicimus non oportere scientiam omnem subalternam, vel subalternatam esse, ut patet in metaphysica: est enim subalternatio proprie dicta, accidens scientiae alicuius, & non omnium. Et cū D. Thomas opusc. de nat. generis, & alij doctissimi viri videntur dicere metaphysicam sibi met omnem scientiam subalternare, loquuntur de impropria subalternatione. Sed de hoc latius in metaphysica, & q. 1. primae p. D. Thomae, & in prologo sentent. Theologi disputant.

Ad. 5. arg.

Pro solutione quinti argumenti post huius quaestionis expositionem disputabimus de modo, quo a nobis ens rationis cognoscatur, quod faciemus ut clariore ordine seruemus.

Ad. 6. arg.

Ad sextum respondeo scientiam esse de propositionibus tanquam de medijs, quibus veniemus in rei cognitionem, sed tamen principaliter sciuntur res. Scimus itaque res per propositiones tanquam per instrumenta: logica vero in hoc differt ab alijs scientijs, quod considerat propositiones ut instrumenta & media quaedam sciendi, quia per illas scit suū obiectum (formando namque propositiones scit secundam intentionem) & etiam ut res scitas: quia cum formale propositionis sit secunda intentio, debet ex necessitate, a logica considerari, siquidem sub eius obiecto continetur, ut pars subiectiua ipsius. Itaque reliquae scientiae propositiones considerant, ut quo sciuntur res: logica verō illas considerat ut quo scit, & ut quod scit: & videatur D. Thomas. 2. 2. quaestione. 1. articulo. 1. ad

2. & Caietan. atque Bañes ibidem: nam hoc conducit ad intellectum illius articuli.

Ad septimum respondetur primō, quod relatio praedicabilitatis, etsi sit relatio distincta a relatione vniuersalitati: consequitur tamen ad eundem actum, ad quem consequitur relatio vniuersalitati: nam eodem actu, quo fundatur vniuersalitas, siue sit abstractio siue cognitio, siue comparatio, fundatur etiā praedicabilitas, eo enim quo natura est vna in multis, est praedicabilis de multis. Et bene potest esse, quod idem actus fundat diuersas relationes specie, diuersissimē comparatus ad illas. Et ita ille actus quo fundatur vniuersalitas primō & per se, fundat secundario praedicabilitatem. Sit exemplum, licet non teneat in omnibus. Nam calefactio, & eiusdem liquefactio, specie differunt, & fiunt ab eadem forma, calore, scilicet, sed calefactio immediatē, liquefactio mediate: ita in proposito idem actus fundat vtramque relationem, sed vniuersalitem primō, praedicabilitatem secundō, & ita differre specie possunt, sicut aequum est differre essentiam, & passionem non transcendentalem, & secundum probabilem opinionem, eadem actione qua generatur essentia, generantur passiones, quae tamen specie differunt.

Etsi dicas: Contra; nam praedicabilitas non habet esse formaliter, nisi dum actu cognoscitur, quia cum sit ens rationis, illius esse est esse obiectiuē in intellectu, & actu terminare cognitionem illius, sed non potest terminare actum intellectus, quem terminat vniuersalitas, nam illi duo actus non simul, sed successiuē esse debent.

Aliqui respondent ens rationis non habere esse formaliter per hoc, quod actu cognoscatur ab intellectu, sed per hoc quod proximē possit cognosci ab intellectuposito iam eius fundamento proximo. Sed quoniam haec solutio mihi non placet, ut infra disputabimus (existimo enim ens rationis debere actu cognosci ut formaliter), respondeo, quod in huiusmodi passionibus rationis non est quaerenda similitudo eadem cum essentia, quam assignamus in entibus realibus, quia passiones reales cum habeant esse seclusa intellectus operatione, posita essentia statim ponuntur. At verō cū passionibus rationis non habeant esse, nisi per actum intellectus, qui quidem, liberē potest poni in executione, fieri potest, ut ponatur essentia vniuersalis formaliter, & non ponatur eius passio formaliter: quia non ponitur fundamentum proximum passionis, &

& ponitur fundamentum proximum essentia, siue (vt formaliter loquamur) quia consideratur essentia vniuersalis, non considerata eius passione. Vnde vt dicatur predicabilitas passio vniuersalis, sat fuerit, quod si essent aliquid reale, adinuicem consequerentur, quemadmodum risibile ad hominem consequitur: & satis est vt predicabilitas sit passio vniuersalis, quod ex eo, quia natura est vniuersalis, sit proximum fundamentum, vt illi possimus attribuere intentionem predicabilitatis. Quinimò tunc possumus dicere, quod est predicabile in radice, sicut dicimus quod est risibilitas in radice in hominis essentia, quia ad vniuersalis essentiam consequitur predicabilitas, posita tamé notitia intellectus, qua ipsa predicabilitas formaliter sit. Et de hoc iterum redibit sermo.

Ad. 8. arg.

Ad octauum responderetur, quod ad minus dialectica demonstrat per causam formalem, quia demonstrat per definitionem entis rationis, quod est secunda intentio, & definitio dicitur causa seu ratio formalis: & etiam per causam finalem, nam ex eo quod demonstratio ordinatur ad generandam scientiam, dicimus talibus partibus constare debere, & idem est de alijs logicis instrumentis; & ens rationis, quia habet aliquo modo esse, habet aliquo modo formam & finem, diminitissimè tamen nam generalitas natura sua ordinatur ad constituendam generis naturam, & definitionem formaliter, quæ ex genere & differentia constat.

Ad. 9. arg.

Ad nonum responderetur negando maiorem, nam scientia Mathematica sunt perfectissimè scientia, & tamen tractant de ente secundum quid, scilicet de accidentibus: quinimò Metaphysica nõ esset perfectissima omnium scientiarum, quia eius obiectum nec est substantia, nec accidens, sed aliquid abstractum, & sic perfectior esset Physica, quia tractat de substantia quæ est ens per se, quod quidem absurdissimum est. Et cum dicitur quod scientia non sunt nisi entium, volumus dicere, quod non sunt nisi de rebus quæ possunt habere aliquam existentiam quam etiam ens rationis potest suo modo habere. Item etiam vult illa propositio quod scientia non sunt nisi entium, id est rerum habentium essentiam & passiones, seu aliquid ad modum illarum. Et hoc voluit similiter cum dixit Aristoteles, quod non est, non scitur, id est quod non habet essentiam in ordine ad aliquam existentiam, & passiones demonstrabiles, non potest sciri, & ita non potest sciri duas contradictorias esse veras, quia hoc non est essentia aliqua habens passiones: nec enim oportet,

quod modus existendi subiecti denotet habitum, & transeat in habitum ipsum, licet enim sit scientia de homine, non vocatur ipsa scientia nec est homo: eodem modo licet logica sit de ente secundum quid, non debet ipsa logica vocari scientia secundum quid, nec est scientia secundum quid, sed simpliciter est scientia, & sicut cognitio entis rationis simpliciter est cognitio, ita habitus causatus per cognitionem demonstratiuam, etiam si sit circa ens rationis, simpliciter est scientia.

Ad. 10. arg.

Ad decimum argumentum, quod est difficile, respondet Soncinas. 10. Metaphysicæ, quæstione. 16. ens, quod est obiectum terminatiuum intellectus, esse ens commune ad ens reale & rationis, licet motiuum obiectum sit solum ens reale. Sed hæc solutio apparet insufficiens, nam sequitur intellectum non solum non esse omnium nobilissimam potentiam, verum etiam esse ignobilissimam, siquidem habet pro obiecto ens omnium ignobilissimum eorum, cuiusmodi est ens abstractum, nam ignobilius est ente reali & rationis. Præterea quia non potest dari tale ens abstractum: alias de illa ratione posset esse aliqua scientia, & illa quidem Metaphysica superior, nam obiectum Metaphysicæ non est nisi ens reale. Nam profecto si illa ratio daretur, suas haberet passiones: esset enim illud ens vnum, verum, bonum, &c.

Secunda solutio, sufficiens illa quidem, est huiusmodi, quod obiectum intellectus est ens reale & rationis secundum quod habent inter se vnitatem analogicam, quantum huiusmodi analogia duplicem importet conceptum: quia ex hoc quod analogæ sunt, habent vnitatem sufficientissimam, vt terminare possint potentiam vnam: nam obiectum scientia siue potentia non oportet quod sit vniuocum, sed sufficit esse analogum. Et patet hoc in obiecto Metaphysicæ, & intellectus, & voluntatis. Et nihil refert huiusmodi vnitatem analogicam vno vel duobus conceptibus importari: nam siue hoc, siue illo modo importetur, semper dicit vnitatem & si sit illa analogica vnitatis. Et hoc est quod asserit Commentator. 1. Metaphysicæ, Commento. 2. quod vna scientia non tantum est de subiecto, quod est vnum specie aut genere, sed etiam de ijs quorum esse attribuitur vni fini, aut agenti, aut vni subiecto: vbi dicit quod non solum vniuoca, verum etiam analogæ, etsi sint duorum conceptuum, vt sanum; possunt esse obiectum scientia. Et alibi dicit ipse, quod vna scientia est de omni-

omnibus salubribus, sanum verò de omni habente sanitatem, vtumque analogicè dicitur. Et dicitur secundum hanc solutionem obiectum intellectus esse aliquid reale, quia principalis pars est aliquid reale. Sed hæc solutio non est omnium optima, quia secundum illam cogimur etiam idem ponere obiectum pro Metaphysicæ: nam idem est obiectum intellectus, & Metaphysicæ, secundum veriorè opinionem. Falsum est autè asserere obiectum Metaphysicæ esse ens, quatenus dicit reale ens & rationis.

Et idem sit tertia solutio, quam vt omnium optimam, & quæ rei difficultatem exhaurit, oportet suscipere. Quæ sic statuit, quod obiectum à quo specificatur intellectus, & à quo sumit suam vnitatem & nobilitatem, est ens reale; & illud est quod primo terminat actionem intellectus; considerando intellectum ex natura sua, sicut etiam ens reale est Metaphysicæ obiectum adæquatum, tribuens illi & vnitatem & nobilitatem; cum quo tamen stat quod consecutiue Metaphysica etiam considerat ens rationis. Nec hoc repugnat adæquationi obiecti intellectus: dicitur enim adæquatum obiectum, non ex hoc quod potentia vel habitus nullo modo possit in aliud, sed quod nõ potest in aliud per se, sed tantum consecutiue, & ratione alterius. Quod patet; nam adæquatum obiectum visus est lucidum, & tamen autore Aristotele, & testate aperta experientia, per visum percipimus tenebras; per accidens tamen, & in ordine ad lucidum, & adæquatum obiectum Physicæ est ens mobile, & tamen 8. Physic. de Deo considerat, sed in ordine ad ens mobile. Item obiectum Theologia adæquatum est Deus; & tamen Theologia tractat de peccatis, in ordine tamen ad Deum. Et, vt hanc doctrinam corroboremus irrefragabili testimonio, adducam⁹ D. Th. 1. p. q. 14. art. 5. ad 3. Constituerat D. Thom. hoc argumentum. Ipsum intelligere, speciem habet ab intelligibili, sicut omnis alius actus ab obiecto suo: vnde & ipsum intelligere tanto est nobilius, quanto etiam nobilius est ipsum quod intelligit: sed Deus est ipsum suum intelligere, vt ex dictis patet; si ergo Deus intelligit aliud à se, ipse Deus specificatur per aliquid aliud à se, quod est impossibile; nõ igitur intelligit aliud à se. Ecce argumentum, sequitur solutio. Ad tertium dicendum, quod ipsum intelligere nõ specificatur per id, quod in alio intelligitur, sed per principale intellectum, in quo alia intelliguntur. In tantum enim ipsum intelligere specificatur per obiectum suum, in quantum forma intelligibilis est principium intellectualis operationis; nam omnis operatio specificatur per formam quæ est principium operationis; sicut calefactio per calorem; vnde per illam formam intelligi-

bilè specificatur intellectualis operatio, quæ facit intellectum in actu. Et hæc est species principalis intellectus, quæ in Deo nihil est aliud; quam essentia sua, in qua omnes species rerum comprehenduntur. Vnde non oportet, quod intelligere diuinum specificetur per aliud quam per essentiam suam. Ad propositum ergo, sicut intellectus diuinus, etiam si cognoscat creaturas; non specificatur ab illis, quia non est principale intellectum, sed in alio intelliguntur, scilicet, in essentia diuina, eodem modo noster intellectus etiam si cognoscat ens rationis, nõ specificatur ab illo; nec ab illo sumit suam vnitatem; quia nõ est principale intellectum, sed est intellectum per species entis realis ex natura sua. Et si dicas; Nam etiam Deus, & substantia separata intelliguntur per species rerum sensibiliu, & tamen continentur sub obiecto intellectus. Respondetur, quod verum est pro hoc statu; absolute tamen nõ important ordinem ad intellectum mediantibus rebus sensibilibus & earum speciebus. Est ergo ens reale obiectum intellectus, specificans ipsum; ens verò rationis nõ est huiusmodi; sed intelligitur secundario, & in ordine ad ens reale, & per aliud: sicut creaturæ cognoscuntur à Deo, & se habent in ordine ad eius intellectum. Vide aliam solutionem in Soncin. 4. Metaphysicæ quæst. 5. ad vlt.

Ad 11. arg.

Ad vndecimum respondet Socin. 5. Metaph. q. 2. 5. relationem scientia ad scibile in ratione mensuræ esse aliquid rationis, & nõ relationem reale; quia illa relatio terminatur ad rationem vniuersalem, & ad prædicata quæ illi necessarid conueniunt, nõ considerando existentiam rei, & sic per accidens se habet rei existentia, siquidè etiam re destructa, manet illa scientia. Et si hæc solutionem sequamur, constat argumentum ruere: non enim relatio scientia ad scibile in ratione mensuræ, realis est. Est alius modus dicendi, nimirum relationem iam dictam esse realem obiecto existente in rerum natura, rationis verò, eodè nõ existente. Et quauis scientia nõ mensuretur ab existentia rei, est tamè necessaria, vt sit relatio realis: quia est necessaria ad existentiam termini, terminus autè existens est necessarius ad hoc vt relatio sit realis. Et secundum hæc doctrinam, relatio scientia ad scibile est realis, ipso scibili existente: quia verò obiectum logicæ non existit, non est ad ipsum realis relatio, sed relatio rationis: sicut etiam imago refertur ad suum imaginatum relatione mensurati: & tamen hæc relatio mensuræ non est realis, nisi imaginato existente. Sapientissimus Magister meus Medina ita soluebat hoc argumentum, semper relationem mensurati ad mensuram in scientijs esse relationem realem, etiam obiecto non existente. Et ad argumentum quod fit; Nam relatio realis debet esse inter extrema realia, dicebat

ipse, vel ita se habentia ac si essent existētia, & obiectū cuiusvis scientiæ, etiam si non existat, ita se habet, ac si existeret: quia ita mensurat scientiam: nā non mēsuratur sciētia ab existētia, sed à prædicatis per se. Quapropter logica realiter in ratione mēsurati refertur ad ens rationis, quia ita mēsurat logicā ac si existeret. Et si adhuc intes; Contrā; nam ens rationis non est: ergo non est terminus, negatur cōsequētia; nam vt sit terminus, etiam seclusa operatione intellectus, sufficit esse connexionē prædicatorū essentialium, & propriorū, quæ cum sit æterna, semper est: vt v. g. quidd vniuersale sit prædicabile, quodd demonstratio generet scientiā; & ab his mensuratur sciētia, & refertur ad ens rationis ratione prædicatorum quidditati uorū & per se, & ratione horū, etiam si ens rationis nō sit quoad existētiā, dicitur esse terminus. Hic tamen est notandum, nunquam logicam referri ad suum fundamentum in ratione mēsurati; quia logica non est vera, quia conformis prædicatis per se ipsius entis rationis, vt de se patet. Sed de his latius sumus acturi in relationis prædicamento.

Ad 12. arg. Ad duodecimum respondetur, quodd logica habet pro obiecto ens per se & desinibile, licet sit aliquid rationis. Et hoc est secunda intentio in concreto, quod est ens per se in suo genere; sicut albedo in concreto est accidens. Et illud voluit docere Auicenna cum dixit quodd est de secundis intentionibus adiunctis primis, id est, de secundis intentionibus in concreto, & vt fundatur in rebus, & illas denominat: nō verò voluit dicere esse de secundis & primis simul: & si suscipit tractationem de primis: o gicus, est vt de fundamento sui obiecti. Vide quæ sumus dicturi infra quæst. 8. secundarum intentionum.

Ad ult. arg. Ad vltimum respondetur esse per se notum & euidentissimum, esse secundas intentiones, & de illis fieri demonstrationes euidentes; & ita logica est scientia euidens. Sed de hoc cum disputabimus de Ente rationis redibit disputatio; & sine fati ista de hac quæstione.

QVÆSTIO. VIII.
Vtrum logica vtens, vt sic, sit scientia.

1. Argum.

L videtur quodd sic. Primò: Logica vtens qua ratione est vtens, habet aliquem actum: & ille nō est actus opinionis nec fidei, nec artis, cum non sit circa res factibiles: ergo erit actus scientiæ, quia non videtur quis alius sit. Totus discursus patet.

Secundò; Logica vtēs est habitus acquisitus, per demonstratiōem; ergo est scientia. Consequētia est euidēs; nā ita sciētia definitur: sed probatur antecedēs, quia logica vtēs acquiritur in eodē instāti in quo acquiritur docēs; sed docēs acquiritur per demonstratiōem; ergo & vtēs.

Et cōfirmatur, & explicatur; nam illamet demonstratiō quæ generat docētē, est instrumētū, quo in eodē instāti generetur vtēs; est ergo habitus per demonstratiōem acquisitus: ergo scientia. Et cōfirmatur secundò. Sunt idem habitus logica vtēs & docēs; sed docēs acquiritur per demonstratiōem; ergo & vtēs.

Tertium argumentū sit pro explicando sapientissimò Magistro Soto; & est huiusmodi. Nam si logica vtens non esset scientia; hoc esset propter rationem Magistri Soto q. 1. proœmiali in logicam; sed illa ratio est nulla; ergo. Probatur minor; nam ratio sic habet; Vtens logica vtentis non semper generat scientiā; ergo logica vtens nō est scientia. Sed hæc ratio est nulla; nā sequeretur eadē ratione quodd logica vtēs sit scientia, nā eius vtus aliquādo generat sciētia; ergo est scientia. Antecedēs patet; nā demonstratiō generat scientiā, & tamē ipsa, quantū ad eius cōstructionē, est à logica vtēte: ergo aliquādo vtus logica vtentis est scientia; ergo si hæc ratio aliquid probat: quia aliquādo non generat scientiā non est scientia; hæc etiā aliquid probabit, quia aliquando generat scientiam est scientia, & cum hæc sit nulla, & ratio etiā nōi nulla erit.

Quarto. Probabilis opinio est, qd idēmet habitus logica docētis secundū eadē formalitātē duos actus habeat, & demonstrare passiones de subiecto, & sic est docēs; & cōstruere syllogismū & instrumēta sciēdi, & sic est vtēs; itaq; dicitur vtēs à secūdo actū, docēs à primo; ergo tunc logica vtens erit sciētia; quia est eadē formalitas, quæ est docēs, & hæc est scientia; ergo & illa; sed hoc est falsum, nam nullus vnquam vocauit vtentem logicam scientiam; quid ergo tunc in hac opinione erit dicendum?

Preambula ad quæstionem.

Antequā ad quæstionē respōdeamus, vniū est præmittēdū, de quo aliqui immeritò dubitant, decepti forsan doctrina Magistri Soto. 2. q. proœm. vbi dicit, quodd logica vtēs illa est, qua tractatores aliarū scientiarum vtuntur. Ex qua inferunt logicā vtentem non producere actum aliquem, sed passivē se habere, quodd falsum videtur: nam vt colligitur ex doctrina Diui Thomæ, Prima secundæ, quæst. 49. artic. 3. omnis habitus importat ordinem ad actū sic, adeò vt finis habitus sit actus: quia habitus est dispositio ipsius nature: omnis autē natura ordinatur ad aliquā operationē, vel ad ali-

ad aliquid per actionē operatum tanquā ad finem, & sic omnis habitus ex natura sua ordinatur ad aliquam operationem: & etiam sanitas ipsa, quæ habitus quidam est, ordinatur ad operationē: nam vt inquit Aristot. 10. lib. de animalium historia, homo dicitur sanus, & similiter membrū aliquod sanum dicitur, quādo potest facere operationē sani. Et quāuis hoc cōueniat omni habitui ex natura sua, sunt tamē aliqui habitus, qui ex subiecto, in quo sunt, importat ordinem ad actū, quia habitus importat ordinē ad naturā rei. Si ergo natura rei in qua est habitus importat ordinē ad operari, sequitur, quodd ipse habitus primò & principaliter importat ordinē ad operari & ad actū; & sic omnis habitus qui est alicuius potētiae operatiuæ vt subiecti, principaliter importat ordinem ad actū. Ex quo planē infertur, quodd cum logica docēs sit habitus, debet habere operationē aliquā; & cū sit habitus potētiae operatiuæ, scilicet, intellectus, debet habere primò & principaliter actum pro fine, quem effectiue producat facili, prōptē, & delectabiliter. Iste autem actus modò inquiritur quis sit, an, scilicet sit sciētificus & actus sciētiae, id est cognitio alicuius cōclusionis, ppter suā principia: nā si hoc habet, erit scientia; an verò sit aliquid aliud, ex quo sequetur logicā vtentē nō esse scientiam.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. **H**oc posito sit conclusio. Logica qua ratio ne est vtēs, non est sciētia, nec eius actus est sciētificus actus, nec cognitio alicuius cōclusionis propter sua principia. Hæc cōclusio probatur autoritate D. Tho. 4. Metaph. lect. 4. ita dicitur: Vtens verò est, secundū quodd modo adiuncto vtitur ad concludendū aliquid probabiliter in singulis scientijs: & sic recedit à modo scientiæ. Ecce conclusiōem probatā vbi inquit quodd vtens vt sic recedit à modo scientiæ: si recedit à modo sciētiae: ergo non est sciētia; & illud ipsum, quodd præmittebamus asseritur similiter à D. Tho. Nam dicit, quodd vtens logica dicitur quatenus modo adiuncto vtitur ad cōcludendū aliquid probabiliter in omnibus scientijs: ergo iam logica vtens habet actum quem producit, qui est probabiliter disputare in alijs scientijs. Et hic notabis, quodd D. Thomas non vocat logicam vtentem nisi vtus probabilis disputationis, vt patet ibi, Ad concludendū probabiliter in omnibus scientijs. Sed iam suprā hunc locum explicuimus. q. 5. Et modò possumus aliam etiam explanationem addicere, quodd scilicet exemplū potestatur logicæ vtentis in parte probabili; non quodd solus illius vtus in hac parte sit logica vtens: cum etiam vtus logica in parte demonstratiua sit logica vtens in actu secundo, & lo-

gica secundū quodd producit illum actū sit logica vtens in actu primo; sed quia in hac parte probabili magis clarè patet vtus logicæ, cū in alijs scientijs, dum probabiliter disputamus, non sit aliqua demonstratio nec actus sciētificus: cum verò sit demonstratio: non ita clarè patet actus logicæ vtētis, cum ibi sit etiā actus sciētificus, à quo distinguere vtus, præcipue in propria materia logicæ, nō ita facile est. Soto similiter 2. quæst. proœm. hanc eandem sententiā tenet, & est communis Thomistarum, & omnium quos viderim ego. Et probatur ratione: Omnis scientia demonstrat aliquā passionem de subiecto suo; sed logica vtens non est huiusmodi: ergo non est scientia. Discursus est legitimus, maior clara, & probatur minor. Nam actus logicæ vtentis est construere instrumenta apta disputationibus & scientiarum acquisitioni, sed in hac constructione modi sciendi nulla passio demonstrata reperitur; vt patet: nam quādo construō diffinitionem, diuisionem & argumentationem solum attenditur partium compositio sub aliqua forma, secludendo considerationem passionis: ergo.

Præterea, In omni demonstratiōe conuincitur intellectus vt assentiatur conclusiōibus propter præmissas: itaque actus sciētificus est assensus conclusiōis propter præmissas: sed in actu logicæ vtentis non est aliquid simile, sed solum constructio modi sciendi, sicut actus artis est construere artificiatum: ergo.

Præterea; Nam omnis scientia semper procedit ex necessarijs & perpetuis: sed logica vtēs non est huiusmodi: ergo non est scientia. Maior probatur; nam semper demonstrat aliquid quodd non potest aliter se habere. Minor probatur, non solum ex parte materiæ, quia saepe logica vtens conficit argumenta, quæ, licet necessaria sint ex parte formæ, sunt contingentia ex parte materiæ, sed etiam sapissimè operatur consequentia topica & probabiles: cuiusmodi est inductio, & consequentia, quæ sumitur ab exemplis. Et hæc quoniam ex sumulis satis patet; non amplius explico.

Ex hac probatione sequitur explicatio Soti. Nam semper scientia demonstrat, & quantum est ex parte illius actus demonstratiui, generatur scientia; logica verò vtens non item: sed sapissimè, & ex parte materiæ & formæ procedit probabiliter; vnde sequitur hac ratione quia non semper demonstrat, nō esse scientiā.

Præterea: Nam artes vt sic, licet artificiatæ quædā sub certa forma cōficiat, nō sunt nec vocatur sciētiae: ergo & logica vtēs etiā si aliquid efficiat sub certa forma, nō est vocata sciētia.

Vltimò, Scientia omnis procedit resoluendo conclusiōes in suā principia, vt v. g. quodd homo est rationalis, quia est rationalis, Deus est

æternus, quia immutabilis, sed logica vtens procedit modo quodam compositiuo, introducendo formam syllogismi, diffinitionis, & demonstrationis in operibus anime, & in sermone atque scriptura: ergo non est scientia. Et, si fiat hoc argumentum, logica vtens est scientia practica: ergo est scientia, sicut valet, est homo albus: ergo homo; ad hoc argumentum dicemus, cum pertractemus illam quæstionem, sit ne speculatiua vel practica logica.

Dissoluntur argumenta.

Ad primū.

Ad argumenta facta in principio quæstionis respondetur. Ad primum, quod actus proprius logicæ vtentis, siue distinguatur formaliter, siue realiter, siue eminenter à docente, est constructio modi sciendi, qui est actus artis liberalis, vt videbimus quæst. sequenti.

Ad secundū.

Ad secundū respondetur, quod logica vtens, supposito quod formaliter distinguatur à docente, fuit acquisita per demonstrationem secundariā: nam primò fuit acquisitus ille habitus in ratione docentis. Itaq; cum in illo habitu reperiat̄ur duæ rationes formales, & logicæ docētis; & vtētis, demonstratio primò fuit terminata ad docentē, ad vtentē verò secundariā: vt verò esset scientia, deberet esse habitus primò acquisitus per demonstrationē. Esto exemplum. Alteratio est motus ad qualitatem; & si quis vellet probare similitudinem esse qualitatem, quia acquiritur per alterationem, optimè responderemus negando illatum; propterea quod similitudo non acquiritur per se per alterationem, sed ex consequenti & secundariā. Si verò teneremus logicam docentē non distinguimus formaliter ab vtente, suprā. q. 6. visum fuit quid esset huic argumento respondendum. Et per hoc etiam patet ad confirmationem.

Ad tertium.

Ad tertium respondetur, rationem sapientiss. Magistri optimam esse, & euidenter probare logicam ea ratione qua vtens est, sciendam non esse: nā actus vtentis logicæ aliquando est constructio probabilis argumentationis, & alicuius non necessarij: sed de ratione sciendi est, actum à se productū semper versari circa necessaria, quia semper conclusionem demonstrat de subiecto per rationem formalem vel causam eius. Vnde verò colligatur non semper vtentē logicam procedere ex necessarijs, optimè demonstrat Soto, quia non semper generat scientiam, nec semper auget: & ita non procedit ex necessarijs: si namq; sciendi generaret, ex necessarijs procederet. Est itaq; indiuiduus comes scientifici actus semper generare scientiā, vel illam augere, ad quod necessarius est semper processus ex necessarijs: & si hoc deficit, nec generat, nec auget, & sic nō est actus sciendi. Habitus verò qui aliquando elicit actum,

qui non procedat ex necessarijs, nec generet, nec auget scientiā, quantum est ex parte actus, scientia non est: sicut non est virtus ille habitus qui producit effectiue aliquando actū non rectum, nec rationi conformem, sed vitiosum, quia de intrinseca ratione virtutis est semper producere actum bonum. Et sicut est bona cōsequentiā. Non semper producit actum rectū: ergo non est virtus, ita est bona illa; Non semper generat scientiam ex parte sua: ergo non est scientia. ¶ Ad vltimum suprā quæst. 6. paruit quid dicendum sit.

Ad vltimū.

QVÆSTIO IX.
Vtrum logica sit ars, & scientia simul.

T videtur quod non. Primò: quia ars & scientia sunt habitus specie diuersi, & in omnibus, vt patet inductiue, realiter distinguuntur: ergo nō potest eadem logica esse ars & scientia. Secunda pars antecedentis probatur; nam ars domificandi à scientia distinguitur, ars fabrilis similiter. Prima verò pars eiusdem antecedētis patet ex Aristot. lib. 6. Ethic. cap. 3. vbi ponit quinque habitus, quibus anima sepe verum dicit, scilicet intellectū, scientiam, sapientiam, prudentiam, & artem: nō ergo idem habitus est ars & scientia.

Secundò; Ars versatur circa res factibiles, & quæ transeunt in exteriorem materiam; sed logica non sic: ergo non est scientia, & ars simul. Maior patet in domificatiua, frænefactiua, &c. Minor probatur; nam logica versatur præcipue, etiam qua ratione est vtens, in introducenda forma modi sciendi in actibus intellectus; nam qua ratione est scientia, vt dictū est, speculatur solum suum obiectum; ergo.

Tertio; Diuersum est obiectum artis & sciendi: sed logica & secundum quod vtens; & secundum quod docens, non habet nisi vnū obiectū, & illud est quidē secunda intentio, ergo. Maior patet, cum specie differant; minor etiā patet; nam exhibe tu nobis hæc obiecta distincta logicæ, vt habet rationem artis & sciendi.

Quarto; non est mechanica, nec liberalis: ergo nō est ars. Cōsequentiā patet, quia non est aliud genus artis. Quod nō sit mechanica patet. Quod nec liberalis, probatur; quia ars liberalis est propter excolendū animū: sed logica potius est propter excolendū sermonē: ergo, &c.

Quinto. Aristoteles 1. Metaphys. c. 1. docet artem per experientiam gigni, similiter & scientiam, sed logica non potest gigni per experientiam; non ergo erit ars, quin imò nec scientia.

Minor probatur: nā cum eius obiectum sit ens rationis, quod solo intellectu percipitur, non potest experiri: experientia enim ad sensum pertinet.

In oppositum est: nam ita vocatur communiter à logicis, ars artium, & scientia scientiarum.

Preambula ad quæstionem.

1. Nota.

Pro huius quæstionis explicatione præmittendum erit ex D. Tho. 1. 2. quæst. 57. art. 3. & 4. quod ars nihil est aliud, quam quædam recta ratio aliquorum operum faciendorum, id est habitus quidam quo inclinamur ad faciendam quædam opera bona: quorum operum bonitas & rectitudo consistit in conformitate ad artem; nō enim respicit artificiat̄ bonitas & perfectio, qua voluntate vel sine fiat, an bono vel malo.

2. Nota.

Præterea ex eodē D. Tho. ibidē erit aduertendū, quæ etiam in ipsis speculabilibus est aliquid per modū cuiusdam operationis, puta constructio syllogismi, aut cogitatio orationis, & etiam opus ipsum numerandi vel mensurandi; & ideo quicumque ad huiusmodi opera rationis habitus speculatiui ordinantur per quandam similitudinē artes dicuntur liberales, ad differentiam illarū artium, quæ ordinantur ad opera per corpus exercita, quæ sunt quodammodo seruales; in quantum corpus subditur anime seruiliter, & homo secundum animam est liber. Illæ vero scientiæ, quæ ad nullū huiusmodi opus ordinantur, simpliciter scientiæ dicuntur, non verò artes. Nec oportet si liberales artes sint nobiliores, quod eis magis conueniat ratio artis. Quibus in veteribus tria asserit D. Thomas. Primum, opera intellectus posse ordinari per habitus, qui per quandam similitudinē dicuntur artes. Secundum, quod scientiæ, quæ non ordinantur ad dirigendam opera animæ per modum operantis, non dicuntur aliquo modo artes. Tertium, quod artes liberales, & si sint nobiliores, nō tamen eis magis conuenit ratio artis.

3. Nota.

Tertio notandum est, quod operatio, quantum ad propositū attinet, duplex est; Altera est operatio, quæ trāsit in exteriā materiam, & proprie vocatur factio, vt secare, vrere, &c. Alio modo accipitur vt operatio sit idē, quod actio prout conuenit actionibus immanentibus, vt intelligere, &c. Primo modo accipiendū operationē dirigitur per artem proprie dictam, seu per artem mechanicā. Secundū modo accipiendū operationem dirigitur per artes liberales.

4. Nota.

Quarto notandum, quod artes vt communiter appellant illas, sunt in duplici genere; nam quædam sunt mechanicæ, quædam liberales. Mechanicæ sūt artes seruales, & quæ deseruiūt corpori: nam corpus comparatione ad animā

seruus dicitur; & in genere sunt septem. I. anificium, Armatura, Navigatio, quæ pertinent ad corpus extrinsecus: Agricultura, Venatio, Medicina, Theatrica, quæ pertinent ad corpus intrinsecus. Ex his Lanificiū continet sub se omnes artes texendi, vel cōficiendi quibuscunque instrumentis, in quacūque materia. Armatura sub se habet duas species, scilicet. Architectonicam, & Fabrilē. Architectonica diuiditur in Cœmētariam, & Cæpētariam; sub quibus continentur omnes artes operandi in materia lapidum vel lignorum. Sed Fabrilis diuiditur in Malleatoriam, quæ faciēdo massam in formam extendit; & fusoriam, quæ de confusione materiæ nouit formam vasis exprime. e. Navigatio tertia species continet sub se omnem in emendis, vendendis, mutuandis, domesticis siue peregrinis mercibus negotiationē, sicut ars mercatorū, nauarū, &c. Agricultura quæ iustissima & nobilissima est (de qua videatur Magister Leon in lib. quē edidit Hispano sermone, cui titulus; De la perfecta casada, & videatur similiter Prologus agriculturæ libri etiā Hispano sermone cōscripti) sub se cōtinet omnes artes de modo colēdi agros. Venatio quinta species sub se cōtinet ferinam aucupationē: & piscaturā, & omnē artem cōficiendi cibos, & potus miscēdi, & præparandi: sicut est ars coquinaria, &c. Medicina practica est sexta species, sub qua comprehenduntur Chirurgia, & cæteræ artes, quæ sunt de modo sanandi infirmos. Septima est Theatrica, sub qua continentur omnes artes ludos efficiēdi ad recreationē ordinatas.

Artes verò liberales sunt septē: & dicuntur liberales: quia ordinantur ad opus rationis & anime, quæ est libera, & domina corporis, videlicet Grammatica, Rhetorica, Logica, Arithmetica, Musica, Geometria, Astronomia; de quibus videatur Marcian⁹ breuiter & eleganter pertractans. Poësis verò à nonnullis reducitur ad Grammaticā sicut & historia. Alij vero, sicut Quintilianus lib. secundo, cap. 19. referunt ad Rhetoricam. Et ratio est, quia Poësis & Historia quendam ornatum habent, sicut & Rhetorica, & ad mouendos suo modo affectus comparatę sunt. Vnde Cicero lib. 7. de legibus, dixit Historiam esse opus maximè oratorium. Et idem ait 2. de Oratore, & 1. de Orator. ait. Est finitimus oratori poeta, numeris astrictior paulo, verborum autem licentia liberior. Aliter alij huiusmodi artes enumerant: sed hoc pro nūc videtur sufficere.

Decisio quæstionis.

His positis ad quæstionem respondēt̄ur his conclusionibus; quarum prima sit. Logica est ars & scientia simul; scientia secundū quod docens est; ars verò qua ratione est vtens.

Quod sit scientia, supra latè probatum est. Quod verò sit ars, probatur primo autoritate Diui Thomæ supra adducta, & primo posteriorum quam modo non referimus, quia illam inferius sumus adducturi. Et hæc est omnium communis sententia. Et probatur ratione; nam logica ea ratione qua vtens est, introducit formam definitionis, diuisionis, & argumentationis, in operibus intellectus primo, & post modum hoc facit in verbis, atque scripto: ergo est ars aliquo modo. Antecedens probatur; nam sicut reliquæ artes habent introducere formam aliquam in materia, vt domesticatiua formam domus in lignis, lapidibus, statuaria formam statuæ in ære, argento: ita logica introducit formam syllogismi, definitionis, & argumentationis in operationibus intellectus, iub illa forma illas adunado & componendo. Et sicut supradictæ artes dicuntur artes, quia illud faciunt secundum quasdam regulas certas, ita eodem modo hoc facit logica. Et consequentia probatur: nam habet similitudinem ad illas: ergo sicut illæ artes sunt, & logica ars est suo modo.

Præterea probatur, nã logica quatenus vtens est, est habitus; non intellectus, nec scientia, vt iam vidimus, nec sapientia, nec prudentia: ergo est ars; nã non est alius habitus qui possit esse. Præterea: nã logica vtens procedit modo compositio introducendo formam modi sciendi in aliqua materia secundum regulas certas: ergo est ars. Patet consequentia, nã vt sit aliquo modo ars, nihil aliud requiritur. Antecedens patebit intuèti tot regulas, quas habet in prioribus resolutionibus Aristoteles, vt syllogismos doceat conficere, conuertere, reducere.

Secunda conclusio. Logica non est ars simpliciter, sed solum secundum quandam similitudinem. Hæc conclusio patet; nam ars proprie dicta, docet introducere formam in exteram materiam; sed logica non est huiusmodi, ergo. Minor cum consequentia patet, sed probatur maior, nam operationes quas producit proprie ars, debet esse operationes, quæ sint simpliciter practicæ operationes, sed huiusmodi non sunt operationes intellectus, sed operationes quæ sunt factiones, vt secare, vrere, pingere, &c. ergo; est enim ars habitus practicus, qua propter eius operationes simpliciter debent esse operationes practicæ & factiones. Non volo dicere, quod non possit esse habitus practicus nisi circa operationes, quæ transeunt in exteram materiam, nam prudentia & reliquæ virtutes morales, sunt practici habitus, & nō transeunt in materiam exteram, sed hoc intendo, quod si est proprie ars, debet dirigere factionem: quod ex eius definitione patet, nam ars est recta ratio rerum factibilium, & patet ex primo

notabili; sed factio secundum Philosophos, proprie dicitur illa, quæ transit in exteram materiam; ergo. Quod si dicas, etiam logicam efficere syllogismos in verbis & scripturis, ergo est proprie scientia practica: Respondetur, quod hoc habet secundario: primario quidem habet hoc ipsum efficere in operibus animæ, & ideo est ars artium. Quod verò sit per quandam similitudinem ars, probatur ex D. Th. vbi supra. Et huiusmodi similitudo versatur in hoc, quod sicut reliquæ artes docent introducere formam in aliqua materia per certas & determinatas vias vt in plurimum, eodem modo logica. Sed discrimen est; nam logica docet introducere in operibus animæ formam suam, quæ est forma modi sciendi, reliquæ verò in materiam exteram.

Tertia conclusio. Ars analogicè dicitur de arte mechanica & liberali. Et probatur hæc conclusio; nam secundum Diuum Thomam vbi supra artes liberales dicuntur artes per quam similitudinem ad mechanicas, ergo nō participant rationem artis independentem. Ea enim quæ vniuocè rationem superioris participat, non participat vnum per similitudinem ad aliud; nam equus non est animal per similitudinem ad hominem, vel leonem.

Præterea, nam artes liberales, licet formaliter sint artes, hoc tamen habent cum quadam dependentia à mechanicis, & quadam cum similitudine proportionali. Nam sicut se habent mechanicæ in suis actibus, ita & liberales quod sufficit ad analogiam, vt patebit infra. Verum est tamen, quod sunt nobiliores in ratione aliqua, & ratione materiæ quam considerant, vt patet inductione in omnibus liberalibus & in logica clarissime: quia eius materia est nobilissima, scilicet, actus animæ; in ratione verò formæ mechanicæ excedunt logicam, & grammaticam, & rhetoricam, quia istæ formam rationis introducunt; reliquæ verò formam realem. Nolo hic plura de analogiæ materia adducere; nam infra de hoc est latissime agendum. Vtrum verò ars sit nobilior in mechanicis, quæ habet materiam nobiliorem vel formam: aliqui dicunt illam esse nobiliorem quæ habet nobiliorem formam; alij verò dicunt præstantiorem esse illam, quæ habet materiam magis præstantem; quod esse verum crediderim & magis consonum Diuo Thomæ. Censentur enim artes illæ absurdæ magis, quæ viliorè considerant materiam: sicut nobilior est argentarius, quam Faber Ferrarius; & non quidem ratione formæ, quia omnes ferè eandem formam considerant, quæ ad speciem qualitatis quartam pertinet, sed ratione materiæ solum est differentia. Quinimo aurifices præstant argentarijs: & hoc solum ratione mate-

Q V Æ S T I O X.

Vtrum logica, & quæuis scientia sit vna simplex qualitas, an composita ex pluribus qualitatibus.

N hac quæstionè sunt variaz Doctorum sententiæ. Nã Scotus in primo sententiarum quæstione prima ad secundum, & distinctione vigesima tertia, quæstione secunda, conclusione quinta,

quem sequuntur omnes nominales, asserit tot esse scientias specie diuerfas, quot sunt conclusiones: eum sequitur Gregorius quæstione tertia prologi. Saxonia primo physicorum quæst. prima, Aliacensis quæstione decima sexta prædicamentaliū. Marsilius libro primo quæstione secunda, articulo quarto. Gabriel quæstione octaua Prologi, Suarez, disputatione quadragesima quarta, sectione nona, & istos habitus vnam componere qualitatem, quæ non sit simplex, & multi moderni hanc affirmant sententiam; & probant, quod sit composita qualitas multis & varijs medijs.

¶ Primo, quia diffinitio, diuisio, & argumentatio sunt modi sciendi specie distincti: ergo de his debent esse tres species logicæ, & ita tres qualitates: quam obrem non erit simplex, sed composita qualitas. Probatur consequentia: quia obiectum vnum specie requirit habitum vnum specie, habitus siquidem specificantur ex obiectis. Et confirmatur hoc argumento, saltem loquendo de logica, qua ratione est vtens. Et probo, quod sit composita qualitas. Nam vbi est noua difficultas vt fiat aliquid, nouus habitus constituitur, sed noua difficultas est in disponendis, & constituendis syllogismis, quæ non est in componendis propositionibus, & illis efficiendis: ergo est nouus habitus: & sic logica vtens erit composita qualitas; & quia vtens & docens sunt idem habitus vt præhabitu est, logica etiam docens erit composita qualitas. Si respondeas, esse maiorem difficultatem intra eandem rationem formalem obiecti, & ita non requiri nouum habitum, sicut maior difficultas est in faciendo excellentissimo opere iustitiæ, quam in efficiendo opere non ita excelso; non tamen ad illud excellentissimum

riæ. Et si dicas; ergo logica est præstantissima ars, quia eius materia est operatio animæ, respondetur, quod non est ars proprie: & ita non habet locum quod præstet inter proprie artes; præstat tamen secundum quid: quia licet consideret materiam quæ illam extrahit ad artis proprie dictæ ratione, nobilitatè quædam habet ratione illius supra cæteras. Hæc tamen nobilitas non facit illam proprie; sicut domus in mente perfectius esse habet quam domus ad extra; non tamen est simpliciter domus; & ita in ratione domus simpliciter non præstat, quia hanc rationem non habet. Et si dicas, quod habitus à suo formali obiecto specificari debet: sed ars, quæ habet nobiliorem formam, habet nobilius obiectum formaliter; ergo est nobilior ratione formæ, & non ratione materiæ; Respondetur quod ipsa materiæ nobilitas refunditur in rationem formalem artis practicæ, & tribuit suæ forinæ nobilitatem quandam, qua excedat simpliciter & habeat obiectum nobilius.

Dissoluantur argumenta.

Ad primū.

Ad primum adductum in cōtrarium respondetur, quod artes mechanicæ, & scientiæ realiter, tanquam res à re distinguuntur; logica verò, quia non est ars mechanica, & ita proprie ars: sed est ars liberalis, sufficit quod distinguatur à scientia realiter, formaliter, vel secundum quod supra quæstione sexta differuimus. Aristoteles verò cum numerat artem & habitum distinctum à scientia loquitur de arte mechanica; vel si loquatur de artibus liberalibus sufficit distingui formaliter.

Ad secundū.

Ad secundum patet ex dictis: conuincit enim de artibus mechanicis, non de liberalibus, quæ sunt artes per quandam similitudinem. Ad tertium respondetur, quod logica secundum quod est ars & scientia, habet formaliter distinctum obiectum; nam logica, vt scientia considerat secundam intentionem resolutorio modo; vt verò est ars modo compositio, introducendo illam in materiam; sicut diuersum habet obiectum ars domificandi, & scientia de domo: ratione eadem, & modus ille transit in rationem obiecti formalis.

Ad quartū.

Ad quartum patet ex dictis. Ex eo enim, quod considerat de sermone in ordine ad veri cognitionem refertur ad artes liberales, quæ sunt propter animam, nam veri cognitio propter animam est.

Ad vltimū.

Ad vltimum videatur locus ibi adductus.

(r)

rissimum opus prærequiritur nouus habitus: ita in proposito; Contra, nã opus iustitiæ præstantissimum & non ita præstans non differunt specie: cæterũ definitio & diuisio, & argumentatio intra rationem formalem entis rationis specie differunt: & ita requirit nouũ habitũ. Quod si rursus assignaueris differentiam: nã conueniunt in formali vna ratione entis rationis communi, & ita ab vno habitu considerantur: contra, nam etiam obiecta mathematicarum specie differunt inter se, & conueniunt in vna ratione quantitatis: & tamen ponimus diuersos habitus in mathematicis scientijs; ergo similiter ponemus diuersos habitus logicale species distinctos, vnum qui versetur circa definitionem, & alium circa diuisionem, & alium circa argumentationem præcipuè cum hæc habeant inter se distinctas definitiones, & principia, per quæ suæ passionis demonstrantur.

2. Argum.

Secundò: In Logica sunt distinctæ abstractiones à materia; ergo distincti logicales habitus. Consequentia patet: nam scientiæ mathematicæ hac ratione nõ sunt vnus habitus, sed plures: quia arithmetica abstrahit à continuatione, in qua continetur quantitas discreta virtualiter. Antecedens probatur: quia maior abstractio est in illa parte, quæ agit de simplicibus intentionibus, quam in illa quæ agit de compositis. Et si dicas intentiones esse quid simplex; & ita licet in substratis reperiatur maior vel minor compositio, non tamen in intentionibus, quæ sunt formale significatum: sed contra, quia intentio propositionis ex triplici intentione consurgit, ex intentione subiecti, & prædicati & copulæ. Si respondeas, hoc esse materialiter, formaliter verò habere vnam simplicem intentionem; contra, quia propositio vt sic formaliter importat subiectum, copulam & prædicatũ: ergo formaliter importat triplicem intentionem: non ergo logica est vna simplex qualitas, sed composita & multiplex, quæ quidem qualitates specie differunt.

3. Argum.

Tertio: Physica & Metaphysica specie differunt, quia vna agit de ente communi, alia autem de ente particulari mobili: ergo etiam si logica agat de modo sciendi in communi erit illa alia logica specie distincta, quæ agit de definitione diuisione, &c. Consequentia probatur à paritate rationis: & confirmatur. Quia ad dirigenda varia opera manuum ponuntur variæ artes mechanicæ, vt constat ex supradictis: ergo ad dirigenda opera rationis debent poni multæ artes liberales, & multæ logicæ: sic etiam ponuntur diuersi habitus ad dirigenda secundum virtutem opera voluntatis hominis.

Quartò: In logica sunt actus specie diuersi & idem est in qualibet alia scientia: ergo non possunt procedere ab eodem simplici habitu: ergo logica & quæuis alia scientia debet esse composita qualitas. Prima consequentia probatur: quia habitus simplex non elicit actum, nisi sub vnica ratione sui obiecti, quæ sit eiusdem speciei in illis, sicut habitus est vnus speciei; sed actus specie diuersi debent procedere secundum diuersam rationem specificam sui obiecti: nam ab illo sumunt speciem; ergo non possunt ab eodem habitu procedere. Sed illud primum antecedens probo: nam diuersus actus specie est iste quo cognosco prædicabilia esse quinque ab isto, quo cognosco demonstrationem generare scientiam. Si dixeris huic argumento, actus huiusmodi logicales differre quidem specie materialiter, formaliter verò esse eiusdem speciei, propterea quod & si obiecta sint diuersa in esse rei, & secundum suas rationes inferiores considerantur tamen sub vnica abstractione, & in ordine ad secundam intentionem talem, quæ est illis communis. Sed contra: quia diuersi actus specie, qui pertinent ad eandem potentiam, vt actus fortitudinis & actus temperantiæ, quæuis respiciant obiecta partialia ipsius potentiae, quæ inferiora sunt ad obiectum eius, sunt nihilominus distincti formaliter sufficienter, vt constituant duos habitus: & non solum distinguuntur materialiter: ergo similiter si in logica aut physica sunt plures actus distincti in specie circa obiecta partialia illius scientiæ erunt formaliter distincti, & poterunt producere plures habitus, saltem partialiter distinctos, licet alias conueniant in hoc, quod sint sub eodem subiecto communi eiusdem scientiæ. Consequentia probatur: quia nulla videtur ratio, quare magis duo actus diuersi in specie circa obiecta partialia, & materialia potentiae sint formaliter distincti, & producant habitus diuersæ speciei, quam quod duo actus logicæ, & cuiusuis alterius scientiæ, qui specie differunt partialiter, & materialiter producant duos habitus logicales partialiter diuersos. Et si dicas quod conueniunt actus duo logicæ in eadem ratione formali obiecti etiam conueniunt duo illi actus fortitudinis, & temperantiæ in ratione formali obiecti voluntatis: & nihilominus producant duos habitus: ergo idem de actibus logicæ erit dicendum.

5. Argum.

Quinto, actus diuersi in specie necesse est, quod producant habitus diuersos in specie: ergo habitus inclinans in actus diuersos in specie, compositus est ex particularibus habitibus, consequentia patet, & minor probatur: quia effectus adæquatus actus talis speciei est entitas producta ab illo: ergo si ipse est diuersus in specie ab alio actu, etiam ipse habitus ab illo productus. Probatur consequentia, quia nulla causa diuersa in specie potest habere effectum adæquatum eiusdem speciei cum effectu adæquato alterius causæ diuersæ speciei. Vnde Diuus Thomas 1. 2. q. 54. articulo 2. docuit, formas, & habitus specie distingui, quia procedunt à causis actiuis diuersarum specierum. Et licet vniuersaliter non sit verum, quod idem effectus specie non possit produci à causis diuersæ speciei, cum idem calor procedat à Sole & igne, id tantum est verum de effectibus inadæquatis, quia de adæquatis est certum apud Philosophos probatos, nullam causam diuersam specie habere effectum adæquatum eiusdem speciei cum effectu adæquato alterius causæ diuersæ in specie propter proportionem quam debet habere causa cum suo effectu, in quo ipsa totaliter explicat suam vim actiuam. Dices hoc verum esse quando totales causæ operantur secundum diuersitatem quam habent, & non secundum quod conueniunt in aliqua vna ratione adæquata formali & superiori ipsius habitus, & sunt quasi instrumenta ipsius potentiae, quæ respicit vniuersalius obiectum.

6. Argum.

Sed contra, quia actus non producit habitum, nisi per suam propriam & specificam entitatem, quæ solum desumitur in ordine ad obiectum, quæ in diuersis actibus specie est ipsa specie diuersa: ergo producit habitum diuersum ab alio, qui producit per alium actum. Probo antecedens, quia diuersum medium in specie assumit ad probandum, prædicabilia sunt quinque ab illo qui probat demonstrationem generare scientiam, sed medium, est ratio assentiendi formalis, & immediata: ergo actus sumit ab ea suam speciem, quia id quod specificat immediatus est omnibus alijs, & non sumit suam speciem ab aliquo communi reperto in vtroque actu, & ita nõ producit habitum secundum aliquid commune cum altero actu, sed secundum sibi proprium: quam obrem alterum habitum producit. Sexto, habitus productus, & genitus ab actibus talis speciei retinet præcisè essentiam communicatam à talibus actibus: ergo qui est productus ab actibus alterius speciei retinebit aliam essentiam specie diuersam. Probatur consequentia: quia ille actus inclinabit ad actus diuersos: ergo erit habitualis inclinatio diuersa in specie, & sic erunt duo habitus, sicut sunt duo actus. Dices hoc nihil valere, quia conueniunt illi actus in vna ratione communi: & ita possunt elici ab eodem habitu, & illum producere: sed contra sequitur quod omnes actus realem scientiarum essent ab vno habitu metap-

physicæ: quia omnes rationes illorum conueniunt in vna ratione superiori, quæ est proprium obiectum metaphisicæ: ergo. 7. vnus generis nõ potest esse vna simplex scientia, puta, animalis coloris, sed necessario debet esse multiplex, saltem partialiter secundum multiplicationem specierum: ergo omnis scientia est composita ex partialibus habitibus. Probatur antecedens quia tota scientia continetur virtualiter in principijs, sed principia specierum, & passionum earum non continentur virtualiter in principijs generum: ergo diuersa est scientia generis, & specierum. Maior est Aristotelis primo posteriorum, & Diui Thomæ, prima parte, quæstione prima, articulo septimo. Et probatur ratione: quia scientia est facultas ad cognoscendum scientiæ conclusiones per principia, atque adeo tota cognitio scientifica conclusionum est in vi notitiæ principiorum. Minor probatur: nam quantumuis nouerit aliquis quidditatem animalis vt sic, ex vi talis notitiæ nõ poterit cognoscere quæ sunt propria hominis. Et confirmatur, & probatur: quia vna scientia, est quæ est vnus subiecti, cuius propriæ passionis demonstrantur, sed propriæ passionis specierum non possunt demonstrari de genere: ergo non est vna scientia, quæ considerat genus & species & illarum passionis.

7. Argum.

Octauò sic: Sequitur quod habens habitum scientificum primæ conclusionis posset exire in actum sciendi circa centesimam conclusionem, quam nunquam considerauit, consequens est falsum: ergo. Probatur sequela: quia habitus scientiæ vnus conclusionis, & habitus omnium sunt eiusdem speciei atomæ, licet differant secundum perfectum, & imperfectum, sed in quemcumque actum potest quilibet forma, potest etiam illa quæ est eiusdem speciei: ergo. Si verò dicas illam maximam habere locum in formis eiusdem speciei æquè perfectis, contra: quia differentia penes perfectum & imperfectum non tollit, aut cõfert substantiã actioni, sed solum variat penes perfectum & imperfectum: minor enim calor potest calefacere; & exiccare, sicut maximus: licet non ita perfectè: ergo licet detur vnus habitus alio minus perfectus, bene poterit in eisdem operationes, quæ alius magis perfectus, licet non ita perfectè. Hoc est enim quod Auerroes ait, primo cæli commento, vbi est eadem forma est eadem actio magis aut minus perfecta.

8. Argum.

Nono potest habitus logicæ intedi circa primam conclusionem, & non circa decimam, vt si repetatur multoties prima conclusio, & nõ decima: ergo alius habitus est primæ; & alius decimæ. Alias si essent idem habitus simul intenderetur, maximè cum sit indiuisibilis.

9. Argum.

Item potest obliuisci aliquis decimam conclusionem

clufionis & non primæ: & sic corrumpetur habitus decimæ, & non primæ: ergo sunt diuerfi: aliàs si efferent ijdem habitus corrumpetur habitus primæ conclufionis, & ficur potest corrumpi habitus circa vnam conclufionem, & non circa aliam; ita poterunt generari, vnde fequitur effer habitus diuerfos: fi quidem habent diuerfas intenfiones, generationes, corruptiones, & oppofitiones. Nam fcietia primæ conclufionis habitualis, & actualis, non opponitur ignorantia primæ conclufionis: quia ftant fimul: ergo non sunt idem habitus primæ, & decimæ conclufionis, alias quod opponeretur primæ conclufioni, opponeretur & decimæ.

10. Argum. Decimum argumentum: Extenfio logicæ, & cuiusvis alterius habitus intellectualis fit per additionem nouæ entitatis: ergo non eft fimplex, fed composita qualitas. Probatur antecedens: quia actus quo effectiue extenditur habitus ad diuerfum obiectum, efficit aliquid reale intrinsecum in potentia cum modo habitus fit extenfus ad nouum obiectum, ad quod antea non erat extenfus: ergo recipit aliquid reale ab actu, quod quidem antea non erat in habitu. Si respondeas, quod actus ille, licet de fe fit productiuus nouæ entitatis, de facto tamen non producit eam, quia inuenit iam productam, fed folum habet extendere præexiftentem. Contra, nam hæc extenfio vel fit per productionem alicuius relatiui, vel absoluti: neutrum iftorum: ergo folum extendit producendo nouam entitatem. Probatur minor, nam maior clara eft, non per productionem alicuius relatiui: tum, quia habitus per hanc extenfionem quam accipit fit potens ad attingendum illud obiectum & operandum circa illud, relatio verò non eft operatiua; ergo. Tum etiam quia relatio non primò producit, fed comproducit ad productionem alicuius absoluti; ergo prius fuit in habitu productum aliquid absolutum. Tum tertio, quia habitus debet extendi per perfectionem eiusdem rationis cum ipfo: ergo non extenditur per relationem: ergo. Quod verò ille habitus non extendatur ad aliud obiectum per aliquid absolutum, quod fit idem cum illo, probatur. Nam quando extenditur logica de nouo aduenit intellectui aliquid quod antea non erat in intellectu, aliàs si antea erat, ille habitus erat extenfus, & illud nouum quod aduenit debet effer aliquid reale, & non aliud quam habitus; ergo de nouo aduenit habitus: ergo eft composita qualitas. Si dicas, quod eft quidam modus ipfius habitus, contra: nam modus habitus vel eft habitus, vel non. Si eft habitus, & aduenit de nouo: ergo nouus habitus aduenit. Si non eft habitus non potest perficere intellectum ad assensum illius conclufionis, illum in

clinando: ergo nec extendere potest habitum; maximè, quia huiusmodi extenfio cum fit rei indiuisibilis non potest intelligi nifi per additionem nouæ qualitatis in eodem intellectu. Et confirmatur hoc argumentum: nam cum aliquis eandem demonstrationem bis repetit, illæ duæ demonstrationes diftinguuntur ex terminis (& loquor de actu conclufionis) fed illi duo actus diftinguuntur realiter: ergo & termini diftinguuntur realiter: ergo illud quod efficiunt in habitu diftinctum eft realiter. Habitus ergo eft composita qualitas. Et confirmatur fecundo: nam prima demonstratio generat realitatem quandam habitualem: ergo fecunda idem generabit, fi quidè sunt agentia eiusdem speciei naturalia.

Vndecimo, cum aduenit tertia demoftratio, illa verè producit: ergo inter ipfam & habitum eft relatio producentis, & producti: ergo habitui aduenit noua relatio realis, quæ ante non erat: ergo nouum fundamentum: fed illud fundamentum eft habitus: ergo producit nouum habitum. Primum antecedens probatur, quia demoftratio eft caufa effectiua. Prima confequentia patet, nam relatio producentis ad productum in creaturis femper eft relatio realis, fi exiftat productus (quod dico propter generans, quod aliquando non eft.) Secunda confequentia probatur: quia antiqua entitas non poterat fundare relationem producentis: ergo aduenit alia de nouo, & illa eft habitus: ergo. Probatur antecedens: nam habitus vt duo, iam erat productus: ergo per tertiã demoftrationem non potest produci: ergo non potest fundare relationem producentis & producti (Et idem argumentum fit de reliquis demoftrationibus:) eft ergo fcietia composita qualitas.

Duodecimum argumentum: Quando fecunda demoftratio habetur, fi non producit nouum habitum, fequitur quod perficiat præexiftentem, fed hoc eft impoffibile: ergo producit nouum habitum. Probatur minor: nam huiusmodi perfectio extenfua debet effer in instanti, ficur & intellectio per quam perficitur, fit in instanti; & tunc fequitur quod ille habitus fit extenfus, & non fit extenfus in eodem instanti. Non eft extenfus, quia in eodem instanti, quo habetur fecunda demoftratio eft, vt vnum folum: nam actus extendens ipfum inuenit vt vnum folum: ergo eft vt vnum folum & non eft vt vnum, quia in illo instanti eft vt duo: ergo non eft vt vnum folum: ergo eft extenfus, & non eft extenfus.

Decimum tertium argumentum: Scietia eft collectio specierum ordinarum complexarum, ordinarum, inquam, per modum caufæ & effectus, vt explicat Soncinas Metaphyfi ca sexto, quæftione nona: ergo eft composita qualitas

11. Argum.

12. Argum.

13. Argum.

qualitas, quia illæ species sunt multæ & diftinctæ. Antecedens probatur ex Diuo Thoma de potentia, quæftione fecunda, articulo .vbi dicit: Quidquid eft in intellectu aut eft potentia ipfa intellectiua, aut species intelligibiles, aut actualis intellectio, aut verbum. Vbi non meminit habitualis qualitatis inclinantis potentiam, quam nos conftituimus habitum. Videatur plura loca apud Capreolum, primo fenentiarum in prologo, quæftione tertia, & Caieranum prima fecundæ, quæftione quinquagesima quarta, articulo quarto.

Et confirmatur hoc argumentum: Nam fcietia includit habitum principiorum, & conclufionum: ergo faltem ifta erit composita qualitas. Antecedens probatur, quia fcietia iudicat de conclufionibus per caufas, & principia altiffima, & ita includit in fua ratione habitum principiorum, qui eft habitus caufarum altiffimarum. Nolo hic adducere exempla de virtutibus moralibus, quarum plurimæ duobus habitibus confiant, ne opus logicale ad materiã morum deuoluatur.

14. Argum. Decimum quartum argumentum: Habitus ratione eius, per quod formaliter extenditur, habet realem oppofitionem contrarietatis ad entitatem absolutam alicuius habitus fibi contrarij: ergo etiam id quod addit dicit per fe habitualementem entitatem, ficur eam dicit contrarij habitus: quia contraria fub eodem genere continentur: ergo fi vnum contrarij est habitus, & aliud fimiliter. Probatur antecedens: nam quando extenditur fcietia, vt decem, poterit effer in intellectu error habitualis circa decimam conclufionem; verbi gratia, quod prædicamenta non effer decem ergo habita decima conclufione expellatur ifte habitus: ergo decima conclufio generabit habitum diftinctum à præexiftente, fi quidem expulit contrarium, quod non expulera præexiftens habitus: ergo.

15. Argum. Decimum quintum: quando aliqua ita fe habent, quod vnum potest manere fine alio, & è cõtra, differunt realiter: fed habitus circa hoc obiectum materiale potest corrumpi & manere circa aliud, & è cõtra: ergo habet plures partes diftinctas realiter. Si dicas corrumpi modum ipfius habitus, & manere ipfum habitum: contra, quia ftat, quempiam obliuifci primæ conclufionis, per cuius assensum habitus fuit genitus, & haberi errorem per quem expellatur habitus circa primam conclufionem: & tunc manebit intellectus cum habitu inclinãte ad alia obiecta, circa quæ non habuit errorem, vt conftat cum fciliter habeat actus circa illas, & fciliter signum eft geniti habitus: ergo illud quod superadditur primæ conclufioni & manet, habitus eft. Et fi dicas, quod cum aliquis obliuifcitur primæ conclufionis corrumpitur

totus habitus, quia vt aliquis fciat, neceffe eft fcire refoluere conclufiones vfque ad prima principia, quia demoftratio per quam acquiritur fcietia conftat ex primis, & indemonftabilibus: vnde fi intellectus obliuifcatur primæ conclufionis, non poterit demoftrare alias: nam vt docet Aristoteles primo posteriorum, textu quinto, non fcit, qui præmiffarum fcietiam non habet. Contra, quia quando intellectus obliuifcitur primæ conclufionis, folum obliuifcitur medijs neceffarij ad probandum illam conclufionem, & non aliorum medijs: ergo cum ifta perfeuerent conferuabitur habitus, quoad illas, maximè quia illud medium primæ conclufionis folu eft neceffariu quoad exercitium reliquarum conclufionum: non verò quoad conferuationem habitus illarum: vt planè conftat: ergo.

In oppofitum eft receptiffima Diui Thomæ fcietia, difcipulorumq; illius, & fcientiffimi Magiftri Soto, quæftione tertia pro æmialium in logica.

Preambula ad quæftionem.

IN hac quæftione variè opinantur Metaphyfici quidam, qui cenfent, fcietiam effer collectionem specierum complexarum, vt colligitur ex Soncinæ, & Capreolo locis iã citatis, cum viderent cuiuslibet propriam speciem dari, fiue impreffam, fiue expreffam, afferuerunt, logicam effer qualitatem compositam ex multis speciebus complexis: nam species iftæ qualitatis quædam sunt habituales in prædicamento qualitatis conftitutæ. Alij verò quibus hæc fcietia non placebat, cenfebant quidem fcietiam effer habitum quandam, qui fe tenebat ex parte potentia diftinctum ab speciebus: nihilominus tamen effer compositam qualitatem ex multis qualitibus. Et hi quidem sunt diuifi: nam quidam ita cenfent effer compositam qualitatem, vt cuiuslibet obiecti specifici fit vnus habitus specie diuerfus ab alijs. Itaq; huius conclufionis, prædicabilia sunt quinque, eft vna fimplex qualitas. Et huius, prædicamenta sunt decem. Est alia fimplex qualitas specie diffe res ab alia: & iftæ duæ, & fequentes sunt vna logica, quia ordnantur ad fcietas veritates logicales. Sed ifti fic opinantes ponunt quidem plures species logicæ, quarum quælibet fit fimplex qualitas: nam ex multis speciebus logicilibus nequit fieri vna logica specie. Et ita licet differant à nobis quod logicam non cenfent effer vnã specie atoma, conueniunt tamen in hoc quod quælibet atoma species fimplex eft vna qualitas. Alij opinantur in hunc modum: Cuiuslibet conclufionis & obiecti specie diuerfi materialiter effer quidem vnum habitum diftinctum.

ctum; cæterum omnes isti habitus faciunt vnâ logicam specie, & numero, si sint in eodē subiecto, & vnitas est vnitas ordinis, quia omnes istæ qualitates ordinantur ad eundem finem: si cut exercitus est vnus ordine, & numerus cōstitutus ex multis vnitatibus est vnus ordine, & domus cōstans ex multis figuris & partibus est vna numero: & existimant, hanc opinionē esse de cælis elapsam, cum fuerit ferē nomenclium antiquorum.

Deciditur quæstio.

1. Conclus. PRO dilucidanda igitur Diui Thomæ opinione & veritate, sit prima conclusio: Ad cognitionem scientificam requiruntur species ordinatæ. Probatur conclusio: nam scire est iudicare de aliqua passione per suas causas, & scientia causatur ab actu intellectus: sed actus intellectus & iudicium nequit fieri sine speciebus, quibus intellectus actuetur, & intelligat, cum à principio sit pura potentia in genere intelligibili: ergo.

Præterea, nam hoc inter alia est discrimē inter Deum, & creaturas; nam Deus se ipsum per suam essentiam intelligit, quæ habet rationem speciei intelligibilis, at verò Angelus omnia alia à se, homo verò se & omnia alia per species creatas intelligit, requiruntur ergo huiusmodi species ad scientiam. Quod verò requirantur cum hac conditione, vt sint ordine quodam dispositæ in modum demonstrationis & causæ, & effectus, probatur ex Caietano. Ea quæ sunt plura non possunt conuenire in actū vnus speciei, nisi sint inter se ordinata, sicut partes domus non possunt ad vnam domum cōponendā cōcurrere, nisi inter se sint cōuenienti ordine cōstitutæ, vt præcedat fundamentū, sequantur parietes, & vltimo loco tectum adueniat, & corpus hominis, & eius anima nō possunt ipsum hominem componere; nisi ita sint ordinata, vt corpus actuetur & informetur ab anima, & hoc in omni multitudine patet vnū aliquid efficiēte, sed plures species in scientia reperiuntur in actu vnus speciei: ergo oportet inter se esse ordine quodam dispositas. Minor probatur: nam ad assensum huius, Omnis homo est risibilis, concurrunt species hominis animalis & rationalis & risibilis, vt patet si cōstituatur demonstratio; nō ergo debēt tumultuarie & confusē concurrere, sed ordine quodam ad actum sciētiae efficiendum. Iste autem ordo cōsistit in hoc quod prius præcedant species causæ prædicati, & passionis demonstratæ postmodum species passionis primæ demonstratæ, & postmodum species passionis secundæ demonstratæ per primam, & sic in reliquis; requiruntur ergo huiusmodi species ad scientiam.

Secunda conclusio: Ad actum scientificum habendum facile, promptē & delectabiliter requiritur præter species ordinatas habitus quidam & habitus potentiae inhærens. Probatur conclusio: Intellectus ex se & ex sua natura nō est habilis ad vtendum facile, promptē & delectabiliter speciebus ordinatis & ad iudicandū de rebus, quæ repræsentantur per species; ergo eget aliqua qualitate superaddita potentiae, & ipsi inhærens ad hoc munus præstandum. Antecedens probatur, nam est ex natura sua tanquam tabula rasa, & nullum habitū habet præter habitum primorum principiorum. Consequentia est euidentis; nam si non est determinatus, eget qualitate ipsum determinante & inclinate ad supradicta munera.

Secundō, nam in vsu specierum scientifico est maxima difficultas; ergo constituendus est habitus ad vincendam huiusmodi difficultatem, habitus enim ponuntur circa obiecta, vbi est difficultas, qua ratione cōstituius virtutem iustitiæ, vt cuique quod suum est tribuamus; quia in hoc particulari bono difficultas quædam reperitur: ergo.

Et sicut in voluntate respectu actuum priorum habitus constituimus, eo modo sunt in intellectu ad scientificè cognoscendum facile & promptē collocandi; & ita omnes philosophi collocarunt virtutes intellectuales, cuiusmodi sunt scientiæ. Præterea, nam vt habetur primo posteriorum, demonstratio generat scientiam; sed demonstratio non generat se ipsam: ergo aliquid aliud distinctum ab ipsa demonstratione, est scientia genita per demonstrationem; hoc autē nihil aliud est quam qualitas quædam, & habitus potentiae; sed scientia requiritur ad sciendum: ergo illa qualitas distincta ab speciebus requiritur ad habendū actum scientiæ facile &c.

Tertia conclusio: Scientia importat ordinē essentialē ad actum sciendi, & consequenter ad species, quibus fit ille actus; itaq; species, & actus sciendi, ad quem concurrunt species reputantur pro vnico termino per quæ obiectū cognoscitur. Hanc tenet sapientissimus Soto q. 3. proæm. Et probatur, nam cum scientia ordinem habeat ad actum sciendi, & hic actus fiat medijs speciebus, quæ obiectum repræsentant impressæ, circa quod habetur actus scientificus etiam ordinem importat ad illas. Si namque scientia, qua scio hominem esse risibilem, ordinem importat ad hoc obiectum, & ad hanc veritatem homo est risibilis, similiter importabit ordinem ad hanc propositionem, homo est risibilis, & eius partes, quæ dicuntur species ordinatæ, & similiter ad actum, quo talis veritas scitur; habitus enim importat ad actum ordinem intrinsecum; & sic actus intelligendi fertur in

tur in verbum, & in res, quæ verbo relucet, tanquam in vnum terminum & obiectum: ita scientia in species, & actum intelligendi fertur vt in vnum terminum totalem.

4. Conclus.

Quarta conclusio: Scientia propriè & essentialiter non sunt ipsæ species ordinatæ, sed qualitas illa, qua intellectus propenditur ad iudicandum de conclusione aliqua per suas causas seu rationes formales. Hæc conclusio probatur ex definitione scientiæ modo adductæ; nā scientia est habitus acquisitus per demonstrationē, ergo aliquid aliud est scientia distinctum à demonstratione, siquidem fit ab illa: sed demonstratio sunt species ordinatæ: ergo scientia est aliquid aliud distinctum à demonstratione (& loquor etiam de demonstratione mentali) non ergo scientia essentialiter est illæ species, quæ dicuntur habitus, sed qualitas illa causata. Dices huic rationi scientiam esse species ordinatas conclusionis, verbi gratia, in hac demonstratione: Omne animal rationale esse risibile; homo est animal rationale: ergo homo est risibilis, scientiam esse species ordinatas, scilicet, homo est risibilis. Et hæc species, causantur ex demonstratione, quæ quidem demonstratio solū est maior & minor bene dispositæ: nam ita diffinitur syllogismus, Quod sit oratio in qua quibusdam positis, & concessis necesse sit aliud accidere præter ea quæ posita sunt. Vbi exposito res explicat ly aliud, esse intelligendam conclusionem, quæ aliud est à syllogismo, & demonstratio nihil aliud est quam syllogismus faciēs scire: ergo cum syllogismus non sit nisi maior & minor rectè dispositæ, demonstratio erit maior & minor in materia debita ad scientiam dispositæ, & ita conclusio erit scientia causata à demonstratione, & nō qualitas alia habitualis.

Rēpondetur, quod vt aduertit Magister Soto lib. 5. Summarū, c. 1. lect. 2. syllogismus aliquando accipitur pro maiori & minori, & conclusione, & hæc est propria acceptio ipsius. Quando verò accipitur pro maiori & minori solum, non est propriè & formaliter syllogismus, sed causaliter, quia ex illis infertur conclusio, quæ complet & determinat essentiam syllogismi: est ergo de ratione syllogismi, & demonstrationis conclusio: nam de ratione syllogismi est, quod sit consequentia, de ratione vero consequentiæ est quod sit consequens. Et quando Arist. præfixit figuras syllogismorum, etiam in illis essentialiter iniecit conclusionē. Et quando definitur supradicta definitione syllogismus, ly aliud, denotat conclusionem, quæ non dicitur se aliud, quia non fit de essentia syllogismi, sed quia est aliud à præmissis, à quibus infertur; & ad denotandum hoc ponitur illa particula, aliud.

Præterea probatur conclusio: Scientia est

quædam qualitas, & habitus quidam, quo inclinamur ad iudicandū de conclusione per suā rationē: sed per species non inclinamur ad iudicandum de obiecto, sed solum ad apprehendendum illud; licet hæc apprehensio sit necessaria ad iudicandū: ergo species ordinatæ non sunt scientia, sed qualitas illa iudicatiua. Minor probatur, nam species solum sunt semina obiectorum, & virtutes illorum: & ad hoc sunt tributæ à natura, vt obiecta apprehendamus per cognitionem, & intelligens sit res intellecta in actu primo per species impressas, in actu secundo per expressas; & in hoc sistit earū officium, sed non includitur in hoc inclinatio ad facile iudicandum de veritatibus: ergo species ordinatæ non habent rationem habitus scientifici.

Præterea: Fides non est collectio specierum sed lumen habituale ad credendū res supernaturales, & prudentia non est specierum collectio, sed qualitas, & facilitas ad rectè iudicandum: & similiter ars non est specierū collectio sed habitus ad rectè externa opera exercenda: cur ergo scientia debet esse specierū collectio? Et si loquamur de simplici apprehensione tam sapientes quam insipientes res simpliciter apprehendunt, & tamen est inter illos discrimen quod sapientes rectè iudicant, scientia ergo est qualitas rectè iudicandi de rebus per suas rationes.

Præterea, quia noster intellectus non est de se inclinatus ad rerū apprehensionem, seu nō habet de se rerū apprehensionē dantur illi species rerū, vt res apprehendat, sed etiā de se est indifferens, seu nō determinatus ad facile de rebus iudicium sumendū, & hoc nō fit per species: ergo dabitur illi qualitas vt promptē iudicet, & speciebus ordinatis vtatur: ipsæ namque species nō præstāt facile vsum ipsarū, nec hoc habet ex se intellectus; & ita hoc est in scientiā seu qualitatē habituale referendū, quæ faciliat intellectū ad specierū vsum rectū. Et hæc conclusio magis probabitur infra concl. sequē.

Ex hac conclusione etiā infertur, angelicam scientiā, quā de rebus habent, aliquid aliud distinctū esse ab speciebus, quibus res apprehenduntur, siue sit distinctū ab intellectu, siue sit ipsum lumē intellectus: nā species etiā in angelis nunquā hanc facilitatē rectè de rebus iudicandi præstant. Et hanc opinionē sequitur Ferrar. 2. contra gent. c. 57. et seq; sapientiss. Magist. Med. 1. 2. q. 54 ar. 4. Bañes sap. 1. p. q. 8. ar. 1. dub. 1. concl. 2. & eisdē rationibus, quibus probatur in nobis scientiā esse simplicē qualitatē, probatur, in angelis nō posse esse plures species scientiæ angelicæ, quia alias esset cōposita qualitas. Caiet. dicto loco 1. 2. oppositū tenet. Vtrū autē habitus angelorū distinguatur à lumine intellectus, & an vnico habitu res naturales cognoscantur

cantur, non disputo in presentiarum.

Secundo infertur ex hac cōclusionē D. Thomā & Metaphysicos, cum species ordinatas dicunt esse scientiam, nō esse intelligendū, quod loquantur de scientia essentialiter, sed dicuntur habitus scientifici inchoatiuē, & fundamentaliter, id est, est fundamentum & inchoatio scientiæ, quia ex speciebus ordinatis resultat scientia, & per illas causatur per modum de monstracionis dispositas, & illæ sunt necessarię ad scientiam habendam. Et clarum est nomen scientiæ tribui posse fundamento, & causæ, & inchoationi scientiæ: sicut dicitur accensio sanguinis circa cor, ira, quia ex illa accensione causatur, & beatitudo aggregatio perfecta bonorū.

5. *Conclus.*

Quinta conclusio: Illa qualitas recte iudicanda, quæ essentialiter est scientia, nō est composita ex pluribus habitibus, & qualitibus, sed est qualitas quædam simplicissima, & hæc est certa sententia D. Thomæ. Habet hæc conclusio duas partes probandas. Et antequam probemus esse simplicem qualitatem, probare volo, hanc esse D. Thomæ sententiam, propter quosdam falsos Thomistas, qui vno loco, aut altero malè intellectu conantur ostendere, D. Th. asseruisse, scientiam compositam esse qualitatem ex multis habitibus. Quid enim clariùs dici potuit à D. Thomæ, quam vnum habitum ex multis habitibus cōflari nō posse? Et tamē dicunt hanc sententiam non esse D. Th., sed oppositam docuisse.

Probatur ergo vltima pars cōclus. ex D. Th. 1. 2. q. 54. a. 4. in corpore, vbi dicit: Inde est quod habitus est qualitas simplex non constituta ex pluribus habitibus, etiam si ad multa se extendat. Et ad hanc autoritatem, ita claram & patetem respondent, D. Thomæ velle scientiam nō esse compositam ex pluribus habitibus, quorū vnus habeat rationem materiæ, & alius habeat rationem formæ; sicut angelus dicitur simplex quia non componitur ex materia & forma. Secundo explicant D. Th. quod dicat esse simplicem qualitatem, quia non sunt plures habitus habentes rationē superioris, & inferioris. Sed cui hæc explicatio non moueat risum? In istos quædrat illud Arist. quolibet proferente contraria nō oportet sollicitū esse. Si constat habitus pluribus habitibus facientibus vnum necessariū est quod sit ex illis compositus, si est compositus falsum asseruisset D. Th. dum dixit non esse compositum sed simplicem esse. Et in solutione secundi dicit partem habitus non generari post partem: ergo habitus non habet partes cōponentes ipsum. Et in solutione tertij dicit, quod per demonstracionē secūdā nō aggenerat alius habitus, sed habitus præexistens sit perfectior: ergo sentit D. Th. nullo modo habitū cōstare pluribus habitibus. Et q. 53. a. 2. ad 1. dicit quod habitus secūdū se cōsideratus est forma simplex.

Et quoniā ex his satis constat, hanc esse opinionē D. Th. nolo plures cōcernere autoritates. Si verò in cōtrarium adduxeris illud D. Th. loco modo adducto ad vltimū, quod scientia augetur per additionē: ergo constat ex habitibus. Resp. Soto vbi sup. quod augetur per additionē nō uarū specierū nō verò per additionē noui habitus superuenientis primo habitui. Ceterū hæc explicatio vt aliquid valeat est intelligenda, quod augetur per additionē specierū, hoc est, quod additio specierū ordinarū ostendit habitū esse auctū; nā si est noua ordinatio specierum habitus est magis perfectus, & se extendit ad obiectū, ad quod nō se extendebat; nā species ipsæ non augent habitum intrinsecè, cum habitus scientiæ non sit species ordinata.

Caiet. vbi sup. explicat hūc locū, quod scientia augetur per additionē, hoc est, per extēsiōnē ad cognoscendū nouū obiectū materiale, quod antea non cognoscebatur, & hoc vocat augmentū per additionē: nā ipse D. Th. 1. 2. q. 66. ar. 1. dicit, quod augmentum scientiæ secundū se ipsam attenditur, secundū ea ad quæ se extendit: ergo scientia crescit per extēsiōnē secundū D. Th. Et hoc voluit dicere dū docuit crescere per additionē. Et atius hoc tractari solet lib. 1. de generat. & si adducat illud D. Thomæ, 1. 2. q. 53. ar. 2. vbi dicit, quod habitus scientiæ principaliter est in intellectu possibili, secundario in viribus apprehensiuis sensitiuis, ergo est cōposita qualitas ex duobus habitibus, quorū vnus est in intellectu, alius in viribus sensitiuis: nā idē accidens nō potest esse in subiecto spiritali, quale est intellectus, & in subiecto materiali, quale est vis sensitua. Respon. quod dicitur esse scientia nostra in viribus sensitiuis nō subiectiuē, sed quia dependet à viribus sensitiuis: nam nostra omnis cognitio ortū habet à sensu, & pro quanto ordinatur ad phantasma debito quodam modo.

Probatur nostra cōclus. principalis. Primo ratione D. Th. supradicta q. 54. arti. 4. Intellectus noster est vna simplicissima qualitas non cōposita ex multis qualitibus, & tamen fertur in plura obiecta specie diuersa materialiter: ergo logica, & quælibet alia scientia erit vna simplicissima qualitas nullo modo ex pluribus qualitibus cōposita, etiā si feratur in plures cōclusiones, quæ specie differunt materiali ex parte obiecti: antecedēs est certissimū: nā etsi omnia quæ intellectus cōsiderat sub vna entis realis ratione attingat, quæ est vna ipsius obiectiua ratio, cognoscit tamē sub hac generalissima ratione hominē, & equū, & angelū, quæ specie differunt, & actus, quo huiusmodi obiecta cognoscuntur, etsi relati ad entis rationē vnus sint rationis, relati verò ad hominē & equū, & angelū specie sunt distincti, & tamen intellectus ipse

ipse ab autore naturæ non fuit multiplicatus in ordine ad hæc obiecta materialia, solū vnus fuit tributus, quia in illa obiecta ferebatur sub ratione entis vna. Consequētia verò illa probatur, nā qua ratione stat simplicitas in intellectu ad cognoscendū huiusmodi varia obiecta, & materiali specie diuersa, stabit etiā simplicitas in scientia, & cognoscet varias cōclusiones quæ specie differant ex parte materialis obiecti, propterea quod cōsiderat sub vna ratione formali, & assumit diuersas definitiones obiectorū diuersorū ad cōcludendas aliquas passiones quia omnes illæ specie differunt tantūmodo materiali, & cōueniunt in vna ratione formali scibilis & obiecti formalis. Scientia nāq; quæ est perfectio intellectu operationis in ordine ad verū in hoc proportionē debet habere cū ipso intellectu, cū omnis perfectio proportionetur cū suo perfectibili, & seruet cōditiones aliquas ipsius. Præterea, obiectū logicæ & cuiusuis scientiæ habet vnica rationē formale simplici si mā & nō partibilē in plures rationes ipsius formalitate cōsiderata: ergo erit etiā habitus simplicissimus, quo huiusmodi attingatur ratio. Probatur consequētia: nā secundū Arist. 2. de anima, text. 11. potētij & habitus per obiecta distinguuntur: quæ cōclus. est intelligenda per obiecta formalia: ergo si nō est diuersa ratio formalis obiecti nō erit diuersus habitus. Sed illud antecedēs primū probatur: nā obiectū metaphysicæ est ens sub abstractione ab omni materia, quæ simplicissima ratio est, & nō partibilis in multas rationes, quod magis probabile sentio; & ita est vna scientia specie metaphysica omnino indiuisibilis. Et idē discursus fieri potest in omnibus obiectis specificis in ratione scibilis: vbiq; enim est vna ratio specifica in ratione scibilis erit vna qualitas simplicissima, & impartibilis, sicut est ipsa ratio simplicissima & impartibilis.

Præterea, nā albedo & quælibet qualitas materialis est simplex: ergo & multo magis erit simplex qualitas spiritalis. Probatur consequētia, quia cum qualitas spiritalis sit perfectior, debet esse simplicior, nā accidentia quanto perfectiora sunt, tātō sunt simpliciora. Resp. Sōci. sufficere quælibet partē illius scientiæ cōpositæ esse simpliciorē omni accidenti corporali; nō verò est necesse vt totus habitus sit simplicior. Sed cōtra: nā ille habitus ex pluribus habitibus cōpositus est perfectior albedine; ergo magis accedit ad Dei perfectionē, & sic erit simplicior. Præterea: nā per vnā fidē credimus omnibus re relatis à Deo; ergo per vnā scientiā simplicissimā poterimus scire multas cōclusiones. Antecedēs est certissimū, & probatur consequētia: nā etsi fides habeat vnā rationē formale, secundū quā omnibus assentitur, credit tamē multa

quæ specie differunt materialiter; ergo & scientia scire poterit multa vna simplicissima existens, et si illa multa specie differant materialiter. Fateor tamē quod est discriminē in scientiæ & fide: sed nō nocet proposito, vt videbitur infra.

Præterea: nā qui sentiunt logicā & scientiā omnē cōpositā esse qualitatem, nō possunt assignare vnitatem, nec numericā, nec specificā in illa: ergo nō est dicendū esse cōpositā qualitatem. Probatur antecedēs: nā vnitatis specificæ illius habitus cōpositi non potest desumi ab vno obiecto specie, quia habitus primæ conclusionis solum respicit obiectū primæ conclusionis: v. g. quod prædicabilia sint quinque, & habitus secundæ cōclusionis solum respicit obiectū secundæ cōclusionis, v. g. quod prædicamēta sunt decem. Et vt clariori modo procedamus, fingamus nō posse esse plures cōclusiones in logica, sed illa obiecta specie differunt inter se, vt supradicti opinantes cōsent, & nullū dat obiectū cōmune, quod respiciatur ab illis habitibus, nā nullus respicit nisi vnica cōclusionē precise: ergo nullū datur obiectū specificū dans illis vnitatem specificam.

Quod nec etiā detur vnitatis numericæ probatur. Duę qualitates distinctę tanquā res à re nō possunt vnā qualitatem indiuisam facere, & indiuisā eo genere: ergo sunt diuisæ: sed sunt numero distinctæ illæ qualitates: ergo nō possunt facere vnā qualitatem numero: ergo.

Præterea assumo habitū primæ conclusionis, antequā generetur habitus secundæ cōclusionis. Ille habitus primæ cōclusionis est scientia vna specie & numero. Et probatur, quod sit vna scientia numero, quia est in vno subiecto numero; accidētia nāq; sicut esse habet à subiecto, & similiter habet vnitatem numericā. Quod sit vna scientia specie probatur, quia est logica: ergo est vna scientia specie; logica enim vnitatem specificā habet. Dices nō esse scientiā: contra, quia est habitus acquisitus per demonstracionē: pro est scientia. Et præterea probatur quod sit vna scientia specie, quia illa scientia est indiuisibilis per principia specifica: ergo est vna scientia specie: illud enim est vnū specie, quod est indiuisibile per principia formalia specifica; & idē est dicendū de habitu secundæ cōclusionis: ergo sunt duo habitus specie distincti, & numero: quomodo ergo possunt facere vnū habitū specie, & numero, & vnā scientiā specie, & numero. Dices esse vnū habitū specie quia cōsiderat propria obiecta in ordine ad secundā intentionem, vel in ordine ad aliud obiectum cōmune vtrique. Contra, quia nullum tale obiectū cōsideratur in logica: nā quilibet actus cōsiderat suā conclusionē per distinctū mediū ab alio habitu: nā si cōsideraret obiectū cōmune vtrique, esset habitus superior vtrique, & cōsideraret obiecta partialia, & ita superfluerent illi habitus partialia.

partiales, ex quo datur vnus, qui considerat, quod ambo considerabant sub eadē ratione formali. Et hæc ratio habet maiore vim: quia opinantes esse cōpositā qualitātē, cēsent nō dari talē habitū, qui cōsideret aliquā vnā rationē cōmunem omnibus partialibus habitibus.

Præterea tales habitus nō possunt facere vnā scientiā, nisi quia habēt ordinē ad inuicē: ergo illorū vnitas esset vnitas ordinis: ergo formaliter scientiā esset relatio, & materialiter qualitas, quod est absurdū, sicut exercitus, quia eius vnitas est vnitas ordinis, materialiter est substantia, formaliter relatio. ¶ Præterea duæ qualitates reales nō possunt facere vnā qualitātē realē, nisi illarū altera se habeat vt materia, & altera vt forma: sed in illis qualitatibus neutra potest habere rationē materiæ, nec rationē formæ: nā dā quæ sit ista, quæ habeat rationē materiæ: ergo nō possunt vnā qualitātē efficere; & idē de habitu dicendū est, & idē de scientiā, nequit ergo vnus habitus, nec vna scientiā fieri ex duobus habitibus, & ex duobus scientijs. ¶ Præterea, nā si esset logica vna scientiā numero: ergo est vnus habitus numero: ergo vna qualitas numero: sed sunt plures habitus & qualitates numero: ergo nō sunt vna scientiā. Prima consequētia & secūda probatur, quia ratio generica efficitur numerica, quādo ratio specifica determinatur secundū numerū: si ego sum vnus numero homo, vnū animal numero similiter sū, & si hæc albedo vna est numero, est vna qualitas numero. Minor illa probatur, quod sint plures habitus, quia sunt duæ qualitates difficile mobiles: ergo sunt duo habitus. Et quod sint duæ qualitates patet etiā, quia sunt duæ qualificationes subiecti: ergo non sunt vna scientiā.

Dices ad hoc arg. quod est vna scientiā numero, & vnus habitus numero totalis, & vna qualitas totalis, multū verò habitus partiales, & qualitates partiales. Sed cōtra: nā ibi sunt duo habitus acquisiti per demonstratiōem: ergo sunt duæ scientiæ; scientiā enim est habitus acquisitus per demonstratiōem: consequētia est clara: nā hæc est bona consequētia: Sunt duo colores disgregatiui visus: ergo duæ albedines: ergo similiter illā. Antecedēs patet: nā habitus primæ cōclusionis acquiritur per demonstratiōem similiter etiā habitus secūde cōclusionis. si dicat esse cōpositā qualitātē, fateri debēt nō posse esse vnā scientiā numero illos duos habitus. ¶ Præterea probat, quod sint duæ scientiæ: nā habitus primæ cōclusiōis est directē in prædicamento qualitatis sub genere qualitatis & sub genere habitus; ergo sub aliqua specie atoma. Probat cōsequētia quia nihil est sub genere directē participans, & essēntialiter cōpletē rationē quod nō sit sub specie atoma: quia ratio generica nō potest reperiri sine differentia atoma ipsum determinante & actuāte. Anteced. illud probat: quia qualitas est

qua quales esse dicimur, & habitus est qualitas difficile mobilis: sed illo habitu dicitur qualis homo nimirū sciēs, & ex natura sua est difficile mobilis: ergo. Et hoc ipsum argumentū fit de habitu secūde cōclusionis: ergo sunt duæ scientiæ. Vnde Nominales, qui cēlebāt tot esse logicas specie distinctas, quot erāt scibiles cōclusiones, minus errabāt. Manet ergo cōclusio. D. Th. certa, logicā scilicet, & qualibet scientiā esse simplicē qualitātē nullo modo ex multis cōpositā. ¶ Ad primū argum. in oppositū respōdetur, quod etsi scientiā cōsideret definitiōem, & diuisionē, & argumētationē; quia ista nō differūt specie in ratione formali cōsideradi, sed differūt solum specie materialiter: hinc fit quod ab eo simplicissimo habitu cōsideratur. Omnia enim quæ logica cōsiderat, est in ordine ad secūdam intētionē, quā primo & formaliter cōsiderat & sub eadē abstractione, & ita nō multiplicatur habitus & qualitates. Nā vt asserit Angelicus doctor loco supra adducto, licet habitus secundū ea, ad quæ se extēdit habeat multiplicatē, quia cōsiderantur multiplicia, & varia in esse rei, vel materialiter specie diuersa; quia tamen omnia ista sunt ordinata ad aliquid vnum, ad quod principaliter respicit habitus, scilicet, ad secūdā intētionē, hinc est, quod si qualitas simplicissima. Et hoc patet etiā in intellectu; & in omnibus potentijs. ¶ Ad cōfirmatiōem respōd. solutionē ibi datā optimā esse: & ad replicam, respōdetur, quod etsi differāt specie, illud est materialiter, & in genere rei, in ordine tamē ad secūdā intētionē in materiā introducēdā omnes sunt eiusdē speciei, nō habēt nouā difficultatē alterius speciei formaliter: sicut ars quæ multa, & diuersa artificia operatur, etiā si illa specie differāt materialiter, omnia sunt ab vna simplici forma artis: propterea quod cōsideratur, & sūt in ordine ad vnā formā introducēdā in materiā. Etsi loquamur de logica, prout docēs est, iā diximus omnia illa cōsiderare in ordine ad secūdā intētionē: & ita nō essent nouā difficultatē in ordine ad aliā rationē formalē obiecti, differūt nāq; solū specie in genere rei, & nō in ordine ad rationē formalē scibilis. Et ad repli. argum. respōdetur, quod mathematicæ scientiæ habēt diuersa obiecta formalia in ratione scibilis: quia obiectū vnus magis abstrahit, quā obiectū alterius, & sunt diuersa in ratione scibilis; vt videbimus quæstione sequēti, quod non habet verū in partibus obiecti logicalis: quia omnes illæ partes habēt eadē abstractionē, & rationē formalē in ratione scibilis. ¶ Ad 2. respōdetur negando anteced. & ad probatiōem dicitur, quod etsi intētio propositionis esset cōposita, nō sequeretur, quod in illa esset minor abstractio logicalis, propterea quod eodē modo abstrahit à materia intentio cōposita, & simplex, quia cōsiderantur in ordine ad rationem

forma-

formalē intentionis secūde sub abstractione si bi cōueniēti, quod est formale obiectū logica, sicut in partibus metaphysicalibus æqua est abstractio: etiā si altera pars, quæ tractat de substantijs cōpositis dicat maiore cōpositionē in re cōsiderata, quā altera pars quæ tractat de Deo: quia omnia ista cōsiderat metaphysica in ordine ad ens, quod primo cōsiderat, & quod abstrahit ab omni materia. Dicitur præterea, quod nō est cōposita intētio propositionis, quia est relatio rationis: relatio autē non potest esse cōposita: & præterea, quod relatio prædicati & subiecti sunt specie differētes inter se, & à relatione propositionis: ergo nō possunt illā cōponere: quia sicut paternitas nō potest cōponere filiationē, ita nec illæ relationes relationē propositionis. Fateor tamē materialia, quæ denominantur ab intētionē propositionis esse magis cōposita, id est, materiale propositionis habet plures partes, quā termini materiale habeat. ¶ Ad 3. resp. physica & metaphysica differre specie, est alia abstractio & ratio, sub qua in ente quia quā in ente mobili, vt iā videbimus; quod non habet verū in modo sciēdi in cōmuni & particulari: quādo quidē eadē abstractionē habēt, & modi sciēdi particulares sunt partes eiusdem formalis obiecti; ens verò mobile non est pars eiusdē subiecti formalis, quinimò ens cōdiuiditur in ratione scibilis cōtra ens mobile, quod nō habet verū in modo sciēdi cōmuni, & particulari. ¶ Ad Confir. respōd. ex dictis supra, vbi enumerauimus, quot sint liberales artes, & mechanica vide. q. 9. ¶ Ad 4. respōd. quod ego magis miror aduersarios cōuinci his argumētis, cū nullius sint roboris, sunt enim actus, qui cōsiderantur in logica diuersi materialiter, & in genere rei nō verò in ratione scibilis, & in ordine ad obiectū logica. Nā sicut actus intellectus, vt cognitio hominis & equi differūt specie in ordine ad obiecta & materialiter: in ratione verò entis & in ordine ad potentiā intellectiua sunt omnes eiusdē rationis: ita loquendū est de actibus logicalibus, sicut & charitas diuina habet diligere proximū, & gaudere de bono illius: & tamē gaudiū & dilectio materialiter specie differunt: & nihilominus quia bonum diuinum est ratio diligendi proximū, & gaudēdi de bono illius referūtur in eandē virtutē, quæ versatur circa bonū diuinū, eodem modo actus ex parte obiecti materialiter diuersi quia secundū eandē rationē formalē in logica referuntur ab eodē habitu simplicissimo cōsideratur. ¶ Ad Confir. respōd. solutionē ibi datā esse optimā & sufficientē: & duo illi actus fortitudinis, & tēperatiōis licet cōueniāt in eadē ratione formalis obiecti voluntatis, habēt tamen obiecta sufficientia ad distinctiōem habitus. Nā vt optimē docet lumen ecclesiæ D. Tho. 1. 2. q. 54. aliunde sumitur distinctio habitū, & aliū-

de distinctio potentiarū, quāobrem in vna passiva potentia possunt esse plures habitus; nā diuersitas obiectorū secundū genus, facit diuersitatem potentiarū: diuersitas vero obiectorū secundū speciem, facit diuersitatem actū secundū speciem, & per consequens habitū. Vnde cū actus fortitudinis, & tēperatiōis specie differant, cōstituant duos habitus virtutū moralium; & quia sub eodē genere boni continentur, attinent ad eadē potētia: actus verò logicalis, & cuiuscūq; alterius scientiæ, quia nō sunt diuersa speciei in genere scibilis, fit inde quod pertineant ad eundē habitū logicale, nā solū specie differunt materialiter, sicut comestio tēperata ouorum & carniū. (quod isti nunquā volunt intelligere) differunt materialiter. ¶ Ad quintum patet ex supradictis: & solutio ibidem assignata est sufficientis. Ad replicā respōd. quod actus producunt habitus per suā specificā entitatē, quæ si formaliter consideretur sumitur in ordine ad obiectū cōmune, quatenus tendit ad illud sub eadē abstractione: & medium, quod assumitur, etiā quia est definitio subiecti, vel passionis habet in se imbibitā rationē cōmunē obiecti scientifici sub eadē abstractione formali, quare formaliter est eiusdē speciei cū alio medio eiusdē scientiæ. Et ex hoc patet quomodo sit intelligendū scientiā diuersificari per diuersa media: nā sunt accipiēda formaliter, & in genere scibilis nō materialiter. Vide D. Th. 1. 2. q. 54. ar. 2.

Ad 6. patet ex dictis modo. Ad replicā negatiue sequela; quia ratio formalis obiecti metaphycæ nō cōuenit omni subiecto aliarū scientiarū, quia ens vt stat sub abstractione ab omni materia, nō cōuenit omni obiecto aliarū scientiarū, sed distinguitur contra illa, licet materialiter cōsideratū de omnibus prædicetur. ¶ Ad 7. respōd. vnā esse scientiā generis & speciei, & passionis specierū cōtinētur in genere suo modo vt in causa vniuersali, & prima suo ordine, nō verò vt in causa sufficienti: de quo, latius infra sumus dicturi. ¶ Ad 8. respōd. quod illa maxima, in quęcunq; actū potest forma aliqua, potest forma eiusdē speciei, licet non æque perfectē, nō est vera, nisi in formis simplicibus secundū essentiā, & potētia, vt sunt formæ homo generorū, vt forma ignis: nā in actū in quē potest magnus ignis, in eundē potest paruus, licet nō ita perfectē, in alijs verò formis fallit: animal enim modo genitum eiusdem speciei est cum animali perfectō, & tamē perfectum potest in actū generationis, imperfectum verò minime. Quin potius illa propositio vniuersaliter accepta est cōtra Arist. qui 4. meteororū dixit perfectū esse, quod potest sibi simile generare; imperfectū verò, quod nō potest; & ita penes hoc distinguitur. Cum ergo habitus scientiæ sit forma simplex in essentia & multiplex in potētia, nō habet in illo locū illa maxima, sed aliquid potest

D per

Ad 1. arg.

Ad 3. arg.

Ad quintū.

Ad sextum.

Ad septimū.

perfectus in quod non potest imperfectus habitus nāque scientiā cōparatur ad diuersas cōclusiones, vt ad partes quidē in potētia, quādo est imperfectus, in actu verō quando est perfectus; nā habitus est dispositio habentis partes. Nā in intellectu vbi oritur Geometria est potētia ad scire primā conclusionē, & potētia ad scire secundā, & habitus Geometriā incipiēs perficit intellectū secundū primā potētiā, deinde perficit secundā potētiā, & extēditur, vt illā perficiat. Nec multū interest an omnes istae potētię sint multę partiales, an sint vna: quoniam si ponatur vna sola est multiplex, æquiualeter, & illa paulatim subiicitur ac si essent multę potētię quibus æquiualeat. Si verō ponantur multę potētię in intellectu perfectē per actus & per habitū, tunc habitus scientiā habebit pro partibus subiecti non solum actus multos sciēdi, sed potētiās ad illos, & ex hoc manifestatur, augmentū extēsiuū scientię, ex eo enim quod intellectus vt est in potētia ad. 2. conclus. non remanet interminatus, sed subiicit illi qualitati simplici respiciēti obiectū primū, seu primā cōclusionē, extēditur habitus ad occupandā non partē loci, sed partē potētię, quā prius non actuabat, & actuat potētiā intellectus ad secundā cōclusionem; quæ est extēsiō. Ex his patet solutio assignata: nā quāuis habitus vt duo & vt quinque sint eiusdē speciei, non sequitur quod quid potest habitus vt quinque possit habitus vt duo, quia ille est magis extēsus, & actuat potētiā, quā alius non actuat, & potest in quinque cōclusiones, in quas alius non potest. Ad. 9. arg. respon. quod habere diuersas generationes, & corruptiones potest dupliciter cōtingere. Primo modo quod per vnā generationē, & corruptionē nullo modo mutetur alterū, & sic quando ita generatur vnus habitus vel corrūpitur, quod nullo modo alius mutatur est euidēs distinctio realis. Alio modo, quod quādo est noua generatio cōclusionis alicuius, vel corruptio habitus mutetur: & sic non est distinctio realis. Et hoc patet in augmentatione quantitatis: nā sic generatur quātitas, vt præexistēs augetur, & in diminutione sic deperditur quātitas, vt præexistēs minuatur. Quādo ergo generatur scientiā secundā cōclusionis sic generatur vt habitus præexistēs perficiatur; nā sit vt duo: & quādo corrūpitur, sic corrūpitur, vt præexistēs minuatur, quia habitus qui erat, vt duo, non sit, nisi vt vnū. Est in quibus, quare si est idē in tēdit circa vnā cōclu. & non circa aliā resp. ideo esse quia ille habitus habet diuersas partes perficiētes potētiās diuersas intellectiōes, & ex partes non sūt diuersę in habitu tāquā res à re; sūt diuersę virtualiter in eadē simplici entitate, & ita illa simplicissima entitas, qua ratione perficit vnā potētiā subiecti intēdit, & non qua ratione perficit aliā. Et sicut albedo potest perfici

in pede & non in manu, quia est diuersa pars materialis albedinis, quæ est in pede ab illa quæ est in manu, ita est diuersa virtus eiusdē qualitatis simplicis, qua perficit intellectū in ordine ad primā cōclu. ab illa quæ perficit intellectū in ordine ad. 2. sicut sūt ipsæ potētiātes intellectus diuersæ, nā diuersa potētiātas est intellectus ad sciēdā primā cōclu. ab illa potētiātas ad sciēdū secundā, diuersa in quā virtualiter saltem, siquidē potest esse cōpleta prima potētiātas & non tēcunda. Et sicut in intellectu in eadē simplicissima entitate reperiuntur istę potētiātes virtualiter passiuæ, & vna potest cōpleri & non alia: ita in habitu reperiuntur illæ potētiātes actiuæ, & ita potest habitus habere vnā in actu & non aliā, propterea quod nondū acquisiuit illā pfectionē, vt actuaret. 2. potentialitē passiuam intellectus.

Ad 10. resp. solutio ibi assignata est sufficiens: Ad repli. resp. quod illa maior extēsiō habitus fit per hoc quod per. 2. demonstratiōē acquirat maiorē pfectionē absolutē, quā pfectionē ante non habebat: hæc autē maior pfectio intelligit in ipso per hoc quod modo actuat potētiātas intellectus in ordine ad illā. 2. cōclu. sciēdā, quā antea non actuabat: non verō per hoc quod acquirat nouā entitatē, sed illa pexistēs pfectio. Ita D. Th. vbi soluitur ad 3. Et hæc pfectio optimē potest intelligi sine aduētū nouę entitatis p pfectionē statū præexistētis. Cōstat enim optimē posse intelligi augmentū intēsiuū qualitatis scientiā sine aduētū nouę entitatis, per hoc, quod præexistēs magis radicatur in subiecto: ergo extēsiuū augmentū scientię potest optimē intelligi per hoc quod idē habitus actuat modo potētiātas intellectus in ordine ad secundā cōclu. sciēdā, quā antea non actuabat: non verō per aduētū nouę entitatis. Et bene possumus nos intelligere maiorē pfectionē in scientiā eadē secundū quā ostēdat plures pfectiones, & cōclusiones scientiā sine additione nouę entitatis, etiā si sit spiritalis, & indiuisibilis. Quinimo isti non ponunt scientiā augeri, nec perfici extēsiua latitudine, propterea quod qualitas præexistēs cū eadē imperfectione remanet, nec perficitur à superueniente, cū sit ab illa realiter distincta, nec in ipsa subiectet. Et cū ais, quid est illa maior pfectio, quā acquirat: vel est habitus vel non. Si dicas, quod est habitus, cum adueniat illa pfectio de nouo, de nouo adueniet habitus. Respondetur quod est pfectio ipsius habitus pertinēs ad genus qualitatis, & scientię idem tamen cum illa: nam etsi de nouo adueniat idem est cum habitu, quia est habitus extēsus in ordine ad secundam conclusionem: quā extēsiōnem non habebat antea. Nam si quæro à te, quid est illud, per quod lumen gloriæ. D. Virginis excedit lumē gloriæ D. Petri cum sint qualitates indiuisibiles spiruales certē debes dicere esse pfectionem quandam, ad qua-

Ad. 10. arg.

qualitatē pertinētē, idē tamē cū habituluminis gloriæ. Et ita possumus extēplare ponere in multis qualitatibus: nā quādo perficitur albedo, perficitur per aliquid pertinēs ad rationē albedinis, & non distinctū ab illa realiter.

Ad confir. primā eiusdē argumēti respondetur primo, quod illę duę demonstratiōes eiusdē cōclusionis distinguntur numero ex tēpore quo sūt; & quia diuerso tēpore sunt diuersę sunt numero. Secundo respon. quod quāuis distingueretur ex terminis sufficeret eūdem terminum correspondere cū alio, modo pfectioni; nā non oportet esse tantā distinctiōem in terminis, sicut in rebus, quæ ab illis sumunt distinctiōem: quia intellectus & volūtas realiter distinguntur, & eorū obiecta non itē. Ad secundā cōfir. respōd. quod secundā demonstratiō pro duceret habitū, si non inueniret productam: sicut ignis calefaciēdo, calorē produceret, si non reperiret productū. Et dico secūdo, quod nunquā secūda demonstratiō potest producere habitū, quia semper præsupponit primā, quæ habitū pducit, sed solū auget. Et ratio est, quia nūquā secundā demonstratiō potest haberi sine primā, quia sunt ordinatæ & ita præsupponit primā, necessariō, & ita necessariō præsupponit habitū productum. Ita videtur asserere D. Th. supra solutiōne ad. 3. q. 1. in. 2. dū dicit, quod per scientiā cōclusionis alterius non generatur habitus, sed præexistēs augetur eo quod cōclusiones, & demonstratiōes vnus scientiā ordinatæ sūt, & vna deriuatur ex aliā. Et ratio horū est, quia nescit, qui non resoluit vsq; ad indemonstrabilia: sed secundā demonstratiō debet resolui in primā, quia deriuatur ex illa: & ita iam prius prima generauit habitum. Sed de hoc in posteriorib. Deo concedente.

Ad vndecimū resp. quod relatio producētis ad productū effectiue semper est realis relatio in creaturis, & ad hoc quod sit noua relatio non est necesse, quod sit nouus habitus causatus per tertiā demonstratiōem: sed sat fuerit esse causatā nouā pfectionē habitus seu habitū magis perfectū. Et hoc patet in augmentatiōe quātitatis, nā cū homo sit maior tunc est ibi noua relatio, & ad hoc sufficit, quod effectus sit alio modo se habēs. Secundo possumus dicere & forsā meliūs, quod oēs demonstratiōes cū sint vnus speciei habēt rationē vnus agētis, & sicut pater refertur vnā relatione ad multos filios, quia sunt vnici termini totalis: ita habitus refertur vnica relatione ad oēs demonstratiōes, & ad oēs causas productiuas, & augmentatiuas, sicut ad vnū totale terminū. Et de hoc c. de relatione latius.

Ad. 12. arg.

Ad duodecimū respon. quod in instātanis simul est fieri & factū esse: & ita in illo instāti simul extēditur, & extēsus est habitus. Quapropter falsum est dicere solū esse, vt vnū, &

ita falsum est dicere non esse extēsum: nā in eodē instāti in quo reperitur, vt vnū, dat pfectionē, & ita in illo instāti nūquā est vt vnū solū. Ad. 13. pat. ex. 4. cōc. Et loca, quæ solent adduci ex D. Th. cōtra hęc. 4. solut. optime explicat Caie. 1. 2. q. 54. ar. 2. nā vocat species scientiā, id est, inchoatiōem scientiā vt diximus, & præfertim quod iam in. 1. 2. mutauit sententiā. Et si adducas illū locū ex. 3. p. D. Th. q. 12. ar. 2. vbi D. Th. ait scientiā augeri per successiuam generationē specierū intelligibiliū, Caie. respōd. dupliciter. Primō quod loquitur de notitia habituali: & vult dicere, quod notitia habitualis auget. Secūdo resp. quod dicitur scientiā augeri per generationē specierū, quia hæc generatiō ostēdit augmentū scientię vt dictum est. Ad Cōfir. resp. varias esse de sapientiā sententiās. Aliqui dicunt nostrā sapientiā esse habitū quendā supremū, qui aliquid vnū simplicissimū existēs, & iudicat de conclusionibus, & asseritur primis, & vniuersalissimis principiis: nā sapientiā est quādam participatiōe diuine sapientiæ, quæ vna existēs se extēdit ad iudicandū de conclusionibus, & de principiis. Quinimo in angelis est huiusmodi sapientiā: quia non distinguitur in ipsis sapientiā ab habitu primorū principiorū, & scientiā infusa animæ Christi sapientiā est altissimā, quæ vna simplicissima existēs se extendit ad iudicandū de conclusionibus, & de principiis altissimis. Et isti hæc opinionē sequētes innituntur D. Th. qui. 1. 2. q. 66. ar. 1. ad vlti. dicit in hæc verba: Et ideo sapientiā non solū vtitur principiis indemonstrabilibus, quorū est intellectus cōcludēdo ex eis, sicut aliæ scientiæ: sed etiā iudicādo de eis, & disputādo cōtra negātes, vnde sequitur, quod sapientiā sit maior virtus, quā intellectus. Hęc D. Tho. Verū hūc modū dicēdi quantū attinet ad sapientiā nostrā (nā modo non loquimur de Deo, nec de angelis, nec de Christo Dño) optimē impugnat à sapientissimo Mag. Banes. 1. p. q. 1. art. 6. Nā certē sapientiā in nobis non potest acquiri nisi per demonstratiōem: sed habitus acquisitus per demonstratiōem solū inclināt ad iudicandū de cōclusionibus per suas causas, ad iudiciū autē sumēdū de sua causa non inclināt, sed illā causam cognoscit principiorū habitus, qui dicitur intellectus: ergo. Et præterea: nam in nobis scientiā, & sapientiā causat ex lumine intellectus, & habitu primorū principiorū: si ergo sapientiā inclināt ad iudicandū de cōclusionibus, & principiis erit habitus perfectior principiorū habitu: ergo non poterit ab illo produci. Explicat hæc ratio, nā scientiā tota in habitu principiorū cōtinetur: ergo sapientiā similiter, sed si est habitū principiorū perfectior quomodo potest cōtineri in illo virtualiter: perfectissimū nāq; non potest cōtineri in imperfecto, quapropter non potest da-

ri habitus vnus, qui sit sapiētia inclinās simul ad assentiēdū principijs primis & cōclusioni bus. Verum etsi daretur nihil obesset nostrā quæstioni; nā esset simplex qualitas. Alij dicūt sapiētiā esse habitū principiorū, & cōclusionū simul. Sed iste dicendi modus facillē impugnatur: nā illi duo habitus specie differūt, imō genere: ergo nō possunt vnū habitū specie cōstituere, qualis est sapiētia. Cōsequētia ex dictis suprā satis patet. Imō verō quomodo est intelligibile habitū principiorum qui sine discursu procedit, & habitū sciētiæ, qui discurrendo assentitur suis cōclusionibus, efficere vnā actus speciē? Tā impossibile hoc censeri ac si ex intellectu angelico, & nostro vnā speciē efficeremus. Verā ergo de sapiētia sentētia illā censeo, quā sequitur sapientissimus Magis. meus Fr. Dominicus Bañ. vbi sup. quod sciētia differt à sapiētia nō in eo, quod sapiētia iudicet de principijs & cōclusionibus, sic adeo, vt vnus habitus præferat quod præstabat intellectus, & sciētia: sed differt ab ea in eo, quod sapiētia iudicat de cōclusionibus per causas altissimas, & acquiritur per demonstrationē, quæ procedit ex causis, seu rationibus formalibus supremis, & suo subiecto proportionatis; scientia verō sit illa, quæ procedit ad iudiciū cōclusionū sumendū, ex causis inferioribus & proportionatis suo subiecto. v. g. metaphysica, quæ sapiētia est procedit ad suas cōclusiones ex principijs entis, quæ vniuersalissima & suprema sunt, sicut ipsum ens: physica verō procedit ad suas cōclusiones ex principijs entis mobilis. quæ nō sūt suprema, sed inferiora & limitata. Et hinc est, quod metaphysica habet defendere omnium scientiarū principia, & sua itidē, & habet illa explicare, propterea quod suū obiectū quod est ens materialiter intrat omnium sciētiarū obiecta, & sapiētia essentialiter est scientia, sed differt ab illa per hoc solū quod subiectū altissimū per causas altissimas cōsiderat, quod nō efficit sciētia. Sed quia in hoc excedimus logicę limites, videatur sapientissimus Magis. Bañ. vbi sup. qui soluit argumēta cōtra hanc veritatem facta Et videtur hęc sentētia D. Th. super Boetiū de Trinit. opus. 70. vbi in quæstione de diuisione sciētiarū solutione ad primū in illis verbis, siue demonstratio procedat ex causis inferioribus, sicut sciētia, siue ex causis altissimis sicut sapiētia: vbi dicit vtrūq; habitū demonstratiuē procedere circa cōclusiones sed diuersimode & cōdistinguit ibi sapiētiā contra intellectū. ¶ Ad 14. respond. quod quia habitus sciētificus cōparatur ad potētias intellectus, vt sciat multas cōclusiones, vt ad partes subiecti, consequens est, quod habitui perficiēti intellectū respectu potētix ad sciētiā primā cōclusionē, nō cōtrarietur habitus erro-

ris respectu potētix ad sciētiā secundā cōclusio nē. Nā ille error est ad diuersas potētias ipsius intellectus: sicut albedo existens in pede nō cōtrariatur nigredini existenti in capite quia est in diuersa parte subiecti materiali. Ita cōclusio prima nō cōtrariatur errori secundæ: quia secundā perficit diuersam potētiam virtuale intellectus, & hoc sufficit, vt nō sit oppositio respectu eiusdē potētialitatis. Et non obstat, quod sint eiusdē speciei omnes cōclusiones, quia obiecta, circa quæ versantur specie differūt materialiter. Et ex vtroq; capite prouenit, quod non quidquid opponitur vni opponatur alteri; habitus erroris ergo solum excludit habitū, qui versatur circa idē obiectū materiale, & circa eādē potētialitatē intellectus. ¶ Ad vltimū resp. solutionē ibi datā esse sufficientē. Et ad replicā vlti. respōd. quod ex eo quod deperditur mediū primæ cōclusionis, tota sciētia ruit, quia illud erat fundamētū totius sciētię. Deriuantur nāq; omnes demonstrationes ex illa prima. & ita illa corrupta omnes corrumpuntur, quod non est verū de reliquis, sicut destructo fundamento domus tota domus funditus subuertitur, & quod cōtrariatur fundamētō destrueret domū, consequenter, ita in proposito dicendum est.

Aliqui dicunt, quod destructo habitu circa primā cōclusionē, remanet circa reliquas habitus, sed hoc videtur impossibile propter rationē factā in argumento, quia nescit, qui nō scit resoluere vsque ad indemonstrabilia, si autē ignorat primā demonstrationē, nescit resoluere vsq; ad indemonstrabilia: quia omnes reliquæ demonstrationes in illā primā sunt resoluendę, & per illā in indemonstrabilia principia; ergo non habet sciētiā, maximē quia per primā substantia & essentia habitus sunt producta: ergo quādo obliuiscitur mediū, seu corrumpitur, corrumpitur cōsequēter, quod per illā fuit genitū, & ita corrumpitur essentia & substantia habitus. Et hęc sint satis pro hac quæstione; quā si paulo latius extēdimus hoc egimus propter quosdā, qui etiā cēsent secū in hac parte D. Tho. cēserē, & asserere sciētiā esse cōpositā qualitātē, cū nihil magis abhorreat à D. Th. doctrina, ex qua quæstione intel liges Suarez in loco adducto in principio falsum dixisse ibidem.

Q V Æ S T I O. X I.

Vtrum logica & qualibet sciētia vnitatem habeant & distinctionem ex obiectis.

videtur quod non. Et sit primū argumētum. Opinio logicalis & sciētia logicę sunt distincti habitus:

bitus: & idem est dicendum de habitu opinatio physico & scientia physica, & sic in reliquis: & tamen versantur circa idem obiectum: ergo non distinguuntur scientiæ ex obiectis. Maior est nota & probatur minor: nam obiectū habitus opinatiui in logica est secundā intentio. Opinamur nāq; an terminus extra propositionē supponat, an vniuersalia sint per cōparationem an per abstractionē facta, quæ opiniones manifeste versantur circa secundā intētionē, quæ est obiectū logicę: & idē cōtingit in opinionibus philosophicis ergo. Et confirmatur: nā habitus principiorū & cōclusionis sunt habitus distincti plusquā specie, & habent nihilominus idē obiectū: ergo. Maior clarissime patet, & probatur minor. Nā definitio vniuersalis cognoscitur per habitū primorū principiorum, & eius passiones cognoscuntur ab habitu sciētifico, sed tā definitio & essentia vniuersalis quā illius passio sunt secundæ intētionēs: ergo. Secundo nā metaphysica tractat de cœlis & de substantiis mobilibus, sed de eisde tractat physica: ergo scientiæ nō distinguuntur ex obiectis. Cōsequētia probatur: quia sunt illæ diuersæ sciētiæ & habēt idē obiectū, quinimo D. Th. sapientissime asserit circa hanc cōclusionē, terra est rotūda, versari & astrologiā & physicā: non ergo sciētię ex obiectis distinguuntur. Quod si dixeris sciētiās distingui ex obiectis formalibus, put substat diuersis abstractionibus: cōtra hanc solutionem sunt multa argumenta. Et sit,

3. Argum.

Tertiū argum. nā vel abstractio est ratio formalis obiecti distinguēs illud formaliter, vel nō. Si nō, ergo intēntū nostrū sequitur, debere ex obiectis distinctionē sumere; quā falsum sit hoc supra mōstratū est. Si verō dicamus distingui obiectū formaliter per abstractionē: cōtra: nā ratio formalis cuiuscūq; rei est aliquid intrinsecum ipsi rei, sed abstractio non est huiusmodi respectu obiecti sciētifici: ergo nō est eorū formalis ratio. Maior patet: quia dat illi speciē: ergo debet illi esse intrinseca sicut sua essentia intrinseca est. Minor probatur: nā abstractio est in intellectu, & est actus quidā cognoscitiuus, qui in obiecto nihil reale ponit, sed solū quoddā esse abstractū, quod formaliter est secundā intētio, vel ens rationis ad minus. Et confirmatur: nā obiectū esse sub tali abstractione specificat ipsum si sequamur hūc dī cēdi modū: sed esse sub tali abstractione nihil reale ponit in obiecto, nā est denominatio rationis extrinseca: ergo non est ratio formalis obiecti realis; quia id quoddat speciem obiecto reali non debet esse aliquid rationis. sicut nec specificatiuum entis rationis potest esse aliquid reale.

4. Argum.

Quartū, ratio formalis obiecti sciētifici est

id per quod cognoscimus passiones de subiecto: sed per abstractionē nō cognoscimus passionē de subiecto: ergo nō est ratio formalis: nā definitio est ratio formalis obiecti sciētifici, & per illā cognoscimus passionē subiecti, cū sit causa vel ratio passionis. Sed minor probatur: nā nō cognosco ens esse vnū & verum, quia abstrahit ab omni materia, nec triāgulū habere tres angulos, & quia abstrahit à materia sensibili, nec hominē esse corruptibile, quia abstrahit à singularibus sensibilibus, quinimo ex hoc habet quandam incorruptibilitatem per se.

5. Argum.

Quinto. Id quod est ratio formalis distinguēs vnā sciētiā ab alia nō potest alicui alteri cōuenire: sed abstractio sciētię alicuius alicuius alijs cōuenit: ergo. Maior patet nā vltima hominis differētia nō cōuenit leoni, sicut nec hominis essentia leoni cōuenire potest. Probatur minor: nā abstractio propria physice est à materia singulari, & hęc conuenit omnibus sciētis, quæ necessario abstrahūt à singularibus: nā à nobis nihil scitur, nisi in vniuersali, & loquor de sciētia directā, reflexe nāq; de singularibus proprietates demonstramus, vt Petrus esse risibile. Itē: nā logica habet eādē abstractionē, quā habet metaphysica: nam abstrahit ab omni materia & medicina, quā habet physica, scilicet, à materia singulari. Et item rhetorica & grammatica & poësis habent eādē omnino abstractionem: ergo.

6. Argum.

Sextū argumētum & probatur, quod abstractio nō sit ratio formalis distinguēs sciētiās. Nā si ita res se habet, sequitur plane Geometriā, & Arithmetiā esse eiusdē speciei: hoc autē est falsum: ergo abstractio nō est formalis ratio scientiarū distinctiua. Maior probatur: nā habēt eādē abstractionē, scilicet, à materia sensibili. Minor probatur: nā omnes cōstāter affirmāt specie differre. Quod si respondeas sciētiās differre specie penes maiorē vel minorē abstractionē, genere vero differre penes omnino distinctā & diuersam abstractionē, cōtra est argumētū; nā sequitur physicā nō esse vnā sciētiā specie: hoc autē videtur falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: nā maior abstractio est in octo libris physicorū, quā in libris de cœlo. Et probatur: nam in libris physicorum agitur de ente mobili in communi; in libris autem de cœlo de ente mobili ad formam locale: ergo maior abstractio est in illis, quā in libris de cœlo; siquidē magis cōtractū est obiectū librorū de cœlo, quā obiectum librorum octo physicorum; sicut magis abstractum est animal, quam homo: quia magis vniuersale est: illud enim quod est magis vniuersale non concernit actu ea, quæ minus vniuersalia cōcernunt; & ita abstrahit

ab illis. Et confirmatur hoc argumētum: nam sequitur saltim quod librorum de coelo scientia specie differat à scientia librorum de generatione. Et probatur: nā libri de coelo magis abstrahunt à materia & motu, quam libri de generatione: ergo differunt specie. Consequentia patet, nam maior vel minor abstractio sub eodem genere causat specificam differentiam in scientijs. Probatur antecedens: nam libri de coelo solum habent cōsiderationem de vna motus specie, scilicet, de motu locali; at vero libri de generatione agunt de multis speciebus motus & de subiecto in ordine ad illas; nam tractant de ente mobili ad formam substantialem: & ad hanc mutationē pręrequiritur alteratio, & multi alij motus, quos etiam considerat physicus in illa parte; ergo eius subiectum magis substat motui: ergo alij libri minus de motu considerant: ergo intra idem genus est differentia penes magis & minus; quapropter erit specifica differentia; nam scientia illa quę minus de materia & motu considerat specie differt ab illa, quę magis de materia & motu tractat. Et confirmatur secundo hoc argumentum: nam sequitur, quod mathematicę non differant specie, quia vna scientia verbi gratia Arithmetica, nō magis abstrahit à materia sensibili, quam Geometria: nulla epim illarum in sua ratione concernit materiam sensibilem, siquidem ambę abstrahunt ab illa. Si dicas differentiam esse, quia quamuis nulla earum materiam sensibilem concernat, Arithmetica vero non considerat cōtinuitatem, quę est quędam materia intelligibilis, quam considerat Geometria, & ita abstrahit à quadam materia intelligibili, quam obrem specie differunt. Contra, hoc non sufficit, vt dicatur magis abstrahere à materia intelligibili: ergo non differunt specie. Probatur antecedens: nam Geometria non considerat quantitatem discretam, quę est quędam materia intelligibilis, & tamen nō propterea dicitur abstrahere à materia quadam intelligibili: ergo nec Arithmetica dicenda est abstrahere à quadam materia intelligibili, quia nō considerat quantitatem continuam. Si dicas differentiam esse; nam continuum habet se vt materia respectu discreti, siquidem fit numerus ex diuisione cōtinui, & numerus se habet vt forma, & ita abstrahit numerus à continuo & non e conuerso; contra; nam numerus per se non fit ex diuisione cōtinui: duo enim homines per se non fiunt ex aliquo continuo diuiso: ergo non se habet vt materia per se continuum respectu discretę quantitatis, ergo.

7. Argum.

Septimum: Tota ratio distinctionis formalis in scientijs sumitur ex abstractione à materia: sed hęc abstractio à materia est quid sci-

tium: non ergo scientię distinguuntur per abstractionem à materia: quinimo sequitur scientias, non esse distinctas. Probatur minor: nam vel nomine materię intelligimus materiam primam: & hoc non, quia scientia non abstrahunt à materia prima, sed illam considerant, & physicus & primus Philosophus, licet aliter & aliter. Vel intelligitur materia subiecta motui; & nec hoc, nam illam considerat Physicus, & equaliter Metaphysicus, & Mathematicus abstrahunt ab illa, quapropter essent eiusdem speciei artifices. Vel intelligitur materia singularis, & nec hoc; nam omnes scientię tractant de vniuersalibus: non ergo videtur quid intelligatur nomine materię cum dicimus, scientias per abstractionem à materia diuersificari. Et confirmatur: nam cum dicimus abstractionem specificare scientias, vel nomine abstractionis intelligimus illam, quę est agentis intellectus; & hoc non vt constat, vel illa, quę est possibilis intellectus; & nec hoc quidem; nam ipsa in se, vt supra dictum est, cum sit intellectus actio quomodo potest speciem tribuere obiecto à quo specie differt? Nec in suo effectu: nam esse abstractū est ens rationis, ens vero rationis nullo modo potest esse ratio formalis obiecti realis habentis essentiam realem cū ens reale & rationis plusquam genere differant, sicut nec potest albedo esse ratio formalis substantię alicuius: ergo.

Octauum: Scientia à priori & à posteriori habent idem obiectum & eandem abstractionem; & tamen differunt specie: ergo scientię non habent vnitatem & distinctionem ab obiecto & abstractione. Maior patet: nam siue demonstrent à priori, siue à posteriori hominem esse risibilem seu rationalem semper est eadem abstractio physica: nam per eadem principia eodem modo diffinitia fit demonstratio: ergo.

8. Argum.

Nonum: Sicut habitus refertur ad obiectū ita & potentia, sed duę potentia possunt ferri super idem obiectum, & sub eadem ratione formali, ergo etiam duo habitus possunt respicere eandem rationem formalem in obiecto: non ergo abstractio diuersificat scientias. Probatur minor: nam albedo sub ratione coloris cognoscitur à visu, & à sensu communi, & ab intellectu: ergo idem obiectum sub ratione abstractionis ab omni materia cognoscitur à Metaphysica, Arithmetica & Geometria, & Physica. Et confirmatur: quia id, à quo res habet distinctionem specificam, est intrinsicum ipsi rei: sed obiectum non est intrinsicum habitui: ergo nō dat illi distinctionē nec vnitatem: ergo. Et confirmatur hoc argumentū secundo: nā si scientia habet vnitatem ex vnitatem subiecti, hęc vnitatem, aut erit numerica, aut

speci-

specifica, aut generica, aut generis subalterni, aut generalissimi, aut entis: quia obiectū non potest alias vnitates habere. Non primū: quia distinctio numerica scientię ex subiecto sumitur. Non secundum: quia alias tot essent scientię, quot sunt rerum species: siquidem ab illis sumunt vnitatem. Nec tertium ea ratione, nec quartum; quia alias solum essent decem scientię; nec vltimum nam sequeretur quod solum esset vna scientia realis. Et confirmatur vltimō: quia scientia solum habet vnitatem realem, obiectum vnitatem rationis: ergo non potest obiectum dare talem vnitatem realem.

10. Argum. Decimum. Scientię differunt penes principia, ex quibus procedunt, vt patet ex Aristotele primo Posteriorum textu. 25. de quo videatur. Diuus Thomas, lēctione. 41. ergo non differunt ex abstractionibus: nam principia quid distinctum est ab abstractione, siquidem abstractio est quid extrinsecum rei & principia sunt illi intrinseca, & idem cum re ipsa.

11. Argum. Vndecimum, Theologia specie differt à Metaphysica, quia imo genere, & tamen habent eandem abstractionem, scilicet, ab omni materia: ergo abstractio non est ratio formalis scientiarum. Probatur minor: nam non potest esse maior abstractio, quam omnino abstrahere ab omni materia, sed Metaphysica abstrahit ab omni materia; ergo Theologia non potest habere maiorem abstractionem, nec minorem: ergo æqualem. Et probatur secundo: nam si ens non haberet omnium purissimam abstractionem, ergo cum Deus sit illi inferior, etiam secundum quod à Theologia consideratur, non haberet Deus secundum illam rationem omnium purissimam abstractionem, sed haberet illam, quam habet ens sibi superius; sed hoc non est concedendum: ergo ens vt sic omnem possibilem abstractionem habet. Et confirmatur: quia Musica & Astrologia, & Perspectiua habent eandem abstractionem, quam habent scientię, quibus subalternatur, scilicet, Physica & Arithmetica, & Geometria, & tamen differunt ab illis: ergo scientię non differunt ex ipsa ratione abstractionis.

12. Argum. Duodecimum: Scientia ex natura sua ordinatur ad sui obiecti cognitionem: ergo debet specificari ex obiecto cognito & ex ratione formalis cognita; sed abstractio non est ratio formalis cognita: ergo ab illa non specificatur nec distinguitur. Prima consequentia probatur: nam illa, quę ordinantur ad aliquid extrinsecum ex ordine ad illud speciem sumunt, vt patet in intellectu, qui ex ea

te cognitio specificatur. Minor probatur: nam abstractio est extrinseca obiecto: & ita non cognoscitur per actum scientificum. Vide aliud argumentum de logica specialiter quęstione præcedenti, & est secundum ordinem.

Pręambula ad quęstionis decisionem.

Quęstio hęc difficilis est sane, in cuius explanatione doctissimi viri satis operę impenderunt. An vero pro rei difficultate neuos difficultatum patefecerint lectorum sit iudicium. Multa enim in hac conuentione vt certa præmittunt ex Aristotele libro. 6. Metaphysicę: quibus si aliquid lucis attulissent, essent adeo benemeriti de metaphysicis ingenijs.

Subtilis Doctor Scotus lib. 6. Metaphysicę quęst. 1. explicans diuisionem scientiarum speculatiuarum, quas nosse intellectus habere potest via sensus, de quibus loquebatur philosophus, ibidem, dicit partiri in tria genera. Quorum primum est scientia Metaphysica, quę versatur circa ens, secundum est scientia Mathematica, quę versatur circa substantiam corpoream, cui primo inest quantitas continua, & postea discreta: tertium est philosophia naturalis, quę versatur circa substantiam corpoream, in quantum habet formam, quę est principium operationis & motus & quietis. Sed hęc diuisionis scientiarum explicatio non est subtilis, quia omittit explicationem rationis formalis obiecti scibilis constitutiua, quam ibi Aristoteles vocauit separationem à materia. Tum etiam non recte assignat obiectum Mathematicarum; nam illarum obiectum est quantitas; si quidem agunt de figuris triangulis & quadrangulis, numeris, quę non sunt substantię: sed collocantur in predicamento quantitatis; & ita omnes Mathematici dicunt quantitatem esse earum obiectum. Et præterea, quia ad nullam substantiam quantitas discreta consequitur, sed reperitur quidem in multis. Omitto modo disputare, quod obiectum philosophię non est substantia corporea, sed ens mobile, vt videbimus in primo physicorum libro, & asserit Aristoteles, 6. Metaphysicę tex. 1. sic dicens, physica, theorica quadam est, sed theorica circa tale ens quod est possibile moueri; ergo ens mobile ponitur ab Aristotele obiectum philosophię.

Et idem vitium habet secunda opinio, quam ibi Scotus refert: vt vero ad nostros deueniamus, qui huiusmodi difficultates prescius solēt explicare, nō refero quę sequitur Magnus Albertus in principio Physicorū, & lib. 6. metaph. quia multū cōformiter D. Th. dicit

D. 4 dit

dit quid in hac parte sit tenendum, quem cum D. Thom. sumus secuturi. Sapientissimus Magister Bañes in commentariis ad primam partem quæst. 1. artic. 8. dum inquit vnitatem habitus Theologiæ hæc docet. Primo supposita illa famosa distinctione de ratione obiectiua, quæ & sub qua (de quibus statim sumus disputaturi) asserit vnitatem specificam obiecti, ex vtraque ratione esse iudicandam: nam ens quod est obiectum Metaphysicæ non habet vnitatem formalem specificam, nisi illi adiungatur ratio sub qua, quæ est abstractio ab omni materia: & quia ista est indiuisibilis specificæ, ens prout stat sub illa in ratione scibilis habet vnitatem specificam. Et quia in hac doctrina sapientissimus Magister vocauerat abstractionem rationem formalem, sub qua quæ obiecto conferebat in ratione scibilis vnitatem specificam se ipsum explanat dicens, hanc abstractionem à materia non ita esse intelligendam, esse rationem formalem, sub qua quasi sit lumen manifestans obiectum: sed est necessaria conditio, vt obiectum tale per lumen tale cognoscatur: & ideo ipsa abstractio dicitur ratio sub qua. Et probat, quod abstractio non sit ratio formalis sub qua, nisi tantum vt conditio: nam abstractio aliquando est secunda intentio; vt quando abstraho ens mobile à singularibus & quantitatem à materia sensibili: sed secunda intentio non potest constituere & distinguere obiectum reale: ergo. Et quando abstractio est realis, vt verbi gratia, Angelum realiter esse abstractum à materia, probat, quod non possit esse ratio formalis, sub qua scientiæ: nam ista debet esse intrinseca scientiæ, & idem realiter cum lumine scientifico: siquidem scientiam distinguit ab alijs, & formaliter constituit in esse scientiæ: sed dicta abstractio non est huiusmodi: ergo. Et ita est necessum asserere rationem formalem, sub qua cognoscitur omne scibile, esse aliquod lumen intrinsecum habitui scientifico vel naturale, vel supernaturale, vel acquisitum. Et probat hoc ipsum præterea: nam vbicumque est maior, vel minor abstractio à materia non diuersificantur habitus si non sit luminis diuersitas: & ita omnia prima principia eodem habitu cognoscuntur, quia eodem lumine naturali ostenduntur: ergo. Et si inquiras: Quid est, quod ram logici, quam Metaphysici vnanimi consensu docent scientias distinguere per abstractionem à materia: Respondet, ea ratione ita docere, quia abstractio est necessaria conditio, vt tale obiectum per tale lumen scientificum manifestetur, sicut etiam

dicunt scientias esse de vniuersalibus, quia vniuersalitas est conditio, siue qua non scitur obiectum materiale à nobis, non quod sit ratio formalis obiecti. Hæc est sententia sapientissimi Magistri, & forsitan quia est suo authore digna à me minus intelligitur. Verum, quæ in illa mihi difficultatem ingerunt hæc sunt. Primo; quoniam secundum hanc opinionem non assignamus obiecto specificanti scientiam, rationem formalem, sub qua, constitutiua obiecti, in ratione scibilis: prius enim debeo intelligere obiectum constitutum in sua ratione specifica, quam intelligam scientiam specificari: & tamen hanc constituentem rationem non ponit hæc opinio. Nam da, quæ sit illa ratio, quæ ens constituit in ratione specifica obiecti Metaphysicæ: nam cum tribuat tanquam obiectum speciem Metaphysicæ, necessum est obiectum esse vnum specie: hoc autem non habet in illo priori, quo intelligimus specificare habitum scientificum. Nam non per abstractionem, quia non est ratio formalis obiecti constitutiua, sed conditio. Non etiam habet illam per suam entitatem: quia sua entitas non est de se specifica. Nec etiam habet illam vnitatem specificam ab habitu scientiæ, quia in genere causæ finalis & formalis extrinsecæ præcedit obiectum scientiam. Præterea: nam non potest bene intelligi quantum videtur, quod vltima differentia scientiæ, quæ illam constituit sit ratio formalis sub qua, & constitutiua obiecti in ratione obiecti, quia scientia & obiectum diuersas naturas, & formalitates habent: quapropter debent habere diuersa constitutiua. Quinimo videtur hæc sententia non ad mentem D. Thom. qui. 1. Post. lect. 41. asserit principia esse rationem formalem, sub qua, cognoscendi obiectum; quæ tamen non sunt idem cum scientia; non ergo est necesse, quod ratio formalis, sub qua, obiecti scientifici, vel cuiuslibet alterius identificetur cum scientia, quæ tendit in obiectum. Et hoc patet in lumine respectu potentie visuæ; & latius ostendemus postea. Quinimo modo videtur asserere hæc sententia abstractionem à materia esse rationem formalem obiecti, modo esse conditionem, vt patet in notabilibus & solutionibus argumentorum.

Dominus Caietanus prima parte, quæstione prima, articulo tertio, subtilissime hanc quæstionem discutit. Verum enim vero in suis decisionibus illud non placet, propriam rationem scibilis vt sic (& loquimur de scibili reali) nihil ponere in ipso scibili: vbi videtur asserere constitutiua propriam

propriam obiecti scientiæ realis esse aliquid rationis, quod quidem falsum est; nam obiectum Metaphysicæ aliquid reale est, similiter & obiectum philosophiæ, itidem & mathematicarum obiectum: ergo ratio constitutiua obiecti debet esse aliquid reale; implicat enim aliquid rationis constituere obiectum reale in esse obiecti realis. Nec potest dici obiectum supradictarum scientiarum constare ex aliquo reali, & rationis; nam hæc duo entia, quæ plusquam genere differunt, non possunt concurrere ad vnum aliquid efficiendum, & constituendum secundum aliquam vnã rationem.

Quid acutissimus Soncinas senserit videatur. 6. Metaph. quæst. 8. quid vero ego in hac parte sentiam, quid ve probabile mihi appareat, ita explico: & volo secludere ea quæ certa sunt: non enim in præsentiarum agimus de distinctione materiali, & numerica scientiarum, sed sermone in instrumentum de distinctione formali earum, siue sit secundum genus, siue sit secundum speciem: & inquirimus, vnde sumatur, & quæ sit ratio formalis obiecti constitutiua. Constat enim ex Diui Tho. doctrina perpetua numericam distinctionem accidentium ex subiectis desumi.

Deciditur quæstio.

1. Conclusio.

Prima Conclusio: Omnes scientiæ distinguuntur ex obiectis, ad quæ referuntur. Hæc conclusio certissima est, cum apud Arist. 1. Post. lect. 41. apud D. Tho. vbi scientiam vnã vocat Arist. quæ est vnus generis subiecti, vnde de ex subiecto, seu obiecto vnitatem tribuit scientiæ; tum apud D. Tho. 1. 2. quæst. 54. artic. 2. vbi docet omnem habitum ex obiecto speciem sumere: sed omnis scientia est habitus: ergo omnis scientia sumit speciem ex obiecto. Præterea: nam processus scientiæ cuiuslibet, quo procedit à principijs ad conclusiones ostendendas, est quasi quidam rationis motus, quo ab vno tendit in aliud, scilicet, à principijs subiecti ad conclusiones eiusdem; & hoc hac ratione, vt totum subiectum perfecte cognoscatur, quod est finis vltimus intentus in scientia: sed cuiuslibet motus vnitatis ex termino principaliter consideratur, vt patet quinto Physicorum textu. 35. & 40. ergo scientiæ vnitatis consideratur ex fine seu termino scientiæ, quod est eius obiectum, seu genus subiecti vltimo intentum in scientia: quia in scientijs speculatiuis nihil aliud queritur, tanquam finis, quam cognitio generis subiecti; sicut in practicis constructio ipsius subiecti tanquam finis intenditur. Et hoc expende satis, propter ea, quæ infra sunt pertractanda, quando

disputationem sumus institurati de obiecto logica.

Præterea probatur conclusio ex D. Tho. 6. Ethicorum lectione. 1. in fine, vbi est specialis ratio obiecti vt sic, ibi est specialis virtus, & habitus, & ita alius habitus est qui versatur circa hoc quod est suum vnicuique tribuere, qui dicitur iustitia & alius circa temperate comedere, qui est temperantia, & sic in alijs: ergo vbi fuerit ratio obiecti diuersa, erit diuersa virtus: obiectum ergo habitum & virtutem diuersificat: ergo etiam scientias, quia etiam sunt habitus & virtutes intellectuales, quæ versantur circa bonum intellectus, quod est verum: non enim aliud scimus, quam verum.

Præterea: In his quæ respiciunt extrinsecum, ex ordine ad illud extrinsecum species sumi debet; sed scientiæ respiciunt adum & obiectum, vt quid extrinsecum; ergo ab illis tum esse specificum sumant necesse est. Maior probatur inductiue in omnibus reatiuis, tam secundum esse, quam secundum dici; quæ omnia ab obiecto sumunt speciem, & à termino & ab extrinseco, quod respiciunt; quod intelligendum est specificare tanquam id, à quo species sumitur, intrinsecè verò vltima differentia speciem tribuit.

Sed circa hanc conclusionem est aduertendum quod ista specificatio, quæ conuenit scientiis ex obiecto, non debet sumi in ratione rei: ita vt, si sit diuersitas in ratione rei in obiecto, sit etiam diuersitas habitus; nam multarum species in qualibet scientia considerantur; sicut & potentia visuæ plures colorum species percipit; sed est sumenda ex obiecto diuerso in ratione obiecti. Et ita asserit D. Tho. supra dicta lectione. 41. quod materialis diuersitas obiecti non diuersificat habitum, sed formalis solum, & cum scibile sit scientiarum obiectum, non diuersificabuntur scientiæ secundum diuersitatem materialem scibilium: sed secundum diuersitatem eorum formalem: explicare verò hanc obiectorum formalem diuersitatem, & eorum rationem constitutiua, hoc opus hic labor est. Et pro hac explicanda sit.

Secunda conclusio: Scibile nihil est aliud, quam ens cognoscibile ab intellectu; sic adeo vt habeat principia secundum quæ cognoscatur vsque ad suas passiones illi conuenientes. Hæc conclusio est D. Tho. 1. Post. lect. 41. & 6. Metaphysicæ lect. 1. vbi sic dicit, quod progressus scientiæ consistit in quodam motu rationis discurrentis ab vno in aliud; omnis autem motus à principio quodam procedit, & ad aliquid terminatur. Vnde patet, quod in progressu scientiæ ratio procedit ex aliquibus principijs primis. Si qua ergo res est, quæ

non habeat principia priora, ex quibus ratio procedere possit, horum non potest esse scientia, secundum quod scientia est demonstratio nis effectus. Hæc D. Tho. ergo secundum illum conclusio est vera. Quin imo hæc conclusio est expressa sententia Arist. 1. physicorum tex. 1. ubi dicit. Quoniam quidem scire contingit circa omnes res, quarum sunt principia & causæ &c. ergo Arist. expressè docet obiectum scibile præditum esse oportere principijs & causis. Jam supradiximus nomine causæ debere intelligi saltem rationem formalem. Et præterea probatur ratione: nam scire est rem per causam cognoscere: ergo scibile debet esse cognoscibile sic ut habeat causas passionum, quæ cognoscuntur per demonstrationem: ergo conclusio patet verissima.

3. Conclu.

Tertia conclusio: Vbi fuerit eadem ratio cognoscibilitatis, erit eadem scibilis ratio: ubi vero hæc cognoscibilitatis ratio diuersa fuerit, & scibilis ratio diuersa erit: & secundum diuersitatem in cognoscibilitate erit & diuersitas in scibilitate (vt ita dixerim.) Hæc conclusio est expressa D. Tho. supra dicta lect. 41. ubi sic ait: Distinguntur ergo genera scibilium secundum diuersum modum cognoscendi; sicut alio modo cognoscuntur ea, quæ diffiniuntur cum materia, & alio, ea, quæ sine materia: vnde aliud genus scibilis est corpus naturale, & mathematicum; conclusio ergo est D. Tho. Et probatur ratione: nam, si ratio cognoscibilitatis talis, vt supra diximus, est ratio scibilis, variata hæc cognoscibilitatis ratione, variabitur & scibilis ratio: cū sit ratio scibilis constitutiuā: variata enim vltima differentia, & res per illam constituta similiter variabitur: sicut si ratio boni est ratio constitutiuā obiecti virtutis, variata ratione boni, erit etiam variatio obiecti virtutis: scibile similiter rationem obiecti sensus constituit: variata ergo ratione scibilitatis, variabitur & ratio sensus obiecti.

4. Conclu.

Quarta conclusio: Hæc ratio diuersa cognoscibilitatis consideratur per diuersum modum separationis à materia. Hæc conclusio est expressa sententia D. Tho. in principio libri de sensu & sensato: ubi sic dicit. Vnū quodq; in tantum est cognoscibile in quantum est separatum à materia: quæ natura sua sunt separata, sunt cognoscibilia actu; quæ sunt abstracta per actionem intellectus, sunt à nobis cognoscibilia per lumen nostri intellectus: & quia habitus alicuius potentie distinguuntur specie secundum differentiam eius, quod est per se obiectum potentie, necesse est quod habitus scientiarum, quibus intellectus perficitur, distinguantur secundum differentiam separationis à materia. Et ita distinxit Philo-

sophus. 6. Meth. tex. 2. est etiam ipse D. Tho. super Boetium, loco infra adducendo, & in primo physicorum, & 6. Metaphysicæ.

Præterea probatur conclusio & explicatur ratio D. Tho. nam impossibile est, quod nosceret intellectus pro hoc statu aliquid directe cognoscat, nisi illud habeat aliquam immaterialitatem: ergo immaterialitas est de intrinseca ratione obiecti intellectus directe cogniti ab illo. Et ita fuit homo præditus lumine intellectus agentis, vt illustraret, & immaterialle redderet obiectum cognoscendum ab intellectu possibili, & proportionaret obiectum potentie intellectiue: & sicut ipsa spiritualis est ita obiectum spirituale & immaterialle quodammodo redderet. Vnde inquit D. Tho. 3. sententiarum d. 3. quæst. 4. art. 5. quod omne, quod intelligitur non intelligitur, nisi illustratum lumine intellectus agentis recepto in intellectu possibili: Vnde sicut in omni colore videtur lumen corporale; ita in omni intelligibili videtur lumen intellectus agentis, non in ratione obiecti, sed in ratione medijs cognoscendi; ergo scientiæ specie distinguuntur secundum diuersam obiecti immaterialitatem. Probo consequentiam: nam, quia bonum est voluntatis obiectum, secundum diuersam rationem boni virtutes speciem sortiuntur: ergo si obiectum intellectus est ens immaterialle secundum diuersam entis immaterialitatem, erit diuersa ratio formalis in habitibus scientiæ: sicut si obiectum sensus est ipse immutatum per diuersam immutationem sensus sensibilia distinguuntur, & consequenter sensus huiusmodi autem immaterialitas nihil est aliud, quam separabilitas à materia. Eo enim modo, quo est immaterialle est à materia separatum, quod docet Soto quæst. 3. proæ. in logicam.

5. Conclu.

Quinta conclusio: Scibile celebri diuisione diuiditur in scibile mathematicum, Physicum, & metaphysicum; & eo etiam modo diuiditur scientia in mathematicam, physicam & metaphysicam, quam Arist. 6. Metaph. Theologiam vocat Diuisione hæc est Arist. ibidem tex. 2. & D. Tho. ibidem lect. 1. & in proximo physicorum & locis supra adductis in præcedentibus conclusionibus, & super Boetium de Trinitate opusculo. 70. & omnium communis diuisione. Probat conclusio: nam scibile constituitur in esse scibilis per separationem à materia iuxta supradicta: sed diuersum genus, & modum separationis à materia habet scibile, mathematicum, physicum, & metaphysicum; ergo sunt tria scibilium genera seu subiecta diuersa in ratione scibilis. Ex quo sequitur esse tria genera scientiarum, physicam, mathematicam & metaphysicam; quia scientiæ penes

penes obiecta distinguuntur. Sed probatur illa minor: nam metaphysica scientia agit de illis rebus, quæ sunt separatæ ab omni materia, & motu tam secundum esse, quam secundum definitionem: agit enim de Deo, qui & secundum rem, & secundum definitionem est separatus ab omni materia; nam in esse Dei, & eius definitione nulla includitur materia: similiter in esse substantiarum separatarum, atque in earum definitionibus excluditur omnino materia. Et licet ad considerationem metaphysicæ pertineant prædicta, non solum ea pertinent, sed etiam de sensibilibus, in quantum sunt entia philosophus persequatur, agit enim de ente vt sic, & de principijs eius, & passionibus, quæ etiam sensibilibus conueniant; nam de omnibus quidditatibus rebus, qua ratione sunt entia considerat, verum licet de his pertractet verum est dicere, quod eius obiectum, scilicet, ens reperitur secundum esse, & definitionem separatum ab omni materia, quia in Deo Angelis &c. reperitur secundum esse sine materia: & per consequens ratio entis in sua definitione non includit materiam nec motum: alias omnis entis ratio hoc includeret, quod in Deo, & substantijs separatæ constat esse falsum. Quin imo ad considerandam separationem obiecti metaphysici aduertit sapientissimus Albertus Magnus in principio physicorum, quod ens & substantia reperuntur extra corpus, & sic non dependent ab illo: qua propter illorum esse in corpore nullo modo fundatur etiam quando sunt in corpore. Itaque ratio entis & ratio substantiæ, quæ in corpore reperitur sensibili, non fundatur in illo, sic ad eum, vt esse ab illo trahant, sed potius corpus, sensibile esse, & principia, quibus in esse constituitur trahit ab illis. Nam qua ratione ens vt sic non pendet à corpore, nec ens repertum in substantia materiali dependet ab illa, qua ratione est ens; eiusdem enim rationis sunt ratio entis in communi, & hæc ratio entis, qua ratione est ens. Et ita dixit acutissimus Caieta. quod abstractio entis prout est metaphysicæ obiectum, est abstractio formalis: quia ens est forma omnium: quia ipsum potius constituit substantias sensibiles secundum suam formam, quam substantiæ sensibiles ipsum constituant. Habet ergo obiectum metaphysicæ hanc separationem eleuatissimam; quia considerat ens, quod reperitur secundum aliquas sui partes extra omnem materiam, & motum, vt patet in Deo, & Angelis. Et quia secundum suam rationem, & definitionem, non solum in Deo Angelisque, verum etiam in sensibilibus, & materialibus corporibus non dependet ab illis, neque ab illis esse trahit; sed potius est contra, cum importet

esse, quod est omnium forma, vt infra videbitur; cuius signum est, quod non est contrahibile, separatur etiam secundum suam definitionem ab omni quantitate eadē ratione. Hanc eandem eleuatissimam metaphysicæ considerationem colligunt sublimes metaphysici, etiam à posteriori: nam obiectum metaphysicæ siue in communi, siue in particulari solum est intelligibile: hoc est, quia hoc ens nullo modo pertinet ad aliquod obiectum sensus; quod de alijs scientiarum obiectis contrarium contingit, vt videbitur. Si ergo eius obiectum solum est intelligibile, habet separationem alterius rationis ab obiectis aliarum scientiarum. Quod vero obiectum, mathematicum habeat diuersum genus abstractionis, probatur: nam scibile mathematicum, quod est quantitas, secundum esse quidem est in materia sensibili: non enim separata reperitur quantitas extra corpus, nec secundum suam totam latitudinem, nec secundum aliquam sui partem, licet in sua ratione non includat materiam sensibilem. Vnde obiter aduertant viri docti; quæ ridiculi sint logici illi, qui dicunt quantitatem discretam prædicamentalem reperiri in Angelis; nam tunc profecto mathematicæ scientiæ haberent æqualem cum metaphysicæ separationem. Sed de hoc infra. Non inquam includit in sua definitione sensibilem materiam: nam si quis definiat circulum, ita assignabit definitionem, est figura plana, vna linea contenta in cuius medio est punctum, à quo omnes linee ductæ ad circumferentiam sunt æquales; ubi omnes partes definitionis non includunt sensibilem materiam in sua quidditate. Ex eo vero quod in sua latitudine tota extra materiam sensibilem reperiri nequeunt secundum esse & existentiam colligitur plane habere maiorem materialitatem, quam metaphysicam, quæ abstrahunt, secundum aliquam sui partem à re corporea. Et præterea colligitur hæc diuersa separabilitas, quia mathematica sunt intelligibilia, & præterea in particulari imaginabilia, quod attestatur eorum materialitati: imprimunt enim imaginationi tantum obiectum imaginatiue quantitates rerum in particulari, quod non est verum de Metaphysicis.

Quod autem physicæ obiectum habeat diuersam separabilitatem patet: nam solum separatur à materia sensibili & motu singularibus; materiam vero & motum in communi considerant: quia in definitione obiecti physici cadit sensibilibus materia, nec vnquam sine illa esse possunt. Nam si definimus cælum, vel elementum, vel aliquid ex elementis constitutum, vt os, caro &c. nunquam poterunt definiri sine materia, quæ subijcitur motui: est enim cælum

corpus rotundum, quod circulariter mouetur. Similiter elementum ut sic, est subiectum motui, & mutationi, & ita omnia naturalia habent definitionem per materiam subiectam motui & mutationibus, quia essentialia, quae in eorum definitionibus ponuntur, talia sunt, quae motui, & sensibilibus qualitatibus subijciuntur. Unde ens mobile, quod est physicae considerationis obiectum definitur. Quod sit habens in se principium motus & quietis & ita consideratur quatenus subijcitur qualitatibus sensibilibus actiuis & passiuis, quae sunt actionis principia proxima & passiuis: quia etiam consideratur obiectum physicae, quatenus est actiuum, & passiuum. Et quod haec sit omnium infima abstractio, & diuersa probatur: nam si obiectum physicae consideretur in particulari, pertinet ad obiectum sensuum externorum, ut subiectum materiae sensibili, quia est actiuum, & passiuum in particulari: quod non conuenit illi, nisi secundum aliquam qualitatem, quae est obiectum sensus externi. Et quia huiusmodi sensus sunt magis materiales, obiectum philosophiae est magis materiale: solum enim habet illam immaterialitatem, quae est necessaria, & ex parte intellectus, & ex parte scientiae. Ex parte intellectus quidem; quia in vniuersali, & sine conditionibus singularibus sensibilibus, obijcitur considerandum ab intellectu; ex parte vero scientiae, quia necessitatem, & immutabilitatem habet per se, quatenus est vniuersale, & non aliam. Vide D. Tho. opusc. 70. de Trinit. q. illa de diuisione scientiae.

Itaque metaphysica abstracta sunt a materia, & motu, & a quantitate aliqua secundum esse, & omnia secundum considerationem, & definitionem: & ita requirunt scientiam, & qualitatem altissimam sibi proportionatam, qua illud eleuatissimum obiectum cognoscatur. Mathematica vero non reperiuntur secundum esse separata ab aliqua materia sensibili; & licet in sua definitione non illam includant, tamen non possunt a quantitate separari, quae est quaedam materia, & accidens materialium rerum: unde requirunt aliam scientiam, non ita eleuatam & sublimem, siquidem obiectum non est ita eleuatum. Physica vero, quia sunt accidentibus sensibilibus etiam in definitione subiecta, & solum habent immaterialitatem, quod in suis definitionibus non includunt motum & materiam singularem, egent lumine alio, seu scientia alia, quae sit magis imperfecta, ut consideret obiectum non ita perfectum: & quia non est possibile assignare quartum genus scibile, quod quidem includat in sua definitione materiam, & non in re ipsa; quia si includit in definitione, a fortiori

includet in re; ideo non ponitur quartum genus scientiae realis, ex aequo diuidens scibile. Si autem dicas Aristotelem. 6. Ethicorum asserere, scientificum animae, quod est pars eius speculatiua, perfici his tribus habitibus, sapientia, scientia, & intellectu, ergo non tribus habitibus a nobis dictis; Responderetur ex D. Tho. quod Arist. numerauit ibi illa tria, tanquam virtutes intellectuales, ex diuerso modo perficiendi intellectum, & reddendi actum eius bonum; quod est proprium virtutis; & cum diuersi modo perficiant, tres habitus numerantur, sapientia, scientia, & intellectus. Hic vero quia agitur de distinctione scientiarum ex obiecto debuit sumi huiusmodi distinctio: & ita iuxta distinctionem obiectorum scientiae distingui debuerunt.

Sexta conclusio; Haec scientiarum obiecta, quae scientias ipsas distinguunt, habent suas rationes obiectiuas, quae attinguntur ab illis, & de quibus passiones demonstrantur: & habent similiter suas rationes, sub quibus attinguntur a scientiis, quibus speciem tribuunt. Prima pars conclusionis satis constat ex supradictis, & nemini vnquam fuit in dubium reuocata: scimus namque per metaphysicam ens, per philosophiam ens mobile, & per mathematicas quantitatem. Modo probanda est ratio formalis, sub qua, in obiecto: & in primis haec asserit. D. Tho. opusc. illo de Trinitate. 70. in quaestione de distinctione scientiarum. Vbi sic dicit in. c. 2. quod speculabili, ut sic aliquid conuenit ex parte potentiae intellectiuae; & hoc asserit esse immaterialitatem ipsius. Hoc asserit Soto quaestione. 3. proemiali, doctissimus Caiet. quaestione. 1. in commentariis ad primam partem a. 3. & communiter asseritur a metaphysicis omnibus, & logicis. Et probatur: nam sicuti intellectus in communifertur in ens ut sic cognitione directa pro hoc statu, quatenus habet immaterialitatem, sic adeo ut immaterialitas sit ratio sub qua tenens in obiecto ex parte potentiae, ut potentia feratur in ipsum: eodem modo obiectum scientificum debet habere aliquam immaterialitatem, quae sit ratio formalis, secundum quam feratur scientia in ipsum: ergo. Probatur antecedens; nam sicut obiectum intellectus debet esse proportionatum, quod sit per immaterialitatem, & illa immaterialitas est ratio, sub qua ex parte obiecti fertur intellectus in ipsum; eodem modo obiectum scientiae debet habere proportionem cum scientia ut feratur in illud, & ut immutet intellectum ad obiecti cognitionem. Haec autem est immaterialitas: nam sicut intellectus directe fertur non

non posset, & cognoscere aliquid, quod non est ens immateriale aliquo modo; ita non posset aliquid scientificè cognoscere, nisi esset sub aliqua immaterialitate consideratum, secundum quam sit proportionatum scientificè cognitioni. Et praeterea probatur conclusio: nam sicut quinque sensus exteriores distinguuntur secundum quod respiciunt obiecta, quae diuersi modo immutant ipsos: & modus immutandi non est id, quod est obiectum specificans, sed ratio sub qua specificat, ut patet ex D. Tho. de veritate. quaest. 25. arti. 1. & 1. part. quaest. 1. ita intellectus habet suam rationem formalem sub qua, specificatiua ipsius, & obiecta scientiarum similiter. Nam diuersi modo immutat intellectum, omnino separata a materia, vel a materia sensibili, vel a singulari materia, diuersitate inquam non sufficienti ad constituendum diuersum intellectum, sufficienti tamen ad constituendas diuersas scientias: nam habitus per rationes inferiores diuersas ad rationem obiecti illius potentiae distinguuntur. Vltimo probatur haec conclusio sexta: nam obiectum, verbi gratia, metaphysicae non potest esse vnum specie in genere scibile, nisi habeat rationem vnam specificam. Hanc autem non habet ens ut sic, cum sit generalissimum omnium, quod est ratio, quae consideratur; ergo habet hoc a ratione sub qua consideratur, quae est impartibilis, & indiuisibilis, & ratio quae ut stat sub hac ratione sub qua, participat, & habet eandem indiuisibilitatem: sicut visibile habet vnicam rationem obiectiuam sensus specificam, non secundum rationem, quae attingitur, quae est color, & est ratio generica, sed secundum rationem sub qua, quae est modus specificus immutandi potentiam visuam. Quae autem sit haec ratio sub qua, sequens conclusio indicat.

7. Conclusio. Septima conclusio; Abstractio sicut communiter intelligitur, & explicatur, non est ratio formalis sub qua specificatiua scientiarum. Pro cuius intelligentia aduertendum erit abstractionem duplicem esse, scilicet, intellectus agentis alteram, alteram vero intellectus possibilis. Abstractio intellectus agentis est illuminatio naturae vniuersalis, non illuminatis conditionibus indiuiduantibus, quae sunt in phantasmate, & intellectu possibili causat species naturae, & non conditionum indiuiduantium: in re vero illuminata nihil reale ponit, sed solum esse abstractum quoddam quod formaliter est ens rationis, ut infra videbimus: facit enim rem intelligibilem in actu primo, quae erat intelligibilis in potentia. Abstractio vero intellectus possibilis est consideratio naturae sine considerationibus

indiuiduantibus. Et haec abstractio in intellectu producit verbum tanquam intrinsecum terminum ipsius, & in re abstracta seu cognita producit quoddam esse cognitum, quod formaliter est ens rationis; & non est secunda intentio, ut inquit sapientissimus Magister Bañes, vbi supra, de quo infra redibit sermo. His praemissis probo conclusionem; nam nec abstractio intellectus agentis, nec possibilis, ut tenent ex parte obiecti, & dicunt esse abstractum, quod formaliter est ens rationis, possunt esse rationes cognoscendi obiecta scientifica: ergo non possunt esse rationes formales, sub quibus obiecti scientifici. Probo consequentiam; nam rationes sub quibus scientifica obiecta in esse constituuntur, debent esse id, quo potentia intellectiua, & scientia terminantur ad obiectum, ut patet in lumine, quod est secundum probabilissimam opinionem ratio formalis, sub qua obiecti visus, & patet in lumine intellectus, quod D. Tho. Io. supra adducto primo sentent. dicit esse medium & rationem formalem sub qua, intellectus possibilis. Et istae rationes, sub quibus debent esse id, quo mediante mouet obiectum potentiam cognoscitiuam; & loquor respectu potentiarum, quae mouentur a suis obiectis: & ita obiecta sensuum exteriorum distinguuntur penes diuersam rationem motiui, ut dictum est. Sed antecedens primum probatur; nam hoc ens rationis, quod est esse abstractum, consequitur ad aliam distinctam operationem (in esse formali loquor) ab illa qua cognoscitur, seu abstrahitur obiectum: quia eius esse formale consistit in cognosci; & cum per primas illas operationes non cognoscatur illud ens rationis, non habet esse formale per illas: ergo si consequitur ad alias operationes, non est operationi, qua obiectum cognoscitur ratio formalis cognoscendi ipsum, quia non est: quod vero non est, non potest esse ratio formalis cognoscendi; & per consequens nec mouendi intellectum: ergo non potest esse ratio formalis. Praeterea: nam ratio formalis, sub qua obiecti constituit ipsum in esse specifico, si obiectum sit vnum specie, vel in esse generico, si obiectum sit vnum genere; sed illud esse abstractum, quod est ens rationis, non potest constituere obiectum in esse specifico; ergo non est ratio formalis sub qua. Maior patet in obiecto metaphysicae quod constituitur in vnitatem specificam, non per rationem, quae, quia ens est transcendens praedicatum; ergo per rationem formalem, sub qua: & ita metaphysica est vna scientia specie. Et patet in obiecto mathematicarum, quae per rationem sub qua, in vnitatem genericam constituitur. Minor probatur: nam obiectum metaphysicae, & physicae,

& mathematicarum, est ens reale; ergo ratio constitutiva ipsius in esse specifico debet esse realis. Et non loquor solum de ratione, quæ, sed de ratione sub qua: nam obiectum specificans metaphysicam completum in esse specificantis est seclusa operatione intellectus: quod non esset, si illa ratio sub qua esset rationis: nam metaphysicum obiectum, vnum est specie ante operationem intellectus; aliàs eius vnitas esset rationis. Et præterea probatur eadem minor: nam cognitio intellectus, qua cognoscitur obiectum, ad quam sequitur esse cognitum, vt ad fundamentum, iam terminatur ad obiectum scientiæ: verbi gratia, cognitio, qua cognosco ens, & qua cognosco bonum: ergo iam erat obiectum in sua ratione formali, sub qua terminandi; siquidem iam terminabat cognitionem intellectus secundum suam essentiam, & secundum suas passiones. Bene verum est, quod vniuersalitas est conditio obiecti scibilis: nam nulla res à nobis pro hac vita directe cognoscitur scientificè, nisi habeat hanc conditionem vniuersalitatatis; de qua infra latius. Sed non est hoc intelligendum, de vniuersalitate formaliter, sed de vniuersalitate fundamentaliter proximè, prout est ab intellectu agente. Quod vero abstractio secundum quod dicit cognitionem, vel illuminationem non sit ratio formalis, sub qua probatur: quia hæc illuminatio; seu esse illuminatum idem est, in omnibus obiectis scibilibus, sicut esse lucidum seu lumen idem est in omni re visibili materiali. Volo dicere, quod lumen intellectus agentis non potest esse ratio, sub qua specificans, cum sit vnum & idem specie; & ita non potest causare formaliter in obiectis diuersas rationes específicas in ratione scibilis: sicut lumen hoc corporale non causat diuersam rationem visibilis in coloribus. Cōstat autem, obiecta scientifica diuersa esse, saltem secundum speciem, vt videbimus; ergo. De verbo autem, & speciebus intelligibilibus, satis patet non esse rationes formales, sub quibus. Et probatur hæc consequentia ratione, qua probatur cognitionem non esse rationem formalem, sub qua; quia præsupponunt cognitio, & verbum iam obiectum constitutum in ratione obiecti, ad quod terminantur: non ergo illud constituunt in sua ratione; & si sit cognitio conclusionis magis probatur, quia illa est actus scientiæ; ergo non potest esse ratio formalis, sub qua; nam actus scientiæ præsupponit obiectum scientiæ. De speciebus imprecisatis satis hoc constat eadem ratione: & ita ego non possum capere, quo modo abstractio, quæ his modis accepta intelligebatur, sit ratio formalis, sub

qua, specificatiua obiecti scientiæ. Et ita cum viri doctissimi videntur dicere abstractionem esse rationem formalem distinctiuam scientiæ, sunt explicandi, quod loquantur, de abstractione, pro immaterialitate rerum, quæ sunt scientiarum obiecta. Vt verbi gratia in metaphysica est obiectum, quod terminat scientificam cognitionem, & vocatur obiectum, quod est ens: & est immaterialitas, ratione cuius terminat. Hæc immaterialitas non est ens rationis, quod est esse abstractum, nec cognitio intellectus, nec verbum; sed est illa immaterialitas, quam ens habet ex sua natura, quam immaterialitatem explicamus per hoc, quod in sua definitione, & ratione nullam materiam includit; & sicut habet essentiam & definitionem ex natura sua, ita & immaterialitatem. Et idem est dicendum de obiecto scientiarum mathematicarum; nam immaterialitas talis ipsius, est eius obiecti ratio formalis, sub qua. Quæ est huiusmodi immaterialitas: nihil est aliud, quam quod quantitas in sua ratione non includat materiam sensibilem; & hoc quamuis explicemus per negationem, est aliqua immaterialitas, & separabilitas realis sic explicata. Hoc autem non habet per opus intellectus, qui nec potest illi conferre, nec ab illo adimere hanc independentiam, seu eleuationem. Et in obiecto physica hoc nihil est aliud quam quod ens mobile, sua natura talem separationem habeat quod non includat in illa materiam sensibilem singularem. Et licet quod hæc obiecta sint vniuersalia habeant ab intellectu, & ita est conditio sine qua non, vniuersalitas ad obiectum scientiæ; verum enim vero, quod in suis definitionibus habeant illam immaterialitatem ex natura sua habent, sicuti & essentiam. Quis enim dubitabit magis immateriale esse ens; quam corpus mobile; & hoc quidem nulla alia ratione, nisi quia ens non habet ullam materiam in sua definitione: quod intelligimus ex eo, quod est in Deo & Angelis sine omni materia; ens vero mobile habet ex sua natura includere illam, licet ex sua natura non habeat includere singularem sensibilem materiam. Et D. Thom. vbiq; ferè ita de separabilitate, & immaterialitate & abstractione scientiarum loquitur; & hanc immaterialitatem abstractionem vocat.

Quod si dicas, Ens mobile ex sua natura non habet includere conditiones materiales sensibiles; ergo ex natura sua est vniuersale, nihil valet consequentia: nam vt esset vniuersale ex natura sua, erat necesse, quod positiuè competeret illi respicere plura à quibus abstraheretur; sed de hoc infra. Hæc autem cōclusio, ex præcedentibus bene probata

ma-

8. Conclu.

manet: & ideo ad particularia descendamus. Octaua conclusio: Metaphysica, quæ ens in quantum ens considerat, est vna scientia specie atoma. Hæc conclusio videtur expressa sententia Arist. & D. Thomæ: nam Arist. 4. metaphysicæ in principio dicit; est autem scientia quedam, quæ per se speculatur ens in quantum ens, & quæ huic insunt secundum se, & loquitur de metaphysica. Qui modus loquendi, satis ostendit vnam scientiam specie esse metaphysicam: nam cum statim sermonem faceret de mathematicis scientijs, quæ specie differunt, & plures sunt, subdit: aliarum vero nulla intendit vniuersaliter de ente in quantum ens verum partem eius abscindentes aliquam, esse quidem hæc speculantur ipsum accidens, veluti scientiæ mathematicæ, vbi quia plures sunt specie diuersæ, hoc loquendi modo à præcedenti diuerso vsus est. Text. 3. aperte asserit, omnia entia, & omnes substantias, & omnes entis modos ad vnam scientiam pertinere, quæ est prima, & vocatur metaphysica: ergo ex modo loquendi videtur asserere esse vnam scientiam specie. D. Tho. ibidem hoc etiam asserit, & 6. Metaphysicæ expresse docet in text. 2. quod eadem est scientia primi entis & entis in communi. Et profecto si aliqua metaphysica deberet esse vna essentia specie, distincta specie ab omnibus alijs partibus metaphysicæ, debet esse illa, quæ agit de Deo, quia est omnium abstractissima, quia in esse nullo modo est in materia; & tamen dicit esse eandem scientiam, & illam quæ considerat ens, in quantum ens: ergo. Hoc ipsum tenet expresse Angelicus doctor super Boetium de Trinitate. q. de diuisione scientiarum, ad septimum Argumentum.

Et probatur ratione; illa est vna scientia specie, quæ habet vnam rationem obiecti specificam: sed huiusmodi est metaphysica: ergo. Probatur minor: illud est vnum obiectum specie in ratione scibilis, quod non potest distinguui per diuersas rationes scibilis vt sic: sed obiectum metaphysicæ est huiusmodi: ergo. Probatur minor: nam vnum quodquæ in tantum est scibile, in quantum est aliquomodo separatum à materia, vt supra dictum fuit: sed obiectum metaphysicæ, quod est ens separatum à materia omni, non potest partiri in plura obiecta, quæ abstrahant ab omni materia, & sint specie diuersa in ratione obiecti: ergo. Probatur minor: quia separatio ab omni materia consistit in indiuisibili; non enim potest in ente, vt est metaphysicæ obiectum reperiri maior separabilitas, & spiritualitas, quam illa, quæ omnem excludit materiam; & ita quamuis metaphysicus consideret quantitatem, substantiam materialem & alia hu-

iusmodi: quinimo, & materiam primam quia hæc considerat in quantum ens, & vt sunt partes entis; & ens vt sic excludat, seu non includat materiam aliquam, dum illa considerantur à metaphysica, considerantur vt abstracta & separata ab omni materia, & habent eandem rationem, sub qua considerandi, quam habet ens; vnde ad eandem scientiam specie atoma pertinent, quæ est metaphysica. Hæc est doctrina Diui Thom. supra dicta solutione ad septimum. Et si dicas, contra: nam ratio entis; quæ est in substantia materiali, & in quantitate habet existentiam in re materiali; ergo hæc sufficit, vt illa pars quæ de istis tractat, habeat sufficientem materialitatem ad distinguendum specie illam partem metaphysicæ ab alia, quæ considerat ea quæ non sunt in materia. Nam supra dictum fuit quod esse in re sensibili quantitatem attestabatur eius immaterialitate: & ita obiectum mathematicarum non erat ita spirituale sicut obiectum metaphysicæ. Respondetur, quod etiam si sit ratio entis in re materiali nihilominus non dependet ab illa re materiali vt ens est, vt supra ex Alberto dictum est. Et si rursus arguas, Illa pars metaphysicæ, quæ considerat quantitatem, vt patet, in 5. metaphysicæ, vbi agitur de prædicamento quantitatis, considerat materiam intelligibilem, quæ est quantitas, considerat; inquam, saltem aliquo modo: ergo in illa parte habet minorem eleuationem, illa ergo specie differt ab alijs partibus metaphysicæ: Respondetur, quod in mathematicis vt asserit Diuus Thom., metaphysicæ. Lectione. 4. non considerat metaphysicus, nisi esse, & quod quid est: quod est considerare quantitatem, vt est pars entis; non autem considerat illam, vt consideratur à mathematico in ratione figuræ, & numeri &c. & sic non considerat materiam intelligibilem. Vide Diuū Tho. 4. & 6. metaphysicæ lectione prima. Et si rursus arguas: nam Deus cum sit actus purus maiorem inseparabilitatem habet, quam substantiæ separata, quæ sunt compositæ ex potentia, & actu, & ista maiorem abstractionem, quam substantia materiales; quæ ex materia, & forma componitur: ergo ratio entis in illis ad diuersas scientias metaphysicas specie diuersas spectabit; & illa quæ agit de ente in communi, cum illud ens sit indifferens, ad substantias materiales & spirituales habebit minorem immaterialitatem, quam Deus, & maiorem, quam substantiæ materiales: & ita erit obiectum alterius metaphysicæ specie distinctæ: Respondetur, quod omnia ista considerantur in metaphysica, vt partes

en-

entis; & ita considerantur sub eadem ratione formali, qua ens consideratur, & ita sub eadem immaterialitate: quapropter pertinebunt ad eandem scientiam; alias sequeretur, quod tot essent ponendæ metaphysicæ species distinctæ, quot sunt rerum immaterialium species: quia cum sint perfectiores in esse, vnæ species alijs, habent in maiorem immaterialitatem, quod est absurdum. Sed de hoc latius in metaphysica pertractari solet.

Præterea probatur conclusio: Nam si metaphysica non esset vna scientia specie; sequeretur, quod non esset vna prima philosophia, quod est contra Arist. qui ponit metaphysicam vt vnam scientiam Architectonicam, & principem aliarum. Præterea: nam ad metaphysicam pertinet probare principia omnium scientiarum, & hoc est illi proprium conueniens omni, soli, & semper; nam ex eo, quod secundum suam essentiam considerat ens, nascitur in illa hæc proprietas, quod sit probatiua omnium principiorum omnium scientiarum naturalium per lumen eiusdem rationis in esse naturali cum reliquis scientijs. Tunc sic: si sunt plures metaphysicæ species diuersæ: ergo; vel omnes probant omnium scientiarum principia vel non. Si non; ergo non omnes sunt metaphysicæ; quia proprium est metaphysicæ, probare omnium scientiarum principia. Si omnes probant: ergo omnes sunt eandem speciei, siquidem habent eandem proprietatem quarto modo. Et præterea probatur conclusio: nam ex principijs entis sub separatione ab omni materia demonstrationes omnes sunt in metaphysica; ergo metaphysica est vna scientia specie. Probo antecedens experientia clara, vt videbit versatus in metaphysica, & Arist. principia, & causas entis in quantum ens, & que illi vt sic accidunt inquirunt, vt patet. 4. metaphysicæ statim in principio, & 6. etiam. Consequentia probatur: nam ad diuersitatem scientiæ requiritur principiorum diuersitas, vt dicit Arist. lectione. 41. apud D. Thomam, quod diuersitas principiorum debet esse in scientijs diuersis. Ex hoc sequitur, quod scientia metaphysica non differt genere, ab alijs scientijs, quasi sub se habeat diuersas species metaphysicales; sed potest dici differre, sicut dicimus, quod alterius generis est potentia visiva, & alterius auditiva; id est sub alia ratione tendunt in obiecta: & obiecta alio modo immutant potentias istas: ita metaphysica sub alia abstractione tendit in suum obiectum, & sub alia physica; & sub alia ratione immutant, & non conueniunt aliquo modo in materia aliqua, & sic dicitur differre genere ab alijs scientijs: nam genus sumitur à materia.

Et si fiat argumentum: Nam obiectum metaphysicæ se extendit ad obiectum aliarum scientiarum, & de illis prædicatur: ergo cum sit commune non potest dare esse specificum: respondetur negando consequentiam. Et instatur: nam licet ens in communi non habeat vnitatem specificam in ratione rei, hæc tamen cognitio, qua cognoscitur in communi est vna specie, quia ens habet rationem vnius obiecti specie, secundum quod formaliter consideratur: eodem modo si consideretur in esse rei non est vnum specie. Cæterum si consideretur quatenus stat sub sua immaterialitate est vnum specie: & sicut cognitio qua sic cognoscitur est vna specie, eodem modo scientia, qua sic scitur, est vna specie. Vnde D. Thom. in illa questione de diuisione scientiarum opusculo. 70. sic dicit ad 6. quod quamuis subiecta aliarum scientiarum sint partes entis, non tamen subiecta aliarum scientiarum sunt partes subiecti metaphysicæ; quia alio modo considerant sua obiecta. Vide ibi, & argumentum sequens.

Nona conclusio: Physica est vna scientia specie atoma, licet sit probabile, quod habeat sub se plures partes specie differentes. Probatur prima pars conclusionis, quæ inter iuniores Thomistas communior est, & tenet illam Auerroes 2. physicorum text. 79. Soto. 1. Posteriorum. c. 25. & 1. Physicorum. questio. 2. Magister Bañes in libris de generatione lib. 1. questione proximali, solutione ad quartum. Probatur: nam physice obiectum est indiuisibile secundum suam rationem formalem: ergo est vnum specie, physica igitur vna scientia est specie atoma. Probatur antecedens; nam obiectum physice est ens separatum à materia singulari sensibili, seu ens, quod non includit in sua definitione materiam singularem sensibilem; sed in separatione à singularibus non datur magis & minus, nec illa separatio potest diuidi in plures separationes specie; ergo non est diuisibilis ratio in speciales species. Probatur minor, nam illa separabilitas à materia singulari sensibili consistit in diuisibili: nam scientia non potest partim considerare singularia, & partim non considerare; omnes enim scientiæ non considerant singularia: ergo in illa non datur magis, & minus; ergo philosophia est vna scientia specie atoma. Nam si deberent esse plures philosophiæ specie differentes, deberent esse per maiorem, aut minorem abstractionem, & separationem à singularibus sensibilibus, quæ est ratio formalis illius obiecti: maior enim, vel minor separabilitas à materia diuersificat species scientiæ, vt patet in mathe-

Mathematicis. Et confirmatur: nam esse obiectum separatum à singularibus est non includere illa in sua definitione, sed omnes partes philosophiæ æquè non includunt singularia sensibilia in sua definitione: ergo non magis & minus: ergo, non differunt specie penes magis & minus, separatas esse ab illis partes philosophiæ.

Præterea probatur conclusio: Nam sequeretur, quod pars illa Geometriæ, quæ tractat de linea differret specie ab illa, quæ tractat de corpore Mathematico: cōsequens autem est falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela; nam illa pars, quæ tractat de linea, non considerat materiam sensibilem, & abstrahit ab aliqua intelligibili; & consequenter minus considerat de materia; nam non cōsiderat profunditatem & latitudinem, quam considerat pars, quæ agit de corpore: imò etiam differret specie à parte illa, quæ tractat de superficie; quia non considerat latitudinem, quæ est materia quædam intelligibilis. Et sic secundum Caietanum specie deberent differre: siquidem differunt penes magis & minus in consideratione materiæ sensibilis; sicut partes philosophiæ secundum ipsum differunt penes magis, & minus considerare motum, & mutationem sub eadem abstractione à materia singulari: consequens autem est falsum; nam nullus ponit in pure mathematicis scientijs, nisi duas, scilicet Arithmetica, & Geometriam; quæ specie differant. Imò sequitur ex opinione & ratione Caietani, quo sint tot scientiæ physice, & mathematicæ etiam, quot sint genera quæ de pluribus speciebus prædicantur in physicis, & mathematicis. Nam genera minus concernunt de materia, quam species, siquidem non includunt in sua ratione actuali materiam illam, siue physicam, siue mathematicam, quam dicunt species. Imò quot sunt rerum species; nam nulla species includit materiam, quam alia species dicit: vt terra non dicit materiam, quam dicit cœlum, & lapis, quam dicit ferrum, & linea quam dicit superficies, & quaternarius, quam dicit quaternarius; omnia autem hæc sunt ridicula; ergo, & illud ex quo sequitur non est verum. Et eadem solutione qua soluitur hoc argumentum, soluitur & illud Caietani de partibus philosophiæ.

Vltimo probatur: nam omnes partes philosophiæ, vt de Cœlo & Generatione, & cæ. demonstrant eisdem communibus principijs, quæ tractantur libris octo physicorum: ergo non differunt specie, nam quæ specie differunt, differunt etiam in principijs. Sed de hoc vide sapientissimum Magistrum Ba-

nes libro primo de Generatione, questione prima proemiali ad quartum, & de hac ratione vide Aristot. primo Posteriorum, lectione 41. apud D. Thomam. Vbi sic dicit. Ad huius euidenciam sciendum est: quod materialis diuersitas obiecti non diuersificat habitum, sed solum formalis: cum ergo scibile sit proprium obiectum scientiæ non diuersificabuntur scientiæ secundum diuersitatem materialem scibilem, sed secundum diuersitatem eorum formalem. Sicut autem diuersa ratio visibilis sumitur ex lumine per quod color videtur, ita formalis ratio scibilis accipitur secundum principia; ex quibus aliquid scitur; & idè quantumcumque sint aliqua diuersa scibilia per suam naturam, dummodo per eadem principia sciuntur pertinent ad vnam scientiam, quia non erunt iam diuersa vt sunt scibilia: sunt enim per sua principia scibilia: sic angelicus Magister.

Secunda pars conclusionis communior est inter antiquos Thomistas: nam illam tenet Caietanus primo Posteriorum, cap. vigesimo secundo: & Secunda secundæ, questione 12. in introductione questionis. Soncinas sexto metaphysicæ, questione octaua circa finem, & in epithome; Capreolus, questione tertia prologi, conclusione quarta. Quinimo videtur esse Diui Thomæ, questione prima Posteriorum, lectione 41. Vbi sic dicit. Distinguuntur autem genera scibilium secundum diuersum modum cognoscendi, sicut alio modo cognoscuntur ea, quæ definiuntur cum materia, & alio ea, quæ sine materia: vnde aliud genus scibilium est corpus naturale, & corpus mathematicum; vnde sunt diuersa principia prima vtriusque generis; & per consequens diuersæ scientiæ. Et vtrumque horum generum distinguuntur in diuersas species scibilium: ergo scibile physicum habet sub se diuersas species scibilium. Huic authoritati respondet sapientissimus Magister Bañes vbi supra, quod cum dicit Diuus Thomas corpus naturale distingui in diuersas species scibilium, non accipit hic corpus naturale pro eo tantum, quod consideratur à physica; sed etiam pro eo quod consideratur à scientijs medijs, scilicet, à Musica, & Astrologia, quæ magis reducuntur ad physicam, quam ad mathematicam: quia earum consideratio terminatur ad materiam sensibilem. Verum hæc explicatio, cui statim non appareat falsa? Nam D. Thom. loquitur de corpore naturali, vt distinguitur contra corpus mathematicum; & hoc est ens mobile, quod includit in sua definitione materiam sensibilem; & ita cognoscitur cum illa, quod non habet corpus mathematicum.

Et afferit scibile mathematicum diuidi in diuersas scibilis species, & similiter ens mobile, & debet intelligi iuxta fundamentum iactum: scilicet, propter diuersum modum definiendi, & includendi materiam sensibilem. Et ita naturale ut sic, ut naturale corpus est, habet diuersas species: sicut mathematicum ut sic illas habet. Et præterea: nam istæ scientiæ magis dicendæ sunt mathematicæ, quam physicæ; ergo non debent poni magis species corporis naturalis quam mathematici. Antecedens est D. Thom. opusculo 70. super Boëtium, quæstione illa de diuisione scientiarum artic. quinto ad septimum, ubi sic dicit. Quædam sunt scientiæ mediæ, quæ principia mathematica ad res naturales applicat, ut Musica, & Astrologia; quæ tamen magis sunt affines mathematicis, quia in earum consideratione, id quod est physici est quasi materiale; quod autem mathematici quasi formale: sicut Musica considerat sonos, non in quantum sunt soni, sed in quantum sunt secundum numeros proportionabiles: & idèdemonstrant conclusiones suas circa res naturales, sed per media Mathematica, ergo illa explicatio est contra D. Thom. Manet ergo firma ista autoritas.

¶ Et probatur conclusio quoad secundam partem: nam Geometria, & Arithmetica distinguuntur specie, quia vna minus concernit materiam intelligibilem, quam alia: sicut minus concernit hanc materiam Arithmetica, quam Geometria, quia Arithmetica abstrahit à continuitate, à qua non abstrahit Geometria; sed magis abstrahit à materia & motu pars illa, quæ agit de coelo, quam illa quæ agit de generatione; ergo specie differunt istæ partes. Probatur antecedens: nam pars quæ agit de coelo non considerat, nisi motum ad vbi, pars vero quæ agit de ente generabili & corruptibili, considerat generationem, & corruptionem, alterationem, motum localem, & omnes alios motus, prærequisitos ad generationem, & corruptionem: ergo. Consequentia patet à paritate rationis Arithmeticæ, & Geometriæ. Et confirmatur: quia illa pars, quæ agit de ente mobili in comuni minus considerat de materia & motu, quam illa pars, quæ agit de tali specie motus, siquidem abstrahit ab illa, & non concernit illam; nec illam in sua definitione includit; ergo specie differt ab illa eadem ratione. Argumenta supra facta, quæ & sicut infra reddunt hanc opinionem probabilem, & maxime Diui Thomæ autoritas, quæ rectè explicari nequit. Et de hac parte conclusionis, quoniam in principio physicorum latius tractari solet, vide Diuum Thomam supra dicto opus-

culo 70. secundo articulo, quæstione de scientiarum diuisione; ubi multa profundissima de obiecto scientiæ physicæ disputat Angelicus Doctor. Et nota ibidem quomodo abstrahat ens mobile tanquam forma vniuersalis indiuiduorum: quia est ratio cognoscendi indiuidua, & sic ens abstrahit ut forma eodem modo ab inferioribus.

¶ Decima conclusio: Geometria, & Arithmetica sunt duæ scientiæ specie differentes, penes maiorem, vel minorem separationem à materia sub eodem genere scibilis, vel penes maiorem, vel minorem immaterialitatem sub eodem genere scibilis. Hæc conclusio est communis quoad differentiam specificam iuxta omnes. Illam tenet Arist. expressè 6. Metaph. tex. 2. Et 1. Poster. ca. 22. & multis alijs in locis. D. Tho. idem tenet, lectione 41. posteriorum lib. 1. & locis supra adductis. Et probatur: ratio specifica & distinctio in scientijs sumenda est ex subiecto, quod habet vnam rationem scibilis specie; sed quantitas continua habet vnam rationem scibilis specie, & discreta quantitas habet aliam rationem scibilis specie, ergo ab illis sumendæ sunt duæ species scientiarum mathematicarum. Consequentia patet ex dictis; probatur minor: quia quantitas discreta habet maiorem abstractionem, seu immaterialitatem, quam quantitas continua; ergo habet aliam rationem scibilis specie distinctam à quantitate continua. Probatur antecedens; quia quantitas discreta fit ex diuisione continui: & ita comparatur ad continuum, ut ad magis materiale. Tum etiam, quia non includit ipsum continuum in sua ratione, quod est quædam materia imaginabilis, seu ut alij volunt intelligibilis: & sic iam abstrahit, seu non includit aliquam materiam, quam includit Geometria, & ita habet obiectum magis immateriale; quamobrem alio scientifico lumine, & specie distincto est cognoscendum.

¶ Et si dicas, contra: nam etiam continuum non includit in sua ratione quantitatem discretam, quæ est quædam materia; ergo etiã abstrahit ab illa; & ita impossibile est, quod quantitas discreta abstrahat à continua; quia non possunt adinuicem abstrahere: Respondetur, quod continuum habet se ut materia respectu discreti, & non è conuerso; & ita dicitur abstrahere Arithmetica ab illa materia continui, & non è conuerso. Vt verò nomine abstractionis pro immaterialitate obiectorum. Et si dicas, contra; nam numerus non fit per se ex diuisione continui, duoenim homines sunt binarius, pertinens ad prædicamentum quantitatis, & non sunt ex eadem

10. Conclu.

eadem continui diuisione, ergo. Respondetur, quod fat fuerit ut nostra conclusio verum habeat, quod ex omni continuo numerus fieri possit; ut ex natura sua continuum sit magis materiale, & potentiale, quod non habet numerus: & ita est magis abstractum obiectum.

¶ Præterea: nam Aristoteles vocat semper istas scientias Mathematicas in numero plurali: ergo signum est, quod sunt duæ scientiæ specie. Præterea: nam illæ scientiæ specie differunt, quæ habent distincta principia specie; sed Geometria, & Arithmetica sunt huiusmodi: ergo. Maior patet ex Aristotele primo Posteriorum, cap. vigesimo secundo, & ex Diuo Thoma ibidem, qui latissimè hoc probant. Sed minor patet: nam alia est figurarum definitio, & alia numerorum, & ex diuersis principijs procedunt: ergo. Et hic nota, quod quamuis omnes scientiæ contineantur in eodem prædicamento qualitatis in prima specie, tamen quædam scientiæ dicuntur differre genere: & sunt illæ quæ habent diuersam omnino separationem, & immaterialitatem. Illæ vero scientiæ dicuntur specie differre, quæ penes diuersam immaterialitatem secundum magis, & minus distinguuntur. Vnde Arithmetica, & Geometria specie differunt, Physica vero & Metaphysica genere. Si vero scientiarum diuisionem faciamus Metaphysicam, sic sunt diuidendæ, habitus alius scientificus, alius non scientificus, habitus scientificus alius est Metaphysicus, alius Physicus, alius Mathematicus. Metaphysicus non diuiditur in plures scientias specie, Physicus secundum opinionem vnam diuiditur in plures physicas specie diuersas, & Mathematicus similiter. Vnde Metaphysica specie differt à Mathematica, & Physica; sed à Geometria & Arithmetica tanquam ab speciebus, quæ non continentur sub eodem genere proximo. Et idem est de partibus Philosophiæ, si dicamus differre specie: à Physica vero, & Mathematica tanquam ab speciebus subalternis, sicut si teneamus canem esse genus subalternum ad multas species canum, homo differt à cane tanquam ab specie subalterna contenta sub eodem genere: à cane gallico differt tanquam ab specie atoma non contenta sub eodem genere.

11. Concl.

¶ Undecima Conclusio: Logica specialiter accepta non in tota sua latitudine, ut se potest extendere ad Grammaticam: & ut diximus prima quæstione est scientia specie atoma. Hæc conclusio, quæ de logica docente procedit, probatur primo autho-

ritate Aristotelis, & Diui Thomæ, quarto Metaphysicæ, lectione quarta apud Diuum Thomam, ubi eodem modo loquitur de vnitatem, atque obiecto logicæ, sicut de vnitatem, & obiecto Metaphysicæ, sed Metaphysica est vna scientia specie, ut iam vidimus; ergo & Logica. Secundo: Obiectum Logicæ est vnum specie in genere scibilis: ergo Logica est vna scientia specie. Consequentia patet, & probatur antecedens: nam obiectum Logicæ est talis secunda intentio, ut infra videbimus, ut stat sub quadam immaterialitate omnimoda, quæ nullam includit materiam: quæ quidem immaterialitas est enti tali rationis, seu secundæ intentioni tali propria, sed secunda intentio ut stat sub ista immaterialitate, seu separabilitate non est diuisibilis in plures rationes scibilis specie differentes; ergo. Et probatur minor: quia immaterialitas illa rationis, cum nullam omnino materiam includat, non potest parti aliquo modo, ut secundum maiorem vel minorem inclusionem materiæ specie differant in ratione scibilis secundæ intentiones: sicut obiectum Mathematicarum penes magis, & minus specie differunt.

Præterea: nam si logica non est vna specie, sequitur quod sint constituendæ tot logicæ specie diuersæ, quot sunt species secundarum intentionum, hoc autem est falsum; ergo. Probatur sequela: nam cum ratio formalis, sub qua partiri non possit, si logicæ semel specie distinctæ ponuntur, sequitur quod earum distinctio debeat sumi ex subiectis in esse rei consideratis; quod esse falsum supra fuit demonstratum.

¶ Si dicas, quod sunt tres species Logicæ, alia, quæ agit de simplicibus intentionibus, alia quæ de intentionibus attinentibus ad secundam operationem intellectus, alia, quæ de his, quæ pertinent ad tertiam operationem tractat: contra; quia omnia ista considerantur in ordine ad eundem finem, & sub eadem ratione formali, scilicet, sub immaterialitate omnimoda rationis: ergo sunt eiusdem speciei. Probo consequentiam; nam etiam si Metaphysicus substantias compositas, & simplices consideret, quia omnia sub omnimoda immaterialitate, & impartibili considerat, sunt omnes illæ considerationes eiusdem scientiæ, quæ est vna specie; ergo, & idem dicendum est de Logica. Quinimo eadem ratione etiam essent Logica videntes specie multiplicandæ: quæ omnia sunt falsa, & Diuus Augustinus, Cicero, & alij relati cum de logica loquuntur,

quantur, ita verba faciunt, ac de vna secundum speciem.

¶ Sed contra vndecimam conclusionem est argumentum Diui Thomæ, qui secunda secundæ, quæstione quinquagesima prima, articulo secundo, ad tertium dicit in hæc verba. Ad tertium dicendum, quod etiam in speculatiuis alia scientia rationalis est Dialectica, quæ ordinatur ad inquisitionem inuentiuam, & alia scientia demonstratiua, quæ est veritatis determinatiua. Respondetur, quod ibi scientia demonstratiua accipitur pro alijs scientijs à Logica, & est sensus, quod sicuti eubulia differt à prudentia, quia inquit media; ita Logica ab alijs scientijs, quia inquit media, & alia scientiæ, per hæc media sciuntur in alijs materijs.

¶ De scientijs verò medijs Astrologia, scilicet, & Arithmetica, de Medicina itidem, & Agricultura videatur Diuus Thomas, opusculo septuagesimo sæpius citato, de quibus ne longa nimis quæstio sit, nolo tractare. Quam etiam immaterialitatem sacra Theologia habet: quomodoquæ à Metaphysica differat altissimè ibidem pertractat angelicus Doctor: superest satisfacere argumentis in principio factis.

Dissoluntur argumenta.

Ad primū.

AD primum argumentum respondetur, obiectum scientiæ & opinionis diuersum esse: nam scientiæ obiectum est tale ens cognoscibile taliter, scilicet per demonstrationem: obiectum verò opinionis est tale ens taliter cognoscibile, scilicet, per rationem probabilem: & modus iste diuersus tendendi in rationem obiecti formalem refunditur.

Ad confirmationem respondetur, quod habitus principiorum versatur circa ens sine discursu apprehendendo veritates, & propositiones, quæ cognitæ terminis cognoscuntur, sed habitus scientiæ versatur circa ens cognoscibile à nobis per discursum, & ita habent diuersum modum tendendi in obiectum; ex quo sequitur habere diuersum obiectum formaliter. Nolo in præsentiarum disputare, an obiectum habitus principiorum sit ens reale, vel rationis complexum, vel incomplexum, & quid sit habitus principiorum prout se extendit ad habitum principiorum in nobis & Angelis: de hoc enim infra capite vltimo; secundo Posteriorum.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, scientias distingui ex obiectis formaliter acceptis; accipiuntur vero formaliter, secundum quod substant diuersæ immaterialitati; & ita vna scientia non considerat ea quæ sunt alterius scientiæ; nec aliarum scientiarum obiecta sunt partes obiecti Metaphysicæ: quia secundum aliam immaterialitatem, & rationem considerantur ab alijs scientijs, quam considerentur à Metaphysica. Videatur Diuus Thomas super Boëtium de Trinitate, locis supra adductis.

¶ Ad tertium argumentum cum sua confirmatione respondetur ex conclusionibus, maximè ex septima, quam probat.

¶ Ad quantum argumentum respondetur, quod immaterialitas, seu abstractio pro immaterialitate sumpta, non prout est aliquid rationis, in obiecto est id, quo cognoscimus obiectum, tanquam per rationem, sub qua se tenentem ex parte obiecti. Nam noster intellectus, nihil cognoscit, nisi sit immateriale; & hac ratione dicitur ratio sub qua: connectit enim obiectum potentia, & mouet, & terminat ratione illius immaterialitatis. Per definitionem vero rerum scio passionem de subiecto, tanquam propter quid, & tanquam propter illud quod est passionis causa: sicut video colorem ratione coloris, tanquam id, quod videtur, ratione vero immutandi taliter, quia taliter immutat visum tanquam ratione, sub qua color videtur, nisi enim taliter non immutaret potentiam, non videretur ab illa, cuius signum est, quod sonus non videtur à potentia visiva, quia aliter immutat.

¶ Ad quintum argumentum respondent aliqui, non esse inconueniens, quod ratio formalis, sub qua latius pateat, & ad plura se extendat, quam scientia ipsa, & quàm eius obiectum, vt probat argumentum: & idem dicunt de ratione formali fidei sub qua. Dicunt tamen, quod ratio, quæ, & sub qua, non se extendit ad plura, quam ipsa scientia, quia ipsa est quæ specificat. Et ita communiter soluitur hoc argumentum.

Sed ego dico, quod ratio formalis sub qua, quam ego immaterialitatem appello, non potest competere alteri scientiæ, & huius ratio est; quia est formale constitutum obiecti scientifici, formale vero completiuum, & constitutum speciei, nulli alteri competere potest, quàm habenti talem essentiam; vt patet in omnibus rebus constitutis suis formalitatibus; vltima enim

enim ratio obiecti visus, constitutiua illius, vt ratio, sub qua non conuenit alteri obiecto sensus, quam obiecto potentia visiva. Et idem est dicendum de rationibus, sub quibus constitutiuis aliorum obiectorum sensuum exteriorum. Vnde ad argumentum respondetur, quod immaterialitas omnimoda, quæ est ratio formalis, sub qua obiecti Metaphysicæ non conuenit obiecto logicæ, quia illa immaterialitas, est alterius rationis cum sit entis realis. Immaterialitas verò secundarum intentionum est immaterialitas entis rationis: quinimo illa immaterialitas entis realis est realis; & habet illam ens propter suam perfectionem. Hæc verò immaterialitas logici obiecti est aliquid rationis, sicut & obiectum ipsum, & illa consequitur ad ens, propter suam perfectionem; nam ens propter suam formam quam importat extra materiam reperiri non valet; immaterialitas verò secundæ intentionis, consequitur ad illam propter suam imperfectionem. Quia enim secunda intentio in materia esse non potest, neque illam includere habet illam immaterialitatem; vnde sunt rationes, sub quibus plus differentes, quam rationes sub quibus Physicæ & Mathematicæ. Ad illud verò quod dicitur de ratione sub qua physicæ: respondetur, quod non includere in suo obiecto singularia commune est omnibus scientijs pro hoc statu: & sic obiectum scientiæ debet esse vniuersale, & vniuersalitas est obiecti scientifici conditio, & isto modo à nullo ponitur abstractio à singularibus, ratio sub qua obiecti physicæ. Ego verò qui non censeo, abstractionem esse rationem formalem, sub qua dico quod immaterialitas, quæ consequitur ad rationem entis mobilis, quæ est non includere in sua definitione singularia sensibilia, hanc esse rationem formalem, sub qua, obiecti physici. Seu, vt clarius loquamur immaterialitas non dicens singularia sensibilia consequuta ad rationem entis mobilis, illa est ratio, sub qua obiecti physicæ. Nam vt venemur rationem, sub qua attendendum est ad rationem, quæ cum hoc consequatur ad illam, sicut dictum fuit de abstractione, sub qua, physicæ, & metaphysicæ, & mathematicæ, & Theologiæ, quæ etiam sunt diuersæ vt optime Diuus Thomas, & Magister Bañez vbi supra docent.

¶ Ad sextum argumentum respondetur maiorem immaterialitatem habere Arithmetica, quam Geometriæ; & idem alia est scientia. Hoc patet ex supra dictis decima conclusionem. Et modo addimus signum vnum: nam numerus sensibile est commune ratio-

ne quantitatis continuæ, quam habet de materiali: & ita est numerus per se magis spiritualis & immaterialis. Et ita licet iste scientiæ non considerent sensibilem materiam intelligibilem tamen, & sensibilem communem, vna magis quàm alia considerat, & ita specie differunt illæ penes magis, & minus sub eadem immaterialitate. Ad replicam sequendo opinionem Soti, & aliorum respondetur, partes philosophiæ non differre specie, sed solum materialiter. Et cum dicitur, quod maior abstractio, seu immaterialitas est in octo libris physicorum, quam in libris de Cælo, distingo, id est, ipsum ens mobile in communi pauciores differentias motuum concernit, quam ens mobile in particulari, quæ dicitur abstractio, seu immaterialitas totalis, concedo, non vero est maior abstractio, seu immaterialitas formalis, nam hæc est ratio, sub qua obiecti, & hæc in philosophia est immaterialitas, quæ non includit materiam sensibilem singularem. Et hæc eadem est in omnibus partibus philosophiæ: omnes enim æqualiter non includunt hanc materiam sensibilem singularem in sua ratione. In Mathematicis verò maior immaterialitas est in ratione, sub qua, quia numerus est magis spiritualis, & minus in sua ratione, sub qua includit de sensibilitate communi: quia ratione quantitatis continuæ sentitur, & est velut forma quantitatis continuæ, quod non reperimus in philosophiæ partibus; nam omnes philosophiæ partes includunt materiam æquè sensibilem quatenus attinet ad rationem, sub qua consideratur, & nulla pars est alterius forma.

¶ Et ad replicam, quæ sit: nam alias libri de Cælo, & de Generatione differunt specie, quia plures motus & magis de corruptibilitate includitur in libris de Generatione, quam de Cælo, negatur: quia quamuis in ratione quæ consideratur, reperitur magis, & minus de motu & corruptibilitate, tamen in ratione, sub qua consideratur: non est magis & minus, cum sit immaterialitas non concernens materiam; sicut dicimus metaphysicam vnam scientiam specie esse: quia licet consideret substantias corruptibiles considerat illas sub eadem ratione, sub qua considerat Deum, & Angelos. Et si quæras, quare omnes partes philosophiæ æqualiter procedunt sub eadem immaterialitate, & ratione formali, sub qua: siquidem in ratione, quæ reperitur magis de motu, & plures motus in rei veritate considerati, & plures mutationes? Respondetur hac ratione esse,

quia quidquid philosophus considerat de istis rebus, quæ magis dicunt de motu, & de mutatione facit in ordine ad ens mobile in communi, quod habet vnam indiuisibilem rationem formalem, sub qua, & ita omnes pertinent ad scientiam specificatam ab illo obiecto cum illa ratione; siquidem in ordine ad illam tractantur, sicut hoc reperitur clare in metaphysica, quæ tractat de Deo Angelis & substantijs materialibus corruptibilibus, & incorruptibilibus, & de ipsa quantitate, & de ipsis accidentibus sensibilibus, quæ constat à parte rei, non esse omnia æqualis spiritualitatis & immaterialitatis. Verum quia hæc considerantur in ordine ad ens, quod habet eleuatissimam separationem, vniusque rationis, hinc fit, quod omnes istæ partes pertineant ad metaphysicam. Ita in proposito agitur à physico de ente mobili ad vbi: in libris de Cælo, in libris de Generatione agitur de ente mobili ad formam generabilem, & cetera. Omnia tamen ista tractantur in ordine ad ens mobile in communi quod est obiectum, vltimo consideratum seu ad quod exacte intelligendum omnia ista referuntur: & quia illud in ratione, sub qua, consideratur indiuisibile est, fit omnia ista ad vnam scientiam specie pertinere: quia in ordine ad ens mobile & ratione, sub qua, non est magis, & minus. Non possunt autem partes philosophiæ distingui specie circa ens mobile in communi, quia per eius principia demonstrant: & principia entis mobilis sunt ea, ad quæ sunt resoluendæ demonstrationes philosophicæ: vna autem specie scientia non resoluit suas conclusiones in aliam specie distincta non subalternantem. Et hinc patet, quare mathematicæ sint specie diuersæ: quia illa maior vel minor immaterialitas, quæ reperitur in illis est in ratione formali sub qua obiecti, quod nõ refertur in aliud obiectum commune; in ordine ad quod considerentur, & per cuius principia suas conclusiones demonstrant: & cum considerent propria obiecta secundum se, illa ipsa ratio, sub qua, sufficit per illud magis vel minus, quod habet constituere diuersas species.

Ad 2. cõfir.

Ad confirmationem secundo respondetur, quod Arithmetica differt specie à Geometria, quia quamuis nulla illarum consideret materiam sensibilem, sed considerant materiam intelligibilem, & imaginabilem; cuiusmodi est quantitas continua, & discreta; verum discreta est imaginabilis, vt supra diximus ratione continua, & continua est velut materiale, & ita magis eleuatum, & spirituale obiectum habet Arithmetica quam Geometria.

Ad reliqua quæ tractantur in replica: bene ibi respondetur, vt supra fuit responsum conclusionem decima.

Ad septimum argumentum respondetur, difficile esse assignare vnam rationem communem ad materiam sensibilem intelligibilem & singularem. Sed respondetur, intelligi nomine materiæ aliquid prout distinguitur à spiritualitate, in ordine tamen ad spiritualitatem intellectiõni necessariam. Dicimus namque obiectum intellectus debere esse spirituale (opposito modo sumitur hic materia) ad confirmationem respondetur, probare nostram septimam conclusionem, in qua explicuimus, quomodo accipiamus abstractionem in hac quæstione sumitur enim pro rerum abstractione, id est, immaterialitate.

Ad 8. argu.

Ad octauum respondetur, quod vt ait Soto libro primo Posteriorum, quæstione quinta, licet demonstratio à priori & posteriori specie differant, generant assensus eiusdem speciei, vnde eiusdem speciei est iste assensus, homo est risibilis, siue habeatur à priori, siue à posteriori, sicut ignis productus à Sole, & igne, eiusdem est speciei, & homo productus per creationem & generationem; eodem modo habitus scientiæ & assensus, qui producitur per demonstrationem, à priori & posteriori sunt eiusdem speciei. Et forsan quamuis diceremus demonstrationes esse eiusdem speciei nihil absurdi diceremus. Sed de hoc in posterioribus.

Ad 9. argu.

Ad nonum argumentum respondetur, quod impossibile est duas potentias primò, & per se respicere idem obiectum formale. Visus enim primò & per se respicit colorem, in quantum visibilem: & taliter potentia immutatum intellectus in quantum est sub quadam immaterialitate pro hoc statu, sensus communis sub ratione communi sensibilis in communi non determinando hanc, vel illam rationem immutatiui.

Ad 1. cõfir.

Ad primam confirmationem respondetur, quod obiectum specificat formaliter, sed extrinsece tãquam id, à quo sumitur vltima differentia, formaliter verò specificat vltima differentia, quæ est ordo ipsius habitus transcendentis ad tale obiectum; & iste ordo est intrinsecus habitui, & idem cum illo, sicut rationale cum homine. Ex quo sequitur impossibile esse, ens rationis esse rationem formalem obiecti scientiæ realis. Nam sicut ipsa est realis obiectum eius debet esse ens reale, & habere vnã rationem realem obiecti: quod impossibile est. Si de eius ratione esset aliquid rationis, imò esset ens per accidens. Sed de hoc supra dictum est. Ad rationem confirmationis

tionis, respondetur, sed obiectum est vnum genere in ratione scibilis, scientia erit vna genere: & si est vnum specie scientia erit vna specie, nam vnitas numerica in via Diui Thomæ sumitur ex subiecto: sed obiectum debet considerari in ratione scibilis, & non in ratione rei. Vnde licet ens in ratione rei non habeat vnitatem specificam, neque genericam in ratione scibilis habet vnitatem specificam, quia ratio, sub qua consideratur indiuisibilis est, in tali ratione specifica: & res quæ genere differunt sub hac ratione adunantur, vt ab eadem scientia specie cognoscantur: sicut colores specie differentes adunantur sub eadem ratione specifica potentie. Quinimo hoc est argumentum fortissimum contra Soncinam, & eos, qui dicunt scientias distingui penes obiecta primaria, Metaphysicam vero penes entitatem sine alia ratione & Physicam penes ens mobile & mathematicas penes quantitatem. Nam si illa obiecta, vt sic in ratione rerum considerata distingunt scientias variata seu diuisa in ratione rerum per formales modos seu differentias etiam variabunt & distinguunt scientias: nam ratione obiecti formaliter variata, variantur & scientiæ. Vnde quia substantia diuidit formaliter ens, alia scientia erit de substantia: & sic de reliquis prædicamentis. Quinimo erunt tot scientiæ quot species rerum si supra rerum entitatem nihil addamus, obiecti constitutum. Et ideò dicimus nos, quod ens quatenus stat sub tali immaterialitate specificat, & sic de alijs dicendum est. Et quia illa immaterialitas vna est specie, obiectum Metaphysicæ est vnum specie.

Ad vlt. cõf.

Ad vltimam confirmationem respondetur, vt superius diximus obiectum habere vnitatem realem, & non rationis (& loquimur de scientijs realibus, propter rationes supra factas.) Nam essentia obiecti Metaphysicæ, vel est realis, vel rationis. Rationis esse non potest (vt constat) quia est ipsa scientia perfectissima. Si autem est realis non potest constare ex ente reali & rationis: quia ista cum genere differant non possunt vnam speciem constituere, magis quam homo & albedo: & ita ratio, quæ & sub qua, quæ est de essentia obiecti Metaphysicæ, Physicæ, & Mathematicarum, & scientiarum realium, quas vocamus, debent esse aliquid reale. Et hac ratione ens rationis non potest esse ratio, sub qua, in entibus realibus.

Ad 9. argu.

Ad nonum respondetur, quod idem est differre scientias penes principia, ac differre penes obiecta formalia; quia diuersorum obiectorum formalium non communicantium diuersa

sunt principia: quia illa principia sunt obiecti definitiones, quæ necessario debent esse eiusdem rationis cum illo. Videatur Diuus Thomas, lectione quadragesima prima, primo Post.

Ad 10. arg.

Ad decimum respondetur ex Diuo Thoma, opusculo septuagesimo, de Trinitate, articulo quarto, in cap. maximè, & Magist. Banes, Prima parte, quæstione prima. Et quia rem logicam pertracto, nolo in messem alienam falcem mittere. Solum dico, quia sub altiore lumine est Deus cognoscibilis, nimirum per lumen Diuinum, considerari sub altiori immaterialitate, nimirum proportionata obiecto. Nam immaterialitas Metaphysicæ proportionatur enti cognoscibili à nobis via sensus.

Ad vltimam confirmationem respondetur, quod illæ sunt scientiæ mediæ, & ita habent admixtam abstractionem. De quibus vide Diuum Thomam vbi supra, art. tertio. Sunt tamen magis mathematicæ dicendæ, vt supra visum fuit ex Diuo Thoma in eodem opusculo.

Ad 11. arg.

Ad vndecimum respondetur, quod ratio, quæ debet à scientia cognosci, & propterea vocatur ratio quæ, ratio verò, sub qua non est necesse, & tamen specificat: quia est ratio, sub qua cognoscitur, ratio quæ, & ita potest concedi, quod specificatur scientia ex ratione cogniti, vt stat sub ratione, sub qua: sicut in noticia intuitiua sensus specificatur à re præsentem, non sic aded, quod præsentia cognoscatur à visu, sed quia est ratio sub qua. Et hæc sint satis de hac quæstione, de qua si longus fuit sermo eo consilio feci, ne rem satis admodum, in scholis à logicis controuersam, ieiune transirem.

QVÆSTIO. XII.

Vtrum scientia, quæ ex natura sua ordinatur ad opus, sit practica, quæ verò ad speculationem speculatiua?

IDE TVR quod non, primo contra id, quod inquitur in titulo, & tanquam certum supponitur esse scientiam practica, nulla est scientia practica: ergo. Probatu antecedens, ex definitione scientiæ,

I. Argum.

quæ est habitus adquisitus per demonstrationem, id est, qui inclinat ad iudicandum, & cognoscendum passionem per suam causam: sed scientia practica, quam vocant, hoc non habet, ergo non sunt villo modo scientiæ practicae. Probat minor, quia scientia practica: ut domesticina non demonstrat passionem de subiecto, sed solum habet construere domum. Si dicas habere suas demonstrationes practicas, contra: nam demonstratio omnis requirit logicam, & ad habendam scientiam per demonstrationem requiritur logica: sequeretur ergo quod non possent mechanici artifices suas artes scire sine logica: quod quam falsum sit factis compertum est. Sutores & id genus omne non addiscunt suas artes logica præsupposita, & illas optime & perfectè callent; non ergo est demonstratio in istis artibus, & sic non sunt scientiæ.

2. Argum.

Secundò, sic argumentor: Nam vel scientia est habitus practicus ex obiecto, vel ex fine: neutro modo; ergo non datur habitus practicus: ergo supponit falsum. Quod non ex obiecto probatur: quia possumus habere de domo scientiam speculatiuam, si consideremus eius proprietates resoluendo illas in sua principia. Quod non ex fine probatur: nam operatio habitus practici, & productum per ipsam sunt posterius habitu, siquidem efficiuntur, ab habitu, & sunt illius effectus, ergo non specificant habitum. Probat consequentia: nam specificans non debet esse posterius, re cui specificabit: nam si est posterius, iam prius res illa habebit suam essentiam; ergo non ab illo, siquidem posterius est. Et confirmatur: quia habitus ex sua natura, & specie habet quod sit practicus: ergo non ex obiecto, & fine. Consequentia probatur; quia finis & obiectum non sunt de essentia habitus.

3. Argum.

Tertiò, Scientia, quæ habetur de domo, cum consideratur per resolutionem passionum eius in sua principia est speculatiua, & tamen obiectum eius est operabile; ergo non omnis scientia, cuius obiectum est operabile, ipsa est practica. Minor probatur; quia à domo specificatur scientia illa. Et confirmatur: quia angeli habent scientiam de nostris actibus, quos practice efficiunt, imò de artificiatibus omnibus, & tamen scientia est speculatiua ex obiecto, ergo non habet scientiam, quod sit practica etiam si sit operabile à nobis.

4. Argum.

Quartò, Notitia dirigens voluntatè in amorem ultimi finis, est practica: sed ultimus finis non est à nobis operabilis; ergo scientia practica non debet esse de re operabili à nobis, quæ ob rem non debet esse finis eius operatio. Minor patet: & maiorem probatur. Nam illa dilectio est practica: ergo notitia ipsas dirigens

est practica. Antecedens probatur: nam illa dilectio est in nostra potestate, & potest elici conformiter rationi dictanti de illo actu. Quod si dicas, non esse opus directione in ultimum finem, contra: nam potest aliquis errare circa ultimum finem in particulari: multi enim existimant esse diuitias, & cæcæ, ergo opus est dirigere amorem circa ultimum finem, illum ostendendo; & maximè, quia in exercitio actus opus est directione quomodo fiat, & cæcæ. Et confirmatur primo, hoc argumentum. Dilectio eorum; quæ sunt ad finem est praxis; ergo dilectio finis. Patet antecedens: nam eligere media conuenientia ad finem, fit per prudentiam, quæ est scientia practica. Consequentia probatur: quia si conclusio est practica, principia etiam sunt practica: conclusio enim practica non resoluitur in principia speculatiua: sed electio eorum, quæ sunt ad finem, continetur in dilectione finis, sicut conclusio in principijs, ut dicitur secundo Physicorum, tex. 89. nam sicut se habet ens in speculabilibus, ita bonum in practicis. Confirmatur secundo, quia Theologia est practica, & fides similiter, & tamen eius finis non est operatio, sed cognitio Dei qui non est à nobis operabilis; ergo. Maior patet ex Diuo Thoma, prima parte, quæst. prima; artic. quarto.

5. Argum.

Quintò, Omnis scientia habet effectiuè producere actionem aliquam, ergo omnis scientia est practica siquidem finis eius est operari, & producere effectiuè.

6. Argum.

Sexto, Nam omnis scientia practica habet pro fine proximo & immediato cognitionem: ergo omnis scientia, quam communiter practicam vocant, est speculatiua. Consequentia probatur: nam finis scientiæ speculatiuè est cognitio. Antecedens probatur: nam actus omnis, quem proximè elicit habitus existens in intellectu, non potest esse, nisi cognitio eiusdem potentie; quia omnis actus intellectus possibilis cognitio est.

Præambula ad questionem.

Variè opinantur Metaphysici & Logici in explicanda hac questione. Nam quidam ita censent, quod etsi scientia aliqua non operetur, procedat quæ per demonstrationem, si tamè de re operabili sit, scientiam esse practicam propterea quod versatur circa operabile, etiam si omnia alia sint speculaciones. Alij Theologi in illa sunt sententia, ut afferant scientiam practicam quatuor exposcere condiciones. Prima, quod habitus practicus sit notitia & ratiocinatio de causis rei operabilis; ita tamè quod ipsa ratio sit præcise propter ipsum agere & non

& non sedendi causa Secunda, quod sit dictatio intellectus actualis de re agenda, siue fugienda. Tertia, quod voluntas eligat quod ab intellectu dictatum est. Ultima, quod voluntas imperet sequi vel fugere dictatum. Et harum conditionum duas primas ad essentiam habitus pertinere dicit. Duas posteriores eiusdem habitus essentiam complere affirmant Antonius Andreas 6. Metaphysicæ, q. 1. cum prima opinione relata videtur consentire, licet alia de causa. Dicit enim scientiam esse practicam ex obiecto, & non ex fine. Nam ait, non potest esse practica ex fine actuali: alias quando actualiter non operatur, erit scientia speculatiua. Neque ex fine aptitudinali; nam illa aptitudo cõuenit habitui ex aliquo sibi intrinseco; & sic potius illa habitudo consequitur scientiam practica, quàm illam constituat; ex eo enim quod est scientia practica aptitudinem habet ad operandum. Habet ergo scientiæ practicæ rationem, quia respicit obiectum operabile, ad quod sequitur tanquam passio posse illud operari. Iauellus 6. Metaphysicæ, q. 5. dicit scientiam habere ex obiecto solo, quod sit practica habitus, & probat suum intentum: quia ex obiecto distinguitur ab speculatiua: ergo ab illo à quo habet distinctionem, habet esse. Dicit secundo, quod ut sit simpliciter habitus practicus præter obiectum practicum, requiritur intentio operandi. Et magis miror in re tam expresse ab Aristotele decisa tot versari opiniones, quas si referre velim omnes, lectori fastidium generare. Ad has ergo reducere oportet, quæ de hac re circumferuntur opiniones, & quod de his ego sentiam subsequenter conclusionibus statuo.

Decisio questionis.

1. Conclus. Prima conclusio: Si scientia accipiatur in rigore, & ut à Philosopho posteriorum definita est, quod sit habitus adquisitus per demonstrationem, qua de conclusionibus per suas causas iudicium sumimus, nulla scientia est practica. Hoc probatur primo argumento supra à nobis in initio questionis constituto. Et præterea nam sequitur omnem scientiam esse speculatiuam, & nullam practicam: consequens est contra omnes philosophos: ergo & illud ex quo sequitur. Probat sequela, quia scientia diffinita ab Aristotele posteriori & strictè accepta est illa, quæ per demonstrationem procedit; sed demonstratio ex sua natura (& loquimur de demonstratione directa, & non reflexa, illam reflexam voco, quæ terminatur ad aliquod singulare, quod ab intellectu reflexè cognoscitur) circa vniuersalia versatur, resoluendo conclusiones usque ad sua principia immediata: sed iste modus procedendi est contrarius modo pro

cedendi scientiæ practicæ: ergo. Probat minor, quia scientia practica habet procedere ad particularia: quia actiones omnes sunt circa particularia; & modo compositio introducere formam in materiam. Præterea, nam omnes virtutes propriissimè sunt habitus practici, licet sint actiui, & tamen non procedunt per demonstrationem; ergo idem erit dicendum de omni habitu practico, cum habeant essentiam virtutes habitus practici. Si dicas, quod loqueris de habitu practico existente in intellectu, & non in voluntate, contra, nam prudentia est habitus practicus existens in intellectu: & tamen non procedit per demonstrationem cum versetur circa singularia contingentia: ergo. Non enim singularia cõueniunt, ut sic sciiri possunt demonstratiuè. Præterea nam sequitur omnes scientias practicas & virtutes, siquidem sunt practicæ, & contentæ sub illo diuiso scientiæ cum dicimus, scientia alia practica, alia speculatiua; acquiri vnicò actu, hoc autem est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Probat sequela, quia cum demonstratio conuincat intellectum determinat ipsum ad veri cognitionem, & sic producit habitum. Bene verum est, quod si scientia practica præsupponat aliqua principia necessaria: ut quod domus debet consistere fundamento parietibus & tecto, & medicina practica similiter: quod hæc principia præsupposita in his scientijs practicis probatur in alia scientia speculatiua, quæ dicit propter quid horum principiorum, ex quibus practicus procedit ad suas operationes efficiendas secundum artem. Videatur D. Th. cuius est hæc doctrina supra Boetium opusculo 70. ar. 1. ad 4. & 5. Cum ergo diuiditur scientia in practicam & speculatiuam, ibi scientia accipitur pro habitu; & est sensus, habitus alius practicus, alius speculatiuus. Alij dicunt diuidi cognitionem. Accipitur enim ibi scientia pro cognitione, & est sensus, cognitio alia practica, alia speculatiua. Sed rectius dicitur primum. Et si velis diuisionem esse cognitionem, accipiendum erit pro cognitione habituali, ut sit sensus, cognitio habitualis alia practica, alia speculatiua. Aliqui dicunt, scientiam analogicè dici de practica & speculatiua, & habitum practicum dici scientiam analogicè, quia habet similitudinem cum scientia speculatiua, & ita est diuisio scientiæ. Sed ratio scientiæ cõuenit speculatiuè simpliciter practicæ verò secundum quid, & ita non est simpliciter scientia, sed secundum quid scientia; neq; importat illis aliquid cõmune vnicò cõceptu. Sicut si diuideremus sanum in pomum, animal & vrinam. Sed quid habeat veri hæc diuisio non satis video; nam non solum non est proportio inter scientiam practicam & speculatiuam, sed potius videntur esse rationes opposi-

ta in modo procedēdi, cum vna compositiuo, alia resolutiuo procedat modo.

2. *Conclus.* Secunda conclusio: Habitus non dicitur practicus, quia producat actum conformem habitui. Probatur, nam omnis speculatiua sciētia hoc habet: ergo habitus non dicitur practicus solum ob hanc causam. Consequētia patet: nā vltima differētia non debet alteri competere. Sed antecedens probatur: nam habitus logicē & physicē &c. producūt actum sibi conformē, siquidem regulatur ab ipsis habitibus: ergo. Et præterea, nam actus philosophiæ est conformis habitui philosophiæ, & non logicæ, siquidem regulatur per principia philosophiæ, & non logicæ: ergo omnis habitus actum sibi conformem elicit. Sed diuersimodē quidem, nam speculatiuus sibi actum conformem producit intra speculationis regulas: practicus verò intra regulas operis, ordinando illum ad hic, & nūc introducendam formam in materiam. Et sicut actus producti à potentijs habent cum illis cōformitatem, quia omnis causa proportionem habet cum suo effectu, ita similiter habitus omnis cum suo habitu. Nam sicut potentiæ ad simpliciter operandum, ita habitus ad benè operandum sunt à natura tributi.

3. *Conclus.* Tertia conclusio: Habitus practicus differt ab speculatiuo sine: sic ad eò vt finis theoricæ sciētiæ sit veritas, & practicæ opus. Hæc conclusio est Aristotelis multis in locis, habetur expressè. Metaphysicæ, textu 1. & 6. Metaphysicæ, textu 1. & 2. licet non ita clarè, & de anima textu 4. Et etiam hæc conclusio D. Thomæ ibidem & multis alijs in locis, quos claritatis gratia omitto. Sed ante quam probemus conclusionem notandum erit, finē sciētiæ esse in duplici differētia. Alter est quē sciētiæ ipsæ ex natura sua sibi vindicant, ad quem consequendum sunt à natura ordinatæ. Alter est finis non quem habet sciētia ex natura sua, sed quem accipit ab ipso operante seu addiscentie sciētiā. Exemplum primi. Sicut finis sciētiæ naturalis, ad quem consequendū est ordinata, est consideratio entis mobilis, & eius perfectā cognitio, & finis metaphysicæ est entis in quantum ens per suas rationes contemplatio, & per suas partes cognitio. Et hic dicitur finis intrinsecus sciētiæ, quia ipsa sciētia ex sua ratione ordinatur in cognitionem obiecti sui. Finis secundarius, & quē accipit ab operante ille est, in quem sciens ordinat talem sciētiā, vt si metaphysicam ordinaret in gloriæ vanæ consequutionem, vel ad hoc vt fieret diues. Hic finis dicitur extrinsecus, quia non competit illi ex natura sua, sed ab extrinseca directione operantis & scientis. Conclusio ergo hic non loquitur de hoc secundo fine: nam sic omnis sciētia esset practica & speculatiua

non ex sua natura, sed ex voluntate habentis illam; qui modo illam in hunc finem, qui est opus, modo in hūc, qui est speculatio referret. Constat autem omnē sciētiā ex natura sua, vel ad opus, vel ad speculationem ordinari: ergo illud non habet ex voluntate ordinante in hunc vel illum finem. Imo sequeretur, quòd modo hæc sciētia esset speculatiua, quia ordinaretur ad speculationem, modo practica, quia ordinaretur ad opus. Loquimur ergo de primo fine, de quo adhuc est notandum finem intrinsecum duplicem esse, vel proximum, vel remotum, seu minus principalem, & magis principalem. Verbi gratia, sciētia edificatoria, quæ est in intellectu habet duas operationes à se productas; alterā quæ est cognitio domus practica, quomodo fit faciēda domus, quibus ex partibus constare debet. Altera operatio est cōstructio ipsius domus. Asserit ergo conclusio nostra, quod in hoc differt practica sciētia ab speculatiua, quia obiectum practicæ, quod est finis principalis, est opus, & per hoc differt ab speculatiua. Nam etsi cognoscatur obiectū, & quomodo fit secundum regulas artis faciendum: sed hanc cognitionem ordinat ad cōstructionē domus, quæ est opus quoddam: & ita finis eius principalis est opus. Et ita qui tenent medicinam omnem esse practicam, & similiter sciētiās morales dicunt finem principalem earum esse opus: quia omnem cognitionem ordinant sciētiæ supradictæ ad operationem, vel virtutis, quomodo ordinat moralis, vel sanitatis, quomodo medicina. Si autem consideremus sciētiās speculatiuas ibi nō possumus assignare finem proximum & minus principalem: quia solū respiciunt speculationem. Fateor quidem, quod loquendo de sciētijs practicis, illā cognitionem possemus non vocare finem, sed medium ad finem, qui est operatio. Producit enim sciētia illa suum finem, & media ad consequutionem sui finis ordinata, qualia sunt illarū cognitiones. Vel si vellemus illas cognitiones necessarias, vt practica sciētia suum obiectum producat, finē appellare, etiam in illa veritatis cognitione est differētia inter practicā & speculatiuam sciētiā: quia practica taliter respicit illam cognitionem, quod illa cognitio est factiua, alia verò non respicit cognitionem, quæ sit factiua, vel actiua: & ita etiam ex diuersa cognitionis natura quam respiciunt, sequitur diuersa natura in habitibus. His ergo positis probatur conclusio. Nam metaphysica sciētia citra omnem controuersiam est sciētia speculatiua: sed finis eius est speculatio: ergo sciētia speculatiua habet pro fine speculationem: maior patet, minor probatur. Quia illud est finis ad quod sciētia ex natura sua ordinatur: sed ordinatur ex natura sua ad speculationem.

lationem: ergo. Probatur minor: quia obiectum metaphysicæ est ens vt sic: sed non potest ordinari ad factionem eius: ergo ordinatur ad speculationem. Nihil enim medium fingi potest, ad quod habeat ordinem. Minor probatur, quia principia entis, vt sic, non sunt in metaphysica, neque ens vt sic est operabile secundū quod est metaphysicæ obiectū. Aliàs Deus ipse, & sciētia metaphysica operarentur per sciētiā eandē, quæ sunt manifestissimæ implicationes. Et si dicas, cōtra: nā finis metaphysicæ est suum obiectum; sed suum obiectum est ens & non speculatio: ergo. Respōdetur, quod ens est pro tanto obiectum metaphysicæ, pro quanto ab ipsa speculatur, cognoscendo eius passiones, seu proprietates per sua principia: & ita finis eius est obiectum speculatiuum: vnde ipsa speculatio est finis: Nam idem est obiectū speculatiuum, seu speculatio obiecti: seu est finis quod obiectum, speculatio verò finis quod sicut de Deo, & beatifica visione dicimus. Quod verò finis sciētiæ practicæ sit opus, satis constat (& assumo sciētiā medicinæ, prout est curatiua, seu sanatiua: nam obiectum eius est corpus sanabile) quatenus in ipsum potest sanitas introduci: ergo ordinatur ex sua natura ad corpus sanabile, vt in ipsum introducat, sanitatem: sed non potest sanitas à medicina introduci, nisi per operationem coadiuuando naturam. Quod autē per hæc differant, seu quod hi fines, qui est speculatio, & operatio, seu opus diuersificent has sciētiās, probatur. Quia finis principalis intrinsecus habituum idē est quod obiectum eorum: sed habitus diuersificantur per obiecta: ergo differunt ex ordine ad hos fines principales intrinsecos. Nō verò volumus dicere, esse fines intrinsecos, quia sint partes essentia habituum: sed quia habitus ex natura sua ordinantur ad illos, sicut dicimus finem intrinsecum charitatis esse diligere Deum, & visionis beatæ videre ipsum clarè: non quod Deus sit pars illorum, sed quia definiuntur, & habent essentiam in ordine ad ipsum. Hæc conclusio magis probatur adducendo differētiās, quas metaphysici cōstituunt inter practicū & speculatiuum habitum. Et prima est, quam modo tetigimus in probationem conclusionis, quod habitus practicus habet pro fine opus, speculatiuus, contemplationem veritatis. Et nomine operis non est intelligendum semper aliquid operatum per habitum practicū, sed sufficit intelligere operationem ipsam, quæ non sit veritatis contemplatio, vt citharizatio, temperata comestio: & hoc, vocatur opus Videatur Arif. vbi supra, & ibidem D. Thom. Hæc autem differētia bene probat nostram conclusionem: imo est conclusio nostra. Secunda differētia est, nam habitus practicus procedit modo com-

positiuo, id est docet quomodo forma sit introducēda in materiam, vel quomodo aliqua operatio sit faciēda, vt patet in virtutibus moralibus, & in artibus etiā mechanicis. Habitus verò speculatiuus procedit modo resolutiuo, resoluendo conclusiones in sua principia. Hoc est docet, quomodo habeamus certā cognitionem huius veritatis, v.g. homo est risibilis, per eundem resolutionem vsque ad prima principia indemonstrabilia, scilicet docendo, hominem esse risibilem, quia est admiratiuus, & admiratiuum, quia est rationalis. Hæc autem differētiā constituit D. Th. 1. Ethicor. lect. 1. & colligitur ex Arif. loco adducto, et ex hac bene etiam colligitur cōclusio nostra. Nam si modo compositiuo procedit: ergo habet pro fine opus: & si resolutiuo modo, ergo veritatis cognitionem. Tertia differētia est: nam habitus practicus est de re operabili modo operabili: sed habitus speculatiuus est similiter fit de re quæ est operabilis, non tamen agit de illa modo operabili, sed resolutorio, eius passiones in principia deducendo: itaque est intrinsecū obiecto habitus practici operabile esse per artis principia, & hoc est constitutum illius, in quantum obiectum artis, & habitus practici. Ceterum hoc quod est esse operabile accidit obiecto sciētiæ speculatiuæ: nam in ipsa re operabili non considerat operabilitatem, sed quod speculabile est: sicut accidit obiecto potentia visuæ hominem esse: quia licet coloratum sit homo non terminatur ad hominē visum vt ad obiectum, sed ad coloratum quod est homo. Et hinc intelligitur illud assertum D. Th. super Boetium de Trinit. q. 5. ar. 1. vbi ait. Intellectus practicus in hoc propriè ab speculatiuo differt quod speculatiuus habet pro fine veritatem, quam considerat practicus: veritatem considerat ordinat ad opus. Cum ergo materiā oporteat esse fini proportionatam, oportet practica rum sciētiarum materiā esse illam, quæ à nostro opere fieri potest, vt illarū cognitio in operationem, tãquam in finem possit ordinari, speculatiuarum materiā esse oportet res, quæ à nostro opere non fiunt. Vnde illarum consideratio in operationem ordinari non potest tanquam in finem &c. intelligitur inquam hæc doctrina. Nam potest aliquis dicere, sequitur ex hac doctrina, quod non possumus habere sciētiā de domo, quia illa est operabilis à nobis. Quinimo neq; mathematicæ sciētiæ essent speculatiuæ, quia illarum materiā nimirū figuræ, &c. à nobis est operabilis. Respondetur quod secundum quod consideratur à sciētia speculatiua non est à nobis operabilis illa materia, & illud obiectum, nam operabilitas per accidens contingit obiecto sciētiæ speculatiuæ, & non considerat operabilitatem, sed speculabi-

culabilitatem: illud obiectum inquam non vt operabile est, sed vt speculabile est. Aliàs si obiectum speculabile formaliter esset operabile, omne obiectum esset operabile, quod manifestè habet falsitatem. Quam ob rem obiectum speculabile, vt eius est obiectum non est operabile: quinimo hoc implicat. Ex hac etiam differentia satis probatur nostra conclusio. Vltimam assignant differentiam inter practicum & speculatiuum, quod sit proxima regula speculationis, & illud sit proxima regula operis, id est, quod habitus speculatiuus ex natura sua ordinatur ad rectè speculandum, tanquam ad finem principalem; practicus habitus ex natura sua ordinatur ad rectè operandum, tanquam ad finem principalem, modo illud opus sit operatio, sicut citharizatio modo sit aliquid factum per operationem sicut domus: ergo ex his differentijs manet hæc conclusio probata. Et si dicas, sequitur saltem quod proxime habitus practicus ordinatur ad speculationem, quia ordinatur ad cognitionem obiecti faciendi, & ad cognitionem principiorum eius: nam sine hac nequit fieri, respondetur negando sequentem: nam hæc cognitio non est speculatio, sed praxis, & opus practicum. Intellectus enim diuiditur in practicum, & speculatiuum; quod nõ fieret si aliqua operatio intellectus non esset praxis, & condistincta contra speculationem.

4. Conclus. Quarta conclusio: Habitus practicus, & speculatiuus necessario debent habere diuersa obiecta formaliter, & ex illis sumere suam essentiam, & distinctionem ex illis, dico extrinsecè ex ordine ad illa intrinsecè. Hæc conclusio sequitur ex dictis: nam sunt distincti habitus: sed habitus distinguuntur intrinsecè ex ordine ad obiecta extrinsecè ex obiectis: ergo. Et præterea probatur ex Diuo Thoma, primo Posteriorum, lectione 41. vbi dicit, quod scientiæ secundum Aristotelem distinguuntur ex obiectis, & in scientijs speculatiuis obiecti cognitio est finis earum, & in practicis finis earum est obiecti operatio: ergo secundum Diuum Thomam, & Aristotelem scientia practica, & speculatiua etiam distinguuntur ex obiectis, quæ obiecta sunt earum fines. Et cum dicimus, distingui ex finibus, idem est quod distingui ex obiectis: nam illarum obiecta fines sunt principales dictarum scientiarum. Et si contingat aliquando, quod circa eandem rem versentur, vt circa domum, domus quidem secundum quod speculabilis est, obiectum est scientiæ speculatiuæ: secundum verò quod factibilis est obiectum est scientiæ practiciæ, & ibi est distinguere duplex formale obiectum, licet vnum tantum sit materialiter. Videatur circa hanc conclusionem Diuus Thomas 1.

libro Ethicorum, lectione secunda, vbi affectus, politicam, & metaphysicam versari circa idem, scilicet, circa vltimum finem, sed diuersi modè. Et si inquiras in scientijs practicis, quæ est potior altera, respondetur, quod quia obiectum eius est finis eius principalis, illa erit potior scientia & principalior alia, quæ habet potiorem finem, vt militaris erit potior equestri, & equestriis frænesatiua, & omnibus potior erit scibilis. sed de hoc aliàs.

Ex dictis conclusionibus sequitur, habitum non esse practicum ex quacunque relatione ad opus, & praxim, sed oportet quod ex natura sua ordinetur ad opus, vt dictum est. Hoc corollarium est Diui Thomæ de veritate, q. 14. articulo 4. vbi sic dicit: Intellectus practicus idem est quod intellectus operatiuus. Vnde sola extensio ad opus facit aliquem intellectum esse practicum. Relatio vero ad affectionem, vel antecedentem, vel subsequentem non trahit ipsum intellectum extra genus speculatiui intellectus. Nisi enim aliquis ad ipsam speculationem afficeretur, nunquam in actu speculatiui intellectus esset delectatio, & tamè est speculatio: ergo affectio, vel volitio quæ antecedit speculationem non facit habitum & intellectum practicum. Similiter, neque propterea quod habitus sit alicui causa operandi practicus erit habitus: nam speculatio animæ poterit alicui operandi causa remota esse. Et hac ratione scientia de anima non est practica, etiam si sit causa rectæ operationis: quia illud est remotè: ex natura autem sua non ordinatur nisi ad speculationem. Similiter, si aliquis addiscat artem domificatoriam intentione nõ operandi, illa est practica: quia illam relationem ad non operandum non habet ex natura sua: sed ex voluntate operantis ex natura sua inclinatur ad opus.

Infertur secundo, quod cum Diuus Thomas dicit, scientiam quæ de re factibili est (licet non sit factibilis res illa per ipsam scientiã) esse practicam, debet intelligi secundum quid ex parte obiecti materialis. Et cum etiam dicitur, quod scientia quæ addiscitur animo non operandi, si etiam sit operatiua obiecti, est speculatiua, debet intelligi secundum quid ex parte addiscentis. Et cum dicit quod propter applicationem ad opus sit simpliciter practica, est intelligendus, quod illa scientia, quæ ex natura sua erat practica, & non addiscebatur intentione operandi, iam erat secundum quid speculatiua, vt dictum est. Cum verò ad opus applicatur, & ex natura sua, & ex intentione operantis, & ex obiecto iam est practica: & ex nullo capite habetur quod sit speculatiua, etiam secundum quid.

Vltimò infertur, habitum non debere dici specu-

speculatiuum, quia effectiuè aliquam actionem producat: quia hoc omnis habitus habet, sed quia effectiuè producit aliquod opus, quod non sit speculatio, vt à se producit. Infertur vltimò, quod practicum, & speculatiuum secundum quod practicum dicit illud, cuius finis est opus tantum, & speculatiuum illud, cuius finis est speculatio, & veritatis cognitio, tantum specie differunt ex obiecti diuersa ratione. Nam sicut in obiecto hæc est ratio formalis diuersa, ita in habitibus, qui ex obiecto specificantur sunt formales rationes diuersæ: practicum verò, & speculatiuum eminenter, & formaliter benè possunt eidem habitui competere, si habitus ille sit ordinis diuini, sicut conuenit sacre Theologiæ, & lumini gloriæ. Practicum verò hoc modo importat esse perfectæ operationis regulam, siue secum habeat annexam speculationem, siue non, siue sit proximè regula operationis siue non. Et speculatiuum hoc modo importat esse regulam perfectæ speculationis, siue sit proxima regula, siue remota, siue secum habeat annexam operationem, siue non. Et ita se possunt compati in eodem, quia non se excludunt: quia considerantur demptis imperfectionibus inferiorum, quarum ratione oppositionem habebant. Sed de his satis.

Diffoluantur argumenta.

Ad 2. argu.

Ad primum respondetur, quod probat notam primam conclusionem. Ad secundum respondetur, quod habitus dicitur practicus ex obiecto operabili ab ipso habitu, quod est finis ipsius, vt dictum est tertia conclusione. Nam vt inquit Aristoteles primo libro Ethicorum, in principio, omnis ars, & omnis scientia est circa aliquid bonum, tanquam circa finem: sed finis, vt inquit Aristoteles in aliquibus habitibus est ipsa operatio, vt citharizatio, equitatio aliquando propter hæc sunt opera quædam, vt obiectum domificatiuæ artis est constructio domus, vel domus constructa. Nam quando aliquis habitus solum versatur circa vsum alicuius materiæ eius obiectum & finis est operatio, vt in exemplis modo adductis. Assumunt enim citharam, & equum artes prædictæ ad earum vsum. Aliquando verò assumunt materiam exteriorem, vt mutant ipsam in aliquam formam, & tunc obiectum, & finis artis illius est aliquid operatum, vt potest videri in arte domificatoria. Dicimus ergo quod habitus sunt practici obiectis ab ipsis productis, qui etiam sunt illarum finis. Et ad replicam quod domus est posterior scientia, siquidem producit per illam, distinguo. Est posterior in essendo, fateor, in specificando, nego.

Nam domus producibilis per habitum ipsum specificat, & illa prior est secundum illam rationem in ratione producibilis, sicut potentiæ distinguuntur penes actus. Et tamen sunt posteriores in essendo potentijs ipsis, non tamen in specificando hoc nihil aliud est quàm dicere, quod in genere causæ finalis prior est finis, & obiectum ipsa potètia, quæ ad illud tanquam ad finem ordinatur; in genere verò causæ efficiētis prior est ipse habitus, qui effectiuè producit obiectum & finem. Extrinsicè tamen finis & obiectum specificat: intrinsicè verò ordo ad illud; & sic ordo simul existit cum habitu: & ita illud quod specificat extrinsicè nõ est necesse quod simul existat, licet illud quod intrinsicè specificat hoc debet habere. Et per hoc patet ad replicam. Nam licet ex sua natura habeat habitus, quod sit practicus, & speculatiuus, sed ex sua natura est quod respiciat finem, & obiectum. Et ita ex sua natura habet specificari ex ordine ad obiectum & finem intrinsicè, extrinsicè ex obiecto, formaliter tamen.

Ad tertium respondetur, quod illa scientia de re operabili materialiter non formaliter, nõ formaliter est de re speculabili, vt supra dictum est, vt enim esset scientia practica deberet agere de re operabili ab ipsa scientia. Et per hoc patet ad confirmationem. De rebus verò factilibus per angelorum scientiam, habebunt angeli etiam suam practicam scientiam. An verò sit formaliter vel eminenter practica, non est huius loci tractare.

Ad quartum Sonc. 6. Metaphys. q. 9. art. 2. ponit hanc conclusionem, quod omnis notitia practica est de re operabili. Quam conclusionem explicat non ad istum sensum quod omne obiectum practicum sit semper & necessario producibile per ipsam notitiam practica, licet aliquando hoc contingat. Nam notitia de honorando Deo, de colendis parentibus, de seruanda patria, est practica, & tamen, neque Deus, neque parentes, neque patria à nobis possunt produci: sed intelligitur quod sit producibile, id est attingibile per actum practicum, qui cadit sub electione & consilio. Hoc supposito respondet ipse ad argumentum, negando minorem. Nam vltimus finis est à nobis operabilis, id est, attingibilis per actum practicum voluntatis. Et notitia qua cognoscitur quomodo sit amicus vltimus finis in particulari, illa est praxis. Si autem loquamur de actu voluntatis respectu vltimi finis in comuni, illa est speculatiua, quia nõ est in nostra potestate, non amare finem vltimū: neque cadit sub electione. Hæc doctrina est Socratica vbi supra. Et in hac doctrina displicet mihi primò loquendi modus, quod Deus à nobis est producibilis, id est attingibilis per actum practicum. Nam quamuis expositio vera sit, affertio.

Ad 3. argu.

Ad 4. argu.

tertio tamen est falsa. Præterea, nam necessario debet habere habitus practicus obiectum à se producibile: nam in hoc consistit eius ratio, & essentia, vt supradictum fuit. Quam ob rem respondetur ex Aristotele, vbi supra, quod fines aliquando sunt quædam operata per habitum practicum, vt domus, &c. aliquando actio nes quædam, vt obiectum artis citharizandi est citharizatio, quæ versatur circa citharam, & equitatio quæ versatur circa equum, ita habitus de colendo Deo habet pro obiecto cultum Dei, qui Deum ipsum respicit tanquam circa quod versatur, & cultus Dei producibilis est à nobis, & illud est eius obiectum, quod producit, & sufficit vt sit habitus practicus, licet Deus circa quod versatur cultus non sit producibilis ab habitu practico. Et sicut amor Dei est liber quoad exercitium, ita potest dirigi habitu practico, quo ad exercitium, vt rectè fiat. Et per hoc patet ad confirmationem. Nam plus in ea immorari alienum est ab hoc loco. Ad vltimam confirmationem videatur Diuus Thom. 1. parte, quæstione 1. articulo 4. & ibidè

Ad 5. & 6. Magister Bañes. Ad quintum argumentum, & sextum patet ex dictis in vltima conclusione, & tertia.

QVÆSTIO. XIII.

Vtrum practicum, & speculatiuum sint differentie essentielles diuidentes habitum.

T argumētōr, quod non. Nā datur aliquis habitus, qui non sit practicus, neque speculatiuus: ergo non sunt, & cætera. Probat̄r antecedēs, nam sanitas est habitus, & tamen neque practicus, neque speculatiuus: ergo. Probat̄r maior: quia non est operatiuus habitus: ergo neq; practicus, neq; speculatiuus. Et idem potest probari de gratia: est enim habitus neque practicus, neque speculatiuus: quia non est operatiuus.

Secundò, Theologia nostra est habitus, & tamen neque practicus, neque speculatiuus: ergo. Probat̄r minor, quod non sit practicus: quia eius obiectum est Deus speculabili modo consideratus, quatenus considerat eius attributa per suas rationes formales ostensas lumine diuino supernaturali. Sed quod non sit speculatiuus probatur, quia est regula perfecta operis: ergo non est speculatiuus. Probat̄r antecedens, nam consequentia clara est, quia cum Deus, sit vltimus finis, scientia quæ versatur circa illum dirigitur ad operationem sicut ipse finis vltimus dirigitur, & etiam quia

est quædā participatio scientiæ Dei, quæ simul est practica, & speculatiua. Si dicas, quod est vtrumque: ergo iam practicum, & speculatiuum non sunt differentie essentielles habitus. Siquidem habitus Theologiæ est in prædicamento qualitatis, & conueniunt illi differentie istæ practici, & speculatiui, nulli enim rei duæ differentie essentielles oppositæ conuenire possunt. Et confirmatur hoc argumentū, nam Diuus Thomas prima parte, quæstione prima, articulo quarto, dicit, Theologiam nostram non esse practicam, neque speculatiuam:

Tertio, practicum, & speculatiuum sunt differentie accidentales respectu potentiæ, quæ lumine naturali cognoscit, & est in prædicamento qualitatis: ergo etiam erunt respectu habitus naturalis differentie accidentales. Consequentia probatur à paritate rationis. Sicut enim potentia ex obiecto speciem sumit, ita habitus, & sicut potentia lumine finito cognoscit, ita & habitus naturalis. Sed antecedens patet: nam respectu intellectus nostri, practicum, & speculatiuum sunt differentie accidentales. Idem enim intellectus est practicus & speculatiuus: neque specie differunt intellectus practicus, & speculatiuus: ergo idem habitus poterit esse practicus & speculatiuus, & non different specie habitus practicus, & speculatiuus. Et confirmatur hoc argumentum: nam practicum, & speculatiuum sunt differentie accidentales respectu obiecti intellectus: ergo etiam erunt differentie accidentales respectu obiecti habitus, saltim intellectui. Probat̄r consequentia: quia obiectum habitus est tale ens, sicut obiectum intellectus est ens; ergo etiam illi accidet practici, & speculatiui ratione. Et vt hoc magis explicetur confirmatur secundò: nam sequitur saltem, quod metaphysica possit esse practica, & speculatiua simul, nam habet idem obiectum quod intellectus; sed intellectus obiecto accidet practicum, & speculatiuum, & eadem potentia est practica & speculatiua: ergo idem dicendum erit de obiecto metaphysicæ, & ita eadem scientia erit practica, & speculatiua. Et confirmatur vltimò, nam Theologia dicitur practica & speculatiua, quia agit de vltimo fine: sed etiam metaphysica agit de vltimo fine, quia agit de bono in communi, qui est vltimus finis: ergo. Probat̄r minor, quia agit de ente, & de omnibus eius passionibus, quarum vna est, bonum.

Præambula ad quæstionem.

Pro hac quæstione decidenda aduertendū Perit practicum in præsentiarum accipi secundum

eūdem quod importat regulam ex natura sua ordinatam ad opus præcise, & speculatiuum si militer accipi pro regula ex natura sua directiua speculationis, solūmodo inquirimus, vtrū habituum, qui ex lumine naturali procedunt practicum & speculatiuum sint differentie essentielles. In qua quæstione nolumus ex professo tractare de practico & speculatiuo altioris ordinis; quomodo accipitur in Theologia sacra, quæ est scientia ex diuino lumine procedens, quæ est eminenter formaliter practica, & speculatiua, secundum quod practicum & speculatiuum sint altioris ordinis, vt solet tractari prima parte, quæstione 1. articulo 4. ad quem locum remittimus lectorem.

Secundò est notandum, Paulum Soncinatōm lib. 6. Metaphysicæ, quæstione 5. dicentē, practicum, à quo scientia denominatur practica, tantum ex fine, non esse differentiam essentialē habitus, & quidem si loquatur de fine scientiæ, ad quem habitus non ordinatur ex natura sua, sed ab extrinseco rectè dicitur. Et hūc sensum præterevidetur sua ratio. Si autem fiat sermo de fine ad quem habitus practicus ordinatur ex sua ratione falsum est.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Prima conclusio: Practicum, & speculatiuum diuidunt essentialiter habitum ex natura sua ordinatum ad opus, & illum adæquatè separant. Dico in hac conclusione, ex natura sua ordinatum ad opus, ad excludendum sanitatē, & gratiam, quæ non sunt habitus operatiui: & ita neque practici, neque speculatiui. Sed omnis habitus tam intellectus, quàm voluntatis ordinatus ad operationem aliquam ex necessitate debet esse practicus, aut speculatiuus. Et primò probatur hæc conclusio per inductionē, quia omnis habitus in particulari, vel est practicus, vel speculatiuus, neq; idem habitus modo inclinatur ad opus, modo ad speculationem signū ergo est esse aliquid intrinsecū habitui. Et præterea: nam habitus existentes in voluntate, & appetitu sensitiuo, omnes sunt practici, quia ex natura sua ordinantur ad opus: ergo illis essentialis est hæc ratio practici habitus: ergo etiā existētes in intellectu sunt aut practici, aut speculatiui essentialiter: ergo. Probat̄r antecedēs: nam habitus primorum principiorum practicum practicum est, ex natura sua, vt syndesius: habitus primorum principiorum speculatiuum ex natura sua est speculatiuus: sapientia si militer habitus est ex natura sua speculatiuus: nam Arist. lib. 6. Metaph. hac ratione probat metaphysicam speculatiuam esse, quia est sapientia, sapientia enim versatur circa obiectum altissimum per causas altissimas, eius proprietatem

tes cōsiderādo, quæ omnia sunt speculationes. Quod verò scientia omnis sit practica, aut speculatiua, patet ex lib. statim in principio, vbi scientiam, in practicam, & speculatiuam partitur, & nullam aliam Arist. scientiæ partitionē ponit, de arte verò & prudentia, quod sint practicæ, satis cōstat: finis earum intrinsecus actio, vel factio est. Quid autem de logica sit dicendum, supra vidimus. ¶ Præterea, quia omnis intellectus est practicus aut speculatiuus, vt ait Philosophus tertio libro de anima, textu 46. ergo omnis habitus intellectus debet esse practicus, aut speculatiuus, siquidem habitus sunt perfectiones intellectus, ex his indicium sumimus, esse differentias essentielles habitus naturalis practicum & speculatiuum, siquidē in omni habitu solum vnam rationem illorum inseparabilem reperimus, & ibi ex natura sua conuenientem, & non videtur esse passio: ergo essentia. Sed adhuc magis probatur, esse differentias essentielles. Nam vt supra visum fuit in habitibus operatiuis practicum & speculatiuum sumitur ex obiecto, à quo speciem sumunt, & ex fine principali, ad quē ex natura sua ordinatur: ergo est essentielles habitui esse practici & speculatiui. Probat̄r cōsequētia: quia quidquid habitui ex ordine ad obiectū specificatiuum cōuenit essentialē est illi. ¶ Secundò probatur conclusio, & explicatur magis ratio hæc. Nam practicum & speculatiuum non adueniūt habitui iam constituto in specie: ergo non sunt differentie accidentales, vel passionēs. Probat̄r cōsequētia: quia accidentia adueniunt specie iā constituta. Sed probatur antecedens: nam philosophia, v. g. ante quam intelligatur speculatiua, non intelligitur in genere scientiæ: ergo. Probat̄r antecedens: nam in esse scientiæ constituitur per hoc quod cōclusiones in sua principia resoluit: sed hoc est esse speculatiuum habitū: & similiter scientia speculatiua terminatur ad esse philosophiæ, quia resoluitur passionēs entis mobilis sub hac immaterialitate in principia entis mobilis, hoc autē est esse talē speculatiuā scientiā: ergo. Implicat enim intelligere habitū determinatū ad esse scientiæ, quin intelligamus ipsum nō esse speculatiuum. Et idē argumētū est faciendū de habitu practico. Cū enim habitus determinat̄ v. g. ad esse practici, vt ad esse artis; impossibile est intelligere constitutum habitum in esse artis, quin intelligamus ipsum in ratione practici, vt patet ex definitione artis: ergo. ¶ Præterea, nā nō potest intelligi philosophia in esse philosophiæ, sine eo, intelligatur in esse speculatiuæ: ergo esse speculatiuā est essentialē illi. Probat̄r antecedēs, quia in eo q̄ resoluit circa ens mobile conclusiones in sua principia intelligit essentialē philosophiæ, quod est esse scientiam speculatiuā. Præterea, practicum,

cum, & speculatiuū continetur in potentia habitus naturalis operatiui, tanquā differentiæ: ergo cōtrahunt, & diuidunt essentialiter habitū. Consequētia patet, & probatur antecedens: nā practicum, & speculatiuum sunt eiusdem rationis cum habitu, & dicunt particulares gradus habitus, sicut rationale dicit particularem gradum vitæ, & est eiusdem rationis cum animalidei, eius generis; & hoc voco esse eiusdem rationis: ergo. Probatur antecedens: nam esse practicum v. g. nihil aliud est, quā quædam habitualis perfectio imperfecta, quæ determinat intellectum vt se habeat taliter in ordine ad suā perfectionem & actum, sicut habitus determinatur ad perfectionem in communi. Et ex hoc est eiusdem rationis & determinat habitum ad talem naturam. Et idem est dicendum de speculatiuo. Sicut enim habitus est perfectio potentie in ordine ad suum actum: circa tale obiectum, ita practici ratio est quædam perfectio intellectus imperfecta circa hoc obiectum, & ita determinat habitum essentialiter, sicut determinatur genus per suam differentiam, vt animal per rationale, & idē de speculatiuo dicitur, ita que sicut viuens diuiditur in sensibile & insensibile essentialiter, quia sensibilitas est quædam particularis vitæ perfectio, & sensibile in rationale erit rationale eadē ratione: ita habitus diuiditur essentialiter in practicum & speculatiuū: quia practici & speculatiui ratio est quædam particularis ratio habitus eiusdem rationis & generis cum ipso, & ex eius potentialitate deducta. Postea verò habitus practicus diuiditur in prudentiam & artem, &c. speculatiuus in scientiam physicam, metaphysicam, & mathematicas, &c. Theologia verò est alterius rationis. Et si velis diuidere habitū in cōmuni, sic diuiditur: habitus alius operatiuus, alius non operatiuus. Operatiuus alius lumine naturali, alius lumine supernaturali procedit. Naturali lumine procedens alius practicus supernaturali lumine procedens, alius practicus tantum, cuiusmodi est prudentia infusa, & virtutes supernaturales, charitas, spes, &c. alius eminenter practicus, & speculatiuus, cuiusmodi est Theologia, lumen gloriæ, visio beata, &c. An verò reperiat habitus supernaturalis, qui solū sit speculatiuus, tu vide. Diuidit ergo practicum & speculatiuū essentialiter & sufficienter habitū naturalem.

Dissoluantur argumenta.

Ad 3. arg.

Ad 1. & 2. arg. principale patet ex dictis. Ad 3. arg. respōd. negando consequentiā, & disparitas est, nam obiectū intellectus est ens cognoscibile ab intellectu, cognoscibili verò enti accidit quod ordinetur ad operationē vel non ordinetur, quia intellectus solum respicit

ens vt cognoscibile est, sicut accidit obiecto potentie visuæ, quod sit intensum, vel nō intensum. Quia propter sicut nō diuersificatur potentia visuæ ex hoc quod videt albedinem intensam, ita non diuersificatur intellectus ex eo quod cognoscit aliquid ordinabile ad opus, vel non ordinabile. Et ita idem est intellectus practicus, & speculatiuus: non enim sunt duę potentie, sicut neque ratio & intellectus. At verò obiecto sciētię metaphysicę non accidit cognoscibile non ordinabile ex natura sua ad opus, sed considerat ens secundum hanc determinatam rationem, vt scilicet, non est ordinabile ad opus, & ita non accidit illi esse speculatiuam scientiam, sed est illi essentialē. Et idem est de scientijs practicis, quia considerant sua obiecta sub illa ratione determinata, vt sunt operabilia. Videatur D. Thomas. 1. par. q. 78. a. ultimo, solutione ad vltimum. Et si dicas, quare accidit obiecto intellectus esse practicum, vel speculatiuum, & non obiecto sciētię: respondetur, quod vt asserit Diuus Thomas 1. 2. habitus sunt quædam determinationes potentialium ad actus illarum, & cum sint determinationes non debent respicere obiecta sub ea amplissima ratione sub qua respiciebant potentia, aliās non essent determinationes earum, & ita debent habere magis particularia obiecta. Vnde non se extēdunt sciētię ad omnia ad quæ se extendit intellectus, & ita videmus esse plures habitus in intellectu, quod non esset verum, nisi haberent determinationes obiecta. Et ita plures habitus simul perficiunt intellectum vnum in ordine ad suum obiectum. Hinc fit quod cum sit magis determinatum obiectum habitus quā potentie illud quod est per se, & specificat habitum esse per accidens, & non specificare potentiam. Et ita practicum, & speculatiuum, quæ sunt per se differentiæ habitus sunt per accidens respectu intellectus, & ita ipsum neque specificant, neque diuersificant, sicut quod est per se respectu substantię, quia est magis determinatum aliquid, quod ens in communi est accidens enti, & non constituit ipsum in entis ratione. Idem est dicendum de obiecto sciētię. Et quamuis metaphysica consideret ens, non tamen taliter quod sub ipso comprehendantur omnium scientiarum obiecta: nam est scientia condiuisa alijs scientijs. Solum enim considerat ens sub ratione entis sub tali immaterialitate, & non considerat numerum sub ratione numeri, neque factibilia vt sic: & ita solum est quædam scientia speculatiua. Et per hoc patet ad alias confirmationes. Ad vltimam vide Magistrum Bañes prima parte, q. 1. ar. 4. & D. Th. 3. Sententiarū. d. 2. q. 2. a. 3. quæ stitacula. 2. Solum enim metaphysica, quia sub natu-

naturali lumine finito procedit considerat ens in ratione speculabilis, & non sub ratione vltimi finis: hoc enim pertinet ad aliud lumen.

QVÆSTIO XIII.
Vtrum morales scientiæ sint practicæ, aut speculatiuæ.

1. Argumē.

T videtur, quod sint practicę. Primo. Quia scientię speculatiuæ solum sunt tria genera, sub quibus reliquæ scientię speculatiuæ continentur: sed sciētię morales sub nullo illorū genere continentur: ergo non sunt scientię speculatiuæ. Maior patet ex Arist. 6. metaphysic. textu 1. Minor probatur Nam non pertinet ad mathematicas, quæ agunt de quantitate, neque ad metaphysicā, quæ agit de ente in communi, neque ad physicam quæ agit de ente mobili: ergo. Et confirmatur hoc argumentum: quia omnes scientię habent aliquam abstractionem: sed istæ scientię morales nullam habent abstractionem illarum trium quas modo retulimus: ergo. Maior patet, quia de natura scibilis est, quod sit immateriale & abstractum. Minor probatur. Nam quia non agunt de ente in cōmuni non abstrahunt ab omni materia: & quia non agunt de ente mobili non abstrahunt solum à singulari materia sensibili: quia verò non agunt de quantitate non abstrahunt à materia sensibili; & nullam aliam abstractionē possunt habere: ergo.

2. Argumē.

Secundū argumentum. Principia huius sciētię morales sunt practica, scilicet, quod tibi non vis, alteri nesceris, & alia huiusmodi, quæ dicuntur synderesis: ergo. Conclusiones etiam sunt practicę, nam conclusiones sapiunt naturam principiorum: scientię namque speculatiuæ principia habent speculatiua: ergo quæ habent principia practica practicę sunt.

3. Argumē.

Tertiū argumentum. Nem scientia diuiditur secundum Arist. 6. metaphysicę in practicam & speculatiuam: sed non est alia scientia, quæ possit dici practica, nisi moralis; ergo illa est practica. Probatur minor. Nā ars domesticatoria non est scientia practica: nam non est scientia, siquidem non procedit per demonstrationem: domesticator siquidem, vt sic caret demonstrationibus siquidem caret logica, & idem est dicendum de ceteris habitibus practicis: ergo hæc sola est practica.

4. Argumē.

Quartū. Illa est scientia practica, quæ docet

operari: sed philosophia moralis docet operari: ergo est practica. Maior patet. Nā finis sciētię practicę, vt modo ostensum fuit, opus est. Minor probatur: nā hæc est demonstratio moralis: Bonū est faciendum, colere parentes est bonū: ergo est faciendum. Sed hæc demonstratio docet operari: quia docet parentes colere: ergo. Et cōfirmatur. Quia in tota scientia morali nulla passio demonstratur de subiecto, vel assignetur hæc passio: ergo est operatiua & nō speculatiua. Si enim esset speculatiua multas de suo subiecto deduceret passiones.

5. Argumē.

Quintū argumentū. Nā D. Tho. 1. p. q. 1. ar. 4. argumēto secūdo concedit philosophiā moralem esse practicā. Nam preponit argumentū ad probandū Theologiam esse practicā: quia tractat de lege veteri, & noua. Lex autem pertinet ad sciētiām moralem, quæ est practica: & cōcedit totum quod probat argumentum. Vbi concedit, Theologiam esse practicam, & speculatiuā. Vnde videtur relinquere pro certo, philosophiam moralem esse practicam.

6. Argumē.

Sextū argumentū est ex varijs auctoritatibus Aristotelis, & D. Tho. desumptum. Nam Arist. 1. Ethicorū apud D. Th. lectione tertia, postquam præmiserat iuuenē non esse aptum auditorem moralis sciētię, quia caret experientia, subiungit: neque passio in sc̄tor: quia inaniter audiet: & inutiliter, quia finis huius sciētię est non cognitio, sed actus: ergo sciētia moralis est practica ex assera sententiā Arist. quādoquidem habet pro fine nō cognitio nē sed actio. Finis verò speculatiuæ sciētię est cognitio veritatis. Et in eodem 1. lib. asserit Arist. quod finis huius sciētię opera sunt; quapropter non est tractandum in hac sciētia de quæstionibus, quæ non pertineāt ad opus: ergo est scientia practica, quandoquidem habet pro fine opus: & hoc sæpissime repetit in Ethicis. D. Th. etiam sæpissime hoc videtur dicere, quod sit scientia practica. Nā lectione. 4. in lib. 1. Ethicorum ex Arist. dicit, quod qui à posteriori nouit, scilicet, per experientiam, quod concupiscentiæ per abstinentiam superatur, non erit necesse cognoscere hoc à priori ad operandum. Vnde videtur dicere. D. Tho. quod finis demonstrationis à priori, quæ habetur in hac scientia, ordinatur ad operandum: & ista cognitio supletur per cognitionem à posteriori; quia ita eque bene dirigit ad operationem; sicut prima. Et in eodem libro. 1. lectione, 17. inquit D. Tho. etiam ex eodem Arist. quod in hac scientia morali, quæ est operatiua abstinendum est à quæstionibus, quæ sunt extra opera. Est igitur scientia moralis practica, siquidem sibi vendicat pro fine operationem. Et in eodem libro lectione. 3. asserit hanc scientiam procedere

re modo compositiuo applicando vniuersalia principia ad particularia, vbi est actus: ergo est practica scientia. Nam quid aliud requiritur, vt sit practica, nisi modo compositiuo procederet? Et in eodem libro lectione secunda asserunt Aristot. & Diuus Thom. quod politica est nobilissima omnium scientiarum. (Quod explicat D. Tho. omnium scientiarum practicarum. Nam speculatiuarum metaphysica est nobilissima.) Sed politica est pars scientiæ moralis, & est practica: ergo omnes morales scientiæ erunt practicae: quia eadem est de omnibus ratio. Et hoc asserit Diuus Thomas p̄cipissime, de quo aliquid diximus quæstione. 12. Et præterea: nam Diuus Tho. & Aristoteles 6. metaphysicæ textu primo, dicunt expresse, scientias morales esse actiuas scientias, & earum principia esse in agente non in ipsis moribus, cuiusmodi principium est electio: ergo non est scientia speculatiua moralis; sed practica. Nam apud Aristot. scientia actiua distinguitur contra speculatiuum, vt patet libro primo metaphysicæ lectione. 3. apud Diuū Thom. vbi Aristot. & D. Tho. probant metaphysicam esse speculatiuam: quia non est actiua. Et probant non esse actiuam: quia in metaphysica quæritur scire propter se ipsum, non verò propter opus: quomodo quæritur in scientia actiua: ergo res indubitata apud Aristot. & Diuū Thom. censetur, scientias morales esse practicas actiuas. Propter has Aristot. & D. Tho. autoritates, vellem quidem scientias morales, Ethicam, Politicam & Oeconomicam sic constituere in ordine scientiarum speculatiuarum, vt practici rationem ab eis non separarem: sicut solent nonnulli de theologia censere quod sit formaliter speculatiua: eminenter verò practica. Ita vellem dicere scientias morales, formaliter esse speculatiuas, eminenter verò practicas. Itaque esse speculatiuum sit differentia scientiæ finitæ, quæ speculatiua ratio; non quomodocunque excludit practici rationem, sed solum non compatitur secum practicum, quod est proxima regula operis. Itaque practicum quod sit proxima regula operis, & speculatiuum, quod sit proxima regula speculationis, quia sunt differentia opposita, non se compatiuntur in eodem habitu finito. Practicum verò & speculatiuum modo iam dicto, bene se compatiuntur in eodem habitu. Quod sit proxima regula speculationis moralis scientia, patet, quia tota versatur in diffinienda natura vltimi finis virtutum omnium, quibus finis consequitur, & hoc resolutiuo modo, vt iam videbimus. Quod verò sit practica eminenter probatur: quia dirigit ad opus: & non proxime & formaliter: quia

sic deberet esse regula proxima operis, quod non habet. Non enim inclinatur quomodo sit hic & nunc operandum. Quod verò dirigit ad opus, probatur. Nam agit de vltimo hominis fine, & de medijs ad eius consequentiam: sed ex ratione finis medijs ratio sumitur & ex medijs ad finem consequendum deuenitur: ergo ex proprio obiecto habet voluntatem ad finis consecutionem dirigere aliquo modo, quod vocamus practicum eminenter. Et ad hoc non requiritur infinitum lumen, neque lumen superioris ordinis: quia non est formaliter practica, & proxima regula operis, licet per se sit regula operis, quia illud habet ex proprio obiecto. Et quod quæstione præcedenti reputabamus impossibile scilicet aliquam scientiam finitam & naturali lumine procedentem, esse simul practicam, & speculatiuam intelligitur dummodo sit formaliter practica, & formaliter speculatiua & proxima regula operis & speculationis: quia ad hoc non sufficit lumen finitum & naturalis ordinis. Pro quo vide sapientissimum Magistrū Bañez. 1. part. quæstio. 7. articulo. 4. conclusione vltima. Et non videtur discordare à D. Thom. in hoc loco. Nam proposito argumento, de scientijs moralibus, quod essent practicae, & consequitur Theologia, deberet esse practica resoluendo Theologiam esse speculatiuam, & practicam, sed magis speculatiuam in solutum relinquit argumentum innuens in hoc, quod eodem modo proportionaliter se habent scientiæ morales. Et ita etiam videtur censere Soto quæst. 4. qui dicit has scientias esse practicas: licet non ita sicut artes. Vellem, inquā, hoc sustinere, nisi nouū hoc esset. Nam etiam in minimis summopere nouitate fugio, quæ ad falsitatem maximè aditum præbet. Si tamen alicui videbitur hanc sequatur viā. Nam nullū aliud in conueniēs habet, nisi nouitatē. In hac quæstione etiā Doctorū sententiæ discrepant. Petrus Oxomen. in principio Ethicorum, & Iauelus, & fere omnes supra asserunt, has scientias esse practicas omnino: & nullam aliam rationem adducunt, nisi, quia ad actus ordinantur. Alij censent hanc scientiam practicam quidem esse, sed non sic adeo, vt ars & prudentia. Quam opinionem sequitur sapientissimus Magister Soto quæstio. 4. proœmiali, & Bañez loco supra citato solutione ad secundū, vbi dicit huius rationem esse, quia reducit suas conclusionēs, ad principia vniuersalia practica, quæ ipsa synderesis naturaliter dicitur, & in communi inclinatur ad operandum secundū illa principia: sicut etiā dicitur habitus practicus synderesis, licet non exequatur opera nisi medijs virtutibus: ita

ita etiam dicitur, licet hæc scientia se ipsa non operetur, sed medijs virtutibus quia in communi inclinatur ad operandum est practica. Et hac ratione etiam Theologia est practica. Sapientissimus Magister Medina & alij 1. part. quæstio. 1. arti. 4. censent esse scientias morales speculatiuas. Et pro huius sententiæ intelligentia notandum est, quod obiectum scientiæ moralis (& dicitur moralis quia tractat de virtutibus, quæ ex more & consuetudine acquiruntur, vt inquit Aristot. 1. Ethicorum) secundum D. Thomam in proœmio Ethico. est operatio humana ordinata in finem, vel homo prout est voluntariè agens propter finem. Vocatur autem operatio humana, quæ à voluntate libera procedit, secundum quod dicitur ratio & intellectus. Vnde operationes hominis, quæ non subdantur voluntati, & ordini rationis, non dicuntur humane, sed naturales, vt operationes partis vegetatiuæ. Nam hæc pars nullo modo est rationalis, nec essentialiter nec participatiuè; quia non obedit pars vegetatiua rationi. Et ita illud, quod Commentator 8. Physi. in principio vocat operationes voluntarias, quas dicit esse obiectum huius libri, D. Thomas vocat operationes humanas: & sunt obiectum huius libri moralium; quia de virtutibus & reliquis, de quibus considerat moralis scientia, suscipitur disputatio in ordine ad hominem operantem liberè propter vltimum finem.

Præterea notandum quod hæc moralis scientia habet tres partes. Vna vocatur ethica seu monastica, in qua agitur de homine voluntariè operante in ordine ad se ipsum. Alia vocatur oeconomicam, in qua tractatur de homine voluntariè operante in ordine ad domesticam multitudinem. Tertia pars est politica, vbi tractatur de homine operante liberè & moraliter in ordine ad ciuitatem, & prescribitur modus, quomodo se gerere debeat erga illam. Tota ergo controversia est in hoc. Nam aliqui dicunt, notitiam, quæ de his habetur ordinari ex natura sua ad opus, etiam si sit demonstratiua notitia. Alij verò dicunt solum ex natura sua ordinari ad obiecti cognitionem. Quod verò sequatur operatio, est per accidens, & remotè, si cuti sequitur operatio ad cognitionem naturæ animæ rationalis: sit ergo

Decisio quæstionis.

1. Conclu.

Prima conclusio: Philosophia moralis est speculatiua, & non practica. Hæc conclusio primò probatur autoritatibus Aristot. & Diui Thomæ. Aristot. enim lectione. 3. apud Diuam Thomam asserit modum proce-

dendi in hac scientia non esse tam certum, sicut in alijs scientijs, quia materia hoc non patitur, & esse indisciplinati ingenij, quæ-rere æqualem certitudinem in omnibus, disciplinati verò quæ-rere illam, quam patitur materia certitudinem, sicuti quis quæ-reret mathematicum persuadentem, & rhetoricum demonstrantem: ergo hæc scientia procedit demonstratiuè: sed finis demonstrationis est resoluerè conclusiones in sua prima principia, quod est procedere modo speculatiuo, & resolutiuo: si enim esset practica, modo compositiuo procederet, quod repugnat modo procedendi per demonstrationem: ergo est speculatiua scientia, & non practica. Et in hac autoritate comparat Aristot. hanc scientiam speculatiuam: ergo est speculatiua; comparatio enim debet esse inter ea, quæ sunt eiusdem rationis. Nec valet dicere, quod illa demonstratio ordinatur ad opus: quia modus procedendi practicus, qui tendit ad singularia est oppositus modo procedendi demonstratiuè, qui resoluit conclusionem in principia vniuersalia; & secundum hanc rationem non est ordinabilis iste modus ad opus. Et lectione. 4. asserit D. Thomas ex Aristot. ibidem, quod in hac scientia modò proceditur à principijs, & causis ad effectus, modò ab effectibus ad causas. Primo modo proceditur demonstratione à priori, secundo modo à posteriori: ergo moralis est scientia speculatiua; siquidem est habitus acquisitus per demonstrationem, & procedit resolutiuo modo, quod non potest competere habitui practico, vt supra dictum fuit. Et D. Thomas super Boëtium de Trinitate opus 70. arti. 1. dicit in hæc verba. Quod quamuis scientia moralis sit propter operationem, tamen illa operatio non est actus scientiæ, sed virtutis, vt patet 5. Ethicorum. Ex quo sic arguuntor: si esset scientia practica ex necessitate deberet virtutis actus fieri ab illa: quia scientia practica est operatiua actus, ad quem ordinatur, & si non est operatiua, nequit esse scientia practica. Sed quid vult dicere Diuus Thomas cum asserit, quod scientia moralis est propter operationem? Respondetur dupliciter, vno modo, quod est propter operationem speculandam, nam respicit operationem, & non facit illam: ergo speculatur illam. Secundo dico, quod est ab extrinsecò propter illam, vt dicemus conclusione secunda. Vltimo argumentor auctoritate D. Hieronymi, qui homilia 1. super Canticam diuidit philosophiā in philosophiam naturalem, Ethicam, & rationalem, & est antiquissima diuisio hæc. Ex quo sic arguuntor: philosophia, quæ sic diuiditur, est habitus & finitus: ergo practicus, vel speculatiuus. Si

speculatiuus, ergo philosophia moralis est scientia speculatiua; nam de illa prædicatur philosophia, quæ diuiditur. Si est practicus, ergo philosophia; naturalis, & logica sunt habitus practici, quod est falsum. Consequentia probatur, quia de illis prædicatur diuisum. Si dicas, quodd abstrahit à practico, & speculatiuo, contra; nam diuisio habituum sic est facièda: habitus alius operatiuus, alius non operatiuus: rursus habitus operatiuus, alius practicus, alius speculatiuus, in quiro an illa philosophia diuisa contineatur sub habitu operatiuo, & apertum est contineri: ergo vel est practicus, vel speculatiuus, nec potest abstrahere, nam prior est diuisio habitus in practicum, & speculatiuum, quam sit diuisio philosophiæ in naturalem, ethicam, & rationalem, & sic philosophia ex necessitate continetur sub speculatiuo habitu.

Præterea probatur conclusio rationibus. Primo: de natura virtutum, & de ultimo fine, & de actione voluntaria, de quibus tractat hæc scientia, potest esse aliqua scientia speculatiua, quæ illarum naturam demonstrat, cuius finisque sit illa speculatiua, & non alia, nisi philosophia moralis: ergo philosophia moralis est scientia speculatiua, quæ de his tractat. Maior patet; quia supradicta habent essentiam, & passiones scibiles de ipsis. Minor probatur. Nam datum in lumine naturali sistendo, quæ nam alia scientia de his tractare possit.

Præterea, hæc scientia habet multas demonstrationes, nam quodd bonum omnia appetant demonstrat, similiter quod omne agens morale agit propter finem, & alias innumeras, quas recensere longum esset: sed huiusmodi demonstrationes sunt eiusdem rationis cum alijs: ergo habent eundem finem in quantum sunt demonstrationes: sed finis demonstrationis est speculatiua veritatem de subiecto scientiæ, quod non habet scientia practica: ergo hæc scientia moralis est speculatiua.

Præterea, huius scientiæ finis non est operari, sed speculatiua veritatem: ergo est scientia speculatiua. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Nam operatio virtuosa non fit ab ipsa scientia morali, sed à virtutibus, à temperantia verbi gratia & cæteris. Propter quod philosophus, qui optimè nouit naturam virtutum ultimi finis, potest esse malus homo, & vitij deditissimus, quia non habet virtutes, quibus recte fiunt opera studiosa.

Præterea, quodd de virtutibus tractat D. Thomas. 1. 2. & 2. 2. & de ultimo hominis fine, tractat Aristot. libris Ethicorum & eodem modo, sed D. Thomas ibidem tra-

ctat speculatiuo modo earum naturam demonstrando: ergo & Aristot. tractat etiam speculatiuo modo: est ergo philosophia moralis scientia speculatiua. Si dicas, quodd Theologia est practica & speculatiua, contra: nam philosophia, cum sit luminis finiti, non potest vtramque rationem habere proprie: ergo quando pertractat naturam virtutum, solum est speculatiua: quia practici rationem habere non potest, sicuti Theologia.

Præterea: nam finis virtutum est operatio bona, & studiosa: ergo non est finis philosophiæ moralis eadem operatio bona. Probatur consequentia: quia idem obiectum formaliter non potest respici à duobus habitibus specie distinctis, cuiusmodi sunt virtutes, & scientiæ morales. Et confirmatur; quia vel obiectum huius scientiæ est operatio studiosa in communi, vel in particulari. Hoc secundum non, quia virtutes respiciunt opera bona in particulari, vel in communi. Et hoc non; quia sic omnes virtutes essent inferiores quidditati ad scientiam moralem saltem ex parte obiecti; siquidem obiectum earum est quidditati inferiorius. Et confirmatur. Nam actus huius scientiæ est cognitio operationis voluntariæ, & virtutum; sed iste actus non est operari, sed speculari: ergo hæc scientia est speculatiua. Probatur minor ex supra dictis; quia alias per istam scientiam sine virtutibus posset bonum operari, quod est falsissimū. Dices, quodd concurrat hæc scientia ad bona opera, etiam si virtutes concurrant tanquam causa superior. Sed contra: nam non habet ordinem ad virtutes causæ superioris: ergo. Probatur antecedens; quia homo per synderesim, quæ est velut causa vniuersalis, & habitibus virtutum sufficientissimè potest opera virtutum exercere. Et confirmatur hæc ratio. Nam si sunt scientiæ practice, vel factiue, vel actiue, sed non factiue, quia essent artes. Non actiue, quia si sunt actiue, vel producunt opera ipsa virtutum: & hoc non, alias essent virtutes ipse, vel alie distinctæ, & nec hoc, quia ipse non sunt debiles: non ergo sunt scientiæ practice, sed speculatiue. Et si fiat argumentum de Theologia, quæ demonstrat de virtutibus multa, & tamen est practica, respondetur, quodd Theologia est quedam participatio diuine scientiæ, & ita habet munus practice. & speculatiue sciēt. & est vtrumque formaliter eminenter; quod in philosophia locum non habet. Synderesis vero ad omnia virtutum opera concurrat, vt principiorum habitus & velut causa vniuersalis necessaria; sicuti ad sciētias speculatiuas est necessarius speculatiuorum principiorum habitus.

Secunda conclusio: Ad cognitionem speculatiuam, quæ est finis huius scientiæ, 2. Conclu.

consequitur aliquando operatio studiosa, & potiori ratione, quam ad cognitionem animæ rationalis, & ita habet maiorem conuersionem recta operatio cum hac speculatiua scientia, quam cum reliquis scientijs speculatiuis.

Probatur conclusio. Nam (vt ait Cicero in de officijs) tam pulchra virtus est, vt si eam oculis corporeis videremus, admirabiles sui amores in nobis excitaret. Et ita cum hæc scientia de pulchritudine virtutis pertractet, & de homine operante propter beatitudinem, & vltimum finem, peculiari quadam ratione habet ad virtutem allicere, & dirigere. Verum hoc consequitur ad speculatiuam cognitionem. Operatio enim virtutis in hac scientia connectitur non tanquam finis, ad quem hæc scientia ex natura sua ordinatur, sed tanquam effectus per accidens, qui aliquando sapit aliquid proprii propter maiorem connexionem, quam habet virtutis operatio studiosa, cum cognitione naturæ eiusdem, quam cum cognitione immortalitatis animæ. Idem enim obiectum est materia liter huius scientiæ, & virtutis in communi, & operationis studiosæ, ad modum, quo est idem obiectum materiale artis domificandi, & scientiæ, qua eiusdem domus natura cognoscitur, per resolutionem in sua principia. Et ita propter hanc materialem cognationem & affinitatem, magis hæc scientia allicit ad virtutem, quam reliquæ speculatiuæ.

Dissoluantur argumenta.

Ad. 1. argu.

Ad primum argumentum respondetur, quodd obiectum huius scientiæ est homo libere operans propter finem, seu operatio recta hominis propter finem. Et ita reducitur hæc scientia ad scientiam physicam, & abstrahunt à materia sensibili singulari, circa hoc subiectum. Non enim hæc scientia habet immaterialitatem, quia includit in sui ratione sensibilem materiam: nam considerat hominem libere operantem, prout mouetur motu iræ, & tristitiæ, & prout in passionibus his medium constituit per virtutes. Huiusmodi enim passionibus non sunt sine qualitatibus sensibilibus. Cæterum, quia obiectum, quod, est diuersæ rationis, ita etiam ista materialitas etiam est alterius rationis, & non ita materiale hoc obiectum, sicuti obiectum physicæ. Hæc tamen scientia ad illud genus scientiæ reducitur, sicuti multæ aliæ scientiæ mediæ ad illud reducuntur. Et per hoc patet ad confirmationem.

Ad. 2. argu.

Ad secundum respondetur, quodd principia huius scientiæ sunt speculatiua, sicuti & conclusiones; sicuti sunt principia omnium aliarum

scientiarum. Nam hæc sicuti illa speculatiua est: illa enim sunt principia moralium virtutum, quæ recta opera exequentur.

Ad. 3. argu. Ad tertium respondetur, quodd ibi habitus diuiditur in practicum, & speculatiuum, vt duodecima quæstione solutione ad primum, & prima conclusione dictum fuit.

Ad. 4. argu. Ad quartum respondetur, philosophiæ moralem totam versari in considerando naturam vltimi finis, & virtutum, de quibus multa demonstrat. Vt, quodd beatitudo hominis non possit in diuitijs consistere, quodd virtus in medio consistat, & quodd virtuti, honor, & præmium debeat, & alia huiusmodi. Si autem ad hanc scientiam consequitur recta operatio, hoc est modo iam à nobis dicto in secunda conclusione. Et per hoc patet ad confirmationem.

Ad. 5. argu. Ad quintum respondetur, quodd licet lex sit aliquid practicum tamen naturam legis considerare, & eius passiones, hoc fit ab hac scientia speculatiuo modo. D. vero Thomas nec asseruit, nec negauit scientias morales esse practicas in 1. p. q. 2. art. 2. quia illud non multum suo proposito attinebat.

Ad. 6. argu. Ad sextum, & ad primam auctoritatem respondetur, quodd finis per accidens consecutus, vt dictum est secunda conclusione, est operatio, & qui sectantur passiones, non consequuntur hunc finem: qui est operari recte, licet consequantur intrinsecum finem, qui est naturam virtutum & operationis humanæ cognoscere. Potest enim bonus philosophus esse malus homo, nec est aptus auditor, passionum sectator ad hunc finem secundarium consequendum. Ad secundam auctoritatem respondetur, quodd opera sunt finis per accidens huius scientiæ. Et non sunt in hac scientia disputandæ quæstiones, quæ non pertineant ad opus, quia obiectum huius scientiæ est actio humana: & non sunt aliæ tractandæ quæstiones, nisi quæ ad cognoscendam perfectè actionis humanæ naturam conducant, speculatiue tamen est hoc agendum. Ad tertiam auctoritatem D. Thomæ respondetur, quodd ibi agit de fine secundario, & per accidens huius scientiæ. Ad illum enim consequendum non est necessaria cognitio à priori, sed sufficit cognoscere illud quomodocumque: nam perfectè potest aliquis virtutibus, sine hac scientia esse præditus. Ad quartam Diui Thomæ auctoritatem respondetur quodd vocatur operatiua hæc scientia ratione dicta in secunda conclusione. Et si fiat argumentum, sequitur, quodd scientia de anima sit dicenda operatiua, quia sequitur aliquando ex illa operatio, respondetur quodd non tam frequenter (vt dictum est secunda conclusione) nec eodem modo. Ad quintam auctoritatem Diui Thomæ

na respōdetur dupliciter. Primo quōd loquitur respectu finis secundarij. Secūdo responderetur (& hæc solutio potest his omnibus autoritatibus accomodari) quod loquitur D. Thomae de prudentia; & hæc vocat scientiā morālē, seu cognitionem moralem, quæ ordinatur ad opus & procedit modo compositiuo. Et vehementer suspicor hūc fuisse D. Thomæ sensum, & magis patebit respondēdo ad sextam auctoritatem, in qua apertè loquitur de prudentia politica, quæ est omni prudentia excellentior, quia habet finem excellentiorem. Nam ut patet. 2. 2. quæstio. 47. artic. 11. & quæstio. 50. per totam quæstionem, triplex est prudentia, monastica, æconomica & politica. Et hæc vltima est excellentior, ut ibi videre licet. Et Petrus Borgomensis tabula aurea, verbo scientia, has prudentias, scientias morales vocat: & dicit politicam, seu ciuilem esse nobiliorem ex nobiliori fine. Et ad hoc probandum citat D. Thomam supra dicto loco, qui ibidem de prudentia sermonem facit. Ad vltimum locum responderetur, quod ibidem Arist. non loquitur, nisi de scientijs actiuis, hæc autem sunt diuersæ prudentiæ specie. Vel sciētias, quas morales vocamus, actiuas vocat, est ratione finis secundarij, & per accidens. Et de hac quæstione nolo amplius sermonem facere, quia multum limites logicales excedit, quamuis in Dominicanis gymnasijs in logicalibus conclusionibus disputari soleat; qua etiam de causa sequentem etiam disputabimus quæstionem.

QVÆSTIO XV.

Vtrum praxis sit in intellectu.

N hac quæstione difficultissimæ sunt metaphysicorum sententiæ. Herueus quodlib. 1. quæstio. 3. ad. 2. refert opinionem quorundam negantiū actus intellectus esse praxim; sed praxis, inquiunt, est actus voluntatis elicitus, vel imperatus. quia actus, qui dicitur praxis, à qua intellectus dicitur practicus, debet esse actus alterius potētiae ab intellectu, & sic posterior actu intellectus, & sic natus elici conformiter notitiæ intellectus: sed omnis talis actus est voluntatis elicitus vel imperatus: ergo. Prima pars maior. probatur. Nam intellectus extēsiōne fit practicus. Secūda pars probatur quia actus practicus regulatur ab intellectu: ergo est posterior: quia omne regulatū est posterior sua regula. Vltima pars mai-

probatur, quia debet regulari per notitiam intellectus: ergo debet esse conformis illi: nam regulatum conforme debet esse suæ regulæ. Probatur minor illa: quia omnis actus, qui est praxis, debet esse in potestate nostra eum facere: sed talis est actus voluntatis elicitus, vel imperatus. Herueus ipse ponit suam opinionem, quæ sic se habet. Dicit ergo, quod praxis, à qua dicitur habitus practicus, est operatio imperata, ad quam comparatur notitia practica, ut directiuum, effectiuè inclusa in per se obiecto habitus practici, vel intellectus practici. Dicitur imperata, quia actio intellectus elicitæ, ut sic, non est praxis: aliàs omnis operatio intellectus, ut elicitæ esset praxis, quia omnis notitia intellectus, est elicitæ ab ipso. Ergo si ut elicitæ est praxis, omnis actio intellectus est praxis, & nulla erit speculatio, quod falsissimum est. Dicitur autem inclusa in per se obiecto illius, quia praxis, vel obiectum practicabile, est obiectum scientiæ practiciæ. Dicit tamen iste autor quod praxis potest esse actio necessaria; ita quod libertas non est de intrinseca ratione actus practici, seu praxis. Sapientissimus Magister meus Frater Mancio de Corpore Christi vir & ingenio & eruditione insignis, atque vitæ sanctitate clarissimus 1. part. quæstio. prima artic. 4. tenet definitionem Scoti, quam praxi assignat rectam esse. Et quidem hæc praxis definitio communiter à metaphysicis defenditur. Et si fiat argumentum; nam operatio intellectus est praxis, male ergo dicit Scotus, quod debet esse operatio alterius potētiae ab intellectu: Respondetur, quod ille est actus intellectus imperatus à voluntate, & liber. Et quando Scotus dicit, quod debet esse operatio alterius potētiae ab intellectu, intelligitur, quod est actus elicitus vel imperatus. Et cum Scotus dicit debere esse operationem posteriorem intellectiōne, recte dicit, quoniam operatio voluntatis posterior est intellectiōne. Quam etiam opinionem vide in Iauelo 6. Meta. quæstio. 4. vbi & praxis definitio explanatur; Soncinas 6. Meta. asserit operationem intellectus posse esse praxim.

Decisio quæstionis.

Pro veritatis ergo explicatione sit prima conclusio: Definitio, quam Scotus praxi assignat (ut refert Soto q. 4. proœm.) nō est bene assignata. Et probatur: nam definitio sic habet: Est actus alterius potētiae, quæ

intellectus, naturaliter posterior intellectiōne natus elici cōformiter rationi rectæ, ut sit actus. Hæc autē definitio longissima est, debet autem omnis definitio breuissima esse ex genere & differētia cōstans, vel aliquo huiusmodi vicē gerente: nec omnes solutiones argumentorū in definitionibus sunt inculcandæ (qui definiendi mos satis familiaris est nominalibus.) Et præterea: nam nō conuertitur cum definitio: ergo non est bona. Consequentia est euidens & probatur antecedens. Nam actus vitij est praxis, ut odium Dei, & proximi, & tamen non est conformis rationi rectæ; nulla enim ratio recta dicitur Deum, & proximum odio prosequēdos. Item etiam, quia, ut iam videbimus, actus intellectus est praxis, non ergo est necesse, quod sit actus alterius potētiae ab intellectu. Et ex hoc sequitur definitionem Soncinæ, & Iauelli, & reliquorum metaphysicorum, qui ponunt, praxim oportere esse actionem rectā, cōformē rationi rectæ nihil valere, nisi intelligantur de praxi, quæ est virtutis actus, quod non dicit definitio, quam ipsi exhibent, nec intendunt definire, nisi praxim in genere, & non in particulari praxim bonā, seu actum practicum bonum. Nec potest dici quod facile possit adaptari actui vitioso, quia constat ex contrarijs particulis, nisi dixeris definitionē virtutis facile posse applicari vitio, quo quid absurdius?

2. Conclusio.

Secunda conclusio: Praxis est actus, qui regulatur per habitum practicum, & per ipsum dirigitur, ut fiat.

Et pro explicatione huius conclusionis notandum est, quod aliquis actus potest dici actus habitus alicuius dupliciter. Vno modo, quod substantia illius actus & regula sit ab illo habitu. Alio modo, quod substantia actus nō sit à virtute, sed regula dumtaxat, & quia regulatur à tali habitu dicitur ille actus, talis habitus actus. Exemplum primi in iustitia, & temperantia, in quibus actus iustitiæ, & temperantiæ sunt ab habitibus secundum substantiam, quia producuntur ab ipsis habitibus, & etiam regulantur ab illis, quia ipsis confirmantur. Exemplum secundi in religione. Nam oratio est actus virtutis religionis; oratio verò secundum substantiam est actus intellectus: & ita non potest secundum substantiam produci à religione, qui est habitus existens in voluntate. Nihilominus, quia religio ordinat illum actum intellectus in cultum Dei, & regulat ipsum, dicitur actus religionis. Et hoc magis patet in primo actu virtutis acquisitiæ: ut abstinentiæ, verbi gratia qui dicitur actus abstinentiæ: non quia producatur ab habitu abstinentiæ, qui tunc non est: sed quia regulatur per regulas abstinen-

tiæ, quas ratio dicitur seruandas circa abstinentiam, & ab illa laudem habet. Simile iudicium est de actu exteriori virtutis, qui non debet dici imperatus à virtute, sed elicitus, ut comessio temperata dentibus exercita, licet non eliciatur immediate ab appetitu sensitiuo, sed à dentibus: tamen quia regulatur à temperantia, quæ est in appetitu, dicitur actus temperantiæ. Quicumque ergo fuerit actus habitus practici siue secundum substantiam, & regulam, siue secundum regulam (ut dictum est) erit praxis. Et hæc conclusio, quia est definitio non est amplius probanda, sed explicanda. Nam nomen, praxis, idem est, quod actus pertinet ad habitum practicum, ut regulatum vel effectum ab ipso, siue habitus practicus sit liber, siue necessarius, siue sit in intellectu, siue in voluntate, siue bonus, siue malus.

Tertia conclusio: Actus intellectus elicitus ab ipso intellectu, potest esse praxis. 3. Conclusio.

Probatur primo. Prudentia est habitus practicus, ut supra ex Arist. dictum fuit, & tamen dirigit imperium rationis, quod est quid practicum & opus intellectus: ergo opus intellectus, potest esse praxis. Maior patet, & minor probatur, quod imperium sit praxis, quia est de re faciendā: non enim imperamus nisi agenda vel faciendā. Quod autem sit opus intellectus patet ex D. Thoma. 1. 2. quæstio. 17. artic. 1. quia appetitus & voluntas obediunt rationi: ergo ratio eis imperat: ergo imperiū est actus rationis. Et præterea, quia imperans ordinat eū, cui imperat ad aliquid agendū, ei aliquid intimandū; ordinare verò est actus rationis: ergo imperare est actus intellectus in virtute; tamen ibi manet actus voluntatis, quæ est primum, quoad exercitium mouens. Explicatur autem imperium hoc modo, fac hoc, vel hoc tibi est faciendum.

Secundo probatur conclusio. Nam secundum D. Thomam. 1. part. quæstio. 79. artic. 11. intellectus practicus est, qui, quod apprehendit, ordinat ad opus: ergo in intellectu practico, qui est idem cum speculatiuo, est operatio intellectus practici; sed illa est praxis, quia actio intellectus operatiui operatio est: ergo in intellectu est operatio, quæ est praxis. Et hic nota, quod operatio intellectus non dicitur praxis, nisi quatenus illa ordinatur ad aliquid opus. Si enim intellectio aliqua esset gratia speculationis tantum, & non operis, illa non esset dirigibilis per habitum practicum, sed esset speculatio. Nam quando aliquis (ut supra diximus) cōsiderat partes domus per habitum practicum, illud est, ut domū efficiat. Videatur Caiet. 1. 2. q. 57. art. 1.

Præterea probatur conclusio. Nam (ut asserit

D. Thomas. 1. 2. quæst. 57. art. 5. prudentia est virtus existens in ratione, & est habitus practicus: ergo habet aliquem actum in ratione: sed ille erit intellectio: ergo actus intellectus est praxis. Et confirmatur. Nam prudentia dirigit omnes operationes hominis, vt bene fiant, & studiose: ergo etiam dirigit actiones intellectus, vt fiant debito modo: ergo operatio intellectus est actio pertinens ad habitum practicum: ergo est praxis. De actione intellectiva artis etiam fieri potest argumentum.

Vltimo probatur conclusio. Hoc iudicium hic, & nunc est speculandum, est practicum, & est in intellectu: ergo & hoc est euentissimum, de quo nec antiqui rectè dubitauerunt.

4. *Conclu.* Quarta conclusio: Si non loquamur de praxi pro hoc statu, sed absolutè, non est necesse quod praxis sit actio libera.

Probatur. Nam actus diligendi Deum in patria, est practicus, cum producat ab habitu practico, cuiusmodi est charitas: & tamen est necessarius omnino: ergo.

Et præterea. Quia ille actus est actus alicuius habitus, & non speculatio, quia non est cognitio: ergo est praxis, & est necessarius: ergo.

Item, Visio beatifica est practica saltim eminet, seu eminet formaliter, siquidè regulat opus: & ita visio beatifica perficit intellectum practicum, & speculatiuum, & tamè est necessaria: ergo: & in patria etiam eadem visio est speculatio, & necessaria.

5. *Conclu.* Quinta conclusio: Si loquamur pro isto statu seclusa visione beatifica, & statu beatifico, omnis praxis est liber actus, & qui est in nostra potestate, vt fiat vel non fiat.

Probatur conclusio, primo, auctoritate omnium metaphysicorum hoc sententiū. Et probatur conclusio ratione: Nā praxis est operatio directa ab habitu practico: sed omnis habitus practicus operatur per electionem, & voluntatis libertatem: ergo omnis actio practica est libera.

Secundo. Nā praxis est, quā regulat habitus practicus, sed habitus pro hoc statu nō datur ad actus necessarios, sed liberos: ergo praxis debet esse actio libera. Mai patet ex definitione praxis. Min. probatur. Nā habitus datur ad bene, vel male operandū: ergo dantur de actibus, quos vel male vel bene possumus efficere: ergo est liber in talibus actibus, aliā non essent boni, nec mali moraliter.

Præterea: Nā habitus dantur ad actus, ad quos nō est determinata potētia: sed ad actus necessarios est determinata: ergo. Et si fiat argumentū: Nam actus potētiae visuæ est praxis, & idem est de actu cuiusvis alterius potētiae, quia potest dirigi, per habitū practicum; &

tamè est actus necessarius: ergo. Et probatur min. quia postquā est applicata potētia visuā ad obiectum cum omnibus requisitis, non potest impediri actus. Respondetur, quod applicatio potētiae visuæ ad obiectum, est libera, & potest esse meritoria, & demeritoria. Et ita quantū ad vsum, seu exercitiū, quia libera est potest cadere sub regimine habitus practici. Cæterum, quod producat visio potētia iam applicata, iam hoc est necessarium: quā obrem iste actus quantū ad hoc, non pertinet ad habitum practicum. Et si rursus insites. Nam actus practicus necessario specificatur ab obiecto; operatio enim domus, sicuti habet essentiam certam necessario, ita habet specificationem, & quod sit huius speciei: ergo actus, qui est praxis est necessarius quoad specificationem. Respondetur, transeat, sed vt sit praxis sufficit, quod sit liber quoad exercitiū.

6. *Conclu.* Sexta conclusio: Praxis necessario supponit formaliter, vel virtualiter actū volūtatis. Probatur: quia imperium, vt inquit D. Tho. vbi supra, virtualiter supponit actū volūtatis, & omnes reliquæ operationes, quæ sunt praxis, sunt operationes liberæ: ergo supponit actū volūtatis. Et fortassis in hoc sensu sunt explicandi metaphysici dicētes, quod operatio, quæ est praxis, debet esse operatio volūtatis id est debet supponere voluntatem, quia debet esse libera.

7. *Conclu.* Septima conclusio: Actus intellectus, qui specificatur ab aliquo actu intellectus, est praxis, Probatur: Nam quādo aliquis habet hoc iudicium, hic & nunc est speculandum, iste actus specificatur ab speculatione, qui est actus intellectus: ergo.

Præterea: Quia omnes notitiæ practicae, quibus intellectus disponit de re faciēda, sunt praxes, & tamen essentialiter sunt speculationes: ergo non solum quoad exercitiū, sed quoad specificationem, potest actus intellectus esse praxis: & illud, quod essentialiter est etiam intellectio, potest esse praxis. Et nota, quod specificatio actus dicitur, quod actus sit huius, vel illius speciei; exercitiū verò, quod modo fiat, vel non fiat. Et bene potest idem actus esse sub duabus speciebus. Vt actus credēdi secundū veritatē, quam habet sunt actus fidei, secundū verò, quod huiusmodi actus continent veritatem supernaturalē ordinantur in cultum Dei, sunt actus religionis; eodem modo omnis actus, ex eo quod producat per habitum speculatiuum, est speculatio; ex eo vero quod dirigitur per habitū practicum, est praxis. Vt cōsideratio philosophica, secundū quod producat ab habitu physicae, est speculatio, secundū verò quod regulatur ab

ha-

Dissoluuntur argumenta.

habitu practico, praxis est, vt fiat debitis circumstantijs. Qui plura de hac re videre desiderat, legat metaphysicos lib. 6. Metaph. Et si fiat argumentum, quod nō sit praxis in intellectu, quia omnis operatio intellectus est speculatio: sed speculatio distinguitur contra praxim: ergo nullus actus intellectus est praxis. Probatur mai. quia est cognitio alicuius entis, & hæc speculatio est. Et confir. hoc argumentum ex D. Thomā. 1. 2. q. 57. art. 1. ad 1. vbi dicit, quod in hoc distinguuntur habitus practicus, & speculatiuus: quia speculatiuus regulat actionem intellectus, practicus regulat aliquid distinctum ab opere intellectus: ergo in intellectu non potest esse praxis ex sententia D. Thomæ. Et idem asserit. 2. 2. quæst. 179. art. 2. Ad hoc argumentum respondetur, quod quāuis omnis actus intellectus sit intellectio, non omnis est speculatio, quia aliqua intellectio est practica: illa nimirum, quæ dirigitur per habitum practicum, sicuti intellectio, qua considerantur partes domus, vt sunt per artem faciendæ, quia ex natura sua illa ordinatur ad opus. Ad confirmationem respondetur, D. Thomam non esse intelligendum, quasi sola operatio exterior sit praxis. Nam ipse dicit, prudentiam esse habitum practicum, & per se regulat bonum vsum rationis, & actiones interiores. Sed sensus illius est, quod habitus speculatiuus per se regulat speculationem, & non regulat opera externa à nobis factibilia. Habitus vero practicus potest regulare opera externa à nobis factibilia, vt contingit in arte, quæ etiam regulat suas intellectiones, vt ad opus externum ordinantur. Itaq; D. Tho. ibi loquebatur de practico factiuo nō actiuo. Et hæc explicatio colligitur ex D. Tho. 1. Ethicorum per multa capitula. Et si rursus argumenteris ad probandum non reperiri praxim in intellectu, nā intellectus extensione fit practicus, sed non extenditur, nisi ad actus cæterarum potētiarum: ergo, quod aliquis actus sit praxis, habet ex eo, quod est actus alterius potētiae: ergo in intellectu non est praxis: Respondetur, quod illa maxima, intellectus extensione fit practicus, quāuis Magister Soto dicat illam non esse Arist. D. verò Thomas. 1. p. q. 79. art. 11. in argum. sed contra adducit illam ex Arist. 3. de anima. Et cum ibidem Arist. dixit intellectum practicum sine differre ab speculatiuo, hanc maximam virtualiter docuit. Et significat vtraque propositio, quod intellectus practicus ordinat suam intellectionem ad opus, speculatiuus vero nō itē: sed ad veritatis cognitionē. Et illā ordinationē vocat D. Tho. extensionē, & etiā Arist. vocat differre sine, quod idē est siue opus sit immanens siue transiens.

AD rationes opinionum, quasi in principio quæstionis loco argumentorum retulimus, respondetur. Et ad rationem primæ opinionis respondetur, quod pro hoc statu omnis actus habitus practici, debet esse liber, & sic debet procedere à voluntate elicitiuè, vel imperatiuè, sed nihilominus actus intellectus vere est praxis, quia dirigitur ab habitu practico.

Ad rationem Heruei respondetur, quod non est praxis, vt elicita operatio intellectus est, sed vt est operatio habitus practici, & vt dirigitur per ipsum, vt diximus supra.

Ad rationem sapientissimi Magistri Mantij, respondetur non discrepare à nostris conclusionibus. Nam, quia pro hoc statu operatio quæ est praxis, debet esse libera, actum voluntatis prærequirit, qui est posterior intellectione. Cæterum non defendit Scoti opinionem, quantum ad reliqua. Et si inquiras, quot sunt habitus practici in genere? respondetur quod duo, ars, & prudentia. Et hæc sint satis pro hac quæstione: ad logicales quæstiones procedamus.

Q V Æ S T. X V I.
Vtrum logica sit practica, an speculatiua scientia.

VNT de hac re multum diuersæ logicorum sententiæ. Aliqui dicunt logicam non esse practicam, nec speculatiuam, sed organicam, & administrabilem præbens practicis, & speculatiuis scientijs. Et dicunt ibi hanc esse D. Thomæ, aliorumque grauium autorum sententiam.

Et probatur primo auctoritate Arist. qui. 1. topicorum cap. 9. docet problemata omnia, practica esse, aut contemplatiua, aut quæ ad hæc conducunt, quod tertium genus cap. 12. eiusdem libri vocat problemata logicalia: ergo secundum Arist. nec est practica nec speculatiua; si quidem ea, de quibus tractat, nec ad genus scientiæ practicae, nec speculatiuæ pertinent: est ergo in alio genere.

Secundo probatur hæc sententia. Nā dialectica nec numeratur ab Arist. inter practicas scientias, nec inter speculatiuas, quarum meminit. 6. Metaph. in principio: ergo nec est practica, nec speculatiua. Probatur consequentia, quia Arist. ibi egit de omni habitu practico, & speculatiuo. Antecedens patet ex ipso contextu.

3. Argum.

Tertio, quia logica non est scientia: ergo non est scientia practica nec speculatiua. Consequentia est euidentia à superiori ad suum inferius negatiue, vt non est animal: ergo non est homo. Sed antecedens supponitur tanquam notum; quia tota versatur in conficiendis instrumentis scientiarum.

4. Argum.

Quarto: nam logica dirigit operationes intellectus secundum se considerati, abstrahendo à ratione practici intellectus, vel speculatiui: sed illæ operationes, nec sunt practicae, nec speculatiuae: ergo nec logica est practica, aut speculatiua. Maior patet: quia intellectus vt sic non est practicus, vel speculatiuus; istæ enim sunt differentia per accidens illius. Consequentia patet, & minor probatur: quia logica est directiua operum rationis, vbi non ponuntur rationes practicae, vel speculatiuae: ergo non est practica, aut speculatiua, sed aliquid tertium.

Fonsca. 2. Metaph. cap. 3. quæst. 2. sectio ne. 4. existimat dialecticam esse scientiam practica. Et probat sic, & fit

5. Argum.

Quintum argumentum. Quia finis principalis, ad quem natura sua ordinatur, est bene differere: sed bene differere quatenus subest voluntati, & præceptis differendi recte, est praxis: verè ergo dialectica est scientia practica. Maior patet; quia tota versatur in tradendis præceptis bene differendi. Et confirm. hoc argumentum. Quia proprius eius finis est docere quomodo pacto sit differendum; sed docere quomodo aliquid sit agendum, iudicium practicum est: ergo dialectica est scientia practica. Confirm. secundo. Nam, opera rationis cadunt sub consideratione dialectica: & non cadunt, nisi secundum quod diriguntur ab ea ad intelligendum incognita ex cognitis: ergo cadunt secundum considerationem practica: est ergo practica dialectica. Minor illa probatur quia secundum suam naturam pertinent ad physicam considerationem. Consequentia prima probatur: quia illa directio practica est quia non est opera rationis simpliciter cognoscere, sed in ordine ad opus. Et hac ratione dicimus artem fabrilem esse practica. Hæc argumenta huius auctoris nihil aliud sunt, quam vetus illud argumentum, dialectica docet facere syllogismos & demonstrationes, & cætera: ergo est scientia practica. Probatur consequentia; quia finis eius est operari, finis autem scientia practicae est operatio. Et si inquiras ab isto auctore, iam quod est scientia practica, est ne collocanda inter scientias practicas actiuas, vel factiuas? & respondet, quod est collocanda inter scientias actiuas; quia scientia actiua dicuntur, quæ dirigunt actiones immanentes, quas logica dirigit, opera, scilicet,

intellectus. Grammatica vero, & Rhetoricæ censet numerandas inter scientias practicas factiuas; quia præcipue versantur in externo opere, scilicet, sermone. Si verò dicantur etiam scientia actiua, quæ quauis in externo versentur opere, nullum opus conficiunt relinquunt, sicuti citharizare, dici possunt Grammatica, & Rhetorica, scientia actiua. Et hoc modo vtitur etiam Arist. nomine scientia actiua. 1. lib. magnam. Mora. c. 33.

Et adhuc magis probatur logicam non esse scientiam speculatiua. Et fit

Sextum argumentum. Omnis scientia speculatiua est nobilior qualibet practica: sed logica non est huiusmodi: ergo. Maior patet ex Arist. 6. Metaph. tex. 2. vbi sic dicit, Theoricæ alijs scientiis desiderabiliores sunt: sed omne magis desiderabile est magis bonum, & magis perfectum: ergo theoreticæ scientiæ sunt perfectiores, & nobiliores. Sed minor probatur: quia nobilitas scientia attenditur ex nobilitate obiecti; sed logica habet infimum obiectum, scilicet ens rationis: ergo est omnibus magis infima, & sic non erit speculatiua, sed practica.

6. Argum.

Septimo. Logica aliquando conficit argumentationem ad probandam conclusionem, quæ pertinet ad habitum practicum: sed tunc illa argumentatio, quæ est à logica est praxis: ergo logica est scientia practica. Probatur minor (nam maior per se nota relinquitur.) Illa argumentatio est per se proxima regula praxis; quod enim primo, & per se regulatur, & cognoscitur per illam, est practica conclusio: ergo.

7. Argum.

Et confirm. hoc argumentum. Nam argumentatio, cuius conclusio scitur pertinet ad scientiam: ergo cuius conclusio est praxis dicitur practica, & pertinere ad scientiam practica: quia argumentatio semper sumit denominationem à conclusione, quæ est terminus ad quem.

Et confirmatur secundo. Nam propterea logica dicitur ars artium, & scientia scientiarum, quia non solum vsus illius refertur ad scientias, sed ad artes: ergo iam, saltem secundum quod refertur ad artes, erit practica: & ita dicenda erit saltem scientia practica.

Octauo: Logica, quæ diuiditur in vtetem, & docentem, est inferior ad habitum: ergo est practicus habitus, vel speculatiuus. Probatur consequentia; quia membra inferiora diuisio debent contineri sub vno membrorum diuisiuium, vt si Petrus est inferior ad animal, & animal diuiditur in rationale, & irrationale: ergo Petrus debet esse rationalis, vel irrationalis. Sed antecedens probatur. Nam, habitus diuiditur in practicum, & speculatiuum, & lo-

& logica communis vtenti, & docenti est habitus inferior: ergo practicus, vel speculatiuus. Tunc vltra: est practicus: ergo logica docens, & vtens erunt habitus practici. Si dicas quod est speculatiuus; contra: ergo logica vtens est habitus speculatiuus. Consequens est falsum: ergo. Probatur minor, quia non versatur circa speculationem, nec habet pro fine cognitionem veritatis, sed syllogismum constituit. ergo est scientia practica logica. Et confirm. hoc argumentum. Nam cognitio, quæ habetur in logica, quando passiones demonstrantur de suo subiecto, ordinatur ex sua natura ad syllogismi constructionem: ergo non est speculatiua. Probatur consequentia; quia cognitio speculatiua sinit solum in cognitione passionis de proprio subiecto. Sed probatur antecedens: nam cognitio, quæ est in logica ex natura sua, non est gratia sui; non enim propter se ipsam querit hoc, quod est syllogismum constare debere maiore, & minore, & conclusione; sed, vt operemur hoc ipsum. Itaque logica docentis totum, quod docet ordinat ad opus: ergo non est speculatiua: nulla enim speculatiua scientia ordinat suam cognitionem ex natura sua ad opus.

Vltimum.

Vltimo D. Thomas. 2. 2. q. 47. art. 2. ad. 3. dicit quod ratio speculatiua quædam facit, puta syllogismum, & cætera: ergo logica est scientia factiua, & sic non erit speculatiua.

In explicatione huius quæstionis notandum erit, logicam bifariam posse considerari, & vt vtens, & vt docens, vt supra visum fuit. Quæ distinctio, vel est eiusdem rei, quæ materialiter est vtrumque, licet membra differant formaliter; itaque logica alia sit vtens, alia docens: hæc tamen membra non distinguuntur realiter, tanquam res à re, sed solum formaliter. Vel est vnus, & idem habitus non habens in se aliquam distinctionem: sed dicitur vtens, quatenus producit instrumenta sciendi, & docens, quatenus demonstrat passiones de subiecto. Itaque ista distinctio est quædam denominatio ex actu, sicuti intellectus, & ratio eadem potentia sunt, sed vocatur intellectus, quatenus producit simplicem intellectiorem, quatenus vero discurret, ratio appellatur, de quo supra actum fuit latissime.

Præterea etiam in memoriam reuocandū erit, quæ supra definiuimus, nimirum, logicam vtentem scientiam non esse, docentem verò maximè; nam hæc non sunt hic iterum inculcanda.

Decisio quæstionis.

1. Conclus.

Prima conclusio contra primam opinionem, quam supra retulimus: Ridiculum

est asserere, logicam non esse habitum practicum, nec speculatiuum, sed esse habitum organicum. Et certè iam hic vides quomodo in his, quæ ad logicam attinent, isti auctores somnare incipiunt.

Probatur conclusio. Nam hucusque non est audita apud probatos, & graues auctores diuisio scientia, vt alia sit practica, alia speculatiua, alia organica: noua ergo horum Doctorum est hæc diuisio scientia, & commentitia certè.

Præterea, nam habitum procedentem ex naturali lumine sufficienter diuidunt, practicum, & speculatiuum: ergo logica cum sit habitus, erit practicus, aut speculatiuus, de his vide, quæ supra diximus quæstione. 12. & 13. Impossibile est habitum alterum harum rationum effugere, si ex naturali lumine procedat. quia, vel ordinatur ad opus, & ad non speculandum, & erit practicus, vel ad speculationem, & erit speculatiuus, ex eo enim, quod non ordinatur ad opus, speculatiuus debet esse. Valeat ergo hæc opinio cum suo commento organico.

Secunda conclusio: Logica quatenus docens, scientia speculatiua est. 2. Conclus.

Hæc est grauisimorum Doctorum opinio, illam tenet Aug. lib. 8. de ciuitate Dei. c. 4. & Angelicus Doctor super Boetium de Trinitate. q. 5. art. 1. reuocat ad philosophiam speculatiua: & non reuocat ad illam, eo quod non sit vera scientia, & vere speculatiua: sed hac de causa reducitur ad philosophiam, quia agit de ente rationis, quod non est simpliciter ens: & quia huiusmodi entia rationis ordinantur vt instrumenta ad alias scientias acquirendas. Et solutio. 4. dicit dialecticam esse theoreticam. Idem tenet Scotus Doctor subtilis in prologo sententiarum, quæstione quarta. Vnde non bene faciunt quidam eius discipuli, qui alijs minus philosophantibus inhærent relicto suo duce, itidem Ægidius Romanus in initio logicae, Antonius Andreas lib. 6. Metaph. q. 3. Iaculus ibidem. q. 7. Soncinas. q. 6. & sapientissimus Magister Soto. q. 4. proemiali & plerique alij.

Et probatur conclusio primò omnibus illis rationibus, quibus supra. q. 7. probauimus esse scientiam. Nam cum omnis scientia propriè sit speculatiua, & nulla propriè sit scientia practica, vt iam supra visum fuit quæstione supra citata; relinquitur dialecticam esse scientiam speculatiua.

Secundo probatur conclusio. Nam illa est scientia speculatiua. cuius finis est speculatio, & veritatis cognitio, & non opus, sed logica docens est huiusmodi: ergo. Minor probatur. Nam finis logicae docentis est tractare de se-

cundæ

cunda intentione eius passiones demonstrando, & resoluendo illas in sua principia, sicuti & faciunt scientiæ alia: ergo est speculatiua; sicuti sunt alia scientiæ, quæ hoc munus exercent. Nam ex hoc quod cognitionem passionis in sua principia resoluunt, resolutorio modo procedit, qui est oppositus modo procedendi scientiæ practicæ, quæ compositio procedit modo.

Præterea; nam actus logicæ docentis sunt speculationes: ergo ipsa est scientia speculatiua. Consequentia est euidēs, & probatur antecedens. Nam scire, quod prædicabilia sunt quinque, quod genus sit prædicabile de speciebus, & alia huiusmodi, quæ in logica sciuntur, ita sunt speculationes, sicuti scire compositum ex materia & forma esse mobile, & sicuti scire animal rationale esse risibile. Si dicas non esse parem rationem de logicis conclusionibus, atque de physicis, seu metaphysicis; quia illæ demonstrationes logicæ ordinantur ad constructionem syllogismi, & aliorum instrumentorum logicalium, quod non contingit in alijs: Respondetur iuxta ea, quæ dicta sunt q. 3. Primo, quod non ordinatur cognitio speculatiua ad alias scientias, sed solum est propter sui obiecti speculationem; sed ordinatur ad reliquas scientias, ut utens est. Secundo respondetur, quod & si ordinetur ad reliquas scientias huiusmodi cognitio, quia construere syllogismum, & cætera est quoddam opus speculatiuum; hinc fit, quod logica sit scientia speculatiua. De his vide latius loco allegato; & dicemus adhuc plura.

3. Conclusio

Tertia conclusio: Logica, prout utens, est habitus speculatiuus, & non practicus, & est ars liberalis. Hæc conclusio est expressa sententia D. Thomæ loco proxime adducto ex Boetio ad 4. & 2. q. 47. ar. 2. ad 3. ubi ait in hæc verba: Omnis applicatio rationis rectæ ad aliquid factibile, pertinet ad artem; sed ad prudentiam non pertinet, nisi applicatio rationis rectæ ad ea, de quibus est consilium; & huiusmodi sunt ea, de quibus non sunt viæ determinatæ perueniendi ad finem, ut dicitur. 3. Ethicorum. Quia ergo ratio speculatiua quædam facit, puta syllogismum, propositionem, & alia huiusmodi, in quibus procedit secundum certas, & determinatas regulas, hinc est quod respectu horum potest saluari ratio artis, non ratio prudentiæ, & ita inuenitur aliqua speculatiua ars, non vero prudentia speculatiua. Et ex hoc patet aperte, quomodo logica sit ars speculatiua, & non practica; & consequenter ars liberalis, & à fortiori logica docens debet esse speculatiua; quod bene nota. Quod verò sit ars speculatiua probatur, nam docet facere aliquid circa speculationem, &

circa cognitionem, ut speculatio est: ergo est ars speculatiua. Ex eo enim quod docet facere, ars est, ut inquit D. Thomas; ex eo vero quod docet facere circa speculationem, est ars speculatiua. Sed quod veretur circa speculationem probatur, quia tota ipsa est modus sciendi; sed modus sciendi versatur circa scire; scire autem speculatio est; siquidem est rem per suas causas cognoscere: ergo. Scientiæ namque mechanicæ, & practicæ non faciunt scire, sed faciunt operari. Nec est dialectica modus operandi, sed modus sciendi. De his plura vide supra. q. 9.

Et ex hac conclusione sequitur logicam utentem non esse scientiam speculatiuam, quia non est scientia.

Præterea probatur conclusio. Nam omnis scientia practica, vel dirigit bonum usum, quod facit prudentia, vel facit aliquod opus externum, quod non est speculatio; sed logica utens nec dirigit bonum usum, nec facit aliquid, quod non sit speculatio: ergo non est ars practica. Et si dicas, quod facit externum syllogismum, respondetur, quod illud dicitur speculatio, quia est instrumentum interni syllogismi, qui est speculationis opus. Si autem dicamus logicam utentem, & docentem esse idem formaliter, dicitur scientia respectu primi actus, & ars respectu secundi, ut iam diximus supra. q. 9. Si vero inquiras, quare logica dicitur ars speculatiua, & similiter Grammatica, & Rhetorica, & Geometria & cætera & hoc non reperitur in Metaphysica & physica quod dicatur artes, Respondet D. Tho. super Boetium. q. 5. art. 1. hoc ideo esse, quia istæ scientiæ faciunt aliquod opus, licet speculatiuum, ut syllogismum & numerationem, quod non reperitur in alijs scientijs.

Ultima cõcl.

Ultima conclusio. Logica non est necessaria ad habitus practicos acquirendos; nullus enim auctor grauis asseruit necessariam esse, nisi ad scientias, quæ in resoluendis conclusionibus in sua principia versantur; quod est proprium scientiæ speculatiuæ. Et ita Arist. egit de prioristica & posterioristica resolutione; non vero tractauit logica vnquam de modo operandi in exteram materiam, & de modo, quo forma realis in materiam erat introducenda, quod est proprium artis mechanicæ.

Et præterea probatur conclusio, quia artes mechanicæ etiam perfectissimè, addiscuntur ab ignorantibus dialecticam.

Et præterea, quia virtutes, quæ sunt habitus practici optimè acquiruntur sine demonstratione: ergo idem erit de omnibus alijs artibus practicis. Et de hoc iam supra actum est

(?)

Diluan-

Diluantur argumenta.

Ad. 1. argu.

Ad primum argumentum primæ opinionis respondetur primò, quod Arist. nihil tale dicit, sed in cap. 5. libri. 1. dicit, tria esse problematum genera, aliud naturale, aliud morale, aliud rationale. Et c. 4. expressè dicit, problema dialecticum esse speculatiuum. Nam ita dicit: Problema autem dialecticum est speculatio contendens, vel ad electionem & fugam, vel ad veritatem, vel scientiam, aut ut ipsum, aut, ut ad iniculum ad aliquid aliud talium: ubi eandem partitionem ponit, & vocat dialecticum problema speculatiuum: ergo potius Arist. oppositum docet expressè. Videatur. 1. Topi. ubi nihil minus intèdit, quàm docere, logicam nec esse practica, nec speculatiuam.

Ad. 2. argu.

Ad secundum respondetur, quod Arist. ibi dem solum egit de scientijs practicis, aut speculatiuis, quæ sibi obiectum reale vendicat, & non de scientijs speculatiuis rationalibus, unde non sequitur ipsas non esse speculatiuas.

Ad. 3. argu.

Ad tertium respondetur, quod cum diuiditur scientia in practica, & speculatiua, scientia accipitur pro habitu (ut sæpissimè diximus) seu pro cognitione, existimo enim nullam scientiam esse practicam, strictè accipiendo nomen scientiæ.

Ad. 4. argu.

Ad quartum respondetur, quod logica dirigit ex natura sua operationes intellectus speculatiui, & ad hoc est ordinata per considerationem secundæ intentionis. Nam quamuis intellectus secundum se non sit practicus, aut speculatiuus; habitus tamen non ita vniuersalem rationem obiecti respiciunt, sicuti potentia; sed quædam particularem & determinatam rationem, (ut supra visum fuit) quia sunt determinationes potentialium; & ita in vna potentia reperiuntur multi habitus. Non enim quidquid diuersificat habitum diuersificat potentiam, quia potentia respicit vniuersalium obiectum, & magis commune, quam habitus.

Ad. 5. argu.

Ad quintum argumentum, quod erat primæ secundæ opinionis respondetur, quod logica docens tota versatur in speculandis naturis secundarum intentionum, & non est factiua syllogismorum, & cæterorum: unde hæc est speculatiua scientia, sicuti metaphysica. Quod si teneas hanc cognitionem ordinari ad opus syllogismi, nam D. Thom. dicit quod res de quibus est logica, non queruntur propter se, quod etiam posset explicari de logica docente; respondetur tamen quod logica docens, & utens sunt habitus speculatiui. Nam et si tractent de syllogismis, & modum præbeant quomodo sint construendi, hoc est mera speculatio, quia est cognitio rei alicuius ordinata ad speculationem. Hic enim syllogis-

mus, omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis, speculatio quædam est. Et idem dicendum de omni instrumento logico, quod ex natura sua ordinatur ad speculandum, ut est actus intellectus speculatiui. Nam (ut inquit D. Tho.) ratio speculatiua quædam facit; facere enim syllogismos nihil aliud est, quam suas speculationes, ut intra rationem speculationis sine errore procedant ordinare; quod totum speculatio est. Et si ordinetur ad artes mechanicas aliquando syllogismi, hoc est per accidens ex fine ordinantis non ex fine syllogismorum, qui solum ordinantur ad speculandum recte. Et per hoc patet ad primam confirmationem; nam, quauis doceat quomodo sit differendum, differere & modus differendi est speculatio. Ad 2. confirmationem respondetur, quod opera animæ non sunt obiectum logica, sed ens rationis, quod est secunda intentio, ut iam iam videbimus. Et licet hoc esset verum, consideraret illa speculatio modum, quia dirigeret ad rectè speculationem efficiendam. Si enim opera ipsa speculationis sunt docere quo modo recte per illam speculemur non egreditur fines speculationis. Si verò doceret quo modo hic, & nunc esset speculandum, secundum quod prudentia dicitur, habitus esset practicus; sed logica non præbet rectum usum, sed rectam speculationem, & modum rectum perueniendi à notis ad ignota; siue fiat bene, vel malè moraliter, siue non, de hoc enim nihil tractat, & in hoc isti auctores, ut existimo, falluntur. Ex hoc patet, hanc scientiam non esse numerandam inter actiuas, nec inter factiuas. Et idem dicendum est de Grammatica, Rhetorica, Poesi & de 7. artibus, quas liberalis vocant. Vide D. Thomam, ubi supra super Boetium.

Ad. 6. argu.

Ad sextum argumentum erat disputanda illa quæstio, an omnis scientia speculatiua sit nobilior qualibet practica. De qua re disputat Sone. 6. Met. q. 6. Et respondetur, quod omnis scientia speculatiua, quæ habet obiectum reale nobilior est simpliciter scientia practica: verum scientia speculatiua, quæ habet obiectum rationis est nobilior qualibet practica saltem secundum quid. Prima pars probatur quia scientia speculatiua queritur propter se, practica queritur propter aliud; sed illud quod propter se queritur nobilior est eo, quod queritur propter aliud: ergo. Et hæc est sententia Arist. 6. Meta. tex. 2. ubi dicit, quod theoreticæ nobiliores sunt alijs: & loquitur de scientijs realibus ex obiecto. Quod verò logica secundum quid sit nobilior omni practica, patet, quia præcedit speculatio modo, qui est nobilior modus procedendi. Pro prima parte conclusionis, vide D. Th. 1. 2. q. 66. ar. 3. ubi dicit, quod veritates intel-

intellectuales sunt nobiliores moralibus simpliciter. Et si inquiras, quare logica non est nobilior simpliciter omni scientia practica, respondetur, quod obiectum dat nobilitatem habitui: & obiectum reale maiorem nobilitatem dat habitui, quam modus procedendi speculativus. Unde ad argumentum respondetur, quod omnis scientia speculativa est nobilior qualibet practica in ratione speculativa, non vero simpliciter, & absolute, nisi obiectum in vtraque sit reale.

Ad. 7. argu.

Ad septimum respondetur, logicam non esse necessariam ad habitus practicos. Quod si aliquando artifex, qui scit logicam, conficiat argumentationem in materia artis mechanicæ illa argumentatio per se est speculativa, quia ex natura sua ordinatur ad speculationem. Quod vero ordinetur ad opus est ex fine operantis, & ex parte materię, non vero ex parte formę, quam habet, quod est consideratum formaliter a logica. Et per hoc patet ad. 1. confirmari. Nam argumentatio formaliter, & ex propria forma semper est speculativa. Ad secundum respondetur quod dicitur ars artium iuxta modum, quem quęstione in citata diximus. Et secundo respondetur, quod dicitur ars artium, quia præbet modum acquirendi artes liberales, quę sunt scientię, non vero quod sit instrumentum ad acquirendam artem ferrariam, vel alias huiusmodi.

Ad. 8. argu.

Ad octavum respondetur, quod logica, quę dividitur in videntem, & docentem, est habitus speculativus, & ita etiam membra dividenda sunt habitus speculativi, ut diximus, & sic argumentum non habet difficultatem. Ad confirmationem respondetur, quod etiam si ordinetur ad aliud, illud aliud est speculatio, & ita non incidit esse habitum speculativum, & ordinari ad aliud, quod sit speculatio: nam in metaphysica, vel physica cognitio primę passionis ordinatur ad cognitionem secundę passionis, & tamen est cognitio speculativa. Ita licet ordinetur cognitio logicalis ad argumentationem efficiendam quia argumentatio est speculatio, ipsa est speculativa.

Ad vlti. arg.

Vltimum argumentum potius est pro nobis. Nam si syllogismus est opus speculativę rationis: ergo est speculatio, si enim esset aliquid practicum, opus esset practice rationis, & non speculativę: nam opera practica in practicum intellectum sunt reducenda, sicut & in habitus practicos.

Q V Æ S T. X V I I. Vtrum secunda intentio sit logica obiectum.

Quantum referat obiectum logicę, cognoscere, non est difficile intelligere, cum ab eo sua sumat speciem de illoque passionem demonstrat, quod qui ignoraverit, necessum

est veram ignoret logicam. Et quia hisce diebus, nova quedam signa, in lumine astra sunt prodigia, quę de obiecto logicę, incredibilia quedam affirmant, ut veram antiquamque de hac re doctrinam & patribus nostris cognitam scemur novamque opinionem rei, quam quęstionem hanc, longius solito, disputaturi sumus. In qua quęstione, mirum est quanta sit doctorum varietas. Prima opinio, quam ideò primam colloco, quia indurando a vero, primas partes consecuta est, asserit obiectum logicę in se consideratę, esse aliquid reale & hoc esse modum differendi siue modum sciendi late sumptum. Vocat autem, modum sciendi, orationem, quia ex notis incognitum declaratur. Et cum sint multe orationum species, nam alia, est vocalis, alia scripta, alia metallica, alia verò est oratio communis, quę dicitur, de omnibus his generibus, dicit hæc opinio, subiectum logicę, esse orationem in communi, precipue tamen mentalem, nam ad emendanda rationis vitia, precipue dialectica est instituta. Ita eius subiectum precipuum, circa quod versatur est ens reale verum, nam neque demonstratio neque ulla forma asserendi precipue a logico considerata, est ens, rationis sed discursus verus ac realismetis, ut apertum est: et si tractet dialectica a entibus rationis aliquibus hoc est in ordine ad modum differendi qui est aliquid reale, & precipuum consideratum in ipsa. Hęc sententia tenet Scotus lib. 1. meta. c. 3. q. 1. Auctores explicat hæc opinionem, & dicunt obiectum materiale dialecticę esse tria intellectus opera, scilicet, simplicium apprehensionem, divisionem definitionem, & argumentationem, formale verò esse directionem horum trium operum rationis. Itaque tres illę operationes, ut dirigibiles parte logicę sunt eius obiectum. Et si dicas contra: nam esse operationes directas secundum dialecticam est quedam extrinseca denominatio: ergo formaliter obiectum dialecticę est ens rationis, siquidem sunt operationes directę per opus intellectus: esse autem directum aliquid rationis est, respondet dialecticam considerare directionem actuam, quę est perfectio potentię, non vero illud ens rationis: sicut ars domesticandi non intendit principaliter, nisi potentiam actuam, quã per se & proprios actus intendit perficere: & finis sciētia est scire, & non res esse scitas. Eodem modo finis dialecticę & obiectum, est dirigere actuam tres illas operationes, tres verò operationes directę sunt materiale obiectum. Et si dicas, contra: nam sciētia, quę considerat unum relatiuum considerat aliud: sed dirigere operationem intellectus, & operationem intellectus esse directam sunt correlativa: ergo sciētia, quę considerat unum considerat aliud: & idem est scire quomodo res intelligamus, & quomodo res intelligatur a nobis: ergo sciētia, quę unum docet, docet aliud: respondet

dent bene posse unius relatiui passionem demonstrare, & non alterius, sicut unum sine alio cognoscere non valeat: neque idem esse dicunt rem scire, & illam esse scitam: quia unum est aliquid reale: & aliud aliquid rationis, & quantum ex hac sententia colligere licet, actio qua opera illa diriguntur, est obiectum logicę. Hęc sententiam primo confirmare voluit autoritatibus. Et in hac opinione adducit Greg. Bruxel. q. 1. preemialium, ubi dicit, logicam agere de re, quę vere existit, & non precipue de entibus rationis. Gabr. 1. tentent. d. 1. q. 8. ad 3. argum. ubi dicit syllogismum, & propositionem, de quibus agit logicus esse formaliter entia realia. Idem tenet Bar. Confut. q. 2. preemialium, latius q. 1. super predicameta 2. dubio, dicens, quod logica considerat tamquam obiectum conceptus & eorum proprietates, & citat pro se Okam qui in proemio predicabilium idem asserit. Et totum egregium auctorem secum tenere dicit. q. 2. 1. priorum, cum oppositum omnino docuerit, ut suo loco videbimus. Quinimo D. Th. idem expresse tenet. 1. posteriorum statim in principio & lect. 2. aiant, ubi dicit quod logica agit de omnibus rebus, quia agit de nostra cognitione quę se extendit ad omnes res. Et in opuscul. 70. q. 3. ar. 2. ad 3. in quibus locis dicit logicam dirigere actum rationis: ergo eius obiectum secundum D. Th. est directio actuus rationis. Et cum 2. meta. dicit agere de secundis intentionibus intelligit in ordine ad directionem rationis: & ita directio actuus rationis secundum D. Th. est obiectum logicę. Quinimo Arist. 2. Metaph. text. 15 qui dicit eam esse modum sciendi, quia versatur circa modum sciendi, & 1. Topic. c. 1. dicit dialecticam esse artem ratiocinandi de quacunque re proposita & 1. Rhet. c. 1. dicit agere de omnibus syllogismis. Secundum argum. sumptum a ratione illorum est, proprium & adæquatum cuiuscumque disciplinę obiectum illud est ad quod cognoscendum siue agendum, siue efficiendum tota artis cura dirigitur: sed proprius finis dialecticę, in quę tota incumbit, est tradere sciendi modum seu differendi: ergo hoc est eius obiectum. Confirm. hoc argumetum & explicatur. Nam idem formaliter est obiectum scientię, & finis extrinsecus illius: sed finis extrinsecus dialecticę est opus rationis, quatenus in veritatis cognitionem dirigit: ergo hoc est formale obiectum eius. Consequenter patet & maior probatur: quia finis rei est id ad quod formaliter res ordinatur ex natura sua: sed sciētia principaliter ordinatur in suum obiectum, ergo illud est finis eius. Et eadem maior etiam probatur exemplis. Nam finis artis pingendi non est nisi pictura, quę est eius obiectum. Et idem probatur in philologia morali, cuius obiectum & finis est opus morale, ut taliter attingibile ab ipsa, & sciētia speculativa tantum dat speculationem sui obiecti: & sic obiectum & finis intrinsecus scientię sunt res ipsę cognitę: cognitio autem ipsarum est consecutio ob-

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

iecti extrinseci & finis intrinsecus. Hi autem fines non sunt duo, sed potius unum perficiunt: nam primus intrinsece ordinatur ut via ad aliud & completur per illud. Sed probatur illa minor, in qua est difficultas. Nam finis intrinsecus logicę est ordinare, & ad artem reducere operationes intellectus quatenus ad veritatis cognitionem ordinantur: ergo finis intrinsecus nihil est aliud, quam consequutio finis extrinseci: ut visio, & amor Dei est intrinsecus finis hominis, Deus autem in se est finis extrinsecus illius: & in Philologia finis intrinsecus est cognitio entis mobilis, extrinsecus ens mobile. Cum ergo finis intrinsecus logicę est dirigere operationes per evidentem consequentiam, sequitur finem intrinsecum esse opus rationis, ut dirigibile per artem. Confirmatur, quia homo non tantum potest dirigere, & ordinare opera aliarum potentiarum, sed etiam opera propria ipsius intellectus: sed ad ordinandum aliarum potentiarum actus assignantur artes alie: ergo ad ordinem constituendum in actibus intellectus debet aliqua ars assignari. Hęc autem nulla alia est, nisi logica, ut asserit D. Th. lib. 1. Periher. lectione 1. & primo posteriorum lectione prima. Probatur 1. consequentia, quia sicut intellectus iudicat, & discurret circa opera aliarum potentiarum, ita etiam supra sua opera reflectitur illa ordinando, ut per illa ordinata alia ordinet. Tertio directio actuus rationis, ut iam explicata est a nobis, est scibilis, & non nisi a logica: ergo hæc directio actuus rationis est logicę obiectum. Maior patet: quia est quid reale habens sufficientem naturam ut sciri possit. Minor probatur: quia ad nullam aliam artem pertinere potest. Hac enim ratione dicitur logica ars artium. Et confirm. quia logica est naturalis quę reducit ad artem: sed illa versatur circa directionem reale actuus rationis: ergo logicę obiectum quid reale est. Quarto, cognitio entis rationis non est necessaria ad dirigenda rationis opera: ergo logica non agit de ente rationis: agit ergo de ente reali. Probatur antecedit, quia antequam naturam entis rationis perfecte consideremus, iam nosse intellectus instructus esse debet ne erret in suis operibus, cum cognoscant entia rationis notitia reflexa: quinimo consequuntur entia rationis postquam sunt conceptus intellectus ordinati in modum definitionis syllogismi &c. ergo non sunt necessarię ad opera rationis dirigenda, sed consequuntur ad ipsa directas: sed logica causat directionem in conceptibus: ergo obiectum eius non est ens rationis sed opera, ut dirigibilia ab ipsa logica. Et confirm. hoc argum. Logica ratione sui obiecti est necessaria ad alias scientias: sed non est necessaria ad alias scientias ratione entis rationis, sed ratione operum intellectus directorum: ergo opera directa sunt eius obiectum, & non ens rationis. Maior patet: Nam propterea est necessaria logica ad alias scientias, quia res, de

de quibus agit, sunt necessaria: non enim ipse habitus sine actu suo sufficit ad alias scientias acquirendas, sed quia tractat de tali re. Sed min. prob. Quia cū cōceptus sint directi in modū definitionis, diuisionis, & argumētationis, &c. etiā si nō cōsiderētur entia rationis (& suppono, quod est probabilissimū nō habere entia rationis formale esse, nisi dū cōsiderāt) aliq̄ sciētīe acquirūt: ergo isti cōceptus sic dispositi sunt principale obiectū logicæ. Quorsum enim debemus ponere illud secundo cognitū, obiectū logicæ? Hoc argumētū nos facimus in fauorē huius sentētīe. Et confirm. Quia logica est sciētīarū instrumētū: sed nō est ratio formalis cōstituentis instrumētū sciēdi in ratione instrumētū ens rationis, sed realis natura cōceptū: ergo illa est dūmodo sit ordinata, logicæ obiectū. Probat. Min. Quia sine entibus rationis formaliter potest esse demonstratio definitio & diuisio, quātū sufficiūt, vt acquirāt scientiæ quia etiā sine reflexa consideratione entū rationū seu secundarū intētionū, potest esse acquisitio alterius sciētīe. Et hoc magis patebit, si fiat demonstratio in modo ple notō, ignorati ratione entis rationis, vt diximus q. 2. Si dicas hoc argum. probare, quod obiectū logicæ quæ est vtēs est directio cōceptū seu cōceptus directi actiue, nō vero logicæ docētis, cōtra: quia probabilissimū est nō distingui nec realiter nec formaliter logica vtens & docēs. Et secundo, quia idē obiectū est vtriusq; licet diuersimodē cōsideratū, vt in superioribus iā visū fuit. Et logica docēs cōsiderat proprietates modi sciēdi seu cōceptū sic ordinatorū, nō quidē secundū suā naturā: quia vt sic ad physicū spectat; sed secundū q̄ sunt sciēdi instrumētā: secundū quā rationē a nullo artifice, nisi à logico cōsiderātur. Cōfir. vltimo hoc argum. Nā Arist. in tota logica verbū nō fecit de ente rationis, nec de secundā intētionē: ergo obiectū logicæ nō est secundā intētio, nec ens rationis. Mirum enim est cōtra suū morē Arist. in sola logica verbū nō facere, de logicæ obiecto, quod tā exquisitē in physica & metaphysica disputat, inquirēdo earū obiecta. Quinto arg. actus voluntatis, & appetitus etiā si secundū suā naturā cōsiderati pertinent ad physicū, sed cōsiderati secundū suam libertatē, & in ordine ad vltimum finē cōsequēdū pertinent ad philosophū morālē: ergo actus rationis cōsiderati secundū suā directionē in ordine ad sciēdi pertinebūt ad logicū: nā nō videtur ad quā sciētīā pertineāt, etiā si secundū suā naturā pertineāt ad physicū. Et præterea probatur hæc sentētia probādo, q̄ nullū ens rationis potest esse obiectū logicæ. Ex quo sequitur debere esse ens reale, & si ens reale est obiectū nullū aliud possumus assignare, nisi directionē actū rationis seu opera rationis directā. Et sit 4. Sextū arg. quod adert Fōseca vbi sup. quo-

facile credit refutari posse opinionē D. Th. Nā si ens rationis sit obiectū dialecticæ, nō habebit vtiq; proprietates, quæ villo modo sint entia hoc autē incōueniēse est: ergo. Probat. maior. Quia illę proprietates nō erūt reales, quia ens reale est prius natura saltem ente rationis, passionēs autē posterius sūt suo subiecto, vel saltem nō sūt priores: si vero sūt entia rationis iā cōtinebūt essentialiter sub ente rationis, quo fiet, vt eius proprietates esse nequeāt: inferiora enim nō sunt proprietates superiorū: ergo. Et cōfir. hoc argum. Nā, si obiectū logicæ est ens rationis sequit quod logica sit sciētīa secundū quid: hoc autē est falsū: ergo. Probat. sequela. Quia logica, sicut quælibet sciētīa, accipit suā essentiā ab obiecto, sed obiectū logicæ est ens secundū quid, quia ens rationis, ens est secundū quid. Imo sequeretur nullā habere p̄fectionē: quia sciētīa sumit suā p̄fectionē ab obiecto: sed ens rationis nullius est p̄fectionis: ergo nec logica erit alicuius p̄fectionis sciētīa. Et confir. argum. 2. Nam si logica agit de secundis intētionibus, vel de ente rationis, sequit idē esse obiectū logicæ & Grammaticæ & Rhetoricæ: hoc autē est falsum: quia differūt specie: ergo illud, ex quo sequit. Probat. sequela: quia etiā obiectū harū artū, est ens rationis, & secundā intētio. Si dicas, q̄ logica agit de intētionibus, quæ fundat in rebus, Grammatica & Rhetorica de intētionibus, quæ fundāt in beneplacito hominū, cōtra: quia etiā logica agit de nomine verbo &c. vt patet per Arist. 1. Perihet. quorū intētionēs fundāt in hominū beneplacito. Nā quod voces sunt nomina & verba nō habēt ex se suā dē cōueniēte eis ex natura sua. Et confirm. hoc argum. 3. quia inter sciētīam & suū obiectū debet esse relatio realis tertij generis: sed ad non ens nō potest referri realiter: ergo ens rationis, quod est nō ens, nō potest esse eius obiectū. Maior est Arist. in prædicamēto relationis, &c. 5. Metap. Min. probat: quia ad nō ens nō potest habere sciētīa relationē realē, quia relatio realis debet esse ad extrema realia. Sed de hac cōfirmatione sup. quæ 7. dictū est. Septimū argum. Agere dē ente rationis, & de eius quidditate pertinet ad metaphysicū: ergo nō est obiectū logicæ. Cōsequētia est euidēs & antecedēs probatur. Quia ens rationis cū habet esse per assimilationē & cōnotationē ad ens reale nō potest cognosci, nisi per ens reale: ergo ad metaphysicā, quæ agit de ente reali pertinet agere dē ente rationis. Patet cōsequētia: quia implicat cognoscere quomodo distinguat in sua quidditate ens rationis ab entereali, nisi cognita natura entis realis. Et cōfirmat hæc ratio: nā sciētīa, quæ agit de analogo, agit de omnibus analogatis: sed ens secundū D. Th. infra adducēdū dicitur analogice de ente reali, & rationis: ergo metaphysica, quæ agit de ente agit de ente reali

reali, & rationis. Et confirmatur secundō, quia ens rationis non potest scientificè cognosci ab habitu scientifico ad id per se ordinato: ergo non potest esse obiectum directè intētū à logica. Probat. antecedēs, quia cognoscibilitas eū sit passio entis eo modo, quo aliquid est ens, eo modo est cognoscibile: sed est ens in ordine, & per imitationē ad ens reale: ergo non est cognoscibile vt sic, nisi per ordinē ad ens reale: ergo nō potest cognosci habitu per se ordinato ad illud cognoscendū; sed debet cognosci ab habitu per se ordinato ad cognitionē entis realis, qui est metaphysica. Si verò dicas, metaphysicam agere de ente rationis, non verò agere de secundis intētionibus, contra, quia eadem scientia, quæ considerat aliquid commune, considerat inferiora illius communis, vt si physica agit de ente mobili, eadē physica considerat de hoc ente mobili ad vbi & ad formam: ergo si metaphysica agit de ente rationis, vt patet 4. Metaphysicæ, agat consequenter de secunda intētionē, quæ est quid inferius ad ens rationis. Quin imo sicut non datur potentia per se ordinata ad cognitionē præcisam entis rationis, ita nec sciētīa debet dari; sed metaphysica hoc cognoscit, quia idē est obiectū metaphysicæ, & intellectus: ergo ens rationis nō est obiectū logicæ, & ita debet esse ens reale.

8. Arg.

Octauū arg. Omnia illa quæ tractat logica nō considerantur ab illa sub ratione entis rationis, sed sub ratione operis intellectus, & in ordine ad illam, & eius directionem: ergo ens reale est eius obiectum, & non ens rationis. Probat. antecedens: quia illud, sub cuius ratione considerantur reliqua in scientia præsupponitur certū quoad an sit, cum hæc sit cōditio necessaria cuiuslibet obiecti scientifici, vt dicitur 1. Post. textu 5. sed non est certū esse ens rationis, nec quid sit: ergo nō est obiectū logicæ ens rationis. Probat. min. quia si aliqua entia rationis esset per se notum, esset maximè logicalia, vt esse vnā ré affirmatam de alia, esse definitā, diuisā, abstractā, cōparatā, &c. sed istæ denominationes sunt entia realia: ergo. Probat. minor. Quia antequā intellectus reflectatur supra suos actus iā res sunt diuise, definitæ; iam conceptus sunt ordinati in modū definitionis, &c. ergo illud est aliquid reale. Et probatur eadē minor secundō, quia esse volitum, esse visum, sunt denominationes reales: ergo esse diuisum, esse cognitum natura comparatiua, &c. quia omnes sūt extrinsecæ denominationes, & non magis vnum ponit in re quā aliud. Quod si dixeris, omnes denominationes extrinsecas à quacūq; forma proueniant esse ens rationis, contra: nam esse agēs, esse vestitum, esse armatum sunt denominationes extrinsecæ, & tamen sūt reales, cum pertinent ad realia prædicamenta. Et confirmatur

7. Argum.

hoc: quia extrinsecæ denominationes est idem realiter cū forma à qua prouenit, vt esse visum est idē realiter cum visione, & solum distinguitur per hoc, quod visio reddit subiectum formaliter videns, vt ipsum respicit, vt verò respicit obiectum, reddit illud extrinsecè visum, non ergo sunt dicendæ entia rationis hæ extrinsecæ denominationes, siquidem forma est aliquid reale, cum qua identificatur, obiectum ergo logicæ quid reale est, siquidē non iunt entia rationis.

9. Arg.

Nonum argumentum: si uicium entia rationis, & denominationes non sunt aliquid per se intētū ab intellectu, sed quid cōsequentiū ad operationem eius: ergo nō specificāt primariū sciētiam, sed cognoscūtur secundariū à sciētīa, agēte de primaria forma, & per se intēta quæ erit primarium obiectū eius. Antecedēs patet, quia omnis denominatio extrinsecæ est secundariū intēta, cum sequatur ad aliam intrinsecā, & per se primū intētam. Probat. cōsequētia argumētū, quia sicut esse habet secundariū, ita & cognosci: quia in esse, & cognitione huiusmodi denominationes extrinsecæ dependent ab intrinsecis.

10. Argum.

Decimum: Si aliquid, de quo tractat logica esset ens rationis, maximè demonstratio: sed demonstratio est aliquid reale: ergo obiectū logicæ est aliquid reale. Cōsequētia patet, & probatur maior: quia est principale obiectū in logica, cū ad ipsam constituendā referatū definitio diuisio, & ferē omnia, quæ Arist. tractat in sua logica, species, genus, propriū, & differētia, &c. Minor probatur: quia demonstratio effectiue causat sciētiam vt demonstratio est: ergo vt demonstratio debet esse aliquid reale. Ens enim rationis implicat in genere causæ efficiētis aliquid producere posse, cū in aliud non possit influere. Et similiter si dicas, quod concurrat vt cōditio sine qua nō, hoc est falsum: quia etiā vt cōditio cōcurrentis realiter, debet realiter influere in effectū. Et cōfirmatur hoc arg. quia quādo cōsideratur illa ratio, seu relatio demonstrationis quam fingis, quæ est aliquid reale, iam erat sciētīa producta per demonstrationem, cū illa relatio per actū reflexū cognoscatur: ergo iā erat demonstratio, vt sic: quia demonstratio vt demonstratio causat sciētīā. Et confirmatur hoc argumentum: (& loquor de logica vt vtens est, logica vtens non habet facere formam demonstrationis, sed præcisē aliquid reale: ergo obiectum eius est aliquid reale, & idem est materiale obiectum logicæ vtentis, & docētis, licet alio modo consideratum: ergo logica docēs habet pro obiecto ens reale. Probat. primum antecedēs, quia logica vtēs datur ad actū quo fiat aliquid, scilicet, demonstratio, definitio, diuisio. Et ita diximus ex D. Thoma, quod ratio speculatiua aliquid facit, &c. sed forma demonstrationis & cū-

& cuiuslibet alterius instrumenti scientifici, est relatio rationis: ergo non per se ordinatur ad faciendū illā: quia ad relationē non est per se motus: ergo per se ordinat ad faciendū aliquid reale absolutum: ergo obiectum logicæ utentis est aliquid reale absolutum, & idem consideratum secundum suas passiones, & proprietates erit obiectum docentis logicæ. Quinimo cum logicā utens sit habitus operatiuus impossibile est, quod ordinetur ad aliquid rationis formaliter faciendū cum illud nō possit fieri, vt per se notum est, quia non potest recipere realem influxum.

11. Arg.

Vndecimum argumentū, & probō, quod omnia de quibus logica agit sint formaliter ens reale, & ita eius obiectū erit ens reale. Probo antecedens. Primo esse subiectū, & prædicatum formaliter est aliquid reale, quod probō, quia representare aliquid tanquam id, cui aliquid tribuitur, quod est esse subiectum, & representare aliquid tanquam id, quod alteri tribuitur, quod est propriū prædicati, est aliquid reale. Probatur antecedens: quia ab illo modo oritur denominatio realis, & intrinseca, per quam homo dicitur intelligens: ergo non solū intellectio, vt sic, sed etiam modus illius est realis, cū ab illo intellectus denominetur realiter intelligens, realiter prædicans, & subiiciens. Tum etiā probatur idē antecedens, quia in eodē cōceptu representatio est aliquid reale, atq; adeo modus taliter representandi erit aliquid reale, & cōceptus subiecti representat illū modū, quia ille est de intrinseca ratione subiecti. Et probatur præterea idē antecedens. Nam anteaquā intellectus reflectatur supra suos conceptus, iam est subiectū & prædicatū, quia ante talē reflexionē datur propositio mentalis essentialiter: ergo datur subiectum, & prædicatum: quæ sunt de essentia propositionis categoricæ. Præterea probō, quod in conceptibus sit aliquid reale, esse genericos & específicos. Nam representare ea quæ differunt specie inter se, aut solo indiuiduo, quid realissimū est, & de essentia conceptus, siquidē per illud distinguuntur: ergo. Quidquid enim conceptus dicit tā secundū significationē quā secundū modū significandi, naturaliter cōuenit conceptibus, seclusa operatione intellectus, & ita est aliquid reale in ipsis, & si representatur per ipsos, vt verē representatur est de eius essentia. Præterea de propositione probō. Nam iudicium quod est de essentia propositionis est aliquid reale, & prædicatū esse vnitū cū subiecto est aliquid reale, quia est formalis effectus alicuius forme vnientis illa in trinsicā: sed talis forma est conceptus realis, qui habet rationē copulæ, & verbi in propositione mentali, & ita debet effectus, id est, vnio esse aliquid reale, quia implicat formā esse realē, & effectū intrinsecū nō esse realē. Et idē etiā probō

in discursu. Nam quod propositio aliqua habeat rationē conclusionis in aliquo discursu, nō est ens rationis: nā vt cōsequens est, formaliter dicit assensum propter ea quæ posita sunt, qui modus assentiendi est discursus formaliter, & constat esse aliquid reale: esse autem maiorem vel minorem etiam est aliquid reale: nam esse maiorem, est dare initium significationi, & sententiæ antecedentis, esse verò minorem est artificiose proficere eundem sensum: sed hoc habent verē à parte rei: ergo. Et confirmatur hoc. Quia si propositio, quæ est maior, fiat minor, non præstat à parte rei, quod antea præstabat: ergo verē amittit aliquā realem formalitatem; cū id exercere cōueniat ei, seclusa operatione intellectus: sicut soni taliter ordinati delectant, & si non sint illi ordinati minimē: & hoc est aliquid reale in sonis: ergo etiam erit in propositionibus esse sic ordinatas secundum rationem maioris, & minoris aliquid reale. De modo sciendi etiā probatur, Nam definitio, diuisio, & argumentatio est id quo scimus: sed nō possumus scire formaliter per ens rationis: ergo. Et magis hoc ipsum probō. Quia definitio quidditativa est clara cognitio rei: ergo. Et de argumentatione probō: quia est ignoti manifestatiua: sed esse manifestatiuam ignoti est aliquid reale, & non ens rationis: quia ens rationis non est ignoti manifestatiuum.

Et confirmatur argumentum. Quia si logica ageret de fundamentis intentionis præcise, adhuc esset sciendi modus: ergo modo non considerat easdem intentiones, sed aliquid reale, quia per idem est modo sciendi modus, per quod tunc esset: ergo tales operationes reales, vt ab intellectu dirigibiles, sunt constituendæ obiectum logicæ, & non ens rationis.

Et confirmatur hoc, & explicatur. Quia tales operationes ordinatæ fundamentaliter sunt aliquid reale, & vt sic sufficientissimē dispositæ ad sciendum: ergo vt sic ab aliquo habitu possunt considerari, præscindendo omne aliud: hic habitus est logica: ergo logica aliquid reale considerat.

Et confirmatur hoc argumentum. De priuationibus, chimeris, & cætera, non datur aliqua specialis scientia, sed considerantur ab eadem scientia, quæ formaliter considerat fundamentum: ergo similiter illæ relationes consequuntur, etiam si essent aliquid rationis, nō considerantur, vt obiectum formale logicæ, sed vt consequuntur ad suum obiectum formale, quod est ordo in operationibus animæ, seu dirigibilitas. Hoc argumentum ita longum constituit, vt videas, quomodo vno inconuenienti dato, multa sequuntur, & quomodo, quod inauditum est, probare velint,

genus

12. Arg.

genus, definitionem, diuisionē, omnia denique logica instrumenta esse aliquid reale, vbi suam profus erga logicam ignorantiam effundunt. Duodecimū arg. Nam conuenit obiecto scientiæ vt sit causa scientiæ: sed ens rationis non potest esse causa: ergo. Maiorē probō, quia obiectū idē mēsurat scientiā, quia causat illā, sed minor probat, quia ens rationis nullā causalitatem habet realē. Cōfirmatur hoc arg. Nā de subiecto oportet præsupponere, an sit & quid sit: sed ens rationis neq; est, neq; habet quidditatem, quæ sine ordine ad existentiam esse nō potest: ergo. Et confirmatur: Nā obiecta debet scientiæ realiter distinguere: sed quod nō est realiter nō potest distinguere realiter: ergo nō est obiectū logicæ. Alia argumenta in cōfirmationē huius sententiæ poteramus adducere, sed quæstiones peculiare formabimus, an ens rationis sit cognoscibile, &c. Et vide etiam alia supra quæstione 7.

3. Sententia.

Secunda sententia, de obiecto logicæ olim circūferebatur, & asserbat hæc nominaliū opinio obiectū logicæ esse voces ipsas, de quarū cōpositione, diuisione, & argumentatione agit, qui tamen sunt diuisi. Nam aliqui dicunt, obiectū esse hūc terminū propositio, alij hūc, argumentatio, alij hūc syllogismus. Et hi sunt Marci. super Porphir. c. 7. Villalpā. q. 3. præambula ad logicam, & refert pro se Viues de corrup. discipl. lib. 3. idē docet Ammonius initio prædicabiliū, & Porphir. videtur idē sentire, qui suū librum inscripsit de quinque vocibus, & Plato in Phædro, garrulā vocat dialecticā, hac ratione, quia agit de vocibus. Quintil. libro. 12. cap. 2. totā in verbis versari docet. Et hanc fuisse opinionē Stoicorū testatur Laertius 3. li. de vita Leonidis. Quinimo Arist. in antepædicam & prædicamentis de vocibus agit, & in periheme. & ratio pro hac sententia potest esse: nā habitus est quædam facultas & determinatio intellectus in suū obiectū: sed logica non est necessaria, nisi vt determinet intellectū circa voces, illiq; præbeat facultatē circa illas, ergo hæc sunt obiectū logicæ. Probo minorē: nā cognitis significationibus terminorū, vt quid sit v. g. syllogismus in Darij, & quid cōcludere directē, statim cognoscit syllogismū in Darij cōcludere directē, imo cōcludet, & faciet syllogismū. Cū ergo tota difficultas oriatur ex vocū significatione, ad hanc tollendā ordinatur logica. Et circa hanc opinionē nota modo, quod parū differt à præcedenti. Nam sicut præcedens aiebat, totā incubere logicā in nominibus mentalibus ordinandis, hæc asserit, totā versari in nominibus vocalibus, & scriptis cōponendis. Et si cut illi modū sciendi mentalē præcipuū obiectū logicæ cōstituebant, ita isti Nominales hūc terminū, syllogismus, seu propositio, &c. Vocemus ergo illos mentales, sicut istos nominales, vocamus.

Tertia sententia in hac parte eorū est, qui dicunt, demonstrationē esse logicæ obiectum. Ita docent Ammonius, & Simplicius, & Philop. in initio prædicamentorū, & primo priorū, quos & Toletus videtur sequi in prolegomenis priorū, & aliqui cōsent in eandē sententiā inclinari Scotū 1. Posterior. q. 2. quæ & fuit cōmunis Gregoriorum sententia. Ratio pro hac sententia illa est: quia illud est obiectū scientiæ alicuius, in quod omnia quæ in illa scientia tractantur, qua ratione tractantur referuntur: sed huiusmodi est demonstratio: ergo. Probo maiorem: nam illud est subiectum, cuius causas inquirimus, & naturam inuestigamus, qua cognita omnia attributa, & proprietates cognoscuntur, vt planē constat in ductiue in omnibus scientiarum subiectis. Minor verò probatur: nam si logicus agit de syllogismo sophistico, est in ordine ad syllogismum probabile, quia sophistici cognitio secundum philosophū primo Elenchorum, capite octauo, & vndecimo, & secundo Eléchorum, capite penultimo, à cognitione probabilis syllogismi dependet, cum sophisticus syllogismus dicatur, qui apparet probabilis, sed nō est apprensus, nec vt sic cognosci potest, nisi per id quod est verē tale: ergo syllogismus etiam probabilis est, qui nec manifestē veritatem, vel falsitatem continet, quod cognosci nequit, nisi cognoscatur, quid sit veritas manifesta: quod solum demonstrationi conuenire potest: quia manifestam continet veritatem. De diuisione etiam patet: nam ipsa est methodus inueniendi definitionē, secundū Arist. 2. Posterior. c. 4. Definitio denique aut est subiecti, aut proprietatis illius, vt docet Arist. 2. Topicorum, cap. 10. Definitio autem proprietatis non habetur absque demonstratione, vt ibidem idem Philosophus docet: si tamē sit definitio subiecti illa est medium demonstrationis: ergo demonstratio erit subiectum huius scientiæ, & omnia alia quæ in illa considerantur reducuntur ad demonstrationem. Et si dicas hoc argumentum probare Deum esse subiectum metaphysicæ, quia omnia entia reducuntur in Deum, vt in causam, per quā necessariō cognoscatur formales ipsorum rationes: sed demonstratio est ratio secundum quam omnia alia cognoscuntur, vt ostensum est.

Quarta sententia docet, syllogismum esse adæquatam subiectum huius scientiæ. Hanc sequitur subtilis Doctor Scotus in sua logica, q. 3. & 5. prædicabiliū. Mauritius Seuerinus, & Ioannes Anglicus, & alij quā plures Scotistæ super logicam Scoti: imo & copulata s. obanien sis, & Colontésis, & Ægid. Roman. hic Et probatur hæc sententia. Nam logica non agit de diuisione, definitione, &c. nisi vt sunt partes syllogismi

G 2

gismi & ad illū ordinantur: ergo. Probo antea
dens. Nam definitio, & diuisio tantū pertinent
ad logicā, secundū quod sunt viles ad alias sciē-
tias: sed definitio, & diuisio non conducunt ad
alias sciētias, nisi inquantū sunt partes syllogis-
mū: ergo sub hac rātū ratione agitur à logica de
illis. Minor probatur ab Arist. 4. Phis. c. 4. dicē-
te, definitionē tradi, vt ea quæ dubitātur soluan-
tur, quod per syllogismū fieri debet. Quinimo
Platonici docebat maximē esse immorandū cir-
ca quod quid est: quia ex ipso bene perspecto
omnes dubitationes soluntur. Secūdo: nā alia
argumētationū genera, vt enthimema, inductio
exēplum, licet non sint partes actuales physicæ,
vel metaphysicæ syllogismi: sunt tamē partes il-
lius, in quantū participant imperfectē, & dimi-
nutē naturā syllogismi, & ita ad eū reducuntur
tanquā partes partiales illius, sicut contingit in
partibus potentialibus iustitiæ, quæ ad illā redu-
cuntur: ergo logica agit de istis argumētōrū spe-
ciebus secundū quod reducuntur ad syllogismū.
Probatur consequentia, quia logica agit de illis
vt sunt instrumēta manifestandæ veritatis; hoc
autē non habent nisi per participationē à syllo-
gismo, & ita agit de illis in quantū ad syllogis-
mū reducuntur, & Arist. dicit 1. prio. c. 27 enthi-
mema esse syllogismū imperfectū, & in tantum
concludere in quantū reducitur ad syllogismū;
& idē est de alijs argumētationibus, omne enim
imperfectū reducitur ad perfectū sui generis:
est ergo principaliter consideratū syllogismus,
& ratio considerandi reliqua, & ita erit obiectū
logicæ. Tertiū: nam si de definitione, diuisione
agit, profecto hac ratione facit, vt syllogizet: est
ergo finis intentus vltimo syllogismus, & ita
erit obiectum logicæ.

5. Sentētia.

Quinta sentētia tenet, argumentationē esse
logicæ obiectum. Hanc tenet Albertus Magnus
relatus à Soto in præsentariū, q. 5. Iauellus, &
Alfraganus. & alij multi, quos referre nō libet.
Hanc autē sententiā licet latē probent eius de-
fensores breuiter probatur: quia omnes cōditio-
nes obiecti scientifici illi conueniunt, vt patet
discurrenti per singulas, & ita logica dicitur rati-
onalis ab obiecto specificatē ipsam, scilicet, ra-
tiocinatione, seu argumentatione. Nam si nō si-
bi vendicaret pro obiecto ratiocinationē, nō di-
ceretur rationalis sciētia à Boetio, vt videre po-
teris opusc. 70 apud D. Th. Præterea, quia prop-
terea dicitur scientia hæc peculiari quadā ratio-
ne naturalis homini, quia perficit eius discursus:
sed nō potest perficere nisi per argumēta-
tionē: ergo hæc est eius obiectū: nā ex scientiæ
obiecto eius necessitas pensanda est. Vltimū:
quia si agitur in logica de definitione, & diuisio-
ne est in ordine ad argumentationē: de argumē-
tatione verò non agitur in ordine ad aliquod
aliud obiectū logicale: ergo argumentatio est

eius obiectū: nā finis est obiectū omnium eorum, 6. Sentētia,
quæ tractantur in logica.

Sexta sentētia, quā sapientissimus Magister
Soto defendit quæst. 5. proæm. in logicā in solu-
tione ad 3. arg. quod logica agit (accipiendū il-
lā prout distinguitur cōtra grāmaticā, rhetori-
cā, & poësim) de ente rationis, quod habet fun-
damentū in re. Dicitur autē habere fundamen-
tū in re, quādo ex natura sua rebus conuenit id
vnde intellectus abstrahit tales intentiones, vt
esse hominis cōuenit rebus vnde abstrahitur ra-
tio speciei; & esse animalis, vnde abstrahitur ra-
tio generis: & de istis intentionibus agit logica
tanquam de subiecto adæquato. Aliud verò ens
rationis, quod conuenit vocibus non ex natura
rei, sed ex impositione, vt nomen, &c. est obiectū
grāmaticæ. Si verò agit de conceptibus for-
malibus, puta de propositione syllogismi, est se-
cundū quod sunt rerū signa, in quibus sunt fun-
damentaliter propositiones syllogismi. Nam in
rebus ipsis est animal rationale esse risibile, &
hominē esse animal rationale, & inde subsequi-
tur, hominē esse risibilem, & sic quodammodo
propositiones, & syllogismi sunt in rebus, scilicet,
obiectiue. Hæc autē sentētia probatur. Quia
si non fiat aliqua specificatio in ente rationis, &
secunda intentione, ratione cuius tractetur à lo-
gica, cū etiā grāmatica tractet de ente rationis,
& secundis intentionibus coincident logicæ, &
grāmaticæ, & cætera obiecta, quod est inconue-
niens. Et ita obiectū logicæ est secunda intentio,
habēs fundamentū in re, & obiectū grāmaticæ
ens rationis non habens fundamentum in re.

Preambula ad decisionem questionis.

IN hac difficultate explicanda primò confide-
randū est non inquirere rationē formale, sub
qua obiecti logicæ: iam enim de hac sermonem
supra fecimus. Sed quæstio est de ratione forma-
li, quæ attingitur, & cognoscitur per scientiam,
de quaque passiones in logica demonstrantur.
Et deniq; inquirimus, quodnā sit obiectū, quod
vt stat sub ratione qua, de qua sup. decisum fuit
specificū logicale habitū, iā etiā præmissū fuit in
superiorib; logicā esse verē sciētiā speculatiuā,
quæ de suo obiecto passiones demonstrat, & si-
mul artē speculatiuā, quæ facit syllogismos, de-
finitiones, & argumentationes. Vtrum autem
formaliter, vt ars, & scientia distinguantur, vel
non, iam diximus. Et hoc ad rem præsentem ni-
hil facit. ¶ Secūdo nota ex D. Th. 1. Senten-
ar. 4. in prologo, tres præcipuas conditiones cu-
iuslibet scientiæ obiectū habere debere. Prima
vt quidquid tractatur in illa scientia contineat-
ur sub eius subiecto. Quæ conditio dupliciter
explicatur. Primo modo, vt omnia cōprehēdat,
tanquā prædicatū vniuersale, ita quod debet de
omnibus in illa scientia cōtēntis prædicari, siue
in re-

2. Nota.

in recto, siue in obliquo. Ita explicat Magist. So-
to in hac quæst. & Caiet. 1. p. q. 1. ar. 7. id ipsum
insinuat. Et ita quidquid tractatur in physica,
vel est ens mobile, vel pars entis mobilis, vel ef-
fectus entis mobilis, vel ordinatur ad ens mo-
bile. Alio modo subtilius eā explicat Caiet. lo-
co adducto, quod ratio formalis, quæ scientiæ
debet esse id, ratione cuius omnia referuntur
ad scientiā, & debet esse ratio cognoscendi om-
nia in suo genere, etiam si sit singularissima, &
non cōmunis per prædicationē, sicut ratio for-
malis potentia est id, quo mediante omnia refer-
untur ad potentia, & ipsa potentia fertur in
sui obiectū. Et hoc modo Deitas etiā si singu-
larissima sit est obiectū scientiæ diuinæ, etiam
beatorum, quia ratione illius omnia referuntur
ad scientiam, & ipsa est ratio, quæ terminat
scientiā. Secunda conditio est, quod cognitio
obiecti principaliter intendatur in scientia, sic
adē vt cætera quæ in scientia cognoscuntur or-
dinentur, vt habeatur perfecta cognitio subie-
cti. Siue enim de principijs subiecti, siue de pas-
sionibus tractetur, illud totum debet ordinari,
vt perfectē cognoscatur subiectū, & eius par-
tes subiectiuas, vt patet in quantitate, & numero
& ente mobili, & ente, & hic est finis scientiæ,
exactam de subiecto cognitionem habere. Ter-
tia conditio est, vt per subiectū formaliter sum-
ptū scientiæ ad inuicē distinguantur. Vt enim
supra diximus, habitus per obiecta distinguun-
tur. Dixi formaliter sumptū: nā nostra Theolo-
gia & beatorū circa idē obiectū materiale ver-
santur, scilicet, circa Deū: & tamē nō distingu-
tur ex hoc obiecto materiali præcisē, sed ex eo
taliter vel taliter cognoscibili, id est, vt stat sab-
tali vel tali lumine: nā hoc explicat eius diuer-
sam cognoscibilitatem.

Præterea est aduertēdum obiectum duplex
in sciētijs à metaphysicis constitui. Alterum at-
tributionis, & vocatur sic, quia ratione illius
omnia referuntur ad scientiam, & ei attribuun-
tur, huiusmodi est ens in metaphysica, Deus in
Theologia, ens mobile in physica. Alterum est
subiectū principalitatis, propterea quod inter
partes subiectiuas, quæ ad scientiā pertinent,
illa est principalior, & potissima, quomodo
in metaphysica Deus est subiectū attributionis
& anima in physica. Quod modo in hac quæst.
inquirimus, illud est, quodnā sit obiectū attri-
butionis logicæ, qua ratione est scientia, & etiā
qua ratione est ars, an sit aliquid reale, vel ratio-
nis, & si est rationis, an sit secūda intentio, an ar-
gumentatio, an demonstratio, an syllogismus?

Decisio questionis.

1. Conclus. Prima conclus. Logica est directiua actuū ra-
tionis, actuū in quā rationis quibus apprehēdit
res simplices, & cōponit, & diuidit, & ar-

gumentatur. Et hoc facit in quantū docet natu-
rā definitionis, diuisionis & argumētationis, &
secundū quod docet res in proprijs prædicamē-
tis collocare, quod iuuat ad definitiones, diui-
siones, & cōsequēter ad argumētationes, & se-
cundū etiā quod constituit hæc logicalia, & de
hac secunda parte, quomodo fiat huiusmodi di-
rectio, nō est hic agendū, quia in superioribus
actu est. Sed est tractandum de prima, & illa, si
aliquid conuincit probant argumēta facta in
principio pro prima opinione, nō verò aliquid
amplius et probatur nostræ cōclus. prima pars,
ex D. Th. in princip. libri 1. Poster. vbi expresse
dicit, quæmodum ratio artē fabrilem inue-
nit vt actus, qui per manū exercentur, secundū
rationē dirigantur, eodē pacto ratio ipsa inue-
nit artē logicæ, quæ directiua esset ipsius ratio-
nis actuū, per quā homo in actibus rationis, or-
dinate & faciliter, & sine errore procedat. Et
ita ars logicæ in illa parte, quæ agit de prædica-
mētis intēdit ordinare primā operationē intel-
lectus. Et quomodo hoc fiat vide Caiet. in ante-
prædicam. itam in princ. in arte verò logicæ,
quæ vocatur de interpretatione, agit de ordinā-
da secūda intellectus operatione. In priori &
posteriori resolutione tractat de ordine consti-
tuendo in tertio opere intellectus. Ergo ex D.
Th. sentētia, logica est ordinatiua actuū ratio-
nis: & hac de causa vocatur ars artiū, & sciētia
scientiarū, & sciendi modus, & hac ratione ad
alias scientias necessaria dicitur, quia ordinat
actus rationis, qui ordo est necessarius ad scien-
tias acquirendas. Vnde D. Aug. li. 2. de ordine,
c. 13. ita dicit: Quomodo ratio ad alia fabricāda
trāsiret, nisi ipsa prius quasi machinamēta quæ-
dā & instrumenta distingueret, notaret, dirige-
ret, proderetq; ipsam disciplinā disciplinarū,
quā dialecticā vocant. Vbi aperte sanctus Do-
ctor docet ad logicā pertinere actuū rationis
directiōne. Et hoc ita apertū est vt à nullo vn-
quā de hoc dubitatum fuerit, & est cōmuniter
ab omnibus receptū. Et si rursus inquiras, quo
modo hæc scientia actus rationis dirigat etiam
omnes vniformiter respōdēt, hoc fieri cōstruē-
do definitiones demonstraciones, diuisiones, &
argumētationes. Ex eo enim ratio disposita est
& ordinata, & in ordine ad hanc scientiā acqui-
rendā, & in ordine ad acquisitionē aliarū. quia
suos cōceptus in modū definitionis, diuisionis
& argumētationis dispositos habet: nā ista sunt
sciēdi modus. In hoc ergo est pūctū difficulta-
tis, quod isti logici noui dicūt cōceptus istos,
& rationis actus quatenus ordinātur per logi-
cā esse obiectū logicæ: nos verò asserimus nō
ita se re habere, sed obiectū logicæ esse aliquid
aliud superueniēs istis, quod est eorū forma in
quā sunt in ratiōe definitionis, diuisionis or-
dinati, quod est aliquid ratiōis, & intentio. Quæ
quidem

quidē forma quatenus in materiā introducitur est obiectum logicæ vtentis quatenus de ipsa propriæ demonstrantur passionēs, est obiectū logicæ docentis. Et idē vt magis hoc pateat, additur hæc conclusio.

2. *Conclus.*

Secunda conclusio: Etiam si ad logicam pertineat ordinare mentis conceptus, ipsi mentis cōceptus nō cadunt sub eius cōsideratione, nisi vt aliquid materiale, & in ordine ad aliquid aliud, quod habeat rationem formæ.

Hæc cōclusio probatur euidenter. Nam artis materia non venit in vsum, & cōsiderationē artis, nisi sub aliqua forma, quā ars introducitur: sed logica est quædam ars speculatiua: ergo suā materiā in ordine ad aliquā formā pertractat introducendam. Maior patet inductiue in omnibus artibus. Ars enim domificatiua non assumit lapides, & ligna, nec illa ordinat nisi in ordine ad formam domus, quā in illis debet introducere; & idē de arte fr̄nefactiua & fabrilī: non enim ferrum cōsiderant, nisi vt certas formas in illo inducāt. Et hoc est perpetuū in omni arte. Nam cum ars debeat esse factiua, & materia iam sit facta in omnibus artibus, aliquid aliud debet præteriri, quod sit forma introducenda per artē. Minor probata fuit supra ex Diuo Thoma. Cōsequentiā est euidentis, & præterea probatur. Nam conceptus mentis, & voces similiter, & scripturas, de quibus agit, logicus non cōsiderat secundū naturā conceptuū, cū hæc cōsideratio ad physicū spectet: ergo cōsiderat illa secundū aliquā aliā rationē, & in ordine ad aliquid aliud, & illud profecto debet habere rationē formæ: nā conceptus ipsi & res loco materiæ se habent. Dicunt isti quod cōsiderantur in ordine ad directionem. Tunc sic argumentor: vel hæc directio cōceptus se habet vt materia: & hoc non. ergo se habet vt forma: ergo iam cōsiderantur conceptus in ordine ad aliquam formā, & hanc formā debet ab arte vt formale respici. Primū antecedēs probo. Quia quod est materia sunt conceptus, & si directio se habet vt materia, exhibe aliquid quod cōsideretur ab arte in ratione formæ. Impossibile enim est, non dare formā aliquā, quā ars inducat, quæ sit finis artis: sed directio nō potest esse forma, sed aliquid aliud; ergo. Minorem probo: nam logica habet dirigere cōceptus effectiue; ergo aliquid est ratione cuius (formaliter loquēdo) sint conceptus directi: & hoc nō potest esse ipsa directio; ergo. Probo consequentiā, nā in domo videmus lapides, & ligna esse secundū formam artis directā, non autem sunt directā formaliter per directionem ipsam, quæ est actio, sed per aliquid aliud, hoc autē est forma domus; ex eo enim quod sub illa forma adunantur directā sunt, & ordinata: ergo conceptus directi sunt per aliquid aliud, quā per actionem,

quā producit logica, loquor formaliter.

Tertia conclusio: Illud ipsum, per quod conceptus formaliter sunt directi est forma definitionis, diuisionis, & argumentationis (& ad hæc reduco omnia instrumenta logicalia) Itaque sicut domus partes dicuntur esse ordinatæ, & directæ per formam domus, & quatenus ita sunt coaptatæ, vt in se recipiant formam domus, & forma est, quæ dat formaliter esse domus partibus adunatis, & per cuius receptionem ordinantur vt possint à pluuia, & tēpestatibus, & frigore defendere: ita cōceptus dicuntur ordinati ad scientiam acquirendam, quatenus habent formā definitionis, & diuisionis, & per illam recipiunt formaliter ordinem, vt sint apta instrumenta sciendi, quod ex se nō habebant. Et probatur hæc conclusio. Nam isti conceptus, animal rationale, si non sunt dispositi in formam definitionis, non dicuntur ordinati ad definiendum hominem; si enim sic ordinantur rationale vel animal nō est definitio: ergo secundū quod substant formæ definitionis, habent quod sint instrumentum definiēdi. Præterea idē patet. In diuisione, & in argumentatione est clarissimū. Nam si cōceptus hi accipiuntur sine ordine est homo, risibile, animal rationale non sunt aptum instrumentū ad sciendum: si ergo debent esse aptum instrumentum sciendi, propterea debet esse quod sunt ordinati in formam argumentationis, rectē hoc modo, omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis. Et ita est munus logicæ cōstituere illos sub forma debita argumentationis, vt per formā demonstrationis ordinentur aptissimē ad sciendū, & logica in cōmuni præbet modū quomodo fieri debeat huiusmodi ordinatio docendo regulas rectæ argumentationis in prioribus & materiā aptā ad scientiā in posteriori resolutione, & hoc in cōmuni, nullā materiam in particulari determinando, vt postea iuxta subiectā materiam regulæ cōmunes applicari possint, & habere illas regulas cōmunes, est habere modum sciendi: nam materiam quamlibet scientiæ subministrant. Et hæc conclusio factis patet scienti, quid Arist. in prædicamentis posteriori resolutione & priori & alijs partibus logicalibus docuerit. Nā tota illa doctrina cōtendit vt sciamus instrumentorum logicalium formam inducere, & paratas habeamus formas quibus ad scientias cōquirendas trāseamus. Et quod ordinentur conceptus, vt stāt sub forma argumentationis, diuisionis, &c. patet clarissimē. Nā quorsum Arist. tres syllogismorū figuras cōstituit, nisi vt doceat debitē præmissas disponere sub certa forma. Directio ergo, quā logica exequit in eo cōsistit, vt cōceptus sub certa formā collocentur, & ex eo quod logica cōceptus diri-

3. *Conclus.*4. *Conclus.*

dirigit, dirigit cōsequenter & voces, quæ sunt signa conceptus, & res ipsas quodammodo, secundum quod sunt obiecta conceptuum, & vocibus significantur.

Quarta conclusio: Istæ formæ, quibus conceptus, & voces, & res modo exposito dirigitur formaliter, sunt aliquid rationis, & non sunt aliquid reale. Itaque forma argumentationis, diuisionis, & definitionis, qua formaliter supradicta sunt talia, aliquid rationis est. Hæc conclusio est cōmunitatis animi conceptio sapientium omnium: nec pro illa aliquem in particulari adduce re volo: sed omnes eā sunt sequuti, qui hucusque logicam scripserunt: & isti mentales, seu rōminales, qui iudicant obiectum logicæ esse quod reale fatentur entia rationis considerari à logico in ordine ad ens reale, & non e cōuerso. Sed contra istam conclusionem aliqui tenuere nouiter. Et quando aliqui autore: antiqui infimæ notæ dixerūt syllogismum, definitionem, diuisionem esse aliquid reale, loquuntur pro materiali; quæ admodum dicere possumus, quod album pro materiali est substantia. Et hanc conclusionem cum agemus de vniuersalibus, de intentionibus, & prædicabilibus in particulari demonstrabimus lacissimē. Modo verò breuiter probo. Nam si esse definitionem, & diuisionem, & argumentationem est aliquid reale formaliter, vel est substantia, vel quantitas, vel qualitas, vel relatio, vel aliquid horum prædicamentorum, sed est ridiculum hoc dicere: ergo. Sequela patet. Omne enim ens completum, & perfectum creatum debet esse in aliquo prædicamento. Sed minor probatur. Nam non est substantia, vt de se patet, quia nec prima, nec secunda, non quantitas quia nec continua, vt liquet, nec discreta, quia esse demonstrationē verbi gratia, nō est esse numerū ternariū, nec quaternarium, & sic de singulis. Nec est qualitas, quia non reperitur in conceptibus ordinatis in modum demonstrationis aliqua alia qualitas præter qualitates conceptuum: sed forma demonstrationis aliquid aliud est præter conceptus, siquidem est illorum forma. Et si dicas, quod est aliqua qualitas præter conceptus certe nō est habitus, vel dispositio, nec aliqua alia species: ergo & tunc si est aliqua species qualitatis, sequitur, quod logica sit scientia realis, si quidem habet pro obiecto ens reale. Si dicas, quod est relatio illa formalis, sequeretur profecto quod eius cōsideratio ad metaphysicum pertineret. Item, quia nō est dabile ad quod genus relationis pertineat, vt patet discurrendo per fundamentum relationum: & non potest pertinere ad aliud genus: ergo. Præterea: nam esse demonstrationem, & syllogismum, definitionem, & diuisionem habent conceptus

sine eo quod aliquid intrinsecè acquirant: ergo illud in ipsis non est aliquid reale. Probatur cōsequentiā, alijs acquirerent aliquid intrinsecum. Nec valet instantia de actione: nam cum aliquid realiter denominatur agens ab actione existente in passio, verè actio illa realiter & intrinsecè dimanauit ab agente: esse verò definitionem non dimanat à conceptibus, nec forma qua dicuntur talia, ab illis realiter profluit. Sed probo primū antecedens. Nam per hoc quod iste conceptus animal, & rationale accipiuntur ab intellectu cum isto ordine, & cōsiderantur taliter secundum quod explicant hominis essentiam, & vnus significat rem, quæ determinat significatum alterius, essentialiter habent quod sit definitio: sed hoc nihil est in illis intrinsecum: ergo. Probatur minor. Nam considerari sic vel aliter totum est extra ipsos conceptus, qui considerantur. Deus enim per hoc quod à me cognoscitur nihil reale acquiri: nec considerari à me est aliquid reale in ipso; alijs Deo aliquid reale in tempore adueniret, quod est plusquam falsum. Nec valet dicere esse extrinsecum, quia nihil reale Deo aduenire potest alias mutaretur. Parum autem refert, quod sit extrinsecum si illi realiter aduenit ex tempore, sed de hoc infra laudis. Et confirmatur hæc ratio. Nam in vocibus nihil reale est esse demonstrationem, definitionem, & argumentationem. Quod enim voces ordinentur in modum demonstrationis, definitionis nihil reale est in ipsis. Et profecto non potest assignari, quæ realitas sit illa: ergo nec in conceptibus. Nam solum voces, & conceptus differunt quantum ad hoc, in eo quod conceptus habet significationem naturalem: voces verò habent significationem ex hominum beneplacito. Præterea: nam esse genus, & species, &c. formaliter est secunda intentio, & aliquid rationis: ergo esse definitionem. Probatur cōsequentiā: quia omnes sunt proprietates logicales. Sed hæc conclusio magis infra probabitur: à quibus probationibus modo abstinere volo, vt seruetur ordo doctrinæ.

Quinta conclusio: Obiectum logicæ tam vtētis quā docentis est aliquid rationis, & non est aliquid reale. Hæc conclusio, quæ inferitur planē ex his, quæ probata sunt, est Arist. 4. Meta. tex. 5. vbi dicit, quod logicus, & metaphysicus de omnibus disputant: quia tractant de ente omnibus commune. Tunc sic: Vel ens accipitur hic pro ente reali, & hoc non, quia non est obiectum logicæ, nec dialecticæ ens reale: ergo loquitur de ente rationis, quod omnibus cōuenire potest, est ergo secundū Arist. ens rationis, quod omnibus cōuenire potest, logicæ obiectū. Hæc est sententia D. Th. in multis locis. Primo adduco ea quæ dicit super hunc textum

5. *Conclus.*

lectione 4. vbi sic dicit: Dialecticus autem circa omnia prædicta procedit ex probabilibus, vnde non facit scientiam, sed quãdam opinionem. Et hoc idem est, quia ens est duplex, ens scilicet rationis, & naturæ. Ens autem rationis dicitur propriè de illis intentionibus, quas ratio adinuenit in rebus consideratis: sicut intentio generis, & speciei, & similibus, quæ quidem non inveniuntur in rerum natura, sed considerationem rationis sequuntur: & huiusmodi scilicet ens rationis est propriè subiectum logicæ. Huiusmodi autem intentiones intelligibiles entibus naturæ æquiparantur, eo quod omnia entia naturæ sub consideratione rationis cadunt; & idem subiectum logicæ ad omnia se extendit, de quibus ens naturæ prædicatur: vbi vides multa asserita à nostro sancto Doctore infra. Primum quod intendimus, obiectum logicæ esse aliquid rationis, prout distinguitur ab ente reali (nam expresse loquitur Diuus Thomas de ente, non prout efficitur à ratione cuiusmodi sunt conceptus, sed de ente, prout distinguitur ab ente reali, quod est obiectum metaphysicæ.) Et secundo asserit, intentiones logicæ non esse reales, sed rationis. Et primo Posteriorum lectione 20. sic ait. Et quia circa omnia quæ sunt habet negociari ratio, logica autem est de operationibus rationis: logica etiam erit de ijs, quæ communia sunt omnibus, id est, de intentionibus rationis, quæ ad omnes res se habent, non autem ita, quod ipsa logica sit de ipsis rebus communibus, sicut de subiectis: considerat enim logica, sicut subiectum syllogismum, & enuntiationem, & prædicatum, & aliud huiusmodi. Vbi vides D. Thomam asserere, logicam versari circa intentiones rationis, quæ conueniunt rebus non de ipsis rebus, & versari circa syllogismos, &c. Vt intelligas secundum sententiam Diui Thomæ non esse subiectum logicæ ens rationis in sua communitate, sed secundum quod in ratione intentionis secundæ communis ad syllogismum consideratur. Et quarto libro contra gentes, ca. 11. dicit: Aliæ sunt scientiæ de rebus, aliæ de intentionibus intellectis, vnde scientia quæ agit de intentionibus, distinguitur ab illa, quæ agit de rebus: ergo obiectum logicæ, quæ est secunda intentio, secundum Diuum Thomam, vt modo vidimus, est aliquid rationis. Idem asserit opusculo 70. super Boetium, & opusculo de natura generis 42. capite quarto: ergo secundum Diuum Thomam: ens rationis quod consequitur ad operationem intellectus est aliquid rationis, vt distinguitur contra ens reale existens: ergo isti non est cur nobis persuadere velint, & dicat D. Thom. suam tenuisse opinionem, seu imaginationem. Et cum Diuus Thomas asserit, logicam versari circa opera intellectus, intelligit tan-

quam circa propriam materiã, vt patet primo posteriorum lectione 20.

Præterea hæc conclusio probatur primo, auctoritate aliorum. Habet illam Auerroes lib. 4. metaphysicæ tract. 1. Auicenna lib. 1. suæ metaphysicæ. Duran. primo. d. 19. q. 5. l. 1. 5. Metaphysicæ. q. 7. Flandria 4. Metaphysicæ, q. 5. art. 2. & 1. Posteriorum, q. 1. art. 2. & 3. Petrus Nigri, questione 12. in suo clypeo, Vera cruce quæ proceem. Cimara annotatione vltima super quælibet libri secundi Metaphysicæ, Balduinus quæsto 2. Angelus, tractatu de præcognitionibus logicæ, Albertus primo Metaphysicæ, cap. 1. & in sua logica in principio, Egidius in initio Elenchorum, Soncinas in initio prædicabilium, Hervæus tractatu de secundis intentionibus, parte vltima. art. 3. Gandauo 2. Metaphysicæ, cap. 12. & 1. Metaphysicæ, q. 6. Caietanus c. de genere, Sorb quæst. 5. proceemialis in logicam, & innumerum alij ex Diui Thomæ discipulis, & modernis, & antiquis, quos longum esset recensere. Acutissimus Scotus supra adductus cum suis sequacibus, dum asserit, syllogismum esse obiectum logicæ consequenter defendit eius obiectum non esse quid reale. Et tamen pro hac parte tantis viris & doctissimis, & antiquissimis existentibus modo conantur inuenire in scholas hanc opinionem, seu imaginationem. Probatur præterea ratione: nam logica condistinguitur contra scientias reales: non quia ipsa non sit scientia realis: sed quia eius obiectum non est reale: ergo est aliquid rationis: nam non datur ens condistinctum contra ens reale, quod non sit ens rationis: quia ens diuiditur immediatè in ens reale, & rationis. Præterea secunda intentio, vt visum fuit, est aliquid rationis, & habet proprietates demonstrabiles ab aliqua scientia, & non alia nisi logica: ergo logicæ obiectum est ens rationis. Maior probatur: nam in hac questione ostensum est esse aliquid rationis formaliter: & supra questione 7. demonstratum est secundam intentionem habere passiones: Et probatur modo, nam generis propria passio est prædicabilitas de multis speciebus: & syllogismi probabilis proprium est generare probabilitatem. Sed minor probatur: nam huiusmodi proprietatem satis constat non demonstrari à metaphysico, tum; quia agit de ente reali, tum; quia in nulla sui parte illud facit; & à Porphyrio in prædicabilibus, & ab Aristotele primo libro Topicorum agit de prædicabilibus, & ponitur proprium generis prædicabilitas de multis speciebus. Præterea: nam si obiectum logicæ erit ens reale, inquiri, vtrum abstrahat ab omni materia, vel non? Si primum ergo est pars obiecti metaphysicæ: ergo ad ipsum pertinet consideratio eius. Probatur prima conse-

consequentiã; quia omne ens reale sub omni moda immaterialitate, pars est subiecti metaphysicæ, quando quidem participat rationem entis & abstractionem. Deus etenim pars est subiecti metaphysicæ hac ratione similiter & accidens & quantitas, si non abstrahit ab omni materia, debet includere aliquam. Non sensibilem, quia actus intellectus, vt dirigibiles nullam qualitatem sensibilem includunt, nec considerantur in ordine ad illam. Nec etiam includunt materiam intelligibilem, quia non concernunt quantitatem; nec considerantur secundum rationem libertatis, vt ad scientias morales reducuntur. Vltima consequentiã probatur, quia omnis pars subiecti metaphysici obiecti consideratur ab habitu metaphysico.

Præterea: nam actus intellectus sufficientissime consideratur à physico, & metaphysico, secundum omnem suam rationem. Si considerentur secundum suam naturalitatem, & non secundum libertatem: ergo non est dicendum pertinere eorum tractatum ad logicum. Consequentiã patet, & probatur antecedens. Nam cognitio verbi gratia, hominis, si consideretur, vt est actus effectus ab anima rationali, quæ est corporis organici physici forma, ad eandem scientiam pertinet, ad quam pertinet anima hoc est ad Physicam. Si verò consideretur secundum suam speciem & immaterialitatem, ad metaphysicam pertinet eius consideratio. Secundum enim quod deseruit sciendi modo, nisi addas secundam intentionem, nihil habet præter supra dicta. Cum verò consideratur in ratione actus liberi iam transit ad aliud genus moris, & ita pertinet ad scientiam moralem.

Præterea; logica considerat tanquam suum obiectum diuisionem diffinitionem, & argumentationem vocalem etiam & scriptam, vt aperte constat, quæ etiam sunt instrumenta sciendi; & Aristoteles in Periherm. de oratione vocali & verbo & nomine vocalibus, de propositionibus, &c. tractauit, & similiter in antepredicamentis, vt optime aduertit D. Tho. in primo Periherm. lect. 1. sed propositioni mentali vocali & scriptæ nil potest reale assignari consideratū à logica, nisi secundam intentionem, quæ est ens rationis; ergo non est obiectum logicæ aliquid reale. Probatur minor. Nam non potest assignari actus intellectus communis illis; quia modus sciendi vocalis non est actio intellectus, cum sit vox, & idem de modo sciendi scripto. Et præterea, quia inquirimus reale commune actui intellectus, orationi externæ, vocali & scriptæ. Et hoc non potest esse ipse actus intellectus, nec potest esse substantia; quia actio intellectus est accidens. Nec

potest esse accidens, quia oratio vocalis, seu voces ipsæ sunt substantiæ; quia sunt aer verberatus. Et non potest dici, quod commune sit ens, quia ens non est modus sciendi; tum etiam quia est obiectum metaphysicæ, & sic idem esset obiectum metaphysicæ & logicæ. Et ex hoc inferitur, quod neque actus intellectus ordinati sunt obiectum attributionis logicæ; quia etiam agit de orationibus vocalibus quæ non sunt actus intellectus; est ergo aliquid rationis.

Et præterea; quia scientia rationalis vocatur non solum quia dirigit actiones & actus rationis, sed etiam quia habet pro obiecto ens rationis. Secundum enim D. Thomam 3. sententiarum, distinct. 13. art. 1. ad 3. ipsa secunda intentio ratio dicitur. Dicit enim in hæc verba: Ratio dicitur dupliciter, vno modo id quod est in ratiocinante, scilicet potentia vel actus. Secundo modo, vt est nomen intentionis; & ab hac, scientia rationalis nominatur.

Præterea sequeretur, quod hæc scientia esset nobilior scientia mathematica saltem ex parte obiecti; quia nobilior obiectum est actus intellectus ordinati, quos isti asserunt esse quid reale & obiectum logicæ, quam quantitas. Item esset nobilior Philosophia morali; quia actus intellectus simpliciores sunt, quam actus voluntatis, qui includuntur necessario in obiecto Philosophiæ moralis. Et ea ratione esset nobilior visuali seu perspectiua scientia, & musica similiter. Quinimo esset nobilior Physica; quia in ratione obiecti nobilior quid sunt actus intellectus ordinati, nullam includentes materiam, quam ens mobile materiam sensibilem includens.

Præterea probatur conclusio. Nam principia fere omnia logicalia, quæ dantur, per predicationem & affirmationem, vt quædam, quidpiam de quopiam, & idem de eodem affirmari & negari est impossibile, & alia similia, formaliter sunt aliquid rationis, vt constat, & magis infra ostenditur: ergo eius obiectum est aliquid rationis.

Præterea; Nam 6. metaphysicæ Aristoteles diuisit scientias speculatiuas reales, & in illis non numerauit logicam, quæ speculatiua est secundum probabilissimam opinionem; ergo logica non est realis ex parte obiecti. Et confirmatur: Nam si est scientia realis, exhibe principia illius realia, ex quibus procedit ad suas conclusiones ostendendas: ergo cum non habeat principia realia obiectum eius erit aliquid rationis.

Præterea: in scientia de domo, quam habet aliquis speculatiue, non demonstratur passiones ligni, nec passiones lapidis, sed passiones formæ domus: quia illæ passiones materiæ do-

mus in physica considerantur, sed in logica non demonstrantur passionibus actuum rationis, nec alicuius alterius realis. Nam da quæ passionibus sunt illæ? Sed solum demonstrat passionibus entis rationis, quod est secunda intentio: ergo illud est obiectum huius sciendi formale, & non aliquid reale. Demonstrantur enim proprietates generis, speciei, differentie, accidentis, proprii, & communis, & patet in cap. ultimo predicabilium. Et non fit ibi mentio de aliqua passione reali. Unde ille Complutensis Doctor qui dixit logicam agere de operationibus animæ sub ratione dirigibilitatis, & de ente rationis in ordine ad illas, qui & asseruit definitionem, &c. formaliter esse aliquid rationis minus erravit, quam qui asseruerunt huiusmodi omnia & materialiter & formaliter esse aliquid reale. In hac conclusione solum volumus ostendere obiectum logicæ non esse reale formaliter, sed aliquid rationis. Et quia multa sunt rationis entia, quod nam horum sit constitutum tanquam formale obiectum modo est explicandum. Et idem fit

3. Conclu.

Sexta conclusio. Ens rationis, ut sic acceptum in sua communitate, non est obiectum logicæ, nec restrictum ad demonstrationem, nec restrictum ad syllogismum, nec restrictum, ad argumentationem. Hæc conclusio habet multas partes probandas. Et prima pars quod non sit obiectum ens rationis in sua communitate, probatur primo, autoritate D. Tho. in locis supra adductis, ubi dicit secundum intentionem esse obiectum logicæ. Et est expressus locus primo Posteriorum, lect. 10. Præterea probatur ratione. Nam si ageret de ente rationis in communi, ageret de omni ente rationis: & ita ageret de negatione, & de omni relatione & de chymera: hoc autem est falsum: ergo illud, ex quo sequitur. Probatur mi. Tum, quia illa consideratio, ut sic, pertinet ad metaphysicum, qui agit de ente: & ita debet agere de ente rationis, quod est ens per analogiam ad ens reale. Item etiam, quia agere de illo ente rationis nil conducit ad scientiam: sed logica solum agit de ente rationis, quod est forma instrumentorum logicalium, & quæ conducunt ad alias scientias; ergo illud non est logicæ obiectum. Maior patet, minor probatur, quia in hac latitudine sumptum non est forma definitionis, diuisionis, & argumentationis, & ita non pertinet ad logicam considerationem. Et confirmatur: quia in hac latitudine non habet passionibus logicæ: sed solum quædam proportionales passionibus entis realis; quia est vni suo modo, &c. Quod si dicas, logicam agere de indiuiduo & de diuisione, quod est aliquid rationis: Respondetur, quod de illa diuisione agit ut metaphysicus, & non ut logicus: vel agit in ordine

ad suum obiectum, quod est secunda intentio, non vero agit, ut de parte subiectiua. Et per hunc modum agit de oppositis priuatiuè, &c. & de multis negationibus, quæ non sunt secundæ intentiones.

Præterea probatur, quia Aristot. non tractauit de ente rationis, ut sic, in aliqua parte suæ logicæ, ergo non est eius obiectum. Item, nam sequitur quod non demonstrat passionibus secundæ intentionis ut sic, quia metaphysica non demonstrat passionibus entium particularium. Item sequitur quod Grammatica & rhetorica non sunt distinctæ scientiæ, quia non habent distinctas abstractiones obiecti, & vnum sub alio continetur, ergo. Probatur consequentia: nam scientia de hoc ente de spiritu, scilicet, non est distincta scientia a metaphysica. Et dicere quod differunt penes finem, contra: quia sunt scientiæ speculatiuæ, quæ non differunt penes finem, sed penes obiecta, ergo.

Quod vero non sit demonstratio obiectum logicæ probatur. Nam non sufficit omnia, quæ tractantur in scientia logicali, referri aliquo modo in demonstrationem, ut demonstratio sit obiectum logicæ: alias Deus esset metaphysicæ obiectum: quia omnia, quæ tractantur in metaphysica reducuntur aliquo modo in Deum, tanquam in causam efficientem & finalem, & tanquam in regulam omnium.

Et præterea: Nam quando scientia aliqua plura per se considerat, subiectum scientiæ talis non potest esse vnum illorum, sed aliquid, quod omnia comprehendat, cum quodlibet illorum non sit pars alterius; sed quodlibet sit ens completum & totale in illo genere: sed dialectica agit de diffinitione, diuisione & argumentatione & demonstratione, ut de instrumentis per se consideratis ab illa, & neutrum est alterius pars; ergo debent considerari sub aliquo communi, quod omnia comprehendat. Maior probatur inductiue in scientiis & potentiis. Nam potentia visiva, quia considerat per se albedinem & nigredinem ac cæteros colores, non est illius obiectum album vel nigrum sed coloratum, quod omnia comprehendit, seu visibile: & Metaphysica considerat ens finitum & infinitum, & partes illorum, unde neutrum illorum est eius obiectum: sed aliquid quod omnia comprehendit scilicet ens. Minor probatur, quia deseruiunt suo fini per se; ergo per se agit de illis. Consequentia est nota. Et hæc ratio etiam probat, quod non sit argumentatio nec syllogismus, sed aliquid commune illis, quod est secunda intentio. Fateor tamen quod inter ipsas partes id intenditur principaliter, & magis ac perfectiori modo, & est subiectum principalitatis, quod est perfectius & nobilius.

Et

Et præterea: Nam licet in Arithmetica sit aliquis numerus perfectissimus, videlicet, ternarius, non est obiectum eius, sed est numerus in communi: ergo idem in proposito. Quod syllogismus non sit obiectum logicæ probatur rationibus dictis. Et præterea: quia logica non solum agit de diffinitione, & diuisione quatenus deseruiunt syllogismo, sed quatenus sunt per se & essentialiter modus sciendi, & pertinent ad finem logicæ consequendum: ergo directe continentur sub obiecto logicæ, & non reduciue: ergo aliquid aliud est assignandum, sub quo contineantur per se. Probatur antecedens: quia de diffinitione agit secundum suam propriam formam quæ est sciendi modus, & idem de diuisione, ergo.

Præterea: Quia forma diffinitionis, &c. non est pars formæ syllogismi, ergo non consideratur formaliter, ut est aliquid illius, sed ut per se habet rationem obiectiuam logicalem, quæ est ratio considerandi: sicut & consideratur in metaphysica accidens & substantia. Et confirmatur. Quia prius natura diffinitio habet propriam formam, quam intelligamus illam, ut partem syllogismi materialem: ergo per se etiam pertinet ad logicam considerationem, quatenus instruit intellectum, ne erret in componendis conceptibus diffinitionis. Et idem de diuisione dicendum est.

Præterea probatur conclusio. Quia diffinitio non est reducenda ad syllogismum, ut minus perfectum ad magis perfectum: ergo syllogismus non est obiectum logicæ. Probatur antecedens: Nam perfectio instrumenti sciendi sumi potest, vel ex parte rei manifestatæ, vel ex parte modi manifestandi veritatē, sed diffinitio ex parte rei manifestatæ præstat syllogismo & demonstrationi, & etiam ex parte modi manifestandi, ergo. Nam diffinitio semper manifestat essentiam rei, demonstratio passionem si fit a priori; syllogismus non semper essentiam rei manifestat: ergo diffinitio ex parte rei manifestatæ est perfectior. ex parte modi probatur: quia manifestat rem simpliciter quodam intuitu, qui est modus perfectior modo manifestandi per discursum: & ita cognitio diffinitionis pertinet ad habitum principiorum, qui est perfectior habitu scientifico. Et videtur hoc asserere Aristot. 7. Metaphysic. 4. ubi ait, nobilius esse scire, quid sit homo, quam qualis sit. Et primo Posteriorum, cap. 1. ait, principia perfectius clariusque cognosci, quam conclusionem: sed diffinitio pertinet ad principia: ergo. Intelligitur vero hoc secundum quod aliquid manifestatur in ratione modi sciendi, non vero in ratione alia per perfectum, vel imperfectum iudicium. Nam si in ordine ad iudicium loquamur, si non dicat diffinitio iudicium perfectum & demonstratio sic, constat demonstrationem esse perfectiorē. Hæc probatio, quæ ab

aliquibus magni fit non ratione prædicta multum satisfacit. Quod etiam non sit argumentatio eidem rationibus probatur. Nam argumentatio est species quædam obiecti partialis logicæ: ergo aliquid est constituendum obiectum, quod comprehendat etiam argumentationem in se, & diuisionem. Et omnibus rationibus supra factis de demonstratione & syllogismo probabis argumentationem non esse obiectum logicæ.

7. Conclu.

Septima conclusio. Nec conceptus ipsi, ut habent modi sciendi rationem, etiam si ipsa ratio modi sciendi sit secunda intentio (ut reuera est) est obiectum logicæ, nec voces, ut nominales existimant. De ista voce propositio vel argumentatio, &c. constat, non esse obiectum logicæ, quia est singularis, contingens, sed de singularibus & contingentibus non est scientia: ergo. Vide alias rationes in Magistro Soto quest. 1. proemiali. Probatur præterea, quod modus sciendi non sit obiectum huius scientiæ. Nam logicus multa alia considerat per se, quæ non sunt sciendi modus ut genus, species, differentiam, &c. prædicamentum post prædicamentum nomen verbum, & alia huiusmodi: ergo debemus assignare aliquid aliud commune omnibus, quod sit obiectum scientiæ. Consequentia supra visa fuit & probata. Antecedens etiam patet: nam illa important secundam intentionem, ut videbimus in suis locis, & per se considerantur à Porphyrio in prædicabilibus, & Aristot. in prædicamentis, & post prædicamentis. Præterea; Nam tota cognitio modi sciendi ulterius ordinatur tanquam ad finem proprium, & intrinsece cum scientiæ, scilicet, ut perfecta cognitio habeatur secundæ intentionis: ergo non est obiectum. Probatur consequentia: quia obiectum finis est scientiæ. Sed antecedens probatur: quia aliquid magis vniuersale & per se consideratum a scientia restat cognoscendum, & ita in illud debet ordinari.

8. Conclu.

Octaua conclusio. Secunda intentio in concreto est obiectum logicæ, quæ poterit explicari per istum terminum relationum rationis, quod dicit de formali secundam intentionem. Et ita ait Auicenna, quod logica est de secundis intentionibus adiunctis primis. Hæc conclusio est etiam D. Tho. locis adductis supra ad probandum obiectum logicæ non esse ens reale, sed aliquid rationis, & etiam sapientissimi Magistri Soto in hac quest. & aliorum multorum Thomistarum. Et probatur. Nam exclusis a subiecto logicæ præcedentibus, scilicet, ente reali, demonstratione, syllogismo, vocibus, modo sciendi, nil aliud videtur restare quod esse possit subiectum, nisi secunda intentio: ergo. Præterea: Nam conditiones obiecti quas supra constituimus conueniunt secundæ intentioni sic acceptæ: ergo. Probatur antece-

antecedēs; Nam secunda intētio sub omnimoda immaterialitate distinguit logicam ab omnibus alijs sciētijs, & prædicatur de omnibus, quæ per se considerantur in illa, & illa est quæ principaliter intenditur in hac sciētia, non enim quiescimus vsque dum secundæ intētionis in se & in suis partibus subiectiuis perfectā cognitionem habeamus, ergo eius est obiectū. Præterea: quia logica per se tractat de genere, &c. de propositione. Nam quorsum tā exquisita consideratio de nomine, de verbo, de propositione & eius speciebus deque argumentatione, & eius speciebus, si non tractat per se de illis; ergo obiectum est assignandum aliquid commune, quod omnia ista comprehendat, siquidem tale potest exhiberi. Hæc consequentia satis supra est probata. Item: Nam quare in Arithmetica assignatur numerus & in Geometria quantitas cōtinua, & in metaphysica ens, & in physica ens mobile, quæ sunt communia ad omnia considerata in illis sciētijs: & in logica non assignabitur aliquod obiectū, quod sit commune ad omnia, quæ considerantur in ipsa sciētia? Huiusmodi autem est supra dicta secunda intentio.

Sed contra; Nam relatiuum rationis, tale nō habet aliquas proprietates de ipsa demonstrabiles pertinētes ad logicam considerationem: ergo non est obiectum logicæ. Consequentia est euidens: nam omne subiectum debet habere essentialiter, ad quam consequantur aliquæ proprietates per causam, vel rationem formale demonstrabiles. Sed antecedēs probatur: nam detur quæ sit propria passio talis secundæ intētionis. Respondetur ad hoc argumentum primū, quod habet proprietates sicut habet essentialiter, quæ consequuntur ad illam; nobis tamē sunt ignora. Hæc solutio non placet: nam sequitur non habere nos scientiam logicalem; quia non scit, qui non scit resolvere conclusiones ad principia indemonstrabilia: quæ resolutio fit per passiones vsque ad primam, & inde in essentialiter; nam eo modo quo proueniunt ab obiecto passiones, eo modo debēt in illud resolvere. Respondetur, quod etiam sine hoc potest esse sciētia: quia multæ passiones specierum sciūtur, quas non scimus resolvere vsq; ad genus sciētiæ. Vt scimus de vniuersali quod sit prædicabile: & hoc referimus vsq; ad essentialitatem vniuersalis; & tamen ulterius non progredimur, quia hoc sufficit, vt passiones specierum reducamus in speciem, & passiones generis in genus; & obiecti adæquati vt sic in obiectum adæquatum vt sic. Et ita sunt explicanda quæ supra. Præterea respondetur, quod proprietas secundæ intētionis in cōmuni est esse veri ostensiuam aliquo modo. Et hoc omni secundæ intētionem conuenit (ostensiuam dico) vt ali-

quid ex natura sua ordinatum ad hanc effectiōnem instrumentaliter faciendam. Et hoc suo modo omni secundæ intētionem conuenit, & generis & speciei, &c. & demonstrationis & sciendi modi, quia omnia ista sunt veri ostensiuam instrumentaliter suo modo.

Nona conclusio. Non solum secunda intētio, quæ conuenit rebus, vt intentio generis, speciei est obiectum logicæ, sed etiam secunda intētio, quæ conuenit nominibus & vocibus, vt intentio nominis, verbi, propositionis, &c. Hanc conclusionem mihi persuadeo hoc argumento solo: quia non esset tam exquisita consideratio de vocibus in logica, nisi intētionem in illis fundatæ ad logicam per se pertinerent. Nam Aristoteles per se agit de propositione, de nomine & verbo, vt patet in Perihermen. de syllogismo, & argumētatione, vt patet in libris de demonstratione, vt patet in Posterioribus de probabili syllogismo, vt in Topicis de fallaci, vt patet in Elenchis. Quinimo de intētionibus, quæ in rebus fundantur per transenam & obiter disputauit, vt patet in Topicis. Non est autē credibile tot libros multiplicasse vt tractaret de obiecto per accidens logicæ, seu de his, quæ per accidens logica cōsiderat. Nec sufficit dicere, quod agit per se de cōceptibus, quibus istæ intētionem conueniunt. Nam nec conceptus habent ex sua natura fundamentū, vt sint syllogismi & propositiones. Nam ratio subiecti, & prædicati, & termini & propositionis, &c. in illis etiam sumitur ex hoc, quod sic accipiuntur ab intellectu: præcipuē, quod logicus per se etiam considerat de propositionibus vocalibus, &c. licet non tam principaliter.

Præterea probatur. Nam D. Thomas dicit syllogismum demonstratiue esse obiectum logicæ in locis supra adductis pro secunda conclusione: sed istæ intētionem non habent fundamentum in re: ergo. Patet minor: nam istæ voces, animal rationale est risibile, &c. ex natura sua non habent quod sint syllogismus, nec est fundamentum in re ad hoc quod sint syllogismus, vt explicat Magister Soto. Præterea: Nam excipere intētionem secundas a cōsideratione logica non habet fundamentum in re, nec in Aristot. nec in D. Thom. sed solum in quadam ratione, quia, scilicet, etiam de illis agit grammaticus & rhetor. &c. Nam ratio nominis etiam in grammatica secunda intētio est, & ratio Epilogi exordij, confutationis, cōfirmationis, diuisionis &c. in rhetorica; & cum D. Tho. loco supra adducto in primā conclusione ex 4. Metaphysicæ, lectio. 4. dicit logicum non considerare per se intētionem, quæ non fundantur in rebus, intelligitur principaliter.

Decima cōclusio. Ista sciētia differt à Grammatica, & Rhetorica, quod illæ & si tractent de secun-

9. Conclus.

10. Conclu.

secundis intētionibus, id faciunt sub alia ratione, scilicet, grammatica sub ratione congrui, & incongrui, hoc est tractat de rebus secundarum intētionum in ordine ad congruā loquutionem, & principaliter de vocibus, secundario de conceptibus: rhetorica verò sub ratione ornati peritasti, id est ad hoc vt adorant loquutionem, taliter quod doceant delectent & suadeant, alium enim in finem, per hoc explicamus distinctum à grammatica. Poësis vero tractat de suo obiecto in ordine ad delectationem causandam in animo auditoris, & ad delectabiliter proponendum virtutes vt illas sequamur, vitia vero vt ab illis fugiamus. Et de istis obiectis etiam suas demonstrant passiones. Vide Soto in prologo Sumularum. Patet conclusio: Nam non est nouum aliquid materialiter consideratum ad duas scientias pertinere, Deus enim ad fidem & Theologiam pertinet sub alia & alia ratione, ergo istæ sciētiæ bene possunt agere de intētionibus secundis alio & alio modo. Possemus etiam dicere quod intētionem grammaticales specie differunt à logicalibus; vt intētio verbi secundum quod à grammatico consideratur, & secundum quod à logico; & idem de intētionibus poetis & rhetoricis, quia habent diuersas diffinitiones. Aliter enim definit logicus nomen, verbum, &c. & aliter Grammaticus: nam de rhetoricis intētionibus non est dubitandum. Sed de his satis.

Vlt. Conclu.

Vltima conclusio: Supposito, quod logica vtens & docēs (vt probabile est) formaliter distinguantur dico, quod habent formaliter distinctum obiectum & vtriusque obiectum est secunda intētio: aliter tamen & aliter. Nam obiectum logicæ docentis est secunda intētio in concreto, vt de ipsa passiones demonstrantur, vt modo resolutio est cōsiderabilis. Obiectum logicæ vtentis est secunda intētio; quatenus in materiam logicam introducit, & compositio modo considerabilis est. Ita que sicut, sciētia practica & speculatiua de domo habent idē obiectum materialiter, formaliter vero diuersum, vna, scilicet, prout speculabilis est, alia prout est factibilis; ita isti habitus formaliter distincti habent obiecta formaliter distincta. Nam obiectum docentis est secunda intētio speculabilis per demonstrationem suarum passionum; obiectum vtentis est eadem vt introducibilis in materiam. De logica docente clarum est, & supra fuit questione 7. probatū. Et probatur de vtente. Nam logica vtens habet efficere instrumenta aliarum scientiarum: ergo habet pro obiecto introducere secundam intētionem in operibus animæ primario, secundario in voce, & scriptura. Nam instrumenta scientiarum vt sic dicuntur

secundā intētionem formaliter pro forma constitutiua illorum in tali esse.

Præterea, quia idē dicitur habitus & ars speculatiua, quia aliquid facit, puta, syllogismum & argumentationem, &c. ergo formam illorum introducit in materiam, quia idē ars domifactoria dicitur domum facere quia formam domus in materiam introducit, sed hæc forma syllogismi, &c. est secunda intētio: ergo. Et aduerte, quod cum dicimus introducere formam syllogismi in materiam, non est efficere realiter illam formam, ita quod factio realis terminetur ad illam; quia ens rationis hoc non patitur, sicut facit domifactor in domum forma: sed taliter disponere materiam syllogismi, & vltimam dispositionem ibi suo modo requisitam introducere, vt possit denominari & esse syllogismus à secunda intētionem, quæ obiectiue est in intellectu. Et nō est necesse, quod producat ab arte effectiue forma, vt dicatur fieri tale artificiatū: sicut non est necesse (quod magis est) vt Petrus producat materiam & formam Pauli vt generet Paulum: sed sufficit attingere introductionem eius in materiam per positionem dispositionum vltimarum. Eodem modo ars dicitur efficere syllogismū, quia disponit materiam ad formam introductionem eo modo, quo possibile est introducere secundam intētionem, scilicet, facere materiam aptam denominationi. Et ita secunda intētio est ratio formalis talis dispositionis: quia in ordine ad illam fit hæc dispositio: nec esse potest syllogismus formaliter sine illa. Itaque, sicut ars domifactoria disponit materiam, vt formam introducat, eo modo ars logicalis. Et solum est differentia (loquor ex parte formæ) quia illa cōsequitur realiter: forma vero quam introducit logica consequitur per cognitionem intellectus; quia solū habet formale esse dum cognoscitur.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primum argumentum primæ opinionis sumptum ab autoritate respondetur Scotum oppositum sensisse, vt videmus: qui dixit syllogismum esse obiectum logicæ, & idē D. Thom. Nam aliud est dirigere operationem intellectus, aliud obiectū eius esse aliquid reale. Dirigit enim logica operationes intellectus, & obiectum eius est quid rationis. Aliud enim est, artem fabrilem ordinare materiam, quæ est substantia, aliud habere pro obiecto substantiam. Dirigit enim substantiam & habet pro obiecto accidens, licet pro materia habeat substantiam. Ita logica dirigit opera rationis & voces etiam: sed nō sunt eius obiectum, sed materia, in quibus suam introducit formam: nec de materia demonstrat passiones, sed de forma.

Ad 2. argu. Ad secundum respondetur, concessa maiori, negatur minor. Non enim tota eius cura versatur in cognitione modi sciendi, sed in cognitione secundæ intentionis. Et cum diximus supra esse modum sciendi, quia versatur circa modum sciendi, non excludimus reliqua, sed per hoc explicuimus, quomodo considerat secundam intentionem in ordine, scilicet, ad scire, quod non facit Grammaticus; & quatenus utens est etiam assumit genera & species, sed ut quid ex quo construere debet definitiones, &c. sicut artifex considerat lignum ad formam domus efficiendam. Ad primam confirm. respondetur, quod obiectum logicæ & finis, quatenus docens, est cognoscere secundam intentionem, seu secundam intentio cognoscibilis per ipsam. Ad hanc tota artis cura dirigitur, & est finis principaliter intentus, & intrinsecus. Ita enim accipio finem intrinsecum & obiectum: & finis utentis est secundam intentionem introducibilis in materiam, modo exposito. Materialia vero huius intentionis non sunt finis, sed materia; & scientiæ acquisitio est finis extrinsecus: sicut domus habitatio est finis extrinsecus: artis domifactoriæ, seu defensionis à tēpestatibus. Dirigibilitas enim in actionibus intellectus, scilicet, quod possint secundum artem dirigi, est conditio, quæ se tenet ex parte materiæ necessario: nulla enim materia reperiri potest, quæ non sit per artem dirigibilis. Directio vero actiua seu actio, qua ordinatur & dirigitur materia, est ab arte effectiue producta; & terminatur ad materiam in ordine ad formam, quæ est præcipue considerata: & ratio, secundum quam reliqua materialiter considerantur. Hæc autem in logica est secundam intentio, ut dictum est: & hæc forma est finis intrinsecus. Ad secundam confirmationem respondetur, quod dialectica est modus sciendi, cuius finis est secundam intentio, si consideretur ut docens, demonstrando de ipsa proprias passionibus. Si consideretur ut utens, illam introducendo modo iam dicto in conceptibus animæ & in sermonibus & scripturis, & quia præscribit modum, quo hæc fiant sciendi modus vocatur. Ad tertium confirm. patet iam ex dictis in prima conclusione.

Ad 3. argu. Ad tertium argum. principale respondetur, quod conceptus esse directos nil aliud est, quam ordinari sub forma syllogismi, definitionis, &c. Et sic esse ordinatos sub illa forma est aliquid rationis. Quamobrem scibile est illud à logica, quæ considerat secundam intentionem. Reale verò totum quod est in conceptibus scitur à Metaphysica, & Physica: & si in ratione liberi considerentur scitur à scientia moralis. Logica enim solum considerat formaliter secundam intentionem; esse verò dirigibiles fun-

damentaliter, consideratur à metaphysica, quia est proprietas alicuius entis, vel à Physica, quæ considerat materiam, conceptuum, sicut voces materialiter considerat physicus, ut vero significatiuæ sunt conceptuum logicus.

Ad confirmationem respondetur, quod logica naturalis est ipsa ratio prout facit imperfectè instrumenta scientifica. Et ita secundum quod imperfectè hoc facit habet pro formali obiecto secundam intentionem. Et hæc ratio perficitur per logicam quantum ad hoc minus faciendi instrumenta logicalia, quæ formaliter sunt aliquid rationis.

Ad quartum argumentum, quod habet aliquid difficultatis respondetur primo, quod si aliquid probaret, probaret utique non esse necessariam significationem in vocibus ad hoc, quod repræsentent & significant res, quo quid absurdus? Clarum est enim ante quam intellectus actu reflexo consideret secundam intentionem seu significationem vocum, res ipsas representari per voces ratione significationis per hoc, quod solemaiter sunt impositæ à rebus ad res significandas; & nihilominus forma significationis ipsarum aliquid rationis est. Eodem modo ex eo, quod est fundamentum formæ syllogismi & diuisionis, &c. quod est esse sic acceptos conceptus ab intellectu secundum regulas artis, dicitur esse forma syllogismi & definitionis ratione fundamenti, & esse dispositos conceptus & voces in modum syllogismi, &c. Et ita sunt instrumenta sciendi ratione formæ præexistentis in suo fundamento, & non sine ente rationis formaliter, vel fundamentaliter, ut dicemus infra de vniuersalibus. Sicut sacramenta nouæ legis ratione significationis, modo significationis sit conditio, modo ratio, modo sit modus sacramentorum dicuntur causare gratiam antequam consideretur illa significationis, quæ est aliquid rationis, quia est in suo fundamento: eodem modo conceptus sunt instrumenta modi sciendi ratione entis rationis: & sine illo formaliter aut fundamentaliter non essent apta instrumenta modi sciendi. Itaque est instructus intellectus per conceptus dispositos in modum definitionis, &c. Et hoc habent formaliter ab ente rationis existente formaliter vel virtualiter, seu fundamentaliter: & est necessariū ens rationis, ut sint instrumenta quia est necessarium ut syllogismus sit; seu definitio seu diuisio.

¶ Secundo respondetur, quod entia rationis sunt formaliter per hoc, quod conceptus accipiuntur in ratione syllogismi, &c. Et illud est habere esse obiectum in intellectu; sicut dicunt aliqui, quod est speciei tas per hoc, quod cognoscitur natura in comune

Ad 4. argu.

munis, & sine indiuiduis, natura tunc est species: ergo ab aliqua forma. Hanc solutionem non dico ut propriam, sed est aliorum & probabilis. Ita sunt conceptus habentes formam syllogismi & definitionis, quod est ens rationis per hoc, quod ordinantur sic ab intellectu: nam ad illam acceptionem consequitur ens rationis. Est ergo necessaria forma syllogismi, &c. ad directionem conceptuum: & ante actum reflexum est illa, vel formaliter, vel virtualiter. Et per hoc patet ad confirmationem: nam est necessaria ad alias scientias ratione entis rationis, ut ratione formæ, quod est eius obiectum. Et cum dicitur, quod est syllogismus ante operationem reflexam, distinguo. Est syllogismus, ita quod sua forma nullo modo sit, nego. Est ratione formæ existentis fundamentaliter, concedo. Et ita ipsa forma est ratio quare sit syllogismus: sicut significatio sacramentorum est necessaria, ut sint sacramenta, & sine ipsa non essent instrumenta passionis Christi.

Ad secundam confirmationem respondetur ex dictis, quod impossibile est esse instrumentum in suo esse formali constitutum sine forma propria, quæ est ens rationis.

Ad ultimam confirmationem respondetur, quod Aristoteles reliquit decisum ex quarto metaphysicæ loco supra adducto, quod esset obiectum logicæ, & ita hoc non inquit. Et virtualiter in multis locis ubi agit de demonstratione, de syllogismo hoc asseruit: quia est per se norum apud sapientes formam syllogismi, definitionis, generis, &c. esse aliquid rationis & secundam intentionem.

Ad 5. argu.

Ad quintum principale iam dictum est conceptus esse directos sub forma syllogismi, definitionis, &c. esse aliquid rationis, & secundam intentionem, & ita ratio considerandi est secundam intentionem: & sic secundam intentionem est obiectum logicæ. Libertas autem in actibus rationis quid reale est: & ita non est eadem ratio.

Ad 6. argu.

Ad sextum respondetur, obiectum logicæ esse secundam intentionem in concreto, & habere suo modo passionibus de ipso demonstrabiles, ut ostendimus quæst. septima, quæ etiam sunt secundæ intentiones, & aliquid rationis, & specie differunt à suis subiectis: alia est enim essentia prædicabilitatis; & alia vniuersalitatatis. Et demonstratur prædicabilitas per vniuersalitatem. Et ita est dicendum de alijs specialibus passionibus, & earum subiectis. Et in his clarum est, quod passio non est inferior ad subiectum; sed distincta à subiecto eo modo, quo essentia hominis & risibilitas distinguuntur. Sed difficultas est de primis passionibus secundæ intentionis. Nam

dictum fuit supra, quod secundam intentio in concreto, quæ est subiectum logicæ habet passionibus: quia omne subiectum passionibus debet habere, sicut habet & rationem formalem. Et de his procedit argumentum. Nam passionibus istæ sunt secundæ intentiones. Tunc sic: vel sunt æquales subiecto, cuius sunt passionibus, vel inferiores, vel superiores. Neutrum horum: ergo non possunt dari tales passionibus. Quod non sint superiores patet: quia cum passio consequatur essentiam non debet illi esse superior: prædicaretur enim non conuertibiliter. Quod nec inferior possit esse probatur eadem ratione: quia alias non prædicaretur de omnibus, de quibus prædicatur essentia. Si vero sit æqualis, non potest dici, quod sit eadem subiecti essentia cum alio modo, sicut dicemus de passionibus entis, quia hoc est proprium transcendentium: & secundam intentio non est transcendens, sed solum in hoc genere est ens rationis: ergo debet esse alia formalitas, quæ sit secundam intentio. Tunc sic: ergo subiectum & passio conueniunt in ratione secundæ intentionis, quæ non sit subiectum logicæ, quod est inconueniens. Nam illa secundam intentio, cum habeat essentiam debet ab aliqua scientia considerari, & non à logica; quia est superior suo obiecto, neque à Metaphysica, quia Metaphysica non considerat secundam intentionem, & si illam considerat Metaphysica considerabit omnem secundam intentionem, & ita illius consideratio non pertinebit ad logicam. Respondetur ad hoc argumentum, quod secundam intentio alia est logica, alia Grammatica, alia Rhetorica, seu Poetica. Et hæc secundam intentio quæ sic diuiditur, prædicatur de subiecto, & de passionibus logicali. Et hæc non consideratur à logica: Sed si ab aliqua scientia consideratur, utique à Metaphysica tanquam modus entis rationis, quod consideratur in ordine ad ens reale. Et non sequitur, quod consideret omnem intentionem sub modis particularibus: sed solum sequitur, quod consideret in ratione secundæ intentionis. Sicut quantitas, quæ diuiditur in Mathematicam & Arithmeticam, non consideratur ab Arithmetica, neque à Geometria, sed à Metaphysica, ut modus est entis considerati à Metaphysica. Nec sequitur Metaphysicam considerare omnem modum quantitatis, siue particulares rationes, sed solum secundum quod sunt entia. De quo multa agit D. Thom. opusculo septuagesimo super Boetium, quæstione illa de diuisione scientiarum. Et non asserit D. Thom. ens rationis in sua communitate esse obiectum logicæ, sed secundam intentionem.

Ad

Ad confirmationem respondetur, quod sicut conceptus chimæreæ, vel genericitatis etiam si sint entia secundum quid non est ens secundum quid, id est rationis, sed ens verum reale, & conceptus simpliciter: ita habitus logicæ etiam si obiectum logicæ sit ens secundum quid, id est rationis, est aliquid reale & verum. Et habitus simpliciter, & logica non accipit suam perfectionem ab ente rationis, sed ab ordine ad illud considerandum. Et quia intellectus considerans est aliquid reale, etiam hoc debet esse habitus & conceptus, quia sunt perfectiones intellectus. Et quia entia rationis considerantur ab intellectu, ex necessitate autem consideratio debet fieri per aliquid reale: hinc est, quod habitus & conceptus sunt reale quid. Ad aliam confirmationem respondetur ex decima conclusione.

Ad tertiam confirmationem, iam vide quæstione septima.

Ad 7. argu.

Ad septimum argumentum respondetur, quod de ente rationis agit metaphysicus ut patet in sexto, ubi agit de ente vero: Non tamen sequitur, quod agat de omni ente rationis secundum omnem modum, alias non esset ponenda, nisi una scientia metaphysica (quæ agit de omni ente in communi) ad omnia entia. Et non sequitur, quod consideret omne ens secundum omnem modum: nam non agit de omni ente secundum quod mobile, nec de quantitate, qua ratione consideratur à Geometra, &c. sed solum, ut est modus entis; & ita non agit de secunda intentione quatenus conducit ad veri cognitionem, sed solum ut est entis modus. Et per hoc patet ad primam confirmationem; Agit enim de analogatis secundum rationem communem ad analogum, non verò secundum omnem rationem. Nam, etiam si metaphysica agat de substantia, ut est modus entis, & consequenter de accidenti, quod est ens in ordine ad substantiam, sed non agit de omni accidente secundum omnem modum; quia non secundum modum, quo consideratur numerus ab Arithmetico agit Metaphysicus de numero.

Ad secundam confirmationem respondetur, quod sicut ens rationis cognoscitur per conceptum, & similitudinem expressam per se ordinatam ad hoc, etiam si ens rationis sit ens consequutum ad aliud, & per imitationem entis realis, & etiam potest cognosci & de facto cognoscitur per habitum per se ordinatum ad cognitionem entis rationis; quia ut secunda intentio deseruit ad veri cognitionem requirit nouum habitum, cuiusmodi est logica. Et ad replicam respondetur ex dictis. Nam metaphysica, quæ considerat ens, non agit de specialibus rationibus entis, nisi secundum

dum rationem communem entis, ut patet 4. & 6. Metaphysicæ.

Ad octauum, negatur antecedens. Et ad probationem negatur minor. Et ad probationem minoris dicitur, quod antequam intellectus reflectatur super suos actus, res sunt diuisæ & diffinitæ fundamentaliter proxime. Sicut dicitur natura vniuersalis, cum cognoscitur in communi, non verò taliter, quod sit forma definitionis, & diuisionis formaliter, quia non habet esse formaliter, nisi dum actu cognoscitur ab intellectu & forma syllogismi definitionis, & diuisionis, non sunt, nisi dum actu cognoscuntur. Cæterum dicuntur conceptus ordinati, & voces diuisiones, & diffinitiones per hoc, quod est fundamentum proximum illorum: sicut & voces dicuntur signa per hoc, quod imposta sunt, etiam si significatio sit aliquid rationis. Et ad probationem secundam dicitur, quod esse visum, esse cognitum omnes sunt denominationes rationis, ut videbimus infra; nil enim ponunt reale in re denominata; esse verò agens denominatio realis est, quia actio realiter profluit ab agente, visio vero non realiter profluit à pariete, nec est principium effectuum paries, à quo tamquam à causa profluit visio. Nam etsi producat species effectrix, post modum omnis efficiencia tribuitur potentie factæ in actum. Ad confirmationem respondetur, quod extrinseca denominatio, seu forma à qua sumitur denominatio, id est est cum visione: sed effectus, id est esse visum, non est idem, sed est rationis ens sumptum à visione extrinseca. Ita eadem forma causat (ut ita dicam) duos effectus alter est intrinsecus, & est denominare rem videntem alter est extrinsecus, & est denominare rem visam. Et hoc nihil ponit in re visa, ut latius videbimus infra.

Ad nonum argumentum respondetur, ut diximus ad confirmationem sexti argumenti.

Ad decimum argumentum respondetur, quod demonstratio pro formali est aliquid rationis: pro materiali est aliquid reale; & pro materiali causat scientiam, licet sit modus necessarius, ut causet materiale scientiam, quæ sit sub illa forma entis rationis. Sicut sacramenta nouæ legis effectiue causant gratiam ad quod est necessaria, ut conditio seu modus significatio, quæ est aliquid rationis, nec conditio est necesse, quod realiter influat in effectum, ut patet in sacramentis & in multis alijs. Nam per voces significantes ad placitum se mouet intellectus in cognitionem significati: quæ motio est aliquid reale & est conditio significatio rationis.

Ad confirmationem respondetur, quod demonstratio, ut demonstratio, causat scientiam

Ad 8. respō.

Ad 9. Argu.

Ad 10. arg.

tiam sic ut dicat formam tãquam per modum & conditionem sine qua non, si dicat id, quod producit instrumentaliter non causat sic significatio, sed materiale, ut diximus: & illa significatio est fundamentaliter proxime ante actum reflexum. Ad confirmationem respondetur quod logica utens disponit realiter conceptus, hoc est per actum realem constituit & ordinat illos taliter, ut sint capaces formæ demonstrationis, non verò causat effectiue illam formam, nec primario nec secundo: quia non potest realiter causari, sed sufficit disponat & ordinet materiam, in qua sit introducenda illa forma, quæ postea consequitur per actum, quo cognoscitur: sicut domus forma fit ab arte per hoc, quod ordinatur materia taliter, quod consequatur forma domus: de quo solet disputari 3. & 5. Physicorum.

Ad 11. resp.

Ad undecimum respondetur quod hoc argumentum est plenum stultitia logicali, & est indignum, quod à viris doctis solatur. Sed propter eos, qui ignorant, ut respiciant respondetur quod aliud est loqui de illo, quod est subiectum, & cui accidit intentio subiecti: & aliud est loqui de ratione subiecti, quæ illi aduenit; & aliud loqui de conceptu, quo significatur subiectum, ut subiectum est, sicut aliud est loqui de eo, cui accidit albedo: & aliud loqui de albedine, & aliud de conceptu, quo significatur album ut sic. Dico ergo quod illud, cui accidit ratio subiecti, aliquid reale est, nimirum conceptus homo & ista vox homo & realiter afficit subiectum. Ratio vero subiecti formaliter, quæ est secunda quædam intentio, quid rationis est, quæ illi aduenit per hoc, quod accipitur ab intellectu, tanquam id, de quo aliud dicitur. Conceptus verò ipse homo de se nec habet significare hominem, ut de quo aliud dicitur, nec ut quod dicitur de alio. Nã si significet, ut de quo aliud dicitur, nequaquam posset esse prædicatum: quia deberet secundum istos significare, ut quod dicitur de alio: & sic mutaretur eius significatio intrinseca, quamobrem non esset idem conceptus. Vt utrumque autem simul non potest significare: quia sunt rationes impossibiles in eodem, & nunquam, si significaret, ut de quo aliud dicitur, posset esse prædicatum. Constat autem, quod hæc vox, homo, modo est subiectum, modo est prædicatum, & idem de conceptibus: ergo est quid extrinsecum adueniens illi. Conceptus enim hominis tantum habet significare hominem: sicut hæc vox, homo, tantum significat hominem. Quis enim dixit hanc vocem, homo quando est subiectum significare

hominem, ut de quo aliud dicitur: & quando non est subiectum solum significare hominem. Solum ergo habet conceptus & voces significare hominem. Quod vero accipiantur, ut subiectum & prædicatum est accidens superueniens significationi. Ille verò conceptus subiectum significat rem; ut de illa aliquid dicitur; sicut conceptus album significat corpus, ut habens albedinem; & ille conceptus aliquid reale est. Verum cum dicimus in propositione, homo est albus, non accipitur conceptus ille subiectum, sed ille conceptus homo. Et idem est dicendum de prædicato. Et isti ignorantes logicam expetent nostras intentiones ut exuant suam ignorantiam. Nec est mirum talia opinari qui ita de intentionibus logicalibus sentiunt. Sunt autem conceptus subiectum & prædicatum ante reflexam cognitionem intellectus: quia iam est fundamentum proximum, scilicet, esse acceptos ab intellectu sic, ut sit subiectum, homo acceptus, ut de quo aliud dicitur, &c. Similiter dicendum est de conceptibus genericis aut specificis, nam iste conceptus homo, & animal, & eorum significatio realis est ratio verò generis quæ accidit rebus, & repræsentatur per illum conceptum genus, aliquid rationis est, & conceptus genus quo significatur animal ut genus est aliquid reale. Similiter propositio formaliter est aliquid rationis, licet voces & conceptus componentes illam sint aliquid reale. Nam accidit huiusmodi vocibus & conceptibus sic ordinatis homo est animal, quod sit propositio, sicut accidit homini quod sit album. Accidit, inquam, in quantum sic accipiuntur ab intellectu. Et de hoc infra magis patebit. Licet enim iudicium sit aliquid reale, propositio formaliter est aliquid rationis, nec prædicatum esse vnitum cum subiecto est aliquid reale. Nam vno accidit illi exceptione intellectus & formaliter est relatio rationis. Discursus similiter, hoc est, ratio consequentiæ quid rationis est formaliter, licet materialiter sit reale. Nam quod vna propositio sit id, ex quo alia inferitur & e converso accidit per intellectum illis materialibus ex eo, quod sic accipiuntur. Nam n. que ex natura sua habent, quod sint antecedens, vel consequens. Fateor tamē assentum maioris & minoris equare effectiue assentum conclusionis, & materialia propositionis generare scientiã (ut iam diximus) & esse aliquid reale. Similiter esse maiore formaliter est aliquid rationis, & esse etiam minore: quia esse propositionis est aliquid rationis formaliter: ergo esse maiore propositionem. Fateor quidē, quod significatio conceptu est aliquid reale: Cæterum quæ illi conceptus

fortiantur rationem propositionis est secunda intentio: sicut quoddam animal, quod est quid reale, fortiantur rationem generis formaliter. Ad confirmationem respondetur quod esse maiorem, vel minorem formaliter, est aliquid rationis. Et ita si propositio, quæ est maior fiat minor nil reale amittit, sed denominationem rationis, quis tam stultus fit, qui dicat per hoc quod hanc propositionem, omnis homo est animal accipiatur primo loco vel secundo deperdere aliquid in sua significatione? Quod magis clare patet in propositionibus vocalibus, & scriptis. Solum enim deperdit respectu rationis, manente eadem significatione, & eodem modo significandi, in sonis vero totum est aliquid reale, ut esse graue, vel acutum, &c. Et ita non est eadem ratio. Habent se tamen quodammodo, sicut unitates, quæ realiter numerum efficiunt: & ita numerus sonorus etiam est aliquid reale. Definitio vero quiddam materialiter est aliquid reale, formaliter vero est aliquid rationis. Nam quod illi conceptus sic accipiuntur ab intellectu sine sui mutatione fit: clara vero vel obscura significatio est in materialibus conceptibus, non in secunda intentione. Sicut enim accidit huic voci, animal, & huic voci rationale. sic componi, animal rationale; & hoc in illis est aliquid rationis: eodem modo dicendum est in conceptibus, quod esse ordinatos in modum definitionis est secunda intentio in ipsis. Et hæc clarius tractabuntur in tractatu intentionum. Ad aliam confirmationem respondetur quod, si non esset ens rationis formaliter nec fundamentaliter proximè impossibile esset, quod esset logica sciendi modus: quia non possunt esse conceptus ordinati in modum realem, & ens rationis, quod est fundamentaliter ratio considerandi conceptus ipsos à logica: sicut impossibile est, quod animal esset genus formaliter, si non esset secunda intentio generis formaliter vel fundamentaliter proxime. Ad aliam confirmationem respondetur, quod operationes ordinatæ fundamentaliter remote, sunt aliquid reale: ordinatæ vero proximè fundamentaliter, sunt aliquid rationis. Hoc est fundamentum proximæ formæ, secundum quam formaliter sunt ordinatæ, ut diffinitiones, &c. est aliquid rationis, quia est esse acceptas ab intellectu sic. Ostendam enim postmodum, omne fundamentum proximum secundarum intentionum esse aliquid rationis. Ad aliam confirmationem respondetur quod chimæra est ens imperfectissimum: & ita non datur de illa scientia, sed à metaphysica forsitan sit consideratio: priuationes ve-

rò, quæ sunt aliquid subiecti, scilicet, remotiones formarum ab ea scientia considerantur, à qua subiectum & forma, licet in ratione entis rationis considerentur à metaphysica. Aliqui dicunt ex hac classe doctorum priuationes esse ens reale priuationum, quod est falsum, nihil enim ponit in re. Nam omnis realitas, formam aliquam seu essentiam realem dicit. Quis enim dicat aerem lumine carentem formam realem dicere. Sed de hoc infra redibit sermo. Secunda vero intentio habet essentiam, & passionem alterius rationis, & non communicantes aliquomodo cum fundamentis remotis illarum: & ita pertinent ad aliam scientiam.

Ad duodecimum respondetur, non esse de ratione scientiæ, quod causetur à subiecto. Nam secundum Caictanum, quod & nos in materia de significare tractauimus, efficiencia obiecti consistit in causatione specierum: post modum ipse intellectus se mouet per species ad causandas in se notitias, & habitus. Nam in illis operationibus vitalibus se ipsum mouet, licet respectu susceptionis specierum passiuè se habeat, factus tamen in actu non eget motore obiecto. Secundo respondetur quod scientia, quæ est realis ex parte obiecti causatur effectiue ab obiecto, quando tale obiectum per suam speciem cognoscitur. Quando vero obiectum est ens rationis, vel non habet propriam speciem, non causat effectiue scientiam. Et sicut conceptus entis rationis non fit effectiue ab obiecto, sed per speciem sui fundamenti: ita dicendum est de scientia: nam habetur per speciem sui fundamenti & ab illa causatur. Et si fiat argumentum: Nam obiectum ratione sui terminat: ergo etiam ratione sui causat, negatur consequentia, est enim de ratione obiecti: quod terminet ratione sui: quia de ipso habetur scientia. Quod vero causat hoc non requiritur, quia est extra rationem obiecti, quod in sua ratione non importat, nisi terminare. Vide D. Thom. 1.2. quæstione. 54. articulo. 2. & 1. parte, quæstione. 57. articulo. 3. Ad confirmationem respondetur quod logica supponit suum obiectum esse, scilicet, supponit esse ens rationis, licet eius esse actuale solum sit in intellectu: & etiam supponit, quid sit ens rationis, quo supposito aggredditur disputationem de secundis intentionibus in concreto. Metaphysicus vero habet inquirere quidditatem secundarum intentionum, & inquirere quod sit ens rationis, quod est secunda intentio: nam probat omnium scientiarum subiecta esse. Ad aliam confirmationem respondetur quod

Ad 12. arg.

Ad argu. secundam opinionem.

Ad argu. tertiam sententiam.

Ad argu. quartam sententiam.

Ad argu. 6. sententiam.

quod scientiæ distinguuntur numero penes subiecta specie, penes ordinem ad obiecta intrinsece: extrinsece penes obiecta ipsa, quæ bene possunt realiter distinguere seu specificare: quia ad hunc modum distinctionis non requiritur existentia, ut patet. Nam conceptus chimære distinguitur à conceptu hircocerui; & tamen obiecta sunt rationis.

Ad argumenta secundæ opinionis nominalium respondetur quod logica agit de vocibus, quatenus sunt significatiuæ rerum & conceptuum; sed totum hoc in ordine ad secundam intentionem in concreto perfecte sciendam: & in hoc tota logicæ cura incumbit, quæ propter illa est secunda intentio. Viri illi graues dicunt aliquam partem considerationis logicalis versari circa voces significantes, quod nos libenter concedimus. Nec est tota difficultas in significatione terminorum, sed in penetranda natura secundæ intentionis in omnibus suis partibus, & in cognitione passionum eiusdem. Quia etiam si significatio vocum sciatur, ignorari potest quid enim nomen significet præsupponendum est, ut passio demonstratur.

Ad argumenta tertie sententiæ respondetur quod quamuis ita sit, quod omnia ibidem numerata referantur ad demonstrationem, sed ipsa demonstratio ulterius fertur in cognitionem argumentationis, vel saltem in cognitionem secundæ intentionis. Nam ideo natum rem eius cognoscimus, ut perfecte noscamus secundam intentionem, & secunda intentio est finis & ita est obiectum. Fateor tamen, quod demonstratio est obiectum principale, seu argumentatio, ut alij volunt, sicut Deus in metaphysica est obiectum principalitatis.

Ad argumentum quartæ sententiæ, respondetur eodem modo, quod cognitio syllogismi ulterius refertur in cognitionem secundæ intentionis, & ita est finis eius: quamobrem non potest syllogismus esse subiectum. Ad argu. quintæ sententiæ respondetur, ad primū, quod dicitur rationalis, ut diximus ex D. Thom. quia agit de ente rationis, quod est secunda intentio. Ad secundū respondetur quod perficitur per argumentationem rectam discursum. Sed ad hoc efficiendū est necesse multas alias secundas intentiones considerare: & ita secunda intentio est eius obiectum. Ad tertij satis patet ex dictis. Aliqui dicunt esse obiectum principale argumentationem. Ad argu. 6. sententiæ, responsum est supra conclusione vitima. Vide ibidem. Ex dictis in hac quæstione colligitur aperte, quam false, & contra omnium antiquorum opinionem asserat Pater Suarez in sua metaphysica disp. 45. statim in

initio, nullam scientiam dari, quæ per se primo propter entia rationis cognoscenda sit instituta; & asserit esse errorem dialecticum hoc asserere. Verum debuisset modestius loqui & opinionem D. Thom. ne dicam Aristotelis, & omnium antiquorum errorem non appellare. Errat ipse nam grammatica scientia est, & poetis, & dialectica. De Grammatica patet ex Arist. in antepredicamentis cap. 1. de rhetorica ipse asserit in libro de hoc edito. Et patet hoc: nam sicut per se datur conceptus ordinatus ad entis rationis cognitionem: ita habitus datur per se ordinatus ad contemplandas secundas intentiones modo iam dicto.

QVÆSTIO XVIII

Vtrum subiectum logicæ, & cuiusuis scientiæ contineat omnes veritates scientiæ.

1. Argum. Ceterum q. 3. prologi tenet subiectum scientiæ debere continere omnes veritates scientiæ primo, & tanquæ causa sufficiens: ita quod sine alio adminiculo illas veritates continet. Et probatur, quia subiectum continet propositiones immediatas, quæ sunt principia virtualiter continentia omnem scientiam: ergo subiectum continet omnes veritates scientiæ. Maior patet nam ista est immediata propositio in scientia de homine, homo est animal rationale, & continet omnes veritates, quia ex ratione formali subiecti dimanant omnes veritates: & ista propositio continetur in subiecto, seu est idem quod subiectum: ergo.

2. Argum. Secundo quia subiectum scientiæ est adæquata causa habitus: sed habitus continet habitualiter omnes scientiæ veritates: ergo & obiectum continet virtualiter illas. Opposita sententia est Okami, & aliorum, qui dicunt non continere subiectum omnes scientiæ veritates quia inter continens & contentum debet esse distinctio realis: sed veritates non distinguuntur ab obiecto scientiæ: ergo non continet illas.

Responsio. Sed respondetur, quod obiectum scientiæ in se sumptum continet omnes veritates scientiæ, ut causa prima, non ut causa adæquata absolute: & accipimus hic causam largè pro ratione formali, & vocatur causa simpliciter, & absolute & adæquata, quæ sine iuuantine alterius causæ est alicu-

QVÆSTIO. XIX:

An ens rationis sit cognoscibile à nobis, & quomodo.

T videtur verū nō posse cognosci. Probat, quia ens rationis, vel cognoscitur, per speciem propriā, vel alienā: Nō per propriam: nam nō habet illam: ergo. Probatur antecedens. Nam obiectum realiter emittit, & causat speciem: sed ens rationis non potest realiter emittere & causare species: ergo. Maior probatur: quia species sunt effectus obiectorum: sicut semen est arboris effectus. Minor probatur: aliās esset ens reale: quod enim causat realiter effectiue quomodo species procedit ab obiecto debet esse ens reale. Quod nō cognoscatur per speciem alienam, probatur: alia cognitio entis rei & rationis essent eiusdem speciei, quod constat esse falsum. Probatur sequela: quia sunt eadem forma: sed actiones, quæ sunt eadem forma sunt eiusdem speciei, vt constat ex doctrina D. Thom. ergo. Et confirmatur hoc argument. Nam species solum repræsentat obiectum, à quo fuit causata: sed species illa non fuit causata ab ente rationis: ergo non repræsentat illud. Consequentia cum minori patet sed probatur maior. Quia cū species sint virtutes obiectorum, & eorū semina solū præhabent in se sua obiecta, & ita solū possunt concurrere ad hoc, vt homo fiat res, cuius est semen in esse intelligibili.

1. Argumē.

Secundum argumentum. Omne intelligibile prius natura est intelligibile quàm intelligatur; sed entia rationis non sunt prius natura intelligibilia, quā intelligantur: ergo non sunt intelligibilia, nec per propriam nec per alienam speciem. Maior patet: quia intelligibile dicit potentiam, intelligi dicit actum: actus autem posterior est potentia: prius enim homo potest ridere quàm rideat. Et minor probatur; quia ens rationis antequam sit non habet potentiam, sed habet esse per operationem intellectus: quia intelligitur ens rationis, quia suum esse est cognosci: ergo. Probatur minor. Quia si est verum dicere ens rationis habet potentiam vt intelligatur: hæc potentia actu debet illi competere: sed quidquid actu enti rationis competit est ens rationis: ergo erit verum dicere, ante intellectionem quod est ens rationis: quia est illa potentia, quæ est ens rationis, quod est falsum. Confir. hoc argumentū & explicatur. Nam si ante operationem intellectus

2. Argumē.

lectus & verū dicere, ens rationis est intelligibile: ergo à parte rei correspondet aliquod obiectū huic propositioni quia est vera: ergo: at illud obiectum non est ens reale: ergo rationis: ergo ante operationem intellectus est ens rationis.

3. Argumē.

Tertiū argum. Homo non potest cognoscere Angelū per speciem hominis, quæ est in potentia visiva, etiā si à Deo ponatur illi illa species in intellectu secundū modū quē ibi habet per possibile, vel impossibile: quia nō habet species illa similitudinē cum Angelo, qui debet cognosci: ergo nec intellectus noster poterit cognoscere ens rationis per similitudinē entis realis. Probatur consequentia quia habet maiorē similitudinē homo cū illa specie, quā ens rationis cum ente reali: quia illa sunt entia realia & in eodem prædicamento: quod nō potest dici de ente reali & rationis. Et confirm hoc argum. Nā homo & Angelus maiorē similitudinē habent in ratione obiecti, quia sunt sub obiecto specificatiuo intellectus directē, quod nō est verū de ente reali & rationis, vt supra visum fuit. q. 7. Et confir. secundo. Per speciem equi non possumus cognoscere hominē nec mediate nec immediate: ergo nec per speciem entis realis possumus cognoscere ens rationis. Antecedens de se patet; aliās eadē ratione per illā possem cognoscere omnes species. Et consequentia probatur. Nā maiorē similitudinē habet equus cū homine, & cū specie illius impressa quā ens rationis cū ente reali, & cum similitudine eius impressa. Nā ex eo quodd magis assimilatur obiecto, assimilatur etiā magis speciei repræsentati obiectū, præcipue quodd magis assimilatur obiecto, vt repræsentatur per speciem impressam quia sunt entia realia & sub eodē genere, quod non est verū de ente rei & rationis.

4. Argumē.

Quarto intelligens in actu debet esse res intellecta in actu per similitudinē quā apud se habet: sed nulla species similis esse potest enti rationis: ergo nullū intelligens in actu potest esse ens rationis in esse intelligibili: ergo ens rationis nō potest cognosci. Probatur minor. quia quæ similitudo potest esse entis ad non ens & nihil per speciem, quæ ex natura sua habet repræsentare aliquid reale & potest existere? Profecto maior repugnantia videtur, quod ens reale & verū assimilatur non enti, quā quod ens reale, & species creata assimilatur enti reali infinito: sed hoc nō est dabile: ergo nec illud. Maior patet quia Deus continetur intra rationē obiecti intellectus specificatiui, & est aliquid reale & causa entitatis totius creaturæ: sed ens rationis nō continetur sub obiecto specificatiuo intellectus, & est nihil:

magis enim implicat quod aliquid sit nō ens etiā per participationē, quā quod sit ens infinitū per participationē: ergo magis implicat quod sit non ens in esse intelligibili: quam quod sit Deus clare visus per speciem in esse intelligibili, nā esse tale in esse intelligibili ali quod esse est; & hoc magis repugnat cum nō esse, quam cum esse infinito.

5. Argumē.

Quinto. Nam, vel cognoscitur ens rationis per speciem impressam, vel expressam entis realis. Nullo modo: ergo nō cognoscitur. Cōsequentia patet: quia nō est alia species in intellectu. Sed proba antecedens. quod nō cognoscatur per speciem expressam; alias ille conceptus erit æquiuocus, quia repræsentabit hominē v. g. & specieitatem, quæ sunt plura, & in nullo cōueniunt, quod est impossibile, vt patet in summulis cap. de vniocis & æquiuocis. Non per impressam: nam species impressa mouet ad cognoscendū solū naturam cuius phantasma est in phantasia, quia oportet intelligentē phantasmata speculari: sed hoc phantasma solū est entis realis: ergo solū cognoscimus per illud ens reale, & nō ens rationis.

6. Argumē.

Sexto. Nā accipio cognitionē, quæ cognosco secundā intētionē (siquidē dicis ens rationis cognosci à nobis) Tūc sic argumētor. Nā vel illa cognitio est prior secundā intētionē, vel posterior, vel simul. Neutrū horum, ergo nō datur talis cognitio. Consequentia patet: quia ex necessitate debet habere aliquē ordinē prædictorū ad suū obiectū. Nō est prior cognitio, quia tunc in illo priori possem intelligere cognitionē in actu, & nō intelligere obiectū, ad quod terminatur, quod est impossibile: quia cognitio intrinsece importat ordinē ad obiectū. Itē etiā: nā tūc esset prius natura ente rationis: & sic esset causa illius, quod est impossibile. Nec est posterior ente rationis: quia tunc sequeretur, quod ens rationis prius haberet esse, quā cognitio terminaretur ad illud; & sic eius esse non consisteret in cognosci, & consequenter per aliquid aliud haberet, quod est impossibile. Nec potest dici, quod sint simul; quia ens rationis consequitur & habet esse per cognitionē intellectus: ergo non est simul cum illa.

7. Argumē.

Septimo. Si intellectus intelligit ens rationis, vel illud intelligit in vniuersali, vel in particulari. Neutrū horū: ergo. Maior patet: quia cōsiderari nō potest ens rationis, prout est terminus cognitionis intellectiue, nisi in vniuersali, vel particulari. Minor probatur: & quod nō intelligat in vniuersali, probatur quia in vniuersali nō potest intelligere ens rationis, nisi per abstractionē à singularibus entibus rationis v. g. nō potest intelligere secundā intētionē in cōmuni: nisi per hoc, quod illam ab-

Ad. 1. argu.

Ad secundū.

Ad tertium.

Ad primū respondetur, quod subiectū sciētiæ cōtinet veritates, vt causa sufficiens in suo ordine, adiūctū vero partibus subiectiuis, vt causa cōpleta, & perfecta; sicut sol cōtinet omnes effectus in suo ordine, adiūctus vero causis particularibus ex illis, & sole fit vnū totale principium & adæquatum.

Ad secundū respondetur eodē modo, quod subiectū in se & in partibus subiectiuis, participantibus ipsum, cōtinet omnes veritates, vt causa sufficiens: & sic est causa habitus cōtinentis omnes virtutes. Et in obiecto, vt in causa vniuersali bene possunt contineri passionēs & veritates disparatæ, sicut continentur in sole effectus inter se disparati. Ad Okā dicitur, quod aliquando distinguuntur veritates realiter ab obiecto, aliquando distinguuntur ratione ratiocinata, vt veritates metaphysicales, & Theologicæ. Et sufficit hæc distinctio, vt dicatur cōtinere veritates in obiecto, vt in ratione formali. Et ita hæc cōtinētia reducitur ad genus rationis formalis, & aliquādo ad genus causæ efficiētis, vide sap. M. Bañ. 1. p. q. 1. ar. 8. ad solutionem. 8. argumenti.

Ad tertium. T videtur verū nō posse cognosci. Probat, quia ens rationis, vel cognoscitur, per speciem propriā, vel alienā: Nō per propriam: nam nō habet illam: ergo. Probatur antecedens. Nam obiectum realiter emittit, & causat speciem: sed ens rationis non potest realiter emittere & causare species: ergo. Maior probatur: quia species sunt effectus obiectorum: sicut semen est arboris effectus. Minor probatur: aliās esset ens reale: quod enim causat realiter effectiue quomodo species procedit ab obiecto debet esse ens reale. Quod nō cognoscatur per speciem alienam, probatur: alia cognitio entis rei & rationis essent eiusdem speciei, quod constat esse falsum. Probatur sequela: quia sunt eadem forma: sed actiones, quæ sunt eadem forma sunt eiusdem speciei, vt constat ex doctrina D. Thom. ergo. Et confirmatur hoc argument. Nam species solum repræsentat obiectum, à quo fuit causata: sed species illa non fuit causata ab ente rationis: ergo non repræsentat illud. Consequentia cum minori patet sed probatur maior. Quia cū species sint virtutes obiectorum, & eorū semina solū præhabent in se sua obiecta, & ita solū possunt concurrere ad hoc, vt homo fiat res, cuius est semen in esse intelligibili.

strahit ab hac secunda intentione, vel illa, sed non potest abstrahere ab hac vel illa: ergo non potest illam cognoscere. Maior patet: quia non potest intellectus pro hoc statu nihil directe cognoscit, nisi in vniuersali: vniuersale autem quod est obiectum intellectus sit per abstractionem intellectus agentis: & non cognoscitur nisi per denudationem naturæ à conditionibus indiuiduantibus, quod est munus intellectus possibilis: & hoc vocamus abstrahere speciem & naturam vniuersalem à particularibus illustrare naturam, non illustratis conditionibus indiuiduantibus. Sed illa minor probatur: nam secundæ intentiones particulares, & singulares, à quibus abstrahit natura intentionis in communi, non possunt esse, nisi in imaginatiua, & phantasia, vt intellectus agens abstrahat species vniuersales per illuminationem: sed ibi esse non possunt, quia secundæ intentiones particulares non habent esse, nisi per cognitionem intellectus. Tum vltima, quia imaginatiua non potest cognoscere singulares intentiones, non enim sunt obiectum eius: sicut nec potest cognoscere angelum Gabrielem. Secundo proba illam minorem; quia secundæ intentiones non sunt capaces recipendi lumen intellectus agentis, vt illustratur in illis natura non illustratis conditionibus indiuiduantibus, cū nihil sint: sicut nec possunt illuminari non entia realia hoc lumine materiali. Quod nec sint cognoscibiles in vniuersali probatur: quia si non possunt abstrahi à singularibus conditionibus non possunt cognosci in vniuersali. Et confirmatur hoc argumentū. Nam secundæ intentiones particulares, vt sint debent cognosci ab intellectu, quia non habet aliud esse, quā cognosci, sed non possunt cognosci ab intellectu directe, quia sunt singularia: ergo debet cognosci reflexe, sed nec reflexe cognosci possunt, quia, vt cognoscantur reflexe debet cognosci ex eo quod natura vniuersalis fuit prius cognita, quæ fuit abstracta ab illis, sed non potuit abstrahi ab illis, quia nondum erant, siquidem non erant cognita: ergo.

8. *Argumē.* Octauo sic argum. Nā poterat aliquis dicere quod secundæ intentiones & quodlibet ens rationis cognoscebatur per speciem fundamēti & entis realis. Contra, nā si per speciem v.g. hominis cognosco specieitatem, vel illā cognosco in communi, vel in singulari: neutro modo: ergo. Probat maior: nam vel species impressa hominis concurret ad formandum conceptum specieitatis in particulari: & hoc non quia specieitas in particulari non potest cognosci, nisi reflexe, & ita prius supponit cognitionem vniuersalis. Sed nec potest cognosci per illā speciem, & conceptū natura vniuersalis,

quia illa non abstrahitur à singularibus intentionibus, quæ non sunt: siquidem non sunt cognitæ. Et certe difficile est hoc explicare: sed magis tractabitur cū fiet sermo de secundis intentionibus. Cōfirmatur: Nā dicere, quod abstrahimus secundā intentionē in communi à singularibus entis realis v.g. ab homine isto, vel illo abstrahit sicut naturā hominis, ita naturam intentionis in communi absurdū est: quia nulla natura abstrahitur nisi à singularibus suæ naturæ: quia abstrahere idem est quod facere, vt appareat natura non apparentibus conditionibus indiuiduantibus illius naturæ, & ita debet fieri à singularibus eiusdem naturæ. Et confirm. Nā dici non potest, quod natura secundæ intentionis sit in singularibus realibus: ibi enim solū est natura realis: nā si esset ibi sequeretur, quod illa indiuidua essent indiuidua secundæ intentionis, quod est ridiculum.

Dices, quod cognoscitur entia rationis per speciem impressam entis realis, quæ in intellecta abstracta à singularibus facit formare conceptū entis rationis, vel per aliā speciem impressam elicita virtute intellectus possibilis, quæ solū facit formare conceptū entis rationis. Contra redit meū argumētū supra factū. Quia, vel illa species facit formare verbū entis rationis in communi, vel in singulari, si in communi: ergo illud ens rationis fuit abstractū à singularibus entibus rationis, quod ostendimus esse falsum, quia illa non sunt cū non cognoscantur, quia deberent & cognosci reflexe ex cognitione naturæ vniuersalis entis rationis, quæ non est vniuersalis, cū non præcesserint singularia, à quibus fuerit abstracta, quia non fuerūt cognita illa singularia & ita non fuerūt. Vel terminatur ad singularia: & neq; hoc, quia prius debuit cognosci natura vniuersalis: in phantasia autē non fuerunt illa entia rationis, vt iā ostendimus. Si dicas, quod simul & semel sunt in intellectu vniuersalis cognitio naturæ & singularis: contra, quia singulariū cognitio debet præcedere vniuersaliū cognitionē, cū illa fiat per abstractionem ab istis: & tunc non possunt esse cognita per intellectum singularia, quia natura intellectiua prius terminatur ad vniuersale, quā ad singulare. Tota ergo difficultas est explicare, per quā cognitionem sint singularia à quibus abstrahitur natura vniuersalis. Sed contra hanc solutionem sit

9. *Argumē.* Nonum argumentum. Nam etiam si in intellectu possibili sint simul & semel singularia, & vniuersalia, seu cognitio singularium & vniuersalium: tamen intellectus possibilis non abstrahit à singularibus naturam vniuersalem, quia hoc est munus intellectus agentis: & iste non abstrahit, nisi à phantasia-

tasmatibus: ergo cū illa singularia non sint nisi in intellectu possibili, non potest ab illis abstrahi natura vniuersalis, maxime, quia sunt ibi obiectiue, & intellectus agens non abstrahit, nisi à phantasmatis, quæ sunt subiectiue in phantasiæ potentia.

10. *Argum.* Decimo sic argum. tor. Nam entia rationis nullo modo sunt entia etiā in perfectissimo modo: ergo non sunt cognoscibilia. Consequentia patet, & proba antecedens, quia non habent villo modo esse: ergo non sunt entia. Probo antecedens: quia esse eorū est cognoscibile, sed hoc non potest esse eorū esse: ergo. Probo minorē quia v.g. genereitatem esse nihil est aliud, quam relatio rationis perfecta, & completa in suo genere: sed relatio perfecta & completa non potest esse existentia suo modo entis rationis, & secundæ intentionis: ergo. Maior patet: quia esse eorū est cognosci, seu cognitū esse: sed cognitū esse est relatio rationis, sicut parietē esse visum: ergo. Sed minor probatur: quia existentia rerum realium non est quid completum in suo genere, neque distinctum numero perfecto à re cuius est existentia: ergo nec entium rationis existentia: siquidem sunt imperfectiora: & præcipue quia relatio non potest esse actus alicuius creaturæ: actus dico existentia ipsa cognitio realis non potest esse eorum actus, quia ens rationis non potest habere pro actu aliquod reale, siue extrinsecum, siue intrinsecum præambula.

1. *Nota.* Pro hac difficili explicanda quæstione notandum est, speciem esse in duplici differentia: alia est expressa: alia impressa. Species expressa est conceptus, & verbū, atque idolū, quod nosse intellectus format per suam cognitionē, in quo intuetur res ipsas. Et per hoc verbū fit res intellecta in actu secundo, de quo dixit Arist. 3. de Ani. quod intelligēs in actu sit ipsum intelligibile in actu. Species impressa est semen quoddā, & virtus causata ab obiecto per actionē intellectus agentis, mediante phantasmate in intellectu possibili, quæ continet in virtute obiectum, & potens est actuare intellectū, vt in se habeat obiectū ad modum quo semen arboris in virtute continet arborem. Et intellectus per hanc speciem impressam esse etiam concurret ad verbi & conceptus formationem. Et ista species impressa necessario debet præcedere, vt formemus verbū: sicut necessarium est semen aliquod præcedere, vt arbor generetur. Nunquā enim intellectus ad actū secundū, qui est intelligere denegit, nisi per actū primū, qui est ipsa species, quæ præhabet obiectū implicite & in virtute. Hęc verò species impressa, vel mediatē, vel immediatē debet esse causata à phantasmate illustrato ab intellectu agente, vel ab intellectu agente

illustrante phantasma; quia nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sentu. Et hinc fit; quod omnis cognitio, quæ de Deo in hac vita habetur, debeat esse per speciem creaturā, quia ipsum Deū, prout in se est non cognoscimus in hac vita. Sed tamē quia creaturæ sunt effectus Dei, hinc prouenit, quod participant Dei perfectiones, licet diuissim & imperfecte. Et sic per creaturā species, licet imperfecte, venimus in Dei cognitionem: quia creaturæ sunt similes Deo. Et ex hoc colligitur quæstionis huius difficultas, quia cū ens rationis non sit effectus entis realis, nec effectus sui fundamenti, vt videbimus statim, difficile est explicare, quomodo per speciem entis realis ens rationis possit cognosci, nā per illam vt notauimus necessario debet cognosci. Et ne inciderent in has angustias atque inquisitione veritatis defatigaretur huius tēporis logici quidā negant esse entia rationis, sed omnia entia dicunt esse realia.

2. *Nota.* Secūdo notandū est, quod, vt colligitur ex D. Tho. de ver. q. 2. ar. 3. ad 3. & super Boet. de Trinit. q. 1. ar. 3. dupliciter aliquid cognoscitur, vno modo per speciem propriā sicut oculus videt lapidē per speciem lapidis. Alio modo per formā alterius sibi similis: sicut cognoscitur causa per similitudinē sui effectus, & homo per formā suæ imaginis. Et itā possumus intelligere, quod ens rationis cognoscitur, vel per suā propriā speciem, vel per aliā speciem alterius rei sibi similis, vel quomodolibet habentis ordinē ad ipsum. Et hęc cognitio potest terminari, vel ad ens rationis in communi, vel ad ens rationis in particulari. Nam etiam in entibus rationis sunt vniuersalia, & singularia, sicut species communitatis est ad omnes species, hęc verò species est particularis, seu vt clarius dicamus hęc species, quæ singularis est, vt quod nec de alijs prædicatur.

3. *Nota.* Vltimo nota, omnē nostram cognitionem pro hoc statu fieri per conuersionem ad phantasmata; quia vt inquit Arist. 3. de Anima oportet intelligentē phantasmata speculari: & ita quicquid cognoscit, cognoscere debet per respectū ad re materiale, quapropter etiā ipsa entia rationis hoc modo sunt à nobis cognoscenda. De hoc late disputari solet. p. q. 13. per totam, maxime. ar. 1.

Decisio quæstionis.

1. *Conclusio.* Prima conclusio. Ens rationis cognoscitur à nostro intellectu pro hoc statu. Ista conclusio satis patet. Nā diffinimus quid sit secūda intentio, quid negatio, quid priuatio, & scitiam habemus de secundis intentionibus, vt visum est, & Theologi sacri asserunt relationē domi-

nihil in Deo esse aliquid rationis: ergo cognoscitur à nobis ens rationis. Hoc, quia euidētissimū est, nō est amplius probandū. Et si dicas, quōd non sunt entia rationis; cōtra, nā ita asserūt omnes philosophi, vt postea videbimus & cōuincitur demōstratiua ratione. Hoc etiā ratio D. Th. indicat 1. p. q. 17. artic. 7. Quinimo D. Aug. lib. 4. de Trinit. c. vlt. dicit, quod sicut numus constituitur pretium absque realitate adueniente illi: ita Deus ex tempore fit Dns creaturarū eodem libro ca. 4. & 5. dicit, quod Deo nihil neque relatiuū, neque absolutū aduenit ex tēpore. Vbi expresse asserit D. Aug. entia rationis. Nam, si numus in esse nummi constituitur sine aliqua realitate adueniente illi, ergo per aliquid rationis; nam aliquid aduenit, quo fit numus. ¶ Secūda cōclusio. Ens rationis non cognoscitur per propriā specie ab ipso causatā. Probatur ista conclusio. Ens rationis non potest habere effectū realem ab ipso realiter productū; sed species, qua actuat intellectus est aliquid reale, siquidem est subiectiue in intellectu; ipsumque de potētia ad actum realem reducitur: ergo non potest esse productū ab ente rationis. Et confirm. hęc ratio. Nā species seu obiectū per speciem reducit intellectū de potētia ad actū realiter, efficiendo etiā aliquid: sed ens rationis nihil efficiere potest: ergo. Secūdo probatur cōclusio. In intellectu nō est species causata ab aliquo obiecto, nisi illud obiectū habeat in phantasia phantasma aliquod: sed ens rationis nullum phantasma habet: ergo nec causatā specie ab ipso. Minor probatur: quia phantasma est rei sensatā à nobis: sed ens rationis non sentitur cū non sit sensibile, quia esset reale; ergo non habet speciem ab ipso causatam. ¶ Tertia conclusio. quæ euidenter infertur ex dictis sit. Ens rationis cognoscitur per specie entis realis. Probatur: nā ens rationis cognoscitur, & nō per speciem ab ipso causatam: ergo per speciem causatam ab aliquo ente reali.

2. Conclusio.

¶ Quarta conclusio. Per specie expressam entis realis non cognoscitur ens rationis, tāquā per conceptū eius. Itaque cōceptus, quo cognosco hominē, non est cōceptus, quo cognosco ens rationis. Probatur conclusio. Nā alias daretur æquiocatio in mente vltimata (quod est impossibile, vt probatur in summulis, capite de vniu. & æquioc.) probatur sequela; Quia illa qualitas & cōceptus significat v. g. hominē, & etiā significat specieitatē: ergo significat plurā, vt plurā sunt, & sic daretur æquiocatio, nam conceptus hominis & specieitatis obiectiuus in nullo cōueniunt. Item nam conceptus hominis viui non significat hominē pictū, licet homo pictus habeat aliquam similitudinē cum viuo: ergo cōceptus

3. Conclusio.

4. Conclusio.

hominis nō significat specieitatē & hominē: quod si non significat non possumus cognoscere per illū hominē, & specieitatem: Et cōfirm. Nā conceptus, quo cognosco lapidē nō est ille conceptus. v. g. quo cognosco Deum, quia Deus non est lapis; ergo conceptus, quo cognosco hominē, non est conceptus, quo cognosco specieitatē; quia homo nō est specieitas. Et idē dici potest de omni ente rationis. Consequentia potest: quia etiā Deus in hac vita nō cognoscitur per propriam speciem.

Et probatur specialiter cōclusio de secundis intentionibus; quæ pertinent ad logicū. Nam secunda intentio formaliter pro cōceptu: vt distinguitur contra obiectiua, est secūda cōceptus, qui habetur de re: ergo præcessit primus: sed primus conceptus terminabatur ad fundamentū secundæ intentionis, ad hominē v. g. ergo secundus non terminatur ad hominē, sed ad ipsam secundā intentionē. Vnde inquit D. Th. opusc. 48. quod rebus conueniunt aliqua in seipsis, vt esse hominē, esse animal, &c. Et ista cognoscatur per conceptū, qui est prima intentio formalis, alia verō conueniunt rebus ex hoc, quod sunt in intellectu, vt esse specie: & ista cognoscuntur per cōceptū, qui est secunda intentio: ergo secundū D. Th. alius est conceptus fundamenti & entis realis, & alius conceptus entis rationis, & secundæ intentionis. Ex hoc sequitur, quōd entia rationis cognoscatur conceptu proprio, qui alijs non potest conuenire; quia repræsentat conceptus per modum similitudinis expressæ, quæ non potest esse pluriū, vt plurā sunt. Sed cōtra: nā cōceptus species significat secūda intentionē de formali, & hominē v. g. de materiali: ergo iā significat ens reale & rationis.

Respondetur primo quōd materiale nō significatur, sed importatur seu copulatur subiecto. Secūdo respondetur, quod significatur vt materiale, & indirecte. Et hoc non est incōueniens: nā sicut albu significat corpus & albedinē, vnū formaliter & aliud materialiter: ita ibidē, quod nos asserimus, illud est non posse eadē similitudine intellectus expressa significari, vt obiectū ex quo importatū & significatū hominē & specieitatem.

Quinta conclusio. conceptus isti, quibus cognoscimus entia rationis, quæ sunt secundæ intentiones, sūt & causantur mediāte specie impressa entis realis, & mediante etiā specie expressa. Itaq; quādo cognosco hominē, ille cōceptus hominis fit à specie impressa hominis, causata in intellectu possibili ab intellectu agente. Et postea conceptus ille hominis causatus à specie impressa concurrat ad productionem alterius conceptus, quo cognosco ens rationis, & secundam intentionem,

5. Conclusio.

& sic & cōceptus hominis & species impressa concurrat. Probatur hoc: Nam ex eo, quod naturam humanā cognosco in multis esse numero solo differentibus, attribuo illi secūda intentionē speciei: ergo cognitio naturæ humanæ præcessit & iuuauit, vt cognosceretur secūda intentio. Explicatur amplius hoc, & probatur. Nā, vt Deū agnosceremus, necessariū est creaturarū conceptus præcedere: ergo iam ad Dei cognitionem requiritur species impressa & expressa creaturæ, & post modum deuenio in cognitionem Dei per alium conceptum: ergo similiter cum cognosco entia rationis. Præterea, cū cognosco per obiecta actus, & per actus habitus & potentias, prius debet præcedere obiectorum cognitio: ergo in cognitionibus entis rationis prius debet præcedere cognitio fundamenti; & ille qui prærequiritur conceptus, & species impressa iuuant ad cognitionem entis rationis. Et si inquiras, quare requiritur conceptus entis realis ad cognitionem entis rationis, & in quo genere causæ concurrat, Respondetur, quod requiritur, vt determinet speciem impressam ad eliciendum conceptum entis rationis: & concurrat conceptus, sicut species impressa, ita quod reducitur ad idem genus causæ. Species enim hominis non determinaret ad eliciendum cōceptum specieitatis, nisi determinaret intellectum in actu secundo ad cognitionem hominis, cui specieitas conuenit. Et ita dicendum est de alijs fundamentis. Sed si inquiras, nunquid sit huiusmodi cognitio entis rationis per speciem impressam, & expressam entis realis, ita vt ex illis formetur conceptus entis rationis immediate: an verō sic, quod ex illis resultat alia species impressa, qua cognoscitur ens rationis?

Respondetur & sit sexta conclusio. Probabile est quod nulla alia species requiritur, præter species impressas abstractas à phantasmatisbus immediate: licet etiā probabile sit, quod intercedat alia species impressa. Prima pars conclusionis probatur. Nam D. Tho. in 1. p. q. 13. & q. 1. de potentia ad. 10. & multis in locis dicit, quod per species creaturæ cognoscimus Deum, & per species fundamenti secundam intentionem: ergo non requiritur alia species impressa: aliās hoc dictum D. Tho. falsitate nō careret: sed illa species impressa sufficit. Et idem videtur asserere D. Tho. 1. p. q. 77. quādo dicit, quod per actum cognoscimus potentiam &c. Et præterea probatur. Nam huiusmodi species non sunt multiplicandæ, sine necessitate: sed non est necessaria illa secunda species impressa, quam dicit alia opinio, quæ elicitur; ergo. Minor probatur. Nam per speciem impressam fit intellectus in actu

primo & per conceptum determinatur, vt ex illa cognoscat intentionem conuenientem subiecto tali & fundamētum: per ipsam enim iam non cognosceret, nisi fundamentum habitum, verbi gratia hominem, nisi adisset etiam expressa species; & ex vtraque cognoscit secundam intentionem speciei. Si verō per eandem speciem format conceptum animalis cognosceret intentionem per illū, quæ animali conuenire valet. Si verō cognosceret ens, cognosceret per illum ens rationis, quod dicitur tale in ordine ad ens reale. Et hinc intelliges, quare requiratur species impressa & expressa ad cognitionem entis rationis. Secunda pars cōclusionis colligitur ex D. Tho. 1. p. q. 12. Nam intellectus in formatus per specie entis realis, & per conceptum illius, verbi gratia hominis elicit aliam speciem impressam, qua mediante vt p. incipio format conceptum entis rationis. Nam sicut conceptus entis realis, verbi gratia hominis fit ex specie impressa suarum conceptus entis rationis fit à specie impressa sua & sibi propria; dico sibi propriam esse, quia non dicitur nisi ad formandum conceptum entis rationis, licet non sit ab illo causata. Et si dicas, quis elicit illam speciem dico elici ab intellectu possibili ex conceptu entis realis, & ex impressa specie illius supposita illuminatione prima intellectus agentis, quæ durat adhuc in virtute. Et ratio est: quia intellectus possibilis non solū est patiens, verum cooperans agenti, supposito iam quod habeat speciem in se: ergo bene potest concurrere ad eliciendam aliam specie ex conceptu & specie impressa. Præterea. Nā vt ait D. Tho. 1. p. q. 12. arti. 9. ad secundum sunt aliqua potentia cognoscitiua, quæ ex speciebus primo conceptis alias formare possunt sicut imaginatiua ex speciebus motis & aut elicit speciem montis auri, & intellectus ex speciebus generis & differentia elicit speciem naturæ specificæ. Et ita inquit, quod intellectus Diui Pauli videns diuinam essentiam elicit quasdam species, per quas recordabatur eorum, quæ viderat: ergo iam ex sententia D. Tho. intellectus possibilis ex illis impressa & expressa speciebus entis realis, elicit alias species impressas, per quas format conceptum entis rationis. Itaque relationes per species elicitas à fundamentis cognoscuntur, priuationes per species elicitas ab habitibus, negationes, vt chimæra &c. per speciem elicitam à suis partibus. Quia enim istæ species habent maiorem connexionem & similitudinem, vel ordinem cum supradictis entibus rationis, ab illis eliciuntur species, vt per illas cognoscantur. Crediderim etiā, quod cognoscuntur relationes rationis per ordi-

nem & similitudinem ad relationes reales.

7. *Conclu.*

Septima conclusio. Ens rationis & secunda intentio cognoscuntur in vniuersali & particulari. Hęc conclusio non eget probatione. Nam sicut alia entia realia in vniuersali, & particulari cognoscuntur: ita & hęc minutissima rationis entia: quia omne illud quod rationem entis participat, cognoscibile est; siue in vniuersali, siue in particulari, siue directe siue reflexe. Sed explicare modum, quo cognoscuntur, habet aliquid difficultatis. Et ita ad hoc aperiendum assero hoc dupliciter explicari posse. Primo modo dicendo, quod intellectus noster, verbi gratia, cognoscendo cognoscit ipsum esse speciem: & ita tribuit illi intentionem speciei, qua denominatur natura illa species formaliter. Postmodum vero ab hac natura specifica, quę formaliter considerata est indiuiduum speciei, elicit seu abstrahit naturam speciei in communi: sicut abstrahit à Petro naturam humanam in communi, & per illam reflexam cognitionem intellectus qua cognouit naturam esse in Petro &c. cognoscitur hęc natura intentionis in singulari: & ab hac cognita per alienam speciem abstrahit intellectus naturam vniuersalem, & illam cognoscit in communi. Et si dicas, contra, nam prius debuit cognosci per intellectum vniuersale, quam particulare, respondetur, quod quando cognoscitur vniuersale per propriam speciem, & non cognoscitur ad cognitionem alterius, verum est. Ceterum quando cognoscitur per alienam speciem nõ requiritur, quia sicut ipsa natura cognoscitur in communi, potest etiam cognosci denominatione, quę illi conuenit. Et hec est natura speciei, quę est secunda intentio indiuidua, qua denominatur species formaliter, vt dicemus infra. Secundo dici potest, quod per speciẽ entis realis verbi gratia hominis, aut per speciẽ relationis realis cognoscitur specieitas in communi, ex eo, quod illa species, qua fit eiusmodi cognitio fuit abstracta à singularibus vniuersalis speciei realis; qua cognita postmodum determinatur illa cognitio in vniuersali accepta, vt cognoscatur hęc specieitas. Sicut determinatur species hominis in vniuersali, vt reflexe per illam cognoscatur hic homo, & determinatur ad cognitionem huiusmodi naturę intentionis per cognitionem sui fundamenti. Verbi gratia ex eo, quod cognosco hominem esse in hoc & in illo indiuiduo, cognosco esse quandam speciem particularem: & ita attribuo illi secundam intentionem in particulari, qua fit formaliter species: & ita cognosco illam specieitatem in particulari. Si di-

cas, contra, quia illa natura speciei in communi debuit abstrahi ab hac & illa intentione: ergo prius debuit cognosci hęc intentio particularis. Distinguo, abstrahitur à proprio eius phantasmate, nego; sed abstrahitur, species qua recipiat per cognitionem esse intentionis in communi & in particulari. Itaque cum fiat natura intentionis per cognitionem, non abstrahit ab aliquo supposito, vel indiuiduo existente: sed per cognitionem modo iam dicto habet esse in communi & particulari. Certe habet difficultatem hęc conclusio. Et si velis dicere, quod postquam est cognita hęc intentio in particulari ab illa abstrahitur natura intentionis in communi, bene potest affirmari: quia postquam habet esse cognitum particulare, bene potest abstrahi natura communis, non ad hunc sensum, quod intellectus agens eliciat ex ipsa natura particulari speciem: sed ad hunc sensum, quod ex eo quod cognoscit illam in particulari, cognoscit rationem vniuersalem, quę est in illa sicut ex eo, quod cognoscimus Gabrielem, cognoscimus per speciem rerum corporearum eius naturam in communi.

Vltima conclusio. Esse existentie, quod potest enti rationis competere, habetur per actuale cognitionem ipsius. Itaque, sicut generatio est actio, quę res genita habet esse, & ipsum esse consequitur ad generationem, (& modo non disputatur, quę sit causa principalis existentie) ita ad cognitionem intellectus consequitur esse existentie, quod potest habere ens rationis. Et illud esse existentie nõ est cognitio, sed esse cognitum, seu cognosci entis rationis: & ista est eius actualitas, habet quidem ens rationis suam essentiam inuariabilem, sed existentiam ab intellectu accipit. Quomodo autem hoc fiat statim dicemus. Et hęc existentia imperfectissima est essentia ipsa cum ordine ad intellectum. Itaque nõ distinguitur existentia ab ente rationis, sed est ipsum ens rationis cum respectu ad intellectum, & existentia non est alia relatio distincta ab ente rationis eo modo, quo duo entia rationis distingui possunt. Nam illa relatio etiam esse non potest, nisi per cognitionem, & ita eius esse deberet esse alia relatio: & sic esset processus in infinitum, quem quamuis aliqui non dubitent concedere in entibus rationis in existentia, autem implicat, quia non posset ens rationis habere esse, vt facile deducitur. Nam, si dependet esse secundę intentionis verbi gratia à relatione, & esse huiusmodi relationis dependet ab esse cognito, quod est relatio, & esse huius esse cogniti ab alia relatione daretur processus in infinitum & nunquam daretur existentia entis rationis

8. *Concl.*

tionis. Pręterea: nam sequeretur, quod esse ens rationis esset relatiuum, quod est falsum; verum est quod est relatio secundum dicti, quia importat ordinem ad intellectum in sua ratione. Nec valet dicere, quod secunda intentio & illa relatio rationis, quę est sua existentia, eodem actu cognoscuntur: quia actio, qua cognoscitur secunda intentio solum terminatur ad illam, & non ad aliam relationem distinctam: & ita solum illa habet esse. Vnde esse existentie ipsius est essentia, vt cognita ab intellectu, quia per hoc; quod cognoscitur intelligitur cũ vltima actualitate ipsius, cum non possit ad maiorem actum deduci, quam ad cognitionem passiuam, seu cognitum esse: & illud sit extra essentiam suam. Hic erat probandum entia rationis esse; sed hoc, vt per se notum relinquo. Nam constat ex D. August. vbi supra nummum esse aliquid ens, & non reale, vt ipse affirmat, ergo rationis. Item Antichristum non esse, est aliquid, siquidem intelligitur, & non reale, vt patet: ergo rationis. Pręterea, Deum esse creatorem formaliter, & dominum formaliter aliquid est, non reale: ergo rationis. Probatur minor: Nam esse dominum aduenit Deo ex tempore; ergo si est aliquid reale, aliquid reale aduenit Deo ex tempore, quod est impossibile: aliis mutaretur saltim metaphysice: nam Deus formaliter aliter se habet modo, quã antea, ergo formaliter metaphysice mutatur. Pręterea; Nam si illa ratio domini in Deo est aliquid reale: ergo est Deus, & hoc prouenit illi ex tempore: ergo ex tempore Deus habet aliquid formale, quod est Deus, & illud formale, quod est Deus antea nõ habebat. Quę omnia sunt plusquam falsa. Vide Magistrũ Bañes 1. p. q. 13. arti. 7. con. 1. De secundis autẽ intentionibus agemus infra, & demonstrabimus ipsas esse entia rationis.

Diffoluuntur Argumenta.

Ad. 1. argu. responde.

Ad primũ respondetur, quod ens rationis cognoscitur per speciem impressã alienam, scilicet, entis realis. Ceterum per conceptum proprium sibi soli conuenientem; & nihilominus specie differunt cognitio entis realis & rationis: quia licet habeant eandem speciem impressã pro principio, diuersi modo tamen. Nam cognitio entis realis habet illã speciẽ impressã pro principio, primo & per se, cognitio entis rationis secundario. Et hoc sufficit, vt distinguatur specie in ordine ad obiectum, & in ordine ad speciem, quę primo & per se respicitur ab vna, ab alia secundario. Esto exemplum; Nam calefactio cerę & eiusdem liquefactio specie differunt, quamuis fiant eadem forma caloris: quia vna fit imme-

diata à calore scilicet, calefactio, alia verò mediate: & diuersus modus respiciendi principium causat diuersitatem specificam.

Secundo respondetur, quod nõ habent idẽm principium: nõ cognitio entis realis habet pro principio speciem elicita à phantasmatibus; cognitio verò entis rationis habet pro principio speciem causatã à specie impressã, & conceptum entis realis, & ita differunt specie ex parte principij.

Ad confirmationem respondetur, quod species amplius representant, quam obiecta, à quibus causantur. Nam species formę representat materiam primam, & species creaturę Deum, & species effectuum representant Angelos eorum causas, & species fundamenti representat relationem. Et hoc propter similitudinem seu ordinem, quem ad illa importat, & quia ens rationis dicitur tale in ordine ad ens reale representatur per speciẽ entis realis. Vel respondetur, quod etiam si species nõ sit similis enti rationis, potest cognosci ens rationis per illam, quia ens rationis aliquem ordinem habet ad ens reale. Nam Angelus per speciem habitus cognoscit priuationem; & illa species non potest esse similis priuationi, & nihilominus propter ordinem, quem habet priuatio ad habitum per illam priuatio cognoscitur. De quo agitur 1. p. quest. 55. de cognitione Angelicã.

Ad secundum respondetur ex Soncinat. Ad. 2. argu. 10. met. q. 16. Quod obiectũ denominatur intelligibile non per potentiam existentem in eo, sed per potentiam intellectus. Ex eo enim, quod ego possum intelligere ens rationis, ipsum dicitur intelligibile, & sic non est necessesse quod precedat ens rationis formaliter ipsam intellectiõnem: sicut res non dicitur creabilis per potentiam, quę sit in ipsa re, sed per potentiam, quę est in Deo. Et nota, quod sicut actu intelligi in entibus realibus est aliquid rationis: ita etiam posse intelligi est aliquid rationis quia dicitur tale à potentia intellectiua illi extrinseca. Verum est tamen, quod præsupponitur ad hanc intellectiõnem in entibus realibus essentia realis, vel actu existens, vel potens existere in entibus rationis essentia eorum, quoad connexionem prædicatorum, quę est aliquid rationis: sicut dicimus modo Antichristum esse aliquid reale, non existens, sed prædicamentale.

Secundo respondetur, quod sunt intelligibilia entia rationis: sed hęc potentia simul conuenit illis cum actu intelligi: sicut materia cœli habet potentiam ad formam, quę simul est cum actu ipso formali, licet non sit paritas quoad omnia.

Ad tertium respondetur ex sententia ali. Ad. 3. argu. quo

quorū, quōd ens rationis potest cognosci per speciem entis realis: sed non requiritur aliqua similitudo inter ens rationis & rem cognitā, sed ordo aliquis ut oppositi similis fundamenti. Et hoc sufficit, ut cognoscatur ens rationis per speciem entis realis, cum habet aliquem ordinem ad illud. Hęc solutio est Sōcinatis vbi supra. Secundo respōdetur, quōd species ponuntur in intellectu, ut forma efficiens, quā mediante intellectus assimilatur rei intellectæ in actu primo, & per conceptus per ipsas productos assimilatur in actu secundo, & ut potens sit intellectus per ipsas operari factus in actu primo, nam antea erat in pura potentia. Ex quo sequitur species debere esse similes obiecto, siue formaliter, siue virtualiter. Et quia de hoc variæ sunt opiniones, ego probabiliorē censeo illam, quæ tenet esse similem speciem impressam in virtute: vnde species entis realis similis est enti rationis. Et hanc similitudinem colligere possumus sic, quia ens rationis simile est enti reali, quia ens analogice duobus conceptibus dicitur de ente reali & rationis. quod tenet Caie. opusc. de hominum analogia circa finē. Imo est opinio D. Tho. in quadam disputata: Analogia autem sunt, quorum nomen est commune, ratio autem partim eadem partim diuersa. Et ita ens rationis aliquo modo est simile enti reali: & ideo potest representari per speciem entis realis, & perfectissime: quia representat ens reale, quod habet esse magis perfectū, quam ens rationis, & excedit entitatem entis rationis. Sicut in essentia Diuina perfectissime representantur accidens & materia prima & sicut ex eo, quod creatura est similis Deo, species creaturæ aliquo modo est similis Deo: & ita per illam possum cognoscere Deum ita in proposito. Et etiam patet hoc ipsum ex D. Tho. 1. p. q. 12. arti. 9 vbi dicit, quod per speciem imaginis possum cognoscere hominem, cuius est imago, & tamen homo dicitur analogice de homine viuo, & picto duobus conceptibus: ergo etiam per speciem entis realis, ipsum ens rationis cognoscere poterō. Itaq; ex eo, quod est proportio inter ens reale & rationis, & analogia & ordo aliquis, per speciem entis realis possum cognoscere ens rationis. Maxime, quia entitas rationis similis est entitati reali, habet enim suam essentiam, & passionem ad modum entis realis. Et ex eo quod ens rationis fundatur super ens reale, habet amplius quandā connexionē cā ente reali, super quod fundatur, ut per illud possit cognosci. Sicut relatio realis quæ fundatur in aliquo per speciem fundamenti cognoscitur. Si verō relatio rationis cognoscatur in vniuersali & in communi cognoscitur per speciem formæ: quia

cum illa habet maximam proportionem, maxime cum forma accidentali. Vnde respondeatur ad Argumētum quōd per speciem, quæ est in specie visua, nō potest cognosci Angelus, quia non habet proportionem cum intellectu, neque cum obiecto habet tantam proportionem, sicut habet species entis realis cum ente rationis. Quia licet in esse rei sit magis similis; non verō in genere speciei & formæ: illa enim species, nisi denudetur à materialitate, non potest representare Angelum, ut sic. Vnde, ad primam confirmationem respondeatur, quod per speciem impressam hominis bene possumus cognoscere Angelum, ceterum nō quidditatiue, sicut ens rationis: quia illa species cum sit inferioris ordinis, non potest attingere ad representationem Angeli, sicut in se est. At verō potest optime representare quidditatiue ens rationis, quia non est ordinis superioris.

Ad secundā cōfir. respōdetur, quōd per speciem equi potest cognosci homo, quatenus est materialis: & non potest cognosci quatenus homo est, quia diuersa ratio est vnius, & alterius, nec inter se proportionem habent. At verō ens rationis est aliquid entis realis, & est confictum ad illius similitudinem, & fundatum super illud, & ita potest per illud cognosci: sicut potest Deus cognosci per speciem creaturæ, quia est causa illius, licet magis distet à creatura, quam homo ab equo. Secundo potest responderi ad hęc omnia, quod ens rationis maiorem similitudinem habet cum ente reali, secundum quod à nobis cognoscitur, quam equus cum homine, & homo cum Angelo: non quidem à parte rei, sed secundū quod à nobis cognoscitur: quia cognoscitur à nobis ad similitudinem & modum entis realis; quod non habet verum in supradictis. Vltimo etiam ad hęc omnia potest responderi, & constat ex materia de Angelis, quōd species non est necesse, ut representet per modum similis, sed vel per modum similis, vel effectus, vel causæ, vel quo modocunque habentis ordinē. Et ita per speciem habitus possum cognoscere priuationem: & hac ratione per speciem entis realis ens rationis.

Ad quartum negatur minor, & dico, quōd est similitudo, non in esse rei, sed in genere representati. Species enim illa est similitudo entis rationis secundum quod est representatum. Sicut species, quæ est in meo intellectu est accidens, & est similis substantiæ, quam representat, non in esse rei, sed in esse representati, & est substantia non in esse rei, sed in esse representati: eo modo species illa expressa & impressa est obiectum ipsum, quod est ens rationis, non in esse rei, sed in esse repræ-

presentatiuo: & intelligens ens rationis est ipsum ens rationis in esse representatiuo, nō in esse rei, sed in esse intelligibili. Et sicut substantia fit accidens in esse cognoscitiuo, & absolutum fit relatiuum in esse cognoscitiuo: ita ens reale fit ens rationis in hoc esse; & non potest per speciem creatam id quod infinitū est quidditatiue representari: quia in esse representatiuo est ordinis inferioris. Non enim species potest infinitas perfectiones representare, quia in esse intelligibili esset similis & æqualis Deo, & sic esset infinita. Bene verō potest species superioris ordinis id quod infinitum est, representare, propter proportionem & similitudinem, quam habet ad ipsam rem superioris ordinis; sicut per essentiam diuinam representantur creaturæ: quinimo per illam cognoscitur optime entia rationis.

Ad quintum respondeatur ex 4. & 5. conclusione. Et mouet phantasma etiam ad cognoscendum ens rationis, quod habet similitudinem cum ente reali, cuius est phantasma. Et patet instantia in Deo & Angelis, qui cognoscuntur per species creaturarum.

Ad sextum respondeatur, quōd sunt simul: quia intelligendo specieitatem verbi gratia habet illa esse, & habendo esse intelligitur: & in quodam genere intelligitur intentio seu ens rationis præcedere speciem expressam, quatenus specificat illam, & in alio genere intelligitur subsequi: quatenus ex eo quod intelligitur habet esse. Ceterum in hoc nulla est causalitas realis: bene enim intelligimus nos intellectionem, & verbū esse simul, & secundum quod intellectio est via ad verbum esse prius; ita suo modo intellectio, ut via ad ens rationis prius intelligitur, licet sit simul cum ente rationis. Verum est, quod nō est hic causalitas aliqua: quia materia non patitur. Et si dicas, est prius, ut via, ergo est causa: distinguo, est causa formaliter, nego, est causa virtualiter fateor. Ad hunc sensum quod si secunda intentio causam habere posset, produceretur ab illa intellectione, & in alio genere intelligeretur prior: intellectio enim est specificatiua conceptus. Omnino namque specificatiuum prius est non tamen realiter causat conceptum: quia hoc illi nequit competere: quod magis explicabimus quæstione sequenti.

Ad septimum respondeatur ex septima conclusione: vide ibi. Nam in vniuersali & particulari & directa & reflexe cognoscuntur entia rationis, & illæ secundæ intentiones particulares, à quibus vniuersale abstrahitur habent esse in intellectu obiectiue. Ex eo enim, quōd cognosco hominem esse in Petro & Paulo, attribuo illi quandam secundam inten-

tionem speciei, quā denominatur vniuersale formaliter, & ab ipsa abstraho vniuersalem intentionem: & lumen non est in illa subiectiue, sed in phantasmate illuminato à quo fuit abstracta natura. Et virtute illius abstractionis intellectus potest cognoscere intentionem particularem & ab illa abstrahere vniuersalem. Et licet sint singularia, possunt cognosci ab intellectu, non ante vniuersalia realia, sed bene ante vniuersalia illarum intentionum. Volo dicere, quod prius debet cognosci homo, quam cognoscatur secunda intentio particularis: & non est necesse, quod cognoscatur prius secunda intentio vniuersalis: & quia cognoscitur præsuppositiue cognitione naturæ vniuersalis realis, potest vocari cognitio reflexa aliquo modo illa. Aliā explanationē & solutionē argumēti habes indicata conclusione septima. Et per hoc patet ad argumentum.

Ad confirmationem respondeatur, quōd nō abstraho naturam intentionis à singularibus hominis: sed ex abstractione speciei hominis fit intellectus potens, ut sine alia abstractione cognoscat hominem, & secundam intentionem, siue in communi, siue in singulari: quia habet similitudinem cum suo fundamento, ut diximus superius. Sicut Angelum in communi cognosco per hoc quod abstraho speciem vniuersalem à singularibus rerum materialium: quia abstrahere possum cognoscere Angelum in communi, sine eo, quod cognoscam Angelum in particulari: vel possum cognoscere Angelum in particulari, puta, Gabrielem, quia iam præcessit cognitio vniuersalis naturæ sibi similis.

Ad nonū respondeatur, quōd per hoc, quōd præcessit illuminatio intellectus agentis circa fundamenta, potest intellectus possibilis considerare naturarū intensionem in communi & non in particulari. Vel si voluerit potest se applicare immediate ad cognitionem naturæ singularis secundarum intentionum, & abstrahere, hoc est, non considerare illud, quod particulare est in intentionibus. Sed id, quod vniuersale est, quia habet speciem, quæ potest vtrumque efficere, & cum cognoscitur in particulari secunda intentio sine cognitione vniuersalis intentionis, quæ præcesserit. Potest hoc esse, quia iam præcessit reflexiua cognitio fundamenti & singularis sui fundamenti, quod sufficit. Ad vltimum argumentum patet ex vltima conclusione, & tamen est difficilis ista quæstio.

Hic poterat disputari alia quæstio an ens rationis habeat causam dantem illi esse, sed hæc quæstio decisa manet ex dictis superius & magis patebit ex dicendis libro sequenti.

Ad. 8. argu.

Ad. 9. arg.

non enim potest habere causam dantem illi esse, quia est incapax recipiendi influxum reale, cum sit ens rationis, sed solum consequitur ad cognitionem intellectus: quia eius esse est cognosci: & per hoc quod cognoscatur habet esse, non per hoc quod accipiat influxum reale. Et loquimur hic de causa effectiva non de causa formali: nam causa formalis est sua essentia & cum habeat suam essentiam habet suam causam formalem. Et si inquiras an habeat causam finalem existimo quod sicut habet esse imperfecto modo, ita habet suum finem & ordinatur ad aliquid. Nam ordinatur relatio demonstrationis ad constituendam demonstrationem. & relatio domini ad constituendum dominum & habet etiam suam causam veluti materiale quia illud quod denominat habet veluti rationem causae materialis, & est subiectum denominationis. Et si inquiras, quae sit sua existentia, iam dixi quod est illa terminatio actualis intellectus, & non relatio, quae resultat ex huius modi terminatione. Sed contra est argumentum; Nam causa finalis non existens causat physice & realiter: ergo etiam ens rationis poterit causari realiter. Antecedens patet ut dum aliquis appetit bonum apparens, quod existimat esse verum bonum. De hoc argumento tractatur. 1. 2. questio. 1. & 2. physicorum. Vide ibidem. Modo dico, quod quia causa finalis movet metaphorice. & est id, cuius gratia aliquid fit, bene potest res non existens movere realiter finaliter, quia potest esse id, cuius gratia ali-

quid fit realiter. At verò ens rationis non potest fieri realiter, quia factio illa realis deberet subiectari in ipso, quia actio agentis est in re, quae fit. Hoc non potest esse, quia & huius factionis realis, & influxus realis est incapax. Habet nihilominus ens rationis rationem formalem, & causam virtuale in esse: quia si posset habere causam esset intellectus: & quia consequitur ad eius actionem, & modo existit, modo non: quia modo cognoscitur modo non cognoscitur, sua existentia, ut diximus est quidam modus suae essentiae, qui convenit illi ex eo, quod terminat meam cognitionem: qui non est relatio esse cogniti, sed est terminum esse meae cognitionis, ad quod sequitur esse cognitum, quod est relatio. Itaque iste modus sequitur ad meam cognitionem, & etiam in illa fundatur relatio esse cogniti, quae est aliud ens rationis distinctum ab ente rationis, quod cognoscitur: Et ego teneo intellectum divinum cognoscere, entia rationis, & callere naturam obiecti logici, & aliorum entium rationis: quia Deus Optimus Maximus scit omnia etiam entia rationis. Et utrum consequantur entia rationis ad cognitionem Dei, aliqui dicunt, quod sic: aliqui quod non. Et haec sint satis de hoc libro. Hucusque eas quaestiones logicales disputavimus, quae circa logicam proceperunt in Dominicanis Gymnasijs controuersi fuerunt, quem morem in reliquis etiam servaturis sumus.

LIBER

LIBER SECVNDVS QVÆSTIONVM LOGICALIVM EA CONTINENS,

quæ ad secundas intentiones & vniuersalia attinent. Vide Capreolum primo, distinctione. 23. Conclusionne prima.

QVÆSTIO PRIMA VTRVM sint intentiones logicales tam prima, quam secunda.

1. Argumẽ.

Ex his enim solum in presenti inquirimus. Et videtur, quod non. Primo intentiones esse proprie secundas neque experientia aliqua nec ratione certa comprobatur: ergo non sunt.

Consequentia est clara, & probatur antecedens: Nam non experientia, cum sint entia rationis si sint ponendæ: entia autem rationis experiri nequeunt, cum non percipiatur cognitione sensitiva. Quod non certa ratione probatur: Nam si aliqua esset, maxime, quia ex cognitione alicuius rei sequitur fundamentum ut illi secundum illud esse cognitum, quod habet & secundum statum, quem habet in intellectu aliquam intentionem secundam attribuamus, ut quia cognosco hominem in communi, sequitur fundamentum, ut possim illi tribuere secundam speciei intentionem, quod posset quis absque errore negare & dicere, quod solum ex hoc, quod cognoscitur ab intellectu sine aliqua intentione dicitur species. Et de primis intentionibus etiam probatur, & fit

2. Argumẽ.

Secundum Argumentum: Nam vel loquimur de prima intentione formali, vel obiectiva: sed non est certum, quod sit prima intentio formalis: ergo neque obiectiva: Nam hæc dicitur ex eo quod est obiectum formalis intentionis. Probatur antecedens: Nam formalis intentio non est actus intelligendi, ut omnes fatentur, cum non

representet obiectum: sed non est certum & evidens quod formemus verbum in nostra cognitione creata: ergo neque, quod sit prima intentio formalis, & ex consequenti neque obiectiva.

Tertium Argumentum: Nam si essent ponendæ secundæ intentiones logicales, hoc colligetur propterea quod versatur logica circa illas: sed hoc non est verum: ergo non sunt secundæ intentiones. Probatur minor: Nam opinio probabilis est aliquorum, quod versatur logica circa ens rationis sub ratione veri. Qui nemo alii qui sunt opinati, quod versatur circa ens rationis: nam illorum commentum, quod obiectum logica sit ens reale, non admittunt viri sapientes ut probabile: & sic potest etiam adduci Argumentum supra factum, quod non detur secunda intentio obiectiva ex eo, quod non datur formalis. Et probatur quod non detur formalis: quia vel obiectiva fit à formali intentione, seu ab actu, quo fit formalis intentio. Et hoc non, ut patet libro precedenti quaestione ultima. Vel præcedit, & nec hoc: quia alias esset aliquid reale, cum haberet esse & non per operationem intellectus. Simul autem esse non possunt cum vnum sequatur ad aliud, scilicet, intentio obiectiva ad formalem.

In superioribus præmissis fuit tanquam certissimum secundas intentiones esse, quia obiectum scientiarum in eadem scientia præsupponi debet, quo ad, an est, & quid sit, unde modo metaphysicali munere fungentes hoc inquirimus: Et respondetur, quod secundæ intentiones sunt similiter & primæ: hoc autem verbum, sunt, significat esse quomodocumque. Et probatur hæc conclusio quam-

3. Argumẽ.

quantū attinet ad secundas intentiones. Primo, logica esse competentissimum est, cū si competentissimū scientias in esse perfecto reperiri, quę sine logica comparari nequirent, ut libro primo ostensum fuit: sicut nec virtutes morales sine prudentia. Si obiectum logicę est secunda intentio, vel saltem logica considerat, & pertractat de secundis intentionibus: ergo secundę intentiones sunt. Secūdo: Nā evidens est esse genera, species, & cętera prędicamenta subiectum, prędicatū, propositionē & cętera: sed in formaliter important secundas intentiones: ergo evidens est esse secundas intentiones. Sed probatur minor: Nam evidens est animal affirmari de homine & de equo, quę specie differunt: ergo evidens est esse genus: nam genus est quod de pluribus differentiis specie affirmatur. Sed minor probatur: Nam si genus de formali nō dicit secundā intentionē: ergo dicit ens rationis, vel aliquid reale, cū sit terminus cōnotatiuus. Sed si dicit ens rationis eius consideratio non pertinet ad logicum, sed ad metaphysicum, qui considerat ens rationis quatenus est quoddam analogum ad ens reale habens similitudinem; quod est euidenter falsum, cum tota cur logicę in his intentionibus explicandis versetur, siue per se siue in ordine ad aliud. Et supra probauimus esse secundas intentiones logicę obiectum: & dicēdū est idem de reliquis obiectis logicalibus. Vel dicit de formali aliquid reale, & sic genus erit in reum natura, quo ad materiale, & formale, & non habebit esse per operationem intellectus, quo quid falsius. Erunt enim tūc vniuersalia in re formaliter & materialiter, quia genus essentialiter est vniuersale: ergo dicit de formali secundā intentionem: sunt ergo secundę intentiones. Tertio probatur. Nā rebus dupliciter aliqua conueniunt. Quędam ex esse quod habent in se: ut esse animal rationale conuenit homini ex esse, quod habet in se. Alia vero ex esse & statu, quę habent in intellectu: nam ex eo, quod homo cognoscitur in vniuersali, & habet cognitum esse, conuenit illi esse speciem: sed esse speciem nō est prima intentio. & est ens rationis: ergo est secunda intentio. Pręterea, quia qua ratione tollūt secundę intentiones collent etiam omnia entia rationis. Nam qua ratione dicitur per abstractionem, vel cognitionem nō resultare secundam intentionem denominationem naturā, dicitur etiam non resultare ens rationis. Vel detis rationem, quare resultet ens rationis res extrinsece denominans, & non resultent secundę intentiones. Quod si non resultat ens rationis, sequitur, quod non sit logica, quę scientia rationis dicitur: quia versatur circa ea, quę sunt rationis entia. Sequitur prę-

terea quod esse dominum in Deo & cętera sit aliquid reale, quod ostendimus supra esse plūquam falsum. Sunt ergo entia rationis. Et cum inter ista entia rationis aliqua consequatur ad esse cognitum, & statum, quem res habent in intellectu, erunt consequenter secundę intentiones. Et magis hoc cōstabit ex quęstione sequenti. Secūda verō pars conclusionis sequitur ex ista. Nam secunda intentio pręsupponit primam: ergo si sunt secundę intentiones erūt & primę. Multa enim rebus conueniunt non ex esse, quod habent in intellectu: & illud pertinet ad primas intentiones.

Ad primum argumentū respondetur, quod colligitur euidenter ratione secundas intentiones & primas esse. Et si aliquis diceret naturam abstractam posse specie dicit sine aliqua intentione secunda, contra; nam esse speciem est effectus formalis: ergo natura dicitur specie ab aliqua forma, quę sit specieitas: sicut dicitur homo albus ab albedine, licet non sit forma eiusdem rationis. Tunc, vel specieitas est aliquid reale in natura, vel non. Si sic: ergo non habet a parte rei formaliter esse speciem quod est falsissimum. Vel est aliquid rationis, & tunc non est prima intentio, quia non est id quod conuenit rebus seclusa operatione intellectus, & ex esse quod res habent in se: ergo est secunda intentio.

Ad secundum respondetur certum esse in nobis formati verbum, ut asserit D. Thom. 1. part. quęstio. 27. artic. 1. Nam ex ipso quod aliquis intelligit, format in se similitudinem rei, per quam res est pręsens intellectui in ratione termini & obiecti, in quo intellectus intus legit & intelligit res. Nam res ipsa secundum se non potest esse in intellectu: & ideo est ibi per suam similitudinem expressam, & claram. Species enim intelligibilis non habet rationem termini, sed rationem principij effectiui: & ita pręter ipsam est ponendum verbum. Secūdo respondetur quod quamuis non esset verbum, res deberet esse pręsens nostro intellectui per aliquid aliud: ergo quod rem pręsentem faceret intellectui intra ipsum existens esset prima intentio formalis, & obiectum representatum potentia obiectiua.

Ad tertium respondetur intentiones esse ponendas propter rationes a nobis supra factas, & propter illas, quas etiam inferius adducam & propter argumenti rationem. Et non est probabile logicam versari circa ens rationis, ut sic, ut iam definiuimus in libro prędicamentorum.

Ad vltimū quod insinuat argumentū respondetur, quod ens rationis a nullo fit, & non est effectus intellectus, sed consequitur ad operationem

tionem intellectus modo superius exposito. Et dicim⁹, quod datur secūda intentio obiectiua, quę quidē nō habet esse in re, alias esset aliquid reale: nec habet esse in intellectu per se, alias esset substantia, nec subiectiue, alias esse accidēs, sed habet esse obiectiuū in intellectu, id est, nō aliud quam cognosci ab intellectu. Itaq; cognitio nō est causa eius realis, alias esset aliquid reale: sed est id, ad quod cōsequitur. Ita, q̄ si posset habere causam aliquā dantem illi esse, esset illa cognitio: & iudicandū est de illa cognitione quantum ad specificationem, & simultatem ac si causeret ens illud rationis, cum tamen non causeret.

QVÆSTIO II.

Quid sit intentio prima & secunda.

Mnes, quas de quidditate intentionum reperire potui sententias in vnum contuli, ut veritatē facilius assequi valeamus, ut quam perspicuū sit, quorundā recentiorum ingeniosus labor, qui ut quędā noua videatur in ferre obsoletas antiquorū opiniones in lucē reuocat, & p̄ nouis veditat. Secūdo loco veritatē statuat, ac tandem tertio argumēta, quę aduersus veritatē militāt dissoluā. Fuit igitur quorundā logicorū de intentionibus prima opinio, quę docet primā intentionē nihil aliud esse, quam id, quod primo intelligitur. Itaq; prima intentio nihil adit, nec secundum re, nec secundū rationē supra rem, quę intelligitur: sed actus intelligēdi dicitur secūda intentio, quādo igitur intelligo hominē, homo intellectus est prima intentio, actus verō intelligēdi quo hominē intelligo, dicitur secūda intentio. A qua opinione antiquissima, & quā viri sapiētēs suis rationibus obliuioni tradiderāt, quidā noui logici sumpserūt, quod etiā infra adducemus, actū intelligēdi esse secundā intentionē. Alij fuerunt logici, asserentes primā intentionē esse primū actum intellectus, secūdam verō intentionem esse secundum actum intellectus. Et hoc quidem est, si intentionem in abstracto accipiamus in cōcreto vero secunda intentio est res, quę secundo intelligitur, prima verō intentio res quę primo intelligitur. Pro cuius explanatione maiori asserūt autores huius sententię, quod duplex est rei cognitio. Altera est absoluta: qua res absolute & secundū propriū modū essēdi intelligitur: cuiusmodi est cognoscere hominē, ut rationale, & animal ut sensitiuū. Et hęc est prima cognitio. Alia est cognitio respectiua, qua scilicet aliquid cognoscitur, ut in pluribus, & est secūda cognitio & pręsupponit primā, sicut respectiuū pręsupponit absolutū. Dicitur si quidē, q̄ prima intentio in abstracto est prima cognitio, in cōcreto verō est res cognita prima cognitio

ne, ut homo cognitus. Secunda autē intentio in abstracto est secūda cognitio, in cōcreto vero est res cognita secūda cognitione, ut homo cognitus in pluribus existēs, ita quod prima intentio siue secūda in abstracto & in cōcreto differat, sicut cognitio & res cognita per ipsam. Et addūt isti sic opinātes, quod secūda intentio fundatur supra primā intentionē, nō in abstracto accipēdo intentiones, quia duo actus intelligēdi nō possunt esse simul in eodē intellectu: & sic nec prima intellectio potest fundare secundam, si quidem cū illa simul esse nō potest: sed fundatur supra primā intentionē in concreto: Nā species fundatur supra hominē cognitum. Ex eo enim, quod homo cognoscitur ut rationalis. v.g. cognoscitur, ut in pluribus existēs: & sic ut dicit secūdam intentionem in concreto fundatur supra primā cognitionē. Tertia opinio est, quod actus intelligēdi, quo aliquid intelligitur, est ipsa intentione, nō prout denominat intelligibilitatem, & prout est intellectio, sed prout secundū ipsam denotatur res intellecta, ita quod rem esse intellectā est ipsam esse intentionē. Quarta opinio dicit, tria esse genera nominū. Quędam sunt quę solam rem & nullā intentionē dicūt, nec primā, nec secundam, ut Sortes, & Plato. Quędam autē dicūt primā intentionē, ut homo, lapis, & c. Quędam autē quę significāt secundas intentiones, ut vniuersale genus, particulare obiectū, subiectū, & c. Et ratio quare res in vniuersali dicuntur intentiones, ut homo lapis, nō autē Sortes, & Plato, est, quia vniuersalia habēt esse nō in re, sed solū in anima, quod est esse intentionale & propter hoc dicuntur intentiones primę. Sed particularia, ut Sortes Plato habent esse in re ad extra, & ideo nō conuenit eis, quod sint intentiones quęcūque. Hęc verō opinio addit supra illā, qua dicitur re esse primā intentionē intentionē secūdā quod res illa, quę est prima intentio debet esse vniuersalis: nā si est particularis, nec prima, nec secūda intentio erit. Quinta opinio tenet, quod in omni actu intellectus est primā & secūda intentio, & dicūt quod res intellecta semper est secūda intentio siue sit homo, quod intelligitur, siue species, & actus quo ista intelligitur est secunda intentio. Et nō cōstituit differentia, inter intentionē in abstracto, & in cōcreto. Et notāt p̄ huius intellectu actū intelligēdi dupliciter accipi posse: vno modo secundū quod est quidā actus realis: & sic non dicitur: intentio nec habet esse rationis, sed distinguitur cōtra esse reale. Alio modo accipitur intelligēdi actus vice rei intellectę, sicut pictura hominis dicitur homo, nō simpliciter, sed secundū quid scilicet, pictus homo, & ita dicitur diminute homo. Sic etiā actus intelligēdi dicitur diminute homo scilicet, homo intellectus, seu in esse

intelligibili. Et quia intelligendi actus, licet sit simpliciter res quædã, nõ tamen est simpliciter homo, sed diminutè. Idè secundum quod accipitur loco rei intellectæ, secundum quid dicitur res intellectæ, & per cõsequens dicitur habere esse rationis distinctum cõtra esse reale, siue esse simpliciter. Dicunt igitur ad primã intètionẽ pertinere omne illud, quod habet esse reale simpliciter in rerum natura, siue sit substantia, vel accidens. Sed ad secundã intentionẽ dicitur pertinere ipsum actum intelligẽdi prout diminutè dicitur ipsa res intellectæ. Et isti non ponunt, quod prima vel secunda intètio addat ali quid rei vel rationis supra naturas rerum.

Sexta opinio est sapientissimi nostri ordinis Magistri Generalis, fratris Heruzi in tractatu, quẽ de intètionibus acutissimũ edidit. q. 1. & 2. ubi docet intentionẽ esse duplicẽ, alterã, quẽ se tenet ex parte intellectus, & est omne illud, quod per modum similitudinis & representationis ducit intellectũ incognitionẽ alicuius rei, siue sit verbum, siue quodcumq; aliud. Et isto modo, inquit, posset extendi nomẽ intètionis ad quacumq; rem, siue exẽplar, ducẽs in rei cognitionẽ. Altera vero quã se tenet ex parte rei intellectæ. Et hoc modo dicitur intètio res ipsa, quã intelligitur in quantum in ipsam tendit intellectus, sicut in quoddã cognitum per ipsum & intètio sic accepta in abstracto, & formaliter dicitur tãtum terminum ipsius tẽdentis, siue ipsam tendentiã, quã est habitudo quædã rei intellectæ ad intellectum, siue ad actum intelligendi. Itaq; intètio formaliter ex parte rei intellectæ est quædã relatio rationis. In concreto autem dicitur quod intelligitur quidquid sit illud. Et hoc aliquando potest esse aliquid reale, v. g. prima intètio est relatio, quam importat homo intellectus ad intelligentem. Et si accipiat in cõcreto, est homo relatus ad intellectum cognoscentẽ illum. Cõterum id, quod dicitur secunda intètio, tã materialiter, quam formaliter est aliquid rationis. Et vt intelligas hanc opinionẽ magis, nota, quod quãuis hoc nomẽ, prima intètio videatur esse nomẽ abstractum, potest tamen accipi in cõcreto, & in abstracto, intètio. In abstracto, est quædã relatio rationis, quã formaliter est intètio, seu intètio, vt quo, qua mediãte res dicitur prima intètio: sicut albedo est alba, vt quo, qua mediãte vt forma corpus est album. Potest rursus accipi in concreto & est id quod intelligitur, secundum quod refertur ad intellectum. Sicut homo cũ respectu illo ad intellectum, cuius actum terminat, dicitur prima intètio in cõcreto. Et secunda intètio potest accipi & in abstracto, & in concreto. In abstracto est relatio rationis, quẽ dicitur secunda intètio, vt quo, qua media res quã secundo intelligitur, refertur ad intellectum. In concreto

vero est res secundo intellecta cum ordine ad intellectum, vt relatio, qua species refertur ad intellectũ secundo intelligentẽ est secunda intètio formaliter, species ipsa secundo intellecta, cum illa relatione est secunda intètio in cõcreto. Hanc opinionẽ Heruzi sequitur Petrus Bruxelensis doctissimus in sua Logica, & sustinent illam aliqui viri docti, nec bene intellecta probabilitate caret. Septima opinio, videtur esse sapientissimi Mag. Santes in cõmentarijs ad 1. par. D. Thom. q. 1. art. 3. notab. 3. Vbi sic dicit: pro cuius explicatione suppono abstractionẽ à materia aliquãdo esse reale, & sine operatione intellectus, sicut Angelus est substantia realiter abstracta à materia. Aliquando verò abstractio à materia est solũ secunda intètio, quẽ cõsequitur operationẽ intellectus. v. g. homo per cõceptũ cõmunem abstrahit à materia singulari, & quantitas à materia sensibili, quãuis realiter nullus sit homo sine materia singulari, nulla quantitas sine materia sensibili. Vbi sapientissimus Magister illud esse abstractũ, quod formaliter est aliquid rationis, & cõsequitur ad actũ intellectus, vocat secunda intentionẽ. Et cõsequẽter ponit eius fundamentũ cognitionẽ intellectus; ad quã consequitur esse abstractum. Vnde secundu hanc opinionem omne esse cognitum ab intellectu est secunda intètio.

Octava sententia est quorũdam logicorum, qui dicunt genus, speciem, vniuersale, & cõterã omnia esse quidẽ secundas intètionẽs: cõterũ secundã intentionẽ esse aliquid reale, quod denominat supra dicta talia realiter, extrinsecè tamen. Et ita dicunt genus, speciem, definitionẽ, & cõterã formaliter esse aliquid reale. Et explicat suã sententiã, sic: Nã secunda intètio duo habet. v. g. actus; quo cognosco naturã abstractã ab inferioribus, & in illis existẽs intrinsecè habet denominare subiectũ intelligentẽ talẽ naturã. Naturã verò intellectã & abstractã ab inferioribus, & cognitã, vt vnã & cõmunem denominat extrinsecè & realiter speciem. Et secundu hanc denominationẽ dicitur secunda intètio speciei, & forma speciei, realis tamen & extrinsecã. Et ita esse speciem genus & reliquas alias logicales proprietates dicunt esse aliquid reale: sicut est quid reale, esse agẽs, esse vestitũ: Nã sunt denominationes extrinsecæ reales. Et primã intentionẽ vocabunt isti cognitionem, qua cognoscitur natura secundu suas reales proprietates, vt cognitio qua cognoscitur homo, vt rationalis, & cõterã. Itaq; isti non ponunt aliũ respectũ nec relationẽ in natura, vt denominetur species, genus, vel quid simile, sed solũ actũ cognoscẽdi naturã, vt in multis, & abstractã ab illis, & de illis prædicabilẽ. Et hoc pbant, quia esse agẽs est realis denominatio, licet sit a forma extrinsecã. Præterea, quia per hoc q cognoscitur,

noscitur, v. g. homo, vt prædicabilis de multis, sine alia relatione est species formaliter: ergo forma speciei est illa cognitio. Et præterea, quia paries dicitur visus a visione existenti in oculo, sine alia forma & relatione. Nam ante quam ista considerentur, iã paries est visus: ergo illa est denominatio extrinsecã à forma reali: ergo idem erit dicendũ de omni obiecto cognito ab intellectu. Et si inferas; ergo vniuersalia sunt in rebus, negant consequentiã: quia illa forma, quã est cognitio nõ est, nisi in intellectu; cũ sit eius operatio. Ecce ingenium horum mirabile. Et hanc opinionẽ resuscitarunt vt liberarent ingenia à labore & anxietate, & vt statuerant logicæ obiectum esse ens reale. Sed pro veritate defendẽda, explicãdaq; aduertamus oportet, hoc nomen intètio pertinere tam ad voluntatẽ, quam ad intellectũ. Et quoniam intètio importat tendentiã in quoddam alterum conuenit tam intellectui, quam voluntati in sua obiecta tendentibus. Ex parte voluntatis dicitur actus ipsius tẽdentis ad consequentiã alicuius finis per aliquod mediũ. Nam electio est respectu mediõrum, intètio respectu finis: sicut intètio est voluntatis actus, quo vult sanitatem, electio actus, quo vult portionem amarum propter sanitatem consequendam. Accipitur etiam intètio alio modo ex parte voluntatis pro re intẽta & volita. Nã sapissimè obiecta ex actibus nominantur, & agere de intentione in hac acceptione pertinet ad philosophũ moralem & nõ ad logicũ. Similiter ex parte intellectus accipitur intètio dupliciter. Vno modo formaliter: alio modo obiectiue. Intètio formalis ex parte intellectus est illud omne, quod intellectũ per modũ similitudinis in ipso existẽtis ducit in rei cognitionẽ. Et hoc Thomistæ tribuunt cõceptui, & verbo, & nõ cõuenit alijs similitudinibus extra intellectũ. Alio modo accipitur intètio obiectiue, vt distinguitur cõtra formã sicut similitudinẽ: & est illud, quod intelligitur & est obiectũ illius similitudinis. Et ista intètio diuiditur tã formaliter, quã obiectiue in primã & secunda. Verũ est tamẽ, quod hanc intentionem obiectiua vocamus, aliquando formalẽ per cõparationem tũc ad eius fundamentũ, tũc ad subiectũ, quod denominatur ab ipsa formaliter tale. Sicut generitas dicitur secunda intètio formaliter in ordine ad animal & ad fundamentũ illius. Et hæc intètio potest accipi in abstracto, vel in cõcreto. In abstracto, sicut accipitur cũ dicimur, generitas esse formã generis cõstitutiuã. In cõcreto cũ dicimus, genus esse prædicabile. Prima cõclusio illa sententia quã asserit primã intentionem esse omne illud, quod intelligitur: secunda verò intentionẽ actũ intelligẽdi, est falsa, & est cõtra D. Tho. qui ponit opusculo de natura generis, c. 2. & c. 4. intètio.

1. Concl.

nes secundas ex parte obiecti, vbi sic dicit: Ens autẽ rationis propriè dicitur de illis intètionibus, quas ratio in rebus adinuenit: sicut est intètio generis & speciei, quã nõ inueniuntur in rerũ natura, sed sequuntur actiones intellectus & rationis. Et huiusmodi ens est subiectũ logicæ, & illud ens equiparatur enti nature, quia nihil est in rerũ natura, de quo ratio nõ negocietur. Accipe ex D. Th. duo; alterũ, quod obiectũ logicæ est secunda intètio, quã est aliquid rationis, vt distinguitur cõtra ens naturale & reale: alterũ, quia hæc secunda intètio cõsequitur actũ intellectus, & se tenet ex parte rerũ; nõ ergo secundu D. Th. secunda intètio est actus intellectus, & in c. 2. ponit D. Th. secundas intètionẽs ex parte rerũ. Et præterea probatur ratione. Nã ad logicũ pertinet per se tractare de secundis intètionibus, vt dicit D. Tho. Et libro præcedenti fuit ostẽsum: sed nõ pertinet ad ipsum per se tractare de cõceptibus: ergo cõceptus nõ sunt secundæ intètionẽs. Min. pbatur: Nã si cõsiderentur, vt ens ad metaphysicũ per se pertinet. Si vt sunt actus animæ ad philosophum naturalem, ratione vero libertatis ad philosophum moralem. Neq; ad logicũ spectat, nisi, vt quid materiale, & in ordine ad intètionẽs, vt supra visum fuit. Et secundo pbatur illa min. Nã obiectum logicæ est quod rationis, vt supra demonstrauimus: ergo non per se cõsiderat cõceptus, q sunt aliquid reale. Secundo pbatur cõclusio ratione. Nã secunda intètio est proprietas cõueniens rebus ex esse quod habet in intellectu, ita quod cõsequitur ad opus intellectus sed actus intelligẽdi, nõ est huiusmodi: ergo nõ est secunda intètio. Maior pbatur in genere & specie, quã sunt proprietates cõueniẽtes homini, & animali, & esse quod habent in intellectu per cognitionẽ secundum pbabiliore opinionẽ: ergo nõ est ipsa cognitio secunda intètio: sed præsupponitur ad intètionem. Minor probatur. Nã actus intelligẽdi nõ est proprietas rerum nec potest esse rerũ forma: nõ enim sunt res actus intelligẽdi; nec in cõcreto nec in abstracto vt sunt genus & species: & ita specieitas est illarũ forma & proprietas. Si autẽ dicas, quod esse intellectã rem est secunda intètio, contra: quia esse intellectã rem non est intellectio: ergo intellectio nõ est secunda intètio. Quod vero prima intètio nõ sit res omnis, quã intelligitur probatur: quia quando intelligo speciem & genus, vt sic, nõ intelligo primã intentionem, species enim non est prima intètio: ergo. Et præterea quia genus per se pertinet ad cõsiderationem logicalem: ergo dicitur secunda intentionem: nã secunda intètio est logicæ obiectum. Præterea: nam ex sententia omnium logicorum iste terminus genus, & species, sunt termini secundarum intentionum: ergo significat de formali secundam intentionem, cum

cū sint cōnotatiui: sed significāt specieitatem: specieitas ergo est secunda intētio: nō ergo prima. Et præterea, nā actio intellectus etiā reflexē intelligitur: si ergo secunda intentio est omne id quod intelligitur, ergo etiā actus intellectus est prima intentio, & simul est secunda per istos, ergo prima intentio est secunda intentio, quod est falsum, cū habeat oppositas rationes: & non solū hoc habet denominatiue, sed essentialiter. Nā illud est secūda intētio essentialiter, quod est actus intelligēdi, & illud est prima intētio essentialiter, quod intelligitur. Sed actus intelligēdi est, quod intelligitur, & est actus intelligēdi: ergo essentialiter est prima & secūda intētio. Et accipio primā & secūda intentionē in abstracto: nā ita ipsi vidētur accipere: sed impossibile est, quod genereitas sit specieitas: ergo nec quod prima intentio sit secunda, nec è cōuerso.

3. Conclus.

Secunda conclusio contra secundam opinionem: Falsum est dicere, quod prima intentio in abstracto est primus actus intelligendi, & secunda intentio in abstracto est secundus actus intelligendi, item quod res primo cognita est prima intentio inconcreto, & res secundo cognita est secunda intentio inconcreto. Et probatur primo ex autoritatibus D. Tho. cōclusionē præcedenti adductis, & rationibus factis pro præcedēti cōclusionē. Et præterea: nam si actus intelligēdi secūda est secūda intētio in abstracto, sequitur quod omne, quod importat genus, & species sit reale, hoc autē est falsum ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela. Nā animal & homo sunt aliquid reale, quæ sunt genus & species pro materiali, similiter & cognitio hominis & animalis, quibus cognoscuntur, vt in pluribus speciebus & indiuiduis: ergo. Minor probatur, quia sic non cōsiderabuntur à logico, sed à sciētia reali, neq; habebūt esse cognitū, & obiectiū in intellectu, sed verū, quod est falsum, quia genus, & speciem habere vniformitatē ad plura quid rationis est & solū habēs esse obiectiue in intellectu. Et præterea. Nā genus & species formaliter accepta sunt relatiua: si ergo totū quod dicunt, est quid reale: ergo sunt relatiua realia: ergo sunt in prædicamento relationis, etiā metaphysico; hoc autem est absurdū, quia nunquā Arist. genera & species & reliquas proprietates logicales annumerauit illis prædicamentis: ergo. Et probatur: quia ad nullū genus relatiuorū pertinent. Quod verò re esse secundo intellectū nō sit secunda intētio obiectiua probatur. Nā genus esse intellectū. v. g. non dicit formaliter nisi relationē quādam ad intellectū intelligētē, quæ fundatur in cognitione intellectus; sed secūda intentio generis in cōcreto non dicit relationē solū ad intellectū, sed ad sua inferiora, vt videbimus infra: ergo. Et si accipiat, re esse cognitā pro-

cognosci est actualis existētia entis rationalis, vt iam dictū est. Ex dictis sequitur, quod nec intellectio prout ab ipsa dicitur res intellecta, sit intētio. Nam nō dicitur res intellecta ab intellectu tanquā à forma, sed tanquā à fundamento. Dicitur enim res intellecta formaliter à quāda relatione rationis, quæ fundatur in actu intellectus; quæ relatio est prima intentio. Ex quo sequitur tertiā opinionē superius relationem falsam esse, quæ hoc asserbat: & confutatur etiam rationibus factis.

3. Conclus.

Tertia conclusio contra quartam opinionē: Ad hoc, vt aliquid sit prima intētio vel secūda intētio, siue intentio accipiat ex parte intellectus, & formaliter, siue ex parte rei & obiectiue, nō est necesse, quod sit aliquid vniuersale, vt asserbat quarta opinio. Probatur hæc conclusio primò autoritate D. Tho. opusc. 40. de natura generis, vbi dicit in hæc verba. Ad huius igitur euidētiam cōsiderandum est, quod nomina primæ intentionis sunt, quæ rebus sunt imposita absolute, mediante conceptione, qua fertur intellectus super ipsam rem in se, vt homo, vel lapis. Nomina autē secundæ intētionis sunt illa, quæ imponuntur rebus, nō secundum quod in se sunt, sed secundū quod subsunt intentioni, quā intellectus facit de eis: vt cū dicitur, homo est species, animal est genus: ergo secundum D. Tho. vt nomina sunt primæ intētionis, vel secundæ, nō requiritur, quod significet aliquid vniuersale, sed sat fuerit, quod significet intentionē, quā intellectus tribuit eis: sed etiā nomina singularia possunt significare huiusmodi intētionem: ergo nomina singularia possunt esse nomina secundæ intentionis, ergo significat secundā intētionē formaliter: ergo secunda intētio formaliter potest cōpetere rebus singularibus. Minor probatur: quia intellectus nō solū tribuit intentionē rebus vniuersalibus, sed etiā singularibus: ergo. Et idē est dicendum de nominibus primæ intentionis, quia vt sunt nomina primæ intētionis sat fuerit significare re secundū conceptionē, qua fertur in intellectu super ipsam re absolute; sed nomina singularia possunt esse huiusmodi, vt hoc nomen Petrus: ergo erit nomen primæ intentionis: ergo significabit primam intentionem: ergo prima intentio in rebus singularibus reperitur. Præterea: Nam hic terminus hoc indiuiduum est terminus secundæ intentionis, quia significat de formali secundam intentionem indiuidui, & significat Petrum, verbi gratia, vt stat sub hac intentione: ergo rei singulari conuenit secunda intentio, & secunda intentio fundatur supra primam; ergo Petro, vt sic, quod sit prima intentio conuenit: & eidem, vt est indiuiduum conuenit esse secundam intentionem, seu habere secundam intentionem.

intentionem. Et probatur consequentia: Nam Petrus, vt indiuiduum hoc, est inferius quidditatiue ad indiuiduum: sed indiuiduum importat secundam intentionem; ergo etiam Petrus, vt hoc indiuiduum quandoquidem est inferius quidditatiue ad indiuiduum: nam inferius quidditatiue debet importare formam huiusmodi superioris. Et præterea: nam quando formo hanc propositionem, Petrus est hic homo, ly Petrus est subiectum, & ly hic homo prædicatum: ergo habent intentionem subiecti & prædicati, & sunt singularia quædam; ergo intentiones secundæ conueniunt singularibus; ergo ly hoc subiectum, & ly hoc prædicatum sunt nomina secundæ intentionis; non ergo requiritur rem esse vniuersalem ad hoc, vt habeat secundam intentionem; & nomen singulare potest illam significare. Præterea; Hæc species refertur ad hæc plura indiuidua, tanquam ad suum correlatiuum, ergo hæc indiuidua dicunt de formali relationem rationis, quæ sit secunda intentio, sicut illam dicit de formali hæc species, cum sint relatiua eiusdem rationis: & tamen sunt aliquid singulare: ergo. Et hoc latius posset probari, sed sufficiat istæ probationes in re clarissima. Quod verò etiam res singulares pertineant ad primam intentionem probatur; Nam conceptus Petri est similitudo ducēs nos in Petrum ipsum; ergo est prima intentio formalis, quando quidem Petrum sequitur, vt in se est: ergo Petrus est prima intentio obiectiua; nam quod correspondet intentioni primæ formali est prima intentio obiectiua. Et sequitur ex hac conclusionē, non esse tria genera nominum, sed omne nomen simplex esse, aut primæ aut secundæ intentionis; quia omne tale, vel significat primam, aut secundam intentionem in concreto, & sic est primæ aut secundæ intentionis. Si verò significet secundam intentionem in abstracto, probabile est, quod est terminus primæ intentionis, vt, ly genereitas. Et etiam est probabile oppositum, de quo agitur in primo libro summularum, cap. de terminis primæ & secundæ intentionis. Sequitur etiam, quod vniuersalia, vt homo licet habeat esse in intellectu formaliter pro subtrato tamen, & quo ad eorum naturas non pendent ab intellectu, cuius oppositum hæc opinio asserbat: quando vero vniuersalia sunt aliquid rationis, pro materiali & formali, maxime, vt cum consideramus genereitatem in communi.

4. Conclus.

Quarta conclusio. Illa opinio, quæ asserit omnem rem intellectam esse primam intentionem, & actus intelligendi, prout diminutè dicitur res intellecta, esse secundam intentionem.

neia; est falsa. Et probatur hæc conclusio: nam alias sequitur, quod logica sit de primis intentionibus, tanquam de obiecto formali; hoc autem est falsum, & contra Diuum Thomam 4. metaphysicæ, lectione quarta, & contra Auicennam in sua logica; ergo. Probatur sequela; Nam in logica tractatur de specie, genere, & ceteris: sed species & genus sunt res intellectæ; ergo sunt primæ intentiones; & de illis tractat logica; ergo tractat de primis intentionibus. Maxime, quia est absurdum dicere genus & cetera esse primam intentionem.

Præterea. Nam actus intelligendi, vt asserūt Philosophi in materia de anima, & Theologi, 1. parte, quest. duodecima, non est similitudo obiecti; ergo non potest dici obiectum secundum quid; & sic non habet locum sua positio. Tertio. Nam sequeretur, quod secunda intentio esset aliquid reale, quod viri docti absurdum maximum consent. Probatur; nam esse rem intellectam in esse intelligibili, & similitudinariū est aliquid reale, & hoc est secūda intentio; ergo, maior patet. Nā licet homo pictus secundum quid dicatur homo, est aliquid reale; item, nam illud est habere in se similitudinem obiecti, ceterum hoc est quid reale, & nō rationis. Item, nam secunda intentio si accipiat in abstracto est relatio; sed actus intelligendi non est relatio; ergo, sed ponitur in prædicamento qualitatis, tanquam dispositio. Si vero accipiat in concreto est relatiuum; sed actus intelligendi in concreto non est relatiuum, ergo nec secunda intentio. Præterea sequitur, quod idolum imaginatiue sit secunda intentio, & res imaginata sit prima: nam etiam idolum imaginatiue est res imaginata secundum quid: hoc autem est falsum: nam secunda intentio solum est in intellectu. Ultimo sequitur, quod omnis terminus esset primæ & secundæ intentionis simul, quia omnis terminus sequitur rem & conceptum, rem, vt quod, & conceptum, vt quo, vt asserit Aristot. in primo Perihermen. & D. Thom. 1. par. quest. decima tertia. Et sequeretur, quod etiam illa secunda intentio denominaret subiectum, in quo est genus, si est verbi gratia, genereitas: hoc autem est falsum: nam Petrus intelligens genereitatem non dicitur genus, licet denominet intelligens genereitatem. Sequela probatur: quia secunda intentio denominat suum subiectum.

5. Conclus.

Quinta conclusio, contra Magistrum Heruzum in suis intentionibus, & contra Petrum Bruxelensem supra de ente & essentia questione 1. sequentem Henricū. Prima intentio in abstracto, seu formaliter non est respectus rationis ad intellectum (& idem est dicendum de secunda intentione) ita quod specieitas, quæ

quæ est secunda intentio in abstracto non est relatio ad intellectum; sed est relatio quædam, qua constituitur aliquid in esse speciei, & refertur ad sua inferiora subsibilia. Conclusio est Magistri Soro, quæstione tertia vniuersalium, & Domini Caietani de ente & essentia, & D. Thomæ opusculo de natura generis, cap. duodecimo, & est quæ communiter circumfertur istis temporibus. Nolo dicere in conclusione, quod secunda intentio ex ratione communi entis rationis quantum ad habendum suum esse, vt supra diximus non importet ordinem ad intellectum: nam ens rationis est relatum secundum dici, & importat ordinem transcendentalem ad intellectum, & hac ratione vocatur ens rationis. Et probatur conclusio de prima intentione. Nam sequitur, quod omnis terminus primæ intentionis significet formaliter relationem rationis, hoc autem est absurdum: ergo non dicitur prima intentio relationem ad intellectum. Probatur minor. Nā hic terminus, Deus, non dicit formaliter relationem rationis, sed naturam realem (& idem est de hoc termino, homo, & cætera.) Sed probatur sequela: Nam terminus primæ intentionis significat primam intentionem in concreto, vt asserit Herueus: sed prima intentio dicit formaliter relationem rationis: ergo. Et confirmatur hæc ratio: Nam terminus secundæ intentionis significat formaliter secundam intentionem: iste terminus species formaliter significat relationem speciei, quæ est secunda intentio; & sic de alijs, ergo terminus primæ intentionis significabit formaliter primam intentionem: sed hoc est aliquid rationis & relatio ad intellectum; ergo significat formaliter aliquid rationis. Secundo probatur, quod non dicat prima intentio relationem ad intellectum, ita quod in concreto sit relatum rationis ad intellectum relatum: Nam sequitur, quod similiter secunda intentio sit relatio ad intellectum, & in concreto referatur ad intellectum: sed hoc est impossibile; ergo. Sequela conceditur ab Herueo. Et patet; nam qua ratione refertur prima intentio ad intellectum, refertur etiam secunda intentio, imò à fortiori. Sed probatur minor: Nam illa relatio est prima intentio, si quidem fundatur in cognitione actiua intellectus; ergo etiam relatio, quam importat secunda intentio in concreto ad intellectum erit etiam prima intentio, si quidem fundatur in cognitione actiua: & terminus est eiusdem rationis in utroque, scilicet intellectus. Tunc sic; ergo vel ille ordo, quem dicit secunda intentio ad intellectum est distinctus ab specieitate: & tunc specieitas non erit ratio referendi speciem ad intellectum, nec ipsa erit

relatio ad intellectum. Vel est idem, quod specieitas; & non potest esse idem realiter, quia in entibus rationis cum eorum esse consistat in cognosci, vnum ens rationis, vt sic non potest esse aliud, quia debet consequi ad distinctum actum cognoscendi, & sic habebit aliud esse; ergo erit idem formaliter, & tunc cum sit ille ordo prima intentio; hæc prædicatio erit vera. Secunda intentio formaliter est prima intentio, quod est impossibile, cum differant essentialiter & specie: ergo de ratione primæ intentionis non est ordo ad intellectum, si quidem non est de ratione secundæ intentionis. Præterea probatur conclusio de secunda intentione; Nam specieitas est secunda intentio, & tamen non est ratio, quare aliquid refertur ad intellectum, sed ad individua, ergo illud est falsum. Minor probatur; Nam specieitas constituit speciem, quæ non refertur ad intellectum nec totum esse ipsius est ad intellectum, sed ad inferiora & ad genus; si ergo secunda intentio non est relatio referens ad intellectum; ergo nec prima. Si dicas, quod species habet duos terminos parciales, & vnum totale, ad quod refertur, scilicet, ad suum correlatiuum inferius, si consideretur, vt prædicabile, & ad intellectum & ad suum superius, & intellectum, si consideretur, vt subijcibile generi, contra: nam relatio rationis est ordo quidam factus ab intellectu referente vnum ad aliud, vt asserit D. Thom. 1. par. quæst. 28. artic. 1. sed per aliud actum refertur speciem ad intellectum; & per aliud ad inferiora subijcibilia: ergo alia est relatio, qua refertur ad intellectum, & individua: si quidem fundatur in diuerso actu cognoscendi, & accipit esse per diuersum actum, & sic habet diuersum esse. Quod si est diuersa relatio: ergo illa secunda intentio, quæ est specieitas, & refertur ad inferiora, non est quæ refertur ad intellectum: & sic secunda intentio non refertur ad intellectum. Si adducas instantiam de signo, respondetur, quod est diuersa ratio: quia conceptus est ratio rem significandi, & ita eodē actu refertur ad intellectum & rem. Præterea: Nam secunda intentio obiectiua nihil est aliud, quàm essentia talis rei, quæ conuenit illi ex sua natura sine ordine ad intellectum, vt constat ex loco adducto ex D. Thom. de natura generis; ergo non dicitur relationem ad intellectum. Probatur consequentia; nam homo non dicitur relationem ad intellectum.

Præterea: Nam sequeretur, quod species diceret duas relationes sibi essentielles, alteram ad intellectum, & alteram ad inferiora, & secundum Caietanum tres, nec possunt duæ relationes facere vnam, quia non possunt se habere vt materia & forma, nec vt determinabile, & cætera.

6. Conclus. Sexta conclusio. Esse abstractum à materia communi, seu singulari, quamuis prout explicat sapientissimus Magister Bales, sit ens rationis, non est tamen secunda intentio. Hæc conclusio satis aperta est in D. Tho. supradicto opusculo de natura generis, vbi vt adduximus, docet D. Thom. omnem secundam intentionem fundari in esse cognito, & satis constat in Thomistica schola fundamentum proximum vniuersalitatibus esse abstractionem passiuam, seu cognitionem passiuam, qua cognoscitur natura in vniuersali. Non enim est secunda intentio esse abstractum: sed fundamentum secundæ intentionis: & est quoddam ens rationis, quod est relatio, quæ refert obiectum abstractum ad intellectum. Et patet: Nam abstractio solum denominat rem esse abstractam fundamentaliter, & ens rationis consecutum, esse abstractum, formaliter: non vero denominat ipsam formaliter genus, vel speciem: ergo aliud ens rationis fundatum super esse abstractum est secunda intentio vniuersalis, & in vniuersum omnis secunda intentio fundatur super esse cognitum. Et probatur conclusio præterea: nam secunda intentio est quædam proprietas conueniens rebus ex esse, quod habent in intellectu: sed non habent esse in intellectu, nisi per hoc, quod sunt cognita & abstracta: ergo esse abstractum, seu cognitum est quid præsuppositum, vt fundamentum, vt intellectus attribuat secundam intentionem rebus talibus, habent enim res prius situm quædam in intellectu, vt ex illo statu suscipiant intentiones secundas, & habeant rationis esse secundo intentionaliter. Sapientissimus verò Magister voluit dicere, quod esse abstractum est secunda intentio fundamentaliter, id est, fundamentum secundæ intentionis: & nomina sæpè rerum causis & fundamentis illarum tribuimus.

7. Conclus. Septima conclusio. Ignorantia maxima est, & quæ totā subuertit logicam asserere actionem intellectus esse secundam intentionem, & dicere esse speciem formaliter, & genus & cætera esse denominationes reales à forma reali extrinseca illi & in passo. Nam D. Tho. vbi supra expresse dicit intentiones secundas, quasdam esse proprietates rebus conuenientes, ex esse, quod habent in intellectu, vbi denotat, D. Thom. esse aliquid quod consequitur ad operationem intellectus & non esse ipsam operationem intellectus. Probatur præterea, hanc horum logicorum doctrinam esse contra D. Thom. in loco citato in tertia conclusione. Et probatur hæc conclusio ratione: Nam sequitur esse genus, & speciem & cætera omnia quid absolutum esse, & non relatum: sed hoc est falsum; ergo illud, ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam operatio intellectus quid absolutum est, &

secundum viros doctos in prædicamento qualitatis constituitur: ergo, si hæc est secunda intentio, & forma generis, vbi gratia, & species aperte constat, genus & speciem esse aliquid absolutum, quando quidem eorum forma est absoluta; nam esse, relatum non potest provenire à forma absoluta. Probatur illa min. Nam Porphyrius, cap. de specie textu. & Aristot. & omnes quotquot sunt sanæ mentis dicunt, genus & speciem esse aliquid relatum: nam genus definitur, quod sit prædicabile de pluribus differentiibus specie. Et hoc magis constabit cum de specie, & genere fiat sermo.

Præterea probatur conclusio: nam sequitur, quod genus & species constituentur in prædicamento qualitatis formaliter consideratum: hoc autem est falsum: ergo. Probatur sequela: Nam eorum forma constitutiua est in prædicamento qualitatis: nam secunda intentio generis est eius forma, quæ est actio intellectus, & in prædicamento qualitatis constitutiua. Sed minor probatur: nam esse genus erit certè vel habitus, vel dispositio, naturalis potentia, vel impotentia, passio, vel passibilis qualitas, forma, vel figura: sed nullum horum est; ergo. Minor probatur. discurrenti per singula: Sed iam ego vidi quendam ex hac forma logicæ asserentem, genus esse in prædicamento qualitatis in quadam specie, quæ dicitur denominatio, sed cum hæc species non sit ab Aristot. constituta iam videbimus esse capitis delirium, hanc coningere specificam qualitatem. Præterea probatur conclusio: Nam sequitur, quod genus, vbi gratia (& idem erit dicendum de omnibus) sit quoad materiale, & formale aliquid reale: nam animal quid reale est, & forma eius quatenus genus est aliquid reale; ergo totum, quod dicitur esse aliquid reale, & sic totum, quod importat vniuersale, est in rerum natura, quod nullus doctus hucusque asseruit, quando quidem vniuersalia formaliter intellectu constituantur, ita quod eorum esse resultat ex esse intellectu. Nec valet dicere, quod dicuntur esse in intellectu, quia cognitio est in intellectu. Nam quamuis fiat ab intellectu, effectiue est in rerum natura cognitio, & numeratur inter entia realia vera, & asserimus verissime cognitionem esse ens reale, & in rerum natura existens, quod Aristoteli & Porphyrio de vniuersalibus negant omnino.

Præterea: Nam sequitur, quod quando res, quæ cognoscitur in vniuersali est aliquid rationis, quod ponatur in prædicamento qualitatis directe: hoc autem est falsissimum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: Quia eius forma est aliquid reale, sed res constituantur in prædicamento secundum

corū formas: ergo erunt in prædicamento qualitatatis. Sed quis vnquam asseruit directè omnia entia rationis in prædicamento qualitatis constitui. Præterea probatur conclusio: Nam aliqua vniuersalia sunt & genera aliqua, quæ nõ existunt, sed vel sunt entia rationis, vel sunt non existentia: nam priuatio genus est in ordine priuationum, & rosa in hyeme non existit; sed hæc non possunt realiter denominari: ergo eorum forma non est realis, nec esse genus & speciem sunt denominationes reales extrinsecæ. Probatur minor: quia res non existens impossibile est, quod habeat actu aliquem effectū formalem competentem sibi secundum realem existentiam. Nam si actu est genus, & hoc est aliquid reale: ergo actu est; sicut bene valet, actu est album, ergo actu est; nam esse accidentale præsupponit esse substantiale, & esse tale præsupponitur esse; ergo si nõ est actu non potest esse genus, si esse genus, verbi gratia, est aliquid reale.

Ad 1. argu. Ad primum argumentum huius octauæ opinionis respondetur, quod esse agens est realis denominatio, vel quia actio est in agente, secundum Caiet. vel quia etiam si sit in passio realiter prouenit ab agente. At verò cognitio non realiter dimanat ab obiecto cognito, de quo supra non nihil diximus, & constat ex materia de anima.

Ad 2. argu. Ad secundum respondetur, quod homo est species formaliter per relationem specieitatis consecutam ad cognitionem comparatiuam; per ipsam vero cognitionem est species fundamentaliter, de quo infra.

Ad 3. argu. Ad tertium respondetur, quod paries dicitur visus à visione, quæ est in oculo videntis tanquam à forma, quæ terminatur ad parietē tanquam ad obiectum specificatum illius visionis. Cæterum, quia terminare huiusmodi visionem nihil reale nouum est in pariete, & videmus de nouo huiusmodi terminationem actualem aduenire parieti dicimus, quod esse visum formaliter, est quid rationis conueniens parieti ex eo, quod terminat eam cognitionem. Et fundatur huiusmodi esse visum, quod est relatio in visione, quæ est extrinsecæ obiecto, & ita est aliquid rationis in ipso obiecto, & hoc ens rationis formaliter non habet esse, vsque dum cognoscitur ab intellectu, quod sub alijs verbis Thomistæ solent explicare. Per visionem paries est visus fundamentaliter, concedo, formaliter, nego. Esse visum fundamentaliter nihil est aliud, quam potentiam visuam percipere colorem. Esse verò visum formaliter est ex hac perceptione per intellectus operationem tribuere esse cuidam relationi rationis, qua denominatur visus formaliter paries. Bene video, quibusdam logicis, qui non multum

laborant in intelligendis entibus rationis obsecram esse hanc Thomistarum doctrinam, sed quid faciemus illis? Et profecto si hoc magis expendant videbunt sanè Deum esse cognitum à me, nihil reale esse in Deo, nec Deum per meam cognitionem aliquam realem denominationem extrinsecam etiam acquirere posse: quia ex eo quod agens potest denominari realiter ab actione in potentia est ad hanc denominationem extrinsecam, quod Deo attribueretur est ipsum in potentia constituere in ordine ad realem denominationem, quod plusquam falsum est: præcipuè, cum sit forma à qua deberet denominari quid absolutum. Et cum sit Deum à me esse cognitum aliquid in obiecto & non reale, vt visum fuit, debet esse quid rationis. Quod vero sit aliquid in obiecto probatur: nã modo Deus cognoscitur à me, & antea non cognoscebatur: ergo est aliquid de nouo conueniens Deo à me cognosci, & nõ reale: ergo rationis. Et certe hoc magis explicatur. Nã cum cognosco specieitatem & priuationem, quia ista sunt aliquid rationis incapacia sunt denominationis realis, & in se suscipere non possunt effectum formalem realem, etiam à forma extrinsecæ, quia est effectus oppositus suæ entitatis. Non enim ens rationis potest habere esse reale, etiam à forma extrinsecæ: quia effectus formalis realis præsupponitur esse reale in suscipiente: nõ enim fundari potest super non esse, cuius tamen est ens rationis: si enim esset formaliter album ens rationis profecto haberet esse reale, ergo si est realiter cognitus, ita quod esse cognitum sit quid reale in ipso, erit etiã aliquid reale. Cum ergo hoc illis nõ possit competere esse, reliquum est, vt esse cognitum in illis sit aliquid rationis, quod est relatio.

Ad effugium, quod inuenerunt ne faterentur vniuersalia formaliter etiam esse in rebus, quia cognitio non est nisi in intellectu quæ est forma vniuersalium respondetur, quod etiã si sit intellectu, cū sit quid reale in rebus dicitur esse, quis enim neget, verbū mentis speciem intelligibilem actū cognoscendi, in rebus esse? Fatemur enim actum cognoscendi vniuersalē pro materiali aliquid reale esse, & in rerum natura etiam si sit in intellectu, quia realiter in intellectu consistit. Si ergo vniuersalia formaliter sunt actus rationis, etiam erunt materialiter & formaliter in rerum natura, contra omnes philosophos antiquos & modernos, qui rectè de re hac senserunt. Sed de hoc infra latius. Et ita soluta manent huius opinionis argumenta: nam quæ pro se reliquæ opiniones adducunt facile dissolues.

Octaua conclusio de secunda intentione: *3. Conclm.*
Secunda intentio in concreto nihil est aliud quã quædam proprietates conueniētijs ipsius rebus esse,

esse quod habet in intellectu, cuius totum suū esse est ad aliud se habere: in abstracto verò est forma quædam fundata in cognitione passiuâ, secundum quam aliquid refertur ad aliud. Quod vt exemplis fiat manifestum, genereitas est secunda intentio in abstracto, quia fundatur in cognitione passiuâ, quia animal cognoscitur, vt in pluribus speciebus, & secundum ipsam refertur animal ad suas species. Genus verò est secunda intentio in concreto, quia est proprietates conueniens rebus ipsis ex esse quod habet in intellectu. Substracta genericæ & totū suū esse est ad species.

Et pro explicatione huius conclusionis notandum est, quod secundæ intentiones inter entia rationis sunt magis denudatæ ab omni entitate reali, non solum in sua formalitate, quia sic omne ens rationis excludit entitatem omnem realem, sed etiam in suo fundamento. Exposcunt enim pro suo fundamento ens rationis, & nequeunt in alio fundari, quam in ente sui generis propter suam eleuationem in entitate rationis. Qua propter vt rebus conueniant debent res ipsæ transire in aliud esse, & fortiri alium statum. Vnde debent habere esse in intellectu, quod est rationis esse, vt habito hoc statu possimus illis has intentiones secundas tribuere. Sicut enim corpus anima rationali informatur, quæ est eleuatissima forma, debet quædam eleuatissimas dispositiones fortiri, vt sit formæ quodammodo proportionatū: eodem modo, quia intentiones secundæ sunt purissimæ in rationis entitate, & eleuatissimæ, quia sunt secundo cognitæ, & supra ipsam non est assignare aliud ens rationis, quod plures cognitiones requirat, debent res vt ab ipsis denominentur & informantur fortiri quoddam esse proportionatum entitati, rationis formæ determinantis, & ita debent habere tale esse cognitum, quod est fundamentum secundæ intentionis. Vnde forma illa rationis, quæ supra ente reali fundatur proximè etiam si sit relatio à natura secundarum intentionum, est excludenda, propterea quod eleuatissimum ens rationis, cuiusmodi est intentio secunda, & perfectissimum eiusdem generis, exigit fundamentum, & ideo dicitur in definitione intentionis quod est forma quædam fundata supra esse cognitum. Dicitur autem quod totum esse intentionis est ad aliud se habere, quia est relatio quædam rationis. Ex eo enim quod fundatur in cognitione qua, cognoscimus v. g. animal esse in pluribus speciebus, sapit ipsa forma naturam huius cognitionis: & ita suum esse totū est ad aliud se habere, si sit in abstracto, vt ratio, si in concreto, vt id, quod est ad aliud. Et quoniam definitiones demonstrari nequeunt, magis explicatur supradicta definitio.

Probatur. Nam cum ens rationis secundum D. Thomā de veritate, quæstione 21. articulo 1. in tria genera entium diuidatur, in priuationē, negationem, & relationem, certum est quod huiusmodi entia rationis ad relationes pertinebunt, sed cum diuersitas relationis, vt docet Aristoteles, capite de ad aliquid, in logica, atque libro quinto Metaphysicæ ex diuersitate fundamentorum, sumenda sit, & aliquæ relationes fundentur non ente rationis, vt esse visum in videre, quod est aliquid reale. Nam ex hoc quod ego video parietem, paries dicitur visus, & aliæ in operatione reali voluntatis, vt esse amatum, esse volitum: aliæ verò nõ fundentur, nisi in ente rationis, vt esse speciem, esse genus quod fundatur non nisi in esse cognito, vt dicemus postmodū, fit vt illæ relationes esse cognitum, & esse speciem differant ita, quod esse cognitum pertineat ad primam intentionem, esse speciem, ad secundam: ergo de ratione secundæ intentionis est quod fit forma fundata in cognosci, seu in ente rationis.

Præterea: nam Diuus Thomas opusculo de natura generis, cap. 11. Dupliciter, inquit, aliqua conueniunt rebus, quædam etiam si non adsit operatio intellectus, vt conuenit homini esse animal rationale, & c. quæ etiam si intellectus non operetur conuenient illi. Quædam verò sunt, quæ rebus conueniunt, ex eo quod intellectus operatur, sed sic quod fundamentū est operatio actiua intellectus, vt esse cognitū. Alia vero sunt quæ rebus conueniunt ex esse quod habent in intellectu. Nam ex eo quod homo est cognitus, vel abstractus, illi conuenit esse speciem, ita vt cognitio, vel abstractio passiuâ sit fundamentum illius relationis. Tunc sic: Illa quæ primo & secundo modo conueniunt pertinent ad primas intentiones: sed illæ relationes quæ fundantur in esse cognito, habent distincta fundamenta, & consequenter diuersam naturam genericam: ergo non pertinent ad primas intentiones: & non sunt aliæ, nisi secundæ: ergo pertinent ad secundas intentiones: est ergo secunda intentio forma relatiua fundata in esse cognito referens ad aliud tanquam ad terminum.

Tertio probatur eadem conclusio. Nam logica non tractat de omni ente rationis, vt de obiecto; non enim tractat de vacuo & chimæra, sed solum tractat de secundis intentionibus, vt libro præcedenti probauimus, & solum tractat de relationibus; quæ fundantur in esse cognito: ergo illa relatiua sunt secundæ intentionis in concreto: ergo conclusio vera.

Nona conclusio: Secunda intentio, quamuis non importet ordinem ad intellectum, vt ad terminum, importat tamen ordinem ad suū correlatiuū oppositum, sicuti species, etiam si

nō referatur ad intellectū, refertur tamen ad indiuidua, & genus: & si non referatur ad intellectum, refertur tamen ad speciem. Et si in abstracto consideretur secunda intentio, est ratio secundum quam abstractum referatur ad suum terminum, & ad suum correlatiuum, quod nō est intellectus. Hęc cōclusio satis probatur ex dictis. Et præterea: quia secunda intentio est forma relatiua: ergo totum suum esse est ad aliud se habere, & nō ad intellectum: ergo ad aliqū alium terminum. Et præterea. Nam cum definitur genus ponitur tanquam eius correlatiuum species, in eius definitione, & in definitione speciei ponitur indiuidua: ergo aliquid aliud habet pro termino, quā intellectus.

10. *Conclus.*

Decima conclusio. Conceptus significans hanc relationem in concreto dicitur secunda intentio formalis. Probatur conclusio. Nam secunda intentio formalis est illa quæ significat secundam intentionem obiectiuam: sed ille conceptus est huiusmodi: ergo. Sed nunquid conceptus speciei in abstracto est secunda intentio formalis. De hoc est duplex opinio. Quidam enim asserunt, quod ut sit secunda intentio formalis est necesse ut sit terminus secundæ intentionis est: de ratione autem termini secundæ intentionis est, ut asserit Diuus Thomas ubi supra, quod significet rem prout substat proprietati quæ illi conuenit, ex esse quod habet in intellectu, itaque debet esse terminus connotatiuus, & ita debet significare secundam intentionem obiectiuam, non ut cumque, sed in concreto, & ut conuenit rebus, seu rei ut habent secundam intentionem: & ita cōceptus speciei in abstracto non est secunda intentio formalis. Alij dicunt, conceptū quo significatur secunda intentio in abstracto esse secundam intentionem formalem, quod mihi magis placet. Tum, quia non est prima intentio, cum nō significet ex parte obiecti primam intentionem, sed secundam; terminus verò primæ intentionis est, quæ significat primam intentionem. Vnde ille conceptus formalis non potest dici terminus mentalis primæ intentionis, & prima intentio formalis. Tum etiam quia Diuus Thomas supra opusculo de natura generis, vocat terminos secundæ intentionis illos qui imponunt rebus secundum conceptiones, quas intellectus facit de illis prout sunt in intellectu, & nomina primæ intentionis, quæ imponuntur rebus secundum conceptiones quas intellectus facit de illis prout in se sunt. Vnde eodem modo definit nomina primæ intentionis, & secundæ intentionis, sed nomina primæ intentionis quædam sunt absoluta, quædam connotatiua: ergo & nomina secundæ intentionis quædam sunt absoluta: ergo ille cōceptus formalis, quod est nomē mentale, & significat genericita-

tē in abstracto, etiā si sit absolutū poterit secundæ esse intentionis, & sic erit secunda intentio formalis. Præterea ille conceptus speciei significat proprietatem quæ cōuenit rebus, nō secundam se, sed ut substanti conceptioni intellectus secundæ: ergo est secunda intentio formalis, & terminus mentalis secundæ intentionis. Probo antecedens: Nam conceptus speciei significat specieitatem, quæ conuenit rebus, ut substanti conceptioni intellectus: ergo est secunda intentio. Et quoniam difficultas cōsistit in explicando quid sit prima intentio, ideo sit

11. *Conclus.*

Vndecima conclusio: Prima intentio obiectiua est id quod primo conceptu concipitur, ut homo, animal dextrū, &c. Vel aliter, & in idē redit Prima intentio obiectiua est id quod cōuenit rei de se, non ut fundatur in esse cognitio intellectus: nam hoc uoco conuenire rei de se. Nam ut sæpè diximus dupliciter aliqua rebus conueniunt. Vno modo de se, non ex esse, quod habent, in intellectu, ut homini esse animal, &c. alia ex esse quod habent in intellectu, ut esse uniuersale, esse genus, &c. Res primi generis pertinent ad primam intentionem obiectiuam, res secundi generis ad secundam. Vnde asserit Diuus Thomas in secundo sententiarum ubi supra, quod prima intentio est similitudo alicuius existentis, extra animam, secunda verò intentio minimè, sed alicuius quod habet esse in anima. Et loquitur de intentione formali, vnde sumitur argumentum. Prima intentio formalis representat aliquid existens extra animam: sed illud est prima intentio obiectiua: ergo prima intentio obiectiua est illud quod rebus non conuenit ex esse in intellectu, sed ex esse in se, & ex esse extra animam. Præterea; nam ea quæ conueniunt rebus de se, hoc est, non prout habent esse cognitū in anima sunt intentiones obiectiuæ, & non secundæ, ergo primæ: Nam non datur alia intentio: conclusio ergo vera est. Præterea omnis terminus est primæ vel secundæ intentionis, loquendo saltem de terminis simplicibus: ergo omnis intentio in particulari est prima aut secunda, siquidem significatur per terminos primæ, aut secundæ intentionis: sed proprietates quæ conueniunt rebus ex esse quod habent res in se, & nō prout habent esse cognitum, sunt significantæ per terminos, & non secundæ intentionis: ergo primæ: ergo sunt primæ intentiones obiectiuæ: ergo prima intentio obiectiua est illud, quod rebus conuenit, & nō prout habent esse in intellectu. Si dicas, quod datur aliqua res quæ nec sit prima, nec secunda intentio, & ita non omne illud quod rebus de se conuenit est prima intentio, contra: nam conceptus significans talem rem est intentio formalis, siquidē est

est similitudo ducens nos in rei cognitionem: hoc enim est esse intentionem formalem: ergo prima aut secunda intentio obiectiua. Præterea, nam ille conceptus est terminus mentalis ergo primæ, aut secundæ intentionis: terminus enim diuiditur in terminum primæ, aut secundæ intentionis sufficienter. Ex hac conclusione sequitur primam intentionem formalem esse qualitatem illam, & conceptum representantem primam intentionem obiectiuam, quia per illam cognoscimus illud, quod cōuenit rebus de se. Et si dicas, contra, nam relatio esse cognitio/conuenit rebus prout sunt in intellectu: ergo est secunda intentio: consequens autem est falsum: ergo, respondetur quod illa dicimus cōuenire rebus, prout habent esse in intellectu, quæ conueniunt, prout habent esse quoddam cōsequutū ex operatione intellectus: ita quod conueniunt rebus, prout habent esse rationis, conueniens illis ex eo quod ab intellectu cognoscuntur, & ea quæ supra hoc esse rationis fundantur, secundæ intentiones dicuntur: & dicuntur conuenire rebus, prout habent esse cognitum. Illud verò esse cognitum censetur conuenire rebus de se, quia nō præsupponit aliud ens rationis in quo fundetur. Et ita rebus conuenit secundam aliquod fundamentum reale: nam fundamentum relationis esse cognitio est cognitio ipsa actiua intellectus.

12. *Conclu.*

Duodecima conclusio: Prima intentio obiectiua non importat de formali ens rationis, quod sit relatio ad intellectū. Nā dicebat Herueus, q̄ sicut album dicit albedinē formaliter, & materialiter dicit corpus: ita prima intentio de formali dicit relationem rationis, quæ dicitur prima intentio, ut quo. De materiali verò aliquando dicit aliquid reale, ut quando verificatur de homine: aliquando verò dicit aliquid rationis, ut modo verificatur de chimæra, de priuatione &c. Probatur conclusio: Nam homo ut significatur per istum cōceptum, homo est prima intentio: siquidem iste terminus, homo, est terminus primæ intentionis, & tamen non dicit de formali relationem: ergo. Et præterea: Nam conceptus formalis homo, est prima intentio formalis: ergo obiectum significantum est prima intentio obiectiua, quæ nullam relationem dicit: ergo. Secundo probatur conclusio: Nam secunda intentio non importat ordinem relatiuum secundum esse ad intellectū: ergo nec prima intentio. Est euidens consequentia, & probatur antecedens. Nam species ut prædicabilis solum refertur ad indiuidua, & non ad intellectum, cum in eius definitione tanquam terminus sola indiuidua ponatur, & nō intellectus, & tamen est secunda intentio. Probatur idem antecedens, quod secunda intentio non importet ordinem ad intellectum. Nā

si secunda intentio dicit relationem quæ terminat tendentiam intellectus, ut quo, & est id quo aliquid constituitur in esse secundæ intentionis sequitur quod sit prima intentio, & consequenter, quod prima intentio sit secunda intentio, quod est impossibile. Sequelam probat: quoniam illa relatio ad intellectum fundatur in cognitione actiua, ut fatetur Magister Herueus, & Bruxelensis: ergo est prima intentio: ergo si secunda intentio non dicit ordinem ad intellectum, ergo nec prima. Et præterea: Quia prima intentio est id quod specificat & terminat primum conceptum, sed illud non est relatio, verbi gratia quando cognosco hominem, sed est homo ipse quod specificat, quamuis ex hoc consequatur, relatio esse cognitio: ergo prima intentio in sua ratione non dicit relationem rationis. Verum est quod habet illam velut consequentiam. Hęc sunt quæ cōmuniter in nostra schola Thomistica de intentionibus tã primis quã secundis censentur. Habent tamē contra se aliqua argumenta, quæ dissoluenda sunt priusquã alium dicendi modum circa intentionum quidditates insinuemus.

1. *Arg.*

Et sit primum argumentū contra illud quod sæpè asseruimus, secundam intentionem non dicere ordinem relatiuum secundum esse ad intellectum, quod habetur conclusione 5. & 12. De ratione secundæ intentionis est, quod terminet secundam attentionem intellectus: ergo habet referri ad intellectum, ut id quod terminat eius cognitionem. Antecedens probatur. Nam de ratione primæ est, quod terminet primam cognitionem: ergo de ratione secundæ est quod terminet secundam cognitionem: ergo refertur ad intellectum cuius actum terminat, nam terminus ad id cuius est terminus refertur, ut filius ad patrem. Respondetur ad hoc argumentum, quod essentia secundæ intentionis est esse formam quandam fundatam in esse cognitio intellectus, secundum quam refertur aliquid ad suum correlatiuum, puta genus ad speciem, & species ad indiuidua. Terminare verò actualiter secundam intellectus cognitionem, quod est cognosci, est actualis eius existentia, ut aliqui dicunt, de quo infra, ex qua terminatione consequitur quædam relatio ad intellectum, quæ est relatio secundum esse, & vocatur relatio esse cognitio, quæ relatio superuenit essentia secundæ intentionis iam constitutæ. Et secundum hanc relationem facior, quod refertur ad intellectum. Sed hæc relatio nō est eius essentia, sed illi superuenit constitutæ in esse, & in sua existentia, & sua essentia refertur ad intellectum in existentia considerata, tanquã ad suam quasi causam: sed hæc est relatio secundum dici.

Secundum argumentum est contra illud, 2. *Arg.*
quod

quod diximus in duodecima conclusione, quod prima intentio non dicit de formali ordinem ad intellectum. Contra: nam hæc prædicatio, homo est prima intentio (scilicet accipio primam intentionem in concreto) est prædicatio formalis, & non identica: ergo prædicatum dicit formam subiecti, vel substantialem, vel accidentalem. Si substantialem: ergo vel dicit genus, vel differentiam, vel aliquod prædicatum superius: neutrum horum: ergo non dicit formam substantialem. Probo minorem. Nam quãdo dicimus, quod homo est prima intentio, nõ est sensus, quod sit homo, quod sit animal, aut quod sit corpus. Esset enim de ratione hominis esse primam intentionem: & prima intentio esset prædicamentum essentiale. Nec potest importare entitatem realem, ita quod sit sensus, homo est prima intentio, id est, homo est ens reale. Nam tunc sequeretur, quod quando dicitur, chimæra est prima intentio, esset sensus quod chimæra est ens reale, quod est absurdum. Vel dicit formam accidentalem: & tunc vel realem, vel rationis. Non realem, alias hæc esset falsa, chimæra est prima intentio, priuatio est prima intentio, relatio dominij in Deo est prima intentio, quia fieret sensus, quod essent ens reale. Vel dicit formam rationis, & non negationem, nec priuationem, quia aliàs cum dico, quod homo est prima intentio esset sensus, quod homo est negatio, vel priuatio: ergo dicit formaliter relationem. Nam non restat quam aliam formam dicat, & hanc ad intellectum, siquidem dicitur intentio per ordinem ad intellectum. Ergo & cum dicimus, homo est prima intentio, & importat relationem ad intellectum, facit hunc sensum, homo est relatiuum rationis, quod ad intellectum refertur, tanquam terminans eius primam attentionem, seu cognitionem.

Et confirmatur hoc argumentum: Nam prima intentio est communis entibus realibus, & rationis: ergo importat de formali ens rationis. Antecedens patet: nam priuatio est prima intentio. Consequentia probatur: nam si importaret aliquid reale non posset illis conuenire, cum sint entia rationis, si vero dicit aliquid rationis, illis conuenit. Et confirmatur secundò. Quando audio, homo prima est, non formo conceptum hominis: ergo alicuius relationis rationis. Et ultimò confirmatur hoc argumentum: nam si hæc est essentialis, quod poterat quis dicere, vel est in primo modo dicendi per se: & hoc non, quia non est definitio, nec pars definitionis, nec est in secundo modo, cum non sit hominis propria passio, cum non solum illi conueniat: ergo est accidentalis, & sic importabit formam rationis, quæ est relatio. Fa-

teor hoc argumentum cum suis confirmationibus difficile esse, verum ne deseramus communem doctrinam, curandum est soluere illud. Et idem respondebitur. Sed prius notandum est, quod prima intentio est primus conceptus obiectiuus, qui habetur de re, id est, illud quod rebus conuenit sine hoc quod habeant esse conceptum in intellectu. Et ideo cum dicimus, quod homo est prima intentio, sensus est, quod homo habet esse non fundamentum in esse cognito intellectus. Et ita cum dicitur, illud prædicatum huius propositionis, homo est prima intentio, dicit formam subiecti, concedo: dicit enim prædicatum essentiale, & formam essentialem, non quidem prædicatum genericum nec specificum, sed veluti transcendens. Nam habere esse sine hoc quod fundatur in esse cognito, aliquid essentialis est omni primæ intentioni: sicut essentialis est omni enti creato esse ens admixtum potentie: non tamen est genericum, vel specificum, sed est veluti transcendens. Nam sicuti hæc prædicatio, hæc specieitas est secunda intentio, ita etiam hæc est essentialis, homo est prima intentio: nemo enim potest dicere, quod accidat speciei esse secundam intentionem: & ita nec potest dicere, quod accidat homini esse intentionem primam. Ad primam confirmationem responderetur, secundum aliquorum sententiam, quod prima intentio abstrahit ab ente reali, & rationis. Sed contra. Nam ens diuiditur immediate per ens reale, & rationis: sed prima intentio est ens: ergo vel reale, vel rationis: nam cui conuenit diuisio debet conuenire aliquod membrorum diuidentium; sicut valet, hoc est animal: ergo rationale, vel irrationale, quia animal diuiditur in rationale, & irrationale. Et idem dicitur ad argumentum, quod prima intentio dicitur analogicè de prima intentione reali, & de prima intentione rationis. Nam habere esse, vt non fundatur in esse cognito alterius rationis est in ente reali, & in ente rationis, sicut & ratio entis alterius rationis est in ente reali, & rationis. Et idem huic nomini, prima intentio, non correspondet vnus conceptus, sed duo, vt inter se habent analogicam rationem. Et isti sunt ens reale, & rationis secundum quod habent rationem secundæ intentionis, scilicet, vt conueniunt rebus, sine hoc quod fundentur in esse cognito intellectus. Ad secundam confirmationem responderetur, quod quando audio hanc vocem, prima intentio, formo duos conceptus, vnum qui est realis, & conuenit primis intentionibus realibus, alium qui est rationis, & conuenit primis intentionibus rationis.

nis. Et isti conceptus sunt qui supra sunt relati. Ad tertiam confirmationem responderetur quod est prædicatum veluti transcendens, sicuti est esse admixtum potentie respectu entis creati, vel sicuti est esse compositum ex actu, & potentia respectu entis finiti, & compositum ex materia & forma, respectu entis materialis: Nam habere entitatem, quæ non conueniat ei ex esse cognito, essentialis est homini.

Tertium argumentum: Nam esse intentionem, siue primam, siue secundam, nihil aliud est, quam esse obiectum, & terminum, tendentie intellectus in rem: sed hoc est accidens illi, & relatio rationis, vt de se patet: ergo. Responderetur, quod terminare cognitionem intellectus, siue primam, siue secundam, est accidens respectu intentionis primæ, & secundæ. Nam essentia primæ intentionis, vt diximus, non est terminare operationem intellectus, sed habens esse, non vt fundatur in esse cognito, ad quod sequitur terminare posse, & actualis terminatio est accidens illi. In ente vero rationis terminare actu cognitionem intellectus non est eius essentia, sed propria actualitas ipsius: nam esse entis rationis consistit in cognosci. Et si quæras, quæ est ratio entis rationis in communi, responderetur, quod est habere esse, abstrahendo ab hoc quod est habere esse, vt fundatur in esse cognito, vel non. Hæc autem prædicatio, hæc prima intentio est prima intentio, est sicuti ista, hoc ens admixtum potentie, est ens admixtum potentie. Et sicut hæc, hoc accidens est accidens. Vtrum autem intentio sit genus, vel species infra dicemus. Alium tamen modum sequi possumus in explicandis naturis primæ, & secundæ intentionis, satis probabilem. Et pro eius explanatione

Fl. Concl.

Si vltima conclusio quamuis contraria præcedentibus, ne lectorem omnino ieiunum relinquamus à defendendo Heruæo subtilissimo. Prima intentio formaliter est relatio quædam rationis, quæ dicitur prima intentio formaliter intellectus, quia res, quæ secundum ea, quæ sibi conueniunt cognoscit, refertur ad intellectum. Secunda vero intentio est secunda terminatio intellectus, quia res, quæ secundum ea, quæ sibi conueniunt ex esse quod habet in intellectu terminat secundam intellectus cognitionem, seu attentionem, & accipiendo in concreto sunt res dicentes supradictas relationes, cum quibus terminant formaliter primam & secundam intellectus attentionem, seu cognitionem. Verbi gratia, homo vt sic terminat primam hominis cognitionem, homo secundum suam essentiam, non est prima intentio, sed quatenus habet rela-

tionem termini primæ cognitionis intellectus, & homo vt stat sub illa relatione, quæ dicitur prima terminabilitas, dicitur prima intentio in concreto, ipsa vero relatio dicitur prima intentio in abstracto. Idem vero homo, quatenus cognoscitur secundum proprietates, quæ sibi conueniunt, vt habet esse in intellectu dicitur secunda intentio in concreto, vt dum cognoscitur in ratione speciei, & prædicabilis. Ipsa vero specieitas est secunda intentio; quia ratione illius terminat secundam intentionem; seu attentionem, seu cognitionem intellectus; & ipsa secunda intentio est relatio secundum quam ipse homo etiã refertur ad intellectum; vt terminans eius secundam cognitionem. Hæc conclusio probanda est, & probatur prima eius pars. Nam quando dico: Homo est primò intentio, aliquid intelligo per prædicatum, quod nullo modo includitur in subiecti ratione, nec tanquam genus; vel differentia; vel tanquam prædicatum transcendentale: ergo importat formam aliquam accidentaliter sibi conuenientem; ex eo quod terminat actionem primam intellectus: ergo ex necessitate est relatio rationis formaliter. Probatur prima consequentia: nam prima intentio obiectiua illa est quæ terminat; seu est obiectum primæ intentionis formalis: hoc autem est quid relatiuum in obiecto: ergo. Præterea: nam secunda intentio est relatio rationis: ergo & prima. Nam non distinguuntur prima, & secunda intentio, penes rationem relatiui, & absoluti, sed penes diuersam rationem relatiui: quia vnum est tale, & aliud tale. Et confirmatur hæc ratio. Nam intentio in communi ordinem importat ad intellectum: obiectiua enim intentio dicitur per ordinem ad intellectum, qui illam cognoscit, & qui terminatur ad illam: ergo inferiora intentionis, cuius tantum sunt prima, & secunda intentio, habent importare ordinem, & relationem ad intellectum. Præterea, quando dico: Homo est prima intentio, aliquid concipio per prædicatum, quod non includitur in ratione subiecti: ergo dicit aliquid prima intentio ex ratione hominis, & hoc non potest esse nisi relatio ad intellectum: ergo. Probo antecedens. Nam non includitur prædicatum in ratione subiecti secundum rationem præcisam qua homo est, scilicet, vt rationale, alias non conueniret esse primam intentionem, nisi soli rationali, quod est absurdum: nam conuenit equo, & cætera. Neque illi conuenit, vt animal eadem ratione: nam non conueniret non animali, quod est falsum. Et idem dicendum est de viuente, & de corpore, & de substantia, & de ente reali: nam non conueniret nisi viuente, & cætera.

tera; quod est falsum, cum conueniat etiam entibus rationis: ergo conuenit illi ut aliquid quod est extra hominis essentiã, & ratione. & ita videtur aliquid accidentale, & non videtur accidens reale: ergo conuenit illi ut accidens rationis: ergo ut relatio rationis, ut læpẽ deductum est.

Secunda pars conclusionis satis probatur. Nam specieitas ipsa, quæ est secunda intentio resultat ex secunda intellectus cognitione, & est formalis terminus secundæ cognitionis intellectus, & ita vocatur secunda intentio. Nec inconuenit referri ad duos terminos partiales ipsam relationem specieitatis, quia signum refertur ad potentiam, & ad rem signatam, & filius refertur ad patrem, & matrem. Ex hac conclusione sequitur, quod omne illud quod conuenit rebus in se consideratis, est prima intentio materialiter, & denominatiuè: quia denominatur ab illa relatione, quæ est prima intentio, ut quo. Quæ verò conueniunt rebus, seu res prout sunt in esse cognito, sunt secundæ intentiones denominatiuæ & ipsa secunda intentio, quæ est relatio rationis, est secunda intentio, ut quo.

Et si contra hanc ultimam conclusionem fiat hoc argumentum: Nam sequitur, quod sit idem esse intentionem, quod esse cognitum, & esse primum intentionem, quod esse esse primo cognitum, & secundam quod esse secundo cognitum. Respondetur, quod prima intentio de materiali nihil est aliud, quam id quod primo cognoscitur, de formali dicit relationem ad intellectum primo cognoscentem. Dicimus autem intellectum primo cognoscere, quando cognoscit ea quæ conueniunt rebus de se, id est, non prout habent esse cognitum in intellectu. Secunda verò intentio de materiali, seu denominatiuè est id, quod cognoscitur prout habet esse in intellectu. De formali dicit relationem, quæ illi conuenit ex illo esse, secundum quod ad intellectum, & ad suum terminum refertur. Intentio verò in communi dicitur quod est ab intellectu cognitum, ratione cuius terminat intentionem. Et illa relatio, quæ ad actualem terminationem consequitur, est intentio ut quo. Itaque intentio pro materiali, est quod cognoscitur, & prima quod primo cognoscitur, & secunda quod secundo cognoscitur, & pro formali est relatio terminationis, seu id quod formaliter terminat intentionem, & refertur ad intellectum.

2. Arg.

Secundum argumentum est contra illud, quod prima intentio dicat relationem ad intellectum. Contra: Nam probabile est, quod est intentio speciei formaliter, quando cognoscitur homo in vniuersali, sine hoc quod

cognoscatur ipsa specieitas. Tunc sic. Illa secunda intentio speciei est, & non refertur ad intellectum: ergo. Probatur minor. Nam relatio speciei ad intellectum est in secundo actu, quo secundo cognoscitur res illa. Respondetur, quod ego existimo non esse specieitatem formaliter vsque dum cognoscatur ab intellectu, & tunc natura ut secundo cognita refertur ad intellectum per illam relationem specieitatis, quæ formaliter tunc est. Sed sequendo opinionem oppositam dico ad argumentum, quod illa relatio ad intellectum est sicuti est ipsa specieitas. Nam non ponimus nos aliam relationem in natura, ut est species præter specieitatem ipsam, & illa fundatur in secunda cognitione: nam ut videlicet cognoscitur in pluribus existens: nam actualis consideratio ipsius specieitatis est existentia ipsius formalis, & non fundamentum speciei.

Tertium argumentum. Nam relatio quam importat secunda intentio ad intellectum est relatio esse cogniti: ex eo enim quod mea cognitio secunda terminatur ad speciem, illa res, quæ secundo terminat actum meum intellectus, dicitur esse cognita secundo: ergo illa non est secunda intentio, quæ fundatur in cognitione secunda. Omnis enim secunda intentio non debet fundari in ente reali; sed in ente rationis, ut iam iam videbimus: secunda autem cognitio aliquid reale est. Respondetur, quod quando cognosco hominem ut in pluribus indiuiduis existentem, iam est homo secundo cognitus. Nam primo fuit cognitus secundum suam realitatem, & ut est animal rationale, & terminus huius secundæ cognitionis, & relatio speciei: quia tunc iam est ut in fundamento proximo, & erit formaliter cum consideretur. Cæterum illa actualis consideratio est eius existentia formalis, & non fundamentum speciei tatis. Verum est, quod ad illam cognitionem qua cognoscitur specieitas, consequitur alia relatio esse cogniti, quæ est prima intentio. Et si dicas, est ne illa relatio existentia specieitatis, responderetur, ut supradictum est, quod minimè, sed existentia illius est cuius vis entis rationis consistit in terminando, & specificando actum intellectus, seu in hoc quod sit terminus in actu. Et ad hoc consequitur postmodum relatio rationis esse cogniti. Nam relatio rationis perfecta, & completa, cuiusmodi est relatio esse cogniti, non potest esse existentia entis rationis, de quo alibi dicemus latius. Et hæc sint satis de hac quæ-

stione, hæc enim sunt difficillima cognitū propter suam minimam entitatem.

QVÆST.

QVÆSTIO. III.

Quodnam sit fundamentum primæ, & secundæ intentionis.

OSTQVAM de quidditate intentionum sermo habitus est, consequitur, ut de fundamento, in quo relationes huiusmodi fundantur, succedat disputatio, qua magis patebunt, quæ proximè dicebamus.

1. Arg.

Et videtur, quod non detur fundamentum aliquod primæ intentionis. Nam prima intentio, ut iam visum est, est homo, & multa alia entia realia absoluta: sed ista non habent fundamentum: ergo nec prima intentio, ut sic habet fundamentum.

2. Arg.

Secundum argumentum: In omni relatione, quæ fundatur in aliquo, debemus assignare extrema illius relationis, & fundamentum illius, & rationem fundandi, seu conditionem: sed hoc non reperitur in specieitate, verbi gratia: ergo non habet fundamentum: frustra ergo requiritur in hac quæstione. Minor probatur: Nam in specie solum reperitur natura, quæ denominatur talis, & actus cognoscendi talem naturam; sed nec natura, nec actus cognoscendi possunt esse speciei fundamentum: ergo. Probatur minor: quia actus cognoscendi est aliquid reale, & ita non potest esse fundamentum specieitatis.

3. Arg.

Tertium argumentum: Dux relationes speciei differentes, & quæ non sunt correlatiua non possunt habere idem fundamentum, & eandem rationem fundandi: sed prima, & secunda intentio habent idem fundamentum, non ergo sunt relationes: & consequenter, non est inquirendum illarum fundamentum.

4. Arg.

Et præterea falsa sunt quæ communiter dicuntur à logicis de earum fundamentis. Probatur minor: Nam prima intentio habet pro fundamento cognitionem hominis: & hæc eadem cognitio est fundamentum etiam secundæ intentionis: nam ad cognitionem hominis sequitur statim specieitas in illa: ergo.

Quartum argumentum: Nam intentio termini est secunda intentio: at hæc non fundatur in operatione intellectus: ergo saltem non est de ratione secundæ intentionis, quod sit fundamentum in operatione intellectus.

Minor probatur: nam intentio termini non est aliud quam significatio talis, ut partis ordinabilis per se ad proportionem formaliter componendam: sed illa significatio fundatur in hominum voluntate. Nam ex eo quod hominibus fuit placitum hæc vox homo significat hominem: & ita dicimus, quod ista vox homo significat ex beneplacito hominem. Quod si dicas verum esse fundari in actione voluntatis, contra: ergo esse volitū, & esse amatum sunt secundæ intentiones, quod est absurdissimum. Nam esse volitum in volitione fundatur.

5. Arg.

Quintum argumentum: Intentio vniuersalis est secunda intentio: at hæc non habet fundamentum, quod sit cognitum esse intellectus: malè ergo dicitur, quod omne fundamentum secundæ intentionis debet dari cognitum esse. Probatur minor: Nam per hoc quod natura est abstracta per intellectum agentem, est vniuersalis; sed illa vniuersalitas non fundatur in cognitione passiuæ, sed in abstracto esse: ergo. Probatur maior: quia est cognoscibilis in actu primo: ergo est vniuersalis.

6. Arg.

Sextum argumentum: Esse cognitum est quædam relatio rationis, quæ non est secunda intentio: & tamen fundatur in cognitione intellectus: ergo non est fundamentum solum conueniens secundæ intentioni cognitio intellectus. Minor probatur. Nam si non fundatur in cognitione intellectus, datu quodnam aliud sit fundamentum.

7. Arg.

Septimum argumentum: Chimæra est terminus primæ intentionis, & fundatur in esse cognito: ergo esse cognitum non est fundamentum secundæ intentionis proprium: siquidem conuenit primæ. Probatur minor: nam illud ens rationis, quod dicitur chimæra, fundatur in hoc quod partes, ex quibus constat sint per intellectum sic coniunctæ, & cognitæ. Ex eo enim quod cognosco caput hominis, & dorsum capræ, & caudam leonis, & illas cognitæ coniungo, resultat ens rationis quod est chimæra: ergo chimæra fundatur in esse cognito partium disparatarum: non enim fundatur in partibus secundum suum esse reale.

8. Arg.

Octauum argumentum: Cætera entia rationis, ut priuationes, cæcitas, vacuum, & cætera non habent esse reale, sed solum per intellectum: ergo fundatur suum esse in cognitione intellectus. Probatur consequentia. Nam præsupponitur cognitio intellectus, non tanquam suum esse: nam esse formale entis rationis non est aliquid reale, sed tanquam id, ad quod consequitur: ergo est fundamentum illius cognitio: & sic omnia entia

ria rationis æquè fundantur in opere intellectus.

Preambula ad questionem.

ANTE quàm quæstionem decidamus, reuocanda erit in memoriam illa entis rationis distinctio, quod aliud sit negatio, aliud priuatio, aliud relatio, & de his omnibus fundamenta sunt inquirenda.

Secundò notandum est, quod cum secunda intentio in concreto sit relatiuum, & in abstracto sit forma quædam relatiua in illa possumus considerare multa. Primum est subiectum quod denominatur ab illa forma, sicuti animal denominatur genus, & homo species. Possumus etiam considerare fundamentum remoti istius formæ. Itidem possumus considerare fundamentum proximum seu rationem fundadi. Præterea est notandù, primam intentionem secundum primū modū dicēdi, quem supra sequuti sumus, non esse aliquid relatiuum, vt est prima intentio, aliàs omnis prima intentio esset relatiuum, quod supra sequendo istum modum dicēdi probauimus, esse falsum. Sed cum sit solum id quod rebus de se conuenit non prout habet esse cognitum in intellectu, non est inquirendum in illa, quodnam sit eius fundamentum: bene tamen si sequamur dicendi modum secundum Heruzi, quem in vltima conclusione explicauimus, quia tunc est relatio quædam.

Decisio quæstionis.

1. Conclu.

PRIMA conclusio: Negationes, vt entia fictitia, chimæra, mons aureus, nullum habet fundamentū, neq; in re, neq; in intellectu. Probatur ista conclusio primo autoritate D. Thomæ 1. sententiarum, distinctione 19. quæstione 5. Vbi sic dicit, quod eorum quæ significantur nominibus inuenitur triplex diuersitas. Quædam enim sunt, quæ secundum suum esse complerum sunt extra animam, & huiusmodi sunt entia completa, sicuti homo, & cætera. Quædam vero sunt, quæ nihil habent extra animam, sicuti chimæra, & his similia. Quædam autem sunt quæ habent fundamentum in re extra animam: sed complementum rationis eorum, quantum ad id quod est formale est per operationem animæ, vt patet in vniuersali. Humanitas enim est aliquid in re, ibi tamen non habet rationem vniuersalis; cum non sit extra animam aliqua vnitas communis: sed secundum quod accipitur in intellectu adiungitur ei per operationem intellectus intentio secundum quam dicitur species. Ecce secundum Diuum Thomam chimæra non habet

extra animam fundamentum aliquod. Et nota bene hanc autoritatem, quam adducemus conclusionibus sequentibus ad aliud propositum. Idem ferè videtur dicere primo, distinctione secunda, quæstione prima, articulo tertio. Vbi ait, quod conceptio intellectus tripliciter se habet ad ea, quæ sunt extra animam, sicuti hoc quod concipitur de hoc nomine homo, & talis conceptio rei habet fundamentum in re, in quantum res ipsa ex sua conformitate ad intellectum facit, quod intellectus sit verus, & quod nomen significans illum intellectum, propriè de re dicatur. Aliquando hoc quod significat nomen non est similitudo rei existentis extra animam: sed est aliquid quod consequitur ex modo intelligendi rem, quæ est extra animam. Et huiusmodi sunt intentiones, quas noster intellectus adinuenit, sicuti significatū huius nominis, genus, non est similitudo alicuius rei existentis extra animam. Et loquitur Diuus Thomas de conceptu, qui etiam significatur per nomen: sed ex hoc quod intellectus intelligit animal, vt in pluribus speciebus existens, attribuit illi intentionem generis, & huiusmodi intentionis licet proximum fundamentum non sit in re, sed in intellectu, tamen remotum fundamentum est res ipsa. Aliquando verò id quod significatur per nomen, non habet fundamentum, sicuti chimæra conceptio, quia nec est similitudo alicuius existentis extra animam, nec consequitur ex modo intelligendi rem aliquam naturæ, vt hominem, & cætera. Ecce Diuus Thomas asserit nostram conclusionem: & etiā hanc autoritatem notato præ subsequentibus conclusionibus, in qua erunt etiam fundanda. Idem dicit Soto quæstione tertia vniuersalium, & est omnium metaphysicorum, & logicorum ferè vniuersalis sententia. Et præterea probatur ratione: nam chimæra non dicit formam aliquam conuenientem subiecto: ergo non habet fundamentum. Nam solum ea quæ sunt formæ subiectorum, vel ad modum formæ importantur, habent fundamenta ratione quorum conueniunt relationes, autè fundamentum habent, quia sunt formæ diminutæ, & tales, & conueniunt subiecto, nec est ad illas per se motus, & priuatio similiter importatur vt forma, & ita debet habere fundamentum, maximè cum sit minutissima forma: sed chimæra non ita importatur; nam importatur vt animal quoddam, compositum ex partibus repugnantibus: & ita importatur vt forma per se subsistens. Et idem de monte aureo dicendum est.

Secundo probatur conclusio. Nam si negationes huiusmodi habent fundamenta, vel in re,

in re, vel in intellectu: sed in re nullum est tale fundamentum, quia esse chimæra nulli rei conuenit, nec formaliter, nec fundamentaliter: Nec in intellectu habet fundamentū, quia omni fundamentū existētī in intellectu conuenit fundamentū in re, sicuti speciei conuenit fundamentum in re, quod est vnitas formalis, & distinctioni rationis attributorum Dei in nostro intellectu correspondet fundamentum aliquod, scilicet, vnitas infinita essentia diuinæ, & sic de alijs: ergo. Et si dicas, quod partes illæ disparatæ sunt fundamenta, negatur. Nam quamuis præsupponatur conceptus partium, vt habeatur conceptus chimæra, sed non est fundamentum, sicuti vt habeatur conceptus definitionis præsupponitur conceptus generis, & differentia: et non est fundamentum, sed quid requisitum. Illud ergo, quod negatio dicitur quoddam est impossibile conceptum nostro intellectu per modum cuiusdam rei existentis in rerum natura, quod non habet fundamentum aliquod, & propterea dicitur negatio. Huiusmodi autem negationis sunt variæ, ac differentes species vt chimæra, hirco ceruus, & cætera secundum distinctionem formarum, quæ finguntur.

2. Conclu.

Secunda conclusio: Negatio, vt accipitur à logico, habet fundamentum. Et pro huius intelligentia nota, quod negatio bifariam accipi consuevit apud Diuum Thomam & metaphysicos. Vno modo pro quodam impossibili, de quo conclusione præcedenti diximus. Alio modo accipitur pro quodam ente rationis; & est in triplici differentia. Nam aliquando negatio accipitur pro propositione negatiua, vt ait Aristoteles libro primo Perihermenias lectione sexta, apud Diuum Thomam, quod negatio est propositio negatiua. Et cum negatio hoc modo dicat secundam intentionem formaliter constat, habere fundamentum. Alio modo accipitur negatio in concreto, prout importatur per nomen infinitum, scilicet, non homo, quod significat omne illud, quod nullo modo est homo: potius enim dicit quid non significet, vt dicit Aristoteles, quam quid significet. Accipitur tertio modo negatio pro illo, quod importatur per illud syncategorema nonnullus, nec, neque & cætera. Probatur: ergo, quod negatio secundo & tertio modo habeat fundamentum. Nam illa relatio est quædam relatio rationis: sed omnis relatio rationis habet fundamentum, vt videbimus: ergo. Probatur maior. Totum esse negationis est referri ad suum obiectum, negando illud primo, & per se, & consequenter, distribuendo illud aliquando, & si

fit negatum affirmando illud: ergo est relatio rationis, siquidē ad aliud habet totum suū esse. Et præterea: Nam negatio ista est ens ratio nis, & non est chimæra, vel quid simile, neq; est priuatio: ergo est relatio. Probatur etiam conclusio de negatione infinitanter sumpta eadem ratione: Quia totum suum esse est respicere illud quod negat, vt in hoc termino, non homo, negat hominem: & ad illud negatum refert, omne illud, quod de materiali ponit quod non est homo. Itaque sicuti pater dicit rem aliquam connotando quod habeat filium: itaque de formali importat paternitatem quæ respicit filiationem: ita non homo habet importare de formali negationem hominis, & de materiali omne illud cui conuenit illa negatio, vt verbi gratia, lapidem & cætera. Et ita de formali importat negationem, secundum quam refertur ad hominem, siue ad illud, quod per ipsam negatur. Et cum significatur per istum terminum, negatio, vel per istum terminum, non, etiam habet importare relationem, secundum quam refertur, quæ negatur ad rem, de qua negatur: ergo habet fundamentum consequenter. Omnis enim relatio propter suam dependentem & imperfectam rationem fundamento eget, vt conueniat. Sed vtum sit hæc negatio, quæ modo tractatur secunda, vel prima intentio, profecto non facile dixerim. Nam videtur esse secunda intentio, cum habeat fundamentum in re remotum: & proximum sit esse cognitum intellectus. Verbi gratia, fundamentum huius negationis, quæ rationale negatur de equo, dum dico, equus, non est rationalis, habet fundamentum in re remotum, scilicet, equum esse hinnibilem: & ex hoc sequitur quod hoc prædicatum negetur de ipso: & sic fundamentum proximum illius negationis sit apprehendi ab intellectu, vt quid remotū ab illo, seu distinctum seu non conueniens fundamentaliter ex quo sequitur ipsa negatio formaliter. Vnde cum fundetur in cognitione passiuæ, erit secunda intentio. Ex alia parte videtur, quod fundetur solum in re. Nam ex hoc, quod equus est hinnibilis est fundamentum proximum, vt possim illi attribuire non esse rationale, sicuti ex hoc, quod homo realiter habet absentiam visus, possum illi tribuere cæcitatem: at cæcitas prima intentio est. Et ex hoc, quod homo est ens potest cognosci ab intellectu: sed cognosci in ipso, prima intentio est. Et hoc videtur mihi verius. Quomodo autem cognoscatur relatio negationis, respondetur, quod per conceptum sui positiuū, sicuti priuatio per conceptum habitus. De quo videatur Soncinas 10. metaphysicæ, quæst. 16. Et nos non nihil diximus supra primo libro;

3. *Conclu.*

dum ageremus de cognitione entis rationis. Tertia conclusio. Priuatio habet etiam fundamentum, ratione cuius competere dicitur suo subiecto, etiam si non sit relatio. Et hoc fundamentum est in rebus ipsiis, quæ priuatæ dicuntur: quod debet intelligi de utroque fundamento, proximo videlicet & remoto. Sed ante probationem conclusionis præmittitur ex Diuo Thoma priuationem formaliter esse aliquid rationis contra quosdam recentiores, qui asserunt esse ens reale priuatiuum. Nam si est ens reale profecto, debet esse substantia, vel accidens. Non est substantia, ut de se constat: quia non est substantia spiritualis vel materialis: non enim est forma subsistens. Nec constat ex materia & forma, nec est accidens. Nam si est accidens, debet esse in aliquo prædicamento vel aditum reduci, & debet esse forma positua. Nam omne accidens est affectio substantiæ, & ita debet importare formam posituam, quod est contra rationem priuationis, quinimo habebit priuatio visus oppositionem, cum forma visus contrariam, quia utraque formæ sunt reales. Et se expellunt ab eodem subiecto. Sed de hoc infra latius.

Præterea notandum est ex D. Thoma. 2. sententiarum distinctione 13. in expositione secundæ partis, textu Magistri, quod omnis priuatio quantum ad id, quod significatur per nomen, est non ens: sed oportet, quod aliquid præsupponat. Quia enim priuatio est negatio in subiecto, apto nato, ut habetur quarto metaphysicæ text. quarto idem præsupponit subiectum & habilitatem ipsius ad susceptionem formæ, qua priuat. Et ideo cum tenebræ opponantur luci per modum priuationis potest tripliciter sumi, aut pro ipso subiecto priuato, quod est aer obscurus: & sic constat tenebras aliquid esse & creatas esse. Secundo modo potest sumi pro ipsa virtute aeris, secundum quam est lucis receptiuus, quæ est diaphanitas, secundum quod non est perfecta per lucem: Et sic tenebra potest dici obscura qualitas aeris, quæ est aliquid creatum. Tertio modo sumitur proprie pro eo quod significatur per nomen, & sic est non ens: & hoc modo proprie loquendo, non potest dici per se creata à Deo, sed per accidens, in quantum fecit naturam opacam, ex cuius oppositione ad corpus luminis tenebra relinquitur. Idem videtur asserere de veritate questionis 1. primo capite, quæ sunt valde notanda de priuatione. Vnde relinquitur quod est formaliter priuatio ens rationis: & loquimur de illa tertio modo.

Præterea: Nam ex D. Thoma questionibus de malo, questione. 1. arti. 1. ad secundum quod

priuatio potest dupliciter sumi, vno modo in priuato esse, alio modo in priuari. In priuato esse est, ut mors, & cæcitas, quæ conueniunt iam rebus, quæ non habent formam, quibus illæ priuationes opponuntur. Alio modo in priuari, ut aegritudo: quia est via in mortem, quæ mors vita priuat & hæc non est proprie priuatio: sed via in priuationem, quia operatur secundum vitam: hic loquimur de priuatione modo.

Præterea notandum est, quod ad priuationem formaliter, tria requiruntur, subiectum, cui conuenit priuatio, ut homo qui non videt, & habitus, quem priuat, scilicet, visus. Et præterea requirit, quod aptum natum sit illud subiectum videre non tamen videat. Sed inquires, vtrum requiratur ad priuationem actualem, quod ut homo sit priuatus in actu, conuenit illi in actu illa forma. Profecto videtur, quod non. Nam damnati priuati sunt vita æterna quæ nunquam illis conuenit, sed quia potuerunt habere illam & iam sunt in termino, in quo non possunt illam obtinere, priuati dicuntur vita æterna sed hæc excedunt limites logicales.

Præterea notandum est, quod cum priuatio sit negatio in subiecto apto nato, ut asserit Diuus Thomas. 1. parte questionis. 33. articulo. 4. ad 2. hoc contingit multipliciter. Vno modo quando aliquid non habet, quod natum est haberi ab alio, etiam si ipsum non sit natum habere illud: sicuti si lapis dicitur mortuus, quia caret vita, quam alia res possunt habere. Alio modo dicitur priuatio quando aliquid non habet, quod natum est haberi ab alio sui generis, etiam si ipsum non habeat illud sicut si talpa dicitur cæca, quia visus potest haberi ab equo, qui est eiusdem generis cum talpa. Tertio modo, quando ipsum non habet quod natum est habere. Et hoc tertio modo priuatio imperfectionem importat. Et hoc modo inquit, quod in genitum non dicitur de patre, sed secundo modo. Sed in hac conclusione loquimur de priuatione hoc tertio modo. Et hæc de priuatione prænotare libuit ante probationem conclusionis ad maiorem ipsius explicationem, & ut de priuatione quid senserit D. Thomas cognitum habeamus, utque excludamus novos opinantes circa priuationem, quæ ipsam à sua entitate rationis & imperfectione extrahunt deducuntque ad entitatem realem, quæ nullo modo illi conuenit. Nam priuatio secundum Diuum Thomam ens rationis diuidit tanquam vnum eius membrum.

Probat ergo conclusio, primo auctoritate Diui Thomæ locis adductis, qui hoc videtur asserere, & Magistri Soti questionem septima Primi Physicorum. Et præterea

terea ratione. Primo: Nam seclusa operatione intellectus, Petrus est cæcus; sed hæc propositio non est vera pro formali; nam formale cæci cum sit ens rationis non est seclusa operatione intellectus: ergo est vera ratio fundamenti: nam non est alia causa veritatis illius: ergo iam priuationes habent fundamentum.

Secundo probatur: Nulla propositio, vbi prædicatum dicit aliquid de formali potest concedi vera; nisi, quia illud formale habet esse actuale, quod potest habere, vel saltem esse fundamentaliter proximum: sed hæc propositio, homo est cæcus, verbi gratia, etiam nullo intellectu considerante, dicitur de homine: ergo est, quia illud formale prædicati habet esse actuale prædicati, quod potest habere, vel esse fundamentale: sed non habet esse actuale, quod potest habere: ergo fundamentale. Probat minor: Quia cum sit cæcus ens rationis, ut iam proxime visum est non habet esse actuale, nisi in actuali intellectu cognitione: ergo dicitur vera ratione fundamenti ipsius cæcitatibus, quia est fundamentum proximum illius esse: ergo priuationes habent fundamenta. Et credo, quod fundamentum remotum cæcitatibus est homo, habens potentiam visiuam: proximum est realis absentia visus. Ex quo sequitur, ut illi cæcitatem formaliter tribuere possimus, quod est ipsum formaliter esse cæcum.

Præterea: Nam illud, ratione cuius forma potest attribui subiecto, & illi conuenit, potest dici fundamentum illius: sed huiusmodi est realis absentia formæ, ut possit priuatio illi competere: ergo hoc est fundamentum cæcitatibus, verbi gratia: præcipue cum ipsa sit debilissima forma.

4. *Conclu.* Quarta conclusio: Relatio, quæ est prima intentio, & illa quæ est secunda intentio habet fundamentum. Hæc conclusio satis patet ex capite ad aliquid, vbi docetur relationes omnes exposcere fundamentum, quod non est negandum relationibus rationis, cum sint debilissima, & hac de causa maius exposcunt fundamentum ad suum esse. Idem etiam colligitur ex Doctore Sancto 1. p. quæst. 13. arti. 7. Et quoniam satis aperta est hæc conclusio, non amplius est probanda, sed explicanda per sublequentem conclusionem.

5. *Conclu.* Quinta conclusio: Semper secunda intentio fundatur in ente rationis, & in cognitione passiuæ intellectus, quod vocatur esse cognitum. Relationes vero, quæ sunt primæ intentiones, non fundantur in esse cognito, sed in aliquo reali. Hæc conclusio satis patet ex locis adductis in hac questione, & præcedenti; quæ vide, ne ite-

rum ea repetamus, in prima conclusione.

Ex quibus, sic arguatur: Nam D. Thomas, dicit, quod homo habet quod sit species, ex hoc, quod accipitur ab intellectu, sed accipitur ab intellectu et cognoscitur: ergo secunda intentio fundatur in cognitione passiuæ intellectus, seu in esse cognito. Minor iam supra fuit probata satis. Præterea: Nam secundum D. Thomam lectionis citatis nomina secundarum intentionum, sunt illa, quæ significant proprietates conuenientes rebus, prout habent esse in intellectu: sed habere esse in intellectu est esse cognitum in actu primo, vel secundo, quod est aliquid rationis sub quo modo etiam comprehenditur esse abstractum propter opinionem illorum, qui dicunt esse fundamentum vniuersalitatibus: Præterea, entia rationis, cum sint purissima entia rationis, & magis perfecta in genere entis rationis, magis debent dependere ab intellectu, quam cætera entia rationis: sed cætera dependent quantum ad actuale existere: ergo intentiones secundæ pendent adhuc quantum ad fundamenta. Maior patet: quia ens rationis tale dicitur, quia pendet ab intellectu.

Præterea probatur conclusio inductiue, in omnibus secundis intentionibus, in intentione vniuersalis & suarum specierum in intentione propositionis, syllogismi, subiecti & prædicati, &c. quæ fundantur in esse cognito: ergo. Item: Nam si secunda intentio fundatur, non in ente rationis, sed in aliquo reali sequitur, quod esse cognitum sit secunda intentio: fundatur enim in cognitione actiua: hoc autem est impossibile: Nam pertinebit per se ad logicam considerationem. Quod si concesseris etiam esse volitum, eadem ratione & esse dextrum, & esse dominum pertinebunt ad considerationem logicam; quod quam sit absurdum satis patet, cum Aristoteles in tota logica non egerit de talibus entibus rationis.

Præterea probatur conclusio: Nam secundæ intentiones, vel fundantur in rebus immediate secundum suum esse reale, aut ut habent præterea aliquam denominationem rationis. Non primum, alias intentio generis, verbi gratia, conueniret semper rebus, & esset verum dicere, quod sunt genera & species formaliter in rerum natura, vel saltem fundamentaliter proxime: secuti est verum dicere quod sunt homines cæci. Nam est proximum & remotum fundamentum intentionum in rerum natura: & sic denominarent res tales: sicuti dicitur homo cæcus, ex eo quod est proximum cæcitatibus fundamentum in re. Hoc autem quod sit falsum de secundis

intentionibus, non eget probatione. Vel fundantur in rebus prout habent esse in intellectu: sed res habent esse in intellectu, prout sunt cognitæ, scilicet in actu primo, quod est aliquid rationis: ergo fundamentum secundarum intentionum est aliquid rationis. Secunda vero pars conclusionis: Nam esse cognitum, esse visum sunt relationes, quæ sunt primæ intentiones: at fundantur in cognitione actiua intellectus, & in visione: ergo. Probatur minor. Nam non potest illarum fundamentum esse aliquid rationis: nam vel est relatio, vel negatio, vel priuatio. Sed non negatio, nec ipsidem priuatio, vt de se patet: ergo est relatio. Tunc inquiri, an hæc relatio fundatur in actione intellectus. Si dicas fundari, habeo intentum, quod relatio hæc, quæ est prima intentio fundatur in aliquo reali, quod est actio intellectus. Et eadem erit ratio de omni alia relatione rationis, quod debet fundari, non in aliquo rationis, sed in aliquo reali. Si dicas fundari in relatione rationis, inquiri, de hac secunda relatione rationis, in quo fundatur, an fundatur in aliquo reali. Et si dixeris, quod sic, habeo intentum: nam etiam idem erit dicendum de prima. Si dicas, quod in aliquo rationis, erit procedendum in infinitum, vel est deueniendum ad aliquod reale fundamentum relationis rationis, quæ est prima intentio. Et cum sit eadem ratio de omni alia relatione omnis relatio, quæ est prima intentio, habebit pro fundamento aliquid reale. Idem patet de actionibus voluntatis, quæ fundant relationes rationis; cuius modi est esse volitum, quod fundatur in volitione. Quod si dixeris cum quibusdam modernis logicis, potius: esse volitum, esse visum, esse cognitum ab intellectu, esse aliquid reale, iam supra hoc est impugnatum. Et præterea magis impugnatum. Nam obiectum esse volitum, seu cognitum. Seu visum, nec est substantia in illo nec accidens: ergo nihil reale est in illo. Omne enim reale in particulari debet esse substantia, vel accidens, vel ad hæc reduci. Antecedens patet: Nam Deum à me amari, & cognosci, in ipso Deo nihil reale est: alias aliquid reale adueniret Deo ex meo actu. Et ita Deum amari à me, est quædam rationis relatio, fundata in mea cognitione & amore.

Et si rursus dicas, Ergo istæ relationes sunt aliquid reale, siquidem fundamentum & extrema sunt realia & realiter distincta, respondetur, quod vt visuri sumus in prædicamento relationis, multa requiruntur, vt sit relatio realis. Vnum autem illorum est, vt fundamen-

tum sit intrinsecum relationi, & rei, quæ refertur per illam: cognitio vero est extrinseca obiecto cognito, & ita relatio est rationis. Sed contra, nam sequitur saltem quod dum aliquis cognoscit se ipsum, quod illa sit relatio realis. Respondetur, negando sequelam: quia ad relationem realem debent esse extrema realia realiter distincta, quod hic non habet verum. Secundo respondetur, quod sicut hæc cognitio est extrinseca alijs obiectis cognitis; ita est extrinseca seipsum cognoscenti, quatenus cognitum est: quia eo modo terminat cognitionem, sicut alia, quantum sit sibi intrinseca, vt cognoscentis. Videndus erit pro hac conclusione Dominus Caietanus contra Scotum 1. p. quæstio 28. artic. 1. qui optime explicat, quomodo relationes rationis fundantur in aliquo reali.

Sed contra primam partem conclusionis est argumentum: Natura hominis verbi gratia est species formalissime, sine hac relatione esse cognitæ: ergo non est fundamentum eius (& suppono quod sit necessarium cognosci naturam vt attribuamus illi specieitatem.) Consequenter videtur bona: nam si competit illi relatio absque illo esse cogniti, non est fundamentum: nam fundamentum præexigitur, vt conueniat relatio. Sed antecedens probatur; Quando cognosco naturam in multis indiuiduis esse, attribuo illi intentionem speciei, & est formaliter species logica; sed tunc non est relatio esse cogniti: ergo. Probatur minor. Quia hæc relatio cum sit ens rationis, non habet esse vsque dum cognoscitur actualiter: sed non cognoscitur actualiter per illam cognitionem, qua cognosco naturam, quia illa cognitio solum terminatur ad naturam, & non ad ens rationis: ergo. Respondetur, quod cum cognosco naturam in communi, illa relatio esse cogniti censetur esse non quidem secundum propriam existentiam, quæ sibi conuenit ex cognosci, sed censetur esse ratione sui fundamenti proximi, quod est cognitio. Et hoc sufficit, vt possit fundare intentionem speciei.

Dissoluntur argumenta.

Ad primum respondetur, quod secundum primam opinionem, quam de prima intentione quæstione præcedenti retulimus: prima intentio vt sic non habet fundamentum: nam homo est prima intentio & non habet fundamentum, licet possit illi alia de causa competere quatenus quædam relatio est, vt patet in relatione esse cogniti. Si vero sequamur secundam opinionem ibidem in vltima conclusione explicatam, respondetur, quod prima intentio formaliter

Argumentum
contra conclusionem.

ter habet fundamentum, & est relatio quædam secundum quam refertur res ad intellectum: & est ista relatio formalis tendentia ipsius rei ad intellectum, & fundatur in tendentia actuali intellectus in rem. Et iste terminus prima intentio, semper est terminus primæ intentionis: quia non significat aliquid conueniens rebus, vt habent esse cognitum in intellectu.

Ad secundum. Ad secundum respondetur, quod in specie reperiuntur extrema, quæ refertur, scilicet homo, & suum correlatum, scilicet, indiuidua, & reperitur fundamentum remotum, quod est vnitas formalis specifica, & reperitur fundamentum proximum, scilicet, esse cognitum ipsius naturæ, quod vocatur etiam conditio ab aliquibus. Et vltimus, vt sit formaliter, propterea quod est ens rationis requiritur actualis cognitio, quam aliqui vocant conditionem ipsius relationis; sed melius vocabitur, quasi causa ipsius existentia: sicut & in patre reperitur extremum & subiectum quod est hæc substantia, & reperitur fundamentum remotum, quod est potentia generatiua, & proximum, seu ratio fundandi, quod est actio generatiua.

Ad tertium. Ad tertium respondetur, quod etiam si sequamur vltimum dicendi modum præcedentis quæstionis, secunda & prima intentio non habent idem fundamentum. Nam prima intentio formaliter, & vt quo fundatur in cognitione actiua: secunda vero intentio fundatur in esse cognito, quod est ens rationis. Omnis enim secunda intentio in ente rationis fundatur.

Ad quartum. Ad quartum respondetur quod significatio termini est secunda intentio: & illa quidem fundatur in cognitione intellectus; nam fundatur in imperio, quo homines iusserunt vocem illam significare; imperium autem pertinet ad intellectum, vt asserit Diuus Thom. 1. 2. quæstio. 17. artic. 1. Vbi ait, quod imperare est actus rationis essentialiter; quia qui imperat ordinat aliquem ad aliquid ei intimando illud, quod est opus rationis. Et imperium explicatur hoc modo, fiat hoc, hoc est faciendum. Significatio ergo termini fundatur quidem in actu rationis & in actu imperatiuo, quo homines hoc imperauerunt, vt hæc vox homo hominem significaret. Sed contra. Ergo fundatur secunda intentio termini in actu intellectus imperatiuo; sed hoc est aliquid reale: ergo fundatur in aliquo reali. Respondetur, quod cum dicimus fundari in imperio volumus dicere, quod fundatur in relatione rationis, quæ consequitur ad imperium, quæ est imperatum esse, seu iussum, hanc vocem homo hominem significare, & non fundari in

volito esse, seu amato esse. Secundo respondetur, quod in termino est significatio, quæ fundatur in voluntate; sed ista significatio non est secunda intentio. Nam etiam ramus ante tabernam significat ad placitum, & illa significatio non est secunda intentio; sed postea quam hæc vox homo est imposita, apprehendunt homines vocem illam, & quam libet aliam impositam, vt capacem conscientis propositionem, & tribuat illi intentionem termini, quæ est secunda intentio, secundum quam ordinatur ad propositionem, vt pars ad totum. Itaque significatio in intentione termini se habet, vt quid materiale, & præsuppositum ad rationem, seu ad intentionem termini; sicut ratio propositionis se habet materialiter ad rationem consequentiam: nam alia est ratio consequentia, & alia propositionis. Ceterum sicut hæc præsupponitur ad rationem consequentiam necessariam, sic significatio, quæ est prima intentio præsupponitur ad rationem termini, quæ est secunda intentio. Et potest adduci exemplum: nam conceptus, qui est terminus mentalis, significationem quidem habet à natura, & illi superuenit postmodum per intellectum intentio termini. Nam ex eo, quod apprehendo illum conceptum, vt aliquid quod potest esse pars propositionis, tribuo illi intentionem termini. Eo modo in proposito; licet sit differentia, quod vna significatio est à natura, alia vero ex hominum beneplacito.

Ad quintum. Ad quintum respondetur secundum aliquos, quod cum abstractum esse, sit ens rationis, quod consequitur ad abstractionem intellectus agentis, quæ est eius operatio, fat est vt dicamus fundari secundam intentionem in ente rationis; & in operatione intellectus: nam illud abstractum esse originatur in abstractione, quæ abstractio est intellectio inchoatiua, & res sic abstracta dicitur intelligibilis iam in actu primo. Sed melius respondetur, quod etiam si natura abstracta sit vniuersalis, non tamen complete & perfecte, vt videbimus. Et ita non habet completum fundamentum, nec illa abstractio sufficit fundare secundam intentionem; nisi sit cognita natura illa ab intellectu possibili, qui debet illi tribuere secundam intentionem. Expectat ergo rationem fundamenti completi & perfecti ab esse cognito & cognitione. Sed quia hoc præsupponit quomodo fiat vniuersale, differatur vsque ad tractationem vniuersalium. Satis tamen est, vt nostra conclusio sit vera, quod fundatur illa vniuersalitas in ente rationis & in operatione passiva intellectus: nam ita est

QVÆSTIO IIII.

Vtrum secunda intentio solū sit formaliter dum actu cognoscitur ab intellectu?

1. Argumē.

T videtur, quod sit ante quā actu cognoscatur ab intellectu. Primo, quando abstrahitur natura à singularibus per intellectū agentem, tunc illa natura est vniuersalis, & tamen non cognoscitur ens rationis, & secunda intentio: ergo secunda intentio potest esse sine eo, quod actu cognoscatur. Maior infra probabitur latissime: sed modo breuiter probatur: quia illa natura est cognoscibilis in actu primo ab intellectu directe: ergo est vniuersalis, quia nihil cognoscit noster intellectus pro hoc statu directe, nisi vniuersale. Minor probatur. Nam intellectus agens non est cognoscitiuus. Consequenter probatur, quia si est vniuersale, quod est effectus formalis vniuersalitatē: ergo est vniuersalitas, non enim potest esse effectus formalis sine forma. Et confirmatur hoc: Nam quando imaginatiua consicit propositiones particulares, ibi est subiectum & prædicatum: ergo sunt eorum formæ, quæ sunt secundæ intentiones, & non est cognitio intellectus: ergo intentū.

2. Argumē.

Secundo arguitur. Quando cognosco naturam humanam in communi, non cognosco singularia, tunc illa natura dicitur species: nam est prædicabilis de pluribus numero differentibus: ergo habet iam specieitatem, quæ tribuat talem effectum formalem, & denominet illam speciem; & tamen non cognoscitur tunc illa specieitas: ergo est secunda intentio formaliter, sine actuali cognitione. Probatur minor: quia illa cognitio solum terminatur ad hominem, qui est obiectum illius cognitionis, cuius verbum habet in mente; & non terminatur simul ad ens rationis, quod reflexe cognoscit; & illa cognitio solum est directa: ergo.

Argumē.

Tertio; Nam quando intellectus format hæc propositionem, homo est animal, ibi sunt entia rationis, quæ sunt secundæ intentiones, scilicet, intentio subiecti & prædicati, & ibi non cognoscuntur actu huiusmodi intentiones; ergo. Maior patet: quia propositio sine subiecto, & prædicato esse non potest; subiectum autem constituitur formaliter per intentionem subiecti, & prædicatum per intentionem prædicati. Minor probatur: quia illæ intentiones cognoscuntur cognitione reflexa, quæ ibi tunc non est. Si dicas huic argu-

explicanda nostra quinta conclusio, siue illa sit esse abstractum, siue esse cognitum.

Ad sextum.

Ad sextum responderetur, quod fundamentum secundæ intentionis nō est cognitio (& loquimur de fundamento proximo) sed est esse cognitum. Et si quando logici graues dicunt secundam intentionem fundari in cognitione intellectus, accipiunt cognitionem loco huius, quod est esse cognitum; cum dicimus esse cognitum modo intelligimus etiam, esse abstractum, propter eos, qui dicunt naturam abstractam esse vniuersalem.

Ad octauū.

Ad septimum responderetur quod ens illud, quod est chimæra fundamentum nullum habet, sed tamen præsupponit conceptus ille chimære, quod partes cognoscantur, non tamen consequitur ad cognitionem partium; vel ad esse cognitum partium: sed habet esse dum cognoscitur per conceptum chimære causatum ex conceptibus partium.

Ad septimū.

Ad octauum responderetur, quod esse fundamentum, non est quod consequatur ad cognitionem, ex qua resultat suum esse formale entis rationis, sed est quod præsupponatur tanquam id, in quo fundatur suum esse: sicut per actionem, qua producitur albedo resultat similitudo. Cæterum illa actio nō est eius fundamentum, sed albedo & vnitatis albedinis, illa verò actio, habet se vt efficiens relationem. Ita in entibus rationis, quando cognosco cæcitatem, illa cognitio est veluti causa virtualis in essendo illius priuationis; nam si posset habere causam realem illa esset, & ad illam consequeretur, vt ad causam. Cæterum non est fundamentum, quia non præsupponitur; fundamentum enim est potentia, à qua realiter abest visus. Et ita in alijs proportionabiliter est dicendum: nec tamen, ly species, supponit pro suo fundamento, sed pro subiecto, cui conuenit secunda intentio, vel quod denominat.

Sed contra dicta in hac quæstione est vnum argumentum: Nam in imaginatiua sunt propositiones rerum particularium, vt Petrus non est Paulus: ergo est ibi intentio subiecti & prædicati formaliter, vel saltem fundamentaliter proxime: ergo non solum operatio intellectus passiva, seu esse cognitum, est fundamentum secundæ intentionis, sed etiam operatio imaginatiua, seu esse imaginatum: siquidem ad illam consequitur intentio subiecti & prædicati. Illa prima consequentia, quod scilicet, in propositione, quæ sit ab imaginatiua sit subiectum, & prædicatum probatur: nam propositio sine his esse non potest: ergo ibi est intentio subiecti, & prædicati, vel formaliter, vel fundamentaliter proxime: & etiam erit intentio propositionis eodem mo-

do: ergo aliud quam esse cognitum, seu intellectum, siue abstractum, est fundamentum secundæ intentionis.

Ad hoc argumentum responderetur, notando prius ex Diuo Thom. 1. p. quæst. 78. artic. 4. quod imaginatiua, seu phantasia est quædam ratio, particularis, & cognoscit res particulares, & eas cōponit sicut intellectus res vniuersales, & non solum versatur circa præsentia, sed circa præterita syllogisticè ea inquirendo. Itaque imaginatiua est circa res particulares, & circa res præteritas & præsentēs, syllogismos particulares construit. Quod, vt D. Thomas ibidem solutione ad. 5. asserit, non habet cogitativa in homine per illud, quod est proprium sensitiuæ partis, alias hoc in brutis haberet imaginatiua, sed conuenit homini per quandam affinitatem, & propinquitatem ad rationem vniuersalem, & intellectum, & per quandam reuertentiam ex ratione in imaginatiuum, & participationem, ex eo quod sunt in eadem anima rationali radicata. Et ita sunt perfectiores vires sensitiuæ in hominibus, quam in alijs animalibus: sicut calor in homine conuenit generare carnes, quod non conuenit illi in alijs mixtis, vt in arboribus &c. Sicut & igni qui est coniunctus primæ spheræ cælesti conuenit circulariter moueri ex coniunctione ad illam. Hoc ergo supposito responderetur, quod sunt in imaginatiua subiectum & prædicatum, & propositiones, non quod sint secundæ intentiones formaliter: sed quia sunt fundamentaliter proxime, & actus imaginatiuæ est fundamentum proximum secundæ intentionis. Verbi gratia esse imaginatum &c. non quidem de se quatenus est actus imaginatiuæ, sed quatenus est actus talis imaginatiuæ, quæ participat virtutem actus intellectus, & quatenus in ipso actu imaginatiuæ virtualiter est actus intellectus per quandam redundantiā. Vnde esse cognitum intellectus est fundamentum secundæ intentionis, dico esse cognitum intellectus, vel alicuius habentis virtutē actus intellectus participatam, cuiusmodi est esse cognitum imaginatiuæ: & hæc virtus non conuenit alteri potentie cognoscitiuæ sensitiuæ præter imaginatiuam. Voluntas vero non est potentia cognoscitiua, & ita ad esse amatum non consequitur secunda intentio. Et nota, quod quauis esse imaginatum sit fundamentum secundæ intentionis, illa intentio non est, nisi dum actualiter cognoscitur ab intellectu, qui reflectitur supra se & supra actus aliarum potentiarum.

(.)

mento, & superioribus, quod istæ secundæ intentiones non sunt formaliter, sed fundamentaliter proxime, contra: primo, nam hic est formaliter propositio: ergo est formaliter intentio subiecti, & prædicati & intentio propositionis. Antecedens probatur: quia formaliter significat verum, vel falsum. Et secundo; quia impossibile est, quod secunda intentio denominet, nisi sit: quod enim non est in aliquo temporis instanti denominare: non potest; sed illa denominatur propositio, siquidem est propositio: ergo ab aliqua intentione, quæ sit. Et idem dicendum est de natura, quæ denominatur vniuersalis, quod fieri debet ab aliqua intentione vniuersalitatē; quæ sit; & cum tunc non cognoscatur erit præter operationem intellectus.

4. Argumē.

Quarto; Nam seclusa operatione intellectus, homo dicitur cæcus; & tamen nulla est operatio rationis: ergo hoc ens rationis, quod est cæcitas est seclusa operatione intellectus. Item, seclusa operatione intellectus creatura refertur ad creatorem: ergo seclusa operatione intellectus est creator: nam vnum relatiuum ad aliud referri debet & non ad absolutum: sed creator formaliter dicitur ens rationis: ergo & Deus seclusa operatione intellectus est vnus: ergo seclusa operatione intellectus est indiuisus, sed indiuisio est ens rationis: ergo. Item, nam seclusa operatione intellectus sunt passionēs entis realis, siquidem est ens reale, quod est illarum subiectum: sed illæ dicunt de formali aliquid rationis: ergo ens rationis est omni operatione rationis seclusa. Et idem erit eadem ratione de secundis intentionibus dicendum.

5. Argumē.

Quinto; Ens rationis non fit à potentia intellectiua, & est obiectum illius, siquidem cognoscitur ab illo: ergo præcedit ipsam potentiam intellectiuam: habet ergo prius esse existentie, quam cognoscatur ab intellectu. Prima consequentia probatur: nam quando obiectum, quod cognoscit intellectus non fit ab ipso præcedit cognitionem eius. Maior probatur: quia ens rationis non potest fieri à causa reali, aliàs esset aliquid reale.

6. Argumē.

Sexto; Si secunda intentio sit, aut habet esse dum cognoscitur ita, quod suum esse sit cognosci: & tunc sequitur, quod existentia secundæ intentionis sit relatio rationis perfecta & completa: hoc autem est impossibile: ergo & illud, ex quo sequitur. Maior probatur: nā cognosci nihil est aliud, quam esse cognitum ab intellectu; sed esse cognitum est relatio rationis, quæ fundatur in cognitione actiua; quia nihil reale est in obiecto: ergo. Minor probatur: quia existentia debet esse quid incompletum & im-

& imperfectum. Et sicut albedo non potest esse existentia nigredinis, ita nec relatio rationis esse cogniti, quæ est prima intentio esse potest existentia secundæ intentionis. Imo sequeretur, quod existentia priuationis, & negationis si esset cognosci, esset relatio, quæ est species sibi opposita conuidentis ens rationis: nam ens rationis diuiditur in negationem, priuationem & relationem, & cognosci relatio rationis est: hoc autem est impossibile; ergo. Vna enim species conuidentia contra aliam siue in entibus realibus, siue rationis, non potest esse illius oppositæ speciei existentia.

7. Argumē.

Septimo arguitur; Ens rationis non potest primo cognosci in communi, neq; in particulari: ergo eius existentia non est cognosci: ergo non habet esse formaliter dum actu cognoscitur. Probat antecedens: nam in communi non potest, quia prius debet cognosci in particulari cum cognitio illius in communi debeat fieri per abstractionem ab entibus rationis in particulari; & si abstrahitur ens rationis commune ab illis particularibus; ergo sunt illa particularia entia in intellectu, & sic prius cognoscuntur, quod est falsum: quia debent reflexe cognosci cum sint singularia; & ita prius debet cognosci commune quod est impossibile ut dictum est. Et de hoc argumento libro præcedenti diximus.

8. Argumē.

Octauo; Ens rationis prius est cognoscibile, quam cognoscatur: ergo præcedit secundum cognoscibilitatem operationem intellectus: sed illa cognoscibilitas est aliquid rationis: ergo ens rationis præcedit operationem intellectus: non ergo habet esse per hoc, quod actu cognoscatur.

Preambula ad questionem.

1. Opinio.

In hac questione explicanda omnino variant Doctores. Quidam enim affirmarunt, ut refert Socinas 10. Metaph. quæst. 15. quod negationes, & priuationes sunt extra animam in rebus, quam videntur suscitare antiquissimam opinionem, qui dicunt priuationem esse ens reale, sed priuatiuum. Sed hæc opinio exploditur facile. Nam si loquatur de existentia, quæ potest conuenire negationibus, & priuationibus secundum suum proximum fundamentum, benedicit, nec hoc est aliquid nouum. Si vero loquatur de existentia formali, quam potest habere negatio & priuatio, falsum est, cum dicat Aristoteles ens rationis esse ens in anima 4. Metaphysicæ. Et si haberent esse in rebus formaliter, inter entia realia proculdubio essent computanda.

2. Opinio.

Aliam acutissimus Scotus in primo sententiarum, dist. 43. tenet opinionem, per actionem,

scilicet intellectus & voluntatis habere esse ens rationis; ita quod esse formale illius etiam proueniat ab actione intellectus & ab actione voluntatis, & imaginatiuæ etiam secluso opere intellectus. Et probatur hac ratione; Omnis potentia potens habere actum circa obiectum existens, non ut existens, & illud obiectum comparare ad aliud, ad quod ex natura rei non comparatur, potest in obiecto, ut obiectum est causare relationem ipsius ad aliud; sed voluntas est huiusmodi, quoniam potest comparare Deum ad creaturas, & alia similiter, ut cum magis diligit Deum, quam creaturas: ergo potest causare huiusmodi relationem: sed talis relatio non est realis: ergo rationis: non per opus intellectus, ergo voluntatis: ergo voluntas dat formaliter esse enti rationis. Sed, ut magis hanc Scoticam rationem intelligamus, notandum est. D. Tho. 1. p. quæst. 13. artic. 7. quod relatio rationis est habitudo, quam intellectus facit, dum comparat vel idem sibi, vel ens ad non ens, ut cum refert Adam ad Antichristum, vel cum dicit, Petrus est idem sibi ipsi. Cum ergo voluntas possit referre vnum obiectum ad aliud, amando vnum magis quam alium, sequitur quod possit esse formaliter tribuere relationibus rationis, quia illa comparatio est relatio: ergo esse formale entis rationis prouenit ab alia potentia, quam ab intellectu.

3. Opinio.

Ex nostris vero Magistris sapientissimis quidam opinantur 1. p. q. 13. artic. 7. ens rationis esse formaliter secluso etiam opere intellectus; ita quod ante quamcunque operationem intellectus formalissime est ens rationis. Pro cuius explicatione notant authores huius sententiæ, quod entia rationis sunt in quadruplici differentia; quædam quæ solum habent esse obiectiuum in intellectu, & nullum profus fundamentum in rebus, ut omnes negationes, chimæra &c. Alia sunt, quæ habent fundamentum proximum reale in re, sed est extrinsecum ei, quod denominatur verbi gratia dextrum dictum de columna, quæ est ad dexteram Petri fundamentum habet reale in dextera Petri, qui est ei dexter, quod est extrinsecum columnæ ipsi. Alia sunt quorum fundamentum reale est intimum rei, quam denominant, sed formaliter important negationem alicuius formæ debitæ in esse, sicut cæcus. Alia denique sunt, quæ habent fundamentum in re remotum, proximum in operatione intellectus, ut species & genus, quæ fundantur in hoc, quod res concipiuntur tali conceptu. Dicunt ergo isti magistri insignes, quod entia rationis primo & ultimo modo non dicuntur esse nisi existente opere intellectus. At verò entia rationis tertij generis dicenda sunt esse

& denominare realiter absque opere intellectus: quoniam huiusmodi entia rationis principalius quod habent, est fundamentum proximum in rebus ipsis: unde statim confurgit ens rationis in cæco, etiam si intelligi non possit, nisi per ordinem ad operationem intellectus postea peruenientem. Unde Deus dicitur formaliter & propriissime Dominus, non propter relationem realem, quæ est in Deo, sed propter fundamentum extrinsecum: nam videtur esse inconueniens Deum non esse Dominum, nisi nostro operante intellectu. Relationes rationis secundij modi etiam sunt formaliter posito fundamento proximo, nimirum actu intellectus cognoscente naturam in communi quia illud est principalius, quod habet; unde tunc dicitur species, &c. Et profecto viri isti doctissimi magistri mei grauissimi, Magister Medina, & Bañes primarij Salamancaenses sua autoritate possunt hanc opinionem probabilem reddere. Et est etiam hæc sententia antiquissima. Vide Sonci. 6. Metaph. quæst. 18. & 10. Metaph. quæstio. 15. & Iauel. 10. Metaph. quæst. 10. qui hanc tenent opinionem, quam & sequitur Heruus in suis intentionibus sæpissime: & argumenta facta in principio stant ab illa.

4. Opinis.

Alij Magistri nostri excellentis ingenij & literaturæ. 3. parte Diui Thom. quæstione 35. affirmant quod ens rationis & secunda intentio dum cognosco subiectum, cui conueniunt, habent quidem esse imperfectum, formale tamen. Verum dum cognoscitur ipsa secunda intentio & ens rationis habet quidem esse perfectum, quod possunt habere, verbi gratia quando cognosco hominem in communi est specieitas imperfecte; sed quando mea cognitio terminatur ad ipsam habet esse perfectum illa intentio secunda.

Alij volentes effugere argumenta facta, dicunt entia rationis, dum est fundamentum illorum proximum, habere esse essentiæ, & secundum illud denominare subiecta talia, non verò habere esse existentia, nisi dum cognoscitur. Alij verò existimant habere tunc esse entia rationis, non proprium, sed sui fundamenti proximi, cum actu vero considerantur habere esse formalissimum & proprium.

Dissoluitur quæstio.

1. Conclus.

Prima conclusio: Nullum ens rationis siue sit negatio, siue priuatio, siue relatio, siue sit prima, siue secunda intentio, habet esse formale, quod potest habere, nisi per actualem ipsius cognitionem; itaque sua actualitas & existentia propria & formalis est cognosci ab intellectu; & dum non fuerit cognitum non

habet esse formale. Tam certa est mihi hæc conclusio, ut existimem demonstratiuis rationibus comprobari posse. Et primo probatur autoritate Aristotelis, qui vocat ens rationis. 4. Metaph. ens in anima, propterea quod suum esse habet per actus animæ, & per esse obiectiue in actibus animæ, quod est cognosci. Et D. Thomas de natura generis sæpissime vocat ens rationis, ens verum, quia nullum aliud esse habet, quam cognosci: ex quo propositiones de ipso formatæ veræ sunt. Seu propterea vocat ens verum: quia propositiones de ipso formatæ veræ sunt: hoc autem non potest fieri sine actuali eius cognitione: ergo suum esse consistit in cognosci. Quo nam modo possum ego formare hanc propositionem, relatio est forma relatiua, sine cognitione ipsius relationis? ergo actualitas entis rationis in cognosci consistit. Et etiam, quia ens rationis vocatur, non propterea quod fundatur in actu animæ, & in cognitione intellectus: nam multa entia rationis fundantur in alio actu, quam in actu rationis, ut patet de priuatione, de relatione dextri, &c. de esse visio, de esse volito, &c. ergo vocatur ens rationis, quia suum esse consistit in actu cognosci à ratione, & ita est relatiuum secundum dici includens intrinsecum ordinem ad rationem. Præterea secundo probatur conclusio: Nam si ens rationis verbi gratia cæcitas, est formaliter in re, sequitur quod formaliter sit in re vel per se existens, vel alicui in hærens, nam non datur alius modus essendi formaliter in rebus, sed neutro modo potest esse: ergo non est priuatio verbi gratia, (& idem est de relatione dextri in columna, & de relatione domini in Deo) formaliter in rebus. Minor probatur, alias esset substantia vel accidens. Maior vero probatur: Nam si eorū, quæ sunt in rebus datur alius modus essendi: ergo in rebus erit aliquid, quod nec sit substantia, vel accidens.

1. Probat.

2. Probat.

Præterea, si quando cognosco verbi gratia naturam in vniuersali est secunda intentio: specieitatis formaliter cum omni sua existentia, quam potest habere, inquiri, vtrum sit formaliter in rebus, vel in intellectu? nam non potest fingi alius status vbi sit. Non est in rebus: nam esse in rebus denotat esse realiter & habere esse reale. Et ita dicit D. Thom. opusculo de natura generis cap. 1. & 4. vbi sic dicit; Ens autem rationis proprie dicitur de illis intentionibus, quas ratio adiuuenit in rebus, sicut est intentio generis & speciei, quæ non inueniuntur in rerum natura, sed sequuntur actiones intellectus & rationis; ergo secundum Diuum Thomam istæ intentiones non sunt dicendæ esse in rebus, alias essent in rerum

rerum natura, & sic vel substantia vel accidens. Vel est in intellectu; & hoc vel inherens intellectui; & sic erit accidens; vel per se existens in intellectu, & erit substantia. Vel est obiective in intellectu; & hoc non quia non terminat cognitionem intellectus, siquidem non actu cognoscitur; ergo reperitur aliquod ens quod nec in rebus neque in intellectu habeat esse. Dices quod dicitur esse in intellectu formaliter, per hoc, quod est formaliter in intellectu eius fundamentum proximum, scilicet, natura cognita in uniuersali, & in communi; & ita habet formaliter esse rationis, non per hoc, quod actu cognoscatur, sed quia est proxime cognoscibile a potentia intellectiva. Si hic modus dicendi esset verus, effugeremus magnam quandam difficultatem: nam tunc in ente rationis actu cognosci, est quoddam accidens superueniens suae formalitati, & suum esse formale est cognoscibilitas. Et cum inquirimus, utrum cognosci sit existentia entis rationis, responderemus, quod non: sed est accidens quoddam superueniens sicut accidit albedini cognosci; & tunc non haberet vires illud argumentum; ergo relatio rationis perfecta & completa est existentia entis rationis, quod supra fecimus. Sed contra istam solutionem arguo sic; Nam existentia entis rationis debet esse ultima actualitas illius, quae ad nihil aliud ordinatur; sed illa cognoscibilitas proxima non est huiusmodi; ergo non est existentia entis rationis. Maior satis patet: nam existentia est forma omnium etiam ipsarum formarum, & ita debet esse ultima actualitas. Sed minor probatur: Nam illa cognoscibilitas ordinatur ad actualem cognitionem ipsius entis rationis, tanquam ad ultimum actum, & est veluti potentia quaedam, quae completur per actualem cognitionem; & magis actuale est ipsum cognosci actu ens rationis; non ergo cognoscibilitas illa est formalis existentia ipsius entis rationis, sed actu cognosci.

3. Probatur. Tertio probatur conclusio; Nam ens rationis pendet ab intellectu, quoad suum esse formale, vel fundamentale; sed secundum opinionem, quam impugnamus, neutro modo pendet ens rationis, quod est priuatio: ergo non est dicenda ens rationis Probatur, quod non pendet quantum ad fundamentum quia & ipsi hoc fatentur, ens rationis, quod est priuatio habet fundamentum proximum in re. Quod verò nec quantum ad esse formale secundum hanc opinionem, patet; siquidem esse formale habet secluso opere intellectus. Ut ergo dicatur ens rationis debet dependere a ratione quantum ad suum esse formale; & sic eius existentiae erit cognosci actualiter ab intellectu; & ita videtur asserere D. Tho-

mas. 1. parte quaestione. 13. articulo 7. & capita 4. de ente & essentia. Praeterea probatur conclusio; Nam quando cognosco speciem, ut sic formaliter, & caecitatem, & relationem dominij, &c. vel habebat esse formaliter antea, vel non. Si non, habeo intentum. Si habebat esse; ergo secluso actu rationis; & sic habebit esse reale; nam quod habet esse, & non per rationem, ens reale est. Praeterea: Nam si aliquod ens rationis in particulari habet esse per actualem operationem intellectus; & aliquod ens rationis in particulari habet esse formale sine eo, quod actu cognoscatur, & sine ordine ad actualem cognitionem, sequitur quod ens rationis in communi non importat ordinem ad intellectum, quoad suum esse formale, & sic quod sine ordine ad intellectum habebit esse formale, & tunc profecto non erit ens rationis. Probatur sequela: Quia si de ratione alicuius entis rationis in particulari, est non dicere ordinem ad intellectum quoad actualem existentiam, nec de ratione entis in communi, nec etiam erit de sua ratione habere esse in re, quia aliquod ens rationis in particulari habet esse & non in re, sed obiective in intellectu, cuiusmodi est chimæra: ergo iam ens rationis in communi habebit esse & non in intellectu, nec extra intellectum, quod est inintelligibile. Quod verò habeat esse ens rationis in communi, patet, quia de illo formamus in communi propositiones, & terminat actum intellectus: ergo habet esse. Praeterea arguitur opposito modo. Ens rationis in communi non habet esse, nisi dum actu cognoscitur: ergo nec hoc ens rationis in particulari, quia illud quod conuenit in communi enti rationis, ut quid intrinsecum ipsi, debet competere omni enti rationis particulari. Probatur antecedens: Nam quomodo ens rationis alio modo potest habere esse? Et ex his rationibus impugnantur fere omnes opiniones supra relatae. Si vero sapientissimi Magistri voluerunt dicere, quod posito fundamento sunt entia rationis fundamentaliter, hoc quidem nos libenter fatemur. Ex hac etiam conclusione inferitur, opinionem Scoti esse falsam: nam cum voluntas non sit cognoscitiva entis rationis, non potest dare illi esse formale: etiam si rem unam magis, quam aliam diligat. Et idem de imaginatiua & de potentis sensitivis est dicendum.

2. Conclusio. Secunda conclusio: Falsum est dicere, quod ens rationis habet esse formale posito fundamento proximo, & perfectius formale esse per cognitionem, qua cognoscitur ipsum ens rationis. Haec conclusio quantum ad illam partem, quod non habet esse formale per fundamentum proximum ex supradictis constat.

Quod

Quoad aliam verò partem probatur: Nam esse entis rationis non suscipit magis vel minus cum consistat in indivisibili: ergo si habet esse formale per positionem fundamenti proximi, non potest illud esse, magis perfici in ratione essendi per cognitionem actualem ipsius. Si dicas; quod accipit perfectionem quandam accidentalem, contra: ergo iam totum suum esse essentiale quantum ad existentiam habebat, quod est impossibile, ut patet ex dictis.

3. Conclusio. Tertia conclusio; Stultum est dicere, quod entia rationis ante cognitionem intellectus, per hoc quod ponitur fundamentum proximum sunt secundum essentiam, & hac ratione denominare. Probatur haec conclusio; Nam ly sunt, vel denotat connexionem essentialem praedicatorum per se; & sic ab aeterno sunt huiusmodi connexiones, etiam non positis fundamentis proximis entis rationis; connexiones enim essentialia sunt aeterna. Et quod nec hoc sufficiat denominare, patet. Nam etiam si connexiones essentialia praedicatorum albedinis sunt aeterna, ut quod albedo sit color, &c. hoc tamen non sufficit, ut homo dicatur albus, nisi illi conueniat albedo secundum existentiam: ergo nisi entia rationis existant, non possunt denominare: forma enim, quae denominat, debet existere. Si autem dicant; quod tunc est essentia quoad existentiam, iam hoc supra impugnatum est.

4. Conclusio. Quarta conclusio; Posito fundamento proximo non existit ens rationis & secunda intentio per existentiam illius fundamenti formaliter; nec potest existentia fundamenti, ut sic esse existentia entis rationis. Haec conclusio mihi est certa, & illam sic proba. Nam aliquando fundamentum est aliquid reale, ut patet in caecitate, & in relatione esse visus & esse cogniti, quorum fundamentum proximum est visus & cognitio: ergo huiusmodi fundamenta realiter existunt: sed existentia entis realis non potest esse existentia entis rationis villo modo, alias existeret realiter ens rationis, & rerum existentiae non requirerent propria susceptivae, quod est falsum: ergo. Praeterea: Nam quando fundamentum verbi gratia est aliquid rationis ut esse cognitum in communi est fundamentum proximum specieitatis: cum enim cognoscitur homo in communi statim possum illi tribuere intentionem speciei. Tunc sic, illud fundamentum proximum habet suam propriam, & peculiarem existentiam: nam habet suum cognosci proprium, quod est prima intentio: ergo non potest illud esse existentia secundae intentionis, & alterius entis rationis, quod ab ipso specie differt, cuiusmodi est specieitas, sicut nec existentia Petri potest esse

se existentia Pauli, nec existentia albedinis potest esse existentia nigredinis. Maxime, quia quando cognosco hominem in communi sine eo, quod cognoscam illud esse cognitum, censetur esse sufficienter disposita natura, ut possim illi tribuere intentionem speciei, & dicitur species ab aliquibus: & tunc illud esse cognitum non est formaliter, sed in suo fundamento, quod est cognitio naturae. Et sic deberet existere tunc speciei intentio per existentiam cognitionis, quae est aliquid reale: hoc autem impossibile est, ut iam constitit; non ergo potest dici quod existentia fundamenti actus essentiae entis rationis, quod supra ipsum fundatur, ita ut dicatur per illam existere ad modum, quo dicimus humanitatem existere per existentiam Verbi.

5. Conclusio. Quinta conclusio. Posito fundamento proximo entis rationis, verbi gratia specieitatis, aut relationis, quae est prima intentio, vel priuationis etiam, ut posita visus, vel esse cognitio naturae humanae, res non est formaliter visa, nec formaliter caeca, nec formaliter species: sed est fundamentaliter proxime visa & est fundamentaliter proxime caeca. Haec conclusio euidenter sequitur ex supradictis, quia non cognoscitur forma caecitatis nec specieitatis, nec cognoscitur forma esse visus: sed solum habet illae formae esse formaliter per cognoscendum suum: ergo non sunt formaliter: non enim habet esse in rebus, nec existit per existentiam suorum fundamentorum formaliter, sed per hoc quod cognoscuntur, quod illis non conuenit tunc; ergo. Quod vero sunt fundamentaliter proxime, tunc posito fundamento proximo illarum non eget probatione, quia fundamentum proximum constitutum in esse denominat res fundamentaliter proxime tales; sicut posito calore virtuali denominatur res virtualiter calida. Et hac ratione dicitur species similitudo virtualis obiecti, quia ibi est similitudo, id est, conceptus in virtute. Et gratia dicitur vita aeterna in virtute; quia continentur ibi in virtute vita aeterna. Ita illae res dicuntur tales fundamentaliter proxime, quia est ibi illarum formarum fundamentum proximum, in quo continentur veluti in virtute praedictae formae. Dico veluti in virtute, ut explicem continentiam entis rationis in suo ordine possibilem.

6. Conclusio. Ultima conclusio (quae ad modum loquendi attinet; nam quid res habeat dictum est conclusionibus praecedentibus) Etiam si non sit formaliter tunc ens rationis, quando proxima fundamenta ponuntur, dicendus est tamen homo caecus, & homo dicendus est species, & Deus.

Deus dicendus est formaliter dominus, &c. Hæc conclusio non aliter probatur, quam ex communi modo loquendi: omnes enim logici graues antiqui & moderni ita loquuntur. Et vocamus propositiones, & terminos, quæ in libris sunt, etiam si non sit actualis cognitio formalitatum ipsorum. Et monetam vocamus, quæ in publico statuto reipublicæ in tale vsum fuit instituta; etiam si formaliter secundum D. Augustinum sit aliquid rationis. Et est multum rationi conformis iste loquendi vsum. Nam mista aliquot, quæ qualitates virtualiter calidas continent, vt est piper, &c. calida vocamus: ergo etiam res huiusmodi, quæ virtualiter ratione fundamentorum proximo rum secundas continent intentiones & entia rationis, tales sunt vocandæ.

Præterea: nam tales res iam sunt in proxima dispositione, vt attribuamus illis supradicta entia rationis: ergo sunt vocandæ species; quod enim parum distat nihil dicere censendum est. Et hæc ratione cum Sol proximus est ortui suo dicimus, iam Sol oritur, quia proximus est, vt oriatur. Eodem modo quia illæ intentiones & rationis entia proxima sunt suæ existentie, dicuntur iam esse. Quod enim est vt plures. Et ita hunc loquendi modum, et si simus dirigi rerum censores æquum est seruare. Dissoluantur argumenta.

Ad. 1. argu.

Ad primum responderetur, quod tunc illa natura dicitur vniuersalis fundamentaliter proxime, id est, secundum fundamentum proximum, vt diximus in quinta conclusione, quia est esse abstractum quod est fundamentum proximum vniuersalis; non vero est vniuersalis formaliter: nam non habet secundam intentionem actu. Et si fiat argumentum: Nā est prædicabilis de multis; ergo est vniuersalis, distinguo antecedens: formaliter, nego: in esse obiectiuo concedo. Et vt sit vniuersale formaliter non sufficit, vt sit prædicabilis de multis, sed est necesse, quod habeat secundam intentionem actu, qua referatur actu ad plura. Et si dicas, conuenit illi definitio vniuersalis formaliter: ergo: distinguo antecedens. Quantum ad ly, formaliter, id est, definitio vniuersalis formalis conuenit illi, negatur: nam est quod sit prædicabilis de multis, vt habens actu secundam intentionem, secundum quam referatur ad multa. Conuenit illi definitio vniuersalis in esse obiectiuo, scilicet, quod sit affirmabilis de multis, etiam si actu non habeat secundam intentionem, quia actu habet illius fundamentum proximum, concedo. Sed hoc nihil contra nos. Et hoc bene nota pro materia de vniuersalibus, de quo postmodum redibit sermo. Et si dicas. Quæ nam est forma, à qua

dicitur vniuersale in esse obiectiuo, respondetur modo, quod à fundamento specificitatis proximo vt continet in virtute quodammodo specieitatem, id est, ab specieitate; quæ est non secundum se, sed secundum fundamentum. Sed de hoc in materia de vniuersalibus.

Ad confirmationem patet ex dictis in fine questionis præcedentis, & ex eadem quinta conclusione. Quidam tamen dicunt, quod aliqua entia rationis habent esse formale ab imaginatiua, nimirum vt chimæra, & mons aureus. Quia chimæra cognoscitur veluti animal particulare, cuius species ex speciebus partium elicitur imaginatiua, vt asserit Diuus Thom. 1. parte, questione. 12. articulo 7. & montem aureum cognoscit in particulari; cuius species ex speciebus montis & auri elicitur. Et etiam intellectus montem aureum & chimæram in communi directe & in particulari indirecte cognoscit. Reliqua vero entia rationis imaginatiua videtur quod non cognoscat, quia videntur transcendere eius obiectum.

Ad. 2. argu.

Ad secundum responderetur, quod est euidens illam cognitionem non terminari ad secundam intentionem specificitatis; aliis idem verbum repræsentaret hominem & specieitatem, quod est impossibile: sed tunc licet non sit, est tamen fundamenta liter proxime, vt dicebamus modo. Et hoc sufficit, vt dicatur species illa natura modo proxime dicto. Sed de hoc postmodum.

Ad. 3. argu.

Ad tertium responderetur, quod ibi non est subiectum & prædicatum formaliter, sic adeo, vt sit intentio subiecti & prædicati: sed fundamentaliter proxime, quia est proxime illorum fundamentum, quod est accipi terminum ab intellectu, & vnum de alio mediante copula vice rerum affirmari: & statim ex hoc possunt illis secundam intentionem attribuere. Et idem est dicendum de intentione propositionis, quod est fundamentaliter proxime. Et hoc sufficit, vt dicantur propositiones, & subiectum, & prædicatum, vt dicebamus in vltima conclusione.

Ad. 4. argu.

Ad quartum responderetur, quod omnia illa, quæ connumerantur in argumento sunt ratione fundamenti proximi: & propterea dicuntur talia res illæ; formaliter verò sunt quando cognoscuntur ab intellectu & tunc dicuntur talia ex propria forma, vt constat ex dictis.

Ad. 5. argu.

Ad quintum responderetur, quod ens rationis non fit ab intellectu, nec præcedit intellectus operationem, sed ad ipsam operationem consequitur, ac si fieret ab illa: nam ita se habet intellectus in ordine ad ens rationis, quæ tum ad aliquid, ac si fieret ab illo. Si autem in intellectu efficeret ens rationis simul effectus

operatio efficiens rationis, & ipsum ens rationis effectum, sicut domus, quæ fit ab arte simul est cum artis operatione; ita ens rationis simul est cum operatione intellectus; quia ita se habet in ordine ad illam ac si fieret ab illa operatione, licet ens rationis in genere cause finalis & obiectiue prior sit natura actione, quæ terminatur ad ipsum, actus verò intellectus in alio genere, scilicet, in genere cause veluti effectiua seu consequutiua, ad quam nimirum consequitur, prior sit. Qui verò dicunt quod ens rationis consequitur ad cognitionem fundamenti, seu ad cognitionem naturæ vt in communi debent dicere ita se habere illam cognitionem respectu entis rationis, si quæ se habet actio productiua hominis respectu intelligibilitatis. Et si dicas contra nosram determinationem huius questionis; Nam positum fundamento proximo & remoto statim ponitur relatio: ergo positum fundamento proximo & remoto specieitatis statim ponitur specieitas, responderetur, quod quando relatio consequuta habet esse reale, verum est, quando verò non potest habere esse nisi dum cognoscitur debet spectare ad suum esse formale suam ipsius cognitionem. Vnde maledixit Suarez disputat. 54. sect. 2. assertione. 1. ens rationis habere causam efficiens, à qua habet ens rationis, vt suo modo sit, & conuincitur Sonci argumento, vbi supra ab ipso dissoluitur quia ens rationis modo habet esse suum & modo nō habebat: ergo habet causam effectiua. Præterea, quia consequitur ad fundamentum: ergo causa realis productiua fundamenti est productiua entis rationis fallitur, inquam; quia causa effectiua realis influit realiter in effectum suum, sed ens rationis est incapax influxus realis: ergo nequeum habere causam realem. Maior patet ex propria causalitate cause efficientis Minor probatur, quia suscipit realem influxum: ergo est reale quid: nihil enim nō reale potest in se realitatem suscipere. Item, nam sequitur, quod ab æterno sit causa effectiua, quia ab æterno consequuntur entia rationis in intellectu diuino, vt ipse fatetur eadē disputatione & lectione numero. 13. Vnde argumentum primum nihil probat, solum enim probat consequi ad cognitionem, non verò effici, quia non potest fieri, & hæc est sua natura, vt solum habeat esse cognitum & non factum & fundamentum est aliquid proximum, vt possit cognosci non fieri. Nulla enim res est causa factiua entis rationis, quia ipse est incapax vt fiat: & solum sunt fundamentum ad cognitionem non ad factionem; & ad summum intellectus est id, ad quod consequitur esse cognitum, non id, per quod fit quia nihil habet, per quod fiat.

Ad sextum.

Ad sextum responderetur, quod cognosci, vt

supradictum est, ita dupliciter. Vno modo pro hoc quod est terminare cognitionem intellectus specificando illam, & hoc est existentia entis rationis. Alio modo accipitur esse cognitum pro hoc, quod consequitur ad hanc terminationem seu specificationem in actu: & hoc est relatio rationis, & non est existentia entis rationis, vt probat argumentum: sicut esse visum, seu esse obiectum visionis ita dupliciter pro hoc quod est specificare visionem in actu. Et hoc secundum aliquid reale sit non quod terminat specificationem visionem est aliquid reale & non rationis. Non enim visio patetis specificatur ab aliquo ente rationis, sed ab aliquo ente reali, & ad illud terminatur. Accipitur rursus esse visum pro quodā ente rationis consequuto in pariete ex eo quod terminat meam cognitionem: & hoc est aliquid rationis & relatio rationis ita suo modo dicendum est de ente rationis & hoc bene est.

Ad septimum.

Ad septimum responderetur, quod cum ens rationis cognoscatur ab intellectu; non per speciem propriam, sed per speciem entis realis & cum ens rationis sit talis naturæ, quod nec in communi, nec in particulari potest habere esse nisi dum actu cognoscatur; & cum natura illius in vniuersali non possit cognosci, nisi apprehensio prius singulari, in quo est natura illa vniuersalis, qua cognoscit, quod quidem singulare non potest apprehendi ab imaginatiua, sit vt prius debeat apprehendi ab intellectu & in illo, seu ex illo cognoscere intentionem in communi. Vide, quæ supra diximus de hoc, lib. 1. q. 29. in 7. conclus. & in solutione, argumentorum. Et ex hac doctrina hic & ibi tradita sequitur solutio cuiusdam importuni & molesti argumenti; quo solet probari existentiam rationis non consistere in cognosci ipsum ens rationis, sed in cognitione fundamenti, ad quod consequitur, vt quando cognosco hominem in communi consequitur intentio speciei. Et est huiusmodi. Nā si entis rationis existentia consistit in cognosci, sequitur, quod possit existere ratio generica sine specifica & specifica sine generica; quinimo quod possit existere vltima differentia sine genere, & specie: quæ omnia sunt absurda. Nam sicut impossibile est, quod existat color sine specie aliqua v. g. sine albedine aut nigredine, vel aliquid huiusmodi; & sicut impossibile est, quod existat vltima differentia albedinis sine albedine: ita impossibile est, quod existat, v. g. ratio relationis rationis sine eo, quod sit relatio, quæ est prima vel secunda intentio vel quod existat ens rationis sine eo, quod sit in hoc, vel in illo ente rationis, quod sit relatio, negatio, vel priuatio. Sed sequela probatur: nā possum cognoscere ens rationis in communi

muni non cognitis relatione, negatione & privatione: ergo existet sine illis: quia illa non possunt existere, nisi cognoscatur. Item possum cognoscere relationem in comuni sine prima & secunda intentione, siquid est vniuersalior: ergo eadem ratione existet sine illis. Et possum cognoscere vltimam differentiam secundae intentionis per conceptum sibi proprium, non cognito genere, quod denominatur: ergo. Respondeatur, quod necessario deo prius cognoscere per intellectum individua entium rationis, quam cognoscere vniuersalia, quae huic in diuiduo conueniunt. Et ita non currit ratio: nam praesupponitur existentia individui entis rationis, sicut praesupponitur individuum reale existens per veram & realem causalitatem, cum intelligo illius praedicata generica existere per illius existentiam. Et haec sententia probabilior est. Nota tamen hic, quod de entibus rationis, quae ab imaginatiua cognoscuntur, cuiusmodi est chimera haec, non currit argumentum: nam de illis, sicut de alijs entibus realibus, quantum ad hoc, est confendum.

Ad vlti. arg.

Ad vltimum argumentum iam sup. q. 29. responsum dedimus. Vide ibi. Dicitur enim cognoscibile per potentiam intellectiuam, & per sua praedicata essentialia, quae secundum connexionem essentialem semper sibi conueniunt: est enim ens suo modo. Et haec sufficiunt.

Q V A E S T I O V.

Quae diuisio sit ista intentionis in primam & secundam: vbi consequenter disputatur, an entis reali & rationis detur aliquid commune.

1. Argum.

T videtur, quod non sit in aliquo genere diuisio. Nam prima intentio est aliquid reale, vt homo v. g. secunda aliquid rationis, vt specieitas: sed entis reali & rationis nullum diuisum potest dari, quod diuisum non sit vniuocum plenum est. Sed quod nec analogum probatur: quia nulla proportio seu similitudo est vnius ad alterum. Quod probatur, quod plus differunt, quam substantia & accidens: sed ista differunt secundum analogicam rationem: ergo alia plus differunt, quam analogae: & sic erunt aequiuoca. Nam inter analogae, & aequiuoca non est medium, nec analogia suscipit magis & minus: & ita prima intentio secunda, quia sunt aliquid reale & rationis transibunt ad aequiuocationem. Et confirmatur haec ratio, quia

differunt plusquam ea, quae differunt in infinitum: ergo non conueniunt in aliquo diuiso analogo. Consequentia videtur bona, quia non possunt, si ita differunt, habere aliquam proportionem, & similitudinem: & sic erunt aequiuoca. Sed probatur antecedens: Nam plus differunt ea, quae continentur sub membris diuersis alicuius diuisionis, quam ea, quae continentur sub vno membro: sed Deus & creatura differunt in infinitum, & continentur sub vno membro ens reale in hac diuisione, ens aliud reale, aliud rationis, & ens rationis est aliud membrum, oppositum huius diuisionis: ergo magis differunt ens reale, & rationis, quem ens finitum, & infinitum & ita debent aequiuocè differre. Vide huius quaestiois alia argumenta apud Sonci. q. 5. & 6. 4. lib. metaph.

2. Argum.

Secundo sic argumentor: intentio in communi est prima intentio: ergo non est bona diuisio intentionis in primam & secundam. Consequentia patet, quia diuisum conuertitur cum vno membro diuidenti: & probatur antecedens. Nam intentio in communi non est proprietas, quae conuenit rebus ex esse, quod habent in intellectu: ergo est prima intentio: prima namque intentio est proprietas conueniens rebus non prout esse habent in intellectu. Et confirmatur hoc argumentum: nam iste terminus prima intentio, est terminus: ergo vel prima, vel secunda intentionis (& accipio illum prout signat intentionem in concreto, sicut terminus primae intentionis,) ergo significat primam intentionem, & sic habeo intentum. Si est terminus secundae intentionis: ergo significat secundam intentionem, & sic etiam diuisio est nulla: nam diuisum similiter conuertitur cum vno membro diuidenti.

3. Argum.

Tertio sic argumentor. Nam ens rationis & relationes sunt primae intentiones, & includuntur essentialiter in specieitate, & in intentione in communi: ergo nec specieitas potest esse secunda intentio, siquidem includit primam intentionem essentialiter, nec intentio in communi potest abstrahere a prima intentione, siquidem illa essentialiter includit. Hoc vltimum est euidens, quod enim abstrahit ab aliquo, illud non potest includere. Et de specieitate probatur: Nam oppositum non potest includere formaliter suum oppositum: sed prima & secunda intentio opponuntur: ergo specieitas, si est secunda intentio, non potest includere primam intentionem. Sed illud antecedens probatur: Nam iste terminus, ens rationis, & iste terminus, relatio rationis, sunt termini primae intentionis: ergo si non habent primam intentionem, & etiam, quia non signant proprietates secundum esse, quod res habent in intellectu.

Præamb.

Præambula ad quaestionem.

Opinio aequiuoca dicitur de ente reali, & rationis probatur.

1. Argum.

Non potest haec quaestio explicari exacte, nisi prius decidamus an ens reale & rationis conueniant in aliquo conceptu superiori, id est an dicatur ens de ente reali & rationis analogice, vel vniuocè, vel aequiuocè. Et in hac quaestione sunt discrepantes & variae sententiae. Vna opinio asserit, ens esse mere aequiuocum ad ens reale & rationis. Et huius opinionis est Soncinus. Meta. q. 5. & probatur primo quia nullus terminus analogus dicitur de aliquo, nisi ratio per terminum signatum in eo reperitur: sed ratio significata per ens non saluatur in ente rationis: ergo. Maior est nota per se: minor probatur: Nam ratio significata per ens secundum Sonci est hoc distinctum, substantia vel accidens: sed haec ratio non saluatur in ente rationis: ergo. Et secundum aliam opinionem ratio significata per ens, est habere esse, quod est de terminabile ad substantiam, vel accidens, sed haec non saluatur in ente rationis: ergo est nomen aequiuocum. Secundo: Quia nulli contento sub analogia entis repugnat existentia, quia ens est id, cui conuenit esse, sed entis rationis repugnat existentia: ergo. Minor probatur: quia existentia est actus essentiae: sed ens rationis non habet essentiam: ergo nec existentiam.

2. Argum.

Tertio: quia, si est analogae inter ens reale, & ens rationis, ergo est inter ea, aut realis significatio vnius ab altero, sicut sanitas significat per vrinam & puluerem, aut realis causalitas & productio vnius ab altero, sed ens rationis non significat ens reale realiter, nec est causa eius, nec causatum ab eo, quia realis productio non est nisi ab ente reali, nec potest terminari, nisi ad ens reale. Et hic autor post modum q. 6. et vlt. libri videtur vni dicere huic sententiae, quam modo retulimus contrariam. Illud autem est, huiusmodi conceptum obiectiuum commune entis reali & rationis non esse reale, nec rationis, sed abstrahere. Vbi videtur constituere conceptum commune entis reali, & rationis. Quod si commune est, non est aequiuocum: nullum enim aequiuocum nomen potest aliquid importare commune. Probatur verò habere conceptum commune. Et sit quartum argumentum huius autoris. Nam omnis conceptus communis pluribus & superior eis, in quolibet illorum includitur per se: sed conceptus entis hoc modo accepti, vt abstrahit a reali & rationis, est superior ente reali & rationis: ergo clauditur per se in conceptu vniuersali: sed nullum reale clauditur per se in conceptu rationis: ergo ille conceptus non est realis. Maior patet: quia inferior definitur per suum superius. Minor probatur, quia omne totum est superius partibus subiectiuis. Antecedens vero secundum consequentiam probatur: quia si aliquid reale conuenit

4. Argum.

per se entis rationis, haec esset vera, ens rationis est ens reale: sicut, quia animal clauditur per se in conceptu hominis, haec est vera, homo est animal. Quinto arguitur sic: Reale & rationis in nullo conueniunt reali, sed conueniunt in conceptu entis: ergo conceptus entis non est realis. Maior patet: Nam differentiae diuidentes aliquid commune, non coincidunt, nec ad inuicem, sed reale est differentia, seu modus diuidens ens: ergo non coincidit cum ente diuiso: & sic ens non est reale.

5. Argum.

Sexto: Nam minus conueniunt substantia & chimera, quam substantia & accidens: sed substantia & accidens conueniunt solum in ente realiter ergo substantia & chimera non conueniunt in ente reali, & conueniunt in ente: ergo ens non reale quid est. Et licet ille modus dicendi videatur contradicere supradicto dicendi modo autoris euidens, ipse tamen hanc contradictionem solutione ad secundum dissoluit, dicens. Cum dicitur ens esse commune entis reali & rationis, & nec reale, nec rationis esse, non intendere in hoc aliquem conceptum esse eis commune, cum sint aequiuoca. Sed dicitur ille conceptus abstrahere a reali & rationis, quia si sumamus omnia entia realia & rationis simul, nec sunt aliquid reale, nec rationis, quia secundum aliquam & principalem suam partem est ens reale, secundum aliam est ens rationis: & ita secundum totum, nec est aliquid reale, nec rationis. Vbi videtur dicere, quod ens ad reale & rationis est mere aequiuocum, quia habet duos conceptus, qui si simul sumantur, nec sunt aliquid reale, nec aliquid rationis: sicut si sumamus hominem viuum, & mortuum simul, nec est viuus homo nec mortuus.

6. Argum.

Secunda sententia est eorum, qui censent ens esse vniuocum ad ens reale. Et ratio horum est, nam relatio est vniuoca ad relationem realem & rationis: ergo & ens. Patet antecedens, nam esse relationem rationis non est esse relationem secundum quid, sed simpliciter: nam totum suum illius simpliciter & non secundum quid est ad aliud se habere, sicut & relatio realis hoc habet. Consequentia verò probatur: quia quando inferius est vniuocum ad aliqua, ad illam erit superius vniuocum: sed ens superius ad relationem, quia haec est vera, relatio est ens: ergo ad illam, ad quam relatio est vniuoca, erit ens vniuocum: de hoc enim nulla dari potest exceptio. Nam si homo est vniuocum ad Petrum & Paulum ad eosdem erit ens vniuocum: etsi accidens est vniuocum ad nouem praedicamenta, ad eadem erit ens vniuocum. Tertia sententia est illorum, qui censent ens analogum esse ad ens reale, & rationis, ceterum vniuerso conceptu, quem illis importat, sicut ens est analogum ad substantiam & accidens vniuerso conceptu. Et ratio pro hac sententia, huiusmodi est: Nam conceptus, de quo intellectus est certus de

Propositur.

2. Sententia

3. Sententia

de

de quibus intellectus est dubius: sed de chimera intellectus est certus, quod est ens, quia cognoscitur ab intellectu, & dubitat, an sit ens reale, vel rationis: ergo conceptus entis est communis enti reali & rationis: ergo uniuocum vel analogum. Omne enim commune vel est uniuocum vel analogum, sed non uniuocum: ergo analogum. Minor satis patet.

Decisio questionis.

SIT prima conc. Nō potest dari vnus cōceptus enti reali & rationis, qui sit illis cōmunis, & abstractus, probatur r. auctoritate Dñi Caiet. opusculo de nominū analogia, qui dicit ens analogice dici de ente reali, & rationis duobus conceptibus: quinimo hoc noster Magister Sāctus Doctor affirmat. Et probatur ratione: nā sequitur, quod si datur aliqua ratio superior enti reali & rationis, quod de illa possit esse aliqua scientia: cōsequens est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Et probatur sequela: nā illa est intelligibilis, & habet suas passiones, scilicet, oēs illas, quas habet ens reale: quia est vnū, verū, bonū, &c. Min. probatur: quia non physica quia versatur circa ens mobile, nec metaphysica, quia eius obiectū est ens reale, nec logica quia versatur circa secundas intentiones, & idē patet de alijs scientijs. Et cōfir. hęc ratio. Nā si dixeris, quod potest dari: ergo Arist. diminute numerauit scientias oēs, quæ haberi possunt de re aliqua, siquidē illā non tradidit. Quinimo sequit, quod illa tria genera abstractionū, secundū quas scientiæ distinguuntur, nō sunt recte assignatę, nec exhauriāt totā rationē entis, scilicet naturaliter, siquidē datur aliud scibile superius ad illa scibilia, quæ habet supra dictas abstractiones, & ex cōsequēti debet habere puriorę, & eleuationē abstractionē. Probat. sequela quia si datur illa realis ratio abstracta ab ente reali, & rationis, quod illa pertineat ad intellectū, tāquā eius obiectū, siquidē attingit ab illo, & nō tāquā pars subiectiua sui obiecti: quia est superior omni aliā rationē: ergo tāquā obiectū intellectus: & sic nō erit obiectum nostri intellectus ens reale sed ens abstractum. Ex quo sequitur quod intellectus non sit nobilissima potētia, siquidē habet illud obiectū ignobilissimum; cū non sit ens reale, nec rationis. Præterea probatur cōclusio: Nam illa ratio vel habet esse per operationē intellectus, vel, non. Si primū: ergo est aliquid rationis, si secundum ergo est aliquid reale: nā omnis entitas, quæ habet esse & non per opus intellectus est, aliquid reale siquidē ei aliunde prouenit esse, quam ab intellectu. Et confirmatur hęc ratio. Nā illa ratio habet esse, siquidem est ens, & nō per intellectū aliās omne ens haberet esse per intellectum,

quod enim conuenit superiori omni sibi inferiori cōpetere debet: ergo si habet esse, & nō per intellectū habet esse in rerum natura: nā non est alius modus essendi: ergo est aliquid reale, nō ergo abstractum à reali & rationis.

Præterea probatur cōclusio: nā nunquā apud auctores graues & antiquos, qui satis sunt versati in metaphysica: cuius modi est D. Tho. Scotus, Boetius, & alij huiusmodi reperitur posita talis entis ratio. Quinimo viri grauissimi etiā negant dari hoc posse, respectu substantiæ & accidentis. Præterea nā ex hac positione sequitur grauissima inconuenientia, quæ in inferioribus prout ratio doctrinæ postulauerit referretur. Ex hac cōclusionē sequitur quod non datur vna ratio entis uniuoca enti, & reali & rationis quia non datur illis vna ratio cōmunis & superior. ¶ Secūda cōcl. 2. Concl. f. Hoc nomē ens, vt cōuenit etiā entibus rationis & realibus importat duos conceptus, qui habet inter se analogiā quādam. Hęc cōcl. probatur auctoritatib. sup. relatis, & tenet illam Fōseca. lib. 4. metaph. q. 1. c. 2. & probatur rationibus: nā ens rationis habet quādam similitudinē cū ente reali: nā sicut illud se habet ad suā entitatē, ita & hoc habet proprietates similes entis realis proprietatibus: ergo licet ens significet duos conceptus secundū tamē quod inter se habet analogiā & proportionē. Probatur autē nā propterea dicitur ens rationis, quia ratio tribuit esse cuius rei, quæ habet similitudinē ad ens reale: cōsequit enim ad rationis actū aliquid, quod simile est enti reali & vero. Præterea: nā ens rationis potest cognosci per similitudinē, & speciē entis realis: ergo ens rationis, est simile enti reali: ergo nō est æquiuocatio inter illa, & nō uniuocatur: ergo analogant. Antecedēsex dictis lib. procedēt cōcl. Cōsequētia probatur: nā cognitio fit per assimilationē: ergo species entis realis similitudinē aliquā habet cū ente rationis, siue ens rationis cū ente reali: nō enim possum cognoscere per speciē impressam rem, quæ nō sit illi similis aliquo modo. Secūdo illa cōsequētia probatur: quia inter æquiuoca, vt sic, nō est similitudo, vti, ma cōsequētia satis patet: quia analogia sunt media inter uniuoca & æquiuoca; & hac ratione probari solet, quod ens dicitur analogice de Deo & creatura. Et certe ob nullam aliam rationē negationē, & relationē entia rationis vocamus, nisi quia habet similitudinē in suo imperfectissimo esse cū esse vero & reali, ex quo patet esse analogia. ¶ Tertia cōcl. Nec etiā in particulari potest dari aliquis conceptus abstractus ab ente reali, & rationis. V. g. non potest dari relatio abstracta ab ente reali & rationis, à relatione reali, & rationis. Hęc cōclusio latius & in particulari disputabitur in prædicamento. 3. Concl. f.

camento relationis. Modo verē hac demonstratione illā probō. Illa entitas particularis, vt relatio v. g. est inferior ad ens: ergo debet esse reale, vel rationis. Antecedens probatur: nā bene valet, est relatio: ergo est ens, & non cōtra: ergo est inferior. Et præterea probatur: quia nō ita extendit sicut ens: multa enim sunt entia quæ nō sunt relationes. Cōsequētia illa probatur, quia ens diuiditur immediatē per reale, vel rationis ergo si est ens debet esse reale vel rationis: cui enim cōuenit diuisum debet cōuenire aliquod membrorum diuidētū, sicut si est animal, debet esse rationale, vel irrationale. Secūdo probatur illa consequētia. Nam illa ratio, v. g. relationis, est ens particulare, & diminutū in aliquo genere: ergo determinatur ad illud per illud, quod immediatē determinat ens: sed quod immediatē determinat ens est aliquid reale, vel rationis: ergo determinat per aliquid reale vel rationis: nō ergo est quid abstractū. Ex hac cōclus. sequitur quod intentio in cōmuni nō potest esse aliquid abstractū à reali, & rationis ente, quia est inferior ad ens ergo est realis vel rationis.

4. Concl.

Quarta cōclus. intentio in cōmuni si sequatur opinionē Heruzi, quā supra retulimus importat relationē quādam rationis cōmuni, primæ, & secundæ intentioni, & genericā respectu illarū, itaq; intentio in hac opinione, genus est ad primā & secundā. Et probatur hęc cōclus. nam primā & secundā intentio cū sint in hac opinione relatiua quædam, quæ habent & terminos diuersos, atq; fundamenta etiā diuersa consequitur, vt specie differant, specie inquā subalterna: & intentio in cōmuni genus est subalternum respectu illarū. Prima enim intentio dicitur terminū formale primæ intentionis intellectus in re, & ita totū iū esse est ad intellectū tendentē in re: ergo est relatio rationis. Et cum huiusmodi tenētia specie differat erit species subalterna. Secūda verō intentio est tendētia formalis secundā, qua res referretur etiā, secūdo ad intellectū, & ad suū v. g. inferius, vt patet in specieitate. Hic autē terminus formalis est diuersus. Quod etiā probatur, quia fundatur in esse cognito intellectus, & sic habet fundamenta diuersa quæ ob re erit specie diuersa relatio, specie inquā subalterna. Vnde cū intentio prædicetur de pluribus specie differentibus in quid vt constat, erit genus.

5. Concl.

Quinta cōcl. Sequēdo aliā opinionē, quā supra retulimus, quod prima intentio obiectiua est id omne quod rebus sine esse in intellectu cōuenit intentio dicitur analogicē de primā & secundā duobus conceptibus, sicut fanū dicitur de animalis & vrina, & pomo. Patet hęc cōclus. quia prima intentio aliquādo est aliquid reale: homo enim est prima intentio, & sic de alijs huiusmodi rebus: sed enti reali, & rationis nihil potest

dari cōmune uniuocū, ergo saltim respectu intentionis secundæ & primæ, quādo est aliquid reale, nō potest esse uniuocū. Præterea, quādo aliqua nō uniuocatur in aliqua ratione superiori, multo minus uniuocatur in ratione inferiori: sed primā & secundā intentio, quādo prima intentio est aliquid reale, nō uniuocatur in ratione entis: ergo neq; in ratione intentionis: intentio enim nō est uniuoca. Maior probatur: Nā ratio superior includitur in inferioribus: ergo si ens respectu entis realis & rationis est analogū, & intentio quæ includit ens, erit analogū. Nā si respectu Dei, & creaturarum ens est analogū, & similiter substantiaque includit ens. Aliqui dicunt rationē nō probare nisi quod analogetur in ratione entis, & nō in ratione intentionis. Sed cōtra: intentio includit essentialiter ens: ergo si analogatur in ratione entis, etiā in ratione intentionis: nā si ens esset imperfectio & intentio includeret ens in quantū intentio, vt sic, esset imperfectio. Quod verō hęc analogia debeat esse duobus conceptibus probatur: nā si datur vnus, vel est realis, & sic nō cōueniret intentionibus rationis, vel est rationis, & sic nō cōueniret intentionibus realibus, & nō potest dari abstractus vt probatum est: dantur ergo duo conceptus, qui habent inter se proportionem & analogiā, pro illa saltim parte, qua ens rationis habet analogiam, & proportionem ad ens reale quod ens rationis includitur in intentione primā, quæ est aliquid rationis. Sed cōtra: Nā aliqua primæ intentiones sunt aliquid rationis, vt chimera, relatio, &c. ergo ab istis possum conceptū intentionis rationis abstrahere, qui sit communis etiam secundis intentionibus, quæ sunt etiā aliquid rationis. Respondetur, quod verū est & intentio ad illas erit species: sed nos non loquimur nisi respectu intentionum realium, & rationis, ad quas sicut ens non potest dicere vnum conceptum, nec uniuocum: ita neq; intentio, sed duos conceptus inter se proportionem habētes: sicut illa habet ens reale, & rationis, & homo viuus, & pictus, qui in ratione hominis plus videtur differre, quā ens reale, & rationis in entis ratione, quia ens rationis habet suas proprietates enti reali similes: nā est vnū, &c.

Dissoluantur argumenta.

AD primum respondetur, quod est si plus differant ens reale & rationis, quā ea quæ differunt in infinitum, quia habent similitudinē, & proportionem ens dicitur de illis analogicē. Nam entia rationis semper habent suū esse & proprietates in ordine ad ens reale: & hac ratione vocatur ab autoribus grauib. ens fictitium, quia est similitudo entis veri, & fit ab intellectu ad entis veri similitudinē, & per hoc patet ad confirmationem. Ad 1. arg.

Ad secundum respond. quod intentio in cōmuni est prima intētio, vt quod & denominatiuē, sicut homo dicitur albus, essentialiter verò habet esse intentionem, abstrahendo à prima, & secunda, & diuiditur in primam & secundā vt quo & essentialiter: sicut vniuersale diuiditur tanquā genus in quinque prædicabilia, scilicet, in genus, speciem, & cap. & tamen optima est diuisio, quia conuertitur cum vno membro diuidenti denominatiuē ad hunc sensum, quod ipsum vniuersale est genus denominatiuē & accidentiter, & vt quod, essentialiter verò habet esse vniuersale abstrahendo à genere, & diuiditur in genus vt quo & essentialiter. Ad confirmationē respō. quod iste terminus prima intentio, est terminus primæ intentionis, & ad hoc sat fuerit significare primam intentionem denominatiuē: & eodē modo respondendū est ad 3. arg. Nam ens rationis & relatio rationis sunt primæ intentiones denominatiuæ, essentialiter verò abstrahunt: & sic non est inconueniēs, quod essentialiter claudatur in primis, & secundis intētionibus. Fateor quidē habere difficultatē, sed dicta sunt secundū opinionē Heruei, & pro ipso defendendo. Si verò sequamur aliū modū dicendi, quod intentio prima dicitur id quod cōuenit rebus de se, & secūda intētio proprietatē cōuenientē rebus, prout habet esse in intellectu, dicimus intentionē & relationem rationis, & ens rationis nō esse primas intentiones, nec secundas, sed abstrahere ab illis: terminū verò ipsa significantē esse primæ intentionis, quia non significat aliquid, quod cōuenit rebus, prout habet esse in intellectu: sicut bene potest esse terminus primæ intentionis etiam si significet secundas intentiones, vt aliqui opinantur, vt iste terminus specieitas, vt dicitur in capite de terminis secundarum intentionum, libro. 1. Sūmularum, quia nō significat illā proprietatē, prout cōuenit rebus ex esse quod habet in intellectu: quia sic debet significare illā cōnotatiuē, & prout conuenit rebus, ita potest esse terminus primæ intentionis, etiā si significet aliquid, quod nec est prima, nec secūda intētio essentialiter: quia significat illā opposito modo ad terminū secūdæ intētionis, vel nō eo modo quo sufficit. Hęc sufficiēt in re tā obscura, & benē video his, qui non sunt ex nostra schola hęc fore difficillima.

Ad alia arg.
aliarū opin.

Ad argumenta alia, quibus cōtra conceptū entis inurgebamus. Ad primū argumētū Sōcinatis respond. quod ratio importata per ens reperitur in ente rationis: nam illa est esse, & ens rationis habet esse, licet minutissimo modo, & analogico: ita vt vnus conceptus non possit abstrahi, sicut nec ab homine viuo, & pīcto, & risu hominis, & prati. Et licet conceptus entis esset illud distinctum per similitudi-

nem participaretur ab ente rationis: sicut risus hominis per similitudinem participatur à floriditate prati.

Ad secundum respō. quia nulli contento sub analogia entis repugnat existentia vera, vel aliqua existentia, quæ sit similis veræ existentie: & ita existentia entis rationis habet similitudinem cum existentia entis realis: quia suo modo est vltimus actus suæ essentia. Habet enim suā essentiam entia rationis per ordinem & similitudinē ad entium realium essentiam.

Ad tertium respō. negando antecedens. Nam visus dicitur analogicē de risu hominis & prati, & tamen nec est realis causatio nec realis significatio: sed sufficit, quod sit aliqua proportio, & similitudo qualis reperitur inter ens reale, & ens rationis.

Ad argumenta quæ Sōcinas constituit in illa q. 6. supra citata respondetur. Et ideo ad quartum argumentum dicitur, quod non datur talis conceptus, & sic nec includitur in inferioribus nec abstrahit.

Ad quintū respondetur, quod ens reale & rationis non conueniunt in vno cōceptu abstracto cōmuni: sed conueniunt analogicē, quatenus eorum duo conceptus habet proportionē: nec dicuntur differentiæ entis, quasi diuidat ali quid cōmune, sed quia omne ens reale debet esse vel rationis, siue accipiantur in communi, vel in particulari.

Ad sextum respond. quod substantia & chimæra non conueniunt nisi in quadam ratione analogica entis rationis duobus conceptibus expressa, proportionē inter se habētibus. Vtrū verò accipiendo totam latitudinē entium realium & rationis sint dicenda ens, respōd. quod non, quia nō sunt vnū ens, & eadē est ratio entis, & vnus entis. Nec dicēda sunt cōceptus obiecti uis: quia nō sunt vnus cōceptus, sed debēt dici partes vnus conceptus analogici, & proportionalis. An verò sint dicēda entia realia, respōdetur quod nō, sed debent dici nō entia realia.

Ad aliud arg. secūdæ opinionis dicitur quod relatio nō est cōmunis enti reali, & rationis rationibus iā factis. Et de illa latius in c. de ad aliquid. Nam quamuis sit simpliciter relatio tamen duobus conceptibus dicitur relatio de relatione reali, & rationis, sicut creata substantia est simpliciter substantia & tamē de Deo & illa duobus cōceptibus, & analogicē dicitur substantia. Ad arg. 3. sententiæ resp. quod de chimæra est intellectus certus, quod est ens rationis: quia est quoddā impossibile: impossibile autē non est aliquid in rebus. Et idē de omni alia entitate rationis. Et quando cōtingeret dubietas, nō posset intellectus dubitare habendo conceptum abstractum, sed habendo conceptum realem, vel rationis.

QUEST.

Q V Æ S T I O VI.

Vtrum prima, & secunda intentio denominent res ad extra immediate.

hec quæstio solet ab intentione tractatoribus sub alijs verbis proponi, vtrum secunda vel prima intentio fundetur super re ad extra immediate, Et quidem multum utilitatis habet hæc quæstio vt melius naturam secundæ intentionis percipiamus, quæ ex modo denominandi multū pedit. Hęc quæstio intellecta de fundamento, si loquamur de secunda intentione iā supra visum fuit, quomodo fundatur proximè in esse cognito intellectus, & non fundatur immediate super rem ipsam absolute, v.g. specieitas, non super hominem vtrumque, sed fundatur super hominē vt cognitū, & ita nō fundatur super rem ad extra immediate, sed prout habet esse in intellectu. Verò accipiamus primam intentionem, quatenus dicit relationem rationis iuxta acutissimi Heruei opinionē probabilissimā, nec etiā fundatur super re ipsam absolute, & sine ordine ad intellectū, sed quatenus terminat cognitionem intellectus specificādo illam, & ita prærequirit cognitionē intellectus circa illud obiectū, vt v.g. homo sit prima intētio in concreto loquimur de prima intētionē est recessu, quod præintelligamus cognitionē intellectus, & ex eo quod illa terminat est prima intentio: non vero dicitur prima intentio sine ordine actuali ad intellectum, vt tēdentem in rem illam, tendentem inquam actualiter. Et illa prima & secūda intētio nō fundatur super rem ad extra, hoc est, super rem sine ordine ad intellectum. Si verò loquamur de prima intentione iuxta primam opinionem, scilicet, tenendo quod sit aliquid quod rebus cōuenit de se. Quam opinionem etiam sequitur Toletus de primis & secundis intentionibus q. 1. quamuis perperam dicat, quod ens rationis consequutū ad cognitionem intellectus, sit secunda intentio. Nam esse cognitū supra visum fuit esse primam intentionem neque pertinere ad considerationem logicam, certum est non habere fundamentum, vt prima intētio est. Nam homo est prima intentio neque habet fundamentum, &c. Et si fiat argumentum. Species est secunda intentio, & non fundatur super rem, vt cognitam ab intellectu, male ergo dicitur, quod secunda intentio fundatur super rem, vt habet esse in intellectu, & nō in mente ad extra. Minor probatur: Nam species dicitur compositum ex natura specifica, & specieitate, sicut album compositū ex corpore & albedine, sed cōpositū ex natu-

ra & specieitate nō fundatur super naturā, vt cognitā, quia totū nō fundatur supra suā partē, nec supra se ipsam: ergo, nō potest dici quod pater, id est, homo habens filium fundetur super hominē generantē. Pro huiusmodi sumēti solut. notandum est, cōpositū apud logicū dupliciter accipi cōsueuisse, scilicet, & pro cōposito ex his, & pro cōposito huic cōposito. Primo modo habet proprietates diuersas à proprietatibus cōpositi secūdo modo. Nā cōpositum ex his nō potest prædicari de parte v.g. accipiamus cōpositū ex corpore, & albedine, quod est cōpositū ex his non potest prædicari de corpore. Falsum est enim dicere, quod corpus est albu, id est, cōpositū ex corpore & albedine, altera enim pars etiā cōpositi accidentalis nō est totū cōpositum accidentale. Si autē albu accipiat pro cōposito huic, tūc cōpositum sic dictum bene potest prædicari de parte: nā bene potest dici, quod corpus est cōiunctū albedini, & cōpositū illi. Vnde hæc propositio, corpus est albu, quæ est vera, facit hunc sensum, nō quod corpus sit cōpositū ex corpore & albedine, quod esset falsum, quia erat cōpositū ex his tūc, id est, ex corpore & albedine: sed facit hunc sensum, quod corpus est albedini cōiunctum, seu cōpositū, seu quod in idē redit est habes albedinē, & iustitās albedinē, seu quod albedo est coniuncta corpori. Idē modo potest accipi species pro cōposito ex natura abstracta & specieitate, & tunc accipitur pro cōposito ex his, & tūc nec denominat nec habet fundamentū, quia illud cōpositū nō præsupponit aliquid, nec aliquid aliud à se denominat, vt plane constat. Si vero accipiat pro cōposito huic, importat vel specieitatem, quæ cōiungitur homini, vel hominē qui cōiungitur specieitati. Et tūc quidē habet fundamentū: nā specieitas coniuncta homini fundatur in esse cognito illius, quāuis verū sit, quod nō supponit pro formali, & sic cōmuniter dicimus quod fundamentū vniuersalis est esse cognitū, vel esse abstractū. Accipimus enim tūc vniuersale nō pro natura habete vniuersalitatē, sed pro vniuersalitate cōiuncta naturæ. Nec sequitur ex hac sententiā processus in infinitū in fundandis intentionibus. Nā specieitas v.g. fundatur super hominē cognitū, cognitū verò esse nō est secūda intētio, sed prima, & hæc prima intētio cogniti esse fundatur in cognitionē, cognitio verò sit effectiue ab intellectu. Et si dicas quod ista cognitio, vt terminat meā cognitionē, qua reflexe cognoscitur, est prima intentio, fateor quidē, & rursus illā reflexā cognitionē possum iterū cognoscere, & sic terminabit meā cognitionē: ergo in primis intētionibus, secundū opinionē Heruei est processus in infinitū. Respō. quod sicuti nō est inconueniēs quod in actibus reflexis nō detur status, ita nō est inconueniens, quod in primis intentionibus non detur.

Ad secundum ergo sensum quæstionis trās-
cuntes, videndum est, an specietas, v. g. & quæ
libet alia intentio denomet in inerte rem ad
extra. Sensus est, an sit necesse aliquam aliam
denominationem in re præcedere, vt denomi-
netur prima, vel secunda intentio, an verò sine
hac præcedenti denominatione prima, & secun-
da intentio denometur ad eum modum, quo
solemus dicere, quantitatem rem materialem
immediatè afficere, & denominare, albedinem
verò non ita, sed mediatè quātitate, quæ prius
facit substantiam quantam. Et quidem loquen-
do de prima intentione in opinione Heruæi:
nam in alia opinione supra relata non habet lo-
cum hæc quæstio, dico quod denominat ipsam
rem immediate nulla alia media denominatione
præiua. Nam Petrus v. g. dicitur prima intē-
tio, quia terminationem quandam formale ha-
bet, quæ consequitur ad actum cognoscēdi: sed
illa terminatio nullam aliam denominationē
in re quæ denominatur prima intentio præsup-
ponit: ergo denominat rem immediatè ad ex-
tra, hoc est, non præsupposita alia denotatio-
ne, nec alia forma in ipsa re. Bene verum est, qd
præexigit actionem intellectus, vt dictum est.
Præterea, nam vel hæc denominatio, si prære-
quitur aliqua vt denomet prima inten-
tio rem, vel est prima intentio, vel secunda. Pri-
ma esse non potest, aliàs eiet processus in infi-
nitum, vel nostra cōclusio est vera: quia iam il-
la prima intētio denomet rem immediate, &
eadem est ratio de prima: ergo etiam prima de-
nominabit immediatè, vel si secunda nō deno-
minat sine alia idem erit dicēdum de illa alia,
& sic erit processus in infinitum, secunda intē-
tio esse non potest: quia prima intentio perti-
net ad primam intellectus cognitionem, & ita
non potest præsupponere secundam intentio-
nem, quæ pertinet ad cognitionem secundam
intellectus. Si autem loquamur de secunda in-
tentione, dico illam non denominare rem im-
mediate, nisi vt præsupponitur in ipsa alia ra-
tionis denominatio ab ente quodam rationis,
sicut præexigit necessario albedo, vt denomi-
net subiectum quantitatem. Hoc autem quod
denominat subiectum est quoddam ens ratio-
nis, quod dicitur relatio esse cogniti taliter, &
denominat rem taliter esse cognitam: & hac de
nominatōne præsupposita res illa postmodū à
secunda intētionē denominatur, v. g. specietas
vt denomet hominem necessarium est, homi-
nē ipsum cognitū esse in vniuersali. Nec enim
hominem sine hac passiva cognitione denomi-
nare potest, quia cum sit ens quoddam rationis
purissimū & perfectissimū in suo genere se-
cunda intentio præsupponit rem sic iam habē-
tē aliquod esse rationis, cuiusmodi est cognitū
esse. Et de hoc supra dictū est satis cum de fun-

damento secundæ intētionis diximus. Nam ex
eo quod præsupponitur fundamentū, quod est
ens rationis, sequitur non posse immediatè de-
nominare rem ad extra non præsupponendo
aliam denominationem rationis. Et si fiat argu-
mentum. Nam illud ens rationis, quod est esse
cognitam taliter rem, quæ fundat secundam in-
tentionem, non est nisi dum actu cognoscitur,
quando tribuo intentionem naturæ non cog-
nosco illud ens rationis, imo nec est necessariū
vt cognoscatur ad hoc vt ego tribuam inten-
tione speciei naturæ humanæ: nam ex eo quod
cognosco naturam in communi, & video illā
esse in pluribus indiuiduis, tribuo, vel tribuere
possum intentionem speciei, & adhuc non est
esse cognitum, quia adhuc non fuit cognitum
illud ens rationis esse cogniti: ergo sine alia de-
nominatōne præcedēte denominat rem ad ex-
tra specietas, respondetur, quod etiā si nō cog-
noscat illud ens rationis, quod est esse cog-
nitum, dicitur esse illud fundamentaliter prox-
imè, & ratione huius dicitur natura cognita, &
præsupponitur alia denominatio virtualiter
saltem, vel illud ens rationis existens ratione
cognitionis naturæ denominat secundum ea
quæ quæstione quarta dicebamus.

QVÆSTIO. VII.
Vtrum secunda intentio funde-
tur super primam, ita quod
prædicetur de illa,

IT videtur quod non: nam in-
tentio prædicatur de eo, supra
quod fundatur: sed intentio se-
cunda nō prædicatur de prima:
ergo nō fundatur super primā.
Maior probatur: nā species prædicatur de ho-
mine, quia specietas fundatur supra hominē.
Minor probatur: quia hæc est falsū, prima inten-
tio est secunda intentio, vt de se patet.

Secundū: nam sicut se habet motus ad hoc,
quod terminet motum, ita se habet intentio ad
hoc vt fundetur in illa alia intentio: sed motus
non est terminus motus, vt habetur 3. Physic.
aliàs esset in infinitum processus. Maior pater
quātum ad hoc, quod in infinitū procedatur:
quia sicut motus & motus sunt eiusdē rationis
in genere, ita intentio, & intētio: & sicut in vna
esset in infinitum processio, ita & in alio.

Tertiū: nam vel fundatur intentio secunda su-
per primam secundū esse reale ad extra: & hoc
non, ita quod esse reale sit ratio fundan-
di, vel fundamentum proximum, vel fun-
datur super primam, vt habet aliquod esse ra-
tionis, & nec hoc aliàs, nisi cōsideraremus pri-
mā intētionē vt refertur ad intellectū, non fun-
daretur.

1. Arg.

2. Arg.

3. Arg.

Deciditur quæstio.

daret secundam intētionem, quia vt sic solum
habet esse rationis: solā enim esse rationis ha-
bet esse dum cognoscitur, quod est falsum: nā
ante istam reflexā cognitionē fundamenti pro-
ximi potest tribui illi rei secunda intentio, v. g.
homini intentio specietatis. Quamuis hoc argu-
mentum sit superiori quæst. cōstitutū, iterū
illud refero propter quandam solutionē, quam
illi exhibent aliqui, quæ mihi falsa est.

4. Arg.

Quartū, Nullum relatiuū fundatur supra cor-
relatiuū suum: sed prima intētio refertur ad se-
cundam, & è conuerso: ergo secunda intentio
non fundatur in prima. Probatur maior: nā pa-
ter non fundatur in filio, nec indiuiduū in spe-
cie. Minor probatur: nam secunda intentio di-
citur per ordinem ad primam, sicut secunda di-
cit ordinem ad primam.

5. Arg.

Quintū: Nam secunda intentio fundatur su-
per aliam secundam intentionem, vt secunda in-
tentio speciei in genere: ergo non potest fun-
dari in prima, aliàs non haberet certum & de-
terminatum fundamentum, quod est contra ra-
tionem relationis, quæ certa & præfixa funda-
menta exposcit.

Ult. Arg.

Ultimū: Prima intentio non fundatur super
secundam, vt de se patet: ergo nec secunda su-
per primam. Probo antecedēs: Nam semper se-
cunda intentio importat secundum respectum
ad intellectū sed prima intentio est primus res-
pectus quo formaliter res terminat primam tē-
dentiam intellectus in ipsum: ergo non potest
secunda intentio fundari in primam intentionē.

Preambula ad quæstionem.

PRO quæstione explicanda notandum est, qd
tā intentio prima, quæ secunda accipi pos-
sunt & in abstracto, & in concreto, non solum
cum significantur per hæc nomina, genus, ge-
nericitas, species, specietas, vniuersale, vniuer-
saliitas, verum cum significantur genericè per
hæc nomina prima & secunda intētio, nā quia
nominibus caremus his nouis abstractis pro
concretis vtimur. Et ad designandum quando
vtimur illis in abstracto, vel in concreto addi-
mus istas particulas in abstracto, vel in concre-
to. Vt si dicamus, secunda intentio in abstracto
accipitur abstractiue: sicuti si diceremus spe-
cietas, vel relatio talis in cōcreto accipitur cō-
cretiue, ac si diceremus, species, vel relatiuū ta-
le: penuria enim nominū in causa est, vt sic ter-
minis vtamur. Notandum est in super, non dis-
putare modo, vtrum necessario omnis secunda
intentio debeat fundari in prima: sic adē, vt
non possit fundari in secunda. Sed illud inqui-
rimus, an prima intentio fundamentum illius
esse possit, sic adē vt prædicetur de illa: & pos-
sumus etiam loqui de fundamento proximo,
& remoto illius.

1. Conclus.

Prima conclusio: secunda intētio in abstra-
cto fundatur in prima intentione in cōcre-
to. Probatur cōclusio ex cōmuni logicorū sen-
su, qui dicunt secundam intentionē fundari su-
per primam. Præterea, nam secunda intentio,
vt supra fuit viuum fundatur super ic ad extra
mediatè: sed res ad extra est prima intentio, v.
g. homo: ergo secunda intentio fundatur in pri-
ma. Et est conformis hæc ratio: Nam specietas
v. g. fundatur in homine cognito in cōmuni:
sed homo cognitus in communi est prima intē-
tio vt de se patet: ergo secunda intentio funda-
tur in prima in concreto. Præterea, secunda in-
tentio habet ordinem ad primam: sed nō vide-
tur habere alium ordinem, nisi eius quod funda-
tur ad id quod fundat: igitur fundatur in
prima. Maior patet: nam secundum aliquem or-
dinem siue respectum importat ad primam. Mi-
nor probatur: quia non potest dicere ordinem
ad illam, tanquam ad causam finalem, nec tan-
quam ad efficiē. Etiam: ergo tanquam ad materia-
lem, & sic tanquam ad subiectum & fundamen-
tum, nam tanquam ad formam constat esse nō
posse. Præterea probatur: nam secunda inten-
tio specietatis est relatio conueniens rebus: er-
go habet fundamentum in illis saltim remotū:
sed omnis res realis prima est intentio: secun-
da igitur intētio fundatur in prima. Et hic no-
ta, quod quando homo cognitus est fundamē-
tum intentionis secundæ, etiam illud esse cog-
nitum est fundamentum ibidem proximum, &
tanquam ratio fundandi. Ceterum illud ibidē
non denominatur secunda intentio, quia non
est subiectum relationis, & non est id quod ha-
bet fundamentum, sed ipsa fundandi ratio: sed
denominatur homo, qui est habens fundamē-
tum proximum & remotum, & subiectum rela-
tionis. Et sicut relatio patet: natus nō denomi-
nat generitatem, sed hominē generantē, quā
uis sit ratio fundandi. Ex hac cōclusionē sequi-
tur, secundā intentionem, etsi de homine pri-
mā nō denominare illā nudè, sed vt est cognita
nō enim denominat hominē, nisi vt cognitū.

2. Conclus.

Secunda conclusio: si teneamus, quod secun-
da intentio dicit relationem quandam ad in-
tellectum, ita vt illud, quod vocatur secun-
da intentio in cōcreto sit relatiuū rationis for-
maliter ad intellectū, quatenus formaliter ter-
minat eius primam cognitionem, etiam potest
fundare secundam intentionem. Hæc conclu-
sio satis aperta est: nam ex necessitate vt funde-
mus in natura humana intentionem speciei,
debet præsupponi cognitio ipsius naturæ,
seu ipsa natura cognita, quoad suam realita-
tem: sed hoc est esse primam intentionem
terminare formaliter primā cognitionē intel-
lectus.

lectus, cuiusmodi est illa cognitio, quatenus terminatur ad hominē vt sic: ergo secunda intentio fundatur super primam. Et hæc conclusio satis infertur ex præcedenti, seu potius est eadem. Solum enim in hoc est discrimen quod prima conclusio loquebatur de intentione, secundum quod est id, quod rebus de se conuenit, hoc est non prout habent esse in intellectu secundum primam opinionem supra relatam. Et licet diceret hæc opinio, quod formaliter non dicitur prima intentio, v. g. quæ est homo nisi hominem, supra quod asserere fundari intentionē speciei, requirebat tamen relationē esse cognitū: quæ quāuis non esset de ratione hominis, vt est prima intentio, erat necessarium fundamentum illius intentionis necessarium, inquam proximum. Hæc vero conclusio loquitur de prima intentione quatenus dicit formaliter relationem rationis, secundum quam formaliter terminat primam intentionem, seu cognitionem intellectus, & ita dicit secundam intentionem fundari supra primam, hoc est, supra hominem, quatenus habet rationem intentionis primæ, & illa relatio esse cognitū prima cognitione, dicit esse de ratione formalis primæ intentionis, respiciendo fundamentū proximū secundæ intentionis speciei, quæ potest competere homini iam sic cognitū, & habenti rationē primæ intentionis, per illam relationē rationis formaliter. Nā homo solum est id quod de nominatur prima intentio, & subiectū primæ intentionis formaliter loquēdo in secunda opinione Magistri nostri sapientissimi Heruzi.

3. Conclus.

Tertia conclusio: Si prima intentio accipitur in abstracto, seu in concreto, verū formaliter etiā fundat secundam intentionem, v. g. sicut dicimus, quod homo fundat secundam intentionem, speciei, quæ ipsam speciem denominat, & rursum illa secunda intentio speciei fundat intentionem indiuidui, nam est hæc species, & indiuiduum speciei in communi, & fundat intentionem subiecti in hac prædicatione. Hæc est species prædicabilis, & specieitas in communi fundat intentionem speciei, quia specieitas est species prædicabilis, & est species respectu huius, & illius specieitatis, quia prædicatur de illis in quid, quæ solo numero differunt. Eodem modo prima intentio quatenus dicit relationem, si accipitur in abstracto cōmunis est omnibus primis intentionibus, siue tanquam genus, siue tanquam species. Et ita ex eo quod cognoscitur in vniuersali, & abstrahitur à suis singularibus induit rationem speciei, vel generis: nā habet suam naturā specificā, vel genericā, quæ potest in vniuersali considerari, & induere rationem generis, vel speciei, sicut homo, & animal. Quinimo illa relatio, quæ essentialiter est prima intentio, quatenus cognoscitur

ab intellectu prima cognitione, hoc est, cognitione, quæ terminatur ad ea, quæ conueniunt illi secundum suam rationem, & proprietates, dicitur prima intentio, vt quod: & denominatiuē, & essentialiter est prima intentio, vt quo, sicut specieitas, cum cognoscitur in vniuersali denominatiuē, est species vt quod, & essentialiter vt quo. Et hoc magis quæst. seq. explicabitur. Si verò prima intentio in concreto accipitur, vt est tale relatiuum rationis, etiam potest considerari in vniuersali, & est genus, seu species respectu inferiorū, sicut genus est species respectu huius, & illius generis, & ita induit etiam rationem generis, vel speciei. Et hoc eadem ratione probatur: quia etiam habet naturam quandam, quæ in vniuersali potest considerari: similiter potest esse subiectum & prædicatum, & ita induere secundam intentionem.

4. Conclus.

Quarta conclusio: Hæc propositio: Prima intentio est secunda intentio potest habere sensum verum, & falsum. Probatur: nā si in abstracto accipitur, facit hūc sensum, quod ratio primæ intentionis sit ratio secundæ intentionis: & sic vt hæc est falsa, genereitas est specieitas, ita illa. Si vero accipitur secunda intentio in concreto, sicut concedimus, quæ dicitur species est secunda intentio, & homo v. g. est prima intentio: ita potest cōcedi quod prima intentio sit secunda intentio: quia quando intentiones importantur per terminos connotatiuos, bene possunt ad inuicem affirmari. Vniuersale enim dicitur secunda intentio, sicut genus dicitur species, & illa est prædicatio denominatiua, quod infra magis explicabitur. Est tamen vt diximus in vsu disputantium, vt possint accipi in concreto illa nomina.

5. Conclus.

Quinta conclusio: Secunda intentio in concreto si dicat compositum ex re & secunda intentione, vt album compositum ex corpore, & albedine, seu compositum ex his, vt iam diximus non fundatur super primam. Probatur in specie. Species v. g. dicit materiale & formale, scilicet, hominem, & secundam intentionem: sed totum hoc nō fundatur in homine: nam homo non fundatur in se ipso: ergo & quando dicimus, quod secunda intentio fundatur in prima vel accipitur in abstracto, vt specieitas, vel si accipitur in concreto, scilicet, quod species fundatur in prima intentione, seu secunda intentio fundatur in prima, accipitur ibi species ex vsu disputantiū pro specieitate, & formaliter, & pro cōposito huic, scilicet, pro relatione, quæ cōtingit homini, & cuius materiali. Si verò inquiras è cōtra, an prima intentio fundatur in secunda, quod est difficile explicare, præmittendo tamē, quod hæc conclusio procedit de prima intentione secundum opinionē Heruzi, Respondetur, & sic

Sexta conclusio probabilis contra Scotum, prima

6. Conclus.

primam intentionem fundari posse supra secundam. Et probatur ista conclusio: Nam specieitas est secunda intentio: sed hæc potest fundare primam intentionem: ergo prima intentio potest fundari super secundam. Probatur minor: Nam super specieitatem potest fundari intentio speciei: hæc enim est vera, specieitas est species, quandoquidem specieitas prædicatur de pluribus differentibus numero: sed relatio speciei, & secunda intentio fundatur super primam, vt supra probatum fuit: ergo in specieitate est prima intentio fundata, super quam fundatur secunda, scilicet, esse speciem: ergo. Secundo probatur illa minor: Nam vt specieitas sit species est necesse quod cognoscatur in vniuersali: sed illud esse cognitum specieitatis est prima intentio, & fundatur super specieitatem, quæ est secunda intentio: ergo prima intentio fundatur super secundam. Probatur minor: Nam sicut esse cognitū natura realis, est relatio, quæ est prima intentio, ita esse cognitum secunda intentionis debet esse relatio, quæ est prima intentio: nam quoad hoc eadem est relatio.

Præterea: nam relatio specieitatis quæ denominat specieitatem speciem fundatur remote in vniuersitate specifica formali specieitatis, ergo proximè debet fundari in aliquo quod sit prima intentio: nam si fundaretur in secunda intentione esset in infinitum processio, quia illa rursum secunda intentio, quæ est fundamentum proximū non potest fundari in aliqua prima intentione conuenienti specieitati: ergo fundatur in secunda, & sic in infinitum: & si fundatur in prima conuenienti specieitati: ergo iam prima intentio fundatur in specieitate, quæ est secunda intentio. Præterea: Nam prima intentio est relatio rationis, quæ terminat primam cognitionem intellectus, hoc est, cognitionem qua cognoscitur res secundum ea quæ sibi conueniunt, non ex esse cognitū, quod habet in intellectu. Et secunda intentio est relatio, quæ terminat secundam cognitionem intellectus, vt cognitionem, qua cognoscitur natura, vt habet esse prædicabilem de multis, quæ est secunda naturæ cognitio: & quando cognoscitur secundum suam essentiam est prima cognitio: ergo quando cognoscitur specieitas secundum suam quidditatem, & proprietates & accidentia, quæ illi ex sua essentia cōueniunt cognoscitur cognitione prima: ergo resultabit terminus huius cognitionis in illa: sed illa est prima intentio: ergo. Quando vero cognoscitur eadē secunda intentio, vt est in multis quod conuenit illi ex se vniuersali cognita conuenit secundam intentionem specieitati: & sic prima intentio fundatur super secundam. Est itaq; loquendum de specieitate sicut de paternitate, quantum ad

hoc. Et quod dictum est de secunda intentione in abstracto dicendum & est de illa in concreto. Et si dicas: Nam illa relatio esse cognitū specieitatis fundatur in cognitione: ergo non fundatur in specieitate: respondetur, quod proximè fundatur in cognitione remote in specieitate. Secundo responderetur, quod est fundatur in cognitione conuenit tamen specieitati, & illam denominat, quod sufficit. Et si rursum dicas, quod hæc erit vera, secunda intentio est prima intentio, responderetur, quod si accipitur in abstracto, falsa est quia sic sensus, ratio vnius est ratio alterius ratio: sicut hæc etiam est falsa paternitas est filiatio. Si verò prima intentio in concreto accipitur, verissima est. Sicut enim hæc est vera, specieitas est species; ista est vera, specieitas est prima intentio terminatiuē. Sicut enim denominatur cognita prima cognitione, ita denominatur prima intentio, nam quāuis essentialiter sit secunda intentio, bene potest à prima intentione formali superueniente denominari prima intentio, sicut genereitas potest denominari genus, vt iam videbimus.

Differuntur argumenta.

Ad primum argumentum patet ex dictis in hac conclusione, & ex quarta. Ad secundum respondetur, quod non est simile de habitudine motus ad motum, & de intentione ad intentionem: quia cū motus dicat tantum ens reale extra animam, & aliquo modo vnius rationis non eo modo se habet ad hoc quod sit terminus motus vel subiectū motus, vel fundamentum, sicut intentio quæ dicit formaliter aliquid rationis: & cū ens reale vnius rationis cū alio non potest reflecti supra aliud, præcipuè quantum ad hoc, quod vnum terminet aliud, aut sit fundamentum alterius. At verò cum entia rationis ad intellectus operationem consequantur, quæ potest fieri, & in primam intentionem & in secundam sit, vt possit fundari vna intentio etiam secunda in alia intentione, non solum prima, verum secunda.

Ad tertium supra iam fuit dictum. Aliqui tamē dicunt secundam intentionem præsupponere primam, hoc est relationem illā, quæ est terminatio formalis nō vt fundamentū. Nam etiam si illa esse nō posset per hoc quod cognosco: naturā amin vniuersali, fundari secunda intentio, sed præsupponitur cōcomitanter. Verum hæc solutio nulla est, quia iam supra fuit ostensum omnē intentionē secundā fundari in rationis ente. Illud enim esse cognitū, quod est prima intentio non est ibi per accidens, sed necessariū vt fundatur secunda intentio: quia esse cognitū secundo præsupponit cognitum esse primo.

Ad quartum respondetur, quod prima intentio in opinione Heruzi non refertur nisi ad

Ad 1. & 2. argument.

Ad 3. arg.

intellectum, secunda verò ad intellectum, & terminum alium. Non verò prima intentio refertur ad secundam: nam species non refertur ad hominem, nec homo ad speciem, nec species refertur ad hominem terminatam primam intentionem, quæ est prima intentio in opinione Heruzi, sicut conceptus ultimus, & non ultimus, quamvis videantur ad inuicem referri, non tamen referuntur nisi ad rem significatam. Similiter in præsentia, etsi videatur prima & secunda intentio ad inuicem referri non ita est, sed referuntur vt sæpè iam diximus. Verum est tamen, quod secunda præsupponit primam vt fundamentum. Ad vltimum patet ex vltima conclusione.

ad vlt.

QVÆSTIO. VIII.

Vtrum vna secunda intentio fundetur super aliam secundam intentionem, ita vt prædicetur de illa.

T videtur quod non: nam alias daretur processus in infinitum, quem nullus debet admittere. Probatur sequela: nam si supraspecieitatem fundaretur alia secunda intentio: ergo supra illam poterit fundari alia intentio secunda, & sic in infinitum. Probatur consequentia: nam si supra specieitatem fundo intentionem speciei, supra intentionem speciei potero fundare intentionem subiecti, & supra intentionem subiecti intentionem prædicati, & istas intentiones potero ad libitum prædicare, & subijcere in infinitum: ergo.

2. Arg.

Secundo. Ens rationis non potest fundari supra ens rationis, sed vna secunda intentio est ens rationis: ergo non potest fundari super aliam secundam intentionem, quæ est ens rationis etiã. Probatur minor. Nam illud in quo fundatur debet habere maiorem entitatem, quã illud, quod fundatur supra ipsum: sed vna secunda intentio non habet maiorem entitatẽ quã alia. Maior probatur: quia illud quod fundatur aliquid est id à quo dependet res fundata in suo esse: ergo debet maiorem entitatem habere, & perfectiorem vt aliud in suo esse sustentet, quod etiam patet in relatione, & fundamento reali in substantia, & accidenti, in domo, & fundamento.

Et confirmatur hoc argumentum: quia vna relatio realis nõ fundatur super alia: ergo nec vna secunda intentio super aliam cum sint relationes. Antecedens probatur: Nam fundamẽ-

ta relationis ex Arist. c. de ad aliquid sunt actio & passio, vnitas, & mensura, inter quæ non an numeratur relatio.

Tertium arg. Si aliquæ secundæ intentiones possunt esse fundamenta aliarum, maximè intentiones prædicabilium: sed istæ non: ergo. Minor probatur: nam vel accipiuntur istæ intentiones in concreto, vel in abstracto, neutro modo possunt fundare alias intentiones: ergo. Probatur minor: nam si accipiatur genereitas specieitas, &c. in abstracto nullã intentionem possunt fundare: aliàs hæc esset vera: specieitas est species, vniuersalitas est vniuersale. sed istæ nõ: ergo. Probatur maior: nam certè si aliquæ intentiones possunt fundari, fundarentur vtiq; illæ cum specieitas sit in pluribus indiuiduis specieitatis, & vniuersalitas in pluribus indiuiduis vniuersalitatibus, & sic erunt species, & vniuersale: ergo. Sed illa minor probatur: nam si specieitas est species: ergo id, quo aliquid est prædicabile de pluribus differentiis numero est quod prædicatur de pluribus differentiis: sed hoc est impossibile: ergo. Maior patet ex definitionibus specieitatis, & speciei. Minor illa probatur: nam id quo aliquid est pater, non est id quod est pater: nam hæc est falsa: paternitas est pater. Secundo probatur eadem minor: nam si hæc est vera: specieitas est species: ergo ab aliqua forma denominatur species, non a se ipsa, quia inter denominans, & denominatum debet esse realis distinctio ad minus: nam specieitas est essentialiter specieitas, & accidentaliter species: ergo hoc habet ab aliqua forma: nec potest denominari species ab illa specieitate: quia vna albedo nõ potest denominari alba ab alia albedine, sicut nec vna paternitas pater ab alia paternitate: ergo nec vna species ab alia. Tertio probatur eadem minor: nam concretum non prædicatur de abstracto, hæc enim est falsa, humanitas est homo albedo est albu, relatio est relatiuum: ergo etiam hæc, specieitas est species, vniuersalitas est vniuersale, genereitas est species, vniuersalitas est genus. Et confirmatur hoc arg. Nam illa specieitas, quæ denominat specieitatem speciei, debet esse singularis, & indiuiduum illius specieitatis, quia duo vniuersalia eiusdem speciei non possunt esse in eodem intellectu simul, sed vnum indiuiduum inferius quidditatiuè inintelligibile est, quod denominet accidentaliter tuũ superius quidditatiuè, sicut est inintelligibile, quod hæc albedo tribuat denominationem ab albedine in comuni. Et confirmatur maior secundum, quia hæc nõ potest esse vera genereitas est species, quia forma essentialiter specificè distincta ab alia nõ potest illã denominare, sicut albedo nõ potest facere nigrũ, nec denominare nigredinẽ: sed specieitas, & genereitas specie differunt: ergo specieitas

3. Arg.

4. Argum.

tas nõ potest denominare genereitatem speciei & sic de alijs: non ergo vna harum intentionũ in abstracto potest denominare aliam. Quod nec in concreto probatur, & sit

Quartum argumentum: Nam genus species & vniuersale, &c. sunt intentiones in concreto: at ista non possunt fundare alias secundas intentiones: ergo. Probatur minor. Nam si vniuersale fundaret aliam secundam intentionem esset intentionem generis siquidem prædicatur de pluribus differentiis specie: nam prædicatur de genere & specie, & cetera, quæ specie differunt: sed hoc est impossibile: ergo. Probatur minor: nam alias vniuersale, quod est superius ad illa quinque prædicabilia conuerteretur cum vno membrorum diuidentium: nam vniuersale diuiditur in illa quinque prædicabilia, quorum primum est genus: ergo si vniuersale est genus conuertitur cum vno membrorum diuidentium: hoc autem est impossibile; nam diuisum debet esse superius ad membra diuidentia: & hæc est vna conditio, quæ assignatur bonæ diuisionis: ergo. Et confirmatur hoc argumentum. Nam hæc prædicatio est falsa: genus est species, differentia est species, &c. ergo non fundantur huiusmodi intentiones. Probatur antecedens: nam fit appellatio ex eo, quod prædicatum est prædicatum secundæ intentionis: ergo fit sensus quod genus vt sic, est species, id est, quod vt prædicatur de pluribus differentiis specie, prædicatur de pluribus differentiis numero, quod est absurdum maximum.

5. Argum.

Quintum argumentum: Nam si vna secunda intentio potest in alia fundari, sequitur, quod intentio indiuidui posset fundare intentionem speciei, & sic quod ista est vera: indiuiduum est species: hoc autem est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela, quia indiuiduum prædicatur de pluribus differentiis numero: nam prædicatur de hoc indiuiduo & alio indiuiduo secundè intentionem acceptis, quæ numero differunt: ergo est species vt colligitur ex definitione speciei. Probatur minor: Nam ab omnibus indiuiduis nihil potest abstrahi materiale & indiuiduale, quod prædicetur de illis: nam sunt velut primo diuersa: ergo indiuiduum non potest esse species quia species de pluribus prædicatur, & dicit aliquid commune, quod de illis affirmatur ab illis abstractum. Probatur antecedens: nam indiuiduum secundè intentionem acceptum vagatur per genera accidentium & substantiarum: quinimo in ipsis entibus rationis reperiuntur etiam indiuidua: sed ab istis omnibus nihil potest abstrahi, quod prædicetur de pluribus. Probatur minor: nam illud, vel est substantia, & hoc non, alias non competeret indiuiduis ac-

cidentis: nec est accidens: alias non competeret indiuiduis substantiæ, nec est aliquid reale, alias non competeret indiuiduis rationis; nec est aliquid rationis alias non competeret indiuiduis realibus, ergo nihil potest ab illis abstrahi. Nec sufficit dicere, quod formale est aliquid rationis, quod illis omnibus potest competere. Nam indiuiduum non solum importat formale, sed etiam materiale, quia est terminus connotatiuus, ergo cum de materiali nihil illis posset importare, non potest esse species. Et confirmatur hoc argumentum: Nam intentio indiuidui essentialiter facit prædicabile de vno tantum: & sic essentialiter est singularis, ergo non potest esse denominatiue vniuersalis. Nam quando aliquid competit alicui per se essentialiter, eius oppositum non potest competere, nec accidentaliter, nec essentialiter: sed esse vniuersale est oppositum eius, quod est esse singulare: ergo si indiuiduum est eius intentionis conuenit essentialiter esse singulare esse vniuersale nec per accidens conuenit: & sic non erit species indiuiduum. Et confirmatur hoc argumentum: & accipio hanc intentionem indiuidui. Nam hæc non potest supra se fundare aliam intentionem indiuidui, etiam si fit indiuidua: ergo falsum est dicere, quod indiuiduum est commune pluribus indiuiduis, & quod vna intentio secunda fundatur super aliam. Probo antecedens: Nam ipsa est indiuiduum, vt quo essentialiter, seu est id, quo aliquid est indiuiduum: ergo non potest esse id quod est indiuiduum: ergo non potest fundare intentionem indiuidui. Si dixeris, quod est indiuiduum vt quod, & vt quo, indiuiduum vt quod quatenus de vno tantum prædicatur, scilicet, de seipso, est etiam indiuiduum vt quo, quatenus est id, quo aliquid prædicatur de vno tantum, contra: nam quando dicitur quod est indiuiduum, vt quod, vel denominatur à se ipsa indiuiduum, vt quod, vel ab alia intentione indiuidui. A se ipsa est impossibile; nam idem non potest sibi denominationem accidentalem tribuere; non enim albedo seipsam albã denominare potest: nam vt diximus inter formam dominantem & denominatam debet esse distinctio, saltem formalis. Si denominatur ab alia intentione, quæ faciat ipsam indiuiduum, vt quod, sequitur processus in infinitum: nam illa intentio denominans etiam est indiuiduum, vt quod: ergo illud habet ab alia intentione: & rursus illa est indiuiduum, vt quod etiam, quia prædicatur de se ipsa: ergo illud habet ab alia, & sic in infinitum. Et confirmatur hæc ratio: quia indiuiduum non cognoscitur ab intellectu: ergo non potest fundare aliam intentionem. Et quod sit difficile explicare quomodo cognoscatur secundæ intentiones, iam vidimus.

Sextum argumentum principale: Nam si vna intentio secunda fundare potest aliam, sequitur, quod intentio denominatorum potest fundare intentionem vniuocorum, & sic, quod ista sit vera prædicatio, denominatiua sunt vniuoca: consequens est falsum; ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: Nam de nominatiuum, verbi gratia, album significat sua significata vnico conceptu & importat illis vnica rationem communem; ergo conuenit illis intentio vniuocorum, & definitio. Sed minor probatur: nam denominatiua, & vniuoca sunt intentiones differentes specie, & sic eadem rei non possunt conuenire: nam ista, vniuocum est denominatiuum est falsa, sicut ista, æquiuocum est vniuocum: nam appellat & facit sensum formalem, qui sensus est falsus.

Præambula ad questionem decidendam.

Questio hæc difficilis admodum est; propterea quod secundæ intentiones minime sunt entitatis, & consequuntur ad actum intellectus, qui potest reflecti super omne illud, quod habet rationem entis. Et ita rursus intelligere secundas intentiones & in ipsis, ac si essent aliquid reale, alias fundare, & cum sint intentiones fundatæ supra alias, eiusdem rationes cum illis, difficile est intelligere denominationes huiusmodi, & prædicationes, quæ sequuntur. Et pro huius explanatione notandum est, quod licet secundæ intentiones non habeant subiecta, cui inhæreant, habent tamen subiecta, quæ denominat, sicut specieitas denominat hominem speciem licet illi non inhæreat & hoc subiectum secundum aliquam considerationem vocant logici fundamentum remotum intentionis. Homo enim secundum vnitatem formalem specificam est fundamentum specieitatis. Præterea, est considerandum, quod sicut in accidentibus realibus, relatiuis est dare fundamentum principale quo mediante illa relatio conuenit, & est dare fundamentum, seu ratio, quare conuenit illa relatio, quod vocatur fundamentum proximum, verbi gratia, relatio paternitatis fundatur in hac substantia, vt habet potentiam generatiuam principaliter, in actione vero generandi, vt in proximo fundamento, seu conditione: ita in accidentibus relatiuis rationis est remotum fundamentum, vt dictum est, & proximum, quod est esse cognitum. Et sicut hæc fundamenta reperiuntur in entibus realibus, vt possint fundare habitationes, ita hæc eadem fundamenta reperiuntur in entibus rationis, & secundis intentionibus: quamobrem possunt etiam

alias fundare intentiones. Nam etiam specieitas habet suam vnitatem formalem, & præterea habet suum esse cognitum. Quamobrem merito queritur, an supra illam, secunda alia intentio fundari possit. Vt ergo hoc ipsum explicemus sit

Decisio questionis.

Prima conclusio. Vna secunda intentio etiam in abstracto fundat aliam secundam intentionem, verbi gratia, specieitas fundat aliam intentionem specieitatis, & illud abstractum, scilicet, specieitas, sit materiale illius secundæ intentionis, & denominatur species: & sic in alijs multis. Et probatur ista conclusio euidētibus rationibus. Primo, Omne illud, quod potest esse obiectum formale alicuius actus intelligendi, potest esse principale fundamentum secundarum intentionum, consequentium ex tali actu intelligendi ad tale obiectum: sed secunda intentio potest esse huiusmodi: ergo potest esse fundamentum alterius secundæ intentionis. Maior patet exemplo hominis, qui potest esse fundamentum intentionis specieitatis, quia cognoscitur ab intellectu, vt in pluribus indiuiduis existens, & ita homo secundum suam vnitatem formalem, est fundamentum remotum illius, & secundum esse cognitum tale, est fundamentum proximum. Sed minor probatur multipliciter. Primo: quia secunda intentio est obiectum logice; ergo cognoscibilis à logica per actum intellectus; item est significatum termini: ergo est cognoscibilis ab intellectu, quia termini significat quod intellectus cognoscit. Item, nam intellectus, cognoscit omne illud, quod habet similitudinem ad ens reale, cuiusmodi est secunda intentio. Consequentia illa patet; quia esse cognitum supposita vnitati formali, verbi gratia in specieitate, est fundamentum secundæ intentionis speciei. Et secundo probatur eadem consequentia: nam secunda intentio fundatur in esse cognito tali. Si ergo est fundamentum proximum intentionis in secunda intentione poterit fundari in illa secunda intentio alia. Secundo probatur conclusio: homo est species, quia prædicatur de pluribus differentibus numero in quid: sed etiam genereitas prædicatur de hac, & illa genereitate in quid, quæ solo numero differunt: ergo genereitas est species: ergo fundatur vna secunda intentio aliam. Tertio. Nam quia homo, verbi gratia, habet vnitatem formalem, quæ est indiuisibilis per principia formalia, & potest cognosci in communi, attribuit illi intellectus secundam intentionem speciei; sed etiam specieitas habet suam vnitatem formalem, & potest in communi cognosci, & est in pluribus

1. Conclusio.

2. Conclusio.

3. Conclusio.

ribus specieitatibus solo numero differentibus: ergo potest fundare secundam intentionem speciei. Præterea: Vna secunda intentio potest affirmari vel negari de alia: ergo vna secunda intentio induit intentionem subiecti & prædicati: sed intentio subiecti & prædicati est secunda: ergo secunda vna intentio fundatur supra aliam secundam intentionem. Sed contra est argumentum: Nam si vna secunda intentio fundat aliam secundam: ergo est actus intellectus, quo vnaque cognoscitur, & habet esse: quia nec fundare nec fundari possent, nisi haberent esse: sed duo actus intellectus non possunt esse simul: ergo nec illæ intentiones: & ita nec possunt fundare alias. Respondetur, quod bene possunt simul esse duo actus intellectus, quando habent ordinem ad inuicem; & illi duo actus habent quidem ordinem ad inuicem, siquidem habent ordinem res ipsæ, quæ intelliguntur secundum rationem fundantis & fundati; & ita illi actus inter se ordinantur; sicut & in hoc syllogismo: Omne bonum est appetendum; iustitia est bonum, appetenda igitur est. Sunt tres actus intellectus simul; aliqui dicunt eodem actu nos intelligere vtramque intentionem; vt ad inuicem ordinantur.

Secunda conclusio. Etiam vna secunda intentio in concreto fundat aliam secundam intentionem. Hæc conclusio eisdem rationibus, quibus præcedens probatur. Et rursus: Nam logica, vt supra visum fuit, tractat de secundis intentionibus adiunctis primis, & non in particulari, sed in vniuersali: quia omnis scientia versatur primo & per se circa vniuersalia; ergo secunda intentio in communi est vniuersalis; ergo fundat intentionem vniuersalem. Præterea, quia vniuersale est genus ad quinque vniuersalia, vt omnes fatentur; ergo fundat intentionem generis, & est secunda intentio in concreto, ergo. Præterea: nam accidens quantum prædicabile, est species vniuersalis, ergo fundat intentionem speciei; habet enim omnia requisita, vt fundet. Omnia enim, quæ habent vt fundare possint secundas intentiones, entia realia, hæc omnia habent secundam intentionem, vt alias fundent intentiones secundas.

Tertia conclusio. Vna secunda intentio fundatur supra aliam modo iam dicto, siue in abstracto, siue in concreto; & prædicatur de illa quatenus habet rationem fundamenti principalis. Et sic de specieitate dicitur, quod est species. Pro qua intelligenda conclusione aduerte, quod in accidentibus realibus hoc reperimus, vt eorum quædam repugnantia sint esse idem, sicut albedo, & nigredo; ita quod nec in abstracto, nec in concreto seclusa ampliatione prædicatur de se ipsis. Nam ista est falsa, album

est nigrum, & albedo est nigredo. Alia verò sunt accidentia, quæ non solum non repugnant, verum possunt esse in eodem, sicut albedo, & dulcedo; quia propter hæc est vera; aliter est dulce; etiam si hæc sit falsa; albedo est dulcedo. Alia sunt accidentia, quæ non solum non repugnant; verum vnum ad aliud consequitur ex necessitate, sicut curuum, vel rectum ad lineam; par vel impar ad numerum. Ita omnino contingit in intentionibus; Nam quædam sunt, quæ repugnant eidem subiecto, vt esse genus, & speciem specialissimam, esse genus & differentiam; similiter esse terminum & propositionem. Et hoc verum est siue substrata & denominata sint entia rationis, siue entia realia; quia quantum ad hoc; ad paria iudicantur. Et ratio huius est; nam exposcunt subiecta, seu fundamenta diuersa formaliter. Nam genus exposcit fundamentum; seu subiectum suscipiens denominationem, quod sit naturæ determinabilis per differentiam, & quod stet sub cognitione generica, quia cognoscatur animal species specialissima exposcit subiectum aliud, nimirum naturam non determinabilem differentijs oppositis, & exposcit illam; vt stat sub conceptu specifico, sed ista eidem rei conuenire non possunt vt stat sub eodem conceptu formali: ergo nec intentiones istæ. Itaque intentiones, quæ exposcunt fundamenta, quæ repugnant eidem rei, non vtrunque consideratæ, sed vt stat sub diuerso conceptu formali, & vt habet rationem diuersi obiecti, eidem conuenire non possunt. Nam quamuis animal, & homo sint idem, cæterum generis intentio conuenit non homini, sed animali, vt sic, & vt habet illum conceptum animal in mente, & species conuenit homini, vt habet istum conceptum homo, sed homo & animal, vt sic sunt formaliter diuersa subiecta intentionum, & habent diuersas rationes fundandi. Vnde hæc erit falsa, animal quod est genus, est species specialissima; quia sit sensus, quod eidem; cui conuenit esse genus, conuenit esse speciem; Genus autem conuenit huic rei quatenus stat sub isto conceptu animal, & illi vt stat sub illo non conuenit esse speciem, nec differentiam. Et hoc valde notandum censeo. Aliæ intentiones sunt, quæ in eodem se compatiuntur, licet accidentaliter, vt est intentio speciei, & subiecti; & denique omnes illæ intentiones, quæ eidem conceptui obiectiuo conueniunt. Itaque animali, vt sic, & vt stat sub hoc conceptu animal, & est obiectum significatum per hunc conceptum animal, conuenit intentio generis, & intentio speciei, & ita hæc est vera, quod est genus est species. Et probatur primo. Quia Porphyrius capite de specie concedit hanc esse veram; media sunt genera & species, & loquitur de collocatis in media linea prædicamentali, vt de corpore

poro animali & cætera, & capite quinto de cõ-
 manitatibus, ita dicit idem. Et species quidem
 cum sit est genus, ergo cõceditur species est ge-
 nus. Probatu secundo: Nam in accidentibus
 realibus quando vnum materiale habet duo ac-
 cidentia bene ad inuicem in concreto affir-
 mantur, ita quod hæc est vera, album est dulce.
 Sed idem materiale, hoc est, idẽ conceptus ob-
 iectiuus, verbi gratia animal est genus, & spe-
 cies subalterna: ergo genus & species de eodẽ
 in cõcreto prædicat: & hæc est vera animal est
 prædicatum, animal est subiectum, quia eidem
 conceptui generico vtrumque conuenit. Et
 si dicas, contra: Nam animal habet quod sit ge-
 nus in ordine ad inferiora, species in ordine
 ad superiora: ergo non prædicantur ad inui-
 cem, respondetur negando consequentiam.
 Nam etiam corpus habet quod sit album in
 quantum habet accidens, quod participat lu-
 cem, & habet esse dulce, in quantum habet ac-
 cidens, quod participat humidum in tali tem-
 peramento: & tamen verum est dicere, quod
 album est dulce; quia non fit sensus formalis, vt
 qua ratione fit album, sit dulce: nam tunc esset
 falsa: sed fit sensus, illud quod habet albedinem
 habet dulcedinem. Et ita ibi fit hic sensus, idẽ
 materiale, vt stat sub eodem conceptu, obiecti-
 uo, habet intentionem generis & speciei me-
 dia: non tamen fit sensus, quod sub eadem ra-
 tione idem obiectum habeat vtrumque. Aliæ
 sunt intentiones, quæ de alijs prædicantur
 in concreto. Verum hæc prædicantur per se vel
 tanquam propriæ passiones necessario conne-
 xæ, vel tanquam aliquid superius quidditatiue.
 Nam sicut ad hominem sequitur risibilitas, vt
 passio, quæ de ipso in concreto prædicatur: ita
 ad vniuersale suo modo sequitur prædicabili-
 tas: & ita est vera & in secundo modo vniuer-
 sale est prædicabile. Nam eidem materiali, scili-
 cet, homini conuenit esse vniuersale, & illi, vt
 habet vniuersalitatem conuenit esse prædicabi-
 le. Et hæc est etiam vera, genus est vniuersale,
 vbi prædicatur superius de inferiori. Et hoc pro-
 batur: Nam logica considerat secundas inten-
 tiones in concreto, & de illis demonstrat suas
 passiones, ergo illæ passiones in concreto affir-
 mabuntur de suis subiectis. Nam alias non pos-
 set fieri demonstratio si hæc non esset vera, ge-
 nus est prædicabile: quia non posset prædicabi-
 le demonstrari de illo. Nec si hæc non esset vera,
 genus est vniuersale, posset prædicabilitas de
 multis, affirmari de genere in cõcreto, ergo. Et
 si dicas: Hæc non habere difficultatem, loquen-
 do de subtratis. Conceduntur enim istæ pro-
 portiones veræ: animal est genus, animal est
 subiectum, animal est species media, & simili-
 ter istæ: homo est vniuersalis, homo est prædi-
 cabilis. Sed quod habet dubium est, vtrum iste

sint concedendæ, genus est species media, seu
 subalterna, quia genus prædicatur de animali,
 & species subalterna prædicatur de animali.
 An vero sit bona ista consequentia, animal est
 genus, & animal est species subalterna: ergo ge-
 nus est species subalterna: & an sit verum dice-
 re, quod vniuersale est prædicabile, quia homo
 est vniuersalis, & homo est prædicabilis: ergo
 vniuersale est prædicabile. Et vt à certioribus
 incipiamus sit

Quarta conclusio: Intentio prædicabilis præ-
 dicatur de intentione vniuersalis in cõcreto, &
 sicut hæc est vera: homo est visibilis: ita hæc
 est vera, vniuersale est prædicabile. Et idem est
 dicendum de omni alia propria passione respe-
 ctu sui subiecti. Et probatur ista cõclusio: Nam
 prædicatio illa, in qua prædicatur propria pas-
 sio de suo subiecto, est in secundo modo per-
 feicitatis: sed illa prædicatio est passionis de
 subiecto; ergo in secundo modo perfeicitatis:
 ergo est vera. Et præterea: quia prædicabi-
 le est propria passio vniuersalis: sed passio est
 quæ conuenit omni, soli, & semper, ergo illa
 passio conuenit omni, soli & semper vniuersa-
 li: ergo est vera illa prædicatio, alias non con-
 ueniret semper, nec omni vniuersali. Et si di-
 cas, contra: nam, vt dicitur in prima regula,
 appellationis rationis in summis, quando præ-
 dicatum importat secundam intentionem con-
 uenientem rebus appellat conceptum subie-
 cti: sed prædicabile dicit secundam intencionem:
 ergo appellat conceptum subiecti communem:
 ergo facit hunc sensum, quod vniuersale per
 conceptum communem vniuersalis est prædicabile:
 hoc autem est falsum: nam tunc non esset propria passio:
 quinimo videtur, quod si appelleret non sit vera.
 Respondetur, quod hic nulla est appellatio: quia
 si esset appellatio, hæc esset falsa, hoc vniuersale
 est prædicabile: sicut esset falsa ista, hic homo est
 species: quia in hac, homo est species est ap-
 pellationis. Constat autem hoc vniuersale, verbi
 gratia, hanc speciem esse prædicabilem: ergo.
 Vnde illa regula nõ est vniuersaliter vera, vel
 debet explicari, quod non loquatur in propo-
 sitionibus per se in primo & secundo modo per-
 feicitatis. Vnde etiam hæc est vera sine appella-
 tione, genus est vniuersale, & hoc genus est
 vniuersale. Et ratio huius est: quia cum pas-
 siones conueniant ratione essentia, vbiunque
 fuerit essentia, siue in vniuersali, siue in parti-
 culari habebit passiones. Maior difficultas est
 in alijs accidentalibus, vt in ista, genus est spe-
 cies subalterna, genus est subiectum. Et pro hu-
 ius explicatione sit

Quinta conclusio: Logici antiqui, & gra-
 ues hanc propositionem, genus est species sub-
 alterna, & illi similes, concedunt tanquam
 veris-

4. Conclusio.

5. Conclusio.

verissimam: licet aliqui moderni negent il-
 lam. Prima pars probatur: Nam quotiescun-
 que importantur duæ intentiones, quæ eidem
 materiali, seu eidem conceptui obiectiuo con-
 uenire possunt, vna de altera prædicatur, & in
 accidentibus realibus idẽ contingit, vt patet
 in hac, album est dulce; sed genus & species
 media important huiusmodi intentiones, quæ
 conueniunt animali, vt concipitur isto con-
 ceptu animal: ergo vna de altera prædicatur
 in concreto, seu potius vna de altera prædica-
 tur, ratione sui concreti: & ita hæc est vera,
 genus est species media. Et præterea: Nam hæc
 conceditur, genus est prædicatum: quia illud
 quod est genus affirmatur de alio: ergo etiam
 hæc, genus est species media: nõ vtrobiq; im-
 portatur secunda intentio. Et si dicas, contra: nõ
 prædicatum est secunda intentionis: ergo ap-
 pellant, ergo facit istum sensum, quod genus,
 quatenus stat sub hoc conceptu genus in com-
 muni, est species subalterna. Et idem est dicẽ-
 dum de hac, genus est subiectum. Respondetur
 primo, quod ibi non est appellatio; nam
 illa in communi modo concipiendi non con-
 cipitur vera, nisi, quia prædicatum conuenit
 materiali subiecti, non ratione alterius inten-
 tionis, sed ratione conceptus communis mate-
 rialis, nam genus est species media, quia ani-
 mal ratione conceptus materialis habet quod
 sit species media. Et huius signum est; quia li-
 cet descendere, genus est species media; ergo
 hoc genus est species media, monstrato colore;
 & monstrato corpore. Si autem esset appella-
 tio non liceret descendere, & similiter in illa
 genus est prædicatum, non est appellatio, quia
 etiam licet descendere dicendo: ergo hoc ge-
 nus est prædicatum & cætera. Regula verò ap-
 pellationum primo est explicanda bono sensu,
 & quando non importantur per subiectum, &
 prædicatum intentiones in concreto, quæ eidẽ
 materiali & conceptui obiectiuo conueniant.
 Genus verò, & species media important inten-
 tiones, quæ eidem materiali nimirum animali
 vel colori, vt sic conueniunt. Vel si fit appella-
 tio importatur ad materiale connotatiui, & nõ
 ad formale. Vnde in ista, genus est species, si
 abstrahat species à media, & infima, vera est.
 Hæc verò, genus est species infima, si accipia-
 tur respectus prædicamentorum realium, vt sci-
 licet id; quod est genus in illis sit species infi-
 ma, iam visum est esse falsum, quia eidem ma-
 teriali, vtraque intentio nequit conuenire. Si
 vero accipiat in hac acceptione, genus est
 species vniuersalis, quia ratio generis forma-
 liter denotatur denominari species vniuer-
 salis, vera est, & fit appellatio, sicut & in ista
 homo est species. Nec licet descendere sub il-
 lo subiecto; quia genus & species vniuersa-

lis non dicunt intentiones, quæ eidem maté-
 rialii possint conuenire, vt hic accipiuntur:
 Nam accipitur pro genere primo prædicabili;
 quod non dicit materiale cui secunda inten-
 tio speciei conueniat. Et ita applicatur ad for-
 male ratione appellationis, & supponit pro ge-
 nere in communi species, & non pro materia-
 li generis solum. Et in his propositionibus;
 quia agitur de appellatione consulendæ sunt
 aures: nam hoc in appellationibus est potissi-
 ma regula. Videatur Porphyrius capite de spe-
 cie, vbi concedit hanc propositionem, media;
 scilicet, genera sunt genera, & species: Se-
 cunda vero pars conclusionis probatur. Et po-
 tissima ratio est secundum modernos: quia fit ap-
 pellationis; & cum Porphyrius dicit, media esse
 genera & species, vult dicere non quod ge-
 nus sit species media, sed quod animal; ver-
 bi gratia, vel color est genus, & media spe-
 cies. Quid autem verius censeam profecto non
 facile dixerim. Sed magis placet antiquorum
 opinio: semper enim etiam in his minimis li-
 bentius sequor quod antiquum est. Si autem
 fiat coordinatio prædicamentalis entium ra-
 tionis, eodem modo est loquendum. Quod si
 rursus dicas, hanc esse falsam, genus est spe-
 cies media, quia fit sensus, quod genus in
 quantum genus est species media; responde-
 tur, quod etiam si fiat appellatio, non fieret
 iste sensus, sed quod generi concepto in com-
 muni conuenit intentio speciei media; quan-
 do verò non fit appellatio reddit hunc sensum;
 quod eidem materiali vtraque intentio con-
 uenit, sicut quando dicimus, quod album est
 dulce.

Sexta conclusio: quando vna intentio in
 abstracto prædicatur de alia in abstracto, quæ
 cunque sit illa nisi sit superior quidditatiue, est
 falsa propositio omnino: ita quod hæc est fal-
 sa, genereitas est specieitas, vniuersalitas est
 prædicabilitas, subijcibilitas est prædicabili-
 tas. Verum hæc est vera, genereitas est vni-
 uersalitas, vniuersalitas est relatio: Proba-
 tur ista conclusio: Nam fit sensus, quod ratio
 vna sit alia: sed hoc est impossibile; ergo. Pro-
 batur maior: Nam quando affirmatur gene-
 reitas de specieitate fit sensus, quod hæc spe-
 cieitas sit genereitas; Sicut quando dicimus,
 quod homo est albus, fit sensus, quod vnum
 sit aliud. Sed minor probatur: Nam sicut im-
 possibile est, quod ratio generis sit ratio spe-
 ciei: ita impossibile est, quod genereitas sit
 specieitas, vel è contra: nam denotaretur,
 quod vna ratio esset alia, & ita quod vnus
 ratio esset alterius ratio. Præterea: quia hæc est
 falsa, albedo est similitudo: ergo & hæc, ge-
 nereitas est specieitas eadem ratione. Quod
 verò hæc prædicatio sit vera; genereitas est
 vniuers-

6. Conclusio.

vniuersalitas, probatur: quia genereitas quidditatiue est vniuersalitas; ergo vniuersalitas potest affirmari de illa; nam quod alicui conuenit inclusum in illo, essentialiter, bene potest affirmari de illo. Item: Nam hæc est vera, vniuersalitas est relatio; ergo & hæc, genereitas est vniuersalitas, quia sicut vniuersalitas includit relationem: ita genereitas vniuersalitatem. Item: Nam hæc est vera, albedo est color: ergo illa; quia sicut albedo includit colorem; ita genereitas vniuersalitatem, & relationem; sunt enim sibi superiora quidditatiue.

Vtrum in entibus rationis detur processus in infinitum.

Ad 1. argu.

Responderetur ad primum argumentum; & inquirendum est prius, an detur in entibus rationis processus in infinitum, & similiter in intentionibus. Et responderetur ex Heruzo, quæstione tertia, quod in entibus rationis, & in actibus intellectus, procedi in infinitum stat dupliciter. Vno modo, quod procedatur in infinitum in ipsis acceptis in actu, hoc est, quod iam actu sint infinita entia rationis, vel infiniti actus intelligendi ad inuicem fundati, ita quod ante istud ens rationis est accipere aliud, quod iam erat, & ante illud aliud, & sic in infinitum. Et hoc est impossibile, quia cum entia rationis fundentur in actu intellectus modo supra exposito, est necesse deuenire ad vnum primum actum intellectus supposito, quod incipit intelligere in tempore: & idem est dicendum de actibus intelligendi. Alio modo potest procedi in infinitum in his respectu accipiendorum, scilicet, quod primo intelligam lapidem, & postmodum intelligam me intelligere lapidem, & postmodum intelligam istum secundum actum, & sic in infinitum. Et hoc non est inconueniens nec in actibus intellectus, nec in entibus rationis. In actibus intellectus probatur; quia possunt intelligi ipsi actus intellectus reflexe, cum sint entia, & sic erit in infinitum processus. Probatur in entibus rationis; nam ad cognitionem vnius actus sequitur relatio esse cogniti ipsius. Et illa potuit intelligi. Et ad cognitionem alterius actus etiam sequitur relatio esse cogniti ipsius, & sic in infinitum. Item etiam: quia cum intelligo hoc ens rationis iam in ipso fundo relationem esse cogniti, & cum intelligo hanc relationem esse cogniti, rursus in illa fundo aliam relationem esse cogniti, & ita vsque in infinitum syncategorematicæ; & etiam processus hoc modo dari potest in aliquibus secundis intentionibus.

Et probatur: nam quando intelligo specieitatem in communi, illa denominatur species à quadam secunda intentione particulari specieitatis: quia cum hoc subiectum denominatum, scilicet specieitas sit quædam particularis species, debet denominari à quadam secunda intentione specieitatis, particulari, sicut homo denominatur species à quadam secunda intentione particulari specieitatis. Et hæc secunda intentio particularis & indiuidua denominatur indiuiduum, vt quod, quia solum de vno prædicatur ab alia secunda intentione indiuidui, quæ est essentialiter indiuiduum, vt quo, & denominatiue indiuiduum, vt quod: & ita ab alia secunda intentione indiuidui et idem est dicendum de illa: & ita est processus in infinitum à parte post, & in accipiendis. Similiter intentio prædicari potest subijci & denominabitur subiectum ab intentione subiecti, & rursus illa intentio subiecti potest prædicari, & denominabitur prædicatum ab intentione prædicati. Et hæc intentio prædicati rursus potest subijci, & hæc rursus prædicari, & ita in infinitum. Vnde hoc nullum inconueniens est. Ego quidem fateor, quod in aliquo genere intentionum non est processus in infinitum. Et hoc est quotiescumque habet conditionem oppositam, intentio denominans, verbi gratia, specieitas abstrahitur in communi, & illi tribuo intentionem speciei & denominatur species. Illa verò specieitas denominans non potest fortiri iam amplius denominationem speciei: & sic in illo genere sistitur, licet possit denominari indiuidua. Et per hunc modum etiam reperietur isto status in alijs intentionibus. Aliqui negant in infinitum processus in intentionibus. Nam quamuis homo denominetur species ab intentione specieitatis, cum abstrahitur ab hac & illa specieitate, ratio specieitatis in communi, illa specieitas se ipsam denominat speciem. Et cum ego considero hanc specieitatem in particulari esse indiuiduam fit hoc quidem à quadam secunda intentione indiuidui Ipsa verò secunda intentio indiuidui se ipsam denominat indiuiduam, nec est in infinitum processus, sicut diffinitio se ipsam definit inadæquatè, Et quantitas se ipsa est extensa, Nam non solum facit substantiam extensam, sed se ipsam similiter extensam reddit, & quantam. Et lux non solum facit colores visibiles, sed etiam se ipsam. Sed iste dicendi modus quamuis propter exempla habeat apparentiam, non tamen placet: nam hæc est accidentaliter prædicatio, & denominatiua, specieitas est species: ergo accidit illi esse speciem: ergo hanc deno-

denominationem facit aliqua forma, quæ sit extra suam rationem: ergo non fit ab ipsa specieitate, quæ non est extra suam rationem propriam. Impossibile est enim, quod si accidit albedo homini, quod dicatur albus à propria forma essentiali: illa enim forma, à qua fit denominatio accidentaliter, concipitur extra rationem subiecti. Et præterea, quia esse speciem fundatur in cognitione specieitatis in communi: sed ipsa specieitas non fundatur in cognitione sui ipsius aliqua: ergo alia forma est quæ fundatur in cognitione passiuæ specieitatis, à qua specieitas dicitur species. Et præterea: Nam quod specieitas dicatur species, debet esse ab aliqua forma particulari: nam specieitas est quoddam indiuiduum speciei: hæc enim est prædicatio speciei de indiuiduo, hæc specieitas est species sicut hæc, hic homo est homo: ergo id à quo denominatur species debet esse forma particularis, vt quod: non ergo à se ipsa, quæ non est particularis, vt quod. Et hæc etiam argumenta ferre omnia conueniunt de intentione indiuidui particulari, quod ab alia debet denominari, & non à se ipsa. Exempla verò adducta non habent similitudinem quantum ad hoc: nam definitio secundum quod dicitur diffinitum, habet aliam intentionem distinctam à se ipsa, & ab intentione diffinitionis: & ita specieitas secundum quod dicitur species, debet habere aliam intentionem. Item etiam: nam in definitione cum definit se ipsam, habet definita alia à se realiter distincta: & ita definit se ipsam inadæquatè, quod non repetitur in specieitate in communi, quæ solum se ipsam denominat adæquatè secundum istos. Non enim est inconueniens, quod ex eo, quod aliud à se distinctum diffinit, etiam se ipsam definiat. Sed illa intentio specieitatis in communi non denominat nisi se: & ita intelligibile est, quod sit sui ipsius forma accidentaliter. Et hoc est verum in luce, & quantitate: nam quantitas ex eo quod substantiam à se distinctam extendit & quantificat, se ipsam etiam extendit, & lux ipsa videndo colores visibiles videtur ipsa. Nec etiam isti autores possunt processum in infinitum vitare in intentione subiecti & prædicati. Nam intentio subiecti non potest se denominare prædicatum, nec è contra: & possunt in infinitum subijci, & prædicari dicte intentiones. Et per hoc patet ad primum argumentum.

Ad 2. argu.

Ad secundum principale responderetur, quod non oportet illud, quod est subiectum & fundamentum alterius, esse perfectioris entitatis, quam res fundata, vt pater. Nam qualitas fundatur & inheret in quantitate, vt in subiecto,

quo, & quod minus principale, & est perfectior quantitate. Secundo responderetur, quod fundamentum debet habere maiorem entitatem, vel propinquitatem ad maiorem & perfectiorem entitatem. Et ita ens rationis fundans aliud, licet non habeat maiorem entitatem alio ente reali, habet tamen maiorem propinquitatem ad ens reale, quod est perfectius. Ad confirmationem responderetur, quod relatio paternitatis potest fundare relationem similitudinis specificæ, quam habet ad aliam paternitatem & relationem dissimilitudinis specificæ, quam habet ad filiationem. Rursus responderetur, quod non est eadem ratio de relatione rationis. Nam cum hæc relatio rationis rursus possit intelligi, fundabit aliam relationem, dico, fundabit, remote, & vt subiectum.

Vtrum vniuersalitas sit genus ad quinque intentiones vniuersalium.

Ad tertium principale responderetur, sed prius disputandum est, vtrum vniuersalitas sit genus ad quinque intentiones vniuersalium, scilicet, ad genereitatem, specieitatem, differentialitatem, proprietatem, & accidentalitatem. Sic enim improprie has intentiones appello, vt scholæ assentiamur. Verboris in initio prædicabilium dicit, non esse genus, quia non dicit aliquam vnam naturam illis, quæ sit genus: & quia non dicit vnam naturam non dicit vnam diffinitionem: vnde non est vniuoca. Sed responderetur, quod est genus: & probatur. Nam prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: ergo est genus. Consequentia patet à diffinitione generis: & probatur antecedens. Nam illæ intentiones differunt specie, & vt constat prædicatur vniuersalitas de illis, in quid: ergo est genus, respectu illarum. Minor probatur: Nam quærenti, quid sit genereitas, optime responderetur, quod sit vniuersalitas, & idem de alijs intentionibus: ergo. Sed maior illa probatur: Nam illæ relationes differunt specie, quæ sunt rationes & formæ, quibus aliqua referuntur ad terminos specie distinctos: sed huiusmodi sunt illæ relationes, ergo. Maior patet: Nam propterea paternitas, & filiatio differunt specie, quia paternitas est ratio referendi patrem ad filium, & filiatio filium ad patrem: & isti termini pater, & filius specie differunt: sed genereitas & cætera sunt huiusmodi: ergo.

Pro

Probat minor: Nam genereitas est ratio, vt genus referatur ad speciem, & specieitas, vt species referatur ad genus: sed species & genus sunt termini specie & formaliter diuersi: ergo. Et idem est dicendum de alijs intentionibus supra dictis. Dico secundo, quod sicut animal denominatur, & accidentaliter est genus ad omnes species animalium, & quod habet quidditatiue, & essentialiter est sua quidditas, & diffinitio, scilicet, esse viuens sensibile, ita, vt hæc sit prædicatio quidditatiua, animal est viuens sensibile, hæc vero, accidentaliter, animal est genus: ita in proposito vniuersalitas habet essentialiter, & quidditatiue, quod sit ratio, & secunda intentio, & quod sit ratio constitutiua vniuersalis. Nam hæc prædicatio est essentialis, & quidditatiua, vniuersalitas est secunda intentio, est ratio, est forma vniuersalis constitutiua. Habet tamen accidentaliter, quod sit genus & denominatiue, sic aded, vt hæc sit accidentaliter, vniuersalitas est genus: nam de vniuersalitate prædicatur essentialiter, & quidditatiue, quod per suam definitionem explicatur. Et cum esse genus non explicetur in sua definitione, non prædicatur essentialiter, & quidditatiue. Quinimo nec est eius propria passio: aduenit tamen illi accidentaliter, ex eo quod est in intellectu illa forma abstracta à suis speciebus, sicut animal abstrahitur ab homine, & equo: & ided est genus. Ex his sequitur, quod vniuersalitas non conuertitur cum vno membrorum diuidentium, scilicet, genereitate. Nam genereitas essentialiter est genus, vt quo, id est, forma generis: vniuersalitas vero nullo modo est genus, vt quo, & essentialiter (vt ita dicam) sed denominatur genus vt quod, & ita non conuertitur. Vt enim conuerteretur erat necessarium, quod sicut genereitas est ratio generis constitutiua, & hoc quidem essentialiter: ita esset ratio generis constitutiua vniuersalitas; quod non habet, sed essentialiter est forma constituens vniuersale. Si autem inquiras, an vniuersalitas in concreto sit genus ad quinque prædicabilia in concreto, videlicet an vniuersale sit genus ad genus, speciem, & differentiam, & cætera. Dicitur Thomas capite vltimo, de ente & essentia dicit, quod accidentia in concreto non habent rationem generis proprie, & ita non proprie habebit generis rationem. Nihilominus tamen hæc prædicatio, genus est vniuersale, reducit ad prædicationem generis ratione formalis, sicut ista, album est coloratum; de quo infra redibit iterum disputatio. Et hæc ratione con-

cedimus communiter, quod vniuersale est genus ad quinque prædicabilia.

Vtrum specieitas sit species.

Pro solutione etiam eiusdem argumenti inquirendum est, an ista sit vera, specieitas est species. Et responderetur, quod sic. Et probatur hoc ex modo dictis. Nam vniuersalitas est genus ad specieitatem genereitatem, & cætera: sed genus est quod prædicatur de pluribus speciebus: ergo specieitas est species. Præterea: Nam specieitas est quæ prædicatur de pluribus differentibus numero: ergo est species. Consequencia clara est ex diffinitione specieitatis. Probatur: Nam prædicatur de specieitate fundata supra naturam humanam, & de specieitate fundata supra naturam equinam: sed istæ solo numero differunt, quia substrata in ratione fundandi, solo numero differunt: ergo. Sed aduerte, quod sicut de essentia hominis, non est, quod sit species, sed solum, quod sit animal rationale; ita de essentia specieitatis non est, quod sit species, sed quod sit forma speciei constitutiua. Et sicut homini accidit, quod sit species quatenus per intellectum abstrahitur: ita accidit specieitati, quod sit species quatenus per intellectum abstrahitur ab hac, & illa specieitate particulari, & quando specieitas denominatur species, fit hæc denominatio à quadam secunda intentione, quæ dicitur specieitas, quæ singularis est in essendo, licet sit vniuersalis in virtute, seu in denominando. Et consequitur hæc secunda intentio ad cognitionem specieitatis in communi: nam sicut ex hoc, quod intelligo in communi hominem consequitur specieitas, siue formaliter, siue fundamentaliter proxime, eodem modo ex cognitione specieitatis in communi consequitur quædam secunda intentio, quæ dicitur specieitas, à qua denominatur specieitas illa in communi cognita species. Et distinguitur ista specieitas particularis ab illa communi, sicut distinguitur particulare à suo vniuersali. Et quod distinguatur probatur: quia illa specieitas in communi considerata est species, vt quod, hæc vero particularis consecuta est solum species, vt quo, seu ratio speciei. Nec valet dicere, quod ipsa specieitas in communi cognita se ipsam denominat speciem: nam tunc cum primo cognoscitur specieitas illa in communi, nullo alio intellectu esset formaliter species: & sic non fundaretur forma speciei illius in esse cogni-

cognito: quia iam tunc est formaliter, siquidem est ipsa specieitas. Et præterea: quia ipsa specieitas de se non habet, nisi suam definitionem: ergo vt adueniat illi hoc quod est esse speciem, vt quod, quod est illi accidens necessarium est, attribuere illi formam aliquam accidentaliter conuenientem, quæ est specieitas hæc particularis consequuta fundamentaliter proxime ad esse cognitum. Et per hoc patet quomodo differentialitas sit species, quia est quædam rationis relatio, quæ induit hæc denominationem speciei. Et idem est dicendum de accidentalitate, & de proprietate pro secundis intentionibus acceptis. Et si fiat argumentum: Nam hæc est prædicatio identica, species est species: ergo non est species vniuersalis. Hæc enim prædicatio, homo est homo, non est prædicatio speciei, quia prædicatio speciei non est identica: Respondetur, quod cum dicimus, speciem esse speciem, potest accipi, vt sit identica prædicatio, cum idem de eodem prædicatur, potest accipi, vt non sit identica: vt cum facit hunc sensum, quod sit vniuersalis species, vt æquipolleat huic, quod est esse tale vniuersale determinatum specificè. Ad tertium ergo argumentum responderetur, quod intentiones in concreto, & in abstracto fundant alias intentiones secundas. Et ad probationem, quia alias hæc esset vera, specieitas est species, conceditur. Et quando dicitur, ergo id, quo aliquid prædicatur est id, quod prædicatur, verum est: nam specieitas est ratio prædicandi de substratis, & est id, quod prædicatur de formalibus specierum. Verum est tamen, quod non exercet rationem illam faciendi speciem secundum illam conditionem, quæ est species, vt quod, & id quod prædicatur, quia prædicatur, vt est in communi, & exercet rationem faciendi speciem, vt est in particularibus specieitatibus, quia semper quod substrata denominat speciem, particularis specieitas est. Et hoc non est inconueniens, quia intellectus ipsas formas, & secundas intentiones, cum sint quædam rerum species accipit rursus secundum suas naturas específicas, & illas in vniuersali denominat per alias intentiones, & aliquando etiam in particulari. Paternitas vero non habet naturam patris: & ita non potest pater dici. Specieitas vero est quædam natura specifica sine indiuiduanibus conditionibus concepta: & ita potest dici species, quia secundæ intentiones ad inuicem subserviuntur. Et ad secundam probationem responderetur, quod etiam si albedo non possit denominari alba ab alia albedine; quinimo nec à se ipsa, quia se-

lum est ratio albi: cæterum specieitas potest denominari species, quia habet naturam quamdam specificam cum indeterminate in communi concepta, & sit, vt probat argumentum, denominatio ab alia forma specieitatis particulari, à qua distinguitur denominatum, non tanquam res à se, sed tanquam vniuersale à suo particulari. Et hæc distinctio sufficit, vt saluetur ratio denominatis, & denominati, cum ipsa denominatio est rationis denominatio. Quinimo aliqui dicunt, quantitatem esse quædam à se ipsa. Ad tertiam probationem responderetur, quod quia formæ intentionum accipiuntur rursus vt quædam subiecta aliarum formarum ab intellectu, quibus denominantur, & resultat compositum accidentale ex illa coniunctione potest concretum illud affirmari de illo abstracto. Et ita specieitas est species, maxime, quia non prædicatur species de specieitate, vt constitutiua speciei est, sed vt constituitur per illam singularem intentionem, species. Nam, cum dicitur species, accipitur vt quoddam totum perfectum in suo genere, & non solum vt pars. Et cum hoc non possit contingere in exemplis adductis in illis, non fit vera prædicatio, sicut in illis. Ad confirmationem responderetur, quod in his intentionibus, quia non solum consequuntur ad naturas reales cognitæ in vniuersali, sed etiam ad se ipsas in communi conceptas, fit, vt reperitur in ipsis denominatio à singularibus intentionibus: sicut & ipse nature reales ab eisdem denominantur: quod non contingit in realibus formis. Ita enim ratio specieitatis consequitur ad cognitionem speciei tatis in communi, sicut consequitur ad cognitionem nature humanæ in communi: reflectuntur enim supra se hæc intentiones rationis.

Ad quartum argumentum responderetur, quod vt dicit angelicus Doctor de ente & essentia, capite vltimo, ex accidenti & subiecto non resultat aliqua vna natura, cui intentio generis vel speciei possit attribui, vnde nomina accidentaliter concretive dicta, non ponuntur in prædicamento, sicut species, vel genera, vt album, nigrum; musicum, nisi per reductionem: Vnde sequitur, quod vniuersale in concreto non est genus, nisi per reductionem, nec genus species, & cætera sunt species proprie, nisi per reductionem, quia non habent proprie suas definitiones, nec ex illis resultat vna natura vt inquit Dicitur Thomas. Cæterum licet differrent proprie specie, responderetur quod vniuersale non habet quidditatiue esse.

esse genus, sed solum est id, quod est in multis. Genus verò essentialiter habet esse genus. Et ita cum diuidatur secundum ea, quæ sibi essentialiter conueniunt; in quo non includitur generis ratio; non conuertitur membrum diuidens cum diuiso cum illi accidat esse genus ex hoc, quod sic in vniuersali consideratur accidentaliter conuertitur cum vno membro diuidenti, id est, accidentaliter, habet esse genus; ut quod & hoc ipsum essentialiter conuenit generi primo prædicabili. Nec hoc est inconueniens, ut patebit in alijs multis diuisionibus. Ad confirmationem respondetur, secundum aliquos in hac, genus est species, non fieri appellationem magis, quam in hac album est dulce: Sed verificatur, quia eidem materiali conuenit esse speciem, & esse genus. Verum hæc solutio non mihi placet multum. Et ideo respondetur, quod est appellatio conceptus formalis vniuersalis. Itaque facit hunc sententiam, genus est species, id est, genus, quod concipitur conceptu communi generis est species. Cuius signum est, quod non licet descendere dicendo, ergo hoc genus est species: nam hoc genus potius est indiuiduum generis secunde intentionaliter accepti, quam species. Et sicut hic fit appellatio ad hominis conceptum, in communi, homo est species: ita ibi ad conceptum generis in communi. Non vero fit sensus formalis, quod homo ea ratione, qua homo fit species: ita hic non fit sensus, quod genus ea ratione, qua genus fit species sed ut concipitur conceptu communi.

Ad quintam.
Vtrum intentio indiuidui sit species.

Ad quintum respondetur, si prius præmiserimus intentionem indiuidui esse speciem: nam est prædicabilis de pluribus differentibus numero in quid. Prædicatur enim de hac secunda intentione indiuidui, quæ fundatur supra Petrum, & de illa, quæ fundatur supra Paulum, quæ solo numero differunt: Quia subiecta in ratione fundandi solo numero differunt, cui secundæ intentioni indiuidui essentialiter conuenit solum esse relationem indiuidui constitutiuam, in esse indiuidui, secunde intentionaliter accepti, siue esse indiuiduam ut quo, id est, quo aliquid constituitur in esse indiuidui. Accidit vero ipsi esse indiuiduam, ut quod & similiter accidit esse speciem, sicut accidit naturæ humanæ esse speciem formaliter, & similiter esse indiuiduam, & solum illi quod ex sua ratione inest conuenit. Cum autem secunda intentio indiuidui in particulari, quæ essentialiter est indiuiduum, ut quo denominatur indiuiduum, ut quod, quia est

id, quod solum de vno prædicatur, scilicet, de se ipsa, hoc fit à quadam secunda intentione particulari illi superueniens, ex eo, quod cognoscitur, ut de vno tantum prædicabilis: quia ipsa secunda intentio de se non habet nisi esse indiuiduam, ut quo. Cum vero est indiuiduum, ut quod, illud debet fortiri ab accidenti superuenienti, cum illi accidentaliter conueniat. Nec est inconueniens processus in infinitum in his intentionibus indiuidui à parte post, ut supra dictum fuit. Ergo ad argumentum respondetur, quod intentio indiuidui, quæ abstrahitur à particularibus intentionibus denominatur species ab intentione speciei quadam consecuta ad esse cognitum in communi intentionis indiuidui, & hoc accidentaliter. Quid autem sit materiale indiuidui in concreto sumpti dicemus in capite de specie. Modo vero de ipsis intentionibus loquimur. Ad confirmationem respondetur, quod essentialiter conuenit secundæ intentioni indiuidui esse indiuiduum, ut quo, & oppositum huius, nec per se, nec per accidens potest competere. Erit autem oppositum esse vniuersale, ut quo, non vero est eius oppositum esse vniuersale, ut quod, nec particulare, ut quod. Sicut non est oppositum rationis formalis quantitatis, est quantum, ut quod: nam etiam ipsa quantitas est, ut quod extensa, & diuisibilis. Ad aliam confirmationem iam patet ex dictis in hoc argumento, & quaestione hac.

Ad vltimam confirmationem respondetur, quod secunda intentio indiuidui cognoscitur ex cognitione entis realis, de qua re superius dicta sunt multa.

Ad sextum argumentum, ut notitiam habeamus plurium logicalium intentionum; notandum est, quod nunquam duæ intentiones differentes specie vel genere ad inuicem prædicentur in abstracto: quia fit sensus formalis. Et ita hæc est falsa genericitas est specieitas. In concreto verò possunt dupliciter prædicari. Primo modo, quando vna est alterius subiectum, sicut quando dicimus, quod species est vniuersalis, ubi species induit in intentionem subiecti respectu illius prædicati vniuersalis, & ita vniuersale prædicatur de specie. Et similiter si dicamus, species est prædicatum, est subiectum. Semper enim intentio, quæ est materialis respectu alterius, est id, de quo altera prædicatur, in concreto tamen. Potest etiam vna intentio de alia prædicari in concreto: non quia sit firma respectu alterius, & altera se habeat ut materiale, sed quia vtraque eidem materiali, id est, eidem conceptui obiectiuo con-

Ad sextum.

conuenit: sicut conceptui animalis conuenit quod sit species corporis, & quod sit genus hominis, & leonis, & ita hæc est vera, genus est species media: Hoc modo iudicandum est de intentionibus omnibus quomodo ad inuicem prædicentur. Præterea est notandum, quod sicut in accidentibus & substantijs reperitur in eadem re gradus diuersi ordinati secundum superius & inferius prouenientes ab eadem forma numero: ita hoc etiam reperitur in intentionibus. Nam sicut Petrus est homo, & animal & viuens, & corpus & substantia, & ens, & totum habet ab anima rationali, & hæc est prædicatio quidditatiua, Petrus est homo & cætera, ita hæc specieitas est vniuersalitas, & est relatio rationis, & est secunda intentio, & est ens rationis: & totum hoc habet à forma specieitatis & idem reperitur in effectibus formalibus, quos tribuit. Nam sicut Petrus est albus, & coloratus eadem albedine, ita homo est species vniuersalis relatiuum rationis eadem specieitate: & hæc est quidditatiua, species est vniuersalis relatiuum rationis. Gradus vero ordinati accidentaliter, sicut album & dulce proueniunt à duabus formis, & ita in intentionibus esse genus, & speciem à duabus intentionibus proueniunt. Hoc positum respondetur ad argumentum, quod hæc est vera, denominatiuum est vniuersum: nam eidem materiali intentioni denominatiui & vniuersi conueniunt: sicut eleganter asserit Caietanus capite de denominatiuis: Nam album secundum quod suis inferioribus importat vnam rationem communem est vniuersum: pro ut verò denominatur ab albedine à qua secundum nomen sola casus terminatione differit, est denominatiuum. Itaque negandum est facere sententiam formalem. Sed sicut ita est vera, genus est species media: ita ista, vniuersum est denominatiuum. Nota pro intentione terminorum vniuersorum, & æquiuecorum, quod terminus in communi nec est vniuersus, neque æquiuecus: nam diuiditur in vniuersum & æquiuecum, & sic abstrahit à rationibus particularibus: sed essentialiter habet esse vocem significantiuam ad placitum, & diuiditur in vniuersum & æquiuecum vel vniuece vel analogicè. Et de ratione vniuersi vniuersantis & æquiueci æquiuecantis. (Nam in istos terminos diuiditur) est, quod sint rationes, quibus termini particulares significant sua significata vniuerso conceptu, ut vniuersi vel pluribus, ut æquiueci, vel quod sint relatiua, cuius totum suum esse sit, referri ad vnum significatum vniuerso conceptu, vel ad

plura pluribus conceptibus. Nam modo nolo disputare, quomodo sint intelligentiæ definitiones secundarum intentionum vique ad caput de genere. Sed tamen illa ratio, quæ abstrahitur ab vniuerso vniuerso cantis & ab æquiueco æquiuecantis habet, quod denominatur vniuerso vniuerso cantis, secundum quod significatur per illam vocem terminus. Itaque nullo modo est vniuerso cantis essentialiter. Et probatur: quia illud conuenit vni membro inferiori essentialiter: ergo non potest essentialiter competere superiori. Sed quod nec denominatiue sit vniuerso cantis ratio illa superior, probatur. Nam esse vniuerso cantis vniuerso cantis est esse id, quod sua significata vniuerso conceptu representat denominatiue: sed hoc non habet illa ratio superior: nam abstrahit à significatione vniuerso vel pluribus conceptibus. Item, quia ille vniuerso conceptus, quo mediante significaret, deberet esse se particularis, quod non habet. Præterea: nam vniuerso cantis significatam est quoddam exercitium, quod solum voci particulari potest competere. Ratio vero termini in communi, secundum quod per istam vocem, terminus, significatur, est vniuerso cantis. Iste vero terminus æquiuecus secundum quod significat omnes terminos æquiuecos habet rationem termini vniuersi vniuerso cantis, & res significata habet rationem vniuersi vniuerso cantis. Sic itaque, quod æquiueci termini induunt intentionem vniuersi vniuerso cantis, ut significantur per istum terminum, terminus æquiuecus. Et idem est dicendum de vniuerso cantis ut significantur isto termino, terminus vniuerso cantis. Nam isti termini terminus vniuerso cantis, & terminus æquiuecus sunt vniuersi. Et ita non sequitur, quod terminus vniuerso cantis sit æquiuecus. Per hæc facile intelligemus alias intentiones terminorum propositionis, consequentiæ, subiecti, & prædicati,

QVÆSTIO IX.

Vtrum secunda intentio prædicetur de re ad extra, ita quod hæc sit vera, homo est species; homo est genus: & an vna secunda intentio prædicetur de fundamento alterius oppositæ.

Videtur quoddam hæc propositio sit falsa, homo est species: nam sua contradi-

Gloria est vera : ergo ipsa est falsa . Antecedens probatur : Nam ista , sunt contradictoria , homo est species , nullus homo est species : sed hæc negativa est vera : ergo altera , scilicet , homo est species , est falsa . Et confirmatur : Nam non est verius contradicere , quam toti propositioni negationem apponere : ergo ista , homo est species , non homo est species , sunt contradictoria : sed hæc secunda est vera : ergo prima est falsa . Probatur minor : quia facit hunc sensum , nullus homo est species . Et confirmatur secundo hoc argumentum : Quia ens secundum quid , quale est intentio secunda , non verificatur de re ad extra , quæ est ens reale , & verum : non ergo secunda intentio affirmatur de prima : & ista erit falsa , homo est species .

o. Argum.

Secundo probo , quod hæc sit vera , homo est genus : Nam intentio speciei & generis conueniunt eidem rei materiali : ter : nam & homo & animal sunt idem , quæ sunt materialia illarum intentionum : ergo hæc est vera , homo est genus . Probatur consequentia : Nam propterea concedimus , quod genus sit species media , quia ista dux intentiones generis & speciei medix , seu subalterne eidem rei conueniunt .

o. Argum.

Tertio : Nam hæc est vera , animal est species specialissima : ergo hæc est vera , homo est genus : nam videtur eadem ratio . Et probatur antecedens . Quidquid conuenit inferiori conuenit superiori : sed homini conuenit esse speciem : ergo & animali : nam si ista est vera , homo est albus , etiam ista vera erit , animal est album .

o. Argum.

Quarto : Nam homo vt habet esse subiectum intentionis speciei non habet esse ad extra , sed in intellectu : sed vt est subiectum est id , de quo prædicatur intentio : ergo intentio non prædicatur de re ad extra . Maior patet : nam secunda intentio fundatur in esse cognito , nec fundatur præcise in re ad extra . Minor etiam probatur : quia qua ratione subternitur intentioni secundæ : secunda ipsa intentio de illo affirmatur ; cuius signum est , quod nunquam affirmatur de re , quæ intentioni non subternitur .

Preambula ad questionem .

Aduertendum tamen erit materiale intentionum vocari , & esse illud , quod correspondet conceptui obiectiuo requisito , vt fundetur illa secunda intentio , verbi gratia , materiale generis , non est ens ,

nec Petrus aut homo , quamuis sint idem realiter cum animali , sed est animal vt stat sub hoc conceptu animal , vel viuens , & cætera . Itaque si ponamus terminum secundæ intentionis à parte prædicati , res significata per conceptum , quem appellat , vt sic , est materiale illius intentionis , vt in hac , homo est species , homo , vt stat sub isto conceptu , homo est materiale speciei : & sic in alijs . Et debet intelligi ista appellatio in propositione vera : nam quando dico , Petrus est species , ly , species , appellat conceptum Petri , & ita est falsa , cum non possit illi competere per illum conceptum esse speciem : & ita Petrus non est materiale speciei , sed homo . Est itaque materiale speciei illud cui forma competere valet speciei & eù natura sola numerica differentia determinabilis , & materiale generis , est natura determinabilis specificæ .

Nota vltimo , quod intentiones incompatibiles illæ dicuntur , quæ eidem materiali competere non valent , accipiendò materiale modo iam dicto , sicut sunt intentio speciei , & indiuidui generis subalterni & speciei iustitix .

Deciditur questio .

Prima conclusio . Secunda intentio inconcreto prædicatur de re ad extra , licet ad hoc præsupponatur , cognitam esse rem ab intellectu . Probatur ista conclusio primo : Nam hæc est vera prædicatio , homo est species , sed prædicatum importat secundam intentionem , & homo est res ad extra , de quo prædicatur secunda intentio importata per prædicatum : ergo conclusio est vera . Maior non eget probatione , quia homo est prædicabilis de pluribus differentibus numero in quid : ergo est species . Confirmatur hæc ratio : Nam species supponit pro homine : ergo prædicatur de illo : quia suppositio est acceptio termini pro aliquo , de quo verificatur . Antecedens probatur . Nam species significat illud , quod habet secundam intentionem speciei : sed homo est huiusmodi , igitur hominem significat , vt aliquid contentum sub suo significato , de materiali , sicut album significat corpus aliquod , quod habet albedinem . Verum est tamen , quod vt secunda intentio speciei rebus conueniat , requiritur , rem illam cognitam esse ab intellectu : nam cognitum esse ab intellectu est proximum fundamentum secundarum intentionum , vt iam vidimus .

1. Concluf.

Secunda conclusio : Hæc prædicatio , homo est genus , est falsa . Et probatur , nam non conuenit homini generis definitio . Antecedens est euidens & consequentia similiter probatur : nam illud , quod debet esse genus debet dicere conceptum quendam obiectiuum determinabilem per differentias atque prædicabilem de pluribus specie differentibus : sed hoc homini non conuenit : ergo . Et confirmatur hæc ratio : Nam hæc est falsa , species specialissima est genus , sed si homo esset genus , esset vera , quia homo est species specialissima ergo . Maior satis patet , quia illæ intentiones exposcunt repugnantia fundamenta , & ita eidem obiectiuo conceptui conuenire nequeunt .

Dissoluntur argumenta .

Ad 1. Argu.

Ad primum argumentum respondetur , quod contradictoria istius , homo est species , est ista , homo non est species , quæ est falsa : nam reddidit hunc sensum , homo conceptu communi cognitus non est species , vnde altera est vera . Et quod debeat hunc sensum facere probo : quia debet contradictorium alterius sensum habere , sed altera facit sensum quod conceptus , homo conceptu communi sit species . Hæc ergo oppositum sensum reddit . Et quia subiectum in præfenti , homo est species , supponit simpliciter , pro primo , & per se significato , habet rationem termini singularis : vnde in contradictoria debet manere subiectum eodem modo . Sicut cum assignamus contradictoriam huic , Petrus currit relinquimus eodem modo subiectum , & dicimus , Petrus non currit , illæ verò sunt contradictoria , aliquis homo est species , nullus homo est species , & subiectum vtrobique supponit personaliter : quapropter vnus particularitas debet mutari in vniuersalitatem alterius . Et si dicas , indefinita , & singularis æquivalent , vt aliquis homo , & homo , ergo ista æquivalent , aliquis homo est species , & ista homo est species , sed prima est falsa : ergo & secunda . Respondetur quod ista , homo est species , non est indefinita , quia non potest verificari , nisi pro suo per se significato , scilicet pro homine in communi . Ad confirmationem respondetur , quod ista homo est species , non homo est species contradicunt si ly , non , non mutet suppositionem simplicem in personalem : quia in contradictoria debet manere idem genus suppositio nis . Si autem mutet , & faciat hunc sensum , nullus homo est species , non sunt contra-

dictoria . Ad primam confirmationem respondetur , quod sicut accidens in concreto affirmatur de substantia , etiam si sit ens secundum quid , ita secunda intentio in concreto affirmatur de re ad extra , etiam si sit ens secundum quid .

Ad 2. argu.

Ad secundum argumentum respondetur , quod genus , & species non conueniunt eidem materiali formaliter , id est , eidem conceptui obiectiuo : & licet conueniant eidem entitati non sufficienter .

Ad tertium.

Ad tertium respondetur , quod quidquid conuenit inferiori , non specificando & appellando conceptum conuenit superiori , sicut si homo est albus , animal est album . Cæterum , quia conuenit homini esse speciem per conceptum hominis , cum ille conceptus non conueniat animali . seu cum conceptus sit alius à conceptu hominis , non conuenit animali esse speciem . Maxima itaque illa habet verum in prædicatis quidditatiuis , vel accidentalibus , sine appellatione tamen .

Ad quartum.

Ad quartum respondetur , quod consequentia nihil valet , nam argumentamur à re cum modo ad rem absolute , itaque mutatur quale in quid , seu committitur fallacia accidentis . Nam dicimus quod esse speciem conuenit rei ad extra , vt habet tamen illum modum : inferre ergo nullo modo conuenit rei ad extra , nulla est consequentia , sed inferendum erat : ergo non conuenit rei ad extra absolute , sed cum aliquo modo , quod nos fatemur .

QVÆSTIO . X.

Vtrum in secundis intentionibus possit consisti prædicamentum .

N hac questione quadam est opinio , quam videtur sequi Toletus , entia rationis non constituere prædicamentum sed reduci ad realia prædicamenta , sicut consistat priuationem , quæ est aliquid rationis , reduci ad prædicamentum sui habitus , & relationes rationis reducuntur similiter ad prædicamentum relationis realis , & negationes ad prædicamentum substantiæ , quia finguntur ad modum animalium , quæ in prædicamento substantiæ consistunt . Alij ex eadem familia ita diuidunt ens rationis . Ens ratio-

nis aliud est substantia, aliud accidens. Ens rationis, quod est substantia, est illud, quod ab intellectu fingitur per modum substantie, vt chinara hic cocerius. Aliud est accidens, & est illud, quod ab intellectu fingitur per modum accidentis, & solum diuiditur in qualitatem, & relationem, quia solum fingitur per modum qualitatis, & relationis. Ens rationis per modum qualitatis est, quod fingitur per modum firmæ, & non refertur, vt negatio, & priuatio. Ens rationis, quod est relatio est quod, fingitur ab intellectu per modum relationis, & est inter aliqua. Hæc relatio diuiditur in vniuersalem, & non vniuersalem: & sub non vniuersalem comprehendunt dextrum & dominum: & cum dicunt non vniuersalem aliquid posituum de signant. Dicit præterea iste commentator entium rationis, quod ens rationis de omnibus istis vniocè dicitur esseque illorum genus, & quod negatio est genus ad negationem in subiecto non apto, quæ est vna species & ad negationem in subiecto apto, quæ est priuatio vocat negationem in subiecto non apto: vt cum dicimus, homo non est irrationalis, quia in homine non est aptitudo, vt sit irrationalis. Et addit, quod priuatio est propriè in entibus realibus, & est à parte rei in actu exercito seu fundamentaliter: formaliter vero est in intellectu. Et de priuatione fundamentali tali tractant scientiæ, quæ tractant de suo fundamento. De priuatione in communi fundamentaliter tractat metaphysicus, formaliter logicus: nam scientia, quæ considerat, quod homo sit rationalis, considerat, quod non sit non rationalis.

1. Argum.

Arguitur ergo propria opinione Tole-
ti. Primum argumentum est: nam si entia rationis ordinantur in prædicamento: ergo vel sunt in aliquo prædicamento eorum, quæ enumerauit Aristoteles. Et hoc non, quia sunt illa constituta pro entibus realibus, nec in alia nam sequeretur, quod essent vndecim prædicamenta, quod est absurdum.

2. Argum.

Secundo: Nam D Thom de po. q. parte in corpore dicit, quod in nullo prædicamento est aliquid, nisi res extra animam: sed entia rationis secundum Aristotelem. 4. Metaphysica sunt entia in anima: ergo non sunt in prædicamento. Et hæc est Thomistarum opinio.

3. Argum.

Tertio: Nam in rebus, quæ ponuntur in prædicamento, aliud debet esse essentia, & aliud debet esse existentia: sed entia rationis non habent existentiam, aliàs essentia realia: nec potest in eis assignari, quid sit esse illorum. Et confirmatur hoc argumentum: Nam quæ collocantur in prædi-

camento, debent esse composita ex genere & differentia: sed entia rationis non sunt huiusmodi, sed sunt, quid simplicissimum: ergo non constant genere & differentia: nam non potest reperiri intellectus, vnde sumat generis rationem, & differentiam.

4. Argum.

Quarto: nam Diuus Thomas. 1. parte, quæstione. 28. dicit entia rationis, quæ sunt relationes pertinere ad prædicamentum ad aliquid, constitutum ab Aristotele, nam ait, quod in genere relationis reperitur aliqua secundum rem, & aliqua secundum rationem, quod in alijs prædicamentis non reperitur; ergo relationes rationis sunt in prædicamento reali; non ergo est aliud prædicamentum constituendum pro entibus rationis, quæ sunt relationes.

5. Argum.

Quinto: nam si constituimus prædicamentum relationis, quare non constituemus aliud prædicamentum pro entibus rationis, scilicet, prædicamentum qualitatis, quantitatis & cætera. Quia sicut reperitur ens rationis, quod participet verè rationem relationis: ita profecto deberent reperiri entia rationis quæ participarent rationem aliorum prædicamentorum: sed hæc non reperiantur: ergo nec talia entia rationis reperiantur, quæ sint verè relationes.

1. Conclus.

Sexto: Nam ens includitur, in omni ente rationis in priuatione & cætera: sed ens est relatiuum: ergo omne ens rationis est relatiuum. Non ergo debemus ponere aliqua entia rationis absoluta. Probat minor: nam essentialiter includit ordinem ad intellectum & non ordinem alium præter relatiuum: ergo omnia entia rationis erunt relatiua: & sic solum vnum relationis prædicamentum erit constituendum.

Decisio questionis.

Constituere prædicamenta pro entibus rationis eandem ferè vtilitatem adducit, quam asserit Porphyrius, adducere ordines, & constitutionem prædicamentorum in rebus entibus, vt sciamus, nimirum de finitiones in illis assignare, & cognoscamus quid ad quam naturam entium rationis pertineat, quid sit alterius genus & species, ac denique in illis demonstrationes constituere possimus. In super consideranda est illa famosa distinctio entis rationis in relationem, priuationem & negationem, quam sanctissimus doctor assignauit, & de qua supra egimus. His præmissis.

Sit conclusio prima: Ens rationis non est genus ad relationem, priuationem, & negationem: vnde in coordinatione entis rationis nõ debet

debet collocari, tanquam genus generalissimum. Probat primè pars conclusionis: Nam genus ex doctrina Aristotelis, quam infra adducam, non debet includi in vltimis differentijs specierum, cum debeat per illas contrahi, & determinari ad certam speciem; quod non fieret si intra ipsas differentias clauderetur, quia contrahens aliud debet esse saltim formaliter distinctum à re contracta: sed ens rationis clauditur in omni vltima differentia entis rationis, cuiuscunque, ergo non est genus. Probat minor: Quia ens rationis in communi nihil aliud dicit, quàm habere esse per intellectus operationem: sed quælibet vltima entis rationis differentia habet esse per intellectus operationem, vt de se constat, ergo est ens rationis.

Et confirmatur hæc ratio: nam vltima differentia intelligitur: ergo est ens rationis: quia illud quod habet esse per intellectus operationem, & est intelligibile, ens rationis est. Et confirmatur hæc ratio: Nam ens reale, quia in vltimis differentijs clauditur non est genus: sed multò magis vel saltim eadem ratione claudi debet in vltimis differentijs ens rationis: ergo non erit genus eadem ratione, sed est ens rationis quoddam transcendens in suo genere, quod per omnium rerum genera vagatur: hoc autem ens inter cæteras diuisiones, si quæ sunt alia, diuiditur in negationem, priuationem, & relationem.

2. Conclus.

Secunda conclusio. Tria possunt entium rationis prædicamenta constitui, scilicet, prædicamentum relationum, priuationum, & negationum. Probat hæc conclusio, nam prædicamentum est prædicabile ordinatio secundum rationem superioris & inferioris quidditatiue: sed entia rationis possunt hoc modo coordinari, ergo possunt illis constitui prædicamenta. Minor probatur: Nam in entibus rationis sunt indiuidua, verbi gratia, in relationibus: nam hæc secunda intentio indiui-

dui fundata supra Petrum, & hæc, quæ fundatur supra Paulum numero differunt, & sic de alijs, quæ sunt in diuersis subiectis numero; in ratione fundandi indiuidualiter secundum intentionem. Et hoc modo hæc specificitas fundata supra hominem, & hæc fundata supra equum numero differunt: quia etiam si homo, & equus non sint indiuidua numerica in ratione fundandi illas intentiones sunt velut indiuidua, quia in nullo magis speciali, seu inferiori fundari possunt. Sunt etiam species relationum: nam illæ relationes, specie differunt, quæ habent terminos specie diuersos sicut generalitas & specificitas, & sic de alijs. Sunt itidem relationes genere differentes, vt relatio vniuersalis, cuiusmodi est generalitas, & non vniuersalis cuiusmodi est relatio subiecti & prædicati, & relatio indiuidui, quæ genere differunt penes diuersam rationem fundandi: diuersa autem ratio fundandi in relationibus, causat distinctionem genericam vt patet capite de relatione. Aliud enim fundamentum genere diuersum exposcit id, quod fundat intentionem non vniuersalem: quia non requirit cognitionem naturæ, quæ sit vna formaliter: & aliud exposcit intentionem vniuersalem, quia exposcit vnitatem illam formalem. Cum ergo reperiamus indiuidua, species, & genera, in relationibus possunt in illis ordinari prædicamentum rationis. Et idem erit in negationibus, & priuationibus, quia etiam in illis reperiantur indiuidua, genera, & species. Quod vero non sint, nisi tria prædicamenta, & quod hæc possint constitui, probatur, quia ens per istos tres modos, scilicet, per modum relationis; & negationis & priuationis determinatur ad specialia genera entium rationis: sicut determinatur ens reale per illos decem entium modos.

3. Conclus.

Tertia conclusio in relationibus rationis coordinatio fit isto modo, vt sit genus generalissimum relatio rationis, & sequantur alia.

Prædicamentum entis rationis.

Relatio rationis Genus generalis.	Prima intentio	Vt	Esse dextrum	Hoc esse visum
			Esse visum	Hoc esse dextrum
	Alia vniuersalis	Alia non vniuersalis	Secunda intentio	Vt generalitas specificitas
Differentialitas, proprietas				Accidentalitas.
			Vt intentio subiecti	Hæc intentio subiecti
			Prædicati.	

Ponitur istæ relationes in abstracto, quia ex D. Thom. capite vltimo de ente in acci-

dentibus propriè reperitur genus in abstractis: in concretis verò per reductionem.

In priuationibus sic constituatur prædicamentum. Nam in illis priuatio in communi determinat ens rationis ad tale genus entium, & in ipsis priuationibus etiam reperiuntur genera subalterna, licet non habeantur nomina, quibus illas priuationes explicemus. Nam certum est priuationem formæ supernaturalis genere differre à priuatione formæ naturalis, & priuationem formæ spiritualis à priuatione formæ corporalis; & inter ipsas formas corporales priuationem formæ substantialis specie differre à priuatione formæ accidentalis; & inter ipsas formas accidentales surditatem specie differre à cæcitate, & hæc cæcitas differt numero ab hac cæcitate, ad quas omnes si nominibus non careremus facile esset assignare prædicamentum. Modò sic constituatur priuatio, quæ sit genus generalissimum, & postmodum constituere cæcitatem, & postmodum hanc cæcitatem. Quòd si ad genera subalterna inueneris nomina supra cæcitatem colloca etiam negationes, (& vocamus negationes, vt chimæra, hircoceruus) sunt ordinandæ secundum prædicamentalem ordinem: nam aliter determinant rationem entium in communi, quam priuatio & relatio. Nam negationes illæ specie differre videntur secundum partes specie differentes, quibus constant: sicut chimæra specie differre videtur à tragelapho, & monte aureo, vnde potest poni pro generalissimo negatio, & postmodum talis negatio, quæ sit communis ad animalia fictitijs partibus composita, inferior tamen ad composita ex partibus incompossibilibus non viuentium, &c. Et postmodum chimæra, actandem hæc chimæra illæ verò negationes logicæ, vt non homo, sunt relationes, vt supra visum est, & in prædicamento relationum logicalium constitui debent.

4. Conclus. Quarta conclusio: Vltimæ differentiæ, vt quid imperfectum in entibus rationis, & eorum existentia ad latus ponuntur in prædicamento illo, ad quod entia rationis talia reducuntur, etiam sunt sua postprædicamenta, vt simul prius & posterius, oppositio, &c. quia sunt aliqua entia rationis, quæ posterius sunt alijs. Quæ omnia patere poterunt eo modo, quo infra explicata fuerint postprædicamenta realium entium.

Diffoluuntur argumenta.

Ad 1. argu. Ad rationem, quam prima opinio adducit, respondetur, quòd etiam priuatio re-

ducatur ad prædicamentum formæ, qua priuat bene potest directe aliud constituere prædicamentum entium rationis. Nam certe obiectum reducitur ad prædicamentum, vbi est scientia, quæ habetur de ipso & nihilominus esse potest in alio prædicamento directe, vt patet de ente mobili, quòd est in prædicamento substantiæ directe, & reductiue in prædicamento qualitatis, qua tenus extrinsecè specificat scientiam, & illi dat esse. Et proprietates hominis reductiue possunt esse in prædicamento substantiæ, & directe in prædicamento qualitatis, ita de priuatione dicendum est, relationes verò rationis, & negationis nunquam apud probatos viros reperiuntur reductæ ad prædicamenta, realia: quòd si fuerint non ob eam rem desinent constituere sua propria prædicamenta.

Secunda opinio relata multa falsa admittet, & contra Diuum Thomam adducit multa. Primo illud quòd dicit ens rationis esse genus visum esse esse falsum, dicere verò, quòd ens rationis est substantia, quid absurdius? Nam substantia ens per se est, nec sufficit, vt dicatur substantia, quòd fingatur ad modum substantiæ, nisi hominem pictum voces substantiam, quia fingitur ad modum substantiæ. Et dicere, quòd datur ens rationis, quòd est qualitas, etiam est absurdissimum, quia solum secundum Diui Thomæ sententiam in genere relationis reperiuntur aliqua secundum rem & secundum rationem: qualitas enim debet esse intrinseca qualificatio substantiæ, quòd enti rationis repugnat. Sed de hoc infra. Illa vero negatio non rationalis dicta de equo, non est negatio condistincta contra relationem, vt supra iam visum est. Hæc breuiter dixi, quia satis constat noua esse, quæ iste auctor adducit, & contra ea, quæ communiter sunt à logicis recepta.

Ad primum argumentum respondetur, *Ad 1. argu.* quòd prædicamenta entium realium non sunt, nisi decem, illis verò addere, vel adimere aliquid contra sententiam Aristotelis est, nec entia rationis in illis collocantur, præpter illa verò nos ponimus alia pro entibus rationis, de quibus Aristoteles, nihil pertractauit.

Ad secundum respondetur, quòd Diuus *Ad 2. argu.* Thomas loquitur de prædicamentis, quæ Aristoteles adinuenit, non verò de ijs, quæ nos constituimus.

Ad tertium respondetur, quòd aliud *Ad 3. argu.* est in entibus rationis existentia, & aliud essentia, quia eorum esse, vt præmissum est nihil est aliud, quam actualis terminatio

tio cognitionis intellectus. Hoc autem non est eius essentia, cum non semper illis conueniat, essentia vero rerum semper illis conueniunt. Vtrum verò sit aliud quid distinctum ab ente rationis, vel modus eius supra dixi. Ad confirmationem respondetur, quòd habet genus, & differentiam. Genus sumitur à conceptu superiori, & differentia à conceptu inferiori, seu gradu determinante, sicut dicturi sumus infra de accidentibus.

Ad quartu. Ad quartum iam diximus, & dicemus capite de relatione:

Ad quintu. Ad quintum respondetur, quòd peculiare modi aliorum prædicamentorum repugnat entibus rationis, quia neque qualitate, neque quantificare, agere, neque pati, possunt, bene tamen possunt referri ad aliud, & priuari forma aliqua, & cætera.

V N I V E R S A L I V M tractatio.

Q V I A vniuersalia in particulari sunt secundarum intentionum species, & prius erant tractanda vniuersaliora, magis congruo ordine succedit vniuersalium quæstionum disputatio post intentionum disputationem.

Q V Æ S T I O X I. An sint vniuersalia.

T videtur, quòd non. Nam si vniuersalia essent, maxime, quia scientia debent esse de vniuersalibus: & cum comperit sit scientia esse, erit etiam exploratum vniuersalia esse: sed hæc ratio est nulla: ergo. Minor probatur: Nam Theologia est de Deo, & est vera scientia: Deus autem singularis est: ergo iam ratio scientiæ potest esse de aliquo obiecto singulari: non ergo est necesse, quòd sint vniuersalia ex eo, quòd scientiæ sunt.

Et confirmatur hæc ratio, quia de prima sphaera est vera scientia quæ singularis est: ergo. Si respondeas, quòd illæ scientiæ tractant de Deo, & sphaeris celestibus sub ratione vniuersalis, contra, nam quando obiectum scientiæ est aliquid æternum, & incorruptibile, bene potest de ipso esse scientia etiam sub ratione singulari: ergo non est necesse ponere vniuersalia, vt sciatur sic. Probo antecessens; Nam propterea scientiæ debent esse de

Ad vltimum respondetur, quòd ens, vt iam supra dixi, est relatiuum secundum dici, non verò secundum esse: importat enim ordinem transcendentem ad intellectum, quem omne ens rationis dicit, abstrahit verò à relatiuo vel absoluto. Et voco illud relatiuum secundum dici, quia importat ordinem ad intellectum; non verò, quia sit absolutum. Nam aliquid, quòd abstrahat à relatiuo, & absoluto potest importare aliquem ordinem transcendente talem, vt patet in accidente. Et hæc sint satis pro secundis intentionibus, quas si paulo latius solito extendimus, boni consulant logici, quia cum sint logicæ formale obiectum, illas exactè debuimus tradere; præsertim his temporibus, vbi ferè nulla harum superest notitia. De quibus & quomodo sint logicæ obiectum, vide etiã D. Thomæ opusculo 56.

vniuersalibus, quia sunt incorruptibilia, & singularia corruptibilia: ergo si aliquod singulare est incorruptibile, bene potest de ipso esse scientia; nam cessat tunc ratio, quare scientia sint vniuersalia: ergo.

Secundum argumentum ad probandum, quòd nec etiam si daretur vniuersalia de illis posset esse scientia, & sic, quòd non debeat assignari ratio, vt sint vniuersalia existentia scientiarum. Nam scientiæ debent esse de perpetuis, & incorruptibilibus, quæ non contingat aliter se habere: sed nullæ res sunt huiusmodi, etiam si sint vniuersales: ergo nullarum rerum potest esse scientia: & sic sublata scientia tollitur necessitas ponendi vniuersalia. Maior est Aristotelis primò posteriorum, minor probatur. Omnes res (& loquamur de rebus, quæ subiacent tempori) corrumpuntur, & desinunt esse: ergo. Si dicas, quòd vniuersalia desinunt esse per accidens ad desitionem singularium, & singularia desinunt esse per se, parum refert; nam esse corruptibile per se, vel per aliud non tollit quin ipsa res sit corruptibilis: ergo si propterea, quòd singularia corrumpuntur, & sunt caduca, de illis non est scientia, etiam nec de vniuersalibus debet esse scientia, quia etiam desinunt esse ad desitionem singularium: nam tam per se est hæc prædicatio, Petrus est corruptibilis, sicut ista, homo est corruptibilis: & tã accidentalis est ista, homo corrumpitur, sicut ista, Petrus corrumpitur. Si dicas, quòd est scientia de connexionibus necessarijs, puta huius, quòd homo sit

rifibilis, quod homo sit admiratiuus, quæ sunt perpetuæ veritatis, contra; quia scientiæ sunt de obiectis suis, scientia hominis de homine, & physica entis mobilis, & cætera, & non de illis connexionibus. Et probatur, quia scientiæ sunt de rebus, sed omnis res præter Deum incepit esse, & res corruptibiles desinent esse: ergo nulla res præter Deum est necessaria: nihil enim est simpliciter, nisi solus Deus. Nam si illæ res, hominem esse risibile sunt ab æterno, ergo vel Deus vel creatura, non Deus, ut constat, nec creatura, quia alias creaturæ essent ab æterno: scientiæ ergo non possunt esse: ergo nec vniuersalia sunt.

3. Argum.

Tertio; Nam si vniuersalia sunt, maximè, necessitate naturæ intellectiue, quæ cum sit quid spirituale, & immateriale suscipit formas, & species vniuersales, & repræsentantes res vniuersales: sed hæc ratio est nulla: ergo. Minor probatur: nam obiectum nostri intellectus, est ens: sed singularia sunt entia: ergo illa poterit intellectus intelligere, & sic saluat intellectus circa singularia, cum in illis saluetur ratio sui obiecti quæ experientia docet à nobis intelligi, quod si vniuersalia ponantur separata, & abstracta secundum esse, ut Aristoteles refert, constituta esse à Platone, nec hoc habet apparentiam quia illa vniuersalia vel sunt primæ substantiæ, (& loquor de vniuersalibus substantiæ) vel secundæ. Si primæ, ergo sunt hoc aliquid, & singulare: nam prima substantia est hoc aliquid. Si secundæ erunt in primis substantiis, & sic non erunt separata à primis.

4. Argum.

Quartum argumentum sit: Nō illud, quod implicat contradictionem, nō potest esse, sed vniuersalia esse, implicat contradictionem: ergo. Maior patet, minor probatur dupliciter. Primò: nam si vniuersalia sunt: ergo sunt singularia: nihil enim existit nisi singulare. Secundò: Nam vniuersalia realia sunt entia creata, si sint: sed Deus nō potest facere vniuersale esse: ergo ista vniuersalia esse implicat. Minor probatur: nam si sunt iam sunt aliquid singulare, & non vniuersale, nam existentia est actus rei singularis.

Ad intellectum quæstionis notandum est, quod in hac quæstione hoc verbum (esse) dū quærimus, an vniuersalia sint, non significat esse existentia, sed significat esse, quod vniuersalia possunt habere, quodcunque sit illud, ut optimè notat. Caietanus primò posteriorum, vbi supra, siue sit esse obiectiuum in intellectu, siue esse existentia. Et facit hunc sensum, si sint vniuersalia quomocunque illa dicantur esse, sicut si esset scientia de chimæra quæ reremus, an chimæra esset, id est, an haberet esse quodlibet. In hac enim quæstione, quæ

ad, an est, pertinet, non amplius examinatur, post modum enim sumus examinaturi, quod esse habent, hæc vniuersalia in rebus, an verò in intellectu.

Secundò aduertendum est in hac parte fuisse varios errores antiquorum. Nam ut refert D. Thomas opusculo 55. Epicurci, qui felicitatem summam constituerunt in corporeis voluptatibus, dixerunt nihil esse præter id, quod sentitur, ac videtur: ac subinde negarunt vniuersalia esse. Et quanuis hæc opinio propter suam apertam falsitatem non egeat impugnatione, arguitur contra illam. Nam dum illi philosophi, seu potius philosophiæ destructores, asserbant omnia esse singularia, quandam propositionem affirmabant, quæ rebus omnibus competere poterat, nimirum & huic homini, & huic, & sic de reliquis omnibus rebus. Nam hic homo erat singularis, & hic equus & cætera, ergo illud prædicatū singulare erat vniuersale, quia prædicabatur de pluribus: ergo ipsi dum dicebant omne, quod est in mundo esse singulare, se ipsos destruebant, quandoquidem iam in illa propositione aliquid erat vniuersale. Et cū ipsi dicebant, animam esse quoddam corpus subtile, iam anima illa erat vniuersalis. Nam prædicabatur de hac anima, & de illa siquidem asseriebant quandam propositionem, quæ secundum ipsos omni animæ competere poterat: ipsi ergo se destruebant, & dum vniuersale negarent, ipsum affirmabant.

Præterea: nam hoc præstat homo cæteris animalibus, quod illa non nisi singularia percipiunt: homo verò per intellectum aliquid magis excelsum agnoscit, & ista sunt vniuersalia, quia cognoscit Petrum, & Paulum eandem hominis naturam habere: & cum illa singularis esse nō possit, subinde vniuersalis debet esse.

Sit ergo conclusio. Vniuersalia esse, certissimum est, de quo dubitare amentia est, quæ conclusio est omnium communis conceptio, vno dempto Epicuro. Et probatur ratione desumpta ex D. Thoma opusculo modo allato. Nam secundum Aristotelem primo Metaphysicæ, omnis homo naturaliter scire desiderat, sed scientia pro hoc statu non est singularium, sed vniuersalium: ergo singularia sunt. Minor probatur: Nam quæ sunt infinita & incerta sciri non possunt, sed singularia sunt infinita & incerta, ergo non possunt sciri: ergo scientia debet esse de vniuersalibus, id est, de rebus ut stant sub vniuersalitate, cum naturæ desiderium non sit frustratum, quod asserit si nullus scientiam consequeretur pro hoc statu; Nam illud desiderium est ad sciendam pro hoc statu. Si dicas, quod possumus habere scientiam

de Deo, qui est aliquid singulare, contra hoc est argumentum: Nam non solum homo inclinatur ad habendam scientiam de Deo sed ad habendam scientiam rerum naturalium: sed illa est vniuersalium: ergo.

Et præterea, quia scientiam, quam pro hoc statu habemus de Deo, sub quadam ratione vniuersali, & communi habemus: ergo vniuersalia esse est necesse. Antecedens parebit modò, quia cum noster intellectus pro hoc statu cognoscat per abstractionem à phantasmatis, debet cognoscere primò vniuersalia, & singularia reflexe. Et adhuc tertio: Nam ad habendam scientiam de Deo, debent præcedere multæ demonstrationes rerum naturalium, & illæ debent esse vniuersalium: ergo sunt vniuersalia.

Secunda ratio colligitur ex natura nostri intellectus. Nam noster intellectus cū sit potentia spiritualis, & immaterialis debet recipere species sine conditionibus indiuiduantibus, & materialibus, quod fit per operationem intellectus agentis, qui abstrahit species vniuersales à particularibus phantasmatis, sed illæ species abstractæ concurrunt ad cognitionem hominis in communi, primò & per se, sed homo in communi cognitus est vniuersalis: vniuersalia ergo sunt.

Et confirmatur hæc ratio; nam intellectus agens ad hoc est tributus à natura, ut abstrahat vniuersale à particularibus, sed intellectus agens habet operationem suam in nobis: ergo facit vniuersalia; sunt igitur vniuersalia. (Et modo non loquimur de vniuersali logico, sed de vniuersali ut cumque.) Et confirmatur hæc ratio secundò; Nam vnumquodque recipitur ad modum recipientis: nostra autem anima est aliquid spirituale, ergo recipit species spirituales: sed tales sunt species vniuersalium, & non singularium: nam species singularium repræsentant ipsum singulare hic & nunc; quam obrem erunt materiales: si ergo sunt species vniuersalium, ergo vniuersalia sunt.

Præterea: Nam anima rationalis appetit esse semper, & non solum hic & nunc; ergo apprehendit esse, quod desinat in vniuersali, igitur vniuersalia sunt. Vltimo: Nam experientia compertum est nos intelligere hominem in communi, non intellectu Petro, aut Francisco: sed ille homo in communi cognitus est vniuersalis quia affirmabilis est de multis: ergo vniuersalia sunt: & quia hæc veritas est communiter recepta, non amplius illam confirmare est animus. In responsionibus similiter argumentorum, quod non libenter facio aliqua dubia sum disputaturus. Et ut respondeamus ad primū principale inquirendum est, an

de aliquo singulari possit esse scientia.

Et videtur quod non. Primo quia in scientia debemus demonstrare passionem de subiecto per sua principia, & per definitionem subiecti, sed res singularis non habet definitionem, secundò quod singularis est: ergo non possumus de illa scientiam habere. Minor probatur quia solum definitur species & res communis. Confirmatur: Nam de re corruptibili per se non potest esse scientia: sed aliqua singularia sunt per se corruptibilia, ergo de illis non potest esse scientia. Et confirmatur secundò: nam de contingentibus non potest esse scientia sed singularia sunt contingentia: de illis ergo, quæ sunt contingentia non potest esse scientia. Maior est doctrina Arist. in perih. & Plato iubebat non descendere ad singularia, quia de illis scientia haberi non potest.

Deciditur dubium.

AD hoc dubium dico primò, quod de singularibus corruptibilibus quantum ad aliqua necessaria potest esse scientia. Probatur hæc conclusio: quia hæc est demonstratio: omne animal rationale est risibile: Petrus est animal rationale: ergo Petrus est risibilis: & tamen est de aliquo singulari contingenti, secundum tamen aliqua necessaria: ergo. Præterea in Theologia tractat de aliquibus singularibus contingentibus secundum aliqua necessaria, & secundum aliquem modum necessariū, qui in illis reperitur, scilicet, prout sunt à Deo cognita, & ita tractat de incarnatione &c. quæ secundum quod est à Deo cognita necessitate habet quandam; nam vnicuique immutabilis est & necessaria quodammodo; licet sit necessitas ex suppositione. Vide D. Tho. 1. p. quæst. 24. artic. ad vltimum, vbi sic dicit, quod motus supponit aliquid immobile. Et ita sicut mutationes sunt circa aliquid immobile, ita rerum mutabilium sunt immobiles habitudines: sicut quamuis Sortes non sedeat, semper verum est, quod quando sedet in vno loco manet, & propter hoc non prohibetur de rebus mobilibus immobilem scientiam habere: ergo de singularibus quantum ad aliqua necessaria scientia haberi potest, singularitas enim, non repugnat scientia.

Dico secundo de singularibus secundum ea, quæ sunt contingentia nequit haberi scientia. Probatur nam ita dicitur, 1. post. tex. 6. & 6. ethi. c. 6. scientia est de impossibilibus aliter se habere, sed illa singularia ratione contingentie possunt aliter se habere: ergo. Et confirmatur: quia scientia debet esse de necessariis, sed contingens distinguitur contra necessarium: ergo. Et præterea nam obiectum scientiæ & principia sunt distincta, quia habi-

Utrum de singularibus sit poss. scientia.

1. Conclus.

bitus formaliter distinguuntur: sed obiectum prudentiæ est singulare contingens: ergo idem non potest esse scientiæ obiectum etiã in aliquo actu particulari.

Dico tertio. De aliquo singulari potest esse scientia, sic adeo, ut obiectum scientiæ sit singulare. Et prob. in scientia beatorum, quæ habetur de Deo, qui est singularissimus & Theologia nostra, quæ est quædam participatio scientiæ Dei & beatorum etiam habet subiectum singularissimum. Et ratio est: Nam sicut dicit D. Tho. opusculo 1. p. q. 86. art. 1. ad tertium non impedit intellectionem singulare, ut sic, nisi in quantum materiale est. Si autem detur aliquid singulare immateriale, optime poterit cognosci ab intellectu: nam materia est quæ impedit intellectionem non singularitas, præcipue si singulare cuius modi est Deus habeat suam rationem formalem, ratione cuius, nostro modo intelligendi conueniat ipsi aliquid aliud cuiusmodi est immutabilitas respectu æternitatis. Dico ultimo pro hoc statu quia singularia cognoscuntur reflexe & non directe (de quo vide D. Tho. ubi supra) non potest de illis esse scientia directe, sed reflexe, nec hoc prouenit ex defectu singularis ipsius, sed ex parte animæ nostræ, quia cum scientia sit intellectus perfectio debet illi proportionari in cognitionis perfectione. Et quia intellectus cognoscit primo vniuersalia & indirecte singularia, ita habitus scientiæ primo perficit circa vniuersalia & post modum circa singularia. Scientia autem quam de Deo habemus pro hoc statu præsupponit cognitionem alicuius vniuersalis, ratione cuius sit cognitio reflexa huius Dei. Ad argumenta huius dubij ex dictis patet solutio.

Dissoluntur argumenta.

AD primū argumentum principalis quæstionis respondetur similiter, quod pro hoc statu etiã si singulare sit incorruptibile quia noster intellectus non cognoscit singularia directe, non potest de illo habere scientia, nisi prius cognoscendo vniuersale: & ita erunt vniuersalia, quia illa cognitio scientifica singularium reflexa debet esse, & prius præsupponere cognitionem vniuersalium.

Ad secundum argumentum principale, ut respondeamus disputandum est, an vniuersalia sint corruptibilia, & quomodo sint perpetua. Et quod non sint incorruptibilia præter hoc argumentum secundum principale est argumentum etiam aliud. Nam esse corruptibile est propria passio corporis, cuius materia non satiat per appetitum formæ: sed omnis propria passio prius conuenit vniuersali, quæ

indiuo, prius enim natura homo est risibile, quam Petrus: ergo vniuersalia aliqua sunt per se corruptibilia, illa saltim quorum materia non satiat per actuationem formæ: ergo illa non sunt per accidens corruptibilia: quia per se & per accidens opponuntur. Et confirmatur hoc argumentum: nam eadem corruptione corrumpitur vniuersale & particulare: ergo sicut singulare per se corrumpitur, ita vniuersale. Et confirmatur secundo: quia singulare & vniuersale sola ratione distinguuntur: ergo seclusa operatione intellectus, sicut vnum corrumpitur per se, ita & aliud, quia seclusa operatione intellectus sit corruptio.

Et confirmatur tertio hoc argumentum: Nam seclusa operatione intellectus, omnia sunt singularia, sed seclusa operatione intellectus sunt corruptibilia: ergo seclusa operatione intellectus non potest dici quod vniuersale corrumpitur per accidens & singulare per se, quia seclusa operatione intellectus non est vniuersale: ergo non corrumpitur vniuersale per accidens. Dicere verò quod est necessaria operatio intellectus, ut sit corruptio vniuersalis per accidens, quis non videt esse ridiculum. Nam reales mutationes non dependent ab intellectu operatione, & totum quod intellectus vniuersali tribuit est eius rationis, quod nihil facit ad corruptionem per accidens vniuersalis.

Tertio sic argumentor: Corpus verbi gratia cuius forma non satiat materiæ appetitum est corruptibile per se, quia esse corruptibile est propria illius passio: ergo etiam actus corruptionis primo terminatur ad hominem: & sic vniuersale erit per se corruptibile. Probatur consequentia: nam ut dicitur de somno & vigilia, eius est actio, cuius est potentia: sed potentia conuenit vniuersali primo & per se: ergo & actio. Et confirmatur primo. Nam eadem est materia hominis & Petri, & eadē est forma & eadē potentia: ergo æque primo corrumpitur homo ac Petrus. Et confirmatur secundo. Nam vniuersale & particulare sola ratione distinguuntur: ergo non est aliud vniuersale à particulari, aliud enim denotat aliam essentiam: ergo vniuersale non corrumpitur per aliud.

Quarto, Prius natura homo habet esse, quæ Petrus: ergo in operationibus, siue actioes sint siue passionis non pendent à Petro vel à Paulo. Antecedens est notum, quia vniuersalia sunt priora singularibus. Consequentia probatur: nam quod est prius natura non dependet in operatione à posteriori: sed potest operari sine illo. Hac enim ratione dicimus animam rationalem non dependere à corpore: quia prius natura est quam homo sit: ergo

si vniuersalia non pendent in actionibus, siue in passionibus à particularibus per se corrumpuntur sine dependentia à singularibus.

In hoc dubio de vniuersalibus, dupliciter potest fieri sermo. Altero modo pro formali & pro secunda intentione, & sic nolo disputare quæstionem. Nam suo modo desinit & incipiunt esse intentiones secundæ sicut res reales, & quod dictum fuerit de realibus rebus, hoc dicendum erit de intentionibus suo modo. Altero modo loqui possumus de vniuersalibus pro subtrahato, & ita in præsentiarum tractamus de illis, nec loquimur de omni vniuersali, puta de cælo, Angelo, sed de illis solum, quorum singularia subiecta esse corruptioni comperimus. Et in hac acceptione vniuersale, notandum est primo esse corruptibile dupliciter accipi posse scilicet, ut distinguitur contra per accidens & ut distinguitur contra per aliud, siue illud aliud sit solatione distinctum siue realiter vocando in præsentiarum aliud, quod habet alium conceptum, modo sit de intrinseca ratione alterius, modo non. Et quoniam incorruptibile importat id, quod non potest corrumpi, etiam potest accipi dupliciter sicut corruptibile, & ut sit incorruptibile per se, & incorruptibile per aliud. Corruptibile igitur siue incorruptibile per se, ut distinguitur contra per accidens est illud, quod alicui per se conuenit in aliquo modorum per se ut in. 1. 3. vel. 4. Nam tertius modus non est prædicationis, sed causalitatis modus. Ut vero distinguitur contra per aliud est illud, quod habet corruptionem, siue incorruptionem per se ipsum, & non eget alio, ut sibi conueniat, & hoc siue prædictio illa, quæ resultat ex tali conuenientia sit accidentalis, siue necessaria.

Resoluitur dubium.

1. Conclusio.

Dico ergo primo, vniuersalia illa, quorum materia non satiat per formam sunt per se corruptibilia, ut distinguitur contra per accidens, ita quod hæc prædictio, talia vniuersalia sunt corruptibilia est in secundo modo perfectitatis tantquam propria passio. Et probatur quia esse corruptibile est propria passio talis corporis, sicut esse risibile est propria passio hominis: sed homini per se conuenit esse risibile in secundo modo perfectitatis: ergo per se conuenit omni tali corpori esse corruptibile. Maior patet, quia conuenit omni soli, & semper. Et ad essentiam talis corporis consequitur: nam ex eo, quod eius materia non impletur per formam manet cum appetitu ad aliam, & ita manet corruptioni subiecta, unde est corruptibile. Et ita sequitur, quod omni tali corpori & soli conueniat. Præterea: Nam

esse corruptibile non conuenit accidentaliter tali corpori: ergo conuenit per se. Antecedens patet: nam non potest à tali corpore separari, quia ex eius natura consequitur. Et si auferamus corruptibilitatem à tali corpore, non manebit eiusdem naturæ: homo enim qui per naturam non esset corruptibilis, alterius rationis esset ab illis, qui modo sunt, hominibus. Et confirmatur hæc ratio: Nam corruptibilitas est demonstrabilis de tali corpore: ergo est eius propria passio. Si verò sint vniuersalia accidentium, etiam illa per se sunt corruptibilia, quæ in subiecto non habent necessitatis causam: sed taliter afficiunt subiectum, quod ab illo abesse possunt.

Dico secundo corruptibilitas, quam modo dicebamus, etiam conuenit in diuisis corporis inferioris, verò diuersimode. Nam vniuersali conuenit primo & per se, singularibus verò conuenit secundo & ratione vniuersalis. licet etiam sit ita conuenientia per se. Hæc conclusio probatur: nam esse risibile, non solum conuenit per se in secundo modo homini, sed etiam Petro: ergo esse corruptibile etiam ut propria passio conuenit Petro, licet secundo. Nam sicut risibilitas ad hominis essentiam consequitur, etiam corruptibilitas ad tale corpus consequitur tantquam eius passio. sicut enim Petrus habet eandem essentiam, quam vniuersale habet, habet similiter eandem passionem, quæ sibi secundo, & vniuersali per se primo conueniunt.

Dico tertio. Actus corruptionis, ad quem dicitur ordinem illa potentia, quæ vocatur corruptibilitas, prius conuenit singularibus, quam vniuersalibus: potentia enim prius conuenit vniuersalibus, actus verò prius conuenit singularibus: nunquam enim homo corrumpitur, nisi corrumpatur Petrus. Hæc conclusio est Arist. 1. post. c. 5. ubi dicit, quod vniuersalia per accidens corrumpuntur, hoc est per aliud, id est, per singularia & ad singularium corruptionem. Et probatur ratione: nam secunda substantia non substat accidentibus, nisi per primam substantiam: sed prima substantia est singularis: ergo vniuersale non substat accidentibus, nisi per singulare: ergo non substat actui corruptionis, nisi per singulare: ergo prius singulare corrumpitur & vniuersale ad corruptionem singulare. Maior patet: Nam, ut videbimus, c. de substantia, secunda substantia secundo substat accidentibus, & prima substantia primo substat, & ex eo quod ista substat secunda substat: ex eo enim quod Petrus est albus vel Paulus &c. homo est albus. Minor illa probatur, quia prima substantia est hoc aliquid & singulare. Prima illa consequentia probatur, quia

2. Conclusio.

3. Conclusio.

corruptio accidens quoddam est, reliquæ autem consequentiæ patent. Secundò probatur ex differentia, quæ est inter prædicatum essentialia, & accidentale, siue inter prædicatum per se & per accidens: nam prædicata accidentalia prius accidunt singulari quam vniuersali: sed propriæ passiones & prædicata essentialia, quantum ad connexionem per se prius accidunt, seu conueniunt vniuersali, quam particulari: & ideo hæc causalis est vera, quia homo est animal Petrus est animal, & quia homo est risibilis, Petrus est risibilis: ergo actus corruptionis prius conuenit Petro, quam homini, licet passio corruptibilitatis prius prædicetur de homine, quàm de Petro, & de Petro prædicatur, quia de homine prædicatur. Præterea, quia actiones, seu passiones prius sunt suppositorum & singularium, & secundario conueniunt vniuersalibus: ergo prius corruptio terminatur ad Petrum, & secundario ad hominem. Antecedens patet: nam omnis motus & corruptio ad singularia prius terminatur & respectu subiecti, quod est, hic & nunc, secundario verò terminatur ad vniuersale.

4. Conclus.

Dico quartò quòd si vniuersalia ista, de quibus loquimur considerentur, prout abstracta sunt à singularibus, & prout in se non includunt aliquam conditionem indiuiduantem, sed per se sola considerentur, non possunt corrumpi: nec actus corruptionis terminari potest ad illa & sic sunt incorruptibilia. Probatur: ista conclusio: Corruptio non potest terminari ad vniuersalia, nisi medijs singularibus, quibus prius conuenit: ergo si consideretur per abstractionem à singularibus & sine illis incorruptibilia sunt id est, ad ipsa non potest terminari corruptio. Et probatur secundo: Nam si non esset prima substantia subsistans accidentibus, secunda non subsisteret: ergo, vniuersalia ipsa sine singularibus considerata non possunt subsistere accidentibus, & sic nec possunt subsistere corruptioni: quia propter incorruptibilia erunt. Quia verò vniuersalia sunt in singularibus, & idem realiter cum illis causa est, vt corrumpantur ad singularium corruptionem: nam corrupto Petro cum homo sit idem cum Petro corrumpitur etiam homo. Et hoc voluit docere Aristor. 1. post. ca. 9. vbi dicit, quod scientia est corruptibile secundum accidens, id est, secundum aliud id est, secundum singularia, quod & asserit. D. Thom. ibidem, & opusculo vniuersalium. Et cum dicimus, quod vniuersalia sunt incorruptibilia secundum se, non est accipiendum positue, vt accipit Linconiensis ad hunc sensum, quod nunquam desinant esse in rerum natura: nam semper aliquod eorum indiuiduum saluatur, & consequenter

saluatur ipsum vniuersale. Nam multa vniuersalia sunt, quæ nullum habent indiuiduum in rebus existens, vt patet de indiuiduis eclipsis, & coniunctionis solis, & Lunæ, & multis huiusmodi; sed debet intelligi negative, id est, quod non habeant vnde corrumpantur in se, licet hoc habeant, prout sunt in singularibus, quorum per se primo tam generatio quam corruptio est. Nam naturæ in sua vniuersalitate considerata non conuenit variabilitas. Vide aliam huius explicationem apud D. Thom. 1. part. quæstio. 10 articulo. vltimo & Caiet. ibidem, & D. Thom. secundo contra gen. c. 55. vbi dicit, quod intelligibile, vt sic, est supra tempus, & sic incorruptibile, quia in sua ratione non dicit corruptionem. Cum ergo vniuersale sit intelligibile, erit supra tempus, & incorruptibile negative, id est, non habebit de se vnde illi competat actus corruptionis. Ex quo inferitur, quod quia omnis natura subsistat omnipotentis Dei, id quod diximus de corruptione respectu rerum corruptibilium, dicendum est de annihilatione respectu rerum, quæ possunt annihilari quod primo & per se annihilatio conuenit singularibus vniuersalibus, secundario: & potentia, seu passio ad hoc primo & per se quantum ad connexionem per se conuenit vniuersalibus, & secundario singularibus.

Ad secundum principale argumentum quod erat primum huius dubij responderetur quod vniuersalia per se sunt incorruptibilia, vt dictum est, si autem corrumpuntur, hoc est ad corruptionem singularium, hoc autem est per aliud. Scientiæ ergo debent esse de incorruptibilibus per se, vt asserit Aristor. post. c. 9. Et quamuis verum sit quod vniuersalia corrumpuntur, sed per accidens, & ideo de illis potest esse scientiæ: sufficit enim, vt sint obiecta scientiarum, quod de se non habeant, vnde corrumpantur; quia vt sic habebunt immutabilitatem necessariam ad scientiæ rationem: Nam huiusmodi immutabilitas sufficit. Et ad illud, quod in confirmatione argumenti dicitur, quod etiã si scientia sit de connexionibus, quod illæ sunt corruptibiles negandum est corruptibiles esse. Et cum dicitur, si sunt eterne vel Deus vel creatura responderetur quod sunt creaturæ, & ly, sunt, non dicit existentiã sed essentiã. Et facit huc sensum, quod rebus illis quando sint debetur esse creaturæ: quia do enim homo risibilis sit in rerum natura illi debetur esse creatum. Sed de hoc alibi.

Ad secundum argumentum huius dubij responderetur quod esse corruptibile ad corruptionem singularium, conuenit per se vniuersalibus, & est eorum propria passio. Cæterum esse corruptibile per se & sine singularibus non conuenit vniuersalibus, quinimo illis repugnat Et hoc modo

Ad. 2. argu.

Ad. 1. huius dubij.

modo sunt incorruptibilia. Alij respondent, quod potentia conuenit per se vniuersalibus actus singularibus, & ita sunt per se corruptibilia, si dicat potentiam. Si verò dicat actum conuenit per se singularibus, & per accidens vniuersalibus. Ad illud verò quod dicitur, quod per se corruptibile, & per accidens opponuntur, & sic eidem non possunt competere responderetur quod per se, vt est propria passio, & per accidens, vt est idem, quod per aliud non opponuntur, bene tamē, vt est idem quod accidentaliter. Nam Petrus per se est risibilis, vt distinguitur contra accidentaliter, & per accidens est risibile, id est, per aliud. Nam est risibilis ex eo, quod homo est risibilis, & per hominem. Vide Aristor. 1. post. c. de per se, & vniuersali. Et per hoc patet ad confirmationem primam. Nam & si eadē corruptione corrumpantur, sed primo terminatur illa corruptio ad singulare & particulare, & post modum ad vniuersale. Ad alias confirmationes respondebimus c. de substantia, sufficit enim distinctio rationis ratiocinata inter Petrum & hominem, vt illa propositiones concedantur.

Ad. 3. argu.

Ad tertium huius dubij responderetur quod potentia secundum connexionem essentiali prius conuenit vniuersali, quàm indiuiduo: actus vero prius indiuiduo, quàm vniuersali. Et cum dicitur, quod actus est eius, cuius est potentia, verum habet: sed media conuenientia singularium, quia illa potentia datur ad corruptionem in singularibus, & ita debet competere prius corruptio singularibus, sicut patet in actu ratiocinandi & intelligendi, qui prius singularibus conueniunt, quia potentia intellectiva datur, vt intelligamus in singularibus, quia actiones, & passiones debent esse suppositorum siue subsistentium. Ad primam confirmationem responderetur quod quamuis sit eadem materia & forma, sed singulare addit conditiones indiuiduantes & ita prius ad singulare terminatur actio. Ad secundam confirmationem responderetur quod ibi aliud accipitur large pro illo, quod quomodocumque habet ab alio distinctionem: & inter vniuersale & particulare est distinctio rationis saltim ratiocinata.

Ad. 4. huius.

Ad quartum huius dubij responderetur secundum aliquos, quod quauis prius natura sit vniuersale, quàm singulare, quia illa sunt priora, à quibus non conuertitur subsistere consequentiæ: ceterum habet dependentiam à singulari tanquam à prima substantia, vt illi conueniant operationes & mutationes, quia non possunt conuenire vniuersali, nisi prius conueniant singulari.

Ad. 3. principale.

Ad tertium principale responderetur quod intellectus noster potest intelligere omne ens, sed vniuersale primo & singulare reflexe, vnde præsupponitur directa cognitio ad reflexam, &

ita cognitio vniuersalis ad cognitionem singularem, quamobrem ex natura nostri intellectus colligitur vniuersalia esse.

Ad tertium principale responderetur quod vniuersalia secundum esse, quod habent extra intellectum sunt singularia, cæterum secundum esse, quod habent in intellectu vniuersalia sunt. De quo vide D. Tho. opus. 55. & 56. vel dicitur quod vniuersale, & particulare distinguitur ratione ratiocinata pro naturis, seu vt includens & inclusum.

QVÆSTIO XII.

Quid sit vniuersale.

1. Argu. Videtur, quod definitiones, quæ communiter circūferuntur, sint male assignatæ. Nam vniuersale ita definitur, quod sit vnum in multis, & de multis: sed hæc definitio nulla est ergo. Probatur minor: nam vniuersale non solum importat secundam intentionem de formali, sed etiam de materiale dicit id cui secunda intentio conuenit: sed cum dicimus, quod vniuersale est vnum &c. non potest importare aliquid materiale, cui conueniat secunda intentio vniuersalis, & hoc dicit illa definitio: ergo est nulla. Probatur minor. Nam illud materiale quod importat vniuersale, vel est substantia, & hoc non, quia conuenit ratio vniuersalis etiam accidentibus: vel est accidens, & nec hoc cum conueniat substantiæ vniuersalis ratio. Nec potest dici quod sit aliquid reale abstractum à substantia & accidenti, cum ratio vniuersalis conueniat etiam entibus rationis propriissime. Nec similiter dici potest, quod sit aliquid rationis, quia similiter conuenit entibus rebus: nullum ergo materiale importatur. Non recte igitur dicitur, quod vniuersale sit vnum in multis. Et confirmatur hoc argumentum. Nam cum dicitur vniuersale est vnum in multis, vnum est ens indiuisum: vel ergo est ens reale: & hoc non, vel ens rationis, & nec hoc rationibus iam factis: nec datur aliquid abstractum ab ente reali, & rationis, vt vidimus supra: non ergo bene dicitur vniuersale est vnum in multis. Nec sufficit dicere, quod hic definitur solum secunda intentio vniuersalis vt ratio, quare aliquid sit vnum in multis, quæ est formaliter aliquid rationis: nam vniuersale est nomen connotatiuum, & debet importare, vel significare aliquid, cui conueniat secunda illa intentio vniuersalis, & cum non possit importari non definitur recte vniuersale, quod tale materiale dicit.

Secundò, Sol & Luna sunt vniuersalia, & tamē non sunt vnum in multis, & de multis; & idē

1. Argu.

2. Argum.

argu.

argumentum sit de Gabrielis specie in cōmuni cognita. Maior patet: Nam illorum termini sunt communes: ergo significant aliquid, cui nō repugnat esse in multis: quia dicūt nō hāc naturam Solis & Lunæ, sed naturam Solis in communi. Sed minor probatur. Nam nō sunt multi soles in communi, nec in eadem specie esse possunt, sicut nec plures Angeli in specie Gabrielis: ergo.

3. Argumē. Tertio. Ens est vnum in multis, & de multis: & tamen non est vniuersale: ergo. Maior probatur quia est in multis entibus, & communissimum predicatum. Et probatur minor quia non est aliquid quinque predicabilium Porphyrij. Nam si est vniuersale, quod est genus ad quinque predicabilia debet esse in aliqua specie vniuersalis, nihil enim est in genere, quod non sit in specie.

4. Argumē. Quarto. Anima humana est in multis vna, & tamen non est vniuersalis: illa ergo definitio nulla est. Minor probatur, nam non est in aliqua specie vniuersalis, cum sit pars quædā.

5. Argumē. Vltimo. Nam materia mea considerata, sine mea forma, nō est in multis, & tamen est vniuersalis: ergo. Minor probatur, quia nō est determinata cum determinatio fiat per formā, & si non est determinata est vniuersalis: mala ergo definitio est, quæ dicit vniuersale esse vnum in multis.

Preambula ad questionem.

In hac quæstione sciendum est, varias fuisse de vniuersalibus definitiones, & iuxta opinionem de quidditate vniuersaliū varias sententias. Nam Platonici cum ponerent vniuersalia extra intellectum, dicebant vniuersalia esse formas quasdam subsistentes incorruptibiles, & perpetuas, quibus indiuidua omnia illius speciei communicabant, & per illarum participationem accipiebant speciem. Et errabant quidem in assignatione huius diffinitionis, quia vniuersale debet esse vnum in multis. Huiusmodi verò vniuersalia non erant in multis, sed erant potius separata à multis. De quo infra fiet latius sermo. Nominales verò qui omnia ad nomina referunt, dicebant vniuersale esse nomen vniuocum commune incomplexum, nō dicibile de omnibus quidditatiue. Quæ definitio, præterquam quod sit sine arte tradita, non rerum vniuersalium naturam explicat, de quibus scientiæ tractant vt videbimus iam.

Nota 1. Secundo not. vniuersale multipliciter accipitur & pro vniuersalitate signi: et pro vniuersali insignificando, quod definitur à Petro Hispano & Soto nomen esse plura diuisim significans, vt est iste terminus homo. Et accipitur pro vniuersali in essendo, quomodo

Platonici accipiebāt, de quo iam diximus vel pro vniuersali in eautando, & est illud, quod plures causat effectus, vbi vides semper vniuersale quomocunque accipiat, rationē ad plura impertare. Similiter accipitur pro vniuersali in representando, quod est cōceptus representans rem in vniuersali, vt homo. Accipitur tandem pro vniuersali in prædicādo & logico, & metaphysico, de quo nos hic disputamus, quod à Peripateticis varie definitur. Arist. 1. perih. lect. 10. apud D. Th. definit vniuersale hoc modo, vniuersale est, quod de pluribus aptum est prædicari, vt homo. Auicēna verò. 5. Meta. c. 1. definit vniuersale, quod in intellectu non est impossibile prædicari de multis, quod bene aduertant quidā qui negant Gabrielem vniuersalem esse, in cōmuni cognitum, quantum ad ea, quæ sunt sue speciei: hoc autem vniuersale dicit naturam quandam, quæ debet esse in multis, ita quod in illis multiplicetur. Nā cū dicimus vniuersale esse vnum in multis, illa multa debet esse multa per ordinem ad naturam, quæ est in illis vna: sic aded, quod in illis partita & multiplicata reperitur. Sit exemplum: Homo in communi conceptus vniuersalis est, quia dicit quandam vnitatem quæ illi per intellectū conuenit, & in multis hominibus est, qui sunt multi, propterea quod natura humana in illis diuisa, & multiplicata reperitur. Nam alia natura est in Petro, & alia in Paulo. Hic Deus etiam si sit in patre, & in filio, & in Spiritu Sācto, qui sunt tria supposita nature diuinæ, & sint plura supposita, & tres personæ, cæterum non sunt tres Dij, quia natura diuinā, quam importat hic Deus non reperitur partita in illis, sed vna & eadē singularissima. Vnde, vt sic vniuersale aliquid, hoc primū debet habere, quod illa multa, quæ respiciuntur ab vniuersali multa fiat in ordine ad naturam importatā per vniuersale, idest, quod natura importata multiplicata reperitur in illis. Requiritur secundo vt aliquid sit vniuersale, nō solū quod sit vnum quomocunque, alias Petrus esset vniuersalis, qui est vnū, nec sufficit, quod sit in multis, alias omnes nature particulares, quæ sunt in multis, essent vniuersalia, sed requiritur vtrumque, & quod sit vnum, & quod illud vnum sit in multis. Illa verò multa quæ ab vniuersali respiciuntur quadrupliciter se possunt habere, vel sunt in rerum natura, vt Petrus & Paulus, in quibus homo in communi conceptus, realiter est, vel non sunt in rerum natura, possunt tamen esse seruato ordine nature, sicut domus heptagona potest esse in pluribus illius figuræ domibus, quæ esse possunt, licet forte non sint, vel quod illa plura nō possint esse naturaliter

& ordine nature seruato, sed possunt esse absolute, sicut Sol in communi conceptus & Luna vniuersalia sunt, & tamen non sunt plures Luna & Soles, nec possunt esse ordine nature seruato, per Dei potentiam, possunt tamen esse, secundum aliquorum opinionem (de quo modo non disputo) vel saltim, licet non possint esse eiusdem speciei plures Soles, possunt esse diuersæ, & sic Sol in communi modo conceptus est vniuersale genericum, & habere potest plures Soles specie differentes, respectu quorum est vniuersale, vel, illa plura, nec naturaliter, nec seruato ordine vniuersi esse possunt tamen illa natura obiecta intellectui quantum ad rationem specificam est vniuersalis, quia si esse possent plura indiuidua de illis prædicaretur, quantum est ex modo essendi, quem habet in intellectu, sicut de natura Gabrielis dicitur. Quod vero non sint singularia, est per accidens illi nature, vt obiecta intellectui. Sed de hoc infra latius sumus acturi. Vniuersale primo modo vocatur à D. Th. 1. p. q. 13. ar. 2. vniuersale secundum rem, & secundum rationem: quia illa natura nō solum ex modo essendi, quæ habet in intellectu est in multis, verum à parte rei est in multis, reliqua vero vniuersalia ex eodem Diuo Thoma ibidem vocari possunt vniuersalia, secundum rationem; quia ex modo, quem habent in intellectu esse possunt in multis, & de illis affirmari, non tamen realiter sunt in illis, sed vniuersale semper debet respicere plura, saltim sub conditione, quæ si essent de illis affirmaretur, ex modo, quem seruat natura illa in intellectu. Cum dicimus quod vniuersale debet esse vnum, illud vnum debet esse cōmune multis positiuè, idest, quod æqualiter multa respiciat, & non sufficit negatiue, idest, quod non sit determinatum ad vnum, alias natura secundum se est vniuersalis, quia non est determinata ad vnum. Hoc verò vniuersale dicitur metaphysicum quando consideratur natura sine intentione, dicitur logicum, quando consideratur natura cum intentione vniuersalitate, quæ est tribuens nature vnitatem istā vniuersalis formaliter, nō sine illa non habet hanc vniuersalis vnitatem, nam formalis vniuersalis vnitatis est aliquid per rationem.

Nota 2.

Nota præerea, quod vniuersale dupliciter accipi potest. Vno modo communiter, & vt distinguitur contra singulare. Alio modo strictius & magis proprie pro vniuersali, quod refertur ad aliquod. prædicabilem. Primo modo ens est vniuersale, idest, non particulare, cū sit obiectum scientiæ metaphysicæ. Omnis autem scientia refertur circa vniuersale, vt distinguitur saltim à particulari, & anima, hoc modo, est vniuersalis, quia est obiectum

librorum de anima, & multa alia sunt hoc modo vniuersalia. Vniuersale verò prout pertinet ad. 1. prædicabilem aliquid, hās debet habere conditiones. Primo debet esse aliquid simplex, vniuocum, completum aliquid in suo genere propter quod animal rationale non est aliquid. 5. prædicabilem, nec similiter sanum nec anima; hæc vero quæ hic posita sunt satis essentiam vniuersalis ostendunt, quæ magis modo sunt explicanda in sequentibus questionibus, & ideo non multa misceo.

Sed considera vltimo, vniuersale importare naturam & vniuersalitatem, naturam de materiali, & vniuersalitatem de formali. An verò vniuersale in communi dicat vnam aliquam naturam vel vero vniuersale, vt est genus ad 5. prædicabilia, dicat naturam communem aliquam, cui conueniat in communi intentio vniuersalis iam dico in solutionibus argumentorum.

Dissoluntur argumenta.

Ad primum argumentum respondetur, quod nullum materiale adæquatum, vnū habet vniuersale, dum definitur in communi; etiam si definiatur in concreto. Sed omnes nature vniuersalium accipiuntur, vt vnum materiale completum, & perfectum. Sicut quando definitur indiuiduum, non datur aliquod vnum materiale cōmune omnibus indiuiduis sed omnia indiuidua importantur per modum vnus materialis, de quo latius agam cum disputauero de genere. Ad confirmationem respondetur, quod cum dicitur, vniuersale est vnum ly, vnum, non dicit aliquam vnam naturam communem omnibus vniuersalibus: sed dicit naturas omnes vniuersales, quæ perfectæ sunt vnum in multis. Sicut cum dicitur, indiuiduum est quod prædicatur de vno tantum, nō definitur hic aliqua vna natura communis omnibus indiuiduis, & quæ subter intentioni secundæ indiuidui: nam illa non prædicaretur de vno tantum, sed illa definitio conuenit omni nature sublatæ secundæ intentioni indiuidui.

Ad secundum tertium & quartum patet ex dictis in corpore quæstionis.

Ad vltimum respondetur quod illa materia est singularis in essendo, licet possit quodam modo dici vniuersalis in ordine ad formam negatiue, idest nullam includens formam; vna tamen entitas singularis est, & per actionem singularem producta. Ad confirmationem diximus in solutionibus per. oribus.

QVÆSTIO XIII.

Vtrum ante intellectus operatione natura sit vniuersalis.

In hac quaest sunt Doctorum multiplices, & variae sententiae. Plato ille diuinus lib. 9. de ideis asserit, dari vniuersalia separata à singularibus ante omnem intellectus operationem, quae nullo modo ab intellectu dependent. Dicebat enim dari hominem subsistentem & independentem separatim ab omnibus alijs indiuiduis naturae humanae, qui in se immutabilis est, & incorruptibilis, & ab omni materia separatus, & à loco independens, quae vniuersalia vocat ipse ideas. Et idem in omnibus ferè alijs speciebus assererat. Et probatur sententia Platonis. Primò, quia aliàs non darentur realia obiecta immutabilia, quae scirentur per scientias reales, quia reliqua omnia obiecta rerum inferiorum corrumpuntur de facto.

1. Arg.

2. Arg.

Secundò, quia sequeretur, quod non esset agens causans omnia indiuidua rerum corruptibilium, cum non ponatur vnum aliquod vniuersale ex se habens esse, & omnia deducens ad esse: vt ergo causentur ab aliquo ex se habente esse necessarium, deueniendum est ad aliquem separatim hominem, v. g. qui dicitur idea, & vniuersalis homo, qui reliquos causet homines. Hanc sententiam explicat ex professo Abulensis super Matthaeum. c. 23. q. 572. & Canterus hic.

Sed dubitabis statim, an hæc fuerit Platonis mens, an vero ipse ideas has constituerit, quæ ad modum solent à sacris Theologis constitui. In qua re grauisissimi autores explicant, mentem fuisse Platonis in idearum constitutione eandem quam habent sacri Theologi, nimirum esse rationes in mente diuina existentes. Ita eum explicat D. August. lib. 8. q. 46 & libro 12. de ciuit. c. 26. & 7. de ciuit. c. 28. Dionysius de diuinis nominibus c. 7. in hanc sententiam solent citari. Bas. Orig. Greg. Nazian. idè sentit Durandus. 1. dist. 36. q. 3. & 2. dist. 13. q. 6. Marfil. q. 1. prologi Mai. d. 47. Scotus. d. 35. Philop. 1. de anima, tex. 8. Apul. de dogmatibus Platonis, Iamblicus Porphyrij discipulus in Symbolis Platonis, Donatus Eustratius, & Serranus 1. Ethic. c. 6. Niphus 7. Met. disp. 7. Plotinus dialogo de pulchro, Marfil. Phicinus lib. 2. de Theologia Platonis. Georgius in Harmonia mundi Cant. 1. tomo 1. c. 9. & Cant. 2. tomo 1. Euseb. de præparatione Euangelica, Seneca libro 8. epist. vltima Eugubinus de perenni philosophia. libro 1. c. 17 & 20. Cicero 1. Academicarum, Plutarchus lib. 1. de placitis Philosopho-

rum, Simplicius 2. Physicorum, textu 18. Pauciores 1. de anima, textu 8 & 2. Senten. d. 3. q. 1. folio 44. vers. 2. phy. q. 4. Capulensis in introductione Met. Fernelius lib. de abditis rerum causis. capite 10. Celius Rodiginus lib. 16. cap. 7. Pierius libro 26. cap. de garrulit. Villalpandus in Prædicabilibus. Isti omnes asserunt falso Aristotelem prædictam sententiam imposuisse Platoni, loquutumque fuisse Platonem de ideis, sicut modo sacri Theologi, & D. Thomas opus. 20. de regimine Principum. c. 4. dicit sæpè aliorum dicta Aristotelem in alium sensum detorsisse, & in minus probabiles sententias traxisse, vt sic melius suam firmaret sententiam. Nam fingebat monstra, quæ superare posset. Videatur Abulensis in prologo gene. folio 10. qui appellat Arist. inuidum, & qui falso hanc suo magistro opinionem imposuit. Et huiusmodi grauisissimi Doctores censebant triplici ratione Platonem de ideis loqui, quæ sunt in mente diuina, primò ex eo quod easdè conditiones diuini Theologi tribuunt ideis, quæ sunt in diuina mente, quas Plato suis ideis tribuebat. Loquebatur igitur Plato de illis. Antecedens probatur, quia omnes Theologi tribuunt ideis, quod sint substantiæ, quod sint rationes cognoscendi, quod sint tandem exemplaria, quibus res ab ipso Deo ad extra producuntur: sed hoc ipsum tribuebat Plato suis ideis: ergo de diuinis loquebatur ideis. Secundò: Nam vt refert Aristoteles 3. Phys. tex. 25. Plato non constituat suas ideas in loco, atque adeo non intelligebat esse substantias aliquas creatas, quia constat has omnes esse in loco: ergo loquebatur de aliquo existente in Deo, & ab omni loco independenti. Tertio: Quia non est credibile tantum auctore & tam diuini ingenij in tantum fuisse prolapsum errorem, vt constitueret ideas iuxta Aristotelis asseritionem, seu impositionem. Quod si Plato de diuinis ideis fuit loquutus eius asseritio probanda est, vt constat ex D. Thomæ doctrina, 1. p. q. 15.

Verum enimvero alij autores grauisissimi censent ita protulisse suam de ideis sententiam Platonem, vt asserit Aristoteles, nec fuisse loquutum de rationibus illis in mente diuina existentibus. Hoc dicit Aristoteles 2. Metaphysicæ, à capite 3. vsque ad 9 & 2. Physicorum textu 18. & 19. & his locis asserit hoc ipsum D. Thomas 1. p. q. 15. art. 1. ad 1. & quaest. 48. art. 1. & 1. Sent. d. 36. q. 2. ar. 1. ad 1. Aueroes 12. Metaphysicæ. cap. 18. Alexan. 1. Posteriorum ca. 8. Themistius 1. de anima, cap. 28. Ferrar. 1. contragent cap. 24. Carthusianus 1. dist. 36. q. 1. ad 4. Boetius in initio logicæ, Soto q. 1. vniuers. & modo magis cõmuniter tenetur à multis. Et probatur hoc sensisse Platonem vrgentissimi-

122 ma-

ma magistri Soto ratione vbi supra. Nam si nõ ita sensisset Plato, vt refert Aristot. viuentibus plurimis Platonis discipulis, nõ imposuisset illi hanc sententiam absurdã, quia incredibile videretur tantum magistro ipsius plurimis viuentibus discipulis, in tantum errorem traxisse præcipue, cum Aristot. maxime fuisset gloriæ cupidus, quam hac falsa doctrinæ impositione foedasset maxime. Et præterea, quia Plato non potuit rerum vilissimarum ideas, vt colligitur. 1. Ethic. 6. sed Deus etiam rerum vilissimarum habet ideas, ergo ideas Platonis non erant diuina exemplaria, & rationes in mente diuina existentes. Vide ipsum Platonem lib. 9. de ideis s. verum. Præterea Plato constituit hæc vniuersalia ad resoluendas conceptiones nostri intellectus in communi, & ad constituenda scientiarum obiecta, sed cum cõcipimus hominem in communi & illius scientiam habemus, non habemus scientiam idearum existentium in mente diuina, nec de illis demonstramus passiones: ergo de his nõ loquebatur Plato. Quinimo omnis scientia nostra esset de Deo, & non per se de creaturis, quod Plato non concederet: ergo non loquebatur de his ideis, Præterea: Nã Plato ponebat hæc vniuersalia prædicari de singularibus, siquidẽ ponebat illa, vt essent obiecta definitionis, & scientiæ; sed Deus & suæ ideæ non prædicantur, de singularibus creatis, quia Deus nullius rei est pars Physica, nec Metaphysica, nec alicuius rei intrat compositionem: ergo de his ideis non loquebatur Plato. Nec rationes pro Platone quod loquutus fuerit de ideis aliquid probat, & idẽ nõ egæt solutione. Manet ergo cõstituta opinio Platonis de vniuersalibus separatis, quæ extra Deum ponebat.

2. Senten.

Secunda sententia est nominalium opposita Platonis sententiæ, & hac ratione illam in præsentem constituimus, qui dicunt non res vniuersales esse, sed solũ voces, quia res omnis singularis est, quam obrem vniuersalis esse non potest. Vox verò etiam si singularis sit in essendo potest ex libera hominum voluntate plura significare, quam obrem erit vniuersalis in significando. Et si quæras ab illis, si nõ dantur res vniuersales, quid est quod immediate hæc vox homo significat, vt ratione illius dicatur vniuersalis; respõdent significare omnia singularia sub copulatione, scilicet, Petrum & Ioãnem indistincte & indeterminate, nec homo, & quidam homo secundum ipsos æquivalent in significando: nam quidam homo significat singularia omnia, quoad accidẽtia ipsorum: homo vero quoad essẽtiã. Nam homo significat omnes essẽtias hominum confuse, quidam homo essẽtiã, & accidentia. Et hæc sententia inter antiqua de liramenta referri solet. Nam dicitur fuisse Heracliti & Cratili, & eadem tribuitur Epicuro.

Et Niphus 1. Metaph. dicit fuisse antiquorum philosophorum, quam Cæterus hic tribuit Platoni, qui Socratis autoritate mutauit sententiã & in superius numeratam incidit, quod videtur asserere Aristot. 1. Metaph. tex. 15. Hanc sententiam in lucem reuocarunt, quos tẽporibus nostris nominales appellamus, quorum princeps fuit Okam in sua logica. c. 14. & 1. de anima. p. 1. & quodlib. 15. q. 1. & 2. sent. d. 2. q. 7. & 8. & ibidem Gabriel & Adamus 1. d. 34. q. 9. ar. 1. Buridanus & Bruce. in prædica. quam veriolem cõset Ayala q. 1. dicens solum conceptum, vel vocem esse cõmune, quia correspondent illi omnia singularia. Idẽ docet Themistius. 1. de anima. c. 4. & 8. vbi ait, quod nomina generum, & specierum potius sunt notiones animæ, id est, conceptus mentis, quam naturæ aliquæ, fauet Aueroes ibidẽ, ino Aristot. infra dicit definitiones generum, & specierum non esse definitiones alicuius alterius, nisi ipsorum singularium. Et 1. de anima. cap. 1. dicit vniuersale nihil esse aut posterius esse, quod nisi vocibus, & conceptibus conuenire nequit, quia ista sunt posteriora rebus ipsis.

Hæc sententia præterea probatur rationibus: & sit secundum argumentum illius. Nam significatum huius vocis homo est in re, sed quidquid in re inuenitur est singulare: ergo vniuersale solum est in significando in voce, scilicet, vel conceptu.

Tertiũ argum. Nã tunc cũ Petrus & Paulus sint idẽ realiter cũ illo vniuersali homine, erunt etiã idẽ realiter inter se, quia quæcunq; sunt eadẽ vni tertio, sunt eadem inter se. Et si dicas, quod sunt idem cũ homine & inter se nõ item sequitur, quod ponamus in creaturis idẽ, quod in mysterio Trinitatis, quod est absurdũ. Et cõfirm. hoc argum. Nam quando homo apprehendit significatum huius termini, homo, apprehendit aliquid reale existẽs, vel potes existere: sed hoc ex necessitate debet esse singulare: igitur significatum eius est singulare: vniuersalitas ergo solum reperitur in significatione nominum, & cõceptu. Probatur illa prima minor: quia omne existens debet esse productum, siquidem est creatum: productio verò ad aliquid singulare terminatur.

Quartò, quia inter mētis conceptũ, vel vocẽ significatiuã, & res à parte rei nihil intercedit medium, quod possit esse hoc vniuersale in prædicado, sed res à parte rei sunt singulares, ex parte verò conceptus, aut vocis nihil etiam mediat: ergo cũ res singulares non possint esse vniuersalia, in prædicando solũ erit cõceptus, vel, vox. Consequẽtia est nota, & probatur maior. Nam, vel illud quod mediat inter rem existentem à parte rei: & ipsum conceptum est aliquid reale vel nihil. Si hoc secundum, habeo

3. Arg.

4. Arg.

stanti. Si primū cōtra, quia omnis entitas realis nō habens esse vnā per operationem intellectus est vna vnitate aliqua numerica cum vnitas generica vel specifica sit vnitas rationis, vt aduersarij fatētur, ergo vere illa entitas est aliquid singulare, & ita non est vniuersalis. Et cōfirm. hoc argum. quia omne aliud à prima substantia, vel est in prima substantia, vel dicitur de illa, sed vniuersale nō dicitur de prima substantia, quia hęc est singularis, vnde hęc predicatio est falsa, vniuersale est singulare, nec est in illa, alias redderet illā vniuersalem, sicut albēdo existens in corpore facit ipsum album: non ergo datur talis vniuersale, sed vniuersalitas reducēda est ad vocē & cōceptum. Et ita pari ratione vidētur vniuersalia extra intellectū esse & quādam ratione in rebus, vt supra explicuimus.

3. Sentent.

Tertia sentē. est subtilis Doctoris Scoti, qui asserit vniuersalia esse in rebus seclusa intellectus operatione. Nā dicit dari naturā actu vniuersalem seclusa operatione intellectus, nō quod eadē entitas simul sit existēs in multis realiter distinctis, sed quod in vna & eadem re existente à parte rei inueniuntur duę entitates, seu duę rationes formales entis, quarū vna est propria talis rei, alia vero nō est ppria, quāuis sit appropriata, quia quātum est ex se potest esse cum alia realiter diuersa ab ista, licet, vt id fiat sit impedita ex cōiunctione, quam habet cū ista particularitate, sicut dicim⁹, quod eadē res, quę nunc est Romę potest esse Salmanticę, sed nō quādiu est Romę. Et hoc modo dicit Scotus, quod humanitas, quę nūc est in Petro, potest esse quātū est ex parte sua in Paulo, seu Frācisco, licet sit impedita ex singularitate Petri ne sit in illis, quia illa singularitas illis repugnat. Et quia destructo Petro per accidens destruitur quōd est in illo, hinc fit, quod destruat illa naturā vniuersalis, quę est in illo, & ita nūquā de facto coniungitur pluribus singularibus, licet quātum est ex se possit cōiungi: quod sufficit, vt illa natura sit vniuersalis, ex se & ex propria ratione. Hanc sententiam sic explicat tenet Scotus. 7. Metaph. lect. 16. & 2. sent. d. 3. q. 1. & 1. d. 2. q. 7. & d. 5. q. 1. Anto. Andreas 7. Metaph. q. 71. Trombeta in quæstionibus Metaph. q. 42. art. 1. Albertus Solet in hanc citari sententiam tract. vlt. pradi. c. 7. Venetus in vniuersalibus Matth. quodlib. 7. dub. 1. & 2. Bursius. 1. Physic. tex. 4. Rodolphus. 1. de inuentione, & Galenus lib. 2. Methodi, vbi dicit eos qui non cognoscunt vniuersalia stupidiore esse asinis, quia asini cognoscunt hominem, & hunc hominē. Et Archiepiscopus. Toletanus. 1. de Anima. q. 3. art. 1. ait hanc esse magnorum doctorū, nec existimari debet hanc esse contra D. Tho. Quia quotiescūq; negat dari vniuersale à parte rei, loquitur cōtra Platonem, vnde solum docet na-

turam non subsistere vniuersaliter à parte rei, sed singulariter tantū, non tamen negat à parte rei dari vniuersale, prout vniuersale importat naturam vnā habentem de se cōmunitatem ad multa. Imō id cōcedit, vt patet 7. Metaph. lect. 1. cōmēn. & de potentia. q. 5. ar. 9. ad 16. & quodlib. 8. art. 1. & 1. contra gen. c. 55. ratione 3. Vbi dicit, quod singulare & vniuersale esse passiones entis, & 4. cōtra gen. c. 14. Fauet multum huic sententię pluribus in locis Arist. præcipuē. 1. Ethic. in princip. & 5. Metaph. tex. 6. & 7. Metaph. tex. 37. & 5. Metaph. tex. 56. vbi ait, vniuersalia non esse à rebus separata, sed esse in rebus ipsis. Dices Aristot. loqui de vniuersalibus fundamentaliter. Cōtra, quia 1. Peri. ca. 5. cōstituens diuisionē rerum, dicit, rerū alia vniuersales, alia particulares: hæc autem diuisio nulla esset, si intelligeret de vniuersalibus fundamentaliter, quia res etiam particulares sunt fundamentaliter vniuersales: vnde mēbra diuisionis huius nō essent opposita, quod est cōtra rationem bonę diuisionis. Et 1. Poster. tex. 5. & 11. dicit scientiam esse de rebus vniuersalibus, sed datur scientia à parte rei: ergo & vniuersale, quod est eius obiectū. Quod si iterū dicas, dari quidem non formaliter sed fundamentaliter tantum, contra: quia à parte rei est, actu sciētia formaliter seclusa omni operatione intellectus: ergo etiam eius obiectum habet esse formale, seclusa omni operatione intellectus, alias daretur scientia sine obiecto, quod est implicatio: sed eius obiectum est vniuersale, ergo.

Præterea, & hæc sententia Scoti varijs probatur rationibus. Prima ratio sit, natura humana, v.g. ex intrinseca sui ratione nō est singularis: nam singularitas Petri est omnino extra essentiam naturę humanę; alias si esset illi intrinseca non posset illa natura inueniri, nisi in Petro solum, quod est absurdum: ergo potest quātum est ex sua ratione esse in pluribus indiuiduis: ergo est vniuersalis ex se natura humana, seclusa omni operatione intellectus. Probatur cōsequētia: quia vniuersale est illud, quod potest esse in pluribus indiuiduis, & hoc potest natura humana; quia ex quo non habet ex propria ratione esse singulare, potest in pluribus indiuiduis reperiri: & ita erit vniuersalis: quia vniuersale est, quod potest esse in multis, & cōmunicari multis. Confirmatur hoc argumētum. Natura humana secundum se cōtrahitur materialiter ad plura indiuidua: ergo natura humana secundum se habet potentialitatem, vt cōtrahatur ad plura indiuidua: ergo est vniuersalis secundum se. Consequētia est bona: quia cui conuenit actus, potentia similiter cōuenire debet. Sed antecedēs probatur. Nā natura humana actu cōtrahitur ad plura indiuidua, & non secundum quod est indiuidua, quia sic nō potest

potest contrahi ad plura indiuidua: nec secundū quod est in intellectu, ergo secundū se: quia non potest alius status naturę assignari, ex quo inferetur positiuē esse indifferentem ad plura, quia positiuē dicit potentiā vt determinetur ad plura indiuidua: igitur vniuersalia in rebus datur: nam quod naturę secundum se conuenit vbique, etiam in rebus ipsis conuenit.

Confirmatur: Nam animal, v.g. habet potentialitatem intrinsecā, & positiuam, vt cōtrahatur per plures differentias: ergo illi cōuenit de se posse communicari illis speciebus, per quarum differentias cōtrahitur; ergo est de se communicabilis, & vniuersalis; quia vt sit vniuersalis sufficit quod sit communicabilis multis positiuē, & hoc habet natura animalis: quia positiuē habet potentialitatem, vt per plures differentias cōtrahatur.

Confirmatur argum. Nā natura humana nō posset contrahi per plura indiuidua, nisi secundum se esset indifferēs ad plura indiuidua: sed hoc est esse vniuersalem; ergo secundū se est vniuersalis, ergo in re est vniuersalis, quia quod illi secundum se cōuenit in re habet. Mai. patet. Nā determinabile indifferēs debet esse ad determinabilia, & æqualiter respicere illa, vt sic, vt patet. Nā intellectus equaliter respiciet omnes suos actus & est indifferēs ad illos, quia potest omnibus illis determinari; vnde patet, quod nō solū negatiue est indifferēs, id est, nō determinata, sed positiuē, id est, respiciēs plura æqualiter.

a. Argum.

Secundum argum. A parte rei seclusa operatione intellectus duo homines cōueniunt formaliter in ratione hominis: ergo à parte rei cōueniunt formaliter in natura hominis; ergo natura hominis à parte rei est vniuersalis, & cōueniens multis positiuē. Antecedēs primū probatur. Nā à parte rei Petrus est homo, & Paulus est homo; ergo cōueniunt in natura humana à parte rei: nā necessario debent in illa cōuenire, aut differre, sed nō differunt in natura specifica hominis, alias essent homines diuersę speciei: ergo cōueniunt formaliter in natura hominis, quę erat prima cōsequētia. Et probatur magis: Nā discōuenientia & differētia formalis nō potest inueniri, nisi distinctione formali: ergo cōueniētia formalis nō potest inueniri, nisi vnitāte formali: nā oppositorū oppositę sunt conditiones: ergo si Petrus & Paulus cōueniūt in ratione hominis formaliter, ratio hominis est in illis vna; & ita erit in illis vniuersalis, sicut si differret in ratione hominis, ratio hominis in illis esset diuersa, sed nō potest hoc dici, cōueniunt igitur in hominis ratione vna; nā formalis vnitas naturā put est in se cōsequitur; ergo si in re cōueniunt in ratione formali, cōueniunt in natura vna reali. Sunt igitur vniuersalia à parte rei intellectus operatione seclusa.

Si dicas cū Thomistarum solutione cōmuni Petrum & Paulū à parte rei esse vnū formaliter in natura humana negatiue, id est, non diuisi per principia formalia, nec in illa differentes ex hoc autem non licet colligere esse vnū positiuē & formaliter in illa: nam equus & lapis non differunt in humanitate; vnde non sequitur quod cōueniant in illa. Sed contra: Nā vnitas formalis dicit formaliter, vel cōsecutiue negationem diuisionis per principia formalia in aliqua natura: ita quod semper cum illa reperitur cōnexa; ergo si Petrus & Paulus à parte rei non differunt formaliter; ergo sunt vnū formaliter & positiuē. Sicut valet bene, quia est propria passio hominis risibilitas, si est risibile: ergo est homo, ita illa diuisio per principia formalia est connexa, & fundata in entitate formalis necessario; si ergo sunt diuisi formaliter per principia formalia & illis conuenit hæc negatio, seu priuatio; ergo conuenit illis positiuē entitas formalis, in qua fundatur huiusmodi diuisio. Nec exemplum adductum aliquid valet; nam equus & lapis, cum non habeat humanitatem, non necessario debet conuenire, aut differre in illa: ex suppositione tamē, quod deberent conuenire, aut differre in illa bene sequitur, non differunt: ergo conueniunt.

Dices hęc argumento, Petrum & Paulum esse vnum formaliter, & conuenire in natura humana; non per hoc, quod à parte rei sit illis aliqua entitas vna communis, sed per hoc, quod quilibet illorum habet vnam entitatem similem formaliter entitati alterius, atque adeo sunt vnum formaliter per similitudinem.

Sed contra; Nam & si hæc sit Thomistarum solutio, fortius redditur argumētum; Nam similitudo, quę est inter duos homines, necessario debet fundari in aliqua vnitate teste Arist. 5. Metaph. tex. 10. & cap. ad aliquid, vbi inquit, quod similitudo fundatur super vnitatem, sed hæc similitudo non fundatur super vnitatem numericam, quia in hac potius differunt Petrus & Paulus, & indiunt dualitatem: ergo fundatur super vnitatem specificam, sed vnitas specifica est vniuersalis, ergo. Dices fundari in vnitate specifica fundamentaliter, non formaliter, quia hæc solū est in intellectu non in re. vnde cum Aristot. dicit vbi supra, quod similitudo fundatur in vnitate, solum vult, quod similitudo quę est in Petro fundatur in vnitate numerica Petri, & similitudo, quę est in Paulo fundatur in vnitate numerica Pauli; & hoc est habere vnitatem fundamentalem, nimirum, continere vnitates, quę inter se nō differunt formaliter.

Sed cōtra; quia hæc similitudo non fundatur in vnitate, quatenus numerica est, quia sic non sunt vnū formaliter; ergo fundatur in aliqua vna natura specifica & formali illis cōmuni.

3. Argum.

Tertium argumentum: Quia natura humana quæ repræsentatur per speciem intelligibilem expressam est actu vniuersalis, quia secundum illud esse, quod repræsentatur abstrahit à singularibus, & potest esse in multis: sed hoc esse repræsentatum vere est formaliter à parte rei: ergo in re datur actu vniuersale. Probatur mihi. Quia intellectus idem est verus, quia conformatur rebus intellectis, sed tunc intellectus concipit vnicam formaliter naturam humanam, de se in differente ad plura, & participabile à pluribus, quia sic repræsentatur illi per speciem: ergo sic est in re, cum veritas consistat in conformitate ad rem, sicut est.

Si dicas: Cū cognoscimus tūc naturam humanam cognoscere quidē illam, quæ est in re, verū ex hoc, quod cognoscitur per intellectū, habet modum vniuersalitatē, quem in re non habet.

Contra: Quia antequam intellectus consideret modum, quo natura est in intellectu, cognoscit naturam communem: ergo natura ipsa præter communem, quā habet ex esse, quod habet in intellectu, habet aliam communem realē sibi convenientē. Consequētia est nota, & probatur antecedens. Quia antequam consideremus modum illū, quo natura est in intellectu, cognoscimus naturam ipsam per verbum in intellectu, quod est prima intentio formalis, tamen veram realitatem: ergo ut habentem veram entitatem formalem: ergo ut habentem vnitatem formalem, quia vnitatis formalis est passio entitatis formalis: sed illa vnitatis formalis cū nō sit numerica, nec aliquid aliud consistat quod sit specifica: ergo communis multis: quia vnitatis specifica communis est multis eiusdem speciei: ergo datur natura illa communis in re.

Si dicas, quod cum intellectus cognoscit naturam humanam, ut sic, non cognoscit illam, ut habentem vnitatem intrinsecam, sed extrinsecam prouenientem à ratione.

Contra: quia illa realitas naturæ humanæ, quod est obiectum conceptus huius, homo, non includit realitatem singulariū, ut sic, sed ab illis abstrahit: ergo est vna sola realitas, & nō plures: ergo habet suam vnitatem intrinsecam, quia cū sit entitas ab intrinseco indiuisa, necesse est habere ab intrinseco propriam vnitatem, & hæc est vnitatis, in qua omnes homines conueniunt: igitur communis est realiter hæc vnitatis. Datur ergo aliquid reale commune pluribus: ergo vniuersale est in re.

Confirmatur hoc argumentum & explicatur: Nam totum, quod correspondet, huic conceptui homo, ut significatum eius est in re (& præsupponamus ens rationis non habere esse formale nisi dum actu cognoscitur, quod est probabile) sed illud significatum est commune multis: ergo in re datur aliquid commune multis: datur ergo aliquid vniuersale in re. Dices non esse commune multis, prout est in re, sed prout habet

esse in intellectu. Contra: Nam ut est obiectum præcedit verbum, sed ut præcedit verbum, & conceptum est vniuersale, quia obiectum hoc est natura affirmabilis de multis, & communis multis; ergo & idem ipsum quod præintelligitur præcedere, & specificare verbum, intelligitur in actu postmodum ab intellectu: vnde sicut præcedit est vniuersale, in re quidem erit vniuersale. Dices, quod præcessit actio intellectus agentis, quæ facit illud obiectum vniuersale, & ita iam nō in re sed in intellectu reperitur vniuersale.

Contra: Nam species intelligibilis specificatur à suo obiecto, sed suum obiectum specificas præcedit actionem intellectus agentis, siquidem præcedit speciem ipsam, & illud est vniuersale, quia est illud ipsum, quod postmodum terminat speciem, quod est vniuersale, & illud ipsum est in re, igitur in re est vniuersale.

Quartum argumentum: Obiectum scientiæ de homine. v. g. est natura humana in communi, seu homo in communi: ergo, ut sic est ens reale extra intellectum. Consequētia est nota, quia scientia de homine respicit aliquod obiectum reale à parte rei existens. Antecedens probatur, quia vel natura humana est obiectum scientiæ de homine, ut est natura à parte rei realiter communis pluribus, vel ut plurificata ad plurificationem indiuiduorum. Si des primū, habeo intentum. Si secundum cōcedas, contra, quia ipsa singularia sunt contingētia & corruptibilia, & ita esset scientia primo & per se de corruptibilibus & singularibus contingētibus, quod est impossibile: ergo eius obiectum, nō potest esse natura humana, ut plurificata ad plurificationem indiuiduorum; maxime, quia etiam si natura ipsa non esset plurificata esset scientia de homine, ergo eius obiectum est natura humana realiter communis.

Et si dicas cum aliquibus recentioribus, obiectum esse omnia indiuidua existētia, vel possibilis natura humanæ, nō secundum diuersitatem, quam habent, sed secundum quod conueniunt in aliqua vna ratione hominis.

Contra: quia hoc, in quo conueniunt vel est aliquid corruptibile vel incorruptibile. Si primum scientia erit de corruptibilibus, & nō permanentibus, quod est contra totam Aristot. doctrinam in posteriorum liberis. Si secundum, ergo est natura ipsa abstracta ab omnibus singularibus, & illis communis: ergo vniuersalis; nā ipsa natura & conuenientia singularium in ipsa à parte rei est; siquidem obiectum scientiæ de homine est à parte rei.

Si dicas obiectum quidem scientiæ de homine esse à parte rei, verum conditionē illius obiecti, nimirum, vniuersalitatē non esse à parte rei, sed esse in intellectu obiectine,

Contra: nā scientia realiter specificatur à suo obiecto etiam opere intellectus secluso: ergo realiter

4. Argum.

realiter est obiectum cum sua conditione, etiam opere intellectus secluso. Nam si est specificatum secluso intellectus opere debet esse specificans cum omnibus suis conditionibus requisitis ad specificationem, ut patet ex terminis. Nam si est specificatio debet esse quod necessarium est ad illam, igitur est obiectum scientiæ, cum vniuersalitate in re. Vniuersalia igitur sunt in rebus, & non solum in intellectu: nam vniuersalitas conditio est ad specificationem scientiæ requisita, siquidem scientiæ sunt de vniuersalibus. Et explicatur hoc adhuc magis sequenti argumento.

Quintum argumentum. Vniuersale in actu est obiectum intellectus nostri: ergo præcedit omnem actum potentie teste Arist. de Anima, tex. 10. & 11. ubi ait, obiectum visus præcedit visum: ergo obiectum intellectus, ut sic, est vniuersale, & non per opus intellectus, siquidem antecedit illud: vniuersalia igitur sunt in rebus formaliter.

Responsio communis est, quod duplex est hominis intellectus agens & possibilis. Officium agentis est, facere vniuersale, & ita præcedit quidem vniuersale possibile intellectum non agentem. Sed contra: quia antequam intellectus agens aliquid abstrahat, intellectus possibilis habet suam propriam essentiam: ergo antea habebat proprium obiectum cum conditione propria, à quo specificabatur: sed hoc est vniuersale in actu, ens, scilicet, in communi: nā nō est ens in singulari, alias nihil præter singulare posset intelligere; ergo vniuersalia in rebus dantur opere intellectus secluso. Et confirmatur hoc argumentum: Nā color est obiectum visus, sed non color particularis, alias non posset videre: nisi colorē particularis: ergo est color communis: ergo datur vniuersale à parte rei; quia obiectum visus, neque eius conditio non potest esse aliquid per intellectum cum operatio visusque potentie præcedat omnem intellectus operationem. Et confirmatur secundo. Nam color, ut sic vere est à parte rei, sed color sub ratione coloris, ut sic nō est singularis: ergo ut sic, est communis. Patet consequentia: quia omne quod est à parte rei necesse est, quod sit singulare vel commune. Et hoc argumentum de omni natura fieri potest, ut patet.

Confirmatur vltimo: quia quando dico Petrus est homo, Paulus est homo, importatū per ly, homo, aut est idem formaliter cum utroque, aut diuersum formaliter. Non hoc secundum, ut patet: ergo est idem formaliter: ergo seclusa operatione intellectus sunt idem alicui tertio formali communi illis: ergo vniuersalia sunt in rebus formaliter præter intellectus operationem.

Sextum argumentum. Natura humana secundum se sumpta habet proprietates, quæ conueniunt omnibus hominibus, ut esse animal, esse rationaliter

esse risibile, & hoc, opere intellectus secluso: ergo est vniuersalis, seclusa operatione intellectus: quia nihil aliud requiritur, ut sit aliquid vniuersale, nisi quod habeat proprietates conuenientes pluribus. Maior de se patet.

Confirmatur hoc argumentum. Nam seclusa operatione intellectus, secunda substantia realiter subsistat accidentibus, quia prima realiter subsistat, nimirum homo realiter subsistat, quia Petrus realiter subsistat accidentibus, sed prima & secunda substantia, non possunt distinguī, nisi in ratione vniuersalis, & particularis, vel nisi vna sit vniuersalis, & alia particularis: nam Petrus & homo non possunt distinguī, nisi quia homo est vniuersalis, & Petrus particularis; & opere intellectus semotim datur homo subsistans secundo, & Petrus subsistans primo: nam seclusa operatione intellectus, quia Petrus subsistat, homo subsistat realiter non enim dependet realiter in subsistando accidentibus homo ab opere intellectus: igitur sine operatione intellectus datur vniuersalia in rebus.

Confirmatur secundo: Quia natura humana à parte rei est prius natura, quam indiuidua: ergo pro illo priori est vniuersalis, cum pro illo priori non sit singularis, & sit in rebus: ergo debet esse vniuersalis. Quod sit prior natura indiuiduis probatur. Nam illud est prius, à quo non conuertitur subsistendi consequentia: sed non valet à natura ad indiuidua, bene verò è conuerso: non enim valet, homo est: ergo Petrus est & valet Petrus est, ergo homo est: igitur homo prius natura est Petro, & singularibus omnibus. Tum etiam, quia natura humana est subiectum, in quo recipitur singularitas, sed subiectum est prius natura forma in illo recepta. Consequētia prima probatur quia, si esset singularis, non esset participabilis & de terminabilis: per plures singularitates, quinimo de se est indifferens ad illas, & ita ad singularia, quamobrem videtur vniuersalis.

Et confirmatur: Nam proprietates reales conueniunt vniuersali secundum se sumpto, seclusa intellectus operatione: ergo euidens argumentum est à posteriori vniuersalia esse in rebus ante opus intellectus. Probatur antecedens: Nam proprietates rerum primo & per se dicuntur conuenire vniuersalibus, vnde per prius conuenit homini esse risibilem, quam Petro: Et Aristoteles. 1. posteriorum, tex. 43. & 45. ait vniuersalia esse perpetua & incorruptibilia; ridiculum autem esset dicere istas proprietates conuenire rebus per operationem intellectus: ergo sunt vniuersalia in rebus, quibus hæc proprietates primo conueniunt.

Quarta sententia est sapientissimi Magistris nostri Soto, quæst. 1. vniuersali, quam explicat subsequētibus conclusionibus. Prima, quod

5. Argum.

6. Argum.

natura quaelibet non habet esse vniuersalis, nisi quando actu abstrahitur eius species à phantasmatis, & obijcitur intellectui. Ponit nihilominus secundam conclusionem: Res ante quamcunque operationem intellectus sunt species & genera, & ita sine addito sunt nominanda. Et existimat conclusionem ex communi modo concipiendi satis esse demonstratam. Itaque opinatur, quod quamuis sine operatione intellectus non sint vniuersalia in actu, tamen sufficit ut sint species & genera, quod Petrus, verbi gratia, sit homo & Paulus sit homo, & homo sit animal, & equus sit animal: nã hoc sufficit ut res dicatur esse eiusdem speciei aut generis, quod profecto verum est omni negotio intellectus cessante. Et explicat adhuc magis suam sententiam. Nam vniuersale est obiectum intellectus, tamẽ non est obiectum, quia actu mouet, sed quia est motiuum intellectus, sicut color non est obiectum visus, quia actu mouet, sed quia potest mouere: ergo eadem ratione non solum dicitur esse species & genera, quia actu abstrahuntur, sed quia sunt abstrahibiles.

Et præterea tertio: Nam cæcitas est ens ratio nis, & tamen homo sine operatione intellectus cæcus dicitur. Item: Nam syllogismus, propositio sunt aliquid rationis pro formali, & sunt secunda intentio, & tamẽ etiam si intellectus nõ consideret voces ipsæ sunt nomina: ergo & species possunt dici, quod sunt similiter & genera opere intellectus secluso. Dicit insuper, quod non concedetur ita propriè quod sint vniuersalia, sicut conceditur, quod sunt genera, & species: nam vniuersale denotat quod species & genera habent intentionẽ vniuersalis in actu. Dicitur ergo species natura humana, quia est abstrahibilis à multis indiuiduis, non verò dicitur vniuersalis, quia non actu abstrahitur.

5. Sentent.

Quintam sententiam tenent aliqui moderni, inter quos est Paulus Venetus super prologum prædicabilium, & dicit hæc opinio, quod vniuersalia realia ut homo animal, & huiusmodi, simpliciter sunt extra animam, & in natura rerum, secundum quid vero esse in intellectu. Unde dicit iste autor, quod quemadmodum color habet duas passiones, quarum prima est perspicuum nulli dicens ordinem ad visum, siue actualem, siue potentialem: secunda est visibile dicens ordinem potentialem ad visum nam visibile est, quod potest videri: ita natura communicata multis, homo verbi gratia, importat duas passiones, quarum vna nullum respectum importat ad intellectum, scilicet, vniuersale, & alia, scilicet, prædicabile ordinem ad intellectum potentialem importat, & est simpliciter in rerum natura. Et sicut color, inquit ipse est realiter & simpliciter in superficie, quia habet esse in illa, secundum quid autem habet

esse in oculo, quia est secundum esse intentionale & diminutum: ita vniuersale reale simpliciter est in rerum natura, secundum quid verò in intellectu, scilicet, per suas similitudines. Et quidem mirabilis est hæc opinio viri alias docti & in Peripatetica doctrina satis versati, nec videbatur digna hæc sententia ut D. Th. placito & communi Peripateticorum doctrinæ præponeretur.

Pro veritate ergo explicanda, quia multarum veritatum radix est, considerandum est, cum nos inquirimus, an vniuersale sit in rebus loqui de vniuersali non fundamentaliter, sed formaliter, quatenus dicit vniuersale vniuersale in multis, & hoc est quod querimus, verum sine intellectus opere reperitur in rebus vnum aliquod in pluribus existens, multiplicatum, vel saltem ex modo effendi, quem in rebus habet, possit in multis reperiri.

Decisio questionis.

PRIMA conclusio: Impossibilis est positio Platonis de vniuersalibus separatis, & implicat dari vniuersalia illa extra Deum. Et probatur hæc conclusio. Primo Aristot. autoritatibus quas supra dum hanc exponeremus questionem retulimus: & probatur. Nam vniuersalia Platonica posita extra Deum & ab ipso producta & quæ in rerum naturis existerent separata à singularibus de necessitate deberent esse aliquid singulare: ergo non poterat esse quid vniuersale. Sed probatur antecedens. Nam omne existens de necessitate debet esse singulare: nã existentia est actualitas rei singularis: ergo. Cõsequencia satis nota est. Et secundò, illa vniuersalia erant producta per Dei actionem creatricem: sed actio omnis ad particularia terminatur, actio, inquam, productiua: sunt igitur illa vniuersalia aliquid singulare, & cum ratio vniuersalis & particularis eidem non conueniant, nequeunt esse vniuersalia. Tertio probatur, illa vniuersalia essent signabilia, ut quid existens in se, & ut quid distinctum ab omnibus alijs rebus mundi, siquidem erant realiter separata à singularibus, sed quod est designabile, ut indiuisum in se & diuisum à quolibet alio, est vnum numero: ergo erant illa vnum numero. Quarto probatur, nam illa vniuersalia vel erant idem realiter cum singularibus illius speciei, vel realiter distincta: neutrum horum: ergo non possunt constitui separata à singularibus. Tum etiã: quia vna res existens à parte rei, & quæ comunicat seu dicit existentiam pluribus cõmunem, exigit infinitam perfectionem, ut patet in essentia diuina, quæ existens in rerum natura existit in Patre Filio & Spiritu sancto, tribus suppositis inter se realiter distinctis; illa autẽ vniuersalia nõ sunt quid infinitum cum dicat determinatam naturam: ergo non

1. Conclus.

ergo nõ possunt existere in pluribus, ut dem cum illis realiter: quia essent perfectionis infinitæ. Quinimo cum illa vniuersalia ponerentur à Platone, ut productiua essent suorum singularium, deberent esse realiter distincta ab illis, aliter nõ possunt singularia producere, cum quibus realiter identificabantur. Quod verò non essent distincta realiter probatur: quia si ponebantur vniuersalia respectu particularium, debebant prædicari de illis, quia vniuersale est, quod prædicatur de suis singularibus, quia nihil prædicatur de alio quod non sit in illo præcipue quid dicitur prædicatione: igitur non erant distincta à singularibus: ergo positio hæc est impossibilis. Nec in re adeo manifesta volo plures adducere rationes, cum iam vbique & ab omnibus hæc vniuersalia extra mentem diuinam explosa sint ab scholis.

2. Conclus.

Secunda conclusio: Stultum est asserere voces solas, seu mentes conceptus vniuersalia esse. Quæ conclusio posita contra Philosophos, illos, quos nominales ideo vocant, quia tantum nomina habuerunt rationem, probatur luculentissimè à sapientissimo magistro Soto in suis vniuersalibus questionibus, & à patre Tolero. Et primo probatur ex dicto Anselmi in epist. de Incarnatione verbi, ubi ait: Commoendi sunt illi vtrique nostri temporis dialectici, qui non nisi statum vocis vniuersalia appellant. Vbi sanctus Doctor admonet erroris illos qui vocis solum vniuersalia esse contendunt. Et Aristoteles, quem ipsi nominales recipiunt, 1. Periher. ca. 5. res ait quasdam esse vniuersales, quasdam esse particulares: ergo secundum Aristotelem, res vniuersales sunt. Videatur 1. Posteriorum, cap. 1. & 7. Metaphysicæ, ca. 1. & 15. Et probatur ratione. Nam cum concipimus hominem ut sic, experitur intellectus se non cognoscere plura indiuidua ex vi illius cognitionis præcisæ: ergo significatum illius conceptus & vocis homo, non sunt indiuidua, sed natura hominis, quæ illis est communis. Consequencia est manifesta, & probatur antecedens. Nam experitur intellectus per illam cognitionem non cognoscere Arabes, Hispanos, nec Petrum, Joannem: sed solum experitur se cognoscere rationem hominis: illa ergo est quæ significatur primo & per se, & non est singularis: ergo est vniuersalis: ergo dantur vniuersalia, & res vniuersales sunt. Dices indiuidua dupliciter presentari posse, & in confuso, & distinctè. Illa vox homo representat quidem indiuidua in confuso, non tamen, distinctè. Et ita non experitur nos cognoscere aliquod singulare distinctè, sed confuse. Sed contra, quia iste terminus homo, & conceptus mentalis sunt vniuoca: ergo significant vnam rationem communem suis inferioribus, & illa non potest esse, nisi ho-

minis ratio: ergo hominis ratio distincta est ab indiuiduis saltem ratione, & illa significatur & non indiuidua, quia si non esset vniuocum nomen, nec conceptus significaret vnam rationem sed plura indiuidua. Et secundo probatur conclusio: nã ista prædicationes sunt veræ, Petrus est homo, Ioannes est homo: ergo ratio hominis de illis prædicatur: est ergo vniuersalis: ergo vniuersalia sunt res ipsæ, & non voces, nec conceptus. Et si voces vniuersalia sunt, idem est quia significat rem vniuersalem nec dicimus vocem de voce affirmari, scilicet, vocem homo de voce Petrus: nam falsum esset dicere, hanc vocem homo esse vocem Petrus. Tertio: nam scientia & definitio non sunt de vocibus præcipue, sed de rebus. Cum enim dicimus ens esse vnum &c. non est sensus, quod hæc vox ens sit hæc vox vnum; & cum dicimus hominem esse animal rationale, non est sensus, quod hæc vox homo sit hæc vox animal rationale: sed hoc de rebus affirmamus, & non de rebus particularibus; quia res particulares nec definiuntur, nec sciuntur primo & per se igitur res sunt vniuersales. Et cum dicimus res esse vniuersales, nolumus asserere res esse vniuersales à parte rei, sed dicimus res ipsas vniuersales esse, eo quod cognoscuntur ab intellectu.

3. Conclus.

Tertia conclusio: In creaturis nulla entitas est cõmunis multis sine intellectus opere, nec apta nata est esse in multis ex modo, quem in rebus seruat: sed omnis entitas, & natura extra intellectum existens, quid singulare est. Hæc est contra Scotum et quamuis ex parte probata maneat rationibus contra Platonem allatis, sed modo magis probatur. Natura vniuersalis est, quæ est in multis, vel apta nata est esse in multis, sed nulla natura quæ existit in rebus est in multis, nec est apta esse in multis seclusa intellectus operatione: ergo tali opere seclusa nulla est natura vniuersalis. Minor probatur: quia omnis natura existens creata est singularis, cum sit producta per actionem singularem: actio autem ad singulare productum terminatur: nam terminus actionis actioni proportionari debet. Et secundo eadem minor probatur nam omnis natura existens est in supposito singulari existens: ergo ipsa est singularis, nam existit eadem existentia supposito, seu per quã suppositum existit, sed illa debet esse singularis, ergo & natura quæ ex tali existentia est singularis: sed singulare non potest esse vniuersale, nec aptum natum esse in pluribus; ergo nulla natura existens in rebus vniuersalis est, nec modum habet, quo possit ex parte sua, prout est in rebus existere in pluribus. Secundo: si natura humana de se possit in multis esse vbique et tunc, possit esse in multis: sed hoc est falsum à parte rei: ergo & illud ex quo sequitur

tur. Maior clara est. Nam quod naturæ de se conuenit, vbicumque sit conuenit. Sed minor probatur. Nam natura humana Petri cū iam sit determinata, & singularizata in Petro implicat aptam esse ad existendum in alio extra Petru. Si dicas secundum Scotu, non repugnare quidem illi naturæ, quæ est in Petro secundum se, & attenda eius natura, sed ex coniunctione ad singularitatem, ipsa autem si secundum se spectetur apta est esse in pluribus, licet per singularitatem sit impedita, ne sit in illis, contra, ergo quamdiu manet cum hac singularitate erit impedita, sed semper quod est in rebus habet hanc singularitatem: ergo nunquam existens in rebus est vniuersalis, vniuersalia ergo in rebus non sunt, & quod tollit illud impedimentum solus est intellectus, qui denudat illa à conditionibus indiuiduantibus. Quam ob re solus intellectus facit vniuersalia. Et tertio, quia nunquam natura confert aptitudinem & inclinationem ad actum omnino impossibilem: sed omnino est impossibile quod humanitas Petri formaliter etiam distincta à singularitate sit actu in pluribus distinctis: ita quod eadem realitas sit in pluribus: ergo de se non habet talem aptitudinem. Quinimo etiam si concedamus gratis scotica subtilitati, quod eadem humanitas Petri potest esse in Petro, & in Paulo, successiue non sequebatur esse vniuersalem: nam eadem entitas materiarum modo est in vna substantia, modo in alia successiue: & tamen illa entitas non est vniuersalis, quia ad hoc vt sit vniuersalis requiritur actu esse in pluribus sibi inferioribus, in quibus reperitur secundum aliud & aliud esse, & debet determinari ad particularia per additionem alicuius: sed hæc in natura quæ est in Petro non possunt reperiri cum sit singularizata, & debet vniuersalis natura esse pluriū: sed illa natura quæ est in Petro solum est ipse: ergo non est vniuersalis. Si autem velit scotus quod illa natura secundum suam definitionem habet quod sit vniuersalis, vel hoc intelligit, ita quod sit sua essentia esse vniuersalem, quod est falsum: aliis. Petrus secundum suam essentiam esset vniuersalis, vel quod sit propria ipsius passio, nec hoc etiam ratione eadem: nam passiones naturæ humanæ: etro etiam conueniunt, vel vult dicere, quod natura sine singularitate est vniuersalis, sed non est sine singularitate nisi in intellectu: ergo solum ibi est vniuersalis. Quarto sequitur ex opinione Scoti, quod si natura quæ est in Petro sit vniuersalis, similiter erit vniuersalis natura quæ est in Paulo eadem ratione: hoc autem est absurdum: nulla igitur natura existens in rebus potest esse vniuersalis. Sequela aperta est: nam eadem militat ratio. Minor probatur: nam ista na-

turæ, quæ sunt ex parte sua vniuersales, vel sunt vniuersalia quæ differunt numero, vel specie. Si numero: ergo in natura humana sunt plura vniuersalia numero differentia, quod est absurdum vt de se patet, vel differunt illæ naturæ specie, & tunc homo erit genus, quod est falsissimum: non ergo illæ naturæ sunt vniuersales. Vide alias rationes in Caiet. cap. 4. de ente & essentia. Et hoc inferius patebit magis cum disputemus, quomodo fiat vniuersale. Quinpotius Scotus ipse in Sententiarum, dist. 3. questione 1. ita dicit, quamlibet naturam genericam, vel specificam esse vnam à parte rei communem pluribus, inquit tamen in eadem questione, paragrapho, sed contra naturam non esse vniuersalē à parte rei in prædicado. Et subdit rationem, quia vniuersale non potest prædicari de suis inferioribus, nisi secundum quod commune continet illa, sed non continet illa commune, nisi secundum quod actu concipitur, nam confusio est aliquid retinens ex parte modi concipiendi. Vnde ipse scotus secum pugnat, quia prædicabilitas de multis, vel est essentia, vel passio propria vniuersalis. Si ergo res sunt à parte rei vniuersales: ergo sunt prædicabiles: vel si non sunt prædicabiles à parte rei non sunt vniuersales. Et si solum sunt prædicabiles per intellectum: ergo solum per intellectum sunt vniuersales, quia vbi constituitur propria passio, ibi constituitur essentia: & essentia non potest esse sine passionibus, maxime in opinione Scoti, nec passio sine essentia. Quam ob rem ipse sibi contradicit, quantum videtur. Probat quintò tertia conclusio: Nam humanitas illa, quam ponit Scotus ex natura rei distincta à singularitate in se ipsa est entitas indiuidua, & vna numero: ergo non est actu vniuersalis. Consequentia est euidentis, & antecedens probatur: quia illa humanitas præcise sumpta distinguitur realiter ab alia humanitate præcise sumpta, & non specie vel genere: ergo numero, quia non est aliud quo differant modus. Præterea: Nam illæ duæ humanitates præcise sumptæ sunt similes realiter: sed omnis similitudo realis præsupponit distinctionem extremorum: quia sicut præsupponitur conuenientia in aliquo, ita differentia in alio: nam alias essent idem: sed hæc differentia non potest esse generica, nec specifica: ergo numerica: non ergo sunt vniuersales, cum sint numero distinctæ. Sextò: nam signata illa humanitate hæc prædicatio est vera, hæc humanitas est humanitas: sicut hæc est vera, albedo est albedo: sed illa prædicatio est superioris de inferiori, non generis de specie: ergo speciei de indiuiduo, saltem reductiue: ergo illa humanitas signata est vna numero: non ergo est vniuersalis. Si autem dicas, quod illa prædicatio est idé-

rica

tica falsa est, quia humanitas prædicabilis est de humanitatibus existentibus, & non existentibus omnibus: sed illa signata humanitas non ite: ergo non est idéntica prædicatio, quia in idéntica prædicacione prædicatum & subiectum adæquantur. Secundò illa humanitas præcise sumpta seu solitariè sumpta, vel determinatur aliquibus conditionibus indiuiduantibus, vel non: quodcumque concesserit vna natura numero: ergo non est vniuersalis. Antecedens fatis patet: quia vniuersale, aut est vnum actu in multis, aut dicit ordinem ad multa: sed indiuiduum non potest esse huiusmodi: ergo. Sed probatur minor. Illa natura si determinatur conditionibus indiuiduantibus numero, vna est, si non etiam est vna numero: nam natura per hoc quod non est determinata per tales conditiones, & in rebus existens, dicitur numero ab alijs humanitatibus ad modum, quo hæc materia mea prima sine forma est particularis, & vna numero negatiue: nam humanitas Petri & Pauli sunt duæ numero humanitates: ergo faciet numerum saltem transcendentalem: ergo differunt saltem numero transcendentali: non ergo sunt vniuersales illæ humanitates: ergo humanitas Petri est singularizata: ergo habet formam singularis constitutiuiam: ergo non potest habere formam constitutiuiam vniuersalem. Probat consequentia: quia illæ duæ formæ sunt oppositæ, quia singulare est diuisum à quolibet alio, vniuersale est in multis, nec ab illis diuisum. Quinimo distinctio scotica formalis naturæ à singularitate in qua totam suam fundabat doctrinam falsa est, nec ab ipso probatur: natura enim à sua singularitate sola ratione differt. Nec valet dicere ad has rationes, vt quidam Scotista dicunt, eandem entitatem naturæ secundum suam entitatem formalem esse in pluribus indiuiduis simul, ita vt eadē entitas sit illa natura, quæ est in Petro, & ea quæ est in Paulo, & hanc naturam solitariè sumptam esse vniuersalem & significare conceptum hominis, contra nam sequitur, Deū non posse annihilare aliquam humanitatem nisi annihilat omnes humanitates quod est absurdum: nam sicut Deus conseruat hanc humanitatem poterit illam annihilare solum. Et probatur sequela, quia eadem entitas, quæ est in hac humanitate Petri, est in humanitate Pauli: ergo destructa hac humanitate manet aliquid illius, scilicet entitas quæ est in humanitate Pauli: Quinimo sequitur eandē entitatem animalis formaliter positam recipere differentias in homine, & in leone. Ino sequitur quod Petrus non generatur, quia non produci- tur eius humanitas: sed illa quæ præfuerat in alio indiuiduo sibi applicatur, quia eadem entitas est in omnibus indiuiduis: sed illa non generatur, quæ est in alio indiuiduo, cum produ-

citur Petrus, quia est eadem entitas formalis Petri, & alterius indiuidui: ergo non produci- tur cum Petrus generatur, & ita non generabitur Petrus, quæ omnia absurda sunt, opinio igitur Scoti falsissima est.

Quarta conclusio: res non sunt dicenda species, nec genera ante abstractionem intellectus, ad minus, nec vera sunt talia. Itaque licet in rebus natura sint pro substrato genera, & species formaliter tamen non sunt nisi in intellectu operante. Probat prima conclusionis pars, quod non sint dicenda genera, & species ante intellectus considerationem. Nam vt secundam intentionem denominet subiectum, est necesse quod sit proximum fundamentum intentionis: sed secluso opere intellectus abstractantis ad minus, non est proximum fundamentum generalitatis, & specietatis: ergo nec sunt dicenda res absolute genera & species. Minor cum contenta sunt nota, sed probatur maior. Nam nulla forma, nec realis nec rationis denominat, nisi sit fundamentum illius proximum: non enim dicitur Petrus visus, nisi actio mea videndi sit, quæ est proximum illius entis rationis fundamentum, nec Deus dicitur Dominus, nisi posito proximo fundamento huius relationis, scilicet creatione: nam ab æterno Deus non dicebatur Dominus, sed ex tempore: ergo nec relatio generis, vel speciei denominabit, nisi ponatur eius proximum fundamentum, scilicet, vel esse abstractum, vel cognitum, vel comparatum: nam cum secundæ intentiones sint purissima rationis entia non denominabunt, nisi alijs entibus rationis existentibus pro fundamento, vt supra visum fuit. Quinimo nec in formis rebus aliquis dicitur pater per hoc quod possit generare præcise, quod est remotum relationis paternitatis fundamentum: materem. Nam si seclusa intellectus operatione, aliqua denominatur genus, & species, vel est aliquid singulare existens in rebus, & hoc non potest denominari genus, neque species, vel est aliquid commune: sed nullum commune datur in rebus, sine opere intellectus: ergo nihil commune ante operationem intellectus dicitur genus, vel species. Et profecto hæc ratio etiam probat secundam partem conclusionis aperte, scilicet, quod non sint genera & species sine operatione intellectus. Nam illud quod est genus, vel est singulare: & hoc nequit esse, quia singulare non potest esse in pluribus speciebus, quod requireretur ad hoc vt esset genus: vel est aliquid commune, sed vt probatum fuit contra rationem, & Scotum nullum commune datur secluso intellectus opere: ergo non datur genus nec species sine intellectu opere.

Præterea blitiri non dicitur terminus, quia non habet proximum fundamentum secundam intentionem.

4. Concl.

intentionis termini, scilicet impositionem, etiã si possit imponi ad significandum: ergo nec res dicentur, nec erunt genera & species, etiam si possint abstrahi ab indiuiduis, vel speciebus. Præterea: Nam in ipsa lente actia doctissimi magistri nostri soto est maxima implicatio: non ergo est vera. Nam dicit sapientissimus magister, quod res non sunt vniuersales sine operatione intellectus, sunt tamen species, vel genera. Hæc sunt implicantia, quia genus, & species essentialiter sunt vniuersalia, siquid prædicatur de multis: si ergo sunt ante operationem intellectus res, genera, & species: ergo etiam sunt vniuersalia, & si debent res denominari genera & species etiam sunt denominanda vniuersalia, sicut si est homo in rerum natura animal est, & si aliquid dicitur homo animal, dicitur quia animal essentialiter includitur in homine. Vnde satis non possum mirari, logicam hanc doctissimi magistri, nisi voluerit dicere, quod sunt genera & species pro fundamento remoto, quod nos concedimus libenter. Hæc enim propositio: ut iam videbimus, vera est, genera & species pro fundamento remoto sunt in rebus: quia nihil est aliud dicere nisi quod fundamentum illorum remotum est in rebus: sed remotum fundamentum non est genus nec species, & istæ rationes contra soto adductæ maximè sunt adnotandæ: quia sapientissimus magister concedit vniuersalia non esse in rebus, & omne quod est in mundo est singulare, ex quibus inferitur, quod in hac docemus conclusionem.

¶ Conclu.

Quinta conclusio contra Paulum Venerum, vniuersalia simpliciter, & absolute sunt in intellectu, in rerum vero natura non sunt nisi pro fundamento, hoc tamen esse fundamentale in vniuersalibus realibus est esse verum: esse vero quod habent in intellectu est esse rationis, & secundum quid. Probatur ista conclusio: Nam ibi res dicitur esse simpliciter, ubi est forma constituens rem in esse talis rei, sed hæc forma solum est formaliter & simpliciter in intellectu: ergo vniuersale formaliter simpliciter & absolute est in intellectu. Maior patet, & probatur minor. Quia forma vniuersalis est vniuersalitas, quæ est secunda intentio, quæ habet esse formaliter in intellectu. Bene verum est, quod natura quæ cognoscitur ab intellectu, ut verbi gratia homo, habet esse reale & simpliciter in rebus, esse vero quod habet in intellectu dum cognoscitur, est esse intentionale, & spirituale. Verum enim vero non propter hoc est dicendum vniuersalia realia simpliciter & absolute esse in rebus, in intellectu vero secundum quid. Et hæc conclusio etiam eisdem rationibus quibus præcedentes probatur. & magis ex infra dicendis patebit. Hæc tamen conclusio est Diui Thomæ opusculo 55, ubi dicit, quod vniuersalia

ut sic non habent per se esse in sensibilibus, quia vniuersalitas est in anima.

6. Conclu.

Sexta conclusio: Etiam si vniuersalia non sint in rebus, nec formaliter nec in esse obiectiuo communi ad multa & indifferenti: quia etiam hoc esse consequitur ad cognitionem in communi natura; sunt tamen vniuersalia de quibus tractant scientiæ reales aliquid reale pro substrato. Hæc vltima pars probatur: nam ista vniuersalia pro substrato sunt substantiæ, vel accidentia: sed substantia & accidens sunt aliquid reale: ergo secundo, obiectum intellectus est aliquid reale cum sit nobilissima potentia, & est aliquid quod habet rationem vniuersalem, ut distinguitur a particulari: ergo vniuersale pro substrato est aliquid reale.

Præterea subiectum physicæ est aliquid reale, & idem de alijs scientijs: & illa sunt vniuersalia, quia scientiæ tractant de vniuersalibus: ergo vniuersalia pro substrato sunt quid reale. Præterea illud cuius conseruatio per se intenditur à natura est ens reale: sed conseruatio specierum, & non indiuiduorum per se intenditur à natura: ergo species est aliquid reale: sed species est vniuersalis: ergo species est aliquid reale: ergo & vniuersale pro substrato. Maior patet: quia quod intenditur à natura, acquiritur per operationem naturæ, aliàs frustraretur à suo fine, sed per operationem naturæ non acquiritur ens rationis, sed ens reale. Maior patet: quia natura intendit conseruare, quod de facto conseruat, sed non conseruat de facto indiuidua sed species: has ergo intendit conseruare. Præterea illud quod per se ponitur in prædicamento reali est ens reale: sed vniuersalia ponuntur in prædicamentis realibus pro substrato: ergo ut sic sunt aliquid reale. Maior patet: nam prædicamenta diuidunt ens reale: ergo diuidentia participant naturam diuisiua sunt ergo aliquid reale.

Sed est contra argumentum: Quando aliquid prædicatur de altero, quidquid prædicatur de prædicato prædicatur de subiecto: sed genus prædicatur de animali dicendo, animal est genus: ergo quod prædicatur essentialiter de genere, prædicatur etiam de animali: sed de genere prædicatur essentialiter ens rationis: ergo de animali prædicatur essentialiter ens rationis: ergo vniuersalia pro substrato sunt aliquid rationis. Respondetur quod illa regula intelligitur de prædicatione per se, non vero de prædicatione per accidens: animal vero accidentaliter est genus. Respondetur secundo, quod hæc prædicatio est falsa, genus est ens rationis; nam illud prædicatum debet verificari sic, hoc est genus demonstrando vniuersale, & hoc est ens rationis: & hæc secunda categorica copulatiue est falsa, & ita tota est falsa. Similiter

liter hæc est falsa, terminus est ens rationis: sed debet addi: ut ad iugum, ut verificetur, terminus formaliter est ens rationis, genus formaliter est ens rationis, hæc verò prædicatio est falsa, animal est genus pro formali, & ita est falsam dicere quod genus sit ens rationis.

Vlt. Concl.

Vltima conclusio: Vnitas vniuersalis est aliquid rationis, & proueniens illi ab intellectu. Hæc conclusio est D. Th. opus. 5. & 56 & probatur: nam quod homo, verbi gratia, sit sine conditionibus indiuiduantibus, & sine diuersitate, quam in rebus habet, & maneat indiuisum in se, solum habet ab intellectu tollente illas condiciones indiuiduantes per suum actum, & tollente omne quod naturam plurificabat, ex qua ablatione natura manet vna, & indiuisa. Hæc tamen vnitas solum est proueniens ab intellectu, & est aliquid rationis ex consequenti. Ex quo inferitur, quod non potest vniuersale esse in rebus, cum sit aliquid rationis formaliter & cum eius vnitas proueniat ab intellectu.

Diffoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. 1. opinio.

Ad primum argumentum pro sententia Platonis respondetur scientiarum obiecta aliquid reale sunt, ut visum est in sexta conclusione: & vniuersalia per se sunt incorruptibilia & immutabilia, ut dictum est, questione 11. huius libri, & ita est scientia de obiecto reali immutabili, licet conditio, ut sciatur sit vniuersalitas proueniens à ratione.

Ad secundam

Ad secundum argumentum respondetur, quod primum indiuiduum rerum generabilium semper fit à causa æquiuoca, quia vel est Deus vel cælum cum intelligentia: nec enim agens est vniuersale, qui potest causalitatem exercere supra totam speciem, alias causaret se ipsum. Vide Sonci. 7. Metaphysicæ, q. 25.

Ad 1. secundam opinionem.

Ad argumentum primum pro opinione nominalium ad auctoritatem Arist. respondetur primo, quod, ut constat ex ipso Aristotele. Posteriorum cap. 2. & 2. Poster. cap. 15. & alibi sæpè singulare accipit pro specie atoma, quia idem singulare dicitur, quia indiuisibilis est formaliter, & species sunt, quæ principaliter definiuntur. Vnde dicere quod definitiones sunt singularium est dicere quod sunt specierum. Secundo respondetur quod definitiones sunt singularium, prout habent naturam specificam, non vero ut sunt inter se distincta: quia Plato & omnes Philosophi iubebant, non descendere ad singularia, quia erant infinita, & immutabilia per se: vnde de istis non loquebatur Arist. Tertio respondetur, quod volebat doctrinam tradere contra Platonem, & dicebat, species, & genera non separata esse à singularibus, sed esse in ipsis. Vnde generum & specierum defini-

tionem non sunt alterius cuiusdam, sed naturæ genericæ, & specificæ, quæ idem est cum ipsis singularibus: & ita non est alterius entitatis definitio, sed est definitio entitatis singularium: quia eadem est entitas singularium, & vniuersalium. Cæterum non est singularium, ut sic, sed ut concipitur eorum natura conceptu communi: quia conceptus obiectiuus differt ratione à singularibus, & est idem realiter, & formaliter cum illis. De hoc vide Diuum Thomam cap. 1. de ente & essentia, & Flandriam. 3. Metaphysicæ, questione octaua.

Ad secundum locum Arist. respondetur ibi disputationem instituire contra Platonem, qui ponebat vniuersalia separata à singularibus: vnde dicit, vniuersale nihil esse separatum à singularibus in rebus ipsis. Aut si aliquid est posterius est, scilicet, ipsis singularibus, id est collectum per intellectum, & abstractum à rebus ipsis singularibus, & factum vnum in intellectu, ubi solum est formaliter vniuersale. Non licet ergo colligere Arist. velle vniuersale solum reperiri in significando, cum non solum voces sint posteriores rebus ipsis, quas significant, sed etiam ipsæ res, ut externa denominatione dicuntur vniuersales ab intentione vniuersalitatatis, sunt posteriores seipsis in singularibus sumptis, & sine tali intentione consideratis: prius est enim esse eorum reale, quam esse rationis fundatum super illud esse, quod est fundamentum vniuersalitatatis.

Ad secundam.

Ad secundum argumentum sumptum à ratione respondetur, quod significatum huius vocis, homo est in re, significat enim hominis essentiam; essentia autem hominis in re est, primum autem & per se significatum termini homo, est essentia hominis, ut sic. Modus autem qui accidit homini, ut concipitur conceptu communi, est in intellectu, & homo conceptus communi conceptu, secundum quod importat rationem hominis in re est. Secundum vero quod dicit communitatem in intellectu, quoniam species etiam cum verificatur de homine significat pro materiali aliquid reale, scilicet, id quod est homo, formaliter vero dicit secundam intentionem.

Ad tertiam.

Ad tertium respondetur, quod Petrus, & Paulus sunt idem cum homine conceptu communi conceptu, non quatenus dicit communitatem, seu intentionem, ut ita dicam, sed quatenus dicit naturam vniuersalem, ille autem homo, licet existat ut homo, in rebus, non existit ut communis, ut autem saluaretur id quod in Trinitatis mysterio fatemur, necessarium erat, ut idem essent cum aliquo existenti in natura rerum, & inter se essent distincti. Porphyrius vero ait, quod multi homines participatione speciei sunt vnus homo. Et notandum, quod id quod concipit

ipio comune per intellectum, non est quidem in re, sed in vna realitate, sed multiplex est in re, & fit vnum ab intellectu: & illud vnum concipitur ab intellectu, quod quidem reale in se est, vnum vero commune est ab intellectu. Itaque Petrus sua humanitate est homo, & Paulus similiter. Hæc enim natura humana, quia vna non est in re, sed multiplex ablati, seu non consideratis conditionibus indiuiduantibus, manet vna unitate communi. Quod ergo in illa est reale est hominis natura: quod fit vero communis, & vna vniuersalis unitate, hoc habet ab intellectu, & secundum illam unitatem non concipitur per istum conceptum, homo, sed illa consequitur ad conceptum, nec illa de inferioribus prædicatur, sed solum natura secundum se, licet illa vniuersalitas sit conditio prædicandi. Quam ob rem falluntur nominales. Nam nos non dicimus concipere aliquid per istum terminum, seu conceptum homo, præter singularia, & ab illis distinctum realiter, sed illammet naturam, quæ est in pluribus, non tamen cum sua multiplicitate, sed sine illa, & ita concipimus id quod est vniuersale in singularibus existens & vnum & superius per intellectum.

Ad confirmationem argumenti aliqui respondent quod ad hoc ut aliquid sit reale secundum essentiam non necessarium esse, quod actu sit singulare, sed quod aptum sit fieri singulare, seu produci, seu comproduci ab aliquo media actione aliqua, quod rotum habet ratio hominis in communi, & quæcumque alia. Sed hæc solutio videtur constituere existentiam actualem, vel potentialem præter singularia: & ideo respondetur, quod apprehendit aliquid existens, vel potens existere in singularibus, secundum quod dicit naturam, non tamen secundum rationem communitatis. Itaque naturam realem cognosco cum hominem in communi cognosco. Et ut hæc natura sit realis non est necesse, quod ipsa per se existat in sua communitate, sed fat fuit, quod existat prout singulariata, quia illa in rebus est multiplex, & existens & in intellectu vna, ubi non habet propriam, & communem existentiam, sed cum singularium existentia denudatis indiuiduantibus conditionibus cognosci potest. Et certe sunt nominalium optima argumenta.

Ad quartum.

Ad quartum argumentum respondetur, quod inter hanc vocem, & conceptum homo, & singularia mediat non aliquid realiter distinctum à singularibus, sed aliquid distinctum per ipsam cognitionem, quæ est natura communis, & denudata à conditionibus indiuiduantibus, & mediat aliquid superius, & fit hoc quod mediat, ex eo quod intellectus illud sine conditionibus indiuiduantibus cognoscit, ex quo habet quod sit vniuersale in esse obiectiuo, & ita est

medium, quia potest terminare cognitionem, quam non immediate terminant singularia. Et hoc quod mediat aliquid reale est existens in singularibus secundum quod est reale: licet secundum quod est medium & superius, formaliter est aliquid rationis.

Ad vlt.

Ad vltimum argumentum respondetur, quod hæc prædicatio est falsa, vniuersale est singulare, vel est contra, quia dicunt intentiones, quæ eidem conceptui obiectiuo conuenire nequeunt, hæc tamen vera est, Petrus est homo, ubi id quod est vniuersale affirmatur de illo, quod est particulare; & quia homo est in Petro Petrus dicitur homo.

Ad argumenta pro opinione Scoti.

Ad argumenta facta pro opinione Scoti ad autoritates D. Thomæ, & Arist. respondetur. Ad primam autoritatem D. Th. qui dicit vniuersale & particulare esse passionem entis, ex quo sequebatur esse debere in rebus ipsis. Nam rerum & entium passionem in rebus sunt quod loquitur de passionibus largo modo pro affectionibus & accidentibus, quomodoconque. Ita nihil aliud vult dicere D. Thomas nisi quod vniuersalitas & particularitas rebus realibus conuenirent: nam homo est vniuersalis, & Petrus est particularis, & ideo vocantur accidentia seu affectiones, seu passionem.

Secundo respondetur, quod dicuntur rerum passionem, quia ex ipsis rerum naturis oritur fundamentum remotum, ut possimus illis tribuere rationem vniuersalis & particularis. Petro enim ex contractione naturæ conuenit ut sit ita particulare, ut de alio affirmari non possit, & ita tribuimus illi particularis intentionem. Quia vero in rebus est formalis unitas quoad negationem seu priuationem: abstrahimus conceptum communem, & ille obiectiuè sumptus dicitur vniuersalis. Nam ex eo quod Petrus & Paulus habent naturam, quæ non potest formaliter diuidi, abstrahitur ab illis conceptus homo, qui est species.

Tertio respondetur, quod dicuntur vniuersalitas, & particularitas entis passionem: non quod sint aliquid reale conueniens omni & soli, & semper. Nam certum est, quod vniuersale non conuenit omni enti, & similiter particulari. Sed ideo dicuntur passionem entis, quia res ipsæ secundum quod ab intellectu conceptæ sunt exercent vniuersalitem, vel particularitatem. Nec potuit velle D. Thomas vniuersalia in rebus esse, cum constat ex perpetua eius doctrina in præcedentibus adducta & inferius adducenda maxime c. 4. de ente, vniuersalitem per operationem intellectus conuenire rebus.

Ad

Ad Aristotelis loca respondetur primo, quod loquitur de vniuersalibus pro fundamento. Secundo respondetur, quod loquitur contra Platonem, & vult dicere vniuersalia non esse extra singularia separata, sed in rebus ipsis & in singularibus licet vniuersalitas sit in intellectu. Ad locum vero Perihermen. respondetur Aristotelem ibi non instituere sermonem de rebus absolutè & secundum se, sed diuidere: es ut substantiæ conceptibus, res vero ut subsunt conceptibus, vel concipiuntur sine conditionibus indiuiduantibus, & sunt vniuersales, vel cum illis, & sunt particulares. Instituebat Aristoteles sermonem de rebus, ut veniunt in propositione, & ita ut substantiæ conceptibus in hac ratione etiam dicuntur vniuersalitas & particularitas entis passionem, quia non possunt alter concipi, nisi conceptu vniuersali, vel particulari. Et ita vniuersalitas, vel particularitas, entis appellatur passio. Et cum dicit Aristoteles in Posterioribus, scientiam esse rerum vniuersalium, non est sensus, quod sit rerum quæ à parte rei sunt vniuersales, sed est rerum, quæ per intellectum sunt vniuersales.

Ad primam rationem respondetur, quod ut aliquid sit vniuersale est necesse quod sit in pluribus simul tanquam aliquid vnum, & superius, vel ex modo essendi quæ habet, hoc illi non repugnet. Cæterum natura secundum se etiam si non dicat singularitatem in sua ratione, sed hoc illi accidit, non tamen est in multis realiter nec ex parte modi essendi secundum se. Vnde non est vniuersalis: verum est quod secundum se habet potentiam remotè ut conueniat multis simul, & hoc est esse remotè & radicaliter vniuersalem. Secundo respondetur, quod etiam si natura de se sit comunicabilis multis indiuiduis, non est vniuersalis: nam ut dicitur in præcedenti solutione erat necesse quod actu esset in multis indiuiduis, & ita quod actu comunicetur pluribus indiuiduis ut quid superius, saltem ex modo essendi, quæ haberet. Nam materia prima habet aptitudinè ut comunicetur pluribus suppositis: quia tamen hoc est successivè, & non est quid superius ad illa non est vniuersalis, eodem modo in præsentiarum. Tertio respondetur, quod natura secundum se ut natura est, nec est vniuersalis, neque particularis, sed solum habet sua prædicata quidditatiua, & proprias passionem, de quo dicemus statim. Ego quidem fateor, quod est propria passio naturæ corruptibilis, pluribus indiuiduis comunicari. Cæterum non est imaginandum, quod aliqua vna natura existens in rebus communis est pluribus, & quod comunicetur illis. Nam quod primo in rebus producitur sunt indiuidua illius naturæ à quibus postea nos abstrahimus naturam illam

quam intelligimus esse in multis, verum per operationem intellectus. Vnde ut vniuersalis esset illa natura, ita deberet in rebus manere vna comunicata pluribus. Sicuti est in intellectu, quod cum non habeat nequaquam est in rebus vniuersalis, sed singularissima cum sua tamen essentia & proprietatibus omnibus. Ad confirmationem respondetur, quod non datur aliqua vna natura contrahibilis ad multa indiuidua, & illis superior, nisi per intellectum: & ita non datur vniuersale nisi per intellectum. Vt iam autem ista determinatio & compositio naturæ cum conditionibus indiuiduantibus sit realis vel rationis, dicemus in materia de genere. Et idem etiam dicendum est ad aliam confirmationem. Non enim datur aliquod animal vnum in rebus, quod possit per differentias contrahi varias: sed solum reperitur in intellectu: & ita solum genus in intellectu reperitur, semper enim quod primo producitur sunt singularia. Quam obrem & natura specifica & generica & omnis earum essentia in rebus singularis est, & incommunicabilis. Quod si nos intelligimus vnam aliquam naturam comunicatam, vel comunicabilem multis, ut superius, est quidem per intellectus operationem. Et per hoc etiam patet ad vltimam confirmationem: non enim est imaginandum naturam dici comunicabilem indiuiduis, quia sit superior illis in rebus ad illa determinata, sed quia de facto reperuntur multa indiuidua alicuius naturæ in rebus, illud vero commune quod nos reperimus per intellectum est commune.

Ad secundum.

Ad secundum argumentum pro Scoto respondetur, quod solutio ibi assignata optima est. Petrus enim est homo sua humanitate, & Paulus sua & non sunt homines, vna & eadem humanitate à parte rei existente, & dicuntur quidem vnum formaliter, non quia habeant vnam naturam realiter existentem à parte rei, nam duæ naturæ sunt in illis, vnde non sunt vnum formaliter, id est vnum ens indiuisum per principia formalia à parte rei: sed sunt duo formaliter numero distincti, id est habentes duas naturas quæ non possunt diuidi formalibus principijs. Et si conceduntur, vnum formaliter esse cum addito, est concedendum ratione indiuisio: quia simili gaudet indiuisio per principia formalia. Et illa principia formalia per quæ sunt indiuisi non sunt communia illis à parte rei, sicut nec natura est communis. Sed est sensus, quod sicut Petrus habet naturam humanam hanc, quæ non potest diuidi per rationale & irrationale: ita & Paulus habet hanc naturam indiuisam formaliter: & propterea à parte rei dici possunt vnum formaliter secundum quid. Ad replicam, illa indiuisio per principia formalia est passio, vel formale constitutum

vniuersale

vnitatis formalis: ergo si sunt vnum formaliter ratione eiusdem indiuisiois: ergo habent eandem entitatem formalem quam constituit illa indiuisio, vel quam consequitur. Respondetur quod non est à parte rei eadem indiuisio, sed sunt duæ indiuisiones numero distinctæ: sicut sunt duæ entitates formales numero distinctæ: & propter hanc similitudinem vnū dicuntur. Et hæc similitudo fundatur in vnitae specifica fundamentaliter, hoc est in duabus entitatibus formalibus numero distinctis. Sicut Petrus & Paulus dicuntur vnum in albedine, non quia à parte rei sit illis aliqua albedo communis, sed quia habent duas albedines similes in natura: ita in proposito dicendum est.

Ad tertium.

Ad tertium respondetur, concedendo maiorem de vniuersali in esse obiectiuo. Ad minorem dicimus, quod illud esse est in re singulari, non tamen vniuersali. Ad probationem respondetur, quod intellectus verus est, sed non concipit quod illa natura sit vniuersalis à parte rei, sed concipit naturam, quæ est à parte rei, & eius formalitatem, & concipit naturam, quæ prout est in intellectu est communicabilis & vniuersalis, & eius veritas consistit in cognoscendo essentiam naturæ, quæ est à parte rei vel potest esse. Et ad replicam dicitur, quod antequam intellectus consideret modum illum, quem habet natura in intellectu, ipsa natura per intellectum cognita est vniuersalis obiectiuè, nam hoc habet ex cognitione, & non ex consideratione ipsius cognitionis: sed illa communitas rationis est, & non realis, licet sit communitas naturæ realis, & vnitas formalis, seu res quæ habet vnitatem formalem cognoscitur per verbum mentale. Verum licet verbum non det vnitatem formalem, nec entitatem, dat tamen communitatem entitati formali, & naturæ tali. Et cum dicitur in replica, quod illa entitas cognita & realitas non includit realitatem singularium vt sic: ergo habet suam entitatem in se, & non numericam: ergo specificam: ergo in rebus est talis vnitas, quia illud est in re, quod cognoscitur. Respondetur quod à parte rei ea entitas est indiuiduorum, & illius naturæ, & habet à parte rei eandem vnitatem numericam. Ceterum prout est in intellectu sine illis conditionibus cognita habet aliam vnitatem illa entitas, quæ vnitas quid rationis est: & ita est vniuersalis in intellectu, & non in re: & illa entitas cognita includit realitatem singularium in potentia: & ita illa natura prædicatur de singularibus, & non habet aliam vnitatem distinctam ab vnitae singularium in re: sed omnia in re sunt singularia. Ad confirm. respond. bene ibidem responderi.

Ad vltimam replicam de specie respondetur, quod species specificatur ab essentia rei re-

presentatæ, scilicet, ab homine: modus autem vniuersalitatatis consequitur ad specificationem: & idem de verbo dicendum est: non enim hominis verbum specificatur ab homine vniuersali, vt sic, sed ab homine: & illud in re est vniuersalitas vero consequitur ex hoc quod verbum terminatur ad hominem sic, Nam ex hoc quod terminatur ad hominem sine conditionibus indiuiduantibus, homo ipse manet vniuersalis, & conceptus similiter in significando: homo vero in esse obiectiuo.

Ad quartum. Ad quartum argumentum aliqui respondent id quod est vniuersale esse obiectum scientiæ, seu vniuersale pro materiali: & hoc quidem licet præcedat scientiam ipsam, quantum ad specificationem, etiam nostro intellectu non considerante, est illud vniuersale specificans scientiam nostram, est inquam in intellectu diuino, qui ab æterno cognoscit vniuersale, seu obiecta specificatua nostrarum scientiarum & ita est obiectum cum sua conditione, licet non in intellectu nostro. Nam ens secundum suas proprietates in communi consideratum à Deo est metaphysicè obiectum. Idque videtur colligi ex D. Thom. de potentia quæstione 5. ar. 5. Sed ego respondeo id quod specificat v. metaphysicam esse ens in communi consideratum, & eum primum species fuit tributa metaphysicè à suo obiecto fuit ens cum sua vniuersalitate in esse obiectiuo, ipsum vero habitum postquam accipit specificationem ab obiecto retinere illa in ordine ad obiectum suum, quod modo est secundum sua prædicata essentialia, & connexionem essentialem, & similiter est in rebus quoad existentiam. Condicio vero illa non est necesse quod sit modo formaliter, sed sufficit quod tueris cum accipit speciem, & quod sit modo fundamentaliter, sicut logica, quæ accipit specificationem ab ente rationis, & certum est non esse quoad existentiam nisi per intellectum, esse vero quoad connexionem essentialè prædicatorum per se etiam sine nostro intellectu, quoad existentiam fundamentaliter remotè. Et quod dico de obiecto metaphysicè dico etiam de alijs scientijs. Nam cum habitus scientiæ sit scientia habitualis sufficit quod sit obiectum cum sua conditione habitualiter, seu remotè, & cum actu scientia prodeat in actum quod sit obiectum cum sua conditione in actu, & patet de nostro intellectu, qui specificatur ab ente in communi, & tamen ante opus intellectus non est condicio vniuersalitaris, licet sit id quod specificat. Tertio respondetur, quod cum habitus scientiæ sit scientia habitualis, eius obiectum debet esse cum conditione requisita habitualiter: ita quod non est necesse, quod condicio illa obiecti quæ est vniuersalitas, sit in rebus actualiter, sed sufficit, quod sit ha-

fit habitualiter, & omnis scientia habet obiectum cum vniuersalitate habitualiter, quia species illæ intelligibiles quæ seruantur post actum repræsentant vniuersale habitualiter, quod vniuersale specificat scientiam. Nam ad scientiam species necessariæ sunt etiam si non sunt ipsa scientia essentialiter, sed causatiuè, & antecedenter, & per hoc patet ad omnes replicas huius argumenti.

Ad 5. arg.

Ad quintum argumentum respondetur, quod ens cum sua vniuersalitate est obiectum intellectus, sed vniuersalitate est conditio vt intellectus cognoscat directè per hoc statui, vnde ens vniuersale est quidem prius in intellectu quantum ad conditionem in genere causæ finalis. Quoad existentiam vero prius est intellectus conditio sui obiecti in genere veluti causæ efficientis: quia consequitur ens rationis ad actum intellectus: sicut domus quæ specificat artem edificatoriam in genere causæ finalis, prior est arte in genere causæ efficientis posterior, quia fit ab arte. Et hæc solutio poterit conducere ad supradicta argumenta.

Ad primam confirmationem respondetur, quod color est obiectum visus, particularitas conditio vt feratur in illum. Nam sicut vniuersalitas est conditio obiecti intellectus: ita particularitas est conditio obiecti sensus. Nam in intellectu teste Aristotele est vniuersalium, sensus vero singularium. Vnde color particularis est obiectum: sed particularitas est conditio vnde nullus sensus fertur nisi in particularem colorem, id est, nisi in colorem in quo exercet particularitas, non tamen specificatur à particularitate coloris sed à colore. Ad secundam confirmationem respondetur, quod color vt sic est à parte rei, id est, essentia coloris est à parte rei, & illud vt sic reduplicat coloris essentiam, quæ non est esse particularem, reperitur tamè semper in re coniuncta particularitati, quamuis non sit sua essentia. Ad tertiam confirmationem iam patet ex dictis.

Ad 6. arg.

Ad sextum argumentum respondetur, quod natura humana habet proprietates, quæ conueniunt omnibus hominibus si abstrahatur per intellectum, non abstracta singularis est: & solum sibi conueniunt suæ proprietates singulares, solutionem primæ confirmationis vide late cap. de substantia.

Ad secundam confirmationem respondetur, quod ratio specifica in quolibet indiuiduo prior est natura ratione indiuiduali ipsius, & quod rationes sunt magis vniuersales fundamentaliter, eo sunt priores in executione: omnes tamen illæ rationes particulares sunt & in eodè instanti temporis productæ, vnde non est illud prius natura in quo detur illa ratio sine indiuidualibus conditionibus, & indifferens ad il-

la. Et si datur natura indifferens ad omnia indiuidua solum est in intellectu: nam in re omnis natura est singularis. Aliqui dicunt, hanc proprietatem quod vniuersalia sunt priora, non esse in intellectu, sed in re, quia concipimus illam rem vt vniuersaliorem, atque adeo vt priorem. Potest etiam dici, quod cum singularitas & natura habeat se nostro modo intelligendi, vt actus & potentia, possunt considerari vt mutuo priora in diuerso genere causæ, ita vt in genere causæ materialis prius intelligatur natura, quam singularitas, in genere causæ formalis singularitas, quam natura. Ad vltimam confirmationem respondetur, quod illæ proprietates conueniunt vniuersalibus in esse obiectiuo, & hoc non inconuenit.

Ad arg. Soti.

Ad rationes sapientissimi magistri Soto respondetur ad primam, quod res dicuntur species, vel genera fundamentaliter, seclusa operatione intellectus, id est nature genericæ, & specificæ, id est qui possunt abstrahi genericæ, vel specifica abstractione. Non vero dicuntur genera vel species, id est, prædicabiles de pluribus specie, vel numero differentibus, vel quod sint in pluribus specie, vel numero differentibus. Nec sufficit quod possint abstrahi, vt dicantur species, vel genera, quia debet esse proximum fundamentum secundæ intentionis, vt secunda intentio denominet. Homo vero dicitur cæcus, quia est proximum fundamentum cecitatis nimirum potentia visiva à qua realiter abest cecitas, propositiones vero non dicuntur nisi sit proximum fundamentum illarum quod est, voces sic esse ordinatas per intellectum in ratione subiecti, & prædicati & copulæ. Et idem de syllogismo. Non vero dicitur homo cæcus, quia possit amittere visum, nec voces, propositio, quia possunt accipi ab intellectu: sed quia sunt acceptæ: ergo non dicuntur res genera & species, quia possunt abstrahi, sed quia sunt taliter abstractæ.

Ad argumentum Veneti respondetur quod vniuersale secundum opinionem Heruzi, quam supra defendimus dicit ordinem ad intellectum cum dicat secundam intentionem, quæ imponat talem ordinem: & tamen non dicat ordinem ad intellectum, vt ad terminum, tamen prærequirit operationem intellectus, vt detur ei fundamentum, vt ipsum vniuersale esse possit: nam fundatur in esse cognito vel abstracto. Vnde quamuis non importaret ordinem ad intellectum, prærequirit tamen eius operationem. Insignis verbi Dei prædicator & apostolicus. B. Vincentius Ferrer ordinis nostri, in huiusmodi de suppositionibus, qui seruauit in huiusmodi bibliotheca insignis conuentus regalis Abulensis cuius copiam mihi fecit frater meus. F. Petrus de Tapia huius nostri ordinis, dicit esse scientiam

tiam sententia, illamque asserit vniuersalia dicere rem, & intentionem conuenientem illi per intellectum. Habet hoc cap. 1.

QVÆSTIO XIII.

Vtrum vniuersalia per Deipotentiam possint fieri in reru natura extra intellectu.

IN hac quaestione duo erunt disputanda Alterum, vtrum vniuersale per Dei potentiam produci valeat in rerum natura: alterum, an intellectus Diuinus per cognitionem faciat in se vniuersale, quo pacto facit noster intellectus. Et probo per diuinam potentiam fieri posse, vniuersale vnum in multis in rerum natura. Nam per diuinam potentiam potest forma eadem esse in pluribus subiectis, quod saltem est probabile, sed tunc illa forma erit vniuersalis: igitur vniuersale potest fieri in rerum natura. Probat minor: nam predicabitur in concreto de multis: ergo erit vniuersalis. Consequentia est bona, probatur antecedens: nam si albedo est in Petro, & in me, hac predicatio est vera, Ioannes est albus, & Petrus est albus: ergo eadem albedo in concreto de Petro, & Paulo predicatur: ergo est vniuersalis, vt admittatur etiam, quod est probabile album solum qualitatem significare. Dices, non esse vniuersalem albedinem illam, quia non est in pluribus subiectis sibi inferioribus. Contra: nam licet illa non sint inferiora quidditatiue, sunt tamen inferiora accidentaliter. Quod sufficit. Nam quantum predicabile est vniuersale, & sibi inferiora solum sunt inferiora vt subiecta, & accidentaliter & non quidditatiue. Nam ha predicaciones, Petrus est albus, Didacus est albus, ad quantum pertinent predicabile. Dices, hic non predicari nisi formam existentem in intellectu obiectiue, nimirum, albedinem sine conditionibus indiuiduantibus, quae solum est in intellectu, & hoc modo vniuersalia concedimus nos. Contra, nam sumamus albedinem illam singularem in pluribus existentem, illa predicabitur de multis, & est in rebus vniuersalis: ergo possunt esse in rebus. Probat minor: nam tunc verum erit dicere, Ioannes est hoc album, Petrus est hoc album: ergo hoc album, predicabitur de illis: & illa sunt multa inferiora accidentaliter: ergo predicabitur de multis: ergo erit vniuersale. Et si non admitteris, posse eandem albedinem collocari in pluribus subie-

ctis totalibus constituatur in Petro & Paulo, vt in pluribus partialibus, quod est possibile iuxta omnium sententiam, & tunc sequetur idem inconueniens: nam predicabitur de multis: ergo erit vniuersalis: denominabit ergo vnumquodque subiectum parziale album. Nec sufficit dicere, quod est vniuersale, quo ad praedicationem solum, nam etiam est quo ad esse: quia ex eo praedicitur de multis, quia est in multis: ergo.

Secundo sic argumentor: Sacratissimum Christi Domini corpus de facto est in multis Sacramentis Eucharistiae, & praedicitur de illis certo modo: ergo est vniuersale in rebus. Quod praedicitur de illis constat: nam hac est vera praedictio, hoc Christi corpus est in hoc Sacramento, & in hoc, & caetera. Et idem argumentum fieri potest de corpore, seu angelo existente in duobus locis, & caetera.

Et confirmatur hoc argumentum: nam hoc Sacramentum Eucharistiae praedicitur de multis sibi inferioribus: ergo est vniuersale. Consequentia est bona a definitione ad definitum: sed probatur antecedens: nam species vini sunt Sacramentum Eucharistiae, & species panis Christum continentes similiter, & non sunt idem Sacramentum, & de illis praedicitur hoc Sacramentum Eucharistiae: ergo Minor probatur: nam destructis speciebus vini, manet Sacramentum Eucharistiae in speciebus panis: ergo non sunt idem Sacramentum, aliis idem Sacramentum esset, & non esset. Quod vero de illis praedicitur, patet: nam species vini solae sunt Sacramentum Eucharistiae hoc, & similiter species panis: ergo. De hoc argumento tertia parte, quaestione 73. Nam non libet amplius in praesentiarum de illo agere, quia multum transcendit limites logicæ.

Tertio, quia remotis principijs indiuiduantibus, natura manet vniuersalis: sed manente natura possunt principia indiuiduantia a Deo annihilari: ergo illa erit tunc vniuersalis. Probat minor: Nam illa principia indiuiduantia habent esse a Deo: ergo potest illis Deus subtrahere esse, quod illis dat, & sic annihilabuntur, & tunc manebit natura vniuersalis. Probat consequentia: nam prius natura est humanitas recipiens principia indiuiduantia, quam ipsa principia recepta in illa: sed omne prius potest a Deo conseruari sine suo posteriori: ergo natura sine principijs conseruari poterit, & sic manebit vniuersalis.

Quarto, Deus potest creare albedinem sine subiecto: sed illa erit vniuersalis: fiet ergo vniuersale sine intellectu. Minor probatur: quia

Præambula ad quaestionem.

quia accidens indiuiduatur penes subiectum, sed tunc non est subiectum: ergo erit vniuersalis.

Quinto: Intellectus facit vniuersale: ergo & Deus potest facere, cum sit infinite potentior illo. Dices quod facit intellectus vniuersale intelligibiliter, non realiter, quod implicat, & ita Deus non potest facere vniuersale realiter, bene tamen intelligibiliter. Sed contra, quia licet naturaliter non sit possibile poterit fieri supernaturaliter: multa enim sunt a Deo supernaturaliter, quae naturaliter implent fieri: ergo licet eadem entitas naturaliter non possit esse in pluribus, poterit tamen supernaturaliter esse.

Sexto Et probo, quod per intellectum diuinum non sunt vniuersalia, sicut sunt per actum intellectus nostri. Nam intellectus noster proprie facit vniuersalia, quia cognoscit naturam sine conditionibus indiuiduantibus, verbi gratia, hominem sine hac natura, & hac forma, & hac quantitate, quae naturam singularem reddebant: itaque cognitio illa, quae fit vniuersale solum est naturae, siue genericae, siue specificae, & nullo modo conditionum indiuiduantium, sed eademmet cognitio, quae cognoscit hominem, verbi gratia, terminatur ad Petrum: ergo in intellectu diuino non sunt vniuersalia. Maior probatur: Nam si intellectus noster cognosceret eadem cognitione hominem, & Petrum, siue naturam & suas conditiones indiuiduantes cognosceret ex parte obiecti aliquid, quod non esset commune multis: nam natura cum indiuiduantibus conditionibus non est communis multis: ergo non cognosceret vniuersale, nec faceret subinde. Ad hoc enim est necesse ita cognoscere hominem, vt eadem cognitione non cognoscat singularitatem, vt sit in intellectu vnum cognitum sine alio. Sed illa minor probatur: nam quia cognitio Dei est infinita, simul se extendit ad omnia tam genera quam species, quam indiuidua: ergo ex vi illius cognitionis non resultat aliquid indeterminate & commune obiectiue, cum cognoscat simul naturam, & indiuiduantes conditiones.

Et confirmatur hoc argumentum: Nam Diuinus Thomas 1. parte, quaestione 4. art. 1. solutione ad tertium, dicit, scientiam Dei non esse vniuersalem, nec particularem, & quidem non alia ratione, nisi quia in intellectu diuino non sunt genera, & species, quamuis cognoscantur omnia a Deo. Nam si genera, & species ibi essent scientia sua diceretur vniuersalis, vel particularis: ergo.

Quantum attinet ad primum quaestio: nis punctum, quidam Logici censent, etiam per diuinam potentiam dari non posse vniuersale in praedicatione in rebus existens quoad substantiam, posse tamen dari vniuersale a Deo productum, quantum ad modum; ad hunc sensum, quod licet entitas rei productae sit singularis, habeat tamen modum essendi vniuersalem. Sicut si idem homo in pluribus esset locis singularis, esset quoad substantiam & haberet modum essendi vniuersalem, sicut si eadem albedo in pluribus esset substantijs vna esset numero, & quoad modum vniuersalis. Id etiam de Christo Domino in pluribus hostijs existentij dicunt. Et ita solunt argumenta supra facta.

De secundo puncto quaestiois hucusque vidi neminem dubitantem, vniuersalia resultare in intellectu diuino per suum actum cognitionis, nisi Patrem Vazquez. Et enim sicut in nostro intellectu ex cognitione naturae sine indiuiduantibus conditionibus resultat vniuersale, ita in intellectu Diuino dicendum est resultare: sed hoc quidem ab aeterno,

Deciditur quaestio.

Verum, vt quod ego in hac re sentio explicem, sit

Prima conclusio: A parte rei implicat dari extra intellectum per quamcunque potentiam vniuersale secundum substantiam, volo dicere non posse produci aliquam naturam in rebus, quae prout est in illis sine esse in intellectu sit vna in multis, & praedictibilis de multis. Et probatur ista conclusio eisdem rationibus, quibus supra Platonis sententiam explosimus. Et praeterea: Nam illa natura, si est in rebus est existens: sed existentia est actus rei singularis: ergo est singularis: sed vniuersale distinguitur contra particulare: non igitur erit vniuersalis: ergo implicat quod sit vniuersalis & in rebus. Nequit ergo fieri, quia nulla potentia potest facere ea, quae implicent contradictionem, si fiant. Quod sit contradictio clara, patet: Nam iam est in rebus illa natura: ergo est singularis, & ex alia parte si ponatur vniuersalis per concessum erit vniuersalis: ergo non erit particularis, quod est aperta contradictio. Patet: Nam ratio formalis vniuersalis, & praedictibilis est secunda intentio: sed haec fundatur in esse cognito intellectus: ergo nequit esse sine opere intellectus: ergo neque vniuersale nequit fieri nisi per operationem intellectus. Nam ratio & causa forma-

lis per nullam potentiam suppleri potest; suppleretur autem, si sine secunda intentione esset vniuersale in rebus extra intellectum. Et si dicas secundum aliquem logicum, cognitionem esse secundam intentionem, responderetur, quod iam requiritur cognitio ad hoc ut sit vniuersale, & ita non poterit fieri extra intellectum. Et si dicas: Non poterit Deus dare virtutem alicui formæ reali, ut faciat in natura id quod facit secunda intentio, responsum est, hoc fieri non posse, quia effectus formalis suppleri nequit, nec Deus potest facere album sine albedine, nec vniuersale sine vniuersalitate, quæ est secunda intentio, & habet esse per intellectum, & in fundamento proximo intrinsecè dependens ab intellectu: & ita nec secundum fundamentum proximum potest fieri vniuersale à Deo extra intellectum, quia esse cognitam naturam in communi non potest fieri sine cognitione intellectus. Et probatur: nam tunc quod ponimus in altissimo Trinitatis mysterio ponitur quodam modo in rebus, ut multi homines realiter essent ille homo vniuersalis, & inter se distincti essent, quod proprium est diuinitati: nam ut vna forma existens realiter sit plurium natura requirit virtutem & perfectionem infinitam.

2. Conclus.

Secunda concl. Sicut nõ potest reperiri natura aliqua vniuersalis, siue substantialis, siue accidentalis in rebus extra intellectum: ita nec modus aliquis vniuersalis esse potest extra intellectum: quia ea ratione etiam modum vniuersalem esse in rebus repugnat. nisi vellent dicere, quod ex eo quod verbi gratia homo esset in pluribus locis, habebat efigiem quandam, & similitudinem vniuersalis, quia erat in pluribus locis, sicut vniuersale est in pluribus inferioribus.

3. Conclus.

Tertia conclusio: Licet Deus per suam cognitionem infinitam omnia cognoscat, vniuersalia & particularia, entia realia & rationis, & quidquid cognosci valet, non tamen ad actum cognitionis diuine consequitur vniuersale in suo intellectu, sicut ad actum cognitionis nostræ vniuersale consequitur. Hanc conclusionem probo argumento ultimo cum sua confirmatione, quia apud me est maximi momenti. Nam cum vniuersalia non possint esse extra intellectum formaliter, siue fundamentaliter, proximè ad cognitionem consequi debent, & non ad quamcunque, sed ad illam, qua natura abstracta cognoscitur, & sine conditionibus indiuiduantibus: sed nulla talis datur in intellectu diuino: quia diuinus intellectus sua cognitione omnia penetrat, ergo & est proprietatis cognitionis imperfectæ, quod ad illam consequantur vniuersalia, & cum Dei cognitio perfectissima sit, non consequuntur ad illam.

lam. Bene verum est, quod in illa cognitione diuina possumus nos considerare quod terminet ad hominem verbi gratia. Cæterum non propter a quod ego ita considerem, sequitur ad cognitionem diuinam vniuersale, quia erat necesse, quod illud ipsum solum esset cognitio naturæ, & non indiuiduantium conditionum. Ego fateor libenter quod cognoscit Deus vniuersaliter, & est in suo intellectu obiectiue, non tamen consequutum ad eius cognitionem, & quod Deus etiam quodammodo concurret ad illam quatenus dat virtutem meo intellectui ut cognoscat hominem in vniuersali, ad quam cognitionem sequitur vniuersalitas. Alia vero entia rationis, quæ fundantur in cognitione bene possunt consequi ad cognitionem diuinam, sicut mundus possibilis cognoscitur à Deo, & cognosci tale in mundo possibili aliquid est rationis. Et ita sunt explicanda quæ libro præcedenti diximus.

Dissoluntur argumenta.

Ad primum argumentum respondetur primo quod implicat contradictionem in schola Thomistica vnam formam accidentalem posse collocari in pluribus subiectis totalibus, quorum quodlibet denominetur tale ab illa forma. Quia cum accidens indiuiduetur à subiecto, & illa forma sit vna numero, vnum totale subiectum habere debet. Et quauis posset esse in illis cum illa sit singularis, vniuersalis esse non potest. Et quod sit singularis patet, quia est indiuisa in se, & diuisa à qualibet alia mundi albedine. Vnde ut esset vniuersalis, prædicatio illa, etiam quinti prædicabilis, deberent esse inferiora accidentaliter. Non tamen in casu sunt inferiora accidentaliter, quia forma est hæc, & singularis, & albi est hoc: singulari autem nihil est inferius, sed est prædicatio formæ singularis de suo subiecto singulari, sicut cum dicimus hoc corpus est hoc album, qui dicebant dari vniuersale quantum ad modum, soluunt argumenta dicendo, quod est simpliciter singularis, habet tamen modum vniuersalis, quia est pluribus subiectis.

Ad secundum patet corpus Christi Dñi singularissimum esse vnde vniuersale nequit esse, sed sacramentaliter est idem singulare corpus vere, & realiter in pluribus hostijs, hostiæ vero sacratæ non sunt inferiores ad Christum, ut dici possit vniuersalis.

Ad tertium argumentum respondetur quod quia eadem actione fit natura, & conditiones indiuiduantes, non potest vnum sine alio produci, & maxime quia conditiones sunt quid necessarium ut existat natura, & ita non potest vnum sine alio produci, & ita natura habet intrin-

Ad 1. arg.

Ad 6. arg.

trinsecam dependentiam in esse à conditionibus indiuiduantibus, quapropter non potest esse sine illis, & licet motus sit prior passione, non tamen potest passio sine ipso produci, & animal prius est homine; non tamen homo sine animali valet produci, nec vniuersale sine materiali.

Ad 4. arg.

Ad quartum respondetur, quod si illa albedo produceretur sine subiecto, deberet dicere ordinem ad aliquod subiectum, & sic erit singularis: nam accidens non indiuiduatur per actualem inhætionem in hoc subiecto, ut patet in Sacramento Eucharistiæ, ubi est quæritas singularis sine subiecto, sed per ordinem ad hoc subiectum. Nec potest Deus facere albedinem quæ non diceret ordinem ad subiectum, quia non esset accidens. Et enim intrinsecum accidenti ordinem ad subiectum dicere, cum dicat ens ex eo, quod eo aliquid est tale, ut patet ex D. Th. 1. p. q. 1. art. 1. sol. ad 1.

Ad 5. arg.

Ad quintum argumentum respondetur, quod intellectus noster facit vniuersale in esse intelligibili, quod non implicat. Deus autem non potest illud facere ad extra existens: quia implicat esse aliquid in esse existens, & existens in pluribus inferioribus. Non autem implicat illud quid in re intelligi sine conditionibus singularibus, quibus per intellectum semoris manet in intellectu vniuersali. Non autem ad actionem diuini intellectus consequitur vniuersale, quia est imperfectio cum debeat habere cognitionem limitatam pro fundamento.

Sextum argumentum est pro nostra vltima conclusione. Et hæc de hac sufficiant quæstione.

QVÆSTIO XV.

Vtrum vniuersalia sint in intellectu, & per quæ ipsius intellectus operationem fiant, & quomodo.

Hæc quidem quæstio potissima est inter eas, quæ de vniuersalibus disputari solent, atque magis utilis, quam obrem ipsa al quanto accuratius disputabitur à nobis. Et videtur, quod vniuersalia non fiant per operationem intellectus. Et quoniam duplex est intellectus, ex tertio de anima agens, & possibilis, probatur non fieri per actionem intellectus agentis, & sit primum argumentum: nam si per operationem intellectus agentis fieret vniuersale, manifestum quæ cautio tpe-

cies intelligibiles in intellectu possibili, sed hac de causa non fit natura talis vniuersalis: ergo intellectus agens non habet facere vniuersale per suam actionem. Probatur minor: quia illæ species non representant rem sine conditionibus indiuiduantibus: ergo ex eo; quod sint species in intellectu, non dicitur natura vniuersalis. Consequentia est clara: Nam si deberet esse vniuersalis natura esset hac ratione, quia est indifferens ad plura, & æqualiter est in illis secundum quod representatur per illam speciem, nam, actio ista intellectus agentis non potuit aliam denominationem tribuere naturæ ipsi, nisi representationis sine conditionibus indiuiduantibus, ad quod consequitur vniuersalis ratio. Sed antedecus probatur: Nam si species representaret naturam, essent illius similitudines formales, & ita non esset necessarium verbum constituere, sed in illis inspiceret intellectus naturam. Et communiter dicitur, quod species sunt similes obiecto, sicut semen arbori producendæ, quæ non est similitudo, formalis, sed virtualis, & in genere causæ efficientis dico non esse similitudinem formalem impressam & claram. Et si dicas esse vniuersalem naturam illam per hoc solum, quod eius species est in intellectu absque representatione naturæ sine conditionibus indiuiduantibus, Contra: nam tunc natura non esset indifferens ad plura magis, quam est indifferens quando eius species sunt in imaginatiua, tunc enim non est indifferens, quia illæ species representant naturam particularem, & determinatam, & nullo modo vniuersalem: sed etiã illæ species non representant vniuersalem naturam: ergo non erit natura vniuersalis. Et confirmatur hoc argumentum. Nam vniuersale importat formaliter secundam intentionem: sed per actionem intellectus agentis nulla secunda intentio consequitur, nec formaliter, nec fundamentaliter proximè: ergo per actionem intellectus agentis non fit vniuersale. Probatur consequentia: Quia ut fieret per illius actionem saltem deberet esse eius forma: quæ vniuersale denominat, vel formaliter, vel fundamentaliter, proximè: nam illa hac sola ratione existens vniuersale denominat, & non si existat fundamentaliter remote. Sed probatur illa minor, quod non consequatur formaliter. Nam enim constat, quod esse formale ipsius nihil aliud sit, quam cognosci: sed intellectus agentis operatio non est cognitio: ergo. Quod nec fundamentaliter proximè probatur: quia axioma est à logicis commune, et receptum, secundam intentionem fundari in esse cognito.

Secundo: Vniuersale fit per actionem intellectus possibilis: ergo non fit per actionem

2. Arg.

Intellectus agentis. Antecedens ab omnibus conceditur, consequentiam probo. Nam aliàs si intellectus agens faceret vniuersale, non fieret ab intellectu possibili, cum prius natura sit intellectus agentis actio, quam intellectus possibilis, & illa facit vniuersale: non ergo facit possibilis intellectus, quia quod factum est, & existit iterum idem numero, fieri nequit, dum existit: sed fit per intellectum possibilem: ergo non per agentem. Si dicas, quod fit per actionem intellectus agentis, & per actionem intellectus possibilis, sed perficitur per actionem intellectus possibilis, quod erat inchoatum, & factum non ita perfecte per actionem intellectus agentis, Contra: nam vniuersale est vñ in multis, sed non potest perfici magis hoc, quod est, naturam vnā in multis esse, nec suscipit magis vel minus: ergo, Ita enim est vna in multis per actionem intellectus agentis, sicuti per actionem intellectus possibilis. Et probatur: nam sequeretur, quod non perficeretur idem vniuersale, sed quod vniuersale factum ab intellectu possibili, & agente specie differrent, cum actiones illorum specie differant, vnde & formæ, quæ consequuntur ad eorum actiones specie differrent etiam: nam cognitio, & abstractio specie differunt: ergo & esse cognitum, & abstractum, quæ sunt fundata in illis actionibus: ergo & intentio vniuersalis, quæ fundatur in esse cognitio, specie differret ab intentione vniuersalis fundata in esse abstracto. Nam si fundamenta specie differunt, relationes etiam specie differunt, vel si non differunt specie, saltem differunt numero; & ita vniuersale non perficitur per actionem possibilem intellectus. Quod differant numero, probatur: quia consequuntur ad diuersas actiones: sed formæ consequuntur ad diuersas actiones diuersæ debent esse numero saltem: non ergo perficitur idem vniuersale per actionem intellectus agentis, cum non sit idem.

Tertium argumentum: Illud est vniuersale, quod proxime potest de multis affirmari ex modo essendi, quem habet in intellectu: sed natura quælibet ex modo essendi, quem habet in intellectu per actionem intellectus agentis, non est prædicabilis de multis: ergo non est vniuersalis. Probatur minor: quia necesse est, quod subeat mutationem in suo genere, & quod cognoscatur ab intellectu, acquiratque alium statum: nam solum intellectus possibilis prædicationem exercet.

Et confirmatur hoc argumentum: nam sequitur, quod si intellectus agens facit vni-

uersale, quod detur vniuersale in phantasia est autem hoc impossibile: igitur & illud ex quo deducebatur. Probatur sequela: nam intellectus agens per suam actionem illuminat phantasia: ergo facit quod in ipso phantasmate appareat natura sine conditionibus indiuiduantibus: ergo tunc natura relucens in phantasmate est vniuersalis, quia relucet sine indiuiduantibus conditionibus; & sic vniuersale datur extra intellectum, & in phantasia, quod absurdum videtur: nam in nulla potentia præter intellectuā vniuersale reperitur, cum omnes aliæ cognoscitiuæ potentia ad singularia terminentur.

Quartum argumentum probat, vniuersale non fieri per actionem intellectus possibilis. Et quia operatio possibilis intellectus est duplex, altera absoluta, altera comparatiua, probo per nullam harum fieri vniuersale. Nam si operatio intellectus faceret vniuersale, maxime hoc faceret hæc intellectus operatio: qua cognosco hominem vt sic: sed ista operatio hoc non facit: ergo. Probatur minor: Nam cognitio qua cognosco hominem non terminatur nisi ad naturam humanam, & non ad aliquam secundam intentionem: ergo per illam non fit vniuersale. Antecedens probatur: quia solum specificatur à natura humana, & verbum per quod fit cognitio, solum representat hominem & non secundam intentionem: alias in mente vltimata æquiuocatio daretur, & vna similitudo representaret plura plusquam genere diuersa. Consequenter probatur: Nam illa secunda intentio non habet esse formaliter, nisi quando actualiter cognoscitur: quia eius esse est cognosci. Si dicas, quod fit vniuersale per illam cognitionem non formaliter, sed fundamentaliter proxime, iam enim est factum fundamentum vt possum illi secundam intentionem tribuere, Contra, quia tunc nullum ens rationis est, quod denominetur illa natura: ergo nec fundamentaliter proxime est vniuersale: quia esse vniuersale fundamentaliter proxime aliquid rationis est formaliter: quia secunda intentio super ens rationis fundatur. Antecedens patet, quia nullum ens rationis cognoscitur tunc, solum enim per illum actum natura realis cognoscitur. Certe quod aliquid sit vniuersale fundamentaliter proxime, non est quid reale, alias esset in rebus: igitur est aliquid rationis. Quod si dixeris, illam secundam intentionem denominare naturam vniuersalem, etiam si non fit, Contra: quia denominatio est effectus illius entis rationis: ergo in illo instanti temporis, quo denominat, debet esse, quia impossibile est denominare quod sit pro illo temporis instanti, quo denominat.

4. Arg.

Et maxime, quia esse vniuersale fundamentaliter proxime, seu esse vniuersale fundamentaliter proxime est effectus formalis rationis: ergo eius causa habet idem esse, quod habet ille effectus: sed ille effectus est quoad existentiam suam: ergo & sua causa: quia non requiritur amplius vt sit causa, quam effectus suus formalis, & si non est causa, nec ille effectus erit: non ergo est illa natura vniuersalis per illam actionem.

5. Arg. Quintum argumentum: nam si vniuersale fit per actionem intellectus possibilis per hæc cognitionem, qua cognosco animal fieret vniuersale, quod est genus: sed hoc est falsum: ergo & illud, x quo sequitur. Probatur minor: Nam si per illam cognitionem fit genus, sequitur, quod tunc simul per eandem cognitionem fiat species, sed hoc est impossibile: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur maior: quia genus, & species formaliter loquendo sunt correlatiua, & sunt simul natura: & ita quando est vnum, similiter est & aliud. Sed illa minor probatur: quia secunda intentio speciei consequitur ad cognitionem hominis, & non ad cognitionem animalis, sed tunc non est homo cognitus in communi: ergo nec est species. Si dicas, semper ita contingere, cum animal sine homine, vel alia specie cognosci non possit, & ita semper quod est animal genus est species, ita obuium: nam animal cum sit prius suis speciebus, non dependet in sua cognitione saltem confusa à cognitione speciei: ergo.

6. Arg.

Sexto probo, quod vniuersale non fiat per cognitionem comparatiuam. Nam Liuus Thomas prima parte, quæstione 26 docet intellectum nostrum directe cognoscere vniuersalia, particularia reflexe: ergo natura comparatiua præsupponit iam vniuersale: non ergo facit illud. Probo consequentiam: Quia natura comparatiua est cognitio reflexa: nam cognosco hominem, & illum postmodum applico singularibus, quæ singularia reflexe cognoscuntur, quæ applicatio fit per reflexam cognitionem. Et confirmatur: Nam noster intellectus prius cognoscit vniuersale, quam particulare, vt ibidem ait D. Thomas: ergo vniuersale illud prius est quam cognitio singularium, saltem natura: ergo vniuersale non fit per comparisonem, quia comparatio maxime naturæ specificæ, sine illius singularibus intelligi nequit.

7. Arg.

Septimo: Cum comparo naturam hominis, verbi gratia, Petro, & Paulo, & video esse in illis, quæ dicitur comparatio, iam illa natura erat vniuersalis, siquidem poterat ex modo essendi, quem habebat mul-

tis applicari, & de illis prædicari non ergo fit vniuersale per comparisonem, sed per abstractionem: nam ante hanc comparisonem iam erat comparabilis multis, vt in illis existens, quod solum vniuersali conuenire potest, et confirmatur hæc ratio. Vniuersale est illud: quod potest prædicari de multis, sed natura, quæ potest comparari ad multa, vt in illis existens, potest prædicari de illis: ergo est iam vniuersalis. Minor probatur: nam huiusmodi comparatio nihil est aliud, quam dicere per intellectum, quod homo verbi gratia est in Paulo, Francisco, sed illa natura, quæ sic comparatur de illis affirmari potest, quia non posset ad illa comparari supra dicto modo, nisi esset in intellectu sine conditionibus indiuiduantibus: ergo Et confirmatur secundo hoc argumentum: Nam quando cognosco hominem solum, non cognosco singularibus, ille homo est vniuersalis, quia est affirmabilis de multis, & tamen tunc non est notitia comparatiua: quia hæc dicit cognitionem alterius extremi, igitur, Dices, quod hæc natura est vniuersalis fundamentaliter proxime, seu in esse obiectiuo: natura vero, quæ comparatur inferioribus formaliter est vniuersalis. Sed contra, quia natura, quæ comparatur inferioribus, non dicit actu secundam intentionem, sed fundamentaliter proxime: ergo, Probatur antecedens: Quia per illam cognitionem solum cognoscitur homo, & indiuidua, in quibus est homo, videns intellectus quod sit in illis, sed hic nulla secunda intentio cognoscitur: ergo non est formaliter, sed fundamentaliter proxime: quia esse secundæ intentionis est cognosci, & hoc iam habebat per operationem intellectus agentis, & possibilis: ergo non fit vniuersale nec formaliter, nec fundamentaliter proxime per comparisonem.

8. Arg.

Octauo: Sequitur, quod si vniuersale fiat per comparisonem sic adeo, vt fit fundamentum proximum notitia comparatiua, quod per abstractionem, & cognitionem absolutam naturæ in communi non fiat vniuersale hoc autem est falsum, vt omnes concedunt ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela. Nam vel fit vniuersale formaliter, & hoc non, vt iam supra deduximus, deducemusque in conclusionibus, vel fundamentaliter proxime, & nec hoc: nam illud est vniuersale fundamentaliter proxime, cui intellectus potest attribuire intentionem vniuersalitatis: sed naturæ abstractæ & cognitæ notitiæ absoluta non potest intellectus attribuire intentionem vniuersalis: ergo non est

vniuers

vniuersale. Minor probatur: Nam necessario debet cognosci comparatiua notitia, vt illi attribuamus vniuersalis intentionem: nam quomodo possum attribuire intentionem generis, nisi sciuerō, esse in multis speciebus, & intentionem speciei, nisi sciuerō, esse in multis indiuiduis, quod fit per notitiam comparatiuam: ergo vt abstractum, & cognitum absoluta notitia non est vniuersale. Dices, quod natura, prout præintellegitur notitiæ comparatiuæ, quatenus præcise est abstracta, aut cognita, nec est vniuersalis, nec particularis: sed est indifferens ad vtrumque respiciendum: Contra, quia natura eo ipso, quod est sine conditionibus indiuiduantibus cognita est indifferens ad plura: ergo prædicabilis de illis: ergo vniuersalis. Et præterea: quia esse indifferens ad vniuersalitatem, & particularitatem solum conuenit naturæ secundum se. Nam in rebus singularis est, & in intellectu vniuersalis: & ita res omnis vel est vniuersalis, vel particularis, nisi addatur particula secundum se.

Nonum argumentum: Comparare vnum ad multa, prout fit per naturam comparatiuam est prædicari vnum de multis: sed ante talem prædicationem est iam constituta natura in ratione vniuersalis: ergo non fit vniuersale per naturam comparatiuam. Consequentia est nota, & probatur minor: Quoniam comparare vnum ad multa, vt hominem ad Petrum, & Paulum, est affirmare, vnum esse in multis: hoc autem est formaliter prædicari. Tum, quia idem omnino est cognoscere hominem, vt superiorem Petro, & Paulo, quod intelligere hominē esse in Petro & Paulo, in quo formaliter consistit ratio prædicationis. Tum etiam, quia illa comparatio est indicium, atque adeo pertinet ad secundam intellectus operationem, quæ est compositio, & diuisio: sed omnis compositio, aut diuisio est prædicatio, vel in ipsa reperitur prædicatio: ergo de primo ad vltimum comparatio ista est prædicatio. Minor primæ rationis probatur: quia ad prædicationem actualem de multis, debet præsupponi prædicabilitas de multis, sicut potentia præintellegitur actui: sed prædicabilitas de multis est passio vniuersalis: ergo ad actualem prædicationem de multis præsupponitur vniuersale, & ita ad comparationem: vnde non fit per ipsam. Si dixeris, non esse propriè vniuersale, nisi quando actu prædicatur de multis, & ita non fieri propriè vniuersale, nisi per comparationem, Contra, nam Aristoteles sep-

timo libro metaphysicæ, textu quadragesimo quinto, non dixit vniuersale esse quod actu prædicatur de pluribus, sed quod aptum est esse in multis, & prædicari de illis: ergo ante actualem prædicationem datur propriè vniuersale logicum. Tum etiam, quia per comparationem intellectus, seu actualem prædicationem redditur natura prædicata, & non prædicabilis: ergo non fit vniuersale, sed erat iam, siquidem erat prædicabilis.

Et confirmatur hoc argumentum, quia obiectum correspondens huic conceptui, homo, est vnum non vnitatem singulari numerica, nec vnitatem solum formali: ergo habet vnitatem vniuersalis. Si dixeris, quod est vnum vnitatem vniuersalis, quæ est secunda intentio: sed hæc forma non potest illis competere, nisi per comparationem intellectus, vt dictum est: ergo nec vniuersalia sunt concedenda sine comparatione: ergo.

Decimo sic argumentor, & probo, quod vniuersale non fiat per comparationem, nec abstractionem, nec cognitionem: quia res est vniuersalis per hoc, quod est prædicabilis de multis: sed prædicabilitas rebus solum conuenit per potentiam, quæ potest prædicare res: ergo ab illa dicuntur res vniuersales: sicut res dicuntur creabiles, non per aliquid, quod fit in illis, sed per potentiam creatiuam.

Opinionum varietas.

IN hac difficultate explicanda etiam sicut & in cæteris non sunt Doctorum sententiæ concordēs. Quidam dicunt, vel censent res dici vniuersales, & prædicabiles à potentia actiua, quæ potest illas prædicare: vnde seclusa intellectus operatione per solum illam potentiam sunt prædicabiles de multis. Alij censent, vniuersale formaliter non solum in esse obiectiuo, verum formalissimè per operationem intellectus agentis fieri, & à fortiori per operationem intellectus possibilis: quia ad illam operationem consequitur secunda intentio, constituens vniuersale in esse vniuersalis: nam vt fit forma illa constitutiua vniuersalis, non est necesse, quod actu cognoscatur ab intellectu, sed sufficit quod sit proximè cognoscibilis, & quod eius proximum fundamentum præcesserit: nam esse formale entis rationis consistit in cognosci, vel posse proximè cognosci ab intellectu. In hanc opinionem consentiunt pluri logici moderni ex Thomistica familia,

quos

quos quia multi sunt, nec adhuc suas lucubrations prælo mandarunt, adducere non libet. Alij dicunt; vniuersale per operationem intellectus agentis fieri in esse obiectiuo, & secundam intentionem tunc esse formaliter proximè, & denominare formaliter naturam illam vniuersalem, etiam si actu non sit, nisi per operationem intellectus, qua ipsa cognoscitur. Quam videtur tenere communis Magister Soto, quæstione secunda, & tertia vniuersalium, & addicit rationem, & quia fit per illam actionem intelligibilis in actu primo, & quia denudatur ab indiuiduantibus conditionibus, quibus reddebatur singularis, quocirca sine illis vniuersalis erit.

Dominus Caietanus capite quarto de ente & essentia (quod placuit Thomistis Caietano antiquioribus) ait, quod res fit vniuersalis in esse obiectiuo, & indifferens ad multa per actionem intellectus possibilis, & agentis: cæterum non habet intentionem generis, & speciei, nisi quando illa intentio cognoscitur ab intellectu actu: quia illa intentio non habet esse, nisi per cognitionem intellectus.

Alij censent naturam esse vniuersalem, & communem in prædicando, & logicè per actum intellectus possibilis: & habet vnitatem vniuersalis formalissimè. Dicunt tamen isti, quod forma constitutiua vniuersalis in tali esse est duplex, vna realis, & extranea ipsi naturæ, quæ subiectiuè existit in intellectu: & hæc est species, vel actus intellectus, vel verbum. Alia etiam est realis, & intranea naturæ ipsi, quæ est realis denominatio desumpta à forma illa existenti in intellectu, & realiter inhærens ipsi naturæ. Vnde incunctanter hæc opinio atherit superuacaneam esse omnem entitatem rationis ad vniuersale constituendum, licet ad illius naturam explicandam non nihil iuuet propter imbecillitatem intellectus nostri: sed quod forma vniuersalis non possit esse aliquid reale supra ostensum est satis euidenter, & adhuc inferius ostendetur. Probant istam sui auctores sententiam. Primò, natura enim cognita verè est vna in multis: quia habet vnitatem quandam distinctam ab ea, quam habet in singularibus eam, scilicet, quæ correspondet diuerso statui, in quo tunc est à singularibus separata: sed hæc vnitatem non potest esse alia quàm vnitatem vniuersalis: ergo. Et confirmatur hæc ratio: quia natura prout repræsentatur abstracta per speciem intelligibilem, est vna & apta esse in multis: ergo est vniuersalis actu, & formaliter per illam speciem

& per esse repræsentatum tale. Probatur antecedens: quia ibi repræsentatur natura absque conditionibus indiuiduantibus, quæ quidem sunt principia multiplicandi naturam ergo repræsentatur vt vna, & non alia vnitatem, nisi vniuersalis: ergo est vniuersalis. Dices esse vniuersale quidem metaphysicum seu in esse obiectiuo, non verò logicum. Sed contra: quia omnes conditiones, quas Aristoteles assignat vniuersali logico illi conueniunt: ergo est vniuersale logicum. Antecedens probatur: nam est vna in multis & prædicabilis de multis: ergo. Et si dicas, quod est vna per relationem rationis sibi coniunctam, vel formaliter, vel fundamentaliter proxime, & sic non est per abstractionem vna, nec vniuersalis, sed illa abstractio est fundamentum, contra: nam ante istam relationem præintellectam intelligimus nos naturam esse vnam, & prædicabilem de multis atque esse in multis: ergo intelligimus illam vniuersalem. Antecedens probatur: Nam per hoc, quod intelligo meam cognitionem verbi gratia terminari ad naturam, seu speciem meam repræsentare sine conditionibus indiuiduantibus, intelligo illam esse in multis, & prædicari posse de multis, & habere quandam vnitatem, & separationem principiorum indiuiduantium per illam abstractionem: quæ omnia faciunt vniuersale logicum: ergo. Et confirmatur, hæc ratio secundo: Nam natura fit formaliter singularis per coniunctionem ad singularitatem: ergo fit formaliter vniuersalis per separationem à singulari, quia causæ oppositæ oppositos habent effectus: sed vniuersale & particulare sunt opposita, & abstractio & coniunctio causæ oppositæ: ergo habent oppositos effectus. His rationibus ista sententia tenet vniuersale per abstractionem fieri, & per cognitionem etiam intellectus possibilis. Et explicant se magis auctores huius sententiæ, & dicunt quod intellectus agens abstrahit, seu producit species singularium in intellectu possibili, & intellectus possibilis per tales species singularium discursu quodam cognoscit rationem communem, & vniuersalem sine aliqua specie impressa vniuersalium, quæ concurrat per modum principij ad talem cognitionem: nam per tales species percipit non solum id, quod est proprium singularium, sed etiam id, quod est commune illis. Sed hæc cognitio est etiam vniuersalium cognitio, & pari modo cognoscit naturam genericam considerando conuenientiam pluriū specierum, seu pluriū

ingularium diuersa speciei. Et idem est dicendum de reliquis prædicatis superioribus. Nec enim est necesse, dicunt, vt omnem actum intellectus præcedat obiectum tale omnino, sed satis est, quod præcedat aliquod præbens intellectui sufficiens fundamentum ad illud obiectum cognoscendum, quasi discursu quodam, vt patet in cognitione montis aurei, vbi non præcessit mons aureus, sed species montis, & auri. Vnde non bene inferitur; intellectus cognoscit naturam aliquam communem, & communem multis: ergo ante talem cognitionem erat illa natura vniuersalis. Sed sat erat quod ante illum actum seu cognitionem esset talis fundamentaliter in pluribus naturis indiuiduis, ad hoc vt intellectus medio discursu posset talem actum elicere. Vnde inferunt ex hac sententia, non dari species vniuersalis generis, aut speciei. Alij explicant istam sententiam dicendo, quod intellectus possibilis ex illis speciebus singularium format verbum representatiuum naturæ in communi præcise, ex quo verbo formato resultat in intellectu possibili species alia habitualis impressa representatiua rationis communis: sicut ex scientia actuali relinquatur scientia habitualis, & productio huius speciei tribuenda est intellectui possibili, & non agenti. Vnde per actionem intellectus possibilis fit vniuersale. Sequitur deinde, quod ad minus requiruntur duæ species singularium, vt in illis considerando conuenientiam concipiat noster intellectus conceptum communem naturæ communis.

Preambula ad questionem.

Sed pro explicatione huius dubij iuxta Peripateticam & communem doctrinam aduerte, vt colligitur ex Aristotele 3. libro de anima, & ex Diuo Thoma 1. parte. quæstione 79. articulo 2. & 3. quod in anima nostra duplex intellectus reperitur. Alter est intellectus passibilis, seu possibilis, quo res intelligimus, & qui est pura potentia, & tanquam tabularasa in genere intelligibilium, & qui potest omnia fieri eo quod non habet species congenitas à principio, sicut Angelicus intellectus. Alter est intellectus agens, qui est actiua potentia, & facit res intelligibiles in potentia, intelligibiles actu, causans. Iam earum species in intellectu possibili, quibus fiat in actu primo ad res intelligendas. Quapropter actio intellectus agentis est illustrando phantasmata causare species intellectu possibili: actio vero possibilis intellectus est for-

mando verbum res cognoscere, & vtrique actioni correspondet duplex terminus: vnus intrinsecus, alius extrinsecus. Actui intellectus agentis correspondet in intellectu possibile species impressa causata per eius actionem. Et hoc voco, quid intrinsecus, non quod suscipiatur in intellectu agente, sed quia fit ab ipso in passio sibi proportionato, & correspondet similiter alius extrinsecus terminus, qui nihil reale est in re, sed solum denominatio extrinseca, scilicet, quod natura, cuius species est in intellectu dicitur abstracta. Et hoc nihil reale ponit in ipsa natura sed in intellectu abstrahente ponit speciem intelligibilem, quæ est rei similitudo imperfecta, & impressa: similiter actio intellectus possibilis habet duos terminos. Alter est extrinsecus, & est quædam relatio rationis, scilicet, naturam esse cognitam, esse speciem, esse genus, & cætera, quod nihil reale est in re. Alter est intrinsecus, & est productio verbi, seu conceptus, qui representant talem naturam, qui reale quid est in intellectu. Modo ergo inquirimus, an hæc denominatio, qua natura dicitur vniuersalis resultat in ipsa ex actione intellectus agentis. An vero ex actione intellectus possibilis. Et quoniam actio intellectus possibilis duplex est, altera absoluta, qua cognoscimus rem in se, altera comparatiua, qua illam ad sibi inferiora comparamus, vt hominem ad Petrum, & Paulum, animal, ad equum, & leonem, etiam inquirimus per quam harum actionum fiat vniuersale. Et nolo ego in præsentiarum disputare, an detur singularium species impressa. Præmissis enim, vt certissimum dari speciem rerum vniuersalium in intellectu, & nullo modo præcise singularium, etiam si detur conceptus expressus, & distinctus rerum singularium, & magis repugnat dari species singularium præcise, eo modo, quo ponitur ab istis nouioribus Philosophis. Nam si illas alio modo constituerent, forsitan non ita repugnet. De quo modo non est opportunum tractare. Videatur de his omnibus sapientissimus Magister Bañes in Commentarijs ad primam partem, tomo secundo, quæstione 79. art. 3. per totum commentarium, qui vt omnia subtilissimè, & doctissimè rem hanc versat, & Diuus Thomas opusculo 55. qui tractat, quomodo fiat vniuersalium cognitio sapientissimè. Nota ad hoc quod vniuersale dupliciter accipi consueuerit apud tractatores huius quæst. Prout habet esse obiecti uè in intellectu possibili, vel agenti, etiam si non habeat actu intentionem vniuersalis, & hoc modo homo est vniuersalis, quando terminat

cogni-

cognitionem, quæ cognoscitur vt sic. Alio modo accipitur pro vniuersali formali, seu logico & est illa natura, quæ est obiectum intellectus, quatenus includit tanquam formam relationem vniuersalitaris, quæ est secunda intentio, & constitutiua formaliter vnitatis vniuersalis: sicut album formaliter dicit illud, quod habet albedinem tanquam formam suam. Præterea notato, quod abstractio, vt pertinet ad operationem intellectus possibilis duplex est altera quæ pertinet ad primam operationem intellectus, & est consideratio vnus sine alterius consideratione, vt quando hominem cognosco non cognoscendo indiuidua explicitate, tunc per considerationem separo hominem a particularibus. Alia est abstractio, quæ pertinet ad secundam operationem intellectus, quando tollo de re aliquid, quod fit in illa componendo, & diuidendo. Compositio enim, & diuisio ad secundam operationem intellectus pertinet. Vt quando dico, Petrus non est albus: tunc enim tollo, & separo, & abstraho ab illo albedinem, quæ illi conuenit per secundam operationem intellectus, & per propositionem negatiuam. Et si per hanc abstractionem comparatiuam aliquid tollo à re quod fit in illa falsa est. Sicut si dicamus, Petrum non esse hominem, seu esse, & de hac intelligitur illud proloquium, Intellectus intelligens rem aliter, quam est, est falsus. Quando vero consideramus aliquid per abstractionem primo modo, quæ dicitur abstractio simplex, quia pertinet ad secundam operationem intellectus, quæ est simplicium apprehensio, in qua perse non est falsitas, nec veritas, non est in illa falsitas, etiam si intelligamus rem aliter, quam est. Quia ergo intelligo hominem sine Petro & Paulo, & non est fixe illis, quia nihil affirmo, nec dico esse sine Petro & Paulo. De quo videatur D. Tho. 1. parte quæst. 85. art. 1. ad primū. Et hæc simplex abstractio potest esse præcisiua, vel non præcisiua. Vt quando abstraho animal considerando illud cum præcisiua, vt non importet, nisi gradum sensibilitatis, & in potentia nihil aliud, & tunc per huiusmodi abstractionem non fit vniuersale, quia vniuersale est prædicabile de multis, quod illi animali præcise considerato non conuenit, cum non possit prædicari de inferioribus. Nam quod prædicatur dicit totum, quod est in re: & animal sic præcise consideratum non dicit totum, sed partem inferioris solum rei: sed fit vniuersale per abstractionem non præcisiuam. Et hæc abstractio non præcisiua non fit ab eo, quod ex necessitate cognoscatur per illam abstractionem. Verbi gratia quando cognosco animal abstractione non præcisiua simplici ab speciebus non est necesse per illam cognitionem cognosca-

mus species quia non fit abstractio ab illis, vt à prius noto, sed vt ab illo termino, cui coniuncta erat natura animalis, sicut quando potentia visiva abstrahit colorem a sapore, non cognoscit saporem. Abstractio vero prout pertinet ad intellectum agentem nihil est aliud, quam elicere speciem rei vniuersalis, & non conditionum indiuiduantium, vel vt phantasmate quoad naturam vniuersalem, & non quoad condiciones indiuiduantes. Præterea considerare oportet, speciem duplicem esse, alteram expressam, alteram impressam: species expressa est verbum, siue rei conceptus, quæ formatur ex actu intelligendi, qui ponitur in intellectu, vt terminus intrinsecus intellectiue actionis, in quo res intueatur, & videatur. Alia est species impressa, & est quædam qualitas, quæ causatur ab intellectu agenti in intellectu possibili, vt fit principium intellectiue actionis, actuando, & constituendo intellectum in actu primo. Et si quæras, an hæc species sit similitudo obiecti diuersimodè respondent Doctores. Aliqui dicunt esse similitudinem virtualem, & implicitam non formalem, sed continet obiectum in virtute, & similiter verbum: nam est potens causare verbum, sicut dicimus, quod semen continet arborem in virtute, non quod sit formaliter simile arbori: sed quia potens est illud causare. Et si Diuus Thomas dicat speciem esse similem obiecto est explicandus de similitudine virtuali, non formali: aliàs superflueret verbum. Huius sententiæ est Torres super materiam de Trinitate, folio 17. pagina 1. & est probabilis.

Prima sententia est, quod species sit similitudo obiecti non solum virtualis, sed etiam formalis, licet imperfecta. Et si inferas: ergo non est necessarium verbum, neganda est consequentia: nam si species representat obiectum imperfectè, & non vt terminus intellectiue actionis, sed vt principium efficiens. Verbum autem representat perfectè, vt terminus perfectus intellectiue actionis: & ita requiritur, & est necessarium ad intellectiue actionem, vt sit res intra intellectum in ratione terminum. Et hoc videtur tenere Diuus Thomas prima parte, quæstione 14. articulo 1. vbi dicit, quod species est similitudo obiecti, & quod non debeat intelligi de similitudine virtuali, vt dicatur similis, quia habet virtutem ad producendam similitudinem rei expressam, cuiusmodi est verbum. Patet, hæc dicit in hæc verba, quod species hominis est solum similitudo hominis: & ita per ipsam possunt omnes homines cognosci, essentia vero diuina, per quam Deus cognoscit, est similitudo omnium, & sic per ipsam omnia cognosci

1. Sententia

cognosci possunt, vbi vides eodem modo loqui de essentia diuina, atq; de hominis specie, impressa: sed essentia diuina est similitudo formalis, & non solū virtualis: ergo & species nostri intellectus impressa. Et multi sunt alij loci in D. Tho. de hac re loquentes: Videatur Capreolus 1. d. 1. q. 1. ad 1. confirmationem, circa argumenta secundo loco adducta, vbi hoc expresse asserit.

Decisio quæstionis.

1. Conclusio. Prima conclusio: Vniuersalia formaliter sunt in solo intellectu fundamentaliter, remotè in rebus ipsis. Hæc conclusio liquidè colligitur ex dictis in præcedenti quæst. & est D. Th. opusc. 5. & de ente. c. 4. & 1. p. q. 85. ar. 1. ad 1. & 2. ad 1. q. 30. ar. 1. & q. 44. art. 3. & in primo, d. 2. q. 1. art. 3. Idem tenet Caie. cap. 4. de ente & essentia, Versorius Bruxelis super de ente & essentia, D. Th. loco citato, Ganda. q. 24. Niphus, q. 17. Archiepiscop. Toletanus 1. de anima, q. 7. Tandunus 1. de anima, part. 8. Soto & Toletus, in hac materia locis citatis, Capreolus in 3. d. 5. quæst. Durandus in 2. dist. 3. q. 2. num. 4. & q. 7. num. 7. Soccinas. 7. metaphysicæ. Et idem tenent antiqui philosophi Aristotel. 7. metaphysicæ, & metaphysico. cap. 10. & 11. vbi dicit, nihil esse in rebus præter singularia: idem etiam docet 12. metaphysicæ, cap. 8. Auerroes 3. de anima, textu 8. dicens, quod intellectus facit vniuersalitatē in rebus, Auicenna in sua logica, cap. vltimo, & 5. metaphysicæ, cap. 1. & 11. vbi ait, vniuersalitatē non accidere alicui, nisi cum acciderit in forma intelligibili, Beatus Damascenus lib. 1. cap. 8. Bafies prima parte, q. 79. art. 2. in principio, & est communis opinio Thomistarum, & Peripateticæ doctrinæ. Sed quomodo hoc fiat, est opinionum varietas, & ideo fit

2. Conclusio. Secunda conclusio: Per actionem intellectus agentis, fit vniuersale in esse obiectiuo, & metaphysicè. Et cum dicimus, fieri vniuersale, etiam dicimus, fieri prædicabile: quia prædicabilitas, passio est vniuersalis. Vnde quomodo ponitur in vniuersali ratio vniuersalis, eodem modo est ponenda prædicabilis ratio: quia impossibile est esse vniuersale sine prædicabilitate de multis. Hæc conclusio est Capreoli. 3. & 4. in solutionibus argumentorum, & Caietani supradicti, c. 1. de ente, quæst. 7. & Soti, q. 2. vniuersalium, quiniimo est D. Th. locis citatis. Et probatur ratione: Officium intellectus agentis est facere rem intelligibilem in potentia, in intelligibilem actu, vt patet ex Aristotele 3. de anima, tex. 17. & ex D. Tho. 1. p. q. 79. art. 2. & per totam quæstionem 8. sed nō est actu intelligibilis res in intellectu directæ, nisi sit vni-

uersalis. ergo intellectus agens facit vniuersale non formaliter, vt intra patebit: ergo in esse obiectiuo. Præterea; Officium intellectus agentis est causare speciem naturæ, & nō conditionum, indiuiduantium, vt patet ex eisdem locis nam noster intellectus intelligit per abstractionem à materia, quæ abstractio nihil aliud est, quam producere speciem naturæ, & nō conditionum indiuiduantium. Tunc sic, illa species representat naturam, & nō conditiones indiuiduantes: ergo natura representata est vniuersalis. Probatur consequentia: Quia ex ablatione conditionum indiuiduantium in representatione, manet res indeterminata, & consequenter communis, vnde manet vniuersalis: nam conditiones indiuiduantes faciebant rem singularem: ergo illis per representationem speciei ablati manet res vniuersalis. Et si dicas, contra: nam per speciem vniuersalis cognoscitur singulare: ergo representat conditiones singulares, quia non plus cognoscitur per verbum, quam fit in specie quæ est principium intellectionis. De hoc argumento vide Sapientissimum Magistrum Bafies prima parte quæst. 79. art. 2. dub. 2. & 3. Et nota, quod esse vniuersale in esse obiectiuo nihil aliud est, quam esse obiectum alicuius forme vniuersalis, quæ representat alicuid, non prout determinatum est in re & factum singulare. Et cum species illa representet naturam sine determinatione, natura ipsa est obiectum alicuius forme vniuersalis, & ipsa manet ex necessitate obiectum vniuersale, quam obrem est vniuersalis in esse obiectiuo: terminat enim speciem illam vniuersalem, & spiritualem in ratione formæ: & ita manet indifferens vt de pluribus asseritur.

3. Conclusio. Tertia conclusio: Etiam per actionem intellectus possibilis est vniuersalis natura in esse obiectiuo. Hæc conclusio ex præcedenti sequitur. Nam illa natura, quæ representabatur per speciem sine conditionibus indiuiduantibus cognoscitur ab intellectu possibili sine illis, & formatur verbum ex illa cognitione, quod representat naturam sine conditionibus indiuiduantibus: ergo natura illa sine illis cognita ex eo, quod terminat talem cognitionem, manet obiectum vniuersale, & commune, quia aufertur per illam cognitionem, quod naturam reddebat singularem: manet igitur obiectum vniuersale: est ergo vniuersalis obiectiue. Hanc docet S. Thom. opusculo. 56. & secundo physico rum lectione tertia, & de ente & essentia ca. 4. & 1. parte q. 1. ar. 1. & art. 2. ad secundum & q. 16. artic. 3. ad secundum & art. 19. ar. 6. Idem docent Aristoteles 10. metaphysicæ, & primo perihermias cap. 5. & Auicenna quinto metaphysicæ capite primo, & hæc, & præcedentes conclu-

conclusiones sunt communes inter Thomistas & autores supracitatos. Et si aliquando Diuus Thomas & alij viri grauisimi dicant cognitionem seu abstractionem esse formam vniuersalem, intelligēdi sunt fundamentaliter, hoc est, cognitio & abstractio sunt fundamentum proximum vniuersalitati, & secundæ intentionis, quæ est vniuersalis forma. Et cum itidem dicunt vniuersale completiue esse in intellectu dum cognoscitur, explicandi sunt per respectum ad esse, quod habet ad extra: Nam quia iam est positum fundamentum proximum vniuersalitati per cognitionem & abstractionem, quod non est in rebus constitutum, cum parum illi deficiat, vt sua tribuatur forma, vocant ipsum vniuersale completiue per hoc, quod est cognitio ipsius naturæ vniuersalis in intellectu.

4. Conclusio. Quarta conclusio: Perfectiori modo natura est vniuersalis in esse obiectiuo per actionem intellectus possibilis, quam per actionem intellectus agentis. Probatur hæc conclusio: Nam tota ratio quare ponitur vniuersalis in esse obiectiuo, seu metaphysicè, est quia representatur communiter, & terminat speciem, seu cognitionem communem, & sic est indifferens ad multa, sed perfectiori modo representatur per verbum, quam per speciem: ergo perfectiori modo est vniuersalis per possibilis intellectus, quam per agentis actionem.

Præterea probatur conclusio: Nam per speciem intelligibilem, seu per actionem intellectus agentis, res est intelligibilis in actu primo per actionem intellectus agentis, est intelligibilis in actu secundo: sed actus secundus comparatur ad actum primum, vt magis ad minus perfectum: ergo est perfectiori modo vniuersalis per actionem intellectus agentis, quam possibilis: & hæc maior, vel minor perfectio, non se tenet ex parte naturæ, ita quod natura ipsa sit magis vel minus in suis inferioribus sed tenet se ex parte vnitatis ipsius vniuersalis: quia magis accedit per huiusmodi representationem possibilis, intellectus, ad hoc, vt recipiat intentionem vniuersalis, qua formaliter in esse vniuersalis consistit, quæ per actionem intellectus agentis, & ita est perfectiori modo vniuersalis. Nam sine representatione ista & cognitione intellectus possibilis, non potest suscipere intentionem vniuersalis naturæ, quæ est facta intelligibilis in actu primo per actionem intellectus agentis. Vnde siquidem per hanc actionem accedit ad suscipiendū suum complementū, & formam vltimam in ratione vniuersalis, perfectiori modo est vniuersalis natura in esse obiectiuo, & fundamentaliter proximè: & etiam est perfectiori modo vniuersalis: quia perfectiori modo representatur.

5. Conclusio. Quinta conclusio: Vniuersale logicū quatenus dicit formaliter secundam intentionem secundum suum esse formale ex necessitate requirit comparationem naturæ ad sua inferiora, quæ fit per actionem intellectus possibilis. Probatur conclusio auctoritate D. Th. 1. p. q. 28. ar. 1. in illis verbis. Est tantum in ipsa apprehensione rationis conferentis vnum alteri, & c. de ente. Vbi dicit in hæc verba: Ex hoc quod natura est in intellectu habet vniuersalem rationem ad indiuidua, & tunc intellectus adinuenit rationem speciei, & attribuit illi. Vnde Commentator dicit, quod intellectus est qui facit vniuersalitatē in rebus. Vbi D. Th. innuit ex eo nos tribuere secundam intentionem speciei naturæ, quia habet vniuersalitatē ad indiuidua. Non enim habebat natura secundam intentionem, etiā si diceret vniuersalem rationem ad indiuidua, nisi intellectus illam sibi tribueret, & hac ratione tribuit, quia dicit vniuersalitatē ad indiuidua: ergo secundum D. Th. præcessit actio comparatiua, qua hoc cognosceret: nā sine illa hoc cognoscere non poterat. Et hoc magis explicatur sequentibus rationibus. Primo: Nā vt homo sit species formaliter est necesse quod habeat actu intentionem speciei: sed non potest habere actu intentionem speciei, nisi actualiter illa sibi tribuat intellectus: ad quod necessarium requiritur comparatio: ergo per comparationem vniuersale formaliter fit. Maior clara est, quia sicut album formaliter dicit actu albedinē, ita vniuersale debet formaliter dicere secundam intentionem, quæ est vniuersalitas. Minor probatur ex D. Th. loco proximè adducto. Et probatur magis eadē minor. Nam intellectus non tribuit intentionem speciei animali, sed intentionem generis: nec tribuit intentionem generis homini, sed speciei: & hoc nō alia ratione, nisi quia videt animal esse in pluribus speciebus, & hominē esse in pluribus indiuiduis: ergo necessaria est comparatio ad hoc vt vniuersale formaliter fit. Præterea probatur conclusio magis. Quando cognosco hominem v. g. in cōmuni, ille homo non habet secundam intentionem speciei actu per illam cognitionem, quia per illam non cognoscitur secunda intentio, & non potest habere esse, nisi dum actu cognoscitur, vt supra visum fuit q. 1. ergo per aliam cognitionem debet cognosci, & tribui naturæ, vt fit formaliter illa secunda intentio in natura: sed non potest tribui, nisi præcesserit comparatio; ergo comparatio est necessaria ad formalem esse speciei, & vniuersalis. Minor probatur: Nam quare tribuo illam Petro, nisi quia video hominem esse in pluribus indiuiduis, & non Petrum? Sed non potest hoc cognosci, nisi notitiā comparatiua; ergo. Itaque tota vis huius auto-

ritatis, & rationem in hoc consistit, quod ex cognitione hominis in communi non resultat formaliter secunda intentio speciei. Et idem est dicendum de alijs vniuersalibus: vt visum fuit quaestione 4. Vnde est necesse, vt sit formaliter, quod cognoscatur secunda intentio, & non quomodocunque: sed quod cognoscatur & tribuatur naturae, tanquam forma illius. Nam quando cognosco in communi speciem non fit per illam cognitionem, homo, vel equus species, quia non cognoscitur vt forma illorum, quod debet fieri per hoc, quod illi tribuatur ab intellectu: sed non potest tribui forma speciei homini, nisi videamus hominem esse in pluribus indiuiduis tantum: sed hoc fieri nequit sine comparatione: ergo comparatio necessaria est vt fiat vniuersale. Praeterea probatur conclusio: Nam per abstractionem intellectus agentis. neque per cognitionem absolutam naturae non fit vniuersale: ergo fit per comparationem. Consequentia patet: quia non restat quo alio fiat modo. Probatur antecedens, de actione intellectus agentis: nam illa secundum probabiliorum opinionem, non est intellectiva: ergo per illam non cognoscitur secunda intentio: intentio ergo non habet formaliter esse per illam, solum enim esse formaliter habet dum cognoscitur. Quod nec per actionem absolutam possibilis intellectus etiam probatur: nam quando cognosco hominem vt sic, non est cognitio alicuius entis rationis tunc: ergo non fit formaliter secunda intentio, quae solum habet esse dum cognoscitur. Praeterea, vniuersale formaliter est vnum in multis: ergo debet formaliter respicere plura: sed absque relatione ad inferiora non potest respicere plura: ergo non fit vniuersale formaliter sine relatione ad inferiora: sed ista relatio non fit formaliter per solam abstractionem, neque per cognitionem absolutam: ergo vt fiat formaliter debet praecedere comparatio: ergo &c. Minor probatur: quia natura de se non dicit ordinem ad inferiora: sed per aliquid sibi superadditum hoc habet. Consequentia illa patet, secunda minor probatur: quia abstractio non est cognitio, & absoluta intellectio intellectus possibilis, solum terminatur ad hominem, vt sic, & non ad conditiones indiuiduantes, nec ad aliquid amplius: ergo per illam non cognoscitur aliquod ens rationis: non ergo fit vniuersale formaliter per illam, quod fieret, si cognosceretur vniuersalitas. Sed dices, contra: Nam etiam per comparationem non fit vniuersale formaliter: ergo nullo modo fit vniuersale. Et antecedens probatur: Nam per notitiam, qua cognosco hominem esse in Petro, vel in Paulo, verbi gratia, non cognos-

citur aliqua secunda intentio, sed solum natura hominis in communi & reflexe indiuidua, in quibus est: ergo non fit vniuersale formaliter per illam comparatiuam cognitionem: nam ad hoc erat necesse cognosci secundam intentionem. Pro hac explicanda difficultate fit

6. *Conclusio.* Notitia comparatiua requiritur ad vniuersale formaliter ad minus, vt conditio necessaria, vt fit vniuersale formaliter: non vero fit vniuersale formaliter per comparatiuam notitiam ipsius naturae. Hanc conclusionem quantum ad illud, quod asserit, requirit ad vniuersale formaliter notitiam comparatiuam, vt conditio ad minus patet ex dictis, quia non potest fieri sine illa. Et quem ad modum generatio est conditio ad relationem paternitatis, potentia vero generatiua est fundamentum, ita comparatio est conditio, vt sit relatio vniuersalis, fundamentum vero esse cognitum seu esse abstractum, vt iam visum est. Quod vero vniuersale non fiat formaliter per illam, patet argumento supra facto. Cum enim cognosco hominem esse in Petro & in Paulo verbi gratia totum quod est cognitionis obiectum est aliquid reale, nimirum natura hominis & eius indiuidua: ergo non fit vniuersale formaliter. Quia, vt fiat vniuersale formaliter necessarium est, quod terminet ens rationis cognitionem meam, per quam adquiratur suum esse formale secunda intentio, & quod tribuamus illam naturam, vt eius formam, & satis patet ex dictis. Et si dicas, quomodo ergo fit vniuersale? hoc sane modo: Nam intellectus agens abstractit species naturae & non conditionum indiuiduantium, & iam manet natura obiectum speciei vniuersalis, & ita vniuersalis, seu intelligibilis in actu primo & intellectus possibilis hac informatus specie producit verbum & cognitionem hominis, & manet natura perfectiori modo vniuersalis in esse obiectiuo, quia intelligibilis in actu secundo. Deinde haec natura comparatur ad inferiora, & videns intellectus solum esse in inferioribus sibi indiuiduis, & ita solum affirmari posse de illis, & cum videat speciem esse, quae affirmatur de pluribus indiuiduis intentionem speciei cognoscit, & tribuit naturae illi, & per illam formaliter refert naturam ad indiuidua. Et ita manet natura vniuersalis, & species formaliter. Et ita in alijs fit vniuersalibus. Et secundum istum dicendi modum soluantur difficillima argumenta, quae infra adducemus de similitudine relatiuorum rationis, generis & speciei. Et hanc sententiam quod vniuersale fiat per comparationem, tenent grauissimi autores, Diuum Thomam iam supra retulimus. 1. parte q. 18. art. 1. in corpore, & lectio-

6. *Conclusio.*

ne 1. in Perihermenias, & opusculo 48. cap. 1. & 2. metaphysicae textu 5. & de potentia, quaestione septima, articulo 1. Quinimo etiam Caiet. 2. de ente, q. 7. & octaua hoc videtur tenere. Hanc sententiam tenet Scotus libro septimo metaphysicae, quaestione decima octaua. Nam licet alibi dixerit, vniuersalia esse a parte rei, conuictus testimonio Aristotelis coactus est dicere naturam communem non esse completè vniuersalem a parte rei seclusa operatione intellectus, vt patet 2. sententiarum distinctione 3. quaest. 10. ad 2. obiectione contra conclusionem. Sequuntur Scotum omnes eius discipuli specialiter Antonius Andreas 7. metaphysicae, quaestione 18. Trombeta quaestione 1. artic. 1. in fine in suis metaphysicis quaestionibus. Hanc sententiam tenent Soncinas 5. metaphysicae, quaestione 27. Niphus 4. metaphysicae, quaestione 1. & libro 6. quaestione 7. Ferrara libro primo Contra gentes, capite 11. Iauellus de transcendentibus, titulo 4. capite 1. Tartaretus in principio proemialium. Viguerus capite 1. suae Summae. Temistius libro 1. de anima, cap. 4. Canariensis 1. parte. q. 28 folio 4. Copulata Louaniensis capite de genere, & est communis nostris temporibus, apertissimus magister meus frater Ioannes Gallo, eandem sententiam tutabatur. Et si fiat argumentum: Nam modo intentionem speciei tribuimus homini sine huiusmodi comparatione, vt constat experientia: nam homine cognito in communi, statim illi sine noua comparatione per intentionem speciei constituo speciem respondetur, quod modo iam est velut habitualis comparatio: sepius enim comparavi hominem ad indiuidua, & ex antiqua hac comparatione attribuo illi intentionem speciei. Semper enim est necessaria comparatio siue formalis, siue habitualis, virtualiter manens, vt intentionem vniuersalis alicui possimus tribuere naturae.

7. *Conclusio.*

Septima conclusio: Natura quae est vniuersalis in esse obiectiuo est praedicabilis de multis, licet intentionem praedicabilis non habeat formaliter, sed fundamentaliter proxime. Praedicabilis vero formaliter, id est, habens intentionem praedicabilis, non fit nisi per comparationem. Vt autem hanc intelligas conclusionem, notandum est, praedicabile de multis dupliciter sumi posse. Vno modo pro natura, quae potest de multis affirmari in aliqua propositione. Alio modo, pro natura, quae de multis affirmari potest, & habet praedicabilis intentionem, secundum quam referatur ad illa multa formaliter, natura quae est vniuersalis obiectiuè, verbi gratia homo communi conceptu cognitus, praedicabilis est de multis. Potest enim affirma-

ri de Petro & Paulo, quia cognoscitur sine indiuiduantibus conditionibus, quae erant obstaculum talis praedicationis, quibus ablatis per intellectum manebit natura affirmabilis de multis. Ceterum adhuc, non habet intentionem praedicabilis, vique dum intellectus videns quod est in multis tribuit illi intentionem praedicabilis, qua ipsum hominem refert ad indiuidua, vel inferiora, in quibus est, vt de ipsis affirmabilis. Et haec secunda intentio praedicabilis praesupponit comparationem sicut intentio vniuersalis, quae est passio vniuersalis, & praedicabilitas formaliter, quae est secunda intentio & ens rationis. Et haec conclusio patet eisdem rationibus, quibus praecedentes duae conclusiones sunt probatae, nam non possum alicui tribuere intentionem praedicabilis speciei, nisi videam ipsum esse in pluribus indiuiduis. Nam quare non tribuo illi praedicabilitatem generis, nisi quia non est in multis speciebus, quod nisi per comparationem cognoscere non possum.

8. *Conclusio.*

Octaua conclusio. Delirium est maximum, & antiquum sepius à grauissimis logicis reprobatur, dicere formam constitutiua vniuersalis in esse vniuersalis esse cognitionem, quae realiter, sed extrinsece naturam vniuersalem denominat, denominatione formali. Haec conclusio supra fuit probata q. 2. lib. 2. conclusione 7. Et si fiat argumentum, nam D. Thom. opusculo 48. dixit cognitionem esse formale in vniuersale, & forma vniuersalis esse accidens in anima, iam responsum est conclusioni tertia. Vel respondeo, quod dicit esse formam vniuersalem cognitionem quia accipit fundamentum pro secunda intentione vniuersalis, quae originatur ab illa, & nomē quasi causae tribuit effectui, quod frequentissimum est in terum tractatione.

Dissoluntur argumenta.

AD primum respondetur, quod per actionem intellectus agentis fit vniuersale, in esse obiectiuo, seu metaphysice: nam species intelligibiles representant naturam sine conditionibus indiuiduantibus, vt diximus in hac quaestione. Secundo respondetur, quod licet species non representarent naturam vniuersalem, illa natura est vniuersalis, quia est intelligibilis in actu primo & potest quantum est ex parte modi, quem habet in intellectu affirmari de multis. Impossibile enim est, quod sit intelligibilis in actu primo, & quod non sit vniuersalis natura, nam ex eo quod illa species est naturae, & non conditionum indiuiduantium, est forma potens in actu primo producere verbum naturae & non conditionum: quam ob rem

ob rem erit vniuersalis. Illa enim forma intrinsecè importat ordinem ad naturam, & non ad conditiones indiuiduantes. Vnde ex hoc ordine natura manet vniuersalis in actu primo, & metaphysicè. Quando vero species eius est in imaginatiua, illæ species sunt singulares, & rei singularis, quæ solum faciunt formare idolum rei singularis. Vnde non est æquatio. Et per hoc patet ad replicam. Ad confirmationem argumenti respondetur, quod per actionem intellectus agentis non fit vniuersale formaliter, sed in esse obiectiuo. Secunda vero intentio formaliter fit per actionem intellectus possibilis, cuius existere est cognosci, vt dixi supra, quæst. 4. huius libri. Et quamuis non fiat secunda intentio formaliter, fit tamen fundamentaliter proximè. Nam fundamentum proximum secundæ intentionis vniuersalis non solum est esse cognitum per intellectum, sed etiam esse abstractum: nam abstractio operatio est etiã intellectus licet agentis: & ita eius fundamentum est aliquid consequutum ad operationem intellectus.

Ad secundum argumentum patet ex quarta conclusione. Et ad illud quod dicitur in eodem argumèto, quod non perficeretur vniuersale factum per intellectum agentem ab operatione intellectus possibilis, quia esset duo vniuersalia, imo specie differentia, quia actiones specie differunt. Respondetur, non ita rem se habere. Nam illæ actiones, & quod ipsis correspondet in naturis, nimirum esse abstractum, & cognitum in ratione fundandi secundam intentionem non differre specie, licet alia ratione differant: nam vtrumque fundat secundam intentionem, quatenus facit indifferentiam talem in natura, sicut homo & equus in ratione speciei logicæ, non differunt specie, etiam si fundentur illæ intentiones in diuersa actione intellectus possibilis, scilicet in cognitione hominis & equi, quæ differunt aliqua ratione specie: quia non fundatur quatenus differunt specie, sed quatenus feruntur in naturam, quæ est in pluribus indiuiduis. Quod vero equus & homo in ratione obiecti differant specie, nihil ad rem: quia illa differentia specifica per accidens se habet ad rationem fundamenti specifici. Nec numero differunt illa vniuersalia, quia subiectum, quod denominatur vniuersale idè numero est in ratione denominati, & in ordine ad secundam intentionem. Et ita non potest ratio vniuersalis esse numero distincta: nam differentia numerica ex subiecto numero distincto sumi debet, quod ibi verum nequaquã habet.

Ad tertium respondetur, quod natura ex modo essendi, quem habet in intellectu per actionem intellectus agentis, est prædicabilis

de multis sine aliqua mutatione, quæ fieri debeat ex parte sua, cum sit indifferentis ex modo essendi, quem ibi seruat, & ita poterit per intellectum applicari multis. Verum est tamen, quod actualis prædicatio non fiet, nisi per intellectum possibilem: habet ergo aptitudinem proximam, quantum est ex parte modi essendi ibi. Sed hæc aptitudo reducenda est ad actum per possibilem intellectum. Reductio autem ad actum prædicationis accidens est vniuersalis, & prædicabilitas passio propria. Aliam solutionem dabimus capite de genere. Ad confirmationem respondetur, vt patet ex loco supra adducto ex sapientissimo Magistro Bañes, multos philosophos negare talem relucetiam in phantasmate. Et illuminari phantasma ab agente in intellectu, est confortari vt causet species in possibili intellectu agens intellectus medio phantasmate, & data illa relucetia non est inconueniens dari vniuersale correspondens phantasmati illuminato: quia correspondet representationi ipsius, quatenus illuminato, quod fit per actionem intellectus agentis: & ita non datur vniuersale sine actione intellectus.

Ad quartum respondetur, quod solutio ibi data est optima. Et probat hoc argumentum nostras conclusiones supra constitutas. De quo videatur quæstio quarta in hoc libro toties iã citata. Ad confirmationem, cum dicitur, quod nec fundamentaliter proximè erit, quia nõ est fundamentum illius proximum, respondetur, quod fundamentum proximum est tunc fundamentaliter & in virtute. Nam esse cognitum vel esse abstractum est ratione cognitionis, & abstractionis, in quibus fundatur: cognitio autem constat tunc esse, in qua fundatur esse cognitum. De hoc etiam supra diximus in tractatu intentionum. Nec dicimus intentionem non existentem pro illo instanti denominare naturam, sed naturam dici vniuersalem ratione fundamenti proximi positi in virtute actionis, vt vero sit dicenda formaliter vniuersalis, spectanda est sua forma per actionem intellectus, quæ ipsam cognoscat & naturæ tribuat.

Ad quintum argumentum olim ita respondimus, quod per actionem qua cognosco animal non fit nisi genus, per actionem, qua cognosco hominem non fit nisi species: quia in hac cognitione non est, nisi speciei fundamentum; in alia vero generis. Si autem vtrumque simul cognoscerem vtrumque simul fieret non formaliter, sed in esse obiectiuo. Et cum dicitur in argumento, tunc non cognosci, nisi animal, concedo: ergo non fit, nisi genus, etiam concedo: ergo datur genus sine specie, & consequenter vnum relatiuum sine alio, diuino. Sine alio fundamentaliter remotè, nego, sine

go, sine alio fundamentaliter concedo. Et hoc sufficit: nam relatiua rationis consequuntur ad diuersam intellectionem. Et bene potest vnum esse sine alio fundamentaliter proximè: quia potest esse actus rationis, circa fundamentum vnius, & non circa fundamentum alterius. Nam, quia animal prius natura est homine, bene potest sine homine cognosci. Et tunc animal erit fundamentaliter proximè genus, & homo non erit fundamentaliter proximè species. In relatiuis realibus videmus, quod seclusa operatione intellectus, creatura refertur ad Deum, & Deus seclusa operatione intellectus non est Dominus formaliter. Relatiua ergo rationis simul debent esse, cum definiuntur, & simul cognoscantur ab intellectu.

Secundò respondetur huic argumento, quod cum cognosco, verbi gratia, hominem, homo qui terminat meam cognitionem non est tunc relatiuum formaliter, nec ibi est aliqua relatio, quod probabilis iudico, vt iam visum est. Vnde non est inconueniens, quod non sit correlatiuum tunc, sed solum est relatiuum fundamentaliter proximè. Et relatiuum fundamentaliter proximè non exigit intrinsicè aliud, fundamentaliter proximè tale, quia non refertur vt sic, sed est in proxima dispositione, vt referatur ab intellectu. Quando igitur est formaliter relatiuum, & tribuit intellectus illi relationem, quia illa relatio consistit in hoc, quod ab intellectu referatur ad aliud sibi oppositum correlatiuè, verbi gratia, genus ad speciem, intelligit intellectus in alio extremo oppositam relationem. Et ita sunt ibi simul genus, & species formaliter, eo modo quo esse possunt in rationis actibus. De qua re vide Diuum Thomam, prima parte, quæstione decima tertia, articulo septimo, & nos latè hoc disputabimus cap. de ad aliqui d.

Ad sextum, & septimum argumentum cum suis confirmationibus respondetur, quod per abstractionem, & cognitionem fit vniuersale fundamentaliter proximè, & in esse obiectiuo, seu metaphysicè, & de multis prædicabile, vt diximus supra. Verum comparatio requiritur ad minus, vt conditio sine qua non tribuetur illi naturæ relatio vniuersalitatæ formaliter, quam ob rem non rectè sectatores contrariæ opinionis argumentantur.

Ad octauum respondetur, quod probat comparisonem esse conditionem sine qua non tribuetur naturæ relatio vniuersalitatæ, vt diximus in conclusionibus.

Ad nonum patet ex dictis, in eadem enim hæret salubra. Est quidem ante comparationem

natura vniuersalis obiectiuè, & affirmabilis de multis, quod habet ex indifferentia proueniète à cognitione: verum nõ habet relationem rationis vique dum præcedat comparatio, & intellectus tribuat relationem naturæ. Nos enim non dicimus, fieri vniuersale in esse obiectiuo & metaphysicè per motitiam comparatiuam, sed vniuersale logicum, & formaliter importans secundam intentionem, quod est per se de consideratione logica.

Ad vltimam confirmationem bene responsum est ibi, & vniuersale metaphysici prouenit à secundam intentione: ergo est forma vniuersalis non existente in se, sed in suo fundamento, vt suprã diximus, seu quod idem est respondetur habere vnitatem vniuersalis metaphysicè à cognitione, seu esse cognitum, quod est fundamentum secundæ intentionis, & quatenus est illius fundamentum hoc esse & vnitatem imperfectam tribuit, quæ perficitur per relationem rationis, dum naturæ ab intellectu tribuitur.

Ad decimum respondetur, quod à potentia intellectiua res dicatur prædicabiles remotè, proximè verò per relationem rationis, quæ est secunda intentio, vel per illius fundamentum, nec est eadem ratio de creatione, & de prædicatione, vt de se patet. Nam res dicitur prædicabilis ex passiuâ potentialitate, qua potest de multis affirmari, quod illi per rationem conuenit, & refertur relatione prædicabilis per relationem rationis, vt dictum est. Rationes verò, quas opinio vltima profere adducit, iam solutæ manent. Vbi solum est notandum, quod singulariæ logicæ, seu indiuiduæ formaliter est relatiuum rationis, & importat secundam intentionem, de qua cum disputemus de specie dicemus. Vide quæ dicta sunt q. 2. & 4. hoc lib.

QVÆSTIO XVII.

Quid est quod correspondet ex parte obiecti speciei representanti naturam vniuersalem, & vtrum formale vniuersalis sit absolutum vel relatiuum,

Quoniam ad primum attinet punctum quæstionis, quidam logici censent, rationem vniuersalis nõ esse formam relatiuam ab intellectu constitutam, sed formam realem absolutam desumptam ab extrinseca denominatione ab imagine existente in intellectu representante multa per modum vnius, seu à cognitione, qua multa per modum vnius cognoscuntur.

cognoscuntur, vel à conceptu representante hominē, vt sic sine indiuiduis, vel ab actu, quo cognoscitur homo in communi. Illa verò relatio rationis, quā in natura cognita fingimus, per intellectum non est vniuersalis forma, sed potius est declaratio prædictæ denominationis extrinsecæ, seu veræ formæ vniuersalis, & ad hoc finguntur ab intellectu, vt declaremus veram vniuersalis naturā. Itaq; sicut agens dicitur tale ab actione, quæ est subiectiue in passio, eo modo natura humana vniuersalis dicitur, vel à cognitione ipsius communi, vel à conceptu illam representante sine conditionibus indiuiduantibus. Cognitionem autem, & conceptum satis constat formas esse reales, quæ intrinsecè denominat subiectum, & realiter, obiectum vero reales, sed extrinsecas. Hanc sententiam isti auctores probant primo auctoritate Angelici Doctoris opusculo 56 vbi sic dicit. Homo non est vniuersalis, nisi quia consideratur vniuersaliter: ergo ratio & causa vniuersalitatis est cognitio & consideratio. Illa enim dicitur, quia, rationem formalem importat: sicut dicimus, quia aliquid est rationale est homo. Et inferius subdit D. Th. Intellectus apprehendit hominē, & asinum in quantum conueniunt in vna ratione sensitua vnico intellectu apprehendit, & si in re sint multa, talis tamē vnitatis non opponitur multitudini. Et quia res peritatem est, ens, & vnum, & è conuerso, oportet, quod vniuersale sit vniuersale per prædictā vnitatem, ita quod naturæ talis cognitio facit vniuersale esse in actu vniuersale, & est quoddam formale in vniuersali. Ex quo patet, quod intellectus facit vniuersalitate in rebus sicut ait Commentator. Quid clarius dici potuit à D. Th. pro prædicta sententia. Et statim dum subdit, vtrum vniuersale sit substantia vel accidens, dicit, quod loquendo de vniuersali secundum quod vniuersale est, solum in anima est accidens, sed loquendo de re subiecta quādoq; est substantia, quandoq; est accidens: ergo formale vniuersalis est accidens, existens in intellectu, & ita vel est conceptus vel vtrunq;. Et inferius dicit: non enim vniuersale est vnū in substantia cum aggreget in se accidens, scilicet intentionem se undam. Ecce vocat intentionem accidens: ergo est actus vel conceptus: nā quid aliud esse possit non videtur. Et concludit, quod vniuersale est vnum vnitatem cognitionis: ergo id quod tribuit vnitatem vniuersali est cognitio: & ita est eius ratio: nā vniuersale essentialiter est vnū in multis. Et inferius dicit quod intentio generis, v.g. vel vniuersalis est singularis, quia recipitur in materia singulari: ergo loquitur de accidenti inherenti animæ à qua sumit indiuiduationem: ergo intentio vniuersalis est accidens animæ inherens: ergo est cog-

nitio, vel conceptus. Et deniq; ne longū faciā intentū S. Thomæ in hoc toto opusculo est probare, vel asserere, cognitionem esse vniuersalis formā. Prædicta ergo opinio ad mentem D. Th. procedit, & opusculo 56 adducit Auerroem dicentem v. de anima, quod vniuersale est qualitas existens in materia, & videtur loqui de vniuersali formaliter: ergo vniuersale formaliter est quid reale, & absolutum. Quinimo paulo ante dixerat D. Thomas, quod vniuersale per comparisonem ad animam est accidens: non ergo debemus assignare vniuersali tanquam eius formam relationem rationis, sed mentis conceptum, vel cognitionem: & ita erit vniuersale in prædicamento qualitatis, accipiendo ipsum pro formali: quia illa cognitio vel conceptus sunt in eo prædicamento in specie dispositionis, & sunt vniuersalis forma secundum quod dicunt vniuersaliter ad multa inferiora.

Secundo: Nā illa relatio rationis, quæ dicitur ab aduersarijs constituere vniuersale formaliter, est singularis, sed per formā singularem non potest constitui formaliter vniuersale: ergo non constituitur per talem relationem. Consequentia est bona: nam etiam sunt in entibus rationis aliqua numero distincta, & specieitas ista qua homo dicitur species est quod singulari sumum, & indiuiduum speciei, sed minor probatur: quia forma vniuersalis constitutiva debet in se continere vniuersalitatem, quod non habet illa forma relatiua, cum formaliter sit singularis: & formaliter esse singulare, & formaliter esse vniuersale rationis, sunt opposita. Conceptus autem & actus intelligenti est si sint quid singulare in ordine ad intellectum, quatenus illi inhaerent, sed sunt formaliter vniuersales, quatenus vniuersalem respectum ad multa dicunt, & eorum similitudo ducens nos in omnium cognitionem, vt elegantissimè docet Diuus Thomas allatis opusculis, & ita conceptus hominis vocatur à summulisti terminus mentalis communis. Et si dicas, quod pari ratione illa speciei relatio, vt respicit subiectum, est quidem singularis, ceterum vt respicit plura inferiora est vniuersalis, contra: nam hoc non sufficit vt dicatur vniuersalis: quia eadē paternitas, quæ est in patre respicit plures filios, & tamē non est forma vniuersalis, nec hac de causa inter illas est annumeranda: igitur idem in proposito est dicendum.

Tertio, Quia sicut implicat quod forma, quæ non est singularis recipiatur à subiecto singulari, ita etiam implicat, quod forma, quæ est singularis, recipiatur in subiecto vniuersali: ergo contradictionem inuoluit, quod illa forma communis, quæ est singularis, intel-

intelligatur quasi inhaerere subiecto non singulari, quatenus est natura abstracta à singularitatibus: quia forma & subiectum debent esse proportionata. Et sicut illa relatio est quid singulare: ita subiectum quasi recipiens ipsam debet esse illi proportionatum: nam inter subiectum & formam debet esse proportio, quæ non est inter relationem, & subiectum, cum sit subiectum denominatum vniuersale, & forma vniuersalis. Quinimo nec harum relationum essentiam nosse potest intelligere intellectus: & ita vt friuolas rejicit sapientissimus, & acutissimus Magister Cano libro secundo de locis Theologicis, & eas vt portentosas rejicit Viues de corruptis disciplinis lib. 3, fol. 112.

Quarto: Nam idem formaliter est, rem esse vniuersalem, quod esse cognitam vniuersaliter: sed res denominatur cognitā vniuersaliter à cognitione reali, quæ est in intellectu: ergo ab ea denominatur etiam vniuersalis. Maior probatur, quia rei cognitæ vniuersaliter, vt sic, conuenit prima & potissima passio vniuersalis, scilicet, posse de pluribus inferioribus proximè prædicari: ergo, & vt sic etiam conuenit essentia vniuersalis. Antecedens probatur: quia eo ipso quod animal sit representatum in communi conceptu, eo ipso est aptum affirmari de multis proximè, vt de leone, homine, & cetera: cum vt sic non magis competat vni, quam alteri, & vtrique possit immediatè applicari per actuale prædicationem.

Et confirmatur hoc argumentum: nam eo ipso quod aliquid sit cognitum vniuersali cognitione est vnum in multis, secundum quod terminus est illius intellectio: ergo, & cetera. Consequentia est nota, & antecedens probatur: quia cognitum cognitione vniuersali, & indifferenti, vt terminus intellectio, non est plura, quia vt sic nihil concipitur per quod distinguatur, nec est vnum numero, cum secundum quod terminat talem cognitionem, recipiat aliquam vnitatem, sicut & recipit aliquod esse: hæc autem vnitatis nihil est, quam vniuersalis vnitatis & indifferentis positio ad plura: ergo.

Quintum argumentum: Ab ea forma fit vniuersalis illa natura, à qua fit vnum in multis formaliter: ergo ab illa habet esse vniuersale formaliter, & non ab aliqua forma ficta. Probatur minor, quia natura non est vna in multis, nisi formaliter ab intellectioe abstractiua, & non à forma ficta. Dices, quod illa cognitio est conditio, vt sit vniuersale & relatio superioris ad inferiora esse rationem: sed contra: quia illa natura

etiam si non consideretur vt superior ad inferiora potest esse superior: ergo etiam sine illa relatione, quæ fit per comparisonem potest esse superior, & vniuersalis. Antecedens probatur: quia esse superior nihil est aliud, quam magis patere, & ad plura se extendere, quam inferiora, quod fieri potest, etiam sine illa relatione, per hoc quod representatur per conceptum communiorem, & iuperiorem, quæ representatio in conceptu est aliquid reale: ergo.

Vltimo: Natura hominis, vt abstracta ab omnibus singularibus, non est formaliter plura, nec formaliter vna numero, vt de se patet: ergo est vna vnitatem vniuersali, atque adeo formaliter vniuersalis. Responso communis Thomistarum est, per abstractionem seu cognitionem fieri naturam vnam formaliter proximè, & negatiuè, non positiuè, sic vt respiciat inferiora formaliter, sed taliter, quod non est contracta, & determinata, sed abstracta à singularibus: Sed contra, nam vnum non addit supra ens, nisi indiuiduationem: sed illa natura in communi cognita non est diuisa, sed indiuisa in inferiora, ergo est vna formaliter, non vnitatem numerica: ergo vniuersalis vnitatem: ergo fit vniuersale formaliter per illam. Omnes consequentia patent, & antecedens illud primum probatur: quia illa non est diuisa in sua inferiora, & est: ergo est indiuisa à negatiua ad affirmatiuam, variato prædicato, penes finitum & infinitum, & posita constantia subiecti: sed esse & non diuisum esse est formaliter esse vnum: ergo illa non est formaliter vna per abstractionem.

Quantum ad aliud quæstionis punctum attinet, nimirum, quod correspondeat ex parte rerum conceptui vniuersali homo, seu vniuersali pro subtrato, est etiam quorundam sententia, quod non correspondet natura secundum se, sed omnia singularia secundum quod sunt similia inter se. Sic dicit Caietanus de analogia nominum, quod non dicunt conceptum communem, verbi gratia, ens, non dicit aliquid abstractum, & superius à substantia & accidenti, sed substantiam, & accidens, quatenus similia in entis ratione. Ita ferè dicunt isti logici conceptui homo correspondere non aliquam rationem, præter omnium singularium rationes, sed ipsa singularia, quatenus similia sunt in ratione hominis. Et probant hanc sententiam primo, quia illud quod immediate respondet conceptui vniuersali, est id cui immediate tribuitur forma vniuersalis: sed id cui immediatè tribuitur forma vniuersalis

vlt. arg.

4. Arg.

2. Arg.

3. Arg.

1. arg. pro 2. p. quæst.

lis sunt res ipsæ singulares modo dicto: ergo. Probatur minor, quia inter conceptum, & omnia singularia nihil mediat: ergo ipsa sunt, quibus immediatè tribuitur forma vniuersalis, tanquam immediato eius obiecto. Antecedens patet: quia si aliquid mediat, vel illud tenet se ex parte intellectus, & hoc non, quia præter conceptum communem nihil de nouo est in intellectu. Vel ex parte rei, & hoc etiam non: quia quidquid est in re est singulare: ergo. Si dicas, quod licet quidquid est in re sit singulare, tamen non terminat immediatè conceptum vniuersalem & communem prout singulare est, nec recipit formam vniuersalitatis, secundum modum essendi, quem singulare habet à parte rei, sed per aliquid ratione saltem distinctum ab ipsa singularitate, & ab ipso modo existendi à parte rei. Sed contra, quia non est aliquid quod faciat in obiecto talem rationis distinctionem, ad conceptum communem terminandum, sed ipse conceptus inuenit suum obiectum factum in re, & consequenter est aliud singulare. Et si dicas, quod est aliquid esse quod recipit formam communis, & vniuersalis, contra, quia à quo habuit illam communitatem, antequam reciperet vniuersalis formam?

Secundum argumentum: Si id quod correspondet conceptui vniuersali, est aliquid commune, & non aliquid singulare, sequitur, quod illud communi prædicatur de singularibus, & quod sit idem cum illis, & tunc sequitur, quod singularia sint idem inter se: nam quæcunque sunt eadem vntertio, sunt eadem inter se. Antecedens patet, nam homo prædicatur essentialiter de Petro, & Paulo: ergo est idem cum illis: ergo singularia sunt idem inter se. Si dicas tu, non prædicari eandem entitatem secundum rem, sed diuersam, licet sit eadem secundum rationem, & ita non sequi esse idem inter se, contra, implicat aliquid prædicari de multis, nisi sit commune multis, sed homo ut sic vere prædicatur de Petro, & Paulo: ergo prædicatur de illis, aliqua entitas communis illis, & quæ sit idem realiter, cum illis, & quæ sit communis secundum rem. Patet consequentia: alias diceremus ens rationis prædicari essentialiter de ente reali, quod est implicatio contradictionis. Dices prædicari aliquid reale commune non secundum rem, sed secundum rationem. Contra, quia vel Petrus identificatur realiter cum hoc abstracto & communiter sumpto, vel cum hoc contracto. Si primum des, sequitur quod homo communiter sumptus identificetur realiter cū Pe-

tro & Paulo, & sic quod identificentur realiter inter se. Si autem des secundum, contra, quia illud nihil est aliud, quam Petrum identificari cum Petro. Et hoc efficacius probatur: quia si Petrus identificatur realiter cum homine contracto, & non cum homine ut sic: ergo realiter distinguitur ab homine, ut sic, cum non esse idem realiter, & esse, sit idem quod esse distinctum realiter.

Tertio sic argumentor: Nam id quod correspondet conceptui abstracti à conditionibus materialibus, non potest esse ens rationis, aliàs non posset prædicari de ente reali, nec etiam potest esse aliquid reale. Nam assumo verbi gratia, naturam humanam abstractam à Petro, illa natura est idem realiter cum Petro: ergo illa natura non potest esse idem realiter cum Paulo, & prædicari de illis. Consequentia patet: nam vna & eadem res non potest identificari suppositis realiter distinctis in creaturis. Antecedens probatur: nam per abstractionem non separatur vnum ab alio secundum rem, sed cognoscitur vnum sine alio: non ergo est ponendum aliquid commune correspondens, sed omnia singularia.

Quarto constituo casum, quod Petrus abstractat naturam à Paulo, & Ioannes à Martino. Tum sic. Vel illi duo homines sunt idem, vel non. Si non sed distinguitur iam datur ratio communis pluribus, quæ correspondeat conceptui hominis, ut sic. Si sunt idem: ergo iam admittit vnam rationem esse identificatam cum duabus realiter distinctis. Imo gratis omnino videtur dici, quod homo abstractus à Paulo ex mente Romæ, sit idem cum eo, quem modo Petrus abstractit hic. Adde quod Angelus, qui intuetur naturam abstractam à Petro dumtaxat, & non ab alijs, inferioribus intuetur clarè, quod illa natura est in Petro tantum, à quo fuit abstracta ergo intellectus prædicans illam de Paulo & alijs euidenter fallitur, & sic sunt tales propositiones falsæ: vnde nihil commune correspondet obiecto conceptus communis.

Quinto; nam vniuersali ut sic, nihil commune potest correspondere, quia vel illud est reale, vel rationis, & neutrum horum, cum etiam dentur vniuersalia in entibus realibus, sicut in entibus rationis, nec similiter potest dari aliquid abstractum ab illis: ergo.

Decisio primæ partis questionis.

Sit prima conclusio. Non est sententia D. Thomæ, quod vniuersalia habeant pro forma aliquid reale cognitione, videlicet

vel conceptum, à quibus realiter extrinsecè denominentur talia. Hanc conclusionem ideo constituo, ne nobis persuadeant ex eorum contra nostrum magistrum docere cum dicimus vniuersalis formam esse secundam intentionem, & relationem rationis. Hanc conclusionem sic probō, ex locis adductis supra, quæstione secunda, cum de intentionibus ageremus conclusione prima, & sequentibus, ad quæ remitto lectorem. Sed vnum tantum locum ex illis adducam ex eodem D. Thomæ opusculo de natura generis, capite 2. & 4. vbi sic dicit: Ens autem rationis proprie dicitur de illis intentionibus, quas ratio in rebus ad inuenit, sicut & intentio generis & speciei, quæ non inueniuntur in rerum natura, sed sequuntur actiones intellectus, & rationis, & huiusmodi ens est subiectum logicæ & illud ens æquiparatur enti naturæ, quia nihil est in rerum natura, de quo ratio non negocietur. Ecce, secundum D. Thomæ formam generis, est ens rationis, quod est obiectum logicæ: non ergo ipse sapientissimus Doctor sibi potest esse contrarius, præcipue cum opusculum de natura generis citra omnem controuersiam habet auctorem D. Thomæ & opuscula hæc, de vniuersalibus aliqui reuocant indubium, an sapiant D. Thomæ doctrinam.

Secunda conclusio. Forma vniuersalium est, relatiua & non absoluta, sicut isti existimant. Hæc conclusio est expressa sententia Porphyrij capite secundo de specie textu secundo, in hæc verba. Quod si genus assignantes mentionem fecimus speciei, genus id eale dicentes, quod se pluribus differentibus specie prædicatur & nunc dicimus id esse speciem quod sub assignato genere collocatur sciendum est cum & genus alicuius sit genus & speciei alicuius sit speciei necessarium est in utroque rationibus vtriusque uti: communis autem omnium expositorum est explicatio, quod ideo ad inuicem se definiunt, quod relatiua sunt, & quia est communis hæc doctrina nolo plures expositiones adducere. Et Diuus Thomas prima parte, quæstione vigesima octaua, articulo primo expresse dicit, genus & speciem esse relationes rationis, cum dicat in hæc verba. Aliquando verò respectus significatus per ea, quæ dicuntur ad aliquid, est tantum in ipsa apprehensione rationis conferentis vnum alteri, & tunc est ratio rationis tantum, sicut cum comparat hominem animali, ut speciem ad genus: est ergo secundum Diuum Thomam relatio rationis, relatio generis, & speciei. Et in hac autoritate vide quomodo nostram conclusionem complectitur. Quinimo aduerte illud verbum est,

tantum in ipsa apprehensione rationis conferentis vnum alteri, vbi relationem distinguit expresse ab actu intellectus, quem isti formam faciunt, nec volo plures auctores adducere, sed sufficiat grauissima hæc Diui Thomæ autoritas contra istos. Et præterea: nam illa sunt relatiua, quorum totum suum esse est ad aliud se habere: sed totum esse speciei, verbi gratia, est ad genus, & sic de reliquis vniuersalibus: ergo sunt relatiua, & non realia: ergo rationis. Maior patet ex Aristotele capite de Ad aliquid. Sed minor probatur. Nam non habet aliam essentiam genus, quam respicere speciem, & nec species nisi respicere genus, & totum esse vniuersalis est respicere inferiora: nam sicut patris etentia tota est ad filium, ita similiter, tota horum essentia est ad aliud, ut ad terminum: nam non potest reperiri essentia in illis, quæ à termino absoluitur. Præterea inter logicos est distinctio aperta & clara inter vniuersale in representando, & vniuersale in essendo: sed si conceptus esset forma vniuersalis, omne vniuersale est vniuersale in representando, quia conceptus cum sit quid singulare non potest habere rationem, nisi vniuersalis in representando: ergo isti non possent assignare vniuersale in essendo. Præterea sequitur, quod si esse genus, verbi gratia, in animali, vel esse vniuersale in homine, sit quædam realis denominatio proueniens à forma extrinseca reali, quæ est conceptus, vel actio intellectus, quod hæc realis denominatio prius conueniat singularibus, quam naturæ in communi: sed hoc est impossibile: ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela: nam omne accidens reale, & esse reale existentie, siue essentialis sit, siue accidentale, prius conuenit singularibus, & primis substantijs, quam vniuersalibus, & secundis, & hoc habet verum etiam in denominationibus extrinsecis realibus. Quia enim Petrus est agens, homo est agens: & quia Petrus est in loco, homo est in loco. In intrinsecis patet clarè: nam quia Petrus currit, homo currit. & quia Petrus est sapiens, homo est sapiens. Prima enim substantia est omnium primum subiectum. Probatur illa minor: quia si esse vniuersale prius conuenit vniuersalibus, quam singulari: ergo Petrus erit vniuersalis: & quia Petrus est vniuersalis, homo est vniuersalis, quod est aperte contradictionem inuolvens, sicut & illam hæc noua inuoluit opinio, Denominationes vero rationis, cuiusmodi sunt esse vniuersale, &c. quia conueniunt (nā de istis loquimur) naturæ, prout cognitæ & sub tali conceptu non possunt singularibus conuenire: er

go. Præterea, nam cognitio naturæ etiam in vniuersali, solum terminatur ad naturam in vniuersali, & non cognitam: & sic solum refertur ad cognitionem, seu ad cognoscentem: ergo vt sic non habet formaliter rationem vniuersalem, quia vniuersale essentialiter dicit ordinem ad inferiora: ergo necessarius est alius in ipsa natura respectus, quo formaliter ab intellectu ad inferiora dicatur relata. Discursus est clarus, & patent omnes assumptæ præmissæ. Præterea per hoc quod natura cognoscitur secundum istos manet vniuersalis. Tum sic arguuntur: Illa non est in se vniuersalis & respiciens inferiora: sed forma illa, cognitio, verbi gratia, vel conceptus non respiciunt inferiora, sed solum habent pro termino naturam communem: non enim conceptus homo vt sic repræsentat & dicit ordinem ad Petrum, vt sic: sed est diuersus conceptus hominis & Petri, & hominis conceptus abstrahitur à Petro: ergo non possunt esse forma vniuersalis, nam forma vniuersalis debet dicere ordinem ad inferiora vniuersalis, siquid est illius essentia constitutiua. Si de essentia albedinis est disgregare visum, debet albedo dicere ordinem ad visum disgregandum, & sic in reliquis. Præterea, naturam esse vniuersalem est in ipsa natura aliquid non reale: ergo rationis: ergo forma illius constitutiua est aliquid rationis. Prima pars antecedentis probatur: quia ante cognitionem in communi, vel abstractionem, natura non erat vniuersalis, & postmodum est: ergo in se habet aliquid quod antea non habebat: & in ipsa non est aliquid reale: quia per meam cognitionem incredibile est ponere me aliquid reale in natura Rhinocerotis abstracta, quæ est apud Indos. Videantur pro hac conclusione rationes superius allatæ quæstione secunda, conclusione prima, & septima, & Caietanus de ente & essentia, capite quarto circa illa verba. Relinquitur ergo & ex vniuersis præceptis logicalibus. Multæ pro hac conclusione rationes adduci possunt: quia opposita doctrina omnibus illis contraria est.

3. Conclusio.

Pro secundo puncto quæstionis sit tertia conclusio, quod repræsentat iste conceptus, homo, qui est conceptus vniuersalis, est natura humana secundum se, & secundum ea, quæ sibi conueniunt, secundum suam essentiam. Et hæc natura secundum se est, quæ affirmatur de indiuiduis, licet habeat conditionem vniuersalem, vel superioris modo iam supra explicato, ex eo quod est obiectum huius conceptus, quæ quidem vniuersalitas est conditio, vt de inferioribus affirmetur. Conclusio hæc est D. Thomæ expressa cap. 4. de ente & essentia, & Domini Caietani ibidem. Vnde quod corre-

spondet conceptui homo, qui est vniuersalis, non est natura in aliquo modo particulari, sed natura secundum se, & ideo non est illius obiectum singulare aliquod, nec omnia simul, sed solum natura secundum se, & secundum sua prædicata quidditatiua, quæ natura in re est. Modus autem vniuersalis, qui illi conuenit habet sane ex eo, quod sic in intellectu repræsentatur. Videatur Caietanus supradicto capite prope finem. Hæc conclusio probatur: Nam quando dico, quod Petrus est homo, idem est, quod dicere, Petrum esse animal rationale: ergo quod correspondet huic conceptui, essentia hominis est, & hæc est in omni homine, id est, non includit singularitatem, nec vniuersalitatem in sua ratione: ergo. Et præterea probatur conclusio: nam constat quando intelligimus hominem per istum conceptum homo, non intelligere nos singulare aliquod, nec omnia simul, sed solum hominis essentiam: ergo homo secundum prædicata quidditatiua est obiectum illius conceptus, & non singularia: nam illa intelligerentur in obiecto. Præterea: Nam de obiecto illius conceptus habetur scientia: sed scientia non habetur de singularibus, scilicet primo & per se: ergo per se significatum illius conceptus non est singulare aliquod, sed hominis essentia. Bene verum est, quod hæc essentia est in singularibus: sed singularitas non repræsentatur per illum conceptum, nec similiter vniuersalitas, sed consequitur ad cognitionem, seu ad conceptum, vt diximus, & dicemus, consequitur inquam: quia ponitur per illam esse cognitum, quod est proximum vniuersalitatibus fundamentum. Et hanc conclusionem non amplius probo: quia satis acute explicatur à domino Caietano, & probatur vbi supra, doceturque apertissimè à Diuo Thoma ibidem. Modo respondendum est ad argumenta.

Diffoluantur argumenta.

Respondetur primò ad primum argumentum desumptum ex varijs Diui Thomæ autoritatibus nunquam sibi contrarijs, quod cum Diuus Thomas asserit, cognitionem esse vniuersalem formam, idem est ac si dicat, esse fundamentum formæ vniuersalis: nam quia esse cognitum in communi, quod fundatur in cognitione, est proximum fundamentum vniuersalitatibus, ideo cognitio vocatur à Diuo Thoma forma vniuersalis, satis vscitatum est apud Logicos, cum agunt de intentionibus, quæ sunt rationis entia, & minimæ entitatis, loqui de fundamentis, quæ sunt clariora loco formarum, quæ in illis

illis fundantur, & accipere fundamentum pro re fundata. Et secundum hæc rationem Diuus Thomas cognitionem loco secundæ intentionis, quæ est rationis relatio accipit dum dixit esse formam vniuersalem. Et cum in primo loco dixit hominem non esse vniuersalem, nisi quia consideratur, vniuersaliter accipit considerari & cognosci, sicut verè est pro fundamento. Et dixit, quod fundamentum, & radix vniuersalitatibus est cognosci: constat autem optime nos dicere, hominem esse patrem, quia generat: nam generatio fundamentum est, & causa relationis in creaturis. Et ita sunt sequentes autoritates explicandæ. Alia explicatio esse potest, quod cognitio, & conceptus est forma vniuersalis in repræsentando: nam tota forma & essentia vniuersalis in repræsentando, est vniuersalis conceptus. Et quando rursus inferius dicit, quod vniuersale in anima est accidens, loquitur de vniuersali in repræsentando. Cum vero vocat accidens intentionem secundam, accipit cognitionem loco secundæ intentionis, id est, secunda intentio fundatur in cognitione, & esse cognito. Et ita in sequentibus explicandus est autoritatibus. Alias explanationes supra dedimus ad hunc loquendi modum Doctorum quæstione præcedenti.

Ad 1. arg.

Ad secundum iam respondetur, quod licet secunda intentio generis constitutiua vniuersalis alterius sit singularis in essendo, est tamen essentialiter vniuersalis vt quo, & id quo constituitur essentia vniuersalis, quia habet virtutem & essentiam secundum quam possit referre naturam denominatam ab illa ad sibi inferiora formaliter, sicut conceptus hominis in essendo singularis est: quia in subiecto singulari, scilicet, in anima, & tamen in repræsentando est vniuersalis, quia repræsentat naturam sine conditionibus singularibus, quæ in multis reperitur. Nec exemplum adductum de paternitate aliquid valet, quia omnes illi filij sunt vnus terminus, & non sunt filij aliquid inferius ad patrem, vt pater est metaphysicè loquendo.

Ad 2. arg.

Ad tertium respondetur, quod intentio vniuersalis verbi gratia, intentio generis, quæ fundatur in animali, quod singularissimum est, & subiectum censetur quid singulare per ordinem ad illam intentionem animal, verbi gratia, quia nullum magis particulare subiectum potest illius intentionis dari. Nam etsi sit quid commune in ordine ad inferiora animalia, non tamen in ratione fundandi intentionem huius generis communitatem habet: ed quia illa fundatio fit mediante modo fundandi, vt sit indiuisibile, est illa intentio singularis nec inhæret illa intentioni animali, sed obiecti-

uè est in intellectu cognoscente naturam, & illam intentionem. Et ita potest illam vniuersalem d. nominare, & ipsam esse singularem in essendo, & vt diximus in intentionibus essentialiter est vniuersalis, & vt quo, & accidentaliter est quid indiuiduum vt quod.

Ad 3. arg.

Ad tertium respondetur, quod non est idem rem esse cognitam in vniuersali, & formaliter esse vniuersalem: quia sic esse cognitum, vt sepe asseruimus, proximum fundamentum est vniuersalitatibus: est tamen vniuersalis illa natura metaphysicè, & ita potest affirmari de multis. Et posse affirmari de multis sic non est passio vniuersalis formaliter accepti, sed vniuersalis metaphysicè. Nam passio vniuersalis formalis, est prædicabilis formalis, quæ est relatio rationis, & secunda intentio quæ tunc formaliter non est in illa natura, sed proximè, de quo supra actum est.

Ad confirmationem respondetur, quod est vnum in multis metaphysicè non logicè. Quid ergo est quod deficit vt sit vnum in multis logicè. Respondetur, quod deficit relatio rationis, quæ est secunda intentio in esse formali, à qua natura habet vnitatem vniuersalis formaliter: sicut pater non habet relationem patris formaliter, vsque dum habet relationem paternitatis. Et si intelligatur in solo generandi actu, non intelligitur formaliter pater, & loquamur in hominis natura, vt clarius pateat. Et per hoc patet ad quartum.

Ad 4. arg.

Ad 5. arg.

Ad quintum respondetur, quod solutio ibi data est sufficiens. Et cum dicitur, illa natura non est diuisa in inferiora concedo: ergo est indiuisa, siquidem est, respondetur, quod est indiuisa fundamentaliter proximè, & ita non est diuisa, fit autem vna natura in ordine ad inferiora formaliter, cum habet relationem rationis, quæ est secunda intentio.

Ad argumenta pro secunda parte quæstionis.

Ad primum responderetur, quod id cui immediate tribuitur forma vniuersalis, est natura secundum se, hoc est homini tribuitur esse speciem, homini inquam, non secundum quod est singularis, sed secundum quod homo, licet vt habeat natura secundum se, hanc intentionem vniuersalem, sit necesse esse in intellectu. Nam sicut singularitas accidit naturæ hominis, prout in particularibus existit: ita vniuersalitas, prout in intellectu est obiectiuè. Et cum dicitur, quod inter conceptum, & singularia nihil mediat, negandum est hoc: nam mediat obiectum repræsentatum per conceptum, scilicet, hominis, ideoque

per rationē à singularibus distinguitur. Quinimo singularibus cōueniunt hęc prædicata, esse risibile, verbi gratia, per hoc mediū, quod est homo, & homini conueniunt primo, & per se, & ratione illius conueniunt singularibus. Et homo primò, & per se cognitus & singularia secundariò & reflexè cognita sunt, & icita. Et homo quantum ad naturam quam dicitur, tenet se ex parte rerum, seu est in rebus, & quantum ad modum vniuersalitatatis tenet se ex parte intellectus, & est in intellectu obiectiuè, & conceptus fertur in rationem hominis, vt sic, & facit fundamentaliter proximè distinctionem in natura hominis, vt sic, à naturis particularium hominum

Ad secundum respondetur, quod homo secundum se affirmatur de suis inferioribus, vt habet tamen conditionem vniuersalis. Et ista natura realiter est plurificata in pluribus, & ita prædicatur de pluribus, & est facta vna per intellectū, & ita est conditio esse in intellectu, vt affirmatur de multis vna natura, vna in quā, secundū rationē. Et cū natura secundū se sit aliquid reale, aliquid reale est quod affirmatur de indiuiduis, licet cōditio affirmādi, & tribuens intentionem vniuersalis, sit aliquid rationis. Cum verò dicitur, ergo si aliqua entitas realis affirmatur de Petro & Paulo, ergo Petrus & Paulus sunt idem cum illa reali entitate: ergo etiam sunt idem inter se, respōdetur, quod entitas realis, nimirum natura secundum se affirmatur de Petro & Paulo, sed multiplicata in illis affirmatur de illis, & facta vna per intellectum: sed hęc cōditio rationis proueniens ab intellectu, est cōditio affirmādi, non quod affirmetur: nam sic aliquid rationis affirmaretur. Illa verò maxima, Quæcunque sunt eadē vni tertio, sunt eadem inter se, explicatur à D. Thoma 1. par. quæst. 28 art. 3. ad primum, & habet verum in his, quæ sunt eadem vni tertio re, & ratione. Constat autem Petrum, & Paulum non esse idem vni tertio re & ratione: nā homo ratione distinguitur ab illis; & ita non sequitur, quod sint idem inter se. Licet enim sint idem cum homine, non tamen sunt idem inter se. Quod autem sint idem cum homine, dixit Porphyrius cum asserit omnes homines participatione speciei esse vnum hominem. Videatur etiam Caietanus solutione ad primum ibidem.

Ad tertium Respondetur, quod natura secundum se, est quæ correspondet huic conceptui, homo, & illa realis est. Vna tamen in omnibus secundum rationem, & realiter, plurificata in illis pro illa parte, qua plurificata reperitur in indiuiduis diuersa, & pro illa parte, qua est vna aliquid superius est & de illis vnum affirmatur, non tamen vnum in re, sed vnum

ratione. Esse tamen vnum ratione est cōditio affirmādi, non quod affirmatur. Itaque est vna in multis secundum rationem, & non affirmatur illud ens rationis de illis, sed natura realis, quæ multiplex est in re, & vna in intellectu. Et profecto, si hoc ignoremus quid sit vniuersale nescimus, nec vnum existens in rebus pluribus identificari potest, bene tamen vnum existens ratione, & quod est vnum per rationem, quia omnis natura, quæ est in rebus multiplex facta, vna manet per intellectum sublatis illis conditionibus distinguētibus. Et ita cum sit in rebus multiplex manet in rebus & vna in intellectu. Nam cognitio in vniuersali non tollit naturam, à rebus ipsis, sed in cognitione separat indiuiduales proprietates. Sicut color, qui videtur à potentia visiva, vel est color, sine sapore, vel est color, cum illo. Non sine illo, quia non est in rebus color sine sapore, sed cum illo non potest videri quia non est obiectum visus, hoc argumentum etiam nihil valet, quia color, qui est coniunctus saporis videtur à visu, & est obiectum eius color sine sapore, est tamen sine sapore in potentia visiva, & cum sapore in re & illud esse sine sapore in potentia visiva per suas species est conditio vt videatur.

Ad quartum respondetur, quod eadem natura secundum se abstrahitur à diuersis hominibus, & cognoscitur, ab illis, quia species, quælibet abstracta eandem naturam secundum se representat, sicut cum albedo à pluribus videtur, verum est, quod visiones & cognitiones sunt diuersæ: & natura humana cognita in cōmuni à Petro & à Ioanne in ratione cogniti est diuersa, quia diuersis entibus rationis consecutis ad diuersos intellectus denominatur cognita. Et vtrū sint diuersa dicenda vniuersalia specifica numero, vtrū inquam, sunt dicendæ duæ species secunde intentionaliter, dicendum est de illis, ac si duo homines haberent eandem albedinem, vel duæ personæ sanctissimæ Trinitatis sumerent eandem humanitatem: de quo vide tertia parte, & hoc est difficile explicatu. Et si quidem eadem natura est, quæ cognoscitur, & prædicatur, dicendum est de illa, sicut dictum est de natura humana ab vno homine in cōmuni cognita. Et hoc ipsum Angelus videt, vel si non videt, hoc ipsum, voca ipsum in testem ad oppositum probandum. Et profecto si natura abstracta à Petro esset tantum in illa non esset vniuersalis, quia non prædicatur de pluribus, siquidē nō est in illis, & homo abstractus à Petro existente Romæ, idem est cum homine abstracto hic, quia vniuersalia abstracta hunt à loco & tempore. Nam si ab illis dependerent corruptibilia essent per se, nec possent

sent sciri per se. Ad vltimum dicam capite de genere.

Præambula ad quæstionem.

QUÆSTIO. XVIII.

Vtrum natura habeat rationē vniuersalis, quando species eius seruetur in memoria in intellectu, etiam sine actuali cōsideratione intellectus.

HT videtur quod non. Primò: Nam ex modo essendi, quem tunc habet in intellectu, non est intelligibilis in actu primo nec secundo: ergo non est vniuersalis vilo modo. Consequentia est euidēs, & probatur antecedens. Quod non sit intelligibilis in actu primo, probatur, quia est necesse vt intellectus se conuertat ad phantasma ad hoc quod intelligatur illa natura: ergo, Probatur antecedens, quia oportet intelligentem phantasmata speculari. Consequentia probatur: nam quælibet natura etiam si non habeat speciem sui in intellectu est intelligibilis, sicut ipsa, scilicet, per conuersionem intellectus ad phantasma; ergo illa non est intelligibilis in actu primo, magis quam quælibet alia natura, quæ potest intelligi per conuersionem intellectus ad phantasma.

Et confirmatur hoc argumentū, & amplius eius vis explicatur. Nam ex modo essendi, quæ habet natura illa in memoria, ita se habet sicut quodlibet accidens existēs in intellectu, quod non est intelligibile in actu primo, vt patet in scientiæ notitia: ergo non potest natura esse ibi vniuersalis.

Secundum argumentum: Species vt est in memoria, solum habet esse commune accidentis, quod est inhærere, & non habet prout ibi est proprium speciei, scilicet, representare obiectum, & concurrere ad cognitionem: ergo prout ibi est natura, non est vniuersalis. Probatur consequentia: Nam vt natura sit vniuersalis est necesse quod habeat speciem sui in intellectu secundum rationem propriam speciei, quæ est concurrere ad intellectiōem, vt principium ipsius, quod ibi non habet.

Tertio: Sequitur, quod sit concedendum sine actuali operatione intellectus esse vniuersalia in intellectu, quod videtur falsum: nā vniuersalia in fieri, & in cōseruari dependēt ab intellectu. Probatur sequela: quia sine actuali operatione intellectus sunt species in memoria intellectiua.

IN hac re sunt duæ opiniones extremæ, & alia media: Prima opinio est, quæ magister meus Michael Adrianus vir & ingenij acumine & summa eruditione insignis, virtutibus etiam clarus, ex cuius doctrina nonnulla in his quæstionibus deciduntur, qui dicebat, vt homo possit dici actu vniuersalis in esse obiectiuo, seu metaphysicè (nam de isto vniuersali est fermo) est necesse, quod natura humana sit in specie intelligibili, cum vsu actuali illius speciei, & actione actuali intellectus agētis. Nā species dupliciter potest considerari. Vno modo vt qualitas est inhærens intellectui, alio modo vt species est, & vt exercet rationem speciei, representando rem intellectui actu. Et requiritur vt sit vniuersalis natura, quod sit in specie hoc secundo modo: & non sufficit esse primo modo. Et ratio est: nam vniuersale in prædicando, & essendo debet esse obiectum vniuersalis in representando. Sed tunc quando species est in memoria intellectiua non est vniuersale in representando, quia nulli intellectui fit representatio in actu, & ita natura actus non est vniuersalis, sed bene in habitu sicut est ipsius speciei representatio. Et soluebat argumēta Domini Caietani dicēdo, quod natura secundum quod est in memoria non representatur intellectui actu sine conditionibus indiuiduantibus, & nec secundum modū essendi, quem seruat in memoria est comparabilis, nec intelligibilis in actu primo.

Altera opinio est Domini Caietani asserentis, illam naturam esse vniuersalem actu in esse obiectiuo, ex hoc quod eius species est in intellectu, etiam si actu non consideretur illa natura ab intellectu. Et probat Caietanus primò: nam homo est in illa specie representatus sine conditionibus indiuiduantibus: ergo secundum esse, quod ibi habet est vniuersalis. Antecedens patet: nam illa species est species naturæ, & non conditionum indiuiduantium quia ab illis conditionibus fuit abstracta. Consequentia patet: nam vt aliquid sit vniuersale nihil aliud requiritur, quam quod representetur sine conditionibus indiuiduantibus. Prætereà: nam esse naturæ in illa specie est esse rationis, sed hoc esse nullum aliud est quam esse vniuersalis & abstracti: ergo. Prætereà: nam esse esse vniuersalem in actu nihil est aliud, quam esse intelligibilem in actu, sed ratione speciei existentis in memoria res dicitur intelligibilis actu, licet non sit actualis consideratio intellectus: ergo est vniuersalis actu. Probatur antecedens, quia est in multis ex eo quod est sine conditionibus indiuiduantibus.

Quarto: Nam vt res sit vniuersalis actu, factis est

1. Argu.

2. Arg.

3. Argu.

1. Opin.

2. Opin.

vis est, quod in potentia proxima sine noua abstractione sit comparabilis ad inferiora, & de illis prædicabilis, sed res, quæ habet speciem sui in memoria intellectiva ratione illius habet hoc: ergo. Nam ratione illius speciei, est intelligibilis actu: ergo comparabilis. & prædicabilis. Hæc sunt huius opinionis argumenta.

Tertia opinio, quam dixi mediam asserit naturam, per speciem sui in memoria esse vniuersalem in actu primo in complete, complete, verò esse cum est speciei actualis usus quia completur & perficitur species in ratione speciei per reductionem illius ad actum.

Dissoluitur questio.

Scd quamuis reputem magistri mei subtilem, & probabilem opinionem, sed magis vero conformem censeo opinionem Caietani. Maxime, quia, ut supra visum fuit species est similitudo formalis, licet imperfecta naturæ illius: ergo hæc similitudo naturalis est: ergo, sicut imago representat Imperatorem quantum est de se alicui, & est actualiter signum, licet non exercent actu eius rationem: ita illa species actu est signum formale naturæ humanæ, sine conditionibus indiuiduantibus & refertur ad illam, representando illam, sicut eius imago, sine particularibus conditionibus, licet hæc representatio non exercent usum alicui intellectui, quod non est ex defectu suo. Quam ob rem natura est representata sine determinatione. Et ita vniuersaliter verum est, quod non est actualis usus speciei, ut sit vniuersalis in actu primo, sicut intelligibilis in actu primo, & in aptitudine proxima. Vnde non requiritur usus speciei, ut sit vniuersalis in actu primo, bene tamen ut sit vniuersalis natura in actu secundo. Et præterea quia quod actu res cognoscatur, licet sit causa verbi, non tamen est causa similitudinis alicuius in specie sed solum reductionis ipsius in actum secundum: ergo si modo est vniuersalis propter representationem actu sine conditionibus, ita ante etiam erat vniuersalis, & representabat rem intellectui ex parte sua, si intellectus vult considerare naturam per illam seu potest facere, quod representetur actu natura intellectui in actu secundo per illam, quod sufficit, ut sit vniuersalis. Videatur etiam ad hoc D. Tho. prima parte quæstione 57. articulo. 4 & Caietanus ibidem.

Dissoluntur argumenta.

Ad argumenta in contrarium respondetur Ad primum dicitur, quod illa natura ex modo essendi, quem ibi habet, potest intelligi in actu primo, si autem debemus nos conuertere adphantasmata speculanda, non est propterea quod natura sic representata non sit vni-

uersalis, sed quia est necessaria ex natura nostri intellectus quod dum ipse intelligit sit phantasma in actu, & ita de se illa bene poterat ex sua vniuersalitate intelligi, vnde vniuersalis est. Et nota, quod licet species non sit similis obiecto formaliter sufficit esse similis obiecto virtualiter tanquam potens causare similitudinem, ut res, cuius species est in intellectu, dicitur esse vniuersalis. Nam secundum illam dicitur vniuersalis, in actu primo, & sic habet in se vniuersalitatem, non quæ proueniat à representatione speciei, sed quæ proueniat ex hoc, quod habet speciem sui in intellectu, secundum quam potest proxime comparari, & cognosci & prædicari. Et hoc habet ex eo quod est abstracta species naturæ, & non conditio num indiuiduantium: nam tunc hac de causa in natura resultat aliqua denominatio, scilicet vniuersalis in actu primo.

QVÆSTIO XIX.

Vtrum hæc propositio sit vera,
Hæc natura est vniuersalis,
hæc natura est species, ostendendo hominem.

In hac quæstione nostrorum causa aliqua minutiora breuiter disputabimus. Ad quæstionem aliqui respondent, supradictas propositiones esse veras, si non sit appellatio: nam si fiat appellatio, facit hunc sensum, quod per conceptum huius naturæ, homo est species, & vniuersalis. Sed hoc est falsum: quia conceptus huius naturæ est singularis, & illi non potest competere prædicatum. Si non faciat appellationem est vera, quia hæc natura non per conceptum huius naturæ, sed per conceptum commune hominis est vera. Sed respondetur, hanc propositionem esse veram, etiam stante appellatione: & ita dicimus omnes cum concipimus hominem in communi, hæc natura sic concepta est species. Et secundo, quia illa dictio, hæc natura determinat hominem, verbi gratia, communiter conceptum: sed homo sic conceptus est species: ergo & illa dictio, hæc etiam potest demonstrare naturam specificam in communi, quæ hæc vocatur, quatenus est distincta à natura equi. Et ita loquitur Diuus Thomas, cap. 4. de ente, ubi dicit, hæc natura habet duplex esse, & c. Et ita ad argumentum respondetur, quod appellat conceptum proprium illius naturæ, in communi tamen, qui dicitur, hæc natura, & demonstratur ad intellectum, hæc

Præ hæc propositio sit necessaria, homo est species.

Hæc verò propositio est neganda, hic homo est species: quia iam ex communi modo concipiendi denotat hominem singularem cui esse speciem non conuenit. Si inquiras vtrum hæc propositio sit necessaria, vel contingens, homo est species, animal est genus, est vniuersale. Respondet aliqui ex nostra schola esse necessariam, & probant. Primo: quia propter appellationem facit hunc sensum, homo ut concipitur conceptu communi est species: sed hæc est necessaria, sicut illa est necessaria, homo, ut habeat albedinem est albus, seu disgregat visum secundo: quia supradictæ propositiones nunquam possunt esse falsæ: ergo sunt necessariae. Consequentia est euidens, antecedens probatur. Nam cum prædicatum appellet conceptum subiecti, semper asert secum conditionem requisitam, ut conueniat subiecto. Alia opinio est opposita asserens esse contingentem, quia reddit hunc sensum, homo, qui concipitur conceptu communi est species: sed accidit homini, quod concipitur conceptu communi: ergo & quod sit species: præterea, quia si homo necessario est species, ergo necessario est vniuersalis: & ita non accidit esse vniuersale illi, quia cui necessario conuenit prædicatum inferius, necessario conuenient prædicata superiora. Et præterea, nam D. Tho. c. 4. de ente & essentia, dicit accidere homini esse speciem ex eo, quod est in intellectu: sicut accidit homini esse album ex eo, quod est in singularibus.

Notandum in hac re, quod propositionem necessariam vocamus illam, cuius prædicatum non potest separari à subiecto, ex quacunque causa hoc proueniat, & propositionem contingentem illam vocamus, per oppositum, quando prædicatum potest non conuenire subiecto.

Dico primo. Hæc propositio est accidentalis, homo est species, & his similes. Probatur: quia homini conuenit esse speciem ex eo, quod à me cognoscitur conceptu communi: sed potest non cognosci: ergo tunc non erit species. Et præterea: nam humillimus doctor c. 4. de ente & essentia in principio dicit in hæc verba: Hæc natura habet duplex esse, vnum in singu-

laribus, aliud in anima: & secundum vtrumque consequuntur accidentia dictam naturam, & infra relinquitur, ergo quod esse speciem accidat naturæ humanæ secundum illud esse quod habet in intellectu: ergo esse speciem est accidens naturæ: & constituitur ex hoc esse propositio non necessaria.

Dico secundo. Supra dicta propositio homo est species non facit hunc sensum, homo ut concipitur conceptu communi, est species, sed quod esse speciem conuenit homini: quamuis ad hoc requiratur, quod conceptu communi concipiatur. Et quamuis non possit prædicatum competere sine illo conceptu communi, non importatur ille conceptus communis in prædicato, & etiam si importaret conceptum communem ille terminus species deberet importare hoc modo, homo qui concipitur conceptu communi est species: & sicut homini accidit, quod concipiatur conceptu communi: ita accidit quod sit species. Et per hoc patet ad argumenta

Hic etiam potera disputari, quid sit respondendum ad quæstiones, quas de vniuersalibus quaerit Porphyrius, quæ suo tempore erant difficiles: sed iam sunt cuique peritæ. Nam vniuersale & dicit materiale, scilicet, naturam & secundam intentionem. Et si natura quæ substantia secundæ intentioni fuerit substantia, vniuersale pro substrato erit substantia, si fuerit res in corporea, ut angelus, vniuersale erit in corporeum: si fuerit accidentalis natura erit accidens. Et quando Arist. 7. Metaph. tex 45. dicit, vniuersalia non esse substantiam, loquitur de vniuersalibus Platonicis: quia nec erant primæ substantiæ, nec secundæ: quia non erant in primis. Vide D. Thomam opusculo. 55. & Scotus hic.

Potera hic ultimo disputari an sola logica tractet de vniuersalibus sed respondetur, quod de vniuersalibus formaliter, hoc est de forma vniuersalis, ut de obiecto scito sola logica tractat, ut de conditione sciendi ipsa logica & omnes alie scientiæ: quia omnes agunt de rebus in vniuersali. Vide Caietanum libro 1. post. ca. 7.

236

LIBER TERTIVS QVÆSTIONVM LOGICARVM

lium, ea complectens, quæ ad prædicabilia
omnia spectant.

QVÆSTIO PRIMA.

*Quodnam sit obiectum huius partis Logica prædicabile, an
vniuersale, & quonam modo distinguan-
tur inter se.*

1. Arg.

Idetur, quod nullo modo distinguantur vniuersale, & prædicabile. Nam hæc prædicatio est vera, prædicabile est vniuersale: & non alia ratione nisi, quia vniuersale est superius ad prædicabile: ergo nullo pacto formaliter, nec realiter distinguuntur: nam de ista distinctione est sermo. Minor probatur: nam prædicabile essentialiter dicit vniuersale, & vterius addit, affirmari de multis: ergo vniuersale est superius ad prædicabile. Probatur antecedens, quia non potest prædicari de multis, nisi sit in illis: ergo essentialiter includit vniuersale. Et quod addat illud, patet: quia vniuersale ut sic, solum dicit esse in multis vnum, vbi non ponitur prædicabilitas, quod si se habent tanquam superius & inferius nullo pacto distinguuntur, nisi ratione.

2. Arg.

Secundo arguitur, & probatur, quod nec ratione distinguantur. Nam prædicabile, ut dictum est, est vniuersale: sed vniuersale essentialiter est prædicabile: ergo nec ratione distinguuntur. Minor probatur, nam consequentia est euidentis: quia prædicabile est quod potest affirmari de multis: sed vniuersale ut sic, est affirmabile de multis: ergo vniuersale, ut sic est prædicabile: ergo sunt idem realiter, & formaliter. Et ratione minor probatur: quia non possumus ab vniuersalitate separare prædicabilitatem.

3. Arg.

Tertio, nam prædicabile est obiectum huius libri prædicabilium, & hic tractat de vniuersalibus: ergo vniuersale & prædicabile idem sunt. Imo hic non tractatur nisi de vniuersalibus: nam de obiecto sic tractatio in qualibet scientia & arte.

Quarto, idem est obiectum huius artis, & partis eius, sed obiectum logicæ est secunda intentio: ergo subiectum huius libri est secunda intentio, & non prædicabile, nec vniuersale.

4. Arg.

Decisio quaestionis.

Decisio quaestionis.

PRIMA conclusio: obiectum huius libri est vniuersalitas, seu vniuersale. & accipio vniuersale proprie. Probatur ista conclusio: nam in prædicabilibus non agitur, nisi de quinque vniuersalibus, & in hoc tota huius libri cura incumbit, demonstrando passionem vniuersalis, quæ est prædicabilitas: ergo vniuersale est subiectum. Antecedens probatur ex Porphyrio in principio prædicabilium, & in fine, vbi multum laborat, ostendendo prædicabilitatem vniuersalium, & quemodo in hac conueniant & differant. Ita cæsent logici antiqui, ut Petrus Hispanus in principio prædicabilium, Verforis ibidem, & alij multi moderni quos pertransio. Sed antecedens illud probatur. Nam illud est obiectum in scientia aliqua, seu in parte alicuius scientiæ, de quo passionem demonstrantur in tali scientia, & si vocetur iste liber prædicabilium, quia passionem sunt notiores, vniuersale, quod est huius libri obiectum per prædicabile ostenditur & nominatur.

1. Conclus.

Secunda conclusio: Eadem res, quæ est vniuersalis, est prædicabilis: sed prædicabilitas est propria eius passio, & res ab alia intentione

2. Conclus.

deno.

denominatur vniuersalis, & ab alia prædicabilis formaliter. Et ita formaliter loquendo de vniuersali, & prædicabili realiter distinguuntur: sicut possunt duo entia rationis realiter distingui ad hunc sensum, quod forma prædicabilis & vniuersalis proueniunt à duabus intentionibus quæ sunt duæ entitates rationis distinctæ, & hanc voco realem distinctionem, quia si essent entia realia essent realiter distinctæ. Prima pars conclusionis probatur. Quia homo, qui est vniuersalis idem est prædicabilis de multis, nam de hoc prædicabili fit sermo, & sic in reliquis: ergo. Quod sit passio probatum fuit supra in vniuersalibus & probatur per definitionem propriæ passionis. Quod verò res illa denominetur ab alia intentione prædicabilis & ab alia vniuersalis probatur: Nam diuersi effectus non subordinati essentialiter à diuersis intentionibus oriuntur ut patet in intentione subiecti & prædicati generis, & prædicati nominis, & verbi, sicut enim in formis realibus ab alia forma loquendo formaliter homo est homo, & ab alia risibilis, ita in intentionibus ab alia forma debet prouenire vnus effectus, & ab alia alius distinctus: sed prædicabile esse est distinctus effectus formalis ab esse vniuersali: ergo prouenit à distincta forma & intentione. Sed minor probatur: quia diuersi modè diffinitur vnus, atque alius, quinimo vnum per aliud demonstratur: ergo. Et si fiat argumentum: Nam secunda intentio generis essentialiter est vniuersalitas, & facit prædicabile animal: ergo idem est prædicabilitas, & vniuersalitas: maior patet, & minor probatur: nam secunda intentio generis est prædicabilis, ut quo, & impossibile est quod aliquod sit genus per secundam generis intentionem, & quod non sit prædicabile. Respondetur, quod secunda intentio generis dicitur prædicabilitas radicaliter, quia ab ipsa, ut à radice dimanat posito actu intellectus prædicabilitas, sicut risibilitas dimanat ab essentia & forma hominis. Nam ex eo quod considero animalis naturam in multis, & tribuo illi generis intentionem, statim video posse dici de multis, & tribui illi prædicabilitatis intentionem. Et cum genus diffinitur per prædicabilitatem, diffinitur tanquam per suam passionem, sicut si homo diffiniretur per risibilitatem, quæ est eius propria passio. Alij dicunt, quod eadem forma est vniuersalitas, & prædicabilitas, cæterum secundum aliam rationem: nam est prædicabilitas, ut facit prædicabile, vniuersalitas, ut facit vniuersale. Et hoc sufficit ut vnū de altero demonstretur. Est huius sententiæ Verforis in principio prædicabilium. Verum cum differant diffinitione, & non consequantur ad eundem actum intelle-

ctus: quia posita vniuersalitate ut sic non ponitur prædicabilitas, sed est necesse ut adueniat alius actus in intellectu, quo consideretur illa natura ut dicibilis de multis, & sic denominetur prædicabilis, & formæ, quæ consequuntur ad diuersos actus intellectus, distinguuntur realiter in entibus rationis modo iadicto, fit ut ab alia forma vniuersale dicatur tale, & ab alia forma prædicabile. Nam per vniuersalitatem solum refertur natura ad inferiora, ut sic, in quibus nulla formalis mentio fit de prædicabilitate, vsque dum hæc forma adueniat, & ita sunt distinctæ. Sed de his etiã supradictum manet. Et nostra sententia videtur esse Diui Thomæ opusculo 48 cap. 1 vbi sic dicit. De quibus secundis intentionibus nunc dicemus, scilicet, de quinque vniuersalibus, seu prædicabilibus, quæ vniuersalia dicuntur, prout intellectus attribuit eis esse in pluribus: prædicabilia verò prout intellectus tribuit eis dici de pluribus. Vbi vides, quod in diuersis actionibus intellectus fundatur ratio vniuersalis, & prædicabilis: ergo & intentiones consequuntur sunt diuersæ. Et idem videtur dicere Diuus Thomas capite quarto, de ente & essentia circa finem. Vbi sic dicit: Nihilominus tamen illud cui intellectus intentionem prædicationis attribuit, componens id cum altero, non est ipsa intentio generis, sed potius id, cui intellectus tribuit intentionem generis, vbi alia ponit Diuus Thomas intentionem generis & prædicationis seu prædicabilis: nam de generis prædicabilitate loquebatur, & non de prædicatione actuali. Et si dicas, contra: nam in verbis immediatè antecedentibus dicitur, quod ratio prædicationis potest claudi in ratione huius intentionis, quæ est genus, respondetur, quod clauditur sic passio in essentia, non ut pars essentialis eius. Quinimo ex hoc quod Diuus Thomas dicit, quod potest claudi, facit distinctionem vnius & alterius intentionis.

3. Conclus.

Tertia conclusio: Notitia vniuersalium, seu prædicabilium necessaria est ad doctrinam prædicamentorum, ut sciamus illa constitutere, quæ ex generibus & speciebus constant, & indiuiduis. Item est necessaria ad definitionum assignationem, quæ constat genere & differentia, & species est quæ diffinitur. Item ad diuisiones, vbi genus per suas species & differentias diuiditur, & subiectum aliquando per accidentia. Et ad demonstrationem vbi passio per diffinitionem demonstratur de subiecto. Quæ omnia sine horum vniuersalium cognitione sciri nequeunt, cum hic tradatur quid sit genus, species, proprium, differentia, & accidens. Et non loquor de cognitione quæ habetur per hunc librum, vel illum: quia sic poterit

poterit esse utilis, sed de cognitione, quam habet absolute de illis. Hinc sequitur, quam stulte errent illi, qui censent, scientiis perfecte sine logica haberi posse, cum sine istis nequeat haberi, quæ solum in logica docentur.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. Arg.

Ad primum respondetur, quod illa prædicatio est vera, quia intentio prædicabilis & vniuersalis eidem materiali conueniunt, ut supra dictum fuit in intentionibus, questione 8. lib. 2. Et non est vniuersale superius, sed id quod est vniuersale est subiectum intentionis vniuersalis, & prædicabilitas, ut ad radicem consequitur ad vniuersalitatē, de quo etiam supra diximus.

Ad 2. Arg.

Ad secundum respondetur, quod vniuersale per se est prædicabile, non verò essentialiter. Et cum diffinitur, quod vniuersale est affirmabile de multis definitur per tuam passionem: & potest esse vniuersale formaliter per formalem intentionem, & adhuc non habere illam naturam secundam intentionem prædicabilis formaliter, si non accedat actus intellectus, per quem formaliter habet esse, & etiam in quo fundatur ut in formali fundamento. Nam in actu in quo fundatur generis intentio, non fundatur prædicabilitas, ut in formali fundamento. Et hoc bene nota: nam fundamentum formale prædicabilis est cognoscere naturam, seu naturam esse cognitam, quatenus potest de multis affirmari, & tunc tribuit intellectus intentionem prædicabilis generis. Nam Petro non tribuit intentionem prædicabilis de multis, quia vides non posse de multis affirmari. Quam ob rem bene potest per considerationem, quinimo & in esse formali vniuersali separari ab alio.

Ad 3. Arg.

Ad tertium argumentum respondetur, quod hic tractatur de vniuersalibus, & per sua essentialia, & per suam passionem notioem, quæ est prædicabilitas. Et ita dicitur hic tractari de prædicabilibus, ponendo passionem, ut tendamus in essentialiam.

Ad 4. Arg.

Ad quartum respondetur, quod est idem obiectum formale, materiale verò est diuersum, sicuti idem est obiectum physica & partium eius formaliter, sed materialiter differunt. Vniuersale autem est inferius ad secundam intentionem, & differt ab illa in ratione obiecti partialiter, & materialiter: formaliter vero eadem est ratio considerandi in vtroque.

Hæc questio ad hunc librum vice prologi deseruiet.

QVÆSTIO. II.
Quot sint prædicabilia, seu vniuersalia.

De hac questione hic disputo, ut futuræ tractationi terminum præfigamus, ne de tot prædicabilibus, quot aliqui multiplicant, perscrutemur.

Videtur quod sint plures quam quinque. Nā ens est vniuersale, siquidem est prædicabile de multis, nimirum de hoc ente, & de illo, & tamen nullum quinque, quæ Porphyrius designat, est: ergo sunt plures, quam quinque. Item accidens est affirmabile de multis: ergo est vniuersale; nec tamen est aliquod eorum. Et hoc argumentum habet maiorem difficultatem, si fiat sermo de accidente completo: nā est vniuersum, & de multis prædicabile, & tamen non est aliquod ex Porphyriani prædicabilibus. Nam si aliquod deberet esse, maxime genus: sed hoc non, quia sic non esset nisi vnum prædicamentum omnium accidentium, & alterum substantiæ, quod est contra Aristotelis doctrinam ponentis decem prædicamenta: ergo.

Secundum argumentum: Nam definitio, ut animal rationale est prædicabilis de multis vniuersè in quid, & non est aliquid ex numeratis à Porphyrio: ergo & etiam homo albus de multis prædicatur, & non potest dici, quod sit aliquod ex illis: ergo.

Tertio: Materia prima, anima, punctum, vnitas de multis affirmatur, nec sunt aliquod prædicabile positum: ergo.

Quarto: Aliquis homo prædicatur de pluribus in quale, siue in cuiusmodi vniuersè: ergo est prædicabile, & non est aliquod de Porphyriani præter illa: ergo alia sunt prædicabilia: non ergo sunt tantum quinque. Idem est dicendum de persona, quæ prædicatur de pluribus in quid vniuersè: nam Petrus est persona, Ioannes est persona, & idem de supposito: ergo.

Quinto: Non leo, non canis prædicantur de pluribus, ut patet, quia Petrus est non leo, Ioannes similiter, & non sunt in aliquo ex illis quinque: ergo. Minor probatur: quia non videtur esse prædicatum essentialē hominis, cum conueniat Angelo, & accidenti, ut albedini. Et non est prædicatum transcendens, nec ens est accidens hominis, cum non possit abesse ab illo: ergo nec prædicatur in quid, nec in quale accidentale, nec essentialē: ergo in nullo prædicabile Porphyrij est: in alio ergo debet collocari.

Sexto

6. Arg.

Sexto. Omnia prædicabilia sunt species vniuersalis, ita quod vniuersale est genus ad illa: ergo non sunt dicenda quinque prædicabilia, sed vnum tantum. Antecedens patet & probatur consequentia: Nam si omnia decem rerum genera haberent vnum genus commune & non essent decem, sed vnum genus rerum, ad quod omnia reducerentur, sed sunt hæc omnia reducta ad vnum vniuersale & prædicabile, non ergo sunt quinque, sed vnum. Et confirmatur: Nam prædicabile & prædicatum idē sunt: Sed, secundum Aristotelem primo topicorum capite 4. tantum sunt quatuor prædicata, & ibi numeravit diffinitionem: ergo tantum sunt quatuor prædicabilia. Et infra videbimus multa argumenta cum tractemus de quolibet prædicabili in particulari ad probandum, quare sunt plures quam quinque, ut cum voluerimus probare differentiam atomam & subalternam specie differre.

7. Arg.

Septimo Nulla est firma ratio ad inueniendum numerum prædicabilium: non ergo certus illorum statuendus est numerus. Antecedens patet. Nam Soto dicit, quod est sumēdus per ordinem ad primam substantiam, & si quis hoc negauerit non est certa probatio illius præsuppositi Albertus dicit per ordinem ad inferiora, & Caietanus alia procedit via, nec villo certo nititur fundamento: nec ergo certum est quinque tantum esse prædicabilia: nā licet Porphyrius dixerit esse quinque, sed non probauit.

Deciditur questio.

1. Conclusio.

Prima conclusio: Tantum sunt quinque prædicabilia, nec plura, nec pauciora, & ista sunt genus species differentia, proprium, & accidens. Hanc conclusionem, ut communem omnibus fere grauisimis logicis asserimus: illam tenet expresse. 1. Thomas opusculo 48. capite 1. Porphyrius in suis prædicabilibus, Auerroes, Alexan. & Niphus primo Topicorum capite tertio, quarto & septimo. Simplicius in ante prædicamentis citans Iamblicum, & alios antiquos: Albertus de vniuersalibus cap. nono, Auicena capite de specie & Scotus questione 12. vniuersalium Ioannes Angelus Mancii questione 9. Amo. capite de genere Bruxelis ibi questio 1. Verforis in prædicabilium principio, & ibidem Frater Petrus Hispanus ordinis Prædicatorum, Toletus quest. 1. prædicabilium, Soto in vniuersalibus quest. 1. Ayala quest. 1. vniuersalium, Canterus in initio prædicabilium Mercado in fine prædicabilium Fonseca lib. 2. institutionum capite septimo ad finem. Et hanc conclusionem diuersimode probant autores. Soto illam pro-

bat sumpta proportione à composito naturali. Nam sicut in hoc composito sunt quinque. Ipsum compositum, materia & forma, proprium, quod competit ratione formæ, & accidentia, quæ accidunt ratione materiæ singularis: ita in composito metaphisico sunt alia quinque, quæ fundant quinque intentiones prædicabilium, seu vniuersalium. Compositum, quod est species, ut homo, cui correspondet secundum prædicabile species scilicet logica. Materia metaphisica, quæ est genus scilicet animal, supra quod fundatur, seu cui correspondet genus logicè, loquendo, Forma, quæ est rationale, cui tertium prædicabile correspondet differentia. Sequuntur ad hoc compositum ratione formæ & materiæ in communi aliquæ proprietates, & his correspondet quartum prædicabile, & supra illas fundatur, ut supra risibilitatem corruptibilitatem ratione materiæ individualis sequuntur accidentia communia, & his innitur quintum prædicabile. Nec aliquid quidpiam potest considerari, quod ad hæc non reducatur: ergo nec aliquid præter dicta prædicabile reperiri valet. Nam compositum logicum metaphisico est proportionandum, & quod dicimus de hac especie in particulari, de omni: siue sit substantialis siue accidentalis, dicendum est. Sed si aliquis negauerit, non debere correspondere prædicabilium numerum prædictis partibus speciei certe non habemus firmam rationem, quæ hoc conuincat. Secunda probatio doctissimi Magistri hæc est: Nam omne prædicatum (& loquimur de prædicatione directa) aut prædicatur de aliquo essentialiter aut accidentaliter. Si essentialiter, aut quidditative aut qualificative. Si primum, aut de pluribus differentibus numero: & illud est species: aut de pluribus differentibus specie & est genus. Si in quale essentialē est differentia siue accidentaliter vel consequitur ad essentialiam & est proprium, vel ad conditiones individuales, & est accidens commune quinti prædicabilis, & non videtur quis alius sit modus prædicandi: ergo.

Sed si aliquis dicat (ut dicit Caietanus) prædicationem illam essentialē in quale diuidendam esse: nam alia est de pluribus numero differentibus, & est differentia atomæ; vel de pluribus specie differentibus, & est subalterna. Et præterea quod est alius prædicandi modus, scilicet, in cuiusmodi, quo modo prædicatur aliquis homo, certe non adduceretur conuincens argumentum contra illum quāuis solueret argumenta probabiliter. Quam ob rem hæc nostra conclusio non

est demonstrata, nec certo probata, sed solum topicè, & probabiliter multum.

Præterea probatur nostra conclusio: quia vniuersale est vnum in multis (vt dictum est supra ex Aristotele) quod secundum omnes constituitur per essentialiẽ ordinẽ ad inferiora: ergo diuersitas vniuersalium debet sumi penes diuersum ordinẽ respiciendi inferiora, in quibus est. Sed quod est in inferioribus, vel est essentialiter in illis, vel non essentialiter. Si essentialiter, aut dicendo totam essentialitẽ illorum, & sic erit species, quæ propterea dicitur prædicari in quid completè, quia prædicat completam, & adæquatam essentialitẽ indiuiduorum, vt ait Boetius, vel dicendo partem essentialitẽ. Et tunc vel talis pars est essentialis in qua esse specificum habet inchoationem, & radicem, & sic erit genus, vel est pars formalis, & actualis determinans prædictam partem potentialem, & sic erit differentia, si autem est in illis non essentialiter sed accidentalitẽ, vel dimanat ab eorum essentialitẽ, & sic erit proprium. Vel prouenit ab extrinseco, scilicet, à conditionibus indiuiduantibus, & sic erit accidens: nam etiam accidens habet sua inferiora accidentalitẽ, vt dicemus quinto prædicabili.

Secunda conclusio: Numerus vniuersalium debet sumi in ordine ad sibi inferiora, in quibus sunt, & de quibus prædicantur secundum diuersum modum essendi in illis, & non in ordine ad primam substantiam, vt ait Soto, nam vniuersale in esse talis constituitur in ordine ad inferiora: sed prima substantia non est inferior omnium prædicabilium, & vniuersalium: ergo. Probatur minor: Nam Petrus, verbi gratia, non est inferior nisi respectu speciei humanae, & idem de omni alia prima substantia, dicendum est, quod solum est inferior respectu suæ speciei. Præterea, nam in accidentibus sunt etiam genera & species, & propriae passionẽs, & sua item accidentia quinti prædicabilis: sed in istis hæc non possunt desumi in ordine ad primam substantiam vllõ modo, quia illa nullo pacto est inferior respectu dictorum in accidentibus: non ergo rectè assignatur penes primam substantiam prædicabilium numerus. Præterea: Nam vniuersale est relatiuum rationis formalitẽ, & respicit inferiora: ergo penes diuersum modum respiciendi illa, & penes diuersos specificos terminos formalitẽ debet sumi eorum diuersitas: nam relatiua specie differunt penes diuersos specie terminos. Et hic de numero specifico prædicabilium loquimur, non de generico, nec de indiuiduali. Ex hac conclusione patet, quod ratio Alberti est optima, vt venemur prædicabilium, seu vniuersalium numerum: quam etiam Diuus

Thomas insinuauit supradicto opusculo, capite 1.

Tertia conclusio: Ratio vniuersalis, prout hic accipitur, dicit naturam vniuersalem, & simplicem de materiali, loquendo de illis in particulari, & naturam conducentem ad artem prædicamentalem. Et quod non fuerit hæc modo vniuersale non est vniuersale proprium, sed largo modo sumptum, & vniuersale transcendens, vt distinguitur contra particularẽ. Ita tenent Soto, Verforius, & Petrus Hispanus in initio prædicabilium, & si voluerimus explicare dominum Caietanum, capitulo de specie, asserentem, plura esse prædicabilia, quam illa quinque Porphyrij, dicendum est, quod loquebatur de vniuersali, & prædicabili largo modo, prout distinguitur à particulari, non verò loquebatur de vniuersali stricto modo: nam sic non posuisset nisi quinque. Et si fiat argumentum, quod sint plura, quam quinque prædicabilia, quia ista prædicabilia ad demonstrationem ordinantur, vt ad partem logicalem potiore, vt supradictum est, sed demonstratio fit etiam metaphysica, vbi ens quod est eius obiectum est analogum, & passionẽs demonstratæ, & demonstrationis medium, nõ sunt vniuersales: ergo etiam analogæ possunt esse prædicabilia. Nam in omni propria demonstratione debet esse aliquod proprium prædicabile: siquidem demonstratio est finis prædicabilium.

Et secundo: Nam multæ sunt passionẽs coniuictæ, quæ demonstrantur vt par, v l'impar, est passio numeri: ergo pertinet ad quartum prædicabile: non ergo omne prædicabile debet esse simplex: & curuum, vel rectum dicitur passio linearum.

Ad primum respondetur, quod demonstrationes, in quibus subiectum & passionẽs sunt analogæ, non habent prædicabile aliquod proprium, & nihilominus illa prædicabilia transcendentia regulantur per propria & stricta: & ita etiam hæc tractatio horum propriorum prædicabilium deseruit ad illas demonstrationes: quia ex his colligitur regula ad procedendum in illis: sicut cognitio illius, quod est proprium deseruit ad cognoscendum minus proprium.

Ad secundum respondetur, quod illa censetur simplex passio, & prædicabile simplex, quia non constat ex duobus prædicabilibus, ex duabus scilicet passionibus, maxime, quia totum illud complexum ponitur ad explicandam vnã simplicissimam essentialitẽ propriæ passionis nobis ignotam.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum respondetur, quod illa sunt prædicabilia largo modo. De accidenti completo dicam in materia de accidenti quinti prædicabilis, vel in antepædicamentis.

Ad 2. arg. Ad secundum idem est dicendum, quod est prædicabile compositum. Hic verò si sermo de simplici. Definitio enim duobus prædicabilibus constat genere, scilicet, & differentia: vnde non est censendum vnum, sed compositum prædicabile. Nam definitio in sua ratione rei essentialitẽ explicat, & non dicit ordinem in sua essentialitẽ ad prædicationem, sed ad definitum, licet prædicetur de diffinito. Et loquor de illa secunde intentionalitẽ. Vnde non est prædicabile, vt definitio, sed vt genus dicit, & differentiam, quæ quidem complexa sunt ibidem. Et homo albus est etiam duplex prædicabile, & prædicabile complexum.

Ad tertium respondetur, quod prædicatur vt quid incompletum, hic verò loquimur de prædicabili completo. Sed contra, nam differentia est quid incompletum: ergo. Respondetur, quod si punctum, & linea, & materia prima, & forma deberent prædicari proprie ex modo, quo significantur deberent prædicari, vt species: & sic non possunt prædicari, quia sunt aliquid incompletum. Et hac ratione dicimus, agere de prædicabili completo: quia quæ vt genus, & species, & proprium, & accidens deberent prædicari, vt quid completum deberent exercere hoc officium.

Ad 4. arg. Ad quartum dicemus in materia de specie.

Ad quintum respondetur, quod loquimur de prædicabilibus, quatenus dicunt aliquam formam ex modo significandi. Nomina verò infinita, vt inquit Aristoteles, primo Perihemenias, potius dicunt quid non significant, quam quid significant, & non dicunt formam certam. Aliqui dicunt, quod illæ prædicationes sunt reducendæ ad prædicationes nominis infinitati. Sed prima solutio est melior.

Ad sextum respondetur, quod hic fit comparatio numeri prædicabilium secundum naturas specificas, quæ quinque sunt: Albertus, & Bruxelensis negat esse vniuersale genus ad quinque prædicabilia. Sed iam dictum est hoc supra, quæstione octaua intentionum De differentia atomæ, & subalterna, capite de differentia, vel de genere dicam.

Ad confirmationem respondetur, quod prædicatum est id quod de alio affirmatur, siue sit vniuersale, siue non. Prædicabile verò, vt hic accipitur, est vniuersale quod de multis affirmatur, vnde non sunt idem. Et quamuis essent idem, Aristoteles ibidem loquebatur de prædicabilibus. Per quæ respondemus ad quæ

stionem quæ fit de specie, vnde non numerauit ipsam speciem. Et quia per definitionem respondemus ad quæstionem, quæ fit de specie, nam quærenti quid est homo, optimè respondemus esse animal rationale, ideo aliquando numeratur ab Aristotele inter prædicata. Modo descendamus ad rationem vniuersalium in particulari.

Primum prædicabile, quod est

GENVS.

QUÆSTIO. III.

Vtrum genus in cõmuni dicat vnum materiale adæquatũ, cui conueniat secunda generis intentio.

Genus, cum sit connotatiuum nomen, duo dicit, alterum de materiali, alterum de formali: sicut album de materiali importat corpus, de formali albedinem: & corpus est materiale adæquatũ, albedo formale. Sic ergo inquirimus, vtrum genus pro materiali dicat aliquam vnã naturam, cui adæquatè intentio generis conueniat, quæ est formale in genere. Et quæstionis determinatio valebit pro materiali speciei, differentia, accidentis, indiuidui, & ferè pro materiali cuiuscunque intentionis in communi definitæ. Et videtur, quod dicat vnum adæquatũ materiale, quod sit superius ad omnia materialia generica.

Et sit primum argumentum: Nam iste terminus, genus, est terminus connotatiuus: ergo habet materiale & formale: sed formale est vnũ: ergo & materiale. Minor probatur: quia materiale & formale proportionari debent. Si enim est vna forma, debet esse vna materia, & si est vnum accidens, vnum subiectum esse debet. Et confirmatur: Nam formale est vnum commune ad omnes formas genericas: ergo & materiale similiter debet esse vnum commune ad omnia materialia, vt sit proportio inter materiale & formale.

Secundo: Nãquãdo concipio genus in cõmuni, concipio materiale aliquod & formale, sed ratio generis importetur in concreto: sed non concipio in particulari aliquod materiale generis, cui conueniat illa secunda intentio generis: ergo concipio aliquod commune materiale omnibus materialibus generũ. Minor probatur.

3. Concl.

Ad 3. arg.

Ad 4. arg.

Ad 5. arg.

Ad 1. arg.

Ad 6. arg.

Ad 2. arg.

1. Arg.

2. Arg.

probat: quia experior per intellectum, me non concipere animal, nec colorem, nec aliquid ex decem generibus: ergo aliquid commune.

3. arg. Tertio: Nam genus in communi est definibile: ergo: habet materiale & formale vnum commune omnibus generibus inferioribus. Maior patet, minor probatur: na definitum debet esse commune omnibus inferioribus definitis: nō autem esset commune, si materiale non esset commune: quia definitum particulare vtrunq; importat, & materiale & formale: sicut si homo in communi non diceret materiam, non esset omnibus hominibus materialibus communis.

4. arg. Quarto: Nam hæc est vera prædicatio, hoc genus est genus, demonstrando substantiam: & ista similiter demonstrando quantitatem, hoc genus est genus, & idem in alijs generalissimis: ergo dicit aliquid commune ad illa inferiora, & non solum intentionem, quia est terminus concretus, & connotatiuus: ergo etiam importat materiale commune illis.

5. arg. Quinto: Na genus est species ad omnia genera: vt visum fuit supra, sed solum differt natura specifica ab individuali penes conditiones individuantes (& loquor de natura, quæ species denominatur) homo enim à Petro solum differt, quia Petrus importat conditiones individuantes, quas non dicit homo: ergo generis natura, quæ dicitur species, ab hac generis natura solum differt penes conditiones individuantes: sed hæc generis natura dicit materiale & formale particulare: ergo illa generis natura dicit vniuersale, & formale commune: ergo.

6. arg. Sexto: Nam sicut ex necessitate vna forma numero debet dicere ordinem ad vnum materiale numero, ita vna forma specie, ad vnum materiale specie, & vna forma genere, ad vnum materiale genere: sed illa forma intentionis generis in communi est vna forma specie: ergo dicit ordinem ad vnum materiale specie, sed vnum materiale specie debet esse commune ad sibi inferiora: materiale ergo generis commune est ad sibi inferiora.

Decisio questionis

Prima conclusio: Genus in communi acceptum non dicit de materiali aliquam naturam vnam abstractam ab omnibus materialibus generum cui conueniat, sicut materiali adæquato secunda intentio generis. Hæc conclusio mihi est certissima. Et probo illam primo autoritate Porphyrij capite de specie, vbi asserit in hæc verba: In familijs plerunq; descendentes reducuntur ad vnum principium, vt Agamenon, & Attrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis. In generibus vero, &

speciebus non sic se habet, nec enim vnum commune genus omnium est ens: nec enim omnia eiusdem generis sunt secundum vnum supremum genus, sicut dicit Aristoteles, sed sunt posita, sicut dictum est in prædicamentis prima decem genera, quasi decem principia. Vides quomodo Porphyrius nullū genus commune ponit omnibus generibus, sed si illud materiale vnum daret, daretur certe vnum genus commune omnibus generibus, vt videbimus postea. Item: Nam Diuus Thomas capite quarto de ente, & essentia, & vbi cumque de genere tractat statim subiungit exemplum in materiali generis particulari, vt si dicit quod genus prædicatur, statim subiungit, vt animal: signum ergo est non habere in communi materiale abstractum à particularibus. Et præterea probatur rationibus. Nam si genus habet vnum materiale abstractum ab omnibus naturis genericis, quod materiale subternitur secundæ intentioni, & est subiectum adæquatum illius: ergo à decem generibus generalissimis abstrahitur vna natura, & vnum substratum genericum: sed hoc non potest esse: ergo. Maior clara est, & probatur minor. Nam illa natura non est substantia, cū sit abstracta ab illa & reliquis prædicamentis, nec accidens eadem ratione: ergo non datur talis natura abstracta. Dices quod est ens, contra: nam ens non est genus, vt videbimus, & dicit Porphyrius: sed esset genus, si est substratum secundæ intentionis generis, quia sicut est album quod est subiectum albedinis, ita est genus, quod subiectum secundæ intentionis generis, nec potest dici, quod sit accidens eadem etiam ratione. Et confirmatur hæc ratio, & magis probatur conclusio: Nam etiam in entibus rationis sunt genera propriissime: nam vniuersalitas generis est ad genericitatem, specieitatem, vt visum fuit libro præcedenti, quæstione octaua: ergo si datur vnum substratum genus in communi, quod sit commune ad omnia genera, & iam erit commune ad genera, quæ sunt rationis entia: & illud non potest esse reale, quia quod reale est, non est commune entibus rationis. Nec potest esse aliquid rationis, quia sic non esset commune ad genera realia. Nec potest dari aliquid abstractum, quia illud debet esse inferius ad ens, & cum ens diuidatur per reale, & rationis sua prima diuisione, deberet esse ens reale, vel rationis: & sic non esset commune, etiā si daretur aliquid abstractum, ab ente reali & rationis, illud non potest esse generis substratum: nam vt probatum est, esset genus: sed enti reali & rationis nullum datur genus commune, cum sint analogæ, & dupbus conceptibus: ergo. Præterea, nam

substra-

substratum illud secundæ intentionis omnibus generibus commune, vel est genus, vel non: non potest dici quod non sit genus, quia subiectum accidentis ab illo accipit denominationem, sicut subiectum sapientie, sapiens est, & cætera: ergo est genus: ergo non sunt decem rerum genera generalissima, & primo diuersa quod est contra Aristotelem, & vniuersam scholam metaphysicæ, & logicæ, vt patet in prædicamentis inferius, & libro quinto metaphysicæ. Sed probatur consequentia, quia omnia illa genera conueniunt in vna natura generica abstracta, & in vno genere, & sic non differunt genere. Præterea sequitur quod entia, & realia & rationis sunt sub communi genere, siquidem omnia sub illo materiali continentur.

Quia istæ sunt demonstrationes, dixerunt aliqui, dari subiectum secundæ intentionis in communi, quod est solum subiectum, vt ita dicam definitionis, & sustentationis, non tamen quod sit genus: nam quia erat definenda secunda intentio in concreto debuit poni materiale, quod substaret definitioni, & cui intellectus applicaret secundam intentionem.

2. Conc. Secunda conclusio: Hoc etiam subiectum commune impossibile est dari. Et probatur conclusio: Nam si illud subiectum non est genus, non potest esse materiale genericitatis, nihil enim quod non sit album potest esse materiale albedinis. Præterea: Nam subiectum omne cum sua forma accidentali facit compositionem accidentalem, quia omnis forma accidentalis aliquod esse tribuit suo subiecto: sed forma generis, vt sic, non potest tribuere aliud esse quàm esse generis: ergo illud materiale erit genus. Et magis miror viros alias ingenio præditos, vt effugiant argumenta primæ conclusionis in hoc tam apertum & absurdum inconueniens incidere.

3. Conc. Tertia conclusio: Materiale quod correspondet intentioni generis in communi, est omnes naturæ genericæ per modum vnius materialis coniunctæ, & adunatæ. Hæc conclusio ex dictis inferitur. Nam genus habet materiale & non superius ad omnes naturas, nec aliqua natura generica in particulari solum, quia conuenit formale generis alijs naturis genericis: ergo omnes coniunctæ sunt materiale illius, & cum genus sit aliquid commune intellectus, qui abstrahit formale generis in concreto per intellectum eiusdem intellectus ope adunat materiales omnes naturas, vt subiectum denominatum ab illa intentione generis.

Præterea probatur conclusio: Nam cum definimus indiuiduum, quod sit prædicabile de vno tantum, hæc definitio omni indiui-

duo conuenit, & non habet aliquod substratum commune omnibus indiuiduis: quia omnia indiuidua nihil commune habent, nisi speciem, quæ non est indiuiduum: ergo etiam dabitur hoc ipsum in genere, quædam quidem militat eadem ratio. Et si dicas, ergo si omnes naturæ genericæ sunt vnum subiectum, ergo debent habere aliquid quod faciat hanc vnitatem, quia plura non sunt vnum, nisi per aliquid vnum, & respondetur, quod ex eo, quod omnes conueniunt in hoc, quod sunt denominabiles ab illa generis intentione habent aliquid commune, ratione cuius possint dici vnum subiectum. Voco commune aliquid quod reperitur in omnibus, nam omnes sunt denominabiles à generis intentione & in ordine ad hunc finem sunt vnum subiectum. Sicut sanguis contentus sub speciebus, vel species vini continentes sanguinem Christi, & species panis continentes eius corpus vnum sunt sacramentum Eucharistiæ, quia ad eundem finem ordinantur, qui est perfecta cibus hominis in vita spiritali. Et omnes partes domus cum suis formis partialibus eandem faciunt domum, quia ad eundem finem ordinantur, qui est hominem à pluuia protegere.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum respondetur, quod materiale est vnum modo iam dicto in vltima conclusione, & non est necesse, quod sit ita vnum sicut est forma. Nam bene videmus nos ternarij formam vnam secundum speciem in tribus esse subiectis partialibus, & facientibus vnum, & ita in proposito. Nam sufficit quod saluetur aliqua proportio inter subiectum & formam, & non omnimoda, maxime cum illa forma non sit, vt sic, vt vniuersalis est, in rebus subsistens, sed in intellectu, & ita cum habeat in intellectu vnitatem vniuersalis, ipse intellectus considerat omnia materialia quatenus denominabilia sunt à generis intentione, & sic iam vt habentia quandam vnitatem & tribuit illis illam denominationem.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod concipio omnes illas naturas genericas aliquas explicitè, & alias in virtute illarum, si concipio quid rei generis. Nam concipio animal, vel aliquid huiusmodi, & dico animal & similes naturæ generis substratum, & illi cum reliquis tribuo generis intentionem vt subiecto adæquato, & vni illarum, vt in adæquato. Quam ob rem si subiectum adæquatum volo concipere, ita debeo intelligere. Si autem nullam naturam intelligo, non

Q 2

non intelligo quid rei ipsius generis. Nam non possum intelligere quid dicitur, quid sit album, & explicitè, nisi explicitè intelligam corpus, quia corpus ponitur generis loco. Vnde qui explicitè quid sit genus voluerit intelligere, supradicto intelligit modo. Si autem in communi, & confuso intelligit quid est genus, in confuso & in communi intelligit supradictas naturas, quæ sunt illius materiale.

Ad tertium argumentum respondetur, quod ut genus sit definibile sufficit habere materiale vnum supradicto modo, ut patet in exemplis de numero, de domo, de Eucharistia adductis. Nec est necesse, ut partes potentiales, & totum habeant subiectum eodem modo, & illud subiectum quod assignamus generi in communi, sufficit ut definiatur, quia quod essentialiter definitur est secunda intentio in concreto, & materiale solum ponitur ut subiectum, & non explicatur eius natura.

Ad 4. arg. Ad quartum patet instantia in definitione individui: nam aliter correspondet subiectum inferioribus, & aliter superioribus.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod in compositis accidentalibus inter commune, & particulare etiam est differentia inter modum importandi subiectum, & eius unitatem: quia cum sit aliquid vniuersale, quod commune est, colligit etiam plura subiecta, quæ si non possint esse vnum in aliqua natura, debent esse vnum aliquo alio modo, vel ordine, vel sine, ut dictum est.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur quod illud dicitur vnum materiale specie, non quia sit commune omnibus, sed quia adæquatè substat illi intentioni generis, quæ est species. Et si dicas: Cum ergo dico: hoc genus est genus, quid prædico? Respondetur, quod prædico formale generis in concreto de hoc genere in concreto, & importo illi secundam intentionem generis in concreto, & non importo illi materiale aliquod commune, sed illud quod commune est, scilicet, generis intentio in concreto applicatur huic materiali, scilicet, animali. Verbi gratia ad eum modum, quo solet dici, corpus est album, ly album applicatur secundum formale ad corpus, & non importat aliud subiectum. Vide aliquid de hac quaestione apud Verforium de prædicabilibus circa principium in diuisione, cum diuidit vniuersale in suas species notabili tercio, ubi dicit, quod vniuersale non importat vnam naturam pro materiali.

QVÆSTIO. III.

Vtrum in definitione generis definiatur secunda intentio generis, sic aded quod conueniat illi definitio essentialiter, & quomodo.

Definitio generis sic habet: Genus est quod prædicatur de pluribus differentibus specie: in quid: sed secunda intentio generis non est id quod prædicatur de pluribus differentibus specie: ergo non conuenit hæc definitio secundæ intentioni. Minor probatur: Nam secunda intentio non prædicatur, verbi gratia de homine & equo, in quid, nec villo modo de illis prædicatur. Nam illæ prædicationes falsæ sunt, homo est genus, equus est genus. Et etiam falsæ sunt, si sumatur secunda intentio in abstracto: ergo.

Secundò arguitur: Hic definitur illud, quod correspondet huic conceptui obiectiuo, genus quod est commune omni generi: sed illud non est quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: ergo definitio ista non conuenit definito: & sic est mala, & consequenter non conuenit secundæ intentioni: nam illa definitur. Maior probatur: Nam hæc est definitio logica generis: ergo genus ut sic, quatenus dicit secundam intentionem, definitur. Sed minor probatur: quia hæc non est quidditatiua, sed falsa, homo est genus, leo est genus, &c. Si autem dicas, hoc genus est genus, iam non est prædicatio generis de pluribus specie differentibus: sed est illa prædicatio speciei de individuo ad minus reductiuè, ut sup. dictum est: nam genus species est ad omnia genera, ut sic acceptum cum secunda intentione.

Tertio, Nam ista definitio habet aliquod definitum de quo prædicetur in primo dicendi per se modo: sed hoc non est secunda intentio: ergo non conuenit hæc definitio secundæ intentioni. Maior clara est ex Arist. in 1. poster. ut infra videbimus. Sed minor probatur: Nam secunda intentio, siue in concreto, siue in abstracto non est quod prædicatur in quid de pluribus specie differentibus, ut iam visum est. Nec etiam substratū prædicatur in primo modo dicendi per se: nam sicut qualitas verbi gratia, accidentaliter est genus, ita accidentaliter prædicatur in quid de pluribus specie differentibus. Dices conuenire aggregato ex intentione & natura. Sed contra: quia illud est ens per accidens, cum constet ex naturis, quæ plus quam

quam genere differunt: sed ens per accidens non est definibile: ergo. Et etiam hoc ipsum probatur: quia illud aggregatum non prædicatur de pluribus specie differentibus, ut patet, & iam probatum est: ergo hæc definitio nullum habet definitum; nec ergo conuenit secundæ intentioni.

Quarto arguitur. Hæc definitio nulli conuenit vniuersali, nisi naturæ substratæ secundæ intentioni, quia illa sola est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: ergo non conuenit hæc villo modo secundæ intentioni: ergo.

Quinto hic definitur illud, quod prædicatur de specie formaliter, ut species est; sed hoc non est secunda intentio, ergo secunda intentio non prædicatur. Maior patet quia correlatiuum generis formaliter, est species formaliter, & per ordinem ad illam definitur genus: ergo de illa genus debet prædicari, si quidem ipsa formaliter in eius definitione ponitur, & de ipsa dicitur quod prædicetur. Minor probatur: quia secunda intentio generis & speciei differunt specie: ergo vnum non prædicatur de alio, sicut nec equus prædicatur de homine: nam quidquid de alio prædicatur est in illo: ea vero quæ specie differunt, vnum non est in alio: ergo. Plura argumenta ponemus in quaestione decisione.

Praambula ad quaestionem.

Hæc quaestio valde necessaria est ad omnes logicales definitiones penetrandas, & ad sciendum, quomodo suis conueniat definitis: nam eadem est ratio de hac & de omnibus alijs definitionibus, & ideo accurate est examinanda: suntque in illa satis variae doctorum sententiæ in vtraque schola. Nam sapientissimus magister Soto in cap. de genere ad primum argumentum dicit, hanc definitionem logicam esse, cum detur per terminos secundæ intentionis, & ita definire secundam generis intentionem; verum non supponere pro secunda intentione, sed pro natura communi cui conuenit illa secundæ intentio. Ita que aliud definitur, & pro alio supponit, & de altero prædicatur. Definitur quidem secunda generis intentio, & supponit illa definitio pro natura animalis, verbi gratia, atque de illa prædicatur: & hoc quidem accidentaliter, nam accedit animali prædicari de pluribus &c. Et si arguas definitur secunda intentio, ergo conuenit illi definitio, distinguitur consequens. Conuenit illi sic, quod prædicetur de illa, negandum est. Conuenit illi, id est explicat eius naturam, quod sit id, quo mediante res subiecta intentioni prædicatur, verum est. Et hoc sufficit,

sicut etiam hoc constat in omnibus alijs definitionibus accidentium. Nam quando definitur simus, quod sit nasus curuus, ibi simitas definitur, & tamen non supponit pro illa, sed pro naso, cui denominatiue conuenit definitio. Et hoc ipsum in omni definitione accidentis realis dicendum est. Et cum sit eadem ratio de definitione accidentium rationis, erit idem de illa dicendum. Ex qua sententia sequitur, quod definitio generis non prædicetur essentialiter de suo definito, nec de aliquo, licet explicet eius essentiam. Hanc eandem sententiam tenet Petrus Nigri in suo Clypeo, q. 18. vnde desumpta est hæc opinio Doctoris, & fundatur in eadem ratione. Idem tenet Paulus Venetus hic. Et Verforis tractatu 1. de prædicabilibus, notabili 1. in c. de genere, circa definitionem generis tenet eandem sententiam. Nam dicit, quod in hac definitione definitur genus sub intentione communi pro ipsa re subiecta, cui conuenit prædicari in quid: & fuit inter antiquos logicos hæc opinio frequens. Scotistæ acutissimi dicunt, definiti secundam intentionem, & non rem subiectam intentioni. Et probant: nam hæc est logica definitio: ergo terminatur ad secundam intentionem, quæ est obiectum logicæ. eod. do. quia illud quod hic definitur vniocè conuenit omnibus generibus, scilicet, colori, quantitati, & cætera, sed impossibile est, quod aliqua res illis conueniat vniocè: ergo conuenit intentio generis: ergo illa definitur. Minor probatur: quia nihil reale conuenit omnibus generibus nisi ens, quod non est genus: ergo. Tertio, quia si definitio conuenit rei, v. g. colori, est propter intentionem: ergo magis conuenit secundæ intentioni, quia propter quod vnum quodque tale, &c. Et si hanc opinionem explicemus iuxta mentem Caietani, vera est. Alij dicunt, quod definitur res subiecta intentioni, & non intentio secunda. Et probant isti autores quia res est quæ prædicatur, & non intentio: ergo illa definitur. Et respondet Scotistæ huic argumento, quod licet secunda intentio non prædicetur, tamen res subiecta intentioni prædicatur ratione intentionis, & ita intentio est ratio prædicandi: & hoc sufficit, ut definiatur quia prædicatur, ut quo, quæ solutio communis est multis Thomistis, nec probabilitate caret. Copulata Colonienfis dicit hic definiti secundam intentionem per suam causam & fundamentum. Nam cum dicimus, genus est quod prædicatur &c. sensus est, secunda intentio generis causatur & confurgit ex prædicatione: si cut etiam definimus iram, quod sit accensio sanguinis circa cor, id est, causatur ex accensione sanguinis circa cor, & beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus; id est,

id est, causatur ex omnium bonorum aggregatione. Doctissimus pater & acutissimus dominus Caietanus capite de genere dicit, secundam intentionem hic definitur & illi competere quidditative definitionem, & esse id quod predicatur, formaliter tamen. Quae sententia mihi summopere placet, quam sicut intellego & probare, & explicare intendo.

Decisio questionis.

1. Conc.

Prima conclusio: genus non diffinitur hic pro re substrata generi, ita quod definitio diffinitionis sit natura, quae substat generis intentioni. Probatur ista conclusio. Nam diffinitio est de essentia definiti, & predicatur de illo in primo modo perfectitatis: sed predicari de pluribus specie differentibus inquit, non est de essentia animalis nec coloris, nec cuiusvis alterius naturae genericae: ergo non definitur hic genus substratum. Maior est per se nota: Nam animal rationale de essentia hominis est, quinimo est ipsa hominis essentia, & de illo predicatur in primo modo perfectitatis, & idem in omni alia diffinitione dicendum est. Sed min. probatur. Nam predicari sic, est aliquid rationis, & relatio quaedam si formaliter accipitur, sed relatio rationis non est de essentia alicuius entis realis, tamquam genus, aut differentia, aut tamen quid intrinsece inclusum in sua essentia: ergo. Si autem predicari de pluribus &c. accipitur materialiter & fundamentaliter, non est de essentia naturae genericae predicari: nam predicari hoc modo nihil est aliud, quam naturam illam genericae esse connexam cum suis speciebus, seu cum naturis specificis, & de essentia animalis non est, quod sit connexum hoc modo: ergo. Nec etiam diffinitio illa pro fundamento potest esse definitio materialis, & explicare eius essentiam. Minor illa probatur: quia de ratione animalis non est esse in homine, aut in equo, quia essentia animalis abstrahit ab hoc quod est esse in homine, aut in equo, & solum dicit esse vivens sensibile. Praeterea probatur conclusio. Nam genus est aliquid formaliter pertinens ad logicam considerationem: & ita eius diffinitio debet esse alicuius quod formaliter pertinet ad logicam considerationem sed natura animalis, vel coloris non pertinent per se ad logicam considerationem: ergo non sunt definita in hac diffinitione. Praeterea, predicabilitas de pluribus specie differentibus inquit, est propria passio generis, licet aliquando ponatur loco differentiae, & demonstratur de genere media eius diffinitione: sed non potest demonstrari de animali, nec esse eius passionem: ergo animal, vel quaelibet alia natura, non est genus. Minor probatur: quia essentia

realis non potest habere essentias, quae sint aliquid rationis. Praeterea hic diffinitur aliquid unum formaliter commune ad omnia genera sed hoc non potest esse natura realis generica, quia haec non potest esse quid commune ad omnia genera, alias omnia genera convenirent in una natura reali generica, quod est impossibile, ut supra dictum est, quaestioni praecedenti: ergo &c. Cum dico non diffinitur hic naturam aliquam realem, loquor de formali diffinitione: nam naturae genericae omnes importantur in hac diffinitione, ut materiale ad equatum secundae intentionis generis.

Secunda conclusio: Genus non diffinitur pro aggregato ex genere & intentione, seu de diffinitio generis non datur de aggregato ex genere & intentione ex aequo. Probatur ista conclusio. Nam hic non diffinitur ens per accidens, quia ens per accidens non est definibile, ut dicitur. 7. metaphysicae textu. 13. sed illud aggregatum est huiusmodi: ergo. Probatur minor quia constat ex ente reali & rationis, quae plusquam genere differunt. Et praeterea probatur conclusio. Nam substantia & accidens ex aequo definitur nequeunt una diffinitione, quia una diffinitio unam essentiam debet explicare, & substantia & accidens habent duas essentias, sed ens reale & rationis habent duas essentias plus differentes, seu magis diversas: ergo non possunt una diffinitione definitur. Praeterea: nam si utrumque definitur in hac diffinitione ergo convenit illi: sed illud aggregatum non potest predicari de pluribus: ergo.

Tertia conclusio: In diffinitione illa generis, definitum est genus, seu secunda intentio in concreto, quamvis genus non supponat, nisi pro materiali, & de genere predicatur definitio in primo modo dicendi per se, sicut predicatur animal rationale de homine, itaque genus est predicabile de pluribus differentibus specie inquit (predicabile inquam ut quid formaliter tamen). Haec ultima particula inferius explicabitur. Probatur conclusio quantum ad primam partem, quia non definitur secunda intentio in abstracto, ut de se patet, quia per se genus, non importatur secunda intentio in abstracto, nec definitur materiale, ita ut eius ratio formalis & essentia explicetur, nec aggregatum ex materiali & formali, ut fuit visum: ergo definitur secunda intentio generis in concreto: quia nihil aliud restat definiendum: quae secunda intentio nihil aliud est quam genus nam ut patet ex D. Tho. cap. ult. de ente accidentia in concreto etiam suas habent diffinitiones. Et de simo dicimus quod est nasus curvus, & de albo, quod est disgregatum visus, ita etiam genus est univiale, quod de differentibus specie

cie predicatur in quid. Verum sicut album non supponit, nisi pro corpore, ita genus supponit pro natura habente secundam illam generis intentionem quae intentio in concreto est formale definitum, & de quo predicatur definitio in primo modo dicendi per se, & cui convenit, ut id quod predicatur de pluribus specie differentibus in quid, formaliter tamen. Probatur hoc ex illo principio Arist. c. 4. lib. 1. poster. ubi definit, quod quaelibet pars definitionis & ipsa tota definitio predicatur in primo modo perfectitatis de definito. Nihil enim aliud potest esse magis per se, quam sua essentia, quae per diffinitionem explicatur, sed predicari de pluribus specie differentibus est generis definitio: ergo per se predicatur de genere: ergo verum est dicere, genus est quod predicatur &c. Praeterea: nam predicari de pluribus differentibus specie, ut quod est essentia alicuius, siquidem est definitio: ergo alicui convenit essentialiter & de ipso predicatur: nam quaelibet essentia alicuius est essentia, sed non est essentia nisi generis: ergo generi convenit predicari, &c. Probo min. quia non est essentia secundae intentionis in abstracto, nec materialis generis: ergo est essentia secundae intentionis genericae in concreto, quam significat iste terminus genus. Impossibile enim est, quod essentia alicuius rei non predicetur, & conveniat rei, cuius est essentia essentialiter & per se: sed haec est essentia generis predicari de pluribus speciebus in quid: ergo generi convenit, & de illo predicatur. Sed dices, quomodo ergo secundae intentioni in concreto convenit predicari ut quod de speciebus? Respondetur, quod predicari accipitur, ut ad propositum attinet, dupliciter. Vno modo pro actuali affirmatione alicuius de aliquo, sicut quando dicimus, Deum esse actum purum, de Deo affirmamus esse actum purum: & sic actualiter affirmari non est essentia generis: nam ante istam actuali affirmationem intelligimus nos naturam generis secundae intentionis, cum intelligimus ipsum esse affirmabile. Alio modo accipitur predicari pro predicabilitate: ista autem predicabilitas relatio rationis est, & secunda intentio. Et predicabile esse hoc modo de pluribus speciebus, nihil aliud est quam referri ad plures species tanquam predicabile ad sua subiecta. Cum ergo genus sit id quod refertur ad species plures, ut quid predicabile, est id quod de illis predicatur, id est, quod refertur ad illas relatione predicabilis. Itaque non est essentia generis affirmari per actuali predicationem de speciebus materialiter, sed est referri ad illas, & quia ipsum est quod refertur ad illas, ut predicabile, dicitur predicari ut quod, id est referri relatione predicabilis. Unde dicit Caietanus ubi supra non exigitur, ut id, cui quidditative convenit illa definitio,

predicatur id est, in illis, de quibus predicatur, id est, refertur, ad illa, unde accipitur predicari pro referri relatione predicabilis. Affirmari vero de speciebus convenit subiecto, cui denominatione convenit haec definitio. Et hoc probatur: Nam essentia generis in concreto est esse relatum quoddam rationis: ergo totum suum esse est ad aliud referri, & non refertur nisi ad species, ut quid predicabile de ipsis: ergo sua essentia est referri hoc modo. Cum ergo dicimus quod predicatur, idem est ac si dicamus quod refertur relatione predicabilis. Et hoc est quod non valuerunt intelligere qui negarunt secundam intentionem in concreto predicari de speciebus. Accipiebant enim predicari pro actuali affirmari, non pro referri ad species, ut quid predicabile. Nec est necesse, ut exercitium per actuali affirmationem conveniat ipsi secundae intentioni in concreto: sed sufficit quod conveniat materiali generis, quia esse predicabile non est potentia quaedam, sed relatio cuius totum suum esse est ad aliud se habere.

Sed contra hoc est unum argumentum: nam si haec est bona definitio generica explicatio, sequitur illam definitionem non recte assignari, quia ibi dicitur, quod predicatur de pluribus differentibus specie: nos autem explicamus id est, quod refertur relatione predicabilis ad plura differentia specie: sed non refertur genus ad plura differentia specie, quia species ut sunt generis correlativa non differunt specie, quia cum relatio generis sit una specie debet referri ad unum terminum specie: ergo non refertur ad plura, quae specie differunt, nec predicatur de pluribus specie differentibus, accipiendo predicari pro referri: ergo debet accipi pro affirmari. Respondetur, quod sensus definitionis est iste, genus est quod predicatur, id est refertur relatione predicabilis ad plura differentia specie materialiter, non vero formaliter, quatenus terminus sunt supradictae relationis, id est terminatur ad species, quae specie differunt, licet non prout terminat dictam generis relationem, de quo infra dicemus latius, & ita deseruit ad predicamenta constitutenda, ad definitiones, ad demonstrationes & caetera logicalia accipere predicabilitatem hoc modo, sicut si acciperetur pro actuali affirmatione. Nam eo cognosco aliquid esse genus quia refertur ad plura specie materialiter differentia: sicut si diffinitur illud predicari per actuali affirmationem de pluribus speciebus. Et si dicas, contra: nam predicabilitas est passio generis: ergo non est de eius essentia, respondetur, quod per passionem explicamus essentiam generis, & predicabilitas a Porphyrio ponitur

nitur loco differentie. Itaque illud materiale differentia specie, explicat essentiam correlatiui generis, nam accidentia per additamentum definiuntur, & illud naturam eorum explicat. Cum ergo dicitur quod genus refertur ad plura differentia specie, sensus est, id est ad terminum, qui exigit plura differentia specie pro subiecto & substrato, & hoc intelligimus alterius rationis esse terminum generis, & speciei, &c.

Quod ut magis explicetur sit quarta conclusio. Si essentialiter, & per proprium genus, & differentiam definiendum sit genus, ita debet defini: Genus est vniuersale, quod respicit & refertur ad plures species sibi inferiores, tanquam id quod est in illis ut quid quidditatiuū, & essentialiter. Nam genus est vniuersale quoddam & species quaedam vniuersalis: sed vniuersale est vnum in multis: ergo tale vniuersale quod est genus, debet esse, quod taliter in multis speciebus est, & quod taliter respicit illas species, ut quid de quidditate earum existens, de quo infra dicemus.

5. Conclus.

Quinta conclusio: Si genereitas in abstracto definienda esset, aliter definiretur, scilicet, hoc modo: Genereitas est vniuersalitas, qua aliquid constituitur in esse talis vniuersalis respicientis plures species. Vel si per passionem definiretur, quæ est prædicabilitas, deberet sic definiri: Genereitas est vniuersalitas, qua aliquid constituitur in esse talis prædicabilis de pluribus, scilicet, differentibus specie. Et probatur conclusio ex cap. vltimo de ente & essentia Diui Thomæ, ubi aliter dicit definienda esse accidentia in concreto, atque in abstracto. Nam in concreto subiectum ponitur loco generis, & in abstracto definita subiectum ponitur loco differentie: ergo aliter debet genereitas in abstracto, atque in concreto definiri. Et huic secundæ generis intentioni in abstracto conuenit prædicabilitas, ut rationi prædicandi, & ut forme ratione cuius subiectum prædicatur, id est refertur relatione prædicabilis: non vero ipsi conuenit, ut quod: quia ratio non est quod refertur sed subiectum refertur per ipsam: sed genereitas est relatio quædam rationis: ergo genereitas est referendi & prædicandi ratio, & non quod refertur & prædicatur.

6. Conclus.

Sexta conclusio: Quando in concreto definitur secunda intentio generis, quæ dicitur genus, tunc genus non supponit pro formali, nec pro aggregato ex materiali & formali, sed supponit pro materiali, connotando formale. Et hæc conclusio satis patet ex capitulo terminorum connotatiuorum. An vero significet materiale, vel non, vtrunque est probabile. Certum est tamen, quod importat illud, ut cui applicat suū formale. Verum enim uero, etiam si genus pro materiali supponat,

hæc est essentialis, genus est vniuersale tale, & hæc in secundo modo, genus est prædicabile tale. Et probatur conclusio: nam hæc est essentialis, & in primo modo, album est coloratum, etiam si album supponat pro corpore: ergo idem de alia est dicendum. Et ratio hæc est: quoniam cum definitio de definito prædicatur, sit velut sensus formalis, ut cum dicimus album est coloratum, tale album stat pro corpore, sub hac ratione, vt habet albedinem, & de ipso vt habet albedinem affirmatur prædicatum. Verum cum dicimus, corpus est album, album conuenit corpori sine determinatione alicuius forme à parte subiecti, & ita non est essentialis, & necessaria, sicut alia. Et ita vt conformiter Aristoteli loquamur, asserimus quod cum in definitione generis definiatur secunda intentio in concreto: nam logica agit de secundis intentionibus, adiunctis primis, & secunda intentio in concreto sit genus: nam includit subiectum, & cum definitio generis prædicatur de genere, & supponat pro natura, vt habet generis intentionem, quod est definitum definitionis: hinc fit quod conueniat essentialiter definiri, & non accidentaliter. & debet explicari prædicari, ut dictum est. Et hoc patet: nam definitio patris essentialiter conuenit patri, quæuis non supponat, nisi pro materiali, quia supponit pro illo, vt stat sub illa forma paternitatis: ergo.

7. Conclus.

Septima conclusio: De opinionibus in principio relatis ita censendum mihi videtur. Opinio sapientissimi magistri hoc habet inconueniens apertum, quod ponit definitionem, quæ non prædicatur de suo definito, quod est contra ipsum lumen nature, & est aperta implicatio, quod supradicta definitio explicet naturam secundæ intentionis generis, & quod non prædicatur de illa: nam ex eo explicat, quia dicit, quod est in essentia secundæ intentionis: ergo prædicatur de illa, maxime, quia definitio, & definitum non differunt, nisi penes explicitum, & non explicitum. Et sicut impossibile est, quod hæc sit falsa, homo est homo, ita est impossibile, quod hæc sit falsa, homo est animal rationale. Vel sicut est impossibile, quod genus non sit genus, ita est impossibile, quod genus non sit prædicabile, ut quod: nam hoc asserit hæc definitio. Præcipue, quia Soto videtur dicere, quod hic non definitur genus, sed secunda intentio veluti in abstracto, & ipsi quidem non conuenit prædicari, ut quod, nec prædicari ut quod explicat eius naturam. Nos autem dicimus definiri secundam intentionem in concreto, quæ genus est. Et prætere sit arg. contra hæc opinionem, nã vel accipitur prædicari

ari fundamentaliter, & vt constat ex Caietano hoc non est de ratione generis, cum sit aliquid reale. Vel accipitur prædicari pro hoc, quod est actualiter affirmari: & nec hoc potest accipi modo in hac definitione, quia actu affirmari in eum est accidens, & verba in definitione non dicunt actum, sed aptitudinem ergo accipit sapientissimus magister prædicari pro hoc, quod est esse prædicabile quod nihil aliud est, quam referri relatione prædicabilis ad inferiora, cum sit relatio rationis. Et tunc sic argumentor. Sicut hoc genus refertur relatione prædicabilis ad suas species, ita genus in comuni: ergo sicut hoc genus est prædicabile, ut quod, ita genus in comuni: quia esse prædicabile, ut quod est esse referibile, seu relatum, quod ad suas species. Probo antecedens: Nam sicut hic pater refertur ad suum filium: ita pater in communi: ergo sicut hoc genus prædicatur, id est refertur, ita genus in communi. Prætere. Nam genus in comuni cum sit species quædam relatiuorum habet terminum: ergo refertur ad illum relatione prædicabilis: ergo accipiendo prædicari pro referri relatione prædicabilis prædicatur, siquidem refertur, ut quod. Verum est tamen, quod actuale exercitium prædicationis, & relatio prædicationis actualis, non conuenit nisi animali, colorati, & cætera, accipiendo prædicabilitatem actualem, pro relatione, quæ oritur ex actuali attributione animalis, verbi gratia, homini, & equo, & cætera. De opinione Scotistarum, si loquantur de secunda intentione in abstracto, falsum dicunt omnino, quia non definitur, nisi genus, quod secundam intentionem in concreto importat, & nec illi hæc definitio competeret: nam hæc dicit genus esse quod prædicatur, & non dicit quomodo prædicatur aliquid. Et ita cum ipsa secunda intentio non prædicatur, ut quod, non potest hic definiri in abstracto. Si vero loquatur de secunda intentione in concreto, illa definitur, vt iam diximus. Illi qui dicunt, hic definiri rem, & non intentionem, peccant etiam, quia non est de essentia rei prædicabilitas de pluribus, & definitio debet esse de essentia definiti, & etiam quia logica ad secundam intentionem terminatur. Quam obrem definitiones logicæ etiam debent esse secundarum intentionum, in concreto tamen.

Ad opinionem Copulæ ita dico, quod si prædicari accipitur pro referri relatione prædicabilis, constat non esse causam secundæ intentionis, sed passionem, si accipitur pro actuali exercitio prædicationis nature generice de speciebus, est accidens nature generice consequentum ad essentiam suam iam con-

stitutam. Si verò accipitur prædicatio pro comparatione, dico esse ad minus conditionem vt aliquid sit genus. Sed restat illi rursus explicare, quæ nam sit essentia, & ratio formalis generis, & sua quidditatiua definitio.

Sed contra supra dicta est: Nam D. Thomas dicit, capite quarto de ente & essentia, circa finem, quod prædicabilitas non tribuitur ipsi intentioni generis sed animali: ergo genus formaliter, seu secunda intentio in concreto non prædicatur. Respondetur, quod Diuus Thomas loquitur ibi de actuali prædicatione de speciebus, & de ista, vt cum dico, homo est animal, & verum est quod non tribuitur secundæ intentioni, verum secundum quod passio est vniuersalis conuenit generi prædicabilitas. Nam id quod est genus, seu genus ipsum prædicabile denominatur. Sicut id quod est intellectiuum, est admiratiuum; licet ista secunda passio non denominet intellectum admiratiuum, sed habentem intellectum, vt sic denominat admiratiuum, eodem modo, licet intentio prædicabilitatis non habeat pro subiecto intentionem generis, habet tamen pro subiecto genus in concreto, & ipsum denominat prædicabile. Et nota, quod licet prædicabilitas talis, consequatur in radice ad genereitatem formaliter tamen habet esse per actum distinctum intellectus, ab illo, quo habet esse intentio generis: nec est necesse vt simul quoad formalem existentiam habeant esse, essentia & passio in entibus rationis ex eo, quod consequitur ad diuersos actus intellectus, & fundatur intentio prædicabilitatis in actu, quo cognoscitur natura illa affirmabilis de multis speciebus. Nam ex eo quod cognoscitur a me vt in multis est vniuersale in esse obiectiuo, & accedente comparatione ponitur fundamentum proximum in sua conditione, ex eo vero quod cognoscitur a me vt dicibilis de multis, tribuitur illi intentio prædicabilis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg.

AD primum argumentum respondetur, quod secunda intentio in concreto pro, ut importatur per istum terminum genus, definitur, & illa prædicatur, id est refertur ad plures species, non vero prædicatur, id est, affirmatur de speciebus. Nam hæc affirmatio non est de essentia generis, sed accidens illius: vt rogas enim modo prædicari apud logicos antiquos & doctissimos, vt usurpatu reperimus, licet non hoc seculo frequenter accipitur prædicari pro affirmari. Et cum dicimus, genus prædicatur, hic

terminus prædicatur non dicit actualè prædicatione, & affirmatione vnius de altero, sed dicit prædicabilitatem, prædicabilitas vero idem est quod relatio, & prædicabile quod relatiuū, rationis: essentia autem relatiui est referri ad aliud, vnde essentia prædicabilis talis est referri ad species, quæ sunt eius terminus, & ita prædicari, prout hic accipitur, est referri relatione prædicabilis. Quinimo vniuersale sic definitur, quod est vnum in multis, & de multis: & formaliter vniuersale est relatiuum, ad multa sibi inferiora. Ita loquitur Dominus Caietanus, & alij logici. Et per hoc patet ad secundum, nam illud quod correspondet conceptui obiectiuo generis, refertur ad plures species, quæ relatio prædicabilis dicitur.

Ad tertium patet ex dictis, & secunda intentio in concreto, seu genus, (nam idem voco) prædicatur in quid, idest, refertur vt quid quidditatiuū pro materiali ad plures species differētes. Illud enim; quod est genus materiale est quidditatiuū prædicatū, & refertur relatione prædicabilis ad plura specie differētia materialiter. Et ponere hæc materialia in his definitionibus conducit multum ad intelligentiā secundarum intentionum, quæ sunt quod principaliter consideratur à logico, & ad quod tota eius cura dirigitur.

Ad quartum resp. quod conuenit conceptui obiectiuo genus vt dictum est, naturæ vero v. g. animalis, &c. referri ad species accidentaliter conuenit.

Ad vlt. resp. quod genus prædicatur de specie formaliter, idest, refertur ad species formaliter. Et si dicas, contra: nam iste non est vsitatus modus loquendi, genus prædicatur de speciebus, idest refertur ad species relatione prædicabilis, resp. quod grauissimi logici vtuntur hoc loquendi modo vt Caiet. & multi alij moderni, quibus placet summopere opinio Caiet. Maxime, quod Porphyrius per istum loquendi modum, quod prædicatur de pluribus, quod naturæ substratæ intentioni generis v. g. animalis, coloris, &c. accidentaliter conuenit, si accipiat prædicari pro affirmari actualiter, voluit inuenire illud receditum secretum, quod genus est quod prædicatur, idest, refertur relatione prædicabilis: nam etiam illa actualis prædicatione relatiuū quoddam est, & adaptatur illi materialiter, vt conuenit, vt vestito intentione referri ad species, & solū hoc quod est referri ad species ratione prædicabilis conuenit cui illa prædicabilitas accepta pro actuali affirmatione tribuitur, & per illud voluit, vt venatemur generis essentiam: nam per illud accidens, quod est actualiter affirmari de speciebus, quod conuenit materiali soli generis ostendit nobis naturam secundæ intentionis generis. Et si dicas

quomodo prædicatur in quid, idest, refertur in quid, nā nulla relatio refertur ad suum terminū in quid, respond. quod refertur in quid ad hunc sensum, idest refertur ad intentionem, quæ fundatur in natura, quæ affirmatur in quid, per hoc enim natura correlatiui formaliter explicatur. Ad argumentum vero opinionis Soti resp. quod quāuis non supponat, nisi pro materiali terminas connotatiuus, sed tamen essentialiter, & quidditatiuè prædicatur definitio albi de albo, & definitio simi de simo, in primo modo dicenti per se, & album est, quod est disgregatiuum vitus: eodē modo quāuis genus supponat pro materiali, sed definitio de ipso in primo modo dicendi prædicatur & genus est, quod prædicatur, idest, refertur relatione prædicabilis, vt dictū est, definitur enim secunda intentio in concreto, & supponit pro materiali vt stat sub illa.

Ad cotistas dicitur, quod etiam si non definiatur res subiecta intentioni, non tamen definiatur intentio in abstracto, sed in concreto, & importatur in diffinito materiali, vt cui conuenit intentio. Hactenus de hac difficili questione, quæ ad omnes alias logicales definitiones utilis esse poterit. Et consideret acutus logicus huius opinionis Caiet. rationes fortissimas & quas per se opposita opinio relata a Soto ad ducit, & videbit, quoniam modo hæc Caietan. opinio sit & logicis tractationibus, & veritati conformior, & sola tenenda. Et nota, quod cum dicit quod secunda intentio refertur, vt quod formaliter tamen, non loquitur de secundæ intentione in abstracto, vt aliqui male intelligunt nam secunda intentio in abstracto non refertur vt quod, sicuti nec paternitas refertur, vt quod, sed loquitur de relatione in concreto pro ut importatur per istū terminū genus. Paternitas enim non est pater, & ita non refertur vt quod sed est id, quo aliquid refertur, & generitas non est genus, & ita non prædicatur, vt quod.

QVÆSTIO. III.

Vt vnum sit recte assignata definitio generis, & an sit quidditatiua.

Id videtur non esse recte assignatam. Primo, omnis bona definitio debet consistere ex genere & differētia, sed ista non est huiusmodi: ergo. Maior patet, & minor prob. nam si genus constat ex genere & differētia, rursus illud aliud genus consistit ex genere & differētia, & idem de isto, & sic erit processus

in infinitū, quod est impossibile dari in prædicatis superioribus, & definitiuis rem aliquam: nam sic daretur in causis formalibus processus in infinitum, à quo proueniunt illa prædicata, quod est implicatorium. Et confirmatur hoc arg. nam genus non potest defini: ergo mala est ista definitio. Probo anteced. nā nihil definitur nisi species, saltem definitione quidditatiua, quia nihil constat genere & differētia, nisi species. Et si dicas, quod genus est species: contra: definitio conuenit generi in quantum genus, sed genus in quantum genus non est species, ergo non definitur genus in quatuor species, & sic non poterit defini.

Secundo, in hac generis definitione nihil est per quod differat genus ab specie, ergo est nulla. Anteced. prob. Nam illa particula, differētia, non est sufficiens distinguere genus ab specie in ratione vniuersalis; ergo. Probo antecedens; quia hoc quod est prædicari de hoc vel de illo, si in modo prædicandi non sit diuersitas, non variatur species prædicabilis, vt patet in differētia, proprio, & accidentis, quæ non variatur per hoc quod prædicatur de pluribus differētibus specie, aut numero, sed ex parte diuersi modi prædicandi de illis, sed in modo quo genus prædicatur de speciebus, non differat à modo quo species prædicatur de indiuiduis: ergo non differat per hoc in ratione prædicabilis essentialiter, seu in ratione vniuersalis à genere. Probatum min. Nam tota ratio prædicabilitatis vniuersalis consistit in hoc, quod est ipsum vniuersale continere in se plura in confuso, ita vt cuilibet eorū à parte rei identificetur, & in suo esse per illa determinetur: sed quantum ad hoc eodē modo se habet species respectu indiuidui ac genus respectu specierū: ergo. Probatum min. Nā sicut genus est in potentia ad suas species, ita species proportionabiliter ad sua indiuidua & sicuti species addit aliquid supra genus, ita indiuiduū supra species: ergo eodē modo prædicatur de illis. Si dicas, genus contrahi ad esse specierū per differētia essentialia, species vero non contrahi ad esse indiuiduorū per differētia essentialia, & ita diuerso modo continentur species in genere, atque indiuidua in speciebus: nā per indiuidua non determinatur species essentialiter in suo esse, nec additur ipsi speciei aliquid essentialia in suo esse, quemadmodum per species additur generi: Sed contra, & inquiri, cui sint essentialia differētia, per quas contrahitur genus ad species, neque enim generi in se ipso, quia genus in sua ratione abstrahit ab esse specierū, & loquor de genere pro materiali. Si dicas essentialia ipsis esse speciebus, quæ consistuntur per illas, contra, quia etiam essentialia sunt in indiuiduo, vt sic ratio in indiuiduo, vel conditiones illæ, per quas constituitur in esse indi-

uidui: ergo in hoc par est vtriusque; ratio. Respondeo: quod licet concedamus indiuiduo, vt sic, essentialia esse rationem indiuidui, quia tamen non constituit vnam essentialiam cum natura specifica, idest non potest se habere respectu speciei, tanquam inferius essentialiter ad illam, ad eum modum, quo se habet species respectu generis, & ita diuersimodè est aptū genus: vt prædicatur de speciebus, quam species vt prædicatur de indiuiduis. De speciebus enim poterit genus prædicari, tanquam de illis, quorum essentialiam constituit partialiter, species autem de indiuiduis, tanquam de illis, quorum essentialiam continent totaliter. Et per consequens genus habet se respectu specierum, tanquam pars essentialis respectu totius essentialis, species vero respectu indiuiduorum, tanquam quoddam totum essentialia respectu eiusdem esse determinatiui ipsius, quasi accidentaliter, & materialiter, & genus prædicatur de speciebus, tanquam de pluribus diuersis essentialiter species vero de indiuiduis, tanquam de diuersis accidentaliter, & numericè tantum. Vnde tam ex parte fundamenti, & radice, ex qua prouenit vniuersali aptitudo proxima, vt prædicatur de pluribus, quam ex parte pluralitatis, & diuersitatis eorum, de quibus prædicantur, dicuntur inter se genus & species. Sed contra, quia quemadmodum genus ex sua natura potest contrahi ad esse speciei, ita species ex sua natura poterit contrahi ad esse indiuidui, tanquam quid determinabile & actuabile per illud: ergo eodē modo continet genus species, ac species indiuidua, & ita idem modus prædicandi conuenit vtrique. Et confirm. hoc arg. Nam indiuiduum non constituit simul cum specie aliquid accidentale, aut habens esse per accidens: ergo essentialia, atque adeo species contrahitur ad esse indiuidui per differētia essentialia complementem potentialitatem aliquam essentialiam, quam habeat ipsa species in ratione vniuersalis: respectu indiuiduorum. Dices, rationem constitutiua speciei differētia, scilicet, essentialia habere se respectu generis metaphysicè loquendo, quemadmodum in physicis se habet forma respectu materiae. Vnde sicut ex forma & materia efficitur vnum ens physicum per se, ita ex genere & differētia efficitur vnum ens, & compositum metaphysicè per se, nempe, vna essentia completa: vnde quidquid aduenit physico composito ex materia & forma, est extra rationem essentialia completa, physice loquendo: ita quidquid aduenit metaphysico composito ex genere & differētia vltimis est extra rationem essentialia completa. Nam sicut potētia & reliqua accidentia physica pertinent ad actum secundum, si illas comparemus ipsi substantiæ rei, vt pote quæ in

intrinsicè supponunt ipsam substantiã constitu-
tam iam in actu & esse compieto, vt ipsa pos-
sunt ab ipsa profluere, vel illi inhære. ita reli-
qua omnia, quæ extra rationem speciei insin-
sunt supponunt intrinsicè ipsam essentiam, vt
quid constitutum iam in actu, quoad esse essen-
tiale, & ita habet se respectu illius per modum
actus secundi, & tanquam quid extrinsicè adue-
niens ipsi actui primo quoad suam ratione for-
malem intrinsicam. Vnde est diuersus modus
quo genus prædicatur de specie, & species de
indiuo. Sed contra. Nam differentia indiui-
duales, vel faciunt vnum totum accidentale,
cum specie, vel essentielle: accidentale dici non
potest: ergo essentielle: ergo eodem modo facit
sicuti differentia, & ita genus eodem modo præ-
dicatur de speciebus, sicut species de indiui-
duis: ergo non rectè distinguitur genus per
suam definitionem ab specie, & sic nõ est recta.

3. arg.

Tertio agitur: Nam genus distinguitur rea-
liter ab specie: ergo non prædicatur de illa in
quid: antecedens patet, quia homo & animal nõ
distinguntur ratione: ergo realiter, quia non
est alius genus distinctionis in nostra schola.
Antecedens probatur, quia cum distinctio sit
passio entis, distinctio rationis erit passio entis
rationis, sicut distinctio realis est passio entis
realis: sed animal & homo non sunt entia ratio-
nis secundum se: ergo non distinguuntur ratio-
ne. Et confirmatur: quia passio præsupponit
subiectum à quo dimanat: sed distinctio rationis
est passio entis rationis: ergo supponit ens ra-
tionis: sed animal & homo non sunt huiusmo-
di: ergo ab illis dimanare non potest: non ergo
ratione distingui possunt, sicut nec poterunt di-
stingui realiter quæ non sunt entia realia, quia
illa passio quæ est realis distinctio præsuppo-
nit subiectum reale, à quo dimanet. Si di-
cas, hoc argumentum inniti falso funda-
mento: nam etiam est alia distinctio, quam
ponit Scotus, quæ vocatur formalis ex natura
rei, contra: quia hæc Scotica distinctio, vel est
per operationem intellectus: & sic erit ratio-
nis: vel illa seclusa, & erit realis: & sic non de-
bet alia distinctio poni.

4. arg.

Quarto arguitur: Nã à Petro & Brunelo pos-
sum abstrahere naturam animalis, quæ erit ge-
nus, & non poterit proximè prædicari de mul-
tis speciebus: ergo illa definitio est nulla. Pro-
batur antecedens: nam abstracta natura generi-
ca sine specifica, non erit natura generica pro
illo statu proximè prædicabilis de speciebus,
quia non sunt species, cū non sit natura specie-
rū abstracta: ergo. Et confirmatur hoc argumē-
tū Nam viuens sensibile prædicatur de pluri-
bus specie differentibus in quid, & tamen non
est genus, mala est ergo generis definitio. Ante-
cedens patet, & consequentia probatur: quia est

animalis definitio: definitio vero genus nõ est.
Et confirmatur secundo: Nam accidens prædica-
tur in quid de omnibus accidentibus & vniuo-
cè, & tamen non est genus: ergo.

5. arg.

Quinto arguitur: Genus nullo modo prædica-
tur in quid: ergo mala est definitio. Antecedens
probatur: Id quod prædicatur, vt quæst. præce-
denti dictū fuit, est quod correspondet conce-
ptui obiectiuo generis, & est secunda intentio
in concreto: sed genus hoc modo non prædica-
tur in quid: mala ergo est definitio. Probatur
min. nã prædicari ibidē accipitur pro referri re-
latione prædicabilis, sed non est intelligibile,
quomodo referatur in quid: nam nulla relatio
refertur in quid, sed refertur ad aliud, vel expli-
ca quid sit: referri inquit. Et confirm. hoc arg. Nã
species secundū q sunt terminus relationis ge-
nericæ nõ differunt specie, sed sunt eiusdem spe-
ciei: ergo accipiēdo prædicari pro referri rela-
tione prædicabilis, vt quæst. præced. fuit defini-
tū, genus nõ prædicatur de pluribus differenti-
bus specie, quia nõ refertur ad plura, quæ spe-
cie differunt.

6. arg.

Sexto: Nam genus est pars specierū: ergo nõ
prædicatur de illis. Antecedens patet, quia nul-
la pars prædicatur de toto, sed quod prædica-
tur debet esse totū respectu illius, de quo præ-
dicatur. Si dicas, q est pars metaphysica, quæ si-
mul est totum, & ita prædicatur, contra: Nam
animal ita prædicatur sicut componit speciem
sed speciē cõponit, sic adeo vt nõ possit prædi-
cari de illa, secundū illā rationē, qua cõponit: er-
go. Ma. probatur, nã cõponit, vt pars metaphy-
sica, & nõ vt physica, Min. probatur, quia cõpo-
nit præcise, secundū illos gradus, quos explici-
tè dicit, sed non potest prædicari secundum il-
los gradus, quos solum explicite dicit, quia vt
prædicatur debet totū quod est in specie dice-
re, at non dicit illud secundum illos gradus ex-
plicitos: ergo. Et confirm. Quia genus est vnū,
species plura: sed vnum non prædicatur de plu-
ribus: ergo. Min. probatur: quia vnū nõ est plu-
ra, id autem quod prædicatur de alio præcipuē
quidditatiua prædicatione, debet esse illud. Et
cõfirm. secundo, quia hæc est falsa, genus est spe-
cies, ergo genus vt sic quod est definitū huius
definitionis, nõ prædicatur de speciebus, nulla
ergo est definitio quæ hoc dicit.

7. arg.

Septimò arg. q hæc definitio nõ sit quiddita-
tiua. Nã secundū Arist. 7. metaph. tx. 2. nihil ha-
bet quidditatē, nisi sit ens reale: sed genus non
est aliquid reale, vt visum est: ergo genus non
diffinitur quidditatiuè. Et cõfirm. primò: nam
prædicabile & vniuersale sunt idē formalissi-
mè: ergo hæc definitio nõ datur per passionē,
& sic erit quidditatiua. Anteced. probatur, quia
cum dicimus, vniuersale esse vnum in mul-
tis, non potest esse secundum rem, sed per

prædi-

prædicationem: ergo idem est esse vniuersale,
& prædicabile.

8. arg.

Et confirmatur secundo, quia genus essen-
tialiter constituitur per ordinem ad species,
sed ille ordo explicatur cum dicitur prædica-
bile de pluribus: ergo.
Octauo arguitur, et probatur, quod genus
nõ prædicatur quidditatiue. Nam genus & dif-
ferentia diuersum modum habent prædican-
di: sed differentia prædicatur in quid: ergo ge-
nus non prædicatur in quid. Consequentia est
nota, & probatur minor ex Aristotele septi-
mo Topico: cap. 1. vbi hoc expresse dicit
& ratio huius esse potest, quia nota definitio
prædicatur in quid: ergo partes definitionis:
sed vna pars est differentia: ergo. Consequen-
tia prima probatur: quia si altera pars ingre-
deretur aliud prædicationis genus, resulteret in
definitione alius prædicandi modus diuersus
à partiu prædicatione. Totū enim habet aliam
essentiam, quam quilibet pars componens
ipsam, & ita deberet definitio nec prædicari
in quid, nec in quale, sed tertio modo, sicut
homo essentiam aliam distinctam habet quam
materia, & quam forma, non tamen habet
aliam essentiam distinctam ab omnibus parti-
bus simul sumptis, & ita non est necesse quod
definitio prædicetur, alio genere prædicationis,
quam partes, quia illæ prædicatur in quid.

Deciditur quæstio.

PRIMA conclusio: Generis definitio recte est
assignata. Probatur autoritate Aristotelis
primo Topico: cap. 4. & Porphyrij in præ-
fati, & Thomæ opusculo. 4. & alibi tēpe
& autoritate omnium logicorum tam anti-
quorum, quam eorum, qui modo scripserunt,
& quia nihil habet superfluum, nec dimi-
nutum, definitumque ab omnibus alijs distin-
git, & per notiora traditur, atque ex gene-
re & differentia constat, vel aliquo, quod se
habet ad modum differentie. Nam vniuersale
quod in illa definitione sub intelligitur,
in illa particula, quod scilicet genus est vni-
uersale quod, &c. est genus in hac definitione;
prædicatur in quid, de differentibus specie, ha-
bet rationem differentie, & ita est optima de-
finitio: nam ex hoc à prima potentia metaphy-
sica, vbiue ad vltimum actum rei essentiam
explicat.

Secunda conclusio: Hæc Porphyrij & Aris-
totelis definitio, non est quidditatiua, sed de-
scriptiua: potest tamen quidditatiue definiri
genus. Probatur conclusio: Nam ad ratio-
nem quidditatiue definitionis & bonæ, quin-
que requiruntur. Primo, quod omnia, quæ
in definitione collocantur, comueniāt essen-

tialiter ipsi definito. Quod debet intelligi,
nisi sit definitio accidentis, quæ potest esse es-
sentialis, licet illud, quod ponitur, vt addi-
tum non prædicetur essentialiter de acciden-
tibus. Et propter hoc dicunt aliqui metaphy-
fici, quod accidens non habet definitionem
quidditatiua, quia datur per additamentum.
Sed quamuis non sit ita perfecta sicut defini-
tio substantiæ est tamen quidditatiua in suo
genere, ceteris concurrentibus conditioni-
bus. Secundum est, quod differentia vltima sit
cõuertibilis cū definito, vt patet in rationali e-
spectu hominis. Tertium est, quod primum po-
situm in definitione, se habeat ad sequens, vt
terminabile ad determinans, secundum con-
ceptum: & sic magis commune debet præce-
dere minus commune, sicut genus differen-
tiam. Et hoc ipsum etiam patet in hominis
definitione. Et ratio est, quia illud quod est
in potentia secundum modum intelligendi,
debet præcedere illud quod est actus, genus
autem est in potentia, differentia est actus.
Quartum est, vt ea quæ in definitione collo-
cantur, sint nota quærenti cognoscere defini-
tum, quia definitio est notificans definitum,
& ita idem non potest se ipsum definire, nec
ignotum, atque ignotum, sed magis debet ef-
se notum semper quod definit. Vltimum est,
quod definitio procedat à prima potentia le-
cundum rationem (scilicet) à primo genere
vsque ad vltimum actum, id est, differentiam,
quod debet fieri formaliter, vel eminenter, seu
virtualiter, quantum ad tenet ad genera supe-
riora. Nam hominis definitio, cum dicitur,
homo est animal rationale, optima est, & iu-
periora genera ibi virtualiter intelliguntur,
& ponuntur in animali. Nam vt rectè sen-
tiunt graues logici, in arte definiendi, si pro-
ximum genus, in quo superiora includuntur,
collocetur, recta definitio est.

Ex his conclusio probatur: Nam illud prædi-
cabile de pluribus differentibus specie in quid
est passio generis, vt visum fuit: nam ge-
nus vt genus, est vniuersale essentialiter, sed
est passio vniuersalis prædicabilitas: ergo ra-
lis vniuersalis talis prædicabilitas. Passio au-
tem non prædicatur essentialiter de subiecto:
ergo hæc definitio non est quidditatiua: nam
in quidditatiua definitione, omnia præter ad-
ditum debent essentialiter prædicari: Et præ-
terea, nam definitio, quæ datur per passio-
nem, descriptiua est: vt si dicam, homo est
rationalis: ergo etiam hæc generis definitio erit
descriptiua, quia datur per passionem. Præ-
terea: nam definitio quidditatiua, vt patet,
debet dari per vltimum actum, & proxi-
mum genus: sed hæc non datur per vltimum
actum, nam non ponitur ibi vltima differentia,
sed

sed passio quæ est prædicabilitas, & satis constat ex dictis prædicabilitatē talem esse passionem generis, quia conlequitur ad essentiam eius: nam prius intelligo ego completam, & perfectam rationem generis, per hoc quod est in pluribus speciebus, tanquam aliquid vniuersale, & potentiale quoddam, quam intelligam, illud prædicari quidditatiuè de speciebus: quinimo conlequitur ad illud, quod est essentia vniuersalis genericè, & conuenit omni, & soli, & semper: ergo est passio. Si ergo quidditatiuè deberet definiri, sic definitum esset, genus est vniuersale respiciens plures species, vt quod est in illis tanquam pars illarum potentialis: nam sic tota eius essentia generica & specifica explicatur, & non datur per aliquod accidens. Alij quidditatiuè sic definiunt, genus est vnū commune pluribus speciebus in quid. Alij ita genus est vniuersale, respiciens plures species in quid. Alij ita genus est vniuersale, cui subiiciuntur plures species quidditatiuè. Aliqui defendunt Porphyrium, & Aristotelis definitionem generis, quæ datur per prædicari, quiddatiuam esse: & dicunt ibidem prædicari, & cætera, non importare prædicabilitatem, vt est passio vniuersalis, sed prout est radix illius, scilicet pro ipso formaliter vniuersali, quod radicaliter est prædicabile, ad eundem modum quo animal rationale dicitur vt sic risibilis radicaliter, vel ignis secundum suam substantiam radicaliter calidus. Sed quamuis hæc doctrina sit vera, falsum est quod probare intendunt. Prædicabilitas enim semper accipitur pro formali prædicabilitate, nisi adiungatur aliquod additum, dicendo, scilicet, prædicabilitas radicaliter, vel quid simile. Et ita cum prædicabilitas, vt sic sit passio, & ponatur in definitione, non erit quiddatiua illa definitio. Ex hac conclusione sequitur, doctrinam Amonij, Boetij, Burlei, Alexandri, & aliorum qui dicunt, definitionem esse descriptiuam, nec quiddatiuè posse definiri genus, falsam esse: Nam eorum ratio hæc erat: quia vniuersale non dicitur vniuersalè de quinque prædicabilibus, quod falsum esse supra visum est. Nam ita simpliciter est vniuersale accidens, sicut substantia, & proprium sicut genus: quia ita simpliciter est in inferioribus, & vniuersale non dicit in sua ratione, nisi esse in multis, quomodocunque.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg.

AD primum responderetur, quod generis genus est vniuersale, & vniuersale est secunda intentio, & genus intentionis, relatio rationis, quod est generalissimum in coordinatione rationis, vt lib. 1. q. 10 visum fuit. Quæ

obrem nõ est processus in infinitum, in huiusmodi definitione. Ad confirmationem responderetur, quod genus definitur, & est species vniuersalis denominatiuè, vt visum fuit, quæstione octaua libri præcedentis. Si dicas, definitur in quantum genus, concedo. Verum in quantum genus constat ex genere, & differentia, sicut quando definitur homo in quantum homo, quia vt sic constat ex genere & differentia, pro substratis optimè definitur, itaque definiri in quantum genus, si in quantum, specificet formale generis in concreto, verum est, quia materiale illius solum importatur in definitione, vt subiectum, & non explicatur eius natura per definitionem. Et cum rursus dicitur, quod omne definitum, debet definiri in quantum species, distinguendum est ly, in quantum. Nam si dicat conditionem, vt res quæ diffinitur possit induere intentionem speciei, vt conditionem definiendi, vera est propositio. Si autem ly, in quantum dicat rationem definitam, & specificet secundam intentionem, falsum est: quia non semper definimus secundam intentionem speciei, sicut etiam solemus dicere, rem sciri in quantum vniuersalis, quia vniuersalitas est conditio sciendi, nõ quod semper sit obiectum scitum. Genus autem cum definitur induit rationem speciei: nam genus species est ad omnia genera, licet non ita propriè, sicut genericitas. Et conceptui obiectiuo de ly genus conuenit, vt denominetur species, non vero quod essentialiter vt genus sit species, nisi accepta specie pro materiali, sicut dicimus quod homo est species animalis, id est, viuens, sensibile, rationale, quod est illi essentialiter. Et nota, quod species est quod principaliter definitur quidditatiuè, & alia res similiter, sed non principaliter. Et si rursus dicas: Si genus est species denominatiuè: ergo vniuersale denominatiuè, sed genus essentialiter est vniuersale: ergo non denominatiuè: bene enim valet, quod si aliquid est album denominatiuè, quod est coloratum denominatiuè, respondetur, quod genus est essentialiter vniuersale, quia respicit plures species, & est denominatiuè vniuersale specificum, quatenus respicit plura indiuidua solum numero differentia. Vnde aliud vniuersale est essentialiter, & aliud accidentale.

Ad secundum argumentum bene responsum est ibi, vsque ad vltimam replicam, ad quam responderetur, quod genus continet species, vt in quibus formaliter determinatur, species continet indiuidua, vt in quibus materialiter determinata reperitur. Ad confirm. bene responsum est ibi. Ad vltimam replicam responderetur,

detur, quod non faciunt totum accidentale neque essentialiter, sicut differentia, sed efficiunt totum substantiale, ad eundem modum, quo existentia facit vnum cum essentia, licet non sit paritas in omnibus.

Ad 3.

Ad tertium responderetur. Et prius notandum, quod Aureolus & Scotistæ tenent, quod inter extrema realia non potest esse distinctio rationis, propter hoc tertium argumentum, & etiam, quia actus secundus præsupponit primum, sicut esse album præsupponit esse, sed actus primus est esse rationis & secundus distinguitur ratione; ergo quæ non habent esse rationis non possunt distingui ratione. Sed nihilominus dicitur inter extrema realia posse esse rationis distinctionem; & patet in animali, & homine. Nam certè aliquo pacto distinguuntur, non realiter, nam alias vnum de alio essentialiter non prædicaretur: ergo per rationem sunt distincta: & satis constat attributa diuina quid reale esse, nec tamen realiter, aut formaliter realiter distingui, sed solum opere intellectus. Et tandem, nam multi homines, qui re sunt distincti, vt vnico cognoscunt conceptus, sunt vnum in ratione: nam multi homines participatione speciei vnum sunt, & illa vnitas est rationis: ergo quæ sunt vnum aliquod in re possunt in ratione distingui, si diuersis percipiuntur conceptibus; & illa diuersitas est relatio quædam rationis. Et probatur: Nam entia realia possunt habere esse cognitum, quod est relatio rationis: ergo possunt habere rationis distinctionem, nam cui conuenit primus actus, secundus conuenire potest. Maxime, quia ratione distingui nihil est aliud, quam obijci diuersis conceptibus; sed potest eadem res diuersis obijci conceptibus; poterit ergo & ratione distingui res representata per vnum conceptum à se, quatenus per alium representatur. Resp. ergo ad tertium argumentum, quod distinctio rationis quædam est, quæ est in mente fabricata ab intellectu formante diuersos conceptus, & quædam est, quæ consequitur ad entia rationis fabricata ab anima & ratione, sicut distinctio, quæ est inter genericitatem, & specieitatem, quas ratio per suam cognitionem fabricat, vt supra dictum est. Et hæc distinctio est, quæ est passio entis, nam consequitur ad entitatem rationis, nam vnum ens est, siue sit reale siue rationis, quod est in distinctum in se & distinctum à quolibet alio. Et hoc entibus realibus competere non potest, nec hæc distinctio est relatio secundum esse, sed quid transcensens in suo genere, nam est generalissima passio entis rationis. Prima verò illa distinctio, quia rebus non in se conuenit, sed quatenus sunt in ratione, &

habent esse cognitum diuersum, quibuscunque rebus competere potest, cum quælibet res diuersis possit obijci conceptibus: & hæc distinctio est relatio rationis ad confirmationem responderetur. Quod probat de prima distinctio rationis. Ad argumentum adductum in hac solutione pro opinione Aureoli, Responderetur quod entia realia, licet non possint habere esse subiectiuum rationis, habent tamen esse obiectiuum, quia terminant cognitionem; ex quo sequitur quod habeant esse cognitum; & cum obijciuntur diuersis conceptibus, habent distinctum esse cognitum, & sic habent distinctionem rationis. Et cum entia rationis nullo pacto possint habere esse reale, nullo modo possunt distingui realiter. Verum est tamen, quod aliquando duo entia rationis dicuntur realiter distincta, verbi gratia, genericitas & specieitas, quia si essent quid reale essent duæ entitates reales. Verum genericitas, & vniuersalitas nunquam possunt dici distingui realiter: quia etiam si essent aliquid reale essent eadem res. Et hoc loquendi modo logici vtuntur, ad tollendam æquocationem in distinctio rationis, quando est superioris entis rationis & inferioris, vt genericitatis, & huius genericitatis, vel quando est inter entia rationis, specie distincta, quia vtraque est distinctio rationis, sed diuersa. Et ad hanc diuersitatem ostendendam vocant distinctionem, quæ est inter entia rationis specie distincta, realem distinctionem saltem eminenter & virtualiter.

Ad quartum argumentum responderetur quod natura illa animalis abstracta à materia, & mundo, est quidem genus in esse obiectiuo, genus autem vt sic, non est necessè, quod actu habeat secundam intentionem generis, & sic non est relatiuum formaliter, quam ob rem non est necessè, vt habeat correlatiuum formaliter. Cum verò fuerit illi attributa relatio generis per comparisonem, simul erit correlatiuum sibi, modo possibili similitatis, vt supradictum manet libro præcedenti; quod sufficit ad rationem relatiui rationis. Et quando abstrahitur in communi ratio generis, vt sit relatiuum in esse obiectiuo, seu fundamentaliter proxime, non est necessè, quod actu sint species abstractæ: sed sufficit, quod possint abstrahi, & quod genus ex parte modi essendi, quem habet in anima, possit de illis affirmari, quod habet ex illa indeterminatione proveniente sibi à ratione. Aliqui dicunt genus esse relatiuum secundum dici, sed horum opinio, illorum est, qui dicunt, esse generis, es-

se denominationem extrinsecā realem, quod iam exploitum manet supra: nam totum esse generis ad species est. Ad primam confirmationē respondetur, quod genus debet esse natura quædam simplex, prædicabilis in quid de specie differentibus. Ad aliam confirmationem dicemus libro sequenti.

Ad 5. Arg.

Ad quintum respondetur, quod genus prædicatur in quid, quia refertur ut prædicabile, quidditatum, seu ut id, quod dicit quidditatem specierum, tanquam pars potentialis determinabilis in speciebus per differentias, specificas. Ad confirmationem respondetur, quod genus prædicatur de specie differentibus, id est, refertur ad ea, quæ materialiter specie differunt, & non ut terminus sunt. Nam generis relatio petit relationes pro termino, non quascunque, sed illas quæ fundantur in naturis specificis diuersis. Et si dicas, cōtra: nā vna relatio vnum terminum debet habere vel si habet plures relationes pro termino, debet esse in quantum faciunt vnum terminum quod nullo modo potest dici de illis relationibus specierum, quia subiecta non habent inter se ordinem ad inuicem, ut pater & mater, Respondetur, quod illæ rationes habent inter se ordinē vnus termini totalis, quatenus materiale generis determinatur in illis, sic adeo ut tota eius potentialitas per diuersas determinetur differentias specificas, quæ ad minus duas requirit, & ex eo quod in illis eius determinatur potentialitas, sunt vnus terminus formaliter. Secundo respondetur, quod illæ relationes numero solo differunt, sicut sunt plures filij ad quos vnus pater refertur: ita vnū relatiuum potest referri ad plura relatiua, & vnum genus ad plures species, quia omnes illæ sunt totalis terminus.

Ad 6. Arg.

Ad sextum respondetur ex Aristotele quinto Metaphysicæ, textu 18. & ex Diuo Thoma opusculo 11. capite 6. quod ratio generis animalis verbi gratia, ut cōparatur ad diuersa, est totum & est pars. Totum quidem quatenus cōsideratur abstractum ab homine, & equo, & illos in potentia continens: sed hac consideratione est totum potentiale. Est autem quoddam totum, actuale, quatenus ex viuente & sensibili componitur. Hoc autem quod in se est totum quoddam est pars hominis & equi, quatenus cum alijs componit hominem &c. Vnde licet quando prædicatur animal de homine, prædicatur aliquid quod est pars hominis, non tamen prædicatur in quantum pars, sed in quantum est totū quoddā potentiale. Sed dices, implicat idem respectu eiusdem esse partē & totū sed animal respectu hominis est totum, quia animal diuiditur in hominem, & equum, tanquam in partes: nam id in quod aliquid diui-

ditur pars est: ergo animal non potest esse pars hominis, &c. quia iam erit totum & pars. Sed respondetur, quod est totum potentiale, & pars actu, secundum diuersam rationem, secundum illud, quod actu dicit. Hoc autem non est impossibile, quod aliquid sit pars & totum etiam respectu eiusdem diuersa consideratione. Sed de hoc dicam infra.

Ad confirmationē respondetur, quod genus est vnum secundum rationē, vnum autē secundum rationem, potest bene de pluribus prædicari, vnum verò secundū rem de pluribus prædicari non potest, quia in rebus non sunt vniuersalia. Ad aliam confirmationem respondetur, quod genus, quod est definitum non prædicatur, id est affirmatur de speciebus, & quod affirmatur de materialibus specificis est materiale genericum: sed genus prædicatur, id est refertur ad species, sicut vniuersale dicitur esse vnum in multis, & de multis, id est, referri ad multa, tanquam correlatiua. Quod enim in multis vnum est, materiale est vniuersalis, nec assignatur vnum materiale vniuersalis in communi, nec speciei, sicut diximus supra generi non assignari vnum materiale abstractū ab inferioribus materialibus.

Ad 7. Arg.

Ad septimum respondetur, quod nihil quod non sit ens reale, vel habens analogiam, & ordinem ad ens reale habet quidditatem, entia verò rationis dicuntur entia per ordinem ad ens reale, & ita habens quidditatem in ordine ad illa realia entia. Vel secundò respondetur, quod Aristoteles loquitur de perfecta quidditate, & potente in rerum natura existere ens autem rationis licet simpliciter habeat quidditatem, ut patet ex Diuo Thoma, prima parte, quæst. 18. articulo 1. & 2. Non tamen est perfecta, & quæ in naturis rerum existere possit, & sicut habet entitatem, habet quidditatem, & totum est imperfectū, & ita potest deñiri quidditatu definitione explicante quidditatem, non ita perfectam sicut est realis quidditas.

Ad primam confirmationem respondetur, negando antecedēs: iam enim visum fuit, quomodo prædicabilitas talis sit passio, & nō essentia vniuersalis. Et idem tenent vii grauisimi D. Thomas tractatu prædicabilium, cap. 2. Alexander, Amonius, de genere agentes, Toletus quæstione 1. & Scotus capite de genere, & alij plurimi. Nam bene possumus per intellectum concipere naturam abstractam esse in multis, absq; eo quod cognoscatur formaliter, ut prædicabilis: sed natura ut vna in multis est vniuersalis: ergo ratio vniuersalis non est eadem cum ratione prædicabilis, & sic erit passio, nā conuenit ratione essentia. Maior probatur: quia ratio vniuersalis præcedit ordine rationis rationem prædicabilis de pluribus, sicut essentia præ-

tia præcedit suam passionem. Nam ita se habet prædicabile de vno ad singulare, sicut prædicabile de pluribus ad vniuersale: sed esse singulare præsupponitur tanquam ratio formaliter distincta ad esse prædicabile de vno: ergo & esse vniuersale ad esse prædicabile de multis. Et præterea ideo res singularis inepta est, ut de pluribus prædicetur, quia est singularis: ergo vniuersalis apta est, ut prædicetur de pluribus: quia vniuersalis est: ergo est passio vniuersalis talis prædicabilitas, sicut est passio singularis prædicabilitas de vno tantū, & sicut illa singularitas radix est, à qua prouenit ista prædicabilitas, ita illa vniuersalitas, à qua prouenit, ut sit de multis prædicabilis talis natura: certissimum ergo est non esse vniuersalis essentiam prædicabilitatem talem.

Ad 1. Arg.

Ad secundam confirmationem respondetur, quod genus constituitur essentialiter per ordinem ad species, in quibus est, non per ordinē ad species, de quibus prædicatur, & Porphyrius vocat generis definitionem descriptionē, & ita habetur in nostra translatione quidquid alij dicant haberi in Græco.

8. Arg.

Ad octauum argumentū respondetur, quod Aristoteles idem 1. Topicorum cap. 6. & 5. Metaphysicæ textu 19. dicit quod differentia sequitur qualitatem, & prædicatur in eo quod quale, cū ergo volunt dicere, quod prædicatur quidditatiue, accipitur quidditatiue pro essentialiter. Nam quidditatem essentiam vocamus, vel quia est pars definitionis, quæ prædicatur in quid, propter primam partem, quæ ut substantia significat in definitione, propterea dicitur tota definitio in quid prædicari, & ut sunt in illa etiam partes quidditatiue prædicantur, & ita in toto quod est definitū accipit differentia modum istum prædicandi in quid.

QVÆSTIO VI.

Vniū genus generalissimū, & subalternū specie differat, & quodnam sit perfectius.

1. Arg.

Hanc quæstionem pro maiori intelligentia definitionis generis veritatis, & videtur quod differat specie. Et arguitur primo, quia relatiua specie differunt penes terminos distinctos specie: sed generalissimum, & subalternum sunt relatiua habentia terminos specie diuersos: ergo specie differunt. Minor probatur: Nā generalissimum est quod respicit species sic adeo ut supra illud nō sit aliud genus, sed illas ut primū principium respiciat. Genus mediū vel infimum non sic respicit, sed tanquam id, quod habet supra se aliud genus, sed hoc est ha-

bere diuersum terminum formaliter, ergo & ipsa specie differunt. Consequētia prob. Nam paternitas & maternitas sunt relationes specie diuerse, quia quauis eundē respiciat filiū diuersimode Pater tanquā principium actiuū filij mater, ut passiuū. Minor probatur. Nā ille modus respiciendi diuersus expolcit in termino diuersam rationem, nam modus ille tendendi in terminum diuersificat formaliter terminos.

2. Arg.

Arguitur secundo. Generalissimum & subalternum differunt definitione, ergo specie. Consequētia patet: nam differre definitione specie differre est. Sed Minor probatur ex Porphyrio capite de specie, nam genus generalissimum est, quod supra se non habet aliud genus, genus infimum vel medium est quod supra se habet, ergo.

3. Arg.

Arguitur tertio: Generalissimum & subalternum differunt plusquam duo genera subalternum, sed duo genera subalternum numero differunt, ergo genus generalissimum & subalternum specie differunt. Consequētia probatur, quia inter numericam differentiam & specificam non datur medium, nec magis nec minus, ergo tantum ascenditur ad differentiam specificam.

4. Arg.

Arguitur quarto. Nam formæ eiusdem speciei possunt tribuere eundem effectum formalem in specie: sed genereitas, quæ constituit animal genus, non potest habere eundem effectum formalem, quem tribuit genereitas, quæ constituit substantiam genus: ergo. Maior patet, & Minor probatur: quia genereitas quæ constituit animal genus, tribuit esse genus infimum, & quæ tribuit substantiæ esse genus, tribuit esse genus subalternum, & quod supra se non habeat aliud genus, quod non potest tribuere alia illa generalitas: ergo Et confirmatur. Nam genereitas substantiæ tribuit ipsi, ut sit superius ad animal: sed genereitas animalis non potest sibi tribuere, ut sit superius ad animal, quia nihil potest sibi esse superius: ergo.

5. Arg.

Circa secundam quæstionis partem, probatur, omnes vniuersalitates generis esse eque perfectas, & ita non habere locum quæstio. & sit quintum argumentum: Quia in intellectu per rationem eque sunt vnum genera subalternum & suprema, cum tamē hæc inter se quam illa inter se fiant vnum omnino. Ratio enim substantiæ tam vna est in generalissimo secundū rationem, ad omnes substantias, quam ratio animalis ad omnia animalia in subalternum: ergo vere omnia genera in ratione vniuersalis sunt eque perfecta, nō solum specificæ, sed etiam accidentaliter quia ratio vniuersalis generici in indiuisibili videtur consistere.

6. Arg.

Sexto arguitur: Quia vnum formaliter importat

portat indiuisiōem, seu negationē multitudinis: sed in meris negationibus non est magis, vel minus, neq; enim vnus angelus est minus albus, quā alius, sed omnes equaliter sunt non albi: ergo intervniuersalia, & genera nō potest vnū esse magis vnū quā aliud, & sic nō potest vnū esse magis perfectū: nā ob hāc causam esset magis perfectū: quia est magis vnū. rōfir- matur, quia si aliquid esset cōstituendū magis perfectum vniuersale, illud videtur, quod esset magis commune, & superius ad ea, quæ sunt similia à parte rei: nam quod magis superius est, magis vniuersale est, sicut id quod magis habet de albedine, magis albū est: ergo quod vniuersalius fuerit, perfectius erit in ratione vniuersalis.

Deciso questionis.

Videatur Porphyri c. de specie, quid sit genus generalissimū & quid subalternum. Et solent sic defini: Genus generalissimū, seu supremum, est illud supra quod nullū aliud genus est, vt substantia, quantitas, & elatio, vel qualiter sit genus, quod nullo modo sit species. Genus vero subalternū definitur, quod supra se habet aliud genus, & infra se species, vel qualiter est genus respectu, scilicet, inferiorum, quod etiā est species respectu superiorū, & nō est intelligendū, quod de ratione generis mediū sit vtraque relatio speciei, & generis, hoc enim est impossibile, quod habeat essentia vna simplicissima duas relationes totales specie differentes. Sed cū dicimus genus mediū taliter est species, quod etiā est genus, volumus dicere, quod eidem materiali conuenit vtraque intentio & speciei, & generis.

His suppositis fit prima concl. Genus est atomia species ad omnia genera (& accipio genus prout dicit secundū generis intentionem in cō- greto, & fuit à nob. s. sup. definitū. Itaque intentio generis quæ fundatur in substantia, in animalia, in corpore, in colore, in quātitate, in relatione, omnes sunt eiusdē speciei atomæ. Probatur ista concl. Omnia genera sunt relatiua, & respiciunt suos terminos eodem modo: ergo sunt eiusdē speciei. Quod sint relatiua, patet ex di- gis, quod respiciāt suos terminos eodē modo, probatur: nā omnia genera respiciunt species, tanquā terminos, de quibus eodem modo præ- dicatur, scilicet, in quid: ergo. Quod vero hoc reperitur in colore, in animali, &c. est merum accidens ad generis rationem. Præterea prob. concl. Nam albedo existēs in equo, & ea, quæ est in homine sunt eiusdē speciei: ergo & gene- reitas, quæ applicatur colori, & ea quæ applicatur relationi. Probatur consequētia, quia nō est diuersitas, nisi ex parte subiecti materialis, cui illa intentiones applicantur. Præterea: nā om-

nes formæ habentes eundem effectum forma- lem in specie, necessario debent esse eiusdem speciei sed omnes generalitates sunt huiusmodi: ergo. Minor probatur quia omnes reddūt naturam prædicabilem de pluribus speciebus inquit. Præterea: quia quamuis vna relatio generica fundetur in substantia, & alia in quan- titate &c. sed istæ eodem modo fundāt huius- modi relationes: & quamuis vna terminetur ad substantiam, & alia ad colorem, sed eodem modo quatenus induunt rationem speciei: er- go sunt relationes eiusdem speciei, siquidem habent fundamentum & terminos eiusdem speciei.

Secunda conclusio. Generalissimum & sub- alternum etiā si sint eiusdem speciei differūt accidentaliter. Pro explicacione huius conclu- sionis notandum est, aliquos logicos explica- re huiusmodi differentiam accidentalem, se tenere ex parte subiecti materialis illius & nō ex parte ipsius intentionis, Sicut enim eadem albedo recepta in homine facit hominem al- bum, & in equo facit equum album, & essen- tialis effectus illius est facere album: quod ve- ro sit equus albus vel homo albus prouenit ex parte subiecti recipientis illam albedinem: eo- dem modo eadem est secundum rationem in- tentio generalissimi & subalterni, eam dico essentialiter, nam numero differunt & recep- ta in substantia facit genus generalissimum, recepta in corpore facit subalternum, esse ve- ro generalissimum & subalternum sunt diffe- rentiæ se tenentes ex parte eorum, quæ gene- ra denominantur, quia ad plura vel pauciora eorum natura se extendit, & ita vel est gene- ralissimum, vel subalternum. Verum enim verò, licet apparētiam primo aspectu videatur habere hic dicendi modus, re intus aspectu vi- detur falsus nam equus & homo a parte rei sūt tales & adueniens albedo facit ipsos albos & ita manet homo albus, & equus albus. Verum animal non est a parte rei subalternum, nec substantia a parte rei generalissimum, vt ea- dem intentio adueniens generis faciendo ge- nus relinquat vnū generalissimum genus & aliud subalternum, sed vtrumque est quidra- tionis & denominatio ab intentione Et ideo ego aliter hoc explico, quod in genere gene- ralissimo duæ sunt intentiones, quibus, ver- bi gratia substantia denominatur genus genera- lissimum; altera, quæ generis forma est essen- tialis, qua ad suas refertur species, altera, quæ est forma accidentalis ad generis rationem, qua generalissimum denominatur, nam est funda- mentum generis, scilicet naturam esse cog- nitam & relatum ad plures species Et in hac cog- nitione substantiæ fundatur intentio generis ex eo quod in re est fundamentum, talis cog- nitio

2. Conc.

nitiois. Est etiā in re fundamētū vt substan- tia cognoscatur, vt supra se non habet aliud ge- nus. Et supra hanc cognitionem fundatur intē- tio generalissimū, qua generalissimū, denomi- naturq; denominatio accidēs est respectuatio nis genericæ, itidem in subalterno est ratio ge- neris, vt in generalissimo, cuius intentio in re habet fundamentū remotū, & in intellectu pro- ximū: & etiā est fundamentū subalternitatis. Nam cū intellectus cōsiderat rationem illā ani- malis v.g sic refertur ad species, vt etiam supra se genus aliud habeat, tribuit illi intentionem subalterni, quod etiam est accidens ad gene- ris rationem. Et si inquiras, vtrum in sub- alterno esse subalternum sit alia intentio di- stincta à ratione speciei? respondeo, probabili- ter vtrūq; dici posse, quod per intentionē, qua subijcitur generi superiori dicitur subalternū: ita quod idem esse subalternum, quod esse speciem generi superiori subiectam: & quia hęc intētio accidit rationi generis, dicitur esse accidens generi esse subalte- nū. secundus mo- dus dicendi est, quod est diuersa intentio subal- terni, vt sic à speciei mediæ intē- one. Nam ex eo, quod cōsidero ipsum, vt contrahibilem per differētiā v.g animal, vt cōtrahibile per diffe- rentias rationale, & irrationale, & vt id quod est in speciebus tribuo intentionē generis, ex eo vero quod cōsidero ipsum vt secundū po- tentiale cōtrahibile tribuo intentionē subal- terni, & ita refertur vt sic ad primū potentiale cōtrahibile, cuiusmodi est generalissimum, vt sic: nā secundū ad primū, & primū ad secundū referuntur, & ita generalissimum vt sic, ad sub- alternū refertur, & subalternū ad generalissi- mū, & hoc mihi placet. Sic explicata concl. 2. probatur, nā hęc differentia est penes aliquid extrinsecū ad generis rationē: ergo est accidē- taria. Anteced. prob. nā bene possum intellige- re generis rationē nō intellecta ratione subal- terni, aut generalissimi: ergo Et præterea, nā se- queretur, qd essent duo prædicabilia generis, si differēt specie essentiali subalternū genus, & generalissimū. Cōsequēs est falsum: ergo illud ex quo sequitur: iam enim visum est, quod nō sunt nisi quinque prædicabilia.

Ad 2. conc. 2. conc.

Ad secundū punctū quæst. deuenientes sit ter- tia concl. In ratione vniuersalis, & prædicabi- lis, id quod est magis vniuersale & cōmune, & de pluribus prædicatur habet vnitatem minus perfectā, quā id quod est minus vniuersale, & sic generalissimū habet vnitatem minus perfe- ctā, quā subalternū, licet secundū quid excedat. Pro cuius intelligentia est supponendū vnita- tem dupliciter quantū ad præsens attinet, posse considerari vno modo intensiue, alio modo ex- tensiue. Et sic vnitatis numerica est intensior ge- nerica & specifica: quia magis vnit prædicata,

vt fiat vnū ens indiuisum. Vnde quo longius abest quæcunque vnitatis alia à numerica, eo mi- nus est intensa, tanto vero intensior quanto magis accedit ad illam, & huic vnitati opposi- ta est diuisio, seu distinctio extensiuā, quæ fit per plura inferiora indiuidua, vnde species, quæ maiorem vnitatem intensiuā habet, quam genus, minorem, quam illud admittit diuisio- nem extensiuam. Alio modo sumitur vnitatis extensiuæ, quando scilicet, plura distinctorum prædicatorum sub vna ratione vnit, eoque magis vnitatis est extensiuā, quanto magis ex- tenditur ratio vna ad plura & distinctiora, & ita vnitatis entis & generalissimorum magis ex- tensiuā est: & quanto magis descendit, minor est vnitatis extensiuā. Hoc præmissis probatur nostra. 2. conclusio: quia ad tribuendum vni- tatem per secundam intentionem attendendū est ad fundamentum, quod præbet natura ad recipiendum illam vnitatem: sed sic est, quod inter ea, quæ fundant vnitatem magis vniuer- salem, vt sunt plures species, est minor simili- tudo, quam inter ea, quæ fundant minus vni- uersale, vt sunt plura indiuidua eiusdē speciei: ergo quanto vnitatis fuerit vniuersalior, eo erit imperfectior. Major probatur Nam intellec- tus nullo alio modo reddit vnum, quæ sūt plu- ra, quam faciendo vnitatem, seu identitatem secundum rationem illorum, quæ re sunt simi- lia, & non vnum: ergo sicuti animalia sunt à parte rei magis similia, quam viuētia, quia cō- ueniunt in pluribus prædicatis, quæ pauciori- bus conueniunt: ita animal factum vnum per- rationem erit magis vnum, quam viuens: quia minus diuisibile, quam viuens & habet maius fundamentum à parte rei ad vnitatem vnum quam aliud. Iam supra visum fuit, quomodo vnitatis, & similitudo formalis est remotum fū- damentum vniuersalitatis: quia ergo genera- lissimum est magis diuisibile non ita perfectā vnitatem recipit per secundam intentionem, & ita non est ita perfectum, sicut subalternum quod perfectiorem habet similitudinem & mi- nus diuisibilem in inferiora. Dixi, quod gene- ralissimum est secundum quid perfectius, qua- tenus est primum in illo genere, & reliquorū origo: & hoc ad perfectionem accidentale ge- nericam attinet.

7. Conc.

Dissoluntur arguments.

Ad primum respondetur, quod, vt genera eundē formale terminū habent & illa di- uersitas est in ratione generalissimi & subal- terni, quæ ad rationē generis est accidentalis. Ad secundum Respondetur, quod differunt specie accidentali in quātū sunt subalternū & generalissimum, & sic differunt definitione. Ad tertium respondetur, quod differūt ma-

Ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

gis generalissimum, & subalternū, quā duo generalissima accidentaliter: & sic specie accidentali differunt. Vnde illa maxima instatur in albedine, vt quinque, quæ magis differt ab albedine vt quatuor, quā ab alia albedine, vt quinque, & ab alia differt numero: ergo ab ista specie nihil valet: non tenet enim maxima in his quæ suscipiunt magis, & minus.

Ad 4.

Ad quartū resp. quod vtraque generitas tribuit esse genus: esse vero subalternū, vel in simā ab alia sit intentione, vt dictum est.

Ad confirm. resp. si enim cōsideratur animal, vt species, generitas, substantiæ tribuit ipsi, vt sit superius ad animal, quatenus est species. In ratione vero generis, si est superior, illud habet per intentionē generalissimā distinctam à generis intentione, & radicaliter prouenit ex parte subiecti ex eo quod non tot inferiora vnum sicuti aliud habere potest. Hoc autem est merū accidens: effectus enim formales essentialis, quales sunt in vtroque genere.

Ad 5.

Ad quintum respond. quod magis vnū sūt per rationē propter fundamentū genera subalterna, quam generalissima. Ad sextū iā patet, quomodo vnū genus sit magis diuisibile, quā aliud & minus vnū, ratione fundamenti & subiecti. Hæc autem differentia est accidentaliter: & bene in illis vnitatibus genericis, potest esse magis & minus: sed ratione fundamenti, quæ differentia est accidentaliter, sicuti magis & minus potest esse in priuationibus ratione fundamenti. Ad confirm. resp. quod magis vniuersale est minus perfectū, quia est minus vnū, sicuti in materialibus, quod est magis materiale, magis imperfectū est, quia esse materiale est imperfectio: ita esse vniuersale est minor perfectio, & quod magis vniuersale est per prædicationē minus est perfectum, & est magis vnum extensiuē.

Ad 6.

QVÆSTIO VII.

Vtrum genus sumatur à materia, & differentia à forma,

1. Arg.

I videtur quod non. Nam substantiæ separatæ accidentia entia rationis habet genus & differentia cū in illis detur definitio vera: & tamen nec genus sumitur à materia, & differentia à forma: ergo. Minor patet: quia carent materia & forma propriè dictis. Et maior quod substantiæ separatæ diffiniuntur, & Arist. 8. Metaph. tx. 9. dū excludit errorem antiquorū philosophorū de accidentibus. probatur ex D. Th. c. vlt. de ente & essen. Entia rationis satis constat definiri cū illis detur vera species. Et cōfirm. hoc arg. Nam si genus su-

mitur à materia, sequitur quod accidentia, quæ differunt penes subiectū, differant genere, non sequens videtur falsum: ergo illud ex quo deducitur. Sequela probatur quia differunt penes materiā, quod est subiectū, à quo sumitur differentia generica.

Ad 2. Arg.

Secundo, nam si genus sumeretur à materia & differentia à forma, maxime quia id a quo sumitur genus, se habet vt materia, & vt determinabile respectu illius, à quo sumitur differentia quod se habet vt forma, & vt determinans: sed hoc est falsum: ergo illud, ex quo sequitur. Minor prob. quia animal nō potest se habere, vt materia respectu rationalis, nec rationale, vt forma, respectu animalis: nō sūt propterea eadē res realiter & formaliter. Idē autē nō potest se habere vt forma & materia respectu sui ipsius. Si dicas, quod illa cōpositio, in qua animal determinatur per rationale, non est realis, sed fit per intellectū concipientē vnū conceptum vt determinabilem, & alium, vt determinatē, & cōceptus genericus animalis est determinabilis per conceptū differentia, scilicet, rationalis & ex eo, quod per intellectū fit illa diuersitas & distinctio rationis inter animalē & rationale, resultat cōpositio per eūdē intellectus actū, contra: Nam sequeretur, quod in Deo dicamus reperiri genus & differentia, & sic componi Deum ex genere & differentia: quia cōcipimus nos in Deo cōceptum aliquē, qui se habet nostro modo intelligēdi, vt determinabilis, & alium, qui se habet, vt determinans. Nam Deum dicimus esse substantiam intellectuale, infinitam, vbi cōceptus substantiæ nostro modo intelligēdi concipitur, vt determinabilis per intellectualem: nam substantia indifferens manebat ex modo concipiendi ad omnes substantias & per intellectuale manet determinata ad tale genus substantiarū: ergo. Dices, quod non est sū lamentum in Deo huiusmodi cōpositionis, sed tota manet in nostro modo intelligēdi, & tenet se ex parte illius, & propter suam imperfectionem in cōpositione autem, quæ fit in homine v. g. ex genere & differentia est fundatum in ipso homine, quia sunt illi gradus, qui cōcipiuntur, vt determinans & determinabile. Sed cōtra. Nam etiam in Deo est vere vna perfectio infinita fundas cognitionem substantiæ, & cognitionē intellectuales, & reuera nostro modo intelligēdi vnus conceptus habet se, vt determinans, & alius vt determinabilis: ergo erit etiam in Deo genus & differentia, & dicemus sumi à materia & forma nostro modo intelligēdi maxime cum Deus intelligatur ad modum rerum materialium, quæ genere & differentia constāt. Et confirmatur hoc argumentum: Nam sumi à materia non videtur esse propriū generis, cum conueniat alteri, & si-

3. Arg.

& similiter sumi à differentia, & sic poterit separari: & ita nō omne genus sumetur à materia, & nec omnis differentia à forma. Mai. patet: nā animalitas sumitur à materia, & rationalitas à forma, & illorum neutrum est genus nec differentia.

Tertio: sequitur, quod si genus sumatur à materia, quod vbiq; fuerit diuersa materia sit genus diuersum, quia causa existente diuersa & effectus similiter debet esse diuersus, sed nō vbiq; est diuersa materia, est generis diuersitas: ergo nō sumitur genus à materia. Minor prob. quia in cœlo & in his inferioribus est diuersa materia, quia illa est alterius rationis, cum dicat ordinē ad formam fatian: ē eius appetitum, quē non dicit materia horū inferiorū: & tamen corpora cœlestia & inferiora non differunt genere, sed sunt in eodē prædicamēto substantiæ sub eodē genere, corpus scilicet: ergo. Dices quod differunt genere physico, & dixit Arist. 10. Metaph. corruptibile, & incorruptibile differre genere. Sed cōtra: nā cū dicimus nos, genus sumi à materia, & differentia à forma, de genere logico loquimur: ergo logicū genus debet esse diuersum vbi est materiæ diuersitas.

4. Arg.

Quarto: id, à quo sumitur genus debet esse distinctionis genericæ causa, & etiā cognitionis talis naturæ, quæ cōstat tali genere: quia genus inuatur & ad cognitionē essentiæ rei, cum sit pars definitionis, & etiam ad distinctionem: nam homo differt à plāta per rationem animalis, quod genus est hominis: sed materia prima nō potest esse principium, nec distinctionis, nec cognitionis, quia omnis distinctio est per aliquem actū, vt patet 7. Metaph. & vnū quodq; cognoscitur in quantum est actu: ergo nec ab illa potest sumi generis ratio. Dices quod sumitur à materia in ordine ad formā. Contra: nā tūc sequitur, quod à forma sumatur genus, & differentia radicaliter, quia ipsa est radix, vt sumatur à materia genus, & tiam est radix differentia vt videbimus: ergo.

5. Arg.

Quinto: in accidentibus genus sumitur à subiecto: nam subiectū ponitur loco generis: differentia vero sumitur à principijs causatiuis ipsius, vt ait D. Th. c. vlt. de ente. Tunc sic: Differentia in accidentibus sumitur à causa efficiēti: ergo non à forma, & subiectum respectu accidentis habet rationem causæ efficiētis, à quo sumitur genus: ergo saltem in accidentibus genus non sumitur à materia, nec à forma differentia. Si dicas, quod sumitur genus in accidentibus à materia: nam subiectū est materia, & recipiēs etiam accidentia. Contra, ergo in accidentibus genus sumitur à materia propriè dicta, & non à conceptu determinabili, quia subiectū non habet conceptū determinabilis, sed potius verè sustentatiui materialiter. Et cōfirm. hoc arg. Nam si accidentia definiuntur in abstracto, vt similitas est nasi curuitas, subiectum est id quod ponitur loco differentia, & ab illo sumitur differen-

tia, ergo in accidentibus nūc à subiecto sumitur genus nunc differentia: ergo differentia non semper à forma, sed aliquando à materiali sumitur.

6. Arg.

Sexto arguitur, & probatur quod non possit dici genus sumi in substantijs materialibus radicaliter ex materia prima. Nam genus ex necessitate debet dicere gradum aliquem perfectionis qui determinatur per vltiorem, sed omnis perfectionis gradus in substantijs materialibus prouenit à forma, quæ est actus dans quālibet actualitatem: ergo ab illa radicaliter sumi debet ratio generis. Consequentia est euidentis. Nam si esse animal prouenit à forma & animal est genus: ergo generis radix forma est. Minor prob. Nam materia 1. cū sit pura potentia, nullū gradū perfectionis tribuere potest, quod enim potentiale est, nō potest aliquid in actu cōstitueri. Dices, quod in animali duo sunt, & esse animal, & esse in potentia ad rationalitatem: forma specifica dat esse animal: sed quod animal sit in potentia prouenit à materia prima radicaliter, & cum genus dicat id, quod est in potentia ad differentias merito dicitur radicaliter sumi à materia. 1.

Contra: nā illa potentialitas animalis prouenit ex eo, quod ille gradus, nō est vltimus & ex eo quod solū dicit vitā sensibile, potest perfici per differentiam vltimā: sed quod dicit vitam sensibilem habet à forma: ergo & potētiā. Quod enim tribuit gradū non vltimum tribuit gradū potentiale: sed anima tribuit gradū nō vltimū: ergo tribuit gradū potētiā: potentialitas ergo illa etiam prouenit à forma: ergo & forma est radix generis, & etiam differentia.

7. Arg.

Septimo Nam genus sumi dicitur à gradu potentiali, seu à tota essentia, vt dicitur illi gradū potentialem. iste autem improprius est loquēdi modus: ergo male dicitur sumi à materia hoc modo, id est à gradu potentiali. Prob. minor. Nam ab animali non sumitur genus. Sed animal est genus illud enim à quo genus sumitur distinctū debet esse à genere: nam genus a se ipso non sumitur nec fit sermo in præsentia de secunda intentione, quæ sū datur in animali quæ similiter à rebus sumitur.

8. Arg.

Octauiō si differentia sumitur à forma, sequitur, quod omnis differentia penes formā sit specifica: nā est penes illud, à quo sumitur differentia specifica. Constat falsum: ergo. Prob. minor. Nam anima Petri & Pauli differunt penes formā, quia differunt se ipsi, & solo numero differunt, & intellectus Petri & Pauli solo numero differunt, & differunt penes formam: quia vnus est huius animæ intellectus, & alius est alterius: ergo. Et cōfirm. hoc argumentum: Nam ab eodem non sumitur genus & differentia, sed genus sumitur à forma quatenus dat esse animalis verbi gratia: ergo ab illa non sumitur differentia.

Preambula ad quæstionem.

In hac q. fit sermo de genere pro natura denotata genus, & nõ pro secunda intentione. Nam de secunda intentione, vnde sumatur, vt à fundamentum, & quid sit suū esse, iam supra vñam fuit. Et est q. hæc summopere necessaria ad artē logicā, vt sciamus quid sit genus, quid differētia, & quomodo definitiones sint constituendæ, tā in substantijs materialibus, quā spiritalibus, quā in accidentibus, ac rationis entibus, valebit; ad inquirendū, an Deus sit in genere. In qua q. sunt variæ sententiæ. Nam Gregorius, vt videbimus infra, & alij huius classis Doctores genus sumi dicunt à cōceptu, qui nostro modo intelligendi se habet vt quid determinabile, & differentia ab illo quod se habet eodem modo, vt determinans, etiam si vnum non sit potētiā in re, nec aliud actuale; & etiam si vnum non determinetur per aliud, quam obrem Deū collocant in prædicamento. Dominus Caiet. c. 8. de ente & essen. subtiliter hanc quæstionem versans dicit idē, quod D. Th. docet, cum loquitur, vnde sumatur genus formaliter. Verum cum pertractat, vnde proueniat genus radicaliter, affirmat à materia prima, in substantijs compositis desumitur genus radicaliter. Et probat Caiet. hoc dictum & ratione, & autoritatibus. Ratione quidē. Nam genus in potentia continet differentias & dicit aliquid potentiale & confusum & perfectibile vltiori perfectione: sed radix huius potentialitatis est materia prima, quæ est pura potentia: ergo ab illa radicaliter sumitur ratio generis. Maior patet in animali, quod est quid potentiale, & confusum, & differentias continet, vt ait Porphyrius c. de differentia. Minor probatur. Nam primum in vnoquoq; genere est radix & principium aliorum eiusdem generis vt patet in Deo, qui est primū existens, & actus purus, & ita est causa totius esse actualis, & existentis, & totius actualitatis: cum ergo materia prima sit pura potētia nullū includens actū, erit causa totius potentialitatis, & radix. Et ita dicit Arist. 8. Metaph. text. cōment. 9. quod genus sumitur à materia, & differētia à forma. Et 2. cæli cō. 49. ait, quod si corpora cælestia conueniunt in genere, & differunt in specie sunt composita ex materia & forma. Quasi velit dicere, quod radix generis materia est, & radix differentie forma. In cæteris quæ Caiet. ponit non censo discēdū esse ab illo. Sit ergo pro varietate explicanda

Deciditur quæstio.

Prima conclusio: Si fiat sermo de substantijs compositis ex materia, & forma, genus non sumitur radicaliter à materia prima, ita quod tota radix sit materia prima, quæ conclusio etiā si

fit cōtra dominum Caiet. vera est mihi & est expressa D. Tho. 1. p. q. 77. art. 3. ad 4. in illis verbis. Quia igitur anima intellectiua virtute continet id, quod sensitiua habet, & adhuc amplius, potest seorsū ratio considerare, quod pertinet ad virtutē sensitiuā, quasi quoddam imperfectū, & materiale, & quia hoc inuenitur cōmune homini: & alijs animalibus ex hoc rationē generis format. Id vero, in quo animā intellectiua seu sensitiua excedit, accipitur quasi formale, & cōpleti uū, & ex eo format rationē differētiā, vnde radicē generis accipit anima, & eandem ponit radicē differētiā, ergo & 5. Meta. text. 10. Et illā mihi tenere videtur etiā D. Thom. de spiritualibus. creat. ar. 1. ad 24. & de natura generis, c. 4. Vbi sic dicit: In rebus compositis ex materia & forma genus sumitur à materia, & differētia à forma: ita tamen, quod per materiā non intelligatur materia prima sed secundū, quod per formā recipit quoddā esse imperfectum, & materiale respectu esse specifici: sicut esse animalis est imperfectum, & materiale respectu hominis esse, tamen illud esse duplex, non est secundū aliam, & aliā formā. Sed secundū vnā formā, quæ homini dat, nõ solū hoc quod est esse animal, sed hoc quod est esse hominem: ergo. Si dicas D. Tho. hic loqui de genere secundum id, quod de nominatur formaliter genus, & hoc verū est nõ sumi à materia prima, non vero loqui de radice vnde sumitur genus, Contra. Nam sepe, quod loquitur D. Thom. de genere, & differentia, vnde de sumantur vt loco adducto, & de Potētia. q. 7. ar. 1. in corpore, & cap. 6. de ente & essētia, semper per materiā, cum dicit genus sumi ab illa, intelligit gradum illum potētiā animalis. I. corporis, & nõ materiam primā, & semper quod explicat, vnde proueniat huiusmodi potētiā gradus, dicit esse à forma dante esse imperfectū, & non à materia prima, vt patet in hoc loco adducto, ergo radix illius potentialitatis est à forma dante esse imperfectum, & non à materia prima. Nam qui explicuit differētiā sumendā esse à forma dante illum gradum vltimū, & à gradu vltimo, vbi & radicē differētiā explicuit, & formalem gradū differētiālem, diceret etiā, sumi genus à materia prima, & à gradu potētiāli, vt vtrāq; rationē explicaret, & radicalē, & formalem. Nec vnquā inuenies in D. Thom. genus sumi à materia radicaliter. Hanc conclusionē mihi persuadent etiam 4. & 6. argumentum supra facta. Verum est tamen, quod ad rationē genericā in rebus materialibus, necessaria est materia prima, vt recipiens gradū illū imperfectū, & vt refultet ratio animalis vel corporis, quæ ex necessitate dicunt materiam & formam, vt partes sui. Sed hoc non est esse radicem generis, nam etiā posset dici radix differentie materia prima quia anima nõ potest facere rationale, nisi in materia dando suos gradus in illa.

Secunda conclusio. Genus, præsupposita materia tāquam subiecto, sumitur radicaliter à forma dante esse imperfectum, & determinabile & potētiāle, v.g. si in homine consideres illud, quod genus determinat, nimirum, animal, corpus, viuens, hoc inquam habet pro radice animam rationalem: nam anima rationalis vna cum sit eminenter continet reliquarum formarum perfectiones, & ita tribuit esse corpus, esse viuens, esse animal. Cū ergo hæc forma tribuit aliquē gradum essētiā determinabilem per aliū gradum perfectiorem, tribuit esse genus formaliter pro substrato: & hic gradus oritur ab ipsa tāquam à radice in genere tamen causæ formalis. Hæc conclusio D. Th. est in loco citato pro prima conclusione, in illis verbis. Illud tamen esse duplex non est secundum aliam & aliam formam: sed secundum vnā formam, quæ homini dat, non solum hoc quod est esse animal, sed hoc quod est esse hominem. Per hominem autē intelligit D. Th. gradum rationalis, & idē est dicendum in omnibus formis suo modo: ergo & gradus genericus, & specificus à forma est: ergo radicaliter ab illa prouenit genus. Et probatur conclusio: Nam ab illo genus sumitur radicaliter, à quo prouenit gradus determinabilis vltiori perfectione, sed à forma dante esse imperfectum est huiusmodi gradus: ergo ab illa genus prouenit radicaliter, & iste gradus non prouenit à materia prima, licet sit subiectum recipiens illum gradum, subiectum. inquam, potētiāle, & non in hæfionis. Et si dicas: ergo sufficit hoc esse subiectū suscipiens tales gradus, vt dicatur ab illo sumi genus radicaliter: negandū est, hoc nam eadem ratione sufficeret esse subiectum, vt dicatur esse id, à quo sumitur differētia, quia recipit etiam materia esse equum, hoc est, vltimū gradum, quem forma equi tribuit. Dices, tribue re illum gradum vltimum, vt subiectum non actuabile vltimus pro aliū gradū: cum vero materia prima suscipit esse animal, seu gradum animalis recipit illū, vt vltimū actuabile per vltiorē gradū, & ita ab illa vt habet illum gradum potētiālem, seu ab illa suscipiente gradum illum sumitur radicaliter genus. Sed contra, quia ipsa non dat huiusmodi gradus vllō pacto, licet suscipiat genus: ergo debet sumi radicaliter à dante & non à suscipiente illos gradus, & à dante non in genere causæ efficientis, sed formalis: quia illi gradus sunt gradus essētiāles, & formales tali rei habenti genus, & differentiam. Sed contra istas duas conclusiones sic arguētor. Primò: impossibile est, quod ab vno & eodē actu sumatur genus, etiam radicaliter & differētia: ergo non sumitur à forma substantiali (quæ simplicissima est in omnibus) genus & differētia. Probatur antecedens: quia genus est quid potētiāle, differētia quid actuale: sed actus vt

sic non potest tribuere, nisi actum & non potētiā: ergo. Respondetur, quod eadem forma, quatenus ad præsens attinet, debet considerari vt duplex principium eminenter, seu vt vnum principium habens duplicē rationem: v.g. anima rationalis præhabet in se virtutem, vt tribuat esse animal, & esse rationale, ab hoc ergo vno simplicissimo actu, quatenus tribuit esse animalis, sumitur ratio generis radicaliter, quatenus vero consideratur vt quid tribuens esse rationale, sumitur differētia radicaliter, & ab eadem quatenus tribuit esse viuētis, ratio generis, quatenus ratio sensibilis differētiā ratio, & ab eadē quatenus tribuit esse substantiā completæ, generis ratio, quatenus vero corporeæ sumitur ratio differētiā. Et ratio huius est quia esse genus pro substrato nihil aliud est, quam habere imperfectum gradum essēdi, omnis autem gradus tam perfectus, quā imperfectus est à forma.

Secundum argumentum. Nam D. Th. opusculo. 2. de natura generis c. 5. dicit in hæc verba, Potentialitas enim totius compositi in rebus materialibus est materia, & ideo ab illa sumitur genus, perfectio vero totius est à forma, ideo à forma sumitur differētia, per formam enim ipsum attingit esse actū, ideo aliud & aliud in essētia est vnde sumitur ratio generis & ratio differētiā, in compositis, hoc autem dici non potest de genere, pro illo quod est genus subalternum: ergo loquitur de radice substrati generis, quæ est materia prima: nam rationale & animal non sunt aliud & aliud. Ad hoc argumentum idem D. Tho. ibidem respōdet, se explicando. Vnde subdit, sed quia materia est materia totius, & non solum formæ, & forma est forma totius, & non solum materiæ, ideo nomē designans totum sumptum à materia totius est genus, & nomen designans totum sumptum à forma totius est differētia, materia autem totius vocatur animal v.g. vel viuens, vel corpus & formam totius vocat, rationale sensibile. Nā in hac materia à D. Tho. forma & materia vsurpantur pro potētiāli quodam habenti actū imperfectum, & forma pro actuali quodam dicenti vltimam perfectionem. Cum vero dicit quod est aliud & aliud secundum essētiā, vnde sumitur genus & vnde sumitur differētia, accipit vt contra se distincta materiam primam cū gradu viuētis, & animam ex alia parte v.g. & hæc distinguuntur essentialiter & realiter, vt constat c. 3. de ente: Nam animal v.g. ab anima rationali realiter distinguitur. Vel secundo respondetur, quod cum Diuus Thomas dicit, genus sumi à materia accipit materiam, vt subiectum recipiens perfectionem determinabilem vltiori perfectione, & vt includit formam dante illam perfectionem, materia enim cum ani-

ma dante esse animalis, est radix generis.

Concl. Tertia concl. Differentia radicaliter sumitur à forma, itaque radix, unde prouenit in substantijs compositis differentia, est ipsa forma, quatenus dat gradum complementem, & determinanti gradum potentialem & imperfectum. Hæc conclusio prob. ex dictis. Et præterea: nam forma est radix totius actualitatis essentialis: quæ est in composito: ergo ab ipsa debet dimanare quidquid est actus in substantia composita, & quidquid tribuit ultimam actualitatem differentia: nam non est à quo alio deuenire formaliter imaginari possit. Et hac ratione v. physic. vocat formas, species, quia tribuunt speciem rebus, & ultimam differentiale gradum. Et in verbis allatis de natura generis, tangit D. Thomas hanc rationem. Ex eo enim, quod anima iungitur materię primæ, manet corpus & viuens, & sensibile, & ita definitur libro secundo. de anima, quod sit actus corporis physici, organici, &c. Et confirm. hæc ratio: nã actualitas differentia non prouenit à materia prima, quæ est pura potetia: ergo prouenit à forma, quia nullæ aliæ partes sunt in composito ex materia & forma.

Concl. Quarta concl. Genus formaliter, hoc est, illud, quod nomine generico primæ intencionis significatur, vt animal, corpus, viuens, sumitur à tota essentia substantiæ compositæ, quatenus habet rationem perfectibilis vteriori perfectione specifica, differentia vero à tota essentia, & quidditate quatenus habet rationem perfectiõis & determinantis generici gradû, quæ vt potentia significabatur. Hæc concl. fere cõmunis est. Illã tenet Arist. 8. Metaph. tx 9. vbi sic dicit: Quare substantiæ est quidẽ, cuius cõtingit definitionem & rationem esse (vt puta) compositæ, siue sensibilis, siue intellectualis sit, ex quibus autẽ hoc primũ non est siquidẽ aliquid de aliquo significat ratio definitiua, & oportet hoc quidẽ materiã, illud formã esse. Vbi suaphrasi obscura dicit genus sumi à materia differentia à forma, ita ibidẽ explicat D. Th. Per materiã autẽ, vt dicit Angelicus Doctor locus sup. aduocis, intelligitur id, quod habet esse potentiale determinabile, & per formã id, quod habet esse actuale determinans. Vide D. Th. ar. 1. de spirit. crea. ad 24. Et prob. concl. ratione. Nam natura, vt determinabilis per vteriore gradum specificum cum habeat rationem totius potentialis essentialis prædicatur de pluribus differentibus specie inquit: ergo est genus. A definitione ad definitũ tenet cõsequetia, & antecedens est euidẽs. Et natura, vt perfectiõs gradu specifico & formaliter, quia est qualitas essentialis, prædicatur de pluribus in quale: ergo est differentia. Etia patet cõsequetia à definitione. Et cõfir. hæc ratio. Nam intentio generis v. g. nõ denominat hominem nec rationale, sed animal: animal ergo est genus, & illud est essentia rei significata

per modum perfectibilis: ergo. Et idem argumentũ fiat de differentia quia sensibile & rationale denominantur intentione differentia, & nõ animal nec homo: ergo essetia, prout habet rationem perfectiõis specificã, differentia dicitur.

4ª Concl. Quinta conclusio. In substantijs angelicis & separatis genus non sumitur à materia & forma propriè dictis, & in ipsis nõ est genus subalternũ, sed solũ habent genus vnũ & vnã differentiam. Prima pars conclusionis satis patet, quia substantiæ angelicæ sunt formæ subsistentes non compositæ ex materia & forma, nam forma non vnitur materiæ, nisi quia est imperfecta, vt acquirat scientiam à rebus, quia in genere intelligibilium est pura potentia, sicut contingit animæ humanæ, sed substantiæ angelicæ sunt quid perfectum in genere intelligibilium: ergo non componuntur ex materia & forma. Min. prob. quia ex quo datur forma imperfecta in genere intelligibili dari poterit perfecta in illo genere, & sic nõ indigebit materia: hæc autẽ perfecta forma Angelus est, ergo. De hoc .1. p. q. 51. ar. 1. & in .2. d. 8. ar. 1. & 2. cõtrag. c. 48. & 89 & 90 & potentia, q. 6. ar. 6. & de malo q. 16. ar. 1. & de spiri. creaturis ar. 5. & opus. 211 ar. .c. 2. & opus. 15. c. 18. & de natura generis, opus. 42. c. 5. Vbi etiam probat secundã conclusionis partem, sic dicens. Illę ergo substantiæ simplices nullũ genus subalternũ habet, & ideo vnica differentia sufficit earum perfectioni: quia non colligitur earum perfectio ex multis & diuersis diuisionibus generũ, & cõiunctionibus differentiarum, & tanto perfectior est earum natura, quanto plura vnitẽ & in vno simplici habet. Hæc ille. Quia ergo substantiæ angelicæ simplicissimæ sunt perfectissimæ, cum multa simplicitate suam possident essentiam: & ideo in illis non possumus reperire, nisi vnã rationem communem genericam prædicamentalem, in qua omnes conueniunt, & vna in qualibet differentia, qua inter se distinguuntur, quæ tanto est perfectior, quanto substantia separata est perfectior. Nam multitudo generum & differentiarum, quæ in homine reperiuntur, & in cæteris speciebus, eorum attestatur compositioni, & imperfectioni. Vnde autem sumatur genus hoc & differentia ista in Angelis, videndum est, quod D. Thom. censet difficile. Et sit

6^a Concl. Sexta Conclusio: In substantijs separatis genus sumitur à tota essentia secundum id in quo cæteris assimilatur, & secundũ id, in quo cum cæteris conuenit: differentia vero à tota essentia secundum id, quod sibi proprium est. Verbi gratia in Gabriele possumus considerare essentiam suam secundum quod habet cum cæteris. Angelis conuenientiam, vt si consideremus rationem spiritus, quæ est omnibus Angelis communis, & ab hac ratione generis ratio sumitur.

Possumus

Possumus etiam cõsiderare id quod est propriũ Gabrieli, & cõsiderãdo totam essentia secundũ illud sibi propriũ, sumitur ratio differentia: illud autẽ nobis est ignotũ, & vocetur talis spiritus. Radicẽ autem vnde possumus elicere hoc prædicatũ specificum, duplicẽ assignant Doctores. D. Th. dicit esse recessum à potentialitate, & accessum ad actum purum, quanto enim vna substantia Angelica magis accedit ad actum purũ (qui est Deus) magis est actũ & magis est spiritualis. Et ita hæc maior spiritualitas est differentia Angelica, per quam magis à potentialitate recedit, quia minus est in potentia, & magis est in actũ: quia habet maiorem similitudinem cũ actũ puro. Et hæc maior spiritualitas est determinatio illius gradus communis, tribuendo illi esse perfectius specificum, & ita est differentia: & illud commune est potentiale respectu huius proprii & dicit totam essentia Angeli, & ita est genus. Et si inquiras, quomodo illud cõmune colligitur esse genus: respondet D. Th. opus. 42. ca. 5. in hæc verba: quod colligimus genus esse, quia est aliquid in ipsis potentiale, & in potentia ad suũ esse, & quia genus debet esse potetiale illud cõmune esse genus colligimus, & constituitur in specie per maiorem accessum ad Deum, qui maior accessus est maior actualitas illius potentialis metaphysici determinatiua. Nam quid potetiale est in Angelis esse spiritum, qui de se nõ habet esse. Potest etiam ex verbis D. Thomæ sumi etiam alia radix ferẽ reddens in primam colligendũ genus, & differentiam in Angelis. Nam quanto illud magis recedit à Deo in Angelica essentia habet rationem generis: quanto vero proprius accedit ad purum actum rationem differentia. Quia illud quãto magis recedit in sua essentia, est magis potentiale, & sic magis determinabile, vnde est genus. Quia generis proprium est determinari per differentias illud vero quanto proprius accedit ad Deum, habet rationem actus: quia est magis purũ, & ita determinat illud potentiale, quam obrem est differentia. Et si dicas, hæc maior vel minor perfectio non potest causare differentiam specificã: ergo ex maiori accessu, vel minori nõ potest sumi differentia ratio: probatur anteced. quia differentia penes magis & minus non est specifica, vt patet in albedine magis vel minus intensa. Respondet D. Th. de ente vbi sup. quod gradus perfectionis in recipiendo eandem differentiam, non causat differentia specificam, vt patet in magis vel minus albo. Verũ diuersitas gradus perfectionis in ipsis naturis participatis, causat diuersitatem specificã, vt patet, quia homo perfectius participat vitam sensibilem, quã equus, & ita est alterius speciei, quia species sunt sicuti numeri: & sicuti addita vnitate numero, mutatur species, ita addita vna perfectione generi, est alia species distincta ab alia, quæ non habebat illam perfectionem. Quia

ergo homo habet vitam rationalẽ (qui gradus rationalitatis, & perfectionis non est in equo) homo est perfectior & alterius speciei: & si duę animæ sunt inæquales in perfectione, illud est individualiter: ita ergo formæ, quæ secundũ se magis participant de gradu perfectionis alicuius formæ, differunt specie. Caietanus prædicto cap. de ente & essentia, venatur rationem generis & differentia in his substantijs, penes maiorem aut minorem accessum ad existentia. Vide ibidem. Nam eadem est fere ratio de maiori accessu ad existentiam, & ad actum purum, quia quod magis accedit ad actum purum, vt proprius ipsius effectus est existentia, quæ est actualitas etiam ipsarum formarum, & differentiarum: est ergo genus in substantijs immaterialibus, quod naturam vt determinabilem importat, & differentia, quod naturam vt determinatam dicit. Et radix huius, vnde id colligimus est accedere magis vel minus ad actum purum, & recedere à potentialitate modo iam dicto. Et Caietanus etiam ponit radicem esse existentia, vt magis Deo simile. Et huic doctrinæ quadrat illud Augustini: Cui fecisti Domine, vnum prope te, hoc est, Angelicam substantiam, & aliud prope nihil, quod est materia prima. Vnde tribuit nobilitatem essentialẽ Angelis per recessum à potentialitate, & accessum ad se ipsum. Vide Diuina Thomam 2. sentent. distinctione .3. quæst. 1. art. 5. Vbi inuenies etiam modum dicendi Caietani, quod à potentialitate quidditatis ad esse sumitur genus, differentia penes accessum ad ipsum esse, & etiam quod sumatur per accessum ad Deum, vt dictum est. Cum vero dicit, quod sumitur à materia ratio generis explicãtus est D. Th. non quod materia prima sit radix generici gradus, sed quod est quid imperfectissimum, & potentiale, & illud quod rationem generis induit debet imitari ipsam in potentialitate. Nam sicuti ipsa perficitur per formam, ita gradus genericus debet perfici per differentia gradum: licet non sit omnimoda similitudo, & hac ratione dicit sumi genus à materia. Alias etiam explicaciones sup. dedimus. Colligamus ergo rationem pro conclus. Nã illud quo magis accedit ad actũ purũ Angelus in essentia eius est magis actuale: sed quod est magis actuale in essentia est differentia: illud ergo quo magis accedit ad Deũ est differentia: & illud ipsum quo magis in essentia recedit à Deo est magis potentiale: & illud est genus, & est omnibus Angelis commune, quod est esse spiritum: quia in ipsis Angelis non sunt, nisi duę prædicata essentia, vnum scilicet, genericum, & vnum specificum, & illud magis potentiale denominatur intentione generis, hoc vero magis actuale, intentione differentia. Quid autem sit genus vel differentia est difficillimum, loquendo in particulari. Et ita

dicit D. Th. c. 6. de ente, nec iterum necessum est, vt diuisio intellectualiū substantiarū sit semper per differentias veras: quia hoc est impossibile in omnibus rebus accipere.

7. Concl.

Septima conclusio: De accidentibus genus formaliter, seu id, quod habet rationem generis, sumitur ab eo, quod se habet vt materiale, seu à tota essentia accidentis, vt habet rationē potentialis, differentia vero à tota essentia, secundum quod habet rationem formalis, & determinatiui. Hæc conclusio probatur rationibus supra factis: & quia genus etiam in accidentibus debet esse quod affirmatur in quid de speciebus: ergo debet dicere rationem materialem, seu essentiam, vt determinabilem per differentias. Differentia vero est quæ prædicatur in quale essentialiter, & ita debet sumi à tota essentia, vt habet rationem per se essentialiter. Nec in accidentibus est materia & forma propriè, & ita ab illis non sumitur genus & differentia.

8. Conclus.

Octaua concl. Radix vnde prouenit genus in accidentibus (si loquamur de primo genere) est ille modus, quo ens diuersimodè de decem generibus prædicatur: itaq; per illum modū, quo ens determinatur ad quantitatem, quantitas ipsa remanet genus, & in hac prædicamentali coordinatione, & illam dicit Diuus Thomas esse mensurabilitatem substantiæ: & loquitur de quantitate logico modo. Ex eo enim quod ens per illum modum determinatur, manet potens vltiori perfectione specifica determinari, nam ille modus constituit ens in ratione quantitatis, & consequenter facit, vt illa quantitas per talem mensurandi seu mensurabilitatis modum determinari possit, genera vero quantitatis intermedia per aliquid simile constituuntur, etiam radicaliter in generis ratione. Idem est dicendum de cæteris prædicamentis, & de primis eorum generibus: nam ratio entis determinatur in qualitate ad esse tale per hoc, quod est esse substantiæ dispositione, & in relatione per hoc quod est esse relatiuū, & ad genus actionis per actiuum, &c. Si vero inquiras, radix differentiæ vnde sumitur in accidentibus in abstracto consideratis, dico cum D. Thoma, quod sumitur ex causis ipsorum. Et ita in definitionibus propriarum passionum ponitur subiectum loco differentiæ, quia est causa, vnde accidentia causantur, non quod subiectum sit differentia, sed quia est radix, vnde sumitur. Et per ordinē ad subiectum sumitur in ipsis differentia. Nam differentia accidentium non potest solui à subiecto, quia est sua radix, & ita definitur, quod si mitas sit nasi curuitas, vnde nasus est radix differentiæ, & ordo ad illū est differentia. Non enim quælibet curuitas est mitas, sed illa quæ est in naso. Si vero in concreto diffinirentur, licet nõ esset propria quidditatiua definitio generis, nisi per se, vt in abstracto, cum illa sit

quia habet vicem materiæ, & potentialis poneretur loco generis, quia definiuntur ad modū substantiæ, in quibus quod materiale est, habet rationem generis, id est, subiectum esset radix vnde sumeretur eorum genus, & per ordinem ad illud deberet sumi: quia substantia non potest esse propriū genus accidentis. Et si fiat argumentum: Nam differentia accidentis sumitur radicaliter à subiecto: ergo genus non potest sumi ab illo. Respondetur, quod si definiatur eodem modo verum est. Si vero definitur non secundum suam naturam, non est mirum, quod sumatur etiam à subiecto generis ratio: quia diuersimodè definitur, & per modum substantiæ, vnde de materiali debet prædicari, & ita in ordine ad illud genus sumi nostro modo intelligendi, saltem licet in re non habeat nisi vnam radicem.

9. Concl.

Nona conclusio: In entibus rationis definitilibus, genus & differentia debent sumi ad modum, quo sumitur in accidentibus, quia sunt formæ quædam accidentales rationis, & imitantur maximè accidentia realia præcipuè relationes, & priuationes.

Vlt. Concl.

Vltima concl. Loquendo de genere per se, nõ prout est in hac, vel illa natura, & similiter de differentia sufficit & requiritur quod differentia explicet certum & determinatum gradum entis, non extraneæ naturæ à natura generis cuius est diuisiua formaliter, genus vero explicet certā naturā determinabilem formaliter. Quod vero radicaliter sumatur à forma, vel ab aliquo potenciali, hoc est illi accidentale, & idem de Angelis & accidentibus dicendum est. Probatur conclusio: Nam in Angelis verè est genus, & tamen non est materia, neque forma, & in homine est genus & differentia, & tamen non sumitur ab illa radicali ratione, qua in Angelis sumitur: & similiter in substantijs est genus & differentia, & non sumitur radicaliter, vnde in accidentibus, & in accidentibus, & non sumitur ab illa radicali ratione, qua in substantijs: ergo loquendo per se de genere, & differentia, nihil horum includit, sed illud solum, quod conclusio tenet. Cætera enim accidunt ad generis rationem in communi, sicut solemus de specie dicere, quod ad suam rationem sat fuerit esse principium intelligendi formale, reducens intellectum de potentia ad actum, quod vero sit substantia, vel accidens, est illi accidentale.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum argumentum respondetur ex dictis: sumitur enim genus in illis ab aliquo, quod se habet vt materia, & ab aliquo quod se habet vt forma, cuiusmodi sunt gradus determinabiles, & determinantes. Quod vero sumatur à materia vel forma radicaliter est proprium substantiarū compositarum ex materia & forma. Ad

Ad 1. arg.

Ad confirmationē dicemus, cum de accidenti quinto prædicabili fiat sermo.

Ad 2.

Ad secundum dicemus quæstione sequenti, cum disputemus, an compositio metaphysica sit realis, vel rationis. Ad confirmationem responderetur, quod generi accidit sumi à materia, vel forma, etiam si per materiam sumamus materiā primam cum gradu aliquo, vel vitæ, vel animalis. Verum sumi à materiali, vel formali, non accidet generi, nec differentiæ. Animalitas vero, & rationalitas non sunt genus, quia abstractè significantur, componunt tamen humanitatem ad modum generis, & differentiæ, & ita sumuntur à materia & forma, modo iam supra exposito.

Ad 3.

Ad tertium iam diximus, genus sumi à potenciali. Vbi ergo fuerit diuersum potenziale vt sic erit diuersum actuale, & ita erit & genus diuersum, & differentia diuersa. Et si loquaris de materia prima, vt patet 10. metap. corruptibile, & incorruptibile genere physico differunt, quia in illis est materiæ diuersitas, cum vnus materia dicat ordinem ad formam satiantem eius appetitum, & non alterius, quia genus physicum ex materia diuersa sumitur, non vero est diuersum genus logicum, quia corpus non dicit nisi substantiam capaceam triplex dimensionis, in quo corpora cælestia & inferiora conueniunt vniuocè licet penes esse differant: quia vnum habet esse corruptibile, aliud incorruptum.

Ad 4.

Ad quartum responderetur, probare genus, nõ sumi à materia prima, præcise sumpta, sed à materia, id est à potenciali, & determinabili. Vel si fiat sermo de genere radicaliter, sumitur radicaliter à materia prima, quatenus habet actum determinabilem vltiori perfectione. Et sic prima radix in genere causæ formalis est forma, licet etiā in genere causæ materialis prima radix sit materia prima. Quia animal cum dicat materiam & formam, & gradum determinabilem vltiori perfectione compositum ex materia & forma habet ille gradus animalis suam radicem in genere causæ formalis, & est forma, & in genere causæ materialis, & est materia. Et forsitan ad hunc sensum loquitur Diuus Thomas cum dicere videtur locis adductis genus sumi à materia, quod explicat Caiet. radicaliter. Et si hoc vult sentire Caietan. quod in genere causæ materialis radiceatur genus in materia prima, nobiscū sentit. Si autem velit dicere illius, quod est genus nullam aliam radicem esse, nisi materiam primam in substantijs compositis ab illo dissentimus rationibus supra factis. Et ita sunt accipienda, quæ sup. determinata sunt à nobis.

Ad 5.

Ad quintum argumentū responderetur, quod in accidentibus sumitur formaliter genus à gradu potentiali & determinabili, & differentia à gradu determinante. Radicaliter vero sumitur si definitur in abstracto differentia à principijs causatiuis, & formaliter in ordine ad illa, & illa

principia quodammodo sunt forma, licet extrinseca. Si vero definiatur in concreto, genus sumitur radicaliter à subiecto, formaliter vero per ordinem ad ipsum, & tunc per subiectum explicamus veram radicem genericam, quæcunque sit illa.

Sextum argumentum est pro nostra prima conclusione.

Ad 7.

Ad septimum responderetur, quod quia genus dupliciter sumitur, & radicaliter & formaliter, optimè dicimus dum loquimur de generis radice, quod ab illa sumitur, quia res in radice tali modo existit, vt in principio radicali à quo res principiata rectè dicitur sumi, dum formaliter consideratur. Nam ipsa vt formaliter talis in suo principio radicali existit, à quo rectè dicitur sumi. Et etiā si loquamur de genere pro illo, quod dicitur genus etiam rectè dicitur sumi à materia, id est à tota essentia, vt habet materialis & potentialis rationē in ordine ad differentiam determinantem illud potètiāle. Et est sensus quod genus sumitur à potenciali, id est ipsum potètiāle genus est. Nam sumi in nostra consideratione nihil aliud est quam accipi pro genere, quod re vera genus est.

Ad 8.

Ad octauum resp. quod omnis differentia, quæ prouenit ex forma specifica est. Ita D. Th. 1. contragē. c. 9. concl. 2. vbi dicit, quod differentia, quæ ex forma prouenit inducit diuersitatem speciei: quæ vero inducit differentiam numericam nõ prouenit ex forma. Sed hæc doctrina D. Th. debet intelligi, quod omnis differentia, quæ prouenit à forma ea ratione qua forma est, specifica est & formalis, prouenire autem à forma, vt sic est prouenire ab illa, qua ratione tribuit esse formale: quia sua ratio est, quod sit forma, anima autem Petri & Pauli, nõ differunt, eo quod formæ sunt, sed quia dicunt ordinem ad talem materiā. Vnde diuersitas in illis prouenit ex materia diuersa, & ita est differentia numerica, & non differunt penes formam: quia diuersum esse formale tribuant. Ad confirmationem resp. ex dictis, quod genus sumitur radicaliter à gradu diuerso ab illo, à quo sumitur differentia, licet ab eadem forma, secundum aliam & aliam rationem. Et ille gradus includit etiam materiam, vt partem sui, à qua dicendum est prouenire genus in genere causæ materialis radicaliter, quod nos etiā cõcedimus. Ita est intelligendus D. Th. vbi videtur dicere, quod genus sumit à materia prima in genere causæ materialis. Quia cum genus dicat gradum formalem, & materiam primam, radix illius in genere causæ materialis est materia prima. Et hoc magis explicabitur, respondendo ad rationem illam Domini Caietani, qui videtur contra nos tenere, quatenus dicit à nuda materia prima radicaliter sumi generis ratio. Nam licet genus dicat aliquid potètiāle & perfectibile vltiori perfectione, & radix

dix illius potentialitatis sit materia aliquo modo non sequitur, quod ab illa precise sumatur radicaliter genus. Nam animal v.g. non solum dicit aliquid potentiale, utcumque, sed gradum cum actualitate aliqua & potentialitate permixta. Nam dicit gradum vite sensibilis determinabilem ulteriori perfectione, gradus ille non habet pro radice materiam primam solum, sed materiam primam in genere causae materialis & formam in genere causae formalis. Et licet radix potentialitatis proveniat a materia prima in genere causae formalis sed etiam ille gradus, qui est in potentia provenit a forma in genere causae formalis. Et ita radix generis potiori modo est tribuenda formae, quia ab illa dimanat, quod praecipuum est in genere: licet etiam proveniat a materia in genere causae materialis, & minus principaliter. Et non mihi est adeo compertum, quod illa potentialitas generis sit eiusdem rationis cum potentialitate materiae primae, ut haec potentialitas sit prima causa, quia potentialitas generis videtur fundari in actu imperfecto. Et quando ita esset satis est, ut materia prima sit generis principium in genere causae materialis.

QVAESTIO VIII.
Utrum compositio metaphysica sit realis, an per opus intellectus.

IT videtur, quod non derur compositio metaphysica. Nam compositio haec est illa v.g. quae fit in homine ex animali & rationali, sed haec nullo modo est compositio: ergo. Probatur min quia nec est a parte rei, nec per intellectum: ergo. Quod non a parte rei, probatur: Quia si sic: ergo a parte rei habet esse secluso opere intellectus: sed hoc est falsum: ergo. Maior patet, minor probatur: Quia si a parte rei habet esse: ergo a parte rei habet partes, quia compositio sine partibus intelligi nequit: sed non potest a parte rei habere partes: ergo nec esse. Min. prob. quia animal & rationale non sunt distincta seclusa operatione intellectus: ergo nec sunt partes in re ipsa. Quod vero non sit per opus intellectus probatur: quia alias esset aliquid rationis formaliter: sed hoc est falsum: ergo. Prob. mi. quia sic vel esset privatio, negatio, vel relatio: sed nullum horum est: ergo. Prob. min. quia hominem esse compositum ex animali, & rationali non est aliquid supradictorum: imo vero videtur esse aliquid reale. Et confirm. arg. Na si haec compositio esset aliquid rationis, videretur esse relatio totius ad partes, & partium ad totum: sed hoc non: ergo. Prob. min. quia nullum inconueniens esset ponere in Deo hanc compositionem metaphy-

sicam, quia in Deo ponere relationem rationis, non inconuenit. **Secundo:** Nam si datur compositio metaphysica ex genere & differentia, v.g. ex animali & rationale, maxime, quia rationale se habet ut forma respectu materiae, scilicet animalis & animal se habet ut materia respectu differentiae, per quam contrahitur, & determinatur ad esse huius speciei, recipiendo gradum specificum non sic se habet res: ergo. Probatur min. nam idem non potest se ipsum determinare, etiam per opus intellectus: sed animal & rationale sunt idem: ergo non potest rationale determinare animal. Maior prob. nam inter actum determinantem, & potentiam determinatam debet esse distinctio: si dicas, quod distinguuntur ratione, & sic determinatur: ergo ante operationem intellectus distinguuntur animal ab homine non est determinatio animalis per rationale: sed hoc est falsum. Prob. min. quia secluso opere intellectus animal est rationale: ergo habet gradum rationalitatis, & sic iam est determinatum animal per rationale.

Tertio: In homine non est nisi materia & forma: sed materia & forma non faciunt compositionem metaphysicam, sed physicam: ergo non est compositio metaphysica in homine. Maior prob. nam non est alia entitas, aut pars essentialis in homine. Minor prob. nam illa compositio, quae fit ex illis rebus resultat tertia res, & neutra pars de toto praedicatur. **Quarto:** In omni compositioe resultat totum compositum ex partibus componentibus: sed hoc non fit in hac compositioe, quam dicunt metaphysicam: ergo non est compositio. Minor prob. quia nec resultat ex duabus rebus tertia res, nec ex duobus intellectibus, seu conceptibus tertius intellectus, seu conceptus: ergo. Quod non primum probatur: quia ita asserit D. Th. de ente & essen. Et ratio est, quia tunc non praedicaretur animal de homine, sicut nec praedicatur materia de toto. Quod vero non sit secundum probatur, quia ex conceptu formali animalis, & ex conceptu formali rationalis, non resultat iste conceptus homo: quia conceptus homo est simplex qualitas, non composita ex pluribus qualitatibus. Et etiam, quia significatio huius conceptus homo est naturalis sequens naturam conceptus: ergo non resultat ex alijs. Dices, quod ex conceptu obiectiuo animalis, & ex conceptu obiectiuo rationalis resultat conceptus obiectiuus homo. Contra: nam illi conceptus obiectiuus, vel sunt vna, & eadem res, & sic est impossibile, quod faciant compositionem, cum eiusdem ad se ipsum non sit compositio. Vel sunt tres res, & sic erit compositio, tanquam ex duabus rebus tertia res, quod est contra D. Th. ubi sup. & contra veritatem, alioquin non praedicabitur animal de homine.

Quinto: Nam sequitur, quod genus & differentia non praedicentur de specie, quod est contra naturam generis, & differentiae. Sed probatur sequela

sequela Compositio metaphysica est quae constat ex genere & differentia, tanquam ex partibus sed nulla pars praedicatur de toto, ut dicit D. Thomas. de ente & essen. ergo nec genus nec differentia praedicatur de toto, si ipsum ut partes componit. Quod si praedicatur ergo sunt quaedam tota, nam praedicatum debet dicere totum, quod est in subiecto, & si tota sunt non componunt: nam pars est quae componit. Si enim animal componit hominem secundum gradum praedictam animalitatis, rationale, secundum gradum praedictum rationalitatis: nam non componit hominem quoad ineluctum de materia: nam cum de materia includat hominem, sequeretur, quod homo se ipsum componeret, sed quod formale se habet animal, ut pars praedicatur, & similiter rationale: ergo ut sic non praedicatur, quia ut sic, sunt partes non dicentes totum, quod est in subiecto. Et confirm. secundum: si vnaque pars compositionis metaphysicae se habet ut forma: ergo non potest talis compositio dari, quia ut dicitur, debet esse se habere, altera ut materia, altera ut forma, sed probatur antecedens, nam vnaque praedicatur de homine praedicatione directa: ergo vnaque est forma respectu subiecti, quia praedicatione directa est illa, in qua praedicatum se habet ut forma subiecti.

Sexto: Ad probandum, quod fideatur talis compositio quoad se realiter, tanquam ex duabus rebus tertia res, quod est impossibile, & sic non dabitur. Primum, genus & differentia sunt diuersae realitates: ergo si componitur homo ex illis, erit tanquam ex duabus rebus tertia res. Probatur consequentia eadem: realitas non potest esse principium realis conuenientiae, & disconuenientiae: sed genus est principium realis conuenientiae, & differentia disconuenientiae: ergo. Minor probatur: nam equus & homo realiter conueniunt in natura animalis, & differunt disconuenienter realiter. Secundum probatur, quod differentia, & genus sunt duae realitates, nam seclusa operatione intellectus, natura generis est contrahibilis, natura speciei contrahens: ergo per se ipsam ratione distinguuntur: nam idem non potest esse contrahens, & contractum. Tertio probatur idem: nam generis & differentiae conceptus formales sunt distincti: si enim erit ergo & genus & differentia: probatur consequentiam, nam conceptus distincti supponunt obiecta distincta: ergo si distinguuntur realiter supponunt obiecta realiter distincta. Confirm. haec ratio: distinctio conceptuum supponit distinctionem in obiectis: ergo distinctio in obiectis est ante operationem intellectus, & consequenter realis, siquidem non fit ab operatione intellectus. Quarto idem probatur: nam si genus est idem realiter cum differentia, vel est vna natura generica idem cum omnibus differentijs, scilicet animal cum omni differentia sua, & sic omnes

species essent idem realiter, quia sunt realiter vni tertio idem. Si tantum cum vna: ergo solum praedicatur de vna, quia genus solum praedicatur de specie, cum cuius differentia est idem realiter: quia praedicatione generis debet esse quiddam realiter, & nihil de alio quiddam realiter praedicatur, quod non sit idem realiter cum illo. Vltimo probatur, quod differant realiter, quia sunt entia realia, & differunt de definitione: ergo realiter saltem formaliter, quia definitio essentialis rei explicat. Si ergo sunt duae definitiones sunt duae essentialitates reales: ergo realiter differunt.

Septimum argumentum: Nam si compositio ex genere & differentia dicitur compositio: ergo in eodem homine sunt multae compositiones metaphysicae, quia sunt multa genera, & multae differentiae, hoc autem est falsum: ergo. Maior probatur, quia est corpus habens genus, & differentiam, viuens similiter, animal ergo eodem modo. Sed minor probatur: quia alias essent multa composita metaphysica, quia ex qua libet compositioe resultat vnum compositum, & tunc videtur, quod homo metaphysice sic ens per accidens: nam non satis possumus intelligere, quomodo per se ordinetur ista composita

Preambula ad questionem.

In hac quaestione varia sunt metaphysicorum & philosophorum placita. Nam quidam ex nostris etiam, tenent compositionem istam metaphysicam ex genere & differentia, compositionem esse realem, & fieri secluso opere intellectus, in rebus ipsis, nam gradus genericus, & specificus, qui sunt partes componentes aliquid reale sunt, & sunt inter se, & a toto realiter formaliter distincti, si secundum praecisionem sumantur, ut si animal ut sic precise sumatur, & rationale similiter. Et hanc sententiam dicunt esse D. Th. de ente & essen. Quam opinionem olim sumi seclatus, dum Salmaticae logicam perlegerem. Et probatur ista sententia: primo: nam illa compositio est realis, quae constat ex partibus realibus realiter formaliter distinctis ante opus intellectus componentibus aliquid totum, sed huiusmodi est compositio metaphysica: ergo. Antecedens quod scilicet, constat ex partibus realibus, probatur: nam partes componentes sunt aliquid reale, ut constat, scilicet, animal, & rationale, quia essentia hominis est realis. Quod vero distinguatur realiter formaliter, probatur, nam animal, ut sic, cum praecisione solum dicit viuens sensibile, differentia vero, scilicet, rationale, solum dicit precise rationalitatem, quae est principium radicale vsus rationis, & sic sumpta ista vna formalitas non includit alteram formalitatem: ergo distinguuntur realiter formaliter. Quid enim est aliud formaliter distinguere, nisi habere distinctas formalitates, quarum vna non includit

esset, à quo acciperetur genus, & aliud, à quo acciperetur differentia. Dices hoc non habere verum in substantijs immaterialibus, sed solū in materialibus. Sed contra: nam etiam substantiæ immateriales componuntur ex genere, & differentiis: ergo idem est dicendum in illis quātum ad hoc quod in substantijs materialibus. Sed probatur nostra conclusio rationibus. Primo: nam sequitur, loquendo de substantijs materialibus, quod in cōposito sint plures formæ substantiales in homine. v. g. sed hoc esse falsum probatur 1. p. q. 7. ar. 2. & disputatur li. 1. de generatione: ergo & illud ex quo sequitur. sequela probatur. Nam esse animal, & esse rationale, sunt effectus formales formæ, & formaliter distincti, & substantiales: ergo non possunt provenire ab eadem forma substantiali. Probo consequentiam: quia vnius formæ substantialis, vnius rationis specificæ vnicus dumtaxat effectus provenit formalis primarius, & isti dicunt, quod animal vt sic formaliter à rationale differt: ergo sunt duo effectus formaliter distincti: ab eadem ergo forma non possunt provenire. Præterea sequitur, quod animal non prædicatur de homine: hoc autem apertè falsum est: ergo illud ex quo sequitur. Probatur sequela: nam prædicatum debet esse totum respectu subiecti: sed animal non dicit totū quod est in homine: ergo nō prædicatur de illo. Probo minorem: quia præcise dicit animalitatem, seu rationem animalis, & nullo modo dicit rationalitatem, siquidem, distinguitur formaliter animal à rationale: ergo, sicut enim impossibile est, quod album dicat simile formaliter, ita est impossibile, quod animal importer rationale, si distinguitur formaliter ab illo. Et idem argumentum fiet de rationali, nam etiam non prædicabitur de homine, cum formaliter solum dicat rationalitatem, quæ formaliter distinguitur ab animali. Præterea sequitur, quod hæc compositio animalis, & rationalis, si realis est, & in rebus reperitur, quod sit totum resultat ex illis, ens per accidens, hoc autem est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela: nam rationale aduenit entiam constituto in actu substantiali: ergo forma adueniens rationalitas, scilicet, constituet ens per accidens. Antecedens probatur: nam aduenit animali, & animalis forma substantialis est. Consequentia probatur: nam, quidquid aduenit post formam substantialem debet esse accidens respectu formæ illius, & sic constituet ens per accidens, quia prima forma debet esse per se, & sequenti debet dare esse per accidens, quia duplex esse substantiale in eodem supposito non potest esse. Præterea: Nam compositum reale ex partibus realibus, & formaliter realiter distinctis ex necessitate debet fieri per actionem

realem: sed homo est huiusmodi in hac sententia, quam impugnamus: ergo producitur per actionem realem, quia rationale coniungitur animali: sed hoc est impossibile: ergo. Probo minorem. Non per actionem quæ generatur homo: nam illa actio est generatio, & procedit à non esse hominis ad esse hominis, & habet pro termino à quo non esse hominis, & identificatur cum forma, quam introducit in pura materia: sed hæc actio ex necessitate debet identificari cum rationale, quæ est differentia, & realiter distinguitur à forma, scilicet ab anima rationali, & habet pro subiecto non materiā primam, sed animal: ergo est alia actio, quàm generatio, nec potest fingi, quænam alia sit actio, quia nec est generatio simpliciter, cum non præsupponat subiectum, quod sit pura potentia: nam præsupponit animal, tanquam subiectum & materiam, nec potest esse accidentalis mutatio, quia terminatur ad substantiam: ergo. fictitia est hæc compositio. Nam dicere quod rationale coniungitur animali, vt resultat homo per generationem, qua homo generatur, iam videmus esse absurdum, quinimo in homine essent ponendæ multæ actiones reales, quibus produceretur, scilicet, vna, qua substantia corporeitatis differentia, alia qua corpus viventis differentia: alia, qua viuens sensibile: & alia, qua sensibile rationali connecterentur: & tot essent ponendæ in homine reales relationes inter partes, & totum, causæ, & causati, quæ omnia apertè sunt absurda. Præterea sequitur, quod in substantijs spiritualibus reperitur compositio realis, alia præter illam, quæ est esse, & essentia, quod D. Thomas, nec Aristoteles vnquam dixerunt. Probatur sequela: nam in illis reperitur genus, & differentia, siquidem sunt in prædicamento, & si hoc esset verum dicendum esset, substantias separatas habere partes realiter formaliter distinctas, nec esse substantias simplices. Et si hoc esset verum non diceret Diuus Thomas, ubi supra, quod in substantijs his ab vno & eodem sumitur generis ratio, siquidem formaliter ratio substantiæ distinguitur à ratione huius substantiæ, per quam in specie collocatur, & maximè, quia hæc compositio repugnat simplicitati earum. Quinimo sequitur ex hac sententia, quod in anima rationali reperitur hæc formalium partium diuersitas, nam reperitur in illa ratio formæ in communi, & ratio talis formæ, per quam ad esse specificum determinatur ratio illa communis: ergo eadem ratione est formaliter realiter distincta vnius ratio ab alterius ratione, & sic erit composita ex partibus realibus formalibus, & non habebit essentiam simplicem, quod est contra rationem formæ, quæ simplici essentia constat. Præterea sequitur ex hac sententia, quod in accidentibus

etiam

etiam reperiantur huiusmodi rationes formales distinctæ, siquidem in illis reperitur ratio generis & differentia, & quod istæ rationes ad componendam v. g. scientiam iungatur per aliquam actionem realem, quia est eadem ratio in accidentibus, quæ in substantijs, & tamen videmus esse essentiam simplicissimam essentia v. g. scientiæ & albedinis, & reliquorum: ergo hæc sententia est absurda: nec in entibus rationis hanc formalem differentiam inuenire poterunt, nam sequitur esse distinctas entitates rationis, & ita reperiretur ratio generica sine differentia, quia si formaliter distinguntur habent esse per diuersos actus intellectus, & sic vnum sine alio reperiretur. Præterea: nam vniuersaliter loquendo de genere & differentia, si formaliter realiter distinguntur, & sunt istæ formalitates in rebus, v. g. in homine, & in Angelo, vel istæ formalitates reales habent esse existentia, quando iunguntur, vel non, non potest esse, quod nō, quia non sunt puræ potentia, sed actus licet vnus sit magis perfectus alio: ergo iam sunt entia existentia: sed ex duobus existentibus non potest fieri vnum per se, & in genere substantiæ: ergo resultat vnum per accidens.

Tandem: Nam nulla pars realis prædicatur de suo toto, si dicit partem essentia totius, vt patet in materia & forma, & alijs huiusmodi, ergo si genus & differentia sunt partes reales hominis: ergo nō prædicabuntur de homine, & idē de alijs dicēdū est, & sic nō est ut genera nec differentia, quæ debet de toto prædicari, quinimo, sequitur, quod definitiones hominis, & Angeli &c. nō prædicatur de definito; quod est contra Arist. 1. Post. & 8. metaph. quæ nec partes reales simul sumptæ (& loquor de essentialibus) prædicatur de toto in recto. Nō enim dicimus, quod homo est materia, & forma, sed quod est ex materia & forma. Nec Caiet. fuit opposita sent. vt videbimus. Præterea sequitur, quod homo realiter distinguitur ab animali, quia totū realiter distinguitur à parte, & verè animal dicit partem hominis, quia solum dicit animalitatem.

2. Concl.

Secūda cōcl. Cōpositio metaphysica ex genere & differentiis per opus intellectus, siue accipiamus genus & differentiā pro natura generica, & differentiā in cōmuni siue in particulari. Possumus enim accipere generis naturā in cōmuni, cōsiderādo animal in cōmuni, sine hac, vel illa differentia, possumus autē & ipsum cōsiderare, in particulari, v. g. cōtracto per hæc differentiā rationale. Et idē est de rationalitate quomodocūq; cōpositio cōsideretur ex genere & differentiis, siue in cōmuni, siue in particulari, est per opus intellectus. Et hæc cōcl. eisdē rationibus prob. quibus manet probatū, esse cōpositionē realem, ex partibus realibus formaliter distinctis, deinde vero probatur esse aliquid rationis. Nā ex eo quod est cōpositio vt patet, & nō realis: ergo per opus intel-

lectus. Et fiducias, vnde habemus quod species sit cōposita resp. quia est definibilis quidditativè debet habere partes, & esse quid cōpositū. Nā definitio quidditativa sine partibus nequit. Intelligi partes vero definitionis sunt partes rei definitæ. Et ita docet Arist. 8. metaph. 9. Præterea probatur cōcl. Nā anima rationalis, v. g. vnum esse formale dat, nimirū esse hominē, intellectus autē noster hoc quod est esse hominē, qui est vnius formalis effectus formæ: per intellectū partitur & cōsiderat id quod cōmune habet homo cū ceteris animalibus, & hoc explicat per conceptum animalis. Deinde cōsiderat id quod est sibi propriū & constitutiū suæ speciei, & hoc explicat per conceptū differentia rationale, scilicet: rationale vero & animal idē sunt realiter formaliter & idē significant; licet diuersis conceptibus. Nā genus significat totam essentiam speciei, vt determinabilem tamen, & non vt est ultimo determinatā, rationale vero totā rei essentia significat, vt est in ultima determinatione specificā. Et ex hoc intellectu cōstitit hæc metaphysicā cōpositionem, quia coniungit animal, quod nō ultimo determinatum importatur, & rationale, quod importatur vt ultimo rei determinatione. Hæc tamē cōpositio nō est in rebus, quia in re nō sunt distincta rationale & animal, nisi solum fundamentaliter, & non sunt partes, nisi solum per intellectum, qui duobus illa concipit conceptibus. Et hoc ipsum in omni cōpositione metaphysica dicendū est. Genus enim & differentia vt dicit D. Th. 3. de ente & essen. eandē vnā essentia explicat; sed genus illā, nō vt determinatā ultimo importat, quod facit differentia, & intellectus ea cōiungens, & considerans, complet, & facit hæc, quā vocamus metaphysicā cōpositionem. Et hac ratione habetur, quare in Deo non sit huiusmodi cōpositio ex genere & differentiis; quia etiam si in Deo nos concipiamus rationē substantiæ infinitæ, & postea addamus rationē intellectuales, neutra pars se habet vt genus, vel differentia. quia natura diuina concepta sub ratione substantiæ infinitæ, nō concipitur vt aliquid, quod spectet vltiorem perfectionē, quia semper intelligitur ex parte rei Deus ipse, non vt perfectibilis vltiori perfectione, sed vt quid omnino perfectū, & infinite perfectū, licet illud ipsum multis, & varijs explicemus cōceptibus. Et quod dixi, siue in cōmuni, siue in particulari sumamus naturā genericam, & differentia cōpositionē hanc esse per opus intellectus, propterea dixi, quia si in cōmuni sumitur, cū nō sit genus, nec differentia, nisi per intellectū abstrahentē constat, quod sit illa cōpositio per intellectum in particulari etiam sumendo hominem hunc componitur ex hoc animali, & hoc rationali eodem modo per intellectum, quia intellectus apprehendit partes distinctas.

8

Tertia

3. conc.

Tertia conclusio: Quanto D. Th. ca. 3. de ente, & essentia dicit, quod si homo dicatur esse ex animali & rationali aliquo modo erit, sicut tertius intellectus ex duobus intellectibus, loquitur D. Th. de animali, & rationali cum præcisione accipiendo animal per intellectum, ut stat sub hoc cõceptu animal, & nihil amplius dicit, quã quod formaliter importat animal, & rationale similiter, & tunc quia non accipiuntur, ut in potentia non important totum, sed partem solum: dicendum est, quod homo ex illis, ut ex duobus conceptibus obiectiuis, tertius obiectiuis conceptus componitur, id est, ex animali, & rationali. Et si à parte rei formaliter distinguuntur profecto non esset verum dicere, quod homo est animal rationale, sed ex animali & rationali, quia sunt partes non dicentes totum. Et probatur conclusio, quia tunc sunt partes speciei per intellectum nostrum distinctæ, & præcise: ergo nõ prædicabuntur de toto, & bene potest intellectus sic ea accipere. Hæc autem acceptio non est in re, sed in nostris conceptibus, & in acceptione intellectus. Et ita est intelligendus Caiet.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1.

Ad primum dicitur, quod res, quæ dicitur per intellectum composita & partes componentes, ut animal, & rationale, quid reale sunt, verum quod illæ dicantur partes distinctæ est per opus intellectus, & in ipsis est relatio quædam rationis ad totum: quod ex illis per intellectum componitur, & totum in ratione compositi ad partes componentes refertur, sicut homo ex materia & forma compositus, quid reale est, & substantia & similiter partes componentes substantia sunt: verum relatio totius ad partes, est partium ad totum accidens quoddam est respectuum. Ita proportioneabiliter est loquendum de nostra compositione. ¶ Ad secundum iam patet ex 1. concl. & conclusa operatione intellectus animal nõ est determinatum per rationali, sed est idem aliquod animal cum rationale, & aliud animal cum irrationali, seu est aliquod animal rationale, & aliud animal irrationale.

Ad 2. arg.

Ad tertium resp. quod est homo ex illis constitutus, qui est animal rationale, & sit compositio secundum quod consideratur essentia tota ut determinabilis, & ut determinans per nostrum intellectum, ut diximus in conclusionibus.

Ad 4. arg.

Ad quartum resp. quod est compositio ex natura generica & specifica, quæ sunt partes metaphysicales, & dicunt totam naturam speciei, sed diuersi modo, & resultat unum compositum metaphysicum, ut dicit D. Th. 3. c. supradicto, quod genus & differentia habent proportionem ad materiam, & formam, & species ad compositum. Vbi videtur expresse docere, quod species componitur ex genere & differentia, quæ sunt partes metaphysicæ, & tota quædam, ut q. seq. videbitur, & ita dicit, hanc proposi-

tionem esse veram, homo est animal rationale, & nõ ex animali & rationali. Et si hæc potest dici vera, homo est et animali & rationali, est secundum quod accipiuntur præcise per intellectum: unde tunc non est verum dicere, quod homo est animal rationale, ut dictum est, cõcl. Vide D. Th. & Caiet. ubi su. Nã quando præcise accipiuntur, ut partes sumuntur, non ut tota quædam. Ratio enim totius quodammodo est deratione partis metaphysicæ, ut videbimus. Nã partes dicuntur quoad formale, & tota quoad formale, & inclusum, & ita componunt per intellectum ratione expliciti, & prædicatur ratione illius, & ratione eius etiã quod implicite importat. Quomodo autem fiat compositio in conceptibus vide Caiet. dict. c. 3. de ente & essentia. Et per hoc patet ad 1. & patebit magis q. seq. ¶ Ad confirm. eius resp. quod quãuis animal sit forma respectu hominis, logicè loquendo, est tamè metaphysicè materia. Nã cum sit forma quædam perfectibilis nostro modo intelligendi vltiore perfectione, & cum sit forma, quæ dicat essentiam hominis, nõ ita perfectam potest habere rationem materiæ in ordine ad nostram compositionem rationis. Vide D. Th. 1. metaph. textu 10.

Ad 5. arg.

Ad sextum resp. (& de tota hac q. vide acutissimè Soncinatè 7. metaph. q. 6. & Capreolũ in 9. d. primi sent.) genus enim & differentia sola ratione distinguuntur, ut confusum, & indeterminatum ab actuali & determinato. Confusio autem & indeterminatio non se tenet ex parte naturæ genericæ, vel specificæ, quia à parte rei sit confusa, & sine determinatione, sed ex parte nostri intellectus sic illam concipimus, & à parte rei nõ conueniunt in vna natura generica omnes species, quia ista cõmunitas solum se tenet ex parte nostri intellectus. Vniuersalia enim solum sunt in rebus, nec natura generis datur cõtrahibilis in rebus, sed prout est in nostro conceptu cognita per modum potentialis. In re vero eadem est & animalis, & rationalis natura, ut dictum est. Et hæc distinctio conceptuum præsupponit fundamentum in re, nõ tamen res distinctas realiter, ut patet de attributis diuinis, quæ distinguuntur in nostro intellectu, non tamè in re. Et natura animalis est in re multiplicata, vna tamen ratione. Nec animal, & rationale differunt definitione, quia sunt idem, & differentia solum est in conceptibus. ¶ Ad septimum responderetur, nullum esse inconueniens, quod probatur, quia quod est species subalterna induit postea aliam considerationem, & habet generis rationem, & sicut homo est quoddam totum specificum, non inconuenit habere partes metaphysicas, quæ rursus sunt tota quædam & habent partes.

Ad 6. arg.

Ad 7. arg.

Ad argumenta primæ opinionis.

Ad argumenta primæ opinionis responderetur. Ad primum, negando minorem. Ad probationem cum vult probare, quod distinguantur reali-

Ad 1. arg.

realiter formaliter respondetur, quod accipi cum præcisione est in nostro intellectu: intellectus enim est qui cum præcisione accipit animal, vel sine illa: non enim est in rebus præcise, sed idè realiter formaliter cum sua differentia, & individualiter multiplicatum, sed accipitur cum præcisione, cum intellectus fingit præcise animalitatem importare. Et ego fateor, quod sic non prædicatur de rationali, sed sic non est in rebus. Et in hoc falluntur isti autores. Cum vero Aristoteles dicit, genus esse extra essentiam differentiarum, vult dicere, quod conceptus obiectiuis animalis, ut obij. itur formali conceptui, quod ut animal cognoscitur, non includitur in conceptui obiectiuis rationalis, ut obij. itur huic conceptui rationale, & hoc loquendo præcise, quod ad formale importatum. Et hæc ratione animal potest esse genus, conceptus vero obiectiuis entis includitur in conceptui obiectiuis rationalis: quia rationale est ens, & cognoscibile, & sic nõ est genus, quia non potest contrahi, id est, nõ potest importari ut determinabile per intellectum, per conceptum rationale cum iam in illo sit inclusum. Quod enim à nobis debet accipi, ut determinabile per intellectum, non debet includi in conceptui determinantis, sicut nec debet includi in re realiter determinante id quod realiter determinatur. Unde patet, quã extra propositum adducatur autoritas ad probandum distinctionem realem. Animal vero est à parte rei rationale, quia idem sunt animal, & rationale, nõ quod à parte rei sit contractum; nam idem se ipso contrahi non potest, sed contractio generis debet esse in ordine ad nostrum intellectum. Huius opinionis secundum argumentum solutum est iam maxime nostra secunda conclusione.

Ad tertium responderetur, quod omnes illi gradus sunt idem realiter & formaliter, & solum per operationem intellectus sunt distincti. Quomodo ergo recipiantur prius in materia gradus quos nos vniuersaliores intelligimus, & facimus per opus intellectus: vide 1. de anima, cum explicatur animæ definitio.

Ad quartam rationem de Deo iam supra responsum est, dũ diximus, quare non sit Deus compositus ex genere, & differentia, & dicimus etiã de eã in sequentibus. Ad confirm. resp. quod compositio metaphysica præexistit in rebus fundamentaliter, non vero est realiter: quia in homine est fundamentum, & similiter in Angelo, ut formemus conceptum generis, sine determinatione per differentias, & conceptus differentiarum determinantium genus. Per dicta autem excluditur opinio Gabrielis, & Ocham. Nam genus fundatur in natura perfecta à parte rei, quæ potest concipi secundum quandam rationem, quæ potest intelligi perfectibilis per vltiorem differentiam, & de cuius ratione non sit esse, quod in Deo nõ ha-

bet locum, nam secundum quemcunque gradum intelligatur, est de eius essentia esse, & non potest intelligi ut perfectibilis vltiori perfectione, & sic non intelligitur sub ratione generis, & consequenter, nec sub ratione differentie. Ratio enim generis, & differentie non pro libito fingitur, sed intelligitur conceptus genericus esse illius rei, quæ potest concipi, ut quid potentiale, & conceptus differentie est illius rei, quæ potest concipi ut quid perfectum alterius rationis, quod non cuiuslibet rei potest tribui.

QVÆSTIO IX.

Utum partes metaphysicæ genus, & differentia prædicentur de specie, secundum quod componunt ipsam, vel alio modo.

Quod est querere, utrum prædicentur secundum quod sunt partes, an secundum quod sunt tota quædam, & an sit de ratione partis metaphysicæ, quod sit totum quoddam. quod nõ prædicentur secundum quod sunt componentia speciei, arguitur primo, argum. 1. præced. q. cũ tu. confirmatione. In hac q. sunt etiã logici & metaphysici varij. Nã qui in superiori q. dicebant, hanc metaphysicam compositionem realem esse, ex gradibus realibus formaliter realiter distinctis: dicunt etiã quod animal, & rationale componunt hominem secundum gradus explicitos, quos includunt, scilicet, secundum quod important naturam sensitivam & rationale præcise, & cum sub hac ratione habeant se ut partes nõ possunt prædicari in recto, sed in obliquo. itaq. est verum dicere, quod homo est ex animali & rationali, nõ vero est verum dicere, quod homo est animal rationale. Et conuincuntur arg. 1. q. præced. adduct. quia pars etiã metaphysica in eo quod pars, nequit de toto prædicari, sed semper in eo quod pars componit, nõ dicendo totum, quod est in subiecto. Alias si componeret ut dicit totum quod est in subiecto componeret ut totum quod implicat: ergo non potest prædicari ut componit, sed alia ratione prædicatur ab ea qua componit, & non præcise, quia ratio se componit.

Et probatur secundo nam si animal secundum quod dicit totum, quod est in homine, totum, scilicet, nominat eõs componit se ipsum: sed hoc est inconueniens ergo nõ componit secundum quod dicit totum quod est in homine, sed nõ potest prædicari, nisi dicat totum, quod est in homine: ergo non prædicatur secundum quod componit.

1. Arg.

com.

componit, quia tunc non dicit totum compositum. Et idem argumentum fit de rationali. Alij aliter dicunt, & ferè est idè. Dicunt enim, quod partes metaphysicæ componunt speciem, & prædicantur de illa: sed non prædicantur solum secundum illud, quo componunt, sed secundum illud, & aliquid amplius quod in potentia includunt, verbi gratia, animal, & rationale prædicatur de homine, & componunt ipsum, componunt quidem quoad explicitum quod dicunt, scilicet, quoad animalitatem animalis, quoad rationalitatem, rationale, & nõ componunt ratione illius, quod in potentia dicunt, scilicet, specie ipsam. Prædicantur vero secundum illud explicitum quod dicunt, & etiã secundum illud, quod in potentia importat, quia debent esse tota quædam vt prædicantur, & partes vt componant, & vt unque respectu speciei. Et cum sit impossibile, quod respectu eiusdem sit pars, & totum aliquid, non possunt secundum illud, quo componunt solum prædicari, sed secundum illud & aliquid aliud amplius, & illud est tota species, quã in potentia dicunt.

Deciditur quæstio.

1. Cont.

Prima conclusio: Partes metaphysicæ secundum quod partes metaphysicæ sunt & componunt speciem prædicantur de specie, & est essentialiter parti metaphysicæ, quod sit quoddam totum, nec pars metaphysica potest intelligi sine totius ratione. Hæc conclusio est expressa sententia Aristotelis, & Diui Thomæ. Et ideo late est probanda. Nam Aristoteles 8. metaphysicorum, textu 9. expresse dicit definitionem substantiæ specificæ, siue illa sensibilis fuerit, siue intellectualis habere debere partes quæ sint vt materia & forma: omnes autem explicat, quod sint genus, quod à materia sumitur, & differentia quæ sumitur à forma: sed partes definitionis sunt partes speciei: ergo sicut definitio prædicatur de specie, etiam partes eius: ergo pars vt pars est metaphysica prædicatur de specie, & vt pars est totum, quia nihil directè prædicatur, nisi sit totum. Et Diuus Thomas 1. parte, quæstione 85: art. 3. ad 2. dicit in hæc verba: Ad secundum dicendum, quod vniuersale magis commune comparatur ad minus commune, vt totum & vt pars. Vt totum quidem, secundum quod in magis vniuersali non solū continetur in potentia minus vniuersale, sed etiam alia, vt sub animali non solum homo, sed equus, & alia continentur. Vt pars autem, secundum quod minus commune continetur in sui ratione, non solum magis commune, sed etiam alia, vt homo non solum animal, sed etiam rationale includit. Sic ergo animal consideratum in se, prius est in nostra cogitatione, quàm homo: sed homo prius est in nostra cogitatione, quàm animal sit pars rationis eius.

tatione, quã quod animal sit pars rationis eius. Ecce secundum D. Th. animal est respectu hominis pars componens ipsum, & etiam est totum, & prædicatur de homine, siquidè respectu ipsius est vniuersale: ergo pars metaphysica est totum & prædicatur vt pars metaphysica est. Et 3. p. q. 90. quam Angelicus Doctor diuino distante spiritu vltimam composuit, ar. 2. in corp. dicit in hæc verba: Quod duplex est pars, vt dicitur 7. metaph. scilicet, pars essentiæ, & pars quidditatis: partes autem essentiæ sunt physica & materia & forma, logicæ autem sunt genus, & differentia. Vbi quas nos partes metaphysicas vocamus vocat Angelicus Doctor partes logicas, sed genus & differentia sunt tota quædam, & prædicatur de specie, & ea D. Th. vocat partes: ergo de ratione partis logicæ & metaphysicæ, vt talis pars est, & vt componit speciem logicæ: nam hoc est esse partem habere rationem totius, & prædicari de toto. Innumera alia loca potest adducere ex Diuo Thoma, sed hoc specialiter 3. cap. de ente & essentia, docet. Vbi sic ait: Ex hoc patet ratio quare genus, species, & differentia, se habent proportionabiliter ad materiã & formam, & compositum in natura, quamuis non sint idem cum illis, quia nec genus est materia, sed sumitur à materia, vt significans totum, nec differentia est forma, sed sumitur à forma, vt significans totum: vnde dicimus esse animal rationale hominem, & non ex animali & rationali, sicut dicimus eum esse ex corpore, & anima: ergo secundum D. Th. genus quod habet rationem materiæ, & differentia, quæ habet rationem formæ prædicatur de homine, & sunt partes metaphysicæ: ergo partes metaphysicæ prædicantur & sunt tota quædam ex consequenti. Vide Arist. 1. physic. statim in prin. vbi hoc ipsum expresse tradit, & Caiet. in prin. de ente & essen. Soto 6. physic. de ordine cognitionis, & D. Th. 0. metaph. tx. 24. dicit, quod differentia addit generi, vt totum toti: ergo differentia vt pars componens est, totum est, & sic prædicatur de toto, vt pars est metaphysica. Et prob. conclus. rationibus ex his autoritatibus desumptis. Nam definitio constat ex genere & differentia, tanquam ex partibus, itaq; genus est pars, & differentia etiam, sed genus est totum quoddam, siquidem prædicatur de speciebus in quid, & differentia similiter, siquidem prædicatur in quale: ergo pars metaphysica, & logica, vt talis pars est, est totum quoddam & prædicatur de toto, & ita vt componit est pars, & prædicatur, & est totum. Dices, quod sunt quædam partes definitionis, sed non speciei, sed hoc est ridiculum: nam partes definitionis sunt partes rei definitæ: sicut definitio est definitio speciei, explicat enim & distinguit per suas partes, quod latebat in toto, & si definitum non haberet partes, nec etiam definitio posset illas habere.

habere, & loquimur de definitione quidditatiua. Et confirmatur hæc ratio: nam homo est animal rationale: ergo prædicatur definitio, & partes eius de homine: sed partes eius sunt tota quædam: ergo pars metaphysica vt pars, & vt componit prædicatur de specie. Idem enim est dicere pars vt pars, & pars vt componens, quia in quantum pars componit, & vt totum componit aliud totum: sed vt totum non dicens explicite totum quod est in specie, & hac ratione hoc totum vocatur, & est pars logica, & metaphysica.

Præterea: Nam quare dicitur, quod genus sumitur à materia, differentia vero à forma, nisi quia genus est pars materialis in compositione speciei, differentia autem pars formalis: sed genus & differentia tota sunt: ergo partes logicæ sunt tota quædam: ergo vt componunt prædicantur, siquidem sunt tota.

Præterea: Nam hæc est differentia partis logicæ à parte naturali, nã pars naturalis non prædicatur de toto, & pars logica prædicatur: ergo vt componit prædicatur.

Præterea: Natura generica, & specifica abstracte sunt partes alicuius, & non nisi speciei: ergo componunt speciem, & vt sic prædicantur: ergo. Probatur maior, quia non dicunt naturã speciei, sed important aliquid, nõ vt completum, & perfectum: ergo dicunt aliquid, quod vera est pars.

Præterea: quia species vocatur totum actuale respectu generis, & differentia, quia illa actu includit: sed non potest illa includere, nisi sint partes eius: ergo quæ tota sunt partes reperiuntur: ergo vt partes sunt, prædicantur, quia sunt etiam tota:

Præterea, contra alias opiniones sic arguuntur: Genus & differentia prædicantur de specie: ergo respectu illius habent rationem partis, vel totius. Si dicas, quod totius: ergo prædicantur de specie, & rursus sunt partes, quia species dicit plus quàm genus dicat explicite: ergo genus respectu illius est pars: ergo genus, vt sic est pars, & totum vt pars componit, & vt sic est totum: ergo vt sic prædicatur: ergo secundum quod componit prædicatur. Et hæc conclusio magis patebit, soluendo argumenta. Et ideo

Ad primum (quod erat quintum præcedentis quæstionis) respondetur, quod nulla pars physica prædicatur de toto, bene vero pars logica, seu metaphysica. Et cum dicitur, si prædicatur sunt tota quædam fateor. Et cum rursus subditur, sed nullum totum componit, distingo, nullum totum naturale, fateor: nullum totum metaphysicum, seu logicum, nego. Animal enim est totum quoddam, etiam respectu hominis, & componit ipsum, & est pars respectu etiam ipsius, & ita componit. Ex eo enim animal est totum, & similiter differentia, quia dicunt totum quod est in homine. Nam animal (vt inquit D.

Thomas cap. 1. de ente) dicit habens animalitatem, siue illud sit homo, siue equus: & ita etiam in sua potentialitate dicit differentias. Et hoc ipsum accipitur per intellectum, vt pars, quatenus dicit totam essentiam hominis, vt non perfectam vltima perfectione specifica: sed vt quid potentiale, & adiungitur differentia per intellectum, vt resulet compositio logica, seu metaphysica. Ex eo vero, quod per intellectum adiungatur, suæ differentia, nihil perdit de sua totalitate: & ita vt totum est pars. Et idem dicendum est de differentia quæ dicit totã speciem nam dicit habens rationalitatem, quod cumq; sit illud: & ita est quoddam totum, & accipitur ab intellectu vt perficiens naturam generis, & sic, vt forma, & pars logica: & per hoc nihil perdit de sua totalitate. Et cum dicis, ergo idem componit se ipsum secundum alium, & alium conceptum, quid in conuenit. Nam cum sit compositio per rationem, bene potest idem accipi vt perfectibile, & vt perficiens secundum varios conceptus, & facere, quod idè seipsum componat alia & alia ratione. Vide D. Thom. cap. 1. de ente, vbi expresse dicit quod genus, quod est pars est totum respectu speciei, cuius pars est quia dicit totam speciei essentiam. Alij dicunt, quod animal est totum potentiale respectu hominis, & est pars actualis respectu ipsius, & ita est totum, & pars, & prædicatur vt totum potentiale, & componit vt totum actuale. Sed quamuis hoc in genere dici valeat, nescio an tam bene in differentia, quæ respectu hominis non est totum potentiale: quamuis supra hæc solutionem nos dederimus cuidam argumento.

Ad 2. arg. Ad primum primæ opinionis ex hoc patet, nec valet prædicari, nisi qua ratione componit & loquimur de quidditatiua prædicatione. Si enim non ingrederetur in hominis essentia animal verbi gratia, non prædicaretur de illo quid dicitur, vel essentialiter. Ad secundum etiam patet.

Ad 3. arg. Ad secundum modum dicendi responderetur & ad suum argumentum, quod prædicantur secundum illud, ratione cuius componunt explicite, & ratione eius etiam, quod implicite importat quod concurrat etiam ad compositionem, quatenus facit, vt componens sit totum & componens logicæ, seu physice totum debet esse.

Hæc autem quæstio vtilissima est ad metaphysicas disputationes & ad definitiones específicas & quid dicitur cognoscendas

(?)

S 3 QVÆST.

QVÆSTIO X.

Vtrū genus per se prædicetur de differentijs, & an differentia superior sit genus respectu inferiorum.

BT videtur, quod genus per se prædicetur de differentijs. Nam animal prædicatur de rationali, & alijs differentijs, & non per accidens: ergo per se. Consequētia patet: quia non est alius prædicandi modus. Et probatur minor: nā si animal prædicatur per accidens de rationali: ergo etiā prædicatur per accidens de homine: sed hoc est falsum: ergo. Probatur maior. Nam quicquid prædicatur per accidens de aliquo, prædicatur etiā per accidēs de omni illo, in quo illud ipsum includitur: sed rationale formaliter includitur in homine: ergo prædicatur accidentaliter de homine. Mai. prob. Nam si album prædicatur accidentaliter de animali, etiam prædicatur accidentaliter de homine, in quo includitur animal.

Confirmatur hoc argumentum: Nam hæc est bona consequentia expositorie, hoc per se est animal, demonstrato homine, & hoc per se est rationale, eodem demonstrato: ergo rationale per se est animal. Consequētia enim bona est, & antecedens est verum, & per se: ergo & consequēs est per se. Confirmatur secūdo: Nam ista est per se, rationale est substantia: ergo & ista rationale est animal. Antecedens patet: nam rationale est per se ens, & non in alio: ergo est substantia. Tunc ultra: ergo vel corporea, vel incorporea: Non incorporea: ergo corporea: ergo substantia animata, vel inanimata: non inanimata: ergo animata: ergo sensibilis: ergo est animal: nam illa est animalis definitio.

Confirmatur tertio: Nam si ista est per accidēs rationale est animal: ergo prædicatum potest se parari à subiecto: & sic potest esse rationale sine animali. Et confirmatur ultimo: Nam in omni prædicatione per accidens, aut prædicatur accidens de subiecto, aut subiectum de accidenti, aut accidēs de accidēti, ut dicitur 5. Metap. tx. 13, sed nō sic prædicatur animal de rationali: ergo non prædicatur accidentaliter: ergo per se.

Secūdo: Nā sicut ex propositionibus veris nō sequitur, nisi verū & ex necessarijs, nisi necessariū, ita ex per se non sequitur nisi per se: sed ista propositio, rationale est animal, concluditur ex propositionibus per se: ergo est per se. Min. probatur, si ita arguamus, omnis homo est animal: omnis homo est rationalis: ergo rationale est animal, quæ est in Darapti primus tertie. Et confirmatur: Nam omnis propositio per accidens est contingens: sed ista nō est cōtingens: ergo. Probatur minor, quia non potest esse falsa. Maior probatur. 1. Poster. cap. 4. de modis per se.

1. 478.

Præambula ad questionem.

Quod sit quadruplex dicendi per se modus satis notum est, ut patet ex Aristotele 1. libro Posterior. ca. 4. Et supposito hoc, notandum est, genus & differentiam pro naturis ipsarum (nam de his loquimur) dupliciter accipi posse, vno modo præcisivè secundum gradus, quos explicitè tantum dicunt in suis conceptibus, ut si acciperetur animal pro natura sensibili tantum, & rationale pro habente tantum rationalitatem. Et sic accipiendo genus & differentiam non prædicantur ad inuicem, nec de illis in hac consideratione tractamus: falsum enim est dicere, quod viuēs sensibile tantum sit rationale, & quod rationale tantum sit viuens sensibile. Nam per intellectum præcisè accepta se habent, ac si formaliter & realiter distinguerentur, quantum ad prædicationem attinet. Et in hoc sensu dixit Aristoteles, genus esse extra essentialitatem differentie. Nam sic accipiendo conceptū animalis non includitur in conceptu rationalis. Et si solum cum illa formalitate, & præcisione accipiantur, non prædicantur ad inuicem. Possunt secundo modo genus & differentia accipi sine præcisione, secundum quod animal dicit viuens sensibile, seu habens animalitatem, & rationale habens rationalitatem, quæcunque illa sint. Et hoc secundo modo tractamus de genere & differentia: quia hoc secundo modo genus sunt & differentia.

Decisio questionis.

Prima concl. Genus nō prædicatur per se de differentia in primo modo dicēdi per se. Probatur autoritate Arist. 4. topi. c. 3. & 3. de ani. tx. 10. & ex D. Th. de ente. c. 3. in princip. ubi dicit, genus nō prædicatur de differentia per se loquēdo, nisi forte sicut subiectū prædicat de passione. Vbi primum modū perferitatis excludit à prædicatione generis respectu differentie. Et probatur ratione: nā quando aliquid prædicatur de aliquo in primo modo dicēdi per se, illud est de essentia ipsius: sed genus nō est de essentia differentie: ergo. Prob. min: Nā animal nec est definitio rationalis, nec pars definitionis eius: ergo nō prædicatur in primo modo. Prob. anteced. nam alias animal includeretur in differentia, & differentia nō cōtraheret ipsum: quia cōtrahēs debet esse extra conceptū contracti, & sic nec animal esset genus. Et cōfirm. hæc ratio: Quia cōceptus animalis & rationalis distinguuntur ratione, & loquor de obiectiuis: ergo vñ non includitur in alio: ergo nō prædicatur de alio in primo modo dicēdi: quia quæ isto modo prædicatur vñ in alio formaliter includitur, sed quāuis genus nō includatur in cōceptu differentie formaliter, est tamen de ratione eius, sicut subiectum est de passionis ratione. Nam dupliciter aliquid cadit in definitione alicuius, vno modo ut pars quid-

1. 479.

2. Concl.

3. Conclus.

4. Concl.

5. Concl.

quid dicitis alio modo ut subiectum eius: & hoc modo passionis subiectum ponitur in eius definitione, ut dicitur 7. Metaph. tx. 19. Et hoc est quod voluit dicere Arist. ubi sup. quod nō prædicatur per se de differentia, nisi forte sicut subiectum prædicatur de passione, nō quod sit omnino passio respectu eius.

Secunda concl. Genus non prædicatur de differentia in secundo modo perferitatis. Prob. conclus. Genus non est passio differentie: ergo: Probatur antecedens: Nam passio consequitur ad essentiam, & ipsa est prior passione: sed differentia non est prior animali, sed è conuerso: ergo. Itē: Nā si genus causaret differentias, ut subiectū causat passiones, vbicumq; esset generis essentia, essent duæ differentie, quæ sunt passiones: nam sine passionibus non reperitur subiectum.

Tertia conclusio: nec in alijs modis dicendi per se prædicatur genus. Tertius modus nō est modus prædicandi, sed essendi. Quod neq; in quarto probatur: quia animal non est proprius effectus differentie, ut de se patet, cum sint idē realiter, & formaliter ut supra visum fuit, & solum per operationem intellectus distinguantur. Et hac eadem ratione probatur etiam, quod nō prædicetur ut passio.

Quarta conclusio: Genus nō prædicatur de differentijs necessario ratione illius, quod in cōcreto & de materiali includunt differentie. Nā rationale, v. g. dicit habens rationalitatem, & hinnibile habens hinnibilitatem: & quia habens rationalitatem necessario est animal, hæc prædicatio est necessaria: rationale est animal, & sic in reliquis: ita quod ratione rerum secundo importatarum genus prædicatur de differentia, non ratione conceptus formalis. Et idem dicendū est de ista, rationale est homo. Et alij dicunt idem de ista in definita, animal est rationale. Et prob. conclus. Nam habens rationalitatem, necessario est animal: ergo. Probatur antecedens: quia differentie non possunt in rerum natura reperiri, sine suo genere: quia sunt generis determinationes, & ita non possunt reperiri, sine eo quod determinant: ergo de eadem re, de qua dicitur quod est rationalis, dicitur necessario quod est animal.

Quinta concl. Differentia superior, ut sensibile, non est genus respectu differentiarum inferiorū, licet ratione rerum per se prædicetur de illis. Nam habens rationalitatem necessario debet esse sensibile, siquidē necessario est animal. Quod vero non sit genus, probatur: quia genus necessario debet includi in cōceptu speciei: sed sensibile non includitur in cōceptu rationalis: quia cōceptus rationalis est simpliciter simplex: ergo. Item: Nam genus & species debent esse naturæ completæ positæ in recta linea: sed non sunt huiusmodi: ergo nec sensibile est genus

nec rationale & hinnibile species. Sed contra secundam conclusionem est argumentum: Nam Aristoteles dicit, quod ponitur genus in definitione differentie, sicut subiectū in definitione passionis. Nam si dicamus, quid est rationale, dicemus esse animalis formam: ergo est passio rationalis respectu animalis, siquidem habet illam proprietatem passionis.

Sed responderet negādo sequentiam: Nam Aristoteles voluit dicere, quod sicut subiectum, ut quid additum ponitur in definitione passionis, ita animal in definitione differentie. Nam materia prima ponitur ut subiectum in definitione formæ substantialis. At non est eius passio. Nam ut aliquid sit passio est necesse, quod ponatur in definitione eius subiectum, non quomodo cunque, sed ut causans suo modo passionem, cuius ratio est prior, ad quam, & ratione cuius passio consequitur. Quando vero aliquid ponitur in definitione alterius solum, ut subiectū, quod actuatur per illam formam, sicut ponitur substantia in definitione accidentis, nō sequitur, quod sit passio: & hoc modo ponitur animal in definitione differentie, licet quandam limitationem habeat ad subiectum passionis. Et hoc voluit innuere Aristoteles ubi supra.

Dissoluantur argumenta.

AD primum responderet, quod hæc propositio, rationale est animal, si attendamus ad res significatas, quia significant eadem rem, est necessaria. Ceterum si attendamus ad formas significatas, quia vna perfectio & forma, ut animal non includitur in rationale, ut sic, se habent per accidens, & ita ratione formalium significatorum est per accidens: sicut si diceremus, corpus est album. Et cum dicitur, sequitur quod per accidens prædicetur de homine, negatur: quia cōceptus hominis est resolubilis in cōceptum animalis, & rationalis, quod non habet conceptus differentie, quia est simplex.

Ad primam confirmationem responderet, quod non sequitur si præmissæ sunt per se in bona consequentia, conclusio etiam sit per se: sed solum requiritur in illa, quod si antecedens est necessarium, consequens sit necessarium. Non enim requirit consequentia bonitas, ut omne quod reperitur in antecedenti reperitur in consequenti. Nam animal per se primo est sensibile, & homo per se primo est animal: ergo homo per se primo est sensibile, & ita datur antecedens verum & consequens falsum, si requiramus in consequenti omne illud, quod reperitur in antecedenti, bene tamen sequitur, quod homo sit sensibilis. Eodem modo in illo tylogismo expository sequitur, quod rationale sit animal, non vero quod per se sit animal.

Ad 2.

Ad 1. Conclus.

8. Ad

Ad 1. Conf. Ad secundam confirmationem respondetur, quod rationale est substantia incompleta, & ita non est necesse, quod participet genus licet rationalitas sit gradus quidam vitæ eleuatissimus. Secundo respondetur, quod sufficit, quia est substantia imperfecta, quod sit principium substantiæ animatæ sensibilis & rationalis: sicut materia prima est substantia, ut distinguitur contra accidens, & nec est corpus, nec viuens, nec animal, est tamen principium illorum materiale.

Ad 3. Ad tertiam confirmationem respon. quod quia illa propositio est per accidens ratione conceptuum, potest vnus conceptus esse sine alio. Quia vero est necessaria ratione rerum vna res sine alia esse non potest, scilicet, rationale sine animali.

Ad 4. Ad quartam confirmationem respondetur, quod præter illos modos prædicandi accidentiter, qui sumuntur ex parte rerum, est alius modus prædicandi per accidens: scilicet, quando vnus conceptus est accidens alteri, & non includitur in illo. Et ita quia perfectio, quæ dicitur animal est accidentaria perfectioni, quam dicitur rationale, quia in ea non includitur per accidens est, licet ratione rerum sit necessaria. Et ita necessarium ratione rerum, quæ materialiter importantur per terminos & accidentale ratione conceptuum, non opponuntur, sed eidem rei competere possunt.

Ad 2. Ad secundum argumentum respon. quod non est aliqua regula consequentiæ: quod si antecedens est per se consequens debet esse per se: sed quod si est verum, consequens debet esse verum: & si necessarium consequens debet esse necessarium &c. De quibus vide Magistrum Soto in summulis, c. de argumentatione. Multa enim conueniant antecedenti, quæ non pertinet ad bonitatem consequentiæ: & illa non oportet, ut conueniant consequenti. Nam ista est bona consequentia: Deus sciuit Antichristum peccaturum: ergo Antichristus peccabit. Antecedens est simpliciter necessarium, & non itidem consequens: quia sat fuerit habere consequens talem necessitatem, ut posito antecedenti ipsum ponatur, quam vocant alij necessitatem consequentiæ. Et ita illæ propositiones per se, indirecte possunt concludere propositionem per accidens ratione significationis terminorum.

Ad Conf. Ad confirmationem responderetur, quod quia est necessaria ratione rerum, quæ materialiter, & secundario importantur, & per accidens ratione conceptuum, ideo non potest esse falsa: quia res illæ inseparabiliter connectuntur, scilicet res quæ est animal, & res quæ est rationalis: quia res, quæ est rationalis necessario debet esse homo, & ita necessario debet esse animal.

Et si dicas, genus est principium differentia-

rum, principium, inquam, formale: ergo prædicatur per se de illis: dicemus ad hoc capite. de differentia.

QVÆSTIO XI.

Vtrum genus conferuetur in vna specie, & species in vno indiuiduo, & an generis potestas sit quid reale, vel rationis.

QUONIAM hæc sub vna quæstione disputare constitui, quia multam inter se coherentiam habent. Et a primo incipiens, probo, quod genus saluetur in vna specie: nam quæcunque sunt idem essentialiter, posito vno ponitur & aliud: sed genus & species sunt huiusmodi: ergo specie constituta constituitur genus: ergo genus saluetur in vna specie. Quinimo impossibile est, quod sit homo, quin sit animal: quia homo essentialiter est animal, sed animal est genus: posita ergo specie humana genus subinde ponitur: conseruatur ergo in specie vna, quinimo in vno speciei indiuiduo. Sed dices, quod hic loquimur de genere, ut est quoddam totum potentiale, & contrahibile per plures differentias. Sed contra, & sit secundum argumentum: Nam illa potentialitas, vel est aliquid reale, vel rationis: Si est aliquid reale: ergo saluetur in vna specie: nam quidquid reale conuenit animali reperitur, & saluetur in homine: essentia enim animalis cum suis omnibus proprijs passionibus in homine reperitur, & determinatur per rationale.

Si dicas, quod est aliquid rationis: Videtur hoc falsum: quia actu determinari animal per rationale, & recipere esse specificum, est aliquid reale: ergo potentia ad recipiendum hunc actum aliquid est reale: quia quanto actus est realis & intrinsecus, illius potentia debet esse aliquid reale.

Tertio arguitur. Nam hæc potentia, vel accidit animali, vel est de eius essentia, vel est propria eius passio. Si accidit animali, vel existenti in rerum natura, vel in intellectu. Si in rerum natura existenti in vna specie accidit, imo in vno indiuiduo: omne enim accidens reale alicuius, prius accidit & conuenit indiuiduo: quia prima substantia est, quæ primo substat accidentibus. Si in intellectu bene poterit accidere animali, prout cognoscitur in vna specie, quinimo potest cognoscitur abstracte. Si est essentialiter

1. arg.

Solut.

Solut. & m.

4. arg.

vel propria passio, vbiq; fuerit essentia animalis erit hæc potentialitas: & ita erit in vna specie, quinimo in vno indiuiduo

4. arg.

Quarto arguitur: Nam specie saluetur in vno indiuiduo: ergo & genus in vna specie. Consequentia probatur, nam antecedens conceditur ab omnibus Thomistis, ut iam videbimus. Nam sicut genus essentialiter respicit plures species, ita species plura indiuidua.

Et confirmatur hoc argumentum: Nam vel loquimur de genere ut est totum potentiale, vel ut est totum actuale. Hoc secundo modo in vna specie saluetur. Si primo etiam species ut est potentiale totum saluetur in vno indiuiduo: ergo & genus in vna specie: ergo qui tenent speciem saluari in vno indiuiduo, debent etiam concedere genus conseruari in specie vna.

5. arg.

Quinto arguitur: Non minus materia prima est indifferens secundum se & in potentia ad plures formas, quam genus ad plures differentias specificas, nec minus forma perficiunt materiã primam, quam differentia perficiunt genus: sed materia prima cum omni sua potentialitate sufficienter saluetur in vno indiuiduo actuata per vnã formam: ergo & potentialitas generis saluabitur in vna specie, etiam si actuetur per vnã differentiam.

Et confirmatur hoc argumentum: Nam si loquimini de potentia generis ad suas differentias, cum dicitis, quod non saluetur in vna specie etiam deberis concedere, quod neq; in duabus saluetur, quia potentialitas illa non solum est ad duas differentias, sed ad infinitas syncategorematicè, ut patet in potentialitate numeri in ordine ad differentias specificas numeri: ergo vel dicendum est saluari in vna specie, vel negandum est saluari in duabus.

Et confirmatur hoc argumentum secundo: Nam sequitur, quod nec Deus quæ sua est potentia infinita, posset genus in vna essentia conseruare, si fiat sermo de potentialitate generis: sed hoc videtur falsum, quia Deus totam potentialitatem materiæ primæ satiat per vnã formam ut patet in celo: ergo poterit vnã producere differentiam ita perfectam, quod totam generis potentialitatem exhauriat, & tunc saluabitur in vna specie.

6. arg.

Sexto arguitur. Eset possibile nullum aliud animal esse præter hominem in rerum natura, saltem per diuinam potentiam, & tunc saluaretur genus in vna specie. Quod probo: Nam verum esset dicere, homo est animal: ergo animal vere prædicaretur de homine, & animal esset genus: ergo saluaretur in vna specie: & ita videtur esse modo in homine, sicut tunc: ergo. Ita saluetur modo in homine, sicut tunc saluaretur: ergo, &c.

Quantum ad secundum quæstionis punctum

an species saluetur in vno indiuiduo, licet ex parte videatur probatum, adhuc magis probo. Et sit septimum argumentum. Et probo, quod non possit saluari in vno indiuiduo species. Nam species, ut totum quoddam potentiale, dicitur ordinem ad plura indiuidua, ut determinetur per eorum conditiones indiuiduantes, sed est impossibile conditiones duorum indiuiduorum reperiri in vno indiuiduo: nam indiuiduum est cuius proprietatum collectio non est in alio: ergo est impossibile specie saluari in vno indiuiduo. Et rationes quæ militant pro generis potentialitate, ut non conferuetur in vna specie, militant etiam pro potentialitate speciei, ut non conferuetur in vno indiuiduo. Nam quod determinatio speciei fiat per diuersas conditiones indiuiduantes materialiter, hoc non tollit, quin sit totum quoddam potentiale, dicens ordinem ad plures conditiones incompatibiles in eodem indiuiduo: ergo non potest, ut totum potentiale est, saluari in vno indiuiduo.

8. arg.

Quantum ad tertium quæstioni punctum, vtrum generis potentia sit aliquid reale, probo quod sic. Et sit octauum argumentum: Nam totum metaphysicum est quid reale, nimirum species, homo verbi gratia & leo: ergo partes ex quibus compositum, sunt aliquid reale: sed partes sunt natura generis & differentia: ergo illæ sunt aliquid reale, & natura generica est potentiale, & natura differentia aliquid actuale: ergo potentiale generis est aliquid reale. Probatur antecedens nam in omni compositione, vbi sunt partes componentes, vna debet esse actus, alia potentia: ergo genus debet esse potentia metaphysica, & differentia actus: sed genus animal, scilicet, est aliquid reale: ergo & generis potentialitas quid reale est. Sed maior probatur: quia differentia non potest esse potentia, cum sit determinans: ergo est genus illud potentiale, & habens potentialem metaphysicam, quod constat esse reale.

Et confirmatur hoc & explicatur: Nam homo ut totum metaphysicum componitur ex actu, & potentia, & ex materiali & formali: sed hæc non possunt esse entia rationis, quia alias etiam homo esset ens rationis: ergo sunt aliquid reale: sed illud potentiale est genus generis: ergo potentialitas aliquid reale est: nam illa est quæ determinatur per rationalitatem.

Et confirmatur secundo hoc argumentum: Nam rationale est quod determinat generis potentialitatem: sed aliquid rationis non potest determinari per rationale: ergo est aliquid reale, quod determinatur: potentialitas ergo generis quid reale est.

Et confirmatur tertio: Nam absurdum esset dicere, quod actus specificus metaphysicè est aliquid rationis in homine: ergo absurdum esset

dicere, quod potentia metaphysica est aliquid rationis, quia actus & potentia semper debent proportionari: ergo generis potentialitas, seu generis potentia est aliquid reale.

Et confirmatur ultimo, quia non videtur aliud esse potentialitas generis, quam genus ipsum, ut determinabile per differentias, quod constat esse reale: quid igitur, &c.

Ad primum ergo in questione propositum, utrum genus saluetur in specie vna, est opinio doctissimi Scoti, cap. de specie, q. 18. dicentis tamen genus in vna specie, quam speciem in vno individuo conseruari posse. Scotum sequitur Copulata Louanienfis cap. de specie, parte quarta. Antonius Andreas, q. 3. & conuincuntur aliquibus argumentis supra a nobis factis.

Deciditur questio.

4. Conc.

Prima conclusio: Essentia generis seu nature genericæ tota reperitur in vna specie, imo in vno individuo, loquendo de genere secundum quod est quoddam totum actuale. Hæc conclusio patet argumento primo. Quia essentia generis hoc modo est esse viuens sensibile: sed homo & Petrus sunt viuens sensibile. ergo generis essentia in vna specie & in vno individuo saluatur. Et si iuxta hunc sensum loquatur Doctor subtilis bene dicit, nec D. Thomas sentit oppositum. Præterea probatur: nam Diuus Thomas 1. parte, quest. 77. art. 1. dicit, quod totum vniuersale adesse cuilibet parti subiectiue secundum totam suam essentiam, & virtutem, ut animal homini. Loquendo vero de genere, secundum quod est quoddam totum potentiale

2. Concl.

Sic secunda conclusio: Natura generica, ut dicitur potentia itatem, ut contrahatur per plures differentias non potest in vna saluari specie huiusmodi potentialitas, nec determinabilis per plures differentias, nec determinata per illas: implicat enim vtrunq. Hæc conclusio etiam est satis nota, & est communis etiam omnibus logicis. Prob. conclusio: Quia impossibile est quod vna species habeat plures differentias oppositas: ergo impossibile est, quod genus, ut quid potentiale & determinabile per plures differentias, sit determinatum in vna specie. Antecedens probatur: quia vna species vnica est contenta specifica differentia vltima, cum solum habeat vnum esse specificum. Et secundo probatur hæc pars: Nam impossibile est, quod idem numerus sit binarius, & ternarius: nam qualibet addita veritate mutatur essentia & species numeri: sed rerum species sunt sicut numeri ex 8. Metaphysicæ, tx. 10. ergo impossibile est, vnam speciem habere duas differentias: nam illa differentia secunda adueniens adderet nouum gradum & mutaret speciem. Tertio: Diuersificatur ani-

malis verbi gratia natura per aduentum differentiarum, sic adeo, quod alia est animalitas in equo, & alia in homine: ergo eadem generica natura animalitas verbi gratia non potest subterni duabus differentijs oppositis, & ita in eadem specie non potest eadem animalis natura duabus differentijs determinari. Antecedens est D. Thomæ cap. 3. de ente. Alia vero pars conclusionis, quod etiam, si actu non possit reperiri huiusmodi pluralitas differentiarum, nec etiam possit reperiri in eadem specie potentialitas ad plures differentias suscipiendas, in eadem natura animalis. Probatur, quia natura animalis, quæ est in homine verbi gratia iam est determinata ad esse hominis per vltimam hominis differentiam: ergo prout est in homine non manet determinabilis per aliam differentiam. Probatur consequentia. Quia natura animalis, cui per differentiam datum est hominis esse seu rationalis esse, manet impotens, ut sic ad recipiendum esse per differentiam in rationalis verbi gratia ergo non manet potens suscipere aliam differentiam. Probatur antecedens. Nam si maneret potens, daretur potentia aliqua quæ nullo modo ad actum posset reduci: frustra autem esset huiusmodi potentia: ergo non est danda. Maior patet: quia in homine, ut vitum est duæ oppositæ differentiarum esse nequeunt. Et præterea: Nam, si in homine ratione naturæ genericæ determinatæ in eodem est potentialitas ad alias differentias: ergo in homine est potentia, ut sit equus, quo quid absurdum. Antecedens probatur: quia in illo est potentia, ut determinetur eius animalitas per differentiam equi, imo in homine esset potentia ratione generis superioris eadem ratione, ut determinetur per differentiam non viuam & non sensibilem, quod est contra suam essentiam: impossibile ergo est hoc.

Corol.

Ex hoc sequitur, multo minus in specie esse potentialitatem ut determinetur illa generis natura per omnes differentias: nec etiam est potentialitas in duabus speciebus, ut determinetur genus omnibus suis differentijs eisdem rationibus. Pro hac secunda conclusione vide Caietanum cap. de differentia solu. 12. in magnis, qui subtiliter hoc pertractat.

3. Concl.

Tertia conclusio: Genus determinabile per plures differentias est, quando ab intellectu consideratur sine differentijs per abstractionem ab speciebus. Hæc conclusio probatur: Quia tunc solum est quoddam totum potentiale, & determinabile per differentias. Cum vero consideratur in speciebus iam non consideratur vna natura, sed plures, & non quidem determinabiles, sed determinatæ: & animal prout est in homine, non est predicabile de pluribus speciebus, sed solum de vna specie. Quinimo in vniuersale solum

solum est genus, & ita solum tunc genus est totum quoddam determinabile per differentias: quia determinabilitas per plures differentias solum generi conuenit.

4. Conc.

Quarta conclusio: De potentia Dei absoluta bene potuit de facto genus inueniri in vna specie sola, volo dicere, quod non necessitatur Deus ad productionem duarum specierum eiusdem generis, sed potuit solum vnam speciem producere, ut inter animalia solum hominem: & tunc animalis natura non reperiretur, nisi in vna specie. Hæc conclusio satis patet. Nam etiam si ut totum potentiale determinatum secundum suam potentialitatem reperiri non possit, nisi in pluribus speciebus, tamen quod generis natura non reperiat de facto coniuncta, nisi vni speciei, nullam dicit implicationem, cum species rerum libere producantur a Deo. Quinimo in resurrectione vltima sola species humana reparata inter naturalia reperietur, & tunc generis quod est animal non dabitur, nisi vna species hoc dicit M. Soto cap. de specie.

5. Concl.

Quinta conclusio: Seruato vniuersi ordine, nulla generica natura reperitur in sola vna specie, sed in plurimis. Hæc conclusio est D. Thomæ prima sent. disp. 19. q. 2. art. 2. in corp. Vbi sic dicit: vniuersale exigit pluralitatem in his, quæ sub ipso continentur, vel in actu, vel in potentia. In actu sicut est in genere, quod semper habet plures species. Sequitur autem D. Thomæ ordine seruato vniuersi, Probatur præterea conclusio: Nam multiplicatio specierum est per se intenta a natura, & natura intendit producere multas rerum species, & conseruare illas, ut ordo conseruetur vniuersi, & eius pulchritudo, quæ in hac varietate & multiplicitate specifica, piscium, auium, & reptilium, & gradientium consistit: quam obrem vniuersi dispositione seruata hanc multitudinem specificam reperiemus necessario. Quod non solum est verum in infimis speciebus, sed & in subalternis: in omni enim specie pluralitas reperitur. Nam sicut in musica seruatur varietas vocum consonantiæ dissonæ, ut vocum multitudo mirifice delectet audientium animos, eodem modo concentum quandam, & harmoniam causant specierum differentes gradus, quibus summopere delectatur animus & consulitur utilitas vniuersi, quid mundus esset, si solum in quolibet genere vnica reperiretur species. Hoc autem ut iam videbimus non est necesse semper seruare in multitudine individuorum, quæ per accidens intenduntur & ratione specierum. Vide D. Thomæ 1. post. lectio. 12.

6. Conc.

Sexta conclusio: Genus ut totum potentiale, implicat per quamcunque potentiam seruari in vna specie, quia sic genus dicit aliquid determinabile varijs differentijs: sed huiusmodi deter-

minabilitas nec actu coniuncta differentijs varijs, nec ut possibilis coniungi reperiri valet in vna specie: ergo. Minor supra probata manet. Implicat enim hoc & ita nulla potentia fieri valet. Alij dixerunt, quando D. Tho. dixit, genus requirere varias species, speciem vero non requirere multitudinem individuorum, solum loqui de illis ex parte fundamenti ad abstractendam illam naturam, & constituendam in esse vniuersalis: ita ut velit, quod species est fundamentaliter in rebus, etiam si vnum individuum tantum sit, genus vero non ita bene, nisi sint plures species vel plura individua diuersarum specierum. Nam cognito vno individuo facile aduertit intellectus, quam similitudinem & dissimilitudinem habeat cum alijs rebus, imaginarique potest alia individua possibilis, & ita illius individui naturam merito denominabit speciem. At vero ex vno aut pluribus individuis omnino similibus & eorum prædicatis essentialibus nullam, per se loquendo, essentialiter dissimilitudinem percipit intellectus: & ita deficit ei fundamentum, ut natura per illa genus denominetur. Verum enim vero in numeris facillimo negotio, etiam si non existant, nisi individua vnius speciei ternarij, scilicet, possumus considerare alias species, & individua aliarum specierum, & ab illis abstrahere numeri rationem. Vnde non credo, quod hæc sit D. Thomæ. Maxime quia etiam naturas específicas nullo modo existentes possumus considerare per intellectum, & ab illis naturam generis abstrahere, quia abstractio intellectus non semper, quod sit requirit existentiam individuorum: sed sufficit, vel fuisse, vel esse futura individua, vel possibilis, ut abstraham ab illis generis naturam. Maxime: quia ab vno individuo existenti v.g. ab homine abstraham ego rationem animalis, & corporis, & illa erit genus, quia predicabilis de pluribus speciebus, etiam si ego nescirem species, quia illud habet ex parte sua, etiam si ego nescirem actualem prædicationem conficere. Vnde non videtur hæc sententia vera. Et hæc de primo.

Quantum ad secundum punctum attinet sunt etiam Doctores oppositum sentientes. Petrus Nigri in suo clypeo q. 16. & multi alij, qui non sunt ex nostra schola, dicunt, quod potentialitas speciei ut determinetur per plures conditiones indiuiduantes, non potest saluari in vno individuo, sed ex necessitate requirit plura individua, ut conseruetur, quatenus est totum quoddam potentiale respectu indiuiduorum: quia conditiones duorum indiuiduorum in vno saluari nequeunt; alijs vnum individuum esset: plura individua. Eandem etiam sententiam tenet Petrus Bruxelensis cap. de specie in solutio. ne penultimi argumenti huius questionis.

Sed

Sed ut hanc difficultatem dissoluamus, aduertendum erit, species rerum esse in duplici differentia. Aliæ nanque sunt corruptibiles, ut humana species, cuius singularia primo, & per se corrumpuntur. Aliæ sunt rerum species nequaquam corruptioni subiectæ, ut species angelicæ quæ cum sint ipse formæ subsistentes, ut asserit Diuus Thomas, 1. p. quæstione 50. non possunt corrumpi. Corpora cælestia itidem incorruptibilia sunt, quia eorum formæ replent totam capacitatem materiæ. Aduerte insuper ex D. Tho. 1. parte, quæst. 50. art. 4. ad vltimum, & quæst. 23. artic. 7. quod multiplicatio indiuiduorum non intenditur per se ab agente, sed intenditur per accidens, hoc est, per aliud, nimirum, in ordine ad speciei conservationem. Quod enim primo agens producat indiuidua intendit, illud nimirum est speciem conseruare. Verum quoniã hæc conseruatio nequit fieri, nisi in indiuiduis hinc fit, ut producat indiuidua, & sic aliter intendit secundum numerum indiuidua in substantijs corruptibilibus, aliter in incorruptibilibus: quia omne agens intendit agere aliquid finitum, ut asserit Angelicus Doctor 1. parte, quæst. 7. Et sic excogitat aliquem numerum & mensuram in partibus essentialibus, eius quæ per se requiruntur ad perfectionem totius. Non enim perse eligit aliquem numerum in his, quæ non principaliter requiruntur, sed propter aliud. Sed in tantum natura accipit hæc in quantum sunt necessaria propter aliud, sicut ædificator excogitat determinatam mensuram domus, & etiam determinatam mensuram, & numerum mansorium, quas vult facere, & determinatum numerum parietum, &c. Non autem eligit numerum determinatum lapidum, sed eligit tot quot requiruntur ad implendam mensuram parietum, &c. Ita est cõsiderandum in Deo respectu totius vniuersi, qui est eius effectus. Præordinauit enim in qua mensura haberet esse totum vniuersum, & quis numerus esset conueniens essentialibus partibus, quæ scilicet, habent aliquo modo ordinem ad perpetuitatē, quot scilicet spheræ, quot elementa, quot stellæ, quot rerum species. Indiuidua vero corruptibilia non ordinauit ad perfectionem vniuersi, quasi principaliter, sed quasi secundario, in quantum in eis saluatur bonum speciei. Vnde licet Deus sciat numerum omnium indiuiduorum, non tamen numerus horum est per se ordinatus à Deo ad vniuersi perfectionē, sed horum tot produxit, quot ad specierum conseruationem sunt necessaria.

Præterea aduerte (de quo statim dicemus) quod Angelorum species non habent, nec possunt habere, nisi vnicum indiuiduum, quia non habeant materiã; non potest in illis assignari ratio diuinitatis, numericæ, quæ est per materiã.

Hic ergo præ habitis sit septima conclusio: Po-

tentialitas, quam dicit natura specifica corruptibilis, ut determinetur per plures condiciones indiuiduantes diuersorum indiuiduorum, non potest reperiri satiata in vno indiuiduo. Hanc conclusionem probat sextum argumentum in principio, & ratio Petri Nigri proxime adducta. Nam quamuis species corruptibilis materialiter determinetur per indiuiduantes condiciones, & quamuis indiuidua corruptibilia per accidens intendantur, sed non potest illa potentialitas, ut materialiter indiuiduetur, & determinetur per plures condiciones plurimorum indiuiduorum in vno indiuiduo reperiri satiata, nec potest ibidem talis potentialitas reperiri, sed reperitur vna potentialitas in intellectu abstracte naturam à conditionibus indiuiduantibus, & reperitur natura cum varijs conditionibus in varijs indiuiduis. Alias idem indiuiduum haberet conditiones aliorum indiuiduorum, & esset duo indiuidua, & esset distinctum a quolibet alio, siquidē est indiuiduum: & nõ esset distinctum quandoquidem habet conditiones alterius indiuidui, quæ sunt implicantiã.

Octaua conclusio: Potentialitas specierum rerum incorruptibilium, ut determinetur per conditiones indiuiduantes, quas potest habere in rebus saluatur in vno indiuiduo. Probat hęc conclusio: quia illa natura non habet potentiam, ut determinetur per condiciones indiuiduantes oppositas, quia implicat contradictionem esse duos Angelos solum numero differentes: sed solum habet potentiam ut determinetur per condiciones vnius indiuidui, & hæc potentia reperitur completa in Gabriele: ergo. Et præterea: quia indiuidua non multiplicantur, nisi quando sunt corruptibilia, quia intenduntur propter speciem, ut patet in notabilibus: sed Angelicæ species sunt incorruptibiles: ergo indiuidua earum non multiplicantur, sed solum est vnũ in qualibet specie, ergo speciei potentia in vno est completa in diuiduo. Vide Caietanum 1. p. q. 50. art. 1. Et cum mel, ibidem, qui alias congerunt rationes.

Ex hoc inferitur, quod hæc propositio est verissima, speciei potentialitas potest saluari in vno indiuiduo, quia est propositio indefinita, quæ habet vnam singularem veram, si referatur ad species Angelicas, cuius potentialitas in vno indiuiduo dumtaxat est determinata: quia non habet potentiam ad plura indiuidua, ut realiter fit in illis etiam per diuinam potentiam, ut demonstrat Diuus Thomas 1. parte, q. 70. articulo 4. Generis vero potentialitas non reperitur satiata in vna specie, quia est ad plures differentias, & nulla species habet plures differentias, vltimas nec aliqua generis potentialitas reperitur, quæ sit solum ad vnam differentiam.

Ad tertium ergo punctum accedentes, vtrum generis potentialitas sit aliquid reale, vel ratio

tionis, sunt etiam in hac re varię sententiæ. Alii, qui etiam ex Thomistis, qui dicunt, compositio nem ex genere & differentia esse aliquid reale, dicunt consequenter generis potentialitatē, ut cõtrahatur per plures differentias, esse aliquid reale. Imo dicunt idem de potentialitate speciei, ut per plures condiciones indiuiduantes oppositas determinetur. Et probant, quia si est aliquid rationis, vel negatio, vel relatio, vel priuatio: sed constat nihil horum esse: ergo. Item: nam actus & potentia sunt in eodē genere: sed rationale & ininabile sunt aliquid reale: ergo & potentialitas generis, quæ per illas differentias determinatur est aliquid reale. Et dicunt potentialitatem hanc consequi ad naturam generis, verbi gratia ad animalis naturam consequitur, ut sit determinabilis per varias differentias: & quia hæc potentialitas est ad actum completum & multiplicem, non potest ad actum esse reducia, nisi in multis speciebus. Sicut potentialitas numeri ut sit par, & impar non potest in aliqua vna specie numeri complete esse determinata: sed ad suam completam determinationem plures requirit species, in vna tamen specie incomplete determinata reperitur. Et sicut potentia numeri ad par, & impar est in duabus speciebus, & non in vna: ita hæc potentialitas non est in vna specie, sed in duabus speciebus incomplete, & consequitur ad animalis naturam in duabus speciebus existentem. Et per hunc modum argumenta solunt, quæ contra hanc sententiã fieri possunt. Nihilominus opposita sententiã, quod nõ sit potentia realis, est certissima, & satis conformis dictis Diui Thomæ tenentis genus & differentiam dicere eandem naturam. Adduximus vbi hoc dicit D. Thom. quæstione superiori de compositione metaphysica. Et hanc sententiã sequitur Petrus Nigri, quæstione 26. & Brunelensis, cap. de specie, & est communis inter Scotistas plurimos. Illam tenet Caietanus ca. de differentia, & Soto cap. de specie.

Sit ergo nona conclusio. Licet esse animal sit aliquid reale, quod animal sit quid determinabile per differentias, & sit quid potentiale in ordine ad illas habet non in re, sed prout accipitur à nostro intellectu, ut quid abstractum ab speciebus & differentijs. Hęc conclusio probatur: Nã animal & rationale, ut supra visum fuit, sunt idem realiter, & formaliter, & solum distinguuntur per opus intellectus: ergo non potest animal esse aliquid determinabile per illam differentiam realiter: ergo illa potentialitas non est aliquid reale, habes esse seclusa operatione intellectus. Consequentia prima probatur: Nam ut illa potentia esset in rebus aliquid reale, necessum erat quod actus, ad quem ordinabatur esset ab ipsa realiter distinctus: sed non ita se habet: ergo nõ est aliquid reale: habet ergo quod sit potentiale

aliquid per opus intellectus. Minor probatur: Nam intellectus est qui distinguit inter animal & rationale: itaque, quia genus realiter & formaliter est idem cum suis differentijs, non potest eius potentia esse aliquid reale in ratione potentia in ordine ad differentias specierum constitutiuas. Præterea: Genus est quid potentiale determinabile per varias differentias secundum quod accipitur, ut quoddam totum potentiale: sed non habet, quod sit totum potentiale, nisi per intellectum abstrahentem naturam animalis ab speciebus: ergo illa potentialitas in ratione talis fit per opus intellectus, ad hunc sensum, quia intellectus est, qui facit ut animalis natura sit quid in potentia ad differentias, & quid cõtrahibile, quod facit per abstractionem non ad hunc sensum, quod faciat animalis naturam, quæ determinabilis est. Præterea. Illa potentialitas generis, nihil est aliud, quam generis diuisibilitas per plures differentias, seu species: sed generis diuisibilitas præsupponit generis vnitatem, quia nihil est diuisibile, nisi sit vnum, quia plura ut sic non sunt diuisibilia: sed diuisa, ista autem vnitatis generis, qua est vnum diuisibile in multas species, seu differentias, est aliquid rationis, siquidē illi cõuenit per opus intellectus: ergo potentialitas illa, & diuisibilitas non conuenit animali hinc opere intellectus, non ergo est aliquid reale. Præterea: Si hæc potentialitas est quid reale: ergo existit in rebus siue in vna siue in pluribus: sed hoc est absurdum: ergo probatur minor: Nam omne existens in rebus debet esse in singularibus: sed nec in vno singulari nec in pluribus est hæc potentialitas, ut genus determinetur per plures differentias: ergo solum est operante intellectu iusmodi potentia. Maior probatur: Omne enim existens debet habere existentiam: sed existentia est actus rei singularis: ergo quod existit debet esse ipsum singulare, vel pars eius, vel accidens eius: & ita erit aliquid singulare. Patet minor illa: quia nec in Petro & Brunelo est potentia formaliter determinabilis pluribus differentijs, maxime cum in Petro & Brunelo nõ sit differentia formaliter: quia differentia est quid vniuersale, & Petrus & Brunelus sunt aliquid singulare: in singularibus autem vniuersalia non sunt, nisi fundamentaliter. Et confirmatur hæc ratio: Nam prima substantia est, quæ primo substantia accidentibus, & prædicatis essentialibus in existentia: quia enim Petrus est albus, homo est albus, & quia Petrus existit animal rationale, homo existit animal rationale, & quia Petrus existit risibilis, homo existit risibilis: ergo si animal esse aliquid potentiale & determinabile per plures differentias, est aliquid reale: ergo prius conuenit Petro, quod est falsissimum. Petrus enim in rebus ipsis, nec

8. Concl.

Corol.

9. Concl.

Ad 3. q. 1. 118.

7. Concl.

132

98

ut Petrus, nec ut animal est determinabilis varijs differentijs, & ita hæc potentialitas conuenit generi per intellectum. Et si inquiras, quomodo conuenit illi per intellectum, respondeo, quod intellectus abstrahens animal ab speciebus & differentijs facit illud, prout est in intellectu, quod non habeat actu illas differentijs, & ita quod possit illas habere, quâobrem facit illud totum potentiale: cum vero coniungit illud differentijs, facit ipsum componi, & actuari per illas, & ita resultat compositio metaphysica: in rebus autem fundamentum est huiusmodi, abstractionis, & huiusmodi coniunctionis, & compositionis metaphysicæ. Et idem est dicendum de potentialitate speciei in ordine ad plures conditiones indiuiduantes, licet sit differentia in hoc quod illa potentialitas generis est ut determinetur per plures differentias formaliter, speciei vero potentialitas, ut determinatur per plures conditiones indiuiduantes materialiter, ut supra conclusione tertia ostendimus.

10. concl. Decima conclusio: Potentialitas generis est eius essentia cum aptitudine ut diuidatur per varias differentias: non enim dicit aliquid reale superadditum essentia generis, quod sit velut materiale huius potestatis, sed dicit essentiam animalis abstractam & determinabilem differentijs. Hæc conclusio satis patet: quia nihil aliud reale fingi potest, quo determinetur, potentialitas generis cum illud per differentias contrahi debeat, nec huiusmodi potentialitas supponit pro aliquo ente rationis, quod sit determinabile, nisi in entibus rationis, cum in illis considerare mus rationem generis, & totius potestatiui.

Diffoluantur argumenta.

Ad 1. arg. Ad argumenta in principio questionis. Ad primum respondetur, quod probat primam conclusionem. Probat enim genus, ut totum actuale est saluari in vna specie, non vero ut totum potentiale, quia ut sic est in multis: nam pars potestatis eius ad vnâ deuenit speciem, & pars potestatis eius ad aliam. Vide Caietanum, qui vbi supra de hoc loquitur eleganter.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod illa potentialitas formaliter est aliquid rationis, & aliquid reale materialiter: nam supponit pro essentia animalis determinabilis per plures differentias: essentia est aliquid reale, determinabilitas est aliquid rationis: nam dicit, quod illa essentia sit abstracta ab inferioribus, quod est quid rationis, & ut formalis loquamur dicit totum potentiale logicum, de materiali naturam genericam, de formali relatione totius vniuersalis ad suas partes subiectiuas, seu ad suas differentias determinantes, & si fuerit totum potentiale specificum ad suas partes materialiter determinantes. Non

vero dicimus nos totum potentiale pro materia li supponere semper pro aliquo rationis: non enim hoc semper habet, nisi quando genus pro materiali est rationis ens, ut secunda intentio cum genus denominatur.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod hæc potentialitas competit naturæ genericæ abstractæ ab speciebus. Ceterum hæc nunquam reperitur in vna specie nec actuata pluribus differentijs specificis: quia sunt repugnantes, & quadam tenus ratione oppositæ, & sic eidem non possunt conuenire, nec ut potentia determinabilis est etiam in vna specie: quia ibi etiam non potest duabus differentijs determinari: sed reperitur actuata oppositis differentijs in pluribus speciebus, actuabilis vero in intellectu abstrahente naturam à suis speciebus.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod potentialitas specierum incorruptibilium in vno indiuiduo saluatur, reliquarum corruptibilium in minime, ut diximus in primo puncto. Nullum autem genus secundum quod est totum potentiale in vna specie saluatur quia dicit ordinem ad plures differentias, quæ quia repugnantes sunt eidem competere non possunt, sicut esse rationale, & ininabile, & ita non potest in vnâ saluari specie.

Ad confirmationem iam patet ex conclusionibus.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod est discrimen inter materiam primam, & potentialitatem generis: quia potentialitas materię primæ est alicuius, quod est pars physica, & ita vbi quæ est illa pars, erit eius potentialitas: sed potentialitas generis est alicuius totius vniuersalis potestatiui. Et ita cum determinatur ad vnâ speciem, licet quatenus est totum actuale totaliter terminetur, quatenus vero est totum potestatiuum non totaliter determinatur, sed solum secundum partem potestatis eius, & ita non manet tota eius potestas in vna specie. Vide Caietanum vbi supra eleganter.

Ad 6. Ad confirmationem respondetur, concedendo genus secundum omnem suam potestatem non conseruari in duabus speciebus, quia nullum est genus, quod non habeat plusquam duas differentias veras. Ceterum quoniam ad essentiam totius intelligendam sufficit eius duas intelligere partes, quod essentiale est in toto, dicimus nos essentiam totius potestatiui, ut sic non saluari, nisi in duabus speciebus, quatenus potestatiuum totum est: reliquæ differentiæ, quæ superueniunt his duabus censentur, velut de perfectione totius potestatiui, non de essentia. Nam si solum duæ reperirentur species alicuius generis, vere essentia generis illius saluaretur. Alia confirmatio est pro nobis, & patet ex conclusionibus, quid dicendum sit.

Ad

QUESTIO XII.

Vtrum animal sit immediatum genus ad hominem, & ceteras species animalis.

RE referam in hac questione sententias: quid vero sententiam post modum dicam. Prima sententia est aliorum tenentium animal non esse genus immediatum ad omnem

equum & c. Et probant hanc sententiam & auctoritatibus & rationibus. Prima ratio est: Nam in volatilibus inter animal & quamlibet speciẽ infimam volatiliũ mediatur avis, quod est genus, ergo animal non est immediatum genus ad omnia volatilia. Probatur antecedens: nam avis prædicatur in quid de pluribus specie differentijs: ergo est genus, & mediatur: ergo. Maior probatur: nam interroganti, quid est columba, recte dicimus esse autem, quid est aquila, respondemus similiter optime, quod est avis: & columba & aquila specie differunt: ergo. Hæc etiam est prædicatio quidditatiua, avis est animal: ergo ut genus coordinatur ad species, & subicitur animali, ut quid, de quo animal prædicatur quidditatiue: ergo est genus medians inter animal & reliquas volatiliũ infimas species.

It confirmatur hæc ratio Auctoritate Aristoteli. qui de historia animalium ponit auem tanquam genus immediatum ad coruũ.

Secundo arguitur: Sub animali est canis latrabilis, & sub cane latrabili sunt plurimæ infimæ species, de quibus canis prædicatur in quid: ergo animal non est immediatum genus. Probatur antecedens: Nam quærenti, quid est canis leporarius, optime respondetur, quod est canis, & interroganti, quid est canis molossus, seu pecuarius optime respondetur, quod canis: nec potest dici quod hi canes sint eiusdem speciei. Nam certe de cane Indico, qui teste Aristotele de historia animalium ca. 28. ex cane, & tigride non primo, aut secundo coitu, sed tertio gignitur non est dicendum esse eiusdem speciei cum alijs canibus, quorum omnium tanta est proprietatum diuersitas, ut certe non ab eadem essentia oriuntur omnes illas certissimum. Et ita Aristotele lib. 8. de historia animalium cap. 20. plura dicit esse canum genera. Siue autem Aristoteles accipiat genus proprie, seu pro specie aperte consequitur, animal non esse immediatum genus: nam si differunt specie canes, ergo canis est genus ad illa & de illo prædicatur animal: ergo.

Tertio arguitur: Piscis prædicatur in quid de pluribus piscium speciebus, & de ipso prædicatur

Ad sextum respondetur, quod animal, ut totum actuale saluaretur tunc in vna specie, ut totum vero potentiale non posset saluari in vna specie determinatum per plures differentijs, nec ut determinabile, quia ut sic solum est in intellectu abstrahente ipsum à pluribus speciebus. Quando vero est in rebus determinatum non est vnum animal determinatum, vnum inquam realiter, sed plura animalia realiter: & si debeat esse vnum, debet esse vnum per rationem: nam vnitas multis communis non est, nisi in intellectu. Ad septimum patet ex septima & octaua conclusionibus.

Ad octauum argumentum respondetur, quod totum metaphysicum quid reale est, & partes componentes aliquid reale sunt, sed non sunt aliquid reale, & inter se distinctæ: & ita nec est potentia realis, nec actus realis, quamobrem, nec realiter componunt, sed per operationem intellectus. Vnde esse totum metaphysicum, est esse aliquid reale, in quo intellectus distinguit partes componentes, & facit illas per suam actionem habere rationem actus, & potentia, dũ accipit vnã, ut aliquid potentiale, & aliam ut aliquid actuale, ut dictum est cum questione anteriori disputatum est, an compositio metaphysica esset reale aliquid: oportet ergo ut potentialitas generis esset aliquid reale in ratione potestatis esse distinctum ab actibus, quibus afficitur, distinctum inquam, realiter, quod cum non habeat non est potentialitas realis.

Ad 1. Ad confirmationem respondetur, quod actus & potentia, sunt aliquid reale, nimirum, animal & rationale: sed non realiter distincta: & sic non est vera potentialitas realis, sed solum potentia logica: nam quæ vere est potentia realis ad actum reale in creaturis debet esse distincta realiter à suo actu.

Ad 2. Ad secundam confirmationem respondetur, quod aliquid reale est, quod determinatur per rationale, non realiter distinctum, & ita nec realiter & à parte rei determinatur, & sic à parte rei non est illa potestas generis aliquid reale in ratione potentialitatis, licet animal sit quid reale. Ad tertiam confirmationem respondetur, quod actus metaphysicus seu logicus quid reale est, & similiter animal, quod est potestatiuum totum: verum non habet animal rationem totius potentialis, nec differentia rationem actus eius, nisi interueniat operatio intellectus distinguentis vnum ab alio, & facientis, quod animal sit sine differentijs, ut possit determinari per intellectum, ut dictum est.

Ad 4. Ad vltimam confirmationem patet ex vltima conclusione.

(:)

1. Sent.

1. arg.

2. arg.

3. arg.

tur animal in quid: ergo piscis est genus immediate ad omnia animalia aquatica, seu ad omnes pisces. Probatur maior: Nam cete seu balena, & tructa, remora, & alia huiusmodi specie differunt cum sint tam diuersarum proprietatum, quæ ab eadem specifica natura oriri nequeunt, quas referre, & esse longum, & extra propositum logicale. Videatur Albertus de animalibus.

Quarto: Vermis prædicatur de pluribus specie differentibus: ergo est genus: nam hæc etiã est quidditatiua, vermis est animal. Sed probatur antecedens: nam profecto bombycum natura sine dubio differt specie à vermibus, qui ex casei putrefactione generantur, quod & diuersissimus generationis modus attestatur, & diuersissima vtriusque vermis proprietates, & vtriusque natura satis diuersa est ab illis vermibus, quos recenset Arist. 8. de historia animalium. cap. 27. & hi omnes sine dubio speciei differunt ab illis, qui nocte lucent, quos alij vocant noctilucas, & hi omnes ab illis, qui in ventribus piscium nascuntur, & partum eorum expellunt. Ita docet Arist. 7. de hist. animalium. cap. 17.

Quinto arguitur: Nam animal perfectè progressiuum immediatius est ad hominẽ, quam ad animal. ut sic, sicut immediatius est ad animal, viuens sensibile, quam viuens: ergo animal nõ est immediatum genus ad hominem. Consequentiã est nota, & probatur antecedens: quia sicut sensibile cõtrahit viuens, ita perfectè progressiuum contrahit animal: ergo, &c.

Et confirmatur hoc argumentum: Nam esse perfectè progressiuum essentialiter cõuenit homini, & equo: ergo vel illud pertinet ad genus, vel ad differentiam. Si ad genus, habetur intentum. Ad differentiam nõ potest pertinere, quia differentia hominis & equi sunt primo diuersa, & ita non possunt illis esse communes: & ita videtur esse prædicatum genericum commune. Nam recte diuiditur animal perfectè progressiuum per rationale, & irrationale. Et si haberemus nomen simplex, significaret illud immediatum genus.

Ultimo arguitur: Nam intra latitudinem animalis sunt diuersæ operationes, quæ præter conuenientiam in animali apertè subindicant conuenientiam aliquam in particulari alio gradu generico, ut reperi ad serpentes, volare ad aues, perfectè gradi, ad hominem, &c. ergo.

Confirmatur hoc argumentum: Nam species rerum sunt sicut numeri, & ita qualibet perfectione essentiali addita formæ variatur species: sed constat ex effectibus animalium dictorum formas in perfectione ad inuicem excelli: cõstituunt ergo diuersas species animalium, quæ cõnumerata sunt.

Secunda sententia est illorum, qui dicunt, inter animal & hominem, leonem, &c. nullum esse

se medium genus, sed omnes species esse immediatas generis, quod est animal. Hanc tenet M. Soto cap. de specie ad 3. arg. & hanc tenet Porphyrius cap. de specie: nam nullum mediũ genus ponit inter animal & hominem &c. Et probatur hæc sententia, quæ communior est. Primo: Nam si inter animal & hominem medietur alia ratio generica, viciosa esset illa receptissima definitio hominis, qua dicitur hominem esse animal rationale: sed hoc est falsum: ergo. Probatur maior: Nam secundum Arist. 4. topi. cap. 3. illa est viciosa definitio, quæ datur per genus mediatum & non proximum: ergo hæc esset viciosa, quod tamen nullus vnquam dixit: non ergo genus mediat.

Et confirmatur hæc ratio: Nam non habemus scientiam de homine, quia qui nescit resolueret totum in suas partes, non habet scientiam totius: sed si esset aliud medium genus inter animal & hominem, non resolveremus hominem in suas partes: ergo de illo non habemus scientiam. Probatur minor: nam non resoluiamus, nisi in animal & rationale, & animal in viuens sensibile &c. Vbi non fit resolutio hominis in illud genus & in differentiam immediatè illius determinatiuam: constat autem habere nos scientiam, quod homo sit risibilis: ergo.

Tertia sententia est Nominalium, quam refert M. Soto cap. de specie, quod à quibuscumque duabus speciebus potest abstrahi cõceptus quidditatiuus & essentialis, qui sit genus ad illas, & ita dantur multa immediata genera inter animal & suas species. Sed hanc sententiam optime impugnat ibidem Soto, de qua nolo in præsentiaum sermonem facere: iam enim exultat ab scholis. Et constitutissimum est apud omnes, rerum veras differentias cognoscere difficillimum esse, ac subinde est etiam difficile satis genera vera verasque quidditates specificas penetrare, hoc enim ab illo dependet. Nam licet accidentia conferant multum ad cognitionem, quod quid est, non tamen sufficiunt, ut illud nobis manifeste ostendant. Quam obrem in assignandis generibus omnium specierum animalium, quia inconcessibilem fere est, non multum laborabo. Solum dicam esse D. Th. sententiam & Arist. 7. Met. tex. 28. inter animal, & aliquas animalium species aliquod medietur genus. Nam ita dicit Arist. In quibusdam vero palam, quia generans tale quidem est, quale generatum: nec tamen idem nec vnum numero, sed vnum specie ut in physicis. Homo nanque hominem generat, nisi quod præter naturam fiat ut equus mulum, & hoc quoque simile. Commune enim super equum & asinum non est nominatum proximum genus. Sunt autem ambo forsan velut mulus. Ecce Arist. dicit super equum, & asinum non esse nominatum genus

nus proximum: ergo animal non est proximum genus, quia animal nominatum satis & constitutum est apud omnes. Quinimo ipse dicit forsam esse genus mulum. Super quem textum, ita dicit Diuus Thomas. Vnde in generatione muli est aliquo modo generans simile generato. Est enim aliquod proximum genus quod nõ est nominatum commune equo & asino, & sub illo etiam genere continetur mulus. Vnde secũdum illud genus potest dici, quod simile generet sibi simile. Ut si v. g. dicamus, quod illud proximum genus sit iumentum, poterimus dicere, quod licet equus non generet equum, sed mulum, iumentum tamen generat iumentum. Ecce secundum D. Thom. proximum genus ad equum & asinum est iumentum, & ad canem genitum ex tigris & cane eadem ratione, quia genitum, nec est tigris nec canis. Ponemus aliud genus immediatũ. Et idem de alijs partibus præter naturam dicendum est. Et idem tenent philosophi in præsentiaum. D. Th. 1. par. q. 74. articulo vnico ad 2. arg. dicit in hæc verba: postquam vnã adhibuerat solutionem: Vel dicendum, quod quadripedia præmisit quasi genus, & animalia subiungit quasi species, vbi ad animalia, quæ gradiuntur, ut bestias, pecora, &c. dicit, quadrupes esse genus, quod constat mediatum esse. Et sapientissimus magister Bañes super eundem articulum dicit in hæc verba: ad tertium respondet Rupertus q. illa animalia pertinent ad adulteria naturæ, quæ prius adinuenit Anna filius Sabeon, filius Isau, ut docemur Genes. 6. Hic autem refertur solum quod est secundum naturam. Vel dicendum, quod ut docet Aristot. 7. Metaph. in animalibus illis, quæ cum diuersarum sint specierum, possunt ad inuicem generare, est quædam conuenientia essentialis, quæ non reperitur inter cætera animalia. Vnde cum mulus sit filius asinæ, debet ab illa generari in similitudine naturæ, non solum in natura generica omnibus cõmuni, alias vermes essent filij hominis, sed in quadam natura magis particulari, & prædicato quodam essentiali illi magis proprio. Et hoc sufficit, ut dicantur secundum genus suum. Hæc ille. Sed prædicatum essentialis & illis magis proprium, quàm animal, non potest esse nisi genericum, quia specificum esse nequit: ergo ex sententia sapientissimi Magistri Bañes aliud genus magis proprium, quàm animal, est assignandum.

Et si dicas: ergo errauit Porphyrius in assignatione prædicamenti, responderetur, quod multum, siquidem errauit dum assignauit pro genere hominis animal rationale, vel existimans, Angelos esse animalia rationalia, vel plures esse hominum species: non enim esse possunt plures species hominum. Nam etsi sub gradu intelle-

ctuali reperiantur plures Angelorum species, non item sub gradu rationali. Nam Angeli sunt in supremo gradu intellectuali: & ita non habent terminum intrinsecum, sed extrinsecum tantum ipsam, scilicet, Deum, cui nunquam perfectè assimilantur, & ita possunt in infinitum produci Angeli essentialiter perfectiores, qui magis, ac magis accedat in perfectione essentiali ad Deum. Et cum ista latitudo sit infinita, nunquam potest pertransiri: & sic semper sunt creabiles Angeli alterius speciei. Creatura autem rationalis dicit infimum gradum rationalitatis, & in isto infimo gradu non est latitudo: quia infimum est, & ita non potest ibi produci diuersitas specierum, maximè cum modus rationalitatis, seu animæ rationalis dicat ordinem ad materiam, quæ de se limitatiua est, & contractiua.

Et si dicas rursum: ergo definitio illa, homo est animal rationale, est viciosa, negatur hoc: quia cum proximum genus facile subintelligi potest cum ponitur mediatum, non est vitium, sicut cum definitur propositio, quod sit oratio verum vel falsum significans, genus mediatum ponitur: quia genus mediatum est oratio perfecta. Sed quia hoc de facili intelligitur, non censetur in arte definiendi definitio vitium habere: ita in proposito. Vel secundum respondetur, & melius, quod non est vitiosa, quia sub dubio relinquitur, an sit genus immediatum, cum sint de hoc opiniones: & ita non debet poni in definitione, quod dubium, sed quod certum: & ita ponitur animal rationale, & non aliud genus.

Alij respondent, quod licet animal non sit immediatum genus ad alias species animalis, est immediatum genus ad hominem. Nec est inconueniens, quod aliquod genus diuidatur in speciem infimam immediatè, & in subalternã. Nam animal diuiditur per rationale, & irrationale, & irrationale est commune ad multas animalium species. Et intellectus creatus diuiditur per intelligere cum discursu, vel simplici apprehensione, & sub hoc manent multæ species Angelicorum intellectuum, & sub alio membro solum manet hominis intellectus, qui est species infima. Et aliam huiusmodi diuisionem reperies cum diuiditur scientia in abstractam ab omni materia, & à materia sensibili, & à materia singulari. Sub primo membro est metaphysica, quæ est species infima, sub secundo mathematica, quæ est genus subalternum. Et hæc sufficiant de his.

T QVA.

QVÆSTIO XIII.

Utrum natura generica in abstracto prædicetur de natura specifica in abstracto, ita quod hæc sit vera, humanitas est animalitas.

test significare rationem formalem rei, & præcisam, sed ad significandam hanc respectu hominis non est alius, quam humanitas: ergo significat rationem præcisam hominis. Et confirmatur: Nam hæc est differentia inter abstracta & concreta, quod illa significant rationem formalem cum præcisione: ista vero non: ergo si ratio formalis animalis prædicetur de ratione formali hominis, erit falsa, quia fiet sensus, quod ratio formalis animalis præcise erit ratio formalis hominis, & confirmatur secundo: Nam hæc prædicatio, humanitas est animalitas, facit hunc sensum, quod ratio formalis animalis est ratio formalis hominis: sed hæc prædicatio est falsa, ergo & illa. Maior probatur: quia sunt formæ, quæ prædicantur, & sic faciunt formale sensum Min. proba, quia ratio animalis nullo modo includit rationem hominis, sed præcinditur ab illa, cum ad inuicem formaliter distinguantur. Et confirm. ult. Hæc est falsa, humanitas in quantum humanitas est animalitas in quantum animalitas ergo & ista, humanitas est animalitas. Pater consequentia, Nam reduplicatio, seu specificatio solū variant sensum, quando prædicatum & subiectū duplex significatum habet: & reduplicatio appellat supra vnum, & non supra aliud. In abstractis autem solum est vna simplex significatio, quia ordinatur abstractum ad manifestandam naturam rei, & non rectè hoc præstaretur, si haberet multiplicem significationem.

Quartum argumentum: Hæc est falsa prædicatio, attributum iustitiæ est attributum misericordæ, etiam si sola ratione distinguantur, quia fit sensus formalis, sed etiam fit sensus formalis in prædictis, & ratione ratiocinata distinguuntur: ergo etiam sunt falsæ. Consequentiam proba, quia maior identitas est inter attributū iustitiæ & misericordæ, quam inter humanitatem & animalitatem: ergo si illæ sunt falsæ, & istæ etiam.

Quinto: Prædicatio, in qua pars prædicatur de toto ab omnibus cõmuniter iudicatur falsa, etiã si pars sit essentialis ipsi toto, vt patet in his, homo est materia, homo est anima, sed animalitas est pars humanitatis: quia humanitas propter animalitatem includit rationalitatem: ergo animalitas non potest prædicari de humanitate. Dices, quod animalitas est pars metaphysica humanitatis, & ita prædicatur de illa, quia includit in confuso totū quod est in humanitate: ergo etiã hæc erit vera, humanitas est rationalitas, quia etiam humanitas includit rationalitatem, & eadem ratione erit pars metaphysica, sicut etiam animalitas est pars metaphysica: hoc autè videtur falsum, quia rationalitas dicit solū id, quo homo est rationalis, & humanitas, quo homo est animal, & rationale, sed falsum est

est dicere id quo homo est rationale tantum est id, quo est animal, & rationale, ergo. Et confirmatur secundo: Nam si hæc est vera, humanitas est animalitas, quia animalitas in confuso includit totū, quod est in homine: ergo etiã includit rationalitatem: ergo hæc erit vera, animalitas est rationalitas, siquidem in potentia includit animalitas rationalitatem, consequens est falsum, & de se patet: ergo.

6. Arg. Sexto: Nam Auicenna 5. metaph. dicit, quod equinitas est tantum equinitas: ergo nihil aliud ab equinitate: non ergo est animalitas: consequentia probatur, quia alias esset aliquid aliud, & non tantum equinitas. Scotus 1. sent. dist. 1. q. 7. & dist. 1. q. 5. cum suis sequacibus negant illā propositionem, humanitas est animalitas. Et inter modernos Thomistas multi illum sequuntur, dicentes, propterea hanc propositionem & illi similes, humanitas est animalitas esse falsas: quia fit sensus formalis cū præcisione, faciunt enim hunc sensum, ratio animalis præcise est ratio hominis seu id quo animal est animal præcise est id, quo homo est homo. Quem sensum patet satis esse falsum: nam per rationem sensibilis per quam animal est animal, non est homo constitutus in suo esse, siquidem addit supra rationem sensibilis rationalitatem.

Deciditur quæstio.

1. Concl. PRIMA conclusio: Hæc propositio, humanitas est animalitas, & illi similes, si nihil amplius addatur, verissimæ sunt. Probat hanc conclusio multis rationibus, quæ est sapientissimi magistri Soto in vniuersalibus, quæst. 3. & communiter inter Thomistas defenditur. Primo proba autoritate Arist. 7. Metaph. com. 23. vbi vtitur huiusmodi locutionibus circa differentias, quæ propositiones videbantur magis non concedendæ. Sic enim dicit scissio, seu scissio est pedalitas (accipit scissionem pro quadam differentia animalium, & pedalitatem pro alia, & dicit illas propositiones esse concedendas) ergo secundū Aristotelem, vna ratio formalis in abstracto accepta, prædicatur de alia cum se habent in ratione continens, & contenti, seu superioris, & inferioris, sed etiam humanitas, & animalitas sunt huiusmodi: ergo. Præterea proba cõclusionem. Primo animalitas est superior forma respectu humanitatis, quam includit humanitas, & addit aliquid aliud: ergo prædicatur de illa: ergo hæc erit vera, humanitas est animalitas. Mai. patet: prima consequentia & secunda probantur: quia hac ratione concedimus hanc, homo est animal, quia animal est prædicatum quoddam superius, quod includit homo. Dices esse differentiam, quia in istis abstractis fit sensus formalis, quia prædicantur formæ, non vero in concretis.

Nam cum dicimus, humanitas est animalitas, fit iste sensus, id quo homo est homo, est id quo animal est animal: nam cum aliquid de alio prædicatur, prædicatur etiam definitio vnius de alterius definitione. Nam si hæc est vera, homo est animal, etiam hæc erit vera, animal rationale est viuens sensibile: sed definitio humanitatis est vt fit forma, qua aliquid est homo, & definitio animalitatis vt fit forma, qua animal est animal: ergo licebit dicere id, quo homo est homo, est id, quo animal est animal, quod est falsum: Nam distincta prædicata sunt homo & animal, & ita sunt distinctæ formæ humanitas, & animalitas sed respondetur, quod etiã istæ prædicationes sunt veræ, id quo homo est homo, est id quo animal est animal: nam eadem forma, homo est & animal, & viuens, & corpus, & substantia, & non sunt distinctæ formæ, nisi ratione, & non quomodocunque, sed tanquam forma superior, & inferior: quam obrem vna prædicatur de alia. Sed dices, fit præcisius sensus: nam sicut hæc est vera, album est simile, hæc tamen falsa, albedo est similitudo, quia dicunt formalitates præcindentes se ad inuicem: sic illa, humanitas est animalitas est falsa, quia facit sensum præcisiuū. Sed respondetur, non facere talem sensum, sed quod humanitati conueniat animalitas, quod verissimum est. Nam hæc prædicatio vera est, anima rationalis est forma substantialis, & tamè etiam si anima sit forma hominis, non fit sensus præcisius. Probo præterea hanc conclusionem: Nam de humanitate bene potest prædicari, quod sibi essentialiter conuenit, sed conuenit illi essentialiter animalitas: ergo prædicatur de illa. Maior probatur. Essentia enim nõ potest à re, cuius est essentia separari. Sed probatur minor: nam humanitati essentialiter conuenit facere hominem formaliter: est enim quoddam compositum ex materia prima, & anima rationali: sed forma faciens hominem essentialiter facit animal: ergo est forma faciens animal: sed animalitas nihil aliud dicit quam formam facientem animal: humanitas ergo est animalitas essentialiter. Minorem proba, quia non potest intelligi homo sine animali. Et confirmatur, quia nequit intelligi humanitas sine animalitate, quoniam includitur in illa: ergo est de eius essentia, & sic prædicatur de illa. Probo antecedens nam si intelligo essentialiter humanitatem sine animalitate: ergo intelligo, humanitatem non esse principium formale animalis: ergo intelligo non facere animal: ergo humanitas non facit hominem, siquidem non facit animal, homo enim sine animali fieri non potest. Et confirmatur hæc ratio: Nam Christus assumpsit humanitatem, & est verus homo, & animal verum: ergo humanitas includit animalitatem. Præterea humanitas & equinitas sunt

7. Arg.

HT videtur quod non sint veræ dictæ propositiones. Et sit primū argumentum: Humanitas est id quo homo est homo: sed animalitas non est id quo homo est homo: ergo humanitas non est animalitas. Maior probatur, quia est hominis forma totalis, & minor probatur: nam per animalitatem solum aliquid cõstituitur in esse animalis: ergo per illam non potest constitui in esse hominis: nam esse hominem magis dicit, quàm esse animal. Et confirmatur: Nam homo, & equus non conueniunt in humanitate, & conueniunt in animalitate: ergo humanitas non est animalitas: nam implicat hominem, & equum per illud ipsum, in quo conueniunt differre.

2. Arg.

Secundum argumentum desumptum exposito fundamento Scotistarum nam humanitas & animalitas distinguuntur formaliter, sed quæ formaliter distinguuntur, nequeunt ad inuicem prædicari: ergo animalitas non potest prædicari de humanitate. Consequentia est certa: sed minor probatur, quia faciunt sensum formalem. Falsum enim est dicere, albedinem esse similitudinem. Sed probatur maior: nam humanitas & animalitas distinguuntur essentialiter, siquidem habent diueras definitiones, sed idem est distingui essentialiter, quod formaliter: ergo. Et secundo probatur eadem maior: Nam multa prædicari possunt de humanitate, quæ non possunt prædicari de animalitate: ergo distinguuntur formaliter. Antecedens probatur: nam humanitas, est forma specifica hominis, & animalitas non. Item & animalitas determinabilis est per aliam formalitatem, quod animalitati non conuenit: nam animalitati potest adungi rationalitas, & non humanitati: ergo.

3. Arg.

Tertium argumentum: Per terminos formales significantur rationes formales, & ad hoc sunt inuenti: ergo prædicatio per tales terminos est formalis, nec potest formalior effici, atque subinde formalem sensum reddit, & præcisum, & consequenter falsum: Antecedens probatur, quia aliquis terminus po-

4. Arg.

5. Arg.

formæ totales specificæ constituentes naturam specificam atomam: ergo habent aliam formam superiorē, in qua conueniāt essentialiter & suo modo quidditatiuē: sed hæc nulla alia est quæ sit forma proxima, nisi animalitas: ergo hæc est superior: ergo prædicabit de illis: omne enim superius de suis prædicatur inferioribus. Et ex eo, quia se habent vt superius & inferius, non est falsa prædicatio, cum nulla interueniat appellatio in dicta propositione. Et confirmatur hæc ratio: Nam animalitas abstrahitur per intellectum ab humanitate & equinitate, quia animalitas vt sic nō est in re, sed quod abstrahitur à suis inferioribus prædicatur de illis: ergo animalitas de humanitate & equinitate prædicatur: veræ ergo sunt dictæ propositiones. Præterea hæc est vera propositio, hæc humanitas est humanitas, ostensa humanitate Christi Domini: ergo abstracta superiora bene prædicantur de inferioribus: ergo eadem ratione prædicabitur animalitas de humanitate, quia est forma superior. Primum antecedens probō, quia sua contradictoria est hæretica, hæc humanitas nō est humanitas, alias Christus Dominus non assumpsisset humanitatem, nec esset homo. Nec est intelligibile quod hæc humanitas non sit humanitas, cum includat humanitatis rationem determinatam per conditiones indiuiduantes, sicut nō est intelligibile, quod hic homo non sit homo. Cōsequentia illā primam probō: nam vere est superior humanitas ad hanc, sicut animalitas ad humanitatem, licet earum determinatio sit diuersa, cum vna sit per principium formale, altera per materiale determinata. Præterea animalitas est terminus cōmunis diuisi: ergo plura significat diuisum: ergo pro multis supponere potest, & de multis prædicari: ergo prædicabitur de hac animalitate, & de illa, scilicet, de animalitate hominis, & de animalitate equi, sed animalitas hominis non est aliquid aliud nisi humanitas, & animalitas equi equinitas, sicut homo est hoc animal: ergo de illis prædicabitur: ergo intentum. Præterea, si quærat, quid sit humanitas, an sit ens, vel non ens, dicitur sane quod sit ens. Et si quærat, an sit ens in alio, vel per se, constat esse ens per se. Et si corporeum quid, vel incorporeum, non est dubitandum esse corporeum aliquid. Si dicitur vel est ratio viuendi vel nō, nō potest absq; errore dici non esse rationem viuendi: est ergo viuendi ratio, & si militer sentiēdi: ergo est animalitas. Et hæc maximè verum habent in doctrina Diui Thomæ, qui censet vnicam tantum formam esse, in homine vnicam partialem, & consequenter censetur etiam esse vnicam totalem, qua homo, & sit homo, animal, & viuens. Præterea: Nam humanitas, & animalitas non distinguuntur formaliter, sed solum per operationem intel-

lectus, ita quod à parte rei sunt idem realiter, & formaliter: ergo propositio, quæ dicit vnum esse aliud, vera est in diuinis, vnum attributum prædicatur de alio, scilicet, sapientia de iustitia, quia non distinguuntur realiter, nec formaliter: ergo si animalitas, & humanitas sunt idem formaliter vnum, prædicabitur de alio, præcipuè, cum non sit aliqua appellatio, nec sensus formalis variatus. Præterea: Nam alias abstractū de nullo esset prædicabile, quod est absurdum, cum sit quid cōmune: non enim prædicatur de concreto, vt docet Diuus Thomas capite tertio, de ente. Hæc enim est falsa: homo est humanitas, quia humanitas præscindit à materia signata, quod non facit homo. Imo qui tenent, quod suppositum addit aliquam entitatem realem constitutiua & completiuam illius realiter distinctam à natura, dicunt hanc esse falsam, homo est res, quæ est humanitas. Qui vero nullam realem entitatem distinctam dicunt addere, sed solum modum quendam, & ordinem ad existentiam illam concedunt de quo vide magistrum Sánchez prima parte, quæstione tertia, articulo tertio, dubio secundo: nec prædicatur de abstractis: ergo de nullo prædicatur. Omnis autem res communis, cuiusmodi est animalitas, intrinsecè est prædicabilis, quia prædicabilitas est propria passio vniuersalis: ergo. Præterea hæc prædicatio est vera, humanitas est entitas: ergo etiam est animalitas: quia inconueniens quod sequeretur ex hac prædicatione, etiam sequeretur ex illa. Sed probō antecedens: quia est habens esse & ens: ergo est entitas: ens enim entitas est.

Secunda conclusio: Si animalitas accipiat cum præcisione, non prædicabitur de humanitate. Pro cuius intelligentia nota, quod animalitas bifariam sumi potest, vno modo, vt præcise dicit animalis formam, vt sic, & nihil aliud, alio modo vt dicit hanc formam, & in potentia quod habet animalitatem, & inferius quidditatiuè ad ipsam, sicut de animali dicitur, quod potest accipi vt dicit viuens sensibile tatum: & sic accipitur cum præcisione, & vt dicit vterius inferiora in potentia. Conclusio ergo dicit, quod si animalitas accipiat præcisiuè non prædicatur de humanitate. Et probō, quia faceret istū sensum, quod humanitas est animalis forma præcise, quod est falsum: sed est animalis forma, & aliquid aliud, scilicet simul cum hoc hominis forma. Et secundo probatur conclusio, quia nulla pars prædicatur de toto: sed si accipiat cum præcisione, erit pars, quia dicitur solum ex modo, quo accipitur ab intellectu esse animalis formam tantum, quod est pars humanitatis: nam ipsa & est animalis forma, & hominis: ergo. Et tandem probatur: nam animal

non

non prædicatur cum præcisione: ergo nec animalitas, si quidem est eadem ratio. Et qui censent oppositum, existimant quod animalitas, vt hic prædicatur, accipitur cum præcisione, quod non probant certe, licet, illud dicant: nam entitas non dicit præcisionem, si quidem prædicatur de omnibus, & tamen in abstracto significatur.

3. Conclus.

Tertia Conclusio: Illæ formæ, quæ non se habent tanquam superius & inferius, & distinguuntur formaliter, non prædicantur ad inuicem in abstracto, bene tamen in concreto, vt albedo & similitudo. Hæc enim est falsa, albedo est similitudo, quia id, quo aliquid est albu, non est id, quo aliquid est simile, quia sunt formæ differentes formaliter realiter, & ita cum vna prædicatur de alia sit sensus, quod id, quo aliquid est album est id quo est simile, quod est falsum, cum sint diuersæ formalitates: in concreto vero bene affirmantur, quia eidem supposito accidit, est enim album simile, hæc tamen vera est, albedo est color, quia est superior forma, & non distinguitur nisi ratione solum. Quinimo hæc forma est vera animalitas est rationalitas. Et ex hoc acciperunt anam oppositum opinandi aduersarij, quia videbant ita res se habere in his, non tamen est eadem ratio, vt iam vidimus, quia se habent vt superius & inferius.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1.

Ad primum respondetur, quod sensus illius prædicationis est, quod humanitati conuenit quod sit animalitas, & quod formæ constitutiua hominis conuenit, quod sit forma constitutiua animalis, non tamē facit sensum, quod animalitas, vt sic conuenit constitutivè hominem, nisi secundum gradum genericum. Quinimo, conuertens etiam est verā, animalitas est humanitas; nam aliqua forma, qua aliquid constituitur in esse animalis est forma, qua constituitur aliquid in esse hominis, ostendendo humanitatem; sicut etiam vera conceditur, animal est homo. Et confirmatio nihil valet, & fiat argumentum de homine, & equo, equus, & homo non conueniunt in homine, & conueniunt in animali; ergo homo non est animal. Nihil valet consequentia, quia homo dicit aliquam prædicatam conuenia per intellectū homini & equo, & aliqua propria hominis; ita in humanitate dicendum est.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, quod non differunt formaliter, nec differunt definitione. Nam differre definitione est, quod vnius definitio nō sit alterius definitio, nec è conuerso. Et licet definitio animalitatis sit diuersa aliquo modo à definitione humanitatis, sed includitur in definitione illius, sicut homo & animal, non differunt

formaliter, etiam si habeant distinctas definitiones, quia vna in definitione alterius includitur; nam animal est viuens sensibile, homo vero viuens sensibile rationale. Ita animalitas est forma animalis, & humanitas est forma animalis rationalis; vnde nec formaliter distinguuntur, sed ratione.

Ad tertium responderetur, quod abstracta prædicantur à suppositis, non tamen à formis, quæ in illis includuntur, & ita non dicit rationem formalem hominis præcisam humanitas, sed dicit etiam animalitatem; nō enim humanitas est id, quo homo præcise est talis, sed quod etiam est animal, vt patet, quia humanitas dicit compositum ex materia & forma rationali, quæ sunt propria animalis rationalis. Nec animalitas dicit præcise formam animalis, sed in potentia includit formas inferiores. Dicuntur vero illi termini formales quatenus solum dicunt formas, & non supposita. Et per hoc patet ad confirmationem. Ad secundam probationem patet ex dictis in secunda conclusione. Ad secundam confirmationem responderetur, quod si reduplicet vltimam differentiam humanitatis, est falsa, si vero totam rationem formalem, est verificata de ista dicitur, homo in quantum homo est animal. Alij dicunt, quod semper est vera, quia humanitas non habet nisi vnicum significatum. Sed prima solutio est vera.

Ad quartum responderetur, quod falsitas illius propositionis est, quia facit hunc sensum, quod iustitia vt stat sub isto conceptu, ita iub conceptu misericordie, quod est falsum. Verum, cum dicimus, quod humanitas est animalitas, nō est talis appellatio; hæc vero esset falsa, definitio animalitatis est definitio hominis, quia facit hunc sensum, quod genus est differentia hominis, sicut viuens sensibile quod est falsum. Verum est tamen dicere, quod homo est animal, ita est verum dicere, quod humanitas est animalitas.

Ad quintum responderetur, quod est pars metaphysica, quæ de suo toto prædicatur. Ad replicam respondetur, quod est vera, humanitas est rationalitas, sicut est vera homo est animal, nisi accipiat præcisiuè. Ad aliam replicam concedo totum; quia sicut animal in potentia includit hominem, ita animalitas rationalitatem.

Ad sextum respondetur, quod vult dicere Aui cēna, quod nō est suppositū aliquod, itaq; quod ly, tantum solum excludit supposita formaliter, nec equinitas est equus, nec equus est equinitas.

tas.

T;

DE

DE SPECIE SE- cundo prædicabili.

M ARIJS modis accipitur species in præsentiarum. Solum de specie logica tractandum est, & vocatur sic per analogiã ad speciem sumptam pro pulchritudine. Nam sicut pulchritudo tollit & astat in formitate corporis, eo modo species logica astat & tollit generis deformitatem, & potentialitatem ratione suæ differentie, secum vero, quod species logicæ accipitur tripliciter, diffinitur à Porphyrio. Prima definitio est, species est quæ sub assignato genere ponitur, secunda species est de qua genus in eo quod quid prædicatur. Aliqui dicunt hanc, & præcedentem eandem esse definitionem, tertia definitio est: Species est quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid. De his ergo succedit tractatio.

QVÆSTIO XIII.

Vtrum prædictæ definitiones sint rectè assignatæ.

T videtur primo, quod non ordine congruo Porphyrius tractationem de specie susceperit, & ita nec debitum ordinem servasse in definienda specie. Nam species quoddam totum est: sed totius pertractatio ex partium pertractatione, & cognitione resultat: prius ergo debuit agere de differentia, quæ est altera pars speciei, quam ageret de specie. Si dicas, quod species est generis correlativum, & congruè post relativi vnius tractationem, alterius correlativi tractatio succedit, contra: Nam genus & differentia se habent, sicut actus, & potentia, ut materia & forma: sed post tractationem materia statim est tractandum de forma, & post tractationem potentie de actu est agendum: imo vero prius de forma & de actu quam de materia & potentia videbatur tractandum: ergo.

Secundo: Nam duæ illæ definitiones, quas ut duas collocamus sunt vna solum, ut dicunt logici fere omnes in præsentia: male ergo dicimus duas esse. Confirmatur: Nam si illa est speciei definitio, de qua genus in quid prædicatur: ergo Petrus est species: nam de ipso genus in quid prædicatur: ergo non sunt duæ, sed vna definitio.

Tertio, contra illam definitionem speciei, species est, quæ sub assignato genere ponitur: nam Sortes ponitur sub assignato genere, quod est animal: ergo vel Sortes est species, vel prædicta definitio est nulla. Si dicas, quod illa definitio de-

bet intelligi speciem esse, quæ sub assignato genere ponitur immediate, Petrus autem & quodlibet individuum ponitur sub assignato genere, mediante specie, contra: nam individuum genericum, ut hoc animal, hæc substantia, hoc corpus, &c. immediate ponitur sub genere, & tamen non est species: ergo prædicta definitio est nulla. Probo maiorem: Nam ponitur sub genere, cum sit inferius ad illud in recta linea, & non mediante aliqua specie: nam mediante qua specie ponitur hoc animal sub genere animalis? Si dicamus quod mediante specie humana etiam ponitur mediante specie equina: quia non est maior ratio de vna quàm de alia. Si dicas, quod mediantibus omnibus speciebus, hoc est impossibile: quia non potest vnum individuum esse individuum omnium specierum: & ita non potest mediantibus omnibus collocari sub genere.

Quarto contra illam speciei definitionem, species est, quæ prædicatur. &c. Omnis definitio debet competere diffinito, in quantum huius modi, sed ista non convenit: ergo non est bona. Maior patet: quia diffinitio hominis convenit homini ut sic, diffinitio circuli similiter, & sic de alijs: ergo. Minorem probo: Nam species ut species est, non est prædicabile: ergo non convenit illa diffinitio speciei, ut sic, nam diffinitio dicit, quod sit prædicabilis de pluribus &c. Antecedens probo. Nam species, ut species est, est subijcibilis generi: ergo species ut species est non est prædicabilis. Consequentiã probatur: quia subijcibile diversam rationem dicit à prædicabili. Sed antecedens patet: quia species, ut species est, respicit genus: ergo species ut species est generi est subijcibilis: non ergo est prædicabilis. Si dicas, quod species habet respicere genus, & individua, ut species est, contra: nam vnicum relatiuum ex vnicum fundamento solum refertur ad vnicum terminum. Sed fundamentum speciei solum est vnum: ergo solum habet respicere vnicum terminum: ergo solum respicit genus, & non individua. Maior probatur: nam simile solum refertur ad suum simile, quia est vnicum fundamentum relationis, & sic in omnibus alijs, & si filius refertur ad patrem, & matrem ex eo fit, quia vnicum fundamentum vtrunque respicit, scilicet generatio passiva ipsius filij, ad quod, & mater & pater concurrunt. Sed illam minorem probo. Nam non potest dari idem fundamentum in specie, per quod respiciat individua & genus: quia fundamentum respectu individuum est abstractio ab illis, seu comparatio ad illa fundamentum vero respectus ad genus est cognitio ipsius nature ut in se determinat genus per conceptum differentie: ista autem diversa sunt fundamenta: ergo non potest in illis vnicum relatio fundari: refertur ergo diversis relationibus ad diversa, si quidem

quidem vnum fundamentum dari non potest respectu generis, & individuum. Et confirmatur hæc ratio: Nam species respectu generis habet rationem subijcibilis, respectu individuum habet rationem prædicabilis. Sed istæ sunt diversæ relationes, & specie differentes: ergo non possunt speciei ut species est convenire: nam & in ratione specifica non possunt duo respectus specie differentes competere: alias iam non esset vni ca ratio, sed plures.

Quinto: Anima humana, & equina prædicatur de pluribus differentibus numero, nimirum de hac anima humana, & de illa, quæ differunt numero, & de hac anima equi, & de illa, quæ similiter differunt numero, & tamen non sunt species: ergo illa definitio est nulla. Et idem dicendum de alijs partibus speciei. Et punctum similiter de hoc, & de illo puncto prædicatur, quæ numero differunt, & tamen non est species: nam in nullo directè prædicameto collocatur. Et confirmatur hoc: Nam Deus prædicatur de pluribus differentibus numero: nam prædicatur de Patre Filio, & spiritu sancto, qui numero differunt, si quidem sunt tres personæ, quæ faciunt Trinitatem: Trinitas autem numerum dicit: ergo, & confirmatur hoc, nam persona prædicatur de hac, & de illa persona, quæ numero differunt, ut de Petro & Thoma, & in qui. Nam quærenti, quid est hæc persona, optime respondetur, quod persona, & tamen non est species, quia non est aliquod genus sub quo immediate collocetur, & idem est dicendum de supposito: ergo.

Sexto: Species diuiditur in speciem atomam, & subalternam, ut constat ex Petro Hisp. & Verforio ibidem: ergo debuit Porphyrius definitionem vnam adhibere speciei in communi, quæ conveniret speciei atomæ, & subalternæ: sed hoc non fecit: male ergo processit. Prius enim commune vniocum est definiendum, & postmodum ad eius membra descendere. Si dicas, quod definitio communis est ista: species est, quæ immediate respicit genus, & postmodum, atoma & subalterna differunt penes hoc, quod est immediate respicere genus tantum, de qua genus prædicatur, & per hoc quod est respicere genus: & ulterius in iudicia solo numero differentia, & hoc est ratio speciei atomæ, illa speciei subalternæ, contra: quia species atoma, ut sic respicit solum individua: ergo respicit genus: ergo ibi non assignatur definitio communis. Antecedens primum probo, quia vniuersale respiciens individua, solo numero differentia est species, similiter est atoma species: ergo: sed ut est respiciens individua non respicit genus: ergo ut est species atoma, non respicit genus: ergo.

Septimo: Nam hæc definitio, species est quæ prædicatur &c. convenit generi: ergo est mala. Probo antecedens: Nam animal prædicatur de

pluribus differentibus numero, scilicet, de Petro & Paulo, & in quid. Si dicas, quod species debet prædicari de pluribus differentibus numero solum genus, genus vero prædicatur de pluribus differentibus numero, & specie, contra: nam Petrus & Paulus solum differunt numero: ergo prædicatur genus de pluribus differentibus numero solum. Et confirmatur hoc arg. Nam individua sunt contingetia, sed speciei definitio debet dari perpetua, cum sit eorum, quæ non corrumpuntur: ergo definitio male assignatur per ordinem ad individua.

Deciditur questio.

P RIMA conclusio: Definitiones Porphyrianae de specie sunt optime assignatæ, quia optime explicant naturam definiti, & nihil habent superfluum, nec diminutum, & quia definitiones à priori probari nequeunt, patebit esse bonas, dum solvamus argumenta.

Secunda conclusio. Iste definitiones datur de secundis intentionibus. Probo conclusionem: quia istæ sunt definitiones logicæ, & logicæ obiectum est secunda intentio, ut visum fuit, unde debent definire secundam intentionem: quomodo autem conveniant speciei secundæ intentionali acceptæ, probatur ex his quæ diximus superius in hoc libro de definitione generis. Nam species est quæ prædicatur de pluribus differentibus numero, id est, refertur relatione prædicabilis ad plura differentia numero, sicut supra diximus, quod genus prædicatur de pluribus differentibus specie, id est refertur relatione prædicabilis ad plura differentia specie, & quod hic diffinitur est secunda intentio speciei in concreto. Vnum vero dicitur, species est quæ subijcitur generi, seu, quæ sub assignato genere ponitur, lentus est, species est, quæ refertur ad genus relatione subijcibilis. Et cum dicitur species est de qua genus in quid prædicatur, id est species est ad quod genus refertur, ut ad suum subijcibile immediate de qua prædicatur, id est, ad quod refertur relatione prædicabilis. Verum est quod naturam harum intentionum per sua fundamenta, & subtracta tunc à Porphyrio tunc à vniuersis doctissimis explicatur, ut potest quæ nobis & notiora & manifestiora sunt.

Tertia conclusio. Ratio generis subalterni, & ratio speciei subalternæ sunt diversæ formaliter loquendo, licet eidem materiali conveniant. Nam licet animal in communi consideratum sit genus, & idem animal sit species, est tamen species quatenus dicitur ordinem ad genus superius, v.g. ad viues, ut quid subijcibile ipsi immediate, est tamen genus quatenus importat relationem ad speciem, quæ sub ipso sunt ad hominem & leonem, &c. Diversa autem est ratio subijcibilis superiori generi, & prædicabilis de inferioribus speciebus: ergo præterea: Nam genus & species differunt specie: ergo

secundū aliam rationē habet animal quod sit ge-
 nus & quod sit species: vnde illę relationes sunt
 specie differentes. An vero in specie atoma rela-
 tio, qua subijcitur generi, & qua refertur ad in-
 diuidua, sit eadē vel diuersa, iam dicemus. Hanc
 cōclusionem pręmitto hic, quia erat necessaria
 ad subsequētia intelligēda. Et si dicas, quate-
 ergo datur species atoma, & subalterna, respon-
 detur, quod quia differentia v.g. sensibilis, & quę
 libet subalterna non consistunt id, quod actuat,
 in vltimo gradu perfectionis relinquit in specie
 cuius est differentia quandā potentialitatem, vt
 possit vterius differentijs specificis determina-
 ri. Et hinc est, quod quamuis viuens v.g. deter-
 minatum per sensibile in ordine ad superius, ha-
 beat rationem speciei, quia in viuenti sensibili,
 seu in animali genus viuens reperitur determi-
 natum: quia tamen essentia cōstituta est in qua-
 dam potentialitate vt vterioribus differentijs,
 determinetur hinc sit, quod illud ipsum sit ge-
 nus in ordine ad illas species, in quibus reperi-
 untur perfectionibus alijs specificis determinatū.
 Cum vero iam sic est genus determinatum, &
 illud ipsum constitutum ex illo, & vltima diffe-
 rentia formaliter non sit amplius determinabi-
 le, est iam species atoma, & vltima, quę nulla ra-
 tione habet generis rationē, sed solum speciei.
 Verum non dicitur species subalterna respectu
 inferiorum, sed respectu superiorum, respectu
 quorum habet in sua essentia differentiam deter-
 minantem illius potentialitatem.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. **A**D primum argumentum respondetur, solu-
 tionem ibi datam optimam esse, & ad repli-
 cam respondetur, quod hic nos non agimus de
 genere, & differentia secundum suas naturas
 reales, sed prout est vnum alterius actus, & potē-
 tia secundū suas relationes rationis in ipsis fun-
 datas, & ita optime post considerationem gene-
 ris succedit de specie tractatio.

Ad 2. **A**D secundum respondetur, duplicem versari
 opinionem de hac re Caietanus 1. cap. de specie
 cum videat speciem triplicem respectum dice-
 re, ad genus enim refertur, vt subijcibile ad suū
 quidē prædicabile, & vt inferius in recta linea
 ad sibi superius; & vt superius ad sua inferiora
 indiuidua, triplicem dicit hic poni definitionē.
 Et si contra ipsum argumenteris: nam secunda
 descriptio includit primam: ergo non sunt tres
 definitiones, responderi tres fuisse positas à Por-
 phyrio, & licet secunda includat primam refer-
 tur ab ipso, vt distincta, quia ipse non conficit
 definitiones, sed eas refert, quas apud Peripateti-
 cōs inuenit: inuenit autem dictas tres definitio-
 nes, & ita illas tres refert, Caietanum, multi se-
 quuntur. Alij dicunt solum esse duas definitio-

nes, etiam si in tribus capitulis partibus referatur.
 à Porphyrio. Hanc sequuntur Soto, & Verlo-
 rius, & alij, mihi magis placet illum respectum
 triplicem differentię tribus explicari descriptio-
 nibus, sed secunda definitio, vt recte assignetur
 & vt ab alia distincta, sic debet dari, species est,
 de qua genus in quid prædicatur. Et ad replicā
 argumenti respondetur, quod Petrus non est
 species: nam definitio speciei debet sic explica-
 ri: species est de qua genus immediatē in quid
 prædicatur, de Petro animal mediate prædica-
 tur: species enim est quę immediatum respectū
 dicit ad genus loquendo de specie per ordinē
 ad superiora.

Ad tertium argumentum respondetur ab ali-
 quibus, quod nō sunt indiuidua generica, sed so-
 lū sunt indiuidua specifica, & sic in hoc loquē-
 di modo non habet argumentum difficultatem.
 Sed etsi concedenda sint hæc indiuidua, de quo
 infra dicemus, argumentum habet solutionē:
 quę solutio ibi data est optima. Ad replicam re-
 spondetur, quod si hoc animal accipitur demō-
 stratiuē, ponitur sub genere mediate aliqua spe-
 cie: nam necessario debemus demonstrare, vel
 hominem particularem, vel equum, vel aliquid
 simile. Si vero accipitur non demonstratiuē,
 sed prout dicit animal particulare respondetur,
 quod immediate ponitur sub assignato gene-
 re, non positione formali, sed materiali, species
 enim ponitur sub genere positione formali ad
 hęc sensum, quod includit genus ipsum, & diffe-
 rentiam, qua abundat à genere accipit agene-
 re. Nam genus est differentiarum principium.
 Indiuiduum vero non ponitur positione forma-
 li, sed materiali, quia illud, ratione cuius indiui-
 duum ponitur sub assignato genere, oritur ab
 extrinseco, & non à generis essentia: nam condi-
 tiones indiuiduantes non oriuntur à genere. Et
 vt hoc percipias, notandum est, quod ordo præ-
 dicamentalis, vt aliqua prædicata sint superio-
 ra, & alia inferiora, non est formaliter seclū-
 so opere intellectus: quia hoc opere seclūso nō
 sunt vniuersalia superiora formaliter. Est tamē
 hic ordo fundamentaliter in rebus: nam homo
 verbi gratia, dicit naturam sensibilem contra-
 ctam per rationale: & ita si abstrahamus homi-
 nis naturam, & animalis, animalis natura supe-
 rior erit, quia minus contracta: hominis ve-
 ro natura erit inferior, quia magis contracta est
 per suam differentiam, & fundamentum, quare
 natura hominis sit inferior ad naturam ani-
 malis est sua vltima differentia: fundamentum
 vero, & ratio, quare indiuiduum sit inferius
 ad animal sunt conditiones indiuiduantes, quę
 illud determinant ad hic, & nunc. Vt ergo
 aliquid sit species, necessarium est, quod sit
 sub assignato genere, sic quod illud, per quod
 sub tali genere est, & inferius ponitur, sit
 princi-

principium formale, & à genere originem
 trahens, quales sunt omnes differentię indiui-
 dui, aut generis, taliter est sub assignato gene-
 re, quod illud, per quod sub tali genere collo-
 catur, & inferius est ad illud, non sit quid ve-
 niens ab essentia generis cum sint conditiones
 materiales, quę accidunt generi, & ab intrin-
 seco proueniunt. Alia solutio adhibetur quod
 debet poni sub assignato genere, vt quid vni-
 uersale, non vt particulare aliquid & fere redit
 in idem. Nam si est vniuersale abstrahitur à con-
 ditionibus materialibus: & ita illud, per quod
 est inferius, debet esse principium formale.

Ad quartum respondetur, quod species, &
 dicit relationē subijcibilis & prædicabilis: sed
 quomodo hoc sit verum vide sequentem quæ-
 tionem.

Ad 5. **A**D quintum respondetur, quod de specie pos-
 sumus loqui dupliciter, proprie & communiter.
 Species proprie solum dicit illud, quod
 prædicatur de pluribus differentibus numero
 & ponitur in recta linea, & sic illa quę connu-
 merantur in argumento, non sunt species, sed
 reducuntur ad speciem, vt quid incompletum,
 & in proprium ad completam, & propriam spe-
 ciem. Si vero accipitur species improprie pro
 quodam prædicato specifico, sic non inconuenit
 vocari illam improprie speciem. Hęc est solu-
 tio Caietani, supra iam diximus ad hoc argu-
 mentum, cum de numero prædicabilium age-
 remus, quod hæc species non sunt, quia sunt
 quid incompletum & imperfectum. Quod enim
 intentionē speciei accipit, debet esse quid com-
 pletum & perfectum, cum species in recta linea
 collocetur: nec vllō modo, possunt speciei ra-
 tionem habere, nec secundum quod species à
 Porphyrio consideratur, nec alio modo. Ad
 confirmationem respondetur, quod hic Deus
 non est species, neque vniuersalis, quia natu-
 ra, quam dicit singularis ima est eadem nume-
 ro in Patre, & filio, & spiritu Sancto. Quod
 vero est species debet esse commune ad plures
 naturas, seu ad plura supposita, in quibus natu-
 ra sit numero distincta. Cum enim dicitur spe-
 cies est quę prædicatur de pluribus differenti-
 bus numero, illa debent esse plura numero in
 ratione significata per cōceptum communem.
 Quauis autem Pater & Filius & Spiritus San-
 ctus sunt tres personę realiter distinctę, sed
 non distinguuntur in natura diuina signifi-
 cata per ly, Deus. Eadem enim est in illis nume-
 ro: sed sunt distincti suis relationibus consti-
 tutiuis personarum. Ad aliam confirmationem
 de persona dicemus infra. Vt enim esset species
 deberet aliquam naturam importare suis infe-
 rioribus, quod non facit persona.

Ad 6. **A**D sextum respondetur, quod non potest
 vna ratio assignari speciei, quę sit communis

speciei, vt subijcibilis est & vt prædicabilis est.
 Quomodo vero sit diuidenda species videbi-
 mus illico.

Ad 7. **A**D septimum respondent aliqui, quod cum
 genus prædicatur de pluribus differentibus
 numero, vt de hoc animali, & de illo, quę so-
 lo numero differunt, induit rationem speciei
 prædicabilis. Et ratio est, quia sicut homo di-
 cit totam essentiam huius hominis, & illius,
 & ideo est species: ita animal dicit totam ratio-
 nem animalis huius & illius, quam ob causam
 erunt species. Verum tamen hæc doctrina falsa
 est, quia sequeretur, quod genus generalissi-
 mum esset species prædicabilis, quia prædica-
 tur de hac, & de illa substantia, quę numero
 differunt, & dicit totam indiuiduorum natu-
 ram. Quo quid absurdius? Si enim species est,
 profecto alicuius generis debet esse species, &
 sic non esse generalissimum: non enim potest
 intentio speciei prædicabilis, alicui competere,
 nisi habeat, etiam illud materiale rationem spe-
 ciei subijcibilis: quia omnis species, vt sic, quod
 dam totum est ex genere & differentia compositum:
 & sic debet ex necessitate esse sub aliquo
 genere, quod in se determinat, & contrahit, &
 cui subijcitur ratione huius contradictionis. Cū
 vident isti logici hoc absurdum, dicunt consi-
 militer esse speciem imperfectam, sed impossi-
 bile est etiam, quod species imperfecta non ha-
 beat genus imperfectum eadem ratione. Maxi-
 mē, quia substantia est quid directe positum in
 recta linea: & sic est quid completum, id est, nō
 pars aliqua, & ideo hæc solutio nihil vlet. Ideo
 respondetur ad argumentum, quod etiam si præ-
 dicetur de pluribus differentibus numero, sed
 etiam potest prædicari de pluribus differentibus
 specie, & maximē species non est, quia quod est
 species prædicabilis, non debet esse contrahi-
 bile per plures differentias: animal autem quid
 est contrahibile per plures differentias, quam
 obrem species non est. Lege Porphyrium cap.
 de specie, & videbis quomodo dicit, quod ge-
 nus generalissimum, solum est genus: ergo
 non est species. Et quomodo dicit, quod genera-
 lissima, & subalterna prædicantur de
 indiuiduis: ergo respectu illorum habent gene-
 ris rationem.

Ad confirmationem vltimam respondeatur,
 quod etsi indiuidua sunt contingētia, tamen
 æternum est speciem importare ordinem ad il-
 la, quia est definitio, & essentia speciei prædica-
 bilis. Connexiones vero prædicatorum es-
 sentialium æternę sunt, vt vi-
 debimus.

QVÆSTIO XV.

Vtrum species vt species est, sit vniuersalis.

1. Arg.

Titulus quæstionis licet videatur solum vnum præferre, quod sit de terminandum, plura tamen implicite continet discussione digna. Primum est, an in ratione speciei, vt sic includat vniuersalitas, an sit illius passio. Secundum, an species vt est subijcibilis generi induat rationem vniuersalis. Tertium est, an species vt sic dicat solum vnam relationem, an vero plures. Hæc omnia sub hac quæstione sunt de specie disputanda. Et à secundo incipientes, videtur quod species, vt subijcibilis est, sit vniuersalis. Primo species quatenus subijcibilis generi, & vt distinguitur contra speciem prædicabilem, constat genere & differentia: ergo simpliciter est vniuersalis. Consequentia patet: Nam quando partes sunt vniuersales, totum ex illis cõsurgens, debet esse vniuersale, sicuti si partes sunt singulares, totum ex illis resultans est singulare. Sed antecedens probatur: Nam animal v. g. vt generi subijcitur viuētis, dicit ipsum genus. Et præterea addit differentiam sensibilis, & idē in viuenti respectu corporis, &c. ergo.

2. Arg.

Et confirmatur hoc argumentū: Nam species, vt subijcibilis, est diffinibilis: ergo vniuersale; omne enim definitum est vniuersalis natura. Et confirmatur secundo, quia non potest, verbi gratia, animal immediate subijci corpori in recta linea, nisi in vniuersali sumatur: ergo quatenus est subijcibile immediatū generi est, vniuersale. Antecedens probatur: quia in recta linea inter speciem, & generalissimum, nullum singulare mediat: sed singularia ponuntur ad pedem arboris.

3. Arg.

Secundo, homo, vt est subiectum in propositione est cõmunis pluribus vniuersale, atque adeo vniuersale: ergo homo vt est species subijcibilis intrinsecè est cõmunis & vniuersalis. Consequentia est nota: quia subiectum, & subijcibile habent se tanquam actus & potentia: ergo si subiectum est commune, & etiam esse subijcibile, alias latius extenderetur actus quàm potentia, quod est impossibile. Antecedens autem probatur, quia subiectum subijcitur omnibus his prædicatis, nimirum, animali, & rationali, & risibili, cum hæc omnia petant per se prædicari de illo: ergo vere homo est subiectum cõmune pluribus.

Tertio: Species subijcibilis resultat per intentionem, per quam constituitur in esse generis: sed hæc intentio est vniuersalis: ergo & spe-

cies, quæ per illam constituitur. Consequentia est nota, & maiorem probatur. Quia species nõ potest antea esse formaliter subijcibilis, quàm genus sit prædicabile de specie, sed genus non est formaliter prædicabile de speciebus, nisi, vt subiectum secundæ intentioni: ergo nec species erit subijcibilis formaliter, nisi vt subiat secundæ intentioni. Minorem probatur. Quia intentio illa indifferenter se habet ad omnia indiuidua, cum denominatione speciei subijcibilis, non recipiant ipsa indiuidua, sed natura ab illis abstracta & in virtute continens illa.

4. Arg.

Quarto: Nam esse vnum proximum aptum de pluribus prædicari, constituit illum in ratione vniuersalis prædicabilis de multis: ergo esse aptum pluribus subijci constituit vniuersale subijcibile. Probatur consequentia: quia quodlibet illorum respicit seorsum secundum suam naturam plura: ergo est commune illis, & ita, vniuersale. Dices speciem subijcibilem respicere plura superiora, ad rationem: tamen vniuersalis oportet, vt respiciantur ab illo plura inferiora. Contra: Nam species subijcibilis, vt respicit illa plura superiora non est singularis: alias esset indiuiduum, & sic indiuidua immediate subijcerentur generi quod est absurdum: ergo est vniuersalis. Patet consequentia quia si species subijcibilis, vt sic non est singularis necessarium est, vt abstrahat ab indiuiduantibus & conditionibus materialibus, & sic erit vniuersalis, quia vniuersale fit per abstractionem ab illis.

5. Arg.

Quinto, species subijcibilis generi denominationis talis a forma genericitatis: sed illa forma est vniuersalis: ergo denominat speciem subijcibilem, vt sic, vniuersalem. Maior probatur. Quia ab eadem forma denominatur animal cõtinens species, & homo contentus, & generaliter à continentia, qua vnum dicitur continens denominatur alterum extrinsece contentum. Consequentia probatur quia cum illa forma generis sit vniuersalis, & denominet speciem subijcibilem illam constituet vniuersalem, quia dabit illi suum formalem effectum. Et si dicas, quod forma generis habet duo, alterum est, primum quod facit, & est reddere genus vniuersale, & iste est primarius effectus eius: alterum est continere speciem, & huic tribuit secundarium effectum, qui est illam subijcibilem facere ex eo, quod illam continet, & non est hoc facere illam vniuersalem, sed sub alio contentam & subijcibilem, contra: quia species subijcitur generi, cum tota illa indiuiduorum collectione, quam sub se habet: cum nulla alia ratione animal prædicetur de indiuiduis, nisi quia hæc sub se homo continet quæ est species subijcibilis animalis, ergo vere species subijcibilis subijcitur animali, vt vniuersalis. Et si dicas, quod species subijcibilis continet plura indiuidua,

& est vniuersalis secundum rem, non tamen subijcitur, vt vniuersalis, & vt superior ad indiuidua, sed vt inferior generi, contra: nam in indiuidua subijciuntur generi, & non, nisi ratione speciei, quæ illi subijcitur: ergo subijcitur illi, vt superior est ad indiuidua, & vt vniuersalis: ergo Propter hæc argumenta quidam & Thomistæ, & alterius scholæ, quibus subscribit Tolertus capite de specie, dicunt speciem subijcibilem, vt subijcibilis est, esse formaliter vniuersalem, itaque in hoc, quod est, speciem subijcibilem esse, includitur formaliter ratio vniuersalis. Et videntur loqui de specie atoma, quæ essentialiter includit vt subijcibilis est, ratione vniuersalis: nam de subalternis nihil loquuntur. Dominus Caietanus capite de specie dicit speciem secundum quod subijcibilis est, non habere rationem vniuersalis, sed hoc quidem habet quatenus prædicabilis est, & respicit inferiora, sed respectus iste ad inferiora oritur tanquam propria passio ex respectu, quem species dicit ad superiora, vt subijcibilis. Nam ex eo, quod homo sic subijcitur generi tali positione, quod totum, quod habet non sit extraneum naturæ generis, pullulat in se sic subiecta respectus quidam ad inferiora, qui respectus est respectus prædicabilis, & propria passio prioris respectus. Et probatur Caietanus & sit

6. Arg.

Sextum argumentum: quia species vt species est, non est aliud quam subijcibile generi, sed ratio subijcibilis diuersa est à ratione prædicabilis, & vniuersalis: ergo vt subijcibilis species non est vniuersalis. Maior est communis doctrina omnium logicorum, quia genus vt genus refertur ad speciem: ergo species, vt species refertur ad genus, & non alia ratione, nisi vt subijcibile: ergo ratio speciei est esse subijcibile generi. Nec potest dici, inquit Caietanus, quod refertur ad genus, & speciem vnica relatione: quia vnum relatiuum non refertur bis, nec ad duos terminos, nisi ex vnico fundamento ordinetur ad illos, quod in specie non habet locum. In diuerso. n. actu fundatur ratio subijcibilis & ratio prædicabilis. Quia ratio subijcibilis fundatur in actu intellectus, quo apprehendit species, vt quid inferius ad genus, vel vt quid, de quo genus prædicari potest, & vt quid sub genere collocatum, vt determinas genus, ratio vero prædicabilis in esse cognito sine conditionibus indiuiduantibus, vel in esse comparato, vt supraddictum est: ergo vnica relatione ad illa referri nõ potest. Petrus Nigri in suo Clypeo, quæstione trigesima quarta, refert opinionem quorundam Scotistarum, afferentium, speciem per se primo referri ad genus, & hoc quidē secundum suam essentiã: Cæterum per se secundo referri ad indiuidua. Vt explicemus hanc sententiam, notandum erit, illud competere per se primo alicui, quod com-

petit ratione suæ vltimæ differentię. Hoc modo esse rationale conuenit homini perse primo. Illud vero quod conuenit alicui ratione sui generis, dicitur competere per se secundo ratione naturæ genericæ, & hoc modo conuenit homini esse sensibilis ratione naturæ animalis: ra dicunt, quod speciei conuenit ratione suæ differentię respicere genus. Differt enim species ratione suæ vltimæ differentię à reliquis prædicabilibus: quia reliqua sunt talia vniuersalia, species vero est tale vniuersale; illud tale est respicere genus: est ergo vniuersale respiciens genus. Vniuersale habet commune cum cæteris, quod sit tale est sibi proprium. Et hoc est sua differentia vltima, quæ consistit in respicere genus, vt quid subijcibile suo superiori & prædicabile de ipso. Conuenit vero per se secundo, respicere inferiora, sed ratione sui generis, scilicet, ratione vniuersalis: quia vniuersale est quod inferiora respicit, & species est vniuersalis: & ita ratione generis inferiora respicit. Ipse vero Petrus Nigri dicit speciem per se referri ad genus, & ad indiuidua, duobus tamen relationibus. Cæterum an sit vnica species respectu vtriusque relationis, non dicit. Alij iuniores explicantes Caietanum, dicunt speciem esse in ratione subijcibilis vniuersalem, non formaliter, sed radicaliter. Et probant: quia ex eo quod species subijcitur generi tali positione, scilicet, formaliter ex necessitate excludit, seu nõ includit conditiones indiuiduantes: ergo quatenus habet illam subijcibilitatem est in radice, vt attribuamus illi intentionem vniuersalis. Et hoc sit septimum argumentum. Et est differentia inter esse fundamentaliter vniuersale, vel radicaliter. Nam fundamentaliter remote habet natura secluso opere intellectus ratione vnitatis formalis. Cæterum radicaliter habet natura hoc per actum intellectus, quo posito in radice habet illam vniuersalitatē: quia non est aliquod impedimentum, vt sit prædicabilis de multis. Quod etiam potest dici quadam ratione fundamentaliter proximè in esse obiectino. Nam illa natura vt est obiectum illius actus intellectus, non habet aliquod impedimentum, vt possit affirmari de multis.

7. Arg.

Decisio quæstionis.

PRIMA conclusio: Species siue atoma, siue subalterna, non constituitur formaliter vniuersalis per relationem subijcibilis, siue per ordinem ad genus. Hæc conclusio satis communis est inter logicos, illamque tenet Caietanus capite de specie, & Soto ibidem, & probatur conclusionem. Illa relatio constituit aliquid in esse vniuersalis, quæ illud refert ad plura inferiora, in quibus est, sed relatio subijcibilis non est huiusmodi: ergo non constituit illud, quod denominat

1. Concl.

minat vniuersale: ergo species subijcibilis, vt sic non est vniuersalis. Maiorem probat: Nam vniuersale est vnum in multis, & de multis, & refertur ad illa vt quid superius: sed species vt subijcibilis est non refertur ad illa inferiora, nam genus non est superius ad speciem, nec species est in genere, vt in inferiori, sed è conuerso: ergo relatio subijcibilis non constituit re in esse vniuersalis. Maior probatur, quia vniuersale est vnum in multis & de multis: ergo debet esse superius respectu illorū: ergo. Præterea: Nam species vt subijcibilis est, refertur ad superiora: ergo non ad inferiora: ergo, vt sic, non est vniuersalis, quia vniuersale essentialiter respicit inferiora. Si dicas, non esse vniuersale prædicabile, esse tamen vniuersale subijcibile: cōtra: nam vniuersale vt distinguitur à singulari essentialiter constituitur per aliquē ordinē rationis. Sed hic ordo non est ad superiora, alias omne vniuersale importaret ordinem ad superiora, quod est falsum: & patet in generalissimis, quæ non important ad superiora respectum, & in ente quod est vniuersale, vt distinguitur à parte; & tamen non dicit ordinem ad superiora: quia non habet superius: ergo dicit ordinem ad inferiora, de quibus est prædicabile: sed species vt subijcibilis est, non dicit ordinem ad inferiora, nec vt subijcibilis est, est prædicabilis: ergo non est vniuersalis vt sic, alia enim est ratio subijcibilis & alia prædicabilis. Et confirmatur hæc ratio: Nam vniuersalis passio est prædicabilitas, vt visum est: ergo si vt subijcibilis est vniuersalis, vt subijcibilis est prædicabilis, quod aperte est falsum, cum sint oppositæ rationis. Et confirmatur magis hæc ratio. Nam quod aliquid subijciatur diuersis prædicatis, & multis non dicit, nec exposcit vniuersalitatem: ergo etiam in ratione subijcibilis non potest esse vniuersalis. Antecedens probatur: nam Petrus subijciatur istis prædicatis, homo, animal, corpus, viuens, ens, risibile, rationale, & tamen est singularissimum quid: ergo dicere quod aliquid est vniuersale subijcibile, quia multis subijciatur in prædicatione est absurdum: ergo ratio vniuersalis veniāda est ex ordine ad inferiora, ad quæ cum species subijcibilis vt sic non dicat ordinem, nō est vt talis vniuersalis. Præterea, quia si species subijcibilis esset intrinsece vniuersalis variato ordine suo proprio variaretur essentialiter species subijcibilis vt sic. Et ita ratio speciei subijcibilis, quæ competit naturæ genericæ diuersa esset essentialiter à ratione speciei subijcibilis, quæ competit naturæ specificæ atomæ, sed hoc est aperte falsum; ergo species in ratione subijcibilis nō dicit vniuersalitatem. Probatur minor; Quia si species in fina & subalterna specie differūt in ratione subijcibilis; ergo & genera subalterna inter se specie differūt essentialiter, quia referuntur ad spe-

ciem subijcibilem, vt ad proprium terminum; sed termino variato specificè variatur, etiam ordo ad illum similiter specificè, quia relatiua differunt specie penes diuersos terminos specie distinctos: ergo non dicit species subijcibilis in sua ratione vniuersalitatem. Præterea: Nam de ratione vniuersalis est respicere multa: ergo de ratione talis vniuersalis taliter respicere multa: sed si species subijcibilis est vniuersalis, erit tale vniuersale: ergo taliter respiciunt multa: sed respectu generis non respicit multa, quia genus vnum est: ergo non respicit respectus illorum taliter multa: ergo nec est vniuersalis.

Secunda conclusio: illud, quod est species subijcibilis est vniuersale, licet non qua ratione est species subijcibilis. ^{2. Concl.} ^{materiali.} Conclusio probatur inductione facta in arbore prædicamentali. Nam corpus est species subijcibilis respectu substantiæ, & viuens respectu corporis, & animal respectu viuents, & ista omnia sunt vniuersalia: ergo. Præterea, species subijcibilis est, quæ immediate ponitur sub genere oppositione formali, sed non potest poni subiectione formali sub genere, nisi abstrahat à conditionibus indiuiduantibus: ergo est vniuersale, quod est species subijcibilis. Maior probatur, ex questione præcedenti, & ex Domino Caietano capite de specie & ex Alberto relato à Caietano. Minor probatur: nam si aliquid importat conditiones indiuiduales iam ponitur materiali positione: nam conditiones indiuiduantes sunt quid materiale, nec ex genere oriuntur. Differentia vero est aliquid formale, & originem trahit ex genere hoc, tamen non habet in quantum subijcibile, sed alia ratione, quæ est abstracta à conditionibus indiuiduantibus. Et si inquiras cum in specie, quæ subijciatur, reperiantur duo, & subijcibilitas, & prædicabilitas seu vniuersalitas, & non se habeant omnino per accidens in specie, quidnam præsupponit alterum, quid est quod nostro modo intelligendi prius intelligamus nos conuenire ratio subijcibilis, vel ratio vniuersalis, & prædicabilis, sit

Tertia conclusio: Prius intelligimus nos in qualibet specie rationem, vniuersalis, & prædicabilis, quam intelligamus rationem subijcibilis. Et probatur hæc conclusio: Nam non potest species poni & subijci generi positione formali, & referri taliter ad genus nisi sit abstracta à naturalibus conditionibus: ergo prius nostro modo intelligendi intelligimus nos, illam esse vniuersalem saltem in esse obiectiuo, quin intelligamus esse subijcibilem generi. Antecedens patet. Nam vt ponatur hac positione debet esse sine conditionibus naturalibus, quod non potest habere sine abstractione, & ita abstractio prærequiritur vt via ad hoc, vt collocetur vt quid formale sub genere, & vt quid in quo ge-

nus

nus reperitur formaliter determinatū. Præterea: nihil particulare potest poni formali positione, & vt species subijcibilis sub genere: ergo prærequiritur ad hoc vt sit vniuersale. Antecedens patet quia nihil enam particulare potest esse species subijcibilis, cum debeat esse immediatus terminus relationis genericæ, quæ primo & per se ad aliquid vniuersale terminatur. Consequentia probatur, quia non est dare medium inter vniuersale & particulare, quod medium in recta collocetur linea, vt species: x hoc sequitur, nō bene dici speciem atomam. Verbi gratia, habere rationem prædicabilis, & vniuersalis, ex eo quod ponitur sub genere positione formali, tanquam à radice, & esse vniuersalē, esse velut proprietatem illius, quæ ad illā posita tali positione consequitur, cum è conuerso esse subijcibilem præsupponat vniuersalitatem saltem obiectiuam. Nam à singularibus abstrahenda, & venanda est illa ratio subijcibilis formaliter. Si enim illæ species descenderent à superioribus, prius intelligeremus nos rationem subijcibilis formaliter, quam rationem vniuersalis, sicut prius causa, quam effectus esset intelligenda. Verum cum ab inferioribus colligamus illa subijcibilia rectæ lineæ, prius intelligenda est ratio vniuersalis, obiectiue saltem, quam intelligamus rationem subijcibilis formaliter. Et hoc bene notent qui vsque adhuc cum Caietano senserunt. Ex quo sequitur esse vniuersalem, non esse passionem, neque proprietatem speciei, vt subijcibilis est.

Quarta conclusio. Vnica & eadem relatione non refertur species subijcibilis ad genus, & ad sua inferiora, verbi gratia, animal ad elephantē, & ad hominem & leonem, & c: leo ad animal, & ad indiuidua. Probatur ista conclusio, quæ etiam est aiet. & aliorū: Nam alia est relatio subijcibilis, & alia relatio prædicabilis. Sed species ea ratione, qua refertur ad genus est subijcibilis, ea ratione qua refertur ad indiuidua, seu inferiora est prædicabilis: ergo duas relationes habet species. Maior probatur: Nam terminus subijcibilis, & terminus prædicabilis sunt specie distincti: ergo relationes terminatæ specie differunt: nam in illis diuersitas sumitur ex terminis, diuersitas inquam specifica. Antecedens probatur: nam sub alia ratione terminat genus superior relationem speciei, & sub alia ratione inferiora terminant: ergo in ratione termini est diuersitas. Dices hanc rationem nihil valere, nam paternitas & maternitas specie differunt, & relatio filij ad eas relationes terminatur. Sed respondetur quod etiam si specie differant, quia pater, & mater per vnicum totale fundamentum concurrunt ad esse filij, filius vnica relatione ad illos terminatur: at vero non est vnicum fundamentum, & vna natura relationis subijcibi-

lis, & prædicabilis, seu vniuersalis, quia relatio & respectus ad inferiora in specie fundatur in esse abstracto cognito, vel comparato, prout variz opiniones dicunt. Relatio vero subijcibilis fundatur in actu intellectus, quo cognoscitur illa natura vt continens generis naturam determinatam per differentiam, ex quo tribuit illi intentionem subijcibilis, ista vero diuersa sunt in ratione fundandi: ergo si fundamenta sunt diuersa & relationes. Præterea: Relatio vniuersalis distincta est à relatione non vniuersalis in bona logica, sed relatio speciei ad indiuidua, seu inferiora est relatio, vniuersalis relatio ipsiusmet ad genus est relatio non vniuersalis: ergo sunt distinctæ relationes: nam intentio diuiditur per intentionem vniuersalem, & non vniuersalem tanquam in membra opposita vt libro secundo quæst. o. notum fuit. Præterea. Nam si eadem relatione refertur species ad genus, & ad indiuidua, & genus subalternum ad genus superius, & ad species, sequitur, quod eadem sit ratio generis, & speciei subijcibilis, & tamen est falsum: nam genus non refertur ad genus, sed ad speciem: & tamen si esset eadem ratio referretur genus ad genus: quiniomo sequeretur, quod species infima & subalterna in ratione speciei differens specie, quia haberet terminos specie diuersos: nam subalternum genus, vt viuens refertur ad genus, & animal refertur ad speciem, & homo ad indiuidua: hoc autem est habere diuersos terminos formaliter: ergo. Sed hoc est falsum: Nam omnes species subalterne sunt eiusdem speciei, & infima etiam in ratione subijcibilis: ergo duæ sunt relationes specie differentes.

Quinta conclusio. Hoc nomen species est nomen equiuocum ad speciem in ratione subijcibilis, & in ratione vniuersalis, & prædicabilis. Hæc est sententia sapientissimi Magistri Soto, capite de specie, & Petri Nigri vsi supra. Probatur conclusio euidenter meo iudicio. Primo ex definitione equiuocorum, vt definiuntur à luminulitis, equiuocum nomen est, quod significat sua significata duobus conceptibus, sed hoc nomen species est huiusmodi: ergo. Minor probatur. Nam relatio subijcibilis & prædicabilis non possunt vnico conceptu representari cum specie differant, vt visum est, magis quam homo, & equus, qui etiam specie diuersi sunt. Præterea probatur conclusio à definitione equiuocorum ab Aristotele tradita: equiuoca sunt, quorum nomen est commune, ratio vero nomini accommodata est diuersa omnino; sed relatio subijcibilis, de qua modo loquimur, & prædicabilis seu vniuersalis habent idem nomen, vt patet ex Porphyrio cap. de specie, qui genera subalterna speciem vocat, & etiam infimam tecundum quod prædicabilis est, cum dicit speciem esse

5. Concl.

esse, quæ de pluribus num. differentibus prædicatur. Quod vero ratio nomini accommodata fit omnino diuersa patet, quia alia est essentia subijcibilis & prædicabilis, ut dictum est, & aliter diffinitur. Præterea demus, quod sit proprietas subijcibilis prædicabilis talis, proba quod etiam sit æquiuocum species ad illa. Nam si homo significaret hominem, & risibile esset æquiuocum nomen, nam homini & risibili nihil importatur commune per istud nomē homo, cum homo & risibilitas sint diuersarum naturarum prædicamentaliū, quibus hoc nomen homo nihil commune importat: ergo species est nomen æquiuocum, etiam si significaret essentiam speciei, & eius passionem, quæ esset prædicabilitas, quia nihil illis commune importare potest.

6. Concl.

Sexta conclusio: species constitutiva est huius prædicabilis secundi, nõ qua ratione est subijcibilis, sed qua ratione est vniuersalis, & prædicabilis de pluribus differentibus numero. Ita que sicut genus prædicabile constituitur per prædicabilitatem de pluribus differentibus specie in quid, tanquam quædam natura completa, ita hoc prædicabile constituitur per hoc quod natura completa, in qua genus determinatum reperitur de pluribus numero distinctis in quid prædicatur. Ratio enim subijcibilis nullum prædicabile constituit, etiam si denominetur species, & ita vocetur. Hæc conclusio videtur esse contra Caietanum, cap. de specie, cuius determinatio sibi visa est difficilis, sed temporis successu veritas est manifesta: & ob hanc causam temporis filia dicitur veritas. Probatur hæc conclusio: Hic tractat Porphyrius de quinque vniuersalibus, seu prædicabilibus, sed species non est vniuersalis, nec prædicabilis, ut subijcibilis est: ergo constituit hoc prædicabile, ut vniuersalis, & ut prædicabilis, & per ordinem quem dicit ad inferiora. Præterea: Vniuersale est quod diuiditur in quinque vniuersalia: ergo quod pertinet ad aliquod vniuersale debet esse taliter vniuersale: sed species per ordinem ad superioris genus nõ est vniuersale: ergo non est tale vniuersale: ergo non constituitur hic prædicabile per ordinem ad superioris genus: est verò tale vniuersale in ordine ad indiuidua: ergo per ordinem ad illa illud constituitur, nec genera subalterna per ordinem, quem dicunt ad inferiora illud constituunt, quia ut sic, sunt genus, ut patet. Et idem argumentum fieri potest de prædicabili: quia quod constituit aliquid speciale prædicabile, debet esse taliter prædicabile, & non habeat species per ordinem ad superiora: & ita species subijcibilis ab hoc prædicabili excluditur, & solum relinquitur species prædicabilis. Ex hac conclusione, etiam sequitur quod species in quantum species est, constituit hoc prædicabile.

Secundū si ly in quantū species reduplicet ordinē ad indiuidua, nõ ad genus, nõ illa est relatio seu intentio constituens hoc prædicabile, cuius intentionis passio est, prædicabilitas de pluribus numero differentibus: sed ista est passio intentionis, secundum quam refertur ad indiuidua, ut quid existens in illis, dicens totam illorum essentiam, & non est passio illius subijcibilitatis, generis: ergo. Maior patet: Nam propria passio huius prædicabilis est prædicari de pluribus &c. sed minor probatur: nam cum per illam relationem subijcibilis non sit in multis formaliter sequitur, quod nec de multis prædicetur. Et si fiat argumentum: Nam genus refertur ad speciem, ut ad terminum suæ specificationis: sed species, quæ est correlatiuum generis videtur, quod sit huius prædicabilis constitutiva Respondetur negando minorem: Nam non est necesse, quod terminus relationis alicuius prædicabilis constituat aliud prædicabile, ut patet in specie, quæ refertur ad indiuidua, & non constituunt aliquod prædicabile indiuidua vide D. Thom. in compendio logicæ cap. vbi rationem secundi prædicabilis dicit esse prædicabile de pluribus differentibus numero

226.

7. Concl.

Septima conclusio: species subijcibilis etiam per se secundo, non est vniuersalis, & loquimur de illa ut subijcibilis est: Nam si per se primo non est vniuersalis nec per se secundo, potest esse. Ratio enim generica semper determinatur per vltimam differentiam. Vnde si de ratione generica speciei subijcibilis est esse vniuersalis ut quid superius, ratio specifica debet esse determinatiua huius & per illam debet constitui in esse talis vniuersalis. Ratio enim speciei constitutiva non debet esse opposita rationi generica, sed debet esse quid determinatiuum illius: sed subijci oppositum est huius, quod est esse vniuersale, quia in ratione subijcibilis non est vniuersalis, si ratio generica viuētis est habere vitam, non potest esse ratio specifica non viuere: ergo si ratio generica est esse vniuersalem, ratio specifica non potest esse non vniuersalis. Est enim subijcibile generi est esse non vniuersale quia non importat respectum ad inferiora. Præterea subijcibile generi est oppositum cum hoc quod est esse vniuersale: ergo nõ potest per se secundo vniuersale competere, & per se primo subijcibile, quia subijci dicit ordinem ad superiora, prædicari ad inferiora: ergo.

8. Concl.

Octaua conclusio. Subijcibile generi non est radicaliter, vniuersale. Et probatur ista conclusio: Nam taliter subijci, oritur ex vniuersalitate & abstractione talis naturæ à conditionibus indiuiduantibus, ut visum fuit: ergo nõ potest esse radix vniuersalitatis, nec in radice vnum continetur in alio. Præterea, quia subijci, & prædicari sunt opposita: ergo vnum in alio

*Ex mo la radix vniuersalitatis est in se
ut sic patet infra. fol. 359. col. 2. vbi dicitur
Ex mo la radix vniuersalitatis est in se
ut sic patet infra. fol. 359. col. 2. vbi dicitur
Ex mo la radix vniuersalitatis est in se
ut sic patet infra. fol. 359. col. 2. vbi dicitur*

terius ratione non continetur radicaliter.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1.

Ad primum respondetur, probare id, quod est species subijcibilis debere esse vniuersale, non vero est vniuersale ut subijcibilis est generi. Et nota quod species constat ex genere & differentia, id est, ex natura, quæ denominatur genus, & differentia. Et idem probat prima & secunda confirmatio.

Secundū arg. nihil valet: quia prima substantia subijcitur multis prædicatis, & non est vniuersale, ut enim esset, deberet dicere ordinem ad plura inferiora, quod non habet.

Ad 3.

Ad tertium respondetur quod alia est intentio subijcibilis, & alia prædicabilis, & prius intelligitur naturam illam habere rationem vniuersalem saltem metaphysicæ, quā habere rationem subijcibilis.

Ad 4.

Ad quartum respondetur, quod nunquam Aristot. posuit vniuersale subijcibile, sed omne vniuersale debet esse vnum in multis: & ita debet esse vniuersale prædicabile. Subijci enim etiam multis nullam dicit vniuersalitatem, ut probatur in prima substantia, & in Petro, quinimo est ratio opposita rationi vniuersalitatis, ratio subijcibilis. Et in hoc innituntur isti, ut contra Diuum Thomam, ut iam videbimus, dicant species Angelorum esse vniuersalia, & species subijcibiles, nõ vero prædicabiles: quia nõ sunt in multis indiuiduis. Non intelligentes esse speciem, subijcibilem nõ esse formaliter vniuersale; ut subijcibile est, & impossibile esse quod sit species subijcibilis, quā sit vniuersale id quod est species subijcibilis, & quod natura Angelica Gabrielis est vniuersalis, quia quantum est ex modo essendi in intellectu potest de multis affirmari.

Ad 5.

Ad quintum respondetur, quod species subijcibilis denominatur talis à quadam relatione, & secūda intentione, quæ dicitur subijcibilitas, & non à generis intentione, quæ specie differt ab illa, nec intentionibus sumendæ sunt denominationes. Sic in formis realibus, quia vna secunda intentio & relatio non continet aliam, nec hoc est verum in realibus formis, locatum enim non dicitur tale intrinsecè, nisi à locatione passiva, & vocatione, quæ forma est alterius rationis, & prædicamenti à loco.

Ad 6.

Ad sextum Caietani respondetur, quod species est nomen æquiuocum, & significat relationem subijcibilis, & relationem vniuersalis. Si accipiatur primo modo, non est vniuersalis, secundo modo maxime: sed non est proprietas prioris respectus esse vniuersalem, & referri ad indiuidua, sed est alia relatio, quæ nostro modo intelligendi præcedit priorem.

Ad 2.

Ad septimum, ex hoc, & ex dictis patet, quomodo species ut subijcibilis non est vniuersale, nec radicaliter. Sed bene verum est, quod illud quod est species subijcibilis est vniuersale, ut patet in homine, & in animali. Quinimo illa subijcibilitas sub sequitur ad speciem ut vniuersalis est, ut dictum est in 3. conditione. Sed contra istam conditionem, & ea quæ proxime dicebamus est argumentum quintum. Nam Gabriel est species subijcibilis generi substantiæ, & non est species prædicabilis: ergo non est necesse ut id, quod est species subijcibilis sit vniuersalis, nec præsupponit rationem vniuersalem. Secūdo: Nā quod recipit denominationem speciei subijcibilis est natura secūda se: sed natura secūda se nõ includit vniuersalitatē: ergo nõ est necesse, quod habeat vniuersalitatē, ut sit species subijcibilis. Tertio natura humana v.g. per prius fundat respectum ad genus, quam ad inferiora: sed ille est respectus subijcibilis, ista vniuersalis & prædicabilis: ergo ad esse subijcibile nõ debet præcedere natura, ut vniuersalis. Probo maiorem: Nam tota essentia hominis oritur à genere, non solum propter participationem rationis genericæ, sed etiam propter rationem suam specificam, cum differentia claudatur in potentia generis: ergo per prius homo debet respicere genus cum ab illo accipiat suam essentiam, & non indiuidua, à quibus illam non accipit. Probatur secundo eadem maior: Nam prius conuenit naturæ humanæ sua actualitas, quam potentialitas sua: sed esse apta, cōtineri sub genere conuenit naturæ humanæ ratione suæ actualitatis: esse apta ut attribuat vniuersalitas conuenit ratione suæ potentialitatis, quæ licet sint idem a parte rei, per intellectum tamen prius intelligimus conuenire illi vnum, quam aliud. Probatur minor: Quia ex eo quod natura humana continet genus actu est apta illi subijci ex eo verò quod continet in diuidua in potentia potest de illis prædicari: ergo.

Quartum argumentum: Quod prius præsupponitur in specie est subijcibile ad rationem vniuersalem, & prædicabile: ergo non præsupponitur vniuersale ad rationem subijcibilis. Antecedens prob.: quia species ut prædicabilis præsupponit constitutum quod debet prædicari, sed hoc est species subijcibilis: ergo. Probo minorem, quia præsupponit constitutum ex genere & differentia: sed species subijcibilis eo subijcibilis est generi, quia præsupponit constituta ex genere, & differentia, & contracta ratione generica per differentiam suam: ergo.

Quinto: nam esse prædicabile & subijcibile sunt opposita: ergo subijcibile non præsupponit prædicabile ad suum esse, sicut nec calor supponit necessario frigiditatem.

Ad

Ad primū iam dictum est & dicemus latissime: est enim prædicabilis, ut est in intellectu, & ex modo, quem ibi seruat hoc illi conuenit.

Ad secundum respondetur, quod licet natura secundum se recipit denominationem subijcibilis speciei, sicut & recipit denominationem prædicabilis, cum de Petro & Paulo dicitur, ut asserit Caietanus, capite 4. de ente, prærequirit tamen ut conditionem necessariam, ut recipiat denominationem subijcibilis, & rationem vniuersalis, saltem metaphysicè. Nam quod formaliter habeat secundam intentionem vniuersalis non videtur necessarium, sicut ut natura affirmetur secundum se, & sua prædicata quidditatiua, requirit ut conditionem vniuersalitatem.

Ad tertium respondetur, negando maiorē, & ad probationem, transeat antecedens. Nam quia tota illa essentia suscipitur in singularibus ut positione formali sit sub genere prius debet ab illis abstrahi, & ita ratio vniuersalis præsupponitur. Si autē darentur vniuersalia, sicut Plato imaginatur, faterer ego, quod illa prius respiciebant genus, quā indiuidua: quia non suscipiebantur in rebus naturalibus, à quibus essent abstrahendæ. Et eodem modo respondetur ad secundam probationem maioris, dato quod ita esset, quia in illa actualitate præcise, non fundatur secunda intentio subijcibilis, sed in actualitate sine conditionibus indiuiduantibus, quia debet formaliter sub genere poni, prius intelligimus esse vniuersalē metaphysicè, seu in esse obiectiuo, quā intelligamus esse subijcibilem generi.

Ad quartum respondetur, quod etiam ratio vniuersalis prærequirit speciem constitutam ex genere, & differentia ad hunc sensum, ut in eo quod abstrahitur reperitur gradus sensibilis, & rationalis. Verum cum postea attribuimus intentiones ipsi speciei, non possumus tribuere intentionem subijcibilis, nisi præcesserit abstractio à singularibus.

Ad quintum argumentum respondetur, quod etiam est contra ipsos: nam ipsi dicunt, quod vniuersale præsupponit subijcibile, & dicam ego esse impossibile, quia sunt opposita. Vnde quamuis ipsi teneantur illud soluere, pro ipsis soluam ego. Respondetur ergo, quod subijcibile & prædicabile sunt opposita ratione differentiarum, sicut albedo & dulcedo sunt opposita ratione suarum differentiarum, quæ formaliter distinguuntur: & ita opponuntur quoque iam modo, non tamen sunt contraria, ut eidem subiecto conuenire nequeant. Maxime, quia sunt opposita relatiue, quæ eidem duertorum respectu conuenire possunt, ut paternitas, & filiatio, & vnū prærequiritur ad aliud. Et si inquiras. Quomodo ergo fit diuisio speciei? Respondetur, quod hoc modo, species, alia prædi-

cabilis alia subijcibilis. Et hæc est diuisio vobis in sua significata equiuoca. Et rursus, species, subijcibilis, alia subijcibilis generi vltimo, alia generi medio. Et hæc diuisio est per accidentales rationes, omnes enim species subijcibiles sunt eiusdem rationis: Species vero prædicabilis est diuisibilis, per hanc & illam speciem, quæ numero differunt.

QVÆSTIO XV.

Vtrum dentur indiuidua generica.

SVPRA sæpius dictum est, quod indiuidua generica ponuntur sub genere positione materiali, ut hoc animal, hoc corpus, & ita non sunt species subijcibiles. Modo inquitimus, vtrum sint ponenda hæc indiuidua. De qua re duæ sunt opiniones. Altera opinio negat, hæc indiuidua his innoxia argumentis. Primo: quia si hæc indiuidua sunt danda, maxime per intellectum, qui in Petro, verbi gratia, distinguit hunc hominem ab hoc animali, & ab hac substantia &c. Sed hoc non: ergo. Probatur maior: quia in rebus indiuidua semper sunt in aliqua specie vltima: & ita non reperitur generis indiuiduū diuersum realiter, ab indiuiduo specifico. Sed min. prob. Nā intellectus non potest, nisi falso coniungere rationale cum viuenti, ita quod ex viuenti & rationale resultet vna species: sed prius debet illud coniungere cum sensitiuo: ergo etiam non potest coniungere determinatam singularitatem cum animali v.g. vel cum corpore: sed prius debet intelligere esse hominis, & tunc cum illo iungere singularitatem: ergo non dabuntur generis indiuidua, sed speciei: nam conditiones indiuiduantes iungendæ sunt homini, & non animali si vere iungi debeant, quia præsupponitur, ut animali iungatur esse rationalis, sicut esse rationalis, ut iungatur viuenti, supponit esse animalis, & sensibilis.

Secundam: esse prædicabilis, & subijcibilis, fundatur intrinsece in ipsis naturis rerum, ita ut de illis prædicetur immediate ratio superior ad quorum esse immediate contrahitur à parte rei, de illis vero mediate, ad quorum esse mediate contrahitur: sed animal non contrahitur ad esse huius animalis indiuidui, nisi mediante ratione hominis: ergo nec prædicatur animal immediate de hoc animali, nisi mediante ratione hominis: & ita non erit indiuiduū immediatum animalis, sed mediante homine. Minor il-

la probatur. Quia animal, ut sic, dicit naturam incompletam, id est, non vltimate perfectam, sed vltterius contrahibilem: ergo repugnat immediate contractam esse indiuidualiter: sed prius ad esse essentialē, postmodum ad esse indiuidualiter debet contrahi. Patet consequentia, quia esse indiuiduale habet se ut actus secundus respectu esse essentialis, qui se habet ut actus primus: sed actus secundus non potest competere ei, qui non est completus quoad actum primum: ergo nec animal potest competere esse hoc animal, nisi compleatur prius per esse differentiale: ergo hoc animal non est immediate sub genere, sed sub homine. Minor probatur, quia ex necessitate secundum præsupponit primum, & ideo dicitur tale.

Tertium argumentum: Non est cognoscibile, hoc animal, quin cognoscatur hic homo vel ille equus, vel quidpiā simile: ergo non est aliquid indiuiduum generis, quin formaliter sit indiuiduum speciei vltimæ, atque adeo non erit immediatum generi, sed speciei vltimæ. Antecedens probatur: quia si cognosco distinctè hoc animal, hoc ipso cognosco distinctè hunc hominem, vel hunc equum, & cætera, cum re vera repugnet, esse hoc animal, quin sit hic homo, vel quid simile. Si autem cognosco confusè hoc animal, ut quando video aliud à longe, similiter cognosco confusè nunc hominem, & cætera. Et confirmatur hæc ratio: Nam illa pronomina, hic, & hæc, & noc, vltimam indiuiduationem præferunt: ergo designant speciei vltimæ indiuidua, & ita non poterit intellectus concipere hanc substantiam, hoc viuens, & cætera, quin simul saltim in confuso concipiat rationem vltimam, per quam sunt indiuidua in re, videlicet Petrus Bruueli, & cætera. Et confirmatur: Nam quando dico hoc viuens, hoc corpus, & cætera, iam pono ipsum existens in re: ergo pono omne, quod est necessarium, ut existat, & ita dico potentiam, vel aliquid simile.

Quartum argumentum: Cum animal prædicatur de hoc animali, vel prædicatur de illo tanquam de aliquo indifferenti ad esse huius hominis, vel leonis, vel &c. vel tanquam de aliquo determinato iam ad esse illorum alicuius: si primum: ergo hoc animal dicit iam aliquam rationem ad rationem hominis, vel leonis contrahibilem, & iam erit genus, sicut ipsum animal est genus, quia dicit naturam contrahibilem, per differentiam hominis, vel &c. Si autem dicas secundum: ergo iam hoc animal, formaliter loquendo, constituitur in esse animalis huius per eandem rationem, formaliter loquendo, per quam constituitur Petrus in esse Petri, cum non aliter animal prædicatur de illo, nisi ut determinato ad esse huius hominis.

Quintum argumentum: Indiuiduum, ut docet Porphyrius, est immediatum sub vltima specie, sicut species sub immediato genere; ut patet ex arbore prædicamentali: ergo sicut vltima species intrinsece includit rationem generis, ita indiuiduum intrinsece includit rationem vltimæ speciei: ergo sicut non datur vlla species vltima, quæ non includat rationem animalis, ita non dabitur vllum indiuiduum, quod non includat rationem vltimæ speciei, & ita erit immediatum indiuiduum illius, & non generis, nam quod includit rationem vltimæ speciei, vel est hic homo, vel hic equus, &c.

Sextum: Quia cum ex doctrina Diui Thomæ non sit distinctio formalis inter hominē, & animal, frustra finguntur plura indiuidua illarum rationum, cum vna differentia indiuidualis sufficiat ad vnā rationem singularis constituentem, per quam Petrus sit hoc viuens, hoc animal, & hic homo. Dices, quod quamuis indiuidua generis, non distinguuntur ex natura rei formaliter, distinguuntur tamen ratione ratiocinata, & sic de illis immediate potest prædicari genus. Contra: Nā si ratio indiuidualis huius animalis à parte rei est eadē formaliter in ratione huius hominis solum ratione distincta: ergo omnino repugnat, quod animal fiat hoc animal, quin formalissimè fiat hic homo. Patet consequentia, quia ratio indiuidualis hominis est vna, formaliter à parte rei adueniens homini, & quasi superaddita suæ quidditati: ergo repugnat esse hoc animal, quin saltim in confuso intelligatur esse hoc, vel illud indiuiduum speciei vltimæ, dum inter rationem genericam, & indiuidualē, mediet ratio hominis.

Septimum argumentum sit pro hac sententia: Nam si datur indiuiduum genericum, vel ponitur sub genere immediate, vel mediate specie. Neutro modo potest poni: ergo non immediate: nam tunc essent indiuidua specifica, & non generica. Nec immediate: nam in recta linea prædicamentali solum immediate sub genere ponitur species: homo enim, & hoc animal non ponitur in eadem coordinatio ne æqualiter: nam si ponitur in recta linea in eadem distantia æqualiter, erunt profecto vniuersalia, siquidem æqualiter sunt abstracta. Et confirmatur hoc argumentum: Nam cum dicimus Petrus est hoc animal, hoc viuens, hoc corpus, vel dico totum, quod est in Petro, vel non sed solum partem. Si dico non totum, quod est in Petro, sed partem: solum ergo hæc est falsa, Petrus est hoc animal, &c. quia pars non prædicatur de toto. Si dico totum quod est in Petro, vel dicitur illud actu, vel potentia. Si actu: ergo est ita sub specie immediate, sicut Petrus. Si in potentia: ergo est superius ad Petrum, siquidem non dicit actu

5. Arg.

6.

3. Arg.

1. Arg.

7. Arg.

4. Arg.

2. Arg.

ultimam individualitatem. Et sic erit vniuersale, siquidem omne superius ad Petrum est vniuersale in recta linea positum. Et confirmatur: Nam hoc animal predicatur de Petro & Paulo &c. Vel æquiuocè, & sic dicit totum, quod dicit Petrus & Paulus in ratione indiuiduorum. Et hac ratione est æquiuocum nomen, quia conditionibus indiuiduantibus nihil potest commune vniocum importari per ly hoc animal. Vel vniocè, & sic importat illis aliquid commune, vel aliquem modum: vnde non erit singulare, sed commune, & sic nõ erit indiuiduũ generis.

2. sent opposi. 1. arg. pro 2. senten.

Alia sententia opposita est præcedenti, quæ dicit dari indiuidua generica. Et hæc prob. & autoritatibus & rationibus. Nam Arist. in Postpredicam c. 13. dicit genera esse priora speciebus, & quod natura generica prius est in materia, quã specifica, cum enim generatur homo prius est in materia gradus viuents, gradus corporis, gradus animalis, quã gradus hominis: sed illi gradus sunt indiuidui: ergo in materia constituunt indiuiduum genericum: ergo illud erit immediatè sub specie. Et confirmatur hoc: Nam Arist. de generat. animal. c. 3. docet, hominem prius viuere vitam vegetatiuam, deinde sensitiuã, tandem rationalem, & hoc prius tempore: ergo tunc erit illud hoc viuens, hoc animal, & nihil amplius: ergo dantur indiuidua generica. Et hoc dicit sæpissimè D. Th. nam dicit prius, embrionè viuere vitam sensibilem, prius inquam, tempore, quam homo uiuat vitam rationalem, & quod per aduentum animæ rationalis expellit formam embrionis: ergo embrio tunc erat hoc animal, & ita erat indiuiduum genericum immediatè collocatum sub animali. Et probatur hæc sententia ratione, & fit

2. Arg.

Secundũ arg. Nam ratio animalis habet existentia ratione distinctã ab existentia, qua existit hominis ratio: ergo etiã habet diuersam singularitatem distinctam ratione. Probatur consequentia: Quia eo modo quo duo habet diuersam existentia, debet habere diuersam singularitatem, cum singularitas necessario concomitetur existentiam, & implicet cõtradictionem aliquid intelligi vt existens, quin sit singulare. Sed antecedens probatur: quia ratio animalis in Petro, vt distincta à ratione hominis existente in illo intelligitur vt entitas actualis, cum non concipiatur, vt entitas in potentia & in causis, sed extra causas: ergo vt distincta à ratione hominis importat suam existentiam, ratione etiã distinctã à ratione hominis. Patet consequentia: Quia ratio animalis concipitur vt actu determinata per ratione hominis, & ratio hominis intelligitur, vt determinans rationem animalis, sed nihil potest actu intelligi determinans aliud, nisi actu existat: ergo.

475.

Tertio: Nã sicut rationale, & animal sunt partes cõponetes hominẽ, ita hoc rationale, & hoc

animal sunt partes cõponetes hũc hominẽ in particulari: ergo sicut rationale, & animal distinguuntur ratione: ita hoc rationale, & hoc animal. Consequentia patet & prob. anteced. quia cũ totum non constet ex alijs partibus, quã ex suis, sicut esse essentiale completum confluit ex suis partibus: ita esse indiuiduale cõpositũ confluit ex suis partibus indiuiduatis. ¶ Quarto: Nã si in hoc homine essent distinctæ animæ, sensitiua & vegetatiua, & rationalis, singulæ essent foras singulares, atq; adeo vegetatiua constitueret immediatè hoc viuens, sensitiua hoc animal: & cõstitueret plures entitates indiuiduas realiter distinctas: ergo modo quãdo vna anima illud præstat intelligimus nos prius saltim ratione cõstituere indiuiduũ viuents, & post indiuiduũ animalis, & post indiuiduũ hominis: ergo ista ratione distinguuntur, & ita dantur indiuidua generica ratione distincta ab indiuiduis specificis.

4. 475.

Quinto: Quia nõ minus potest præscindi hoc animal ab hoc homine, quã animal ab homine: ergo nõ cõuenit intrinsecè esse hoc animal mediante ratione hominis: aliã non posset cõcipi hoc animal, quin cõciperetur homo, quod patet esse falsum: Nam cũ video venientẽ à lóge cõcipio esse animal, & nõ hominem: ergo indiuidua generica ratione distinguuntur ab specificis. Et confirm. hoc: Nã sicut Petrus, & Paulus sunt hi homines: ita sunt hæc animalia: ergo possunt ab illis abstrahere ratione huius animalis illis cõmunis: nã à quacũq; cõuenientia cõceptus communis illis abstrahi potest: ergo distinguitur ratione ab illis: & ita indiuiduũ genericum ratione est distinctũ ab specificis. ¶ Sexto: Nã in Deo, distinguitur ratione hæc essentia ab hac paternitate, seu hæc sapientia ab hac misericordia: ergo & in homine, qui non est tã vnus, sicut Deus distinguitur ratione hic homo ab hoc animali: datur ergo indiuidua generica, ratione distincta ab specificis. ¶ Septimo: Nã Petrus & hoc animal sunt distincti termini, & non sunt synonymi: ergo significat diuersimodè indiuiduũ hoc: sed hæc diuersitas non potest esse alia, nisi quia Petrus significat Petruũ indiuiduũ specificũ, hoc animal significat eundẽ Petruũ in ratione indiuidui generici: ergo distinguuntur ratione hæc indiuidua, siquidẽ sub alia ratione significatur. Volo dicere, qd hoc animal formaliter significat habentẽ hanc animalitatẽ, & Petruũ significat, qui habet hanc animalitatẽ, & rationalitatẽ, & has carnes, & hæc ossa, vbi est distinctio rationis, & in re significata, & diuersus modus significandi in terminis. Difficile tamen iudico de his opinionibus censere.

5. 475.

6. 475.

7. 475.

Decisio quæstionis.

Dico ergo primò, vt meam proferam sententia: Indiuidua generica non sunt assignanda vt aliquid realiter distinctum ab indiuiduis species

specie. Patet: nam nullum indiuiduum in recta linea constitutum reperitur realiter, quod non sit alicuius speciei indiuiduum: ratio enim generica in rebus non reperitur sola: nihil enim est directè in genere, quod non sit in specie. Et præterea: quia hæc est falsa: Petrus est hoc animal, cum hoc animal distinguatur realiter à Petro, nec in ipso sit, sicut in subiecto: & cum embrio viuit vita animalis rãtum, nõ est directè in recta linea, nec hic embrio directè in illa collocatur, sed ad latus, quia sunt quædam imperfecta, & dispositiones à generationem hominis. sed de hoc alibi dicemus.

Dico secundo: Indiuidua generica vere datur & sunt illa quæ dicunt naturã generis particularizatã, vt hoc animal, hoc viuens, & his similia. Et prob. concl. Nam cum Petrus sit homo, hoc animal, hoc viuens bene potest intellectus illũ significare sub conceptu huius animalis, sicut illum potest sub illo concipere & experitur se ita illũ concipere. tunc videtur maxime fauere D. Th. p. q. 78. art. 1. & 2. vbi sic dicit. Ad primũ ergo dicendum, qd hæc dictio hoc significat substantia, sed absq; determinatione propria nature. Ad secundũ dicendũ, qd hoc pronomen hoc, non demonstrat ipsa accidentia, sed substantia sub accidentibus contentã. ergo potest homo concipere per intellectũ, & significare ratione generica particularẽ. ¶ Dico tertio, quod hæc indiuidua generica nõ reponuntur in recta linea immediate sub animali. Hoc dictum patet, quia non reperitur talis ordo in constitutione linearum prædicationalis: si d cõmnia indiuidua ad arboris radicem collocatur, & in opin. hoc fuit probatum. ¶ Dico quarto: Hæc generica indiuidua dicunt & important ratione animalis, v. g. & hominis, & Petri, & dicunt idẽ, quod dicit indiuiduũ specificũ, licet sub alio conceptu: nã Petrus hæc omnia importat dicendo velut de formali, cõditiones indiuiduãtes, & signatione nature, vt dicit D. Th. c. 1. de ente. Hoc animal vero dicit idẽ: sed veluti de formali importat hanc animalitatẽ, quod est hæc per has conditiones indiuiduãtes. Et idẽ de alijs indiuiduis est dicendũ. Vnde indiuidua generica, si quoad illud, quod de formali, veluti importat, consideretur, debent collocari immediate sub genere, scilicet, hæc substantia sub generalissimo, hoc corpus sub genere corpus, &c. Verũ, quia simul dicunt, & important actu reliquas omnes cõditiones indiuiduantes, indiuidui specifici referuntur ad genera media specie. Per hoc etiam patet, quid dicendum sit ad argumenta de indiuiduis generis, quæ præced allata. Argumẽta vero opin. hoc dictũ probant. Argumẽta vero secundæ dictũ primũ, & secundũ, & quatenus à nostris assertionibus diffonat facile sunt selubilia. Et nota, quod hoc animal, vel hoc viuens, &c. dicit actu tunc. quod

dicit Petrus, licet diuersimodè, & quod hoc viuens non dicit solum v. g. gradum viuents cũ præcisione aliorum: nam sic esset pars, & non indiuiduum prædicamenti substantia, quod debet esse quoddam totum, & directè positi in recta linea. Nam sic in præsentia de indiuiduo substantiali loquimur, pro supposito. Et proportionaliter est dicendum in alijs prædicamentis.

QVÆSTIO XVII.

Vtrũ aliquis homo sit species.

Idem quod sit: Nam predicatur de Petro & Paulo, qui differunt numero: ergo est species, nam species est quæ predicatur de pluribus distinctibus numero. Dices nõ predicari in quid, contra: nam quærenti, quid est Petrus, optimè responderetur, quod est aliquis homo: ergo. Et cõfirm. hoc arg. Nam aliquis homo est vniuersale, siquidem est in multis: ergo sub aliqua specie vniuersalis cõtinetur, non sub genere, nec differentia, nec proprio, nec accidenti: ergo sub specie: ergo est species.

1. Argu.

De hac re variè opinatũ fuit Quidam viri doctissimi magistri mei tenuerunt, hoc nomen aliquis homo, respectu multorũ esse nomen æquiuocum: & ita nõ predicatur de multis, nisi æquiuocè, quam ob rem non est species, sed indiuiduũ. Sicut enim Petrus de multis non nisi æquiuocè assumat, ita aliquis homo. Et si contra istũ modũ dicẽdi fiat arg. Nã alias istẽ nõ erit subcontrariæ, aliquis homo currit, aliquis homo nõ currit, quia subiecta sunt singularia, si vniocè accipiatur, & si æquiuocè nõ sunt oppositæ, cũ nõ conueniant in subiectis, quod tamen est contra omnes assignates subcontrarias, qui per illos terminos illas assignat, vt patet ex Arist. in Periherm. n. Petro Hilp. Magistro Scoti, & alijs. Itẽ sequeretur, istas nõ esse cõtradictorias: omnis homo currit, aliquis homo nõ currit: nã illud subiectũ, aliquis homo, nõ potest esse cõmunis terminus. Vt vero essent cõtradictoria erat necesse quod esset terminus cõmunis: respondens ad hoc, qd quãdo Arist. & alij logici dicunt, illas esse subcontrarias. & cõtradictorias videtur illo termino, aliquis homo accommodatiue, & significat tunc aliquẽ hominẽ in cõmuni. Sed in rei veritate singularis est ille terminus, licet vtantur illo, vt termino cõmuni, quod sæpissimè contingit. Quinimo Porphyrius, & omnes logici ponunt ad radicem arboris prædicamentalis, tanquam singularem hominẽ aliquis homo, vt patet cum dicitur indiuidua, vt aliquis homo, &c. Et probant isti autores hanc sententiam hoc argumento. Nam terminus communis est, cui ex modo significandi non repugnat supponere pro natura in cõmuni: sed huic termino

1. opin.

mino aliquis homo repugnat: ergo non est communis, & consequenter nec species: & ita nec res per ipsum significata est communis, nec species. Minor probatur: Nam aliquis homo ex necessitate debet supponere pro homine particulari. Hanc sententiam multi Theologi sequuntur 1. p. q. 29. ar. 3. Et si dicas: nam modus essendi particularis est communis omnibus hominibus: ergo est aliquis homo: consequentia patet, quia aliquis homo significat illum modum, respondetur negando consequentiam, quia aliquis homo significat illum modum, sed individuum, cui conuenit ille modus: ubi vero termini modus essendi particulariter, vel habens modum essendi particularem communes termini sunt, & de pluribus prædicantur: non tamen aliquis homo. In hac opinione satis patet non esse speciem aliquis homo.

Alia est aliorum opinio, qui dicunt ex D. Th. de potentia, q. 9. art. 2. quod in substantia Petri est tria considerare, quorum vnum est natura generis & speciei in singularibus existens, & est illud quod per definitionem explicatur. Secundum est modus existendi talis naturæ, quia in singulari substantia existit natura generis, & speciei, vt propria huic individuo, & non vt communis multis. Tertium est principium, vnde causatur talis modus existendi. Sicut autem natura considerata per abstractionem à singularibus, quod D. Th. v. cat. in se in hoc loco communis est, ita & modus existendi naturæ: nam natura hominis semper reperitur in aliquo homine, & omnis homo existens semper est aliquis homo. Quam obrem modus ille est communis: sed principium talis modi existendi, quod est principium indiuiduationis, non est commune: sed aliud est in isto, aliud in illo. Hoc enim singularem indiuiduatur per hanc materiam, & illud per illam: ista autem materia non est communis, nec potest conceptu communi, vt ista est, & vt est principium indiuiduationis abstrahi. Sicut ergo nomen quod significat naturam est definibile, vt homo animal, ita etiam nomen, quod significat naturam cum tali modo existendi, vt hypostasis & persona. Illud vero nomen, quod ex sua natura includit determinatum indiuiduationis principium, non est commune, nec definibile, vt Socrates, Plato. Ex hoc quod D. Th. eleganter dicit deducit hæc opinio: quod aliquis homo, cui non significat illum modum particularem, sed principium indiuiduationis, licet in ipso individuo ponatur ille particularis modus existendi: quod non sit terminus communis. Nam D. Th. hypostasi persona suppositum supponit, vt nomina quæ significant illam naturam cum modo communi, non vero aliquis homo, vt talis ponit. Et secundum hanc opinionem etiam constat quod non sit species. Dominus Caietanus cap.

de specie dicit quod aliquis homo est terminus communis. Et fundat se in prædicta autoritate. Dicit. Th. quia significat naturam particulariter existentem. Natura autem & modus communia sunt, & dicit esse prædicabile: sed non est species, quia prædicatur in cuiusmodi. Nec fuit diminutus Porphyrius, etiam si non egerit de omnibus prædicabilibus: quia non promisit se nisi de actu. Verum licet non fuerit infidelis Porphyrius, quia non fregit promissum, fuit tamen parcus & diminutus in promittendo, quod quidem non omnia tractauerit prædicabilia.

Deciditur quæstio.

Prima conclusio: Aliquis homo est terminus communis, sicut ly, persona, & significat aliquid commune pluribus. Hæc conclusio est expressa sententia D. Th. 1. p. q. 10. ar. 4. Vbi sic dicit. Et ideo dicendum est, quod etiam in rebus humanis, hoc nomen persona, est nomen commune communitate rationis, non sicut genus, & species, sed sicut indiuiduum vagum. Nomina enim generum & specierum, vt animal & homo, sunt imposita ad significandum ipsas naturas communes, non autem intentiones naturarum communium, quæ significantur his nominibus genus, vel species, sed indiuiduum vagum vt aliquis homo significat naturam communem, cui determinato modo essendi, qui competit singularibus, vt sci licet sit per se subsistens distinctum ab alijs: sed in nomine singularis designati significat determinatum distinguens, sicut in nomine Sortis, hæc caro, hoc os. Vbi Diuus Thomas dicit personam esse communem sicut indiuiduum vagum, & ad probandum communitatem personæ supponit vt certissimum indiuiduum vagum commune esse: & dicit significare aliquid commune, nimirum naturam humanam cui determinato modo essendi, qui conuenit singularibus: ergo eius significatum commune est, siquidem competit pluribus. Et ultimo ponit differentiam inter indiuiduum vagum, & determinatum, quod vocat ipse de signatu, quod indiuiduum designatum dicit aliquid determinatum distinguens, sicut hanc carnem & hoc os, quod nullo modo alicui est commune: & idem docet q. proximè allegata: ergo contra D. Th. loquitur sui discipuli, qui dicunt, aliquis homo, & indiuidua vaga non esse communia. Et si contra hoc fiat argumentum: Nam aliquis homo est incommunicabilis pluribus, sicut persona propterea enim indiuiduum vagum dicitur indiuiduum, quia est indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio, & persona dicitur indiuidua substantia: quia est incommunicabilis: ergo nec persona nec indiuiduum vagum sunt communes termini, nec ratio per se, & indiuidui vagi, est aliquid commune. Respondetur, quod licet persona sit incommuni-

1. Concl.

1. Concl.

municabilis, tamen ipse modus existendi incommunicabiliter potest esse communis, quia pluribus conuenit: quia omnes personæ incommunicabiliter existunt, & id est quod persona significat formaliter incommunicabilitatem existendi, seu incommunicabiliter existens in natura rationali. Et idem dicendum est de, aliquis homo. Licet enim id quod est aliquis homo sit incommunicabile, & indiuiduum, sed natura incommunicabiliter existens communis est, & ipsa incommunicabilis existentiæ naturæ communis est. Sed dices, sunt omnino idem indiuiduum vagum & persona? Respondetur, quod Diuus Thomas vbi supra ait in hæc verba: Hoc tamen interest, quod aliquis homo significat naturam, vel indiuiduum ex parte naturæ cum modo existendi, qui competit singularibus. Quod est dicere, quod significat naturam particulariter existentem, & indiuidualiter existentem, & naturam sic existentem esse in indiuiduis. Hoc autem nomen persona, non est impositum ad significandum indiuiduum ex parte naturæ, sed ad significandum rem subsistentem in tali natura, ita vt in illa natura subsistat distincta ab alijs. Et hoc etiam est commune omnibus personis. Et si contra dicas: Nullum singulare definitur, sed persona est aliquid singulare: ergo non definitur, Respondet Diuus Thom. art. 1. q. 29. in hæc verba quod licet hoc singulare, vel illud definiri possit, tamen id quod pertinet ad rationem communem singularitatis definiri potest. Et sic Arist. definit substantiam primam, non hanc, vel illam, sed quæ pertinet ad rationem communem singularitatis.

Secunda conclusio: Indiuiduum vagum, & persona non sunt species. Hæc conclusio habetur à Diuo Thoma, quæst. 31. art. 4. in solutione ad vltimum. Et ratio est: nam quod est species debet significare naturam aliquam prædicabilem de pluribus differentibus numero in quid: sed persona & indiuiduum vagum non sunt huiusmodi: ergo. Probatur minor: quia indiuiduum vagum & persona non sunt imposita ad significandum naturam absolute: sed ad significandum naturam cum certo modo, indiuiduum vagum ad significandam naturam particulariter, & incommunicabiliter existentem. Persona vero est imposita ad significandum rem subsistentem in tali natura, vt distincta ab alijs. Vnde dicunt, quosdam modos additos naturæ, & naturam cum quodam modo: ergo non sunt species. Præterea: Nā quod est species prædicatur in quid: sed aliquis homo non prædicatur in quid, sed in quale, quia dicit quendam modum, veluti qualificatiuum. Si quæras, quid est Petrus, homo, qualis homo, est aliquis homo, id est, homo particularis. Et persona etiam dicit quandam naturam determinationem pertinentem ad dignitatem: & ita non

prædicatur in quid. Suppositum etiam non est species, vt de se patet.

Tertia conclusio: Persona dicta de Deo non est species. Probatur ex D. Th. q. 31. ar. 4. in solu. ad vlt. Vbi sic dicit: Respondetur, quod licet sit communitas rationis, & non rei, tamen non sequitur, quod in diuinis sit vniuersale, vel particulare, vel genus, vel species. Tum, quia neque in rebus humanis communitas personæ est communis generis vel speciei. Tum quia personæ diuinæ habent vnum esse, genus autem & species, & quodlibet vniuersale prædicantur de pluribus secundum esse differentibus. Et ecce illam expresse tenet Diuus Thomas, & nos supra cum diffiniremus, quid esset vniuersale, hanc doctrinam tenuimus. Vniuersale enim est vnum in multis, ita quod illa multa sint talia in ordine ad naturam, quam vniuersale importat, vt habeant esse diuersum, vt homo est vniuersale, quia prædicatur de multis hominibus, in quibus reperitur ratio hominis partita, & multiplicata, & est alia in alio homine, & alia in alio: & illi homines sicut diuersam habent hominis essentiam numero, ita habent diuersum esse. In Deo autem natura diuina non habet diuersum esse in patre & Filio, & spiritu sancto, nec est alia, & alia natura in illis, sed vna & simplicissima.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. resp. quod non est species, quia non dicitur naturam absolute, sed cum modo: dicit enim naturam particulariter existentem in indiuiduis. Vt enim esset species, deberet absolute importare naturam, & non cum modo, & ob hanc causam non prædicatur in quid, sed in quale, vel cuiusmodi quærenti quid est Petrus: respondetur, quod homo, & qualis homo est, aliquis homo, seu particularis, & indiuiduum. Ad confirm. respond. quod est vniuersale vt distinguitur à particulari, non vero est vniuersale proprie, & quod determinat vniuersale ad aliquam speciem, quia dicit imperfectum modum prædicationis, cui dicit naturam cum quodam modo. Est autem vniuersale, sicut ens, est vniuersale, sicut anima est vniuersale, vt scilicet distinguitur à particularibus. Et de hoc etiam inf. dicendum est, dum colligeremus prædicabilem sufficientiam. ¶ Ad arg. primæ sent. quæ satis constat esse contra D. Th. quæ non legerunt sic opinantes, resp. quod aliquis homo est terminus communis, & supponit non pro natura cum particulari modo existendi Naturæ autem modus communis est, quia conuenit omnibus indiuiduis. Petrus enim est aliquis homo, & Paulus, sicut sunt personæ. Indiuidua vero signata sunt illa, quibus conuenit significatum commune de ly omnis homo. ¶ Ad rationem secundæ opin. etiam resp. quod est contra Diuum Thomam, vt visum fuit. Facit enim Diuus Th. distinctionem inter indiuiduum vagum, & indiuiduum

2. Concl.

Ad 1.

Ad arg. 1. opi.

Ad arg. 2. opi.

dum signatum, quod indiuiduū signatū dicit aliquid quod nullibi sibi conuenit, vt hanc carnē, & hoc os. Indiuiduum vero vagum significat naturam cum determinato modo essendi, qui cōpetit singularibus, & sic significat aliquid commune, & non significat formaliter illud, quod omnino est determinatum distinguēs sicut illud significat hoc nomen Sortes. Caietanus autem pro quanto dicit esse plura, quam quinque prædicabilia, quæ sunt proprie prædicabilia, non admittitur, vt supra vidimus.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrum definitio speciei conueniat naturis angelicis, supposito quod non possunt plura indiuidua in eadē specie esse.

1. Arg.

Idetur, quod non. Primo: Quia intellectus noster non potest prohibito quacunque naturam denominare speciem, sed attendere debet ad fundamentum, quod habet res ad suscipiendam talem, vel talem denominationem, sed natura angelica, cui repugnat multiplicatio in plura indiuidua non præbet fundamentū intellectui ad hoc vt denominet illam speciem prædicabilem: ergo repugnat denominari speciem. Probatur minor: quia fundamentum est vnitas formalis, quæ reperitur in pluribus indiuiduis quod fundamentum non potest esse in natura angelica: ergo. Dices, quod licet natura Gabrielis, v.g. non habeat fundamentum secundum se: quia non habet physicam aptitudinem ad essendum in pluribus: habet tamen fundamentū ex parte modi concipiendi, quia concipitur ad modum rerum materialium, & contrahibilem, & hac ratione habet aptitudinem logicam, vt dicitur de pluribus, & tribuatur ei intentio speciei prædicabilis. Sed cōtra: Nam vel intellectus tribuit denominationem speciei naturæ Gabrielis vt Gabrielis est, & sic tribuit denominationem rei singulari, vt singularis est, quia natura Gabrielis intrinsecè est singularis in opinione Thomistarum: Sed hoc est absurdum & impossibile non minus quā Petrū denominari speciem, vel tribuit illam denominationem speciei prædicabilis naturæ ipsi Gabrielis, vt præscindit à sua singularitate, & sic denominat speciem infimā naturam essentialiter, vltierius contrahibile, quod est impossibile: ergo. Prob. min. nam natura Gabrielis, vt præscindit à sua singularitate, est essentialiter vltierius contrahibilis per singularitatē, cum singularitas sit secundum Thomistas ali-

quid pertinens ad rationem specificam naturæ Gabrielis: ergo. Dices non considerari naturam tunc vt vltierius essentialiter contrahibilem per singularitatem illam: sed considerari per ordinem ad res materiales, quæ licet præscindant à singularitate, non sunt vltierius essentialiter contrahibiles. Sed contra: Nam id cui tribuitur intentio speciei prædicabilis, est natura angelica, vt consideratur illo modo sine singularitate per ordinem ad res materiales, sed tunc iam non tribuitur vere denominationi speciei naturæ Angeli cum illa essentialiter sit hæc, sed alicui vt materiali loco Angeli, nam ablato aliquo prædicato essentiali iam non manet natura rei eadem. Constat autem secundum Thomistas singularitatem esse de intrinseca quidditate illius naturæ: ergo si illa denominatio speciei tribuitur illi, vt præscindit à singularitate, iam non tribuitur illi naturæ, sed alteri loco illius apprehensæ: ergo.

Secundo arguitur: Intellectus non potest naturæ humanæ tribuere denominationem generis, quia repugnat illi naturæ secundum se communicari pluribus speciebus: ergo si repugnet illi esse in pluribus indiuiduis, vel communem illis non posset tribuere illi denominationem speciei prædicabilis. Patet, quia sicut genus contrahitur per plures differentias essentialiter & vere, ita species per plures differentias indiuiduales vere determinatur, licet materialiter. Dices esse disparem rationem, quia humanæ naturæ non solum deficit fundamentum reale ex parte sua ad suscipiendam denominationem generis, sed etiam fundamentum rationis ex parte intellectus, quia non potest concipere naturam humanam per habitudinem ad ea quæ dicunt ordinem ad varias species, aptaque sunt contrahi per plures differentias essentielles. Naturam autem Gabrielis concipere possumus per ea quæ dicunt ordinem ad varia indiuidua. Et hac ratione naturæ humanæ non potest tribui intentio generis. Naturæ Gabrielis autem potest tribui intentio speciei prædicabilis.

Sed cōtra, quia in Thomistarū opinione tantū repugnat eandem naturam Angeli specificam contrahi per varias differentias indiuiduales, quantū naturā nostrā per varias differentias essentielles: ergo in eo quod concipiat naturam Angeli in ordine ad naturas, quæ secundum se sunt aptæ recipere denominationem speciei non fit ipsa statim apta suscipere denominationem speciei. Sicut ex eo quod natura concipitur ad modū cuiusdā naturæ realis nō fit consequens vt ipsa sit ens reale. Dices quod nō efficitur ipsa natura verè & realiter contrahibilis per differentias numerales, sed tamen prout est in ratione efficitur vt sit apta logicè, & secundum rationem, & ita vocatur istud vniuersale rationis, quia

2. Arg.

3. Arg.

4. Arg.

quia illius fundamentum solum est in ratione. Sed contra, quia in natura humana defectus aptitudinis physicè ad existendum in pluribus speciebus est sufficiens, vt logicè non possit esse apta prædicari de pluribus speciebus, nec ei tribui possit intentio generis: ergo cum similiter defectus aptitudinis ad existendum in pluribus indiuiduis physicè reperitur in natura Gabrielis non poterit habere aptitudinem logicam, vt prædicari possit de pluribus indiuiduis. Maxime, quia huiusmodi aptitudo logica non debet esse aliquid in re fictum, sed habens fundamentum in natura reali ipsius rei. Et confirmatur, nam si Gabriel logicè est aptus prædicari de pluribus indiuiduis, aut illa indiuidua sunt realia, vel possibilis, vel ab intellectu conficta. Si realia & possibilis natura Gabrielis erit multiplicabilis physicè in plura indiuidua contra suppositionem factam. Si conficta ab intellectu tunc sequitur primo, quod natura Gabrielis, quæ est realis & substantia prædicatur de ente rationis, qualia sunt illa indiuidua, siquidem sunt fictiones. Secundo sequitur, quod id quod est species non prædicaretur vniocè de omnibus indiuiduis suis, quod est absurdum. Sequela patet, quia Gabriel prædicaretur de suo indiuiduo reali, quod est in mundo, & alijs fictis, quæ sunt entia rationis, cum enim sit prædicabilis de illis secundum illos nullum erit inconueniens, quod actu prædicetur. Implicat autem, aliquam substantiā vniocè prædicari de substantia reali & ficta: ergo nō prædicabitur vniocè. Tertio arguitur: ex opposita sententia sequitur, Deum etiam esse speciem: consequens est absurdum: ergo. Probatur sequela: quia nō obstante, quod natura Gabrielis sit essentialiter singularis, & secundum se incommunicabilis pluribus indiuiduis, potest concipi secundum illos, vt præscindit à sua singularitate, tanquam species prædicabilis: ergo licet natura diuina sit essentialiter singularis, poterit concipi eodem modo, cum par sit vtrique ratio, scilicet modus noster concipiendi res spirituales per ordinem ad res materiales, quæ à parte rei habent fundamentum, & de pluribus possunt prædicari. Falsitas autem illius consequentis probatur, quia si Deus esset species, Deus subijceretur alicui generi, & ita cōponeretur ex genere & differentia, & aliquid reale de Deo & creaturis vniocè diceretur, & esset in prædicamento, quæ omnia sunt absurda. Et si dicas esse inconueniens, Deū denominari speciem secundum se, nō vero prout est obiectiue in intellectu: cōtra: ergo vt in intellectu poterit concipi vt genus: nam non habet maiore repugnantiam, vt apprehendatur vt cōmuni pluribus differentibus numero, quàm specie, quæ omnia sunt impossibilia.

Quarto: Impossibile est, quod Petrus nudetur

à sua singularitate, & intelligatur vt Petrus: ergo impossibile est etiā, quod Angeli nudetur à sua singularitate & intelligatur vt sunt essentialiter in se: ergo natura Angelica non est magis denominabilis ab intentione speciei, quā Petrus. Probatur consequentia, quia tã essentialiter est ipsi habere singularitatem, sicut Petrus vt Petrus est. Dices ita esse, quod si cognoscatur natura angelica distinctè, & vt est in se, non potest esse vniuersale, cū illi vt sic multiplicitas indiuiduorū repugnet, quia tamē non sic à nobis concipitur sed confuse & per cōceptū cōnotatiuū ad res materiales cōtrahibiles per varias differentias indiuiduales, ideo applicari potest illi intentio speciei, cōtra, quia repugnat aliquid nisi falso cognoscatur cōcipi distinctè, aut confuse, cū opposito eius, quod essentialiter & quid daturē sibi cōuenit: sed singularitas cōuenit essentialiter naturæ Gabrielis, secundū illos: ergo omnino repugnat, vt cōcipiat cū vniuersalitate, quia vniuersalitas repugnat singularitati naturæ Gabrielis essentialiter sibi conuenienti.

Quinto arguitur: Nullum datur actu genus, quod nō habeat sub se plures species saltim possibiles: ergo nulla dabitur species actu, quæ non habeat sub se plura indiuidua, saltim possibilis. Prob. cōsequentia, aliās species intelligibilis expressa, vel impressa representās illā nō potest dici vniuersalis, & cōmuni in representādo, quia nō sunt aliqua actu, vel potentia, quæ in illa tertia ratione representata cōueniant, nec potest dici, quod illa plura indiuidua ab intellectu conficta represententur in mēte per vnicā imaginē, quatenus inter se cōueniunt, tum, quia cum illa sint entia ficta non possunt per illā speciem representari, & nec dabilis est ratio vna cōmuni indiuiduo ficto, & vero, vt ita dictū est. Cōfr. quia species supponit plura indiuidua à quibus abstrahatur natura, sed in casu speciei angelicæ nō habent plura indiuidua.

Sexto: Species semper refertur ad singularia, vt possit illis comunicari, sed natura Gabrielis nō potest comunicari pluribus indiuiduis physicè ex suppositione facta, nec etiam logicè per prædicationē affirmatiuam vnus de alio, quia hæc est falsa, hoc indiuiduum à me fictum, est Gabriel, vel est naturæ Gabrielis: ergo. Quod si dicas, naturæ Gabrielis applicari ab intellectu, intentionem speciei tamen ex eo non reddi naturam Gabrielis aptam prædicari de pluribus, quia est incapax. Sed contra: ergo si est incapax prædicabilitatis de pluribus, erit incapax denominationis specificæ, quia cui repugnat passio & essentia, repugnat.

Septimo: Nam si Gabriel est species: ergo habet relationem speciei: ergo illa relatio terminatur ad aliquem terminum, quia constituit relationem in particulari: ergo vel ille terminus

5. Arg.

6. Arg.

sunt plura indiuidua, vel plures species, nō plures species, quia esset genus, nec plura indiuidua, quia actu non sunt: ergo non terminatur ad plura indiuidua actu, nec sunt in potentia, quia etiam implicat, posse esse plura indiuidua sub eadem specie, nec sunt in apprehensione intellectus, quia implicat intellectum apprehendere plures Angelos numero distinctos sub eadem specie. Si dicas, quod illa species ex modo essendi, quem habet in intellectu potest de multis affirmari indiuiduis, si essent: contra, nā actu est species: ergo actu debet habere terminū, ad quē relatio illa speciei terminetur, & hic terminus sunt plura indiuidua, sed non est talis terminus: ergo nec Gabriel est species.

8. Arg.

Octavo arguitur: istae relationes ipsius vniuersalis sunt per comparisonem intellectus: sed natura cui repugnat ista communicabilitas naturae substratae, nequit vere comparari ad inferiora plura: ergo nec intellectus poterit illi tribuerē relationem ad plura. Et confirmatur arguitur fundamentum speciei est communicabilitas naturae substratae: sed haec repugnat Angelicę naturę: ergo & esse speciē repugnat. Et confirmatur, quia Petro repugnat esse speciem ex eo quod nec habet, nec potest habere inferiora, sed sic repugnat Angelo: ergo non potest esse species.

9. Arg.

Nono arguitur: Si Angelus conciperetur, vt in se est, nō posset concipi, vt vniuersalis: ergo repugnat naturae Angelicę esse speciem. Antecedens patet: quia illa per se ipsam & essentialiter est singularis: ergo si secundum se cognosceretur non posset cognosci sine singularitate: & ita non posset esse vniuersalis. Consequētia probatur, quia si non repugnaret, etiam si illa natura quidditatiuē cognosceretur, posset vt species cognosci, vt patet in homine. Nam etiam si quidditatiuē cognosceretur, posset species esse, & vt talis cognosci. Et confirmatur argumētum hoc: Nā alias non ex se praebet fundamentum, vt sit species, sed hoc fundamentum solum est in nostro intellectu, qui imperfectē Angelū cognoscit: ergo etiam Deus erit species, quia cognoscitur ad modum rerum, quae sunt species, & in se non est necesse vt praebet fundamentum ad hoc quod sit species.

10. Arg.

Decimo: Nā quāuis cognoscamus Angelū ad modū rerum materialium, bene videmus nos illā imperfectionē se tenere ex parte nostri intellectus, & nō ex parte angeli: ergo licet cognoscamus nos Angelum, vt aliquid quod abstrahit à singularibus, & vt aliquid cuius natura non dicit intrinsecē singularitatē, bene videmus nos, illud non esse in Angelo, sed in nostro modo concipiendi: ergo non denominabit speciei relatio speciem Angelum, sed solum rem illam ad cuius similitudinem Angelum cognoscit, & cō-

firmatur hoc argumētum: Nam relatio speciei cum denominat hominē speciem, vnde haec denominatio tribuitur ipsi naturae hominis, licet exigat vt conditionem esse in intellectu in communi cognitam: ergo si Angelus est species, vere haec denominatio ipsum Angelum denominabit speciem, licet requirat hanc conditionem quod sit in intellectu, sed ipsa natura Angeli nequit in se denominari speciem, quia in se non dicit ordinem ad plura indiuidua, nec in se habet rationem specificam, quae possit cognosci sine ratione indiuiduali: ergo nō erit species ipsa in se, sed aliquid aliud quod cognoscitur, vt quid abstrahibile ab inferioribus.

Præambula ad questionem.

In hac questione propter argumenta proposita multi multa dicunt. Illi qui fastidiunt vetera dixerunt Angelicam naturam Gabrielis, & cuiusvis alterius supposito, quod plura indiuidua esse nequeunt in illa specie, nulla ratione debere dici speciē: quia intrinsecum est speciei praedicabilis indiuiduorū pluralitas in quibus sit, & de quibus praedicetur. Quinimo censent, non satis modestē, reijciendā esse ab scholis illam opinionem, quae asserit, esse vniuersalem naturam illam. Et nunquam ego censebam Angelici Doctoris opiniones ab scholis reijciendas, nisi forte vt tenebris luce expulsa concedatur grassandi locus, sed ne arguantur dicunt esse opinionem Diui Thomae naturam Angelicā non esse praedicabilem speciem, & adducunt D. Thomae sententiarum, distinctione decima nona, articulo secundo, & clarius. Perihermen. lectione decima. Vbi inter alia sic dicit: Duplīciter potest contingere, vt id quod significatur per nomen non sit aptum natū praedicari de pluribus vno modo, quia nomē significat formam secundum quod determinata est ac hanc materiam, sicut hoc nomen Sortes. Alio modo secundum quod nomen significat formam, quae non est nata in materia recipi. Vnde satis aperte indicat Diuus Thomas, nomina illa, quae non significant formam receptibilem in materia significare aliquid, quod non potest de multis praedicari. Cum vero Gabriel, & huiusmodi alia significant formas, quae non sunt in materia receptibiles, significabunt aliquid, quod non potest de multis affirmari: & ita significabunt aliquid, quod non est species. Alij dicunt, Gabrielem, & alia huiusmodi, esse quidem speciem subijcibilem, non vero speciem praedicabilem. Nam ad rationem speciei subijcibilis sufficit, quod ponatur sub genere, ad rationem vero speciei praedicabilis requiruntur plura indiuidua, quae non habet illa natura.

Alij dicunt naturam Gabrielis esse speciē praedicabilem

dicabilem de multis. Nam quāuis hoc repugnet illi in quantum talis species est, sed non repugnat illi in quantum species est, alias repugnaret omni speciei, sicut solemus dicere de minimo naturali, quod repugnat illi diuisibilitas in quantum tale quantum est, nō vero in quantum quantum est. Hanc opinionem sequitur Ferrara quarto contra gentes, cap. 11. Et Caietanus dicit de differentia atomae, quod est praedicabilis de pluribus differentibus specie in quale per non repugnantia, quia non repugnat illi hoc, in quantum differentia est, licet repugnet illi in quantum talis differentia est. Thomistae vero qui censent per Dei potentia possibilia esse plura indiuidua Angelica intra eandē speciē, debēt dicere vere esse speciem praedicabilem, quia natura haec Gabrielis affirmat de Gabriele, & de alijs indiuiduis possibilibus, sicut natura humana affirmatur de hominibus possibilibus. Nam est verum dicere: Antichristus est homo, & sic de alijs, similibus, & dicere ordinem ad plura indiuidua, quae quamuis non sint possunt tamen esse per Dei omnipotentiam & natura Gabrielis abstracta aequaliter respicit omnia illa indiuidua.

Decisio questionis.

Sed vt ego meam explicem sententiam sit prima conclusio, impossibile est per quancūque potentiam plura indiuidua esse formarum separatarum, & oppositum implicat contradictionē. Vnde qui tenet, Deum posse indiuidua plura in eadem specie Angelica facere, & multiplicare aperte loquuntur contra Diuum Thomam. Hanc conclusionem multis demonstrationibus docet Diuus Thomas quoad primam partem in prima parte questione 50. articulo 4. & quæst. 3. articulo 2. & 1. contragentiles ca. 97. & de spiritualibus creaturis in disputatis, quæst. 1. & secundo sentent. 2. dist. 3. ar. 4. Et ratio D. Th. demonstratiua est. Nam si dantur duo Angeli in eadem specie: ergo differunt numero: sed hoc est impossibile: ergo. Probatur minor: Nam quae differunt solum numero in substantijs cōueniunt forma, & differunt solum materia, sed in Angelis non est materia: ergo nec differentia numerica solū: ergo non dantur duo Angeli eiusdem speciei. Alias rationes vide in Diuo Thoma locis adductis, quae quia haec disputatio non est huius loci, non adducuntur. Quod vero sit sensus Diui Thomae, quod oppositum implicet contradictionem, patet; quia solum differentia numerica in substantijs non potest esse nisi à materia, vel ex parte materiae: illa ergo sublata non potest inueniri ratio distinctionis numericae solū. Et maxime quia cum Diuus Thomas dicit in sua doctrina aliquid esse impossibile accipit impossibile, nisi aliquid addatur pro illo, cuius

1. Concl.

oppositum fieri nequit vlla potentia. Et praeterea probatur haec secunda pars: Nam si essent possibilia quomodocunque alia indiuidua eiusdem speciei nō diceret Diuus Thomas, speciem angelicam esse speciem, secundum quod à nobis cognoscitur solum, siquidem illa natura abstracta etiam importaret ordinem ad indiuidua possibilia, & nomina significantia illas naturas specificas essent nomina communicabilia secundum rem, licet de facto non fuerint communicata. Et maxime, quia D. Thomam non erat necesse adducere pro ratione substantiam formarum, & earum spiritualitatem, vt ostenderet non esse plures formas numero, distinctas in eadem specie si quidem etiam in rebus corporeis in sole, luna & c. etiam si sint corporea non datur nisi vnum indiuiduum vnius speciei: nec substantia ita perfecte priuarentur consortio indiuiduorum suae speciei si essent quomodocunque possibilia. Et si contra fiat hoc argumentum: Nam potest. Deus quae sua est potentia facere, quod natura Gabrielis, quamuis de facto habeat omnem perfectionem sibi debitam, habeat aliam maiorem perfectionem etiam substantialem sicut posset Deus augere & perficere lumen Solis quamuis habeat de facto omnem perfectionem sibi debitam ratione luminis, quia in hoc nulla apparet implicatio: ergo potest similiter naturam Gabrielis in alio constituere indiuiduo. Probatur consequentia, quia supposito, quod eadem natura specifica potest esse magis, aut minus perfecta substantiati ter nihil vetat, quod sit in pluribus indiuiduis ita quod in vno sit magis perfecta, & in alio minus. Secundo: nam diuus Thomas opuscul. 16. dicit, quod licet intellectus agens non multiplicaretur in pluribus hominibus, vt putauit Auerroes, non inde colligitur, quod per Dei potentiam non posset multiplicari secundum numerum, sed eadem est omnino ratio in angelis ergo. Et tertio: Nam Deus producit plures animas, quae sunt substantiae spirituales intra eandem speciem contentas: ergo poterit plures producere eiusdem speciei angelos. Sed ad primū responderetur, quod implicat contradictionem naturam specificam Gabrielis habere maiorem perfectionem substantialem, quia habet omnem possibilem per quamcūque potentiam, quia cum angelica forma se ipsa sit indiuidua cum omni perfectione possibili, seipsam indiuiduat. Vnde non potest aliud indiuiduum dari eius speciei, quandoquidem iam habetur natura secundum omnem modum possibilem, & oppositū habet apertam implicationem, quod scilicet, esset illud indiuiduum habens omnem perfectionem possibilem, & non habens omnem perfectionem possibilem. Nam ex eo, quod esse Dei est subsistens, & nullo modo receptum in

V s alioquo

aliquo, sequitur euidenter habere infinitam perfectionem, & ei non posse fieri additionem: ergo si aliqua forma est subsistens & indiuidua, se ipsa habebit omnem perfectionem illi speciei possibilem, & sic non poterit ab alio indiuiduo haberi maior: & ex consequenti, si sit aliud indiuiduū, in quo sit natura magis perfecta substantialiter, iam non habebit omnem perfectionem sibi debitam, & ita erunt duæ contradictoriae, & si natura Gabrielis ex propria essentia habet quod sit indiuidua omnem indiuiduationem, si bi possibilem omnino habet, quia nihil obstat quo minus haberet. Nec est intelligibile quod si habet omnem perfectionem suæ speciei substantialem addatur à Deo aliqua proprietas indiuidualis naturæ, quæ perficiat ipsam substantialiter, quia iam primum indiuiduū habebat totam hanc plenitudinē perfectionis essentialis. Quin imo cum illæ essent duæ formæ substantiales, & subsistentes, non dicentes ordinem ad extrinsecum, & vna esset perfectior altera substantialiter differunt specie, quia differant formaliter: & omnis distinctio à forma proueniens est specifica & formalis. Dicere vero, quod habebat omnem perfectionem sibi debitam naturaliter nō in ordine ad Dei potentiam absolutam est gratis dictum, nec fundamentum habet in vera metaphysica. Habet tamen nostra sententia firmissimum fundamentum, quoniam est forma subsistens, & habet ex consequenti quicquid sibi quacunquē potentia potest haberi, quia non est vnde limitetur perfectio substantialis illius indiuidui. Gabrielis, nec per vllam potentiam, quia implicat, possunt esse plura principia indiuidua in eadem specie Angelica, quia ab eodē principio essentiali habet Gabriel quod sit hæc species, & hoc indiuiduum, licet nostro modo intelligendi prius sit hæc species, quàm hoc indiuiduum. Sunt enim formæ non dicentes ordinē ad aliquid extrinsecum, & ita se ipsis indiuiduantur. Vide quæstione 10, articulo 1. prima parte. Solitidē non potest perfici substantialiter, quin mutet speciem ex eo, quod eius materia non est capax maioris perfectionis substantialis, & consequenter eius lumen vt propria ipsius passio augeri nequit.

Ad secundum respondetur quod D. Thom. ibi solum infat consequentiam, & videtur illam non esse bonam consequentiā. Dicit enim in hæc verba: Siquis autem obijciat, quod simul triplicantur secundum corpora, sequitur, quod destructis corporibus non remanēt multæ animæ & consequenter nec multi intellectus. Patet solutio per ea quæ dicta sunt. Vnum quodque enim sic est ens sicut vnum, vt dicitur quarto Metaph. Sicut igitur esse animæ est quidem in corpore in quantum est forma corporis, nec est ante corpus, tamen destructo corpore, ita

vna quæque anima remanet in sua vnitatem, & per consequens multæ animæ in sua multiplicitate. Valde autem ruditer argumentantur ad ostendendum quod Deus facere non possit, quod sint multi intellectus eiusdem speciei, credentes hoc includere contradictionem. Dato enim quod non esset de natura intellectus, quod multiplicaretur, non propter hoc oporteret quod intellectum multiplicari includeret contradictionem. Nihil enim prohibet aliquid non habere in sua natura causam alicuius quod tamē habet illud ex alia causa. Sicut graue habet in sua natura quod non sit sursum, tamen graue esse sursum non includit contradictionem: sed graue esse sursum ex sua natura contradictionem includeret. Sic ergo si intellectus naturaliter esset vnus omnium, quia non haberet naturalem causam suę multiplicationis, possit tamen fortiri multiplicationem ex supernaturali causa, nec esset implicatio contradictionis, quod non tamen dicimus propter propositum, sed magis ne hæc argumentandi forma ad alia extendatur. Sic enim possent concludere, quod Deus non potest facere quod mortui resurgant, & quod ceci ad visum reparentur. Hæc D. Thomas, vbi nihil aliud vult concludere, nisi quod hæc consequentia formaliter loquendo non valeat, hoc non potest fieri naturaliter: ergo non potest fieri. Verum non hoc dicit D. Thom. propterea quod semper sit mala consequentia in materia. Nam bene valet: Duæ contradictoriae non possunt dari vere naturaliter: ergo nec supernaturaliter, quia est ita impossibile, vt per nullam potentiam fieri possit. Ita in proposito valet, materialiter, plures angeli in eadem specie non possunt multiplicari naturaliter: ergo nullo modo nec supernaturaliter, quia est implicans contradictionem, cum careant materia & habeat Gabriel verbi gratia, & quodlibet aliud indiuiduum omnem perfectionem possibilem illius speciei. Ad tertium respondetur, quod animæ numero multiplicatur, quia indiuiduantur per ordinem ad materiam, & ita per ordinem ad illam possunt partiri, & diuersimodè participare naturam animæ secundum diuersitatem numericam. Nam ex eo, quod se ipsis non indiuiduantur, non habent totam plenitudinem perfectionis specificæ. Hanc conclusionem ideò hic constitui, vt aduersarij non vltro existiment admittere debere sententiam D. Tho. sed necessario.

Secunda conclusio: Natura Gabrielis & quæuis alia angelica, vt à nobis pro hoc statu cognoscitur per intellectum, sine conditionibus indiuiduantibus est vniuersale & species. Hæc conclusio habetur a Diuo Thoma de ente & essentia capite. sexto, & prima parte quæst. 11. articulo. 9. & quæstione 50. articulo. 4. & secundo contra

cōtra gentes cap. 9. & alibi sæpè, & de spiritualibus creaturis, articulo 8. ad 4. quem sequuntur omnes eius discipuli. Et probatur conclusio varijs rationibus. Primo: Gabriel verbi gratia, est in prædicamento substantiæ: ergo vel tanquam genus, vel tanquam species, vel indiuiduum. Non tanquam genus, vt patet de se, quia nequit intelligi diuersitas specierum sub ipso, si tanquā indiuiduum est sub aliqua specie immediata, illa autem nequit esse aliqua, nisi Gabrielis natura, non enim habemus nomen, & illam explicemus: ergo iam Gabrielis natura est species in prædicamento constituta: sed omnis talis species prædicamentalis de pluribus est prædicabilis, & est vniuersalis: ergo nec potest dici, quod Gabriel vt est indiuiduum quoddam sit species. Dicunt qui hoc argumento cōiunguntur, quod est tanquam species subijcibilis: & hoc etiā nos fatemur. Sed euidenter consequitur si est vt species subijcibilis, quod sit etiā vt species prædicabilis. Nam vt quæstione 16 huius libri visum fuit ex necessitate, quod est species subijcibilis est prædicabilis species, & vniuersalis, licet hoc nō habeat vt species subijcibilis: nā species subijcibilis est, quæ immediatè subijcitur generi. Nullum autem indiuiduum immediatè subijcitur generi, maxime si sit indiuiduum non genericum, sed in recta linea inter indiuiduū, & vniuersale non datur medium, quod nec sit vniuersale, nec particulare: ergo si subijcitur generi & non vt particulare: ergo vt vniuersale, vt particulare vero non potest immediate subijci. Prætereà: Nam natura Gabrielis & cuiusuis Angeli componitur ex genere & differentia vltima: ergo est species prædicabilis: impossibile est enim quod aliquid sic componatur, quin sit vniuersale, vt patet indirectè in omnibus. Nam illa compositio generis, & differentiæ est compositio cuiusdam conceptus vniuersalis, & qui se habet vt materia respectu conceptus differentialis, qui etiam est vniuersalis conceptus, & se habet vt forma: sed quod ex conceptibus vniuersalibus componitur ex necessitate debet esse vniuersale: ergo. Videatur Diuus Thomas cap. 6. de ente & essentia, & quæ nos supradiximus de compositione metaphysica. Prætereà probatur conclusio: Nam natura cuius multiplicatio per indiuidua repugnat: potest concipi sine singularitate, sed omnis natura sine singularitate concepta, quantum est ex modo concipiendi, est apta esse in pluribus indiuiduis: ergo vt sic verè est prædicabilis de multis indiuiduis, & in quid, & ita erit species. Discursus legitimus est, & consequentia est nota, & probatur maior: nam noster intellectus pro hoc statu intelligit rerum naturas per abstractionem à singularibus, & ita si vult intelligere naturam Gabrielis, & cuiusuis alterius Angeli hoc modo debet cōcipere, quo res

materiales cognoscit, scilicet, per abstractionem à singularibus. Minor probatur: Nam natura illa concepta per abstractionem à singularitate non intelligitur, vt determinata ad aliquid singulare, cum præter intellectum illius conceptus abstracti, vt sic, sit vnum aut plura singularia: ergo intelligitur vt apta esse in pluribus, quantum est ex vi illius modi concipiendi, & si essent, de illis prædicaretur: ergo est vniuersalis: nam vniuersale est quod potest affirmari de multis, vt habent esse in intellectu. Et confirmatur hæc ratio: Nam Gabrielis natura cognita per intellectum sine conditionibus indiuiduantibus, si per impossibile haberet multa indiuidua à Deo producta, postquæ est sic concepta in meo intellectu posset de illis affirmari, & esset in illis sine noua mutatione ex parte conceptus obiectiui, vt terminat meam cognitionem: ergo & modo est vniuersalis, cum nihil de nouo acquirat vt sit vniuersalis. Et hæc est demonstratio Diui Thomæ prima parte quæstione 3. articulo. 9. dum docet quæ nomina sunt comunicabilia & quæ non. Et confirmatur hæc ratio: Nam vniuersale & particulare sunt proprietates rerum, vt existunt in intellectu: ergo natura Gabrielis, vt cognoscitur sine conditionibus indiuiduantibus debet esse vniuersalis, vel particularis: sed non est particularis, cum non dicat in suo conceptu aliquod indiuiduum: ergo vniuersalis, quia non est dare medium, respectu nostri modi concipiendi: ergo species, siquidem est quid compositum ex genere & differentia. Prætereà substantia spiritualis est genus ad omnes substantias immateriales: ergo sunt aliqua species huius generis: quia impossibile est dari genus, quod nō respiciat species: ergo natura Gabrielis, & Michaelis sunt species illius generis: quia nō videtur quod nā aliud sit species. Primū antecedens probatur quia omnes substantiæ immateriales in prædicamento collocantur. Dicunt quod sunt species subijcibiles. Cōtra quia impossibile est, quod species subijcibilis non sit vniuersale, vt dictum est: ergo ex eo quod sit species subijcibilis erit vniuersalis. Prætereà fumo illum conceptum obiectiuum naturæ Michaelis & vocetur, & prædicetur de Michaelie dicendo, hic Michael est, & hæc prædicatio est superioris de inferiori: ergo natura illa est superior ad Michael, & sic vniuersale: & consequenter species. Antecedens probatur: Nam nondum cit conceptus ille conditiones indiuiduales Michaelis: nec est ita determinatus sicut conceptus Michaelis: ergo est vniuersalis, & habet te ad hūc modum, ac si diceremus: Hic homo est homo: ergo. Prætereà Gabriel & Michael specie differunt: ergo illorum naturæ possunt specifico conceptu concipi: nam dicere quod sunt diuersæ specie & quod illorum naturæ non possunt con-

concupi specifico conceptu, est implicatio in dictis, sicut dicere, quod substantia spiritualis & materialis differunt genere, & quod non possunt concipi generico conceptu. Præterea: Verè Michael induit intentionem indiuidui substantialis, & in prædicamento substantiæ existens: ergo refertur ad speciè prædicabilem, quia correlatiuum indiuidui speciè prædicabilis est: nam species ad plura indiuidua refertur: sed non potest esse alia species ad quæ referatur, nisi natura Gabrielis: ergo natura Gabrielis est species.

3. concl.

Tertia concl. Natura Gabrielis non solum propter cognitionem nostram totaliter est species, & quia cognoscitur ad modum rerum materialium, sed quia in re est etiam aliquod fundamentum, ut illi attribuamus hæc intentionem speciè, volo dicere quod noster intellectus non tribuit intentionem speciè cuiusque voluerit, etiam si illud cognoscat ad modum rei materialis specificæ: sed debet esse in re aliquod fundamentum, vel præpositum, cui accedente conceptione intellectus nostri in vniuersali fiat species. Et hoc est in naturis Angelicis habere compositionem generis, & differentiam saltem fundamentaliter. Ex eo enim quod possunt admittere istam compositionem, possunt specifico concipi conceptu. Gabriel enim conuenit in ratione generica cum Michael, & differt ab illo ratione specificæ. In hoc est fundamentum, ut si sine conditionibus indiuiduantibus cognoscatur, & ad modum rei materialis sit species. Hæc conclusio probatur: nam non poterit noster intellectus naturam diuinam tribuere denominationem speciè, etiam si cognoscatur ad modum rei materialis, quia nec in Deo est potentialitas ad esse, nec compositio etiam fundamentalis ex genere & differentia: ergo. Et si tribuit Gabrielis naturam intentionem speciè, ex eo fit, quia habet istam compositionem, & cum illa natura sic composita in communi concipitur resultabit vniuersale: & quantum est ex modo concipiendi affirmabilis de multis indiuiduis in quid: & ita erit species. Quamuis enim non requiratur, ut sit species in nostro intellectu multitudinem indiuiduorum, requirit tamen in re compositionem ex genere & differentia fundamentaliter, qua præsupposita per meam cognitionem, dum illam cognosco ad modum rei materialis fiet species.

4. concl.

Quarta conclusio: Naturam Angelicam si intelligerentur secundum quod sunt in seipsis, non possent concipi, ut species, nec ut communes. Hęc conclusio est Diui Thomæ, prima parte questione. 13. articulo. 9. vbi sic dicit. Formam vero quæ non indiuiduantur per aliud suppositum, sed per se ipsas, quia scilicet sunt formæ subsistentes, si intelligerentur secundum quod sunt in se ipsis, non possent communicari, nec per rationem. Hęc conclusio est communis discipulis

Diui Thomæ illam habet Caietanus loco proxime citato, & Magister Summel 1. p. q. 50 a. 3. conclusio. 6. Et probatur ratione: Nam secundum Diuum Thomam per idem principium specificum quo constituitur Gabriel in esse specifico constituitur etiam in esse numerico, licet secundario: ergo non potest intelligi secundum se, ut Angelus habens naturam specificam, quin simul intelligatur ut hic angelus: si quidem idem est principium vtriusque constitutionis: ergo secundum se conciperetur quidditatiue, & non ad modum rerum materialium cum concipitur, ut angelus concipitur, ut hic angelus: ergo non erit vniuersalis: ut enim esset vniuersale deberet cognosci ut angelus, sine conditionibus indiuiduantibus, & sine eo quod cognosceretur, ut hic angelus. Si enim Petrus eodem principio esset homo, & hic homo nunquam posset cognosci, ut vniuersalis, quia semper quod cognosceretur, ut homo cognosceretur, ut hic homo, quia idem esset vtriusque principium. Præterea, natura angelica seipsa est indiuidua: ergo si cognosceretur quidditatiue semper cognosceretur, ut indiuidua est, quia semper cognosceretur, ut est talis natura, & ut talis natura indiuidua est. Præterea: Nam quamuis natura specificæ Petri concipiatur secundum se & quidditatiue, & per propriam speciem, bene potest concipi in vniuersali, quia illa natura est indiuidua non per se ipsam, sed per suas indiuiduales conditiones, per materiam signatam, vel per aliquid huiusmodi, & ita potest concipi sine illa signatione: sed forma angelica per se ipsam, & non per aliquid aliud est indiuidua: ergo non potest quidditatiue & propria specie cognosci, quod est cognosci secundum se, sine indiuiduitate, & sic non poterit cognosci ut vniuersalis. Et explicatur conclusio hoc exemplo. Nam Deus clare & quidditatiue cognosci non poterit, ut vniuersalis, quia per ipsam formam, & essentiam diuinam Deus est Deus, & hic Deus: sed angelus per idem principium est angelus, & hic angelus, & intrinsece est hic angelus: ergo si quidditatiue cognoscitur non cognoscitur sine indiuidualitate, & sic non cognoscitur ut vniuersalis.

Sed contra: Nam illa differentia specificæ naturæ angelicæ est tantæ virtutis, & perfectionis ut illa sola præstet id quod plures differentie rerum materialium efficiunt nempe totaliter illam indiuiduam reddere, sic adeo ut non possit communicari alteri indiuiduo: ergo in ipsa est fundamentum. Verum etiam si secundum se cognoscatur, ut Angelus formet diuersos conceptus vnum naturam, & aliud indiuidui, sed si cognoscatur natura sola erit vniuersalis, quia cognoscitur sine indiuiduatione: ergo.

Secundo sequitur, quod natura Angelica secundum

eundem se non fit in prædicamento, quia non habet rationem speciè secundum se, nec potest poni etiam ut indiuiduum, quia omne indiuiduum est alicuius speciè indiuiduum, & si non habeat speciem, quæ sit in prædicamento, nec indiuiduum erit in prædicamento.

Respondetur ad primum, quod etiam si illa differentia specificæ faciat vtriusque quidditatiue cognita ex necessitate debet cognosci ut est in rebus, & ita ut particularis, quando quidem idem est principium vtriusque, & indiuiduationis, & speciè, ac si Deus secundum se cognosceretur, non posset cognosci, nisi ut singularissimus, quia eadem Deitate est Deus, & hic Deus. Ad secundum profecto videtur ita dicendum, quod non esset in prædicamento Angelus, secundum se cognitus, ut probat argumentum: nam coordinatio prædicamentalis correspondet nostro modo concipiendi pro hoc statu in quo conceptus genericos, & específicos, & indiuiduales distinctas habemus rerum immaterialium. Et si aliquando non hoc modo res cognosceremus, non esset prædicamentum, quod est prædicamentum coordinatio, & si aliquando solas res materiales hoc modo cognosceremus, solæ illæ essent in hoc prædicamento. Itaque cum possumus res per diuersos conceptus vniuersaliores, & minus vniuersaliores concipere in ratione generum & specierum, & illorum indiuiduorum, potest coordinari prædicamentum, & res in illo constitui: cum vero hoc modo non possunt concipi, non possunt in eo collocari, etiam si sint res finitæ.

Diffoluuntur argumenta.

Ad 1.

Ad primum respondetur, quod intellectus attribuit denominationem naturæ, quæ in se habet aliquid, ratione cuius formaliter possit species denominari, accedente nostro modo concipiendi res spirituales ad modum rerum materialium, quod præsupponitur ex parte naturæ Gabrielis, ut concipiatur tanquam species, vnitatis formalis ipsius est. Illa enim natura indiuisibilis per principia formalia, & habet fundamentum in se compositionis ex genere & differentia, & ex alia parte concipitur ad modum rerum materialium, & ita concipitur per abstractionem à sua singularitate, ut species. Ad argumentum ergo concedo maiorem, & nego minorem, & ad probationem dico, quod vnitatis formalis, seu similitudo, quæ est in indiuiduis multis, est fundamentum, ut natura sit vniuersalis, secundum rem, & rationem, fundamentum, inquam, remotum, ut res vero sit vniuersalis secundum rationem tantum, sufficit habere pro fundamento remoto vnitatem formalem, quo illa natura sit formaliter indiuisibilis, & pro fundamento proximo esse cognitam per abstractionem, seu

esse comparatam. Et hoc habet, quia cognoscitur ad modum rerum materialium, unde resultat in nostro intellectu ex vi huius cognitionis vniuersale in esse cognito, sic adeo, ut quantum est ex parte modi essendi, quem seruat in intellectu posset de multis affirmari, si essent, indiuiduis. Et cum ulterius dicitur, vel denominationem naturæ species indiuiduum, vel natura, respondetur, quod natura. Et cum dicitur: ergo denominatur species ulterius contrahibile, respondetur, quod ex nostro modo intelligendi est ulterius contrahibile per conditiones indiuiduantibus, non vero per differentiam specificam, sicut intelligimus substantiam, quæ est genus esse specificæ contrahibilem. Et istæ sunt veræ solutiones, non quas ipsi in argumento fingunt.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, quod natura humana non potest villo modo concipi ut genus, quia quod importat in conceptu obiectiuo est quid compositum ex genere & differentia vltima, & sic repugnat villo modo, etiam ut est in intellectu de pluribus speciebus dici. Verum natura Gabrielis concepta sine conditionibus indiuiduantibus, cum nullam indiuiduantem conditionem dicat in suo conceptu, & habeat in illo quandam naturam realem specificam, quæ conuenit cum alijs naturis in genere & differt propria differentia, est species, quia quantum est ex parte modi, quo est concepta posset affirmari de multis indiuiduis, cum sit cognita in communi, & per abstractionem à singularitate. Natura vero humana non est cognita nec potest cognosci per abstractionem à propria differentia, & sic non potest esse genus. Non enim concipitur ex modo cognoscendi, ut aliquid contrahibile per plures differentias, & ita nec ut quid commune ad plures species. Aptitudo vero, ut contrahatur per plures conditiones indiuiduantibus, facit quidem quod sit natura vniuersalis secundum rem, & secundum rationem, si communi conceptu cognoscatur. Non vero est necesse, ut sit vniuersale secundum rationem habere plura indiuidua. Et per hoc patet ad hoc argumentum, quo multos vidi conuictos.

Ad confirmationem respondetur, quod non ponimus nos plura indiuidua ficta, de quibus prædicatur, nec exercemus prædicationem respectu indiuiduorum factorum: sed dicimus, quod natura illa habet talem essendi modum, quod si illa per impossibile darentur prædicaretur de illis illa natura: nam concepta est sine conditionibus indiuiduantibus. Conditionalis vero quæ ponitur respectu indiuiduorum, nihil ponit in esse, sicut hæc conditionalis est vera, si chimæra volat habet alas.

Ad 3.

Ad tertium respondetur, Deum non esse speciem, licet aliqui hoc falso dixerint, quia licet concipiatur ad modum rerum compositarum, non

non est in Deo esse distinctum à sua essentia, quod est necessarium, vt aliquid concipiatur vt species, nec similiter est compositum ex genere & differentia, quod est necessarium vt sit species: Gabrielis vero natura vtriusque habet: & ita secundum quod à nobis concipitur, species esse potest.

Ad 4.

Ad quartum respondetur, quod solutio ibi data sufficit. Ad replicam respondetur secundum aliquos, quod licet natura Gabrielis se ipsa sit in diuidua, non tamen est essentialiter in diuidua, quia hoc est proprium naturæ diuinæ, quod sit essentialiter in diuidua, & sicut ipsa natura Gabrielis se ipsa est substantia, & talis substantia, tamen non est de ratione eius, vt substantia, quod est de sua ratione, vt talis substantia, ita non est de ratione eius in quantum talis substantia, quod sit hæc substantia, licet quid intrinsicum sit ipsi ad hunc sensum, quod non sumitur per ordinem ad aliquod extrinsecum in diuiduo, & ita respondetur, quod est intrinsicum illi naturæ esse in diuidua, id est non sumptum ab aliquo extrinsecum, non tamen est intrinsicum, id est, de essentia eius, & ita potest à nobis concipi vt vniuersalis, & non concipitur cum opposito eius, quod illi conuenit in sua essentia, in quantum natura specifica est.

Secundo respondetur ex Diuo Thoma 1. p. q. 1. ar. 9. Quod probat hoc argumentum, dato, quod esset de essentia naturæ esse singulari naturam, non esse vniuersalem, & communicabilem in rebus ipsis, non vero probat, quod vt à nobis concipitur non sit vniuersalis, quia concipimus illam naturam ad modum rerum compositarum, quorum in diuiduo multiplicatur, sed prima solutio melior videtur.

Quia si essentialiter est singularis, non potest concipi cum opposito suæ rationis ex parte obiecti, nec potest concipi sine singularitate, nisi supposito errore aliquo, & ignorantia. Et hæc replica tangit totius difficultatis punctum.

Ad 5.

Ad quintum respondetur, quod diuersa ratio est de genere & de specie, vt supra dictum est, cum disputarem, an genus saluaretur in vnica specie. Vide ibi ed. Et cum dicitur: ergo species intelligibilis non erit vniuersalis, negatur consequentia, nam est vniuersalis, quia significat naturam, cui ex modo quo concipitur ab intellectu non repugnat supponere pro pluribus, si essent illa plura.

Ad confirmationem negatur antecedens. Sat fuerit habere vnum in diuiduo, cuius natura per abstractionem cognoscatur, & quod illi naturæ vt sic cogniti non repugnet predicari de pluribus, si essent illa plura.

Ad 6.

Ad sextum respondetur, quod quantum est ex modo essendi, quem habet in intellectu, potest de multis affirmari, & posset communicari

multis in diuiduis, si essent illa in diuidua, quod sufficit, vt sit vniuersale secundum rationem, nec est necesse, quod hæc prædicatio sit vera, hoc in diuiduo à me confictum, est hæc natura Gabrielis, sed sat fuerit, quod sit vera hæc condicionalis, quod si daretur illud in diuiduo hæc natura prout à me concipitur prædicaretur de illo. Et solutio, quam arguens assignat non placet: fingunt enim sepe solutiones falsas, vt conuincant monstra se conficta.

Ad 7.

Ad septimum respondetur, quod terminus illius relationis est Gabriel, ad illud enim actu refertur, & quantum est ex parte sua ad plura in diuidua si essent possibilis: sicut etiam patris relatio refertur ad vnum filium, & ad plures si essent eadem relatione referretur. Sicut enim est species ex esse, quod habet in intellectu: ita ex esse illo referretur ad plura in diuidua si esset, & actu dicitur habere terminum, si quidem habet vnum in diuiduo, & considerat intellectus naturam, quæ ex modo essendi quem ibi habet plura in diuidua respicit, si illa essent.

Ad 8. arg.

Ad octauum respondet Magister cumel vbi supra, quod non ideo dicitur comparatio actio intellectus, quia producuntur huiusmodi relationes, quia tunc comparat intellectus naturam ad inferiora, quæ positue respicit, sed quia producit relatio quæ est quædam habitudo & comparatio ad inferiora.

Sed supra iam vitum fuit libro præcedenti, quod comparatio est necessaria, saltem vt conditio ad hoc, quod vniuersale sit: & ita hæc relatio speciei resultat per notitiam comparatiuam: quia intellectus apprehendit naturam Gabrielis, & refert illam ad suum in diuiduo, & videt quod si essent alia plura in diuiduo ita referretur, & tribuit illi intentionem speciei.

Ad confirmationem respondetur, quod communitas per non repugnantiam, seu esse cognitum, vt comunem per non repugnantiam, quantum est ex parte modi essendi quem habet in intellectu, est fundamentum, vt tribuamus illi relationem speciei, & hanc habet natura.

Ad aliam confirmationem respondetur, quod Petro repugnat, quia est essentialiter singularis nec habet compositionem, ex genere & differentia, & cognoscitur in propria ratione: angelus vero cognoscitur ad modum rerum materialium, & est compositus, ex genere & differentia. Et quamuis seipso sit in diuiduo, sed non est de intrinseca ratione speciei angelicæ seu naturæ angelicæ singularitas, sicut de essentia Petri verum est, quod est intrinseca, id est, non sumpta ex alio extrinseco, vt in formis, quæ in formant corpus. Aliam solutionem habes superioris ad tertium.

Ad 9. arg.

Ad nonum patet ex quarta conclusione. Est enim illa forma intrinsece in diuidua, id est, se ipsa

ipsa, & ita si secundum se cognosceretur, non esset vniuersalis, quia tamen illam nos cognoscimus ad modum rerum materialium, habet rationem speciei, vt sæpissime dictum est. Et ad confirmationem etiam patet ex dictis. Aliquid enim præbet ex se, vt accedere nostra cognitione fiat species ipsa natura, scilicet, habere fundamentum vt sic composita ex genere, & differentia habere essentiam distinctam ab esse, & per hoc patet ad decimum. Nam ipsa natura est species, licet ad hoc requiratur cognitum esse ad modum rerum materialium.

DE INDIUIDVO.

QVÆSTIO XIX.

Vtrum definitiones in diuidui sint rectè assignatæ.

In in diuiduo hæc dicit Porphyrius: In diuiduo est illud, quod de vno solum prædicatur. Aliiter etiam definit: In diuiduo est illud, cuius collectio proprietatum, quæ iunt in vno nunquam erunt in alio, & hæc dicunt, esse septem, forma, figura, locus, tempus, nomen, sanguis, patria. Dicit vltimè, quod tripliciter significatur, & nomine singulari, vt Socrates, & cum pronome addito nomini communi, vt hoc album, & cum circumlocutione, vt Sophronisci filius. Dicit vltimo, quod in diuiduo sub specie continetur, si cut species sub genere. Hæc ergo quæstio illud inquit, an rectæ sint definitiones singularis, & in diuidui. Et videtur, quod non. Nam in diuiduo siue accipiatur prime intentione, siue secunde intentione, est aliquid singulare: ergo non potest definiri. Probatur consequentia: nam singularia non habent aliam definitionem quam speciei & sui vniuersalis: ergo propria definitione nequeunt definiri. Et probatur antecedens, quia omnis definitio debet constare ex genere & differentia, vel ex aliquo se habente ad modum generis & differentie, & hæc ex necessitate debent esse communia: sed nihil commune potest importari Petro & Paulo, vt sic præter communitatem speciei, vel generis: ergo vt in diuidua non sunt definibilia. Et confirm. hoc argumentum: Omnis definitio debet esse communis, sed in diuiduo non est commune: ergo non potest definiri. Antecedens probatur ratione supra facta, quia debet constare ex aliquo, quod sit genus, vel se habeat ad modum illius, & ex aliquo conceptu communi, & alio magis particulari. Minor patet, & consequentia proba-

1. Arg.

tur: quia si definiretur cum definitio sit communis & definitum particulare ad plura se extendet definitio, quam definitum, quod est impossibile.

2. Arg.

Secundo arguitur iam, quod in diuiduo esset definiendum deberet definiri in ordine ad secundam intentionem: sed illud Porphyrius definit secundum naturam realem: ergo male illud definit. Maior patet, sed minor probatur: nam habere collectionem proprietatum quam alius non habet totum est quid reale: ergo.

Confirmatur hoc argumentum: nam in diuiduo est in diuiduo in se & diuisum à quolibet alio: sed hoc totum est aliquid reale, quod habet esse seclusa operatione intellectus: ergo non pertinet consideratio in diuidui ad logicam.

3. Arg.

Tertio, quod hic definitur, siue definitio accipiatur prime intentione, siue secunde intentione, debet esse quid commune: sed si est quid commune non potest esse in diuiduo quia in diuiduo est quod est in diuiduo in se, & diuisum à quolibet alio, commune verò non est distinctum à quolibet alio, sed est in multis: ergo in diuiduo definiri nequit.

4. Arg.

Quarto in diuiduo secunde intentione est species ad omnia in diuidua, hæc enim est prædicatio speciei de in diuiduo, hoc in diuiduo est in diuiduo, & hoc &c. ergo quod hic definitur species est, & non in diuiduo.

Si dicas definiri id, quod essentialiter est in diuiduo, & denominatiue species,

Contra, nam essentialiter in diuiduo est, quod prædicatur de vno tantum: sed in diuiduo in communi non prædicatur de vno tantum: ergo non definitur, quod essentialiter est in diuiduo. Probatur minor: nam prædicatur in diuiduo in communi de pluribus cum sit commune & species.

5. Arg.

Quinto: nam si definitur secunda intentio, quæ communis est omnibus in diuiduis, deberet habere aliquod subiectum commune, cui conueniret: sed non habet subiectum commune: ergo nequit aliqua secunda intentio communis omnibus in diuiduis definiri. Maior probatur: nam hic definitur secunda intentio in concreto & ita debet exposcere subiectum: sed minor probatur: nam subiectum commune secunde intentionis in diuidui debet esse in diuiduo: sed non potest esse in diuiduo & commune: ergo secunda intentio non habet subiectum, & ita non definitur. Maior patet: quia subiectum secunde intentionis in diuidui debet denominari in diuiduo: impossibile enim est, quod sit forma in proprio subiecto, & non tribuat illi suum effectum formalem.

6. Arg.

Sexto. In diuiduo vagum, vt aliquis homo est in diuiduo, & tamen prædicatur de pluribus: ergo definitio nulla est. Idem est dicendum

dum de indiuiduo ex suppositione, vt Sophronici filius, si Sophronicus nō habeat multos filios.

7. Arg. Septimo: A prima substantia, vt dicitur in prædicamento substantiæ, nulla est prædicatio: ergo indiuiduum substantiæ nō potest de aliquo prædicari: male ergo dicitur, quod indiuiduum de vno prædicatur tantum. Et confirmatur: Nam dicit Aristoteles, quod prima substantia nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto: ergo indiuiduum substantiæ non prædicatur de subiecto: ergo male dicitur, quod indiuiduum est prædicabile de vno tantum.

8. Arg. Octauo: Nam si datur indiuiduum accidentis sequitur, quod indiuiduum analogice dicatur de indiuiduo substantiæ, & accidentis, quia indiuiduum accidentis indiuiduatur per indiuiduū substantiæ: ergo prius conuenit ratio indiuidui indiuiduo substantiæ, quam accidentis: sed hoc est falsum, quia aliās etiam indiuiduum secundæ intentionali ter sumptum diceretur analogice, quod est falsum, cum indiuiduum sit species ad omnia indiuidua.

In hac quaestione multa definiemus, quæ peculiarem exposcerent quaestionem, si maioris essent ponderis. Antequam ad conclusionem accedamus, notandum erit, indiuiduum multipliciter accipi. Vide Diuum Thomam. Metaph. lect. 4. Accipitur indiuiduum pro singulari, hoc est pro indiuiduo in se, & diuiso a quolibet alio, & hoc aliquando est substantia, aliquando est accidens. Accipitur rursus indiuiduum, vt dicit formaliter secundam intentionem, & de indiuiduo his duobus modis accepto est agendum in præsentiarum. Præterea est notandum, indiuiduum duplicem importare respectum, si secundæ intentionali ter accipitur. Importat enim respectum subijcibilis ad speciem, & prædicabilis respectu sui ipsius, & de vtriusque respectibus est agendum.

Dissoluitur quaestio.

1. Concl.

Indiuiduum importat duas relationes speciei inter se differentes, & ita respectu vtriusque est nomen æquiuocum hoc nomen indiuiduū. Probatur ista conclusio: nam indiuiduum secundum Porphyrium est, quod de vno tantum prædicatur, quia indiuiduum in sua ratione dicit relationem prædicabilis de vno tantum. Præterea secundum eundem Porphyriū indiuiduū continetur sub specie, vt patet cap. de specie: ergo dicitur relationē subijcibilis. Et præterea probatur hoc ipsum: nam species vt prædicabilis est refertur ad indiuiduum, cum definiatur in ordine ad ipsum nam species est, &c. de pluribus differentibus numero: ergo & indiuiduum refertur ad speciem. Nam si pater refertur ad filiū, filius refertur ad patrem: quia terminus relatiui est

suum correlatiuum. Quod verò specie differat patet: quia termini sunt formaliter differentes, ergo & specie differunt relationes. Nam specifica differentia in relationibus ex terminis specie diuersis sumitur. Quod nomen indiuiduum etiam secundæ intentionali ter acceptū sit æquiuocum, patet: quia significat illas duas relationes specie diuersas. Quia vt hoc nomine significantur, in nullo conueniunt, & ita nomen est commune, & ratio nominis diuersa. Vnde sunt æquiuoca. Et confirmatur: nam species ad speciem subijcibilem, & prædicabilem est æquiuocum: ergo indiuiduum ad indiuiduum subijcibile & prædicabile. Antecedens supra fuit probatum: & consequentia probatur: quia eadem est vtriusque ratio. Ex hoc sequitur aliam habere definitionem indiuiduum, vt subijcibile, quam vt prædicabile, & quod si definiatur, vt subijcibile, ita erit definiendum, indiuiduū est, quod subijcitur speciei subiectione materiali, id est, vt quid in quo speciei ratio naturali determinatur. Quod si dicas indiuiduum dici ab indiuiduone: non ergo significat id, quod subijcibile est responderetur quod indiuiduum, quantum ad rationem realem dicitur indiuiduū. Ceterum, si secundæ intentionali ter accipitur dicitur etiam, quod subijcibile est speciei.

Quod si inquiras, quæ nam harum intentionum aliam præsupponat. Profecto non facile dixerim, quia nullus videtur esse ordo inter illas. Verum videtur intentio, qua indiuiduum subijcitur speciei esse prior: post modum verò sequitur vt sit prædicabile de vno tantum: nec est eadem ratio de indiuiduo & specie, quantum ad ordinem intentionum. Quia cum indiuiduum materiali subiectione subijciatur, prius hæc intentio est intelligenda, quia mox ex eo, quod naturaliter determinat speciem, efficitur, vt sit de vno tantum prædicabile.

Sequitur vltimo in hac quaestione, falsum esse illum dicendum quorundam, qui dicunt indiuiduum denominari subijcibilem speciei ab ipsa secunda intentione speciei nā contentum denominatur a forma continente. Hoc inquam, falsum esse, quia distincta est vtriusque relatio, vt supra de specie dictum est. Nec relatio speciei est forma constituens, sed referens ad aliud.

2. Concl. Secunda conclusio: Hæc definitio indiuidui conuenit secundæ intentioni in concreto, & nō habet hæc secunda intentio vnum materiale, quod denominet, sed omnia indiuidua per modum vnius eius sunt materiale. Indiuiduum tamen non supponit pro secunda intentione, sed pro habente illam secundam intentionem: & conuenit hæc definitio essentialiter secundæ intentioni in concreto, & de illa prædicatur. Hæc conclusionem intelliges eisdem rationibus quibus

bus probauimus supra definitionem generis conuenire secundæ generis intentioni, & prædicari de illa, & illud quod dicitur non habere indiuiduū vnum substratum: sed omnia indiuidua importari vt vnum materiale completum, scilicet, Petrum & Paulum, & Ioannem. Et hanc albedinem & nigredinem, &c. intelliges per ea quæ ibidem diximus de generis substrato in primo libro, quaest. 2. & 3. Modo restat in hac conclusione explicare, quomodo accipitur prædicari, & accipitur vt ibidem diximus pro eo quod est referri relatione prædicabilis de vno tantum. Itaque sensus est, indiuiduum est, quod de vno tantum prædicatur, id est, quod refertur ad suū correlatiuum relatione prædicabilis de vno tantum. Et hoc probatur: Indiuiduo conuenit, & indiuiduum in communi etiam refertur ad suū correlatiuum relatione prædicabilis de vno tantum: Nam si indiuiduum in communi prædicatur de pluribus, illud est in quantum species & accidentaliter, essentialiter vero habet referri relatione prædicabilis de vno tantum. Et si secundæ intentio indiuidui consideretur in abstracto est id quo aliquid refertur relatione prædicabilis de vno tantum. Si vero consideretur vt subijcibile, eodem modo est explicanda definitio, est enim quod subijcitur speciei, id est refertur relatione subijcibilis ad speciem: actu vero affirmari de vno tantum est accidēs indiuidui. Et si inquiras, an prædicabilitas de vno sit passio indiuidui, sicut prædicabilitas de pluribus est passio vniuersalis, responderetur, quod videretur quod sic. Essentia enim indiuidui est referri ad se ipsum, vt id quod est idem sibi ex quo sequitur vt passio prædicabilitas de vno tantum. Et per hanc prædicabilitatem explicamus eius essentiam. Et qui voluerit oppositum dicere, nihil absurdum dicet. Hæc quæ sic dicuntur non amplius probatur: quia manent probata ex disputatis in eadem genere:

3. Concl.

Tertia conclusio: Vtraque definitio indiuidui siue consideretur vt subijcibile, siue vt prædicabile, recte assignata est. Hæc conclusio satis probatur: nam per illas definitiones, scilicet, indiuiduum est quod de vno tantum prædicatur, & indiuiduum est, quod subijcitur speciei, recte natura & essentia indiuidui explicatur, & nihil habet superfluum, nec diminutum: ergo sunt optimæ definitiones. Et magis patet soluendo argumenta, quæ contra illas sunt. Ex hac conclusione legitur, errasse Auerr. qui dixit, Porphyrium non recte definisse indiuiduum, quia hæc definitio non conuenit indiuiduo substantiæ. Conuenit sane cum de vno tantum prædicetur, vt supra videbimus. Errauerunt etiam qui dixerunt optimam esse hanc definitionem, sed non competere, nisi indiuiduo accidentis; conuenit vtriusque, cum vtrunque prædicetur de vno

tantum. Qui nimo Porphyrius expresse hanc definitionem etiam dedit indiuiduo substantiæ quod si illi non competeret, mala esset: constituitur enim prædicamentum in genere substantiæ, vbi genera, & species, & indiuidua collocantur: Quibus si sua non conuenit definitio quid absurdum facere potuit? Ex hoc sequitur ridiculam esse illam definitionem, quam aliqui indiuiduo tribuunt dicentes, indiuiduum esse, quod repræsentatur singulari notitia, & hæc notitiam dicunt esse secundam intentionem indiuidui: iam enim supra visum fuit, quomodo secundam intentionem non sit conceptus intellectus, nec aliquid reale. Dicunt similiter alio modo indiuiduum esse, quod est imprædicabile de pluribus: Et hæc imprædicabilitas aliquid posituum debet ostendere quod sit indiuidui essentia. Et hoc nihil aliud est, quam prædicabilitas de vno tantum, vel quod per hanc passionem ostendimus. Et ita definiuit Aristoteles primo peribermenas capite quinto, singulare est, quod non est prædicabile de multis. Quod enim per negationem declarauit Aristoteles explicuit per affirmationem Porphyrius. Et si inquiras, quid nam est fundamentum huius secundæ intentioni indiuidui, responderetur, quod si consideremus indiuiduum, vt subijcibile, est actus intellectus seu esse cognitum vt quid, quod determinat speciem naturam, per materialia principia: & ex hoc quod sic consideratur tribuit illi intentionem subijcibilis. Quia verò in intellectu consideratur naturam Petri vt in seipso tantum tribuit illi intentionem prædicabilis de vno tantum.

4. Concl.

Quarta conclusio, probabile est, quod illa definitio, indiuiduum, cuius collectio proprietatum, quæ sunt in illo, in alio esse non possunt, quod detur pro secunda intentione. Nam proprietates reales, quæ sunt aliquantulum fundamentum secundæ intentionis, ponuntur ad explicandam naturam secundæ intentionis, quæ fundatur remote super illas. Ex eo enim, quod istæ proprietates non sunt in alio fundo remote naturam secundæ intentionis, vel dicitur, quod hæc definitio explicat quod reale est in indiuiduo in ordine ad secundam intentionem, quæ postea est fundanda in hoc indiuiduo, quia habet has proprietates nulli alteri conuenientes. Ex hoc inferitur quod hæc definitio non conuenit accidentis indiuiduo si comprehendantur nomine proprietatum illarum septem supra commemoratæ, licet verum sit quod indiuiduum accidentis aliquid habeat sibi proprium, quod quidē alijs indiuiduis non conueniat, vt esse in hoc subiecto: hoc nomine d. si, na, e &c. Disputare vero an aliqua ratio realis indiuidui detur communis omnibus indiuiduis & quomodo difficultatem habet & dicemus statim.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1.

Ad primū resp. quod licet illud quod est indiuiduum definiri non possit, puta, Petrus, aut Paulus, nihilominus tamen indiuiduum secundæ intentionis, bene potest definiri, quia dicit formaliter secundam intentionem indiuidui omnibus communem. Et illa importatur cōmunis omnibus indiuiduis: & ita omnia singularia, vt stant sub illa definiuntur. An vero etiā aliquid reale importet indiuiduum omnibus indiuiduis, dicemus infra. Ad confirmationē respondetur, quod formale definitum commune est nimirum ratio constitutiva indiuidui secundæ intentionis, & materiale adæquatum sunt omnia indiuidua particularia, & ita definitio non excedit definitum.

Ad 2.

Ad secundū argum. patet ex secunda con. Ad confirm. resp. quod materiale, & substratū secundæ intentionis indiuiduo aliquando est aliquid reale, vt quando est indiuiduum substantiæ, vel accidentis, aliquando vero est aliquid rationis, vt hæc secunda intentio: formale vero semper est aliquid rationis. Et logicus de realitate indiuidui tractat in ordine ad secundam intentionem.

Ad 3. arg.

Ad tertium resp. quod definitum essentialiter est indiuiduum denominatiue, & accidentaliter est species & commune: & ita id quod est indiuiduum non refertur nisi ad vnum tantum, de quo prædicatur. Non autem inconuenit, vt quod essentialiter est indiuiduū denominatiue sit species, sicut quod essentialiter est genus denominatiue est species. Esse vero essentialiter indiuiduum est, quod de sua ratione habet referri ad vnum tantum: esse vero denominatiue speciē est, quod hæc ratio in communi considerata quia conuenit multis induat speciē rationem.

Ad 4.

Ad quartū resp. quod solutio ibi data est optima. Ad replicā resp. quod indiuiduū in communi prædicatur de vno tantum, id est refertur relatione prædicabilis de vno tantum ad suū correlatiuum. Si autem prædicatur de multis, est accidentaliter, hoc est, quatenus est species. Hanc autem denominationem suscipit id quod essentialiter est indiuiduum, sicut quod essentialiter est homo suscipit accidentaliter speciē intentionem. Si autem idem esset species essentialiter & indiuiduum essentialiter erat impossibile, nec in communi est necesse quod affirmetur de vno tantum, sed quod referatur relatione prædicabilis de vno tantum ad suum correlatiuum, & illud habet in communi: sicut genus in communi prædicatur de pluribus differentibus speciē, id est, refertur relatione prædicabilis ad multa differentia speciē. Si autem accipiat indiuiduum, vt subijcibile, iam patet quid dicendum sit. Alij respondent esse ali-

quas differentias, quarum verificatio non debet fieri respectu definiti immediati, & proximi, sed mediati & remoti, vt contingit in omnibus, quæ inuoluunt aliquid exercitum, quod non nisi inferioribus conuenire potest. Vnde cū prædicari de vno dicat quoddam exercitum satis erit, quod quantum ad verificationem conueniat particularibus indiuiduis. Sicut cum dicimus, propositio est quæ significat verum vel falsum, non potest exercitum huius conuenire nisi propositioni in particulari: verum prima solutio est solutio, nam hæc est fuga. Non enim essentia nec propositionis nec indiuidui est exercere prædicationem, vel significationem veri, vel falsi, sed sunt accidentia ipsius: quam obrem ante hoc exercitum, & in communi debet habere essentiam, & indiuiduo referri relatione prædicabilis ad suum correlatiuum propositionis referri relatione signi veri, vel falsi ad suum significatum, & hoc in communi habet sicut in communi seruat suam essentiam.

Ad 5.

Ad quintum respondetur quod substratum illius & subiectum, sunt omnia indiuidua per modum vnius materialis, vt de substrato generis dictum est.

Ad 6.

Ad sextum dicemus infra, vtrum sit indiuiduum simpliciter, & contentum in hac definitione: indiuiduum verò ex suppositione non est indiuiduum, nisi secundum quid, ex parte illius pro quo supponit, quia ex suppositione non accipitur nisi pro vno, nec nisi de vno prædicatur quia non habet Sophroniscus, nisi vnicum filiu. Ex forma tamen significationis est communis & potest supponere pro multis, si sunt multi Sophronisci filij.

Ad septimum & octauum argumentum infra dicam.

DE DIFFERENTIA tertio prædicabili.

QVÆSTIO XX.

Vtrum illa diuisio in communem, propriam, & propriissimam sit accipienda prime intentionis, vbi simul duæ diuisiones ponuntur & explicatur cū suis definitionibus.

Quantum ad id quod quæritur in quæst. attinet, variæ sunt opiniones. Quidam censent, prædictā diuisionē nullo pacto accipi posse

2. Arg.

secundæ intentionaliter. Et probant suam sententiam ex Porphyrio capite de differentia: nam cum explicat huiusmodi diuisionem, semper illam explicat per differentias pertinentes ad primam intentionem, vt constat ex exemplis adductis ab ipso: ergo nullo modo datur de intentionibus. Et confirm. hæc ratio: Nam hæc diuisio eo tendit, vt colligamus veram differentiam constituentem hoc prædicabile: ergo vsq; dum de illa fiat sermo, non tractat Porphyrius de intentionibus. Secundo: In illa diuisione non diuiditur differentia, vt induit secundam differentiam intentionem: ergo hæc diuisio non est accipienda secundæ intentionis. Consequentia est nota, & probatur antecedens: quia duo membra huius diuisionis propria scilicet, differentia & propriissima, non possunt induere denominationem istius prædicabilis, cum illorum neutrum sit propriissima differentia, quæ est huius prædicabilis constitutiva, & quæ sola induit intentionem illius. Tertium argum. Nam sequitur, quod si hic diuidatur intentio differentia in propriam, & propriissimam, quod vniuersale non sit genus immediatum ad quinque vniuersalia: consequens est falsum: ergo. Maior probatur: quia inter intentionem vniuersalem, & differentiam propriissimam mediat intentio differentia quæ diuiditur per propriam, communem, & propriissimam: ergo. Quarto: nam illud quod plerique affirmant, hanc diuisionem posse accipi secundæ intentionis, & prime intentionis, non potest vlla ratione stare: nam alias illa diuisio non esset vna, sed multiplex, cum haberet duplex diuisum, scilicet, primam & secundam intentionem, quarum quælibet per se seorsum videretur adæquate, illa in membra realia, ista, in membra intentionalia: sed hoc est inconueniens: ergo. Patet minor: quia illa diuisio tunc esset æquiuoca, quod pugnat cū natura bonæ diuisionis, quæ ordinatur ad remouendam æquiuocationem: natura ergo realis differentia, est quæ diuiditur, & non secunda intentio. Et argumenta quæ infra sunt circa diuisionem acceptam secundæ intentionis, poterunt adduci pro hac sententia.

2. Sen.

3. Arg.

Secunda opinio in alio constituta extremo asserit, prædictam diuisionem solum secundæ intentionis esse accipiendam, nec aliter conuenienti modo explicari posse. Hæc quidam dicunt esse communem Thomistarum cum Caietano, Soto, capite de differentia: Et probatur hæc sententia, primo. Nam membra illius diuisionis non opus est in re ipsa distinguantur: nam eadem differentia respectu diuersorum potest esse communis, propria, & propriissima, vt disgregatiuum visus respectu hominis est differentia communis, respectu niuis est propria respectu albi, vt sic est propriissima: ergo ex parte rei prime intentionis

liter sumpta eadem res suscipit omnes illas denominationes, & ita non potest illa diuisio prime intentionis sumi: quia membra sic accepta non differunt, sed differunt solum secundæ intentionis: ergo sic est accipienda.

2. Arg.

Secundo: Nam hæc diuisio debet accipi eo modo, quo traditur ab eius autore: sed autor eius Porphyrius accipit eam secundæ intentionis: sic ergo a nobis est accipienda. Probatur illa minor quia Porphyrius tractat de secundis intentionibus: ergo diuidit secundam intentionem, et sic procedat vt logicus, cuius munus est secundas intentiones explicare: quod si aliquando agit de primis intentionibus id totum est referendum ad secundas: ergo.

3. Arg.

Tertio, Vnum membrum diuidens huius diuisionis est aliqua secunda intentio: ergo omnia membra sunt secundæ intentionis. Probatur consequentia, quia alias non haberent vnicum commune diuisum, quod repugnat bonæ diuisioni. Probatur antecedens: nam differre differentia propriissima dicitur aliquam secundam intentionem: ergo. Probatur antecedens: quia idem est differre differentia propriissima, & differre differentia specifica. Ratio autem speciē non est nisi à secunda intentione, & illa differentia specifica, non potest sine intentionibus esse: ergo.

4. Arg.

Quartum argumentum: Differentia opponitur identitati: sed idēitas plurium tantum est per intellectum, nec enim plures homines aliter sunt vnum, & idem, nisi per intellectum, & mētis conceptionem, & secundam intentionem: ergo neq; differentia plurium erit, nisi per operationem intellectus, & secundam intentionem. Patet consequentia quia opposita per oppositas rationes debent constitui sed idēitas plurium & differentia eorundem opponuntur: ergo si eorum idēitas constituitur per intellectum, & eorum diuersitas & differentia.

Præambula ad quæstionem.

1. Conclus.

SEd antequam quid ego sentiam dicam, omnes diuisiones & definitiones differentia, explicare volo. Sumopere enim cōducit ad veram scientiam habendam notitiam exactam differentiarum tenere, vt cognita propriissimā differentiam rerum essentiam & proprietatis quāuis. In his enim cognoscendis etiam sapientissimi falluntur sæpe. Et cum logica sit sciēdi ars, & modus, docendo, veram differentie naturam multum nos adiuvat ad sciendum. Porph. verò quinque tradit differentia diuisiones. Sum enim eximius in tradendis diuisionibus vt patet ex tota eius doctrina, & capite primo de communitatibus.

Prima diuisio est in differentia communem, propriam, & propriissimam. Differentia communis est accidens separabile, per quod vnum ab alio, vel

se aequaliter differt, ut Petrus sedens a non sedente differt per sessionem. Et vocatur differentia communis, quia utriusque extremorum differentium potest competere. Differentia propria est accidens inseparabile, ut cæsus oculorum, quæ nunquam a subiecto separabitur, dum ipsum fuerit. Differentia propriissima est, quæ unum ab alio essentialiter differt, ut rationale per quod homo differt ab equo. Et hæc vocatur differentia propriissima, quia per illam differunt res in eo quod sibi est propriissimum, nimirum in essentia.

3. Diuisio.

Secunda diuisio differentiarum vel si expositio præcedentis differentia: alia, quæ facit diuersum accidentaliter: alia quæ facit diuersum essentialiter, & in essentia quæ facit aliud. Omnis enim differentia diuersum facit, verum propria & communis accidentaliter diuersum, propriissima diuersum in essentia. Duæ enim differentia, propria, & communis, non transcendunt limites diuersitatis accidentalis differentia propriissima, maxime, quia facit aliud in essentia. Et ideo in hac secunda diuisione non ponuntur nisi duo membra. In prima tria harum differentiarum duæ sunt proprietates, altera quod differentia propriissima dicuntur differentia specificæ, & constitutivæ essentia. Sed differentia per accidens dicuntur solum differentia, non quia sint simpliciter differentia: sed quia caremus alio nomine, quo illas nominemus. Secunda proprietas est differentiarum propriissimarum, quia sunt quibus genera diuiduntur, & species constituuntur. Et circa has duas diuisiones oportet considerare circa secundam quod illud relatiuum aliud, ut colligitur ex D. Th. 1. d. 21 q. 1. ar. 1. significat duo, si sumatur substantiue diuersitate in essentia formalis, & diuersitate in essentia materialis. Equus enim est aliud ab homine, & hoc certissimum est, & similiter Ioannes est aliud a Paulo: & hanc secundam acceptionem innuit D. Th. in hoc loco. Vbi sic dicit: Non enim omne quod est aliud a Socrate est aliud ab homine, quia videlicet Petrus est aliud a Sorte, & non est aliud ab homine. Nam hoc exemplum videtur ibi innuere. Vnde aliud dicitur de eo, qui habet distinctam essentiam numero, & neutro modo potest sumi in diuinis respectu personarum. Trinitatis Filius non est aliud a Patre, neque primo neque secundo modo, quia neque habet diuersam essentiam neque numero, neque specie, sed est eiusdem essentia numero cum Patre, est tamen aliud suppositum, accipiendo aliud adiectiue, etiam coincidit ista: Filius est aliud a Patre, quia aliud dicitur quamcumque; diuersitatem, etiam suppositi: & dicere est aliud, est dicere est alia persona, & alter similiter dicitur quamcumque diuersitatem. Cum autem Porphyrius, & expositores eius dicunt propriissimam differentiam facere aliud. diuersum in essentia, loquitur de diuersitate essentia formaliter, non numerica,

Cum vero Aristoteles dixit. Physica causa est ad quod aliud sequitur, utroque modo accipitur: nam aliter quando causa producit aliam essentiam formaliter, ut patet in causis æquiuocis: aliquando aliam essentiam numero, ut patet in causis vniuocis, cum Petrus generat Paulum. Nota etiam circa istam diuisionem ex D. Th. quinto Metaphysicæ lectione. 12. explicante differentia ratione, quod ibidem ab eodem Doctore sanctorum ponuntur ista duo membra primæ diuisionis communis, & propriissimæ, ibi etiam explicat quare dicantur differentia. Dicit enim hæc verba: Aliquid proprie dicitur differens secundum quod aliqua duo quæ sunt in aliquo vno conuenientia sunt diuersa, siue conueniant in aliquo vno: secundum numerum, sicut Sortes sedens differt a Sorte non sedente: siue conueniant in aliquo vno specie sicut Sortes & Plato in homine: siue in aliquo vno genere: sicut homo & asinus in animali, siue in aliquo vno secundum proportionem: sicut quantitas & qualitas in ente. Et ex quo patet, quod differens omne est diuersum, sed non econtra. Nam illa, quæ in nullo conueniunt non possunt dici propria differentia, quia non differunt aliquo alio, sed seipsis: differens autem dicitur quod aliquo alio differt. Dicitur alio modo differens prout idem est, quod diuersum. Et sic differentia dicuntur illæ, quæ habent diuersum genus, & in nullo conueniunt &c. Vbi videtur mirabilem doctrinam. Ad hoc enim, ut aliqua sint differentia proprie, & non adiectiue debent in aliquo conuenire, & aliquo alio differri: quæ vero sunt vnius speciei non possunt differre, nisi accidentalibus differentiis. Et hinc est, quod si Petrus & Paulus differunt, debet esse vel per accidens commune utriusque, & sic differunt differentia communi. Voco accidens commune, quod potest utriusque secundum speciem conuenire, vel accidenti, inseparabili, & sic differunt differentia propria. Quinimo idem Petrus a se ipso differt per sessionem, vel per stationem: quia sedens Petrus, & stans Petrus conuenit in subiecto, scilicet in esse Petrum, & differt a se ipso per accidentia diuersa. Et Petrus albus & equus niger etiam differunt differentia communi in ratione animalium: quia etiam si sint animal, sed vnus est albus, & aliud nigrum, & ita ascendendo per genera, & prædicata superiora. Quæ vero sunt idem genere, & specie differunt propriissimis differentiis. Differunt, videlicet per differentiam specificam propriissimam. Et ratio est, quia differunt secundum essentiam, & sicut essentia est propriissima, ita hæc differentia est propriissima. Et quia non est intelligibilis alius differendi modus, nisi accidentaliter vel essentialiter, & accidens vel debet esse proprium vel commune, hinc fit quod illa diuisio differentiarum sit optima.

Nota

3. Diuisio.

Nota etiam quomodo diuersum vocetur differens, & hoc improprie & abusive: nam ad diuersitatem non requiritur conuenientia: & hæc maxime requiritur ad differentiam. Tertia diuisio: Differentia in communi alia separabilis, alia inseparabilis, & propria & propriissima sunt inseparabiles licet diuersimode. Communis vero est separabilis: nam propriissima nec re nec ratione, potest ab ea cuius est differentia separari. Propria vero consideratione separari potest ab eo cuius est differentia. Communis vero re & ratione separari potest ab eo cuius est differentia. Hoc magis clare videbitur in capite de accidenti.

4. Diuisio.

Quarta diuisio differentiarum est tertij membri supra positi, non enim diuiditur differentia in tota sua latitudine, differentia inseparabilis, alia est per se, id est de essentia rei, & alia inest per accidens, id est non est de essentia rei. Et hæc secunda suscipit magis aut minus, ut simitas nasi, qui litas, oculorum cæsus, vnus enim magis cæsus est altero, & magis simus, & magis aquilus. Quomodo vero accidentia intenduntur & remittuntur, & an etiam eorum differentiarum intensiorem suscipiant, non est huius loci, sed lib. 1. de generatione tractatur.

5. Diuisio.

Quinta diuisio differentiarum est differentiarum per se. Differentia per se alia est per quam genus diuidimus, alia est per quam speciem constituimus. Vbi nota quomodo & generis diuisio, & constitutio specierum sunt per nostros conceptus, vel compositio speciei ex genere & differentia & diuisio ipsius per suam differentiam fit nostris conceptibus, & ita dixit diuidimus, & constituimus. Et nota quod hæc diuisio potest esse etiam respectu eiusdem differentia, & respectu diuersarum. Volo dicere, quod eadem differentia potest esse generis diuisiva. Scilicet rationale, & constitutiva speciei, scilicet hominis. Nam illa differentia ut modo explicabimus habet duos actus, quorum vnus est diuidere, alius constituere et in hac diuisione accipitur diuisio eiusdem differentia per rationes formales diuersas ipsius, vel potest accipi diuisio respectu diuersarum differentiarum, ut alia sit generis diuisiva, v.g. viuens diuiditur per sensibile, & insensibile, & constituitur per animatum in ratione viuens. Vnde alia differentia est animatum alia sensibile. Et pro huius distinctionis intelligentia aduerte, quod supradiximus de compositione metaphysica, quod se habet proportionaliter ad compositionem ex materia, & forma, quod & Porphyrius dicit. Vnde sicut forma dicitur physicè constituere speciem, quia dat illi suam formalem actualitatem, & ita & differentia metaphysicè constituit speciem conferens illi actualitatem quædam metaphysicam. Et sicut forma physica non solum constituit speciem, sed consequenter illam distinguit ab alijs, & prius secun-

dum rationem illam constituit, quam illam distinguit, quia distinctio est rerum in eorum essentialibus tam constitutis: ita in proposito eadem differentia primæ intentionaliter constituit speciem, & statim ab omnibus alijs fecernit, & prius secundum rationem intelligitur constituere, quam distinguere: quia nequit distinguere, nisi constituendo. Vnde hoc præsupponitur nostro modo intelligendi. Et si quæras, an sit idem in differentia diuidere genus, & constituere speciem: quidam dicunt esse idem, quia diuisio generis non est diuisio physica: quæ totum aliquod diuiditur in partes suas actuales: sed est totius potentialis diuisio, quæ distinguuntur ea quæ in potentia generis continentur. Hæc autem diuisio fit per speciei constitutionem. Vnde idem est speciem constituere, & diuidere genus. Alij dicunt, quod sunt duo nostro modo intelligendi distincta: nam prius constituit speciem, & per hanc constitutionem determinat genus ad hanc speciem, & ab alijs distinguit. Hæc de specierum constitutione per differentias non sunt intelligenda de differentiarum priuationis, quia illæ cum loco differentiarum veram ponantur, non constituunt speciem, quia non dicuntur gradum perfectionis. Sed de hoc infra post differentia diuisionem ponit Porphyrius quinque etiam definitiones differentiarum. Et hoc totum negotium suscipit Porphyrius, ut declaret nobis naturam substrati secundæ intentionis huius prædicabilis, ut veram cognitionem de ipsa secundæ intentione habere possimus, quia cum sit res tam minime entitatis secunda intentio per suum fundamentum cognoscitur.

Primæ definitio est: Differentia est, quæ species genus excedit. Dicit enim homo plusquam animal rationale. Nam illud genus non habet actu species maxime verum, species habet differentiam a genere, quod illam in potentia continebat. Vide hic Soro & Caietanum. Secunda definitio differentia est huiusmodi: Differentia est quæ prædicatur de pluribus differentiis specie in eo quod quale. De hac dicemus infra.

Tertia definitio differentia est, quæ separat ea, quæ sunt sub eodem genere, ut rationale distinguit inter hominem & brutum, quæ sunt sub animali. Vnde supra visum fuit ex Diuo Thoma quinto metaphysicæ, quomodo ea, quæ differunt debent conuenire in aliquo, & in aliquo distingui, & ea, quæ propriissime differunt debent in genere conuenire & differre differentiis propriissimis. Et ita propriissima differentia est ea, quæ separat ea, quæ sub eodem genere sunt. Et hoc sequitur quarta definitio differentia, ut sit, quæ differunt a se sola: nam per rationale homo differt ab equo. Quinta, & vltima definitio differentia est, quod sit constitutiva essentia diuidendo ea, quæ sub genere sunt. Ita, &c.

X 3

ad descriptiones differentiarum non oportet multum sollicitè distinguere: nam omnes ad secundam intentionis essentiam explicandam ordinantur. Quod si queratur, quare sit definitio differentiarum in communi est quidem id, quia differunt ea quae in aliquo conueniunt. An vero haec definitio sit vniuersalis dicetur infra. Et haec definitio omni differentia tam communi quam propria, quam propriissima conuenit. Differentia vero communis est, quae cum sit accidens commune facit aliquam conuenientiam in aliquo, & differre accidentaliter: & differentia propria est, quae cum sit accidens proprium facit differre taliter ea quae conueniunt in aliquo. His suppositis ad quaestionem propositam resp.

Deciditur quaestio.

1. Concl.

Prima concl. Praedicta diuisio differentiarum potest accipi prime intentionaliter: & ex hoc nihil absurdi sequitur. Hanc conclusionem probant argumenta facta pro 1. opin. Et prob. nam bene potest substratum differentiarum diuidi in substratum differentiarum communis, propriarum, & propriissimarum. Sed nec erit prime intentionaliter diuisio: quia substratum per se pertinet ad primam intentionem. Et loquimur modo de rebus substratis differentiarum. ergo. Patet maior, nam faciens realiter differre, aliud est faciens differre communiter, & tanquam commune accidens aliud faciens differre ut accidens proprium, aliud ut propriissima differentia realis, & constitutiva speciei: ergo. Sed min. prob. quia ibi non fit diuisio alicuius secundae intentionis, sed substrati illarum. Quinimo si accipiamus differentiam in sua tota latitudine, ut se extendit etiam ad differentias rationis potest fieri diuisio primae intentionaliter, id est, pro substratis fundantibus secundam intentionem, sed tunc differentia pro substrato non dicit vnam rationem communem vno conceptu ad differentiam realem, & ad differentiam rationis, quia entia realia & rationis, ut 2. lib. fuit visum non datur vnus conceptus communis: sed tunc substratum differentiarum dicit suos conceptus proportionem quadam se habentes, & differentia accepta pro substrato analogice dicitur duobus conceptibus.

Et ut melius percipias vide quae supradiximus de diuisione intentionis per primam, & secundam in 2. lib. Et praeterea probatur conclusio. Nam si ne eo quod nos tribuamus intentionem differentiarum: substratis, illa, in quibus sunt faciunt differre sine illa intentione: ergo haec diuisio potest etiam esse substratorum secundae intentionis sine secunda intentione, quae hic diuidatur. Prob. antec. Nam etiam sine differentiarum intentione albedo facit differre hominem album & nigrum: & cicatrix sine secunda intentione differentiarum, similiter, & rationale etiam sine hac intentione, facit hominem ab equo differre, & id est dicendum de intentionibus rationis: ergo potest haec diuisio

id quod facit differre sine intentione aliqua in haec membra. Nam ab illis potest abstrahi ratio differentiarum pro substrato, cuius ratio sit faciens differre, siue vnico, siue duobus conceptibus impertet. Nam hoc patet facit ad propositum, & constat sane quod ab accidenti communi, & proprio, & ab vltima hominis differentia potest abstrahi ratio differentiarum realis communis ad illa; ergo potest diuidi in illa & a differentiarum rationis; nam etiam in illis sunt suae differentiarum. Potest abstrahi ratio communis omnibus differentiarum rationis pro substratis, & ita poterit diuidi in illa. Prob. Nam formae quae differentiarum denominantur, etiam si non ponatur secunda intentio differentiarum circa illa, faciunt differre, ut patet inductiue in omnibus ut in differentiarum rebus patet. Nam albedo etiam siue differentiarum intentione facit differre, & similiter rationale: ergo bene poterit sine differentiarum intentione diuisum diuidi in illa quae sunt differentiarum propria & propriissima, & communis, vel vno conceptu ut in differentiarum rebus, vel pluribus. Praeterea; nam non potest poni aliqua forma in aliquo, quae cum alio conueniat in aliquo, quin ipsa faciat ipsum differre ab illo, si ille alius non habeat illa, etiam si non ponatur secunda intentio differentiarum. Et loquor de facere differre realiter, & pro substrato, ut si ponatur albedo in Petro, quae non est in Paulo, & cicatrix in Francisco, quae non est in Ioanne & rationalitas in homine, quae non est in equo: ergo ab istis formis poterit abstrahi ratio differentiarum & diuidi in illas formas, quae faciunt sic vel aliter differre. Et vltima: Nam differentia metaphysice considerata habet suas partes subiectiuas & inferiores: scilicet, hanc & illam differentiam communem propriam & propriissimam, sed, ut metaphysice consideratur non dicit secundam intentionem differentiarum: ergo poterit illa metaphysica ratio differentiarum diuidi in suas partes subiectiuas, & in sua inferiora.

Secunda conclusio: Logicus etiam considerat huiusmodi diuisionem differentiarum pro substrato in ordine ad secundam intentionem. Haec conclusio satis prob. quia logicus agit de secundis intentionibus, adiunctis primis: ergo etiam considerat primas intentiones, ut fundamenta suarum intentionum, quas formaliter considerat. Metaphysicus enim & logicus circa idem versantur diuersimodè, metaphysicus considerando entis rationem realem, & logicus fundado in ipso suas intentiones, & ita cum tractat de substratis differentiarum, habet hoc in ordine ad secundam differentiarum intentionem.

Tertia concl. Haec diuisio differentiarum fit etiam secunde intentionaliter ad huc sensum, quod in intentio differentiarum diuiditur in concreto in intentionem differentiarum communis, propriarum, & propriissimarum. Hanc probant etiam argumenta primo lo

2. Concl.

3. Concl.

quo adducta. Et prob. praeterea: Nam intellectus tribuit rationali intentionem differentiarum propriissimam, ex eo quod cognoscitur in communi, ut quod est in multis, ut qualitas substantialis faciens differre & similiter tribuit intentionem differentiarum propriae cicatrici, ex eo quod videt illud esse rationem per quam differret Petrus a Paulo. Et id est de differentia communi: ergo ab istis intentionibus in concreto potest abstrahi ratio differentiarum in concreto, & diuidi in illa. An vero differentia communis, & propria sint praedicabilia in quale, ut sunt differentia, dicemus infra. Praeterea: Nam si secunde intentionaliter in ratione differentiarum conueniant, quis dubitare potest ab illis abstrahi posse rationem in communem in illas diuisibile. Praeterea: Nam haec diuisio differentiarum per se consideratur a logico, ut patet in hoc cap. ergo dicit formaliter secundam intentionem, quae diuiditur. Nam obiectum formale logicae est secunda intentio in concreto. Hic fieri poterat argumentum quoddam difficile. Nam intentio differentiarum in communi non dicit, quod sit vniuersale, & intentio differentiarum propriissimam, maxime: ergo non est commune ad differentiam communem, propriam, & propriissimam. Et probatur antecedens: nam intentio differentiarum communis non dicit quod sit vniuersale, cum vere saluetur ratio differentiarum communis, & propriae in accidenti quodam particulari, quo Petrus differret a se ipso: ergo. Sed de hoc arg. in sequen.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg.

AD primum arg. in prin. resp. quod Porphyrius explicat secundas intentiones per sua fundamenta. Et ita diuidendo substratum diuidere docet secundam intentionem, quae in illo fundatur: & per hoc patet ad confirmationem.

Ad 2. arg.

Ad 2. resp. quod licet differentia propria & propriissima non induant intentionem huius praedicabilis, induunt tamen intentionem differentiarum communis, & propriae. Et ita intentio differentiarum potest diuidi in intentionem communis propriae, & propriissimae differentiarum. Alij dicunt quod hic diuiditur differentia, ut praedicabilis abstrahendo a differentia praedicabili in quale accidentali, vel essentiali communiter vel inseparabiliter. Illa autem duo membra, licet non pertineant per se ad hoc praedicabile, pertinent tamen ad illud, secundum quod iuuat ad cognoscendam naturam differentiarum simpliciter.

Ad 3. arg.

Ad tertium aliqui respondent, quod nullum est inconueniens concedere vniuersale non esse genus immediatum: nam accidens inseparabile praedicabilis & praedicabilis accidens conueniunt in vna ratione communi accidentis inseparabilis, quae immediatior est illis, quam vniuersale, ut sic, & est genus. Sed haec solutio ignorans est: nam accidens inseparabile praedicabilis profertur

a rei essentia, & ut sic fundat intentionem praedicabilis. Aliud vero accidens inseparabile praedicabilis, quod non profertur a rei essentia non potest fundare intentionem praedicabilis, sed 5. Ad intentionem vero 4. & 1. praedicabilis non potest dari aliquid commune, quod secunda intentio sit vniuersalis, nisi ipsum vniuersale, ut sic. Respondetur ergo, quod differentia ut communis est ad propria, propriissimam & communem, non est genus, quia non est vniuersale, & quod est ita immediatum genus est vniuersale.

Ad 4. arg.

Ad 4. resp. quod duplex est diuisio si fiat diuisio differentiarum pro substrato, & pro formali. Verum diuisio substrati, ut a logico consideratur ordinatur ad secundam intentionem diuidendam, & cognoscendam, tantum abest, ut obicit.

Ad arg. 2. op. inouis.

Ad 1.

Ad argumenta secundae opin. resp. ad 1. quod illa membra, ut noto etiam obiter innuit in hoc c. sunt accipienda aliquando, non ut realiter distincta, sed sufficit, ut distinguantur formaliter. Et ita exemplum adductum secundum aliam rationem est differentia communis, & secundum aliam propria, & secundum aliam propriissimam, etiam pro substrato accipiendo differentiam. Hoc autem non inficit diuisionem: nam bonum dicitur in vtile, delectabile & honestum, & aliquando haec membra ratione sola distinguuntur.

Ad 2. arg.

Ad 2. resp. quod Iulianus Porphyrius non diuisit differentiam pro substrato, bene potest a notis diuidi, quanto magis quod vnquam infingit diuisionem. Ad tertium respondetur, differentiam propriissimam posse sumi dupliciter pro substrato, & metaphysice, & etiam logicè, ut induit secundam intentionem. Et cum fit diuisio pro substrato accipitur metaphysice: cum vero fit diuisio per secundas intentiones, accipitur, ut habet illam intentionem. Ad quartum respondetur, sicut identitas formalis datur in intellectu cum plura faciunt vnum per rationem: ita in re datur identitas fundamentalis, quando aliqua plura in re sunt similia in vno vel pluribus praedicatis essentialibus. Differentia ergo, quae opponitur illi identitati formali, quae plura fiunt id est est differentia formaliter sumpta, quae intellectus denominat vnum diuersum ab alio. Differentia vero quae opponitur secundae identitati, quatenus plura fiunt vnus per similitudinem est differentia ex parte ipsius rei. Nam sicut ea prime intentionaliter dicuntur esse idem, quae non habent diuersam essentiam, ita ea dicuntur prime intentionaliter differre, quando habent dissimiles essentias, aut dissimilia praedicata. Vnde solum conuenit argumentum, quod sicut non potest dari identitas formalis plurium, nisi per secundam intentionem: ita neque differentia formaliter loquendo, prout praedictam

Ad 3. arg.

Ad 4. arg.

denominationem dicit.

QVÆSTIO XXI.

Vtrum differentia, quæ cõmunis est propriæ, & propriissimæ & communi dicat rationem vniuersalis in suo conceptu essentiali, & idem sit de omnibus differentijs.

Nte quam disputem, quæ diuisio sit illa differentie, in communẽ, propriam & propriissimã, necessarium iudicavi inquirere, an differentia in suo cõceptu & ratione dicat vniuersalis ratione, ita quod hoc ipsum essentialiter conueniat cuiuslibet diuidenti mẽbro, quæ ratione est differentia. Nã si hoc nõ constat prius, non bene possumus naturam diuisionis supradictæ inquirere. Et in hac q. nõ dubito, an id quod diuiditur, differentia scilicet, habeat annexã vt cõditione, vt diuidatur vniuersalis intentione. Nam certissimũ est nihil diuidi posse, nisi sit vniuersale, si propriè accipiatur diuisio, & nõ sit partitio quædam, seu separatio. Nec enim dubitamus an differentia cõmunis, & propria accipiatur aliquando vt abstractum ab hac, vel illa differentia communi, & propria, & sic in cõmuni cognoscatur, & consequenter sunt vniuersales, sicut vniuersalis est homo in cõmuni cognitus. Sed hoc dubitamus, an sit de essentia differentie propriæ & differentie cõmunis, quod quidẽ satis habet difficultatis, & nunquã ab aliquo expresso disputatũ vidi. Et videtur quod sit de essentia differentie in cõmuni, & cuiuslibet mẽbri diuidentis, esse vniuersalẽ. ¶ Primò: Nã de essentia vnus mẽbri diuidentis est, quod sit vniuersalis in quantũ differentia est, v. g. de essentia differentie propriissimæ: ergo de essentia differentie in cõmuni, & consequenter, de essentia reliquorũ mẽbrorũ diuidentiũ. Prob. consequentia: Nam differentia propriissima in quantũ differentia est, habet quod sit vniuersalis, & hoc est illi essentialiter: ergo omni differentie in quantũ differentia est, conuenit esse vniuersale. Prob. anteced. Nam nõ conuenit illi in quantũ talis differentia est: nã in quantum talis differentia est, solum habet quod faciat differre essentialiter, & per hoc differentia propriissima dicitur: ergo.

Secũdo: Nam si de essentia differentie in cõmuni nõ est, quod sit vniuersale tale, quod prædicatur faciens differre: ergo solũ sua essentia est facere differre, & essentia differentie cõmunis facere differre cõmuniter, & propriæ facere differre taliter, & propriissimæ facere differre essentialiter: ergo esse prædicabile cũ sit extra ratione huius, quod est facere differre, seu esse tale vniuersale.

Nã etiã est extra essentia huius quod est facere differre essentialiter, erit accidens differentie propriissimæ: sed hoc est falsum: ergo. Prob. mai. Nã bene ego possum intelligere huiusmodi differentia essentialẽ sine vniuersalitate. Petrus enim essentialiter differat à Brunelo per hanc rationalitatem, & tamẽ hæc rationalitas, per quã essentialiter differat à Brunelo, nõ est vniuersalis neq; esse potest: ergo esse vniuersale, est extra essentia huius quod est differre essentialiter. Min. prob. quia cũ differentia propriissima essentialiter cõstituatur hoc prædicabile, essentialiter est vniuersalis.

Tertio: Differentia propriissima solũ à differentia cõmuni & propria per hoc quod propriissima facit differre essentialiter cõmunis, & propria nõ ita, sed cõmunis cõmuniter, seu per accidens cõmune, & propria per accidens propriũ tali rei: ergo nõ differunt in ratione vniuersalis, quia solũ in prædictis differunt: ergo reliquæ differentie etiã sunt vniuersales, quod si sunt vniuersales, profecto illis cõuenit vniuersales esse inquantũ differentie sunt. Nã cũ illud prædicatũ illis tribus differentijs conueniat per aliquid superius, & commune illis competere debet, & hæc est ratio differentie in cõmuni.

Preambula ad questionem.

IN hac q. dicit prima sententia, has propositiones. Prima ratio differentie in cõmuni est ens rationis. Et probat hæc propositione. Nã hæc est vera prædicatio, differentia propriissima est differentia: sed differentia propriissima est ens rationis, quia est tertium prædicabile: ergo & differentia in cõmuni. Prob. cõsequetia: Nã existere in inferiori aliquid rationis superioris, ad ipsum essentialiter debet esse aliquid rationis, quia ens reale nõ potest esse de quidditate entis superioris, quod est suũ oppositũ, sicut nec substantia de quidditate, & essentia accidentis. ¶ Secũda prop. Differentia cõmunis ad cõmunem, propriã, & propriissimã, est relatiũ rationis, & secũda intentio. Quod sit relatiũ rationis prob. Est ens rationis, nõ negatio nec priuatio: ergo relatio. Quod vero sit secũda intentio prob. nã est relatiũ rationis fundatũ in esse cognito: ergo est secũda intentio. Cõsequetia est clara, & patet ex dictis in tract. intentionũ. Anteced. probabitur statim. Et probo modo: nã ex eo quod apprehensum est à me id, per quod aliquid ab alio differat, illi statim secũda intentione tribuo, vt patet inductiue in omnibus differentijs in rationale, & in cicatrice.

Tertia propositio: Illorum ratio differentie in cõmuni est esse id, quo aliquid ab alio differat vel à se ipso abstrahendo ab hoc quod est differre cõmuniter propriè & propriissimè. Et vt hoc magis explicetur formaliter, & logicè, propria ratio differentie in cõcreto est esse relatione rationis, & secũda intentio, cuius totum suum esse est

se est ad aliud se habere, vt terminũ à quo facit differre, seu à quo differat id quod refertur. Hæc propositio probatur: quia non possumus huic relationi rationis, & quod est aliquid pertinens ad secundam intentionem aliam essentia tribuere.

Quarta propositio: Ratio formalis differentie cõmunis, vt distinguitur à propria & propriissima, est facere, quod aliquid differat ab alio taliter, scilicet, accidenti communi. Et si hoc formaliter & magis logicè explicetur, est relatiũ rationis, cuius totũ suum esse est ad aliud, à quo accidenti communi differret, vel ad seipsum. Et ratio differentie propriæ est referri ad aliud, à quo differret accidens inseparabili. Et ratio differentie propriissimæ est esse relatiũ rationis, cuius totũ suum esse est ad plura sibi inferiora referri, in quibus essentialiter est, & tãquã actus illorũ faciens ea propriissime & essentialiter differre.

Vltima propositio: licet ratio differentie propriissimæ sit prædicari de pluribus in quale essentialiter, sed ratio differentie in cõmuni, & propriæ & cõmunis non est prædicari de pluribus, sed solũ est facere differre, vt iam explicatũ est.

Secunda sententia asserit, propriissimam differentiam, propriam, & communem essentialiter esse vniuersalia, differentiam vero in cõmuni sumptam non dicere vniuersalitatem in sua essentia. Et ratio huius opinionis est huiusmodi: Nã differentia cõmunis, & propria pertinent ad quintum prædicabile, & ad quartum, vel saltem ad quintum, sed quartum & quintum prædicabile essentialiter sunt vniuersalia: ergo.

Deciditur quæstio.

VERũ, vt quod sententia iam explicẽ, aduertẽ dum duxi differentiam posse sumi & metaphysice & logicè. Si metaphysice sumatur differentia nõ dicit in suo cõceptu vniuersalitatẽ, sed solũ dicit id, quo aliquid ab alio differat, cũ quo in aliquo conuertit, vt constat ex Diuo Thoma, & Aristot. locis adductis quæstione præcedenti, & hæc est ratio differentie in cõmuni acceptæ, accipiendo vero differentie propriissimæ ratione est id, quod ea quæ in genere conueniunt essentialiter differunt. Nec metaphysicus considerat vniuersalitatẽ, licet ille, vt conditione exposcat, quia res in vniuersali pertracta. Ratio vero differentie propriæ in hac etiam consideratione est id, quo aliqua conuenientia differunt secũdũ accidens propriũ, & differentie cõmunis ratio est, quod sit id, quo ea etiam, quæ conueniunt accidenti differunt cõmuni. Hoc præsuppositũ satis constat: nam metaphysicus entitates reales considerat, & differentia vel conuenientia, quatenus quid reale sunt. Nõ vero habet considerare secũda intentione vniuersalis, vt sic, licet forsitan eas consideret qua ratione sunt rationis entia per ordinẽ ad suũ principale consideratum.

Dico secũdo: Si differentia logicè consideretur loquendo de differentia in cõmuni essentialiter esse vniuersale, itaq; ratio differentie est esse vniuersale quoddã, quod de aliquibus prædicatur faciens ea differre. Et ratio differentie propriissimæ esse tale vniuersale, quod prædicatur de multis faciens ea essentialiter differre ab alijs, & differentia cõmunis esse esse vniuersale quoddã, quod de multis prædicatur faciens ea cõmuniter differre, & propria differentia esse esse vniuersale quoddã, quod de multis prædicatur faciens ea differre per accidens proprium. Hoc secũdũ dictũ hac ratione mihi persuadeo probabiliter, quod differentia propriissima essentialiter est vniuersalis; nõ quatenus propriissima est, quia sic solũ habet quod faciat differre essentialiter, & quod essentialiter prædicatur. Iam ergo quatenus differentia habebat quod faceret differre, & quod de multis prædicaretur, quod vero quatenus talis additur est quod taliter prædicatur, & taliter faciat differre: ergo reliquæ differentie sunt vniuersales, & quatenus tales sunt talia vniuersalia facientia taliter differre, quãdo quidẽ differentia cõmunis est essentialiter vniuersalis, quod debet omni inferiori differentie, competere: nõ enim est intelligibile eo solũ differentia esse vniuersale, quia differentia propriissima est.

Sed contra: Nã hæc prædicatio, Petrus est albus, Ioannes est albus, sunt prædicationes quinti prædicabilis, qua ratione sunt prædicationes vniuersales: ergo non sunt prædicationes differentie, qua ratione sunt vniuersales. Respondetur quod in ista prædicatione possumus duo considerare alterum est quod illa prædicata sint extra ratione subiecti & possunt abesse & adesse præter subiecti corruptione & hac ratione pertinet ad. prædicabile. Potest alterũ considerari quod, scilicet, per illa prædicatũ subiecta de quibus assumuntur ab alijs differunt cõmuniter, vel propriè, & sic pertinent ad differentiam cõmunem, vel propriã: nec inconuenit idẽ variè consideratũ varias induere intentiones. Et nota quod si sumas hanc differentia, vt hanc rationalitatẽ singularẽ est differentia metaphysice non logicè, quia differentia logicè debet esse aliquid vniuersale sicut hæc albedo est accidens metaphysice nõ logicè. Eadẽ ratione ex dictis sequitur secũdũ illã opinionẽ falsam esse, prima vero opinio nõ est vndiquaq; improbabilis & qui voluerit illã defendat & ideo nõ soluo eius arg.

QVÆSTIO XXII.

Quæ diuisio sit illa differentie in cõmunem propriã & propriissimã.

N hac q. est opinio quorundam asserentium magna cum asseueratione prædictam diuisionem, si accipiatur secunde intentionali ter esse

se generis in species & probat primo: nam ubi reperitur aliqua analogia reperitur aliqua dependentia vnius analogati ab alio, vel vtriusque ab alio tertio: sed hæc non reperitur inter illa: nam bra si fumantur secundeintentionaliter: ergo ratio differentia non dicitur analogice de illis & nec æquiuoce: ergo vniuocæ tãquam genus de suis speciebus: consequentia cum maiori est nota & min. prob. quia prædicta secundæ intentiones habent esse per operationem intellectus sed potest intellectus prohibito facere vnam sine alia, vt si denominet albedinem differentia cõmunem non denominando aliquam alia nec etiam præbet intellectus denominationem propriæ & propriissimæ & communis per ordinem ad aliquod tertium cum nulla alia sit differentia præter istas: ergo dicitur vniuocæ & generice. ¶ Et si rursus dicas, contra: nam fundamenta intentionis differentia analogantur, dicitur enim differentia primo intentionaliter sumpta analogice de propria cõmuni & propriissima: ergo etiam secõda intentio, quæ fundatur super illas dicitur analogice: respondet hæc opinio, quod bene possunt primæ intentionaliter analogari, vniuocari vero secundeintentionaliter. Nam animal & color in ratione entis analogantur: vniuocantur vero in ratione generica. Nam genus secundum eandem rationem dicitur de illis. Et confir. hoc arg. Nam Porphyrius in hoc cap differentia propriam, cõmunem, & propriissimam vocat species differentia: ergo secundum Porphyriũ differentia genus est ad illas. Sed confirmemus hanc sententiã maioribus rationibus. Et fit secundũ arg. Nam intentio differentia cõmunis propriæ & propriissimæ differunt specie: ergo intentio dicitur de illis vniuocæ & generice. Consequentia satis patet: quia species sine genere vniuocæ esse non possunt, & ad illas species differentia non videtur aliud genus assignari posse, nisi differentia in communi. Sed probatur anteced. Nam differentia communis propria & propriissima prædicantur de pluribus differentibus numero in quid: ergo sunt species. Consequentia patet ab speciei diffinitione. Sed probatur anteced. Nam hæc differentia cõmunis est differentia, & hæc differentia cõmunis est differentia, prædicatio est in quid de pluribus; quæ numero differunt: & idem dicendum de differentia propria & propriissima: ergo.

2. Arg.

3. Arg.

Tertium arg. Relatio rationis est genus, & aliquid vniuocum, ad omnes relationes rationis: ergo, & differentia ad omnes differentias est genus. Anteced. satis patet ex dictis superioribus ex constitutione prædicamenti rationis: sed consequentia probatur. Nam quando aliquid cõmunius est genus ad aliqua, illud, quod continetur sub illo communi & est cõmune ad eadẽ debet etiam esse genus & vniuocum. Sicut si corpus

est vniuocum ad hominem, & leonẽ & genus, & animal similiter debet esse vniuocum ad hominem & leonem, & genus illorum: ergo. si relatio rationis est genus ad omnes relationes differentia, & differentia erit genus ad eadẽ, quia est superior respectu illarum, & de differentia in cõmuni essentialiter prædicatur relatio. Cõfirmatur & explicatur hoc argum. Nam intentiones differentia essentialiter sunt relationes rationis: ergo relatio rationis est genus ad illas, & intentio differentia in communi est inferior quidditatiue ad relationes rationis, & superior ad illas essentialiter: ergo intentio differentia est genus respectu intentionũ differentia, quia illud, quod est medium inter genus & species essentialiter debet esse genus respectu specierum, & ita in constitutione prædicamentali intentio differentia debet sumi, vt genus respectu intentionũ differentia communis propriæ & propriissimæ.

2. Sent.

Secunda opinio censet, differentiam in communi æquiuocam esse ad differentiam cõmunẽ, propriam & propriissimam, sumendo illas secundæ intentionaliter. Et probatur hoc argumẽro. Et fit quartũ. Nam ratio differentia propriissimæ est prædicari de pluribus in quale essentialiter: ratio differentia cõmunis & propriæ non est prædicari, sed facere differre communiter vel proprie, & ratio differentia in cõmuni est solum facere differre: sed hæc ratio non potest esse cõmunis ad prædicari, & facere differre: ergo nec ratio differentia in cõmuni potest esse, nisi æquiuoca. Quod si dicas, de ratione differentia in cõmuni esse prædicari de pluribus faciendo differre, & ita iam illa ratio est communis omni differentia, contra: nam hæc prædicatio. v. g. Petrus est albus, Ioannes est albus, est prædicatio quinti prædicab. & non differentia cõmunis: ergo de ratione differentia incommuni non est prædicari de pluribus, siquidẽ non cõuenit omni differentia.

3. Arg.

Et probatur magis hoc. Et fit quintum argum. Nam sequitur, quod nunquam possit saluari ratio differentia communis, & propria, nisi cõueniat pluribus: vel in ordine ad plura, hoc autem videtur falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia essentialiter & vniuersale non saluatur, nisi in pluribus, vel per ordinẽ ad plura, cum sit vnum in multis, & de multis. Sed mi. probatur: Nam per albedinem etsi esse non possit in multis vere Petrus albus differret cõmuniter à Paulo non albo. Quinimo per hæc albedinẽ, quæ nequit esse cõmunis, vere Petrus differret à Paulo nõ albo, & intellectus tribuit illi albedini intentionẽ differentia communis: ergo de ratione differentia in communi nõ est prædicari de multis, sed solum facere differre. Et cum differentia propriissima essentialiter sit prædicabilis, & communis, aliquando sit essentialiter

essentialiter particularis ratio differentia æquiuoce dicitur de illis

Et confir. hoc arg. Nam Petrus sedens differt à seipso stante per selsionem hanc, & hæc nequit esse communis respectu Petri: ergo vere saluatur ratio differentia cõmunis cum repugnãtia ad vniuersalitatẽ: ergo vniuersalitas nõ est de ratione differentia cõmunis, alias non repugnaret alicui inferiori mẽbro. Et ita videtur dici æquiuocẽ de communi propria, & propriissima, cum hæc essentialiter sit vniuersalis.

Tertia opinio est sapientissimi magistri Medici, qui ita solebat voce tenus hanc explicare diuisionẽ. Dicebat enim, quod si diuisum & mẽbra diuidentia sumerentur materialiter pro rebus denominatis à secunda intentione differentia, tunc non erit diuisio, sed potius partitio, ac si partiremur sic differentias, res quæ est differentia interdum est res; quæ est differentia communis, vt albedo interdum est res quæ est differentia propria, vt nascituruitas: interdum est res, quæ est differentia propriissima, vt rationale. Vult dicere hæc opinio, quod cum dicimus differentia alia communis, alia propria & c. idẽ est ac si diceremus, differentiarũ, alia sunt cõmunes alia propriæ, alia propriissimæ, sicut si partiremur aceraum lapidũ, & diceremus, lapidũ, alij magni, alij parui. Existimat enim hæc opinio ad materiale differentiarum nihil commune dari posse, cum materiale interdum sit ens reale, interdum rationis, interdum substantia, interdum accidens. Et ita materialiter differentia sumpta partiri potest, diuidi in inferiora nõ potest: quia non datur cõmune. Dicit secundo, quod & differentia sumatur formaliter, hoc est pro secunda intentione in concreto, & diuidentia sumatur materialiter pro substratis differentialibus, est diuisio accidentis in subiecta. Sicut si diceremus: generis intentio in concreto aliquando est in animali, aliquando in colore, & c. ita in proposito, differentia alia cõmunis, idest intentio differentia aliquando denominat colorem differentia, aliquando cicatricẽ, aliquando rationale. Dicit tertio, quod si diuisum sumatur materialiter indeterminate subiecto, & membra diuidentia formaliter est diuisio subiecti per accidentia. Sicut si diceremus, habens albedinem est aliud, nix aliud, lac, & c. Ita hic, vt disgregare visum, interdum denominatur intentione differentia cõmunis respectu Petri, & Ioannis, interdum à secunda intentione differentia propriæ respectu niuis, & cygni, interdum ab intentione differentia propriissimæ respectu albedinis ipsius. Dicit quarto quod si diuisum formaliter sumatur, & membra diuidentia similiter, est probabilis opinio Caiet. & Scot. quod dicitur analogice, licet sit probabilis illa quæ asserit esse vniuocã. Quod fit analogica probatur: quia differentia cõmunis simpli-

ter & per prius est differentia cõmunis, & propria per posterius, & secundum quid. Et præterea, quia differentia propriissima est species vniuersalis: ergo non potest esse species differentia & loquimur de illa in quantum differentia est propriissima. Probatur consequentia: quia vna res secundum eandem rationem non potest esse sub pluribus generibus non subternatim positis: ergo est diuisio analogica.

Ad 1.

Soluuntur hæc argumenta, dicendo ad primum, quod licet differentia propriissima perfectiori modo sit differentia simpliciter: tamen differentia cõmunis & propria sunt differentia, & non differunt, nisi secundum perfectum magis & minus intra idem genus; sicut differunt homo, & equus in ratione animalis.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, quod eadem specie sub diuersis generibus cõstitui potest diuersis rationibus; & ita differentia propriissima quatenus est vniuersalis cõtinetur sub genere vniuersalis, quatenus vero facit differre sub genere differentia. Vnde hæc argumenta solũ sunt probabilia, & non tollunt probabilitatem alterius partis. Et ratio probans esse vniuocam diuisionem est solutio primi argumenti. Ita censēbat sapientissimus magister meus optimẽ meritis de literarum studijs; & hæc opinionem sequuti sunt multi. Si vere faciamus sermonem de differentia prime intentionaliter fere omnes cõueniunt esse analogi in sua analogata.

Decisio quæstionis.

1. Cons.

Si in hac parte prima cõc. usio. Substratis omnium differentiarum non datur vnus cõceptus communis, qui vnus conceptus differentia in communi dicatur, quia ab omnibus differentijs impossibile est vnũ abstrahere conceptum. Hęc con. ex dictis lib. 1. satis probata manet: sed modo probatur breuiter. Enti reali & rationis non potest dari vnus conceptus: sed multæ differentia sunt entia realia, & multa entia rationis (& loquor pro rebus denominatis differentia): ergo illis vnus nõ potest dari cõceptus. Minor illa probatur: Quia entia rationis suas habent differentias, cũ vere vnum ens rationis specie ab alio differat, vt generalitas ab specierate: & etiam habet sua accidentia cõmunia, & ita cõsequenter suas differentias communes. Ex quo sequitur, differentia pro substrato nõ posse esse vniuocam, nec genus ad omnes differentias, sed necessitate debet esse analogũ, & duobus cõceptibus, sicut ens analogũ est duobus cõceptibus ad ens reale & rationis. Et de his multa diximus in superioribus. loquendo vero de differentia, prout cõmunis est ad differentias omnes reales.

2. Cons.

Sit 1. cõclusio: Differentia realis nõ potest esse vniuoca ad differentiam cõmunem, propriã & propriissimam. Hęc conclusio certa etiam ali-

qua differentia est accidens aliqua substantia, ut patet in rationale, sed substantia & accidenti nihil reale commune vniuocum dari potest: ergo nec differentia comuni, propria, & propriissima.

Præterea, differentia ut abstrahit à differentia reali substantiali, & à differentia reali accidentali, includit ens: sed ens non est vniuocum ad differentiam accidentalem, & substantialem: ergo nec differentia quæ includit ens quod non est vniuocum ad illas differentias poterit ad eas esse vniuocum quid: nam semper esse necessitate debet descendere ad inferiora, cum illa inæqualitate quæ habet ens. Et de hoc magis dicemus in argumentorum solutionibus.

3. Conclusio. Tertia concl. Differentia realis communis ad commune, propria & propriissima est analogum ad illas, & non vniuocum. Quæ concl. etiam habet verum, si omnes differentie essent accidentes, dummodo una esset communis, alia propria, alia propriissima, quod verificari poterit in differentijs communibus proprijs, & propriissimis accidenti. Hanc concl. tenet communiter omnes logici, Albertus Anon Caiet. Sot. Iouan. & Colon. in hoc c. de differentia. Et probatur ex Porphyrii. tx. i. c. de differentia. Qui postea quæ probauit esse commune omni differentie facere diuersum addit, sed communis & propria faciunt per accidentes, id est, secundum quid. Vbi insinuat facere differre secundum quid competere differentie propriae, & communi, simpliciter vero propriissime. Præterea probatur ratio differentie pro materiali accipiendo differentia, pro hoc scilicet, quod est facere differentiam aliquam simpliciter conuenit differentie propriissime, differentie vero communi, & propriae secundum quid: ergo dicitur de illis analogice. Consequenter est nota ex proprietatibus analogorum. Quod vero secundum quid conueniat communi, & propriae, & simpliciter propriissime, probatur. Nam illa solum est simpliciter differentia, quæ est secundum essentiam, quæ vero est secundum accidens, non est simpliciter differentia, quia idem à se ipso non proprie differt & simpliciter, & tamen differt communi differentia, & propria similiter, ut si habeat cicatricem, quæ prius non habebat, & sedeat modo qui prius stabat: ergo intentionem. Et confirmatur hæc ratio: non sola differentia specifica dat esse simpliciter, siquidem dat essentiam reliquæ vero non dat esse simpliciter: ergo sola differentia propriissima facit differre simpliciter. Nam differentia ad esse sequitur, & esse simpliciter non voco esse substantiale, sed esse essenziale, & quodcumque esse ad essenziale sequitur comparatum ad illum, habet rationem esse secundum quid. Et cum D. Th. q. 23. præcedentem in loco ex metaphysica ibi adducto dicit ea quæ differunt secundum accidentes commune proprie differre, loquitur de differre, prout distinguitur à diuerso. Non vero vult dicere, quod sit æqualitas vniuoca in differentia

communi, & propriissima: nam diuersa improprie dicuntur differentia quia in nullo conueniunt vniuoco.

Probatur præterea conclusio: Nam propter dependentiam accidentis à substantia, ens dicitur analogice de illis, ac similis dependentia inuenitur inter differentiam propriam & communem ex una parte, & differentiam essentialem ex alia: ergo ratio differentie erit analogica illis. Minor probatur. Nam sicut accidens dicitur ens per ordinem ad substantiam: ita accidens commune, & inseparabile dicuntur facere differre per comparationem ad differentiam propriissimam. Nam sicut differentia propriissima ideo est differentia, quia dat esse specificum distinctum ab omni alio esse & determinat genus, in quo cum alijs speciebus conuenit ad hoc esse speciei, ex quo separat, & distinguit propriissime ab alijs: ita differentia communis & propria differentia dicuntur, quia distinguunt ad modum, quo differentia propriissima distinguit. Nam ea quæ in aliquo conueniunt in aliqua ratione separantur ab alijs. Vnde quo magis differentia accesserit ad modum distinguendi, & faciendi differre propriissime: magis accedit ad rationem differentie, quia magis participabit rationem differentie. Nec solum est diuersitas inter supra dictas differentias penes magis, & minus intra idem genus, vel speciem, sed penes accessum ad participandum rationem differentie, secundum quid, vel simpliciter. Nec ista diuersitas in differentijs prouenit ex ratione differentiarum ipsarum, sed ex ipsamet ratione differentie, quæ participat: ut simpliciter à propriissima, ab alijs autem secundum quid.

Præterea: Nam inter analogam & vniuocam hæc est differentia, quod in vniuocis ratio importata per nomen non solum inuenitur simpliciter in inferioribus, sed omnia inferiora participatis differentijs æqualiter perfecta sunt in ratione illa vniuoca, æqualiterque illam participat, ut patet in animali respectu suarum specierum, quod tamen est contra accidit in analogis. At præcisus proprijs differentijs ratio differentie prime intentionaliter sumpta non æqualiter perfecte participatur à differentia propriissima, & communi: ergo non est illis vniuoca. Minor probatur, quia eandem analogiam seruât passionem entis, ac ipsum ens: sed ratio entis non æqualiter participatur à differentia substantiali, & accidentali, cum nihil reale sit vniuocum substantia & accidenti, sed omne commune debet esse analogum: ergo nec ratio differentie æqualiter participatur ab eis: cum differentia, & distinctio sit passio entis. Nec huius doctrinæ dissonat Porphyrius cap. de differentia, ubi dicit, differentiam communem, & propriam appellari simpliciter differentias: quia talia dicuntur propter earum imperfectionem, quia ferre nihil perfectionis addit supra rationem illam commu-

communem. Quomodo vocamus multa anima, animalia sine addito, quia purissimam perfectionem supra rationem animalis addunt: eodem modo dicuntur differentie simpliciter communis & propria, quia imperfectissime sunt. Nec existimandum est talia dici propter eorum perfectiones, quia hoc non est dubitandum de illis: Et si aliquando res perfectissime communibus nominibus nominari soleant, ut magis eorum denotetur perfectio. Idem ergo est dicere, quod dicuntur differentie simpliciter, id est non amplius, quam differentie solent vocari aliquando. Vel secundo respondetur, quod dicuntur differentie simpliciter, id est proprie & metaphorice, sed non simpliciter, id est vniuoce. Quomodo loquitur D. Th. in loco supra adducto. Ex hac conclusione sequitur, differentiam non esse equiuocam prime intentionaliter, ad communem propriam & propriissimam, ut falso aliqui opinati sunt. Et si loquamur de differentia secunde intentionaliter, & ut importat secundam intentionem formaliter,

4. Conclusio. Sit quarta conclusio: Differentia hoc modo accepta est analogica ad communem, propriam, & propriissimam. Quæ concl. statuitur contra quædam opinionem his temporibus summopere receptam, & probatur eisdem rationibus, quibus fuit probatum differentiam prime intentionaliter esse analogam: nam idem etiam de differentia secunde intentionaliter accepta conuincunt. Nam intentio differentie propriissime simpliciter participat rationem intentionis differentie, reliquæ vero secundum quid & in ordine ad ipsam, sed nouis præterea probatur rationibus. Primo: quia si sublatum denominatum differentia in communi & propria prime intentionaliter acceptum est secundum quid differentia: ergo non potest denominari per intentionem differentia simpliciter: quia quod est secundum quid est tale, non potest suscipere denominationem formæ, quæ dat esse simpliciter tale: cum ergo differentia communis & propria sint secundum quid differentie non poterunt simpliciter dici differentie: & ita nec differentia erit vniuocum, nec genus ad & illas. Ego quidem libenter fateor, quod potest simpliciter denominari genus, quod secundum quid est ens, v. g. color, quæritas, &c. secundum quid sunt entia, utpote affectiones substantiæ, quæ simpliciter est ens, & ita ens dicitur de illis, & de substantia analogice. Et cum hoc optime stabit, quod color dicatur simpliciter genus sicut substantia: quia ita simpliciter prædicatur in quid de suis inferioribus, sicut substantia, licet non ita perfecte. Et ita fundat intentionem generis, sicut fundat substantiæ, quia non conuenit id quod secundum quid est ens simpliciter esse genus. Veruntamen quod id dicatur differentia simpliciter secunde intentionaliter, quod

est secundum quid differentia prime intentionaliter implicat, sicut implicat ut id denominatur proprium simpliciter secunde intentionaliter, quod est secundum quid proprium prime intentionaliter. Et quod est secundum quid species metaphysica, & realiter, ut anima rationalis denominatur simpliciter species, quod valde miror cur non aduerterint, qui tam subtiliter sibi placent differere omnia.

Præterea: Intentio differentie fundatur in cognitione passiva intellectus, quæ cognita est natura quædam in pluribus existens, faciens ea differre: sed intentio differentie communis, & propria non possunt ab intellectu deprehendi, ut quid existens in pluribus inferioribus, faciens ea differre absolute & simpliciter, sed ut quid faciens ea secundum quid differre: ergo nec intellectus potest illis tribuere intentionem differentie simpliciter, & sic differentia, nec erit genus, nec quid vniuocum. Consequenter probatur: nam maior, & minor certæ sunt. Non enim potest intellectus intentionem differentie simpliciter pro libito rebus tribuere, sed debet præsupponere fundamenta, ratione quorum fundamentorum illæ intentiones quæ relationes sunt, rebus conueniant: ergo si ratio faciens ea differre, quod est fundamentum necessarium remotionum, & esse cognitum, ut tale, quod est fundamentum proximum secundum quid differentie communi, & propriae conuenit, ut rei veritas habet, & ipsi etiam fatentur. Et intentio differentie fundata in ipsis etiam secundum quid conuenit, & ita non poterit differentia esse vniuocum quid, & genus respectu illarum, sed erit analogum.

Præterea: Nam sequitur, quod si differentia sit genus ad communem, propriam & propriissimam, ita quod omnes istæ sint species, quod debeant dari tria prædicabilia differentie. Hoc autem est contra omnes logicos, solum vnum, quod est tertium prædicabile differentie constituentes. Et probatur sequela: nam differentia propriissima constituit prædicabile differentie vnum: sed etiam alie differentie sunt species differentie, & quæ simpliciter participant rationem differentie: ergo etiam constituent alia duo prædicabilia differentie: nam perfecto non est de vna maior ratio, quam de alijs.

Dices quod differentia in communi constituit hoc prædicabile, & non differentia propriissima. Sed contra: Nam hoc est contra omnes: & dato ita sit, solum sequitur quod sit vnum prædicabile differentie in genere, in specie vero erunt tria. ¶ Et præterea: Nam relatio prædicabilis constitutiva est vna specie atomi, ut patet in genere, in specie, in proprio, & in accidenti: ergo si istæ differentie sunt specie distinctæ, constituent tria prædicabilia. Illud enim

enim numerum prædicabiliū inquirimus cū dicimus tantū esse quinque, qui nō possit ulterius partiri, & diuidi formaliter. Et ita cum inquirimus, an sint tantum quinque prædicabilia, idem est ac si diceremus, id est, an sint tantum quinque species atomæ prædicabiliū, seu vniuersaliū. Nam si de genericis solum fieret sermo, cū genera multas habent species, non satis determinatum relinquere numerum prædicabiliū, cum rursus essent alia prædicabilia secundum speciem inquirenda. Quod si de numero specierum atomarum fiat sermo, ut sit, & dicant esse tantum quinque, si species differentia sunt tres, iuxta hanc, quam impugnamus opinionē, profecto prædicabilia non erunt tantum quinque. Et hæc doctrina congruit maxime doctrinæ Porphyrianae, & omnium logicorum, qui ideo dicunt agi de differentia communi & propria, ut ad veram differentiam perueniamus, quæ est propriissima, & quæ solum hoc constituit prædicabile. Et de hoc rursus redibit sermo cum ostēdemus solum illam differentiam hoc prædicabile constituere, quæ genus determinat, quæ vocatur simpliciter differentia, non vero reliquæ, quæ non hoc modo sunt generis determinatiuæ, nec specierum constitutiua, quare nec sunt differentia simpliciter.

Pl. Conc.

Vltima conclusio: Hæc analogia, quæ reperitur inter cōmunem & propriam in ordine ad propriissimam, siue accipiatur secundum intentionem, siue prime est analogia proportionalitatis. Nam si cut se habet differentia propriissima in suo actu, qui est facere differre, & prædicari ut talis: ita similiter se habent supradictæ, licet non ad æquum modum supradictum, sed diminutè imitentur. Potest etiam esse analogia attributionis, & ad vnum finem. Ordinatur enim differentia communis, & propria ad propriissimam, ut ad finem, cuius ratione imperfectissime participant. Hæc omnia patent ex naturis analogorum. De quibus vide infra libro in Antepredicamentis.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1.

Ad primum in principio resp. quod impossibile est aliquid habere rationem differentia communis, & propria, nisi in ordine ad propriissimam, sicut impossibile est, quod floriditas dicatur illius, sine ordine ad risum hominis. Nec intelligi valet ratio differentia communis, & propria, quæ est imperfecta & secundum quid, nisi in ordine ad differentiam propriissimam, quæ est simpliciter differentia. Nam quamuis hæc entia rationis consequantur ad opus intellectus iudicandum est de illis, sicut de alijs analogis, quæ fiunt per operationem realem. Et si inquiras, an debeat esse differentia propriissima in esse obiectivo, cum est differentia communis & propria videtur quod non. Quia sicut floriditas prati di-

citur risus, & non est necesse, quod sit simul cū prati floriditate hominis risus, licet nō possit intelligi, ut risus, nisi in ordine ad risum hominis, ita non est necesse quod quando tribuo intentionem differentia albedini, simul tribuam illam rationali, verbi gratia, licet non possit intelligi quid sit ratio illa differentia communis in ratione differentia, nisi in ordine ad differentiam propriissimam. Sufficit enim quod sit vel aliquando habeat esse differentia propriissima, ut tribuatur albedini intentio differentia communis. Sed de hoc in materia analogorum amplius. Alij dicunt, quod simul intellectus possibilis simultate tribuit intentionem differentia communis, & propria rebus, & differentia propriissima, vel saltem primo tributa, fuit intentio differentia propriissima, & postmodum alijs per ordinem ad ipsam. Et quod intellectus non potest alio ordine procedere, respondetur ad argumentum, quod sufficit, quod ipsa intentio differentia communis, & propria in se dependeat à differentia propriissima in suo esse.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, negando antecedens. Ad probationem negatur antecedens, & ad probationem respondetur, illas prædicationes nequaquam esse de pluribus numero differentibus in quid, sed sunt analogi de suis inferioribus. Sicut si diceremus, hoc accidens est accidens, & cætera: vel sicut hæc, hæc vna est sana, & hæc vna est sana, quæ est prædicatio non speciei, sed analogi de aliquo suo analogo inferiori.

Ad 3.

Ad tertium argumentum respondetur, quod licet ratio rationis sit genus ad omnes relationes rationis, non tamen differentia, quia differentia addit aliquid supra relationem rationis, & ratione illius quod addit participatur simpliciter à differentia propriissima, & secundum quid ab alijs, quod sufficit ut sit analogum. Nam ad rationem analogiam sufficit, & est necesse, quod ratio importata cum identitate nominis, non æqualiter participetur ab inferioribus. Et ita contingit in proposito, quia ratione illius, quod differentia addit supra relationem non simpliciter participatur ab inferioribus. Quam obrem stat optimè superiora esse vniuoca, & inferiora analogum: sicut ratio substantia est vniuoca omni, & spiritus, ratio vero sustentantis carnem hominis & fructus alicuius analogicè dicitur: & risus hominis, & floriditas prati videntur esse in prædicamento actionis: & actio est illis vniuoca, risus vero, qui est inferior ad actionem, & in prædicamento eodem est analogum. Si tamen superior est analogum ex necessitate debet inferior esse analogum ad ea, ad quæ superior est analogum. Nam inferior includit illud superior, & comunicat illud inferioribus suis, & ita debet communicare cum illa imper-

QUESTIO XXIII.

An propria passio sit differentia propria, & differentia individualis communis.

uestionem hæc nemo superfluum existimabit: multum enim conducit ad penetrandam quidditatem differentia communis, & propria in qua non desunt etiam variae sententia. Quidam enim dicunt ad primam questionis partem, quam primo loco disputauimus, propriam passionem esse differentiam propriam. Et hæc sententia varijs rationibus persuadetur.

1. Arg.

Primum argumentum: Nam Porphyrius capite de differentia, textu tertio dicit, differentiam esse disciplina susceptiuam: sed non est differentia propriissima, quia non constituit essentiam, nec communis, ut de se patet, est igitur propria.

2. Arg.

Sit secundum argumentum: Nam risibile, verbi gratia est vere differentia: ergo vel propriissima, vel propria, vel communis. Consequentia est euidens, sed probatur antecedens. Nam differentia est quæ facit differre tanquam forma quædam dans aliquod esse: sed propria passio est forma quædam sapientissimè, quæ dat aliquod esse: ergo propria passio est differentia & facit differre. Probatur minor: quia risibilitas dat esse risibile: ergo per illud esse, quod tribuit facit ut suscipiens esse illud differat à nō habente illud, risibile enim differt à re, quæ nō est risibile. Profecto mirum est, quod albedo, & cicatrix per illud esse quod tribuunt, cum sint formæ quædam faciant differre subiecta, quibus conueniunt, & quod intellectus cū det altius esse, non faciat differre rem, cui tribuit illud esse, à re non habente illud esse, & conuenienti secum in aliquo prædicato superiori.

Et confirmatur. Nam hæc diuisio est optima, licet non generis per suas species, nec differentias, animal aliud aptum ad nauigandum, aliud minime aptum: ergo per hanc passionem, quæ est aptitudo ad nauigandum distinguetur homo ab alijs animalibus, ergo per hoc differt ab illis: ergo hoc per quod differt, cum sit forma erit differentia, & non communis: ergo propria, quia propriissima non est.

Et confirmatur: Nam per intellectum differt homo per se in secundo modo perfectitatis ab inanimabili, siquidem propria illa passio prædicatur per se in secundo modo: ergo erit differentia propria siquidem facit differre in secundo modo.

Secun-

imperfectione analogica, & cum illa inæqualitate, ad rationem vero analogiam sufficit, quod illa ratio importata vndeunque proueniat, non æqualiter participetur ab inferioribus. Maxime quia superiori existente analogo, cū illud sibi inferius communicetur inferioribus suis iam ratio importata per nomen non erit eadem, & ita poterit esse analogia, quia ratio non militat in superiori vniuoco. Et per hoc ad confirmationem constat.

Ad 4.

Ad quartum superiori quod responsum fuit, non esse æquiocam differentiam ad communem, propriam, & propriissimam, quia ratio differentia in communi est esse vniuersale, faciens differre sua inferiora ab alijs. Et ita illa ratio simpliciter participatur à differentia propriissima, & secundum quid ab alijs. Ad replicam resp. quod hæc prædicatio Petrus est albus, Ioannes est albus, si consideretur quatenus prædicatum est extra rationem subiecti, & potest ab illo abesse, & illi adesse præter corruptionem subiecti, est quinti prædicabilis, & si consideretur, ut aliquo modo facit subiectum differre ab alijs, quibus illa forma accidentaliter non conuenit, est differentia communis.

Ad 5. arg.

Ad quintum argumentum respondetur, concedendo totum, quod probat. Cum vero solus Petrus haberet albedinem, & intellectus illam in communi consideret, tribueret illi differentiam intentionem: quia iam in intellectu communis est, & de se posset de pluribus prædicari, faciendo ea differre. Si vero consideretur hæc albedo in particulari, est quidem differentia metaphysice, & non logicè. Et per hoc patet ad confirmationem argumenti. Quid vero dicendum sit ad rationes opinionis sapientissimi magistri, pro quanto pugnat contra nos, liquet ex nostris conclusionibus, & argumentorum solutionibus. Quem autem conceptum habeat differentia in communi, iam videbis ex dictis in capite de genere, & quomodo differentia in communi faciat differre, sensus est, quod refert relatione facientis differre: sicut genus dicitur prædicari, id est, referri relatione prædicabilis. Et quantum attinet ad id quod diuiditur, omnes differentia per modum vnius materialis sunt ad æquatum materiale intentionis differentia. Et si diuidas hoc materiale ut habet vnam formam intentionis, facilis est diuisio. Si vero diuidas, ipsum materiale, quod includit differentias reales, & rationis est diuisio non vnius conceptus, sed analogi duorum conceptuum, de quibus in analogis redibit disputatio. Respondetur vltimo, quod si differentia particularis consideretur, est tertium prædicatum; non vero tertium prædicabile: & potest illi intellectus tribuere intentionem tertij prædicati.

Secunda opinio asserit, propriam passionem vere esse differentiam, non propriissimam, quia non constituit essentiam, nec communem, quia non est accidens inseparabile nec propriam, quia non est accidens separabile ratione conditionum in diuiduantium conueniens, sed est alia differentia, quam Porphyrius non numerauit, scilicet, propria & per se in secundo modo perfectatis. Et hæc opinio eisdem argumentis suadet, & licet sit quartum probabile, quatenus est aliquid conueniens ratione essentia, & ab illa dimanans & etiam differentia propria, & per se secundo, quatenus taliter facit differre, vt aliquid dimanans ab essentia.

3. Senten. Tertia sententia est, quæ asserit non esse differentiam communem, nec propriam, nec propriissimam reduci vero ad differentiam propriissimam, quia est aliquid consecutum ad propriissimam differentiam, est ratio illius rei conueniens. Hanc opinionem reperio magis probabilem, quam tenent Caietanus, & Soto, & alij logici minoris notæ. Et probatur: Nam cum Porphyrius diuidit differentiam, accipit differentiam pro hoc quod facit differre, vt differre accipitur prout distinguitur à diuerso, ea autem, quæ propriè differunt, vel conueniunt in genere & distinguuntur specie. Et ista differentia propriissima differunt, quæ speciem constituit, & non differunt per propriam passionem specie, vt expresse Porphyrius testatur: quia propria passio non causat differentiam specificam, sed consequitur ad illam, vel conueniunt in specie, & distinguuntur individualibus accidentibus. Et hæc accidentia si sunt transmutabilia causant differentiam communem. Et si sunt inseparabilia causant propriam differentiam. nec potest imaginari alius proprius modus differendi, cum ea quæ differunt in aliquo vniuoco conuenire debeant. Vnde non erunt alia differentia præter enumeratas à Porphyrio.

Et præterea: Nam cum propria passio nascatur ex essentia, & ibi sit in radice, si quam differentiam facit ad illam specificam est reducenda & non propriam rationem differentia constituet. Præterea: Nam Porphyrius cum agit de differentia communi, & propria solum has differentias constituit inter indiuidua eiusdem speciei, quia solum agit de differentia, quæ potest esse in his quæ conueniunt in aliquo vniuoco. Et cum indiuidua eiusdem speciei non conueniant in ratione specifica, solum restabat differentia penes accidentia individualia: sed hæc non sunt nisi propria & communia: ergo propria passio non constituit specialem differentiam. Et si dicas, contra: Nam equus & homo differunt per albedinem, & tamen non sunt indiuidua eiusdem speciei: ergo falsum est dicere, quod differentia communis debet assignari inter indiuidua eiusdem

speciei: quoniam etiam possunt accidenti inseparabili differre, vt per cicatricem, & per oculorum, colorem diuersum.

Et confirmatur hoc argumentum: Nam Petrus differt à se ipso, & differentia communi, vt si modo stet, & postea non: & etiam differt differentia propria, vt si modo habeat cicatricem, & tamen illam antea non habebat. Constat autem, Petrum utroque tempore non esse indiuiduum alterius rationis: ergo ista differentia non constituit differentiam inter indiuidua eiusdem speciei.

Ad hoc argumentum respondet aliqui, quod quando est alia ratio differendi inter ea, quæ habent accidentia communia, & propria, hæc accidentia in illis non habent rationem differentiarum, quia accidens commune, & accidens proprium rationem differentia habent, cum considerantur in rebus, quæ alias non differebant in aliquo essentiali, quia rationem differentia habent, quatenus conuenientia distinguuntur. Cum vero alias iam differebant maiori differentia, non censentur differentia. Sed hæc solutio non mihi placet, quia Petrus etiam si habeat cicatricem sine dubio differt à Paulo, qui non habet cicatricem per albedinem, qua caret Paulus. Et ideo respondetur quod albedo in illis est differentia communis, quia sunt indiuidua generis: & in quantum hæc animalia sunt particularia, scilicet non differunt specie: & hoc sufficit.

Ad confirmationem respondetur, quod cum dicimus facere differentiam inter indiuidua eiusdem speciei, intelligendum est, vel inter vnum indiuiduum eiusdem speciei secundum diuersos status consideratum: quia quantum ad hoc ita se habet, ac si esset à se distinctum. Præterea probatur hæc tertia sententia: Nam si passio esset verè differentia, aut esset separabilis, aut inseparabilis, sed neutrum habet: ergo, Consequenter est nota ex doctrina Porphyrii, qui vniuersaliter diuidit differentiam in separabilem, & inseparabilem. Maior probatur, quia separabile, & inseparabile repugnat respectu eiusdem: ergo alterum illorum differentia competere debet. Minor probatur, quod non sit separabilis: quia propria passio habet connexionem necessariam, cum essentia, cum ab illa profluat, & ita per naturam ab illa diuidi nequit. Quoniam qui dicunt diuina potentia separari posse propriam passionem, non hoc de omnibus concedunt, sed de illis solum, quæ realiter ab essentia distinguuntur. Quod non vero sit inseparabilis, patet: quia omnis differentia inseparabilis, aut est per se, aut per accidens, vt constat ex Porphyrio, sed non est per se, quia differentia per se constituit essentiam: nec per accidens, quia differunt a per accidens suscipit magis, & minus: sed propria passio non suscipit magis & minus: ergo.

Præ-

Præterea: Nam Porphyrius differentiam propriam semper distinguit contra propriam passionem: ergo propria passio non est differentia propria. Probatur antecedens. Nam semper ponit exempla de accidenti quinti prædicabilis, propria vero passio ad quantum pertinet. Et certè maximum mihi argumentum est in sententia Porphyriana hanc nostram sententiam esse suscipiendam ex eo, quod cum propriarum passionum exempla sint, ita patentia, si propria passio esset differentia propria, Porphyrius illius meminisset, cum esset potiori iure differentia propria, quam aquilum, vel huiusmodi. Nec existimandum est, hæc differentiam esse prætermisissam à Porphyrio, nec egisse de omnibus differentijs, quandoquidem ita fuit accuratissimus in tradendis varijs rerum differentijs.

Præterea: Nam teste Boetio in hoc cap. differentia communis & propria sunt quibus indiuidua differunt, propriissima vere quibus species & genera differunt. Et ita vocat differentiam communem, & propriam differentias indiuiduorum, & propriissimam differentiam generum & specierum. Sed per propriam passionem nec genera nec species differunt, cum per illam non constituentur nec determinantur: nec etiam indiuidua eiusdem speciei, quia omnibus conuenit: ergo nec est propriissima nec communis, nec propria, sed reducitur ad propriissimam, vt effectus illius, qui arguitur & infert propriissimam distinctionem; licet ratione inseparabilitatis possit reduci ad propriam.

Dissoluantur argumenta.

Ad primum.

Ad primum argumentum, contra hanc tertiam opinionem respondetur: Porphyrius ibi accipere disciplinæ susceptuum pro radice illius susceptibilitatis disciplinæ, quæ est veritas & propriissima differentia, & est gradus vitæ, à quo nascitur intellectus. Et si quandoque inter graues autores accipiatur propria passio pro differentia, explicandum est ratione radices & principij, quia cum passiones nobis sint notiores, accipiuntur sæpe pro veris differentijs nobis non ita notis, & sæpissime ignorantis.

Ad secundum.

Ad secundum respondetur. Quod propria passio, nec est differentia, nec facit differre, vt hic accipitur differentia, licet reducatur ad aliquam differentiam. Non enim est differentia propriissima; quia non facit differentiam essentialem, nec propriam & communem, quia teste Boetio hæc sunt differentia, quibus indiuidua eiusdem speciei inter se differunt. Constat autem per propriam passionem non differre eiusdem speciei indiuidua:

Vnde nec est differentia: quia non dat tale esse, & facit taliter differre, vt possit determinari illud differre aliquo horum modorum faciendi differre: sed dat quoddam esse natum ex vltima differentia, & ita facit differre tali modo, quod reducitur ad modum faciendi differre illius causæ, scilicet, vltimæ & propriissimæ differentia, & facit differre per quandam reductionem: & ita habet quod sit differentia per reductionem, & non per se: quia modus ille, quo differre facit, non est accidentaliter quinti prædicabilis, nec essentialis, sed reductiuè: & ita est differentia reductiuè. Et homo quidem differt à brutis per risibile, sed imperfecto modo; & ita reducitur hæc differentia ad propriissimam, quæ simpliciter facit illum differre: sicut anima rationalis non constituit in prædicamento nouam speciem substantia; nec est in noua specie substantia, quia habet esse per se imperfectum; sed reducitur ad speciem hominis, cuius est forma; ita risibile non constituit speciem vel modum differentia, etiam si alio modo faciat differre, sed reducitur ad substantialem differentiam, & propriissimam, quia non dat simpliciter esse essentialis, sed reducitur ad illud esse suum esse, vt quod illius, nec potest reduci ad alias differentias, ita propriè, nisi forte ad propriam rationem inseparabilitatis. Et per hoc patet ad reliquas confirmationes.

Ad secundam opinionem iam dictam est, Ad. 2. punctum non esse possibilem aliam differentiam, quæ sub his non contineatur, vel ad has non reducatur.

Quantum attinet ad secundam questionis punctum, vttrum principium indiuiduationis sit aliqua dictarum differentiarum, dicunt quidam indiuiduationis principium non esse differentiam communem, cum vere sit inseparabile, nec propriissimam; cum non constituat essentiam; sed esse differentiam propriam; quia licet non sit accidens habet rationem accidentis, quantum ad cognosci, in quantum est aliquid extra essentiam rei: & ita cum sit inseparabile erit propria differentia. Bene enim potest delumi prædicatio differentia communis, & propria ab aliquo substantiali.

Sed respondetur, quod principium indiuiduationis, non est differentia logica. Probatur: nam differentia logica essentialiter est vniuersalis, vt supra visum fuit, sed principium indiuiduationis est singulare: ergo non est differentia logica, & ita nec communis nec propria, nec propriissima.

Dico secundo, quod nec est differentia metaphoricè, quia est hæc materia in genere cau-

la mate.

se materialis. Et hæc forma in genere cause formalis: & ita non est differentia aliquo modo loquendo in substantijs, sed reducitur ad differentiam propriam, quia habet quandam modum propriæ differentie, in quantum prædicatur inseparabiliter. testatur Toletus hic, & idem est dicendum de principio indiuiduationis accidentis; Nam iste ordo ad hoc subiectum cum prædicatur de albedine ad propriam etiam reducitur.

Quod si inquiras de quantitate, ad quam differentiam spectabit, si sit propria passio corporis, ut propria passio iam dictum est, ad quod referatur. Si vero consideretur, ut bicubita, vel tricubita, est communis vel propria differentia; Nam si illa bicubita quantitas sit in separabilis, erit propria, si separabilis erit communis, de Petro autem iuene, & sene, quid dicam cum iam hæc difficultas senuerit.

QUESTIO XXIII.

Utrum hæc definitio, differentia est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quale essenziale conueniat etiã differentijs ultimis.

IN hac quaestione quæ in hac materia celeberrima est, duplex difficultas occurrit. Prima quam quaestio mouet. Secunda quid Porphyrius senserit. Et ita duo erunt disputanda, & quid rei veritas habeat: & quid senserit Porphyrius, licet de hoc ultimo non sit æquum multum nos esse sollicitos, & ita breuiter pertranseam. Quidam dixerunt hanc definitionem etiam differentijs atomis conuenire, quia rationale prædicatur de pluribus differentibus specie: nam prædicatur de Petro, & Paulo, qui specie differunt, non inter se sed ab alijs, scilicet, ab equo, & leone. Hanc autem subtilitatem nimis grossam cæleo: quia de illis ipsis, de quibus prædicatur dicitur, quod specie differant. Falsum autem est, quod Petrus & Ioannes differat specie, cum sint eisdem speciei. Et patet hoc per expositionem verbi, differt, nam sic exponitur, Petrus & Ioannes differunt specie, Petrus est aliquid speciei, & Ioannes similiter, & Petrus non est eiudem speciei, cuius est Ioannes, quod aperte est falsum. Quobrem relinquatur hæc opinio tam subtilis cum nos disputemus quaestione in hoc sensu, an prædicari de pluribus, quæ inter se differunt specie conueniat omni differentie, etiam atomæ, & communi loquendi modo sit receptissimum, Petrus

& Paulum non differre specie. Alij tenuerunt eandem conclusionem, sed ratione diuersa, quod illa definitio conuenit omni differentie, etiam ultimæ. Nam ultimæ differentie in quantum differentia est, non repugnat prædicari de pluribus specie differentibus. Et hæc sententia antiquissima, ut tradit Toletus, & de differentia, nam fuit tamblitici, illamque secutus est. A uicena cap. de communitatibus, quam etiam illustrem fecit doctissimus dominus Caietanus in hisce reponibus multi sequuntur. Nec displicet Caietani sententia Toletus ubi supra, Magister Soroca. de differentia in eam contentit.

Et si dicas, quomodo modo potest hæc definitio atomis differentijs competere cum ipse solus unius speciei sint constitutiui: nam rationale hominis solum constituit, dicit Caietanus quod si differentia atomæ secundum propriam rationem differentie consideretur, v.g. consideretur rationale, qua ratione est differentia, prædicabilis, est de pluribus specie differentibus, per non repugnantia. Hoc enim illi non repugnat, ut differentia est, alias omni repugnet differentie, & constat non ita se habere, si quidem differentia subalterna prædicatur de pluribus specie differentibus. Quod si repugnat ultimæ differentie, rationali v.g. prædicari, hoc habet, non quatenus est differentia, sed quatenus atomæ est, nam in atomæ differentia duo considerare possumus, & quod sit differentia, & quod sit ultima differentia, & constitutiua solus ultimæ speciei. Si consideretur in ratione atomæ, non potest prædicari de pluribus speciebus: sed illi repugnat hoc quia, ut atomæ est, non dicit ad plures species ordinem. Si vero in ratione differentie consideretur prædicabile esse de pluribus speciebus, non illi repugnat, sed quantum est ex parte illius in quantum differentia est, prædicari potest, de pluribus speciebus, quia hoc illi non repugnat hæc ratione. Quod si de facto non prædicatur, hoc habet ratione adiuncti, scilicet, ratione atomæ, ut ita dixerim. Sic exemplum: in celo, qua ratione quantum est non repugnat diuidi in partes quantas, licet illi repugnet diuisio ratione incorruptibilitatis. Si consideretur namque qua ratione quantum est diuidi potest si vero consideretur ratione incorruptibilitatis, diuidi repugnat. Sicut & minimum naturale similiter, qua ratione quantum est diuidi potest. Si vero consideretur, ut minimum est, non potest diuidi ratione formæ: & ita diuisibilitas conuenit illi per non repugnantia quatenus est quantum, quia ex sua radice diuidi poterat. Quod si illi repugnat diuisio ratione formæ minimi repugnat, quæ in minori saluari nequit quantitate. Hæc opinio sic explicata probatur. Et sit primus arg. Nam Porphyrius sic tradidit id, in quo consistit essentia: Terrij prædicabilis, ut est in uersale, & prædicabile, sed nihil aliud docuit, quæ quod differentia est, quæ

prædicatur de pluribus specie differentibus in quale: ergo hoc est essentia illius, quod pertinet ad hoc prædicabile, sed differentia atomæ secundum omnes pertinet ad hoc prædicabile: ergo illius essentia est prædicari de pluribus specie differentibus in quale: ergo illa definitio conuenit omni differentie, etiam atomæ. Maior huius discursus satis aperta est. Nam cum tradiderit omnium prædicabilium essentiam, etiam certum est hanc tradidisse, præcipue cum in toto hoc capite. Hic fuerit scopus, & finis quid sit differentia, ut constituit rationem prædicabilis huius docere. Illa minor patet, quia reliquæ omnes definitiones non ita explicant essentiam prædicabilis, sicut ista, sed dantur per fundamenta, quod differentia atomæ ad hoc prædicabile pertineat, nemo dubitabit, cum simpliciter sit differentia, & in uersalis, & speciei constitutiua, atque diuisiua generis.

Secundo: Differentie atomæ in quantum differentia est non repugnat prædicari de pluribus differentibus specie in quale: ergo hæc definitio conuenit illi in quantum differentia est, per non repugnantiam. Antecedens patet: Nam si repugnet in quantum differentia est prædicari taliter: ergo omni differentie in quantum talis repugnet, & sic nulli competeret, quod patet esse falsum in subalterna. Et confirmatur hoc argumentum: Nam si differentia atomæ solum intelligeretur, ut differentia & non ut atomæ non repugnet illi prædicari de pluribus specie differentibus: ergo repugnantia solum illi ratione atomæ, ut ita dicam conuenit, & non quatenus differentia est: ergo illi non repugnat quatenus differentia, sed quatenus atomæ. Antecedens patet: quia intelligitur tunc, ut quid non habens aliquam conditionem coarctantem ratione differentie: ergo intelligitur ut quid, cui potest competere omnis differentie proprietates saltem per non repugnantiam.

Tertium: Nam quod res per non repugnantiam diffiniuntur usitatissimum est apud probatos autores. Quinimo quod definitiones non nisi hoc modo competere possint apertissimum est. Minimum enim naturale, & quantitas cæli diuisibilia sunt, non possunt cum illis nequit diuisio competere: ergo per non repugnantiam conuenit illi diuisibilitas in infinitum: quia quantum est ex parte quantitatis, non repugnat diuidi in infinitum, licet ex parte formæ repugnet diuisio: ergo definitio supradicta per non repugnantiam conueniet differentie atomæ, siquidem eadem est ratio. Et confirmatur hoc argumentum: Nam illa ratio ultimæ differentie, ut sic, est extra differentie rationem in sua

tota latitudine: nam atomæ esse omnino est extra differentie rationem, sicut minimum esse extra rationem quantitatis: ergo si ratione illius atomæ non conuenit prædicari de pluribus speciebus, non tollitur quin differentia ipsa, ut sic, possit prædicari in quantum differentia: quia ut sic, illi non repugnat, sed aliunde, sicut quanto cælesti repugnat diuisibilitas ratione formæ cæli, non ratione formæ quantitatis: & ita per non repugnantiam ex parte formæ quantitatis diuisibilitas in infinitum illi conuenit: ergo, &c.

Prima conclusio: Impossibile indico supradictam definitionem conuenire posse vltimo modo differentie atomæ, quod pace tantorum virorum oppositum qui tenent dixerim. Et probatur primo: Nam prædicari de pluribus specie differentibus conuenit differentie ultimæ in quantum ultima est, vel in quantum differentia, vel ratione vtriusque: sed nullo modo ex dictis conuenit: ergo non conuenit illi prædicari de pluribus specie differentibus. Quod non conueniat ut ultima differentia est, etiam contrarium sentientes habent. Et probatur: Quia ut ultima est solum vni speciei conuenit, illiusque est constitutiua, & implicat plures species constitutive vel pluribus conuenire speciebus: ergo implicat de pluribus speciebus prædicari, etiam per non repugnantiam. Quod non conueniat hoc in quantum differentia est, probatur: quia in quantum differentia abstractit ab hoc quod est prædicari de pluribus differentibus numero, vel specie: alias si non abstractit ab his, sequitur, quod etiam differentia possit ita definiri, ut sit prædicabilis de pluribus differentibus specie in quale, & de pluribus differentibus numero in quale: quia vtrumque in sua ratione includit. Quo quid absurdius? Dices solum illi competere in quantum differentia est prædicari de pluribus speciebus in quale. Contra: Nam ratio differentie subalterne non est ratio differentie in communi, ut abstractit ab illa: ergo neque definitio differentie subalterne est definitio differentie in communi. Consequentia est nota, & probatur antecedens: Nam ratio differentie subalterne addit supra rationem differentie subalterne (ut ita dicam) sed ratione istius conuenit prædicari de pluribus speciebus: ergo non ratione differentie, ut sic, ut differentia est, est prædicabilis constitutiua: ergo ut differentia est, non prædicatur de pluribus speciebus in quale. Neque itidem conuenit ratione vtriusque, quia illæ duæ rationes simul non possunt dare illam prædicabilitatem, cum importent rationem differentie determinatam ad vltimam differentiam, quæ ut sic implicat prædicari

1. Conc.

subalterne. Et si dicas cum Caietan. quod ratio atomæ est extra rationem differentiæ, & conditio extranea illi, & sic non debuit per illam definiri, neque debet tollere rationem differentiæ, contra: nam etiam esse subalternam est conditio extra rationem differentiæ, ita quod illam actu non includit neque illam in sua ratione postulat: ergo, si quia esse ultimam, quæ est ratio extrinseca differentiæ non potest definiri per illam, & per prædicari de pluribus numero differentibus, eadem ratione non potuit definiri per prædicari de pluribus specie differentibus, cum etiam hoc sit illi extraneum ad hunc sensum, quod non includit actu in sua ratione.

Secundo probatur: Nam differentia, ut est prædicabile, necessario habet aliquem ordinem ad inferiora, vel ergo differentia quatenus constituit hoc tertium prædicabile, dicit ordinem ad plures species, de quibus in quale quid prædicatur, vel non. Si hoc secundum: ergo mala est illa definitio, quandoquidem illa definitio importat ordinem ad plures species, & sic non conueniret rei definitæ, quæ talem ordinem non dicit. Si primum: ergo omnis differentia dicit ordinem essentialem ad plures species, de quibus potest prædicari, atque adeo ultima, quæ proprie habet rationem differentiæ. Patet hæc consequentia: quia ubi inuenitur res aliqua, ibi inuenitur tota sua essentia, & quidditas. Tum, quia quod est de essentia superioris potest conuenire inferiori ex propria ratione, cum impossibile sit aliquid essentialiter & postitive conuenire superiori, & repugnare inferiori: ergo si essentia differentiæ, ut sic, est dicere ordinem ad plures species, de quibus prædicari possit, id etiam erit de ratione inferioris differentiæ, & ita erit de ratione differentiæ atomæ, ut atomæ differentia est.

Tertio: Nam si quia non repugnat differentiæ in communi, ut differentia est, prædicari de pluribus speciebus in quale hoc illi per non repugnantiam conuenit, & est sua definitio, sequitur, quod etiam sit sua definitio prædicari de pluribus numero differentibus in quale: quia hoc illi non repugnat in quantum differentia. Quinimo sequitur, quod hæc sit definitio animalis, viuens, sensibile, rationale: quia hoc non repugnat illi, in quantum animal est, siquidem in aliqua specie illius conuenit. Imo sequitur, quod hæc sit definitio equi, est animal rationale, quia hoc illi non repugnat in quantum animal, licet repugnet ratione humilitatis. Quinimo sequitur, quod homo albus sit congregatiuus visus, quia licet hoc illi repugnat

quatenus albus est, non repugnat quatenus homo, quin potius illi, potest conuenire, quæ omnia sunt indicibilia.

Quarto: Nam si de ratione differentiæ esset quod non repugnet illi prædicari de pluribus speciebus in quale, essentialiter, impossibile esset, quod ratio talis differentiæ conungeretur cum aliqua re, ratione cuius repugneret illi de pluribus differentibus specie prædicari. Sicut si ratio animalis est esse sensibile, impossibile est aliquid addi animali, ratione cuius repugnet illi esse sensibile; ergo in proposito cum differentia hoc ipso, quod est ultima repugnet prædicari de pluribus speciebus, aperte conuenit illam non repugnantiam; non esse de ratione differentiæ, siquidem coniungitur cum aliquo, ratione cuius illi talis prædicabilitas repugnat.

Dices, quod differentia ultima habet duo, & esse differentiam, & esse ultimam, & prædicari de pluribus speciebus repugnare illi, quia ratione est ultima, non qua ratione est differentia. Sed contra hanc solutionem est argumentum factum. Et præterea, quia hæc ratione etiam posset dici, quod animal rationale est prædicabile de pluribus differentibus specie; quia licet hoc repugnet ei, quatenus tale animal est, scilicet, rationale non tamen repugnat illi, quatenus animal est. Constat autem illam loquutionem esse absurdissimam; nam quod ratione ultimæ differentiæ repugnat absolute repugnat: ergo si ultimæ differentiæ, quia ultima est repugnat prædicari de pluribus speciebus, absolute repugnat.

Quinto: Nam differentia est rationis relatiuum: ergo sua essentia non est prædicari per non repugnantiam, sed postive referri ad suum correlatiuum. Consequentia est euidentis, cum hæc sit essentia relatiui, & nullum relatiuum per non repugnantiam refertur, sed actu ad suum correlatiuum refertur; ergo differentia ultima, siquidem habet essentiam relationis differentiæ actu debet referri ad suas species, quæ sunt eius correlatiuum; sed non refertur actu ad plures species differentia ultima, scilicet, rationale: ergo nec est prædicabile de pluribus speciebus. Minor probatur: nam ad quas species refertur rationale, actu non sunt dabiles profecto illæ species, etiam si detur fingendi licentia. Explicatur magis hæc ratio. Si hæc differentia ultima habet essentiam differentiæ, actu debet illam habere; sed essentia differentiæ est respicere plures species, ut prædicabile in quale per vos, sed hæc ultima differentia non respicit plures species: ergo non est prædicabile de pluribus speciebus.

Dices, quod respicit per non repugnantiam

quia

quia quantum est ex parte sua non repugnabat illi eas respicere actu, verum ratione adiuncti non respicit. Contra, Hæc essentia huius differentiæ in quantum differentia, est relatiua: ergo actu conuenit illi hæc essentia ergo diffinitio essentia relationis, quod est respicere aliud: ergo actu respicit aliud correlatiuum, quia hæc est essentia relatiui. Tunc ultra; Vel illud aliud sunt plura indiuidua, vel plures species: si sunt plures species: ergo actu refertur ad plures species: ergo rationale actu, ut differentia est, refert ad plures species. Et datum quæ sunt istæ, refertur ad hominem & equum. Quo quid stultius dici potest; ergo, &c. Explicatur magis hoc & probatur, & fit.

Sextum argumentum: Si ultima differentia, verbi gratia, rationale, quatenus differentia est, conuenit illi prædicari de pluribus speciebus: ergo rationale quatenus differentia, est in pluribus speciebus: quia non potest aliquid de aliquo prædicari quin sit in illo: sed rationale non est in pluribus speciebus, quia cum sit vnus constitutiua solum, non potest in multis esse: ergo nec in quantum differentia est prædicabilis de pluribus speciebus. Sed illa minor probatur: quia licet animal sit in pluribus speciebus, animal rationale non item; ergo licet differentia sit in pluribus speciebus, differentia ultima non erit in pluribus.

Dices, quod probat hoc argumentum, quod rationale quatenus differentia ultima, non est in pluribus speciebus, sed non quatenus differentia. Sed contra: Nam vel loquimur de differentia atomæ, quando dicimus esse prædicabilem de pluribus speciebus secundum quod dicit rationem differentiæ, & rationem atomæ simul, vel solum secundum quod dicit rationem differentiæ, abstrahendo rationem differentiæ a ratione atomæ. Si hoc secundo modo loquimur, est dicere, quod differentia, ut sic, est prædicabilis de pluribus speciebus. Et licet esset prædicabilis, non includitur hoc in sua essentia, quia abstrahit a prædicari de pluribus speciebus, & de pluribus numero differentibus. Sicut licet hæc sit vera animal est rationale, sed rationale non est de animalis essentia, vel loquimur de differentia atomæ, & de ratione differentiæ, ut est in atomæ, & sic impossibile est quod sit prædicabilis de pluribus speciebus, cum non sit in illis. Præterea, quando ratio differentiæ atomæ abstrahitur non abstrahitur a pluribus speciebus, nec potest abstrahi: ergo nec de illis potest prædicari, ergo repugnat illis talis prædicatio. Probatur consequentia: quia nihil prædicari potest, de quo non est abstrahibile, quia non erit in illo, & sic nec poterit prædicari.

Præterea octauo: Nam licet aliquis actus

possit alicui per non repugnantiam competere, sicut diuisibilitas minimi & cæli quantitati, verum essentia rei est impossibile, sicut nec diffinitio, quod conueniat per non repugnantiam, cum essentia sit rei intima, & diffinitio conueniat in primo modo perfectitatis: ergo ex necessitate debent postive competere. Unde miror, quomodo iste error tantum percubuerit viresque sumperit, & toties in scholis defendatur.

Secunda conclusio; Supradicta diffinitio, tantum est diffinitio differentiarum subalternarum. Hæc est communior sententia, & ita illam docet Scotus. q. 17. vniuersalium, Ioannes Angelicus, & Mauri. q. 4. Albertus tractatu. 1. logica. Simplicius tractatu. 7. antepædicæ. regula. 2. Iouani. c. de specie & ibi Burleus, Mercardus Cante, Villalpandus, Fonseca libr. 1. capite 5. Hanc conclusionem aliqui probant, quia differentia ultima non est verè differentia, & ita non diffinitur, sed diffinitur differentia subalterna, quæ verè est differentia, quia relinquit rem ulterius contrahibilem. Sed hæc ratio est nulla, quia differentia atomæ propriè simè est differentia, cum perfectiori modo diuidat genus & constituat speciem; nam illam constituit in ultima actualitate essentiali, & dat nobilissimum gradum essendi essentiali. Alij dicunt, hanc diffinitionem solum differentijs genericis competere, quia specificas atomas Porphyrius non cognouit, quæ sunt difficiles cognitu. Sed hæc etiam ratio non multum vrget: nam licet illas omnes in particulari diffinitur & cognoscatur: difficillimum sit; sed cognoscere rationem differentiæ atomæ in communi, & illam diffinitur non est multum difficile, cum possit hoc fieri vnus differentiæ atomæ natura cognita, ex qua ratio communis logica ad omnes alias sumi potest. Unde ratio potissima est, quare ibi sit diffinitio differentia subalterna solum, quia hæc diffinitio solum illi conuenit. Quare autem Porphyrius hoc voluerit, non volo inquirere, quia nihil est utilitatis in hac perscrutatione. Dicunt aliqui quod si velimus diffinitionem tradere, quod omni differentiæ conueniat possumus ita diffinitur; differentia est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie vel numero. Et iste modus diffiniendi per disunctionem communis est Aristoteli, & Porphyrio. Nam Aristoteles diffiniuit propositionem, quæ significat verum vel falsum. Et Porphyrius accidens, quod potest adesse vel abesse &c. Sed ut inferius videbimus, melius diffinitur quadam diffinitione omni differentiæ competenti, scilicet, differentia est, quæ prædicatur de pluribus in quale essentiali.

Y 3

Diffini.

6. Arg.

7. Arg.

7. Arg.

Diffinitio verò, quæ conuenit atomæ differētiæ est quæ prædicatur de pluribus differentiibus numero in quale essentialē.

Disoluntur argumenta.

Ad primum.

Ad primum respondetur, satis imperfectè tradidisse, diffinitiones omnium differentiarum: verum ex dictis ab illo in hoc capite optime posse colligi, quæ sit differentiarum ratio, nimirum, quod sit vniuersale prædicabile de pluribus in quale essentialē, abstrahendo ab hoc, quod est prædicari de pluribus numero, vel specie differentiibus, & dicendo hoc ipsum suæ satisfecisse intentioni.

Ad secundum.

Ad secundum respondetur, quod si differentia atomæ in quantum differentia est, accipiatur sic, quod sumatur ratio differentiarum coniuncta atomæ differentiarum rationi, repugnat prædicabilitas de pluribus specie differentiibus illi rationi. Sicut ratione hominis coniunctæ individualibus conditionibus repugnat prædicabilitas de pluribus. Si verò sumatur ratio differentiarum abstracta à ratione contrahente & determinante illam ad rationem differentiarum atomæ sic non repugnat illi prædicari de pluribus specie differentiibus; sed nec hoc actu includit in sua ratione, sicut nec animal includit rationale in sua ratione communi, quamuis hoc illi non repugnet. Vnde non sequitur, quod sit diffinitio & ratio differentiarum in communi, sicut nec rationale est ratio animalis in communi.

Ad tertium.

Ad tertium respondetur, quod diffinitio quæri positiuè conuenit quantitati minimi, & quantitati cælesti, quia illæ sunt diuisibiles in semper diuisibilia, seu habent partem extra partem, quæ est ratio quantitatis, quod si actu diuidi non conueniat illis, illud est ratione formæ: actu autem diuidi non est essentia quantitatis, sed quidam actus illi accidentalis. Vnde essentia illis positiuè conuenit, quinimo alio modo, quam positiuè essentiarum nequeunt rebus ipsis competere, cum sint illis tam intimæ. Actus autem, qui non sunt de essentia, bene possunt non realiter competere & positiuè, sed per quandam non repugnantiam. Vnde dixit Diuus Thomas. 1. Physicor. lectio. 9. & 2. de anima, text. 41. Corpus autem naturale est in infinitum diuisibile, at quod diuidi non possit ex penuria contingit idoneorum. Ad confirmationem respondetur, quod ratio atomæ differentiarum est quidam modus differentiarum determinans illam ad rationem talis differentiarum, & non est quid extrinsecum omnino ad differentiam, licet verum sit, quod non constituat aliam speciem differentiarum, ita quod atomæ &

subalterna specie differant: sed sunt modi ipsius accidentales ad rationem huius prædicabilis, licet in ratione atomæ, & subalterna specie differant, non tamen in ratione differentiarum.

Sed contra: ergo est quid accidentalæ ad differentiarum rationem esse atomæ: siquidem non constituit nouam speciem. Respondetur, eodem modo est quid accidentalæ esse subalterna, & ita essentialis ratio huius prædicabilis est prædicari de pluribus in quale essentialē. Et accedit huic rationi, quod illa plura specie, vel numero differant.

QUESTIO XXV.

Vtrum differentia sit vniuersalis per ordinem ad speciem, quam constituit, an per ordinem ad indiuidua.

In hac subtili questione dicunt primi differentiam vniuersalem esse respectu speciei, speciemque esse proprium eius subijcibile. Quatenus est ipsa vniuersalis & prædicabilis. Huic sententiæ fauet Caietanus, Toletus, & Soto capite de differentia dicentes, hoc, prædicabile diffiniendum esse per ordinem ad speciem, respectu cuius est vniuersale. Et probatur ratione hæc sententia primo: Nam rationale in quantum differentia est vniuersale, sed est differentia per ordinem ad speciem, quam constituit: ergo est vniuersale per ordinem ad eandem speciem. Maior probatur: Nam differentia ponitur ab omnibus tertium prædicabile, seu vniuersale: ergo sub illa ratione ponitur debet, nec alia potest in illa considerari, secundum quam vniuersale dicatur. Minor pater: Nam differentia est quæ genus diuidit, & speciem constituit, quinimo speciem constituendo diuidit genus. Et confirmatur hoc argumentum: Nam rationale, verbi gratia, prædicatur immediatè de homine, mediatè verò de indiuiduis: ergo habet rationem vniuersalis respectu hominis. Antecedens probatur: quia idem Petrus est rationalis, quia homo est rationalis, nec enim rationale esset in multis indiuiduis, nisi prius conueniret homini. Consequentia probatur: quia vniuersale & prædicabile constituitur per immediatum ordinem ad ea, de quibus aptum est prædicari. Et cum rationale hominem immediatè respiciat de illoque immediatè prædicatur rationale vniuersale erit per istum ordinem ad hominem, qui est species constituitur ita ab ipso.

1. Arg.

Si dicas

Si dicas, rationale posse comparari dumtaxat cum specie, quam constituit, & sic esse prædicatum immediatum æquale cum illa, & nulla ratione superius: vnde nec vniuersale est respectu illius. Potest etiam comparari ad inferiora indiuidua, & sic habet rationem vniuersalis, & immediatè prædicatur de illis prædicatione vniuersalis, & non mediante homine. Sed contra: Nam in hoc syllogismo, omnis homo est rationalis, Petrus est homo: ergo Petrus est rationalis, probatur rationale de Petro mediante homine: ergo illa prædicatio, Petrus est rationalis, non est immediata prædicatio vniuersalis: ergo prius, ut vniuersale prædicabatur de homine. Dices inesse rei, & primo intentionaliter loquendo conuenire Petro esse rationale mediante homine. Nam hæc causalis est vera, quia homo est rationalis Petrus est rationalis. Tamen secundo intentionaliter loquendo, & in esse vniuersalis immediatè prædicatur rationale de Petro, & Paulo tanquam vniuersale de suis immediatè inferioribus, à quibus est abstractum, nec id conuenit ei mediante aliqua alia prædicatione vniuersali. Sed contra, quia modus prædicandi sequitur modum essendi, & fundatur in illo: ergo si in esse rei Petro conuenit esse rationale mediante homine: ergo in esse prædicabilis, atque adeo illa erit mediata, Petrus est rationalis, illa autem immediata homo est rationalis.

2. Arg.

Secundo: Quia differentia, aut rationale, verbi gratia, primo prædicatur de specie: ergo primo est prædicabilis de illa. Consequentia patet arguendo ab actu ad potentiam, sed prædicabilitas est passio vniuersalis: ergo per ordinem ad speciem est prædicabile, atque adeo vniuersale. Respondetis prædicationem de pluribus esse passionem vniuersalis, non verò prædicabilitatem de vno; cuius modi est prædicabilitas differentiarum respectu speciei, quæ vna solum est. Sed obstat hoc argumentum: nam quando illud vnum est vniuersale prædicabilitas de illo, si sit adæquata est vniuersalis prædicabilitas, sed species est vniuersalis: ergo differentiarum prædicabilitas respectu illius erit vniuersalis. Probatur maior: quia ordo, seu respectus suam speciem sumit à termino, quem respicit: ergo si ordo prædicabilitatis differentiarum respicit speciem sibi æqualem, tanquam aliquid vniuersale ille ordo erit vniuersalis. Dices hunc ordinem vniuersalis non tam specificari à termino, quam à modo respiciendi illum terminum. Vnde licet terminus, qui est species vniuersale sit, quia tamen non respicitur à differentia modo vniuersali tanquam quid inferius, sed tanquam quid æquale & conuertibile cum illo: ideo ille ordo, quem habet differentia ad speciem non est vniuersalis, sed potius non vni-

uersalis. Sed contra: quia eodem genere prædicationis prædicatur rationale de homine, & de singulis indiuiduis, scilicet, prædicatione differentiarum in quale quid; sed hic prædicandi modus est vniuersalis: ergo. Probatur minor: quia prædicatio differentiarum est vniuersalis.

3. Arg.

Tertio: Nam cum prædico differentiam de specie, aut indiuiduis non muto conceptum prædicati: nam rationale sub eodem conceptu prædico de vtrisque: ergo nec variatur modus prædicandi, cum iste non possit variari, nisi variato modo concipiendi rem prædicatam; ergo sicut est vniuersale differentia respectu indiuiduorum, ita etiam est vniuersale respectu speciei; & cum ista se habeant ordine quodam & prius rationale conueniat speciei, quam indiuiduis, ratio vniuersalis indifferentia prius erit respectu speciei, quam indiuiduorum. Et confirmatur: Nam non solum manet idem conceptus in rationali cum prædicatur de homine, & indiuiduis, sed idem conceptus cum eadem intentione, quia non mutatur fundamentum intentionis, cum qua prædicabatur de indiuiduis cum prædicatur de specie; sed cum prædicabatur de indiuiduis habebat intentionem differentiarum: ergo eandem habet respectu speciei: ergo respectu illius est vniuersalis. Et cum ista debeant ordine quodam prædicari, prout rerum fundamenta exigunt & in esse rei prius rationale conueniat homini, quam Petro esse vniuersale prius conueniet rationali respectu hominis, quam respectu Petri. Et confirmatur hoc argumentum: Nam ista prædicatio, homo est rationalis, est alicuius prædicabilis, non nisi tertij: ergo est vniuersalis respectu illius, quandoquidem ad tertium prædicabile pertinet.

4. Arg.

Quartò: Nam si aliqua ratione rationale non esset vniuersale respectu speciei, maximè quia species est vna solum, vniuersale verò secundum intrinsecam rationem suam formalem respicit plura sibi inferiora; sed hæc nulla est ratio: ergo. Probatur minor: Nam hoc ipso, quod respicit speciem sibi adæquatam in illa respicit plura inferiora speciei, quæ ibi vnitè continentur: ergo per respectum ad speciem siquidem ibi respicit plura virtualiter & vnitè erit vniuersalis. Respondetis forsitan licet ex hoc ipso, quod differentia respiciat speciem, respicere inferiora speciei verum constitui vniuersalem per respectum ad inferiora, & non per respectum ad speciem: nam ad rationem vniuersalis requiritur respectus plurium in se. Sed contra: Nam in diffinitione vniuersalis non dicitur, nisi quod sit vnum in multis; sed hæc diffinitio verè saluatur, si sit vnum in multis, siue illa multa sint vnita siue diuisa: nam ad quodlibet illorum, siue ut est in specie, siue

vt est in se erit tunc differentia superior: ergo erit vniuersalis tunc. Et confirmatur hoc argumentum: Nam rationale cum respicit hominem, sibi adæquatum, respicit omnia indiuidua specie, prout sunt vnita & vnum in specie; sed ad quodlibet hominis indiuiduum, vt est in specie rationale est superius: ergo ad multa indiuidua, vt sunt in specie est superior, quinimo ad omnia diuisiue: ergo respectu omnium diuisiue, prout sunt in specie, rationale est superior: & ita verè vniuersalis erit: nam quod respiciat illa, vt vnita, vel vt diuisa parum retulerit.

Quintò: Quod inquirimus, supponit vnum falsum illud nimirum: quod rationale immediatè respiciat hominem, mediatè indiuidua: ergo quæstio nostra non habet locum. Probatur antecedens: Nam tam immediata prædicatio est ista, Petrus est rationalis, sicut ista Petrus est homo: ergo. Probatur antecedens: Nam ideo hæc est immediata, Petrus est homo, quia homo dicit totam essentiam Petri, sed rationale dicit immediatè partem essentiae Petri: ergo respectu Petri est immediata. Nam cum totum nihil sit aliud, quam suæ partes simul sumptæ, si totum immediatè prædicabitur, & partes similiter immediatè prædicabuntur etiam diuisim.

Dicunt alij, hanc quæstionem decidentes differentiam formaliter quidem esse vniuersalem per respectum, quem seruat ad inferiora, vt rationale ad Petrum, & Ioannem, & Franciscum, & sensibile ad nominem & equum & leonem, sed radicaliter in ordine ad speciem. Et probant duabus rationibus. Prima, quia proprium radicaliter est vniuersale respectu speciei: ergo similiter differentia, quia eadem est ratio.

Et secundo, quia ex eo, quod differentia est æqualis speciei, cum species sit communis pluribus, sequitur, quod ipsa radicaliter ex hac adæquatione sit communis pluribus, & quod illa adæquatio sit radix, vnde nascitur in ipsa vniuersalitas.

Alij dicunt, nullo modo, nec per ordinem ad speciem, nec per ordinem ad indiuidua speciei differentiam vniuersale esse, sed per ordinem ad propria indiuidua, scilicet, rationale per ordinem ad hoc rationale, & illud rationale. Et probant hoc argumento: Nam vniuersale dicitur in ordine ad particulare illius vniuersalis, sed non est particulare huius differentiae rationale, verbi gratia, Petrus; ergo nec respectu illius dicitur vniuersalis. Maior clara est ex diffinitione vniuersalis, & patet exemplo: Nam homo non dicitur vniuersalis, bruneli, & iauelli, sed respectu Ioannis & Petri; quia illi non sunt eius particularia, hæc autem maximè.

Minor illa probatur: Nam illud dicitur particulare, quod dicit naturam vniuersalem determinatam, & contractam: sed Petrus non dicit naturam rationalem contractam, sed naturam hominis: ergo non est particulare rationale, sed hominis. Probatur minor: Nam illud dicitur naturam contrahere, quod dicit illam cum quodam modo particulari: sed hoc rationale est huiusmodi, & non homo: ergo. Et secundo probatur illa minor: quia duo vniuersalia, particularia diuersa exposcunt: sed homo & rationale sunt duo vniuersalia specie diuersa: ergo exposcunt singularia diuersa: ergo si Petrus est singulare & particulare hominis, non erit singulare rationale, & quantum homo & rationale solum ratione differant, hoc sufficit, vt habeant diuersa inferiora.

Deciditur quæstio.

Sed pro veritate explicanda sit prima conclusio: Differentia non dicitur formaliter vniuersale per respectum, quem dicit ad speciem. v. g. rationale non dicitur vniuersale per ordinem ad hominem vt sic. Hæc conclusio mihi videtur demonstrata, & tenent illam viri graues D. Tho. in summa logicæ capite. 4. Albertus titulo. 3. capite. 4. Amonius capite de genere. Verso quæstione. 3. notabili primo. Ioanienf. Titelmanus & Iauellus capite de differentia, & illam expressè tenet Porphyrius capite de differentia, diffiniens differentiam, non per prædicari de vna specie, neque in ordine ad vnam speciem solam, sed per prædicari de pluribus speciebus, & in ordine ad plures species. Nam quod dicit de specie subalterna, de atoma etiam dicendum est. Et sicut rationem differentiae subalternæ constituit in ordine ad plures species: ita ratio speciei atomæ est constituenda in ordine ad plura indiuidua. Et probatur ratione. Primo: Nam vniuersale in sua ratione formali, & quidditatiua importat ordinem ad multa: ergo differentia non potest constitui in esse vniuersalis per ordinem ad speciem, sed per ordinem ad inferiora speciei. Maior patet: Nam Arist. libro primo Perihier. diffinit vniuersale lectione. 10. apud Diuū Thomā hoc modo, quod de pluribus aptum est prædicari: ergo per ordinem ad plura diffinitur, & sua quidditas est respicere plura. Consequentia illa probatur: quia species est solum vna; & non plures. Præterea, vniuersale importat essentialem ordinem ad inferiora, sed species non est inferior respectu differentiae: ergo differentia respectu speciei non est vniuersale. Maior patet: Nam vniuersale se extendit ad plura: ergo quodlibet illorum est sibi inferius. Et patet inductiue in omni vniuersali. Minor probatur: quia species æqualis est differentiae: ergo non est illi inferior.

Præte-

Præterea: Natura, quam vniuersale importat debet reperiri partita, & diuisa in inferioribus, & hac ratione dicimus, Deum non esse vniuersale: quia natura diuina non reperitur partita & diuisa in Patre & Filio, & Spiritu sancto essentialiter: sed species respectu differentiae non dicit naturam differentiae partitam, ac diuisam, reperitur verò partita ac diuisa in inferioribus specie: ergo respectu illius est vniuersalis, & non respectu speciei. Præterea: Si respectu speciei differentia est vniuersalis: ergo respectu illius saluatur indifferentia essentialis ratio vniuersalis: ergo respectu illius est vnum in multis, & de multis: sed hoc aperte constat esse falsum, quia ibi non sunt multa, sed solū est vera speciei natura: ergo. Dices, quod ibi sunt plura in virtute, & vnito quodam modo. Sed contra, quia potius natura specifica abstrahit à pluralitate indiuiduorum eius, quia abstrahit à conditionibus indiuiduorum, & omnia indiuidua in specie sunt vnum, & non multa. Vnde dixit Porphyrius illud celebre dictum, quod omnes homines participatione speciei sunt vnus homo.

Præterea probatur conclusio, si respectu speciei differentia est vniuersalis: ergo omni alio circūscripto habet respectu illius essentiam & passionem, quæ consequuntur ad essentiam, sed hoc non: ergo patet minor: quia respectu speciei, vt sic non est prædicabilis de multis, quæ est passio vniuersalis, cum respectu speciei impossibile sit dari plura, si ipsa vt sic intelligatur, quia plura vt dentur debent cognosci, quatenus naturam specificam per materialia principia determinat. Præterea, vt differentia sit vniuersalis, necesse est, quod interueniatur abstractio vniuersalis: sed abstractio, qua differentia abstrahitur ab homine, est vniuersaliter, quæcūque differentia à sua specie non est abstractio vniuersalis: ergo nec differentia per ordinem ad speciem erit vniuersalis. Probatur minor: quia est abstractio formalis solum, cum solum abstrahatur, vt forma, & non vt totum quoddam à sua parte subiectiua.

Et confirmatur hoc argumentum: nam cū abstrahitur rationale ab homine, non abstrahitur, vt à pluribus, quia ibi non extant plura, cum ibi non essent principia determinantia naturam rationalem ad pluralitatem: ergo solum abstrahitur vt forma, & non vt totum vniuersale. Nam quod abstrahitur hac ratione debet abstrahi à pluribus. Si forte dicas, differentiam esse vniuersalem per respectum, quem dicit mediate ad plura quem habet in virtute ex eo quod immediatè respicit speciem; & sic per respectum immediatū ad speciem, qui est causa respectus mediati ad multa, est differentia vniuersalis. Contra: Nam sequeretur, quod genus, animal, verbi gratia, esset species atomæ, quia ex eo quod respicit plures species, respicit plura indiuidua solo numero diffe-

rentia: ergo esset species. Maximè vt dictum est, quia ad hoc quod sit vniuersale respectu speciei erat necesse, quod ille respectus esset ad inferius sibi, quod non ita habet res. Quinimo respectus ille ad speciem, quando differentia illam respicit nascitur ex abstractione ab inferioribus specie, & ita prius est vniuersale ex eo quod respicit inferiora & nostro modo intelligendi respicit postea speciem sibi æqualem: & hoc magis infra explicabitur. Dices cum alijs differentiam esse vniuersalem, quia cum differentia prædicatur de specie, quæ est vniuersale vnum, huiusmodi prædicatio æquiualeat prædicationi de multis: & ita erit prædicatio vniuersalis.

Sed contra, quia dum prædicatur differentia de ipsa specie, species habet rationem subijcibilis: vt autem est subijcibile non continet plura inferiora, sed solum vt est prædicabilis, illa continet. Et præcipue, quia non continet plura, vt plura, sed vt vnum, & sic non potest in ordine ad illam sortiri vniuersalis rationem.

Præterea probatur conclusio: quia ratio vniuersalis de illis immediatè dicitur, à quibus immediatè abstrahitur, & quæ immediatè vnit in aliqua vna ratione, at rationale immediatè abstrahitur ab indiuiduis speciei, & illa immediatè vnit, & non abstrahitur ab specie, nec vnit in aliqua ratione, sed illam constituit: ergo immediatè dicitur de indiuiduis speciei, vt vniuersalis, & ita respectu illorum habet vniuersalis rationem. Et confirmatur hæc ratio & probatur ultimo conclusio: Nam vniuersale in communi constituitur in ordine ad inferiora, & hæc sua essentia inferiora respicere, quibus vnam naturam communem importat: ergo hoc vniuersale constituitur in ordine ad inferiora: rationale ergo non in ordine ad speciem, sed in ordine ad indiuidua constituitur. Consequentia probatur: quia quid quid est de ratione vniuersalis, est de ratione huius vniuersalis, cum includat vniuersalis rationem communem, & illi aliquid addat. Antecedens primum probatur: Nam vniuersale terminum habet in ordine ad quod suam habeat essentiam: ergo vel ille terminus est æqualis, & hoc non, alias nõ esset respectu illius vniuersale, vel inferior, vel habeo intentum, quod constituitur in ordine ad inferius: nam superiorem terminum habere non potest. Et quamuis ille terminus nõ sit id de quo vniuersale affirmatur, est tamen id ad quod refertur, vt de genere supradictum est.

Secunda conclusio: Differentia non est radicaliter vniuersale in ordine ad speciem. Probatur conclusio hæc, quæ contra multos est Doctores nescioque qua sunt ducti ratione. Nam vel loquimur de radice proxima, vel remota vniuersalitatatis: Sed radix proxima vniuersalitatatis differentiae nihil est aliud, quam esse abstractum à suis inferioribus, vel esse cognitum, vel saltim

comparatum esse. Modo enim in omni loquor opinione: sed hoc non habet ex respectu ad speciem, ut constat, sed per operationem intellectus: nec respectus ad speciem est fundamentum remotum: quia hoc nihil aliud est, quam unitas formalis, quam seruat in suis inferioribus, in quibus reperitur secundum eandem rationem fundamentalem: ergo. Præterea: Nam quando differentia respicit speciem, ut aliquid sibi æquale iam est facta vniuersalis per actionem intellectus, saltem fundamentaliter proximè: ergo nō habet tanquam ex radice esse vniuersale ad speciem respectu. Consequentia est euidens, & antecedens probatur: Nam impossibile est quod sit differentia æqualis speciei, quin sit vniuersale: quia species vniuersalis est tunc, & de multis prædicabilis. Præterea: Nam respectus quem habet ad speciem est respectus rationis: ergo sibi tributus ab intellectu, non ut est hæc rationalitas, & particularis: ergo ut est vniuersalis, & æquata ipsi speciei, & est tunc respectus tertij prædicati, ut nimirum, quod est affirmabile de specie, ut de sibi æquali, cuius differentia forma est.

3. Concl.

Tertia cōclusio: Inferiora differentie non sunt ista, & illa differentia, verbi gratia, inferiora rationalis non sunt hoc rationale, & illud rationale: & inferiora sensibilis nō sunt hoc & illud sensibile, sed sunt, verbi gratia, inferiora rationalis Petrus, & Ioannes, & cætera indiuidua naturæ humanæ, & inferiora sensibilis, homo & equus, & cætera species animalis. Probatur: Nam hoc rationale, & Petrus sunt inferiora veluti specifica. Sed hic non loquimur de prædicatione specifica, sed de prædicabilitate differentie: ergo nō sunt illa, sed ista. Explicatur hoc à simili: Inferiora risibilis non sunt hoc risibile, aut illud, quia ista sunt inferiora speciei risibilis, secundum quod dicit naturam quandam specificam, sed sunt Petrus, Ioannes, & cætera, qui sunt inferiora subiecta proprii ipsius, ad quorum naturam specificam consequitur: ergo differentie inferiora erunt inferiora speciei ipsius: quoniam habent naturam specificam per ipsam differentiam constitutam. Nam cū hic loquamur de prædicatione differentie, sumere debemus pro inferioribus illius illa inferiora, quæ habent naturam specificam ab ipsa differentia: sicut inferiora generis cōstitutiuia illius non sunt hoc, & illud sensibile: sed homo, & equus, in quibus natura generica reperitur determinata ad species, sicut & accidentis inferiora non sunt hoc & illud album, sed Petrus & Ioannes, quibus accidentaliter conuenit album. Et hoc magis patebit in solutione argumentorum. Et hoc nota bene pro intelligenda quidditate differentie tertij prædicabilis. Nam iam ex superiori quæstione habes essentiam eius esse prædicari de pluribus in quale essentiali. Et ex hac quæstione habes iam hæc plura esse illa,

quæ habent naturam specificam constitutam, & distinctam per formam differentialem. Et sic fundamentum remotum huius relationis prædicabilis est unitas formalis multorum, quatenus inter se sunt in forma specifica similes, & dissimiles ab omnibus alijs, in quo differt à proprio, & accidenti. Nam illorum unitas & dissimilitudo non est in esse specifico, sed in esse accidentali, proprio vel communi. Et differt hæc unitas ab unitate generis formali, quæ est fundamentum remotum intentionis generis, ex eo quod in illa conueniunt, ut in natura contrahibili formaliter, & unitas talis naturæ est fundamentum remotum intentionis generis. Ab specie etiā differt hæc unitas: nā speciei unitas est naturæ completa & perfecta, differentie vero est unitas multorum in gradu speciei constitutiuo formaliter.

Dissoluantur argumenta.

Ad primū respondetur, quod rationale, & quælibet alia differentia habet rationem differentie per ordinem ad speciem, quam cōstituit si differentia sumatur metaphysicè pro actu dante vltimum esse specificum, & speciei constitutive. Si vero differentia sumatur pro tertio prædicabili, & vniuersali, non hoc habet in ordine ad speciem, sed in ordine ad inferiora speciei.

Ad confirmationem respondetur, quod differentia ut vniuersale est, prædicatur immediate de indiuiduis, de specie verò non prædicatur ut vniuersale, sic quod habeat rationem vniuersalis respectu speciei. Sed licet differentia vniuersalis prædicetur de specie, non habet hoc in ordine ad illam. Quando verò consideratur in ordine ad speciem tertium prædicatum denominatur: id est, est tertium prædicatum sumptum à differentia, quæ secundum aliam considerationem est 3. prædicabile. Et licet esse rationale prius cōueniat homini, quæ Petro, sed quod rationale habeat rationem vniuersalis, non est in ordine ad hominē, sed in ordine ad Petrum, & Ioannem. Et patet instatia in proprio. Nam esse risibile prius cōuenit homini, quæ Petro: sed quod risibile sit vniuersale non habet in ordine ad hominem, sed in ordine ad inferiora hominis. Esse enim rationale prius conuenit homini quæ Petro: sed quod rationale sit tertium vniuersale non conuenit in ordine ad hominem, cui prius conuenit, sed in ordine ad inferiora hominis, quia ut sit vniuersale non sufficit prius competere, sed competere ut sibi inferiori.

Ad secundum argumentum bene responsum est ibi. Et nota præterea, quod licet differentia cum prædicatur de specie debeat esse vniuersalis, cum prædicatur inquam, ut æqualis speciei, sed non habet rationem vniuersalis per ordinem ad speciem, sed per ordinem ad inferiora. Et ad vlti-

Ad 1.

Ad 2. arg.

vltimam replicam dicitur, quod diuerso prædicationis genere prædicatur de specie, & de indiuiduis. Nam de specie prædicatur, ut prædicatum formale, non vniuersale de indiuiduis vero prædicatur ut vniuersale.

Ad 3. arg.

Ad tertium argumentum respondetur, quod vniuersale est quod prædicatur de specie & de indiuiduis, ceterum non habet rationem vniuersalis in ordine ad speciem, sed in ordine ad indiuidua. Et præterea dico, quod ex eo quod prædicatur de specie accipit intentionem quandam prædicati non vniuersalis respectu illius, respectu vero indiuiduorum est prædicatum vniuersale. Ad primam confirmationem patet ex hac solutione, & similiter patet ad secundam confirmationem ex dictis.

Ad 4. arg.

Ad quartum iam patet ex dictis, quod in specie non sunt plura, ut plura, sed ut vnum, quod erat necessarium, ut esset vniuersale differentia respiciendo ad speciem: præter quam quod prius quam respiciat differentia speciem, ut quid vniuersale, ita hoc habet per respectum ad inferiora. Ad confirmationem respondetur, quod in specie non est pluralitas indiuiduorum actu, quia abstrahit à conditionibus indiuiduantibus.

Ad 5. arg.

Ad quintum respondetur, quod rationale ut differentia est metaphysicè, & quatenus est actus dans esse specificum prius intelligitur conuenire nostro modo intelligendi speciei, quam illius indiuiduis. Qua ratione vero est tertium prædicabile prius dicit respectum ad indiuidua, quin imo in ratione vniuersalis non importat ad speciem ordinem, licet hoc vniuersale tertium possit noster intellectus de specie affirmare, & tunc dicit rationis ordinem ad illam, ut prædicatum tertium, & ut quid vniuersale, qua ratione de specie dicitur. Hæc quæ dicta sunt de differentia cōducunt omnia ad enucleationem quæstionis illius, utrum proprium sit vniuersale per respectum ad speciem, an vero per respectum ad indiuidua speciei.

QVÆSTIO XXVI

Vtrum Differentia atoma, & subalterna specie differant in ratione prædicabilis, seu vniuersalis.

Quæstio hæc idè inuestigatur, ut cognoscamus, an sint duo differentie prædicabilia constituenda. Et videtur pars affirmatiua vera: nam differentia atoma, & subalterna habent diuersos terminos speciei: ergo differunt specie. Con-

1. Arg.

sequentia est euidens, quia cum sint relatiua, & relatiua penes terminos specie diuersos fortiantur diuersitatem specificam atoma, & subalterna differentia erunt diuersæ speciei. Antecedens probatur: Nam terminus differentie atoma sunt plura numero distincta, terminus vero differentie subalterne sunt plura, quæ specie differunt: ergo sunt formaliter distincta in ratione termini: ergo. Probatur antecedens: Nam species differt formaliter specificè à genere, quia terminatur ad plura differentia numero, & genus ad plura differentia specie: ergo hoc fat est ut terminus sit formaliter distinctus.

2. Arg.

Secundum argumentum: Plus differunt differentia atoma, & subalterna, quam duæ differentie atoma, vel duæ subalterne: sed ita differunt numero: ergo illa specie. Probatur cōsequentia: quia inter distinctionem numericam & specificam non est dare medium, nec differentia numerica suscipit magis & minus.

3. Arg.

Tertio sic argumentor: Prædicari de pluribus differentibus specie in quid, & de pluribus differentibus numero in quid, constituit duas species prædicabilium, scilicet, genus & speciem: ergo prædicari de pluribus differentibus numero & specie, in quale, etiam constituet duas species differentie: differunt ergo specie differentia subalterna & atoma. Dices, quod diuersa est ratio: Nam genus & species non differunt specie: quia de pluribus differentibus specie vel numero prædicantur: sed quia supponunt aliquid, in quo differunt, nimirum, quia dicit species totam indiuiduorum essentiam formalem in actu & genus non item, sed partem essentia. Et ita prædicari in quid de pluribus differentibus numero, dicendo totam indiuiduorum essentiam specificam & formalem, specie differt à prædicari de pluribus specie differentibus, dicendo partem essentie specificæ quomodo prædicatur genus. Sed contra: nam quare constituit hæc assignata differentia specificam distinctionem inter genus, & speciem, & non constituit eandem specificam distinctionem prædicari de pluribus speciebus, dando esse determinabile vltius, & de pluribus numero differentibus, dando esse completum, & vltius non determinabile, sed sufficit prædicari ut pars specierum, ut sit distincta species prædicabilis ab specie quæ prædicatur, ut dicens totam indiuiduorum essentiam, quare nō sufficit prædicari de pluribus speciebus, ut actus illarum dans esse vltius determinabile, ut specie differat ab illo actu, qui de pluribus numero differentibus prædicatur, & constituit essentiam nō vltius determinabile formaliter. Nam quæuis semper prædicatur ut pars, sed diuersimodè ut pars completam essentiam constituens, & vltimo determinans, quod facit differentia atoma, vel ut pars constituens essentiam non vltimo

termini

terminatam, sed ulterius contrahibilem. Nam iam presupponit illud predicari de pluribus speciebus, vel de pluribus individuis, in eo quod predicatur diuersitatem aliquam in actuandi modo, quod sufficit ad diuersitatem speciei, maxime cum hæc diuersitas reperiatur in forma, quæ videtur ad speciem referri.

4. Arg.

Quartò: Accidens quarti & quinti predicabilis specie differunt ex eo solum, quod vnum oritur à principijs essentialibus, aliud ab extrinsecis, etiam si vtrique conueniat predicari de pluribus in quale accidentale, & illa diuersitas solum causat hanc diuersitatem specificam: ergo diuersitas, quæ est in differentia atomæ, & subalterna in modo actuandi speciem, quam constituunt, scilicet, relinquendo in illa potentialitatem, vt ulterius formaliter contrahatur, vel non contrahatur sufficit ad diuersificandam speciem differentiam, maxime cū non conueniant in predicabilitate: nam vna de pluribus speciebus, altera de pluribus individuis solum predicantur.

Non dubium est, illum qui diceret specie differre differentiam atomam, & subalternam nihil dicere improbabile, quia nulla ratio euidens est in oppositum, præcipue cum innitatur opposita opinio, vel creditis, vel ad summum probabilibus principijs solū. Et si inferas, ergo plura sunt quæ quinque predicabilia, Caietanus libenter concederet hanc conclusionem capite de specie: verum etiam posset negari, quia differentia in genere vnum predicabile constituit, quia predicabilia penes diuersum predicandi modum ab alijs numerantur. Et hic modus predicandi diuersus est indifferetia in genere: nam predicatur in quale essentialiter, & hoc prius est, quam modi predicandi specierum differentiam, & ita constituit diuersitatem predicabilis ab alijs. Sed ne à cōmuni doctrina discedamus, sit

1. Concl.

Prima conclusio: Differentia atomæ, & subalterna non differunt specie in ratione differentiam quæ est tertium predicabile, nec predicari de pluribus specie differentibus, vel numero constituit duo predicabilia differentiam. Hæc conclusio probatur autoritate Scoti in sua logica, quaestione 17. Ioannis Angeli & Mauric. quaestione 24. & Bruce. & aliorum recentiorum. Præterea probatur ratione, nam tam differentia subalterna quam infima seruant eundem modum essentialiter predicandi, vtraque enim predicatur in quale quid, & per modum alterum qualificantis essentialiter: ergo in ratione predicabilis essentialiter non differunt, & ita non constituunt duo predicabilia. Consequentiā probatur: Nam si specie differrent diuersum modum predicandi seruari deberent. Præterea probatur: Nam genus generalissimum, & medium & infimum eiusdem speciei sunt in ratione predicabilis, etiam si vnu dicat naturam magis contrahibilem, & determi-

nabilem, quam aliud. Nam substantia magis determinabilis est quam viuens, & viuens quam animal, quia hoc est proprius illi accidentale in ratione generis: ergo etiam erunt eiusdem speciei atomæ & subalterna, etiam si hæc non determinet naturam ita complete sicut alia, quia hoc eadem ratione est proprius accidentale ad rationem differentiam. Et explicatur magis hæc ratio, & confirmatur: Nam accidentale est ad generis rationem, prout est primi predicabilis constitutionem esse subalternam, vel non esse: ergo pari ratione erit accidentale ad rationem differentiam, prout constituit tertium predicabile esse atomam vel subalternam. Præterea illud quod accidit rationi differentiam propriissimam non potest aliud predicabile constituere, sed predicari de pluribus numero vel specie differentibus, est huiusmodi: ergo. Maior patet: Nam genus non debet determinari ad species per differentias accidentales. Minor probatur: Nam de ratione differentiam propriissimam solum est predicari de pluribus in quale essentialiter abstrahendo ab hoc, quod est illa plura esse specie, vel numero diuersa: ergo.

2. Concl.

Secunda conclusio: Differentia atomæ & subalterna in ratione differentiam differunt accidentaliter, sicut homo albus, & homo niger, licet si considerentur in ratione atomæ & subalternae sint diuersæ speciei. Exemplum est patentissimum: Homo albus, & homo niger accidentaliter differunt in ratione hominis, si vero considerentur in ratione albi, & nigri, distinctæ sunt speciei. Hæc conclusio quo id primam partem patet: Nam esse atomam & subalternam non est de essentia differentiam tertij predicabilis, sed sunt extra rationem illius: ergo conueniunt illi accidentaliter, nec esse atomam consequitur ad essentiam differentiam, vt sit eius passio, nec similiter esse subalternam. Si vero accipiatur distinctum esse atomam, vel subalternam forsita est propria passio differentiam tertij predicabilis, vel saltem habet esse ad modum illius. Secunda pars conclusionis probatur: Nam in ratione atomæ & subalternae habet distinctas definitiones: sicut homo albus, & niger in ratione albi, & nigri habent distinctas definitiones: ergo sunt distinctæ speciei: quia quæ definitione differunt, specie differre certum est, si definitio proprie sumatur. Antecedens notissimum est, & hæc magis patebunt, dum assignemus argumentorum solutiones.

Dissoluntur argumenta.

Ad primum respondetur, quod differunt accidentaliter, & in hoc accidenti, si vt sic considerentur specie differunt, & natura, sicut supra habitum est; dum de genere sermone instituiamus: quod alia est intentio, à qua denominatur atomæ & subalterna, & alia à qua denomi-

Ad 1. arg.

nominatur

denominatur differentia, sicut alia est forma, à qua denominatur homo albus, & alia à qua denominatur homo: ita est quedam intentio tertij predicabilis constitutiva à qua denominatur sensibile differentia, & alia intentio est à qua denominatur subalterna, & hæc est accidens differentiam ipsius. Et hoc manifestum est, cum ab eadem forma non possit provenire formaliter esse substantiale, & esse accidentale: ergo non potest provenire ab eadem forma essentia differentiam & accidens illius, quod est esse subalternam differentiam. Provenit ergo ab alia forma, cum isti effectus formales esse differentiam, & esse subalternam sint distincti.

Ad 2. arg.

Ad secundum respondetur, quod in ratione atomæ, & subalternae differentiam speciei sunt distinctæ, & in ratione differentiam non item, vnde magis differunt. Et est exemplum patens in homine albo, & nigro. Nam magis differunt homo albus & niger, quam duo homines: sed duo homines numero differunt: ergo plus homo albus & niger, verum est, quia differunt specie in illa ratione.

Ad 3.

Ad tertium respondetur, solutionem ibi datam esse optimam, & communem. Et ad replicam dicitur, quod illa assignata differentia constituit diuersitatem specificam, quod vnum predicatur diuersimodè ab alio, scilicet vt totum, vel vt pars. Differentia vero semper predicatur vt pars qualificans genus essentialiter. Quod vltimo vel non vltimo, qualificet & actuet hoc est illi accidentale: quia hoc pertinet, non ad rationem differentiam, sed ad rationem talis, scilicet, atomæ, vel subalternae, & semper predicatur, vt pars in quale quid de pluribus, quod est differentiam essentialiter.

Ad quartum respondetur, quod accidens ex eo quod dimanat ab essentia rei habet cum illa connexionem maiorem, & ita diuersimodè predicatur de individuis specierum, quam accidens non dimanans à rerum essentia: nam hac de causa alio modo predicari debet: & ita cū sit diuersa connexio cū subiectis, de quibus predicatur est diuersus predicandi modus, & sic diuersum predicabile constituitur. Ego quidem fateor has rationes non esse demonstrationes, sed opinatiuas tantum. Qui oppositum sequi voluerit, non veto.

QVÆSTIO XXVII.

Vtrum differentia predicetur per se de genere.

N

ihil aliud inquirimus, nisi, an ista sit per se, animal est rationale. Et videtur quod sit predicatio per se. Omnis differentia per se alicuius

predicatur per se: sed rationale est differentia per se animalis: ergo predicatur per se de illo. Discursus est legitimus, & minor clara, maior probatur. Nam idem vocatur differentia per se, quia predicatur per se. Et probatur eadem maior secundo, nam differentia per accidens predicatur accidentaliter, & per accidens, vt patet in albedine respectu hominis: ergo differentia predicabitur per se ab opposita ratione.

Deciditur quaestio.

Dico primo: Differentia non predicatur de genere in primo modo dicendi per se. Et probatur: Nam illud predicatur in primo modo dicendi per se, quod est definitio illius, vel pars definitionis: sed differentia non est generis definitio, nec pars definitionis illius: ergo. Maior patet ex Aristot. primo Poster. ca. 4. Sed minor probatur: Nam definitio animalis, verbi gratia, (& idem est de alijs generibus) non est rationale, nec etiam est pars definitionis illius: alias in essentia animalis includeretur, & idem esset de omni alia differentia, & sic omnes differentiam essent de ratione generis, vnde sequeretur, quod homo qui est animal, esset rationale & irrationale, quod est absurdum: ergo. Sequela probatur: quia rationale & irrationale sunt eius differentiam (& sunt rationale loco omnium differentiarum animalium non habentium rationem). Quod autem sit absurdum probatur: quia genus differentias non dicit actu, sed potentia. Item, quia solum de ratione generis est illud, quod in sua definitione explicatur, vt de ratione animalis solum est, quod sit viuens sensibile, & nihil amplius.

3. Concl.

Dico secundo: Differentia non predicatur in secundo modo perfectitatis. Probatur: solum predicantur in secundo modo perfectitatis passiones alicuius de eo, cuius sunt passiones, sed rationale & irrationale, verbi gratia, non sunt passiones animalis: ergo. Probatur minor: Nam sequitur, quod sint vbicumque sit animalis, essentia & sic quod homo sit rationale & irrationale.

Dico tertio: Differentia non predicatur de genere in tertio modo perfectitatis. Probatur: quia tertius modus perfectitatis non est modus predicationis.

Dico quarto: Probabile est, quod predicetur de differentia in quarto modo perfectitatis. Et hoc secundum aliquos, licet mihi probabilius videatur oppositum.

Prima pars probatur: quia est differentia effectus formalis generis, quia differentiam omnes in genere continentur in genere causæ formalis, & rationale est effectus formalis ipsius, vt ait Soto cap. de genere, vel de differentia: nec enim in alia causam formalem reduci possunt. Secun-

Secunda pars probatur. Nam posito animali, non ponuntur omnes eius differentia: ergo non reducuntur in genus, tanquam in causam formalem. Impossibile est enim poni formalem causam, & non poni effectum formalem. Et licet in quarto modo perfectatis differentia de genere prædicaretur, esset tamen accidentalis, & non perpetuæ veritatis: sicut ista est accidentalis, id est, non perpetuæ veritatis, ædificator ædificat. Licet enim quando ædificium fit ab ædificatore fiat, sed non semper fit ædificium, & fit contingenter. ¶ Dico quinto, Differentia prædicatur accidentaliter de genere. Et probatur: nam accidit animali coniungi cum rationali: bene enim potest illius essentia saluari, sine rationalitate, ut patet in equo. Vtrum autem omnes differentia prædicentur per se de genere, vtrum ista sit per se, animal est rationale, vel irrationalis, dicemus infra, capite de genere. Vtrum autem genus per se prædicetur de differentia, supra visum fuit, dum ageremus generis questiones.

Ad argumentum respondetur, quod rationale dicitur per se differentia, non quia prædicetur per se, sed quia ut ait D. Thomas decimo metaphysicæ, determinat & contrahit animal per intrinsecam, & illud ad esse specificum trahit, & non trahit illud, nec determinat ad esse accidentale. Et hac ratione albedo dicitur differentia accidentalis, & non per se animalis. Vide plura lib. 1. Poster. cap. 4.

QVÆSTIO XXVIII.

Vtrum differentia superior essentialiter includatur in inferiori.

1. Arg.

videtur pars affirmatiua vera. Primo quidquid prædicatur de aliquo in abstracto est de essentia illius: sed differentia superior prædicatur hoc modo de inferiori: ergo est de essentia illius. Maior probatur quia abstractum solum dicit, & includit id, quod ad naturam rei pertinet: & ita nihil de illo prædicari potest, nisi sit de illius essentia. Sed minor probatur. Nam Aristoteles 7. Metaphysicæ, cap. 12. dicit, quod sensio est pedalitas: sed sensio est differentia inferior, pedalitas superior: ergo.

2. Arg.

Secundo: Nam rationale secundum suam propriam rationem vel est substantia, vel accidens. Hoc secundum esse non potest, cum sit actus substantialis immediate contrahens rationem substantialem animalis. Est ergo substantia, vel corporea, vel incorporea. Non hoc secundum, quia est differentia contrahens id quod est essentialiter

ter corpus, nempe animal. Et non potest essentialiter corpus determinari per incorporeum: est ergo corporeum aliquid: sed corporeum est differentia determinatiua substantia ad esse corporis, ergo differentia superior includitur in inferiori. Et idem est, etiam si rationale sit aliquid incorporeum, quod potest dici, cum esse rationale sit esse intellectuum cum discursu. Esse autem intellectuum aliquid spirituale est: cum dicat principium operationis eleuate supra materiam. Dico ergo, quod idem est, quia incorporeum est differentia determinans substantiam ad esse substantiarum immaterialium, & clauditur in differentia rationali: ergo.

3. Arg.

Tertium argumentum: Rationale includit essentialiter rationem intellectui: sed hæc est differentia superior communis angelis, & hominibus: ergo iam datur superior differentia, quæ sit de essentia inferioris. Maior probatur, quia rationale formaliter est intellectuum cum discursu. Unde includit duo, & intelligere, & discursum. Sed illa minor probatur: quia angelica differentia est intellectuum: ergo iam includitur in differentia hominis. Aliqui respondent huic argumento, quod intellectuum hominis vel Angeli non contrahitur per aliquas differentias, aut modos illis superadditos, sed se ipso solum, ut est in homine facit illum intellectuum, cum discursu: in Angelis vero facit sine discursu intellectuum esse, quem effectum non facit in homine propter diuersam proportionem, quam habet ad hominem, & ad Angelum, seu ad contrahens rationem intellectui. Nam secundum quod contrahitur in animali dicitur rationem intelligendi, seu rationem cognoscendi dependentem à sensibus: quia omnis nostra cognitio ortum habet à sensibus, secundum verò quod contrahit spiritum dicitur rationem intelligendi independentem à sensibus.

Sed contra: Nam diuersitas effectus formalis non potest esse nisi à diuersa causa formali: ergo si illa ratio intellectui, ut sic est vna tam in homine, quam in equo, nec contrahitur per aliquam rationem sibi superadditam, non poterit causare in illu diuersum illu effectum formalem intellectui cum discursu, & sine illo. Dices, ab eadem causa formali posse provenire diuersos effectus formales propter diuersitatem subiecti formalis, ut potest in speciebus visibilibus, quæ ut sunt in oculo constituunt illum in actu primo ad videndum, non verò hoc faciunt in aere. Sed contra: quia in forma est effectus formalis, ut in causa: ergo si forma est eadem formalis, effectus erit idem. Maxime, quia proportionatur effectus formalis formæ, ut patet in albedine, quæ in quocunque subiecto sit, habet eundem formalem effectum. Maxime, quia diuersitas, quæ se tenet ex parte subiecti est materialis diuersitas, & diuersitas

us effectus formalis præfanda est ex parte formæ. Et ad instantiam de speciebus, respondetur quod eundem effectum causant formaliter in potentia visibilibus, & in aere: quod si aer non dicitur contrahitur in actu primo, sicut potentia: hoc est quia non potest habere actum secundum quod requirebatur, ut diceretur esse in actu primo.

Quartum: Nam si differentia vltima non includit superiorem: ergo differentia vltima est differentia suprema: quia differentia suprema dicitur quæ non habet aliam supra se, quam includat, sicut dicitur supremum genus, quod non habet supra se aliud genus: & sequens est falsum, quia differentia vltima est quæ supra se habet aliam, quæ subalterna dicitur, & quidam hac ratione subalterna dicitur.

Quintum: Nam rationale dicitur gradum vitæ rationalis, secundum quem animal est viuens, vitæ rationali: sed quod dicitur vitam rationalem, dicitur vitam & est viuens: ergo rationale est viuens, sed viuens est corporis differentia: ergo rationale includit superiorem differentiam: differentia ergo inferior superiorem includit.

Præambula ad questionem.

In hac questione notissima est nominalium opinio differentiam inferiorem includere superiorem, & coordinari differentias infimas in ratione generis & speciei: quibus suffragatur Scotus 1. Posteriorum, q. 14. & 1. dist. 5. q. 1. vbi ait, quod rationale potest considerari in quantum includit omnes differentias superiores. Et videtur consentire Soncinas 7. Metaphysicæ, q. 17. Temist. Posteriorum, c. 12. & Iandunus 7. Metaphysicæ q. 12. Imo id expresse docet, & probat D. Thomas 7. metaph. text. 43. Et videtur esse Aristotelis expressa etiam sententia, qui 7. metaph. c. 11. diuidit vnam differentiam superiorem in alias inferiores: quæ diuisio formalis est, ut etiam explicat D. Thomas super istum locum: Verum pro D. Th. & Arist. & veritate intelligenda, sit

Deciditur quæstio.

1. Concl.

Prima conclusio: Differentia superior non est de ratione inferioris differentia, ut sensibile non est de essentia rationalis, tanquam aliquid inclusum formaliter in illa: itaque in conceptu rationalis non includitur sensibile formaliter, nec aliqua aliæ differentia superior: quinimo nec modus substantia generalissimæ constitutus. Hæc conclusio est metaphysicorum grauissimorum. Nam illam tenet D. Th. & Scotus & alij, locis infra adducendis. Ant. Andreas 7. metaph. q. 1. Niph. q. 16. Fland. q. 24. Merc. ca. 4. Tolet. q. 1. de substantia, & alij plures. Et probatur ratione: Nam hac de causa Arist. 3. Metaph. text.

10. probat genus non esse de essentia differentiarum, quia alias duplici ratione conueniret genus speciebus, semel quidem ratione ipsius, & iterum ratione differentia, in qua includeretur essentialiter quod Arist. maximum indicat inconueniens. Nam tunc dicitur animal rationale, id est esset quod dicitur animal animal rationale, quod est absurdum & inconueniens maximum. Sed si differentia superiores includeretur in inferioribus, hoc inconueniens sequeretur: ergo. Probatur antec. Nam cum dicimus, homo est animal rationale, id est quod dicitur est viuens sensibile rationale: sed si rationale includeret sensibile diceretur idem, quod est viuens sensibile sensibile rationale: ergo. Secundo: Nam rationale determinat viuens sensibile ad esse hominis: si ergo sensibile includeretur in rationali, non determinaret viuens sensibile, quia nihil determinat quod in se includit: & hac ratione genus debet esse extra differentiarum essentiam, quia determinatur ab illis ad esse specificum, quod differentia tribuit. Dices, quod differentia non determinat, nisi genus, non differentiam generis: sed hoc est falsum in d. Th. contra q. 14. dicit quod differentia superior contrahitur per inferiorem. Nam cum rationale determinet animal, & animal includat viuens sensibile determinabit consequenter rationem sensibilem, quod si illam includat implicabit contradictorie hæc determinatio. Tertio: Ex doctrina Arist. loco proximo adducto, genus est extra essentiam differentiarum: ergo quod importat genus in sua essentia, seu definitione erit extra essentiam differentiarum: sed viuens sensibile est definitio animalis: ergo viuens sensibile est extra essentiam rationalis: ergo sensibile est extra illius essentiam: ergo non includit differentia inferior, ut rationale differentiam superiorem, ut sensibile, siquidem est extra essentiam illius. Nam si animalis differentia esset inclusa in rationale, non esset genus omnino extra rationem differentia inferioris. ¶ Vltima pars conclusionis probatur, quia si modus substantia, qui est generalis: mi constitutus, includeretur in rationale, cum ibi includatur ens, sequeretur, quod differentia esset substantia completa, & sic esset directe in prædicamento substantia: & tunc deberet esse, vel genus, vel species, vel indiuiduum, quod est implicatoriū, cum essentialiter differentia sit pars speciei, & ita dicitur ratione quandam imperfectam, & speciei constitutum & dante specificum esse metaphysicæ, & ad latus prædicamenti collocatum.

Dissoluntur argumenta.

Ad primum arg. respondetur ex Nypho qui dicit in Græco codice illam prædicationem concretorum esse, sed licet sit in abstracto, respondetur.

Ad 1. arg.

detur sensum Aristotelicum, nullum aliud esse, nisi quod sit idē realiter falsio, & pedalitas, non vero formaliter: sic adeo ut vna alteram includat essentialiter.

Ad 2. arg.

Ad secundum respondetur, quod corporeum & incorporeum dupliciter accipi possunt. Vno modo secundum quod sunt differentiæ determinantes substantiam completam, & hac ratione si sumantur non possunt claudi in rationali. Accipitur alio modo corporeum & incorporeum, secundum quod sunt modi quidam transcendentes omnes substantias, substantialesque differentias: & hoc modo rationale, vel est corporeum, vel incorporeum quid. Sicut etiam est substantia prout distinguitur contra accidens, & prout conuenit substantiæ, & partibus eius, siue physicis, siue metaphysicis.

Ad 3.

Ad tertium resp. ab aliquibus, quod ratio intellectiui, prout commune est homini, & Angelo non est differentia superior, alias contraheret aliquod ex generibus commune homini, & Angelo. Et loquimur modo de intellectiui, non pro potentia: quia sic non potest esse differentia cum sit quid ad essentiam consequutum. Sed accipimus intellectiui pro radice huius potentie. Dicunt ergo isti, quod accipiendo sic intellectiuium est quidam modus transcendens omnes differentias Angelicas, & hominis: & includitur in illis differentiis, sicut includitur ratio substantie: & dicunt conuenire hunc modum ad rationem immaterialis. Secundo resp. quod accipiendo differentiam hominis, rationalitatem scilicet, quæ est radix intellectualitatis hominis, & differentiam Angelicam constituens Angelum in esse intellectiui, nihil in ratione intellectiui commune habet. Quod ex eo maxime patere potest, quod sunt differentie non diuidentes genus aliquod. Nam id per quod homo ab Angelo differt immediate est per rationem materialis, & immaterialis, sed se ipsis differunt, ut formæ diuersæ diuersarum essentialium constitutionum. Nam sicut rationale & hinnibile nullam rationem differentie communem includunt, licet rationem substantie transcendentem includant, sic vltima differentia hominis & Angeli, nullam differentiam communem includunt, sed se ipsis sunt diuersa: sicut sunt se ipsis diuersa rationale, & hinnibile.

Ad 4. arg.

Ad quartum argumentum respondetur, quod differentia superior illa vocatur, quæ constituit genus magis vniuersale, & pluribus conueniens. Non vero vocatur differentia superior propterea quod includat aliam differentiam, & illi addat gradum aliquem.

Ad 5. arg.

Ad quintum eodem modo respondetur, quod rationale dicit quædam perfectionem hominis constitutiuam, quæ quidem perfectio distincta est ab omni alia differentia, nec illam includit sicut vntas vltima est distincta ab omni alia vni-

tate, nec reliquas includit. Et hæc superioribus addita perficit speciem, & dat vitæ gradum rationalis hominis constitutiuum: qui gradus non includit gradum vitæ communem. Sed est alia perfectio eminentior, & ordinis altioris, quæ à nobis non bene explicari potest, nisi admisceamus vitæ gradum, sed non includit illum communem vitæ gradum, qui constituit animatum corpus, seu viuum.

QVÆSTIO XXIX.

Vtrum differentie specificæ opponantur contrarie.

Ide Soncin. 10. Metaphys. q. 24. & Soto c. de substantia, q. 2. ad secundam confirmationem, 1. argum. & breuiter dicto, quod loquendo de differentiis substantialibus sunt repugnantes, non vero contrarie, quia substantie nihil est contrarium, & differentie accidentium, quæ non sunt proprie contrarie eodem modo se habent ut differentia quantitatis & relationis, si vero sint differentie rerum, quæ sunt proprie contrarie, ut albedinis, & nigredinis sunt contrarie, ut quo, id est, constitutiæ contrariorum. Et si fiat argumentum. Nam Aristoteles libro decimo Metaphysicæ, textu vigesimo quarto dicit differentias specificas esse contrarietates, respondetur, quod vult dicere esse repugnantes: nam accipit contrarietatem pro repugnantia. De hoc agemus etiam infra in prædicamento substantie.

QVÆSTIO XXX.

Vtrum semper sit differentia nobilior, & perfectior genere contracto ab ipsa.

T videtur quod non, primo, quia aliqua differentie sunt, quæ non eleuant genus ad altiore gradum, sed illud relinquunt in eadem latitudine perfectionis sensibilis, ut hinnibile, v. g. sed istæ differentie non sunt genere perfectiores: ergo. Maior est D. Th. de natura generis, & de ente, sed prob. min: quia illæ differentie potius dicunt rationem sentiendi determinatam & contractam, quam non dicit genus, cum illam importet magis illimitatam: ergo importat perfectiorem rationem sentiendi. Consequentia probatur: quia coarctatio intra idem genus

1. Arg.

genus attestatur imperfectioni rei limitate, cum tollat ab illa aliquid eiusdem generis, & non addat alterius gradus perfectionem.

2. argum.

Secundum, quo aliquid independentius est, habet perfectionem maiorem, sed genus est magis independentens, quam differentia: ergo habet maiorem perfectionem. Maior prob. quia esse Dei cum sit infinite independentens, habet perfectionem infinitam. Probo maiorem. Nam animal non dependet à rationalitate, vel hinnibilitate cum sine illis esse possit: hi vero dependet ab animali, cum sine illo esse non possint: ergo.

3. argum.

Tertium, Communicabilitas dicit maximam perfectionem unde quanto aliquid est magis bonum tanto est magis comunicabile, & diffusiuum sui: unde Deus, qui est maxime bonus, est maxime comunicabilis, & ad intra, & ad extra, sed sic est, quod genus comunicatur pluribus, & per varias differentias se diffundit: differentia vero non comunicatur, nisi vni generice nature quam contrahit, & vni speciei, quam constituit: ergo genus perfectius est, quam differentia.

4. argum.

Quartum. Volitio libera est genus ad omnes volitiones liberas voluntatis, tam bonas, quam malas: sed differentia contrahens volitionem liberam ad prauam volitionem, & habentem ordinem posituum ad obiectum deordinatum, & contra legem diuinam est imperfectior, quam volitio libera, ut sic, cum illa ex natura sua non sit mala: hæc vero ipsam malitiam essentialiter constituat, quare potius est imperfectio sui generis, quam perfectio, cum determinet, & limitet illud ad esse imperfectum & prauum: ergo talis differentia imperfectior est suo genere. Et idem argumentum fieri potest de intellectu erroneo. Intellectio enim ut sic, maiorem perfectionem importat, quam differentia specifica determinans illam ad esse erroneum, & constituens eam prauam qualitatem mentis: sed ratio erroris constitutiuam, imperfectionem importat, à qua tamen imperfectione abstrahit ratio intellectiois: ergo hæc est perfectior illa.

5. argum.

Quintum. Quia si aliqua ratione differentia esset perfectior genere, hac ratione foret, quia genus est determinabile per differentiam, & quid materiale: differentia vero determinans, & actus formalis: ratio vero actus nobilior est, quam potentia, & determinans determinato: sed hæc ratio est nulla: ergo. Probatur minor: Nam sapientia, ut sic maiorem perfectionem importat, quam eius differentia, qua determinatur ad esse sapientie creatæ: ergo differentia non semper est perfectior illo, quod determinat. Constat autem quod sapientia est quid determinabile, & ratio perquam determinatur ad esse creatum est determinans. Sed maior probatur: nam sapientia, ut sic, importat perfectio-

nem, simpliciter simplicem & sine admixtione alicuius imperfectionis, & sic reperitur formaliter in Deo. Ratio vero determinans, ad esse creature non est perfectio simpliciter, sed habet aliquid imperfectionis admixtum: & ita in Deo reperiri non potest: ergo. Et idem argumentum fieri potest de esse intellectiui, & alijs similibus.

6. argum.

Sexto. Genus perfectius est differentia in modo prædicandi: ergo in modo essendi genus excedit in perfectione differentiam. Consequentia probatur: quia modus prædicandi sequitur modum essendi, & in illo fundatur. Antecedens probatur, quia differentia prædicatur in quale, & per modum alteri adiacentis, genus prædicatur in quid, & per modum perfectantis, qui est perfectius prædicandi modus, sicut est perfectius perfectare quam alteri adiacere.

7. argum.

Septimū. Nam Angelus magis de perfectione addit substantie, quam differentia specifica Angeli super addat ipsi Angelo: magis enim de perfectione addit angelus, ut sic, rationi substantie, quam Gabriel ratione Angeli: ergo perfectius est angelus, quod est genus ad omnes Angelos, quam Gabrielis differentia.

8. argum.

Octauum. Nam differentia est quædam partialis perfectio posita in prædicamento ad latius: genus vero dicit aliquam perfectionem, quæ collocatur directe in prædicamento: sed id quod directe est in prædicamento perfectius est eo, quod est reductiue in illo: ergo genus perfectius est differentia. Discursus totus aucter.

Ad huius questionis intelligentiam aduerte, differentias esse in duplici genere. Quædam sunt, quæ extrahunt genus extra proprium gradum, quia important principium altioris operationis, & ita dant altius esse, quam genus habebat, ut rationale dicitur principium intelligendi, quod non dicit animal: & ita generi tribuit esse altioris ordinis, quam erat esse animal. Aliæ differentie sunt, quæ relinquunt genus intra proprium gradum, ut hinnibile, quod non dicit aliam operationem, nisi sensitiuam, nec importat nisi principium sentiendi: sicut ipsum animal, tamen cum particulari modo intra latitudinem gradus sentiui.

Decisio questionis.

1. Conclu.

PRIMA conclusio. Differentia communis, qua ratione est actus generis, deducens illud ad esse specificum formaliter, perfectior est genere ipso (& loquor de esse formali specifico metaphysico). Hæc conclusio quo ad primum genus differentiarum probatur: Nam illæ differentie important radicale principium altioris operationis, quam sit operatio generis conueniens: ergo illa forma est genere perfectior. Antecedens notum est: Nam

totā latitudo sensibilitatis non habet operationem transcendente sensus; sed intelligere est operatio transcendens sensus omnes, cum sit circa altius obiectum, nec exerceatur organo corporeo: ergo. Consequētia probatur: Nā forma siue physica siue metaphysica, quæ est principium altioris & perfectioris operationis, altior, & perfectior est: quia cum operatio sequatur ad esse, si operatio est perfectior, esse debet esse perfectius, & si esse est perfectius, forma, quæ dat illud debet esse perfectior. Probat̄ur secundo conclusio quo ad omnes differentias. Quia differētia omnis est actus & perfectio generis, & ipsius pulchritudo essentialis, vt ait Porphyrius capite de specie: sed actus omnis perfectior est re, quam actuat & perficit: ergo differentia omnis perfectior est suo genere. Maior est nota, minor probatur: quia tribuens perfectionem perfectius est suscipiente illam, sed differentia est tribuens perfectionem formaliter genus recipiens: ergo. Maior patet de se. Et probatur: quia ex eo, quod genus suscipit specificam perfectionem à differentia, est non habens illam actu sed potentia: sed actus perfectior est potentia: ergo differentia quæ est perfectio actualis perfectior est ipso genere, quod est in potentia ad illam. Explicatur magis hæc ratio: Nam differentia dat vltimum cōplementum, seu esse essentialē generis: ergo est perfectior genere, quod non habebat hanc perfectionem.

2. Conclu. Secunda conclusio: Nichilominus genus secundum aliam considerationem perfectius est differētia, hoc est quatenus est quoddam totū constitutum in recta linea prædicamentali. Nam licet differentia sit perfectior, qua ratione est actus, & genus, qua ratione est potentia le quid, sit imperfectius, qua ratione tamen genus consideratur, vt quid collocatum in recto ordine prædicamentali, & differētia consideratur, vt constituta ad latus genus, est perfectius. Hæc conclusio probatur octauo argumento facto pro parte negatiua: Nam quod collocatur in recta prædicamentali linea aliquam perfectionem habet ratione cuius collocatur, à qua deficit differentia, siquidem ab hac ordine excluditur: ergo hac ratione genus perfectior est differentia. Quod si differētia & genus considerentur præcise quo ad gradus quos dicunt, quia tunc habent rationem partis cū se non includāt nec actu nec potentia, nec de se in vicem prædicentur sit

3. Conclu. Tertia conclusio: Differentia omnibus modis habet tunc rationem perfectionis. Probat̄ur conclusio: Nam si duæ partes considerentur, illa perfectior est, quæ habet rationem actus, quam illa, quæ habet rationem potentie: sed tunc sunt duæ partes, & generica natura habet rationem potentie, natura differentialis habet rationem actus: ergo, Maior de se pa-

tet: quia actus nobilior est potentia, & patet in materia & forma. Minor probatur: nam conceptus & natura differentie tunc determinat naturam genericam: ergo.

Dissoluantur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum respondetur quod illa illimitatio generis potius est quid imperfectū, quia est quid potentiale, & determinatio differentie, quam facit in genere est ipsius perfectio. Vnde differentia quatenus peculiarē gradum sentiendi determinat est perfectior generis: quia hæc limitatio est formalis, & remouet imperfectionē generis, sicut forma perfectior est materia prima, & si materia sit magis illimitata potentialiter. Et hæc illimitatio non tollit gradum aliquem à natura generica, sed totam illam essentialitatem generis ad certam speciem reducit, non per additionem gradus noui extrahentis, seu eleuantis naturam ad aliud esse supra sensibile: sed per hoc solum, quod dicit peculiarem gradum sentiendi, quem non dicit genus actu, nec aliq̄ species vllō modo impotant; sicut numerus determinatur per vltimam vnitatem ad speciem certā, non sic quod vnitas dicat aliquid, quod antea non erat in numero. Nā numerus vnitates habebat nec per hoc quod eleuet numerū ad aliquid esse supra numeri rationē sed per hoc solū, quod facit numeri naturam determinatam, vt quod sit binarij, ternarij, scilicet, vel quaternarij. Ita que numerus v. g. quod est genus dicit multitudinem vnitatum: sed binarius est species, nō quia dicat plures vnitates, quam numerus, sed per hoc, quod dicit determinate quod numerus dicebat indeterminate, & illa determinatio habet rationem differentie. Eodem modo de animali & equo dicendum est: nam equus dicit rationem sensibilis determinate, quam non dicebat animal: sed indeterminate: & illa determinatio est differentia, nō per hoc quod addat gradum, sed per hoc, quod determinat gradum sensibilitatis.

Ad 2. Ad secundum respondetur: quod illud, quod dependet à causa efficiēti aut finali imperfectius est non dependenti à talibus causis, quod verò dependet à causa materiali, non ideo est imperfectius non dependenti à tali causa. Binarius enim ab vnitate dependet, ipsa autem imperfectior est binario: & homo à materia dependet in genere cause materialis, & homo est perfectior materia. Vnde fit, quod posterioritas, & dependentia respectu cause materialis potius arguit perfectionem in ordine ad materiam, quam constat, quia includit materiam ipsam, genus autem gerit rationem materie respectu differentie: & ita differentia ipsa erit perfectior.

rior, quandoquidē est forma. Et patet exemplum in anima equi, & materia: nam materia illa potest esse sine illa forma, & forma non sine materia; & tamen forma perfectior est materia illa.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod communicabilitas materialis, & potentialis qualis generi conuenit potius est imperfectio; vt patet in materia prima quæ pluribus comunicatur superpositis imperfectior est illis, quæ sunt incommunicabilia.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod differentia contrahens volitionem liberam ad esse præuolitionis, potest considerari in esse moris, & sic est imperfectior, quia inducit in actu difformitatem & deordinationem à regula rationis, quam tamen actu non importat volitio libera. Potest etiam considerari illa differētia in esse nature secluso ordine ad omnē legem, & sic est simpliciter perfectior suo genere. Et per hoc solui possunt reliquæ rationes ibidem, insinuatæ.

Ad 5. arg. Ad Quintum respondetur, quod sapientia, vt abstrahit à creata & increata, nō est genus, sed quid analogum, & creata sapientia est membrum minus principale.

Ad 6. arg. Ad Sextum patet ex conclusionibus: Nam genus secundum aliquam rationem est perfectius differentia, absolutè tamen differentia est perfectior: & modus prædicandi in quid pro quanto dicit quoddam totum constitutum in recta linea est perfectior modo prædicandi in quale differentie ipsius, secundum quod est quid ad latus constitutum. Quia tamen prædicatur genus vt quid determinabile per differentias formales, & differentia, vt formale determinatum; hinc fit quod differentia sit genere perfectior hac ratione, & hac ratione perfectiori modo esse habet.

Ad 7. Ad Septimū ex dictis patet. Nam omnis differentia perfectior est omni generica ratione, & ita differentia vilissimi vermis addit maiorem perfectionem generi, quam sit generis ipsius perfectio. Ad octauum patet ex secunda conclusione.

QVÆSTIO XXXIII.

Vtrum detur aliqua differentia vltima conuertibilis cū specie.

Hanc quæstionem non ideo versamus quia aliquid habeat difficultatis, sed pro doctrinæ tertij prædicabilis complemento, & vt refutemus etiam antiquorum sententias qui Porphyrium sequuntur.

1. Argu. Prima sententia asserit rerum differentias nequaquam simplices esse: sed consistere in plurium differentiarum aggregatione, quorum singulæ in alijs rebus reperuntur facile, sed simul sumptæ non nisi in specie, quam constituunt inueniuntur. Ita docet Albertus septimo metaphysicæ tex. 43. Vbi ait in definitione non esse sistendum, donec deueniatur ad aggregationem differentiarum, quæ conuertatur in suo definito. Philosopher 2. posteriorum textu 23. & 6. topicorum capite 1. Themistius 2. posteriorum capite 20. Amonius super Porphyrium capite de communitatibus illamque dicit probabilem Toletus 2. Posteriorum capite. 14. Et probatur hæc sententia 1. ex Porphyrio capite de specie, vbi hominis, vt sic plures assignat differentias, scilicet, rationale & mortale, quarum quælibet communis est alijs, sed non ambæ simul. & cap. de differentia, assignat has differentias hominis, rationale mortale, Dei, rationale immortale, & irrationale mortale bruti, & illas constituit tanquam ex æquo diuidentes genus, & tex. 6. dicit, quod homo supra rationale addit mortale. Et idem asserit capite de communitatibus, est que perpetuus in hac doctrina.

2. Argu. Secundo: Nam Arist. 2. poster. tex. 17. dicit, quod ad inueniendam definitionem sumendum est genus definiti, & postea sumendas esse differentias particulares, quarum quælibet alijs rebus conueniat, non tamen omnes simul. Et 6. topic. c. 13. ait impossibile esse speciem de differentia prædicari, quia de pluribus, quam species dicitur. Vbi aperte asserit differentiam non conuerticū specie. Et idem tenet 4. topic. capite 2.

3. Argu. Tertio: Nam sicut indiuidui collectio proprietatum in alio inueniri non potest, singulæ tamen possunt, & hoc sufficit, vt constituatur indiuiduum & ab alijs distinguatur: ita etiam complexio realis plurium differentiarum poterit speciem infimam constituere, & illam distinguere ab alijs. Consequenter patet: Nam ita intrinseca est indiuiduo differentia numerica, vt indiuiduum est, sicut differentia specifica speciei ipsi: Ergo.

Deciditur quæstio.

Sed opposita sententia est verior, & ideo respondetur, rerum differentias simplicissimas esse, licet aliquando à nobis per plures proprietates complexiue sumptas explicantur. Hanc tenet D. Thomas secundo posteriorum lectione 13. & 7. metaphysicæ textu 43. Scotus 2. posteriorum capite 2. Simplicius capite 3. antepædicam, qui profert Iamblicum. Boetius libro de diffinitionibus.

tionibus, & alij plures tum moderni, tum antiqui in hanc veniunt sententiam. Et probatur primo ratione: Omnis forma habet effectum formalem sibi soli proprium distinctum ab omni effectu formali alterius formae: ergo ab effectu formali cuiusque formae, & forma tribuente talem effectum potest desumi vltima differentia, quae sit ita propria huic, vt nulli alteri formae conueniat. Antecedens probatur inductiue: quia esse formale, quod dat albedo distinctum est ab esse formali nigredinis, & esse formale, quod dat forma hominis primario distinctum est ab esse formali, quod dat forma equi. Et ratione probatur: Nam si est diuersa causa formalis, & forma diuersa effectum formalem diuersum conferre debet.

Conteq. illa probatur: Nam differentia est hoc esse formale, & effectum hunc formalem: ergo sicut ipsum est vnum & simplex, esse formale, ita differentia vltima erit simplicissima & vna: & ita, quia esse quod dat forma hominis est esse rationale, differentia erit rationale, quod solum homini conuenit, sicut & sua forma soli illi conuenit. Praeterea: Nam differentiae, quae conueniunt huic speciei equi, & alijs, vt esse sensibile, verbi gratia non sumitur ab anima equi, vt sic secundum hanc vltimam rationem, vt est anima equi, sed ab illa, qua ratione est sensitua, vel aliquid huiusmodi: ergo ab illa anima equi, qua ratione est specialis forma ab alijs distincta, & habens virtutem formalem tribuendi effectum formalem diuersum & vltimum potest desumi quaedam differentia simplex ipsi equo propria & ab omnibus alijs distincta.

3. argum.

Tercio. Nam species omnis subalterna, vt animal per vnicam tantum differentiam constituitur: ergo, & species vltima. Probatur consequentia: Nam si a gradu imperfecto, & potentiali, quam tribuit forma sumitur vera differentia simplex, vt a gradu sensitua, ita etiam a gradu perfecto, quem tribuit, scilicet ab esse rationali sumitur etiam vnicam simplex, & vltima differentia, eadem prorsus ratio est in vtroque. Praeterea: Nam propriae passiones ab essentia dimanant: sed in qualibet re inveniuntur passiones propriae nulli alteri rei conuenientes: ergo & essentiae gradus proprius, a quo dimanant ita est proprius huic essentiae, quod nullo modo alteri conuenit rei: ergo vltima differentia ab hoc gradu proprio sumitur, quae nulli alteri rei conueniat: & quae sit vna sicut gradus est vnus & simplex, sicut & simpliciter conuenit gradui specifico & essentiali. Praeterea: Nam saepissime genus diuiditur per differentias simplices: ergo species per differentias simplices constituitur.

Antecedens patet in multis, vt rationale & inanimabile diuidunt animal. Sed consequenter probatur, quia differentiae generis diuisivae sunt specierum constitutivae. Praeterea: Nam rerum species sunt sicut numeri in indiuisibili consistentes: ergo non constant differentijs complexis, quia tunc non erit essentia indiuisibilis, sicut nec differentia essentiae constitutiva est indiuisibilis. Secunda pars conclusio nis probatur: quia cum essentiae rerum sint occultae nobis ad circumloquendum illas saepe proprietatibus multis in vnum collectis utimur, non vero quod ipsae sint compositae.

Dissoluantur argumenta.

Ad primum respondetur, quod erravit Porphyrius in hac parte. Nec mirum: Nam rebus grauioribus maioribus fuit implicitus erroribus.

Ad 1.

Ad secundum respondetur, quod loquitur de differentijs subalternis, per quarum aggregationem solemus res diffinire, quia ignoramus veram differentiam rerum. Per hoc tamen non negat esse alium definiendi modum perfectiorem illo, quo res per genus immediatum, & vnam simplicem differentiam diffinitur. Secundo respondetur, quod Aristoteles in Topicis saepe ex aliorum sententia loquitur, & disputando magis, quam definiendo.

Ad 2.

Ad tertium respondetur, quod indiuidua, vt sic, etiam differunt per suam singularitatem distinctam a sua essentia: & quando dicimus differre per proprietatum collectivam: hoc est in ordine ad nostrum modum intelligendi, quibus ista proprietatum multitudo magis nota est. Et ita principium in diuiduatione simplicissimum est licet a nobis distincte explicetur, & per varias proprietates.

Ad 3.

Quarta praedicabile de proprio.

QUESTIO XXXV.

Vtrum omnia illa genera propriae Porphyrio assignata pertineant ad hoc praedicabile.

Primo pars affirmatiua vera videtur. Primo autoritate Porphyrij, qui in hoc praedicabili illa numerat, & non in praedicamento accidentis: ergo signum est pertinere ad hoc praedicabile, & non ad quintum: Nam dum agebat de differentia, non egit nec annu-

1. Arg.

uit

tuit illi priorum genera, quia ad praedicabile differentia non pertinebant, & egit de differentia, quia ad illud attinuit: ergo.

2. argum.

Secundum: Nam omnia propria habent specialem ordinem ad subiectum, quod non habet accidens commune: ergo omnia propria habent specialem praedicandi modum, quae non conuenit accidenti communi. Antecedens est notum, & patet ex definitionibus eorum, vbi semper ponitur subiectum, vt quid ab ipsis respectum peculiari modo. Et consequentia probatur: quia in modo essendi fundatur modus praedicandi: & cum in esse peculiariter respiciant subiectum, peculiari modo praedicabuntur. Vnde ad hoc praedicabile peculiariter pertinebunt.

3. argum.

Tertium. Quia ad illas exceptiones propriae hominis non est tam indifferens, sicut ad esse album: non enim esse medium est homini ita accidentale, sicut esse album: ergo signum est, quod vnum ad hoc praedicabile pertinet, scilicet esse medium, & aliud ad quintum praedicabile, scilicet esse album.

4. argum.

Sed ego quidem magis de miror aliquos his friuolis argumentis conuinci, & affirmare omnia propriae genera ad praedicationem huius praedicabilis essentialiter pertinere, sicut propriae quarto modo conuenit. Sed vt quid doctrina Thomistarum teneat explicemus, oportet, prius propriae ipsa ab Aristotele primo topicorum, & Porphyrio hic assignata explicare. Quadrifariam ergo propria accipitur. Primo modo pro illo, quod conuenit soli speciei, & non omni, id est, pro illo, quod conuenit solis indiuiduis speciei, sed non omnibus indiuiduis illius. Quo pacto medicum esse, vel Geometram propriae hoc primo modo censetur: quia esse medicum dicit quandam inclinationem ad medendi artem ex proprijs indiuiduorum aliquorum principijs ortam, quae praesupponit naturam specificam. Et ita ex illa parte, qua praesupponit naturam conuenit speciei: sed ex ea, qua requirit certam indiuidualem dispositionem, quae non omnibus indiuiduis reperiuntur, non conuenit omnibus in diuiduis illius speciei. Si vero accipiat esse medicum in suo principio, potentia, seu inclinatione ad medicinam, quae ex natura intellectuali dimanat, erit propria passio. Et sic dicit Aristoteles, omnis homo naturaliter scire desiderat, id est, habet inclinationem, & aptitudinem ad scire: & natura sic habet naturalem inclinationem ad scire in communi, & ad hoc scire in particulari, quatenus est naturae intellectualis perfectiorem, vnde est illius propria passio. Verum secundum quod dicit peculiarem quandam inclinationem ex principijs indiuidualibus naturae ortam, est propria

primo modo. Alios vidi explicantes hoc proprium primo modo hac ratione: quod esse medium actu ad hanc propriae rationem pertinet, quia conuenit soli, & non omni. Et ita videtur (inquit ista sententia) accipere proprium primo modo Porphyrius, cum dixit, vt esse medicum, vbi de actu loquitur non de inclinatione. Secundo modo accipitur proprium, quod conuenit omni, sed non soli, vt esse bipedem. Nam, quia ex principijs specificis non erit, sed aliunde fit, vt alteri conueniat, alteri ab homine, vt gallo, quia illud principium alteri conuenit. Tertio modo dicitur proprium illud, quod conuenit omni & soli, sed non semper, vt canescere: consequitur enim canities principia quaedam in homine, quae illi certo conueniunt tempore, ideo non semper illi adesse. Quarto modo dicitur proprium, quod conuenit omni, soli & semper, & hoc genus propriae solum demonstratur, vt dicitur in posterioribus. Quo modo proprium dicitur de his quatuor generibus propriae, analogice vel vniuocice dicam statim.

Secundo notandum est, cum inquirimus vtrum omnia propriae genera ad hoc praedicabile pertineant, nihil aliud nos inquirere, nisi, an haec praedicationes, Petrus canescit. Petrus est bipes sint praedicationes quarti, an quinti praedicabilis. An, verbi gratia, bipes sit praedicatum respectu Petri & Pauli, quinti an quarti vniuersalis, & sit in suis inferioribus, vt quartum vniuersale, an vt quintum.

Decisio quaestionis.

Respondetur ergo ad quaestionem, quod solum praedicationes propriae quarto modo acceptae sunt praedicationes quarti praedicabilis. Haec conclusio est mihi certissima. Et probatur primo: Nam tria genera propriae sunt accidentia communia: ergo eorum praedicationes pertinent ad quintum praedicabile: ergo non pertinent simpliciter ad quartum. Primum antea probatur. Nam accidens commune est quod potest adesse & abesse a subiecto praeter subiecti corruptionem, sed ita se habent ista: ergo. Probatur minor: Nam bene potest per considerationem hominis natura saluari, & eius proprietates sine talibus accidentibus, & possunt illa negari de subiecto non sublata, nec distincta eius natura: nam etiam si canescere, vel esse bipedem: vt medicum esse de homine negentur, vel homo sine illis intelligatur eius manet natura, cum suis proprietatibus consequentibus ad illam, ergo sunt communia accidentia. Praeterea probatur assertum non

1. Conclu.

strum: Nam quod respicit denominationem quarti prædicabilis, consequitur ad naturam specificam præcise: sed supra dicta accidentia non sunt huius modi: ergo. Maior patet, nam in hoc accidens quinti prædicabilis ab accidenti quarti distinguitur. Et minor patet cum consequentia. Præterea: Nam sequitur, quod omnes actiones hominis, ut sic, sunt propria, & pertinent ad hoc prædicabile: consequens est falsum: nam intelligere, amare, &c. ad quintum prædicabile pertinent: sed sequela probatur: quia omnes illæ præsupponunt & dicunt subiectum ipsum hominem scilicet magis peculiariter, quam albedo; unde ratio aduersariorum est ridicula.

Præterea: Nam hæc est prædicatio mere accidentalis, nec ullo pacto demonstrabilis homo est medius, etiam si accipiatur pro inclinatione orta ex principijs indiuiduantibus: ergo pertinet ad quintum prædicabile. Consequentia patet, quia prædicationes quarti demonstrabiles sunt: sed antecedens probatur: quia quod non consequitur ad rei essentiam ad quintum pertinet prædicabile. Præterea: Nam magis propria est nigredo corui ipsi coruo: quia ex eius conditionibus indiuiduantibus oritur, quam proprium primo modo: sed illa pertinet ad quintum prædicabile: ergo & reliquæ. Maior probatur: quia esse medium, non omnibus conuenit, esse nigrum omnibus conuenit coruis: ergo. Dixi in asserto simpliciter & absolute: quia hæc prædicatio, homo canescit, homo est bipes &c. secundum quid pertinent ad hoc prædicabile, quatenus ipsa propria secundum quid habent propriam rationem.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1.

Ad primum respondetur: quod idem de illis egit Porphyrius in hoc prædicabili, quia secundum quid erant proprietates, ut illis cognitio in notitiam veri proprii perueniremus, cuius modi est quarto modo proprium, in ordine ad quod actum fuit de alijs proprijs, quæ secundum quid rationem proprii habent.

Ad 2.

Ad secundum respondetur: quod necessario erat respicere subiectum, ut quid natum ex principijs rei, vel consequuntur ad rationem formalem subiecti, seruata cuiusque natura, ut haberet propriam rationem, quod supra dictis proprijs non conuenit: quia vero aliquo modo subiectum respiciunt propria secundum quid sunt.

Ad 3.

Ad tertium respondetur: quod propterea sunt propria secundum quid. Secundo respondetur, quod est tam indifferens ad illas proprias acceptiones, quantum sufficit ut sint accidentia

communia, cum non oriatur ex principijs rerum essentialibus.

Q V Æ S T I O X X X V I.

Vtrū proprium quarto modo sit vniuersale respectu speciei, an verò respectu indiuiduorum.

IDE TVR quod sit vniuersale respectu speciei. Primo. Nam respectu speciei est proprium, sed ut sic est vniuersale: ergo proprium respectu speciei est vniuersale. Maior patet: nam risibile respectu hominis est accidens non commune: ergo proprium: ergo respectu speciei, habet rationem proprii, & ita ab omnibus vocatur. Sed minorem probatur: nam quartum prædicabile, & vniuersale est proprium, ut patet ex Porphyrio, & omnibus in præsentia.

1. Argu.

Secundum argumentum: Proprium habet rationem vniuersalis, & non respectu indiuiduorum: ergo respectu speciei. Antecedens probatur: Nam Arist. 1. Topic. c. 4. dicit proprium esse, quod non indicat quid est esse rei, soli inest, & conuersum de re prædicatur: sed de indiuiduis non prædicatur conuertibiliter, cum excedat illa diuisio sumpta, & in plus se habeat: ergo nec respectu illorum est vniuersale. Probatur ultima consequentia. Nam respectu eorum, respectu quorum est vniuersale debet esse proprium; sed respectu indiuiduorum, non est proprium, cum non prædicetur conuertibiliter: ergo nec est vniuersale. Maior patet: quia proprium, ut sic est vniuersale: ergo. Dices: quod prædicatur conuertibiliter respectu omnium, & ita respectu omnium est vniuersale. Sed contra: quia sumptis omnibus indiuiduis collectivè non est proprium superius ad illa, sed equaliter: ergo nec est vniuersale quia vniuersale debet esse superius & non æquale.

2. Argu.

Tertium. Si proprium est vniuersale respectu indiuiduorum: ergo ut vniuersale est, refertur proprium ad indiuidua specificæ: consequens est falsum: ergo. Minor probatur: nam ad indiuidua specificæ solum refertur species: sed proprium, ut sic, non est species, ergo. Maior patet: Nam, cum proprium & species sint distincta prædicabilia specie, debet habere terminos specie distinctos: sed indiuidua sunt termini speciei, ut prædicabilis est: ergo non sunt termini proprii. Dices quod aliter iam termini speciei aliter

3. Argu.

aliter proprii. Sed contra: Nam hæc diuersitas non potest recte assignari, cum semper, ut in diuidua sunt naturæ humanæ sint terminus prædicabilis proprii. Et eadē ratione sunt terminus speciei.

4. Argu.

Quartum: Eodē modo prædicatur proprium de specie, ac de indiuiduis, sed de indiuiduis prædicatur, ut quartum prædicabile, & vniuersale: ergo etiā de specie. Ans patet, quia risibile non prædicatur de homine essentialiter, cum nec sit species genus aut differentia, nec etiam profus accidentaliter, cum prædicetur perse: ergo prædicatur prædicatione proprii, vel datur sextum prædicabile. Nec valet quorundam solutio, qui dicunt respectu speciei esse prædicatum: non verò prædicabile, quia illud prædicatum alicuius prædicabilis est prædicatum: maxime cum sit prædicatum completum simplex &c: ergo non alterius, nisi quarti: ergo respectu speciei est quartum prædicabile proprium, & vniuersale.

5. argum.

Quintum: Nam proprius modus prædicationis huius prædicabilis est prædicari perse in quale accidentale: sed sic prædicatur proprium respectu speciei: ergo respectu illius est quartum prædicabile.

6. argum.

Sextum. Siue dicamus, Petrus est risibilis, siue homo est risibilis, non variatur conceptus ex parte prædicati: sed respectu indiuiduorum habet rationem vniuersalis: ergo respectu speciei, cum non varietur aliquo modo, & esse non poterat, ut respectu vnus esset vniuersale & non respectu alterius, sine aliqua varietate ex parte ipsius prædicati. Alia argumenta, quæ hic fieri poterant, vide supra questione 28. Nam in præsentia solum inquirimus id, quod est huic questionis natium, an scilicet proprium, ut sic, sit vniuersale & hoc habet peculiarem difficultatem, cum non sit proprium, nisi respectu speciei.

In hac questione aliqui sequuti Sotum, & Caietanum & de proprio, & de specie dixerunt proprium per ordinem ad speciem, à qua dimanat, rationem habere vniuersalis. Sed ut quid ego censeam explicem sit

Decisio questionis.

1. Conclu.

PRIMA conclusio: Proprium est vniuersale propriissime, sicut & reliqua prædicabilia. Probatur hæc conclusio, à definitione vniuersalis: Nam proprium est vnum in multis, & de multis: ergo est vniuersale. Probatur antecedens: Nam risibile abstractum à Petro, & Paulo est in illis: prædicatur ergo de illis, & ita erit vniuersale.

2. Conclu.

SECUNDA conclusio: Proprium habet ratio-

nem vniuersalis quarti per ordinem ad sua inferiora: ut risibile per ordinem ad Petrum Ioanem, & Franciscum, & non per ordinem ad speciem, nec radicaliter. Habes hanc conclusionem probatam in simili supra questione 28. dum hoc idem de differentia distinguitur. Nec volo adducere iterum probationes, quas ibidem reperies: eadem enim ratio est de proprio, & differentia, quantum ad hoc. Et si dicas: nam species est vniuersale: ergo ex eo quod proprium illi adæquatur erit radicaliter vniuersale, negatur consequentia: quia referendo præcise risibile ad hominem ex illo respectu nullo pacto habet rationem vniuersalis, sed potius rationem prædicati ex illo respectu, non vniuersalis. Radix autem proxima vniuersalis est esse cognitum, vel esse abstractum, vel comparatum, remota verò vnitas formalis, unde nullo modo est respectus ad speciem radix vniuersalitatis illius, quinimo quando illam respicit iam est vniuersale, & non habet ab specie esse vniuersale. Præterea probatur conclusio sua propria ratione: Nam Aristoteles primo Topicorum cap. 4. & Porphyrius hic, dicunt proprium quarto modo esse quod conuenit omni, & soli, & semper. Explicant autem illam particulam, omni, hoc modo, omni supposito naturæ physice, seu omni indiuiduo: ergo per hoc, quod inferioribus conuenit natura proprii 4. modo explicatur ab istis autoribus in ordine: ergo ad illa indiuidua habet, quod sit vniuersale.

Nota ad totam materiam vniuersalis. quod radix est propria quod remota sit?

3. Conclu.

TERTIA conclusio, Inferiora proprii sunt inferiora speciei, v. g. inferiora risibilis, ut prædicabile est quartum, non est hoc & illud risibile, quia horum respectu Petrus haberet speciei rationem, quam rationem quarti prædicabilis: sed sunt Petrus, & Paulus & Franciscus. Hæc conclusio evidens est: nam illa sunt inferiora proprii, ex cuius principijs specificis proprium illud consequitur: sed risibile consequitur ex principijs specificis Petri, & Pauli: ergo respectu illorum est quartum vniuersale. Probatur minor: quia ex natura humana, quæ est natura specifica Petri & Pauli oritur risibile. Secundo probatur conclusio: Nam hæc prædicatio, hoc risibile est risibile, est quidditatiua: ergo non est quarti prædicabilis: nam licet prædicabile quartum sit perse in 2. modo, sed non est quidditatiuum prædicabile.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg.

AD primū resp. 1. quod proprium dupliciter potest accipi, vno modo pro proprietate reali, consequuta ad essentiam specificam, ex principijs specificis: ut risibile consequitur

ad hominem, & hoc modo in sua ratione nihil amplius dicitur: quam quod per suam definitionem explicatur: nec dicitur vniuersaliter, nec particulariter, sed solum essentiam suam reale. Et hac ratione proprium dicitur in ordine ad speciem quia est speciei passio. Alio modo sumi potest proprium logice pro eadem proprietate reali, quatenus in dicta secunda intentione huius prædicabilis, & sic accepta rationem vniuersalis habet per ordinem ad sua inferiora, & non per ordinem ad speciem, quæ non est inferior. Secundo responderetur, quod proprium dupliciter accipi potest, etiam secundæ intentionaliter. Vno modo pro illo, quod de alio affirmatur, vt consequutum ad eius essentiam æquale cum specie ipsa. Alio modo pro proprietate, quæ ad essentiam rei consequitur, vt quid superius existens ad omnia indiuidua illius speciei. Et hæc acceptio, non est acceptio duorum, sed eiusdem secundam aliam & aliam considerationem. Si ergo hoc secundo modo consideretur, proprium vniuersale est, & rationem vniuersalis habet in ordine ad illa inferiora, quibus est superior. Si primo modo consideretur proprium est quidem prædicatum proprium, & in re vniuersale; non tamen habet esse vniuersale ex respectu illo ad speciem, sed habet esse quoddam prædicatum non vniuersale ex illa ratione. Nec inconuenit aliquid esse vniuersale secundum vnã rationem, & non habere rationem vniuersalis secundum aliam. Nam homo ex se non est vniuersale, sed est vniuersale, vt cognitum in communi: & ita risibile in ordine ad speciem non habet vniuersalis rationem, licet de illa prædicetur: sed hoc habet per respectum ad inferiora, illa tamen risibilitas, seu proprium illud intentionem vniuersalis habet, sicut homo intentionem vniuersalis habet in ordine ad Petrum & Paulum, non vero in ordine ad animal.

Ad 2.

Ad secundum argumentum responderetur, quod necessario illud, quod induit rationem proprii, debet prædicari conuertibiliter de specie: Nō vero hoc dicit Aristoteles, & Porphyrius, quia rationem proprii habeat in ordine ad speciem: sed hac ratione hoc docet vt ostendat vniuersale quarti prædicabilis debere ex necessitate, conuertibiliter se habere, cum specie ex eius principijs essentialibus oritur: non vero, quod sit necessarium cum indiuiduis conuerti diuissim, sumptis, etiam si habeat vniuersalem rationem in ordine ad illa. Et cum dicitur, est proprium Petri esse risibile responderetur, quod est proprium Petri; quia consequitur ad essentiam suam specificam, cum qua conuertitur: nō vero dicitur proprium Petri, quia conuertatur cum illo, nam conuersio debet esse respectu illius, à quo oritur proprietates, non respectu indiuiduorum illius esse.

Ad tertium respondetur: quod risibili v. g. & quod libet proprium refertur ad indiuidua, vt quid consequutum ex eorum natura specifica, species verò refertur ad eadem indiuidua, vt id, quod illorum essentiam specificam importat.

Ad 3.

Ad quartum responderetur, quod non eodem modo prædicatur risibile de specie & de specie indiuiduis. Nam de istis prædicatur, vt quid superius ad illa, à quibus fuit abstractum risibile, & inferioribus, quibus per se conuenit in secundo modo perfectatis, & in ordine, ad quæ habet rationem vniuersalis. De specie vero prædicatur, vt quid consequutum ad eius essentiam sibi æqualem. Et hoc vocamus prædicari, vt quantum prædicatum. Nam illud, quod habet rationem quarti prædicabilis respectu indiuiduorum respectu speciei solum habet rationem quarti prædicati, & non vniuersalis. Nam licet quod prædicatur vniuersale sit, sed non in ordine ad illud, de quo prædicatur, nec illa ratione, quia prædicatur de specie est vniuersale. Et cum dicitur, quod illud prædicatum est alicuius prædicabilis prædicatum, responderetur, quod vt affirmatur de specie, & vt importat ordinem ad speciem, nullius prædicabilis est prædicatum: quia non est prædicabile. Illud vero, quod prædicatur secundum aliam rationem, quantum est prædicabile, seu ad quantum pertinet prædicabile.

Ad 4. arg.

Ad 5. arg.

Ad quintum responderetur, quod proprius modus huius prædicabilis est prædicari in quale accidentale per se in secundo modo perfectatis: verum præsupponit in re, quæ prædicatur quod sit vniuersale, & cum non sit vniuersale risibile respectu speciei, non prædicatur de illa, vt quid ad hoc prædicabile pertinens. De inferioribus vero risibile prædicatur in quale accidentale per se, vt quid quod habet rationem vniuersalis: & illam quidem in ordine ad eadem inferiora. Itaque risibile in ordine ad inferiora sibi habet rationem vniuersalis, & in ordine ad illa, vt talia sunt habet rationem talis vniuersalis. Vt ergo illud, quod prædicatur per se in quale accidentale sit pertinens ad quantum prædicabile, debet prædicari taliter de suis inferioribus: & cum hoc non habeat respectu speciei respectu illius non est vniuersale.

Ad 6. arg.

Ad sextum responderetur, quod licet non varietur conceptus risibilis, induit tamen aliam intentionem, cum refertur ad speciem, & induit intentionem quarti prædicati: quia non est superius ad illam. Cum vero refertur ad indiuidua, vt sæpe docuimus in superioribus, induit intentionem quarti prædicabilis. Et bene potest idem materiale secundum aliam considerationem aliam induere intentionem, vt patet dicendo, Petrus est Petrus, idem materiale in vno situ induit subiecti rationem, & in alio prædicati. Sed contra, eadem relatione, qua refertur quantum prædicatum ad speciem, refertur

refertur ad indiuidua: ergo illa relatio est vniuersalis. Probatur consequentia: quia est relatio ad plura sibi inferiora mediate, quod sufficit ad rationem vniuersalis. Sed antecedens probatur: Nam genus eadem relatione respicit species, & indiuidua, quæ continentur sub specie. Vide solutionem huius argumenti supra questione 28. Et nota, quod prius risibile respicit indiuidua, à quibus abstrahitur, quam speciem. Nam ad hoc quod respiciat speciem vt æqualem, debet esse abstractum ab inferioribus: proprietates vero realis nascitur prius in specie in esse reali, sed est quid singulare, & alia est relatio quarti prædicati, alia quarti prædicabilis, quia termini sunt diuersi.

QVÆSTIO XXXVII.

Vtrum diffinitiones, quas Aristoteles & Porphyrius assignant proprio quarto modo sint rectè traditæ.

1. argum.

videtur quod non: Nam vel proprium accipitur vt quantum prædicatum, vel vt quantum prædicabile, si accipitur vt quantum prædicatum, etiam si hac ratione illæ diffinitiones illi conueniant non sunt ad propositum traditæ, cum hic non fiat sermo, nisi de proprio, vt quantum prædicabile, & sic eius naturam inquirimus. Vel fit sermo de proprio, vt quantum prædicabile: & sic non conueniant illi, quia proprium, vt prædicabile est vniuersale, respectu cuius est proprium: sed hæc vniuersalis ratio non explicatur supra dictis diffinitionibus: ergo. Probatur minor: Nam diffinitio Aristot. i. Topicorum, cap. 4. sic habet: Proprium est, quod nō indicat quid esse rei, soli autem inest: & conuersim prædicatur vbi nulla ratio superioris explicatur, quinimo ponitur, vt quid æquale cum dicitur in ipsa & conuersim prædicatur. Porphyrij verò diffinitio sic habet, quod proprium est, quod conuenit omni, & soli, & semper & conuersim prædicatur: quæ neque etiam explicat rationem vniuersalis, vnde nec erit bona cum proprio sit vniuersale essentialiter.

2. argum.

Secundo. Omne relatiuum debet diffiniri per ordinem ad suum correlatiuum: sed species non est correlatiuum proprii: ergo male diffinitur proprium per speciem, cum dicitur, & conuersim prædicatur, scilicet, de specie. Probatur minor: quia si proprium refertur ad speciem, species debet referri in ratione speciei ad proprium ipsum, vt subiectibile ad prædicabile, quia proprium refertur vt prædicabile ad ipsam, & relatiua oppositi relationibus refe-

runtur: sed hoc est falsum: ergo. Probatur minor: quia species vt subiectibile refertur ad genus: ergo non ad proprium. Impossibile enim est, quod eadem ratione ad plura diuersa referatur. Et secundo probatur: quia si proprium vt proprium refertur ad speciem: ergo non refertur ad speciem, vt ad quid inferius, & constat correlatiuum proprii debere esse inferius cum proprio, vt sic, sit vniuersale, & vniuersale ad inferius referatur.

3. argum.

Tertio. Nam quando dicitur, quod proprium conuertibiliter prædicatur de subiecto, aut comparatur ad subiectum aliquod particulare, aut indiuiduum, aut ad subiectum commune. Primum esse non potest: nam risibile de nullo subiecto particulari conuertibiliter prædicatur, cum in plus se habeat. Vel accipitur subiectum in communis & nec hac ratione accipitur: quia sic etiam accidens commune haberet proprium subiectum, & adæquatum, cum quo conuertatur, vt accidens materiale corpus in communi, & accidens spirituale substantiam immaterialem. Et sic accidens quarti prædicabilis non distinguitur ab accidenti quinti prædicabilis.

4. Argum.

Quarto. Nam coloratum conuenit omni corpori mixto & semper, & soli, & tamen non est proprium, sed commune accidens: ergo definitio est nulla. Probatur antecedens: quia vt sit proprium debet dimanare à principijs essentiae, & coloratum non est huiusmodi: nam cum species coloris diuersæ accidentaliter conueniant corpori feriam coloratum, quod est genus ad tales species, etiam debet conuenire accidentaliter, & non dimanare à principijs rei: ergo. Probatur antecedens: Nam ad idem principium genus consequitur, ad quod consequitur species cum solum ratione differant: sed albedo, verbi gratia, & quilibet alius color consequitur ex principijs indiuiduantibus corporis mixti, & non ex corporis naturæ: ergo, & color etiam eodem modo consequitur: non enim potest ratio specifica ex principijs consequi indiuiduantibus alicuius rei, & generica ratio ex principijs essentialibus. Idem videtur dicendum de quantitate: quod conuenit omni & soli, &c. & tamen non proprium: sed commune accidens est. Item per oppositum: nam summa frigiditas est passio aquæ, & non conuenit semper, vt clare patet: ergo diffinitio est nulla. Maior probatur: quia primæ qualitates in summo sunt passiones elementorum, nec alias elementa videntur habere passiones, quâ illas: & certum est, quod habentur aliqua.

Quinto. Nam nulla illarum diffinitionum explicat rationem vniuersalis in ipso proprio: ergo sunt nullæ. Consequentia est euidentis: nā essentialiter proprium est vniuersale. Añs prob.

Z s Nam

J. Vnruß ad soci arg. duabus e autor.

Nam implicat aliquid esse vniuersale respectu cuius est æquale: sed proprium vt sic rationem æqualis importat, & hoc maxime illis diffinitionibus explicatur, ergo. Maior patet, quia vniuersale essentialiter est superius ad multa, quia est vnum in multis. Sed minor probatur: quia, vt conuertitur æquale est, cum conuersio sit mutua consequutio. Et confirmatur: nam proprium est relatiuum quoddam rationis: ergo non debuit per negationem definiri, & ita non debet proprium esse, quod non indicat quid est, &c.

6. Argum.

Sexto explicatur magis hoc: nam hæc diffinitio conuenit proprio respectu speciei, vel respectu indiuiduorum, sed neutrum horum: ergo. Quod non respectu speciei iam supra sæpe docuimus: quia respectu illius non est vniuersale, nec superius formaliter, nec radicaliter, nec etiam respectu indiuiduorum illi conuenit hæc diffinitio, nam respectu indiuiduorum, non prædicatur conuersim, cum sit superius ad quodlibet illorum. Dices, quod hoc habet respectu omnium indiuiduorum. Nec dici hoc valet, quia omnium respectu non est vniuersale, cum non se extendat ad plus, quinimo est æquale.

7. Argum.

Septimo. Nam hic diffinitur quoddam relatiuum rationis, quod importat secundam intentionem: sed hæc diffinitio nullatenus illi intentioni potest adaptari, cum tunc intentio, nec etiam in concreto prædicetur de omni & de solo, & semper, nec etiam ab essentijs rerum dimanat: gignitur. Maior patet ex his, quæ de generis diffinitione diximus superius.

Sciendum est in hac materia à viris doctis fuisse tractatum in his diffinitionibus non fuisse diffinitum proprium, vt est quartum vniuersale: sed ea ratione præcise, quæ est quartum prædicatum, seu proprietas quædam ad essentiam specificam constitutam consequens ex ipsius speciei principijs. Quam opinionem tenent Louaniensis, Coloniensis & Versorius capite de differentia. Et multi moderni hanc suis defendunt disputationibus, quia in his nulla ratio vniuersalis explicatur quod erat necessarium, vt diffiniretur, quæ ratione erat quartum prædicabile. Sed, vt prædictas diffinitiones conspicuas reddamus, & quæ sit essentia huius prædicabilis explicemus, sic

1. Concl.

Prima conclusio. Si diffiniatur quartum prædicabile exacte, ita erit diffiniendum: quartum prædicabile est quod prædicatur de pluribus in quale accidentale, vt aliquid, quod ad illorum essentiam est consequutum: per illam particulam vniuersalem discernitur à proprio, quod est quartum prædicatum. Per illam particulam in quale accidentale, discernitur à differentia, quia prædicatur in

quale essentialiter. Item distinguitur à genere & specie, quæ in quid prædicantur. Per illam verò particulam, vt quid consequutum ad essentiam eorum, de quibus prædicatur, discernitur à quinto prædicabili, quod aliunde oritur, vel ex certa indiuiduali conditione, vel ex indiuidui principijs. Nec refert an essentia sit specifica, vel generica: nam vtraque essentia suas habet passionem, vt patet ex Aristotele in prædicamentis, vbi generalissimis multis tribuit proprietates. Quinimo, transcendentia habent suas passionem, vt ens. Et cum dicimus vt quid consequutum ad essentiam, accipitur essentia pro ratione formali, modo sit generica, modo specifica, modo transcendens.

Secunda conclusio. Si accipitur proprium, vt quartum prædicatum, tunc est quædam proprietas consequuta ad essentiam conuertibilis cum ipsa, à qua profuit. Est enim de ratione quarti prædicati, quod sit aliquid non vniuersale, quod indicat illa particula, cum qua conuertitur. Nam ex eo quod cum aliquo conuertitur, respectu illius non est vniuersale, nec superius, sed æquale. Ex eo vero, quod dicitur, quod hæc proprietas conuertibilis cum specie dimanat à rei essentia, demonstrat esse proprium quid. Et ita cum non sit prædicabile de multis, erit secundum illam rationem prædicabile de vno sibi æquali, quod vocamus quartum prædicatum.

Sed contra: Ista est prædicatio, homo est risibile: ergo respectu hominis habet risibile esse vniuersale: ergo falsum est dicere, quod est non vniuersale. Antecedens primo probatur ex Aristotele 1. Posteriorum, capit. 4. & 5. Nam illud prædicatur vniuersaliter, quod per se primo, & non per aliud prædicatur: sed risibile conuenit homini, non per aliud, sed per se ipsum, & secundum quod ipsum, vt homo est: ergo prædicatur vniuersaliter.

Respondetur, quod illa est propositio vniuersalis posterioristice. Id est conueniens, non per aliud. Ad hoc autem, quod sit hac ratione vniuersale, sufficit, quod sit quartum prædicatum: non vero, est vniuersale, vt est vnum in multis, & de multis. Secundo respondetur, quod vniuersaliter posterioristice includit, quod conuenit subiecto, & omni supposito subiecti, subiecto primo, & per se, & non per aliud supposito subiecti per ipsum subiectum: & ita licet sit prædicatio vniuersalis, est in ordine ad inferiora, quibus etiam conuenit: nam sine isto ordine etiã non esset vniuersale posterioristice.

Tertia conclusio. Illa diffinitio proprium est, quod conuenit omni soli, & semper, est diffinitio proprii ea ratione, quæ est

2. Concl.

Argum.

est quantum prædicabile, seu vniuersale. Probatur: nam illa particula, quod conuenit, bene explicat prædicationem: nihil enim significat aliud. Illa verò particula distributiva, omnis, non distribuit istum terminum speciei, ita vt faciat hunc sensum, conuenit omni speciei, quia licet species sit terminus communis, verum non datur proprietas aliqua realis speciei in communi, quæ omni speciei in particulari conueniat, de qua loquitur Porphyrius. Item: Nam sequeretur, quod risibile non esset proprium, quia non conuenit omni speciei, quia non conuenit equo, & tamen si distribueretur ly, species, pro omni suo supposito, etiam distribueretur pro specie equina: & sic deberet illi competere risibile: si quia est proprium conuenit omni speciei, quod constat esse falsum. Vnde relinquatur, quod faciat istum sensum, proprium est, quod conuenit omni, scilicet, indiuiduo speciei, & soli indiuiduo, & semper indiuiduo, & ita datur proprii diffinitio in ordine ad inferiora. Vnde diffinitur, vt vniuersale, id est, ac si risibile diceretur proprium, quia conuenit omni homini, & soli homini, & semper homini. Constat autem superius esse respectu omnis hominis. Nec hæc diffinitio potest alteri, quam proprio quarto modo competere, nec conuenit accidenti, quia debet intelligi quod hoc, quod conuenit omni, &c. & dimanat à principijs essentia, & non ab extrinseco est proprium. Altera verò diffinitio proprii, quam Aristoteles 4. Topicorum, capite 4. tradit, videtur mihi quod sit diffinitio proprii, vt quartum prædicatum, quia omnes eius particulae nullam sapiunt vniuersaliter. Nam illa particula, non indicat quid est esse rei, solum dicit non esse prædicatum quidditatiuum, nec essentialiter: & nihil agit de vniuersalitate. Illa verò, soli autem inest, nihil aliud facit, quam excludere alia, quæ non sunt species illa, à consortio passionis illius, & conuersim de re prædicatur. Hoc cum dicit, euidenter excludit indiuidua, saltim non loquitur Aristoteles in ordine ad illa de proprio, quia respectu nullius indiuidui fit conuersio in prædicatione proprii. Vnde solum proprium definitur in ordine ad speciem, & sic agit de illo, vt de quarto prædicato: quia vt ageret de illo, vt de vniuersali ex necessitate deberet agere in ordine ad inferiora, vt iam docuimus. Verum est, quod huiusmodi diffinitio, facile potest adaptari proprio, vt prædicabile est dicendo, proprium est quod non indicat quid est esse rei soli, & omni inest, & conuersim de re prædicatur. Et quauis ponatur ibi respectus ad speciem, qui est non vniuersalis, ponitur ad explicandam in-

gis naturam ipsius proprii vniuersalis, quæ debet esse huiusmodi, vt ex necessitate respiciat speciem, vt quartum prædicatum, & debet habere naturam quarti prædicabilis. Non enim possunt non coincidere huiusmodi duæ intentiones in eodem materiali, quauis sint diuersæ, quia ex necessitate, quod conuenit vni indiuiduo, & soli, & semper, debet conuenire cum specie, nec indicare quod sit res, vt quidditas, vel pars quidditatis. Et hæc est communis doctrina Thomistarum.

Sed contra: Nam in illa diffinitione vbi dicitur, proprium est, quod conuenit omni, soli, & semper, illa dictio, soli, ex necessitate dicit conuertibilitatem cum specie: ergo non potest adaptari indiuiduis. Consequentia patet, quia cum nullo indiuiduo conuertitur proprium. Sed probatur antecedens: quia dicere quod proprium conuenit soli indiuiduo est falsum, cum nulli indiuiduo in particulari solum conueniat, sed conuenit omnibus ex necessitate. Respondetur, quod quidam respondent, illam particulam explicare rationem quarti prædicati, quod conuertibile est cum specie, & hoc vt magis explicetur prædicabilis natura. Sed melius respondetur, quod illa dictio, soli, excludit indiuidua alterius naturæ, & facit hunc sensum, quod soli indiuiduo illius naturæ conuenit, & non alterius speciei indiuiduis. Vnde non aduersatur rationi proprii quarti prædicabilis dictio illa, facit enim istum sensum, proprium est, quod conuenit omni indiuiduo, & soli, hoc est, & non alterius speciei indiuiduis, sed solum illis indiuiduis, ex quorum specifica natura dimanat.

Dissoluntur argumenta.

Ad primum respondetur, quod alteraillarum diffinitionum conuenit proprio, vt quartum prædicatum est, altera eidem, vt quarto prædicabile, vt docuimus. Et vtraque facillimo negotio adaptari potest prædicabili quarto: nam non possum adduci in illam sententiam quod non diffinierit Porphyrius, nisi prædicatum quartum, & non prædicabile, cum eius intentio fuerit, scilicet, prædicabilium tradere notitiam, nec fecisset plane, si quid proprium vt est prædicabile, non ostendisset.

Ad secundum respondetur, proprium quatenus diffinitur in ordine ad speciem, vt quod est ipsa conuertibile solum habere rationem quarti prædicati, non vniuersalis respectu speciei, sed æqualis cum ipsa. Vnde nec species refertur

Ad 1. arg.

Ad 2.

refertur ad proprium , vt subijcibile inferiorius, sed vt subijcibile æquale, quã ratio- ne est æqualis species omnis suæ proprietati, species verò quando refertur ad genus induit intentionem subijcibilis inferioris ad ipsum genus.

Ad 3.

Ad tertium respondetur, quod cum consideratur proprium, vt quid conuertibile, non habet rationem prædicabilis, sed quarti prædicati : & tunc comparatur ad subiectum, à quo vt proprietates emanant, quod ex necessitate est subiectum commune, & non indiuiduum aliquid : & ad essentiam huius subiecti consequi debet proprium. Accidens vero vniuersale habet etiam suum subiectum proprium, quod denominat, scilicet corpus. Ita D. Tho. 1. par. quæst. 77. art. 6. ad tertium. Vide aliam solutionem in Caietano 1. Poster. cap. 7.

Ad 4. arg.

Ad quartum respondetur à quibusdam, ita rem se habere, vt probat argumentum. Si enim species omnis coloris accidentaliter conueniunt homini, & color accidentaliter quoque conueniret, non verò oritur ex principijs essentialibus corporis mixti ratio coloris, cum nulla coloris species ex eius principijs nascatur. Sed conuenit color corpori mixto, propterea quod ex alicuius corporis mixti indiuiduali complexione nascitur aliqua species coloris. Si autem coloris species aliqua inferiori alicui corporis conuenit, necessarium est corpus dici coloratum.

Alia solutio est, quod bene potest contingere rationem genericam alicui per se competere, & rationem specificam accidentaliter, sicut & è conuerso ratio specifica alicui conuenit per se, & ratio generica accidentaliter. Nam homo per se est risibilis, non vero per se est qualis, nec esse qualem est propria hominis passio. Nam alias sequeretur, quod est passio, & non est passio, quia homo accidentaliter est albus: ergo accidentaliter est coloratus: ergo accidentaliter est qualis: ergo esse qualem non est passio: & dicebatur quod erat passio: ergo esse qualem est passio, quia conuenit per se in secundo modo: & non est passio, quia accidentaliter conuenit, & ego quidem primam solutionem probabilem iudico, qui verò voluerit defendere esse coloratum propriam esse corporis mixti passionem, debet dicere, quæ consequenter ex necessitate ad rationem corporis mixti aliqua species coloris in confuso, & in nulla species coloris determinatè consequitur. Et ita esse coloratum erit passio corporis mixti, quacunque specie coloris determinate ostendatur, non conuenit illi, nisi accidentaliter. Et circa solutionem secundam, quam aliqui assignant, nota, quod conuenit homini per se esse risi-

bile, quia est eius propria passio, & tamen non est propria passio animalis, etiam si animal & homo sola ratione distinguantur, quia illud sufficit, vt ad vnius rationem consequatur, & non ad alterius. Ex parte vero ipsius passionis, si risibile est hominis passio, & risibile est quale, quale ex necessitate videtur, quod sit passio hominis, non vtunque, accipiendo quale, sed prout est quale inclusum essentialiter in risibile, & prout est idem cum illo: quia risibilitas non solum secundum ultimam suam differentiam passio est, sed etiam secundum totum, quod dicitur in sua essentia. Itaque qualitas illa, quæ est in risibilitate est etiam passio, & totum illud, quod includitur in sua essentia. Et cum dicitur sequitur, quod quale etiam non sit hominis passio, & ita videtur sequi contradictionem, quod sit passio, & non sit passio hominis: nam esse album est accidens hominis: ergo esse quale est accidens hominis quinti prædicabilis: siquidem consequitur ad idem principium, ad quod consequitur esse album, respondetur, quod esse quale, prout prouenit ab albedine, est accidentale quid & pertinens ad quintum prædicabile: & non est inconueniens, quod esse quale prout prouenit à risibilitate sit hominis passio, & esse quale, prout prouenit ab albedine non sit hominis passio: quia tunc sunt duo prædicata proueniencia à distinctis formis, & ita possunt sortiri, & diuersas denominationes & proprietates.

Ad illud eodem argumento adducitur de quantitate, multi affirmant passionem esse corporis. Impossibile enim est quod sit corpus, & non sit quantum: & ita oritur ex materia & forma, quæ sunt corporis principia. Vide asserentes alios ex principijs indiuiduantibus conuenire, & ita, non esse passionem. Sed solutio prima est melior, quam hæc quantitas oriatur ex hac materia, & hac forma: verum quantitas in communi ex materia & forma oritur. Ad illud de aqua respondetur à quibusdam, quod frigiditas in summo, est passio aque in sua naturali dispositione manente, & est passio physica: Sed profecto hoc latius tractare magis pertinet ad 2. de Generatione, quam obrem hic nolo exacte disputare. Mihi magis placet solutio, quod frigiditas in certo gradu aque est proprietates, nec ab illa separari potest, sed conuenit omni semper, & soli, & à principijs rei emanat.

Ad quintum respondetur ex nostris conclusionibus: & etiam si admisceatur negatio in definitione Aristotelis, ponitur ad explicandam rationem positiuam quarti prædicabilis.

Ad 5. arg.

Ad sextum, iam dictum est, quod proprium

Ad 6. arg.

prium est, vniuersale respectu indiuiduorum, nec illorum respectu prædicatur conuertibiliter. Cum verò diffinitur, quod conuersum prædicetur, hoc habet respectu speciei, & respectu illius non est quartum vniuersale, sed est quartum prædicatum, & quid non vniuersale.

Ad 7. arg.

Ad septimum respondetur ex his, quæ docuimus in diffinitione generis. Nam hic diffinitur secunda intentio proprii in concreto: & est sensus diffinitionis, quod proprium conuenit omni & soli, & semper, id est, refertur relatione prædicabilis, de omni & solo, & semper. Et hoc totum explicat rationem illius relationis talis vniuersalis, cuius essentia est referri ad inferiora talia, vt in quibus est tanquam emanans ab essentia specifica illorum, sicut diffinitio, quæ dicit, genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie explicatur ab acutissimis logicis, id est, refertur relatione prædicabilis. Nam prædicatio accipitur ibi formaliter, vt quod, id est, quod refertur relatione prædicabilis. Ita hic accipitur, conuenit formaliter, vt quod, id est, refertur relatione conuenientis, omni soli, & semper.

QVÆSTIO XXXVIII.

Vtrum omne accidens habeat proprium subiectum.

DE hac quæstione videatur Ferrara 3. contra gentes, capite septimo, circa illam rationem D. Thom. omne quod est de genere accidentis oportet, quod ex principijs alicuius subiecti causetur: & dominus Caietanus de ente & essentia capite ultimo, in illa quæstione, an omne accidens habeat proprium subiectum.

QVÆSTIO XXXIX.

Vtrum existentia sit passio propria alicuius rei creatæ.

N hac quæstione sunt etiam dissimiles sententiæ magnorum virorum. Ferrara libro 2. contra gentes, capite 55. dicit existentiam esse propriam passionem formæ in-

tellectualis, vt Angeli & animæ rationalis, quibus existentia conuenit per se, vt distinguitur contra per accedens, & vt sumitur ab Aristotele primo Topicorum, capite 5. Quam opinionem vt persuadeat aduertit ex Diuo Thoma ibidem: quod conuenire aliquid per se hoc modo alicui, est quod habeat aliquam causam in subiecto, ad quam necessario sequatur, & quod ex essentialibus principijs dimanet, ex quo statim fit consequens omne illud, quod hac ratione est per se necessario alicui competere in rerum natura posito, & oppositum illius nequit conuenire, sed contradictionem implicare, vt patet in risibili, & homine relicto suæ naturæ. Et si ita conuenit necessario posito in rerum natura conuenit vt propria passio, & in secundo modo perfecti- tus: & quia esse conuenit formæ, & ad illam sequatur in rerum natura posita, & suæ naturæ relicta, nec potest esse, vt Angeli, vel anima rationalis in rerum naturis posita oppositum habeant sit, quod existentia sit illorum propria passio. Et si fiat argumentum, nam si existentia est Angelica passio, sequitur quod ista sit per se, iste Angelus est, consequens est fallum: ergo. Probat minor: nam ista est per se, iste Angelus est: ergo sua opposita, iste Angelus non est, implicabit contradictionem esse veram: & sic nec à Deo fieri potest, vt idem Angelus non esset. Respondetur concedendo maiorem, & negando minorem. Et ad probationem dicitur, quod implicat suam oppositam esse veram eo modo, quo alia est per se. Nam illa est per se, quia prædicatum conuenit subiecto posito in rerum natura: vnde impossibile est, quod Angelus ponatur in rerum natura, & alia opposita sit vera, Angelus non est. Et cum dicitur, ergo non potest Deus facere, quod Angelus non sit, negatur consequentia: nam non implicat contradictionem, Angelum non esse: sed bene implicat Angelum suæ naturæ relicto in rerum natura positum non esse.

Dicit præterea Ferrariensis, quod non solum existentia est propria passio Angeli, & animæ rationalis, sed omnis formæ eadem ratione. Et si arguas contra: nam corrupto equo, illius forma definit esse: ergo non est illius propria passio: negatur consequentia, nam etiam corrupto homine corrumpitur risibile, & tamen est propria eius passio. Sufficit nanque, vt sit passio, quod non detur homo, qui non sit risibilis, ita sufficit, vt existentia sit passio formæ, quod nunquam detur forma in rerum natura sine existentia, quod est verissimum.

Dominus Caietanus prima parte, quæstione 50.

Handwritten marginal notes in Latin, including phrases like 'si et risibile, & ceteris', 'Ad 3. arg.', 'Ad 4. arg.', 'Ad 5. arg.', 'Ad 6. arg.', 'Ad 7. arg.', 'Ad 8. arg.', 'Ad 9. arg.', 'Ad 10. arg.', 'Ad 11. arg.', 'Ad 12. arg.', 'Ad 13. arg.', 'Ad 14. arg.', 'Ad 15. arg.', 'Ad 16. arg.', 'Ad 17. arg.', 'Ad 18. arg.', 'Ad 19. arg.', 'Ad 20. arg.', 'Ad 21. arg.', 'Ad 22. arg.', 'Ad 23. arg.', 'Ad 24. arg.', 'Ad 25. arg.', 'Ad 26. arg.', 'Ad 27. arg.', 'Ad 28. arg.', 'Ad 29. arg.', 'Ad 30. arg.', 'Ad 31. arg.', 'Ad 32. arg.', 'Ad 33. arg.', 'Ad 34. arg.', 'Ad 35. arg.', 'Ad 36. arg.', 'Ad 37. arg.', 'Ad 38. arg.', 'Ad 39. arg.', 'Ad 40. arg.', 'Ad 41. arg.', 'Ad 42. arg.', 'Ad 43. arg.', 'Ad 44. arg.', 'Ad 45. arg.', 'Ad 46. arg.', 'Ad 47. arg.', 'Ad 48. arg.', 'Ad 49. arg.', 'Ad 50. arg.', 'Ad 51. arg.', 'Ad 52. arg.', 'Ad 53. arg.', 'Ad 54. arg.', 'Ad 55. arg.', 'Ad 56. arg.', 'Ad 57. arg.', 'Ad 58. arg.', 'Ad 59. arg.', 'Ad 60. arg.', 'Ad 61. arg.', 'Ad 62. arg.', 'Ad 63. arg.', 'Ad 64. arg.', 'Ad 65. arg.', 'Ad 66. arg.', 'Ad 67. arg.', 'Ad 68. arg.', 'Ad 69. arg.', 'Ad 70. arg.', 'Ad 71. arg.', 'Ad 72. arg.', 'Ad 73. arg.', 'Ad 74. arg.', 'Ad 75. arg.', 'Ad 76. arg.', 'Ad 77. arg.', 'Ad 78. arg.', 'Ad 79. arg.', 'Ad 80. arg.', 'Ad 81. arg.', 'Ad 82. arg.', 'Ad 83. arg.', 'Ad 84. arg.', 'Ad 85. arg.', 'Ad 86. arg.', 'Ad 87. arg.', 'Ad 88. arg.', 'Ad 89. arg.', 'Ad 90. arg.', 'Ad 91. arg.', 'Ad 92. arg.', 'Ad 93. arg.', 'Ad 94. arg.', 'Ad 95. arg.', 'Ad 96. arg.', 'Ad 97. arg.', 'Ad 98. arg.', 'Ad 99. arg.', 'Ad 100. arg.'

ne 50. articulo 5. ait, quod esse est propria passio Angeli, & animæ rationalis, & etiam cæli physica, non tamen logica, & prædicatur per se physice, non tamen logice. Pro huius autem pleniori intelligentia, notandum est, competere aliquid alicui per se logicè, nihil aliud est, quam simpliciter, & absolute competere, nullâ factâ suppositione, sed fundatur ista perfectitas in connexione terminorum sumptorum absolute, verbi gratia, risibilitas per se in secundo modo, & tanquam propria passio logica conuenit homini, quia risibile absolute & necessario conuenit homini, propterea quod dimanant ab eius essentia. Perfectitas vero physica est illa, quæ non fundatur in connexionione terminorum absolute sumptorum: sed quatenus in esse naturali ponuntur, quo genere perfectitatis istæ propositiones sunt necessariæ, cælum est, Sortes quodcumque corrumpetur, nam corruptio non conuenit Sorti nisi in rerum natura ponatur: corruptio enim est rei existentis, & conueniunt istæ duæ perfectitates aliqua ex parte. Nam sicut perfectitas primo modo habet quod prædicatum conueniat subiecto inseparabiliter, non absolute, sed in esse naturali posito: differunt verò quoniam prædicata, quæ per se logicè conueniant, nihil non necessarium supponunt, quoniam respiciunt subiecta absolute sumpta. Prædicata verò per se physice supponunt aliquid non necessarium, scilicet substantiam productam esse in rerum natura, quod non est necessarium. Et hoc prouenit ex eo, quod talia prædicata respiciunt subiecta in esse physico, ex qua differentia alia oritur, quod prima perfectitas adeo est necessaria, vt oppositum implicet contradictionem. Non enim potest esse, hominem non esse animal, vel non esse risibile. At vero quod Petrus non corrumpatur bene fieri potest, & non implicat, licet implicaret illum suæ naturæ relictum, non corrumpi. Sed pro veritate explicanda amplius sit

1. Concl.

Prima conclusio. Existencia nullius rei creatæ est propria passio logica, nec Angelicæ, nec cæli nec formæ alicuius. Probatur hæc conclusio primo argumentis factis in quæstione vestibulo. Et secundo probatur: Nam illud, quod conuenit alicui per participationem, & accidentaliter, non potest esse propria passio illius: sed existencia conuenit omni creaturæ per participationem & accidentaliter: ergo. Maior est nota: nam propria passio, non conuenit per participationem alicuius: homo enim non participat risibilitatem ab aliquo, sed illi conuenit per se secundo. Minor probatur: nam existi-

stentia, & esse solius Dei est essentia, qui cum sit infinite perfectus, est suum esse formaliter.

Præterea probatur conclusio: Nam si esse est propria passio alicuius logica: ergo est æternæ veritatis, Angelus existit: Consequens est falsum: ergo illud ex quo sequitur. Probatur maior: Nam omnes propositiones in secundo modo perfectitatis sunt æternæ veritatis, & sunt illæ, in quibus passio prædicatur de subiecto. Huiusmodi est hæc, homo est risibilis, homo est intellectiuus: verbum enim in his propositionibus absoluitur à tempore. Minor probatur: nam illa propositio incipit esse vera quando prædicatum incipit conuenire subiecto, quod fuit in instanti creationis Angeli. Et si dicas, quod facit istum sensum, Angelus est aptus existere, & ita ab æterno est vera. Contra: nam tunc existencia, non esset passio, sed aptitudo ad existentiam, sicut hæc propositio facit hunc sensum, homo est risibilis, id est, homini conuenit aptitudo ad ridendum: & tunc aptitudo seu potentia ad risum est passio, & non risus. Et hoc argumentum me conuincit contra Ferraram, vt asserat existentiam nullius rei creatæ esse logicam passionem, seu proprietatem.

Tertio sequitur, quod possit à priori demonstrari: Nam passio, quæ conuenit subiecto, si non sit prima passio per definitionem subiecti demonstrari poterit. Sed hoc est falsum: ergo. Probatur minor: Nam ex definitione, & essentia rei creatæ non sequitur esse alias, cum semper sit verum dicere, quod Angelus est talis spiritus, semper erit verum dicere, quod existit. Et hac ratione asserit D. Thom. quod nulla res est sibi sufficiens causa essendi: & ita non conuenit illi de sua natura, sed ab extrinseco, & per aliud. Vide ipsum 2. contra gentes, capit. 52. Et si fiat argumentum, consequitur principia essentialia, ergo est propria passio: aliqui respondent, quod consequitur illa, vt actus suppositi, & ratione suppositi præsupposita, & aduenit, vt complementum indiuidui: & non consequitur principia essentialia solum, sed indiuidualibus præsuppositis, vnde non est passio. Sed de hoc alibi. Et Magister Bañes prima parte quæstione. 3. late de hoc disputat, vide ibidem.

Secunda conclusio. Existencia est passio physica aliquarum rerum, vt cælorum, Angelorum, & animæ rationalis: non vero est propria passio physica formæ equi. Probatur: nam propria passio physica illa dicitur, quæ non potest separari à subiecto in esse naturali posito, ita quod non erit verum

verum dicere naturaliter subiectum tale non esse sit adeo, vt naturaliter implicet contradictionem, per naturales causas non esse: sed hoc modo existens se habet solum respectu supradictorum: ergo. Et quod non ita se habeat respectu formæ equi iam patet, quia verè separatur ab illa forma, ita vt sit verum dicere naturaliter loquendo, forma equi non est cum iam corruptus est equus: ergo.

Et aduertendum erit, esse passionem physicam modo explicato, diminuere à ratione propriæ passionis, quia est, dicit, conuenientiam non simpliciter, sed certo modo: passio vero logica simpliciter conuenit. Et si fiat argumentum contra hanc conclusionem, esse conuenit per se formæ, ergo, vel est essentia, vel passio: non essentia: ergo passio: nam in alijs modis per se non potest competere. Respondetur, physice concedo, logicè nego: quia per se non prædicatur de forma, licet consequatur ad ipsam in rerum natura positam, quod sufficit, vt sit per se physice.

Sed contra: Nam Diuus Thom. dicit 2. contra gentes, capite 55. formæ conuenire esse, secundum quod ipsum: ergo per se simpliciter, vt patet ex eius definitione. Respondetur ex eodem D. Thom. ibidem, quod ibi à sanctissimo præceptore accipitur secundum quod ipsum pro consequentione existentie ad formam tanquam ad causam formalem: sicut effectus secundarius consequi solet ad causam suam, in quo ordine collocamus extensionem in ordine ad locum, quam facit quantitas. Et cum etiam asserit D. Thom. quod conuenit formæ secundum se, vult dicere, quod est effectus secundarius ipsius formæ. Et hoc sufficit ad suum intentum, quia forma in actu posita suum effectum debet habere, nisi impediatur. Itaque, est effectus per se in causando, non in prædicando: sicut ædificator ædificat, est per se in causando, non in prædicando. Accidentaliter enim prædicatio est ista ædificator ædificat. Et per hoc patet ad primū sensum quæstionis.

Ad secundum, vtrum sint passionis dissonantæ respondetur affirmatiue, nam par, vel impar est propria numeri passio, quando quidem conuenit omni, toti, & semper, & procedit ab essentia numeri, in speciebus, consideratus, quod sit par vel impar, & entis passio est actus, vel potentia finitum, vel infinitum lineæ passio rectum, vel curuum, & propterea distantie passionis vocantur: quia nulla illatum per se est passio, sed vna, vel altera. De qua re vide Aristotelem libro primo Posteriorum, capite. 4. & ibidem Caietanum &

Soto. Ad rationem Ferrariensis in oppositum ex dictis

constat aperte.

(?)

Q VÆSTIO XL.

Vtrum propria passio realiter distinguatur à subiecto, cui conuenit per se.

Hanc quæstionem optime versat Caietanus prima parte, quæstione 77. articulo. 1. ibi illam vide.

Q VÆSTIO XLI.

Vtrum propria passio possit per diuinam potentiam separari à subiecto.

Idetur quod non. Primo, 1. argum.

quia ista propositio semper est vera, homo est risibilis: ergo non potest risibilitas separari ab homine. Probo antecedens: quia est perpetua veritatis. Consequentia probatur: Nam si ista est vera: ergo prædicatum conuenit subiecto: quia esse risibile est effectus formalis risibilitatis, sicut esse album est effectus formalis albedinis: sed non potest esse album, sine albedine, etiam de Dei potentia, quia implicat ex parte facti: ergo nec risibile sine risibilitate, sed est risibilis semper: ergo semper habet risibilitatem.

Secundum argumentum. Si potest separari sequitur, quod ista sit falsa, homo est risibilis semper. Patet, quia homo non habet risibilitatem semper, & tamen sequitur, quod illa scientia, cuius est hæc propositio physica, vel metaphysica inclinet ad falsum, quia inclinat ad hanc veritatem, homo est risibilis: sed non est: ergo inclinant ad falsum, quod est impossibile, nam scientia non possunt ad falsum inclinare, sicut nec virtus ad malum etiam per miraculum. Et confirmatur, quia habere tres angulos æquales duobus rectis, est passio trianguli, & non potest separari: ergo.

Tertium argumentum. Nam relatio creaturæ est propria passio creaturæ, & non potest ab illa separari: ergo. Maior patet, quia sequitur ad eius naturam: ex hoc enim quod habet esse participatum, quod est eius essentia, sequitur quod sit creatura. Sed minor probatur: quia non potest esse quin dicat ordinem ad Deum, vt ad causam.

De hac quæstione sunt variae opiniones. Caietanus 1. parte, quæstione 54. artic. 3. dicit, quod licet aliqua propria passio distinguatur à subiecto.

3. argum.

à subiecto, tanquam res à re, nõ sequitur, quod possit separari ab illo: & quanuis dimanet in genere causæ efficientis à subiecto, & causalitatem effectiua Deus supplere possit intelligitur de pura effectiua, & propria, quæ est per actionem; nõ verò quæ est per emanationem. Cum Caietan. tenet Capreolus, vbi à Soto & Ferrara citatur in 3. sententiarum, quanuis dicat oppositam opinionem esse probabilem.

2. Opinio.

Secunda opinio est Ferrar. 4. contra gent. cap. 6. 7. qui dicit posse separari passionem realiter à subiecto. distinetam. Et hoc probat multis autoritatibus D. Tho. quasi videri poterit. Idem tenet Soto. capite de proprio. Ratio pro hac opinione (quam ego veriorẽ iudico) sit ista: Non repugnat virtuti diuinæ & potentie, vt hoc non possit facere; ergo. Antecedens patet: nam si repugnaret, esset, quia implicaret contradictionem: sed hoc non; ergo. Maior patet: nam illud solum, quod contradictionem implicat Deo est denegandum. Probo minorem: quia si implicat contradictionem, vel est, quia passio est de essentia subiecti: quod falsum est; cum passio supponat suam essentiam constitutam per differentiam, & ad illam consequatur: aut est, quia subiectum est eius causa materialis: & nec hac ratione: nam de ratione causæ naturalis, non est, quod non possit esse sine aliquo accidenti: nam videmus hoc subiectum modo subitare albedini modo nigredini, & modo esse sine hoc accidenti, modo sine illo: vel est quia est eius causa finalis: nec hac ratione: nam non inconuenit finem esse sine ordinato ad finem, quando ordinatum ad finem est posterius ipso fine, nec est eius causa, quantum ad esse: & his modis passio ordinatur ad subiectum, quia propter potest esse sine illo: ergo. Vel implicat, quia est eius causa efficiens per veram productionem, quod est contra D. Tho. vbi que. Tum etia, quia Deus potest subtrahere concursum cuiuscunque causæ agentis: quia sicut cum suo concursu applicat ad agendum, ita illum potest subtrahere, ne agat. Et sic poterit Deus non concurrere cum essentia, vt habeat actionem circa passiones producendas, vel implicat, quia vt inquit Caietanus, passiones dimanant ab essentia, non per veram actionem, sed per quandam naturalem resultantiam, & naturalem sequelam. Et nec hoc, quia passio est ignis comburere materiam applicatam, vel saltem hoc dimanat ab igne per modum resultantiæ. At vero impedit hoc, vt patet in fornace Babylonica, vbi ignis non combulsit pueros, illi applicatos. Et secundo probatur: Nam subiectum prius natura est, quam passio: ergo non dependet ab illo, ergo potest esse sine illo, alias si nõ posset esse sine illo: ergo dependeret ab illo, quod est falsum: nam alias dependeret & non dependeret, quia est prius & prius, vt prius à

posteriori non dependet. Item: Nam Deus concurret cum subiecto vt per suam virtutem, per resultantiam producat passionem: ergo poterit abstrahere concursum, & sic non producet quamobrem non manebit passio. Tertio. Nam esse sequitur formam, per naturalem resultantiam: at in anima Christi fuit impeditum sergo & passio poterit impediri. Et quarto probatur, quia inherere subiecto, passio est accidentis (secundum aliquos) at tollitur à Deo, vt in sacramento patet: ergo.

Dico secundo, quod habere tres angulos, &c. & alia passiones, quæ non realiter tanquam res à re distinguuntur à subiecto, non possunt separari, vt de se patet: quia sunt eadem entitas, & habent idem esse. Si autem possint formaliter separari, sicut relatio, & fundamentum, quæ formaliter distinguuntur secundum vnã opinionem; & tamen datur fundamentum sine relatione formaliter, licet non entitative, anceps videtur res.

Dissoluntur argumenta.

Ad primum respondetur dupliciter. Primo, quod illa est propositio vera, homo est risibilis: ergo habet causam formalem, distinguendum est: habet causam formalem secundum connexionem per se in secundo modo per seipsum, concedo: habet causam formalem existentem tunc in subiecto, nego. Itaque, si Deus tolleret à me risibilitatem essem risibilis, non quia actu in me existat risibilitas, sed quia connexio illius cum subiecto est in secundo modo per seipsum: & ita semper est risibilitas in homine secundum connexionem per se, licet nõ secundum existentiam. Esset tamen ista tunc falsa, homo existit risibilis. Et illa propositio, homo est risibilis facit hunc sensum, risibilitas connectitur cum homine per se: sicut ista, homo est animal est vera, etiam homine non existente, quia facit hunc sensum, de natura hominis, & de essentia est animal, etiam si tunc non existat animal eodem modo. Prima solutio statim dicitur.

Ad secundum respondetur, quod illa propositio non potest falsificari, vt modo dictum est. Secundo respondetur, quod illa propositio est falsa, quia non habet formam, à qua denominetur subiectum. Si dicas, ergo non est perpetua veritatis, nego consequentiam: nam vt sit perpetua veritatis sufficit, quod naturaliter loquendo, vt relinquendo res sine natura non possit esse falsa. Et ad argumentum, ergo tunc scientia inclinatur ad falsum, respondetur, quod non inclinatur ad falsum: nam dicit, quod naturaliter loquendo, homo est risibilis. Et hoc semper est verum: nam quid Deus supernaturaliter facere possit, non dicit. Et si contra solutionem arguas primam, si illa propositio nõ potest

potest esse falsa: ergo omnes scientiæ sunt æquales in certitudine, negatur consequentia: nam lumen naturale non potest inclinare ad falsum, nec etiam fides, at certior est fides propter modum procedendi, quia immediate innititur diuinæ reuelationi, ita vna scientia certior est alia, etiam si non possint ad falsum inclinare propter modum procedendi, illi qui dicunt, quod illa propositio homo est risibilis, etiam ablata risibilitate est vera: quia facit hunc sensum, homo habet naturam, vnde dimanet risibilitas, male dicunt. Nam tunc non est eadem propositio, quia idem est hoc dicere, ac dicere, homo est rationalis, quod non significat supradicta propositio, quapropter alia est ab ista. Ad confirmationem iam patet.

Ad 2. Arg.

Ad tertium respondetur, quod relatio creaturæ non est passio creaturæ, sed accidens, quod sequitur necessario ad creaturam positam in esse, Vtrum autem possit Deus destruere illam relationem manente creatura, dicemus cap. de relatione. Vide aliam solutionem in Ferrar. vbi sup.

Nota vltimo, quod conditiones indiuiduales quæ faciunt Petrum singularem non possunt ab illo tolli, quia sunt de eius essentia, vt indiuiduum est, & per illos est definiendus in quantum indiuiduum est.

VLTIMVM PRÆDICABILE DE ACCIDENTI.

QUESTIO XLII.

Vtrum diffinitio accidentis quinti prædicabilis sit rectè tradita.

1. Arg.

Idetur, quod non: Nam sic definitur: Accidens est, quod adest, & abest à subiecto præter subiecti corruptionem. Nam adesse, & abesse, vel accipitur primum intentionaliter, vel secunde intentionaliter: neutro modo: ergo mala est diffinitio. Probo min. non potest dici, quod accipiat primo modo, quia omnis definitio logica cuiusmodi hæc est, debet determinari ad secundam intentionem: ergo debet dari per terminos secundæ intentionis. Antecedens est clarum, quia obiectum logicæ est secunda intentio de qua passiones demonstrantur: ergo ad illam debet determinari. Consequentia patet, quia quæ sunt partes diffinitionis logicalis debent explicare secundam intentionem, & suam quidditatem, & ita debet esse aliquid rationis, constitues

essentiam secundæ intentionis, huiusmodi non possunt esse entia realia. Nec accipitur secundo modo: nam postea diuiditur accidens, quod hic definitur in separabile, & in inseparabile, sed hoc non potest competere accidenti diffinito, si sumatur secunde intentionaliter, quia nulla secunda intentio est accidens inseparabile: ergo.

2. Arg.

Secundum argumentum: Quod hic definitur diuiditur postea in accidens separabile, & inseparabile: sed repugnat id quod adest, & abest à subiecto, & cætera, esse accidens inseparabile: ergo alia definitio debet assignari, vt conueniat omni contento sub definito. Bona enim definitio debet competere definito ex omni contento sub illo. Et confirmatur hæc ratio, & explicatur. Nam si est bona definitio: ergo conuenit omni accidenti: sed hæc est falsum: ergo non est bona. Probo minorem, quia non conuenit accidenti inseparabili, accidens enim inseparabile non adest & abest à subiecto præter subiecti corruptionem, alias esset separabile, si abest à subiecto.

3. Arg.

Tertium argumentum: Nam mortuum, & combustum sunt accidentia, quia non sunt de essentia alicuius rei, nec propria passio, & tamen non adsunt, & absunt præter subiecti corruptionem: ergo definitio nulla. Antecedens probatur: Nam combustio conuenit, verbi gratia, domui, vel alicui simili, & tamen non adest, nec abest ab illa præter ipsius corruptionem, nec potest dici, quod sint essentia, vel passio illius, & idem de morte Domini est respectu mortui.

4. Arg.

Quartum argumentum: Sequitur ex hac definitione, quod risibile sit accidens quinti prædicabilis, quia adesse & abesse debet explicari, non realiter, sed per cogitationem, vt conueniat accidenti inseparabili, ita quod accidens est, quod mente potest cogitari adesse & abesse, non destructo subiecto, id est ratione subiecti, & definitione. Sed etiam si cogitem per rationem hominem non esse risibilem, non destruitur hominis definitio: quia risibilitas non est de conceptu, & quidditate hominis, sed est posterior illa: & propria eius passio, atque, effectus: ergo bene potest quidditas hominis intelligi, sine risibilitate. Et ita licet cogitetur non inesse homini, non destruetur eius ratio: consequens autem falsum est, quia vt visum fuit ad quartum prædicabile pertinet, nec potest ad duo prædicabilia pertinere.

5. Arg.

Quinto: Nã quãdo dicitur in definitione, accidens est, quod adest, & abest à subiecto, vel nomine subiecti, intelligitur substantia completa vel incompleta: neutrum horum: ergo definitio est nulla. Prob. min. Nã hæc prædicatio est 5. prædicabilis, quantitas est alba, est figurata, &c. Et tamẽ in Sacram. Eucharistie verificatur de subiecto, quod

nec est substantia completa, nec incompleta. Quod autem non debeat intelligi etiam substantia completa, probatur: nam hæc prædicatio est quinti prædicabilis, anima existit, materia existit, & tamen subiectum est substantia incompleta. Quod si dicas debere intelligi substantia incompleta, contra, nam D. Th. contra gen. c. 81 dicit expresse nomine subiecti debere intelligi substantiam completam, & ita anima non est accidens, licet possit adesse, & abesse à subiecto, quia nomine subiecti substantia completa intelligitur. Si dicas, quod intelligitur substantia abstracta, & incompleta, contra: nam visum fuit, quod hæc propositio est quinti prædicabilis, quantitas est alba, & tamen subiectum nullo modo est substantia.

6. Arg.

Sexto: Nam album est quinti prædicabilis respectu Petri & Ioannis, & tamen non adest, & abest à subiecto præter sui corruptionem: ergo illa definitio est nulla. Minor probatur: Nam album non inhaeret Petro, quia album dicit corpus, & albedinè, seu compositum ex corpore, & albedinè, sed tale compositum non adest Petro, sed quod inest est albedo, & cõsequenter nec abest: ergo definitio illa nulla est. Probatur min. quia illud adest, & abest, quod inhaeret, vel non inhaeret, quod solum est forma accidentalis, & non compositum ex subiecto, & accidenti: ergo.

7. Arg.

Septimum argumentum: Illa definitio compositi alijs à definitio: ergo est nulla. Probatur antecedens: quia humanitas adest, & abest à verbo Divino præter verbi Divini corruptionem, tamen nõ est accidens respectu illius: Hęc enim prædicatio non est accidentalis, Verbum Divinum est homo: ergo. Confirmatur: Nam datur per distinctionem: ergo non explicat rei essentiam, quæ simplicissima est, & constat genere & differentia, quæ positive & determinate conueniunt, & non disunctiue.

8. Arg.

Octauum argumentum: Calor est accidens commune respectu aquæ, non tamen illi inest præter subiecti corruptionem: ergo illa definitio est nulla. Maior patet, minorem probò: quia calor paulatim corrumpit aquã. Et confir. Perfecta frigiditas vel in fumum est, etiã absolute loquedo, accidens commune, & tamen per eius absentiam disponitur aqua ad corruptionem: ergo male dicitur, quod accidens adest, & abest præter subiecti corruptionem. Quod si dicas, præsentia caloris aut absentia frigoris nõ statim corrumpi aquã, & ita manet cum hoc accidenti essentia subiecti non corrupta: Contra,

9. Arg.

Nondò: Mors, & existentia actualis accidit homini, ytrumque enim est extra essentiam eius, & ita sunt istæ propositiones, homo est mortuus homo existit in materia contingenti, & tamè, nec existentia adesse, nec mors abesse possunt præter subiecti corruptionem: ergo definitio est nulla.

Decimò: In his propositionibus, annulus est aureus, animal est rationale, prædicata possunt abesse subiecto in comuni sumpto præter illius corruptionem, & tamè non est accidens, sed substantia: ergo definitio prædicta non solum conuenit accidenti: ergo est mala.

Accidens nomè æquiuocum est, multa significans: ne ergo fallamur, oportet varias eius significationes pandere. Significat primo, defectum, qui comittitur in argumentatione, vt cum dicimus comitti fallaciam accidentis. Et quamuis in ista significatione importet secundam intentionem, non tamen vniuersalem, & idè non pertinet ad præsentem tractationem. Accipitur secundo modo accidens, vt distinguitur contra substantiam, qua ratione est nomè primæ intentionis, & eius consideratio per se pertinet ad metaphysicũ, qui considerat ens inquantũ ens, & duos modos entis, quorũ vnus est ratio entis. Tertio modo accipitur ens logicè, & est vnũ ex quinque prædicabilibus in qua acceptione tripliciter definitur à Porphyrio. Prima definitio est ista, accidens est, quod adest, & abest à subiecto præter subiecti corruptionem. Secunda est, accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse. Tertia est, quæ ita se habet: accidens, quod nec est genus, nec species, nec differentia, nec proprium, semper autem est in subiecto subsistens.

Deciditur questio.

Prima concl. Optima est explicatio primæ definitionis accidentis, quam tradit Diuus Thomas de spiritualibus creaturis, art. vlt. ad 7. Vbi sic ait: Duplex est operatio intellectus, vt dicitur 3. lib. de anima, vna qua intelligitur, quod quid est, id est, quid sit res, & tali operatione potest intelligi esse res, & sine proprio & sine accidenti, cum neutrum istorum ingrediatur essentiam rei, & res solum exposcit ad sui cognitionem ea, quæ eius ingrediuntur essentiam. Sed nota, hæc D. Th. doctrinã esse intelligendam formaliter. Nam optime potest essentia & quidditas hominis formaliter intelligi, sine eo quod formaliter intelligatur risibilitas. Verum qui intelligit hominis essentiam, etiam si formaliter nõ intelligat risibilitatem, intelligit radicaliter, quia risibilitas est in radice quidditatis, seu potius quidditas est radix passionum. Et hoc modo non sunt accidentia communia in essentia, quia cum non profluant ab illa, non radicantur in illa. Alia est operatio intellectus, (inquit Angelicus Doctor) componentis, & diuidentis. Et isto modo potest substantia intelligi sine accidenti, ali prædicato, etiam si secundũ sit inseparabile. Sicut possumus intelligere, coruũ esse albu, nõ enim ibi est repugnãtia intellectui cũ oppositũ prædicatũ nõ dependeat ex principijs

1. Concl.

speciei. Nigredo enim corui, quæ est principium albedinis, non procedit ex principijs rei specificis, & eadem operatione non potest intellectus intelligere essentia rei, sine eius propria passione: & hominem sine intellectu, quia hæc est repugnãtia, intellectuum, cum oppositum prædicati, scilicet esse intellectuum dependeat ex principijs subiecti: nam intellectus consequitur necessario ex essentia hominis. Et dicere, quod non est intellectuum, est dicere, quod nõ habet talem essentiam. Quia vero nigredo corui non sequitur ex eius essentia, dicere, quod coruus non est albus, non est eius tollere essentiam (& hoc intelligitur naturaliter loquendo: nam supernaturaliter bene potest deus separare risibilitatẽ, & erit falsum dicere, quod homo est risibilis, sed nostra sententia in prædicabili proprio explicata melior est.) Concludit igitur Diuus Thomas sic: ergo potest intelligi essentia animæ prima operatione intellectus, vt scilicet intelligatur, quod quid est, absque potentijs, non autem secunda operatione intellectus, ita quod intelligatur, non habere potẽtias, quod alijs terminis dicitur abstractione præcisua, nõ vero compositiua. Ist igitur sensus huius definitionis primi accidentis, quod inest, & abest à subiecto, & c. id est accidens est vniuersale, quod adest & abest præter subiecti corruptionem, id est, intelligitur, adesse, & abesse per intellectũ componentem, & diudentem, sine eo quod essentia rei destruat, propterea quod ex eius nõ dimanat principij. Et notandũ est, quod cũ per secundam operationem intellectus dico coruũ non esse nigrum, certum est, hanc propositionem esse falsam, siquidem significat rem aliter esse, quam est. Nihilominus etiam si intelligatur falsa, non tamen eius falsitas destruit corui essentiam, quia non dimanat nigredo ab essentia corui. Vt ergo sit quinti prædicabilis, hoc sufficit. Et hæc D. Thom. intelligentia maximum fundamentum habet in Porphyrio, cũ dicit, potest enim coruus albus, & Æthiops intelligi sine interitu rei subiecti. Non dicit esse, sed intelligi. Et non dicit verè, sed sine eo quod res destruat. Et quoniam definitiones demonstrari nequeunt sufficiat illa sic explicata. Et postea soluemus, quæ cõtra illam sunt argumenta.

Alij qui centent, diffinitionem hanc intelligendam esse de absentia & præsentia reali, ita, vt solum illud dicatur accidens esse quod adesse & abesse potest realiter à subiecto & c. ex qua absentia reali, actuali, vel possibili consequitur, vt subiectum cum ratione illius accidentis, & cum opposito accidenti intelligi possit, salua essentia subiecti, ita vt non liceat in re subiectum non esse, aut essentiam eius esse distinctam. Et probant hanc sententiam, quia in hoc sensu proprie saluatur vis, & significatio illo-

rum verborum, adesse & abesse, quorũ proprietãtis in sententia Diui Thomæ, non saluatur. Nam adesse, & abesse accipitur pro affirmari, vel negari, quæ non est propria acceptione: ergo ista sententia siquidem proprie accipit verba, præferenda est. Et secundo: quia post definitionem accidentis Porphyrius diuidit illud in separabile, & in inseparabile, quæ diuisio non potest intelligi nisi de separabilitate reali, & inseparabilitate. Nam si intelligatur de separabilitate per rationem illa non est proprie separabilitas, & vtrumque est separabile per rationem. Quapropter male diuideretur in accidens separabile, & in inseparabile, cum vtrumque sit separabile per rationem. Et vltimo, quia quod à parte rei non potest abesse essentiam concomitatur, & illam vt propria passio sequitur, & eius negatio destruit essentia rei. Nam non habemus signum aliquod, quo cognoscamus accidens ali quod à rei essentia profluere, nisi quia ab illa nõ potest separari: ergo. Et cum arguitur cõtra istã sententiam: nam secundum istam, omne accidens inseparabile erit propria passio, & sic male Porphyrius diuisisset accidens in separabile, & in inseparabile. Respondent huius sententia auctores, accidens inseparabile dici à Porphyrio illud, quod potest non semper inesse, seu nõ à principio rei inesse. Dicitur tamen inseparabile quia postquam semel inhaerit, nõquam potest naturaliter abesse: vt cæcitas, cicatrix, vel perfecta nigredo corui, vel albedo cygni. Et sic contra illos fiat argumentum: nam Porphyrius explicauit rationem accidentis per separabilitatem rationis: ergo ita est eius intelligenda definitio, dicunt ipsi hoc fecisse propterea quod absentia per rationem, sine eo quod essentia subiecti destruat est signum separabilitatis realis possibilis, saltem vt dictum est. Et si contra illos fiat argumentum, quod Porphyrius dixit, nigredinẽ Æthiops esse accidens, & tamen esse inseparabilem, quidam eorum dicunt, Porphyrium in hoc fuisse deceptum, maximè cum non requiratur exemplorum veritas. Alij respondēt, in coruo & Æthiops duplicem nigredinem posse considerari, alteram intensam, quam discursu temporis acquirit, & hanc dicit esse accidens, & de hac loqui Porphyrium. Alteram vero remissam quam habet à principio: & ista est propria passio: nec de hac autor loquitur. Et dicunt ita loqui Diuus Augustinum quarto de Trinitate, capite quarto, Fonseca libro quinto metaphysicæ capite vigesimo octauo, quæstione 9. sectio ne 4. in solut. ad 1. dicit nigredinẽ corui dupliciter considerari posse, etiam in ordine ad coruũ. Primò, quatenus naturaliter cõsequitur semper essentiam eius. Secundò, quatenus nihil repugnat illam per potentiam supernaturalẽ seu naturalem separari. Si primo modo consideretur,

vult esse proprium secundo modo: si vero secundo modo dicitur utrumque accidens quantum predicabile. Sed haec opinio, quam sit falsa, varijs ostenditur modis. Primo est contra Porphyrium, qui ut patet in textu, explicuit accidentis essentiam per hoc quod est abesse, vel adesse per rationem, iuxta D. Th. explicationem, & sententiam vniuersaliter a logicis peritis approbatam: ergo illam solum explicare de separabilitate reali, vel inseparabilitate est contra Porphyrium. Illud etiam, quod dicitur haec sententia, quod nigredo est duplex, intensa, & remissa, & remissa est passio intensa minima, sed accidens quinti predicabilis ridiculum est. Primo, quia in coruo non est duplex nigredo, sed vna & eadem, quia accidens illud duplex vel distinguitur specie, & hoc non audebit dicere, etiam si errare velint. Vel non, & neque hoc, quia subiectum est idem, & ita non potest habere duo accidentia eiusdem specie absolute, cum distinctio numerica sumatur penes subiectum. Item, nam si nigredo intensa est accidens separabile, non recte posuit Porphyrius exemplum, ut ostenderet esse aliquod accidens inseparabile: & licet possit corui nigredo intendi non propterea est dicendum esse duas in coruo nigredines. Vnde etiam errat Toletus in hoc loco dubio. Fonseca errat etiam in illa sua distinctione. Nam si nigredo potest simul naturaliter separari, non potest esse accidens quarti predicabilis, quia est de eius intrinseca ratione, ut sit naturaliter inseparabile, cum consequatur essentiam, & constituat propositionem de per se. Et quidem nigredine corui & Aethiops non est propria passio per se notum est. De Aethiops patet, quia cum sit eiusdem speciei nobiscum nullam passionem habebit, quam nos non habeamus, neque nos quam ille: sed haec non est propria passio nostra: ergo neque Aethiops. Sed quod neque nigredo sit propria passio corui probatur aperte, quia propria passio est quae conuenit omni & soli, & semper: sed nigredo non solum coruo conuenit: ergo non est propria passio eius. Antecedens est euidentius, & consequentia clara: Nam sicut essentia est propria speciei coruinæ, ita passio debet esse ei propria, quia essentiam talem consequitur. Praeterea: Nam Fonseca dicit albedinem, siue naturaliter, siue supernaturaliter posse separari a coruo. Detur vnum, scilicet, quod naturaliter separetur, tunc impossibile est quod sit propria passio, quia naturaliter consequitur essentiam, & communis sententia recepta est ab Alberto Magno naturaliter posse nigredinem a coruo separari, quin potius Sipontinus testatur, se Neapoli cornuum vidisse album apud Alphosum Siciliæ Regem tempore Calixti Papæ. Et si dicas, ergo est accidens commune separabile, si adesse & abesse: ita fateor, & accidens inseparabile, si non potest vlla ratione abesse. Vtrum autem hoc

fit possibile, non est logici muneris disputare. Praeterea: Nam accidens hoc consequitur ex principijs indiuiduantibus corui: ergo non est propria passio. Consequentia est euidentius, antecedens probatur: Nam si ex specifica natura oriretur, non conueniret alteri, nec posset aliquo artificio separari: sequitur enim ipsam essentiam semper. Secunda conclusio: Reliquæ duæ definitiones, quas Porphyrius assignat, rectæ sunt: nam hæc definitio, accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse est Arist. Top. c. 4. & est explicanda sicut præcedens, id est, accidens est, quod intelligitur operatio: de compositione, inesse & non inesse, scilicet propria essentia subiecti. Secunda vero definitio, quod neque est genus, neque species, &c. & semper subiecto est subsistens, est intelligenda non quod accidens semper inhaereat subiecto realiter, nam sic omne accidens esset inseparabile, sed quod semper inhaereat subiecto inhaerentia prædicationis, id est, quod semper se habeat respectu subiecti, ut prædicatum accidentale directum. Ista tamen definitio potius est notificatio accidentis per negationem aliarum specierum, quam vera definitio. Tertia conclusio: Hic definitur accidens sub ratione vniuersalis quinti. Hæc conclusio ponitur contra quosdam parum acutos logicos, qui censent, Porphyrium hic definisse rationem accidentis, ut sic, non verò rationem quinti vniuersalis, nam diuersa est vtriusque essentia. Ratio enim accidentis conuenit singularibus accidentibus, ut huic albedini, cui nullo modo ratio quinti vniuersalis conuenire potest. Et si contra istos fiat argumentum. Nam intentio Porphyrii est tractare in presenti de quinto vniuersali, illud igitur definiuit. Respondent non definisse, quia facillimo negotio ex præhabitis talis potuit colligi definitio, quæ quinto vniuersali adaptaretur. Cæterum nostra conclusio vera est. Nam cum subiectum logica sit talis secunda intentio, ut supra vidimus, fuit, omnis logica definitio debet respicere formaliter, tanquam definitum secundam intentionem. Verum est tamen, quia hæc secunda intentio minima est entitatis ab Arist. & Porphyrio. & alijs sapientissime explicatur per fundamenta sua. Et ita multa miscet in presenti Porphyrius de accidentis secundum reale considerationem, ut natura secundam intentionem vniuersalis per sua substrata declaratur. Senlus definitionis est, accipiendo, ut re vera accipitur, definitum secundum intentionem, accidens est vniuersale, quod adesse, & abesse a subiecto præter subiecti corruptionem, id est, quod potest materialiter affirmari, & negari de subiecto, sine eo, quod eius essentia destruat. Et si sumatur pro secunda intentione in concreto, accidens est quod adesse & abesse

2. Concl.

3. Concl.

abesse, &c. id est, quod refertur ad subiectum relatione predicabilis accidentalis, & quod nullo modo est de essentia subiecti. Et illa particula, abesse, conducit ad explicationem huius, adesse, ex eo enim quod intelligitur abesse, non destructa essentia subiecti, necessario est prædicatum quinti predicabilis. Hæc omnia magis patebunt ex his quæ inferius dicemus, & ex illis etiam quæ in predicabili de genere dicta sunt. Quarta conclusio: Illud de quo accidens quantum predicabile prædicatur, quod subiectum dicitur, non est necesse esse substantiam, neque accidens, neque est necesse esse aliquid reale, neque aliquid rationis, sed est necesse esse illud, cui prædicatum accidit, ita quod sit extra eius essentiam. Et hoc intelligit Porphyrius nomine subiecti. Hæc conclusio est Diui Thomæ de spiritualibus creaturis, articulo vltimo. Probatur conclusio: Non est necesse quod subiectum sit substantia completa ad quam referatur accidens, quod est quantum predicabile: nam ista prædicatio, anima intelligit est prædicatio, predicabilis, & tamen anima non est substantia completa: ergo. Maior probatur: Nam est prædicatio formalis, & non alicuius transcendentis: ergo alicuius predicabilis: & non nisi istius: ergo. Et hoc est dicendum de multis alijs prædicationibus. Et præterea eadem maior probatur: Nam hæc est prædicatio per se in secundo modo, anima hominis est intellectiua: ergo & illa est accidentalis quinti predicabilis. Probo consequentiam: nam sicut sufficit subiectum, quod non est substantia completa ad constituendam propositionem per se, sufficit etiam ad constituendam propositionem accidentalem quinti predicabilis: nam sicut ad constituendam propositionem per se in primo modo sufficit, quod sit subiectum ex cuius essentia dimanat prædicatum: ita ad constituendam propositionem quinti predicabilis, sufficit quod prædicatum sit forma & extra rationem subiecti existens, nec dimanans ab eius essentia: ergo non est necesse subiectum, ad quod refertur accidens quantum predicabile, esse substantiam completam. Neque etiam est necesse, quod sit substantia in completa, ut patet: nam hæc est quinti predicabilis, homo est albus, & tamen homo non est substantia completa. Quod vero non sit necessarium esse substantiam, sed quod potest esse accidens, probatur. Nam hæc prædicatio, albedo est intensa, est prædicatio non generis, neque speciei, nec proprii nec differentie: ergo est prædicatio quinti predicabilis, non enim sunt plura predicabilia, secundum veridicam opinionem. Et probatur idem: nam intensio est accidens albedinis: ergo est accidens quinti predicabilis, quia non est accidens quod sit passio: Quod vero non sit necesse esse aliquid reale probatur: nam in entibus rationis sicut sunt suæ essentia, suum genus, & sua dif-

4. Concl.

ferentia, & proprietates, ita etiam sunt sua accidentia, hæc enim prædicatio, chimæra intelligitur, specieitas cognoscitur, est quinti predicabilis, & tamen subiectum est aliquid rationis: ergo. Maior probatur: nam non est essentia chimæra actu intelligi, nec propria eius passio, sed merum accidens, & idem de specieitate: ex hoc patet, quod neque est de eius essentia, quod subiectum sit aliquid rationis, non loquor formaliter, quatenus est correlatum relationis predicabilis quinti: nam sic aliquid rationis est, sed loquor de illo quod suscipit huiusmodi subiecti relationem. Sicut enim genus refertur ad speciem, ita accidens ad subiectum de quo dicitur, accipiendo accidens secundum intentionem. Et ita suum correlatum formaliter est aliquid rationis. Sed sicut relatio generis potest conuenire entibus realibus, & rationis substantiæ, & accidenti, ita relatio accidentis quinti predicabilis. Ex dictis sequitur primo, quod subiectum ad quod refertur accidens quantum predicabile, non habet vnum conceptum obiectiuum pro materiali, nec datur vnum substratum istius subiecti vnicuique conceptu cognitum. Sicut diximus capite de genere, non dari vnum substratum genericum commune ad omnia genera, ita non datur vnum subiectum ad quod refertur accidens commune ad omnia subiecta. Sequitur secundo, necessarium esse ut intentio accidentis quinti predicabilis alicui conueniat, quod refertur ad subiectum, respectu cuius illud, quod se habet ut materiale suscipiens intentionem accidentis, habeat rationem formæ, & subiectum se habeat ut materia, quod est asserere, non reperiri intentionem predicabilis quinti in propositionibus indirectis. Hæc enim prædicatio, album est homo, non est prædicatio quinti predicabilis, quia est indirecta, etiam si sit accidentalis.

Diffoluuntur argumenta.

Ad primum dico, definitionem esse intelligentem secundum intentionem, & sic omne accidens, prædicabile potest adesse & abesse, id est, prædicari accidentaliter de subiecto, seu esse predicabile accidentaliter de subiecto, ut aliquid quod non oritur ex essentia rei, & quod potest negari de subiecto, non destructa essentia subiecti. Cum vero Porphyrius postmodum diuidit accidens, illud quidem diuidit secundum esse reale, ac si diceret, accidens in esse reale consideratum, aliud est separabile, ut albedo, aliud inseparabile, ut cicatrix. Et hoc quidem artificiose fecit Porphyrius: nam cognoscere naturam reale accidentis, maxime conducit ad cognitionem ipsius secundum intentionem accepti. Diuisio enim hæc, explicat naturam accidentis realis, maxime quod totum ordinatur ad cognitionem secundam intentionis

Ad 1. arg.

quæ est obiectum formale logicæ de quibus in superioribus diximus.

Ad 2. arg.

Ad secundū resp. de finitū huius definitionis formale, quod est secūda intentio s. prædicabilis in concreto, non diuidi. postea in accidens separabile, & inseparabile: sed solum definitum pro materiali diuiditur. Aliud ergo formaliter definitur, & aliud diuiditur materialiter. Quod si definitio pro materiali sit sermo, idem etiam diuiditur in separabile, & in inseparabile, & satis familiare est Aristoteli, vt constat in prædicamento substantiæ, & quantitatis, ferum naturas discutere, vt intentiones, quæ in illis versantur, explicet magis. Ad confirmationē patet ex prima conclusione.

Ad tertium responderetur ab aliquibus, & vt ipsi existimant subtiliter mortem, combustionē & existentiam non esse accidentia subiecti, sed esse actuale, sed secundū esse possibile, vel præteritum. Existentia enim cōparata ad subiectum, vt actualiter existens est non est accidens sed essentia eius, & ita nō potest subiecto actualiter existenti abesse, quin subiectum secundum esse actuale corrumpatur. Accidit tamen subiecto secundum esse possibile, cui adesse, & abesse potest præter corruptionem eius secundum esse possibile, secus nihil addit prædicatū supra subiectum, quod in propositione contingenti vniū est. Similiter mors si ad hominem præsentem, referatur non accidit illi, sed repugnat, accidit autē homini præterito vt sic, & ita ista propositio homo est mortuus non est in materia contingēti, nisi subiectum supponat solum pro homine præterito, vt sic. Nam si pro præsentem supponeret esset in materia remota, vel repugnāte: sed multa intermiscet falsa hæc solutio, cum ipsa etiam sit falsa. Primo existentia. Et loquamur de homine, ne fiat sermo de Angelo, & de cælis, de quibus diximus esse passionem physicā in superioribus. De illo ergo loquendo quod de alijs etiā est dicendum, accidens quinti prædicabilis est: nam existentia nō est essentia hominis, nec pars essentiæ, alias non posset non existere. Nec est propria passio: nam alias hæc prædicatio homo existit, esset æternæ veritatis, & nunquam posset falsificari. Nam propositio, in qua prædicatur propria passio de subiecto, est in secundo modo perfectatis, & propositionē æternæ veritatis cōstituit, quod aperte falsum est in existentia, hæc enim est falsa: Antichristus existit, igitur nō est propria passio, nam hæc est vera: Antichristus est risibilis, quia propria passio est hominis risibilitas, etiam falsum asserit dum dicit, existentiam esse essentiam subiecti existentis. Nam vel loquitur de subiecto existenti, vt sic, & quatenus existens est, & tunc hæc propositio est identica, existens est existens, & subiectum est idem cū prædicato, & omnes propositiones accidentales, si

accipiantur cum specificatione sunt essentialis, nam Petrus est albus, si accipitur specificatione, quatenus albus est albus, etiam est idética & essentialis, siue necessaria, vnde, nulla esset quinti prædicabilis. Præterea, vt propositio sit essentialis prædicatum, debet esse de essentia subiecti, vt in propositione ponitur, v.g. homo est animal, quia de intrinseca ratione hominis est, q. sit animal, hæc prædicatio est essentialis, sed de intrinseca ratione hominis non est, existētia: ergo hæc prædicatio nō est essentialis, homo existit: existentia ergo non est essentia eius. Quod si dicas esse de ratione hominis existentis, etiā hæc, homo est albus erit essentialis, quia albedo est de essentia hominis albi, quod est absurdum asserere. Nam eadem est essentia hominis possibilis, & existentis: ergo si existentia est accidens hominis, passibilis, etiam erit accidens hominis præsentis, & si est accidens Petri positi in rerū natura erit etiam accidens ipsius secundum esse possibile, considerati. Sufficit ergo, vt existentia sit accidens hominis, quod conueniat illi, & non tanquam essentia, vel pars essentiæ, nec tanquam propria ipsius passio. Quinimo, existentia non adest, & abest ab homine possibili, sed ab homine præterito, abest, & homini præsentem adest, & cōuenit, & compositio quæ in homine reperitur ex quo est, & quod est, est cōpositio, conueniens rei essentiæ, cui existentia accidit. Videatur Diuus Thomas. 2. contragētilis, capite 54. Quod etiam dicit de morte ridiculum est: nam si solum in materia contingēti accideret, & non præsentem, nunquam homo moreretur. Nā ex eo præteritus est homo, quia mortuus est. Conuenit enim mors homini præsentem, sed taliter vt dicemus, quod ab ipso remouet vitam, & rationem hominis destruit. Alij respondent, quos sequitur Mas. in hoc prædicabili, q. 3 ad secundum. Et dicunt accidentia priuatiua nō esse verè & propriè accidentia, sed priuationes tantum, & amotiones formarum, & entium, ac proinde in hac definitione nullo modo comprehenduntur, in qua solum accidentia definiuntur, quæ denotat aliquam entitatem positiuam. Quæ solutio quæ falsa sit constat ex supradictis in cōclusionibus. Nam s. prædicabile solū dicit formaliter relationē rationis, qua refertur ad sua inferiora accidentalia extra quorū essentia siue formaliter, siue radicaliter est illud, quod refertur, de materiali vero solū dicit id, quod est huiusmodi, siue sit aliquid reale, siue rationis, siue substantiæ, siue accidēs, dummodo sit quid vniuocum. Sed cæcitas v.g. quæ est essentia rationis prædicatiuū nō nascitur ex hominis essentia, neq. est eius propria passio, & vere prædicatur de homine in cōcreto, dicēdo, Petrus est cæcus: ergo pertinet ad s. prædicabile falsum ergo est dicere solū accidentia positiuam defini in hac definitione. Præterea

terea hæc prædicatio homo est cæcus est prædicatio solū vniuocis vniuocis, cæcus vniuocus, quod est ad omnia habentia cæcitate, & est vniuocale, quia prædicatur de pluribus & accidentaliter prædicatur de Petro, Ioanne, de Fræscico de homine equo, & leone: ergo est prædicatio quinti prædicabilis, non enim est propria passio dicēs hoc non sufficere, sed esse necessarium, vt dicat formam positiuam. Sed hæc explicatio præterquam quod sit voluntaria, falsa est: Nam accidens hic non definitur loquendo de materiali, id quod est vere accidens, sed id quod est prædicatum accidentale, sed hæc supra dicta prædicatio est huiusmodi: ergo. Secunda solutio eiusdem est peior. Dicit enim mortem accidens esse hominis, quia potest abesse ab illo, non verò quia passio adesse, quia abesse dicit priuationem præsentis. Si igitur accidens abest ab aliquo subiecto, potest illi adesse. Illud enim accidens abest ab aliquo subiecto, quod potest illi inesse. Si igitur mors non conuenit homini nec adest illi nō poterit ab illo abesse, maxime, quia vt constat ex D. Tho. de spiritualibus creaturis vbi supra, hic abesse & adesse accipiuntur pro affirmari & negari, non quidem actu sed apertitudine, ita vt accidens sit, quod potest affirmari & negari de subiecto eius substantiæ & essentia non destructa. Et nō accipitur pro vera inhærentia vel non inhærentia. Vt ergo sit accidens huius prædicabilis necessarium est, vt vtrunque cōueniat & abesse & adesse præter subiecti corruptionem modo dicto. Præterea, si non conuenire subiecto sufficit, vt dicatur accidens illius subiecti, sequitur quod intellectio angelica & omnia accidentia spiritualia possint dici accidentia corporis, quia absunt à subiecto corporeo, hoc est non conueniunt. Hoc enim modo explicat hæc solutio absentiam accidentis, hoc autem est absurdum: ergo. Prædicatio enim accidentalis quinti prædicabilis debet esse respectu alicuius, quod se habeat, vt forma, quæ possit subiecto cōpetere: Vera ergo solutio est, quam assignat acutissimus Caietanus in præsentem, dubio secundo, hæc prædicationem, homo est mortuus, domus est combusta, non pertinere ad quintum prædicabile, quia sunt prædicata nullo modo cōuenientia subiectis, sed illis repugnantia, & eorum rationes destruentia. Prædicata verò quæ ad quintum attinēt prædicabile debent esse prædicata conuenientia subiecto, & debent dicere formam accidentalem, vel aliquid per modum illius, quæ neq. nascatur ex eorum essentia, nec sit essentia, nec pars essentiæ. Quod verò mors repugnet hominis essentiæ demonstrat D. Tho. 3. p. q. 10. artic. 4. quia mors est separatio anime à corpore, sed coniunctio anime & corporis, cōplet hominis essentia, ista ergo sublatio non manebit homo: ergo mors facit quod aliquid non

sit homo. Præterea, mors est priuatio vitæ: ergo hominē vita priuat, sed de essentia hominis est vita, homo est animal, animal autem est viuens: ergo sublato superiore, quod fit per mortē, qua tollitur vita, tollitur hominis ratio, & non manet: & ita mors est prædicatum repugnans, & non quinti prædicabilis. Et idem est de alijs huiusmodi prædicatis dicēdum. Quod si dicas, hæc prædicatio est vera, homo est mortuus, responderetur, quod accipitur cum ampliatione, & factum sensum, quod est, vel fuit homo est mortuus, hoc est, solum homo, modo est mortuus. Si autem sine ampliatione accipiat cū dicitur, quod Petrus est mortuus, Petrus mortuus est cadauer, quod æquiuoce homo dicitur. Et si dicas, illa ergo propositio vera homo est mortuus ad quod prædicabile pertinet, Caiet. reducit illam ad quartum & secundum modū perfectatis quia verificatur de homine qui fuit, fuisse autē seu præteritum fuisse, ratio est, quod homo sit mortuus, & ita ad quartum prædicabile reducitur, quia sicut esse hominem, est ratio, vt aliquid sit risibile, ita esse præteritum est ratio, vt aliquid sit mortuum. Et etiam pertinet ad quartum prædicabile, quia prædicatur propria causa de proprio effectu, sicut in ista prædicatio prædicat, licet causalitas sit in alio genere. Et hæc sunt acutè dicta à Caieta. Alia solutio adhiberi poterat, quod mors & combustio pertinent ad quintum prædicabile, non in facto esse, & in esse cōpleto præcisè consideratæ, sed prout sunt in fieri, itaque homo moritur, domus comburitur huius sunt prædicabilis cæterum termini horū motuum dum in propositione explicantur per mortuum & combustum non huius sunt prædicabilis in se, sed in vijs suis. Et in alterationibus antecedentibus, Magister Soto vltimam assignat solutionem præmissa distinctione huius nominis mortuum nominaliter, & participaliter, & dicit quod respectu corporis vtrouque modo est accidēs quinti prædicabilis: Nā adest & abest à corpore præter corporis corruptionem. Nam corpus modo viuit & idem postea erit mortuum, licet habeat aliam formam cadaveris, tunc tamen dicitur idem corpus, quia sic homines communiter loquuntur. Respectu tamen hominis dicitur esse, prædicatum disparatum. Et si fiat argumentum, Christus modo est homo, & est mortuus: ergo iam conuenit eidē existenti esse mortuum, responderetur, quod est supernaturaliter. Et si rursus fiat argumentum: Nam hæc aliquo modo erit vera, Ioannes erit mortuus, propter ampliationē, & in hoc nō est vera: ergo iam adest & abest à subiecto, & c. kuffus responderetur, quod vt sit accidēs quinti prædicabilis debet accidētaliter subiecto propositionis competere sine ampliatione. Vnde D. Th. de natura generis quomodo ea res dicatur mortua, sed quod falsa sit

Ad. 4.

hęc solutio patet ex dictis. ¶ Ad quartum responderetur, quod si dicam abstractione compositiua; homo non est risibilis essentia destruitur cum ab ipsa dimanet oppositum prædicari illa enim essentia à qua non dimanat risibilitas non est hominis essentia: Nam si non est risibilis nec homo, & si est homo est risibilis, quod de albedine lactis vel nigredine corui non habet verum. Nam si coruus non est niger, non destruitur eius essentia, quia ab illa nigredo non dimanat.

Ad. 5.

Ad quintum patet ex quarta cõclusionem quæ est D. Thom. de spiritualibus creaturis. Ad vltimum & ad D. Thom. secundo contra Gentiles, respondetur, quod ibi loquitur de accidentibus. Ad D. Thom. respondetur in illo loco accipere accidens, vt distinguitur contra substantiam. Vt enim aliquid sit accidens hoc modo debet respicere subiectum completum, cui inhaereat. Dico completum vel subsistens: Nam animæ rationali accidentia spiritualia inhaerent. Et sanctus Doctor censet & recte accidentia non subiectari in materia prima: nos verò accipimus accidens pro accidenti quinti prædicabilis, cuius subiectum est illud, ad quod refertur extra eius rationem existens nec ab illius profluens essentia, vt statim magis explicabitur. Cum ergo sit diuersa acceptio accidentis, si logice, vel metaphysicè consideretur subiectum, est etiam diuersum; & acceptio illius diuersa.

Ad. 6.

Ad sextum responderetur, illud quod induit intentionem vniuersalis, verbi gratia, album, non importare compositionem ex subiecto & accidenti; sed solum importare albedinem in concreto. Et vt vniuersaliter loquamur sumam inconcreto, & illa est quæ accidit inferioribus, & quæ de illis inconcreto prædicatur, & refertur relatione prædicabilis quinti. Hinc vt patuit supra, cum de intentionibus ageretur, dicit album secundum quod importat compositionem ex his non prædicari de Petro, verbi gratia, bene tamen secundum quod importat compositionem huic, quod est importare albedinem inconcreto. Videatur Paludan. 4. d. 1. q. 2. vbi hinc fauere sententiæ, & docet quomodo fiat prædicatio in his accidentibus: & in compositis artificialibus. Alij respondent quod prædicatum accidentale concretum, vt album inhaerent formaliter, ratio tamen formalis inhaerendi est ipsa forma accidentalis. Et hoc sufficit, vt totum prædicatum dicatur inhaerere, sicut totum compositum, vt viuens, licet ratio formalis viuendi non sit nisi altera pars illius, scilicet anima. Cui ergo possit forma inhaerere potest consequenter formaliter adesse & abesse, & sic accidentaliter prædicari.

Ad. 7.

Ad septimum argumentum aliqui statim cõcedunt, omnia illa, quæ prædicantur de Deo ex te-

pore accidentaliter prædicari, accidentalitate huius prædicabilis, vt Deus factus est homo, Verbum caro factum est, Deus est creans, Deus est dominans, mortuus. Quia cū omnia ista non sint de essentia Dei neque ab eius principijs dimanant recte possunt accipere denominationem accidentis quinti prædicabilis. Nam accidens in hac acceptione ad omnia talia se extendit. Sed in hac solutione multa falsa miscentur, quæ eleganter confutantur ex doctrina D. Tho. 3. p. q. 1. arti. 6. & q. 6. artic. 1. in solutione ad. 1. dico quod hæc prædicatio non est accidentaliter pertinet ad quintum prædicabile, Deus est homo, sed est prædicatio per se. Nam quauis humanitas non sit essentia diuina, nec passio eius, quia tamen trahitur ad idem esse personale, & substantiale filij Dei, non pertinet ad quintum prædicabile. Illa enim regula conueniens alicui, & non tanquam essentia, nec pars essentia nec tanquam propria passio, est prædicatum quinti prædicabilis est explicanda iuxta D. Tho. explicationem, scilicet, nisi trahatur ad idem esse, & existat per esse subiecti, quod in omnibus prædicatis accidentis quinti prædicabilis est perspicuum. Nam homo est albus ad quintum pertinet. Et tamen albedo non trahitur ad idem esse subiecti, & sic in vniuersis, & hæc prædicatio, Christus, est homo est in materia naturali, & prædicatur homo de Deo, non per accidens, sed per se, sicut species de sua hypostasi, non quidem ratione formæ signatæ per hoc nomen Deus, sed ratione suppositi, quod est hypostasis humanæ naturæ, & per hanc propositionem sunt illæ iudicandæ, Deus factus est homo, Verbum caro factum est. Reliquæ verò sunt quinti prædicabilis, quia Dominus dicitur relatione rationis formaliter, quæ nec est essentia Dei, nec pars essentia, nec eius passio propria. Creator verò accidentaliter etiam dicitur de Deo, & quantum ad habitudinem, quam importat, vel principaliter, vel consequenter, non autem quantum ad hoc quod significat essentiam vel directè, vel indirectè, & ad videndum quæ nomina dicantur de Deo essentialiter, legatur angelicus Doctor. 1. p. q. 23. art. 2. & 7. Ad confirm. respon. non esse inconueniens in definitionibus descriptiuis. Nam Arist. 1. Periherm. propositionem per. verum vel falsum significare, definiuit quauis non desunt, qui affirmant, sicut sunt passiones distinctæ, vt par vel impar, actus vel potentia; ita esse posse essentias distinctas, quod esse verum non credam, quia essentia quid certum debet esse & determinatum.

Ad octauum responderetur, quod calor in summo, se habet ad aquam sicut mors ad hominē. Et quod dictum est de morte dicendum est de calore in summo. Ad confirm. respond. quod frigiditas in summo est accidens aquæ. Neque inconuenit,

Ad. 8.

conuenit, quod per eius absentiam disponatur aqua ad corruptionem, quia accidens illud est, quod conuenit alicui subiecto, non destructa eius ratione & quauis disponat ad corruptionem, manet tamen subiecti ratio.

Ad. 9. & 10.

Ad nonam iam supradictum est. Ad vltimum respondetur, quod magis patebit postmodum illam prædicationem, annulus est aureus esse huius prædicabilis, quia accidit formæ annuli esse in hac vel in illa materia determinata. Vnde licet hæc sit essentialis, homo est mortalis, quia prædicatum dicit materiam, quæ est de essentia hominis hæc tamē est accidentaliter, annulus est aureus, quia prædicatum non dicit materiam essentialiter annuli. Hanc prædicationem, animal est rationale aliqui dicunt esse quinti prædicabilis, quia differentia accidit generi, cum genus sit extra differentiarum rationem. Et bene potest intelligi animal sine rationalitate. Sed iam supra diximus de hac re. Condiciones individuales Petri clare constat non esse accidens quinti prædicabilis, quia sunt particulares nec multis conueniunt. Est autem necesse, vt pertineat ad hoc prædicabile prædicatum aliquod esse commune.

QVÆSTIO XLIII.

Vtrum non solum accidens, sed etiam substantia possit recipere denominationem huius prædicabilis.

In qua quæstione disputabimus etiã an reliqua prædicabilia possint ad hoc prædicabile pertinere. Et de prima quæstionis parte, vt suscipiamus tractationem, arguitur à parte negatiua: Nihil vniuocum est commune substantiæ & accidenti: ergo hoc quintum prædicabile non potest esse commune substantiæ & accidenti vniuocè: ergo denominatio quæ sumitur à substantia non potest pertinere ad hoc prædicabile, alias hoc prædicabile non importaret aliquid vniuocum, quod est contra rationem prædicabilis, cuiuscunque. Dices hoc prædicabile formaliter importare aliquid vniuocum, materialiter autem non esse necesse hoc importare, vt patet in genere, cuius materialiter reperitur in substantia, & accidenti; quibus nihil cõmune vniuocè datur: Sed contra, quia illud formale debet habere vñ materiale ad quatuor, quod denominet accidens quinti prædicabilis, sed nullum tale potest dari si denominatio etiam illius prædicabilis reperitur in substantia: ergo non reperitur. Maior patet,

quia illa forma constituens hoc prædicabile est relatio quadam, quæ est secunda intentio in concreto: ergo exigit hæc forma vñ ad quatuor subiectum. Sed minorem probò, quia cum non sit solum accidens, si denominatio etiam sumatur à substantia, erit ex necessitate accidens, & substantia. Nam aliquid superius ad illa esse non potest, ens enim non est materiale huius secundæ intentionis quinti prædicabilis.

Secundo; Accidens quinti prædicabilis sic definitur, quod adesse & abesse à subiecto præter subiecti corruptionem: sed prædicato substantiali seu desumpto à substantia non potest conuenire hæc definitio, quia substantia non adesse, & abesse à subiecto præter subiecti corruptionem: ergo nihil potest recipere denominationem huius prædicabilis, nisi in se sit accidens.

Tertio sequitur, quod hæc prædicationes essent huius prædicabilis, animal est homo, homo est Petrus, & ista, animal est rationale, consequens est falsum: ergo. Sequela probatur: Nam animali, vt sic accidit esse hominem, esse rationale, & homini accidit esse Petrum, & vtrunq; prædicatum est extra essentiam subiecti, nec ab ea dimanat, vt propria passio.

Quarto manente hoc vase impossibile est, quod non sit aureum, ergo hæc prædicatio, hoc vas est aureum non est quinti prædicabilis. Consequentia est bona, & probatur antecedens: Nam hoc vas determinatum ex necessitate debet esse huius materiæ, & ita hæc materia ex necessitate est de illius, ratione vnde nec per cogitationem potest separari ab illo hæc materia, magis quam à Petro hæc materia. Dices, quod licet esse aureum non sit accidens huic vasi, est tamen accidens vasi in communi. Contra, nam cū exercetur prædicatio huius prædicabilis prædicatum debet esse commune ad multa inferiora, & respectu illorum debet conuenire, vt aliquid accidentale, quod est extra rationem inferiorum denominatiuè, nec ortum à principijs intrinsicis, vt cum dico, Petrus est albus, Ioannes est albus, hoc prædicatum quod de multis inferioribus affirmatur est accidens quinti prædicabilis respectu illorum: quia habet in ordine ad illa subiecta omnes conditiones: sed aureum non est accidens respectu huius, sed quid in intrinseco, vt probatum est. Et ita cum sit hæc prædicatio, hoc vas est aureum, & hoc vas est aureum, non prædicatur aliquid accidentaliter, se habens in ordine ad subiectum, & ita non erit quinti prædicabilis hæc prædicatio, non ergo à substantia potest sumi denominatio huius prædicabilis quinti.

In explicanda hac prima quæstionis parte variant logici. Tolet. in præsentem quem multi sequuntur, censet non posse recipere denominationem huius prædicabilis, nisi id, quod accidens est Nam

est. Nam in his propositionibus. vas est argenteū, domus est deaurata, hoc prædicatum non esse substantiale nec dicere substantiam, sed importare solum formaliter non substantiam auri sed respectum ad aurum, qui respectus est accidentalis, in hac propositione Deus est amans iustū, quæ quinti prædicabilis est, id quod recipit denominationem huius prædicabilis, non est substantia amoris Dei, quæ in se est substantia, se respectus amoris illi adiunctus, per quem ille amor terminatur ad creaturam. Alij censent hanc prædicationem, cathedra est lignea, esse quidæ prædicationem accidentalem, non verò quinti prædicabilis. Et ratio horum est, quia vt sit huius prædicabilis debet prædicatum dicere totū subiectum, illud verò prædicatum nō dicit totum, sed partem materialem dūtaxat. Verum istæ opinionones falsæ sunt, vt iam vidimus. Quapropter sit

Prima conclusio, prædicabile, quod est substantia, vt distinguitur contra accidens potest inducere intentionem, & denominationem huius prædicabilis. Ita asserit D. Thom. de spiritualibus creaturis, artic. vltimo in corpore. Et probatur. Nam accidens, pro vt est quantum prædicabile dicit prædicatum quod importat habitudinem accidentalem ad subiectum, vt aliquid quod neque est essentia nec pars essentia, nec à principijs essentia dimanat: sed hic omnia potest habere prædicabile, quod est substantia respectu aliquorum subiectorum: ergo potest inducere denominationem huius prædicabilis. Discussus est legitimus, & maior patet quæstione præcedente, & illa asserit D. Thomas loco modo adducto in corpore: & minor probatur, Nam hoc prædicatum, ligneum respectu cathedræ non dicit essentiam eius, nam cathedra est in prædicamento qualitatis in specie figuræ, & consequenter nec dicit passionem eius propriam, nec proprietatem: non enim lignum ad figuram consequitur: ergo dicit aliquid, quod coniungitur cum cathedra accidentaliter, & quod importat respectu illius ordinem accidentalem: ergo ad hoc prædicabile quantum attinet. Præterea: Nam & si ligneum, argenteum, &c. sint substantia, vt distinguitur contra accidens, quemadmodum & rationale est substantia, sed tamen importantur per modum accidentium, quia sunt extra essentiam eorum, de quibus prædicantur: ergo prædicationes illæ sunt attinentes ad quantum prædicabile. Probo minorem: Quia prædicata sumuntur à materia per modum determinantis formam, quæ de se indifferens est, vt fit in hac vel illa materia. Sed dices, hæc est essentialis prædicatio, homo est materialis, in qua prædicatum sumitur à materia physica subiecti: ergo & hæc erit essentialis, annulus est aureus: nam prædicatum etiam sumitur à parte materiali subiecti:

respondetur negando consequentiam, quia prædicatum prioris propositionis sumitur à materia essentiali hominis, quæ sola informare potest animam rationalem, at prædicatum posterioris sumitur à materia, quæ non est essentialis tali formæ annuli. Potest enim in cōmuni forma annuli informare aliam materiā, quia nō magis ex sua ratione petit informationem materiæ aureæ, quam ferreæ, neque annulus dicit compositum ex materia & forma, tanquam ex partibus sibi essentialibus, hoc enim est impossibile. Nulla enim essentia potest habere partes sibi essentialiter diuersorum generum, alias illa esset ens per accidens, quod est impossibile, quia nullū ens per accidens habet aliquā essentia, sed annulus dicit formam in prædicamento qualitatis existentem, & supponit pro materia, quæ est subiectum illius formæ, & additamentum suum.

Secunda conclusio: In huiusmodi prædicationibus & similibus, cathedra est lignea, id quod induit rationem quinti prædicabilis, non est alius respectus ad substantiam auri, sed ipsa auri substantia, cuius oppositum dicebat Toletus. Et probatur, nam illud est accidens quinti prædicabilis, quod affirmatur de subiecto extra eius essentiam existens nec ab illa dimanans: sed hoc est illud prædicatum, lignea, & similia, & non aliquid aliud respectus: ergo. Et præterea probatur conclusio, quia alius effectus formalis est re esse deauratam, & sic in singulis alijs huiusmodi prædicatis, & alius, esse relatā ad aurum, sicut alius effectus est rem esse dealbatam, & esse relatam ad albedinem: hoc enim secundum fundatur in primo tanquam respectuum in absoluto: ergo, gratis fingitur esse deauratum non importare, nisi respectum ad aurum, cum formaliter importet ipsam substantiam auri, quæ accidentaliter coniungitur cum forma vel re tali. Et si inquiras, quid est formaliter illud habere albedinem, habere quantitatem, &c. respondetur, quod est post prædicamentum habere, vt asserit Arist. Sed quia formæ prædictæ seu materia, & forma, seu subiectum & forma accidentaliter coniunguntur, ad hoc pertinent prædicabile illæ prædicationes, in quibus prædicta coniunctio accidentalis importatur, modo prædicatum sit substantia, modo non. Ex ijs impugnatur secunda sententia. Nam, & si prædicatum non dicat formam rei, verbi gratia, esse ligneum, non importet formaliter rei formā, scilicet, cathedræ, quia confundit totum, quod dicit subiectum, ex eo, quod importat, vt totum, bene potest esse prædicabilis quinti. Et secundo respondetur, quod in artificialibus hoc est peculiare, quod pars prædicetur de illis. Dicimus enim, vas esse aureū: & ita denominatiua sumpta ab illis etiam de illis affirmantur, vt dicendo vas est aureum, quia non est proprie pars, sed subiectum perfectum,

etiam, cui coniungitur forma: & ita potest affirmari de vase. Vnde multo magis denominatiua, quæ proueniunt à subiecto affirmabuntur.

Dissoluantur argumenta.

Ad 1.

Ad primum respondetur, quod continet æquiuocationem maximam. Illud enim prædicatum, quod affirmatur de multis prædicatione quinti prædicabilis respectu illorum, de quibus affirmatur, debet esse vniuocum, verbi gratia, album affirmatur de Petro, & Paulo prædicatione huius prædicabilis, respectu illorum debet importare formam, quæ secundum eandem rationem conueniat. Non autem est necesse, quod quantum prædicabile, verbi gratia, accidens importet vnum materiale, quod vniuocè affirmetur de omni re, quæ pertinet ad hoc prædicabile: est enim hoc impossibile. Quia, vt constat ex superioribus, cum denominata ab intentione huius prædicabilis non solum sint substantia, sed etiam accidens, & ens rationis, istis autem omnibus non possit dari materiale aliquod commune, fit apertè hoc prædicabile non habere vnum materiale abstractum commune, sed conuenit illi habere materiale, vt diximus genus habere. Et vt hoc non iterum repetamus, ibi vide.

Ad 2.

Ad secundum iam dictum est. A desse, & abesse, non accipi hic, pro inhærere, vel non inhærere, sed pro affirmari vel negari, seu pro esse prædicabile, & affirmabile, sic, vt subiecti essentia ex huiusmodi affirmatione, & negatione non destruat. Accipitur itaque secunde intentionaliter hæc affirmatio, & negatio, seu hoc adesse & abesse. Nam album cum induit intentionem huius prædicabilis refertur ad sua subiecta relatione prædicabilis talis, quod & si adfit, & absit, hoc est, quod & si affirmetur, & negetur non destruitur essentia subiecti, de quo supra dictum est.

Ad 3.

Ad tertium respondetur, quod illæ duo prædicationes non sunt huius prædicabilis, quia sunt indirecte. Tertia vero propositio ab aliquibus conceditur pertinere ad hoc prædicabile, quia differentia accidit generi, ab aliquibus negatur, quia trahitur ad idem esse cum genere, vt supra diximus de Christi humanitate. Et liget quod malueris.

Ad 4.

Ad quartum, quod est difficile, respondetur, quod hoc prædicatum ligneum est prædicatum quinti prædicabilis, quia affirmatur de substantijs multis, quibus accidentaliter conuenit. Nam vas est ligneum, cathedra est lignea, domus est lignea, & his omnibus accidit hoc prædicatum, quia non est de essentia illorum, esse lignea, sed de alijs formæ alijs coniungi materijs. Vnde

de illud subiectum, cathedra respectu illius prædicati est subiectum inferius accidentaliter. Et in hoc sensu à viris doctis asseritur, propositionem hanc esse quinti prædicabilis, sicut conceditur has prædicationes esse quinti prædicabilis, homo est albus, equus est albus. Et non est necesse, quod illud prædicatum ligneum affirmetur accidentaliter de omni subiecto contento sub cathedra, ita quod etiam de hac lignea cathedra accidentaliter prædicetur: huic enim formæ cathedræ ligneæ non accidit esse ligneam, sed necessario est lignea. Et hæc est optima solutio.

Alij dicunt, quod etiam huic cathedræ accidit esse ligneam. Nam, & si in re, hæc forma cathedræ singularis non possit separari à ligno, quia indiuiduatur ab hac materia lignea, quod sensu dicimus nos hanc propositionem non esse accidentalem; verum per cogitationem bene potest adesse, & abesse hæc forma ab hac materia: quia licet dicamus, hæc cathedra nō est lignea, non destruitur forma huius cathedræ, sed certe de essentia huius formæ singularis est, quod sit indiuiduata ab hac materia: & ita dicendo, hæc cathedra non est lignea destruitur eius essentia, & sic nō est prædicatio quinti prædicabilis. Vnde securior est prima solutio, & iusticiens.

De secundo quæstionis sensu facile quid sentiam dicam. Et in præsentī nō disputamus de accidentibus rationis: nam hæc omnia prædicabilia possunt comprehendere. Nam genus est species vniuersalis, & species similiter est vniuersalis species, & prædicatur de hac & de illa specie: Differentia itidem, & proprium, & accidens. Et hoc accidentaliter illis conuenit, sicut homini accidentaliter conuenit esse speciē, & sunt prædicationes huius prædicabilis: sed quod inquirimus est, an alicui prædicato & naturæ, quæ affirmatur, vt genus de illis, de quibus, vt genus affirmatur, possit affirmari, vt accidens quinti prædicabilis. Et sic in alijs prædicabilibus, verbi gratia, an animal, quod prædicatur de homine, & equo prædicatione generis, possit affirmari de aliquo, vt quantum prædicabile. Et idem de alijs prædicabilibus dici possit, siue sit respectu eiusdem subiecti, siue diuersi. In qua re breuiter dico primo, respectu diuersorum bene potest idem prædicatum induere intentionem quinti prædicabilis & quarti. Probatur: nam esse disgregatiuum visus est propria passio albi. Hæc enim prædicatio, hoc album disgregat visum ad quantum prædicabile pertinet. Et idem prædicatum respectu Petri est accidens quinti prædicabilis: nam hæc, Petrus disgregat visum, ad quantum pertinet prædicabile. Et ratio est: quia diuersimode ordinatur illud prædicatum in ordine ad diuersa subiecta: nam ex principijs huius subiecti albi, vt sic oritur disgregatiuum, nō ve-

De secundo sensu quæst.

Concl. 1.

ro ex principijs Petri. Et sicut predicatio proprij, & accidentis eidem rei conueniunt respectu diuersorum eodem modo id, quod est genus induit etiam ratione accidentis quinti predicabilis respectu diuersi subiecti formaliter. Nam, album est coloratum, est predicatio generis de specie: & tamen illud predicatum, coloratum, respectu hominis, est quinti predicabilis, homo est coloratum predicatio est accidentalis, & per hunc modum poteris discurre in reliquis predicatis inconcreto sumptis, & accidentibus, in quibus hæc verificantur: nam de predicatis substantialibus non hoc audeam asserere. Quia iam dictum est, hanc non esse quinti predicabilis, Deus est homo, quia humanitas trahitur ad id esse verbi Dei, ideo dico in substantiis non habere locum, quæ primo dicta sunt à nobis. Et hoc sit secundum dictum huius dubij: Respectu eiusdem subiecti non potest aliquid predicari, vt proprium, & vt accidens. Ratio est, quia proprium & accidens exposcunt diuersam rationem impossibilem. Nam, vt sit accidens, est necessum, quod non nascatur ex principijs rei, vt autem sit proprium exposcit oppositum nasci, & oriri ab essentia rei, hæc non possunt eidem competere respectu eiusdem formaliter: ergo. Sed contra: nam quale, predicatur de homine, vt proprium, & vt accidens: ergo idem respectu eiusdem potest vtraque intentione induere. Antecedens probatur quoad primam partem: Nam risibilitas profuit ab hominis essentia: ergo est qualitas: nam qualitas est de ratione intrinseca risibilitatis. Quod autem quale predicatur accidentaliter probatur: quia album predicatur de homine, vt accidens: ergo & esse qualem, quod est genus ad album. Probatur consequentia: quia implicat aliquid predicari accidentaliter de aliquo, & ea, quæ sunt de essentia illius non predicari etiã accidentaliter. Respondetur, quod licet implicet, eandem physicam entitatem respectu eiusdem formaliter recipere simul denominationem proprij & accidentis, sed hoc non repugnat respectu alicuius rationis metaphysicæ, & superioris; quia licet illa sit vna formaliter, est tamen multiplex virtualiter propter latitudinem suæ potentialitatis. Vnde esse quale cum sit quædam ratio generica ad accidentia propria, & communia, non repugnat illi vtraque denominationem recipere propter multiplicatam virtualem, quam importat, & propter diuersos ordines, quos dicit ad proprium & accidens. Et hoc conuincit hoc argumentum. Cæterum mihi hæc solutio non multum placet. Non enim existimo verum esse, vt si aliquid est propria passio alicuius, id omne etiam sit propria passio, quod in illo essentialiter includitur. Nam nullus vnquam dixit, quod ens sit hominis propria passio, quia conuenit

multis alijs, nec ex eius essentia oritur. Item, quia est primum predicatum conueniens homini, & tamen hoc sequeretur, si prædicta ratio aliquid valeret: nam essentialiter includitur in risibilitate. Item, esse quale conuenit alijs ab homine: nam conuenit Angelo & equo, qui etiam habent passiones, quæ sunt qualitates, ergo non est propria passio hominis, quia propria passio conuenit omni & soli, & semper: nam loquimur de proprio quarto modo. Vt igitur quid in hac parte sit tenendum, & hoc argumentum dissoluas, vide quæ supra dicta sunt. q. 37. in solutione quarti argumenti: non enim placet iterum doctrinam illam repetere.

QVÆSTIO XLV.

Vtrum accidens quintum predicabile sit essentialiter vniuersale.

IT argumentor à parte negatiua: Nam id, quod esse essentialiter vniuersale debet habere inferiora per se; sed accidens quintum predicabile non habet hæc inferiora: ergo non est vniuersale essentialiter. Maior patet: Nam vniuersale est vnum in multis, & de multis: ergo necessario respicit inferiora: Nã illud vnum in multis necessario est superius ad illa. Sed minorem probō: Nam si album, verbi gratia, deberet habere inferiora illa vtrique essent, quæ determinatè dicerent, quod album in communi importat, vt hoc album, & illud album, sed hæc non sunt inferiora albi, vt album attinet ad quintum predicabile: ergo. Maior patet, minor probatur: quia hæc predicatio, hoc album est album, non est quinti predicabilis: quia est essentialis, sed est predicatio speciei de indiuiduis, vel ad illam reducitur.

Dices, quod inferiora albi, vt pertinent ad quintum predicabile, sunt Petrus, Paulus, & Hieronymus, exempli gratia.

Sed contra, quia supradicti non sunt per se inferiora, & indiuidua respectu albedinis, aut albi, sed respectu hominis: ergo nec illa sunt inferiora illius predicabilis albi. Antecedens patet, quia vniuersale identificatur, vt dicit naturam, quæ est vniuersalis cum inferioribus, & vniuersaliter loquendo, superiora sunt de quidditate inferiorum: sed album vt album, non identificatur cum Petro, & Paulo: sed homo identificatur, nec quæ sunt de quidditate albi sunt de quidditate Petri, sed solū, quæ sunt de quidditate hominis: ergo Petrus & Paulus solum sunt inferiora hominis.

2. Arg.

Secundo vniuersale predicari potest immediate inferioribus, respectu quorum habet rationem vniuersalem, sed album non potest immediate predicari de Petro, & Paulo, qui assignantur eius inferiora: ergo non est vniuersale respectu illorum. Minor probatur: quia album prius predicatur de hoc & de illo albo, deinde, vero, quia Petrus est albus, predicatur de Petro, ergo. Probatur antecedens: nam immediatus dicit, album respectum ad id, quod habet formam suam determinatam, quam ad id, cui hæc forma determinata conuenit: sed hoc album habet albi formam determinatam & non Petri: ergo prius de illo, quam de Petro dicitur. Probatur antecedens quia Petrus non determinat formam albi in eo, quod Petrus sed hoc album. Et confirmatur hoc argumentum: Nam album id respicit vt predicabile immediatus, à quo fuit abstractum, sed non fuit abstractum à Petro & Paulo, sed ab hoc & illo albo: ergo hoc & illud album immediatus respicit. Et ita hæc sunt inferiora illius: sed horum respectu non est quintum predicabile: sed species: ergo quintum predicabile essentialiter non est vniuersale. Et confirmatur secundo, Nullū vniuersale potest predicari, nisi de his à quibus abstrahitur, sed non abstrahitur à Petro, & Paulo: ergo de illis nequit predicari. Maior patet: quia in illis est, & non in alijs, sed non predicatur de his, in quibus non est: ergo nec de illis, de quibus non abstrahitur: non ergo datur quintum predicabile, maxime, quod sit essentialiter vniuersale.

Confir. 1.

Nam album id respicit vt predicabile immediatus, à quo fuit abstractum, sed non fuit abstractum à Petro & Paulo, sed ab hoc & illo albo: ergo hoc & illud album immediatus respicit. Et ita hæc sunt inferiora illius: sed horum respectu non est quintum predicabile: sed species: ergo quintum predicabile essentialiter non est vniuersale. Et confirmatur secundo, Nullū vniuersale potest predicari, nisi de his à quibus abstrahitur, sed non abstrahitur à Petro, & Paulo: ergo de illis nequit predicari. Maior patet: quia in illis est, & non in alijs, sed non predicatur de his, in quibus non est: ergo nec de illis, de quibus non abstrahitur: non ergo datur quintum predicabile, maxime, quod sit essentialiter vniuersale.

Confir. 2.

Tertio arguitur, & explicatur magis præcedens argumentum: Quia ratio albi, vt sic, vel abstrahitur ab homine & equo; v. g. vt sunt formaliter albi & similes in albedine: & hoc non, quia hæc ratio albi est species. Vel respicit hominem, & equum secundum se, vt præseindunt ab albedine: & hoc non, quia impossibile est abstrahere ab inferioribus rationem aliquam, à qua ipsa præscindant, & quam ipsa non includant.

3. Arg.

Respondebis, quod cum album predicatur de hoc albo, præsupponitur in subiecto, vt ratio formalis albedo, & ita predicatur quidditatiue de illo: quando vero predicatur de homine accidentaliter præsupponitur in subiecto, per modum conditionis, sine qua non predicaretur de subiecto.

4. Argum.

Sed contra, & sit quartum argumentum: Quia id, respectu cuius constituitur quintum predicabile, est ipsum subiectum, & omnino in sua ratione excludit accidens: ergo falsum est, quod album predicatur de subiecto, vt includente albedinem accidentaliter, & tanquam conditionem, sine qua non. Antecedens patet: quia respectu illius constituitur formaliter vniuersale, respectu cuius potest affirmari, & negari, ipso manente, sed tantum de subiecto: ergo

Concl. 2.

Obiectio.

Solutio.

cludente accidens: & vt excludit potest affirmari & negari: ergo de quo predicatur est subiectum vt excludit albedinem, sed respectu illius, vt sic, non potest esse vniuersale: igitur non est essentialiter vniuersale quintum predicabile.

5. Argum.

Quinto: Omne vniuersale debet esse vniuersum respectu suorum inferiorum: sed quintum predicabile non est huiusmodi: ergo. Maior probatur: nam propterea ens non constituit aliquid quod predicabile, quia est analogum. Sed minor probatur: Nam Arist. cap. de substantia dicit accidens non esse vniuersum respectu substantiæ, cum respectu illius non predicetur nomine & ratione: ergo non ponendum est accidens quintum vniuersale.

6. Argum.

Sexto arguitur: Omne vniuersale potest predicari de multis antequam à parte rei existat in multis: sed accidens non est huiusmodi: ergo non est vniuersale. Maior patet: nam hæc est vera predicatio, Antichristus est homo: est animal, est rationalis, est risibilis, & sic de alijs antequam existant. Minor probatur: Nam hæc est falsa. Antichristus est albus, est niger, non existente Antichristo: ergo.

7. Argum.

Septimo arguitur: Accidens v. g. album, si abstrahitur à Petro & Paulo, non potest abstrahi abstractione totali, sed abstractione formalis: sed id, quod abstrahitur abstractione formalis, non predicatur de re abstracta, vt eleganter offendit Caiet. q. 1. de ente: ergo nullo modo est accidens quinti predicabilis. Maior probatur: quia album formaliter dicit formam accidentalem Petri, & ita si debet ab illo abstrahi, debet esse, vt abstrahitur forma à subiecto. Maxime, quia album non est totum respectu Petri nec est pars subiectiua, & ita non poterit predicari de illo. Et probō hoc, quia pars subiectiua dicit omne, quod suum totum, & addit aliquid aliud, vt patet in homine, & Petro, in animali & homine: sed Petrus non dicit totum, quod album, addendo aliquid albo, quin potius dicit minus: ergo non est totum vniuersale respectu illius: & ita non poterit de illo predicari.

8. Argum.

Octauo arguitur: Album dicit compositum ex corpore, & albedine: sed Petrus non est compositus ex corpore & albedine: ergo hæc predicatio erit falsa. Petrus est albus, id est, compositus ex corpore & albedine: & idem erit dicendum de alijs predicationibus accidentalibus: ergo non poterit predicari accidens inconcreto de subiectis accidentalibus, & ita non erit vniuersale.

Et confirmatur: Nam accidens in communi, vt ponitur species vniuersalis non predicatur de multis accidentaliter: hæc enim predicatio, Petrus est albus, id est, compositus ex corpore & albedine, & ita in alijs: maxime, quia accidens dicit formaliter secundum intentionem: ergo

Et confirmatur secundo: Nam album denomi-
natiue est accidens: ergo non essentialiter, &
id quod essentialiter est accidens, est quod di-
cit secundam intentionem accidentis in con-
creto: sed illud non predicatur accidentaliter
de multis: ergo.

Partem negatiuam questionis tenent aliqui
antiqui, quos sequitur Canterus c. 4. predicabi-
litium, qui & profertur Alexandri, & Amo-
nium Suarez in sua metaph. disput. 6. q. 4. nu. 4.
dicit proprium & accidens non esse propriis-
sime vniuersalia quia propriissima vnitas vni-
uersalium est respectu eorum, quae sub illa es-
sentialiter continentur, quia debet esse in illis
per identitatem, quatenus de illis predicatur,
quod verum non est propriissime, nisi in vniuersa-
libus, quae sunt essentialia suis inferioribus.
Hae latius & diffuse sine disputandi arte, vt
solet ibidem affirmat. Sed vt quod verum sit
doceamus praemittendum existimo. Primum in
praesenti inquirere, an sicut genus essentialiter
est vniuersale, & habet sua inferiora ad quae re-
feratur essentialiter vniuersale, sed vt hoc ex-
plicemus, non dubitamus in praesenti, an mate-
rialia accidentis sint essentialiter vniuersale.
Constat enim quod album respectu hominis & equi
accidentaliter esse, s. predicabile, sicut animal
respectu hominis, & equi accidentaliter esse
genus, quae omnia constabunt ex dictis q. 8. in-
tentionum. Sed hoc in dubium vertimus, vt-
rum considerando intentiones accidentis in
communi, & accipiendi eius materiale (quod
non est vnicum, nisi eo modo, quo de genere
dictum est, habere vnum materiale) vt fiat
sub formali conueniat illi essentialiter esse vni-
uersale, & an ratio vniuersalis reperiatur in il-
lo, sicut in genere & specie reperiatur: an vero
accidentaliter & improprie sit vniuersale. Et
quia haec intentio vniuersalis non potest fun-
dari, nisi in re, quae habeat inferiora, consequen-
ter inquirimus, an materiale v. g. album, habeat
inferiora: nam si non habet non poterit indu-
re intentionem vniuersalis quinti: nec dabitur
intentio secunda quae constituat quintum praed-
icabile, si res illa non possit habere inferiora.
Et etiam vult in hac parte praemittere, acci-
dens quintum praedicabile habere debere ra-
tionem vniuersalem, ex eo, quod est in multis,
rationem vero talis vniuersalis, quia taliter est
in multis.

Decisio questionis:

1. Concl. Prima conclusio: Si loquamur de secunda
intentione accidentis in abstracto, quam
possumus vocare accidentalitatem essen-
tialiter, est vniuersale, vt quod id est, est forma,
quae constituitur vniuersale, & tale vniuersale.
Sicut enim generata est forma, quae aliquid

constituitur genus, & paternitas, quae aliquid
constituitur pater, ita accidentalitas est forma,
quae aliquid constituitur in esse quinti praedi-
cabilis. Probatur haec conclusio: Nam abstractio
albo a Petro, & Paulo per cognitionem, illud
album potest affirmari de Petro, & Paulo,
quae sunt multa: ergo manet vniuersalis. Et
quia affirmatur de illis, quibus vnica praedica-
ti accidentaliter conuenit, non dimanans ab
essentia rei, debet esse vniuersale alterius spe-
ciei a genere, specie, differentia & proprio: &
hoc vocamus quintum praedicabile: sed album
non habet esse tale vniuersale ex sua essentia:
ergo ab aliquo alio hoc habet. Haec autem for-
ma, quae tribuit albo esse tale praedicabile, vo-
catur accidentaliter: ergo est essentialiter vni-
uersalis, vt quod id est tribuens esse vniuersalis
albo, & idem est dicendum de reliquis substra-
tis huius praedicabilis.

2. Concl. Secunda conclusio: Accidens in concreto se-
sentialiter est vniuersale, vt quod: sicut enim
genus essentialiter est vniuersale, quia refertur
ad species: ita accidens est vniuersale, quia re-
fertur ad sua inferiora accidentalalia. Sed est ad-
uertendum, quod illa inferiora, vt sunt termi-
nis huius relationis, & intentioni accidentis
inducunt aliquam secundam intentionem sub-
iecti, scilicet, inferioris accidentaliter, secun-
dam quam intentionem sunt formalis termi-
nus quinti praedicabilis. Probatur: Nam acci-
dens quintum praedicabile essentialiter respi-
cit inferiora: ergo essentialiter est vniuersale,
& perse. Consequentia est bona, & probatur
antecedens. Nam illa, ad quae refertur v. g.
album, quod vt habet intentionem acciden-
tis ad Petrum, & Paulum refertur, inferiora
sunt: Nam album ad plura se extendit, quam
Petrus: ergo est illi superius. Et idem potest
colligi in reliquis substratis, quatenus habent
intentionem in accidentis: ergo erit vniuersale.

3. Concl. Tertia conclusio: Accidens in communi non
praedicatur accidentaliter, si praedicari accipia-
tur pro affirmari, in quo, & fallitur Malsius se-
cunda conclusione questionis illius, an acci-
dens sit vniuersum, nec ne. Probatur conclu-
sio: quia haec praedicatio est falsa, Petrus est ac-
cidens, Paulus est accidens: bene tamen praedi-
catur de suis inferioribus, si praedicatio acci-
piatur formaliter pro hoc, quod est refertur re-
latione quinti praedicabilis: Nam cum essentia
accidentis in communi sit esse quoddam relati-
uum rationis particulare habet essentialiter re-
ferti ad sua correlatiua, quae sunt illa subiecta,
cui accidit abstractum huius intentionis. Et
sicut dictum est supra, genus esse, quod praedi-
catur de pluribus differentibus specie, id est,
quod refertur relatione praedicabilis, ad ea
quae materialiter differunt specie, vt habeant
intentionem subiectibilis ad genus: ita accidens
est quod praedicatur de pluribus in quale acci-
acci-

accidentali, id est, quod refertur ad plura rela-
tione, praedicabilis accidentalis, quae plura ter-
minant hanc relationem, vt habent intentionem,
talit subiectibilis. Et haec est essentia accidentis,
vt hic consideratur a logico. Exercitium autem
praedicationis pro affirmatione, & negatione
fit in particulari, vt Petrus est albus, Iohannes
est albus. Vt autem haec quae profunda sunt
plenius intelligas, vide quae diximus supra q.
4. & quinta.

4. Concl. Quarta conclusio, quae sequitur ex dictis
contra Suarez est huiusmodi. Accidens &
proprium sunt propriissime vniuersalia. Pro-
batur conclusio: Nam proprium, & accidens
sunt species vniuersalis: ergo sunt propriissime
vniuersalia. Consequentia probatur: nam si
equus est species animalis propriissime, est ani-
mal, genus enim propriissime participatur ab
speciebus: quia participatur secundum suam
essentiam, essentia autem non potest non pro-
priissime participari ab his, in quibus est essentia
liter. Aliud enim est non participari modo per
se: sicut, aliud non participari propriissime.
Nam verum est, quod genus perfectius parti-
cipatur ab vna specie, quam ab alia propter per-
fectiorem differentiam: propriissime tamen ab
omnibus speciebus participatur: nam non par-
ticipari propriissime dimittit aliquid de perfe-
ctione essentiali. Illud enim, quod non est pro-
prie tale, non est essentialiter tale. Sed primum
illud antecedens probatur ab omnibus logicis:
qui quinque vniuersalium constituunt speci-
es, de quorum superioribus satis dictum est. Prae-
terea probatur conclusio: quia propriissime sunt
praedicabilia: ergo propriissime sunt vniuersa-
lia. Consequentia patet, cui conuenit passio
propriissime, & essentia. Sed antecedens proba-
tur: quia haec propriissima praedicatio est. Pe-
trus est albus, Petrus est risibilis: affirmatur
enim ibi vnum de alio, vt formale quod suffi-
cit ad propriissimam praedicationem.

5. Concl. Quinta conclusio: Vt accidens sit essentialiter
vniuersale non est necesse, quod sua inferio-
ra includat essentialiter illud quod affirmatur
de illis praedicatione huius praedicabilis. Volo
dicere, quod vt album fundat intentionem
quinti praedicabilis, non est necesse, quod Pe-
trus, de quo affirmatur hoc genere praedica-
tionis essentialiter claudat illud, sed sufficit,
quod habeat respectum ad formale, cui acci-
dentaliter coniungitur. Quod est dicere, suf-
ficit, vt accidentaliter formale albi continga-
tur Petro, & Paulo. Probatur conclusio: Nam
vniuersale in sua ratione non dicit, nisi quod
sit vnum in multis, nec determinat modum,
quod debet esse in illis, si essentialiter, vel acci-
dentaliter, quid dicitur vel alio modo, hoc
enim pertinet ad differentias specifice vniuersa-
lium, quae specie differunt penes diuersum
modum essendi in illis & penes diuersum mo-

dum referendi ad sua inferiora: ergo. Prae-
terea: Nam sequitur, quod non sint, nisi tria vni-
uersalia, genus, species & differentia: hoc autem
est falsum, & contra omnes logicos: ergo ad in-
tentionem veri vniuersalis non requiritur, quod
includatur essentialiter in suis inferioribus.
Minor probatur: nam omnis fere schola
Porphyrio potest quinque vniuersalia & Ar-
istoteles hoc ipsum asserit in Topicis vbi su-
pra & quia res constat nolo plures rationes
adducere.

Dissoluantur argumenta.

Ad 1. Ad primum responderetur, hoc vniuersale
habere inferiora v. g. album, secundum
quod induit rationem quinti praedicabilis, ha-
bet inferiora non hoc album, & illud, quae res-
pectu illorum non est accidens, sed praedi-
catum essentialiter: sed habet inferiora non
Petrus & Paulus, cui albedo in concreto acci-
dit, nec oritur ab eorum essentia, cui etiam
accidit album, secundum quod dicitur compositum
huic, non compositum ex his, vt dictum
est. Et haec inferiora accidentaliter determi-
nant albedinem in concreto. Et haec in di-
uisa seu inferiora, quae sunt per accidens deter-
minatiua illius formae in concreto sunt perse
inferiora quinti praedicabilis: nam quintum praed-
icabile perse exigit ea inferiora, quae acciden-
tialiter determinant formam praedicti acci-
dentalis.

Sed, vt magis intelligas, aduerte, vniuersale
in genere non dicere, nisi vnum in multis, &
de multis, abstrahendo ab hoc, quod est de illo-
rum essentia. Postea vero ratio vniuersalis de-
terminatur per diuersum modum specifice
essendi in suis inferioribus. Vnde sequitur,
quod non omne vniuersale esse debet de essen-
tia suorum inferiorum: & ita licet album non
sit de essentia Petri, praedicatur tamen de illo,
accidentaliter: & Petrus est inferius accidenta-
liter ad album, quia albedo accidentaliter illi
coniungitur, nec ex eius nascitur essentia. Et
haec inferiora accidentalalia, sunt de essentia ho-
muis quinti praedicabilis quia cum sit vniuersa-
le accidentale, sua inferiora debent accidentali-
ter coniungi cum forma importata per vni-
uersale: nihilominus suam speciem sumit in or-
dine ad huiusmodi inferiora. Et haec sunt perse
inferiora illius, sicut praedicatio accidenta-
lis essentialiter differt a praedicatione essentia-
li, & tamen de ratione praedicationis acciden-
talis perse est praedicatum accidentale, & hoc
praedicatum accidentale perse est huius praedi-
cationi. Eodem modo quintum praedicabile
est praedicabile, quod accidentaliter de suis in-
ferioribus praedicatur in particulari: nihilomi-
nus illa inferiora accidentalalia sunt perse infe-
riora

riora illius. Cum hoc tamen stat, quod accidens quinquum prædicabile sit essentialiter vniuersale, ad quod sufficit, quod habeat inferiora accidentalia, quæ sunt de illius ratione: nec inconuenit, Petrum & Paulum esse, etiam inferiora hominis, quia hoc habent diuersa rationibus. Quatenus enim coniungitur albedo accidentaliter Petro, & Paulo, sunt inferiora albi, quæ tamen essentialiter includunt hominem, ut quoddam totum, dicens illorum essentiam, sunt hominis inferiora: & etiam sunt inferiora risibilis, & rationalis diuersis rationibus, ut supra visum fuit.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod album prædicatione accidentali immediate prædicatur de suis inferioribus accidentaliter conuenientibus: prædicatione vero essentiali immediate de suis inferioribus, quibus essentialiter conuenit. Cum quo tamen stat ut dicat conuenientiam & respectum prius ad inferiora, quibus essentialiter conuenit, quam ad inferiora, quibus conuenit accidentaliter: quia omne quod est per accidens reducitur ad illud, quod est per se: hoc tamen non tollit rationem vniuersalitatis à quinto prædicabili. Et per hoc patet ad confirmationem. Nam album, ut prædicatum accidentale fuit abstractum ab hoc, & illo albo: ex quo liquet, quid dicendum sit ad secundam confirmationem.

Ad 3. Ad tertium respondetur solutionem ibi assignatam rectam esse.

Ad 4. Ad quartum respondetur, subiectum in sua ratione non includere accidens, ut rationem formalem constitutam illius in ratione subiecti, quando prædicatione est quinti prædicabilis. Quia nullum prædicatum de alio prædicatur, nisi sit in illo: & hoc potest affirmari, & negari de subiecto ipso subiecto manente, quia non coniungitur illi, ut ratio formalis constituit subiectum, sed ut conditio illius. Ut autem negetur non debet habere illam conditionem: ut vero affirmetur accidentaliter sic.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod album respectu Petri, & Pauli est vniuersum accidentaliter: importat enim illis vnam rationem accidentalem. Ita D. Tho. primo contra gentes cap. 3. ratione 3. Quod autem affirmat Arist. cap. de substantia, hoc est, nimirum, accidens non dici de substantia nomine & ratione essentiali.

Ad 6. arg. Ad sextum argumentum respondetur: quod ut sit vniuersale actu & prædicabile, seu affirmabile actu est necesse, quod actu natura illa sit in suis inferioribus, ut autem vniuersale sit affirmabile aptitudine sufficit, quod possit esse in suis inferioribus, & tamen differentia inter hoc vniuersale quintum, & reliqua, quod ut prædicatione actualis huius prædicabilis vera sit, est necesse actu conuenire in existentia prædicatum subiecto suo. Ut enim hæc prædica-

tio sit vera, Petrus est albus, Paulus est albus, nec cessarium est prædicatum actu existentia reali conuenire subiecto: quia est prædicatione accidentalis, & non per se: & ita debet prædicatum conuenire subiecto pro differentia temporis, quæ importat. Prædicationes vero reliquorum prædicabilium, quia prædicata sunt per se in primo, vel secundo modo constituunt propositiones æternæ veritatis: & ita semper veræ sunt, etiam subiectis non existentibus. Vnde hæc est vera semper, homo est animal, est rationalis, & risibilis; Petrus est homo. Sed hic nota: quod etiam singularibus non existentibus à phantasmate rose possum abstrahere naturam communem rose, & illa erit vniuersalis non actu conueniens inferioribus in existentia, sed quæ respicit inferiora possibilis, sicut ipsa natura est possibilis.

Ad 7. Ad septimum respondetur: album à Petro, & Paulo abstrahi, ut dictum est abstractione totali. Si enim abstractione formali tantum abstraheretur, non prædicaretur de re abstracta, ut eleganter ostendit Caietanus in loco citato in argumentum in præmio de ente. Nota. 3. in qua re Masius non placet q. 1. sint tantum quinque voces vniuersæ argumento. 4. quo nomenclaturum prædicabilium probat: ubi dicit abstractionem formalem suppeditare nobis quartum & quintum prædicabile. Non placet inquam, quia quod abstractione formali, ut sic, abstrahitur non est vniuersale, & totum, sed pars. Et hæc abstractio est opposita 4. abstractioni totali vniuersalis constitutiue, constitutiue, inquam, saltem fundamentaliter. Et quia hæc est abstractio prædicati accidentalis, quod non est in rei essentia, non est necesse, ut subiectum dicat totum, quod prædicatum, & aliquid amplius.

Ad 8. Ad octauum ut aliquorum ignorantiam expellamus, respondetur: album non dicere compositum ex corpore & albedine, tanquam ex partibus album constituentibus: sicut componitur homo ex materia, & forma, quia tunc hæc esset falsa prædicatione, corpus est albu: quia faceret hunc sensum, est compositum ex corpore & albedine. Quinimo sequeretur, nullum tale compositum posse diffiniri, nec in prædicamento collocari: & tamē constat, diffiniri sacramentum, terminum, & quale in prædicamento quæritatis collocari, saltem metaphysico. Quinimo Aristoteles in logica capite de qualitate, dicit de qualitate, & quali: vnde album solum dicit compositum huic hoc est albedinem in concreto & corpori conueniam, & corpus importatur, ut additum, & ut materiale: & hæc ratione supponit: seu accipitur pro illo: & ita diffiniri potest, & in prædicamento collocari. Sed de hoc dicemus in prædicamento. Ad primam & secundam confirmationem patet ex primis conclusionibus.

QUESTIO XLVI.

Utrum accidens quinquum prædicabile immediatius prædicetur de speciebus, quam de indiuiduis.

1. Argu.

ARS affirmatiua probatur primo, ex Porphyrio, qui cap. de communitatibus assignat conuenientiam inter accidens, & genus: quod sicut hoc de pluribus differentibus specie prædicatur, ita illud: sed differunt; quod genus prædicatur in quid, accidens vero in quale tral mutabiliter. Tunc sic: sed genus prius prædicatur de speciebus, & immediatius, quam de indiuiduis: ergo & idem habet accidens quinquum prædicabile.

2. argum.

Secundo: Nam quando aliquod accidens in est pluribus, & vni non ratione alterius conuenit illis ratione alicuius communis per se reperi in omnibus: sed in omnibus coruis reperitur nigredo: ergo conuenit illis, quia corui sunt, atque adeo nigredo immediatius prædicatur de coruo, quam de hoc coruo. Maior patet ex Aristotele primo posteriorum cap. 12. & 13. Consequentia probatur: nam esse nigrum est accidens commune omnibus coruis: ergo conuenit ad aliquam causam communem omnibus illis: & ita prædicabitur immediatius de illo, cui illa causa conuenit. Et idem argumentum fieri potest de omni accidente multis communi. Dices, nigredinem corui competere omnibus coruis, ratione cuiusdam complexionis indiuidualis communis omnibus coruis: sed contra: nam accidentia indiuidualia non cognoscuntur in natura communi, ut communis est, vsque dum descendamus ad indiuidua, sed esse nigrum est cognoscibile de coruo, ante descensum ad indiuidua: vnde hæc est vera, coruus est niger, abstrahendo ab hoc & illo coruo: ergo. Et confirmatur: Nam conditiones indiuiduales sunt cuilibet indiuiduo propriæ: ergo nulla complexio indiuidualis potest esse communis, ad quam corui nigredo consequatur.

3. argum.

Tertio: Hæc est prædicatione accidentalis, Petrus est coloratus: loanes est coloratus: & tamē non prædicatur coloratum immediatē de Petro, & Paulo: ergo. Probatur minor: quia immediatius prædicatu de corpore mixto: ite immediatius prædicatur de albo, quā de Petro, quia de terminatur essentialiter per albu & non per Petrus: ergo. Quarto: Iste prædicationes sunt quinti prædicabilis, homo est species animal est genus, & tamē animal ut sic, & homo ut sic, non sunt indiuidua: ergo iam accidens quinquum

4. argum.

ti prædicabilis, non prædicatur immediate de indiuiduis. His argumentis conuincuntur alii, qui, & censent accidens, quinquum prædicabile immediatius referri ad comune, de quo immediate prædicatur, & ratione huius referatur ad indiuidua, & de illis prædicatur. Et sicut genus constituitur per prædicari de pluribus differentibus specie, ita accidens: sed est differentia, quod accidens accidentaliter prædicatur, genus quidditatiue. Alij dicunt, accidens constitui vniuersale in ordine ad plura, tunc illa sint species, sicutue indiuidua: Nam aliquando accidens prædicatur de pluribus differentibus specie, aliquando solum de pluribus differentibus numero.

Deciditur questio.

Respondetur, accidens, ut quinquum prædicabile, est immediate prædicari de indiuiduis, & ratione illorum prædicari de speciebus. Ita D. Tho. de ente, & essentia infine, & ibidē Caietanus q. 17. Soto capite de accidenti ad. 4. & Porphyrius id aperte docet cap. de communitatibus. Et probatur primo ratione, & autoritate Aristotelis cap. de substantiis: ubi dicit primas substantias esse maxime substantias, quia primo & per se substantiæ accidentibus, secundæ vero substantiæ, non nisi quatenus sunt, in primis: igitur cui primo conuenit accidens, est prima substantia, quæ essentialiter est indiuiduæ: ergo accidens primo prædicatur de prima substantia. Et 10. metaph. cap. 12. ait, Homo est albus, quia Calias est albus: ergo hoc prædicatum albu prius prædicatur de Petro, quā de homine. Præterea, accidens, quod pertinet ad quinquum prædicabile, nec est essentia rei, nec pars essentia, nec propria passio illius, cuius est accidens: ergo accidens non conuenit rebus immediate ratione essentia: sed rone conditionū indiuidualium: nā nihil aliud superest, rone cui conuenire possit, & ita immediatius constituetur vniuersale per ordinē ad indiuidua, quia immediatius de illis erit prædicabile. Prædicabilitas namque modū essendi consequitur. Præterea: Nā ridere intelligere discurrendo, sunt hominis accidentia, sed hæc non possunt constitui in ratione prædicabilis per ordinē ad diuersas species: ergo non est de ratione huius vniuersalis, ut constituat per ordinē ad species: sed per ordinē ad indiuidua. Maior patet, quia nec sunt essentia nec passio, siquidē non semper conueniunt. Minor probatur: quia non conueniunt diuersis speciebus, sed solū vni: & consequentia probatur: quia essentialiter in illis saluatur ratio, & essentia quinti prædicabilis. Sed dices, quod constituitur in ordine ad illa vniuersale, non quatenus sunt indiuidua, sed quatenus sunt inferiora: esse autē inferius non est idē, quod esse indiuiduū, siquidem reperitur ratio inferioris etiam in speciebus in ordine ad genus. Sed contra, nā intelligibile

Concl.

gibile est inuenire ibi rationem inferioris: nisi quatenus illa sunt indiuidua, quia vt sic determinat rationem superioris: ergo constituitur vniuersale illud in ordine ad indiuidua. Dices, quod terminus illius relationis quinti prædicabilis est inferius, siue sit indiuiduum, siue species. Contra: nam accidens quantum prædicabile, immediatius conuenit indiuiduis: quia non oritur ex essentia, nec est pars essentia, alias erit, vel genus, vel species, vel proprium, vel differentia: ergo mediatus prædicatur de illis, & omnia alia prædicata accidentalia, quæ licet reuera non sint, accidentis debent seruari hunc prædicandi modum, vt prius de indiuiduis affirmantur, quia prius illis conueniunt cum non sint essentia, nec illius pars, nec oriuntur ex essentia. Nam si ex essentia oriuntur iam essent proprie passionis, vt esse lignum prius conuenit huic cathedræ, quam cathedræ, & sic in alijs.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum respondetur, quod aliquod accidens pluribus potest speciebus competere, sicut albedo homini, & equo, verum de illis prædicatur mediate mediante prædicatione indiuiduorum. Sicut enim genus prædicatur de indiuiduis medijs speciebus: ita accidens de speciebus medijs indiuiduis, & sicut genus non constituitur tale in ordine ad indiuidua, ita accidens non constituitur in esse talis per ordinem ad species, & nihil aliud voluit Porphyrius dicere.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, solutionem ibi datam esse optimam. Ad replicam respondetur, prius intelligere nos nigredinem huic competere coruo, quam intelligamus coruo conuenire, quia merum est accidens, de quo in posterioribus redibit sermo. Ad confirmationem respondetur, quod omnes condiciones indiuiduantur proprie sunt indiuiduo vni, sed tamē aliqua complexio in diuidualis potest esse in vno & in alio reperiri alia similis complexio, & ita in coruis contingit.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod si coloratum sit propria passio corporis mixti immediatius prædicatur de corpore mixto prædicatione perse in 2. modo perfectatis: prædicatione vero, quæ dicitur existentiã prius prædicatur de singularibus, & de hoc & illo corpore: quia inexistentiã prius conuenit huic corpori, quæ corpori. Et idē est dicendum, si sit accidens quinti prædicabilis. Sed de hoc dicemus amplius cap. de substantia. Ad aliam probationem dicimus, quod album potest sumi materialiter, & tunc idē est, quod Petrus, & est prædicatio quinti prædicabilis. Alio modo potest sumi formaliter, & sic illa prædicatio non est quinti prædicabilis: nam album est essentialiter coloratum, sicut albedo essentialiter est color. Nos autē dicimus indiuiduum esse immediate

subiectum accidentis, vt accidens est, & de illo immediate prædicari, & ad illud immediate referri, non vero vt genus vel species. Vnde cum accidens communicetur quidditatiue prius inferioribus, quidditatiue cõteris sub illo, accidenta licet tamē immediate cõmunicantur indiuiduis, & nulli alteri prius hac ratione comunicatur.

Ad 4. ar. Ad 4. resp. quod illa vniuersalia æquivalent singularibus: quia supponunt simpliciter suppositione. Vnde, sicut respectu huius, Petrus est albus, non est aliquid, ad quod descendatur ulterius, ita nec in illis, homo est species, animal est genus. Vnde cõtradiçtorie assignatur, sicut si essent vere termini singulares: & sunt istæ, homo non est species, animal non est genus: & si non se haberent sicut singularia, deberet apponi distributio, nullus homo est species, nullum animal est genus.

QVÆSTIO XLVII.

Vtrum sit necesse, vt illa plura de quibus accidens prædicatur, sint realiter distincta.

IN hac quæst. aliqui cõsent non esse necesse vt aliquid sit vniuersale, quantum habere plura indiuidua realiter distincta: sed sufficit formaliter esse distincta. Et ita dicunt hæc prædicatione esse quinti prædicabilis, hoc corpus est album, hoc viuens est album, hoc animal est album, hic homo est albus, loquendo de gradibus existentijs in eodē Petro: quia illa sunt plura indiuidua saltem formaliter distincta, licet materialiter sint idē: ergo accidens est vniuersale respectu illorum plurius. Probatur consequentia: quia prædicatur de multis formaliter distinctis. Et cõfirmatur hoc argumentum: Nam intellectus essentialiter prædicatur, vt genus de intellectu practico, & speculatiuo, de agente & possibili intellectu: sed constat huiusmodi intellectus non esse realiter distinctos, sed vel formaliter, vel ratione nostra: ergo. Sed profecto hæc opinio est ridicula. Et argumentum cõtra illam: Nam sequitur, hoc album esse prædicabile, & vniuersale quantum. Cõsequens est absurdum, quia est singulare, vniuersale autē & singulare incompatibiles rationes dicunt, vt supra visum fuit, se quela probatur: Nam hoc album prædicatur de illis multis, quæ dicuntur huius sententiæ auctores sufficere, vt aliquid sit vniuersale: ergo. Probatur antecedens: Nam hoc corpus est hoc album, & hoc viuens est hoc album, & hic homo est hoc album: ergo ridicula est hæc sententiã. Præterea, vt aliquid sit vniuersale, debet de pluribus affirmari inferioribus: sed illa non sunt plura inferiora: ergo. Probatur minor: Petrus non est, nisi vnum indiuiduum rationalis naturæ: ergo. Quinimo dicere, quod Christus est plura supposita, vel plura indiuidua in materia de incarnatione est hæc

tica doctrina, quia tollit veritatem incarnationis. Præterea: Omnes illi gradus constitunt vnum numero essentia indiuiduale substantiale: ergo non sunt plura indiuidua: quia plura indiuidua substantia vnum substantiale indiuiduum constitueri non possunt. Præterea: Omnia accidentia absoluta existentiã in Petro habent vnitatem numericam: ergo subiectum, cui mediate existit, est vnum numero: ergo in Petro non sunt plura indiuidua. Primum antecedens probatur, quia non sunt vniuersalia. Cõsequentiã 1. probatur: quia vnitatem numericam accidentis desumitur a subiecto. Vltima cõsequentiã patet. Et sic dicatur: esse probabile gradus illos sumptos cum præcisione formaliter esse distinctos: ergo erit probabile esse plura indiuidua: negatur cõsequentiã: nam anima & materia prima Petri sunt duæ entitates realiter distinctæ, & non faciunt in Petro plura indiuidua speciei humanæ, quia habent idē

esse & cõponunt in genere actus, & potestatem vnum numero essentia: ita illi gradus constitunt vnum numero essentia indiuiduale naturæ humanæ, & non plura indiuidua eiusdem naturæ. Et per hoc patet ad 1. argumentum. Ad cõfirmationem respondetur, quod intellectus agens, & possibilis realiter distinguntur, tãquam res a re: quia vnus est actus & alius potestatis, intellectus vero practico & speculatiuus non sunt diuersæ potestates, sed vna & eadē. Verum dicitur practico intellectus, qui, quod cognoscit ordinat ad opus, speculatiuus, qui quod cognoscit non ordinat ad opus. Ordinare autē ad opus accidit apprehensio per intellectum: & ita hæc differentia accidentalis non diuersificat potestates. Vide nostrum Anglicum Doctorem 1. parte. q. 79. ar. 1. & per totam quæstionem. Nec circa prædicabilia incurrit alia quæstio digna disputatione: nam de essentia accidentis disputare ad metaphysicum attinet.

LIBER QVARTVS
QVÆSTIONVM LOGICALIVM
ea continens, quæ de Antepredicamentis
Aristoteles disputat.

ANTEPRÆDICAMENTA sunt quædam præambula prærequisita ad Prædicamenta scienda, vt intelligamus quæ in prædicamentis sunt reponenda, quæque abijcienda ab illorum serie. Et sunt quidem vniuoca, æquiuoca, & analogæ: & regulæ duæ, atque duæ diuisiones. Omnia enim ista quatenus ad prædicamenta constituenda deseruiunt, antepredicamenta appellantur. An vero esse antepredicamentum importet aliam intentionem distinctam à prædictis vniuocorum, &c. An nihil aliud sit, quam esse analogum, vniuocum, &c. parum retulerit disputare. Hoc vnum est certum, hæc omnia dici antepredicamenta, per ordinem ad prædicamenta: quia ad illa constituenda subseruiunt.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum diffinitiones vniuocorum æquiuocorum, & denominatiuorum sint recte assignatæ.

ET videtur, quod non, & argumentum contra diffinitionem vniuocorum, & probo esse male assignatam: Nam hæc diffinitio conuenit alteri diffinitio: ergo est nulla. Probatur. Nam denominatiua formaliter & essentialiter distinguuntur ab vniuocis, vt patet ex eorum diffinitionibus, & tamē denominatiua, vt sic, sunt vniuoca: ergo. Probat minor: Nam album est denominatiua

um ab albedine, & tamē vniuocum dicitur de suis inferioribus, de hoc & illo albo: quinimo album dicitur vniuocum de Petro & Paulo habentibus albedinem, siquidem prædicatur de illis prædicatione quinti prædicabilis: omnis autē talis prædicatio vniuoca est. Quod si dixeris, album esse vniuocum, & denominatiuum, sed tamen diuersis rationibus: Contra, & sit secundum argumentum: Nam eadē res non potest esse analogæ & vniuoca, etiã secundum diuersas rationes: ergo nec vniuoca & denominatiua. Antecedens patet, & probatur. Cõsequentiã: nam ita formaliter & essentialiter differunt vniuoca, & denominatiua, sicut vniuoca & analogæ.

Tertio. Istæ diffinitiones sunt logicæ diffinitiones: ergo debent terminari ad secundas intentiones, & illarum quidditate explicare, sed hu

Ad arg.

2. argum.

3. argum.

his modi diffinitiones nō possunt secūdis intē
tionibus competere, nec illarū naturā explica
re; ergo. Prima cōseq. pbatur: nā obiectū logi
cū est 2. intētio, ergo diffinitio logicalis illā de
bet diffinire. Minor vero probatur: nā 2. intē
tio nō est id, quod habet nomē cōmune, nec ra
tionē substantiæ diuersam, alias erit æquiuoca,
& ita nō poterit diffiniri. Nā solū, quæ vnicū
habet cōceptū, siue simpliciter siue secūdam
quid, diffiniri possunt. Et idē est dicēdū de dif
finitione analogorū, & denominatiuorū, quā
istæ diffinitiones, nō possunt secūdis intentio
nibus adaptari.

7. argum.

Quarto. Nullū datur diffinitū harū diffini
tionū; ergo sunt nullæ. Probatur aūs. Nā vel
diffinitur vox, vel res, vel virtū; nullū horū
ergo. Quod non vox probatur: nam intentio
Arist. eo tēdit, vt sciamus, quas res in prædica
mēto cōstituire, quasq; reiicere debeamus: er
go nō debet diffinire voces. Quod etiā nō dif
finit res probatur: nā dicitur in diffinitioni
bus vniuocorū quorū nomē est cōmune: &
idē in diffinitione æquiuocorū. Et in denomi
natiuis etiam meminit vocū, cū dicitur, quæ
ab aliquo nominis appellacionē habet solo dif
ferentia casu. Quod non vtrumq; probatur:
quia est vtrumq; simul ens per accidens, quod
iuxta Arist. sententiam diffiniri nequit.

8. argum.

Quinto. AEquiuoca nō habēt nomē cōmu
ne; ergo male diffiniuntur æquiuoca. Probat
ur antecedens: nā non est idē nomen canis se
cundū quod significat sydus cœleste, & secun
dū quod significat canē marinū; ergo. Probat
ur antecedens: Ratio & essentia cōstitutiu
nominis est significatio, sed nō est vna signifi
catio; ergo nec vnū nomē: male ergo dicitur
nomen esse vnum. Et confirmatur: nam non
cōponit simpliciter propositionē vnā, sed plu
res; ergo nō est simpliciter nomē & terminus.
Et probatur cōsequētia: quia cū nomē sit pro
positio pars, vbi nō cōstituitur vna simplici
propositio ex illo nomē, nomine nō est simplici
ter nomē & pars. Antecedēs probatur: nā pro
positio æquiuoca, non est vna simpliciter pro
positio, sed propositio plures, quia nō signifi
cat vnā veritatē simpliciter, quod est de ratio
ne propositionis simpliciter.

6. argum.

Sexto. AEquiuoca nō cōueniūt in vna ratio
ne; ergo nō possunt diffiniri. Cōsequētia prob
atur: quia quæ diffiniuntur, vnam rationem
debent habere. Sed antecedens probatur: nam
si aliquā, maximē rationē canis: sed hæc nō est
canis latrabilis, & sydus nullam rationem ha
bet, vt æquiuoca sunt: nām communis illis,
quia nequit intelligi quid sit hæc ratio.

7. argum.

Septimo. Arist. fuit diminutus in enu
merādis antepredicamētis: ergo male proces
sit. Probatur aūs. nā relinquūt analogā, quæ
excludūt à recta linea prædicamētali, prop
terea quod nō habēt vnitatē simpliciter: ergo.

De re questione.

PRima cōcl. Diffinitio æquiuocorū optime
est à Porphyrio tradita. Hæc concl. nō ali
ter probatur, quā autoritate tanti Philoso
phi, & explicatione eius. Et illa particula, æqui
uoca dicitur, denotatur nullā rē solā esse æqui
uocā, sed oportere, vt aliqua æquiuoca dicatur
esse plures res, vel rationes significatas eodē
nomine. Nā si vna tāta res, vel ratio significa
tur, nō potest habere rationem æquiuocæ rei.
Additur illud verbū, dicitur, secūdū Caiet.
vt intelligamus res à parte rei nō esse æquiuo
cas, sed quatenus nostris significatur vocibus,
& vt stāt sub illis. Et cū dicitur, quorū nomē
est cōmune, nomen accipitur pro voce signifi
catiuā, nō vt distinguitur cōtra verbū. i. Peri
her. Ratio vero cū dicitur, quæ est diuersa, acci
pitur pro cōceptu obiectiuo, & nō solū pro ve
ra diffinitione ex genere & differentia cōstan
te. Substantia vero cū dicitur ratio substantiæ, ac
cipitur pro essentia. Et cū additur, secūdū il
lud nomen determinat rationem substantiæ, vt
nō de quacūq; nat sermo, sed de illa, quæ sig
nificatur per tale nomē. Nā æquiuoca rationē,
& quidditatem nomine significatā diuersam
debēt habere: vt canis æquiuocū ait ad latrabi
lē, marinū, & cœlestē canē: quia ratio canis di
uersa est in illis. An vero diffiniatur hic analo
ga, quæ sunt mediū quoddā inter vniuoca, &
æquiuoca, Caiet. cōset hic diffiniri. Nā cū dicit
æquiuoca esse, quorū nomē est cōmune, & ra
tio secūdū illud nomē est diuersa, accipitur di
uersa, vel pro diuersa simpliciter, vel pro diuer
sa secūdū quid, & ita omnia analogā cōprehen
dit, quæ diuersam rationē habēt saltim secūdū
quid. Nā Arist. intētio est explicare rerū natu
ras, quæ in prædicamētis collocātur, & tractat
de æquiuocis, quæ vt sic nō sunt in prædicamē
tis. Et quia nec analogā metaph. sunt, vt sic, in
prædicamētis, ideo sub æquiuocis cōprehēdit.
Qui autē voluerit asserere oppositū, bene pōt
est: quia solū de æquiuocis egit, vt patet: quia de
diuersitate simpliciter loquitur in diffinitione
p̄dictā, quæ solū æquiuocis cōuenit. Verū intel
lectā natura vniuocorū, & æquiuocorū, facile
intelligitur analogorū natura, quæ mediā quā
dā sunt. Et ita patet, quomodo etiā hæc eadē ra
tione à prædicamētis excludātur. ¶ Secunda
concl. Diffinitio vniuocorū recte assignat
Arist. Quæ cōcl. etiā probatur explicādo diffi
nitionē eorū. Et hæc concl. loquitur de vniu
ocis vniuocatis, quæ sunt res: nā vniuoca vniu
ocata, quæ nomina dicūtur, hic nō diffiniūtur.
Et ex prædicta diffinitione manet etiā explica
ta hæc 2. concl. si vltimā particulā explicaueri
mus: quæ est huius modi. Quod ratio sit eadē
& ad vniuocationē, requiritur, quod ratio se
cūdū illud nomē sit eadē simpliciter: quia cū
vniuocatio dicat vnitatē rationis, cōsequēter
genet se ex parte p̄dictorū. Vnū enim perfe
ctio;

1. Concl.

2. Concl.

tionē dicit: quia p̄pter debet importare vni
uocū vnā rationē simpliciter, quia ad malū cō
stituentū, & ad tollendā perfectiōne quicūq;
sufficit defect⁹ occurrens: bonū enim ex inte
gra causa, malum ex particulari defectu cōin
git. Hæc autem identitas debet esse secūdū
rationem nominis: nam secūdum esse non est
necesse, quod sit identitas: quia diuersitas se
cundum esse solum facit æquiuocationē phy
sicam. Et ratio eadem secūdum nomen non
coarctat ad rationem eandem essentialē, siue
accidentalē; sed sufficit, quod sit eadem ra
tio siue sit substantialis, siue accidentalis. V. g.
animal vniuocē dicitur de homine & de equo
quia, si quæras, quid est equus, in quantum ani
mal, respondes, viuens sensibile: & idē de ho
mine dices. Vnde ratio importata eadem est, li
cet perfectiori modo habeat esse in homine.
Etiā quæras, quid est Petrus, in quantum acci
dentaliter habet albedinē, dices, quod est ac
cidentaliter segregatiuum visus: & idem de
Paulo in quantum accidentaliter habet albedi
nem. Et ita albū vniuocē dicitur de Petro, &
Paulo habētibz albedinē, licet dicatur vni
uocē accidentaliter, quia accidentaliter disgre
gat visum. De hoc albo & de illo essentialiter
dicitur, si consideretur, quatenus habent albe
dinem. Vide Caiet. hic optime hoc explicatē.
Tertia cōclusio: Denominatiuorū diffinitio
optime traditur ab Arist. & est sic explicāda.
Denominatiua sunt res, quæ ab aliquo nomi
nis appellacionem habent, solo differentia casu.
Id est, denominatiua sunt res, vt album, fortis,
grammaticus, quæ ab aliquo appellacionem
habent, vt ab albedine à fortitudine, à grāma
tica. Nam albedo est forma denominans & ho
mo subiectum, & albū denominatiuū. Et ita
denominatiua differunt in nomine à forma de
nominante casu, id est, terminatione. Nā albū
& albedo conueniunt in tribus primis literis,
& terminatione differunt. Qua ratione vir
tus & officiosum non sunt denominatiua, quia
non conueniunt in principio nominis & in fi
ne differunt. Et eadē ratione grammatica mu
lier à grāmatica scientia nō dicitur denomi
natiue, nec homo ab humanitate. Et de homine
est etiā specialis ratio: quia homo non denomi
natur ab humanitate, nec significat humanita
tem per modū sibi adiacētis, sed est in illo per
modū perstantis: & illud quod debet aliud
denominare, vel debet esse accidens, vel per
modum accidentis. Quare ista, annulus est au
reus est denominatiua; quia quamuis denomi
natio sit ab auro, quod est substantia, signifi
catur per modū accidentis, & adiacētis, atq;
denominatis aliud. Caiet. dicit, quod denomi
natiuū debet esse aliud à re denominata, quod
debet intelligi saltim formaliter, & loquendo
de denominatiuis, quæ sunt talia simpliciter.
Quarta cōclusio. Istæ diffinitiones cōueniūt

3. Concl.

4. Concl.

secundis intentionibus incōcreto, & illæ sunt
quæ diffiniūtur principaliter, & res quatenus
substāt illis. Et probatur: Nā istæ diffinitiones
sunt logicæ: ergo debēt terminari ad secūdas
intēciones. Cōsequētia probatur: quia secūda
intēciones incōcreto, vt primū lib. v. vñm fuit,
sunt obiectū logicæ. Et ad intelligendū hanc
conclusionē, est animaduertendū, quod vniu
oca, æquiuoca, & denominatiua possunt duplici
ter accipi logicæ & metaphysicæ. Logicæ acci
piuntur quædā relatiua rationis, quæ de for
mali dicunt secūdam intētionem non vnā
uersalem, quæ dicitur intentio vniuocæ, & de
materiali naturas; seu res, quibus cōuenit
illa intētio. Verbi gr̄tia, Petrus & Paulus
secūdū quod hoc nomine, homo, significan
tur dicuntur vniuoca vniuocata, & dicitur de
formali secūdā intētionē, quæ habet pro ter
mino nomen significans Petrus & Paulū, secū
dū quod hoc nomine, homo, significantur, in
ordine ad illā rationem cōmūnem, quā partici
pant. Itaque totū esse vniuocorū est in ordine
ad rationem cōmūnem, quā participant æquali
ter, quod est dicere, quod vniuocā vniuocata
& vniuoca vniuocata sunt cōrelatiua. Et
eodē modo dicendum est de æquiuocis æqui
uocatis. Et si dicas, contrariā illæ sunt duæ res,
ergo nō possunt ab eadē intētionē denomi
nari, Negatur consequentiā: quia se habet per
modū vnus subiecti recipientis illā denomina
tionē, & secūda intētionē in abstracto cōmu
nit, vt rationi denominatiue incōcreto vero, vt
quod, est essentialiter vniuocū, vel æquiuocū.
Etiā rursus argumēteris, intētio illa incōcreto,
nō est id, quod habet illud nomē cōmune, &
rōne substantiæ secūdū illud nomē eadē, vel di
uersam: ergo, respondetur, quod formaliter il
lud habet ad hūc sensum, quod totū suum esse
est se habere ad illud nomē cōmune, secūdū
quod, ratio eadē illis conuenit: sicut diximus,
quod totū esse generis, est predicari de pluri
bus differentibus specie, id est referri ad plura
differentia specie, vt diximus superius. Res ve
rō sunt, quibus cōuenit intētio vniuocorū, &
æquiuocorū denominatiue, & accidentaliter; si
cut animali intētio generis. Et eodē modo est
intelligēda diffinitio analogorū. Vniuoca ve
rō vel æquiuoca metaphysicæ sunt illæ res,
quæ habēt rationē cōmūnem, vel diuersam præ
dicando per intellectū intētionē, quæ vocā
tur vniuoca pro substrato vel æquiuoca: sicut
Petrus & Paulus, quatenus eodē modo homi
nis rationem participant. Et illa ratio superior
etiā vocatur vniuoca à metaphysicis, quia par
ticipatur eodē modo ab inferioribus. Et idem
profus est dicendū de denominatiuis, quod
res, quæ ab aliqua forma accidentalī denomi
nata est denominatiuū metaphysicæ, & pro sub
strato. Quæ verō habēt intētionē, secūdū quā
ad nomē referunt, vt ad quod totum suū esse

B b s habet

habet est denominatiuū logicū, & habet pro correlatiuo denominatiuū denominans. Hæc licet obscura sint, ex intimis tamē intentionū deducuntur, quæ omnibus nō sunt peruia. Et per hoc erit facile etiā de analogis syllogizare, quæ media sunt inter vniuoca, & æquiuoca.

5. Concln.

Quinta conclusio pro maiori explicatione diffinitionis vniuocorū. Indiffinitione vniuocorū, quæcunque vniuoca cōprehenduntur, etiā si habeant eandē rationē, & nomen cōmune in aliquo accidenti: nā albū est cōmune respectu niuis & papyri, est tamen vniuocū accidentaliter. Et aduerte, in hac parte duas versari opiniones. Altera dicit in diffinitione æqui uocorū non cōprehendi nisi quæ sunt essentialiter vniuoca. Vocantur essentialiter vniuoca illa, quæ dicunt conceptū cōmunē, qui est de essentia inferiorū: sicut homo est vniuocū Petro & Paulo. Vniuoca accidentaliter sunt ea, quæ dicunt vnum conceptum inferioribus, qui conceptus accidentaliter illis conuenit, sicut albū dicit conceptum albedinis in cōcreto accidentaliter conuenientem Petro & Paulo, licet vniuocē, quia secundū eandem rationem accidentalē tamen. Probatur prima opinio: quia Arist. dicit, accidentia non prædicari nomine & ratione de prima substantia, & ideo nō sunt secundæ substantiæ. Secundæ verò substantiæ prædicantur nomine & ratione. Prædicari verò nomine & ratione nihil est aliud, quā prædicari vniuocē; ergo accidentia non prædicantur vniuocē respectu substantiæ secundum Arist. ergo in hac diffinitione nō cōprehēduntur. Secūda verò opinio, quā sequor; tenet oppositū, quod, scilicet, album est vniuocū respectu Petri & Pauli; & hic diffinitur hoc vniuocū. Probatur: Nam albū est nomen cōmune Petro & Paulo, & ratio nominis est eadem, quia albū non dicitur, nec æqui uocē, nec analogicē de Petro & Paulo: ergo vniuocē. Dices, quod est quoddā mediū dici denominatiuē, & ita non est necesse, quod omne nomen sit vniuocū, vel æqui uocū, vel analogū. Et hoc sensit Arist. qui denominatiua annumerauit distincta ab vniuocis, & æqui uocis, & analogis. Sed contra: nā album vel significat vnā rationē cōmunem, & eandem Petro, & Paulo, vel non. Si primū: ergo est vniuocū. Si secundū ergo est analogū vel æqui uocū. Nam nomen significans rationem aliquā, & non eandē ex necessitate significat aliquo modo, vel totaliter diuersam rationem, & sic erit æqui uocū, vel analogū: ergo. Et probatur ista secūda opinio primo: nā in diffinitione vniuocorū non dicitur, quod sit ratio eadē essentialiter, vel accidentaliter, sed quod sit eadē: & quomodocunque saluetur, quod sit eadē, erit vniuocū nomē, & ratio. Præterea: Nā album prædicatur de Petro & Paulo prædicatione 5. prædicabilis; ergo vniuocē. Probatur conse-

quent a, quia 5. prædicabilia sunt vniuoca & nō analogæ, nec æqui uoca. Ita asserit D. Tho. 1. contra gentes cap. 33. ratione 3. Itē: Nā Arist. eiler diminutus, qui nō cōprehendit vniuoca accidentaliter sub vna diffinitione. vniuocorū, nec pro illis assignauit aliā. Et ad argumentū, quod cōtraria opinio desumit ex Arist. responderetur, quod intelligitur Arist. de prædicari nomine & ratione essentiali. Et hac ratione excludit accidentia à ratione secundæ substantiæ, quæ debet prædicari de prima essentialiter: nō verò censuit nō esse vniuoca accidentaliter: & ita cēsent metaphysici. Ex his omnibus conclusionibus infertur, quod vniuoca, æqui uoca, analogæ, & denominatiua ad minus differunt formaliter. Probatur: quia differunt diffinitione: ergo formaliter: nō enim vna diffinitio includit aliam, nec e contra.

Dissoluntur argumenta.

Ad primū respondetur ex hac vltima conclusionē: Nā sub alia ratione res dicitur denominatiua, & vniuocē nam albū, v.g. secundū quod ab albedine (à qua in nomine terminatione differt) dicitur albū, est denominatiuū. Vniuocū verò dicitur secundū quod importat suis inferioribus, & nomē & rationem cōmunē. Et dicitur accidens 5. prædicabilis te cundū quod prædicatur de homine; & æqui uocē accidentaliter, & aliquid non consequentū ad rei essentiā. Eisdē itaque materiali multæ intentiones conueniunt obrationes diuersas.

Ad secundū respondetur, quod canis marinus, & tydas, vt significantur hoc nomine, canis, sunt æqui uoca. Vt verò significantur hoc nomine substantia sunt vniuoca. Quinimo hoc nomē canis respectu vnus significati est vniuocū, & res respectu illius est vniuoca, vt canis marinus ad omnes canes marinos: vt vero significat piscē, stellā, & canē terrestre est æqui uocum nomen, & res vt illi correspondēt sunt æqui uocata. Ad tertiuū patet ex cōclusionibus. Ad quartū respondetur, quod diffiniuntur res, vt stant sub nominibus: nā logica cōsideratio nō est perse de nominibus, sed de rebus, vt nominibus significatur, & denominibus in ordine ad res significatas. Ad quintū respondetur, quod nomē est idē, licet habeat diuersas significationes ratione materialis. Et Arist. hoc solū voluit dicere, quod conueniunt in voce vna licet illa vox diuersis referatur ad sua significata significationibus: sicut idem quale dicitur etiam si habeat diuersas qualitates. Nam vt essent duo nomina, necesse erat, quod non solum formale multiplicaretur, sed etiam materiale, quia nomen numerale numerat supposita ratione formarū, idest, necesse est, quod formale & materiale multiplicentur, vt dicantur duo in illo genere, de quo

Ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

Ad 4.

Ad 5.

de quo in materia de appellationibus agitur la eius. Et videatur D. Tho. & Caiet. 1. p. q. 30.

Ad confirmationem respondetur, quod propositio æqui uoca est vna saltim materialiter: & hoc sufficit nostro proposito. Nam vt sit idem nomen in æqui uocatione, sufficit taliter esse idem.

Ad 6.

Ad sextum respondetur, quod æqui uocorum ratio, quæ hic diffinitur, quæ est secunda intentio æqui uocorū in concreto, vnam rationem habet cōmunē omnibus suis æqui uocis, quæ illam rationem participant, ita quod res æqui uocæ diffiniuntur, vt stant sub illa intentione, quæ est species, & quid vniuocum. Res autē, quæ hanc intētionē induit, diffiniri non possunt, cum in ratione reali non conueniant.

Ad 7.

Ad septimum respondet Caietanus, analogæ sub æqui uocis fuisse cōprehensa: quia nō habent rationem cōmunem vnam. Sed melius est dicere, non egisse expressē de illis, sed ex extremis nota manere; quia nec rationem omnino eandem habent, sicut vniuoca; nec diuersam, sicut æqui uoca: sed medio quodam modo; partim eandem, & partim diuersam. Vnde agendo de extremis apertum fecit, quod essent analogæ.

QVÆSTIO II.

An definitio analogorum sit recte assignata.

Analogia physica.

Et quoniā hanc materiā exactissime tractauit Caiet. opusculo de nominū analogia à me breuiter erit discutieda. Quid vero ego sentiā de cōceptu analogorū q. sequēti, explico, in quora analogorū difficultas consistit. Vt igitur rationē analogorū breuiter explicemus, aduertendū erit analogiā, tripliciter accipi à metaphysicis. Primò pro analogia inæqualitatis, quæ alio nomine vocatur physica, & diffinitur sic: Analogia physica sunt, quorū nomē est cōmune, & ratio secundū illud nomē est eadē: sed participatur ab inferioribus, quātū ad esse cū maiori, vel minori perfectione. Vt corpus est analogū hoc analogiæ genere: quia ratio corporis æqualiter à corpore cælesti, & inferiori participatur: nec conuenit ratio corporis vni per ordinē ad aliud, sed tamē esse corporis, & essentialiter magis perfecta est in vno, quā in alio. Et isto modo omnis ratio generica est analogæ, & omne superius, quia cū rerū gradus sint inæquales magis perfectū esse habebit ratio superior in vno, quā in alio ex cōiunctione ad differentiā, seu gradū inferiorē, magis perfecta: quæ enim magis perfectis modis, & differentijs cōiungitur magis perfecta sunt. Hæc autē analogia nō extrahit re ad participadā rationē superioris, ita vt sit partim eadē & partim

rim diuersa: & ita nō distinguitur ab vniuocatione. Et bene potest in analogis reperiri etiā hæc analogia physica: quia nō solū ratio entis partim est eadē, & partim diuersa in substantiā, & accidenti, v.g. sed perfectius esse habet in substantiā, quā in accidenti: quia cōiungitur perfectiori modo determinatiuo entis. Vide D. Tho. 1. d. 19. q. 5. a. 2. ad 1. q. Secūda analogia est attributionis, & diffinitur sic ista analogia: Analogæ attributionis sunt, quorū nomē est cōmune, & ratio secundū illud nomē est eadem secundū terminū, & diuersa secundū habitudinē ad illū, vt sanū cōmune nomē est medicina, vrinæ, & animalis; & ratio omnium in quātū sanitas sunt ad vnū terminū sanitatē, scilicet, diuersas dicūt habitudines, nā animal respicit sanitatē similiter, & vrinā, & medicinā, sed diuersimode. Nā animal respicit sanitatē, vt subiectū in quo est formaliter sanitas. Medicina non vt subiectū, in quo est formaliter sanitas, sed vt id, quod habet qualitatem, quæ significat sanitatē. Medicina respicit sanitatē, vt aliquid, quod causat sanitatē. Et de pomō idem est dicendū. Et hæc analogia habet 4. cōditiones. Prima quod hæc analogia sit factū secundū denominationē extrinsecā in mēbris minus principalibus: solū enim animal dicitur formaliter sanum, reliqua vel quia causant, vel quia significat sanitatē. Si dicas cōtra: nā ens dicitur analogice de substantiā & accidenti hæc analogia, & tamē accidēs formaliter est ens, respondetur, quod hæc cōditio formaliter est intelligēda, quatenus sit analogæ attributionis. Ens autē dicit analogū analogia attributionis & proportionalitatis, & non est ens formaliter, quatenus est analogū attributionis, sed proportionalitatis. Et ita D. Th. 1. 2. q. 110. a. 2. ad 3. dicit, quod accidēs nō est ens, quia habet esse, sed quia illo substantiā habet esse tale. Et loquitur D. Tho. de accidenti, quatenus cōsideratur, vt analogū attributionis: nā quatenus est analogū analogia proportionalitatis formaliter est tale, quia analogia proportionalitatis, nō excludit denominationem intrinsecā in mēbris minus principalibus. Et si posset intelligi accidēs sine entitate intrinsecā diceretur ens per hoc solū, quod afficit substantiā, sicut vrina dicitur sana per hoc, quod significat sanitatē. Secūda cōditio, quod illud, ad quod diuersæ habitudines dicūtur, in hac analogia est vnū, idest, nō multiplicatū formaliter in mēbris minus principalibus. Et hoc constat ex 1. cōditione. Nā si dicitur mēbra minus principalia talia ab extrinsecō, nō habet illā formā sanitatis, v.g. in se: & ita nō multiplicatur illa forma in alijs analogiis. Et hæc ratio ne dicitur vna tertia cōditio, quod primum analogatum ponitur in diffinitione aliorum secundū illud nomē. Ratio est, quia cetera non dicuntur talia, nisi per attributionem ad illud principale & formaliter tale, & ita est ponent.

Analogia attributionis.

ad 1. ad 2.

ponendum in aliorum definitionibus. Nam yrina sana dicitur in quatuor est signu sanitatis.

Quarta conditio, quod ista analogia, ut sic, non habet unu conceptu, nec unu significatum obiectiuu, nec unu conceptu formalis: sed solu est comunis terminus, & diuersimode respicitur ab analogatis: quia a primo formaliter, ut subiectu talis forme, a reliquis extrinsece respicitur, & ita habent plures conceptus, qui eandem rationem partim habent & partim diuersam, & ita sunt analogata attributionis pluribus conceptibus, in quibus non reperitur vnus conceptus abstractus. Et hæc diuiditur in analogia vnus ad alterum, & duorum ad vnum tertiu, de quibus vide Caiet.

Analogia proportio nalis.

Tertia analogia est proportionalitatis. Analogata autem proportionalitatis sunt illa, quoru nomen est comune, & ratio secundu illud nomen est proportionaliter eade, idest, similis secundum proportione. Et hoc modo dicitur videre de intellectu, & corporali visione. Et dicitur proportionaliter eade, quia sicut in telligerem animæ offert, ita videre corpori viuenti sensibili. Et sumitur hic proportionalitas pro similitudine habitudinū aliquidarū, ut pro similitudine, quæ est inter videre corpora liter in ordine ad re, quæ videtur, & inter videre intellectualiter in ordine ad re, quæ intelligitur. Hæc autem analogia fit duobus modis, metaphorice, & proprie. Metaphorice, quando illud nomen comune absolute vnã nam habet rationem formale, quæ solū formaliter saluatur in vno analogatorum. Et per metaphorā in alio, dicitur, ut videre non habet secundu se, nisi vnã ratione formale, quæ in vno analogatorū saluatur, in homine, scilicet, & per metaphorā de prato dicitur. Proprie autem quādo illud nomen comune in vtroque analogatorum absque metaphoris dicitur, ut ens dictum de substantia, & accidenti, principiu dictu de corde, & de fundamento domus. Et si inquiras, quomodo reperitur hic definitio, respondetur, quod hæc regula generalis seruanda est in analogis. Nam analogu metaphorice tale claudit in sua definitione analogu proprie tale, & non e conuerso. In analogis autem, quæ formaliter sunt talia vnū non claudit in sua definitione alteru, sed definitio vnus est alterius definitio proportionaliter tamē. Probatur 1. pars: quia analogu meraphoricu non potest intelligi sine proportione & ordine ad illud, per cuius similitudinē dicitur tale. Non enim potest intelligi, quid sit pratū ridere, nisi in ordine ad visum hominis. Secunda pars conclusionis probatur, quia ista analogia proportionalitatis formalia sunt mediū inter vniuoca, & analogata attributionis: & ita participat ab vniuocis, quod vnū non ponatur in definitione alterius. Ab analogis verò attributionis, quod definitio non sit eade in illis, & ex eo quod formaliter sunt ta-

lia non egent altero in sua definitione: licet ex eo, quod sunt analogata, sit definitio proportionalis vtriusque. Quæ verò restabant per tractatū de conceptu analogorū proportionalitatis, de abstractione, resolutione, prædicatione, & quid senserit Caiet. quid Soto tractatu de ente dicitur.

Caput II. De complexis, & incomplexis.

QVÆSTIO III.

Vtrum, quæ dicit Arist. in hoc c. vera sint.

RESPONDETUR affirmative. Et in hoc c. ponit Arist. duas diuisiones, quæ deseruiunt vt cognoscamus, quæ res in prædicamento reponi debeant. Prima est, eorū, quæ dicuntur, alia quidē cū complexione dicuntur, alia sine complexione, cū complexione, vt homo albus, homo currit, sine complexione, vt homo vt currit. Hæc diuisio principaliter est rerū, & est sensus, quod rerū alia significatur conceptibus complexis, & alia conceptu simplici. Et Arist. cū ait, dicuntur intelligit, idest, significantur. Et solæ illæ, quæ simplici conceptu significantur in prædicamentis reponuntur, quæ verò diuersis importantur conceptibus, vt homo albus, vt sic in nullo sunt prædicamento, & ita est necessaria conditio, vt res collocetur in prædicamento simplici conceptu importari, licet hoc non sufficiat. Sed ad uerte complexione, aut incomplexione vocis penes conceptu attendi, & ita illa vox censenda est incomplexa, cui vnus tantu correspondet conceptus, complexa verò, cui plures. Et quauis totū sit in prædicamento, non sequitur quod partes eius semper sint in prædicamento, etiã vt componit totū, si accipiatur vt distinguatur a toto, quia dicunt aliquid imperfectu: etsi complexæ accipiantur non dicunt aliquã vnã ratione simplicem, quod erat necessarium, vt ibi ponerentur. Et si fiat arg. nam album dicitur sine complexione, & non est in prædicamento: ergo non omnia, quæ dicuntur sine complexione sunt in prædicamento, resp. quod ita verū est, est enim necessaria conditio dici sine complexione, sed non sufficiens. Nam rationale dicitur sine complexione & non est in prædicamento. De albo cap. de qualitate dicemus & modo aliqui dicunt, quod licet albu non habeat, nisi vnū conceptum, non tamen collocari in prædicamento absolute ex eo, quod importat in illo significato totali duo partialia, scilicet, corpus, & albedinē. Vnde Arist. asserit in prædicamento collocari, quæ sine complexione dicuntur,

1. Diuisio

quomodo illud incomplexu totaliter significatum sit simplex, & non compositu ex duobus diuersorū generum, vt in albo contingit. Alij respondent cū Auicenna, quæ nominales sequuntur, & dicunt Albu non significare, nisi materiale, & illud esse totale significatu, est tamen conditio requisita necessario, quod importetur albedo, vt materiale significetur per istu terminu, Albu. Et ita aliqui viri doctissimi nostri temporis tenuerunt materiale esse totam substantiam, & essentia termini connotatiui. Hoc non cenleo veru: quia in conceptu albi principaliter importatur albedo, & per illu cognoscimus principaliter albedinē, & materia ratione albedinis: ergo principaliter significat Albedinem, & corpus, vel materiale importatur ratione forme. Ite forma est, quæ dat esse: ergo hæc est principale significatum cum comparatur ad materiale. Caiet. censet qualitatem solā significare albu, & ita bene potest albu collocari in prædicamento qualitatis, quia solum vnū conceptu habet obiectiuu. Et formalem, & materiale importatur, non vt significatu, sed vt coniunctu cū suo significato. Est expressa sententia. D. Thom. 1. d. 18. ar. 2. ad 3. vbi sic dicit: Ad 3. dicendū, quod hoc nomen donum, vel datum præter relationem, ex qua dicitur donum, dat intelligere re quandā, quæ datur quauis forte non vt parte significationis nominis, quia subiectu non includitur in significatione nominis significantis accidens concretive, vt asserit. Commentar. 5. Metaph. quauis Auicenna contrariu senserit. Ecce D. Tho. dicit connotatiuū nomen non significare subiectu, sed importat illud, vt subiectu, & de illo verificatur ratione significati formalis. An vero supponat pro materiali aliqui dicunt non supponere, quia non est significatu termini, & terminus solū supponit pro suo significato. Verificatur tamen de illo, quia est in illo suum formale significatu. Alij dicunt supponere pro illo etiam si non significet illum, quia vt supponat fat fuerit, quod importetur sub suo formali significato, certum tamen est secundum Caiet. non esse ens per accidens, nec importare res diuersorū prædicamentorum, cū non significet corpus, etsi aliunde non repugnaret in prædicamento collocari posset.

2. Diuisio

Secunda diuisio, eorū, quæ sunt, alia de subiecto dicuntur, in nullo tamē subiecto sunt, vt homo qui dicitur de quodā homine, & in nullo subiecto est per inhesionē. Cū dicit, de subiecto dicuntur, vult dicere de inferiori sibi, & illud subiectu vocat. Cū vero dicit, & in nullo subiecto sunt, accipit ibi subiectu pro subiecto inhesionis. Dici vero accipitur pro prædicari, non actu, sed aptitudine. Et cum illæ diuisiones ordinentur ad constitutione prædicamenti, sensus diuisionis est, eorū, quæ in prædicamento, ponantur, aliqua sunt substantia

vnuerfales, & ideo prædicatur de multis: alia sunt in subiecto, & non dicuntur de subiecto, hoc est de sibi inferiori, vt hoc albu, hæc grammatica, quæ sunt in subiecto inhesionis, non tamen dicuntur de subiecto sibi inferiori, vt constat, quia sunt particulares & accidentia. Et cum dicit quod albu est in subiecto, non accipitur ibi albu pro materiali, quia materiale albi nulli subiecto inhaeret, cū sit substantia. Nec accipitur pro composito ex albedine, & corpore: nam illud nulli sibi inhaeret, sed accipitur pro albedine in concreto. Vbi præter albu solam qualitatem significare, alias falso dixit Arist. dū dixit, quod quoddā Albu est in subiecto. Et nota bene hanc doctrinā ad callendū connotatiuorū definitiones, vt sacramenti generis, &c. Alia sunt in subiecto, & dicuntur de subiecto, vt scientia inhaeret anime mediāte intellectu, & dicitur de subiecto sibi inferiori, scilicet, de grammatica quæ est scientia, & inferior ad scientia. Et alia res sunt, quæ nec sunt in subiecto nec dicuntur de subiecto, vt quiddā homo. Omnes ergo res, quæ in prædicamento collocantur aliqua harū debent habere conditione. Hæc autem diuisio entiu, alia particularia, alia vnuerfalia est diuisio subiecti in accidentia, sicut si homo per album & nigrū diuideretur. In hoc c. definit Arist. accidens, dicens, accidens est, quod est in aliquo non tanquam pars, sine qua esse non potest. Et aliqui dicunt hic definiendi modum, quo accidens est in subiecto. Et si dicas malam esse definitione: quia conuenit formæ corruptibili substantiali, hoc negant: quia illa particula, in aliquo, significat aliquid habens esse independens ab illo, quod est in illo, quod non potest competere materie primæ respectu formæ, bene tamen substantiæ respectu accidentiu. Ita explicat Alexand. lib. 2. naturalium quæstionum, quæst. 17. Et etiam excluditur forma per secundam particulam, non tanquam eius pars: nam accidens non est pars subiecti, nec componit essentialiter subiectum, bene vero forma. Particula tertia excludit formam incorruptibilem, quæ potest esse sine subiecto, non vero accidens: & intelligitur naturaliter. Et considerando totam latitudinem formæ aliqua potest dari, quæ naturaliter sit sine subiecto, non vero potest ita accidens aliquod dari. Vide pijsimum Titelmannum in hoc c. qui optime hanc explicat definitionem, & illam vnico explicat verbo: accidens est, quod est in aliquo, non tanquam pars substantialis alicuius, & modus iste essendi in alio, vt accidens in subiecto reducitur ad 5. modum essendi in alio pos-

situm ab Arist. 4. Physi.

Capitulum

304 Commentarij in Aristotelis Logicam.

Caput III. De regulis.

QVÆSTIO XIII.

Utrum regula assignata ab Arist. in hoc cap. vera sint.

1. Argum. Videtur, quod non. Primo contra primam regulam, quæ dicit, quando quippiam de quopiam prædicatur, quidquid prædicatur de prædicato, prædicatur de subiecto. Nã in hac prædicatione instatur, homo est animal, animal est genus: ergo homo est genus. Quod si dicas debere regulam intelligi de prædicatione quidditatiua, vel essentiali, contra, nã alias extra quidditatiuas non habebit verum, nec extra essentielles, quod est falsum: quia ista non est essentialis, homo est albus, album est disgregatiuum visus: ergo homo est disgregatiuus visus: & tamen est vera: & ista, homo est risibilis, risibile est admiratiuum, ergo homo est admiratiuus. Et confir. hoc argumentum: Nam ista, Filius est Deus, est essentialis, & similiter ista, Deus est Pater, & tamen ista: ergo Filius est Pater est hæretica: ergo non habet regula verum.

2. Argum. Secundo contra secundam regulam, illa genera dicuntur subalternatim posita, quorum vnum sub alio ponitur, quæ verò ponuntur non vnum sub alio, sed ambo sub vno tertio non dicuntur subalternatim posita, & tamen non habent diuersas differentias specie: ergo regula falsa. Minor prob. quia differentia volatilis, & aquatilis etiam si non sit vnum sub alio, quia ambo sunt sub tertio eadem sunt; nã differentia animalis, & viuens sunt differentia aquatilis & volatilis.

3. Argum. Tertio arg. Vel loquitur Arist. de differentijs diuisiuis, vel constitutiuis: nõ de diuisiuis, quia differentia diuisiua animalis non est diuisiua viuents; nec de differentijs constitutiuis: nã differentia constitutiua viuents, non est constitutiua animalis: per aliquid enim aliud constituitur animal quam viuens.

4. Argum. Quarto Arist. hic debet formaliter loqui, & non materialiter: sed si formaliter loquatur, nõ est verum dicere, quod differentia constitutiua viuents sit differentia constitutiua animalis; animal enim & viuens diuersas habent differentias: nã conceptus differentia viuents non est conceptus differentia animalis.

5. Argum. Quinto, Nã modus arguendi, quæ Arist. ponit in 1. reg. nõ est formalis, sed fallax: nã hæc consequentia nõ est bona, homo est animal, animal est viuens: ergo homo est viuens: & instatur in simili, homo est animal, animal currit, ergo homo currit: nam si currat equus, & non homo, ams est verum, & conf. falsum.

rit, ergo homo currit: nam si currat equus, & non homo, ams est verum, & conf. falsum.

Questio deciditur.

1. Conclu. Prima conclusio. Prima regula Arist. optima est, & maxime conducit ad prædicamenta constituenda, in quem finem ab Arist. inuenta. Prob. regula explicando illam, & vide varias expositiones illius apud Soro in isto c. Caiet. breuiter illam explicat, & mētē Arist. dicens, quod quando aliquid prædicatur de alio, vt de subiecto, id est, vt de inferiori essentialiter, quidquid prædicatur essentialiter de prædicato, etiam prædicabitur de subiecto. Ita que requiruntur, vt regula verum habeat duas prædicationes essentielles, altera de subiecto, de prædicato altera. Vt ista est essentialis Petrus est homo, & ista est essentialis, homo est animal: ergo Petrus est animal, etiam est vera, & essentialis. Et per hoc solues omnia argumenta contra regulam. Et probatur regula: Nam si homo includitur essentialiter in Petro etiam essentia hominis includetur, quam obrem si dicamus, quod Petrus est homo, & hominis essentia est animal rationale Petrus etiã erit animal: nã homo & sua essentia idē sunt. Quod verò hæc regula conducit ad constitutionem prædicamentorū, prob. Nã ea quæ in recta linea constituuntur debent esse essentialiter subordinata, & superiora debent includi in inferioribus, quia sunt partes essentia inferiorum: vt ergo hoc cognoscamus recte constituitur hæc regula.

2. Conclu. Secunda con. Etiã secunda regula est verissima, & in eundē finem destinata, in quæ prima: Habet sic regula, Diuersorū generū, & nõ subalternatim positorum diuersæ sunt species differentia, id est, habent diuersas differentias formaliter, id est, constituentes diuersas species. Alij legunt diuersæ sunt species, & differentia, sed 1. lectio est vera, & vide Titelmā, in hoc c. Sensus regulæ est secundum Caieta, quod genera, quorū vñ ponitur sub alio nec ambo sub tertio habent differentias formaliter distinctas, v. g. scientia & animal, quia nec scientia ponitur sub animali nec e conuerso, nec ambo sub vno tertio, quia differunt genere habent differentias formaliter distinctas: nã alia est differentia scientia alia animalis. Nã differentia animalis est rationale, & c. & differentia scientia est talis ordo ad obiectū. Si vero ponatur vñ sub alio, sicut animal sub viuente differentia viuents sunt etiam animalis, nam animal includit viuens, & sic includit differentiam constitutiuaam viuents, & aliquam diuisiuaam, scilicet, sensibile. Et si ambo ponatur sub vno tertio sicut volatile, & gressibile, & aquatile habent comūne differentia animalis, licet proprijs distinguatur differentijs, cū vñ non ponatur sub

sub alio. Et per hoc docet Arist. quod illa, quæ in diuersis prædicamentis assignari debent genera & differentia diuersa sunt assignanda: ea verò quæ in eodem prædicamento collocantur, bene possunt habere diuersas differentias, quatenus vñq̄ sub alio non ponitur: & bene possunt habere eadem, quatenus vñq̄ sub alio ponitur, vel ambo sub vno tertio. Hæc regula ex eius explanatione probata manet.

3. Concl. Tertia conclusio. Arist. loquitur in præcedenti regula tam de differentijs constitutiuis, quam de diuisiuis, diuersa tamen ratione. Nã si sunt diuersorum prædicamentorum genera habent differentias diuersas tam diuisiuas, quæ constitutiuas. Si vero sint genera subalternatim posita, tunc differentia constitutiua superioris est etiam inferioris inadæquate tamen: nam differentia, quæ constituit viuens constituit animal in ratione viuents, quod est necessarium, vt aliquid sit animal, & quod includitur in illo, sed differentia diuisiua superioris, non est diuisiua inferioris: nam viuens diuiditur per sensibile, & insensibile, & animal nõ ita diuiditur. Differentia diuisiua animalis est aliquo modo diuisiua viuents, quatenus in animali includitur, bene tamen potest dari vna differentia diuisiua viuents, scilicet, sensibile, quæ est animalis constitutiua.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum respondetur ex prima conclusione. Illud verò quod tangit materia de Trinitate dissoluitur breuiter, quod quauis Pater sit essentia diuina, & essentia diuina sit Filius, Pater non est Filius, propter oppositionem elatiuam, quã habent.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod etiam si non sint subalternatim posita in ordine ad tertium.

Ad 3. Ad tertium patet ex tertia conclusione. Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod differentia constitutiua viuents est differentia animalis inadæquate, seu quatenus est viuens, nã vt sit animal necessario debet esse viuens.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod hæc arguendi forma non est formalis, sed materialis, & tenet in prædicationibus essentialibus, & perfectis. Et hoc sufficiebat proposito Arist. Hic sequebatur tractatio de ente, sed ne opus hoc logicale nimis cresceret, prudens omitto, & quam citissime de ente & eius proprietatibus, & diuisionibus cum alijs, quæ ad metaphysicam pertinent, in quibus D. Thom. ab aduersarijs impugnatur, in lucem emittam Deo Optimo Max. fauente, quapropter perumper expectet lector candidus. Et hæc de hoc libro.

DE PRÆDICATIONE
MENTIS TRACTATIO.

LIBER QUINTVS QVÆSTIONUM Logicalium. Ubi ea quæ ad quatuor prima prædicamenta attinent, disputantur.

In hoc capite Aristoteles enumerat decem prædicamenta, & asserit: nullum illorum verum vel falsum significare, quia non affirmat nec negat aliquid licet de se inuicem possint affirmari verè vel false. Seruabimus autem hunc ordinem, vt prius quid sit prædicamentum diffiniamus, & postmodum de singulis instituamus tractationem: qua peracta disputabimus, an fuerit sufficiens diuisio entis in decem prædicamenta, & an aliæ diuisiones entis priores reperiantur.

QVÆSTIO I.

Quid sit prædicamentum & quibus consistat.

Communitè diffinitur, quod sit prædicabilem quidditatiua ordinatio, in qua superiora de inferioribus prædicantur.

Contra istam diffinitionem est argumentum. Nam prædicamentum est genus generalissimum: sed genus hoc non est prædicabilem coordinatio: mala ergo est diffinitio. Probat maior: nam communiter vocantur prædicamenta decem rerum genera: & est ita communis loquendi modus, vt superfluum sit authores pro hoc stabiliendo adducere.

Secundo, prædicamentum formaliter dicitur relationem rationis: sed prædicabilem coordinatio non est nec dicitur relationem rationis: ergo diffinitio est nulla. Maior patet, quia prædicamentum non est in rebus formaliter, sed solum in apprehensione intellectus: & non est negatio nec priuatio, ergo relatio. Maior probatur: quia omnis relatio est ad aliquem terminum: sed prædicamentum nullum habet terminum, si sit prædicabilem coordinatio: ergo. Probat minor: nam ad quid refertur prædicamentum? Si dicas quod refertur ad prædicabilia.

Contra quia sunt partes ipsius prædicamenti: relatiuum verò non refertur ad suas partes: ergo. Si dicas quod refertur ad res, hoc est impossibile, quia res quæ collocantur in prædicamento, dempto prædicamento relationis sunt absolutæ: nullum autem relatiuum refertur ad absolutum, & ea quæ ponuntur in prædicamento relationis, etiam si relatiua sint non tamen referuntur ad prædicamentum, sed ad se inuicem. Si dicas, quod prædicabilia ad se inuicem referuntur, vt genus ad speciem, & species ad genus: contra nam sic prædicamentum nihil erit amplius, quam relationes prædicabilium: & sic prædicamentum erit aggregatio omnium illarum relationum, & non dicitur nam aliqua relationem, quod est falsum, cum sit diffinibile, & à Magistro Soto ponatur huius libri subiectum. Si dicas, quod refertur ad ponibile, seu collocabile in prædicamento: Contra, quia hoc dicit ipsius partes, ad quas, vt dictum est, non refertur: ergo.

Tertium argumentum: nam illa particula quidditatiua ordinatio, videtur voluntariè addita: nam cum non constituet, prædicamentum differentiarum ordinatio, etiam si non prædicetur quidditatiue? Nā dicā ego, quod prædicamentum est prædicabilem coordinatio: Et ita ordinatio differentiarum, cum sint prædicabilia constituetur prædicamentum: nā non est necesse, vt sit quidditatiua ordinatio: nec hoc aliqua firma colligatur ratione, non enim diffinitiones pro libito sunt assignandæ.

3. Argu.

2

Comentarij in Arist. Logicam.

4. Argu. Quarto. Differentiæ constituuntur in recta linea prædicamentali, & tamen non quidditatiue prædicatur: ergo illa prædicamenti diffinitio nulla est. Maior probatur: nam vel excluduntur, quia sunt partes speciei, & non dicuntur totæ speciei essentiæ. Et hoc non, alias genera subalterna, vt corpus, &c. non collocarentur in recta linea, quia non dicuntur actu totæ essentiæ speciei infimæ, nec generalissimum esset in prædicamento, quia nullo modo est species, sed est pars metaphysica, sicut & genera media. Vel excluduntur, quia sunt quid simplicissimum: & nec hac ratione debet excludi, quia aliâs generalissimū non collocaretur in prædicamento, cum sit quid simplicissimū: substantia enim vt est primū gen⁹ abstrahit à cōposita & simplici, cum vtamq; sub se cōprehendat. Et confirmatur: quia differentiæ sunt quædam tota cum prædicentur de speciebus: ergo poterunt in prædicamento collocari.

5. Argu. Quinto de indiuiduis prædicantur omnia superiora genera quidditatiue, & tamen non ponuntur in prædicamēto: ergo mala est eius diffinitio. Probatur minor: quia prædicamentum est prædicabiliū ordinatio: sed indiuidua non sunt prædicabilia, vt Petrus & Paulus: ergo non ordinantur in recta linea prædicamentali.

Et confirmatur: nam ea, quæ ponuntur in prædicamento debet ordinari disponi: sed indiuidua cum sint infinita non possunt ordinate disponi: ergo, & maxime, quia vnum sub alio non collocatur.

6. Argu. Sexto. Vel hæc diffinitio cōuenit omni prædicamento vel non cōuenit. Secundū dici non potest, alias esset mala, cum sit proprietas diffinitionis bonæ, quod debet competere omni cōtento sub diffinito. Si detur primū, ergo cum entia rationis habeant suum prædicamentum, hæc diffinitio cōuenit prædicamentis entium rationis, & ita non erunt solum decem prædicamenta, sed tredecimi, vt supra visum fuit.

Et confirmatur: nam si prædicamentū dicitur etiam de prædicamento rationis, & importat, vt visum fuit, formaliter relationem rationis, cum relatio rationis collocetur in prædicamento entis rationis, prædicamentum erit in prædicamento, quod est impossibile, nā Petrus non collocatur in se ipso, sed pars in toto collocatur.

7. Argu. Septimo. Ratio prædicamēti, vel est species ad omnia prædicamēta, vel genus: neutrum esse potest: ergo, non datur talis ratio. Quod non sit species probatur: quia duo prædicamenta substantiæ differunt numero: ergo habent supra se speciem prædicamenti substantiæ: & similiter duo prædicamēta quantitatis: ergo habent supra se speciem prædicamēti quantitatis: ergo prædicamentū est genus ad ista duo prædicamēta substantiæ, & quantitatis. Quod si hoc asseras,

non videretur quomodo prædicamentū substantiæ & quantitatis differat specie, cū eo modo fundent intentione prædicamēti: nā partes eorū eodē modo sunt prædicabilia, & eadē ratione.

8. Argu. Octauo. Nam animal rationale est prædicabile aliquod: & tamen non prædicatur in recta linea, male ergo dicitur in diffinitione, quod prædicamentū est prædicabiliū coordinatio. Minor patet: quia est quid cōplexū: & cōplexa, vt patet in capite de cōplexis, non collocantur in prædicamētis: sed maior probatur: quia aliquid affirmabile est de multis: ergo est prædicabile: hæc enim est diffinitio prædicabilis. Et cōfirmatur: nā partes physice non sunt prædicabiles, & tamē collocantur in prædicamentis, ergo diffinitio est nulla. Maior patet: minor probatur: quia cū totū, quod cōponit in prædicamētis collocetur, quare ista non collocantur? De Deo autē dicemus post modum.

Praambula ad questionem.

Nomē Prædicamētū variè à logicis vsurpatur. Aliquādo enim prædicamētū significat idē quod prædicatum, ita asserit Auerroes citatus à D. Tho. opusculo de natura generis cap. 4. vbi sic dicit Auerroes, quod hæc prædicatio Sortis est, de accidentali prædicamento, sumitur etiā aliquādo pro genere generalissimo præcise, & ita numerantes decem prædicamēta, asserimus esse substantiā, quantitatem, &c. Explicare verò quid sit prædicamentū, prout hic à nobis & ab Aristot. tractatur habet non parua difficultatē. Vt autē hoc explicet, erit aduertendū prædicamentū nomē esse secundæ intentionis, & importare aliquid de materiali & aliquid de formali. Asserit hoc D. Tho. supra dicto opusculo 48. cap. 1. & Sonecinas 4. meta. q. 4. ad. 2. Soto in antepredicamentis in principio, vnde & debemus ad eius exactā intelligentiā cōsiderare, quid sit materiale prædicamenti, & quid formale.

Decisio questionis.

Vnde sit prima cōclusio. Prædicamentum est prædicabilia coordinata. Ita asserit noster Angelicus Doctor loco proximè citato in principio, vnde dimissit illa communis diffinitio, prædicamentū est ordinatio prædicabiliū, in quo superiora de inferioribus quidditatiue prædicantur. Hæc quia est diffinitio demonstrari non potest, sed quia à maioribus traditur explicanda est. Ordinatur enim prædicamentū ad sciendū, & quia sciētia medijs præmissis & propositionibus habetur, ideo hæc prædicamentalis series ordinatur, vt sciamus veras rerū propositiones formare & falsas evitare, vt omnium rerū numerū facillimo negotio præ oculis habeam⁹ ad eas formadas. Sūt enim prædicamēta rerū sedes ad quas fere oēs res mū reducunt, vt inde eas educere ad sciētias cōparandas

das possumus. Et si loquamur de prædicamēto pro formali, dicitur relationē, quia prædicamētū formaliter est ens rationis: non enim prædicamentum reperitur in rebus nisi fundamentali ter remote: quia prædicabilia in rebus non sunt nisi remote, & si est ens rationis non est priuatio nec negatio: ergo relatio, non enim est alius modus generis entis rationis. Sed in explicando terminū huius relationis est maxima difficultas: & idē sit.

1. Concl.

Secūda conclusio: Satis probabile est prædicamentū de materiali dicere prædicabilia ordinata in ratione superioris & inferioris sub vno supremo genere: & de formali importare ordinē ad intellectū sic ordinantē res tales. Itaque illa series est materiale prædicamenti cū ordine ad intellectū ordinantē res: & hic ordo est formale in illo. Et probatur hoc: nam prædicabiliū ordinatio seu prædicabilia ordinata est prædicamentū: ordo seu ordinatio importatur vt quid formale: sed ordo est aliquid proueniens à ratione: ergo illa prædicabilia, vt ordinata ad rationem debent referri. Et si dicas quod secūda intentio debet referri ad suū correlatiuū, quod sit etiā secūda intentio: sed intellectus non est secūda intentio: ergo. Respondetur, quod non est necesse, quod semper correlatiuū secūde intentionis sit secūda intentio. Et patet: nā propositio formaliter est secūda intentio (& loquor de vocali) & tamen refertur ad res significatas, quæ sunt aliquādo aliquid reale, & prima intentio: sat enim fuerit, quod quādo intelligamus intellectū terminantē istū ordinem apprehendamus in propositione opposita relationē, quatenus terminus est illius relationis: quod potest intelligi bene ex eo quod nihil relinquitur in intellectu reale ex tali terminatione, sicut de relatione dominij in Deo dicitur.

3. Concl.

Tertia conclusio. Non iudico improbabile prædicamentū supponere pro generalissimo, quatenus dicitur ordinē supremi capitis omnium, quæ collocantur in recta linea sub quo reliqua continentur. Hanc cōclusionem non aliter probō, quā ex cōmuni modo accipiendi prædicamentū, quod satis frequens est apud probatissimos viros, & vsu frequēter loquēdi & patētissimus & clarus. Et aduertat, quod in supremo genere v. g. in substantia est relatio quædam generis, quæ refertur ad suas species, nimirū ad substantiam corporeā & incorporeā: & hæc non est essentialis relatio cōstitutiuā prædicamenti: sed vltra hoc consideramus in illo quādam relationem, secundū quam nec alteri subest generi: & omnia quæ de inferioribus quidditatiue prædicantur continentur sub ipso, & etiā ipsa de quibus sit prædicatio quidditatiua: & hæc est cōstitutiuā prædicamenti substantiæ. Nam secundū primā relationē genus solū habet respicere species & respici ab illis, & ibi

fit. Secundū verò relationē prædicamēti habet respicere omnia inferiora, quæ de suis inferioribus quidditatiue prædicantur, vt sub illo contenta: & ipsum est velut, parens omnium sub ipso contentorū, nec prædicamentū continentur sub alio genere. Et sic patet clarissimè suū correlatiuū, quod est res, quæ sub ipso continentur in ratione prædicabilis quidditatiue ordinata. Aserit hanc cōclusionē D. Thom. opusculo. 48. de prædicamentis ca. 1. Et si cōtra hoc fiat argumentū. Nam genera subalterna & species & indiuidua sunt in prædicamēto, non tamen sunt in illo genere: ergo tota prædicabiliū ordinatio est prædicamentū, & non solum supremū genus: Respondetur, quod dicuntur esse in prædicamento substantiæ, & verè sunt, quia continentur sub generalissimo cū ordine prædicabilitatis quidditatiue. Quin potius ex hoc argumento sequitur oppositū: nā si essent partes prædicamenti, non dicerentur esse in prædicamento proprie nisi, vt pars in toto: sed dicerentur constituere prædicamentū. Et si dicas, ad quē modū essendi in alio reductatur esse in prædicamento: respondetur, quod ad illū modum, quo species seu inferius est in superiori. Et si rursus fiat argumentū: nā genus generalissimū est in prædicamento substantiæ: respondetur, quod hæc prædicatio vera est ex eo, quod est prædicamentū, sub quo omnia sunt: Et in rebus omnibus, quæ in prædicamento collocantur sub hoc generalissimo, correspondet alia relatio, secundū quā dicuntur contineri ab illo, & quæ constituit correlatiuū. Qui vero diceret prædicamentū solū esse ipsa prædicabilia sicut collocata sine noua relatione aliqua cū hac aptitudine, vt sint proximè disposita, vt vnū prædicetur de alio, quod habent per proprias relationes, credo non falleret multum. Itaq; omnia prædicabilia quidditatiua sunt prædicamentū in ordine ad res, de quibus prædicantur: si per se seorsum quodlibet sumatur est prædicabile, omnia simul sumpta sunt prædicamentum. Sicut multi lapides acerrum constituunt, quilibet tamē lapis est solū. Ex his inferitur quod licet prædicamentū dicat de substrato tem aliquam realem in reali prædicamento, formaliter tamen est aliquid rationis: quia res non induunt rationem prædicamenti, nisi distinctæ in ratione subijcibilis & prædicabilis: sed hoc est aliquid rationis: ergo. Inferitur secundo accidere essentiæ prædicamenti, quod constituitur, in vocibus, vel rebus, vel conceptibus, res enim ordinata sunt prædicamentum, vt quod, voces verò sunt conceptus sunt signa huius prædicamenti.

Argumenta dissoluntur.

Ad argu. in princ. ad 1. & 2. patet ex cōclusionibus: & qui elegerit vt magis probabilem

Ad 1. & 2. Argu.

Commentarij in Aristotelis Logicam

4

Ad 3.

bile aliqua illarū solutio patet faciliter ex illa. Ad tertium respondetur, quod ille ordo prædicamentalis cum sit ordinatus ad quidditatem rerum ostendendam debet ex prædicationibus quidditatiuis constare.

Ad 4.

Ad quartum respondetur, quod licet Aristonius iudicauerit differentias in recta linea constitui, asserendum est omnino ab illa excludi & collocari solū ad latus eiusdem prædicamenti: & nō excluduntur, quia sunt partes metaphysicæ: sed quia ea, quæ collocantur in recta linea debent esse inferiora ad genus supremū illius lineæ: differentia autē non ita se habent. Tum etiam, quia ea, quæ in recta linea constituuntur, debent inter se mutuo ordinari & disponi in ratione superioris & inferioris, ut essentia superior in inferioris essentia claudatur, sic autē non possunt differentia ordinari, quia nec rationale includit sensibile, nec sensibile includit viues. Et per hoc patet ad Confirmam.

Ad 5.

Ad quintum respondetur, quod licet individua nō sint prædicabilia, sunt subiectū primū prædicabilium omnium: & hoc sufficit vt in prædicamēto collocentur.

Ad 6.

Ad confirmationē respondetur, q. etiā si nō sint infinita sed multa (nā infinitū dari nō potest actu) tamen ordinabilia sunt: nō quidē in comparatione ad se, quia ita per accidēs se habent: sed in comparatione ad superiora, quorū essentia clauduntur in indiuiduis.

Ad sextum respondetur, quod in prædicamentis istis ab Aristotele numeratis sola realia entia collocantur, & nullo modo rationis entia: quia nō possunt quidditatiue ordinari realia entia, & rationis. Ita asserit D. Thomas de potentia q. 7. art. 9. & 5. Meta. l. 1. c. 9. & de prædicamentis opusculo 48. & opusculo de natura generis 42. Capreolus in 1. distin. 29. q. unica ad. 5. Ocham in 1. dist. 2. puncto. 8. Soto in antepædicamentis quæst. 2. ad. 4. in fine. Et hoc adhuc probatur ex hoc loco, & ex Aristotele 5. meta. textu. 14. vbi ens reale diuidit in 10. prædicamēta: & Aristoteles vt doceret hanc veritatem, præmisit cap. 2. illam distinctionem, eorum quæ sunt, in substantiam & accidens: vt intelligeremus sola hæc in his prædicamentis reperiri: & est communis omnium logicorum hæc sententia, & metaphysici assentiunt etiam. Bene verum est, quod ratio prædicamenti formaliter, quia est ens ratio nis bene potest competere ordinationi entium rationis, de qua supra egimus: Verū cum Aristoteles dicit solum esse 10. prædicamēta, loquitur de prædicamentis pro substrato: & vult dicere quod solum sunt 10. naturæ rerum realium primo diuersa.

Ad Confirmationem respondetur, quod nō inconuenit relationem rationis constitutiua prædicamenti sub vno genere illius prædicamenti rationis contineri, vt quid inferius ad il-

lud: esset autem inconueniens, vt prædicamētū rationis pro substrato (quod est, omnia illa prædicabilia) in aliqua parte contineri: & de his reflexiuis denominationibus diximus satis in lib. 2. cū de intentionibus ageremus.

Ad 7.

Ad septimū respondetur, quod accipiendo prædicamētū formaliter, si teneamus importare relationē, est quidē prædicamētū species ad omnia prædicamēta: nā omnes istæ naturæ prædicamentales eo modo fundant relationē prædicamēti: & ita illa relatio est eiusdē speciei, sicut relatio generis fundata in substantia & quātitate eiusdē est rationis: quia & si differant in ratione rei, non tamen in ratione fundandi: & duo prædicamēta substantiæ sunt quidē duo indiuidua illius intentionis, sicut & duo prædicamēta quātitatis sunt etiā duo indiuidua: & ista quatuor nō sunt species, sed quatuor indiuidua prædicamenti, licet in genere rei prædicamētū substantiæ, & prædicamētū quātitatis habeant aliquā diuersitatē, sicut in diuiduū substantiæ, & accidētis. Cæterū logice eiusdē rationis sunt in ordine ad intentionē speciei indiuidui, & sic solo numero differunt illæ intentiones fundatæ, & materialia vt stāt sub illis, quod de prædicamentis dicendū est. Et si dicas, cōtra: nā D. Thomas asserit 1. p. q. 88. art. 1. in genere relationis reperiri aliqua secundū rationē, quod in alijs generibus nō reperitur: Respondetur, quod ibi nō accipitur genus pro prædicamēto, sed accipitur pro relatione: & est sensus quod intra latitudinē relationis reperitur aliqua relationes, quæ sunt proprie relationes, quæ in alijs generibus non reperitur: nā nō reperitur substantiā rationis, quātitas rationis, qualitas rationis, quæ sunt vere qualitates: quia ista in sua ratione requirūt realitatē. Per quod intelligēs, quā falsa sit doctrina X Suarez disputatione 54. sectio. 4. nu. 2. entia rationis, quæ ficta sunt vagari per omnia prædicamēta, seu ad eorū imitationē posse cōfingi: nā prædicamēta reliqua realitatē in sua ratione includūt: quod nō dicit relatio, & posset etiā dicere fingere nos posse Deū, qui sit ens rationis: quo quid risu dignius?

Ad 8.

Ad octauū respondetur, quod nec entia physica incōpleta in recta collocantur linea, propterea quod sub generalissimo nō possūt quidditatiue subordinari: quia nec materia prima est substantia illa cōpleta, quæ est generalissimū, nec de inferioribus substantijs cōplete potest prædicari: quia pars nō prædicatur de toto sed reducitur ad hoc prædicamētū, vt partes rei, quæ in illo collocantur. Et hoc constat ex recta linea prædicamenti Porphyriani: vbi solū entia cōpleta collocantur, quod prædicamētū omnium calculo est receptū. Ex hoc inferitur, quam falsa sit sententia illorum, qui asserunt, verum prædicamentum reperiri in partibus physicis, vt si ita instituat hęc materia

materia prima, substantia, quæ formaliter ita perfecta sunt, sicut prædicamenta entium completorum, licet materialiter non sit ita perfecta. Nam in his entibus non reperitur vera ratio prædicabilis quidditatiui, quia nec genus, nec species. Hæc enim requirunt in sua ratione quod sint entia completa, vt patet: quia debent esse prædicata quidditatiua, quæ requirunt in sua ratione totius essentiam saltim metaphysicam.

Ex quo inferitur secundo, quod nec possunt fundare intentionem huius prædicamēti, quæ requirit ex necessitate entia esse completa ad suum fundamentum. Sed erit alia coordinatio alterius rationis: sequitur etiam quod nec partes totius homogenei vt aquæ ignis, &c. in his prædicamentis collocantur, quia vt partes sunt aliquid sunt incompletū. Quando verò totius habuerint rationem, tunc collocabuntur in hac serie. Nam hoc indiuiduū aquæ, etiam si quolibet eius pars vnita manēs sit aqua, non tamen est distinctum indiuiduū sed idem: & ita non collocabitur vt distinctum indiuiduum, sed vt idem. Et si consideretur, vt pars integralis nullo modo collocabitur in illo.

Ex dictis etiam patet: quomodo Deus non collocetur in prædicamento: quia quæ in prædicamento collocantur debent esse composita ex genere & differentia, vel debent esse genus, vel saltim indiuidua specierum ex genere & differentia compositarum, quia sic ordinantur quidditatiue: sed Deus non est hoc modis: ergo. De quo tamen infra redibit sermo.

Sequitur vltimo, quod licet logicus consideret decem prædicamenta realia, hoc habet quatenus res huiusmodi referantur ad secundam intentionem talem, quæ est logicæ obiectum, vt supra dictū est. Sed quæ nam sit secūda intentio, proxima, quæ inmediate consideretur in his prædicamentis M. Soto vbi supra existimat e de intentionem prædicamenti, nā hanc asserit esse obiectum libri prædicamentorum.

Q V Æ S T I O II.

Vtrum prædicamenta ex abstractis, vel concretis sint cōficienda.

Questione præcedenti decidimus, quid prædicamentum sit, & quæ entia in illo sint collocanda, modo inquirimus, an hæc entia completa & finita, quæ in prædicamenti constituantur sint collocanda in abstracto vel concreto. In qua re sunt variz Doctorum sententia. Aliqui ita opinantur prædicamentum substantiæ ex concretis posse constitui & etiam ex abstra-

I. Sent.

ctis. Prima pars probatur ab istis: quoniam concreta dicunt naturas substantiales iam perfectas subsistentes: est autem subsistentia intrinsecus & essentialis modus completens substantiæ perfectionem in ratione substantiæ: ergo ex concretis ordinari debet prædicamentum substantiæ. Consequenter probatur: quoniam prædicamentum substantiæ, sicut constat entibus completis, & non incompletis: ita debet confici, ex substantijs completis, & perfectis potius quam ex imperfectis. Et Confirmatur hæc ratio: quoniam Porphyrius prædicamentum substantiæ constituit in substantijs completis. Dicit tamen hæc opinio, quod etiam potest verum prædicamentum constitui ex substantijs incompletis, licet prædicamentū ex his constitutum non sit ita perfectum sicut prædicamentum constitutum ex substantijs completis, propterea quod non importatur natura substantialis cū suo complemento, habet tamen essentiam prædicamenti substantiæ. Vt si constituatur hoc modo. Substantialitas, corporeitas, vita, animalitas, humanitas, petreitas: vbi superiora de inferioribus quidditatiue prædicantur. Et de prædicamentis accidentium dicit hæc eadem sententia, quod perfectiori modo abstracta constituunt prædicamentū, quā cōcreta, licet etiā cōcreta suū prædicamētū non ita perfectū cōstituunt: quia prædicationes quidditatiuæ potiori modo fiunt in abstractis, quā in concretis.

2. Sententia

Secunda sententia tenet in prædicamentis accidentium concreta per se poni, abstracta verò reductiue. Ita tenet Niphus libr. 5. metaphysicæ disputatione 7. ad 5 & 6. Toletus q. 2. post prædicamentorum & alij præsertim ex recentioribus.

Et prolatur ista sententia, primo ex Arist. 4. cap. antepædicament. vbi enumerat decem prædicamenta in concreto: & ita transulit Boetius, quamuis Argropylos translulerit in abstracto. Et 1. Topicorū ca. 7. decem rerū genera numerat, & distinguit in cōcreto & hoc in vtraque translatione. Et in 1. Topicorū ca. 1. dicit album contineri sub colorato, tanquā species sub genere.

Et probatur secundo hæc sententia, quia in his concretis reperitur vnitas per se, & ratio vniuersalis, reperitur superiora & inferiora, & superiora quidditatiue prædicantur de inferioribus: ergo constituunt prædicamentū. Et cū non possint esse duo prædicamēta v. g. quilitatis, & cōcreta constituant illud non cōstituent abstracta.

Et tertio, quia prædicamentū est prædicabiliū coordinatio, quorū superiora quidditatiue prædicantur de inferioribus: sed hæc definitio cōuenit concretis accidentium, vt qualis colorato, albo, & huic albo: ergo constituunt prædicamentum.

3

Quarta

Quarto explicantur supra dicta & confirmatur. Hæc prædicatio, Album est coloratū, est prædicatio generis de specie: ergo in his concretis reperiuntur genera & species, ergo in his concretis necessario reperitur prædicamentū. Probatu ista consequentia: quia ubicunque reperitur coordinatio generis & speciei reperitur coordinatio prædicamentalis, & abstracta non collocantur in hac coordinatione: ergo non constituunt prædicamentum. Quod si dicas constituere aliud prædicamentum distinctum, ergo sunt duo prædicamenta qualitatis: hoc non est dicendum: ergo, &c.

Quinto: nam in substantia prædicamentum constituitur ex concretis: ergo & in accidentibus. Probatu consequentia: quoniam est eadem ratio, cum prædicamentum sit eiusdem rationis in illis: ergo debet esse idem modus constituendi.

Et confirmatur: quoniam abstracta accidentium significantur ut quid imperfectum, concretum verò ut quid perfectum: ergo ex concretis & non ex abstractis est constituendum prædicamentum. Consequentia probatur: quia debet constitui ex rebus significatis perfecto modo, & propterea non constituitur ex partibus. Sed antecedens probatur: quia significatur ut formæ, & ut partes: ergo imperfecto modo, nam pars in sua ratione dicit imperfectionem, & forma respiciens materiā similiter.

Sexto prædicamentum substantiæ fit ex naturis substantialibus suo intrinseco substantiæ modo perfectis: ergo prædicamenta accidentium fiunt ex naturis accidentibus suo intrinseco in hærentiæ modo perfectis: sed huiusmodi naturas significat concretum accidentale: ergo ex his conficienda sunt prædicamenta accidentium. Minor probatur: quia sicut substantia in concreto dicit modum subsistendi, qui est modus perfectius & completius eius: ita accidens in concreto dicit in hærentiā qui est modus completius & perfectius eius: Dominus Caietanus cap. 7. de ente & essentia sentit in prædicamento metaphysice considerato, eodem modo poni abstractum & concretum. Et ratio illius est: quia res quælibet per suam essentiam ingreditur, vel egreditur genus metaphysice sumptum id est rem generis, & non per modum significandi: & quia eadem est essentia abstracte vel concrete significata apud metaphysicum, ita collocabitur in prædicamento abstractum, sicut concretum: quia utrumque eandem habet essentiā: nec album apud Metaphysicum est ens per accidens. Si vero prædicamentum consideretur secundum Logicam considerationem, quia Logicus non considerat res secundum suas naturas absolute, sed in ordine ad secundas intentiones, quia obiectum formale Logicæ ut supra visum fuit, est talis secun-

da intentio, Logicus non collocabit in genere concreta, sed abstracta: quia abstracta solum rationem generis & speciei habere poterunt, non verò concreta. Et hoc propter diuersum modum significandi, qui præuenit secundas intentiones, & fundat quodammodo ipsas: quia prius rem, ut conceptam sequitur modus significandi, quam sequatur secunda intentio. Ut enim albedo rationem speciei fundat, prius debet significari in abstracto, quam intelligatur denominari à secunda intentione, quia secunda intentio illi conuenire non potest, nisi in abstracto significetur siue nomine mentali, qualis est conceptus, siue nomine vocali. Et si dicas, quare album non est species? Respondet Caietanus, non esse speciem, quia rem extraneam ex modo significandi includit nimirum subiectum, illud autem quod debet habere rationem speciei non debet rem extraneam includere ex significandi modo, sed solum ea quæ sunt sui generis. Quod si alia alterius generis includat debet esse ut additamentum, & non ut principaliter importatum. Hanc Caietani sententiam aliqui irrident, iure irridendi, & dicunt singularem & improbabilem esse sententiam. Et probant primo quia Logica prædicamenta non sunt à metaphysicis diuersa, nec è contra: ergo si ponitur concretum in vno prædicamento, ponitur & in alio, & si ab vno rejicitur rejicietur ab altero. Antecedens patet: nam in genere loquendo & in specie non sunt nisi 10. prædicamenta.

Secundo quia res non aliter distinguuntur in prædicamentis logicis, quam in metaphysicis, sed in utrisque disponuntur sub ratione generis & speciei: ergo si in vno non possunt induere rationem speciei, nec in alio, & ita non erunt in illo prædicamento metaphysico, nec etiam in prædicamento logico. Sed habet hæc opinio Caiet. suam probabilitatē à nobis post modum ostendendam.

Questionis decisio.

Sed ut quid in hac parte secundum D. Thomam & veritatem sit tenendum aperiatur, sit 1. Conclusio. in substantijs nomina concreta, quæ compositum significant proprie in genere esse dicuntur, sicut genera vel species, ut homo vel animal. Forma autem vel materia non est hoc modo in prædicamento, nisi per reductionem. Quod etiam est dicendum de forma metaphysica, ut de humanitate, animalitate, &c. Hæc conclusio est expressa sententia Diui Thomæ capit. 7. de ente & essentia, in fine, & multis alijs locis suæ doctrinæ inferius adducendis.

Vbi

Vbi autem Diuus Thomas loquitur, ut fideant cæteri logici oppositum opinantes æquum est.

Probatu igitur conclusio: Illud, quod in prædicamento substantiæ collocatur debet esse vnum per se completum, & perfectum, sed talia sunt concreta substantialia: ergo talia in recta prædicamentali linea collocantur. Maior probatur: nam talia, vel sunt rerum essentia, vel genera constitutiva essentiarum: sed hæc necessario debent esse ens per se, quia rerum essentia non possunt esse ens per accidens nec ex illis constitui. Et quod debeant esse tota quædam & concreta, probatur: quia cum substantia sit ens per se, illud in recta collocatur linea, quod importatur ut ens per se completum & perfectum, & non ut pars alterius: cuius modi sunt concreta, ergo.

Et si dicas contra: nam genus quod in recta linea collocatur, verbi gratia, animal significatur, ut pars, ergo non ut totum. Respondetur, quod est pars metaphysica, quæ etiam est totum. De quo supra libro. 3. dictum est. Et per hoc patet vltima conclusionis pars. Humanitas enim significatur, ut pars metaphysica, & est vere metaphysica forma: quia illa, aliquid est homo: pars autem ad totum reducitur, & non est totum, quia ratio pars est: ergo non ordinantur in coordinatione, vbi totum ordinantur, sed reducitur ad illam ordinationem. Est ergo prædicamentum entium completorum ordinatio cuius modi sunt in genere substantiæ concreta & quantum ad esse, & quantum ad modum significandi, vnde solum illa in prædicamento ordinanda sunt. Vnde si abstracta, ut humanitas, animalitas, coordinantur ex necessitate, erunt duo prædicamenta substantiæ: sed hoc non est concedendum, ergo in prædicamento substantiæ non ponuntur abstracta. Probatu maior: quia prædicamentum est prædicabile coordinatio: sed non possunt vnica coordinatione coordinari abstracta & concreta, ergo nec possunt vnica constituere prædicamentum: quod si constituunt illud diuersum erit à prædicamento concretorum. Vnde opinio asserens constituere aliud prædicamentum falsissima est: quia ex necessitate prædicamentum substantiæ ex concretis constitui debet, cum genera & species quæ prædicamentum constituunt, non reperiuntur nisi in concretis: sed abstracta ad concretorum prædicamentum reducuntur.

2. Concl.

Secunda conclusio. Nomina accidentium concretine dicta, non ponuntur in prædicamento sicut species, vel genera, ut album, vel musicum nisi solum per reductionem: sed solum secundum quod abstracte significatur, ut albedo & musica. Hæc conclusio est Angelici Doctoris, vbi supra.

Prima pars conclusionis probatur: nam quæ debent collocari in recta linea prædicamentali, debent esse vnum ens per se: quia entia per accidens cum non dicantur vnica naturam non collocantur in prædicamento: sed concreta accidentium non sunt ens per se, ergo non collocantur in prædicamento. Probatu minor: quia ex coniunctione accidentis cum subiecto non resultat aliqua vna natura, sed iunguntur res diuersorum prædicamentorum: ergo concretum accidentale non est ens per se. Ad hoc enim erat necessarium, ut ex subiecto & accidenti, quod componit concretum, vna natura resultaret.

Et confirmatur hæc ratio, & probatur conclusio magis: nam concretum accidentale non est sola albedo, verbi gratia, nec est sola substantia, sed est substantia & accidens, modo significatur substantia modo non significatur per nomen concretum: nam hoc modo non disputamus, ergo est subiectum substantiale, cum forma accidentalit sed hoc subiectum cum hac forma non est ens per se, quia constat ex rebus diuersorum prædicamentorum: ergo hoc subiectum cum forma non potest induere intentionem generis & speciei, ergo non potest poni in prædicamento. Ea enim quæ in prædicamento collocantur generis, vel speciei, vel indiuidui rationem debent induere: vnde Aristoteles 2. Topicorum dixit, coloratum non esse genus albi.

Sed contra istam conclusionem sunt varia argumenta: primum, nam album v.g. est diffinibile, est enim corpus segregatiuū visus: & ita diffiniuntur accidentia in concreto, sicut genus signum & alia huiusmodi, ergo est ens per se: Probatu consequentia: quia solum entia per se diffinibilia sunt vnica tantum diffinitione. Et ita S. Thomas loco proxime adducto dixit, quod si in concreto diffinirentur subiectum poneretur loco generis: ergo iam secundum D. Thomam accidentia in concreto diffiniri possunt.

Secundum argumentum: nam Aristoteles in capite de qualitate cum prædicamentum constitueret præfixit titulum de qualitate & qualitate: ergo signum est, quod tam concreta, quam abstracta ponuntur in prædicamento qualitatis.

Tertio, nam probabile est, quod album solum qualitatem significat, sed tunc ratione sui significati non dicitur ens per accidens: ergo ratione sui significati ponetur in prædicamento.

Ad primum argumentum respondetur, quod concretum nunquam est diffinibile vnica diffinitione, quia dicit & subiectum & formam accidentalem: ex quibus non resultat vna natura: sed si diffinitur, est ratione accidentis significati, ut in hærentis alteri.

Varia argumenta contraria. Et primum.

2. Argum.

3. Argum.

Ad 1. resp.

Et nec tunc quidem habet propriam diffinitionem, quia id quod habet rationem generis est subiectum quod est substantia: genus autem accidentis sicut & differentia accidens debet esse, quia est idem cum sua essentia quæ est accidens. Vnde sicut nec propriè sunt in prædicamento, nisi per reductionem: ita nec propriè diffiniuntur in concreto, sed sunt quædam diffinitiones, quæ reducuntur ad veras & quidditatiuas diffinitiones. Et ita D. Thomas dicit, quod hæc non diffiniuntur ad modum accidentium, sed admodum substantiarum: & sic substantia quæ est subiectum ponitur, vt ipsorum genus.

Ad 2. resp. Ad secundum respondetur, quod Aristot. dicit de qualitate & quali: quia qualitas per se ponitur in prædicamento: quale autem reductiuè: & vt innueret vt rumque modum pñendi, hoc dixit, non quia concreta per se & directè in prædicamento ponantur.

Ad 3. resp. Ad tertium respondetur, quod licet ita sit, vt ego magis probabile iudico, vt in fine præcedentis libri dictum est: tamen importat album subiectum: & quia ex subiecto & forma non resultat vnum per se, non ponitur in prædicamento nisi reductiuè: quia importat formaliter aliquid positum in prædicamento. Quod si sumas album ratione formalis, & vt importatur per totum terminum album, adhuc non ponitur directè in prædicamento: quia non potest intelligi sine eo, quod subiectum in recto coniungat, & ratione huius coniunctionis non potest in prædicamento collocari.

Quod si dicas vterius; Coloratum est genus respectu albi, & nigri, & denominatur generis intentione: ergo potest collocari in recta linea prædicamentali: respondetur, quod non est genus propriè, sed reductiuè: sicut nec animalitas est genus propriè respectu humanitatis, & equitatis, sed solum reductiuè: & ita nec denominatur propriè ab intentione generis, sed à quadam intentione reducta ad generis intentionem: & ita sunt intelligenda, quæ supra cum de intentionibus & de genere ageretur diximus.

Secunda pars conclusionis quod scilicet sola abstracta ponantur per se in prædicamento, probatur, quia Aristot. 3. Topic. cap. 1. dicit iustitiam esse in genere, non iustum. Secundo, quia tunc purè importatur natura accidentis, & non importatur coniunctio aliqua rerum diuersorum prædicamentorum: ergo illæ naturæ sic importatæ collocabuntur in prædicamentis accidentium.

Et præterea, quia essentia accidentium collocantur in prædicamentis non in concreto significatis, vt visum fuit: ergo in abstracto: quia non possunt aliter accipi, nisi in concreto vel abstracto.

Et præterea, quia ita significatæ sortiuntur rationem generis, & speciei in indiuiduis: ergo sic prædicamentum constituent. Et si fiat argumentum: nam in abstracto significantur per modum per se stantis & per modum substantiæ: ergo non possunt collocari in prædicamento: quia vt collocentur debent importare proprium modum suum, quod est alteri inhaerere. Respondetur, quod licet non importentur, vt actualiter inhaerentes tales essentia, importantur tamen vt inhaerentes aptitudinaliter: quod sufficit vt habeant veram essentiam accidentium: quia actualis inhaerentia non est de essentia accidentis, sed solum aptitudinalis.

Tertia conclusio: Satis probabilis est Caietani sententia, nimirum concretum accidentium non collocari in prædicamento logico: bene tamen metaphysico. Et præsupponit Caietanus suam sententiam, scilicet, concretum solâ qualitatem importare, vt obiectum significatum, materiale verò esse extra rationem sui significati, licet coniungatur cum illo. Sed est aduertendum, vocari à Caietano prædicamentum metaphysicum rem prædicamenti. v. g. Prædicamentum metaphysicum substantiæ est quidditas substantiæ, vt habet talem essentia, quæ determinat ens ad rationem substantiæ per esse per se completum: Et prædicamentum quantitatis est quidditas & essentia quantitatis: & sic de reliquis. Itaque non dicit prædicamentum metaphysicè amplius, quam rerum quidditates, quæ primo diuersæ sunt. Prædicamentum verò logicum super hoc addit, quod hæc quidditates sint distributæ in ratione generis & speciei & indiuidui: nec sunt duæ quidditates rerum, sed eadem quidditas cum diuerso modo accepta, qui modus se tenet ex parte nostri intellectus in ipsis rebus. Vult ergo dicere Caietanus album ad prædicamentum metaphysicum competere, quia album significat quidditatem qualitatis, quod est esse qualitatum substantiæ: non verò pertinere ad prædicamentum logicum: quia præter hoc requiritur, quod illa quidditas sic importetur, vt possit rationem generis fundare, & speciei, quod albo non competit rationibus iam dictis. Et hac sententia explicatur D. Thomas, quod concreta non pertinent ad prædicamentum logicum: nam de illo D. Thomas loquebatur in illo capite: quia agebat de rerum essentia in ordine ad intentiones logicas.

Argumenta dissoluntur.

Ad argumenta facta in principio, ad primū pro prima opinione respondetur: quod illa coordinatio abstractorum non est prædicamentum: quia non sunt genera nec species nec indiuidua, quæ ibi ordinantur, quod vt diximus requiritur ad rationem prædicamenti. **Ad argumenta secundæ opinionis, ad primum**

primum respondetur, quod Aristoteles illa genera nominat in concreto, vt faciliora: & vt ab illis ad abstracta perueniamus, ex quibus vere prædicamentum constituitur. Vult enim Aristot. loqui de concretis, quæ reducuntur ad prædicamenta abstractorum, quia sunt quo ad nos notiora, non quia vere prædicamenta ex ipsis constituantur. Quando vero dixit coloratum esse genus albi, non proprie accepit genus, sed reductiuè id est, ita se habet ac si esset verum genus & reducitur ad illud.

Ad secundum iam patet ex conclusionibus.

Ad 3. resp. Ad tertium respondetur, quod prædicamentum est prædicabilium coordinatio, quæ sunt vere genus & species, concreta verò non sunt vere genera, & species in accidentibus (rationibus iam dictis) sed reducuntur ad prædicationes generum & specierum, vt diximus.

Et per hoc patet ad quartū: nam, vt sit genus non debet importare compositum ex rebus diuersorum prædicamentorum, vel ex diuersis rebus formalibus eiusdem prædicamenti: sed hoc importat composita accidentalia: & ita non sunt genus nec species proprie vt asserit D. Thomas: sed ad illa reducuntur ratione formalis, in quibus genus & species reperiuntur.

Ad quintum negatur consequentia: & ratio disparitatis constat ex conclusionibus. Et quamuis quo ad intentionem secundam prædicamenti, prædicamentum substantiæ & accidentis sint eiusdem rationis, non tamè pro materialibus: & ita cum materialia sint diuersa possunt diuersas condiciones requirere, vt induant intentionem prædicamenti.

Ad confirmationem respondetur, quod nõ significantur vt partes, sed vt entia accidentalia, quorum essentia est esse aliquid substantiæ: non verò importantur vt partes componentes aliquod totum accidentale, sed vt tales essentia.

Ad 6. resp. Ad sextum respondetur, quod non est necesse, vt aliqua ponantur in prædicamento substantiæ, quod habeant subsistentiam incommunicabilem: sed sufficit, quod sit ens per se: & vt ponantur in prædicamento accidentis, non est necesse quod habeant actualem inhaerentiam, sed aptitudinalis sufficit: nec est necesse quod sint indiuidua accidentalia: quia genera & species ponuntur, quæ non sunt huiusmodi. Nec requiritur, quod substantiæ per se existat, vt ponantur in prædicamento substantiæ: sed sufficit, quod possint per se existere.

Ad 1. contra Caiet. sent. Ad primum argumentum contra sententiam Domini Caietani respondetur: quod prædicamentum logicum. v. g. substantiæ & prædicamentum metaphysicum eiusdem substantiæ

non dicunt duas rationes substantiæ diuersas, sed eandem substantiam considerat logicus & metaphysicus. Logicus quidem non secundum suam essentiam, sed in ordine ad secundam intentionem: & ita considerat in prædicamento rationem generis & speciei & indiuidui, & disponit prædicamentum in ratione generis & speciei subijcibilis & prædicabilis. Metaphysicus verò considerat substantiam præcise, qua ratione est modus entis, & substantiam secundum hanc considerationem vocamus prædicamentum metaphysicum. Bene ergo potest contingere, quod aliquid participet rationem substantiæ, & non ponatur in prædicamento logico: quia nõ habet conditionem requisitam, vt sit genus, vel species, vel indiuiduum. Id patet clare in prædicamento qualitatis: nã album essentiam habet qualitatis supposito, quod solam significat qualitatem: & tamen non habet modum requisitum vt induat rationem speciei: & cum illud primum requirat solum vt sit in prædicamento metaphysico, & logicum prædicamentum vt terius requirat rationem speciei vel generis, &c. poterit collocari in prædicamento metaphysico, & non in prædicamento logico. Et per hoc patet ad secundum. Hic disputari rursus poterat, an prædicamenta realiter vel formaliter, vel ratione inter se distinguantur: & quia Thomæ est familiare illud disputare in capite de relatione illuc vsque differendum duximus. Item disputari poterat, an detur aliquod commune vniocum omnibus prædicamentis: & hoc cum dixerimus ens esse analogum, & nihil illis commune nisi ens assignari possit, aperte constat nihil commune illis dari posse vniocum. An verò omnibus prædicamentis accidentium detur aliquid vniocum commune, disputabitur post prædicamentum substantiæ. Si vero sit sufficiens diuisio entis per decem prædicamenta, in fine prædicamentorum tractandum duximus. Ad substantiæ tractationem accedamus.

QVÆSTIO III.

Quodnam sit diuisum cum diuiditur substantia in primam & secundam.

T videtur quod non sit aliquod diuisum, quod possit diuidi in primam & secundam substantiam. Et sit primum argumentum: nam Aristot. in præsentibus non diuisit substantiam in primam & secundam, sed statim incepit tractare de prima substantia: ergo signum est nihil illi esse posse commune.

Secundum argumentum. Id quod diuiditur, vel est substantia completa vel incompleta. Non potest dici substantia incompleta, cum membra diuidentia sint substantiæ completæ, nec etiam potest dici quod sit substantia completa, nam si est substantia completa, vel est vniuersalis, vel particularis: particularis esse non potest, alias esset prima substantia, quia substantia completa particularis prima substantia est, & sic coincideret diuisum cum vno membro diuidenti, nimirum cum prima substantia. Vel est vniuersalis, & hoc esse non potest eadem ratione, quia coincideret cum secunda substantia, quæ est membrum diuidentis: & si dicas substantiam, quæ diuiditur essentialiter esse ens per se completum, accidentaliter verò esse secundam substantiam: & ita denominatur conuertitur cum vno membro diuidenti, sicut contingit in diuisione vniuersalis quod in quinque vniuersalia diuiditur, & essentialiter solum dicit, esse vnum in multis, denominatur verò & accidentaliter est genus, à quadam intentione, quæ est generalitas, & ita denominatiue conuertitur cum vno membro diuidenti, nimirum cum primo prædicabili: contra, nam diuisum in hac diuisione ex necessitate debet esse genus generalissimum huius prædicamenti: nam nihil aliud fingi potest esse diuisum: & tunc sic argumentor. Nam hoc diuisum ita prorsus est secunda substantia, sicut est secunda substantia corpus & viuens, & animal & homo, & quæcunque alia substantia secunda quæ assignetur: ergo ex necessitate conuertitur cum membro diuidenti, & non accidentaliter: quia eodem modo est secunda substantia sicut membrum diuidentis: ergo substantialiter & essentialiter, & ita erit diuisio nulla.

Et confirmatur hoc argumentum: nam explicata quomodo diuisum, scilicet, generalissimum sit denominatiue secunda substantia, & corpus non sit denominatiue secunda substantia: & non poteris assignare rationem aliquam: nam in omnibus eodem modo se habent, præterquam in eo quod generalissimum non habet superius genus, & corpus habet: ergo eodem modo est substantia secunda: & sic diuisio nulla erit.

3. Argum. Tertium argumentum. Si substantia accipitur hic pro substantia completa directè existente in prædicamento substantiæ, vt viri docent: ergo diuisum est prima, vel secunda substantia sicut membra diuidentia sunt prima, vel secunda substantia: & tunc diuisio erit nulla cum fiat conuersio membri diuidentis cum diuiso. Sed probatur consequentia: quia ea, quæ in recta linea constituuntur tanquam necessariam conditionem reponendi in prædicamento, requirunt rationem superioris & inferioris quidditatiui, nimirum generis vel speciei, vel indiuidui: ergo erit diuisum prima, vel secun-

da substantia: & sic conuertetur cum vno membro diuidenti. Dices, quod abstrahit: contra, quia nihil quod est in recta linea potest abstrahere à prima, vel secunda substantia: quia omne tale debet esse vniuersale, vel particulare, & ex necessitate diuisum debet esse vniuersale, eodem modo, sicut vnum membrum diuidentis est vniuersale. Si dicas, quod hic diuiditur aliquid pertinens ad logicam considerationem, & non est aliquid metaphysicum: contra, & sit,

4. Argum. Quartum argumentum. Nam substantia logicè considerata nihil est aliud, quam substantia secundum quod substatur accidentibus, & secundum quod importat relationem substantiæ: sed etiam isto modo nullum datur diuisum in hac diuisione, ergo diuisio nulla. Antecedens probatur (& accipio substantiam pro hoc, quod est substare accidentibus) tunc substans accidentibus debet esse diuisum in primum substans, & secundum substans, si diuisio debet esse bona: sed neque hoc diuiditur: ergo. Probatur minor: nam substans hoc modo formaliter nihil aliud est, quàm quidam modus realis pertinens reductiue ad prædicamentum substantiæ, vt modus eius: sed quod in hac diuisione diuiditur pertinet ad prædicamentum substantiæ directè: ergo substantia sub isto modo non est diuisum. Minor probatur, quia ista diuisio facta est ab Arist. ad constituendum prædicamentum substantiæ: & ita tam diuisum quam membra diuidentia ad hoc prædicamentum debent pertinere per se, & non reductiue.

5. Argum. Quinto. Si substantia diuiditur, vt habet rationem substantiæ in primam & secundam, sequitur, quod prima substantia sit secunda: hoc autem non est dicendum: ergo diuisio est nulla. Probatur sequela: nam hoc substare secundo debet esse aliquid reale, cum sit secundo sustentare accidentia: sed omnis realitas & modus realis prius conuenit primæ substantiæ, quam secundæ: & quia conuenit primæ conuenit secundæ. Si autem iste modus conuenit primæ substantiæ, ergo erit verum dicere: prima substantia secundo substatur: & sic erit secunda substantia. Probatur consequentia: quia habet in se modum constitutum secundæ substantiæ, sicut verum est dicere, Petrum esse album, quia habet in se albedinem, quæ est forma constitutiva albi. De hoc argumento inferius sumus dicturi.

6. Argum. Sexto. Omnis bona diuisio debet habere duo membra diuidentia: sed hæc non habet: ergo non est bona. Probatur minor: nam Petrus & homo non sunt duo membra respectu substantiæ diuisæ: quia homo prædicatur de Petro formaliter: & idem est dicendum de omni alia prima & secunda substantia: vnum autem membrum diuidentis non prædicatur formaliter de alio. Si dicas, diuisum formale non esse

ens perse, sed ens perse quatenus stat sub hoc modo reali, qui est substare, contra, nam non dantur duo membra saltem formaliter distincta in ratione substantiæ etiam: ergo adhuc diuisio est nulla. Consequentia est clara: quia membra alicuius diuisionis debent esse ad minus formaliter distincta, sed probatur antecedens: nam primū substans & secundum substans sunt homo & Petrus: sed homo non habet alique modum realem nec formalem in ratione substantis, quem non habeat Petrus, nec Petrus, quæ non habeat homo: ergo membra diuidentia nullo modo distinguuntur realiter, Probatur minor: nam si modus, quo homo secundo substatur conuenit homini, & non Petro: ergo iam aliquid reale conuenit homini, & non Petro, quod est falsum: quia quidquid realiter existit in homine, prius existit in Petro: si autem conuenit Petro: ergo Petrus est secundo substans: & sic erit secunda substantia: quia cui conuenit ratio formalis alicuius conuenit etiā effectus formalis illius rationis. Dices, quod Petrus habet subiectiue secundi substantis rationem, non tamen denominatur secunda substantia, quia non est capax illius denominationis, sicut in passo est forma, qua agens denominatur tale, & tamen, per illam formam non denominatur agens passum, eodem modo, quamuis motus secundi substantis sit in Petro, non denominatur Petrus secundo substans, quia est incapax talis denominationis & sufficit vt secunda substantia denominetur talis distinctio rationis ratiocinatæ inter primam & secundam substantiam. Contra: nam modus primi & secundi substatis solū per operationem intellectus distinguuntur: ergo non est ista bona diuisio, quidquid dictum sit in solutione antecedenti. Antecedens probatur: quia in Petro non est duplex modus substandi, sed si esset aliquid reale, esse deberet in Petro quia (vt diximus) nihil reale est in homine, quod non sit prius in Petro: ergo solum est vnus modus, qui quatenus consideratur in ordine ad speciem seu genus dicitur secundum substans: quatenus vero consideratur in ordine ad Petrum dicitur primum substans: & ita diuisio est nulla: quia membra cuiuscunque diuisi saltem formaliter realiter distinguuntur, & redeunt si sunt idem formaliter à parte rei primum & secundum substans, omnia inconuenientia supra dicta in ter arguendum.

Preambula ad decisionem quæstionis.

VT hanc quæstionem, & omnem de substantia disputationem intelligere possimus, operæ pretium erit animaduertere multifariam substantiā accipi posse secundum me-

taphysicos & logicos; nam primo pro cuiuslibet rei essentia accipitur, sic eā accipit Arist. cum diffinit vniuersa, & æquiuoca. Nam dicit vniuersa esse quorum nomen est commune, & ratio substantiæ nomini accommodata est eadem: vbi substantia pro essentia seu conceptu obiectiuo rei cuiuslibet vsurpatur: qua etiam ratione illam Arist. 5. Metaph. tex. 15. & 7. Metaph. tex. 15. accipit, accipitur secundo modo substantia pro omni eo, quod non est in subiecto: & ita accipitur substantia pro vt distinguitur contra accidens, quado dicimus, ens aliud substantia, aliud accidens. Nare ista diuisio iuxta dist. 15. accipitur contradicentia modo vt accidens dicatur ens in substantia vero est ens non in hærens ad substantia accepta pro re distinguitur contra accidens, adhuc accipitur tribus modis. Primo modo pro substantia separata à materia: & ita accipitur ab Arist. 1. 2. metaph. cap. 2. Secundo modo accipitur pro substantia sensibili, quæ alteri non in hæret: ita accipitur 5. Metaph. tex. 8. Accipitur 3. modo pro composito ponibili in recta linea prædicamentali: ita accipitur 5. Met. cap. 8. Accipitur etiam pro generalissimo prædicamento substantiæ, quod non est compositum, sed abstrahit à simplici & composito: vt dicitur à D. Thom. de natura generis cap. 10. Accipitur adhuc substantia peculiariter à logico duobus modis, & pro ente perse quatenus accidentia sustentat: ita quod dicit supra rationem entis perse, modum quendam reductum ad prædicamentum substantiæ, quo constituitur in ratione sustentantis accidentia actualiter. Nam si consideretur, vt ens perse, dicit aliquid, quod potest sustentare accidentia: si vero consideretur vt actu est sub accidentibus, dicit rationem substantis actu. Et sic accipitur substantia à logico vt actu accidentia sustentat: & hoc quod est actu sustentare accidentia est ratio formalis substantiæ constitutiva, secundum quod à logico tractatur de substantia in hoc prædicamento, vt inferius erit videndum. Accipitur etiam à logico substantia secunde intentionaliter, quatenus dicit relationem substantiæ: quæ relatio est secunda intentio. Et quanuis solum ad logicum formaliter pertineat tractare de substantia ea ratione, qua importat secundam intentionem, tamen tractatio etiam substantiæ quatenus dicit aliquid reale, potest pertinere ad logicam considerationem in ordine ad secundam intentionem. In hac ergo quæstione illud inquirimus, quomodo accipitur substantia cum in primam & secundam diuiditur.

In qua quæstione sunt varia opinantiū placita. Quidam dicunt substantiam in communi esse diuisum, & hoc diuisum essentialiter habet quod sit substantia, denominatiue vero quod sit secunda substantia. Et non in conuenit

nit diuisum conuerti denominatiue cū aliquo membro diuidenti. Dicunt ergo secundum substantiam denominatiue, & essentialiter ens perfe, diuidi in primam & secundam substantiam.

Alij opinantur, si sermo fiat de substantia prime intentionaliter, nullum dari diuisum in hac diuisione. Si verò fiat sermo de illa secunde intentionaliter accepta datur diuisum formaliter: & hoc est intentio substantiæ in concreto, quæ diuiditur in secundam intentionem primæ substantiæ, & in intentionem secundæ. Censent verò alij hanc partitionem esse substantiarum, vt videtur tenere Amoenius, ita vt sit sensus: Substantiarum in recta linea constitutarum, aliæ sunt primæ, aliæ secundæ. Dixerunt præterea alij diuidi in hac parte substans in primam & secundam substantias: & hoc substans, quia analogum est nullatenus in prædicamento substantiæ collocari. Suarez disp. 33. sectione secunda quandam opinionem ex his videtur conuolasse; & dicit, substantiam diuidi in ratione substantiæ, & substantiæ alijs, & membra diuidentia esse rationis tantum & non rei, quoad distinctionem membrorum. Nam sæpe (inquit) contingit distinctionem esse rationis, & membra esse omnino realia; vt patet in attributis diuinis, quæ ratione distinguuntur inter se, & sunt nihilominus entia realia. Et subdit: tamen, quia vna substantia substat ratione alterius, hoc non est in re sed in ordine ad conceptus nostros. Vide quomodo dicit pugnantia. Nam si membra sunt realia, & membra sunt prima & secunda substantiæ: ergo non habet substantia quod sit prima, vel secunda per relationem rationis, vel in ordine ad conceptus nostros, etiam si distinctionem habeant in ordine ad nostros conceptus. Nam aliud est membra diuidentia distinguui per ordinem ad conceptus nostros, aliud est habere rationem primæ vel secundæ substantiæ per ordinem ad nostros conceptus. Nam primū verū est in aliqua opinione probabili, secundum falsum, & impossibile in sua positione. Nam dicit, quod membra sunt realia, & quod habent rationem primæ & secundæ substantiæ per relationem rationis. Nam quauis attributa diuina realia sint & distinctione rationis fortiantur in ordine ad nostros conceptus, sapientia, v. g. & iustitia; nō constituant tamen in ratione iustitiæ & sapientiæ per relationem rationis, nec in ordine ad nostros conceptus.

Questionis decisio.

Prima conclusio: Cū diuiditur substantia in primam & secundam, non accipitur substantia pro substantia incompleta. Probatur conclusio: nam sequeretur, quod substantia prima, & secunda manerent semper cū illa im-

perfectiōe incompletæ substantiæ, & sic prima & secunda substantia erunt in completæ substantiæ: sed hoc falsum: ergo. Probatur Maior. Nam quando aliquid diuisum in sua ratione includit aliquam imperfectiōem, participatur semper à membris diuidentibus cum illa imperfectiōe; sicut si de ratione animalis est hæc imperfectiō, quod sit corruptibile ab omni diuidente animal, participatur semper cum eadem imperfectiōe. Sed minor probatur: quia prima & secunda substantia, semper sunt aliquid completum. Secundo probatur: Quidquid est de ratione superioris conuenit semper omni inferiori: sed de ratione substantiæ incompletæ est quod sit pars: ergo hoc deberet competere omni inferiori: & sic prima & secunda in substantia essent partes, quod est absurdum maximum, cum collocentur in prædicamento substantiæ, saltem quantum ad id, quod est prima & secunda substantia.

Sed nota, quod diuisio aliqua possunt competere, essentialiter & secundum suam definitionem: & illa sunt quæ à diuidentibus participantur. Alia vero illi conueniunt, non tanquā de sua ratione existentia, nec tanquam consecuta ad suam rationem, sed per accidens: Et ista non participatur à suis inferioribus, sicut animali conuenit esse quoddam totum potentiale, secundum quod est sine differentijs consideratum: & hoc non participatur ab inferioribus. Et quia esse substantiam incompletam includit in sua ratione primo modo esse partem: si substantia incompleta diuideretur in primam & secundam semper prima & secunda essent partes.

Et tertio probatur conclusio: nam sequeretur, quod hæc manus esset substantia prima, & manus esset substantia secunda: & sic esset genus vel species, quod est falsissimum. Vide D. Thom. opus. de nat. generis cap. 10. & 3. par. quæst. 2. art. 4. Et præterea: nā huic manui non conuenit primo substare accidentibus: ergo non est prima substantia. Probatur antecedens: quia totum primo substare, & ratione illius partes substare: nam sicut suppositum prius habet esse ita prius habet substare accidentibus conuenientibus toti composito: & idem dicendum de manu.

Sed aduerte, aliqua esse accidentia conuenientia toti ratione partium, vt esse crispū: & ista prius existit in parte prout habet esse à toto, tanquā in subiecto incompleto, & consequenter in toto; sed tanquā in subiecto completo prius habet esse in toto, cæterum ratione partis.

Secunda conclusio: Diuisum in hac diuisione non est substantia prout abstrahit à completa, & incompleta, quæ nihil aliud est, quam substantia, vt distinguitur ab accidenti. Hæc conclusio æque certa est ac præcedens: & est Caiet. in præsentia, Probatur, quia capi-

2. Concl.

piendo substantiam, secundum hanc rationem, conuenit partibus substantiæ: ergo illæ essent primæ vel secundæ substantiæ: sed hoc est impossibile, vt iam supra patuit: ergo. Ma. patet: quia cui conuenit diuisum, debet aliquod membrorum diuidentium competere, alias diuisionis membra non exhauriunt totam diuisi confusionem: sed partes substantiæ sunt substantia, vt distinguitur contra accidens: ergo deberent esse prima, vel secunda substantia, si substantia in hac vniuersalitate diuiditur.

3. Concl.

Tertia conclusio. Hic non fit diuisio eorū, quæ in recta linea prædicamentali collocantur, sic adeo vt non possit dari vnū diuisum aliquo modo commune, sed solum habeat hæc diuisio rationem partitionis.

Et prius notandum, partitionem alicuius dupliciter fieri posse. Vno modo, vt solum sit rerum, quæ in aliquo superiori non conueniunt numeratio, quæ est propria æquiuocorum, vt nomine æquiuoco significantur.

Secundo modo fieri potest partitio earum rerum, quæ quamuis partiantur & numerentur, habent tamen aliquod superius, in quo conueniant: sicut quamuis diceremus animalium aliud homo, aliud equus (quæ quædam partitio est) conueniunt tamen homo, & equus in animali: & hæc est optima diuisio; animal aliud homo aliud equus. Afferit ergo conclusio falsum esse dicere, solum primo modo substantiam partiiri posse in primam & secundam, & non potius secundo modo. Hæc conclusio est D. Thom. de potentia quæst. 9. art. 2. ad 6. & 1. d. 25. q. 1. art. 1. vbi dicit. Ad 6. dicendum, quod natura generis substantiæ diuiditur in primam & secundam: ergo iam quid commune diuiditur. Nam natura generis quid commune est ad primam & secundam substantiam aliquo modo. Et solutione ad 7. dicit, quod cū definitur persona, quod sit rationalis naturæ indiuidua substantia, substantia non ponitur in definitione personæ pro hypostasi, sed pro eo, quod est commune ad substantiam primam, quæ est hypostasis, & ad substantiam secundam: & diuiditur in vtramque: ergo iam aliquid commune datur ad substantiam primam & secundam, quod in vtramque diuiditur secundum opinionem D. Thom. Et præterea, quia substantia prima est substantia completa, & substantia secunda est substantia completa: ergo substantia completa est communis primæ & secundæ substantiæ: ergo poterit diuidi in illas: nam omnē commune diuidi poterit in ea, quibus est commune.

4. Concl.

Quarta conclusio: Impossibile est dare in diuisione substantiæ, si diuisio fiat per membra realia, aliqua membra, quæ realiter vel formaliter distinguantur. Hæc conclusio præterquam quod est D. Thom. supra

dicta quæstione de potentia, probatur euidenter. Nam prima & secunda substantia, in ratione entis perse considerando illas, non distinguuntur formaliter nec realiter: ergo iam secundum hanc considerationem nostra conclusio est vera. Probatur antecedens: nam Petrus ab omnibus superioribus quæ sunt in recta linea prædicamentali solum ratione distinguitur: ergo. Probatur antecedens: quia omnia superiora includuntur in illo quidditatiue; & de ipso in primo modo dicendi per se prædicatur: ergo nullo modo ab ipso realiter nec formaliter distinguuntur: nam prædicatum quidditatiuum nullo modo à re; cuius est prædicatum, realiter distinguitur. Et hoc magis probatur: quia nullum membrum diuisionis alicuius ab alio formaliter distinctum de alio prædicatur prædicatione formaliter: sed secunda substantia, nimirum homo, animal, &c. prædicatur de Petro: ergo ab illo non formaliter distinguitur. Et ita dixit. D. Thom. quæstione aduicta de potentia, quod ista diuisio non est generis: quia nihil continetur sub secundam substantiam, quod non sit in prima.

Et vocat secundam substantiam genus generalissimum, quod si fiat diuisio entis perse completi in ratione substantis in primū substantis, & secundum substantis, sic quod fiat diuisio ens perse completum, vt sustentans accidentia, aliud est primū sustentans accidentia, aliud secundum. Si inquam isto modo fiat diuisio, nec datur per membra realiter distincta, nec realiter, tanquam res à re, nec realiter formaliter. Probatur conclusio in hoc sensu: quia non dantur duo modi substadi realiter distincti: ergo membra sub ista ratione non distinguuntur realiter. Probatur antecedens: nam isti modi distincti realiter, vel sunt in diuersis subiectis, vel in eodem: neutro modo: ergo non dantur. Probatur Minor quia substare accidentibus primò, est quidam modus consequutus ad substantiam, ex eo, quia est ens perse subsistens incommunicabiliter: & quod secundò substet, ex eo, quod est subsistens, & non incommunicabiliter; sed subsistens incommunicabiliter, & subsistens non communicabiliter non sunt duo subiecta realiter distincta: ergo non possunt habere duos modos realiter distinctos. Dices, quod sunt isti modi realiter distincti in prima substantia, contra: quia prima substantia non est nisi vnum ens perse: ergo non habet nisi vnum modum substandi consecutum ad suum esse perse. Et præterea: quia, si modus secundus substantis est in prima substantia: ergo prima substantia est secundo substans, quod est absurdū. Consequentia, & antecedens in principio quæstionis efficaciter fuit probatum: maxime, quia cum Petrus, & homo sint, seclusa operatione intellectus, idē prorsus, non possumus etiam si fingēdi detur licentia

licentia dicere duos habere Petrus & homo, modis substandi distinctos: quia non sunt duo, quæ possint illos duos modos recipere. Sed contra istam conclusionem argumentor primo. Hæc propositio est falsa: Primum substans est secundum substans; & item ista: prima substantia est secunda substantia; ergo aliquid formaliter dicit vna, quod non dicit alia. Probatur consequentia: quia si ambæ dicerent eandem rationem formalem: vera esset propositio, sicut vera est ista: Petrus est homo: quia Petrus, & homo non dicunt diuersas rationes formales. Secundo: nam D. Thom. dicit, quod substantia diuiditur in primam & secundam, ut quid commune: ergo membra distinguuntur saltem formaliter. Probatur antecedens de potentia quæst. 9. art. 2. ad 6. & 7. Consequentia probatur: quia de intrinseca ratione diuidendum membrorum est, quod distinguatur suis rationibus formalibus ad minus. Tertio nam hæc est vera: quia Petrus sustentat accidentia, homo sustentat: ergo sustentatio Petri est causa sustentationis hominis: ergo realiter distinguuntur istæ sustentationes. Probatur consequentia: quia causa & effectus realiter debent distinguuntur.

Ad primū argumen. Ad primum argumentum respondetur, concedendo, hanc propositionem esse falsam: Primum substans, & prima substantia est secunda substantia; quia secunda substantia etiam si pro materiali dicat aliquid reale, sed illud dicit per conceptum commune: nam de intrinseca ratione secundæ substantiæ est vniuersalitas, saltem, ut conditio necessariò requisita; sicut non est concedenda ista. Hoc ens mobile non obiectum Philosophiæ, & ista conceditur, Ens mobile est obiectum: quia obiectum scientiæ saltem ut conditionem dicit vniuersaliter. Vnde dixit Arist. Secundæ substantiæ sunt species & genera, & cætera. Ad 2. ex conclusionibus sequentibus patebit solutio.

Ad tertium respond. Ad tertium respondetur, quod illa dictio quia non dicit veram causalitatem: nam ad hoc erat necessesse, quod esset duplex entitas, & duplex substantia di ratio; quod est intelligibile. Sed dicit illa dictio, quia, aliquid prærequisitum, ut possimus formare conceptum commune, cui substare accidentibus conueniat, maxime, quia secundæ substantiæ non sunt in re seclusa operatione intellectus: & tamen si esset vera causalitas in re, seclusa operatione intellectus, deberet esse primum & secundum substans, & causalitas primi supra secundum: quod est falsum: nam in re non est homo vniuersalis, sed hic homo: & ita non est secunda substantia, sed prima.

3. Concl. Quinta conclusio: Diuisio substantiæ his omnibus modis fieri potest. Primo ut diuisum in primam & secundam substantiam sit

ens perse completum, & faciat hunc sensum: Ens perse completum aliud est prima substantia, aliud secunda: & tunc non dicit membra pro materiali realiter distincta: sed dicit membra, quæ licet realiter sint idem, modos tamen diuersos habent, secundum quos intelliguntur membra diuisionis esse opposita. Ita asserit D. Thom. supra dicta solutione ad 6. cum dicit: Sed est diuisio generis secundum diuersos modos essendi. Et non loquitur de genere, quatenus dicit secundam intentionem: ita quod illa sit ratio diuisa: sed loquitur de genere generalissimo substantiæ pro materiali, quod est ens perse completum: & hoc dicit diuidi per diuersos modos, & modi sunt particulariter substare accidentibus, & vniuersaliter substare. Nam bene intelligimus nos Petrum esse hoc substans accidentibus, & hominem non esse hoc substans accidentibus: sed substans accidentibus incommuni: intelligimus enim ens perse completum determinari per modum sustentandi accidentia in particulari, & incommuni: qui modi accidunt enti perse completo. Et sunt quidem duo modi non realiter distincti ut duæ res, sed ita distincti, ut diuersi modo denominent ens perse completum; ut pote non inclusi in ratione formali illius. Et hæc ratione vocat D. Thom. potius hanc diuisionem analogam, quam generis in suis speciebus: quia isti modi habent inter se formaliter rationem analogicam, cum vnus sit realis, particularis, alius sit rationis: nimirum vniuersalitas in substando. Et certum est ideo hanc diuisionem vocari analogam, quia enti reali, & rationis nihil vnucum dari potest; sed potius illi modi habent quamdam analogicam vnitatem, de quo inferius. Vnde falsum dicit Suarez contra Caiet. vbi supra: nam quædo res diuiditur per diuersos modos, non est necessesse modos participare diuisum, sed satis fuerit illud afficere aliquo modo, & de materiali includere: sicut, si diuidamus cursum, quod sit alius velox, alius tardus; velocitas & tarditas non includunt cursum, sed determinant & de materiali illum dicunt.

Potest secundo sic fieri diuisio, quod ponamus in subiecto diuiso aliquam rationem formalem supra ens perse quæ sit formalitas, ratione cuius diuiditur dicendo: Substans accidentibus aliud est primo substans, aliud secundo substans. Et hoc censeo impossibile: quia non dantur duo modi positivi substandi, à quibus abstrahamus rationem substantis incommuni: sed solum datur vnus modus substandi accidentibus in particulari, & vnus modus substandi. Et iste modus accidunt enti perse completo & illud determinat. Et ex hoc nos per intellectum constituimus alium modum, qui est substare in vniuersali, cognoscendo id, quod substare sine conditionibus indiuiduan-

tibus:

tibus: & intelligimus etiã substandi particulare particulariter subsistere, & vniuersale non subsistere particulariter: quod est esse secundam substantiam. Nam profectò, ut in principio quæstionis probabamus, tunc diuidens membrum essentialiter conuerteretur cum diuiso: quia si das substans completum in communi, quod diuiditur in primum & secundum substans: eodem modo prorsus est substans sicut est substans secundum substans: quod est intrinsecum vitium diuisionis. Potest etiam tertio modo intelligi diuisio, ut fiat sensus: Ens perse completum, aliud est prima substantia, id est, particulariter habens esse perse: alia est secunda substantia, id est, in communi habens esse perse. Et ista clara diuisio est: quia ens perse completum per diuersos modos diuiditur. Naturis enim rerum accidunt esse vniuersales, vel particulares, ut cap. 4. de ente & essentia demonstratur à D. Tho.

Potest quarto modo accipi diuisio secunde intentionaliter, ut diuidatur substantia in primam, & secundam substantiam: quæ substantiæ prima & secunda dicant formaliter relationem & intentionem primæ & secundæ substantiæ. Sed hæc diuisio licet videatur clara, idem inconueniens habet.

Ad secund. Ad secundum respondetur, diuisum esse substantiam, quæ est generalissimum per diuersos modos, ut iam diximus, quæ est substantia completa: & hanc vocat D. Thom. substantiam generis per diuersos modos.

Ad tertium respond. Ad tertium respondetur, quod diuisum est ens perse, cui accidunt modi primæ & secundæ substantiæ: non verò diuisum est secunda substantia, ut sic: ita ut ratio formalis diuisi sit ratio secundæ substantiæ rationibus supra factis: & argumenta in principio etiam hoc probant. Et ista diuisio est intelligenda ad eum modum, quo intelligitur diuisio corporis per calidum & non calidum.

Ad quart. Ad quartum respondetur, illud quod in hac diuisione diuiditur pertinere ad prædicamentum substantiæ pro substrato: modus verò realis primæ substantiæ, qui est substare accidentibus, seu subsistere incommunicabiliter, pertinere ad illud reductiue: quod verò suscipit hunc modum directe, & suscipiens hunc modum est ens perse. Alius vero modus secundæ substantiæ non pertinet ad hoc prædicamentum pro vniuersalitate, quam dicit; sed pro quanto dicit sustentationem: nam dicit substare accidentibus in vniuersali. Nec est inconueniens quod dicat formaliter aliquid rationis, & pro substrato modum substandi in vniuersali, qui solum ratione distinguitur à modo substandi particulari: sicut homo ratione distinguitur à Petro.

Ad quin. Ad quintum respondetur, negando sequentiam: nam modus secundæ substantiæ dicit sub-

stare cum vniuersalitate, qui non est in prima substantia; licet substare sit in prima substantia, sicut homo sine conditionibus indiuiduantibus non est in Petro, sed in intellectu, licet homo sit in Petro.

Ad sextum respondetur, quod hic nihil commune diuiditur ad hominem & Petrum, nisi natura generis generalissimi: ad omnes verò secundas & primas substantias nihil commune datur: & ita non est diuisio alicuius communis & superioris ad existentes substantias in re: ita linea: sed diuiditur ens perse completum per modos diuersos, ut diximus. Et hæc argumenta bene memoriæ mandanda pro nostris conclusionibus confirmandis.

QVÆSTIO IIII.

Quæ nam diuisio sit ista, quæ diuiditur substantia in primam, & secundam.

IN hac quæstione est solennis & antiquissima opinio, & in gymnasijs Dominicanis satis frequens, substantiam analogicè dici de prima & secunda substantia, accipiendo substantiam in ratione substandi. Et dicunt hanc esse opinionem nostri magistri sanctissimi D. Tho. in quæstione sæpe citata de potentia. Et probatur hæc opinio, & sit primum argumentum: nam ratio substandi conuenit secundæ substantiæ in ordine ad primam, & cum dependentia ab illa: ergo dicitur analogicè. Consequentia patet: nam propterea ens analogicè dicitur de substantia & accidenti, quia conuenit accidenti ratio entis in ordine ad substantiam, & cum dependentia à substantia: sed antecedens primum probatur, quia propterea homo est albus, quia Petrus est albus, & in sustentanda albedine dependet à Petro: ergo.

Secundum argumentum: nam primum substans est simpliciter substans & maxime substans, ut inquit Arist. in litera: secundum verò substans est secundum quid substans: & huius signum est quod nec potest esse nec intelligi sine ordine ad primum substans: ergo dicitur analogicè. Consequentia probatur: quia nihil aliud requiritur ad rationem analogicè. Sed probatur antecedens: nam implicat intelligere secundum substans sine primo, cum secundo, ordinem ad primum intrinsecum importet, & in omnibus est similitudo ad analogiam repertam inter substantiam & accidens.

Tertio probatur ista sententia auctoritate D. Tho.

D. Thom. de potentia quæst. 9. art. 2. ad. 6. Vbi ita dicit: Ad 6. dicendum, quod cum diuiditur substantia in primam & secundam, non est diuisio generis in species, cum nihil contineatur sub secunda substantia, quod non sit in prima: sed est diuisio generis secundum diuersos modos essendi. Nam secunda substantia significat naturam generis secundum se ab solutam: prima verò significat eam, vt indiuidualiter subsistentem: vnde magis est diuisio analogi, quam generis: sic ergo persona cōtinetur quidem in genere substantiæ, licet nō vt species, sed vt specialem modum existendi determinans. Hæc. D. Thom. ergo secundū D. Thomæ sententiam, diuisio substantiæ in primam & secundam, est analogia diuisio: Nā dicere esse magis diuisionem analogam, quam generis, non tollit esse diuisionem analogam. Alij in hac parte censent, si diuisio accipiatur realiter, analogam esse: si vero accipiatur secundum intentionem esse vniuocam. Sed quid ego sentiam, sequentibus explico.

Deciditur quæstio.

1. Conclu. Prima conclusio: Hæc diuisio substantiæ in primam & secundam est diuisio subiecti in accidentia. Hæc conclusio est expressa D. Thom. loco proximè adducto, vbi dixit esse diuisionem generis secundum diuersos modos: & vocat genus ens perse completum, quod est materiale generis primi. Sed quando aliquod per modos diuersos diuiditur, diuiditur, vt subiectum in sua accidentia: ergo. Hoc ipsum tenet Caiet. in præsentī, & alij logici fundati & illustres: tenet etiam illam Villalpando. Et demonstratur ista conclusio: nam enti perse completo in recta linea existenti conueniunt isti duo modi substantiæ primæ & secundæ constitutiui: ergo cum diuiditur per illos modos diuiditur vt subiectum in sua accidentia & modos. Probatur antecedes: nam ens perse completum particulariter substat accidentibus, & ens perse & completum in communi substat seu secundo substat, quod idem est: ergo cum per primo & secundo substat diuiditur substantia per modos suos diuiditur. Et aduerte, perspicaciter cū dicitur communi ter à logicis, substantiā aliā esse primam & aliam secundam, diuisum accipi pro ente perse. Et est sensus: Enti perse completo conuenit hic modus qui est sustentare accidentia primo: & etiam iste qui est secundo sustentare illa. Et non accipitur substantia pro ente perse cū aliquo modo substandi in communi abstrahendo à primo & secundo modo substandi: quia nullum materiale nec subiectum dari potest, nec in recta linea, nec extra, cui conueniat talis modus substandi abstrahendo à primo, & secundo modo substandi: nam omne

existens in recta linea est ex necessitate primum aut secundum substans, quam ob rem debet habere modum primi aut secundi substantis. Nam omne ens perse & completum debet concipi, vel in particulari, & erit prima substantia; vel in vniuersali, & erit secunda. Nec potest ab his abstrahere; quia ab vniuersali abstrahere non potest, quod est generalissimum substantiæ. Et si dicas: cur ergo dicuntur modi entis perse primo, & secundo substare, responderetur, ideo dici, quia conueniunt enti perse completo, & non sunt de sua essentia: nam optime sine illis valet intelligi. Bene enim concipimus nos naturam entis perse completi sine vniuersalis & particularis ratione: cū hæc illi accidat, & solum habeat secundum se illud, quod per suā definitionem explicatur. Et cum rursus videamus ens perse completum in communi concipi & intelligi cum modo substandi accidentibus secundo; & videamus etiam in re primo substare accidentibus, dicimus esse modos illius, quia illi conueniunt, vt aliquid existens extra suam essentiam.

Secundo cum diuiditur cursus in velocem & tardum, est diuisio subiecti in accidentia: & similiter cū diuiditur corpus in albū & nigrū; quia sunt aliquid albedo, & nigredo, tarditas & velocitas, determinantes illa subiecta, nec includuntur in ratione subiectorum. Sed idē est dicendum de istis modis primo, & secundo substare: ergo est diuisio subiecti in accidentia diuisio substantiæ in primam & secundam: si cur est diuisio cursus in tardum, & velocem.

Secunda conclusio: Diuisio substantiæ in primam & secundam, non est propriè, & in rigore diuisio analogia. Hæc conclusio insinuat à D. Thom. in supra dictis verbis, ita dicente: Vnde magis est diuisio analogia, quam generis. Quæ verba si in rigore accipiuntur faciunt hunc sensum, quod est diuisio generis, & est diuisio analogia, quia comparatiuè propriè, includit positiuum, & dicit excessum in recomparata, scilicet, quod magis illi ratio analogicæ diuisionis conueniat. Ex quo sic arguuntur: Nullo modo vult dicere. D. Tho. quod sit diuisio generis in species: ergo nullo modo vult dicere, quod sit diuisio analogia propriè, sed vult dicere, quod habet quandā similitudinem cum analogica diuisione, vt explicabimus post modum. Hanc conclusionem sic probo: nā propria analogia diuisio illa est, quando aliqua forma à diuersis participatur partim eadem, partim diuersa; sed ratio substantiæ à prima & secunda non participatur partim eadē, & partim diuersa: ergo non est diuisio analogia propriè. Sed minor probatur; nā non datur aliqua vna forma, quæ participetur à diuersis: ergo. Probatur antecedes: quia forma non potest esse ens perse, quia ens perse simpliciter participatur à Petro, & ab homine,

v.g. Nec potest esse aliqua alia forma seu ratio in recta linea constituta: nec potest esse substandi ratio abstrahendo à primi & secundi substantis ratione: quia vt dixi non datur talis ratio cum non detur subiectum aliquod, cui possit competere: quia non datur tale subiectum in recta linea: omne enim tale subiectum est prima, vel secunda substantia, nec datur aliquod abstractum ab existentibus in recta linea, & superius illis: quia nullum ens completum & perse datur superius ab substantiam, quæ est generalissimum: ergo & sine subiecto dari non potest. Dico, sine subiecto, cuius sit: omnis enim modus exposcit subiectum, cuius sit, & hæc est demonstratio.

Præterea, diuisio omnis analogia diuersa membra exposcit, quæ sunt diuersa rationis, non omnino, sed partim, sed substantia, seu ens perse, non habet hæc membra: ergo. Maior patet ex definitione analogorum. Nam substantia, quæ est vnum membrum distincta est ab accidenti, etiam si ratio entis in illis reperitur proportionaliter: idem de sano dicendum est, & de omni analogiæ membro absque vlla exceptione. Sed minor probatur: quia prima & secunda substantia non sunt duo membra distincta, quorum vnum simpliciter participet rationem substantiæ, & aliud secundum quid: quia ratio entis perse seu corporis seu viuētis, seu animalis, seu hominis in Petro includitur, & est de ratione eius, & solum differunt penes includens & inclusum, & sola operatione intellectus distinguuntur: ergo illa seclusa nulla est diuersitas in membris analogiæ. Dices, quod non est analogia, nisi in ratione substantiæ; sed contra: quia etiam si sit in ratione substantis analogia, non potest reperiri, nisi sint membra diuersa, quæ participant hanc rationem analogiæ: sed ista non dantur: quia Petrus, & homo non sunt duo extrema realiter distincta, sed Petrus includit hominem: ergo. Et præterea: vel ista analogia est seclusa operatione intellectus, vel non. Si dicas, quod non est seclusa operatione intellectus: ergo intellectus facit, quod homo dependeat in substando à Petro: & sic illa dependentia erit rationis; si quidem conuenit ad operationem intellectus. Vel est seclusa operatione intellectus; & hoc est impossibile; quia seclusa operatione intellectus non sunt Petrus & homo distincti, neque duo: ergo seclusa operatione intellectus, non potest, Petrus substare accidentibus, esse causa quod homo substet, nec hominem substare non potest dependere ab hoc, quod est Petrus substare; quia causalitas & dependentia debet esse inter duo. Et præterea rationibus communibus probo conclusionem, quæ certè non bene dissoluuntur. Nam si substare analogicè dicitur de Petro & homine, quia ho-

mo non substat, nisi Petrus substet, sequitur, quod esse animal rationale (& accipio illud pro vt dicit essentiali connexionem) dicitur analogicè de Petro & homine, quod est ridiculum & impossibile. Probatur sequela: quia Petrus ideo est animal rationale, quia homo est animal rationale: conuenit enim primo & perse homini esse animal rationale, & Petro conuenit per se secundo. Imò sequitur quod esse risibile secundum quod dicit connexionem per se dicitur analogicè de Petro & homine; quia primo & perse conuenit homini in secundo modo, & Petro conuenit per aliud: quæ omnia non sunt audita apud auctores graues.

Et si arguas contra hanc conclusionem: nā Arist. dicit hominem substare accidentibus, quia Petrus substat; & substare accidentibus maxime dici de secunda substantia, quia est magis substantia: ergo dicitur analogicè substantia de Petro & de homine, & responderetur, quod illa dicitio, quia, est accipienda vt nota consequentiæ, nō vero vt dicens verā causam à parte reitex eo enim, quod Petrus in sua ratione includit rationem hominis, licet particularizatam, & addit supra illam conditiones indiuiduantes est bona consequentiæ, Petrus substat, ergo homo substat: & quia Petrus substat, homo substat. Verum non potest dici vera causa substare Petrum huius, quod est hominem substare, cum Petrus & homo ratione ratiocinata solū distinguantur. Et non est bona consequentiæ, homo substat accidentibus, ergo Petrus substat: quia ratio hominis reperitur in alio supposito distincto à Petro. Dixi in conclusione, hanc diuisionem non esse propriè & in rigore analogam, quia illi modi substandi primo & secundo habent aliquo modo analogiam in ratione modi: quia secundo substare dicit rationem vniuersalis: dicit enim ens perse cū modo vniuersalitatis & quia vniuersalitas, quæ complet rationem modi secundi substatis, est ens rationis & modus primæ substantiæ est realis: & enti reali seu modo reali modo rationis nihil potest esse cōmune vniuocum. Ideo hæc diuisio quantum ad modos ceteretur analogat: quia quando superius est analogū, inferius similiter: & quia ens analogicè dicitur de ente reali, & rationis: ideo modus primi substantis & secundi analogicè dicuntur in ratione modi propter ens inclusum in illis, quod est diuersa rationis. Et hoc voluit docere. D. Thom. Postquæ enim dixit, esse diuisionem generis per diuersos modos, subiunxit: Nō enim est generis in species, sed potius analogiæ. Voluit enim hoc mysteriū recōditum aperire, quod est analogia in ratione modi in ipsis modis substantiæ constitutiuis, quia ens includitur in illis, quod est analogū. Nō vero voluit dicere; quod substantia analogicè de prima & secunda dicatur: sed est diuisio subiecti

in accidentia ratione modorum, & ipsi modi non sunt eiusdem rationis; cum vnus, scilicet, modus secundæ substantiæ includat aliquid rationis, & alius modus, scilicet, modus primæ substantiæ sit aliquid reale.

3. Concl.

Tertia conclusio: Accipiendo substantiam primam & secundam secunde intentionaliter pro Petro. v. g. vt habet relationem primi substantis, & hominem, vt habet relationem secundi substantis, substare dicitur de illis analogice. Patet: quia relatio secundi substantis conuenit homini in ordine ad relationem primi substantis. Et hæc analogia est analogia proportionalitatis; quia non datur aliqua relatio communis, quæ sit relatio substantis in comuni, abstrahendo à primo & secundo substante: quia nullum subiectum intelligi valet, cui illa relatio conueniat, & est diximus de modo substandi realiter: & est hæc analogia proportionalitatis. Nam sicut se habet primū substans ad ea, quibus substatur, seu refertur relatione primi substantis; eodem modo se habet secundum substans, & refertur ad ea, quibus secundò substatur: nec potest abstrahi vnus conceptus ab illis relationibus, qui sit conceptus substantiæ: sicut nec potest abstrahi ab alijs analogis multis proportionalitatis. Hanc conclusionem inferius magis explicabimus.

Argumenta dissoluntur.

Ad primum argumentum respondetur, quod inter primam & secundam substantiam non est dependentia analogica, etiam in ratione substandi: quia non sunt duæ rationes reales realiter distinctæ, quæ participant rationem analogicā partim secundum eandem rationem, & partim secundā diuersam. Sed pro tanto secunda substantia dicitur dependere à prima in ratione substandi; quia cū Petrus dicat rationem hominis determinatam, si Petrus substatur accidentibus, homo substabit: quia Petrus includit hominē, non vero Petrus habet aliquam causalitatem supra hominem in substando: quia nec est efficiens causalitas, vt de se constat, nec materialis, nec finalis, nec formalis: omnes enim istæ causalitates distinctionem realem saltem formalem inter causam & effectum exposcunt: & inter Petrum & hominem nulla est à parte rei distinctio, nisi rationis ratiocinatæ fundamentaliter. Et valde miror viros doctos hoc modo explicare analogiam primæ & secundæ substantiæ.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, quod non datur primum & secundum substans à parte rei; sed solum sunt duo & distincta per operationem intellectus; & non duo quomodocūque, sed duo, quæ se habent vt includens & inclusum; quod potius est esse idē diuersimodē consideratū: & ita non datur vnū, quod sit maxime substans & aliud, quod sit secundū quid

substans. Sed dicit Arist. q. de Petro affirmantur omnia accidentia, & etiam prædicata quid citatiua: de homine verò non affirmantur tot prædicata. Et hoc vocat Arist. non ita substare secundā substantiam, sicut primā: & propterea vocat primam maxime substantiā: non verò quia sint duæ, quarum vna simpliciter habeat rationē substantis, & alia secundū quid. Et quamuis non possit homo esse albus, quin ali-quod indiuiduum sit albū, nō est propter analogiam; sed quia gradus specifiçi nō suscipiūt accidentia, nisi indiuiduati & determinati per aliquid particulare.

Ad tertium respondetur. D. Thom. non docere, esse ibi analogiā, nisi secundum modum à nobis explicatum. Et patet euidenter: nam ex hac propositione, vnde magis est diuisio analogica, quam generis, non licet inferre, quod sit diuisio generis in suas species: ergo non licet inferre, quod sit diuisio analogica. Sed intelligendus est. D. Thom. vt diximus, & præterea habet hūc sensum clarissimum, quod si esset diuisio alicuius superioris, & non esset diuisio subiecti per suos modos & accidentia, potius esset collocanda hæc diuisio inter diuisiones analogas, quam inter diuisiones generis in suas species: & hæc de hac quæstione sufficiat.

Ad 3.

QVÆSTIO V.

Vtrum intentio vniuersalis includatur in ratione secundæ substantiæ, secunde intentionaliter acceptæ, & intentio particularis indefinitione substantiæ primæ secundè intentionaliter acceptæ.

HT videtur, q. sic: nā Arist. dicit in hoc capite secundas substantias esse genera & species primarū substantiarū, sed species & genera sunt vniuersalia: ergo de ratione secundæ substantiæ est esse vniuersale. Et confirmatur: nā Arist. dicit quod primæ substantiæ sunt in secundis: sed nō possunt esse in illis nisi secundæ substantiæ sint vniuersales, vt contineantur in illis, sicut continetur particulare in vniuersali: ergo.

Secundū argumentū: nam prima substantia est quæ nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto, & quæ primo substatur accidentibus: sed huiusmodi est indiuiduum, & particulare: ergo de ratione primæ substantiæ est, quod sit particularis.

Tertium argumentum. Hæc est vera prædicatio,

2. Argum.

3. Argum.

catio; secunda substantia est genus, & similiter ista; secunda substantia est species, ergo prædicatū conuenit subiecto: nō accidentiter; quia alias posset intelligi secunda substantia sine eo, quod esset genus, vel species: quod tamen implicat: quia quod secundò substatur species est, vel genus: ergo conuenit essentialiter: ergo de ratione secundæ substantiæ est, quod sit vniuersalis. Et confirmatur: argumentum: nam de prima substantia affirmatur, quod sit indiuiduū substantiæ, & non accidentiter: ergo essentialiter: ergo est de eius ratione esse indiuiduum.

Praambula ad quæstionem.

Sapientissimus Magister Soto. c. de subst. 2. q. 1. in fine videtur dicere de ratione secundæ substantiæ esse vniuersalitatē, quā vniuersale prædicamenti substantiæ. Ait enim, quod homo in quantum abstrahit à conditionibus indiuiduātibus est species. Petrus verò, vt concipitur notitia singulari, tamquā subiectum omnium accidentiū seu prædicatorum, est prima substantia. Vbi videtur asserere vniuersalitatē esse de ratione substantiæ secundæ, & particularitatem de ratione primæ substantiæ. Alij dicunt non posse substantiam tam primā, quam secundam dicere in sua ratione aliquid rationis, propterea quod substantia collocatur in prædicamento substantiæ, & à metaphysico consideratur in 7. Meth. qua propter istud, quod importat, debet esse aliquid reale. Et maxime, quia substantia est, quæ sustentat accidentia secundum propriam rationem: mens rationis autē nō potest sustentare accidentia: & ita non potest esse de ratione substantiæ, nec primæ nec secundæ. Vnde cum intentio vniuersalis, & particularis sint aliquid rationis, non possunt esse de ratione primæ & secundæ substantiæ.

Decisio quæstionis.

1. Concl. Prima conclusio: Ratio vniuersalis non clauditur in ratione secundæ substantiæ, nec tamquam ratio generica illius, nec tamquam quid transcendens, nec tamquam vltima differentia.

Prima pars conclusionis probatur, scilicet, quod non clauditur ratio vniuersalis, tamquā ratio generica in secundā substantia: nam intentio substantiæ & vniuersalis specie differunt: ergo substantia non includit rationem vniuersalem, vt genus.

Sed probatur antecedens: nam intentio vniuersalis, & secundæ substantiæ habent diuersos terminos formales: ergo specie differunt. Consequentia est clara: quia rationes cuiusmodi sunt intentiones primæ & secundæ substantiæ penes terminos specie differunt.

Sed probatur antecedens: nam vniuersale vt sic refertur ad particulare, seu ad inferius, sed secunda substantia non refertur ad inferiora, sed refertur ad ea, quibus substatur, scilicet, ad accidentia, & ad ea, quæ sustentantur in ipsa: sed istæ sunt diuersæ rationes termini: ergo. Secundo probatur hoc ipsum. Secunda substantia refertur ad ea, quæ habent rationem formæ respectu eius, quia habent rationem eorum, quæ sustentantur & efficiunt secundam substantiam: sed vniuersale refertur ad ea, quæ habent rationem materiæ: quia ad ea, de quibus prædicatur refertur & prædicabile, habet rationem formæ respectu subiecti: ergo termini specie differunt: quia sufficiens distinctio est in ratione termini considerare id, ad quod terminatur in ratione materiæ, vel ratione formæ: sicut in patre & in matre est sufficiens distinctio considerare filium vt genitum actiue, vel passiuè principaliter, vel minus principaliter, vt relatio paternitatis & maternitatis specie differant. Secunda pars conclusionis probatur, quod non clauditur ratio vniuersalis in ratione substantiæ secundæ, tamquam vltima differentia secundæ substantiæ: quia ratio vniuersalis non determinat rationem secundæ substantiæ: ergo non est vltima differentia. Probatur antecedens: quia est aliquid communius quam substantia: ergo non determinat tamquam vltima differentia rationem secundæ substantiæ. Consequentia probatur, quia communiora potius determinantur, quam determinent minus communia. Antecedens probatur: quia conuenit alijs, quam secundæ substantiæ ratio vniuersalis; nam conuenit etiam accidentibus.

Secunda conclusio: Prima substantia non clauditur in sua ratione intentionē & relationē particularis. Hæc conclusio probatur: quia aliquid dicitur particulare in ordine ad vniuersale; sed dicitur prima substantia in ordine ad ea, quæ sustentat, vt primū omnium subiectum sustentationis: ergo illæ duæ rationes sunt diuersæ specie: & ita vna non includitur in ratione alterius. Et hæc probatio clara manet ex anteriori conclusione.

Tertia conclusio: Substantia secunda non respicit intentionem vniuersalem tamquā correlatiuum suum: & idem est dicendū de intentione & ratione primæ substantiæ respectu intentionis particularis. Probatur ista conclusio: quia prima substantia refertur ad id, quod primo sustentatur ab illa & secundā substantia, ad id, quod secundò sustentatur ab eadē secundā substantia: sed ista non sunt vniuersale, vt sic, sed diuersi termini formales: ergo.

Intellectus namque considerans Petrum primo sustentare accidentia, & multa alia, concipit ipsam, vt primum subiectum sustentans.

2. Concl.

3. Concl.

b 2 sten.

stentationis: & tribuit illi intentionem primam substantis. Et considerans hominem, ut secundum subiectum, tribuit illi intentionem secundam substantis: & istae intentiones referuntur ad ea, quae sustentantur, quatenus ab intellectu accipiuntur, ut termini illarum relationum. Et, ut hoc magis intelligas aduerte, primam & secundam substantiam dupliciter accipi posse, & pro substrato, seu materialiter, & formaliter. Pro substrato, tam prima, quam secunda substantia sunt aliquid reale in recta linea praedicamenti substantiae constitutum, & sunt ens per se completum, & sunt conceptus obiectiui, huius conceptus, homo, verbi gratia, & huius conceptus Petrus. Possunt accipi praeterea formaliter, & dicunt quaedam relationes, quae sunt secundae intentiones, quibus ad ea, quae sustentant referuntur: & haec relationes, & modus substandi multum conducunt ad constituendum praedicamentum substantiae, quia quibus ista conueniunt in praedicamento substantiae collocantur: & scimus de substantia tam prima, & secunda quomodo sint faciendae praedicationes: quia de substantijs affirmantur ea, quae in ipsis sustentantur.

4. Conclu.

Quarta conclusio: Intentio secundae substantiae, ut alicui conueniat praesupponit in ipso intentionem vniuersalem, & intentio primae substantiae intentionem particularis. Haec conclusio probatur: nam secunda substantia est quae secundo substat: sed non poterit secundo substatere, nisi sit vniuersalis; ergo. Minor, probatur: quia particulare in genere substantiae cum sit suppositum, est quod primo substat accidentibus: ergo ut secundo substat, debet esse denudatum a conditionibus indiuiduantibus: & sic erit vniuersale. De prima vero substantia probatur, quod debeat esse particularis, ut habeat intentionem primae substantiae. Nam prima substantia est primum subiectum omnium: sed non potest esse primum subiectum nisi sit particulare: ergo. Sed quamuis haec conclusiones verae sint, concedendae sunt istae propositiones, secunda substantia est vniuersalis, est genus aliquando, & aliquando species. Prima substantia est indiuiduum: nam hoc sapientissime asserit Aristoteles. in hoc capite, & probant argumenta facta in principio. Et probatur hoc corollarium: quia quae duae formae conueniunt eidem materiali, una affirmatur de alia inconcreto, si non fiat appellatio: nam haec praedicatio est vera: albi est dulce: ergo etiam erit vera haec propositio: secunda substantia est vniuersalis, prima substantia est particularis. Nec tibi videatur mirum, primam substantiam formaliter dicere secundam intentionem, & secundam substantiam similiter. Nam, D. Thom. in locis adducendis inferius, quaestione. 9. asserit suppositum esse

nomen secundae intentionis, quatenus substat naturae: ergo etiam prima & secunda substantia erunt nomina secundae intentionis, quatenus substat accidentibus: nam ex eo, quod substat accidentibus accipiuntur ab intellectu, & denominantur secundae substantiae.

Argumenta dissoluntur.

AD omnia argumenta respondetur, quod probant intentionem secundae substantiae, & vniuersalem necessario connecti, & similiter intentionem primae substantiae, & particularis. Non vero probant, quod vnum sit de definitione alterius, & ratione, ut genus, vel differentia, vel ut quid transcendens,

QVÆSTIO VI.

Vtrum sit secunda substantia realiter substans accidentibus, seclusa operatione intellectus.

IN hac quaestione subtili logici alii qui acuti ex schola. D. Thom. dicunt substantiam primam & secundam esse in rerum natura quantum ad hoc, quod est substare accidentibus realiter, licet non sint in rerum natura seclusa operatione intellectus cum suis secundis intentionibus. Nam sicut concedimus, quod a parte rei est Petrus & homo, & animal: ita dicendum est, quod est primo substans accidentibus, quod est Petrus & secundo substans accidentibus, quod est homo: licet homo non sit vniuersalis, nisi per operationem intellectus. Nam ad has propositiones concedendas sufficit distinctio rationis ratiocinatae, quae est inter Petrum, & hominem, & sufficit vniuersalia esse in rebus fundamentaliter remote. Et probatur ista sententia.

Primo: nam Aristoteles concedit effectus particulares reducendos esse in causas particulares, & effectus vniuersales in causas vniuersales: sicut generatio hominis reducenda est, in hominem, & generatio Petri in Petrum: sed ut istae propositiones concedantur sufficit, quod Petrus & homo ratione ratiocinata distinguatur, & non est necesse, quod homo sit vniuersalis: ergo ad concedendum, quod homo secundo substat, & Petrus primo, non est necesse, quod homo sit vniuersalis, & distinguatur a Petro, tanquam vniuersale in actu, a particulari: sed sufficit, quod distinguatur ratione ratiocinata fundamentaliter.

Secundo, haec propositio vera est: Medicus curat Caliam, & non hominem, etiam si Petrus & homo sint idem, ob hoc solum, quod in eodem indi-

diuiduo reperiuntur diuersi gradus fundamentaliter solum distincti, qui possunt causare in intellectu diuersos conceptus: ergo etiam conceditur illa propositio, homo secundo substat accidentibus, & Petrus primo substat: quia ratione ratiocinata fundamentaliter Petrus & homo distinguuntur, etiam si actualiter per intellectum non distinguuntur.

3. Argu.

Tertio: haec propositio conceditur vera seclusa operatione intellectus: quia Petrus currit, homo currit: ergo haec conceditur vera: quia Petrus substat, homo substat: ergo dabitur secundum substans seclusa operatione intellectus: & sic dabitur secunda substantia: nam secunda substantia nihil aliud est quam secundum substans.

Quaestiones decisio.

1. Concl.

PRIMA conclusio: Non est concedendum esse secundam substantiam formaliter seclusa operatione intellectus. Probo istam conclusionem: nam secunda substantia, ut asserit Aristoteles in hoc cap. est genus & species, sed genera & species non sunt in rerum natura formaliter, ut visum fuit lib. 2. ergo nec sunt secunda substantia formaliter: nam quamuis relatio generis & speciei non sit de ratione secundae substantiae, est nihilominus aliquid requisitum ad hoc, ut secunda substantia sit formaliter, nec concedendum est esse secundum substans formaliter. Quod probatur: quia, ut haec propositio concedatur vera, secundum substans est formaliter, est necesse, quod sit secundum substans, sed non est formaliter seclusa operatione intellectus: ergo. Maior est clara, minor probatur: quia ut sit secundum substans debet esse distinctum a primo, sed non est distinctum, nisi per operationem intellectus formatis diuersos conceptus: ergo in re formaliter non est secundum substans. Minor probatur: quia homo & Petrus non habent esse distinctum, nisi quando intellectus format conceptum hominis distinctum a conceptu Petri, ex quo resultat distinctio rationis in Petro, & homine, quatenus sunt obiecta diuersorum conceptuum: ergo: sed in re non habent istos distinctos conceptus: ergo nec in re habent distinctiorem: & ita in re non est secundum substans.

Secundo probatur conclusio: Substare in vniuersali accidentibus non est, nisi sit substans in vniuersali accidentibus: sed substans in vniuersali accidentibus, non est, nisi sit vniuersale; vniuersale autem habet esse per operationem intellectus: secundum ergo substans non est seclusa operatione intellectus.

Et notandum, quod omnia praedicata, quae sunt de essentia hominis, conueniunt etiam homini, qui est vniuersalis: & non solum illa, sed ea etiam, quae singularibus conueniunt propter illa, quae

habent repugnantiam cum modo essendi in vniuersali. Vnde si Petrus ambulat, homo qui communis est ambulat, & si Petrus substat accidentibus, homo qui est communis, substat accidentibus: non tamen si Petrus primo substat, homo, qui est vniuersalis primo substat, nec si Petrus est particularis homo qui est vniuersalis, ut sic est particularis.

Secunda conclusio: Concedendum est secundam substantiam, & secundum substans esse in rerum natura fundamentaliter remote. Probatur ista conclusio: quia in rerum natura est ratio hominis substans accidentibus cum aptitudine, ut abstrahatur a particularibus: ergo est secunda substantia fundamentaliter. Probatur consequentia: nam ut sit fundamentaliter, nihil aliud requiritur.

2. Conclu.

Tertia conclusio. A parte rei non datur prima substantia substans accidentibus cum intentione primae substantiae: datur tamen prima substantia metaphysice, id est, indiuiduum substantiae Physicum substans & sustentans accidentia. Prima pars conclusionis probatur: quia prima substantia dicit formaliter secundam intentionem: sed secunda intentio non est a parte rei, sed fundatur in esse cognito: ergo non est secunda substantia formaliter in re. Quod vero sit indiuiduum physicum non eget probatione: quia Petrus est a parte rei sustentans albedinem.

3. Concl.

Et si inquiras, in quo fundatur secunda intentio substantiae? Respondetur, quod intellectus apprehendit substantiam, siue primam, siue secundam, ut quid subieibile respectu accidentis, quod sustentat & tribuit illi intentionem substantiae.

Dissoluntur argumenta.

AD argumentum primum respondetur, quod, ut effectus vniuersales reducantur in causas vniuersales est necessarium, quod sint effectus vniuersales & causae vniuersales: & ut accipit arguens causam & effectum vniuersalem non datur, nisi intellectu faciente vniuersale formaliter: nam a parte rei vniuersale, solum remota reperitur, ut iam vidimus lib. 2.

Ad secundum argumentum, respondetur, potius esse pro nobis: nam medicus non curat hominem, prout est sub vniuersalitate, sed prout est a parte rei singularis: quia passionem, sicut & actionem sunt singularium.

Ad tertium respondetur, quod ista est bona consequentia: Quia ratio hominis reperitur in Petro, non vero datur secundum substans a parte rei formaliter, quia non datur homo abstractus a Petro per distinctum conceptum cognitum seclusa operatione intellectus,

& ut diximus illa particula dicit illationem, non vero veram

causam realem.

lem.

b 3

QVÆSTIO

QVÆSTIO VII.

Vtrum definitio primæ substantiæ sit recte assignata.

1. Arg.

DEFINITIO primæ substantiæ sic habet; Substantia prima est, quæ nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto. Hæc definitio non videtur bona. Primo, essentia primæ substantiæ siue consideretur pro substrato, siue formaliter, est aliquid positium: ergo male explicat per negationem Arist. eius essentiam. Antecedens probatur: quia individuum substantiæ aliquid positum est, quod est substantia pro materiali; relatio etiam, qua refertur ad ea, quæ sustentant, est aliquid positum: ergo. Cõsequentiã illa prima probatur: quia quod positum est non bene explicatur per negationem, quæ est ratio sibi opposita. Et confirmatur: quia cum substantia formaliter sit relatio, debuit per suum terminum definitum: cum igitur non definiatur, definitio est nulla.

2. Argum.

Secundum argumentum: Hæc definitio cõuenit alteri a definito: ergo est mala. Probatur antecedens: nam Deo conuenit, qui nec est prima nec secunda substantia: nam Deus nec est in subiecto, nec de subiecto dicitur. Si dicas in definitione debere subintelligi substantiam, ita ut illud, quod est substantia, nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto, sit prima substantia: at vero Deus, non est substantia, pro ut substantia a substanto dicitur: Contra: nam si aliquid esset animal rationale, etiam si non subintelligatur, quod sit animal esset certe homo; quia hæc est hominis definitio: ergo id, quod nec est in subiecto, nec de subiecto dicitur, si hæc est bona definitio, etiam si non subintelligatur substantia, erit substantia prima.

3. Argum.

Tertium argumentum: Persona est prima substantia, & tamen est in subiecto & dicitur de subiecto: ergo definitio nulla. Maior probatur: nam persona secundum Boetium est rationalis natura indiuidua substantia, sed indiuidua substantia est prima substantia: ergo persona est prima substantia. Minor probatur. nã prædicatur de hac & de illa persona: nam hæc persona est persona, & idem argumentum fieri potest de supposito, quod est persona, & tamen prædicatur de hoc & de illo supposito: & idem argumentum fit de aliquo homine: ergo.

4. Argum.

Quartum argumentum: Partes substantiæ nec sunt in subiecto, nec dicuntur de subiecto, ut hæc materia, & hæc forma, & hæc humanitas, nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto & tamen non sunt prima substantia: ergo. Et idem argumentum fieri potest de anima rationali separata. Et confirmatur: nam prima sub-

stantia est singularis: ergo non potest definiti, male ergo ab Arist. definitur.

Questio dissoluitur.

Respondetur quæstioni: & dico definitionem primæ substantiæ ab Arist. assignatã optimã esse: & probatur, tũ explicando eam, tũ soluendo argumeta. Hæc autẽ definitio sic explicatur: nã ut aliquid sit prima substantia debet esse primũ subitãs omnibus accidentibus & prædicatis omnibus superioribus in existentia, & hoc debet habere ratione sui ipsius, ad quod munus præstãdum ex necessitate debet esse aliquid particulare & indiuiduum; requiritur præterea, qd habeat substantiam cõpletã: nam partes etiam si substantiã accidentibus (quia non habent substantiã completã) habent substare ratione totius. Nam si caput est album hoc illi prouenit ex eo, quod habet esse in toto, & ex eo, quod totũ substãt: cum autem intellectus apprehendit substantiam ut substantem cõpletã, & substantẽ omnibus accidentibus, & prædicatis omnibus, substantialibus ratione sui ipsius, statim tribuit illi intentionẽ primũ substantis, qua refertur ad ea, quibus substãt, in quo perficitur essentia primæ substantiæ, secundũ logicã considerationẽ, licet iã hoc supponat rationẽ substantiæ primæ pro materiali. Et per illas duas negationes explicat Arist. hanc definitiã essentiã primæ substantiæ. Nã prima negatio separat primam substantiam, ab accidentibus, & a partibus substantiæ, nam accidentia & partes substantiæ in subiecto sunt, licet diuersimode. Accidentia enim sunt in subiecto per proprias inexistencias in hæsiue, ceterum partes substantiæ sunt in toto composito componendo ipsam, & habent esse per esse totius. (De anima autem rationali dicemus postmodum.) Et ita Arist. dixit, quod pars est in toto. Posterior negatio, scilicet, nec dicitur de subiecto, excludit a ratione primæ substantiæ, secundã substantiã quæ dicitur de subiecto, scilicet, de prima, nã vniuersale de sua parte subiectiua dicitur: attamẽ prima substantia, nimirũ Petrus, de nullo alio dicitur, quod sit sibi inferior, nec prædicatur prædicatione artificiali. Et istæ duæ negationes explicant in substantia prima id, quod positium est, nã prima substantia, est substans accidentibus, tamquã id, quod nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto. Et totũ hoc ordinatur a logico ad explicandã naturã secundæ intentionis primæ substantiæ: quia consideratio logica formaliter, ad secundã intentionem tendit, quæ est eius formale obiectum. Et cum hæc definitio explicet naturã primæ substantiæ, & alijs non conueniat a definito, & nihil sit illi superfluum, aut diminutum, exacta est.

Argu-

Argumenta dissoluntur.

Ad prim. argum.

Ad primum respondetur, Aristoteli esse in more per negationes explicare aliquid positium, nam punctum definit esse illud, cuius partes non sunt; & primũ principium, qd sit illud, quod non est ab alio, & a quo sunt omnia. Ita in præsentia per illas duas negationes in definitione positas substantiæ explicuit nobis naturã positium substantiæ pro substrato, ut illa sic explicata transiremus ad cognitionem secundæ intentionis ipsius. Ad confirmationem respondetur, relationem per suũ fundamentum bene explicari. Et ita Arist. per hoc, quod est esse substans accidentibus, realiter explicuit nobis secundã intentionem: & quod substantia prima, sit substans primõ accidentibus, nobis declarauit per illas negationes non esse in subiecto, nec dicere de subiecto.

Ad secund. argum.

Ad secundum argumentum respondetur, illas duas negationes æquialere huic affirmationi in explicando, prima substantia est, quæ habet esse completũ, & substãt accidentibus, quod Deo optimo maximo nullatenus potest competere. Nam licet illæ negationes videantur secundum apparentiam Deo competere, nullatenus in rei veritate competunt, ut dixi, quia præsupponunt, seu explicant aliquid positium, quod Deo conuenit.

Ad tertium argum.

Ad tertium argumentum respondetur primõ, & facillẽ, qd licet modus, quẽ de formali importat supra dicta nomina, sit multis cõmunis, id tamen, quod est persona, & quod est suppositũ, non est multis commune, nec prædicatur de multis. Et de hoc iã supra diximus in prædicabilibus. Cũ autẽ in definitione personæ dicitur, quod sit rationalis naturẽ indiuidua substantia, intelligitur pro eo, quod est persona, nõ pro modo personæ in cõmuni importato. Suppositũ autẽ est nomẽ secundæ intentionis, & de formali dicit secundã intentionem, ut asserit D. Tho. 3. d. 6. q. 1. ar. 1. & ita nõ importat omnibus suppositis cõmune, nisi secundã intentionem. Sed de his plura diximus de genere & specie disputantes superius.

Ad quart. argum.

Ad quartũ respondetur, qd & si partes nõ sint in subiecto per inhesionem, nec prædicetur de subiecto per se sumptæ, tamẽ habet esse per esse subiecti, & sunt quid incõpletũ, nec substãt accidentibus, nisi ratione totius, & idẽ est dicẽdũ de humanitate. De ratione verõ primæ substantiæ est, quod nec sit in subiecto per inhesionem, nec per acceptiõem esse substantialis sibi a toto communicati, sed debet esse per se, ut quid completum & perfectum.

De anima vero

De anima vero rationali separata dico quod nõ est quid cõpletũ, sed ex natura sua est pars ordinata ad hominis cõstitutionem, & non participas perfecte rationẽ substantiæ, sed imperfecte: & idẽ nõ est prima nec secundã substan-

tia. Et si dicas, cõtra: nã hæc anima rationalis separata substãt accidentibus: ergo est prima substantia, distinguitur antecedens. Substãt in cõpletũ, & ut pars, fateor, ergo est substantia prima, negatur cõsequentiã: quia ut sit prima substantia debet substare, ut quid completũ: nam hoc sonat prima & secunda substantia, & in sua ratione includunt rationem perfecti. Ad confirmationem dissoluendam sit.

nota de formali. Separata

QVÆSTIO VIII.

Vtrum prima substantia, quæ definitur sit vniuersalis, etiã denominatiue.

1. Arg.

videtur, quod non sit vniuersalis. Primõ: nã prima substantia pro substrato nihil est aliud, quam Petrus, & Paulus, & cetera indiuidua: sed hæc non sunt aliquid commune: ergo nec prima substantia. Si dicas, qd modus substãt di accidentibus, est cõmunis, contra: quia ille modus nulla ratione est prima substantia: ergo substantia nullo modo est cõmunis. Probatur antecedens, quia ille modus non est quid cõpletum: & de ratione primæ substantiæ est, qd sit aliquid completum: ergo. Et confirmatur: quia si prima substantia est aliquid commune, ergo secundo substãt accidentibus, & ita erit substantia secunda: hoc autem est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur.

1. Arg.

2. Arg.

Secundum argumentum: Inter indiuiduũ & speciem nihil mediat: ergo prima substantia vel est indiuiduũ, vel species. Nõ species; alias esset aliquid cõmune & secunda substantia: ergo indiuiduũ & particulare, sed particulare non est vniuersale: ergo nec prima substantia, quæ est particularis, erit vniuersale.

3. Argum.

Tertium argumentum. Si prima substantia est vniuersalis: ergo importat suis inferioribus aliquid commune, illud autem vel erunt conditiones indiuiduantes: & hoc non, quia illæ proprie sunt cuilibet indiuiduo, & particularissime: vel importat naturã specificã, nec hoc ut desẽ constat, vel importat aliquem modum particularem, & nec hoc, quia iste modus non potest esse, nisi particulariter subsistere: sed istum modum importat aliquis homo: ergo illum non importat prima substantia: quia prima substantia & aliquis homo distincta sunt. Nec potest importare istum modum, qui est substare accidentibus, quia iste modus non est prima substantia, & si prima substantia est cõmunis debet importare suis inferioribus rationem primæ substantiæ.

b 4

Quar.

nota ad mat. de hinc

si commune? Supp. licet sup. ut sic. nã in d. 2. in d. 2.

Lib. v. in d. 10

real. conueniunt

Supp. nisi in illa

real. conueniunt

Vniuersali. Supp.

ut sic. ut sic. ut sic.

ut sic. ut sic. ut sic.

4. argum.

Quartū argumentū: Si iste modus est communis: ergo habet subiectum commune, cui cōueniat, & cui proportionetur, & quod determinet: sed nullū tale subiectum datur, cui modus ille cōueniat: ergo nō est cōmunis. Ma-
probatur quia modus est determinatio subiecti: ergo modus cōmunis debet esse determinatio subiecti cōmunis. Minor satis perspicua est; quia modus primæ substantiæ, nulli cōuenit, nisi singularibus. Et eadem argumenta fieri possunt, quod substantia, accipiēdo illam, prout dicit secundam intentionem, non sit communis: quia illa intentio nō habet subiectum commune, quod determinet: ergo illa intentio non potest esse communis.

Hęc quæstio satis clara manet ex his, quæ in c. de genere & de specie dicta sunt, & dū ageremus, an aliquis homo esset species: sed modo est magis explicanda.

Preambula ad quæstionem.

IN hac quæstione explicanda Dominus Caiet. in hoc capite dicit, non diffiniri hic intentionem aliquam primæ substantiæ nec aggregatum ex re & intentione secunda; quoniam prima substantia nihil horū significat; sed solum significat rem naturæ, quam primam substantiam appellamus. Dicit secundo, quod etiam si non definiatur secunda intentio, intelligendā tamē est ad modum definitionis, in qua definitur secunda intentio, sicut dictū fuit de definitione generis. Itaque hic reperitur res communis pluribus, non ut quod, sed ut quo; sicut in definitione generis definitur secunda intentio, non ut id, quod prædicatur; quia genus, seu secunda intentio non prædicatur de specie: sed est id, quo natura subiecta intentioni prædicatur de specie. Et quod hic definitur aliquid commune probatur; quia est scibile certitudinaliter: & quia ista definitio prædicatur de pluribus: ergo quod definitur est vniuersale. Dicit tamen, quod res definita communis est (ut colligitur ex D. Thom. 1. part. quæst. 29. art. 1. ad 1.) Id quod pertinet ad rationem commune singularium indiuiduorum, id est, modus, quo subsistunt indiuidua substantiarum, vel substantia habens talem modum, qui vocatur incommunicabiliter subsistere. Sortes enim existit ita incommunicabiliter, quod non potest communicari alteri, sicut accidens subiecto, nec sicut vniuersale particulari, nec sicut pars toti, iste autem modus est quidem communis omnibus indiuiduis substantiæ; ideo est diffinibilis.

Soto in hoc eodem capite quæst. 1. ad 2. dicit contra Caiet. quod hic definitur secun-

da intentio; quia hic definitur substantia ea ratione, qua in prædicatione substatur omnibus prædicatis cuiuscunque prædicamenti; & sicut, dici de subiecto connotat secundam intentionem, eodem modo & esse subiectum. Et confirmatur: quia secunda substantia dicit secundam intentionem: ergo & prima, quæ est membrum coniuictum contra illam, dicit secundam intentionem; & definitio primæ substantiæ non supponit pro secunda intentione, sed pro Petro, & Paulo; secundum quod habent secundam intentionem, quæ intentio communis est: quod sufficit ad definitionem illius.

Nolo alias referre opiniones: omnes enim ad has reducuntur.

Decisio quæstionis.

Prima conclusio: Hoc nomen, prima substantia, aliquando importat secundam intentionem de formali, & de materiali dicitur indiuidua substantiæ, quibus conuenit. Hanc conclusionem hic videtur negare Caiet. sed fere expresse habet illam. 3. p. quæst. 2. art. 3. vbi faretur suppositum esse nomen secundæ intentionis: quia supponitur vniuersis prædicatis, sed etiam prima substantia supponitur vniuersis prædicatis: ergo etiam accipi potest aliquando, ut aliquid dicens secundam intentionem. Et ita ex eo, quod intellectus accipit Petrum, ut subiectum omnium accidentium respectu prædicationis, quæ de ipso fieri potest, indicit intentionem secundam primæ substantiæ.

Et præterea: nam logicus agit de prima substantia in ordine ad suum obiectum formale, quod est talis secunda intentio: ergo prima substantia, siquidem est aliquid ex his, quæ præcipue logicus considerat, dicitur formaliter secundam intentionem secundum aliquam acceptionem eius.

Secunda conclusio: Prima substantia accipitur aliquando non ut importat secundam intentionem, sed ut dicit primam intentionem, & eodem modo accipitur aliquando secunda substantia; & in hac ratione consideratur à metaphysico. Probatur ista conclusio: nam Metaphysicus considerat de prima & secunda substantia, ut constat ex 7. Metaphysicæ, & hoc quidem perse quatenus sunt partes entis, ergo prima, & secunda substantia aliquid reale est: siquidem ibi reperit metaphysicus rationem formalem sui obiecti, quod est ens reale: & aliquando logicus etiā considerat hanc realitatem, non perse, sed in ordine ad suū obiectū formale. Et quādo Caiet. dixit substantiam esse aliquid reale & non dicere secundam intentionem, loquitur

loquitur de substantia in hac acceptione. Nam in principio capitis de substantia videtur dicere rationem primæ substantiæ esse aliquid intentionale, & substantiam diuidi in primam & secundam tamquam per modos intentionales. Nec volo hoc amplius probare, quia perspicuum est.

3. Concl.

Tertia conclusio: Nihil aliud reale commune datur ad omnes primas substantias præter quendam modum, constitutum substantiæ in esse reali. Volumus in hac conclusione docere, quod si consideremus, Petrum, Ioannem Franciscum, hunc lapidem, & cæteras omnes primas substantias, non habent commune aliquid reale, quod sit prima substantia, sed solum commune habent modum quendam, qui constituit substantiam realiter in esse substantiæ primæ. Et probatur conclusio: quia si haberet aliquid commune, quod esset natura quædam & de illis prædicaretur, illud iam esset secunda substantia, sicut homo est secunda substantia: nam esset quædam natura existens per se & completa, & communis: ergo esset prima substantia, non minus quam homo est secunda substantia. Et confir. hoc, nam esset ens perse, & non primo substans, quia est vniuersalis, nec subsistens incommunicabiliter: quia est in omnibus suis inferioribus: ergo, si diceret naturam, esset necessario prima substantia, secundum quod est impossibile. Quod verò habeant omnes substantias primæ, modum commune probatur: quia omnes cōueniunt in hoc, quod est substare accidentibus, vel incommunicabiliter subsistere: ergo iam habent istū modum commune. Nam sicut corpora alba conueniunt in albedine, quæ est ratio constitutiva albis ita omnes primæ substantiæ in isto modo reali, qui est primæ substantiæ constitutiuus, & subiectum ad æquatum huiusmodi in communi importati & inconcreto, non est aliqua vna substantia prima, sed omnes ut de materiali generis diximus in cap. de genere. Et aduerte, quod non sumitur hic substantia pro ente perse: nam isto modo substantia tam prima, quæ secunda non importat modum, sed sunt species & genera in prædicamenti linea recta collocata: sed accipitur substantia prima, prout dicitur talis à quodā modo determinatio entis perse. Ex dictis sequitur quod iste modus constitutiuus primæ substantiæ in esse reali accipiēdo substantiam, est prima substantia, ut quo. Et patet: nā apud logicos aliquid dicitur esse tale, ut quo, quando est ratio formalis alicuius constitutiva: sed ille modus est constitutiuus primæ substantiæ: ergo. Minor probatur: nam posito isto modo, ponitur prima substantia, & ablato aufertur: & non ut conditio, nec ut materiale quid, quia iste modus non est primum substans: ergo est ratio formalis constitutiva primæ substantiæ, ad eum modum, quo

solemus generalitatem vocare genus, ut quo, quia est ratio formalis generis constitutiva, vocamus etiam istum modum substantiam primam, ut quo, quia est constitutiuus primæ substantiæ.

Quarta conclusio: Logicus considerat primam substantiam in esse reali quatenus primo substatur accidentibus, & hoc totum ordinat ad considerationem secundæ intentionis substantiæ. Ut hanc conclusionem intelligas, aduerte primam substantiam incommunicabiliter subsistere, & substare primo accidentibus. Et hoc, quod est substare primo accidentibus oritur ex eo, quod est incommunicabiliter subsistens, siue sit distinctū formaliter ab illo, siue ratione ratiocinata. Et ego quidem censeo incommunicabiliter subsistere distinctum esse, saltem formaliter realiter à primo substare: quia posset Deus substantiam primam sine omni prorsus accidenti conseruare, & esset subsistens incommunicabiliter & non primo substans in actu. Conclusio ergo nostra defendit logicū considerare hanc realitatem primæ substantiæ, quatenus est substans accidentibus, ut ibi suam intentionem fundet. Substantia verò prima quatenus incommunicabiliter subsistit consideratur à metaphysico. Probatur, & explicatur conclusio. Nam sicut metaphysicus considerat in quantitate rationem diuisibilitatis, & logicus considerat in illa ratione mensuræ, ut ibi suas fundet intentiones: ita substantiam primam, ut est quid subsistens considerat metaphysicus, quia est modus entis: ut vero est substans accidentibus, illam logicus considerat, quia ista consideratio dæseruit ad prædicationes de illa faciendas. Et præsupponit quidem logicus, quod metaphysicus considerat. Itaque illud reale proxime consideratum à logico est substare accidentibus: sed hoc totum ordinat ad prædicandum reliqua prædicamenta de substantia, ut dicat illam esse albam nigram & cætera. Ex dictis hucusque de prima substantia sequitur sufficere, ut prima substantia definiatur, quod modus constitutiuus eius seu secundum quem consideratur, sit communis. Et si accipiat prout dicit secundam intentionem, sat fuerit, quod ipsa secunda intentio primæ substantiæ sit vniuersalis. Et non est vniuersalis, ut quo, & essentialiter sed denominatiue ut superius dictum est. Nam, sicut accidit naturæ humanæ esse vniuersalem, & in communi cognitam, ita accidit primæ substantiæ, & tantū habet, si in esse reali consideretur esse primum omnium subiectū, si secunde vero intentione referri ad ea, quibus substatur intentio primi substantis

Dissoluntur argumenta.

AD primum respondetur, quod solutio ibi data est optima. Et ad replicam dicitur, quod

quod modus ille est prima substantia, ut quo, id est, constitutus prima substantia. Et si inquiras, an sit concedendum esse duas substantias primas, aliam quae sit substantia prima secundum logicam considerationem, aliam secundum metaphysicam, respondetur negativè. Sed est solum una prima substantia in recta linea constituta, licet habeat aliquem modum secundum quem à logico consideratur, sicut nec est duplex quantitas, quae à metaphysico & logico consideratur: licet sit alia ratio considerandi in logico & metaphysico.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod prima substantia est individuum substantiae incommunicabiliter subsistens, & id quod est prima substantia, non est commune, est tamen modus communis. Et hoc sufficit, ut definiatur.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod importat illis modum communem: & aliquis homo, & prima substantia habent se sicut magis & minus uniuersale. Nam aliquis homo dicit particula rem modum subsistendi in communi in natura humana, prima verò substantia in natura substantiali.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod istemodus non habet aliquod subiectum superius ad omnes primas substantias, sed subiectum adaequatum sunt omnes primae substantiae per modum unius. Et quia ista, dum de specie disputatione institueremus diximus dum quaesiuimus, an aliquis homo esset species, non sunt plura hic dicenda.

QVÆSTIO IX.

Quae differentia sit inter ista nomina, prima substantia, suppositum, res naturae, individuum, persona, singulare, particulare, subsistens, incommunicabiliter?

Ognoscere hæc multum iuuat ad perfectè intelligendam primae substantiae rationem, & conducit multum ad materiam de incarnatione. Nec referam opinioniones aliquorum in hac parte: quia quod dicunt non probant, & quolibet profereunte contraria, non oportet sollicitum esse. Et ratio dubitandi est: nam praedita nullo modo videtur differre: quia vel differunt essentialiter, vel accidentaliter: neutro modo: ergo non differunt sed sunt idem. Minor probatur: nam Petrus est prima substantia, & ut sic est persona, individuum, subsistens incommunicabiliter, ergo non differunt essentialiter: ea enim

quae essentialiter differunt, ad inuicem cum specificatione non praedicantur. Quod vero non differant accidentaliter, probatur: quia dicunt diuersas rationes formales: ergo non differunt accidentaliter.

Decisio quaestionis.

PRIMA conclusio. Suppositum est substantialis naturae individua substantia & completa. Et hinc est quod manus & pes non dicuntur supposita: quia non subsistunt incommunicabiliter: sed alteri communicantur, ut partes, & non sunt aliquid completum. Et hæc conclusio, quia est definitio, non est amplius probanda, estque Diui Thom. in loco inferius adducendo. Et suppositum est aliquid dicens secundam intentionem, est expressa sententia. D. Tho. 1. part. quaest. 29. art. 2. vbi sic dicit: Alio modo dicitur substantia subiectum vel suppositum, quod subsistit in genere substantiae, & hoc quidem communiter accipiendo nominari potest & nomine significante in tentionem: & sic dicitur suppositum. Ecce vbi sanctus Doctor dicit suppositum nominare in tentionem: nam ex eo, quod intellectus videt Petrum substare naturae suae humanae accipit illum per intellectum, & tribuit illi intentionem suppositi. Et aliqui Theologi in hoc falluntur, dum dicunt suppositum esse nomen primae intentionis, quia non attendunt, nisi ad materiale suppositi, & non ad formale, quod est illud per intellectum sibi proueniens in ordine ad naturam, cui subest.

1. Concl.

2. Concl.

Secunda conclusio: Persona est rationalis naturae individua substantia. Hæc est definitio Boetij, & approbatur à D. Thom. 1. part. q. 29. artic. 1. & quaest. 40. art. 1. rationalis naturae, id est, intellectualis. Vnde competit Deo, angelis, & hominibus ratio personae individua substantia, id est, completa, qua propter non conuenit animae rationali, & differt à supposito, & hypostasi, non ex parte principiorum in diuiduantium, nec ex eo, quod dicat aliquid incompletum, sed ex parte naturae, quae indiuiduatur. Nam hypostasis, seu suppositum, est substantialis naturae individua & completa substantia, & idem dicit suppositum pro materiali seu metaphysice loquendo. Persona vero dicit rationalis naturae individua substantiam: & est nomen conueniens aliquibus indiuiduis substantialibus: & ita se habent suppositum seu hypostasis, & persona ut superius & inferius. Nam omnis persona est suppositum, non vero omne suppositum est persona: & ut essent idem deberemus auferre ex parte naturae, quae determinatur rationalitatem.

Ex quo inferitur, quod persona est nomen primae intentionis, quia totum, quod dicit ad primam attinet operationem intellectus, & ita etiam D. Thom. vbi ait.

Sec

Sed contra hoc corollarium est argumentum: nam suppositum est nomen secundae intentionis: ergo, & persona. Probatur consequentia: quia solum differunt ex parte naturae, quae denominatur: ergo, si totum, quod dicit persona est prima intentio, & totum quod dicit suppositum, vel si persona est prima intentio: ergo & suppositum. Respondetur, quod in nominibus intentionum attendendum est ad id, ad quod imponitur significandum: & quia nomen suppositum fuit impositum ad significandum formaliter respectum rationis fundatum in esse cognito, est nomen secundae intentionis: quia vero persona ad hoc significandum non fuit impositum, non est nomen secundae intentionis.

3. Concl. Tertia conclusio: Res naturae est idem, quod res existens sub natura aliqua substantiali completa, sicut hic homo. Hanc asserit D. Thom. 1. part. quaest. 29. art. 2. vbi sic dicit: Secundum enim, quod supponitur alicui naturae communi res naturae dicitur, sicut hic homo dicitur res naturae humanae. Et hoc nomen res naturae est nomen primae intentionis. Asserit expresse hoc D. Thom. ibidem. Vbi etiam D. Tho. asserit, quod dicitur hypostasis, vel substantia, secundum quod substare accidentibus: & dicit etiam esse ista nomina primae intentionis, licet hypostasis etiam accipiatur aliquando pro supposito, ut constat ex materia de Trinitate & Incarnatione. Nec dicitur res naturae quia sit proprietas entis naturalis: nec dicitur res naturae pro re constante ex natura secundum quod est principium motus & quietis, nec accipitur intrinsece, ut sit idem, quod res, quae est natura: sed loquimur de re naturae, pro ut significat aliquid subsistens in aliqua natura substantiali completa & uniuersali: & subsistens incommunicabiliter, solum videtur significare idem, quod suppositum pro materiali.

Ex hac conclusione inferitur, hæc nomina dicta solum reperiri in substantijs: nam nec in sus sapientium, nec impositio nominum concedit nobis copiam, ut posimus ea ad accidentia transferre. Sed contra est argumentum: nam dicimus hanc propositionem: Omnis albedo est intensa, ut vera sit debere verificari pro omni supposito albedinis, scilicet, pro hac & illa albedine. Respondetur, nomen, suppositum esse æquiuocum, & significare etiam id, pro quo terminus supponit, siue sit substantia, siue accidens.

4. Concl. Quarta conclusio: Prima substantia dicit secundam intentionem, secundum quam refertur ad omnia praedicata, quibus substare, siue sint accidentalia, siue substantialia. Et si dicas, contra nam D. Thom. quaest. 29. supra citata dicit hypostasis, siue substantiam esse nomina primae intentionis, responderetur, quod, D. Thom. loquitur, si consideremus nomen prima substan

tia, quantum ad suam primam impositionem: nam sic est nomen primae intentionis: iam vero translatum est hoc nomen ad significandam secundam intentionem primae substantiae in concreto. Conclusio satis patet ex dictis. Inferitur ex hac conclusione substantiam secundae intentionali acceptam & suppositum specie differre: quia suppositum dicitur quatenus naturae subiicitur: substantia vero prima quatenus subiicitur omnibus praedicatis, tam substantialibus, quam accidentalibus in existentia.

Ultima conclusio: Individuum, & particula re, & singulare etiam reperiuntur in accidentibus: dicitur enim individuum, quod est indiuisum in se, & singulare quod diuisum à quo liber alio, & particulare dicitur in ordine ad uniuersale, ita ut accipiat tanquam aliquid, quod non est commune multis: & in sua ratione non dicitur esse aliquid substantiale, vel accidentale. Ex his facile erit colligere, quo modo omnia inter se distinguantur: & solutio etiam argumenti patet.

De secunda substantia.

QVÆSTIO X.

Vtrum definitio secundae substantiae sit rectè assignata ab Aristotele.

Aristotel. tex. 1. sic definit secundam substantiam: Secundae substantiae dicuntur species, & genera, in quibus illae, quae principaliter substantiae dicuntur insunt. Contra hanc definitionem.

Est primum argumentum: Ratio speciei non aequat secundam substantiam, quia genus est secunda substantia, nec ratio generis quia species est secunda substantia: & non possunt ambae rationes esse de ratione substantiae secundae: quia ratio speciei & generis specie differunt, & ita non possunt ambae unam speciem constituere: duae enim relationes specie differentes unam relationem specie constituere nequeunt: male ergo dicit Aristotel. quod secundae substantiae sunt species, & genera.

Secundum argumentum: Ratio & essentia substantiae secundae est, quod sit secundum subiectum substans accidentibus ratione primae substantiae: sed hoc non est esse genus, nec speciem, ut constat ex eorum definitionibus: quia genus ad inferiora refertur, & species similiter & tamen secunda substantia refertur ad ea, quibus substare, quae non habent rationem inferioris, ut sic male ergo dicit, esse species & genera.

1. Argu.

2. Argu.

Tertium

28

Commentarij in Aristotelis Logicam.

3. Argu.

Tertiu argumentu. Species, & genera, sunt prima substantia: ergo non secunda. Antecedens probatur: Illud est prius, a quo non conuertitur subsistendi consequentia, ut patet in postprædi. cap. de priori: sed a genere & specie ad individua non valet consequentia, non enim valet, homo est: ergo Petrus est: ergo homo prius est Petro, & est substantia: ergo est prius substantia, quam Petrus: & ita non erit respectu illius secunda substantia. Et confirm. nam non valet, homo subst. accidentibus, ego Petrus subst.: & sic de alijs individuis: & valet e conuerso: ergo prius homo subst. accidentibus, quam Petrus: nam prius est, a quo non conuertitur subsistendi consequentia: ergo homo etiã in ratione subsistendi respectu Petri est prima substantia: male ergo dicit Aristotel. substantias secundas esse genera, & species. Et confirmatur secundo: nam homo magis subst., quam Petrus, & quodlibet individuum: ergo est magis substantia secundum quod substantia dicitur a substando. Antecedens probatur: nam homo subst. omnibus accidentibus, quibus subst. Petrus, & omnia alia individua: nam omnia prædicata quæ affirmantur de omnibus individuis, affirmantur de Petro, & Petrus solum subst. prædicatis suis: ergo homo magis subst. Si enim Petrus solum sit albus tantum subst. ab albedine, & si Franciscus sit currens solum subst. cursui: at verò homo erit albus & currens, quia quæ affirmantur de individuis affirmantur de specie, si non sint prædicata illi repugnantia. Et confirmatur tertio: nam homo prius habet essentiam, quam Petrus: ergo prius subst.: ergo prius est substantia: ergo non secundo: male ergo dicit Arist. esse secundam substantiam. Prima consequentia probatur: quia prius habet esse, nam esse consequitur essentiam, & substare consequitur esse: ergo.

4. Argu.

Quartu argumentum: illud primo subst. accidentibus, quod ponitur in eorum definitione, ut subiectum sustentationis: sed substantia non prima, sed ut distinguitur contra accidens, & ut ens per se est huiusmodi: ergo illud est quod primo subst. Sed hoc non conuenit secundæ substantiæ propter primam, sed e conuerso: nam, quia homo est substantia, Petrus est substantia: ergo prius species & genera subst., quam individua, & sic erunt primæ substantiæ. Maior prima huius argumenti probatur: nam accidens definitur in ordine ad substantiam, ut ad subiectum sustentationis, & quod substantia prima non sit quæ ponitur in definitione accidentis per se notum est. Et confirm. hoc argumen. nam genera & species non distinguntur ab individuis, nisi sola ratione: ergo Petrus erit secunda substantia, sicut est homo.

Questionis resolutio.

Respondetur rationem secundæ substantiæ in hoc consistere, quod sit secundum subiectum sustentans accidentia ex eo, quod prima substantia sustentat. Hanc autem rationem explicuit Arist. per rationem generis & speciei: nam genus & species necessario debet esse vniuersalia: & ita id quod est genus & species secundo substabit. Vnde optime explicuit rationem secundæ substantiæ per rationem generis & speciei, non tãquam per aliquid, quod sit de ratione secundæ substantiæ, sed tanquã per aliquid, quod est annexum cum intentione & ratione secundæ substantiæ. Sicut enim definitu exigit, ut res definita sit vniuersalis, tanquam conditionem, non tanquam rationem definiti: ita ratio secundæ substantiæ exigit, ut conditionem, & ut quid sibi connexum rationem generis & speciei, non ut aliquid intrinsecum rationem secundæ substantiæ formaliter. Et hæc conclusio satis aperta manet ex dictis in superioribus. Et nota rem quæ est secunda substantia & rem, quæ est prima, non esse duas res, neque realiter nec formaliter distinctas, sed differre solum penes includens & inclusu: quomodo vniuersale & particulare distinguuntur, scilicet, homo & Petrus. Et illa dicitur secunda substantia quæ in vniuersali concipitur. Prima vero dicitur, quæ est particularis substantia, de quibus omnibus superius diximus. Et ut melius hæc intelligantur, soluemus argumenta.

Argumentorum solutio.

Ad primum respondetur Aristote. explicuisse rationem secundæ substantiæ per rationem generis, & speciei, non ita, quod voluerit docere eandem esse rationem secundæ substantiæ, & generis & speciei, sed illa explicuit per intentiones, quæ necessario connectuntur cum ratione speciei. Et voluit dicere, illud quod est genus, esse secundam substantiam, & similiter illud, quod est species in linea substantiali primi prædicamenti.

Ad 1. arg.

Ad secundum respondetur, probare euidenter, non esse rationem generis & speciei formalem rationem secundæ substantiæ, non verò probare non esse quid connexum cum illa, ut uisum est.

Ad 2. arg.

Ad tertium respondetur, & quidem hoc argumentum est difficilimum in hac materia, quod aliqui ita dissoluunt. Caiet. hic dicit substantiam esse aliorum sustentatiuum, & ideo non egere sustentatiuo alio: alia illud esset principaliter sustentans. Ex quo sequitur duo in sua ratione includere. Primum est, sustentare alia, secundum non sustentari ab alio, & quanto aliquid magis ad hoc accesserit, perfectioni modo

Ad 3. arg.

do substantiæ rationem participabit: & quanto magis discesserit tanto minus habebit substantiæ rationem. Et quia individuum substantiæ utrumque maximè sibi vendicat, est perfectiori modo substantia, quam species & genera, & ideo dicitur prima substantia & species & genera secundæ. caret autem individuum substantiæ duplici subiecto, inhesionis, quia non est accidens, & subiecto prædicationis, in quo distinguitur ab vniuersali, quod vniuersale non reperitur in rerum natura, nisi in particulari, ut in parte subiectiua. Et hac ratione particularia dicuntur subiecta vniuersalium, in quo sunt. Et vniuersale in particulari dicitur esse. Et ita secundæ substantiæ & si careat primo subiecto non careat secundo. Et hac ratione individuum dicitur prima substantia, & genera secundæ, quia individuum substantiæ omni caret subiecto, non verò genera, & species. Vnde cū dicit argumentum, prius esse, a quo non conuertitur subsistendi consequentia, & ita secundæ substantiæ sunt prius primis, respondetur, quod non loquimur de priori isto modo: nam sic secundæ substantiæ sunt prius: sed loquimur de priori, quatenus dicit individuum substantiæ carere omni subiecto: quomodo primæ substantiæ sunt maximæ & primæ substantiæ. Secundo respondent aliqui, quod genera & species non sunt prius omni individuo, etiã vago, sed bene individuo determinato. Non enim est prius homo aliquo homine: quia si homo est, in aliquo homine est, & si aliquis homo est, homo est, & si homo subst. aliquis homo subst.: nec prius natura est vnum subst. aliis. Sed cum dicimus hominem esse prius particularibus hominibus, loquimur determinate: quia totum vniuersale potest saluari in omni parte sua subiectiua: & ita est prius qualibet parte determinata. Tertio respondetur, quod species prius subst. aliquo individuo determinato: quia homo modo prius est albu, quam Antichristus sit albus: non vero prius subst. omnibus, quia non reperitur homo substans præter omnes homines. Quarto respondetur, quod substare accidentibus conuenit Petro ratione sui ipsius, homini vero ratione conditionum individuorum singularium, & ita singularia dicuntur maximæ substantiæ. Si autem sumamus substantiam pro essentia, prius conuenit homini, quam Petro quo ad connexionem essentialem. Et per hoc patet ad primam confirmationem. Ad confirmationem secundam respondetur, quod magis subst. species, quam quodlibet individuum seorsum, quatenus est idem cum omnibus individuis, & illud habet etiam ratione omnium individuorum. Vnde non sequitur, quod sit magis substantia, sed quod se extendat ad plures primas substantias. Ad tertiam confirmationem respondetur ex dictis in hoc argumento.

Ad quartum argumentum respondetur, quod illud primo in exercitio est substantia (si substantia accipiat pro sustentante) quod est individuum. Si vero accipiat substantia pro ut ponitur in definitione accidentis, debet accipi substantia pro ente per se abstracto a completa & incompleta substantia: & sic nec est prima nec secunda, nec ponitur, ut subiectum sustentationis in definitione accidentis, sed ut in ordine, ad quod accidens habet rationem entis, quantum sequatur ex eo, quod est substantia, ut distinguitur contra accidens, quod possit sine complete siue incomplete sustentare accidentia.

Ad 4. arg.

QUESTIO XI.

Vtrum proprietates substantiæ sint recte ab Aristotele assignatæ.

Ex autem substantiæ proprietates Aristoteles assignat, ut melius substantiæ essentiam cognoscere valeamus. Prima est. Proprium est substantiæ non esse in subiecto. Dicit tamen Aristoteles hoc non solum substantiæ competere, nam differentia non sunt in subiecto, & non sunt substantia, quæ hic definitur ab Aristotele: quia, nec prima nec secunda. Sed est differentia substantiæ. Hæc proprietas satis probatur: nam prima substantia diffinitur hoc modo. Prima substantia est, quæ nec est in subiecto, nec de subiecto dicitur, sed est primum omnium subiectum. Secundæ etiam substantiæ in subiecto non sunt, & si dicantur de subiecto: nam homo & animal de quodam homine dicuntur, non tamen sunt in quodam homine: nã esse in subiecto accipitur hic, pro esse in subiecto inhe sue, ut supra in libro præcedenti diximus ex Aristotele: qui modus solum accidentibus conuenit. Et probo hoc de secundis substantijs: nam quæ in subiecto sunt, sicut accidens non prædicantur de subiecto nomine & ratione, nam album etsi sit nomen Petri, non tamen est diffinitio Petri diffinitio albi: sed secundæ substantiæ prædicantur de primis nomine & ratione, quia hoc nomen homo est nomen Petri, & diffinitio hominis est diffinitio Petri, ergo homo non est in Petro, sicut accidens in subiecto: ergo non esse in subiecto proprium est substantiæ. Est tamen homo in Petro, sicut species est in individuis, & vniuersale in particulari, ut scilicet, in re, in qua ratio specifica per conditiones individuantes determinatur. Hæc proprietas non est proprietatis quarto modo, quia conuenit etiam differentijs

Proprietates.

tij substantiabus: differentia enim ista, & secundum nomen & secundum rationem dicuntur, de primis substantijs, quod his, quae sunt in subiecto, id est inhaerent nunquam conuenit, ut dictum est.

2. Proprietatis.

Secunda substantiae proprietates est, quod proprium est substantiae, id est, secundae substantiae praedicari de primis uniuoce, probatur: Praedicari uniuoce, est praedicari nomine & ratione: sed secundae substantiae praedicantur de primis nomine & ratione: ergo uniuoce. Patet minor, quia Petrus habet hoc nomen, homo, & definitio hominis, quae est esse animal rationale, conuenit Petro. Et si dicas, quod album praedicatur de Petro & Paulo uniuoce, siquidem praedicatur praedicatione quinti praedicabilis, quae praedicabilitas necessario exigit uniuocem: responderetur, quod hic loquitur Aristoteles de uniuocis essentialiter, quae simpliciter sunt uniuocae: & ita nomine uniuocorum absolute intelliguntur ab Aristotele: uniuoca uero accidentalia sunt uniuoca cum addito, & hoc sufficit ad rationem praedicabilitatis. Sed de his superius. Haec autem proprietates conuenit etiam differentiis: unde non est proprietates substantiae praedicationalis quarto modo. Vide Caietanum in explicatione huius proprietatis, ubi aliqua notata digna aduertit.

3. Proprietatis.

Tertia proprietates substantiae. Proprium est, primae substantiae significare hoc aliquid, id est aliquid particulare in illo genere. Et si dicas, contra: nam termini significant, & res significantur: sed res sunt substantiae primae, & non termini: ergo non est proprium primae substantiae significare hoc aliquid: ad hoc responderetur, quod significare, accipitur hic passiuè, id est, significari, ut hoc aliquid. Ex eo enim quod est primum subiectum omnium ex necessitate debet significari, ut hoc aliquid, seu ex eo quod est primum subiectum habet ex parte obiecti fundamentum, ut conueniat ei relatio significati taliter, id est, ut hoc aliquid. Alij exponunt hanc proprietatem, quod conueniat nominibus primae substantiae & quod non detur ut proprietates substantiae: sed ut proprietates nominis primae substantiae. Et quia hoc conducit ad intelligendam naturam substantiae primae, assignatur inter proprietates substantiae: est enim proprietates substantiae secundum nomen: secundae autem substantiae proprium est significare quale quid, si autem sit sermo de nomine secundae substantiae sensus est, nomen secundae substantiae significare, quale quid, id est, substantia, quae est uniuersalis, & intelligitur de significare primo & per se. Nam hoc nomen homo secundario significat Petrum, ex eo quod Petrus est homo, & quia habet Petrus in se naturam humanam, ut suam essentiam quam in concreto significat homo. Si uero fiat sermo de rebus, proprium est secundae substantiae, ut significet, ut quale quid, id

est habent fundamentum, ex eo quod secundum substantia est, ut se possit significari.

Quarta proprietates substantiae est. Quod prima & secundae substantiae seu substantiae praedicationalis nihil est contrarium. Et si dicas, aqua contrariatur igni, ut dicitur in secundo de generatione, responderetur, quod aqua contrariatur igni per accidens ratione suarum qualitatum, puta caloris, & frigiditatis, humiditatis, & siccitatis, non uero per se contrariatur. Aristoteles autem loquitur de contrarietate per se & de contrarietate proprie dicta, quae est maxima distantia sub uno genere eorum, quae nata sunt ab eodem susceptibili, se expelle re continue, qualis est inter calidum & frigidum album & nigrum. Formae uero substantiales, non sunt contrariae, licet sint repugnantes, quia non inhaerent subiecto, nec continue se mutuo ab eodem subiecto expellunt. Sed de contrariis iterum redibit sermo. Non est autem proprium quarto modo, quia conuenit quantitatideterminat: nam bicubitum non est contrarium tricubito, quia aliquod subiectum potest habere tres cubitos & consequenter habet duos.

4. Proprietatis.

Quinta proprietates substantiae est. Non suscipere magis, & minus. Et non est sensus, quod una substantia sit magis substantia quam altera, nam prima substantia est magis substantia, quam secunda, sed sensus est, quod una substantia, non suscipit magis & minus, ut leo non dicitur cum magis & minus, non enim idem leo modo est magis leo, quam antea erat, nec unus leo est magis leo, quam alius leo. Itaque loquitur de illo, quod est substantia, & denominatur substantia. Non uero loquitur Aristoteles de prima & secunda substantia logicè ut habet rationem substans, vel modum substans, sed ut est ens per se in recta linea, nam in ratione sustentandi accidentia, iam diximus, quod prima substantia est magis substantia: quia pluribus accidentibus substans. Itaque leo uerbi gratia, non est magis substantia, id est non est magis ens per se, quam Petrus: quia genus supremum uniuoce praedicatur de homine & de Petro, alias non erunt in recta linea praedicationalis. Caeterum in ratione sustentandi accidentia, magis substantia est Petrus, quia pluribus substans, & substantia secunda substans quia prima substans, ut supra diximus. Et nota, quod hic accipitur suscipere magis & minus, non pro hoc, quod est esse magis vel minus perfectum: quia constat quod natura generica, est magis perfecta in una specie, puta in homine, quam in leone. Sed suscipere magis & minus accipitur, pro hoc quod est rem intendi & remitti, ita quod rem aliquam suscipere magis & minus nihil aliud sit, quam intendi, id est secundum suum proprium esse perficere seu augeri: remitti uero est minui seu minus perfectio.

5. Proprietatis.

perfectio acquirere. Et hoc & in pluribus rebus, & in eadem uerum debet habere, quod scilicet, ut res possit suscipere magis & minus, debet eadem numero posse & magis & minus perfecta esse in se ipsa: & eadem secundum speciem in pluribus debet posse esse magis, vel minus perfecta in suo esse. Hoc autem non potest competere substantiae, quia ex necessitate debet fieri per maiorem in subiecto radicationem substantia autem non est in subiecto. Ex hoc patet animam intellectuam, non suscipere magis & minus, licet una sit alia perfectior, nec elementa posse magis, & minus suscipere, quia non sunt accidentia, nec magis, nec minus possunt radicari in subiecto. Quantitas & iam non suscipit hoc modo magis & minus: unde haec non est proprietates quarto modo. Ita docet. D. Thom. 1. part. quaest. 93. artic. 3. ad. 3. ubi sic dicit: Ad. 3. dicendum quod cum dicitur quod substantia non suscipit magis & minus, non intelligitur, quod una species substantiae non sit perfectior quam alia, sed quod unum, & idem indiuiduum non participet suam speciem quandoque magis, quandoque minus. Nec etiam a diuersis indiuiduis participatur species substantiae secundum magis & minus. Haec D. Tho.

6. Proprietatis.

Sexta proprietates substantiae est. Quod cum unum numero sit, est susceptiuum contrariarum. Et nota in hac proprietate Aristotelem asserere eandem numero actionem non esse prauam, & studiosam. Itaque eadem numero substantia, ut Petrus, modo est alba, modo est nigra, modo calida, modo frigida. Et taliter haec contraria suscipit, ut per sui mutationem illa suscipiat. Est autem haec proprietates, adeo clara, ut soli substantiae competat semper & omni, ut patet ex inductione Aristotelis, & ideo proprietates est quarto modo. Et arguit Aristoteles contra se: Nam oratio non est substantia, & tamen est susceptiuum contrariarum: ergo non est proprietates quarto modo substantiae. Maior patet: nam haec oratio, Ioannes scribit, uera est: cessante uero ab scribendo erit falsa: uerum autem, & falsum contraria sunt: ergo alteri quam substantiae haec proprietates conuenit. Respondet primo, quod aliter oratio, aliter substantia suscipiunt contraria: nam substantia illa suscipit per sui mutationem intrinsecam: oratio uero, transit de uera in falsam, non quia ipsa mutetur, sed quia res signata mutatur. Quia enim cessat scribendi actio supra dicta oratio falsa manet, non quia in se mutetur. Et si dicas, contra: nam iam oratio accipit hoc accidens, quod est esse falsam, esse enim falsam orationem accidens est illius, & cum erat uera non habebat hoc accidens, cum autem sit falsa iam habet illud: ergo per sui mutationem transit de uera in falsam: & idem est dicendum, quando transit de falsa in uera, iam enim constat ex Summulis capite de propositione

esse falsam, accidens esse propositionis, & similiter esse ueram, esse uero ueram vel falsam essentiam propositionis esse, seu per haec explicari eius essentiam: Respondetur, quod illud accidens, quod oratio mentalis accipit, quando denominatur uera, & illud, quod accipit quando denominatur falsa, sunt accidentia relatiua, quia uerum dicit relationem conformitatis, seu commensurationis (& loquimur de ueritate propositionis mentalis ad ipsam rem significatam) & falsum dicit relationem difformitatis: nam ab eo, quod res est, vel non est propositio dicitur uera vel falsa: id est, a re significata, id est, a suo significato, non a re, quae est subiectum, nec a re, quae est praedicatum. Et non disputamus modo, an sit relatio transcendentalis, an praedicationalis, an utrumque. Unde constat non suscipere orationem proprie contraria per sui mutationem: & ita non conuenit illi proprietates haec. Si autem sit sermo de oratione uocali, illa relatio est quid rationis: & ita non suscipit contraria eadem numero oratio. Secundo arguitur contra eandem proprietatem: nam secundae substantiae non conuenit haec proprietates: ergo non est proprietates substantiae quarto modo. Antecedens patet, quia secunda substantia, non est una numero, sed est uel genus uel species. Respondetur, ex Caietano; quod sensus Aristotelis hic est, quod omnis substantia seruata ueritate numerali, siue in se, siue in suis indiuiduis est susceptiuum contrariarum. Petrus enim unus numero susceptiuus est contrariarum: homo similiter seruata ueritate in numerali, non sua, sed sui indiuidui etiam est susceptiuus contrariarum, nam ex eo quod Petrus est susceptiuus contrariarum, quod est unum numero, homo cuius indiuiduum est Petrus, est susceptiuus contrariarum. Secundo responderetur: ab aliquibus quod sicut substantia, cum dicitur a substans est analogum ad primam & secundam substantiam, ut uisum fuit supra ex Diuino Thom. in disputatis, ita & esse contrariarum susceptiuum, est proprietates quae analogice conuenit primae & secundae. Aristoteles autem explicuit hanc proprietatem in primo & principali analogo, ut transiret postmodum ad explanationem illius, in analogo minus principali. Itaque sensus Aristotelis est: proprium est primae substantiae, una numero cum sit suscipere contraria: sed hoc illi per se & ex se conuenit: sicut substans accidentibus. Secundae uero substantiae conuenit hoc ipsum, sed per aliud per primam substantiam. Unde primo & per se conuenit primae substantiae suscipere contraria sicut & suscipere accidentia secundae substantiae conuenit, per primam. Et ita Arist. explicauit proprietatem esse primae substantiae: quia illa per se & non per aliud suscipit contraria: & sic solum primae substantiae conuenit, suscipere uero contraria per aliud conuenit secundae substantiae.

stantia. Et hanc proprietatem non numeravit Aristoteles, sed reliquit illam ut manifestam ex prima proprietate. In comuni vero abstractendo ab hoc, quod est per se, vel per aliud suscipere contraria, proprium est substantiæ in communi suscipere contraria, quia ipsa sola esse per se habet. Hæc est aliquorum solutio. Quid autem ego sentiam de analogia substantiæ iam superius dixi. Tertio arguitur: nam quantitas eadem numero est susceptiva contrariorum: ergo. Probatur antecedens: quia eadem superficies secundum sui mutationem modo suscipit albedinem, post modum nigredinē, responderetur, quod quantitas est medium, quo substantia suscipit contraria. Proprium autem est substantiæ esse susceptibile contrariorum siue mediate, siue immediate, non enim quantitas movetur proprie de albo in nigrum sed substantia quanta. Et idem est dicendum de potentia susceptiva contrariorum. Sed est argumentum. Nam in Eucharistia, quantitas est susceptiva contrariorum: ergo, hæc proprietas non convenit soli, & omni substantiæ. Si dicas hæc proprietatem debere intelligi naturaliter, ita quod esse susceptiva contrariorum naturaliter loquendo, est proprietas quarto modo substantiæ, supernaturaliter vero, non inconuenit alteri posse competere: hæc solutio aliquibus placet, sed non mihi. Nam proprium quarto modo oritur ex rei essentia: ergo secundum quod est proprietas talis essentia, etiam per diuinam potentiam alteri conuenire nequit, quod non habeat talem essentiam: non enim esse intellectuum, per discursum, quod est hominis proprietas potest alteri, quam homini competere: sicut, nec essentia hominis alteri competere potest. Item, si alteri per diuinam potentiam potest competere hæc proprietas: ergo non est proprium quarto modo, nam proprium hoc modo est quod omni & soli, & semper conuenit, sed non conuenit soli: quia iam quantitati conuenit: ergo non est proprium quarto modo. Respondetur, quod in Eucharistia non manet substantia panis, & vini, nec existētia, sed manet quantitas: quæ si contraria suscipit, non ut principale subiectum contrariorum, sed suscipit ut minus principale subiectum ex natura sua in ordine ad substantiam. Quod si tunc per quantitatem substantia panis, & vini non suscipiāt illa contraria, hoc est quia fuerunt transubstantiata in corpus & sanguinem Christi: nam quantum erat ex parte quantitatis medium erat, ut substantia susciperet, & ipsa suscipit ut subiectum minus principale. Et ita hoc quod est contraria suscipere, ut magis principale subiectum, nunquam conuenit quantitati. Videatur quod de hac re in materia de Eucharistia solet disputari. Et si rursus arguas, contra eandem proprietatem: Nam Angeli sunt substantiæ & similiter cæli, & tamen non suscipiunt

contraria: ergo non est proprium quarto modo, responderetur, quod Angeli possunt suscipere contraria, nam susceperunt Angeli mali virtutem & vitium, scientiam, errorem saltem in ordine ad supernaturalia, odium & amorem &c. cæli vero possunt suscipere motus contrarios, saltem per diuinam potentiam, quod sufficit, ut sint susceptivi contrariorum.

QVÆSTIO XII.

Quid sint substantiæ proprietates, & quomodo à substantia distinguantur.

Est primum argumentum huiusmodi, proprietates etiam si sumatur proprietas vltima, quæ est proprietas quarto modo, nec sunt substantia, nec accidens, nec aliquid rationis: ergo nullo modo sunt ponenda. Cōsequētia est euidens, & antecedens probō. Primo: nam substantia esse non potest, quia vel est eadem substantia, quæ est prima substantia: & hoc non: quia hoc est essentia substantiæ: ergo non potest esse passio. Vel alia substantia distincta, & nec hoc, quia illa substantia rursus haberet passiones, & sic esset processus in infinitum. Nec potest dici, quod sit aliqua substantia incompleta, quia hoc non potest esse passio: quia passio debet consequi ad essentiam, quod non est intelligibile dici posse de substantia illa incompleta. Nec potest esse accidens, quia antequam substantia habeat huiusmodi accidens, intelligitur formaliter esse susceptivam contrariorum & non habere contrarium &c. ergo. Nec ens rationis esse potest, quia esse susceptivum contrariorum non potest esse ens rationis: non ergo sunt ponenda huiusmodi proprietates.

Secundum argumentum: Antequam intelligamus in substantia accidens aliquod seu præcise intellecto ente per se, substantia ipsa est susceptiva contrariorum est potest substare accidentibus, & non suscipit magis & minus: ergo impossibile est, quod proprietates substantiæ sint accidentia. Dices, quod sicut homo, ante intellectum, qui est accidens, est intellectuius radicaliter, sed non formaliter: est autem formaliter intellectuius per intellectum, qui est accidens: ita substantia intellecta, quatenus est ens per se præcise habet omnia illa radicaliter, formaliter verò habet eadem per accidentia super addita, quæ sunt proprietates. Sed contra quia potentiæ quæ sunt accidentia, non dantur nisi ad actus accidentales, qui sunt proprie actus: sed suscipere contraria & substare accidentibus

dentibus, & cætera, non sunt proprie actus: ergo potentiæ ad illas non sunt in eodem genere, & ita non erunt accidentia.

3. Argu.

Tertium argumentum: Dices quod passiones substantiæ se habent ad modum passionum entis: & ita ens per se quatenus importat ordinem ad contraria susceptibilia, est passio: est vero essentia quatenus est ens per se non dependens ab alio in esse. Sed contra: nam iste respectus, vel est realis, vel rationis: neutrum horum: ergo non est ponendus. Quod non rationis patet, nam esse susceptivum contrariorum per sui mutationem aliquid reale est: non enim est factum per intellectum: sed hoc est quod complet formaliter passionem substantiæ: ergo non est aliquid rationis. Nec respectus realis esse potest: quia vel distinguitur à substantia: & hoc non: quia esset accidens, vel substantia particularis, quod dici nequit, ut vidimus. Vel non distinguitur, & sic substantia esset relatiuum secundum dici, & respiciens in sua ratione aliquid extrinsecum: hoc non: ergo. Multa argumenta possunt hic multiplicari, desumpta ex illis, quæ fieri solent contrapassiones entis: sed remitto acutum logicum ad illa loca, ne eum fastidio afficiamus.

Hanc questionem non vidi pertractatam alicubi. Solū asserunt aliqui passiones substantiæ esse modos illius, nec vllū aliud verbum addunt. Ut igitur quid in hac parte sentiam explicem, sit:

Deciso questionis.

1. Concln.

Prima conclusio: Passio substantiæ quarto modo non est quid distinctum à substantia realiter, nec est accidens distinctum, nec substantia siue incompleta distincta, sed est quidam modus ipsius idè realiter cum substantia: sicut enim asserimus appetitum materie primæ ad alias formas non esse, quid distinctum realiter à materia primæ: sed esse modum quendam ipsius materie primæ, seu passionem ipsius non distinctam à substantia materie primæ. Ita de passionibus substantiæ dicendum est nam illud ens per se ex eo quod est tale intelligimus ipsum posse sustinere & sustinere accidentia contraria idè numero cum sit: & hoc modo nostro intelligendi cōsequitur ad primum conceptum, quo intelligimus substantiam esse ens per se. Et idem est proportionabiliter dicendum de reliquis passionibus. Et probatur conclusio: quod non sit accidens distinctum, à substantia proprietates eius quarto modo. Nam sustentabilitas accidentium contrariorum non est potentia ad actum accidentalem, qui vere sit in genere actus: ergo non est ponenda, ut quid distinctum à substantia, quod quidè sit accidens. Nam ut constat ex quarto libro in prædicabili de proprio solū actus & potentia sunt in eodem genere, quando actus habet veram rationem actus & potentia vere habet rationem potentia, quod in presenti constat non habere locum. Præterea, ante quam sit illa potentia susceptiva contrariorum, quæ tu dicis esse accidens intelligitur substantiam primam

posse suscipere contraria eo ipso, quod est ens per se subsistens: ergo frustra ponitur postea illa potentialitas accidentalis. Cōsequentiā probatur: quia ens per se & in suo esse ab alio non dependens, potest alia sustentare: sed habet primum ante illud accidens: ergo secundum. Dices, quod ante illud accidens est sustentatiuum radicaliter, quod est essentia substantiæ, non verò formaliter: nam illud habet per accidens tale super additum, sicut homo ante intellectum est intellectum radicaliter, formaliter verò non nisi per intellectum. Contra, nam ante tale accidens substantia est sustentatiua accidentium formaliter: ergo est sustentatiua accidentium contrariorum formaliter. Cōsequētia est euidens, & probatur antecedens: nam ante illud accidens iam sustentatiua est formaliter ipsius accidentis, quod tu ponis: ergo sustentatiua est formaliter accidentium. Antecedens probatur: quia illa potentia, si est accidens per se ipsam sustentat, alias si per aliud accidens sustentaret esset processus in infinitum. Prima illa cōsequentiā probatur: quia id quod sufficit formaliter ad sustentandum accidentia sufficit ad contraria sustentanda. Et hæc argumenta cōiungunt etiam de reliquis proprietatibus, non quarto modo. Quod vero non sit substantialis entitas superaddita, quæ realiter distinguatur probatur: nam nulla alia datur substantialis entitas, nisi natura, forma, & suppositivitas, seu personalitas, & totum compositum ex illis: sed illa entitas nulla harum est: ergo non est ponenda. Itè: quia substantia ex eo, quod est ens per se completum potest sustentare & suscipere contraria complete, & perfecte, sine alio super addito: frustra enim illa entitas adderetur. Est ergo passio substantiæ modus quidam ipsius substantiæ: nam ex eo quod substantia est ens per se habet istum modum ut possit contraria suscipere & reliquas alias proprietates: sicut materia prima ex eo quod est pura potentia appetit formas alias. Ita sustentabilitas contrariorum est formalis ratio constitutiua substantiæ proprietatis: seu est ipsa proprietas substantiæ: & illa sustentabilitas contrariorum est ipsius passio: sicut appetibilitas materie primæ est eius passio.

2. Concln.

Secunda conclusio. Satis probabiliter dicitur, quod hæc passio substantiæ quarto modo non distinguitur ab ipsa substantia, nisi sicut passiones entis distinguuntur ab ente solū ratione, de quo iam supra diximus. Nam sicut ens quatenus conformabile est intellectui, dicitur verum & quatenus dicit ordinem ad voluntatem, dicitur bonum: ita substantia seu ens per se, quatenus importat ordinem ad accidentia contraria dicitur susceptiva contrariorum. Nec est aliqua formalitas distincta etiam formaliter ab ipso ente per se, sed ens per se cum tali ordine, verum est quod iste ordo est realis, & non rationis, sicut in passionibus entis contingit. Ratio huius conclusionis, quæ mihi

urgens videtur, & est: quia substantia eo ipso, quod est ens per se, est susceptiva contrariorum, sine alia formalitate distincta super addita: non tamen sine alio respectu: hoc est, quod hoc ens per se susceptiuum est contrariorum. Sed alio conceptu concipitur ut ens per se, vel ut contrariorum susceptiuum: quia ut ens per se concipitur in ordine ad se, ut susceptiuum contrariorum, in ordine ad illud concipitur. Sed hæc prædicatio est vera, susceptiuum contrariorum est ens per se, & ut est susceptiuum contrariorum est ens per se. Non tamen eodem conceptu, quo concipitur, ut contrariorum susceptiuum concipitur ut ens per se: quia distinguuntur ratione ratiocinata: & iste respectus quem importat, ut susceptiuum contrariorum est realis. Et quoniam hæc in præcedenti libro tractauimus latius, ab his modo super sedemus. Vnde D. Thom. opusculo. 48. cap. 1. ita dicit. Substantia secundum quod est subiectum accidentium significatur per modum substantiæ: quia substantia dicitur à substantiâ. Secundum autem, quod à nullo priori dependet, cui innititur significatur ut ens per se. Et isti modi sunt id ipsum, quod substantia differetes sola ratione animæ concipiunt ipsa se cum diuersas habitudines. Quæ ratio non est ficta, sed accipitur à re: ita enim in re est. Nam & substantia substantat accidentibus, & nulli innititur: tamen ista non sunt duæ res distinctæ, sed distinctio sumitur à ratione. Ecce ubi D. Tho. habet nostras conclusiones, quod bene nota.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad argumentum in contrariis respondetur. Et ad primum dicitur, quod passionis substantiæ se habet ad modum passionis entis, & sunt aliquid reales: & non distinguuntur ab ente per se nisi ratione ratiocinata. Ad secundum argumentum, potius est pro nobis, & confirmat nostram conclusionem.

Ad 3. arg. Ad tertium patet. Nec est inconueniens, quod substantia sit relatiuum secundum dici, quia forma est relatiuum secundum dici, & natura similiter & ita totum ex illis compositum non inconuenit esse relatiuum secundum dici. Et idem etiam dicere de substantiis simplicibus non inconuenit: quia etiam si respectum accidentalem dicat ad accidentia, est ut quid perfecti ea & sustentata ea in esse, & datur illis esse, quod est maxime perfectionis, & arguit substantiæ perfectionem. Et hic nota, quod iste modus substantiæ, qui est sustentare accidentia, non inconuenit, quod analogice dicatur de prima & secunda substantia secundum aliquos sub illo modo, etiam si ens per se de illis dicatur uniuoce. Nam bene potest modus ipsius entis per se analogice dici, & non ens per se: ut patet in simili, quia ens uniuoce dicitur de bono, utili, honesto, & delectabili: & tamen bonum, quod est ens per se, analogice dicitur de bono, utili, honesto, & delectabili, ut patet ex Aristotele. 5. Ethicorum. Nam si bona ista sint accidentia pertinentia ad prædicamenta qualitatis, ut virtus, & dulcedo, & alia huiusmodi, certum est, quod ens di-

citur de illis uniuoce: & tamen bonum, quod includit ens de illis dicitur analogice: quia bonum, utile non est simpliciter bonum, sed participat rationem boni in ordine ad aliud, scilicet, in ordine ad respectum cuius est utile, & ita asserit D. Thom. 2. 2. q. 23.

Q V Æ S T I O XIII.

Vtrum Deus ponatur in prædicamento substantiæ, ubi hoc etiam de Christo inquiritur.

Idetur, quod sic. Nam ad hoc, quod aliqua constituitur in prædicamento sufficit, quod ex modo offendi, quæ habent intellecta concipiatur, ut genera, & species: sed hoc conuenit Deo ex modo offendi, quæ habet in intellectu: ergo Deus est in prædicamento. Maior patet: nam in opinione D. Thom. supra visum fuit Gabrielem esse uniuersalem, & tamen à parte rei non habet indiuiduum, nec potest habere: sed quia ex modo offendi, quem habet in intellectu, & ex modo quo concipitur, concipitur, ut quid uniuersale, & non, ut quid determinatum. Propterea, asserit D. Tho. esse uniuersalem & specie, & collocari in prædicamento ut quod uniuersale. Minor illa probatur: nam Deum concipimus nos per varios conceptus: quorum unus est determinatiuus alteri, & unus sumitur ut differentia propria ipsius Dei, & alius ut quid commune in Deo, nam concipimus Deum, ut uiuentem & postea aduenit conceptus ultimus, scilicet, uita intellectiua infinita, quo ipsum Deum concipimus, ut quid distinctum ab omnibus alijs: ergo. Et confirmatur hoc argumentum: nam tres relationes diuinæ personarum constitutiue concipiuntur à nobis primo sub ratione relationis in communi, & post modum sub ratione relationis diuinæ seu infinitæ: & postea intelligimus easdem proprijs distinctiuis paternitatem. i. sub propria ratione, & filiationem eisdem, & idem de spiratione: sed illud commune habet rationem generis & hoc proprium rationem differentie: ergo poterit sub hac ratione concepte collocari in prædicamento. Dices, quod Deus non potest esse in prædicamento: quia à parte rei non est fundamentum in Deo, quo Deus potest intelligi, ut quid potentiale & determinabile per alium conceptum actualem. Sed contra: nam licet à parte rei non sit fundamentum, sufficit, quod à me cognoscatur, ut quid determinabile ex parte mei intellectus, nam non est fundamentum in natura Gabrielis, ut concipiatur tanquam aliquid commune multis, sed hoc habet ex modo meo concipiendi: & tamen est uniuersale: ergo Deus erit in prædicamento, si à me concipitur, ut species, & ut quid constitus ex diuersis conceptibus determinatis: & non est necesse, quod concipiatur ut species.

Secundum argumentum. Hoc nomen Deus secundum D. Tho. 1. p. q. 13. ar. 9. est nomen commune: ergo

Decisio questionis.

ergo ex modo suæ significationis, significat plura: ergo qui impoluit hoc nomen ad significandum, concipit aliquid commune pluribus: natura ergo diuina ex modo concipiendi, & ex modo offendi, quæ habet in nostro intellectu commune est: alius hoc nomen Deus non esset commune. Tunc ultra: ergo concipitur, ut genus, vel species, quia omne commune completum non transcendens debet concipi, ut genus, vel species: ergo Deus ex modo concipiendi erit in prædicamento, nec fuit impostus ad significandum naturam diuinam, ut quid analogum. Nam D. Tho. hoc non asserit, sed solum, quando accipitur pro Deo secundum essentiam, & secundum participationem, ut patet ar. 10.

3. Arg. Tertium argumentum, Deus est obiectum Theologie: sed scientiæ obiectum debet esse quid commune: ergo Deus, ut à nobis cognoscitur quid commune est, & consequenter determinabilis per singularia: ergo ut à nobis cognoscitur poterit cognosci etiam ut determinabilis specificè, vel indiuidualiter, & sic erit genus vel species, ergo in prædicamento. Dices Deum posse cognosci, ut quid commune, & non posse cognosci, ut genus, vel species. Contra, ita intrinsecum est Deo esse singulare, sicut esse actu purum: quia de sua ratione & essentia est singularitas, & ita repugnat esse plures Deos, & nihilominus cognoscitur in uniuersalibus: ergo etiam si sit actus purus poterit cognosci ex parte nostra ad modum rei compositæ ex genere & differentia, & ita ad modum speciei: & erit hac ratione in prædicamento. Quia si est uniuersalis ex eo quod cognoscitur ad modum rei uniuersalis, quare non erit genus ex eo quod cognoscitur ad modum generis, quod si est genus vel species erit in prædicamento.

4. Arg. Quartum argumentum: A diuina substantia potest abstrahi aliqua ratio finita & limitata: ergo ista constituetur in genere, ut genus, vel species, vel indiuiduum. Probatur antecedens: quia idea hominis in Deo non est idea equi, ergo est finita & limitata ratio. Et confirmatur: nam D. Augustinus sermone tertio, in octauam Epiphaniæ docet, quod decem categoriæ, quæ latine prædicamenta dicuntur de Deo in diuinis literis quædam proprie, ut substantia & relatio, quædam uero secundum metaphoram, & tropum, ut habitus & dispositio, &c. dicuntur. Et confirmatur, quia linea infinita, si daretur poneretur in prædicamento & gratia Christi ponitur in prædicamento: ergo etiam substantia infinita quia esse infinitum, non tollit rationem respondendi in prædicamento. Fuit nominalium opinio Deum esse in prædicamento. Primus hæc opinionem indicauit probabilem Oham in 1. dist. 8. q. 1. quæ ut uerâ fuit sequutus Grego. in 1. dist. 3. q. 3. Gabriel ibidem q. 5. Holcot q. 6. & Maior q. 1. Marsilius in primo q. 12. artic. 2. qui male de hac re loquitur: & istam opinionem aliqui nostri temporis, ut sibi uidentur acute sunt sequuti.

Conclusio. Prima conclusio: Deus non ponitur in prædicamento aliquo, ex his, quæ Aristoteles numerauit, nec potest inueniri aliqua alia ordinato prædicamentalis, ubi constituitur. Hanc rationem demonstrat D. Tho. contra gentes ca. 25. & oppositam opinionem periculosa iudico. Probatur conclusio. Si Deus esset in prædicamento, deberet esse vel sicut indiuiduum alicuius speciei, vel generis, vel sicut genus, vel species (loquimur enim de illo quod est in genere directe) sed isto modo non potest Deus esse in genere ullo: ergo non constituetur in prædicamento. Quod non possit esse Deus ut genus probatur: quia genus seu natura generica (& loquimur modo de genere pro substrato) dicitur naturam non ultimo actuata: & determinata formaliter, sed dicitur aliquid determinabile per varias rerum differentias, sed Deus isto modo non potest esse determinabilis: ergo Deus non est genus. Maior patet in animali, & reliquis generibus. Sed minor probatur: nam illud, quod isto modo est determinabile est in potentia ad huiusmodi determinationem: sed Deus non potest esse in potentia, quia est purus actus: ergo nec potest esse determinabilis: ergo nec genus. Secundo. Id quod est determinabile per differentias, non habet esse existentiam usque dum sit per differentiam actuatum, ut patet: nam animal non existit sine differentijs: ergo Deus non haberet existentiam, nisi determinaretur per differentias: hoc autem est impossibile: ergo illud ex quo sequitur. Probatur minor: quia Deus est solum esse existentia: ergo non expectat differentias aliquas ut habeat illud. Vide alias duas rationes ad hoc propositum primo contra gentes capit. 14.

Præterea probatur conclusio, quod Deus non sit in genere ut species. Nam quod hoc modo est in genere ex necessitate debet esse compositum ex genere & differentia: sed Deus non potest esse compositum ex genere & differentia: ergo non est in genere ut species. Maior patet: nam omnis species habet genus commune alijs speciebus: & præterea, differentiam propriam qua ab alijs discernitur speciebus. Minor probatur: genus est extra essentiam differentiarum, ut asserit Aristoteles 3. metaphysicæ text. 10. sed nihil potest dari in Deo, quod non includat essentiam diuinam: ergo nihil potest esse assignari in Deo, quod sit differentia, & consequenter, quod sit genus: quia genus non est sine differentia. Minor probatur. Omnis conceptus, obiectiuus, & omne quod est in Deo est Deus, ergo iste conceptus, nullo modo poterit habere rationem differentie. Probatur antecedens: quia nihil in Deo est præter Deum. Et consequentia prima probatur: quia Deus naturam diuinam includit, & omnem perfectionem & modum diuinum: ergo nihil erit in Deo, quod possit

possit habere rationē generis & differentie: nō ergo erit vt species in prædicamento. Præterea, in omni prædicamento species cōstitutur, quæ sunt distinctæ à suo esse formaliter saltim: sed essentia diuina nō hoc modo distinguitur: ergo. Probatur minor: quia est suū esse. Sed maior probatur: nā alias vel res semper existerent, quod est absurdū: vel res nō poneretur in prædicamento dū nō existunt: quia illæ rerū essentia nō distinguitur ab esse: hoc autē patet esse falsum: nā quidditates specierū nō existentū collocātur in prædicamentis. Vide alias rationes in D. Tho. 1. contra gentes cap. 2. 5. & de ente & essentia cap. 6. Quod nec etiā De⁹ sit in genere vt indiuiduū speciei cuius, probatur. Nā si sit solum indiuiduū generis ad latus debet collocari, vt quid imperfectū, sicut de embrione dicitur, quod Deo nequit cōpetere infinite perfectō. Præterea probatur nā si est indiuiduū speciei perfectū debet habere naturā cōpositam ex genere & differentia, sed Deus hanc naturā non habet: ergo hoc modo nō est in genere. Maior patet: nam quia Petrus est in prædicamento hoc modo habet naturā humanā, quæ ex genere & differentia cōponitur. Minor ex dictis patet. Præterea, indiuiduū habet cōditiones indiuiduātes, quæ nō sunt de essentia speciei, vel saltim cōceptus illius, sed id, per quod Deus, est hic De⁹ est de essentia illius: quia nullū accidens nec aliquid præter Deū est in Deo: ergo. Præterea probatur cōclusio ad huc cōtra oppositū opinātes, qui asserūt, quod vt Deus sit in prædicamento nō est necesse quod cōponatur à parte rei ex actu & potentia, sed quod intelligatur à nobis ad modū speciei ac si esset cōpositus ex genere & differentia. Contra, nā esse genus, vel differentia, vel speciem ex necessitate præsupponit fundamentū aliquod in re: sed hoc fundamentū non est in Deo: ergo nō potest esse in prædicamento, nec cōcipi vt genus vel species, quāuis cognoscatur per species rerū, quæ sunt genera vel species. Maior est demonstrata, quia nō possum ego pro libito meo tribuere rationē generis vel speciei cuiusque rei: nā non potest homo esse genus, nec Petrus potest esse species: quia non habent fundamenta requisita, vt tribuātur illis hæ intentiones & sint genera: ergo. Minor probatur: quia ex necessitate id quod est genus debet esse natura cōtrahibilis per differentias, & sic debet habere potentialitatem, & id quod est species debet esse ex genere & differentia cōstans, quā obrē erit quid cōpositū ex actu & potentia, seu ex gradu determinabili, & gradu determinate, quod Deo actu purissimo nō potest competere. Vide de natura generis per totū, & de ente & essentia. Præterea probatur cōclusio: nā sequitur quod detur aliquid simplicius Deo: hoc autem est

falsum: ergo. Probatur sequela, quia si Deus ponitur in prædicamento substantia vt aliquid compositū ex genere & differentia: ergo generalissimū est simplicius, quia nullo modo est ita compositū. Itē ens esset simplicius, quia nullo modo est ita compositū, & ita aliqua ratione essent Deo perfectiora, quod est contra lumen naturæ: & ita capite firmiter de summa de Trinitate Deus dicitur omnino simplex: ergo nullo modo compositus.

Secunda conclusio: Deus nō ponitur reductiue in aliquo prædicamento. Hæc conclusio sicut præcedens est luminis Ecclesiæ D. Tho. 1. p. q. 3. art. 5. Probatur hæc cōclusio: nā in aliquo genere per reductionē sunt aliqua dupliciter vno modo, vt principia illius generis, vel rerum illius generis alio modo, vt priuationes rerū generis illius, sicut materia reducitur ad genus substantia, vnitas ad prædicamentū quantitatis, & cæcitas, & in vniuersum omnis priuatio reducitur ad genus sui habitus: sed neutro horū modorū Deus est in prædicamento: ergo nec reductiue Deus est in prædicamento. Maior clara est, & minor probatur: quia hoc modo poni in prædicamento demonstrat imperfectionē maximā in re tali, quia nō habet esse completū: sed Deus est perfectissimus in suo esse præ habens omnium rerū perfectiones, vt et se subsistens & fontale rerū principium: ergo. Præterea Deus nō potest collocari in prædicamento, vt priuatio, vt de se patet: quia Deus est ens reale, & priuatio est ens rationis. Item, quia Deus nō est ens priuatiuū, sed positiuū, quia infinite perfectus: ergo hæc ratione reduci nō potest ad prædicamentū. Quinimo nō potest Deus habere priuationē sibi oppositā ad quæ, nisi secundū nomē præcise, quia summū malū nō opponitur summo bono, nisi secundū vocē: nō enim datur summū malū, quia omne malū debet esse in bono, & summū malū si datur, priuaretur omni ratione boni, & sic nulli esset: ergo. Præterea, quod ponitur reductiue in prædicamento est principium constitutivum prædicamentale, saltim metaphysice, excludimus iā priuationes: sed Deus nullius rei potest esse principium cōponens, seu pars: ergo. Præterea ens, nō reducitur ad aliquod prædicamentū, quia dicit conceptū repertū in omni prædicamento: ergo Deus nō reducitur ad aliquod prædicamentū, quia habet perfectiones omnium prædicamentorū sine imperfectione: & est omnium prædicamentorū principium essentiū & finale. Sed contra est argumentū: nā D. Tho. in 1. dist. 8. q. 4. art. 2. ad. 3. & de potentia q. 7. art. 3. ad vltimū concedit angelicus Doctor, Deū esse in prædicamento substantia reductiue: ergo, & est sibi contrarius, & conclusio nostra est falsa, respondet Caiet. vbi supra in prædicamento esse posse aliquid dupliciter. Vno modo vt principium contentum in illo genere, & sic

2. Concl.

3. Concl.

sic negatur prima parte esse Deū in genere reductiue. Alio modo vt principium continens ipsum genus, & hoc modo Deus est quodammodo in omnibus generibus, quia cōtinet omnia genera. Sed ad hoc requiritur infinita perfectio: nam omnia in se cōtinere arguit infinitā perfectionē, & esse causam cōseruantē omnia, etiā requirit virtutē infinitā. Et isto modo in primo & in disputatis asserit D. Tho. Deū cōtineri in genere reductiue: quia ad Deū reducuntur omnia prædicamenta, vt ad principium cōtinent. Et si velis dicere, mutasse D. Tho. sententiā, recte dices perfectō: nā reduci ad aliquod prædicamentū Deo nequit cōpetere, nec minus ad omnia, quia videtur quod in re quæ reducitur, ponatur aliqua dependētia à prædicamento, seu quod illud respiciat, vt magis principale. Nā si vt minus principale respicit iā non reducitur ad prædicamentū, sed e cōuerso cōtingit res, quæ imperfectū & minus principale reducitur ad magis perfectū, & magis principale. Tertio respondetur, quod in primo D. Tho. nō dicit Deū reduci ad prædicamentū substantia, sed esse in prædicamento, vt mensurā ipsius, id est, Deū esse prædicamenti substantia mensurā. Hoc autē nec dicit imperfectionē, nec est contra supra determinata, in de potentia dicit, Deū esse in genere substantia per reductionē, non vero dicit quod sit per reductionē Dei ad prædicamentū substantia, sed per reductionē. Et explicatur optimè secundū Caiet. per reductionē ipsius prædicamenti ad eū, vt ad trāsurā ipsius prædicamenti: & hoc nō est imperfectio.

Tertia cōclusio, si darentur entia infinita secundū quātitatem, illa essent in prædicamento quātitatis. Patet quia habent essentia limitata & finita cōstantem ex genere & differentia: ergo. Et hæc ratione gratia Christi, à fortiori omnes alia gratia & charitas similiter sunt in prædicamento qualitatis. Probatur, quia sua essentia est finita cōstans ex genere & differentia, quæ cōstituit essentia taliter qualificatā subiecti. Item suū esse distinguitur ab eorū essentia ex genere & differentia cōstante: ergo & maximè, vt asserit D. Tho. 2. 2. q. 2. 3. art. 3. ad 3. & 1. 2. q. 10. art. 2. ad. 2. quod accidens omne secundum suū esse, est imperfectius substantia: sed substantia creata est in prædicamento, ergo & accidens creatū, nisi excludatur à prædicamento, vel quia sit transcendens vel pars, &c. sed gratia & charitas Christi, & qualibet alia sunt accidentia creata: ergo sunt in prædicamento: & in nullo alio nisi qualitatis: ergo. Et idem est dicendū de alijs qualitibus super naturalibus, vt de lumine gloriæ. Sed de hoc rursus in prædicamento qualitatis redibit sermo.

Dissoluntur argumenta.

Ad primū responderetur negando minorē: Et ad probationem dicitur, nūquam nos

concipere Deum per cōceptū generis, & speciei, quinimo implicat, ita concipere illū: quia cōceptus generis præsupponit in re potentialitatem & determinabilitatem, quæ Deo nequit cōpetere: nō enim possumus nos concipere rationale, vt genus, quia nō est à parte rei fundamentū huius cōceptus generici. Et licet naturā diuinam per varios cōceptus propter suā infinitatem explicemus, neuter illorū cōceptū obiectiuorū se habet, vt determinabilis ab alio, quia vterque cōceptus obiectiuus est Deus & infinite perfectus: & ita nō potest recipere determinationem, nec est aliquis cōceptus in Deo qui intelligatur à nobis vt determinans alium tanquā magis actualis: & omnis cōceptus includit aliū, quia includit diuinitatem, quæ omnem perfectionem Dei includit. Illam enim simpliciter essentia, & infinitatem ex debilitate nostri intellectus nō possumus vnicuique cōceptu concipere, & varijs oportet cognosci conceptibus, neuter tamē est determinatiuus alterius, etiā ex nostro modo concipiendi fundamento in re, quia omnis est infinitus. Et ad argumenta de Gabriele iam supra dictū est, quod habet fundamentum maximum in re conceptū quo natura Gabrielis cognoscitur, quia natura illa composita est ex genere & differentia: & ita est specis, consequenter potest concipi sine conditionibus indiuiduantibus, vel sine indiuiduatione. Et ita vt obiecta est intellectui prædicabilis est de pluribus, quia in isto conceptu nō includitur singularitas Gabrielis. & maxime quia, vt supra diximus principium indiuiduū non est de essentia speciei Gabrielis, licet fiat singularitas à forma. Vel vt melius loquamur, licet proueniat à forma Gabrielis, quia illa forma primo & per se dat esse specificum, seu habet illud, & secundario dat esse indiuiduale. Et per hoc patet ad cōfirmationē. Relatio enim in cōmuni respectu relationis diuinæ, & creaturæ est analogū: & ita nō potest esse species relatio diuina. Similiter nō potest esse species: quia nō est cōpositio ex conceptu determinabili & determinante, nec genus eadem ratione, quia non est quid determinabile.

Ad secundū argumentū respondendo, prima solutio se offert, quod hoc nomē Deus, & si sit cōmune, quia natura diuina fuit cōcepta, ac si esse posset cōmune, quod sufficit, vt nomē sit cōmune, non sequitur quod Deus sit in prædicamento, nam etiam hoc nomen ens est cōmune: & tamē ens nō est in prædicamento. Itaque cōmunitas illius nominis prouenit ex eo, quod voluerunt homines vt significaret Deū ac si Deus esset aliquid cōmune, licet reuera nō sit cōmune. Secūdo respondet D. Tho. 1. p. q. 13. art. 9. in corpore, quod hoc nomen Deus non est cōmunicabile secundū rem: hoc est, nō significat aliquid quod sit verè cōmune & de multis

Ad 2. arg.

multis prædicabile: sed solū est cōmunicabile & cōmune secundū opinionē: quia impositū fuit ad significandū naturā diuinā, quam homines existimabant esse cōmunicabilem. Et ad ducit exemplū de sole, qui esset cōmunicabilis secundū opinionē eorū, qui cēsuerunt plures esse soles. Vnde dicit D. Tho. in solutione ad secundū, quod Deus secundū rē, nec est vniuersalis nec particularis: vnde nō potest esse in prædicamento. Cū verō dicit D. Tho. quod nō est particularis sumit particulare, prout est id, quod stat sub vniuersali, seu prout est correlatiuum, seu potest fundare correlationē ad vniuersale: nō tamen vult negare, quod Deus nō sit vnus Deus indiuisibilis. Vide tertiā solutionē per Magistrū Bañes. 1. p. q. 3. art. 5.

Ad 3. arg. Ad tertiū argumentū respondetur, quod obiectū Theologiæ est hic Deus: & bene potest esse obiectū Theologiæ & sciētiae aliquid singulare si sit incorruptibile, nā singularitas nō repugnat scientiæ, nisi ratione mutabilitatis. Cū ergo singulare est immutabile bene potest esse obiectū sciētiae, & in patria beati erūt sapientes, & habebunt scientiā de Deo singularissime intellectu.

Ad 4. arg. Ad quartū respondetur, quod hominis idea pro respectu quē dicit ad hominē est aliquid limitatū, quia est ens rationis terminatū ad hominē, & nō ad aliquid aliud, sed secundū quod dicit essentiā diuinā esse aliquid infinitum, & ilimitatū: & ita nō est in genere. Ad confirmationē respondetur, quod quando dicit Aug. duo prædicamenta in Deo reperiri formaliter vult dicere Deum esse formaliter substantiam & relationē non metaphorice. Non vero dicit esse in prædicamento substantiæ & relationis: non est verō quantum & qualis nisi metaphorice. Ad secundam confirmationem iā patet ex dictis in conclusionibus. Et ista sufficiāt de Deo.

Vtrū Christus sit in prædicamento. De Christo verō domino vt dicamus an cōstituitur in prædicamento, aduertendū est, quod reponitur in prædicamento, secundū formā. Itaque ratio formalis reponendi in prædicamento est essentiareī, & forma metaphysica, & quia Christus Dominus habet nobiscū naturam, humanā, eiusdem speciei, ideo sicut Petrus ponitur in prædicamento substantiæ: ita ponitur Christus. Nec valet argumentū, Christus ponitur in prædicamento, Christus est Deus, ergo Deus ponitur. Negatur consequētia, nam variatur appellatio. Ponitur in prædicamento est proprietas logicalis, & secūda intentio, & appellat supra Christū ratione humanæ naturæ. Et est sensus, quod Christus quatenus est homo ponitur in prædicamento: ergo Deus ponitur, sit sensus, quod ponatur ratione deitatis, verū est, quod ponitur Deus in prædicamento, quatenus sustentat humanitatē, quæ est ratio quare Deus reponatur in prædicamento, nam

suppositū humanæ naturæ ponitur quatenus indutū natura humana. Et ita nō absolute illud suppositū ponitur, sed quatenus est homo. Optime cōfirmat hanc doctrinā sapientissimus Magister Bañes vbi supra. Et si fiat argumentū. Nā quidquid affirmatur de Christo propter cōmunicationē idiomatū affirmatur de Deo, sed de Christo affirmatur, quod ponatur in prædicamento: ergo & de Deo, respondetur, quod illud debet intelligi, nisi varietur appellatio. Secūdū argumentū: Christus nō est creatura, ergo nō ponitur in prædicamento. Consequētia patet: nā omne quod ponitur in prædicamento quid creatū debet esse. Antecedens patet: nā hæc propositio ita debet verificari, Christus est creatura, ergo hoc demonstrādo suppositū diuinū, est creatura, quod est falsum. Respondetur, quod sufficit vt Christus ponatur in prædicamento, quod habeat & dicat veluti de formalī naturā creatā: & cum dicat hoc modo humanitatē erit in prædicamento substantiæ, licet habens humanitatē per se, & solitarie sumptū nō sit in prædicamento. Tertiū argumentū. Hæc propositio nō cōceditur: Christus est creatura, quia dicit imperfectionē in Deo: sed hec etiā Christus ponitur in prædicamento dicit imperfectionē in Deo: ergo non est cōcedenda. Respondetur, quod illa propositio ideo nō cōceditur, quia ponit imperfectionē in supposito, quod, scilicet, habuerit esse post non esse quod est falsum cū suppositū diuinū habuerit esse per generationem æternam. Cæterum hæc, Christus ponitur in prædicamento, non ponit imperfectionem in supposito diuino, sed denotat humanitatem, quæ est ratio reponendi in prædicamento compositam esse ex genere & differentia & non habere omnē imperfectionem. Quarto Christus nō est homo vniuersaliter nobiscū: ergo, nō ponitur in prædicamento. Probatur antecedens, nā de ratione Christi est, quod sit Deus, nō autē de ratione aliorū hominū: ergo nō sunt eiusdem rationis. Respondetur, quod de ratione Christi est animal rationale, quod satis est, vt dicatur homo vniuersaliter nobiscū qui vt homines, sumus animalia rationalia. Quod verō Christus sit Deus nō mutat rationē specificā, sicut Petrus in quātū hic homo distinctas condiciones à Paulo habet: & hoc nō tollit quod sint eiusdem speciei. Quintū argumentū: Christus est in prædicamento: ergo sequitur hæc, quod Christus sit homo. Tūc ultra: ergo animal, ergo viuēs, ergo corpus, ergo substantia creata. Probatur ista vltima consequētia: quia genus generalissimū est substantia finita: ergo substantia creata. Respondetur ad istas duas vltimas consequēntias, quod vt Christus sit in prædicamento sufficit habere substantiam creatam sibi vnitā, & substantiam finitam sibi vnitā, cuius modi est humanitas, quæ est ratio, vt ponatur in prædicamento.

QVÆSTIO XIII.
Quomodo, & secundum quam rationem constituatur prædicamentū substantiæ.

Quæritur in præsentī, an prædicamentū substantiæ constituatur secundum rationē entis per se, an secundum rationē substādi. Et ratio dubitandi est, nā Aristoteles hic agit de prædicamento substantiæ, seu de substantiā, quæ ponitur in prædicamento, & agit de illa secundum rationem substādi accidentibus: ergo ratio constitutiua in substantiā prædicamēti est substare. Et si dicas, quod non est hæc ratio, secundum quam constituitur in prædicamento, sed ratio entis per se completi, inquiri, quomodo Aristoteles agit de illa sub ratione substādi, & non sub ratione entis per se. Ad hanc quæstionem, quomodo prædicamentum substantiæ sit constituendū, satis patet ex arbore prædicamēntali, quæ communiter circū fertur. Videatur D. Tho. opusculo. 48. & Magister Soto in logica. Quo supposito sit primā cōclusio.

Decisio quæstionis.

1. Concl.

Prima conclusio. Ratio, secundum quā, constituitur substantiā prædicamēntalis est ratio entis per se completi, & perfecti. Hæc cōclusio est D. Tho. loco supra citato, & de natura generis cap. 10. & probatur à definitione substantiæ. Nā substantia, vt distinguitur cōtra accidēs est ens per se, & vt distinguitur cōtra substantiā incompletā, est ens per se completū, & vt sic omni alio circūscripto ponitur in prædicamento substantiæ: ergo habet rationē constitutiua illius, & nō habet aliam, nisi entis per se completi: ergo hæc est eius ratio. Præterea ratio entis per se est, quæ primo diuiditur, & determinatur per differentias inferiores: ergo illa est constitutiua huius prædicamēti. Cōsequens est euidēs & probatur antecedēs. Nam ens per se completū, quod est generalissimū, aliud est corporeū, aliud incorporeū: ergo & ita similiter sit diuisio vsq; ad vlt.

2. Concln.

Secūda conclusio. Hæc ratio entis per se, seu substantiæ, est quid positivū & reale. Probatur. Impossibile est, quod entis per se & illius ratio constitutiua sit ens rationis: sed negatio est ens rationis: ergo negatio nō est ratio constitutiua substantiæ, vt est generalissimū. Probatur maior: quia cū ens rationis sit ignobilissimū non esset substantia perfectior omnibus entibus reallibus, quæ nō sunt substantiæ, nā inter hæc fit cōparatio: ratio enim imperfectissimā nō potest esse perfectissimū tribuere. Præterea probat cōclu. Omnis negatio præsupponit aliquod ens reale, in quo fundetur, & est posterior illo: ergo & negatio nō essendi in alio, quā dicūt ali

qui cōstituere substantiā: sed illud aliud ens, quod præsupponitur, est ens per se & substantia: ergo illa negatio nō cōstituit substantiā, sed supponit cōstitutā. Probo maiore, quia est ens rationis. Nā non esse in alio nō potest per se intelligi, nisi intelligatur aliquid prius cui cōueniat nō esse in alio, & maxime, quia hæc negatio, vt lib. 2. patuit relatio quædā est: ergo præsupponit fundamentū & subiectū. Minor prima probatur: quia cū dicimus, quod substantia est ens, nō in alio: illud ens, non in alio, vel est ens per se existens: & sic iā erit substantia: vnde per talē negationem nō constituetur in ratione substantiæ. Vel est ens in alio & isto modo liquet nō posse cōstitui vllō pacto in ratione substantiæ accidenti, enim repugnat esse substantiā, vel est ens abstrahēs. Et nec hoc dici potest, quia ens illud per aliquid rationis non potest determinari ad esse ens per se & sustentatiū accidentiū, hoc enim requirit aliquā perfectionē reālē in subiecto. Præterea illud ens rationis nō habet esse nisi per operationē intellectus (& loquor de esse formalī) sed seclusa operatione intellectus Petrus est per se existens, & sustentatiū est accidentiū: ergo habet iam suā rationē constitutiua: ergo illa ratio est aliquid reale. Præterea: impossibile est aliquā essentiā cōstare ex ente reali, & rationis: ergo nec essentiā substantiæ. Cōsequētia est euidēs, & probatur antecedēs, quia nō esset vna essentia cū cōstet ex rebus diuersis: prædicamentorū, quæ impossibile est vnā constituerē essentiā, maxime vt aliquid formaliter cōcurrentes ad cōstitutionē rei, & quia vel illa essentia est realis, & hoc nō, nec rationis eadē ratione. Est autē inconueniēs, quod sit vna essentia in particulari, & nō sit realis, vel rationis. Et de hoc plura diximus libro præcedēti, cū de passionibus entis ageremus. Bene verū est, quod hæc rationē substantiæ nō possumus bene explicare, nisi per ordinē ad negationē nō essendi in alio. Itaque illud ens quod ex natura sua, est aptū esse per se est substantia. Et hæc rationē explicamus per hoc, quod nō est in alio. Nō esse tamē in alio nō est eius ratio constitutiua, sed quædā negatio, quā vere affirmamus de substantiā, ex hoc quod ens est per se. Et ista ratio constitutiua substantiæ positiva, est quidā modus specialis cōueniēs omni substantiæ cōpletæ determinatiuus entis ad esse huius prædicamēti. E nota ex D. Tho. opusculo 48. c. 2. quod cū dicimus substantiā esse ens per se, ly, per se, dupliciter potest accipi. Vno modo, vt distinguitur cōtra per accidēs sicut dicimus hominē esse animal per se: esse autē aibū per accidēs, id est, accidētialiter. Alio modo accipitur esse per se, vt distinguitur cōtra esse in alio, & isto modo solū substantiæ cōuenit esse per se. Et iste est modus proprius eius. Ex quo sequitur, quod substantia sit ens per se existēs: quia sibi cōuenit existere, alijs vero accidentibus cōuenit existere per eā, sicut

ignis per se est calidus, quia alijs conuenit esse calida per eum. Itaque essentia generis supremi est esse ens per se completum aptum existere per se cuius quidditas distincta est ab esse existentiae. Vide etiam D. Tho. de natura generis opusculo. 43. cap. 4. vbi hanc conclusionem nostram asserit. Et pro questione praecedenti videbis eius optimam doctrinam.

Sed contra istam conclusionem arguit Soncinas 5. metaphysicæ. quæst. 14. vbi tenet, quod, ly per se in definitione substantiæ significat negationem: & tantum valet dicere ens per se sicut dicere, ens non in alio. Et pro hac suam sententiam, hoc argumento: substantia aliquid addit supra ens, non posituum: ergo negationem: ergo hæc est eius ratio constitutiuæ. Antecedens patet, quia dicere, ens est substantia, non est negatio. Consequentia etiam patet: quia inter posituum, & negatiuum nihil mediatur. Minor probatur. Si adderet aliquid posituum: et ipsum esset reale, vel rationis. Non reale, quia in quolibet reali includitur conceptus entis, & ita non adderet aliquid reale enti, rationis: ergo vel tale additum est relatio vel negatio, sed non relatio: quia iste terminus, substantia, nullo modo dicitur ad aliud: ergo est negatio, per quam circuloquimur id per quod substantia distinguitur ab accidenti. Sed hoc argumentum soluitur à D. Thom. opusculo. 48. cap. 1. vbi sic dicit: Contrahitur autem ens per modos, non quod modus sit aliqua differentia contrahens ipsum, sed quia in ente reali communiter sumpto inueniuntur aliqua entia habentia inter se modos diversos essendi, quibus non respondet vna, & eadem res, nisi forte ipsum ens in vniuersali. Ecce secundum D. Tho. doctrinam, illi modi sunt modi essendi diuersi: ergo reales, vnde ad argumentum ex doctrina, responderetur, negando minorem. Ad probationem illius dicitur: quod illud posituum est modus realis entis, & proprium substantiæ, per quod determinatur ens ad esse substantiæ. Et quamuis enti in communi nihil reale possit addi, vt differentia: bene tamen, vt modus: qui modus facit quod à parte rei substantia distincta sit ab accidente, & ratio entis in substantia à ratione entis in accidenti quamuis isti modi ab ente in communi non distinguantur realiter, sicut in simili hoc tenetur dicere Soncinas. Nam differentia hominis & differentia equi includuntur ex necessitate rationem entis realis, quia sunt perfectiones reales hominis, & equi, & tamen differentia hominis est diuersa à differentia equi & eo, quod habet ens determinatum in se, alio modo, quâ differentia equi. Et illi modi determinatiui entis non realiter distinguuntur ab ente, faciunt tamen rationem entis in vna differentia distinctam realiter ab alia ratione entis in alia differentia. Nec Soncinas potest asserere modos

constitutiuos reliquorum prædicamentorum, puta, qualitatis & quantitatis esse aliquid rationis: quia qualitas intrinsece qualificat, & realiter afficit substantiam, quod non potest conuenire enti rationis. Ergo si isti modi sunt reales, & determinant ens realiter, & sunt additi enti vt modi, cur hoc non dicemus de modo substantiæ, nã sua ratio pariter currit in his modis.

Tertia conclusio: impossibile est rationem substantiæ esse rationem constitutiuam prædicamenti substantiæ. Probatur conclusio, substantia est quidam modus entis per se, sed modus entis per se non est constitutus ipsius entis per se completi: ergo neque est ratio huius prædicamenti constitutiuæ. Maior est D. Tho. opusculo. 48. cap. 1. quæ vide, eleganter hoc sicut omnia explicat. Minor probatur, nã modus rei quid est extrinsecus formalem rei, vt patet ex definitione ipsius modi, licet possit modus esse aliquid constituens rei proprietatem.

Quarta conclusio: Aristoteles in logica egit de prædicamento substantiæ, & de omnibus alijs in ordine ad propositiones constitutivas: & ita egit de prædicamentis ante tractationem nominis & verbi, & propositionis. Vnde, quia reliqua prædicamenta affirmantur de substantia in concreto, sumendo illam: quæ quidam affirmatio præsupponit conuenientiam ipsorum prædicamentorum ad substantiam, & inherentiã, idè egit hic Aristoteles de substantia, quatenus est sustentatiua aliorum prædicamentorum: quia ratione huius sustentationis reliqua affirmantur de illa, & prædicata superiora de prima substantia, quo ad existentiam: quia in ipsis primis substantijs sunt, vbi non egit de illa sub ratione entis per se: quia hoc est proprium metaphysicæ, sed assumpsit ens per se consideratum in metaphysica ad suas prædicationes constitutivas, non solum essentielles, & per se, sed etiam accidentales, sed sub ratione substantiæ accidentibus, & reliqua prædicamenta etiam considerauit non vt partes entis, sed vt affirmabilia sunt de substantia. Et ita considerauit illa in ordine ad effectum ipsius substantiæ. Et totum hoc negatiuum ordinatur ad secundam intentionem, vt supra diximus, quod est logicæ obiectum. Et per hoc patet ad argumentum in principio constitutum: & alia argumenta, quæ contra hoc fieri poterat in subsequentiibus prædicamentis patebunt.

Nota in fine huius questionis, quod cum solum substantiæ copiam ponuntur in prædicamento, substantia completa illa vocatur, quæ est quod dicitur totum sine genericum, siue specificum, siue indiuiduale in recta linea constitutum: nã omne tale actu, siue potetia dicitur totum quod est in indiuiduis & inferioribus. Et si dicas, quod differentia est quoddam totum: ergo est in recta linea, respondetur negando consequentiam: quia est quoddam totum importans suam rationem per modum formalem: & ita non per modum quidditatis, quia pro-

3. Concl.

4. Concl.

pter significatur, vt alteri adiacet, & non per se subsistens; vnde est substantia completa formaliter, & ita non ponitur in recta linea: Et per hoc intelliges, quo modo falsum dixerit Fons. lib. 5. metaph. c. 7. q. 7. sectione secunda.

Sequitur etiam ex dictis, quod si diuisio substantiæ in completam & incompletam physice sumatur, vt in hominem & materiã, quod hæc diuisio est, sicut illa, qua diuiditur, albedo in albedinem vt quatuor, & in albedinem vt quinque; quia accidit substantiæ habere illam perfectionem complete, vel incomplete substantiæ; sicut & accidit albedini: vnde erit veluti subiecti in accidentia. Si vero fiat diuisio substantiæ metaphysice in incompletam, & in completam, vt si diuidatur ens per se in animal & rationale, est eiusdem rationis diuisio. Accidit enim enti per se habere illud complementum metaphysicum, vel non habere. Vnde poteris colligere, quam false determinauerit Suarez in sua metaphysica disputatione 33. sectione 1. qui dicit diuisionem primam esse analogam, & secundam, esse subiecti in accidentia, penes diuersas denominationes, ratio-

nis. Quod si referatur ad secundam intentionem generis & speciei bene, si ad naturæ male dixit. Quia propter debuit hoc admittere, qui ita iudicat omnia. Et si fiat argumentum. Nam ens in completum & incompletum diuiditur analogice: ergo substantia in incompleta & incompleta diuidetur analogice, respondetur, quod si ens accipitur in ordine ad substantiam & accidens, & voces accidentis ens incompletum bene dicitur: sed non est eadem ratio substantiæ tunc complete & incomplete. Si vero loquaris de ente completo & incompleto, sumendo completum ens pro toto composito pro homine, v. g. & incompletum ens pro parte, non est analogia diuisio: quia materia simpliciter est ens sicut totum: nec habet rationem entis in ordine ad totum, quod est effectus illius. Vnde completum & incompletum sunt membra magis vel minus perfectè diuisoria ens: vnde est veluti subiecti in accidentia. Et videbis quomodo etiam falsum dixerit idè disput. 32. sectione vltima in fine. (Hæc sub breuitate trãscarro, quia non sunt huius loci. Deo fauente alibi disputabuntur.)

DE PRÆDICAMENTIS TO QUANTITATIS.

QVÆSTIO XV.

Vtrum sit ratio formalis quantitatis extensio, vel diuisibilitas.

1. Argu.

Probo, quod non sit extensio partium essentia quantitatis. Et sit primum argumentum. Nam quando dicitur, quod extensio partium est de essentia quantitatis: vel accipitur extensio partium pro extensione partium substantiæ, vel ipsius quantitatis: neutrum horum potest esse eius ratio: ergo. Si dicas secundum, contra, nam quantitas idè est ens, quia est aliquid ipsius substantiæ, scilicet, quantificatio eius, vt ex D. Tho. supra diximus: ergo partium extensio in ordine ad se non potest esse ratio formalis quantitatis, sed ex necessitate debet habere rationem entis talis: quia est aliquid ipsius substantiæ, scilicet extensiuæ, vel diuisiuæ,

vel mensuratiua, vel quid simile. Et sicut essentia qualitatis est quod sit qualificatiua substantiæ: ita quantitatis, quod aliquomodo se habeat in ordine ad substantiam. Si dicas, quod extensio in ordine ad substantiam est sua ratio formalis, contra, primo quia extendere partes substantiæ est separabile à quantitate: ergo non est eius essentia: quia essentia rei nullo modo est separabilis à re etiam per diuinam potentiam, ans patet in Eucharistia: vbi quantitas non extendit partes substantiæ. Si dicas, quod est ratio quantitatis extendere partes substantiæ aptitudine, non vero actu, contra. Si potest intelligi quantitas sine actuali extensione partium substantiæ, non potest intelligi sine actuali extensione partium sui ipsius: ergo essentialior est illi ordo ad extendendum suas partes, quam ad extendendum partes substantiæ & intimior: vnde non illa extensio substantiæ, sed ista est ratio formalis quantitatis. Et confirmatur hoc: creet Deus quantitatem sine subiecto quod potest facere. Tunc sic. Illa quantitas habet essentiam quantitatis & non extendit substantiam, sed solum suas partes, & hæc extensio est inseparabilis ab illa: ergo magis intima & essentialior: ergo sua essentia consistit in hoc, quod sit extensiuæ partium suarum, & non in hoc, quod sit exten-

tuam, & non in hoc, quod sit exten-

2. Argum. sua partium substantiæ. ¶ Secundum argumētum: Si extensio partiū substantiæ sit essentia quantitatis deberet conuenire omnibus inferioribus suis: sed non conuenit quantitati discretæ: ergo. Minor probatur: quia quantitas discreta componitur ex indiuisibilibus, & in extensis: ergo eius ratio non erit extendere partes substantiæ. Et confirmatur. Nam est inexplicabile, quo modo ternarius faciat extensam substantiam, vel quam substantiam faciat extensam. Hominem enim non facit extensum, si sit ternarius trium hominum, nec tres homines facit extensos; quia isti tres homines à propria quantitate diuisibili sunt extensi, & non ab vnitate quæ sunt indiuisibiles: indiuisibile autem non potest etiam formaliter facere diuisibile.

3. Argum. Tertium argumentum; Non potest dici quod extensio partium substantiæ, sit ratio formalis quantitatis: nam antequam intelligamus quantitatem habere suum effectum formale, substantia habet partes extensas: nam manus non est caput, nec pedes sunt caput: ergo sunt partes extensæ, & diuisæ, ante aduentum quantitatis: ergo quantitas non est ratio extensionis illarum. Antecedens probatur: quia substantia & partes eius sunt priores, quam quantitas: ergo partes substantiales esse extensas, & vnā non esse aliam, habet substantia ex se, & non à quantitate.

4. Argum. Quartum argumentum est: Aristoteles in hoc prædicamento determinauit mensuram esse rationem quantitatis: ergo falsum est dicere extensionem, seu diuisibilitatem esse eius rationem. Probatur antecedens, nam probabitur orationem esse quantam per hoc, quod est mensura longitudinis & breuitatis: & etiam dixit quod superficies & corpus sunt distinctæ species quantitatis, quia superficies est mensura intrinseca & corpus mensura extrinseca: ergo esse mensuram est ratio formalis quantitatis; quando quidem per diuersum modum mensurandi species distinguuntur. Probo consequentiam: nam si diuisibilitas esset eius ratio, species distinguerentur penes diuersam rationem diuisionis, vel extensionis, & non per diuersam rationem mensuræ: sicut, quia ratio formalis qualitatis est esse qualificatiuam substantiæ, species eius distinguuntur penes diuersum modum qualificandi: & ita in omnibus alijs: contingit: ergo.

Et confirmatur hoc argumētum. Nam D. Thom. de natura loci opusculo 52. dicit propriam rationem quantitatis, ut quantitas est, esse rationem mensuræ, & ita species quantitatis distinguuntur per diuersum mensuram: quæ ratione locum & superficiem distinguunt: & in 1. sententiarum distinct. 19. art. 1. ad 1. dicit rationem quantitatis consistere in quadam diuisibilitate, unde ratio quantitatis perse inueni-

tur in eis, quæ perse diuiduntur. Et idem dicit distinctio. 17. quæst. 2. art. 1. & 5. metaphysicæ capite de quanto: ergo secundum Diuum Thom. nullo modo extensio est ratio quantitatis. Et confirmatur hoc argumētum. Illa est ratio quantitatis, quæ communis est omnibus speciebus quantitatis: sed mensuræ ratio est huiusmodi, & non diuisibilitas seu extensio: ergo. Probatur minor, quia locus non habet aliam rationem diuisibilitatis, quā habet superficies: habet tamen aliam rationem mensuræ: & penes hanc ponitur distincta species: ergo ratio mensuræ est ratio formalis quantitatis.

5. Argum. Quinto arguitur. Diuisibilitas dicitur potentiam ad diuisionem: sed hæc potentia non pertinet ad prædicamentum quantitatis: ergo diuisibilitas non est ratio formalis. Consequentia patet: quia ratio formalis debet pertinere ad idem prædicamentum, ad quod pertinet res constituta per illam. Maior patet, quia diuisibile est, quod potest diuidi. Minor probatur, quia illa potentia cum sit ad actum accidentalem diuisionis debet pertinere ad prædicamentum qualitatis, ad speciem naturalis potentiae vel impotentiae. Si dicas, accipi hic diuisibilitatem prout valet idem, quod extensio partium, idem argumentum currit: nam extensio partium non distinguitur, nec realiter, nec formaliter ab hac diuisibilitate: ergo si dicas distinguuntur, quia diuisibilitas est passio extensionis, ergo hæc passio est in prædicamento qualitatis, ratione iam dicta.

6. Argum. Sexto argumentum: Nec extensio nec diuisibilitas potest esse ratio quantitatis: ergo. Probatur antecedens: nam vel est extensio, ut quod, vel ut quod, vel diuisibilitas ut quod, vel ut quod; neutrum horum: ergo. Quod non sit ut quod, probatur: quia omnis forma non est quod, sed id, quo aliquid est tale, ut patet in albedine, quæ non est, quod est album; sed quod est aliquid album: & paternitas non est pater: sed quo aliquid est pater: & sic in reliquis accidentalibus formis, & anima rationalis non est homo, sed id, quo homo, est homo: ergo. Nec etiam est id, quo aliquid est diuisibile, vel extensum, quia impossibile est, quod quantitas faciat aliquid extensum habens partem extra partem, nisi ipsam prius habeat partem extra partem: nam diuisibilitas seu extensio in substantia prouenit ex diuisibilitate, seu extensione in quantitate: ergo.

Preambula ad decisionem questionis.

IN hac questione variz sunt metaphysicorum sententiz. Suarez in sua Metaphysica disputatione 40. sectione 4. prædicat uo modo

modo determinat ista satis diffuse. Primo, quia extensio sit ratio quantitatis. Sed tamen hæc extensio non debet intelligi, quod sit extensio partium substantiæ in proprijs partialibus entitatibus: sed consistit in hoc, quod res habens quantitatem ex vi illius nata est habere extensionem partium in ordine ad locum: ita ut ex vi talis accidentis occupare necessario debeat extensum locum. Et dicitur, quod hæc extensio, non est accipienda pro extensione actuali in actu: quia hæc est posterior quantitate: sed est eius ratio formalis extensio situalis aptitudine: nam afficit taliter substantiam, ut ex vi eius affectionis substantia necessario debeat occupare locum extensum. Et propter quoddam argumentum, quod ibi format, dicitur ulterius explicando rem, hanc quantitatem esse formam quandam dantem rebus corpoream molem, vel extensionem, in quo eius ratio formalis consistit: sed hunc effectum explicamus, per hoc, quod est habere extensionem partium in ordine ad locum. Præterea asserit iste autor, quod materia prima habet suam extensionem suarum partium ex se ipsa, etiam si sit pura potentia, quæ dicitur extensio entitativa. At iste acutus autor, non negabit nobis non explicuisse, quid sit in se ratio formalis quantitatis; sed hoc solum explicuit per suum effectum, quia nimirum non potest secum, comitari aliam quantitatem in eodem loco, nec sic attingit quidem, quid in se sit ratio formalis quantitatis. Nam duo corpora penetratiue per diuinam potentiam in eodem loco cum suis quantitatis esse possunt: & hanc quantitatem oportet diffinire & dicere in quo eius ratio consistat; nec sententiam hanc aliquibus, vel autoritatibus vel rationibus probat.

2. Senten. Secunda sententia, quam aliqui moderni sequuntur, censentes mensuram esse rationem formalem quantitatis. Et hanc sententiam D. Thom. tribuit idem Suarez eadem disputatione sectione 3. Et statim dicit, sententiam contrariam esse D. Thom. & ut facile vertibilem ad contrarias opiniones D. Thom. sibi contrarium recitat. Hæc sententia probari potest 4. argumēto supra nobis facto in principio questionis.

3. Senten. Tertia sententia asserit rationem formalem quantitatis esse diuisibilitatem in partes quantas. Quam sententiam videtur tenere Aristoteles 5. metaphysicæ capite 13. dum dicit quantum esse diuisibile in ea, quæ insunt &c. Hanc tenet Capreolus 2. distinct. 3. quæst. 1. ad 11. & distinct. 19. quæst. 1. ad 2. Contra primam conclusionem. Soncinas. 5. metaphysicæ quæst. 21. lauelus quæst. 20. Cuius sententiæ potissima ratio est: quia Aristoteles illam per diuisibilitatem diffinierit, præsertim in metaphysica, ubi rerum quidditates exactissime peruestigat.

Quarta sententia asserit, quantitatis essentiam esse habere partes, quod perse primo soli quantitati conuenit: alijs autem quibus habere partes conuenit ratione quidem quantitatis conuenit. Ut igitur quid in hac parte sit sentiendum secundum D. Thom. & veritatem aperiam sit.

Decisio questionis.

Prima conclusio: Essentia quantitatis non est esse mensuram, & hanc esse D. Thom. doctrinæ valde conformem inferius ostendā. Nunc autem probo conclusionem (loquimur autem hic de quantitate molis, & non de quâtitate virtutis): nam esse mensuram dupliciter potest accipi, siue actiue siue passiuæ. Esse mensuram passiuæ, idem est, quod esse mensurabile; sed hæc non est essentia quantitatis; & probo, quia quod quantitas sit mensurabilis quantitatiue, ex eo prouenit, quod est extensa, & habet partem extra partem: ergo prius nostro modo intelligendi, & etiam in re conuenit quâtitati esse extensam, quam habere rationem mensuræ: ergo ratio mensuræ non est essentia. Consequentia est euidentis; quia essentia est quæ primū & immediate conuenit alicui, seu est ipsū, cui reliqua conueniunt. Antecedens primo probatur: non enim res mensurabilis est, nisi habeat extensionem aliquam; punctum enim & vnitas hac ratione non sunt mensurabilia. Quod si mensura accipiatur actiue, ita, ut sit de ratione quantitatis, quod per illam mensuremus reliqua, & eorum quâtitates cognoscamus: nec isto modo est ratio mensuræ ratio formalis quantitatis: nam mensura actiue est id per quod possumus cognoscere quantitatem: & quod quâtitas sit id per quod possumus rei quantitatem cognoscere, non est eius essentia: ergo. Maior patet ex Aristotele 10. metaphysicæ capite 1. & 3. Minor probatur; nam in palmo, v. g. prius intelligimus nos quod habeat extensionem quandam, quam possumus illo aliquid metiri: ergo aptitudo ad mensurandum, quantitatem consequitur. Præterea: vnitas isto modo est maxime mensura, ut asserit Aristoteles 10. metaphysicæ cap. 2. & tamen vnitas non habet essentiam quantitatis: ergo quantitatis essentia non est esse mensuram. Minorem probo: quia si haberet essentiam quantitatis, deberet vnitas collocari directe in prædicamento quantitatis: & tamen constat quod reductiue ponitur. Maior patet: quia omnis mensura ad inuisibile aliquid reductur, ut asserit Arist. 10. metaphysicæ cap. 2. in hæc verba. Maxime autem mensuram esse cuiusque generis primum & maxime proprie quantitatis: hinc etenim ad alia aduenit. Mensura enim est id quo quantum cognoscitur, cognoscitur

citur autem quantum ut quantum, aut vno aut numero: omnis vero numerus vno: ergo: quod optimè explicat Soto in hoc prædicamento. Præterea: quantitas infinita si daretur secundum se totam, esset quantitas, & secundum se totam non posset esse mensura: ergo esse mensuram, non est ratio formalis quantitatis. Minorè probo: quia nihil per illam secundum se totam potest notificari: quia quod notificat aliquid debet esse notificatum: & cum illa quantitas deberet notificare quantitatem alterius rei, ipsa deberet esse cognita, & notificata secundum suos terminos: quod est impossibile, cum non habeat illos. Præterea, id, quod debet mensurare res alias debet esse æquale vel inæquale alteri, sed istæ sunt passiones quantitatis: ergo mensura non potest esse ratio formalis quantitatis. Maior per se nota est: punctum enim nullum continuum potest mensurari, quia nec est æquale illi nec inæquale. Minor patet ex Arist. in textu huius capituli. Consequentia probatur; quia quod præsupponit passionem quantitatis, ut habeat suam essentiam, non potest esse essentia illius rei, cuius passio præsupponitur: si enim voluntas præsupponit intellectum hominis non potest voluntas esse hominis rationem: ergo si mensura præsupponit æqualitatem, vel inæqualitatem, quæ est passio quantitatis, non potest mensura esse ratio. Quid verò voluerit D. Thom. dicere cum asseruit mensuram esse rationem quantitatis dicemus in solutionibus argumentorum.

Ex dictis videbis, quam falsè dixerit Suarez sectione 3. disputatione 40. quantitatem non mensurare proprium subiectum, scilicet, substantiam quam afficit; quia, inquit, mensura debet esse aliquid extrinsecum, falsum asserit. Nam quod hæc substantia sic tanta habet ex sua quantitate: ergo quod cognoscatur esse tanta habebat ex sua quantitate. ergo quantitas proprii subiecti mensura est; nam mensura est, qua cognoscimus rei quantitatem: & non est necesse mensuram esse rem extrinsecam, id est, existentem extra rem, sed sufficit, quod etiam sit in re ipsa ab illa distinguatur realiter formaliter. Nam motus cæli primi mensuratur tempore & tamen non est tempus in alio subiecto: sed in eodem, in quo est motus cæli. Falsum est etiam quod ibidem asserit, mensurare per repetitionem esse proprium numerum; nam hoc est proprium unitatis, ut constat ex Arist. loco supra adducto. Et ipsemet statim in eadem sectione sibi est contrarius: nam dicit, esse mensuram per repetitionem esse proprium unitatis: præterquam, quod isti termini per accommodationem, vel repetitionem sunt fictitij, & non vsitati apud metaphysicos.

2. Conclu. Secunda conclusio: Diuisibilitas, prout est

quædam potentia ad diuisionem realem faciendam, vel prout dicit formaliter id, quod potest fundare diuisibilitatem per intellectum, secundum quem possumus vnam partem distinctam ab alia signare, & distinguere per rationem, non est ratio formalis quantitatis. Probatur conclusio demonstratiue. Nam prius conuenit quantitatem habere partes extensas, quæ esse diuisibilem: ergo esse diuisibilem non est ratio quantitatis. Consequentia est euidentis, & probatur antecedens. Nam ex eo aliquid est diuisibile quantitatiue, modo iam dicto: quia habet extensionem partium: ergo diuisibilitas consequitur ad extensionem partium: quare enim punctum indiuisibile est, nisi quia non habet partes? Item unitas ut sic quare non est diuisibilis, nisi quia non habet partes discretas. Et per oppositum videbis numerum esse diuisibilem, quia habet suas partes, & lineam eadè ratione: ergo ad rationem extensionis partium sequitur diuisibilitas: non ergo est ratio formalis quantitatis.

Præterea. Illud est essentia rei, quod est radix, & origo omnium passionum, quæ conueniunt tali rei: sed huiusmodi non est diuisibilitas: ergo. Probatur minor, quia ad diuisibilitatem non sequitur extensio, sed contra. Præterea. Essentia rei non potest demonstrari à priori de re, cuius est essentia, & patet: nam essentiam hominis a priori indemonstrabilis est, quia per nihil prius conuenit, sed reliqua conueniunt per illam; sed diuisibilitas demonstrat Aristoteles de quantitate 6. physicorum cap. 1. ergo non est ratio quantitatis. Quod si dicas, demonstrare Aristotelem esse diuisibilem in semper diuisibilia, & non esse diuisibilem absolute, contra. Nam si demonstrat esse diuisibile in semper diuisibilia (& loquitur de quantitate continua) ergo est diuisibilis: ergo iam esse diuisibilem demonstratur de quantitate. Si dicas, quod demonstratur hoc de aliqua specie quantitatis, nimirum de continua: unde non sequitur, quod non sit ratio quantitatis in communi, contra. Impossibile est, quod aliquid sit passio hominis, & quod sit essentia animalis, quia essentia generis est prior essentia specierum: sed passio est posterior natura speciebus: ergo non potest esse essentia generis, quæ est prior speciebus. Et modo non disputamus, utrum prima passio sit demonstrabilis, sed hoc ut probabile admittimus, de quo in posterioribus. Et cum D. Thom. dicit esse diuisibile, rationem esse quantitatis, accipit diuisibilitatem pro radice. Et quæ sit radix ista dicitur statim, sicut cum asserimus hominis differentiam esse rationale, non accipitur rationale pro potentia proxima, sed pro radice illius potentie. Et idem dicitur de mobili, quod est obiectum philosophiæ.

Et idem dicitur de ente mobili, cum dicitur,

tur, quod est obiectum philosophiæ: nam accipitur mobilitas pro radice mobilitatis, & non pro potentia proxima ad motum. Præterea, angelos dicimus esse indiuisibiles, quia non habent partes extensas: ergo ex opposito quod est diuisibile hinc debet habere diuisibilitatem, quia habet partium extensionem. Ex hac conclusione sequitur diuisibilitatem physicam non esse essentiam quantitatis, siquidem alicui conuenit essentia quantitatis, cui non conuenit hæc passio. An vero sit passio, dicemus post modum.

3. Conclu. Tertia conclusio: Ratio constitutiva quantitatis non est relatio rationis. Hæc conclusio ponitur contra Soneinatem, qui 5. metaphysicæ, quæstione 2. dicit quantitatem connotare formaliter quendam respectum rationis ad partes constitutivas ipsius quantitatis, & hoc esse eius rationem formalem incompletam. Et affert exemplum de substantia, quæ formaliter dicit negationem, per quam ens determinatur ad esse substantiæ: nam substantia est ens perfectum, id est, non in alio. Nam ita asserit: Quantitas dicitur ens constitutum ex partibus diuisibilibus eiusdem rationis ipsam quantitatem constituentibus: unde formaliter importat respectum rationis ad partes constituentes: quæ relatio est ens rationis, cum sit inter extrema non realiter distincta. Et hæc eius sententia magis patet ex tertio eiusdem quæstionis argumento. Sed probatur nostra conclusio primò auctoritate D. Thomæ, qui 1. part. quæst. 28. dicit, quod solum in his, quæ dicuntur ad aliquid inueniuntur aliqua secundum rationem tantum, & non secundum rem; quod non est in alijs generibus: quia alia genera ut quantitas & qualitas secundum propriam rationem significant aliquid alicui inhaerens: ergo secundum D. Thomam propria ratio quantitatis est realis: siquidem significat aliquid alicui inhaerens. Præterea probatur ratione: nam modus quantitatis est maxima ipsius perfectio, siquidem constituit illam: sed relatio rationis non potest esse perfectio quantitatis, nec cuiusuis alterius rei: ergo non est modus quantitatis. Minor probatur: quia est quid extrinsecè solum denominans, & conueniens per operationem intellectus, unde, quia non dicit perfectionem fatemur relationes aliquas rationis conuenire Deo ex tempore, ut relatio dominij, iustificatoris & cætera.

Tertio, modus prædicamentalis determinat ens ad certum esse seclusa operatione intellectus: ergo debet esse aliquid reale, & non potest esse aliquid rationis. Antecedens probatur: quia seclusa operatione intellectus est prædicamentum quantitatis, & reliqua omnia: ergo habent suas rationes formales seclusa operatione intellectus: & tamen si modus esset quid rationis hoc non haberent, opera-

tione intellectus seclusa. Præterea quantitas realiter afficit substantiam, non solum in ratione communi accidentis, sed secundum propriam rationem eius: ergo non potest eius ratio esse aliquid rationis: quia sic non realiter afficeret. Probatur antecedens: quia realiter quantificat, & habet hunc effectum independentem ab intellectu nostro. Eius autem argumenta, quibus probat suam conclusionem non militant contra nos. Et si dicas, contra; quia enti nihil reale potest addi: ergo quantitas non addit supra ens aliquid reale: & addit aliquid: ergo rationis. Respondetur, quod additur modus entis, non per conceptum entis, sed magis contracte & limitate tanquam id, quo aliquid habet rationem quantitatis, ut patet in vltimis differentijs, quæ omnia entia sunt: sed quia vna dicit ens aliter, quam alia, & sub alio conceptu & modo: ideo vna dat esse hominis & alia equi. Eodè modo hic, licet ille modus sit ens nihilominus dicit sub alia ratione, & modo magis contracto: ita, ut illud sic det esse quantitatis, & determinet ens ad rationem quantitatis.

Quarta conclusio: Ratio quantitatis non est habere partes utcumque. Probatur: quia, si fiat sermo de partibus quomodocumque, substantia prius natura, quam sit quanta, habet partes substantiales, nimirum materiam & formam (& loquimur de substantia composita): ergo iste effectus non provenit à quantitate: ergo eius ratio non est esse id, quo aliquid habet partes: nec est habere partes utcumque, siquidem conuenit substantiæ sine ordine ad quantitatem. Præterea, habere partes substantiales, & essentielles est quid essenziale in substantia composita: ergo non potest esse quantitas, nec provenire à quantitate. Probatur consequentia: quia tam quantitas, quam eius formalis effectus sunt accidentia. Et hæc conclusio notissima est: sed voluerunt aliqui contra illam errare.

Quinta conclusio: Non est ratio formalis quantitatis extensio sitalis aptitudine, nec eius ratio formalis bene explicatur per hoc, quod est dare rebus corpoream molem, vel extensionem. Hæc conclusio ponitur contra Xuarem. Probatur prima pars: nam quod quantitas extendat substantiam in ordine ad situm ratione cuius extensionis aliam substantiam non compatiatur secum in eodem loco, etiam si fiat sermo de extensione aptitudinali, consequitur ad rationem formalem quantitatis: ergo non est eius ratio formalis. Consequentia est euidentis, & probatur antecedens. Nam prius habet in se extendit substantiam; seu prius est apta nata extendere suas partes, & partes substantiæ in se, quam sit apta nata extendere in ordine ad locum: ergo non est eius ratio exten-

4. Conclu.

5. Conclu.

fitualis aptitudine. Probatur antecedens: nam ista duo facit quantitas, & est apta illa facere, scilicet extendere suas partes & partes substantiæ & in se & in ordine ad locum: & hæc habent se ordine quodam, & prius convenit aptitudo, ut extendat se & partes substantiæ in se, quam ut extendat illas in ordine ad locum: ergo hoc consequitur ad illud; ergo hæc secunda aptitudo non est eius ratio formalis. Præterea: nam si explicat rationem formalem quantitatis per istum effectum, cur non dixit diuisibilitatem esse rationem formalem quantitatis: nam est eius propria passio, quæ consequitur ad quantitatis essentiam: sicut aptitudo fitualis. Sicut igitur illi, qui dixerunt diuisibilitatem esse rationem formalem, si de diuisibilitate formaliter loquuti sunt, nihil dixerunt, quia est eius passio. Et si de diuisibilitate radicaliter intellexerunt, non explicuerunt rationem formalem quantitatis in se, sed in suo effectu. Ita iste non explicat rationem formalem quantitatis nisi in effectu: & tamen dixit explicare rationem formalem quantitatis in se. Præterea, risibilitas non est hominis ratio formalis etiam si essentia hominis faciat risibile, quia est id, ad quod consequitur risibilitas: ergo etiam si quantitas faciat aptitudinem fitualem, non est eius ratio formalis, quia consequitur ad suam rationem formalem. Præterea, diuisibilitas immediatius sequitur ad rationem formalem quantitatis, quam extensio fitualis aptitudinis: ergo melius per illam explicuisset rationem formalem quantitatis. Consequentia est clara, quia est magis intima passio, & magis accedens ad eius essentiam. Antecedens probatur: quia illa passio convenit quantitati in ordine ad se & suas partes, hæc passio in ordine ad aliud, scilicet, locum. Præterea, essentia quantitatis potest optimè intelligi sine hac extensione aptitudinali fituali: ergo non est de eius essentia. Consequentia patet: quia res sine sua essentia, & sine his, quæ sunt de sua essentia intelligi non potest. Antecedens probatur: nam si intelligatur quantitas cum extensione quantitativa in se, etiam si non intelligatur illa extensio fitualis, satis eius essentia intelligitur formaliter, & radicaliter, intelliguntur eius passiones. Præterea: nam hæc extensio fitualis non potest competere numero, ut sic, formaliter.

Secundam partem conclusionis sic probatur. Nam hoc est, quod inquirimus, quid sit quantitas, & quid sit quantum: ergo ridiculum est explicare quantitatis rationem formalem per hoc, quod est facere quantum materiale: nam hoc erat explicandum, quid est facere quantum. Ut igitur hanc quantitatis explicemus rationem, sit.

6. Concln. Sexta conclusio. Ratio formalis quantitatis est esse formam quandam accidentalem

per quam & ipsa quantitas, & substantia habeat partes extensas. Itaque extensio partium substantiæ est effectus formalis quantitatis, & extensio partium ipsius quantitatis est etiam eius formalis effectus. Et iste est vnus totalis effectus quantitatis. Esse autem partes extensas est vnā nō esse aliam, & vnā esse extra aliam: nec hoc magis notificari potest. Hæc conclusio satis patet ex conclusionibus prædictis, non enim habet quantitas aliud, quod in ipsa possit intelligi, ut ratio eius formalis exclusis prædictis modis dicendi, nisi hoc: ergo. Præterea, illud, quod est radix & principium, vnde cætera oriuntur & conveniunt quantitati, est ratio formalis quantitatis: sed esse formam, qua substantia & quantitas habent partes extensas, est radix & principium eorum, quæ quantitati conveniunt: ergo illud est eius ratio formalis. Maior patet: quia illud est essentia rei quod est radix & principium cæterorum; & ipsum a nullo provenit in genere causæ formalis. Sed minor probatur: quia prius in quantitate intelligitur esse rationem extendendi, quam esse diuisibilem in se, & in ordine ad locum, & quam intelligamus illam esse mensuram. Et confirmatur: nam id est de essentia rei, quod sumitur ut medium ad demonstrandas a priori reliquas illius rei proprietates: sed huiusmodi est extensio & non aliud: ergo extensio est eius ratio formalis. Maior patet: Minor probatur. Nam ex eo, quod quantitas habet partes extensas diuisibilis est & mensura; & alias habet proprietates. Præterea: nam essentia qualitas est qualificatiuam esse substantiæ: ergo essentia quantitatis erit quantificatiuam esse substantiæ, sed nihil est aliud quantificare substantiā, quam facere illam extensam: ergo est hæc eius ratio formalis. Diximus in conclusione quantitatem duos partiales habere formales effectus, nimirum extensionem partium substantiæ, & ipsius quantitatis; & principaliter respicit extensionem substantiæ seu esse id, quo substantia habet partes extensas: quia cum sit accidens ex natura sua habet esse aliquid substantiæ, nimirum quantificatio ipsius. Cæterum, quia non potest quantificare & extendere substantiam, nisi quantam & extensam se reddat: habet etiam seipsam quantam & extensam reddere. Sicut enim de luce dicimus, quod est ratio, quare ipsa & reliqua sint visibilia: ita de quantitate dicendum est, quod est ratio, quare ipsa & reliqua sint quanta. Præterea probatur conclusio quantum ad id, quod asserit rationem quantitatis esse id, quo substantia & ipsa sunt extensa. Nam omnis forma habet ex sua ratione esse id, quo reliqua sunt talia. Humanitas enim est id quo homo est homo: albedo id, quo album est album, & sic in reliquis. Et loquimur modo in rebus materialibus: ergo quantitas ex natura sua habet esse id, quo ali-

quid

quid est quantum & extensum & diuisibile. Ex dictis in hac conclusione sequitur hanc esse rationem formalem, etiam quantitatis discretæ. Et probatur: quia est ratio formalis quantitatis, quæ est generalissimum: ergo etiam est ratio formalis omnium specierum illius prædicamenti, qua ratione sunt quantitates. Nam etiam quantitas discreta est diuisibilis in suas partes, ut ternarius in tres unitates, ut patet ex Aristotele 1. metaphysicæ capite 13. & dicemus postea. Et ita dixit quantitatem discretam esse id, quod potestate in non continua diuisibile est.

2. Concln.

Septima conclusio, substantia sine quantitate nullam habet partium extensionem etiam entitatiuam. Hæc conclusio ponitur contra Suarez supra, & alios eiusdem classis; qui substantiæ tribuunt distinctionem partium & extensionem substantialem, sine quantitate. Itaque dicunt, materiam, quæ est in capite sub quantitate capitis, & est res partialis distincta à materia, quæ est in pede, & situ distat ab illa, de fituali distinctione inquirunt, non esse dubium quin proveniat à quantitate radicaliter: sed de entitatiua distinctione censet impossibile & falsum dicere, quod proveniat à quantitate. Hanc tenet Ocham, ut videre poteris in Capreolo infra citando. Probatur ergo conclusio, quæ est Capreoli in 2. distinctio ne 3. quæst. 1. articulo 3. ad vitimum Scoti cōtra secundam conclusionem, & distinctione 18. quæst. 1. & Soncinas 5. metaphysicæ quæstione. 19. & Ferrarientis 1. Physicorum q. 3. Nam quantitas ordinatur ad extendendam substantiam: ergo substantia de se non est extensa: alias superflueret extensio quantitatis. Item, materia prima de se est pura potentia, non habens actum: ergo non habens distinctionem de se; ergo illa distinctio & extensio ab alio provenit, & non potest provenire ab anima, verbi gratia, rationali, quæ est inextensa; ergo provenit à quantitate. Prima cōsequētia probatur: quia extensio, ut quo, & distinctio ut quod ab extensione, ut quo, debet provenire: sed nihil est extensio ut quo, nisi quantitas: ergo hæc sola facit illam extensionem. Et confirmatur & explicatur: nam in homine anima non est extensa: ergo illa entitatiua extensio solum est materia: sed materia de se cū sit pura potentia, non potest habere extensionem: nam vnā pars extensa distincta est ab alia extensa; sed distinctio ab aliqua forma provenit: ergo non à materia secundum se, & ut est pura potentia: sed provenit illa extensio à quantitate. Præterea, ratio partis integralis formaliter per quantitatem constituitur: ergo sine illa impossibile est, quod sit pars integralis. Antecedens probatur: nam pars integralis materialis, quæ est sub manu, non habet esse manus sine quantitate: per quantitatem enim habet

illam formam & figuram manus; si enim habet esse manus sine quantitate est radicaliter & non formaliter: ergo. Et ita est intelligendus. D. Thom. 1. 2. quæst. 1. 2. art. 4. loquitur enim materialiter de partibus integralibus cū dicit esse substantiam. Præterea; omnis pars vel est essentialis, vel subiectiua vel potestatiua, vel integralis, seu quantitativa: sed partes materiæ non sunt essentialis nec potestatiua; nec subiectiua; ut satis constat ex earum definitionibus: ergo sunt quantitativa; & per consequens remota quantitate non habent rationem partis: quia remota forma denominante remouetur effectus formalis, & denominatio, quæ erat per talem formam. Quomodo hæc sit D. Thomæ sententia vide Capreolum vbi supra. Et hanc rem nolō amplius extendere, quia ad physicam attinet considerationem. Sed contra est argumentum Okam & sequacium eius. Materia perse ipsam est ens: ergo per seipsam est distincta: ergo partes eius cum perse ipsas sint ens, perse ipsas erunt distinctæ. Respondetur, quod partes perse non sunt ens; quia perse non sunt partes, sed per quantitatem. Illa enim negatiua, partes perse non sunt ens, est vera: quia est de subiecto non supponente; quia partes non sunt sine quantitate. Sicut enim quamvis Petrus perse sit ens, non perse est albus, sed per albedinem: ita materia licet sit ens perse, non habet perse partes, sine quantitate; & sicut additur realitas, ut sit albus Petrus: ita additur realitas ut partes materiæ sint distinctæ. Reliqua argumenta, quæ affert Suarez pro hoc probando, nihil probant. Secundum argumentum Okam est: nam materia prius natura creatur, & est quam quantitas: ergo prius natura habet partes formaliter, quam quantitas sit. Negatur consequentia: quia formaliter habet partes per quantitatem; radicaliter autem habet id vnde possit habere partes adueniente forma & quantitate. Sicut non valet, prius natura est aurum, quam figura annulli: ergo habet esse annullum ante figuram. Solum sequitur, quod est potentialitas; ut inde educatur annulli figura. Et cum dicitur, quod partes sunt substantia, formaliter non sunt substantia, sed id, quod suscipit tale effectum, substantia est, nimirum materia. Sicut esse album formaliter est accidens, licet id, quod suscipit talem effectum sit substantia, nimirum corpus. Tertium argumentum est etiam dissolutum a Capreolo vbi supra. Nam si Deus conseruaret substantiam sine quantitate, tunc manerent partes integrales sine quantitate: ergo ex se haberent extensionem. Hoc argumentum dupliciter soluitur. Primo dicendo, quod non manerent partes integrales, sed substantiales solum, scilicet, materia & forma: & nihil aliud est de essentia substantiæ materialis, quia partes integrales formaliter fiunt à quan-

quantitate. Secundo respondetur, quod partes illae manerent, etiam si non fierent formaliter in ratione partis integralis a quantitate, non tamen distinctae per extensionem substantialem: itaque manerent manus, caput, cor, non tamen extensa, sed sine extensione: eo quod extensio fit a quantitate: nec maneret illa substantia in loco. Et si diceres, maneret in rerum natura: ergo in aliquo loco; respondetur, quod maneret in rerum natura ut pars uniuersi, in nullo tamen loco; quia ratio formalis existendi in loco est quantitas, sicut de angelo dicitur. Quod si nullibi suam applicaret virtutem, nullibi esset: quia ratio formalis existendi in loco angelo est applicatio virtutis; & cum nullibi suam habeat applicatam virtutem, nullibi erit, licet sit pars uniuersi. Et si adducas argumentum Molinae: nam si Deus reproduceret quantitatem illius substantiae, esset reproducenda in illo loco, unde illam Deus abstulerat: ut si ab aqua existente in vase Deus auferret quantitatem, & reproduceret rursus illam quantitatem, esset reproducenda in vase; ergo iam ante aqua erat in vase, etiam dum non habebat quantitatem; ergo ibi habebat extensionem partium, & sine quantitate: ergo per suam substantiam habet partes substantialiter extensas. Respondetur, quod aqua nullibi erat: & poterit Deus quantitatem reproducere, ubi sibi placuerit; & ibi erit substantia per reproductionem illius quantitatis, nec illae partes confluerent ad punctum: quia ille confluxus motus est, qui sine quantitate fieri nequit. Itaque nec motus nec existentia in loco, nec extensio partium sine quantitate fieri possunt, magis, quam album sine albedine, vel disgregatum visus sine albedine. Unde valeat Okam in sua logica cum suis sequacibus, & antiquis, & modernis.

8. Conclu.

Octava conclusio: Extensio partium in ordine ad locum est effectus secundarius quantitatis, qui separari potest ab ipsa quantitate. Itaque potest esse quantitas & non tribuere hunc effectum per diuinam potentiam. Et haec conclusio modo breuiter probatur. (Quia in materia de Eucharistia latissime disputatur.) Nam quantitas Christi Domini est in sacramento; & tamen ibi non extendit Christum in ordine ad locum: nam est Christus Dominus vere & realiter cum sua quantitate etiam in qualibet hostiae particula. Sicut de existentia dicitur 3. p. quod est effectus secundarius formae, & potest ab illa separari ut patet in mysterio Incarnationis, ubi humanitas Christi non habet propriam existentiam, sed existit per Verbi diuini existentiam. Ex his patet factum quid sit quantitas, & explicatio etiam definitionis quanti, quam dedit Aristoteles. 5. metaphisicae capite 13. Quantum est, quod est diuisibile in ea, quae insunt: quorum vtrumque, vel

vnumquodque vnum quid aptum est esse. Quantum est diuisibile. Ponitur particula ista pro diuisibilitate radicali, quae est extensio. Et si accipiatur pro potentia ad diuisionem, quae est passio, explicatur essentia quantitatis per passionem. Et per hanc particulam excluduntur a ratione quanti res indiuisibiles, seu inextensa. Per illam particulam, in ea, quae insunt excluditur diuisio mixti in elementa, quae non sunt in mixto formaliter, sed virtualiter. Partes vero, in quas diuiditur quantum, sunt formaliter in quanto, quorum vtrumque vel vnum quodque vnum quid aptum est esse. Hoc est, quod partes, in quas fit diuisio, manere possunt, ut aliquid vnum. Per quod excluditur diuisio totius in materiam & formam, quae non possunt manere, ut aliquid existens, & ut hoc aliquid quaelibet perse. Et si dicas, quod substantia est diuisibilis in suas partes: respondetur, quod hoc habet ratione quantitatis: & ita extensio & diuisibilitas conueniunt substantiae ratione quantitatis. Inferitur praeterea Aristoteles hic non loquutum fuisse de vera & reali diuisione in actu secundo: ita ut sit necessarium ad hoc, ut aliquid sit quantum posse in actu secundo physice diuidi, ut patet in minimo naturali & in caelo, quae vere sunt quanta, & physicam diuisionem secum non compatiuntur, de quo dicemus statim. In quo fallitur Suarez disputatione 40 sectione 1.

Disoluantur argumenta.

Ad primum argumentum respondetur, quod accipitur extensio pro hoc, quod est esse rationem, qua quantitas & substantia suas habeant partes extensas. Et hic est vnus totalis effectus formalis dimanans a quantitate. Et ipsa de se est ratio ad hunc totalem effectum efficiendum, etiam si aliquando in actu secundo, non habeat extendere substantiam. Ut si Deus crearet illam sine actuali subiecto, & quod sit ratio, secundum quam substantia possit habere partes extensas, nunquam est separabile a quantitate, nec etiam per intellectum. Et per hoc etiam patet ad confirmationem. Si vero dicas, quid est, quod quantitas principaliter facit? respondetur, quod quantum est ex parte sua, principaliter nostro modo intelligendi conuenit illi extendere, seu esse rationem extendendi partes substantiae, quam esse rationem extendendi suas partes, licet in exercitio prius nostro modo intelligendi suas extendat partes. Sicut lux prius nostro modo intelligendi est ipsa visibilis, quam colores per ipsam sint visibiles. Quod vero ipsa sit extensa est inseparabile ab illa, etiam ut quod, sicut est inseparabile a luce esse visibilem. Vel potest dici secundo, quod quantitas primo & perse

Ad 1.

Ad 3.

Ad 4.

*De mensura
indivisa
extensa &
vnde huius
ut dicitur
Sicut, ut vult
Sicut dicitur
Sicut dicitur
Sicut dicitur
Sicut dicitur*

perse habet extendere partes substantiae nostro modo intelligendi, & consequenter se & omnia accidentia: & hoc habet ex natura sua. Quod si aliquando sit sine substantia, quia deficit subiectum, quod debebat primo extendere, excedit seipsam: tamen ex natura sua erat ratio ad primo extendendum substantiam: quia pro instanti, quo excedit substantiam debet existere: & ita debet existere in subiecto extenso. Unde prius habet facere nostro modo intelligendi extensio substantiae, ut ipsa suscipiatur in substantia extensa. Itaque prius nostro modo intelligendi habet extendere substantiam, quam se. Vtraque solutio est probabilis.

Ad 2.

Ad secundum argumentum respondetur, dupliciter esse extensionem specificam, alteram continuam, & alteram discretam. Extensio continua est extensio in partes diuisibiles, & extensa in se formaliter. Extensio vero discreta est extensio in partes, quarum vna sit extra aliam; & istae partes non sunt diuisibiles, ut partes sunt, sed sunt numerabiles. Illa vero prima extensio solum datur in quantitate continua; haec solum in quantitate discreta. Cum ergo dicimus, extensionem esse rationem formalem quantitatis, loquimur de extensione, prout abstrahit ab utraque; id est facere, quod res illa habeat partes, quarum vna non sit alia. Et hoc vtrique quantitati conuenit: quia partes numeri vna non est alia, & habet quaedam extensionem in numerabilitate, & de quantitate continua satis patet. Ad confirmationem respondetur, quod facit extensionem substantiae in ratione multitudinis: nam facit numerum, qui plures habet unitates: & sine forma numeri non est haec extensio in multitudine quantitatiua. Ad tertium respondetur ex conclusione septima. Et quauis verum sit, quod substantia sit prius natura, quam quantitas; non tamen est prius, extensa, quam sit quantitas: quia istum effectum habet a quantitate. Sicut quauis angelus sit prius natura, quam applicatio virtutis eius ad locum, quia est effectus angeli; sed non prius est in loco quam habeat suam applicatam virtutem; quia est in loco est effectus formalis illius applicationis. Sicut homo prius est, quam albedo: sed non est prius albus, quam habeat albedinem. Et ita soluitur argumentum Okam & suorum. Ad quartum argumentum, quod est difficile respondetur negando antecedens. Ad probationem dicitur, mensuram esse passionem quantitatis, ut post modum dicemus: non vero rationem formalem. Unde quando Aristoteles probauit, rationem esse quantitatem per hoc, quod est mensura, probauit a posteriori per suam passionem. Sicut si probaremus. Petrus esse hominem, quia est visibilis. Quando vero dixit, corpus & superficies esse diuersas species quantitatis penes rationem intrinsecam, vel extrinsecam mensuram intelligitur, quod in predicamento quantitatis sunt species quantitatis in duplici differentia. Quaedam sunt species in recta linea constitutae: & tales species distinguuntur per rationem diuersam

diuisibilitatis, & non per rationem mensuram: & istae sunt species perfectae & completae. Aliae vero sunt species imperfectae, quae reducuntur ad predicamentum, ut quid incompletum. Et sicut ratio mensurae, quia est modus quidam imperfectus, reducitur ad predicamentum quantitatis: ita species, seu, ut melius dicam, diuersitas in ratione mensurae reducitur ad predicamentum quantitatis, ut quid incompletum. Et ita quando assignantur diuersae species in ratione mensurae, assignantur, ut quid incompletum & imperfectum in illo genere. Si vero per rationem diuersam mensurae diuersae species in recta linea assignarentur, erat euidens argumentum, quod ratio mensurae erat ratio quantitatis. Itaque locus est species quantitatis imperfecta, & secundum quid reducta ad predicamentum quantitatis. Sicut substantare est modus substantiae reductus ad predicamentum substantiae, & substantare primo & secundo etiam si formaliter differat. Et etiam si esset vniuocum substantare ad substantare primo & secundo non sequeretur, quod essent species in recta linea constitutae, sed ad latus ut modi quidam imperfecti substantiae. Sicut dicimus, quod anima hominis, & equi specie differunt: & non constituantur in recta linea quia quid imperfectum sunt: ita dicimus, quod species, quae sumuntur a ratione mensurae praecise sunt secundum quid species, & imperfectum quid reductum ad predicamentum quantitatis. Et si dicas, contra: nam ut dicitur D. Tho. in locis infra adducendis, logicus considerat quantitatem in ratione mensurae: ergo est ratio formalis quantitatis: respondetur, negando consequentiam. Et ad antecedens dicitur, quod logicus praesupponit predicamentum a metaphysica constitutum, secundum quid diuersitates rerum, quae in illo collocantur: & illas quidditates considerant in ordine ad praedicationes, quae sunt de ipsa substantia. Et quia quantitas praedicatur de substantia, ut mensura eius, hinc fit, quod considerat quantitatem secundum quod praedicatur de substantia, quatenus est eius mensura. Haec autem ratio considerandi non est ratio constituendi predicamentum: sicut considerat substantiam quatenus substat accidentibus: & tamen ratio substandi non est ratio constitutiva substantiae secundum quod est generalissimum quia est quidam modus ut videmus iam. Si dicas, quod etiam considerat logicus quantitatem, ut faciat praedicationes in respectu substantiae, quae non sumuntur a ratione mensurae, ut quod substantia sit diuisibilis, sit longa & cetera; respondetur, quod principaliter considerat rationem mensurae. Et si diuisibilitatem considerat & praedicationes, quae ab illa sumuntur est in ordine ad mensuram, & quatenus est radix mensurae. Et si dicas, quod D. Thomas 1. p. quaest. 7. art. 3. ad 2. dicitur tricubitum & bicubitum esse species quantitatis: sed istae species non sumuntur in ratione diuisibilitatis.

fibilitatis: sed in ratione mensuræ: ergo ratio mensuræ est essentia quantitatis: & ponit magnitudinem ratione genericâ quâtitatis. Respondetur, q̄ D. Tho. loquitur ibi de speciebus imperfectis, quæ cōueniunt quâtitati ratione alicuius proprietatis, vt dictū est. Et magis hoc probatur ex dictis verbis: nā dicit esse species magnitudinis: magnū autē & parū nō sunt species quâtitatis. Alij dicitur mēsurā accipi pro extēsiōe: & ita idē esse dicere rationē quâtitatis diuisibilitatē esse ac dicere esse mēsurā. Sed primā solutio est, quā cēseō verā. Et hoc est vñ de difficillimis p̄is huius prædicamenti. Ad cōfirmationē respondetur, vt dictū est, quod accipitur ibi mēsurā pro radice, quæ est extēsiō, vel quod dicit propriā rationē quâtitatis esse mēsurā, propriam rationem, secundum quā consideratur à logico: non propriam rationē quantitatis constitutiua. Nam iā sape diximus prædicamenta vnā solā rationē habere constitutiua illorū, & solū esse decē prædicamenta: & ita apud logicū & metaphysicum esse eandē rationē constitutiua prædicamētū, licet nō eandē rationē cōsiderandi. Nā cū habeat diuersos fines, & obiecta, habet diuersas rationes cōsiderandi eadē prædicamenta. Cum vero D. Tho. dicit diuisibilitatē esse rationem formale quâtitatis, accipit diuisibilitatē non pro potētia ad diuisionē prōxima, sed pro extēsiōe, quæ est radix illius potētiæ. Vnde nō est sibi cōtrarius: & maximo intellectu, & tenacissima memoria D. Tho. erat præditus. Vnde nūquā sibi cōtrarius est, vt quidā Theologi de excelsissimo viro iudicant, non percipiētes profunditatem doctrinæ eius.

Ad 5.

Ad quintū bene respōsum est ibi. Et si inquiras, in quo prædicamēto hæc diuisibilitas ponitur, vel quid est: respōdetur, q̄ si accipiat pro extēsiōe est in prædicamento quâtitatis. Si autē accipiat pro potētia ad diuisionē reālē, vere est in prædicamēto qualitatis. Nec nō uū est, essētiā in vno esse prædicamēto, & passio in alio: vt vidimus in substantiā & ei⁹ passionibus. Et si dicas, quod hæc proprietates nō cōueniunt omni quâtitati: quia nō cōuenit celo nec minimo: respondetur dupliciter. Primò, quia quātū est ex parte quâtitatis, potētiā habet ad diuisionē. Si autē repugnet actualis diuisio prouenit in celo & in minimo ratione formæ. Secūdo respōdetur, quod celū est diuisibile per diuisiōē potētiā: nā actus diuisionis bene potest illi per hæc potētiā cōpetere. Minimū autē secūdū quâtitatē diuiditur, licet forma non maneat facta diuisionē: multæ enim potētiæ sunt ad act⁹ aliquos, qui ab extrinseco impediuntur ab illis, vt Adā in statu innocētiæ corruptibilis erat, etiā si perseveraret in innocētiā, & in eadē perseverate nō corrūperetur. Et beati natura sua corruptibiles sunt: tamen ex statu vitæ eternæ non corrumpentur. Et hæc quo-

niam præuia sunt, super sedeo ab illis.

Ad vltimū iā patet ex dictis in conclusionibus. Est enim ratio formalis quâtitatis esse rationē extēsiōis seipsam & substantiā. Esse verò extēsiōem, vt quod, & substantiā esse extēsiōem, vt quod, sunt effectus formales: & nō sunt de eius ratione: quia bene potest quâtitas intelligi, vt ratio extendendi se & alia sine eo, quod ipsa, vel substantiā intelligantur extēsiō.

Ad vlt.

QUESTIO XVI.

Quæ diuisio sit illa, qua diuiditur quantitas in continuam & discretam.

videtur, q̄ nō sit generis in species. Primo, vna species nō potest fieri ex alia: sed discreta quantitas fit ex quâtitate cōtinui: ergo quâtitas cōtinua & discreta nō differunt specie. Maior patet inductiue in omnibus speciebus, tam substantiæ quā accidētis. Nō enim homo fieri potest ex equo. Itē albedo nō fit ex nigredine, & ratione probatur. Nam species ex æquo participat rationē generis: ergo vna nō fit, ex alia. Antecedens probatur. Nā si ex alia fieret illa primo rationē genericā participaret: ergo. Sed minor probatur. Nā si cōtinuū diuidatur in plures partes resultat numerus: & ita cōmuniter dicitur quod numerus fit ex diuisione cōtinui. Itē: nā ex quantitibus quatuor hominū fit quaternarius: sed illæ quâtitates sunt cōtinuæ: ergo. Et Confir. hoc argumētū. Nā species nō prædicatur de alia specie etiā denominatiue: sed numerus prædicatur de cōtinuo: nam continuum est numeratum: ergo.

Secūdo. Numerus est ens per accidēs: ergo nō est species quâtitatis. Consequentia est euidens: quia quantitas est ens perse. Sed antecedens probatur: quia numerus est multæ vnitates, quæ nō possunt facere ens perse: nā duo homines sunt binarius: qui nō magis possunt facere, quam duo entia in actu.

Tertio diuisibilitas pro potētia est propria passio quantitatis: sed ista nō cōuenit quantitati discretæ: ergo quantitas discreta non habet essētiā quantitatis. Maior & cōsequentia patent. Minor probatur: Quia numerus, v. g. ternarius iā est diuisus in suas partes: ergo nō est diuisibilis. Et confirmatur: nā si est diuisibilis reducatur ista potentia ad actum, & fiat actus diuisio: non poterit profecto magis diuidi, quam modo sit diuisus.

Quartū argumētū. Propria passio quâtitatis, quæ est esse mēsuram analogice cōuenit quâtitati discretæ, & cōtinuæ: ergo & essētiā: ergo

2. Arg.

3. Argum.

4. Argum.

ergo

ergo non est diuisio generis in species. Antecedens primū probatur: nā continuū habet rationē certitudinis & mēsuratis in ordine ad quâtitatē discretā. & maximè in ordine ad vnitatē. Consequentia probatur: nā si essentia conueniret secūdū eandē rationē, etiā & passio, vt patet in hominibus: qui quia sunt vniuoce homines, & similiter sunt intellectuales, & risibili vniuoce.

Præambula ad questionem.

In hac quæstione aliqui censent, quam titatem non diuidi in continuam & discretam, vt genus in suas species prædicamentales, sed diuidi vt analogū in sua analogata. Nam quantitas continua est simpliciter quantitas, discreta verò minimè. Et est diuisio ad modū illius, in qua diuiditur ens in vñ, & multa: quia multa nō sunt simpliciter ens. Et quāuis Arist. numerauerit ca. 13 lib. 5. metaphysicæ species quâtitatis & inter illas numerauerit discretas quâtitates, hoc fecit, vt analogā vocē in sua significata distribueret. Et si in prædicamento quantitatis in logica osuerit species quâtitatis numeri, hoc fecit sequēdo vñ vñ opiones non verò determinando aliquid ex propria sentētia. Hæc sentētia sequitur Fōseca lib. 5. metaph. ca. 7. q. 5. sect. 2. idē repetit cap. 13. q. 4. Et nō displicet Suarez disput. 41. sectio. 4. qui dicit nō fortassis discrepare à veritate: sed ne recedat à cōmuni modo loquēdi, tenet numerū esse speciē quâtitatis in re & linea cōstitūtū. Illud nō patiar, quod velint hæc sentētiā D. Tho. tribuere opus. 43. de prædicamēto quâtitatis cap. 1. cū oppositū doceat, vt patet cap. 1. vbi dicit. Quia enim numerus quī est species quantitatis, &c.

Decisio quæstionis.

Conclu.

Sit ergo cōclusio. Diuisio quâtitatis in continuā & discretā est diuisio generis in suas species. Hæc cōclusio est cōmunis inter omnes metaphy. & logicos: & expressa sententia Arist. Nā postquā numerauit species quâtitatis cōtinuæ & discrete, dixit: Proprie autē quâtitates hæc sunt, quas diximus: alia verò omnia secūdū accidēs sunt. Idē dicit 5. metaphysicæ locis citatis, & ita omnes expositores illius in istis locis expresse docēt cū suo Magist. Arist. Idē tenet Angelicus Doctor supra dicto opusculo & 1. p. q. 11. ar. 1. & 2. q. 30. ar. 3. eam tenet Capreol. in 1. d. 2. q. 1. conclu. 5. vbi citat varia sancti Doctoris testimonia Soci. 10. Metaph. q. 7. hæc tenet Caiet. & Soto in logica, & Scot. 5. Metaph. q. 9. & multi alij: quos superflū recēdere in re tā lucida iudico. Et probatur ratione. Nā illæ sunt species quâtitatis, quæ rationē genericā quâtitatis includūt, & illā determinat & cōtrahūt per varios gradus in essentia quâtitatis radiceos: vt patet de animali & eius speciebus: sed hoc reperitur in quâti-

te discreta: ergo. Probatur minor: quia quâtitas discreta est quâtitas, quia habet partes extēsiōis, & omnes proprietates quâtitatis, vt de se patet: quia est diuisibilis mēsurā, & cetera. Et determinatur ratio quâtitatis per varias differētiās: nā aliā rationē quantitatis talis habet numer⁹, quā cōtinua quâtitas: ergo. Præterea, nā extēsiō est ratio formalis quâtitatis: sed alia extēsiō alterius rationis est in numero, & in quâtitate cōtinua: ergo ratio quantitatis alterius speciei est in cōtinua, & alterius in discreta. Minor probatur: nā in cōtinua sunt extēsiōes partes cōtinuæ, in discreta discretæ: ergo sunt alterius rationis. Præterea, illa est diuisio generis in species, quæ fit per duas perse differētiās: sed hæc diuisio est huiusmodi: ergo est generis in species. Minor probatur: quia hoc quod est habere partes in cōmuni diuiditur in cōtinuū & discretū per hoc, quod est habere partes copulatas vno termino cōmuni, vel non habere, quæ sunt differētiæ essentiales huius, quod est habere partes in cōmuni. Hæc cōclusio magis probabitur inferius, cum agemus de speciebus quantitatis cōtinuæ, & discretæ.

Dissoluntur argumenta.

Ad primū argumētū cōtrariū respōdetur, q̄ quāuis vna species non possit fieri ex alia formaliter, & sub ratione speciei, nō tamē repugnat, quod ex indiuiduis vnus speciei fiat indiuiduū alterius speciei, maxime de structo priori: sicut ex hoc indiuiduo ignis, fit aqua igne destructo & cōtra: ita similiter ex hoc binario fit ternarius, nō tamē manente hoc binario in ratione binarij, quatenus alium cōstituit. Et aliquādo destruitur ipse binarius, si fiat per diuisionē eius: sicut etiā ex cōtinuo fit discretum destructo continuo & partito in duo cōtinua, & non sub ratione cōtinui. Hoc autē nō est incōueniēs. Et si fiat argumētum, nā quātū per prius dicitur de cōtinuo, quā de discreto, siquidē discretum fit ex diuisione cōtinui, vt patet internario triū hominū: & ita nō dicitur quātū per prius de continuo, quā de discreto. Et quāuis quātū ad existentia quātū discretū deperderet à cōtinuo, nō sequebatur, q̄ esset analogia, sicut patet de corpore cælesti, & inferiori. Nā corpus dependet in suo esse existentia à superiori, & infieri, & tamen vniuoce dicitur de illis corpus: quia in ordine ad habēdā rationē & diffinitionē corporis nō deperdet, sed ex æquo, & sine deperdētia, vt trunq; rationem corporis participat. Ad cōfirmationem respōdetur, q̄ quāuis vna species non possit prædicari de alia essentialiter, bene tamen denominatiue. Nam intellectus est in prædicamento qualitatis, & intellectus dicitur sciens & cognoscens ab habitu scientiæ & à cognitione, quæ sunt etiam in prædicamento qualitatis: ita non esset

.d. 2. in.

inconueniens, quod quātū dicerētur numeratū à numero: sed non dicitur vnum quantū à numero, qui est in prædicamento quātū, sed multa quanta numerata dicuntur.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, quod numerus non est ens per accidens, sed est ens perse à forma, quæ est aliquid perse in genere quantitatis, nimirū à numeritate, vt ita dicā; sicut ternarius à ternereitate. De quo adhuc infra multa dicemus. Et vnitates, ex quibus cōstat numerus sunt partiales partes numeri, licet substantiæ, quæ sustētāt illas vnitates sint entia perse, & vt substantiæ sunt nō cōstituūt numerū.

Ad 3.

Ad tertium respondetur, quod diuisibilitas, quatenus est passio quātū communis discretæ, & cōtinuæ bene cōuenit numero: Nā numerus habet partes quātas, seu attinētes ad genus quātū reductiue, & in illas potest numerus diuidi: nā ternarius in tres vnitates diuiditur. Et cum dicitur, sunt partes separatæ, distinguendū est: sunt separatæ quātū ad propriū esse, quod habēt; vt sunt entia substantiālia, factor. Vt verò habēt esse ternarij, v. g. nō habēt propriū esse, nec separatæ sunt, sed habent hoc esse à forma ternarij, & in forma ternarij cōmunicāt, & ab illa illæ partes habēt esse ternarij: & quatenus sunt sub hoc esse diuisibiles sunt illæ partes.

Ad 4.

Ad quartū argumētum respōdetur primo, quod cōsequētia nihil valet: Passio conuenit analogicæ: ergo & essentia. Supra denominū analogia instātia attulimus. Et modo probatur in hoc exēplo. Nā sub stare accidētibus secundū aliquos analogicè dicitur de prima & secūda substantiā posita in recta linea, & tamē esse ens, perse, quod est essentia substantiæ primæ & secūdæ quatenus ponūt in prædicamēto non dicitur analogicè. Secundo respondetur, quod Capreo. in 1. dist. 1. ad quintū Duran. cōtra tertiā cōclusionē, & Flādris 5. Metaphysicæ dicit, quod quātū in ratione mēsuræ dicitur vniocè de cōtinua & discretā: quia quātū cōtinua in ratione mēsuræ substantiæ secundū se nō depēdet ab vnitāte nec à numero, sed solū quoad nos: nā serūdū se excludit quātū cōtinua vnitātū multiplicationē: & solū hoc habet quo ad nos, quia nos intelligim⁹ ibi rationē mēsuræ per vnitātū multiplicationē quo ad nos. Præterea, quia ratio mēsuræ substantiæ æqualiter reperitur in illis secundū se: & si maior vel minor perfectio reperitur est quo ad nos. Ex hoc patet quæ diuisio sit quātū in cōtinuā & discretā in ratione mēsuræ substantiæ: nā nō est analogā, sed subiecti in accidētia. Et si dicas, cōtra: nā mēsurare est passio quātū: ergo si multiplicatur passio multiplicatur essentia: hoc nihil valet: nā in hominē multiplicātur passiones & nō essentia. Et dicitur secundo, quod essentia quātū cōtinuæ & discretæ in ratione cōtinuæ & discretæ, sunt

diuersæ speciei. Et nota, quod vt supra diximus, esse mēsurā in quantitate, respectu substantiæ, est quidā ipsius modus: sicut sub stare accidētibus est modus substantiæ: & iste modus non ponitur in prædicamēto quātū in recta linea: sed solū ad latus. Et ita species, quæ sumūt in ratione mēsuræ sunt species secundum quid. Ex his manet iā hæc quæstio explicata. Vtū quātū in ratione mēsuræ analogicè dicitur de cōtinua & discretā. Nā supposito, quod esse mēsurā sit modus quantitatis, nihil retulerit, quod dicatur analogicè: nō enim mensura est genus. Quā ad longū tractatam videre poteris supradictis locis: quam non amplius examinabo, quia ex dictis planissima manet, & nullius vtilitatis quæstio est ad naturā prædicamenti intelligendam.

Q V Æ S T I O XVII.

Vtrum quantitas continua diuidatur in lineam superficiem & corpus tanquam in species adæquatè diuidentem quantitatē.

N videtur, quod non. Primo quia linea & superficies includuntur in corpore: ergo non sunt diuersæ species. Consequentia probatur, quia vna species non debet includi in alia: homo enim non includitur in equo, neque albedo in nigredine, & sic in alijs. Antecedens illud probatur: quia corpus est longitudo latitudo, & profunditas, seu est trina dimensio. Si dicas, quod intrant materialiter, contra: nam hæc est formalis prædicatio, corpus est longū, latū, & profundū: ergo longitudo formaliter, & similiter latitudo cōtinentur, in corpore, & c.

Secundo. Terminatiuum substantiæ, vt suppositalitas, quod est terminus naturæ humanæ, non ponitur directe in prædicamento substantiæ, tanquam aliqua species completa: sed indirectè, vt aliquid incomplete ad positionē suppositi, quod terminat; sed terminatiuum corporis est superficies, & terminatiuum superficiem est linea: ergo non ponentur in prædicamento substantiæ directè, sed indirectè, vt termini: & ita linea & superficies non erūt species quantitatis. Et confirmatur. Nam hac ratione punctum non ponitur directè in prædicamento quantitatis, quia est terminus lineæ: ex quo sequitur esse quid incompletū in genere quantitatis: nam terminus quantitatis, vt sic, quid incompletum dicit, sed linea est terminus superficiem, & superficies corporis: ergo erunt reductiue, vt quid incompletum in genere quantitatis.

Ter-

3. Argum.

Tertio, Locus est species quantitatis, & similiter tempus, vt patet ex Aristotele in prædicamento hoc: & non sunt corpus, linea, & superficies: ergo aliæ species quantitatis dantur, quam prædictæ. Et confirmatur. Nam pondus pertinet ad prædicamentum quantitatis, & tamen non est aliqua species ex dictis: ergo. Maior probatur: nam ponderi conuenit proprietas quantitatis 4. modo quæ est, vt sit mensura: ergo conuenit illi essentia quantitatis.

4. Argum.

Quarto. De ratione superficiem non est solum latitudo sine longitudine: ergo includit longitudinem essentialiter: ergo longitudo non est species quantitatis. Antecedens patet ex definitione superficiem, quæ dicitur longitudo cum latitudine, seu longitudo, & latitudo. Prima consequentia probatur. Nam si linea, vt sic, intrat in compositione superficiem: ergo linea est pars eius, & sic non erit species completa: sicut materia non est species completa substantiæ, & similiter forma: sed incomplete: quia componunt substantiam completam. Et idem argumentum fit de corpore, quia superficies, vt sic, est de eius ratione. Nam non sola profunditas est corpus, sed profunditas, & latitudo, & longitudo: ergo linea, & superficies sunt partes componentis corpus: & ita erunt aliquid incompletum. Dices componere materialiter, non formaliter. Contra: & fit

5. Argum.

Quintū argumentum. Nam linea formaliter est diuisibilitas, seu extensio secundum longitudinem: sed superficies est extensio secundum longitudinem & amplius, scilicet, secundum latitudinem: & idem est dicendum de corpore, quod est extensum secundum latitudinem: ergo formaliter componunt linea superficiem, & superficies corpus: non ergo materialiter solum: ergo sunt partes, & aliquid incompletum. Et confirmatur, hoc argumentum. Nam materia prima ex eo quod materialiter componit hominē. v. g. est pars, & substantia incompleta: ergo ex eo, quod superficies componat corpus, & linea superficiem etiam similiter hoc habeant: erunt ergo entia incompleta, & species quātū incomplete.

6. Argum.

Sexto. Linea componit superficiem cum sua forma, & superficies componit corpus cum sua forma: ergo componunt formaliter. Nam quid est componere formaliter, nisi hoc? ergo non sunt species quantitatis linea, & superficies: quia impossibile est, quod vna species completa & perfecta ingrediatur in compositionem alterius speciei cum sua forma: quia est quoddam totum perfectum in illo genere: ergo non potest aliud totum eiusdem generis componere. Et confir. quia impossibile est in linea, & in superficie duas rationes distinguere, vnam formalem, & alte-

ram materialem: vt hac ratione componant, & alia non: nam explicata quid sunt istæ rationes.

7. Argum.

Septimo. Tempus & locus sunt verè quantitates continuæ, vt asserit Aristoteles. hic, & tamen non sunt superficies nec linea, nec corpus: ergo plures sunt species. Et confirmatur. Nam motus est quantitas continua, & nulla illarum: ergo sunt aliæ species plures illis.

Preambula ad quæstionem.

In hac quæstione primo dicemus, quæ sunt species quantitatis continuæ, permanentis, & postea de quantitate continua determinabimus. Est ergo tradenda primo definitio quantitatis continuæ. Quantitas continua est, cuius partes terminantur aliquo termino communi. Sensus est, quantitas continua, est quantitas habens partes terminatas termino communi. Quantitas est genus: terminari communi termino eius partes, ponitur loco differentia, seu est differentia: quia per illam cōtinuum differt à discreto, vt optime notat Caiet. in præsentia capite. Terminus communis duo dicit, & terminationem, & communitatem. Et ad hoc quod sit terminus communis quantitatis, non sufficit, quod sit terminus, & quod sit communis, sicut neque ad hoc, vt sit monachus albus sufficit quod sit monachus, & quod sit albus: sed requiritur, vt terminus sit communis, quod actum terminandi habeat communem; ita quod sit terminus vnius partis, & quod etiam sit terminus alterius; sicut punctum in quocumque lineæ loco designetur, hinc & inde commune est. Et quia de ratione termini est, quod sit indiuisibilis: quoniam si diuidi posset, iam non esset vltimum terminans, quia haberet aliquid vltius terminans: ideo termini communis non designatur aliquid diuisibile communiter terminans vtramque partem. Et hoc est in linea punctum, in superficie linea, in corpore superficies, in tempore instans. Locus autem vel est superficies, vel, corpus, vt dicemus, & infra inquiremus, vtrum ista indiuisibilia realiter dentur vel solum per animæ considerationem. Et si contra hæc asseras: nam vt supra quæst. præcedenti definitum fuit, essentia quantitatis est esse rationem, quæ ipsa & subiectum habeant partes extensas: ergo quantitas continua non est, cuius partes terminantur termino communi: quia ratio talis non habet partes copulatas, respondetur, quod illi conuenit habere partes copulatas, vt quo; id est est ratio quantitas continua, quæ ipsa & substantia habent partes extensas, & copulatas vniocè termino

Communi. Alij diffiniunt quantitatem continuam hoc modo, & Aristoteles primo & sexto physicorum & primo de Cælo. Continuum est diuisibile in semper diuisibilia. Et, ly diuisibile, est genus in quo conuenit cum quantitate discreta, ly, in semper diuisibilia, est differentie loco, per quam differt à discreta quantitate. Et prima diffinitio traditur per respectum partis ad totum via compositionis: Secunda verò per respectum partis ad totum via resolutionis, & secunda datur per propriam passionem. Nam diuisibilitas passio est quantitatis, nisi sumatur pro radice. Ex his infertur quid sit quantitas discreta, nimirum illa, quæ non habet partes copulatas: & quæ est quantitas non diuisibilis in semper diuisibilia. Quæ quamuis negatiuè ponantur istæ differentie, explicant tamen aliquid positiuum in quantitate discreta: nam essentia eius positiua est.

Decisio questionis.

Concl. Prima conclusio. Linea, superficies & corpus sunt diuersæ species quantitatis continuæ, & adæquate in has species est diuisa quantitas continua, ita vt nulla alia species completa assignari possit quantitatis continuæ præter istas tres species. Probat conclusio primo, quod sint diuersæ species quantitatis continuæ. Nam ratio quantitatis est quod sit extensionis ratio, vt eius, cuius partes copulantur termino communi: sed ista ratio contrahitur essentialiter ad lineam, superficiem, & corpus tanquam ad diuersas species: ergo istæ sunt species quantitatis continuæ. Minor probatur, quia linea dicit extensionem secundum longitudinem: superficies vero secundum latitudinem, corpus secundum profunditatem, quæ quidem extensiones continuæ sunt diuersæ essentialiter. Et confirmatur: Quia illæ sunt diuersæ species, quæ habent diuersas rationes formales: sed supra dictæ habent diuersas, & oppositas rationes formales: ergo. Minor probatur: quia lineam dicit extensionem secundum longitudinem, vt dicat negationem secundum latitudinem, & profunditatem: & superficies ita dicit extensionem secundum longitudinem, & latitudinem, vt dicat negationem extensionis secundum profunditatem: ergo sunt diuersæ. Et confirmatur. Nam quaternarius etiam si includat ternarium, & binarium, sunt tamen diuersæ species numeri: ergo etiam corpus licet includat superficiem, & lineam erunt diuersæ species. Patet antecedens, quia ideo quaternarius est diuersa species à ternario:

quia licet includat illum, hoc est materialiter, non vero formaliter vt ternarius est, ergo similiter, licet corpus includat superficiem & superficiem lineam erunt diuersæ species, cum hoc solum sit materialiter. Probat minor. In continua quantitate dantur diuersa continuantia: ergo diuersæ species continuatæ per illa. Consequentia est nota, quia diuersæ species expostulant diuersa continuantia. Et antecedens probatur: quia continuatiuum lineæ est punctum, superficiem lineam, & corporis superficies: sed corpus; linea, & superficies sunt diuersa inter se, vt constat: ergo. Probat. Essentia quantitatis est extensio, sed in linea corpore & superficie sunt diuersæ rationes extensionis: ergo diuersæ species. Et confirmatur. Quia profecto si istæ non essent species quantitatis nullæ, essent species nam nullæ potiori modo rationem quantitatis participant quam istæ. Et confirmatur. Nam Mathematici multas passiones demonstrant de linea, quas de superficie non demonstrant, & de superficie alias, quas non demonstrant de corpore: ergo sunt diuersæ species. Nam si essent eadem species non haberent, nisi easdem passiones. Dices, quod demonstrat easdem passiones, vt de entibus & speciebus incompletis: Sed contra: nam in suo genere, & ratione linea & superficies ad nihil aliud formaliter ordinantur: ergo sunt species completæ. Nam incompletum vt sic in sua ratione ordinatur ad completum, vt patet in anima, &c. Quod vero non sint aliæ species quantitatis continuæ permanentis probatur. Nam, vt dictam est, ratio quantitatis, est extensio: sed hæc extensio tantum tribus modis potest diuersificari scilicet in longum, latum & profundum: nec alius modus poterit cogitari: ergo. Vnde D. Thom. cum argumentaretur ad oppositum i. part. quæstione. 3. art. 2. & vellet probare Deum esse corpus, nullam aliam præter tres dimensiones posuit: ergo non sunt aliæ. Præterea Mathematicè hoc probatur. Nam tot sunt dimensiones, quod lineæ possunt se interfecare perpendiculariter: sed sic est, quod tantum tribus modis possunt lineæ se interfecare: ergo sunt tantum tres dimensiones, supra dictæ. Minor probatur. Nam si ducamus vnâ lineam rectam, & aliam, quæ ad modum crucis interfecet illam, & postea aliam, quæ interfecet illas duas in puncto, in quo sunt interfecate illæ duæ primæ. Prima denotat longitudinem. Secunda latitudinem. Tertia profunditatem: sed non possunt fingi alij modi interfecandi præter istos: ergo solunt sunt tres species quantitatis continuæ. Præterea probatur

quo-

quodam principio physico. Quia tot sunt extensiones, quot positiones in loco, sed solæ sunt tres positiones: ergo solæ tres extensiones. Probat minor. Nam quicquid est in loco vel, est ante & retro, & hoc denotat profunditatem quæ est corpus. Aut est sursum & deorsum: & hoc denotat longitudinem, quæ est linea, dextrum, & sinistrum, latitudinem, quæ est superficies: ergo de hac conclusione vide Aristotel. lib. 1. de cælo cap. 1. & ibidem. D. Thom. 5. Metaph. cap. de quantis, vbi expresse tenet nostram conclusionem & Ptolomeum libr. de dimensionibus. Et quia hæc res attinet ad geometriam, nec verbum amplius, de tempore dicam in fine quæstionis. Ex hoc sequitur locum nullam aliam extensionem, nec diuisibilitatem posse habere distinctam à diuisibilitate superficiem lineæ, & secundum opinionem antiquorū à diuisibilitate corporis. Vnde in ratione diuisibilis & extensi non est alia species quantitatis, sed in ratione mensuræ est species imperfecta.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg.

Ad primum respondetur lineam includi in superficie, & superficiem in corpore materialiter non formaliter. Alia enim formalitas est essentia & formalitas lineæ, & alia formalitas superficiem, & alia formalitas corporis. Cæterum sicut linea requirit punctum ad sui continuationem, & terminationem, eodem modo requirit superficies lineam, & corpus superficiem. Et sicut alia est lineæ essentia ab essentia puncti, eodem modo, alia est essentia superficiem ab essentialitate & corporis ab essentia superficiem, & quælibet harum specierum habet suam propriam essentiam, & formalitatem distinctam ab extensione, & formalitate alterius, licet nos explicemus formalitatem superficiem per longitudinem lineæ, & latitudinem & formalitatem corporis, per latitudinem & longitudinem superficiem. Est optimum exemplum in numero. Nam quaternarius non potest esse, nisi sit ternarius: & ex necessitate debet esse prior ternarij forma, quam sit quaternarius. Nihilominus non præsupponitur species ternarij ad constitutionem quaternarij, sed tantum materialiter pro tribus unitatibus. Eodem modo linea præsupponitur materialiter, non vero pro sua forma, ita quod forma superficiem constituitur ex formalitate lineæ. Et ad replicam; nam hæc est prædicatio formalis, superficies est longitudo, respondetur primo, quod quando ista prædicatio conceditur, facit sensum causalem, id est superficies respondet ex longitudine. Secundo respondetur, quod quando dicimus superficiem esse longi-

tudinem, & latitudinem, per hoc explicamus propriam extensionem superficiem, quæ sine istis intelligi nequit. Secundo respondetur ad argumentum, quod linea, vt est in superficie, & superficies, vt est in corpore, dupliciter possunt considerari. Vno modo vt diuisibiles, alio modo, vt indiuisibiles. Primo modo intrat materialiter compositionem superficiem, & corporis. Secundo modo intrat formaliter linea superficiem, & superficies corpus: sed tunc non intrant, vt species quantitatis, de quarum ratione est quod sint diuisibiles: & sic intrant, vt continuatiua formaliter & in obliquo, non in recto. Itaque de essentia superficiem formaliter solum est latitudo: de essentia corporis formaliter solum profunditas: & in corpore longitudo intrat materialiter, & in superficie: longitudo autem formaliter est in linea.

Ad secundum argumentum respondetur negando consequentiam. Nam terminatiuum substantiæ semper dicit ordinem ad suum terminum, vt suppositalitas, quæ alio modo concipi non potest, nisi in ordine ad naturam, quæ terminat & semper concipitur vt aliquid incompletum. At verò linea, licet vt est terminatiua superficiem, ponatur in prædicamento, quantitatis indirecte, quia tunc consideratur vt indiuisibilis, sicut punctum; & est aliquid incompletum: quia tamen potest considerari alio modo, vt est species completa illius, vt scilicet diuisibilis, ideo potest collocari in prædicamento quantitatis, vt quid completum in illo genere. Et per hoc patet ad confirmationem. Punctum enim reductiuè solum pertinet ad prædicamentum quantitatis, sicut vnitas quia non habet aliquam diuisibilitatem, quam linea & superficies habere constat.

Ad tertium argumentum respondetur quod locus & tempus sunt species incompletæ in ratione diuisibilis. Ita non ponuntur in prædicamento quantitatis in recta linea. Nam recta linea prædicamenti quantitatis constat ex quantitativis diuisibilibus partibus, & locus & tempus non habent propriam diuisionem. Sed de his infra dicemus, & de tempore in fine quæstionis: & post modum de omnibus in ratione mensuræ, & vt considerantur, vt species completæ. Ad confir. respondetur, quod pondus non est quantitas sed quædam qualitas, cuius proprium est impellere rem deorsum: sicut leuitatis est proprium impellere rem sursum. Et cum dicitur quod est mensurabile, respondetur quod mensuratur æquiuoce non per aliam quantitatem, sed per aliam qualitatem. Ita mensuratur vna vnitas per aliam; sicut si mensurarem vnam albedinem per aliam.

Ad quartum patet ex primo argumento. Et ex dictis patet ad confirmationem. Ad vltimam confir. respondetur, materia primam secundum suam

d + suam

suam rationem & essentiam componere: & ita secundum suam essentiam est pars substantiæ incompleta, sed linea intrat, ut continuatum qua ratione est indivisibilis; & ita quia habet aliam considerationem, ut est divisibilis secundum longitudinem, & ut sic est essentialiter quantitas, & ut sic non componit superficiem, & similiter non est quid incompletum secundum suam essentiam: bene tamen ut est quid continuatum.

5. Argum. Ad quintum iam patet ex dictis: explicamus enim per illam prædicationem id quod formale est in superficie, & non dicimus superficiem formaliter esse lineam.

6. Argum. Ad sextum iam patet ex solutione primi argumenti, & iam ex his, quæ diximus confirmatio manet confutata.

7. Argum. Ad septimum argumentum respondetur, iam sæpius dixisse, non esse nisi decem prædicamenta, & non viginti, decem logica & decem Metaphysica. Et ad illa decem reducuntur omnes rerum essentia complete, & perfecte. Sed hæc decem in ordine ad aliam finem logicus, & metaph. considerant. Et cum prædicamentum quantitatis constituatur per rationem extensionis, ut supradiximus, nihil ad hoc prædicamentum refertur, nisi in quantum extensum. Unde cum locus & tempus non habeant propriam extensionem, non sunt in hoc prædicamento perfecte, sed ut species incompletæ in mensura. De qua re vide D. Thom. 5. Met. c. de quantitate. Locus autem D. Thom. sic habet: Sciendum est, quod Philo in prædicamentis posuit tempus quantitatem perfecte cum hic ponat ipsam quantitatem per accidens quia ibi distinguit species quantitatis secundum diversas rationes mensuræ. Aliam rationem habet tempus, quod est mensura extrinseca, & magnitudo, quæ est mensura intrinseca. Et ideo ponitur ibi, ut alia species quantitatis. Hic autem considerat species quantitatis quantum ad ipsum esse quantitatis. Et ideo illa quæ non habent esse quantitatis, nisi ex alio, non ponitur hic species quantitatis, sed quantitates per accidens, scilicet, motus & tempus. Locus autem ponitur ibi alia species quantitatis: sed non hic quia habet aliam rationem mensuræ: sed non aliud esse quantitatis. Hæc D. Thom. Ex quibus colliges quæ supra docuimus. Res enim non ponitur in prædicamento, nisi secundum suum esse essentialiter. Et cum tempus, & locus non habeant esse essentialiter quantitatis, non ponitur in prædicamento; sed quia secundum illam sumuntur aliqua prædicationes in ordine ad substantiam, considerantur à logico, ut species imperfectæ, & incomplete. Et nota, quod aliqua dicuntur quanta per accidens dupliciter: Vno modo ex eo, quod sunt accidentia alicuius quanti: sicut musica dicitur quanta per accidens, quia est accidens quæritur: sicut, ædificatio

dicitur accidens musica: quia est accidens musicum. Alia verò dicuntur quanta per accidens, quia sunt divisibilia per accidens, id est, per aliud; ut motus & tempus, quæ sunt divisibilia ad divisionem quantitatis, spaciij. Et has vocat D. Thom. quantitates per posterius: quia esse quantum ab aliquo priori participant, quod sufficit, ut non collocentur in prædicamento: quia quantitas de illis, analogice ad minus, dicitur. Sed de his infra. Est argumentum contra conclusionem supra positam ex D. Tho. in principio huius capituli de quantitate in metaphysica. Vbi dicit sanctissimus præceptor, quod longitudo finita est linea, & latitudo finita superficies &c. Unde si esset longitudo infinita non esset linea: ergo malediximus deficiendo absolute lineam esse speciem quantitatis. Respondetur quod Angelicus doctor loquitur de linea in ratione mensuræ. Et vult dicere quod si linea esset infinita, non esset species quantitatis in ratione mensuræ. Non autem vult negare, non esse speciem quantitatis absolute. Quinimo hoc sæpe asserit in multis locis suæ doctrine. Sed contra: quia esse mensuræ est passio quantitatis: ergo si non est mensura, ergo nec linea, respondetur quod ut sit quantitas sufficit, quod sit mensura secundum se, vel secundum partem, vel quod sit mensurabile secundum se, vel secundum partem: quia sic illi convenit passio. Non verò est necesse quod secundum se totam sit mensura, vel mensurabilis, sicut terra secundum se totam non movetur, sed secundum partem solum, & simpliciter conceditur quod est ens mobile.

QVÆSTIO XVIII.

An linea, superficies, & corpus sint species infimæ quantitatis.

1. Argum. Videtur quod non. Primo si daretur linea infinita illa haberet essentiam lineæ, ut modo dicebamus: & tamen differret specie à linea finita: ergo linea est genus. Minor probatur: quia duo individua eiusdem speciei non possunt differre penes finitum, & infinitum. Item nam plus differunt, quam duæ lineæ infinitæ: sed illæ differunt numero: ergo ita plusquam numero: ergo specie. Et confirmatur hoc. Nam substantia infinita non potest pertinere ad prædicamentum substantiæ ratione infinitatis: ergo nec linea infinita eadē ratione: ergo est alterius speciei saltem

saltem à linea finita. Et confir. quia linea bicubita & tricubita differunt specie: quia differunt diffinitione: ergo sunt species lineæ. Et idem dicendum est de linea curua & recta.

2. Argum.

Secundum argumentum. Superficies quadrata, & triangularis differunt specie: ergo. Antecedens probatur, quia aliæ sunt passionis utriusque: & ita sunt diversæ species corporum cubus, & quadratum.

Dissolvitur quæstio.

Respondetur ad hanc quæstionem breuiter, supra dictas species esse infimas, & indivisibiles. Hæc conclusio videtur esse D. Thom. 5. Metaphysicæ, ubi supra, & est communis inter Logicos in isto capite. Et probatur. Quia in linea nulla alia ratio differentialis datur, nisi extensio in ordine ad longitudinem: ergo non dantur aliæ species lineæ. Consequentia probatur. Quia ad hoc, ut darentur diversæ species, erat necessum, quod in ratione longitudinis diversæ rationes darentur, seu differentia. Et probatur antecedens. Nam quæcunque alia ratio addatur lineæ, iam hæc extrahit illa à sua ratione essentiali: ergo non est differentia eius. Impossibile est enim quod longitudini addatur differentia essentialis, quæ contrahat illam ad diversas species longitudinis, sicut nec ternario potest addi differentia, quæ contrahat illum ad diversas species ternarij: quia lineæ ratio est ultimum essentialiter determinans quantitatem continuam ad rationem talis quantitatis, sicut differentia hominis est ultimum determinans rationem animalis ad rationem talis animalis.

Dissolvuntur argumenta.

Ad argumentum primum respondetur. Quod si daretur talis linea infinita verè haberet essentiam lineæ, & esset divisibilis secundum longitudinem, quantum sit impossibile dari, quia illa ex natura sua ordinatur ad extendendam substantiam secundum longitudinem. Et impossibile est substantiam aliquam esse extensam secundum longitudinem infinitam in actu. Si tamen daretur, esset eiusdem speciei cum alia lineæ: quia illa infinitas, est infinitas secundum quid, quæ non tollit rationem rei, sicut gratia Christi infinita est secundum quid, & est in prædicamento qualitatis. Maternitas in beata Virgine est infinita secundum quid, & vere habet essentiam relationis prædicamentalis, & bene possunt duo individua eiusdem speciei differre penes finitum & infinitum secundum quid ut patet in gratia mea, & gratia Christi, habitualis. Ad confir. respondetur, quod si daretur infinita substantia, illa esset simpliciter infinita, quia esset ens

per se infinitum, & ita in ratione esse infiniti haberet infinitam perfectionem: unde ad nullum pertineret prædicamentum. At verò linea infinita, esset infinita non secundum esse, sed secundum longitudinem, quæ est infinitas secundum quid: & ita posset esse in prædicamento.

Ad secundum argumentum respondetur, quod linea curua, & recta differunt accidentaliter: & illud accidens videtur pertinere reductivè saltem ad prædicamentum qualitatis. Et ita videtur dicere Arist. in simili de numeris 5. Metaphysicæ. ca. de quali, & ibi D. Thom. quem vide. Ex hoc etiam manet determinata illa quæstio pro quantitate discreta, quomodo ternarius, non distinguatur in diversas species: sed species sub altera immediate ad omnes species numerorum atomas est numerus, & omnes aliæ species numerorum sunt in fine. Et hæc quoniam in particulari pertractare pertinet ad Arithmeticum & Geometram, non volo de his plura verba facere. Vide Euclidem in elementis.

QVÆSTIO XIX.

Utrum linea, superficies, & corpus continentur & componantur indivisibilibus.

Necessarium est hanc pertractare quæstionem, ut sciamus an sit verum lineam, esse extensam & divisibilem secundum longitudinem, & superficiem, secundum latitudinem, & corpus, secundum profunditatem. Nam si ex indivisibilibus componuntur, non possunt hanc habere extensionem. Et videtur, quod non continentur per indivisibilia. Primo talia indivisibilia non dantur: ergo. Probo antecedens. Nam punctum terminativum lineæ non datur, nec continuativum: ergo nullum punctum datur. Probo antecedens quo ad primam partem. Nam etiam si non ponatur illud punctum, linea manet terminata: ergo illud superflue ponitur. Antecedens probatur: quia manebit, nec maior nec minor: ergo. Quod verò non sit necessarium ponere continuativum probatur: quia partes lineæ se ipsas possunt continuari: ergo.

Secundum argumentum. Si dantur hæc puncta continuativa, sequitur quod dentur infinita puncta in continuo realiter inter se distincta quia continuum habet infinitas partes. Quod si hoc concesseris, ergo etiam in multitudine poterit dari infinitum in actu: quia omnia inconuenientia, quæ dantur posita multitudine infinita, sequuntur posita multitudine infinita punctorum realiter distinctorum.

3. Arg.

Tertium argumentum. Si dantur lineæ continuantes superficiem secundum latitudinē, sequitur quod in actu dantur infinita individua speciei alicuius, scilicet, lineæ: hoc autem est absurdum: ergo. Probo sequelam. Nam sicut lineæ partes continuantur punctis: ita partes superficiæ lineis: sed sunt infinitæ partes superficiæ, quia est diuisibilis in infinitum: ergo sunt infinitæ lineæ actu, & realiter distinctæ: quia distinguuntur à parte superficiæ: ergo inter se. Hoc autem est falsum, vt probatur. 3. Physicorum, & idem de superficiebus respectu corporis, dici potest. Et nota bene hoc argumentū.

4. Arg.

Quarto. Nullū est subiectum, in quo possit esse huiusmodi punctum: ergo nec dari potest tale punctum. Et idem de linea dicendum est. Et consequentia probatur. Quia punctum, & linea sunt accidens, & ita in subiecto debent esse. Antecedens probatur, quia illud subiectum est diuisibile, vel non. Non primū quia est improporcionatum subiecto & sicut albedo non potest subiectari in angelo: quia non habent proportionem: ita neque punctum in subiecto diuisibili. Vel est in indiuisibili: & hoc non, quia nullum tale subiectū potest dari: quia nec erit substantia nec accidens, vt de se patet: ergo.

5. Arg.

Quinto arguitur autoritate Arist. lib. 3. Metaph. cap. 5. text. 17. qui dicit, Sicut Mercurius non est in radi lapide actu sed potentia, ita est superficies in medio partium corporis: ergo ex Aristot. sententia non dantur cōtinuatiua actu existentia. Nam eadem ratio est de punctis & lineis, &c. Et D. Thom. opus. 36. in hæc verba ait. In linea sunt puncta quidem duo actu, vt eius termini, qui cadunt in eius diffinitione, & infinita, alia in potentia secundum quod ipsa importetia diuisibilis est in infinitum: ergo secundū D. Tho. nō dantur puncta cōtinuatiua actu: quia quod est in potentia cōtinuare non potest: est enim necessaria existentia ad cōtinuationē: quia cōtinuatio exercitium quoddam est, quod ex necessitate præsupponit existentia eius, quod cōtinuat.

6. Arg.

Sexto. Detur per diuinam potentiam corpus perfecte sphericum, super corpus perfecte planum, & si tangit in puncto moueatur successiue perfecte sphericū per planum, ita vt eodem puncto ducatur & lineam cōstituat si tangit in puncto, quando quiescit, sequitur quod nunquam possit moueri motu cōtinuo, quod est contra experientiam: ergo non tanget in puncto: & per consequens non dantur talia indiuisibilia. Probat illa sequela, quod nunquam possit moueri. Quia dum deserit punctum, aut est in parte diuisibili, aut in indiuisibili, immediate non potest esse in parte diuisibili, quia indiuisibile non potest esse in indiuisibili parte: ergo immediate est in indiuisibili: & sic vltimus progrediendi. Ex quo se-

quitur, quod non moueatur motu continuo: quia in motu continuo pars diuisibilis debet acquiri. Sequitur etiam, quod dantur puncta immediata quod est impossibile: alias linea cōponeretur ex indiuisibilibus. Et confir. hoc argumentum. Nam si illud punctum, quod tangit perfecte planum mouetur: ergo immediate deserit illud punctum, & acquireret aliud punctum: non enim potest acquirere lineam: ergo illa duo puncta sunt immediata: ergo componitur linea ex indiuisibilibus. Dices quod acquireret lineam, contra: quia indiuisibile nō potest acquirere locum diuisibile, & ita debet acquirere aliquid indiuisibile. Et confir. secundū. Nam quod mouetur motu continuo, partim est in termino, à quo, & partim in termino, ad quem: sed punctum mouetur motu continuo: ergo partim est in termino, à quo, & ad quem. Maior patet. 6. Physico. minor probatur, quia mouetur globus motu continuo: ergo omnia, quæ sicut in illo motu continuo mouentur: ergo & punctum: maxime cū punctum habeat positionem in continuo, & sit in linea: sed hoc est impossibile: quia cum nō habeat partes, nō potest esse partim in termino, à quo & ad quem: ergo ex necessitate supposito, quod moueatur debet habere partes: fictitium ergo est dicere omnino esse indiuisibile. Vide alia argumenta in Soto. 6. Physicorum. quæst. 1.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione sunt variæ doctorum sententia Durandus 2. distinct. 2. quæst. 4. & Greg. 2. d. 2. quæst. 2. art. 1. & OKam in logica capite de quantitate dicunt, quod in quāto est vera longitudo, & latitudo realis, & profunditas: sed dicunt in corpore non dari latitudinem, nec longitudinem realiter inter se & à corpore distincta nec formaliter. Sed corpus per se habet omnes has dimēssiones, & prout consideratur à nobis vt solum habens longitudinem vocatur linea: vt vero consideratur à nobis cum longitudine, & latitudine vocatur superficies: punctum vero à nobis concipi per modum positiui in re tamen est quid priuatiuum. Sed hæc sententia falsissima est: quia sequeretur non esse tres species quantitatis, lineæ, corpus, & superficiæ: quia iste autor solum asserit esse gradus eiusdem speciei, sicut concipimus in homine gradum vitæ & sensibilis, &c. Alij dicunt dari puncta, & lineam, & superficiem non continuantes, sed terminantes. Alij quod sunt puncta aliquid per operationem in intellectu constructum. Sed nihilominus pro rei explicatione

Dissoluitur quæstio.

It prima conclusio. Nulla quantitas cōtinua componitur ex indiuisibilibus. Hæc con-

conclusio est expressa Aristot. 6. Phys. vbi hæc conclusio latissime disputatur. Et probatur nunc breuiter. Nam vnum indiuisibile additum alteri non facit maius extensio: ergo linea non componitur ex indiuisibilibus. Antecedens probatur. Nam vnum indiuisibile additum alteri, vel attingit illud secundum se totum, vel secundum partem. Non secundū partem, quia indiuisibile est quod non habet partes: nec secundum se totum, alias essent in eodē loco: & ita non augetur quantum compositum ex illis. Præterea. Si linea composita ex 5. punctis, est maior, quam composita ex 4. sequitur, quod possit diuidi in duas medietates maiores, quam antea: sed hoc est impossibile: ergo & illud, ex quo sequitur. Probat minor, quia punctum additum non habet partes: ergo linea ratione illius non potest diuidi in maiora es partes: ergo non facit maiorem: ergo linea non componitur ex indiuisibilibus.

Tertio. Quia si linea componitur ex indiuisibilibus, sequitur, quod circulus maior, & circulus minor essent æquales. Consequens est falsum: ergo. Patet antecedens. Falsitas consequentis probatur. Quia quod est maius altero, non est æquale illi: ergo circulus maior, nō est æqualis minori. Patet consequentia. Nam illa dicuntur æqualia, quæ habent totidē partes: ergo si circulus minor habet tot partes ac maior, erunt æquales. Sed quod habeat tot partes æquales probatur, quia circulus minor habet tot puncta, ac circulus maior. Sed puncta sunt partes, ex quibus cōponitur linea in hac opinione: ergo habet tot partes. Probat maior: quia à quacunque parte circuli maioris deducamus lineam ad ceterum, inueniemus in circulo minori inclusio in maiori punctum, in quo illa linea terminatur, ita vt à nullo puncto circuli maioris possit deduci linea, cui non correspondeat alterum punctum in circulo minori. Et hoc argumentum conuincit de partibus æqualibus. Nam licet corpus minimū habeat tot partes sicut maius proportionales, nō tamē tot partes æquales. Hic vero probatur, quod habeat tot partes æquales quia puncta æqualia sunt. Præterea, nam sequitur si linea cōponitur ex indiuisibilibus, quod motus tardissimus non plus temporis consumeret in transeundo aliquod spacium, quam motus velocissimus: hoc autem patet esse falsum: ergo. Nam si detur linea cōstans duobus punctis, per quā moueatur motus tardissimus, & velocissimus, tunc in eodem temporis spacio, in quo motus velocissimus transiit medietatē illius lineæ, transit etiā motus tardissimus. Nam illa pars est indiuisibilis scilicet vnum punctum. Et necessarium est consumendum vnum instans à motu quolibet in illius transitu, nec magis, nec minus. Et idem est dicendum de alia parte & sic de totali linea: ergo in eodem tempore

quo motus velocissimus transit transibit tardissimus. Præterea ex Aristot. 6. Physicorum, qui dicit continuum esse diuisibile in semper diuisibilia, quod esset falsum, si linea componeretur verbi gratia, ex decem punctis quia nō posset diuidi nisi in decem partes. Vide alias probationes in Soto vbi supra lib. 6. Physicorum, & Pererius adducit 20. rationes pro hoc probando. Et hanc nostram conclusionem asserit expressè D. Tho. opusculo 36. in primo Posteriorum lectione. 10. colum. 1. in quibus locis diffinit punctum esse de diffinitione lineæ non autem de essentia, sed si esset pars cōponens esset de essentia: ergo. Et in quodlibet. 7. artic. 9. ad secundum dicit: Punctum additum lineæ non facit maius, nec remotum facit minus. Et idem dicit. 3. Metaph. lectione. 12. ergo non componitur lineam: alias additū auget illam subtractum diminuir. Vide 1. part. quæst. 85. artic. 8. ad secundum. Sed contra conclusio. est argumentum. Si detur globus perfecte sphericus, & moueatur per aliquam lineam, tunc globus cum transeat per totam lineam, necessario debet tangere illam: & non secundum aliquam partem planam: alias non esset perfecte sphericus: ergo tangit illam aliquo indiuisibili: ergo tota linea est composita ex indiuisibilibus. Probat hæc vltima cōsequentia. Quia globus tangit lineam totam aliquo puncto indiuisibili: ergo id, quod tangitur in linea est indiuisibile. Probat consequentia: Quia tangens & tactum debent proportionari: ergo si tangens lineam est aliquid indiuisibile, & tactum, maxime quia totum quod est in linea tangit cum totam transeat, & non tangit nisi punctum: ergo in linea non est aliquid, quod nō sit punctum etiam si ex parte in principio quæstionis sit tacta hæc difficultas. Sed hoc argumentum difficile hic est soluendum. Omisiss multis solutionibus quorundam impertinentium Philosophorum responderetur à quibusdā primo quod non omne tangit id, per quod mouetur. Hoc enim solum est verum de motu per se, non de motu per accidens. Sicut anima quia non mouetur per se, sed per accidens ad motum corporis, nō tangit omne id, per quod transit: ita etiam cū punctum non moueatur per se, sed per accidens ad motum corporis, non tangit omne id, per quod transit, & ita non tangit in puncto totā lineam. Sicut enim, per accidens aliquis potest moueri motibus contrarijs, vt si nauis mouetur orientē versus potest qui deserit nauis moueri versus occidentem, quia per accidens mouetur versus orientem, & iste motus reperitur in cælis: ita potest punctum, quia per accidens mouetur non tangere omne punctum. Itaque quia primum quod mouetur est corpus, corpus tangit totum locum, & ad eius tactum & motum mouetur omnia quæ sunt in corpore. Secun-

Secundo respondetur, quod quando globus permanenter planum tangit in aliquo indiuisibili tangit, in successione vero tangit in aliquo diuisibili: sicut ego per planum tango primo quantitatem vnius palmi, successiue vero tango quantitatem multo maiorem, & proportio debet esse in primo tactu, non in successiue. Hæc argumenta probant etiam superficiem, non componi ex lineis, neque corpus ex superficiebus.

Secunda conclusio. Hæc indiuisibilia vere dantur in quantitate continua: itaque in linea dantur puncta, in superficiebus lineæ, in corporibus superficies. Hæc conclusio communis est inter omnes Philosophos, Mathem. & Logicos. Hanc tenet Aristot. 6. Physicorum & multis alijs in locis, & D. Thom. locis supra citatis, & illa tenent eius discipuli. 2. distinct. 2. quæst. 2. artic. 3. & 3. distinct. 18. quæst. 1. artic. 3. Sonci. 5. Metaph. quæst. 20. & Soto, & Caiet. in præd. quantitatis Alexand. Alensis. 3. Metaph. Videatur Burleus 1. Physicorum tex. 5. & Aristot. in hoc cap. & 3. Physicorum cap. 3. & 1. de anima tex. 70. vbi dicit, quod puncta habeant positionem in continuo: ergo sunt. Et probatur ratione. Nam hæc est differentia inter continua, & contigua, quod continua sunt, quorum vltima sunt vnum, & contigua, quorum vltima sunt simul, si autem hæc vltima sunt priuationes, & non posituum aliquid non possunt istæ diffinitiones verificari, quia priuationes non sunt simul: ergo ista puncta sunt aliquid reale, nam, quando dicimus quod sunt indiuisibilia, volumus dicere quod sunt aliquid reale. Præterea: nam sequeretur, quod si non sunt aliquid reale, sed priuationum verbi gratia, punctum priuatio vltioris extensionis in linea, & linea priuatio vltioris extensionis secundum longitudinem in superficie & superficies priuatio vltioris extensionis profunditatis in corpore, quod partes lineæ & superficiæ & corporum essent contiguae & non continuae, hoc est falsum: ergo. Probatur sequela: Quia illæ duæ partes, vt partes sunt intelliguntur, cum priuatione vltioris extensionis, quia vna pars non est alia, & sic vt est maior intelligitur quod non vltioris extendatur. Sunt ergo continua quia habent vnum terminum communem vtrique. Et ita duæ lineæ, quæ coniunguntur secundum vltima non sunt vnum continuum, quia habent duos terminos. Et si dicas duo indiuisibilia non possunt esse simul: ergo nec duo puncta, distinguo antecedens. Duo indiuisibilia intrinseca, fautor: duo indiuisibilia, quæ non sunt intrinseca, nego. Et confir. hoc, quia tactus fit in punctis sapissimè & in lineis, & superficiebus: ergo sunt aliquid reale, quia in aliquid rationis non fit tactus. Quod vero punctum sit probatur quia perfecte sphericum, vt dictum est tã

git in perfecte plano in puncto: ergo punctum est aliquid reale. Et hoc asserit Aristot. lib. 1. de anima cap. 1. & Euclides in elementis lib. 5. propositione 16. Quod si dicas, quod tangit in plano: ergo iam non est perfecte sphericum, quia lineæ ductæ à centro ad circumferentiã non sunt æquales, nec est credibile, quod non se tangunt illa duo corpora: quia si sphericum corpus esset graue, impediretur à plano ne descenderet: ergo per contactum. Et confir. quia si detur pyramis perfecta & tangat corpus perfecte planum, ex necessitate tangit in puncto alias non esset perfecta pyramis: ergo. Et præterea, quia si auferantur puncta continuantia duas medietates lineæ, illæ non manerent continua, sed contigua: ergo dantur talia puncta. Capreolus dicit non posse auferri illa puncta, quia statim pullularent alia. Sed ponatur vt possibile. Nam hoc modo non disputamus, certe manerent discontinua: ergo antea per puncta continuabantur. Nam quid faciebat continuationem illarum partium realiter distinctarum, in ratione partis, nisi puncta? Præterea quælibet linea à parte rei est realiter terminata: ergo realiter habet terminum: ergo terminus est realis non diuisibilis: ergo indiuisibilis: ergo est punctum. Nam punctum secundum Euclidem prima propositione, est cuius pars non est. Nec sufficit dicere, quod linea terminatur per negationem vltioris diuisionis: quia hæc negatio debet fundari in aliquo vel diuisibili, vel indiuisibili. Non diuisibili: quia illud non potest fundare negationem indiuisibilis: ergo aliquo indiuisibili: & hoc est punctum sicut humanitas Christi non terminatur negatiue, sed positue per suppositalitatem seu personalitatem, de linea probatur, quod detur, quia si detur corpus perfecte quadratum, & attingat corpus perfecte planum, tangit illud in linea, alias non esset perfecte planum: & idem de duobus corporibus perfecte planis, si se tangunt tanguntur quidem secundum superficiem & non secundum profunditatem: ergo datur superficies indiuisibilis secundum profunditatem. Præterea corpus opacum, & transparentes recipiunt lumen, sed opacum solum in superficie transparentes etiam in profunditate: ergo datur superficies indiuisibilis secundum profunditatem, alias omne corpus esset perspicuum & transparentes. Præterea. Locus & locatum sunt æqualia, sed non secundum aliquid diuisibile secundum profunditatem: ergo sunt aliquid indiuisibile secundum profunditatem, & sunt æqualia secundum superficies: ergo superficies sunt indiuisibiles secundum profunditatem: ergo. Et hoc argumentum magis conuincit, si dicatur quod corpus & locatum sunt realiter æqualia, & non solum imaginarie. Et confir. Quia si non dantur ista indiuisibilia, periret omnis demonstratio geometrica, vt patet ex

Euclide,

Euclide, qui incipit suas demonstrationes à puncto, & linea, & superficie, & corpore, & dicit punctum esse, cuius partes non sunt, & lineam esse longitudinem clausa duobus punctis &c. ergo. Præterea in successiuis datur indiuisibile terminans: ergo & in continuis. Antecedens patet. Nam terminat tempus instans. Consequentia probatur. Nam ideo datur indiuisibile terminans, quia sunt partes terminabiles: sed etiam sunt partes terminabiles in linea: ergo. Et probatur. Quia in toto Metaphysico datur terminus terminans, vt differentia, & in Physico si militer, scilicet, forma: ergo in toto Mathematico debet dari terminus qui sunt supra assignati. Alias rationes colliges ex Diuo Thom. vbi supra, & ex Doctoribus supra citatis. Istæ sufficient modo, quia istis temporibus aliqui hæc indiuisibilia auferunt.

Sed est contra argumentum, quia ista puncta non sunt partes essentielles lineæ, nec integrales, nec accidentia lineæ, nec propriæ passionis: ergo nullo modo dantur. Consequentia est clara & prob. añs. Quod non sint partes integrales nec essentielles, iam patet. Quod non sint accidentia probatur: quia linea sine illis nec esse, nec intelligi potest. Dicunt aliqui, quod sunt modi lineæ, sed contra quia rem in suo esse constitutam præsupponit modus, cum sit adiacens rei determinationis: sed puncta non præsupponunt lineam in suo esse constitutam: & idem de alijs continuatiuis: ergo. Probatur minor, quia non potest intelligi lineam habere partes actu sine punctis actu, & habere partes in potentia sine punctis in potentia. Aliqui dicunt lineam posse intelligi habere partes vnitatis sine punctis, non tamen continuatas. Sed hæc solutio est ridicula. Quia puncta continuare partes lineæ nihil est aliud, quam ea vnire: nam discontinuata partes non sunt vnitæ. Et ideo respondetur ex Diuo Thom. quod est de definitione lineæ punctum. Sicut enim filius est de definitione patris, quia essentia patris sine termino intelligi non potest, licet non sit pars essentialis, vel aliquid huiusmodi: ita punctum est de definitione lineæ: quia sine illo intelligi non potest: sicut nec potentia sine obiecto, & est de essentia illius, vt continuatiuum, vel vt terminatiuum lineæ.

Secundo sic: Si datur punctum indiuisibile: ergo datur in centro globi perfecte Spherici. Et si sic, sequitur, quod si moueatur corpus, quod moueatur punctum, quia impossibile est aliquid totum moueri, & non moueri omnia, quæ sunt in illo, saltem per accidens: sed hoc est falsum: ergo. Nam moueatur in eodem loco globus circulariter, tunc non mouetur centrum, quod est punctum: Quia nec secundum partes, cum non habeat illas: nec secundum se totum, quia totum non mutat locum: ergo. Respondetur, quod non mouetur cen-

trum, quia est incapax motus illius circularis, quia nec secundum partem, nec secundum se totum, cum maneat fixus ex eo, quod circa ipsum sit motus.

Tertio. Si punctum continuat lineam, & linea superficie: ergo in aliquo genere causæ, sed in nullo datur, quia non materialis nec formalis, nec efficientis, nec finalis. Respondetur, quod in genere causæ formalis partes continuat, & vnitæ. Est enim continuatio formalis partium & vnio. Alia argumenta hic fieri possent, quæ magis Physicam concernunt: ideo omittantur modo vsque ad 6. Physicorum.

Tertia conclusio. In linea sunt duo puncta realiter diuisa, scilicet, terminatiua, & continuatiua, & sunt multa alia puncta, scilicet, infinita in potentia secundum quod ipsa est diuisibilis in infinitum. Hæc conclusio est D. Thom. opusculo 3. cap. 2. Sed sensus illius est, quod sunt plura puncta in linea, & infinita puncta: sicut sunt infinitæ partes. Non tamen sunt infinita entia: quia illa partes idem esse habent. Itaque non sunt realiter tanquam duo entia distincta illa puncta inter se, sicut de partibus dicimus, nam etiam si infinitas partes concedamus repetiri in continuo, sed non concedimus villo modo reperiri infinita entia. Probatur, quod sint puncta realiter distincta in ratione puncti. Et idem dicendum de alijs indiuisibilibus inter se. Nam partes continuatæ per puncta realiter distinguuntur in ratione partis: ita quod vna pars non est alia: ergo & puncta continuantia illas partes, ita quod vnum punctum non est aliud. Probatur consequentia: Quia sunt in partibus realiter distinctis in ratione partis, ergo ipsa puncta sunt eodem modo realiter distincta. Præterea: Nam vnum punctum continuans hanc partem A. verbi gratia non continuat aliam partem B. quæ distat ab illa per aliam partem intermediam: ergo ab illo realiter distinguitur. Non tamen est concedendum, quod sunt diuersa entia, quia non habent diuersum esse. Ita asserit D. Thom. 4. sententiarum distinct. 10. articulo. 3. ad. 1. Vnde quodlibeto. 1. quæst. 10. art. 1. dicit, quod diuisio potèntialis facit plures vnius corporis partes: sed actualis diuisio facit plura corpora. Vbi dicit D. Thom. quod ex eo, quod continuum in plures potest diuidi partes, habet plures partes: quia nihil diuiditur nisi habeat partes. Actualis verò diuisio facit plura corpora: quia sequitur ad illa diuersum esse, & ita facit plura entia. Præterea probatur conclusio. Quia in linea sunt plura puncta. (Et idem de alijs continuatiuis est dicendum) sed vnum punctum non est aliud, vt de se patet, nec componit alterum: ergo est distinctum ab alio. Et confirmatur: Nam punctum quod est in hac parte lineæ

habet

habet diuersam positionem à pūcto, quod est in alia: ergo est distinctum punctum. Præterea, Punctum continuans hanc partem. A. potest remanere destructo puncto continuante partem. C. ergo suat realiter distincta. Consequentia est euidentis, quia idem formaliter destruitur, & remanere est impossibile. Antecedens patet: Nam destructa illa parte destruitur puncta, quæ sunt in illa: sed potest illa pars destrui sine alia: ergo. Quod verò puncta à linea, & linea à superficie, & superficies à corpore formaliter distinguatur, non eget probatione: quia tres illæ dimensiones sunt diuersæ species quantitatis, vt supra probatum est: ergo distinguatur formaliter. Pūctum etiam habet diuersam formalitatem, siquidem directè non ponitur in prædicamento quantitatis: ergo. An verò distinguantur, tanquam res à re, probabilius videtur, quod sic, licet hoc non sit omnino certum, & est difficile hoc determinare. Sed contra: Nam si puncta realiter distinguuntur inter se & à linea, sequitur, quod possit Deus separare hanc multitudinem punctorum, & consequenter linearum, & consequenter superficieum, & ita darentur infinita entia in actu. Respondetur, negando sequelam: quia hoc implicat, sicut nō valet: partes distinguuntur realiter inter se: ergo Deus potest illas colligere separare: neganda est consequentia propter implicationem, sed de hac materia iterum in prædicamento relationis redibit sermo.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1.

Ad primum respondetur, quod non ponatur aliud punctum terminatum, linea non manet terminata positue, sed manebit terminata negatiue, id est, non infinita: sed casus est impossibilis: non enim potest illud punctum auferri. Et dato, quod auferretur statim resultaret aliud punctum terminans in termino lineam. Sed quomuis intelligeremus non habere punctum illud, non est infinita positue, sed negatiue, id est, nō finita intrinsecè. Ponitur ergo punctum illud ad terminandam lineam intrinsecè, nec partes lineæ se ipsis continuari possunt: quia est ratio formalis, seu forma continuans punctum, vel saltem est necessaria, vt quid intrinsecum ad continuationem partium lineæ, sicut linea est necessaria ad continuationem superficie partium.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, quod dantur infinita puncta, sicut dantur infinitæ partes in continuo. Nec hoc est inconueniens: quia nō sunt infinita entia. Sed de hoc dicitur latius 3. Physicorum.

Ad 3.

Ad tertium, quod habet plus difficultatis respondetur, quod sicut non est inconueniens, quod dantur infinita puncta, ita non est inconueniens quod dantur infinitæ lineæ in poten-

tia, quæ actu sunt continuantes superficie partem: non tamen actu sunt entia: quia non habent distinctum esse ab esse superficie, sicut pars non habet distinctum esse ab esse totius: esset autem inconueniens, quod actu dantur infinita indiuidua actu existentia per propriam existentiam.

Ad quartum respondetur, punctum proxime esse in partibus lineæ, quas continet, & lineam in partibus superficie, superficie in partibus corporis quantitatiui, corpus autem de prædicamento quantitatis in substantia. Vnde hæc indiuisibilia non habent immediatū subiectum.

Ad quintum respondetur, quod Aristoteles in illo loco vult dicere idem profus, quod D. Thomas asserit. Nimirum puncta terminantia lineam esse quidem actu continuantia non potentia, quia quando diuiditur continuum resultant duo puncta, & duæ superficies, & cætera actu per illam diuisionem, quæ quidem antea non erant. Nam si erāt actu: ergo actu erāt immediata. Nam non fiunt ex diuisione lineæ, & inter vnā & aliam nihil mediabat, nec ex vna fiunt duæ, alias essent indiuisibiles: Sed solum erant in potentia, vt iam explicauimus. Vide D. Thom. ibidem. Sicut enim figura Mercurij non erat in ligno actu, sed in potentia: ita illæ superficies non erant actu, sed in potentia. Et lineæ in potentia diuisæ, & actu non diuisæ non repugnant, vt patet in partibus corporis, quæ sunt actu partes, & non actu entia & diuisa. Et si dicas: actu esse & in potentia esse repugnat eidem secundum idem: sed linea actu est linea, quia actu est continuatiuum partium superficie: nam partes superficie sunt actu terminatæ, & non nisi per lineam: ergo est actu linea, & non in potentia: consequentia patet, quia impossibile est, quod sit aliquid actu terminans, & non sit actu: Respondetur, quod superficies, quæ est actu habet actu lineas terminantes, & lineæ terminantes actu habent puncta actu, nō tantū est necesse, quod puncta actu habeant distinctum esse actu à linea, & linea actu à superficie actu, vt supra diximus. Superficies in potentia habet lineas in potentia & puncta in potentia. Et hoc voluit angelicus Doctor asserere. Fateor quod est difficile argumentum: sed soluat melius, qui melius scit hæc difficultatem.

Ad sextum argumentum respondetur, quod punctum mouetur per accidens, & illud sufficit, vt non debeat per se locum acquirere, sed illud acquirit locum per se, quod per se mouetur, sicut anima mouetur ad motum hominis motu continuo: & tamen ipsa non acquirit locum per se, nec deserit locum per se, sed deserit ad desertionem illius, quod per se mouetur, & acquirit ad acquisitionem illius. Et per hoc patet ad reliquas replicationes, de quibus

bus latius in physicis. Et hæc de hac questione: nam de imperfectis speciebus continuæ quantitatis infra dicitur.

QVÆSTIO XX.

Vtrum quantitas discreta sit aliquid extra animam, an solum habens esse per operationem intellectus.

1. Argu.

Probat, quod sit aliquid rationis. Nam Aristoteles 5. metaphysicæ dicit non esse numerum sine numerante: sed numerans est intellectus: ergo numerus pendet ab intellectu: ergo est aliquid rationis. Consequentia vltima patet: quia entia realia esse habent seclusa operatione intellectus: & in hoc ab entibus rationis distinguuntur.

2. Argu.

Secundum argumentum: Partes quantitatis discreta non sunt aliquid reale: ergo nec tota quantitas consurgens ex illis. Consequentia patet, & probatur magis: quia totum à suis partibus non distinguitur: ergo, si partes sunt aliquid rationis, & totum consurgens, sicut si partes essent accidens totum esset accidens, & si partes essent substantiæ totum esset substantia. Probat primum antecedens: quia quantitas discreta resultat & componitur ex unitatibus: sed vnitas nō est aliquid reale: ergo. Probat minor: quia vnitas dicit negationem diuisionis formaliter: sed negatio diuisionis est aliquid rationis: ergo. Maior probatur: quia vnitas conuenit cum ente, & differt ab illo per indiuisiōnem: ergo indiuisio est formalis ratio vnitatis.

3. Argu.

Tertium argumentum. Quoties aliqua plura componunt aliquod totum, illa plura vniuntur aliqua forma reali, vel rationis: sed plures vnitates quando componunt ternarium, non vniuntur in aliqua forma reali: ergo informatio rationis: est igitur numerus aliquid rationis. Probat minor. Nam si sit vnitas vna Parisijs altera Salmantice, verè componunt binarium, sed inintelligibile est, quod res tam distantes vnum reale componant, & vna forma realis sit in rebus ita distantibus: ergo.

4. Argu.

Quarto, ternarius, verbi gratia, componitur ex tribus vnitatibus, secundum quod vna est prima, alia secunda, alia tertia: sed quod sint prima, secunda & tertia est per operationem intellectus: ergo. Minor probatur. Nam potest intellectus modo facere hæc vritatem primam, & modo vltimam: ergo hoc non conuenit illi realiter: nam si realiter esset prima non posset esse vltima, nec secunda.

Quinto: Numerus est multitudo facta per vnū: sed multitudo dicit negationem vnitatis, quæ est aliquid rationis: ergo numerus formaliter includit, vt genus aliquid rationis, & consequenter non poterit esse aliquid reale. Sexto: Quia si datur numerus à parte rei sine operatione intellectus sequitur, quod induobus binarijs hominum & equorum daretur infinitas numerorum: hoc est absurdum & falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probat sequelam: Quia dato iam hoc binario, esset alius numerus, scilicet, binarius illorum binariorum, quem posuimus in principio, & etiā esset ternarius binariorum, & rursus quaternarius binariorum, & sic in infinitum: nam semper idē numerus auget numerum cum alijs.

Septimum argumentum ex D. Thom. 1. part. quæst. 30. arti. 1. ad 4. vbi sic dicit, quod numerus est duplex, scilicet, numerus simplex & absolutus, vt duo, & tria, & est numerus qui est in rebus numeratis, vt duo homines, duo equi. Si igitur indiuisis accipiatur numerus absolute sine abstracte, nihil prohibet in eo esse totum & partem, & sic non est nisi in acceptione intellectus nostri. Non enim numerus absolutus à rebus numeratis est, nisi in intellectu. Si autem accipiamus numerum prout est in rebus numeratis, sic in rebus quidem creatis, vnum est pars duorum, & duo trium, & sic nō est in Deo, quia tantus est Pater, quanta tota Trinitas: & idem dicit articulo 2. ad 5. ergo secundum diuum Thomam numerus formaliter est aliquid rationis, siquidem non est nisi in intellectu.

Decisio questionis.

Sit conclusio. Numerus prædicamentalis est aliquid reale existens à parte rei sine opere intellectus. Et idem est etiā dicendum de numero transcendentali. Sed modo probatur de numero prædicamentali. Nam habetur à D. Thoma. 5. metaphysicæ capite de quantitate, & supra dicto opusculo, & expresse illā tenet angelicus Doctor 1. part. quæst. 30. arti. 3. in corpore, & in solutionibus argumentorum. Nam sæpissime dicit, quod numerus est species quantitatis. Tunc sic: ergo est aliquid reale. Probat consequentia: quia quantitas est aliquid reale: & genere existente reali species debent esse aliquid reale, quia genus reale non potest determinari nisi per differentiam realem: quia perfectio, & perfectibile debent esse eiusdem rationis. Et confirmatur: nam impossibile est, quod genus rationis habeat species reales: ergo impossibile est, quod genus reale habeat species rationis. Secundo. Quantitas discreta est sensibile commune, sed omne sensibile commune est aliquid reale: ergo quantitas discreta est aliquid reale. Maior patet ex Aristotele

stotele 2. de anima. Et probatur: quia sentitur communiter. Videmus enim numerum & quantitatem. Minor probatur: quia potentia materialis non percipit aliquid rationis. Tertio: Obiectum Arithmetice est aliquid reale, quia est scientia realis, ut distinguitur a scientia rationali: sed numerus est obiectum arithmetice: ergo est reale. Quarto, quia numerus non dicit actualem ordinem, ad numerationem: sed potentialem: ergo ex hoc non sequitur quod sit aliquid rationis: quia numeratio intrinseca potentialis bene potest esse aliquid reale, sicut visibilitas & intelligibilitas rerum intrinseca, aliquid reale est. Preterea. Nam quod binarius habeat tot entitates non dependet ab intellectu, nam antequam sit intellectus operans, Petrus & Ioannes sunt duo homines: ergo nec ratio numeri est habens esse per operationem intellectus. Et hæc conclusio, est demonstrata. Et idem dicendum est de quantitate discreta transcendentali, nisi illa quantitas transcendat talis entium rationis, ut duarum relationum rationis: quia tunc est aliquid rationis.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1.

Ad primum argumentum respondetur. Primo: quod Aristot. vult dicere, quod non datur numerus, quin detur numerans, possibile saltim. Vel secundum respondetur Aristotelem velle dicere, quod numeratio in actu requirit intellectum actu numerantem: & ita numerus actu numerans dicit actionem intellectus numerantis per illum. Hoc autem est accidens numeri. Sed prima solutio est verior, & videtur esse D. Thomæ capite de quanto, ubi dicit, quod si esset multitudo infinita, non esset numerus: quia infinitum numerari non potest. Sed cum impossibile sit, quod detur numerus infinitus illo posito sequeretur, quod esset numerus, ut patet ex hypothesi: & quod non esset numerus, quia numerus dicit multitudinem finitam cum omnis numerus sit mensurabilis per vnum.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, quod partes numeri, & forma numeri sunt aliquid reale. Forma enim, verbi gratia, binarij quid reale est, & partes eius. Nam vnitates quantitativæ dicuntur ens quantum indivisum, seu ut stat sub indivisione, sicut supra dictum est de passionibus entis. Et asserit D. Thom. loco proxime citato primæ partis. Vnde quæst. 1. 1. primæ partis articulo 1. in corpore dicit, quod vnum, quod convertitur cum ente non addit aliquam res supra ens, sed vnum, quod est principium numeri aliquid addit supra ens ad genus quantitatis pertinens. Et articulo. 2. ad. 2. dicit, quod vnitates non componunt multitudinem secundum id, quod habent de indivisione, sed secundum id, quod habent de entitate.

te. Itaque illa vnitates pro entitate de prædicamento quantitatis, quatenus stat sub indivisione numerum constituit, non verò ipsa indivisio: & illud quid reale est.

Ad 3. arg.

Ad tertium respondetur, quod quia hæc compositio est metaphysica, bene potest fieri ex partibus ita distantibus, & vna forma est in pluribus subiectis partialibus. Sicut relatio paternitatis refertur ad terminum etiam si distet multum: ita numerus componitur ex vnitatibus, etiam si distent multum. Et adverte, quod de facto numerus rerum materialium, qui sunt in mundo, est maior numerus: & hoc sine operatione intellectus, quia habet tot vnitates. Et in hoc maximo numero continentur realiter alie species numerorum materialiter componentium ratione vnitatum, quas habent. Itaque sunt numeri in rerum natura sine nostra operatione intellectiva. Ad quartum dicitur inferius, ubi disputabimus, vtrum vltima vnitates det speciem numero.

Ad 4.

Ad quintum respondet noster angelicus Doctor quæst. 1. artic. 2. in corpore, quod vnum, quod est principium numeri, opponitur multitudini, qui est numerus: ut mensura mensurato. Vnum enim habet rationem primæ mensuræ, & est mensura incopleta, ut dicitur infra. Et numerus est multitudo mensurata per vnum ut patet ex 10. metaphysica. Vnum vero, quod convertitur cum ente, opponitur multitudini per modum privationis, ut indivisum divisibili.

Ad 6.

Ad sextum respondetur, quod numerus, quo numerantur numeri, non est numerus prædicamentalis, sed transcendentalis. Alij dicunt illam multiplicationem solum esse per intellectum: quia a parte rei non sunt nisi duo binarij.

Ad 7.

Ad septimum respondetur, sanctum Doctorem non asserere, essentiam numeri prædicamentalis esse aliquid rationis. Sed vult dicere, quod numerus abstractus a materia sensibili non reperitur, nisi in intellectu. Et hic vocatur numerus absolutus, siue abstractus, consideratus sine subiecto materiali, in quo est. Sicut si consideraretur linea secundum propriam abstractionem mathematicam, solum esset in intellectu, quia a parte rei semper est coniuncta materie sensibili: tamen ratio illius lineæ aliquid reale esset & non rationis: eodem pacto numerus consideratus, ut ad mathematicum pertinet cum illa abstractione, non est in re, sed in intellectu, tamen ratio numeri realis est.

(. . .)

QVAE

QVAESTIO XXI.

Vtrum numerus sit ens per se, ut distinguitur ab ente per accidens.

1. Arg.

T videtur, quod non. Primo: partes alicuius totius copletæ, in aliquo genere debent esse incopleta, ut homo in genere substantiæ est quoddam totum copletum, & partes eius corpus & anima rationalis, sunt incopleta, sed homo, ut est vnitates coponens numerum, non est quid incopletum. Minor probatur: Quia si esset aliquid incopletum diceret ordinem ad illud, in quo copletur: sed homo non dicit talē ordinem: ergo. Et si dicas, quod homo non coponit numerum binarium, verbi gratia, nisi quatenus in ipso reperitur vnitates quantitativæ: sic argumentor: ergo vnitates illa est aliquid incopletum, & dicit ordinem ad aliquid, in quo copletur: sed vnitates non potest dicere istum ordinem. Probatur minor: Quia si diceret ordinem, sequeretur primo, quod diceret infinitos ordines. Et probatur: Quia nullus esset dabilis numerus, ad quem non diceret ordinem: quia illum potest componere: & cum isti sint infiniti, dicerent ordines infinitos. Secundum inconueniens: quia impossibile est, quod pars alicuius speciei compositiva sit pars alterius speciei, sed si vnitates diceret ordinem ad speciem, quam coponit cum coponat diuersas species, esset pars diuersarum specierum, & diceret ordinem ad illas, quod est impossibile: ergo. Et confirmatur hoc, & explicatur: Nam vnitates, verbi gratia (& idem est de duabus, & de tribus vnitatibus) coponit numerum binarium ternarium, quaternarium, & omnes numeros, ut patet ex geometria: ergo est pars infinitorum numerorum specie differentiū, quod est impossibile: quia impossibile est quod vna pars essentialis vnius speciei sit pars essentialis aliarum specierum, ut patet in anima rationali, &c.

2. Arg.

Secundo: Ex duobus entibus in actu non fit vnum ens per se, sed vnitates sunt entia in actu, & existētia ex propria forma: ergo non possunt facere vnum ens per se: faciunt autem numerum, numerus ergo non est ens per se. Et confirmatur: nam ex duobus entibus in actu in esse nature non potest fieri vnum ens per se in esse nature: sed vnitates est ens in actu in esse nature, & numerus si militer: ergo non potest fieri ex vnitatibus.

3. Arg.

Tertio: Omne ens per se debet habere aliquam rationem constitutivam sui: sed quantitas discreta nullam habet: ergo non est ens per se. Minor probatur: Nam si aliquam haberet, maxime illa ordinationem ad vnicam numerationem intellectus: sed hanc non: ergo. Probatur minor: Quia ratio formalis quantitatis est extētio partium: ergo

ratio formalis talis quantitatis erit talis extētio: sicut partium: & non ille ordo ad numerationem intellectus: quia extētio & numeratio, disparatē se habent, & non sunt idem.

4. Arg.

Quarto: Quodlibet quantum per se debet esse determinatum, ut patet in linea, quæ duobus punctis terminatur, & superficies duabus lineis extrinsecis: sed quantitas discreta non habet terminos, quibus possit terminari: ergo non est ens per se. Minor probatur: Quia si aliquos terminos haberet, maxime primam & tertiam vnitates verbi gratia, in ternario, & proportionabiliter in alijs numeris: sed in his non datur: nam non est maior ratio, quare vna vnitates dicatur prima, vel tertia, quam alia a parte rei: sed hoc solum habet per operationem intellectus: ergo numerus non habet esse a parte rei aliquid ens per se.

5. Arg.

Quinto: Quia pars alicuius entis per se non fit pars illius, & alterius, sine aliqua mutatione ex parte sua: sed vnitates sine aliqua sui mutatione fit pars binarij, & ternarij, & quaternarij: ergo non est pars alicuius entis per se. Et confirmatur: quia vnitates est de se indifferens ad quolibet numerum componendum: ergo indiget aliquo determinante: sed determinans est intellectus: ergo numerus formaliter loquendo pedit ab intellectu. Et ita a parte rei non est ens per se, habens suum esse in rerum natura: sed est multitudo entium per se coniunctorum per accidens ab intellectu: sicut si coniungeret duo generalissima per suam operationem.

6. Arg.

Sexto: Vel forma numeri, si est numerus ens per se est forma simplex, vel composita. Simplex esse non potest: quia accidens simplex impossibile est, quod sit in multis subiectis, ita distantibus, sicut distat duæ vnitates existētes apud Indos, & apud Hispanos. Nec est composita forma ex pluribus formis partialibus: quia istæ duæ forme partiales in binario nihil aliud sunt quam duæ vnitates in binario, sed neutra vnitates est partialis forma: ergo. Probatur minor: Nam si vnitates est partialis forma binarij, ita erit ternarij: & sic in reliquis numeris: & ita habebit formam partialem omnium numerorum: hoc autem est impossibile: quia cum formæ totales differant internario & binario, & formæ partiales etiā debent differre, ex quibus resultat forma totalis: ergo nullo modo habet formam entis per se numerus, quæ obrem erit ens per accidens. Et hæc argumenta valent ad probandum, quod sit aliquid rationis.

Praambula ad quæstionem.

Antequam de hac difficultate ceseamus, quid sit ens per se, breuiter est determinandum: ex quo planum fiet, quid sit ens per accidens. Ens per se vocatur ens vnius essentialitatis, & vnius rationis, siue sit compositum, siue simplex. Nam dum plura conueniunt ad

confi.

cōstitutionem vnius essentia, & rationis, vnus ens faciunt per se. Vnde Angelus, homo, albedo, seorsum considerata, sunt ens per se: & materia & forma faciunt vnus ens per se. Si verò cōsideretur secundū proprias simul rationes, & nō vt vnūtur, nō faciunt ens per se, quod significat iste terminus, materia & forma, nō est ens per se. Ens autem per accidens dicitur ens, nō vnus rationis & essentia, sed pluriū. Vnde homo & albedo sunt ens per accidens. Vnde consuevit diffiniri, quod sit constans ex rebus diuersorum prædicamentorū: quia illa nō possunt vnā essentiam & rationem facere. Sed hæc diffinitio nō explicat completè & totaliter rationem entis per se. Nam Petrus & Paulus non sunt ens per se, & sunt eiusdem prædicamenti, & non faciunt vnus ens per se. Cū ergo illustres metaphysici illam diffinitionē assignant enti per accidens loquuntur de famosiori ente per accidens, quale est illud, quod ex rebus diuersorū prædicamentorū constat. Notat tamen D. Thomas opusculo 48. capite. 1. de prædicamentis, quod per se in alia significatione accipitur dupliciter. Vno modo vt distinguitur cōtra per accidens: & sic homo, est animal per se, & albus, per accidens. Et isto modo omnia accidentia sunt entia per se, vt distinguitur cōtra per accidens: quia hæc est per se, albedo est ens, quantitas est ens. Accipitur alio modo per se, vt distinguitur cōtra esse in alio. Et isto modo omnia accidentia non sunt entia per se, sed in alio.

Quæstio deciditur.

1. Conclu.

His visis sit conclusio: Quantitas discreta est ens per se id est, vnus rationis, & non est ens per accidens, id est, plurium rationū. Hæc conclusio est expressa Aristotelis capite de quantitate, in logica. & capite de quanto in metaphysica: vbi vocat numerū speciem quantitatis: & illā habet Euclides in sua arithmetica. Est expressa sententia D. Thomæ. 1. p. q. 30. artic. 3. vbi dicit numerū esse speciem quantitatis. Omnis autem species est ens per se: ergo numerus est ens per se, vt distinguitur contra per accidens. Et hanc cōclusionē habet D. Thom. locis etiā adductis præcedenti quæstione, & de potentia q. 9. artic. 5. & ad 8. & articulo 6. & 8. metaphysicæ lectione. 3. & 1. p. q. 3. artic. 2. ad. 2. Est et communis sententia omnium discipulorū D. Thomæ. Et D. Thomas supra dicta lectione 3. 8. metaphysicæ dicit in hæc verba, quibus probatur conclusio: Est enim vnus per se numerus, in quantum vltima vnitas dat speciem numero, & vnitatem. Sicut etiam in rebus cōpositis ex materia & forma, per formam est aliquid vnus, & vnitatem & speciem sortitur. Et propter hoc

loquentes de vnitatis numeri, ac si numerus non esset vnus per se ipsum, non possunt dicere, quod sit vnus, si est vnus. Cum enim componatur ex multis vnitatibus, aut nō est vnus simpliciter, sed vnitates aggregantur in eo per modum coacervationis, quæ non facit simpliciter vnus, & per consequens nec ens in aliqua specie constituunt. Et sic numerus nō est aliqua species entis. Aut si vnus est vnus simpliciter & non per se ipsum dicendum est, quid facit eū vnus ex multis vnitatibus, quod non est assignare aliquid. Et similiter diffinitio est vnā per se ipsam, & sic non habet aliquid assignare per quod fiat vnus. Et hoc rationabiliter accidit, quia per eandem rationem substantia, quam significat diffinitio, est ita vnus sicut est numerus, scilicet, per se, ex hoc, quod vna pars eius est forma alterius, & non est vna, vt indiuisibile, sicut vnitas aut punctum: sed quia vna quæque earum est vna forma & natura quædam. Hæc D. Thom. Quæ verba sunt fere Aristotelis ibidem. Ex quibus sic argumentor. Diffinitio & essentia cuiuslibet rei habentis partes est vnus per se, quia in illis partibus altera earum se habet, vt materia, & altera vt forma, vt patet in diffinitione metaphysica, & physica hominis: sed ita se habet partes numeri: ergo numerus est vnus rationis & essentia & est vnus per se. Probat minor: quia quando multæ vnitates concurrunt ad numerū constituendum, superueniens vnitas dat speciem numero: ergo se habet, vt forma respectu præcedentium: ergo hoc sufficit, vt numerus sit ens per se, quod illa se habeat, vt forma dans speciem numero. Probat antecedens: Nam quaternarius per vnitatem superuenientem tribus constituitur in specie. Itaque sicut multæ perfectiones in homine existentes faciunt vnus per se ens: quia rationalitas se habet vt forma respectu omnium præcedentium, ita multæ vnitates in numero constituunt speciem, ex eo quod vltima est forma reliquarum. Et ita numerus ex se ipso habet, quod sit vnus & per se. Præterea: Ens per accidens non habet partes ordinatas in ratione materiae & formæ: sed numerus habet isto modo partes ordinatas: ergo non est ens per accidens. Maior patet in aceruo, cuius partes non ita sunt ordinatæ, sed quadam coacervatione, & confusione. Minor probatur: Nam omnes partes numeri sub vltima sunt ordinatæ, & illa est reliquarum perfectio & complementum essentialis. Præterea arithmetica est vera scientia: sed agit de numero: ergo numerus non est ens per accidens. Probat consequentia: quia de ente per accidens nulla est scientia, sicut nec diffinitio, cum non habeat vnā rationem. Et si dicas, quod de ente per accidens potest esse scientia, quia perspectiua agit

agit de linea & vidualitate ex equo, sed agit de vidualitate in linea, & hæc est vna ratio simplex: ergo. Præterea: Corpus est ens per se etiā si componatur materialiter ex linea & superficie: quia habet vnā formam: ergo & numerus erit ens per se, etiā si cōponatur ex vnitatibus, quandoquidè conueniunt in vna forma quæ est vltima vnitas. Dicunt aliqui, quod omnes numeri vnitates vniuntur in ordine ad vnā numerationē intellectus: & ita vnica numeratio facit, quod omnes cōponant vnicum ens per se. Sed hæc explicatio est contra D. Thom. vbi supra, & consequenter contra veritatem. Omnes enim numeri vnitates, quatenus ad vltimā ordinatæ sunt, habent rationē materiæ & ipsa superueniens reliquis habet formæ rationem, si quidem dat speciem: & ita omnes numeri vnitates faciunt vnus ens per se.

Ad 1.

Ad primum argumentū respondetur, quod vnitas est aliquid incompletū in genere quantitatis: & vltima est cōplementum reliquarū. Et ad primū inconueniens respondetur, nullū esse, quod dicat respectū ad plures numeros, & ad infinitos syncategorematicè. Quia si daretur vnū album esset simile infinitis albis, si essent, & importaret ordinē ad infinita alba, si illa darentur. Vel secundo respondetur, quod primò & per se & adæquate dicit ordinem ad numerum, in adæquate verò ad reliquas species numeri: sicut intellectus dicit ordinē adæquatū ad ens, & in adæquate ad omnia entia, etiam possibilia, quæ sunt infinita syncategorematicè.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, quod non est inconueniens, quod vna vnitas intret cōpositionē multarum specierū materialiter, & ordine quodā: nam cōponendo binariū componit ternarium per additionē vnitatis, & sic reliquos numeros. Et binarium cōponit, quatenus adiungitur vni vnitati: ternariū, quatenus duobus: & sic in reliquis, vbi nullū est inconueniens. Secundo respondetur, quod vnitates quatenus sunt aliquid imperfectū in genere quantitatis discretæ ordinantur ad cōponendam quantitatem discretam, quæ est quid completum cuius modi est numerus, & ita habent aliquid potentialitatis, & hac ratione ordinantur. Ad confirmationē respondetur, quod vnitas est ens in potentia ad numeri constitutionem, & ita facit ens per se. Si enim esset ens in actu completum & perfectū non posset componere vnus ens per se, maxime in eodem genere.

Ad 3.

Ad tertium respondetur ex conclusione, & infra hoc magis disputabitur, cum tractabimus, an vltima vnitas sit forma numeri.

Ad 4.

Ad quartum respondetur, quod illa terminatio solum requiritur in quanto continuo: in discreto verò reperitur terminatio alterius speciei, quatenus reperitur vnitas quæ est for-

ma reliquarum, & reliquæ vnitates, quæ sunt materia vltima.

Ad quintum respondetur, quod quando vnitas componit binarium, est pars materialis illius, & quando cōponit ternariū quem antea non componebat est illius materialis pars. Ita iam concurrunt materialiter ad componendum numerū, quem antea non componebat, & acquirit aliam causalitatem materialē, quæ antea non habebat, & forte aliam relationem, & ita mutatur aliquo modo, quod sufficit, vt sit pars componens numerū. Ad confirmationem respondetur, quod numeri sine nostri operatione intellectus sunt per additionem vnitatis, non secundū meū intellectū, sed secundū rem. Et ita modo sunt multæ species numerorū secundū quod a parte rei sunt variæ & multiplices vnitates, vt duo, tres, & quatuor, & sic in infinitum. Quod vero sint tres vnitates nō est ex meo intellectu, licet intellectus cognoscat, quæ sit tertia vnitas.

Ad 6.

Ad sextum respondetur, quod forma numeri partialis est simplex, quoniam est vltima vnitas, totalis verò est cōposita, totalis inter nario est ternaritas, vt ita dicam, partialis est tertia vnitas. Et non est inconueniens, quod forma totius metaphysica sit in pluribus subiectis partialibus, sicut patet de forma domus quæ est cōposita ex multis figuris partialibus existentibus in diuersis subiectis partialibus, vt ex forma tecti, fundamenti, & parietū. Nec est inconueniens, vt vnitas sit forma partialis multarū specierū. Nec est in omnibus exigenda eadem vnitas, & simplicitas. Habet vero numerus tantam vnitatem, quantam sufficiat, vt sit ens per se.

QVÆSTIO XXII.

Vtrum vltima vnitas sit ratio formalis cōstitutiuā numeri.

T videtur, quod non. Nam ratio cuiuslibet rei debet esse certa, & determinata, sed vltima vnitas in numero non est certa & determinata: ergo non est essentialis & constitutiuā illius. Minor probatur: Nam posset Deus ponere tres homines simul in eodem instanti: in istis autem non dabitur determinata & vltima vnitas: ergo vltima vnitas non est forma numeri. Antecedens probatur: Nam quæ sit vltima: nam posset incipere à Petro & terminare numerationem in Francisco & cōtra: ergo. Et non valet dicere, quod est vltima superueniens: quia omnes simul habuerunt esse.

1. Argu.

2. Argu.

Secundo: Nam vel vltima vnitas est essentialis ratio numeri, prout dicit vnitatem vel secundum quod dicit rationem vltimam: neutro modo: ergo. Non primum! Quia secundum quod est vnitas non dicit aliquid determinatum ad rationem formam, sed est quid commune omnibus vnitatibus. Si intelligatur secundum rationem vltimam, vel intelligitur, prout dicit denominationem vltimam vnitatis ab intellectu. Et hoc non: quia numerus est aliquid extra animam, & non pendet ab intellectu, ergo nec eius ratio essentialis debet esse per intellectum. Vel secundum, quod dicit relationem ad aliam vnitatem: & hoc modo non pertinet ad hoc predicamentum, sed ad predicamentum relationis.

3. Argu.

Tertio: Omnis forma cuiuslibet rei, vel est physica, vel metaphysica: sed vltima vnitas neutro modo est forma: ergo. Probatur minor: Quia non est forma metaphysica, nam ista est differentia contrahens & determinans genus: sed vltima vnitas non est huiusmodi: ergo. Probatur minor: Quia differentia predicatur in quale de re, cuius est differentia: sed non predicatur vltima vnitas hoc modo, vt de se patet: ergo non est differentia & forma metaphysica. Quod non sit forma physica probatur: Nam deberet esse forma materialis: sed haec non: ergo. Probatur minor: Quia forma materialis educitur de potentia materiae & informat materiam: sed vltima vnitas non educitur de potentia aliarum vnitatum, nec informat illas: ergo.

4. Argu.

Quarto: Si vltima vnitas est forma numeri, sequitur, quod eadem ratione vltima costa sit forma quadrati, & vltimum angulum forma trianguli: consequens est falsum: ergo & antecedens. Sequela probatur: Quia ideo dicunt Thomistae vltimam vnitatem esse formam numeri, quia ipsa posita constituitur species numeri, & ablata tollitur species: sed etiam addita vltima costa fit quadratum, & addito vltimo angulo fit triangulus: ergo est eadem vltima ratio. Falsitas consequentis probatur: Quia est contra communem omnium opinionem: nec vllus vnquam hoc dixit. Et confirmatur: Quia forma debet esse in tota re, cuius est forma: sed vltima vnitas non est in omnibus vnitatibus reliquis, nec in toto numero: ergo non est illius forma.

5. Argu.

Quinto: Nam sequitur, quod si vltima vnitas est forma numeri, quod modo in rerum natura non sit nisi vnicum individuum numeri, scilicet, constans ex omnibus vnitatibus quae sunt in mundo rerum materialium: consequens est falsum: ergo. Sequela probatur, quia vltima vnitas dat speciem numero, sed omnium rerum naturalium est vltima aliqua vnitas coplens numerum, & est sola vna vltima vnitas: ergo solum erit vnus numerus, consequens est falsum quia est

binarius, ternarius, & quaternarius & diuersae species numerorum, vt patet ex arithmetica: ergo.

6. Argu.

Sexto: Numerus non dicit aliquid distinctum a quantitatibus rerum quantarum sed in illis quantitas non se habet vt forma alterius: ergo nec in numero. Maior patet quia vnitas non dicit aliquid distinctum a quantitate rei quae est vna, sed vnitas est principium numeri: ergo nec numerus aliquid distinctum dicit a quantitate rerum quantarum vt a tribus lapidibus verbi gratia, minor illa probatur, quia corpus de predicamento quantitatis quod est in hoc lapide non est forma illius corporis quod est in alio lapide & cetera: ergo.

Praeambula ad quaestionem.

IN hac quaestione Suarez disputatione 41^a sectione 1, prolixè vt est illi in more omnia ista asserit numero 6. dicit quantitatem discretam licet sit in rebus non habere in illis vnitatem realem, quae ad constituendam veram aliquam speciem accidentis realis sufficiat. Et probatur, quia numerus non est per se ens, ergo non est per se quantitas, quod autem non est per se quantitas non potest esse species quantitatis. Antecedens primum probat, quia numerus constat ex quantitatibus quae non habent inter se vnionem aliquam realem, quia quod vnitas sit prima secunda aut vltima est per operationem intellectus, & hic negat vltimam vnitatem esse formam realem numeri, de quo in ista quaestione inquirimus. Et confirmatur hoc: quia numerus non constituitur per aliquam vnionem partium, sed potius constituitur per negationem talis vnionis: ergo numerus est ens per accidens: & ita nec species quantitatis, vnde nec vltima vnitas se habet vt forma illius. Et confirmatur vltimo quia in alijs multitudinibus transcendentibus nec est aliquid per se vnum nec vltima vnitas se habet vt forma reliquarum: ergo nec in multitudine praedicamentali consequentia probatur a paritate rationis vnde infert numero 16. numerum in re ipsa spectatum non esse propriam & peculiarem speciem entis, sed secundum quod a nobis concipitur per modum vnus, dici potest habere aliquam vnitatem sufficientem, vt de illo tanquam de vna specie entis loquamur, & vt sub tali denominatione in predicamento quantitatis collocetur. Et hoc dicit ne discedat a communi modo loquendi. In his enim asserit sentiendum esse cum paucis, & loquendum cum multis. Et disputatione 41. numero 12. sectionis 4. dicit inceptum esse asserere, vltimam vnitatem esse formam numeri, nisi analogia quadam. Sed cui haec statim non risu moueat? Et quis non videat haec omnia contra Aristot. & contra omnes metaphysicos & logicos militare? Quinimo ipse

ipse sibi est contrarius in eadem disputatione sectione 4.

Dissoluitur quaestio.

1. Conclu.

SIT igitur prima conclusio: Numerus est vera species realis, quantitatis, realis, inquam, secundum rationem generis, & speciei, & prout est in re & prout a nobis concipitur. Ita que nos concipimus numerum esse veram speciem realem quantitatis. Haec conclusio clara relinquitur ex praecedenti quaestione, & est expressa sententia Euclidis in sua Arithmetica, & est D. Thomae locis adductis in praecedenti quaestione & Aristotelis in logica capite de quantitate, & 5. metaphysica capite de quanto, ponentis numerum speciem quantitatis, & D. Thomae 7. metaphysicae sectione 17. capite 3. sectione 3. Capreol. in 1. distinctio: 24. quaest. 1. conclusione 3. Soncin. 7. metaphysica quaestio. 10. Caietani & Soto in logica, & multorum aliorum. Et probatur praeterea: Quia Arithmetica est vere scientia realis ex parte obiecti etiam, sed obiectum Arithmeticae est numerus: ergo numerus est ens reale formaliter loquendo. Nullus enim hucusque dixit obiectum Arithmeticae esse ens rationis, & obiectum eius est numerus: ergo numerus non est ens rationis. Et certè, si per istos auctoritate resliceat, mirabor fatis. Volunt obiectum logicae esse ens reale contra communem sententiam, & volunt Arithmeticae obiectum esse ens rationis contra communem omnium sensum. Praeterea probatur conclusio: Numerum esse par vel impar est propria eius passio: sed haec passio est aliquid reale: ergo & obiectum arithmeticae est aliquid reale. Consequentia probatur: Quia impossibile est obiectum rationis habere passiones reales: passio enim dimanat seu consequitur ad essentiam: & impossibile est ad essentiam rationis passionem realem consequi: quia passio daretur sine essentia: nam passio realis habet esse seclusa operatione intellectus, & ens rationis non item: ergo non considerante intellectu est passio sine subiecto, quod ita est impossibile sicut esse risibile sine homine. Non probo esse par, vel impar aliquid reale, cum sit per se notum: nam intellectus non facit vnitates pares vel impares. Praeterea: Ratio generica quantitatis est aliquid reale: ergo & ratio specifica. Antecedens patet: quia quantitas est modus entis realis, & constituit predicamentum reale. Sed consequentia probatur: Quia impossibile est, genus esse aliquid reale, & differentiam aliquid rationis, siquidem est perfectio generis & determinatiua illius: quod non posset competere enti rationis: sed numerus ponitur in predicamento quantitatis: ergo participat rationem genericam quantitatis: ergo etiam habet propriam

differentiam determinatiuam illius: quia non est quantitas in genere solum, sed in aliqua specie: ergo differentia eius est aliquid reale. Praeterea: Quantitas continua est aliquid reale: ergo & discreta. Probatur consequentia: Quia est species distincta contra illam: sed omnes species alicuius generis realis debent esse species reales: ergo. Praeterea: Si numerus ponitur in predicamento, vt ipse asserit: ergo participat rationem illius generis: sed ratio illius generis est quantitas realis: ergo numerus est quantitas realis: ergo differentia propria numeri, vt sic, est quid reale: quia vt dictum est, differentia perfectior est genere: & ita genere existente reali differentia debet esse realis: ergo est vna quantitas per se: quia omne existens in predicamento est ens per se. Et quod existit in predicamento quantitatis est quantum per se, vt distinguitur contra per accidens: ergo vnitas, quam habet numerus non conuenit illi, prout a nobis concipitur: sed in re habet illam. Praeterea. Omnium sententia tenet, omne, quod collocatur in predicamento, esse ens per se: sed numerus collocatur in predicamento, vt ipse asserit: ergo est ens per se. Et praeterea: omne obiectum scientiae, est ens per se: sed numerus est obiectum scientiae: ergo est ens per se. Maior patet: quia ens per accidens, cum non habeat vniam rationem nec definitionem, non potest sciri, quia scientia habetur de subiecto per eius rationem. Probatur minor: nam est obiectum arithmeticae. Et quidem ego nescio quonam pacto sibi poterit persuadere numerum esse ens per accidens, cum de illo euidentissima scientia arithmetica pertractet. Nec potest negari esse scientiam, cum Aristoteles in principio librorum de anima, & multis alijs in locis hoc asserat, & sit omnium communis sententia. Nec valet dicere, quod numerus, vt est a nobis cognitus habet vnitatem & rationem, secundum quam possit in predicamento collocari: Et sic poterit de illo esse scientia. Nam numerus formaliter non est ens rationis: quia vt visum est, est obiectum scientiae realis, & est species quantitatis & in genere reali continetur, vbi non sunt rationis entia. Et si est ens rationis formaliter, ergo vel erit relatio, vel priuatio, vel negatio. Quod si sit aliquid horum: ergo non est formaliter in predicamento quantitatis. Probatur consequentia: Quia in decem predicamentis directe nullum ens rationis collocatur: ens enim reale, vt patet ex Aristotele in antepredicamentis, est diuisum in decem predicamenta. Praeterea: Si numerus, vt est a nobis cognitus, etiam si in re sit ens per accidens, habet sufficientem vnitatem, vt ponatur in predicamento: ergo omne ens per accidens poterit poni in predicamento

cameto, vt homo albus, homo & accidens: quia potero ego ex mea voluntate apprehendere cum quodam ordine supra dicto: quia ad hoc quod sic apprehendatur res non requiritur, quod a parte rei habeant ordinem. His ergo omisis tanquam falsissimis, & a communi sensu abhorrentibus, vide Soncinatem 20. Metaphysicę quęst. 8. Sit secunda conclusio:

2. *Conclu.* Non potest negari in opinione D. Thomę ultimam vnitatem esse formam numeri, & dare illi speciem. Nam 8. metaphysicę lectione 3. dicit ex Aristotele id asserente, in hac verba: Numerus est id, quod est vnus: est enim per se vnum numerus, in quantum vltima vnitatis dat speciem numero, & vnitatem. Sicut in rebus compositis ex materia & forma per formam est aliquid vnum & vnitatem & speciem sortitur. Vbi vides cōtra Suarezem duo. Alterum, quod numerus est ens per se, & ita asserit etiam Aristoteles. Alterum, quod vltima vnitatis est forma numeri, quod etiam ipse negat vbi supra: si quidem dicit esse ens per accidens. Soncinas 7. metaphysicę quęst. 9. in fine quęstionis ad 3. explicat hanc autoritatē Philosophi & D. Thomę de numero abstracto, & nō de numero, qui est accidens rerum. Et pro vt est rebus applicatus vocatur numerus, abstractus numerus, pro vt tantum habet esse in intellectu non concernendo modum sensibilem. Et rationem reddit, quia ille numerus abstractus habet ordinem prioris & posterioris, nam binarius est prior ternario & ternarius quaternario: & sic in reliquis. Et in istis vltima vnitatis est forma numeri, in numero verō reali & in rebus existentibus non potest villo modo dici, quod vltima vnitatis sit forma numeri: quia talis vnitatis non datur a parte rei, sed solum habet, quod sit vltima, ex eo quod vltimo numeratur per intellectum. Nam Petrus & Ioannes possunt in eodem instanti produci: & tunc nō est maior ratio, quare vna vnitatis sit vltima, & alia non, quam ē conuerso. Sed profecto hęc explicatio non placet. Tum quia aperte D. Thomas asserit, vltimam vnitatem esse formam numeri, & non distinguit de numero abstracto, vel de numero in rebus. Tum etiam, quia numerus abstractus est aliquid reale, si quidem pertinet ad prędicamentum quantitatis: ergo est ens per se: ergo illius partes habent ordinem realem actus & potentię. Impossibile est enim plur. facere vnū per se, nisi isto modo habeant ordinem. Nec valet aliquid sua explicatio, nimirum, quod multę partes possunt concurrere ad aliquid vnum per se constituendum sine eo, quod vna habeat respectu alterius rationem formę. Vt patet in partibus domus, quę constituunt vnum ens per se, sine eo, quod vna sit alterius forma, per hoc solum, quod omnes partes sunt materia, ex quibus resultat totum. Et Philosophus

vult dicere, quod quando vnā pars respectu alterius est forma resultat totum per se, non verō ē conuerso. Hoc, inquā, non valet. Nam si anima rationalis non esset forma materię, nō posset resultare ex eis vnum totum per se, si quidem partes sine aliquo vniuntur ordine: & in partibus domus tectum & summū fastigium est forma reliquarum partium domus. Quatenus enim reliquę partes in illo adunantur, domum constituunt: & resultat postea forma totalis ex eo, quod in partibus datur forma partialis: sicut ex coniunctione materię & animę rationalis resultat humanitas, quę est forma totalis: quia anima rationalis est forma partialis. Nec bene loquitur Soncinas in hac quęstione. Nam certē videtur sentire, numerum esse aliquid rationis. Itaque non est dubitandum, necessum esse, partes numeri inter se habere rationem materię & formę aliquo modo, vt resultet ens per se. Quę nam autem vnitatis sit forma, hoc restat explicandum. Et D. Thom. asserit vltimam vnitatem esse numeri formam. Quod vt explicent eius discipuli, in variabere opiniones. Iam visum est, quid senserit Soncinas, Capreolus in 1. distinctione 2. 4. contra tertiam conclusionem, asserit, vltimam vnitatem speciem dare numero, tanquā eius forma: & dicit vocari hic vltimam vnitatem illam, quę speciem dat numero. Hęc autem ex necessitate est in numero reali determinata & certa, licet non ita sit in numero rationis facta ab anima. Nos autem nescimus signare quę nam sit illa. Sicut multę rerum differentię sunt, quę determinant rationem generis, & tamen nos nō scimus, quę nam sint istę rerum differentię: ita in numero, quia sunt plures partes facientes vnum ens per se, ex necessitate vna illarum est forma reliquarum, quę illas determinat ad certā speciem. Et hęc vocatur vltima. Nos autem non possumus signare quę nam sit ista. Et non dicitur vltima vnitatis forma numeri, quia est vltima accepta ab intellectu: hoc enim est aliquid rationis in vnitatis vltima, accepta esse ab intellectu. Nec tamen displicet iste loquendi modus defensoris acerrimi doctrinę angelicę Doctoris. Soto in prędicamento quantitatis q. 2. dicit vltimam vnitatem aduenientem numero dare illi speciem. Vltimam dicit secundum considerationē intellectus, scilicet, quod vnitatis addita binario facit ternarium: & addita ternario facit quaternarium. Et in fine illius articuli pertraxit Soto non dicere verba illa, quod nihil perdet, auctoritatis. D. Thom. quando non credamus illi dicenti, numerum esse simplicem formam distinctam ab vnitatibus (licet hoc nō asserat D. Thom. 7. metaphysicę lectione 13.) Fateor quidē nihil perdere auctoritatis D. Thom. cuius auctoritas tāta est, vt firmā radicē in cōcilij in grauissimis doctrinis fidei emiserit. Sed ipse Soto

authoritatem perdit, qui magis suo sensui innititur, & grauissimo Ecclesię Doctori nō fidem adhibet. Quamuis, vt verū fatear, non ex illis Doctoribus est angelicus magister, qui non rationibus firmissimis suam fulcit doctrinam, quas si intellexissent aliqui ex eius discipulis in vna, aut altera re minima non ab illo disceressent, nec prębuissent occasionem alijs male affectis discedendi a lumine Ecclesię in suam ipsorū perniciem. Hęc itaque sententia Soti falsa est. Nam numerus quid reale est: & in prędicamento quantitatis: ergo forma illius constitutiva etiam partialis aliquid reale est seclusa animę operatione. Probatur consequentia: quia essentia eius est aliquid reale, & habens esse operatione intellectus seclusa. Et pręterea: Quia sine operatione intellectus & sine eius consideratione habet suam essentiam: ergo vltima vnitatis non dat illi essentiam secundum nostram intellectus considerationem. Et pręterea: Quia, vt supra arguebamus, intellectus nunc potest apprehendere hanc vnitatem esse vltimam, nunc aliam: ergo variabitur forma numeri per intellectum diuersa consideratione, quod est impossibile: cum sit forma fixa ex eo, quia realis est. Et hic nota, quod cum D. Thomas asserit supra dicta lectione 13. dualitatem non esse duas vnitates, sed aliquid ex eis compositum non vult dicere, numerum esse quid simplicissimum, vt patet: quia ex eo quo est ex partibus compositus, vt asserit D. Thomas, non potest esse simplex. Sed voluit dicere dualitatem sine binarium, non esse duas vnitates quomodo cur, sed ordine quodam, quatenus vna est forma alterius, & in potentia ad suscipiendam illam formalitatem.

Alij Thomistę dixerunt, omnes vnitates numeri se habere ad numeri constitutionem, sicut consensus viri & femine se habent ad constitutionem matrimonij. Nam si simul explicatur, vnus consensus respectu alterius est forma, & alter materia, & ē conuerso. Eodem modo vnitates binarij, verbi gratia, vna respectu alterius est forma, & altera materia, & ē conuerso altera est materia, & alia forma. Et hoc habent ex eo, quod ad inuicem se determinant ad binarij constitutionem. Et idē est dicendum internario, & alijs numeris: quia omnes vnitates ad inuicem se determinant & determinantur: quia concurrunt ad vnam essentiam specificam constituendam, quod nullatenus sine hac determinatione possunt facere. Nec etiam displicet mihi modus iste loquendi. Alij dicunt, vltimam vnitatem, verbi gratia, internario inter has tres vnitates esse ternarij formam, & sic in alijs numeris. Et hęc forma est determinata. Sed, vt ex his opinionibus, quod verum sit, eliciamus,

2. *Concl.* Sit secunda conclusio. Vltima vnitatis nō est

ultima differentia numeri. Hęc conclusio satis constat ex capite de differentia. Nam differentia est quę prędicatur de pluribus in quale essentiali: sed vltima vnitatis non sic prędicatur de numero: ergo non est eius differentia. Probatur minor: Quia quod prędicatur debet dicere totum, quod est in subiecto, saltem in confuso: sed vltima vnitatis, verbi gratia, ternarij, nō dicit alias duas vnitates, nec actu nec in potentia, nec explicite nec implicite: ergo.

Tertia conclusio: Vltima vnitatis est forma veluti physica numeri. Nam sicut homo constat & componitur ex partibus istis, nimirum corpore & anima, in quibus anima est forma, & corpus materia: quia anima determinat corpus: ita internario & in omni numero contingit, quod vltima vnitatis determinat reliquas ad constitutionem speciei. Nam quarta vnitatis in quaternario reliquas determinat ad quaternarij constitutionem, & ablata quarta vnitatis non remanet quaternarius. Vnde autem constat, quod vnitatis aliqua debeat determinare reliquas, ex hoc patet. Quia vbicunque sunt pluralia constituenta aliquid ens per se, vnum se debet habere, vt actus, aliud vt potentia: alias non faceret ens perfectum, sed per aggregationem, ex eo, quod concurrunt, vt lapides in aceruo sine ordine. Proprium autem est formę, determinare: & ita vltima vnitatis forma numeri est. Sed contra. Nam omnis forma est subiectiua, in his, quibus est forma (& loquimur de accidentalibus formis) sed vltima vnitatis non est in alijs subiectiua: ergo non est forma illarum. Respondetur, quod de ratione formę non est inherere, vt patet in anima rationali, sed solum determinare, & actuare. Vnde bene potest vnitatis esse forma aliarum, sine inherentiā per determinationem illarum: vt patet etiam in consensu matrimonij. Licet nō sit per omnia paritas. Et maximē, quando forma est extrinseca, vt obiectum esse, conceditur, formam extrinsecam respectu potentię & actus, & non inheret. Et in artificialibus patet formam recti non inherere formę fundamenti, & tamen est illius forma. Et determinat vltima vnitatis reliquas: quia reliquę quatenus dicunt ordinem ad illam, & stant sub illa componunt numerum, & reliquę vnitates habent quandam potentialitatem in ordine ad vltimam: & hac ratione possunt habere rationem materię. Vide alia argumenta in Capreolo distinctione: 4. contra 3. conclusionem.

Quarta conclusio: Quomodo sit explicandum vltimam vnitatem reperi in numero absque nostra operatione intellectus, & quod ex natura rei sit vltima, satis explicatur a Capreolo supra relato. Itaque licet nos nō sciamus, quę sit illa, quę est vltima, & comple

3. *Concl.*4. *Concl.*

completiua aliarum, tamen à parte rei est: quia à parte rei addita vnitate variatur species numeri, & ablata soluitur: ergo signum est quod aliqua vna vnitas speciem dat numero, quæ dicitur vltima. Quæ autem sit ista, nos non scimus, nec per quid in particulari habeat esse vltimam, sicut non scimus, quæ sit differentia vltima leporis, nec per quid in particulari in illa ratione constituatur. Secundus modus est ille, qui sumitur à similitudine materiæ sacramenti matrimonij. Sacra enim Theologia, & fides diuina multam nobis metaphysicam docuerunt, vt patet de essentia accidentis. Itaque vnitas numeri, qua ratione vna, est alterius perfectiua, dicitur vltima & forma numeri: & qua ratione perficitur dicitur materia veluti physica. Et hoc habet numerus, quia est species quædam non multum perfecta, nec habens omni modam vnitatem: sed tamen sufficientem, vt sit vera species in prædicamentis existens. Nam non est quæreda eadem vnitas in omnibus rebus. Sed contra: Nam tunc sunt multæ vnitates dantes speciem numero, quia vna respectu alterius habet rationem vltimæ: sed hoc videtur esse contra D. Thom. ergo non est verus iste modus loquendi & dicendi. Respondetur, quod D. Thomas non asserit, nisi vltimam vnitatem dare speciem numero, & esse formam numeri. In quo non significat, quod vna sola vnitas det speciem, & sit forma veluti physica, siue sit vna siue plures. Nam D. Thomas solum intendebat assignare, quid est, quod est forma respectu aliarum vnitatum, ad quod dicant vnitates ordinem, ne ens per accidens constituent. Et dicit, quod est vltima vnitas modo supra explicato.

5. Conclu.

Quinta conclusio: Numerus etiam habet suam formam metaphysicam, id est, vltimam differentiam, quam nos non scimus assignare in omnibus numeris: & isto modo vltima vnitas non est numeri forma. Hæc conclusio adeo clara est, vt non egeat probatione, quia ternarius est species numeri: ergo constat ex genere & differentia quia omnis species genus habet & differentiam. Et quod vnitas hoc modo non sit differentia, supra probatum est: quia non prædicatur de pluribus in quale essentielle: ergo:

Ad 1.

Ad primū argumentum respondetur, quod vltima vnitas secundū rem, est certa & determinata, licet à nobis non certo cognoscatur, vt diximus in conclusione penultima. Secundo respondetur, quod certa est & determinata. Nam vna vnitas respectu alterius est forma, & e conuerso, vt patet in exemplo adducto de matrimonio, cuius forma est certa, & determinata: & supra dicto modo se habet.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, quod est ratio & forma numeri, prout dicit vnitatem determinantem reliquas. Et hæc vocatur vltima vnitas: sicut differentia hominis vocatur vlti-

ma hominis perfectio essentialis. Et vltima hoc modo non inconuenit dicere respectum transcendentalem.

Ad tertium argumentum patet ex vltimis conclusionibus. Ad 3.

Ad quartum respondetur, quod in quadrangulo id, quod est determinatiuum reliquarum partium eius dicitur forma respectu aliarum. Sicut & hoc reperitur in partibus domus, & hoc nullus vnquam negauit. Ad confirmationem respondetur ex tertia conclusione: sufficit enim, vt sit forma reliquarum, quod sit illa forma determinatiua. Alia argumenta possem ad ducere contra hanc nostram doctrinam ex Eucharistiæ sacramento. Sed quia hæc excedunt limites logicales multum, ab his superfedo, certus quod discipulus D. Thom. ea dissoluet facillimo negotio.

Ad 5.

Ad quintum argumentum Soncinas libro 10. metaphysicæ q. 8. dicit, esse tantū vnum numerū in rerum natura, posse intelligi dupliciter. Vno modo in actu: alio modo in potentia. Si primo modo intelligatur, dicit tantum esse vnum numerū, qui est numerus omnium continuorum. Si vero secundo modo intelligatur sunt plures numeri, & non potest reduci ista potentia ad actum, ita quod actu sint plures simul, sed tantum successiue. Si enim tota multitudo continuorum esset, exempli gratia, tantum decem, tunc si vnum eorum corrumpatur esset nouem, & sic nouenarius reducitur ad actum. Et sic de reliquis. Et ratio huius est: quia numerus omnium continuorum est vnum per se: partes autem vnus per se habent esse tantū potentiale. Vnde quælibet vnitas est tantum actu pars vnus numeri: sed in potentia est pars cuiuslibet alterius. Sed hæc solutio mihi non placet: quia cōmuniter dicitur ab omnibus, esse numerū binariū & ternarium, & sic in reliquis. Et hoc non intelligitur solū in potentia, sed etiā actu. Quod probatur: Quia numerus est multitudo vnitatum: ergo vbi fuerit diuersa ratio determinans actu multitudinē, erit actu diuersus numerus: sed in duobus lapidibus est alia ratio distincta determinans multitudinē quæ sit in ternario: ergo ibi sunt diuersi numeri actu. Item. Binarius actu est habens actu duas vnitates: sed modo sunt actu duæ vnitates ad inuicē se determinantes: ergo est binarius actu: & sic in cæteris. Est expressa sententia D. Thom. multis in locis maxime 8. metaphysicæ lectio ne. 3. Et ad argumentū Sōcinatis, quia est pars binarius ternarij, concedo: sed materialiter cōcurrēs, vt quid distinctū à ternario, sicut linea cōcurrat ad cōpositionem superficiē, & superficies corporis. Nec est inconueniens, quod vna vnitas, vt pars materialis, sit pars multarum specierum numeri: sicut linea potest esse pars materialis fere infinitarum figurarum distinctarum specie, vt patet in Euclide.

Ad

Ad sextum respondetur, quod numerus est multæ vnitates, cum ordine multæ vnitates distinctæ sunt aliqua ratione à quantitatibus. Nam quantitas mea quatenus est indiuisa in duas quantitates est vna quantitas, & principium numeri: quatenus verò est diuisibilis secundum longitudinem & latitudinem & profunditatem est corpus de prædicamento quantitatis. Et illæ quantitates, licet in ratione corporis, verbi gratia, non habeant ordinem, in ratione vnitatis habent ordinem. Quod vero vnitas de prædicamento quantitatis addat aliquid supra substantiam, non est dubium: quia addit quantitatem, vt indiuisam. Ita asserit D. Thomas 1. part. quæst. 11. articulo 1. ad 2.

Ad sextū.

Hic poterat esse dubium, an numerus cuiuscunque quantitatis, scilicet, numerus linearum, vt tres lineæ, numerus superficialium, vt tres superficies pertineant ad hoc prædicamentum, an solum numerus corporum. Sed certe videtur, quod omnis numerus cuiuscunque rei habens speciem quantitatis est numerus prædicamentalis, vt numeri supradicti. Nec est aliqua ratio quare asseramus, solum numerū corporum pertinere ad hoc prædicamentum, cum etiam reliquæ sint veræ quantitatis species. Et per hoc satis patet ad argumenta Suarez. Nā licet accipi vt vltima, vel vt prima, sit aliquid rationis, sed esse determinatiua aliarum, est quid reale: & hoc vocatur vltima vnitas. Ad aliam confirmationem respondetur, quod numerus constituitur per hoc, quod vnitates vniantur in ratione determinantis, & determinati, quod est quid reale. Et hæc vocatur vnio: non vero per hoc quod sunt vnitas aliquo termino cōmuni. Ad vltimam confirmationem respondetur, quod in rebus non quantis non datur numerus, qui sit species aliqua, quia vnitas transcendentalis supra substantiam rei nihil reale addit. At verò in rebus quantis datur vnitas, quæ addit aliquid supra rei substantiam pertinens ad prædicamentum quantitatis. Et quia hoc est aliquid imperfectū in genere quantitatis additum alteri vnitati constituit speciem in genere quantitatis. De quo videatur D. Thomas vbi supra.

QVÆSTIO XXIII.

Vtrum intra numeri latitudinem dentur variæ species numerorum.

N hac difficultate Niphus libro 13. Metaphysicæ quæst. 3. dicit, omnes numeros esse eiusdem speciei, nec reperiri diuersitatem speci-

ficam in illis. Et probatur hæc sententia. Primo: Omnes vnitates ternarij & quaternarij & cuiuscunque alterius numeri sunt eiusdem rationis: ergo totum confurgens ex illis vnitatibus erit eiusdem rationis: ergo omnes numeri erunt eiusdem rationis, & ita non different specie. Consequentia bonæ sunt. Nam quod constituit speciem alterius rationis ab alia, debet esse alterius rationis, & essentia à constitutiuo alterius speciei, vt patet in homine & in equo. Et ita dixit Aristoteles in antepædicamentis capite de regulis diuersorum generum, & non subalternatum positurum, differentes sunt specie differentia. Sed antecedens illud primum probatur: quia omnis vnitas est quantitas indiuisa, nec aliquid aliud habet vnitas superueniens ternario, quam vnitates, quæ erant in ternario. Et certè est difficile argumentum. Nam vnitas superueniens nec differt per aliquid essenziale, vt de se patet, nec per aliquid accidentale. Et si differat per aliquid, hoc modo, non variabitur species.

2. Argu.

Secundo: Ita se habet bicubitum & tricubitum in quantitate continua, sicut binarius & ternarius in discretis: sed bicubitum & tricubitum in continua non variant speciem: ergo nec binarius & ternarius in discretis. Minor probatur: Quia linea bicubita eiusdem speciei est in ratione quantitatis continua cum linea tricubita: ergo binarius in ratione quantitatis discretæ erit eiusdem speciei cum ternario: ita vt non sint diuersæ species quantitatis continua, nec lineæ. Antecedens patet ex omni cōparatione, quæ fieri potest.

3. Argu.

Tertio: Quia inter omnes species cuiuscunque generis Deus potest aliam mediam dare: sed inter binarium & ternarium non potest dari aliqua media species: ergo non sunt species quantitatis.

Deciditur quæstio.

IN oppositum est Aristoteles vbi supra 8. Metaphysicæ lectione 5. apud D. Thomam, vbi dicit, quod species rerum se habent sicut numeri. Nam sicut addita vnitate species alia numeri confurgit, ita addita noua perfectione generi confurgit noua rerum species. Præterea: Par est distincta ratio ab impari, & est conueniens numero binario, & non ternario, nec illi potest competere: ergo aliam essentiam habet. Nam si haberent eandem essentiam, sicut binarius est par, ita poterit esse par ternarius. Nam, vel est differentia, & tunc habeo intentum, quod sit alia essentia binarij à ternario, si quidem habet diuersam diffinitionem. Vel est proprietas quarto modo, & idem sequitur. Vel est accidens binarij, & hoc non, quia non potest abesse ab illo: ergo est aliquid essenziale. Et hoc non conuenit ternario, ergo.

e 5

ergo

ergo habent distinctas essentias, si quidem ali-
quid essentialiter habet unus numerus, quod non
habet alius.

Tertio: In quantitate continua addito vno
angulo alijs, resultat alia species figuræ, vt pa-
ter in figura sex angulorum, si addatur alius
fit septem angulorum figura, quæ est alterius
speciei: ergo idem erit in numeris: nam addita
alia vnitate resultabit alia species figuræ. Et
præterea: Nam in Arithmetica demonstratur
diuersæ passionis de vno numero, quæ de
alio non demonstratur ergo illi numeri differunt
specie. Cōsequētia probatur: Nā quæ sunt eius-
dem speciei eadē habent passionēs. Sed antecē-
dens patet ex tota Euclydis Arithmetica.

Dissoluantur argumenta.

Ad 1.

AD primum argumentum respondetur,
quod non omnes vnitates sunt eiusdem
rationis in omnibus. Nam licet considerentur
secundum communem rationem, in quantum
sunt aliquid indiuisum, & sic sint eiusdem ra-
tionis, tamen quatenus vna est alterius deter-
minatiua, diuersam habet rationē ab illa, quæ
determinatur vt sic. Sicut consensus viri &
fæminæ eiusdem rationis sunt in ratione con-
sensus: tamen quatenus vnus est determinati-
uus alterius, non sunt eiusdem rationis. Et ita
vnus est alterius forma. Vnde internario &
quaternario vnitas determinans, & dans spe-
ciem, alterius est rationis: quia virtus determi-
natiua siue ratio determinatiua est alterius ra-
tionis; quod habet ex natura sua, quia consti-
tuit aliam speciem. Alij dicunt, quod licet par-
tes sint eiusdem rationis, totum tamen potest
esse diuersæ speciei propter diuersam vnio-
nem, & commensurationem partium. Sicut,
licet omnes lineæ sint eiusdem speciei, totum
tamen resultans est aliquando alterius speciei
in ratione figuræ propter diuersam commen-
surationem linearū: ita est diuersa coaptatio
vnitatum in vno numero, atque in alio: & ita
resultat diuersa species. Sed adhuc inueni non
quiescit animus. Nam illa diuersa determinatio
debet provenire à diuersa natura: & cum
eadem sit natura in vnitatibus, erit eadem ra-
tio determinans & idem constitutum per il-
lam rationem. Alio modo potest responderi
quod, quia ea quæ debent determinari per vl-
timam vnitatem internario, & quaternario,
non sunt idem; nam in vno sunt tres vnitates,
in alio sunt duæ: hinc fit, quod etiam si ratio
determinans sit eadem potest resultare diuersa
species: quia materia etiā est de essentia rei
constantis ex illa. Et si hoc non placeat, quæso
aliam meliorem exhibeas solutionem.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, bicubitum &
tricubitum in ratione mensuræ esse diuersæ
speciei, vt asserit D. Thomas, in loco superius
adducto. Cæterum in ratione diuisibilita-

tis minimè, quia eo modo sunt diuisi-
bilia.

Ad tertium respondetur, quod in specie-
bus numerorum non potest dari, verbi gra-
tia, inter ternarium & quaternarium alia spe-
cies media: quia nulla vnitas mediat inter ter-
tiam & quartam. Et cum vnitas sit forma nu-
meri, non potest dari alia forma, & consequē-
ter nec alia species, quod non reperitur in alijs
omnibus rerum speciebus. Sed inter hominē
& equum potest assignari alia perfectio di-
stincta determinatiua animalis, & constitui-
ua alterius speciei: licet hoc non sit forsitan ve-
rum in omnibus, quia inter hominem & Ele-
phantem forsitan non est dabilis alia species
media.

QVÆSTIO XXIII.

Vtrum numerus sit aliqua en-
titas diuersa à rebus nume-
ratis.

N videtur, quod non. Primos
quia omnia, quæ sunt à parte rei
possunt numerari seipsis sine eo,
quod addatur illis aliqua entitas
realiter distincta: ergo numerus non addit no-
uam entitatem rebus numeratis. Consequen-
tia probatur: quia ad nihil aliud addenda esset
illa entitas, quæ est numerus. Sed antecedens
probat: quia creatis à Deo tribus angelis,
vel tribus albedinibus, vere seclusis omnibus
accidentibus possunt numerari & dici tot: ergo
numerus ab ipsis rebus numeratis non di-
stinguitur realiter. Et confirmatur hoc argu-
mentum. Nam datis tribus quantitibus, illæ
numerari possunt seipsis, non addito alio nu-
mero; & ille numerus quantitatum, est nume-
rus prædicamentalis, cum quantitates perti-
neant ad hoc prædicamentum: ergo. Et argu-
mentum confirmatur secundo. Nā datis duo-
bus ternarijs resultat binarius ternariorū: sed
iste binarius est prædicamentalis: ergo. Et idē
est prorsus quod duo binarij: ergo non distin-
guitur numerus à rebus numeratis. Quod si
dicas, dari ibi tertiam entitatem, sequitur in-
conueniens adductum à Soncinatē: vbi cunq;
est binarius esse infinitos numeros, quia iam
ibi sunt tres entitates: & si illas numeros ite-
rum per aliam entitatem erunt quatuor: & sic
in infinitum quod est falsissimum: ergo. Vnde
in Soncinatē 10. Metaphysicæ quæst. 11. alia
argumenta. Aliqui asserunt numerum non
distingui à rebus numeratis vilo modo, & cō-
vincuntur supra allatis argumentis, quæ Sōci-
nas in oppositum adduxerat supra dicta quæ-
stione.

Decidi-

Deciditur quæstio.

Sed tamen respondetur, numerum prædica-
mentalem distingui à rebus, in quibus est
subiectiuè, & à rebus quæ numerantur per
illum; verbi gratia, ternarius à tribus homini-
bus, & sic de reliquis numeris. Et modo non
disputamus, an hæc distinctio sit realis, tan-
quam res à re, vel formalis & essentialis: de
hoc enim agemus infra. Et probatur conclu-
sio: Quantitas & substantia realiter distingun-
tur, quia pertinent ad diuersa prædicamenta,
quæ realiter formaliter saltem distinguntur:
sed numerus est quantitas, & res numerata
sunt substantiæ, vt homines, vel lapides: er-
go. Præterea: Vnitas, quæ est principium nu-
meri, est aliquid additum substantiæ rei, & di-
stinctum ab illa, vt D. Thomas asserit supra-
dicta quæstione 11. primæ partis: ergo & nu-
merus. Probatur consequentia: quia numerus
nihil est aliud, quam multæ vnitates ordina-
tæ seu multitudo facta per vnum. Præterea se-
quitur, quod binarius & ternarius sunt eius-
dem speciei: hoc autem est falsum: ergo. Pro-
batur sequela: Quia si non distinguntur nec
realiter nec formaliter à rebus numeratis: er-
go sicut duo homines & tres homines sunt
eiusdem speciei, similiter & binarius & ter-
narius. Sed minor illa probatur: quia Aristote-
les 8. Metaphysicæ textu 10. dicit, quod quæ-
libet vnitas addita, vel subtracta variat spe-
ciem. Ex hac conclusione sequitur, numerum
esse quantitatem absolutam, & non relatiuā,
quia pertinet ad prædicamentum quantitatis.
Sed contra: Nam numerus est multitudo men-
surata per vnum: sed mensuratum & mensura
sunt de prædicamento relationis: ergo & nu-
merus. Respondetur, quod numerus non est
ipsa relatio, sed aliquid, in quo fundatur rela-
tio: sicut scientia est mensuratum; & tamen
scientia non dicit relationem, sed est id in quo
fundatur relatio. Sequitur etiam, quod nume-
rus non sit forma simplex, sed cōposita. Hoc
iam superius diximus: & probatur: Quia nul-
lum simplex constat ex partibus, sed nume-
rus constat ex vnitatibus, tanquam ex parti-
bus ergo.

Dissoluantur argumenta.

AD argumenta in contrarium responde-
tur, quod non possunt numerari seipsis
numeratione prædicamentali, nisi adda-
tur numerus de prædicamento quantitatis: si-
cut seipsis non possunt esse alba, nisi addatur
albedo; Numeratione transcendentali, secun-
dum quod entia sunt, transeat, quod numeretur
seipsis: sed nos loquimur de numeris opæ-
dicamentali. Ad primam confirmationem res-
pondetur, quod tres quantitates sunt nume-

rus prædicamentalis, quia ipso numero nume-
ratur substantia & consequenter ipsa quanti-
tas: sicut supra diximus lineam extendere suas
partes & partes substantiæ. Vide in principio
huius prædicamenti. Ad secundam confirma-
tionem respondetur, quod ille numerus non
est prædicamentalis, sed transcendentalis, de
quo iam dictum est. Et si dicas. Contra: nam
species est, quæ prædicatur de pluribus diffe-
rentibus numero: sed binarius est species: ergo
prædicatur de hoc & illo binario, tanquam
de differentibus numero: ergo sunt duo bina-
rij, & iam numerabuntur alio binario: respon-
detur, quod cum in diffinitione speciei dicitur,
quod prædicatur de pluribus differenti-
bus numero, non ponitur ibi pro numero de
prædicamento substantiæ, sed pro numero
transcendentali. Nam in substantijs, in quanti-
tatibus, & relationibus reperitur species, &
tamen non sunt de prædicamento quantita-
tis. Vide Soncinatē 10. quæst. 12. Et hæc
sententia D. Thomæ, quam habet quæst. 11.
primæ partis citata & multis in alijs locis su-
pra adductis, est expressa sententia commen-
tatoris adducti à Soncinatē supra dicta quæ-
stione, asserentis nec quantitatem, nec nume-
rum esse substantiam.

QVÆSTIO XXV.

Vtrum numerus angelorum
pertineat ad hoc prædica-
mentum.

In hac parte est antiquorū Theo-
logorum opinio, asserentium in an-
gelis vere reperiri essentiam quan-
titatis discretæ, & verum numerum
de prædicamento quantitatis. Ita tenet Gre-
gorius in primo Distin. 24. quæst. 2. articulo
3. & idem asserit ibidem Aureolus, & etiam
Okam & Gabriel Maior. Quam etiam vide-
tur tenere Ricardus in 1. distin. 19. articu-
lo 3. quæst. 1. ad 4. & distinct. 24. ar. 1. quæst.
2. & articulo 2. quæst. 1. & Marsilius in 1.
quæst. 27. articulo 1. quam sequuntur aliqui
moderni logici & Metaphysici. Et Suarez dif-
putatione 4. sectione 2. asserit hanc opinionē
& oppositum differre solum penes loquendi
modum. Et addit, quod si aliquis mordicus
assermet, nomine quantitatis discretæ solum
significari quamcunque rerum multitudinē,
facile defenderet, quantitatem discretam in
angelis reperiri. Probat ista sententia, pri-
mò autoritate Augustini 1. de libero arbi-
trio capite 16. vbi probat numerum intelligi
bile quid esse, & in omnibus rebus reperiri. Et
idem

1. Argu.

idem asserit Damascenus libro 3. de fide orthodoxa, capite 8. vbi asserit, numerum esse in omnibus rebus, quæ inter se differunt. Et confirmatur hoc argumentum: Nam communis loquendi modus asserit angelorum numerum esse maiorem numero rerum materialium, & esse multos angelos & in magno numero: ergo ibi verè reperitur numerus.

2. Argu. Secundo: Nam Aristoteles 10. Metaphysicæ in principio, asserit numerum esse multitudinem numeratam vnitatis: sed quaternarius angelorum est vera multitudo numerata vnitatis: ergo est verè numerus.

3. Argu. Tertio: Omnis ratio extensionis discretæ, & similiter omnis ratio vnitatis, quæ reperitur in numero rerum corporalium, reperitur etiam in numero rerum spiritualium; ergo sicut in illis reperitur verus numerus quantitativus, etiam in angelis reperietur. Probatur antecedens: Quia illa extensio solum est diuisio vnius ab alio: sed hæc reperitur in numero angelorum: ergo ibi est verus numerus quantitativus. Si verò dicas, esse necessarium, vt vnitates singulæ sint materiales extensæ, & diuisibiles: hoc est per accidens ad rationem vnitatis, quia vnitates non componunt numerum, vt diuisibiles, sed vt indiuisibiles.

4. Argu. Quarto: Quia numerus essentialiter consistit in quadam habitudine vnitatum ad vnicam numerationem intellectus: sed hæc ita inuenitur in numero angelorum, sicut in numero hominum: ergo scilicet numerus hominum pertinet ad quantitatem discretam: ita numerus angelorum. Minor patet: Quia ita sunt apti tres angeli numerari ab intellectu, & facere vnum ternarium: sicut tres homines. Et confirmatur hoc argumentum: Quia numerus componitur ex vnitatibus, vt sunt indiuisibiles: sed vnitates angelicæ sunt multo magis indiuisibiles, quam quælibet alia vnitates, cum sint magis perfecta entia: ergo.

5. Argu. Quinto: Quinarius angelorum differt specie à quaternario angelorum: ergo sunt species alicuius generis: non alterius nisi quantitatis: ergo verè sub quantitate continentur. Et confirmatur hoc argumentum: Quia relationes & actiones angelorum ita pertinent ad prædicamentum actionis, & relationis, sicut actiones & relationes hominum: ergo idè erit de numero: nam eadem est ratio. Alia frivola argumenta multiplicat huius sententiæ auctores, quæ consulto omitto.

Deciditur questio.

Oppositam sententiam, scilicet, numerum rerum spiritualium, & numerum in vniuersum, qui non sit rerum quantarum nullatenus ad hoc prædicamentum pertinere. Ita docet angelicus Doctor 1. part. quæst. 11. ar-

ticulo 1. ad 1. Vbi dicit in hæc verba: Ad primum igitur dicendum, quod quidam putantes idem esse vnum, quod conuertitur cum ente, & quod est principium numeri, diuisi sunt in contrarias positiones. Pythagoras enim & Plato, videntes, quod vnum, quod conuertitur cum ente non addit aliquam rationem supra ens, sed significat substantiam entis, prout est indiuisa, existimauerunt, sic se habere de vno, quod est principium numeri: & quia numerus componitur ex vnitatibus existimauerunt, quod numeri essent substantiæ omnium rerum. E contrario autem Auicenna considerans, quod vnum, quod est principium numeri, addit aliquam rem supra substantiam entis, (aliàs numerus ex vnitatibus compositus non esset species quantitatis) credidit, quod vnum, quod conuertitur cum ente addat aliquam rem supra substantiam entis, sicut album supra hominem. Sed hoc manifestè falsum est: quia quælibet res est vna per suam substantiam. Si enim per aliquid aliud sit illa res vnum; cum iterum illud sit vnum, si sit vnum per aliquid aliud esset abire in infinitum. Vnde standum est primo: Sic igitur dicendum est, quod vnum, quod conuertitur cum ente non addit aliquam rem supra ens: sed vnum quod est principium numeri, addit aliquid supra ens ad genus quantitatis pertinens. In his verbis expresse dicit D. Thomas res omnes per aliquid aliud, quod est quantitas, & ad genus quantitatis pertinens constitui in ratione numeri. Et idem Doctor sanctissimus 1. p. quæst. 30. articulo 3. eadem veritatem docet. Et legitur attente iste articulus, & in 1. distinct. 24. quæst. 1. articulo 3. & quæst. 9. de potentia art. 7. & opusculo. 48. eadem sententiã omnes tenent Thomistæ, Capreolus in 1. distinct. 24. quæst. 1. & commentatores 1. part. in locis adductis ex illa; Soncinas 10. Metaphysicæ quæst. 13. Iauellus 8. Metaphysicæ quæst. 11. Quinimo est expressa sententia Aristotelis, vt patet 1. physicorum capite 6. & 7. vbi dicit numerum fieri ex diuisione continui. Et 2. de anima capite. 6. numerum constituit inter sensibilia communia. Et probatur ista sententia ex Aristotelis rationibus & autoritatibus. Nam numerus est obiectum Arithmeticæ, vt omnes fatentur: sed obiectum Arithmeticæ non abstrahit à materia sensibili secundum rem, sed solum secundum considerationem, vt supra dictum est dubio 1. & docet Aristoteles 3. Metaphysicæ capite 2. & 3. Physicorum textu 40. Et hoc aduertit D. Thomas in locis, quos adduximus ibidem, & Commentator 5. Metaphysicæ commento 2. sed angeli & secundum rem & secundum rationem abstrahunt ab omni materia: ergo non reperitur in illis numerus, qui sit species quantitatis: nam talis est obiectum Arithmeticæ. Præterea: Numerus est sensibile commune,

num, vt patet ex Aristotele proximè citato, sed numerus rerum spiritualium non est huiusmodi: ergo non est numerus quantitativus. Præterea: Vel numerus secundum quod accipitur ab oppositum opinantibus significat substantiam, vel accidens, vel aliquid aliud: neutrum horum potest significare: ergo non datur talis numerus, qui sit in prædicamento qualitatis. Non potest significare substantiam: quia omnis numerus in prædicamento quantitatis constitutus, debet essentialiter esse accidens: quia ponitur in prædicamento accidentium; & ita debet participare naturam illius prædicamenti, quæ est, quod sit tale accidens. Vel significat accidens: & nec hoc potest dari: nam numerus angelorum nullum accidens dicit formaliter: quia, si dicitur accidens, debet esse additum naturis angelicis: & tunc illud accidens debet pertinere ad hoc prædicamentum, vel ad aliud, & si ad hoc: ergo iam angeli habent quantitatem prædicamentalem: & sic non erunt spiritus. Non potest pertinere ad aliud prædicamentum: quia numerus nec est relatio, nec quantitas, & cætera. Nec potest dici, quod abstrahat à substantia & accidenti, quia tunc non esset in prædicamento quantitatis, quæ necessariò dicit specialem modum entis, & non abstractum, sed inferius ad ens: & ita debet esse accidens vel substantia. Præterea probatur hoc: Nam etiam reperitur numerus in relationibus, quemadmodum isti constituent numerum & in substantiis & in qualitativis & in actionibus, & denique in omni prædicamento: ergo numerus non potest dicere peculiarem rationem entis existentem in hoc prædicamento. Consequentia probatur: Quia ratio prædicamentalis cuiuscunque prædicamenti est sibi propria. Sed antecedens probatur: quia sunt tres substantiæ, tres relationes, tres actiones, tres qualitates, & cætera. Præterea: Si in angelis datur numerus prædicamentalis, vel dicitur aliquid reale, vel aliquid rationis essentialiter: hoc est vel sua essentia est realis, vel rationis. Non potest dici quod sit rationis: quia essentia rationis non collocatur directe in prædicamento reali: nec est obiectum Arithmeticæ, vel est aliquid reale essentia ista. Et tunc vel est idem, quod essentia angelicæ vel non, si primum: ergo essentia angelicæ ponuntur in prædicamento quantitatis, quod est ridiculum. Vel est distinctum ab essentijs angelorum: formaliter. Et tunc, vel est substantia: & nec hoc dici valet: quia substantia non collocatur in prædicamento quantitatis. Vel est accidens: & tunc erit aliquid illis superadditum, & pertinens ad prædicamentum quantitatis: ergo iam habebant aliquod accidens materiale: quia quantitas vt est generalissimum est accidens materiale. Præterea: Nam sequitur, quod tres personæ diuinæ po-

nentur sub specie ternarij; quia ita sunt tres distinctæ, & accipiuntur, vt quid distinctum in ordine ad vnam numerationem intellectus nostri, quod nullus audebit dicere. Præterea: Vnum, vt dicit ens indiuitum, est passio entis, & non ponitur in aliquo prædicamento etiam reductiuè: ergo nec multitudo resultat ex illis vnitatibus. Probatur consequentia: Quia quando aliquid constat ex partibus ponitur totum in illo prædicamento perfecte, vbi partes reductiuè ponuntur, vt patet in materia & forma; vnitatis materiali, & numero materiali. Præterea: Nam etiam in entibus rationis reperitur numerus, quia sunt tres relationes rationis, tres priuationes, & cætera: ergo tunc iste numerus ponitur in prædicamento. Probatur consequentia: Quia est numerus vnitatum acceptarum in ordine ad vnam numerationem intellectus. Item sequeretur, quod decem prædicamenta essent in prædicamento quantitatis; quia sunt secundum istos numerus denarius. Vide alias rationes in Soncinæ acutissimo; decimo Metaph. q. 13. à quo isti multa furantur; licet illum impugnent. Ego verò volo modò, vt aduersarij hæc rationes dissoluant, etiam si mordicus oppositum teneant, vel tenere statuerint. Ex his inferitur, numerum, qui in angelis, vel in quibuslibet alijs rebus reperitur præter quantitatem, esse numerum transcendentalem, repletum in omni ente: & nihil est amplius, vt angelicus Doctor affirmat; quam entia indiuisa. Præterea probatur nostra sententia: Nam nihil reale potest vniocè dici de substantia & accidente sed numerus secundum istos dicitur de substantia & accidente, quia dicitur de angelis, & dicitur de quantitativis & de actionibus: ergo numerus non est quid vniocum: ergo non ponitur in prædicamento quantitatis: nã nullum analogum ibi ponitur. Antecedens illud primum est D. Thomæ expressum. Nam est inferiora includant superiora, si superiora est analogum ad aliqua duo, omne includens illud superiora debet deferre eandem analogiam, & inæqualitatem & imperfectionem suis inferioribus.

Dissoluntur argumenta.

Ad argumenta in principio. Ad Primum Respondetur D. Augustinum & Damascenum, & communem loquendi modum, cum asserunt, numerum in angelis reperiri, intelligi debere de numero transcendentali, qui constat ex vnitatis, quæ est passio entis, & quid transcendens.

Ad secundum argumentum respondetur, quod cum Aristoteles dicit, numerum esse multitudinem numeratam per vnum, loquitur de multitudine prædicamentali, & de vni-

Ad 1.

Ad 2.

tate prædicamentali: quia talis vnitas est pars numeri constituti in prædicamento quantitatibus: quia vnitas est quid imperfectum in genere quantitatis ex natura sua, dicens ordinem ad constituendum aliquod totum in illo genere.

Ad 3.

Ad tertium dicitur, quod extensio, quæ est ratio formalis quantitatis, est aliquid pertinens ad quantitatem. Illa verò extensio, quæ est in angelis tribus, est extensio transcendens, hoc est, multa entia indiuisa: numerus verò prædicamentalis debet constare ex vnitatibus quantitatis.

Ad 4.

Ad quartum respondetur, numerum non consistere nisi in pluribus vnitatibus quantitatis, quæ ita se habent, quod vna determinat alteram realiter & è conuerso. Ex quo sequitur, quod intellectus potest numerare illas vnica numeratione, vt dicendo tres, vel sex, vel decem. Et hæc numeratio, vt sit numeratio quantitatis, id est, numeri de prædicamento quantitatis, supponit in numero aliquid pertinens ad prædicamentum quantitatis, quod ex necessitate debet esse in re quantæ. Vnde non potest in angelis reperiri, nec in alijs rebus non quantis, & ex dictis patet ad confirmationem.

Ad 5.

Ad quintum respondetur, quod quaternarius angelorum non differt specie à quaternario angelorum, quia sunt vnitates aliquid transcendens, & ita dicunt substantiam & essentiam angelorum cum indiuisione illarum: & ita non constituunt numerum prædicamentalem, & quinque angeli non est numerus sed aggregatio quinque specierum angelorum. Quaternarius verò quantarum rerum, quia dicit vnitates quantitatis, quæ vt sic, sunt aliquid imperfectum in genere quantitatis, & ex natura sua ordinantur ad numerum constituendum, dicit aliquam speciem in genere quantitatis contentam. Sicut binarius partium materiæ, scilicet, & formæ speciem constituunt, quia illæ partes ex natura sua sunt quid imperfectum, & ordinantur ad totum constituendum, binarius verò hominum non constituit speciem in genere substantiæ: quia sunt quid completum, & perfectum in illo genere. Et in specie quantitatis non possunt vnã speciem constituere, nisi habeant quantitatem, quæ deficit in angelis, & in alijs similibus.

Ad confirmationem respondetur, quod relationes angelorum vere constituuntur in genere relationis: quia totum suum esse, vt quid limitatum & finitum, habet ad aliud & genus relationis non exposcit amplius. At verò numerus prædicamentalis exposcit in sua ratione constare ex vnitatibus quantis, quia totum debet participare rationem generalissimam, quæ est quantitas, cum ponatur sub illo. Et hæc quantitas non reperitur in angelis, &

ita nec numerus prædicamentalis. Nec verò actiones immanentes angelorum ponuntur in prædicamento actionis, quia ibi solum collocantur actiones physicae, & quæ dicunt motum, vel saltim reperiuntur in materia sensibili, quod de illis angelicis actionibus dici non potest: sed pertinent illæ intellectiones angelicæ ad prædicamentum qualitatis, vt ibidem dicemus. Et hæc sint de hac questione. Modo agendum est de quantitatibus alijs, vt de oratione, loco, tempore, & motu: & postmodum agemus de quantitatibus proprietatibus.

QVÆSTIO XXVI.

Vtrum oratio pertineat ad hoc prædicamentum quantitatis, & sit vera species illius.

videtur, quod pertineat ad hoc prædicamentum, & sit vera species illius. Nam Aristoteles capite de quantitate in logica post enumerationem specierum quantitatis, inter quas retulit orationem, ita dicit. Atqui hæc sola, quæ dicta sunt proprie quanta dicuntur, cætera verò vniuersa per accidens. Ad hoc enim aspicientes cætera quanta dicimus, velut album ex eo multum dicitur, quia in multa superficie est. Et in principio prædicamenti, ita dicit. Similiter, & oratio discretum esse videtur: nam quantum ipsam esse ex eo patet, quia breui longa que syllaba mensuratur. Ex quibus constat Aristotelem veram speciem quantitatis posuisse orationem, & in prædicamento ab illo collocari. Et confirmatur: Nam D. Thom. opusculo 48. capite 2. dicit, orationem esse secundam speciem quantitatis discretam. Et ista videtur esse opinio omnium commentatorum Aristotelis quos non adduco ne molestia afficiam lectorem in re non dubia: & grammatici de quantitate syllabarum libros ediderunt.

1. Argu.

2. Argu.

3. Argu.

Secundo: Nam longum & breue sunt passiones quantitatis: sed oratio est longa & breuis: ergo quanta: sed omne quantum ad prædicamentum quantitatis pertinet: ergo & oratio pertinebit, vt vera illius species.

Tertio, Species in prædicamento quantitatis logico numerantur in ratione mensuræ, quia ibi locus constituitur species: & non habet hoc ratione diuisibilitatis, sed solum ratione mensuræ: sed oratio est diuersa species mensuræ ab omnibus alijs mensuris: ergo est vere in hoc prædicamento, vt species ab alijs distincta. Minor probatur: quia oratio mensuratur

res successiuas discretas, quod nec numerus nec tempus mensurant.

Decisio questionis.

In hac questione illi, qui censent species quantitatis distingui & constitui per rationem mensuræ, orationem veram, & completam speciem quantitatis asserunt: sed quia iam hoc in hoc prædicamento explosimus sit **Conclus.** Conclusio, orationem nullatenus esse speciem quantitatis completam, & perfectam existentem in prædicamento quantitatis, directe, & perse: sed est quædam species incompleta, & imperfecta reductiue pertinens ad hoc prædicamentum considerando illam in ratione mensuræ. Sed antequam probemus conclusionem aduertendum est: multipliciter vsurpari hoc nomen, oratio, à logicis. Accipitur enim ab Aristotele in libro primo perihermenas pro voce significatiua ad placitum, &c. & in præsentem non sic accipitur oratio. Alio modo accipitur oratio pro voce aggregata ex distinctis syllabis eam mensurantibus, quæ in partibus suis non habet permanentiã, siue sit significatiua, siue non: & isto modo fit in præsentia sermo de oratione ab Aristotele. Quinimo quamuis D. Tho. ita diffinerit orationem in supradicto prædicamento, non est necesse quod sit vox, nam D. Thom. definiuit orationem per vocem tanquam per quid notius, vt fieret progressus ad alias orationes, quæ non sunt voces, vt sunt sonitus tubæ, & citharæ. Imo & infalationes sunt suæ orationes: nam motus illi discreti, qui sunt secundum numerum & proportionem orationes dicuntur: & eodem modo mensurantur sicut sonitus citharæ, & sicut sonitus vocis, quæ sit ad cantum citharæ proportionatus.

Conclus.

Nota 1.

2. Nota.

Et rursus est notandum, hanc orationem posse dupliciter accipi: vno modo pro ipsis vocibus seu sonis, seu motibus numericis: alio modo pro quadam mensura in ipsis existentibus. Verbi gratia, ista vox cano, potest considerari, vt ex syllabis constat. Et sic est quædam res pertinens ad prædicamentum quantitatis vt aduertit Caietanus in sua logica: quia est sonus quidam, sonus autem pertinet ad prædicamentum qualitatis. Potest accipi alio modo, pro quadam mensura, quæ longitudinem illarum syllabarum mensurat, quæ vocatur apud Poetas Spondeus. Et in hac secunda significatione accipitur ab Aristotele oratio cum dicit, esse mensuram, & priori modo cum dicit orationem mensurari syllaba longa, vel breui. Itaque iste sonus, cano, qui etiam dicitur oratio mensuratur hac specie mensuræ, quæ est oratio & vocatur Spondeus: sicut si diceremus hominẽ mensurari linea, quia eius quantitas per lineam nota fit. Itaque, oratio

est nomen æquiuocum, & ad mensuram & ad rem quæ mensuratur. His consideratis, probatur conclusio. Nam ratio formalis quantitatis est extensio, vt supra dictum est: sed oratio secundum hanc rationem considerata non habet rationem extensionis specificam: ergo non habet rationem speciei quantitatis. Consequenter probatur, quia species quantitatis diuersificantur per diuersam rationem extensionis. Sed antecedens probatur. Nam oratio non habet aliam rationem diuisibilitatis, si singulæ partes seorsum considerentur, quam habet motus prolationis & motus diuiditur ad diuisionem spatij: ergo non habet aliam rationem extensionis, quia diuisibilitas est propria passio quantitatis, nec omnes partes simul habent etiam aliam rationem extensionis, quam spatium. Dices quod habet aliam rationem extensionis, quam partes: quia est diuisibilis secundum partes, indiuisibiles sicut numerus, aliam extensionem habet, quam partes, & quam vnitates, si considerentur materialiter, quia est diuisibilis in indiuisibilia. Contra, quia illæ partes etiam si secundum numerum considerentur, sunt quantæ & diuisibiles, secundum longitudinem, & breuitatem, etiam si considerentur, vt partes orationis, sed longitudo & breuitas non habet aliam extensionem distinctam ab extensione spatij, & motus: ergo oratio est per aliud diuisibile: & ita perse non est quantum. Præterea, omnes partes orationis sunt quantæ per accidens: ergo tota oratio non potest esse quanta perse. Antecedens patet: quia nullam habent extensionem specierum quantitatis propriam. Consequenter probatur, quia tantum perse & essentialiter non potest resurgere ex quantitatibus per accidens: propterea dicimus numerum Angelorum non esse prædicamentalem, quia vnitates, ex quibus constat sunt vnitates transcendentales, & non prædicamentales: ergo etiam dicemus numerum syllabarum secundum longitudinem, vel breuitatem consideratarum, non esse prædicamentalem: quia ipsæ syllabæ non pertinent perse ad prædicamentum. Et præterea; Nam Aristoteles 5. metaphysicæ vbi de speciebus perse quantitatis tractauit, nullam fecit mentionem orationis: ergo signum est, non esse perse speciem quantitatis: alias diminutus fuisset. Hanc sententiam sequitur Caietanus in prædicamento quantitatis, Albertus 5. metaphysicæ commento 18. & ibidem Commentator, & multi moderni ex nostris & alienis.

2. Conclus.

Secunda conclusio: Oratio est species imperfecta, & reducta ad prædicamentum quantitatis, considerando illam in ratione mensuræ: quia vt sic mensurat syllabarum durationem, secundum longitudinem & breuitatem: & si cut locum ad prædicamentum quantitatis re-

ducimus, quia est species quaedam imperfe-
cta, mensurans substantiam extrinsece: ita re-
ducenda est oratio. Nec ad hoc requiritur,
quod sit quantitas perfecte, sed sufficit, quod sit
aliquid quantitatis. Et de hoc iam superius in
hoc prædicamento egimus.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1.

AD argumenta in aduersum adducta res-
pondetur. Et ad primum dicitur ex Ca-
jetano, vbi supra, ibidem Aristotele ali-
quas species quantitatis assignasse, non quod
veræ sint species illius, sed quia communiter
circumferantur suo tempore, vt species. Et
quia tunc non rimabatur exacte naturas re-
rum, sed ad prædicamenta adunabat in ordi-
ne ad prædicaciones faciendas, & quia suo tẽ-
pore existimabatur, orationem esse speciem
quantitatis illam inter species reliquas in
seruit: non tamen vere censuit esse speciem.
Vnde factum est, vt illam in metaphysica præ-
mitteret, vbi species secundum veritatem
& propriam numerabat sententiam. Et quan-
uis dixerit esse quanta perfecte ex aliorum loque-
batur sententia. Vel secundo respondetur,
quod est species imperfecta, & in ratione mẽ-
suræ, non tamen absolute. Et in hac considera-
tione dixit esse quanta perfecte, hoc est in ratio-
ne mensuræ; non vero absolute & in ratione
quantitatis. Et D. Tho. eandem habet expo-
sitionem. Nõ enim voluit Angelicus Doctor
aliud dicere, nisi quod dixit Aristoteles.

Ad 2. arg.

Ad secundum respondetur, quod oratio est
longa, & brevis non proprie; quia longum &
breue sunt passionis lineæ: Sed per metapho-
ram dicitur longa; quia plus consumit tempo-
ris in sui prolatione, quam oratio brevis, quæ
minus temporis insumit. Et secundo respon-
detur, quod est per accidens longa, & brevis,
non vero perfecte: quod requirebatur, vt esset
species quantitatis. Ad tertium iam patet ex
dictis supra in hoc prædicamento.

Ad 3.

QVÆSTIO XXVII.

Vtrum oratio sit species imper-
fecta atoma, vel subalterna:
& an sit ens per accidens.

1. Argum.

Videtur, quod non sit species,
nec atoma, nec subalterna distin-
cta ab alijs speciebus: quia partes
eius non distinguuntur à tempore:
ergo non est species distincta etiam in ratione
mensuræ à tempore. Consequentia videtur

bona, & antecedens probatur: quia oratio est
tempus mensurans longitudinem & breuita-
tem syllabarum. Et argumentum confirma-
tur: Quia totum & partes eiusdem sunt ratio-
nis in homogeneis, sed oratio dicit partem tẽ-
poris: ergo est eiusdem rationis cum toto tem-
pore: ergo non est species imperfecta distin-
cta à tempore.

Secundum argumentum. Si species ratio-
nis multiplicarentur, maxime ex diuersa ratio-
ne longitudinis, vel breuitatis in syllabis:
sed hac ratione non possunt multiplicari: er-
go. Probatur minor. Quia quod syllabæ cor-
rẽptæ, vel productæ proferantur, & quod sit
longa vel brevis, est ex voluntate proferen-
tis, & ex hominum beneplacito: sed hoc non
potest dare speciem realem rebus: ergo oratio
non est species realis quantitatis.

2. Argu.

Tertium. Omnis duratio rerum corrupti-
bilium tempore mensuratur, similiter, & om-
nis motus: sed oratio est quid corruptibile: er-
go non potest alia mensura, quam tempore
mensurari: ergo non est ponenda ista species
mensuræ.

3. Argu.

Quartum argumentum: Si oratio est men-
sura, vel est realis mensura, vel rationis: non
hoc secundum; alias esset relatio vel negatio,
vel priuatio: & sic non esset quid mensurans:
si ergo est realis, vel est substantia, vel acci-
dens. Non primum, ergo secundum. Sed nec
hoc, quia omne accidens habet aliquod subie-
ctum: sed oratio nullum subiectum habet: er-
go. Probatur minor, quia non subiectatur
vbi tempus, nec in aere, nec alibi: ergo.

4. Argum.

Quintum argumentum: Omnis mensura
prædicamentalis mensurat substantiam; sed
oratio non mensurat substantiam: ergo non
est mensura prædicamentalis. Maior patet:
quia quantitas est substantiæ mensura: & ita
omnis mensura prædicamentalis substantiam
debet mensurare.

5. Argum.

Sextum argumentum. Omnis syllaba vel
est longa, vel brevis: ergo non possunt esse ni-
si duæ species orationis. Probatur cõsequẽ-
tia: quia species orationis non possunt variari,
nisi secundum longitudinem, vel breuitatem
syllabarum.

6. Argu.

Septimum. Si oratio est mensura discreta,
sequitur, quod vbi sint syllabæ æquales nume-
ro, ibi sit oratio eiusdem speciei: sed hoc est
falsum: ergo non est mensura discreta: & sic
non distingueretur à tempore. Probatur ma-
ior: quia in numero æquales vnitates faciunt
numeros eiusdem speciei. Probatur minor: quia
oratio cõstans duabus syllabis breuibus dif-
fert specie ab illa, quæ constat illis longis.

7. Argu.

Octauum argumentum: Non videtur quo-
modo ex diuersis syllabis possit resultare vnũ
ens perfecte: quia illæ partes nec se habent vt
materia & forma, nec vt actus & potentia:
quod

8. Argu.

quod est necessarium vt sit ens perfecte: ergo re-
sultabit ens per accidens.

Decisio quæstionis.

AD quæstionem igitur respondetur, ora-
tionem esse speciem imperfectam mensu-
ræ subalternam tamen. Sicut enim anima & spe-
cies subalterna imperfecta ad animam hominis
& leonis, &c. ita oratio est species imperfecta
subalterna ad omnes pedes carminum, & ad
omnia carmina ad dactylum, spondeum, &c.
De quibus vide Soto in hoc prædicamento,
& D. Augustinum in libris de musica. Nã spe-
cies orationis distinguuntur penes diuersam
proportionem, quam habent secundum lon-
gitudinem, & breuitatem: nam hac ratione
diuersimode mensurantur. Sed quia hæc non
multum attinent ad logicam, nolo amplius illa
prosequi: & est quoddam ens perfecte, licet non
perfecte totum, sicut locus est ens perfecte, licet nõ
sit species quantitatis perfecte. Et hoc ideo di-
citur, quia illæ syllabæ ad inuicem habent in
ordine ad modulationem, seu mensuram ratio-
nem materiæ, & formæ, sicut supra de vnitati-
bus dictum est. Et argumenta, quæ contra
hoc fieri possent in dicta quæstione, quia quæ
siuimus, an numerus esset ens perfecte, soluta
manent.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg.

AD primum argumentum, vt constat ex
D. Tho. in supradicto opusculo cap. 2.
aliqui dixerunt adorationem nihil esse aliud
quã multa tẽpora diuisa, seu intercisã, ita quod
oratio, quæ est spondeus nihil est aliud, quam
tẽpus mensurans duas partes huius orationis. Et
si fiat argumentum: Nã sequeretur, quod nõ distin-
gueretur oratio à tẽpore, quia pars tẽporis nõ
distinguitur specie à tẽpore: Respondet, ne-
gãdo cõsequẽtiã: quia oratio sunt illæ partes,
vt indiuisæ. Et sic secudum hanc rationem oratio
differt à tẽpore, quia tẽpus nõ dicit partes in-
diuisas in sui ratione. Oratio ergo, dicitur ista,
est, vt à tẽpore nõ quomodocumque, nisi quate-
nus sunt indiuisa. Sed hæc solutio nõ videtur,
vera: & solũ refertur à D. Tho. nec approba-
tur: quia nõ est, nisi vnico tẽpus numero con-
stans ex diuersis partibus, nõ interruptis, præ-
terito, scilicet, & futuro, quæ in instanti præ-
senti continuantur. Oratio autẽ necessario cõ-
stat ex diuersis durationibus realiter distin-
ctis, & non continuatis, vt patet in hac oratio-
ne, Dominus. Præterea: Nã Arist. dicit oratio-
nem esse aliquid distinctum à tẽpore: quod colligi-
tux eo, quod dicit, Orationem dico eã, quæ
est cõ voce. Itẽ. Nam oratio dicit aliquando
duas syllabas seu tres, quarum altera est brevis,
altera longa: sed in tempore non est conside-
rare partem breuem & partem longam eõ modo, quo

longum & breue accipitur in oratione: ergo. Vnde
de ad argumentum dicitur, quod ipsa mensura, quæ
est oratio, vt diximus quæstione præcedenti,
est realiter in oratione vocali seu reali: vt com-
in illo versu dicitur: Arma virumque cano, idẽ
est realiter illa mensura, qua mensurat, cum il-
lis syllabis prolatis: & est intrinseca mensura il-
larum secundum longitudinem & breuitatẽ, vt
inter se dicunt ordinẽ contentus. Verũ est ta-
men, quod illarum longitudinẽ & breuitatẽ
cognoscimus, vt alius dixit ex eo quod, Syllaba
longa duo consumit tẽpora: sed quæ dicitur
esse breuis tempus sibi vendicat vnũ. Tamen
tẽpus non est mensura, quæ est oratio, sed ipsa
longitudo, & breuitas, quæ est in syllabis, illa
est quæ est oratio, nã etiam si non esset motus
primi mobilis, illæ syllabæ haberent aliquam
durationem maiorẽ, & minorẽ. Sed contra: nã
D. Tho. supradicto ca. 2. dicit syllabas esse in-
diuisibiles, ergo non habent longitudinẽ. Res-
pondetur, quod vult dicere, quod non possunt di-
uidi in duas syllabas. In hac enim dictione,
Maria, & in hac dictione, Thomas, non possu-
mus syllabas in alias syllabas diuidere, licet il-
la duratio, cuiuscumque possit intelligi cõsumere
tempus diuisibile. Itaque illa coexistit tem-
pore diuisibili, non tamen est diuisibilis, sicut
solemus hoc dicere de Angelica operatione
relata ad nostrum tẽpus. Et per hoc patet ad cõ-
firmationem. Et nota bene hanc solutionem pro
intelligenda quidditate orationis. ¶ Ad secũ-
dum respondetur, quod ex natura sua syllabæ habent
longitudinẽ, vel breuitatẽ, licet in assignanda
hac longitudine, vel breuitate sint opinioniones
hominum diuersæ, & placita diuersa: in quo sal-
sum dicit Suarez disput. 7. sect. 3. ¶ Ad tertium
respondetur, quod omnis duratio talis tẽpore
mensurat, si perfecte sumatur. Cæterum si sumatur
duratio vnius, & alterius, vt inter se habet cõ-
cẽtũ quẽdã secudum rationem longitudinis, & bre-
uitatis: sic mensuratur propria mensura, quæ est
oratio: sicut si homo cõsideretur in se mensura-
tur, linea, corpus, vel superficies. Si vero suma-
tur, vt cõiunctus cõ alijs, numero mensuratur,
quæ est alia species. ¶ Ad quartum respondetur,
quod oratio est accidens redactum ad prædica-
mentum quantitatis, ex eo, quod non habet pro-
priam diuisibilitatẽ, & sicut tempus subiecta-
tur in primo mobilis: ita oratio in voce mensu-
rata subiectatur, seu in syllabis mensuratis.
Nã parũ refert hoc dicere. Sicut enim dici-
mus orationem esse longam: ita asserere debe-
mus illam longitudinem in ipsa subiecta-
ritate intrinsece mensuratur per illam.

Ad 2. arg.

Ad 3. arg.

Ad 4. arg.

Ad 5. arg.

Ad 6. arg.

tant multæ species, sicut ex varia cõmissione quatuor qualitatum resultant varij colores. Et hoc patet in arte poetica, ubi sunt multæ species carminum & pedum illorum.

Ad 7. arg. Ad septimum responderetur, quod quia illæ syllabæ æquales in numero habent alium & alium concentum, seu accentum & longitudinem & breuitatem, componunt aliam speciẽ distinctam, sicut, quãvis homo & equus consistunt ex duabus partibus materia & forma; quæ illæ partes sunt alterius rationis, saltim in ratione formæ alia species resultat; ita eodem modo dicendum est de partibus orationis. In numeris verò quando est idem numerus unitatũ sunt eiusdẽ rationis unitates, & ita eadẽ resultat species. ¶ Ad octauum responderetur; ex conclusione posita in hac quæstione.

Q V Æ S T I O XXVIII.

Vtrum locus, tẽpus & motus; sint veræ species quãtitatis.

1. Argum.

Hæc quæstio ita tria comprehendit, quia ex eadem radice de omnibus est sententia ferenda. Et probatur primo locum esse distinctam speciẽ a linea, corpore, & superficie & vere locatam in prædicamento quantitatis dicitur recte. Nam Arist. in logica cap. de quantitate locum ponit speciẽ quantitatis, & dicit esse quantum perse, & non per accidens: ergo intentũ haberetur. Et cõfirmatur hoc argumẽtũ: Nã locus habet passiõẽ quantitatis, quod est esse mẽsurã substantiæ: ergo & essentiã. Antecedẽs patet. Et probatur consequentia: quia cui conuenit passio, & essentiã competere debet.

2. Argum.

Secundo esse formã intrinsecã & extrinsecã sunt rationes sufficiens ad variãdã speciẽ, & distinguenda prædicamenta aliquando, vt patet in loco, & ubi, tẽpore, & quando; sed locus distinguitur a superficie, vt forma extrinseca: nã quatenus propriũ subiectũ afficit superficies dicitur forma intrinseca, vt autẽ circumscribit aliud corpus, habet se vt forma extrinseca eius: ergo vt sic distinctã cõstituit speciẽ, & non potest ad aliud prædicamentũ pertinere, nisi ad hoc: ergo. Probatur minor: quia tribuit illi quandam extensionem, & mensuram extrinsecã, quæ pertinet ad prædicamentum quantitatis.

3. Argum.

Tertio. Nam D. Thom. supra dicto opusculo 48. capite 6. & alibi sæpe dixit, locum esse quantitatis speciẽ, & quod habet propriam differentiam distinctam a differentia superficie, scilicet, esse immobilem: ergo est distincta speciẽ a superficie, & hæc species ad nullum prædicamentum potest pertinere, nisi ad prædicamentum quantitatis: ergo.

4. Argu. Quarto. Nam locus ex natura sua dicitur quãdam extensionem potentem aliam comprehendere; sed hanc extensionem non dicit superficies: ergo est alia species quantitatis distincta a superficie. Maior patet: quia locus potens est circumscribere & continere locatum. Hoc autem sine extensione, non potest facere. Extensio autem ratio est quantitatis: ergo dicitur extensionem de genere quantitatis: & minor illa probatur. Nam superficies non dicit, nisi extensionem secundum latitudinem & longitudinem & non dicit extensionem potentem aliquid aliud comprehendere: ergo illa extensio distincta est ab ista, & sic erunt duæ species quantitatis. Et confirmatur: Nam certe locus aliquid addit supra superficiẽ: superficies enim, quæ aliud corpus non comprehendit non est locus: sed illud, quod addit est de genere quantitatis. Nam non est alterius generis: ergo est distincta species. Probatur cõsequẽtia; Quia ex eo superficies est distincta species, quia addit aliquid lineæ pertinet ad genus quãtitatis, nimirũ latitudinem: ergo. Quod vero tẽpus sit species quãtitatis, probatur, & sit ¶ Quintũ argumẽtũ: Tẽpus perse est extensum: ergo perse est quantum: ergo perse est in prædicamento. Prima cõsequẽtia est euidẽs: nã ratio quãtitatis constitutiuã est extensio. Et probatur antecedẽs; Nam de intrinseca ratione tẽporis est habere partes diuisibiles & extẽsas: ergo de eius ratione est esse extẽsum. Antecedẽs probatur: Nã tẽpus in hoc differt ab instãti, quia instãs est indiuisibile, tẽpus vero est diuisibile, & extensũ, & ita in sua ratione dicit partes extẽsas, quarũ vna nõ est alia. Et cõfirmatur hoc argumẽtum; quia Arist. in prædicamẽto hoc tẽpus numerat inter species quantitatis perse, vt supra visum fuit: ergo.

5. Argum.

6. Argu. Sexto. Implicatio cõtradictionis est quod tẽpus saluetur in aliquo indiuisibili secundum quãcũq; cõsiderationem: ergo ex sua ratione est extẽsum & diuisibile. Consequentia est euidẽs: Quia si per accidẽs conuenit illi extẽsio, & diuisibilitas, bene posset saluari cum his quæ perse illi insunt absque eo, quod haberet ea quæ per accidens illi cõueniunt: & sic posset saluari sine extensione. Et confirmatur hoc argumentũ; Quia saltim si extensio nõ est de ratione tẽporis per intellectũ posset considerari tẽpus sine extensione: sed hoc fieri nõ potest, quia necessario debet intelligi pars, prior, & posterior in tẽpore, quæ partes etiã necessario debent intelligi diuisibiles: alias tempus contrariũ intelligeretur cõpositũ ex indiuisibilibus, quod est impossibile: ergo. ¶ Septimo; Vel tẽpus cõponitur ex indiuisibilibus, vel ex diuisibilibus. Nõ primũ, vt de se cõstat: ergo secundũ, ergo est quãtũ essentialiter; quia illud est essentialiter quãtũ, quod ex diuisibilibus cõponitur. Alia argumẽta adduci possent, sed quia ad

7. Argu.

ad physicos pertinent, omitto prudens: solum ea enim adduco, quæ probant ex proprijs tempus esse speciẽ quantitatis.

8. Argu.

Octauo probatur, quod motus sit quantitatis species vera & propria. Et omnia argumenta, quæ probant tempus esse speciẽ quantitatis, probant etiam motum esse speciẽ quantitatis, quia etiam est extensum, & diuisibile perse, & ex sua ratione. Vnde non potest fieri in instanti: sed specialiter. Probatur de motu. Nam D. Thom. 5. metaphysicæ lectione 13. ita dicit, loquẽdo de tempore, & motu: vnde hæc non solum quantitates per accidens dici possunt; sed magis per posterius, in quantum quantitatis diuisio nem ab aliquo priori sortiuntur. Ex quo sic argumentor: D. Thom. asserit tempus & motus esse quanta per posterius, & non per accidens, hoc est, perse secundo: sed sufficit, vt constituentur in prædicamento quantitatis species istas esse quantas perse secundo; ergo reuera sunt quantitatis species. Probatur minor, quia quæ sunt talia perse secundo, non sunt talia per accidens, & sic pertinebunt ad hoc prædicamentum. Et confirmatur hoc argumentum, ex eodem. D. Thom. ibidem. Nam dicit quod Aristoteles egit de speciebus quantitatis in logica, secundum rationem mensuræ; & ita illas distinctit secundum diuersam rationem mensuræ: sed locus & tempus habent diuersam rationem mensuræ ab alijs speciebus: ergo constituent in prædicamento logico diuersam speciẽ: & sic erunt in illo vt veræ species in ratione mensuræ. Confirmatur hoc argumentum. Nam D. Thom. 1. 1. metaphysicæ lectione 9. & 5. lectione 7. & lectione 14. & 3. physicorum lectione 4. dicit pertinere locum ad genus quantitatis; & idem dicit opusculo 42. cap. 19.

9. Argu.

Nono, motus habet varias species, vt patet ex Aristotele in postprædicamentis: ergo motus est genus: ergo pertinet ad aliquod prædicamentum, & non ad aliud, nisi ad prædicamentum quantitatis: ergo est species illius. Prima consequentia probatur: quia decem genera dicuntur: quia ad illam omnis species, & genera subalterna reducuntur. Minor probatur: quia quantitas dicit extensionem, & motus eandem importat: ergo pertinet ad hoc prædicamentum.

10. Argu.

Decimum argumentum. In motu est peculiaris continuitas distincta a continuitate temporis: ergo motus causat diuersam quantitatis speciẽ distinctam a tempore. Antecedens probatur. Nam motus omnes, præter motum primi mobilis, non sunt tempus, & sunt aliquid continuum: ergo distincta a continuitate a continuitate temporis.

11. Argu.

Vndecimo argumentor communiter pro

omnibus hic dictis, quod sint species quantitatis: Nam omnia ista non sunt quanta per accidens: ergo sunt quanta perse. Consequentia est bona: quia inter perse & per accidens non datur medium. Sed probatur antecedens; Nam quantum per accidens est illud, quod ex se non habet extensionem, sed illam habet aliunde. Nam, vt ait Aristoteles in prædicamento quantitatis, quantum enim perse est, ad quod aspicientes, cõtera quanta dicimus: & quantum per accidens est illud, quod dicitur tale ratione quantitatis alterius. Sicut substantia non perse dicitur quanta, sed ratione quantitatis, albedo similiter: sed ita nõ dicitur motus & tempus & locus quantum: ergo non sunt per accidens quanta. Probatur, minor: quia non dicuntur quanta ratione quantitatis spatij, v. g. quamuis inde sumatur radix, sed ex propria diffinitione & ratione: ergo.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione sunt variae sententiæ: Quidam enim dicunt de loco veram speciẽ completã & perfectã esse huiusmodi prædicamenti quantitatis. Et hoc etiam diuersimode a diuersis explicatur. Nã aliqui dicunt esse veram speciẽ quantitatis in ratione mensuræ, non vero in ratione diuisibilitatis: quia vt dicit D. Thom. in prædicamento logico, de quantitate agitur sub hac ratione. Verum de hoc in principio huius prædicamenti dictum est, dicemusque in solutionibus argumentorum, iam enim rationem formalem constitutiuã quantitatis solum esse extensionem, & non rationem mensuræ, & hoc tantum in prædicamento logico, quam in metaphysico dictum est: quia secundum omnem cõsiderationẽ solũ sunt decem genera rerum: alias metaphysicus fuisset diminutus, si non numerasset hanc rationem formalem entis constitutiuã prædicamenti quantitatis logici.

1. Sent.

2. Sent.

Alij verò dicunt, locum esse speciẽ veram quãtitatis, quia habet aliã rationẽ extẽsionis distinctã a superficie: nã superficies dicit extẽsionẽ intrinsecã, locus vero extẽsionẽ extrinsecã. Sed hæc opinio falsa est, quia locus nullo modo extendit extrinsece locatum, cum locatũ a propria quãtitate extendatur: ergo nullo modo respectu locati habet extẽsionẽ locus, nec respectu locãtis: quia locans propria superficie, & linea, & corpore habet suas extensiones: nõ a loco, vt sic. De tẽpore verò etiã est opinio diuersitas. Dicunt aliqui, corpus esse diuersam speciẽ quantitatis, & a motu, & a reliquis: quia tẽpus habet propriã extẽsionẽ distinctã ab extẽsione motus: & cũ extẽsio sit ratio formalis quãtitatis erit tẽpus alia species. ¶ Alij autem censent, tempus aliam esse quantitatis speciẽ, non distinctã a motu: sed motus non est species quãtitatis: tempus

3. Sent.

pus autem esse quantitatis speciem, quia per illud motus extenditur. In ratione verò mensuræ tempus esse quantitatis speciem multi Thomistæ asserunt. Videatur Soto in prædicamento quantitatis: & videtur esse etiam Aristotelis sententia: nam ponit tempus speciem quantitatis, & non in ratione diuisibilitatis: ergo in ratione mensuræ.

De motu autem multi asserunt, quòd licet essentialiter non sit quantus, esse tamen in eo propriam quandam quantitatem, quæ est prioritas eius per se secundo illi cõueniens: quæ sub genere quantitatis peculiarem constituunt speciem ab omnibus alijs distinctam. Et hanc sequitur etiam Fonseca lib. 5. metaphysicæ capite 13. quæst. 3. & ratio supra adducitur, cui innititur hæc sententia: quia, scilicet, habet propriam extensionem. Sed, ut aperiã, quid secundum Thomisticam doctrinam & veritatem, in hac parte verum censeam sit

Diuisio quæstionis.

PRima conclusio: Locus in ratione diuisibilis, seu extensi nullo modo est species quantitatis (& accipio locum, pro superficie vltima corporis continentis.) Ista conclusio aperta manet ex dictis superius. Nam locus non habet aliam extensionem distinctam ab extensione superficiæ: ergo locus non est alia species in ratione extensionis. Consequentiã est euidentis: quia species quantitatis in ratione extensionis distinguitur per diuersam extensionis rationem. Sed antecedens probatur: quia non potest diuidi, nisi secundum latitudinem, & longitudinem. Præterea: Omnis extensio quantitatis continuæ, vel est secundum longitudinem, vel secundum latitudinem, vel secundum profunditatē, nec imaginabilis est alia extensio: ergo omnis extensio vel est linea, vel superficies, vel corpus: nulla ergo alia extensio præter dictas cum dari possit omnis species quætitatis continuæ, vel erit linea, vel superficies, vel corpus. Quod si habet locus aliam extensionem distinctam secundum longitudinē, vel latitudinē, erit alia superficies distincta à superficie corporis. Et hoc esse nō potest: quia duo accidentia solū numero distincta in eodē subiecto esse non possunt: ergo hæc conclusio demonstrata est. Vnde Arist. 5. metaphy. nō numerauit locū speciem quantitatis, quia ibi tractabat de quætitate in ratione diuisibilis. Et ita diffiniuit, quantū esse diuisibile in ea quæ insunt; accipimus diuisibilitatē radicaliter pro extensione: in qua consideratione locus non habebat nouam extensionem seu diuisibilitatem.

2. Concl.

Secunda cõclusio: Locus in ratione mensuræ est species quædã, quæ reducitur ad prædicamentum quætitatis, ex eo, quod mensura est aliquid ipsius quætitatis: sed tamen hæc species

est aliquid imperfectū & reductū ad hoc prædicamentū. Hæc conclusio superius docuimus. Et probatur modo, quod sit species quædã in ratione mensuræ: quia diuersimode mensuratur quæ tēpus, & superficies mensuret: nã res permanentes, & extrinsece mensurat. Hoc autē totū est quid imperfectū in genere quantitatis: quæ est veluti modus ipsius. Et prædicamentū logicū, nō potest secundū hanc rationē constitui, quæ cū sit diuersa à ratione extensionis essent vndecim prædicamēta, quod est contra Arist. ut vidimus superius. Hæc cõclusio est D. Thom. in supra dicto opusculo 48. & 5. metaphysicæ locis citatis, qui vt minimum sic debet in illis locis intelligi. Etsi dicas, sequitur, quod etiã detur species extrinseca, quæ dicitur linea extrinseca, & in ratione mensuræ distinguitur species à loco, quia etiã linea mensuratur extrinsece à linea seu rei longitudine: hoc autē est falsum & contra Arist. qui nullā talē posuit mensurā in prædicamento quantitatis: ergo Respõderetur dupliciter. Vno modo cõcedēdo sequentiã. Datur enim species imperfecta in ratione mensuræ, quæ dicitur linea, quatenus est extrinsecus mensurans rei longitudinē tantū: & illud quidē est extrinsece. Sicut enim datur mensura, quæ est locus mensurans longitudinē, & latitudinē extrinsece: ita datur mensura extrinseca, mensurans tantum longitudinē rei. Et Arist. non numerauit illā explicitē, sed implicitē, nã numerando locum numerauit consequenter speciem lineæ in ratione mensuræ extrinsece. Secundo respõderetur, quod ista mensuratio longitudinis formaliter includitur in mensuratione loci: & ita non est distincta species imperfecta etiam in ratione mensuræ: non verò extensio intrinseca secundum longitudinē includitur formaliter in extensione superficiæ, & ita constituit diuersam speciem in ratione extensionis, quæ est ratio formalis prædicamenti quætitatis. Etsi dicas: Quare mensuratio extrinseca longitudinis includitur formaliter in ratione mensurationis loci, & non extensio lineæ in extensione superficiæ, Respõderetur, quòd non potest mensurare formaliter locum, nisi mensuret formaliter eius longitudinē, & latitudinē. At vero bene potest saluari propria extensio secundum latitudinē sine inclusione formali extensionis secundum longitudinē, quia hoc est cõtinuatiua extensio nis secundum latitudinē, quod nō reperitur in mensuratione secundum latitudinē, et longitudinē.

3. Concl.

Tertia cõclusio. Motus non est species prædicamenti quantitatis, considerando quætitatē secundum suã propriã rationē, quæ est extensio. Hæc cõclusio est mihi demonstrata in doctrina Arist. Nã motus vt sic, est post prædicamentū, vt asserit Aristoteles in post prædicamentis capite 13. de speciebus motus: sed potest præ-

prædicamenta non sunt in prædicamento aliquo tanquam species illius, alias non dicerentur post prædicamenta: ergo. Præterea: Motus, vt asserit Aristoteles & D. Thom. 11. Metaphysicæ l. 9. vbi eleganter agit D. Thom. de actione & passione & motu, est quid imperfectum & incompletum: ergo non potest esse species prædicamenti quantitatis. Probatur cõsequentiã: quia species cuiuslibet prædicamenti est ens completum & perfectum in sua ratione, nec est inferius & intendentiã ad aliud. Præterea: Prædicamenta, & omnia quæ in illis sunt directè, formaliter distinguitur a post prædicamentis, & ab existentibus in post prædicamentis, alias non debuisset Aristoteles numerare post prædicamenta, vt quid distinctum à prædicamentis: ergo motus & omnes eius species distinguntur formaliter ad minus ab omni specie prædicamentali: ergo in nullo est prædicamento. Et ita est communis sententia Aristotelis 3. physicorum, & supra dicto capite, & l. 9. apud D. Thom. vbi supra, quòd motus reducitur ad prædicamentum sui termini. Ex quo sic argumentor: Motus pertinet reductiue ad prædicamentum sui termini, vt si est alteratio ad qualitatem, si augmentatio ad quantitatem, si latio ad vbi: ergo non est species prædicamenti quantitatis directè ibi existens: quia nullum reductam ad prædicamentum est ibi directè: hæc enim sunt pugnantia. Loquimur enim hic de motu secundum quod est actus entis in potentia secundum quod in potentia. Præterea sequitur, quòd augmentatio sit per se in prædicamento quantitatis, & non sit per se in illo, quod est contradictorias esse veras. Probatur: Nam est per se in illo, si est species illius, & non est per se, quia reductiue pertinet ad prædicamentum sui termini: ergo. Ex quo patet, quam falsè dixerit oppositum Fonseca vbi supra. Vnde quamuis motus esset quantitas per se secundo non sequitur, quòd sit species quantitatis, quia est quid imperfectum & incompletum, & in via ad aliud.

4. Concl.

Quarta conclusio quæ plus habet difficultatis sit; Tempus non est species quantitatis (in ratione extensionis, considerando quantitatem) quæ ponatur directè in prædicamento quantitatis. Hæc conclusio est Aristotelis lib. quinto Metaphysicæ tex. 18. & l. 9. apud D. Thom. vbi dicit expresse, tempus & motus esse quanta per accidens. Et subdit rationem: Etenim hæc quanta quædam & continua dicuntur, quia illa diuisibilia sunt, quorum sunt ista affectus: atque non dico, id quod mouetur, sed id super quod efficitur motus. Quia enim quantum est illud, idē etiam motus quantus est: tempus

etiam ideo quantum est, quia motus quantus est. Super quem locum ita asserit D. Thom. Distinguit modos quantitatis per accidens, & ponit duos modos quantitatis per accidens, quorum vnus est, quòd aliqua dicuntur quanta per accidens, ex hoc solum quòd sunt accidentia alicuius quanti: sicut album, & musicum, per hoc quòd sunt accidentia alicuius subiecti, quòd est quantum. Alio modo dicuntur aliqua quanta per accidens, non ratione subiecti in quo sunt, sed ex eo, quòd diuiduntur secundum quantitatem ad diuisionem alicuius quantitatis. Sicut motus & tempus, quæ dicuntur quædam quanta & continua propterea quòd ea quorum sunt, sunt diuisibilia & ipsa diuiduntur ad diuisionem eorum. Tempus enim est diuisibile & continuum propter motum, motus, autem propter magnitudinem, non quidem eius, quòd mouetur, sed eius, in quo aliquid mouetur. Ex eo enim quòd illa magnitudo est quanta & motus est quantus: & propter hoc quòd motus est quantus tempus est quantum. Ex quibus locis sic argumentor: Ea, quæ poni debent in prædicamento quantitatis, debent esse quanta per se, & ex propria ratione: sed tempus & motus non sunt quanta per se, & ex propria ratione, sed sunt quanta per aliud: ergo non sunt species quantitatis. Maior patet: quia ex propria definitione, & ratione debet illis competere extensio, & ratione ipsius alijs debet competere. Minor patet ex Aristotele, quia habent hoc finaliter ab extensione spatij. Si dicas, quòd conuenit illis per se esse quanta vt distinguitur contra accidentaliter, quòd sufficit vt in prædicamento collocentur tempus & motus, & non est necesse, quòd conueniat illis hæc ratio per se, id est, non per aliud, contra: nam ex eo, quòd conuenit illis ratio quanti per aliud explicat D. Thom. per posterius. Et ita dicit: vnde hæc non solum quantitates per accidens dici possunt, sed magis per posterius. Ex quo sic argumentor. Ratio quanti dicitur de tempore & motu, de quanto per se analogice: ergo tempus non ponitur, nec motus in hoc prædicamento. Probatur consequentiã: Quia ea, quæ ponuntur in hoc prædicamento debent participare vniuoce & simpliciter rationem quantitatis. Probatur antecedens: quia dicitur per prius idē simpliciter de quantitate continua, scilicet, de linea, corpore & superficie: per posterius, id est, secundum quid de quantitate per accidens, scilicet, motu, & tempore: ergo. Non enim potest intelligi ratio quætitatis conuenire motui & tēpori, nisi per ordinem ad quantitatem spatij: sicut nec accidens rationem entis potest participare, nisi in ordinē

nota,
M. & e. quantus
Xat. & dicitur.
Tempus & motus
per se sunt quanta
per accidens
quædam & continua
Et sic dicitur quanta
per se secundo 20.
per aliud, 27. sic
23. ex Arist.
lib. 5. metaph. et
ex 1. 2. 3.
per se in se in se
dicuntur.
Remaneat illi extensio
per se & extensio quanta
in se & in se per se
23. sic dicitur arguere.

Bene et acute.

nota ex
27. prima
omne ad se
27. 3.

dine ad substantiam. Vnde prius ista diuisio debet fieri, quantum aliud perse, aliud per accidens. Et postea, quantum perse aliud continuum, aliud discretum. Continuum; aliud linea, aliud corpus, aliud superficies. Explicatur hæc ratio, & confirmatur. Nam tempus & motus sunt secundum quid quantitates: ergo non possunt collocari in hoc prædicamento. Probat antecedens: Quia participant rationem quantitatis secundum quid, & in ordine ad quantum continuum perse & ita non possunt intelligi in ratione quanti, nisi in ordine ad quantitatem perse spacij. Præterea probatur conclusio: Nam tempus est quidam modus, seu proprietas motus: sed motus est quid incompletum, & imperfectum: ergo & hæc proprietas illius erit quid incompletum, & imperfectum: ergo non ponetur in prædicamento. Consequentia est clara: quia non potest habere incompletum, & imperfectum proprietatem consequentem ad illud, vt incompletum est, quæ sit in prædicamento. Nam licet intellectus animæ rationalis separatæ sit in prædicamento qualitatis, & anima in nullo prædicamento collocetur, non consequitur intellectus animam, vt est quid incompletum; sed tempus consequitur motum, qua ratione est actus imperfectus & quid in potentia, & absolute tempus in genere extensi habet extensionem imperfectam & incompletam. Præterea secundum Aristotelem non habet tempus rationem quanti, nisi ratione motus: sed motus non est in prædicamento, vt ostendimus: ergo nec tempus. Non enim debet perfectiori modo participare rationem quantitatis, quam illud, quod est sibi ratio, vt sit quantum, & propter quod est tale. Nam iuxta Aristotelis maximam, propter quod vnum quodque tale, & illud magis. Et hanc sententiam tenent viri graues. Vnde Caietanum in prædicamentum quantitatis. Nihilominus addendum est tempus pertinere ad prædicamentum quantitatis reductiue, vt quid incompletum, & vt quid actiuens ad quantitatem, sicut de loco dictum est.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg.
respon.

AD primum dicitur, Aristotelem dupliciter explicari in prædicamento quantitatis in logica. Primo modo cum asserit locum speciem esse quantitatis distinctam à linea, corpore, & superficie, loqui non ex propria sententia, sed secundum quod communiter tunc opinabatur, & ex aliorum placito. Et quia communiter tunc versabatur in opinione omnium locum & tempus esse veras species quantitatis, & perse quanta, ideo Aristoteles hoc ipsum dixit. Et quia ibi agebat de quantitate non metaphysicè, sed logicè, non pro-

tulit propriam sententiam. In quinto vero metaphysicæ capite de quanto, veras species ex propria sententia recensens omisit locum, & motum, & tempus. Secundo modo explicatur, quod dicat esse species quantitatis reductiue, quia sunt species alicuius proprietatis substantiæ. Sicut si diceremus, animam rationalem esse speciem imperfectam. Etsi dicas, nam dixit, quod sunt quanta perse, vult dicere, quod ex propria ratione habet aliquam extensionem: sed hæc extensio non est sufficiens, vt vidimus ad constituendam speciem quantitatis: & dicemus de hac re amplius inferius.

Ad confirmationem respondetur primo quod esse mensuram est passio quantitatis modo inferius explicando, & non habet passionem quantitatis: sicut risibile est hominis passio, & non habet passionem. Vnde non sequitur, quod vt sic, sit homo, sed quod sit passio hominis.

Ad secundum respondetur, quod non præcise esse intrinseco, vel extrinseco diuisio inter species sumitur, nisi participetur ratio generica, & locus, vt sic non est quantum, sed quædam quanti proprietas. Neque etiam extrinsecum, & intrinsecum variant prædicamenta, nisi in illis sit diuersus entis modus, & diuersa formalis ratio.

Ad tertium respondetur, D. Thom. ibi loqui secundum Arist. mentem, & non ex propria sententia: & ita sicut Arist. est explicandus. Et huius signum est, quod dum commentaretur Aristotelis metaphysicæ lib. 5. cap. de quanto non posuit locum nec tempus speciem quantitatis.

Ad quartum respondetur, locum non dicere aliam extensionem ab extensione superficiæ sed dicit eandem extensionem cum alio modo apto ad extrinsecus mensurandum. Hoc autem non facit aliã speciem quantitatis: sicut nec linea curva, & recta species sunt quantitatis diuersæ: quãuis non per omnia sit similitudo. Ad confirmationem dicitur, quod superficiæ addit locus modum quædam, qui est continetæ modus, vel actualis, vel aptitudinalis: nõ tamè dicit nouã, nec diuersam extensionem. Nã superficies solũ dicit longitudinem & latitudinẽ, at verò locus addit continentiam. Sed de hoc in physicis redibit sermo Deo volente. Et hic modus reducitur ad quantitatem.

Ad quintum & sextum argumentum & ad suã confirmationem respondetur, quod tempus est, quid extensum; sed extensio illa cõuenit tẽpori per aliud, nõ perse, vt autẽ esset species quantitatis erat necesse, quod cõueniret perse & nõ per aliud; sicut modo mea substantia extensa est; & habet partẽ extra partẽ: sed quia hoc illi cõuenit per quãtitatẽ non est in prædicamento quãtitatis. Et quãuis, non sit in omnibus similitudo in-

Ad 2. arg.

Ad 3. arg.

Ad 4. arg.

Ad 5. &
6. respon.

ter supra dictas extensiones. Quia substantia non habet in sua ratione habere partes extensas, quod habet tempus; sed sufficit, vt tempus non sit in prædicamento diuerse, quod illa extensio conueniat illi per aliud, quia ex hoc sequitur, quod sit extensio secundum quid, & imperfectum in illo genere. Secundo responderetur, quod extensio secundum quid, & dicitur extensio de illa, & de extensione corporis & lineæ & superficie analogice, quia participat rationem extensionis à quanto continuo. Vnde quantum abstrahendo à perse & per aliud, est analogum, & diuiditur in quantum perse & per aliud analogice & proportionalitatis, & proportionis analogia, & non constituit prædicamentum quantitatis; sed quantum perse, vt distinguitur contra per aliud est generalissimum huius prædicamenti; & ita est extensio temporis, & motus imperfecta extensio, & secundum quid: vnde non constituit hoc prædicamentum, nec species illius. Itaque nec in se, nec in ordine ad extensionem perse, est simpliciter extensio, sed secundum quid, quæ participat rationem extensionis in ordine ad quantitatem perse, sicut accidens rationem entis in ordine ad substantiam.

Ad 8. arg.

Ad octauum respondetur, & ad primam auctoritatem D. Thom. patet ex dictis. Et ad secundam auctoritatem nostri Doctoris & ecclesiæ respondetur, quod nihil aliud vult dicere, quam Aristoteles. Vnde cum Aristot. vt Caietanus dicit, in hoc prædicamento, non constituat ibi species, nisi secundum opinionem cõmunem suo tempore, & non secundum reueritatem: ita est explicandus D. Thom. qui est Aristotelis anima in explicanda sua doctrina. Aliam expositionem dedimus superius.

Ad 9. arg.

Ad nonum respondetur, quod motus est quid imperfectum, & suæ species similiter. Vnde non pertinet ad aliquod prædicamentum, nisi reductiue.

Ad 10. argum.

Ad decimum patet ex dictis: nec motus nec species sunt quanta perse & simpliciter, sed per aliud; & secundum quid. Et hoc sufficit vt accipiantur vt mensuræ alicuius, & quodammodo pertineant ad quantitatem, non verò constituunt veram speciem quantitatis.

Ad 11. &
12. arg.

Ad vndecimum & vltimum respondetur, per accidens accipi dupliciter ex Aristotele in 4. & quinto metaphysicæ, & vt distinguitur contra perse, vt idem valeat, quod accidentaliter, & non in aliquo modo per se, & vt distinguitur contra per aliud, quomodo accidens est ens per aliud, scilicet, per substantiam, & non accidentaliter. Et isto modo motus est ex-

tensus, & tempus est extensum, sed hæc extensio est secundum quid extensio, & ens imperfectum, sicut motus est ens imperfectum.

QUESTIO XXIX.

Vtrum recte ab Aristotele assignentur proprietates quantitates.

ET primo ponam conclusiones, quibus cuiuslibet proprietatis essentia declarabitur: post modum argumenta, quæ contra quamlibet proprietatem fieri solent dissoluam, vt lucide & perspicue procedamus.

Prima conclusio: Prima quantitatis proprietas recte assignatur ab Aristotele. Est autem hæc proprietas, quod quantitati nihil est contrarium. Hanc conclusionem probat Aristoteles per exempla. Nam bicubitum & tricubitum nihil est contrarium, sicut nec lineæ, aut superficiæ, aut corpori: & eodem modo potest esse exemplum in discreta quantitate. Nam ternario, aut quaternario nihil est contrarium. Et probatur: Nam contraria proprietates sunt duæ formæ positivæ sub eodem genere, mutuo se expellentes ab eodem subiecto: sed magnum & paruum, bicubitum, & tricubitum non sunt huiusmodi: ergo quantitati nihil est contrarium. Nam si illi esset aliquid contrarium, maxime supradicta essent contraria. Maior constat ex his, quæ in superiori prædicamento diximus de proprietatibus substantiæ. Minor probatur: quia eadẽ res est magna & parua, & bicubita & tricubita, nec se ab eodem expellant subiecto. Tertio. Quia magnum non sit paruum etiam respectu eiusdem perceptionem alicuius formæ, & expulsionem alterius: quod requiritur ad verã contrarietatem; sed per additionem, vel deperditionem alicuius partis, vel per cõpressionem vt patet in certis: ergo & omnes rationes, quibus probavimus substantiæ nihil esse contrarium, probatur etiã quantitati nihil esse cõtrariũ. Sed cõtra est argumentum ex Arist. quod magnum & paruum sunt cõtraria: sed magnum & paruum pertinet ad quantitatem: ergo. Respondet Arist. multipliciter huic argumento. Primo dicit, quod magnum, vt sic, & paruum vt sic, nõ sunt quantitates, sed pertinent ad prædicamentum relationis. Et probat Arist. quia ratio quantitatis, cõuenit quantitati sine ordine ad aliud: sed magnum & paruum non conuenit alicui sine ordine ad aliud: ergo nõ est quantitas paruum & magnum, vt sic. Patet, antecedens: Nã linea sine ordine ad aliud est linea, paruum vero minimè

1. Proprietas.

quia granum sinapis in ordine ad aliud granum eiusdem speciei magnum esse solet: & in ordine ad alia diuersæ speciei, est minimum, vt inquit Christus; & monsetiam est paruum respectu magnorum montium: vnde magnū, vt sic, totū suū esse habet in ordine ad aliud, licet vt aliquid sit magnum præsupponat quātitatem. Nec inconuenit vnus prædicamenti rem passionem esse rei alterius prædicamenti, vt patet: nam intellectus, est in prædicamento qualitatis, & est passio hominis, qui est in prædicamento substantiæ. Secundo responderet Aristoteles, magnum & paruum non esse contraria. Quia nullum subiectum respicit simul duo contraria in gradibus perfectis: quia contraria sunt, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt: sed paruum & magnum sunt in subiecto eodem simul respectu diuersorum: ergo. Sed contra est argumentum. Quia augmentatio, & diminutio sunt motus contrarij: ergo terminantur ad terminos contrarios; sed terminantur ad magnum & paruum in quantitate: ergo magnum & paruum sunt contraria: & ita quantitati aliquid est contrarium. Soto respondet, quod magnum & paruum vt reductiue pertinent ad substantiam sunt contraria. Sed contra: quia substantiæ nihil est contrarium: ergo etiam magnum & paruum, vt reductiue pertinent ad substantiam non sunt contraria. Et ideo respondetur, quod quando dicimus, motus esse contrarios, qui terminantur, ad terminos contrarios, accipitur contrarietas non in rigore, quæ est oppositio duarum formarum sub eodem genere, maxime distantium, & ab eodem subiecto se expellunt; sed accipitur contrarietas improprie pro quacunque impossibilitate, & repugnantia. Et ita magnum & paruum, quatenus accipiuntur vt termini augmentationis & diminutionis habent repugnantiam: quia quatenus vnum motum terminant, non possunt alium terminare: licet eadem res possit esse parua & magna. Sed de hoc agitur, in delibris de generatione. Sed est contra argumentum: Quia magnum & paruum sunt duæ formæ positivæ, & sub eodem genere continentur, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt: ergo sunt proprie contraria, & rigore, Antecedens probatur: Quia paruum dicit aliquid certis terminis circumscriptum, & determinatum: sed cum aduenit magnum excludit paruum, ita vt non sit illis terminis, quibus antea erat determinatum: ergo vere vnum excludit aliud. Respondetur, quod probat hoc argumentum magnum, vt sic respectu eiusdem, respectu cuius est, magnum non posse esse paruum, & sic esse impossibilia, vt termini sunt motus supradictorum, sicut ter-

minus à quo, & terminus ad quem: non autem probat quod sit vera contrarietas. Est etiam aliud argumentum Aristotelis contra eandem conclusionem. Nam locus sursum, & deorsum sunt contraria: & tamen pertinent ad quantitatem: ergo quantitati aliquid est contrarium. Et confirmatur: Quia linea recta, & curva opponuntur, & sunt quantitates. Opponuntur, inquam, contrariè: ergo quantitati est aliquid contrarium. Respondetur ad argumentum: quod locus sursum & deorsum sunt opposita, non verò proprie contraria, nisi accipiantur cum contrarijs qualitatibus, ratione quarum, vt inducunt illas possunt habere contrarietatem, & linea recta & curva, vt sic ad qualitatem pertinent, vt aduimus ex Diuo Thoma superius in hoc prædicamento. Vide Cietanum in hac proprietate. Hæc autem proprietas, non est quarto modo, quia conuenit substantiæ, vt supra visum est.

Secunda conclusio: Optime assignatur ab Aristotele secunda proprietas quantitatis, quæ est, vt non suscipiat magis & minus. Probat conclusio demonstratiue. Quia vnum bicubitum, non est magis bicubitum alio, nec vnus ternarius est magister narius, quam alius, & similiter, nec minus: & ratio huius est, quia in hoc nullam habent latitudinem. De hoc iam in proprietatibus substantiæ dictum est: quia etiam substantia non suscipit magis & minus. Vnde hæc proprietas non est proprietas quarto modo: quia conuenit etiam substantiæ. Et adhuc magis probatur conclusio: Nam sola quantitas suscipit magis & minus intensiue, vt inductiue patet in omnibus: sed quantitatis non est qualitas: ergo non suscipit magis & minus. Maior patet: quia sola qualitas habet latitudinem intensiuam: quantitas enim ex eo quod se habet ad modum substantiæ, & est accidens consequens materiam primam, habet ab illa indiuisibilitatem. Quomodo autem Diuus Thom. vocet augmentū quantitatis augmentum intensiuum 1. 2. quæstione 52. articulo 2. ad primum, & 2. 2. quæst. 24. articulo 5. ad primum, vide ibi Caietanum. Non enim loquitur de intensione proprie & in rigore, sed similitudinariè; nam sicut intensio qualitatum fit sine additione nouæ qualitatis: ita rare factio fit sine additione nouæ quantitatis per extensionem prioris.

Tertia conclusio. Tertia proprietas quantitatis optima est ab Aristotele assignata: & est talis, vt sit maxime proprium quantitati vt dicatur æqualis, vel inæqualis. Hanc Conclusionem probat Aristoteles inductiue: ita, vt quantitas dicatur æqualis

lis & inæqualis, vt linea lineæ, numerus numerus, &c. & ratione quantitatis cætera dicantur æqualia. Sed nota, quod æqualitas potest dupliciter sumi, vno modo proprie, vt distinguitur contra similitudinem: & nihil aliud est, quam relatio vnus quanti ad aliud quantum secundum negationem excessus, & sequitur quantitatè: ita quod ipsa sola est æqualis, vel inæqualis: & si quid aliud dicitur æquale vel inæquale non nisi, secundum quod quantum est dicitur. Appellantur namque duo homines æquales quia eorum quantitates æquales sunt: & duæ actiones æquales: quia earum tempora æqualia sunt: & tempora, quia motus æquales sunt, & motus, quia spacia æqualiter sunt. Alio modo sumitur æqualitas transumptiue seu metaphoricè, & idem est, quod perfecta similitudo, & nihil aliud est quam relatio vnus se habentis per modum quanti ad aliud se habentis per modum quanti secundum negationem excessus hinc, & inde. Et sic æqualitas sequitur quantitatem similitudinariè dictam, quæ vocatur quantitas virtutis: vnde reperitur extra genus quantitatis. Albedo enim, vt tres in Socrate, & vt quatuor in Platone similes sunt: sed quia non perfecte assimilantur æquales non sunt. Si autem albedo interdatur, & fiat vt quatuor iam sunt similes perfectè, hoc est æquales: & diuinæ personæ æquales dicuntur. Sed contra: nam si esset solum vna quantitas in mudo, illa esset verè quantitas, & tamen nec æqualis nec inæqualis alteri ergo. Probat minor: quia non est aliud extremum, cui æqualis dicitur. Et confirmatur: Quia si essent duæ quantitates, solum illæ essent, vel æquales tantum, vel inæquales tantum, & non æquales vel inæquales: male ergo hanc assignat Aristoteles proprietatè esse quantitatis. Probat consequentia, quia proprietas consequitur statim posito illo, cuius est proprietas: sicut risibilitas posito homine consequitur statim. Aliqui respondent huic argumento, & probat Suarez hanc solutionem sectione 5. disputatione. 45. quod cum omnis quantitas debeat habere partes, totum erit inæquale respectu suarū partium. Cæterum hæc solutio mihi non placet, quia omnis proprietas consequitur aliquam essentiam, seu gradum: & si essentia illa est vna numero, debet proprietas esse vna numero, & sic proportionabiliter. Vnde si est vnus homo est vna risibilitas & non plures risibilitates: & ita si est vna quantitas est vna æqualitas vel inæqualitas. Si autem diceretur æquale vel inæquale totum respectu partium cum etiam partes sint multæ & æquales, vel in æquales inter se signatæ possent essent multæ passionis eiusdem rationis in vno numero indiuiduo quod est impossibile: imo infinitæ respectu partium ad totum quia sunt infinitæ partes, & omnes inæquales toti. Præterea, quia inæqua-

litas ista totius ad partes & partium inter se non potest esse proprietas realis: ergo non est passio quantitatis. Et ideo responderetur aliter, quod æqualitas, potest sumi dupliciter: vno modo formaliter vt dicit relationem, alio modo fundamentaliter seu aptitudinaliter. Si accipietur formaliter, non est passio quantitatis, vt probat argumentū. Sed si dicenda est passio accipienda est quæritas non in vno indiuiduo, sed in pluribus: & tunc propriū est quantitatis esse æquale, vel inæquale, sicut dicimus propriū esse relatiuorū, quod dicantur ad conuertentiā. Si autem sumatur aptitudinaliter seu fundamentaliter, tunc vna quantitas sola, habet hæc proprietatem, quia est apta, vt sit æqualis vel inæqualis alteri si sit aliud extremum æqualitatis. Hæc autem æqualitas est modus quidam ipsius quantitatis, & per omnia se habet sicut supra diximus de passionibus substantiæ. Ad confirmationem respondetur, quod esse æquale est accidens quantitatis: similiter esse inæquale est accidens quantitatis: esse verò æqualem, vel inæqualem passio est, sicut dicimus de propositione, quod significare verum, est accidens & similiter significare falsum: sed significare verum, vel falsum explicat essentiam propositionis, quæ est referri ad obiectum significatum tale. Et idem solemus dicere de numero pari, vel impari.

Quarta conclusio. Aliæ proprietates etiam tribuuntur quantitati, quarum vna est, quod proprium est quantitati esse diuisibile, diuisio ne quantitativa. Hæc conclusio adeo certa est, vt non egeat probatione. Quia quantum ex eo, quod est quantum debet habere partes extensas: & ita ex necessitate debet esse diuisibile: & hæc est proprietas quarto modo quæ conuenit omni soli & semper. Et si consideretur quantitas, vt est extensa vt quo, vbi est diuisibilitas in radice, sicut est risibilitas in radice in rationali considerato secundum genus, & differentiam. Et hæc diuisibilitas vt est communis quantitati continuæ & discretæ abstrahit à diuisione in infinitum, vel non. Continuum autem est diuisibile in infinitum, vt patet tertio physicorum textu. 24. & 1. physicorum textu. 15. Discretum autem diuisibile est non in infinitum, quia nullus numerus datur, qui constet infinitis vnitatibus. Sed dices, hæc diuisibilitas, quæ est passio quantitatis, est diuisibilitas physica, aut mathematica? vel quæ diuisibilitas est ista? Respondetur ab aliquibus esse diuisibilitatem abstrahentem à mathematica vel physica diuisione. Diuisio mathematica vocatur illa, quæ fit per designationem intellectus, quæ vnam partem ab alia separat. Diuisio physica illa est, quæ realiter totum in suas partes separatur, & hoc loquendo de quantitate in genere. Nam si fiat sermo de quantitate continua, eius diuisibilitas est physica: si autem

2. Concl.

3. Concl.

4. Concl.

tem loquamur de quantitate discreta, est mathematicè diuisibilis. Alij dicunt, passionem quantitatis esse diuisibilitatè physicam: quia etiam si actus diuisionis non possit fieri circa omnem qualitatem, vt circa quantitatem cæli vel minimi, habent tamen huiusmodi potentiam ad diuisionem, quæ aliunde, & ab extrinseco impeditur. Et numerus constat quod est diuisibilis physice ex eo, quod habet partes, etiam si actualis diuisio forsan repugnet illi. Quia binarius duorum hominum, non potest non esse binarius manentibus illis hominibus nihilominus, quia est totum quoddam, bene potest intelligi diuisibilitas totius in suas partes, sicut cælum diuisibile est in materiã & formam, etiam si non detur diuisio physica aliquando illarum, & non manebit hominum illorum binarius, si alter esse desinat. Et de hoc diximus dum assignarem essentiam quantitatis.

5. *Concl.* Quinta conclusio: Esse finitum, vel infinitum non est passio quantitatis, ita quod sit in quantitate aptitudo ad suscipiendam infinitatem, vel in se, vel in aliqua sui specie. (Et accipimus infinitum simpliciter in genere quantitatis, hoc est pro infinito in actu & cathogore matice, non syncathogorematice.) Hæc conclusio satis demonstratur ab angelico nostro Doctore 1. part. quæst. 7. artic. 3. Nam impossibile est, quod detur tale infinitum in quantitate, ergo impossibile est, quod sit passio quantitatis. Consequentia est euidens: quia passio debet subiecto conuenire: sed impossibile non conuenit subiecto: ergo. Sed antecedens probatur: quia omnis quantitas, si est in rerum natura debet habere aliquã figurã: impossibile est infinitum habere figuram: ergo impossibile est dari quantitatem infinitam. Probatur minor: Quia figura est quæ certis terminis clauditur, & infinitum non potest clauderi certis terminis. Maior patet, quia figura est passio quantitatis. Vide D. Thom. eodem loco. Dices, quod ex eo, quod quantitas est, est finita vel infinita, & ita erit eius passio. Sed respondetur, quod hæc ratio posset dici, quod esse finitam, vel Deum, est passio quantitatis, quia si est quantitas: ergo est finita vel Deus, quia est vna diuisiua, cuius vna pars est vera, ergo tota est vera: & ideo fuit posita conclusio cum illa formalitate. Vide D. Thomam. 5. metaphysicæ lectione 15. & Caietanum supra dicto loco primæ partis. Sed contra istam conclusionem est argumentum, quia communiter dicitur finitum, vel infinitum esse passionem quantitatis: ergo. Et confirmatur: Nam Aristoteles hoc videtur dicere supra dictis locis. Et etiam ratione probatur: quia si daretur linea infinita, potest poni passio quantitatis. Respondetur, quod admissio illo impossibili sequitur, quod sit passio, & non sit passio, sicut

si homo esset lapis, esset homo vt patet ex hypothesi, & non esset homo, quia est lapis & lapis non est homo, quia ex impossibili, sequitur quodlibet contradictorium. Ad Aristotelem respondetur primo quod loquebatur ex suppositione, si daretur linea infinita prineret ad quantitatem: sed antecedens est impossibile. Ex hoc inferitur non bene assignasse Scotum supra dictam passionem dicendo. 2. metaphysicæ quæst. 6. quod esse finitam, vel infinitam est passio quantitatis, accipiendo infinitum in potentia. Quia si loquatur de quantitate in genere non est diuisibilis in infinitum, vt patet: quia non conuenit hæc diuisibilitas quantitati discretæ. Si loquatur de quantitate continua esse finitam, vel infinitam, non est passio quantitatis, quia non est diuisibilis finite, sed in infinitum, & ita deberet dicere, quod esse diuisibile in infinitum, est passio quantitatis continuæ. Disiuncta enim non debent assignari pro passionibus, nisi quando altera pars disiuncti potest competere quantitati in se, vel in suis inferioribus. Nam si repugnat pars disiuncti, totum disiunctum non debet dici passio. Non enim est passio hominis esse risibile, vel chimæra, sed ibi impertinenter, se habet, vel chimæra.

6. *Conclu.* Sexta conclusio: Esse mensuram est passio quantitatis. Hæc conclusio est communis animi conceptio. Et nota, quod mensura dupliciter potest accipi, actiue & passiue. Actiue est, quod res sit apta ad mensurandum aliud: passiue vero, quod sit apta, vt mensureretur ab alio. Cum ergo asserimus, proprium esse quantitatis esse mensuram, accipimus mensuram actiue, id est, proprium est quantitatis, quod possit assumi vt id, per quod quantitatem alterius rei cognoscere possimus. Et si argumentaris, nam vnitas est maximè mensura, & non est quantitas, sed principium quantitatis, & nec est quantitas continua vllò modo nec principium illius: ergo esse mensuram, non est quantitatis proprium. Respondetur, quod est proprietas, non quarto modo, sed conueniens omni quantitati, & non solum quantitati. Et probatur conclusio: Nam omne quantum est aptum esse æquale alteri, sed omne æquale est aptum ad mensurandum alterum: ergo omne quantum est mensura, & etiam potest intelligi conclusio de mensurabilitate passiuæ. Nam quantum ex eo, quod tale, est aptum mensurari, & cognosci per aliquid sibi æquale. Et hinc traductum est nomen mensuræ ad certificatum cuiuscunque, siue sit in quantitate virtutis, siue in perfectione. Vide D. Thomam. 1. metaphysicæ statim in principio. Et solent mensuræ tres assignari conditiones. Prima est, quod sit nota certa, & fixa, vel secundum rem vel secundum acceptionem nostram, quia comparatur, ad mensurata, vt principium ad conclusiones. Secunda quod sit paræ quantitatis, & ita omnes mensuræ reducuntur ad aliquam

minima,

minima, non amplius diuisibilem. Tertia quod sit homogenea, vt linea altera, linea mensuratur & corpus ab alio corpore, numerus numero: & duratio duratione, quia huiusmodi mensuratio fit per similitudinem quasi vnioeam, quæ non potest esse, nisi inter ea, quæ sunt aliquo modo homogenea. Et non est necesse, quod sit homogenea rigorose, sed sat est, quod habeat aliquam proportionem. Et hæc de hac quæstione sufficient: de mensura tractatur in 10. metaphysicæ.

QVÆSTIO XXX.

Vtrum quantitas distinguatur à re quanta.

In hac quæstione fuit celebris opinio Nominalium, quantitatem non distinguere realiter à re quanta: sed eadem res quæ est substantia, est etiam quantitas: & vocatur substantia quatenus est ens per se, quantitas quatenus extendit substantiam & dicunt in vno quoque composito materiali, tot esse quantitates, quot sunt entitates materiales realiter distinctæ. Vnde aliam quantitatem habet materia equi aliam forma, aliam albedo &c. Et istæ quantitates se penetrant, sicut entitates materiales se contingit penetrare. Hanc opinionem habet Ocham venerabilis inceptor 1. parte lxx logicæ cap. 44. & 45. & quodlibeto. 7. quæst. 25. cap. 17. Ita etiam sentit Aureolus apud Capreolum in 2. d. 18. artic. 2. Gabriel in 2. distinctæ. 10. & Marsilius in 2. distinctæ. 12. quæst. 2. Adam Godam in 4. quæst. 5. Saxonia 1. physicorum quæst. 7. nec explicant isti autores satis, an inter substantiam & quantitatem sit distinctio ex natura rei, an solum per operationem intellectus. Magister Soto, in capite de quantitate quæst. 2. art. 2. videtur docere ipsos sentire nullam esse distinctionem realem inter quantitatem, & rem quantam ex natura rei: sed distinguere formaliter rei, hæc realiter sint idem. Et probant hanc sententiam. Primo: Quia rerum distinctio non est asserenda, sine necessitate, sed ista distinctio realis, sine necessitate asseritur: ergo. Prob. minor: Quia omnia, quæ nos asserimus habere substantiam per quantitatem, possumus saluare in substantia per se ipsam: nam substantia per se ipsam potest habere partem extra partem, & situationem formalem: ergo. Probatur antecedens: Nam sicut substantia vna se ipsa est distincta ab alia substantia: ita pars substantiæ se ipsis sunt distinctæ, & extensæ: non igitur ad hanc extensionem faciendam ponenda est quantitas. Ex hoc sequitur, quod ex eo, quod vna res se ipsa ab alia di-

stinguatur, etiam se ipsa poterit esse in loco distincto. Et in hac ratione nullam videntur admittere distinctionem ex natura rei. Nam si ex natura rei ponerent distinctionem, non se ipsa substantia esset extensa, sed per formalitatem à se distinctam, sicut non bene dicimus, quod similitudo se ipsa disgregat visum etiã si sit idem realiter cum albedine, quæ se ipsa visum disgregat.

2. *Argu.* Secundum argumentum: Nam si quantitas distinguatur à re quanta, sequitur quod vna numero possit esse susceptiua contrariorum: hoc autem est falsum, quia hæc proprietas est propria substantiæ: ergo nullo modo conuenit quantitati: ergo non distinguuntur. Hic etiam videntur asserere, nullam esse distinctionem realem formalem inter quantitatem, & substantiam realem, quia alias non recte argumentarentur.

3. *Argu.* Tertium argumentum: Nam si essent res distinctæ substantia, & quantitas, sequeretur, quod possent separari, & quod substantia posset manere sine quantitate: hoc autem est falsum: ergo. Sequela probatur: Nam duæ res distinctæ bene possunt per diuinam potentiam separari, sicut habent distinctum esse. Minor probatur: quia substantia, etiam separata quantitate haberet partes extensas: ergo haberet effectum formalem: ergo & quantitatem, quia effectus formalis quantitatis, sine quantitate esse non poterit. Et certe, alia argumenta adducit Soto, & alij pro hac sententia, quæ nullius momenti sunt, & ideo prætermitto illa.

Deciditur quæstio.

2. *Senten.* **O**ppositam sententiam habent quos Reales vocant, & illam tenent Angelicus Doctor 3. part. quæst. 77. art. 2. & in 4. distinctæ. 12. quæst. 1. artic. 1. vbi idem tenet Scotus quæst. 2. Durandus Maior, est comuniter Theologus in illa distinctione. 12. & Thomistæ in supra dictis locis, & Herueus quodlibeto 1. q. 15. Aegydius Theoremate. 36. Albertus primo physicorum tractatu 2. cap. 4. Soncinas 5. metaphysicæ quæst. 19. Quintimo hæc sententia est Aristotelis 3. Metaphysicæ tex. 17. Et 1. physicorum tex. 13. ait substantiam, & quantitatem non esse vnum, sed multa. Et 7. metaphysicæ tex 8. ait longitudo, latitudo & profunditas quantitates quidæ sunt, sed non substantiæ: quantitas enim non est substantia, sed magis cui hæc insunt. Et secundo de anima tex. 65. ait substantiam esse sensibilem per accidens, quantitatem per se: ergo non sunt idem omnibus modis, alias eodè modo essent sensibiles. Et primo physicorum tex. 33. ait substantiam non esse per se diuisibilem sed per quantitatem.

Et probatur hæc sententia rationibus firmis. Primo probò, quantitatem distinguere formaliter

maliter à substantia. Nam quantitas & substantia pertinent ad diuersa prædicamenta: ergo distinguuntur formaliter. Antecedens per se notum est in doctrina cõmuni omnium. Sed consequentia probatur: quia prædicameta formaliter distinguuntur, & cum dico distinguere formaliter intelligo distinguere essentialiter, & diffinitione, ita quod nec definitio substantiæ sit definitio quantitatis, nec e conuerso. Et istæ formalitates habent esse seclusa operatione intellectus: & similiter habent distinctionem operatione intellectus seclusa (voco definitionem largo modo descriptionem quo natura substantiæ & quantitatis explicatur) Quod verò prædicamenta formaliter distinguuntur, probat: alias, si quantitas & substantia haberent eandem formalitatem, cum sint entia completa sub eodem genere collocari, & ordinari possent, quod est impossibile. Præterea probatur: Nam prædicamentum quantitatis est prædicamentum accidentis, prædicamentum substantiæ est rerum, quæ sunt substantiæ, & substantia & accidens distinguuntur essentialiter, & formaliter, vt constat: si quidem ens dicitur analogice de illis, & ita non possunt habere eandem essentiam. Et hoc magis patet ex eorum diffinitionibus, quæ sunt diuersæ: ergo. Præterea, Nā in mirabili transubstantiatione panis in corpus Christi, substantia panis conuertitur in corpus Christi, & quantitas nõ conuertitur: ergo quantitas ad minus formaliter distinguitur à quantitate: alias si eandem haberet essentiam similiter conuenteretur in Christi corpus, sicut conuertitur substantia panis, ergo formaliter distinguitur substantia panis, & qualitas. Et hoc mihi ita certum est, vt oppositum impossibile, & periculosum existimem, vt à censendo abstineream.

2. Conclu.

Dico secundo quantitas distinguitur realiter à substantia, tanquam res à re, sicut albedo à substantia distinguitur, itaq; sunt duo entia realia realiter distincta, quorũ vnum sine alio esse potest. Hanc conclusionem non est difficile persuadere ex sacratissimo mysterio Eucharistiæ: nā in illo Christus separauit quantitatem à substantia panis conuertens panem in suum corpus, & conseruans quantitatem panis: ergo realiter tanquam res à re distinguuntur. Antecedens probatur. Quod conuenterit panem est fides catholica: quod maneat quantitas patet experientia, quia manet longitudo, latitudo, & profunditas: ergo manet quantitas. Quod hostia sit longa, sit lata, & habeat grossitiem, quis non videt? Præterea: Nam quantitas est sensibile commune, & albedo verbi gratia est sensibile proprium: sed ibi videt oculus quantitatem, & tactus sentit quantitatem: ergo manet quantitas facta consecratione. Præterea: Nam ibi sunt accidentia: sed hæc sustentantur in quantitate, quæ est immediatum sub

iectum: ergo. Respondent Nominales, quod facta consecratione manet quantitas accidentium non vero quantitas substantiæ. Sed contra: quia nec aliud corpus, nec alia substantia consecrata potest esse penetratiue in eodem loco cum hostia consecrata: ergo manet quantitas substantiæ quæ conuersa est. Antecedens patet: consequentia probatur: quia alia qualitates cum suis extensionibus bene se habent penetratiue: Nam albedo, dulcedo, sapor, penetratiue se habent. Et iam supra dictum est, nullam aliam rem extensionem facere tam in substantijs, quam in accidentibus, nisi quantitatem, ratione cuius cætera omnia sunt extensa. Et quia hoc mihi constitutissimum est, vide alias rationes in Magistro Soto, quæst. 2. de quantitate & in Soncina & alijs autoribus supra citatis.

Diffoluitur argumenta.

AD primum respondetur, quod hæc distinctio urgentissimis de causis assignatur, quia sicut substantia, per se alba esse nõ potest, ita nec quæta, & ista forma, quæ facit talem effectum, cum sit proprietas materiæ distinguitur realiter à toto cõposito. Et de hoc iam diximus in principio huius prædicamenti, tam materiale enim accidens non potest identificari in toto cõposito, quod habet multum actualitatis, nec cum materia, quia est pura potentia, nec cum forma, quia non est subiectum capax accidentium. Et loquimur de forma corporali. Ita D. Thom. quæst. 77. 3. par. artic. 2. Cum forma vero spiritali constat non posse identificari, quia est spiritalis nec vna substantia quantitatiue est distincta ab alia, nisi per quantitatem: est verò distincta entitatiue per suam entitatem.

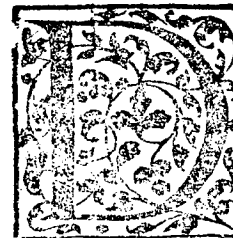
Ad secundum argumentum. Quod esse subiectum contrariorum, vt subiectum magis principale est proprietas substantiæ, non vero vt subiectum minus principale. Sed de hoc diximus in superioribus.

Ad tertium respondetur, quod in presenti ita contingit, quod quantitas separatur à substantia: & poterit Deus facere vt existat substantia, sine quantitate, nec erit in loco tunc, nec habebit partes extensas, quia deficit ratio formalis horum, quæ est quantitas, sed erit in vniuerso, tanquam pars illius, non tamen erit in loco sicut de Angelo solet dici 1. par. quod potest non habere applicatam suam virtutem alicui loco: & ita potest non esse in loco, erit tamen in vniuerso, vt pars illius. Nec valet argumentum Molinæ, quia, si aqua sit in vase & separet Deus quantitatem ab aqua, manebit tunc aqua in vase, sicut in loco per suam extensionem substantialem. Quod probat, quia si Deus reproducat quantitatem debet reproducere, en eodem

in eodem vase: ergo signum est, quod erat antea ibi aqua. Respondetur quod Deus poterit reproducere quantitatem vbicũque voluerit, & ibidem erit aqua localiter, vbi fuerit reproducta quantitas: quia illa est ratio existendi aquæ in loco, sicut Angelus erit in loco, vbi suam applicauerit virtutem. An vero rem realiter distinctam Deus possit separare ab illa,

à qua realiter distinguitur, vt rûque est probabile. Nam licet aliqua realiter distincta possit Deus separare, quia non habent tantam dependentiam, nõ tamen omnia, vt patet in duobus relatiuis. Sed de hoc alibi dicemus. Et de hoc prædicamento satis: nam ista posteriora iudicauit, quæ disputarentur.

DE PRÆDICAMENTO to ad aliquid.

E hoc prædicamento agit angelicus Doctor multis in locis suæ doctrinæ. Sed vide ipsum 1. part. quæst. 13. arti. 7. q. 2. 8. quæst. 32. artic. 2. quæst. 42. arti. 1. & 2. quæst. 45. arti. 3. ad 2. secunda secun-

dæ quæst. 81. artic. 1. ad 3. 3. par. q. 2. artic. 7. ad 2. quæst. 16. artic. 6. ad 2. quæst. 1. artic. 1. ad 2. quæst. 35. artic. 4. ad 3. 2. contra gentes. capi. 11. 12. 13. 14. 4. contra gentes cap. 14. ad medium, & capite. 24. 5. metaphysicæ lectione 19. 10. metaphysicæ, lectione. 9. & 10. de potentia quæst. 3. artic. 3. quæst. 7. arti. 8. 9. & 10. & 11. de vno de veritate. quæst. 1. arti. 5. ad 15. quæst. 3. artic. 2. ad 8. quæst. 4. artic. 5. q. 2. 1. artic. 1. quodlibeto 1. arti. 2. quodlibeto 7. artic. 4. quodlibeto 9. artic. 4. quodlibeto 12. artic. 1. opusculo 34. capit. 3. & 4. opusculo. 48. tractatu 5. 1. distinct. 19. artic. 1. & 2. & multis alijs locis, metaphysicæ. 1. & logici hoc prædicamento.

3. quæst. 4. & Auicena lib. 3. suæ metaphysicæ, qui dicunt relationem secundum dici solum esse illam, quæ habet esse in intellectu, & conuenit rebus, quæ non sunt absolute ad aliquid, sed solum secundum quod ab intellectu concipiuntur, & dicuntur, & explicantur ad modum relationum, cum reuera non sint. Quod nihil aliud est, quàm habere relationem rationis. Ipsi vero magis placet hæc asserere, primo quod relatio secundum dici, non est idem quod relatio transcendentalis, imo ab illa condistinguitur, si sumatur cõ præcisione, & relatio prædicamentalis ab ipso, etiam dicitur relatio secundum dici, quia etiam ipsa dicitur cum habitu dine ad aliud. Et dicitur relationem secundum dici esse illam, quæ in ipso dici habitu dinẽ habere videatur, in esse tamẽ nullam habeat nec transcendentalem, nec prædicamentalem. Et licet sint res omnino independentes ab extrinseco, à nobis concipiuntur cõ respectu ad aliud propter nostrum modum imperfectum concipiendi, vel propter suam eminentiam, quia est causa eminenter continens suos effectus. Sicut de Deo dicunt Theologi, non posse videri perfecte, aut comprehendere, quin in eo cognoscantur creaturæ, licet Deus non dependeat ab extrinseco. Et in eadem quæstione numero 10. dicitur relationem secundum esse diuidi in relationem prædicamentalem, & transcendentalem. Itaque datur in creaturis secundum ipsum aliqua vera relatio secundum esse, realis, completa, & quæ non pertinet ad prædicamentum relationis, sed ad multa pertinet prædicamenta, & propterea vocatur transcendentalis relatio. Erprobat primo. Quia ordo ad aliquid realiter, includitur in omni cõceptu entis creati, nam omne ens creatum quatenus tale est, dicitur habitudinem essentialis dependentiæ ad ens increatum, & ideo est analogice ens: omne item accidens dicit essentialem habitudinem ad subiectum ob quam dicitur ens: & in omnibus generibus videbimus speciales habitudines, quæ conueniunt illis essentialiter, vt patet, nam in genere substantiæ materia ha-

Q V Æ S T I O I.

Quomodo distinguantur relatiua secundum esse, & secundum dici.

Anc quæstionem primò explicamus, vt statim fiat accessus ad ea, quæ proprie ad hoc pertinent prædicamentum. In hac quæstione explicanda sunt varia placita apud metaphysicos, & logicos. Suarez disputatione 40. lectione. 3. numero. 6. approbat sententiam quorundam asserentium relationem secundum dici vocari relationem rationis, & esse idem cum illa: quod censuit Henricus quodlibeto.

ma habent inter se veram & realem habitudinem essentialiter inclusam in proprio esse illarum, & ideo vna diffinitur per habitudinem ad aliam: ergo dantur vere relationes secundum esse, transcendentes tamen, quia reperiuntur & in genere substantiæ, & in quantitate, & qualitate, &c. Et confirmat hoc ex sententia D. Thom. 1. part. quæst. 28. artic. 1. vbi sic dicit: Ea quæ dicuntur ad aliquid significant secundum propriam rationem solum respectum ad aliud: qui quidem respectus aliquando est in ipsa natura rei, vt pote quando aliqua duæ res secundum naturam suam ad inuicem ordinatae sunt, & in inuicem inclinationem habent. Huiusmodi relationes oportet esse reales: sicut in corpore graui est inclinatio & ordo ad locum medium, vnde respectus quidam est in ipso graui respectu loci mediij. Et similiter de alijs huiusmodi. Quæ ratio maxime procedit de respectu transcendentali: nam secundum illum respectum maxime reperiuntur res ordinatae ad inuicem. Et patet hanc esse sententiã D. Thom. Nam grauitatis inclinatio, non pertinet ad prædicamentum relationis, & est ratio secundum esse: ergo.

Antiquissima fuit opinio alia etiam Thomistarum asserentium relatiua secundum dici esse, quæ sunt res absolutæ omnino, ceterum non possunt explicari, nisi per ordinem ad aliud. Sicut scientia est relatiua secundum dici, quia in rei veritate habet essentiam absolutam qualificationem subiecti: verum hæc absoluta essentia non potest explicari, nisi per obiectum, non quia dicat ordinem ad illud, sed quia sua essentia exigit huiusmodi explanationem per ordinem ad aliud: Exemplum satis accommodatum est illud de omnipotentia Dei. Videmus enim rem absolutam omnibus modis esse Dei omnipotentiam, ceterum non possumus nos illam explicare, nisi per ordinem ad ea, quæ facere potest. Nam hac ratione Deus est omnipotens, quia omnia facere potest, quæ contradictionem non implicat: sed quia omnipotens D. Thom. in hac parte nos docuit, ex eius doctrina veritas explicata est.

Decisio questionis.

1. Conclu. **P**rima conclusio: Nomina relatiua secundum dici dicuntur illa, quæ sunt imposita ad significandas res, quas consequuntur quædam habitudines, sicut mouens & motum caput, & capitatum, & alia huiusmodi, & ita significata per talia nomina sunt relatiua secundum dici, hæc est expressa sententia D. Thom. multis in locis, sed aperte 1. part. quæst. 13. artic. 7. ad 3. Et si queris, quare illa dicuntur relatiua secundum dici: cum reuera non sint relatiua, respondetur, quod multiplice de causa sic appellantur. **Primo** quia, vt dicit D. Thom., videntur esse

relatiua propter relationes adiunctas, & reuera non sunt, & quia illas relationes adiunctas habent dicuntur relatiua secundum dici. Secundo dicuntur relatiua secundum dici ex eo quod important respectus ad aliud, vel tanquam ad finem, vel tanquam ad obiectum, vel tanquam ad causam. Et vt explicemus quod dicunt respectum, & quod reuera ille respectus non est relatio, sed aliquid aliud, ideo vocantur relatiua secundum dici, vt opponuntur relatiuis secundum esse. Ex quo sequitur, quod esse relatiua secundum dici non est ad placitum, nec consistit in solo dici, ita vt propterea dicantur, relatiua secundum dici, quia dicuntur præcise relatiua, quia sic etiam Deus esset relatiuum secundum dici, quia potest à me dici relatiuum, tale & concipi per modum ad aliud: & tamen non est Deus, vt sic relatiuum secundum dici, licet aliqua nomina dicta de Deo sic dicantur propter relationem annexam & coniunctam: quo modo creator dicitur relatiuum secundum dici. Nam etsi creator non respiciat, vt sic, quid extrinsecum, habet tamen relationem respicientem extrinsecum, sibi coniunctam. Si enim separet relationem rationis à creatore, non respicit creator aliquid extrinsecum, ita quod sua essentia sumatur in ordine ad illud. In creaturis autem verbi gratia intellectus, & scientia dicuntur relatiua secundum dici: quia non solum habent relationem adiunctam: sed quia ipsæ essentia etiam sumuntur per ordinem ad extrinsecum. Et prima ratio est essentialis omni relatiuo secundum dici: secunda verò est propria alicuius relatiui secundum dici, non in quantum relatiuum secundum dici, sed in quantum tale relatiuum. Et per hoc soluitur quoddam argumentum, quod fieri poterat. Sequitur secundum, non dici relatiua secundum dici, quia sint relatiua rationis: quia relatiua rationis aliqua simpliciter, & secundum esse, sunt relatiua. Tota enim essentia generis est ad speciem: sicut & tota essentia patris ad filium: in quo antiqui falsebantur. Et his positis probatur nostra conclusio: Nam creator, iustificator sunt relatiua secundum dici: & tamen non dicunt ordinem in sua ratione formali ad aliud, sed solum coniunctam habent relationem secundum esse: ergo. Illa conclusio D. Tho. est vera: probatur minor: tam nemo negabit minorem, si enim ista non sunt relatiua secundum dici, nulla dabuntur. Probatur inquam minor: Nam creator in suo conceptu formali non dicit ordinem realem ad creaturam, alias essentia diuina sumeretur ab aliquo extrinseco: nam creator essentiam diuinam dicit, nec ordinem rationis, alias esset relatiuum secundum esse: nam ille ordo rationis relatio est secundum esse: ergo ex hoc relatiuum secundum dici appellatum est: quia habet coniunctam relationem. Nam ex eo quod Deus creat, sequitur creaturam referri ad

ri ad ipsum, & ipsum ad creaturam per relationem rationis, & habet relationem dominij coniunctam, siue formaliter siue fundamentaliter proxima. De quo dicemus infra. Verum est, quod si loquamur de relatiuis secundum dici, non ita ample, sed prout sunt in creaturis, quod tunc relatiua hæc secundum dici, quæ habent aliquas relationes sibi adiunctas dicit ordinem ad aliquid extrinsecum in sua ratione & essentia. De quo statim.

2. Conclu.

Secunda conclusio: Nullatenus dantur relatiua secundum esse transcendentalia, & quæ reperiuntur in omnibus, siue in multis prædicamentis. Hæc con. est D. Tho. supra dicto arti. 7. vbi sic dicit: Ad 1. ergo dicendum est, quod relatiua quædam sunt imposita ad significandum ipsas habitudines relatiuas, vt dominus seruus, & pater, filius, & huiusmodi. Et hæc dicuntur relatiua secundum esse. Dicit esse relatiua secundum esse, id est, nomina relatiuorum secundum esse, quæ imposita sunt ad significandum ipsas habitudines relatiuas, scientia vero significat habitudines qualificatiuas. Et sic videbis hoc contingere in reliquis. Vnde falsum patet esse, dicere, quod scientia est relatiuum secundum esse, & materia similiter pariter, & forma, quod asserbat Suarez, quia non sunt ipsæ habitudines relatiuæ. Et probatur præterea conclusio: Nam absolutum secundum esse & relatiuum secundum esse distinguuntur essentialiter: Sed scientia verbi gratia, & intellectus, & alia huiusmodi, sunt absoluta secundum esse: ergo non sunt relatiua secundum esse. Maior patet: quia pertinent ad diuersa prædicamenta. Minor probatur: quia scientia habet essentiam absolutam secundum esse, quia sua essentia pertinet ad prædicamentum qualitatis: prædicamentum autem qualitatis absolutum est secundum esse. Secundo probatur conclusio: Nam poterat responderi huic argumento, quod relatiuum secundum esse transcendens, & absolutum, non distinguuntur, sed sunt idem essentialiter, relatiuum vero secundum esse prædicamentale distinguitur ab absoluto secundum esse. Contra sic arguuntur: ergo relatiuum secundum esse transcendentele est absolutum secundum esse: ergo maledicatur, quod sit relatiuum secundum esse. Præterea ex hac opinione sequitur, quod non datur absolutum secundum esse, vel quod est idem dicere absolutum secundum esse, & relatiuum secundum esse transcendentele. Probatur sequela: Quia omne ens creatum est relatiuum secundum esse vt ipse probat vbi supra: ergo nullum est absolutum secundum esse. Quod si voluerit intelligere, quod absolutum secundum esse sit idem formaliter cum relatiuo secundum esse transcendentele potuisset non ita loqui, sed vti communi modo loquendi metaphysico; quia nihil peculiare dixit sic loquendo. Præterea

ens diuiditur per relatiuum & absolutum: ergo omne ens vel est relatiuum vel absolutum: ergo illud relatiuum transcendentele est absolutum, vel relatiuum: non relatiuum, alias nullum dabitur absolutum: ergo est absolutum. Et præterea. Nam metaphysici communiter dicunt esse prædicamenta absoluta, & prædicamenta relationis, & non dicunt omnia prædicamenta esse relatiua secundum esse: ergo Suarez contra omnes metaphysicos, vel loquitur, vel sentit. Præterea. Scientia secundum suam ultimam differentiam est qualitas: ergo secundum suam differentiam ultimam est absoluta & qualificatiua subiecti: ergo quacumque ratione consideretur, non est relatiuum secundum esse. Probatur consequentia: quia relatiuum secundum esse etiam transcendentele non debet nec qualificare, nec quantificare subiectum, &c. Sed præcise ad aliud referre.

Solent à metaphysicis variæ assignari differentia, quibus cognoscamus, quomodo distinguantur relatiua secundum dici à relatiuis secundum esse. Constituam illos, atque examinauo: & in hac tertia conclusione omnes istæ differentia continebuntur. Prima differentia assignari solet, quod relatio prædicamentalis requirit aliquod fundamentum reale absolutum: hoc autem non requirit relatio secundum dici, & hæc quidem differentia vera est, sed habet se antecedenter ad relationis essentiam. Secunda differentia est, quod relatio secundum esse & prædicamentalis requirit terminum realem, & realiter existentem, non verò relatio secundum dici. Hæc differentia non est vera secundum aliquos: quia relationes tertij ordinis non requirunt in alio extremo formaliter terminum realiter nec materialiter aliquando, vt patet in logica mensurata ab ente rationis eius obiecto, quæ refertur, relatione reali ad illud in ratione mensurari, & non est terminus eius; vilo modo realiter, nisi ratione fundamenti: relationes verò secundum dici bene possunt respicere ens rationis, & rem nullo modo existentem: quia vt aliquid sit obiectum vel finis non est necesse vt existat, & ita scientia, & cognitio potest esse de re non existente, & de aliquo obiecto rationis, vt patet in cognitione qua cognoscitur secunda intentio. Et de scientia logicali aliam differentiam assignant aliqui, quod respectus secundum dici reperitur eiusdem ad se ipsum, non vero prædicamentalis: vt patet in scientia diuina, quæ est relatiuum secundum dici respectu essentia diuinæ à qua non distinguitur, nisi ratione. Hoc, inquam, falsum est: quia relatiuum secundum dici debet esse saltem respectu termini formaliter distincti, aliàs animal & homo ad inuicem comparata essent relatiua secundum dici, & idem respectu sui ipsius, quod est falsum nam respectus secundum dici tantam requirit distinctionem;

hem, sicut respectus secundum esse, licet non tantam realitatem semper requirat, ut constabit inferius. Dominus Caietanus opusculo de ente & essentia capite 7. quæst. 15. constituit aliam differentiam, quod relatiua secundum esse solum respiciunt terminum sub ratione termini: sed relatiua secundum dici respiciunt terminum non sub ratione termini, sed sub ratione causæ, vel effectus vel obiecti, vel subiecti vel huiusmodi. Et sumitur hæc differentia ex intrinseca ratione relatiui secundum esse: nam quia eius essentia tota consistit in respiciendo aliud, hinc fit, quod aliud pure sit terminus: quia sicut efficiens non est causa nec subiectum, nec aliquid huiusmodi sed præcise habet ad aliud, terminus respectus, ex necessitate solum debet esse terminus. Et quia in relatiuis secundum dici relatiuum non totum suum esse habet ad aliud sed est absolutum secundum esse, & simpliciter, fit consequens, quod aliud non respicit nisi ut causa, vel effectus, vel obiectum, vel quid huiusmodi. Et quando dicimus, quod relatiua secundum esse respiciunt terminum sub præcisa ratione termini, volumus dicere, quod nullo modo aliquid aliud habet terminum, nec facit terminum. Sed contra: Nam motus actio & passio dicuntur relatiua secundum dici, & tamen non respiciunt aliquid, nisi sub ratione termini: ergo. Maior patet: minor probatur: quia specificantur ex terminis: ergo solum aliquid sub ratione termini respiciunt, si quidem respiciunt sub ratione specificantis. Respondetur, quod motus respicit terminum non quomodocunque sed ut adquirendum, & constituendum per motum: unde motus habet rationem viæ, & terminus non præcise respicitur ut terminus, sed ut quid adquirendum. Et idem est de actione & passione, & ita de alijs proportionabiliter. Relatiua vero secundum esse solum respiciunt terminum, ut terminus, quia solum sunt respectus quidam.

Secundum argumentum est contra hanc differentiam: Omnis respectus in communi solum respicit aliud sub ratione termini, abstrahendo ab omni alio. Si vero sumatur contra, ut est talis, vel talis respectus, dicitur habitudinem ad talem terminum, que sit causa, vel effectus, vel obiectum vel aliquid huiusmodi, ut patet de patre, qui respicit filium, ut quid causatum per ipsum, saltem in creaturis: ergo supradicta differentia est falsissima. Respondetur, quod quando dicimus relatiua secundum esse respicere terminum sub ratione termini, nolumus dicere, quod respiciat terminum in communi: nam respiciunt terminum particularem, in ordine, ad quem specificatur, ut patet in patre, qui respicit filium, & filius respicit patrem: sed etiam si respiciant particulares terminos non illos sub alia ratione respiciunt. Nec tamen pater respi-

cit filium formaliter, ut causatum ab illo, licet illa res, que respicitur, ut terminus in creaturis sit causata, non tamen a relatione sub illa ratione respicitur. In relatiuis secundum dici semper respicitur, ut aliquid, quod causatur aliquo modo, vel causatur ab illo. Si autem fiat sermo de relatiuo in communi, abstrahendo, a relatiuo secundum esse, vel secundum dici, respicit terminum solum sub ratione generica termini, abstrahendo ab hoc, quod est præcise terminare, vel causare, vel efficere. Tertio sic argumentor: Unio hypostatica dicitur transcendentelem habitudinem ad Verbum diuinum, & tamen non respicit illum, nisi sub pura ratione termini: & tamen unio hypostatica non est relatiuum secundum esse. Idem argumentum fieri potest de essentia diuina, quando exercet officium speciei in ordine ad visionem diuinam, que essentia præcise terminat intellectum, & non informat illum: & ita præcise respicitur ut terminus. Et tamen intellectus respiciens non est relatiuum secundum esse: ergo. Respondetur, quod Verbum diuinum dicitur pure terminus, ut intelligamus non exercere aliquam causalitatem formalem respectu unionis: unio tamen attingit realiter verbum unionem ipsum humanæ naturæ. Et per hoc patet ad illud de essentia diuina. Alia differentia assignari solet, quod relatiua secundum esse sunt simul natura, non vero relatiua secundum dici. Sed agemus de hoc in proprietatibus relatiuorum. Assignatur præterea alia differentia. Nam relatio secundum esse nunquam fit per se ex actione alicuius agentis, sed consequitur. Et ita dicit Aristoteles 5. physicorum, ad relationem non esse per se motum. Sed relatiuum secundum dici in creaturis est maxime intentum ab agente: & ita fit per actionem saltem formaliter, ut contingit in calore, vel saltem est pars alicuius per se intenti. Quod dico propter materiam primam. Et ratio est, quia relatio secundum esse non est instituta a natura, nisi ad hoc, quod aliqua res se respiciat ex vi alicuius fundamenti realis. Et ideo talis relatio nihil aliud est, quam respectus confurgens posito fundamento, & reliquis necessarijs. Relatio secundum dici non est ad hoc instituta, sed ad aliquid aliud quod potest per se intendi, vel potest esse pars per se intentæ rei. Ex quo sequitur alia differentia: quod relatio secundum esse nunquam potest esse per se principium agendi aliquando, ut patet in potentia actiua in scientia informis alijs.

Dissoluntur argumenta.

AD primum responderetur, quod etiam si *Ad 3. arg.* omne ens creatum includat ordinem ad aliud, non sequitur, quod sit relatiuum secundum esse: quia erat necesse, quod ille ordo & respectus esset ad aliud, tanquam ad terminum

minum, ut sit relatiuum secundum esse, cuius totum suum esse sit respicere aliud. Nam & si potentia respiciat obiectum, non est totum suum esse respicere, sed qualificare subiectum, ut oportet circa obiectum: & ita est simpliciter secundum esse absolutum & non relatiuum, licet dicatur relatiuum secundum dici rationibus dictis. Ad confirmationem ex D. Thoma 1. p. adductam responderetur, non velle dicere, nisi quod relatio secundum esse aliquando est relatio realis, nimirum quando illæ res ex natura sua ordinatæ sunt in ratione causæ, vel effectus, vel alio quouis modo reali. Quinimo ex hoc loco conuincitur oppositum: quia dicit sanctus Doctor, quod ea, que dicuntur ad aliquid significant secundum propriam rationem solum respectum ad aliud. Et constat, quod scientia, verbi gratia, non significat ex propria ratione solum respectum, sed quid absolutum qualificatiuum substantiæ. Non tamen vult dicere D. Thomas, quod omnis respectus est relatio secundum esse, ut patet luce clarius recte inspicienti. Sed tamen contra supradicta est argumentum: Sequitur saltem, quod omnia, que sunt in rerum natura sunt relatiua secundum dici, etiam Deus ipse: hoc autem absurdum videtur: ergo & illud, ergo sequitur. Probatur sequela: Quia omnia respiciunt aliud, vel habent aliquas relationes annexas: ergo ex supra dictis omnia sunt relatiua secundum dici: quia ad hoc sufficit vnum ex supra dictis. Ad hoc argumentum respondet Caietanus de ente & essentia, capite 7. quæst. 15. quod res, que sunt in mundo sunt, in triplici differentia. Aliæ sunt absolutæ, que absoluuntur ab omni causa extrinseca: quales sunt substantiæ omnes completæ, que absoluuntur a subiecto & termino, cum in suo esse ab illis non dependeant: quia habent esse per se absque alterius creaturæ adminiculo. Aliæ sunt res omnino oppositæ, que propter suam minime entitatem nec absoluuntur a subiecto, nec a termino, sed pendunt ab utroque. Et huiusmodi sunt relationes predicamentales, & secundum esse: quia sunt accidentia. Aliæ vero sunt res medio modo se habentes, que non absoluuntur ab omni extrinseco, licet absoluantur a termino, ut scientia, potentia, & cætera, que respiciunt subiectum, quatenus sunt accidentia, & obiectum: & ita sunt relatiua secundum dici. Sed contra: quia res primi generis in quantum entia creata dicunt ordinem ad ens increatum, & etiam ad suum finem: ergo non sunt omnino absolutæ: maxime quia sunt perfectibiles ab aliquo extrinseco: ergo dicunt ordinem ad suam perfectionem, eiusdem generis: & maxime, quia in omni re est potentia obediens, ut faciat Deus de ipsa quidquid voluerit: ergo non sunt omnino abso-

lutæ. Aliqui respondent, quod in primo genere res constituntur, que in sua diffinitione non dicunt ordinem ad aliquid extrinsecum: & ita sunt substantiæ completæ, que in ratione talis non dicunt in sua diffinitione ordinem ad aliud, licet sub ratione creati & imperfecti ad aliud dicat ordinem. Alij autem dicunt, quod concludit omnia esse relatiua secundum dici, quia important in se ordinem ad aliquid extrinsecum, siue in ratione substantiæ, siue in ratione entis, siue alia ratione.

Secundum argumentum contra supra dicta: Nam quid facit relatio adiuncta, ut res, cui adiungitur dicatur relatiuum secundum dici. Verbi gratia, creator est relatiuum secundum dici, quia ex eo, quod Deus creat habet relationem adiunctam: nam est in re veritate quid absolutum, & quod non importat ordinem ad aliud, cum dicat essentia diuinam, que non sumit suam essentiam ab extrinseco. Respondetur, quod facit multum: nam ex eo, quod habet relationem adiunctam ex necessitate nostro modo cognoscendi, debet explicari, ut talis in ordine ad aliud. Nec possumus dicere, quid sit creator, nisi dicendo producat creaturam. Et quia ex necessitate exposcit in ordine ad nos istum modum explicandi eius rationem, hinc fit, quod sit relatiuum secundum dici: Deus autem non habet, ut sic, relationem adiunctam, & ita potest a nobis explicari dicendo, quod sit substantia infinita actus purus & cætera non explicando eius essentiam per ordinem ad aliquid extrinsecum, licet cognoscatur a nobis per species creaturarum.

Hic nota, quod etiam ista relatiua secundum dici dantur in entibus rationis, ut patet in priuationibus omnibus. Ex dictis in hac questione sequitur, quid sit relatio secundum esse, & predicamentalis. Nam est accidens, cuius totum suum esse, & essentia est se habere ad aliud, tanquam ad terminum præcise. Per illud verbum, accidens, excluduntur relationes diuinæ, & relationes rationis. Sed contra: Nam, si relatio est accidens: ergo totum suum esse non est ad aliud. Probatur consequentia: quia debet etiam inherere subiecto, & dicere in. Respondetur, quod diffinitio debet sic intelligi, quod totum esse relationis proprium est ad aliud. Per, ly, proprium, intelligo id, quod ad rationem communem accidentis addit, addit enim referibilitatem ad aliud, & taliter afficit subiectum, quod ipsum ad aliud refert tanquam ad terminum præcise.

(. . .)

Q V Æ S T I O XXXII.

Vtrum relatio secundum esse,
& prædicamentalis sit ens
reale.

1. Argu.

RT videtur, quod non. Primo: Omne ens reale præter Deum, habet aliquod causatum sui: sed nulla relatio habet aliquod causatum sui: ergo nulla relatio est ens reale. Maior patet; & probatur minor. Si aliqua relatio, verbi gratia, paternitas, habet aliquod productum sui, vel est pater, vel filius, vel aliquid aliud: sed neutrum horum: ergo. Non pater: quia nulla relatio producitur, nisi ad productionem alicuius absoluti: sed pater nullum absolutum producit in se: ergo nec relationem. Quod non producatur a filio, probatur: quia in diuinis non posset cõcedi, paternitatem a filio produci: alias pater aliquid acciperet a filio, quod est falsum. Et in humanis probatur: Nam non producit illam in primo instanti sui esse: ergo non producit illam: quia in primo instanti sui esse pater habet paternitatem. Probatur antecedens: nam per quam actionem illam producit? nullam enim actionem habet erga patrem filius in illo instanti. Et confirmatur hoc argumentum: nam paternitas fundatur super genuisse, quod transit & non est: ergo est aliquid rationis. Probatur consequentia: quia relatio, cuius fundamentum non est aliquid reale, & ipsa similiter, quia relatio omnem suam realitatem habet a fundamento. Antecedens probatur: quia vsque dum sit genuisse, non est relatio.

2. Argu.

Secundo: Nullum ens reale aduenit alicui sine sui mutatione: sed relatio aduenit sine sui mutatione: ergo relatio non est aliquid reale. Probatur minor: nam si existam albus, & alius in India fiat albus, dicor illi similis, sine sui mutatione. Sed maior probatur: quia impossibile est, quod mihi adueniat aliqua forma realis, & non det esse reale, quod si dat: ergo sub eo genere aliter quam antea me habebam: si quidem habeo aliquam denominationem realem, quam antea non habebam, & aliquid esse reale accidentale, quod antea non habebam: Quod si dicas relationem realem aduenire sine sui mutatione, non vero formam absolutam; contra: nam Deus non dicitur per relationem realem dominus ex tempore, quia mutaretur: ergo relatio realis de nouo adueniens facit aliquam mutationem in subiecto. Et certe non est intelligibile, quod me in Hispania existente albo & eo

quod apud Indos nascatur alius albus, sim illi realiter similis, & antea non eram realiter formaliter similis. Et confirmatur hoc argumentum: Nam hanc relationem similitudinis non producit, qui est apud Indos, quia eius actio non se potest extendere ad me, nec produxit illam, qui produxit meam albedinem: quia iam non est. Et sit casus, quod sit mortuus, nec mea albedo producit illam similitudinem, quia non est forma actiua: ergo a nullo producitur: non ergo est ens reale.

3. Argu. Tertio: Nulla relatio realis potest dependere a non ente, sed scientia dependet a non ente: ergo relatio scientiæ ad scibile non est realis. Maior patet, & videbitur infra, sed minor probatur: quia non existente scibili ad huc est scientia.

4. Argu. Quarto sequitur, quod si relatio est aliquid reale, per hoc solum quod Petrus moueatur acquireret infinitos respectus: hoc autem est inintelligibile: ergo relatio non est aliquid reale. Probatur maior: Nam per hoc solum, quod Petrus mouetur diuersimode respicit omnia indiuidua, quæ sunt in mundo: ergo tot acquirat relationes quot sunt in mundo indiuidua. Imo sequitur, quod in Petro sint infinitæ perfectiones, & relationes actu, quoniam Petrus est dupliciter maior sua medietate. Et quadrupliciter maior sua quarta parte, & sic in infinitum: ergo. Et confirmatur hoc argumentum: Omne accidens reale dicit specialem inhaerentiam: sed relatio, vt relatio est, non dicit specialem inhaerentiam: ergo non est aliquid reale. Consequentia probatur: quia aptitudinalis inhaerentia est de essentia accidentis. Sed minor probatur: quia relatio constituitur, non per peculiarem modum inhaerenti subiecto, sed per ordinem ad aliud: ergo relatio vt sic non dicit peculiarem inhaerentiam: vnde non erit accidens: & constat quod non sit substantia: ergo.

5. Argu. Quinto: Propria ratio relationis prædicamentalis competit relationibus rationis: ergo propria ratio relationis prædicamentalis non est realis. Antecedens probatur ex D. Tho. 1. p. q. 28. articulo 1. qui dicit in genere relationis reperiri aliqua secundum rem, & secundum rationem: ergo ratio relationis prædicamentalis non debet esse realis: alias non competeret relationibus rationis.

6. Argu. Sexto: Totum esse relationis est ad aliud se habere: ergo relatio prædicamentalis, non est accidens. Antecedens est diffinitio relationis. Consequentia probatur: Quoniam accidens non se habet ad aliud, sed ex necessitate respicit subiectum in sua ratione & diffinitione: ergo relatio non est accidens: & sic non est ens reale. Substantia autem esse non potest: quia substantia non ponitur in genere relationis.

Septi-

7. Argu.

Septimo: Relatio prædicamentalis, vt relatio est, nihil est præter absoluta: ergo simpliciter nihil est in genere relationis. Antecedens probatur: Quia si ponamus duo alba in rerum natura, illa ex vi qualitatum absolutarum, quas habent sunt inter se similia omni relatione seclusa, & superaddita: ergo relatio nihil est. Consequentia probatur: quia si relatio aliquid esset ad hoc poneretur in istis extremis, vt essent formaliter similia. Sed probatur antecedens: quia si cogitatione separet relationem, siue per Dei potentiam, illa duo alba sunt similia, nec intellectus potest aliud concipere cum habeant vnitatem formalem. Et confirmatur: quia Deus est creator, & dominus & columna dextera sine aliqua relatione superaddita: ergo.

8. Argu.

Octauo: Propria ratio constitutiua prædicamenti relationis, scilicet, ipsum ad, est aliquid rationis: ergo tota ratio est aliquid rationis, & non quid reale. Consequentia probatur: quia impossibile est, quod aliqua essentia componatur ex ente reali, & rationis, vt diximus in materia de ente. Antecedens probatur: quia, ad, in quantum, ad, non dicit in, ergo non est accidens. Consequentia probatur: quia omne accidens dicit in. Sed antecedens probatur: quia ad, vt ad, est oppositum in: ergo non includit illud. Nullum enim oppositum includit in sua ratione & essentia aliud oppositum.

9. Argu.

Nona, ad, vt ad, prædicamentale conuenit cum ad rationis constitutum relationis rationis: ergo non est aliquid reale. Consequentia probatur: quia ens rationis cum ente reali non potest conuenire in aliquo reali. Sed antecedens probatur: nam ita relatio generis est ad aliud, sicut relatio paternitatis: ergo iam conueniat in illo, ad. Si dicas quod illud ad abstrahit a reali, & rationis, & in relatione reali est aliquid reale, in relatione rationis, est aliquid rationis, & in communi nec est reale nec rationis, contra: quia prima diuisio entis est per reale & rationis: ergo omne ens debet esse, vel reale, vel rationis, & non debet abstrahere. Sicut si animal diuidatur per rationale & irrationale, omne animal in particulari debet esse rationale, vel irrationale: ergo non potest dari talis ratio abstracta.

10. Argu.

Decimo, ad, vt ad, non est perfectio: ergo, ad, vt ad, (in relatione prædicamentali loquitur) non est quid reale, Antecedens probatur: nam alias pater in diuinis haberet aliquam perfectionem, quæ non conueniret filio, quia habet, ad, ad filium, quod ad, non conuenit filio. Consequentia probatur: quia omnis entitas realis dat aliquod esse, & ita dat aliquam perfectionem. Nam

ens quatenus ens perfectio est: si quidem est bonum: bonum autem & perfectum idem sunt: ergo.

Praambula ad questionis
discussioem.

IN hac sententia facere vtriusque metaphysicorum opiniones. Aliqui enim asserunt relationem prædicamentalem esse aliquid rationis. Hos refert Auicenna in sua metaphysica libro 3. capite 10. & Aureolus 1. sententiarum distinctio 30. quæst. 1. hanc sequitur sententiam. Alij moderni ex parte sunt hanc opinionem sequuti, dicentes relationem esse aliquid reale; ratione quadam, quatenus dicit, in, esse vero aliquid rationis, quæ ratione dicit ad, & respectum ad terminum. Quam opinionem vidi defendisse sapientissimum magistrum meum fratrem Bartholomæum a Medina primarium Salmanticensium. Nec reputabat inconueniens aliquid rationis esse modum completium alicuius entis realis, sicut dicitur aliqui de tempore, & de passionibus entis. Ita dicebat ipse relationem dicere aliquid rationis, vt quid completens essentiam relationis prædicamentalis. Hoc tamen de relationibus diuinis negabat.

Alia tertia opinio est, relationem prædicamentalem, quantum ad omnia & quantum ad rationem edimmutem accidentis, & quantum ad specialem rationem relationis quæ est ad, esse quid reale.

Questionis decisio.

Prima conclusio: Relatio prædicamentalis, est aliquid reale, vt distinguitur contra ens rationis, & aliquid potens in rerum natura existere. Hæc conclusio ita aperta est, vt sit ridiculum illam in dubium reuocare. Est sententia Aristotelis in hoc capite, & 5. metaphysicæ vbi relationem constituit vnum genus entis realis ex æquo diuisum contra alia prædicamenta realia. Habet illam D. Thomas 1. part. quæst. 28. articulo 1. vbi dicit: Ea verò, quæ dicuntur ad aliquid, significant secundum propriam rationem solum respectum ad aliud, qui quidem respectus aliquando est in ipsa natura rerum: vt pote quando aliqua res secundum suam naturam, ad inuicem ordinata sunt, & ad inuicem inclinationem habent. Et huiusmodi relationes oportet esse reales: sicut in corpore graui est inclinatio, & ordo ad locum medium. Ecce D. Thomas relationes reales constituit. Sed in his verbis aduerte, non facere sermonem D. Thomam de inclinatione, & ordine formali, qui ordo est relatio,

nam sic principium peteret: sed loquitur de ordine fundamentaliter: ita, ut sensus sit, inter eas res esse relationem realem mutua[m], in quibus est eadem causa referibilitatis, seu ratio fundandi relationem. Et hoc idem intelligendum est per inclinationem, aut non inclinationem per modum habitus aut potentiae. De quo vide acutissimum Caietanum 1. parte quaestio. 4. articulo 3. & quaestio 13. articulo 7. & de hoc agemus rursus. Ex quo etiam vidēbis, quam extra chorum hanc D. Thomae sententiam adduxerit Suarez quaestione praecedenti ad probandum, dari relationes secundum esse, quae non sint praedicamentales in creaturis. Et idem ait D. Thomas multis alijs locis in principio huius praedicamenti adductis: & est communis animi conceptio fere omnium. Praeterea probatur: Nam ens reale est ens diuisum in decem praedicamenta, ut patet quarto metaphysicae ubi Aristoteles reiecit ens rationis: & postea de ente reali loquutus est: ergo ratio participat rationem diuisi: ergo est aliquid reale. Praeterea: Quando fit diuisio ab Aristotele in antepredicamentis omnium praedicamentorum, & sic habeo intentum, quod ratio erit aliquid reale: quia ex necessitate debet participare naturam & essentiam diuisi. Vel est aliquid rationis, & hoc est falsum: alias qualitas & quantitas & reliqua praedicamenta essent aliquid rationis: quod est absurdum. Nam albedo, & calor non sunt ens rationis. Vel est aliquid abstractum ab ente reali, & rationis, ut dicitur in quarto metaphysicae: & de hoc supra lib. 2. actū est. Ergo omne inferius ad ens debet esse reale, vel rationis: quia debet continere rationem illam diuisam determinatam per aliquam illarum rationum: ergo ex necessitate erit ratio eas reale, & non rationis. Et haec ratio est demonstratio. Praeterea: Dantur habitus reales, quarum totum suum esse est ad aliud se habere, seclusa omni operatione intellectus: ergo dantur relationes reales seclusa operatione intellectus & ista sunt praedicamentales: ergo relationes praedicamentales sunt reales. Antecedens primum patet: nam causa & effectus, pater & filius, sunt aliquid formaliter ordinati ad inuicem: ergo formaliter relatiui. Et hoc antequam intellectus consideret: nam intellectus non ordinat illa formaliter, sed cognoscit formalem ordinem. Praeterea: Nam in diuinis secundum fidem dantur relationes reales ad inuicem ordinatae, ut ratio paternitatis ad filiationem seu patris ad filium: ergo in creaturis etiam dabuntur relationes reales, licet non tanta certitudine. Probatur

consequentia: Quia sicut in diuinis dantur illae rationes reales, quia habent omnia requisita, ut sint aliquid reale, nimirum fundamentum, terminum & cetera: ita ratio paternitatis habet subiectum reale, fundamentum reale nimirum potentiam generatiuam, & rationem fundandi, scilicet generationem, & terminum, scilicet filium: nam nihil aliud requirit ratio ad suam realitatem: ergo. Praeterea: profecto non videtur tutum, dicere, matrem Dei non esse matrem formaliter, nisi considerante intellectu, cum habeat omnia requisita ad rationem maternitatis, & subiectum sit capax relationis realis: ergo &c.

Secunda conclusio: Vltimus modus constitutus relationis praedicamentalis est aliquid reale. Itaque non solum ratio est aliquid reale, qua ratione habet essentiam accidentis in communi, sed etiam qua ratione dicit ad, & respectum ad terminum. Haec conclusio probatur ex D. Thoma ubi supra: qui dicit aliquas relationes esse reales, & loquitur certe supra dicta quaestio. 28. articulo 1. & quaestio. 13. articulo 7. de relatione secundum suam formalem rationem completam: Alias malediceret relationem esse aliquid reale: nam solum accidens esset aliquid reale, & non ratio. Et facit veluti formalem sensum D. Thomas, cum dicit, relationem esse aliquid reale, nimirum quantum relatio est, nam hoc volebat inquirere, & aperte diffiniuit cum dixit, quod reperiuntur aliqui respectus in rerum natura: ergo loquitur formaliter de respectu. Hoc itaque certum sit, quod dicunt ad praedicamentum esse aliquid rationis, contra D. Thomam loqui, quod magis patet quodlibeto 1. quaestio 2. articulo 1. in corpore, & in 1. distinct. 26. quaestio. 2. articulo 1. in corpore & ad 3. ubi expresse dicit, quod de ratione relationis realis sunt duo, fundamentum & respectus ad aliud: sed fundamentum non est intrinsecum relationi: ergo respectus est aliquid reale secundum D. Thomam. Et probatur rationibus. Primo. Nam impossibile est vnam essentiam ex rebus diuersorum generum constitui: ergo impossibile est, quod ad, in relatione praedicamentali sit aliquid rationis. Antecedens probatur: quia res diuersorum generum sunt essentiae diuersae, & ita non possunt facere vnam essentiam sed plures. Consequentia patet: quia ens reale & rationis plus quam genere differunt, cum ens dicatur de illis analogice duobus conceptibus. Et confirmatur: Nam si ad, est quid rationis, & in quid reale, in relatione praedicamentali, verbi gratia, in paternitate: ergo paternitas non est realis, nec rationis: hoc autem est falsum, quia omne ens

4. Concl.

particulare debet esse reale vel rationis: ergo. Probatur maior: Quia compositum ex duobus rebus neutra illarum est, ut patet in homine, maxime quando ex aequo componunt, & vnum non se habet, ut materia respectu alterius. Secundo, si ad, in paternitate verbi gratia est aliquid rationis: ergo vel est negatio, vel ratio, vel priuatio: quia non est aliud genus entis rationis, ut supra visum fuit ex D. Thoma: sed negatio nec priuatio esse non potest, ut de se constat, nec ratio: ergo non est ens rationis. Probatur vltima pars: quia vna ratio completa non potest esse modus alterius relationis complens & determinans illius rationem. Praeterea: Nam si in relationis, verbi gratia, paternitatis est accidens reale, cum sit accidens quoddam particulare, ante operationem intellectus debet ex necessitate habere determinatam rationem accidentis: ergo vel per aliquem modum absolutum, & hoc non, quia pertineret ad praedicamenta absoluta: vel per aliquid relationum & sic iam seclusa operatio intellectus haberet rationem relationis, quod intendimus: & sic erit illud ad, quid reale: quod si dicas, non habere rationem accidentis determinatam per aliquem modum, hoc est impossibile: sicut impossibile est, quod detur ratio quantitatis non determinata per aliquem modum. Quod si dixeris esse sicut embryo, in quo non est determinata ratio animalis per aliquam rationem specificam, contra: ergo iam illa ratio relationis non pertinebit directe ad praedicamentum relationis: sicut nec pertinet embryo directe ad praedicamentum substantiae, & erit pars quaedam seu ens parziale: & ita etiam per aduentum ad, rationis non fiet quid completum, & perfectum: vnde nunquam erit in praedicamento relationis. Praeterea: Modus determinatiuus alicuius, debet esse proportionalis illi: & ita si id, quod determinat est reale, modus determinans debet esse realis: ergo cum in, sit reale in omnium opinione, modus determinatiuus illius debet esse realis. Quoniam modo potest ens reale determinari per ens rationis. Sicut enim differentia generis realis, non potest esse quid rationis, ita etiam determinatiuus modus entis realis non potest esse quid rationis. Praeterea: Nunquam genus determinatur per vnam differentiam realem, & aliam rationis: ergo nunquam determinatur ens reale per vnum modum realem, & alium rationis: sed reliqui modi determinatiui entis sunt reales: ergo & hic modus huius praedicamenti: sed talis modus est, ad: ergo, ad, non est quid rationis.

3. Concl.

Tertia conclusio: Non datur ad, commu-

ne enti reali, & rationis, quod abstrahat à reali & rationis, & multo minus datur relatio, quae importat vnum conceptum relationis communem relationi reali, & rationis. Haec conclusio ponitur contra Caietanum, qui prima parte quaestione 28. articulo 1. dicit ad, ut sic seu propria ratio relationis, esse aliquid abstrahens ab ente reali, & rationis: cuius ratio est, quis, ad, ut sic, nec dicit substantiam nec accidens, nec aliquid reale, vel rationis, sed solum dicit ad aliud se habere. Eandem sententiam sequitur Ferrariensis 4. contra gentes capite 14. in fine. Hanc etiam sequitur Soncinus, & multi Thomistae moderni: verum tamen conclusio est demonstrata. Et probatur: Nam prima diuisio entis, ut superius visum fuit ex quarto metaphysicae est per ens reale, & ens rationis, & ista sunt membra adaequata diuisionis: ergo necessum est, quod omne, quod participat rationem entis diuisi continatur in aliquo membrorum diuidentium. Probatur consequentia: Alias si non contineretur ens determinatum sub aliquo membro diuidenti, mala esset diuisio, nam haec est proprietas bonae diuisionis, ut nihil sit sub diuiso, quod non sit in membris diuidentibus. Sit exemplum patens: Nam si substantia diuiditur per corpoream & incorpoream, nihil potest esse substantia determinate, quod non sit corporea, vel incorporea. Cum igitur, ad, sit ens & determinatum ens, & habeat in se rationem entis determinatam, necessario debet esse ens reale, vel rationis. Praeterea: Sicut rationale determinat animal, & irrationale similiter, & non potest animal ad particularia descendere, nisi determinatum his differentijs: ita ens ad particulares rationes descendit medijs his modis realibus, vel rationis: ergo non potest in aliquo ente determinato reperiri ratio entis, quin sit determinatum per modum entis realis, vel rationis. Et ita non potest esse quin sit ens reale, vel rationis. Praeterea, ad, includit rationem entis, & est ens magis determinatum, quam sit ens in communi: ergo determinatur aliquo modo entis, ut sit tale ens, & primi modi entis determinatiui, seu constitutiui diuersorum generum, seu rationum entis sunt reale & rationis, nec alia membra sunt huius primae diuisionis entis: ergo ex necessitate hoc ens nimirum, ad, debet esse reale vel rationis. Vel si habet aliam rationem entis, iam ens debuit per tria membra diuidi, quod est falsum: Nam omne ens determinatum, vel habet esse per operationem intellectus, vel non: & non est dare medijs, quia sunt contradictoria. Si habet esse per operationem intellectus

est ens rationis, si non erit ens reale: si est ens & non potest dari conceptus abstractus: sed ens se habet ad reale & rationis, sicut homo viuis & pictus: nam duobus conceptibus est analogum. Sed etiam si daretur conceptus abstractus argumenta hæc conuincunt. Et confirmatur, quia non potest dari homo, qui non sit viuis, vel pictus: ergo nec ens, qui non sit reale, vel rationis, quia eodem modo se habent. Certè, si hæc argumenta non conuincunt, modi arguendi à diuiso ad membra diuidentia, & è conuerso nihil valent. Aliqui respondent; quod isti modi arguendi valent in diuisis vniuocis, non verò in analogis. Sed hæc solutio in nulla ratione firmatur: Et sic argumentor contra illam: Nam diuisum analogum, vel habet membra diuidentia adæquata, vel non. Secundum non potest dici: nam etiam si sit analogum determinatur ad rationes particulares: ergo per modos, ergo diuiditur per modos. Tum sic, vel isti modi sunt adæquati; vel non, certe si sunt adæquati, vel possunt esse, quia omne diuisibile habet adæquata membra diuidentia: ergo valebit à diuiso ad membra diuidentia, vel è conuerso: ergo si ad est ens determinatum seu habet in se rationem entis determinatam: ergo per modos primos entis diuisiuos: sed isti sunt reale & rationis: ergo est ens reale, vel rationis: Vnde supra dicta solutio est ex ignorantia logicali assignata, vt patet: Nam ens diuiditur analogice in substantiam, & accidens, & tamen est bona consequentia, est ens determinatum: ergo substantia, vel accidens. Respondent aliqui, quod sunt aliqui modi determinatiui entis, qui sunt ita vniuocales, sicut ens, quod determinatur: & ita modus determinatiuus entis ad esse; ad est tam vniuersalis, sicut ens. Sed iste modus destruit metaphysicam, & logicam simul. Nam si determinat rationem entis ad aliquem modum: ergo dicit rationem magis limitatam, & determinatam: ergo non ita vniuersalem, sicut ens: alias esset impossibile, quod resularet ex illo modo aliquid magis particulare, & determinatum. Antecedens probatur: Nam si dicit idem, quod ens & eodem modo: ergo erit idem, quod ens: ergo dicit ens alio modo magis determinato, & ita iam non erit ita vniuersalis. Et hoc patet inductiue in omnibus modis & differentiis. Et si dicas, quod modi vnus veri & cætera determinant ens, & tamen manent ita vniuersales passionis entis, sicut ens: patet, quia determinant extrinsece, de quo supra, sicut risibile determinat hominem; maxime impugnatur hæc solutio. Nam non datur vnus conceptus abstractus ab ente reali & rationis: sed duobus conceptibus ens significat

ens reale, & ens rationis: ergo nec ad debet abstrahere ab ente reali & rationis. Antecedens probatur: quia ens rationis participat tam diminute rationem entis, vt sit ens alterius rationis. Sicut homo pictus est homo alterius rationis: ergo similiter ad reale, & ad rationis erunt diuersæ rationis, propterea quod includunt ens; quod est alterius rationis. Et ista diuersitas in illo quod se habet ad modum superioris; vel se debet habere sufficit ad faciendum diuersitatem in inferioribus. Nam quia ens est analogum ad substantiam & accidens; nihil potest substantiæ & accidenti dari vniuocum. Sed contra: Nam non datur vnus conceptus entis realis, & rationis: ergo non diuiditur ens per reale, & rationis. Respondetur, quod volumus dicere tam diuersa esse ens reale, & rationis; vt ex necessitate debeant habere diuersos conceptus; & omnia entia ex necessitate reducenda esse ad ens reale, & rationis: sicut omnes homines ad hominem viuum & pictum. Secundo respondetur, quod etiam si daretur conceptus abstractus ab ente reali; & rationis, quia ista sunt prima membra diuidentia ens, omne ens deberet esse reale, vel rationis. Sed contra supra dicta est argumentum forte: Nam sapientia est superior ad eas. Et tamen nec est creata, nec increata, finita, nec infinita; & tamen prima diuisio entis realis per se, vt distinguitur contra per accidens est per finitum, & infinitum: ergo, sicut non valet sapientia est ens: ergo finitum; vel infinitum: ita non valet ad; seu relatio, est ens: ergo reale vel rationis. Sed sicut sapientia abstrahit à finito; & infinito ita similiter ad & relatio abstrahent à reali & rationis. Hoc argumentum varias habet solutiones secundum quod variè opinatum est de conceptu analogorum. Qui dicunt analogia omnia non habere vnum conceptum præcisum, in qua sententia est Caietanus, vt patuit libro precedenti, facile soluant hoc argumentum. Nam sapientia dicitur de sapientia finita, & infinita analogice duobus conceptibus, sicut ens; nam ens dicitur analogice de finito & infinito; sic adeo, quod non datur vnus conceptus præcisus & abstractus entis finiti & infiniti, sed duo conceptus proportionabiliter se habentes; in quibus formaliter saluatur ratio entis: & similiter de sapientia dicendum est. Vnde sapientia finita alium conceptum habet; & alium sapientia infinita; & sapientia in communi non datur cum vni eo conceptu: & ita sicut sapientia infinita est ens; ita infinitum ens: & similiter sapientia finita est ens finitum. Et certe hoc argumentum facit probabilissimam opinionem Caietani de conceptu entis: & modo

modo non est amplius hoc disputandum. Sed vide de ente libro superiori: & per differentiam inter analogia vnus, aut plurium conceptuum soluendæ sunt omnes difficultates. Et per hunc modum soluenda sunt omnia argumenta, quæ fieri poterant de ratione speciei intelligibilis, quæ in sua ratione non dicit esse substantiam, vel accidens, finitam vel infinitam, & idem de verbo, & cætera.

4. Conc.

Quarta conclusio: Relatio rationis est vera relatio: non tamen constituitur in prædicamento relationis. Hæc vltima pars probatur, quia sola entia alia directe constituuntur in hoc prædicamento: sed relatio rationis non est ens reale: ergo non constituitur in hoc prædicamento. Probatur maior: quia ens reale est ens diuisum in decem prædicamenta, vt patet ex Aristotele in prædicamentis de diuisione prædicamentorum, & 4. & 5. metaphysicæ. Prima pars conclusionis probatur: quia totum suum esse talis relationis est ad aliud, tanquam ad terminum, vt patet in generalitate, specieitate, & cætera: ergo. Et ita sentit D. Thomas 1. part. quæstio. 28. articulo 2. Et præterea: Nam generalitas, verbi gratia, vel relatio dominij in Deo est quoddam ens, non absolutum, & quod habeat esse ad se: ergo relatiuum, & quod habeat totum suum esse ad aliud: ergo vere est relatio: sed non ponitur in prædicamento: quia est ens rationis. Sed contra: Nam de ratione vera relationis est, quod sit simul cum suo termino, sed relatio rationis non est huiusmodi: ergo. Nam prius est generalitas quam specieitas, quæ est suum correlatiuum, quia prius intellectus considerat, vel potest considerare generalitatem, quam specieitatem: ergo habebit prius esse, & tunc si non consideret specieitas, non habebit esse, cum esse eius sit per operationem intellectus: ergo. De hoc iam supra diximus libro primo quæst. 7. & libro. 3. & dicemus inferius in proprietatibus relatiuorum. Et si arguas, secundo contra eandem conclusionem ex D. Thoma loco proxime adducto, qui dicit: Considerandum est, quod in his, quæ dicuntur ad aliquid, reperiuntur aliqua secundum rationem tantum, & non secundum rem, & tamen facit sermonem de prædicamento. Nam si non esset sensus, quod in prædicamento relationis reperiuntur aliqua secundum rem, & aliqua secundum rationem: sed solum diceret, quod in aliquo superiori analogo nimirum in relatione reperiuntur relationes reales, & rationis nihil diceret: quia etiam reperiuntur quantitas rationis. Vt quando imaginamur chimæram magnam, & reperitur priuatio, quæ est qualitas rationis. Et hoc videtur D. Thom. docuisse multis alijs in locis supra adductis, vt articulo 2. eiusdem quæstionis & quæstio. 13. articulo. 7. in 1. part. &

quodlibeto 1. articulo 2. quodlibeto 9. articulo 5. & quæstio. 2. de potentia, articulo 5. & sæpè alibi. Et hoc etiam ante Caietanus docuit Capreolus in 1. distinctio. 33. articulo 1. & Ferrariensis 4. contra gentes capite 14. & Soncinas 5. metaphysicæ quæstio. 26. Et ratio horum discipulorum D. Thomæ est, quia definitio relationis rationis, est eadem cum definitione relationis realis, in quantum est relatio. Sed respondetur, quod, vt demonstrauit, relatio non potest importare vnã rationem ad relationem realem, & rationis, nisi analogam, quia ens analogum est ad ens reale, & rationis. Et D. Thomas voluit dicere, quod dantur relationes rationis, quæ sunt veræ relationes, analogice tamen. Et vult dicere, quod in hoc analogo, quod est relatio dantur veræ relationes reales, & veræ relationes relationis: sed analogicæ dicuntur relationes rationis tales, sicut verum ens est albedo: sed analogatum in ordine ad ens. Ita vera relatio est generalitas: sed analogata in ordine ad relationem: nec conuenit illi essentia relationis vniuocæ, sed analogicæ. Relatio vero, quæ ponitur in prædicamento relationis, est aliquid reale nec datur vera quantitas rationis, quæ vere extendat partes subiecti, sicut datur vera relatio, quia relatio ex eo, quod est ordo ad aliud, potest reperiri in relationibus rationis quæ vere possunt ordinari ad aliud. Et ad hoc non est necesse, quod relatio inhereat, nec est necesse, quod datur vnus conceptus relationis in communi abstractus à relatione reali & rationis: sed sat fuerit, quod datur quoddam ens rationis cuius totum suum esse sit ad aliud. Et hoc potest reperiri: quia respectus rationis ex eo, quod respicit aliud, vt terminum, potest hoc habere, quod alijs prædicamentis denegatur: quia omnia prædicamenta habent suum effectum formalem in ordine ad subiectum. Et ita non potest iste effectus nec alius similis analogicæ, qui vere sit talis, reperiri in ente rationis: sed qui sit tale improprie, sicut homo pictus dicitur homo. Bene autem potest reperiri respectus ad aliud, qui sit talis analogice & formaliter talis in entibus rationis, quia habet aliud respectu realem: & ita potest illi assimilari formaliter alia relatio rationis, licet deus formaliter & analogice, sicut accidens est ens formaliter simile substantiæ, analogice tamen.

Et nota, quod cum D. Thomas dicit, relationem secundum propriam rationem, non ponere aliquid, non vult dicere secundum propriam rationem non esse aliquid reale: sed vult dicere, quod secundum propriam rationem refertur ad aliud subiectum, & nõ facit quod subiectum habeat esse absolutum.

Sen. in libro vi. de anima. quæst. in x. lib. de sent. x. x. analog. et n. d. quantitas ratio nec datur vera quantitas rationis, quæ vere extendat partes subiecti, sicut datur vera relatio, quia relatio ex eo, quod est ordo ad aliud, potest reperiri in relationibus rationis quæ vere possunt ordinari ad aliud. Et ad hoc non est necesse, quod relatio inhereat, nec est necesse, quod datur vnus conceptus relationis in communi abstractus à relatione reali & rationis: sed sat fuerit, quod datur quoddam ens rationis cuius totum suum esse sit ad aliud. Et hoc potest reperiri: quia respectus rationis ex eo, quod respicit aliud, vt terminum, potest hoc habere, quod alijs prædicamentis denegatur: quia omnia prædicamenta habent suum effectum formalem in ordine ad subiectum. Et ita non potest iste effectus nec alius similis analogicæ, qui vere sit talis, reperiri in ente rationis: sed qui sit tale improprie, sicut homo pictus dicitur homo. Bene autem potest reperiri respectus ad aliud, qui sit talis analogice & formaliter talis in entibus rationis, quia habet aliud respectu realem: & ita potest illi assimilari formaliter alia relatio rationis, licet deus formaliter & analogice, sicut accidens est ens formaliter simile substantiæ, analogice tamen.

Nota ad hunc modum in libro de vniuocis. Nam si determinat rationem entis ad aliquem modum: ergo dicit rationem magis limitatam, & determinatam: ergo non ita vniuersalem, sicut ens: alias esset impossibile, quod resularet ex illo modo aliquid magis particulare, & determinatum. Antecedens probatur: Nam si dicit idem, quod ens & eodem modo: ergo erit idem, quod ens: ergo dicit ens alio modo magis determinato, & ita iam non erit ita vniuersalis. Et hoc patet inductiue in omnibus modis & differentiis. Et si dicas, quod modi vnus veri & cætera determinant ens, & tamen manent ita vniuersales passionis entis, sicut ens: patet, quia determinant extrinsece, de quo supra, sicut risibile determinat hominem; maxime impugnatur hæc solutio. Nam non datur vnus conceptus abstractus ab ente reali & rationis: sed duobus conceptibus ens significat

in agna. dicitur sapientia dicitur in libro de vniuocis. Nam si determinat rationem entis ad aliquem modum: ergo dicit rationem magis limitatam, & determinatam: ergo non ita vniuersalem, sicut ens: alias esset impossibile, quod resularet ex illo modo aliquid magis particulare, & determinatum. Antecedens probatur: Nam si dicit idem, quod ens & eodem modo: ergo erit idem, quod ens: ergo dicit ens alio modo magis determinato, & ita iam non erit ita vniuersalis. Et hoc patet inductiue in omnibus modis & differentiis. Et si dicas, quod modi vnus veri & cætera determinant ens, & tamen manent ita vniuersales passionis entis, sicut ens: patet, quia determinant extrinsece, de quo supra, sicut risibile determinat hominem; maxime impugnatur hæc solutio. Nam non datur vnus conceptus abstractus ab ente reali & rationis: sed duobus conceptibus ens significat

et p. bene supra. n. n. dicitur in libro de vniuocis. Nam si determinat rationem entis ad aliquem modum: ergo dicit rationem magis limitatam, & determinatam: ergo non ita vniuersalem, sicut ens: alias esset impossibile, quod resularet ex illo modo aliquid magis particulare, & determinatum. Antecedens probatur: Nam si dicit idem, quod ens & eodem modo: ergo erit idem, quod ens: ergo dicit ens alio modo magis determinato, & ita iam non erit ita vniuersalis. Et hoc patet inductiue in omnibus modis & differentiis. Et si dicas, quod modi vnus veri & cætera determinant ens, & tamen manent ita vniuersales passionis entis, sicut ens: patet, quia determinant extrinsece, de quo supra, sicut risibile determinat hominem; maxime impugnatur hæc solutio. Nam non datur vnus conceptus abstractus ab ente reali & rationis: sed duobus conceptibus ens significat

Sec. omnia intelliguntur. analogice & dicitur n. d. datur conceptus generalis in communi relationi reali et n. d.

Et videbis hoc esse verum in 1. distin. 20. articulo 1. in corpore ubi hoc concedit, de relationibus diuinis. Et tamen secundum propriam rationem non sunt aliquid rationis; sed aliquid reale. Et quando 1. part. quaest. 28. articulo. 2. in corpore dicit relationem secundum esse eius inherere subiecto, secundum vero propriam rationem tantum assisit, loquitur D. Thomas ad eundem modum: & significat, quod propria ratio rationis est ordo ad terminum, & importatur ac si non inhereret in rei veritate, tamen inheret, quando est relatio praedicamentalis. Et videbis hoc esse verum: quia in 1. distin. 3. articulo. 1. in corpore asserit relationem secundum quod est in subiecto, facere compositionem cum eo: quia aliud est esse relationis, & subiecti, quod refertur: ergo est aliquid reale, etiam secundum propriam rationem. Et loquitur de praedicamentali. Nam si esset aliquid rationis non posset facere compositionem cum subiecto, quia eos rationis non facit compositionem cum subiecto, ut patet de relatione dominij in Deo, quae non facit compositionem cum Deo. Itaque haec est perpetua differentia inter relationem realem, & qualitatem, vel quantitatem, quod quantitas & qualitas dant esse formale subiecto in ordine ad se, hoc est, non in ordine ad terminum. At vero relatio dat esse subiecto, non in ordine ad se, sed in ordine ad aliud, faciendo relatum, & ad aliquid. Et hoc est relationem non ponere aliquid in subiecto, hoc est, non terminare omnem effectum suum formalem in subiecto; sed illud referre ad terminum, ut sic.

Dissoluantur argumenta.

Ad argumenta in principio quaestionis, ad primum responderetur ab aliquibus, relationem produci ab eo, qui producit terminum. Ut si ego sim albus, & alius producat alium album, qui producit illud album, producit in me relationem similitudinis, quae consequitur. Sed non possum intelligere, imo nec reputo verum, ut qui producit album existens apud Indos producat relationem in Hispania, quia nihil operatur apud aliud album existens in Hispania. Verum est, quod producit aliquid necessarium, ut sit relatio similitudinis inter illa duo alba, nimirum fundamentum proximum & extremum relationis, scilicet, aliud album. Sed secundo responderetur relationem produci ab eo, qui produxit fundamentum. Verbi gratia: sum ego albus, & producitur postea aliud album, dicuntur similes, & in me est relatio similitudinis ad aliud album: & in alio albo etiam est relatio similitudinis ad me, qui produxit meam albedinem, produxit meam similitudinem, quando resultat in actu illa eadem actione, qua produxit albedinem. Et si non resultauit posita actione productiva al-

bedinis ex eo fuit, quia non erant omnia requisita posita, nimirum, alia albedo. Sicut dicimus motum grauium esse a generante & eadem actione produci, qua producitur graue, quae primo & per se terminatur ad graue, & secundario ad motum: eodem modo actio producentis albedinem primo terminatur ad albedinem, & secundario ad similitudinem. Et ita dixit Aristoteles. 5. physicorum ad relationem non esse per se motum, bene tamen per aliud, scilicet, per fundamentum. Et illa relatio per resultantiam producitur ab albedine, & resultat ex actione productiva ipsius albedinis sicut accidentia generantur eadem actione & generatione, qua generatur substantia, quae primo & per se terminatur ad substantiam, secundario ad accidentia, quae resultant ex substantia per actionem primam generantis.

Et si dicas, contra. Nam modo non est producens albedinem, quando resultat similitudo, quia iam fuit corrupta: ergo modo non potest producere similitudinem, responderetur, quod reliquit aliquid sui, nimirum suum effectum, ex quo resultat illa similitudo. Et hanc virtutem, ut posset per resultantiam producere, relationem habuit per actionem producentis albedinem, quia statim resultare deberet ab illa albedine similitudo, si esset aliud extremum & fundamentum proximum. Nam ex eo, quod relatio est tam minima entitatis facile resultat posito termino: & ipsa virtus, secundum quam resultat, nihil aliud est, quam albedo posita in actu, si tamen adint requisita. Ex hac solutione patet, quam falsa sit illa solutio asserentium quando fuit producta albedo, seu fundamentum relationis, esse productam relationem quantum ad in, & posito termino produci, quantum attinet ad respectum, & ad, quod dicit: quia relatio est quid simplicissimum, & non potest per partes produci. Ita magis explicabuntur cum sermone instituemus de distinctione relationis a fundamento. Alia solutio etiam, quae dicit, quod quando producit fundamentum, producitur relatio quantum ad realitatem, & quando produxit terminum, producitur quantum ad formalitatem, etiam est falsa. Nam nihil relationis erat productum antequam, produceretur eius formalitas: quia, ut dixi, relatio est quid simplicissimum, & caret partibus, quae possint produci diuersis reprobis. Et si dicas, ergo quando Petrus producit Ioannem, qui debet producere alium filium, sequitur, quod tunc causet relationem paternitatis: negatur sequela, sed tunc solum causat aliquid, ex quo postea virtute eiusdem actionis debet resultare relatio postea posita actione generandi & reliquis requisitis. Relatio vero quae est in termino producitur a producente fundamentum, ut relatio filiationis a producente Petrum, & a Petro per resultantiam.

Ad

Ad secundum argumentum respondent aliqui relationem aduenire cum mutatione subiecti ratione fundamenti. Nam ad hoc, quod adueniat relatio est necessarium adueniat prius fundamentum, ut, verbi gratia, ad hoc, quod adueniat relatio similitudinis est necesse prius habere albedinem, in qua acquirenda mutatur homo: & hoc sufficit ut relatio sit aliquid reale. Sed haec solutio non mihi placet, quia etiam possemus dicere relationem resultantem esse aliquid reale, quia aliquando fundamentum eius mutat subiectum, ut esse visum, quod est ens rationis fundatur in videre, quod est aliquid reale, & mutat realiter subiectum, nam visio facit realiter videntem. Et praeterea. Nam si loquitur de mutatione physica, cum dicit, quod est aliquid reale, quia fundamentum est aliquid reale adueniens cum mutatione: hoc esse non potest, nam relatio mensurati non aduenit cum huiusmodi mutatione. Alij dicunt, quod forma absoluta aduenit cum mutatione subiecti, quia est ad se: at vero forma relatiua quia est ad aliud, non dat subiecto mutationem. Capreolus 1. d. 30. respondet quod si relatio adueniat cum suo fundamento, tunc non potest aduenire sine subiecti mutatione proprie dicta: si vero adueniat sine fundamento bene posse accedere sine mutatione: ut si alius sit albus de nouo, & ego fiam similis illi. Sed haec solutio est eadem cum prima. Et ideo responderetur, quod mutatio accipitur dupliciter. Vno modo pro mutatione proprie dicta, quae fit per motum seu mutationem physicam, ut per alterationem, augmentationem motum localem per generationem & corruptionem: & relatio non cum huiusmodi mutatione producitur, quia ad relationem non est per se motus, seu mutatio physica. Alio modo accipitur mutatio pro hoc, quod est rem habere modo aliquam formam, quam antea non habebat, siue illa forma producat per motum, seu consequatur ad aliam productam per motum, quae vocatur mutatio metaphysica, & relatio aduenit cum huiusmodi mutatione, quod sufficit, ut sit relatio realis, quod adueniat cum hac mutatione metaphysica. Nam propterea negamus relationem realem Deo ex tempore competere, quia alias Deus mutaretur, si quidem ex tempore haberet aliquid reale, seu aliquam relationem realem, quam ab aeterno non habebat quod est mutari metaphysice. Nam si subiectum potest recipere hanc realitatem seu relationem formalem realem: ergo potentialitatem aliquam habebat ad illam suscipiendam, & sic iam realiter aliter se habet, si quidem refertur ad id, ad quod ante non referebatur realiter: & sic aliquo modo mutatur. Ad confirmationem patet ex dictis.

Ad tertium argumentum diximus lib. 1.

quaest. 7. & dicemus etiam cum tractemus fundamenta relationis realis. Communis solutio est, quod si scibile existat est relatio realis & ita refertur ad rem; & una relatio realis non pendet ab alia, quia dependentia dicit aliquod genus causae, & relatiua sunt simul natura, quia propter vnum non est causa respectu alterius. Vnde nec dependet vnum ab alio, quamuis requirat aliud ut terminum. Si vero scibile non existat, relatio mensurati in scientia est relatio rationis: sicut in Imperatoris imagine relatio mensurati ad Imperatorem mensurantem & non existentem est relatio rationis.

Ad quartum respondent aliqui non esse inconueniens, quod in eodem continuo sicut sunt infinitae partes actu, vel puncta infinita, ita sint relationes infinitae. Ita Suarez disputatione 47. sectione 8. num. 5. Sed contra: nam sequitur, quod dantur infinita individua actu existentia, quod est impossibile. Et probatur, quia dantur actu infinitae partes, & in qualibet parte est sua relatio distinctionis, qua distinguitur a toto & qualibet parte: Et haec relatio est distincta ab alia non specie, ergo numero: ergo dantur actu infinita individua, quod est impossibile. Partes enim infinitae bene possunt dari, non tamen in diuidua infinita quia omnes partes habent idem esse: illa vero relationes cum sint numero distinctae non poterunt habere idem esse. Et ideo alia solutio adhibetur ab alijs, quam assignat Soucinus 5. metaph. quaest. 25. quod inter totum & partes non est distinctio realis, & ideo nec relatio realis. Sed hoc verum est, si loquamur de toto & partibus simul sumptis. Caeterum totum & qualibet pars per se realiter distinguuntur, quia totum addit aliquid supra partem.

Et ideo respondent alij, quod licet large loquendo, totum & qualibet pars realiter distinguantur, tamen in rigore loquendo non est distinctio realis, quoniam pars integra non est res, sed pars rei, & ideo totius ad partes integrales non est distinctio realis. Sed haec solutio habet inconueniens non paruum, quia inter materiam & totum compositum ex illa est relatio realis causae & effectus: nam causat totum materia in genere causae materialis: ergo etiam ibi erit relatio distinctionis, quia omnis causa realiter debet esse distincta a suo effectu: & si habet sufficientem distinctionem, ut causet & habeat relationem causae, etiam habebit sufficientem distinctionem, ut realiter distinguatur & referatur relatione distinctionis. Et praecipue, quia partes integrales diuise componunt & causant totum integrale: ergo referuntur relatione reali causae ad effectum, quod est totum. Sed responderetur quod ut sit relatio realis debet res esse distincta ab illo, ad quod refertur, vel tanquam distincta

enti

entitas, vel tanquam distincta formalitas saltem. Et in partibus integralibus nihil horum reperitur, quia nec sunt entitates distinctae: non enim homo constat ex infinitis entitatibus, nec à toto distinguntur formaliter, quia etiam non constat ex distinctis formalitatibus infinitis, sed dicuntur partes integrales, quia habent idem esse & entitatem actu. Et praeterea possunt esse diuersae, & ita non referuntur totum ad suas partes integrales relatione reali ob dictam causam: sed partes infinitae dicuntur, quia diuisive possunt esse separatae. Sed certe argumentum est difficile, & de illo infra iterum dicam illud. Ad illud de relationibus distantiae, respondetur, quod cum sint minima entitatis non est inconueniens, quod omnia indiuidua ad illud dicant diuersas relationes distantiae, quae sunt in magno numero. Vel potest dici ad argumentum principale, quod omnes partes vnica relatione referuntur ad totum, quia habent idem esse, si autem loquaris de partibus signatis, illae finitae sunt.

Ad confirmationem respondetur, quod relatio dicit peculiarem modum inherendi: nam inheret subiecto vt forma, quae ipsum ad aliud, vt ad terminum refert, & iste est peculiaris modus inherendi, inheret enim referendo, & refert inherendo.

Ad quintum respondetur ex conclusionibus. Vocat enim ibi genus analogum in genere relationis duobus conceptibus, quod est relatio, & in hoc analogo dicitur reperiri relationes reales & rationis: non verò datur conceptus vnus abstractus communis ad reale, & rationis.

Ad sextum respondetur, concedendo antecedens & negando consequentiam. Nam aliqua accidentia sunt, quorum totum suum esse, est ad aliud se habere, non ex eo quod non inherant, sed ex eo quod inherant referendo ad aliud, & ea quae sic inherant sunt accidentia, quorum totum suum esse est, ad aliud se habere. Differentia enim accidentis relatiui & absoluti in hoc consistit, quod accidens relatiuum praedicamentale inheret referendo, & accidens absolutum inheret non referendo, sed dando esse absolutum à termino, & accidens quidem in commune, vt est commune ad accidens relatiuum, & absolutum dicit inherere subiecto abstrahendo ab hoc, quod est dare esse in ordine ad terminum, vel in ordine ad se, hoc est abstrahendo ab absoluto modo, vel relatiuo.

Ad septimum respondet Suarez disputatione 47. sectione 2. numero 24. relationem non esse aliquid ex natura rei distinctum ab absoluto, sed solum ratione, & praescindi ab absolutis, vt aliquid solum ratione ab illis distinctum. Vnde concedit eis de quibus albedi-

nibus, Petrum & Paulum esse similes formaliter quatenus consideratur albedo in ordine ad aliud. Nam si perse soli consideretur est albedo: si verò consideretur in ordine ad aliud est similitudo. Sed haec solutio falsissima est, quia, vt videbimus infra, relatio à suo fundamento realiter formaliter ex natura rei saltem distinguitur cum pertineat ad aliud praedicamentum, & ita habet diuersa genera & differentias, vnde habet ex necessitate aliam essentiam. Et ita respondetur, quod duo alba non sunt similia formaliter per albedines, sed per quasdam relationes similitudinis superadditas illis ex natura rei ad minus distinctas. Et Deus dicitur Dominus per relationem rationis super additam illi, & per hoc patet ad confirmationem.

Ad octauum argumentum negatur, quod propria ratio praedicamenti relationis, scilicet, ipsum, ad, sit aliquid rationis. Et cum dicitur, quod, ad, in quantum, ad, non dicit in, distinguitur hoc ad, in quantum ad, non dicit in, in genere sine aliqua determinatione fatemur, sed dicit tale in, scilicet, inherenciae modum, qui determinat rationem accidentis in communi ad hoc, vt sit tale accidens referens ad terminum, nec ad, vt sic est oppositum in, in genere sed includit illud: sed opponitur modis aliorum praedicamentorum, modis quantitatis, scilicet, & qualitatis.

Ad nonum respondetur, quod ad, conuenit cum ad, rationis analogice, & non vniuocae, & analogice quidem duobus conceptibus, vt dictum est: quia ens inclusum in quolibet ad, duobus conceptibus dicitur de ente reali & rationis.

Ad decimum argumentum respondetur, quod ad, includit ens reale: vt trum autem dicat perfectionem ad, videbimus infra.

QUESTIO XXXIII.

Vtrum essentia relationis sit actu, vel aptitudine referri.

LAEC quaestio subtilis est, quae etiam solent disputare Theologi prima parte, dum de constitutiuis diuinarum personarum disputant, in qua re Ioannes Maior 4. distinctione 12. quaestione 1. Ledesma Lusitanus prima parte quarti quaest. 28. articulo 2. dubio 4. dicunt, Deum posse conseruare paternitatem creatam sine proprio subiecto, vel perse separatam, vel in alio subiecto, puta, in lapide, & in hac sententia clarum est, ibi seruari relationem, sine proprio effectu formali, quia lapidi non potest dare esse patris, & con-

consequenter conseruatur sine eo, quod actu referatur ad aliud, quia non est terminus, ad quem referatur, & ita essentiam relationis non erit actu referri, sed aptitudine solum referri. Et confirmatur haec sententia. Nam vulgarissima regula est in summis, verba in definitione non dicere actum, sed aptitudinem. Cum enim dicimus, albedinem esse disgregatiuum visus, non est sensus, quod semper actu disgregat, sed quod possit. Et cum dicimus essentiam quantitatis esse extendere substantiam, non intelligimus actu, sed aptitudinem: ergo cum dicimus, relationem esse, cuius totum suum esse est ad aliud se habere, & referri ad aliud, non est sensus, quod actu referatur, sed sensus est, quod aptitudine sit referibilis. Suarez disputatione 47. sectione 5. in fine, dicit, rem constitui aptum referri per fundamentum, & non per relationem, proprium autem effectum formalem relationis esse actu referre: vbi velit nolit ex natura rei distinguit inter relationem & fundamentum. Nam dicit, alias nec distingueretur secundum rationem formalem à fundamento, cuius oppositum superius vidimus dixisse, quod non distinguitur in re, sed per intellectum & rationem, nisi dicat, quod non intelligimus ipsum, & transeat. Hanc quaestionem sic breuiter explico.

Deciditur quaestio.

1. Concl.

Dico primo: Ratio formalis & essentialis relationis praedicamentalis (nam de relationibus rationis primo libro multa diximus) est, quod sit forma quaedam, qua constituitur aliquid inesse relatiui, sicut albedo est id, quo aliquid constituitur in esse albi. Probatur haec conclusio: Nam omnis forma accidentalis est id, quo aliquid in esse tali constituitur, vt patet per omnia praedicamenta discurrendo: sed relatio est forma accidentalis: ergo est id, quo aliquid constituitur in esse relatiui. Maior patet: Nam forma est, quae dat esse formaliter: ergo est id, quo aliquid constituitur in esse. Et minor patet de se. Vnde inferitur, quod relationis essentia non est referri ad aliud. Et loquimur de praedicamentali relatione: nam referri ad aliud, conuenit constituto, per relationem: sed relatio non est huiusmodi: ergo eius essentia non est referri ad aliud. Minor probatur: quia constitutum per relationem est relatiuum, relatio autem non est relatiuum.

2. Concl.

Dico secundo. De essentia relationis non est actu constituere aliquid in esse relatiui secundum existentiam: ita quod semper faciat aliquid relatiuum. Probatur: Nam si relatio non existat, non habet istum effectum: & tamen semper verum est dicere, relationem esse formam relatiuam, quia haec est propositio

aeternae veritatis: ergo sua essentia non est dare actualiter tale esse.

Dico tertio: Relatio in potentia est id, quo aliquid potest esse relatiuum, & relatio in actu & existens est id, quo aliquid est actu relatiuum: & non potest poni relatio in rerum natura: quin faciat aliquid esse actu relatiuum, id est, referri actualiter ad aliud. Probatur ista vltima pars: Quia impossibile est poni relationem in subiecto, quin habeat aliquem effectum formalem, sed relatio non habet alium effectum formalem, nisi constituere relatiuum: ergo. Maior probatur: quia ex informatione formae & subiecto resultat aliquid esse, & erit hoc, quod est esse relatiuum: nam aliud fingi non potest. Et si consideretur, vt potens existere in rerum natura considerabitur, vt potens facere relatiuum.

Et si inquiras, an Deus possit conseruare relationem sine subiecto, respondetur, (& per hoc patet, ad argumentum in principio) impossibile esse, conseruari relationem perse sine eo, quod sit in subiecto, & minus potest poni in alieno subiecto, quia indiuiduatur penes hoc subiectum. Et ita si esset in alio subiecto iam haberet ab illo indiuiduationem: & ita à duobus subiectis totalibus dependeret, quod est impossibile.

Et si inquiras, quare non potest relatio separari à subiecto & fundamento, respondetur, quia pendet necessario ab illis, nam ex natura sua respicit terminum, & non potest illum respicere, nisi respiciendo & dando esse prius subiecto. Et si arguas, possumus concipere relationem vt afficientem subiectum, & constituentem relatiuum, & non, vt referentem subiectum ad aliud: ergo de essentia relationis non est referri actu ad aliud vt quo etiam. Antecedens probatur: nam in diuinis concipimus relationem patris, vt constituentem patrem, & non vt referentem illum ad filium.

Consequentia probatur: quia si esset de sua essentia non possemus illam sine actuali relatione concipere: quia res non potest concipi sine sua essentia distincte, vel confuse, si semel concipiatur: & in humanis similiter prius concipio relationem paternitatis, vt constituentem patrem, quam vt referentem ad filium.

Respondetur, quod relatio vnum habet effectum formalem completum, & perfectum. Et hoc est constituere relatiuum & referre ad terminum. Et hunc effectum impossibile est concipere sine respectu ad terminum, sicut est impossibile rem sine sua essentia concipere, quia res & sua essentia idem sunt. Caeterum hunc effectum formalem si inadæquate concipiam, possum concipere paternitatem, vt constituentem patrem, & non considerare explicitè ordinem ad filium, quia non concipi paternitatem explicitè & complete. Et etiam quia

Argumenti.

Responsi.

quia nostro modo intelligendi effectus formalis paternitatis, verbi gratia, prius terminatur ad hoc, quod est conitituere, quā ad hoc quod est referre vsque dum completere, & perfecte intelligimus relationem paternitatis. Sunt enim gradus nostro modo intelligendi in relationis effectu formali. Et ita est intelligendus D. Thom. quæst. 40. articulo. 4. in fine corporis articuli, dum dicit, quod proprietatis personalis patris potest considerari dupliciter. Vno modo, vt est relatio; & sic iterum secundum intellectum præsupponit actum notionalem, quia relatio, in quantum huiusmodi fundatur super actum. Alio modo in quantum est constitutiva personæ; & sic oportet, quod præintelligatur relatio actui notionali, sicut persona agens præintelligitur actioni. Per ista enim verba non intendit D. Tho. explicare ordinem inter relationem, & actum notionalem, vt sunt à parte rei, siue ex parte obiecti secundum se: sed solum intendit explicare ordinem, quo hæc intelliguntur à nobis secundum nostrum modum imperfectum intelligendi. Quia, videlicet, prius intelligitur imperfecte & confuse paternitas diuina sub communi ratione proprietatis constituentis personam, quam intelligatur distincte, & in particulari sub ratione propria relationis paternitatis consequentis actum generandi. Sed ad hoc quod intelligatur à nobis ipsa relatio paternitatis distincte & in particulari, quatenus talis relatio est, necessario debet intelligi actus generandi, tanquam eius fundamentum. Vide aliam solutionem in Caietano quæstione 40. articulo 4. supra dicto: & aliam in Ferrata 4. contra gentes, & Capreol. 1. distinctio 26. quæstione 1. Sed hæc, quæ à nobis exhibetur explicatio, melior videtur. Et quia hæc disputatio attinet ad materiam de Trinitate, non est amplius discutienda vsque ad illum locum. Et sufficiant hæc pro hac quæstione.

QVÆSTIO XXXIII.

Vtrum relatio terminetur ad relatum, vel absolutum.

1. Argum.

IN definitione relationis, quam explicamus dicitur, quod totum suum esse sit ad aliud. Modo, vt magis explicetur hæc relationis essentia, inquirimus, an illud aliud debeat esse relatum, vel absolutum, vel abstrahens. Et probatur primo, terminum relationis non posse esse aliquid relatum; nam relationes tertij ordinis terminantur ad aliquid absolutum: ergo. Probatur antecedens, Nam relatio creaturæ terminatur ad Deum ante omnem

operationem intellectus: & ante omnem istam operationem non est aliqua relatio in Deo, quæ terminet relationem creaturæ: ergo relatio creaturæ terminatur ad absolutum. Maior probatur: quia relatio creaturæ est realis, & ita ante operationem intellectus totum suum esse est ad aliud, & respicit aliud. Minor probatur: Nam relatio creatoris deberet terminare relationem creaturæ: sed hæc est aliquid rationis in Deo, si quidem aduenit illi in tempore, & nihil reale potest Deo in tempore aduenire, alias mutaretur Deus: ergo est ratio rationis: sed nulla relatio rationis habet formaliter esse seclusa operatione intellectus: ergo terminatur in Deo ad aliquid absolutum. Et idem argumentum fieri potest de relatione scientiæ ad scibile in ratione mensuræ; nam in scientia est realis, in scibili est rationis.

Secundo: Terminus, vt sic, est finis alterius relatiui terminati; sed, finis est prior eo, quod est ad finem: ergo terminus est prior correlatiuo: ergo non est relatum. Probatur consequentia: quia relativa sunt simul natura. Maior patet: quia terminus & finis idem sunt, quia terminus, & vltimū idem sunt: sed vltimū & finis sunt idem: ergo & terminus & finis.

Tertio, Sequitur quod, si terminatur ad aliquid relatum, sint duo prædicamenta relationis: hoc autem est falsum: ergo. Probatur sequela, nam accipio relationem, secundum quod est generalissimum prædicamenti relationis illa si terminatur ad aliquid relatum, terminus debet esse æqualis illi & distinctus: ergo iam erit correlatiuum æquale, & distinctum. A Equale patet, distinctum probatur: quia terminus relationis realis debet esse distinctus realiter à relatiuo terminato ad ipsum: ergo iam erunt duo prædicamenta relationis, quod est absurdum.

Quarto, probatur, quod nec relatum nec absolutum debeat esse, sed aliquid abstrahens, quia quædam relatiua terminantur ad absoluta, vt in relatiuis tertij ordinis, quædam relatiua, vt pater terminatur ad filium: ergo relatum in genere non terminatur ad absolutum; alias omne relatum terminaretur ad absolutum, nec ad relatum eadem ratione: & sic terminum habebit qui abstrahat à relatiuo, & absoluto, sed hoc est falsum; quia sic terminus erit prior relatiuo, quia abstrahens à relatiuo, & absoluto vniuersalius est, & sic prius.

In hac quæstione metaphysici & logici varie opinantur. Scotus 1. distinctio 30. quæstione 1. & alij Scotistæ ibidem docent, omnes relationes terminari ad absolutum fundamentaliter cuiuscunque sint ordinis. Et Capreolus quæstione 1. articulo 2. ad tertium, & Soncinus 5. Metaph. quæstione 30. videntur idem sequi, vt quibusdam placet: quæ sententia placet Suarez disputacione 47. sect. 16.

Et

Et ita explicat illam his propositionibus. Prima propositio, in relatiuis non mutuis ratio, quæ est in vno extremo ad terminandam relationem alterius non est aliqua relatio opposita relationi alterius, sed est ipsa entitas, vel proprietas aliqua absoluta realis termini. Et probatur hoc argumento communi, quod constitutum primo loco in principio quæstionis. Addit tamen acute, quod hoc debet intelligi formaliter, & perse loquendo: nam sciencia seu amor potest terminari ad aliquam relationem, vt ad obiectum, sed non vt ad oppositam alteri relationi, sed se habet obiectum ac si esset aliquid absolutum, sed de hoc vltimo iam dixi, hæc non esse relatiua, sed absoluta. Dicit secundo, etiam in relationibus mutuis formalis ratio terminandi, non est relatio opposita, sed aliqua ratio absoluta, quæ est fundamentum formale relationis oppositæ, & constituit regulam generalem, nimirum illud, quod est proxima ratio fundandi relationem ad aliud, illud ipsam esse proximam rationem, & formalem terminandi relationem alterius ad se: Vt in Petro ratio fundandi relationem paternitatis ad Paulum est potentia generatiua. Quod, si vna relatio aliam fundet, tunc non segerit, vt relatio, nec opponitur relatiue illi relationi, quam terminat perse ipsam: sed opponitur per aliam relationem, quam in se fundat. Probat hanc assertionem nostro tertio argumento supra facto.

5. Argum.

Et sit quintum argumentum: Nam sequitur quod cum definitur genus supremum relationis, quod sit cuius totum suum esse est ad aliud se habere. Si intelligatur relatum, sequitur, quod idem ponatur in definitione sui ipsius; quod est absurdum, quia illud aliud non est distinctum à relatiuo: quia si est distinctum, ergo dantur duo generalissima relationis: & cū non dentur debet illud aliud esse idem cum generalissimo si est relatum, & ita idem ponetur in definitione sui ipsius.

Et confirmatur hoc quintum argumentum: Nam similitudo in communi non potest referri ad aliam similitudinem cum sit relatio æquiparantia; at præter similitudinem in communi non est alia similitudo: ergo non potest habere terminum relatum: habet ergo absolutum.

6. Argum.

Præterea probat ex proprijs, vt ipse ait, & sit sextum argumentum. Nam in relatiuis non mutuis relatio terminatur ad absolutum: ergo & in mutuis, quia eodem modo debet terminari omnia relatiua. Et confirmatur: quia si Deus per impossibile auferret relationem paternitatis à Petro, & maneret relatio filiationis in Ioanne terminaretur ad Petrum, sicut antea terminabatur; & ita relatio opposita ad terminationem habet se concomitantem, & non est ratio formalis terminandi.

7. Argum.

Septimum argumentum. Quia commune axioma est, posito fundamento & termino resultare relationem prædicamentalem, & non alias; ergo terminus vnius relationis non potest esse relatio opposita. Probatur consequentia: quia posita relatione opposita non resultat relatio, sed posito fundamento proximo: ergo illud est terminus formalis, scilicet, fundamentum proximum.

8. Argum.

Octauum argumentum; Fundamentum proximum est ratio fundandi relationem: ergo est etiam ratio terminandi oppositam relationem. Probatur consequentia, quia illud solum sufficit ad terminandum, quod sufficit ad fundandum, non enim vnum album refertur ad aliud album, quia habet relationem similitudinis, sed quia habet albedinem; & Petrus non refertur ad Paulum, quia habet relationem paternitatis: sed quia genuit ipsum, Ratio enim, quare vnum relatum refertur ad aliud, semper est aliquid distinctum ab ipsa relatione, & in Deo ratio terminandi relationem creaturæ, est potentia diuina creandi, vt actu influens. His tribus argumentis conuincitur supradictus autor vt teneat, relationem terminari formaliter ad aliquid absolutum.

Ferrara secundo contra gentes capite 11 quam etiam opinionem tenet Niphus in 5. disputacione 14. dicit, terminum relationis posse accipi dupliciter. Vno modo vt absolute terminat habitudinem, & respectum sui correlatiui; sicut pater in re terminat tendentiam filij. Alio modo potest considerari terminus secundum quod ponitur in definitione sui correlatiui, vt quādo filius definitur, quod sit qui habet patrem: & sic debet terminus esse aliquid relatum, non primo modo. Dominus Caietanus 1. parte, quæstione 13. articulo 7. absolute asserit relatum terminari ad relatum. Vt igitur Diui Thom. sensum explicemus, notandum est, dum quærimus, an absolutum, vel relatum terminet aliud relatum non inquirere de formali denominatione termini, vt actu terminat, sed de forma & ratione, quæ in re requiritur, vt sit apta terminare. Sicut cum quærimus, an visio albi terminetur ad album non quærimus, quæ nam sit ratio esse visi: nam est terminus formaliter in actu, hoc est, esse resultans ex visione terminata ad album, quod quidem est ens rationis. Sed quærimus, quid sit id, quod est in re vt terminetur visio. Et dicimus albedinem esse rationem formalem, secundum quam visio terminatur, ad album: eodem modo cum inquirimus, an paternitas terminetur ad relatum, non inquirimus, quid sit esse à paternitate respectum terminum, nam hoc aliquid rationis est. Sed inquirimus, quænam sit ratio formalis in re secundum quam & ratione cuius relatum vnum

num aliud respiciat. Et aliqui dicunt esse absolutum, aliqui vero esse relatiuum, vt vidimus.

Dissoluitur questio.

1. Conclu. S igitur prima conclusio, Quando vnum relatiuum definit id, quod ponitur in definitione, vt terminus illius est aliquid relatiuum, & non absolutum. Hæc conclusio est Diui Thomæ 1. parte quæstione 40. articulo 2. ad quartum vbi sic dicit, Ad quartum dicendum, quod relatio præsupponit distinctionem suppositorum, quando est accidens; sed si relatio sit subsistens, non præsupponit, sed secum affert distinctionem. Cum enim dicitur, quod relatiui esse est ad aliud se habere, per ly, aliud intelligitur correlatiuum, quod non est prius sed simul natura. Si autem esset aliquid absolutum, non esset correlatiuum, quia non est relatiuum. Item in creaturis absolutum prius natura est relatione secundum suum genus: quia relatiuum fundatur in absoluto, fundamentum & causa in talibus prius est, quam res fundata supra illud: ergo. Et secundo contra gentes capite 1. ratione secunda sic dicit: Non potest aliquid intelligi relatiue dici ad alterum, nisi è conuerso illud relatiue diceretur ad ipsum: sed res relatiue dicuntur ad Deum, vt pote secundum suum esse, quod à Deo habent: ergo è conuerso Deus relatiue dicitur ad creaturas: ergo si relatiuum terminaretur ad absolutum, ita quod terminus formalis, seu ratio formalis terminandi sit absolutum, bene possum ego intelligere, aliquid relatiue dici ad absolutum sine eo, quod intelligam absolutum relatiue dici ad aliud, quia de ratione absoluti non est inferri ad aliud. Et hanc eandem veritatem docet D. Thom. multis alijs in locis. Vnde 1. parte, quæstione 73. articulo 7. sic dicit. Vnde in sensibili & sensibili, non est aliqua relatio realis ad scientiam, & sensum, sed secundum rationem tantum, in quantum intellectus apprehendit ea, vt terminum relationum scientiæ, & sensus: idem enim intelligit Diuus Thomas esse terminum & relatiuum.

Præterea probatur ista conclusio Nam Aristoteles 5. Metaph. capite de ad aliquid, & in prædicamento hoc expresse asserit, seruum esse domini seruum & dominum esse serui dominum: ergo expresse asserit terminum relatiuorum esse relatiua. Et 5. Metaph. tex. 20. ita asserit: Ad aliquid dicuntur alia perse, vt duplum ad dimidium, & triplum ad tertiam partem: ergo ex Aristotelis sententia formalis terminus relatiui relatio est.

Et præterea probatur rationibus vrgentissimis. Primò: Nam relationes diuinæ terminantur ad relatiua: ergo etiam relationes creaturæ. Antecedens probatur: Nam pater in diuinis

non terminatur, nisi ad filium: si enim terminaretur ad aliquid absolutum, sequeretur quod distingueretur ab illo absoluto, quia cum illo haberet oppositionem: consequens est hereticum: ergo. Nam in diuinis omnia sunt vnū, vbi non obuiat relationis oppositio. Consequens verò probatur: quia relationes Diuinæ & creaturæ non differunt ex terminis in genere, vtraque enim habet terminum, sed ex ratione finitatis & infinitatis.

Præterea. Nam hæc est differentia inter relationem secundum esse, & secundum dici, quod terminus relationis secundum esse solum respicit aliud, quod habet rationem termini, aliæ relationes respiciunt aliud, quod non solum habet rationem termini, sed vel finis, vel obiecti, vel aliquid huiusmodi: ergo relatio prædicamentalis non terminatur ad absolutum. Probatur consequentia: quia si terminaretur ad absolutum, bene posset terminus habere rationem obiecti, causæ, & aliquid huiusmodi, quia hæc absolutis bene conueniunt. Præterea: Si terminus relationis est quid absolutum (& loquor de relatione in genere), illud absolutum, vt asserit Suarez, debet esse ratio fundandi relationem: sed nulla ratio fundandi generica potest abstrahi, quæ sit aliquid absolutum: ergo illud erit relatiuum ex necessitate. Probatur minor. Nam fundamenta sunt mensura, & mensuratum quantitas, actio & passio: sed ab istis nihil potest abstrahi, quod sit fundamentum: ergo. Probatur minor: Quia ista fundamenta pertinent ad diuersa prædicamenta: sed à prædicamentis diuersis nihil potest abstrahi, nisi ratio accidentis vt sic: sed ratio accidentis, vt sic, etiam si addas absolutum, non potest esse terminus relationis: quia cum definitur relatio, non dicitur quod totum suum esse sit ad accidens: ergo. Dices, quod abstrahitur ratio fundamenti. Contra: Nam fundamentum, vel dicit quantitatem vel actionem, vel passionem, vel rationem mensuræ: & hoc non ergo dicit aliquid abstractum ab illis: sed ab illis nihil potest abstrahi, nisi ratio accidentis: quia pertinent illa ad diuersa prædicamenta, accidentis, & accidens est quod diuiditur inmediate in decem prædicamenta: ergo.

Præterea: Nam relatiua dicuntur ad conuertentiam, vt pater est filij pater, & filius est patris filius; sed hæc conuertentia est respectu termini formalis: ergo terminus formalis est relatiuus. Præterea: Inter patrem & filium est relatiua oppositio: sed absoluta non opponitur relatiue: ergo ea, quæ relatiue opponuntur sunt relatiua: sed relatiua oppositio est quædam impossibilitas diuersorum relatiuorum respectu eiusdem, quæ quidem ex eo est, quia formaliter respiciuntur: ergo. Præterea: Relatiua sunt simul cognitione: sed non essent simul cognitione, si non respicerentur vt sic: ergo.

Pro-

Probatur minor: quia si pater respicit aliquid absolutum, supra quod fundatur relatio filiationis, bene potest tota essentia paternitatis cognosci sine cognitione filiationis: quia suus terminus non est filiatio, sed aliquid, quod est causa illius, & fundamentum: & sic illo intellecto satis intelligeretur relatio paternitatis, sine eo, quod intelligeretur relatio filiationis: hoc autem quæ sit absurdum, quis dubitet? Itaque sicut potentia visiva terminatur ad colorem, ita relatio paternitatis terminatur ad filiationem formaliter, & non est filiatio vsque dum sit paternitas, & è conuerso. Et quando definitio etiam relatiua tertij ordinis debeat in eorum in definitione ponere formaliter relatiuum vt in definitione creaturæ creatorem, in definitione serui dominum, & cetera.

2. Conclu. Secunda conclusio: Relatiua tertij ordinis, (& sunt illa, quæ non habent ex parte alterius extremi relationem realem) ante omnem operationem intellectus non habent terminum formaliter in re, licet habeant terminum fundamentaliter proxime. Itaque sicut si esset potentia visiva, in rerum natura, & non esset color ille respectus potentie non haberet obiectum formaliter, licet esset subiectum illius obiecti, quod est substantia nec haberet in rerum natura aliquid, quod posset terminare eius respectum: eodem modo relatio creaturæ seclusa operatione intellectus non habet terminum formaliter, licet habeat fundamentali ter. Hæc conclusio patet ex dictis: nam terminus formalis est relatio: sed relatio dominij in Deo cum sit ens rationis, non habet esse, nisi per intellectum actu referentem Deum ad creaturas: ergo non est illa ratio formalis terminandi seclusa operatione intellectus. Et si dicas: Nam Diuus Thom. de potentia quæstione 7. articulo 10. dicit, hunc terminum, dominum, tria importare, scilicet potentiam coercitiuam, subditorum ordinem ad ipsum, & terminationem ordinis ipsorum: inuenitur ergo significatio huius nominis in Deo quantum ad terminationem, & potentiam: ergo dicit reperiri terminationem in Deo sine formali relatione. Respondetur ex Caietano, quod terminatur fundamentaliter proxime, non vero formaliter. Et terminare fundamentaliter nihil aliud est, quam respici aliquid, vt fundamentum termini formalis. Terminare formaliter est, respici, vt terminus formalis talis respectus: & hoc non est in Deo seclusa operatione intellectus. Sed contra: nam illa relatio creaturæ est realis: ergo habet terminum realem. Nego, sed sufficit habere extremum reale seclusa operatione intellectus, quod terminat materialiter, & fundamentaliter, non vero formaliter. Vnde aliud est esse extremum, aliud est esse terminum formaliter. Ad primum enim sufficit, esse aliquid reale, & habere fundamen-

tum proximum relationis, quæ est formalis terminus. Ad secundum vero requiritur, quod sit ipsa relatio formalis. Et si rursus dicas, ad relationem realem est necessarium terminum esse realem, sed relatio creaturæ est realis: ergo terminus est realis: responderetur, quod ad relationem realem sat fuerit extrema esse realia, seu terminum pro materiali esse aliquid reale, vt postmodum videbimus. Ex quo patet falsam esse etiam sententiam Ferraræ vbi supra, Qui ait relatiua tertij ordinis à parte rei habere terminum realem absolutum, in definitione vero habere terminum relatiuum, quia omnis relatio vnicum tantum terminum habet: ergo vel debet esse relatiuum, vel absolutum, & non modo relatiuum modo absolutum, ergo si in terminus est absolutus in definitione è it absolutus, & è contra. Nam per illud, quod in re respicit definitur, sed in re respicit absolutum: ergo definitur per aliquid absolutum: & si definitur per aliquid relatiuum in re debet respicere aliquid relatiuum. Sequitur secundo, falsam esse illorum sententiam, qui dicunt, relatiua tertij ordinis terminari ad absolutum, relatiua vero alia ad relatiuum, quia sequeretur, quod relatio in comuni terminaretur: ad aliquid abstrahens à relatiuo, & absoluto, quod nullum aliud est, nisi ens, & ita terminus relationis in communi esset ens, quod est falsissimum, vt de se patet: quia est superius ad relatiuum: ergo non potest esse terminus.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. Resp., ab aliquibus relationem dominij poni formaliter posito fundamento eius proximo alij respondet quod denominat relatio Deum dominum, licet non sit formaliter seclusa operatione intellectus. Sed de his libro 2. latissimè disputauimus dum ageremus de vniuersalibus, & de existentia entis rationis. Et ideo quia censeo ens rationis non esse formaliter, nisi sit eius actualis cognitio, responderetur, quod relatio tertij ordinis terminatur materialiter ad aliquid absolutum, non omnino, sed quod est fundamentaliter proxime relatiuum: formaliter vero non habet terminum, seu vt melius dicam non habet terminum formalem, nisi quando existit relatio dominij. Sicut vt dixi, si esset potentia visiva in mundo, seu sensus communis sine sensibili communi terminaretur quidem potentia visiva, & sensus communis ad sensibile per accidens, seu ad sensibile commune, non tamquam ad obiectum eius formale specificatiuum, sed tamquam ad obiectum secundarium seu per accidens: quia illa potentia potest illa obiecta cognoscere: eodem modo relatio tertij ordinis terminatur ad Deum, vt ad id, quod materialiter respicit, non vt ad terminum formalem suum;

Ad arg.

ona con
briat? Suis
in sua logica
in hac q.

suum quia non specificatur à Deo, sed à creato re, seu à domino, itaque habet in re materialem terminum non formalem, licet habeat extremū reale.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod relatiuum, vnum non est finis alterius, quia nullo modo est causa, nec vnum relatiuum definitur per aliud relatiuum, quia hæc dictio, per, denotat aliud genus causæ, sed definitur ad aliud, ita quod ly, aliud, præcise rationem termini dicat.

Ad 3. Ad tertium dicemus quæstione sequenti, vbi disputabimus, an relatiuum in communi habeat terminum, & quomodo.

Ad 4. Ad quartum patet ex prima & secunda conclusionibus, & ex corollarijs primæ. Sæper enim terminus formalis relatiui est aliquid absolutum, siue dum definitur relatiuum, siue dum à parte rei est, licet non semper hæc formalitas illi competat, nisi operante intellectu.

Ad 5. arg. Ad quintum argumentum pro opinione Suarez respondebitur, quæstione sequenti.

Ad 6. Ad sextum pro eadem opinione respondetur ex dictis, quod terminatur materialiter ad absolutum, quod est fundamentum proximum relationis, quæ est formalis terminus oppositæ relationis. Casus autem positus est impossibilis, quia vna relatio realis sine alia esse non potest, sed si admittatur terminabitur ad illud subiectum, vt ad terminum materialem non vero formalem: nam tunc non habet formalem terminum. Et si dicas, Formalis terminus est, qui terminat, distinguos qui terminat relationem, vt id, à quo specificatur, concedo, qui terminat relationem, vt cumque nego.

Ad 7. Ad septimū respondetur, quod illud axioma sumit terminum materialiter & causaliter non formaliter: ad terminum enim formalem non resultat relatio, sed terminus formalis includit relationem.

Ad 8. Ad octauum respondetur, quod illud, quod sufficit ad fundandam relationem non sufficit ad terminandam illam formaliter, bene tamen materialiter, vt dictum est. Aliud enim est esse causam relationis creatæ & aliud esse terminum formalem illius: Nam primum est fundamentum, secundum est opposita relatio. Et quando dicimus vnum album referri ad aliud, quia habet albedinis vnitatem, explicamus causam referendi veluti efficientem. Quando verò dicimus vnū album referri ad aliud, quia habent relationem similitudinis, explicamus rationem formalem referendi, & formam, per quam refertur, supradictus autor considerauit fundamentum relationis, & referendi, & non considerauit causam formalem referendi. Petrus enim non refertur ad Paulum formaliter: quia genuit illum, sed casualiter & fundamentaliter. Formaliter autem

refertur, quia habet relationem paternitatis. Eodem modo Ioannes non refertur ad Petrum formaliter, quia genitus est, sed quia habet relationem filiationis. Et eodem modo Ioannes non terminat formaliter relationem paternitatis, quia genitus est, sed causaliter, & formaliter terminat, quia habet relationem filiationis. Et idem est dicendum ex parte patris. Vnde videbis, quam sine Aristotele & fortibus rationibus iste autor conuincitur in his Metaphysicis quæstionibus: Vide plura de hac quæstione apud Caietanum 1. parte. quæstione 13. articulo 7. vbi eleganter loquitur. Et ita hæc sint sitis.

QVÆSTIO XXXV.

Vtrum relatio in communi habeat terminum, & quomodo constituatur prædicamentum relationis.

IN hac quæstione multiplex est dicendi modus ab acutissimis logicis, & metaphysicis excogitatus, ad hanc difficultatem explicandam. Quidam dicunt prædicamentum relationis diuersum esse ab alijs, & ideo diuersam coordinationem habere specierum, & generum: quæ ob rem dicit constare ex duobus generalissimis partialibus quæ vnū totale generalissimum constituunt, quod in alijs prædicamentis non reperitur, quia tota essentia relationis in communi est ad aliud: & ita ex necessitate debet exigere correlatiuum, vt illud correlatiuum terminet relationem. Et quia ratio terminandi relatiuum est relatio, sicut relatio in communi non potest absolui à termino: ita nec potest absolui à correlatiuo. Et cum sit argumentum: Nam relatio in communi, & suum correlatiuum conueniunt essentialiter in ratione relationis: ergo potest abstrahi ab illis conceptus relationis, & sic non erunt genus generalissimum, negant consequentiam: quia conceptus relationis non potest abstrahi sine correlatiuo, ad quod dicitur: & ita illa est summa abstractio, sicut sensus tactus & potentia visiva sunt in prædicamento qualitatibus. Et quantuis abstrahantur omni possibili abstractione, non possunt non includere ex parte obiecti qualitatem specificatiuam illorum, & quæ est in eodem prædicamento, & illa maxima, à qua cunque essentiali conuenientia aliquorum possunt abstrahere vnum conceptum commune illis, intelligitur in absolutis, nõ vero in relatiuis. Et hæc sententia potest confirmari ex illo loco D. Thom. 1. part. quæst. 40. ar. 2. ad 4. vbi

1. Sent.

vbi dicit, quando dicitur relatiui in communi esse, est ad aliud per ly, aliud intelligitur correlatiuum, sed relatiui in communi esse est ad aliud se habere: ergo habet correlatiuum non superius nec inferius: ergo æquale, & illud æquale debet pertinere ad prædicamentum relationis: ergo prædicamentum hoc ex necessitate duabus partibus constat. Et si dicas, illa duo generalissima partialia, vel sunt genus, vel species, respondetur, quod sunt genus, & quodlibet illorum prædicatur de suis inferioribus, quidditatiue. Cæterum ex necessitate sunt duo, vt terminentur ad inuicem: non ergo faciunt vnum genus, vt partes eiusdem generis, sed faciunt vnum prædicamentum, & hac ratione vocantur generalissima partialia. Ego vellem, quod hæc sententia esset probabilis, sed mihi inegerit maximam difficultatem, & ideo argumentor contra illam. Nam illa duo generalissima, quæ constituunt prædicamentum relationis totale, quod vocant ipsi constituere vnum generalissimum totale, vel differunt essentialiter, vel non. Si non differunt essentialiter erunt idem essentialiter: & ita non erunt duo genera, nam genera ex necessitate debent differre essentialiter, si non sint sub alternatim posita. Si differunt essentialiter: ergo habent diuersas diffinitiones, sed hæc est impossibile, quia cuiuslibet propria diffinitio est hæc, relatiuum est, cuius totum suum esse est ad aliud se habere, nec potest fingi alia: ergo non differunt essentialiter: ergo non sunt duo genera.

Præterea loquor de quolibet eorum seorsum, vel illud prædicatur de omni contento in recta linea, vel non. Hoc secundum dici non potest: quia quodlibet contentum in recta linea est relatiuum. Quod si prædicatur est generalissimum, quia generalissimū est illud, quod sub se omnia contenta in prædicamento comprehendit, & ipsum à nullo alio comprehenditur, & est prædicabile de illis in quid, & vniuocè, Et idem argumentū potest fieri de alio partiali generalissimo non ergo ambo faciunt vnum generalissimum.

Præterea, quodlibet eorum determinat rationem entis per modum relatiuum: ergo quodlibet illorum est generalissimum, & nihil illi deficit, vt sit complete determinans ens: ergo non potest esse quid partiale, & ita erit generalissimum totale: nec possunt dari duo generalissima relationis totalia, quia nullo modo possunt differre seipsis, cum habeant eandem diffinitionem.

Præterea: Nam quodlibet istorum est relatiuum reale finitum vnitocū completum: ergo conueniunt in ratione relatiui realis finiti &c. sed hoc est conuenire in generalissi-

mo: ergo conuenit in generalissimo si dantur, non ergo possunt esse generalissima. Ideo hac explosa opinione etiam si ex nostra familia originem duxerit,

Alij eiusdem scholæ conueniunt secundo ad supradictam difficultatem explicandam, quod relatio in communi habeat terminum, & iste terminus, non est aliquid, quod sit directe in prædicamento relationis, sed indirecte: quia est quid imperfectum, vt reducitur ad hoc prædicamentum, sicut punctum ad prædicamentum quantitatis. Hæc opinio mihi non placet. Et ratio est, quia licet terminus, vt sic, sit quid imperfectum, & sit quidam modus relationis ipsa terminatio: cæterum hæc terminatio impossibile est, quod reperiat, nisi in relatione: sicut licet obiectum terminare potentiam visiuam, seu albedinem terminare actionem videndi sit modus quidam ipsius: impossibile tamē vt, quod illa terminatio & modus reperiat, nisi in ratione formali obiecti potentie visive nimirum in colore. Ergo si relatio in communi habeat terminum, ita quod terminetur ad aliquid impossibile est, quod illa terminatio reperiat, nisi in relatione: quia, ratio terminandi relationem est relatio & non absolutū. Tunc sic: ergo si relatio in communi terminatur ad aliquid: ergo illud formaliter est relatio, quia est ratio formalis terminandi, vel ergo illa relatio est æqualis, vel superior, vel inferior relatione terminata. Non potest dici primum nec secundum, erit ergo æqualis, & sic erunt duo prædicamenta, vel idem erit ratio terminandi seipsum, quod est impossibile: nam paternitas, non potest esse ratio, quare ipsa sit terminus sui ipsius. Et rursus: nam idē erit terminus sui ipsius, quod est impossibile, alias non erit relatio realis. Itaque in hoc fallitur hæc opinio, quia existimauit rationē termini in relatiuis, seu ipsam terminatiōem reperiri extra relationē, quod est falsum in opinione acutissimi magistri D. Tho.

Tertia opinio in hac parte esse solet, quæ à Thomistis etiam defenditur: relationem in communi habere terminum, sed in actu quidem signato, non in actu exercito. Sicut enim dicimus demonstrationem duabus debere constare præmissis, & tamen in communi non habet duas præmissas in exercitio, sed in actu signato: ita relatio cū dicimus, quod habet terminū, nõ intelligitur in actu exercito, sed in esse cōcepto & signato. Sed nec opinio hæc veritatē habet, si dicat in cōmuni habere terminū. Nā quādo dicimus, quod habet terminū in actu signato, cū terminus debeat esse relatio, vel illi signatus, & cōceptus terminus est æqualis, vel inferior, vel superior, debet certe esse æqualis: ergo erunt duo prædicamenta relationis, & redibunt eandem

2. Sent.

3. Sent.

eadem inconuenientia, quæ superius adduximus. Alij dicunt, quod habet terminum in confuso.

Sed idem quæro de isto termino in confuso, an sit æqualis. tunc erunt duo prædicamenta, quia terminus in confuso cognitus & acceptus poterit explicite, & clarè cognosci, & sic cum sit æqualis generalissimo erit aliquid generalissimum, & resultabunt duo prædicamenta. Dicunt aliqui præterea, quod eademmet relatio in communi concipitur, ut terminus sui ipsius, non quidem in re, sed in definitione. Sed hæc est peior opinio. Quia ut dicit D. Thom. supradicta quæstione 40. relatio in sua ratione dicit distinctionem, quia est cuius totum suum esse est ad aliud, & illud aliud est correlatiuum, quod debet esse distinctum ex necessitate: & in relatione rationis eiusdem ad seipsum, etiam formaliter extrema sunt duæ relationes. Nec in præsentiarum volo adducere opinionem eorum, qui dicunt habere terminum in communi, sed absolutum: quia hoc exclusum est quæstione præcedenti, & maiora ex hac opinione sequuntur inconuenientia. Ut igitur quod sentiam explicem, sit.

Decisio quæstionis.

I. Concl.

PRIMA conclusio: Genus generalissimum prædicamenti relationis nullum habet terminum sibi adæquatè correspondentem, per quem diffiniatur nec explicite, nec implicite, nec in actu signato, nec in actu exercito loquendo de termino in communi. Hæc conclusio est communis inter metaphysicus, & logicos. Idem tenet D. Augustinus lib. categoriarum capit. 11. Vbi sic dicit specialiter, & regulariter, ut hæc categorica manifestius dignoscatur, non rectè dici ad aliquid, nisi cum singulare ad singulare refertur. Quæ sententia sic explicanda est, quod semper relatio in particulari habet terminum, in communi verò non, quod magis inferius explicabitur. Et istam sententiam ita refert Scotus 1. distinctio. 2. Tenet illam Albertus 5. metaphysicæ tractatu 3. capit. 7. & in prædicamento ad aliquid, Simplicius & Boetius. Et probatur conclusio: Nam sequitur ex necessitate, ut sæpius repetitum est, esse duo prædicamenta relationis: hoc autem est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probat sequela: quia ille terminus in opinione D. Thom. si datur debet esse correlatiuum, & debet habere relationem: nam hæc est relatio terminandi, correlatiuum, & illud relatiuum ex necessitate debet esse æquali generalissimo: ergo cum non continetur sub illo constituet aliud prædicamentum.

Hoc autem falsum est, quia solum est vnum prædicamentum relationis: ergo. Præterea, sicut generalissimum refertur, cum sit vere relatiuum, si datur terminus in communi, ita rursus ille terminus cum sit vere relatiuum refertur ad generalissimum, & non continebitur sub generalissimo, nec erit idem cum illo: ergo habebit alia inferiora sub se quia impossibile est dari generalissimum, sine inferioribus: ergo constituet illud prædicamentum. Dicere verò, quod ibi solum, est ratio termini sine relatione, falsum est, quia ratio termini habetur in relatione, ut supra dictum est, ita quod est impossibile terminare sine relatione, quia relatio est ratio terminandi. Præterea, illud correlatiuum prædicabitur de omnibus, de quibus prædicatur generalissimum, quia habet eandem essentiam: ergo erit idem cum generalissimo, & quidditative prædicabitur; & non erit distinctum: ergo non erit terminus: nam terminus relationis realis quid distinctum debet esse à relatiuo, quod terminat. Præterea: Si relatiuum, quod est genus generalissimum refertur in communi vel ad terminum eiusdem rationis, vel diuersæ. Si eiusdem rationis: ergo potest ab illis abstrahi vnus conceptus relatiuus, quia ab omnibus eiusdem rationis obiectis, vna ratio communis potest abstrahi. Et tunc de illo conceptu abstracto quod est relatiuum, inquiram, an habeat terminum, & sequeretur idem inconueniens si refertur ad terminum diuersæ rationis: ergo cum sint relatiua diuersæ rationis, non erunt generalissima; quia conuenient in aliqua ratione superiori, relatiua: ergo & hæc argumenta conuincunt etiam de termino quacunque ratione consideretur, siue in exercito, siue in actu signato, siue explicato, siue implicito, dummodo sit terminus adæquatus. Nam inadæquatus esse non potest, quia omnis res, quæ ad aliquid terminatur in seipsa debet habere terminum adæquatum, præcipue, si sua essentia sumitur in ordine ad illud.

Sed contra conclusionem argumentor: Nam relatiuum in communi, seu relatio essentialiter est relatiuum: ergo illi conuenit diffinitio relatiui; sed relatiuum est, cuius totum suum esse, est ad aliud se habere: ergo relatiuum in communi habet terminum sibi adæquatum. Probat minor ex communi definitione relatiuorum. Et quia D. Thom. supra dicta quæstione 40. dicit, quod cum in definitione relatiui dicitur cuius totum suum esse, est ad aliud per ly, aliud intelligitur relatiuum, quod debet esse distinctum. Et confirmatur hoc argu-

mentum.

mentum: Nam generalissimum, vel est ad se, vel non est ad se. Primum dici non potest; quia erit absolutum: ergo secundum est verum. Non est ad se & habet esse aliud: ergo ad aliud: & illud aliud est terminus: ergo totum suum esse est ad terminum in communi. Respondetur ad hoc argumentum ab aliquibus, quod ad aliquid significat relationem in esse concepto: quia vniuersalia non sunt in rebus, sed solum in intellectu: & relatio in esse concepto non habet terminum, sed solum in exercito. Ita videtur docere Caiet. in logica, capit. ad aliquid. & loco citato primæ partis. Sed nec hoc placet: quia relatio, ut concepta v. g. paternitas est forma essentialiter: cuius essentia est constituere relatiuum: sed essentia relatiui est habere terminum: ergo etiam relatio in sui ratione includit ordinem ad terminum. Impossibile est enim effectum formalem ordinem ad aliud dicere, & hunc ordinem non includi in forma, ut in ratione referendi ad aliud: & qui intelligit essentiam paternitatis, ex necessitate intelliget ordinem ad filium: quia ordo ad filium est de essentia paternitatis: & per hoc distinguitur à filiatione, præterquam quod ad aliquid, ut notat Caietanus in principio supradicti prædicamenti significat relationem, ut exercitam, & non ut conceptam. Et ideo respondetur, quod definitio relationis, secundum quod est generalissimum, est hæc, cuius totum suum esse est ad aliud, & id in ordine, ad quod diffinitur terminus est eius. Cæterum non est terminus eius correspondens illi in sua vniuersalitate, sed correspondens illi in suis inferioribus. Est ergo de essentia relatiui, quod totum suum esse eius sit ad aliud: sed non est de essentia eius, quod in vniuersali habeat terminum: quia ut sit sua essentia relatiua & ad aliud, sufficit quod in inferioribus habeat terminum. Et huius rei varia possunt adduci exempla. Nam propositio est oratio verum, vel falsum significans, & tamen in communi non significat verum vel falsum. Et etiam dicimus, quod albedo in communi est digregatiua visus, & tamen albedo in communi non potest digregare visum: sed ideo dicitur, quod sit digregatiua visus, quia est talis essentia, quod in particulari digregat visum: ita relatio in communi seu relatiuum diffinitur, quod totum suum esse sit ad aliud, non quia ibi aliud respiciat tanquam adæquatum terminum: sed quia est talis nature, quod in particularibus & inferioribus relationibus refertur ad aliud, & habet terminum. Itaque relatio in communi est ratio referendi ad aliud in particulari: & relatiuum dicitur in concreto hanc rationem referendi in particulari, sicut propositio in communi significat verum, vel falsum, id est,

importat rationem in concreto secundum quam inferiores propositiones significant verum vel falsum. Et hoc exemplum non habet verum in omnibus, quia propositio in communi terminum habet, & non habet istum terminum relatio in communi: ergo in communi habet essentiam relationis, sed non respicit terminum, nisi in particulari. Sed dices contra hoc: Nam potentia visiva etiam si in communi non exerceat actum cognoscendi, sed in singulari, quia actiones sunt suppositorum: sed in communi concipitur in ordine ad suum obiectum, ut virtus cognoscitiua illius, licet actualem cognitionem in singulari exerceat, & potentia in eius definitione obiectum adæquatam: ergo similiter, licet actu habere exercitium relationis non conueniat, nisi particularibus relationibus: sed tamen concedendum ex necessitate est, quod relatio in communi habet terminum in ordine ad quod diffiniatur. Et confirmatur hæc ratio, quia paternitas non exercet actum referendi subiectum ad filium, nisi in particulari, & tamen diffinitur in communi in ordine ad filium: ergo idem profus erit dicendum de relatione in communi. Respondetur huic argumento, quod quia paternitas est quedam particularis relatio, & specifica, non præhabet in se omnem rationem relationis, ut superius genericum. Et ita oppositum relatiuum de facto habet: quapropter diffinitur in ordine ad filium, licet exercitium referendi non habeat, nisi in indiuiduo: quia est forma quedam ex natura sua producta, ut ad filium referat subiectum: sicut est facta & producta potentia visiva, ut videat coloratum, licet sit differentia, quod color respicitur, ut fons à potentia visiva, filius solum ut correlatiuum, quia respectus non est operatio, sed aliquid per modum actus secundi, & operationis. Sed relatio quæ generalissimum est cum abstracta ab omni particulari relatione non potest habere relationem sibi oppositam, quia omnis relatio sub illa continetur, ut inferius sub superiori suo, & ita abstrahit ab omni ratione opposita relationis: unde non potest habere terminum nec in exercito, ita ut ipsa in se exerceat respiciendi actum: quia hoc est singulare, nec potest habere terminum adæquatum per quem diffiniatur, quia hic debet ex necessitate esse distinctus ab illa, quod non potest fieri cum sub illa comprehendatur omnis relatio: sed diffinitur per hoc, quod sit res quedam, quæ in suis inferioribus habeat terminum, & per hoc habeat hanc essentiam, quod totum suum esse sit ad aliud se habere. Secundo respondetur his argumentis, quod rela-

tio est cuius totum suum esse est ad aliud se habere, quantum est ex parte sua: nam etiam concepta & cognita in communi etiam in concreto si haberet terminum referretur ad illum, sicut paternitas, seu pater referretur ad filium, sed si non referatur, nec habeat terminum adæquatum, non est ex parte sua: sed quia implicat esse illum terminum ex eo, quod debet esse relatio: & nulla relatio potest esse æqualis generalissimo, sed necessario sub illo contenta: quia generalissimum cuiuscunque generis omnia continet, quæ sunt illius generis. Et si rursus tertio arguas, quia relatio in communi determinat rationem entis accidentalis ad esse huius prædicamenti per ly, esse, ad: ergo habet terminum huius respectus. Respondetur, Distinguo antecedens: quantum est ex parte sua, fateor, quod respicit terminum, ita quod habeat correlatiuum sibi correspondens, nego. Vel secundo respondetur: quod habet terminum in particularibus relatiuis. Sed contra argumentor quartò. Nam relatio similitudinis est relatio inferior generalissimo, & tamen non habet terminum: ergo. Probatur minor: quia relatio similitudinis in communi non habet extremum sibi oppositum: quia omnes similitudines sunt eiusdem speciei: & ita non potest habere relationem oppositam. Respondetur, quod sufficit, quod similitudo in indiuiduis habeat terminum, vt sit verum, quod asserimus. Quinimo ex hoc confirmatur nostra conclusio: quia sicut relatio similitudinis, est vera relatio (& loquimur de relatione similitudinis, quæ est in duobus albis) & tamen non habet in communi conceptu specifico correlatiuum: sed hoc habet in particularibus: ita potest relatio in communi esse vera relatio, & non habere terminum in communi. Ex hoc inferitur, quod relatio habet terminum saltem in particulari. Et probatur: quia, vt constat, ex omni definitione relatio totum suum esse habet ad aliud, & non habet in communi terminum: ergo debet illud habere in particulari. Et quinto argumentor contra conclusionem: Nam sequitur, quod accidens sit relatiuum essentialiter: consequens est absurdum: ergo illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia in suis inferioribus refertur ad aliud, & habet terminum: nam prædicamentum relationis est sibi inferius, & in his, quæ continentur in prædicamento relationis, accidens habet terminum. Respondetur, quod relatio in suis inferioribus, vt relatio est referatur. At vero accidens non refertur in suis inferioribus, vt accidens est: nam non refertur in suis inferioribus, quæ continentur in prædicamento qualitatis, & quantitatis. Quinimo paternitas, vt accidens est, non refertur, sed abstrahit à relatiuo, & absoluto,

Sextò. A quacunque essentiali conuenientia potest abstrahi vnus conceptus, qui dicat illam essentialem conuenientiam: sed omnes relationes, quæ continentur sub generalissimo, conueniunt essentialiter in hoc, quod referuntur ad terminum: ergo potest abstrahi vnus conceptus relatiuus, qui referatur ad terminum: sed talis est conceptus generalissimus: ergo generalissimum refertur ad terminum sibi æqualem. Respondetur, quod habere terminum adæquatum est prædicatum essentialium relatiuorum, vt sunt relationes particulares: quam obrem, non potest esse prædicatum generalissimum, quod abstrahit à particularibus relationibus: vnde non conuenit generalissimo in se, sed in suis inferioribus. Relatiua enim peculiariter habent correlatiua opposita: non verò potest generalissimum habere correlatiuum oppositum, & ita non potest habere terminum in communi. Nam cum ille terminus deberet esse relatiuus. Et cum generalissimum, & correlatiuum conueniant in hoc, quod est habere terminum, rursus ab istis posset abstrahi conceptus relatiui habentis terminum in communi. Et sic, cum terminus & relatiuum conuenirent in esse relatiui, ab his posset abstrahi alius conceptus: vnde esset in infinitum processus.

Secunda conclusio. Aliqua relatiua particularia dantur, quæ non habent terminum, nisi secundum indiuidua, vt videre licet in relatione similitudinis. Hæc conclusio videtur esse Diui Thomæ in 1. distinctione 27. quæstione 1. articulo 1. ad secundum. vbi sic dicit: Ad secundum dicendum, quod quidam dixerunt, vt Auicenna dicit, quod eadem numero relatio est in vtroque extremorum, quod non potest esse: quia idem numero accidens, non est in duobus substantijs. Et ideo dicendum, quod in vtroque extremorum est vna relatio differens ab alia in quibusdam secundum speciem, sicut in illis, quæ diuersis nominibus vtrūque appellat, vt paternitas, & filiatio. Sed in quibusdam non differunt specie, sed numero tantum, sicut quando vtrunque est vnus nomen, vt in similitudine, & æqualitate: & tunc relatio, quæ in vno sicut in subiecto, est in altero sicut in termino & contra. Et ideo relatio secundum suum esse, prout in re fundamentum habet, non est medium, sed extremum, sed secundum respectum est medium. Vnde patet, quod realiter distinguantur. Et idem asserit Angelicus Doctor in 4. distin. 25. quæst. 1. artic. 1. quæstiuncula 1. ad quartum. Et probatur conclusio: Nam duo alba habent relationem similitudinis in albedine, quæ relationes sunt eiusdem speciei: ergo ab illis non potest abstrahi, nisi vna ratio specifica: sed illa non habet terminum in communi.

2. Concl.
notam
vnter
relaty
Ex D.
Bome

in relationibus
Sicut dicitur abstrahi
Sicut ratio specij
ca ratio si simili
tudo est secundum
specifica in Sauro
P. no. n.
ergo non habet terminum
distinctio possibilis inter generalissimum, & suum terminum, qui debet esse relatiuus in nostra schola. Præterea. Si relatio similitudinis in albedine haberet terminum: ergo est illi aliquo modo oppositus: quia omnis terminus relationis cum eo, quod ad ipsum terminatur, habet oppositionem aliquam: sed nullo modo potest esse oppositus, quia nec numero, nec genere, nec specie, vt dixi supra. Et per hunc modum reperies multa relatiua in prædicamento relationis, quæ non habent terminum, nisi in indiuiduo, & in relatiuis eiusdem denominationis sufficit quod relatio terminans numero distinguatur. Per hoc intelliges falsum dixisse Suarez eandem numero relationem similitudinis esse inter duo alba. Nam D. Thom. demonstrat esse falsum, cum non possit relatio eadem numero esse in duobus subiectis numero distinctis: & quia omnis relatio ad alterum relatiuum debet referri, im possibile est, quod sit alterum relatiuum si est eadem relatio numero.

in communi: ergo. Probatur ista minor: quia ille terminus nec differt numero, vt de se constat: nec specie, quia soluta est vnica ratio specifica similitudinis secundum albedinem: nec etiam differt genere, vt constat: ergo. Et hæc ratio etiam probat relatiuum in communi, non habere terminum: quia ille terminus vel differt numero, & hoc non, cum sit generalissimum: vel specie, & nec hoc eadem ratione: quia generalissimum non est species, nec genus, alias essent duo genera relationis: ergo non habet terminum: quia non est alia distinctio possibilis inter generalissimum, & suum terminum, qui debet esse relatiuus in nostra schola. Præterea. Si relatio similitudinis in albedine haberet terminum: ergo est illi aliquo modo oppositus: quia omnis terminus relationis cum eo, quod ad ipsum terminatur, habet oppositionem aliquam: sed nullo modo potest esse oppositus, quia nec numero, nec genere, nec specie, vt dixi supra. Et per hunc modum reperies multa relatiua in prædicamento relationis, quæ non habent terminum, nisi in indiuiduo, & in relatiuis eiusdem denominationis sufficit quod relatio terminans numero distinguatur. Per hoc intelliges falsum dixisse Suarez eandem numero relationem similitudinis esse inter duo alba. Nam D. Thom. demonstrat esse falsum, cum non possit relatio eadem numero esse in duobus subiectis numero distinctis: & quia omnis relatio ad alterum relatiuum debet referri, im possibile est, quod sit alterum relatiuum si est eadem relatio numero.

Tertia conclusio. Relatiuum in communi non habet terminum absolutum, nec qui abstrahat à relatiuo, & absoluto. Hæc conclusio ponitur contra Suarez vbi supra, adductus est quæstione præcedenti, & contra Vazquez, qui 1. parte, disputatione 159. art. 6. asserit relatiuum in creaturis terminari ad absolutum, secus in diuinis, vbi dicit terminari ad relatiuum. Et probat, quia Aristoteles 5. Metaphysicæ cap. 15. dicit visum non referri ad visibile, nec intellectum ad intelligibile: quia committeretur in eorum diffinitionibus inutilis circulus. Et adducit pro se Diuum Thom. 1. par. quæst. 25. art. 3. Et idem inconueniens esset, si pater referretur ad filium. Et isto argumento conuincitur. Sed gratias Deo, quia non multum negotium facessit ipse, nec eiusdem classis alij autores soluentibus sua argumenta. Et nostra conclusio est contra Scotum in 1. distin. 30. q. 1. quem ipsi sequuntur: sed non eisdem innituntur rationibus, & fundamentis: & supra probata fuit quæstione præcedenti prima conclusio: & probabitur magis quæstione sequente. Iam enim probauimus terminari ad relationem: ergo nec in communi, nec in particulari terminatur ad absolutum.

Et etiam sequenti quæstione soluemus eius argumenta, quæ quæstione præcedenti remissimus soluenda in hanc quæstionem, quia relatiuum in communi non habet terminum in communi, sed in particulari. Et per relatiuum in particulari intelligimus illa relatiua, quæ oppositas rationes relatiuas habent aliquo modo, vt pater ad filium terminatur, & dominus ad seruum, &c. Exercitium autem respiciendi terminum in re ipsa semper est in singularibus, sicut actiones sunt singularium.

QVÆSTIO XXXVI.
Vtrum vnus relatiuum, sit diffiniendum in ordine ad suum correlatiuum.

Bidetur, quod non, quia definitio datur ad manifestandam, & declarandam naturam definiti: nam est definitio modus sciendi, quæ est alicuius ignoti manifestatiuus. Et ita asserit Aristoteles 6. Topicorum: sed vnus relatiuum positum in diffinitione alterius non est notius: ergo non debet poni in eius definitione: ergo nec debet ad illud diffiniri. Probatur minor, quia si esset notius aliter sequeretur, quod idem esset notius, & ignotus respectu eiusdem, sed hoc est impossibile, ergo. Probatur sequela: quia pater definitur in ordine ad filium, ergo iam filius debet esse notius: quia diffinitur filius in ordine ad patrem: ergo pater est notius illo: ergo iam idem respectu eiusdem erit notius, & ignotus.

Secundum argumentum. Si vnus relatiuum diffiniret reliquum, sequeretur quod idem poneretur in definitione sui ipsius: sed hoc est maximum peccatum in arte definiendi, ergo. Probatur sequela ex Aristotele 2. Topicorum, vbi dicit, quod loco nominis positi in definitione alicuius licet ponere eius rationem. Vnde, si loco relatiui definitio alterum ponatur eius ratio, ita resultabit definitio, pater est, qui habet filium, ponamus loco filij eius rationem, & dicemus, pater est qui habet eum, qui habet patrem, quod est ridiculum, & idem sui ipsius definitionem ingrederetur. Et si definiamus speciem quod sit, quæ sub assignato genere ponitur & loco de, ly genere, ponatur eius definitio, ita erit dicendum, species est, quæ ponitur sub assignato prædicabili de pluribus differentibus specie in eo, quod quid. Vbi apparet speciem in definitione speciei cadere.

Tertium argumentum. Si vnus relatiuum definitur per reliquum, sequitur, quod vnus relatiuum habeat aliquam causalitatem respectu alterius.

1. Argu
2. Argu
3. Argu

alterius: sed hoc est falsum: ergo. Maior patet: quia ly, per, aliquod genus causae dicit, vt asserit D. Thom. 1. par. quaestione 36. articulo. 3. in calce, & quaestione 39. articulo. 8. in calce. Probatur minor: quia vnum relatiuum nullo modo habet rationem causae respectu alterius: sed sunt simul natura. Si dicas, quod non diffinitur per aliud, sed ad aliud supra dicta ratione sit

4. Arg.

Quartum argumentum contra: Nam vnum relatiuum habet aliquam causalitatem super aliud in creaturis: ergo supradicta ratio nulla est. Antecedens probatur: quia vnum relatiuum in creaturis, (nam de illis relatiuis loquimur) dependet ab alio: sed omnis dependetia est respectu alicuius causae: ergo. Maior probatur ex Diuo Thoma 4. contra gentes, cap. 14. Minor satis patet, quia nihil dependet ab illo, nisi, quia in aliquo genere causae est ab illo. Et ita non dicimus Filium in diuinis dependere a Patre aeterno.

5. Arg.

Quintum argumentum. Relatiua sunt simul natura: ergo simul cognoscuntur: ergo vnum non est notius altero: & ita non est ponendum in definitione alterius, vt quid magis notum. Antecedens & prima consequentia clara sunt, & probatur secunda consequentia: quia sicut vnum non potest cognosci sine alio, quia sunt simul natura & cognitione: ita vnum non potest cognosci magis quam aliud: quia ex eo quod vnum magis cognoscitur, & aliud debet magis cognosci simul, alias non erunt simul cognitione saltem quantum ad magis & minus cognosci, siquidem vnum est notius altero: ergo vnum magis cognoscit, quam aliud: & ita quantum ad hoc non erunt simul cognitione, sed maior cognitio vnus erit causa, & ratio maioris cognitionis alterius.

6. Arg.

Sextum argumentum. Si vnum relatiuum diffinitur in ordine ad aliud: ergo est propter aliud correlatiuum: sed hoc est falsum: ergo. Minor probatur: quia tunc vnum relatiuum esset alterius causa, saltem finalis. Prima consequentia probatur: Nam propterea potentia visiva est propter obiectum, quia diffinitur in ordine ad obiectum: ergo idem erit in relatiuis: & sic vnum relatiuum alterius erit causa.

Praebula ad quaestionem.

IN hac quaestione, quae de quidditate relationis est, etiam sunt variae sententiae. His dicibus Pater Vazquez 1. parte, disputatio 59. cap. 6. dicit relatiua non terminari, nisi ad absoluta, & ita non esse simul cognitione, nec vnum in ordine ad aliud debere diffiniri: nam vnum relatiuum non potest cognosci, nisi id, ad quod est cognoscatur, quod est verum de absoluto. Et hoc est, quod dixit Aristoteles

in praedicamento relationis. Non vero dixit relatiua esse simul cognitione, vt relatiua sunt. Vnde inferitur, relatiuum non bene diffiniri in ordine ad aliud: vt pater non bene diffinitur in ordine ad filium: sed pater est, qui genuit sibi similem in natura: excipit tamen ab hac doctrina relationes diuinas, quae terminantur ad relatiua. Vt pater terminatur ad filium formaliter, quia generatio diuina terminatur ad relationem formaliter. Sed iste autor abasit hanc doctrinam ex quodam argumento, quod adducit Caietanus contra veritatem capite de specie in hoc dubio, quod est secundum in ordine, quod dissoluitur ab omnibus logicis, & ex quibusdam, quae reijcit Soto capite de relatione in logica quaest. 1. ad octauum argumentum. Nam, vt ab Aristotele & D. Thom. discederet aequum erat, vt maioribus inniteretur argumentis, ne suam maximam libidinem contradicendi D. Thom. ostenderet, praecipue cum sit doctrina communis, quam Arist. & D. Thom. sequuntur. Vt ergo illam explicemus sit

Prima conclusio. Vnum relatiuum diffiniendum est formaliter in ordine ad aliud relatiuum formaliter sumptum, quod est eius correlatiuum. Hanc conclusionem habet Angelicus & sanctissimus praceptor 1. parte, quaestione 40. articulo 2. ad quartum, vbi sic dicit: Cum dicitur, quod relatiui esse est ad aliud se habere, per ly: aliud, intelligitur correlatiuum, quod non est prius, sed simul natura. Ecce aperte nostram conclusionem. Eandem habet Caietanus ibidem solutione ad quartum, & quaestione 13. eiusdem primae partis articulo. 7. & in logica capite de specie. Illam habet Soncinas 5. Metaphysicae, Albertus in praedicamento relationis in logica & metaphysica. Soto in logica, vbi supra, & denique omnes Thomistae praeter paucos logicos quosdam, qui rem hanc parum calluerunt. Quinimo est expressa sententia Porphyrij in capite de specie. Vbi sic dicit, quod si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes, quod de pluribus & differentibus specie praedicatur (& speciem dicimus id quod subest generi) nosse oportet, quoniam genus alicuius est genus, & species alicuius est species. Ideo necessum est vtrorumque rationibus in vtrisque vti. Reddit enim rationem quare genus in ordine ad speciem, & species in ordine ad genus diffiniat: quia sunt correlatiua, & ideo vnum in alterius definitione, debet collocari. Ecce certe vt constat, loquitur de genere & specie formaliter. Nam materialiter animal non respicit hominem, nec homo in definitione animalis est collocandus. Et ex hoc videbis, quam sine fundamento Vazquez vbi supra docuerit, quod cum genus & speciem

definierit Porphyrius, & communis opinio. Non accipi ibi speciem quatenus correlatiua generis, hoc est, quatenus illi subijcibilis: sed quatenus de pluribus differentiibus specie praedicatur, quis hoc non videat? Nam in specie est relatio subijcibilis, & praedicabilis. Et vult iste autor, quod praetermittatur relatio subijcibilis ad genus in specie, & quod referatur genus ad speciem, quatenus est praedicabilis, cum secundum hanc rationem sit relatiuum, & non correlatiuum generis. Nam si genus refertur profecto ad id, quod ad esse refertur, debet referri: & hoc est species, quatenus subijcibilis, & sic non effugit inconueniens. Nam si refertur ad speciem, vt praedicabilem, vt sic est relatiuum: ergo iam genus ad relatiuum refertur, & in ordine ad relatiuum habet diffiniri. Sed de his egimus libro. 3. Et bene video Logicos hanc Porphyrij & Aristotelis doctrinam nullatenus deserturos: quia aduersarius dicit, quod non probat. Eandem conclusionem tenet Aristoteles princeps doctrinae Peripateticae in logica capite de relatione, vbi haec docet, quod omnia relatiua dicuntur ad contentientiam, vt seruus domini seruus, & dominus serui dominus, & duplum, dimidij duplum, & maius minore maius, & minus maiore minus. Et vltimius dicit. Dico autem, quoniam neque horum quae conuertibilia dicuntur, & nomina eis posita sunt, si ad aliud eorum, quae sunt accidentia assignentur, & non ad ea, quae dicuntur, vt seruus, si domini non assignetur seruus, sed hominis, vel bipedis, aut alicuius talium, non erit conueniens assignatio. Ecce igitur dicit haec relatiua per se dici ad correlatiuum formaliter: nam si ad subiectum vel ad aliquid aliud dicuntur dicuntur in ordine ad ea, quae accidunt relatiuis formaliter loquendo: & non in ordine ad relatiuum, ad quod debent dici: quemcunque enim terminum assignaueris domino, nisi assignes correlatiuum, non assignabis id, ad quod per se dicitur: sed id, ad quod per accidens dicitur. Et licet aliquando assumat Aristoteles aliqua relatiua secundum dici, vt caput, & capitatum, ala, & alatum, hoc non tollit, quin sit verum, relatiua secundum esse terminari, & diffiniri ad relatiuum: quia supra dicta sumuntur loco relationum, quae fundantur in illis. Et inferius dicit: Ex his ergo manifestum est, quod si quis aliud eorum, quae sunt ad aliquid diffinitum sciet, & illud, ad quod dicitur diffinitum sciturnus est. Ex quo sic argumentor. Sed dominus dicitur ad seruum, vt modo dixit: ergo si aliquis scit quid sit dominus, sciet quid sit seruus: ergo seruus, & cognoscitur, & diffinitur in ordine ad do-

minum. Et idem dicit in 5. Metaphysicae. Nec valet explicatio huius autoris, quod Aristoteles non dixit, nisi quod relatiuum non potest cognosci sine eo, quod dicitur, quod est verum: sed hoc non est relatiuum sed absolutum: quia hoc expresse est contra Aristotelem, dicit enim, quod dominus est ad seruum, & seruus ad dominum, sed ista formaliter sunt relatiua. Et praeterea asserit, quod qui diffinitum nouit relatiuum, nouit diffinitum id, ad quod dicitur, & dicitur ad seruum: ergo nouit diffinitum seruum. Sed cur cruciamur in re tam patenti quandoquidem aduersarius nullam asserit rationem. Praeterea probatur conclusio varijs rationibus. Relatiuum formaliter, verbi gratia, pater, vt pater est, habet essentiam aliquam constitutam in praedicamento, cuius essentia est ad aliud se habere: vel ergo suum esse est se habere ad absolutum, vel ad relatiuum. Si ad absolutum, hoc est impossibile: ergo. Probatur minor: Quia absolutum respectu relatiui bene potest habere rationem causae obiecti & finis: sed terminus relatiui non potest habere rationem supradictorum: ergo. Maior patet: quia absolutum non est simul natura cum relatiuo, sed prius. Sed minor probatur: quia haec est vera & quidditatiua, differentia assignata inter relatiua praedicamentalia, & quae non sunt praedicamentalia, quod relatiua praedicamentalia respiciunt aliud praecise in ratione termini, & alia relatiua respiciunt aliud, vel in ratione finis, vel obiecti vel alia ratione. Praeterea. In diuinis reperiuntur relatiua perfectissima: sed illa terminatur ad relatiua formaliter secundum fidem catholicam, & diffiniuntur in ordine ad alia relatiua, vt pater in ordine ad filium: ergo & relatiua creata idem habebunt: quia relatiua creata sunt vere relatiua, & conueniunt in ratione relatiui cum relatiuis diuinis, licet analogice assignat Vazquez disparitatem, quia generatio diuina terminatur ad relationem formaliter, quod non reperitur in generatione, qua filius in humanis generatur. Sed Diuus Thomas non ita asserit quaest. 28. articulo. 3. ad 3. in prima parte, quem vide. Praeterea Absoluta, quae per additamentum diffiniuntur, vt accidentia v. g. potentia visiva, & ita in reliquis, diffiniuntur per absoluta, & non per relatiua: ergo relatiua quando formaliter diffiniuntur, debent diffiniri per aliquod relatiuum formaliter. Consequentia probatur: quia habent diuersas rationes. Praeterea Nam sequitur, quod non dentur correlatiua, quod est contra omnium sententiam communem. Et probatur sequela: Quia vnum relatiuum formaliter non diffinitur nec terminatur ad aliud relatiuum formaliter: ergo non habet correlatiuum.

latiui: quia ad hoc non sufficit, quod terminetur ad subiectum, seu fundamentum relationis: quia subiectum seu fundamentum non est relatiuum, & ita non est correlatiuum: esse enim correlatiui est, quod formaliter ad inuicem referatur. Præterea: Nam Aristoteles 5. Metaphysicæ capite de ad aliquid, dicit, quod impossibile est aliquid intelligi relatiuè dici ad aliud, nisi intelligamus aliud relatiuè dici ad ipsum: sed si terminatur ad absolutum, & diffinitur per absolutum, bene possum ego intelligere hoc relatiuè dici ad aliud. v. g. pater ad illum, qui genitus est, & non intelligere terminum, ut sic ad filium: quia ut terminus est, est aliquid absolutum: absolutum autem non dicit ordinem ad relatiuum: ergo. Præterea: Semper in omni opinione correspondet in altero extremo aliqua relatio siue realis, siue rationis: ergo in definitione ponenda est illa relatio, ut naturam relatiui intelligamus. Consequentia probatur: Nam profecto propterea talis correspondet relatio, non ut sit ibi impertinenter, sed quia est formalis terminus relationis alterius, & alterius essentia sine ipsa intelligi non potest. Præterea: Si relatiuum non terminetur, nec definiatur in ordine ad relatiuum, sed ad absoluta, proprietates, quas Aristoteles assignat relatiuis essent male assignatæ: sed hoc non est dicendum: ergo. Probatur maior: Quia non essent simul natura, quia relatiuum & absolutum non sunt simul natura, nec simul cognitione, quia prius cognoscibile est, quod est ad se, quam quod est ad aliud: nec dicentur ad conuertentiam, at quia seruus domini est seruus formaliter, & non alicuius alterius loquendo formaliter.

2. Concl.

¶ Secunda conclusio. Vnum relatiuum non diffinitur per reliquum, sed ad reliquum. Quæ conclusionem ponimus, ut intelligamus nullam causalitatem vnum relatiuum habere in ordine ad aliud relatiuum. Hæc conclusio est Alberti Magni, Caietani, Soti, & aliorum in locis citatis. Et ratio est: quia illa particula, per, ut visum fuit, denotat aliquod genus causæ: sed vnum relatiuum respectu alterius nullum genus causæ habet, quia relatiua formaliter loquendo sunt simul natura: ergo. Quomodo autem sint simul natura, agemus cum proprietates relatiuorum declarabimus. Præterea. Si vnum relatiuum haberet respectu alterius rationem causæ, ergo alterum iam esset causatum, & loquimur formaliter: ergo esset posterius natura, & ita non simul natura, nec cognitione. Vnde sequitur vnum relatiuum ab alio non dependere, quia ipsa dependentia est quedam posterioritas naturæ, seu reperitur in his, quæ sunt posterius natura. Et si dicas: Nam vna relatio formaliter non potest esse sine alia, & loquamur de relationibus mutuis, ergo pendet ab illa, negatur con-

sequentia, & instatur in diuinis, vbi Pater non potest esse sine Filio, & tamen non pendet à Filio: ita similiter in humanis, quia requiritur, ut quid simul coexistens ista relatio: non vero, ut aliquid, à quo aliud pendeat. Materiale verò relationis seu subiectum non inconuenit, dependentiam habere à materiali alterius relationis in creaturis, & quia relatio respectu alterius relatiui præcisè habet rationem termini, & ratio termini nullam dicit causalitatem, ut terminus est, hinc fit vnum relatiuum respectu alterius nullam habere causalitatem.

3. Concl.

Tertia conclusio. Vnum relatiuum non est genus, nec differentia alterius, licet sit id in ordine, ad quod sumitur ratio alterius correlatiui. Explicatur hæc conclusio: Nam essentia paternitatis consistit in respectu ad filium: essentia generica huius relationis consistit in hoc, quod est respicere aliud; filius verò non est genus huius relationis: quia genus debet esse idem cum re cuius est genus: nec similiter differentia eadem ratione. Essentia enim rei idem est, quod res, & illi est intrinseca: & cum terminus non sit idem cum re, nec illi intrinsecus, seu idem cum re, nec genus nec differentia, nec essentia esse potest. Est tamen aliquid in ordine, ad quod essentia sumitur. Et ita dicitur, quod sit de definitione alterius, quia non potest essentia relatiui definiri sine termino, non tamen est de essentia, ut quid intrinsecum: quia non est genus nec differentia. Sed quia hæc quæstio de definiendo accidente per additamentum tractatur in 7. Metaphysicæ, & Caietanus capite vltimo de ente & essentia, non dico amplius de illa, vsque dum infra disputemus, vtrum relatio sumat speciem à termino.

Dissoluntur argumenta.

Ad primum respondet Caietanus locis citatis, vnum relatiuum poni in definitione alterius: non quidem ut magis notum, sed ut æque notum: quia ista relatiua sunt simul natura, & cognitione, & ita æquè nota: & vnum non potest esse magis notum alio. Et si arguas, relatiuum definitur sic, cuius totum suum esse est ad aliud, se habere, seu pater est cuius totum suum esse est se habere ad filium: sed definitio debet esse notior, quia est modus sciendi: modus autem sciendi est oratio alicuius ignoti manifestatiua: ergo est magis nota, quam definitum. Respondetur, quod tota definitio notior est definito: non tamen singulæ partes seorsum. Nam ex eo quod explicatius dicit definitio id, quod definitum implicitè dicit notior est, non tamè sequitur, quod correlatiuum positum in definitione sit notius definito: nam illæ partes ex eo, quod sic coniunguntur reddunt diffinitionem notior-

rem.

rem. Secundò respondetur (& eandem solutionem tribuit Caietanus Auicennæ & Alfarabio) vnum relatiuum esse notius altero: ut terminus est alterius, terminus autem ut sic notior est illo, quod terminatur ad ipsum, quoniam interminatum, ut sic ignotum est: & ita non inconuenit idem esse notius & ignotius secundum diuersas considerationes: quatenus enim terminatur ad aliud est ignotius, quatenus verò est terminus est notius. Tertio respondetur, quod diffinitio relatiui est notior ratione primæ partis, non ratione secundæ. Nam cum dico, pater est cuius totum suum esse est ad, hæc prima pars diffinitionis notior est diffinito: quia dicit explicius, quod diffinitum dicebat implicitius. Altera verò pars, scilicet, filium, non est notior diffinito, sed æquè nota. Et si contra secundam solutionem arguas, quia relatiua sunt simul cognitione: ergo vnum non potest esse notius altero: negatur consequentia, quia simul cognoscuntur, vnum ut notum; aliud ut magis notum. Sicut quando lumen & color simul videntur eadem visione, simul cognoscuntur: & tamen magis videtur lumen, quia est ratio videndi colorem: eodem modo licet relatiuum & terminus simul cognoscantur, magis cognoscitur terminus: quia est ratio, seu id, ratione cuius cognoscitur quidditatiuè correlatiuum.

Ad 2.

Ad secundum argumentum adductum à Caietano, quo conuincitur Vazquez, respondet Caietanus, cum Aristoteles asserit loco nominis diffinitionis licere ponere eius rationem, intelligitur quò ad ea, quæ intrinsecè cadunt in illius nominis ratione, non verò quò ad ea, quæ ponuntur, ut additum: & ita non sequitur quod idem diffiniat seipsum. Et ita cum diffinitur homo quod est animal rationale, loco, ly, animal, potest poni viuens sensibile: quia in sua ratione nihil habet, ut additum, loco verò de ly, rationale, non potest poni sua ratio, quia rationale est gradus vitæ talis determinans animal: & ita animal poneretur in sui diffinitione, cum differentia includant genus, ut additum. Alij respondent, illud non esse inconueniens, quia cum pater diffinitur, si iterum repetatur pater in eadem diffinitione, hoc est, ut terminus filij, non ut est aliquid ad se pertinens. Sed prima solutio est melior, quia cum diffinitio detur innotescendi gratia, debet esse perspicua & clara: quam perspicuitatem tollit illa reduplicatio eiusdem in eadem diffinitione. Soto explicat Aristotelem in absolutis non in relatiuis. Vide illum ad octauum argumentum quæstione. 1. de relatione.

Ad 3.

Ad tertium patet ex secunda conclusione. Et nota, quod illud, in ordine, ad quod correlatiuum diffinitur, non habet rationem causæ formalis, quia non refertur ad aliud tanquam

ad rem, quæ finis rationem habet, sed in ordine ad suum correlatiuum, qui solum est terminus.

Ad 4.

Ad quartum respondetur ex supradictis, quod vnum relatiuum ab alio non dependet: sed in creaturis aliquando contingit, quod materiale vnius relatiui ab alterius relatiui materiali dependeat. Et quando D. Thomas & virigraues in creatis dicunt, vnum relatiuum ab alio dependere, intelligunt vnum relatiuum requirere aliud, ut existat, non ut à quo dependet, quia se mutuo respiciunt, & totum esse vnius est ad aliud, & è cõtra. Quomodo hoc sit verum in relatiuis tertij ordinis, iam volumus dicere.

Ad 5.

Ad quintum respondetur, quod non valet consequentia. Simul cognoscitur: ergo vnum non magis cognoscitur, quam aliud, & supra adducta fuit instantia, & modo instatur: nam eadem cognitione naturali angelus se & Deum cognoscit, & magis cognoscit se quam Deum, quia se intuitiue & comprehensiue cognoscit, Deum verò non cognoscit quidditatiue; nec comprehensiue. Secundo respondetur, quod vnum, ut terminum magis cognoscitur, quia ut terminus, est magis notum. Et ita licet simul cognoscantur secundum aliam rationem, vnum magis cognoscitur alio, quia illa ratio termini tunc non militat in alio.

Ad 6.

Ad sextum respondetur, quod quia diffinitur in ordine ad aliud solum, ut ad terminum, & non ut ad obiectum & cætera, non sequitur vnum relatiuum finem esse alterius. Et iam de hoc dictum est.

QVÆSTIO XXXVII.

Vtrum relatio prædicamentalis requirat terminum reale realiter existentem.

N hac quæstione fuit solennis opinio sapientissimi Magistri mei fratris Bartholomæi de Medina primarij Salamanticensis, qui asserbat in quotidianis concertationibus, relationem realem posse terminari ad non ens, & ad non existens. Et probat hanc sententiam his duobus argumentis. Primo: Omnis scientia refertur realiter in ratione mensurati ad suum obiectum existens: ergo etiam refertur realiter ad obiectum non existens. Ante cedens ab omnibus conceditur: consequentia probatur. Nam existentia nihil facit ad hanc

1. Argu.

rela-

relationem, quia obiectum mensurans abstrahit ab existentia, quia est quid vniuersale: scientiæ enim sunt vniuersalia, & ab illis mensurantur, & adæquantur prædicatis, seu veritatibus demonstratis de subiecto. Si dicas, quod existentia est conditio necessaria. Contra: nã existentia non est conditio necessaria ad mensurationem ergo nec ad relationem mensurati. Antecedens probatur: quia obiecto nõ existente scientia est vera & mensurata: nam existentia non dat veritatem, nec mensurationem, sed mensuratur à veritatibus æternis, & perpetuis, cuiusmodi non est existentia. Consequentia illa probatur: quia relatio mensurati consequitur ad mensurationem passiuam, quæ necessariò est posita mensuratione actiua.

2. Arg.

Secundum argumentum, quod supra q. 7. libro. 1. etiam adduximus: Logica refertur ad suum obiectum relatione reali, & tamen obiectum nullo modo est: ergo. Probatur minor: quia est ens rationis: ens autem rationis non potest realiter esse. Maior probatur: quia ita mensuratur à suo obiecto, sicut aliæ scientiæ: & consequenter ita debet referri relatione mensurati: nam posito fundamento proximo ponitur relatio.

3. Arg.

Tertium argumentum. Sequitur, quod nullo modo scientiæ referantur realiter ad suum obiectum (& loquor de scientiis, quæ agunt de rebus vniuersalibus:) consequens est contra Aristotelem in presenti: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: Nam scientia mensuratur à suo obiecto vniuersali, & nõ ab obiecto particulari: vt metaphysica mensuratur ab ente, & non ab hoc ente factum primo & per se: sed ens in vniuersali non existit, sed in particulari, quia existentia est particulariũ: ergo si existentia est necessaria in altero extremo ad relationem realem, nunquam scientia referretur realiter ad suum obiectum. Dices, quod sufficit existentiam competere singularibus, vt realiter referatur scientia ad vniuersale obiectum. Contra: nam scientia non referretur primo & per se ad hoc particulare, sed ad vniuersale: ergo illud debet existere. Antecedens patet: nam illud est, quod dicitur scibile.

4. Arg.

Quartò. Omnis causa refertur realiter ad suum effectum: sed aliqua causa est non ens aliquando, vt finis non existens: ergo nõ ens refertur realiter ad ens: ergo non requiritur existentia extremi ad realitatem relationis. Maior probatur: quia omnis causa realiter ordinatur ad effectum causando illum: ergo etiã realiter refertur ad effectum. Consequentia probatur: quia minus requiritur ad hoc secundum, quam ad primum, cum hoc secundum sit minoris entitatis, & fundetur in primo. Sed antecedens primum probatur: quia causa est quæ influit in effectum, & iste influxus rea-

lis debet esse cū producat effectus realis, & sit communis influxus ad omnem causalitatem. Et confirmatur hoc argumentum: Nam imago realiter refertur ad imaginatum, non existens: ergo intentum.

5. Arg.

Quintò. Relatio habet totam suam realitatem à fundamento: ergo omni alio circumscripto adhuc habet realitatem, & sic potest eius terminus esse non existens. Antecedens probatur inferius.

6. Arg.

Sextò. Etiam termino existente rationis, relatio est realis: ergo intentum. Antecedens probatur: nam in relationibus tertij ordinis terminus est aliquid rationis formaliter: ergo. Dices fat esse, quod sit materiale aliquid existens. Contra: nam relatio non refertur ad materiale, nec materiale terminat, vt iam probatũ est in superioribus: ergo.

7. Arg.

Septimò argumentor. Relatio secundum dici terminatur ad non ens, vt cognitio chimæ ad chimæam, & scientiæ rosæ ad rosam non existentem: ergo etiam poterit terminari relatio secundum esse prædicamentalis. Probatur consequentia: quia non est aliqua ratio, quare vna possit terminari ad non ens, & non alia: nam relatio secundum esse specificatur per ordinem ad terminum, sicut relatio secundum esse. Dices esse disparitatem, quia relatio secundum dici specificatur ab obiecto, vel fine; & relatio secundum esse à termino. Sed contra, quia relatio secundum esse non pendet à termino, & relatio secundum dici maxime: ergo si relatio, quæ pendet ab obiecto, potest esse obiecto non existente, multò magis erit relatio, quæ non pendet à termino, & supra quam terminus nullam causalitatem habet. Et confirmatur hoc argumentum: Nam relatio rationis terminatur ad aliquid existens: ergo relatio realis terminabitur ad non existens. Probatur consequentia à commutata proportionem. Nã si relatio rationis est vera relatio, & terminatur ad existens, quare relatio realis non terminabitur ad aliquid rationis, & non existens?

8. Arg.

Octauò. Relatio realis non pendet à termino, nec terminus aliquam causalitatem habet supra relationem: ergo poterit existere termino non existente. Probatur consequentia, quia nullo modo dependet ab illo. Nam si non potest sine illo esse, certè aliquam ab illo habet dependentiam: & ita terminus habebit aliquod genus causæ respectu illius.

9. Arg.

Nonò. Effectus causæ finalis realiter dependet à causa finali non existente: ergo etiam realiter referretur ad illã. Consequentia patet: quia vbi est dependentia realis potest esse relatio realis. Sed primum antecedens probatur, quia omnis effectus realiter à sua causa dependet, siquidẽ esse sine eius causalitate nõ potest.

10. Arg.

Decimò confirmatur ista sententia auctoritate D. Thomæ. 1. par. q. 13. art. 7. in corpore, vbi

videlicet in hæc verba, quod inter scientiam, & scibile est realis relatio, secundum quod ordinatur ad sciendum res. Vbi D. Thomas vniuersaliter loquitur, nec apponit conditionem, si existat scibile. Et rationem huius assignat, quia ordinatur ad scienda res: sed etiam si scibile non existat scientia ordinatur ad sciendas res, ita bene, ac si scibile existeret: ergo ita bene erit relatio realis: ergo intentum.

Decisio quæstionis.

1. Conclu.

PRIMA conclusio. Necessarium est vt relatio realis sit, alterum extremum esse realiter existens: ita quod si non existat realiter non erit relatio realis ad ipsum. Est ergo necessaria conditio ad existentiam relationis realis existentia extremi. Hæc conclusio est Diui Thomæ supra dicto articulo, vbi in hæc verba loquitur. Et similiter est de omnibus relationibus, quæ sunt inter ens & non ens, quas format ratio in quantum apprehendit non ens, vt quoddam extremum. Et loquitur D. Thomas de relatione rationis, & de causis, quare aliqua sit rationis relatio, & vna est, quando relatio est inter ens & non ens. Et hoc est intelligendum siue non ens dicatur ens non existens, siue dicatur ens rationis. Nam quantum ad hoc paria iudicatur. Idem asserit Sanctus Doctor 2. contra gentes, capit. 12. ratione. 3. vbi dicit, Eius quod est actu ad eius, quod est in potentia non est relatio realis. Et infert hoc inconueniens: Nam sequeretur, quod in binario existente essent infinitæ relationes; sed hoc est impossibile: ergo & illud, ex quo sequitur. Et probatur sequela. Nam binario sunt infiniti numeri in potentia maiores: ita quod vnus est respectu illius in duplo maior, & ad istum vnica relatione refertur, & alius in triplo, & ad hoc refertur alia relatione specie distincta, quia fundamentum est diuersum. Et iuxta hanc computationem considerando numerum in potentia, sunt infiniti excessus: ergo & relationes essent infinitæ. Et licet relationes non distinguerentur realiter inter se, distinguerentur realiter formaliter, quod sufficit, vt dicantur infinitæ relationes specie distinctæ. Et nota, quod quia hæc veritas sit velut aliquod connexum essentia relationis, nõ potest demonstrari à priori, sed solum per inconuenientia, quia principia indemonstrabilia sunt. Habet hoc ipsum de potentia, quæst. 3. artic. 3. ad 5. Sequuntur Angelicum Doctorem omnes Thomistæ, vno excepto Medina, qui illum explicabat hoc modo. Quod relatio realis debet esse inter extrema realia, vel ita se habentia, ac si essent aliquid reale. Quæ explicatio nulla est: nam profecto binarius referretur realiter ad numeros in potentia illo maiores, quia eundem excessum in vnitate im-

portat numerus, non existens, verbi gratia, millenarius ad binarium, quem importat existens: nam excedit illum tot vnitatebus. Et tamen secundum D. Thomam non est relatio realis ad illum: ergo non sufficit ita se habere quo ad aliquid, ac si esset existens, vt relatio sit realis, sed debet verè existere & esse ens: quia ordo realis existens non potest esse, nisi inter existentia. Præterea probatur conclusio loquendo de relationibus realibus, quæ non sunt tertij generis. Nam vt sit relatio paternitatis, debet esse fundamentum remotum, & proximum & subiectum illius relationis, quia cum sit accidens sine subiecto esse non potest: & cum sit debilissimum ens requirit fundamentum & rationem fundandis: sed nõ potest esse generatio seu genuisse, nisi sit genitum, & ad genitum consequitur relatio statim: ergo si ponatur paternitas ponetur filiatio. Et idẽ argumentum fieri potest de omnibus alijs relationibus. Præterea, si est relatio realis: ergo refertur realiter, quia non potest esse relatio in exterioritate sine actuali relatione: ergo habet extremum ad quod refertur actu realiter & relationem formaliter illius extremi, quia relatio illa alterius extremi in his, de quibus loquimur relationibus consequitur simul cum alia relatione ad suum proprium fundamentum: vt relatio filiationis consequitur ad genitum esse, quod est simul cum generasse. Dices, quod modo inquirimus, cur postquam pater habet hanc relationem paternitatis, etiam si filius desinat esse non manebit hæc relatio in patre, & terminabitur ad filium, qui fuit. Sed dicimus hoc esse impossibile, quia si est pater: ergo est filij pater: sed non est filius: ergo nec pater. Vnde hæc relatiua simul se ponunt & interimunt. Et præterea, quia sunt istæ relationes talis naturæ, vt vna sine alia esse non possit: quia cum sint respectus & totum esse ad aliud, requirunt ex necessitate aliud esse, iuxta suam naturam: quod non habet locum in relationibus transcendentalibus, quia totum suum esse non habent ad aliud. Vnde mirè cruciatur Suarez disputatione 47. sectione 8. inquirendo discrimen inter relationes prædicamentales, & relationes secundum dici, quas ipse vocat relationes secundum esse, cum videat istas terminari ad non ens, non verò illas. Et multa concedit, quæ negauerat: & tamen adhuc non reperit rationem vllam, quæ sibi nec nobis satisfaciatur, quare relationes, quas ipse vocat secundum esse transcendentales, terminentur ad non ens & non prædicamentales. Præterea probatur conclusio: Nam cum relatio sit purus ordo, impossibile est quod sit ordinata ad purum non ens, maxime cum sit veluti medium quoddam connectens terminum cum relatiuo, & quis hoc modo ens non potest connecti, non potest ad illud esse relatio realis.

124 *Commentarij in Aristotelis Logicam.*

lis. Cum dico, esse medium, intelligo verè in suo subiecto aliquid esse, sed quod aliud respicit. In relationibus verò tertij ordinis probatur: quia sicut exigit relatio in alijs coexistentiam formalem alterius relationis formaliter, seclufa operatione intellectus: ita exigit in istis coexistentiam alterius relationis, quantum fuerit possibilis cum sit formalis terminus illius: sed non potest esse seclufa operatione intellectus, nisi ratione fundamenti proximi, & hoc sine existentia subiecti esse non potest: ergo. Probatur: quia Deus non potest esse fundamentaliter proximè Dominus sine potentia coercitua, quæ est aliquid reale existens. Et in scibili patet etiam, quia non potest existentia respicere aliquid proximè referibile nisi sit fundamentum in illo: sed hoc fundamentum esse non potest, sine existentia subiecti: ergo. Itaque requirit hæc relatio tertij ordinis, quia est purus respectus, vt sit aliud correlatiuum, quantum fuerit possibile seclufa operatione intellectus. Et ita requiritur existentia subiecti, & fundamenti proximi & actualis terminatio alterius relationis ad ipsum existens, quæ terminatio est materialis, tamen requisita, vt confurgat formalis terminatio. De quo vide D. Thomam supra dicto articulo 7. quæst. 13. in prima parte, & dicemus nos adhuc. Ferrara loco supra allegato probat hanc conclusionem: quia omne, quod terminat hanc relationem terminat ratione alicuius formæ realiter in existente: vt patet inductiue in omnibus relatiuis: sed hoc sine existentia esse non potest, & relatiua tertij ordinis terminant ratione fundamenti proximi, quod est forma realiter existens, vel habens se ad modum formæ: sed hæc terminatio non est formalis nisi per oppositam relationem. Ex hoc patet sententia Medinæ falsam esse, & maximè pugnanre, quantum videtur, contra sententiam Diui Thomæ.

2. Concl.

Secunda conclusio. Etiam de potentia Dei absoluta non potest relatio manere in existentia, sine extremo existente, modo iam dicto in præcedenti conclusione. Et probatur conclusio: Nam de diffinitione relationis est terminus: ergo de ratione relationis in actu est terminus in actu. Hoc est, de ratione relationis existentis est terminus existentis: nam sicut pater est, qui habet filium: ita pater existens est, qui habet filium existentem: & non potest fieri pater existens pater, sine filio existenti. Aliqui dicunt, hoc repugnare, quia est veluti de ratione formali effectus relationis. Et sicut relatio in subiecto non potest esse sine suo effectui formali: ita sine termino. Itaque ratio formalis relationis est facere relatiuum referri ad terminum, quod sine termino in actu fieri non potest, quia intrinsecè requirit terminum: sicut non potest esse visio sine re visa, & intellectio

sine re intellecta. Sed contra, quia sunt diueres realiter distinctæ: ergo vna potest esse sine alia. Respondetur, quod licet hæc consequentia apud Soto sit magni momenti: sed non apud nos. Et instatur in materia prima, & forma corruptibili, & visione, & luce, & multis alijs, quæ separari nequeunt, quia intrinsecè requirunt se ad inuicem.

Dissoluantur argumenta.

Ad 1. Argumenta in principio quæstionis, ad primum negatur consequentia: nam licet existentia actualis nihil faciat ad mensurationem fundamentalem, facit tamen multum ad mensurationem formalem. Volo dicere, quod id, ad quod inclinatur scientia, in obiecto reperitur: nimirum quod homo sit risibilis, quod sit rationalis: quia sunt veritates æternæ. Cæterum relatio mensuræ, quæ consequitur ad hanc adæquationem non reperitur, nisi existentia obiecti posita. Sicut imago similis est Imperatori etiam ipso non existenti: quia omnes conditiones, quas habuit Imperator re lucent in imagine. Verum relatio, mensurati ad mensuram, non est in imagine, quia non est id, ad quod refertur, nimirum Imperator. Mensurat itaque fundamentaliter, sed non formaliter: quia non est relatio mensuræ. Et per hoc patet ad confirmationem. Nam existentia est conditio necessaria, seu quid necessarium, vt scientia referatur realiter ad mensuram suam. Nam etsi non sit necessaria, vt mensuret, est necessaria, vt mensuratum referatur realiter ad mensuram: quia nisi mensurans existat non potest ad illud esse relatio realis.

Ad 2. Et per hoc patet ad argumentum secundum. Nam logica relatione rationis refertur ad ens rationis: quia ens rationis non existit.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod, vt obiectum dicatur existere, & sit ad ipsum relatio realis, sufficit quod illa ratio, quæ est vniuersalis, existat: nam vniuersalitas est conditio obiecti, & res scita est obiectum. Vnde si hoc existat realiter, licet non prout est in intellectu, ad illud erit relatio realis. Et quia si Petrus existit, homo existit, hinc sequitur, quod vt dicatur existere obiectum, quod est vniuersale, sufficit quod existat in singularibus.

Ad 4. Ad quartum respondetur ab aliquibus, quod nulla causa non existens refertur realiter, licet realiter causet, quia, vt finis realiter & physice causet sufficit, quod moueat metaphoricè alliciendo voluntatem. Et hac ratione dicitur realis causa: sed hæc causatio non est in fine, sed in re mota à fine, & in his, ad quæ se extendit causalitas finis. Sicut dici solet, quod actio est in passio, licet agens causet realiter actionem illam: non tamen refertur realiter, quia non est realiter, neceffè etus eadem ratione refertur realiter.

liter ad suam causam: quia causa non existit. Et idem est dicendum de causa efficiente, quæ quando genuit filium, iam non erat, sed quando ab ipsa fuit decium semen erat existens, & postmodum desinit esse: & semen in virtute agentis transmutat materiam, & inducit formam, & tunc est generatio. Et tamen nec effectus refertur ad causam realiter: quia causa non est, nec causa ad effectum, quia ad hoc erat necessarium, vt existeret. Nec refertur ad virtutem realiter, quia virtus non est causa agens, sed instrumentum agentis. Vide aliam solutionem in Soncinato 5. q. 27. Sed proprius locus de finis causalitate est in 1. 2. & in 2. Physicorum. Ad confirmationem iam patet ex dictis.

Ad 5. Ad quintum respondetur, totam suam realitatem relationem habere à fundamento, tanquam à causa efficiente, seu producente per resultantiam relationem. Est autem relatio prædicamentalis realis ex propria forma & natura, sicut qualitas est aliquid reale ex propria ratione. Cæterum, vt hæc realitas existat, requiritur necessario existentia extremi: quia cum sit purus respectus, non potest exerceri secundum existentiam sine existentia sui correlatiui & termini.

Ad 6. Ad sextum sufficit solutio ibi assignata. Et ad probationem, seu confirmationem respondetur, quod ad extremum refertur relatio, vt ad terminum materiale. Quando verò intelligitur relatio opposita, iam habet formalem terminum, & est necessarium, vt sit realis relatio existens, vt terminus materialis existat: in quo veluti in fundamento est formalis relatio formaliter terminans.

Ad 7. Ad septimum argumentum respondetur, disparitatem maximam versari inter relationes secundum dici, & relationes secundum esse. Nam relatio secundum dici non respicit terminum in ratione termini præcisè, sed in ratione obiecti & finis, vel alia ratione: & est simpliciter aliquid absolutum existens in prædicamento absoluto, habens esse ad se: & ita bene potest respicere non ens, quia de ratione obiecti & finis non est quod sit existens. Vnde quod illa, vt sic respicit, non exigit coexistentiam in obiecto, maximè cum habeat esse ad se. Ac verò relatio prædicamentalis, non habet esse ad se, sed est purus respectus & respicit aliud præcisè in ratione termini, & sic non potest esse, sine suo existente extremo, quia terminus existere debet, vt sit res terminata ad ipsum, ex eo quod illa res est purus respectus. Et quantis relatio includat accidens, & accidens abstrahat à relatiuo, & absoluto nihilominus accidens in relatione est relatiuum, quia iam determinatum est per illum modum ad esse relatiui. Vnde non abstrahit in relatione à relatiuo, & absoluto, sicut nec animal in homi-

ne abstrahitur à rationali, & irrationali, in quo deceptus est Vazquez. Ad confirmationem respondetur, quod relatio rationis bene potest terminari ad existens, cum extremum reale, sit magis existens, quam ens rationis: & ita habet omnia requisita ad hoc, quod relatio habeat suum esse, quod potest habere: quoniam habet amplius. At verò relatio realis non potest existere sine termino reali, quia non ens non est aliquid sibi compar, nec superexcedens.

Ad 8. Ad octauum respondetur, relationem non dependere à termino, quia dependentia est respectu causæ, & nullum relatiuum respectu alterius causa est, quia sunt simul natura. Cæterum cum sit purus respectus, & respiciat aliud, vt terminus solum, vt existat requirit existens extremum.

Ad 9. Ad nonum iam patet ex dictis: quia enim relatio est purus respectus requirit existentiam in extremo, quod in alijs locum non habet, quia alia non sunt respectus, cuius totum suum esse, sit ad aliud tanquam ad terminum solum.

Ad 10. Ad decimum respondetur, quod ex dictis à sanctissimo præceptore Ecclesiæ in corpore articuli, intelligitur requiri existentiam in scibili, vt ad ipsum referatur relatio realis. Quia iam præmiserat inter ens & non ens non dari relationem realem. Assignat ergo rationem, quare scientia referatur realiter ad scibile, quia scilicet ex natura sua ordinatur ad sciendas res, & res non referuntur realiter: quia ex natura sua non ordinantur, vt sciatur à scientia. Cæterum vt hæc relatio realis existat existentiam in extremo requirit necessario.

QVÆSTIO XXXVIII.

Vtrum relationes specie differant penes terminum.

1. Arg. Videtur, quod non. Nam relatio paternitatis, & maternitatis specie differunt, & tamen habent eundem terminum specie: ergo non sumitur differentia specifica ex terminis seu in ordine ad terminos. Maior patet: quia aliam diffinitionem essentialem habet paternitas, & aliam maternitas. Et probatur minor: quia in genito, vt sic non est nisi vna relatio, quæ dicitur filiatio: & non sunt duæ relationes specie diuersæ, siquidem non est, nisi vnus effectus formalis vnius rationis, qui est esse filium.

2. Arg. Secundò. Similitudo & dissimilitudo differunt specie, & habent eundem terminum: ergo. Probatur minor: nam album est simile alteri albo, & nigrum est dissimile eidem albo: ergo iam idem album est terminus similitudi-

nis & dissimilitudinis, quæ sunt diuersarum specierum.

3. Argu.

Tertio. Contingit aliquando relationem esse realem, cum terminus est ens rationis: ergo relatio non sumit speciem à termino, sed potius à fundamento. Probatur consequentia. Nam impossibile est, ens rationis dare speciem enti reali. Probatur maior in relatione scientiæ ad scibile existens & in vniuersum in relationibus tertij ordinis, in quibus terminus formalis positus in diffinitione est ens rationis, & ab illo relatio realis sumit speciem, si specificatur à termino, quod est impossibile.

4. Argu.

Quarto. Relatiua sunt simul natura: ergo terminus non specificat relationem. Antecedens est Aristotelis. Consequentia probatur: quia specificans prius natura est specificato: nam specificare pertinet ad genus causæ formalis: quod autem est causa prius natura est eo, cuius est causa.

5. Argu.

Quinto. Si relatio sumit speciem à termino, sequitur, quod relatio creaturæ ad creatorem sumat speciem à Deo, quia terminatur ad Deum: cum ante operationem intellectus in Deo nihil sit nisi Deus, & ante operationem intellectus terminatur: hoc autem est falsum, ergo. Probatur minor: quia aliàs relatio creaturæ maneret ex sua natura incognita, siquidem Deus secundum se à nobis cognoscitur pro hoc statu non potest, & ut sic terminatur. Quinimo sequeretur, quod ut quidditatiue cognosceretur deberet Deus videri, quia secundum se est terminus, & terminus cognosci debet ut quidditatiue cognoscatur res, quæ respicit talem terminum.

6. Argu.

Sexto. Si relationes quæ habent diuersa fundamenta specie differunt: ergo ratio specifica à fundamentis sumenda est: sed non potest ratio specifica sumi à duobus: ergo non sumitur à termino. Antecedens primò probatur: quia relatio, quæ fundatur in actione, diuersa est ab illa, quæ fundatur in quantitate & in ratione mensuræ, & discurrendo per singula fundamenta hoc patet: ergo.

7. Argu.

Septimum argumentum: Nam prius intelligimus relationes esse distinctas specie ex fundamentis, quam intelligamus esse specie distinctas penes terminos: ergo. Antecedens probatur: quia cum fundamentum & terminus concurrant necessario ad hoc, quod sit relatio, prius intelligimus concurrere fundamentum, & relationem prius intelligimus consequi ad fundamentum, & post modum terminari ad talem terminum. Sed in illo priori intelligimus esse diuersam speciem ab alia relatione, quæ consequitur ad aliud fundamentum distinctum specie, præcise in ordine ad fundamentum: ergo ab illo, seu in ordine ad illud habet suam speciem.

8. Argu.

Octauo: Actiones non solum penes terminos

specie differunt, sed etiam penes principia, sed relationes habent principia, cuius modi sunt fundamenta, & habent etiam terminos: ergo penes vtrunque differunt specie. Maior est D. Thomæ 1.2. q. 1. articulo. 3. & probatur. Nam calefactio specie differt à frigefactione, non solum, quia illa est ad calorem, & hæc ad frigiditatem: sed etiam quia illa procedit à calore & hæc à frigore: ergo. Minor satis de se patet.

Nono: Ab eo habet relatio distinctionem à quo habet esse; sed habet esse à fundamento, ergo & distinctionem; non ergo hoc habet à termino. Maior probatur: quia ex eo quod homo habet esse hominem ab vltima differentia, ab illa etiam habet distinctionem. Minor probatur: quia ex eo, quod fundamentum est cum omnibus requisitis relatio est: ergo ab illo habet esse.

9. Argu.

Preambula ad questionem.

IN hac questione nolo disputare, an vnà relatio possit terminari ad plures terminos, vel an plures relationes, solo numero differentes in eodem possint esse subiecto: hoc enim statim pertrahabo: sed solum hoc vnum inquirere volo, vnde sumenda sit distinctio specifica in relationibus, ex fundamentis, an ex terminis. Et cum sit constitutum, nec terminum nec fundamentum esse differentiam relationis, non hoc inquiri, sed volo inquirere in ordine ad quid sumatur differentia relationis, iam quod sumitur in ordine ad aliud, quia est esse suum aliud respicere, & est accidens, quod per additamentum debet diffiniri.

In hac resunt varæ sententiæ. Quidam dicunt, relationes distingui specie ex ordine ad diuersos terminos specie distinctos. Et essent hanc esse D. Thomæ sententiam 1. p. q. 32. articulo 2. Alij verò existimant specie distingui penes fundamenta, & etiam existimant se sequi D. Thomam. 3. p. q. 35. articulo 5. Alij dicunt, entitatem habere à fundamento, speciem verò à termino. Alij à se ipsa relationem habere speciem.

Decisio questionis.

Prima conclusio: Relationes specie distinguuntur ex fundamentis, ita quod illæ relationes sunt diuersæ speciei, quæ habent fundamenta, vt sic specie distincta. Hæc conclusio est expressa sententia D. Thomæ 3. p. vbi supra, vbi sic dicit: si verò sint causæ diuersæ, specie differentes, ex consequenti videntur etiam relationes specie differre. Vnde nihil prohibet relationes eidem inesse. Sicut si aliquis est aliquorum Magister in grammatica & aliorum in lq

1. Concl.

in logica, alia est ratio magisterij vtriusque. Et ideo relationibus diuersis vnus & idem homo potest esse magister, vel diuersorū, vel eorundem, secundum diuersas doctrinas. Contingit autem quandoque, quod aliquis habet relationem ad plures secundum diuersas causas eiusdem tamen speciei: sicut cum aliquis est pater diuersorum filiorum secundum diuersos generationis actus. Vnde paternitas non potest specie differre, cum actus generationū sint idem specie. Ecce expresse D. Thomas asserit relationes differre penes fundamenta ad iuncta simul ratione fundandi. Idem asserit in 3. d. 8. articulo. 5. Quem locum omnino vide profunda mentis relationem intelligendis. Et idem dicit quodlibeto 9. q. 2. articulo. 3. & opusculo. 3. 2. 19. Et probatur conclusio inductiue in omnibus fundamentis relationum, siue specificis, siue genericis. Et ratione probatur: nam fundamenta sunt causæ relationum: ergo per illa distinguuntur relationes in genere causæ efficientis. Probatur consequentia: Nam ad causas distinctas specie, vt distinctæ sunt, effectus specie distincti consequuntur. Et ita est bona consequentia, causa differt specie: ergo & effectus: ergo si relationū causæ sunt distinctæ, similiter & relationes. Et hæc ratio vniuersaliter est vera. Nam si ad ducas instantiam de Adam per creationem producto & de Abel producto per generationem, qui sunt eiusdem speciei: responderetur, quod vt termini sunt illarum actionum, etiam specie differunt. Nam Adam productus in quantum ens, seu alia ratione differt specie ab Abel, vt producto per generationem, propter diuersum terminandi modum. Itaque sunt diuersi in ratione termini, licet non materialiter. Et in relationibus non est alius terminandi modus, nisi essentia specifica diuersa relationum. Præterea, paternitas & maternitas specie differunt: non ex terminis: ergo ex fundamentis. Maior patet, quia habent distinctos effectus formales primarios, specie diuersos, vt esse patrem, & esse matrem. Minor probatur, quia filius vt sic vnus tantum relationem habet. Præterea: Actio caloris specie diuersa est ab actione frigiditatis, quia ex diuersis oritur principijs: sed relatio, quæ habet diuersum fundamentum ex diuerso principio oritur: ergo erit specie diuersa: licet quantum ad omnia non sit similitudo.

2. Concl.

Secunda conclusio. Relationes specificantur ex terminis extrinsece, ex ordine ad terminos specie diuersos intrinsece. Nam sicut rationale est hominis differentia, eodem modo ordo ad terminum specie diuersum est differentia relationis. Itaque paternitas respicit filiationem. Et si consideretur filiatio, non secundum quod dicit specialem rationem, sed solum, vt relatio est, tunc paternitas ex ordine

ad filiationem, vt relatio est, habet rationem genericam relationis. Si consideretur terminus secundum specialem rationem, vt talis relatio, est talis speciei in ordine ad talem relationem habet specificam rationem: quia iste modus respiciendi talem filiationem, vt talis est determinat genericam rationem, & constituit speciem: sicut rationale determinat animal, & constituit speciem hominis. Hanc conclusionem habet D. Thomas 1. p. q. 32. articulo 2. in corpore, vbi sic dicit, quod cum ratio specifica relatiui consistat in hoc, quod ad aliud se habet, necesse est dicere, quod duæ relationes non sunt diuersæ secundum speciem, si ex opposito vna relatio eis correspondeat. Oportet enim aliã speciem relationis esse domini & patris secundum diuersitatem filiationis & seruitutis, & inferius. Vnde secundum duas relationes filij, & Spiritus sancti, quibus referuntur ad patrem, oportet intelligi duas relationes in patre, quibus referatur ad filium & Spiritum sanctum. Et probatur rationibus conclusio: Essentia relationis in communi est respicere terminum, siue communem, siue particularem: ergo penes diuersum modum respiciendi talem terminum, seu per talem respectum talis terminus sumitur differentia specifica in relationibus. Probatur consequentia: Nam quia scientia sumit rationem genericam ex obiecto, penes ordinem ad diuersum obiectum specie resultat diuersa species scientiæ; ergo ita in proposito. Secundo Aristoteles 5. metaphysicæ capite de ad aliquid, dicit idem relatiuum non bis dicit, quia sequeretur, quod haberet duplicem essentiam, quia essentia relatiui est respicere aliud, & totum suum esse est ad aliud se habere. Si igitur se habet ad duo, habebit duo esse seu duas essentias, quia de hoc esse loquitur Aristoteles: ergo efficax argumentum est, quod species relatiui sumatur ab ordine ad terminum vnus speciei: quod si respiceret duos terminos esset in duabus speciebus, quod non potest vni relatiuo competere: ergo. Præterea: In his, quæ respiciunt aliud ex diuerso termino specie oritur diuersa essentia, vt patet in omnibus speciebus motus; sed etiam relatiuum respicit aliud: ergo erit diuersum specie ex diuerso ordine ad terminum specie distinctum, qui respicitur ab illo. Præterea: idem est constitutum & distinctum rei: sed relatio ab alijs generibus distinguitur per respectum ad terminum: ergo per illum constituitur in esse relationis: in genere ergo, & in tali specie constituitur per talem respectum ad talem terminum specie. Et certe in materia de Trinitate distinctionem relationum ex respectu ad distinctos terminos colligimus, vt paternitatem dicimus distinctam à filiatione, quia ista patrem illa filium respicit; & sic in alijs: ergo. Sed dices: ergo species

Species relationis sumitur ex ordine ad duo, scilicet, in ordine ad fundamentum & terminum, quod est impossibile: quia cum ista sint formaliter distincta, & fundamentum prius termino, non possent facere vnum specificationem formale extrinsecum. Et ad hoc explicandum, & vt dicta à D. Thoma ad concordiam reducimus sit

3. Conclu. Tertia conclusio: Relativa efficienter specificantur à fundamentis, sed formaliter ex terminis, seu ex ordine ad terminos specie distinctos. Hæc conclusio videtur D. Thomæ in 3. d. 8. articulo 5. ad. 2. Et probatur: nam fundamenta producant saltem per naturalem resultantiam relationes terminatas ad tales terminos, & speciem: ergo specificant effectiue seu radicaliter, sicut de principijs actionum disputari solet 1. 2. q. 1. articulo 3. Et ita semper quod fundamenta sunt distincta in ratione fundamenti, relationes consequuntur sunt distincta penes fundamenta, tanquam penes causam effectiuam. Cæterum, quia specificatio formalis sumitur ab illo, quod se habet, vt forma, & terminus est huius modi: ideo ex ordine ad illum sumitur vltima differentia & species. Dixi, quod se habet, vt forma terminus: quia non est vere forma quia in nullo genere causa est prior, sed habet se vt forma, quia est vltimo respectu à correlatiuo. Et hac ratione formaliter concurrat ad specificationem, licet intrinsece & essentialiter specificans sit ordo ad terminum specie diuersum. Hinc sequitur qd si inquiras, quare hæc ratio est alterius speciei ab illa, rectè respondebis in genere cause efficientis reddendo rationem, quia fundatur in alio fundamento specie distincto. Et si inquiras, quare nam sit ratio formalis quare hæc ratio specie differt ab illa, respondebis, quia habet alium ordinem ad alium terminum specie diuersum. Et quare habet istum ordinem, quia iste terminus est diuersus: reddendo veluti rationem formalem vltimam & extrinsecam, in ordine ad quam sumitur ratio formalis intrinseca? Et hoc voluit dicere angelicus doctor, qui nunquam sibi est contrarius. Alij dicunt, fundamentum concurrere in genere cause materialis necessario requisitæ ad specificationem, quia ratio cum sit minima entitatis requirit fundamenta, quibus innitatur. Et ita si fundamenta sunt distincta, & relationes. Ita que specificans formaliter intrinsece est ordo ad terminum specie diuersum: terminus verò specificat formaliter extrinsece, quia in ordine ad illum sumitur ordo specificus formalis: fundamentum verò efficienter, vel materialiter modo iam dicto.

4. Conclu. Quarta conclusio, Differentia specifica sumitur ab ordine ad terminos specie distinctos non materialiter consideratos sed formaliter. Probatur: nam ad albu refertur aliud albu rela-

tione similis, & nigrum relatione dissimilis: & si terminus materialiter consideretur similitudo, & dissimilitudo essent eiusdem speciei. Ceterum, quia albu terminatur ad aliud albu quatenus simile, & secundum quod habet relationem similitudinis, & nigrum quatenus dissimile, & secundum quod habet relationem dissimilitudinis, hinc fit, quod simile & dissimile specie differant, quia termini formaliter sunt specie diuersi. Et ratio similitudinis in albo fundatur in vnitatis albedinis cum alio albo; & dissimilitudinis ratio fundatur in diuersitate vnitatis formalis cum nigro: quare fundamenta sunt etiam formaliter distincta.

Quinta conclusio: Differentia etiam specifica sumenda est in ordine ad terminum totalem, & non partialem. Ex quo sequitur, quod filiatio, qua filius refertur ad patrem, & matrem sit vna specie, quia pater & mater respiciuntur ab illo, vt terminus totalis, & totale correlatiuum: quod quidem colligendum est ex fundamentis relationum istarum. Relatio enim filiationis fundatur in genito esse; & quia ad genitum esse requiritur mater & pater, hoc est, masculus & femina, vt vnū principium totale generationis sit, quod filius refertur ad patrem & ad matrem, vt ad vnum terminum totalem. Nam totalitas termini colligenda est ex fundamento totali. Et sicut actio patris & matris (sive actiue sive passiuè concurrat) requiruntur; vt vna totalis causa, vt resultet ratio paternitatis, & maternitatis, hinc fit, quod etiam paternitas, & maternitas, terminent, vt vnus terminus totalis. Et facere vnum totale extremum non est, quod vna ratio sit pars alterius relationis, sed quod terminent respectum filij, ex eo quod filius ad sui productionem matrem, & patrem requisit, & si deficiat mater refertur filius ad patrem: quia non deficit tota ratio termini, & respicitur à filio, vt principium actiuum suæ generationis. Et deficiente patre refertur ad matrem, vt ad principium passiuum suæ generationis, seu ad relationem, vt fundatam in tali ratione. Hinc etiam colligitur, quo modo duæ relationes specie differentes, quales sunt paternitas & maternitas, possunt habere pro termino vnam relationem solam vnius speciei: quia istæ sunt relationes fundatæ supra actiones, quæ concurrunt, vt vnum totale principium filij; & ita possunt habere vnum terminum vnius speciei, qui eas terminet: maxime, quia eas terminat diuersimode. Nam pater terminatur ad filium, quatenus fuit ab ipso productus, taliter actiue, scilicet, mater terminatur ad filium, quatenus fuit passiuè ab ipso productus. Et ita idem filius secundum alium, & alium respiciendi modum terminat duas relationes specie differentes, sicut solemus dicere, quod ens quatenus per discursum cognoscibile

5. Conclu.

cibile est obiectum intellectus nostri, & quatenus est sine discursu cognoscibile, est obiectum intellectus angelici: ita eadem ratio filij diuersimode respecta terminat duas relationes specie diuersas. Et istud diuersum modum respiciendi colligimus, & explicamus ex fundamentis. Et si dicas, quod D. Th. supra ad vltimū dicit in filio esse duplicem relationem secundum rationem, licet sit eadem secundum rem: ergo filiatio, quatenus terminat relationem patris distincta est formaliter à seipsa, quatenus terminat relationem matris, Respondetur D. Tho. velle, quod est duplex filiatio secundum rationem, quia intelligimus nos duos respectus diuersos terminari ad illam, ex quibus resultat duplex terminatum esse: Et ita resultat duplex ens rationis ex illa terminatione, & duplex ratio terminati esse. Non vero vult, quod ratio terminandi paternitatem sit alia formaliter à ratione terminandi filiationem: quia hæc est essentia filiationis, quæ vna est specie. Secundo respondetur, quod vult dicere, quod est duplex secundum rationem, id est, quod apprehendimus nos illam, vt duas relationes, propterea quod duas relationes terminat. Præterea inferitur ex dictis, falsam esse illorum opinionem, qui dicunt maternitatem & paternitatem esse eiusdem speciei. Et probatur: Consequuntur ad diuersa fundamenta: ergo differunt specie, vt patet ex prima conclusione. Et præterea: quia habet diuersos effectus formales, secundum speciem: nam esse patris, est effectus paternitatis, & esse matris est effectus maternitatis, & pater non est mater nec e converso: ergo. Et ita tenet angelicus doctor in 3. p. vbi supra inferitur præterea falsam esse illorum opinionem, qui dicunt in filio esse duas relationes distinctas specie, vt terminet relationes maternitatis & paternitatis specie distinctas: quia in filio non est nisi vnicū fundamentum vnius speciei, scilicet, esse genitum: ergo resultat vna ratio vnius speciei ex hoc fundamento. Nec valet dicere, mortuo patre adhuc terminatur filius ad matrem: ergo per alium respectum. Respondetur, quod per eundem respectum terminatur, quia non fuit ablati totalis terminus: sicut mortuo vno filio pater, qui habet multos filios eodē respectu terminatur ad alios quia non fuit ablati quatuor terminus ablati.

Sequitur præterea, falsum esse dicere, esse duas relationes filiationis numero distinctas, quibus filius refertur ad patrem, & matrem. Nam ratio numero distinguitur penes subiectum, & cum sit idē subiectum non possunt multiplicari relationes numero. Et præterea, quia fundamentum solū est vnum, scilicet, genitum esse: ergo non possunt relationes numero multiplicari, non multiplicato fundamento. Vnde Suarez falsum dicit disput. 47. sect. 7. num. 24. qui dicit esse plures relationes numero distinctas in filio ad patrem & matrem, & quæ solū ratione ratiocinata distinguuntur, implicat enim esse numero di-

stinctas, & non nisi ratione ratiocinata distinguatur: quia distinctio numerica est seclusa operatione intellectus: distinctio numerica enim realia non fiunt per operationem intellectus habentem fundamentum in re. Maxime quia fallitur dum existit ratio absoluta & relatiua non distinguuntur nisi ratione ratiocinata, de quo statim disputabo. Ex hac conclusione etiam vltimo colligitur, quomodo relationes multiplicentur secundum specie: quia multiplicantur ex terminis suppositis diuersitate fundamentorum, quia vna ratio non potest ad duos terminos specie diuersos referri: alias idē bis diceretur, quod est contra Aristotelem, vbi supra.

Dissoluantur argumenta.

Ad primū respondetur ex vltima conclusione, habent eundem terminum specie, quia illæ relationes fundantur in actionibus, seu in actione & passione necessario requisitis ad productionem filij: & ita terminantur ad vnam relationem specie. Vel secundū dicitur, quod diuersimode respicitur filius à patre & matre, à patre: & à principio actiuo, à matre vt à principio passiuo.

Ad secundum respondetur, quod habent eundem terminum materialiter, non formaliter.

Ad tertium respondetur, quod ratio sumit speciem intrinsece, ex ordine ad terminum, qui est aliquid reale licet terminus formalis aliquando sit aliquid rationis vt patet in relationibus tertij ordinis. Et hoc non inconueniens: nam cognitio entis rationis, extrinsece specificatur ab ente rationis, intrinsece autem ab ordine ad illud, qui ordo realis est. Et ad hoc, quod specificetur extrinsece non est necesse, quod formaliter existat, sed tamen fuerit quod sit fundamentum proximum suæ existentia, & quod possit ab intellectu apprehendi, vt terminus formalis illius respectus. Et ita quando dicimus, quid est creatura, dicimus esse, quæ refertur ad dominum. Vbi formalis terminus est ratio rationis, & necessario ponendus in definitione; & logica specificatur ab ente rationis extrinsece, quod non existit nisi operans intellectu.

Ad quartum respondetur, quod non est causa formalis vnum relatiuum respectu alterius, sed est terminans respectum alterius: & ita se habet ac si esset causa, quia ita terminatur.

Ad quintum respondetur, quod ratio creaturæ non terminatur ad Deum vt sic, vt probat argumentum, sed ad dominum. Si autem terminatur ad Deum, vt est proximum fundamentum relationis dominij, hoc est materialiter & non formaliter.

Ad 1. arg.

Ad 2. arg.

Ad 3. arg.

Ad 4. arg.

Ad 5. arg.

Ad 6. arg. Ad sextū respōdetur, quod fundamēta specificāt causaliter nō forma iter, vt dictū est in prima conclusiōe. Et per hoc patet ad septimū argumentū: nā in illo priori intelligimus radicē specificatiōis, nō formale specificatiōne. Et per tertiam conclusiōem patet ad octauum argumentum.

Ad 8. arg. Ad nonū respondetur, quod relatio prädicamentalis ex propria natura relationis prädicamentalis habet esse ens reale, vt distinguitur cōtra ens rationis; in genere vero causæ efficiētis & materialis proximē habet existētiā à fundamento, quia resultat à fundamento. Et quādo D. Th. & alii. authores graues dicūt, quod relatio habet suā realitatē à fundamento intelligunt causaliter, id est, sua realitas causatur ex fundamento. Quæ autem conditiones requirantur vt relatio sit realis iam dicam.

QVÆSTIO XXXIX.

Vtrum relatio habeat vnitatē indiuidualem ex subiecto.

NOLO in præsentī quæstione disputare de principio indiuiduationis, sed præcise de relationibus inquirere, an indiuiduationem & vnitatē numericā habeant à termino an à fundamento, & subiecto. In hac quæst. Suarez disputatiōe 47. lect. 17. num. 16. incunclanter affirmat plures relationes solo numero differentes esse posse in eodē subiecto, quæ respiciant diuersos terminos, vt duo paternitates in eodem patre, quæ respiciant duos filios esse possunt. Et hanc sententiā his medijs probat, & fit primū argumentū. Nam effectus formalis vnus non est omnino similis effectui formali alterius relationis: ergo bene possunt esse in eodē subiecto. Antecedens patet: quia vna paternitas facit hominē esse patrē huius filij, & alia esse patrē alterius: Consequētia probatur: quia quando duo accidentia non sunt omnino similia seu officio bene possunt esse in eodē subiecto. Et confirmatur hoc argumentū: Nā posito vno filio ponitur vna relatio, quæ omnino pendet ab illo, addito vero alio termino additur alius respectus, qui potest omnino esse sine priori, & hac ratione est alius: ergo. Et confirmatur secūdo: Nā posito primo filio, ille est totalis terminus & adæquatus paternitatis; ergo si ponatur alius terminus ponendus est alius respectus. Consequētia patet, quia respectus non potest extendi vltra adæquatū terminū. Sed antecedēs probatur: quia actio generandi primū filium fuit adæquata generatiō illius filij, & nullo modo alterius filij: ergo relatio terminatur solum ad primū filium & non ad secundum.

Secundo: nam ad hoc quod Petrus referretur ad primū filium egebat relatione & respectu: ergo vt referatur ad secundū hac egebit etiam. Patet consequētia: quia est eadem ratio. Et præterea probatur consequētia: quia per primā relationem erat pater Petri & non erat pater Francisci: ergo vt sit pater Francisci aliam requirit relationem.

Tertio: nam mortuo primo filio iam in paternitate nō est respectus ad illū, & antea erat respectus: ergo deperdit illa paternitas aliquem respectū: & cum non cōponatur ex pluribus respectibus, sit consequens quod ad primū filium referebatur vna relatione, quæ deperditur, & ad secundū alia, quæ manet. Et confirmatur hoc argumentū: Nam respectus ad primū filium potest esse sine respectu ad secundum, & respectus ad secundū sine respectu ad primū: ergo sunt realiter distincti. Probatur consequētia: quia quando duo ita se habent, quod vnum sine alio esse potest, & è conuerso realiter distinguuntur. Sed antecedens probatur: quia mortuo primo filio, manet respectus ad secundum in patre, & mortuo secundo, manet respectus ad primū, & iste respectus est relatio: ergo sunt duæ relationes paternitatis in patre. Aliqui dicunt, quod præexistēs respectus augetur, vt terminetur ad secundū filium: sicut augetur habitus sciētiæ, vt terminetur ad secundā cōclusiōem. Et isti ita hoc opinantur, ne multiplicētur relationes in eodē subiecto. Alij dicūt, quod quādo pater genuit primū filium referebat relatione vna paternitatis ad illū: quādo verò genuit secundū destruitur prima relatio, & producitur alia, qua referatur ad duos filios. & quādo generat tertium destruitur præcedens & producitur alia, qua referatur ad tres filios, & sic deinceps. Et ita dicūt de relatione filiationis ad patrē & matrem: & si moriatur pater producet alia relatio in filio, qua referatur ad matrem præcise. Et probatur ista sententiā, & fit quartum argumentum.

Nā bene potest vna relatio ad plures terminos, qui faciūt vnū adæquatū & indiuisibilem referri, vt genus ad plures species, quaternarius ad binariū relatione dupli ad duas vnitates referatur & totū ad omnes suas partes: ergo similiter erit dicendū de relatione paternitatis ad multos filios, ex eo, quod plures relationes solo numero differentes non possunt esse in eodem subiecto, nec vna potest referri ad vnū filium modo, & postea ad duos. Quintū argumentū: Accidentia respectiua differunt ab absolutis: ergo etiā in modo indiuiduationis differre debēt: sed absoluta indiuiduantur penes subiectū: ergo respectiua penes terminos: & ita si fuerint plures termini solo numero differētes poterūt in subiecto, quod referatur esse plures relationes solo numero differētes, quia indiuiduantur penes ordinem ad terminos.

Et cōfirmatur hoc: Nā specificātur penes ordinem ad terminos: ergo indiuiduantur penes ordines ad terminos materiales, quia vtriusque est æqua ratio.

6. argum. Sexto: Melia accidentia sunt, quæ differunt numero, & sunt in eodē subiecto: ergo idem dicendū erit etiam de relationibus. Antecedēs patet: nam duæ species visibiles Petri & Pauli solo differunt numero, & sunt in eadē potētia visiva Petri, & sunt in eodē puncto aeris quādo veniunt ad potētiā visiuam. Et actus charitatis in Christo Domino, qui regulabatur sciētia infusa & visione beata, erat eiusdē speciei, & tamē erant isti actus in eodē subiecto, & in eadē volūtate: ergo. Vide alia argumenta in Caiet. 3. p. q. 35. art. 5. Istis argumentis multi conuincuntur, vt teneant duo accidentia solo numero differentia maxime respectiua esse posse in eodem subiecto. Et hac via tendit Scotus & multi illam sequuntur in 3. d. 8. & in 1. d. 3. q. 6. & qui discedunt à D. Thom. hisce temporibus illam maxime amplectuntur, sed magis ratione. Ego verò magis miror sapientissimum Magistrum fratrem Ioannem Vincentium in relectione de gratia Christi folio 416. in fine pagina, asserere duo accidentia solo numero differentia reperiri posse in eodē subiecto, si sint respectiua: vnde actus dilectionis Dei cogniti lumine gloriæ & cogniti lumine sciētiæ infusæ sunt in eadem Christi voluntate, & tamen solo numero differunt. Et idem dicit de actu dilectionis Dei, & proximi, quando à virtute charitatis procedunt, qui solo numero differunt, & sunt in eodem subiecto. Et loquitur quando distinctis actibus Deus & proximus diliguntur, non quando vno actu. Nihilominus pro D. Tho. & veritate defendenda

Deciditur quæstio.

Conclusio. Sit cōclusio: Omnia in vniuersum accidentia habēt distinctiōem numericā ex ordine ad subiectū particulare. Vnde duo accidentia siue respectiua sint secūdu esse, siue secūdu dici, siue absoluta, nō possunt esse in eodē subiecto, si solo numero differant. Hæc conclusio est expressa sentētia D. Tho. 1. p. q. 39. art. 3. in corpore, vbi sic dicit. Accidentia autē sicut esse habent in subiecto, ita ex subiecto suscipiūt vnitatē, vel multitudinem. Et 3. p. q. 35. art. 5. in corpore ita dicit: Et quia plures formæ eiusdē speciei nō possunt simul inesse eidē subiecto, nō est possibile, quod sint plures paternitates in eo, qui est pater pluriū filiorū. Hoc expresse etiā docet in 1. d. 8. q. 1. art. 2. in corpore. Et possem innumera loca ex D. Th. pro hac sentētia adducere, sed dicta sufficiant. Et probatur cōclusio rationibus. Primo: Nā omnis distinctiō accidentis est penes materiā, vel penes formā si est penes formā, est distinctiō

formalis & specifica; si penes materiā, est distinctiō numeralis, & indiuidualis (& accipimus materiā largo modo pro subiecto accidentiū) ergo si ponatur duæ paternitates in eodē subiecto & distinctæ, vel distinguuntur penes aliquid quod est formale in ipsis, & sic erit distinctiō specifica, vel penes aliquid, quod est materiale, & sic erit distinctiō materialis & indiuidualis. Dices hæc duo accidentia respectiua, scilicet, duæ paternitates, distinguuntur penes aliquid materiale, scilicet, penes duos filios, qui sint aliquid materiale. Cōtra: Nam materia in accidentibus est illud, quod cōcurrit ad esse indiuiduale in genere causæ materialis sustentās eorū esse: sed termini dicti nō hoc modo cōcurrunt: ergo nō sunt causa materialis distinguentes materialiter. Præterea. Nā accidentia ista, scilicet, duæ paternitates suā indiuiduationē in se habere debent, & illā debent desumere in ordine ad aliquid extrinsecū. Tūc sic arguētor: A quo esse habēt paternitates debēt habere distinctiōem; sed esse habent numericā à subiecto: ergo à subiecto debēt habere distinctiōem numericā: & nullo modo habent esse indiuiduale à terminis, quia termini nō causant esse relationū in nullo genere causæ: ergo nec indiuiduationē possunt in aliquo genere causæ producere. Præterea: Nā videmus hæc albedinē esse vnā numero, quia est in hoc subiecto, & illā esse alteram numero quia est in alio subiecto: ergo similiter hoc dicendū est de paternitatibus. Sed vide sapientissimū Magistrū Bañes libro primo de generatione latissimē hæc quæstionē tractantē. Præterea: nā si quodlibet extrinsecū materiale exigit suā materialē relationē, sequitur, quod in vno albo sint fere infinitæ relationes similitudinis, quia multiplicantur alia similia materialiter fere in infinitū, & quis hoc crederet? Præterea. vna relatio numero nō potest esse in duobus subiectis totalibus, & isti maxime hoc affirmāt, sed si suā vnitatē numericā acciperet à termino, bene posset esse: ergo si non potest ex eo esse, quod vnitatē numericā sumit à subiecto: & ita vnū accidēs, quia habet vnā vnitatē vnum subiectum debet habere.

Dissoluantur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primū respōdetur, quod desumptum est ex Scoto, sicut & reliquæ confirmationes, & dicitur, quod non sunt duæ paternitates in eodem subiecto, quod habet plures filios, & ita non est effectus formalis vnus & aliterius. Ad primam confirmationem respondetur, quod vna & eadem relatione pater ad plures filios referatur, & ita non additur noua relatio, nec respectus adueniens secundo filio, sed primus respectus, vel prima relatio se extendit ad secundū filium, quia est eiusdem rationis cum filio in ratione filij, & ab eodem hominē

homine genitus, & se extendit nihil de nouo adquirēdo, sed per hoc solū se extēdit, quod pater alium genuit filium, nec intenditur nec augetur per additionē noui respectus: hæc enim omnia sunt puerilia: sed eodem respectu existente posita generatione ab eodē subiecto respicitur ille nouus filius. Et si dicas, quod relatio debet esse simul natura cum suo termino, sed cum secundo filio non est simul natura, ergo, respondetur, quod debet intelligi debere esse simul natura cum termino suo siue adæquato, siue cum parte materiali illius, ita quod sit semper verū dicere, pater est filij pater, & filius est patris filius; non verò est necessē ut sit simul natura, cum qualibet parte in adæquata illius termini. Ad secundam confirmationem responderetur, quod primus filius non est terminus adæquatus huius relationis paternitatis, sed terminus adæquatus est filius productus ab isto homine, siue vnus siue plures; & paternitas producta per generationem primi filij est sufficiens forma referendi subiectū ad omnē filiū: quod si non refert ad plures filios est, quia non sunt producti ab isto homine. Et ad probationē, quod generatio primi filij sit adæquata generatio illius filij, & nullo modo alterius verū est, sed produxit relationē, quæ iā semel producta omnē huius hominis filiū respicit. D. Tho. dicit supra dicto art. 5. quod requirit aliā causam, scilicet, generationē alterius filij vt referatur, intelligitur vt in actu secūdo dicatur ad omnē filiū, quia iam erat respectus positus, secundū quē hic pater omnem filium à se genitum respicere potest.

Ad 2. arg.

Et per hoc patet ad secundū argumētū. Ad hoc enim, quod referretur ad primū filiū egebat forma: sed iam producta paternitate, non eget alia paternitate, vt referatur ad secundū filium, sed eadem paternitate refertur: requirit tamen nouam causam, hoc est nouam generationem, vt sit terminus secundus, scilicet, filius secundus, quo posito respicitur ab eadem relatione. Et sicut, quando pater eadem numero generatione duos, vel tres producit filios, vna dumtaxat relatione refertur, quia solum est vna generatio, eodem modo quando plures filios successiue genuit vnica solum relatione refertur ad illos.

Ad 3. arg.

Ad tertium respondetur, quod mortuo primo filio non respicitur filius in actu secundo, hoc est, non terminatur paternitas ad illum: tamen idē respectus manet quantū est ex parte sua potens referre ad illum, si sit. Ad confirmationem responderetur, quod non sunt duo respectus, quo primus filius respicitur & secundus, sed vnus met, qui non terminatur in actu secundo ad filium mortuum, licet de se sit sufficiens illum respicere, si sit.

Ad 4. arg.

Ad quartum argumentum responderetur, quod illa reproductio relationum est ridicu-

la & sine causa dicta. Nam prima & secunda relatio, si ab istis ponitur non habent oppositionem, & ita non se destruerent: maximē quia sufficiens est vna relatio ad referendum subiectum ad omnes, quos produxerit filios.

Ad 5. arg.

Ad quintum respondetur, quod quantum in specie & genere differant, non tamen differunt in modo indiuiduationis, quia cum omnia habeant esse in subiecto ab illo debent habere indiuiduationem. Ad confirmationem negatur consequentia: quia enim totum suū esse est ad terminum in ordine ad illum sumit speciem. Indiuiduatio verò est vnitas materialis, & ita debet sumi à subiecto, quod est quid materiale respectu illius, & à quo habet esse. Respectus vero ad terminū est quid formale in relatione: & ita est diuersa vtriusque ratio.

Ad 6. arg.

Ad sextū argumētū variæ sunt solutiones. Modo respondetur, quod que modum cognitionis Petri & Pauli specie differunt, quia Petrus & Paulus in ratione obiecti specie differunt, licet non in ratione hominis, ita etiam species visibiles Petri & Pauli, seu huius & illius albedinis specie differunt, quia repræsentant obiecta saltim in virtute, quæ in ratione cogniti specie differunt, & in ratione obiecti, licet non in genere rei. Aliquid enim aliud cognoscitur per vnū speciem quod non cognoscitur per aliā, quia cōditiones indiuiduantes sunt diuersæ: & ita obiectū in ratione obiecti differt ab alio specie. Ad argumentum Vincentij opinantis contra D. Thom. respondetur, quod illi duo actus non differunt solum numero, sed etiam in genere moris sunt diuersi, quia vnus est liber & alter necessarius. Et dilectio Dei & proximi, licet in ordine ad charitatem sint vnus speciei etiam habent aliam differentiā, quia obiecta materialiter, differunt plusquam specie, scilicet Deus & proximus: Et ita illi actus non solo numero differunt. Secundo respondetur, quod quādo diligitur Deus, & proximus ita, quod Deus expresse est ratio diligendi proximum, nō sunt duo actus, sed vnus actus solum, sicut quando videtur color propter lumen. Sed de his 2. 2. in materia de charitate. Et quando proximus solus diligitur, & virtualiter propter Deum, est alius actus numero, quia fit in alio tempore.

Q V Æ S T I O XXX. Quæ conditiones requirantur, vt aliqua relatio sit realis.

Primo agemus de cōditionibus necessarijs ad relationē nō mutuā, post modū de his, quæ requiruntur ad mutuā relationem realem. Vnde

Dico 1.

Vnde dico primum, quod vt sit relatio realis non mutua, non requiritur, quod extremū ad quod dicitur sit aliquid reale pro formali. Probat in relatione creaturæ ad dominum quæ est relatio realis, & tamē esse dominū formaliter est aliquid rationis. Et beatissima Virgo Maria nostri ordinis singularissima protectrix, vere refertur relatione reali ad suū filium, quia est vere Dei genitrix, & tamē Christus vt filius Virginis, nō dicit realem relationem ad Virginem beatissimam, licet sit realiter filius Virginis sanctissimæ.

Dico 2.

Secundo dico: Ad relationē realem non mutuā requiritur dependentia vnus extremi ab alio, & non è conuerso, vt patet in relatione dominij, nam creaturæ dependent à Deo, & non è contra, & in relatione scientiæ ad scibile, vbi scientia dependet à scibili & non è conuerso.

Dico 3.

Dico tertio: Requiritur vt relatio realis nō mutua detur, quod extrema sint aliquid reale existens, vt patet ex dictis superius: quia inter ens & non ens non potest esse relatio realis. Et hæc realitas in non mutuis relationibus requiritur saltim in re, quæ denominari debet relatiuū, vt in Deo, & in scibili, licet formalis relatio dominij sit aliquid rationis. Quantum attinet ad relationem realem mutuam, requiruntur omnes istæ cōditiones. Prima est, quod fundamentum in ipsis extremis sit aliquid reale, & extrema existentia, defectu cuius Adam & Antichristus non referuntur nisi relatione rationis, quia non sunt existentia. Nam si relatio est, ergo omnia requisita sunt; ergo terminus est, quia est vnū ex requisitis ad relationē realem, maximē, quia relatio realis est ordo realis, sed inter non entia non potest esse realis ordo. Hanc conditionē ponit D. Thom. 1. sententiarū d. 30. q. 1. art. 1. in corpore & d. 26. q. 2. art. 1. de veritate q. 1. art. 5. ad 15. Quod verò requirantur fundamenta realiter existere, probatur, quia relatio & fundamentū sunt idem realiter in vna opinione: ergo vt sit relatio realis fundamentum debet esse reale: quia non potest ens reale identificari cū ente rationis. Et præterea: Quia in omni opinione relatio inhæret subiecto mediante fundamento, sed si fundamentū non sit reale, non potest illo mediante inhære: imo necessario debet esse aliquid rationis: quia relatio non potest esse maioris entitatis quā suū fundamentū. Actio verò, quæ est ratio fundandi seu passio non requiritur, vt sepe existit, sed sat fuerit, quod deduxerit fundamentū ad actū secundū: vt patet in relatione paternitatis, vbi potētia generatiua est fundamentū, generatio est ratio fundandi, seu conditio, & nō perseverat cū relatione, sed deducit ad actū secundū potentiam generatiuam. Et de hoc postmodum dicemus.

Secunda conditio est, quod fundamenta sint realia, & realiter distincta: & nō est necessē se quod sint realiter distincta tāquam res à re, sed sat fuerit, quod sint realiter formaliter distincta. Verbi gratia in speciebus qualitatis, quæ non distinguuntur realiter, tanquam due res realiter distinctæ, vt Petrus & Paulus, sed distinguuntur actu formaliter, vt due formalitates, vt sunt passio & passibilis qualitas, est relatio realis diuersitatis, quia seclusa operatione intellectus sunt duo extrema, scilicet, illæ due species realiter distinctæ & fundamentū est diuersum, scilicet diuersæ vnitates specificæ in vtraque. Alij ponunt exemplum inter albedinem & similitudinem, inter quas est relatio diuersitatis in natura ipsarum. Alij dicunt, hæc extrema debere esse distincta tanquā res à re, quia si est relatio realis: ergo est inter duo entia, sed illa non sunt duo entia ergo. Respondetur nihilominus, quod ibi sunt duo entia formaliter distincta, quod sufficit ad verā relationem realem. Requiritur tertio, quod sint extrema eiusdem ordinis, id est, ad inuicem ordinabilia, sine hoc enim non potest esse relatio realis mutua. Sed in relatiuis fundatis in quantitate intelligitur hoc, quia sunt vel eiusdem rationis specificæ qualitates, vel quantitates, vel genericæ in relatiuis secūdi ordinis, quæ fundantur in actione & passione intelligitur hoc, hoc modo: quia sicut agens perficitur agendo vel introducendo aliquam formā in qua conseruat suam naturam, vel tribuendo aliquod esse, quod est perfectio: ita patientia perficitur patiēdo, vel recipiendo esse aliud. Vnde quando relatiua non sunt hoc modo eiusdem ordinis, non est relatio mutua ex vtraque parte. Et ita, quia creatura perficitur per creationē & recipit esse, & Deus nō perficitur, nec recipit esse aliquid creando, creatura refertur relatione reali ad Deū, & Deus nō refertur relatione reali ad creaturā. Hanc conditionē ponit D. Tho. 1. p. q. 8. art. 1. in corpore. Vbi sic dicit, quod quando aliqua res secundū suā naturā sunt ad inuicem ordinatæ, & in inuicē inclinationē habent, huiusmodi relationes, oportet esse reales: Sicut in corpore grauius est inclinatio & ordo ad locū mediū, & ita respectus quidā est in ipso graui respectu loci mediij. Explicat Caiet. hūc ordinē nō de ordine formali, sed fundamentalis: alias nihil probaret D. Tho. Itaque res, quæ secundū fundamenta ad inuicē ordinatæ sunt habēt inter se formale & mutuū ordinē relatiuū. Et dicit fundamenta esse ad inuicē ordinata quādo est eadem causa in vtroque; exi remo referēdi vñ ad alterū. Est autē eadē causa, quia in relatiuis primij modi est idēitas specifica in causa. In relatiuis secūdi modi pertinētū ad actionē & passionē est idēitas quasi specifica, seu formalis, quia vtrinq; causa id est fundamentū est perfectio

propria, quāuis in agēte, vt habeatur in patie-
te vt cōseruetur. Hāc eādē cōditionē ponit
D. Tho. 1. p. q. 13. art. 7. vbi etiam ponit con-
ditionem præcedentem. Aliam explicatio-
nem adhibent alij huius conditionis dicen-
tes, quod relationes reales & rationis
differunt ex natura rei penes hoc, quod ratio-
nes reales consequuntur ex natura rei extre-
ma realiter distincta, & inuicem ordinata sua-
pte natura secundum aliquam habitudinem
conuenientia, aut disconuenientia, causæ &
causati, aut aliam similem independentem ab
operatione intellectus. Relationes autem ratio-
nis non sequuntur fundamenta ex natura
rei ordinata ad inuicem, sed tantum ex appre-
hensione intellectus. Et relationes nō mutua
sunt quando ex altero extremo tantum est hu-
iusmodi independentia. Quarta conditio est,
quod fundamenta distinguantur realiter in
ipsis extremis, defectu cuius conditionis rela-
tio similitudinis in diuinis personis est relatio
rationis; quia fundamentū similitudinis quod
est yntitas diuinæ essentia est idē in illis, quia
eadem diuina essentia singularissima est in om-
nibus tribus personis, & nullo modo distincta
realiter nec formaliter. Vnde si duo homines
per impossibile haberent eandem albedinem,
non essent similes in albedine relatione reali
similitudinis. Et relatio æqualitatis in diuinis
est etiam relatio rationis, quia est eadem essen-
tia in illis. Itaque Filius similis est Patri, &
æqualis Patri & e conuerso; sed relatio simili-
tudinis, est aliquid rationis. Hanc conditionē
ponit D. Thom. q. 4. articulo 1. in prima par-
te & q. 18. articulo 4. ad 4. argumentum ex-
presso.

Ad relationem rationis requiruntur aliqua,
quæ ex defectu supradictarum conditionum
colliguntur. Nam si extrema non existant erit
relatio rationis. Vnde Adam & Antichristus
referuntur relatione rationis prioris & poste-
rioris: & ego & Antichristus eadem ratione
referimur relatione rationis, quia per intelle-
ctum debent suppleri extrema, vel alterum il-
lorum; & si non sint realiter distincta erit etiā
relatio rationis. Et ita Petrus, etiam si existat,
ad seipsum refertur relatione rationis, quia nō
existit distinctus à seipso: & scibili ad scien-
tiam refertur relatione rationis, quia in scibili
non est fundamentum reale. Hæc multum no-
tanda sunt pro natura relationum intelligen-
da, quæ magis in subsequentibus examina-
buntur.

Ex his sequitur primo, quod inter Petrum
& Paulum, etiam si haberent eandem albedi-
nem in ratione similis in albedine non esset

realis relatio, vt dictum est: sed nec etiam esset
realis relatio in ratione similiū in vnione ad
albedinem. Dicit enim Suarez disput. 47. se-
ctione 9. in fine, quod Petrus & Paulus tunc
essent similes similitudine reali, quæ esset rela-
tio; quia quāuis in fundamento non sit simi-
litudo realis, quia non dicerentur similes simi-
litudine reali in albedine, cum sit eadem, esset
tamen similitudo realis in vnione ad albedi-
nem: quia sicut Petrus vnitur albedini eidem;
ita Paulus vnitur eidē albedini: & in hac vnio-
ne est similitudo, quæ est relatio realis. Cate-
rum non hoc mihi placet, quia ibi nō sunt duo
extrema, in quibus fundamentum sit distina-
ctum. Maximè, quia etiam poneret inter Spi-
ritum sanctum, & Filium relationem realem
similitudinis, quod est contra omnes Theolo-
gos. Nam in genere sicut Filius habet essentia
ab alio, ita Spiritus sanctus, licet Filius habeat
illam per generationē, & Spiritus sanctus per
spirationem. Et exemplum, quod adducit de
Verbo si assumeret duas humanitates, quod il-
læ humanitates similiter haberent vnionem
hypostaticam, idem profus est dicēdū, quod
in presenti casu illud est. Quod si contiderē-
mus passiones duas, quas habet Petrus & Pau-
lus in susceptione albedinis, illæ referuntur re-
latione similitudinis, quia sunt similes in natu-
ra specifica.

Sequitur secundo, quod Petrus non refer-
tur relatione similitudinis in quantum est ho-
mo alteri homini distincta ab illa relatione si-
militudinis, qua refertur alteri animali in quā
tum est animal, & qua refertur alteri viuenti,
quatenus viuens est, & alteri corpori, quate-
nus corpus est: & ita tot sunt relationes simili-
tudinis in Petro, quot sunt prædicata superio-
ra. Nisi teneamus illa prædicata cum præcisio-
ne distingui formaliter, quia non sunt extre-
ma illa realiter distincta seclusa operatione in-
tellectus: quia relationes distinctæ seclusa ope-
ratione intellectus exposcunt extrema distin-
cta à parte rei, sed Petrus refertur ad Paulum
relatione similitudinis specificæ, quæ includit
similitudinem in prædictis omnibus prædica-
tis: & refertur ad equum relatione dissimilitu-
dinis specificæ. Et si dicas, contra: nam Petrus,
& equus sunt similes in ratione animalis, ergo
habent relationem similitudinis realem in ra-
tione animalis, seu similitudinem genericam
respōdetur, quod refertur relatione similitu-
dinis genericæ, quæ est relatio rationis, quia à
parte rei animal & equus idem sunt, nec distin-
guuntur, nisi per operationē intellectus. Quid
verò sit dicendum de relatione totius & par-
tium, iam supra dictum est.

D E

DE TRIPLICI FVN-

damento relationis.

QVONIAM Arist. posuit tria
fundamenta relationū, scilicet,
quātitatē, actionē, & passionē;
rationem mēsuræ & mēsurati,
agendū est modo de ista diui-
sione, & de omnibus his fundamentis: quoniam
cum relatio sit rā minimæ entitatis, eius perfe-
cta cognitio multum pendet ex cognitione
fundamenti.

QVÆSTIO XXXI.
Vtrum supradicta diuisio sit
sufficiens.

1. Argu.

PRARS negatiua videtur vera. Pri-
mo. Est aliud fundamentū præter-
missum ab Aristotele: ergo supradi-
cta diuisio est insufficientis. Proba-
tur antecedens; nam quæ sunt similia per rela-
tionem similitudinis, habet relationes nō fun-
datis in quātitate: ergo. Probat antecedens,
quia per quantitatem res dicuntur æquales &
non similes, vt asserit Aristoteles in prædica-
mento quantitatis. Et in prædicamento quali-
tatis asserit, propriū esse qualitatis, vt per eam
res dicantur similes: ergo dicuntur similes per
aliquid aliud distinctum à quantitate: & ita
est aliud fundamentū quartum, quod est qua-
litas. Et confirmatur hoc argumētū: nā eadē
tur eadē, quæ habet eadē substantiā: ergo iam
etiā ab Arist. hoc fundamentū est prætermis-
sum, scilicet, secūdū quod res dicantur eadē.

2. Argu.

Secundo: Relatio appetitus ad appetibile,
amoris ad amabile, desiderij ad desiderabile nō
cōprehenduntur sub aliquo illorū generū: ergo
est mala diuisio. Probat antecedens: quia
earū fundamentū nec est actio, nec passio, nec
vnitas, nec mensura. Et confirmatur: nā rela-
tio causæ fundatur in actione, sed etiā effectus
mensuratur per causam: ergo coincidunt ista
fundamēta. Probat minor, quia ille effectus
est perfectus, qui adæquat suā causam, & illi
conformatur: ergo mensuratur per causam.

3. Argu.

Tertio: Agēs vere producit actionē, siue im-
manētē, siue trāseuntē, & habet relationē ad
suā actionē, si quidē est causa illius: & hæc rela-
tio nō est fūdāta in actione, quia relatio termi-
natur ad actionē, terminus autē nō est funda-
mentū relationis: ergo est dādū aliud fundamē-
tū. Et idē argumētū fieri potest de omnibus
rebus, quæ ab alio per resultatiā procedūt, quia
resultatiā nō est actio, cuiusmodi sunt omnes
passiones, quæ realiter distinguūtur à subie-
cto, motus grauiū, &c. Et confirmatur hoc ar-

gumētū: quia relatio calefactiui ad calefactibi-
le in nullo horū fundatur: ergo est aliud fūda-
mētū ponēdū. Antecedens probatur; quia nō fūda-
datur in actione, sed in potētia, potētia autē di-
stinctum fundamentum est ab actione.

4. Argu.

Quarto, Relatio Dei ad creaturas, & scibili-
lis ad sciētia, fundatur in relatione opposita,
vt patet ex D. Tho. 1. p. q. 13. ar. 7. & 3. p. q.
35. ar. 5. & tamē relatio sub nullo prædictorū
fundamētōrū cōtinetur: ergo. Et cōfirmatur
hoc argumētū: nā etiā relationes cōsequūtur
alia rerū genera: ergo etiā dicēdū est illa esse
etiā fundamētū relationis: non ergo ponēda
sunt solū tria genera fundamētōrū. Quinto:
vel Arist. loquitur hic de fundamētis, quæ man-
nēt cū relatione, vel de fundamētis, quæ trā-
seunt, neutrum horū: ergo male assignauit fun-
damēta. Nō de fundamētis, quæ trāseunt: quia
vnitas in quātitate manet cū relatione æquali-
tatis. Nō de his, quæ manēt: quia generatio, in
qua fundatur filiatio, trāseunt, nec manet cū re-
latione: ergo. Alia argumēta, quæ cōtra hanc suf-
ficiētā adduci poterant, inferuntur in peculiari-
bus aduocemus quæstionibus, dum de specie-
bus fundamentis instituemus sermonem.

5. Argu.

Deciditur questio.

PRIMA cōclusio: Hæc fundamēta relationū
sufficiētissime sunt ab Arist. assignata, &
adæquata est eorū diuisio & enumeratio. Hæc
sufficiētā colligit D. Tho. 5. metaphysicæ ca-
pite de ad aliquid in hūc modū: Nam relatio,
quæ est in rebus cōstitit in ordine quodā vni-
rei ad aliam, vnde oportet tot modis relatio-
nes esse, quot modis cōtingit vnā rē ad aliā or-
dinari: sed nō cōtingit vnā rē ad aliā ordinari;
nisi tripliciter: ergo nō erūt nisi tria genera re-
lationū, & tria genera fundamētōrū. Probat
illa minor: Quia vna res ordinatur ad aliā, vel
secūdū esse (& loquitur D. Th. de ordine fun-
damētali, ex quo confurgit formalis ordo, qui
est relatio) prout esse vnus depēdet ab alia, &
sic est tertius modus relationū mēsuræ & mē-
surati. Nā esse mēsurati depēdet à mēsurā, vel
secūdū virtutē actiuā, & passiuā, scilicet idē quod
vna res ab alia recipit, vel alteri cōfert aliquid:
& sic est secūdus modus: vel secūdū, quod qua-
ntitas vni rei potest mēsurari per alā, & sic est
primus modus. Et si dicas, quare ergo nō fun-
dat qualitas aliquā relationē, respōdet D. Th.
ibi, quod qualitas rei in quātū huiusmodi non
respicit nisi subiectum. Vnde secūdū ipsam
vna res non ordinatur ad aliam nisi secun-
dū quod qualitas accipitur secundū rationem
potētiæ actiuæ, vel passiuæ, prout est princi-
pium

1. Conclusio

pium actionis, vel passionis, vel secundum rationem quantitatis, vel alicuius ad quantitatem pertinentis, secundum quod, scilicet induit rationem unius vel plurius: Sicut dicitur aliquid simile alteri, quia habet unam qualitatem. Sed unus Suarez impugnat hanc rationem D. Th. disputat. 47. sectione 9. Primo. Nam habitudo ad aliud secundum dependentiam in esse, pertinet magis ad secundum genus, cum effectus dependeat in esse a sua causa. Si vero sumatur secundum peculiarem modum dependendi, sic tot essent distincti modi relationum, quot sunt modi dependentiarum; nam cur ille modus dependentiae constituit peculiare genus relationum, & non alius. Secundo, quia quantitas, ut habet rationem mensurae non fundat primum modum: ergo. Probatur antecedens, quia Arist. non dicit, fundamentum esse rationem mensurae, sed dicit esse unitatem vel numerum: nam quando duae quantitates dicuntur aequales, una non est mensura alterius, nec in eis hoc attenditur, sed ratio unitatis. Et idem est de similitudine & identitate. Tertio: quia ratio mensurae non est apta ad fundandam relationem praedicamentalem, quia solus est extrinseca denominatio rationis: ergo. Sed iste religiosus pater D. Thom. non intelligit. Vnde ad primum eius argumentum responderetur, quod esse cuiuscunque rei mensuraturam pendet a mensurante, veluti in genere causae formalis, & exemplaris. Nam esse scientiae consistit in esse verae, quae quidem veritas dependet ex obiecto: (nam tunc scientia vera est, quia adaequatur suo obiecto, & haec adaequatio est in sua essentia seu sua essentia adaequata. Nec poterit esse scientia nisi sit adaequata suo obiecto, quia esse scientiae est sua veritas habitualis, si sit sermo de scientia habituali, aequalis, si sit sermo de scientia actuali. Et ista dependet ex obiecto mensurante; sicut veritas, & essentia imaginis consurgit ex adaequatione ad suum prototypum. Et esse creaturae & essentia ex adaequatione ad suum exemplar, quod est Deus. At vero in suo esse in genere causae efficientis, effectus dependet a sua causa. Et hoc non tollit quin causa secundum aliam rationem mensuratur effectum, ut patet in Deo, qui est causa efficiens nostra & exemplaris. Et ita in utroque genere dependemus a Deo. Et non inconuenit, quod specificiter distinguatur modi dependentiae in particularibus mensuratis: quinimo est necessarium: quia alia relatione specie distincta refertur imago in ratione mensurae ad suum prototypum, & alia relatione refertur scientia. Ad secundum respondeat, quod D. Tho. explicuit Arist. quia intellexit illud. Et Arist. dicere posset D. Tho. quod Christus veritas infallibilis illi dixit, bene scripsisti de me Thoma. Et si attente legisset Arist. egisset gratias D. Tho. Nam Aristoteles ita dicit. Ad aliquid dicitur, ut duplum ad dimidium, triplum ad tertiam partem, & totaliter multiplicatum ad multiplicati partem, & continens

ad contentum. Et hoc magis explicat in sequentibus Arist. Vnde quantitas non quomodo dicitur, quae est fundamentum relationis, nisi quatenus ipsa aliquomodo est mensura alterius quantitatis, & id, per quod cognoscitur altera quantitas. Nam quaternarius refertur ad binarium relatione dupli. Et quomodo ego cognosco hoc esse duplum, nisi quia per numerum binarium bis sumptum reddo quaternarium? Et in re quantitas binarii habet hoc, quod est mensurare quaternarium, & sic in alijs numeris. Et cum duae quantitates aequales sumuntur, etiam aliquomodo habent rationem mensurae ad inuicem loquendo de mensura quantitativa, quia ex eo cognosco hanc esse aequalem alteri, quia illam non excedit: Et in re ex eo fundatur ratio aequalitatis in illis, quia non se excedunt. Et facit D. Thom. de monstracione huius in textu sequenti, quae quia tangunt Arithmeticae scientiam, quae optime calculat omniscius D. Tho. nolo hic adducere, sed te ad sanctissimum remitto doctorem. Ad tertium responderetur, quod quantitas cui conuenit ratio mensurae apta est ad mensurandum: & si illi non possit competere ratio mensurae non posset fundare relationes primi generis. Vide quae supra diximus in praedicamento quantitatis de mensura. Praeterea probatur conclusio nostra inductiue in omnibus relationibus, quae in aliquo horum fundamentorum ex necessitate fundantur. Hoc idem affirmat D. Thomas 1. 2. q. 13. articulo 7.

Secunda conclusio: Aliquando a metaphisicis fundandi ratio fundamentum dicitur, sed tamen completum fundamentum, ex illis duobus resultat ex fundamento & ratione fundandi. Verbi gratia, fundamentum paternitatis in nobis est potentia generatiua, & ratio fundandi est actio: quia ad hoc quod resultat ratio illa duo requiruntur, scilicet, & potentia generatiua, & actio generationis. Nam, ut asserit D. Thomas 2. 2. q. 4. art. 7. ad quartum, de ratione fundamenti est, quod sit primum, & quod sit alijs partibus aedificij conexum. Non enim esset fundamentum in actu secundo, nisi ei aliae partes aedificij cohaerent. Et ita potentia generatiua non esset fundamentum in actu secundo respectu paternitatis, nisi esset prior illa, & sustentaret illam & illi connecteretur. Et quia ad hoc, quod connectatur illi requiritur actio, hinc fit quod potentiae generatiuae, ut stat sub actione conuenit ratio fundamenti actualiter & ita totum hoc censetur vnum fundamentum. Nec requiritur, quod illud completum sit semper cum relatione, sed sufficit, quod connexerit illam potentiae generatiuae in qua subiectatur. Et si dicas, in quo distinguuntur fundamentum & ratio fundandi, respondetur, quod fundamentum de se est illud, quod sustentat relationem, ratio vero fundandi non sustentat relationem, sed applicat fundamentum ad sustentandam

2. Concl.

stentandam relationem. Et quando metaphisici dicunt, rationem fundandi esse fundamentum, volunt dicere, id est, est id, quo fundamentum applicatur, ut exerceat rationem sustentandi relationem. Et hoc patet in exemplo adducto de potentia generatiua, & de generatione. Hoc autem explicare in alijs fundamentis est magis difficile. Ut, verbi gratia, explicare, quae sit ratio fundandi in quantitate, & quod sit fundamentum: & similiter in mensura & mensurabili. Sed nihilominus sit tertia conclusio: etiam in istis duobus generibus est assignabile fundamentum, & ratio fundandi. Verbi gratia, in quantitate in duplo, & subduplo binarius refertur ad quaternarium, quod est duplum, & talis quantitas est relatiuum: & fundamentum huius est unitas vel diuersitas, & ratio fundandi est ratio mensurae. Totum ergo suum esse dupli est ad subduplum, quatenus est diuersa ratio numeri in vno atque in alio. Et ratio, sub qua haec relatio fundatur est ratio mensurae, quia taliter mensuratur quaternarius a binario, & duae quantitates sunt aequales, & fundamentum est unitas, & ratio fundandi est mensurabilitas. Itaque unitas sub ratione mensurabilitatis quantitativae est completum fundamentum, & postea consurgit relatio dupli & subdupli & aequalis. Vide angelicum Doctorem tex. 20. 5. Metaphisicæ, ubi haec demonstrat: Et idem explicat D. Thomas, de relatione similitudinis identitatis ibidem. Idem est dicendum de relationibus tertij generis: scilicet, mensurae & mensurabilis. Nam scientia est relatiuum, & ratio fundandi & fundamentum, est adaequabilitas sub ratione dependentiae, seu dependentia sub ratione adaequabilitatis. Nam ut D. Thomas dicit in eodem textu; ab eo qualibet res mensuratur, a quo ipsa dependet. Vbi videbis rem in esse dependere a sua mensura. Haec omnia fundamenta applicanda sunt proportionabiliter relationibus rationis, Nam relatio speciei & omnes, quae sunt secundae intentionis fundantur in esse cognito, quod significatur per modum passionis: & esse cognitum, quod est relatio rationis fundatur in cognitione. Relatio rationis, quae potest fundari, in duobus entibus rationis similibus in specie, quae erit relatio similitudinis, fundatur in unitate: Et relatio diuersitatis fundabitur in pluralitate unitatum formalium. Et relatio, quam dicit ens rationis ad id, quod mensuratur, scilicet ad suum conceptum erit relatio mensurati, & sic proportionabiliter in alijs. Modo ad argumenta in principio respondendum est.

D. Ssoluuntur argumenta.

Ad 1.

Ad primum responderetur ex D. Thoma supra dicto loco in 5. Metaphisicæ, quod fundatur supra dicta relatio non per comparationem

tionem numeri ad unum, vel ad numerum, sed secundum unitatem, nam eadem sunt, quorum substantia est vna: similia, quorum qualitas est vna, aequalia, quorum quantitas est vna. Cum autem vnum sit principium numeri, & mensura, patet etiam, quod haec dicuntur ad aliquid secundum numerum, id est, secundum aliquid ad genus numeri pertinens, non tamen eodem modo sicut duplum ad subduplum & caetera. Nam primae resolutiones erant secundum numerum ad numerum, quia duplum continet bis subduplum, vel secundum numerum ad vnum, ut duplum ad unitatem. Haec autem secundum numerum absolute, id est, secundum aliquid ad numerum pertinens, quod est unitas. Et per haec patet ad confirmationem. Nota tamen ex D. Thoma 1. 2. q. 4. articulo 7. ad 2. quod ubi attenditur aequalitas secundum quantitatem virtualem aequalitas includit in se similitudinem, & aliquid plius, quia excludit excessum. Quae cumque enim communis hincant in vna forma possunt dici similia, etiam si inaequaliter illam formam participant: sicut fidicatur aer esse similis igni in calore: sed non possunt dici aequalia, si vnum altero perfectius formam illam participet. Et ita indiuisis, quia non solum est vna natura Patris & Filij, sed etiam aequae perfectae est in utroque, ideo non solum dicimus Filium esse similem Patri, sed etiam aequalem.

Ad 2.

Ad secundum respondet D. Thomas 1. 2. q. 30. q. 1. articulo 3. ad 3. in haec verba: Dicitur, quod relatiuum inuenitur triplex diuersitas. Quaedam sunt quorum utrumque importat relationem non in re existente, sed in ratione tantum: sicut quando ens refertur ad non ens, vel relatio ad relationem, vel aliquid huiusmodi. Quidam vero, quorum utrumque relationem realem importat: sicut Pater & filius. Quidam vero quorum alterum importat relationem realem, & alterum rationis tantum, sicut scientia & scibile. Et huiusmodi diuersitatis ratio est, quia illud, super quod fundatur relatio, quandoque inuenitur in altero tantum, & quandoque in utroque. Vt patet, quia relatio scientiae ad scibile fundatur supra apprehensionem secundum esse spirituale, quod est tantum in sciente, & non in scibili: quia ibi est tantum forma secundum esse naturale: & ideo relatio realis est tantum in scientia, & non in scibili. E contrario est de amante & amato, quia relatio amoris fundatur super appetitum boni, bonum autem non est aliquid existens tantum in anima, sed etiam in rebus. Vnde dicit Philosophus 6. Metaphisicæ, quod bonum & malum sunt in rebus, verum & falsum in anima. Et ideo dicit Avicenna, quod in amante & amato in utroque relatiuum est inuenire dispositionem, per quam referatur ad alterum, non in sciente & scibili.

scibili; & idem ubique est relatio realis: si-
cut etiam & equalitas quæ immediate funda-
tur supra quantitatem, quæ invtroque est.
Quia ergo intro amans, & amatum est vera
causalitas ex vtroque extremo est relatio reali-
s, quando bonum existit à parte rei. Et ista
relatiua reducuntur ad relatiua secundi mo-
di, quia fundantur super actionem proprie,
vel large sumptam, quia illa motio habet ra-
tionem actionis & esse motam rationem pas-
sionis. Et bene considera hanc profundissi-
mam sanctissimi præceptoris auctoritatem:
Dicit Suarez disputatione 46. sectione 3.
quod etiam amor mensuratur ex obiecto: &
ita quod est relatio tertij generis, hic tamen
loquimur de mensuratione metaphisica, &
non morali, & quo ad mensuram veritatis.
Et ratio est, quoniam ex doctrina Aristotelis
lib. 5. metaphisicæ capite de ad aliquid, hæc
est inseparabilis proprietas relatiuorum tertij
generis, quod vnus semper refertur ad aliud
relatione rationis. Et non dicitur ad aliud, ni-
si, quia aliud dicitur ad ipsum, vt patet in scien-
tia & scibili, sensu & sensibilibus: sed amor refer-
tur realiter ad amatum, & amatum ad amorē,
vt talia sunt (& loquimur de amato creato) er-
go vt sic, non sunt relatiua illius tertij ge-
neris.

Probatur minor, quia amor, vt sic, est causa
tus ab appetibili, & includit in sua propria ra-
tione, quod propter aliud fiat: et appetibile est
cuius gratia aliquid fit. Cum ergo dicimus, ef-
se relationem tertij generis relationem men-
suræ & mensurati, loquimur de mensuratione
veritatis rei.

Ad tertium respondetur, quod agens po-
test considerari in ordine ad effectum, quem
producit. Vt, verbi gratia, pater in ordine ad
filium, & tunc refertur ad effectum relatione
paternitatis fundata in actione, tanquam in ra-
tione fundandi. Et idem est si consideretur
ignis in ordine ad alium ignem generandus;
nam refertur relatione reali fundata in vera
actione. Potest rursus agens considerari in or-
dine ad suam actionem: & quia illam actio-
nem non producit per veram actionem aliàs
esset processus in infinitum; ad illam actionē
dicunt aliqui refertur per distinctam relatio-
nem fundatam in simplici emanatione, quæ se
habet ad modum actionis: Et ita reducitur
ista relatio ad secundum genus relationum.
Alij dicunt, quod agens eadem relatione re-
fertur ad actionem & ad terminum; ad actio-
nē vt ad rationem fundandi, ad terminum, vt
ad quod ordipatur ratio fundandi. Et hoc intel-
ligitur, quando simul terminus & ratio fundā-
di existunt. Sed prima solutio est melior: nam
pater refertur ad filiū relatione paternitatis:
ad generationem verò non refertur relatione
paternitatis. Maxime, quia antequam existat

filius in humanis est actio generationis antecē-
dens, secundum quod tendit ad introductio-
nem similis formæ, vt decisio seminis & cæte-
ra. Et tunc ad illam nõ refertur relatione filij,
quia non existit filius, nec villo modo illa actio
potest habere rationem filij. Ad confirmatio-
nem responderetur, quod illa relatio fundatur
in potentia calefaciendi, & in potentia, vt cale-
fiat & ratio fundandi est possibilis actio. Ita
asserit Aristoteles in hæc verba supradicto ca-
pite de ad aliquid, in 5. & D. Tho. ibidem,
vbi inquit calefactiuum ad calefactibile, quia
potest iterum calefaciens ad calefactum, & se-
cans ad factum tanquam agentia. Vbi D. Tho-
mas ita dicit: sciendum etiam est, quod eorum
relatiuorum, quæ dicuntur secundum poten-
tiam actiuam & passiuam attenditur diuersi-
tas secundum diuersa tempora. Quædam enim
horum dicuntur relatiue secundum tempus
præteritum, sicut quod fecit, ad illud, quod fa-
ctum est, vt pater ad filium, quia illud genuerit,
illud genitum est, quæ differunt sicut fecisse,
& passum esse. Quædam verò secundum
tempus futurum, sicut facturus refertur ad fa-
ciendum. Et ad hoc genus relationum reducū-
tur illæ relationes, quæ dicuntur secundum
priuationem potentie, vt impossibile & inui-
sibile, dicitur enim aliquid impossibile huic,
& similiter inuisibile. Et si inquiras, an hæc re-
latio, quæ est ad futurum, vt calefactiuum ad
calefaciendum sit realis, responderetur, quod
si extrema existat est relatio realis, quia vtrū-
que ad inuicem realiter ordinatur ratione po-
tentie actiue & passiuæ, quod est fundamen-
tum ordinis prædicamentalis. Et huic fauet
Aristoteles, qui in prædicamento relationis
cõmemorat supra dicta relatiua, & dicit esse re-
latiua secundi generis. Et si dicas, non est actio
actu, ergo nõ est relatio actu, quia actio est ra-
tio fundandi, responderetur quod actio actu est ra-
tio fundandi in reatiuis, quæ sunt agentis ad
passum, & agentis ad effectum. Ceterum in re-
lationibus, quæ sunt actiui ad passiuum, non
est ratio fundandi actualis actio, sed actio &
passio quatenus sunt in virtute potentie. In
quo etiam fallitur Suarez vbi supra, & male
explicat Aristotelem, siquidem dicit, non om-
nia exempla Aristotelis in hoc prædicamento
esse fundamenta relationum prædicamenta-
lium: nam alias perperam docuisset naturam
relationis prædicamentalis, si exempla adducta
ad fundandam relationem prædicamentalem
non fundarent illam.

Ad quartum responderetur, quod relatio do-
minij non fundatur in relatione opposita, nec
similiter relatio scibilis, sed requiritur, vt
quid necessarium vt relatio creaturæ termi-
netur ad Deum ad hoc quod ego possim ap-
prehendere relationem dominij, & tribuere il-
lam Deo. Secundo responderetur, quod, quia
relatio

Ad 3. arg.

Ad 4. arg.

relatio dominij est aliquid rationis, & simili-
ter relatio scibilis, non inconuenit, quod præ-
supponat vt fundamentum relationem crea-
turæ. Aristoteles autem loquitur de funda-
mentis relationum fundamentalium. Et hac
ratione dixit D. Thomas, quod Deus dicitur
realiter dominus, & Christus realiter filius
Virginis, ex eo; quod creatura realiter refer-
tur ad Deum, vt ad terminum materialem, &
beata Virgo realiter refertur ad Christum. Et
sicut dicitur aliquid genus ratione fundamen-
ti proximi, etiam si nõ habeat formaliter rela-
tionem generis, sic in propositis casibus. Sed
de hoc post modum. Ad confirmationem res-
ponderetur, quod nullum aliud genus conse-
quuntur, nisi quatenus induunt aliquid supra
dictorum fundamentorum.

Ad 5. arg.

Ad quintum responderetur, quod rationes
fundandi aliquando manent, aliquando non;
fundamenta verò semper manent, quandiu
manet relatio. Et ita si Aristoteles intelligat
de ratione fundandi, non semper manet ra-
tio fundandi: si autem loquatur de fundamē-
to hoc semper manet.

QVÆSTIO XXXII.
Vtrum aliqua relatio imme-
diate fundetur in substantia.

MODO agendum est de funda-
mentis relationis in particulari:
Et quia primum fundamentum
est numerus, vel vnitas, seu quan-
titas; quomodo in ista funden-
tur relationes, est disputandum. Et quia sub-
stantia est prior, ideò de illa queritur, vtrum
possit induere immediate aliquod horū fun-
damentorum, & fundare immediate relatio-
nem. Et videtur quod non: Nam si relatio fun-
datur immediate in substantia, sequitur, quod
relatio sit perfectius accidēs omnibus acciden-
tibus: consequens est falsum, quia est minimæ
entitatis, vt asserit D. Thomas. 3. physicorū:
ergo illud, ex quo sequitur. Probatur maior:
quia suum esse immediatius & proximius par-
ticipat à substantia: ergo perfectiori modo par-
ticipabit. Consequentia probatur exemplo;
nam si ignis calefaciat aquam, & aqua calefa-
ciat manum, perfectiori modo participabit ca-
lorem aqua, quam manus. Et ita D. Thomas
3. p. ex accessu maiori ad fontem gratiæ, qui
est Deus colligit maiorem perfectionem gra-
tiæ in Christi humanitate, & post modum in
sacratissima Virgine, quæ fontem gratiæ in se
habuit nouem mensibus.

1. Argu.

2. Argu.

tia: ergo substantia erit res eadē, quæ est accidēs
& erit accidēs, realiter: hoc autē absurdū vi-
detur, quia id, quod habet esse in alio & ab
alio dependet non potest esse id quod habet
esse per se & independens ab alio.

3. Argu.

Tertio sequitur, quod vnionis relatio mate-
riæ ad formam immediate fundetur in ipsa
materia prima, hoc autem est falsum: ergo &
illud, ex quo sequitur. Probatur sequela; quia
materia prima est vnita formæ, ergo habet re-
lationem vnionis; & si potest fundari in sub-
stantia immediate, hæc relatio erit immediate
in materia prima: hoc autem est falsum: ergo.
Probatur minor: quia materia prima non po-
test habere esse accidentale, nisi prius habeat ef-
se substantiale: & etiam quia adueniret forma
non entī in potentia, sed in actu, quia iam ha-
bet illam relationem, quæ est actus.

4. Argu.

Quarto: Substantia non est nec numerus,
nec vnitas, nec actio, nec mensura; ergo
nullo modo potest in illa fundari immediate
aliqua relatio. Probatur consequentia: quia
supra dicta sunt immediata fundamenta rela-
tionum. Et confir. hoc argum. super sub-
stantiā per modū substantiæ nõ fundatur rela-
tio; nec super qualitatē per modū qualitatis:
ergo nec super illam etiā consideratā per mo-
dum quantitatis. Probatur cõsequentia: quia
hæc consideratio nullum fundamentum po-
nit in substantia, aut qualitate, quod non habe-
ret in se. Sed primum antecedens probatur:
quia substantia secundum se, aut qualitas non
ordinantur ad aliud: ergo non possunt funda-
re relationem. Probatur consequentia: quia il-
lud quod habet rationem fundamenti, debet
ordinari ad aliud.

Deciditur quæstio.

PRIMA cõclusio: Relatio potest immedia-
te fundari in substantia secundum quod
substantia induit aliquam rationem, vel
quantitatis, vel actionis vel mensuræ. Hæc
cõclusio videtur mihi asserita ab Aristotele
vbi supra; & à D. Thom. in 5. metaphisicæ,
in illis verbis; eadem enim sunt ea, quorum
est substantia vna. Et quamuis substantia hic
accipitur pro essentia nihil retulerit: nam duo
homines habent relationem identitatis, quia
illorum essentia est eadem: vterque enim est
animal rationale, & eadē diffinitio est vtrius-
que: & D. Thomas hoc ipsum accipit ibi ex
Aristotele. Præterà D. Thom. 1. p. q. 42. arti-
culo 1. constituit æqualitatem & similitudi-
nem in diuinis personis, & illa relatio est ali-
quid rationis, quia essentia diuina non est di-
stincta in personis, sed eadem: & tamen in di-
uinis personis non est vnitas accidentalis &
prædicamentalis, sed substantialis: ergo etiam
erit relatio identitatis in substantijs duabus
immediate, etiam si ibi non sit vera quantitas.

Vnde

Vnde notandum est, quod quando dicitur quod relatio primi modi fundatur in quantitate, non accipitur quantitas proprie pro quantitate prædicamentali, alias diuinae personæ non essent æquales: quia ea sunt æqualia, quæ sunt vnum in quantitate, & quantitas prædicamentalis non est indiuisibilis: nec duæ albedines essent similes, quia similia sunt, quæ sunt vnum in forma: & ibi non est proprie vnitas, sed accipitur vnitas transcendentaliter pro ente indiuiso: & hoc vocatur quantitas, quia habet se ad modum quantitatis. Ita asserit D. Thomas vbi supra & Flādrīa 5. Metaphysicę q. 16. articulo 3. in fine. Probatur præterea conclusio: Inter duas albedines est relatio similitudinis specificæ, quia sunt duo existentia realiter distincta habentia eandem vnitatem formalem fundamentaliter, id est, sunt duæ albedines, quæ principijs formalibus non distinguuntur, quia illa principia formalia sunt indiuisa non quia sit indiuisio formaliter seclusa operatione intellectus, sed fundamentaliter proximè: quia etiam duæ substantiæ habebunt relationem similitudinis specificæ eadem ratione, quia habent eadem condiciones. Præterea duæ substantiæ realiter distinguuntur seclusa operatione intellectus, etiam considerando substantias, in proprijs entitatibus individualibus, sed distinctio formaliter est relatio: ergo hæc relatio fundatur in substantia immediate, quia substantia sunt, quæ immediate sunt distinctæ & diuisæ. Præterea, duæ quantitates possunt fundare relationem æqualitatis, seu inæqualitatis: ergo & duæ substantiæ relationem identitatis vel diuersitatis. Probatur consequentia, quia est eadem ratio, & magis distinguuntur substantiæ duæ, quam duæ quantitates, et ita poterunt fundare relationem distinctionis. Præterea, relatio creaturæ, quæ est substantiæ est relatio realis, sed hæc fundatur in substantia immediate: ergo Maior patet, quia creatura realiter dependet & refertur ad Deū. Minor probatur: quia substantia ipsa creatur & producit a Deo, & posset illam Deus producere sine aliquo accidente: & tunc referretur relatione reali, & fundaretur illa relatio immediate in substantia: ergo.

2. Concl.

Secunda conclusio: Hæc relatio est relatio prædicamentalis, & directè in prædicamento quantitatatis constituta. Probatur: quia hæc relatio formaliter est accidens, & totum suum esse habet ad aliud: Ergo est in prædicamento relationis: nihil enim amplius requiritur, vt sit in prædicamento. Præterea hæc relatio est ens finitum & perse, & completum: ergo in aliquo genere. Præterea etiam hoc probatur: quia relationes reliquæ, quæ fundantur in albedine, vt relatio similitudinis: sunt in prædicamento relationis: ergo & ista relatio. Proba-

tur consequentia: quia cum fundamentum non sit de essentia relationis, nec pars eius non tollit essentiam relationis prædicamentalis, Et ita etiam si fundatur in substantia erit vera relatio prædicamentalis. Et hæc relatio necessario est accidens, quia, vt asserit D. Thomas de potentia q. 8. articulo. 2. ad. 1. nulla substantia creata potest esse relatio; quia cum substantia sit limitata ad certum genus, non poterit esse, vt sic in aliquo genere: & si esset formaliter relatio esset in alio genere, quia esset in genere relationis. Quapropter omnia relatio creata ex necessitate esse debet accidens. Relatio verò diuina, quia non est limitata ad certum genus bene potest esse, & est substantia. Ex hoc sic argumentor: Hæc relatio identitatis, seu similitudinis, seu distinctionis ex necessitate est relatio accidentalis: ergo est in prædicamento relationis: quia ex nullo capite impediretur, ne esset in prædicamento relationis, nisi, quia esset substantia: quod est impossibile, vt demonstrat D. Thomas. Et si dicas: quod poterit esse substantia, vt distinguitur contra accidens, vnde non sequitur, quod sit in genere substantiæ, contra: nam relatio, quæ est in mea substantia qua distinguor à Petro, si est substantia mea formaliter erit substantia completa, & sic erit in prædicamento substantiæ: & sequetur quod non possit esse in prædicamento relationis, vt sic. Dices, quod est substantia imperfecta: ergo iam non erit mea substantia, sed modus eius. Et nec hoc esse potest, quia relatio non potest esse modus substantiæ creatæ: solum enim hoc conuenit relationibus diuinis, quæ sunt modi de essentia essentia diuinæ, & sunt substantiæ.

3. Concl.

Tertia conclusio: relatio similitudinis, æqualitatis, & identitatis sunt relationes reales aliquando, & non semper sunt relationes rationis. Hæc conclusio ponitur contra multos metaphysicos & logicos, qui oppositum sentierunt. Sed est expressa sententia Aristotelis vbi supra, & illam habet Angelicus doctor 1. p. q. 28. articulo 1. ad 2. vbi ita dicit. Ad 2. dicendum quod relatio, quæ importatur per hoc nomen, idem, est relatio rationis tantum, si accipitur simpliciter, idem, quia huiusmodi relatio non potest consistere, nisi in quodam ordine, quem ratio adinuenit alicuius ad se ipsum, secundum aliquas eius duas considerationes. Secus autem est, cum dicuntur aliqua eadem esse, non in numero sed in natura generis, siue speciei. Vult dicere, quod relatio identitatis Petri ad seipsum, est relatio rationis: relatio verò identitatis, specificæ siue generice, qua Petrus & Paulus, sunt vnum in specie, vel in natura generica, est relatio realis. Et non accipit vnitatem genericam formaliter, sicut est aliquid rationis & secunda intentio: sed accipit vnitatem specificam & genericam

cam fundamentaliter, hoc est, pro vnitate formali, qua duæ res sunt indiuisæ per principia formalia specificæ, vel generica, vt Petrus refertur ad Paulum relatione reali identitatis specificæ: quia Petrus & Paulus in ratione hominis non possunt diuidi formaliter. Nam quantum eorum humanitates sint diuisæ materialiter, sed non formaliter: quia gaudent mutua negatione diuersitatis per principia formalia, de quo iam diximus in 2. libro. Idem tenet Caietanus ibidem. Sed vt supra dictæ relationes sint reales requiruntur istæ conditiones, quod extrema existant, & sint distincta realiter: & præterea, quod ratio, secundum quam attenditur identitas, similitudo & æqualitas sit distincta in ipsis fundamentis. Primæ conditiones iam constant ex superius dictis, sed vltima conditio satis patet: nam relatio identitatis & similitudinis in Deo hac ratione non est realis: quia essentia diuina vna numero est intrinsece suppositis. De quo vide D. Thomā 1. p. q. 42. artic. 1. Et hac ratione Petrus ad seipsum refertur relatione identitatis, quæ relatio est ens rationis, quia Petrus non distinguitur à se ipso realiter. Hoc supposito probatur conclusio, nam relatio identitatis, quæ est inter duas albedines, & relatio similitudinis, habet omnes condiciones necessario requisitas, vt sit relatio realis: ergo hoc concedendum est illi. Antecedens patet: nam extrema sunt realia & existētia, & realiter distincta: & fundamentum est distinctum in ipsis extremis. Et fundamentum est eiusdem rationis in vtroque extremo: ergo. Vbi nota, quod identitas & similitudo & æqualitas potest accipi dupliciter. Vno modo formaliter: & tunc est relatio, qua vnum ad aliud simile, vel æquale refertur: & qua constituitur formaliter in esse similis. Alio modo accipitur fundamentaliter: & nihil aliud est, quam ipsæ duæ albedines, verbi gratia, cum fundamentis, vt possint fundare relationem talem similitudinis. Cum ergo dicimus similitudinem identitatis & cætera, esse relationes reales, non loquimur de similitudine fundamentaliter, sed formaliter. Dicitur in conclusione, quod aliquando sunt relationes reales, & non semper, quia relatio Petri ad se ipsum, seu hominis ad se ipsum non est realis, & etiam indiuisibilis relatio similitudinis & æqualitatis non est realis.

4. Concl.

Quarta conclusio: Vt duæ quantitates dicantur æquales, debent esse eiusdem speciei in ratione mensuræ: vt duæ lineæ bipedales sunt æquales, quia in ratione mensuræ sunt æquales. Si autem altera illarum esset pedalis non essent æquales, licet essent eiusdem essentia in ratione lineæ, quia lineæ, vt sic, non est mensura. Vnde si daretur lineæ infinita, vere esset lineæ, vt sic, & vt sic non esset mensura: sed solum est mensura, vt bicubita & tricubita, &

sic in reliquis. Vnde ad æqualitatem necessario requiritur, quod sint vnum in ratione mensuræ, id est, quod sint vnum in ea ratione, in qua possunt mensurare. Et nota hic, quod vnitas numerica non est fundamentum æqualitatis, quia duæ quantitates non habent vnā vnitatem numericam, sed bene vnam specificam formalem, hoc est, eandem rationem non diuisam per principia formalia. Ex hac conclusione infertur, quod albedo, vt duo, & albedo vt tres non sunt æquales in gradibus, nec similes in gradibus, sed inæquales, sicut lineæ pedalis, & bipedalis, licet sint similes in natura specificæ: quia esse similes in gradibus est habere relationem æqualitatis, sicut quaternarius æqualis est alteri quaternario, & non solum similis, & quia non habent eodē gradus non habent relationem æqualitatis.

Dissoluantur argumenta.

Ad argumenta in principio questionis. Ad 1. arg. Ad primum respondetur, quod licet relatio immediate fundatur in substantia, non sequitur, quod sit perfectius accidens, quia fundatur in substantia quatenus habet rationem quantitatis modalis, & fundatur in substantia, vt aliquid, quod dependet à fundamento, & termino & ita, vt aliquid, quod habet debilissimum esse. Vnde non potest pertinere ad accidentia, quæ non habent hoc debilissimum esse. Et licet immediate inhereret subiecto, non sequeretur quod esset perfectius accidens: quia quantitas materialis immediate inheret substantiæ, & non est perfectissimum omnium accidentium materialium. Nam perfectio accidentis consistit in participatione perfectiori entitatis, non in immediatiore ordine ad substantiam quantum ad inherentiā. Sed contra (& probo, quod non possit fundari relatio similitudinis immediate in substantia) quia hæc relatio, vel est spiritualis, vel materialis: neutrum horum: ergo non daturalis relatio immediate fundata in substantia. Quod non sit materialis patet: quia non inhereret mediante quantitate: omne autem accidens materiale inheret mediante quantitate: ergo. Maior patet: nam ex eo, quod immediate fundatur in substantia inheret illi sine medio. Quod non sit spiritualis patet, quia est accidens rei materialis afficiens rem materialem: ergo non est spiritualis: quia similitudo, quæ est inter duos leones materialis est, nullum enim accidens spirituale habet duo leones.

Si dicas, quod inheret mediante quantitate, contra: nam si Deus auferret quantitatem ab illis leonibus, essent similes in natura specificæ similitudine prædicamentali, sicut modo sunt similes, & illa similitudo non inheret mediante quantitate: ergo nec illam, quam

modq

modo habent, quia sunt eiusdem rationis. Et confirmatur hoc argumentum: nam est probabilis opinio, quod relatio non distinguitur a suo fundamento: ergo illa relatio identificatur cum substantia: ergo non inhaeret illi mediante quantitate. Et certe est difficile argumentum Thomistis & Peripateticis. Respondetur, quod ista relatio est materiale accidens, & simul est indivisibile & inhaeret substantiae, non media quantitate: quia propter suam naturam sequitur statim posito fundamento & termino. Et bene possumus adducere exemplum: Nam forma equi indivisibilis est & materialissima hoc accidens est materiale & indivisibile: & si fuerit similitudo duarum naturarum spiritualium ut duorum angelorum, erit spirituale accidens, quia sapientia natura subiecti. Alij dicunt, quod hoc accidens est materiale & inhaeret substantiae mediante quantitate ex eo, quod est accidens materiale. Unde etiam si ponatur fundamentum & ratio fundandi non ponitur ista relatio, nisi posita quantitate: & si essent duae substantiae materiales sine quantitate essent similes fundamentaliter non formaliter, quia deficit ratio quantitatis. Sed melior videtur solutio prima: quia accidentia respectiva secundum esse non habent necessariam dependentiam a quantitate, propterea quod totum suum esse est ad aliud; & solum dependent a fundamento & termino, & non sequitur, quod si inhaereat mediante quantitate, quod sit divisibile: nam punctum inhaeret substantiae mediante linea & non est divisibile. Qui scierit solutionem meliorem, adhibeat illam.

Ad secundum respondetur concedendo intentum: esset enim inconueniens quod formaliter esset substantia accidens: ceterum quod realiter nullum est inconueniens. Et si dicas, quod habet inexistenciam accidens, ergo distinguitur a substantia, formaliter concedo, realiter nego. Nam illa existentia substantiae quatenus facit substantiam esse, est existentia, quatenus facit accidens inesse est in existentia: & ita est formaliter distincta. Et in sacramento altaris, etiam si maneant accidentia non manet aliquid substantiae panis, nec manet existentia substantiae panis. Melior & quae mihi placet, solutio est, quod realiter tanquam res a re distinguitur ista relatio a suo fundamento, & habet inexistenciam realiter distinctam ab existentia substantiae. Modo non desino, an existentia substantiae sit inexistenciam accidentium: nam existimo partem negatiuam uertorem esse.

Ad tertium respondetur, quod fundatur illa relatio unionis in actione, quae est unio. Modo non est aliquid amplius de hoc disputandum.

Ad quartum respondetur, quod super sub-

stantiam, quatenus inducit modum quantitatis, hoc est quatenus est eadem cum alia, seu diuersa, & quatenus habet quantitatem transcendens talem optime potest fundari relatio. Itaque supra uera quantitatem, seu supra quantitatem modalem seu transcendentalem fundatur relatio primi generis. Et ad confirmationem respondetur, quod quando consideratur substantia induta hac quantitate, quatenus est unum cum alia, vel diuersa ab alia, iam ordinatur ad aliam substantiam, & ita iam potest esse fundamentum relationis. Nam fundamentum relationis est, quo una res realiter ordinatur ad aliam, licet non formaliter, ut patet ex D. Thoma supra dictis locis.

QVÆSTIO XXXIII. Vtrum unitas generica fundet relationem realem: & idem dicemus de specifica & analogica unitate.

ENSVS quæstionis est, an Petrus unice relatione similitudinis specifica referat ad Ioanem: & eadem similitudinis relatione referat ad animal, seu ad Broneium, quatenus est animal, & ad plantam quatenus est uiuens, & ad lapidem, quatenus est corpus, & ad angelum quatenus est substantia, & ad Deum quatenus est ens: an uero non unice & eadem, sed diuersis relationibus. Et ut plane quæstionem explicemus, non loquimur in presenti de relatione generis, aut speciei logicae. Constat enim has relationes esse aliquid rationis & distingui inter se specificè, ut superius dictum est. Et nihil aliud est generis relatio, quam ordo per intellectum ad plura specie differentia, & relatio speciei quæ ordo ad plura differentia numero, in quibus est tanquam prædicatum quidditatum. Sed in presenti loquimur de quodam respectu reali, qui consequitur in Petro & Paulo existentibus ex eo, quod habent duas naturas, quæ non possunt diuidi per principia formalia, quod est esse unum formaliter negatiue, id est, esse non diuisas per rationale & irrationale. Et ex eo, quod habent istas naturas ita diuisibiles dicimus, quod habent relationem realem similitudinis specificæ: nec est necesse quod illa diuisio formaliter existat seclusa operatione intellectus: sed sufficit quod existat fundamentaliter. De hoc ergo est nostra quæstio. Et respondetur, quod unitas specifica & generica modo dicto, fundat relationem realem identitatis specificæ & generice. Hanc conclusionem habet D. Thomas expresse 1. p. q.

Ubi dicitur quod non est nisi una relatio ad aliud

concl. 3. st.

28. articulo 1. ad 2. cuius uerba superius adduximus. Et hæc conclusio ex dictis superius clara manet: habet enim omnia necessaria ad fundandam talem relationem, si extrema existant.

Secundo dico eadem relatione similitudinis, seu identitatis specificæ, qua refertur Petrus ad Paulum, refertur ad Brunelium in ratione animalis quia sunt eiusdem generis, & ad lapidem in ratione uiuentis, & ad angelum in ratione substantiæ. De analogia dicemus statim. Probatur quia omnes isti secundum hanc rationem sunt ueluti unus terminus totalis, & ad eam quatuor illius similitudinis, & unitatis specificæ, quæ omnia ista præsupponit in subiecto & refert ad omnia talia, quatenus sunt similia suo subiecto. Item Petrus ad omnia ista refertur relatione similitudinis, quia omnibus istis est similis, & non refertur distinctis relationibus, quia subiecta non sunt realiter distincta, scilicet, Petrus & homo & animal & cætera: ergo una & eadem similitudine completa. Sed contra: nam unitas generica distincta est ab unitate specifica: ergo similitudo fundata supra unitatem genericam est distincta a similitudine fundata supra unitatem specificam. Antecedens probatur: nam unitas generica est diuisibilis per principia specificæ: at unitas generica non est huius modi, sed est diuisibilis per differentias specificas, ut patet in animali, quod est diuisibile per rationale, & irrationale, quod non habet homo: ergo. Respondetur, quod illæ unitates quo ad positiuum, quod important, non distinguuntur, nisi ratione, licet quo ad priuationes distinguantur specie, ut asserit Caietanus cap. 4. de ente & nos supra diximus. Et ita quia sola ratione distinguuntur eadem relatione refertur unum ad omnia sibi similia, siue in natura generica, siue in specifica. Poterat secundo dici, quod in Petro sunt duæ, seu multæ relationes, quibus refertur. Nam alia relatione refertur Petrus ad Paulum, ut sibi similem in natura specificæ: & alia relatione refertur ad equum, ut similem in natura generica. Et differunt specie istæ relationes, propter diuersitatem completam unitatum. Nam sicut album duabus relationibus refertur ad album in ratione similis, & ad nigrum in ratione dissimilis, eodem modo Ioannes refertur una relatione ad Paulum, ut similem specificè & alia relatione refertur ad equum, ut similem generice, & alia ad equum, ut dissimilem specificè. Et hoc uidetur asserere D. Thomas supra dicto loco, dum dicit, quod unitas generica fundat relationem realem. Et si dicas, quod homo & animal in Petro non distinguuntur realiter: ergo non referuntur diuersis relationibus, negatur consequentia nã albū ut relatū ad aliud albū nō differt specie à

se ipso, ut relatū ad nigrum, & tamen refertur diuersis speciebus relationum.

Dico tertio: Unitas analogica fundat etiam relationem realem, sed distinctam a supradictis relationibus. Probatur conclusio: quia hoc ens quod est accidens, & hoc ens, quod est substantia, quando in rerum natura existunt, habent unitatem similitudinis analogicæ: ergo possunt referri relatione reali similitudinis, quia fundamentum primi generis, qui petit quantitatem & unitatem pro ratione fundandi, non dicit, quod sit unitas uniuersorum, sed quod ea quæ referuntur ad inuicem hoc genere relationum sint unum. Sed hanc conditionem habet supra dicta analogata: ergo. Quod uero illa relatio sit distincta a relatione distinctiōnis specificæ, & generice patet, quia unitas analogica est secundum quid unitas: & unitas generica & specifica sunt simpliciter unitates: ergo diuersam relationem fundant. Sed contra: nam etiam si unitas accidentis, uerbi gratia, albedinis non sit simpliciter unitas, sed secundum quid, quia accidens est secundum quid ens, tamen in duabus albedinibus fundatur relatio similitudinis simpliciter: ergo idem in proposito erit dicendum. Respondetur, quod unitas accidentis comparata ad unitatem substantiæ est secundum quid unitas. Cæterum comparatum unum. accidens ad alterum eiusdem speciei, sunt eiusdem rationis illa duo accidentia: & ita unitas formalis illorum, in quibus fundatur relatio similitudinis, est eiusdem rationis: et ita dantur species in accidentibus & genera.

QVÆSTIO XXXIII. Vtrum una relatio possit fundari supra aliam.

videtur, quod non; quia si una relatio super aliam fundaretur, daretur in entibus realibus processus in infinitum, sed non est admittendum: ergo. Maior probatur, quia super has duas relationes si fundatur relatio similitudinis, ergo cum duæ illæ relationes fundatæ sint similes: supra illas fundabuntur alia duæ, & super istas duas, alia, & sic in infinitum. Et confirmatur: nam defacto daretur infinita diuisio: hoc non est concedendum: ergo. Probatur antecedens: quia istæ relationes cum sint reales resultant sine noua operatione, si duæ primæ relationes eiusdem speciei sunt in rerum natura super illas fundabuntur alia duæ relationes similitudinis, & hæc habent esse seclusa operatione intellectus, & consequuntur istæ relationes posito fundamento: ergo infinitæ relationes

Argu.

tiones consequentur, sicut consequuntur duæ primæ, quia eadem est ratio.

2. Argu.

Secundo: nam D. Thomas 2. contragentes capite. 13. & 1. p. q. 42. articulo 4. expresse hoc dicit: ergo ita tenendum est. Et idem de potentia q. 7. ar. 1. & in 1. d. 3. q. 1. ar. 1. hæc loca adducit Suarez disp. 47. sect. 1. nu. 5.

3. Argu.

Tertio, Relationes diuinæ sunt distinctæ & oppositæ, & non alijs relationibus, sed seipsis: alias si illa oppositio & distinctio esset relatio realis, essent in diuinis plus quam quatuor relationes reales, quod est plus quam falsum: & etiam, quia illa relatio realis, superaddita fundaret supra se aliam & ita in infinitum essent relationes reales in diuinis, quod est absurdissimum: ergo etiam alie relationes se ipsis opponuntur & distinguuntur. Consequentia probatur: quia est eadem & maior ratio.

4. Argu.

Quarto D. Thomas expresse 1. p. q. 41. articulo 1. ad 4. dicit in hæc verba: Nec iterum vna relatio refertur ad aliam per aliquam aliam relationem. Cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, oppositio non est relatio media inter paternitatem & filiationem, quia vtroque modo relatio multiplicaretur in infinitum. Ecce ubi hanc partem tenet Angelicus Doctor & tangit rationem primi argumenti: rgo.

Deciditur questio.

5. Concl.

In hac quaestione vt à certis incipiamus sic. 1. conclusio: oppositio, quæ est inter duas relationes oppositas, vt inter paternitatem & filiationem, non est alia relatio distincta, nec fit per distinctam relationem, vt verbi gratia paternitas opponitur filiationi per se ipsam, & non per aliam relationem distinctam. Hæc conclusio est expressa sententia D. Thomæ loco proximè adducto. Illam tenet Soncinas. 5. Metaphysicæ q. 29. in solutionibus argumentorum, & Dominus Caietanus 1. p. q. 4. articulo. 1. & est communis sententia inter Thomistas, & probatur ratione D. Thomæ euidentissima. Nam si relatio paternitatis opponitur filiationi per aliam relationem, sequitur processus in infinitum in actu in relationibus; hoc nullus concedet: ergo nec illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: quia etiã illæ duæ relationes ibi fundatæ habent veram essentiam relationum & ad inuicem terminantur: ergo sunt oppositæ relatiue: ergo per aliquas alias relationes, & sic in infinitum: ergo. Hæc est demonstratio, & conuincit de omnibus relationibus, quæ terminantur ad alias, & de relationibus terminantibus illas. Præterea, oppositio relatiua est postprædicamentum, vt pater ex Aristotele capite de oppositis, in postprædicamentis: sed postprædicamentum non est relatio: ergo. Probatur minor: quia si

esset relatio, non esset post prædicamentum, quia relatio ad prædicamentum pertinet, & non ad postprædicamentum. Præterea, post prædicamentum est quidam modus entis imperfectus, qui vagatur per multa genera, cuius modi est prioritas, simultas, motus & oppositio: ergo non potest esse relatio, quia relatio quid perfectum est pertinens, ad prædicamentum relationis. Præterea, contrarie opposita vt albedo & nigredo, frigiditas & caliditas se ipsis, & non alijs qualitatibus superadditis opponuntur, & idem est de contradiçorie oppositis, & priuatiue oppositis: ergo idem est dicendum de relatiue oppositis.

2. Concl.

Secunda conclusio: Relatiua oppositio formaliter loquendo, non est relatio rationis. Hæc ponitur contra Molinam 1. p. q. 42. articulo 1. disputatione 2. qui censet oppositionem relatiuam, formaliter loquendo, esse relationem rationis. Probatur hæc conclusio: quia considerando paternitatem & filiationem secundum eorum proprias rationes, quocumque alio tenore sunt incommensurabiles in eodem subiecto respectu eiusdem seclusa omni operatione intellectus, & seclusa omni relatione rationis: sed hæc est oppositio relatiua: ergo seclusa operatione intellectus & relatione rationis illæ sunt oppositæ & formales: quia incommensurabilitas relationum respectu eiusdem est formalissima oppositio relatiua. Præterea, albedo & nigredo formalissimè opponuntur seclusa omni operatione intellectus, & relatione rationis: ridiculum enim esset dicere, quod albedo & nigredo non opponuntur, nisi existente operatione intellectus: ergo etiam relationes, quia sicut oppositio contraria habet esse seclusa operatione intellectus, ita oppositio relatiua. Præterea, quod duæ relationes sint oppositæ non potest esse relatio: ergo non potest esse relatio rationis. Probatur antecedens: quia relationis totum suum esse est ad aliud se habere, & totum esse oppositionis non est ad aliud se habere, quia non respicit terminum, sed est quædam incompatibilitas aliquorum in eodem subiecto. Præterea, oppositio in communi est incompatibilitas: ergo talis oppositio est talis incompatibilitas: ergo non est relatio, sed species incompatibilitatis.

3. Concl.

Tertia conclusio: Aliquæ relationes possunt fundare alias relationes aliquando; verbi gratia, paternitas & filiatione possunt fundare relationem dissimilitudinis specificæ, & filiationes duæ relationem similitudinis specificæ. Hæc conclusio probatur. Nam si extrema existant sunt realia & realiter existentia, & realiter distincta, & fundamentum est distinctum in ipsis extremis, & est vnitas in quolibet extremo diuersæ rationis: ita quod sunt duæ vnitates transcendentales, seu modales: ergo fundabunt paternitas & filiatione relationem dissimilitudinis

diuinis seu diuersitatis specificæ. Præterea, duæ species cuiuscumque prædicamenti distinctæ existentes fundant relationem realem; ergo & duæ species relationis: quia quod sint species relationis hoc non tollit. Et confirmatur hæc ratio: relationes rationis possunt fundare aliam relationem rationis, vt in relatione indiuidui abstracta fundatur relatio speciei, & similiter in relatione generis: ergo & in relationibus realibus poterit fundari alia relatio realis, quia est eadem ratio.

4. Argu.

Quarta conclusio: Hæc conclusio sic est intelligenda, quod relationes possunt fundare alias relationes, quando ipsæ relationes non sunt rationes referendi ad seipsas, vt contingit in paternitate & filiatione: quando autem sunt rationes referendi etiam ad seipsas non fundant aliam relationem, sed sicutur ibi: vt duæ relationes similitudinis non fundant alias relationes similitudinis, sed relationes similitudinis, quæ sunt rationes referendi subiecta ad terminos sunt etiam rationes, quare ipsæ referant etiam ad inuicem seipsas: sicut existentia est ratio, quare subiectum existat, & ipsa sibi est ratio existendi. Secunda pars conclusionis probatur: quia alias sequeretur processus in infinitum. Et hanc partem probant argumenta facta in principio. Primam partem sic probet; nam si essent rationes referendi etiã ad se, vt duæ relationes similitudinis, vel duæ relationes dissimilitudinis, & adhuc fundaret alias relationes, posset idem dici de alijs, & sic esset processus in infinitum, vt si existentia ad hoc, quod existens requireret aliam existentiam, esset in infinitum ab initio. Et ita est intelligendus D. Thomas in loco adducto in quarto argumento. Et etiam loquitur D. Thomas iuxta primam conclusionem, de oppositione quæ est inter ipsas relationes, nam seipsis opponuntur & non alijs.

Dissoluantur argumenta.

Ad 1. arg.

Ad primum argumentum in principio respondetur, quod tandem deueniendum est ad relationes, quæ seipsis referuntur: vt si supra paternitatem & filiationem fundo relationem diuersitatis, illæ relationes fundatæ seipsis referuntur, nam sicut referunt subiecta, & seipsas referunt. Paternitas vero & filiatione non se referunt ad inuicem: quia cum altera respectu alterius nullo modo habeat rationem patris (& loquor in creaturis) nullo modo ad inuicem referuntur, sed referunt subiecta. At vero relatio similitudinis, quia ad inuicem referunt subiecta, quatenus similia, & ipsæ sunt similes, vt quo etiam ad inuicem referuntur. Ita quod vnum totale extremum est, & subiectum & relatio, & idem in relatione dissimilitudinis: quia referunt subiecta quate-

nus similia specificæ, quod etiã ipsæ relationes habent, & ita se referunt etiam.

Ad 2. arg.

Ad secundum argumentum aduersariorum respondetur, quod omnia loca adducta falsa sunt. Et quidem non satis fideliter citant loca, sed quando homo censet se attingisse locum maner in deserto.

Ad 3. arg.

Ad tertium respondetur, quod oppositio relatiua non est relatio, sed postprædicamentum: & ita nec in diuinis, nec in humanis est relatio, sed modus quidam relationis, de quo dicemus in postprædicamentis.

Ad 4. arg.

Ad quartum D. Tho. iã eius mentem explicui per conclusiones. Nec est mens D. Tho. dicere, quod supra relationem nulla potest fundari relatio, quia relatio paternitatis bene potest referri ad aliam paternitatem relatione similitudinis, & hoc non habet per seipsam: ergo per aliam relationem super ipsam fundatam. Vnde male Suarez explicat D. Tho. disputatione 47. quod tenet nullam relationem super aliam posse fundari.

QUESTIO XXXV.

Vtrum relatio aliqua possit fundari in actione.

videtur, quod non, quia relatio permanet, sed actio transit: ergo non potest esse fundamentum relationis. Probatur consequentia: quia relatio habet suam realitatem à fundamento: ergo si est relatio realis & existens debet esse fundamentum existens: nam quod non est non potest realitatem tribuere.

1. argum.

2. Argu.

Secundo: Relatio paternitatis est relatio secundi generis, & non fundatur in actione, vel passione: ergo falsum asserit Arist. dum dicit, has relationes fundari in actione & passione. Si dicas, quod fundatur in potentia generatiua, & quod generatio est ratio fundandi, contra, etiã si per diuisam potentiam auferatur potentia generatiua ab homine habente filium, & ad huc manet pater: ergo manet relatio paternitatis, & non fundata in actione, nec in potentia generatiua: quia non habet illam: ergo relationes secundi generis in aliquo alio fundantur, quod fuit prætermisum ab Arist. Probatur primum antecedens: quia pater est, qui habet filium: sed ille homo habet filium: ergo est pater.

3. Argum.

Tertio: Relatio agentis est in agente, quia refertur per illam ad effectum realiter: sed hæc relatio non fundatur in actione, etiam si sit secundi generis: ergo falsum asserit Aristoteles, relationes secundi generis fundari in actione. Probatur minor: quia actio (& loquimur de actionibus transiensibus) est in passio secundi generis probabiliorem opinionem.

Decidit

Deciditur questio.

AD hanc questionem respondetur, actionem & passionem esse rationes fundandi relationes, ut superius visum fuit, non vero fundamenta, quidquid dicat Aureolus. Et in hac questione potius est tractandum de difficultatibus, quas argumenta insinuant.

Ad 1. arg. Primum enim argumentum conuincit nonstram conclusionem.

Ad 2. arg. Secundum vero tangit illam difficultatem, quod nam sit fundamentum paternitatis. Aliqui dicunt, quod paternitas fundatur supra patris essentiam capacem ad generandum. Unde non potest Deus tollere fundamentum sine eo quod tollat relationem. Et ad hoc asserendum conuincuntur isti argumento secundo. Alij dicunt, quod fundatur in potentia generatiua, & actio generationis est ratio fundandi, & utraque opinio est probabilis. Itaque qui dicunt fundari supra essentiam capacem generationes debent dicere, quod potentia generatiua & actio generandi sunt vna ratio fundandi totalis & necessario requisita, ut relatio inhaereat subiecto. Et potest hoc probari ex paritate. Nam filiatio fundatur in substantia filij praesupposita, ut ratione fundandi, generatione passiuua, seu genitum esse. Nam in illo nulla potentia est proxima, ut possit generari praeter substantiam ipsius: sicut nec in re creabili est potentia aliqua realis, secundum quam creari possit. Alias potentia realis rei creabilis esset prior re creabili, quod est falsum: omne enim accidens substantiam praesupponit. Et haec opinio non habet difficultatem; nam etiam requirit actionem, ut rationem fundandi, & est relatio secundi generis. Illa vero opinio, quae dicit fundari supra potentiam generatiuam, ut supra fundamentum principale, & supra generationem ut supra rationem fundandi, probabilis est etiam. Et ad argumentum responderetur, quod sublata potentia generatiua, quae secundum aliquos auferri potest naturaliter, quia potentia est in organo, & ablato organo auferatur potentia, siue auferatur miraculose, ille homo erit pater, quia statim in essentia resultabit alia relatio propter suam minimam entitatem, & propter positionem termini, a qua pater denominabitur: sicut si destrueretur primum mobile statim resultaret ratio temporis in secundo mobili, quia ille motus esset regulatissimus motus omnium: Et illa essentia tunc habebat rationem fundamenti sublato primo fundamento. Itaque, naturaliter loquendo, potentia generatiua est fundamentum, sed hoc sublato erit essentia fundamentum, & in illo resultabit relatio, seu ex illo virtute praecedentis generationis. Et si dicas, contra: nam ille iam non erit idem pater, quia ad identitatem patris re-

quiritur quod sit eadem forma, sed non est eadem forma: ergo non erit idem pater, respondetur, quod relatio dicit ordinem ad subiectum quod constituit in tali esse relatiua & ad terminum. Ut ergo non maneret idem relatiuum, non solum deberet mutari relatio & subiectum proximum, sed & terminus, unde cum non mutetur manet idem relatiuum & idem pater numero, sed contra, ergo non manet tam idem numero, sicut antea, quia manet eadem relatio. Respondetur, quod manet eadem relatio formaliter, licet non maneat eadem materialiter. Sicut solemus dicere de loco, quod est idem locus numero, etiam si mutantur superficies materialiter, quia manent in eadem distantia, & formaliter, ita hic, quia illa relatio manet respectu eiusdem termini, & manet idem subiectum principale, manet idem relatiuum numero. Secundo respondetur, quod in praedicto casu ille homo esset realiter pater, etiam si tolleretur relatio & potentia generatiua, non quia resultaret alia relatio, sed diceretur pater a relatione filij, tanquam a fundamento, sicut Deus dicitur realiter Dominus a relatione creaturae, & Christus Dominus realiter Filius sacratissimae Virginis Mariae Dominicae nostrae a relatione maternitatis eiusdem Virginis realiter terminatae ad ipsum, sicut asserit D. Thomas 1. part. quaest. 35. articulo 5. Formaliter vero diceretur pater a relatione rationis, quam ei tribueret intellectus, ex terminatione relationis filij ad eum. Tertio respondetur, quod non maneret pater nec filius in illo casu, quia relationes sunt talis naturae, quod vna sublata alia remanere non potest. Et ita, quia ablata potentia generatiua auferatur relatio paternitatis, desinit esse relatio filiationis, & ita non manet pater & filius, nisi materialiter, id est, ille qui fuit pater & ille, qui fuit filius. Et si dicas, contra: nam pater est, qui genuit alium: sed ille genuit alium: ergo est pater, sed filius est qui est genitus ab alio, ille est genitus ab alio: ergo est filius, respondetur, quod sicut non valet, mortuo patre iste homo est genitus ab alio; ergo est filius, quia non est correlatiuum, ita non valet in nostro casu, quia non est correlatiuum formaliter, & haec bene nota.

Ad tertium argumentum respondetur, quod relatio agentis non fundatur in actione, sed in potentia actiua, actio vero est ratio fundandi, ratio vero fundandi non est necesse, quod sit in eo, in quo est relatio, bene tamen potentia, supra quam fundatur actio: quia sicut relatio realis debet esse intrinseca relatiua. Quia ut asserit D. Thomas 2. contra gentes, cap. 13. licet in alijs formis inueniatur extrinseca denominationes in relatione, non inuenitur aliquid denominari, & loquitur formaliter quasi exteriori existere, sed inherere

sim. Laberjugh

Ad 3. arg.

quia ordo formalis seu formaliter ordinari & realiter ad aliud, quod est effectus relationis, debet esse intrinsecum illi, quod refertur & ordinatur: alias non erit realiter & formaliter relatum. Et ratio est, quia relatio, est idem seu in est fundamento, quod in relationibus realibus debet esse intrinsecum rei relatae. Ratio vero fundandi non inconuenit, quod inhaereat alteri, quam relatiua, ut patet in actione, est tamen necessarium, quod profluat a relatiua, quod denominat, & quod ipsum agens denominat, quod totum reperitur in actione respectu agentis. Cum vero dicimus, quod hoc genus relationum fundatur in passione, est sensus quod fundatur in potentia passiuua, & passio est ratio fundandi: sed nec requiritur, quod sit vera potentia passiuua, quia relatio filiationis fundatur in potentia passiuua, & non est vera potentia passiuua, quam habet Petrus, ut generetur, sed accipitur improprie pro essentia quatenus generabilis est, & ratio fundandi est generatio passiuua seu genitum esse, & generatio passio. Itaque essentia generabilis, quatenus stat sub hac passione, est fundamentum filiationis. Nam nulla vera potentia realis, quae sit in praedicto merito qualitatis est in Petro, antequam generetur, sed omnis talis consequitur generationem. Et si inquiras, an cum pater generat filium consurgat duplex relatio, altera, qua dicatur pater, altera qua dicatur agens, de presenti respondet Suarez disputatione 47. numero 9. sectione 12. dicens eandem esse relationem, quae in ipso met instanti, quo generat consurgit, & permanet quandiu talis pater cum filio durat. Quocirca paternitas nec includit denominationem de praeterito, nec de praesenti, sed absolute refert ad eum, qui habet effectum ab illo, qui pater denominatur. Sed tetigit difficultatem nec explicuit illam, & suo more, ut discederet a D. Thoma, ita hanc resoluit difficultatem. Ad quam D. Thomas 5. Metaphysicae lectione 15. ita respondet: Sciendum etiam est, quod eorum relatiuorum, quae dicuntur secundum potentiam actiuam, & passiuam attenditur diuersitas secundum diuersa tempora. Quaedam enim horum dicuntur relatiua secundum tempus praeteritum, sicut quod fecit ad illud quod factum est, ut pater ad filium, quia illud genuerit, illud genitus est, quae differunt secundum fecisse, & passum esse, quaedam vero secundum tempus futurum: sicut facturus refertur ad faciendum. Et ad hoc genus relationum reducuntur illae relationes, quae dicuntur secundum priuationem potentiae, ut impossibile, & inuisibile, & superius dixerat, ut calefaciens ad calefactum, quod est secundum tempus praesens. Unde patet, quod relatio paternitatis, (& loquitur modo in humanis, ubi est praeteritum, & futurum) non fundatur in generatione

per modum praesentis, sed per modum praeteriti, scilicet in potentia, quae genuit, & filiatio in illo, quae genitus est. Nam generatio, quae est alteratio praecedens, non fundat relationem paternitatis quia potest contingere, quod aliquis hoc modo generetur per alterationem antecedentem introductionem formae, & non sit pater, quia non sequetur introductio formae eiusdem rationis cum forma generantis. Unde sequitur euidenter, quod est diuersa relatio qua aliquis dicitur generans per alterationem antecedentem, ab illa, qua dicitur pater, quae est fundamenta in genuisse. Si autem detur vera actio, ut aliqui existimant, secundum quam agens dicitur generans, & aliquid dicitur genitum, ita quod sit simul generare & genitum esse, tunc ubi fundabitur relatio paternitatis, quatenus illa actio importatur per modum praeteriti, quatenus, scilicet, est genuisse. Et idem dicendum est de igne, quando generat ignem, & alterat passum ad ignis generationem, quia non est idem alteratio & generatio ignis, sed potest esse, quod ignis alteret introducendo calorem, & non generet ignem. Unde alia est relatio producentis calorem, & generantis ignem, siquidem vna sine alia reperiri potest. Quod si considerasset iste author, non discederet a D. Thoma suppressio angelici Doctoris nomine. Secundum ergo diuersitatem actionum relationum diuersitas sumenda est, non solum in ratione actionis, sed per ordinem diuersum, quo ipsa actio sumi potest, cum etiam dicimus fundari in potentia actiua relationem; accipienda est potentia actiua large, ut se extendit proprie ad potentiam, vel ad aliquid per modum potentiae. Et haec dicta sint de secundo genere relationum. Per haec enim omnia alia facile diiudicari poterunt, ne si singula expresse prosequimur opus crescat in infinitum. Hic poterat disputari, an omnes paternitates sint eiusdem speciei, ut paternitas equi & hominis. Sed profecto videtur differre specie, quia generationes specie differunt.

QVÆSTIO XXXVI.

Utrum Aristoteles recte assignauerit tertium genus fundamenti relationum.

DE hoc tertio fundamento in communi nonnulla diximus in superioribus: modo in particulari agendum est de illo. Suarez supradicta dis-

putatione sectione 13. numero 21. dicit, relationes tertij generis non fundantur in ratione mensuræ. Sed inter alia exempla, quibus hunc modum explicat dicit esse vnum mensurabile ad mensuram. Verba enim ipsius Aristotelis sunt. Alia enim, vt mensurabile ad mensuram, & scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum. Vbi nullum fundamentum harum relationum declarat, sed solum adhibitis illis tribus exemplis declarat hoc genus relationum, & friuolis rationibus hoc probat:

1. Argum.

Quia Aristoteles dixit, vt mensurabile ad mensuram, & scibile ad scientiam. Et si esset fundamentum relationis mensurabile ad mensuram, non deberet subiungere copulatiue scibile ad scientiam, sed dicere vt scibile ad scientiam. Vnde satis explicuit non esse vnum genus relationum, quod fundatur supra mensurabile ad mensuram. Et confirmatur, quia si adduxisset exemplum supra dicti fundamenti, non deberet dicere, & scibile ad scientiam, sed vt scientia ad scibile; quia scientia mensuratur per scibile, & non è contra. Et ita Aristoteles hic solum exposuit tertium genus relationum, quæ sunt illæ, secundum quas aliquid refertur ad aliud, quia aliud refertur ad ipsum, cuiusmodi est scibilis ad scientiam. Et tandem dicit relationem scientiæ ad scibile, fundari in ratione causæ & effectus, quæ reducitur ad secundum genus relationum. Et cum videret absurda sequi ex hac sententia, dicit solū hæc ab ipso asserta esse disputationis gratia, licet censentur fundari maxima cum ratione in Aristotelis litera, & nullatenus esse improbabilia. Sed ne discedat à doctrina communi dicit, tertium genus relationum esse mensuram & mensurabile. Vbi mensura non accipitur, vt dicitur habitudinem ad nostram cognitionem, quatenus, scilicet est medium, quo nos vti possumus ad cognoscendum alterius quantitatem, aut molis, aut perfectionis. Sed sumitur mensura pro reali termino, vel obiecto, ad quod res aliqua dicitur habitudinem, secundum quam illi coaptatur, seu commensuratur. Quo modo scientia comparatur ad rem scibilem. Vnde hæc commensuratio nihil rei est præter habitudinem transcendentalem talium rerum ad sua obiecta, quæ est sufficiens fundamentum relationis prædicamentalis. Et hæc sententia sit pro primo argumento.

2. Argum.

Secundum argumentum: Relatio creatoris ad creaturam, & relatio dominij sunt relationes tertij generis, & tamen non fundantur in ratione mensuræ, & mensurabilis: ergo falsum est asserere hoc esse tertium genus relationum. Probatur maior: quia habent conditiones omnes harum relationum. Nam solum ex parte vnus extremi est relatio realis & fundamentum reale solum est ex parte vnus extremi. Et ita dicit D. Thomas 1,

parte quæst. 13. articulo 7. Minor probatur: quia creatura non refertur ad creatorem, vt creatura est, quia suum esse est adæquatum esse diuino: sed quia producitur à Deo, & conseruatur. Et confirmatur: Nam relationes tertij generis non fundantur in actione, sed in adæquatione ad mensuram: sed supra dictæ relationes fundantur in actione: ergo non sunt huius generis. Maior probatur: quia scientia dicitur mensurata à suo obiecto, non per aliquam actionem, sed per suam essentiam. Sicut imago dicitur mensurata, non per aliquam actionem, nam ex eo quod producitur ab agente sine alia actione est mensurata obiecto suo per seipsam.

3. Argum.

Tertio: Relatio dexteritatis, est relatio tertij generis in animali, & tamen non est relatio mensuræ: ergo. Maior patet: quia semper ex parte alterius extremi est relatio rationis: ergo signum est, quod est relatio tertij generis, quia relationes tertij generis semper sunt non mutue.

4. Argum.

Quarto: Obiectum realiter causat scientiam aliquando producendo species necessarias ad habendam scientiam: ergo tunc illa relatio erit relatio mutua, & non tertij generis. Consequentia patet ex dictis, quia istæ relationes non sunt mutue. Sed antecedens probatur in obiectis sensibilibus, quæ emittunt species, & causant scientiam per emissionem illarum specierum. Et confirmatur: quia sensibile realiter immutat organum: ergo realiter ordinatur ad sensum: ergo non solū, quia sensus refertur ad sensibile: & sic erit relatio realis in sensibili ad sensum. Probatur consequentia: nam quædo aliquod extremum realiter ordinatur ad aliud, bene potest, imo fundat relationem realem.

5. Argum.

Quinto: Ens non solum est scibile in actu, quia scientia terminatur ad ipsum, sed quia habet naturam realem & rationem formalem, ad quam consequuntur aliquæ proprietates, quæ per illam rationem formalem demonstrari possunt, & hominem esse volitium, est scibile, ex eo quod habet rationem & causam, per quam demonstratur scilicet, quia est intellectiuus, & non solum, quia scientia terminatur ad ipsum: ergo relatio scibilis erit realis. Probatur consequentia, quia præsupponit aliquid reale in scibili, conueniens illi ex natura rei, scilicet suam rationem formalem, quæ si existat poterit ferri realiter ad scientiam sicut duæ quantitates realiter referunt, quia fundamentum est reale in vtraque.

6. Argum.

Sexto: Relatio mensurati ad mensuram est aliquando relatio rationis: ergo non sunt istæ relationes tertij ordinis non mutue. Consequentia est euidentis, & probatur antecedens. Nam si mensurans non existat, relatio

relatio mensurati ad mensuram erit etiam relatio rationis; & ita non erunt non mutue: quia ex neutra parte est relatio realis. Confirmatur: Nam relatio scibilis ad scientiam non est prædicamentalis: male ergo enumerat in prædicamento relationis relationes tertij ordinis. Antecedens probatur, quia est relatio rationis.

7. Argum.

Septimo, scientia in sua essentia & ratione est mensuratum, & vt sic non est relatiuum sed est absolutum & in prædicamento qualitatis existens: ergo mensuratum, vt sic, non est relatiuum: & ita non erit relatiuum tertij generis.

Decisio quæstionis.

1. Conclusio.

PRIMA conclusio: Istæ relationes, quæ à metaphisicis dicuntur tertij generis, distincta fundamenta habent à reliquis duobus generibus, & sunt relationes, nullo modo reducibiles ad duo dicta genera. Et hoc apertissime constat in Aristotele. Vnde nullam probabilitatem habet sententia relata à Suarez, quod habeant distincta fundamenta. Probatur: quia istæ relationes nunquam sunt mutue, id est, reales ex vtroque termino: relationes vero primi & secundi generis, sæpissime sunt mutue: imo semper si existant extrema: ergo sunt alterius rationis, & consequenter habent distincta fundamenta. Probatur consequentia: quia si eadem fundamenta haberent, mutue essent, sicut illæ. Secundo; illæ relationes habent fundamenta realia in vtroque extremo; ita quod ad inuicem ordinantur fundamentaliter, ex quo confurgit formalis ordo: sed hoc non reperitur in relationibus tertij ordinis, quia etsi vnum extremum realiter ordinetur ad aliud & perficiatur in ordine ad illud, non tamen hoc contingit in alio extremo: ergo. Tertio probatur: Quia relationes primi generis fundantur in unitate, seu in quantitate secundi in actione, sed istæ relationes, formaliter loquendo, de proprio fundamento in nullo illorum fundantur: nam scientiæ relatio in ratione mensurati, & imaginis relatio in eadem ratione in nulla quantitate nec actione fundatur: ergo. Vltimo probatur ex Aristotele, qui capite de ad aliquid in 5. expresse numerat hæc tria fundamenta: ergo sicut primum fundamentum non reducitur ad secundum, nec è contra, ita neque hoc reducitur ad alia duo, nec è contra. Antecedens patet: nam ita dicit, postquam numerauerat primi & secundi generis relatiua: ergo secundum numerum & potentia dicta ad aliquid, sic omnia ad aliquid, eo quod ipsum quod est alterius dicitur id quod est, sed non eo quod aliud ad aliud. Men-

surabile verò & scibile & intellectuale, eo quod aliud dicitur ad ipsum ad aliquid dicuntur, sed non eo quod illa ad aliud. Vbi apertam assignat differentiam, & manifeste distinguit inter relatiua huius & aliorum generum; nam alia dicuntur ad aliud, quia in se habent vnde dicantur, vt patet in patre & filio, quia pater dicitur quia genuit, & filius, quia genitus. Et numerus quaternarius ad binariū relatione dupli refertur ratione quantitatis, quam habet in se; at verò scibile non refertur ad scientiam, quia in se habeat aliquod fundamentum, ratione cuius referatur: sed quia scientia refertur ad ipsum, ipsum refertur ad scientiam. Vnde D. Thomas in commento ita dixit, prosequitur de tertio modo relationum. Et ita est communis sensus totius metaphisicæ scholæ, qui plurimum momenti his rebus affert tenendis. Vnde non quilibet suo arbitratu debet etiam nouas inducere opiniones seu imaginationes.

2. Conclusio.

Secunda conclusio: Tota ratio distinctionis in hoc genere relationum ab alijs considerata ex parte fundamenti in hoc consistit, quod in his relatiuis tota ratio fundamentalis relationis pendet ex altero extremo: ex eo nimirum, quod refertur ad aliud, & in se non habet aliquam fundandi rationem. In alijs verò fundandi relationem ratio est in vtroque extremo. Hæc conclusio est expressa angelici Doctoris in sua lectione 15. vbi sic dicit, postquam numerauerat relatiua tertij ordinis: In omnibus autem his tota ratio referendi in duobus extremis pendet ex altero; & ideo omnia ista, quodammodo se habent vt mensurabile & mensura, nam ab eo qualibet res mensuratur, à quo ipsa dependet. Et probatur rationibus: nam aliquid dicitur scibile, quia potest de ipso haberi scientia, & sensibile, quia potest de ipso haberi sensus: ergo non dicuntur talia, nisi ab altero extremo, & non ex eo, quod aliquid est in ipso. Sicut enim aliquid dicitur creabile à potentia creatoris & non ab aliqua potentia, quæ sit in creatura. Eodem modo dicitur aliquid scibile à scientia, & non ab aliqua potentia, quæ sit in re. Sed in his rationibus videtur loqui D. Thomas de relatiuis transcendentibus. Et ita verum est quod etiam aliquid scibile denominatur à scientia, quæ est relatiuum transcendentale, & secundum dici. Vide pro huius maiori intelligentia D. Thomam 4. Physicorum lectione 23. Sed ex his fit argumentum: Si res dicitur scibilis & sensibilis præcise à scientia, quæ est in sciente, quia hoc nihil ponit in re scita: ergo etiam dicitur mensurans, ex eo quod scientia mensuratur & dependet à scibili, quia esse

mensurans scientiam nihil reale est in scibili, per quod ordinetur ad scientiam. Vnde adverte, quod ex eo, quod scientia terminatur ad obiectum suum, verbi gratia, ex eo quod metaphysica terminatur ad ens dicitur scitum. Esse autem scitum relatio est, quia est aliquid rationis in scibili: sicut esse visum est quid rationis in pariete. Et hæc relatio ex parte scibilis est relatio rationis tertij ordinis: scientia autem, quæ terminatur ad scibile, est relatio transcendentalis, & secundum dici non relatio prædicamentalis. Sed super hanc scientiam terminatam ad obiectum & illi conformem fundatur relatio quædam mensurati, quia scientia dependet in sua veritate & esse ab obiecto, & consurgit alia relatio mensurantis in obiecto, ex eo quod scientia refertur ad illud in ratione mensurati. Quæ quidem relatio in obiecto est aliquid rationis: quia in ipso nullum ordinem fundamentalem ad scientiam præsupponit, sed præcise refertur ad scientiam, quia scientia refertur ad ipsum & dependet ab illo. Scibile autem nullo modo dependet à scientia. Vide D. Thomam 1. parte quæst. 13. articulo 7. & de potentia quæst. 7. articulo 10. elegantissime ista tractantem.

3. Concln.

Tertia conclusio. Mensurabile & mensura dupliciter accipiuntur quatenus ad præsens attinet. Vno modo proprie: alio modo large. Proprie accipitur mensurabile & mensura, quando esse alicuius rei vel veritas talia sunt, quia proportionantur alicui, & adæquantur illi, ut patet in scientia, quæ talis est: quia adæquatur suo obiecto. Et sicut in obiecto sunt veritates ad hunc sensum, quod verum est dicere de illo, verbi gratia, de ente, quod est bonum, verum, unum & cætera, hoc ipsum asserit & dicit scientia, & ad illud ipsum inclinatur & obiectum nullo modo ordinatur ex sua natura ad mensurandam rem talem. Hoc modo etiam esse rerum mensuratur per esse Dei, alio modo large accipitur mensurabile etiam quantum ad præsens spectat pro quacunque dependentia rei ab aliquo, quod non ordinatur ad dependens, nec mensura dicit ordinem ad dependens ab ipso. Et hæc conclusio est D. Thomæ supra dicta lectione in 5. Vbi ita dicit: Et simile est in omnibus alijs, in quibus relative aliquid dicitur propter relationem alterius ad ipsum: sicut dextrum & sinistrum in columna. Cum enim dextrum & sinistrum designent principia motuum in rebus animatis, Columnæ autem, aut alicui inanimato attribui non possunt, nisi secundum quod animata aliquomodo se habent ad ipsam; sicut columna dicitur dextra: quia homo est ei sinister. Et simile est de imagine respectu exemplaris, & denario, quando sit

pretium emptionis. In omnibus autem his tota ratio referendi in duobus extremis pendet ex altero. Et ideo omnia huiusmodi quodam modo se habent ut mensura & mensurabile. Nam ab eo quælibet res mensuratur, à quo ipsa dependet. Et debet intelligi D. Thomas de mensuratione largo modo. Et adhuc debet intelligi dummodo mensurans non ordinetur ad mensuratum, secundum quod mensurans est. Nam si ordinetur in aliud genus relationum ingrederetur. Nam, ut ipse ait, supra dicta quæstione de potentia articulo 7. hoc genus relationum solum debet fundari in fundamento ex vna parte: quia scientia ad scibile, & sensus ad sensibile referuntur hoc genere relationum. Quia istæ actiones non perueniunt ad res scitatas & ad res sensatas, sicut actio agentis à actione transeunte: nam tunc ordinaretur id, ad quod peruenit actio, ad agens: quia iam per illam actionem perficeretur, & esset ibi aliquis ordo fundamentalis ad agens. Ex quo sequitur, quod amatum, si est creatum, refertur relatione reali ad amorem, quia causat amorem, & perficitur in hac causalitate, quod de Deo dici non potest. Ex quo supra diximus, unitatem analogi eandem fundare relationem similitudinis, intelligitur inter res creatas, quæ ad inuicem ordinantur. Quomodo autem fundamentum primi & secundi generis ordinem ad inuicem habeant supra dictum est, dum ageremus de conditionibus requisitis ad relationem realem mutuum: Et docet D. Thomas de potentia quæst. 7. articulo 10. in hunc modum: Nam si loquamur de relationibus primi generis fundatis in quantitate, quia vna quantitas absolute considerata habet ordinem ad aliam secundum rationem mensuræ & mensurati, & secundum nomen totius & partis & aliorum huiusmodi, quæ quantitatem consequuntur, quia omnes quantitates sunt eiusdem rationis, & ita possunt ad inuicem ordinem supradictum habere. Quia sicut vna habet ordinem ad aliam (& loquitur de ordine fundamentali) ita alia habebit ordinem ad ipsam, quia sunt eiusdem rationis: & non est maior ratio, quare vna ordinetur ad aliam, quam è conuerso. Quæ verò fundatur in actione, & passione referuntur ad inuicem relatione reali, in quantum in ipso effectu vel passione inducitur attenditur quoddam bonum ipsius agentis, vel mouentis. Et in agentibus vniuersis patet quæ per actionem suam speciei similitudinem inducunt, & per consequens esse perpetuum suæ speciei, secundum quod est possibile, conseruat. Et hoc etiam probat in alijs, quæ mota mouent, vel agunt vel causant. Nam ex ipso suo motu ordinantur ad effectus producendos. Et ita est sua perfectio producere, alias non mouerentur ad producendum. Intelligi-

bilis

bile verò est extra rationem intellectiois, quia non attingitur per intellectioem realiter, nec est motus pertingens ad illum; & ita non est sua natura, quod sit intellectum, & quod realiter attingatur ab intelligente, sed sua natura est talis essentia. Et si dicas, Deus agit producendo creaturas, ergo perficitur per hanc actionem & refertur realiter ad creaturas: negatur consequentia, quia Deus non agit per actionem, quæ sit in creatura, quia sua actio est substantia sua, vnde non perficitur agendo. Et quod est in sua actione est omnino extra genus esse creaturæ: nec ex actione diuina accrescit aliquod bonum Deo, vnde est maxime liberalis, qui facit bonum & perfectum non expectans bonum & perfectionem à creatura.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum argumentum in oppositum respondetur, quod Aristoteles cum dixit mensuram & mensurabile esse tertium genus relationum, fecit velut propositionem vniuersalem, ac si dixisset, omnis mensura & mensurabile est relatiuum tertij generis: Et cum subiungit, & scibile & scientia, & sensus & sensibile, resoluit illam propositionem vniuersalem per copulatiuam & ostendit per species, quod in genere dixerat: qui modus arguendi vocatur à Summulistis descensus. Vt si dixisset, omnis homo est animal, & Petrus est animal, & Paulus est animal, explicat per partes quod in genere dixerat. Præterquam, quod versio Aristotelis non est tam latina & exacta, ut cum tanto sit rigore accipienda. Maxime quia ita ab omnibus communiter explicatur logicis. Confirmatio est ridicula. Et certe si in ordine verborum Aristotelis tollerent mysteria, miror cur ipsum non religiosissime sequantur aliqui authores.

Ad 2. arg.

Ad secundum argumentum respondetur, quod in creatura est relatio, quia refertur ad creatorem. Et hæc relatio est relatio tertij generis: quia, ut dixit D. Thomas, etiam sunt relationes mensurati omnes illæ, quæ sunt rerum quæ ab alijs dependent. Et non est mutua dependentia ex alio extremo, quia omnis dependentia quodam modo dicit mensuratum: ex eo quod res dependens ab alia, ab illa mensuratur, dum modo mensurans non dependeat: quia esse mensuram, ut hic loquimur est habere esse tale respectu alterius ut nullatenus ad illud ordinetur. Et in creatura est rursus alia relatio mensurati proprie, secundum quam creatura refertur ad Deum, quatenus est facta ad eius exemplar, seu quatenus creatura imitatur creatorem, licet hæc perfectiori modo reperiat in homine, & in angelo vbi reperitur ratio imaginis. Et ista relatio est eti-

tertij generis. Ad confirmationem respondetur, quod relationes, quæ sunt proprie mensurati non fundantur in actione, sed in adæquatione transcendentali: quæ verò sunt mensurati, quatenus mensuratum dicit quomodo-cunque dependentiam, bene possunt fundari in actione, ut patet in relatione dextentatis in animali, quando dicitur dextrum columnæ, quæ fundatur in virtute motiua applicata in actione diuina, quæ est eius substantia, sed fundatur in creatione passiva, seu in producto esse. Et hoc non inconuenit: actio enim Dei non est fundamentum huius relationis: quia non est in creatura, nec ordinatur creaturam ad Deum etiam fundamentaliter: alia Deum ordinatur ad seipsum per illam actionem, quod est impossibile. Sed solum illa actio est causa effectiua totius entitatis, & accidentium omnium, quæ sunt in creatura. Et per hoc patet.

Ad 3. arg.

Ad tertium argumentum: nam non potest animale esse dextrum, nisi columna sit ei posita in tali positione: Et tamen hoc nihil est in columna. Et hæc ratio vocatur ista relatio tertij generis, quia pendet esse dextrum columnæ ab ipsa: & quod ipsa sit dextra nihil est in illa.

Ad 4. arg.

Ad quartum respondetur, quod obiectum solum habet aliquando efficientiam respectu emissionis specierum: sed eius causalitas ibi sistit: quia postquam intellectus est factus in actu per speciem sensum mouet. Vnde in actu scientifico nulla est efficiencia obiecti, quæ propter non causat effectiue scientiam nec actum scientiæ, sed scientia effectiue causatur ab intellectu: Vnde non realiter dicit ordinem ad scientiæ. Scientia verò maxime dicit istum ordinem, quia à proprio mensuratur obiecto. Ad confirmationem respondet D. Thomas supra dicta quæstione de potentia articulo 10. Et potest etiam esse solutio quarti argumenti, quod licet sensibile immutet organum sensus in sua actione, & propter hoc habeat relationem ad ipsum, ut alia agentia naturalia ad ea, quæ partuntur ab eis: alteratio tamen organi non perficit sensum in actu, sed perficitur per actum virtutis sensitiuæ, cuius sensibile, quod est extra animam omnino est expertus: quia scilicet non causat illam actionem: vbi vides nostram solutionem. Nam ut inquit Aristoteles 3. de anima, intellectus factus in actu non eget motore. Sensus enim & intellectus habent se sicut cætera viuentia, quia viuens dependet quidem à generante quantum ad produci, sed postquam productum est se mouet per propria forma. Eodem modo intellectus & sensus, etiam si egeant motore quantum ad habendam formam vitalem, quæ est species, sed postquam habent illam ipsi se mouent. Et hinc scies

Circa hoc si vis longius vide
Solo. supra 2. p. m. c. 2. dicitur
4. modis aliquod sepe
cognoscit. 2. effectus, ut scilicet
pro. et in summo. ex. m. p. l. a.
Vide loco dicto.

pro nostris concertationibus, quare non datur significare effectiue, quia ad hoc erit necessarium, vt obiectum effectiue causarum cognitionem, quod cum non faciat etiam effectiue producat species & actus intellectum, quia intellectus effectiue producit suam cognitionem, non datur significare effectiue.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod ita est, quod scibile obiectum præsупponit naturam, quæ habeat proprietates aliquas demonstrabiles: sed ista natura & proprietates non ordinantur ad scientiam, quia sunt extra genus scientiæ, nisi ex eo solum, quod scientia ordinatur ad ipsum, sicut creatura præsупponit Deum, tamen Deus non ordinatur ad creaturam.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur, quod illa relationis, quæ correspondet ex parte scibilis ad scientiam non est prædicamentalis, nisi reductiue, sicut terminus formalis alterius relationis. Relationes vero tertij ordinis ex parte vnius extremi, qui realiter referuntur sunt prædicamentales, quando aliud coexistit extremum.

Ad 7. arg. Ad vltimum respondetur, quod mensurabile accipitur dupliciter vno modo pro fundamento relationis & mensurabile. Hoc modo est ipsa essentia scientiæ adæquata suo obiecto & imago suo prototipo, & creatura suo creatori. Alio modo accipitur mensurabile pro vt formaliter dicit relationem consequentem ad talem mensurationem, quæ dicitur mensurabilitas formalis. Et ista est relatio posita in prædicamento. Et eodem modo potest accipi mensura & pro re, quæ mensuratur: vel pro mensuratione formali, quæ est relatio rationis.

Ex determinatis in hac quæstione sequuntur ista conclusaria necessario scienda, nimirum relationes mutuas dici illas, quæ reales sunt ex proprio genere in vtroque extremo: cuiusmodi sunt relationes primi & secundi generis. Nam primæ fundantur in quantitate, quæ ratio referendi est realis in vtroque extremo. Vbi nota, quod relatio vniionis materiæ ad formam, vel aliquid huiusmodi, non est fundata in quantitate, sed in actione vnitua. Et relationes secundi generis, quæ fundantur in potentia actiua, vel passiua, vt reducuntur ad actum per actionem & passionem etiam sunt mutue, quia agens & patiens ex proprio genere inveniuntur ad inuicem ordinari. Quod si aliquando contingat, quod agens non existat, & tunc non referatur realiter, quia in se non manet, sed in sua virtute. Vt quando generatur proles per virtutem feminis decisi mortuo animali, hoc est, per accidens: quia quantum erat ex parte actus agentis creati ordinabatur realiter ad effectum. Et ad hoc genus reducuntur omnes relationes fun-

datæ in omni genere causalitatis, etiã materialis formalis, & finalis quia quauis nõ sint actiones habent se ad modum actionum. Relationes vero tertij ordinis non sunt mutue, quia ex parte vnius extremi vt sic formaliter sumpti non est fundamentum reale ordinatum ad aliud, vt patet in exemplis supra positis. Quod si aliquando mensurans est causa efficiens, vt si artifex depingat ad sui similitudinem imaginem, non referatur ad illam relatione reali, vt est mensurans, sed vt est causa efficiens. Vnde relationes Dei ad creaturas nullo modo sunt reales hac ratione, quidquid nominales dicant. De quo latius disputatur 1. p. q. 13. art. 7.

Sequitur etiam, quod male dixerit Suarez disputatione 47. sectione 15. in fine, relationem dexteritatis in animali non esse realem. Quia vt ait D. Thomas de potentia quæst. 7. articulo 10. homo comparatur ad columnam, vt dexter ratione potentiæ motiue reductæ ad actum per actionem, vel per aliquid per modum actionis. Nec est relatio fundata in operatione intellectus; nam non est in mera cogitatione intellectus positum, vt ego sim dexter columnæ: sed quia reuera per motum & actionem fit illi in tali approximatione, & distantia: ex quo in me sequitur relatio realis, & in columna rationis. Ex eo enim, quod illi approximo, referor relatione dexteri. Approximo, inquam, taliter. Sequitur præterea relationes alias esse æquiparantia, quæ habent eandem denominationem in vtroque extremo, vt simili simili simile dicitur, dissimile dissimile: Et relationes disquiparantia, quæ diuersam habent denominationem, vt pater, & filius, simile & dissimile. Et quia hæc non habent aliquam difficultatem sunt omittendæ. Sequitur etiam alia diuisio relationum in realem & rationis. Realis est, quæ habet esse secluso opere intellectus: rationis quæ præcise esse habet formale per intellectum, dum intellectus vnum ad aliud refert, & facit quod vnum aliud respiciat, siue illa sint in re distincta, vt quando refert Deum ad creaturam, siue non sint distincta, vt quando refert idem ad seipsum, genus ad speciem, & cætera, de quibus supra latissime egimus, dum tractarem de vniuersalibus, & intentionibus. Vide locum elegantissimum D. Thomæ de potentia quæst. 7. articulo 11. in corpore,

vbi differentiam & quidditatem harum relationum explicat.

QVAE-

QVÆSTIO XXXVII.

Vtrum in relationibus tertij generis vtrum que extremum realiter formaliter referatur.

1. argum.

PRÒBATVR pars affirmatiua: quia relatiua sunt simul natura: sed si non referatur vtrumque extremum realiter formaliter nõ erunt simul natura: ergo. Maior est Aristotelis: minor probatur. Quia cum relatio rationis habeat esse per operationem intellectus, nõ est, nisi considerante intellectus: sed ante considerationem intellectus est alia relatio: ergo nisi realiter formaliter referantur non erunt simul natura.

2. Argu.

Secundo: Terminus relationis debet esse relatiuum, sed si non referatur realiter formaliter non erit relatiuum: ergo refertur. Probatur minor; quia ante operationem intellectus non est aliud correlatiuum formaliter tale, si sit aliquid rationis: quia relatio rationis non habet esse, nisi per operationem intellectus, & creatura terminatur ante operationem intellectus ad Deum. Vt ergo sit formaliter terminus, debet esse aliquid reale, & referri realiter.

3. Argu.

Tertio: In hoc differunt relatiua tertij ordinis ab alijs: quod relatiua tertij ordinis dicuntur talia ex parte vnius extremi, non quia ipsa referantur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa: sed alia referuntur ad ipsa realiter: ergo eadem relatione ipsa referuntur ad alia. Verbi gratia, scibile refertur ad scientiam, quia scientia refertur ad ipsum; & ita eadem relatione scientiæ scibile refertur, sed illa relatio est realis: ergo scibile realiter refertur; & per relationem realem: ergo realiter formaliter, quia illa relatio formaliter dabit suum effectum, & referet realiter formaliter.

4. Argu.

Quarto: D. Thomas 1. p. q. 13. articulo 7. ad 4. ita dicit: Nec est inconueniens, quod à relationibus realiter existentibus in re Deus denominetur, tamen secundum quod cointelliguntur per intellectum nostrum oppositæ relationes in Deo, vt sic Deus dicatur relatiue ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum, sicut philosophus dicit 5. Metaphysicæ. quod scibile dicitur relatiue ad scientiam, quia scientia refertur ad ipsum. & 3. p. q. 35. articulo 5. in corpore inquit, quod quamuis relatio dominij non sit realiter in Deo, dicitur tamen realiter dominus ex reali subiectione creaturæ ad ipsum. Et similiter Christus dicitur realiter filius Virginis matris ex rela-

tione reali maternitatis ad Christum. Quibus in locis aperte D. Thomas insinuat Deum dici Dominum realiter, & referri ad creaturam per relationem dominij: & sic erit realis & formalis denominatio in Deo ab illa reali relatione. Nec valet dicere, quod D. Th. loquitur secundum dæmonialiter: scilicet, quod est fundamentum reale relationis rationis, quæ correspondet in Deo: & ab isto fundamento reali Deus dicitur Dominus realiter fundamentaliter. Nõ, inquam, valet hæc solutio: quia fundamentum vnius extremi nõ refert aliud, nec potest aliud extremum realiter fundamentaliter denominare relatiuum: quia referre est proprium formæ relatiuæ, & non fundamenti.

5. Argu.

Quinto: Quia Aristoteles inter ea, quæ sunt simpliciter ad aliquid, numerat scibile, vt refertur ad scientiam, & sensibile ad sensum, sed non sunt simpliciter ad aliud, nisi quæ realiter referunt & formaliter: ergo. Probatur minor: quia relatiua rationis secundum quid sunt ad aliud.

6. Argu.

Sexto: Quia ista tria genera relationum per se pertinent ad prædicamentum relationis, & per se considerantur à metaphysico, sed non per se sunt in prædicamento, nisi quæ sunt aliquid reale: ergo illa tria genera sunt aliquid reale: & ita denominantur realiter formaliter ab aliquo.

Preambula ad quæstionem.

Dominus Caietanus vbi supra q. 13. 1. partem, dicit relatiua tertij generis, quæ sunt non mutue, realiter formaliter referri ad aliud, sed per relationem alterius extremi: sic adeo quod Deus dicitur realiter formaliter Dominus à relatione creaturæ, extrinsecæ tamen: & creatura eadem relatione intrinsecæ dicitur serua. Et est differentia inter relatiua tertij ordinis, & reliqua, quod reliqua dicuntur formaliter talia à relationibus existentibus in ipsis extremis: hæc autem à relatione alterius extremi. Hanc opinionem aliqui Thomistæ sequuntur.

Decisio quæstionis.

1. Conclus.

Sed sit prima conclusio: Relatiua tertij generis non denominantur formaliter realiter ex parte alterius extremi à relatione existente in altero. Verbi gratia, Deus non denominatur Dominus formaliter à relatione creaturæ, nec aliquid dicitur scibile formaliter à scientia, nec mensurabile à mensura. Hæc conclusio est expressa D. Thomæ multis in locis 2. contra gentes capite 13. vbi in 2. ratione ita dicit: Duplex est modus, quo aliquid denominatiue prædicatur. Denominatur enim aliquid ab eo, quod est extra ipsum: sicut à loco dicitur

dicitur aliquid esse alicubi, & a tempore aliquando. Aliquid vero denominatur ab eo, quod inest, sicut ab albedine albus. A relatione verò non inuenitur aliquid denominari, quasi exterius existente, sed inherente. Non enim denominatur aliquid pater, nisi a paternitate, quæ ei inest. Nò enim potest esse, quod relationes, quibus Deus ad creaturam refertur sint res aliqua extra ipsum. Cum igitur ostensum sit, quod non sint in ipso realiter, & tamen dicuntur de Deo, relinquatur, quod ei solum attribuuntur secundum intelligentiæ modum, ex eo, quod alia referuntur ad ipsum. Intellectus enim noster intelligendo aliquid referri ad alterum, eo intelligit relationem illius ad ipsum, quamuis secundum rem quandoque non referatur. Et Ferrariensis super istum locum optime dicitur rationem D. Thomæ. Probat conclusio: impossibile est vnam formam dare duos effectus formales distinctos, & oppositos: sed scientia & scibile, dominus & seruus, creator & creatura dicuntur rationes formales distinctas & oppositas: ergo non possunt formaliter ab eadem provenire forma. Maior patet: quia cum forma habeat vnam solum essentiam, solum vnum effectum formalem potest dare, & non plures oppositos. Maxime, quia effectus formalis non est aliud, quam forma communis: ta subiectio: igitur non potest causare opposita. Sed minor patet: quia alia est ratio creatoris & creatura, scientiæ & scibilis. Dicitur, quod est in scientia duplex relatio, vna, qua scientia dicitur, & alia, qua denominatur extrinsece scibile tale. Sed hoc est falsum: quia illa relatio, qua scibile dicitur tale existens in scientia, à quo fuit causata, vel quod habuit fundamentum: profecto nullum: & ita est imaginaria. Et præterea: quia cum debeat esse terminus formalis alterius relationis nò potest esse in eodem subiecto, vbi est sua opposita relatio, sed debet esse in alio. Præterea, esse relativum est ordinari ad aliud: ergo in ipso qui ordinatur, debet esse talis ordo: sed iste ordo est relatio: ergo in illo relatio esse debet. Impossibile enim est, quod aliquid ordinetur ad aliud, nisi habeat in se ordinem: & cum scibile ordinetur ad aliud, vt ad oppositum debet habere in se oppositum ordinem. Præterea, impossibile est, quod pater denominetur à filiatione, aut filia tio à paternitate: quia specie differunt istæ relationes: sed scibile & scientia plus quam specie differunt, & idem de creatore & creatura, de mensura & mensurabili: ergo impossibile est, quod vnũ denominetur à forma alterius formaliter & realiter.

2. Conclu. Secunda conclusio: Relatio vni vs relatiui tertij generis bene potest esse fundamentum & causa, vt aliud dicatur tale fundamentali- ter, vt relatio creaturæ potest esse fundamen-

tum, quare Deus dicatur Dominus, & relatio scientiæ, quare dicatur aliquid scibile. Hanc conclusionem habet D. Thomas in locis ad- doctis in 4. argumento. Nam quando dicitur: Nec est inconueniens, quod à relationibus realiter existentibus in se dominus denominetur intelligitur fundamentaliter. Et cum dicitur, Tamen secundum quod cointelliguntur per intellectum nostrum oppositæ relationes in Deo, loquitur de forma, secundum quã Deus dicitur dominus, quæ est relatio rationis domini. Et cum subdit: Vt sic Deus dicatur relatiue ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum, explicat fundamentum. Itaque fundamen- taliter Deus dicitur dominus ex eo, quod creatura sibi subiecta est, & Deus habet potestiam gubernatiuam ipsius, formaliter vero ex relatione domini. Sicut dicimus, quod paries dicitur visus fundamentaliter ex visione, formaliter ex relatione visi, quæ consurgit ex vi sione, tanquam ex fundamento. Vide Ferrariẽ sem supra dicto capite 13. libri. 2. contra gentes, qui optime hoc explicat. Et probatur conclusio præterea: Nam ex eo, quod creatura referatur ad creatorem intellectus potest concipi deum, vt id ad quod dicitur creatura, & refertur deum ad creaturam: ergo tunc fundat huiusmodi relationem in respectu, quem dicitur creatura ad ipsum. Sicut enim ex eo quod paries videtur, refertur ad potentiam per intellectum, vt aliquid visum ab illa: & illud esse vnum fundatur in respectu transcendentia- li visionis ad parietem: eodem modo fundatur respectus ille rationis in Deo in respectu reali creaturæ ad Deum ipsum. Et non sufficit quodcunque aliud fundamentum, vt Deus diceretur Dominus nisi creatura respiceret Deum. Et ratione huius dicitur realiter dominus, & est realiter dominus seclusa operatione intellectus, nò quidẽ à forma reali, sed à fundamento reali: id est, est reale fundamentum domini in creatura, quod sufficit, vt Deus dicatur realiter Dñs seclusa operatione intellectu, licet alij explicent hoc alio modo, quod Deus dicitur realiter dñs, id est, denominatur à relatione domini, seclusa operatione intellectu, quæ est realiter in suo fundamento & causa. Non autem assentior opinioni illorum, qui dicunt relationem domini esse formaliter, quia est fundamentum. De quo libro 2. la- tis dictum est.

Ad primum dicemus statim cum tractemus de proprietatibus relatiuorum.

Ad secundum iam diximus supra, quod vt que dum sit relatio illa formaliter per operationem intellectus creatura non terminatur formaliter, nec habet terminum formale, sed materiale tantum.

Ad tertium respondetur, quod illa differẽtia attenditur penes fundamenta. Ita que in re

liquis relatiuis est ex vtraque parte aliquod fundamentum, ratione cuius vnum ordinatur ad aliud per relationes fundatas in illis. In relatiuis vero tertij ordinis nihil reale est ex parte alterius extremi. Et ita fundamentum vt referatur Deus ad creaturam, & secundum quod ordinatur ad illam, nullo modo est in Deo, sed in creatura, in qua est relatio: sicut vt paries dicatur visus nullo modo est fundamentum in ipso, sed in potentia visua vidente parietem.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur ex secunda conclusione, quod potius est pro nobis.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod alterum relatiuum in relatiuis tertij generis, non est relatiuum reale formaliter: & ita non numeratur, vt aliquid pertinens simpliciter ad genus relationis: sed numeratur, vt terminus pertinentis simpliciter ad hoc genus, cuius modi est relatio scientiæ in ratione mensurati & cetera.

Ad 3. arg. Ad sextum respondetur, quod ista tria genera relationum pertinent ad prædicamentum relationis, & considerantur à metaphysico perse quantum ad relationes reales, quas includunt. Quando verò ex altero extremo est rationis relatio, non consideratur perse à metaphysico sed in ordine ad ens reale, & non pertinet ad hoc prædicamentum, nisi reductiue vt terminus relationis realis.

QUESTIO XXXVIII.

Vtrum relatio distinguatur à suo fundamento.

1. Arg.

DIprobo, relationem non distinguatur à fundamento, tanquam res à re. Primo: Relatio aduenit alicui sine sui mutatione: ergo relatio non est entitas realiter à suo fundamento distincta. Antecedens patet: Nam me existente albo Hispaniæ, si alius homo fiat albus apud Indos, dicor illi similis per hoc solũ, quod alius est albus: ergo non mutor. Consequentia patet: nam si relatio est entitas realiter distincta à fundamento, ex necessitate mutaretur, quia noua entitas ex necessitate aduenit cũ mutatione subiecti, cui inest.

2. Arg.

Secundo sequitur, quod si relatio realiter distinguatur à fundamento, quod existentibus Petro & Ioanne albis, possit Deus tollere ab illis similitudinem manentibus albis: hoc autem est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probat maior: Nam omnem entitatem realiter distinctam ab alia, & quæ non est de essentia alterius potest Deus separare ab illa: vt patet in albedine, quam potest Deus separare à quantitate & in propria passione, quam ite-

dem potest separare à subiecto. Minor probatur: quia tunc illa duo alba essent similia non minus quam modo, & sine similitudine, quod est impossibile: quia similes esse, est effectus similitudinis.

3. Arg.

Tertio: Nam D. Thomas opusculo 48. de prædicamentis capite 2. expresse dicit, relationem non distinguatur realiter à fundamento in hæc verba: Cum autem dico, quod similitudo Sortis habet albedinem eius vt fundamentum, non est intelligendum, quod similitudo Sortis sit aliqua res in Sorte alba ab ipsa albedine: sed solum est ipsa albedo, vt se habet ad albedinẽ Platonis, vt ad terminum: ergo ex sententiã D. Thomæ non est ponenda res alia distincta à fundamento, quæ sit relatio, sed eadem res, quæ est albedo, est relatio.

4. Arg.

Quarto: Album simile alteri non est magis compositum, quam solum album: ergo similitudo non est entitas realiter distincta ab albedine. Consequentia patet: quia si esset noua entitas faceret compositionem. Antecedens patet: nam idem est esse album altero existente albo, quod esse simile: non igitur est magis compositum.

Praambula ad questionem.

IN hac re sunt variæ sententiæ metaphysicorum, & logicorum. Okam in 1. d. 30. q. 1. & d. 3. q. 1. Gregorius d. 28. q. 2. articulo 2. citatur etiam Aegydius in eadẽ sententiam d. 26. q. 4. sed id non dicit, & Syluester in conslato q. 28. dubio 1. Herueus etiam distinctionem realem ponit, quare nò bene citatur pro hac opinione in 1. d. 30. articulo 1. & quolibeto. 7. q. 25. hæc sententiã asserit relationem nullo modo distinguatur in re aliqua distinctione actuali à suo fundamento. Et probatur ista sententiã: quia sufficit ista distinctio rationis ad affirmandum & negandum omnia, quæ de relatiuis & absolutis dicuntur: ergo. Et conuincuntur etiam isti auctores rationibus in principio factis. Huic sententiæ subscribit Suarez, & sine causa illam Thomistis & Diuo Thomæ imponit. Itaque inquit relationem esse rem absolutam: vt, verbi gratia, similitudinem esse albedinem non absolute sumptã, sed in ordine ad aliud. Albedo enim dicitur illa formalitas, vt qualificat subiectum, & eademmet formalitas relatio dicitur, vt respicit terminum, hoc est, aliam albedinem: & inter albedinem & similitudinem nulla est in re actualis distinctio, sed omnis provenit à ratione.

Alia sententiã est grauium metaphysicorum, qui dicunt relationem & fundamentum distinguatur seclusa omni operatione intellectus actualiter, formaliter, realiter, non verò tanquam res à re. Ita que sunt duæ formalitates, relatio

& fundamentum, actu distincta, non, ut dicitur, res, ut albedo & nigredo, ut Petrus & Paulus: Sed sicut dicitur essentia distinguuntur, quarum una non est alia in se, & sunt duae formalitates, licet non sint duae entitates. Ita asserit Soto q. vltima in praedicamento ad aliquid conclusionem 2. Et ad tertium argumentum. Vbi dicit: Decem genera rerum sunt decem rationes distinctae entis seclusa operatione intellectus primo diuersae, quia habent distinctas quidditativas diffinitiones, ratione quarum nullus de alio affirmatur in sensu formali. Et conuincitur ad hoc probandum argumentis factis in principio. Eandem sententiam sequi videtur lauellus 5. Metaphysicae q. 22.

Tertia opinio est Fonsecae. 5. Metaphysicae, qui capite 15. q. 2. docet relationem praedicamentalem distingui a fundamento formali distinctione, ita ut habeat proprium esse essentiae, & existentiae distinctum ab esse fundamenti, negat tamen illam distinctionem esse realem, sed nec rationis, sed mediam quandam distinctionem. Et meo iudicio nihil aliud vult dicere, quam Soto, licet Suarez illud male intelligat, & sine causa impugnet, ut noua docentem opinionem. Quia ipse existimat existentiam accidentis esse realiter eandem cum existentia fundamenti, & essentiam similiter, sed formaliter distingui, quia alia ratio formalis est vtriusque, & in essentia & in existentia. Scotus autem suam ponit opinionem in 2. d. 1. q. 3. & 3. d. 8. q. 1. vbi dicit, relationes esse in duplici differentia. Aliae sunt quae nullo modo separari possunt a suis fundamentis, ut relatio creaturae, & aliae huiusmodi. Aliae sunt quae separari possunt, ut relatio similitudinis, relatio paternitatis. Et istas asserit realiter distingui a suis fundamentis, ex eo, quod separari possunt. Alias dicit non distingui, quia inseparabiles sunt: nam si distinctae essent separari possent.

Decisio questionis.

1. Conclu. Prima conclusio: Ignorantia est maxima, & quae totam praedicamentorum artem subuertit, asserere, relationem & fundamentum & tandem omnia praedicamenta non esse distincta a parte rei aliqua distinctione actuali, sed solum per operationem intellectus ita ut albedo, quatenus qualificat subiectum dicatur albedo; quatenus consideratur in ordine ad terminum dicatur similitudo. Primo: certum est esse decem genera rerum, seclusa omni operatione intellectus: ergo sunt decem formalitates, & essentiae, seclusa omni operatione intellectus: ergo vna formalitas non est alia, alias falsum esset dicere, quod sunt 10. rerum genera. Illud enim verbum, numerale 10. numerat ea, quae distincta sunt in re, si quidem

in re dicimus esse decem. Et confirmatur haec ratio. Nam praedicamenta sunt primo diuersa: itaque haec propositio; quantitas non est relatio, qualitas non est relatio, est immediata propositio, & perse nota: ergo quidditas & essentia substantiae non est quidditas & essentia quantitatis seclusa operatione intellectus, sed diuersa: & sic in reliquis praedicamentis. Si ergo seclusa operatione intellectus sunt 10. quidditates primo diuersae: ergo & distinctae actu, quia actu sunt primo diuersa. Maior enim separatio est in primo diuersis, quam in distinctis: quia illa sunt primo diuersa, quae in nullo vniuoco conueniunt, & distincta conueniunt in aliquo vniuoco. Praeterea: Formalitas relationis est actu seclusa operatione intellectus: nam non fit per operationem intellectus, & formalitas fundamenti eodem modo: & formalitas vna non est alia formalitas actu: ergo actu sunt distinctae formalitates. Probatur minor: quia distinguuntur essentialiter, & sunt primo diuersa, & in diuersis praedicamentis existentia: ergo vna formalitas actu non est actu alia formalitas: alias essent actu in eodem praedicamento. Consequentia est euidens: nam sicut ista est bona consequentia, Petrus est actu ens, & Paulus est actu ens, & Petrus non est entitas, seu ens, quod est Paulus: ergo distinguitur entitativae a Paulo: eodem modo valet, haec formalitas relationis est actu, & haec formalitas fundamenti est actu, & haec formalitas actu non est actu alia: quia habent distinctas diffinitiones: ergo actu est distincta. Et loquimur in his omnibus seclusa operatione intellectus, tam in antecedenti, quam in consequenti, quia est similis formae, vtraque consequentia. Forsitan negabunt consequentiam, quia disputandi artem parum callent. Sed quid faciemus illis? Praeterea stultum est asserere, albedinem esse nigredinem formaliter, & non distingui formaliter. Nec potest aliquis dicere eandem qualitatem, ut congregat visum esse nigredinem, ut verum disgregat esse albedinem, & quod a parte rei seclusa operatione intellectus sunt eadem formalitas: ergo. Et dicere formalitatem relationis esse formalitatem fundamenti: quia magis differunt fundamentum, & relatio, quam albedo & nigredo, quia sunt in diuersis praedicamentis. Et idem argumentum fieri potest de quantitate & colore. Praeterea: Alio genere distinctionis distinguuntur praedicamenta, quam attributa diuina, quia propter suam infinitatem attributa diuina sunt idem formaliter, & hoc non concedimus in creaturis, quod iustitia sit sapientia, quia sunt formae limitatae, & diuisae: ergo nec est concedendum formalitatem relationis & formalitatem fundamenti seclusa operatione intellectus actu esse eandem formalitatem: quia etiam sunt formae limitatae & in diuersis existentes

pra-

praedicamentis. Praeterea. Diuersorum generum & non subalternatim positorum, diuersae sunt differentiae: & consequenter, si non sunt subalternatim posita, diuersa sunt etiam genera: & hoc actu & seclusa operatione intellectus: ergo essentiae sunt diuersae actu, & seclusa operatione intellectus: ergo est distincta actu. Praeterea inquiri, an albedo quatenus talis, & relatio, ut sic habeant eandem differentiam cum relatione. Et si dicas, quod sic, est contra Aristotelem & veritatem, quia cum non sint subalternatim posita, sed in diuersis praedicamentis, debent habere diuersas differentias, & cum sint primo diuersa, diuersa genera debent habere, & hoc totum actu: ergo actu sunt diuersae essentiae: ergo plures essentiae: ergo distinctae essentiae actu. Et haec est mihi demonstratio. Nam quid est actu esse essentias & formas distinctas seclusa operatione intellectus, nisi seclusa operatione intellectus actu differentiae & genera vnius distincta esse, a differentijs & generibus alterius? Et iste est comunis sensus grauium logicorum, & metaphysicorum. Et nisi vnus aut alter non sentit oppositum. Praeterea ad albedinem seclusa operatione intellectus est perse motus, non vero ad relationem seclusa operatione intellectus: ergo distincta formalitas est vna ab alia seclusa operatione intellectus. Probatur consequentia: alias motus physicus eodem modo ad albedinem & relationem terminaretur. Praeterea, haec consequentia est bona, intenditur albedo: ergo intenditur qualitas. Et haec consequentia est mala, intenditur albedo: ergo intenditur similitudo, & variatur appellatio: ergo signum est, quod distinctio realis est inter albedinem & similitudinem: quae non est inter albedinem & qualitatem. Praeterea, ens dicitur analogice de decem praedicamentis, decem distinctis conceptibus, non solum formalibus, sed obiectiuis, quae inter se proportio nalitatem habent: ergo impossibile est, quod sit eadem formalitas a parte rei actu fundamenti & relationis: alias non essent analogae proportionalitatis: quia ista ex necessitate consistit inter duo, quae habent proportionem ad inuicem ut sicut se habet hoc ad hoc ita illud. Et analogia ista est seclusa operatione intellectus: ergo analogata sunt seclusa operatione, intellectus, & sunt distincta & proportionata: quia nisi distincta sint proportionata esse non possunt. Praeterea decem sunt modi diuisiui entis: ergo faciunt decem rationes diuersas: & illi modi sunt distincti actu secluso intellectu, quia sunt & vnus non est alius: ergo res constituta per illos etiam sunt distinctae actu seclusa intellectus operatione. Vide D. Thomam lib. 5. Metaphysicae lectione 10. Praeterea, ratio formalis relationis & fundamenti sunt opposita: ergo distincta, quia im-

possibile est aliqua esse opposita, sine distinctione: & cum oppositione habeat a parte rei, habet a parte rei distinctionem. Quod sunt opposita formaliter, probatur, quia ratio vnius & diffinitio non est alterius, nec esse potest. Vltimo ipse Suarez disputatio 7. sectione 1. numero 16. aperte asserit dari distinctionem actualem in rebus ex natura rei, & ante operationem intellectus, quae non sit tanta, quantum sit inter duas entitates omnino distinctas. Sed profecto magis differunt & distinguuntur praedicamenta, quam res & modus rei: ergo si inter rem & modum rei est realis distinctio seclusa ipso ibidem ponenda erit realis distinctio inter rationes formales praedicamentales, & non solum per rationem actualiter debet fieri.

Ex his rationibus sequitur saltem debere esse distincta realiter formaliter fundamentum & relatio, quia distinguuntur a parte rei actualiter: ergo ad minus hoc genere distinctionis realis debent distingui, quod distinctionem realem formalem vocamus.

Secunda conclusio: Fundamentum & relatio distinguuntur tanquam res a re: itaque est alia entitas, & res alia fundamentum, & alia res relatio. Hanc conclusionem existima esse D. Thomae 1. p. q. 28. articulo 2. ad 2. vbi sic dicit, Ad secundum dicendum, quod sicut in rebus creatis in illo, quod dicitur relatiue, non solum est inuenire respectum ad alteram, sed etiam aliquid absolutum, ita in Deo. Sed tamen aliter & aliter. Nam id, quod inuenitur in creatura praeter id, quod continetur sub significatione nominis relatiui est alia res: in Deo autem non est alia res, sed vna, & eadem. Quid clarius dici potuit. Id quod significat nomen relatiuum in creaturis, verbi gratia, pater est relatio paternitatis in concreto & paternitas significat paternitatem in abstracto. Et hoc nomen pater non significat qualitatem: ergo cum potentia generatiua sit qualitas, & non significata nomine paternitatis, est alia res a relatione, significata nomine relatiuo: ergo realiter distincta tanquam res a re. Illud enim relatiuum alia, est relatiuum diuersitatis, & additum rei significat realem distinctionem. Praeterea D. Thomas dicit, quod relatiuum & absolutum sunt alia, & alia res: ergo dicit, quod sunt realiter distincta, ut res distinguuntur a re. Praeterea D. Thomas de potentia q. 8. articulo 2. ad 1. asserit, nullam substantiam in genere posse esse idem realiter, quod relatio: sed aliqua substantia fundat relationem: ergo illa substantia realiter distinguitur a relatione. Nec est intelligibile, quod eadem res sit substantia, & accidens formaliter realiter distincta: quia omnis substantia est prius natura accidenti, & ita debet esse causa eius, ut 7. dicitur: quae propter debet esse realiter distincta.

distincta à substantia tanquam res à re. Omnis enim causa efficiens (nam de hac loquimur) realiter, tamquam res à re, distinguitur à suo effectu. Et quod aliqua relatio fundetur in substantia, supra ostentum fuit, & asserit D. Thomas q. 28. articulo 2. & patet de relatione creationis passivæ, quæ fundatur in essentia creaturæ. Sed ipsa relatio creaturæ se ipsa refert ad Deum, & non per aliam, ne detur in infinitum ab initio. Præterea, istæ relationes creatæ sunt accidentia essentialiter, quia ponuntur in prædicamento relationis, quod est prædicamentum accidentium relatiuorum: sed proprium esse accidentium est in esse: ergo hæc accidentia relatiua insunt substantijs: ergo realiter, tanquam res à re, ab illis distinguntur. Probatur consequentia: quia in esse accidentis, seu in existentia accidentis realiter distinguitur ab existentia substantiæ; ut patet in sacramento Eucharistiæ, ubi manent accidentia in sua existentia, & non manet existentia substantiæ vlllo modo, nihil enim panis remanet facta cōsecratione. Nam per esse perse seu per existentiam substantiæ, quæ facit existens perse, non possunt habere esse accidentia, quæ in hærent, nec realiter nec formaliter: quia esse substantiæ est adequatus actus ipsius entis perse, & ita non potest dare esse accidenti. Præterea D. Thomas in. 3. d. 33. q. 1. articulo. 1. dicit, quod relationes insunt substantijs, & faciunt compositionem cum illis: ergo realiter tanquam res à re distinguntur: alias non possent compositionem inhærendo facere. Præterea, essentia relationis est distincta ab essentia fundamenti, ut in prima conclusione dictum fuit: ergo inhærentia accidentis relatiui est distincta ab inhærentia actuali accidentis absoluti, quia essentia correspondet existentie, ut potentia proprio actui, & sicut potetia sunt distinctæ, & actus: ergo distinguntur tanquam res à re, si quidem habent proprias essentias & existentias realiter distinctas. Dices quod distinguntur essentia, & existentia realiter formaliter, & non realiter, tanquam res à re. Contra: nam existentia distinguitur ab essentia, tanquam res à re, quia participas & participatum realiter tanquam res à re distinguntur: ergo essentia relationis, & sua existentia realiter, tanquam res à re, distinguntur, & idem de essentia fundamenti & eius existentia. Et istæ duæ essentia & existentia non habent unde identificentur: ergo manet omnino distincta, sicut albedo & nigredo. Nam quod sit vnum fundamentum alterius non facit identitatem; quin potius arguit diversitatem, quando quidem fundamentum est causa per resultantiam relationis, & causat illam posito extremo alio. Præterea: Relatio identitatis specificæ, quæ est in hoc pane & isto pane qui consecratur, quando fit consecratio, non

uertuntur in corpus Christi quia solus panis conuertitur, nec similiter existentia illius relationis: ergo aliquid est realiter tanquam res à re distinctum à substantia: quia alias non posset intelligi, si idem erat, quin conuertetetur cum substantia panis. Præterea, ut dicitur 12. Metaphysicæ, quod libet prædicamentum habet sua principia propria: alia enim principia sunt substantiæ, alia relationis, alia qualitatis, & realiter distincta principia, & cuilibet correspondet propria potentia in substantia, & propria priuatio: ergo sunt distincta realiter, tanquam res à re. Ex quo sequitur, quod ea, quæ distinguntur modaliter etiam distinguntur realiter: quia modus aliud esse habet proprium & aliam modificationem, quæ per illud esse de terminatur.

Dissoluntur argumenta.

Ad argumenta in oppositum respondetur, quod duplex est mutatio. Alia est physica, quæ fit per motum physicum, seu mutationem physicam, per alterationem, per augmentationem, per diminutionem, localem, & per generationem. Et hæc mutatio non terminatur ad relationem, quia alteratio ad qualitatem, generatio ad substantiam, augmentatio ad quantitatem, & latio ad vbi terminatur. Alia est mutatio metaphysica, quæ terminatur ad productionem alicuius rei, quæ cunq; sit illa relatio: ergo aduentu subiecto permutationem metaphysicam, non verò permutationem physicam. Et de hoc iam supra dictum est. Secundo respondetur, quod primo & per se mutatio physica terminatur ad supra dictam, secundario ad relationem, & ita aduentu subiecto, sine mutatione, quæ primò & perse terminatur ad relationem, non quæ secundario. Et qui produxit fundamentum, est causa relationis, & mutatio, per quam fuit productum fundamentum, est causa productionis relationis, posito termino. Et quod relatio adueniat ex necessitate cum mutatione metaphysica patet. Quia si Deo adueniret ex tempore aliqua relatio, proculdubio mutaretur, quia illa relatio, vel est Deus vel non. Si est Deus, ergo iam Deo aduenit ex tempore aliquid quod sit infinitum, quod antea non habebat. Si non est Deus, ergo iam Deo aduenit aliquod accidens extrinsecum, & sic esset in potentia ad vtrumque; quapropter adueniente hoc compleretur potentia, & mutaretur. Vide aliam solutionem in Caietano. Et quando dicit, quod relatio erat in fundamento incomplete, non volebat dicere, quod esset pars illius, & pars postea adueniret, hoc est, quod esset secundum, in, in subiecto & adueniret posito termino ad, relationis. Quia cum relatio sit unitas simplex, non

non potest secundum partes produci. Sed vult dicere, quod erat relatio secundum esse incomplete in fundamento, hoc est causaliter, & postea adueniente termino completur, id est est secundum actum. Esse in causa vocatur esse incomplete. Et exemplum adductum ex D. Thoma de potentia q. 7. articulo. 9. ad. 7. de actione hoc confirmat. Nam si sit ignis, & non sit combustibile, non esset actio formaliter: esset tamen causaliter: formaliter verò esset posito combustibili & applicato, quia tam relatio, quam actio complete, & formaliter tollitur sublato extrinsecò.

Ad 2. arg.

Ad secundum respondetur, nec improbabilitate, quod posset Deus à duobus albis tollere relationes similitudinis & impedire concursum fundamentorum, ne alias produceret, & tunc duæ albedines non essent formaliter similes, sed fundamentaliter, quia deficit forma faciens simile formaliter. Nam sicut duæ alba modo per albedines non sunt formaliter similes, sed per superadditam relationem eodem modo esset tunc. Et idem de omnibus relationibus dicendum esset. Secundo respondetur, quod hic mutauit sententiam in 1. p. & aduersarij sciant, vltimam D. Thomæ voluntatem in lumina theologicæ esse explicatam. & per hoc patet ad. 3.

Ad 3. arg.

Ad 4. arg.

Ad quartum respondetur: album simile formaliter magis compositum esse, quam album solum, quia superadditur illi entitas quædam Metaphysica cum proprio esse distinctum. Et ita ex ista forma, & subiecto resultat esse relatiui, quod ante non erat ante aduentu formæ relatiuæ. Et ex his patet, quam falsæ alia statuuntur sententiæ.

QVÆSTIO XXXIX.

Vtrum proprietates relatiuorum sint recte ab Aristotele assignatæ.

Prima proprietas relatiuorum.

PRIMA proprietas relatiuorum est, quod relatiua habent contrarium: nam virtuti contrariatur vitium, & scientia ignorantia prauæ dispositionis, & tamen vtrumque est ad aliquid. Hæc autem proprietas non conuenit omnibus relatiuis. Hanc proprietatem explicat optime Caietanus competere relatiuis aliquo modo, non vt relatiua sunt, sed ratione fundamenti, seu illius, quod supponunt. Nam relatio, quam scientia ad scibile dicit in ratione mensurati non habet contrarium; & idem est de relatione, quæ potest fundari in virtute in ordine ad vitium: nam potest ibi fundari relatio diuersitatis specificæ; sed tamen extre-

ma, quæ denominantur relatiua vt scientia & virtus contrarietatem habent. Nam illud, cuius totum suum esse est ad aliud, oppositum habere potest, non verò contrarium, vt supra dixi præcedenti prædicamento. Duplum autem, & subduplum nec ratione relationis, nec ratione quantitatis contrarietatem habent. Alia explicatio est Caietani, quod relatiua secundum dici aliqua possunt habere contrarium, non verò omnia, relatiua vero secundum esse nulla possunt habere contrarium, quia in eodẽ subiecto, relationes specie differentes cõpatiuntur. Et voluit Arist. hanc proprietatem assignare, vt perfectiorem notitiã relationum haberemus, quando quidem cognoscimus etiam proprietates eorum fundamentorum, & extremorum, quæ ad relationem cognoscendam maxime conducunt, vel quia cognita natura relatiuorum secundum dici, quorum aliqua habent contrarium, & relatiua secundum esse non, perfectiorem notitiã relatiuorum secundum esse haberemus. Nam cognitio proprietatum conducit ad cognitionem, quod quid est. Denique hæc est proprietas qualitatis. Et quia relatio fundatur in qualitate vt habet rationem vnitatis, idẽ hæc dicitur proprietas relatiuorum, quia nec omni, & soli & semper conuenit: nec conuenit soli & omni, & non semper. Qualitatis autem est proprietas quarto modo. Vocatur autem ab Aristotele proprietas relatiuorum, id est, alicuius quod relationem fundat & illius est proprietas in quarto modo perfectitatis vel dicitur proprietas relatiuorum, quia suo tempore illa censetur relatiua, & reuera non erant, & Arist. retulit sui temporis sententiam & non probauit.

Secunda proprietas est, quod relatiua magis & minus suscipiunt: simile enim, quod est relatiuũ, magis & minus dicitur, & inæquale magis & minus, cum vtrumq; sit relatiuũ, sed non conuenit omnibus; nam duplum & subduplum non suscipiunt magis & minus.

Sed dubiũ manet in hac proprietate, an relatio magis & minus suscipiat, an vero fundamentum relationis. Caietanus in hac proprietate dicit, quod suscipere magis & minus conuenit relatiuis, ratione fundamenti, sed hoc contingit dupliciter. Vno modo, quod ex magis & minus in fundamento relationum dicitur magis & minus; vt summo calido aliquid dicitur magis simile, quatenus est magis calidũ. Alio modo quod ex aliqua varietate, seu altera ratione fundamenti relatiuum dicitur magis & minus. Et hoc modo inæquale dicitur magis, & minus ex eo, quod quantum variatur secundum magis & minus. Sed aduertit Caietanus, quod suscipere magis & minus, accipitur logicẽ, id est, prædicatur cum hoc aduertio, magis & minus; non quod in rei veritate relatiui

Secunda proprietas

relatio magis, aut minus intendatur. Et ita, si cut fundamentum prædicatur cum magis & minus, ita & relatio. Et si fundamentum & relatio physice non intendantur proprie, & magis & minus radicentur, semper in subiecto, vt patet in quantitate. Hæc est Caietani explicatio, mihi vero aliud occurrit, quod aliquid alteri potest dici simile dupliciter. Vno modo in forma, seu in qualitate. Et hæc relatio fundatur in vnitatis qualitate, & semper est eadem: nec ratione ipsius relationis ipsa suscipit magis & minus: quia respectus ad terminum consistit in indiuisibili. Si enim respicit terminum, qui sit idem in qualitate dicitur simile: si vero nõ respicit, nõ dicitur simile. Sed si hæc relatio dicitur suscipere magis & minus, est ratione sui fundamenti: ita quod fundamentum suscipit magis & minus, & hoc non se extendit ad relationem. Et dicitur qualitas magis similis alteri fundametaliter, quia magis accedit ad perfectionem alterius, & ad gradus alterius & ad radicatione eius in subiecto. Alio modo aliquid dicitur simile alteri, non in forma qualitate, sed in gradibus qualitate. Et ista relatio non conuenit albedini, quando non æquat alteram in gradibus: sicut ternarius non est similis quaternario, quia nõ adæquat illum in vnitatibus. Et hæc relatio non ratione sui, nec ratione fundamenti suscipit magis & minus, quia eius subiectum consistit in indiuisibili: sicut numerus in indiuisibili consistit. Vnde bene potest eadem qualitas esse similis alteri, seu aliquid esse simile alteri in qualitate, & nõ in gradibus seu perfectione ipsius qualitate: & ita habebit relationem fundatam in vnitatis qualitate, & non relationem fundatam in graduatione numerica, seu in numero graduum. Sed contra, nam ista relatio æqualitatis in gradibus non habet fundamentum reale: ergo non est realis. Probatur antecedens: quia illi gradus in albedine secundum D. Thomam non dantur: non enim sit intentio per additionem gradus ad gradum. Respondetur, quod illa perfectio maior in albedine, qua assimilatur alteri albedini, datur, quæ sit per maiorem radicationem in subiecto, & hoc sufficit, vt detur ista relatio fundata in æqualitate graduum; nam hanc perfectionem gradum appellamus.

3. Proprietates.

Tertia proprietates relatiuorum est, quod dicitur ad conuertentiam. Nota ex Caietano & ex magno Alberto, quod conuertentia consistit in mutuo aliquorum respectu, & ideo est passio relatiuorum. Nam relatiuum dici ad conuertentiam est ipsum ita dici ad aliud, quod conuertat aliud ad dicendum ad se. Dominus dicitur ad conuertentiam serui, quia seruum conuertit, vt dicatur domini seruus, & similiter est ex parte serui. Et differt a conuertibilitate, quia conuertibilitas consistit in

mutua consequutione terminorum, vt risibile & homo, vt habes ex 1. Topicorum. Ista autem proprietates conuenit etiam relatiuis secundum dici & non solum secundum esse, vt patet in ala & alatum. Et conuenit etiam relatiuis rationis vt patet in genere & specie, & conuenit relatiuis non mutuis, vt patet in mensura & mensurabili, & relatiuis secundum dici ex vna parte, & quæ ex alia sunt relatiua secundum esse, licet rationis, vt scientia & scibile. Nam scibile formaliter aliquid rationis est, sicut esse visum. Est autem proprietates quarto modo, si conuertentia sumatur secundum formas relatiuas. Solum autem isto modo relatiua secundum esse possunt dici ad conuertentiam: vt pater est filij pater, filius est patris filius. Et secundum hanc rationem videtur à Caietano dici, hanc esse veram relatiuorum proprietatem. Per hanc autem proprietatem, horum relatiuorum naturam cognoscimus aliter qualiter.

5. Proprietates. 1. Arg.

Quarta proprietates relatiuorum est, quod relatiua sint simul natura. Et habet ista proprietates magnam difficultatem, & argumentum contra illam. Primo: Scientia & scibile sunt correlative, & tamen non sunt simul natura: ergo. Maior patet ex Aristotele in hoc capite: minor probatur: quia scibile prius est, quam scientia. Nam quadratura circuli est prior, quam scientia: quia illa modo est scibilis, & non est inuenta scientia, quæ circulum quadret: ergo. Dices, quod scibile in actu est simul cum scientia in actu, & scibile in potentia cum scientia in potentia, & ita quadratura circuli scibilis est, id est, potest sciri, non tamen est scita, & sicut potest sciri ita potest esse scientia; Quia propter scientia in potentia, Et scibile in potentia, sunt simul natura, non vero scientia in actu & scibile in potentia. Contra: nam scientia in actu est prius quam scibile in actu: ergo solutio nulla. Probatur antecedens: quia scibile in actu loquendo de illo in ratione scibilis, est aliquid rationis: esse enim scibile in actu est habere relationem rationis ex eo, quod scientia terminatur ad ipsum: sed scientia in actu est prior illo, vt sic: ergo. Probatur minor: quia illa relatio est aliquid rationis, & scientia est aliquid reale, & fundatur illa relatio in scientia: ergo scientia est prius natura sicut ens reale prius est ente rationis. Si autem sit sermo de re, quæ est scibilis, hæc posterior est, vt constat scientia: quia res, quæ est homo prior est scientia de ipso habita. Et hoc argumentum fit etiam, de sensibili & sensu, de domino & seruo, creatore & creatura. Nam creatura formaliter, vt relatiuum est, est aliquid reale & relatio creatoris & domini, est aliquid rationis: & non habet esse seclusa operatione intellectus. Et cum relatio realis habeat esse seclusa eadem operatione, & non relatio rationis, prius erit relatio realis, quam

quæ rationis, & sic nõ erunt simul natura: maxime, quia relatio domini fundatur in relatione creaturæ terminata ad Deum: ergo prius est fundamentum re fundata & ita non sunt simul. Et idem argumentum fieri potest de relatione generis & speciei. Quia quædo abstrahitur natura humana ab indiuiduis est species: & tunc non est genus, quia non est abstracta natura animalis ab speciebus: & tamen sunt correlatiua genus & species & non simul natura: ergo hæc proprietates malè est assignata.

2. Arg.

Secundo: Nam causa & effectus sunt relatiua, & non sunt simul natura: ergo. Probatur minor: quia causa prior est effectui, & producit illum, & est impossibile, quod causa & effectus simul sint natura. Nam vna conditio ad hoc, quod aliquid sit simul natura cum alio est, vt non sit causa. Et idem argumentum est de relatione prioris & posterioris, quæ non possunt esse simul.

3. Arg.

Tertio: Nam hæc proprietates conuenit relatiuis, secundum dici & secundum esse: ergo non est proprietates illorum. Consequentia patet, quia quædo aliqua proprietates conuenit pluribus debet competere ratione alicuius inuenti in illis, & in relatiuis secundum dici, & secundum esse nihil potest reperiri commune, quod sit relatiuum, quia alterum illorum est absolutum. Antecedens primè probatur: quia scientia est relatiuum secundum dici, & Aristoteles asserit illi competere hanc proprietatem. Respondetur, quod Aristoteles loquitur de relatiuis formaliter sumptis, & realibus. Et ista si sunt realia relatiua, & secundum esse, & formaliter sumantur non pro rebus relatiuis, sed pro relationibus, certum est quod sunt simul natura, quia vno posito aliud ponitur, & interempto vno aliud interimitur, & neutrum causa est alterius. Et ita explicata proprietates omni in vniuersum conuenit relatiuis reali, etiam infinito. Ex hoc verisimile est, nec falsitatem aliquam includit. Et vt hæc explicatio in vniuersum verum habeat, addendum est, quod quando ista relatiua ex vna parte sunt realia, & ex altera parte rationis, siue sint realia secundum dici, vt scientia, siue secundum esse, vt mensuratum ad mensuram, intelligendum est, quod sint simul natura; si ex illa parte, qua relatiua sunt aliquid rationis sumatur relatiuum non formaliter sed fundametaliter proxime. Ita que seclusa omni operatione intellectus scientia in actu, & scibile in actu, seu scitum, sunt simul natura: quia scientia est ad scitum, & scitum refertur ad scientiam, nec vnum potest esse vel prius alio, vel sine illo, sumendo scitum pro illo, quod terminat scientiam, quod ex necessitate est relatiuum fundametaliter proxime. Nam ex eo, quod scientia terminatur

ad ens, verbi gratia, est proximum fundametaliter, vt ens dicatur scitum, quia esse scitum formaliter est aliquid rationis, & fundametaliter esse scitum, est terminare respectum transcendentalem scientiæ: sicut esse visum in pariete formaliter est aliquid rationis, & fundametaliter est respectus visionis versari circa parietem. Eodem modo dicendum est de relatione creatoris ad creaturam, quia ista relatiua sunt simul natura modo explicato. Nam ex eo, quod Deus terminat relationem creaturæ est fundametaliter proxime dominus: & hoc nec est prius natura, nec sine relatione creaturæ esse potest. Et quando D. Thomas 1. p. q. 13. articulo 7. dicit ad considerandum, vtrum relatiua sint simul natura, vel non, non oportet considerare ordinem rerum de quibus relatiua dicantur, sed significationes ipsorum relatiuorum. Si enim vnum in sui intellectu claudat aliud, & è conuerso, tunc sunt simul natura: sicut duplum & dimidiu, & pater & filius & similia. Si autem vnum in sui intellectu claudat aliud, & non è contra, tunc non sunt simul natura: & hoc modo se habet scientia & scibile. Nam scibile dicitur secundum potentiam, scientia autem secundum habitum, vel secundum actum. Vnde scibile secundum modum suæ significationis præexistit scientiæ: sed si accipitur scibile secundum actum, tunc est simul cum scientia secundum actum: nam scitum non est aliquid nisi sit eius scientia. Licet igitur Deus sit prior creaturis, quia tamen in significatione domini clauditur, quod habeat secum: & è conuerso ista duo relatiua dominus & seruus sunt simul natura. Vnde Deus non fuit dominus antequam haberet creaturas sibi subiectas. Nec loquitur D. Thomas de relatione domini formaliter, nec de relatione scibilis formaliter: quia ista in mea opinione, quæ est etiam D. Thomæ 1. p. q. 28. articulo 1. non est illa relatio formaliter, vsq; dum accedat operatio intellectus considerantis illam relationem in ordine ad terminum, sed loquitur de relatione fundametaliter proxime, si est relationis relatio. Et si est realis loquitur formaliter, quia relatio rationis non habet esse formaliter solo proximo fundametaliter posito: & realis seu esse formale actuale habet posito proximo fundamento. Scibile vero in potentia non includit in suo significato formali nec in sua ratione formali scientiam in actu, sed in potentia: & ita non est correlatiuum scientiæ in actu, sed in potentia. Et quoniam hic modus dicendi mihi satisfacit, nõ alios adducere opiniones. Vide Caietanum in isto loco.

Ad 1. arg.

Ad argumenta contra ista proprietates. Ad primum patet ex solutione adducta ex Diuino Thoma prima parte, quæstione 13. articulo septimo. quæ bene est aduertenda pro tota hac

hac materia intelligenda. Ad replicam patet etiam ex dictis in explicatione huius proprietatis, quod loquimur de scibili pro fundamento proximo, & de relatione scibilis, quatenus habet esse fundamentaliter proxime; non vero formaliter. Desimultate autem requisita in relationibus rationis, quæ sunt secundæ intentiones supra libro 2. & 3. actum est. Quātū enim est ex parte haurum relationum simul resulerent, nisi exposcerent diuersos actus intellectus, vt sint formaliter.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod causa & effectus dupliciter sumi possunt, vno modo pro materiali pro re, quæ est causa, alio modo formaliter pro relatione causæ & effectus. Si primo modo considerentur, causa prior est effectus: nam causa est, ad quam aliud sequitur. Si vero considerentur pro relatione causæ & effectus tunc sunt simul, quia nō potest esse causa nisi sit effectus, non enim potest referri relatione causæ, quia effectus referatur relatione effectus: sicut res, quæ est pater prior est res, quæ est filius inhumanis formaliter tamen simul sunt. Et idem dicendum est de relatione prioris & posterioris: nam res, quæ est prior antecedit posteriorem: formaliter vero relatio prioris & posterioris simul sunt natura.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod ista proprietates nō cōsequitur rationē relatiui, vt abstrahit à transcendentali & prædicamentali: Vt patet ex D. Thoma vbi supra, qui dicit scientiam esse simul naturam cum scibili, & tamen est relatiuum secundum dici: nec etiam conuenit omnibus relatiuis secundum dici, & ita illius superioris non est proprietas quarto modo, quia conuenit soli, sed non omni. Caietanum & Albertum vide in hac parte pro ampliori explicatione huius proprietatis.

Quintapro prietas. Quinta proprietas relatiuorum est, quod si quis diffinitio nouit aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid, diffinitio etiam nouit & reliquum, vt si quis diffinitio nouit, quod est duplum, & cuius duplum est mox diffinitio nouit, alias nō diffinitio nouit. Hanc proprietatem explicat Albertus & Auerres de cognitione quidditatiua. Si enim quis cognoscit quidditatiue essentiam patris, quæ est, quod totū suū esse sit ad filium: quidditatiue nouit filium: quia filius est, cuius totum suum esse est ad patrem: quia cum relatiuum terminetur ad correlatiuum formaliter, si nouit diffinitio, quid est pater consequenter cognouit quid est filius: Vbi vides contra Vasquez quem supra adduximus Aristotelem tenere relatiuum terminari ad relatiuum, quia dicit, quod qui nouit duplum cognoscit subduplum; et si non terminaretur ad illud: Non probat Aristoteles, quod cognoscit illud, ex eo, quod cognoscit duplum. Caietanum expli-

cat hanc proprietatem non habere veram in relatiuis secundum dici: quia bene potest cognosci albedo, ad quam terminatur visio sine cognitione visionis: & caput potest sciri quod sit, & non sciri in particulari cuius sit caput. Nam etiam explicat supra dictam proprietatem, sic quod qui diffinitio id est, in particulari nouit vnum relatum secundum esse, diffinitio & in particulari nouit cuius sit relatiuum, quod in capite & manu non habet verum. De hac proprietate superius in hoc prædicamento egimus, dum de termino & de modo diffiniendi relatiuum ageremus. Et ideo non amplius de illo verbum facio. Ex dictis huc vsq; constat, quomodo sit constituendum hoc prædicamentum, vt prius ex generalissimo, & post modū ex relationibus fundatis super illa tria fundamenta accipiendo reales relationes, & sic procedere vsque ad indiuidua.

Nota in fine huius quæstionis ex D. Thoma, 5. in fine lectionis 15. quod tribus modis aliqua dicuntur ad aliquid, propter hoc, quod sua genera sunt ad aliquid: vt medicina dicitur ad aliquid, quia scientia est ad aliquid. Dicitur enim medicina scientia sani & ægri, & ita scientia referatur ad hoc, quod est accidens eius, nam accidit scientiam referri ad sanum & ægrum. Secundo modo, quando aliqua abstracta dicuntur ad aliquid: propter hoc, quod sua concreta ad aliquid dicuntur: sicut æqualitas & similitudo ad aliquid dicuntur, quia simile & æquale ad aliquid dicuntur. Qualitas autem & similitudo secundum nomen non dicuntur ad aliquid, quia significantur per modum formæ & vt quæ alia sunt talia. Tertio modo ad aliquid dicuntur quando subiectum est tale ratione accidentis; sicut homo vel album dicitur ad aliquid, quia vtrique accidit duplum esse. Hoc modo caput dicitur ad aliquid eo quod est pars. Circa primum modum nota, quod medicina non intelligitur dici ad aliquid, nisi ratione sui generis: quia si debet dici ad aliquid, est quia scientia. Et vocat Aristoteles sanum & ægrum accidens generis scientiæ. Et hac ratione vocatur hoc genus relatiuorum per accidens.

QVÆSTIO XL.

Vtrum relatio realis dicat perfectionem aliquam.

PRO intelligentia huius quæstionis vide in D. Thoma libro 5. Meta physic. lect. 16. quot modis aliquid dicatur perfectum. Et hæc quidem quæstio

quæstio in materia de Trinitate habet aliquid difficultatis, quam in præsentis disputare non licet. Sed solum aduertendum est loqui in præsentis de relationibus creatis realibus. Et respondetur, relationem esse perfectionem. Et probatur: nam relatio est ens reale; quia ens reale ciuiditur in decem prædicamenta: sed omne ens reale est bonum, quia bonum est passio entis realis: ergo relatio creata est bonum: bonum autem & perfectum idem sunt: ergo relatio, si quidem bona est, etiam est perfecta aliqua perfectione, & sic dicitur perfectionem. Præterea: Nam D. Thom. 1. Topicorum capite 6. dicit bonum conuenit cum ente, quod in decem prædicamenta diuiditur: ergo relatio bonum quoddam est, & sic perfecta. Præterea: Relationem dici ad aliud non tollit, quia sit vere ens reale, & secundum meam opinionem realiter distinctum à fundamento: sed omne ens debet esse bonum, & conueniens: ergo & perfectum. Præterea: Relationi nihil deest ex his, quæ ad suam naturam spectant: ergo est perfecta, probatur consequentia: quia isto modo secundum Aristotelem, vbi supra aliquid dicitur perfectum quia habeat ea, quæ ad suam naturam spectant,

nec ex his aliquid deficit. Præterea: Relatio est quoddam totum metaphysicum constitutum in recta linea prædicamentali: sed totum & perfectum sunt idem, vt dicitur 3. physicorum textu 64. ergo. Et huic veritati satisfaciunt D. Thom. 1. p. q. 42. articulo 4. ad 2. Sed contra: nam sequitur, quod si homo perdat relationem, perdat perfectionem. & quod adueniat perfectio alicui sine sui mutatione, quod est absurdum. Acutissimus magister meus Frater Mancius de corpore Christi dicit relationem creatam non esse perfectionem: sed respondetur, quod non est inconueniens, quod aliqua perfectio mihi adueniat sine mutatione physica, cum metaphysica mutatione, & quod cum deperditur relatio deperditur perfectio sicut cum deperditur quælibet alia entitas in diuinis etiam, relationes dicuntur perfectionem: sed si cut sunt idem cum essentia diuina formaliter, & realiter, ita perfectio, quam dicunt esse idem cum essentia diuina perfectione realiter & formaliter. Et ita eadem perfectio & dignitas est in omnibus diuinis personis, sicut est eadem essentia, cui sit gloria in secula. Amen.

DE PRAEDICAMENTO QUALITATIS.

QVÆSTIO XLI.

In quo consistat ratio qualitatis, & an recte sit ab Aristotele tradita.

ARISTOTELES ita diffinitio qualitatis: Qualitas est, secundum quam quales esse dicimur. Hæc diffinitio seu descriptio nulla est, quia non explicat essentiam qualitatis: hoc enim erat explicandum quid sit esse quales. Et argumētum sic: Omnis descriptio & diffinitio debet manifestare essentiam rei diffinitio, sed ista non manifestat: ergo est nulla. Maior patet, quia datur innotescendi gratia, & est modus sciendi, qui est omnino alicuius ignoti manifestatiua. Minor probatur, quia quale & qualitas nō differunt, nisi sicut abstrahit & cōcretū: ergo dicendo, quod qualitas est, secundum quam quales esse dicimur, nullo pacto notificatur qualitas: quia quid sit esse quales, ita ignotum est, sicut est ignotum quid sit esse qualitas.

1. Argum. Secundo. Hæc diffinitio conuenit alteri à dif-

finito: ergo est nulla. Antecedens probatur: nō differentia subiecti, & formæ subiecti, conuenit hæc diffinitio: nō secundum illas aliqui dicuntur quales: nō quærenti, quid est homo, respondetur animal: Et quale animal, respondetur rationale: ergo secundum rationalitatem homo dicitur qualis, & tamē nō sunt differentia qualitates quia sunt in omni prædicamento reductiue, & non ponuntur in hoc prædicamento directe.

Tertio: Diffinitio Arist. qualitatis, committit circuli: sed hic est maximus defectus, saltem in absolutis: ergo hæc diffinitio, est nulla. Maior patet: quia diffinitio qualitatis per quale, & quale per qualitatem in textu 5. vbi dicit, quod quale est quod à qualitate denominatur. Minor probatur: quia debet dari diffinitio per notiora in absolutis, & hic non datur, alias idē respectu eiusdem esset notius & ignotius, quod est falsissimum.

Quarto: Si ratio qualitatis secundum D. Thom. 2. q. 49. art. 2. in corpore, importat modum substantiæ, sequitur, quod omne accidens sit qualitas: Hoc autem quis dicit, ergo non est eius quidditas & essentia esse modum substantiæ. Et ita male hoc dixit D. Thomas. Maior probatur: quia omne accidens est mo-

3. Argum.

4. Argum.

us substantiæ, quia importat determinationem substantiæ secundum aliquam determinatam rationem; quia quantitas determinat substantiam in ordine ad extensionem: ratio secundum respectum ad aliud, actio in ordine ad aliquid, quod producitur, & sic in reliquis prædicamentis; nam omnia sunt determinationes, & affectiones substantiæ.

5. Argu.

Quinto: Si qualitas, ut inquit D. Thomas. 1. p. q. 28. articulo 2. consistit in hoc, quod secundum propriam rationem est dispositio substantiæ, diuersa est ab essentia qualitatis: nam dispositio semper est quid inferius ad qualitatem; quia vna species qualitatis est habitus, vel dispositio: non ergo est eius ratio esse dispositionem. Ratio enim specierum non est ratio generalissimis, sed species illi addunt.

6. Argu.

Sexto: Differentiæ accidentales prædicantur in quale accidentale, & tamen non pertinent ad hoc prædicamentum omnes, & secundum illas quales dicimur: male ergo diffinitur ita ab Aristotele in hoc prædicamento. Quod si dicas prædicari in quale, non ut accidentia, quæ consequuntur formam: qualitas autem prædicatur in quale, ut quid consequutum ad formam: contra: quia actio consequitur ad formam, & quod Petrus sit agens est differentia accidentalis, & prædicatur in quale, & tamen non est qualitas actio: ergo nec bene diffiniuit Aristoteles qualitatem, nec explicari potest in quo eius ratio consistat. Et ita asserit Oña quod nesciuit Aristoteles, nec nos scimus eius rationem explicare, nec vllus explicuit. Sed profecto ipse nesciuit Suarez disputatione 42. sectione. 1. non assentiens explanationi D. Thomæ dicit rationem qualitatis consistere in ornando substantiam intrinsece, & perficiendo illam, ut conuenienter affecta sit in suo esse, vel in virtute agendi. Et in explicatione huius descriptionis plura falsa dicit, & prædicamentum habitus vocauit etiã ornatum quendam substantiæ. Sed quis non videat hæc frivola esse, nec in aliqua bona ratione aut graui authore fundata. Primo, quia rationem genericam qualitatis explicuit per eius species: nam qualitates, quæ afficiunt substantiã in ordine ad suum esse, & naturã pertinent ad primã speciem qualitatis, ut patet ex D. Thomã. q. 49. articulo 2. & ex Aristotele ibidem adducto. Quæ autem perficiunt illam, ut conuenienter affecta sit ad agendum, pertinet ad secundam vel tertiam speciem, & qualitates quartæ speciei, quæ est forma, vel figura sunt dispositiones quantitatis immediate, & non substantiæ. Et quantitas in sui ratione nec dicit motum, nec bonum nec malum. Vnde substantia per illam, ut est quarta species nec perficitur ut bene sit disposita in se ad agendum, nec in suo esse. Item quia multæ sunt qualitates, quæ perse destruunt subiectum, & non perficiunt, ut infirmitas habitua-

lis, calor excessiuus, qui est huius subiecti, in quo est qualitas, & habitus virtutum & reliqua. Et nolo hæc latius prosequi, quia statim se prodit hæc doctrina.

Deciditur questio.

Prima conclusio: Optimo ordine Aristoteles post relationem egit de qualitate, antequam ageret de actione & passione. Probat hæc conclusio: quia denominatio qualitatis est denominatio intrinseca, de denominatione verò actionis & passionis, & cæterorum prædicamentorum non semper est denominatio intrinseca, sed ferè semper est denominatio extrinseca: sed denominatio intrinseca prius afficit substantiam, quam denominatio extrinseca: ergo cum prædicamenta logicalia considerentur in ordine ad substantiam, optimo ordine prius egit de qualitate, quã de actione, & passione. Item: quia qualitas aliquando est principium actionis: ergo ex supra dicta ratione ad iuncta ista, optimo processit Aristoteles ordine. Sed contra conclusionem sunt duo argumenta. Primum: nam Aristoteles 5. metaphysicæ prius egit de qualitate, quam de relatione: ergo hic non procedit bene siquidem inuertit ordinem. Respondetur, quod ibi considerabat prædicamenta, ut partes entis, & quia qualitas est perfectior relatione, prius egit de qualitate. Hic vero considerat prædicamenta, ut affectiones substantiæ; & quia relatio consequitur quantitatem, quæ primo loco ponenda est, egit statim post ipsam de relatione. Secundum argumentum: Qualitas aliquando est terminus actionis & passionis: ergo actio prior est, quam qualitas: & ita prius de illa fuit agendum. Respondetur, quod de qualitate & actione possumus loqui dupliciter, vno modo in particulari, alio modo à toto genere & formaliter. Si loquamur de illis in particulari non est inconueniens, quod detur hæc actio, siue hæc passio, quæ sit prior quam hæc qualitas. Sed si loquamur de illis à toto genere & formaliter, semper est prior qualitas, quam actio: quia substantia non potest immediate perse ipsam sine media qualitate exercere aliquam actionem. Nam proprium est Dei operari per suam substantiam, & per potentias, quæ sunt sua essentia: sed ad hoc, quod creatura exerceat aliquam actionem, necessarium est, quod habeat aliquam aptitudinem, mediante qua exerceat talem actionem. Sed huius modi aptitudo proxima est qualitas, maxime, quia actiones physice formaliter loquendo, semper specificantur à qualitatibus: ergo in genere causæ finalis erant priores qualitates. Sed prima solutio est melior. Vide Dium Thomam pro illa 1. par. q. 54. articulo

1. Conclu.

2. Conclu.

3. Conclu.

titulo. 1. & sequentibus, vbi ex eo, quod actio est actualitas virtutis, sicut esse est actualitas essentia, insert angelum & creaturam quam libet non esse suam operationem, quia quod non est actus purus, non potest esse sua actualitas & consequenter nec suum esse. Et cum essentia im portet ordinem ad esse, necessarium est ponere aliam potentiam distinctam ab essentia, qua ordinetur angelus ad operationem: quia potest tunc penes actus distinguuntur, & esse & operatio sunt distincta.

Secunda conclusio: Conuenienter Aristoteles inscripsit hoc prædicamentum de qualitate & quali. Ratio est vna comunis, ut inueniet, quod qualitates propriæ ponuntur in prædicamento, qualia verò reductiue, ut supra ex D. Thomã decidimus, idem prius qualitatem: secundo verò loco qualem constituit. Præterea: quia apud antiquos philosophos non erat vnanimis sententia in admittendo qualia. Nam qui dam qualitatem admitterebant alij qualia in prædicamentis. Et ut Aristoteles comprehenderet hæc omnia inscripsit de qualitate & quali. Tum etiam, quia licet aliqua qualia nomina habeant imposita, quibus significantur, non tamen omnes qualitates habent nomina: & aliquando qualitates habent nomina & non qualia. Ut autem omnia & comprehenderet & significaret, dixit de qualitate & quali agendum fore, facile erit alias etiam congruentias inuenire.

Tertia conclusio: Sumendo qualitatem proprie, ut ad hoc prædicamentum pertinet (de qua re vide Aristotelem 5. Metaphysicæ capite dequali) ratio propria & essentialis qualitatis duobus modis explicatur à D. Thomã. Primus modus habetur 1. p. q. 28. articulo 2. vbi dicit, rationem qualitatis, ut est generalissimum habere duo, sicut & reliqua omnia genera accidentium. Alterum est ratio comunis accidentis: & hoc est in esse subiecto; quia accidentis esse est in esse, intelligitur aptitudinaliter. Alterum est propria ipsius ratio, seu modus constitutus huius prædicamenti, & determinatiuus accidentis. Et iste modus accipitur per ordinem ad subiectum: & est quod sit dispositio substantiæ. Vbi miro artificio naturã qualitatis explicuit. Et quia diffinitiones demonstrari nequeunt, sed explicari & declarari D. Th. considerauit in omnibus qualitatibus, quod proprium est illarum, & illo relicto assumpsit, quod est commune. Et hoc dixit esse qualitatis essentia. Sicut si aliquis vellet colligere rationem animalis consideratis omnibus animalibus, & exclusis proprijs illorum, optime inferret id, quod remanet, rationem esse animalis, nimirum quod sit viuens sensibile, quia in hoc omnia animalia conueniunt, ut in primo prædicato & ratione in quantum talia. Et quia qualitatis species omnes conueniunt in hoc, quod subiectum disponunt, diuersimode tamen, ut videbimus in ea

rum enumeratione. Dicitur Thomas dixit, qualitatem esse dispositionem. Est autem dispositio in genere ordo habentis partes. Ordinare ergo substantiam in se ipsa, est propria ratio qualitatis, quod est disponere subiectum: ex quo postea ista dispositio seu qualitas determinatur ad suas species per diuersum modum disponendi, & ordinandi, substantiam in se ipsa, & hoc est qualificare substantiam. Sicut enim ratio relationis propria constituitiua prædicamenti: relationis est ad reale, ex quo tanquam ex modo determinatio entis & ente resultat ratio relationis, eodem modo ex ente & modo, qui est dispositio, resultat ratio completa qualitatis. Hanc eandem essentiam qualitatis explicat secundo modo idem angelicus doctor 1. 2. q. 49. articulo 2. in corpore in hunc modum, vbi dicit, quod qualitas proprie importat modum substantiæ. Modus autem est, quem mensura præfigit, vnde importat quandam determinationem secundum aliquam mensuram. Vnde sicut id secundum quod determinatur potentia subiecti secundum esse accidentale, dicitur qualitas accidentalis, quæ est etiam quædam differentia, ut patet per philosophum 5. Metaphysicæ. Ex hac authoritate colligitur, qualitatem esse modum quendam substantiæ, non prout modus distinguitur ab entitate, sed prout dicit ens modificantem, & modum præbentem potentia subiecti, ut in se sit dispositum, per quod distinguitur ab alijs prædicamentis, cui nihil horum conuenit. Nam quantitas non est modus disponens substantiam, sed ex tendens, relatio referens, & sic in reliquis prædicamentis. Et si in 7. Metaphysicæ accidens vocetur dispositio entis, id est substantiæ, loquitur largo modo de dispositione pro affectione quacunque, secundum quam vocatur entis ens. Vide Conradum super dictum locum 1. 2. qui alias duas expositiones adhibet verbis supra dictis D. Thomæ, alteram propriam, alteram ex magno Alberto Gaetano. In isto articulo q. 49. explicans D. Thomã dicit, quod si modus accipitur absolute insolubilis est questio, quomodo quantitas non sit modus substantiæ, determinans subiectum secundum esse accidentale. Nec minus determinat, aut modificat substantiam, quam secunda species qualitatis. Si verò non sumatur vniuersaliter, sed limitate, scilicet, quod qualitas importat quandam modum substantiæ, & quandam determinationem secundum aliquam mensuram, cessant obiectiones: quoniam sermo non est nisi de quadam determinatione accidentali, quæ commune nomen accidentalis differentie, qualitatem scilicet sibi usurpauit. Quibus verbis licet obscure nostram videatur approbare explicationem sapientissimus magister Cano 1. 2. q. supracitata articulo 2. explicat D. Thomam

in hunc modum: quod quando asserit qualita-
tem importare modum secundum certam me-
suram esse sic intelligendam, substantiam esse
indifferentem ad plura, & per qualitatem de-
terminatur, ut sit alba vel nigra & cetera. Et
alia predicamenta non sunt determinationes
substantiae, quia non sunt modi formales: quia
modus est dispositio subiecti, & quantitas non
est dispositio, licet possit esse causa dispositio-
nis, ut pulchritudinis, & valetudinis. Nam, si
queratur ab aliquo, quo modo se habet Petrus
non dicemus, quod est quatus, sed quod est bo-
nus, aut malus, potens aut impotens, & sic in
reliquis predicamentis. Quibus etiam verbis sa-
pientissimus Magister nostram approbat expo-
sitionem. Et confirmatur quidem iste secundus di-
cendi modus. Nam substantialis differentia, ut
asserit Aristoteles. 5. Metaphysicae capite de quali,
dicitur qualitas substantialis, quia potentia gene-
ris determinat & modificat, & facit, ut sit tale
animal: ergo qualitas ratio consistit in deter-
minando subiectum & faciendo ipsum tale, quod
est qualificare illud, & modificare. Nam sicut
per differentiam imponitur determinatio, & mo-
dus animalitatis per qualitatem, substantiae modus
& determinatio imponitur. Et huius veritas
magis plana fiet, cum de qualitatis speciebus
in particulari fiet sermo.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum respondetur, quod satis explicuit Aristoteles per illam definitionem naturam qualitatis, quae consistit in hoc, quod sit dispositio & modus formalis substantiae in se ipsa. Et dicendo quod est forma, secundum quam quales esse dicuntur, hoc totum explanavit, quia nec sumus quanti per illam, nec ad aliquid, & sic de ceteris predicamentis. Unde constat, quod sit peculiaris quidam modus ab alijs distinctus, qui qualitas dicitur.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod qualitates substantiales, non sunt propriae qualitates, sed analogicae, quia non disponunt proprie subiectum; nec illud modificant accidentaliter, sed substantialiter. Et in hac acceptione accepit Aristoteles. Nec fuit necessarium distinguere prius qualitatem in substantialem & accidentalem, quia per numerationem specierum colligitur, quod egerit de qualitate accidentali, quae est propria qualitas.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod quando procedimus ab effectu ad causam, vel a causa ad effectum non committimus circulum in definitionibus, sed causam per effectum diffinimus, vel effectum per causam suam formalem: Aristoteles diffiniuit qualitatem per effectum eius formalem, qui est quale, & quale diffiniuit per suam causam formalem, quae est qualitas: & quale quo ad nos notius est quia est magis compositum, qualitas vero est secundum se magis nota, ut pote magis simplex

& abstracta. Committeret autem circulum Aristoteles, si diffiniret aliquid per causam, & postea illam causam acciperet pro effectu, & effectum acciperet pro causa.

Ad quartum argumentum patet ex conclusione ultima. Ad quintum respondetur, quod dispositio ut est inferior ad qualitatem, accipitur strictiori modo, ut videbimus in prima specie qualitatis. Cum autem dicimus, qualitatem esse dispositionem substantiae, dispositio accipitur latius pro ordine habentis partes, si stendo in hoc, nec explicando aliquid amplius.

Ad sextum resp. quod accidentia dicuntur qualitates, pro ut qualitas distinguitur a substantia, & quidditatiuis predicatis: non vero sunt qualitates specialiter sumptae. Illud enim, quod non predicatur per modum substantiae, dicitur predicari in quali & per modum qualitatis. Sed hoc est accipere largissime qualitatem. Proprie vero accipitur, ut a nobis dictum est, & quia generalissima non proprie diffiniuntur, & sunt primo diversa satis explicata manet eius ratio. Nam stultum est querere rationem, quare qualitas non sit relatio & cetera predicamenta. Vide D. Tho. 3. physicorum lect. 5. ubi colligit sufficientiam predicamentorum, & aliquid de qualitate dicit.

QVÆSTIO XLII.

Vtrum qualitas dicatur uniuoce de speciebus qualitatis.

MANC quaestione ideo tractamus, ut magis qualitatis naturam explicemus. Et videtur, quod sic. Primo: nam Aristoteles dicit in principio huius predicamenti: Est autem qualitas eorum, quae multipliciter dicuntur. Qui quidem modus loquendi significat plane qualitatem esse analogum. Nam uniuoca cum habeant unam rationem communem suis inferioribus, non dicuntur multipliciter, sed secundum eandem rationem, & dici multipliciter est multis modis convenire suis inferioribus, quod plane analogum sonat. Et confirmatur hoc argumentum: nam in 5. capite de quali dicit, quale dicitur multipliciter, & numerat statim qualitates, quae sunt substantia, & accidens, quibus quale non potest dici uniuoce: ergo cum hic dicit quod qualitas dicitur multipliciter intellexit esse qualitatem analogum. Ad secundum. Passio non est simpliciter qualitas, sed secundum quid: ergo non dicitur qualitas uniuoce de suis omnibus speciebus. Consequentia est euidens, & probatur antecedes: Nam qualitas illius speciei non denominat subiectum simpliciter quale: passus enim ruborem non dicitur rubeus: ergo nec qualis: quia cui species simpliciter non convenit, nec genus potest simpliciter competere, Et Beatus Paulus videns diuinam essentiam, non dicebatur beatus, quia habebat visionem diuinam.

Ad 4. arg.
Ad 5. arg.

Ad 6. arg.

1. Arg.

2. Arg.

diuinam per modum transeuntis.
3. Arg. Tertio, impossibile est, quod una species componatur ex pluribus qualitatibus, sed omnes species, quas numerat Aristoteles componuntur ex pluribus qualitatibus: ergo non sunt species, sed analogata quaedam, vel æquiuoca. Probat minor; Quia prima species est habitus vel dispositio, & secunda naturalis potentia, vel impotentia, tertia passio vel patibilis qualitas, & quarta forma vel figura: sed habitus vel dispositio non possunt unam speciem constituere, quia differunt suis proprijs rationibus ut sic ergo.

Decisio quaestionis.

1. Conclu. Prima conclusio; Si qualitas accipiat prout dicitur de qualitate substantiali, vel quae est differentia, & de qualitate, quae est generalissimum ex necessitate debet dici analogice. Pro intelligentia conclusionis est notandum ex Aristotele cap. de quali in primo, & ex D. Tho. ibidem, quod quatuor modis dicitur qualitas, primus est, secundum quem qualitas dicitur differentia substantiae, id est, differentia per quam aliquid ab altero substantia liter differt, quae intrat definitionem substantiae: & hac ratione dicitur, quod differentia predicatur in quale quid: ut si querat aliquis, quale animal est homo, respondemus quod rationale. Et hunc modum non tractauit Aristoteles in predicamento substantiae, quia non collocatur ista qualitas in illo: in quinto vero tractauit de illo, quia ibi omnes modos qualitatis inquirebat. Accipitur secundo modo quale prout reperitur in mathematicis. Dicimus enim superficies esse quales, in quantum sunt quadrata vel triangulares, & numeri dicuntur quales in quantum sunt compositi ut bis tria, dicitur numeri qualitas; senarius vero est substantia numeri; & hac pertinet ad quartam qualitatis speciem, quam late explicat D. Tho. ibidem. Tertio modo dicitur qualitas passiones substantiarum mobilium, secundum quas corpora per alterationem mutantur, ut calidum, & frigidum: & hoc ad tertiam speciem qualitatis pertinet. Quarto modo dicitur qualitas, prout pertinet ad primam speciem: si ergo qualitas sumatur prout est communis ad istos modos, non potest esse uniuoca, seu analogica, & probatur: quia substantiae & reliqui accidentis: ergo nihil potest illis uniuocum esse. Maior probatur: quia qualitas ex necessitate includit ens: sed ens illis non potest esse commune uniuoce: ergo nec qualitas, quia analogica cum sit malum quoddam confurgit ex particulari defectu. Praeterea substantialis differentia qualitas dicitur ex eo, quod se habet ad modum qualitatis, quae est accidens: nam sicut ista actuat, & informat sub-

iectum & modum praebet illi, & dispositio nem, eodem modo & differentia se habet respectu generis: sed haec est unitas proportionalis: ergo analogica.

Secunda conclusio: Quale & qualitas uniuoce dicitur de quatuor speciebus qualitatis. Haec conclusio probatur: quia omnes participant rationem qualis simpliciter; & ratio qualitatis eadem est in omnibus speciebus qualitatis: ergo. Praeterea, predicamentum habet genus generalissimum, quod uniuoce predicatur de suis inferioribus: sed quale est generalissimum & species quatuor sunt inferiora illi: ergo uniuoce predicatur de illis. Et haec conclusio euidens est.

2. Conclu.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum communis responsio est inter omnes logicos Aristotelem dicere, qualitatem multipliciter dici, quia de suis speciebus physica analogia dicitur in genere enim latent æquiuoca: rationes, scilicet, physicae, quia perfectiori modo secundum esse reperitur in una quam in alia: non vero, quia ratio non sit eadem in speciebus, & hoc omni predicamento conuenit. Secundo respondetur ad argumentum & confirmationem: quod qualitas multipliciter dicitur, id est, analogice: sed generalissimum respectu suorum specierum non est huius modum, sed qualitas in communi, prout se extendit ad generalissimum & differentias substantiales, ut in prima conclusione dictum est: nam perfectio eodem modo loquitur Aristoteles cap. 5. de quali, sicut hic; sed ibi numerauit qualitates, quae non sunt uniuoce qualitates cum alijs: ergo cum hoc hic dixit etiam voluit id ipsum explicare, & non praebuit exemplum in logica, longius tractaturus de hac re in predicamentis in 5.

Ad secundum respondetur, quod passio est simpliciter qualitas, & facit simpliciter quale, licet non habeamus nomen, quo explicemus effectum formalem illius qualitatis.

Ad tertium respondetur, quod illae species qualitatis vere sunt species. Vtrum autem inter se illae quae dantur sub distinctione, ut habitus vel dispositio, et si specie differant vel accidentaliter, statim dicemus.

Ad 1. arg.

Ad 2. arg.

Ad 3. arg.

QVÆSTIO XLIII.

Vtrum species qualitatis sint plures, an pauciores, quam quatuor.

PT primo probatur, quod sint plures: Nam Aristoteles in hoc cap. post numeratas species qualitatis ita dicit: Et fortasse alij apparent quoque qualitatis modi: sed qui maxime dicuntur hi sunt. Vbi nota, quomodo species qualitatis vocat modos, ut scias D. Tho. ubi supra recte dixisse

1. argum.

dixisse quãtitatẽ esse modum substantiã: ergo secundũ Arist. aliã sunt species qualitatis, siquidem asserit sub dubio alias species forte esse, & qui opinatus fuerit esse alias non loqui tur contra Aristotelem.

2. Argu. Secundo, Species intelligibiles sunt qualitates, & ad nullam harum specierum reducuntur: ergo plures sunt species. Maior probatur: quia qualificant subiectum & sunt entia creata: ergo pertinent ad prædicamentum aliquod: & non videtur quod pertineant, nisi ad hoc: ergo. Et confirmatur: Nam character, virtutes supernaturales, vt fides, species, charitas, & gratia proculdubio sunt qualitates, ad nullã harum specierum pertinent: ergo.

3. Argu. Tertio, Asperum & lene, rarum & densum sunt species qualitatis, & ad nullam harũ quatuor pertinent: ergo. Probatur: Nam si ad aliquam, maxime ad quartam, sed ad istam non: ergo. Probatur minor: quia ab ista reiiciuntur ab Aristotele: ergo non est contra tantum præceptorem aliquid dicendum.

4. Argu. Quarto probatur, quod non sint tot: Prima species qualitatis & tertia confunduntur: ergo non sunt tot. Antecedens probatur: Quia omnia illa, quã habent vnã differentiam specificam faciunt vnã speciem, & sunt eiũdem speciei: sed prima & tertia species habent eandem differentiam specificam: ergo. Probatur minor: Quia differentia primã speciei est facile vel difficile mobilis, sed hæc eadem est tertiã speciei, scilicet, facile, ve difficile trãsiens: ergo. Et confirmatur: Nam caliditas, & frigiditas interdum ponuntur ab Aristotele in prima specie, interdum in tertia: ergo signũ est, quod non distinguuntur specie, alias non in illis poneretur: vna enim & eadem essentia non potest esse in duobus speciebus, & calor non habet, nisi vnã essentiam.

5. Argu. Quinto: Actus immanentes sunt qualitates & ad nullam talem speciem pertinent: ergo. Conclusio dicta est insufficiens. Et confirmatur: quia species visibiles in aere sunt qualitates, & non qualificant subiectũ: ergo aliquid, quod nõ facit quale est qualitatis species, quod est impossibile.

Diuisio questionis.

Respondetur, sufficiẽter qualitã diuidi supra dictis speciebus, nec reperiri potest aliqua qualitas, quã ad has species nõ reducatur. Hæc. con. est D. Tho. 1. 2. q. 49. ar. 2. & in 4. d. 4. q. 1. ar. 1. Vbi sic dicit, quod & si sunt alij modi qualitatis, omnes tamen reducuntur ad has species, quia nulla alia species inueniri adhuc potuit. Et hoc tenent omnes cõmuniter philosophi grauiores, quãuis Boetius oppositũ censuerit. Et probatur ista conclusio

ex numeratione & collectione specierũ quantitatis, quã ponit D. Tho. 1. 2. vbi supra: qui ita dicit, quod qualitas importat quẽdã modũ substantiã: modus autem seu determinatio subiecti secundum esse accidentale, potest accipi, vel in ordine ad ipsã naturã subiecti, vel secundum actionem & passionem, quã cõsequuntur principia naturã, quã sunt materia & forma, vel secundum quantitã. Si autem accipiatur modus, seu determinatio subiecti secundũ quantitã, sic est quarta species qualitatis, & quia quantitas secundũ sui rationẽ est sine motu, & sine ratione boni, & mali, ideo ad quartã speciem qualitatis non pertinet, quod aliquid sit bene vel male cito vel tarde transiens. Modus autem, seu determinatio subiecti secundum actionem, & passionem attenditur in secunda vel tertia specie qualitatis: & ideo in vtraque consideratur, quod aliquid facile, vel difficile fiat, vel quod sit cito transiens aut diuturnum. Non autem consideratur in his aliquid pertinens ad rationem boni, vel mali, quia motus, & passionem non habent rationem finis. Bonum autem & malum dicitur per respectum ad finem: sed motus & determinatio subiecti in ordine ad naturã rei pertinet ad primã speciem qualitatis, quã est habitus & dispositio. Dicit enim philosophus loquens de habitibus animã, & corporis, quod sunt dispositiones quãdam perfecti ad optimum. Dico autem perfecti, quod est dispositum secundum naturã, & quia ipsa forma & natura rei est finis, & cuius causa fit aliquid, vt dicitur secundo physicorum in primã specie considerantur bonum & malum, & facile & difficile mobile, secundum quod aliqua natura est finis generationis & motus. Vnde in quinto metaphysicã diffinit philosophus habitum, quod est dispositio, secundum quam aliquis disponitur bene vel male. Et in secundo & hic dicit, quod habitus sunt, secundum quos ad passionem nos habemus bene vel male. Quando enim est modus conueniens naturã rei, tunc habet rationem boni: quando autem non conuenit, tunc habet rationem mali, & quia natura est id, quod primum consideratur in re; ideo habitus ponitur primã speciem qualitatis. Ex toto autem isto art. collige, quomodo qualitas sit modus & dispositio substantiã. Hæc autem specierum collectio est digna suo autore, & rem ex principijs deducit ostenditque nullatenus posse dari qualitatem, quã ad has species non pertineat: quia in re omni nihil aliud potest cõsiderari, quod terminetur & qualificetur proprie, nisi vel in ordine ad naturã, vel secundũ actionẽ & passionẽ, vel secundũ quãtitatẽ. Si in ordine ad naturã, vel cõformiter vel difformiter, seu bene vel male, & isto modo ponitur habitus & dispositio, quibus natura bene vel male disponitur. Si

secundũ actionẽ & passionẽ, quã cõsequuntur principia naturã, vel secundum principia actionis & passionis, & sic habetur natura his potẽtia vel impotẽtia, vel secundũ actionis & passionis terminos, & sic habem? passionẽ, & passibilem qualitã, quã est tertia species. Si res habeat quantitã & disponitur secundum illam, sic resultat quarta species, quã est forma vel figura. Et hanc enumerationem, & collectionem esse optimã non solum ex dictis constat, sed etiam, quia secundum illam, ordo specierum qualitatis colligitur, vt insinuat D. Tho. Nam natura primum est quod est in re, & quia perse ipsã nõ operatur statim illam sequuntur naturales potẽtiã, quã sunt operationum principia: quã operationes fiunt multoties secundum qualitates passibiles, ad quas terminantur, quoniam ad eas solum est motus, vt dicitur 7. physicorũ. Propterea habitus vel dispositio primo loco numerantur, quã disponit naturã, statim. Secundo loco ponitur naturalis potẽtia, vel impotẽtia, & tertio passio vel passibilis qualitas. Vltimo loco ponitur forma, vel figura quã sequitur quãtitatẽ, quã est omnibus ignobilior. Ex hac cõclusionẽ sequitur primo enumerationẽ simplicij nõ esse recte assignatã, vt optime probat D. Tho. supra dicto loco primã secundã. Sequitur secundo collectionem Suarez disputatione 4. sectione quinta numero 7. ridiculã esse: nam præsupponit, vt fundamentum suã collectionis qualitatem esse institutam à natura, vt sit ornamentum substantiã, vt superius allegatum est. Quis autem dicat habitus vitiorum, qui sunt in primã specie datos esse à natura, vt sint ornamentum, & complementum substantiã: Item: Nam in enumeratione primã speciei dicit potẽtiã vel impotẽtiã debere esse ab intrinseco: & hoc in multis videmus esse falsum, & constat de characterẽ, qui est in 2. specie, & nõ est à principijs intrinsecis subiecti. Item: Nã multã qualitates sunt in 3. specie, quã destruunt subiectum: ergo male dicit, dum asserit ordinari ad formaliter perficiendam, & ordinandã substantiam: firma ergo manet D. Tho. enumeratio & collectio, & magis constabit cum illas in speciali numeremus, & explicemus.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum respondetur, quod ita loquitur Aristoteles modestiã causa, nulla tamen inuenta est qualitas, quã ad istas non pertineat, vel reducatur species, licet dixerit oppositum Boetius.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod species intelligibiles sunt habitus, quia disponunt hominem in ordine ad suã naturã, & sunt

difficile mobiles ex natura sua, quia nõ habent causas, vt facile corrumpantur: sed certe mihi videtur, quod pertineant ad secundã speciem qualitatis, quia species non dantur ad melius intelligendum, sed ad simpliciter intelligendum nec sine speciebus intelligere possumus: & ita faciunt vnũ principium cum potẽtia ad intelligendum. Habitus vero datur ad melius & non ad simpliciter & videbis quomodo falsum dixerit Suarez supra dictã disputatione numero 16. Sicut enim de characterẽ secundum D. Tho. dicimus, quod reducitur ad secundã speciem; ita de speciebus dicendum est. Maior autem difficultas est de sensibilibus speciebus, quã cito transeunt. Et de his dico, quod etiam pertinent ad secundã speciem eadem ratione, quia dantur non ad melius operandum, sed ad simpliciter. Potẽtia autẽ dese est pura, & vt exeat in actũ indiget speciebus, quã ipsã informet, & actuet. Quod autem sint cito vel tarde transeunt, nihil retulerit; quia hæc non est differentia huius speciei. Ad confirmationem D. Tho. in 4. d. 4. q. 1. ar. 1. varias refert opiniones de re hac, & tandem tenet characterem esse in secundã specie qualitatis. Quia potẽtia est illa, quã possumus aliquid simpliciter, habitus autem quo possumus illud bene vel male: sicut intellectus, quo consideramus, scientia, quã bene vel male consideramus: cõcupiscibilis, quã cõcupiscimus: temperantia, quã bene cõcupiscimus: Intemperantia, quã male, & similiter est de dispositione, quia nihil est dispositio, quã quidam habitus incompletus. Cum ergo character ordinetur ad aliquid simpliciter, nõ ad illud bene vel male: quia sacerdos potest cõficere bene vel male, non potest esse qualitas, super quam fundatur relatio characteris habitus, sed magis potẽtia. Vnde relinquitur, quod nõ sit in primã specie qualitatis, sed magis reducitur ad 2. Et dicit, reducitur, quia est aliquid supernaturale, non quia vere nõ sit in illa specie secunda. Et hoc iterum pulchre colligit: Nam cuius cunque rei existẽtis in aliqua natura sunt operationes propriẽ; ita etiam in spiritu aliã vitã regenerati, vbi cunque autẽ sunt operationes propriẽ oportet, quod sint principia propria illarum operationum. Vnde sicut in alijs rebus sunt potẽtiã naturales ad proprias operationes: ita renati in vitã spiritualem habent quãdam potẽtiã: secundũ quas possunt illa opera, quã potẽtiã sunt similes illis virtutibus, quibus sacramenta efficaciam habent, sibi inditam. Et ita character nihil aliud est, quam quãdam potẽtia, quã potest in actiones hierarchicas, quã sunt ministraciones & recepçiones sacramentorum, & aliorum; quã ad fideles pertinet: & vt istas operationes bene exerceantur indiget habitu gratiã. Vide de hoc D. Tho. 3. parte q. 63.

per totam, & Caietanum ar. 2. Ad illud de virtutibus supernaturalibus dicitur, quod sunt in prima specie qualitatis, quæ dantur ad bene operandum. Et si dicas contra. Nam sine fide non poterat homo credere, sine spe sperare, non poterat, nec sine charitate diligere Deum supernaturali dilectione: ergo non sunt habitus, sed potentia, quia dantur ad simpliciter, & non ad melius, respondetur, quod etiam datur ut bene operemur. Sed de hac difficultate vide 1. 2. quæst. 49. art. 2. & 2. 2. de fide, spe, & charitate: ut enim sit habitus sufficit, quod datur ad bene operandum. Secundo respondetur, quod non est potentia: quia sine istis virtutibus poterat homo habere actum fidei, spei, & amoris, licet non supernaturales. Et ex auxilio diuino sine huiusmodi virtutibus poterat homo, credere, sperare, & diligere. Vide 2. 2. quæst. 23. art. 3. De gratia autem dicendum est cum D. Thom. 1. 2. quæst. 110. art. 3. ad 3. Vbi sic ait, Ad 3. dicendum, quod gratia reducitur ad primam speciem qualitatis: nec tamen est idem, quod virtus, sed habitudo quædam, quæ præsupponitur virtutibus infutis, sicut earum principium & radix. Ad alia duo argumenta dicemus in enumeratione specierum.

Ad vii.

Ad vltimum respondetur, quod actus intelligendi & viuendi, & in vniuersum omnes actus immanentes pertinent ad primam speciem qualitatis, tanquam dispositiones: nam illis agentia disponuntur bene vel male in ordine ad suam naturam. Hæc opinionem habet Angelicus Doctor opusculo 48. & Soncinas 5. quæst. 3. 6. & 9. quæst. 2. Ferrara 2. contra gentes cap. 82. & 2. de anima quæst. 2. Herueus quolibeto 9. quæst. 8. Vnde fallitur Suarez supra dicta disputatione, dicens, Thomistas communiter tenere actus immanentes pertinere ad prædicamentum actionis. Nam Thomista solas illas actiones, quibus annexus est motus phisicus ad prædicamentum actionis referunt, & verbum similiter reducitur ad hanc speciem: nam disponitur subiectum ad intellectionem, ut per terminum intrinsecum illius. Sed contra: Nam Arist. 10. Metaph. lect. 3. apud D. Tho. ita dicit; Atqui si voluptas

non est qualitas, propter hoc bonum non est, nec enim operationes virtutis sunt qualitates neque felicitas ipsa. Quem locum vbi supra male intellexit Suarez. Ista autem verba non sunt Aristotelis, sed sunt argumenta Platonicerum contra positionem Eudoxi qui volebant quatuor rationibus probare delectationem non esse de genere bonorum, quia bonum pertinet ad qualitatem: sed delectatio non est qualitas: ergo non est bonum. Et Aristoteles responderet, quod non est bona consequentia, delectatio non est qualitas: ergo non est bona: bonum enim dicitur non solum in qualitate, sed in omnibus generibus. Itaque negauit consequentiam Aristotelis. Et ut videas, quam parum Aristoteles calleant, vide ipsum disputatione 42. sectione 5. numero 14. Et vocat istum locum difficilem in Aristotele, quando asserit actiones non esse qualitates: & dicit ita docere ibidem D. Tho. & alios. Et videbis quomodo non legit D. Tho. vel non intellexit, quia D. Thom. explicatio est, quam modo retulimus. Et interpretatur Aristotelem Suarez, quod non sit pura qualitas delectatio, quæ non consistat in operatione eius. Ex hoc vno disce, multa. Argumenta Platonicerum vocat resolutionem Aristotelis, & explicat argumentum Platonicerum, ut sententiam Aristotelis, & imponit D. Tho. quod hoc ibi doceat. Ad aliud de speciebus sensibilibus in aere non est dubium, nisi quod sint qualitates, quia in potentia sunt qualitates, & ita etiam erunt in aere, quia non differunt essentialiter, sed numero solum penes diuersum subiectum. Et non est necesse, quod nobis sit nota qualificatio subiecti, quam tribuunt species: quia multarum qualitatum effectum formalem ignoramus. Alij dicunt, quod sunt in aere præcie, ut in differente, & ita non tribuunt illi denominationem, sicut, nec actio passo tribuit denominationem aliquam formalem: sed solum dicitur passum habens actionem. Non vero dicitur agens, eodem modo; non dicitur aer quale sed habens qualitatem, quia sunt qualitates in illo, ut in differente. Potentia vero visiva dicitur, qualis ab speciebus, & accipit potentia esse quoddam cognitibile ab illis in actu primo.

D. B.

DE PRIMA SPECIE

qualitatis, quæ est habitus vel dispositio.

QUESTIO XLIII.

Vtrum habitus, & dispositio specie differant.

ANGELICVS noster Doctor 1. 2. quæst. 49. ar. 2. ad 3. ita dicit: Ad tertium dicendum, quod ista differentia difficile mobile, non diuersificat habitum ab alijs speciebus qualitatis, sed a dispositione. Dispositio autem dupliciter accipitur. Vno modo secundum quod est genus habitus: (nam in 5. metaphysica dispositio ponitur in diffinitione habitus.) Alio modo secundum quod est aliquid contra habitum diuisum. Et potest intelligi dispositio proprie dicta conuolui contra habitum dupliciter. Vno modo, sicut perfectum & imperfectum in eadem specie, ut scilicet, dispositio dicatur retinens nomen commune, quando imperfecte inest, itaque de facili amittitur; habitus autem quando perfecte in est, ut non de facili amittatur, & sic dispositio sit habitus, sicut puer sit vir. Alio modo possunt distingui, sicut duæ species diuersæ vnius generis subalterni, ut dicantur dispositiones illæ qualitates primæ speciei, quibus conuenit secundum propriam rationem, ut de facili amittatur: quia habent causas transmutabiles ut ægritudo & sanitas. Habitus vero dicuntur illæ qualitates, quæ secundum suam rationem habent, quod non de facili transmutetur, quia habent causas immobiles, sicut scientiæ virtutes. Et secundum hoc dispositio non fit habitus: & hoc videtur magis consonum intentioni Aristotelis. Vnde ad huius distinctionis probationem inducit communem loquendi consuetudinem, secundum quam qualitates, quæ secundum rationem suam sunt facile mobiles, si ex aliquo accidenti difficile mobile reddantur, habitus dicitur, & è conuerso est de qualitatibus, quæ secundum suam rationem sunt difficile mobile. Nam si aliquis imperfecite habeat scientiam, ut de facili possit ipsam omittere, magis dicitur disponi ad scientiam, quàm ipsam habere. Ex quo patet, quod nomen habitus diurnitatem quandam importat, non autem nomen dispositionis: nec impeditur ex hoc quoniam facile & difficile mobi-

le sunt specificæ differentia, propter hoc, quod ista pertineant ad passionem & motum, & non ad genus qualitatis. Nam istæ differentia, quæ uis per accidens videantur se habere ad qualitatem, designant tamen proprias; & per differentias qualitatibus: sicut etiam in genere substantiali frequenter accipiuntur differentia accidentales loco substantialium, in quantum per eas designantur principia essentialia. Hæc sanctissimus præceptor. Vbi aduerte, quod ex illis verbis, & hoc videtur esse magis consonum intentioni Aristotelis, magis approbat secundam opinionem, quam primam, licet non reiciat primam opinionem, sed probabilem censeat, licet alteram magis. Vnde nos utranque opinionem sumus explicaturi, & utramque defendemus, & secundam ut magis probabilem. Et ideo contra secundam opinionem sic argumentor.

Primo. Dispositio fit habitus: ergo non differunt specie. Consequentia probatur: quia vna species non potest fieri alia. Sed antecedes probatur: Nam per primum actum virtutis moralis non generatur habitus, sed dispositio; et si multiplicatur actus generantur habitus, quod non potest intelligi, nisi, quia eadē qualitas, quæ erat dispositio facta fuit habitus, sic adeo, quod vltimus actus in virtute aliorum generet habitum, qui sit qualitas distincta à dispositione, sequitur quod vnicō actu generetur habitus virtutis moralis, quod est falsum, quia in hoc non conuenit cum habitu scientifico, qui vno actu generatur. Et confirmatur argumentum: Nam vel manet ista dispositio vel corrumpitur, non potest dici, quod corrumpatur: quia manente subiecto qualitas non corrumpitur, nisi à suo contrario. Habitus autem & dispositio non sunt contraria, cum versentur circa idem obiectum, & sub eadem ratione formali, vel manet & nec hoc: quia esset superflua: ergo.

Secundum argumentum; Habitus & dispositio solum distinguuntur, sicut perfectum & imperfectum; sed ista non distinguuntur specie: ergo. Probatur maior: quia hoc est disponi, vel ad virtutem, vel ad vitium vel ad scientiam habere aliquid in esse imperfecto: & habere habitum est iam habere aliquid in esse perfecto. Et confirmatur ista ratio: Quia Aristoteles in ista prima specie qualitatis ita dicit: Et vna quidē species qualitatis habitus & dispositio dicitur.

Vbi

Argumenta contra 2. opinionem. 1. Argu.

2. Conclus.

Praambula.

Vbi sub vna specie hæc comprehendendi asserit: ergo non sunt duæ species, & communiter dicuntur quatuor species qualitatis. At vero si dispositio, & habitus distinguuntur specie nõ possunt dici quatuor species qualitatis: at vero si dispositio & habitus distinguuntur specie non possunt dici quatuor species qualitatis, sed quinque ad minus: ergo. Et confir. secundo, Quia sciẽtia inchoata est eiusdem rationis cum perfecta; sed sciẽtiam inchoatam appellat Aristoteles dispositionem: dispositio ergo & habitus non specie distinguuntur, & ægritudinem insanabilem Aristoteles vocat habitum, & postea numerat illam inter exempla dispositionis: ergo signum est, quod habitus & dispositio sunt eiusdem speciei.

3. Argu. Tertio. Habitibus & dispositio non distinguuntur diffinitione: ergo neque specie. Consequentia est evidens, & probatur antecedẽ: Quia Aristoteles 5. metaphisicæ tex. 28. ita diffinit habitum, quod sit dispositio, quæ nõ diffinitur aliquid secundum suam naturam bene vel male in se, vel in ordine ad alterum: sed hæc diffinitio dispositioni conuenit, vt de se constat: ergo.

4. Argu. Quarto. Vitia sunt habitus, si quidem opponuntur virtutibus contrarie, contraria autẽ, sunt eiusdem generis proximi: sed vitium nõ differt a dispositione specie: ergo habitus & dispositio non distinguuntur specie. Probatur minor: quia vitium non habet causas suæ diffinitionis: quia cum sit contra naturam rationalem facile corrumpitur & mouetur: ergo.

5. Argu. Quinto. Opinio, quæ incipit produci per primum actum, est dispositio, & eadem conuenitur & perficitur: sed perfecta est habitus: ergo habitus & dispositio non distinguuntur essentialiter, sed accidentaliter penes magis aut minus radicari in subiecto.

6. Argu. Sexto. Habitibus habet causam facile mobilem: ergo est facile mobilis. Antecedens patet, quia habitus generatur ex dispositione vltima: sed dispositio etiam si sit vltima est facile mobilis: ergo. Probatur minor: quia vltima dispositio est essentialiter dispositio: ergo conuenit illi diffinitio, quæ est facile mobilis. Si dicas, quod vltima dispositio in virtute præcedentium generat habitum, contra: nam vltima dispositio, & omnes actus præcedentes sunt dispositiones essentialiter nec egrediuntur rationem dispositionis: ergo non egrediuntur rationem facile mobilis. Si dicas, quod sumitur ratio difficile mobilis ex ratione formalis præcedendi firma, contra: nam alias sequeretur, quod vitia opinio &c. nõ essent habitus: quod est contra D. Thom. vt videbimus.

nam supra dicta non procedunt ex rationibus firmis, sed cadunt in friuolis: ergo.

IN hac parte sunt variaz sententiaz. Aliqui conuicti sexto argumento, nullam dicunt virtutem moralem nec vitium esse proprie habitus, sed solum debere dici dispositiones secundum, vel contra naturam. Alij censent habitum & dispositionem solum accidentaliter differre penes magis aut minus in subiecto radicari. Vnde per habitum, & dispositionem diuersi status eiusdem primæ speciei qualitatis designatur, sicut albedo intensa vt 8. & eadẽ vt 4. non sunt duæ species, sed vna tantum, quæ magis aut minus perfecta est, propter maiorem, aut minorem in subiecto radicationẽ. Ita in proposito dicunt. Suarez disputatione 42. sectione 7. numero 15. proluxe hæc dicit quod in hac specie solum comprehenduntur qualitates perficientes animæ potentias: nam in qualitatibus corporis non est illa peculiaris ratio, quæ dictam speciem constituit, & ita habitus in illis nunquam distinguuntur a dispositione, sed accidentaliter per maiorem intensiõnem. Si vero accipiantur pro qualitatibus animæ habitus & dispositio specie distinguuntur, accipiendo habitum pro principio primo concurrente cum potentia & dispositionem pro actu. Secundo nam ista constat specie differre, vt habitus sciẽtiæ, & actus eius; si vero accipiantur habitus & dispositio pro principio primo non specie differunt. Obsecro lectorem, vt ipsum legat, & prospiciet, quomodo nihil dicat tanta varietate verborum. Et velim, vt dicat mihi quoribus Aristoteles in syllogis suis tot arguendi modos posuerit, tot que docuerit figuras, si nunquam illis vtatur. Refert opinionem antiquissimam, & ne illi adherere videatur verborum folijs contigit. Et vt rem hanc conformiter, ad placitum sanctissimi doctoris decidamus sit

Decisio questionis.

PRIMA conclusio: Magis probabile est habitum & dispositionem in vniuersum specie differre. Hanc conclusionem habet Angelicus doctor vbi supra, & censet magis esse Aristoteli conformẽ. Et probatur primo. Nam illæ qualitates, quibus conuenit esse difficile mobiles, alteram naturam habent ab illa, quam habent qualitates, quæ facile dimouentur a subiecto: ergo ad minus specie differunt. Consequentia patet: antecedens probatur. Nam ex natura sua esse facile & difficile mobile non potest vni speciei competere & esse res ad eõ differẽtes vel constituunt, vt supponunt naturarum diuersitatem. Præterea si aliqua dispositio non differat specie ab

1. Conclu.

ab habitu, profecto esset sciẽtia per duos vel tres actus acquisita: sed hæc est habitus secundum Aristotelem: ergo habitus specie differt a dispositione. Minor patet ex litera Aristotelis, vbi dicit, quod sciẽtia mediocriter acquisita est permanentiũ & eorum, quæ difficillime mouentur. Et sicut supra dicta qualitas est habitus, etiam si imperfete acquiratur, ita dantur aliæ qualitates, quæ licet sint intensissimi sunt dispositiones, quia ex natura sua sunt facile immobiles, vt frigus & calor.

Tertio probatur de habitibus, & dispositionibus animæ: Nam habitus & dispositio habent diuersum formale obiectum: ergo specie differunt. Consequentia est bona, & antecedens probatur: Nam habitus temperantiæ habet pro obiecto delectabilia, tactus & gustus secundum rectam rationem cum iucunditate; & facilitate, & totum hoc ingreditur rationem formalem obiecti habitus, dispositio verò habet pro obiecto idẽtum difficultate & tristitia, & iste modus refunditur in rationem obiecti, & hinc fit quod non est virtus, sicut de illa qualitate, quam continentiam vocamus, asserit D. Thom. non esse virtutem, quia solum datur, vt anima non rapiatur a passionibus nec cum facilitate operatur: ergo. Præterea: Habitibus, & actus differunt sicut habitus & dispositio: sed ista differunt specie: ergo omnis habitus & dispositio differunt specie. Consequentia probatur: quia eadem ratio in omnibus est dispositionibus & habitibus reperitur que in habitu & actu perspicitur.

2. Conclu. Secunda conclusio: In qualitatibus corporis etiam reperiuntur passionibus, sed istæ non sunt perfecte habitus. Hanc conclusionem habet D. Thom. 1. 2. quæst. 50. art. 1. in corpore & solutione ad secundum ita dicit D. Thom. Ad secundum dicendum, quod dispositiones corporales non sunt simpliciter difficile mobiles propter mutabilitatem corporalem causarum, possunt autem esse difficile mobiles per comparisonem ad tale subiectum, quia scilicet tali subiecto durante amoueri nõ possunt, vel quia sunt difficile mobiles per comparisonem ad alias dispositiones: sed qualitates animæ sunt simpliciter difficile mobiles ex sua ratione formali & natura, & ideo non dicit, quod qualitas difficile mobilis simpliciter sit habitus, sed quod est, vt habitus, sicut in Græco habetur. Itaque qualitates corporales non habent ex sua natura nec ex causis materialibus, vel corporalibus, quæ sint secundum naturam difficile mobiles: sed hoc habent per accidens, vel ratione subiecti vel diurnitatis, vel aliquo alio modo extrinseco, vel ex conditionibus indiuiduantibus, vnde non sunt habitus. Sed contra. Nam Aristoteles dicit in prima specie in hæc verba: Sanitas & ægritudo sunt facile mobiles, nisi forte in his, quæ con-

tingit per temporis longitudinem in naturam cuiuscunque transferri, vt insanabilis, vel difficile mobilis existat affectus, quæ iam quilibet habitudinem vocet. Respondetur, quod habitus tripliciter potest considerari ex doctrina Aristotelis in hoc capite. Vno modo habitus secundum rem tantum: alio modo habitus secundum modum tantum. Et tertio modo, habitus secundum rem, & modum simul. Habitibus secundum rem tantum est qualitas, quæ secundum suam naturam est difficile mobilis, & non ex alio capite, quantum possit illi competere, vt moueatur facile, non ex natura sua, sed ex alia causa vel ratione subiecti; vel propter aliquam indispõtionem; vel quia nõ est totaliter firmata. Et ita charitas licet sit habitus, & de se difficile mobilis propter libertatem subiecti facile perditur. Habitibus secundum modum est, quando est quædam qualitas, quæ ex natura sua facile est mobilis, nihilominus ab extrinseco difficile dimouetur aliquando. Et isto modo ethica dicitur habitus, non secundum rem sed secundum modum, habet enim modum habitus ratione alicuius extrinseci. Nihilominus est dispositio, quia ex natura sua non habet causas suæ difficultatis habitus secundum rem & modum simul, quæ vtroque modo est immobilis, vt sciẽtia plene acquisita, qualis fuit in angelico Doctore, & Aristotele; quia secundum se & ratione subiecti & modi habedi erat difficile mobilis in illis. Et si dicas contra: differentia vni speciei nõ potest alteri competere, etiam per accidens: sed difficile mobile est differentia habitus: ergo nullo modo alteri competere potest. Respondetur, ita verum est: nõ differentia habitus est difficile mobile ex natura sua, & ab intrinseco, & hæc nunquam alteri competit; nisi habitui. Et cũ dicitur, difficile mobilis habitus; non dicitur nec esse omnino immobilis: potest enim corrumpi & corrumpitur de facto: sed tamen cum difficultate.

3. Conclu. Tertia conclusio: Vitia, opinio, & error, sunt habitus. Hæc est aperta conclusio D. Thom. 1. 2. quæst. 51. art. 3. in corpore. vbi ita dicit: Vnde ex multis actibus rationis oportet causari habitum opinatiuum (& loquebatur D. Tho. in rigorosa habitus significatione: quia in titulo quæstionis inquit, vtum per vnicũ actũ possit generari habitus; & affirmat aliquos multis actibus generari, alios vero vnicũ. Et inter illos, qui pluribus actibus generantur ponit opinionem: ergo opinio ex D. Thom. habitus est; & idem dicit quæst. 53. art. 1. de habitu vitij &c.: proxime adducto in fine corporis idẽm dicit. Aserit enim ita: Vel etiam ex electione corrumpitur actus virtutis, vel vitij. Et idem asserit quæst. 54. in 1. 2. art. 3. vbi ex professo probat, habitus vitiorũ distinguuntur ab habitibus virtutũ; & quod habitus distinguuntur

quæ-

quatur penes bonum, vel malum: Et insolutio-
nibus argumentorum sæpius dicit, vitia esse ha-
bitus. De errore non inueni expressum locum
in D. Tho. Sed eadem ratio est, at que de supra
dictis. Sed a iure, quod error in duplici est
differentia. Aliqui sunt, quorum principia nul-
lam prorsus habent apparentiam veri; vt sunt
errores Mahometani, & etiam errores, qui
fundantur in quibusdam principijs, quæ ratio-
ne naturali, seu experientia facile dimouentur.
Huiusmodi est error ille cuiusdam Salman-
ticensis grammatici, qui dicit niuem non esse
albam, nec estus aliquando, nec frigus vigere,
& alij huiusmodi. Et isti errores habituales &
actuales rationem dispositionum habent. Alij
errores sunt, quorum principia falsa esse diffi-
cillime cognoscitur, & isti dicuntur si sint for-
mati esse habitus. Modo ergo tota conclusio
probat: Nam vitia, opiniones & errores ali-
quando ita dominantur subiecto, vt ipsum
firmiter teneant, & sint difficultate maxima
ab ipso mobilia, & hoc ex natura sua: ergo.
Probat minor: Nam postquã præcesserunt
actus disponetes, & subijcetes subiectum re-
sultat qualitas quædam in virtute illorũ, quæ
ex natura sua habet firmiter & difficile mo-
biliter possidere subiectũ, quod vtinã non ita
esset experientia exploratum: nam sicut albo-
redo ex natura sua, habet qualificare subiectum,
& esse id, quo aliquid digregat visum; ita su-
pra dictæ qualitates dum generantur ex natu-
ra sua habent disponere subiectum in ordine
ad naturam, taliter quod difficile dimoueatur.

Ex quo patet sententiã Soti falsam esse, qui
dicit supra dictas qualitates ex natura sua esse
facile mobiles, quia nõ innituntur firmis ratio-
nibus. Hoc enim non requiritur ad rationem
habitus, quanois requiritur ad rationem habi-
tus, qui vnicò actu generatur. Alij enim habi-
tus, vt magis patebit in solutionibus argumẽ-
torum, etiam si rationibus non firmis innitan-
tur, sunt vere habitus quia ex natura sua diffi-
cile amouentur. Et hoc sufficit & est expressa
sententia nostra Aristotelis, qui primo poste-
riorum cap. 2. & 6. ethicorũ expresse opinio-
nem numerat inter habitus intellectuales.

7. Conclu.

Quarta conclusio: Dispositiones sunt illæ
qualitates, quæ facile amouentur a subiecto, &
disponunt illud bene, vel male in ordine ad
suã naturã, vt actus voluntatis & intellectus,
& illæ dispositiones: quæ sunt in potentijs. Et
ex his actibus relinquuntur, quæ disponunt sub-
iectum, & per habitum perficiantur, quia
istæ ex ratione sua sunt facile mobiles, cogni-
tionem verò Angelicam, qua se naturali-
ter cognoscit existimo esse habitum,
quia ex natura sua est dif-
ficile mobi-
lis.

Dissoluntur argumenta.

Ad primum dicitur, quod dispositio non
sit habitus, sed præcedentibus multis
actibus generatur vna qualitas natura sua dif-
ficile mobilis, disponens subiectum bene, vel
male in ordine ad suã naturam, quæ est habi-
tus. Et ad confirmationem dicitur, quod illa
dispositio antecedens corrumpitur aduenien-
te habitu, quia per aduentum præstantioris
formæ corrumpitur imperfecta, quæ disponit ad
illam, sicut patet in embrione, qui corrumpitur
per aduentum animæ rationalis in homine. Et
secundo dicitur, quod habent repugnantiam,
quia habitus inclinatur ad obiectum cum facili-
tate & iucunditate ex natura sua, & hoc non ha-
bet dispositio. Vnde obiectum est distinctum
essentialiter, & ita adueniente habitu corrup-
pitur dispositio. Sed non intelligitur de dispo-
sitione, quæ est actus secundus, quæ bene stat
cum habitu: Nec item dicimus omnem dispo-
sitionem disponere ad habitum, quia dispo-
sitiones corporeæ non disponunt ad habitum
corporealem, quia nullus talis datur vt supra di-
ximus ex D. Thom. Et si dicas, quod vna spe-
cies non disponit ad habendam aliam, cum ex
æquo generis ratione participet negatur hoc.
Nam fides & visio specie differunt, & fides cũ
reliquis virtutibus disponit ad visionem; &
in medijs coloribus vnus disponit ad alterum,
introducendum, vt viride ad introductio-
nem nigri.

Ad secundum responderetur: quod differunt
sicut duas species sub eodem genere, & perfe-
ctior species est habitus. Ad confirmationem
responderetur, quod cum Aristoteles dixit, vna
speciem esse habitum & dispositionem, expli-
cuit per has duas species nobis notissimas, ge-
nus subalternum commune ad has duas spe-
cies, quod vocat primam speciem, & vnã huius
prædicamenti subalternam tamen.

Ad secundam confirmationem responde-
tur, quod scientia inchoata dicitur dispositio
non essentialiter, sed quatum ad modum, quia
habet modum dispositionis proprie quando
mediocriter est acquisita, est tamen essentia-
liter habitus: quia scientiæ habitus vnicò gene-
ratur actu vt dicit D. Thom. 1. 2. q. 52. articu-
lo 3.

Ad tertium responderetur, quod habitus nõ
est dispositio quæ cõtra illum diuiditur: quia
est ex natura sua difficile mobilis, & dispositio
facile mobilis licet si accipitur vt est superior
ad habitum & dispositionem sic bene conue-
niunt in ratione dispositionis, quia conueniunt
in genere. Et hæc non importat nisi subiectũ
afficere in ordine ad naturam abstrahendo à
bene, vel male, facile vel difficile mobilis.

Ad quartum & quintum patet ex conclu-
sio

tionibus: sunt enim illi habitus ex natura sua
difficile mobiles.

Ad 6. arg.

Ad sextum responderetur ex D. Thom. vbi
supra, quod ad hoc, vt aliqua qualitas cause-
tur in aliquo oportet, quod actiuum totaliter
vincat passiuum: & quia principium actiuum
quod est ratio, non totaliter potest super vin-
cere appetitiuam potentiam in vno actu, quia
appetitiua potentia se habet diuersimode ad
multa: indicat enim per rationem aliquod
appetendum in vno actu secundum particula-
res rationes, & cũ constantias. Vnde in hoc
non totaliter vincitur appetitiua potentia, vt
feratur in idem vt in pluribus per modum
naturæ, quod pertinet ad habitum virtutis
ideo non potest causari vnicò actu, sed pluri-
bus; habitus vero scientiæ vnicò actu genera-
tur, quia conuincitur intellectus vnica demon-
stratione. Requiritur igitur actus isti ante-
cedere vt principium esse actiuum habitus na-
turalis, & ita resultat ex illis habitus productus
qui ex natura sua est difficile mobilis. Nã quã-
uis causa producens sit dispositio res producta
habet maiorem firmitatem, quam dispositio
concurrentes in genere causæ efficientis: itaque
non habet, vt à ratione formali habitus à dis-
positione suam immobilitatem difficilem: sed
ex tua natura, quia est qualitas subijcens sub-
iectum, & ita difficile mobilis. Et subijcit sub-
iectum vt dimoueatur cum difficultate virtu-
te præcedentium dispositionum, sicut calor
producit ignem in genere dispositionis, & ig-
nis non habet suam rationem formalem à cal-
lore, sed à sua differentia, ita in proposito. Ex
hoc patet falsam esse opinionem Suarez vbi
supra, qui censuit esse magis probabilem cum
oppositum D. Tho. & ratio dicant.

Opposita
omnis po-
nitur.

In secunda parte quæstionis huius defende-
dum est, licet non vt ita probabile habitum
& dispositionem differre solum accidentaliter.
Nam ita asserit D. Thom. in loco adducto
in principio quæstionis, nec differunt, aliter
(loquendo de dispositionibus habitualibus)
habitus est dispositio, quam differant puer &
idem factus vir. Itaque cum producit intelle-
ctus noster vel voluntas, vel aliæ potentiæ ca-
paces habitus, isti actus relinquunt in
subiecto aliquam qualitatem imperfectam, &
illa augetur per subsequentes actus, ita vt per
maiore in subiecto radicationem obtineat per
fectionem illam, secundum quam dicatur habi-
tus. Et quia illa imperfectio non est de sua ra-
tione potest attingere, vt sit habitus illa quali-
tas, quia erat dispositio. Sicut albedo, vt quin-
que potest esse vt decem, quia esse vt quinque
non est de sua ratione. Et iste dicendi modus
habet probabilitatem in Aristotele, qui dicit
vnam speciem qualitatis esse habitum & dis-
positionem. Nam si vellet explicare aliud ge-
nus subalternum, non deficeret ibi nomen

aliud. Nec iste modus explicandi species est
vsitatus Aristoteli, nisi in hac materia, quia
sunt eiusdem speciei. Et istam sententiam se-
quuntur viri grauioribus Boetius, & Albertus,
& D. Thom. censet probabilem. Itaque essen-
tia huius speciei in hac opinione est, qualitatẽ
disponentem naturã bene vel male. Quod ve-
ro sit facile vel difficile mobilis illi accidit. Et
si dicas, actus & habitus sunt dispositiones &
differunt specie: ergo hæc sententia est falsa.
Responderetur, quod actus & habitus possunt
cõsiderari in ratione dispositionis, & sic sunt
eiusdem speciei, quia disponunt subiectum be-
ne vel male in ordine ad naturam. Quod vero
habitus sit diuturnior, hoc est huius speciei ac-
cidens. Si vero considerentur in ratione actus
primi & secundi sic specie differunt. Et si di-
cas, vnum diffinitur per aliud: ergo differunt
specie, quia nunquam ea quæ sunt vnus spe-
ciei, ita se habent: Responderetur negando con-
sequentiã, & instatur cognitione, qua cog-
nosco me cognoscere, quæ cognitiones sunt
in genere dispositionis eiusdem speciei, licet
alio titulo distinguantur. Aliqui dicunt D.
Thom. loqui solum de dispositionibus habi-
tualibus, & non de illis, quæ se habent per mo-
dum actus secundi? Sed ego non videro ratio-
nem huius. Et si dicas, quod habitus est diffi-
cile mobilis ex natura sua, quod non habet dis-
positio, ergo specie differunt: ergo hæc senten-
tia est falsa: Responderetur, quod habitus non
ex natura huius speciei est difficile mobilis;
sed quia est in subiecto radicans. Hæc enim
species, quæ per hæc duo designatur per habi-
tum, scilicet, & dispositionem, nec potest esse
radicata, vel non, in subiecto, sed solum dis-
ponere bene vel male, in ordine ad naturam;
reliqua sunt accidentia: Sicut homo non pe-
tit, nisi à se animal rationale, quod vero sit
puer, & quod sit vir illi accidunt. Et per hæc
principia omnia argumenta, quæ contra hanc
sententiam fieri possunt, dissolues. Et huic
quæstioni finem imponamus illis verbis Ange-
lici Doctoris quæstio. 7. de malo, art. 2. & 4.
ad quartum, vbi sic ait; Difficile mobile non
est differentia constitutiua habitus, neque
enim dispositio & habitus sunt diuersæ spe-
ciei, alioqui non posset vna & eadem qualitas,
quæ primo fuit dispositio, postea fieri habi-
tus: sed facile mobile & difficile mobile, se ha-
bent, sicut perfectum & imperfectum circa eã-
dem rem. Et D. Tho. sequuntur Aegidius,
& multi alij in prædicamento qualitatis. Vide
Arenf. 4. part. quæst. 9. membro 3. art. 2. §. 1.
Et ratio potissima huius sententiæ est, quia dis-
positio sit habitus: ergo non differunt specie,
nam ea quæ specie differunt continuari non
possunt. Ex quo inferitur rationem dispo-
sitionis eandem esse cum habitus ratione. Ethic-
ca enim est dispositio, licet ex corpore radica-
tio-

tionis in subiecto, & per accidens habeat modum habitus.

QVÆSTIO XLV.

Vtrum secunda species qualitatis distinguatur à prima & quomodo.

habitus: ergo prius erat numeranda: male ergo collocatur in secundo loco. Quod enim prius natura quodlibet habet sunt potentia operatiua, quia per seipsum non operatur; & postmodum adueniunt habitus ut bene vel male operetur cum illis.

Decisio quæstionis.

Prima conclusio: Vera differentia inter primam & secundam speciem qualitatis non consistit in alio, nisi in hoc, quod prima species disponit subiectum bene vel male in ordine ad naturam, & si est habitus operatiuus, datur ad bene vel male operandum. Secunda vero species est qualitas, per quam disponitur subiectum absolute ad operandum abstractendo ab hoc, quod est bene vel male. Hæc conclusio ponitur, contra varias opiniones, quas Soto & D. Thom. de hac re ferunt: verum est ipsius. D. Thom. 1.2. quæst. 49. art. 2. ubi ita dicit quod habitus est dispositio secundum naturam, & quia forma & natura rei est finis, & cuius causa sit aliquid, ut dicitur, 2. physicorum in prima specie consideratur bonum & malum, & etiam facile & difficile mobile secundum quod aliqua natura est finis generationis, & motus, & ita philosophus dicit quinto metaphysicæ, quod habitus est dispositio secundum quam aliquis disponitur bene, vel male. Et idem dicit 2. Ethicorum, quando enim est modus conueniens naturæ rei tunc habet rationem boni, quando non conuenit ratione mali, & quia natura est id, quod primo consideratur in re, ideo habitus ponitur prima specie qualitatis, & dicit quod ad secundam speciem qualitatis solum attingit, quod aliquid facile vel difficile fiat vel quod sit citotransiens, aut diuturnum: non autem consideratur in his aliquid pertinens ad rationem boni vel mali, quia motus vel passionem non habent rationem finis, itaque solum secunda species dicit ordinem ad actionem & passionem, ut aliquid producibile, vel susceptibile, abstractendo à bene vel male. Ecce sententiam D. Thom. & art. 3. dicit. Est enim de ratione habitus, ut importet habitudinem quandam in ordine ad naturam rei secundum quod conuenit, vel non conuenit, sed natura rei, quæ est finis generationis ulterius etiam ordinatur ad alium finem, qui vel est operatio, vel aliquid operatum, ad quod genus peruenit per operationem. Vnde habitus non solum importat ordinem ad ipsam naturam rei, sed etiam consequenter ad operationem in quantum est finis naturæ, vel perducens ad finem. Vnde in quinto metaphysicæ dicitur, quod habitus est dispositio, secundum quam bene vel male disponitur dispositum, aut secundum se, id est, secundum

secundum suam naturam, aut ad aliud, id est, in ordine ad finem. Itaque ratio habitus est disponere naturam bene vel male, & super hoc addit quod sit difficile mobilis, dispositio vero est quæ disponit naturam bene vel male facile mobilis. At vero potentia in sua ratione non importat, nisi quod sit principium agendi, vel patiendi, ut statim dicemus. Et ideo non dicit in sua ratione bonum vel malum. Potens enim dicitur, qui operari potest, seu pati, siue hoc fiat bene vel male. Habitus enim, quia sunt determinationes quædam vel naturæ vel potentiarum debent dicere unum modum. Potentia vero, quia absolute est principium, non debet dicere istum modum bene vel male. Et hæc est doctrina Caiet. Soti & Alberti, & omnium Thomistarum in his articulis, & in hoc prædicamento.

3. Concl.

Secunda conclusio: Magis probabile est, quod naturalis potentia & impotentia differant specie, licet oppositum sit probabile. Et prima pars conclusionis satis patet, si accipiat naturalis potentia pro potentia actiua & impotentia pro passiva: nam potentia actiua & passiva specie distinguuntur: ergo naturalis potentia & impotentia specie differunt. Et quod accipiat sic videtur colligi aperte ex D. Thom. supra dicto art. 2. quæst. 49. in prima secundæ ubi sic dicit: Modus autem seu determinatio subiecti secundum actionem & passionem attenditur in 2. vel 3. specie qualitatis, & ideo in utraque consideratur quod aliquid facile vel difficile fiat, vel quod sit citotransiens, aut diuturnum. Vbi D. Tho. videtur docere secundam speciem qualitatis consistere in principio actiua & passiva: si quidem ibi consideratur actio, & passio. Et Aristoteles in hoc prædicamento hoc ipsum indicat dicens, aliud genus qualitatis est secundum quod pugilatores, vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimus, & simpliciter quæcunque secundum potentiam naturalem, vel impotentiam dicuntur. Si ergo hæc secunda species est genus, potentia & impotentia specie differunt. Et præterea probatur argumento fortissimo: Omnis potentia vel est actiua, vel passiva (relinquimus modo obedientialem potentiam, quæ non distinguitur à re, sed est ipsa res quatenus de ea Deus potest quidquid voluerit facere,) & non datur potentia neutra, ut articulo primo primæ partis disputari solet: ergo istæ potentia, quæ constituunt hanc speciem seu quæ continentur sub genere isto subalterno sunt potentia actiua, & passiva, per quod explicatur genus subalternum, quod est potentia accidentalit: sed voluit Aristoteles explicare genus hoc per species quæ continentur sub genere illo subalterno immediato, ut eundem seruet ordinem in explicatione harum specierum. Secunda vero pars probatur, quia per naturalem impotentiam non voluit Aristoteles explicare, nisi potentiam debilem, & per naturalem potentiam, potentiam fortem in suo actu, siue istæ potentia sint actiua, siue passiva. Itaque naturalis potentia est potentia perfecta in sua ratione, siue hoc habeat actiue, sicut potentia visiva iuuenis naturalis potentia dicitur, & potentia sensus naturalis impotentia: quia vna visionem habet fortem, alia debilem, & in passiva illa, quæ resistit contrario fortiter potentia dicitur, quæ debiliter impotentia: sed ista constat accidentaliter tantum differre: ergo. Hæc sententia est fratris Gratiæ Dei ordinis Prædicamentorum, in hoc prædicamento, qui optime & clarissime Aristotelis explicat textum. Aduerte in hac conclusione, quod istæ potentia debent esse naturales, & non acquisitæ, quia tunc sunt habitus, & pertinent ad primam speciem qualitatis, ut optime aduertit hic Caietanus & ad hanc speciem pertinent omnia principia immediata operationum, siue pertineant ad corpus, siue ad animam.

Dissoluantur argumenta.

AD primum respondetur, quod supra diximus species pertinere ad naturalem potentiam, quia concurrunt cum potentia, ut vnum principium non bene operandi, sed simpliciter operandi: nec potentia cogitativa siue speciebus potest villo modo concurrere ad cognitionem. Sed contra: nam D. Thomas 1.2. quæstione 50. articulo 6. in corpore; & quæstione 51. articulo 1. dicit esse habitus. Respondetur, quod species Angelicæ sunt habitus, & potentia propter plenam luminis participationem. Et ita quatenus sunt principia intellectus sunt species, quatenus vero determinant intellectum, ut bene intelligat, dicuntur scientiæ & habitus. Caterum secundum diuersas rationes formales, si de nostris speciebus sit sermo, vocantur à D. Thom. habitus duplici de causa. Primo quantum ad modum, quia superueniunt potentia cum diuturnitate. Secundo ratione ordinationis, quia species ordinatæ dicuntur habitus scientiæ, & quia ordinantur per habitus, & ratione habitus prouenit in illis ordinatio, ita istæ species non in se consideratæ, sed in sua causa ordinante habitus dicuntur, seu potius dicitur habitus causæ ordinans, de quo lib. 1. diximus.

Ad secundum resp. quod illæ qualitates disponunt in ordine ad operationem, non absolute, sed

2. Species.

Videtur, quod non: Quia species intelligibiles sunt potentia ut dictum est, & etiam sunt dispositiones, quia disponunt subiectum conformiter ad suam naturam, scilicet ad intelligere: ergo prima & secunda species non distinguuntur, alias idem secundum vnam rationem non esset in illis speciebus.

2. Argu.

Secundo. Aliquæ qualitates sunt in prima specie, quæ disponunt in ordine ad operationem, sicut qualitates secundæ speciei: ergo nullo modo differunt. Probatur consequentia: Quia si differunt, maxime penes hoc deberent differre. Antecedens patet quia prudentia & ars, & alia huiusmodi disponunt in ordine ad operationem, quinimo & multi habitus qui sunt in prima specie. Et si dicas, quod disponunt bene vel male, contra: Nam datur aliquis actus in differens ut ire in agrum, qui est indifferens, ergo habitus genitus ex huiusmodi actibus erit indifferens, & ita nec disponet bene vel male. Et confirmatur secundo. Nam multæ qualitates corporales sunt, quæ nec sunt bonæ vel malæ moraliter, ut calor, & frigus, & istæ pertinent ad primam speciem qualitatis: ergo non conuenit illis qualitatibus, quod bene vel male disponant: nam bene vel male disponere ad genus moris pertinet.

3. Argu.

Tertio: Naturalis potentia non potest esse species qualitatis: ergo male ab Aristotele ponitur vna species eius. Probatur antecedens: Est quid transiens, quod diuagatur per omnia prædicamenta: nam in quolibet prædicamento est ens, quod diuiditur per actum & potentiam. Et confir. Nam naturalis impotentia formaliter dicit priuationem: ut priuatio non ponitur directe in prædicamento: ergo non constituit speciem eius. Et confir. Nam naturalis potentia & impotentia vel sunt idem, quod potentia actiua, & passiva, vel non. Si primum, cur hoc non dixit Aristoteles: & voluit impotentiam passiuam potentia? Si non sunt idem est necesse, quod utraque sit actiua, & ita non erit impotentia. Vel passiva, & hoc est falsum: nam potentia actiua in hoc est prædicamento.

4. Argu.

Quarto probatur, quod ista species male collocetur: Nam prius est naturaliter, quam

Ad 1. resp.

Ad 2.

sed ut conformiter fiat ad naturam & ita disponunt ad operationem, ut bene fiat, non ut absolute fiat, quod est proprium potetia. Ad replicam Resp. quod ut demonstrat D. Tho. 1. 2. quaest. 18. art. 9. nullus actus in individuo est indifferens, sed omnis est bonus, vel malus, quia vel fit ut debet cum fine & omnibus circumstantijs, & sic erit bonus, vel deficit aliquid ex his, & sic erit malus. Unde fictio est talis indifferens habitus moraliter, naturaliter etiam non potest dari dispositio in differens: quia si est conformiter ad naturam, erit bona dispositio, si non conformiter erit mala. Ad rationem ergo ad habitum & dispositiones pertinet bene vel male disponere naturam siue moraliter siue physice: & per hoc patet ad ultimam confirmationem.

Ad 3. arg.

Ad tertium Resp. ex D. Thom. opusc. 48. quod potentia & actus accipiuntur transcendentaliter pro re, quae non est: sed potest esse, & talis dicitur potetia: Alio modo pro re, quae est, & talis dicitur actus, & ista sunt in eodem genere: nam in eodem praedicamento, ubi est homo in actu, est homo in potentia: & isto modo non accipitur potentia in praesentiarum, sed pro principio agendi in aliud, vel patendi, &

isto modo sunt in praedicamento qualitatis. Ad confir. Resp. quod non dicit in potentia priuationem, sed vel potentiam passivam, vel debile principium agendi, vel patendi: & ita in communi modo loquendi, hominem parum potentem vocamus impotentem. Ad aliam confir. patet ex conclusione s. canda.

Ad 4. arg.

Ad quartum resp. quod quavis potentia sit posterior habitu, via generationis, non tamen via perfectionis: & hac ratione primo loco collocatur habitus. Vel secundo resp. quod quia disponit naturam, quae est prior, & hoc in ordine ad finem, ideo primo collocatur loco. Unde D. Tho. quaest. 49. art. 3. ad secundum ita dicit: Non est de ratione habitus, quod respiciat potentiam, sed quod respiciat naturam: & quia natura praecedat actionem, quam respicit potentia ideo prior species qualitatis ponitur habitus, quam potentia. Vult dicere D. Tho. quod saluatur ratio habitus, sine ordine ad operationem primo & perse, ut patet in gratia. Et si consideremus dispositionem, hoc ipsum reperitur in sanitate corporali. Et potetia nunquam intelligitur sine ordine ad actionem & passionem: & ideo primo loco ponitur habitus, vel dispositio, quam potentia & impotentia.

DE TERTIA SPECIE qualitatis.

QVAESTIO XLVI. Quid sint passio, & passibilis qualitas, & quomodo differant.

I videtur, quod non differat; Quia rubor transiens est passio & permanens est passibilis qualitas: sed color parum, vel multum durans eiusdem speciei est: ergo passio & passibilis qualitas sunt eiusdem speciei. Minor, probatur: quia parum, vel multum durare non variat speciem, ut patet in omnibus entibus, & speciebus. Et confir. quia passio est textum praedicamentum: ergo non potest esse species huius praedicamenti: praedicamenta namque impermixta sunt in suis rationibus formalibus & primo diversa.

2. Argu.

Secundo. Passibilis qualitas est vna species huius praedicamenti, & dicitur talis, quia passio non causat in sensibus, seu causare potest: hoc autem est aliquid pertinens ad praedicamentum quali-

tatis: nam causare passionem est agere & posse causare hanc passionem, est essentia potetiae actuae: male ergo Arist. dixit passibilem qualitatem esse huius praedicamenti 3. specie, sed vel erit actio, vel erit potetia activa, quorum neutrum est huius speciei.

3. Argu.

Tertio Arist. dixit in textu, Quia autem ex his, quae facili solvuntur & cito transiunt, & sunt; passiones dicuntur: non enim dicimus secundum eas quales: neque enim, qui propter verecundiam rubeus factus est, rubeus dicitur, nec cui pallor propter timorem venit pallidus est: sed magis quo aliquid passus sit: quare passioris huiusmodi dicuntur, qualitates vero minime: ergo passio non est species qualitatis. Probatur consequentia: Quia qualitas est genus: & haec est bona consequentia, non est animal: ergo non est aliqua species animalis quia a negatione superioris ad negationem inferioris maxime vniuocae est bona consequentia: ergo si passio non est qualitas, ut inquit Aristoteles, nec erit aliqua species qualitatis. Et confirmatur: Nam si passio est qualitas, sequitur quod non possit esse cum qualitate sibi contraria, hoc autem est falsum: ergo. Sequela patet: quia in gradibus intensis contraria

traria ab eodem subiecto se expellunt. Minor probatur: quia rubicundus color, & pallor opponuntur; & non sunt in eadem parte subiecti: sed rubicundus, si patiatur timorem pallescit: ergo vel non manet rubicundus, quod non potest dici; vel pallor non est qualitas: alias expelleret ruborem ab eodem subiecto, cum si sit qualitas debeat esse qualitas illi opposita.

4. Argu.

Quarto. Lumen gloriae collatum Paulo in raptu, & similiter visio erant passiones; at vero visio & lumen gloriae, quae modo habet, est beatitudo: in raptu non fuit beatitudo, & ita specie differunt: ergo.

5. Argu.

Quinto. De ratione aliquarum qualitatum est, quod parum temporis durent ut sonus, lumen, actus intelligendi, verbum: ergo ex natura sua sunt passiones, & aliae sunt, quae ex natura sua multum durant, ut calor in igne, &c. ergo istae ex natura sua specie differunt si quidem ex natura sua habeant multum, vel paulum durare. Unde D. Thomas quaest. 49. art. 2. supra citato dicit, quod in tertia specie & in prima reperitur facile & difficile mobile, vel quod sit cito transiens, aut diurnum: sed in prima specie facile aut difficile variantur qualitates ex sua natura: ergo & in ista tertia & ita differunt specie.

6. Argu.

Sexto passiones dicuntur, quae causantur ex aliqua passione: sed causari ex passione cito transeunte, quid extrinsecum est ad rationem qualitatis, & similiter est dicendum de hoc, quod est causari ab aliqua passione diurnae: ergo non est sumenda diuersitas huius speciei ab alijs per huiusmodi principia extrinseca, nec etiam passio, & passibilis qualitas inter se hac ratione distinguuntur: id enim, a quo sumitur distinctio: sed intrinsecum debet esse maxime in absolutis.

In hac quaestione duo sunt tractanda. Primum in quo consistat ratio passionis & passibilis qualitatis. Et secundum an differant essentialiter, & consequenter videbimus, si aliquae qualitates ad hanc reducantur speciem.

1. Senten.

In hac re sunt variae opiniones, nec Angelicus doctor in hac re multum aperte loquitur. Aliqui censent passibiles qualitates dici illas, quae proueniunt a quacunque passione, siue perfectiua siue corruptiua. Unde omnis qualitas quaecunque illa sit considerata in ordine ad passionem, ita quod sint effectus passionis cuiuscunque ad hanc speciem pertinent. Et probatur & sit

7. Argu.

Septimum argumentum, Quia nisi haec sententia esset vera sequeretur, quod species visibilis producta in diaphano ad nullam speciem qualitatis pertineret, hoc autem est falsum: ergo. Probatur maior, quia si non est habitus, cum non sit difficile mobilis a diaphano: tum quia habitus proprie non est in corpore, nec est dispositio:

quia non disponit ad bene vel male esse diaphani, nec est naturalis potetia, quia non est principium operationis in aere, nec est passio, nec passibilis qualitas: quia nec est effectus, nec causa passionis in aere: quia aer non alteratur nec destruitur per receptionem specierum visibilium. Quod non sit forma vel figura satis constat. Sed in ista sententia est passibilis qualitas: quia aer recipiendo has species perficitur. Et confir. mator hoc argumentum quia ratio huius speciei melius explicatur per hoc, quod sit effectus passionis, quam per hoc, quod est esse principium, quia hoc ad secundam speciem pertinet. Et isti etiam auctores dicunt passionem & passibilem qualitatem solum differre accidentaliter: quia passibilis qualitas est diurnior, non vero passio.

2. Senten.

Secunda sententia est Domini Caiet. in hoc cap. Dicit passibiles qualitates dici a passione, secundum quod passio accipitur a passionibus appetitus sensitui, prout a delectatione tristitia, timore, &c. quibus passionibus D. Th. 1. 2. longam fecit disputationem, itaque passibiles qualitates sunt, quae causantur a passione in appetitu supra dictas, aut sunt effectus passionum illarum. Sit probatur, & sit

8. Argu.

Octauum argumentum: Quia aliqua qualitates sunt, quae dicuntur passibiles in ordine ad passionem in appetitu: ergo omnes. Probatur consequentia: quoniam alias Arist. aequiuoce uteretur nomine passionis. Antecedens probatur ex eodem: Quia postquam dixit, quod calor cito transiens, sit ex verecundia, dicit idem esse dicendum de coloribus permanentibus: sed color ex verecundia dicitur passibilis in ordine ad passionem in appetitu: ergo omnes colores, & reliquae qualitates passibiles hac ratione dicuntur. Et confirmatur: Nam si ita dicatur passibilis qualitas, saluari possunt omnia, quae dixit Aristoteles in textu, quod aliqua qualitates sunt, quae causantur a passione in appetitu, aliqua causantur. Quod si a passione quae est formae receptio cum expulsionem contrarij dicerentur, minime saluari possent. Dicit enim Arist. quod passibiles qualitates dicuntur, non quia sunt formae in quarum receptione subiectum patitur: hoc enim falsum est: nam aqua patitur in receptione caloris, quoniam est receptio formae cum expulsionem contrarij: ergo dicenda sunt passibiles qualitates a passione appetitus sensitui, quae causat passionem; vel causatur ex passione tali. Et circa distinctionem passionis a passibili qualitate dicit solum distinguendum secundum modum: quia passio importat qualitatem facile mobilem, passibilis qualitas qualitatem difficile mobilem. Haec autem distinctio solum videtur esse accidentaliter secundum Caietanum. Sapientissimus Magister Soto dicit passionem, & passibilem qualitatem differre accidentaliter penes magis aut minus

diuturnum, & quod ratio eorum consistit in hoc, quod sint causa, vel effectus passionum. Non tamen explicat, quomodo accipiatur passio: sed videtur indifferenter loqui de passione. Nam aliquando videtur loqui de passione sensus, aliquando vero de passione rerum in sensibilibus.

Praambula ad questionem.

PRO explicatione ergo veritatis notandum est, passionem quadrifariam sumi. Primo modo, passio accipitur pro omni receptione, siue perfectiua tantum, siue corruptiua contrarij: & hoc modo se extendit ad receptionem caloris, tristitiae, intellectiois; & ita dicitur intelligere quoddam pati. Itaque hoc modo non solum patitur homo, quando recipit calorem, quando tristatur, sed etiam quando intelligit. Secundo modo accipitur magis strictè pro receptione alicuius formae, cum expulsiōe sui contrarij: & hoc modo dicimus aquam calefieri & hominem comburi. Tertio modo transumptiue pro operatione appetitus sensitivi, prout ira, gaudium, dolor, & spes passiones dicuntur, quia per huiusmodi passiones anima ad res obiectas quodammodo transferatur passione corporali, ut materia sub feruiente: quia passiones istae habent corporalem transmutationem annexam: & etiam quia interdum has passiones inuitus patitur homo, merito passiones vocantur, & non actiones & operationes. Quarto modo accipitur hic ab Aristotele pro qualitate sensibili existente in transitu per modum passionis, & quia passio cum sit motus, vel consistat in motu, esse fluens habet, ideo transferitur, ut accipitur pro ista qualitate tertiae speciei, quae passio dicitur. Tota ergo difficultas in hoc consistit quomodo accipitur passio, quomodo qualiter passio sensibilem, a passione, ut ab effectu, vel ut a causa nominavit, quomodo namque sit accipienda passio quando Aristoteles dixit passibilem qualitatem esse speciem tertiam, an primo, an secundo, an tertio modo.

Decisio questionis.

1. Concl. **P**rima conclusio: Mihi videtur magis probabile in doctrina D. Thom. quod passibilis qualitas dicatur a passione primo modo accepta. Itaque qualitas quae est producta ex passione, vel causat passionem illo modo dicitur passibilis qualitas, siue illa passio sit in sensibus siue non. Et probatur ista conclusio ex D. Thom. 1. 2. quaestione 49. art. 2. in corpore, ubi sic dicit: Modus autem, seu determinatio subiecti secundum

actionem & passionem ostenditur in secunda vel tertia specie qualitatis, & pro in utraque consideratur, quod aliquo facile vel difficile fiat, vel quod sic cito transiens, aut diuturnum, ubi D. Thomas passionem absolute accipit, & actionem non restringit illas ad passionem sensitivam, gaudium, iram, &c. nec ad passionem in potentijs exterioribus causatam. Et magis patet, quod sit iste sensus D. Thomae, quod in prima specie actio accipitur communiter, quia dispositiones corporales sunt in illa specie, & habitus intellectuales, & tamen isti non versantur circa actiones appetitus: ergo passio cum accipiatur a D. Thomae eodem modo, quo actio cum dicit in his speciebus reperiri actionem & passionem eodem modo est accipienda illimitate, & primo modo. Et probatur ista conclusio septimo argumento a nobis facta: Nam species sensibiles in aere sunt qualitates, & non possunt esse, nisi passiones vel passibiles qualitates, & tamen non a passione sensibili: ergo a passione primo modo accepta. Praeterea, ut hanc conclusionem intelligamus, notandum est, quod qualitas huius speciei in seipsa debet habere rationem genericam & specificam, secundum quam constituitur in hac specie, quae debet esse illi intrinseca, licet hanc rationem intrinsecam explicemus per aliquid extrinsecum illi, scilicet per passionem, quae causat, vel a qua causatur: debet enim species haec esse talis qualitas, & qualiter qualificare subiectum in quo est. Nam ratio qualitatis sumitur per ordinem ad proprium subiectum, in quo est: sed quia haec essentia obscure cognoscitur, cognoscimus nos illam, & explicamus per ea quae sunt sibi annexa, scilicet per passionem antecedentem, a qua causatur, vel subsequentem, quam infert. Et Caiet. colligit eius essentiam per passionem sensibilibus appetitus. Soto per passionem, quae fit cum abiectione contrarij. Nos autem in hac conclusione colligimus huius speciei essentiam per passionem primo modo acceptam, siue sit appetitus, siue sit intellectus, siue sit corruptiua, siue perfectiua, siue sit cum expulsiōe contrarij, siue non. Nam illa qualitas distinctam essentiam habet ab alijs, quae est cum huiusmodi passione necessario & intrinsece: itaque ex sua natura exposcat haec habere sibi annexa, siue sit propria passio illius, vel aliquid ad modum illius habens. Et si dicas, quod eadem qualitas ad multas pertinebit species, seu quod omnes qualitates ad hanc pertinebunt speciem, Respondetur, quod nulla fo malter ad hanc pertinebit: quia haec est ratio propria huius speciei, licet sic ratio materialiter cum alijs speciebus possit coincidere, de

de quo dicemus postea. Per hoc patet ad multa argumenta, quae contra hanc conclusionem possent fieri.

2. Concl. Secunda conclusio: Probabilis est opinio Caietani, quod passibilis qualitas dicatur a passione appetitus sensitivi: quia causat illam passionem, vel quia ex illa causatur passio. Haec conclusio maximum fundamentum habet in texto Aristotelis, a quo dulcedo, amaritudo albedo, calor, & frigus dicuntur qualitates huius speciei, & dicit: Dulcedo enim aliquam passionem secundum gustum efficit, & calor secundum tactum, similiter & alia, & albedinem, & nigredinem, & alios colores dicit esse qualitates, non quia causent passionem in visu, sed quia ex passione causantur. Ex quibus sic argumentor: Nam supra dicta sunt verae qualitates passibiles, & non causant passionem in appetitu sensitivo, & melius respectu visus sunt passibiles qualitates, & nec causant respectu illius passionem, nec causantur a passionibus sensitivis: ergo. Haec conclusio etiam confirmatur rationibus praecedentis. Videatur D. Thom. in 5. capite de quali 3. specie, ubi dicit: qualitates corporum pertinere ad 3. speciem, ut calidum & frigidum: ergo non solum passiones animae: ergo magis probabilis est opinio Magistri Soti, quod istae qualitates passibiles dicuntur, quia fiunt cum passione corruptiua, vel illam causant in sensibus: quia isto modo passio magis proprie dicitur. Sed adhuc restat difficultas circa qualitates spirituales, & circa species intelligibiles. Et posset dicere ista opinio, quod illae qualitates spirituales non sunt huius speciei, & species visibiles sunt dispositiones: quia bene disponunt subiectum secundum naturam diaphani. Et idem de luce, & maxime, quia ibi sunt in via ad disponendum potentias sensitivas, & ita dispositio est, quae disponit subiectum, vel est in via ad disponendum subiectum, quia ibi dicuntur species visibiles, non quia aer videat, nec possit illis videre, sed quia ibi sunt in via ut visus per alias causatas ab illis videat.

3. Concl. Tertia conclusio: Passio & passibilis qualitas non differunt specie, sed solum accidentaliter, & penes modum. Probatur conclusio ex Aristotele, qui vocat hanc speciem, tertiam speciem. Et quantum hoc non sit sufficiens argumentum de se, quia etiam vocavit habitum & dispositionem unam speciem, & secundum D. Thom. specie differunt, quia loquebatur de specie subalternata: ratio tamen, quae pro hac sententia fieri potest multum confirmat hanc conclusionem sensisse Aristotelem, & est fere communis inter expositores. Et ratio est, quia rubor cito transiens & diu perseverans eiusdem speciei sunt, sicut pallor ex metu proveniens vel ex alia causa: nec differunt, nisi quantum ad modum habent

di. Praeterea, quia parum vel multum durare in homine & in qualibet alia re non dicitur esse eadem speciem: ergo nec in qualitate. Probatur consequentia, quia duratio extra essentiam rei est: ergo multum, vel parum durare est etiam extra essentiam rei, quae est qualitas, & ita non dicitur esse eadem speciem. Praeterea, durare est essentiam coniungi existentiam per aliquam mensuram: ergo magis durare est magis esse sub existentia, sed hoc est mere accidentale qualitati: ergo non dicitur esse eadem speciem. Praeterea, essentia quae movetur qualificare subiectum, & esse modum illius: sed ad esse modum subiecti accidentis se habet, quod parum vel multum durat, quia per hoc non dicitur esse eadem speciem, sed intra eundem modum specificum reperitur hoc: ergo.

Dissolvuntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum resp. ex hac conclusione. Ad confirmationem respondetur, quod hic accipitur passio pro qualitate, cito transiente, non vero pro motu, ut recipitur in passio.

Ad 2. arg. Ad secundum ex prima conclusione patet, quod modo sit accipienda passio, & quavis sit quid extrinsecum passionem causare, vel ab illa causari per hoc explicamus diversam essentiam qualitatis, quae taliter afficit subiectum, per hoc in qua, quod causatur a passione vel causat illam.

Ad 3. arg. Ad tertium resp. quod illa vere est qualitas secundum essentiam & talis qualitas & non denominatur tale absolute. Sicut qui unico actu acquisivit habitum scientiae, vere habet essentiam habitus, & non dicitur habitus seu scientiae, propterea quod non habet ille habitus modum habitus, nec dicitur facile & prope & delectabiliter operans. Secundo respondetur, quod pro illo brevi tempore dicitur pallidus, si ex ira pallidescat, & ita dicitur communiter. Tertio resp. quod sufficit, ut sit vera qualitas, quod si perseveret hominem denominet pallidum. Nam si non denominatur, non est ex defectu sui, sed ex modo imperfecto quo participatur a subiecto; quia pallidi dicuntur, quibus pallor diuturnus inest. Ad confirm. resp. quod pro illo tempore quando durat pallor in eadem parte non manet rubicundus color nisi in radice, & transacto pallore redit iterum, quia in subiecto manet causa productiva illius.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod illa visio in transitu & aeterna, quam modo habent non differunt, nisi penes modum habendi, sed quia de ratione beatitudinis est aeternitas, & inamissibilitas, illa visio in raptu non fuit beatitudo, licet haberet idem obiectum formale; quia non cum illo modo inamissibilitatis & perpetuitatis habuit. Sed de hac re in materia de fide solent disputari.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod propter illud argumentum aliqui opinantur passionem & passibilem qualitatem specie differre, & passibilem qualitatem esse illam cui ex natura sua convenit multum durare. Sed falluntur, quia multum durare, vel parum, non potest esse de essentia rei cum durare sit extra essentiam qualitatis: & ita sicut illi qualitati convenit accidentaliter habere esse, ita multo tempore habere esse accidentaliter convenit.

tur essentia qualitatis. Etsi dicas: ergo qualitas quae potest causare passionem erit potentia & non tertia species qualitatis, respondetur quod si in aliqua qualitate seu ipsa qualitas sit potentia ad agendum aliquid, illa secundum hanc actionem formalem pertinebit ad secundam speciem & non ad tertiam, quia potentia est illa, quae ad actionem ordinatur, ut principium eius, & est secunda qualitatis species. Haec vero tertia species est taliter qualificans subiectum, quod explicamus per causare passionem, vel causari a passione.

DE QUARTA SPECIE qualitatis.

QUESTIO XLVII. Vtrum forma, vel figura specie differant.

3. Arg.

In primo videtur non esse speciem qualitatis: quia qualitas est modus & terminatio substantiae, ut aperte asserit Aristoteles in fine huius speciei; sed forma vel figura non determinant substantiam: ergo non sunt qualitates. Probatur minor: quia determinant & qualificat quantitatem, ut sit triangularis, quadrangularis ut dicemus statim: ergo nec sufficit dicere, quod quantitas est aliquid substantiae: & ita qualificando substantiae qualitatem, videtur qualificare substantiam, quia esse triangularem, vel aliquid huiusmodi accidens est quantitatis & non substantiae, sicut esse par vel impar: ergo qualificando quantitatem non qualificatur substantia. Et confirmatur, quia effectus formalis qualitatis, si qualificat substantiam debet esse in ipsa substantia: sed iste effectus non est in substantia, sed in quantitate: ergo talis effectus non est effectus qualitatis. Et confir. 2. Nam in Eucharistia manet figura & quantitas vere qualificata, & tamen non est ille effectus in substantia: ergo figura non est qualitas nec modus substantiae.

2. Arg.

Secundo forma pertinet ad omnia praedicamenta: ergo male assignatur species huius praedicamenti. Probatur antecedens: Nam est forma substantialis, quae reductivè pertinet ad praedicamentum substantiae, item est forma accidentalis, quae pertinet ad praedicamentum qualitatis: nam qualitas forma est accidentalis, relatio similiter, imo reliquae huius praedicamenti

species sunt formae, ut habitus & dispositio naturalis potentia, passio, &c.

Tertio. Forma & figura nullo modo differunt: ergo male Arist. asserit esse speciem huius praedicamenti. Nam si forma accipitur prout est rerum naturalium, & figura prout est rerum artificialium hoc est falsum, quia forma rerum naturalium est figura, quia lineis continetur. Si verè accipitur forma, ut est modus quantitatis discretæ & figura continuæ, nec hoc dici potest: nam etiã figura quantitatis discretæ est forma. Nec ita in cõmuni usu accipi cõsuevit hoc nomen, forma. Si autè forma accipitur pro qualitate, à qua homines dicuntur formosi, etiã falsum est, quia difformitas pertinet rû pulchritudine ad primam speciem cû sint cõveniëntia, aut discõveniëntia naturæ rei. Si autè dicatur, quod solû differunt ratione, & quod forma dicitur figura rei, in quâ cõveniënt species, figura verè in quâ est terminus quantitatis, etiã est falsum: quia figura in quâ cõvenit speciei pertinet ad pulchritudinem, quæ est primæ speciei. In hac questione nullû vidisse est formam & figuram specie differre, nec satis explicantè, quid hæc essent, nisi Angelicû Doctoris: ideoque ex eius doctrina sicut & alia, hæc quarta species explicanda est.

Decisio questionis.

Prima conclusio: Forma dicitur, quæ dat esse specificum artificiali. Hæc conclusio est D. Tho. expressa 7. physicorû lectione 5. Et pro huius cõclusionis explicatione: notandum est, formam tripliciter sumi. Vno modo pro forma substantiali quæ tribuit esse potètiæ substantiæ, quæ est materia prima. Alio modo sumitur forma pro actu transcendentali, & accidentali, qua ratione, quodlibet accidens forma dicitur: quia tribuit esse transcendentalè accidentale substantiæ.

3. Arg.

1. Conclusio

Tertio modo sumitur prout est species quæsa qualitatis: & de ista dicitur in cõclusionè, quod est quæ dat esse specificum artificiali, ut domui, curri, & alijs huiusmodi. Nam Domus specie differt ab alia domo secundum diversam formam; ut domus eptangula specie differt à domo triangulari, propter diversam formam speciei. Hæc conclusio non aliter probatur, quàm ex cõmuni loquendi modo. Nam formam domus vocamus coniunctionem, plurimum qualitatum; quatenus per artem introducit, seu formam quantam introducit per artem. Et præterea probatur: quia forma rerum artificialium qualitas est, quia subiectum; in quo est ratione quantitatis denominat quale, & non potest ad aliam speciem quam ad istam pertinere: ergo.

2. Conclusio

Secunda conclusio: Figura dicitur, quæ dat terminationem quantitati. Hæc conclusio, est D. Thom. in eodem loco, & in 3. distinct. 16. quæst. 2. art. 1. ad 1. Vbi sic dicit: Figura dupliciter dicitur. Vno modo dicitur qualitas resultans ex terminatione quantitatis: & isto modo non dicitur Christus transfiguratus, quia eadem lineamenta corporis in ipso erant. Alio modo dicitur figura signum alicuius: & isto modo fuit Christus transfiguratus: quia claritatem sibi veraciter inherentiam assumpsit ad tempus in figuram futuræ claritatis, quæ erit in sanctis. Sed hic est notandum, quod quantitas dupliciter potest terminari. Vno modo per ea, quæ sunt sui generis, ut lineæ terminatur punctis, & superficies lineis, & corpora superficiebus. Alio modo per ea, quæ sunt alterius generis, quæ terminatio ex priori terminatione, oritur. Et isto modo figura dicitur terminus quantitatis superueniens quantitati terminatæ proprijs terminis, tribuens ei qualificationem, & modificationem, & faciès ipsam quadrangularem, triangularem. Vide eundem D. Thom. 3. part. quæst. 45. art. 1. ad 1. vbi diffinit figuram, quod sit quæ termino, vel terminis clauditur. Et prima parte quæst. 7. artic. 1. ad primum, vbi etiam asserit Angelicus doctor, quod terminus quantitatis est sicut forma ipsius, cuius signum est, quod figura, quæ consistit in terminatione quantitatis, est quædam forma circa quantitatem. Et nota istum locum pro dicendis inferius. Ex his locis colliges figuram ex necessitate debere convenire rebus corporeis finitis, quæ terminis clauduntur: nam corpus infinito si daretur, nullam haberet figuram.

3. Conclusio

Tertia conclusio: Forma & figura non differunt specie; sed tantum secundum aliquid accidens. Hæc conclusio est D. Thom. supra dicto loco 7. physicorû lectione quinta, & loco proximo adducto ex prima parte, vbi dicit, quod terminus quantitatis est sicut forma

ipsius: itaque illud ipsum quod est forma formaliter est figura. Sed differunt, quia figura dicitur, quatenus terminat actionem artis specificando illam: figura dicitur quatenus consequitur ad terminationem quantitatis per propria ipsius. Sed hæc differentia non est essentialis in figura & forma, sed accidit illi ab extrinseco: ergo. Et magis hoc probatur: Nam si figura quadrangularis, sine sit à natura, siue per artem, est eiusdem speciei: sed quatenus provenit ex natura quantitatis sic terminatæ est figura, quatenus terminat actionem artis & dat speciem artificiali est forma: ergo hæc consideratio, seu hic respectus ad artem non variat rei essentiam. Et confirmatur. Nam Arist. cum dixit, quartam speciem qualitatis esse figuram, non adhibuit diuersa exempla, quorum vnû deseruaret formæ, & alterum figuræ: sed absolute exempla posuit: ergo signum est non differre specie.

Quarta conclusio: Etiam in quantitate discreta reperitur forma & figura. Hæc conclusio contra aliquos statuitur, qui dicunt solum reperiri in quantitate continua. Sed est expressa sententia Aristotelis 5. Metaphysicæ capite de quali, & D. Tho. lectione 14. circa secundum modum qualitatis. Vbi Aristoteles sic dicit. Alio modo quale dicitur, sicut immobilia ipsa & mathematica, quo pacto numeri quales quidam esse videntur, ut ipsius cõpositi substantia, namque cuiuscumque est ipsum semel, & qualitas bis vel tres. In quibus verbis dicit D. Thom. Dicimus enim superficies esse quales in quantum sunt quadratæ, vel triangulares: & similiter numeri dicuntur quales in quantum sunt cõpositi. Dicuntur autem numeri cõpositi, qui cõmunicant in aliquo numero mensurante eos: sicut senarius numerus mensuratur ternario: in cõpositi numeri sunt, qui non mensurantur alio numero: id ergo quod in numero suscipit qualitatem est substantia numeri v.g. in senario sex vnitates, & qualitas est quod senarius dicat bis tria & nouenarius ter tria: nam sic resultant numeri quales, sicut ex tribus lineis resultat triangularis figura. Et ita in arithmetica numeri sortiuntur hac ratione varias qualitates, ut dicantur quadrati, curvi, &c. Et probatur ratione: Nam sicut accidit quantitati, quod componatur sic ex tribus, vel quatuor lineis, & ita quadranguli forma est qualitas quantitatis: ita accidit numero, quod habeat numerationem bis vel ter, &c.

hæc est qualitas eius: sed quoniam hæc ad arithmeticam spectant, non sunt extendenda hic:

in 4. Dist.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg.

AD primum respondetur, quod sunt qualitates, quia in quantitate determinant aliquid, quod se habet ad modum substantiæ, scilicet lineas, vel superficies, vel senarium numerum, quod sufficit ut patet ex Aristotele in loco adducto in vltima conclusione. Secundo respondetur, quod qualificando quantitatem qualificant substantiam, quæ est subiectum quantitatis, & qualificatio quantitatis tendit, ut qualificer substantiam, sicut extensio quantitatis ad extensionem substantiæ ordinatur. Et per hoc patet ad primam confirmationem. Ad 2. resp. quod etiam illa quantitas est habens figuram sphericam, & quando erat substantia panis qualificabatur per illam figuram, & erat etiam spherica. Et ita dicimus cælum esse sphericum, hominem esse rotundum licet illa qualitas quantitatis specierum, non habeat hunc effectum modo, quia substantia panis fuit conuersa in verum Christi corpus.

Ad 2. arg.

Ad secundum respondetur, quod accipitur forma pro ut dicitur de omni prædicamento transcendentaliter: hæc vero accipitur stricto modo pro quarta specie qualitatis.

Ad 3. arg.

Ad tertium patet ex conclusionibus. Ex dictis in his speciebus qualitatis, quæ secundum communem doctrinam Peripateticam & Thomisticam dicta sunt,

Sequitur primo falsum asserere Suarez disputatione 41. sectione 4. numero 9. cum asserit, calorem & frigus non pertinere in elementis & mixtis ad secundam speciem; quia non sunt facultates per se primo institutæ ad agendum: sed per se primo sunt quædam formæ formaliter efficientes substantiam, ut conferunt vel inducant illam in materia. Quod inquam falsissimum est, quia ignis vere agit, non per suam essentiam: ergo per potentiam superadditam, quia omnis res creata cum agit per potentiam superadditam operatur. Vnde, quantum disponat subiectum, ut bene se habeat non sequitur, nisi quod sit in duabus speciebus & in prima & secunda, non verò quod non sit in secunda, & per se primo, ut potentia data est ad operandum. Quis negabit hominem bene se habere per potentiam tactus in quantum est animal, sic adeo, ut destructa hac potentia pereat animal, ut asserit Aristoteles secundo de anima? & nihilominus nullus compos mentis negabit tactum esse potentiam operatiuam. Et idem dicendum est de potentia visiva, qua bene se habet natura videns, & est nihilominus potentia. Falsum etiam censeo, quod asserit numero 10. qualitates sensibiles, quatenus causant speciem intentionalem in sensibus non habere rationem potentiae,

quia etiam hanc virtutem productiuam habent. Et hæc virtus illarum (modo distinguitur ab alijs modo non) vere est potentia & a natura ordinata ad illum finem. Nec est necesse ad hoc, quod sit potentia, quod eadem res non possit alijs visibus deseruire. Falsum etiam censeo, quod asserit numero 12. grauitatem & leuitatem esse potentias actiuas respectu grauium, quia non sunt datæ a natura lapidi, ut moueat se per illas, sed ut mouetur a generante, licet respectu generantis habeat rationem instrumenti actiui. Solum aduerte, quomodo dicat grauitatem & leuitatem esse potentias actiuas, & nolit hoc concedere de calore & frigore. Quis non videbit sine fundamentum in his rebus loqui, quia etiam grauitas data est graui, & leuitas eidem, ut dispositiones, nec illorum forma sine his conseruari potest naturaliter: & nihilominus dicit pertinere ad potentias. Cur ergo hoc denegat calori & frigiditati, etiam si disponant substantiam, in quibus sunt. Ex quibus colliges etiam falsum dicere numero 13. Peius autem loquitur numero 14. vbi contra Aristotelis expressam sententiam dicit, durum & molle non pertinere ad secundam speciem cum Arist. dicat: Similiter autem his & durum & molle se habet ut patet in 2. specie huius prædicamenti. Et sua ratio nihil valet, quia, inquit, non ordinantur ad aliquid actum, & ita non sunt potentiae passivæ, sicut sanatiuum, & agrotatiuum sunt qualitatis species: nam ita asserit Aristoteles. Nec inconuenit, quod reponantur in 3. specie, quia vtranque rationem habere possunt. Sequitur 2. in num. 15. male dicere prius agendum esse de potentia, quam de habitu, quia potentia est prior. Hoc enim clarum est contra Aristotelis dici & fieri, & contra angelicum Doctorem 1. 2. q. 49. ar. 2. Nam etiam si potentia sit prior generatione, non perfectione & habitu ordinatur ad disponendum naturam primo, & per se, & ita prius de illo est agendum, quàm de potentia. Sequitur tertio falsum dicere num. 20. sanitatem non esse qualitatem simplicem: quia impossibile est, quod vna species cõpenatur ex pluribus speciebus differentibus, cum quælibet illorum sit ens in suo genere completum, & sanitas expresse ponitur ab Aristotele prima species qualitatis. Et peius loquitur dum dicit, non esse propriam rationem primæ speciei disponere subiectum, ut bene, vel male se habeant in ordine ad suam naturam. Et si aliæ qualitates hoc habeant etiã erunt dispositiones vel habitus. Falsum etiã dicit, cum asserit pulchritudinem non esse vnam speciem qualitatis, nec in prima collocari specie. De gratia iã diximus. Et nota quomodo eludit exempla Arist. ut suas contra illud includat opiniones. Videbis etiã falsum dicere, cum ait modum esse passivum facile & clare intelligi species qualitatis: nam

falso

falso & obscure ab ipso explicatur & exponitur contra communem opinionem, & contra Aristotelem, & angelicum Doctorem.

Q V Æ S T I O XLVIII.

Vtrum species qualitatis omnes distinguantur secundum rationem, an eadem qualitas sit in diuersis speciebus.

SVAREZ, sectione 4. supra dictæ disputationis n. 5. post quæ reiecit opinionem D. Tho. ut non aptam nec convenientem ad Metaphysicè distinguendas species, at que essentias, harum qualitatum asserit, sed non probat, non posse vnam & eandem rem constitui essentialiter in diuersis speciebus eiusdem generis. Nam idem calor, secundum quod est virtus calefaciendi, est etiam dispositio subiecti: ergo non potest esse calor, ut sic in diuersis speciebus. Et confirmatur: quia non posset vtraque illarum rationum esse essentialis illi entitati, sed illa tantum, quæ in re non distinguitur ab ipsa forma. Sed ad iuuemus hanc opinionem aliquibus argumentis, & sit

1. Argu.

Secundum argumentum: Nam calor ut calor, ut est vna primarum qualitatum, non habet, nisi vnum genus & vnam differentiam: ergo impossibile est quod sit in diuersis speciebus. Consequentia patet: quia plures species, plures naturas genericas habent distinctas, & determinatas per distinctas differentias: nam alia natura generica realiter distincta est in equo & alia in homine, & alia differentia in equo, & alia in homine. Ans patet. Nam calor, ut sic specie differt à frigiditate, siccitate & humiditate: ergo solū habet vnam differentiam. Et confir. Nam calor ut sic, vel est ens per accidens vel per se, non per accidens, quia non dicit diuersas, essentias, vel est ens per se, & sic erit in vna specie, inquiri in qua, si fuerit in prima non erit in secunda & si in secunda non prima, nec tertia: ergo.

3. Argu.

Tertio, hoc nomē calor vel est æquiuocum nomē, vel vniuocum, vel analogum respectu caloris ut est in prima vel secunda specie. Si est æquiuocum videtur falsum, quia cõmuniter reputatur vniuocus: si vniuocus: ergo vna ratio nem solum significat, & sic erit solum in vna specie. Et confir. Calor, ut est simplicissima qualitas, & secundum eandem rationem est & principium operandi, & disponit subiectum conformiter, vel difformiter ad suam naturam: ergo secundum eandem rationem erit in pluribus

speciebus, quod est impossibile, quia cum illarationes specificæ sint distinctæ secundum diuersas rationes, debet esse in illis & non secundum eadem.

Decisio questionis.

PRIMA conclusio. Aliqua qualitas ponitur in duabus speciebus huius prædicamenti secundum tamen diuersas rationes. Hæc conclusio est Arist. in hoc prædicamento expressa. Nam in 1. specie collocat calorem & frigiditatem, & in 3. specie dicit etiã esse calorem & frigiditatem, nigredinem, & albedinem. Est etiam hæc conclusio fere omnium interpretum Aristotelis in eisdem locis, vbi illam habet Caietanus exponendo, 3. speciem qualitatis, similiter & Soto. Est etiam hæc conclusio D. Tho. 1. 2. q. 50. art. 1. ad vltimum, vbi sic dicit, Cõmensuratio ipsarum qualitatum passibilium secundum convenientiam ad naturam, habet rationem dispositionis, & ideo facta alteratione circa ipsas qualitates passibiles, quæ sunt calidum & frigidum, humidum & siccum fit ex consequenti alteratio secundum ægritudinem, & sanitatem. Primo autem per se, non est alteratio secundum huius modi habitus, vbi nota, quomodo calorem vocat dispositionem, & hac ratione ad primam speciem pertinet. Vocatur etiã à D. Tho. passibilis qualitas, quæ est tertia species, sed dispositio vocatur secundum communem rationem, & naturam, & passibilis qualitas absolute. Et dicit quod non sit primo & per se alteratio circa frigus, ut est dispositio, sed ut est passibilis qualitas: ergo distinguuntur solum formaliter. Alias si idem prorsus sunt fieret ex æquo alteratio circa vtranque, & magis clare q. 49. art. 3. ad primum quem vide. Et videbis aperte qualitates sensibiles collocari in prima specie à D. Thom. Et dicit esse passibiles qualitates, quæ collocantur in tertia specie à D. Tho. & à philosopho. Præterea probatur rationibus; primo probò calorem esse in duabus speciebus qualitatis: Nam calor est qualitas disponens subiectum conformiter ad suam naturam: ergo est dispositio. Consequentia probatur: quia ista est definitio qualitatis primæ speciei, quæ est dispositio. Antecedens probatur: nam calor disponit bene in ordine ad suam naturam, & idem in homine, si habeatur moderate. Et præterea, calor est qualitas causans passionem in sensibus: ergo est passio vel passibilis qualitas, & ibi est passibilis qualitas. Quin potius ibi est potentia quæ est principium tale faciendi, & ita erit in tribus speciebus. Præterea satis probabile est relationem & fundamentum non distinguunt realiter tanquam res à re; licet ego cõseã oppositum, sed quod eadem entitas est albedo &

in 5.

simis

similitudo: ergo etiam erit probabile eandem entitatem esse posse dispositionem & passibilem qualitatem: quia magis diuersa sunt fundamentum & relatio, quam ea quae sunt eiusdem praedicamenti, licet sit maior ratio ad ponendam distinctionem realem inter fundamentum, & relationem, quia illa sunt absolutum & relatiuum, & istae ambae sunt absoluta. Quapropter nostra opinio de relatione & fundamento & haec conclusio sunt D. Tho. placita. Maior autem difficultas est in explicando, quonam modo idem calor sit in pluribus speciebus.

2. Conclu. Sit secunda conclusio: Calor multiplicem rationem formalem habet, & ideo si consideretur secundum vnam rationem formalem, est in vna specie, si secundum aliam, est in alia. Et istae rationes formales sunt qualitates differentes specie, & distinctae actu, seclusa operatione intellectus. Vnde absolute calor non est vna species qualitatis, nisi explicemus in calore aliquam vnam rationem formalem. Calor enim vt conueniens naturae est dispositio, vt principium calefaciendi potentia, vt terminus passionis passibilis qualitas. Haec conclusio infertur ex praecedenti. Nam istae rationes, secundum quae sponuntur in diuersis speciebus, sunt rationes reales, quia sunt in praedicamento qualitatis, quod est aliquid reale, & distinctae actu, quia actu sunt in diuersis speciebus, & habent distinctam genericam naturam: sicut homo habet aliam naturam genericam ab equo: ergo sunt a parte rei. Verum est, quod aliqua vna species debet intelligi prius in esse, quam aliae, & erit illa, quae magis intime conuenit, vt in calore existimo esse dispositionem. Alij explicant hoc, quod ibi subterit quaedam entitas, quae induit illas diuersas rationes formales, sicut contingit in motu. Caietanus dicit in hoc praedicamento, quod calor & frigus simpliciter sunt in tertia specie, quia sunt termini passionum, vel causant illas, quod est simpliciter conueniens eis, vt conuenientia vero naturae vel disconuenientia sunt in prima specie. Et hic est probabilissimus loquendi modus, & est quem nos explicuimus. Nam est aliqua ratio specifica, quae supra dictis qualitibus conuenit principaliter, & aliae, vt talem vel talem rationem illa species principalis habet materialiter & per hoc intelliges, quomodo a grauissimis doctoribus qualitates modo in vna specie modo in alia collocentur, quia modo vnam rationem formalem, modo aliam considerauerunt.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum responderetur, quod calor secundum eandem rationem non potest

esse in pluribus speciebus, bene tamen secundum diuersas. Vnde vt virtus calefactiua est in secunda specie, vt vero est conueniens naturae subiecti, vel disconueniens in prima, vt vero dicitur ordinem ad passionem in tertia & hoc illi conuenit in re. Ad confirmationem responderetur, quod calor principaliter habet vnam speciem, & habet etiam ad iustam aliam rationem formalem distinctam, vt est videre in albedine, & similitudinem secundum probabilem opinionem. Secundo responderetur, quod calor habet multas species. Et hoc nomen, calor, significat multas species qualitatis: & ita secundum vnam rationem est in vna & secundum aliam rationem est in alia. Et per hoc patet ad secundum argumentum. Nam possumus dicere, quod principaliter habet vnam speciem, & secundario alias, vel quod habet multas species, sicut motus habet conexas multas rationes praedicamentales. Ad confirmationem responderetur, quod calor quo ad principalem speciem est ens perfectum: si autem accipiat secundum omnes species, quae ibi conueniunt, est ens per accidens, & per hoc patet ad tertium argumentum. Si autem hoc nomen calor accipiat, vt significat omnes rationes calori conuenientes, sic est aequiuocum. Si autem, accipiat, vt dicit vnam speciem, quam principaliter importat, est ens perfectum. Et per hoc patet ad confirmationem. Alij dicunt quaestioni huic, quod calor, vt sic non dicit aliquam speciem, seu solum quid imperfectum, quia non dicit aliquid determinatum, sed se habet vt motus, sed vt conueniens, aut disconueniens est in prima specie, vt principium operandi calorem, in secunda, vt quid dicens ordinem ad passionem in tertia. Ex dictis hucusque colliges, vbi sit rarum & densum, alperum & lenes: significat enim qualitatem, & sic sunt in tertia specie, & significat etiam quandam positionem partium, & sic sunt in praedicamento situs. Et ex hoc colliges quomodo eadem secundum diuersas rationes non solum in diuersis speciebus, sed etiam in diuersis est praedicamentis, quae vero quid sit ex his constat, & quomodo etiam qualitas realiter distinguatur a re, quae est qualis, quia potentiae quae ordinantur ad actus accidentales perfectae sunt etiam accidentia & habitus realiter a potentijs distinguuntur, similiter, & qualitates tertiae speciei. Et hoc magis patet de forma vel figura.

Ad 2. arg.

Ad 3. arg.

Q V A E S T I O XLIX.

Vtrum proprietates qualitatis sint recte assignatae a philosopho.

PR.

Prima proprietatis qualis.

PRIMA eius proprietates est, quod qualitas habet contrarium, vt albedo nigredini contrariatur, iniustitia iniustitiae, & album nigro, & iustum iniusto, rubro autem aut pallido nihil contrarium est. Circa hanc proprietatem nota ex Caie. & Soto & alijs communiter Aristoteles hic sermonem facere de contrarietate simpliciter, & non secundum quid. Dupliciter enim aliqua sunt contraria simpliciter, & sic vnus vnus tantum contrariatur, quia ista contrarietas est inter extrema, quae maxime sub eodem genere distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt, & ita non possunt esse, nisi duo, vt albedo & nigredo in genere coloris, & dulcedo & amaritudo in genere saporis: quia extrema maxime distantia duo solum possunt esse. Est etiam contrarietas secundum quid & sic vnum pluribus contrariatur: sic enim contraria dicuntur media sub aliquo genere tam inter se quam relata ad extrema, vt pallidum contrariatur rubro, & albo, & nigro, sed haec contrarietas, est secundum quid, siquidem contrariatur nigredini rubrum vt sapit albedinem & albedini vt sapit nigredinem, & nigredo rubro contrariatur vt sapit albedinem, & albedo rubro, eidem contraria est, vt rubrum participat aliquid de nigredine, & vocatur secundum quid, quia non est ratione sui haec contrarietas, sed vt sapit alterius naturam, & ita cum Aristoteles hic dixit qualitatem esse aliquid contrarium de contrarietate simpliciter loquitur, & iniustitia iniustitiae simpliciter est contraria: quia iniustitia, vt dicitur tertio ethicorum non est virtus media inter duo extrema vitia, sicut est liberalitas inter prodigalitatem & avaritiam. Concreta vero contrarietatem habent ratione qualitatum, haec autem proprietates non est quarto modo, quia non videtur competere quartae speciei formae, scilicet, vel figurae, dicit ad complementum huius proprietatis secundo Aristoteles, quod si vnum contrarium est quale reliquum etiam est quale, si iniustitia est quale iniustitia est quale, nullum enim aliorum praedicamentorum est contrarium qualitati, & si virtutis actus est qualitas primae speciei, quia dispositio suum contrarium, scilicet vitij, actus etiam erit qualitas eiusdem speciei, & ita erit aliquid posituum contrarietate habens ad rectam rationem, & ad actum virtutis.

2. Proprietatis.

Ponit secundam proprietatem qualitatis, quod est, suscipere magis & minus, nam album magis & minus album dicitur, & iustum magis & minus iustum & respectu sui & respectu aliorum. Dicit praeterea quod dubium est an qualitates in seipsis suscipiant magis & minus, cum tamen certum sit quod in participatione earum in subiectis, magis aut minus suscipiant. Sed hic nota quod non solum participatio qualitatis in subiecto augetur, sed etiam

qualitas augetur, si album intenditur etiam ipsa qualitas in se intenditur & eius essentia, non tamen dicitur vna iniustitia magis iniustitia, quam alia, quia cum significetur in abstracto imitatur substantias in modo praedicandi, quae non praedicantur cum magis & minus, quid sit suscipere magis aut minus in praedicamento substantiae diximus, & hanc proprietatem exacte tractare pertinet ad secundum de generatione de qua etiam vide sanctorum doctorem 1. 2. q. 52. nam quod aliqui faciunt hic in genere disputationem de habitibus, & de intensione & remissione cum habeant proprias sedes, & sic physica tractatio ridiculum est. Haec autem proprietates non conuenit omni qualitati, quia non conuenit quartae speciei.

3. Proprietatis.

Tertia proprietates qualitatis est, quod similia & dissimilia solum dicuntur secundum qualitates, nam simile non dicitur alteri simile, nisi secundum qualitatem: non vero secundum substantiam, nec secundum quantitatem, & circa hanc proprietatem nota: quod si similitudo accipiat formaliter relatio est, & ita non dicuntur formaliter res similes ratione quantitatis, sed fundamentaliter solum, est enim fundamentum similitudinis proprie dictae unitas in qualitate, & sicut proprium est quantitatis, quod per eam res proprie dicantur aequales fundamentaliter, & si aliqua aequalia dicuntur aequalia secundum modum est, quia induunt modum quantitatis, & ita duae substantiae dicuntur aequales, non proprie, sed secundum modum quatenus substantiae induunt rationem quantitatis, id est, non se excedentes sunt in essentia, ita proprie res similes sunt per qualitatem & si secundum modum similes dicuntur & duo homines dicuntur similes in essentia ex eo est, quia consideratur essentia per modum qualitatis modaliter proprie tamen duae substantiae habent relationem identitatis.

Q V A E S T I O L.

Vtrum vera sint quae dicit Aristoteles in fine huius capitis.

VIDETUR, quod non: Nam Aristoteles dicit, quod genus dicitur ad aliquid, non vero species, vt disciplina ad aliud dicitur, grammatica vero, quae est species non dicitur ad aliquid. Hoc falsum est: nam si species est absoluta, genus non potest esse relatiuum, quia genus & species sunt in eodem praedicamento, & impossibile est rem aliquam essentialiter componi ex relatiuo & absoluto. Responderetur Aristoteles. verum dicere, & meminisse oportet ex praecedenti praedicamento relationis diuisionem in relatiuum,

Ad 1. arg.

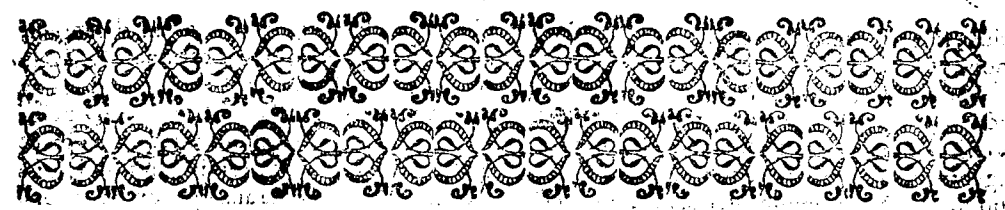
tium secundum dici, & secundum esse, & quid sit quodlibet eorum. Cum ergo Aristoteles dicit gramaticam secundum speciem non dici ad aliud, nec esse relatum secundum genus maxime loquitur de relationibus secundum dici. Non enim gramatica explicat ordinem transcendentalem in ratione gramaticae, & ut tali nomine significatur in ordine ad obiectum, & disciplina seu scientia, quae est sui genus, dicit explicite istum ordinem secundum nomen. Unde est relatum secundum dici, & gramatica non item; quia propter bene potest secundum genus esse relatum secundum dici, & non secundum speciem, & sicut e converso potentia visiva est relatum secundum dici, ut sic, id est, significatur cum ordine ad aliud, non vero est tale in ratione entis, itaque relatum secundum dici sumitur hic ab Aristotele pro relativo quod dicitur ad aliud secundum nomen: non vero sumitur pro relativo secundum esse, quia sic oportet praedicamenta esse impermixta: nec sumitur pro relativo, quod in rei veritate dicit respectum transcendentalem

ad obiectum, quia sic gramatica relatum dicitur secundum dici, quia in sua ratione dicit ordinem ad obiectum scitum, quia in nomine gramatica non importatur iste ordo, non dicitur relatum secundum dici. Vide aliam solutionem in Caetano.

Dissoluntur argumenta.

AD argumentum respondetur, quod quia ad arg. praedicamenta debent esse impermixta, ut primo posteriorum tex. 2. dicitur, non potest genus qualitatis esse relatum secundum esse, bene tamen secundum dici: quia relatum secundum dici res absoluta est: & tale est, non quia sit relatum, sed quia dicitur: nam inter alias rationes relativa secundum dici una est ista, ut supra visum fuit, ut dicitur non quomodo cunque, sed explicando respectum aliquem transcendentalem, vel habendo relationem secundum esse adiunctam, quia talis res sine illa relatione non explicatur.

LL

LIBER SEXTVS

QVAESTIONVM LOGICALIVM, IN QVO DE SEX

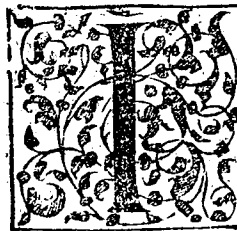
vtimis Praedicamentis,

De praedicamento actionis.

QVAESTIO PRIMA, IN QVO

consistat ratio actionis.

Prima sententia.

IN explicanda essentia actionis variae sunt discrepantesque sententiae. Scotus subtilis Doctor asserit esse relationem extrinsecus aduenientem, ut est videre apud ipsum in 3. d. 1. q. 1. & in 4.

d. 13. q. 1. & quolib. 11. Censet enim omnia ista sex ultima praedicamenta esse relationes extrinsecus aduenientes: & ita de actione debet ex necessitate dicere, quod est talis relatio extrinsecus adueniens. Vocat autem relationem extrinsecus aduenientem, quia non consequitur aliquod fundamentum intrinsecum, vel quia non necessario consequitur ambobus fundamētis positis, ut relatio unionis, & ubi: nam me posito, & loco posito, non sequitur me esse in illo. Idem dicit de relatione dexteritatis. Et hanc sententiam optime defendit pater Ioannes Quando supra 3. d. 1. folio. 39. Et dicit consistere in hoc, quod relata sint simul, & non sit relatio, quia in nullo extremo est extrinseca entitas, quae dicat habitudinem ad aliud: sed relatio confurgit ex nouo modo, quo res nunc se habet, qui modus non erat ante: & ita ista relatio confurgit cum non eadem actione, sed una actione producitur res, & alia

actione confurgit relatio, ut patet in exemplis adductis.

Secunda sententia est Suarez, disputatione 48. sectione 1. numero 15. & deinceps: qui dicit, quod actio nihil aliud est in re, quam specialis illa dependentia, quam effectus habet a sua causa efficienti. Et probat, quia actio non est res faciens, nec res facta, seu terminus causalitatis effectiue, nec est illae duae res simul sumptae, nec denominatio orta ex coexistentia illarum, sed est aliquid aliud medium inter illas. Hoc autem nihil aliud esse nec fingi potest, nisi dependentia unius ab alio: ergo. Probatur minor: Quia sine illa dependentia, non potest intelligi in uno ratio effectus, & in alio ratio causae agentis: posita vero hac dependentia saluatur ratio causae, & effectus seclusa omni alia re: ergo. Et confirmatur: Nam omnis effectus pendet a sua causa, per causalitatem ipsius causae: ergo effectus causae efficientis dependet ab illa per causalitatem efficientis: sed causalitas huius causae, non est alia quam actio: ergo dependentia specialis est actio. Dicit secundo, actionem ut sic dicere intrinsece, & essentialiter respectum transcendentalem ad agens, seu ad principium agendi, & per istum respectum praecise sumptum non referri agens, ut sic, ad aliud. Dicit tamen actionem ut sic dici posse vltimum actum potentiae actiuae, & exercitium eius.

Secunda sententia.

eius, siue informet potentiam agentis, siue non.

Soncinas 5. Metaphysicæ q. 2. 6. loquens de actionibus physicis, ut cōburere, & secare, & vrere, asserit 1. quod actio non est potentia agentis, quia potētia agētis, est prior actione: siquidem est principium agendi in aliud. Secūdo dicit: actionem non esse relationem agentis ad passum: quia actio posterior est hac relatione cum cōsequatur relatio ad actionem, & etiam quia relatio pertinet ad prædicamentū ad aliquid: actio vero est prædicamentum distinctum. Dicit tertio actionem esse formam factam in passio. Quā conclusionem, ut refert ibidem Soncinas diuersi modo explicant Capreolus, & Heruæus. Nam Heruæus quodlibeto 1. q. 9. & Iauelus 5. Metaphysicæ q. 13. asserunt, nihil aliud esse actionem, quam calorem productum ab igne, a quo ignis agens denominatur: quia denominatio non consistit in respectu: sed in quadam informatione extrinseca, ad quam potest consequi respectus. Capreolus vero in 2. d. 2. q. 1. art. 1. & 3. dicit actionem dicere principaliter formam absolutam, calorem v. g. & in obliquo importare relationem; nam debet esse calor, vt ab agente, ad hoc quod sit actio. Nec est incōueniens, quod aliquod generalissimum includat in sua ratione formali rem alterius generis, in obliquo tamen. Et isti autores asserunt formam inferi, vt denominat agens esse actionem non in facto esse sed inferi, prout est ab hoc. Vt videas quam friuole impugnētur à Suarez vbi supra, qui censet loqui de forma etiam in facto, vel nō p. vt ab hoc. Sed noster angelicus Doctor in hac parte clarissimè docet, quid sit tenendum. Et ideo vt eius sententiam de quidditate actionis explicemus, paulo altius repetendum est. Et quidem in hac parte non inquitimus modo quid sit actio Dei, & an sit in hoc prædicamento. Cōstat enim ex varijs locis D. Tho. Dei actionem suam esse essentiam, & potentiam. Ita asserit Angelicus Doctor pri. par. q. 14. art. 4. vbi demonstrat actionem intelligēdi esse suam essentiam, & q. 54. in eadem prima par. per totam quæstionem. Et si de actione Dei productiua aliquid ad extra sermo fiat, etiam est sua diuina essentia. Nam D. Tho. prima parte q. 44. art. 3. ad primum ita dicit. Ad primum ergo dicendum, quod creatio actiue significata significat actionem diuinam, quæ est eius essentia dum relatione ad creaturam: sed relatio in Deo ad creaturam, nō est realis, sed secundum rationem tantum: de istis ergo actionibus in præsentia non est agendum. Nā accipiendo actionem secundum quod est quid commune ad actionem creaturæ, & ad actionem Dei, non potest esse vniuoca: sed ex necessitate debet esse analogica duobus conceptibus, vt asserit D. Tho. in 2. d. 17. q. 1. artic. 2.

ad 4. vbi adducit commentatorem dicentem, actionem æquiuoce dici de actione Dei, & de actione naturali. Accipit, ibi æquiuoce pro analogice duobus conceptibus. Quia cum analogia sit quoddam medium inter vniuoca & æquiuoca, aliquando nominatur nominibus extremorum: & quia analogia duorum conceptuum accedit ad æquiuocationem, dicitur æquiuocatio. Et nolo disputare etiam in præsentia, an actio Dei sit in prædicamento: nam ex dictis constat. Dei actionem non esse in prædicamento, cum sit eius substantia: & asserit D. Tho. in 1. d. 8. q. 4. art. 3. ad 3. sed in præsentia disputamus de actione prædicamentali, quæ sit cum motu, & de ista inquirimus, quæ sit eius essentia, & ratio.

Decisio quæstionis.

Prima conclusio: actio est quædam formalitas, qua agens dicitur agere & producere suum effectum. Hæc conclusio satis patet: Nam esse agens est aliquid in entibus habens suam propriam essentiam distinctam ab omnibus alijs: ergo habet formam, secundum quam in talis esse constituitur. Impossibile est enim, aliquid esse constitutum in aliqua essentia, & quod non habeat hoc performam aliquam: sed agentis actio est forma: ergo esse formam quandam constitutiua agentis est esse actionem: & hæc est eius formalitas. Et vt hoc magis explicemus dico, actionis in hoc consistere, & hanc esse eius essentiam, esse quandam formam, secundum quam actu agens influat in effectum, dando illi per influxum esse, quod habet. Quæ admodum enim ratio albedinis consistit in hoc, quod est esse formam quandam, qua constituitur album in esse disgregatum vitus, eo modo esse actionem nihil est aliud, quam esse formam constitutiua agentis, secundum quam habet producere effectum, & influere in illum dando illi esse per influxum. Et in hoc distinguitur ab alijs causalitatibus aliarum causarum quæ non influunt: sed materialis determinat, & ita habet suum effectum: formalis informat: finalis est id, cuius gratia aliquid fit; efficiens verò habet agere in fluendo. Et ita hoc est inseparabile ab actione, vt eius ratio formalis, constituere agens in fluendo in effectum.

Secunda conclusio: ista forma, qua agens in esse talis constituitur, est idem realiter cum motu, formaliter tamen distincta actu, seclusa operatione intellectus. Hæc conclusio est D. Tho. 1. parte q. 45. art. 2. ad 2. vbi dicit, quod actio, & passio cōueniunt in substantia motus, & differunt solum secundum habitudines diuersas, vt dicitur. 3. Physicorum. Idem videtur dicere 2. 2. q. 90. ar. 3. t. & libro. 11. Metaphysicæ lectione 9. vbi dicit, quod vnus motus

1. Conclusio

2. Conclusio

tus secundum substantiam est actio, & passio. Est etiā expressa sententia Aristotelis 3. Physicorum cap. 3. vbi illam expresse docet. Et est cōmunis sententia fere omnium, vno aut altero excepto. De quo dicemus rursus. Ad intelligendam ergo cōclusionem notandum est ex D. Tho. supra dicta cōclusionem 9. quod motuum est in potētia ad mouendū, & mobile est in potētia, vt moueatur, & quia motuum sit in actu ex eo, quod mouetur, & mobile ex eo quod mouet idē modus erit actus, & mobilis, & motui, motui, in quantum facit motum, & mobilis in quātum in eo fit motus. Vt enim motus recipitur in passio est actus ipsius mobilis, vt vero est à mouente est actus motui, & quatenus motus est mouentis, vt à quo dicitur actio, quatenus verò est actus mobilis dicitur passio. Hæc sunt verba D. Tho. vbi aperte docet actionem, qua agens dicitur agere, esse motum illum, vt est à mouente, seu à motuo: & per motum vt est ab hoc subiecto constituitur formaliter in esse agentis. Nam calefaciens v. g. ignis, non dicitur calefacere vsque dum causat calorem in subiecto: ergo per calorem inferi, vt est ab igne dicitur ignis calefacere: nam secluso calore, vt est ab hoc, non dicitur ignis calefacere & agere: ergo calor, vt est ab hoc, est ratio formalis igni agendi in actu: & idem calor, vt est inferi, dicitur motus: at verò cōsideratus vt actuans passum dicitur passio: est ergo idem motus realiter, actio, formaliter tamē diuersa est ratio vtriusque: quia quod constituit in ratione calefaciens est actio & hoc est calor, vt ab igne. Præterea, per hoc agit ignis, quia calefacit, & calefacere nihil est aliud, quam calorem ex se immittere: ergo calefactio est illa immisio caloris: immisio vero caloris est ipse calor, vt est ab igne: ergo iste est actio.

Sed contra cōclusionem est argumentum: Nam ignis causat calorem effectiue: ergo non est calor, vt ab agente, actio, alias idem calor, vt ab agente, esset ratio causandi eundem calorem, quod est impossibile. Nam effectus causæ efficiētis realiter debet distingui à causa effectiua, & à ratione causandi, seu constitutiua ipsius causæ in actu. Respondetur: quod effectus causæ efficiētis debet realiter distingui à causa effectiua, non verò est necesse, quod realiter distinguatur à ratione causandi, quæ est actio, sed sufficit formalis distinctio inter actionem, & motum, & vt sit vera causa effectiua sufficit, quod effectus sit distinctus realiter à causa efficiētis, nō verò est necesse, quod realiter distinguatur ab actione effectus: quin potius ipsa actio prouenit per quandam relationem effectiue ab agente: Itaque ignis effectiue per actionem causat calorem, & actio nō est formaliter calor, sed realiter, formaliter verò est ratio agendi igni: quæ ratio identifica

tur cum calore in fieri: & dum est calor in esse quieto iam non est actio, sed manet calor. Et pro maiori huius cōclusionis intelligentia, vide de D. Tho. 3. Physicorum lectione 5. & in reliquis causis hoc videbis etiam. Nam effectus causæ finalis non distinguitur realiter à ratione causandi ipsius, seu à causalitate ipsius finis: nam motio metaphysica est in effectu causæ finalis, & informatio similiter in effectu causæ formalis, & determinatio materiæ in effectu causæ materialis. Sed de hoc latius secundo Physicorum Deo concedente. Ex hac ratione sequitur, satis probabiliter loquutū fuisse acutissimum Soncinam vbi supra.

Tertia conclusio: In actione nō includitur formaliter motus, sicut prædicatum superius. Et idem est dicendum de passio. Hæc cōclusio est D. Tho. supra dicta lectione 5. 3. Physicorum. Et probatur. Nam motus distinguitur formaliter ab actione: ergo nō includitur in illa, vt quid superius. Consequentia patet: nam animal non distinguitur formaliter ab homine: quia homo in sua ratione includit animal; sed solum ratione ratiocinata distinguitur. Et antecedens probatur: Nam motus est post prædicamentum: Sed post prædicamenta formaliter distinguuntur a prædicamentis, qualis est actio: ergo. Præterea: Actio, vt sic, non est actus existentis in potētia secundū quod in potētia: ergo actio non est motus formaliter. Conseq. patet, & aūs prob. Nam agens ex eo, quod agit non mouetur, sed mouet, & ita nō est in potētia, sed actuat, & est in actu vltimo & completo per illam in ratione agentis.

Quarta conclusio: Ridiculum est dicere, quod actio est dependentia effectus à causa, & est contra Aristotelem in 3. Physicorum vbi supra, & contra omnes Philosophos. Nā Aristoteles, & omnes Philosophi dixerunt actionem esse motum, pro vt procedit ab aliquo: ergo non est dependentia effectus: nam motus, prout procedit ab alio non est dependentia. Et probatur hoc: Nam iam intelligimus nos prius effectum procedere à causa nostro modo intelligendi, quam intelligamus dependentiam: ergo non constituitur causa effectiua in esse talis, per dependentiam. Aūs prob. Nā effectus ex eo, quod habet esse à causa dependet ab illa: ergo prius intelligitur esse effectus susceptum, seu suscipi à causa, quam intelligamus dependentiam: & tunc intelligimus rationē causæ completæ, & perfectæ: tamen non intelligimus dependentiam: ergo. Hæc autem dependentia est modus quidam effectus: nam ex eo, quod causatur habet istum modum, quod dependeat. Item: Nam sequeretur processus in infinitum: quia actio vere dependet à causa effectiua, quia dimanat ab illa: ergo per dependentiam: & hæc dependentia cum sit quid factū, etiam dependebit à sua causa: ergo. Et vide-

3. Conclusio

4. Conclusio

bis hominem omnia censura subijcientē, quo modo sit iudicandus ab omnibus: ipse enim irridet reliquas opiniones, quia non explicat bene, quid sit agere, seu actio: & minus hoc ille explicat, quia dicit rationem actionis esse peculiarem dependentiam. Cum enim videret omnes effectus aliarum causarum dependere ab illis, dicit, ut distinguat peculiarem rationem causae effectivae, quod eius ratio est peculiaris dependentia, & hoc deberet explicare, quid est peculiaris dependentia, & cum non explicet nihil dixit. Nos autem dicimus, actionem esse formam extrinsecam, qua agens in effectum influit, & qua effectus dimanat ab efficiēti: influxus autem realis solus est in causa efficiēti.

5. Concl.

Quinta conclusio: Actio dicit absolute secundum esse, & relatiuum secundum dici; & hoc absolute explicatur optime, per relationes adiunctas, quae sunt secundum esse. Et Suarez numero 13, imponit D. Tho. quod non dixit. Certum est enim actionem esse aliquid absolute, & relatiuum secundum dici, quia eius essentia respicit agens, quem constituit in esse tali, & effectum, quem producit, seu obiectum a quo specificatur: & ita est relatiuum secundum dici. Et hanc absolutam essentiam explicamus nos per relationes adiunctas agentis, etiam si sit actio prior illis relationibus: quia relatiua secundum dici per relationes adiunctas explicamus. Sicut actionem Dei, quae est sua essentia explicamus per relationem ad creaturas, & similiter attributum omnipotentiae. Ex dictis sequitur, actionem dicere ens cum tali modo, qui constituit illud in esse actionis, & in ratione constituentis illud, ut habens influxum in effectum, & motionem, quod possumus dicere esse influxum, ut quos, seu motio, ut quo: & agens per illam movet & influit, ut quod. In duobus locis adductis superius ex prima parte videtur D. Tho. asserere actionem dicere relationem secundum esse: sed est intelligendus, ut patet ex 3. Physicorum lect. 5. de relatione consequuta, quae deseruit ad explicandam naturam actionis. Ex dictis sequitur etiam actionem non esse relationem extrinsecam aduenientem, si relatio extrinsecus adueniens collocatur in praedicamento relationis. Et contra istas relationes vide Sotum in hoc praedicamento, & 5. Physicorum q. 2. optime contra Scotum rem hanc tractantem.

Dissoluntur argumenta.

Ad argumenta Suarez patet ex dictis: Actio est id, quo agens in effectum influit, & est motus, ut ab agente, ut decantant pueri. Dependens autem est modus ipsius effectus dum durat actio. Ad confirmationem respondetur, quod potius est contra illum; quia si ef-

fectus pendet a causa per causalitatem causae, alia est causalitas, & alia dependentia; & dicit quod realiter sunt idem causalitas, & dependentia: sed hoc quid ad nos? Nam de formalitate loquimur non de realitate. Nam etiam est actio idem realiter passio & motui, & formaliter non est passio, nec motus; ita licet causalitas sit realiter idem, quod dependentia, sed non formaliter. Vnde videbis, quomodo hanc non explicuit formalitatem, quia discessit a communi.

Sed est argumentum logicum contra hanc rationem actionis. Nam si verum est, quod causalitas causae proprie effectivae est actio & influit per veram actionem in effectum (nam nolo modo disputare, utrum resultantia seu influxus, siue per actionem siue per resultantiam sit causalitas efficiētis) constituat unum praedicamentum reale ab alijs quatuor distinctum, sequitur quod etiam causalitas formalis causae, quae est informare, & causalitas causae materialis, quae est determinare, seu componere, & causalitas finis, quae est motio metaphysica constituentia alia tria praedicamenta, consequens est falsum: ergo. Probatum sequela: Nam quae est maior ratio, quare actio constituat unum praedicamentum, quam ut informatio, & determinatio, & finalizatio constituentia alia praedicamenta, cum sint entis determinationes, & habeant proprias species differētes formaliter. Huic argumento respondetur; quod actio est quid completum, & ita cum sit diversa ratio primo diuersa ab alijs constituit unum praedicamentum. Ceterum causalitates reliquarum causarum sunt quid imperfectum, & incompletum: & ita est postpraedicamentum, & reducantur ad postpraedicamentum prius. Ita que non est ratio quare constituantur praedicamenta; quia est causalitas efficiētis, sed quia est quid completum, & perfectum in suo genere, & reliquae causalitates non, sed vagantur per multa genera, seu consequuntur ad multa genera. Nam actio etiam est forma agentis, & ita habet hunc modum, quod est informare; & idem de passione, idem de qualitate, &c. Quod est argumentum, quod sint quid imperfectum, & postpraedicamentum, nec faciunt rationes primo diuersas cum alijs praedicamentis. Et si dicas contra definitionem actionis, quod actio est forma secundum quam agimus in subiectam materiam, sed calor ignis est forma huiusmodi: ergo est actio; respondetur, quod est forma in actu secundo, & calor ignis non est forma in actu secundo, & ita non est actio. Quapropter, quando D. Tho. supra dicto loco dicit actionem importare motum, loquitur de eo, quod est materiale in actione, importatur enim motus in actione realiter, & materialiter, non vero ut quid formaliter includitur in illa.

QVAE-

QVAESTIO II.

Vtrum actio subiectetur in passo, an in agente.

N decidenda hac quaestione variant Doctores. Quidam tenent actionem omnem esse in agente. Hanc opinionem habet Dominus Gaetanus in parte quaest. 25. art. 1. Flantria lib. 5. Metaphysicae quaest. 22. art. 2. & 3. & illam multi moderati sequuntur, & censent esse D. Thom. sententiam. Sequitur supra dictos Hispanen. 1. distinct. 27. quaest. 1. notatione 3. & illam tenet Scotus, in 4. distinct. 13. quaest. 1. & Antonius Andreas capite de actione, & est frequens inter Scotistas Paulus Venetus, & Auicena in eandem citam sententiam, quanuis Scotus non eodem modo accipiant actionem, sicut & nos. Albertus 3. Physicorum tex. 1. capite 1. Bergomensis tabula aurea, dubio 34. & 35.

1. Arg.

Hanc sententiam probo 1. ex Diuo Thoma qui 2. contra gentes capite 9. dicit. Actio, quae non est substantia agentis inest ei, sicut accidens subiecto, & ideo inter nouem praedicamenta computatur, & quaest. 7. de potentia art. 9. ad 7. dicit; Actio, ut actio consideratur, ut ab agente, in quantum verum est accidens consideratur ut in subiecto agente, Et 2. sent. dist. 40. quaest. 2. art. 4. ita asserit: Ad primum dicendum, quod cum actio sit in agente & passio in patiente non potest esse idem numero accidens, quod est actio, & quod est passio, cum idem accidens non possit esse in diuersis subiectis. Hoc etiam videtur asserere q. 7. de potentia art. 10. ad 1. & ad 7. & 3. contra gentes cap. 19.

2. Arg.

Secundo. Esse agens est quid reale: ergo actio inheret agenti. Prob. consequ. alias esse agens erit aliquid rationis, quia denominatio extrinseca seu esse tale a forma extrinseca est aliquid rationis, sicut esse visum aliquid rationis est, quia est a visione, quae est extrinseca rei visae: ut igitur sit aliquid reale debet esse denominata forma intrinseca.

3. Arg.

Tertio: Actio est realis perfectio agentis, ut sic, quae reducitur de potentia ad actum: ergo est in ipso agente subiectivae. Probatum consequentia: quia forma non perficit, nisi subiectum; in quo est, quia perficit dando esse & non dat esse, nisi ubi habet esse & hoc est eius subiectum. Antecedens est D. Thom. quaest. 7. de potentia art. 1. ad 1. Et ratio est, quia unum quodque est propter suam operationem: ergo operatio est eius perfectio.

4. Arg.

Quarto. Agens dum agit aliter habet se,

quam antea quam ageret, se haberet: ergo aliquid recipit in se, quod antea non habebat; ratione cuius aliter se habeat realiter, quam antea hoc autem nihil aliud est, quam actio: ergo actio est aliquid reale susceptum in agente. Et confirmatur hoc argumentum: Nam Aristoteles 8. Physicorum dicit, quod si Deus de nouo ageret, mutaretur, hoc autem esset; quia de nouo in se susciperet actionem: actio ergo est in agente.

5. Arg.

Quinto. Actio est ratio fundandi relationis agentis: ergo subiectatur in agente. Antecedens patuit praedicamento relationis: consequentia probatur: quia ubi est relatio debet esse ratio fundandi & fundamentum.

6. Arg.

Sexto. Agens agit per actionem; sed non agit per formam, quae est in passo: ergo per actionem; quae est in ipso. Maior probatur: quia ignis per calefactionem calefacit effectivae, sicut homo intelligit per intellectiōem. Minor probatur: quia forma, quae est in passo est effectus agentis, & etiam si formaliter distinguatur calefactio a calore non potest producere effectivae eandem realitatem, quae est calor. Dices, quod actio non producit calorem, sed agens per actionem producit calorem. Contra, quia actio in genere causae effectivae producit calorem: sed ad veram efficiētiā requiritur realis distinctio: ergo actio realiter a calore distinguitur; & ita debet esse in agente.

7. Arg.

Septimo. Actio est accidens: ergo necessario debet inherere agenti & non passo. Antecedens est per se notum, consequentia probatur, quia si inheret passo: ergo passum denominatur agens. Probatum consequentia: quia impossibile est formam aliquam esse in aliquo subiecto, & non denominare illud secundum propriam rationem formae: nam formam denominare subiectum, nihil aliud est, quam communicari subiecto, vel saltem ex hoc oritur de nominatio, sicut albedinem denominare corpus album, est albedinem communicari subiecto: vel oritur saltem ex hoc, quod communicetur subiecto, ut sit subiectum album. Et confirmatur. Nam causalitas causae formalis est informatio: sed actio informat passum, quia est in illo: ergo dabit ibi suum formalem effectum. Confirmatur secundo: nam si actio est in passo ut in subiecto: ergo habet esse in illo: ergo subiectum habet esse ipsius actionis, quia esse actionis in subiecto est: ergo illud esse, quod habet esse actionis in concreto: ergo est agens: nam esse agens nihil aliud est, quam habere esse actionis in concreto, & sibi inherens. Et si dicas, quod tribuit aliam denominationem, dicens illam. Praecipue, quia forma non potest aliam denominationem conferre, quam illam, quae est iuxta propriam naturam.

Octavo

8. *Argu.* Octavo. Quando vnus ignis simul plura ligna calefacit, ibi est vnica tantum actio, cum tamen sint plura, quæ patiuntur, & plures passiones: sed vnicum accidens non potest esse in pluribus subiectis: ergo actio est in agente. Maior probatur: quia ab vnico agente eodem tempore vnica tantum actio esse potest: ab illo enim sumit suam vnitatem. Et confirmatur: quia quando duo agentia vnum producant effectum, sunt duæ actiones, vt quando duo ignes calefaciunt lignum vnum in eadem parte, quia sunt duo agentia: ergo non est actio in passio, sed in agente: quia in passio non potest esse, nisi vnica actio, cum subiectum sit vnum, & agentia eodem tempore agant & sint duo.

9. *Argu.* Nono; Actio est causa passionis secundum D. Tho. & Gilbertum & prior natura illa: ergo est in subiecto separato à subiecto actionis & extrinseco illi. Consequentia probatur: quia causa semper est distincta ab effectu, præcipue efficiens causa. Confirmatur: Quia sequeretur, quod actiones Dei, & Angelorum non essent in illis, quod est contra eorum dignitatem: ergo sicut illæ sunt in agente, ita & istæ.

10. *Argu.* Decimo: Generatio substantialis est actio & non est in passio: ergo est in agente: ergo, &c. Probatur minor: quia est prius natura re genita, ergo non potest esse in re genita, & loquimur de generatione non pro alteratione, sed substantiali introductione formæ. Nec potest dici quod subiectetur in materia prima quia in via. D. Thom. nullum accidens est in illa. Hanc opinionem aliqui explicant in huc modum, quod sit duplex actio altera, quæ est in agente: altera identificata cum motu, & illa producere hanc; & de ista loqui, Aristotelè; cum dicit actionem esse in agente. Aliqui vero explicant, quod sit solum actio vna in agente, quæ motum, & passionem causet, & effectum producat, & dicunt motum prout ab agente progreditur, non esse actionem: sed actio est forma existens in agente, qua effectum producit. Suarez, disputatione 48. sectione 4. annotatione 10. mirabilia dicit, declarando sententiam illam, quæ asserit actionem esse in passio. Et dicit primo, vere esse actionem aliquam transeuntem realem, quæ sit accidens, & quæ nullum habeat subiectum vt creatio transeuntes, & transubstantiatio. Et infert, quod actiones Dei immanentes non sunt proprie actiones, quia non habent originem realem, qua possint actiones vocari, & etiam actus illi, quatenus per eos procedunt duæ personæ ad intra, non dicuntur actiones, quia actio dicit in sua ratione quod emanent à principio realiter, vel quod dicat dependentiam, quam illæ actiones non dicunt. Dicit secundo, quod non est de ratione actionis creatæ:

nam de ista loquitur, quod habeat subiectum proprium inhesionis: sed hoc conuenit ei ratione sui formalis termini. Et probatur, quia transubstantiatio, & creatio non habent subiectum: ergo non est de ratione actionis, vt sic, habere subiectum inhesionis: alias cum nis actio hoc haberet. Ex quo infert de ratione actionis esse solum, vt sit modus quidam inherens termino & per se immediate fluens ab efficiente: ille enim respectus ad terminum non est sicut ad subiectum, nec illa in tima coniunctio est propria inhesio, aut informatio, sed peculiaris modus constituenti ipsum terminum in rerum natura dependentem, & fluentem à suo principio. Et quauis res, quæ est actio requirat subiectum, actio vero, vt sic, non requirit, nisi ratione termini, nec hoc explicat, nec nisi ratione termini subiectum postulat. Et numero 15. dicit: Dico quarto nulla actio, vt actio, & præcise concepta sub eatione, qua à passione distinguitur, habet subiectum inhesionis, sed denominationis tantum: vnde quæ est in subiecto solum inheret mediante passione. Et probatur hoc: quia actio, vt actio solū differt à passione ratione formali concepta: sed in hoc tantum differunt, quia passio dicit motum, vel mutationem inherentem passio, & efficientem illum: ergo actio, vt actio præcise ab hac habitudine: nõ ergo includit formaliter esse in, sed esse ad agens, & ideo valde analogice est accidens. Et confir. fortissimo argumento; quia actio infert passionem: ergo non afficit passum secundum rationem suam. Quinimo asserit esse dicendum actionem immanentem, vt sic non inherere agenti, vt agens est. Sed tam actio immanens, quam transeuntes inest passio, vt passum est, & est differentia inter actionem immanentem, & transeuntem, quod in actione immanente agens & patiens coincidunt in idem, non in transeunte. Et hæc omnia confirmat in solutionibus argumentorum, & ista solum adducuntur, & non probantur. Vt ergo veritatem Thomisticam, & Peripateticam explicemus sit

1. *Concl.* Prima conclusio: Actio egreditur ab agente, non per aliam actionem, sed per simplicem emanationem. Hæc conclusio habet tres partes probandas, scilicet, quod egrediatur ab agente. Et probatur: Nã agens creatum agere dicitur, per hoc, quod habet actionem à se productam: nam si non haberet actionem nõ ageret, & si nõ esset à se producta, nõ ageret, nõ enim ago ego per actionem, quæ Petri producit. Quod verò nõ producat ista actio per aliam actionem, probatur, quia alias esset processus in infinitum in actionibus: nã illa actio, per quam producit actio produceretur per aliam actionem, & idem de ista esset dicendum. Quod verò per simplicem emanationem, probatur: nam

non restat alius modus productionis ab agente, & iste reducitur ad agens causæ efficientis. Hæc conclusio colligitur ex D. Thom. vndecimo Metaphysicæ, & locis inferius citandis.

2. *Concl.*

Secunda conclusio: Actio transeuntes est inherens, & subiectiue in passio, & nullo modo inheret agenti. Hæc conclusio est Arist. expressa supra 3. Physicorum cap. 3. vbi dicit, eundem motum esse actionem & passionem, & 11. metaphysicæ lectione 9. apud D. Tho. & idem sanctus Doctor, hoc ipsum docet ibi & prima parte quæst. 8. art. 13. ad 1. & quæst. 41. art. 1. ad 2. & 2. contragentes cap. 3. & 9. Metaph. tex. 16. expresse explicando Aristotelem, docet idem 1. part. q. 54. ar. 3. & lib. 3. de animalibus lectione 2. & primo contragentes capite 100. & 1. sentent. distinct. 9. quæst. 4. art. 3. ad 3. est communis sententia omnium Thomistarum vno aut altero dempto. Et probatur rationibus: Nam actio est motus prout procedit ab agente, sed iste motus, prout procedit ab agente est in mobili, & in passio: ergo & actio est in passio. Et ita dixit D. Thom. supra dicta lectione 9. quod vnus motus secundum substantiam est actus vtriusque, & mouëtis, & motus mouëtis, vt à quo, & mobilis vt in quo. Præterea: Etiam si ponamus formam in agente, non intelligendo motum, (& loquor de actionibus transeuntes) non intelligitur aliquid agere: ergo illa forma non est actio. Consequentia est euidentis: quia si ponitur actio impossibile est, quod non sit agens: est enim effectus formalis actionis agere. Sed minor probatur: Nam ignis calefacit per positionem caloris in ligno: ergo etiam si ego intelligam formam in igne, & non intelligam calorem in ligno: non intelligam ignem calefacere: ergo non intelligo actionem, quando intelligo illam formam, quam tu ponis: sed quando intelligo calorem procedentem ab igne. Explicatur hoc, & declaratur amplius intellectu calore in ligno, prout ab igne, intelligo ignem agere, & reuera ita est intellectus illa forma, quam tu dicis esse actionem reducens ignem ad actum, & non intellectu calore ab igne, non intelligo ignem calefacere: ergo non habet actionem in se. Antecedens probatur, quia impossibile est ignem calefacere: & non habet actionem. Antecedens probatur, quia impossibile est ignem calefacere sine calefactione, & calefactio est calor procedens ab igne, vel si non est calor ab igne: ergo intelligam ignem calefacere sine calore ab igne. Dices, quod tunc intelligo ignem calefacere in illo priori, quia habet calefactionem, sed inquiri, quid calefacit, vel se, vel passum, non se, nec passum, quia in illo priori nihil intelligo esse in passio: ergo actio est motus ille, qui for-

ma in fieri prout ab agente. Præterea: Illa forma, prout est in fieri ab agente tribuit ei aliquam denominationem: non aliam nisi agentis: ergo vere illa est actio, & in passio: ergo ex eo solum, quod ignis calefacit lignum dicitur agere in lignum, & producere calorem omni alio circumscripto: ergo per solam illam productionem omnia alia forma circumscripta dicitur ignis agere, & ita illa erit actio. Præterea: actio, vt actio, non dicitur quod sit in agente, sed quod sit agentis: ergo illa forma, quæ est in passio ab agente erit actio. Præterea sequitur, quod agens dum agit physice moueatur: hoc autem est falsum: ergo actio non est in agente. Sequela probatur: Quia si calefactio est in igne, & dealbatio in homine dealbante: ergo dum calefacit calefit & dum dealbat dealbabitur, quia calefactio impossibile est, quod in subiecto non habeat se, cum calorem, & dealbatio albedinem: hoc autem falsum est, quia agens vt sic non habet recipere, sed dare passio aliquid. Præterea: Hæc est differentia ex 9. metaphysicis, loco adducto inter actionem immanentem, & transeuntem quod actio immanens, manet in agente, & transeuntes actio est in passio: ergo calefactio & alia actiones huiusmodi sunt in passio, & de immanentibus postmodum dicemus. Probatur consequentia: quia si essent in agente essent immanentes actiones, cum omni proprietate. Dices vocari actiones transeuntes quia eius virtute resultat in passio alius effectus, immanentes vero, quia virtute illarum nullus resultat effectus. Sed contra: Nam actio intellectus diuini, & voluntatis, qua voluit ab æterno, vt in tempore essent isti effectus, est actio immanens, & tamen habent effectum ad extra: ergo. Maior patet, quia manent in suo intellectu, & voluntate. Et confirmatur, quia si Deus conferret virtutem meo actui intellectus, vt per illum ignis ad extra produceretur, vere esset actio immanens ex eo solum, quod in suo manet principio: ergo etiam si actio existens in igne calorem producat in passio immanens actio diceretur, quia in suo principio manet: est ergo agere actione transeunte, quod aliquid passio ab agente propeniat, & non est necessæ, quod maneat aliqua forma in agente ad hoc, quod agere dicatur. Est tam patens hæc sententia D. Thom. & Aristotelis, vt illam amplius probare sit superfluum.

3. *Concl.*

Tertia conclusio: Impossibile est, quod detur aliqua actio creata, quæ non habeat subiectum, cui inheret. Hæc conclusio est demonstrata. Et probatur: quia omnis actio creata, vel est substantia, vel accidens: substantia esse non potest, quia nullus creaturæ actio est substan-

ria, cum nulla creatura agat per suam essentiam: ergo est accidens: sed de essentia accidentis est quod possit inherere, & sine miraculo non potest esse sine subiecto: ergo omnis actio est inherens subiecto. Præterea: Si actio est substantia: ergo vel est prima vel secundæ neutrum horum, ut de se patet: ergo non potest actio creata esse substantia: ergo erit accidens. Unde sequitur, quod ex necessitate debeat inherere. Nec dicitur generatio actio substantialis, quia sit substantia, sed quia terminus est, substantia tamen vere inheret subiecto mediante forma: & creatio activa est in Deo, & est eius substantia, in creatura non est aliqua actio, quæ creatura creatur, nec passio, quæ sit motus in creatura receptus, sed præcise, ut asserit D. Thom. prima parte quæstione 45. articulo 3. est relatio ad Deum creatorem. Sed quia hæc tangunt creationis naturam, vide supra adducto articulo.

4. **Concl.** Quarta conclusio: Actio ut actio, & quæ ratione à passione distinguitur habet subiectum inhesionis. Probatur ista conclusio: quia actio ut actio est & ut formaliter distincta à passione essentialiter est accidens: ergo ut sic inheret. Consequentia est evidens: quia accidentis esse est inesse, & impossibile est dari in rerum natura accidentis non inherens, nisi per miraculum. Et probatur antecedens: quia actio, ut sic, includit rationem accidentis: prædicamentum enim actionis prædicamentum est accidentis: & ita actio dicit modum accidentalem accidentis determinationem: unde essentialiter est accidens. Præterea: Actio, ut sic, & ut distinguitur à passione habet esse, vel perse, & hoc non, quia esset substantia: ergo in alio: ergo inheret alteri: ergo habet subiectum inhesionis, cui inheret. Et hæc est communis opinio. Nemo enim dubitavit hucusque actionem inherere. Sed dubium fuit, an in passio, an vero in agente inhesionem haberet: Unde ego non possum capere, quomodo Suarez potuerit in mentem venire, quod actio ut sic non haberet subiectum inhesionis. Nam quanvis significetur (loquimur enim de actionibus creatis) ex modo suo, ut progrediens ab agente vere passio inheret, sicut licet paternitas in creaturis significetur, ut ad aliud inheret subiecto, quod refertur ad filium, & licet sit idem subiectum actionis, & passionis non propterea negandum est actionem, ut sic, non habere esse in alio, & non habere subiectum inhesionis.

5. **Conclu.** Quinta conclusio: Actio immanens vere inheret agenti, & ita concedendum est. Nam licet ad hoc, quod actio immanens inheret præsupponatur in subiecto aliqua potentia passiva ipsius actionis, quando dicimus quod actio immanens inheret agenti, non sit sensus, quod

inheret illi, quatenus est agens: ita quod ratio quare inheret sit esse agens, & quod potentia passiva in subiecto requisita ad suscipiendam actionem sit ratio agentis: hoc enim est impossibile. Sed volumus dicere, quod inheret eidem rei, quæ agit. Et ratio quare inheret ex parte actionis immanentis est, quia est accidens, ex parte subiecti recipientis actionem est potentialitas susceptiva subiecti, & non est passiva. Quare nec dicendum est, quod inheret ut sic. Et non facit sensum formalem illa propositio, actio immanens inheret agenti, sicut nec ista, actio immanens inheret homini, & est vera, sicut est verum dicere, homo habet actionem immanentem. Et videbis hoc, quia, si loquamur de actionibus transeuntibus, hæc est falsa, actio inheret passio, ut passum est, id est, ut habet passionem, quia actio prior est saltem nostro modo intelligendi passione, & tunc intelligimus nos actionem in ligno, & non intelligimus passionem: ergo non est ratio inherendi actioni passio: sed ratio inherendi ex parte subiecti est quantitas in actionibus transeuntibus, & ex parte sua, sua propria natura.

6. **Conclu.** Sexta conclusio: In Deo sunt operationes immanentes, & propriissime, itaque est operatio intellectus, & voluntatis, quæ sunt propriissime, sed in infinito modo operationes: & quando Deus operatur aliquid ad extra, etiam propriissime dicitur operari. Hanc conclusionem in præfati nolo disputare. Sed advertere, quod ita loquitur sacra concilia, & Evangelium & Sancti. Probatur ista conclusio breviter, ut logicè conformiter ad sanctos & concilia doceamus loqui. Probatur ex concilio Constantinopolitano 6. actione 4. ubi sic diffinitur: cum duas autem naturas, duasque naturales voluntates, & duas naturales operationes consistunt in vno domino non contrarias eas, nec aduersas ad alterum dicimus. Et infra: Ita & naturales in se voluntates, & operationes habere diuinam scilicet, & humanam, diuinam scilicet operationem, & voluntatem habere existimo, &c. Et hoc ipsum sæpius repetit, nec est necesse, ut sit per se actio diuina, & operatio diuina profliat à potentia, ut quid realiter distinctum ab illa: hoc enim est operationis finitæ & limitatæ proprium: sed sufficit ut sit propriissima operatio, & actio, quod constituitur Deus nostro modo intelligendi in actu secundo per illam, seu quod præstat id, quod nostra actio præstat altiori modo demptis imperfectiõibus: Et Christus de Patre & de se dicit, Pater meus usque modo operatur, & ego operor, & Deum dicimus beatum: beatitudo autem in operatione consistit. Item: Omnis perfectio, quæ est in creatura tribuenda est Deo demptis imperfectiõibus: sed creatura intelligit, & habet actionem intellectiuam: ergo hanc concedere debemus Deo altiori-

alteri modo demptis omnibus imperfectiõibus. Sed quia hæc res est Theologica, ab illa supersedeo.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. **AD** primum respondetur, quod quando AD Thom. dicitur actionem, quæ non est substantia agentis esse in agente, sicut accidens in subiecto, loquitur de actione immanente: & hæc est in prædicamento, ut dicemus statim. Secundo respondetur, quod loquitur de actione non secundum se, sed ratione relationis. Itaque actio etiam transiens est in subiecto ratione relationis, non ratione sui ipsius. Ad secundam autoritatem respondetur, quod loquitur quantum ad denominationem, quod actio, ut denominans videtur esse in agente ratione denominationis, ratione vero sui exitus dicitur esse ab agente: erit ergo ab agente, & denominat agens. Ad illud de secundo sententiarum respondetur, quod ibi refert illam solutionem, quia sufficiebat ad solvendum argumentum propositum, licet non dixerit illam ex propria sententia. Tantum honorem defero D. Thom. & eius dictis, ut centum oppositam sententiam propter hanc autoritatem esse probabilem, licet D. Thom. quam defendimus ex proposito doceat. Quæ ob rem probabilior est: qui oppositum tenere voluerit, legat Caietanum supra dicto loco primæ partis.

Ad 2. arg. Ad secundum resp. quod ut agens dicatur realiter agens & esse agens sit aliquod reale sufficit, quod actio realiter proflexerit ab agente, & non est necessarium, ut inheret illi, quia per hoc dicitur realiter agere, quia actio ab ipso fluit. Et tunc, si inquiras, an mutetur, respondetur: quod mutatione metaphysica non dubito, quia acquirit denominationem realem, licet extrinsecam, & relationem, physica mutatione non mutatur quia non habet in se motum nec mutationem.

Ad 3. **AD** tertium respondetur, actionem immanentem esse perfectionem intrinsecam agentis, non verò transeuntem: sed actio transiens est perfectio passio. Nam agens actione transeunte non agit ut se perficiat, sed ut perficiat passum: quare potius iam præsupponitur perfectum in se, ut pote quod est potens alteri conferre perfectionem. Quæ solutio colligitur ex D. Thom. prima parte quæstione 18. articulo quinto ad 1. quem vide, & Aristotel. 6. Ethicorum capite 5. Et si aliquando dicitur, quod est perfectio agentis intelligitur extrinseca non intrinseca, siue inherens: sed extrinseca in quantum est conseruatio suæ speciei, & communicatio

alicuius perfectionis, quæ tamen non est, nisi in illo, cui communicatur.

Ad 4. **AD** quartum respondetur: quod aliter se habet non per susceptionem actionis, sed quia actio ab illo fluit, & quia adquisiuit relationem, quæ est quædam mutatio metaphysica. Ad confirmationem respondetur, quod Aristoteles putauit nihil a Deo de nouo fieri sine eo, quod poneretur de nouo in intellectu eius aliqua actio immanens: & ita dixit quod mutaretur. Sed nos dicemus volitione illa sua æterna in tempore res produxisse, unde non mutatur creando: Deus enim mutat res immobilis manens.

Ad 5. **AD** quintum diximus iam in prædicamento relationis. Ratio enim fundandi bene potest esse in alio subiecto, dum tamen fluxerit à potentia, quæ est fundamentum relationis.

Ad 6. **AD** sextum respondetur, quod ignis tanquam per principium effectiuum agit per suum calorem mediante actione, quæ est forma efficientis. Et hæc ut dicatur agere calorem effecti. e facti fuerit, quod ab ipso formaliter distinguatur, & agens principale realiter, de quo iam diximus.

Ad 7. arg. **AD** septimum respondetur: quod actio est in passio, & non denominat illud, quia non est ab illo: actio enim est forma ab agente: unde ut passum denominaret, deberet esse ab illo. Et quando dicitur, quod effectus formalis est vel provenit à forma illi communicata, intelligitur quando est capax talis denominationis subiectum: at vero passum non est capax talis denominationis, quia ut esset capax deberet esse ab illo: tribuit tamen illi hoc esse accidentale, quod est habere passionem: sicut species albedinis, non facit aerem albiorem: in esse sensibilis, quanvis iste sit effectus eius in oculo, quia aer non est capax huius denominationis: nam ad hoc deberet esse cognoscitiuus. Et per hoc patet ad confir.

Ad 8. arg. **AD** octauum respondetur: quod in illo casu sunt plures actiones, quia plures calores ab eodem: nec inconuenit, quod vnum agens simul plures producat actiones in diuersis subiectis, quia omnes illæ reputantur pro vna totali actione.

Ad confirm. respon. quod illa non possunt esse causæ totales eiusdem effectus, sed partiales, & ita non est, nisi vnica actio respiciens duo partialia agentia per modum vnius, de quo non est hic amplius agendum.

Ad 9. arg. **AD** nonum respondetur, quod sufficit, quod actio dicatur causa passionis, ut ratio, secundum quam agens agit, quod sit formaliter distincta à passione, & non est necesse, quod realiter tanquam res à re distinguatur: & diximus & dicemus plura de hoc. Ad confirm. responder Caietanus, &

Ferrara non dari actiones ad extra productas ab agentibus per intellectum, & voluntatem. Vnde Caietanus prima parte quæst. 15. art. 1. & Ferrara secundo contra gentes cap. 1. & 17. & idem videtur asserere D. Thom. ibidem capite 23. & 25. secundum opinionem aliquorum. Et hanc opinionem multi sequuntur. Et ratio horum est, quia non debet agentes per intellectum agere per actiones, quæ sunt extra illos. Alij dicunt (& hanc potius sequor sententiam) creationem solum esse actionem in Deo cum respectu rationis ad creaturam, & non esse actionem, nec passionem in creatura, quia actio prior est natura suo termino, & cum res totaliter per creationem producatur daretur actio sine subiecto, quod implicat. Quando vero Deus seu Angeli aliquid operantur in subiectis, ibi est etiam externa actio producta à Deo, & Angelis, vt quando Deus iustificat auget gratiam, quando Angelus mouet lapidem, gratia illa, prout à Deo procedit, est iustificatio actiua, prout recipitur in passio passiva iustificatio. Et hanc sententiam videtur sequi D. Tho. Nam actio est motus prout procedit ab agente, sed illa iustificatio est mutatio procedens à Deo: ergo est actio Dei, quæ causatur per aliam actionem internam Dei ipsius, quæ eius volitio est cum respectu ad extra rationis. Nec est contra dignitatem Dei vt per illas immanentem actionem producat ad extra aliquid, quod sit actio transiens, sicut producta forma, quæ est effectus ipsius, & ita externa actio de nominat Deum agentem: sed non est denominatio realis, quia Deus non habet denominationem realem à suis effectibus & creaturis.

Ad decimum ref. quod generatio dupliciter accipitur. Vno modo pro alteratione procedente, & hæc subiectatur in subiecto quod alteratur. Alio modo accipitur pro introductione instantanea forme in materia: & hæc subiectatur in composito, quod generatur ratione forme. Nam cum illa identificatur realiter, quia actio generatiua hominis est forma in introduci. Et quando dici, est prior re genita, distinguo, in facto esse concedo, in fieri nego. Sed de hoc lib. 1. de generatione.

Ad argu.
Suarez

Ad argumenta Suarez de creatione, quomodo non sit actio, nisi in Deo iam diximus. De transubstantiatione respondet D. Thom. in 4. distinctione 11. quæst. 1. articulo 3. ad 3. quod transmutatio huius conuersionis non ponit aliquid imperfectum, sed solum successione quandam perfectorum, non solum actuum sed rerum iam subsistentium, successio autem est in succedentibus sibi, sicut ordo in ordinatis. Vnde ista relatio ordinis huius successione est quidem secundum rem in ipso pane, qui mutatur, non autem in ipso corpore Christi, nisi secundum rationem, quia ipsum immutatum

manet, quæ verba D. Thom. duplicem posunt habere sensum. Primus quod sicut forma binarij est in prima & secunda unitate, secundum quod vna dicit ordinem ad aliam, & è conuerso, & motus Angelicus est in successione termini, à quo, & ad quem: ita transubstantiatio est in pane, & in corpore Christi in hoc, vt in eo; in quo id aliquid transubstantiatur, in moto tantum manente substantialiter, & solum adquirent esse sub his speciebus: quia panis in ipsum conuertitur. In pane vero, vt in eis quod mutatur, nec est inconueniens, quod aliquid accidens sit in pluribus subiectis partialibus, vt patet in numero. Alia explicatio est, quod hæc mutatio est in pane, vt in subiecto & respicit corpus Christi, vt terminum, in quem conuertitur, sicut relatio paternitatis est in patre, & respicit filium, vt terminum. Sed hæc latius 3. parte quæst. 75. Reliqua, quæ dixit per conclusiones nostras patet esse falsissima. Ad argumentum quartum dicti resp. quod actio & passio sunt primo diuersa, & actu seclusa operatione intellectus & prædicamentales rationes distinctissimæ. Nam ridiculum est prædicamenta non plus distingui, quam attributa diuina, imo magis diuersa sunt, quam duæ species eiusdem generis, quia in nullo vniuoco conueniunt: & quauis sola ratione ratiocinata distingueret ex necessitate actus, deberet habere subiectum, quia accidens est, & non est modus vtunque; sed prædicamentalis ratio perfecta & completa, habens suas species completas & perfectas. Et quis non videat falsum esse, actionem inherere mediante passione? Quia etiam, dicam ego, quod passio inheret mediante actione, si sunt idem actu à parte rei, & solum ratione distinctæ, nec passio est ratio inherendi alteri prædicamento. Et quauis actio inferat passionem infert illam inherendo subiecto, quia accidens inherendo agit.

QVÆSTIO III.

Vtrum actiones immanentes collocentur in hoc prædicamento.

MIDETVR quod non: quia supra dictum est, quod collocantur in prædicamento qualitatis: ergo non in prædicamento actionis. Probatur con-

sequentia: Quia impossibile est, quod vna

1. Arg.

res

1. Senten.

res secundum vnã rationem in duobus sit prædicamentis: sed actio immanens, vt sic, est in prædicamento qualitatis: ergo non in prædicamento actionis. In oppositum est, quod est vera actio: ergo est in prædicamento actionis, quia ex eo, quod sit spiritalis hoc non tollit: nam qualitas spiritalis ponitur in prædicamento qualitatis, & qualitas corporalis etiam & substantia spiritalis ponitur in prædicamento substantiæ, & substantia corporalis similiter: ergo. In hac parte sunt duæ opiniones. Altera in hoc prædicamento actionis solam actionem transeuntem collocari, quæ realiter est motus; quia ita diffinitur ab Aristotele. Actio est motus, prout procedit ab agente, sed actio immanens non est motus, prout procedit ab agente: ergo non est in hoc prædicamento.

Secundo. Quia actio immanens est dispositio subiecti essentialiter & conformiter ad suam naturam, vel difformiter, & hoc habet qua ratione est actio: ergo qua ratione est actio est in prædicamento qualitatis: ergo non in prædicamento actionis. Probatur consequentia: Quia impossibile est aliquam rem secundum eandem rationem esse in diuersis prædicamentis: nam prædicamenta sunt primo diuersa. Maior prima probatur, quia videns, aut intelligens per illam actionem qualificatur; ergo disponitur: nam qualitas est dispositio. Probatur antecedens: quia illæ actiones qualitates sunt, & modi determinatiui substantiæ. Tertio: Nam ita accipitur actio quando constituit prædicamentum actionis, sicut passio, quando constituit prædicamentum passionis: sed passio, vt est constitutiua talis prædicamenti, est passio corporalis, & quæ identificatur cum motu corporali: ergo actio eodem modo debet accipi. Minor probatur: ex D. Thom. & Aristotele quinto metaphysicæ lectione 17. vbi ita dicit: Passio dicitur vno modo qualitas, secundum quam alterari contingit, vt album & nigrum, dulce, & amarum, grauitas & leuitas, & quæcunque sunt talia; alia vero horum actiones, & alterationes: Vbi dicit D. Thom. Secundus modus est, secundum quod huiusmodi passionis qualitatis & alterationes, quæ sunt secundum eas dicuntur passionis, & sic passio est vnum prædicamentum, vt calefieri & infrigidari & huiusmodi. Vbi nec Aristoteles nec Diuus Thomas loquuntur, nisi de passionibus, quæ ab actionibus transeuntibus inferuntur: ergo solum illæ sunt in hoc prædicamento, & generatio ab aliquibus ponitur in hoc prædicamento, quia est actio transiens, etiam si sit instantanea ab aliquibus, non quia non est motus pro-

prie dictus, sed mutatio. Et hic sunt ponendæ actiones, quæ sunt motus. Et Caietanus videtur dicere, quod generatio, non est actio, sed terminus actionis. Et hæc est opinio Soncin. 9. Metaphysicæ quæstione 21. quam probat 6. rationibus, quas ibi videre poteris; & dicit actiones immanentes non esse proprie actiones, sed similitudinariæ, propriæ autem sunt qualitates & operationes. Asserit subinde illuminationem non esse in prædicamento actionis, quia est instantanea actio. Illa verò actio, quæ est in prædicamento actionis, debet esse actio cum motu proprie dicto, & opposita sententiæ asserit actionem immanentem veram esse actionem, & in prædicamento actionis collocari. Et qui hanc tuerentur sententiam dicunt non esse necessarium ad rationem actionis, quæ est in hoc prædicamento, quod sit idem cum motu, vel quod inferat ex se passionem, sed solum quod sit subiecto ratio agendi: nam reliqua sunt proprietates actionis materialis. Et hæc opinio innuitur argumento in principio facto in oppositum, quia ex eo, quod sit specialis, vel instantanea actio, non perdit naturam actionis: ergo verè ponitur in hoc prædicamento. Et ita vocentur actiones immanentes, ac si per hoc diceretur solum differre ab alijs in ratione actionis, quia manent operante, non vero; quia non habent veram, & prædicamentalem naturam actionis. Et si contra hoc fiat argumentum: nam actio de prædicamento actionis idem est, quod ratio causæ efficientis, seu causalitas eius, sed per intellectum non efficit intellectus aliquid ex natura intellectus: ergo intellectio non est actio. Probat minor: nam maior clara videtur: nam quid efficit non speciem intelligibilem non actionem ipsam, nec verbum, quia non semper producit verbum, & visio externa nihil efficit, vt patet & est vera actio: ergo. Respondet Suarez disputa. 48. sectione 2. numero 13, & deinceps, quod illa actio est qualitas & producitur per veram actionem, quæ est de prædicamento actionis. Et hanc veram actionem vocat dependentiam intellectus à sua causa efficiente: sed si illa dependentia est vera actio & distincta à qualitate, quæ est in intellectu, etiam erit illa actio qualitas. Et sic restat eadem difficultas. Secundo quia si intellectio per veram actionem producitur, illa actio etiam producitur per aliam veram actionem, & sic erit processio in infinitum, quod est absurdum. Sed hoc quis intelliget? Et ideo respondetur, quod de ratione actionis non est, quod efficiat aliquid, sed quod sit forma

84 agent

agentis, & ita illa intellectio in hac opinione est vera actio, quia est ratio intelligendi homini, & visio est ratio videndi, quod verò producat aliquid est accidens actionis transeuntis, prædicamentalis vero actio hoc non dicit. Et D. Thom. & Arist. ponunt exempla in rebus ad sensum magis notis. Vtraque opinio non videtur mihi improbabilis, & magis firma sententia videtur prima, sed explicanda est de omni actione transeunte, etiam si sit instantanea; quia huius omnes proprietates actionis, quas Gilbertus assignat actioni prædicamentali conveniunt. Maxime, quia actio instantanea est motus largo modo, ut inferius dicemus. Sed ut eandem sententiam explicem conformiter ad ea, quæ dicta sunt in prædicamento qualitatibus, sit

Decisio questionis.

1. Concl. Prima conclusio: Actio immanens vere est in prædicamento qualitatibus. Hanc conclusionem concedimus secundæ opinionis, & ita superius diffiniimus. Ratio est, quia visio, intellectio, amor & aliæ huiusmodi actiones vere sunt qualitates, ut probat prima opinio; vere enim qualificant & disponunt subiectum. Cum enim homo intelligat verum dispositus est secundum suam naturam; & illa intellectio est maxima hominis perfectio; quia omnis homo scire desiderat, quia est perfectio ipsius naturæ, & optima eius dispositio, & si ut verum quidem falsum intelligit male est dispositus. Et sicut habitus scientiæ & virtutum sunt dispositiones hominis bonæ, quæ nihil aliud sunt, quæ actus in habitu; ita actuales intellectiones, & opera virtutum sunt dispositiones actuales subiecti & in prædicamento qualitatibus, & aliquando sunt habitus, ut patet in intellectu Angeli, quæ se ipsum intelligit, quia est difficile mobilis.

2. Concl. Secunda conclusio: Eadem operationes sunt etiam in prædicamento actionis. Probatur: quia sunt veræ actiones. Quod vero sint spirituales vel instantaneæ non tollit rationem veræ actionis: nam intellectus est vera potentia: sed omnis potentia specificatur per actus ab ipsa productos: ergo illa intellectio est vere actus, & actio: nam actus secundus operatio & actio est.

3. Concl. Tertia conclusio: Eadem actio quatenus constituit operantem in actu secundo actio dicitur, quatenus verò disponit subiectum est qualitas; quæ est dispositio. Itaque eadem qualitas secundum diversas rationes formales actu distinctas in diversis est prædicamentis, & ut intellectio est in prædicamento actionis, non est qualitas formaliter, sed

actio, quæ est peculiare entis genus. Sicut enim qualitas materialis in fieri est actio, prout consideratur procedens ab agente verbi gratia, calor, frigus, &c. ita eadem qualitas spiritualis ut consideratur disponens subiectum, est dispositio, ut consideratur deducens potentiam ad actum secundum est actio: nam hoc bene potest considerari sine qualitate spirituali. Ut patet in actione transeunte, quæ deducit potentiam ad actum secundum, & non disponit subiectum secundum istas conclusiones. Poterunt concordari varia Doctorum dicta illorum, qui asserunt non esse in prædicamento actionis immanentes actiones, & illorum, qui dicunt ibidem reponi. Sunt enim explicandi secundum diversas rationes; & considerationes. Nec multum est, quod sicut idem motus secundum unam rationem est post prædicamentum, & secundum aliam actio, & secundum aliam passio ita eadem qualitas realiter secundum unam rationem sit actio, & secundum aliam dispositio. Nec est aliquod argumentum alicuius momenti contra istas conclusiones & facile ex dictis soluetur. Nunquam autem Arist. & D. Thom. dixerunt solas actiones transeuntis esse in hoc prædicamento, & quando diffiniunt actionem, quæ sit motus procedens ab agente diffiniunt id, quod erat magis notum. Sit ita etiam possumus dicere secundo quod intellectio est aliquid procedens ab agente instantaneæ, quia homo, verbi gratia, constituitur in esse agentis, quod sufficit ut sit vera actio. De hoc in 9. metaphysicæ latius agitur, & quæst. 27. 1. parte ubi videnda erunt quæ modo omittimus.

QVÆSTIO III.

Utrum actio habeat speciem ex principio & ex termino.

HANC questionem nolo tractare; prout solet prima secundæ disputari, quia hoc excedit negotium logicale. Sed solum volo aliqua principia exhibere logicis, ut postmodum suis locis huius rei ampliorem habeant notitiam. Hoc enim, quod quaerimus scire necessarium est ad constituendum hoc prædicamentum; & ideo hac ratione de specificatio actionis tractationem sumimus.

Et videtur, quod non primo quia sæpe eadē actio potest provenire à principijs efficientibus distinctis, secundum speciem, ut calefactio

actio ab igne & à sole mediante lumine; & eodē modo ab eodem principio proveniunt actiones differentes specie, ut à sole mediante lumine, calefactio, & illuminatio: ergo non differunt specie penes principia. Alias si principium est idem, actiones essent eiusdem rationis, & si principia diversa essent diversæ specie, cuius oppositum patet in exemplis adductis.

2. Argu.

Secundo. Quia si calefactio, ut actio specificatur per ordinem ad suum principium secundo ordine ad terminum, scilicet ad calorem, qui producitur, sequitur quod ultima ratio calefactionis, quæ sit ab igne consistat in hoc, quod sit actio à calore, & calefactio, quæ sit à sole consistat in hoc quod sit calefactio à lumine, & ita quod differant specie, quia habent specificatiua differentia specie; hoc autem est falsum ut de se patet: ergo.

3. Argu.

Tertio sequitur, quod in absolutis datur circularis diffinitio: hoc autem non est dicendum: ergo. Probatur sequela, quia potentie, & principia agendi distinguuntur specie penes actiones, & actiones penes principia: ergo datur circularis diffinitio, quæ solum habet locum in rebus. Et confir. quia sententia est Aristotelis 2. de anima cap. 4. potentias specificari per actus, & actus per obiecta: ergo non specificantur penes principia; quia impossibile est rem unam secundum unam rationem formalem habere duo specificatiua, quia ultimum est quod specificat, & duo esse non possunt ultimum.

Præabula ad questionem.

IN hac questione propter hæc argumenta aliqui dicunt, quod quando in actibus humanis principium habet rationem finis idem est specificari actionem à principio & à fine. Ita sapientissimus Mancius hæc exponit questionem. Alij verò dixerunt doctrinam D. Tho. 1. 2. quæst. 1. ar. 3. verum habere, quando actio procedit à potentia, quæ est partim activa & partim passiva. Et ita respectu huius actionis sumptis pro eodem D. Tho. specificari à principio, aut à termino; quoniam utroque modo concurrat ad eam obiectum; & ut principium & ut terminus, ut patet in actione videndi, & intelligendi: nam ad istas actiones concurrat obiectum, ut principium, & ut finis. Et idem de actione appetitivæ potentie dicendum est. Et ita D. Tho. 1. p. q. 77. art. 3. docet hanc verari differentiam inter actionem potentie activæ, & passivæ, quod ad priorem concurrat obiectum duobus modis prædictis, ad posteriorem solum concurrat ut terminus; ut patet in potentia calefactiva. Nam ignis calor productus non habet rationem principii respectu actionis calefaciendæ: ita in cognitione obiecti ratione speciei intelligibilis & in amore ratione cognitionis concurrat ut principium actuum obiectum, & ut terminus etiam. Ceterum

hæc duo dicta non sunt conformia Divi Thomæ menti. Nam ut D. Tho. probet, quo disputamus, scilicet, actionem specificari à termino & principio adducit exemplum de calefactione, quæ nec est actio humana, quia non est libera, nec procedit à potentia partim passiva, sed omnino activa, nimirum à calore. Et ideo alij dixerunt, quod specificatio efficienter sumitur à principio activo: quia sicut principium effectivum producit efficienter rem ita producit illam specificatam & determinatam ad certam speciem: sicut qui producit albedinem illam incerta specie producit. Formaliter vero, specificatio est à forma, seu actu constituyente rem intrinsecè estque hoc commune actioni cum omnibus rebus, quæ habent causas. Sed peculiare habet actio importare habitudinem ad principium actuum, itaquam ad aliquid eius, quo reducitur formaliter ad actum secundum suam actiuitatis & ad obiectum, quoniam est ipsa communicatio, aut productio termini. Et ideo specialiter actionis specificatio tribuitur utriusque, non tamen provenit ab utroque eodem modo, sed ab uno efficienter, & ab alio formaliter. Aserit tamen hæc sententia, quod actio importat ordinem ad agens, ut ad aliquid extrinsecum, & connotatum, quia ratio actionis formaliter consistit in hoc, quod sit productio activa termini. Quia tamen productio ista sumpta esse debet ab aliquo producere, ideo connotat ordinem ad ipsum, vel importat illum ordinem, quasi conditionem communem & quasi transcendentem ad omnia, quæ habent esse, tanquam id, quo alia sunt. Nam sicut potentia est aliquid operantis & specificatur per actus: ita actio est aliquid operantis, ut reductio eius ad actum & tamè specificatur per terminum, aut obiectum. Et ita exponenda est diffinitio actionis, quod sit motus, prout ab agente ly, ab agente denotat principium actuum, non formale, seu respectu transcendentem communem omnibus, quæ sunt ab alio, non ultimam actionis differentiam, quæ in ordine ad terminum sumitur. Alij dicunt ad specificationem actionis concurrere simul principium & terminum, ita tamè ut variatio utriusque, & singulorum ad diversitatem actionis sufficiat. Nam si actio sit ab eodem agente ad eundem terminum actio erit eiusdem speciei: si verò terminus sit idem & agens diversum actio erit diversa: & si terminus sit diversus & agens idem, actio erit distincta. Et probatur hæc sententia ex D. Tho. 1. p. q. 77. ar. 3. ubi ait. Ex his duobus actio speciei recipit, scilicet, ex principio, vel ex fine, seu termino: nam illa dicitur, vel, denotat diversitatem actionis provenire à principio ex diversitate cuiuscunque, vel principij, vel termini. Et probatur ratione. Nam de essentia actionis est ordo ad principium, & ad terminum.

num: ergo quocumque variato actio erit alterius speciei. Et confit. nam productio hominis facta à Deo & ab homine, speciei differunt: nã, vna est creatio, & altera generatio: ergo. Et alij dicunt præterea requiri ad vnitatem actionis etiã modus, quod scilicet actio eodem modo tendat in rem. Nam motus circularis & rectus semper speciei differunt, & aliquando habent eundem terminum naturalem: sed non eodẽ modo: quia circularis motus aliter tendit in illum, quam rectus. Et hoc patet in creatione & generatione, quæ respiciunt eundem hominẽ. Sed diuerso modo. Suarez ita lubrice in hac parte loquitur, etiam si dicat, se informam respondere, vt vix eius intentio cõprehendi possit. Vt igitur quod censam explicem ex Angelico nostro Doctore sit

Decisio quæstionis.

1. Conclu.

Prima conclusio: Actio & passio non distinguuntur penes esse ab agente. Nam tam actio, quã passio sunt ab agente: sed differentia est inter illa, quod actio est motus prout ab hoc, seu ratio agendi huic, passio vero est motus ab agente in passio, seu id, quo patiens ab agente patitur. Et totum hoc magis explicabimus prædicamento sequenti. Est tamen conclusio D. Tho. locis citatis duabus quæstionibus primis huius prædicamenti. Ex quo sequitur: quod esse ab agente commune est & actioni & passioni, sed distinguuntur penes hoc respectu agentis etiam, quod actio est ab agente, vt principium agendi, passio vt principium patiendi.

2. Conclu.

Secunda conclusio: Actiones immanentes, quæ nihil producant, vt visio, auditio, & aliæ huiusmodi speciei differunt penes obiecta ad quæ terminantur: quæ verò producant effectus, vt calefactio, &c. speciei differunt penes effectus, quos producant speciei distinctos, large loquẽdo de distinctione specifica. Hæc conclusio in multis est contra Suarez vbi supra. Sed probatur prima pars, quod actiones differant penes terminos: Quia ea, quæ ordinantur ad aliud, ex illo debent sumere speciei, vt patet in relationibus: in habitibus, de quo supra lib. 1. multa diximus, & est expressa sententia D. Tho. 1. 2. q. 54. ar. 2. sed actiones ordinantur aliquæ ad cognitionem obiectorum, vel ad amorem & denique ad attingenda obiecta: ergo penes diuersitatem obiectorum erit diuersitas eorum, quæ ad ea attingenda ordinantur. Et si ordinantur ad producendos effectus aliquos ex diuersitate eorum sumetur ratio specifica in illis, non vero omnes actiones aliquid producunt, vt patet in visione, auditione, quæ nullum in vidente habet effectum distinctum ab illis, nec realiter nec formaliter. Nam dice-

re, quod ipse sunt effectus agentis per emanationem, non est dicere, quod habeant terminos, vt aliqui ignorãter dixerunt, nam aliud est habere terminum, seu effectum productum ab illis, aliud est esse ipsamet effectus. Et si dicas contra: nam ipsa actio vitalis est passio largo modo: ergo habet effectum: nam passio est effectus actionis v. g. intelligere, vt, est perceptio obiecti, est actio & vt dimanat ab agente, vt vero recipitur in intellectu est passio: ergo vt sic potest esse effectus sui, responderetur, quod non specificatur actio penes passionem, etiam si passio consequatur ad actionem: quia actio non ordinatur ad passionem, sed vel ad obiectum vel effectum. Diximus in conclusio ne largo modo, ita quod ad hoc, vt proprie speciei differant actiones non est necesse, quod obiecta, vel effectus proprie speciei differant, sed quod sint distincta formaliter in ratione termini: nã cognitio entis & cognitio substantiæ speciei differunt, & tamen ens & substantia nõ differunt speciei proprie, sed tamen in ratione terminandi formaliter differunt, quod sufficit vt sit diuersitas specifica in actionibus, secundum quod referuntur ad talia obiecta. Et ratio huius est, quia obiectum est velut causa æquiocæ, quæ potest dare perfectionem seu esse quod ipsa non habet formaliter, vt patet in virtute actiua Solis, quæ producit animale, & ipsa non habet formaliter formam animalis, sed eminenter, ita obiectum tribuit extrinsece speciem, quam formaliter non habeat. Et etiam hoc patet in creatione & generatione hominis; nam non differunt speciei hominigenitus & creatus. Et motus circularis speciei differt à recto, & tamen vbi acquisitum vtroque motu nõ differt speciei in esse rei: sed vt per talem motum respicitur distinctus & formaliter in ratione termini, quia tendentia refunditur in obiectum, seu modus tendendi. Et idem est de actu opinatiuo & scientifico: circa hanc propositionem, vniuersale est prædicabile: nam modus tendendi refunditur in obiectum. Item, nam actio instrumenti & causæ principalis, quãdo producit effectus idẽ, obiectum est in esse rei, & tamen actiones differunt speciei, nec potest esse eadem actio propter diuersum modum respiciendi eundem effectum. Vide de hac conclusione D. Tho. in 1. d. 17. q. 1. ar. 4. & 1. parte. q. 77. ar. 3. de veritate q. 2. ar. 2. ad. 2. q. 15. ar. 2. de anima art. 1. Vide Albertum 5. Metaphysi. tractatu 3. Et per hoc videbis falsum dixisse Suarez disputatione 48. sectione 3. quod omnis specifica distinctio actionum ex distinctione propria effectus in esse rei debet sumi: euidenter enim conuincitur esse falsum, & rationes suæ nihil valent, manentque ex his solutæ. Semper enim quod actiones speciei differunt reperietur formalitas distincta, vel in obiecto vel in modo

tendendi illud, vel in effectu, vel in modo faciendi illum, & si non reperietur ista diuersitas, erunt actiones eiusdem speciei. Et quoniã hoc attinet ad physicam, nolo plura dicere.

3. Conclu.

Tertia conclusio: Actiones etiam speciei differunt radicaliter ex principiis, ex quibus causantur, formaliter accipiendi principium, ita vt illæ actiones speciei differant; quæ habent distincta principia effectiua. Frigefactio à calefactione speciei differt formaliter ex ordine ad calorem, quem producit, & frigiditatem, sed radicaliter etiam in ordine ad principia effectiua. Nam propterea calefactio tendit ad calorem, quia est à calore, & frigefactio ad frigiditatem, quia est à frigore. Similem conclusionem supra posuimus de relationibus. Intellectio hominis etiam speciei ex parte obiecti differt ab intellectu equi, quia species intelligibilis, quæ est principium speciei differt. Hæc conclusio est Diui Tho. 1. 2. q. 1. art. 3. vbi dicit, quod calefactio actio sortitur speciem à calore, qui est principium agendi. Et 1. p. q. 77. ar. 3. vbi dicit, quod actio ex his duobus speciem sumit ex principio, seu termino: differt enim calefactio ab infrigidatione, secundum quod hæc à calido actiuo ad calidum, illa verò à frigido ad frigidum procedit. Itaque radix, quare calefactio calorem respiciat, vt terminum, est quia est à calore effectiue, & calor est forma agendi. Est autem calefactio à calore ignis non per veram actionem, sed per dimansionem quandam. Nam vt asserit D. Tho. in 1. d. 32. q. 1. ar. 1. in corpore, aliquid potest dici agens duobus modis, vel ipsa actione, quæ denominat agentem, vel formam, quæ est principium actionis in agente, & secundum quid principium agentis: sicut dicimus ignem moueri sursum motu proprio & leuitate. Vnde actio est à principio existente in agente per dimansionem, non per veram actionem. Nota istam D. Tho. locum contra aliquos ignorantes hæc doctrinam, qui mordicus tenent agentem nõ agere per actionem. Distinctio verò generica in actionibus sumitur ex obiecto, vel effectu, qui est vniuersum generis. Vt si dicas, quare calefactio & frigefactio sunt eiusdem generis, quia sunt actiones ad qualitatem, quæ est vniuersum generis, & diuiditur in multas species: & sic de alijs: & etiam ex parte principiorum, quæ genere subalterno differunt radicaliter sumitur.

4. Conclu.

Vltima conclusio: Actio à passione distinguitur vt videbimus quæstione sequenti, per hoc, quod passio dicit ordinẽ ad genus, & in ordine ad passum est in passio motus vt procedit ab agente in passio, sed actio præcise dicit motum ab agente; vnde diuersitas specifica in actionibus non debet sumi per ordinẽ ad agens, ita vt aliquæ actiones dicant ordinem ad agens, & aliquæ non, sed conueniunt in hac ratione generica, quod est esse ab agente &

postea differunt formaliter speciei per hoc, quod sunt ad talem terminum quod radicaliter dimanat, ex eo quod est à tali principio agentis. Et bene potest ratio generica generalissima sumi in ordine ad agens, & ratio generica subalterna vel specifica sumi in ordine ad terminum formaliter, & radicaliter in ordine ad agens, quatenus tali agit principio, sicut ratio generalissimi qualitatis sumitur in ordine ad subiectum, seu ad actum talem, quia ex eo determinatur ratio qualitatis, vt patet in habitibus & actibus. Ita etiam per hoc quod actio est ab agente habet rationem genericam, & per hoc quod respicit tale obiectum, vel effectum habet talem rationem actionis, quia per hoc determinatur illa ratio generica, quod est esse ab agente.

Dissoluntur argumenta.

Ad primum argumentum in principio factum respondetur, quod prouenit ab illis principiis, quatenus habent eminentem conuenientiam in virtute agendi, & ita non procedit ab illis, vt distinctis, sed potius vt sunt vnum: nam causa æquiocæ continet eminenter virtutem agentium particularium, sicut & à Deo potest prouenire calefactio, sicut ab igne: & eadẽ ratione possunt prouenire diuersæ actiones à sole, propterea quod habet virtutes plurimas eminenter.

Ad secundum respondetur, quod radicaliter specificatur à principio, vt tamen inclinatur ad talem terminum, & vt habet virtutem productiuam talis termini.

Ad tertium respondetur, quod hoc non est inconueniens in diuerso genere causæ, vt patet ex locis adductis ex D. Tho. vbi hoc expresse asserit. Nam actio respicit potentiam in genere causæ efficientis; & potentia respicit actionem in genere causæ formalis.

Ad quartum respondetur, quod non est inconueniens, vt radicaliter penes principia specificentur actiones vt dixit D. Tho. & aliqui non minus docte dicunt, etiam penes diuersa principia & terminos simul per modum vnius specificari actiones, & sunt grauissimi discipuli D. Tho.

Ex dictis in hac quæstione sequitur, actionem in sua ratione formali importare ordinẽ ad principium, & obiectum seu effectum. Et quando dicitur, quod est motus procedens ab agente intelligendum est, & tendens in aliquid, quod, siue obiectum, siue effectus: & istos

duos respectus dicit tãquã partiales respectus vnius rationis formalis.

QVAE

QVÆSTIO V.

Quæ sunt species & proprietates huius prædicamenti.

Vbi etiam tractabimus de constitutione huius prædicamenti, Genus generalissimum est actio, & per duo genera seu species subalternas, diuiditur, scilicet, per actionem immanentem & trãseuntem. Actio immanens est illa, quæ manet in principio productiuo ipsius; actio transiens est illa, quæ transit in aliud distinctum à principio productiuo; & actio transiens in multas & varias species diuiditur, vt secare vrere ædificare, &c. Et similiter actio immanens in actionem intellectuam, & volitiuã & sentitiuam, & alias operationes, de quibus in secundo de anima agitur. Operosum enim esset & fere impossibile, omnes actiones referre. Sed contra hanc diuisionem est argumentum ex D. Tho. in. 1. dif. 8. q. 4. art. 3. ad. 3. vbi sic dicit: Ad tertium dicendum, quod actio secundum quod est prædicamentum, dicit aliquid fluens ab agente, & cum motu, sed in Deo nõ est aliud medium secundum rem inter ipsum & suum opus, & ideo non dicitur agens actio ne, quæ est prædicamentum: sed actio sua est substantia: ergo actiones immanentes non sunt in hoc prædicamento: quia non sunt cum motu. Respondetur, quod propterea opposita sententia est probabilissima in hoc prædicamento non reperiri actiones, quæ sunt sine motu, quia hoc expresse D. Th. asserere videtur. Sed nihilominus D. Tho. habet duplicem explanationem. Prima quod posuit exemplum in manifestioribus actionibus, quæ ad hoc pertinent prædicamentum, cuius modi sunt actiones cum motu. Non tamen voluit per hoc immanentes actiones excludere, nec mutationem substantiale, cuiusmodi est generatio, & corruptio, quæ non sunt, nec important motum proprie dictum. Secundo respondetur, quod etiam in actionibus immanentibus est motus large, seu mutatio quædam: nam per actiones immanentes subiectum mutatur metaphysice, & eius potentialitas actuatur, & ita est ibi mutatio quædam, quæ sufficit ad actionem prædicamentalem. Et in hoc sensu loquitur D. Tho. quod in actione diuina nequit reperiri, cum sit eius substantia. Ex prædicta diuisione subsequitur alia, vt actio immanens alia sit intellectio alia volitio: intellectio, sit discursus, alia simplex rei cognitio, &c. Actio trãsiens alia sit mutatio vt generatio corruptio, alia cum vero motu, vt alteratio augmentatio, latio, & istas planum est specie dif-

ferre, propter terminorum & principiorum diuersitatem. Et postea potest hæc diuisio produci vsque ad species atomas, & indiuidua, & aliquando actio est vnus speciei secundum aliquam rationem cum alia actione, quæ secundum aliam considerationem est diuersæ speciei, vt intellectio in ordine ad potentiam intellectuam est vnus speciei, & in ordine ad principia proxima & obiecta materialiter considerata est alterius speciei. Vt intellectio hominis, & equi in ordine ad obiectum intellectus, & in ordine ad potentiam sunt vnus speciei, quia potentia est vna speciei, & ita debet habere actiones vnus speciei. Ceterum in ordine ad obiecta, & species intelligibiles quibus causantur, sunt diuersæ speciei, si considerentur in ratione rerum, & non vt stant sub vna ratione formali potentie. Diuiditur etiã actio in vitalem & non vitalem. Vitalis actio est, quæ debet produci à principio coniuncto viuente: & quæ in sua ratione formali dicit aliud principium viuens, vt intellectio quæ non potest produci: nisi ab intelligente, & visio à vidente, non vitalis est, quæ non exigit produci à viuente, vt calefactio.

Ex his sequitur perperam Suarez disputatione 48. sect. vltima diuisione actionem in substantialem, & accidentale. Et loquitur de actionibus prædicamentibus, dicens, quod actio dicitur de illis analogice, & ita quod actio substantialis, cuius modi est generatio, pertinet ad prædicamentum substantie. Et ratio eius est, quia productio accidentis est generatio secundum quid, & productio substantie est generatio simpliciter: ergo actio de illis dicitur analogice, sicut ens de substantia & accidenti. Falsum inquam dicit, quia generatio & corruptio vere pertinent ad hoc prædicamentum, cum sint vere actiones, & generatio secundum quid similiter, quia quauis non sit generatio simpliciter, est tamen simpliciter actio; quia vt sit actio simpliciter, sufficit quod sit motus, vt ab agente. Certum est quod augmentatio, alteratio & motus localis, prout procedunt ab agente, sunt simpliciter actiones, & tamen sunt productiones accidentium: nam alterans simpliciter est agens, & ignis quando producit calorem simpliciter agit. Nolo in præsentia tractare differentiam inter generationem secundum quid, & motum accidentalem. Item generatio est actio, quæ est accidens, quia est actio creaturæ, & nulla creaturæ actio est substantia: & ita est in prædicamento actionis, licet vt mutatio reducat ad prædicamentum substantie, quia est via ad substantiam. Præterea: Nam si actio de illis analogice diceretur, esset constituendum duplex prædicamentum actionis, quia actiones substantiales, quas ipse vocat, veram rationem habent actionis: ergo constitueret vnus prædicamentum: nam in prædicamentum

to substantie non est actio, & actiones accidentales vere actiones sunt: ergo constituent aliud prædicamentum: nam actio non erit generalissimum, si est analogum ad illas actiones.

Sequitur 2. falsum asserere numero 7. dum dicit actionem substantialem diuidi in ea, quæ fit sine subiecto, & ea quæ fit ex subiecto, & prior est creatio, posterior generatio: nam creatio est actio in Deo manens cum respectu rationis ad creaturam productam, & in creatura ponit ipsam creaturam, & relationem ad Deum: & nulla actio quæ sit creatio est in creatura; quia implicat contradictionem esse actionem, quæ non sit in subiecto, quia omnis actio debet esse accidens, si est actio creata, quia est aliquid procedens ab agente & ratio agendi, quæ substantia esse non potest. Et est falsum etiam quod ibi asserit, actionem dici vniuoce de creatione, & generatione, quia de Deo & creatura nihil potest vniuoce dici, & creatio in Deo est substantia Dei, & generatio est accidens: sed de Deo & accidenti nihil vniuoce dici potest: ergo. Falsum est etiam quod dicit numero 11. reductionem aquæ ad suum pristinum statum esse actionem immanentem; nam illa reductio fit à genante. De actione immanente vide D. Tho. 1. d. 40. q. 1. ar. 1. ad. 1. & 1. p. q. 18. ar. 3. ad. 1. q. 23. ar. 2.

Proprietates actionis.

Proprietates vero quæ solent actioni tribui sunt. 4. Prima proprietas est, quam assignat Arist. quod habent contraria agere, & pati. Nam calefacere & infrigidare contraria sunt, & frigidari & calefieri contraria sunt: & istæ sunt proprietates passionis, illæ actionis. Circa hanc proprietatem est aduertendum, quod dicit actionem & passionem habere contraria, non ratione ipsius actionis in se considerata, sed ratione effectus seu termini: quia enim calor & frigus sunt qualitates contrariæ, calefactio & frigidatio habent contrarietatem; & idem de calefieri & frigidari dicendum est. Actio enim ex propria forma non habet contrarietatem proprie dictam cum alia actione, sed ratione vel termini, vel principij.

2. Proprietas.

Secunda proprietas est, quod suscipiunt magis & minus: nam illud agens dicitur magis calefacere, quod in eodem tempore magis introducit de calore, & illud magis calefit, quod in tempore æquali magis de calore suscipit.

3. Proprietas.

Tertia proprietas est: quod in omni actione est motus, & in omni motu est quod ammodo actio, quia motus & actio identificantur realiter accipiendo motum largo modo, prout se extendit ad mutationem. Etiam hæc est proprietas Gilberti.

Quarta proprietas.

Quarta proprietas est, quod proprium est actionis inferre passionem. Hanc proprietatem aliqui explicabant secundum intentionem, vt per bonam consequentiam inferatur, si est actio: ergo est passio. Sed hoc nõ est proprietas

actionis, nec est verum vniuersaliter, nisi in creatis actionibus: nam in Deo est creatio actiua, & nõ correspondet illi actioni creatio passiua, nec in Deo nec in creatura. Quia vt dicit D. Tho. in primo. d. 4. q. 1. ar. 1. & 1. p. q. 23. ar. 2. ad primum actio transiens infert ex se passionem, non autem immanens. Vnde D. Tho. dicit realiter inferre ex se passionem, quia ex eo, quod procedit actio ab agente ad aliquid producendum & faciendum, facit illud in passio, & ita realiter causat passionem, & ad hoc non requiritur realis distinctio, tanquam res à re, sed sufficit formalis distinctio & actualis. Et nota in isto loco adducto ex D. Tho. in d. 4. quod cum dicit, Oportet creationem passiuæ sumptam aliquid in re creata esse, sicut calefactionem in re calefacta, loquitur de re, quæ creatur. Et vult dicere, quod sicut per calefactionem aliquid producit, ita per creationem, quæ est actio Dei aliquid producit, nimirum res creata: & hoc vocat creationem passiuam.

QVÆSTIO VI.

Vtrum genus generalissimum huius prædicamenti sit actio, vel emanatio.

Melius hoc prædicamentum calleamus, hanc questionem pertracto. Magister Oña de prædicamento actionis in sua logica ar. 2. dicit, generalissimum huius prædicamenti esse emanationem, quæ est quid commune ad veram actionem, & ad emanationem, quæ virtute alicuius primæ actionis res aliqua procedunt, vt emanatio risibilitatis ab essentia non est vera actio, sed fit virtute actionis generatiuæ. Nec probat hanc sententiam suam, & ideo sit

1. Conclusio.

Prima conclusio: Emanatio nõ potest esse generalissimum huius prædicamenti. Probatur: Actio est in hoc prædicamento: sed actio non est emanatio formaliter loquendo: sed distinguitur ab illa: ergo emanatio non est generalissimum. Consequentia probatur: quia generalissimum debet prædicari de omni contento in tali prædicamento. Maior patet ex Arist. doctrina: sed minor probatur: quia risibilitas, vt procedit ab essentia, est emanatio risibilitatis; sed ista risibilitas non est actio, quia nõ vere agit essentia cum producit passionem, nec denominatur proprie agens. Item quia actio procedit per emanationem ab agente, & non per aliam actionem: ergo actio non est emanatio, sed quid distinctum ab illa, sic ad hoc, quod se habet vt terminus emanationis, & actio se habet ibi, vt res quædam, sicut risibilitas

bilitas dimanant ab essentia, & lumen solis a sole.

2. Conclu.

Secunda conclusio: Non diceretur improbabili- ter actionem, pro ut est quid commune ad emanationem & actionem, proprie dictam, esse huius predicamenti generalissimum, & debet accipi actio improprie prout dicit processionem alicuius ab alio. Pater, quia hæc est ratio constitutiua causæ efficientis: sed ratio constitutiua causæ efficientis est predicamentum actionis: ergo & habet rationem entis completi cum omnibus requisitis ad fundandum predicamentum: non ergo est aliqua ratio, quare non sit in hoc predicamento generalissimū.

Tertia conclusio: Mihi videtur actionem proprie dictam esse huius predicamenti generalissimum. Probat: quia ita Aristoteles loquitur, ita D. Tho. & omnes auctores graves, & quia illa emanatio est quid imperfectum, & modus quidam imperfectissimus, qui innitur primæ actioni propriè dictæ: ergo non debet facere generalissimum huius predicamenti, & etiam quia omnia exempla, quæ posuit Aristoteles, ut fecare vire vere actiones sunt. Emanatio quidem fateor, quod reducitur ad hoc predicamentum, ut quid incompletum & consequutum ad veram actionem. Hæc de hoc predicamento.

3. Conclu.

DE PRÆDICAMENTO PAssIONIS.

QUESTIO VII.

In quo consistat ratio & essentia passionis.

1. Argu.

L videtur, quod non sit predicamentum. Nam motus non est predicamentum: sed passio formaliter est motus: ergo. Probat minor quia passio nihil aliud est, quam motus, prout recipitur in passio:

sed motus in sua ratione dicit motum receptum in mobili quia est actus mobilis: ergo motus formaliter est passio, & formalitas motus, est formalitas passionis: nihil enim addit passio supra motum. Et conficitur & explicatur hæc ratio. Motus in sua ratione, ut motus est, dicit rationem passionis: sed motus non est predicamentum: ergo nec passio. Maior probatur: quia motus receptus in passio est passio: sed motus, ut sic est aliquid receptum in passio: ergo. Probat minor: quia in sua ratione dicit receptionem in passio, & hoc ipsum præcise dicit passio: ergo sicut motus non est predicamentum, nec passio.

2. Argu.

Secundo: Passio est motus, ut receptus in passio ab agente, sed in hac ratione includit quidditatem actionis: ergo non est predicamentum, sed aggregatum ex multis predicamentis. Maior est D. Tho. ut videbimus inferius. Minor probatur: quia passio est motus ab agente, sed hoc includit passio, & addit aliquid am-
essentia

plius, scilicet recipi in passio: ergo.

3. Argu.

Tertio D. Tho. 1. 2. q. 7. ar. 3. dicit quod calefactio passio nihil est aliud, quam motus ad calorem: sed hæc est essentia actionis motus ad calorem, ille enim calefacit, qui mouet ad calorem: ergo non distinguitur passio ab actione, & ita non est nouum predicamentum.

4. Argu.

Quarto: Passio est effectus agentis, nam ita diffinit Gilbertus & alij grauissimi logici: sed motus, ut sic est effectus agentis: ergo motus ut sic est passio: sed motus, ut sic, non constituit predicamentum: ergo nec passio, sed erit post predicamentum.

Suarez res mirabiles docet disputatione 49. sectione 2. & 3. Dicit nu. 1. explicando naturam passionis, actionem & passionem solū distingui ratione ratiocinata, itaque dimanationem formæ ab agente quatenus subiectum intrinsece afficit vocari passionem, quatenus denominat agens, vocari actionem & facere diuersa predicamenta: quia isti modi sunt primo diuersi in denominando, & predicando. Et dicit (quod peius est) hanc doctrinam esse D. Tho. 11. metaphysicæ lectione 9. vbi dicit actionem & passionem, tantum ratione differre, & idem docet. 2. contra gentes cap. 9. Et probatur ratione, quia ita coniunguntur actio & passio in eodem motu, ut per diuinam potentiam non possint separari: ergo signum quod sola ratione ratiocinata distinguantur, quia motus debet esse ab aliquo agente in passio, & tunc necessario erit actio & passio. Dicit secundo in sectione secunda nu. 12. passionem & motum non distingui actualiter a parte rei, nec realiter, nec modaliter ex natura rei. Et conuincitur eisdem argumentis omnibus in principio questionis factis. Dicit tertio pas-
sionem

tionem & motum proprie & complete sumpta secundum positivas rationes formales non distingui ratione ratiocinata, sed appellatione tantum. Et conuincitur eisdem rationibus, quia esse mobile, seu mutabile & esse passibile sunt idem: & ita idem est pati, & moueri. Dicit quarto quod si motus secundum aliquam processionem, aut abstractionem, aut etiam secundum conotationem alicuius negationis sumatur, sic potest aliquo modo distingui a passione: nam potest abstrahi motus, & considerari ut via ad terminū & sic ratione distinguitur a passione: nam tunc non consideratur, ut aliquid efficiens subiectum, & potest optime considerari sine eo quod subiectum afficitur. Et nu. 16. in solutionibus argumentorum dicit quinto, quod si motus significat actum mobilis proprie pertinet ad predicamentum passionis, vel tanquam speciem eius si sit motus physicus, vel ut sumorum genus, si sumatur in communi pro mutatione, ut sic; sed si sumatur in communi ut fluxus & via ad terminum non est in predicamento, quia non est forma alicuius subiecti nec ut talis consideratur. Et 7. dicit 6. motum esse quid commune ad actionem & passionem, & sic esse ab Arist. consideratum in post predicamentis, & esse quid analogum. Et sic etiam potest sumi passio, & erit etiam quid analogum. Et mutationem seu passionem substantialem dicit non esse in predicamento passionis. Hæc & multa alia dicit, quæ nec fundat in Aristotele, nec in aliquo bono autore, nec rationem adducit alicuius momenti.

Decisio questionis.

1. Conclu.

Prima conclusio: Motus, pro ut est in mobili ab aliquo, dicitur passio. Hæc conclusio est D. Tho. 1. p. q. 41. ar. 1. ad. 2. vbi ita dicit: Et ideo actio secundum primam nominationem importat originem motus: sicut enim motus, prout est in mobili ab aliquo, dicitur passio: ita origo ipsius motus secundum quod incipit ab alio, & terminatur in id, quod mouetur vocatur actio. Remoto igitur motu, actio nihil importat, quam ordinem originis secundum quod a causa aliqua, vel principio procedit in id, quod est a principio. Et in solutione ad tertium ita dicit. Ad tertium dicendum, quod actio secundum quod importat originem motus infert ex se passionem: sic autem non ponitur actio in diuinis personis. Unde non ponitur ibi passio nisi grammatice, quantum ad modum significandi. Ista duo loca grauissima D. Tho. in re grauissima sunt maxime ponderanda, quia & rei materia exigebat, ut D. Tho. doceret, sicut illi est in more maxima cum consideratione veritatem.

Itaque secundum D. Tho. non quomodo cūque motus est passio, sed prout est in mobili ab agente: ergo illa forma, qua patiens habet motum, non quomodo cūque sed ab agente passio dicitur: potest namque considerari mobile secundum duplicem potentialitatem, seu secundum duplicem rationem formalem potentialitatis. Primo modo secundum quod est in potentia ad motum, qui nihil aliud dicit, nisi actum entis in potentia, ut sic, & secundum hanc rationem cum suscipit motum, dicitur moueri, & motus est ad us mobilis secundum hanc considerationem. Potest tursus considerari mobile in ratione passio, quatenus potest suscipere motum non quomodo cūque, sed ab alio: & secundum hanc rationem est subiectum passionis, & dicitur pati. Itaque passio secundum D. Tho. est entitas quædam accidentaliter, secundum quam mobile patitur suscipiendo formam ab agente, & realiter est illa forma, quæ producitur non quomodo cūque, sed quatenus est ab agente: illa ergo forma qua potentialiter passio completur & terminatur, est passio: & hæc est forma seu motus, prout ab agente suscipitur in passio. Vbi vides distinctionem apertam motus & passionis. Nam motus non dicit, nisi viam ad terminum: sed passio dicit susceptionem illius motus seu formæ ab agente. Et q. 45. ar. 1. ad. 2. ita dicit. Ad secundum dicendum, quod creatio non est mutatio, nisi secundum modum intelligendi tantum: nam de ratione mutationis est, quod aliquid idem aliter, se habeat nunc & prius: nam quandoque est idem ens actualiter se habens nunc & prius, sicut in motibus secundum qualitatem & quantitatem. Quandoque vero est idem ens in potentia tantum sicut in mutatione secundum substantiam, cuius est subiectum materia. Sed in creatione, per quod producitur tota substantia rerum non potest accipi aliquid idem realiter se habens nunc, & prius, nisi secundum intellectum tantum, sicut si intelligatur aliqua res prius non fuisse totaliter & postea esse: sed cum actio & passio conueniant in substantia motus & differant solum secundum habitudines diuersas ut dicitur in tertio physico. oportet, quod substrato motu non remaneant, nisi habitudines in create & creato. Sed quia modus significandi sequitur modum intelligendi, creatio significatur per modum mutationis. Et propter hoc dicitur, quod creare est ex nihilo aliquid facere: quia facere & fieri magis in hoc conueniant, quam mutare & mutari: quia facere & fieri important habitudinem causæ ad effectum & effectus ad causam, sed mutationem ex consequenti, nota in hac autoritate, creationem non esse mutationem. Ratio est demonstratiua, quia non datur id, quod aliter se habet nunc & prius, quod est de intrinseca ratione mutationis, ut videas quam

quam falsum dicant isti, oppositum asseretes. Et si quandoque D. Tho. dicat esse passionem, ut supra vidimus intelligitur quantum ad modum significandi, id est, significatur ut passio.

Nota 2. Nota secundo quod actio & passio conueniunt in vna substantia motus; vbi aperte de notat distinctionem formalem in illis actua-lem.

Nota 3. Nota tertio quomodo facere & fieri differat in ratione causae & effectus, ut videas, quomodo non possunt esse idem actio & passio. Et in 2. sententiarum d. 40. ar. 4. ad 1. dicit, quod motus significatur ut sine ordine ad agens & patiens. Vbi vides, quod motus non est passio formaliter, quia in sua ratione passio includit ordinem ad agens, ita que quando ignis calefacit lignum ibi sunt tres formalitates distinctae actu, altera actionis, qua ignis dicitur agere & producere calorem; altera passionis, qua lignum suscipit calorem ab igne & patitur; altera motus, qui est post praedicamentum, qua lignum mouetur a frigido in calidum. Et ista est communis doctrina omnium sapientium. Et est expressa sententia Aristotelis tertio Physicorum capite tertio, quem vide, ut intelligas contra Aristotelem loqui istos autores, & omnes commentatores in hanc veniunt sententiam.

6. Concl. Secunda conclusio; Actio & passio realiter formaliter actualiter distinguuntur seclusa operatione intellectus, & non solum ratione ratio cinata. Haec conclusio est D. Tho. & Aristotelis supra dictis locis, vbi sic dicit Aristoteles: Haec quidem (& loquitur de actione & passione) num & idem sunt, ratio tamen non vna; similiter & in mouente & motu. Et adducit exemplum de ascensu & descensu. Et textu. 2. capitis tertij: Omnino vero dicere est, quod nec doctio cum disciplina, nec actio cum passione, idem proprie est; sed cui insunt haec, motus; nam huius ab hoc actu esse & huius in hoc ratione diuersum est. Vbi aperte nostram testatur opinionem.

Præterea proba illam rationibus. Nam praedicamenta maiori distinctione distinguuntur, quam attributa diuina: sed attributa diuina distinguuntur ratione ratio cinata: ergo praedicamenta distinguuntur hoc modo a nobis posito. Maior enim diuersitas est inter actionem & passionem, quia sunt duo praedicamenta, quam inter iustitiam & misericordiam diuinam: nam primo diuersa plus differunt, quam ea, quae sola ratione distinguuntur. Præterea, ea quae ratione ratio cinata solum distinguuntur, habent a parte rei solum vnam essentiam & vnam formam saltem metaphysicam: sed actio & passio non sunt huius modi: ergo. Probat maior: quia attributa diuina sunt Deus ipse, & homo de quo formo conceptum animalis & rationa-

lis vnam hominis essentiam habet, & albedo similiter vnam qualitatis essentiam. Sed probatur minor. Nam quæ est illa essentia existens in rerum natura, quæ sit vna. Non potest esse essentia actionis & passionis, quia cum sint primo diuersa, non possunt habere vnam essentiam: nec est essentia actionis, quia non est maior ratio, quare sit essentia actionis, quam passionis, & eadem ratione non erit essentia passionis, & vna essentia vtriusque non potest esse: & ita erit duæ essentiae seclusa intellectu operatione actu distincta. Præterea. Actio infert de se passionem, ut patet ex D. Tho. locis supra adductis, & ex Gilberto in principio actionis, sed si sunt idem realiter & formaliter non erit vera illa propositio, quia idem non infert nec causat se ipsum: illud autem verbum, infert, causalitatem dicit, ut patet ex D. Tho. vbi supra & 2. 2. q. 59. ar. 3. ad 5. vbi sic ait. Ad tertium dicendum, quod passio est effectus actionis exterioris: ergo distinguuntur actu formaliter, seclusa intellectus operatione. Præterea: Agens in potentia habet aliam rationem potentialitatis, quam passum in potentia, sunt enim potentialitates diuersae rationis: igitur actus vtriusque debent seclusa operatione intellectus esse actus diuersi, & habere diuersas rationes: sed actus sunt actio & passio: ergo actio & passio habent actu diuersas rationes. Primum antecedens patet, & consequentia probatur: Quia actus proportionatur potentia, non enim potest visio actuare potentias diuersae speciei simul, nec albedo, nec quælibet alia forma. Secundo minor probatur, quia actio non est actus patientis, ut sic, alias patiens, ut sic, ageret: nec passio est actus agentis, ut sic, alias ageret in quantum patiens: sed actio est actus agentis, & passio patientis: ergo sunt actu diuersae, quia actu actuatur potentias diuersae speciei. Item, quia haec est immediata actio, non est passio: ergo sunt diuersae rationes actu: ut diximus capite de relatione. Præterea: impossibile est, quod sit eadem ratio formalis via, quatenus tendit ab Athenis ad Thebas, & quatenus a Thebis tendit ad Athenas, quamuis realiter sit idem spacium, sed ita differunt actio & passio: ergo non sunt idem, & sola operatione distinguuntur intellectu. Vnde Angelicus Doctor 2. 2. q. 59. ar. 3. in corpore, ita dicit. Respondeo dicendum, quod actio de sui ratione procedit ab agente: passio autem secundum propriam rationem, est ab alio: unde non potest esse idem secundum idem agens, & patiens, ut dicitur in 3. & 8. physicorum. Et ratio huius dicti D. Tho. est, quia est diuersa vtriusque ratio formalis. Et si arguas contra hanc conclusionem ex D. Tho. 1. 1. Metaphysicæ lectione 9. vbi ita dicit: Sed si actio & passio sunt idem secundum substantiam, videtur, quod non sunt diuersa praedicamenta: & respondet, sed sciendum, quod pra-

dicamenta diuersificantur secundum diuersos modos praedicandi: unde idem secundum quod diuersimode de diuersis praedicatur aduersa praedicamenta pertinet. Locus enim, secundum quod praedicatur de locante pertinet ad genus quantitatis: secundum quod praedicatur de locato constituit praedicamentum. Vbi similiter motus, secundum quod praedicatur de subiecto, in quo est, constituit praedicamentum passionis: secundum autem quod praedicatur de eodem, a quo est constituit praedicamentum actionis, Respondetur, quod, ut optime aduertit Casertanus, nunquam diuersus modus praedicandi rerum datur, nisi quia diuersa ratio formalis illarum rerum, quae praedicatur datur, & ita iste diuersus modus praedicandi actionis & passionis praesupponit distinctionem formalem in actione, & passione, ex qua fundamentaliter, diuersus ille modus praedicandi sumitur. Et patet in exemplis adductis a D. Tho. Nam locus & vbi ad diuersa pertinent praedicamenta, & formaliter distinguuntur actu & realiter tanquam res a re. Voluit ergo D. Tho. per praedicationem diuersam colligere diuersam rationem formalem inter actionem, & passionem, quae est actu in re.

3. Conclu.

Tertia conclusio: Passio & motus formaliter actualiter distinguuntur seclusa operatione intellectus, & idem de actione dicendum est: & etiam si ut actus mobilis consideretur, non pertinet ad praedicamentum passionis; & est ignorantia dicere motum esse praedicamentum passionis in communi consideratum & speciem, passionis, si consideratur in particulari. Ista conclusio habet multas partes probandas. Probat prima pars: Nam passio est praedicamentum, motus postpraedicamentum, & quid incompletum: ergo distinguuntur formaliter actualiter: quia alia est essentia motus, & alia passionis. Et confirmatur: Nam alia sunt species imperfectae motus, ut patet ex Aristotele, in postpraedicamentis, & alia passionis: non ergo sunt idem formaliter: & si sunt idem formaliter, quorum Aristoteles dixit motum esse postpraedicamentum, & passionem praedicamentum? Sed quia de hoc supra egimus & sumus acturi non volo congerere probationes contra rem aperte falsam. Secunda pars: Quia etiam si consideretur, ut actus mobilis non pertinet ad praedicamentum passionis. Probat: quia ut sic est aliquid incompletum & imperfectum: ergo, &c. Quidquid enim ad praedicamentum passionis directe pertinet, debet esse quid completum. Et maxime, quia impossibile est considerare mobile sine ordine ad subiectum, quem afficit, quia hoc

ponitur in sua definitione, est enim actus entis in potentia, secundum quod in potentia, secundum quod in potentia: unde semper pertinet ad praedicamentum passionis: quia implicat cognosci sine eo, quod est de sua essentia. Vnde pessime dicit, quod aliquando pertinet ad praedicamentum passionis & aliquando non. Vnde D. Thom. prima parte quaest. 18. art. 1. in corpore art. 3. ad 1. dicit, quod motus proprie significat actum imperfectum mobile. Tertia pars probatur: quia postpraedicamentum non est species praedicamenti, sed motus, est postpraedicamentum: ergo non potest esse species praedicamenti. Minor probatur ex postpraedicamentis cap. de speciebus motus. Maior probatur: Nam propterea ponitur postpraedicamentum, quia est aliquid imperfectum & incompletum, non habens naturam sufficientem, ut sit in genere: ergo nec potest esse aliquid completum, & eadem ratione probatur, quod non possit esse praedicamentum, alias non esset postpraedicamentum. Item: Si motus est idem, quod passio: ergo passio est postpraedicamentum, quod est ridiculum. Item: Nulla species aliorum praedicamentorum potest esse postpraedicamentum: ergo nec species praedicamenti passionis. Sed cur impugno hanc doctrinam, quae sua nouitate se falsam contendit. Vnde dixit Angelicus doctor 1. 2. q. 49. art. 1. in corpore, quod postpraedicamenta sunt illa, quae consequuntur diuersa rerum genera, & non dixit aliquis vnamquam, quod genera vel rerum species sint praedicamenta.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum respondetur, negando minorem. Et ad probationem dicitur, quod passio est motus receptus in passio ab agente: Et ita diffiniuit D. Thom. Motus vero in sua ratione solum dicit actum mobile tendentis ad aliud.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod in definitione passionis non includitur quidditas actionis: quia actio est motus ab agente in passum. Vnde differunt, sicut via ad Athenas a Thebis, a Thebis ad Athenas, ut inquit Aristoteles capite 3. physicorum, & 1. 1. Metaphysicæ lectione 9. apud D. Thom.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod passio est motus ad calorem suscipiendum ab agente, & actio est motus ad dandum calorem.

Ad 4. arg. Ad quartum respon. quod passio est effectus agentis susceptus in passio ab agente: et verò motus hoc non dicit in sua ratione, sed solum quod sit via, & nec includitur formaliter in actione & pas-

& passione: quia impossibile est rem vnam esse de quidditate duarum creaturarum rerum genere distinctarum: sed materialiter connectitur actioni & passioni, & hoc necessario in transseuntibus actionibus.

Ad argumenta Suarez respondetur, illam doctrinam esse contra D. Tho. ut visum est: qui semper dixit, actionem & passionem differre secundum rationem, quod intelligitur formaliter realiter a parte rei. Actualiter enim sunt primo diuersa & distincta, nec esse mobili & motiuum sunt idem formaliter, sed diuersa formaliter actu seclusa operatione intellectus: mouere enim est tendere ad terminum pati est suscipere formam ab alio. Impossibile etiam est, quod motus sine subiecto concipiatur, quia est de sua ratione ordo ad mobile ut constat ex sua definitione. Reliqua, quae dicit, non egent solutione: dissoluta enim sunt de se.

QVÆSTIO VIII.

Quæ passiones sint in hoc prædicamento, & quæ sint species huius prædicamenti, & quomodo sumatur eorum specifica diuersitas.

Ad questionem breuiter respondeo: Nam omnia ista iam constant ex superiori prædicamento. Quod cum duplex sit opinio, alia, quæ asserat solū actiones, quæ cum motu sunt esse huius prædicamenti: eodem modo dicendum est de passionibus, quod solum illæ in hoc sunt prædicamento, quæ sunt simul cum motu. Et hæc opinio securior est & firmitior, & existimo D. Thom. esse. Nam in 1. dist. 8. q. 4. art. 3. ad 3. dicit, actio ut prædicamentum, dicit aliquid fluens

ab agente in actu, quia actiones, quæ non sunt cum motu, etiam si actiones dicantur, & sint, non tamen ad hoc pertinent prædicamentū, sed ad prædicamentum qualitatis: quia sunt actiones, quorum tota essentia est disponere subiectum. Alia opinio est, quæ probabilitatē habet, quauis non ita mihi placeat: quia existimo non esse D. Thom. ita clare & patenter: quod scilicet actio etiam sine motu, creata tamen est in hoc prædicamento: & ita passio secundum quod correspondet tali actioni erit, etiam in hoc prædicamento. Nam eadem intellectione v.g. & agit intellectus producendo illam, & patitur recipiendo illā. Ita asserit D. Tho. 1. p. q. 79. ar. 2. & q. 97. art. 2. & 1. 2. q. 22. art. 1. quod illa receptio passio dicatur. Et ex dictis facile est colligere: passiones, quæ consequuntur actiones, quas in prædicamento actionis collocauimus & illas in hoc prædicamento oportebit collocare. Vnde autem sumatur passionum specifica diuersitas, magis habet difficultatis. Ad quod dico, quod passio sumit speciem ab actu, qui est terminus motus nostri; ut si calefactio passio terminatur in susceptione caloris, differt specie a frigefactione passio; per hoc, quod calefactio passio est id, quo subiectum patitur recipiendo calorem, & frigefactio passio recipiendo frigiditatem. Et quia istæ duæ qualitates specie differunt, hinc est, quod istæ duæ passiones specie differant: quia ex natura sua ordinantur ad patiendum per tales qualitates. De specificatione passionum animæ, vide D. Tho. 1. 2. q. 44. art. 1. in corpore: & de distinctione earum vide in primo dist. 16. q. 1. art. 3. in corpore. Et omnes animæ passiones reducit D. Tho. ad undecim species, 6. in concupisibili, scilicet, amor, odiū, desiderium, seu concupiscentia, fuga, vel abominatio delectatio vel gaudium, dolor vel tristitia; & quinque in irascibili scilicet spes, desperatio, amor, audacia, & ira 1. 2. q. 23. ar. 4. q. 25. art. 4. 2. ethicorum lectione 5. in particulari de speciebus omnium passionum agere logico superfluum: proprietates autem passionis intelligere facile est ex dictis.

DE

DE PRÆDICAMENTIS

to quando.

DE hoc prædicamento vide D. Antoninum 4. parte capite 7. titulo tertio de remedijs impatientie.

non inhaeret his inferioribus: ergo. In oppositum est, D. Thom. in locis adductis, & Gilbertus & Arist. dicentes, quando esse genus vnum ex decem.

In explicanda huius prædicamenti natura variaz sunt sententiaz logicorum. Quidam enim dicunt esse relationem temporis ad re, quæ est in tempore, vel rei, quæ est in tempore ad tempus. Sed hæc sententia est falsa: quia relationes ad prædicamentū ad aliquid pertinent, & non constituunt nouum prædicamentum. Alia sententia est eorum, qui dicunt, quado, dicere denominationem extrinsecam a tempore, & nihil intrinsecum rei, quæ dicitur esse in tempore: sed sicur agens denominat r ab actione existente in passio, ita quando est denominatio a tempore & forma est tempus. Hanc sententiam tribuit Suarez disp. 50. D. Tho. opusculo 48. & Gilberto, & Soto in 6. ultimis. Sed fallitur vehementer: nec enim hæc opinio est sententia istorum, ut videtur cum decernamus, quid sit quando, ex sententia nostra. Et dicit ipse no. 8. lectione 12. rationem huius prædicamenti consistere in intrinseca rei cuiusque duratione, ita quod forma huius prædicamenti est ipsa rei duratio: subiectum autē talis formæ, vel quasi subiectum est motus vel alia res durans: nam illi confert suum esse quod est durare, in esse, concretū autē esse durans. Et probat. quia esse durans, est aliquid reale, & non potest esse aliud prædicamentum, nisi quando: ergo hoc est eius essentia.

Decisio questionis.

PRima conclusio: Prædicamentū, quando, est esse in tempore: esse autem in tempore nihil aliud est, quam proportio quædam rehta ex tempore. Hæc conclusio est D. Thom. secundo Metaphysicæ lectione 12. in principio, & quinto metaphysicæ lectione septima, tertio physicorum lectione quinta in 4. distinctione 16. quæst. 3. art. 1. quæstion. 1. in corpore. Pro cuius intelligentia aduertendum erit, quod sicut per motum localem acquirimus quandam formam intrinsecam ex eo, quod locus mensurat nos extrinsece, quæ est vbicatio secundum quam dicor esse in loco formaliter, quæ non est locus, nec relatio de prædicamento relationis, sed quædam forma absoluta, quæ vbicatio dicitur, secundum

1. Cœlia.

QVÆSTIO IX.

Qua sit natura, species, & proprietas huius prædicamenti.

1. Arg.

IDE TVR, quod nō sit prædicamentū. Nā impossibile est generalisimū al cuius prædicamenti esse sine speciebus: sed, quado, nō habet species: ergo nō est prædicamentū. Minor probatur quia esse in tempore est eiusdem rationis in omnibus, sicut & tempus est vñū numero: ergo. Dices, quod species sunt, secūdu esse in tempore præterito, & fore in tempore futuro: seu esse in tempore præterito & esse in tempore præsentī, & esse in tempore futuro. Sed contra: nā modo non est esse in tempore præterito, nec in futuro, sed solū esse in tempore præsentī: sed esse in tempore præsentī solū fit vnus rationis specifica: ergo. Et cōstr. Quia nūquā est verū dicere, quod Petrus mēsuratur a tempore futuro, ut sic, nec a tempore præterito, ut sic, sed solū a tempore præsentī: ergo nō sunt species, quado esse in præsentī & in futuro: quia species huius prædicamenti desumitur a diuersa ratione huius, quod est cōtineri a tempore.

2. Arg.

Secūdo. D. Thom. 1. dist. 8. q. 3. ar. 3. ad 1. dicit quod motus est in quado, ut in mēsuratē, non ut in termino: sed quod mēsurat motū tempus est, vel spaciū: ergo quado nō est prædicamentū, quia tempus, nec spaciū, seu locus nō sunt prædicamentum.

3. Arg.

Tertio: Quado est esse in tempore: sed Deus & Angeli sunt in tempore, quia coexistunt nostro temporis: ergo ipsis conuenit habere rationem quando, quod est absurdum.

4. Arg.

Quarto Gilbertus diffinit, quando, quod sit id, quod ex adiacentia temporis relinquatur: sed nihil relinquatur ex adiacentia temporis, quia tempus nō adiacet: ergo non datur quando, & ita non est hoc prædicamentum. Prob. mi. quia adiacere est inhaerere alicui, tempus

quam formaliter sumus in loco, & est speciale prædicamentum. Eodem modo res, quæ tempore mensurantur ex eo quod tempus mēsurat nos acquirimus esse in tempore: sed nihil est aliud, quā forma quædam causata in nobis ex ista mensuratione actiua temporis, quæ est speciale prædicamentum, & dicitur quando, nec hoc est magis incredibile quam sit illud, quod ex loco mensurante nos extrinsece causari in nobis vbiicationem illam, secundum quam sumus in loco, quæ est forma quædam intrinseca. Et sicut ex eo, quod si go pedem in puluere, resultat in puluere quædam imago ipsius pedis, illi proportionata eodem modo ex tempore relinquatur in nobis esse in tempore, quod est quoddā accidens nobis intrinsecum proportionatum tempori. Nam propter quasdam qualitates, quas in nos causat tempus siue ratione sui formalis, siue ratione sui materialis etiam est in nobis ex illo relictum hoc accidens. Et si inquiras, quomodo causatur hoc accidens ex tempore, respondetur quod causatur sicut ex forma extrinseca, sicut causatur vbiatio ex loco, & vestitur esse ex veste extrinsece: & ista aliquid reale sunt. Ita quando, & esse in tempore est quid reale, effectiue vero causatur à subiecto existente in tempore, sicut esse in loco, à subiecto, quod est in loco, nec hoc videatur Suarez incredibile, qui tanta incredibilia dicit.

3. Concln.

Secunda conclusio: Quando non est denominatio formaliter veniens à solo tempore, dicebant aliqui quod denominamur esse in tempore formaliter ab ipso tempore, hoc dicimus esse falsum, sed quod in tempore esse dicimus propria forma, quæ nobis inhæret, quæ quando dicitur formaliter, licet hæc forma sumatur à tempore, nec oppositum huius dixit. D. Thom. ut patet ex locis citatis superius, vbi videbis Suarez hoc imponere D. Tho. Et Soto aperte dicit, quod sicut album non est albedo nec corpus, sed effectus formalis albedinis, qui intrinsece est in albo, ita esse in tempore, nec est tempus, nec subiectum, sed effectus formalis intrinsece causatus à propria forma, quæ quando formaliter dicitur extrinsece à tempore, ut videbimus in prædicamento habitus, vbi habitio, quæ est forma illius prædicamenti, causatur à veste, quæ est forma extrinseca. Et probatur: quia forma & effectus formalis sunt in eodem prædicamento ut actio & agens, quantitas & quantum, qualitas & quale: sed tempus & quando non sunt in eodem prædicamento: ergo tempus non est forma huius prædicamenti constituens illud essentialiter.

3. Concln.

Tertia conclusio: Duratio non est forma huius prædicamenti. Ponitur contra

Suarez, qui hunc dicendi modum probat. Et probatur conclusio primo, ex Arist. qui dicit; Quando nihil aliud est, quam esse heri, superiori anno. Dicit hoc in antepædicamenti capite 4. sed esse heri non est duratio nec durans: ergo. Præterea: existentia durat, & existentia non est quando, nec collocatur vilo modo directe in prædicamento, & idem de motu dicendum est. Præterea: Omnes asserunt tempus esse formam quandam, extrinsecam huius prædicamenti: sed duratio non sumitur à tempore: ergo duratio non est huius prædicamenti forma. Præterea. Deus durat in æternū, & Deus non est in hoc prædicamento: ergo duratio, ut sic, non est huius prædicamenti forma intrinseca, & constitutiva. Præterea; Quia duratio est quidam modus rei existens imperfectus modus, sicut imperfectus modus est prioritas & posterioritas, & simultas: sed isti non faciunt prædicamentum, sed ad post prædicamentum reducuntur: ergo, nec modus durationis, sed erit reductus iste modus ad prædicamentum, vbi ponitur res durans, si fuerit substantia ad prædicamentum substantiæ, si accidens, ut quantitas qualitas ad prædicamentum quantitatis, & c.

4. Concln.

Quarta conclusio: Probabile est etiā in hoc prædicamento collocari res, quæ æuo tempore continuo & discreto Angelorum & participata æternitate mensurantur quatenus in talibus sunt mensuris, ita ut forma extrinseca, à qua sumitur intrinseca huius prædicamenti sit non solum tempus nostrum, sed æuum, sed tempus Angelorum discretum, sed æternitas participata, & denique omnis mensura durationis cuiuscunque rei creatæ. Pro intelligentia huius communis perpende, esse opinionem quandam, quod solum forma extrinseca huius prædicamenti est tempus, qui est numerus motus primi mobilis secundum prius & posterius. Et ita videtur asserere Aristoteles & D. Thom. qui absolute dicunt, quando est esse in tempore, & ita opinio probabilis est, & communis, & magis firma licet habet nonnihil difficultatis in assignandis speciebus huius prædicamenti, & tamen assignant illas per diuersos respectus ad eandem temporis partes. Nam quauis tempus sit vnum numero per diuersum modum essendi in ordine ad partes huius temporis consurgunt diuersæ species. Sicut quauis locus, qui est de prædicamento quantitatis sit vnus specie, tamen ex esse in loco cum diuerso respectu ad partes mundi consurgunt diuersa vbi specie differentia: ita ex esse in tempore secundum diuersas partes temporis consurgunt diuersæ species, & ita assignauit illas Aristoteles supra dicto capite 4. dicendo, quando ut heri superiori anno, esse hodie.

hodie. Itaque quando est generalissimum, & aliud est esse in tempore præterito, aliud tempore præterito, præterito tempore esse & dicere respectum ad illud, est genus subalternū, & habet sub se species, sicut esse heri, esse anno præterito præsens est subalternum, etiam genus & habet sub se species, ut esse hoc anno esse hodie, ita quod partes temporis, quæ habent aliquam rationem aliquomodo diuersam mensuram faciunt, ut formæ extrinsece diuersas species, quando, tempus verò futurum non causat species, quia nullus respectus intrinsecus potest à forma, quæ non existit, vel extitit provenire. Alia opinio est, ut asserit nostra conclusio; species huius prædicamenti desumi ex diuersis mensuris, ita quod esse in tempore est generalissimum, & quid superius ad esse in tempore in æuo & indiscreto Angelorum, & in æternitate participata, quæ sunt diuersæ species quando. Ut ergo hanc conclusionem intelligamus notandum est, quod quando accipitur vno modo limitate pro esse in tempore, quod est motus primi mobilis alio modo accipitur abstracte & vniuersaliter pro hoc, quod est esse sub mensura quacunque mensurante rei durationem, & isto modo accipitur in nostra conclusione. Nam D. Tho. 1. dist. 8. q. 3. ar. 3. ad 4. tempus accipit ut est sub se comprehendens etiam tempus Angelicum. In hoc ergo prædicamento comprehenduntur, ut formæ extrinsece, quatuor species mensuræ, à quibus sumuntur quatuor species, quando. Prima species, Aeternitas participata, & esse in æternitate participata est vna species, æternitas participata reperitur in visione beata est tanquā in subiecto in visione Christi, quatenus homo quæ est perfectior omnium & mensura aliorū. Secunda Mensura est æuum & hæc est subiectiue in primo angelo, & esse in æuo est secunda species, quando, tertia mensura est tempus discretum, quod est mensura operationū corruptibilium, quæ habent successiōem, & tertia species, quando est esse in hoc tempore, & est subiectiue in perfectissimo Angelo, ita mensura quarta mensura est tempus nostrū, & ab isto sumitur quarta species, quando ab istis bene potest abstrahi aliqua species subalterna ad esse in tempore nostro, & in tempore Angelo rum, & probatur conclusio. Nam esse in istis mensuris ad nullum prædicamentum reduci potest, nisi ad prædicamentum quando: ergo ista sunt ibi constituenda. Sicut enim esse in tempore nostro est sine dubio in hoc prædicamen-

to: ita esse in tempore angelico esse in nostro, esse in Trinitate participata: nam istæ sunt vere mensuræ. Aeternitas verò Dei, quia est ipse Deus & est quid infinitū non ponitur in hoc prædicamento, Deus enim nullo collocandus est prædicamento.

Ex dictis colliges etiam falsum asserere Suarez supra dicta sectione 11. in disputatione 50. omnes durationes pertinere ad hoc prædicamentum: nam non durationes, sed esse sub durationibus, ad hoc pertinent prædicamentum; durationes verò erunt reducendæ ad prædicamentum & ad latus collocandæ. Proprietates verò huius prædicamenti dicit Gilbertus esse duas, & non suscipere magis & minus, & non habere contrariū: sed nec sunt quarto modo proprietates, nec proprie, licet aliquatenus explicent essentiam huius prædicamenti.

Dissoluntur argumenta.

Ad primū respondetur ex vltima nostra conclusione. Et ut magis percipias illam aduertas, quod mensuratio falsiua, seu esse sub illa mensura & coaptatio talis est hoc prædicamentum, non verò mensura ipsa unde species sunt sumendæ ex diuersa ratione huius coaptationis, non ex diuersitate formæ extrinsece.

Ad secundum respondetur, quod D. Tho. accipit ibi, quando non proprie, sed pro extrinseca forma, quæ est mensura, à qua sumitur intrinseca, quæ est esse sub tali mensura.

Ad tertium respondetur, quod Deus & Angeli sunt in tempore coexistētes, id est, coexistunt nostro tempore, non verò ut quid comprehensum & mensuratum ab illo, quod erat necessarium, ut dicerentur esse in hoc prædicamento. De Angelis iam dictum est, sunt enim ipsi, & eorum accidentia in prædicamento.

Ad quartum respondetur, ex conclusionibus. Qui verò voluerit, ex solo tempore nostro resultare quando, quod est hoc prædicamentum, non contradicō, sed loquitur optime, dū assignet species, & debet dicere consequenter supra dictas rationes essendi sub illis durationibus esse quid imperfectum & modi non attingentes essentiam prædicamentalem, sicut multa alia propter suam imperfectionem. Qui plura de hoc prædicamento, quinimo de omnibus 6. vltimis voluerit videre, videat Beatū & doctissimum Albertū Magnum in sua logica de 6. principijs.

Ad 1. arg.

Ad 2. arg.

Ad 3. arg.

Ad 4. arg.

63 D.B.

DE PRÆDICAMENTIS.

to, vbi.

QVÆSTIO X.

In quo consistat ratio vbi.

AM superius exclusimus illam opinionem, tenentem ista prædicamenta vltima esse relationes. Item exclusimus illam opinionem, quæ dicitur denominari à forma extrinseca, sic adeo, vt vbiatum esse, sit effectus formalis proveniens à loco de prædicamento quantitatis, & quando provenire à tempore. Quia effectus formalis, & forma constitutiua debent esse in eodem prædicamento: ergo forma constituens hoc prædicamentum intrinsece, non est locus. Et hæc opinio impugnata non est D. Tho. vt falso Suarez existimat disput. 51. sectione 1. num. 4. Nam quando D. Thom. 5. Metaphysicæ lectione 7. & alijs locis docet 6. vltima prædicamenta denominari ab extrinseco, non vult dicere (excepto prædicamento actionis, vbi forma est extrinseca) quod formæ illorum prædicamentorum sunt extrinsecæ, ita quæ fiat denominatio à forma extrinseca; nam omnes formæ, vt passio, quando, situs, habere, vbi, sunt in substantia existente in loco situata vbiata, vestita, &c. Sed vult dicere, quod vbi, quando, situs, &c. sumuntur, etiam si sint formæ intrinsecæ inherentes subiectis ab aliquibus formis extrinsecis. Vt enim aliquid dicatur habere, necessarium est quod sit forma extrinseca, quæ sit vestis, & sic de alijs. Et in passione patet, quia vt sit patiens, debet esse passio ab agente, agens autem quid extrinsecum est passio, & agens effectiue causat passionem. Quod si aduertisset non toties finxisset D. Tho. quem relinqueret, imponendo illi falsas, quas non tenuit opiniones. Et cum D. Tho. 1. p. q. 110. ar. 3. ait mobile non esse in potentia ad aliquid intrinsecum, sed extrinsecum, nimirum ad locum, vult dicere, quod non est in potentia ad aliquid omnino intrinsecum, sicut reliqui motus, scilicet ad quantitatem, qualitatem, sed ad formam, vbi quæ inheret mobili, & sumitur in ordine ad aliquid extrinsecum, scilicet, ad locum. Et cum primo contra gestes. c. 3. dicit aliquando denominatur aliquid ab eo, quod est extra ipsum, vt scilicet à loco dicitur aliquid esse alicubi, loquitur D. Th. vt à forma extrinseca à qua intrinseca sumitur, quæ est vbi. Nam vtrunque necessarium est concurrere, vt aliquid sit in loco,

& locum, vt quid extrinsecum, & vbi vt quid intrinsecum. In quo non aperte sentit D. Tho. vbi denominari prædicata à forma extrinseca, sed ab intrinseca, scilicet ab vbiatione, quæ sumitur à loco extrinseco. Quod si D. Tho. non intelligit, quid ei faciemus, nisi exorare, vt non impugnet quæ non intelligit? Dicit ergo ipse suam opinionem, & suorum multorum his conclusionibus explicat. Primo vbi est quidam modus intrinsecus ex natura rei distinctus à substantia, & alijs accidentibus corporis, à quo formaliter habet vni quodque corpus esse præsens localiter alicubi: & hunc modum vocat præsentiam. Dicit secundo, hic modus præsentia, non solum non provenit formaliter ab extrinseco corpore, vel superficie ambiente, verum etiam nullo modo ex circumscriptione illius resultat: nec per se illa requiritur, quauis ob naturalem ordinem vniuersi nunquam sit sine illa præterquam in vltima sphaera vniuersi. Et probat, quia superficies extrinseca non potest esse causare istum modum intrinsecum, & cum ipse modus sit forma intrinseca non indiget alia forma. Quod in nullo genere causæ concurrat probat, quia non videtur in quo genere non efficientis, nec materialis extrinsece. Quia cum superficies non causet aliquem effectum immediatum non potest causare istum mediatum. Et omnia ista confirmat exemplo cæli Empyreici, quia est præsens ibi, vbi est, & nullum habet corpus ambiens. Et præterea: Potest Deus mouere corpus per vacuum, & acquirere nouam præsentiam, sine superficie circumstante: ergo non requiritur hæc superficies, vt aliquid sit in loco. Dicit 3. Hic modus præsentia qui intrinsece conuenit corpori est formalis, seu abstractum prædicamenti vbi, cuius subiectum est ipsum corpus, quod reali modo afficit concretum, aut erit totum compositum, ex concreto, & tali modo hæc dicit, & videat candidus lector quo modo id fundet.

Alij eiusdem classis dicunt: vbi esse spatium, quod corpore repletur. Sed hoc de lirim ante tempora Aristotelis inuentum 4. physicorum reijtitur.

Alij dicunt, vbi, secundum quod est quid commune adesse in loco corporum, & spirituum esse propriam rationem huius prædicamenti, & importat esse in loco abstractum à diffinitiuè & circumscripitiue. Sed quid sit sentiendum in doctrina

D. Tho. & Aristotelis explicio.

Decisio quæstionis.

1. Conclu.

Prima conclusio: Vbi quod est esse in loco, est proportio locati ad locum. Hæc conclusio est D. Thomæ in 4. dist. 16. quæstione 3. articulo 1. quæstionculæ 1. & 11. Metaphysicæ lectione 11. & innumeris alijs locis, videndus est tertio physicorum lectione quinta. Motus enim localis tanquam ad formalem suum terminum terminatur ad vbi, quod est esse in loco, & vbi est subiectiue in re, quæ est in loco, & forma intrinseca illius. Cæterum hæc forma requirit aliam extrinsecam, vt habent esse. Et hæc forma intrinseca est proportio quædam ipsius rei, quæ est in loco ad locum. Illa autem proportio debet esse quid intrinsecum rei, quæ est in loco. Itaque est modus quidam entis ratio propria constitutiua huius prædicamenti, secundum quam ens determinatur & resultat vnum prædicamentum, & ratio vna prædicamentalis, secundum quam corpus dicitur esse in loco formaliter: sicut per albedinem dicitur albus. Et ista entitas dicitur proportio ad locum, vt si sit locus sphericus sit sphericè, si sit longum eodem modo, & ita proportionaliter in alijs. Et quod debeat esse intrinseca rei quæ est in loco, probatur, quia vbi est terminus motus localis: sed terminus identificatur cum motu: ergo vbi identificatur cum motu locali: sed motus localis est in mobili: ergo & vbi est in mobili.

2. Conclu.

Secunda conclusio: Vt magis explicemus huius prædicamenti naturam, vbi ex necessitate requirit locum extrinsecum, & hoc ex natura sua, itaque non potest aliquid esse vbiatum, nisi sit locus de prædicamento quantitatis. Hanc conclusionem sic demonstro. Et prius hoc sensibili exemplo volo hæc suadere opinionem: Nam non potest Deus facere quia contradictionem implicat, quod ego sim vestitus sine veste, etiam si esse vestitum sit forma quædam prædicamenti habitus; quia esse vestitum requirit vestem, vt formam extrinsecam necessariam: ergo non potest vlla potentia fieri, vt aliquid sit in loco, quod est vbi, sine loco, quia ex necessitate dependet ab illo, vt à forma extrinseca. Et confirmatur, quia vbi est esse in loco, sed tunc non est locus vbi sit: ergo non erit in loco. Dicunt aliqui, quod est in loco imaginario, contra: nam seclusa operatione intellectus, non est locus verus nec imaginarius: ergo operatione seclusa intellectus non est in loco.

Præterea: Corpus est in loco circumscripitiue sic, quod cuiuslibet parti locati correspondet pars loci, & toti locato totus locus;

sed seclusa operatione intellectus non est aliquid tale, nec locati parti correspondet pars loci, nec toti locato totus locus: ergo nullo modo est in loco, si non sit locus extrinsece continens locatum.

Præterea: Nam esse in tempore quomodo poterit, nisi sit tempus: ergo esse in loco quomodo poterit, nisi sit locus?

Tertia conclusio: Etiam si iste modus prædicamentalis, sit præsentia non potest dari sine loco: sed est falsum esse præsentiam. Prima pars conclusionis probatur: quia si esse in loco est præsentia, debet esse præsentia respectu alicuius, & ita respectu loci: nam præsentia in loco sine illo esse non potest. Quod vero non sit præsentia probatur: nam præsentia est relatio; sed hoc prædicamentum non est relatio: ergo. Sed fundamentum illius relationis est actio, qua corpus coniungitur loco, ex qua actione seu passione resultat illa ratio formalis huius prædicamenti, quæ est vbiatio, & esse in loco, prius enim nostro modo intelligendi, est contractus quantitatis ad locum de prædicamento quantitatis, quæ sit relatio præsentia ad locum, & quæ sit esse in loco, sicut prius intelligitur actio, quæ est vestitio & contractus hominis ad vestes, quæ intelligamus esse vestitum de prædicamento habitus, et si vtrunque sit simul. De hac præsentia vide Caiet. 1. part. q. 52. vbi late re hanc tractat. Et quia ibi est propria huius disputationis sedes, hic non est amplius res hæc tractanda. Nota in vltimo dicto, quomodo Suarez, non ponit Angelorum locum in hoc prædicamento, & postmodum dicit oppositum.

Dissoluntur argumenta.

AD primum respondetur, quod superficies extrinseca concutit ad vbi causandum, non in genere causæ efficientis, nec materialis, nec formalis, sed in genere causæ formalis extrinsece, & agens sine illa forma extrinseca non potest producere vbiationem seu rationem illa essendi in loco; sicut sine veste non potest causare esse vestitum: & vestis non est forma constituens prædicamentum habitus: sed est extrinseca forma, vt ibidem videbimus. Ad illud de cælo Empyreico, respondetur, quod vltima sphaera, vt dicitur 4. physicorum non est in loco per se, & ita asserit Aristoteles tex. 46. Est tamen in loco in potentia, secundum partes, vt asserit idem textu 45. & cælum Empyreicum est in loco imperfecte, & inadæquate ex parte superficie concava, quæ vendicat sibi locum & superficiem conuexam cæli inferius; ex parte verò superficie conuexæ non est in loco.

Ad aliud argumentum respondetur, quod ridiculum est dicere, corpus motum per vacuum nouam presentiam acquirere in actu 2. quia cum non sit res aliqua cui sit presentia, quomodo potest acquirere presentiam: nam presentia respectu alicuius est presentia. Sicut enim est impossibile, quod superficies vacua contineat aliquod corpus, & quod sit presentia alicui corpori contento, eodem modo est impossibile, quod corpus non contentum loco sit presentia alicui loco, & mouetur tunc non verò, quia acquireret locum, sed quia quantum est ex parte sua, si esset locus per illum motu localem acquireretur. Et ille motus localis esset alterius rationis, secundum aliquorum opinionem à motu locali, quo mouetur in loco, quia non habet eundem terminum. Sed ego quidem existimo, quod esset motus ille eiusdem rationis cum motu locali, quo mouetur à loco ad locum, quia si Deus nunquã creasset mundum & moueret lapidem, quem creasset ille motus ex natura sua tendebat ad acquisitionem alicuius termini intrinseci, & extrinseci, si esset, & quia non est terminus manet sine illo, in miraculo, supposito non est inconueniens, quod motus localis careat termino. Sed de hoc agemus latius Deo concedente 4. Physicorum.

QVÆSTIO XI.

Vtrum vbi Angelicum in hoc prædicamento collocetur.

1. Argu.

EST opinio quædam, quæ asserit esse in loco, prout abstrahit ab hoc quod est diffinitive esse in loco, & circumscriptione constituere prædicamentum vbi; quapropter vbi Angelicum esse in hoc prædicamento, vt species subalterna illius. Aliqui Thomistæ ita tenent. Et cum adducitur illis D. Thom. qui dicit, Angelum esse in loco æquiuoce nobiscum, dicunt D. Thom. loqui de æquiuocatione physica. Et probant hanc sententiam: Nam Angelum esse in loco est aliquid limitatum & finitum: ergo pertinens ad aliquod prædicamentum, & non ad aliud, nisi ad istud: ergo est in hoc prædicamento.

2. Argu.

Suarez disputatione 51. in sua Metaphysica sectione 3. assertionem 5. dicit quod in substantia finita in materiali datur proprium & intrinsecum vbi illi proportionatum. Et probatur; quia motus Angelicus intrinsece inhaeret ei: ergo relinquit in eo aliquem realem terminum. Probatur consequentia: Quia mo-

tus essentialiter est via ad terminum, & non potest esse via in vno subiecto, & terminus in alio, cum via nihil aliud sit, quam intrinseca acquisitio, & dependentia eius rei, quæ fit. Vnde si via sit in aliquo subiectum in eo sit res, quæ acquiritur: & iste terminus non potest esse aliud quam vbi. Antecedens probatur: Quia cum Angelus mouetur vere mutatur. sed non potest mutari per solam mutationem extrinsecam: ergo.

Secundo probatur idem antecedens: Quia Angelus modo est presentia huic loco, modo loco distans: ergo in se suscipit illam mutationem: alias non posset ipse esse modo presentia huic corpori, & postmodum alteri, nisi in se susciperet motum. Dicit sectione sequenti specie esse diuersam, vbi Angelicum, ab vbi corporeo, & alia, quæ miscet pertinet ad naturam, de loco Angelorum: ideo in presenti non tractanda. Alias opiniones friuolas vide in Vasquez & Molina 1. parte quæst. 53. art. 1. Voco illas friuolas, quia in nullo graui fundantur autore, nec firma ratione.

Deciditur quæstio.

PRO huius ergo quæstionis intelligentia, vt Thomisticam & verã explicem doctrinam, sit prima conclusio: Esse in loco æquiuocè dicitur de esse in loco corporum & angelorum. Hæc conclusio est expressa sententia D. Thom. 1. parte q. 52. art. 1. Vbi ita dicit: Respondeo, quod angelo conuenit esse in loco: æquiuocè tamen dicitur Angelus esse in loco, & corpus. Et quis non rideat explicationem de æquiuocatione physica. Nam rationes D. Thom. probant, quod nõ sit eadem ratio in illis huius, quod est esse in loco, vt patet ex eius rationibus. Probatur conclusio: Nam corpus est in loco, per hoc, quod eius quantitas tangit locum & continetur, & mensuratur à loco: ex quo tanquam ex fundamento confurgit ratio formalis existendi in loco, quæ est vbiatio, secundum quam corpus formaliter est in loco circumscriptione & commensuratione. Sed Angelus est in loco per hoc, quod habet suam virtutem applicatam loco, ad operandum proxime in illo & non continetur à loco: nec proportionatur illi. Sed istæ duæ rationes existendi in loco nihil habent commune vniuocum, neque analogum: sed sunt omnino diuersæ, & solum nomen commune habent: ergo æquiuocè dicitur de illis esse in loco. Probatur minor: Nam ad contineri à loco, & ad continere locum ad quantitatem virtutis, & ad quantitatem molis ad circumscribi à loco & ad non circumscribi, nihil potest vniuocum dari.

Præ-

Præterea: Ad actionem & passionem nihil potest dari vniuocum: sed Angelus est in loco per modum agentis proxime & corpus veluti patientis: ergo nihil illis comune dari potest, & ita nihil vniuocum, sed æquiuoca prorsus est ratio. Tertio. Corporibus existentibus in loco conuenit necessario prædicamentum situs, & angelis non hoc conuenit: ergo diuersa ratio vtriusque est omnino in ratione huius, quod est esse in loco sic adeo diuersa, vt in nullo conueniant, siquidem differunt penes habere situm, & nõ habere. Vltimo probatur quia quantitati virtutis & molis nihil datur vniuocum: sed est æquiuocum nomen quantitas ad illa: sed magis vel ad minus tantum differunt esse in loco Angeli, & corporis: ergo etiã vbi erit illis æquiuocum absolute tamen & simpliciter Angelus est in loco, licet esse in loco sit alterius rationis in corpore & angelo.

2. Conclusio.

Secunda conclusio: Non existimo esse contra sententiam D. Tho. asserere in Angelis esse suum vbi, seu sua ratio existens in illis, ratione cuius in loco existant, licet hæc ratio sit diuersa omnino rationis cum vbi corporum, ita vt in nullo conueniant. Probatur conclusio: Nam si ut ex contactu quantitatio consequitur vbi corporeum, ita ex contactu virtutis angeli consequitur vbi speciale ipsius Angeli, quod est omnino alterius rationis ab vbi Angelico, & in nullo conueniens cum illo. Præterea: Aliqua forma est, secundum quam formaliter Angelus est in loco, sicut est forma, secundum quam corpus est in loco: quia vere dicitur Angelus esse in loco: ergo hæc forma est vbi Angelicum in ipse inhaerens: & reducit ad prædicamentum qualitatis: quia est quidam modus imperfectus applicationis virtutis ipsius, quæ qualitas est. Qui tamen voluerit dicere Angelum esse in loco, nihil aliud esse, quam esse applicatum ad operandum in illo, & illa ratio, quæ denominat illum applicatum est quæ denominat illum esse in loco, quia idem est, vt utramque nihil dicit, quod non sit Thomisticum, & doctrinæ D. Tho. valde conforme, vt patet ex 1. articulo quæstionis 52. in prima parte. Ex his duabus conclusionibus sequitur, vbi angelicum, seu ratio existendi in loco non esse in hoc prædicamento, sicut nec virtualis quantitas ipsius est in prædicamento quantitatis, quia in illo solum ponitur quantitas molis, & corporea: ita hic solum ponitur vbi corporeum, & diuersibile cui connectitur situs, & dispositio partium in loco. Ex dictis sequitur etiam Angelum æquiuocè moueri respectu motus corporei: sicut etiam æquiuocè est in loco, & motum Angelorum nihil esse aliud, quam applicationem virtutis Angelicæ successiue, siue cõtinuè, siue discretè ad diuersa loca, & ita illæ operationes, seu applicationes successiue factæ est motus Angelicus, qui

non est post prædicamentum actionis, & passionis, vt ignoratrer dixit Molina vbi supra: se 1. est quidam modus qualitatis Angelicorum reductus ad prædicamentum qualitatis, vt modi imperfecti quatuor.

Dissoluantur argumenta.

Ad 1. argu.

AD primum primæ opinionis respondetur, quod vbi Angelicum nihil est aliud, quã applicatio Angelorum ad operandum, & ita est modus imperfectus qualitatis ad prædicamentum qualitatis reductus, & si est vbi, est quid reductum etiam ad prædicamentum qualitatis, vt dictum est. Nã licet hoc vbi resultet ex applicatione Angelica, vt ex fundamento, seu præsupposito resultat: tamen est vt quid imperfectum, & si quid sit perfectum, erit dispositio, qua angelus ad operandum disponitur.

Ad argumentum Suarez, respondetur, quod Angelus mutatur per motum alterius rationis, qui est æquiuocè motus: & ita etiam si resultet vbi, non est eiusdem rationis, sed æquiuocum: vnde non est in hoc prædicamento. Vnde Caietanus q. 3. ar. 1. dicit angelum nõ moueri per motum, quifit in illo, sed per motum rerum. Sed dico, quod illæ applicationes sunt in Angelo, & ita motus est in illo, sed alterius rationis à motu, qui est actus entis in potetia, secundum quod in potentia: & de isto intelligitur Caietanus, quod angelus non mouetur isto motu: sed dicitur moueri, quia causat illud motum corporeum.

QVÆSTIO XII.

Quæ sint species, & proprietates huius prædicamenti.

ET ante quam species, & proprietates constituamus, pro certo statuedum est contra Suarez disputatione 51. sectione 5. eadem ratione formali existendi in loco, & substantiam corpoream, & omnia eius accidentia existere in loco. Nam, sicut supra diximus, quantitatem esse rationem formalem, qua substantia extenditur, & ipsa quantitas & reliqua accidentia, ita eadem ratione, seu vbiatione & substantia est quantitas, & albedo est in loco. Ridiculum enim esset dicere, diuersa vbi pro diuersitate accidentium esse in loco eodem. Et argumentum, quod adducit de Eucharistia nihil valet. Quia sicut manet quantitas quæ erat panis, facta consecratione, & non manet substantia panis: ita manet vbi, quod erat in quantitate,

quo substantia erat in loco, & non manet substantia panis. Et hoc ubi non facit substantiam esse in loco, quia non est: facit tamen quantitatem esse in loco. Et probatur amplius hoc, Quia ista ubi, vel differunt specie, vel numero: numero non, quia sunt in eodem subiecto: specie minus, quia sunt respectu eiusdem puncti, & distantia: ergo non dantur. Et tandem secundum suam opinionem in rebus spiritualibus, non datur diuersa ubi in eadem substantia, vnum respectu substantia, & aliud respectu accidentium: ergo nec in substantia corporali. Hoc autem omisso

Dico primo: Species ubi sunt sursum, & deorsum, ante, & retro, dextrorsum, & sinistrorsum esse scilicet intali distantia, respectu punctorum fixorum orientis, scilicet, & occidentis, ita quid diuersum erit ubi specie, si fuerit homo in diuersa distantia ad polos mundi & centrum terrae. Et aliqui dicunt hac ratione hoc ubi si varietur paululum versus quamcumque partem non esse eiusdem speciei, sed diuersae. Ita que esse sursum est vnum genus generalissimum; & species eius sunt diuersis in punctis esse sursum: & idem de esse deorsum. Et si dicas, vnde sumuntur individua huius, ubi, Respondetur, quod ex eo, quod in eadem distantia succedunt diuersa corpora, ibi sunt diuersa, ubi numero distincta ratione subiecti & temporis, quo haec accidentia sunt. Aliam dicendi modum in superioribus insinuauimus. Modus vero essendi Christi in sacramento Eucharistiae sacro, ubi realiter & vere existit, non comprehenditur sub hoc praedicamento: sed est peculiaris modus essendi, qui est sacra-

mentaliter existere sub illis speciebus; & modus essendi Dei in rebus, ubi est per essentiam, praesentiam & potentiam, similiter non reponitur in hoc praedicamento, vt patet ex dictis, na Deo non aduenit ubi reale ex hoc, quod sit in rebus omnibus & modus existendi animae in corpore etiam in hoc praedicamento non collocatur, quia nullus horum modorum, est esse in loco circumscriptiue, quod est generalissimum huius praedicamenti secundum communem sapientum conceptionem, quod solum corporibus valet competere.

Prima proprietas huius praedicamenti est: Quod ubi non habet contrarium; quod debet intelligi logice loquendo: nam largo modo ubi contrarium habet aliud ubi sibi repugnans, vt esse sursum & esse deorsum. Et hac ratione: motus ad ubi repugnantia isto modo dicuntur contrarij: non quia illa ubi sunt propriae contraria, cum non se expellant ab eodem subiecto, & sint sub eodem genere maxime distantia, quod erat necessarium ad contrarietatem proprie dictam: sed dicuntur motus contrarij, quia sunt ad terminos contrarios improprie, hoc est repugnantes.

Secunda proprietas est: Quod non suscipit magis & minus, nam esse sursum non est magis ubi, quam esse deorsum, & esse in oriente, quam esse in occidente. Nec istae duae proprietates sunt quarto modo proprietates, quia conueniunt alijs ab ubi, vt in superioribus visum est. Haec sit dicta de hoc praedicamento: nam plura quae dici possent ad quartum physicorum spectant, vnde erunt petenda, vt ordo in scientijs seruetur.

1. Proprietas.

2. Proprietas.

DE PRAEDICAMENTO situs.

QUESTIO XIII. Quae sit natura, species, & proprietates illius.

1. Argu.

videtur, quod non constituat speciale praedicamentum. Primo: Situs dicit esse in loco cum tali ordine partium ergo non constituit speciale praedicamentum. Ans est Aristotelis & D. Tho. lectione quinta & 11. Metaphysicae lectione. 11. Et probatur consequentia: Nam esse cum ordine par-

tium in loco est taliter esse in loco, scilicet modo determinato: ergo addit aliquid ad praedicamentum ubi, & ita includit ipsum, & addit aliquid aliud: ergo non est distinctum praedicamentum. Probatur ista vltima consequentia: quia vnum praedicamentum aliud non includit, cum sint primo diuersa. Vnde erit species praedicamenti ubi, cum dicat illam rationem genericam determinatam.

Secundo. Posito est genus quantitatis, vt patet ex praedicamento quantitatis: ergo non est praedicamentum distinctum. Probatur, consequentia: quia vna species subalterna, non potest esse praedicamentum distinctum a genere generalissimo, cum includat illud, & non sit primo diuersa.

Tertio. Positio & situs idem sunt: sed positio

2. Argu.

3. Argu.

tio pertinet ad praedicamentum relationis, vt asserit Arist. in praedicamento relationis in principio: ergo non est speciale praedicamentum.

4. Argu.

Quarto: In praedicamento quando, quod est esse in tempore non additur ordinate, & ita non ponitur aliud praedicamentum, quo homo sit in tempore. & aliud, quo sit ordinate in tempore: ergo si ubi est esse in loco non est addendum aliud praedicamentum, quo sit ordinate in loco. Et confirmatur: quia impossibile est, quod aliquis sit in loco, & non sit ordinate in loco, & eo ipso, quod est in loco habet partes ordinatas in loco: non ergo ponenda est alia ratio, secundum quam sit ordinate in loco ab illa, secundum quam est in loco.

5. Argu.

Quinto: nam ubi, & situs non distinguuntur villo modo: ergo non sunt distincta praedicamenta. Dices quod distinguuntur realiter formaliter actu, scilicet operatione intellectus. Contra: na eadem forma, quae habet partes ordinatas in loco totum est in loco, quia partes non distinguuntur simul sumptae a toto: ergo habere partes ordinatas in loco, quod est praedicamentum situs, est esse in loco formaliter, quod est praedicamentum ubi.

6. Argu.

Sexto: Nam asperum & lenesunt in praedicamento qualitates, & tamen dicuntur positione in ordine ad locum: non ergo hoc est praedicamentum, sed post praedicamentum: quia vagatur per multa genera.

In oppositum est Aristoteles, & sunt variae sententiae, quae explicare nituntur huius praedicamenti naturam.

Fonsca quinto Metaphysicae. C. 15. q. 7. dicit omnia ista sex praedicamenta esse denominationes extrinsecas, & ita situs de nominatur a loco. Suarez disputationes 2. sectione 1. nu. 7. dicit esse modum, sed non distinctum ex natura rei ab ipso modo, quae est vbiatio talis subiecti, & omnium partium eius: itaque situs & ubi non sunt modi ex natura rei distincti. Et ita numero sequenti dicit, formam huius praedicamenti esse ipsummet ubi diuersa ratione conceptum. Nam ille modus dicitur ubi quatenus constituit rem praesentem alicubi, dicitur situs quatenus ordinat eius partes, in qua denominatione non attenditur ratio praesentiae, nec ordo ad spatium proprie: sed ordo partium inter se; & ille ordo non est relatio, nisi fundamentaliter.

Decisio questionis.

Prima conclusio: Situs non denominatur a forma extrinseca, quae est locus vel aliud huiusmodi. Probatur: quia forma huius praedicamenti constituit speciale praedicamentum primo diuersum a reliquis: ergo

non debet esse forma in alio praedicamento constituta: sed locus est in alio praedicamento, scilicet reductiue nimirum in praedicamento quantitatis: ergo. Item quia situs est quaedam partium dispositio in ordine ad locum: sed haec partium dispositio nequit esse forma extrinseca: nam per id quod est in alio, non disponor ego formaliter: ergo.

2. Concl.

Secunda conclusio: Forma, quae dicitur positio, secundum quam aliquid dicitur situm esse (nam positio est abstractum, & situm esse est concreta, sicut albus & albedo) est quidam entis, modus quo aliquis habet partes dispositas, & ordinatas, non in se, sed in ordine ad locum. Haec conclusio est Aristot. & D. Tho. 5. Metaphysicae lectione 18. in principio, ubi Aristoteles dicit, dispositio ordo dicitur eius esse, quod habet partes aut in loco &c. Vbi sicut D. Tho. ponit autem modos, quibus dicitur dispositio. Vnus est secundum ordinem partium in loco: & sic dispositio siue situs est quoddam praedicamentum. Vbi vides esse quendam modum entis ab alijs primo diuersum disponens partes hominis in ordine ad locum: nam dispositio modus est entis, & habet facere hominem dispositum, & talis dispositio taliter dispositum in ordine ad locum. Et 11. Metaphysicae lectione 12. ita dicit: Positio non addit supra ubi, nisi ordinem partium determinatum: quia nihil aliud est, quam determinata partium relatio ad inuicem. Et est intelligendum ad inuicem cum ordine ad locum, Et accipitur ibi relatio secundum dici. Itaque, sicut ubi est esse in loco, & hoc subiectiue est in corpore existente in loco: ita situm esse est habere partes dispositas in ordine ad locum, & hoc est in ipso, qui situatur. Verum est, quod vt asserit D. Tho. 5. Metaphysicae lectione septima haec forma sumitur a loco considerato ordine partium in illo.

3. Concl.

Tertia conclusio: ista forma realiter formaliter actu distinguitur ab ubi. Probatur ista conclusio, quia ubi & situs sunt duo praedicamenta: ergo sunt primo diuersa: sed primo diuersa ex necessitate actu & formaliter distinguuntur a parte rei: ergo. Probatur minor: nam Arist. quinto Metaphysicae lectione 10. apud D. Tho. ita dicit: Diuersa sunt, quorum species plures, aut materia, aut ratio substantiae, sed praedicamenta non dicuntur diuersa, tanquam individua, & si sunt, iam sunt realiter distincta, nec tanquam species vnius generis, & si sic dicuntur iam sunt formaliter actu distincta: ergo dicuntur diuersa: quia habet rationes omnino diuersas actu, quod vocat Aristoteles rationem substantiae plurificatam. Et certe vel a parte rei vtrumque est eadem definitio actu, vel diuersa actu: primum dici non potest: ergo secundum: ergo non sunt a parte rei idem. Et praeterea: Nam species illorum actu a parte rei

rei sunt distinctæ formaliter, quia diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt species & differentia: ergo & genera sunt à parte rei distincta & diuersa: nam idem genus non potest determinari per differentias qualitatis, & relationis, & nec per species vbi & situs & c.

4. Concl. Quarta conclusio: Hæc forma non conuenit nisi corporibus. Patet ista cõclusio ex Aristot. vbi supra, dicente dispositionem esse ordinem habentis partes in loco: & cum non habeat partes in loco, nisi corpus solum conuenit corpori, & nota contra Suarez, qui tenet Angelorum, vbi esse in prædicameto vbi, & si tum non conuenire rebus spiritualibus, quod situs, & vbi secundum ipsum debent realiter distingui, quia vnum sine alio reperitur, & cū teneat nõ distingui, nisi ratione pugnantia dicit. Conclusio etiam est D. Tho. 1. p. q. 3. ar. 1. ad. 4.

5. Concl. Quinta conclusio: Species huius prædicameti sumendæ sunt secundum diuersam ordinationem partium in loco: conuenit enim esse situatum rei corporeæ habenti partes quantitatis, quæ diuersimode in loco cõstitui possunt: & ita ex hac diuersa positione diuersitas specierum confurgit. Vnde Magnus Albertus qui hæc 6. principia optime tractat tractatu de positione. c. 1. dicit differentias subalternas huius prædicameti esse æque, vel nõ æque, situatum esse hoc est flexe, aut reflexe, aut recte, & sub istis continentur species infirmæ, vt stare, sedere, cubare, dextrũ & sinistrum esse. D. Tho. 3. p. de sessione Christi ad dexteram patris videtur dicere esse positiones, non secundum quod dicunt relationes, sed taliter se habere in ordine ad locum hominem. Sub his succedunt indiuidua, vt hoc iacere, hoc cubare & c.

6. Concl. Sexta conclusio: Habere etiam hoc prædicamentum suas proprietates, quas Gilbertus & D. Tho. opusculo. 48. cap. 3. approbant, vna est nõ habere contraria, & altera nõ suscipere magis & minus. Habent tamẽ aliquam repugnantiam, aliquæ situationes, non tamen sunt contraria, quia non sunt qualitates. Aliqua minutiora possent disputari, quæ ex his intelliguntur. An vero, si aliquis esset in vacuo, haberet situm, non habet maiorem difficultatem, quã quæ in superioribus dicta sunt de vbi. Christus tamẽ Dominus in cælo habet situm, quia stat ex eo, quod supra omnes cælos habet esse rectum coronans vniuersum.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1.

Ad primum ex D. Tho. 5. Metaphysicæ lectione 7. quod vbi est esse in loco, non considerato ordine partium in loco, sed præci

se hoc, quod est esse in loco, si verò consideretur ordo partium in loco erit situs. Itaque ibi sunt duæ rationes formales actu 1. diuersæ, esse in loco vna, & habere partes ordinatas in loco, altera: licet verum sit quod non possit esse hæc secunda sine illa prima, tamen sunt omnino diuersa. Sicut non potest homo esse in loco, nisi sit quantus, tamen non sunt omnino eadem ratio quantitas & vbi. Ita que vna ratio nõ addit ad aliam, sed supponit illam: sicut quantitas, & figura: non enim potest aliquid habere figuram, nisi habeat quantitatem, tamen ratio figuræ nõ est ratio quantitatis: ita in proposito.

Ad secundum respondetur, quod hic positio non accipitur pro ordine partium in ordine ad se, vt vna sit supra alia infra: nam sic pertinet ista positio ad quantitatem: sed accipitur pro ordine partium in ordine ad locum, quod, scilicet sit supra stans, vel sedens: & hoc est speciale prædicamentum.

Ad tertium Caietanus latissime respondet in sex vltimis: Sed respondetur breuiter, quod Aristot. posuit positionem in prædicamento relationis, non vt verum relatiuum secundum esse, sed vt relatiuum secundum dici. Nam hæc forma huius prædicamenti cum sumatur in ordine ad locum & subiectum, est relatiuum secundum dici: sicut posuit scientiam, quæ vere est in prædicamento qualitatis: est tamen relatiuum secundum dici.

Ad Quartum respondet D. Tho. 3. physicorum lectio. 5. quod non ponitur aliud prædicamentum, quo aliquid sit in tempore ordinatum: quia ex eo, quod tempus est numerus motus, esse in tempore est ordinate esse in loco: at vero esse in loco non dicit esse secundum ordinem partium in illo, sed, præcise in illo, & ita debuit poni aliud prædicamentum quo firmus ordinati secundum partes in loco. Ad cõfir. respondetur, quod etiam est impossibile, quod aliquid sit quantum, & non sit figuratum, tamen diuersa ratio prædicamentalis est esse figuratum & esse quantum. Ita in proposito: situs enim præsupponit vbi.

Ad quintum respondetur, quod aliqui dicunt distingui realiter tanquam res à re, & separari vnum ab alio. Nam globus perfecte sphericus est in loco, & nõ est situatus, quia nec stat, nec sedet, nec cubat & c. Et si hoc est verum facile soluitur argumentum. Sed respondetur etiam, quod distinguitur realiter formaliter. Et quauis totum & partes sint idem, & totũ, & partes vt sunt idẽ sunt in loco & situm habeat, sed secundũ diuersam rationem habet sitũ & secundũ diuersam rationem prædicamentalem vbi cationem habent: seu diuersa ratio formalis est, secundum quam habet situm, & vbi cationem. Sicut licet homo, & suæ partes sunt idem, diuersa ratio est, secundum quam totum

tum est quale & est quantum.

Ad 6.

Ad sextum respondetur, quod asperum & leue sunt in prædicamento qualitatis, secundum quod disponunt subiectum, vt causet passionem, vel secundum quod sunt effectus passionis. Sunt autem in hoc prædicamento secundũ quod habent illas partes prominentes, vel minores diuersimode in loco dispositas. Nec est inconueniens vnã & eãdem rationem secundum diuersas rationes formales in diuersis cõstitui prædicamentis, & in diuersis speciebus

eiufdem prædicamenti, vt diximus in prædicamento qualitatis. Nota tamen ex D. Th. q. 4. de potentia ar. 1. ad. 4. 9. & 20. quod situs accipitur aliquando pro loco, & sic dicitur elementa diuersimode esse situata naturaliter. Nota etiã, quod locus secundum quod partes diuersimode, & cum ordine continet, est forma extrinseca, à qua sumitur denominans forma intrinseca huius prædicamenti, secundum vero quod absolute continet, sumitur forma, quæ est vbi de prædicamento.

DE PRÆDICAMENTO habitus.

Et circa huius prædicamenti naturam, & proprietates (de quo meta physice in quinto metaphysicæ à textu 26. & deinceps, & logici in prædicamentis & postprædicamentis tractat D. Tho. 1. 2. q. 49. ar. 1.) queruntur aliqua.

QVÆSTIO. XIII.

Quid sit habitus, seu habere, prout est prædicamentum.

GILBERTVS in tractatu sexto vltimorum prædicamentorum sic diffinit: Habitus est corpus & eorũ, quæ circa corpora sunt adiacentia, secundum quem hæc quidem habere, illa haberi dicuntur.

At vero D. Tho. ex Arist. vt primum videbimus aliter diffinit. Contra hoc est argumentum.

1. Argu.

Omne prædicamentum dicit particularem entis modum: sed habitus non dicit particularem entis modum: ergo non est prædicamentum. Maior pater: Nam substantia quantitas & c. modos particulares entis dicunt. Minor probatur: Nam habitus, vel dicit modum entis substantialem: & hoc non, quia solũ substantia hunc modum substantialem & prædicamentalem importat, non etiam accidentalem, quia habitus non est accidens: ergo non importat modum istum accidentalem. Patet, quia vestitum esse, vel calciatum esse, nihil reale ponit in subiecto, sicut nec habere vnozem, vel habere feruos: sed est quadam denominatione extrinseca, quæ fit à veste, sicut esse visum

fit à visione. Et confir. nam si est aliquid reale, maxime quia vestis, à qua denominatur vestitus homo, est aliquid reale: sed hoc nihil est: ergo. Patet: quia etiam visio à qua denominatur paries visus, est aliquid reale: sed quia est extrinsecum est rationis denominatio: sed etiam vestis est quid extrinsecum homini, cum non inhæreat homini: ergo fiet denominatio rationis ab illa.

2. Argu.

Secundo, Communis confessio est omnium, quod quando aliquis vestitur, vestis quidem mutatur, non verò homo: ergo cum homo dicitur vestitus nulla in ipso fit mutatio, sed solum in veste: & ita explicant Theologi illud, habitum inuentus, vt homo. Ita que filius Dei in susceptione humanitatis non fuit mutatus, sicut nec homo cum vestitur, humanitas tamẽ ipsa mutata fuit, & meliorata. Vide Medina q. 49. 1. 2. ar. 1. Tunc sic: non mutatur homo per hoc, quod est vestitus; ergo non est aliquid accidens reale: quia si susciperet accidens reale mutaretur saltem metaphysice, siquidem haberet accidens aliquid quod antea non habebat.

3. Argu.

Tertio, Nam si habere vestem est prædicamentum distinctum, cum non erit prædicamentum distinctum, vel pertinebit ad prædicamentum habitus, ad minus habere qualitatem, habere pecunias, & alij modi ab Arist. 5. metaphysicæ vbi supra, & in postprædicamentis numerati. Et confirmatur: Nam in quo differunt habitus, vt est vna species qualitatis, & postprædicamentum ab habitu, vt est prædicamentum distinctum videtur, profecto quod in nullo: & sic sicut vnum est postprædicamentum, ita aliud.

4. Argu.

Quarto, Omne prædicamentum habet species; sed habitus prædicamentum non habet species: ergo. Minor probatur: Quia calecatũ esse, vestitum esse & c. non sunt species diuersæ huius prædicamenti: ergo. Probatur antea

dens: Nam omnis speciei distinctio debet sumi per aliquid formale intrinsecum: sed calceamentum, vestis sunt quid extrinsecum: ergo non potest ab illis sumi distinctio.

5. *Argu.* Quinto sic argumentor: Nam habere vestem expresse ponitur ab Aristotele in postprædicamentis, ut vnum postprædicamentorum: ergo non est speciale genus. Consequentia est euidens, & probatur antecedens, vbi tractans de postprædicamentis ait, quod habere multis modis dicitur, ut habere tunicam, habere vestimentum: ergo &c.

6. *Argu.* Sexto sic argumentor: Nam Gilbertus dicit, quod habitus proprium est conuenire multis subiectis, ut vesti & habenti vestem: nam sic explicant aliqui logici: sed vnum accidens, non potest conuenire multis subiectis: ergo habitus non est accidens. Minor probatur: quia indiuiduatur accidens ex subiecto. Et confirmatur: quia vestis dicitur habitus: sed vestis promateriali est substantia & in prædicamento substantiæ pro formali est accidens, & in prædicamento qualitatis: ergo habitus non est speciale prædicamentum.

Praambula.

PRO cuius intelligentia, ut multiplicem significationem huius quod est habere, seu habitus, explicemus nota, quod habitus multis modis dicitur. Primo modo per qualitate radicata, & quæ est de difficili mobilis: & sic supra in prædicamento qualitatis actum fuit de habitu. Secundo pro forma debita alicui subiecto determinato, cui opponitur negatio eiusdem formæ cum aptitudine in eodem subiecto, isto pacto visus est habitus, cui opponitur eius priuatio, scilicet, cæcitas, & isto modo agitur de habitu in postprædicamentis. Tertio modo sumitur, ut deriuatur ab habere, seu haberi, quo modo, dicitur pecunia habita à me, &c. Et in hoc sensu tractatur de eo in postprædicamentis cap. de habere, vbi ponuntur 8. modi habendi, quos ibi vide. Quarto modo sumitur habitus pro veste sic figurata, & incisa; quo pacto dicitur habitus muliebris, & monachi, & sic promateriali est in prædicamento substantiæ, pro formali in prædicamento qualitatis in 4. specie. Quinto modo sumitur pro accidenti consurgente ex veste, & ex re, quæ habet illam. Et isto modo est vltimum decem prædicamentorum & vocatur habitus, de quomodo in præsentia sum est agendum.

Nota secundo: quod cum diffinitur habitus à Gilberto debet sic intelligi in sensu casuali: Habitus est adiacentia corporum, & eorum &c. id est, habitus causatur ex adiacentia corporum, & eorum, quæ sunt circa corpus. Ex eo enim, quod vestis mihi adiacet, & ex eo, quod

ego habeo vestem, & vestis à me habetur induta, resultat in me accidens quoddam, quod est prædicamentum vltimum, & vocatur habitus, sicut ex eo, quod ego circundor à loco resultat in me accidens quoddam, quod vocatur vbi, quod est esse in loco,

Decisio questionis.

HABITUS est speciale prædicamentum, & importat specialem modum entis, sicut quantitas qualitas &c. Et pro hoc nota: quod cum quis habet vestem sibi adaptatam & vestitam inter habens vestem & vestem ipsam, mediat quoddam ens, & quoddam accidens, resultans ex veste, & ex habente illam, quod quidem accidens dicitur habitus, seu habitio, & habitio ista, seu habitus non est homo, nec est vestis, sed quoddam medium accidens, & significatur per modum actionis aut passionis, licet non sit actio, aut passio. Nam habitio ex parte habentis consideratur per modum actionis, & ex parte passi per modum passionis, & hoc quod sic significatur per modum actionis est prædicamentum habitus. Et sic intelligitur D. Tho. q. 49. ar. 1. in corpore, & Arist. 5. Metaphysicæ tex. 25. vbi dicit sic, habitus dicitur vno modo, tanquam actio quædam habentis & habitio, ut actus quidam, aut motus, sicut actio intelligitur media inter agens, & id quod fit, ita inter habentem indumentum & habitum, medius est habitus. Et ista habitio seu habitus causatur in nobis ex adiacentia vestium. Non itaque ut in secundo notabili dictum est, est ipsa adiacentia, sed accidens quoddam completum ex adiacentia vestium, est enim diffinitio per causam, id est causatur ex adiacentia, sicut enim vbi causatur ex hoc, quod locus nos continet, & est quoddam accidens distinctam prædicamentally à loco & sicut quando, quod est esse in tempore est quoddam accidens relictum in nobis ex tempore, quod est esse in tempore: eodem pacto habitus est causatus in nobis ex habere vestimentum vestitum: hoc posito prob. conclusio. Habere vestem non est vestis, nec res habens vestem: ergo est aliquid aliud, non substantia, unde se constat: ergo accidens non rationis, quia habet esse seclusa operatione intellectus: ergo reale, non incompletum: ergo completum. Probatur antecedens: quia in suo genere non est pars, nec modus alicuius prædicamenti, & non est aliquod accidens supradictorum prædicamentorum: ergo alterius, quod vocamus habitum. Secundo. Sicut vbi determinat per modum prædicamentalem rationem entis ad esse talis prædicamenti, & actio similiter, & sic de reliquis: ita eodem modo ratio habitus & modus habitus determinat rationem entis ad peculiare

1. *Concl.*

re prædicamentum. Nam dicas quare magis accidens determinatur ad rationem prædicamenti vbi per vbiicationem, quam per habituationem ad rationem prædicamenti habitus. Vltimo probatur autoritate Arist. ponentis illud, ut vnum prædicamentum & Gilberti & D. Tho. vbi supra, & omnium metaph. ergo vere est prædicamentum. Nam torgrauissimi viri, & doctissimi non erant fraudandi, & communis sententia semper tenenda, nisi velis errare.

2. *Concl.*

Secunda conclusio: Hoc prædicamentum distinguitur à postprædicamento habitus. Hæc conclusio videbitur in postprædicamentis. Interim vide D. Tho. 1. 2. vbi supra, & 5. Metaphysicæ vbi supra.

3. *Concl.*

Tertia conclusio: Hoc prædicamentum habet suas proprias species, & genera distincta à generibus, & speciebus cuiusvis alterius prædicamenti. Pro quo nota: quod sicut ratio huius prædicamenti consistit in quodam accidenti, quod importat respectum transcendentalem ad vestimentum, seu ad habitum, quem induimus: ita diuersas specierum debet sumi penes ordines ad diuersa indumentorum genera, quæ nobis adiacent. Nam sicut relatio, & habitus de prædicamento qualitatis, illa respiciat terminum, hic subiectum, & penes diuersitatem in his, quæ respiciunt reperitur in illis diuersitas: ita eodem modo cum habitus sit habitio vestimenti penes diuersitatem vestimentorum & corporum, quæ nobis adiacent erit diuersitas specierum, quas species supra ponemus. Ex quo sequitur, quod hoc prædicamentum differt à quando, quia illud est accidens relictum ex tempore, hoc est accidens relictum ex vestimentis. Sequitur secundo quod quæcunque habitio vestis erit habitus huius prædicamenti, etiam si sit brutorum, quia hic non excluditur talis brutorum habitus, ut si equus habeat sellam &c. Quod dixi, quia erant in hac parte logici habitationem irrationalium à ratione prædicamenti reiicientes: nam sicut illorum quantitates, & qualitates non reiiciuntur à prædicamentis, ita nec illorum habitus. Sequitur tertio quod habitus in hoc prædicamento constitui debent esse habitus, quibus habentur corpora. Nam diffinitur quod sit adiacentia corporum, & per hoc excluditur ab hoc prædicamento habitio rei spiritualis, etiam si aliquid mediaret inter habentem & rem habitum prædicamentum autem sic constituitur.

Habitus generalissimum. Vestitum esse subalternum.

Togatum esse specialissima. Sortem togatum indiuidua.

VIDE in lauello. 1. tomo in prædicamento habitus, qui aliter ordinat hoc prædicamentum: sed hæc est melior, & generalissimum dicit habere adiacentiam corporis, siue per modum partis, siue totius. Genuus subalternum, Vestitum esse, quod est commune ad multa genera vestimentorum. Togatum esse est species specialissima: Calceatum esse, alia, coronatum esse, alia, & sic in reliquis. Ex hoc poteris in alijs vltimis prædicamentis ordinem prædicamentalem constituere.

Dissoluntur argumenta.

AD primum respondetur. Habitus dicitur peculiarem modum entis accidentalem, & est aliquid reale, & non fit denominatio formalis, nisi ab habitu, quod est quid intrinsecum homini v. g. Nam sicut dicitur quantus à quantitate: ita dicitur habere ab habitu, seu dicitur habituatus ab habitu. Causaliter quidem à veste dicitur talis, sicut dicitur esse in loco causaliter à loco, formaliter verò ab vbi. Ita hic dicitur habere formaliter ab habitu. Et per hoc patet ad confirmationem: Nam habitus est quid reale, quia est accidens reale intrinsecum homini, licet sumatur ab aliquo reali extrinsecum, quod est vestis: sed vestis ponit aliquid reale in habente illam, quod non ponit visio in re visa, quia est actio immanens.

Ad secundum respondetur, quod per hoc, quod homo habet vestem vestitam, mutatur metaphysicè, quia habet quoddam accidens, quod antea non habebat. Vestis autem, ut fiat vestis, inciditur ad modum & proportionem vestiti, & vestitus non ad proportionem vestiti, & sic mutatur, vestis accipièdo formam vestiti, & non mutatur vestitus accipièdo formam vestis. Et hoc dicunt Theologi: non tamè volunt dicere, quod vestitus non acquirat accidens.

Ad tertium respondetur, quod habere qualitatem &c. est postprædicamentum: quia solum dicit quendam modum entis imperfectum: cæterum habere vestem, quia est accidens quoddam inter habitam vestem, & inter habentem illam, & accidens completum, ideo constituit prædicamentum. Sicut enim oppositio est quoddam accidens imperfectum: ita habere quantitatem qualitatem &c. Licet enim ea, quæ opponuntur contrariè v. g. sint in prædicamento, cæterum oppositio est postprædicamentum: eodem modo habere vestem vestitam, est prædicamentum, quia est quid completum, habere verò qualitatem quid incompletum: & hoc propter diuersas naturas vtriusque. Ad confirmationem vide D. Tho. 1. 2. q. 49. ar. 1.

Ad quartum respondetur ex vltima conclusione. Species enim sumuntur ab ordine ad aliquid

aliquid extrinsecum, cæteram ordo quid in
trinsecum est. Ordo enim est differentia, quæ
ab extrinseco sumitur, sicut actus sumit specie
ab ordine ad obiectum, quod est extrinsecum
actui, licet non omnino ordo autem quid intrin-
secum. Ita est diuersa species calciatum esse, &
vestitum esse, seu togatum esse: quia calceus
& toga differunt specie ex parte figuræ, &
quia respiciunt illa, illi habitus seu habitiones
sic specie differunt.

Ad 5.

Ad quintum Respondetur, quod numeratur
ab Aristotele in post prædicamentis, ut in
nueret omnes modos habendi: non tamen ut
ponatur inter post prædicamenta: sed ad comple-
mentum modorum habendi, reliqui tamè
præter hoc sunt post prædicamenta.

Ad 6.

Ad sextum respondetur, quod habitus conue-
nit vesti causaliter habenti vestem formaliter,
& sic diuersi modo conuenit multis. Ad cõfir-
mationem respondetur, quod vestis dicitur
habitibus, sed analogice, sicut pomum dicitur
sanum.

QVÆSTIO XV.

Vtrum sit bona diffinitio habi-
tus: qui est vltimum prædica-
mentum.

1. Argu.

Videtur, quod non. Primo. Nam habere
vestem, verbi gratia, & haberi vestem, sunt
actio & passio: sed vnũ prædicamentum
non debet affirmari de alio: ergo male dicitur
quod habitus est habere vestem, seu haberi ve-
stem: siquidè dicitur, quod habitus sit actio,
vel passio.

2. Argu.

Secundo. Habitus dicitur adiacentia corpo-
rum, seu eorum, quæ sunt circa corpus. Ex hoc
sequitur, quod pellis, quæ homini adiacet, de-
nominet ipsum habentem causaliter: & ita ha-
bere pellem erit aliquid pertinens ad hoc præ-
dicamentum. Probat, quia est corpus adia-
cens, & habere pellem causatur ex illa adiacen-
tia: ergo. Sed hoc videtur falsum; quia tunc vi-
detur, quod etiam habere corpus de prædica-
mento quantitatis pertineat ad hoc prædica-
mentum.

3. Argu.

Tertio. Nam si habitus, est corpus, & eo-
rum, quæ circa corpus sunt adiacentia: ergo ha-
bere quantitatem pertinebit ad hoc prædica-
mentum: item, habere albedinem, habere frigus.
Patet, quia frigus albedo, quantitas sunt
circa corpus, iam quod non sunt corpus sunt ta-
men circa corpus: sunt enim accidentia: ita
quæ circa corpus sunt, & adiacent corpori:
ergo.

In oppositum est Gilbertus cuius est hæc de

finitio. Et si voluerimus nos diffinire, possu-
mus habitum sic describere: Habitus est acci-
dens quoddam, secundum quod denominatur
habituati, seu habentes in ordine ad ornamen-
tum corporis, medians inter habentem & rem
habitam. Et ex hoc intelliges Soto in prædica-
mento habitus in logica, vbi dicit, quod ve-
stis se habet in ordine ad hominem vestitum,
quasi formam. Quod debet intelligi, quasi for-
ma extrinseca, à qua sumitur forma intrinse-
ca, quæ est habitudo, seu habitus, sicut de vbi
& loco dicitur. Ad quæstionem respondetur,
quod diffinitio Gilberti est optima, quia ha-
bet cõditiones bonæ diffinitionis. Est autem
diffinitio descriptiua, & quæ non constat ge-
nere & differentia: quia prædicamenta non ha-
bent genus & differentiam, sed habent aliquid,
quod se habet ad modum illius. Et probatur ex-
plicando diffinitionem: Nam adiacentia ponit
loco generis; ut enim aliquis dicatur
vestitus, non sufficit, quomodo cumque habe-
re vestem, sed est necesse, quod vestis illi adia-
ceat per modum ornamentum, & per hoc fecerit
hoc prædicamentum ab habere, secundum
quod est post prædicamentum. Nam habere
vestem in theca est post prædicamentum, & nõ
prædicamentum, quia vestis illa non adiacet.
Dicitur corporum ad explicandum subiectum
habitibus. Nam non loquimur hic de quacumque
adiacentia, sed de adiacentia vestium & orna-
mentorum circa corpus: & ita ponitur corpus
ad explicandum subiectum ipsius habitus, &
etiam causam finalem. Nam propterea sunt ha-
bitus, & habentur propter ornamentum corpo-
ris, quod habet vestes, & denominatur ab illis
extrinsece, & ab accidenti causatur ab illis, qui
est habitus, seu habitio intrinsece, & hoc voca-
tur adiacentia. Et per hoc excluduntur acci-
dentia animæ, quæ cum habemus, nõ dicimur
habere habitum huius prædicamenti: quia illa
non adiacent corpori. Cum autem dicitur &
eorum, quæ sunt circa corpus, tangitur causa
materialis formæ extrinsece huius prædicamē-
ti, à qua fit forma intrinseca, quæ sunt orna-
menta, & vestes figuratæ corporaliter ad for-
mam & figuram habentis. Habitus ergo, secū-
dum quod est prædicamentum, est habitudo
corporis ad circumstantiam, quod formam corpo-
ris talem vel talem accipit: forma ergo quæ est
in corpore vestito, secundum quam ad circun-
stans extra comparatur & denominatur, est
res huius prædicamenti: & nomen significans
illud est nomen huius prædicamenti, ut vesti-
tio, seu vestitum esse &c. Cum enim additur
in diffinitione, secundum quod hæc dicuntur
haberi, hæc habere specificatio est habitudinis
inter habens, & habitum. In hoc enim, quod
est figuram dans, & ut causa finalis, & ut ha-
bens formam sibi inhaerentem dicitur habens.
Hoc enim, quod figuram accipit alterius dicitur

tor habitum extrinsece, intermediat tamen in-
ter hæc duo habitus, quæ est forma posita in
hoc prædicamento. Et quauis habere solum
conueniat parti, simpliciter importat rem hu-
ius prædicamenti: sicut calcæatum esse, galea-
tum esse, quæ simpliciter sunt in hoc prædica-
mento, & dicuntur simpliciter habituati ta-
les, sine aliquo addito. At verò non denomina-
tur Aethiops albus simpliciter, si sit solum se-
cundum dentes albus, sed cum dictione dimi-
nuente, & cum addito.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1.

Ad primum respondetur ex Diuo Tho-
ma 5. Metaphysica, text. 26. quod li-
cèt significetur per modum actionis,
vel passionis, non sunt actiones, vel passiones,
sed pertinent ad prædicamentum habitus: si-
cut in relatione. Relatio significatur per mo-
dum actionis, & tamen pertinet ad prædicamē-
tum relationis.

Ad 2. arg.

Ad secundum respondetur, quod aliqui lo-
gici dicunt, explicantes Gilbertum in 6. prin-
cipijs, quod habere pellem non est pertinens
ad hoc prædicamentum, magis quam habere
caput, quia pellis est pars integralis animalis,
sicut & caput: sed debet esse habitio alicuius
corporei extrinsece, quod non sit de integra-
te suppositi, & sit ad ornamentum extrinsece
habitum.

Ad 3. arg.

Ad tertium respondetur ex dictis, quod
quia albedo, quantitas, sunt accidentia intrin-
seca, & non adhibita ad ornatum extrinsecum
corporis, ideò ab illis, non causatur res huius
prædicamenti, nimirum habitus, quod est ac-
cidents reale, quia non sunt indumenta, nec or-
namenta, nec res distinctæ aduentitiæ ipsi sup-
posito, quod debent habere, ut fieret ab il-
lis denominatio huius prædicamenti habitus.
Debet enim esse id à quo fit denominatio ve-
stis, vel ornamentum, aut totius, aut partis,
quod supra dictis non conuenit: non enim di-
citur homo vestitus, vel ornatus, si habeat al-
bedinem.

QVÆSTIO XVI.

Vtrum homo dicatur vestitus
à veste, sine alia forma inha-
rente sibi.

1. Argu.

Videtur, quod sic. Nam seclu-
sa omni operatione intellectus,
si quis habeat vestem, etiam sine
alia forma, dum illam vestem in-
dutus sit, dicitur vestitus: ergo
fit denominatio à veste & non ab alia forma
intrinseca. Probat antecedens: Nam si illa
sufficit denominare, non sunt multiplicandæ

formæ ad denominationem.

Secundo: Nam illa est forma constituens hoc
prædicamentum, quæ tribuit effectum formale
huius prædicamenti: sed vestis est huiusmodi:
ergo. Probat minor: Nam illa posita dicitur
homo vestitus, & illa exuta dicitur nudus:
ergo. Et cõfirmatur: Nam ita videtur dicere lo-
gici. Et Soto in logica. c. 9. de 6. vltimis prædi-
camentis, dicit, quod vestis se habet quasi for-
ma, & homo quasi patiens ab illa.

2. Argu.

Tertio: Nam commune dictum est metaphy-
sicorum, quod hæc sex vltima prædicamēta de-
nominat ab extrinseco: ergo nõ est forma in-
hærens, sed quid extrinsecum denominans. In op-
positum est D. Tho. in locis in princ. citatis.

3. Argu.

Et dũ quarimus, vtrum homo dicatur vesti-
tus à forma sibi intrinseca, nihil aliud est, quã
querere an habitus inhaereat homini, vel non:
sicut dicimus, quod aliquis denominatur agēs
secundum opinionem probabilẽ ab actione quæ nõ
inhaeret agenti, nec est in agente (& loquimur
de actione transeunte) sed est in passio, & ab illa
actione homo dicitur agens quæ quidem sibi
nõ inhaeret. Eodẽ pacto querimus, vtrum for-
ma huius prædicamēti sit extrinseca rei, quæ
habet vestem, nimirum, an sit vestis forma de-
nominans, vel aliquid aliud accidens, quod
quidem inhaereat vesti, & denominet hominẽ
extrinsece vestitum: sicut actio denominat
agens ab extrinseco. Ut in hac re dicam quod
conformius doctrinæ D. Tho. iudicauero.

4. Argu.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio. Qui diceret, quod habi-
tus, seu accidens, quod est prædicamentum
habitibus, est quædam forma existens in veste
à qua denominatur habituatus, nihil impossi-
bile diceret. Et saluaret suã positionem dicẽdo,
quod sicut homo dicitur agēs à forma, quæ est
in passio secundum vnã opinionem: ita diceretur ho-
mo vestitus formaliter, à quodam accidenti cau-
sato in veste ex eo quod vestitur ab homine.
Et illud accidens distinguitur, formaliter sal-
tim, à veste secundum materiale & secundum
formale. Hæc conclusio probatur: Quia hoc
genus denominandi ab extrinseco reperitur
in actione prædicamentali: ergo etiam poterat
hic reperiri sine aliqua implicatione.

1. Conclus.

Secunda conclusio: Homo nõ denominatur
vestitus, seu habens à veste, tanquã à forma hu-
ius prædicamēti. Et patet: Nam si vestis cõside-
raretur pro materiali, est substantia quædam: sed
substantia pertinet ad prædicamentum sub-
stantiæ, & nõ ad prædicamentum habitus: ergo
nõ potest esse forma huius prædicamēti sicut
relatio est forma prædicamenti relationis: &
quantitas prædicamenti qualitatis. Si vero cõ-
sideretur pro formali, nec etiam esse potest
forma. Probat, quia pro formali pertinet ad
prædicamentum qualitatis, quia dicitur figu-
ram

2. Conclus.

ram quandam, & est in quarta specie: ergo. Et si dicatur, quare ergo vocatur habitus, respondeatur, quod habitus est nomen æquiuocum ad rem huius prædicamenti, & ad vestem, sicut est etiam locus ad locum de prædicamento quantitatis, & ad vbi.

3. *Concl.* Tertia conclusio. Vestis est forma extrinseca huius prædicamenti, & quæ est causa formæ intrinsecæ, seu habitus, prout est prædicamentum. Explicatur primo. Nam sicut esse in loco causatur à loco, & esse in tempore causatur à tempore, ita habitus causatur à veste. At locus de prædicamento quantitatis & tempus, quid extrinsecum sunt ad quando & ad vbi: ergo & hic similiter vestis. Ex eo enim resultat accidens huius prædicamenti, quia vestitus sum veste: & ita est explicandus Soto vbi supra.

4. *Concl.* Quarta conclusio. Habitibus, prout est ultimum prædicamentum, est accidens inherens rei habenti vestem, respiciens tamen respectu transcendentali vestem illam vestitam. Et patet hoc primo. Quia D. Tho. 1. 2. quæst. 49. art. 1. & 5. metaphysicæ videtur dicere, quod inter hominem habentem vestem, & vestem mediat habitus, secundum quem homo dicitur habere vestem: ergo est ille in homine. Et præterea probatur ratione: Nam esse vestitum est prædicamentum habitus, at esse vestitum est in homine: ergo. Præterea, Calceatio, armatio, sunt res huius prædicamenti, sed hæc sunt in homine: ergo. Probatur: quia esse vestitum non est in veste, sed in homine habente vestem. Præterea: Nam esse in loco, quod est vbi: catum esse, quid intrinsecum est homini, & sibi inheret, quia est terminus motus localis, cum quo identificatur motus existens in homine: ergo & in proposito esse vestitum idem erit cum homine. Et præterea. Nam quando est accidens relictum ex esse in tempore, non est in tempore, sed in re temporali: ergo etiam esse vestitum, erit accidens relictum non in veste sed in re vestita. Itaque, sicut homo dicitur quantus à quantitate sibi intrinseca: ita dicitur vestitus ab accide[n]ti sibi intrinseco, quod est habitus, qui inheret & causatur in homine, ex habere vestem vestitam, & ille habitus est hoc ultimum prædicamentum, dicit tamen respectum ad vestem.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. **A**D primum respondetur, quod est impossibile, quod habeat vestem vestitam, & non habeat accidens sibi inherens, quod est habitus: sicut impossibile est, quod habeat filium, & non habeat relationem paternitatis. Sed si solum consideramus vestem per intellectum in homine

vestito absque consideratione accide[n]tis, quod ex tali veste relinquitur in homine dicitur, vestitus casualiter, non formaliter, id est, consideratur secundum formam extrinsecam, & quæ est causa, & non secundum intrinsecam & formalem. Vtrum verò posita veste Deus possit facere, quod non sequatur illud accidens intrinsecum, est dubium, Soto existimat, quod sic, Caietanus, quod non: quia implicat ex parte facti: & ita ego credo. Sed de hoc iam supra dictum est capite de relatione. Et per hoc patet ad secundum, quod vestis est causa extrinseca effectus formalis huius prædicamenti, habitus verò quod est accidens inherens homini est intrinsecum. Ad confirmationem Soti patet ex D. Tho. in conclusionibus.

Ad ultimum respondetur, quod explicatio vna est, quod dicunt denominare ab extrinseco, non quia forma sit extrinseca, sed quia etiam si inhereret denominato & habenti vestem, sumitur tamen in ordine ad vestem, quæ est quid extrinsecum, vt in ordinem ad causam extrinsecam.

QVÆSTIO XVII.

Vtrum proprietates, quæ prædicamento huic assignantur, sint rectè assignatæ.

ET videtur quod non. Primo, quia vna proprietates est suscipere magis & minus: hæc proprietates conuenit alijs ab hoc prædicamento: ergo male assignatur, vt propria huius. Probatur antecedens, quia conuenit qualitati secundæ speciei.

Præterea secundo. Habitibus non suscipit magis & minus: ergo etiam si dicatur, quod non est proprium quarto modo est male assignata. Probatur antecedens: Quia suscipere magis & minus intensiue solum conuenit qualitati tertiæ speciei: & extensiue eidem, & quantitati: ergo non habitibus: siquidem non est aliquod prædictorum.

Tertio. Nam vestitum esse non suscipit magis & minus: non enim vnus est magis tuniatus, quam alius: ergo absolute non suscipit magis & minus.

Secunda proprietates est, quod habitibus nihil est contrarium. Contra, nam ea, quæ suscipit magis & minus, habent contrarium, vt patet in qualitate. Sed habitibus suscipit magis & minus: ergo habet contrarium. Secundò, quia habere galerum & habere pileum, non se compatiuntur simul in eodem: ergo sunt contraria, siquidem ab eodem subiecto se expellunt, & sic in alijs: ergo. Et confirmatur: Quia calceatio

Liber VI. De Sex ultim. Prad. Quæst. XVII.

calceatio dextra oponitur calceationi sinistra: ergo.

Tertia proprietates est, quod habitibus est in pluribus, vt in corpore & veste. Contra: Nam vnus accidens non potest esse in pluribus subiectis: sed habitibus est accidens: ergo. Si dicatur, quod est partialiter in illis contra: Nam etiam numerus est partialiter in pluribus subiectis: ergo hoc non est proprium habitibus, esse in pluribus & etiam similitudo est in pluribus subiectis partialiter, scilicet, in illis, quæ similia sunt, vt in Petro & Paulo, similibus: & dissimilitudo etiam in pluribus dissimilibus: ergo.

Respondetur, has proprietates esse rectè assignatas à Gilberto si bene intelligantur. Et probatur explicando illas, & respondendo argumentis factis.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg.

AD primum respondetur, quod suscipere magis & minus dupliciter sumitur. Vno modo proprie ex permixtione contrariorum cum contrario, vel, de puratione contrarij à contrario: quomodo albedo suscipit minus ex eo, quod magis est permixta nigredini, & suscipit magis ex eo, quod est minus permixta, & magis radicata in subiecto, & sic habitibus non suscipit magis & minus. Alio modo, generaliter, & improprie, propter maiorem vel minorem aptitudinem ad operandum: & sic habitibus suscipit magis, & minus. Magis enim armatus est, qui habet galeam, scutum, &c. quam qui solum habet galeam, quia magis aptus est ad pugnam. Et isto modo non conuenit alijs. Et si conueniat, non propterea non esset proprium, sed solum sequeretur, quod non esset proprium quarto modo. Et ex dictis patet ad secundum.

Ad 2.

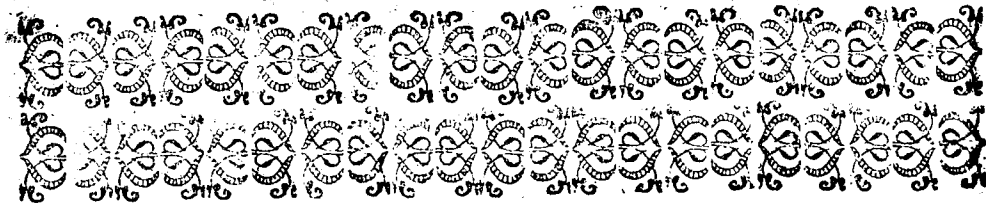
Ad 3.

Ad tertium respondent quidam, quod non omnes habitibus suscipiunt magis & minus, sed quidam, vt calceatū esse, armatū esse non magis & minus suscipit, & ita est proprium secundum quid; sicut esse medicū est hominis proprium. Illi ergo habitibus, qui disponunt subiectum in ordine ad finem aliquem, vt bene se habeat, vt ad pugandum, &c. magis & minus suscipiunt alij vero non. Alij respondēt, quod duplex est habitibus finis. Vnus est cōtegere totū vel partem in illo actu, seu in habitu, in ordine ad illū non cadit intensio & remissio. Alius est finis, seu actus secundus qui est protegere, seu defendere, & in illo actu bene cadit intensio & remissio. Et sic Arist. 2. Elenchorū dicit, quod Boreas ledit pauperes, & non diuites, quia magis vestitus est diues, & eius vestes non sunt contrariæ, pauperis verò maxime. Ergo loquitur de

suscipere magis & minus respectu secundū actus. Et per hoc manet explicata 1. proprietates.

Secunda proprietates, quod habitibus nihil sit contrarium patet: Quia calceatio non est contraria vestitioni; ex eo enim, quod non suscipit magis & minus, nec habet contrarium. Et per hoc colligitur argumentum primum: quia non suscipit magis & minus, proprie, nec in ordine ad primū actū: & sic non habet contrarium. Ad secundū negatur antecedens. Et ex eo etiam non bene inferatur: quia etiam in materia hominis non se compatiuntur forma hominis, & equi: & tamen hæc duæ formæ non sunt contrariæ, sed repugnantes. Ad contrarium respon. quod opponitur in ordine dextri & sinistri, non tamen contrariæ, sed relatiue, nec etiam in ordine habitibus, sed in ratione relatiui opponuntur, id est, repugnant respectu eiusdem vt in capite de relatione dictum fuit.

Tertia proprietates. Si rectè intelligatur est, bene assignata; si verò male nulla est. Si enim intelligatur, quod vnus numerus accidens est in duobus subiectis totalibus, iam patet eius falsitas, quia cum accidens indiuiduetur ex subiecto, non potest esse in duobus subiectis totalibus. Et iam supra diffinitū est, quod est in solo habente vestem subiectiue. Si vero intelligatur hoc modo, quod sit subiectiue, in re vestita, & terminetur ad vestem, vt ad quid extrinsecum, sicut terminatur potentia respectu ad obiectum & ex hoc dicatur, quod est in duobus, in vno vt in subiecto, in alio vt in termino, non vt in termino relatiuo secundum esse, quia non est relatiuum secundum esse, sed sicut in termino relatiuo secundum dici: sicut possemus dicere, quod potentia est in obiecto, id est, terminatur ad obiectum; sic vera est. Ceterum non erit sic proprietates 4. modo. Et ita explicat lauellus. Aliam solutionem & explicationem adhibet Magnus Albertus in hoc prædicamento. Vide illam. Sed non ita mihi placet, sicut laueli solutio. Ait enim, quod habitibus prædicamentū resultat ex duplici adiacentia, & ex adiacentia corporis habitibus, & habitibus corpori, & sic est in duobus partialiter, ex quibus resultat, sed nota, quod relatio similitudinis inter duo alba, non potest esse vna, qua similia dicerentur, quia implicat esse relationem sine opposita sibi correlatione. Et ita Petrus vna similitudine refertur ad Paulum, & Paulus alia ad Petrum, vnde non est vna relatio in duobus subiectis. Et illæ duæ relationes oppositæ sunt relatiue in ratione termini, & terminati: nam vna terminat aliam, & alia alteram. Sed vtrum si vnus duplici calceatio in eodem pede esset calceatus, essent tunc duo accidentia solo numero differentia in eodem subiecto? Respondetur, quod non. Solū enim esset vna calceatio respectu duos calceos per modum vnus; sicut quando vnus pater refertur ad multos filios, omnes illi sunt vnus talis terminus.

LIBER SEPTI- MVS QVAESTIONVM

LOGICALIVM, IN QVO QVÆ
Arist. lib. 1. & 2. de posteriori re-
solutione tractat, disputantur, vbi
etiam agitur de postpræ-
dicamentis.

SCIENTIA de posteriori resolutione multo hisce diebus fastidio habetur, & parum illi logici incubuit. Cuius rei ratione eam existimo, quod à modernis interpretibus obscure, diffuse, & multis questionibus pertractatur. Vt ergo huic vitio obuiemus, & incipiant logici ei inherere, maiori qua potero breuitate & claritate, quæ Arist. his duobus libris docet complectar. Hinc fiet, vt postmodum logicus quæ diuissio, a sunt inquirat diligentius.

terminat principijs. Vide etiam sanctissimi præceptoris prologum super hos libros. Et sufficiebat eius expositio, Et Caietan. commentaria nisi. S. Thom. ab aduersarijs esset defendendus, & Caietani doctrina declaranda atque perstringenda.

QVÆSTIO I.

An sit vera doctrina Arist. de præcognitis, & an recte illa numerauerit.

DICIT Aristotel. hæc. Primo, duæ sunt præcognitiones, an sit & quid sit. Dicit secundo tria esse præcognita. De principijs præcognoscendum est, quod sint vera: de passione quid nomen significet: de lubiecto, an sit, & quid sit. Vt si volo demonstrare hominem esse risibilem: quia est rationalis, debeo præsupponere, an sit homo, & quid sit homo. Et principium, quod assumo in demonstratione, quod sit verum, & quid significet risibile, quod est passio demonstranda. Et hoc præsupposito concludere omnem hominem esse risibilem, & sit contra hanc doctrinam

Primū argum. Præcognitiones sunt plures quam duæ: ergo falsum dicit Arist. Prob. ante cedens: quia aliud est præcognoscere esse essentia, & aliud esse existentia, & aliud esse verum & quid nomen significet: ergo sunt 4. præcognitiones. Omnia patent.

Secun-

QVÆSTIO XVIII.

Quonam modo differat prædicamentum habitus à post prædicamento habere.

HANC questionem idè mouemus (licet eius plena intelligentia ex postprædicamentis sit petenda) vt sciamus distinguere naturam huius prædicamenti à natura postprædicamenti habitus. Non tamen hic explicabimus naturam postprædicamenti ex professo, sed succincte. Et ideo respōdeo, quod habere, vt est postprædicamentum, importat quādam entitatem imperfectissimam, sicut est videre in alijs postprædicamentis, vt contrarietas simulas, &c. sunt imperfectissimæ entitatis, & quæ vagantur per multa genera, & consequuntur ex rebus multorum generum. At verò habere, prout pertinet ad hoc prædicamentum, dicit quid completū & perfectum, & quod non vagatur per multa genera, ex eo quod, quid completum est, & ratione sui complementi sibi determinat peculiare coordinationem. Ex dictis in hoc prædicamento colligitur falsè dixisse Suarez in sua metaphysica disput. 53, sectione 1. num. 3. formā huius prædicamenti constitutiuam esse vestē, quia vestis materialiter sumpta est substantia, hoc autem prædicamentum est accidentis: er-

go. Si verò accipiatur vestis formaliter dicit formam: vel figuram pertinentem ad prædicamentum qualitatis: ergo non est forma huius prædicamenti. Verum est, quod habere sumitur ab illa extrinsece, sicut vbi sumitur in ordine ad locum. Est etiam falsum illud, quod asserit numero quinto quod proprietates huius prædicamenti eadem sunt cū proprietatibus substantiæ corporeæ, cum forma huius prædicamenti sit substantia. Ita enim dicit, cū forma huius prædicamenti sit substantia quædam, vt in se est talis res, eadem habet proprietates. Vnde dicendum est formam huius prædicamenti esse tale accidens inherens homini, seu subiecto sumptum à veste, quia hoc est prædicamentum accidentis, & non substantiæ, vt patet ex Arist. in antepædicamentis, & in fine horum prædicamentorum. Male etiam facit huic prædicamento sectione 2. numero 4. nouum nomen imponens, scilicet, ornatum. Non ita vocatum est Ab Arist. & D. Thom. Gilberto & ab omni antiquitate, & in rebus minimis etiam sacrosancta seruanda est antiquitas. Præcipue quod ornatus dicit id, quo ornatur, & habitus dicit illud accidens prædicamentale, consurgens ex habitudine ornamentis. Falsum etiam est, quod dicit ornatum esse armis offensiuus non pertinere ad hoc prædicamentum, licet pertineat ad hoc prædicamentum armatum esse armis defensiuus: quia ita ornatur homo ense pugione, sicut ornatur galea & alijs huiusmodi. Alia minutiora dicit, quæ falsa sunt, sed indigna relatu. Et hæc de 10. prædicamentis dicta sufficiant.

L. I.

Argumentum libri primi, & secundi posteriorum.

IN his libris Aristotel. de demonstrationis materia agit, quæ obiectum est horum librorum ratione materia: nam de eius forma in priori resolutione tractauit. Et in primo capite pertractat, an sit demonstratio, & vsque ad caput 16. exclusiue versat, pertinentia ad questionem, quid est demonstratio. Deinde vsque ad finem libri agit de quasi passionibus demonstrationis, scilicet, de perfectione, finitate, vnitatis certitudine, diuersitate, &c. In 2. lib. inquit de causis demonstrationis vsque ad caput vltimum in quo de dignitatibus, & primis de-

230

Commentarij in Aristotelis Logicam.

2. Argu. Secundū arg. contra secūda propositionē: Ante demonstrationē necessariū est præcognoscere bonitatem consequentiam: nā si nō sit bona conseq. nō bene sequitur cōclusio ex principijs: ergo plura sunt præcognoscēda, quā illa tria. Et cōfir. hoc: Nā cōclusio debet præcognoscere ante demonstratiōem: ergo sunt 4. præcognita. Antecedēs probatur: Nā si nō præcognoscitur cōclusio, sequitur intellectū nō posse moveri à volūtate ad inferendā cōclusionē: & sic quod à casu inferatur talis cōclusio: quia nihil est volūtū, quin præcognitū sit: sed cū facit intellectus demonstratiōem est ad inferendā cōclusionē: ergo vult inferre illā, & ita illā præcognoscit. Si dicas quod præcognoscit illā virtualiter: ergo iā erit isto modo cognita, aliud præcognitū distinctū: quia cōclusio virtualiter præcognita aliud præcognitū est: quia nullū illorū triū est. Et cōfir. vltimo: quia mediū demonstratiōis etiā est cognoscendū, ergo plura, quam tria sunt præcognoscēda.

3. Argu. Tertio ad probandū nō esse necesse præcognoscere principia: nam Arist. inter principia, quæ debet præcognosci adducit illud, quodlibet est, vel nō est: sed hoc principiū nō ingreditur demonstratiōem: ergo nō est necesse cognoscere illa principia, de quibus loquitur Arist. Min. prob. quia vt inferius docet Arist. nō potest aliquid syllogistice concludi ex illo principio posito in demonstratione.

4. Argu. De passione debemus præsupponere quid sit: ergo etiā an sit: ergo doctrina Arist. est falsa. Prima cōsequētia probatur: quia quæstionem: an est præcedere debet quæstio quid est: nā si supponimus, quod est posterius, debem⁹ præsupponere quod est prius, vt qui concedit ternariū esse debet cōcedere esse binariū. Pro. 1. anteced. quia quidditas præsupponit, quod res habēs quidditatem esse possit: nā si nō possit habere esse, nō habebit verā essentiā, & quidditatem realem: nā essentia vera est, quæ potest esse extra suas causas. Et hinc fit chimarā nō habere verā quidditatem, quia esse non potest extra causas. Et cōfir. hoc argum. De principio in quo passio est prædicatū supponimus esse verū: ergo etiā supponimus passionē esse. Patet conseq. quia nō potest supponi principiū illud esse verū, nisi supponatur passionē cōuenire subiecto talis principij, quod est passionem esse. Et cōfir. 2. Nā ideo de subiecto præsupponitur, an sit, quia nemo demonstrat passionē de subiecto, quod existimat esse impossibile: sed similiter nemo demonstrat de aliquo id, quod cōfer esse impossibile: ergo eadē ratione de passione præsupponi debet an sit.

5. Argu. Quinto. Sciētiam, & demonstratiōes abstrahūt ab existētia: quia hæc cōtingenter conuenit rebus: ergo nō est necessariū præsupponere de subiecto an sit. Ma. Prob. quoniā sciētiam suat de rebus æternis, & de propositionibus

perpetuæ veritatis, quæ nullo modo dicunt existētia. Et cōfir. hoc argum. Primo. Quādo habetur sciētia de re nō existēte, vt de rosa in hyeme, siue de re impossibili, vt de vacuo, de infinito, nō existūt res istæ, & aliquæ harū existere nō possunt: ergo de subiecto non est præsupponēdū, an sit. Et cōfir. 2. nā Arist. 2. posteriorū c. 1. docet tot esse quæstiones, quot scibilia: sed vna quæstio est, an est: ergo hoc est scibile per demonstratiōem, & ita non erit præcognoscendū ante demonstratiōem: alia vt quid demonstratur si cognoscitur.

Quæstio deciditur cum alijs illi annexis.

Præcognitum vocatur illud in præsentia, quod necessario est cognoscendū ante demonstratiōem, & non vocamus præcognitum illud, quod potest cognosci, & non cognosci.

Prima conclusio: Horum librorum obiectum non est demonstratio, vt communiter defenditur. Probatur: quia demonstratio duo dicit, materiam necessariam, & formam arguendi certam & infallibilem: sed in his libris nullo modo tractatur de forma demonstratiōis: ergo obiectum horum librorum non est demonstratio. Minor probatur: quia de forma demonstratiōis tractatur in libris priorum, hic autem solum de ipsius materia agitur. Et sicut in libris de anima obiectum eorum est anima, & non corpus animatum: quia ibi de corpore non fit mentio, eodem modo in hac parte logice non tractatur de tota demonstratiōe completa & perfecta, sed de parte eius materiali, scilicet, de propositionibus perse & essentialibus, & vniuersalibus. Et quando logici insignes dicunt horum librorum obiectum esse demonstratiōem intelligunt esse demonstratiōem obiectum pro materiali, id est, materiam demonstratiōis. Verum est, quod totum hoc postea ordinatur ad perfectam cognitionem demonstratiōis habendam. Vnde D. Tho. 1. Posterior. lectione 1. dicit sic: Certitudo autem iudicij, quæ per resolutionem habetur, est vel ex ipsa forma syllogismi tantum: & ad hoc ordinatur liber Priorum analyticorum, qui est de syllogismo simpliciter, vel etiam cum hoc ex materia, quia sumuntur propositiones perse & necessariæ: & ad hoc ordinatur liber posteriorum analyticorum, qui est de syllogismo demonstratiuo. Vbi vides ideo hunc librum agere de demonstratiōe, quia agit de eius materia. Itaque obiectum formale materia demonstratiōis est, seu propositiones, ex quibus demonstratio fit. Et hic consideratur istæ propositiones, qua ratione sunt perse,

1. Concl.

& necessariæ. Et quod non possit esse tota demonstratiō huius libri obiectum, probatur: quia de forma demonstratiōis tractatur in libris priorum: ergo hic non fit rursus de illa tractatiō: ergo solum de materia tractatur demonstratiōis in hac parte ab Arist. Vnde falsa est Auerrois sententia, horum librorum obiectum esse definitionem. Sed soluamus argumenta, quibus hoc probat. Nam nūquam in suis operibus Arist. egit de definitione, nisi hoc. 2. lib. ergo illud est obiectum. Et secūdo quia in omni sciētia subiectum præsupponitur, & de illo demonstratur passiones: sed hic non præsupponitur demonstratiō, sed definitur, quid sit, & probat Arist. esse demonstratiōem. Et tertio quia de illa nō demonstrat passiones: ergo nec est huius libri subiectum etiā pro materia. Ad 1. respondetur, quod non agit Arist. de definitione, nisi in ordine ad demonstratiōem, & ideo definitio non est huius libri obiectum. Maxime, quia definitio pertinet ad primā operatiōem intellectus: hæc vero pars tractat de 3. operatiōe: ergo definitio, quæ ad primā operatiōem pertinet, non est obiectum in hac parte, quæ agit de 3. opere intellectus. Ad 2. respon. ab aliquibus, quod obiectum totale sciētiam debet præsupponi in sciētia, partiale vero bene potest demonstrari, esse, sicut à posteriori: sicut metaphysicus ex perfectione vniuersi demonstrat angelorū esse, vt patet 1. p. q. 50. & tamen angeli sunt partes subiecti metaphysicæ. Secūdo resp. quod demonstratiōem esse accipit logicus, vt quid prærequisitum, & præcognitum, & quid sit demonstratiō cognoscitur per habitum principiorum, & his acceptis postea de demonstratione demonstrat passiones. Nec est processus in infinitum, quia demonstratiō aliqua particularis lumine naturali effecta est id, quod de demonstratiōe in communi & inadequate de scriptis demonstrantur passiones, sicut definitio: & omnem definit definitionem, & hæc ipsa, & sibi & alijs est ratio, vt videatur. Sed de hoc iam diximus lib. 1. Et per hoc patet ad 3.

2. Concl.

Secunda conclusio. Isti libri dicuntur de posteriori resolutione: quia in his docemur re soluere conclusiones in sua principia: nō enim fit qui non scit resoluere. Hanc cōclusionem sic explicō: Nam resolutio proprie est reductio in sua principia, qua ratione corpus naturale cum corrumpitur dicitur resolui in elementa, & propositio dicitur resolui in terminos, & demonstratiō, & quilibet syllogismus dicitur resolui in suas propositiones. Et hinc hoc nomē translatum est à philosophis ad significandam resolutionem propositionis in sua prima principia, ex quibus habet veritatem & necessitatem, & ex quibus sequitur, nō ex quibus componitur. Hæc autem resolutio est du-

plex, altera syllogismi in modum & figuram aliquam syllogizandi ex perse notis, & euidētibus, quales sunt 4. modi primæ figuræ, vel in prima principia. Ex quibus constat necessitas illationis, & consequentia syllogismi reducti, qualia sunt dici de omni, & dici de nullo. Altera resolutio est conclusionis, vel proprietatis alicuius in principia priora, & notiora, ex quibus sequitur & necessitate habet propositio reducta: vt quando reducitur hæc propositio, homo est risibilis, in hanc, homo est rationalis, prior resolutio vocatur formalis: quia est circa formā demonstratiōis, & circa illationē: secūda vocatur materialis, quia versatur circa propositiones, quæ sunt materia demonstratiōis. Et quia forma est potior materia, resolutio formæ vocatur prior resolutio, & resolutio materiæ posterior. Et de hac agit Arist. in his libris. His prælibatis ad rem accedamus.

3. Concl.

Tertia conclusio: Cum Arist. in 1. cap. dicit omnem doctrinam, & disciplinam ex præ existente fieri cognitione, accipit doctrinam, & disciplinam pro assensu, discursu comparato prout se extendit ad scientificam cognitionem, siue opinatiuam, siue coniecturalem: imò & ad errorem: & dicit omnem talem assensum ex præ existente fieri cognitione. Hæc cōclusio est D. Tho. in præsentia, lect. 1. Vbi sic dicit: Nomen autē doctrinæ & disciplinæ ad cognitionis acquisitionem pertinet. Nam doctrina est actio eius, qui aliquid cognoscere facit: disciplina est receptio cognitionis ab alio. Nec accipitur hic doctrina & disciplina secūdo quod se habent ad acquisitionem sciētiam tantum, sed ad acquisitionem cognitionis cuiuscunque. Quod patet, quia manifestat hanc propositionem, etiam in disputatiuis, & rhetoricis disputatiōibus, per quas non acquiritur sciētia. Propter quod etiam dicit, ex præ existenti sciētia vel intellectu, sed vniuersali cognitione. Addit autem intellectiua, ad excludendum acceptionem cognitionis sensitivæ, vel imaginatiuæ: nam procedere ex vno ad aliud rationis est solum. Hæc D. Thom. Itaque cum cognitionem aliquam per discursum habemus illa discursiva cognitio ex præ existenti fit cognitione. Probatur conclusio, quæ sic explicata nullam habet difficultatem. Nam assensus discursu comparatus dicit duo, & terminum discursus, qui est conclusio, & principium huius discursus: ex quo inferitur conclusio: ergo, vt inferamus cōclusionem, principia debemus cognoscere: ergo omnis assensus discursu comparatus ex præ existenti fit cognitione. Præterea: nam natura nostri intellectus est, vt suam perfectionem acquirat per discursum deueniendo ex vno in aliud, vt patet ex D. Th. 1. part. q. 85. ar. 5. ergo vt habeat assensum

sum aliquem acquisitum, illum debet habere ex præexistenti cognitione. Et tertio probatur ex textu Aristotel. qui hoc exemplis patentissimis explicat. Et hanc universalem propositionem voluit Aristotel. constituere, ut in progressu scientifico idem esse observandum; doceret. Et ita postea inquirat, quæ sint ista prius cognita, quibus scientifica cognitio est habenda. Vnde explicatio Socii sapientissimi, & aliorum, quod fiat ex præexistenti cognitione omnis cognitio, quia discursus resolvitur in intellectum, & intellectus in sensum, quantum vera sit, nihil minus intendit Arist. Nam hic non volebat docere omnem nostram cognitionem ortu habere à sensu, sed omnem discursivam cognitionem causari ex aliquo prius cognito, quia hoc est discurre ex vno, cognito ad aliud cognoscendum procedere; & discursus includit terminum à quo, & terminum ad quem, qui sunt duæ cognitiones; sicut motus localis includit terminum à quo, & ad quem in sua ratione; & sicut binarius duas unitates. Ex hac conclusione inferitur, omnem cognitionem non fieri ex præexistenti cognitione, alias esset progressus in infinitum. Sequitur secundo non hic fieri sermonem de cognitione angelica, quia cum illa non sit discursiva, non fit ex præexistenti cognitione, nec de cognitione principiorum primorum eadem ratione. Itē, si Deus habitum infunderet, non erat necesse, ut ex præexistenti causaretur cognitio.

4. Concln.

Quarta conclusio: Duæ tantum sunt præcognitiones, scilicet, an sit, & quid sit. Hæc conclusio est Arist. in hoc cap. & D. Thom. lectione 2. & omnium logicorum. Et probatur: quoniam hæc duo tantum de re aliqua ante demonstrationem sciri possunt, reliqua vero, quæ secundo posteriori in principio referuntur in ipsa cognoscuntur demonstratione.

5. Concln.

Quinta conclusio: Tria sunt præcognoscenda ante conclusionem, ut per demonstrationem inferamus, & sciamus conclusionem, subiectum, principia, & passio. Hæc conclusio est etiam omnium, sicut præcedens, et si quæ alia sunt præcognoscenda ad ista sunt reducenda. Probatur: Quia in conclusione, quam demonstrare intendimus duo sunt extrema, subiectum, scilicet, & passio. Ut si velimus demonstrare hominem esse volitivum, est homo subiectum, & prædicatum volitivum, & dubitamus de eorum connexionem, an ita sit, quod homini conveniat esse volitivum: ergo ut possimus indicium ferre, & assentiri non sufficit illa extrema apprehendere: sed oportet ea aliquomodo cognoscere: ergo ante demonstrationem iam oportet cognoscere subiectum, & passionem. Deinde ad cognoscendum, utrum hæc habeant aliquam inter se connexionem, necessarium est assumere medium aliquod, habens

manifestam connexionem cum utroque extremo, & comparare passionem in tali medio, & medium cum subiecto. Hæc autem comparatio non potest fieri, nisi formando propositiones, in quarum una prædicatur passio de medio, & in altera medium de subiecto. Et istæ propositiones sunt principia, ex quibus intrinsece constat demonstratio: ergo ante demonstrationem supponitur necessario cognitio principiorum, quia supponitur, ut certa connexio medij cum utroque extremo, quæ continetur in utroque principio intrinsece, sicut dictum est. Quod verò nihil aliud sit necessarium præcognoscere, patet: quoniam ex his dumtaxat componitur demonstratio, & quavis demonstratio constet conclusionem, non est præcognoscenda simpliciter: quoniam hæc cognitio intenditur in demonstratione. Vnde dixit. D. Thom. 1. post. lectio. 2. necessarium est, quod antequam habeatur cognitio conclusionis, cognoscatur aliquomodo subiectum, & passio & principium, ex quo conclusio inferitur.

6. Concln.

Sexta conclusio: Necessum est præcognoscere de principiis, an sint, id est, an vera sint, non autem quid sint. Hæc conclusio est expressa, D. Thom. lect. 2. Probatur prima pars quoniam principia ponuntur in demonstratione loco antecedentis ad inferendam conclusionem: ergo non probantur in demonstratione, sed supponuntur, ut alias certa. Secunda pars conclusionis probatur: Quoniam principia sunt complexa: ergo non habent aliam quidditatem, quam esse vera: sed cum duplicia sint principia demonstrationis, vel intrinseca, vel extrinseca, de omnibus intelligitur conclusio. De intrinsecis, cuiusmodi est definitio clarum est: nam est medium ad inferendam passionem de subiecto à priori. De extrinsecis, ut quodlibet est, vel non est, etiam est certum: quia sunt fundamenta, quibus alia innuntur principia.

7. Concln.

Septima conclusio: De passione non est necessarium præcognoscere an sit, & quid sit, quo ad quid rei: sed satis est præcognoscere, quid nominis, id est, quid significet illud nomen, quod ponitur loco passionis in conclusione. Prima pars prob. Quia esse passionis est inesse subiecto. Sed hoc probatur per demonstrationem, saltem aptitudinaliter: ergo non est necessarium præcognoscendum ante illam. Et præterea hoc ipsum probatur: Quia questio, an sit, præsupponit questionem, quid sit, ut ait. D. Thom. quia quæ esse non possunt, non habent veram quidditatem: sed non præsupponitur de passione, quid sit: ergo nec præsupponitur, an sit ante demonstrationem. Quod vero non præcognoscatur quid passionis probatur: quoniam quid rei passionis sumitur per ordinem ad proprium subiectum. Homo enim in definitione risibilis ponitur, & ita in omnibus alijs definitionibus dicendum est: sed ante demonstrationem non constat cui subiecto

to conveniat passio, quoniam hoc inquiritur, & conclusitur in demonstratione: ergo. Tertia pars conclusionis prob. Quoniam si non scirem, quid significat risibile, non possemus inquirere principia, & causas illius: scimus enim risibile significare animal, quod ex tunc ore gaudium manifestat: quod ridere dicimus, & inquirimus tunc, & ob quam causam conveniat: & hoc concludimus in demonstratione. Cognoscere autem passionem esse cognitionem consula & imperfecta ante demonstrationem, non inconuenit, quia non scitur proprium subiectum; nec scitur: in ratione proprietatis formaliter, sed veluti materialiter.

8. Concln.

Octava conclusio: Quando scientia acquiritur propria inventionem, necessarium est supponere de subiecto, an sit, quoad esse existentia, alias non est necessarium, quod sit nec actu, nec temporibus à natura statutis: sed satis est præsupponere, quod habeat veram essentiam realem, & quod possit realiter existere, aut quod habeat essentiam, cui suo modo esse convenire possit. Et hoc dico propter entia rationis, de quibus habemus scientiam, & non habent esse nisi obiectivum in intellectu. Prima pars conclusionis est Ferrariensis primo contra gēt. cap. 66. Et ratio est, quia nostra cognitio incipit à sensu, sed sensus ut habeat actum supponit rei existentiam: ergo ad habendam scientiam per inventionem, debemus præsupponere subiectum esse in rerum natura. Et hoc debet intelligi in scientia quidditativa: nam in scientia connotativa, ut est illa, quam habemus de angelis, non movetur sensus à re, sed ab alia, quæ connexionem habet cum illa, ut quia est effectus eius, vel aliquid huiusmodi. Secunda pars conclusionis prob. Quoniam de rebus possibili bus potest esse scientia, ut si à magistro de his per demonstrationem doceamur.

9. Concln.

Nona conclusio: De subiecto præsupponendum est, quid sit, quo ad quid rei in scientia à priori. Probatur conclusio: quia cum non habeat causam, non potest demonstrari à priori: quidditas enim rei est primum quod rei convenit: ergo necessario est præsupponenda talis quidditas in demonstratione: & cognoscitur lumine primorum principiorum quidditas, & definitio subiecti. A posteriori autem nulla potest scientia probare suum subiectum esse, ita quod nullo modo antea cognoverit illud, quia omnis scientia aliquid præsupponit, circa quod versetur. Postquam autem habet cognitionem subiecti, bene poterit formare demonstrationem, in qua concludatur subiectum esse: nam Deus est obiectum Theologiæ. Et bene possum ego per effectus supernaturales fidei, & gratiæ concludere Deum esse, sed iam præsupponebatur Deus cognitus per fidem. De subiectiva vero parte bene potest fieri demonstratio, qua probetur illam subiectivam partem esse

se. Nam metaphysicus demonstrat Deum esse, ut patet ex. D. Tho. 1. p. q. 2. Metaphysicus bene poterit probare omnium scientiarum subiecta esse, quia agit de universali: uno ente. Vide Masium lib. 1. poster. c. primo, lect. v. nica. q. 3. & dicemus nos inferius.

Dissolvuntur argumenta.

Ad primam argumentum respondetur. Arist. Ad 1. arg. Illas præcognitiones sub duabus comprehendisse propter proportionem, quam inter se habent.

Ad 2.

Ad secundam respondetur, ex libris de priori resolutione constare præcognoscendam esse bonitatem consequentiam: & ideo præmissa est illorum tractatio ad hanc considerationem: quam obrem hic non fit mentio de bonitate consequentiam. Ad confir. respondetur Arist. solum tradidisse ea præcognita, quæ simpliciter sunt præcognoscenda antequam acquiratur scientia. Conclusio autem non est simpliciter præcognoscenda, sed satis est præcognoscere eandem conclusionem virtualiter in suis principiis, nec est aliud præcognitum, quia cognitio virtualis conclusionis, non est alia cognitio à cognitione principiorum: quia non simul terminat conclusio cognitionem. Vide Caiet. cap. 1. in hoc libro circa. 4. conclusionem in fine capituli, de quo postea sum dicturus. Ut autem possit illam inquirere per demonstrationem, non est necesse, quod certo cognoverit conclusionem, sed sufficit, quod de ea in sumpta dubitaverit. Et hoc potuit contingere multis de causis, vel propter cognitionem causæ, vel alicuius connexi cum illa, vel oppositi illius, vel alicuius effectus. Ex his omnibus potuit nasci dubitatio de conclusione, & inquisitio illius per demonstrationem.

Ad 3. arg.

Ad secundam confir. Respondetur, medium esse præcognoscendum eo modo, quo subiectum: & ideo non est facta expressa mentio de illo ab Aristotele. vel secundum respondetur, quod medium reducitur ad principia, ut patet in exercitio demonstrationis, qua demonstratur hominem esse volitivum, quia est intellectivum.

Ad tertium respondetur Arist. retulisse illud principium generale loco exempli, in eo intelligens reliqua, etiam si sint proxima: nam utraque sunt præcognoscenda, ut diximus: quia sunt necessaria ad scientiam habendam. Et si dicas: ergo etiam est cognoscendum, quid nominis principiorum, quid nimirum significant: & ita erunt plura præcognita, & Arist. erit diminutus, respondetur, Arist. hoc non dixisse, quia erat notissimum, rerum significationes præsupponi oportere, vel illam comprehendit sub cognitione, quid nominis passionis.

fionis. Nam qua ratione cognoscendum est quid significet passio, etiam reliquorum significatio cognoscenda est.

Ad 4. arg.

Ad 4. arg. respondetur esse maximum discrimen inter passionem, & subiectum. Nam de subiecto necessario supponendum est esse verum (& loquimur modo de subiecto scientiarum, quæ vocantur reales) ne in vanum suscipiamus laborem inquirendi proprietates illius. At de passione non est necessarium id præsupponi, cum sepe inquiremus id, de quo dubitamus an sit verum ens, ut patet in quadratura circuli. Dubitamus enim an sit possibilis. Sed contra: Nam quando procedimus per intentionem, procedimus per effectus: ergo debemus præsupponere passionem esse. Respondetur ita verum est, quia tunc passio habet rationem definitionis causæ, quo ad nos. De quo vide D. Th. 1. p. q. 2. ar. 2. ad. 2. Ad cõfir. respondetur primo cum Gaier. hic, quem vide. Secundo respondetur, quod tunc solum præsupponitur, quid nominis ipsius passionis, & non quid rei, & cognoscitur passio materialiter, & non conuenire adæquato subiecto. Cum enim dicimus, omne animal rationale est risibile, homo est rationalis; ergo est risibilis, non præsuppono in maiori, quid rei passionis, sed postea concludo per aliquod medium ipsam de subiecto, & intelligo inesse subiecto & quid sit actus ratio. Vel dicitur posse per experientiam cognoscere passionem esse in rerum natura, vel alia via Arist. autem dicit, quod ex vi demonstrationis non oportet præcognoscere passionem, nec quoad, an sit, nec quoad, quid sit. Ad secund. confirmationem iam patet ex conclusionibus.

Ad 5. arg.

Ad 5. arg. respondetur, quod quamvis scientiæ reales abstrahant ab existentia, tractant tamen de rebus, quæ sunt veræ res, & ita de rebus, quæ possunt habere verum esse reale. Unde non potest scientia non præsupponere subiectum suum esse, saltem temporibus suis à natura statutis, quia hoc est necessarium ut sit verum ens reale, quod possit existere. Scientiæ vero: quæ agunt de ente rationis etiam præsupponunt subiectum suum esse suo modo, scilicet, per intellectum, & per hoc patet ad. 1. confirmationem. Et ad. 2. dicemus inferius, & ex parte iam est dictum.

QVÆSTIO II.

Verum assensus præmissarum concurrat effectiue ad assensum conclusionis.

1. Arg.

ET videtur, quod non: Quia intellectus tendit per cognitionem præmissarum in cognitionem conclusionis, ut per medium

quoddam: sed medium non concurrat effectiue: ergo. Probatur mi. Quia medium solum se habet passiuè: assumitur enim & cognoscitur in ordine ad aliud, quod est passiuè se habere, vel si comparatur, ut terminus, à quo etiam non concurrat effectiue, quia terminus à quo, non cõcurrit efficienter ad id, cuius est terminus, ut constat in metu locali.

Secundo D. Tho. 1. p. q. 85. ar. 1. ideo dicit intellectum nostrum intelligere discurrendo, quia erit de potentia essentiali ad actum, & ex consequenti habet similitudinem cum rebus generabilibus corporalibus, quæ paulatim acquirunt suam perfectionem: sed in illis rebus prior gradus non concurrat effectiue ad. 2. ergo nec cognitio prior intellectus concurrat ad cognitionem secundam effectiue: quia ita se habent istæ cognitiones, sicut illi gradus ex Doctore sancto.

Tertio, intellectus eodẽ actu assentitur præmissis, & conclusioni: ergo assensus præmissarum non causat effectiue assensum conclusionis. Conseq. probatur: Quia idem non est causa effectiua sui ipsius. Prob. antecedens: quia voluntas eodem actu tendit in media, & in finem: ergo intellectus in cõclusionem; & principia. Si dicas, quod assentitur diuerso actu, contra: quia duo actus intellectus non possunt esse simul: ergo existente assensu conclusionis, non est assensus præmissarum: ergo non est causa effectiua assensus conclusionis assensus præmissarum: quia causa effectiua debet esse quando causat effectum, saltem virtualiter: & primus actus præmissarum non potest manere virtualiter, quia nullam virtutem agendi reliquit.

Praambula ad questionem.

Variè opinantur logici in hac questione. Aliquidam censent, præmissarum assensum solum præcedere assensum cõclusionis, ut terminum, à quo: & hac de causa nullam habet efficientiam respectu assensus conclusionis. Sit exemplum. Ignis non potest producere calorem, ut octo, nisi præsupposito calore, ut septem, & tamen calor ut septem non concurrat effectiue ad calorem ut octo. Ita similiter, licet sit necessarius assensus præmissarum ad assensum conclusionis, sed non concurrat effectiue. Et si dicas contra, nam terminus à quo, & ad quem, non stant simul, sed cognitio præmissarum & conclusionis stant simul: ergo non se habent ut terminus à quo, & ad quem, respondent, quod manet terminus, à quo, cum noua terminatione: nam ante cognitionem conclusionis cognitio præmissarum solum terminabatur ad principia. Et cum sit demonstratio etiam terminatur ad conclusionem, quia censent vnicò & eodem actu cognosci principia, & cõclusionem in demonstratione. Et etiã si sint duo actus

actus possunt manere quia in instantaneis non repugnat similtas termini, à quo, & ad quem. Vel dicatur, quod destruitur assensus præmissarum & acquiritur assensus qui terminatur ad principia & conclusiones. Alij censent vere assensum præmissarum effectiue concurrere ad assensum conclusionis. Ut ergo, quid sit verum cognoscamus, aduertere oportet intellectum posse cognoscere præmissas secundum se: & potest rursus cõclusionem cognoscere, ut subest præmissis, & quatenus ex illis infertur. Vel potest tertio modo assentiri conclusioni, quatenus habet rationem principij ad alias conclusiones inferendas. Primus actus formaliter tantum terminatur ad præmissas, & ad conclusionem virtualiter, quatenus, scilicet, continetur in præmissis, sicut effectus in sua causa. Secundo actus terminatur formaliter ad principia & conclusiones; quia eodem actu percipit potentia obiectum, & rationem formalem obiecti, sub qua tendit in illud, ut asserit Angelicus Magister 1. 2. q. 8. art. 3. Eodem enim actu videtur lucem, & colorem. Tertio actus formaliter terminatur ad conclusionem tantum, quia tunc non sumitur conclusio, ut stat sub principijs. Ad principia vero terminatur virtualiter, quia semper veritas illius habet intrinsecã dependentiam à principijs, & ita, qui assentitur illi cõclusioni virtualiter assentitur principijs, à quibus pendet. Nota in D. Tho. illa verba in calce articuli superius adducti, ubi sic dicit: Sic etiam circa intellectum accidit: nam primo aliquis intelligit ipsa principia secundum se; post modum autem intelligit ea in conclusionibus ipsis, secundum quod assentitur conclusionibus propter principia. Et vide etiam solutionem ad. 1. & perspicies hoc nostrum fundamentum diuini Doctoris esse doctrinam.

Quæstio dicitur.

1. Cõcln.

PRIMA cõclusio: Assensus, qui terminatur ad principia secundum se effectiue cõcurrit ad assensum, qui terminatur ad conclusionem, quatenus colligitur ex principijs, non quidem ut causa principalis, sed ut instrumentum intellectus, qui est principalis causa efficiens: Probatur conclusio: quia magis assentimur præmissis, quam conclusioni: & conclusioni assentimur propter præmissas: ergo assensus præmissarum effectiue concurrat ad conclusionem assensum. Probatur consequentia: quia illa dictio propter efficientiam dicit, nam aliud genus causalitatis dicere non potest. Præterea volitio finis est causa effectiua volitionis mediorum: ergo assensus præmissarum est etiam causa effectiua assensus conclusionis: nam ita se habent finis in practicis, sicut præmissæ, & principia in speculabilibus. Præ-

rea. Dum homo assentitur præmissis necessitate ad assensum conclusionis, quia virtualiter ibi est assensus conclusionis; ergo effectiue concurrat assensus præmissarum ad assensum conclusionis, cum sit ibi virtualiter conclusio. Nam semen ideo effectiue concurrat ad productionem arboris: quia arborem ibi habet virtualiter; non enim in alio genere hæc virtualis præsentia valet intelligi, ut constat per omnes causas discurrendo. Deinde homo (nam de isto loquimur) cum cognoscit cõclusionem ex principijs, discurret. Ad discursum autem, ut constat ex 1. p. q. 58. art. 3. requiritur, quod sint duæ cognitiones, & quod vna sit causa alterius, & non sufficiat vnum in alio cognoscere, quia hoc modo Deus & angeli cognoscunt, & non discurrunt: ergo cognitio præmissarum est causa cognitionis conclusionis.

Secunda conclusio: Quando eodem actu assentimur præmissis, & conclusioni, assensus, præmissarum non concurrat effectiue ad assensum conclusionis. Probatur: quia idem non potest esse causa sui ipsius, quia causalitas expostulat realem distinctionem inter effectum & causam. Et hoc maxime expostulat causa efficiens, cum in eius definitione dicatur, quod sit influens in effectum: nihil autem in seipsum influere potest. Et etiam in definitione causæ dicitur, quod sit illud, ad quod aliud sequitur, ergo respectu sui ipsius nihil potest esse causa. Sed probo, quod eodem actu non possit intellectus cognoscere præmissas & conclusionem: nam tunc assentitur conclusioni, propter præmissas: sed illa particula, propter, dicit causalitatem: ergo non potest eodem actu conclusionem & præmissas cognoscere: alias idem actus esset causa, & effectus. Respondetur, quod dicit rationem cognoscendi ex parte obiecti. Nam ratio, quare assentitur conclusioni, sunt præmissæ, non vero assensus præmissarum, tunc est causa assensus conclusionis, quia non sunt duo assensus, & in. 1. p. q. 19. multa sunt huius doctrinæ exempla. Sed hoc est patens exemplum: nam potentia visiva videt colores propter lucem, & tamen vnicò simplicissimo actu vtrumque attingit: tamen ex parte obiecti, lumen est ratio attingendi colorem: ita in proposito, ratio assensus conclusionis sunt præmissæ. Nam hæc dictio propter in præcedenti conclusione dicit veram causam, quia duobus actibus, & præmissas, & conclusionem cognoscit. In hac vero dicit rationem ex parte obiecti, quia vnicò actu fertur in vtrumque.

Tertia conclusio. In tertio actu quando assentitur conclusioni, ut habet rationem principij ad alias conclusiones cognoscendas, non est dependentia immediata ab assensu præmissarum efficienter. Probatur: nam tunc quando cõclusio assumitur, ut principium ad alias conclusiones

2. Conclusio

3. Conclusio

elusiones inferendas non manet in intellectu assensus præmissarum formalis: ergo non concurrunt effectiue. Probat consequentia: quia quod non est non concurrunt effectiue. Antecedens probatur: Nam intellectus non potest simul intelligere plura ut sic, ut constat ex D. Tho. supra relata. q. 58. 1. p. sed illa conclusio non ut stat sub principijs, non facit unum obiectum intelligibile cum illis: ergo. Et si inquiras, per quid assentitur illi conclusioni, respondetur, quod per habitum scientia. Et si arguas, nam scientia ex principijs procedit ad conclusiones cognoscendas, quia progreditur discursiue, respondetur hoc non esse necessarium semper, alias non posset assentiri conclusioni centesimæ, nisi formaretur centum demonstratio nes prius actualiter, quod constat falsum esse. Sufficit namque in virtute demonstrationum præcedentium, & quæ determinarunt intellectum ad assensum huius centesimæ conclusionis illi assentiri: & ita illa maxima, omnis doctrina, omnis que disciplina ex præexistente fit cognitione, debet intelligi de conclusione, ut stat sub præmissis modo explicato, vel ex præexistenti fit cognitione formali: vel virtuali.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum respondetur, quod illa cognitio dicitur medium, quia est confusa notitia conclusionis, nihilominus concurrunt effectiue, sicut habitus licet sit in potentia ad actum effectiue concurrunt. Quod si alij medijs repugnat effectiue concurrere, non est, quia sunt media, sed quia sint talia, quia scilicet, producunt eadem actione, quia terminus, ad quem, vel quia non se tenet ex parte agentis, sed ex parte passivi, cui repugnat efficienter mouere ad terminum, ad quem, quando producitur per physicam transmutationem. Et ideo tale medium non potest assumi, ut instrumentum ad producendum talem terminum. Sed contra, quia illa cognitio principiorum est imperfectior cognitione conclusionis: ergo non potest concurrere effectiue ad illam. Causa enim effectiua debet esse perfectior suo effectu, respondetur negando consequentiam, quia concurrunt, ut instrumentum: instrumentum autem non est necesse, quod sit perfectior effectu. Secundo respondetur, quod non est imperfectior. Et si dicitur esse in potentia ad producendam conclusionem est in potentia actiua, quod non est imperfectio. Et per hoc patet ad secundum.

Ad 2. arg. Ad ultimum patet responsio ex secunda conclusione: & illi actus possunt manere simul, quia obiecta habent modum unius, & ordinem inter se: intellectus autem noster bene potest ha-

bere plures cognitiones simul, quando habet ordinem inter se, ut patet. 1. p. q. 58.

QVÆSTIO III.

Vtrum minor simul tempore cognoscatur cū cōclusionē.

1. Argu. **B**T videtur quod non. Primo quia sepe cognoscimus conclusionem ante quam assentiamur minori: ergo. Probat auct: quia possum cognoscere omnem hominem esse risibilem, ante quæ cognoscam esse rationalem, ut si ab effectu & per experientiam cognosco: ergo &c. Dices debere intelligi cognita maiori & minori, ut si fiat hic syllogismus: omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale. Contra: nam etiam dices, quod cognita maiori cognoscetur conclusio, quia si minor simul cum illa cognoscatur, cognoscetur etiam conclusio tunc.

2. Argu. Secundo vel intelligitur desimultate assensum pro eodem instanti, vel tantum de immediate eorum: ita quod unus immediate sequatur post aliud. Non primum, quia noster intellectus non potest simul plura intelligere. Et rursus idem probatur: quia cognoscit conclusionem discurrendo: ergo habet assensum conclusionis post assensum præmissarum, & non simul. Probat consequentia: quia ad discursum requiritur successio cognitionum, & una debet esse causa alterius: & iterum, quia illi duo assensus sunt eiusdem speciei: & ita non possunt simul esse in eodem. Nec vero potest dici secundum: quia uterque assensus, incipit esse in instanti: ergo necessario debet inter illos mediare tempus, quia non dantur duo instantia immediata. Dices succedere assensum conclusionis assensui minori: & ad hoc satis est, quod non mediet alius assensus. Sed contra: quia mediet assensus bonitatis consequentia: non enim conclusioni præbebo assensum, nisi videam prius consequentiam esse bonam.

3. Argu. Tertio quia potest capacitas intellectus, & eius virtus finire in minori, cum sit finita: ergo tunc non poterit cognoscere conclusionem: falsum ergo est illud asserere.

4. Argu. Quarto. Homo operatur libere: ergo poterit pro sua voluntate suspendere assensum conclusionis quia ea, quæ homo libere facit, poterit facere & non facere: & maxime quia experientia videtur constare me maiori, & minori assentiri posse, & non conclusioni.

5. Argu. Quinto. Si habenti errorem circa conclusionem adducatur demonstratio, non poterit in eodem instanti habere assensum minori & conclusionis: ergo intentum. Probat auct: quia

error resistit assensui conclusionis: nullus enim potest habere iudicia contraria in eodem instanti.

6. Argu. Sextum argumentum: nam si cognita minori cognoscitur conclusio, sequitur quod sit superflua cognitio conclusionis in se ipsa: nam iam erat cognita, & perfectiori modo: nam erat cognita in principijs, quæ cognoscuntur habitu primorum principiorum: & sic nobiliori modo erat cognita, quia principia nobiliori cognitione cognoscuntur, quam conclusio.

Dicisio quæstionis.

1. Concl. **P**Rima conclusio: Si non sit cognita bonitas consequentia, bene potest assentiri maiori & minori, & non conclusioni. Probat conclusio: quia iudicium bonitatis consequentia est necessarium ad assentiendum conclusioni: si enim video non bene inferri nullatenus assentiar illi: deficiente enim medio necessario non sequitur assensus conclusionis.

2. Concl. Secunda conclusio: Bene potest intellectus in eodem instanti assentiri conclusioni, & minori, etiam si id faciat distinctis actibus, & defacto facit. Hæc conclusio est expressa sententia Arist. in hoc. 1. cap. & D. Thom. ibidem lectione. 2. ubi sic dicit: Si sic demonstret aliquis, omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, ista cognita nondum habetur conclusionis cognitio, sed cum postea accipitur: hæc figura in semicirculo descripta, est triangulus, statim scit, quod habeat tres angulos. Et quando dicit statim intelligit simul naturam, ut patet ex principio textus. Et potest suaderi conclusio: quia in hoc nulla est implicatio, sed explicanda est conclusio iuxta expositionem sap. Mag. Soto, quod supposita apprehensione terminorum, in quibus apprehenditur tempus inlumitur, si præstamus assensum maiori, & minori, simul præstamus conclusioni in eodem instanti temporis, licet prius natura assentiamur maiori, & minori: quia isti assensus sunt causa assensus conclusionis. Et si arguas: quia intellectus discurret: ergo in diuerso tempore cognoscit antecedens & consequens: non enim potest intellectus a principijs ad conclusionem procedere in instanti, cum phantasmata antecedentis & consequentis in tempore cognosci debeant, respondetur rationem discursus in eo sram esse, non quod unum post aliud cognoscatur secundum successionem temporis, sed in eo, quod unum ex vi cognitionis alterius per distinctum actum cognoscatur: ita ut notitia unius ex cognitione alterius causetur. Vide D. Th. 1. p. q. 14. a. 7.

3. Concl. Tertia conclusio: Cognita bonitate consequentia, & apprehensis præmissis, euidenter,

necessitatur intellectus, quo ad exercitum, & specificationem ad assensum conclusionis, in eodem instanti, quo cognoscit principia, & assentitur illis. Probat: quia si intellectus exeat in actum circa illam conclusionem, talis actus debet esse assensus, & non dissensus: ergo necessitatur, quo ad specificationem. Consequenter probatur: quia hoc est necessarium, quo ad specificationem, si debeat habere actum, non posse exire ab illo obiecto talis conclusionis. Sed antecedens probatur: quia cum videt principia esse vera, & consequentiam bonam, & ex vero non inferri, nisi verum, videt se qui veram conclusionem, A vero autem intellectus dissentiri non potest, si debet habere actum. Quod vero necessitatur quo ad exercitum probatur: quia intellectus non est formaliter liber sicut voluntas, sed agit naturaliter, sicut potentia sensitiva: ergo præsentibus obiectis, & sufficienter applicato, non potest circa illud non operari, sicut si visui non impedito applicetur debite color, non potest non videre: ita intellectus in casu posito non potest non assentiri. Item posita causa naturali cum omnibus requisitis, sequitur effectus: sed assensus maioris & minoris apprehensis extremis, est huius modi: ergo sequitur assensus conclusionis, & ex necessitate debet esse alius assensus assensus minoris ab assensu conclusionis: quia est assensus discursiuis, qui ex necessitate debet causari ex alio assensu, ut diximus.

4. Concl. Quarta conclusio, in principijs virtualiter cognoscitur conclusio. Probat: nam conclusio continetur in principijs, ut in causa: ergo virtualiter: ergo quando cognoscuntur principia virtualiter, cognoscitur conclusio. Et notat Caietanus, quod cognosci virtualiter plus est, quam cognosci potentialiter, sicut esse hominem, plus est, quam esse animal, & quanto principia sunt propinquiora conclusioni, tanto perfectius cognoscitur conclusio: non autem cognoscitur conclusio absolute, quia ipsa non terminat cognitionem. Ad hoc enim, ut absolute diceretur cognosci, erat necesse, quod terminaret cognitionem, siue primario, siue secundario. Quando vero ipsa non terminat cognitionem, sed aliud, in quo cognoscitur, non dicitur cognosci simpliciter, sed secundum quid, vel virtualiter ratione alterius rei cognitæ, in cuius virtute continebatur. Et ita conclusio in principijs non cõterminat (ut ita dicam) actum cognitionis, unde non simpliciter cognoscitur. Ex hoc soluitur argumentum Platonis. Non enim ante demonstrationem scimus conclusionem in se siue primario siue secundario, sed solum virtualiter. Demonstratio vero facit, ut in se cognoscatur, & formaliter, sicut quævis arbor in semine sit virtualiter, non frustra est arboris generatio, quia facit illam esse formaliter. Sed aduerte, quod

Deciditur quæstio.

Ad 1. arg. **R**espondeo, omnia asserta ab Arist. præfenti loco verissima esse, & probatur. soluendo argumenta. Ad 1. respondetur Arist. hic tractare, de potissima scientia, quæ est à priori, & ista debet procedere ex his, quæ sunt notiora simpliciter, & secundum se, cuiusmodi sunt causæ respectu effectuum. Alij volunt hoc habere verum in omni scientia etiam à posteriori, quia etiam illa procedit ex notioribus, & causis, non quidem in essendo, sed in cognoscendo. Effectus enim sunt notiores in cognoscendo respectu nostri, causis illarum; & dicunt etiam habere rationem causæ in cognoscendo respectu conclusionis demonstratæ à posteriori.

Ad 2. arg. Ad 2. egi latissime lib. 1. q. 7. & ideo non libet eadem iterum repetere.

Ad 3. arg. Ad 3. aliqui dicunt, ut sit scientia naturalis, sat esse, quod demonstrat ea, quæ ut in plurimum contingunt, licet aliquando non verum habeat. Nam physica inclinatur ad hanc conclusionem: In omni vere sunt tonitrua. Quod si aliquando veris tempore deficiant, non propterea non est scientia, quia ad rationem scientiæ sufficit, quod sint in vere, ut in plurimum tonitrua, quia eadem certitudo non est querenda in omnibus. Sed hanc solutionem falsam iudico quia scientia est virtus intellectualis, & ita habet indefectibilem ordinem ad verum, quod est bonum intellectus. Et sicut est impossibile: quod virtus moralis inclinet ad malum morale, ita est impossibile, quod scientia inclinet ad falsam quod est malum intellectus. Unde cum in philosophia demonstratur, quod in vere sunt tonitrua, sensus est, non quod omni tempore veris sint tonitrua, sed quod ut in plurimum ponitur tonandi causa in vere. Et si dicas, ergo philosophia est tam certa, sicut mathematica & metaphysica, respondetur, quod tam infallibiliter inclinatur ad verum. Cæterum non est illud verum tam certo cognitum, propter differentiam mediij demonstrationis: nam mediij physicum cernit materiam sensibilem, quæ aliquo modo tollit certitudinem, quia motus causa est variabilitatis.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod demonstratio pro materiali causat affectivè scientiam. Inrentio vero, quæ est forma demonstrationis est conditio, sine qua non causaret materiale scientiam, quia illa est, quæ formaliter ordinat conceptus in demonstratione. Et ad hoc factum fuerit, quod sit fundamentaliter proxima ut lib. 1. & 2. dictum est: sicut ad hoc, quod sacramenta causent gratiam, necessaria est significatio, quæ est aliquid rationis: nam sacramenta efficiunt, quod significant.

Ad 5. Ad 5. respondetur. Theologiam secundum

se evidentem esse, licet non prout est in nobis viatoribus. Et ad hoc, ut in nobis sit vere scientia, sufficit, quod subalternatur scientiæ euidenti Dei, & beatorum. Nam euidencia est de ratione scientiæ in se vel in futuræ remanenti, cui potest contrariari. Secundo respondetur, quod non est de essentia scientiæ euidentiæ: nam euidencia in scientia requiritur propter certitudinem, & cum nostra Theologia certissima sit, hinc fit, quod est vera scientia, licet non sit euidens. Est autem scientia, quia procedit ex rationibus formalibus ad minus, & discursu quodam elicit conclusionis certas, & infallibiles. Ad confir. varie solet responderi. Et prius est ad vertendum incarnationem non esse obiectum specificatum scientiæ alicuius, sed de illa in Theologia fieri sermonem in ordine ad obiectum specificatum. Nam Deus est obiectum specificatum scientiæ Theologiæ, ut asserit Doctor noster, & ecclesiæ. 1. p. q. 1. a. 8. Et scientia de incarnatione non differt specie ab illa scientia, quæ de Deo tractat, quæ est Theologia: sed eadem Theologia, quæ tractat de Deo tractat de incarnatione Verbi Dei. Ex quo sequitur prima solutio, quod Theologia est scientia tractans de incarnatione, non ut de obiecto specifico, & formali, sed ut de obiecto materiali, in ordine ad suum obiectum formale. Et non est inconueniens, quod sit cognitio scientifica de aliquo singulari indirecte, & reflexe, ut stat sub illa ratione specificativa: sicut scientia quæ tractat de homine tractat etiam de hoc homine reflexe, & indirecte. Sed hæc solutio non multum placet. Secunda solutio est quod cum D. Tho. dicit de singularibus, ut stant sub divina reuocatione, posse esse scientiam, accipit scientiam pro cognitione certa & infallibili. Non vero loquitur de scientia, pro ut est habitus acquisitus per demonstrationem: quia singularia, ut sic nullas proprietates scibiles habent præter proprietates suorum vniuersalium. Secus est in Deo, qui propter suam infinitam essentiam singularis, habet propria attributa de ipso per rationem formalem ipsorum demonstrabilia. Quauis pro hoc statu sub ratione vniuersali cognoscatur à nobis. Tertio responderet aliqui, quod de incarnatione in communi habetur scientia, quia de potentia Dei absoluta potuerunt esse plures incarnationes, ut si pater fieret homo, & spūs sanctus similiter. Unde ita agimus modo de incarnatione, sicut de aliquo communi. Sed iam excedimus limites logicales.

Ad sextum responderet. D. Tho. 1. p. q. 14. a. 1. sol. ad 1. & 2. Vide ibi Caiet. & M. Banes. Angeli autem vnica cognitione cognoscunt hominem esse risibilem, quia est rationalis: non vero per diuersas cognitiones. Sed ex parte rerum cognoscit hominem esse talem, quia habet talem essentiam. Et hoc sufficit ad rationem

quando dicimus, cognita maiori & minori cognosci conclusionem, loquimur de cognitione conclusionis in se. Hæc conclusio est D. Thomæ supra dicta lectione, & Caiet. hic circa 4. conclusionem.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. Ad prim. respondetur, quod solutio ibi data est optima. Et ad replicam respondetur, quod cognita maiori cognoscitur conclusio; sed si simul minor cognoscatur: nam vtrūque est necessarium cognosci.

Ad 2. arg. Ad secund. respondetur, quod cognitio minoris, & cognitio conclusionis in se non est vnica cognitio, sed duplex. Et ista duplex cognitio in eodem instanti habetur, & vna est alterius causa: vnde non habentur in duobus instantibus: & bene possunt esse in eodem instanti, quia habent inter se ordinem causæ & effectus.

Ad 3. arg. Ad tert. dicitur, quod capacitas intellectus est infinita syncategorematicè, & non potest cognoscere tot, quin possit plura cognoscere. Vide aliam solutionem in Magistro Soto in præfenti. Aliqui dicunt, quod non est maior difficultas in assentiendo conclusioni maiori, & minori cognitæ, quam sit in cognitione maioris & minoris. Et ita posita cognitione maioris, & minoris sequitur sine difficultate cognitio conclusionis.

Ad 4. arg. Ad quart. respondetur ex tertia conclusione.

Ad 5. arg. Ad 5. respondetur à magistro Soto, quod in eodem instanti corrumpitur error, & habetur assensus contrarius, & in genere causæ materialis prior est corruptio assensus: & in genere causæ efficientis prior est assensus veritatis. Et sicut in eodem instanti est expulsio tenebrarum & introductio luminis: ita in proposito est in eodem instanti expulsio erroris, & introductio veritatis. Forsan aliam solutionem habebis ex D. Tho. 1. 2. q. 13. a. 7. ad 4. & vide etiam solutionem ad 3. pro hac quæstione.

Ad 6. arg. Ad 6. iā diximus conclusionem cognosci in præmissis, non in se, sed in virtute productiua, & causatiua ipsius. Et non est illa nobilior cognitio conclusionis, quam si in se cognosceretur, quia in se cognoscitur distincte & actu in principijs in potetia, & virtualiter. Perfectior autem cognitio est illa, quæ est clara, quæ quæ est potetialis, & illa, quæ est formalis cognitio, quæ quæ est virtualis. Et hæc de. 1. cap. huius libri.

QVÆSTIO III.

Vtrū ea, quæ Arist. docet cap. 2. vera sint?

Dicitur, quod non: Nam demonstrationes, physicae procedunt ex notioribus nobis, scilicet, ex effectis, & non ex causis: ergo falsum est de demonstrationibus procedere ex notioribus secundum se. Antecedens patet, quia cum rerum essentia nobis sint ignotæ sæpissime eas per effectus demonstramus.

Secundo Metaphysica est vera scientia, & tamen non procedit ex causis: nam cum demonstrat Deum esse æternum, ens esse vnum, cum istæ proprietates non habeant causam, non possunt procedere ex causis. Ex quo sequitur, quod nec ex notioribus & prioribus procedat, quia vbi non est causa non est prius nec notius.

Tertio contra definitionem scire. Nam scientia naturalis, ut physica, est vera scientia, & tamen res, quas demonstrat contingit aliter se habere, quia demonstrant frate Austro pluuias generari, & alia multa huius modi, quæ sæpissime sunt falsa.

Quarto. Demonstratio non facit scire: male ergo dicitur, quod sit syllogismus faciens scire. Antecedens probatur: quia demonstratio formaliter est ens rationis sed ens rationis non potest facere scire, nec effectiue, nec formaliter, & non potest in alio genere causæ concurrere: ergo. Min. probatur: quia cum solum habeat esse obiectiuum in intellectu, non potest illam causalitatem habere.

Quinto. Theologia est vere scientia, & in illa non scimus causas conclusionis, & quod illius sint causæ; & quod non potest aliter se habere: nam alia Theologia esset euidens scientia: nam ad cognitionem euidetem habendam, nihil aliud requiritur. Et confirm. nam scientia de incarnatione est dēre contingenti: ergo scientia non est de his, quæ aliter se habere non possunt. Antecedens patet quia contingens fuit Deum incarnari. Dices quod est necessarium, ut stat sub reuelatione, & cognitione diuina. Contra: nam etiam possemus habere scientiam de locutione & ambulatione, & negatione diui Petri: quia stat sub cognitione diuina: & ut sic non potest aliter se habere: hoc autem est falsum: quia illa sunt pure contingentiæ: ergo.

Sexto contra definitionem demonstrationis quod sit syllogismus faciens scire: Nam actus scientificus, seu actus, qui est scientia, est conclusio; sed conclusio est pars demonstrationis: ergo male definitur demonstratio per suam partem. Et confir. quia demonstratio non facit scire: nam in nullo genere causæ hoc facit, ut patet discurreti per singulas causas; & illud verbum facere denotat aliquod genus causalitatis: ergo est mala definitio. Sed antecedens probatur: quia conclusio scita est pars demonstrationis: ergo demonstratio non facit scire.

rationem scientia. Nō autem est necesse, quod cognitio, qua cognoscitur esse rationale, sit causa cognitionis, qua cognoscitur esse risibilis, quia hoc solum habet locum in cognoscen- tibus discursive. Cognoscunt itaque in re vñū esse causam, seu rationē alterius quod sufficit ad scientiam, licet non sit vna cognitio causa alterius cognitionis.

Q V Æ S T I O V.

Vtrum definitio propositionis immediate sit bona.

1. Argum. **R** O P O S I T I O immediata est, qua non est altera prior. Et videtur hanc definitionem non esse bonam: Nam si aliqua esset propositio immediata, esset utique illa, in qua predicatur definitio de definito: sed hæc nō: ergo. Prob. ma. quia definitio, sine medio inest definito. Mi. prob. quia vna definitio demonstratur à priori per aliā: ergo nō est immediata. Prob. conseq. quia vna immediata propositio, nō est à priori demonstrabilis, cum non habeat aliam propositionem priorem. Sed ans prob. quia definitio materialis demonstratur per definitionem formalem, vt asserit D. Tho. hoc lib. lectio. 4. Si dicas, quod est demonstratio à posteriori, contra, nam cum explicet vtraque definitio rei essentiam in se, vna alterius effectus esse non potest.

2. Argum. Secundo: Hæc propositio, homo est intellectivus: est immediata, quia predicatum sine medio convenit subiecto, & tamen hæc propositio, homo est rationalis, est prior illa: quia essentia prior est passio: & ita propositio significans essentiam, prior est propositione significante passionem. Si dicas, quod est immediata, contra, est demonstrabilis: ergo non est immediata. Prob. ans: quia hæc est demonstratio: omne animal rationale est intellectivum, homo est animal rationale: ergo intellectivum.

Quæstio deciditur.

1. Concl. **C** onclusio: Optime Arist. diffiniuit propositionem immediatam, dicendo, illā esse, qua non est altera prior. Hanc autē conclusionem sic explicat D. Tho. lectio. 5. Nam demonstratio procedit ex prioribus: quandoque igitur aliqua propositio est mediata, id est, habens medium, per quod demonstratur predicatum de subiecto oportet quod priores ea sint propositiones, ex quibus demonstratur: nam predicatum conclusionis per prius inest medio, quā subiecto, cui etiam per prius

inest medium, quam predicatum. Relinquitur ergo, quod illa propositio, qua non sit altera prior, sit immediata. v. g. hæc propositio non est immediata, omne animal rationale est volitivum, quia mediat inter illam, & aliam vbi ponitur subiectum ista, omne intellectivum est volitivum: nam ita sit demonstratio in. 1. modo primæ, omne animal rationale est volitivum: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est volitivus. Prima non est immediata, quia mediat ista, omne animal intellectivum est volitivum, & est medium, per quod demonstratur. Ita que propositio immediata est illa, quæ caret medio, per quod à priori demonstratur, quando, scilicet, inter subiectum, & predicatum non est medium, per quod demonstratur.

2. Concl. Secunda conclusio. Propositiones, seu principia immediata sunt in duplici differētia. Quædam dicuntur dignitates, & maximæ propositiones: quædam dicuntur positiones. Hæc conclusio est D. Tho. vbi supra. Dignitates sunt, quodlibet est, vel non est, omne totum est maius sua parte, de quibus agit 4. Metap. tex. 9. lectio. 6. apud D. Tho. Et ita dicuntur, quia nemo eis mente contradicere potest, sed dignæ sunt, vt propter se ipsas illis assentiamur, quibus necesse est, vt fiat demonstratio, actu, vel virtute assentiri, nec ingrediuntur formaliter demonstrationem, sed virtualiter, quia in virtute illarum assentiamur demonstratæ conclusioni. Aliqui censent nō esse necesse, quod præcesserit aliquis actus circa illa, sed sufficit, quod natura sic taliter instituta, vt actum dissentientiendi circa illa habere non possit, quod est virtualiter assentiri. Sed certe, saltem circa illud principium, quod libet est, vel non est, necessarium est demonstratorem habuisse actum, quia sicuti est necesse cognitionem entis procedere ad reliqua cognoscenda, quia est obiectum intellectus: ita est necesse, vt præcedat cognitio illorum vniuersalissimorum principiorum: quia virtute, & ratione illorum omnibus assentitur. Positiones dicuntur definitiones rerum, & alia huiusmodi: & istæ sufficit, si sciatur in ipsa demonstratione: nec est necesse ante habuisse illarum cognitionem. Positiones dicuntur alio modo propositiones, quæ in alia scientia monstratur vera, & præmittuntur ex illa, vt à quolibet puncto in quodlibet punctum, est suppositio mathematica. Et philosophus probat esse veram, quia duo puncta non sunt immediata. Et si fiat argumentum: nam positio debet significare verum, sed definitio non est huiusmodi: ergo non est positio. Probatur mi, quia pertinet ad. 1. operationem intellectus, respondet D. Th. dupliciter. Primo, quod Arist. in subdivisione non sumit propositionem, sed principium. Vt sit sensus, principium aliud est definitio, & cetera. Et definitio bene potest

potest esse principium demonstrationis. Secundo responderetur quod positio licet non sit propositio actu, bene tamen in virtute, quia cognita definitione apparet definitionem de subiecto seu de definito vere prædicari.

3. Conclu. Tertia conclusio. Principia, de quibus locuti sumus, sunt magis nota, quam conclusio, Hæc est D. Tho. lectio. 6. & Arist. ibidem. Et prob. quia conclusio est nota propter præmissas: ergo magis nota sunt præmissæ. Prob. conseq. quia propter quod vnum quodque tale, & illud magis: vt si amamus proximum propter Deum magis amamus Deum.

Explicatio illius propter quod vñū quodque tale, &c. Hanc autem maximam sic explicat. D. Tho. lectio. 6. huius lib. vbi sic dicit, Attendendum est autem circa hanc rationem, quod causa potior est effectu suo semper: quando ergo causa, & effectus conveniunt in nomine, tunc illud nomen magis prædicatur de causa, quā de effectu sicut ignis est magis calidus, quam ea, quæ per ignem calefiunt. Quandoque vero causa, & effectus non conveniunt in nomine: & tunc licet nomen effectus non conveniat, causæ, tamen convenit ei aliquid dignius: sicut & si in sole calor non sit, est tamen virtus in eo quædam: quæ est principium caloris. Nomen accipitur hic à D. Tho. pro ratione etiam imposita per nomen. Vbi adverte mirabilem explicationem illius maxime. Nam si nomen & ratio nominis inveniuntur in effectu, & causa potiori modo in causa reperitur, quia semper causa est potior suo effectu. Si vero solum ratio reperitur in effectu, & non in causa, reperitur in causa aliqua alia virtus potior virtute effectus, & magis perfecta, sicut aer calefit à sole, & non licet inferre: ergo magis calidus est, sol: sed bene inferitur: ergo habet virtutem potiore calore, & quæ eminenter calor sit. Aliā etiam habet expositionem singularem angelicus doctor 1. p. q. 87. art. 2. ad. 3. vbi sic dicit. Ad 3. dicendum, quod cum dicitur, propter quod vnum quodque tale &c. veritatem habet, si intelligatur in his, quæ sunt ordinis vnius, puta in vno genere causæ, vt si dicatur: quod sanitas est desiderabilis propter vitam, sequitur, quod vita sit magis desiderabilis, quia vtraque desideratur in genere causæ finalis. Si autem accipiantur ea, quæ sunt diversorum ordinum, non habet veritatem: vt si dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter medicinam, non ideo sequitur, quod medicina sit magis desiderabilis, quia sanitas est in ordine finium medicina in genere efficientium causarum: ita si accipiamus duo, quorum vtrumque sit per se in ordine obiectorum cognitionis, illud, propter quod aliud cognoscitur erit magis notum: sicut principia conclusionibus: sed habitus vt sic non est de ordine obiectorum, nec species. Et ita non valet ista consequentia, obiecta cognoscuntur propter habitus, & propter species:

ergo magis cognoscuntur habitus, & species: quia obiecta per habitus, & species cognoscuntur, tanquam per dispositiones, & formas, & non vt obiecta, quæ cognoscuntur, vt fines potentiarum. Vnde consequentia non valet. Eandē explicationem habet. 3. p. q. 88. a. 3. ad. 2. vide 3. expositionem. 1. sent. d. 1. ar. 2. ad. 2. vbi sic dicit. Ad. 2. dicendum, quod dictum philosophi: propter quod vnum quodque tale &c. intelligitur quādo illud, quod convenit alicui, propter aliquid aliud, est diuersum in vtroque, & præcipue, quando vnum est causa alterius essentiali ordine causæ: tunc enim causalitas sua est respectu totius speciei, & non vnius in diuidi tantum, sicut calor est magis in igne elementari, quam in corpore mixto, quia propter ignem est in corpore mixto. Sed quavis Filius habeat à Patre hoc, quod spiritus sanctum, nihilominus tamen non est hoc diuersum in Patre & Filio, quia eandem virtutem spiratuum, quam Pater habet, filio comunicat. Et ideo per illam æqualiter Pater & Filius spiritum sanctum spirant, & si etiam non esset vna numero, sed specie tantum, ratio non valeret: sicut patet in vniuersis generationibus. Non enim pater Sortis plus in se in se huius Sortis, quam Sortes. Vide. D. Thom. 2. d. 15. q. 2. art. 2. ad. 4. & 4. d. 41. art. 1. quæstion. 1. ad. 2. Vide etiam explicationem huius maxime in Soto & Caier. in hoc cap. Vide etiā D. Tho. lectio. 6. Vt vñū vero propositio per se nota & immediata idem sint, inferius videbitur.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. **A** D primum responderetur, quod quia causæ sunt sibi inuicem causæ, & hac ratione induunt etiam rationem effectus, quando vna definitio demonstratur per aliam, vt materialis per formalem, vel finalem est demonstratio à priori, vel saltem reducitur ad illam, quia definitio, quæ datur per causam finalem, est ratio definitionis, quæ datur per causam materiale, & medium probans ipsam. Per hoc enim oportet domum fieri ex lapidibus, quia est operimentum protegens nos à frigore, & æstu. Ita D. Tho. lib. isto lectio. 4. quia causæ sunt sibi inuicem causæ in diuerso genere.

Ad 2. Ad secundum dicitur lib. 2. vbi hoc sedem propriam habet.

Q V Æ S T I O VI.

Quid sit propositio per se nota.

C Irca caput. 3. lib. 1. hæc quæstio disputanda est. Definitionem propositionis per se notæ aperte latis noster angelicus doctor

Doctor multis in locis constituit, & hic, & 1. p. q. 2. art. 1. ubi ita dicit: Contingit aliquid esse perse notum dupliciter. Vno modo secundum se, & non quo ad nos: alio modo secundum se: & quoad nos. Ex hoc enim aliqua propositio est perse nota, quod predicatum includitur in ratione subiecti, vt homo est animal: nam animal est deratione hominis. Si igitur notum sit omnibus de predicato, & de subiecto, quid sit propositio illa erit omnibus perse nota, vt patet in primis principijs demonstrationum, quorum termini sunt quedam comuna, quae nullus ignorat, vt ens & non ens, totum, & pars. Si autem apud aliquos notum sit de predicato, & subiecto quid sit, propositio quidem quantum in se est erit perse nota: non tamen apud illos, qui predicatum & subiectum ignorant propositionis. Et ideo ait Boetius, esse propositiones perse notas apud sapientes tantum, vt incorporalia in loco non esse. Dico ergo, quod haec propositio, Deus est, quantum in se est, perse nota est: quia predicatum est idem subiecto. Deus enim est suum esse, vt infra patebit. Sed quia nos non scimus de Deo, quid est, non est nobis perse nota. Sed indiget demonstrari per ea, quae sunt magis nota, quoad nos, & minus nota quoad naturam, scilicet, per effectus. Haec clarissima doctrina & perse nota ab aduersarijs D. Tho. antiquis & modernis impugnatur his argumentis.

1. Argu.

Primo. Haec propositio, homo est intellectus, est perse nota, & tamen predicatum non includitur in ratione subiecti: ergo male definiuit, D. Tho. propositionem perse nota. Ma. prob. quia non habet medium, quo notificetur, & probetur eius veritas, quia predicatum sine medio conuenit subiecto.

2. Argu.

Secundo. Haec propositiones, quodlibet est vel non est, omne totum est maius sua parte, sunt perse nota, & predicatum non includitur in ratione subiecti: nam esse maius sua parte non includitur in ratione totius, nec esse vel non esse in ratione cuiuslibet rei ergo.

3. argum.

Tertio. Omnis propositio perse nota ex proprijs conceptibus cuiuslibet illos habenti, est perse nota: sed quaelibet propositio, quam dicitis perse notam, est huius modi. Prob. mi. quia quilibet formans hanc propositionem verbi gratia. Deus est, habet proprios illius conceptus, alias nec a posteriori esset illi nota, quia non habet proprios illius conceptus, & ita non cognoscit illam: proprii enim conceptus haberi debent, vt aliqua propositio cognoscatur.

Et confir. Nam conceptus sunt rationes cognoscendi propositiones: si ergo habens in mente hanc propositionem Deus est, habet conceptus proprios illius, iam erit illi perse nota, si non habet non cognoscit illam. Quia per conceptus alienos non cognosco ego talem propositio-

tionem: nam per conceptus leonis & fortis non cognosco ego animal rationale.

4. argum.

Quarto. Definitio est alius terminus a definito: ergo propositio perse nota non est illa, quae ex proprijs terminis cognoscitur. Ans patet: quia definitio est medium in demonstratione, & non definitum: ergo est alius terminus. Vide alia argumenta in Soto, & in Caiet. in presenti Cap.

Praeambula ad quaestionem.

Molina, vt discedat a D. Thom. sicut illi est in more, sicut & alij eiusdem farinae doctoribus. 1. p. q. 2. art. 1. Haec dicit primo quod res significata per hanc propositionem. Deus est, si secundum se consideretur, & non vt his, vel illis terminis significatur, aut his, vel illis conceptibus concipitur esse quidem perse notam, id est, ex suis extremis cognosci posse, quomodo a beatis cognoscitur, nobis autem, qui confuse in hac vita apprehendimus extrema, & per respectum ad creaturas, solum a posteriori, & per discursum posse cognosci. Dicit secundo quod si loquamur de propositionibus quo ad sua significata, vt tamen propositionibus ipsis significatur, tunc non habere locum diuisionem propositionis in perse notam, quoad se, & quoad nos, & in perse notam, secundum se tantum. Nam res quatenus per talem propositionem significatur, & vt a nobis concipitur confuse & imperfecte, nec secundum se, nec quoad nos est perse nota. Quando vero res significatur ita distincte, vt intelligatur predicatum in esse in ratione subiecti, & quo ad se, & quo ad nos est perse nota. Vnde infert, quod cum in rebus secundum se nulla sit propositio, sed solum, vt apprehenduntur ab intellectu, aut his vel illis vocibus significantur sit, vt nulla sit propositio perse nota secundum se, quae non sit etiam nota nobis. Et probatur: nam alia propositio est, qua extrema concipiuntur distincte & sufficienter, vt extremis predicatum concipiatur conuenire subiecto ab ea, qua non ita id concipitur, esto, quod res, quae vtraque propositione significatur eadem sit. Et ita D. Tho. hic locutus est de propositione quodam rem significatam, dumtaxat, & non vt his vel illis terminis significatur. Et ita dixit dari propositionem perse notam secundum se, & non nobis tamen si minus proprie locutus sit, ita de doctore ecclesiae loquitur iste doctor Molinarius, seu de Molina

commentator eius.

Decis.

Deciditur quaestio.

1. Conclu.

Prima conclusio. Optime definitur a D. Thoma propositio perse nota, & est illa, cuius predicatum est in ratione subiecti. Haec conclusio habet duas explicationes apud veros Thomistas. Prima, quod dicatur propositio perse nota illa, cuius predicatum clauditur in ratione subiecti, vt pars ipsius rationis, vel vt idem cum ratione subiecti. Nam haec propositio scripta & mentalis, homo est animal, perse nota est, quia animal est in ratione & essentia subiecti, vt pars ipsius. Similiter ista est perse nota, homo est animal rationale, quia est ratio subiecti, secunda explicatio est, quod illa propositio sit perse nota, cuius predicatum est in ratione subiecti, vel consequitur immediate ad rationem subiecti. Et ita ista est perse nota, homo est intellectus, quia quantum intellectus non sit hominis definitio, nec pars definitionis, consequitur immediate ad hominis rationem, & ex eadem ratione, qua probatur illam propositionem primam, esse perse notam. Probatur etiam ista secundam, quia vtraque propositio perse nota censetur ex eo, quod medio caret quo demonstretur. Probatur conclusio: nam illae propositiones sunt perse notae, quae non habent aliam propositionem per quam manifestentur: nam tunc non ex alio, sed ex se habent rationem suae notificationis: sed supradictae propositiones & omnes perse notae sunt huius modi: ergo. Ma. profecto ex terminis patet. Lumen enim propterea dicitur perse visibile, quia non esset alio, vt videatur: ergo si propositio non esset alio, vt cognoscatur, sed ex suis obiectis significatis, est cognoscibilis, erit perse & ex se nota, & non ex adminiculo alterius propositionis. Sed minor probatur: Nam subiectum & predicatum huius propositionis, homo est animal, rationale (& loquimur de subiecto & predicato obiectiue) in re non distinguuntur, sed sunt idem: & idem est de hac. Deus est: ergo cognito subiecto, statim cognoscitur predicatum: quia sunt idem, & non est necesse aliud medium cognoscere, vt ratione illius intelligamus, predicatum conuenire subiecto, & ita propositio est perse nota. Sed haec propositio, homo est volitius, etiam si videantur res, non est perse nota, quia eget noster intellectus alio medio ad cognoscendum veritatem illius, scilicet, cognoscere hominem esse intellectiuum, quod est medium, ratione cuius predicatum volitium, subiecto conuenit: est ergo propositio perse nota illa, quae cognoscitur, & non per aliam propositionem. Ex quo sequitur, quod quando propositio significat quidditatem aliquam, & illa non est omnibus nota, etiam ipsa propositio non est omnibus nota. Nam quantum esse includatur, seu sit essentia Dei, & qui videret Deum cog-

nosceret hanc propositionem sine alia media propositione seu ratione ex parte obiecti cogniti, quia est idem esse Dei, quod eius essentia realiter & formaliter, & magis quam homo est idem sibi, quia tamen in hac vita non cognoscimus Deum quidditatie, illa propositio licet sit perse nota, hoc est, quantum est ex ratione significata obiectiue, non egens alio medio, quo cognoscatur: si res significata in se videretur. Tamen quae ad nos pro hoc statu cognoscentes Deum non est perse nota: quia non videretur subiectum, nec quidditatie cognoscimus. Vnde eget noster intellectus medio aliquo, vt predicatum subiecto conuenire sciamus. Et ita ista propositio est demonstrabilis. Hanc doctrinam asserit, D. Tho. in hoc libello. 5. Vnde illa propositio secundum se dicitur nota, quae non eget medio cognoscendum extrema secundum se, vt intelligatur predicatum conuenire subiecto. Et cum dicimus extrema secundum se, volumus dicere, vt ignoranter intellexit Molina, quod sint extrema in rebus, sine ordine ad propositionem, & conceptus nostros, sed volumus dicere, quod significata, quae sunt modo significata harum propositionum. Deus est, homo est animal rationale, si quidditatie cognoscantur non egere medio, vt intelligamus predicatum conuenire subiecto. Haec autem, homo est volitius egere medio, vt intelligamus predicatum conuenire subiecto, etiam si quidditatie intelligamus subiectum. Ex quo sequitur rursus, illam propositionem secundum se, & quoad nos esse perse notam, quae nec secundum se, nec quo ad nos eget medio, vt predicatum intelligamus conuenire subiecto, vt est ista, quodlibet est vel non est, omne totum est maius sua parte.

2. Conclu.

Secunda conclusio. Falsum est primum dictum Molinae, in quo dicit, rem signatam perse notam esse si secundum se spectetur, & non prout his terminis, vel conceptibus significatur. Et reddit rationem, quia ex suis extremis cognosci potest. Probatur, quia Deus ex se non habet extrema, nisi prout propositionibus significatur: ergo licet sit perse notum, seu ex natura maxime cognoscibile, quia est maxime ens, non hoc habet secundum se, quia ex suis extremis cognosci possit, quia extrema non sunt nisi in ordine ad propositionem significatam illa extrema.

3. Conclu.

Tertia conclusio. Secundum dictum Molinarii huius Doctoris etiam falsum est, & aduertere, quod vt propositio dicatur perse nota secundum se, non debet referri ad hos, vel illos conceptus, sed debemus accipere ipsam propositionem, secundum quod refertur ad suum significatum. Nam propositio est oratio verum vel falsum significans. Et quando cognito subiecto perfecte & quidditatie cognosceretur predicatum, quia est in ratione subiecti illa di-

q. 2. citur

citur propositio perse nota secundum se. Quādo vero cognito subiecto non cognosceretur prædicatum conuenire subiecto, ex ipsa ratione subiecti, sed egeret medio aliquo, vt intelligeretur conuenire subiecto, dicitur propositio non perse nota, sed demonstrabilis. Et quia pro hoc statu nos non cognoscimus Deum quidditatiue, quanuis ista propositio Deus est sit perse nota secundum se, hoc est, referendo illa ad sua significata quidditatiue cognita, non tamen est nobis perse nota: quia non cognoscimus Deum quidditatiue. Itaque referendo illam ad homines imperfecte cognoscētes Deū prædicatum conuenire subiecto demonstratur per effectus, referendū illam ad suum significatum, est secundum se perse nota. Esse autem perse notam secundum se non tollit, quin nobis sit demonstrabilis. Et Molina Aureolum sequens fuit hallucinatus. Vide Caiet. & Soto hic & Bañes 1. p. q. 2. a. 2. qui optime re hanc versant.

Dissoluantur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur ex prima conclusione.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod hoc distinctum ens, vel non ens cadit in definitione cuiuslibet rei. Et idem est dicendum de parte, quæ cadit in ratione totius: nam totū est quod habet partes. Secundo respondetur, quod supra dicta, vel sunt de ratione eorum, de quibus dicuntur, vel saltem consequuntur immediate ad rationes eorum, de quibus dicuntur: ita quod sine aliquo medio conueniant, & hoc sufficit ad rationem propositionis perse notæ.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod omnis propositio perse nota ex proprijs cōceptibus obiectiuis cuiuslibet cognoscenti, illos conceptus, est perse nota, non tamen quilibet propositio perse nota cognoscitur secundum conceptus obiectiuos quidditatiue, vt patet de propositione mentali. Deus est, quæ dese est nota perse, non tamen habenti illam, quia non cognoscitur obiectum quidditatiue, sed cōnotatiue, & per conceptus creaturarum. Et per hoc patet ad confirmationem: Nam conceptus obiectiuos habere perfecte, est cognoscere illos quidditatiue, & ita cuiuslibet habenti illos sic hæc propositio Deus est, est perse nota, non tamen habenti conceptus illius cōnotatiuos, & pro hoc statu imperfecte cognoscenti.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod est mediū ad demonstrandam secundam passionem de subiecto, non autem est medium, quo definitio ipsa conueniat subiecto, quia hoc est impossibile. Cum ergo dicimus propositionem perse notam esse illam, quæ ex proprijs termi-

nis cognoscitur, hoc vult dicere communis opinio, quod cognoscitur sine alio medio, ratione cuius intelligamus prædicatum conuenire subiecto.

QVÆSTIO VII.

Vtrum vera sint, quæ Arist. docet in hoc. cap. 4. de modis perse.

DI videtur, quod non. Quia ista propositio Deus est actus purus, est de omni cum sit perse, & non singularis, & tamen nec actu, nec aptitudi-
ne eius subiectum habet partes subiectiuas, & similiter eius significatum, nec mensuratur, nec est mensurabile temporum differentijs: ergo male dicit, quod propositio de omni debet pro omni tēpore competere omnibus suis inferioribus.

Secundo contra primum modum dicendi perse: Subiectum ponitur in definitione proprii accidentis, & tamen non prædicatur in primo modo perfectitatis: ergo male dicit Arist. quod in primo modo sunt definitiones, vel ea, quæ in definitionibus ponuntur. Si dicas Arist. debere intelligi de his, quæ ponuntur in definitione in recto, & non in obliquo, contra: nam expresse Arist. & D. Tho. ponunt exempla de lineis, & punctis respectu trianguli. Vnde ita dicit Sanctus Doctor lectio. 10. Et hoc, quod dicit, quod per se sunt quæcunque insunt in eo, quod quid est, id est, in definitione, indicante quid est, siue ponatur in recto, siue in obliquo, sicut in definitione trianguli ponitur linea, vnde linea per se inest triangulo.

Tertio contra secundum modum: Nam ista est per accidens, animal est homo, quia non est de omni, & tamen subiectum ponitur in definitione prædicati: ergo male dicit Arist. secundum modum perse esse quando subiectum ponitur in definitione prædicati. Similiter ista est per accidens, animal est rationale, & subiectū ponitur in definitione prædicati: ergo.

Quarto contra 3. modum: Nam homo prædicatur de subiecto; & tamen est in 3. modo perfectitatis: ergo male dicit Arist. tertium modum perfectitatis non esse modum prædicatiōnis. Prob. mi. quia est ens perse & tertius modus perfectitatis est modus essendi.

Quinto contra quartum modum: Nam iste modus coincidit cum secundo: ergo male distinguitur. Prob. antecedens: quia ista, homo est risibilis, est in vtroque modo perfectitatis. Dices, quod est in illis secundum diuersas ratio-

rationes, Contra: quia est in 2. modo perfectitatis, quatenus profuit ab esse, sed eadem ratione est in quarto: ergo eadem ratione est in vtroque: & ita alter illorum superfluit.

6. argum. Sexto. Hæc propositio. Iugulatum interijt est contingens, & tamen ponitur in quarto modo perfectitatis: ergo male iste quartus modus ad demonstrationem faciendam, quæ necessariam connexionem dicere debet constituitur. Maior patet, quia nulla connexio per se importatur in supra dicta propositione, sed totum est merum accidens.

Diciditur questio.

1. Conclu. PRIMA conclusio, Dicit de omni prioristice est prædicatum, ita affirmari de subiecto vt nihil sit subsumere sub illo, de quo non affirmetur prædicatū, siue talis prædicatio contingens fuerit, siue necessaria, vt hæc propositio, omnis homo vigilat est de omni prioristice, quia ad formā syllogismi, de qua agit in libris priorū, satis est, quod præmissæ regulentur per dici de omni: hoc modo aut per dici de nullo, si propositio fuerit negatiua. Vide Magist. Soto lib. 5. summularum. Et quia hoc ad priorē resolutionē attinet non est hic amplius tractandū, dici de omni posterioristice est prædicatū affirmari vere de omni supposito subiecto, & pro omni tēpore: siue affirmatiue, si habuerit inferiora, siue negatiue, seu quātū est ex parte sua, si non habuerit illa, quia prædicatū, quātū est ex parte sua affirmaretur de omni supposito subiecti, si essent hæc supposita, & pro quolibet tēpore, si supposita tēpore mēsuraretur. Vel explicemus hoc ita, quod dicatur de omni propositio illa, in qua nullū datur subiectum, de quo prædicatū nō affirmetur, nec vllū tēpus, in quo prædicatū nō cōueniat subiecto. Et hoc sufficit pro dici de omni posterioristice, & sufficit, quod prædicatū affirmetur pro omni tēpore, quo natū est inesse subiecto. Vnde hæc propositio, in vere sunt tonitrua est de omni, quia prædicatū cōuenit subiecto pro omni tēpore, quo aptū est cōpetere, scilicet, pro vere omni, & pro omni vere nō iemper, sed vt in plurimū: quia dici de omni posterioristice habet latitudinem, sic adeo, vt Caiet. dici de omni posterioristice analogice dici de dici de omni pro omni subiecto & tempore, & ad dici de omni certis tēporibus à natura statutis, & ad dici de omni, vt in plurimū illis tēporibus statutis.

Quia dici de omni absolute simpliciter participat rationem de dici de omni, dici vero de omni certis tēporibus, & vt in plurimū secundū quid. Sed ego dico, dici vniuoce, & solū, esse differentiā penes magis aut minus intra eadē rationē formale: nā essentiā dici de omni posterioristice est necessario affirmari prædicatū de subiecto, pro omni cōtēto sub illo. Quod

vero sit, p omni subiecto, & tēpore, vel p omni tēpore statuto à natura, vel pro omni tēpore statuto à natura, vt in plurimū, sunt gradus huius: quod est dici de omni. Simpliciter autē saluatur dici de omni in quolibet supra dicto rū, quia quod libet illorū sufficit ad demonstratōnē faciendā, & nō sit demonstratio, nisi in propositionibus de omni posterioristice.

Secunda conclusio. Modi perse optime sunt assignati ab Arist. Sed aduerte pro intelligēda cōclusionē ex Magistro Sancto. 1. poste. lectio. 10. hæc præpositionē, per, denotare causā habitudinē, & aliquādo designat habitudinē causæ formalis: vt quādo dicimus corpus viuere per animam, nam anima est forma hominis. Quādo que vero designat habitudinē causæ materialis, vt quādo dicimus, corpus coloratū esse per superficiē. Nā superficies est proprium subiectū & immediatū coloris. Designat etiā causā efficiētē, sicut tū dicimus aquā calefcere per ignē. Et sicut hæc præpositio, per, designat causam & habitudinē causæ, quādo aliquid extrinsecū est causa etus quod attribuitur subiecto, vt quando dicimus aquā calefcere per ignē. Ita dicit habitudinē causæ perse, quando subiectū est causa eius, quod illi tribuitur, vt quādo dicimus hominē perse esse risibilem: quia esse risibile hominē perse cōueniret non p aliquid extrinsecū. Itaque hæc dictio, perse, denotat in præsentī aliquid alicui cōuenire & nō ratione alterius, sed ratione ipsius subiecti, cui tale prædicatū tribuitur. Cū igitur aliquid alicui tribuitur pertinēs ad formā, & essentiā rei, est in primo modo perfectitatis. Et quia definitio significat formā, & essentiā rei omnia illa ad 1. modū perse itatis pertinent, quæ sunt definitio, vel pars definitionis. Vnde hæc, homo est animal rationale, est in 1. modo perfectitatis: quia esse animal rōnale cōuenit hominē ex propria forma, & essentiā: & ita perse, & nō per aliud nec accidētaliter. Secundus modus perfectitatis est, quando hæc præpositio per, designat habitudinē causæ materialis, prout, scilicet aliquid cui tribuitur, est propria materia, & proprium subiectū ipsius. Nā propriū subiectū debet poni in definitione accidentis: quia esse accidētis depēdet à subiecto. Vnde definitio accidentis explicans esse & essentiā ipsius, debet cōtinere in se subiectū. Et ita secundus modus dicēdi perse est, quādo subiectū ponitur in definitione prædicati quod prædicatum est propriū subiecti accidēs. Sicut risibile perse in 2. modo prædicatur de homine: quia homo ponitur in definitione risibilis, vt propriū subiectū: est enim risibile homo aptus ad ridēdum. Quādo vero aliquid accidētis, seu aliqua ad modum accidētis significata neutraliter insunt, id est, ita, quod nec ponatur in definitione subiectorū, nec subiecta in definitione ipsorū accidētaliter insunt, & prædicatur. Sicut misicū

Primus modus.

2. modus

& albū prædicatur accidētaliter de animali, animal enim nō ponitur in definitione musci, nec muscū in definitione animalis. Ex his poteris conscendere ad illas propositiones altissimas, vt Deus est æternus, & similes, quæ reducuntur ad istū modū, quia in definitione æternitatis Deus ponitur, quia æternū est actus purus, cui nulla mutabilitas cōuenit, & quāuis Deus nō sit subiectū inhærens, nec materia respectu æternitatis, est tamē nostro modo intelligēdi præsuppositū ad æternitatem, æternitas in sua ratione Deū exigit, quod sufficit, vt ad. 2. modum perfectitatis reducatur. Et quia dictio perse significat etiā aliquid solitarie existens, vt omnes modos perfectitatis annumeraret Philosophop. dicit tertium modū perfectitatis esse quādo aliquid est perse existēs, idest, non in alio existēs, vt accidēs eius. Et ita Petrus est in. 3. modo perfectitatis: quia est perse existēs, & non in alio. Albū verò nō est perse existēs, quia, vt inquit D. Tho. eadē lectione, cū dico albū, vel ambulās, aliquid aliud est, quod sit ambulās. Quæ sentētia hęc habet explicationē, quod albū formaliter acceptū dicit accidēs in concreto, seu in subiecto: & ita denotatur aliquid aliud, cui inhæret existere, in quo albū existat formaliter: & ita albū formaliter nō est perse existēs. Et quāuis homo existat in Petro perse existit, quia nō existit in Petro, vt in eo, cui inhæreat, sed vt superius in suo inferiori.

Tertius modus.

Quartus modus.

Quartus modus perfectitatis est cū ly, per dicit causam efficiētē vel quacūque aliā. Et ita dicit Arist. quidquid inest unicuique per se ipsum, perse dicitur de eo. Quod verò non perse ipsū inest, dicitur per accidēs de eo. Hęc enim est per accidēs, ambulās interijt; nō enim propter ambulationē interijt; sed hoc dicitur secundū accidēs. Accidit enim ambulātē interijt. Hęc autē est perse, interfectū interijt; nā propterea, quod interfectū est interijt, & nō est accidēs, quod interfectū interierit.

3. Concln.

Tertia con. cōclusiones demonstratiōnū includūt duplicē modū dicēdi perse, secundū scilicet & quartū. Et probatur: quia proprie scibilia sunt cōclusiones demonstratiōnū, in quibus prædicatur passiones de subiecto: sed propria subiecta nō solum ponuntur in definitione accidētū, vt subiecta, sed etiā sunt causæ eorum proprie: ergo cōclusio demonstrata est in. 1. & 2. modo perse. Prob. ma. Nā principia demonstratiōnū sciūtur habitu primorū principiorū: nā definitiones sunt principia, quæ ad intellectū pertinent. Mi. prob. quia ista propositio est scita, homo est volituius, in qua prædicatum prædicatur de subiecto proprio, & quod est si mul propria illius causa. Non enim ad aliquid aliud, quā ad hominē risibilitas cōsequitur: sed cōtra, nā de ente demonstratur, quod sit bonū, & tamē ens nō est causa bonitatis, quia est idē realiter, & formaliter cū illo. Et idē argumētū

fit de attributis diuinis, respōdetur, q̄ cū dicimus, quod est in quarto modo perfectitatis propositio, in qua effectus prædicatur de propria causa accipitur causa, vel formaliter, vel pro ratione essendi, quæ à Caiet. vocatur causa virtualis: quia si prædicatū posset habere causam, illa esset: nā si bonitas posset habere causam, illa esset entitas.

Dissoluantur argumenta.

Ad. 1. respōdetur, quod vt propositio sit de omni, sat fuerit, quod sit vniuersalitas negatiua, respectu tēporū & partiū subiectiuarū, idest, quod nulla pars subiectiuarū, de qua & in quo prædicatū nō affirmetur de subiecto; & ita est actus purus, quia non datur aliquid inferius Deo, & aliquod tēpus, de quo, & pro quo nō affirmetur de illo. Secūdo resp. quod virtualiter affirmatur, quod si per impossibile haberet partes subiectiuas actus purus de illis affirmaretur; & si mēsuraretur tēpore, de illo pro quolibet tempore affirmaretur. Est autem imperfectio in subiecto sciētia habere partes subiectiuas, quia ex hoc sequitur subiectū esse saltem determinabile, quod dicit imperfectionem aliquam.

Ad 1. arg.

Ad. 2. resp. quod quolibet pars definitionis eo modo, quo ponitur in definitione prædicatur de definito. 1. dicēdi perse modo. Si sit in definitione in recto, prædicatur in recto, si in obliquo prædicatur in obliquo. Quādo enim dicimus, simū esse nasū curuū, nasum & coruū in recto prædicatur de simo, quod est definitū. Quando autem dicimus, quod simitas est nasi curuitas, prædicatur nasi, in obliquo de simitate. Et si definias, hominē physicē, quod sit cōstās corpore & anima, partes in obliquo prædicatur de definito. Nec iste modus dicēdi perse est restringēdus ad sola prædicata metaphysica, quæ habēt rationē generis, & differētiæ. Nā omnis definitio, & pars definitionis cū perse cōueniāt subiecto per propriā formā, & essentiā subiecti ad primū modū perfectitatis attinet. Cum enim illæ partes affirmētur de subiecto, & nō in alijs perfectitatis modis in isto necessario debēt collocari. Et si dicas ex Arist. in fra tex. 13. & 36. qui dicit subiectum per accidēs prædicari de accidēti, vnde ista est per accidēs, risibile est homo: ergo etiā ista, simus est nasus: & ita nō erit in. 1. modo, resp. Arist. accipere ibi per accidens, vt idem valet, quod per aliud. Et quia nasus nō cōuenit simo, nisi ratione subiecti, in quo est, ideo dicitur conuenire per accidēs, idest, per aliud, nō tamē p accidēs, idest, accidētaliter. Caiet. respōdet, quod quæ cūque sint in definitione prædicatur in. 1. modo, si res definiuntur iuxta exigētiā suæ naturæ. Et quia accidentia, cū sint formæ definiuntur cōformiter ad suā naturā quādo in abstracto definiuntur, ideo partes, quæ in definitione

Ad 2. arg.

ne accidentis in abstracto definiti ponuntur prædicatur in primo modo dicēdi perse. Et si arguas, ergo cū dicitur, q̄ simitas est nasi curuitas, nasi prædicaretur de simitate in primo modo, respōdet, quod adhuc debet intelligi supra dicta propositio alia limitatione, vt perse insint subiecto eo modo, quo in definitione eadūt, ita quod si in recto, aut intrinsece ad definiendū sumūtur intrinsece, & in recto de definito dicuntur. Si autē vt additū & in obliquo, affirmatur de definito in primo modo vt additū & in obliquo tertia solatio est, quod in isto primo modo est latitudo quædam: nā aliquæ propositiones reponuntur in illo proprie & principaliter: & istæ sunt tā illæ, in quibus definitio data de re secundum exigētiā, de definito prædicatur, vt homo est animal rationale, quā illæ, in quibus differētia conuertibilis prædicatur, vt homo est rationalis. Aliæ autē propositiones prædicatur proprie & secundario, vt illæ, in quibus reliquæ partes definitionis prædicatur, siue in recto, siue in obliquo, vt linea est expūctis, &c. Quædā verò improprie, vt definitio, quæ nō secundū rei exigētiā datur, vt cū dicimus, simus est nasus curuus. Et ita nō omnia in primo modo de definito eodem modo prædicatur.

Ad 3. arg.

Ad tertium aliqui respōdēt, illā propositionē, animal est homo, etiā si subiectum ponatur in definitione prædicati; nō pertinere ad. 2. modū, quia est prædicatio indirecta. Isti autē modi dicēdi perse præsupponūt propositiones esse directas. Sed cōtra arguit Caiet. Nā cōtingit aliquādo aliquid esse in primo modo & prædicari indirecte, vt quādo dicimus, risibile est homo aptus ad ridēdū: & tamē homo indirecte prædicatur de risibili. Vnde responderet ipse, quod supra dictæ definitiones eo modo sunt perse, quomodo sunt necessariae, & quia non sunt necessariae in prædicato sub distinctione sui oppositi sumpto, nō sunt perse, nisi isto modo. Vnde ista est perse, animal est homo, vel nō homo, sicut in simili, ista non est perse, animal est rationale etiā si sit directa, sed ista, animal est rationale, vel irrationale, sicut & ista, nō est perse, numerus est impar, sed ista numerus est par vel impar. Et quādo Arist. dicit secundū modo perse in sunt, quæcumque insunt alijs, quæ in ratione eorū insunt &c. intelligitur perse insunt simpliciter, vel sub distinctione sui oppositi simpliciter, vt homo est risibilis, quia homo ponitur in definitione prædicati sub distinctione, vt numerus est par vel impar, animal est homo, vel nō homo: quia tunc ponitur subiectū in definitione prædicati, vt id, cui prædicatū necessario conuenit. Et idem est de ista, animal est rationale, vel irrationale, & debet in isto modo perfectitatis subiectū poni in definitione prædicati, vt additamentum. Soto respōdet, quod quādo subiectū ponitur

in definitione prædicati, ita vt seruet rationem subiecti est perse in secūdo modo, & quia in ista animal est homo animal, non seruat rationem subiecti; quia cū sit genus habet quod sit prædicabile respectu hominis, quia est forma metaphysicæ: idē nō est in. 2. modo & idem dicit de ista, rationale est homo.

Ista propositio, animal est risibile, non est in secūdo modo, quia non est de omnino: non enim prædicatur risibile de omni animali, nec ista, animal est rationale, eadem ratione, nō est nec in primo, nec secūdo modo. Istæ verò homo est sensibilis, substantia est ens, sunt in primo modo: quia ad hoc sufficit prædicatū esse de ratione subiecti siue mediate, siue immediate: quia si solū genus immediatū & differentia prædicarentur perse in primo modo, idem esset propositionem esse perse & immediatā, & per se, & perse primo. Quod est cōtra Aristot., qui postquā distinxit modos per se adiecit, tā quā tertiā cōditionem vniuersalis prædicati, quod cōueniret subiecto per se primo, idest, nō per aliud. Propositio tamen immediata & per se primo, cōuertuntur, vt homo est rationalis est immediata, & perse primo. Ista propositio, Petrus est rationalis, est in primo modo dicēdi per se; & ista Petrus est risibilis in. 2. quid quid dicat Venetus citatus à Soto q. 3. 1. poste. Propositiones verò, in quibus vna definitio prædicatur de alia sunt in primo modo perfectitatis, saltem reductiue, vt hæc, quod ordinatur ad protegendum à pluuia debet cōstare parietibus & tecto, vel aliquo huiusmodi, Soto dicit hæc esse in primo modo, rationale est sensibilis: sed formaliter nō est verū. Quia rationale non includitur in sensibili, nec vt pars definitionis, nec consequitur ad illud, vt passio, sed tamen res, quæ est rationalis essentialiter est sensibilis, & ratione rerū connexa possit cōcedi in primo modo, nō ex forma significādi. Illa autem, in qua passio superior prædicatur de inferiori, vt sensibile pro passione est risibile, non est etiā formaliter in. 2. modo perfectitatis, ratione iā dicta, bene tamen illa, in qua passio cōsecuta ad aliā prædicatur de illa, vt intellectiui est volituius: nā cōsequitur ad hominis essentiā mediate intellectiui. Quādo autem passio superior de inferiori subiecto prædicatur, vt homo est sensibilis, istæ prædicationes sunt in secūdo modo, quia cōueniūt subiecto ratione alicuius inclusi in illo, cuius sunt proprietates. Et quomodo etiā istæ. 2. modus perfectitatis etiā habeat latitudinem, vide Caiet. in hoc. c. circa. 2. modū perfectitatis.

Ad 4. arg.

Ad Quartū respōdetur quod homo si consideretur, vt perse subsistens est in tertio modo: si vt affirmatur de Petro reducitur ad. 1. modum.

Ad 5.

Ad Quintū respōdetur quod ea, quæ sunt in quarto modo, si precise considerentur secūdo

dū rationē illius modi per accidēs prædicatur quia quartus modus nō est modus prædicatio nis, sed causalitatis. Vnde bene potest aliquid esse perse in ratione causalitatis, & per accidēs in ratione prædicacionis. Hæc enim propositio, calidū calefacit, si consideremus subiectū, & prædicatū secundū rationē causæ, est perse, hoc est, in illa effectus perse tribuitur propriæ causæ, & causa perse talē effectū producit. Pro prius enim effectus calidi est calidū facere: si vero cōsideretur secundū prædicacionē est per accidens: quia accidit calido, quod calefaciat, nec est eius essentia, nec propria eius passio: aliās esset perpetuæ veritatis, nec posset intelli gi calidū sine calore facto, si esset in primo modo: & si in secūdo ab æterno calefaceret, quia passio semper cōuenit subiecto; & ab æterno ef fet verū dicere, calidū calefacit: sicut est verū dicere, homo est risibilis. Et ita calidū secundū existētiā, & calor secundū existētiā perpetuo cōiūgerētur: siquidē cōiūgūtur perpetuo secundū causalitatē effectiuam: de cuius rōne est existētia. Et ita hæc prædicatio absolute est.

5. prædicabilis, calidū calefacit: quia præsupponit existētiā, quæ rei nō essentialiter, nec vt propria passio cōuenit, sed accidentaliter. Et ita illa prædicatio est accidentalis, quæ aliquid ac cidentale præsupponit. Et si dicas, hæc esse eter næ veritatis, homo est risibilis, quæ est in. 4. modo, respōdetur, quod est æternæ veritatis, nō quatenus est in. 4. modo, sed quatenus est in. 2. prædicatur enim accidens de proprio sub iecto, ad cuius essentia consequitur: & ita est æternæ veritatis. Et quia propriū subiectū etiā est propria causa passionis quia nō potest risi bilitas oriri ex alia causa, quā ex homine, ideo est in. 4. modo: sed nō est æternæ veritatis: & perse in ratione prædicacionis ex eo, quod est in. 4. sed ex eo quod est in secūdo. Ex dictis in hac, q. sequitur illius quæstionis decisio, quæ so let disputari, an omnis propositio perse cōuer tatur in propositionem perfectā, vt si hæc sit per se, homo est animal hæc etiā sit perse, ani mal est homo. Aliqui respōdet negatiue, quia propositio perse debet esse illa, in qua prædica tū directe prædicatur de subiecto, nulla autē propositio, in qua prædicatum se habet vt for ma, & subiectum, materia cōuerti potest in aliā, in qua id, quod se habebat, vt materia, se habeat vt forma, & cōuerso: ergo intētū. Et hæc sentētia Soro in hoc. c. videtur sequi. Caiet. verō in fine cap. 4. dicit omnē propositio nē perse, quæ perse est ex terminis cōuerti in propositionē perse. Vocat propositionem per se ex terminis illā, cuius prædicatū ponitur in ratione subiecti, & subiectū in ratione prædi cati. Et ideo hæc propositio perse in secūdo modo, omnis homo est risibilis, vbi subiectū ponitur in ratione prædicati, conuertitur in hanc, risibile est homo, quæ est primo modo

perfectatis. Nā si definiatur risibile, debemus dicere, esse hominē aptū ad ridēdū. Ista vero, homo est animal, est perse, & nō cōuertitur in perse, quia homo nō est de ratione animalis. Et si dicas, quod hæc propositio, animal est homo est perse, quia est cōuertēs illius, homo est ani mal: ergo sicut vna est necessaria, ita & aliæ: quia in bona conseq. si añs est necessariū, & cō seq. debet esse necessariū resp. quod illa propositio, animal est homo, est necessaria nō exter mi nis: quia homo nō ponitur in ratione animalis: est tamē necessaria ratione rerū, quia, si homo est animal: ergo iure idē sunt aliquid animal: & homo aliquis: & ita impossibile est, antecede ns, esse verū, quin, conseq. sit verum, & si cō tra Caiet. arguas: Nā illa propositio, risibile est homo, est indirecta: ergo non est perse; negat cōseq. quia vt sit propositio perse sufficit, vel quod subiectū ponatur in ratione prædicati, vel prædicatum in ratione subiecti: quia tales propositiones demonstracionibus deseruiūt, & reperiūtur in modis imperfectis. Omnis autē p. opositio demonstracionis est perse. Et si secū do arguas. Nā Arist. infra. c. 18. dicit hæc esse per accidēs, risibile est homo respōdet Caiet. quod accipitur ibi per accidēs, id est, per aliud, nō accidentaliter. Vide Caiet. hic & D. Tho. lect. 34. lib. hoc.

Q V Æ S T I O I X.

An definitio prædicati vniue salis sit bona.

I N hoc. c. 5. hæc quæstio disputāda est. Et videtur, quod nō sit bona hæc definitio. Pri mo perse & secundū quod ipsum, idē sunt: ergo superflue ponitur in definitione vniuersa lis, quod sit perse, & secundū quod ipsum: sed sufficit alterū ponere. Prob. antecedēs, quia perse est, quod cōuenit per ipsam rationē subiecti, quod est secundū quod ipsum cōuenire. Nā risi bile perse cōuenit homini, quia cōuenit per ip sam rationē subiecti, per rationalitatē: & hoc est cōuenire homini, secundū quod ipsum, hoc est secundū, quod homo.

Secūdo. Hæc propositio, homo est sensibi lis, accipiendo sensibile propassione, est perse & secundū quod ipsum, & tamē prædicatū non est vniuersale subiecto, scilicet, homini, quia est vniuersale animal: ergo. Prob. antecedens. Quod cōueniat perse patet, quod vero conue niat secundū quod ipsum, probatur, quia illud cōuenit secundū quod ipsum, quod cōuenit ali cui cū reduplicacione sui, quia secundū quod ip sum, & in quātū tale idē sunt: sed homo in quātū homo habet sensū: ergo cōuenit ei secundū quod ipsum, & tamē ipsi nō est vniuersale: ma le ergo Arist. vniuersale definit. Et cōfir: quia quod

1. Argu.

2. Argu.

quod inest homini, secundū quod ipsum, inest ratione suæ definitionis quidditatiuæ: sed sen sibile est huiusmodi respectu hominis, ergo &c. Prob. min. quia sensibile inest homini per suam rationem quidditatiuam: ergo ratione illius conuenit. Medium enim demonstratio nis est ratio conueniendi prædicatum demon stratum subiecto demonstracionis.

3. Argum.

Tertio. Vniuersale est, quod prædicatur de pluribus: sed in hac propositione, homo est al bus, prædicatur prædicatur de pluribus ho minibus albis, & consequenter vniuersaliter, & tamē nō conuenit per se, nec secundū quod ipsum: male ergo dicit Arist. vniuersale esse, quod conuenit per se, & secundū quod ipsum.

Decisio quæstionis.

Q U I D sit vniuersale, & quid sit conuenire secundum quod, ipsum multū habet vtilitatis ad graues quæ stiones decidendas. Ideo hoc ex D. Tho. do ctrina erit declarandum. Quando ergo quæri mus, quid sit vniuersale prædicatū, non accipi mus vniuersale secundū quod vniuersale est vnū in multis, & de multis: sed accipimus vni uersale posteriori rōne, quod quid sit modo est explicādū. Cū ergo inquirimus, an intelle ctuum sit vniuersale respectu hominis, in hac propositione, homo est intellectiuus, non in quirimus, an intellectiuū sit vnū in multis respectu hominis: nec inquirimus, an respectu huius & illius intellectiuū sit vniuersale & cō mune intellectiuū. Sentētia igitur D. Tho. in hac parte hæc est, vt aliquod prædicatum sit vniuersale, prout in præsentī agimus de vni uersali, requirit primo, quod nihil sit subsumere sub subiecto, cui prædicatum non insit, nec sit accipere aliquod tempus, in quo prædi catum non conueniat subiecto. Secunda con ditio: Tale prædicatum, vt dicatur vniuersa le debet per se cōuenire subiecto in aliquo mo do perfectatis, primo vel secundo. Est tertia cō ditio, debet conuenire subiecto, secundū quod subiectum est, seu debet illi per se primo cōpe tere, & si habeat istas tres condiciones, prædi catum erit vniuersale, & necessario conueniet subiecto. Sit exemplum: Intellectiuum est vni uersale prædicatum respectu hominis, quia cō uenit homini, & omni homini, & pro omni tē pore, & per se: quia homo ponitur in definitio ne intellectiuū, & primo conuenit: quia nulli alteri rationi formali, seu obiectiue prius, sed qui primo conuenit est homo. Et loquimur de intellectu cum discursu: non enim conuenit animali prius, sed prius conuenit homini: & quia homo est intellectiuus, animal aliquod est intellectiuum. Et si Petro conuenit ex eo est, quia homini prius conuenit. Sensibile au tem non est vniuersale respectu hominis, sed

respectu animalis; quia quauis conueniat ho mini, non tamen primo conuenit homini, sed animali, & ratione animalis homini conue nit. Et si dicas, intellectiuum non conuenit homini, vt sic, sed vltimæ hominis differen tiæ: ergo nō est vniuersale respectu hominis. Et probatur antecedens. Nam homo dicit ani mal rationale, sed animali non conuenit intel lectiuum, sed solum rationale: nam si animali conueniret, omni animali conueniret; quod si conueniat homini, vt rationalis, iam non conueniet homini, vt sic: quia homo, vt sic, dicit rationale & animal. Respōdetur primo, quod conuenit per se animali determinato per ratio nale, vt includitur in subiecto determinatio talis, & animal sic determinatum homo est: quauis verum sit, quod ratio conueniendi sit rationalitas. Et aduerte, non solum proprias passiones prædicari vniuersaliter, sed vltima etiam differentia. Hæc enim est vniuersalis, homo est rationalis: conuenit siquidem homi nibus omnibus, & solis, & pro quolibet tem pore, & per se: quia ponitur in definitione ho minis, & per se primo: quia non conuenit alte ri, prius quam homini, & omnibus, quibus con uenit ratione hominis conuenit. Et si dicas, ra tionale non præsupponit rationem hominis, cui conueniat, sed potius constituit illam: er go non prædicatur vniuersaliter, quia præ dicari vniuersaliter, est conuenire alicui secun dum quod ipsum ita vt ipsum esse sit ratio conueniendi, sed esse hominem, non est ratio conueniendi rationalitatem homini, sed po tius ipsa rationalitas facit hominem: ergo. Re spondet, quod aliquid vniuersaliter prædica tur, quod conuenit alicui secundum quod ip sum, ita quod sequatur ad ipsum, vel ita quod constituat ipsum. Nam ex eo quod consti tuit ipsum & per se primo, & vniuersaliter conuenit, & definitio de homine eisdem ra tionibus prædicatur vniuersaliter. Et si solus homo esset in rerum natura sensibile, non es set vniuersale respectu hominis: quia quan uis de facto non reperiretur in alio animali, nihilominus tamen non oritur sensibile pro passione à ratione hominis, vt sic sed à ratio ne animalis. Et ita affirmatur secundum con nexionem necessariam de equo de leone. Vn de signum est, quod oritur ex alia ratione su periori. Et quomodo contingat errare in alsig natione vniuersalis, vide Aristot. cspit. 6. & D. Thom. lect. 12. Ex dictis sequitur per se primo & secundum quod, ipsum esse prorsus idem: nam quod homini conuenit; vt homo est, illi per se primo conuenit; & cōueni nire homini, vt sic, est conueni re, secundum quod ipsum est.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum dicitur, quod per se & secundum quod ipsum non sunt idem, sicut nec per se, & de omni sunt idem: sed sunt gradus constituentes rationem vniuersalis. Nam vniuersale requirit de omni & per se, & secundum quod ipsum, quod est per se primo competere. Sicut enim ratio hominis resultat ex gradu sensitiuò viuenti, & ceteris: ita ratio vniuersalis posteriori rationi constat, & resultat ratione dicendi de omni & per se, & per se primo, seu secundum quod ipsum. ¶ Ad 2. resp. quod homo non est sensibilis secundum quod ipsum nec per se primo: quia illi conuenit ratione animalis. Et cum dicitur, quod conuenit homini secundum diffinitionem suam: ergo secundum quod ipsum. Respondetur, quod non conuenit homini ratione vltimè differentie, seu definitionis totalis: & ita non conuenit per se primo. Nam si conuenit ratione alicuius superioris, iam non conuenit secundum quod ipsum, sed secundum quod aliud: nam illud superioris vocatur aliud in presenti: quia non est ratio obiectiua, ad quam illa passio consequitur, seu ratione cuius conuenit, nec est differentia specifica illius constitutiua.

Ad 3. arg. ¶ Ad tertium respondetur ex D. Tho. vbi supra, quod hic accipitur vniuersale secundum quandam adaptationem, vel adæquationem prædicati ad subiectum, cum scilicet nec prædicatum inuenitur extra subiectum, nec subiectum sine prædicato. Videt alia argumenta in Caiet. in hoc c. 5. dubio penult. In c. 6. & sequen. vsque ad 13. exclusiue Arist. agit de aliquibus proprietatibus demonstrationis, scilicet, quod sit ex necessarijs. Secundo, quod sit ex his quæ sunt per se. Tertio, quod non sit ex extraneis. Quarto, quod sit sempiternorum. Quinto, quod debeat procedere ex proprijs, & non communibus. Sit ergo ad istorum explicationem

QVÆSTIO X.

Vtrum demonstratio debeat procedere ex necessarijs, & per se, & non extraneis, & debet esse sempiternorum, & ex proprijs, & non communibus?

1. Argu. **H**ic sit primò arguētū cōtra illud, quod demonstratio debeat procedere ex necessarijs. Nam istæ propositiones, sol eclipsatur, & aliz similes propositiones physice demonstrantur, & tñ non sunt necessariae: ergo male asserit Arist. demonstrationem debere procedere ex necessarijs. Prob. min. quia prædicata non semper conueniunt subiectis, sed in propositione necessaria semper debet conuenire: ergo. Si dicas eclipsim relatam ad causam esse necessariam, quia posita interpositio

ne terræ inter Solē & Lunā: sequitur defectus Lunæ, & posita Luna inter nos, & Solē, sequitur Solis eclipsis: & hoc semper, & necessario, Cōtra: nam causa est cōtingens, quia non semper interponitur: ergo effectus non est necessarius simpliciter, & absolute, sed solū ex suppositione. Et ita propositio illa, Sol eclipsatur, non erit necessaria. Si dicas causam istam esse necessariam ratione suæ causæ, nam interpositio terræ, vel Lunæ necessaria est ratione positionis luminariū in tali situ, Cōtra: quia etiam est accidens quod luminaria sunt in tali situ. Vnde semper effectus erit accidētarius. Et ita propositio non erit per se. Et cōfir. quia ista propositio non est necessaria & per se, homo est disgregatiuus visus, etiā si disgreget visum supposita albedine in subiecto: quia disgregatio visus nec est passio, nec essentia hominis: ergo ista, Lunā eclipsatur, non erit necessaria, etiā si illi cōtingat facta interpositione, quia nec est passio Lunæ nec Solis, nec est illorū essentia. Et Arist. 2. de celo, tex. 43. demonstrat cælū moueri, & terrā semper quiescere, & motus non est propria passio cæli, nec quies terræ: ergo demonstratur propositiones cōtingētes, & non necessariae: non ergo demonstratio debet procedere ex necessarijs.

Secundo probō, quod possit demonstratio procedere ex his, quæ sunt per accidens: Nam hæc est propositio per accidens, animal est risibile: & tamē demonstratur: ergo. Maior pater, quia animali accidit esse risibile: quia nec est essentia, nec pars essentia, nec consequitur ad animal. Prob. min. ex Arist. cap. 5. vbi dicit, quod licet habere tres non demonstratur primò, nisi de triangulo, per ipsum tamē potest demonstrari de figura. Et cōfir. nam hæc prædicatio, coruus est niger, est per accidens: & tamen potest demonstrari de coruo, saltem in particulari. Maior probatur: quia pertinet ad quatuor prædicabile. Minor patet: Nam ex eo, quod semper inest coruo habet aliquam causam necessariam, ratione cuius semper conuenit: ergo per illam causam demonstrari poterit. Et cōfir. vltimò quia Arist. videtur docere aliud esse propositionem per se, & aliud necessariam, siquidē in vno cap. probat demonstrationem ex propositionibus per se debere procedere, & in alio debere procedere ex necessarijs: sed hoc est falsum: nam si est propositio per se, erit necessaria. ¶ Tertio probō, demonstrationem non debere procedere ex proprijs. Nam Philosophus demonstrat hanc conclusionem, terram esse rotundam, & cælum esse sphericum: & non potest hoc demonstrare, nisi per principia geometriae: quia omnes lineæ ductæ à centro vsque ad circumferentiā sunt æquales: & geometra demonstrat à quolibet puncto in quodlibet punctum, lineam ducere est possibile per hoc mediū Philosophicū, quia duo puncta immediata non dantur: ergo demonstratio procedit ex communibus & extraneis, & transit de gene-

re in genus. Et cōfirmatur, quia demonstratio procedit ex vniuersalibus, ergo ex cōmunibus. ¶ Quarto probō, Scientiā non esse sempiternorum: quia scientia de homine tractat de homine: sed homo per se est corruptibilis. Si dicas, scientiā esse de cōnexionibus necessarijs, & per se, ut huius, homo est risibilis, &c. Cōtra: quia scientiæ habentur de subiectis, & ita subiecta specificant scientias: sed ista subiecta sunt corruptibilia, ut linea, numerus, de quibus mathematicæ tractant: ergo. Sed pro horum capitū intelligentia, quæ summopere iuuat ad cognoscendam naturam demonstrationū, in qua materia aduersarij D. Thom. parum laborant, quia rationem consequentiæ parum callent, sit

4. Argu.

re in genus. Et cōfirmatur, quia demonstratio procedit ex vniuersalibus, ergo ex cōmunibus. ¶ Quarto probō, Scientiā non esse sempiternorum: quia scientia de homine tractat de homine: sed homo per se est corruptibilis. Si dicas, scientiā esse de cōnexionibus necessarijs, & per se, ut huius, homo est risibilis, &c. Cōtra: quia scientiæ habentur de subiectis, & ita subiecta specificant scientias: sed ista subiecta sunt corruptibilia, ut linea, numerus, de quibus mathematicæ tractant: ergo. Sed pro horum capitū intelligentia, quæ summopere iuuat ad cognoscendam naturam demonstrationū, in qua materia aduersarij D. Thom. parum laborant, quia rationem consequentiæ parum callent, sit

Decisio quæstionis.

1. Conclu.

Prima conclusio. Scientia procedit ex principijs necessarijs, & conclusio & principia debent esse necessaria, & quæ aliter se habere non possunt. Probatur cōclusio: Nam scientia est virtus intellectualis: ergo semper inclinatur ad verum: & inclinatur ad cōclusionem: ergo conclusio semper est vera: ergo necessaria: siquidem aliter se habere non potest. Tūc ultra: ergo principia sunt necessaria. Probatur ista consequentia: quia contingentia, & quæ aliter se habere possunt, non possunt facere scire id, quod aliter se habere non potest: nam si aliter principia habere se possunt, & esse falsa cum conclusio nunquam possit esse falsa, erunt in aliquo casu principia falsa: & cōclusio vera: sed vera cōclusio non potest posteriori ratione inferri ex falsis: quia falsum in re non potest esse causa veri: ergo &c. Præterea, si quis non habeat rationem, propter quod ostendentem, non efficitur sciens, sed ratio, quæ ostendit conclusionem necessariam ex non necessarijs principijs, non ostendit propter quod, ergo per illam non efficitur aliquis sciens. Prob. min. Remota causa, propter quā est aliquid, oportet quod remoueat effectus: sed mediū cum sit contingens contingit remoueri: sed conclusio non potest remoueri, cum sit necessaria: ergo non potest sciri conclusio necessaria per mediū contingens. Si enim per hoc, quod est esse album, probaretur hominem esse risibile, contingeret hominem non esse album, & eundem esse risibile: ergo alia causa debet dari necessaria, & ita cōclusio scita ex necessarijs debet procedere. Præterea necessitas conclusionis scitæ oritur ex necessitate principiorum: ergo principia debent esse magis necessaria. Probatur consequens, quia propter quod vnum quodque tale, &c. ergo si sunt principia magis necessaria erunt necessaria: & ita scientia debet esse ex necessarijs, & non ex cōtingētibus.

2. Conclu.

Secunda conclusio. Scientia est ex his, quæ sunt per se, & non per accidens. Probatur cōclusio: quia demonstratio debet esse ex necessarijs, sed omne necessarium, est per se: ergo demō-

stratio debet esse ex his, quæ sunt per se. Prob. antecedens: quia si est necessaria propositio ex terminis (nam de istis necessarijs loquimur) ergo vel subiectum ponitur in ratione prædicati, vel prædicatum in definitione subiecti, sed istæ propositiones sunt in secundo modo perfectitatis, vel in primo, ergo. Maior prob. quia necessitas provenit in propositione ex eo, quod res significata non possunt aliter se habere. Et non posse aliter se habere ex eo provenit, vel quia prædicatum connectitur subiecto, quia includitur in eius definitione, vel quia consequitur ad subiectum ratione suæ essentia, & tūc subiectum ponitur, ut propria & necessaria causa in prædicati definitione: vnde erit in secundo perfectitatis modo: & sic erit per se. Et notat D. Tho. hic, quod non demonstrat circulariter Arist. cum dicat demonstrationem debere esse ex necessarijs, quia est ex his, quæ sunt per se. Et modo probat debere esse ex his, quæ sunt per se: quia est ex his, quæ sunt necessaria, quia primū demonstrat, scilicet, demonstrationem debere esse ex necessarijs, non solum, quia est ex per se propositionibus, sed ex diffinitione eius, quod est scire, quod facit vera demonstrationem. Cū autem probat demonstrationem esse ex his, quæ sunt per se, non vere demonstrat, sed ad hominem ostendit. Lege S. Doctoris lect. 14. & videbis ex Arist. constituere necessariū ex suppositione, quod non est simpliciter necessarium, sed secundum quid.

3. Conclu.

Tertia cōclusio. Demonstratio non debet esse ex extraneis, sed ex proprijs principijs. Et loquimur in presenti, non de principijs, quæ dignitates appellantur: nam illæ plurimis scientijs cōmunes esse possunt: sed loquimur de principijs proprijs illius scientiæ, ut sic. Non enim geometra demonstrat per principia Arithmetica, nec è cōuerso. Et hoc habet verū nisi vnius scientiæ subiectū cōtineatur sub subiecto alterius scientiæ, de quo postmodū. Et prob. cōclusio: Nam demonstrationes ex principijs subiecti, & per rationem formalem subiecti procedunt, sed principia physica & mathematica, nec ratio formalis procedendi sunt eadē, quia subiecta non sunt eadē: ergo intētū. Et prob. ex eplo. Ego demonstrō de homine, quod sit volituius per eius rationem formalem: ergo hoc ipsum non possum demonstrare de linea per suam definitionem, & rationem: quia ratio formalis lineæ & hominis diuersa sunt, nec vna sub alia continetur.

4. Conclu.

Quarta conclusio. Scientia est sempiternorum, & incorruptibilium per se, & non nisi secundum accidens corruptibilium. Patet ista cōclusio: quia scientia est vniuersaliū obiectorum, sed ista sunt per se, & incorruptibilia, ut 2. lib. ostendimus: ergo. Et præterea: quia scientia est ex vniuersalibus, & per se & æterna, ut omne animal rationale est volituius, omnis homo est animal ratio-

1. Argu.

3. Argu.

rationale: ergo. Quæ omnes propositiones sunt æternæ veritatis: ergo. Et nota, quod etiam de illis, quæ frequenter fiunt demonstratio est. Ita Arist. & D. Tho. testantibus, quia sunt per se, & vniuersaliter, & cōueniunt pro tēpore, quo apta sunt cōuenire, & ita cōficiendæ sunt demonstraciones, vt ex vniuersalibus propositionib⁹ inferatur cōclusio vniuersalis, remouēdo illa, in quibus potest esse defectus, vel ex parte tēporis, vel ex parte causæ, vt scilicet, semper eclipsetur Luna, si terra sit sibi diametraliter interposita: sed semper, quod est in hoc signo terra est Luna diametraliter interposita: ergo semper quod luna est in hoc signo eclipsatur. Vide D. Tho. lect. 17. In hoc. c. infert Arist. de finitionē debere esse sempiternorū: quia denōstratio est eorū, & definitio est demonstratio nis mediū. ¶ Quinta conclusio. Demonstratio nō solum debet procedere ex principijs extraneis, sed nec ex principijs cōmuniibus. Et cum proprium possit accipi, vt distinguitur cōtra cōmune, & vt distinguitur cōtra extraneū, vti so quod nō debet procedere ex extraneis, modo probat, quod debeat procedere ex nō cōmuniibus, sed proprijs. Et probat: Nā scire per se aliquam cōclusionē est, quod cognitio mea terminetur ad rē scitā per principia eius: sed si principia sunt cōmuniā, nō determinabitur cognitio ad illā per propria principia: ergo nō scietur per se. Maior patet: Nam scire per se hominē esse risibilem est, quod cognitio mea terminetur formaliter ad obiectū importatū per illā cōclusionē. Min. prob. Nā nō scit per se circulū esse quadrabilem, si sciat hęc demonstratiōnē, vbi cū que est dare quadratum maius, & minus est dare quadratum æquale: sed in circulo est dare quadratū maius, & cōtineatur circulus, & est dare quadratū minus cōtētū in circulo: ergo est dare quadratū æquale circulo: quia mediū, per quod demonstratur, scilicet, maius & minus æquale, & inæquale sunt principia vniuersalia, cōueniētia pluribus alijs, quā quadrato, & circulo: ergo vt per se aliquid sciat debet esse ex principijs cōueniētibus solū subiecto, de quo passio demonstratur. Si autē principia sint vniuersalia ea, quæ sciemus per illa erunt scita per aliud, id est, per cognitionē terminatā ad aliud, in quo ipsa cōtinetur, & non per se, id est, per cognitionē terminatā ad eandē rē formaliter. ¶ Sexta cōclusio. Principia cuiuslibet sciētie illa sunt, quæ cū sint vera nō cōtingit illa demonstrare in illa sciētia, in qua sunt principia, sed præsupponunt vera esse, & per illa demonstrantur reliqua. Probat, quia alias in demonstrationibus abiretur in infinitū. Sed aduersus hoc, hęc principia esse in duplici differētia: quædam enim sunt propria, quædam cōmuniā. Propria sunt in qualibet sciētia definitio subiecti, & passio nis. Nā secūda passio per definitionē subiecti, & primæ passio nis de sub

5. Concl.

6. Concl.

iecto demonstratur, & sic de alijs. Sed de hoc in secundo. Principia cōmuniā sunt cōmunes in mi cōceptiones, vt si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanēt sunt æqualia, & sciētia particularis vtuntur his principijs, nō in sua vniuersalitate, sed determinate, vt geometra, dicēdo, si ab æqualibus magnitudinibus æquale magnitudinē auferas, magnitudines remanentes sunt æquales. Et arithmeticus, si ab æqualibus numeris æquales vnitates demas, &c. Vide D. Tho. in præsentī, & videbis quid sit suppositio, petitio, & quæstio. Vide D. Thom. lect. 22. vt scias, quod consequentia mala non est consequentia, sed apparet.

Dissoluntur argumenta.

Ad primū respondetur ab aliquibus posse de aliquo obiecto haberi sciētia, quod est necessariū ex aliqua suppositione facta. Sed respōdetur, quod illa propositiones sunt necessariæ pro eo tēpore, quo nata sunt haberi sua significata, nō verò pro quolibet tēpore. Et est proprietas lunæ, quod sit eclipsibilis pro tali tēpore, quo cōcurrūt ista dispositiones, quod terra sit interposita. Sed hęc solutio nō loquitur de actu eclipsis, sed de potentia. Hic vero loquimur de actu. Respōdetur ergo, quod nō solū potētia demonstratur, sed etiā actus: itaq; luna eclipsibilis est: & positis talibus cōditionibus habebit eclipsim actu. Primū autē simpliciter est passio logica, & demonstrabile absolute. Secundū autē est passio physica, quæ conuenit lunæ pro aliquo tēpore facta aliqua suppositione. Et passio physica nō est absolute cōueniens, sed aliquo præsupposito, & ita nō debet conuenire absolute, sed illo præsupposito, sicut existētia passio physica est anima rationalis, & cæli nō absolute cōueniēs illis, sed illis cōuenit secūdū quod terminat creationem: & ita non potest de illis absolute demonstrari, sed facta aliqua suppositione. Vide D. Tho. lect. 16. vbi sic dicit Arist. Eorū autem, quæ sæpe fiūt demonstraciones sunt, & sciētia, vt lunæ defectus. Manifestum est quidē, quod secūdū quod huiusmodi sunt, semper sunt, vbi sic ait Doctor Ecclesiæ. Quædam autē nō sunt semper secūdū tēpus: sunt autē semper per cōparationē ad causam, quia nūquā deficit, quod posita tali causa sit talis effectus. Nūquā enim deficit quin semper sit lunæ eclipsis quā docū que terra diametraliter ponitur inter solē & lunam. In quibusdā verò cōtingit, quod nō semper sunt etiā per cōparationē ad causam: quia causæ impediri possunt: nō enim semper ex semine hominis generatur homo duas manus habēs: sed quandoq; fit defectus, vt propter impedimentū causæ, vel materiæ. Hęc Doctor Sanctus. Quia ergo stāte causa stat effectus, & causa impediti non potest, fit demonstratio, quod luna existēte in tali puncto, sequatur solis eclipsis.

Ad 1. arg.

eclipsis. Non verò demonstrari potest, quod homo sit disgregatiuus visus, quia coniunctio albedinis cum homine nec physice nec metaphysice habet necessitatem.

Ad 2. cōfirm. resp. Soro. q. 5. lib. isto Secūdo resp. quod Arist. nō demonstrat cælū moueri, sed esse aptū, vt semper moueatur, & terrā esse aptā quiescere secūdū se totam. Tertio resp. quod quia Arist. existimauit motum cæli esse æternū, credidit esse eius propriā passio nē, & ita apparenter hoc probauit apud aliquos veritatē fidei ignorātes. ¶ Ad secūdū respōdetur, quod Arist. docet habere tres posse demonstrari de quadā figura, seu de ratione figuræ determinata ad rationē triāguli, quod nos libentur fatemur. Secūdo resp. quod demonstrat de figura, quia demonstrat de triāgulo, quæ est quædam figura. Vnde quāuis ista sit per accidens ex terminis, figura habet tres, hęc est per se, aliqua figura habet tres, nō qua ratione est figura, sed qua ratione est talis: quia hęc cōclusio, aliqua figura habet tres angulos ex veris per se, & necessarijs infertur in primo tertie, vt omnis triangulus habet tres angulos, omnis triangulus, est figura, ergo quædam figura habet tres, & quædam figura accipitur cōtracte, & vt dicit formā contrahētē in sua ratione formali, alias non erit per se ex terminis. Ad cōfirm. respōdet Caiet. hęc propositionē, coruus est niger, respectu speciei esse accidentalem, & pertinere ad quintum prædicabile, vt recte docet Porphyr. in prædicabilibus, sed respectu indiuidui, scilicet, huius corui est 4. prædicabilis, quia necessariō conuenit huic coruo nigredo, & fuit ex principijs huius indiuidui naturaliter loquēdo. Quod si dicas, aliquādo fieri coruum albū, respondet Caiet. quod est per se physice, nō verò logice: quia oritur ex aliqua cōplexione huius indiuidui, quæ si non impediat semper se explicat in nigredinem. Ad perfectatē vero physica facta fuerit, quod nisi ita pediat sequatur talis res, sicut existētia sequitur ad productionē animæ, nisi impediat, & præueniatur. Vt patet in assumptione humanitatis ad Verbū, vbi nō sequitur propria existētia animæ rationalis ad eius productionem: quia impeditur. Et cū dicit Porphyrius, quod nigredo corui est separabilis per intellectū, loquitur respectu speciei, & non respectu indiuidui. Et si rursus arguas, quia nigredo cōuenit omnibus coruis: ergo secūdū aliquid cōmune illis cōuenit, ergo non secūdū principia indiuidua: quia ista nō sunt cōmuniā, sed propria cuiusq; indiuiduo. Respondet, quod aliquod principium indiuiduale potest esse omnibus cōmune, quia indiuiduat nō per se ipsum, sed cū alijs adiunctū, vt patet de masculinitate, & femineitate, quæ sunt principia conuenientia masculis, & feminis, ratione cōditionū indiuiduantia: quia illa nō sola indiuiduat. Nec incō

Ad 2. arg.

Ad 3. arg.

Ad 4. arg.

uenit nigredinē huius corui esse cōmune & proprium in ordine ad diuersa, sicut risibile in ordine ad hominē est propriū, & nō in ordine ad animal. Hęc Caiet. doctrina maximū fundamentū habet in D. Tho. in isto lib. 14. lect. Sed respōdetur, quod est accidens, & prædicabile nigredo respectu huius corui, nec solū cōuenit huic coruo, sed alijs coruis, & rebus alijs: & multi corui sunt visi sine nigredine naturaliter: nec ex principijs huius corui profuit, siquidē cōuenit alijs, sed ex aliquo principio accidentali huic coruo, & multis alijs rebus cōmuni: quia in illis omnibus reperitur similis dispositio ad nigredinē habendā ex aliqua cōmuni causa, & occulta orta. Et quando D. Tho. dicit supra dicta lectione, omne accidens, quod causatur ex aliquo principio subiecti si definitur oportet, quod subiectū ponatur in eius definitione, loquitur de ortu accidentis ex principijs specificis. Et argumenta quæ cōtra se statuit Caiet. non soluit c. 7. vnde eisdē sua opinio est reiicienda. ¶ Ad vltimam cōfirm. aliqui respōdēt: omnē propositionē directā, & necessariā esse per se, si sit necessaria, & nō directā nō esse per se, sed superius visum fuit hoc esse falsum: idē ergo est propositionē esse necessariā ex terminis, & per se: sed potest esse necessaria ratione connexionis rerū, & nō esse per se, vt hoc animal est homo: quia ratio animalis necessariō cōnectitur cū aliqua ratione hominis ex eo, quod homo est animal, & tamē animal est homo, nec est in primo nec secūdo modo perfectatis. ¶ Ad tertium resp. ex D. Tho. 1. p. q. 1. ar. 1. quod demonstrat eandē cōclusionē per diuersum medium: Et hoc nō est cōtra Arist. Eodē autē medio nō potest demonstrare, vt probat argumentum. Soro. q. 5. dicit, quod quādo vnius sciētia subiectū aliquo modo pertinet ad subiectum alterius, vna sciētia potest demonstrare principia alterius: & quia quantitas est accidens corporis naturalis, potest Philosophus rationē reddere principiorū Geometriæ. Ad cōfirm. resp. quod quando dicimus scientiam procedere ex principijs proprijs, proprium accipitur, vt distinguitur contra extraneum, nō vt distinguitur contra vniuersale. Nam scientia de vniuersalibus agit, & per vniuersalia principia, non vero per extranea, nisi quando eius subiectum quodammodo ad subiectum alterius attinet, quod non est procedere omnino per extranea.

Ad quartum, lib. 1. de vniuersalibus responsum fuit, dum tractauimus, an vniuersalia sint corruptibilia. De propositionibus perpetuæ veritatis, vide Caietan. hoc lib. 1. cap. 9. à cap. 13. vsque ad 25. Tria sunt disputanda. Primum, quomodo differant demonstratio quia, & propter quid. Secundum, de scientia subalternata. Tertium, de vnitatis sciētiarum. Hoc vltimum latissime lib. 1. tractatum est dum

disputaremus, an logica sit vna scientia circa cap. 13.

QVÆSTIO XI.

An demonstratio, quia, & propter quid, sint eiusdem speciei.

1. Argum.

N hac re sunt variae sententiae, ut est hominum varium ingenium. Aliqui existimant demonstrationem, quia, & propter quid, non differre specie: quia demonstratio propter quid est simpliciter demonstratio: demonstratio quia est secundum quid. Et probatur primo, quia demonstratio est quae procedit ex prioribus, & notioribus, & causis: sed hoc simpliciter conuenit demonstrationi propter quid, & secundum quid, demonstratione quia: ergo. Probatur minor, quia demonstratio quia, non procedit ex notioribus simpliciter, sed quoad nos, nec ex prioribus simpliciter, sed quoad nos, nec ex causis, nisi in cognoscendo, quae non sunt eadem causa cum causis demonstrationis à priori, ergo. Et confirmatur: quia demonstratio est syllogismus faciens scire, sed demonstratio à posteriori non facit scire simpliciter, sed secundum quid, quia scientia à posteriori est secundum quid scientia: ergo. Et confirmatur secundo, quia Aristot. non definit demonstratorem superiorē ad quia, & propter quid, sed statim tractauit de demonstratione propter quid. & cap. 13. postea egit de demonstratione quia: ergo signum est esse analogica membra, nec demonstrationem de illis vniuoce dici. Masius c. 10. sect. 1. q. 1. dicit demonstrationem esse analogam ad quia, & propter quid, & demonstrationes istas esse species non subijcibiles, sed predicabiles, & hanc sententiam D. Tho. tribuit, & sine causa, quia nunquam D. Tho. aliquid tale somniauit. Sorotarius est in hac parte. Nam quæst. 2. c. 2. dicit demonstrationem, quia, non esse demonstrationem simpliciter, sed secundum quid. Et quæst. 6. ad primū, dicit differre specie. Alij dicunt demonstrationem ad illas esse æquiuocam. Antequam ego quid sentiam proferam, aduertendum est, demonstrationem propter quid esse illam, quae procedit ex causis, seu ex rationibus formalibus. At vero demonstratio nem, quia, illam esse, quae procedit ex effectis seu ex posterioribus nostro modo intelligēdi, dicitur alio modo demonstratio, quia, quae non procedit ex causis immediatis, sed mediatis. Et illo modo non loquimur de demonstratione, quia, in presenti. Rursus est considerandum demonstrationes istas accipi posse, vel forma-

liter, vel materialiter.

Dico primum, demonstratio, quia, & propter quid, differre possunt specie ex parte formae & prioristice, & etiam esse eiusdem speciei. Probatur, quia si fiant demonstrationes in Barbara, ex parte formae erunt eiusdem speciei: quia habent eandem dispositionem in modo & figura. Et si fiant vna in Barbara, alia in Darij erunt diuersae speciei ex parte formae, quia formae illorum modorum differunt specie.

Dico secundo. Si sint aliae demonstrationes in eadem scientia ex parte rationis formalis obiecti, erunt eiusdem speciei: & si vna fiat in vna scientia & altera in alia erunt diuersae speciei. Et hoc non eget probatione.

Dico tertio considerando demonstrationes istas posterioristice, & ex parte materiae demonstratio à priori, & à posteriori sunt simpliciter demonstrationes, & specie differunt. Quod si simpliciter demonstrationes probatur, quia demonstratio in comuni est syllogismus faciens scire, sed demonstratio à posteriori est huiusmodi, ergo est simpliciter demonstratio. Probatur minor, nam cognoscit conclusione euidenter, non per habitum principiorum, quia cognoscit discurrendo, nec per habitum fidei, nec opinionis: ergo per habitum scientiae: non nullus alius habitus facit scire conclusionem per discursum, & euidenter, nisi scientia vel sapientia. Et ita Arist. c. 2. vocauit demonstrationem, quia, alium sciendi modum, quia facit scire. Et hanc opinionem tenet Albertus tract. 3. capite. 6. Themist. & Auerr. ibidem. & hos sequitur Niphus cōm. 138. Amō. 1. de anima, text. 11. & 12. Quod vero specie differant probatur. Nam constant diuerso modo tendendi in obiectum, & diuerso modo procedunt, & diuersis propositionibus: ergo differunt specie. Antecedens probatur, quia demonstratio à priori procedit per causam, & à posteriori per effectum: sed ille est diuersus modus tendendi, ergo. Et ita sunt multae demonstrationes à priori differentes specie ex parte materiae, & formae, & multae à posteriori eodem modo. Et ita demonstratio in communi dicit syllogismum facientē scire, siue hoc, siue illo modo. Nam abstrahit ab hoc, quod est facere scire à priori, seu posteriori: vel dicit syllogismum procedentem ex prioribus & notioribus, & causis, & c. abstrahendo ab hoc, quod est procedere ex causis in essendo, vel cognoscēdo. Et vidē elegantem locum in D. Tho. 1. p. q. 2. ar. 2. ad 2. vbi saluat definitionem demonstrationis in demonstratione à priori, & à posteriori. Et non dubito vnam & eandem scientiam esse quae procedit à priori & à posteriori, & vna simplicissima qualitate: Ex dictis sequitur, demonstrationem non esse æquiuocam ad supra dicta, & male dixisse Masium cum dixit demonstrationes à priori, & posteriori esse

1. Conclu.

esse species predicabiles, & non subijcibiles: quia implicatio est dare speciem predicabilem, & quae non sit sub genere: & ita erit species subijcibilis: quia si est species predicabilis constat genere & differentia: & sic erit sub illo genere, quo constat. Ex dictis rationes primae opinionis manent solutae. Demonstratio autem ad impossibile, vel est à priori, vel à posteriori. Et ita ad istas omnis reducitur demonstratio. Vide D. Thom. lect. 15. circa cap. 13. de scientia subalternata est agendum.

QVÆSTIO XII.

Vtrum scientia subalternata sit verè scientia in eo, qui non habet subalternantem?

1. Argu.

Argumentor primò, non dari scientias subalternatas. Nam scientia subalternata est illa, quae addit differentiam accidentalem in suo obiecto supra obiectum scientiae subalternantis, & hac ratione musica est subalternata Arithmeticae, quia addit supra numerum sonoritatem, ut ita loquar: agit enim de numero sonoro, & perspectiua geometriae, quia agit de linea visuali: addit namque visualitatem supra obiectum geometriae, quod est linea: sed si ita res se debet habere, tunc sequitur, quod perspectiua & musica non sint scientiae: hoc autem est falsum: ergo. Probatur minor, quia numerus sonorus est ens per accidens, constans rebus diuersorum predicamentorum: sicut & linea visualis visualitas, & linea ad diuersa predicamenta pertinent. Nam visualitas attinet ad predicamentum qualitatis, & linea ad predicamentum quantitatis. Et ita dicitur, quod est accidentaliter differentia: sed ex differentia accidentali, & ex eo, cui accidit, non potest fieri ens per se: ergo nec supradicta sunt ens per se. Et confirmatur: Nam vel agit musica de linea praecise: & hoc non, quia de illa agit geometria, vel agit de visibilitate, & nec hoc, quia de illa tractat philosophia, vel de utroque, & hoc est impossibile: quia est ens per accidens, & impossibile est, quod vna proprietas utrisque conueniat. Dices cum Caietano, quod agit musica de visibilitate in linea, visibilitas in linea ens per se est. Contra: Nam vel tractat de linea vel non: si creditur argumentum, quia est ens per accidens: vel non tractat, & tunc non erit scientia subalternata.

2. Argu.

Si aliquis habet scientiam subalternatam solam, sine scientia subalternante, ut solam musicam sequitur, quod non cognoscat certo co-

clusiones: & si hoc est verum in musica non erit scientia, quia de ratione scientiae est certo conclusiones cognoscere. Probatur sequela: quia conclusio illata ex principij: non habet maiorem certitudinem, quam principia: sed principia fide humana cognoscuntur, quae non est infallibilis, & certa, sed est cum formidine: ergo conclusio scita non est certa, sed formidolose cognita. Probatur minor, quia non sciuntur habitu principiorum, cum sint conclusiones scientiae subalternantis, nec sciuntur per scientiam, quia est casus, quod sciens solam scientiam subalternatam habeat: ergo sola fide humana cognoscit illa. Vnde dixit Diuus Thom. 1. par. quæst. 1. artic. 2. quod scientia subalternata per fidem accipit principia à subalternante.

Tertio: Nam si scientia subalternata debet addere differentiam accidentalem in obiecto subalternantis, sequitur quod de quolibet obiecto possint esse scientiae infinitae, quia cuilibet obiecto possunt addi multae differentiae accidentales, ut enti mobili potest addi albedo, nigredo, dulcedo, & c. & ita resulabant multae scientiae subalternatae, quod videtur maximè inconueniens. Et confirmatur hoc argumentum: Nam sequitur, quod si subalternata est scientia, quod habet obiectum distinctum à obiecto subalternantis, & sic quod habeat distinctas passionis: hoc autem est falsum, ut patet experientia: ergo. In hac quaestione loquimur de subalternatione proprie dicta. Et quidem ego praeter ea, quae dicit Caietanus in hoc cap. & 1. par. quæst. 1. artic. 2. pauca habeo dicenda. Nolo in hac parte referre opinionem Vazquez in supradicto art. qui friuole loquitur in hac materia: nec Caietanum egregium Thomistam intellexit, cuius rationes, & argumenta friuola appellat. Dicit enim Vazquez quod scientia subalternata est illa, quae grossa Minerva de aliquo agit obiecto, & subalternatur illi, quae subtili Minerva eadem pertractat. Cur hoc impugnemus? Certe credo, quod secundum hanc suam sententiam subalternatur ipse Vazquez Caietano. Sed his omnis duplici via de subalternatione scientiae possumus decedere.

3. Argu.

Deciditur quaestio.

PRima conclusio: Probabilissima est sententia Caietani in hoc cap. vbi dicit ex Alberto ad subalternationem scientiae requiri primo, quod obiectum subalternantis includat in se obiectum subalternantis cum additione differentiae contrahentis ipsum ad naturam, vel materiam determinatam, quemodo linea visibilis contrahit lineam per visibilitatem. Secunda conditio est, quod illud additum subalternatè oportet esse alterius generis

1. Conclu.

generis ab eo, cui additur tertia conditio, quod hoc additum subalternata non fluat ex principijs subiecti subalternantis. Quarto, quod subalternans dicat propter quid principiorum subalternata. Alteram conditionem addit Caietan. quod ad litum per se dependeat a re, cui additur, seu quod res, cui fit additio ponatur in definitione additi in primo modo perfectatis, sicut punctum ponitur in definitione lineae, ex quo resultabit aliquod unum obiectum, & non per accidens. Hæc omnia patent exemplo musicæ, cuius obiectum est numerus sonorus. Ratio autem harum quatuor conditionum hæc est: Nam subalternata scientia distincta est a subalternante. Et patet: quia demonstrat veritates, ad quas subalternans non attingit illas per se ipsam demonstrando. Ut musica demonstrat hanc conclusionem, quod tertia faciat consonantiam, seu sit consonantia, & non secunda, quam veritatem non potest sola arithmetica demonstrare. Unde sequitur, quod subiectum debet esse distinctum, & non omnino: quia subalternata dependet a subalternante, cum conclusiones in subalternante demonstratæ sint principia subalternata: quia propter unum subiectum debet aliud includere, & non ut pars subiectiva includit genus, ut homo includit animal, quia tunc non esset scientia subalternata, sed eadem, quia scientia de genere, & specie eadem est. Nec illud additum debet esse passio subalternantis scientiæ, quia non sufficeret diuersificare subiectum, & scientias: nam scientia, quæ considerat subiectum considerat etiam passiones omnes: sed debet differentia seu additum esse accidentale, sicut est visibilitas respectu lineæ, & sonus respectu numeri. Ex quo statim sequitur, quod cum subalternata tractet musica v. g. de numero sonoro, quod debet præsupponere principia ex subalternante: & conclusiones, quas subalternans demonstrat accipere, ut principia ad inferendas conclusiones. Et ita tantum dicit, quia de principijs, id est tantum accipit illa, ut vera non ut euidencia sibi, quatenus est subalternata, nec ut demonstrata in se ipsa. Et illud ipsum, quod dicimus de numero, dicendum est: de visibilitate, quæ per se consideratur a physico, de qua & suas conclusiones demonstrat. Et has accipit etiam musicus, ut demonstrat suas conclusiones: & postea ex sono innumeris seu de numeris sonoris conclusiones demonstrat, quæ neque in arithmetica, neque in philosophia demonstrantur. Cum igitur agat de numero sonoro, musica, & de linea visuali, perspectiua requirunt principia ex numeris, & sonis, & ex linea, & visibili desumptis. Et postea ex eo, quod numerum coniunctum ionis considerat conclusiones infert, quæ nec ad physicam, nec ad arithmetice attinent. Sed dices, quoniam modo fieri

potest unum obiectum, ex his rebus, ita diuersis? Dico, quod quauis in genere rei sint ita diuersæ, quia tamen conueniuntur ad eum modum, quo linea punctis connectitur, resultat unum obiectum scibile, quod est, vel sonus in numeris, vel numeri sonantes, sicut linea est unum quid, etiam si punctis continetur. De quo vide Caiet. in hoc cap. eleganter, & profundissime rem hanc tractantem.

Et si inquiras, an Theologia sit scientia subalternata scientiæ Dei, & beatorum, quia cum non addat eius obiectum obiecto scientiæ Dei differentia accidentale, non erit simpliciter subalternata. Respondetur, quod ita tenent viri grauissimi, ut M. Bañes, Zamel, & alij supradicti ar. 2. Sed solū est subalternata, quātū ad hoc, quod sua principia accipiunt euidenciam a scientia Dei, & beatorum, & metaphysica, non est subalternans reliquas scientias, quia reliquæ non addunt illi accidentalem differentiam. Vide D. Tho. 1. Poster. lect. 25. & lect. 41. & quando lect. 25. dicit, scientia de specie, subalternari scientiæ de genere, loquitur largo modo pro dependentia eiusdem a seipso, secundum aliquam considerationem. Non enim possumus habere scientiam de homine, nisi habeamus scientiam de animali. Et hoc vocat subalternationem.

Secunda conclusio: Probabilis est satis modus subalternationis, quem acutissimus Caietan. ponit. 1. par. q. 1. ar. 2. & hunc sequuntur viri grauissimi nostræ scholæ & alienæ Fr. Ambrosius de Salazar Primarius Salmanticensis in isto loco, 1. par. & alij multi. Iste modus talis est, quod differentia essentialis, & per se inter scientiam subalternatam, & subalternantem est quod scientia subalternans habet conclusiones visibiles immediate in primis principijs, & ex illis immediate educit illas: scientia verò subalternata habet conclusiones visibiles quidem ex principijs, non immediate, sed mediante habitu scientiæ subalternantis. Itaque nullus habitus scientificus habet ex se primo euidenciam, sed illam habet, quatenus deducitur ex principijs, a quibus euidenciam & certitudinē accipit. Sed est differentia, nam subalternans accipit immediate euidenciam a principijs, subalternata non item, nisi mediante subalternante scientia. Quando igitur inter duos habitus ista fuerit dependentia, quod vnus in sua euidencia ab alio dependeat, est subalternatio inter istos duos habitus. Ceteræ verò conditiones, quod vna scientia dicat differentia accidentalem additam obiecto alterius scientiæ, non pertinet ad essentialiam scientiæ subalternatæ, sed ad rationem talis scientiæ, & quod vna dicat quia, & alia propter quid, est de ratione subalternationis, quoad principia. Verū quod in sua euidencia dependeat a subalternante, & a principiorum habitu mediante illa, est essen-

26. Concl.

essentialis conditio. Vnde nostra Theologia hac ratione est subalternata scientiæ Dei, & beatorum, quia ab illis in sua euidencia dependet. Dicit Vazquez huc subalternationis modum non reperiri apud philosophos, & ita esse fictitium, quasi ipse non doceat sepe quæ nullus philosophorum docuit. Et iste modus ex ipso nomine subalternatæ scientiæ colligitur, quæ est scientia sub alia existens, & dependens ab illa, & cum euidencia sit de intrinseca ratione scientiæ in se, vel in alio, & continuabilitas ad id, a quo debet accipere euidenciam, propriè erit subalternatio talis dependentia.

3. Concl.

Tertia conclusio: Bene potest haberi scientia subalternata, etiam si habens illam, non habeat scientiam subalternantem. Hæc conclusio est. D. Tho. (& non loquor de sacra Theologia, de qua certum est hoc, sed de scientiæ naturalibus) 1. p. q. 1. ar. 2. Vbi ita dicit: Vnde sicut musica credit principia tradita sibi ab Arithmetico: ita doctrina &c. credit cicit & non dicit, scit vel habet euidenciam.

Ex quo sic arguuntur: Ut habeatur musica sufficit credere principijs arithmetice: sed qui credit illa principia, non habet arithmetice, alias non crederet, sed demonstraret: ergo cum sola fide sine scientia subalternante, & sine continuatione actuali ad illam, potest haberi scientia subalternata. Et si Theologia nostra non esset continuabilis scientiæ Dei, & beatorum, non esset scientia, quia esset habitus non potes habere euidenciam. Præterea D. Tho. de veritate q. 14. a. 9. ad. 3. ita dicit: Ad. 3. dicendum quod ille qui habet scientiam subalternatam, non perfecte attingit ad rationem sciendi, nisi in quantum eius cognitio continuatur quodammodo cum cognitione eius, qui habet scientiam subalternantem: nihilominus tamen inferior sciens non dicitur de his, quæ supponit habere scientiam, sed de conclusionibus, quæ ex principijs suppositis ex necessitate concluduntur: & sic fidelis potest dici habere scientiam de his, quæ concluduntur ex articulis fidei. Ecce nostram conclusionem apertam habet. D. Tho. Licet enim non sit tam perfecta scientia subalternata sine subalternante, quæ cum illa, vere tamen essentialiam scientiæ habet. Idem tenet Caiet. ar. 2. citato, vbi continuabilitatem ad principia scientiam subalternantem, dicit esse necessariam, non vero continuationem actualem. Sed ego hanc D. Thomæ conclusionem sic intelligo, quod subalternatus artifex debet credere principijs, sine hæsitacione. Nam si hæsitet non habebit scientiam, sed opinionem. Et quamuis fide humana accipiuntur principia, accipiuntur aliquando sine hæsitacione, quia veluti habemus scientiam in attestante, sicut credimus esse Hispaniam, indos esse quia tot asserentibus, veluti in attestantibus habemus euidenciam. Qua ratione ego D.

Tho. dicit etiam si non intelligat, sine hæsitacione assentior, eius eximia sapientia, & autoritate motus. Hæc conclusio probatur: quia tunc infero per demonstrationem conclusionem ex principijs, quantum est de se euidencibus, sine hæsitacione: ergo generatur habitus scientiæ, & si habeatur scientia subalternans, erit euidens subalternata. Aliqui dicunt, quod etiam si habeat formidinem principiorum acquirit scientiam, quia illa formido est accidentalis, & adueniente scientia subalternante auferetur, & manebit habitus certus & euidens. Vnde quatum erat ex parte sua erat euidens. Et nota ex. D. Tho. locis adductis ex posterioribus, scientiam uniuoce dici de subalternante & subalternata, licet differant penes perfectum, & imperfectum.

Dissoluantur argumenta.

Ad. 1. respondetur, quod est unum obiectum vnus rationis, quia non eius ponitur ut additum in definitione sonori, sicut punctum ponitur in definitione lineæ: & sicut punctum facit ens perfecte cum lineam, numerus cum sonoro. Agit enim musica de sono innumeris: hoc autem est ens per se & vnica ratio obiectiua. Vide Caiet. in hoc. c. Et per hoc patet ad cōfir.

Ad. 2. resp. ex vltima conclusione.

Ad. 3. resp. quod multæ sunt scientiæ subalternatæ, ut patet ex. D. Tho. 1. poster. lect. 25. & 41. Semper enim, quod additur differentia accidentalis, quæ habeat passiones proprias, in cuius definitione ponatur id, quod additur ut additamentum, erit scientia subalternata. Et dicit D. Tho. quod perspectiua subalternatur philosophiæ, & perspectiua subalternatur scientiæ, de Iride circa finem huius libri.

QVÆSTIO XIII.

Quomodo differat scientia a fide, & opinione & reliquis habitibus.

DE arte & sapientia 1. lib. dictum est, similiter de scientia in præcedentibus: & de habitu principiorum sequenti libro dicemus. Modo vero agendum est de fide & opinione, quomodo a scientia differant, & an eiusdem obiecti simul esse possint.

Prima conclusio: Opinio potest dupliciter accipi, & pro habitu, & pro actu, actus opinatiuus est, qui fertur in vnâ partē contradictionis cum formidine alterius partis, & habitus opinatiuus est, qui inclinat in huc actū. Hæc conclusio est D. Tho. 1. p. q. 79. a. 9. ad. 4. Et ut hæc conclusio intelligat, aduerte, quod certitudo intellectus, ut ipsius solius est, puenit ab euidencia. Prima principia ideo certe cognosco, quia illa perlu-

per lumen naturale video, conclusiones autem scientificas, ideo certo cognosco, quia illas video in suis principijs. Quod si contra objicias, nam ea, quæ sunt fidei supernaturalis certissime cognoscimus, & tamen non videmus illas: ergo non omnis certitudo est ex evidentia ortu: respondet Caiet. quod talis certitudo non est intellectus, ut sic, sed est intellectus ut moti à voluntate. Si autem esset certitudo intellectus, non ut moti à voluntate, ex necessitate deberet esse ex eo, quod intellectus rerum evidentia conuincitur. Opinio ergo cum dicat formidololum, & incertum assensum ex eo, quod non videt, formidinem habet, & incertitudinem. Vnde quotienscumque intellectus aliqua intelligit, quæ quidem ob luminis defectum non scit reducere ad principia immediata, nec per se ipsa, nec per mediū aliquid, talia opinatiue cognoscit: habet enim lumen, ut possit ad alteram partem contradictionis determinari, sed ita paruū, ut non possit hoc facere sine formidine. Et quantum talis conclusio sit reducibilis ad principia, ut ab isto cognoscuntur per illud lumen imperfectum, non sunt reducibilia, & ita habet de illis opinionem. Quomodo autem dubium & suspicio differant ab opinione, dicemus infra.

2. Conclu.

Secunda con. De eodem obiecto idem homo non potest habere scientiam, & opinionem. (Et loquimur de eodem obiecto in particulari, ut. v. g. quod quantitas distinguatur à re quanta) impossibile est sciri & opinionem haberi ab eodem de illo. Si autem loquamur de obiecto in communi bene potest vnus homo habere opinionem respectu alicuius prædicati de illo, & scientiam respectu alterius: habetur enim tunc de eodem materialiter. Sed prima pars probatur autoritate. D. Tho. 1. poste. lectione vltima, vbi sic dicit: Considerandū est, quod non est inconueniens, id, quod est scitū ab vno, esse opinatum ab alio, quia quod vnus accipit, quāsi impossibile aliter se habere, quasi scitum, alter accipit, ut contingens, aliter se habere quasi opinatum. Sed quod idem homo de eodem simul habeat opinionem & scientiā, non est verum omnino, sed aliquo modo. Et inferius dicit: Sic ergo ex dictis manifestum est, quod non contingit omnino simul idem scire & opinari, quia simul haberet existimationem, quod posset aliter se habere, & quod non posset aliter se habere. Hac. D. Tho. Et ratio est euidentis: nam qui opinatur, quantitatē distinguere à re quāta, existimat rem aliter se habere posse, quia cum formidine alterius partis affectitur. Qui verò scit iudicat, & existimat se rem aliter habere non posse, quia scientia est sempiternorū, & quæ aliter se non possunt habere. Vnde sequerentur duæ contradictoriæ veræ. Itē, quia sciens habet euidentiā rei opinans, non habet igitur, si idē sciret, & opinaretur ha-

beret euidentiā, & non haberet, itē, si aliquis de eodem haberet scientiam, & opinionem, esset certus, quia scit, & non esset certus, quia opinatur. Et istæ rationes etiam conuincunt, quod nec opinio vera, & falsa de eodem haberi possit, quia istæ duæ opiniones, secūda intentione est obiectū logicæ, secūda intentione non est obiectum logicæ, non possunt esse simul veræ: sed altera est falsa, & falsa est illa, quæ affertur secundum intentionem non esse obiectū logicæ. Et hæc est de hoc enunciabili formaliter secūda intentio, non est obiectū logicæ. & altera de tua contradictoria, & ita formaliter non sunt de eodem, sed materialiter, scilicet, de 2. intentione. Vide. D. Tho. & Caiet. in hoc vltimo. c. huius libri, dicit Arist. & D. Tho. hic quod de contingentibus non potest haberi scientia, bene tamen opinio. Et præterea probat conclusio. Nam modus tendendi scientiæ, & opinionis in obiectum sunt impossibiles ut visum fuit, sed isti modi sunt repugnantes, scilicet, clare & obscure, certo & cum formidine: ergo. Sed contra hoc est importunum argumentum, si aliquis habeat fidem de hoc obiecto, Deus est vnus, & fiat illi demonstratio, iste simul habebit scientiam, & fidem de eodē obiecto. Et si scienti conclusionem adducatur aliqua ratio probabilis, habebit actum opinionis, circa idem obiectum: ergo falsum est dicere scientiā & opinionem non posse esse de eodem. Et ita videtur dicere. D. Tho. 1. 2. q. 67. art. 2. De hoc tractari solet in materia de fide. Modo breuiter respondetur, quod tūc habebit actū opinionis de illo obiecto in eo, quod non repugnat scientiæ. Et similiter de fide respectu scientiæ dicendū est. Et quia opinio, & scientiā repugnat in eudētia, & certitudine non habebit actū incertū & incuidētē: sed extēsiue firmabitur subiectū per illā rationē probabilem, & subiectum erit magis certū, quia pluribus titulis cognoscit obiectum. Ex hac conclusione inferitur opinione & suspicione solum differre penes hoc, quod suspicio procedit cum formidine alterius partis ex leuibus indicijs, & opinio ex fortioribus. Est itaque suspicio debilis opinio. De quo vide. D. Tho. 1. 2. q. 60. art. 2. Inferitur secundo dubiū differre ab opinione & suspicione in eo, quod dubitans habet duos actus in hoc casu. v. g. an Petrus sit fur, habet hanc apprehensionē, Petrus videtur fur, & opposita non videtur fur, & neutri parti contradictionis hæret, sed manet anceps suspicans vero & opinans, actum habet ad alterā contradictionis partem. Vide ibidem. D. Tho.

3. Conclu.

Tertia con. Fides est, qua assentimur alicui obiecto, propter autoritatē dicētis, & in fide diuina assentimur Deo dicenti, per propositionem ecclēsiæ, ratio formalis assentiendi est reuelatio diuina: conditio est propositio ecclēsiæ. Fides autem humana etiam credit propter

pter autoritatem hominis dicentis: & differt ab opinione fides humana, quia quamuis vtraque habeat formidinem, opinio procedit per discursum, fides vero humana non procedit discurrendo. Sed quem ad modum colorem, video ratione luminis vnico actu simplici, eodē modo sine discursu assentior homini dicenti, propter suam autoritatem, sed ista fides humana, quia innititur hominum testimonio, fallibilis

est, non vero diuina fides quia primæ veritati innititur, ut rationi formali ecclēsiæ ut conditioni, & fides non ostendit res in se, sicut scientia; nam est modus obiecti fidei non visus. Hęc dixisse sufficiat, ut quomodo reliqui habitus à scientia distinguatur, sciat logicus ea postmodum suis locis accuratius cognoscat. Et hæc de hoc primo libro Posteriorum.

LIBER SECVNDVS Posterioris Resolutionis.

Postquam Philosophus 1. lib. determinauit de syllogismo demonstratiuo, in hoc libro intendit determinare de principijs eius. Est autem duplex principium syllogismi demonstratiui, scilicet, & mediū eius, & primæ propositiones in demonstrabiles. Et ita Arist. in prima parte huius lib. agit de primo principio de medio, scilicet, in secunda de secundo, scilicet, de primis principijs.

QVÆSTIO XIII.

An prima passio sit demonstrabilis, vel habitu principiorū cognoscatur conuenire subiecto.

MAGISTER Soto lib. 7. post. q. 2. ad 6. argumentum dicit propositionem in qua prima passio prædicatur de subiecto, ut ista, homo est intellectiuis esse propositionem per se notam, secundum se, non vero quo ad nos secundum se. Patet esse per se notam: quia secundum se non habet prædicatum medium aliquod, ratione cuius coueniat subiecto, sed immediate ipsi rationi subiecti conuenit illa passio. Et qui penetraret rationē formalem subiecti statim sine medio videret hominem esse intellectiuis. Sequentes vero passiones demonstrabiles sunt, quia habent medium, per quod subiecto conueniant. Nam secunda passio conuenit mediante prima, & sic in reliquis, quo ad nos verò demonstrabilis est prima passio de subiecto. Quia licet secundum se non habeat medium, illud tamen habet quo ad nos: quia definitio notius medium est, quæ

1. Argu.

definitum, quo ad nos (alim: nā magis explicite significat, quam definitum: est enim modus sciendi definitio: & sic est alicuius ignoti manifestatiua. Vnde quādo demonstrat de homine, quod est intellectiuis, per hoc mediū animal rationale, dicendo, omne animal rationale est intellectiuis, omnis homo est rationalis: ergo omnis homo est intellectiuis, per aliqui d notius quo ad nos demonstrat supra dictam propositionē. Et ita est quo ad nos magis notum.

2. Argu.

Secundo probo hanc sententiā: Nam vere essentia est causa intellectualitatis, ergo dicēdo, homo est intellectiuis, quia est rationalis, reddo veram causam, & sic erit demonstratio. Hęc enim propositio, Deus est æternus demonstrabilis est per hoc medium, quod est æternitas, etiam si in Deo non intelligamus aliquid mediare inter ipsum, & æternitatem. Hanc Soti opinionem multi antiqui tenuerunt, & moderni aliqui ex nostra schola sequuntur, sed sine causa. Quapropter dico primum, primam passionem non posse demonstrari de subiecto à priori. Et probatur: Nam propositio, in qua prædicatur prima passio de subiecto est immediata: ergo non est demonstrabilis à priori. Ans patet: Nam passio prima sine medio couenit subiecto; nihil enim mediat inter ipsam & subiectum. Consequētia probatur: quia demonstratio à priori debet fieri per aliquod mediū, inter

3. Conclu.

Inter prædicatū demōstratū, & subiectū, quod sit vel vera causa, vel ratio formalis cōueniens; & ita illa propositio, in qua prima passio prædicatur de subiecto, cognoscitur lumine primorum principiorum.

2. Concln.

Dico secūdo, prima passio de subiecto nō potest demonstrari à priori etiā quo id nos. Poterat enim aliquis dicere cum Soto, quod licet nō demōstratur de subiecto per mediū, quod sit mediū secūdū se, erit tamē mediū demōstrationis quo ad nos. Cōtra hāc sententiā ponitur ista cōclusio quæ sicut & præcedēs, est cōclusio D. Tho. 1. poster. lectio. 3. circa mediū. Vbi sic dicit, & patet ex præmissis, quod sicut sunt quædā principia indēmonstrabilia affirmatiua, in quibus vnū de alio prædicatur significādo, quod hoc essentialiter est illud, sicut cū genus prædicatur de proxima specie, vel hoc sit in illo, sicut cū passio prædicatur de proprio, & immediato subiecto: ita etiā sunt principia indēmonstrabilia in negatiuis, negando essentialia prædicatū: vel etiā propria passione. Ecce vbi D. Tho. appetit ex. 4. Arist. ibidē asserit esse indēmonstrabile primā passionē, cū prædicatur de primo & immediato subiecto, quod est essentia. Imo secūda passio indēmonstrabilis est de prima eadē ratione: quia est propriū, & immediatū subiectū illi: sed semper passio debet demōstrari de alia quo, cui per mediū cōueniat. Et præterea prob. cōclusio: Nā etiā quo ad nos quādo aliquid demōstratur, debet sumi vt mediū aliquid, quod sit ratio cōueniēdi prædicatū subiecto: sed definitio respectu diffinitū, nō est huius modi: ergo. Ma. cōstat ex definitione demōstrationis anobis superius explicatā. Mi. proba, quia solū diffinitio & definitū differūt, vt aliquid significatū implicitē, vel explicite: & nulla ratione definitio est mediū, nec etiā quo ad nos, quare prædicatū cōueniat diffinito, cū sint profus idē, nec formaliter eminēter distinguātur, quod ad min⁹ erat necessariū, vt esset ratio cōueniēdi sibi prædicatū. Idē enim respectu eiusdē nō est ratio cōueniēdi sibi aliquid.

Præterea, qui per definitionē vellet probare aliquid cōuenire diffinito, peteret principiu: ergo definitio etiā quo ad nos nō est ratio & mediū probādi aliquid alicui cōpetere: nā indēmonstratione nō petitur principiu, sed proceditur ex prioribus, & notoribus & causis cōclusionis. Ans. prob. ex D. Th. opusculo egregio fallaciā cap. 2. 5. Vbi inter modos petēdi principiu, vnū ponit, quādo definitio assumitur ad probationē diffinitū, vel cōuerso. Et ponit exēplū, vt si debeat probari, quod homo currit, & arguatur sic, animal rationale, & mortale currit: ergo homo currit. Hic nulla est probatio: quia similiter dubitatur de præmissa: ergo nec quo ad nos probatur per definitionē primā passionem cōuenire subiecto:

quia nullū est mediū probationis. Nec valet glossa Caiet. D. Thomā loqui de definitione & definitio secūdū se, vbi vnū nō est notius alio; quoad nos verō sit: quia loci arguēdi in ordine ad nos sumūtur. Et quāuis definitio sit modus sciēdi, est in ordine ad manifestandā nobis diffinitū naturā. Nā dicit explicatius, quod subiectū implicitē dicebat. In ordine verō ad aliquid probādū de diffinito, seu de subiecto, cuius est definitio, nō potest esse mediū: quia idē est, quod definitū, & nō est mediū distinctū. Præterea: Nā illa demōstratio, in qua prima passio demōstratur de diffinito, vel est à priori, vel à posteriori. Nō à priori, vt cōstat: quia demōstratio à priori, procedit per mediū, quod sit vel ratio quare prædicatū cōueniat subiecto, quod ibi nullū tale datur. Nō à posteriori, quia nō datur per effectus; sed tamē prima passio bene potest demōstrari à posteriori, & per effectus de subiecto: quia quāuis hominē esse disciplinabile, seu intellectiuū, sit perse notū, bene poterit per effectus demōstrari. De quo vide D. Tho. 1. p. q. 7. a. 2. Et per hęc patet ad. 1. arg. Ad. 2. dicitur, quod quāuis essentia sit causa passionis, sed nō est causa mediā inter subiectū & passionē, seu ratio formalis, quod erat necessariū vt fieret demōstratio. Circa quæstiones, quas ponit Arist. in prin. huius lib. nota: quod sunt sic ordinādā. Ordinātur enim ad sciē, siue per demōstrationē, siue indēmonstrationē: & duę illarū sunt simplices, alię cōplexæ. Volumus sciē aliquid; prima quæstio est, an sit illa res, v. g. an sit Deus Optimus Maximus. Et hoc sciēto inquirimus, quid sit. Hoc iā explorato, quærimus, an hoc sit illud, id est, an Deus sit æternus. Et statim succedit. 4. quæstio, propter quid hoc sit illud, id est, quæ est ratio, quare Deus sit æternus. Et cū dicitur quod, 4. sunt quæstiones, quia 4. sunt scita nō loquitur de sciē proprio, sed de sciē indēmonstratione, vel per demōstrationē. Vide. D. Tho. hic. Vel loquitur de sciē, vt cōprehēdat ea, quæ proprio sciūtur, vel quæ largo modo sunt scita.

QVÆSTIO XV.

Vtrum habitus primorū principiorum generetur per nostros actus.

B I probo primo, nō dari habitū primorū principiorū: Nā habitus datur ad determinādā potentiā circa aliquod obiectū, vt propter facile, & delectabiliter operetur: sed circa omnia prima principia cognoscēda determinatus est intellectus ex ipso naturali lumine: ergo nō est ponēdus talis habitus. Ma. patet ex definitione, & natura habitus. Mi. probatur: Nā intellectus

1. Argu.

Ad 1. & 2. arg.

ex sua natura est determinatus ad cognoscendū aliquid, siquidē est virtus cognoscitiua: sed nihil magis cognoscibile est, quā prima principia. Quid enim magis cognoscitur naturaliter potest, quā totā hāc paginā maiore esse medietate ipsius.

2. Argu.

Secūdo. Si ponitur habitus principiorū, debet esse virtus intellectualis, cū sit circa verū & euidētē cognitionē habeat, sed omnis virtus versatur circa difficile, habitus autē principiorū nō versatur circa difficile: nō ergo est ponēdus, quod nō sit circa difficile. Probe; quia facillimū est, vt experientia patet, cognoscere totum esse sua parte maius, & alia huiusmodi.

3. Argu.

Si habitus principiorū acquirūtur nostris actibus: ergo augētur & diminui possunt: hoc autē est falsum: ergo. Prima cōsequētia probatur: Nā ex eo quod acquirūtur possunt nō acquiri, & possunt magis, & minus acquiri: idē ex cōtrarijs causis illis quibus crescunt cū sint naturales habitus diminuētur. Hęc autē omnia falsa sunt, quia nullus est, qui nō habeat habitū principiorū, & eodem modo perfectum, quod signo colligi potest, quia explicatis, & declaratis terminis prima vice, ita facile & proptē, & tā perfecte asseritur primis principijs sicut post multos actus. Facilitas autē in operādo est signū geniti habitus.

4. Argu.

Quarto. Si principiorū habitus generatur, generabitur sane ex præexistēte cognitione: quia omnis habitualis cognitio ex præexistēti cognitione actuali generari debet: sed hoc est impossibile: ergo. Prob. mi. Quia cognitio, ex qua sit aliquid, est perfectior re genita, quia causa perfectior est effectus: sed nulla cognitio perfectior dari potest cognitione principiorū: ergo nō datur aliqua cognitio, ex qua generetur habitus principiorum.

5. Argum.

Quinto D. Tho. 2. 2. q. 8. a. 1. ad. 1. asserit expresse, quod per lumē naturale nobis inditū statim cognoscūtur quædā principia nobis indita, quæ sunt naturaliter nota: ergo secūdum D. Th. nō est ponēdus habitus principiorū superadditus potētīæ, & acquisitus, siquidē est ipsum naturale lumen.

6. Argum.

Sexto sequitur, quod sint ponēda plura prima principia specie distincta: hoc autē est falsum: ergo. Prob. sequela: quia habitus specie distinctū per se penes speciales rationes obiectorū; sed nō omnia principia speculatiua habēt eadē rationē formale specificatiua: ergo nō omnia cognoscūtur eodē habitu. Prob. mi. Nā ens vt stat sub abstractiōe diuersa, est obiectū formale distinctū: sed omnia prima principia nō habēt eadē abstractiōne: ergo nec respiciūtur ab eodem habitu. Prob. mi. quia si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanēt sunt æqualia, put est in mathematicis rebus aliā abstractiōne habet à seipso, prout est in materia naturali, & quodlibet est, vel nō est diuersam abstractiōne

habet in metaphysica, vel physica: ergo. Nullus autē hucusque posuit, nisi vnū principiorū habitū. Poteris multa argumenta pro hac quæstio colligere ex D. Tho. de verit. q. 16. a. 1. vbi desynderesi, quæ est principiorū primorū prædicorū habitus tractat.

Praambula ad quæstionem.

R Es hęc difficilis plane est: quia de hac re egregij authores obscure loquūtur, & in variis vidētur propendere sentētijs. D. Tho. nūquā sibi cōtrarijs modo videtur dicere habitū principiorū esse lumen naturale, vt cōstat ex quinto arg. modo esse habitū acquisitū, vt patet 1. 2. q. 53. a. 1. c. & c. vlt. 1. poster. dicit expresse habitū principiu esse causatū. Et hinc eius discipuli in varia abierunt placita. Nā Soto lib. 1. de iust. & iure. q. 4. ceter habitū primorū principiorū nō esse qualitātē distinctā à naturali lumine. Et cōuincitur nostro primo argumēto. Et Caiet. est in eadem sentētia. 3. p. q. 9. ar. 4. Ferr. 2. cōtra gēt. c. 78. dicit esse habitū acquisitū. Quā obrē nec mihi cōstat satis, quid in hac parte secūdū D. Tho. sit dicēdū. Dicā tamē, quod sanctissimo præceptor magis conforme iudicauero.

Quæstionis resolutio.

P Rima con. Vis illa, qua prima principia cognoscūtur, quæ dicitur intellectus, nō est potētia, sed habitus. Itaque eius ratio est esse principiu quoddā determinatiuū intellectus circa cognitionē primorū principiorū. Hęc con. est expressa Arist. & D. Tho. multis in locis. Nā. 6. Eth. c. 6. expresse ponit intellectū, habitū principiorū, cōdistinctū cōtra sapientia, sciētia, & artē, & prudentia. D. Tho. ibidē intellectū, hoc est, habitū, principiorū vocat virtutē intellectuāle. Et dicit lectio. 5. Accipitur intellectus hic, nō pro ipsa intellectuā potētia, sed pro habitu quodā, quo homo ex virtute luminis intellectus agētis naturaliter cognoscit principia indēmonstrabilia. Et satis congruit nomen. Huiusmodi enim principia statim cognoscūtur cognitio terminis: cognitio enim quid est totū, & quid est pars statim scitur, quod omne totū est maius sua parte. Dicitur autē intellectus ex eo, quod intus legitur intus dō essentia rei. Vnde & in. 3. de anima dicitur, quod obiectum proprium intellectus est quod quid est. Et sic cōueniēter cognitio principiorū, quæ statim innotescūt cognitio, quod quid est, intellectus nominatur. Ex quo loco cōstat in doctrina D. Tho. nō posse negari intellectū principiorū, habitū esse. Et hęc sententiā tenet lib. istō. c. vltimo, vbi dicit, quod sciētia & intellectus perrinēt ad habitus, qui semper sunt veri. Idē dicit. 2. cōtra. c. 78. & de verit. q. 16. a. 1. Et prob. ratione: Nā si vis cognoscitiua primorū principiorū solū est potētia,

1. Concln.

& nō est habitus quidā, sequitur, quod sit potētia rationalis, & sic quod se habeat ad opposita, scilicet, ad verū & falsum. Hoc autem est falsum: ergo nō est potētia. Ma. prob. quia, vt habetur. 9. metap. potētiæ rationales se habent ad opposita. Potēt enim homo intelligere verū, & falsum, bonum & malū velle. Sed Mi. prob. quia principiorū habitus nō potest esse principiu cognoscēdi falsum, nec inclināt ad falsum, & idē de synderesi dicē dū est: ergo. Præterea: nā lumē nostrū intellectuale est ita diminutū, vt egeat habitibus determinātibus illū ad certa cognitionis genera, vt facile prōptē, & delectabiliter cognoscere illa possit: sed hæc determinatio nō possunt esse potētiæ, quia potētiæ dātur ad simpliciter, & habitus ad bene, vel male operādū, & determināt ad ali quod genus operationū potētiā: igitur sunt in nobis cōstitutū habitus: & ita ad principia cognoscēda habitus dādus est. Et existimo ex necessitate in intellectu angelico habitus, saltem formaliter distinguī debent ad lumē intellectuāli angelico: quia habitus dātur ad determinate operādū circa aliquod obiectū: potētiæ vero ad simpliciter operādū, & habitus ad bene vel male. Vnde eorū formalitas alia debet esse à formalitate potētiæ. Et ex hoc ceriseo habitū principiorū realiter distinguī à potētiā, tāquā res à re quia est determinatio ipsius, & inter determinās, & determinatū realis debet esse distinctio, vt dixi.

2. Conclu.

Secunda cōclusio. Iste habitus principiorū est nobis naturaliter cōgenitus itaque datur cū ipsa natura: & nō acquiritur postea nobis actibus, sed generatur ad modum propriæ passionis, licet nō sit propria passio. Hæc conclusio est D. Tho. de verit. q. 16. a. 1. Dixerat enim hominē angelo asimilari in cognitione, quia supremū infimū attingit aliquo modo supremū. Et sicut angelus quādā cognoscit speculatiue, ipsam rerū veritatē in se attingēdo, & ita homo debet quādā sine discursu attingere. Et subdit angelicus doctor. Et hæc quidem cognitionē oportet esse principiu totius cognitionis sequētis, siue speculatiue siue practice cū principia oporteat esse stabiliora, & certiora. Vnde & hæc cognitionē oportet homini naturaliter in esse, cū hoc quidē cognoscat, quasi quodā seminariū totius cognitionis sequētis, sicut & in omnibus naturis sequētū operationū, & effectū quādā naturalia semina præexistūt. Oportet etiā hæc cognitionē habituale esse, vt in prōptu existat, ea vt cū fuerit necesse. Ecce vbi nostrā statuit Mag. noster conclusionē. Idē docet 1. 2. q. 9. a. 3. c. Et prob. con. Nā facilitas in operādo est signū geniti habitus. Sed explicatis terminis ita facile & prōptē assentior, cū primū proponitur hoc principiu, omne totū est maius sua parte, quā postea cū multos actus circa illū habuerim: er-

go hoc ab habitu præexistēti causatur, & nō fit sine habitu huius modi facilis assensus. Itaque Deus optimus Max. prouidit homini à principio de habitu principiorū, vt posset cōmode ad reliquarū sciētiarū acquisitionē procedere. Et si alicubi in D. Tho. legimus hunc habitū acquirī à nobis, intelligēdus est actum huius habitus per cognitionē sensitiuā, & inductionē à nobis haberi, vt ostēditur in hoc. c. ab Arist. tamē iste habitus nobis est collatus, cum natura ipsa siue per generationē, siue per alia actionē, nec minuitur nec corrumpitur, nec augetur, sed habetur ad modum propriæ passionis. Vidē D. Tho. de verit. q. 16. a. 3. & 1. p. q. 79. a. 12.

3. Conclu.

Tertia cōcl. Habitus primorum principiorum practiorum & speculatiuorum distincti sunt; & pbabile est esse specie atoma diuersos, licet nihil improbabile diceret, qui poneret habitum primorum principiorum speculatiuorum, genus esse ad multos habitus primorum principiorum, qui specie differunt. Prima pars cōclusionis est D. Tho. sentētia expressa supra dicta q. de verit. 2. 1. Vbi expresse distinguit intellectum principiorum à synderesi, quæ est practiorū principiorum, habitum dicitur bonum esse faciēdum, malum fugiēdum, Deum colēdum &c. Et ratio suffragatur. Nā horum habituum obiecta sunt formaliter distincta: ergo & ipsi habitus. Ans probatur: Nā obiectum intellectus est speculabile, vt sic, vt quod libet est, vel non est, omneterum est maius sua parte. Obiectum vero habitus practici est aliquid operabile, vt bonum est faciēdum: sed ita obiecta sunt formaliter distincta: ergo & habitus. Secunda vero pars, quod sint specie atoma distincti, prob. Quia obiecta vtriusque habitus respiciunt, sub quadā ratione impartibili, nimirum sub ratione noti in se, respicit enim intellectus rationē per se & in se noti entis. Et hæc profectio nō est partibilis in plures species: nā quod sit ens per se notum in hac, vel illa materia, est merum accidēs, & synderesis respicit rationē per se noti ad faciēdum nā per se notum est bonum esse faciēdum, & sic in alijs. Vltima verò pars, quod nihil in probabile diceret, qui diceret intellectum esse genus ad plures habitus principiorum specie diuersos: quia sicut abstractio in sciētis diuersificat rationē scibilis, ita in principijs: nā ens per se notum, vt stat sub ista abstractione ab omni materia cōstituit vnum habitum principiorū distinctum ab illo, qui respicit hoc principiu, quod libet est vel nō est. Nā q. habitus principiorū sit tēdēs in suum obiectum sine discursu, non tollit, quin possit fortiri specie distinctam

Etam à suo obiecto, prout stat sub distincta abstractione.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. arg.

Ad 1. respondetur, quod lumē intellectuāle nō est determinatū de se ad facile, prōptē, & delectabiliter cognoscēdū prima principia, sine habitu principiorū. Et si hoc est facile cognoscibile & prōptē, & delectabiliter, & sine errore prouenit ratione habitus præexistētis in nobis naturaliter. Nā si hunc habitū nō haberet, difficultatē pateretur in principiorum cognitione, sicut & patimur in alijs rebus, de quibus habitus non habemus. Et per hoc patet ad secundum.

Ad 2.

Ad 3.

Ad 3. respondetur, nostris actibus nullatenus produci huius modi habitū principiorū: nā cū sint sciētiarū & virtutū semina à natura nobis debuerunt prouenire. Et si dicas, ergo sunt propriæ passiones, nego cōsequētā: quia tūc essent potētiæ, & darētur nobis ad simpliciter cognoscēdū, nō ad bene, vel male. Omnis enim cognoscitiua virtus à natura tributa, vt passio datur ad simpliciter cognoscēdū, & nō vt bene vel male possimus intelligere. Et per hoc patet ad 4. argumētū. Tenemus enim habitū principiorū nostris actibus nō generari, sed esse cōgenitū ad modū propriæ passionis.

Ad 5. arg.

Ad quintū ex D. Tho. respōdet Ferr. 2. cōtra gentes, vbi supra, explicādo hæc autoritatē, & verba, quæ D. Tho. dicit in illo. c. 78. Icilicet quod habitus principiorū est acceptus à sensibilibus. Et sic oportet quod sit effectus intellectus agētis, quod habitus principiorū, qui dicuntur naturales, & inesse nobis à natura, nō sic dici quasi nobis formaliter sint cōgeniti, & ab ipsa natiuitate nobis inditi: nā si essent nobis à generatione secūdū se, & formaliter nō acquirerētur ex sensibilibus, vt inquit D. Th. Sed dicuntur nobis naturales, quia non causantur ex discursu, & argumētatione, sed immediate ex intellectu agēte faciēte phantasmata intelligibilia in actu: qui quidē intellectus & nobis, inest ab ipsa natiuitate, naturaliter cū phantasmatis terminorū, quæ omnibus in sunt, ipsos habitū in intellectu possibili operatur: nō autē operatur alios habitus naturaliter, & ex se immediate cū phantasmatis, sed ipse intellectus possibilis discurrendo, & argumētando, illos in se ipso causat, licet ad illos causandos concurrat, etiā virtus, & lumē intellectus agētis. Vnde & super Boetio de Trin. ar. vlt. dicit D. Tho. quod huius modi naturaliter cognita homini manifestantur, ex lumine intellectus agētis, quod est homini naturale. Hæc explicatio est digna suo autore. Cæterū ego existimo D. Tho. tenuisse nobis congenitum esse habitū principiorū, vt patet ex loco in argumētō adducto. Qui tamē voluerit cū Ferr. tenēt, quæ multi sequuntur, debet dicere

re, quod generatur iste habitus ex assensu huius principij, vel alterius, quodlibet est, vel nō est: quia cōuincitur intellectus isto actu. Et cū assentimur reliquis principijs augetur extensiuē, sicut reliqui habitus, cū noua obiecta cognoscuntur. Sed ego respōdeo, quod cū D. Tho. dicit, habitū principiorū sumi ex sensibilibus, loquitur de habitus operatione, id est, operatio & actus huius habitus ex sensibilibus sumitur mediāte intellectu agēte. Vnde inferri sufficēter habitū principiorū nō esse intellectū agētē, quod volebat probare: quia actio intellectus agētis nō sumitur ex sensibilibus nec mediāte actionē ipsius intellectus agētis habetur. Et Arist. in hoc. c. nihil aliud probat, nec declarat, nisi quod actio huius habitus, qui dicitur intellectus sumitur ex sensibilibus & nihil de habitu loquitur ipse, nec D. Tho. vt videre poteris in textu. Cū ergo dicit D. Tho. in argumento. 5. per lumen naturale nobis inditum cognosci principia, nomine luminis naturalis intelligit habitum principiorum: quod vocat lumen naturale, quia est luminis naturalis determinatiuus, & à natura tributus.

Ad 6. arg.

Ad 6. patet ex conclusionibus. Et hæc dicta sint de his libris: nam reliqua iam non habentur in vlt. & in his distinctis comprehenduntur, & facile si scire velis adiutus hac nostra doctrina ex Caiet poteris petere.

De Postpradicamentis.

QVÆSTIO XVI.

Quid sit postpradicamentū, & quot sint.

IT communiter diffinitur postpradicamentum, quod sit proprietas consequens pradicamentum. Contra hanc diffinitionem est primum argumentum: Nam intellectus & voluntas consequuntur substantiam, & tamen non sunt postpradicamentum: ergo. Maior patet: Nam conueniunt homini & angelo: ergo consequuntur aliquam rationem superiorem homini, & angelo, quæ ratio sit substantialis. Minor probatur: quia sunt in pradicamento qualitatatis. Et confirmatur hoc argumentum: quia potentia risua consequitur hominem, & homo est in pradicamento substantiæ & risibilitas est in pradicamento qualitatatis, & non est postpradicamentum. Dices, debet consequi ad pradicamentum, vt sic. Contra, quia pradicamentum, vt sic, est ens rationis, & non habet illam proprietatem: & omnis proprietas aliquam naturam determinatam consequitur.

1. Argu.

2. Argu. tur. ¶ Secundo, ens est antepredicamentū, & idem est postpredicamentum: ergo non bene dicitur, quod postpredicamentum sit proprietas consequuta ad predicamenta. Maior patet, quia est analogum, & vnum antepredicamentum est analogia. Minor probatur: quia etiam opponitur contradictorie non enti. Dices, quod est antepredicamentum, & postpredicamentum, diuersis rationibus: ergo etiam poterit id, quod est predicamentum esse postpredicamentum, quod est impossibile. Et si non potest, id, quod est predicamentum esse postpredicamentum, multo minus poterit antepredicamentum esse postpredicamentum: quia magis, vel ad minus tantum differunt.

3. Argu. Tertio, Motus est postpredicamentum, & non consequitur aliquod predicamentum, sed potius est via ad illud, & antecedit: ergo mala est diffinitio postpredicamenti. Minor probatur: quia motus est via ad qualitatem, & ubi, & non sequitur ad aliqua predicamenta. Et confirmatur: quia posterius est postpredicamentum: & non connumeratur ab Aristotele: ergo male numerat postpredicamenta: Maior patet, quia non est predicamentū, nec ante predicamentum, vt dese constat: ergo est postpredicamentum. Et confirmatur vltimo hoc argumentum: nam proprietas indiffinitio ne postpredicamenti, vel accipitur quarto modo, vel alijs modis proprii: neutro modo istorum: ergo. Probatur minor: quia si est propria passio tere semper erit in predicamento qualitatis: si vero sit proprium alijs modis etiam est in predicamento sapissime, vt esse medicum, & cetera: ergo.

4. Argu. Quarto, Nulla ratio est, quare ista, quæ vocamus postpredicamenta, non constituat verū predicamentum: ergo non sunt postpredicamenta: sed predicamenta. Antecedens probatur: nam oppositio motus & c. habet suas species: ergo constituunt predicamenta: quia nihil aliud requiritur ad predicamentum, nisi esse genus & habere species ordinatas. Tractatus iste postpredicamentorum summe utilis est, ne aliquis existimet ea, quæ non sunt predicamenta, predicamenta esse. Et vt perfectam notitiā predicamentorū habeamus, quia sine istis ad huc perfecte predicamentā nō scimus, eū ista postpredicamenta sint modi predicamentorū: & sine dubio opus est Aristotelis, quid quid dicat Andronicus. Pro his ergo explicandis modo hunc tractatum aggredimur.

Deciditur questio.

Prima conclusio: Postpredicamentum est proprietas quædam, quæ nulla consequitur predicamentā. Hæc conclusio habet Angelicus Doctor, qui velut splendidissimū lumē etiā minima perlustrat 1. 2. q. 49. articulo

1 in corpore. Vbi sic dicit: Circa primū considerandum est, quod habere secundum quod dicitur respectu cuius cunque, quod habetur commune est ad diuersa genera. Vnde philosophus inter postpredicamenta ponit, habere, quæ diuersa rerum genera consequuntur, sicut & sunt opposita, & prius & posterius, & alia huiusmodi. Idem dicit solutione ad primum. Hæc est omnium, quos ego viderim, cōmunis opinio. Ita Caietanus in presenti opere Soto & Thomistæ cōmuniter. Sed explicare hæc cōclusionē habet difficultatem. Caietanus ita explicat conclusionē: Nā oppositio prius, & simul, omnia rerum genera consequuntur, quia inter omnia genera est oppositio: quia inter illa est distinctio: vnum enim predicamentū, vt dictum est, nō est aliud, saltim formaliter actualiter realiter. Hæc autē distinctio fundatur super oppositionē: ideo vnum distinguitur ab alio, quia nō est aliud, vbi est oppositio saltim contradictoria. Pro huius intelligentia vide D. Tho. 1. p. q. 11. artic. 2. & maxime solutione ad vltimū. Et vnum predicamentū est prius, videlicet, substantiæ, & aliud posterius, scilicet predicamentum quantitatis, & omnia predicamenta sunt simul: tēpore & in particulari etiā explicat Caietanus supra dictā conclusionem: Nā differentia omnes diuidentes genus simul natura sunt, & oppositæ, & genera sunt priora speciebus: animal enim prius est homine. Motus autē sunt via ad 4. predicamenta, vt generatio ad substantiā alteratio ad qualitatem, latio ad vbi, augmentatio ad quantitatem. Vbi nota, quod vt sit postpredicamentū aliquid & dicatur proprietas illius, eodē modo, quo hic accipimus, proprietatem, sufficit, quod habeat cōnexionem cum predicamentis, siue antecedentem, siue consequentem: quamuis possimus etiā dicere, quod motus non solum est via ad predicta, sed etiam est quid consequutum. Nam ad actionem sequitur motus, similiter & ad potentiam actiuam cū requisitis, & applicata ad operandum & cetera. Et nota in hac conclusionē, non esse necesse, quod omnia postpredicamenta consequantur ad aliqua duo predicamenta, sed sat fuerit, quod ista in genere consequantur ad predicamenta, duo vel plura, siue sint ista siue illa.

Secunda conclusio: Ista postpredicamenta sunt 5. scilicet, oppositio, prius, simul, motus, & habere. Nec potest dari aliqua proprietas quæ consequatur predicamentā, quæ nō reducatur ad aliquā harū quinque. Ista duas cōclusiones ponit Soto in hoc loco, & sunt cōmunes omnibus logicis, hæc vltima cōclusio inductio nō patet & auctoritate Arist. si firma manet.

Dissoluntur argumenta.

Ad 1. argumētū respondetur, quod proprietas, quæ est postpredicamentū, debet ad minus

1. argum.

minus consequi, vt quid imperfectū, & vt modus quidam non sufficiens ad fundandā naturā genericā, nec specificam, nec indiuidualē. Et dicitur iste modus consequi ad diuersa predicamenta, quia aliquod horū postpredicamentorū, in genere loquendo, vt oppositio & cetera, debet consequi non solū ad vnum, sed ad multa predicamenta. Quod solū enim reperitur in vno predicamento, & nō in multis, nō habet rationem postpredicamenti. Et per hoc patet etiam ad confirmationem.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, quod licet ens opponatur contradictorie non enti, non sequitur quod ens sit postpredicamentū: quia non sequitur ens ad multa predicamenta, quod erat necessarium. Et quando dicimus, quod sequitur ad predicamenta, nolumus dicere, quod solum sequatur ad predicamenta: sed hoc saltim requiritur, vt sit postpredicamentum, quod reperitur in multis predicamentis: & non tollit rationem postpredicamenti, quod in alijs rebus inueniri possit. Nam Deus prior est creatura: & Deus non est predicamentum, nec in predicamento.

Ad 3.

Ad tertium patet ex prima conclusionē. Et ita explicat hoc argumentum Soto hic. Ad confirmationem respondetur, quod posterius includitur in postpredicamento prius. Ad vltimam confirmationem respondetur, quod proprietas accipitur pro quadam determinata entitate, quæ conuenit postpredicamenti, licet non solum illis conueniat.

Ad 4. arg.

Ad quartum argumentum respondetur, quod postpredicamentum motus habet imperfectas species: sicut anima dicitur habere species imperfectas, scilicet, animam equi, hominis, & leonis, & hoc non inconuenit. Vnde qui ponit predicamentum Motus, præterquam, quod loquantur contra Arist. & communem, quæ non admittit nisi decem predicamenta, ignorantia laborant, cum motus sit aliquid imperfectum, & ad multa predicamenta consequitur, non vero constituit predicamentum.

De Oppositis.

QVÆSTIO XVII.
Vtrum contradictoria oppositio sit omnibus maior.

1. argum.

N qua questione omnia, quæ Aristoteles in hoc capite tractat, disputabuntur breuiter. Et videtur quod non sit maxima oppositio contradictoria. Primo ex D. Thom. 2. 2.

quest. 39. art. 4. vbi dicit contrariam oppositionem esse maximā: quia magis distat album à nigro, quam à non albo. Et dicit hoc asserere Arist. 10. Metaph. ¶ Secundo, ea, quæ nō habent mediū minus distant: sed contradictoria nō habent mediū, vt patet ex Arist. 4. Metaph. ergo minus distant: ergo nō magis opponitur, quia quæ magis opponuntur, quia quæ magis opponuntur magis distant. Probatur maior sensibili exemplo: Nā si duæ tabulæ cōiungantur sine medio, minus distant, quā si medio cōiungentur aliquo: ergo idem in oppositionibus erit prorsus dicendū. ¶ Tertio: Contraria includunt contradictoria & aliquid amplius: ergo contraria est maxima oppositio. Consequentia patet, & antecedens probatur: quoniam albedo & habet quod sit albedo, & quod sit nō nigredo. ¶ Quarto, sequitur saltim, quod nō sit maior, quam priuatiua: quia etiā est distantia infinita inter visum, & cæcitatem, quia etiā cæcitas est ens rationis, sicut alterū extremū contradictionis. Dices, quod præsupponitur subiectū, quod est aliquid reale. Sed contra: quia subiectū est extra rationē, & quidditate priuationis, & nō ponitur in eius diffinitione, nisi vt additū quoddā. Hoc autē non tollit, quin in infinitū distent. Nā sicut cōceptus nō entis est aliquid reale, licet terminetur ad non ens, ita poterit esse aliquid non ens, etiā si respiciat extrinsece aliquid reale. ¶ Quinto, Oppositio in genere dicit rationē entis, siquidem est aliquid cognoscibile: ergo illa oppositio erit maior, quæ rationem entis dicit magis: sed contraria oppositio est huiusmodi: ergo contraria oppositio erit maior. ¶ Sexto sequitur, quod oppositio dicatur analogicē de quatuor speciebus: consequens est falsum: ergo, & cetera. Probatur sequela, quia si contradictoria oppositio est maxima, reliqua dicetur opponi per ordinē ad illam, & ita analogicē dicetur oppositio. Sed minor probatur: quia oppositio est repugnantia quædam simul existendi in eodem secundum idem ad idem: sed hoc inuocē dicitur de quatuor speciebus: ergo.

2. arg.

3. argum.

4. Argu.

5. argum.

Dissoluitur questio.

Prima cōclusio. Oppositio formaliter nō dicit ens rationis, ita quod omnis oppositio, siue contradictoria, siue priuatiua, siue relatiua, siue contraria sit ens rationis, & negatio, quæ vnum non est aliud. Hanc conclusionem pono contra Suarez, Molinam, & alios, qui hoc asserunt. Et probatur conclusio: quia oppositio est quidā modus, qui est postpredicamentum: ergo non est ens rationis in omnibus. Patet antecedens ex præcedenti questione. Consequentia probatur: quia omne ens rationis, vel est negatio, vel relatio vel priuatio:

tiōsed oppositio neutrū horū est: ergo. Probat
tur minor, quod non sit negatio: quia non est
chimæra, nec quid simile, nec priuatio, aliā
non esset nisi vnū genus oppositionis, scilicet,
priuatiua. Nec ratio, quia oppositio est quid
imperfectum, vt potè, post prædicamentū exi-
stens, & modus quidā prædicamentorū: sed re-
latio rationis nō est huiusmodi, ergo. Et præte-
rea, quia quod albedo & nigredo sunt oppo-
sita, & se ab eodē subiecto expellāt quid reale
est, habēs esse seclusa operatione intellectus: er-
go nō est relatio rationis. Et præterea: Nā op-
positio relatiua, vt patet in diuinis, realis est,
Pater enim per aliquid reale formaliter oppo-
nitur Filio, & seclusa operatione intellectus
est illi oppositus, & distinctus, nec eadē perso-
na, quæ est Pater est Filius, sed alia persona est
Pater, & alia Filius: ergo illa oppositio relati-
ua realis est, aliā non haberet esse seclusa ope-
ratione intellectus. Et confirmatur hæc ratio:
Nam seclusa operatione intellectus Pater non
est Filius in diuinis: ergo seclusa operatione
intellectus, obuiat relationis oppositio: ergo
est aliquid reale: nam ens rationis non habet
esse nisi per intellectum considerantem. Præ-
terea, si oppositio in genere est, quod vnum
sit aliud, erit omnis oppositio contradi-
ctoria, nam contradictoria oppositio est ens,
& nō ens, & etiam hoc ens, & hoc non ens, cō-
tradictorie opponuntur.

2. Cōclu.

Secunda conclusio. Oppositio est repugnan-
tia quædam & incōpossibilitas simul eidem
conueniendi, secundum quod idem. Hæc con-
clusio colligitur ex D. Thoma in locis infra
adducendis, præcipuè de potentia quæst. 7.
artic. 8. ad 4. Et in 1. dist. 26. quæst. 2. art. 2. in
corpore. Et probatur: quia omnes oppositio-
nes in particulari dicunt repugnantiam & incō-
possibilitatem: ergo hoc erit de ratione
oppositio in communi, quia nō restat quid
aliud sit oppositio. Cæterum est aduertendū,
quod non datur vnus conceptus communis
abstractus, & præcisus omnibus illis oppositio-
nibus: quia enti reali & rationis non potest dari
talis conceptus vt 1. libro dictum fuit: & cō-
tradictoria oppositio & priuatiua in vno ex-
tremo est rationis ens: sed importat vnum cō-
ceptum analogum analogia vel attributionis,
vel proportionalitatis, qui non est abstractus
& præcisus. Itaque ratio oppositionis dicit il-
los quatuor conceptus, vt inter se habent pro-
portionem, seu attributionem ad vnum, vel
vtroq; modo. Ex quo sequitur tertia cōclusio.

3. Cōclu.

Tertia conclusio. Oppositio dicitur de il-
lis quatuor generibus analogicè. Cōclusio est
Caietani in præsentī, & contra Sotū, & alios.
Et probatur: Nam principaliter conuenit ra-
tio oppositionis cōtradictorie, quia cum op-
positio sit repugnantia, & contradictorie op-
posita maiorem habeat repugnantiam, quia

distant extrema in infinitum, & in nullo con-
ueniunt, & ita est maxima oppositio. Cæteræ
verò oppositiones dicuntur in ordine ad istā,
& illam participant. Et licet in ratione entis
sit analogia inter oppositiones, & non sit ma-
gis principale membrum contradictoria op-
positio, quia dicitur non ens, in ratione tamē
oppositionis est præcipua, quia dicit maiorem
incōpossibilitatem existendi & conuenien-
di alicui. Nec inconuenit, quod secundum di-
uersas rationes sit principale, & non principa-
le membrum. De hoc vide D. Thomam opu-
sculo 37. Et Sotū in præteriti.

4. Cōclu.

Quarta conclusio. Loquendo de oppositio-
nibus in particulari, oppositio relatiua est illa
incōpossibilitas, quam habent relationes cō-
ueniendi eidem secundum eandem rationem.
Vt, verbi gratia, Pater & Filius opponitur re-
latiuè, quia idem secundum idem non potest
esse Pater & Filius eiusdem. Et ista incōpos-
sibilitas modus quidam est Postprædicamen-
talis talium relationum, nec potest constituere
nouum genus. Hæc est contra Molinam, &
eiusdem farinae alios. 1. p. q. 42. disputatione
2. vbi dicit relationes diuinas non opponi se
ipsis, nisi fundamentaliter, sed opponi alijs re-
lationibus superadditis, quas dicit esse relatio-
nes rationis. Et probatur: Nam omnes relatio-
nes oppositæ, vt paternitas, & filiatio seipsis
sine alio superaddito repugnant eidem respec-
tu eiusdem: ergo seipsis opponuntur & non
alia relatione superaddita. Verum est, quod
ex ipsis relationibus specie differentibus, seu,
quæ ad inuicem se respiciunt, resultat quidam
modus, qui est oppositio formalis, qua forma-
liter sunt oppositæ: & iste modus est relati-
ua oppositio. Et præterea, quia ista oppositio
est Postprædicamentum reale: ergo est modus
consequens ad prædicamenta realiter, & ita
non est relatio rationis.

Sed contra conclusionem est argumentum:
Nam simile refertur ad alterum simile, & non
opponitur illi, quia vnum simile non solum
non est oppositum: sed propterea dicitur simi-
le, quia est maxime conforme. Et confirma-
tur: Nam Petrus potest esse Pater & Filius: er-
go non opponuntur relatiuè. Respondetur,
quod simile ex necessitate habet oppositio-
nem ad correlatiuum: quia impossibile est,
quod relatio, quæ terminatur ad aliam sit ea-
dem relatio terminans, & ad minus indiuidua-
liter opponuntur. Ex quo colliges, non bene
Sotū hic soluisse hoc argumentum. Ad cōn-
firmationem respondetur, quod idem respectu
eiusdem non potest esse Pater, & Filius.
Ex quo videbis stultè errasse hæreticos, qui
dicebant eandem personam esse Patrem &
Filius: impossibile est enim, vt respectu
eiusdem eadem persona sit generas & genitū.
Arist. hic diffiniuit relatiua, & non oppositio-
nem

nem relatiua, quia facile erat colligere oppo-
sitionem istam ex eorum diffinitionibus: &
scientia & scibile suo modo habent oppositio-
nem, etiam si non sint relatiua secundum esse.
Et nota, quod etiam si in omni oppositione
reperias hanc negationem annexam, quod
vnum non est aliud, hoc habent ex eo, quod
habent oppositionem contradictoriam parti-
cipatam, non quia in hac negatione consistat
formalis ratio oppositionis particularis.

Quinta conclusio. Ratio & essentia opposi-
tionis contrariæ in hoc consistit, quod sit ma-
xima differentia eorum, quæ sunt sub eodem
genere. Hanc conclusionem & naturam con-
trariarum optimè explicatā vide in D. Tho.
ex Arist. 10. Metaph. lect. 5. & 6. Dicit autem
Arist. dum de contrarijs tractat alia contraria
esse immediatā, alia mediata. Contraria imme-
diata sunt, quæ non habent medium, vt sani-
tas & infirmitas quorum alterum necesse est
inesse. Non enim potest homo dari, qui nō sit
aut sanus aut infirmus. Alia verò sunt media-
ta, quæ medium habent, & ista sunt album &
nigrum, studiosum, & vitiosum. Datur enim
medium inter album & nigrum, scilicet, palli-
dum, & fuscum: & similiter inter studiosum,
& vitiosum, licet non habeamus nomen, quo
hoc explicemus. Aliqui vocant continentem,
qui nec afficitur virtute, nec rapitur vitijs. Et
cum dicit prauum & studiosum prædicari de
homine, & alijs multis, alludit ad angelos,
quorum quidam boni sunt, quidam prauī. Et
si dicas, ergo inter contraria immediata nō po-
test esse motus, quia omnis motus debet tran-
sire aliquam latitudinem, & inter sanitatem, &
ægritudinem nulla latitudo est. Responde-
tur, quod sufficit ad hoc, quod sit motus,
quod ipsa contraria habeant latitudinem, li-
cet non habeant medium, & ratione illius lati-
tudinis potest versari motus circa illa in de-
perditione vnius, & acquisitione alterius, &
similiter in intensione.

6. Cōclu.

Sexta conclusio. Ratio oppositionis priua-
tiuæ in hoc consistit, quod sit carentia formæ
in subiecto apto nato ad habendam illam for-
mam. Hæc conclusio est Arist. in præsentī, &
10. Metaphys. vbi supra, & hic valde nota ex
D. Tho. 10. Metaph. vbi supra, & 8. Metaph.
lect. 4. & ex Caiet. in præsentī, quod priuatio,
quantum ad præsens atinet, nam lib. 2. aliqua
de priuatione diximus. Dupliciter accipitur.
Vno modo prout dicit negationem formæ in
subiecto apto nato habere illam: & hoc modo
tenebra dicitur priuatio luminis, & ignorantia
priuatio scientiæ: quomodo priuatio ponitur
vnum principium rerum naturalium. Alio mo-
do accipitur priuatio strictius, & est negatio
seu carentia formæ in subiecto apto nato habe-
re vt inque ordine irreversibili vt innuit hic
Arist. & hoc modo cæcitas dicitur priuatio vi-

visus, & mors priuatio vitæ: Non enim est mors
nisi fuerit vita, nec cæcitas nisi fuerit forma,
qua priuat. Differentiam autem & rationem hu-
ius assignat D. Thom. vbi supra, quia aliqua
priuationes sunt, quæ ita immediatè respiciunt
subiectum, sicut habitus ipsi, seu sicut forma,
cui opponitur, sicut tenebra & ignorantia: &
istæ non habent fieri circa idem ordinatè. Ex
eo enim, quod priuatio immediatum ordinè
habet ad subiectum, sicut habitus, non est or-
do circa generationem eorum. Aliæ verò pri-
uationes sunt, quæ nō dicunt immediatè ordi-
nem ad subiectum, sed respiciunt illud mediatè
suo habitu, quomodo mors nō respicit cōmu-
ne susceptibile vitæ & mortis, nisi mediatè vi-
tæ: nō enim mors fieri potest nisi vita præcesse-
rit. Et tales priuationes habent fieri circa idē,
circa quod sūt habitus ordinatè, vt fiat prius
habitus. Et propter istum ordinem est in eis
irreversibilitas. Et nota, quod hic loquimur
de priuatione & habitu secundum eorum ge-
nerationem. Et si dicas, quod ergo prius ali-
quis est videns, quam cæcus, quod est falsum,
vt patet in cæcis à natiuitate, respondetur, quod
est necesse ad hoc, quod sit priuatio, quod sit
habitus, vel sit actio seu generatio habitus,
quæ ex natura sua terminatur ad productio-
nē visus, nisi impedimentū adfuerit. Illa enim
met generatione, qua homo generatur gene-
ratur visus, nisi impediretur. Non enim po-
test aliquid esse cæcū, aut surdū, nisi actio ge-
neratiua visus & auditus præcesserit. Et tunc
erat visus, & cæcitas in fieri in causa proxima,
reliquæ verò priuationes sine isto ordine con-
tingūt: nā ignorantia nobiscū nascitur, nec te-
nebra exigit prius lumen. Et nota, quod ad
priuationē tres condiciones requirit Arist. Pri-
ma est, quod illud, quod dicitur priuari, sit ap-
tū suscipere habitū. Et hæc ratione lapis nō di-
citur cæcus, nec priuatus lumine. Secunda, quod
nō habeat illū habitū: alioquin priuatus nō es-
set. Tercio, quod nō habeat illū eodem modo,
quo natus est habere, siue ista modificatio in-
telligatur secundū tēpus, vt patet in catulo,
qui nō est priuatus visu ex hoc, quod ante non-
nū diē non videt: quia licet careat eo quod na-
tus est habere, nō tamē caret illo, quādo natus
est habere. Et hæc ratione homines in hac vita
viuētēs nō dicuntur priuari vita æterna: quia li-
cet nō habeat illā, nō sunt apti pro hoc tempo-
re dum hic viuunt hic illam habere. Et aer exi-
stens in cauernis terræ nō dicitur priuatus lū-
mine, nec ibi est nox, quia nō est aptus habere
lumen. Et debet etiā intelligi de illa parte, quæ
nata est habere formā: quia homo non dicitur
priuatus visu, quia secundū aurem non videt:
nec homo dicitur priuatus visu, quia non vi-
det, ita acutè sicut aquila. Itaque non debet
habere secundum illam circumstantiam, qua
natus est habere. In fine notat Aristoteles,
quod

quod habere visum, non est visus, nec habere cæcitatem est cæcitas, nec cæcum esse cæcitas est. Et exponit Caietanus, quia distinguuntur forma, & effectus formales, non solum in modo significandi, aliàs idem essent à parte rei, sed aliquo modo realiter: & quia distinguuntur realiter dixit Aristoteles, non esse idem. Et patet: nam est vera causalitas physica formalis, inter album esse, & albedo: sed effectus & causa debent realiter distingui si sint entia realia, si rationis admodum entis realis: ergo non sunt omnino idem. Sed non credo, quod distinguuntur realiter tanquam res à re, sed realiter formaliter. Nota tamen in hoc textu Aristotelis, hanc propositionem, quod si idem esset cæcum & cæcitas, vtrumque de eodè prædicaretur. Vt videas quomodo contra Aristotelem loquuntur, qui dicunt prædicamenta esse idem realiter formaliter, & non concedant subinde has propositiones, actio est passio, actio est qualitas, & cætera.

7. *Concl.* Septima conclusio: Oppositio cõtradiçtoria dupliciter accipitur, & pro propositionibus, seu signis significantibus cõtradiçtoria, & pro rebus significantis seu subiectis signis. Verbi gratia, hæc propositio, non homo currit, est cõtradiçtoria huic, homo currit: & hoc quod est hominem currere est oppositum huic, quod est hominem non currere. Aristoteles tamen quauis vtroque modo tractet de oppositione cõtradiçtoria, sed principaliter hoc secundo modo. De hac conclusione agitur in Summulis lib. 3. & 1. Perihermienias, ad quæ loca remitto lectorem. Est autem oppositio cõtradiçtoria repugnantia inter duas propositiones quoad veritatem & falsitatem. Contraria oppositio inter propositiones est repugnantia duarum propositionum, quoad veritatem, sub contraria oppositio est repugnantia quoad falsitatem.

8. *Concl.* Octaua conclusio. Quando vnum cõtrariõrũ inest naturaliter, semper & necessario inest, vt ignis semper est calidus, & nix semper est alba, quia ignis nõ potest fieri de calido frigidum, nec nix de alba nigra. In priuatiua vero oppositione non semper alterũ oppositũ inest susceptibili eorũ, vt patet in Catulo ante nonũ diẽ, qui nec est videns, nec cæcus: sed certo tempore necessariũ est Catulũ videntẽ esse, aut cæcũ. Ex dictis in hac cõclusionẽ hæc corollaria inferuntur, quod cõtraria habet fieri circa idẽ, nisi alterũ inest à natura, vt proprietates eius, & quod naturaliter de priuatione ad habitũ non est regressio. Vt de cadauerẽ non potest fieri immediatẽ viuũ, manente, scilicet, susceptio mortis, sed manẽte susceptio tenebrarum potest fieri idẽ lucidũ. Hæc autẽ propositionem amplius examinare pertinet ad primum de generatione, & ad 8. Metaph. tex. 14. vide ibi, & Caiet. in præsentĩ. Infertur secũdo, quod con-

tradiçtoriorũ alterũ ex necessitate debet esse verũ, aut falsũ, & nõ possunt ambo esse vera, aut falsa simul. Infertur tertio, bonum malõ ex necessitate esse cõtrariũ, & malum malo ali quãdo, & malo aliquãdo bonũ. Et sensus est: Omne cõtrariũ bono est malũ, nõ autẽ cõtrariũ malo est bonũ, sed quãdoq; bonũ, quãdo, que malũ. Ex qua proprietate non colligitur, quod bono inquãtũ bonũ sit aliquid cõtrariũ, nec quod omni bono sit aliquid cõtrariũ, nec malo inquãtũ malũ, nec quod omni malo aliquid cõtrarietur, sed quod si bono inquãtũ tale aliquid cõtrarietur, illud oportet esse malũ. Si autẽ malo aliquid cõtrariũ dicitur, illud nõ oportet esse de genere bonorũ, sed potest esse de genere bonorũ & malorũ. Et patet: nõ timiditãti cõtrariatur fortitudo, & audaciã, auaritiã cõtrariatur prodigalitas & liberalitas. Et febris colericã cõtrariatur sanitas, & febris flegmaticã. Et ratio est, quia hæc cõsistũt in medio, circa duas malitias. Nã liberalitas & fortitudo consistunt in medio circa duas malitias. Et ita prodigalitati potest cõtrariari auaritia, & liberalitas, & medius color etiam extremis est cõtrariũ. Et si dicãs, nõ vni vñ solum est cõtrariũ, vt habetur 10. Metaph. respondeatur, quod intelligitur de perfecta cõtrarietate, vt quãdo vnum extremum alteri cõtrariatur. Quia enim, vt ibi nõ possunt esse duo extrema vltima, sed vñ, vt vltimo extremo vnum solũ cõtrariatur. Vel respondetur, quod vnum vni cõtrariatur, quia si medio cõtrariatur duõ extrema, est quatenus habet rationem vnius, scilicet, quatenus induit rationẽ albi aliquid medium, illi cõtrariatur nigrũ, & quatenus induit rationẽ nigri, illi albũ cõtrariatur. Vnde solũ ibi est vna cõtrarietas, qua albũ nigro cõtrariatur, & vñ extremũ alteri. Et idẽ de moralibus est dicẽdũ. Infert præterea Arist. quod cõtraria habet fieri circa idẽ, & vltimo, quod cõtraria sunt in eodẽ genere, vel cõtrarijs, vel esse genera ipsa cõtrariõrũ. Album enim, & nigrũ in eodẽ genere coloris sũt. In iustitia & iniustitia in diuersis generibus: nõ iustitiã virtus, & iniustitiã vitium est genus: bonum autẽ & malũ nõ sunt in genere, sed ipsa sũt genera aliorũ existentia. Hæc vltima verba vide explicata in D. Tho. de malo. q. 1. Alia est explicatio, quod sunt genera contrariõrũ, idest, generales conditiones contrariõrũ. Nam vñ contrarium respectu alterius habet rationem boni, idest, perfecti, & alterum rationem mali, idest, imperfecti. Vel loquitur secundum opinionem Pythagoræ, qui duõ genera rerum posuit, bonum, scilicet, & malum.

Dissoluantur argumenta.

Ad argumenta in principio. Ad primum *Ad 1. arg.* respondetur, quod ea, quæ magis distãt, idest, minus conueniunt ex proprijs rationibus,

bus, magis opponuntur. Et ita cõtrariẽ opposita nõ magis opponuntur, quia nõ minus conueniunt sed magis conueniunt, quã cõtradiçtoria, quia conueniunt in genere, licet magis materialiter distãt, quia materialiter habet medium colorẽ inter se: hoc autẽ nõ facit maiorẽ oppositionẽ.

Ad 2. Ad secundũ respondetur eodẽ modo, quod magis distãt, quia in nullo conueniunt, quod est formaliter distãt, licet materialiter nõ habeat mediũ, sed hoc nihil refert ad oppositionem.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod contraria habent annexam oppositionẽ cõtradiçtoriam, nõ verò includunt illam in sua ratione, vt de monstrat Aristoteles in textu.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod priuatio & habitus conueniunt in subiecto: vnde non tantum distãt, quantum cõtradiçtoria, quia in nullo subiecto conueniunt & sufficit, vt ponatur vt aliquid additum, ad hoc quod in illo conueniant.

Ad 5. arg. Ad quintũ respondetur, quod oppositio, vt sic, dicit incõpossibilitatẽ conueniendi eidem ex proprijs rationibus nascentẽ: & ita vbi fuerit maior incõpossibilitas, & repugnantia erit maior oppositio. Ratio vero entis le habet, vt quid transcendens conueniens oppositis.

Ad 6. arg. Ad sextum concedimus ita esse, vt patet ex conclusionibus, licet Soto oppositum habeat. Et non careat sententia Soti probabilitate, quia cũ hæc oppositio cõsistat in repugnãtia, & ad rationẽ repugnãtiã parũ faciat ratio entis realis, quia maior repugnantia esse potest, vbi est minus de entitate, licet huiusmodi opposita considerata tũ in rone oppositionis, sunt vniuocata: quia etiã si ens sit analogũ, vbi est minus de entitate, est magis de oppositione. Et ita potest esse sibi vniuocatio in ratione oppositionis, & analogia in ratione entis. Quin potius in opposita sententia cõtradiçtoria est maxima oppositio, & post priuatiua, & tamẽ minus de entitate participant, & nihilominus membrũ principale analogiæ est cõtradiçtoria oppositio.

De priori, simul, motus, & habere.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrum vera dicat Aristoteles in his Postprædicamentis.

Et de Postprædicamẽto prius hæc dicit Aristoteles. Primus modus prioris proprijsimus & vltimissimus est, quo aliquid dicitur prius

tempore alio, est autem prius tempore, quod plus habet temporis; vt sexagenarius prius tempore est quinquagenario, vel cuius generatio fuit in tempore præcedenti. Secundo modo dicitur prius illud, quod non conuertitur subsistendi consequentia. Et hoc modo vñum duobus est prius. Nam si duo sunt; ergo vnum est, non autem conuertitur: est vnum ergo sunt duo, quare vnum prius est duobus subsistendi consequentia. Tertio modo dicitur prius aliquid ordine, quomodo principia prius ordine cognoscenda sunt, quã conclusiones, & literæ, quam syllabæ, & in orationibus exordium prius est ordinẽ, quam narratio. Quarto modo dicitur aliquid prius dignitate. Nam quod melius est & honorabilius prius dici consuevit. Consueuerunt inquit Aristoteles, honorabiliores & magis à se dilectos priores appellare. Sed ait, est enim penẽ alienissimus hic priorũ modus. Quinto modo aliquid dicitur prius altera natura, & prius natura dicitur, quod quauis conuertatur subsistendi consequentia, est nihilominus causa altèrius. Et adducitur exemplum, si in eodem instanti, quo creatus est Adã esset creata propositio, homo est, prius natura fuisset Adã esse, quam propositionem esse veram. Nã propterea propositio vera est, quia Adã est, quod est eius significatum. Sed Aristoteles; 4. Metaphysicæ lectione. 11. apud D. Thomam modos prioris sic explicat. Dicit enim, quod prius dicitur per ordinem ad principium aliquid. Nã prius dicitur, quod est propinquius alicui principio determinato. Huiusmodi autem ordo principij, & eius, quod est principio propinquum potest multipliciter attendi. Primo secundum ordinem in loco; sicut aliquid dicitur esse in loco prius, quia est propinquius alicui loco determinato, siue ille determinatus locus accipiatur vt medium in aliqua magnitudine, siue vt extremum. Nam potest in ordinẽ locali accipi, vt principium ipsum cælum, vt sic dicamus, ignem esse primum & post aerem, & cætera. Quod igitur est propinquius principio est prius. Ponit secundum modum prioris ratione temporis. Et ita quædam dicuntur priora ratione temporis dupliciter. Vel quia sunt remota à præsentĩ nũc, vt patet in præteritis: prius enim fuit creatio mundi, quam redemptio generis humani per Saluatorem nostrum Iesum Christum: & ita vtimur ipso nunc, vt principio & primo in tempore. Quædam alio modo dicuntur priora, quia sunt affinia, vel propinquiora præsentĩ nũc. Sicut dicimus prius futurum aduentum Antichristi, quam iudicium vniuersale. Tertius modus prioris ponitur secundum ordinem in motu. Et hoc modo dicitur prius id quod est propinquius primo mouenti: sicut puer prius

Nota tibi.

prius est viro, qui est propinquior primo, scilicet, generanti, quia generans accipitur, ut primū. Et in rebus volutarijs reperitur etiam iste modus prioris, & dicitur quod ille, qui est in potestate constitutus est prior respectu eorum, quæ non sunt in illa potestate. Et iste est ordo dignitatis. Et etiam accipitur ista prioritas in dignitate secundum motum, quia ille secundum imperium mouet reliquos, & illo non mouenti, ceteri non mouentur. Et illi, per quos imperium principis ad reliquos deferretur, sunt priores alij. Princeps verò mouens est primū. Quarto modo aliqua dicuntur priora secundum ordinem in rebus discretis: ut in saltatione, qui dicit choreas primus est, & secundus post ipsum est prior tertio, & sic in reliquis. Quinto modo dicitur aliquod prius altero cognitione, & isto modo loquendo de cognitione intellectiua vniuersalia sunt priora singularibus, licet in cognitione sensitiua accidat e conuerso. Nam ratio est vniuersalium, & sensus singularium. Nam sensus non cognoscit vniuersalia, nisi per accidens in quantum cognoscit singularia, de quibus vniuersalia prædicantur. Cognoscit enim hominem in quantum cognoscit Socratem, qui est homo, secundum rationem accidens prius est toto, id est, composito ex substantia & accidenti. Et musicus homo cognosci non potest sine cognitione huius partis, quod est musicum. Eodem modo quæcunque alia simplicia sunt priora secundum rationem, quam composita. Nam intellectui primo se offerunt simplicia, quam composita, quod cognitione distincta debet intelligi. Sensui vero primo composita offeruntur. Sextus modus prioris, qui attinet ad modos prioris in essendo, est secundum naturam & substantiam, id est, secundum naturalem ordinem in essendo. Et hoc modo ratione vniuersalitatatis vniuersalia sunt priora particularibus, quia potest homo esse sine Petro, & Petrus non potest esse sine homine, & Petrus dependet ab homine, & homo non a Petro. Secundus modus est secundum ordinem substantiæ ad accidens: substantia enim est prior accidente. Et tertius modus secundum diuisionem entis in actum, & potentiam. Nam partes, secundum potentiam, prius sunt toto, quia totum est actus & potentia prior est actu, secundum verò actum, totum est prius partibus, quia partes non habent esse in actu, ut entia in actu, nisi resoluta toto in partes.

Theologi ponunt alium modum prioris, qui est prioritas originis in diuinitate: nam Pater dicitur prior Filio origine. Non quia sit prioritas naturæ inter Patrem, & Filium, vel quia in aliquo instanti sit Pater, in quo non sit Filius, sed quia Filius est a Patre genitus verus Deus, & Pater non est genitus a Filio, ideo Pater dicitur prius origine Filio. In istis autem modis prioris ab Aristotele enumeratis nota quod ista

prioritas est quidam modus earum rerum, quæ dicuntur priora, & ista prioritas propter suam imperfectionem non est in prædicamentis, sed constituit postprædicamentum. Vtrum autem prius vniuersale de his omnibus dicatur, crediderim, quod analogice: quia non omnia sunt simpliciter priora. Nota secundo ex Caietano in presenti contra Doctorem subtilem Scotum illam suam maximam, omne absolutum prius natura alio distinctum, realiter posse esse sine suo posteriori, ex quinto modo prioritatis conuincit falsam esse: quia expressè allerit Aristoteles, quod stant ista duo simul, scilicet aliquid esse prius natura alio, ut causa causato, & conuerti inter illa in essendo consequentia, & consequenter vnum non posse esse sine altero. Si enim prius posset esse sine posteriori, iam non conuertetur eorum consequentia in essendo. Nam hic loquimur de consequentia necessaria: de ista enim loquitur Aristoteles, ita quod sit formalis consequentia, & non materialis. Nota tertio ex sapientissimo Magistro Soto in presenti, quod prioritas naturæ, non est prioritas in quo: ita quod non est explicanda per *ly*, in quo, sed per *ly* quia. Verbi gratia, sol est prius natura lumine suo, quod est conuertum illi. Sed si inferas: ergo in aliquo priori est sol, in quo non est lumen, falleris, quia prius natura subsistendi consequentia dicitur cum suo posteriori. Et nihil aliud est esse prius natura lumine Solem, quam hanc causalem esse veram, quia sol est, lumen est, & esse causam illius. Si verò primo modo intelligeretur iam prius natura, ut sic esset prius tempore, quod patet esse falsum, cum sint distincti modi propositi ab Aristotele, & vnus formaliter alium non includat. Alij modi prioris, qui in disputatione sunt frequentes, ut prius in intentione & posteriorius in executione ad istos facile reduces. Vide tamen pro dictis D. Thomæ. 1. p. q. 39. ar. 3. ad 3. q. 42. ar. 3. in corp. & in 1. d. 9. q. 1. ar. 1. in corp. d. 12. ar. 1. in corp. art. 2. ad primū.

De simul.

Primus modus simultatis est, ut illa dicantur simul, quorum generatio est in eodem tempore, & neutrum ipsorum prius, aut posteriorius est, & ista dicuntur simul tempore. Simul autem natura dicuntur illa, quæ conuertuntur essendi consequentia, & neutrum est causa, ut sit alterum, ut patet in duplo & dimidio, & in omnibus rebus. Et omnes species diuidentes genus simul natura sunt: genus autem est prius natura illis, quia non conuertitur subsistendi consequentia. Et ut aliqua dicantur esse simul tempore sufficit, quod simul incipiāt licet non æqualiter durēt. Quando autem simul incipiūt & æqualiter durāt dicuntur conuerti. Sed contra: nam vna species potest esse prius tempore alia: ergo male dicit Aristoteles, quod sunt simul

natura,

De habere seu habitu.

natura, & potuit Deus non creare omnes species simul. Responderetur, quod Aristoteles loquitur de speciebus genus diuidentibus. Non enim seruato ordine vniuersi, genus in vna specie saluatur. Et ista simul sunt quantum est ex parte sua. Hæc autem genus similitudinis non petit æqualitatem in his, quæ sunt simul, quia vna species perfectior est altera.

De speciebus motus.

Aristoteles ponit sex species motus, & sunt istæ, generatio, corruptio, augmentatio, & diminutio, alteratio, & latio. Et omnes isti motus sunt inter se distincti, & habent contraria hi motus: nam quies contraria est motui. Hæc autem contrarietas accipitur pro repugnantia seu pro oppositione, proprie verò vni motui contrariatur alter, qui est inter contrarios terminos, ut augmentationi diminutio, generationi corruptio, alterationi in album, illa, quæ est in nigrum, motui locali sursum ille, qui est deorsum. Generatio, quæ est ad nouam partem maiorem substantiæ reducitur ad generationem, ad quam etiam reducitur nutritio. Et si dicas, quomodo generatio est motus cum sit instantanea, & motus dicat aliquid successiuum, responderetur ex Diuo Thomæ. 2. contra gentes. c. 17. in prima ratione, quod omnis motus, seu mutatio est actus entis in potentia secundum quod in potentia: nam motus dupliciter accipitur. Vno modo pro successione quadam tempore mensurata: & hoc modo mutatio non est motus. Alio modo accipitur motus pro illo transitu de vno termino ad alium, siue sint in instanti, siue successiue: & isto modo non distinguuntur a generatione, sed est superior. Sed agere de motu spectat ad 3. & 5. Physicæ. Nota in hoc cap. quomodo loquantur contra Aristoteles, qui dicunt motum constituit prædicamentum. Nam Aristoteles numerat motum & eius species inter postprædicamenta. Et eum dicit, quod sunt sex species motus, loquitur de speciebus imperfectis, sicut solemus dicere animam equi, & hominis specie differre in ratione animæ. Itaque dicit esse species motus, id est, rationes diuersas, & quia sunt imperfectæ ad postprædicamenta pertinent. Cum vero D. Tho. dicit, motum esse in prædicamento actionis, loquitur de motu, prout progreditur ab agente & prout est actio.

L A V S D E O.

In hoc postprædicamento numerat Aristoteles omnes modos habendi. Vide D. Thomæ. 5. Metaph. lect. 19. Et nota ex eodem sanctissimi mo ecclesiæ præceptore & Magistro 1. 2. q. 49. ar. 1. ubi sic dicit: Hoc nomen habitus ab habendo est sumptum, a quo quidem nomen habitus dupliciter deriuatur. Vno modo secundum quod homo, vel quæcunque alia res dicitur aliquid habere: alio modo secundum quod aliqua res aliquo modo habet se in seipsa, vel ad aliquid aliud. Habere secundum quod dicitur respectu cuiuscunque quod habetur commune est ad diuersa genera, vnde ponitur a Philosopho inter postprædicamenta, quæ diuersa rerum genera consequuntur. Sed inter ea, quæ habentur talis est distinctio, quod quædam sunt, in quibus nihil est mediū inter habens & habitum. Sicut inter subiectum, & qualitatem, & quantitatem, quædam sunt, in quibus non est aliquid mediū, sed sola relatio, sicut dicitur aliquis habere sociū, seu amicū, quædam sunt, in quibus est aliquid mediū non actio vel passio, sed aliquid per modum actionis, vel passionis, scilicet, prout vnum est ornatus, aut reges, & aliud ornatus aut regem. Vnde Philosophus dicit, quod habitus dicitur tanquam actio quædam habentis, & habitus, sicut est in illis, quæ circa nos habemus. Et ideo in his constituitur vnum speciale genus rerum, quod dicitur prædicamentum habitus. De quo dicit Philosophus. 5. Metaph. quod inter habentem indumentum & indumentum est habitus mediū. Si autem dicatur habere prout aliqua res dicitur quodammodo se habere in se ipsa, vel ad aliquid aliud, cum iste modus se habendi sit secundum aliquam qualitatem, hoc modo habitus quædam qualitas est. Sic vide quomodo accipitur habitus tripliciter, & pro specie quadam qualitatis, & pro ultimo generalissimo. Et pro hoc ultimo postprædicamento ad laudem, & gloriam omnia illa sunt dicta & scripta omnipotentis Dei Patris & Filij, & Spiritus sancti, & gloriosissimæ B. Mariæ Dei matris, & Domine meæ mihi dilectissimæ, & B. Thomæ Aquinatis doctoris Ecclesiæ, & Patriarchæ sanctissimi Dominici patris mei, & omnium sanctorum, qui nostris faueant ceptibus, ut Angelici Doctoris doctrinam elucidare & defendere possimus. Certus enim sum, quod non preualebit aduersus eum, cui ab ore Christi dictum est: Bene scripsisti de me Thoma.

**TOTVM HOC OPVS
IN DVAS PARTES SEV TO-
mos diuiditur in i. qui 4. libros**

continet hæc habentur;

*In 1. lib. 19. questionibus de proæmialibus questionibus in 2.
lib. qua de intentionibus secundis, & vniuersalibus 19 qua
stionibus in 3. qua de predicabilibus 50. questionibus in 4.
qua de antepredicamentis 4. questionibus agunt.*

**IN SECVNDA PAR-
te de his agitur.**

*In 5. lib. de quatuor primis prædicamentis 49. questionibus in 6.
de sex vltimis prædicamentis 18. questionibus in vltimo de po
steriori resolutione & post prædicamentis 18. questionibus æ
tera verò amice lector, quæ extra ordinem disputantur sequens
tabula te docebit.*

A.

ABSTRACTIO intellectus
possibilis 2. & quid vtraque
sit fol. 219. a.
Abstractio non est ratio sub
qua scientia tendit in obie-
ctum, vt est aliquid rationis fol. 68. b.
Abstractio ab omni materia obiecti metaphy-
sicæ distincta est ab abstractione obiecti lo-
gicæ fol. 69. a.
Abstractio seu immaterialitas totalis non est
ratio sub qua, sed abstractio formalis ibi-
dem .b.
Abstractio simplex, est duplex præcisua, &
non præcisua, fol. 219. a.
Actus logicæ non sunt formaliter diuersi in ra-
tione scibilis, fol. 49. b.
Actus dicitur esse alicuius habitus. l. quia ab
eo accipit esse, l. quia ab eo regulatur, fol.
87. a.
Actus practicus intellectus potentæ est spe-
culatiuus, fol. 88. b.
Actus logicæ docentes sunt speculatiui, fol.
92. a.
Actus intellectus plures possunt esse simul

quando habent aliquem ordinem inter se, ibi-
dem.
Accidentia in concreto, non sunt proprie ge-
nera, aut species, fol. 177. b.
Actualis vsus speciei intelligibilis non sequi-
tur necessario ad rationem vniuersalis, fol.
234. a.
Agens naturale non intendit per se primo con-
seruationem indiuiduorum, fol. 284. col. a.
Angeli omnes conueniunt in eadem ratione
generica, fol. 264. b.
Animalitas, & quælibet alia forma in abstra-
cto potest accipi cum præcisione, & sine il-
la, fol. 292. b.
Animal est forma hominis logice loquendo,
materia tamen si metaphysicè consideretur,
fol. 274. b.
Appetitus duplex alius elicitus, alius natura-
lis, fol. 3. a.
Ars est quædam recta ratio operum faciendo-
rum, fol. 37. a.
Artibus liberalibus, non ita proprie conuenit
ratio artis sicut cæteris artibus, fol. 37.
b.
Ars est duplex liberalis, & mechanica, quarum
species multæ sunt, ibidem.

Augmen-

Augmentum scientiæ quomodo fiat.

De accidenti vide in fine lib. 3.

De antepredicamentis vniuocis analogis & æquiuocis & denominatiuis vide 4. lib.

B.

Bonitas consequentiæ non requirit, quod si antecedens est propositio perse, consequens sit etiam propositio perse, fol. 279.b.

C.

Cognitio alicuius rei potest esse, l. per propriam, l. per alienam speciem, fol. 119.b.

Cognosci stat dupliciter primo pro hoc quod est specificare cognitionem secundo pro hoc, quod est esse cognitum formaliter, fol. 157.b.

Cognosci secundo modo est ratio rationis ibidem.

Cognitum esse, & abstractum esse in ratione fundandi secundam intentionem non differunt specie, fol. 224.a.

Conceptus intellectus etiam si representet ens rationis est qualitas realis, fol. 112.a.

Conditiones requisitæ ad rationem obiecti adequati alicui scientiæ quæ sint, fol. 100.b.

Compositum 2. est aliud compositum ex his, & aliud compositum huic, fol. 163.b.

Compositio metaphysica est fundamentaliter in rebus, fol. 271.a.

Compositio autem est duplex alia physica, & alia metaphysica, ibidem.

Comparatio habitualis, vel actualis est necessaria ad hoc quod sit formaliter vniuersale, fol. 223.a.

Corruptibile, & incorruptibile quot modis, fol. 189.a.

D.

Definitio non est reducenda ad syllogismum, vt ad magis perfectum, fol. 107.a.

Demonstratio ex causis debet procedere, vel ex aliquo quod se habet vt causa, fol. 28.a.

Demonstratio 2. directa, vel indirecta, fol. 73.a.

Demonstratio directa, & indirecta quid sint, ibidem.

Demonstratio 2. non generat scientiam si prima non esset, & quare hoc sic se habeat, fol. 51.a.

Denominatio realis, intrinseca, vel extrinseca prius venit singularibus, fol. 229.b.

Definitionis quid dicitur 5. conditiones, fol. 255.b.

Definitum habet esse aliquid in quantum species, fol. 254.b.

Deus non induit rationem speciei quia eius attributa non considerantur, vt perfectibilia ad inuicem, fol. 273.b.

Deus quare non est species, fol. 297.a.

Deus non potest producere aliquid accidens sine ordine ad subiectum, fol. 213.a.

Differentiæ inter habitum practicum, & speculatiuum quæ sint, fol. 75. per totum.

Differentia inter denominationem istam esse agens, aut esse visum, fol. 112.b.

Differentiæ accidentium in abstracto non sunt absolutæ à subiecto, cum sit earum radix, fol. 266.a.

Differentia quæ ex forma prouenit induit diuersitatem speciei, fol. 267.b.

Discretum est quasi forma continui, fol. 68.b.

Dispositio triplex, & quæ sint, fol. 10.b.

Dialectica docens, vel vtens, & quomodo differant, fol. 17.b.

Distinctio 2. realis, & rationis, realis etiam 2. alia formalis, alia tanquam res à re, fol. 26.a.

Distinctio rationis duplex alia, quæ est passio entis rationis alia, quæ est inter entia realia non distincta realiter, fol. 55.b.

Diuersitas obiectorum secundum genus causat distinctionem potentiarum, fol. 49.b.

Diuersa ratio obiecti physice metaph. & mathematicæ in quo consistat, fol. 68.b.

E.

Ens in corpore quomodo non dependeat ab ipso corpore, fol. 59.a.

Ens existens in corpore non accipit esse ab illo nec secundum definitionem ab illo pendet, fol. 5.a.

Ens rationis cognoscitur per speciem entis realis licet probabile sit quod habeat speciem impressam, fol. 121.a.

Ens rationis est posterior, & prior actione intellectus ad quem sequitur in diuerso genere causæ, fol. 151.a.

Ens rationis non fit ab intellectu sicut dicit Suarez, fol. 157.a.

Ens rationis quid sit, folio. 162. per totum.

Ens est obiectum intellectus vniuersaliter sumptum, fol. 109.a.

Ens vniuersaliter quomodo præcedat intellectum & sequatur ipsum in diuerso genere causæ, ibidem.

Esse visum quid sit formaliter, & fundamentaliter, fol. 136.a.

Error circa secundam conclusionem non contrariatur primæ, fol. 12.a.

Existencia entis rationis non est cognoscibilis sed actu cognosci, fol. 154.a.

Filius

F.

Filius eadem relatione refertur ad patrem, & matrem, fol. 301.a.

Finis scientiæ 2. intrinsecus, & extrinsecus, fol. 74.b.

Finis intrinsecus 2. proximus, & remotus, ibidem.

Forma imperfecta eiusdem speciei non potest in eodem actu, in quos potest perfecta nisi informis simplicibus, fol. 49.b.

Formalis ratio scibiliū sumitur secundum principia, fol. 65.b.

Forma aliqua licet esset in pluribus subiectis non esset vniuersalis, fol. 212.b.

Fundamentum proximum cæcitas est absentia realis visus, fol. 147.a.

Fundamentum seu subiectum alicuius non requiritur quod sit perfectius illo.

Fundamenta subijcibilis, & prædicabilis sunt diuersa, fol. 103.b.

G.

Genus est species media quomodo sit verum, fol. 173.b.

Genus formaliter prædicatur de pluribus differentibus specie, fol. 148.a.

Generis definitio quomodo sit intelligenda, fol. 250.a, & b.

Generis definitiones multæ, fol. 254.a.

Genus definitur in quantum species, folio. 254.b.

Genus est vniuersale, est prædicatio accidentalis, & essentialis secundum diuersas considerationes, ibidem.

Genus, & est pars, & totum diuersimode consideratum, fol. 256.a.

Genus subalternum, & generalissimū quid, fol. 258.a.

Genus generalissimum habet esse duobus intentionibus, fol. 259.a.

Genus intermedium habet similiter duas intentiones, ibidem.

Genus sumitur à forma etiam radicaliter secundum quod dat esse imperfectum perfectibile per vltiorem actum eiusdem formæ, fol. 263.b.

Genus esse extra essentiam differentiarum quo modo sit, fol. 275.a.

Gradus existentes in Petro sunt idem realiter, & formaliter, ibidem.

Genus, differentia, & species, se habent proportionabiliter ad materiam formam, & totum, fol. 276.b.

Genus, & differentia componunt secundum quod sunt quedam tota logica, folio. 277.b.

Genus, & differentia possunt accipi cum præcisione, & sine ea, fol. 278.b.

Genus proximum ad æquatū, ad alinum est iumentum, fol. 289.a.

Gradus intellectualis potest habere infinitas species angelicas, non potest tamen habere nisi vnam hominis, fol. 289.b.

H.

Habitus distinguuntur per actus, folio. 2.a.

Habitus potentiæ operatiuæ dicit ordinem ad actum primo, & perse, fol. 35.a.

Habitus fortitudinis, & temperantiæ, sub eadem ratione obiecti voluntatis distinguuntur specie, & quare, fol. 49.b.

Habere eandem generationem, & corruptionem quomodo sit, fol. 50.a.

Habitus refertur eadem relatione ad omnes demonstrationes per quas acquiritur, fol. 51.b.

Habitu destructo circa primam demonstrationem destruitur tota, fol. 32.b.

Habitus alicuius potentiæ differunt specie secundum differentiam eius quod est perse subiectum, fol. 58.a.

Habitus principiorum distinguuntur, differunt ab habitibus scientiarum, folio. 68.a.

Habitus practicus ex natura sua ordinatur ad opus, fol. 76.b.

Homo immediate significat aliquid ratione distinctum à singularibus, fol. 266.b.

Humanitas est animalitas quem sensum faciat, fol. 293.a.

Hoc animal potest accipi secundo demonstratiue, & quasi vage, fol. 296.b.

I.

Intentio scientiæ non fit per aduentum nouæ entitatis sed per perfectiorem modum sciendi præ existentis, fol. 50.2.

Immaterialitas est ratio sub qua intellectus fertur in obiectum, fol. 60.1.

Immaterialitas quæ conuenit obiectis ex natura sua est ratio sub qua obiecta terminant scientias, fol. 62.2.

Intellectui accidit quod practicus, vel speculatiuus non vero scientiæ, fol. 22.

Intellectus extensione ad opus fit practicus, fol. 89.1.

Intellectio est causa virtualis entis rationis, fol. 125.2.

Intentio formalis, & obiectiua quid sint, fol. 131.1.

Intentio prima est quæ habet esse non vt fundatur, in esse cognito ad quod sequitur posse terminare, & actu terminare est accidens respectu illius, fol. 141.1.

Intentio in communi est prima intentio denominati-

minatiue, & diuiditur essentialiter in primam & secundam, fol. 162. 1.
Intentio licet non habeat subiectum inhærensionis habet tamen denominationis 170. 1.
Intentiones repugnantes inter se & quæ ad inuicem prædicantur, fol. 171. 2.
Individuum vt quo non opponitur vniuersalivt quod, 178. 2.
Intellectus duplex agens & possibilis & quæ sit cuiuslibet actio explicatur, fol. 218. 1. & 2.
Intentio secunda generis licet sit singulariter in essendo est tamen essentialiter & vt quo vniuersalis, 231. 1.
Intentio generis inconcreto est formale definitum de quo prædicatur definitio in secundo, vel secundo modo dicendi per se, 247.
Id quo homo est homo & id quo animal est animal est vera, 291. 2.
Individuum potest poni sub genere immediate quomodo intelligatur an de positione formali an vero materiali, 297. 1.

L.

Logica non imprimitur nobis ab aliqua causa efficienti, sed acquiritur per nostros actus, 3.
Logica non dimanat à forma hominis tanquã propria passio, 3.
Logica lumine nature acquiri potest, 4.
Logica vtens dupliciter accipitur, 20.
Logica vtens actius habitus est, 35.
Logica vtens actiue concurrat ad suos actus, fol. 35.
Lumen intellectus agentis non est ratio sub qua specificatiua rationis quæ in scientijs, fol. 62. 1.
Logica vt vtens docet facere aliquod opus speculatiuum, & ideo est ars speculatiua, fol. 92. 2.
Logica dirigit secundum se operationes intellectus speculatiui, fol. 93. 1.
Logica docens etsi agat de syllogismo tamen est habitus speculatiuus, fol. 93. 1.
Logica est ignobilior alia quauis scientia speculatiua nobilior tamen secundum quod prædica, fol. 93. 2.
Logica dirigit operationes intellectus per de fensionem diuisionem & argumentationem, 102. 2.
Logica dirigit effectiue operationes rationis, fol. 102. 1.
Logica agit definitione per se quatenus est essentialiter modus sciendi, fol. 10.
Logica vtens non causat effectiue secundam finitionem sed disponit & ordinat conceptus ex quorum cognitione resultat, fol. 113. 1.

M.

Metaphysica conuenit probare omnium sciẽ

tiarum prima principia, fol. 64. 2.
Musica & Astrologia ad Mathematicas scientias sunt reducendæ potiusquã ad physicas, fol. 66. 1.
Materia artis non conuenit in vsum nisi sub aliqua forma, fol. 103. 1.
Materiale alicuius intentionis est illud quod correspondet conceptui obiecto requisito vt fundetur talis secunda intentio, 180. 2.
Modus ad inueniendi genus & differentiam in substantijs immaterialibus, fol. 265. 1. & 2.

N.

Nil reale potest dari commune syllogismo metali vocali & scripto ratione cuius pertineat ad eandem scientiam, fol. 105. 1.
Negatio dicit formaliter relationem nominis fol. 145. 2.
Natura ad hoc quod sit realis non requiritur quod in communi considerata possit existere, sed singularizata, fol. 206. 1.
Natura licet secundum se non dicat singularitatem non tamen est secundum se vniuersalis, fol. 207. 1.
Natura in specie intelligibili dicitur vniuersalis non formaliter sed ratione fundamenti existens in virtute actionis intellectus, 224. 2.
Natura vniuersalis quæ de inferioribus prædicatur aliquid reale est licet conditio prædicandi sit aliquid rationis, 232. 1.
Natura cognita à Petro & Paulo est diuersa in ratione cogniti, ibidem.
Natura dicitur vniuersalis & prædicabilis à duabus intentionibus realiter distinctis qua ratione realiter possunt distingui, 237. 1.
Nomina infinita vt nō homo non sunt prædicabilia propria, 241. 1.

O.

Operatio intellectus possunt ordinari per habitus, qui per quandam similitudinem dicuntur artes, fol. 37.
Operatio est duplex quædam dicitur factio seu actio transiens quædam vero actio immanens prima per artem mechanicam secunda vero per artem liberalem, fol. 37.
Operationes cõpositæ in metaph. nō sunt sub diuersa abstractione quam simplices, f. 49. 1. in pr.
Obiectum opinionis distinguitur ab obiecto scientiæ, fol. 68. 1.
Obiectum scientiæ moralis est homo pro vt est voluntariè agens propter finem.
Operatio intellectus non dicitur praxis nisi quatenus ordinatur ad aliquod opus, f. 87. 2.
Operationes intellectus non sunt formaliter directæ per directionem, 102. 1.
Obiectum efficit species quibus intellectus cõstitutus in actu primo semouet ad causas notitias, fol. 114. 2.

Obie:

Obiectum scientiæ terminat illam, non tamen est necesse quod causet species quia scientia producat, ibidem.
Obiectum denominatur intelligibile per potentiam quã intellectus habet ad cognoscendum illud, fol. 123. 1.
Obiectum scientiæ est aliquid reale conditio tamen obiecti est rationis, fol. 206. 1.
P.
Practica scientia versatur circa particularia modo compositiuo introducendo formam in materiam, fol. 73. 2.
Praxis est operatio directa ab habitu practico, fol. 88. 2.
Practicum & speculatiuum sufficienter diuiduntur habitus, 91. 2.
Principia quibus logica probat suas conclusiones non sunt realia sed rationis, fol. 105. 2.
Proprietas secundæ intentionis est esse veri ostensiuam aliquomodo, 108. 1.
Proprietates quæ conueniunt rebus sunt in dupliçi differentia, quædam enim conueniunt à parte rei quædam vero vt sunt in intellectu, fol. 138. 2.
Prima intentio essentialiter prædicatur de homine, &c. fol. 140. 2.
Priuatio potest multipliciter accipi, f. 146. 1.
Priuatio tria requirit ad sui rationem, ibid. 2.
Phantasia est quædam ratio particularis quæ res particulares cognoscit & componit sicut intellectus vniuersales, fol. 150. 2.
Prima & secunda intentio per hæc nomina significata possunt in abstracto, & in cõcreto considerari, 164. 1.
Prima intentio est secunda intentio & è cõtra in quo sensu sint concedendæ, 167. 1.
Prima intentio refertur ad intellectum secundam vero etiam ad alium terminum, f. 168. 1.
Processus in infinitum concedendus est in entibus rationis & quomodo hoc intelligatur, fol. 174. 1. & 2.
Priuatio etsi reductiue collocetur in prædicamento formæ qua priuat constituit tamen peculiare prædicamentum, 184. 1.
Prædicatum per se prius conuenit vniuersali quã singulari accidentale vero è contra, fol. 190. 1.
Petrus & Paulus sunt idem cum hoc conceptu communi concepto, fol. 206. 2.
Petrus & Paulus sunt vnum formaliter quomodo sit intelligendum, fol. 107. 2.
Prædicabile dupliciter accipitur pro hoc quod est referri, & pro hoc quod est affirmari, 247. 1.
Pars realis dicens partem essentiæ totius non potest prædicari à toto vt materia, f. 273. 1.
Potentialitas generis & est aliquid rationis pro formali, & est aliquid reale ex parte nature, fol. 286. 1.
Potentialitas generis licet ad materiam cõpa-

retur multum tamè ab ea differt, 286. 2.
Propositio illa, quæ differunt definitione differunt specie intelligitur si vna diffinitio non includatur in alia, fol. 293. 2.
Prædicabilitas præsupponitur ad subiicitilitatem, 304. 1.
Persona incommunicabilis est modus tamen incommunicabiliter existendi potest esse communis, 309. 1.
Persona aliquis homo, &c. nō sunt spēs, 309. 2.
R.
Ratio formalis sub qua constituit obiectum in esse specifico vel generico, fol. 602. b.
Relatio propositionis non est composita, fol. 449. a.
Ratio sub qua obiecti est id quo potentia seu scientia ad obiectum terminatur, fol. 611. b.
Res sunt diuise, & definitæ fundamentaliter proxime ante actum reflexum intellectus, fol. 112. b.
Ratio entis reperitur in ente rationis, f. 162. a.
Relatiua rationis quomodo sint simul natura & cognitione, fol. 224. & 225.
Rationes quibus probatur sufficientia prædicabilium, 240. a.
Rationale est animal in quo sensu sit necessaria, fol. 279. b.
S.
Sapientia considerat subiectum per causas altissimas, fol. 52. a.
Scientiæ reales magis naturales sunt homini simpliciter quam logica, fol. 4. a.
Scientiæ duæ sunt partes, præambula, & habitus scientiæ, fol. 10. a.
Scientia practica 4. requirit conditiones, fol. 73. a.
Scientiæ differunt penes principia formalia, fol. 75. a.
Scientiæ morales sunt propter operationem speculandam, 85. b.
Scientia considerans plura per se debet habere obiectum in quo illa plura conueniant, fol. 160. b.
Syllogismus est fundametaliter ante operationem reflexam intellectus, fol. 110. b. & 111. a.
Secunda intentio, & passiones de ipsa demonstrabiles, ibidem.
Species 2. alia impressa, alia expressa, fol. 119. a, & 219. b.
Species expressa entis realis concurrat ad cognitionem entis rationis determinando impressam, fol. 121. a.
Species impressa entis rationis producit ab intellectu possibili informato specie impressa, & expressa entis realis, fol. 121. b.
Species amplius representant quam obiecta à quibus causantur, fol. 122. b.
Species sunt similes obiectis, siue formaliter, siue virtualiter, fol. 124. a.
Secundæ intentiones nequeunt in alio fundari

dari quam in ente rationis, fol. 177.a.
 Secunda intentio fundatur in esse cognito, quod est relatio rationis, fol. 248.a. & b.
 Species est species est propositio idetica, & in alio sensu est accidentalis, fol. 177.b.
 Scientia potest esse de singularibus corruptibilibus quantum ad aliqua necessaria, fol. 187.b.
 Scientia, & prudentia habitus distinguuntur, fol. 188.a.
 Scientia quomodo obiectum vniuersale respiciat ad suae specificationem, fol. 208.b.
 Species metaphysica componitur ex partibus realibus licet sola ratione distinctis, folio, 274.a.
 Species rerum sunt in 2. differentia, quaedam corruptibiles aliae vero incorruptibiles, fol. 284.a.
 Speciei potentialitas saluatur in vno indiuiduo non autem generis, 284.b.
 Speciei definitiones explicantur, fol. 295.b.
 Subijci pluribus praedicatis non est de ratione vniuersalis, fol. 300.a.
 Species in quantum species constituit 2. praedicabile, fol. 302.a. & b.
 Subijcibile est vniuersale non ea ratione qua est subijcibile, 303.a.
 Species est nomen aequiuocum, ibidem.

V.

Vniuersale est incorruptibile secundum se quomodo sit intelligendum, fol. 190.a. & b.
 Vniuersali conuenit esse corruptibile ad corruptionem singularium repugnat tamen esse corruptibile parte sine singularibus, ibidem.
 Vniuersale quot modis accipiatur, fol. 192.b.
 Vniuersalis natura debet esse partita in suis inferioribus, ibidem.
 Vniuersalis singularia 4. possunt considerari, ibidem.
 Vniuersale 2. & secundum rem, & rationem, & secundum rationem, fol. 193.a.
 Vniuersalis proprie dicti conditiones, ibidem.b.
 Vniuersalitas, & particularitas quomodo sint entis realis passionis, fol. 206.b.
 Verbum, & species intelligibilis specificantur ab essentia obiecti non tamen ab vniuersalitate illius, fol. 208.b.
 Vniuersale in esse obiectiuo quid sit, fol. 220.b.
 Vniuersale fieri per abstractionem quomodo sit verum, fol. 221.a.
 Vniuersale ad suam formalitatem requirit, ut eius secunda intentio cognoscatur, & ab intellectu tribuatur materiali, fol. 222.a.
 Vniuersale qua ratione fiat ab intellectu ostenditur, fol. 222.b.
 Vniuersale est praedicabile est propositio per-

se, fol. 238.a.
 Vniuersale habet fundamentum distinctum a fundamento praedicabilis, ibidem.
 Vnitas potest 2. considerari, intensiue, & extensiue, fol. 259.a. & b.
 Vnius formae substantialis vnus est effectus formalis primus, 272.a.
 Vniuersale magis vniuersale comparatur ad minus vniuersale ut totum & ut pars, fol. 276.a.

INDEX.

Secundae Partis.

A.

Abstracta praedicamenti substantiae non induunt proprie rationem generis, fol. 8.a
 Abstracta accidentium sunt proprie genera, ibidem, b.
 Actualis inhaerentia non est necessaria ad hoc ut accidentia in praedicamentis collocentur, 9.a.
 Accidentia extenduntur quantitate, 92.b.
 Accidens respectuum habet unitatem numericam a subiecto, 131.a
 Actiones immanentes sunt in prima specie qualitatis, 170.a.
 Actio quomodo constituat praedicamentum, 192.b.
 Actio est forma in actu secundo, ibidem.
 Actionis immanentis & transeuntis differentia, 195.b.
 Actiones transeuntis & immanentes cui inhaerent, ibidem.
 Actio non denominat passum, 197.a.
 Actio vna potest a pluribus agentibus dimanare, ibidem.
 Actiones immanentes sunt in praedicamento actionis, 200.a.
 Actio specificatur radicaliter a principio formaliter a termino, 202. per totum.
 Actionis diuisiones, 204.a.
 Actio & passioni nihil potest esse vniuocum, 217.a.
 Accidens vnum numero non potest esse in duobus subiectis totalibus, 227.b.
 Accidens indiuiduatur a subiecto, ibidem.
 Angelus non mouetur per motum qui sit in illo, sed per motum rerum, 217.b.

C.

Causa non existens non refertur realiter, 124.b.
 Caritas Dei & proximi specie differunt, 132.b.
 Caritas fides spes sunt in prima specie qualitatis, 170.a.
 Character est in secunda specie qualitatis, 169.a.
 Calefactiuum refertur realiter ad calefactibile, 137.b.
 Calor est in multis qualitatis speciebus, 185.a.b.

a.b.

Causa naturali posita cum omnibus requisitis sequitur effectus, 237.b.
 Coereta substantialia & quantum ad esse, & quantum ad modum significanti sunt entia completa, 7.a
 Concretum accidentis non est vnus ens per se ibidem
 Concretum accidentis non induit rationem speciei aut generis, 7.b
 Concretum accidentis non est definibile vna & propria definitione 8.a
 Concreta accidentium ponuntur in praedicamento metaphysico non autem logico, 8. b
 Christus est in praedicamentis substantiae, 38.
 Corpus linea & superficies sunt species infimae, 57.a
 Cognitio Petri & Pauli specie differunt, 132.b
 Complem fundamentum relationis quid sit, 136.b
 Creatura quare relatione referatur ad creatorem, 153.a
 Corpus motum per vacuum non acquireret praesentiam in actu secundo, 160.a

D.

De Deo potest vnum attributum per aliud demonstrari, 239.b
 Deus non est in praedicamento, 3.5.
 Differentiae excluduntur a praedicamento, 4.a
 Diuisum includens in sua ratione aliquam imperfectionem participatur a membro diuidentibus cum illa imperfectione, 12.b
 Diuisum per diuersos modos non debet ab illis participari sed sit est ut includat illud de materiali & aliquo modo afficiant, 14.b
 Diuersi modi explicandi diuisionem substantiae, 14. & 15. per totum.
 Diuisio substantiae in primam & secundam est subiecti in accidentia, 16.a
 Diuisum in hac diuisione non est substantia secundum aliquem modum substandi communem, 16.a
 Diuisio substantiae in primam & secundam explicatur, 17. per totum
 Diuisibilitas quomodo sit passio quantitatis, 89.b
 Duratio quid sit & quod pertineat ad praedicamentum cuius est, 212.b
 Diuersa sunt quorum species plures aut materia aut ratio substantiae diuersa, 219.b
 Disciplina est receptio cognitionis ab alio, 231.
 Doctrina est actio eius qui aliquid cognoscere facit ibidem.
 Discursus includit terminum a quo & terminum ad quem, 232.a
 Discursus requirit duas cognitiones & quod vna sit causa alterius, 235.b

Extensio siccualis non est ratio quantitatis, 45.b
 Extensio partium substantiae & sui ipsius est ratio quantitatis, 46.b
 Extensio substantialis non potest esse sine quantitate, 47.b.
 Existencia est effectus secundarius formae, 48.
 Extensio in ordine ad locum est effectus secundarius quantitatis ibidem.
 Extensio quantitatis discretae est diuersa ab extensione quantitatis continuae ibidem.
 Ens per se est ens vnius essentiae, 65.b
 Ens per accidens est ens plurium rationum seu essentiarum, 66.a
 Existencia correlatiua quare sit necessaria, 124.b
 Esse in tempore quid sit & unde proveniat, 211.b
 Effectus formalis & forma sunt in eodem praedicamento, 212.a

E.

Finitum & infinitum quomodo se habent in quantitate, 90.a
 Forma tripliciter accipitur, 182.b
 Forma & effectus distinguuntur aliquo modo, 270. col.a
 Forma reperitur in quantitate discreta, 183.a
 Figura quomodo sit terminus quantitatis ibidem.
 Figura determinat quantitatem quod se habet per modum substantiae, 184.a
 Frigus & calor ad quam speciem qualitatis pertineat ibidem.
 Figuram aliquid habere non potest nisi habeat quantitatem, 220.b

G.

Generatio subiectatur in genito, 198.a
 Generatio quomodo sit motus, 275.a
 Gratia Christi infinita secundum quid, 57.a
 Gratia Christi eiusdem speciei cum nostra, ibidem.
 Gratia est in prima specie qualitatis, 150.a
 Genus dicitur ad aliquid & non species quomodo intelligatur, 187.a

H.

Habitus in Angelo distinguitur a lumine in intellectu saltem formaliter, 264.a
 Habitus primorum principiorum etiam distinguuntur, a potentia ibidem,
 Habitus primorum principiorum non est colatus cum natura, 164.a
 Habitus & dispositio quomodo differant, 171.a
 Habitus non est in corpore, 172.a.b
 Habitus non fit ex dispositione, 174.a
 Habitus & dispositionem specie differre est probabile, 174.a

Habitus respicere non habet potentiam ex natura sua. 178.

I.

Indiuidua sunt in prædicamento quia sunt subiecta omnium prædicabilium. 4. a

Intellectus non est formaliter liber sed agit naturaliter. 237.

Intellectus certitudo ut intellectus est prouenit ex euidencia. 260. b

L.

Linea infinita est eiusdem speciei cum finita locus non est species completa. 84. a

Linea quatenus extrinsece mensurat est species imperfecta ibidem. b

M.

Metaphysica non est sub alternans alias scientias. 258. b

Motus non constituit speciale prædicamentum. 275. a

Motum quare ratione dicat D. Thomas esse in prædicamento actionis ibidem.

Motus est inter contraria quia habent mediū. 265. a

Membrum diuidens ab alio formaliter distinctum non potest de illo prædicari formaliter. 13. b

Modus particulariter existendi est prima substantia ut quo. 25. a

Manus & pes non sunt supposita quia non existunt incommunicabiliter. 26. b

Mensura non est ratio quantitatis. 43. b

Mensura est proprio subiecto intrinseca. 44. a

Mensura non constituit speciem quanti per se & complete. 49. b

Materia prima non est extensa aliquo modo sine quantitate.

Maternitas virginis fuit infinita secundum quid. 57. a

Motus est quid diuisibile per spaciū. 85. b

Motus est quantitas secundum quid ibidem.

Mensurare actiue est passio quantitatis. 90. b

Mensurabile dependet à mensura. 136. a

Mensura accipitur strictè & large. 150. per totum

Mensura formaliter est relatio. 152. a

Motus non potest considerari sine ordine ad subiectum quod afficit. 209. a

Motus Angelicus est æquiuocus respectu motus corporei. 217.

Motus Angelicus quid sit ibidem.

Motus Angelicus non est post prædicamentū sed modus quidam reductus ad prædicamentū qualitatis. 217. b

Multæ demonstrationes sunt differenter specie ex his quæ sunt à priori & etiam à posteriori. 256. b

N.

Numerus est aliquid reale existens sine operatione intellectus. 63. b

Numerus non dicit actualement numerationem. 64. a

Numerus non est sine numerante quomodo intelligatur ibidem.

Numeri unitas quomodo ipsum componat. ibidem.

Numeri compositio est Metaphysica. ibidem

Numeri principium quod est vnum cui opponatur ibidem.

Numerus quantitatus non est in spiritualibus. 76.

Numeri Angelorum non sunt eiusdem speciei. 78. a

Numerus potest ab intellectu vnica numeratione numerari ibidem.

Numerus prædicamentalis distinguitur à rebus numeratis. 75. a

Numeri essentia in quo consistat. 78. a

Naturalis potetia & impotetia quomodo differant. 176. a

O.

Opinio & scientia non compatiuntur in eodē subiecto de eodem obiecto. 260. b

Opinio & suspicio in quo differant ibidem.

Obiectum non efficit scientiam. 151. a

Obiectum non ordinatur ad scientiam. 152. a

Oppositio neque est relatio realis nec rationis. 144. a. b

Oratio quid sit. 79. a

Oratio quare ponatur in prædicamento quantitatis ab Arist. 80. a

Oratio est longa per metaphoram ibidem.

Oratio est diuisibilis ad diuisionē motus suæ prolationis. 79. b

Oratio non est tempus. 81. a

Oratio est species subalterna ibidem.

Oratio est mensura intrinseca ibidem.

Oratio subiectatur in voce ibidem.

Orationis species ex quo resultent.

P.

Prioritas originis quid sit. 272. a

Priuatū dupliciter accipitur. 269. a

Prioritas est modus rerum quæ dicuntur priora quæ non est in prædicamento. 272. b

Prius natura potest esse aliquid altero & tamē illa duo esse simul subsistendi cōsequencia. 272.

Prioritas naturæ non est prioritas in quo, sed quia. 272. b

Propter quod vnum quodque tale & illud magis explicatur. 241. a

Propositio per se nota quæ sit apud aliquos. 242. b

Præpositio per se denotat causalitatem in aliquo genere causæ. 245. b

Prædicatio accidentalis est quando subiectum & prædicamentum neutrum in definitione alterius ponitur. 245. b

Per se quadrupliciter contingit. 245. b

Propo-

Propositio per se in quarto modo est quando effectus prædicatur de causa ly causa formaliter cōsideratur vel etiam ratione essendi. 246. b

Prædicamentum variè accipitur. 2. b

Prædicamenta sunt rerum sedes ad quas fere omnes res mundi reducuntur ibidem.

Prædicamentalis ordo constat ex prædicatōnibus quiditatis. 4. a

Prædicamentum formaliter si relationem dicat est species ad omnia prædicamenta. 4. a

Prædicamenta pro substrato eodem modo fundant relationem prædicamenti. ibidem.

Prædicamentum est entium completè ordinatio. 7. a

Prædicamentum diuersimode a logico & à metaphysico consideratur. 9. b

Punctum distinguitur realiter à linea. 62. a

Puncta infinita dantur in potentia. 61. a

Punctum mouetur per accidens. 62. b

Prædicamenta distinguuntur realiter formaliter. 91. & 92.

Potetia & actus transcendentaliter sunt in eodem genere. 178. a

Potentia ut est principium operandi est in prædicamento ibidem.

Passio dicitur multipliciter. 180. a

Passio ut est deteretia specie qualitatis quid sit ibidem.

Proprietates qualitatis. 186. a

Passio distinguitur ab actione secluso opere in intellectu. 208. a. b

Post prædicamentum non potest esse species prædicamenti. 209. a

Passionis diuersitas specifica vnde sumatur. 210. b

Potentia visiva percipit colorem propter lucē & tamen vnico actu vtrumque attingit. 235. b

Passio dupliciter potest prædicari de suo subiecto. 250. a

Propositio per se semper conuertitur in propositionem per se. ibidem.

Q.

Quæ in subiecto sunt non prædicantur nomine & ratione de subiecto. 29. b

Quid requiratur ad rationem prædicati posterioritè. 351. a

Quantitas potest esse susceptiua cōtrariorum. 3. a

Quantitatis ratio non est diuisibilitas formaliter. 44. b

Quantitas diuiditur in discretam & continuā tanquam proprium genus. 50. a

Quantitas discreta sit ex continua materialiter. ibidem. a

Quantum est diuisibile in ea quæ insunt & c. 48. a

Quantitatis continuæ species in ratione diuisibilis sunt tantum tres. 54. a. b

Quantū per accidēs dupliciter contingit. 56. a

Quantitas continua materialiter sit vna ex aliis. 55. a

Quantitas continua non componitur ex indiuisibilibus. 58. b

Quantitati continuæ vere insunt indiuisibilia. 60. a

Quantitas discreta est ens per se. 66. a

Quantitas distinguitur tanquam res à re à substantia. 92. a

Quantitas transcendentalis est fundamentum relationis primi generis. 140. a

Qualitas in genere est prior quam actio vnde debet illam & sex vltima prædicamēta præcedere. 164. b.

Qualitatis ratio est modū esse substantiæ. ibidem

Qualitatis acceptiones. 167. a

Qualitatis specierum collectio. 168. a. b

R.

Relationes generis & speciei non sunt de ratione secundæ substantiæ sunt tamen requiritæ ad hoc ut sit secunda substantia. 21. a

Relatio rationis non est constitutiua quantitatis. 45. a

Ratio quantitatis non est habere partes ut cūque. ibidem. b

Relatio prædicamentalis est aliquid reale quomodo cūque consideratur. 99. a. b

Relationis proprium est referre subiectum ad aliud. 103. a

Relatio à quo producat. 104.

Relationis nihil producitur antequam eius formalitas producat. ibidem.

Relatio aduenit cum mutatione improprie dicta. ibidem. a

Relatio scientiæ est rationis si subiectum non existat. 105. b

Relatio totius ad partes quid sit. ibidem. b

Relationis essentia est constituere relatiuum. 108. a

Relatio non potest conseruari sine subiecto. 108. a

Relatio potest cōcipi sine ordine explicite ad terminum. ibidem. b

Relatio terminatur ad relatiuum. ibidem.

Relatio tertij ordinis non est formaliter secluso opere intellectus. 101. a. b

Relatio dominij quomodo terminetur ad deū. ibidem. b

Relatiuum vnum non est finis alterius. 102. a

Relationis terminus non reperitur nisi in relatiuo. 113. b.

Relatio etiam in actu signato non habet terminum. ibidem.

Relatio in suis inferioribus habet terminum. 115. a. b

Relatio similitudinis non habet terminum. 116. b

Relatiuum quomodo in ordine ad correlatiuum definiatur. 120. b

Relatio

Relatio secundum esse & prædicametalis quæ requirit existentiam extremi non autem transcendentales 123.b
 Relatio distinguitur ex fundamento & extremo totali 128.a.b
 Relationes specie differentes possunt habere unicam relationem pro termino ibidem.
 Relatio non multiplicatur multiplicato termino numeraliter distincto. 137.b
 Relationis fundamentorum sufficientia 135.b
 Relationes primi & tertij generis in quo fundentur 137.a
 Relatio amati ad amantem est realis, ibidem.b
 Relatio fundata immediate in substantia potest habere conditiones relationis realis, ac per consequens esse realis. 141.a
 Relatio unionis materiæ primæ fundatur in actione. 142.a
 Relatio unitatis genericæ, specificæ, & etiam analogicæ quomodo distinguatur. 143.a.b
 Relatio vna potest super aliâ fundari. 144.b
 Relatio duplex confurgit ex generatione. 146.a.b
 Relatio scibilis ad scientiam, & e contra, in quo fundetur. 150.a
 Relatio dexteritatis est tertij ordinis. 152.b
 Relatio tanquam res à re à suo fundamento distinguitur. 158.a.b
 Relatio quomodo suscipiat magis & minus 160.a.
 Relatio aliquam dicit perfectionem 163.a.b.

S

Semè ideo concurrat effectiue ad productionem arboris quia habet arborē in virtute 235.b
 Secunda intentio non semper refertur ad secundam intentionem. 3.a.b
 Substantia quæ est generalissimum prædicamentum substantiæ habet duplicem relationem generis scilicet & prædicamenti. ibidem.b
 Substantiæ multiplex acceptio. 11.b
 Substantia secunda dicit vniuersalitatē saltem vt conditionem necessariam 14.a
 Substare primo & secundo sunt duo modi diuersi mode de nominantes ens cōpletū 14.b
 Substantia prima nullam habet casualitatem respectu secundæ in ratione substantiæ 18.a
 Substantia prima & secunda accipiuntur prime & secunde intentionaliter. 20.
 Substantia prima qua ratione ad logicum pertinet. 24.b
 Substantijs primis nihil datur comune præter modum particulariter existendi. 25.a
 Substantia prima secunde intentionaliter accepta & suppositum differunt specie ratione terminorum 27.b
 Substantia prima quare prima dicatur cum secunda sit prior 29.a
 Substantiæ secundæ prædicantur nomine & ratione de primis substantijs ibidem.b

Suscipere contraria est proprietas analogicæ cōueniens primæ & secundæ substantiæ 31.b
 Substantia quomodo a suis modis distinguitur. 33.a.b
 Substantiæ ratio non est negatio sed esse per se complete. 39.a.b
 Substantia contrahit ens per modum quemdam. 40.a
 Substare non est ratio constitutiua prædicamenti substantiæ ibidem.b.
 Sub ratione substantiæ consideratur substantia à logico ibidem.b.
 Substantiæ diuisio in completam & incompletam est subiecti in accidentia 42.a.b
 Suscipere magis aut minus non conuenit quantitati. 86
 Sapientia non dicit vnum conceptum creatæ & in creatæ 102.b
 Species sensibilis & intelligibiles sunt in secunda specie qualitatis 179.a
 Species in aere sunt qualitates 180.b
 Singularia vt sic nullas proprietates scibiles habent præter proprietates vniuersaliū 239.b
 Subiectum scientiæ habet partes subiectiuas arguit imperfectionem 246.b
 Scientia vna potest probare principia alterius scientiæ 255.b
 Scientia de genere quomodo dicatur sibi subalternare scientias de speciebus 258.b
 Scientiam sub alternans accipit euidentiā immediate ex principijs, sub alternata vero media subalternante ibidem.b
 Species eiusdem generis esse simul natura quomodo sit intelligendum 273.a
 Scientia Theologica nostra est subalternata scientiæ beatorum tantum secundum quod ab ipsa accipit euidentiā. 278.b

T.

Termini relationis vniuersalis & secundæ substantiæ sunt diuersi 19.b
 Tempus est quantum per accidens 85.b
 Transsubstantiatio panis in corpus Christi in quo subiectetur 198.b
 Terminus identificatur cum motu. 215.a

V.

Vnitas est aliquid incompletum 67.a
 Vnitas dicit ordinem ad infinitos numeros synchategorematicæ & inadæquate ibidem
 Vnitates quatenus vna etiam determinat non sunt eiusdem rationis. 74.a
 Vnitas prædicamentalis addit supra ens quantitatem 76.b
 Vestis pertinet promateriali ad substantiā formali ad prædicamentū qualitatis 225.a
 Volitio finis est causa effectiua volitionis meliorum 235.
 Voluntas eodem actu tendit in media & infirmitate. 233.b

FINIS.

ERRATA.

P Ag. 17. col. 1. lin. 11. locum. lege locum adducere. pa. 19. col. 1. li. 2. consideranda. le. consideranda. pa. 22. co. 1. li. 29. transferam. le. transcurram. pa. 2. co. 2. lin. 2. prima. le. potentia. pa. 59. co. 2. li. 44. materialitati. le. materialitas. pa. 61. co. 58. considerationibus. le. conditionibus. pa. 65. co. 1. li. 34. quo. le. quod. pa. 69. co. 1. li. 18. perfectionem. le. imperfectionem. pag. 71. co. 1. li. 1. sed. le. si. pa. 74. co. 1. li. 23. habitus. le. actus. pa. 77. co. 1. li. 1. speculatiuum. le. practicum. pa. 78. co. 2. li. 38. ratione. le. ratio. pa. 79. co. 2. li. 41. resolbere. le. resoluit. pa. 117. col. 1. li. 1. &. le. est. pa. 128. co. 2. li. 47. secundæ. le. secundas. pa. 128. co. 2. li. 24. non. quitesse. pa. 128. co. 2. li. 55. prædicamentorum. le. prædicamentum. pa. 131. co. 2. li. 36. &. le. ex. pa. 140. co. 1. li. 16. prædicationem. le. propositionem. pa. 145. co. 2. li. 23. referres. le. refertur res. pa. 157. co. 1. li. 37. nequeū. le. nequit. pa. 159. co. 2. li. 58. (adde) distinctus est ab ijs, de quibus est dubius. pa. 162. col. 2. lin. 14. visus. le. risus. pa. 165. co. 2. li. 18. primam. le. primum. pa. 165. co. 2. li. 44. 46. secunda. le. prima. pa. 167. co. 2. li. 48. fundari. le. fundatur. pa. 169. co. 2. li. 20. est. le. &. pa. 178. co. 2. li. 56. forma. le. forma. pa. 186. co. 2. li. 49. singularia. le. vniuersalia. pa. 196. co. 2. li. 8. esse. le. sunt. p. 209. co. 2. li. 2. per hoc statui. le. pro hoc statu. pa. 218. co. 1. lin. 33. conuehementiam. le. conuenientiam. pa. 221. co. 1. li. 34. agentis. le. possibilis. li. 38. agentis. le. possibilis. li. 39. possibilis. le. agentis. pa. 249. co. 2. li. 46. definiuntur. le. definitur. pa. 260. co. 1. lin. 20. quales. le. æquales. pa. 273. co. 1. li. 55. (adde) non. pa. 277. co. 2. li. 49. physica. le. metaphysica. pa. 279. co. 1. li. 27. nō. qui. tesse. pa. 300. co. 2. li. 2. oppositione. le. positione. pa. 329. co. 2. li. 38. conuertit. le. conuenit. pa. 350. co. 2. li. 43. equo. le. angelo. pa. 370. co. 2. li. 20. ens. le. accidens. pa. 378. co. 1. lin. 29. hic. le. hæc. pa. 380. co. 2. li. 20. esse. le. est.

Tomi Secundi.

P Ag. 4. co. 2. lin. 33. relationes. le. relationes rationis. pa. 10. 1. li. 17. denominatur. le. denominatur. pa. 17. co. 2. li. 18. secunda. le. prima. pa. 23. co. 1. li. 27. Deo. le. Deo non. pa. 30. co. 2. li. 26. sit. le. non sit. pa. 41. co. 2. li. 2. est. le. non est. pa. 42. co. 1. li. 38. corpus. le. locus. li. 40. corpus. le. locus. pa. 49. co. 1. li. 58. corpus. le. locum. pa. 51. co. 2. li. 42. (adde) respondetur, quod quantum non fit ex diuisione continui per se vt, &c. pa. 58. co. 2. li. 2. sicut. le. sicut. pa. 66. co. 1. li. 15. per se. le. per accidens. pa. 81. co. 1. li. 29. adorationem. le. orationem. pa. 81. co. 1. li. 5. &. le. est. li. 28. per se totum. le. perfectum. pa. 83. co. 2. li. 52. corpus. le. tempus. pa. 87. co. 2. lin. 45. certa. le. cera. pa. 88. co. 2. li. 35. quantitas. le. qualitas. pa. 90. co. 1. li. 5. qualitatem. le. quantitatem. pa. 46. co. 1. li. 18. negatio. le. negatio. pa. 79. co. 1. li. 43. quantitatis. le. qualitatis. pa. 80. co. 2. li. 8. rationis. le. orationis. pa. 83. co. 2. li. 52. corpus. le. tempus. pa. 87. co. 2. li. 36. incerta. le. in cera. pa. 172. co. 1. li. 3. vitium. le. vitium. pa. 198. co. 2. li. 1. veuie. le. verba. pa. 200. co. 1. li. 53. calor productus. le. in calore producto. pa. 210. co. 1. li. 26. passio. le. passio. pa. 212. co. 1. li. 10. causari. le. causetur. pa. 220. co. 2. li. 36. in loco. le. in tempore. pa. 243. co. 1. li. 32. eiset. le. eget.

Con estas erratas esta correcto este libro conforme a su original. En testimonio de lo qual lo firme. En Salamanca oy dos dias de octubre 1600. años.

El Corrector, &c.

Manuel Correa de Montenegro.

